UNIVERSAL
LIBRARY
OU-234443
UNIVERSAL
LIBRARY

وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ

جلد دوم پارہ پنج

تیسیر القاری

شرح فارسی صحیح بخاری

از مولانا نور الحق محدث دہلوی رح

محشی بشرح فارسی دیگر

شیخ الاسلام و ترجمۃ الابواب و اسماء رجال

در مطبع علوی محمد علی بخش خان لکھنؤ طبع گردید

فہرست جلد دوم تیسیر القاری شرح فارسی صحیح بخاری از پارہ ششم تا دہم

فہرست تیسیر القاری — پارہ ششم

صفحہ	مضمون
۱	باب ما قیل فی اولاد المشرکین
″	باب ــــــــــ
۳	باب صوت یوم الاثنین
۴	باب موت الفجاءۃ البغتۃ
″	باب ما جاء فی قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم وابی بکر وعمر رضی اللہ عنہما
۷	باب ما ینہی من سب الاموات
″	باب ذکر شرار الموتی
″	**کتاب الزکوۃ**
″	باب وجوب الزکوۃ
۱۰	باب البیعۃ علی ایتاء الزکوۃ
″	باب مانع الزکوۃ وقول اللہ تعالی والذین یکنزون الخ
۱۲	باب ما اُدّی زکوتہ فلیس بکنز
۱۳	باب انفاق المال فی حقہ
۱۵	باب الریاء فی الصدقۃ
″	باب لا یقبل اللہ صدقۃ من غلول ولا یقبل الا من کسب طیب
″	باب الصدقۃ من کسب طیب
۱۶	باب الصدقۃ قبل الرد
۱۷	باب اتقوا النار ولو بشق تمرۃ وقلۃ من الصدقۃ
۱۸	باب فضل صدقۃ الصحیح الشحیح
۱۹	باب ــــــــــ
″	باب صدقۃ العلانیۃ
″	باب صدقۃ السر
″	باب اذا تصدق علی غنی وھو لا یعلم
۲۰	باب اذا تصدق علی ابنہ وھو لا یشعر
۲۱	باب الصدقۃ بالیمین
″	باب من امر حادمہ بالصدقۃ ولم یناول بنفسہ
۲۲	باب لا صدقۃ الا عن ظہر غنی

پارہ ششم

صفحہ	مضمون
۲۳	باب المنان بما اعطی
″	باب من احب تعجیل الصدقۃ من یومہا
۲۴	باب التحریض فی الصدقۃ والشفاعۃ فیہا
″	باب الصدقۃ فیما استطاع
″	باب الصدقۃ تکفر الخطیئۃ
۲۵	باب من تصدق فی الشراء ثم سلم
″	باب اجر الخادم اذا تصدق بامر صاحبہ غیر مفسد
۲۶	باب اجر المرأۃ اذا تصدقت من مال زوجہا او طعمت من بیت زوجہا غیر مفسدۃ
″	باب قول اللہ عزوجل فاما من اعطی واتقی وصدق بالحسنی الخ
۲۷	باب مثل البخیل والمتصدق
۲۸	باب صدقۃ الکسب والتجارۃ
″	باب علی کل مسلم صدقۃ فمن لم یجد فلیعمل بالمعروف
″	باب قدر کم یعطی من الزکوۃ والصدقۃ ومن اعطی شاۃ
۲۹	باب زکوۃ الورق
″	باب العرض فی الزکوۃ
۳۰	باب لا یجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع
۳۱	باب ما کان من خلیطین فانہما یتراجعان بینہما بالسویۃ
″	باب زکوۃ الابل
″	باب من بلغت عندہ صدقۃ بنت مخاض لیست عندہ
۳۲	باب زکوۃ الغنم
۳۳	باب لا یؤخذ فی الصدقۃ ہرمۃ ولا ذات عوار ولا تیس الا ما شاء المصدق
″	باب اخذ العناق فی الصدقۃ
″	باب لا یؤخذ کرائم اموال الناس فی الصدقۃ
۳۴	باب لیس فیما دون خمس ذود صدقۃ
″	باب زکوۃ البقر
۳۵	باب الزکوۃ علی الاقارب
۳۶	باب لیس علی المسلم فی فرسہ صدقۃ

فہرست شیخ الاسلام شرح دیباچہ بخاری

فہرست شیخ الاسلام — تتمہ پارہ سوم

صفحہ	مضمون
۱	باب تعرض من فاتتہ العصر
۲	باب اثم من ترک العصر
۳	باب فضل صلوۃ العصر
۴	باب من ادرک رکعۃ من العصر قبل الغروب
۷	باب وقت المغرب
۹	باب من کرہ ان یقال للمغرب العشاء
″	باب ذکر العشاء والعتمۃ
۱۰	باب وقت العشاء اذا اجتمع الناس وتاخروا
″	باب فضل العشاء
۱۱	باب ما یکرہ من النوم قبل العشاء
۱۲	باب النوم قبل العشاء لمن غلب
۱۴	باب وقت العشاء الی نصف اللیل
۱۵	باب فضل صلوۃ الفجر
″	باب وقت الفجر
۱۹	باب من ادرک من الفجر رکعۃ
″	باب من ادرک من الصلوۃ رکعۃ
۱۹	باب الصلوۃ بعد الفجر حتی ترتفع الشمس
۲۲	باب لا تتحری صلوۃ قبل غروب الشمس
″	باب من یکرہ الصلوۃ الا بعد العصر والفجر
۲۳	باب ما یصلی بعد العصر من الفوائت ونحوہا
۲۵	باب التبکیر بالصلوۃ فی یوم غیم
″	باب الاذان بعد ذہاب الوقت
۲۶	باب من صلی بالناس جماعۃ بعد ذہاب الوقت
۲۷	باب من نسی صلوۃ فلیصل اذا ذکر
″	باب قضاء الصلوۃ الاولی فالاولی
۲۸	باب ما یکرہ من السمر بعد العشاء
″	باب السمر فی الفقہ الخیر بعد العشاء
۳۰	باب السمر مع الضیف والاہل
۳۰	**کتاب الاذان**
″	باب بدء الاذان
۳۰	باب الاذان مثنی
۳۵	باب الاقامۃ واحدۃ
″	باب فضل التاذین
۳۶	باب رفع الصوت بالنداء

فہرست صحیح الاسلام | پارہ سیزدہم

صفحہ	مضمون
۳۷	باب ما یحقن بالاذان من الدماء
۳۸	باب ما یقول اذا سمع المنادی
۳۹	باب الدعاء عند النداء
۴۰	باب الاستہام فی الاذان
۴۱	باب الکلام فی الاذان
۴۲	باب اذان الاعمی اذا کان لہ من یخبرہ
۴۳	باب الاذان بعد الفجر
۴۴	باب الاذان قبل الفجر
۴۵	باب کم بین الاذان والاقامۃ
۴۶	باب من انتظر الاقامۃ
۴۷	باب بین کل اذانین صلوۃ لمن شاء
〃	باب من قال لیؤذن فی السفر مؤذن واحد
۴۸	باب الاذان للمسافر اذا کانوا جماعۃ والاقامۃ کذلک بعرفۃ
۴۹	باب ہل یتتبع المؤذن فاہ ہہنا وہہنا
۵۰	باب قول الرجل فاتتنا الصلوۃ
۵۱	باب لا یسعی الی الصلوۃ
۵۲	باب متی یقوم الناس
۵۴	باب لا یقوم الی الصلوۃ مستعجلا
〃	باب ہل یخرج من المسجد لعلۃ
۵۵	باب اذا قال الامام مکانکم حتی ارجع انتظروہ
〃	باب قول الرجل للنبی ما صلینا
۵۶	باب الامام یرجع الی الحاجۃ بعد الاقامۃ
〃	باب الکلام اذا اقیمت الصلوۃ
〃	باب وجوب صلوۃ الجماعۃ
۵۹	باب فضل صلوۃ الجماعۃ
〃	باب فضل صلوۃ الفجر فی الجماعۃ
۶۰	باب احتساب الآثار
〃	باب فضل صلوۃ العشاء فی الجماعۃ
۶۲	باب اثنان وما فوقہما جماعۃ
〃	باب من جلس فی المسجد ینتظر الصلوۃ
۶۳	باب فضل من غدا الی المسجد ومن راح

فہرست تیسرا القاری | پارہ شستم

صفحہ	مضمون
۳۷	باب لیس علی المسلم فی عبدہ صدقۃ
〃	باب الصدقۃ علی الیتامی
۳۸	باب الزکوۃ علی الزوج والایتام فی الحجر
۳۹	باب قول اللہ عزوجل وفی الرقاب والغارمین وفی سبیل اللہ
۴۰	باب الاستعفاف عن المسئلۃ
۴۲	باب من اعطاہ اللہ شیئا من غیر مسئلۃ ولا اشراف نفس فلیقبلہ
〃	باب من سأل الناس تکثرا
۴۳	باب قول اللہ تعالی لا یسئلون الناس الحافا
۴۵	باب حرص التمر
۴۶	باب العشر فیما یسقی من ماء السماء والماء الجاری
۴۷	باب لیس فیما دون خمسۃ اوسق صدقۃ
〃	باب اخذ صدقۃ التمر عند صرام النخل
〃	باب من باع ثمارہ او نخلہ او ارضہ او زرعہ وقد وجب فیہ العشر او الصدقۃ فادیت الزکوۃ من غیرہ الخ
۴۸	باب ہل یشتری صدقتہ
〃	باب ما یذکر من الصدقۃ للنبی صلی اللہ علیہ وسلم
۴۹	باب الصدقۃ علی موالی ازواج النبی صلی اللہ علیہ وسلم
〃	باب اذا تحولت الصدقۃ
۵۰	باب اخذ الصدقۃ من الاغنیاء وترد فی الفقراء حیث کانوا
〃	باب صلوۃ الامام ودعائہ لصاحب الصدقۃ
۵۱	باب ما یستخرج من البحر
〃	باب فی الرکاز الخمس
۵۲	حاشیۃ فی تحقیق قال بعض الناس
۵۴	باب فی اللقطۃ واللقیط
〃	باب استعمال ابل الصدقۃ وابنہا لابناء السبیل
〃	باب وسم الامام ابل الصدقۃ بیدہ
〃	**کتاب صدقۃ الفطر**
〃	باب فرض صدقۃ الفطر
۵۵	باب صدقۃ الفطر علی العبد وغیرہ من المسلمین
〃	باب صدقۃ الفطر صاع من شعیر
۵۵	باب صدقۃ الفطر صاع من طعام
〃	باب صدقۃ الفطر صاع من تمر
〃	باب صاع من زبیب
۵۶	باب الصدقۃ قبل العید
〃	باب صدقۃ الفطر علی الحر والمملوک
۵۷	باب صدقۃ الفطر علی الصغیر والکبیر
〃	**کتاب الحج**
	باب وجوب الحج وفضلہ
۵۸	باب قول اللہ تعالی یاتوک رجالا وعلی کل ضامر یاتین من کل فج عمیق
〃	باب الحج علی الرحل
۵۹	باب فضل الحج المبرور
〃	باب فرض مواقیت الحج والعمرۃ
۶۰	باب قول اللہ تعالی وتزودوا فان خیر الزاد التقوی
〃	باب مہل اہل مکۃ للحج والعمرۃ
〃	باب مواقیت اہل المدینۃ ولا یہلوا قبل ذی الحلیفۃ
۶۱	باب مہل اہل الشام
〃	باب مہل اہل نجد
〃	باب مہل من کان دون المواقیت
〃	باب مہل اہل الیمن
〃	باب ذات عرق لاہل العراق
۶۲	باب الصلوۃ بذی الحلیفۃ
〃	باب خروج النبی صلی اللہ علیہ وسلم علی طریق الشجرۃ
〃	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم العقیق وادی المبارک
۶۳	باب غسل الخلوق ثلث مرات من الثیاب
〃	باب الطیب عند الامام حرم وما یلبس اذا اراد ان یحرم

فہرست تیسیر القاری

صفحہ	مضمون
۶۴	باب من اہل ملبدًا
〃	باب الاہلال عند مسجد ذی الحلیفۃ
〃	باب مایلبس المحرم من الثیاب
۶۵	باب الرکوب والارتداف فی الحج
〃	باب مایلبس المحرم من الثیاب والاردیۃ والازار
〃	باب من بات بذی الحلیفۃ حتی یصبح
〃	باب رفع الصوت بالاہلال
〃	باب التلبیۃ
۶۷	باب التحمید والتسبیح والتکبیر قبل الاہلال عند الرکوب علی الدابۃ
〃	باب من اہل حین استوت بہ راحلتہ
〃	باب الاہلال مستقبل القبلۃ الغداۃ بذی الحلیفۃ
۶۸	باب التلبیۃ اذا انحدر فی الوادی
〃	باب کیف تہل الحائض والنفساء
۶۹	باب من اہل فی زمن النبی صلی اللہ علیہ وسلم کاہلال النبی صلی اللہ علیہ وسلم
۷۰	باب قول اللہ تعالی الحج اشہر معلومات الخ
۷۱	باب التمتع والقران والافراد بالحج
۷۵	باب من لبی بالحج وسماہ
〃	باب التمتع علی عہد النبی صلی اللہ علیہ وسلم
〃	باب قول اللہ تعالی ذلک لمن لم یکن اہلہ حاضری المسجد الحرام
۷۶	باب الاغتسال عند دخول مکۃ
〃	باب دخول مکۃ لیلا او نہارا
〃	باب من این یدخل مکۃ
〃	باب من این تخرج من مکۃ
〃	باب فضل مکۃ وبنیانہا
〃	باب فضل الحرم
〃	باب توریث دور مکۃ وبیعہا وشرائہا
۸۰	باب نزول النبی صلی اللہ علیہ وسلم مکۃ
۸۱	باب قول اللہ تعالی واذ قال ابراہیم رب اجعل ہذا البلد امنا
〃	باب قول اللہ تعالی جعل اللہ الکعبۃ البیت الحرام قیاما للناس

پارہ ششم

صفحہ	مضمون
۸۲	باب کسوۃ الکعبۃ
۸۳	باب ہدم الکعبۃ
〃	باب ماذکر فی الحجر الاسود
۸۴	باب غلاف البیت ویصلی فی ای نواحی البیت شاء
〃	باب الصلوۃ فی الکعبۃ
〃	باب من لم یدخل الکعبۃ
〃	باب من کبر فی نواحی الکعبۃ
۸۵	باب کیف کان بدء الرمل
〃	باب استلام الحجر الاسود حین یقدم مکۃ واول ما یطوف وہو راکب ثلاثا
۸۶	باب ارمل الحج والعمرۃ
〃	باب استلام الرکن بالحجن
〃	باب من لم یستلم الا الرکنین الیمانیین
۸۷	باب تقبیل الحجر
〃	باب من اشار الی الرکن اذا اتی علیہ
〃	باب التکبیر عند الرکن
〃	باب من طاف بالبیت اذا قدم مکۃ
۸۸	باب طواف النساء مع الرجال
۸۹	باب الکلام فی الطواف
〃	باب اذا رای سیرا او شیئا یکرہ فی الطواف قطعہ
〃	باب لا یطوف بالبیت عریان ولا یحج مشرک
۵۰	باب اذا وقف فی الطواف
〃	باب صلی النبی صلی اللہ علیہ وسلم بسبع رکعتین
۹۱	باب من لم یقرب الکعبۃ ولم یطف بہا
〃	باب من صلی رکعتی الطواف خارجا من المسجد
〃	باب من صلی رکعتی الطواف خلف المقام
〃	باب الطواف بعد الصبح والعصر
۹۲	باب المریض یطوف راکبا
〃	باب سقایۃ الحاج
۹۳	باب ماجاء فی زمزم
۹۴	باب طواف القارن
۹۵	باب الطواف علی وضوء
۹۷	باب وجوب الصفا والمروۃ

فہرست شیخ الاسلام

پارہ سیزدہم

صفحہ	مضمون
۶۴	باب اذا اقیمت الصلوۃ وقد صلی الامام رکعۃ الکتوبۃ
۶۰	باب حد المریض ان یشہد الجماعۃ
۶۵	باب الرخصۃ فی المطر والعلۃ ان یصلی فی رحلہ
۷۰	باب ہل یصلی الامام بمن حضر
۷۱	باب اذا حضر الطعام واقیمت الصلوۃ
۷۳	باب اذا دعی الامام الی الصلوۃ بعد ما یاکل
〃	باب من کان فی حاجۃ اہلہ فاقیمت الصلوۃ فخرج
〃	باب من صلی بالناس وہو لا یرید ان یعلمہم صلوۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وسنتہ
۷۴	باب ہل العلم والفضل الخ للامامۃ
۷۸	باب من قام فی جنبۃ الامام لعلۃ
۷۵	باب من دخل لیؤم الناس
۸۰	باب اذا استووا فی القراءۃ فلیؤمہم اکبرہم
۸۰	باب اذا زار الامام قوما فاصبہم
۸۳	باب انما جعل الامام لیؤتم بہ
۸۴	باب متی یسجد من خلف الامام
〃	باب اثم من رفع راسہ قبل الامام
۸۸	باب امامۃ العبد والمولی
۸۹	باب اذا لم یتم الامام وتم من خلفہ
〃	باب امامۃ المفتون والمبتدع
۹۱	باب یقوم عن یمین الامام بجذائہ سواء اذا کانا اثنین
۹۲	باب اذا قام الرجل عن یسار الامام فحولہ الامام الی یمینہ لم تفسد صلوۃ واحد منہما
۹۳	باب اذا طول الامام وکان للرجل حاجۃ فخرج فصلی
۹۴	باب تخفیف الامام فی القیام وتمام الرکوع والسجود
۹۵	باب اذا صلی لنفسہ فلیطول ما شاء
〃	باب من شکی امامہ اذا طول
۹۶	باب لا یجاز فی الصلوۃ واکمالہا
۹۷	باب من خفف الصلوۃ عند بکاء الصبی

فہرست شیخ الاسلام		پارہ سیوم
صفحہ	مضمون	
۹۸	باب اذا صلی ثم اقام قوما	
〃	باب من اسمع الناس تکبیر الامام	
〃	باب الرجل یاتم بالامام ویاتم الناس بالمامومین	
۹۹	باب هل یاخذ الامام اذا شک بقول الناس	
۱۰۰	باب اذا بکی الامام فی الصلوٰة	
۱۰۱	باب تسویة الصفوف	
〃	باب اذا اقبل الامام علی الناس عند تسویة الصفوف	
〃	باب الصف الاول	
۱۰۲	باب اقامة الصف من تمام الصلوٰة	
〃	باب اثم من لم یتم الصفوف	
۱۰۳	باب الزاق المنکب بالمنکب والقدم بالقدم فی الصف	
〃	باب اذا قام الرجل عن یسار الامام جاء الامام فحوله الی یمینه صلی	
۱۰۴	باب المراة وحدها تکون صفا	
〃	باب صفة المسجد والامام	
۱۰۵	باب اذا کان بین الامام وبین القوم حائط او سترة	
۱۰۶	باب صلوٰة اللیل	
۱۰۷	باب ایجاب التکبیر وافتتاح الصلوٰة	
۱۰۸	باب رفع الیدین فی التکبیرة الاولی مع الافتتاح سواء	
۱۰۹	باب رفع الیدین اذا کبر واذا رکع واذا رفع	
۱۱۱	باب الی این یرفع یدیه	
〃	باب رفع الیدین اذا	
۱۱۲	باب وضع الیمنی علی الیسری فی الصلوٰة	
۱۱۳	باب الخشوع فی الصلوٰة	
۱۱۴	باب ما یقرء بعد التکبیر	
۱۱۷	باب رفع البصر الی السماء فی الصلوٰة	
۱۱۸	باب رفع البصر الی السماء فی الصلوٰة	
۱۱۹	باب الالتفات فی الصلوٰة	
〃	باب هل یلتفت لامر ینزل به	
۱۲۰	باب وجوب القراءة للامام والماموم فی الصلوٰة کلها فی الحضر والسفر	

فہرست تیسیر القاری		پارہ ہفتم
صفحہ	مضمون	
۹۸	باب ما جاء فی السعی بین الصفا والمروة	
۱۰۰	باب تقضی الحائض المناسک کلها الا الطواف بالبیت	
۱۰۱	باب الاهلال من البطحاء وغیرها	
۱۰۲	باب این یصلی الظهر یوم الترویة	
۱۰۳	**پارہ ہفتم**	
〃	باب الصلوٰة بمنی	
〃	باب صوم یوم عرفة	
〃	باب التلبیة والتکبیر اذا غدا من منی الی عرفة	
۱۰۴	باب التهجیر بالرواح یوم عرفة	
〃	باب الوقوف علی الدابة بعرفة	
〃	باب الجمع بین الصلاتین بعرفة	
۱۰۵	باب قصر الخطبة بعرفة	
〃	باب الوقوف بعرفة	
۱۰۶	باب السیر اذا دفع من عرفات	
〃	باب النزول بین عرفة وجمع	
۱۰۷	باب امر النبی صلی الله علیه وسلم بالسکینة عند الافاضة	
〃	باب الجمع بین الصلوٰتین بالمزدلفة	
۱۰۸	باب من جمع بینهما ولم یتطوع	
〃	باب من اذن واقام لکل واحدة منهما	
۱۰۹	باب من لم یؤذن ولم یقم اذا جمع بینهما بالمزدلفة الخ	
۱۱۰	باب متی یصلی الفجر بجمع	
۱۱۱	باب متی یدفع من جمع	
〃	باب التلبیة والتکبیر غداة النحر حتی ترمی الجمرة والارتداف فی السیر	
۱۱۲	باب فمن تمتع بالعمرة الی الحج فما استیسر من الهدی الآیة	
〃	باب رکوب البدن	

بارہ ہفتم		
صفحہ	مضمون	
۱۱۳	باب من ساق الهدی معه	
۱۱۴	باب من اهدی وساق الهدی من الناس	
〃	باب من اشتری الهدی من الطریق	
۱۱۵	باب من اشعر وقلد بذی الحلیفة ثم احرم	
〃	باب فتل القلائد للبدن والبقر	
۱۱۶	باب اشعار البدن	
〃	باب من قلد القلائد بیده	
〃	باب تقلید الغنم	
۱۱۷	باب القلائد من العهن	
〃	باب تقلید النعل	
〃	باب الجلال للبدن	
〃	باب من اشتری هدیه من الطریق وقلده	
۱۱۸	باب ذبح الرجل البقر عن نسائه من غیر امرهن	
〃	باب النحر فی منحر النبی صلی الله علیه وسلم بمنی	
۱۱۵	باب من نحر بیده	
〃	باب نحر الابل المقیدة	
〃	باب نحر البدن قائمة	
〃	باب لا یعطی الجزار من الهدی شیئا	
۱۲۰	باب یتصدق بجلود الهدی	
〃	باب یتصدق بجلال البدن	
〃	باب واذ بوانا لابراهیم مکان البیت الی قوله فهو خیر له عند ربه	
〃	باب ما یاکل من البدن وما یتصدق به	

فہرست تیسیر القاری

صفحہ	مضمون
۱۲۱	باب الذبح قبل الحلق
۱۲۲	باب من لبد راسہ عند الاحرام وحلق
〃	باب الحلق والتقصیر عند الاھلال
۱۲۳	باب تقصیر المتمتع بعد العمرۃ
〃	باب الزیارۃ یوم النحر
۱۲۴	باب اذا رمی بعد ما امسی او حلق قبل ان یذبح ناسیا او جاھلا
〃	باب الفتیا علی الدابۃ عند الجمرۃ
۱۲۵	باب الخطبۃ ایام منی
۱۲۶	باب ھل یبیت اصحاب السقایۃ او غیرھم بمکۃ لیالی منی
〃	باب رمی الجمار
〃	باب رمی الجمار من بطن الوادی
۱۲۸	باب رمی الجمار بسبع حصیات
〃	باب من رمی جمرۃ العقبۃ فجعل البیت عن یسارہ
〃	باب من یکبر مع کل حصاۃ
۱۲۹	باب من رمی جمرۃ العقبۃ ولم یقف
〃	باب اذا رمی الجمرتین یقوم مستقبل القبلۃ و
〃	باب ورود الیدین عند جمرۃ الدنیا والوسطی
〃	باب الدعاء عند الجمرتین
۱۳۰	باب الطیب بعد رمی الجمار والحلق
〃	باب طواف الوداع
〃	باب اذا حاضت المرأۃ بعد ما افاضت
۱۳۲	باب من صلی العصر یوم النفر بالابطح
〃	باب المحصب
〃	باب النزول بذی طوی قبل ان یدخل مکۃ
۱۳۳	باب من نزل بذی طوی اذا رجع من مکۃ
〃	باب التجارۃ ایام الموسم
〃	باب الاذخر من المحصب
۱۳۴	باب وجوب العمرۃ وفضلھا
۱۳۵	باب من اعتمر قبل الحج
〃	باب کم اعتمر النبی صلی اللہ علیہ وسلم

پارہ ہفتم

صفحہ	مضمون
۱۳۷	باب عمرۃ فی رمضان
〃	باب العمرۃ لیلۃ الحصبۃ وغیرھا
۱۳۸	باب عمرۃ التنعیم
〃	باب الاعتمار بعد الحج بغیر ھدی
۱۳۹	باب اجر العمرۃ علی قدر النصب
〃	باب المعتمر اذا طاف طواف العمرۃ ثم خرج ھل یجزئہ من طواف الوداع
۱۴۰	باب یفعل بالعمرۃ ما یفعل فی الحج
۱۴۱	باب متی یحل المعتمر
۱۴۲	باب یقول اذا رجع من الحج والعمرۃ او الغزو
〃	باب استقبال الحاج القادمین
〃	باب لقدومھم بالغداۃ
۱۴۳	باب الدخول بالعشی
〃	باب لا یطرق اھلہ اذا بلغ المدینۃ
〃	باب من اسرع ناقتہ اذا بلغ المدینۃ
〃	باب قول اللہ تعالیٰ وأتوا البیوت من ابوابھا
〃	باب السفر قطعۃ من العذاب
۱۴۵	باب مسافر اذا جد السیر تعجل الی اھلہ
〃	**ابواب الحصر**
〃	باب الحصر وجزاء الصید
〃	باب الاحصار المعتمر حصر ھو الا یاتی النساء
۱۴۶	باب الاحصار فی الحج
〃	باب النحر قبل الحلق فی الحصر
۱۴۷	باب من قال لیس علی المحصر بدل
۱۴۸	باب قول اللہ تعالیٰ فمن کان منکم مریضا الآیۃ
〃	باب قول اللہ تعالیٰ او صدقۃ وھی اطعام ستۃ مساکین
۱۴۹	باب الاطعام فی الفدیۃ نصف صاع
〃	باب النسک شاۃ
۱۵۰	باب قول اللہ تعالیٰ فلا رفث
〃	باب قول اللہ تعالیٰ ولا فسوق ولا جدال فی الحج
〃	باب جزاء الصید ونحوہ
۱۵۱	باب اذا رای المحرم صیدا فضحک فضحن الحلال
۱۵۲	باب لا یعین المحرم الحلال فی قتل الصید

فہرست شیخ الاسلام

پارہ سیزدہم

صفحہ	مضمون
۱۲۶	باب القراءۃ فی الظھر
۱۲۷	باب القرأت فی العصر
〃	باب القرأت فی المغرب
۱۲۹	باب الجھر فی المغرب
〃	باب الجھر فی العشاء
〃	باب القرأۃ فی العشاء بالسجدۃ
۱۳۰	باب القرأۃ فی العشاء
〃	باب یطول فی الاولیین ویحذف فی الاخریین
۱۳۱	باب القرأۃ فی الفجر
۱۳۲	باب الجھر بقرأت صلوۃ الفجر
۱۳۴	باب الجمع بین السورتین فی الرکعۃ
۱۳۷	باب یقرء فی الاخریین بفاتحۃ الکتاب
〃	باب من خافت القرأۃ فی الظھر والعصر
〃	باب اذا اسمع الامام الآیۃ
〃	باب یطول فی الرکعۃ الاولی
۱۳۸	باب جھر الامام بالتامین
۱۳۹	باب فضل التامین
۱۴۰	باب جھر المامومین بالتامین
〃	باب اذا رکع دون الصف
۱۴۱	باب تمام التکبیر فی الرکوع
۱۴۲	باب اتمام التکبیر فی السجود
〃	باب التکبیر اذا قام من السجود
۱۴۳	باب وضع الاکف علی الرکب فی الرکوع
۱۴۴	باب اذا لم یتم الرکوع
〃	باب استواء الظھر فی الرکوع
〃	باب امکان الرکوع والاعتدال فیہ
۱۴۵	باب ما یقول الامام ومن خلفہ اذا رفع راسہ من الرکوع
〃	باب الدعاء فی الرکوع
۱۴۶	باب یقول الامام ومن خلفہ اذا رفع راسہ من الرکوع
〃	باب فضل اللھم ربنا لک الحمد
۱۴۷	باب القنوت
۱۴۸	باب الطمانینۃ حین یرفع راسہ من الرکوع
۱۴۹	باب یھوی بالتکبیر حین یسجد
۱۵۲	باب فضل السجود

فہرست شیخ الاسلام | پارہ چہارم

صفحہ	مضمون
۱۵۰	باب یبدأ ضبعیہ ویجافی فی السجود
〃	باب یستقبل القبلۃ باطراف رجلیہ
〃	باب اذا لم یتم السجود
۱۵۸	باب السجود علی سبعۃ اعظم
۱۵۹	باب السجود علی الانف
۱۶۰	باب السجود علی الانف فی الطین
۱۶۱	**پارہ چہارم**
〃	باب عقد الثیاب وشدھا
〃	باب لا یکف شعرا
〃	باب لا یکف ثوبہ فی الصلوۃ
۱۶۲	باب التسبیح والدعاء فی السجود
〃	باب الفتر بین السجدتین
۱۶۴	باب لا یفترش ذراعیہ فی السجود
۱۶۵	باب من استوی قاعدا فی وتر من صلوتہ ثم نھض
〃	باب کیف یعتمد علی الارض اذا قام من الرکعۃ
۱۶۶	باب یکبر وھو ینھض من السجدتین
۱۶۷	باب سنۃ الجلوس فی التشھد
۱۷۰	باب من لم یر التشھد الاول واجبا
۱۷۱	باب التشھد فی الاولی
۱۷۲	باب التشھد فی الاخرۃ
۱۷۴	باب الدعاء قبل السلام
۱۷۶	باب ما یتخیر من الدعاء بعد التشھد الخ
۱۷۷	باب من لم یسلم وجھتہ وانفتل حیث صلی
〃	باب التسلیم
۱۷۸	باب یسلم حین یسلم الامام
۱۷۹	باب من لم یر السلام علی الامام
۱۸۰	باب الذکر بعد الصلوۃ
۱۸۵	باب یستقبل الامام الناس اذا سلم
۱۸۶	باب مکث الامام فی مصلاہ بعد السلام

فہرست تیسیر القاری

صفحہ	مضمون
۱۵۳	باب لا یشیر الی الناس لکی یصیبوا دابۃ الحلال
۱۵۴	باب اذا اھدی لمحرم حمار وحشی حیا لم یقبل
〃	باب ما یقتل المحرم من الدواب
۱۵۶	باب لا یعضد شجر الحرم
۱۵۷	باب لا ینفر صید الحرم
۱۵۸	باب لا یحل القتال بمکۃ
〃	باب الحجامۃ للمحرم
۱۵۹	باب تزویج المحرم
〃	باب ما یجتنب من الطیب للمحرم والمحرمۃ
۱۶۰	باب کیف یغتسل المحرم
۱۶۱	باب لبس الخفین للمحرم اذا لم یجد النعلین
۱۶۲	باب اذا لم یجد الازار فلیلبس السراویل
〃	باب لبس السلاح للمحرم
〃	باب دخول الحرم ومکۃ بغیر احرام
۱۶۳	باب اذا احرم جاھلا وعلیہ قمیص
۱۶۴	باب المحرم یموت بعرفۃ
〃	باب سنۃ المحرم اذا مات
〃	باب الحج والنذور عن المیت والرجل یحج عن المرأۃ
۱۶۵	باب الحج عمن لا یستطیع الثبوت علی الراحلۃ
〃	باب حج المرأۃ عن الرجل
〃	باب حج الصبیان
۱۶۶	باب حج النساء
۱۶۸	باب من نذر المشی الی الکعبۃ
〃	**فضائل المدینۃ**
〃	باب حرم المدینۃ
۱۷۰	باب فضل المدینۃ وانہا تنفی الناس
〃	باب المدینۃ طابۃ
۱۷۱	باب لا یدخل المدینۃ
〃	باب من رغب عن المدینۃ
۱۷۲	باب الایمان والنذور الی المدینۃ
〃	باب اثم من کاد اھل المدینۃ
۱۷۲	باب اطام المدینۃ
۱۷۳	باب لا یدخل الدجال المدینۃ
۱۷۴	باب المدینۃ تنفی الخبث
〃	باب الدعاء للمدینۃ
۱۷۵	باب کراھیۃ النبی صلی اللہ علیہ وسلم ان تعری المدینۃ
〃	باب
۱۷۶	**کتاب الصوم**
〃	باب وجوب صوم شھر رمضان
〃	باب قولہ تعالی یا ایھا الذین امنوا کتب علیکم الصیام الآیۃ
۱۷۷	باب فضل الصوم
۱۷۹	باب الصوم کفارۃ
〃	باب الریان للصائمین
۱۸۰	باب ھل یقال رمضان او شھر رمضان ومن رأی کلہ واسعا
۱۸۳	باب من صام رمضان ایمانا
〃	باب اجود ما کان النبی صلی اللہ علیہ وسلم یکون فی رمضان
۱۸۳	باب من لم یدع قول الزور والعمل بہ فی الصوم
〃	باب ھل یقول انی صائم اذا شتم
〃	باب الصوم لمن خاف علی نفسہ العزوبۃ
۱۸۴	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم اذا رأیتم الھلال فصوموا واذا رأیتموہ فافطروا
۱۸۵	باب ھل یقال رمضان او شھر رمضان
〃	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم لا نکتب ولا نحسب
〃	باب لا یتقدم رمضان بصوم یوم او یومین
۱۸۶	باب قول اللہ تعالی احل لکم لیلۃ الصیام الرفث الی نسائکم
〃	باب قول اللہ تعالی وکلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود من الفجر
۱۸۷	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم لا یمنعنکم من سحورکم اذان بلال
〃	باب تعجیل السحور

باب رمضان

فہرست تیسیر القاری | پارہ ہشتم | فہرست شیخ الاسلام | پارہ چہارم

صفحہ	مضمون
۱۸۷	باب قدر کم بین السحور وصلوٰۃ الفجر
۱۸۸	باب برکۃ السحور من غیر ایجاب
۱۸۹	باب متی یأخذ الصوم بالنہار وصومہا
۱۹۰	باب الصائم یصبح جنبا
۱۹۱	باب المباشرۃ للصائم
۱۹۲	باب القبلۃ للصائم
۱۹۳	باب اغتسال الصائم
۱۹۴	باب الصائم اذا اکل او شرب ناسیا
۱۹۵	باب السواک الرطب والیابس للصائم
۱۹۶	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم اذا توضأ فلیستنشق بمنخرہ الماء
۱۹۷	باب اذا جامع فی رمضان ولم یکن لہ شیء فتصدق علیہ فلیکفر
۱۹۸	باب الصائم فی رمضان ہل یعلم اہلہ من الکفارۃ اذا کان لہا ذلک
۱۹۹	باب الحجامۃ والقیٔ للصائم
۲۰۰	باب الصوم فی السفر والافطار
۲۰۱	باب اذا صام ایاما من رمضان ثم سافر
۲۰۲	باب
۲۰۳	باب قول النبی صلی اللہ علیہ وسلم الخ
۲۰۴	باب لم یعب اصحاب النبی صلی اللہ علیہ وسلم بعضہم بعضا فی الصوم والافطار
۲۰۵	باب من افطر فی السفر لیراہ الناس
۲۰۶	وعلی الذین یطیقونہ فدیۃ طعام مسکین
۲۰۷	باب متی یقضی قضاء رمضان
۲۰۸	باب الحائض تترک الصوم والصلوٰۃ
۲۰۹	باب من مات وعلیہ صوم
۲۱۰	باب متی یحل فطر الصائم
۲۱۱	باب یفطر بما یتیسر من الماء وغیرہ
۲۱۲	**پارہ ہشتم**
۲۱۳	باب التبکیر بالافطار
۲۱۴	باب تعجیل الافطار فی رمضان لقولہ احب عبادی الخ
۲۱۵	باب صوم الصبیان

صفحہ	مضمون
۲۰۲	باب الی متی یواصل ومن قال لا یصوم فی اللیل صیاما بقولہ تعالیٰ ثم اتموا الصیام الی اللیل
″	باب التنکیل لمن اکثر علیہ فی الوصال
۲۰۳	باب الوصال الی السحر
″	باب من اقسم علی اخیہ لیفطر فی التطوع
۲۰۴	باب صوم شعبان
″	باب ما یذکر من صوم النبی صلی اللہ علیہ وسلم وافطارہ
۲۰۵	باب حق الجسم فی الصوم
۲۰۶	باب حق الضیف فی الصوم
″	باب صوم الدہر
۲۰۷	باب حق الاہل فی الصوم
۲۰۸	باب صوم یوم وافطار یوم
″	باب صوم داود علیہ السلام
۲۰۹	باب صیام البیض ثلث عشرۃ واربع عشرۃ وخمس عشرۃ
۲۱۰	باب من زار قوما فلم یفطر عندہم
۲۱۱	باب الصوم من آخر الشہر
″	باب صوم یوم الجمعۃ
۲۱۲	باب ہل یخص شیء من الایام
۲۱۳	باب صوم یوم عرفۃ
″	باب صوم یوم الفطر
۲۱۴	باب صوم یوم النحر
۲۱۵	باب صیام ایام التشریق
۲۱۶	باب صیام یوم عاشوراء
۲۱۸	**کتاب صلوٰۃ التراویح**
″	باب فضل من قام رمضان
۲۲۰	باب فضل لیلۃ القدر
۲۲۱	باب التماس لیلۃ القدر فی السبع الاواخر
۲۲۲	باب تحری لیلۃ القدر فی الوتر من العشر الاواخر
۲۲۳	باب رفع معرفۃ لیلۃ القدر لتلاحی الناس بہا والاحراء
۲۲۴	باب العمل فی العشر الاواخر من رمضان
″	**کتاب الاعتکاف**
″	باب الاعتکاف فی العشر الاواخر

صفحہ	مضمون
۱۹۰	باب من تحدث بالناس فذکر حاجتہ فقطعہم
″	باب الانفتال والانصراف عن الیمین والشمال
۱۹۱	باب ما جاء فی الشوم الخ
۱۹۵	باب وضوء الصبیان الخ
۱۹۹	باب خروج النساء الی المساجد باللیل والغلس
۲۰۲	باب صلوٰۃ النساء خلف الرجال
″	باب شہوۃ انصراف النساء من الصبح
″	باب استیذان المرأۃ زوجہا بالخروج الی المسجد
۲۰۳	**کتاب الجمعۃ**
″	باب فرض الجمعۃ
۲۰۶	باب فضل الغسل یوم الجمعۃ
۲۰۸	باب الطیب للجمعۃ
″	باب فضل الجمعۃ
۲۱۱	باب
″	باب الدہن للجمعۃ
۲۱۳	باب یلبس احسن ما یجد
۲۱۴	باب السواک یوم الجمعۃ
″	باب من تسوک بسواک غیرہ
۲۱۵	باب ما یقرء فی صلوٰۃ الفجر یوم الجمعۃ
۲۱۶	باب الجمعۃ فی القریٰ والمدن
۲۱۹	باب ہل علی من لم یشہد الجمعۃ غسل من النساء والصبیان
۲۲۲	باب الرخصۃ ان لم یحضر الجمعۃ فی المطر
۲۲۳	باب
″	باب من این توتی الجمعۃ

فہرست شیخ الاسلام | پارہ چہارم | فہرست تیسیر القاری | پارہ ہشتم

صفحہ	مضمون
۲۲۵	باب وقت الجمعۃ اذا زالت الشمس
۲۲۶	باب الی اذا اشتد الحر یوم الجمعۃ
۲۲۷	باب المشی الی الجمعۃ
۲۳۰	باب لا یفرق بین اثنین یوم الجمعۃ
〃	باب لا یقیم الرجل اخاہ یوم الجمعۃ ویقعد فی مکانہ
۲۳۱	باب الاذان یوم الجمعۃ
۲۳۲	باب المؤذن الواحد یوم الجمعۃ
۲۳۳	باب ما یجب علی الامام علی المنبر اذا سمع النداء
۲۳۴	باب الجلوس علی المنبر عند التاذین
〃	باب التاذین عند الخطبۃ
〃	باب الخطبۃ علی المنبر
۲۳۷	باب الخطبۃ قائما
۲۳۸	باب استقبال الناس الامام اذا خطب
۲۳۹	باب من قال فی الخطبۃ بعد الثناء اما بعد
۲۴۳	باب القعدۃ بین الخطبتین یوم الجمعۃ
۲۴۴	باب الاستماع الی الخطبۃ
۲۴۵	باب اذا رای الامام رجلا جاء وھو یخطب امرہ ان یصلی رکعتین
۲۴۶	باب من جاء والامام یخطب
۲۴۷	باب رفع الیدین فی الخطبۃ
〃	باب الاستسقاء فی الخطبۃ یوم الجمعۃ
۲۴۸	باب الانصات یوم الجمعۃ والامام یخطب
۲۵۰	باب الساعۃ التی فی یوم الجمعۃ

صفحہ	مضمون
۲۲۵	باب ترجل الحائض المعتکف
۲۲۶	باب غسل المعتکف
〃	باب الاعتکاف لیلا
〃	باب اعتکاف النساء
۲۲۷	باب الاخبیۃ فی المسجد
〃	باب ھل یخرج المعتکف لحاجۃ الخ
۲۲۸	باب الاعتکاف وخرج النبی صلی اللہ علیہ وسلم صبیحۃ عشرین
〃	باب اعتکاف المستحاضۃ
۲۲۹	باب زیارۃ المرأۃ زوجہا فی اعتکافہ
〃	باب ھل یدرء المعتکف عن نفسہ
〃	باب من خرج من اعتکافہ عند الصبح
۲۳۰	باب الاعتکاف فی شوال
〃	باب اذا اعتکف من لیل علیہ صومہا
۲۳۱	باب اذا نذر فی الجاھلیۃ ان یعتکف ثم اسلم
〃	باب الاعتکاف فی العشر الاوسط من رمضان
〃	باب من اراد ان یعتکف ثم بدا لہ ان یخرج
〃	باب المعتکف یدخل راسہ لغسل
۲۳۲	**کتاب البیوع**
〃	باب الجلب فی قول اللہ عزوجل فاذا قضیت الصلوٰۃ فانتشروا فی الارض الآیۃ
۲۳۵	باب الحلال بین والحرام بین وبینہما مشبہات
〃	باب تفسیر المشبہات
۲۳۶	باب ما یتقی من الشبہات
〃	باب من لم یر الوساوس ونحوھا من الشبہات
〃	باب قول اللہ واذا رأوا تجارۃ او لہوا انفضوا الیہا الآیۃ
۲۳۸	باب ما یمحق الکذب والکتمان فی البیع
〃	باب التجارۃ فی البر وغیرہ
۲۳۹	باب الخروج فی التجارۃ
〃	باب التجارۃ فی البحر

صفحہ	مضمون
۲۴۰	باب قول اللہ تعالیٰ واذا رأوا تجارۃ او لہوا انفضوا الیہا وترکوک قائما الآیۃ
〃	باب قول اللہ تعالیٰ انفقوا من طیبات ما کسبتم
〃	باب من احب البسط فی الرزق
〃	باب شری النبی صلی اللہ علیہ وسلم بالنسیئۃ
۲۴۱	باب کسب الرجل وعملہ بیدہ
۲۴۲	باب السہولۃ والسماحۃ فی الشراء والبیع
〃	باب من انظر موسرا
۲۴۳	باب من انظر معسرا
〃	باب اذا بین البیعان ولم یکتما ونصحا
۲۴۴	باب بیع الخلط من التمر
〃	باب ما قیل فی الحائک والحجام
〃	باب ما یمحق الکذب والکتمان فی البیع
۲۴۵	باب قول اللہ تعالیٰ یا ایہا الذین آمنوا لا تاکلوا الربوا اضعافا مضاعفۃ الآیۃ
〃	باب اکل الربا وشاھدہ وکاتبہ
〃	باب موکل الربا
۲۴۶	باب یمحق اللہ الربا ویربی الصدقات
〃	باب ما یکرہ من الحلف فی البیع
〃	باب ما قیل فی الصواغ
۲۴۷	باب ذکر القین والحداد
〃	باب ذکر الخیاط
۲۴۸	باب ذکر الحجام
۲۴۹	باب شرء الحی او النوم مع اھلہ
〃	باب شرء الدواب والحمیر
۲۵۰	باب الاسواق التی کانت فی الجاھلیۃ فتتابع بہا الناس فی الاسلام

فہرست تبویب العقاری

صفحہ	مضمون
۲۵۱	باب شرای الابل الصغیر او الاجرب
〃	باب بیع السلاح فی الفتنۃ وغیرھا
۲۵۲	باب فی العطار وبیع المسک
〃	باب ذکر الحجام
〃	باب التجارۃ فیما یکرہ لبسہ للرجال والنساء
۲۵۳	باب صاحب السلعۃ احق بالسوم
〃	باب حکم بیع الخیار
۲۵۴	باب اذا لم یوقت للخیار ھل یجوز البیع
〃	باب البیعان بالخیار وما لم یتفرقا
۲۵۵	باب اذا خیر احدھما صاحبہ بعد البیع فقد وجب البیع
〃	باب اذا کان البائع بالخیار ھل یجوز البیع
۲۵۶	باب الشرط فی البیع وقولہ ﷺ من باع وشرط فلا یشترط
۲۵۷	باب ما یکرہ من الخداع فی البیع
〃	باب ما ذکر فی الاسواق
۲۵۹	باب الکیل علی البائع والمعطی
۲۶۰	باب کراھیۃ الحلف فی السوق
۲۶۱	باب ما یستحب من الکیل
〃	باب برکۃ صاع النبی صلی اللہ علیہ وسلم ومدہ
۲۶۲	باب ما یذکر فی بیع الطعام والحکرۃ
۲۶۳	باب بیع الطعام قبل ان یقبض
۲۶۴	باب من اشتری طعاما فلا یبعہ حتی یجری فیہ الصاعان صاع البائع وصاع المشتری
〃	باب اذا اشتری متاعا او دابۃ فوضعہ عند البائع
۲۶۵	باب لا یبیع علی بیع اخیہ
〃	باب بیع المزایدۃ
۲۶۶	باب النجش
〃	باب بیع الثمرۃ قبل ان تصلح بغیر شرط
〃	باب بیع الملامسۃ
۲۶۷	باب بیع المنابذۃ
〃	باب ما یکرہ من الخداع فی البیع
۲۶۸	باب ما یذکر فی بیع الطعام والحکرۃ
〃	باب بیع العبد الزانی
۲۶۹	باب البیع والشراء مع النساء
۲۷۰	باب ھل یبیع حاضر لباد بغیر اجر وھل یعینہ او ینصحہ
۲۷۱	باب من کرہ ان یبیع حاضر لباد بالاجر
〃	باب لا یشتری حاضر لباد بالسمسرۃ
〃	باب النھی لمن یتلقی الرکبان
۲۷۲	باب من لم یتلق الجلب
〃	باب اذا اشترط فی البیع شروطا لا تحل
۲۷۳	باب بیع الثمر بالتمر
〃	باب بیع الزبیب بالزبیب والطعام بالطعام
۲۷۴	باب بیع الشعیر بالشعیر
〃	باب بیع الذھب بالذھب
〃	باب بیع الفضۃ بالفضۃ
۲۷۵	باب بیع الدینار بالدینار نسیئۃ
〃	باب بیع الورق بالذھب نسیئۃ
〃	باب بیع الذھب بالورق یدا بید
۲۷۶	باب بیع المزابنۃ وھی بیع الثمر بالتمر وبیع الزبیب بالکرم
۲۷۷	باب بیع الثمر علی رؤس النخل بالذھب والفضۃ
〃	باب تفسیر العرایا
۲۷۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۷۹	باب بیع النخل قبل ان یبدو صلاحھا
〃	باب اذا باع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا ثم اصابتہ عاھۃ فھو من البائع
۲۸۰	باب شرط الطعام الی اجل معلوم
〃	باب اذا اراد ان یبیع تمرا بتمر خیر منہ
〃	باب من باع نخلا قد ابرت
۲۸۱	باب بیع الزرع والطعام کیلا
〃	باب بیع النخل باصلہ
〃	باب بیع الحاضرۃ
۲۸۲	باب اذا بین البیعان ولم یکتما ونصحا
۲۸۳	باب ما یمحق الکذب والکتمان فی البیع
۲۸۴	باب اذا اراد بیع دابۃ استقرضھا او بعضھا
۲۸۵	باب بیع الحیوان بالحیوان نسیئۃ
۲۸۶	باب بیع الرقیق
۲۸۷	باب بیع المدبر
۲۸۸	باب بیع المکاتب اذا رضی
۲۸۹	باب بیع الولاء وھبتہ
۲۹۰	باب بیع الخیار
۲۹۱	باب بیع الغرر وحبل الحبلۃ
۲۹۲	باب بیع المضامین والملاقیح وحبل الحبلۃ
۲۹۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۴	باب اذا اتلف الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۲۹۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۴	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۰۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۴	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۱۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۴	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۲۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۴	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۳۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۴	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۵	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۶	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۷	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۸	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۴۹	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۵۰	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۵۱	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۵۲	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۵۳	باب بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحھا
۳۵۴	باب اذا انفرد الناس عن الامام فی صلوۃ الجمعۃ یصلی قدر الامام ومن یلیہ جائزۃ
۳۵۶	باب الصلوۃ بعد الجمعۃ وقبلھا
۳۵۸	باب قول اللہ عزوجل فاذا قضیت الصلوۃ فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل اللہ
۳۵۹	باب القائلۃ بعد الجمعۃ
۳۶۰	**ابواب صلوۃ الخوف**
۳۶۳	باب صلوۃ الخوف رجالا وعلی الدواب
۳۶۴	باب یکبر بعضھم بعضا فی صلوۃ الخوف
۳۶۵	باب الصلوۃ عند مناھضۃ الحصون
۳۶۷	باب صلوۃ الطالب والمطلوب
۳۶۸	باب التکبیر والغلس بالصبح والصلوۃ
۳۷۰	**کتاب العیدین**
〃	باب ما جاء فی العیدین والتجمل فیہ
۳۷۱	باب الحراب فی الدرق یوم العید

فہرست کتاب الصلاۃ — باب ۲ جلد سوم

صفحہ	مضمون
۲۸۲	باب سنۃ العیدین لاھل الاسلام
۲۸۴	باب الاکل یوم الفطر قبل الخروج
〃	باب الاکل یوم النحر
۲۸۶	باب الخروج الی المصلی بغیر منبر
۲۸۹	باب المشی والرکوب الی العید
۲۹۱	باب الخطبۃ بعد العید
۲۹۳	باب ما یکرہ حمل السلاح
۲۹۵	باب التکبیر للعید
۲۹۷	باب فضل العمل فی ایام التشریق
۲۹۹	باب التکبیر ایام منی واذا غدا الی عرفۃ
۳۰۰	باب الصلوٰۃ الی الحربۃ یوم العید
〃	باب حمل العنزۃ والحربۃ بین یدی الامام یوم العید
۳۰۲	باب خروج النساء والحیض الی المصلی
۳۰۳	باب خروج الصبیان الی المصلی
۳۰۳	باب استقبال الامام الناس فی خطبۃ العید
〃	باب العلم بالمصلی
۳۰۵	باب من خطبۃ الامام للنساء یوم العید
۳۰۶	باب اذا لم یکن لھا جلباب فی العید

فہرست تیسیر القاری — پارہ نہم

صفحہ	مضمون
۲۸۲	باب بیع الحیوان وکلہ
〃	باب من اجری امر الامصار علی ما یتعارفون بینھم فی البیوع
۲۸۳	باب بیع الشریک من شریکہ
۲۸۴	باب بیع الحاضر للبادی والعروض مقایضۃ غیر مقسوم
〃	باب اذا اشتری شیئا لغیرہ بغیر اذنہ فرضی
۲۸۶	باب الشراء والبیع مع المشرکین واھل الحرب
۲۸۸	باب جلود المیتۃ قبل ان تدبغ
۲۸۹	باب قتل الخنزیر
〃	باب لا یذاب شحم المیتۃ ولا یباع ودکہ
〃	باب بیع التصاویر التی لیس فیھا روح وما یکرہ من ذلک
۲۹۰	باب تحریم التجارۃ فی الخمر
〃	باب اثم من باع حرا
〃	باب امر النبی صلی اللہ علیہ وسلم الیھود بیع ارضیھم ودیارھم حین اجلاھم
۲۹۱	باب بیع العبید والحیوان بالحیوان نسیئۃ
〃	باب بیع الرقیق
۲۹۲	باب بیع المدبر
〃	باب ھل یسافر بالجاریۃ قبل ان یستبرئھا
۲۹۳	باب بیع المیتۃ والاصنام
۲۹۴	باب ثمن الکلب
۲۹۵	**کتاب السلم**
〃	باب السلم فی کیل معلوم
〃	باب السلم فی وزن معلوم
۲۹۶	باب السلم الی من لیس عندہ اصل
۲۹۷	باب السلم فی النخل
۲۹۸	باب الکفیل فی السلم
〃	باب الرھن فی السلم
〃	باب السلم الی اھل الذمۃ
۲۹۹	باب السلم الی ان تنتج الناقۃ
〃	**کتاب الشفعۃ**
〃	باب الشفعۃ فیما لم یقسم فاذا وقعت الحدود فلا شفعۃ
〃	باب عرض الشفعۃ علی صاحبھا قبل البیع
۳۰۰	باب ای الجوار اقرب
۳۰۱	**پارۂ نہم**
〃	**کتاب الاجارۃ**
〃	باب استیجار الرجل الصالح
〃	باب رعی الغنم علی قراریط
۳۰۲	باب استیجار المشرکین عند الضرورۃ
۳۰۳	باب الاجیر فی الغزو
〃	باب من استاجر اجیرا لیعمل لہ بعد ثلثۃ ایام او بعد شھر او بعد سنۃ والعقد یقع علی العمل
〃	باب اذا استاجر اجیرا علی ان یقیم حائطا یرید ان ینقض جاز
۳۰۴	باب الاجارۃ الی نصف النھار
〃	باب الاجارۃ الی صلوٰۃ العصر
۳۰۵	باب اثم من منع اجر الاجیر
〃	باب الاجارۃ من العصر الی اللیل
〃	باب من استاجر اجیرا فترک الاجیر اجرہ
۳۰۷	باب من اجر نفسہ لیحمل علی ظھرہ ثم تصدق
〃	باب اجر السمسرۃ
〃	باب ھل یواجر الرجل نفسہ من مشرک فی ارضہ

فہرست بلسیر القاری

صفحہ	مضامین
۳۰۸	باب ما یعطی فی الرقیۃ علی احیاء العرب بفاتحۃ الکتاب
۳۰۹	باب ضربۃ العبد وتأدیبہ رئیسہ الامام
۳۱۰	باب خراج الحجام
〃	باب من تکلم بعجمۃ لعبد ثم عتق فعلمہ من حولہ
〃	باب کسب البغی والاماء
〃	باب عسب الفحل
〃	باب اذا استکری ارضا فمات احدہما
〃	**کتاب الحوالات**
〃	باب الحوالۃ
۳۱۳	باب ان احال علی ملی فلیس لہ رد
〃	باب اذا مات المیت علی رجل جاز
〃	باب الکفالۃ فی القرض والدیون بالابدان وغیرہا
۳۱۴	باب قول اللہ والذین عقدت ایمانکم فاتوہم نصیبہم
۳۱۵	باب من تکفل عن میت دینا فلیس لہ ان یرجع
〃	باب جوار ابی بکر الصدیق فی عہد النبی
۳۱۸	باب الدین
〃	**کتاب الوکالۃ**
〃	باب وکالۃ الشریک الشریک فی القسمۃ وغیرہا
〃	باب اذا وکل المسلم حربیا فی دار الحرب او فی دار الاسلام جاز
۳۱۹	باب الوکالۃ فی الصرف والمیزان
〃	باب اذا اقر الوکیل او الشفیع بالبیع او بشیء یفسد بہ واصلح ما یجوز فیہ الفساد
۳۲۰	باب وکالۃ الشاہد والغائب جائزۃ
〃	باب الوکالۃ فی قضاء الدیون
〃	باب اذا وہب شیئا لوکیل او شفیع قوم جاز
۳۲۱	باب اذا وکل رجلا ان یعطی شیئا ولم یبین کم یعطی
۳۲۲	باب وکالۃ المرأۃ الامام فی النکاح
〃	باب اذا وکل رجل رجلا فترک الوکیل شیئا فاجازہ الموکل فہو جائز
۳۲۳	باب اذا باع الوکیل شیئا فاسد
۳۲۴	باب اذا وکل الوکالۃ فی الوقف
〃	باب الوکالۃ فی الحدود
〃	باب الوکالۃ فی البدن وتعاہدہا
〃	باب اذا قال الرجل لوکیلہ ضعہ حیث اراک اللہ
۳۲۵	باب وکالۃ الامین فی الحراثۃ ونحوہا
〃	**کتاب الحرث والمزارعۃ**
〃	باب فضل الزرع والغرس اذا اکل منہ
〃	باب ما یحذر من عواقب الاشتغال بآلۃ الزرع او جاوز الحد الذی امر بہ
۳۲۶	باب اقتناء الکلب للحرث
〃	باب استعمال البقر للحراثۃ
۳۲۷	باب اذا قال اکفنی مؤنۃ النخل ونحوہ
〃	باب قطع الشجر والنخل
〃	باب ــــــــ
〃	باب المزارعۃ بالشطر ونحوہ
۳۲۸	باب اذا لم یشترط السنین فی المزارعۃ
〃	باب ــــــــ
۳۲۹	باب المزارعۃ مع الیہود
〃	باب ما یکرہ من الشروط فی المزارعۃ
〃	باب اذا قال اکفنی مؤنۃ نخلک او شرکتک فی الثمر
۳۳۰	باب وقف اصحاب النبی صلی اللہ علیہ وسلم
〃	باب من بنی او غرس فی ارض غیرہ باذنہ
۳۳۱	باب ــــــــ
〃	باب اذا قال اکفنی مؤنۃ النخل او نحوہ مما تقرک الاکار ولم یذکر حدا معلوما
۳۳۲	باب ما کان من اصحاب النبی صلی اللہ علیہ وسلم یواسی بعضہم بعضا فی الزراعۃ والثمرۃ
۳۳۰	باب کراء الارض بالذہب والفضۃ
〃	باب ــــــــ
۳۳۴	باب ما جاء فی الغرس
۳۳۵	**کتاب المساقات**
〃	باب ما جاء فی الشرب
〃	باب من رای صدقۃ الماء وہبتہ ووصیتہ جائزۃ
۳۳۶	باب من قال ان صاحب الماء احق بالماء
〃	باب من حفر بئرا فی ملکہ لم یضمن

فہرست تیسیر الاسلام

صفحہ	مضامین
۳۰۸	باب اعتزال الحیض المصلی
〃	باب النحر والذبح بالمصلی یوم النحر
۳۰۹	باب کلام الامام والناس فی خطبۃ العید
۳۱۱	باب من خالف الطریق اذا رجع یوم العید
۳۱۲	باب فی اذان العید بغیر اذان ولا اقامۃ
۳۱۳	باب الصلوٰۃ قبل العید وبعدہا
۳۱۵	**ابواب الوتر**
〃	باب ما جاء فی الوتر
۳۲۳	باب ساعات الوتر
۳۲۵	باب ایقاظ النبی صلی اللہ علیہ وسلم اہلہ للوتر
〃	باب لیجعل آخر صلوتہ وترا
۳۲۶	باب الوتر علی الدابۃ
۳۲۷	باب الوتر فی السفر
〃	باب القنوت قبل الرکوع وبعدہ
۳۳۱	**کتاب الاستسقاء**
۳۳۲	باب الاستسقاء وخروج النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فی الاستسقاء
۳۳۳	باب دعاء النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
۳۳۶	باب سؤال الناس الامام الاستسقاء اذا قحطوا

فہرست شیخ الاسلام | باب ہمارم | فہرست تیسیر القاری | باب ہفتم

صفحہ	مضمون
۳۳۹	باب تحویل الرداء فی الاستسقاء
۳۴۰	باب استسقاء الرب عزوجل من خلقه بالقحط اذا انتهكت محارمه
〃	باب الاستسقاء فی المسجد الجامع
۳۴۵	باب الاستسقاء فی خطبة الجمعة غیر مستقبل القبلة
۳۴۶	باب الاستسقاء علی المنبر
۳۴۷	باب من اکتفی بصلوة الجمعة فی الاستسقاء
۳۴۸	باب الدعاء اذا انقطعت السبل من کثرة المطر
〃	باب ما قیل ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم لم یحول رداءه فی الاستسقاء یوم الجمعة
۳۴۹	باب اذا استشفع المشرکون بالمسلمین عند القحط
۳۵۱	باب الدعاء اذا کثر المطر
۳۵۲	باب الدعاء فی الاستسقاء قائما
۳۵۳	باب الجهر بالقراءة فی الاستسقاء
〃	باب کیف حول النبی صلی الله علیه وآله وسلم ظهره الی الناس
۳۵۴	باب صلوة الاستسقاء رکعتین
۳۵۶	باب الاستسقاء فی المصلی
〃	باب استقبال القبلة فی الاستسقاء
۳۵۷	باب تمر الناس دیارهم ومعاملهم فی الاستسقاء
〃	باب رفع الامام یدیه فی الاستسقاء
۳۵۸	باب ما یقال اذا مطرت
۳۵۹	باب من تمطر فی المطر حتی یحادر علی لحیته
۳۶۰	باب اذا هبت الریح
〃	باب قول النبی صلی الله علیه وسلم نصرت بالصبا
۳۶۱	باب ما قیل فی الزلازل والآیات

صفحہ	مضمون
〃	باب الخصومة فی البئر والقضاء فیها
۳۳۷	باب الشرب من صنوف السبیل من الماء
〃	باب سکر الانهار
۳۳۹	باب شرب الاعلی قبل الاسفل
〃	باب شرب الاعلی الی الکعبین
۳۴۰	باب فضل سقی الماء
〃	باب من رأی ان صاحب الحوض والقربة احق بمائه
۳۴۱	باب کری النهر والقربة وحق کل بالماء
〃	باب شرب الناس والدواب من الانهار
۳۴۲	باب بیع الحطب والکلاء
۳۴۳	باب القطایع
〃	باب کتابة القطایع
〃	باب حلب الابل علی الماء
〃	باب للرجل یکون له ممر او شرب فی حائط او فی نخل
۳۴۵	**کتاب فی الاستقراض**
〃	باب من اشتری بالدین او لیس عنده ثمنه
〃	باب من اخذ اموال الناس یرید اداءها او اتلافها
〃	باب اداء الدین وقول الله تعالی ان الله یامرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها الآیه
۳۴۶	باب استقراض الابل
〃	باب حسن القضاء
〃	باب هل یعطی اکبر من سنه
〃	باب حسن القضاء
۳۴۷	باب اذا قضی دون حقه او حلله فهو جائز
〃	باب اذا اقرض دینا او قرضا فی الدین فهو جائز
۳۴۸	باب من استعاذ من الدین
〃	باب الصلوة علی من ترک دینا
۳۴۹	باب مطل الغنی ظلم
〃	باب لصاحب الحق مقال
〃	باب اذا وجد ماله عند مفلس او انسان والوديعة فهو احق به

صفحہ	مضمون
〃	باب من اخر الغریم الی الغد او نحوه ولم یر ذلک مطلا
۳۵۰	باب من باع مال المفلس
〃	باب اذا اقرضه الی اجل مسمی او اجله فی البیع
〃	باب الشفاعة فی وضع الدین
۳۵۱	باب ما ینهی عن اضاعة المال
۳۵۲	باب العبد راع فی مال سیده
〃	**کتاب فی الخصومات**
〃	باب ما یذکر فی الاشخاص
۳۵۴	باب من ردد امر السفیه والضعیف العقل
〃	باب ومن باع علی الضعیف ونحوه
۳۵۵	باب کلام الخصوم بعضهم فی بعض
۳۵۶	باب خراج اهل المعاصی والخصوم من المیت بعد المعرفة
〃	باب دعوی الوصی المیت
۳۵۷	باب التقاضی من تحتشی معرته
〃	باب الربط والحبس فی الحرم
〃	باب فی الملازمة
۳۵۸	باب الصلح
〃	**کتاب فی اللقطة**
〃	باب اذا اخبر رب اللقطة بالعلامة دفع الیه
〃	باب ضالة الابل
۳۵۹	باب ضالة الغنم
〃	باب اذا لم یجد صاحب اللقطة بعد سنة فهی لمن وجدها
۳۶۰	باب اذا وجد تمرة فی الطریق
〃	باب اذا وجد تمرة فی الطریق
〃	باب کیف تعرف لقطة اهل مکة
۳۶۱	باب لا تحل لقطة الا لمن یخبر بها
〃	باب اذا جاء صاحب اللقطة بعد سنة ردها علیه لانها ودیعة
〃	باب هل یأخذ اللقطة کی یعرفها فیضیع

فہرست تبویب العناوین

پارہ دہم

فہرست شیخ الاسلام

پارہ چہارم

صفحہ	مضمون
۳۶۲	باب من عرف اللقطة ولم یدفعها الی السلطان
۳۶۳	باب ــــــ
//	**کتاب فی المظالم والغصب**
//	باب قصاص المظالم
۳۶۴	باب قول الله تعالی الا لعنة الله علی الظالمین
//	باب لا یظلم المسلم المسلم
۳۶۵	باب اعن اخاک ظالما او مظلوما
//	باب نصر المظلوم
//	باب الانتصار من الظالم
//	باب عفو المظلوم
۳۶۶	باب الظلم ظلمات یوم القیمة
//	باب الاتقاء والحذر من دعوة المظلوم
//	باب من کانت له مظلمة عند الرجل
//	باب اذا حلله من ظلمه فلا رجوع فیه
۳۶۷	باب اذا ادی دینا او حللہ ولم یبین کم هو
//	باب اثم من ظلم شیئا من الارض
//	باب اذا اذن انسان لآخر شیئا جاز
۳۶۸	باب قول الله تعالی وهو الد الخصام
//	باب اثم من خاصم فی باطل وهو یعلمه
۳۶۹	باب اذا خاصم فجر
//	باب قصاص المظلوم اذا وجد مال ظالمه
//	باب ما جاء فی السقایف
۳۷۰	باب لا یمنع جار جارا ان یغرز خشبه فی جداره
//	باب صب الخمر فی الطریق
//	باب افنیة الدور والجلوس فیها
۳۷۱	باب لا یأمن فی الطریق اذا لم یعط الطریق حقها
//	باب اماطة الاذی

صفحہ	مضمون
//	باب اللقطة والعذبة الساقطة وغیر الساقطة فی السطوح وغیرها
۳۷۶	باب من عقل بعیره علی البلاط او باب المسجد
//	باب الوقوف والبول عند سباطة قوم
//	باب من اخذ الغصن وما یؤذی الناس فی الطریق فرمی به
//	باب اذا اخذ اللصوص او غیرهم متاع التاجر ثم مر به علی التاجر فی الطریق هل یأخذ منه
//	باب النهبی بغیر اذن صاحبه
۳۷۷	باب کسر الصلیب وقتل الخنزیر
//	باب هل یکسر الدنان التی فیها الخمر
۳۷۸	باب من قاتل دون ماله
۳۷۹	باب اذا کسر قصعة او شیئا لغیره
//	باب اذا هدم حائطا فلیبن مثله
//	**کتاب الشرکة**
۳۸۰	باب الشرکة فی الطعام والنهد والعروض
۳۸۱	باب ما کان من خلیطین فانهما یتراجعان بینهما بالسویة فی الصدقة
//	باب قسمة الغنم
۳۸۲	باب القران فی التمر بین الشرکاء حتی یستأذن اصحابه
۳۸۳	**پارہ دہم**
۳۸۳	باب تقویم الاشیاء بین الشرکاء بقیمة عدل
//	باب هل یقرع فی القسمة والاستهام فیه
۳۸۴	باب شرکة الیتیم واهل المیراث
//	باب الشرکة فی الارضین وغیرها
۳۸۵	باب اذا اقتسم الشرکاء الدور وغیرها فلیس لهم رجوع ولا شفعة
//	باب الاشتراک فی الذهب والفضة
//	باب قسمة الغنم والشرکة فی الماشیة

صفحہ	مضمون
۳۳۷	باب قول الله عزوجل وتجعلون رزقکم انکم تکذبون
۳۶۴	باب لا یدری متی یجیء المطر الا الله
۳۶۵	**ابواب الکسوف**
//	باب الصلوة فی کسوف الشمس
۳۶۸	باب الصدقة فی الکسوف
//	باب الدعاء الصلوة جامعة فی الکسوف
۳۶۹	باب خطبة الامام فی الکسوف
۳۷۰	باب هل یقال کسفت الشمس
۳۷۵	باب قول النبی صلی الله علیه وسلم یخوف الله عزوجل عباده بالکسوف
۳۷۲	باب التعوذ من عذاب القبر فی الکسوف
۳۷۳	باب طول السجود فی الکسوف
۳۷۴	باب صلوة الکسوف جماعة
۳۷۵	باب صلوة النساء مع الرجال فی الکسوف
۳۷۷	باب من احب العتاقة فی کسوف الشمس
//	باب صلوة الکسوف فی المسجد
۳۷۹	باب لا تنکسف لموت احد ولا لحیوته
۳۸۰	باب الذکر فی الکسوف
۳۸۱	باب الدعاء فی الکسوف
۳۸۲	باب قول الامام فی خطبة الکسوف اما بعد
//	باب الصلوة فی کسوف القمر
۳۸۳	باب صب المرأة علی راسها الماء اذا طال الامام القیام فی الرکعة الاولی
۳۸۴	باب الرکعة الاولی فی الکسوف اطول من الثانیة
۳۸۵	باب الجهر بالقراءة فی الکسوف

فہرست شیخ الاسلام | وارد چہارم | فہرست تیسیر القاری | چہارم قسم

صفحہ	مضمون
۳۸۷	**ابواب سجود القرآن**
〃	باب ما جاء فی سجود القرآن وسنتها
۳۸۸	باب سجدة تنزیل السجدة
〃	باب سجدة ص
۳۸۹	باب سجدة الحج
۳۹۰	باب سجود المسلمین مع المشرکین الخ
۳۹۱	باب من قرء السجدة ولم یسجد
۳۹۲	باب سجدة اذا السماء انشقت
۳۹۳	باب من سجد بسجود القاری
۳۹۴	باب زحام الناس اذا قراء کل امام سجدة
۳۹۵	باب ما جاء ان الله عزوجل یرتجب سجود
۳۹۸	باب من قرأ السجدة فی الصلوة سجد بها
〃	باب من لم یجد موضعا للسجود مع کل امام من الزحام
〃	**ابواب التقصیر**
۳۹۹	باب ما جاء فی التقصیر
۴۰۱	باب الصلوة بمنی
۴۰۳۰	باب کم اقام النبی صلی الله علیه وسلم فی حجته
۴۰۴	باب فی کم یقصر الصلوة
۴۰۸	باب یقصر اذا خرج من موضعه
۴۱۱	باب یصلی المرء تطوعا فی السفر
۴۱۲	باب صلوة الخوف علی الطریق اذا کانت
۴۱۳	باب الایماء علی الدابة

صفحہ	مضمون
۳۸۶	باب قسمة الغنم والعدل فیها
〃	باب الشرکة فی الطعام وغیره
〃	باب الشرکة فی الرقیق
۳۸۷	باب الاشتراک فی الهدی والبدن
〃	باب من عدل عشرة من الغنم بجزور فی القسم
۳۸۸	**کتاب الرهن فی الحضر**
〃	باب من رهن درعه
۳۸۹	باب رهن السلاح
〃	باب الرهن مرکوب ومحلوب
۳۹۰	باب الرهن عند الیهود وغیرهم
〃	باب اختلاف الراهن والمرتهن الخ
۳۹۱	**کتاب العتق**
〃	باب ما جاء فی العتق وفضله
〃	باب ای الرقاب افضل
〃	باب ما یستحب من العتاقة فی الکسوف الخ
۳۹۲	باب اذا اعتق عبدا بین اثنین
۳۹۳	باب اذا اعتق نصیبا له فی عبد وکان له مال استسعی العبد الخ
〃	باب الخطاء والنسیان فی العتاقة والطلاق ونحوه
۳۹۴	باب اذا قال رجل لعبده هو لله ونوی العتق
۳۹۵	باب اثم القاتل
۳۹۶	باب بیع المدبر
〃	باب بیع المکاتب وهبته

صفحہ	مضمون
۳۹۷	باب اذا اسر الرجل او عبد ذمی اذا کان مشرکا
〃	باب عتق المشرک
۳۹۸	باب من ملک من العرب رقیقا
۴۰۰	باب فضل من ادب جاریته وعلمها
〃	باب قول النبی صلی الله علیه وسلم العبید اخوانکم فاطعموهم مما تاکلون
۴۰۱	باب للعبد اذا احسن عبادة ربه ونصح سیده
۴۰۲	باب کراهیة التطاول علی الرقیق
۴۰۳	باب اذا اتاه خادمه بطعامه
۴۰۴	باب العبد راع فی مال سیده الخ
〃	باب اذا ضرب العبد فلیجتنب وجهه
〃	باب اثم من قذف مملوکه
۴۰۵	**کتاب المکاتب**
〃	باب المکاتب ونجومه فی کل سنة نجم
۴۰۶	باب ما یجوز من شروط المکاتب ومن اشترط شرطا لیس فی کتاب الله
〃	باب استعانة المکاتب وسؤاله الناس
۴۰۷	باب بیع المکاتب اذا رضی
〃	باب اذا قال المکاتب اشتری واعتقنی فاشتراه لذلک
۴۰۸	**کتاب الهبة**
〃	باب الهبة وفضلها والتحریض علیها
۴۰۹	باب القلیل من الهبة
〃	باب من استوهب من اصحابه شیئا
۴۱۰	باب من استسقی
〃	باب قبول هدیة الصید
〃	باب قبول الهبة
۴۱۱	باب قبول الهدیة
۴۱۲	باب من اهدی الی صاحبه وتحری بعض نسائه دون بعض

فہرست حسب اوراق

صفحہ	مضمون
۴۱۴	باب مما لا یرد من الھدیۃ
〃	باب من یرد علیہ الھبۃ المعاشۃ جائزۃ
〃	باب المکافات فی الھبۃ
۴۱۵	باب الھبۃ للولد
〃	باب الاشھاد فی الھبۃ
۴۱۶	باب ھبۃ الرجل لامرأتہ والمرأۃ لزوجھا
〃	باب ھبۃ الاثنین وھبۃ رجلین معا اذا کان احدھما اجنبیا
۴۱۷	باب من یرجع فی ھبتہ
۴۱۸	باب الرجوع فی الھدیۃ لعلۃ
〃	باب اذا وھب ھبۃ او تصدق صدقۃ ثم ادعاھا قبل ان تقبل الیہ
۴۱۹	باب کیف یقبض العبد والمتاع
〃	باب اذا وھب ھبۃ فقبضھا الآخر ولم یقل قبلت
۴۲۰	باب اذا وھب دینا علی رجل
۴۲۱	باب ھبۃ الواحد الجماعۃ
۴۲۲	باب الھبۃ المقبوضۃ وغیر المقبوضۃ
۴۲۳	باب اذا وھب جماعۃ لقوم او وھب جمع جماعۃ جاز
〃	باب من اھدی ھدیۃ وعند جلسائہ ھل لاحد منھم حق
۴۲۴	باب اذا وھب بعیرا لرجل وھو راکبہ ھل ھو جائز
〃	باب ھدیۃ ما یکرہ لبسھا
۴۲۵	باب قبول الھدیۃ من المشرکین
۴۲۷	باب الھدیۃ للمشرکین
〃	باب لا یحل لاحد ان یرجع فی ھبتہ وصدقتہ
۴۲۸	باب
〃	باب ما قیل فی العمری والرقبی
۴۲۹	باب من استعار من الناس الفرس
〃	باب لا استعارۃ فی العروس عند النساء
〃	باب فضل المنیحۃ
۴۳۱	باب اذا قال احمل متاعک ھذہ الجاریۃ
۴۳۲	باب اذا حمل رجل علی فرس فرآہ کالتعب والصلف
〃	حاشیہ متعلقہ صفحہ ۴۳۱ و ۴۳۲ در تحقیق قال بعض الناس

صفحہ	مضمون
۴۳۳	**کتاب الشہادات**
〃	باب ما جاء فی البینۃ علی المدعی
〃	باب اذا عدل رجل رجلا فقال لا نعلم الا خیرا او قال ما علمت الا خیرا
۴۳۴	باب شہادت المختبی
۴۳۵	باب اذا شھد شاھد او شھود بشیء فقال آخرون ما علمنا ذلک
۴۳۶	باب الشہادۃ علی العدول
〃	باب تعدیل کم یجزی
۴۳۷	باب الشہادۃ علی الانساب والرضاع المستفیض والموت القدیم
۴۳۸	باب شہادۃ القاذف والسارق والزانی
۴۳۸	حاشیہ متعلقہ ۴۳۷ تحقیق قال بعض الناس
۴۴۱	باب لا یشہد علی شہادۃ جور اذا شھد
۴۴۲	باب ما قیل فی شہادۃ الزور
۴۴۳	باب شہادۃ الاعمی والمرمی الخ
۴۴۴	باب شہادۃ النساء وقولہ لکفاک ان یکون رجلین او رجل وامرأتان
〃	باب شہادۃ الاماء والعبید
۴۴۵	باب شہادۃ المرضعۃ
〃	باب تعدیل النساء بعضھن بعضا
۴۵۱	باب اذا زکی رجل رجلا کفاہ
۴۵۲	باب ما یکرہ من الاطناب فی المدح ولیقل ما یعلم
〃	باب بلوغ الصبیان وشہادتھم
〃	باب سوال الحاکم المدعی ھل لک بینۃ قبل الیمین
۴۵۳	باب الیمین علی المدعی علیہ فی الامر العام والدین
〃	باب
۴۵۴	باب اذا ادعی او قذف

صفحہ	مضمون
۴۱۴	باب یانزل الملائکۃ
۴۱۵	**پارہ ششم**
〃	باب ما قیل فی اولاد المشرکین
۴۱۷	باب
۴۲۱	باب الموت یوم الاثنین
۴۲۳	باب موت الفجاءۃ بغتۃ
۴۲۵	باب ما جاء فی قبر النبی صلی اللہ علیہ وسلم
۴۳۲	باب ما ینھی من سب الاموات
۴۳۳	باب ذکر شراد الموتی
〃	**کتاب الزکوۃ**
〃	باب وجوب الزکوۃ
۴۴۱	باب البیعۃ علی ایتاء الزکوۃ
۴۴۲	باب اثم مانع الزکوۃ
۴۴۴	باب ما ادی زکوتہ فلیس بکنز
۴۴۵	باب نفاق المال فی حق حقہ
〃	باب الربا فی الصدقۃ
۴۵۱	باب لا یقبل اللہ صدقۃ من غلول
〃	باب الصدقۃ من کسب طیب
۴۵۲	باب الصدقۃ قبل الرد
۴۵۶	باب اتقوا النار ولو بشق تمرۃ
۴۵۹	باب فضل صدقۃ الصحیح الشحیح
۴۶۱	باب

ظاهر است و اما خبر آن از روی قوت جواز است بیضه زیرا چه اثر خبر در صورت نبا شد و همچنین خبر او فوت بسوء است بقرینه مقابله با آینده بعنوان من ترک و ترتذری نیز تصویب بین حدیث بباب ما جاء فی المسبوق عن صلوة العصر کرده بر بین تقدیر باشم بنا بر مساهله و ترک محافظه تواحتیاط است با بجمله عدم تمارک بذم و استغفار با قضا حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال الذی تفوته صلوة العصر فرمود آنکسی که فوت شود او را نماز عصر کانما وتر اهله وماله بر وی وصعب سرور رعایة است چنانستی که گویا نقصان کرده شد و گرفته شد اهل و مال او یا سلب کرده شد اخبر و مصیبت زده شد اهل و مال او و گذاشته و تر از ان یعنی بر سبیل فوت این نماز چنانکه میتر سد فوت اهل و مال را و اندوه کنندان اندوه که میکند بلاک آن را قال ابو عبد الله گفت مولف در بیان استعمال او و این لفظ در معنی مناسب مقام یا تذکر و کریمین تر کم اعمالکم یعنی کم نماید کردو حبط نخواهد گذاشت خدا تعالی شمارا از اعمال شما و دیگر استعمال صحا ونزت الرجل میگوئی این کلام را از حق مردی اذا قتلت له قتیلا او اخذت ماله و قتیله بکشتی که مرا بکشته یعنی کسی را کسیا و متعلق است از قرب و در دست جانی گیری مال او را و عادت مولف است که در اکثر ابواب سه حدیث الفاظ مشکله آن را تحریر و توضیح میکند با استعمال آن در شش معنی مقصود در آیت و بجز آن استعمال او در چهار است و شمردی بودن آن بر دو مفعول و ثانی نیز در معنی مفعول دوم محذوف دارد چون الم تر ربك و اله بر بن تقدیر سوء میشود رجاء جمهور را که نصب است اگر چه شارحان نظر بظاهر کنند و تعالی آن است و حبط اعمال بعضی از وقت محتاج گردند و بعضی بر جمله شدن آفتاب و بعضی بغروب آن و بعضی حبط او فوت جماعت دارند زیرا چه فوت میشود او را بعضی و اجتماع ملایکه لیلیه و نهاریه آگر او را و فوات جزوی دیگر بروی تخصیص بعصر زاید نداشتی حواله کردن بفجر نیز محل شعور و ملایکه هر دو وقت است و اروی شود چه تفصیل لازم نیست که کلی باشد بلکه بسبب اکثر شمار بود محل تخصیص بسبب سوال سایل باشد از حال این نکر یا بجمله حد استغال باهل زراعت کما پشیم و خلاصه خود در بن وقت او جزوی دیگر مقتضی حال باشد و حق است که تخصیص بشیت الهی است هر جواب بر فضیلت که خواهد ساز د و نظایر بدان اشارت کرده شد حمل بر فوت از مطلق وقت نیست بلی قصد و ما او حدیث است که لاحق مشعور او لال است نزد معاینه ثواب هر کسی را که گویا فوت این نماز آنچه لاحق مشعور کسی را که رفته است اهل و مال او و این دلالت میکند بران که بسیار عاجز سخت تر خواهد شد بسبب اجتماع فقد ثواب و عظیم جریمه باب اثم من ترك العصر لقول الله تعالی کسی که ترک کند نماز عصر را بدرستی قرآن سبحان در باب و سابق گفت که ترک ضیع و قصد تارک است بحالات فوت که بقصد لازم خود و نوشد که نزد تحقیق حالات عنوان باشد بسبب اعتماد بر نفقه

پس رفتم تا آنکه آمدیم بر مردی که خوابیده بر قفای خود و رجل قائمة علی ساقه بفهره او صخرة و رجالی که مردی ایستاده است بر سر او بیک کف سنگ یا بسنگی شک راوی است در تعبیر بصخره شک است فیشدخ به راسه پس میکوبد بآن کف سنگ سر او را فاذا ضربه تدهده الحجر پس وقتی که زند او را میغلطد سنگ فانطلق الیه لیأخذه پس میرود این مرد تا بسوی آن سنگ تا بگیرد آنرا فلا یرجع الی هذا حتی یلتئم راسه و عاد راسه کما هو پس باز نمیگردد بسوی این مرد خوابیده تا آنکه بهم میآید سر او و عود میکند چنانکه بود و فعل به مثل ما فعل به فی المرة الاولی پس عود کرد آن مرد و زد او را و قلت من هذا آنحضرت میفرماید گفتم کیست این مرد فالا انطلق فانطلقنا الی رجل مثل التنور گفتند بر و پس رفتیم بسوی مردی مانند تنور اعلاه ضیق و اسفله واسع یتوقد تحته نار بالای آن تنور تنگ است و پایان او فراخ و در حالی که می افروزند زیر آن تنور آتشی فاذا اقترب ارتفعوا پس وقتی که نزدیک می یابد بدست می شود آتش بالای آید مردی که در وی اند حتی کاد ان یخرجن تا آنکه نزدیک است که بیرون آیند و قلت ما هذا گفتم این چیست فانطلقنا حتی اتینا علی نهر دم پس گفتم آن مرد را چیست این حال گفتند بر و پس رفتیم تا آنکه آمدیم بر جوی از خون فیه رجل قائم علی وسط النهر و در آن جوی مردیست استاده و در میان جوی مردی دیگر است پس او و عاطفه محذوف است چنانکه تصریح بآن در روایت ابو الوقت واقع شده قال یزید بن هارون و وهب بن جریر عن جریر بن حازم و علی شط النهر رجل و مولف گوید گفته است یزید و وهب هر دو از جریر بر بدل وسط النهر شط النهر بشین معجمه و تشدید طاء مهمله بین یدیه حجارة پیش این مرد بر کناره سنگی است فاقبل الرجل الذی فی النهر پس پیش آمد مردی که در نهر است فاذا اراد ان یخرج رمی الرجل بحجر فی فیه فرد فرجع کما کان پس وقتی که میخواهد آمد و در جوی که برآید میزند این مرد بسنگی در دهن او پس باز میگردد از حیث کان آنجا که بود فجعل کلما جاء لیخرج رمی فی فیه فرجع کما کان پس گشت این مرد هر گاه که آمد وی تا برآید زد در دهن او بسنگی پس باز میرود و در جوی چنانچه بود فقلت ما هذا فقال الذی رأیته فی النهر آکل الربا گفتند بر و فانطلقنا حتی انتهینا الی روضة خضراء فیها شجرة عظیمة و فی اصلها شیخ و صبیان پس رفتیم تا آنکه رسیدیم بسوی باغی سبز که در وی درختی کلان است و در بیخ آن پیرست و اطفال انوا و اذا رجل قریب من الشجرة بین یدیها نارا یوقدها فاذا حوله مردیست نزدیک بدرخت پیش او آتشی است می افروزد و آنرا فصعدا بی الشجرة پس برآمدند آن هر دو با من تا بالا بردند مرا در خت فادخلانی دارا لم ار دارا قط احسن منها و در آوردند مرا سرائی را که ندیده ام من هرگز نیکوتر از آن فیها رجال شیوخ و شباب و نساء و صبیان در آن سرا مردانند پیران و جوانان و زنان و خردان فاخرجانی منها فصعدا بی الشجرة فادخلانی دارا هی احسن و افضل پس برآوردند مرا در درختی و در آوردند مرا در سرائی که نیکوتر و مهتر از سرای نخستین او فیها شیوخ و شباب و در بن سرا پیران اند و جوانان قلت طوفتمانی اللیلة فاخبرانی عما رأیت فتمر و بهتر شما ملاشب پس خبر دهید مرا از آنچه دیدم تا آنکم گفتند آری خبر دهیم اما الذی رأیته یشق شدقه فکذاب یحدث بالکذبة اما آن کسی که دیدی تو او را که دریده می شود کلوی او پس دروغ گوئی است که حدیث میکند بدروغ فتحمل عنه حتی تبلغ الآفاق فیصنع به

کتاب مواقیت الصلوٰة

عمل مدینه وی که از داشت ما زمن نماز
طاهر ترست بدوزن این کلام بر سبیل تخفیف و تشدید است که ترک
افضل ترین نماز باکه مقدم باشد بر اعمال بدلکم ترک جمعی اعمال است و حقیقت
جمعه مراد نیست که آن کفر و ملت است بدلیل کتاب و سنت که در محل خود
مشروح است و نه بمعنی روایات متعلق صلوة مکتوبه واقع شده

باب فضل صلوة العصر فضیلت نماز عصر یعنی
اکثر ثواب اگرچه بنسبت اکثر نماز باشد **حدثنا**

الحمیدی قال حدثنا مروان بن معاویة ابن حارث
فزاری سند یکصد و نود و سه قال حدثنا اسمعیل
بن ابی خالد هو قیس ابن ابی حازم عن جریر بن عبد الله
بجلی قال کنا عند النبی گفت جریر بودیم نزد پیغمبر صلی الله
علیه وآله وسلم فنظر الی القمر لیلة البدر پس نگریست
آنحضرت بسوی ماه شب چهاردهم فقال انکم سترون
ربکم کما ترون هذا القمر لا تضامون فی رؤیته پس فرمود تحقیق شما زود یک است
که ببینید پروردگار خود را چنانکه می بینید این ماه شب چهارده
را لاشبهه در رویت است در انکشاف تام بیشک می
شبهه نه تشبیه حسی در جسم و تشکل و مقابلت و محاذات
لا تضامون فی رؤیته بضم تا و سیم مخففا بضم بی ضرر
مرتفع تا و تشدید سیم مضموما یعنی بهم یعنی هیچ یک بر دیگر
روایت است یعنی ضرر کرده نمی شود و مشقت حمل یکدیگر در
رویت وی بسهانه و ازدحام نمیکنند مردمان چنانکه در
جستن چیزی خفی و شبهه میکنند فان استطعتم ان
لا تغلبوا فلا تفعلوا بفتح لام و ضم آن علی صلوة قبل طلوع الشمس و
قبل غروبها پس اگر توانید که مغلوب نشوید بر نماز وی که
پیش طلوع و شیخ غروب آفتاب است یعنی نماز صبح و نماز عصر فافعلوا
پس بکنید مدلوم مذکوره را که کنایت از تحفظ اسباب منافیه
چون خواب و شغل و شاغل و استعداد آن تا ملاست دوام
تعقیب خبر رویت بدین بر دو نماز شعار ملاست باشکه
محافظت بران از اسباب رویت است که ملائکه شود و ذلک
از نیجا هم پیدا می شود که تبعد الله کا ملک تراه و جملت قرة عینی
فی الصلوة شاهد آنست و چون در رویا پدید آمدن
است کا نک تراه گفت فرمود که پدید آمدن رویا بران تراست کا نک تراه
گردد و در حقیقت قیامت نماز ما چنین حکم دارد بحکم تنزیل
این در نماز بجهت آنکه حضور انست و صفا در بن دو وقت
بیشتر است یا بجهت افضلیت آنهاست که بدو وقت
زمان اجتماع ملائکه پس بجهت اشتغال اهل مکساب را
غلبه خواب بدو اول وقت و حرص بر قضای اشغال
در آخر وقت مواظبت بجهت آنکه رویت در آخرت همین دو وقت
باشد در حدیث ترمذی در بیان حال اهل بهشت آمده که
کرامی ترین ایشان بر خدا کسی است که می نگرد بسوی وجه
الله بعد و خیانگاه فقرا بستر خواب است در بعضی روایات
این آیه را که صبح اکثر روایات بهاست و در بعضی روایات
موافق نماز ست بجهان را قبل طلوع الشمس و قبل الغروب
ما تکن بحالی که متلبس بحمد و ثنای پروردگار خود باشی پیش
از برآمدن آفتاب و پیش از غروبان مراد نماز فجر و نماز عصر است
قال اسمعیل گفت اسمعیل که از رجال ما بحدیث است

الی یوم القیامة پس برداشته می شود از وی و نقل کرده می شود تا آنکه میرسد در روغ باطراف عالم پس کرده می شود و جنا
واقع می شود با نچه دیدی تا روز قیامت والذی رایته یثقب رأسه فیدحل حلقه الله القرآن فنام عنه باللیل ولم یعمل فیه
باللیل هلم و کسی را که دیدی او را که شکسته می شود سر او پس مروست که تعلیم کرد خدا او را قرآن و دانست احکام دین را پس خواب
کرد و غفلت ورزید از ان شب و عمل نکرد در روی بروز یفعل به الی یوم القیامة عقوبت کرده میشود بوی این تا روز قیامت فانطلقنا
از اعظم امور دینی و رسیده جزای او باعظم اعضا که سر است کرده می شود والذی رایته ینقب فوه فالنار تاة و همچنین که دیدی آنها را در
سوراخ آتشین پس آنها زنان اند والذی رایته فی النهر آکل الربوا و کسی که دیدی او را در جوی خون خورنده ای رباذ که در رودیای
گمراهی فتاده از دانشمندی در اصل التنور فانهم ابراهیم الصبیان حوله فاولاد الناس و پیری که در زیر درخت است ابراهیم است علیه السلام
و خوردان او لاد مردم از نظر اهل آنست که اینها اولاد مردم مسلمانان اند که نزد ابراهیم نشسته اند در بهشت لیکن در تفسیر روایت
کرده که مراد از اولاد هر که مرده است بر فطرت و بر سعید نداز انحضرت که اولاد کافران فرمود و اولاد کافران از نجا ظاهر می شود
که اولاد مشرکان حکم اولاد مسلمانان دارد و آنکه واقع شده که اولاد از بدر اند در حکم دنیاست کذا ذکره القسطلانی والذی
بعثک بالحق ما مالک خازن النار کسی که می افروزد آتش را مالک است نگهبان دوزخ والدار الاولی التی دخلت دار عامة المؤمنین
و سرای نخستین که در آمدی تو سرای همه مسلمانان است ما هذه الدار فقال الشهداء اما این دار خانه شهداست و لیکن از دوری
زنان و خوردان نبود ند کما اینها شهید نمی شوند اگر گوئی از نیکه اینجا نه افضل و احسن از خانه نخستین که در وی ابراهیم بود علیه السلام
خانه شهدا باشد لازم می آید مزیت و افضلیت شهدا بر پیغمبر و حق نه اینچنین است گوئیم اینچنین وقتی لازم می آید که خانه نخستین
منزل ابراهیم باشد تواند که ابراهیم بطریق سیر عبوری در آنجا برای غرضی کرده باشد و منزل او اعلا و افضل از منزل شهدا بود چنانچه
واقع شده که آدم علیه السلام در آسمان پائین است و می بیند اولاد خود را از نیکان و بدان پس خنده میکند و گریه میکند یا آنکه
منزلت او در علیین است و انا جبرئیل و هذا میکائیل و من جبرئیل ام و این میکائیل است فارفع راسک فرفعت راسی فاذا
فوقی مثل السحاب پس بردار سر خود را پس برداشتم سر خود را پس ناگاه دیدم بالای خود مانند ابر قال ذلک منزل الشهداء
گفت این جای بودن است فقلت دعانی ادخل منزلی پس گفتم بگذارید مرا تا درآیم منزل خود را باشم در آن قال انه بقی لک عمر
لم تستکمله فلما استکملت اتیت منزلک گفتند باقی مانده است ترا مدت عمری که تمام نکرده ای آنرا پس وقتی که تمام کنی می آئی بمنزل خود را
و میباشی در آن **باب** موت یوم الاثنین در بیان فضیلت مرگ روز دوشنبه که روز وصال آنحضرت بود و ابو بکر صدیق رضی
تیز آرزوی آن کرده بود در فضیلت موت روز جمعه و شب جمعه حدیثی از مسند ی واقع شده گفته اند در استاد آن ضعفی است و لهذا
مولف حدیث را روایت نکرده است **حدثنا** معلی بن اسد قال حدثنا وهیب عن هشام عن ابیه عن عائشة قالت دخلت
علی ابی بکر فقال فی کم کفنتم النبی صلی الله علیه وسلم مروست از عایشه که گفت در آمدم بر ابی بکر رضی الله عنه در مرض موت او پس گفت در چند جامه
کفن کردید پیغمبر خدا را رحمت کنا و خدا بروی قالت فی ثلثة اثواب بیض یمانیة لیس فیها قمیص ولا عمامة گفت عایشه کفن
کردیم در سه جامه سفید کرباس قریه یمن بوده و نبوده در جامهای کفن پیراهن و نه دستار و قال لها فی ای یوم توفی رسول
الله صلی الله علیه وسلم و گفت ابو بکر عایشه را در کدام روز فوت کرده آنحضرت قالت یوم الاثنین گفت عایشه
روز دوشنبه قال فای یوم هذا گفت ابو بکر کدام روز است این روز قالت یوم الاثنین گفت عایشه روز دوشنبه است
قال ارجو فیما بینی وبین اللیل گفت ابو بکر امید دارم موت خود را در ساعتی که این ساعت و ساعتی که میان شب است

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب مواقيت الصلوة

فيه اطراد اگرچه مدت عمل ايشان كمتر بود از مدت عمل جماعة سابقه فقرا دتينا القرآن بستر داده شديم ما مسلمانان قرآن افعلنا الى غروب الشمس پس عمل كرديم تا آخر كار مانند كسانى كه كار كردند از نماز ديگر تا فرو رفتن آفتاب فاعطينا قيراطين قراطين پس داده شديم ما مر مسلمانان انچه داده شد ديگران را در دو قيراط اگرچه مدت عمل ما از جماعت در ما بيشتر بود فقال اهل الكتابين پس گفتند اهل دو كتاب توريه و انجيل اعط ربنا اعطيت هؤلاء قيراطين قيراطين الهى پروردگار ما داده تو اين جماعة اهل قرآن را دو دو حصه و اعطيتنا قيراطا قيراطا و ما را يك يك حصه و نحن كنا اكثر عملا و حال انكه ما بوديم بيشتر از روى عمل قال الله تعالى فرمود خداى تعالى در جواب ايشان هل ظلمتكم من حقكم من شئ آيا ظلم كرده ام شما را و كم كرده ام از اجر شما چيزى را از انچه قرار داده بودم شما را در عهده كرده بوديد در شما قالوا گفتند نبود در نصارى كم كرده از ترجيه مقرر ما قال فهو فضلى انه من اثناء فرمود اين تضعيف اجر فرقى كرم من است سپس هم آن را بر كه اسخط هم ظاهرا انچه را خواهى عطا سلامت كه بر انحضرت از روى وحى يا كشف خبر ازان داده چنانكه از سابر احوال قيامت و در حديث اشاريست بانكه فصل ميان ظهر و عصر بيشتر است از فصل ميان عصر و مغرب و اين درست فى الجمله و گرنه مذهب حنفيه كه گويند وقت عصر نزديك بوون سايه هر شى دو مانند اصل است و اگر از سايه مثل كه نزديكاى ربع نهار باشد فانها وقت عصر گوئيم وقت ظاهر كه از وقت عصر نبود و ليكن ميتوان گفت كه لازم نمى آيد از اكثريت عمل بنصارى در نظر اكثريت زمان عمل جايز است كه عمل اكثر در زمان مثل و قليل يا شد و سوء ادبست كه جمهور اهل اخبار متفق آمده باشند در زمان فترت ميان عيسى و پيغمبر ما صلى الله عليهما و السلام شصد سال است و مدت مسلمانان معلوم است كه زياده از ان است پس اگر اراده تمثيل بطول و تصور ان باشد لازم آيد كه وقت عصر دراز تر بود از وقت ظهر و آن باتفاق باطل است و تطبيق بر تجربه ما ستبعاس مبعاد كه عصر اغرب است از قول الى غروب الشمس اگرچه مطرد نيفتد لك بود پس مدرك بعض وقت مدرك وقت باشد يا بالجمله حديث بر آنكه عمل قليل اجر وقت تنك بيشتر از وقت بفايت الهى بشايد چون كثير مستحق اجر تمام است اگرچه آن نسبت عملهاى ما ضايع است ليكن براى ما نسبت بقدر كافيست و ميايد در حديث آينده حدثنا ابو بكر محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة حماد عن بريد ابن عبد الله عن ابى بردة عن ابى موسى

اسماء الرجال

پس بتحقيق ايشار ميكنم شما را امروز بر خود يعنى دادم شما بود و اين حديث دليل است بر انكه ايثار در امور اخرى فضيلت بر افضل از خود بنيتى صحيح رواست اگر كسى از قول عايشه كه ميخواستم براى خود دادم مرترا معلوم ميشود كه اين جاى يك قبر بيش نبود است و قول او در حديث سابق كه وصيت كرد عمر عبد الله بن زبير را كه دفن كنى مرا با پيغمبر و يارانش او ظاهر است كه جاى قبرى ديگر هم بوده است جواب داده اند شارحان كه شايد بعد ازين ظاهر شده باشد كه جاى قبرى ديگر مانده است يا پوشيده مانده كه اين خانه عايشه بود يا اين وصيت آنرا اميد انسته باشد ليكن تخواست كه بعد از فوت عمر كه محرم او بود و در آخر مدفون شود و چنانكه در مدد و اسخى آمده كه بعد از دفن عمر در خانه بى تكلف نشست و بر خاست نميكرد و حجابى در ميانه ميكرد و بسبب ديگر كه در وصيت بيان كرده مناقشات باين معنى ندارد و الله اعلم فلما اقبل قال له ما لديك پس گاهى كه پيش آمد ابن عمر گفت عمر او را چه خبر است نزد تو قال قد اذن يا امير المؤمنين گفت اذن داد عايشه ترا اى امير المؤمنين قال ما كان شئ اهم الى من ذلك الضجيع گفت عمر نبود هيچ چيزى مقصودتر نزد من ازين خوابگاه فاذا قبضت فاحملونى ثم سلموا ثم قل يستاذن عمر بن الخطاب پس وقتى كه قبض كرده شوم و فوت شوم پس ببريد مرا پس سلام گوئيد پس بگوئيد كه طلب اذن ميكند عمر بن خطاب فان اذنت لى فادفونى والا فردونى الى مقابر المسلمين پس اگر اذن دهد عايشه دفن كنيد مرا و گرنه باز ببريد بسوى مقابر مسلمانان انى لا اعلم احدا احق بهذا الامر من هؤلاء النفر الذين توفى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو عنهم راض و ديگر وصيت كرد عمر كه تحقيق نميدانم هيچ كس را استحق از اين سه تن بكار خلافت ازين جماعت كه فوت كرد رسول خدا و حال آنكه آن حضرت از ايشان راضى بود و فى الخليفة بعدى و مع الخليفة فاسمعوا له واطيعوا پس كسى را كه ازين جماعت خليفه كنيد و اجماع نمائيد پس از من پس او خليفه است پس بشنويد گفته او را و او را طاعت كنيد فسمى عثمان و على و طلحة و الزبير و عبد الرحمن بن عوف و سعدا و لم يسم ابا حفص پس نام برد آنجماعة كه مناسب خلافت بود و ازين شش بزرگ صحابه را و دليل عليه شاب من الانصار و مراد آنست بر عمر درين وقت جوانى از انصار فقال ابشر يا امير المؤمنين ببشرى الله عز و جل پس گفت بشارت پذير و شاد باش اى امير المؤمنين به بشارت خداى كان لك من القدم فى الاسلام ما قد علمت بود مرترا از سابقه نيكى و منزلتى عالى و در اعلاى كلمه اسلام چيزى كه تحقيق دانسته شد استخلفت فعدلت ثم الشهادة بعد هذا كله پس خليفه كرده شدى پس عدل كردى پس بشارت بدين جمله شهادت رسيدى بعد ازين همه فقال ليتنى يا ابن اخى و ذلك كفافا لا على و لا لى پس گفت عمر كاشكى من از دو ادرم اى برادر زاده من عقوبت آن بر من باشد و نه ثواب مرا بود و بس و در روايتى كفافا منصوب بر حال آمده اين چنين گفته شارح و مفيد يعنى كفاف نشده است و ربط دادن معنى آنرا بكلام و جمع الجى انگفته كفاف يعنى كاف انچه زياده نبود از چيزى و بقدر حاجت باشد و تقدير معنى آنكه كاشكى مرا اى برادر زاده و آن خلاف كفافست يعنى بسنده است يا در حالى كه بسنده است بى زيادتى چيزى بزم بحالى كه نه وبال آن بر من عايد شود و نه ثواب آن مرا بود و تمامتر كه كفاف مصدر بود بمعنى مفعول يعنى مكفوف و باز داشته شده باشد از من بدى او و هو الخليفة من بعدى و المهاجرين الاولين خليفه كرد از پس من بمهاجرين نخستين نيكى كند مرا و از مهاجران نخستين آنانند كه بهجرت كرده اند پيش از بيعت رضوان يا آنانكه بود قبله نماز گذارده اند يا حاضر شده اند غزوه بدر و آن يعرف لهم فضلهم و يعظم حق منهم بيان ميل است انيكه بشناسد مر ايشان را حق ايشان و نگهدارد حرمت ايشان و صيه بالانصار خيرا و نيز وصيت ميكند من خليفه را كه بانصار نكوئى كند بالذين تبوؤا الدار و الايمان آنانكه نگهداشته اند ايمان را و مستقر خود ساخته اند چنانكه مدينه را مستقر ساخته و متمكن شده اند قبل من محسنهم و يعفو عن مسيئهم انيكه قبول كند نكوئى از نيكان ايشان و اعتنا نمايد بدان و عفو كند بدى از بدان ايشان غير حدود الله

وحقوق مردم واوصيه بامة الله ورعته ورسوله ونيز وصيت ميكنم شما را بحرمت ذمة خدا ورسول خدا صلى الله عليه وسلم وعهدى كه اهل ذمه وعلميان اسلام از اهل كتاب وغير ايشان بسته اند كه ترسانى از اهل ذمه عامه مسلمانان اراده كرده انرا كه همه در ذمه خدا ورسول خدا امد پس تغيير بعد تخصيص خواهد بود انتهى يعلم بعهد هم انيكه وفا كند براى ايشان بعهد ايشان وبجا آرد آنرا وقال يقاتل من وراء شعة تا انيكه قتال كند كسى كه غير اهل ذمه واهل عهد اند وان لا يكلفوا فوق طاقتهم واين را كه تكليف كرده نشوند اهل ذمه بيشتر از طاقت كه زيادة بر جزيه از ايشان طلب نكنند ومباحث اين حديث ومناسب بتفصيل تر ازين مذكور خواهد شد انشاء الله تعالى باب ما ينهى من السباب واللعن ومن يستحق اللعنة بيان منع دشنام مردم واموات مسلمانرا حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا الاعمش عن مجاهد عن عائشة قالت قال النبي صلى الله عليه وسلم لا تسبوا الاموات فانهم قد افضوا الى ما قدموا ومردم وا دشنام نكنيد مردها را بتحقيق ايشان رسيدند بسوى چيزى كه پيش فرستاده اند از نيكى وبدى تابعه على بن الجعد وابن عرعرة وابن ابي عدي عن شعبة تابعه كرده است آدم را على بن جعد وابن عرعره وابن ابي عدى هر سه از شعبه روايت كرده اند وتابعه عبد الله بن عبد القدوس عن الاعمش وروايت كرده است اين حديث را عبد الله بن عبد القدوس ومحمد بن انس از اعمش باب ذكر بنى اسرائيل وبيان ياد كردن بدان مردها از كفره حدثنا عمر بن حفص قال حدثنا ابي عن الاعمش قال حدثني عمرو بن مرة عن عبد الله بن سلمة عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال قال عبد الله قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اول ما دخل النقص على بني اسرائيل كان الرجل يلقى الرجل فيقول يا هذا اتق الله ودع ما تصنع فانه لا يحل لك ثم يلقاه من الغد فلا يمنعه ذلك ان يكون اكيله وشريبه وقعيده فلما فعلوا ذلك ضرب الله قلوب بعضهم ببعض ثم قال لعن الذين كفروا من بني اسرائيل على لسان داود وعيسى ابن مريم ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون كلا والله لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر ولتأخذن على يدي الظالم ولتأطرنه على الحق اطرا ولتقصرنه على الحق قصرا او ليضربن الله بقلوب بعضكم على بعض ثم يلعنكم كما لعنهم حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر العقدي قال حدثنا كثير بن زيد عن المطلب عن عبد الله بن حنطب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من لعن شيئا ليس له بأهل رجعت اللعنة على من قالها حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة ما يتكلم بها الا ليضحك بها الناس يهوي بها ابعد مما بين السماء والارض وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله عليه بها سخطه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله له بها رضوانه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي سعيد رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله لا يلقي لها بالا يرفعه الله بها درجات وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله لا يلقي لها بالا يهوي بها في جهنم حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة ما يتكلم بها الا ليضحك بها الناس يهوي بها ابعد مما بين السماء والارض وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله عليه بها سخطه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله له بها رضوانه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي سعيد رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله لا يلقي لها بالا يرفعه الله بها درجات وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله لا يلقي لها بالا يهوي بها في جهنم حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة ما يتكلم بها الا ليضحك بها الناس يهوي بها ابعد مما بين السماء والارض وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله عليه بها سخطه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله ما يظن ان تبلغ ما بلغت يكتب الله له بها رضوانه الى يوم يلقاه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فليح عن سعيد بن الحارث عن ابي سعيد رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان العبد ليتكلم بالكلمة من رضوان الله لا يلقي لها بالا يرفعه الله بها درجات وان العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله لا يلقي لها بالا يهوي بها في جهنم

كتاب الزكوة

زكوة در لغت بمعنى نماء ويزيادتى وتطهير است وزكوة بمعنى شرعى كه برآورد ان پاره از اموال وداد ان بفقراء تفصيلا كه در كتب فقه مبين است اين همه معانى لغويه يافته ميشود ودر اداى زكواة مستولى فرد خدا ومردم است وموجب زيادتى تواب وپاك كردن نفس از رزيلت بخل بلكه زيادتى مال بحسب خاصيت وبركت وپاكى ودر آنست وزكوة ركنى از اسلام است هركه انرا داى آن را امتناع آرد كشتنى است چنانكه صديق اكبر رضى الله عنه بسيلمه كذاب در زمين باب قتال كسى بسم الله الرحمن الرحيم باب وجوب الزكوة اين باب در بيان واجب بودن زكواة است بر مسلمانان وقول الله تعالى قول را بجر ورفع خوانده اند بر تقدير اول عطف بر وجوب است داخل در ترجمه باب يعنى باب در بيان معناى قول خدا است كه افادة وجوب زكواة ميكند وبر تقدير خانى خبر مبتدا محذوف است يعنى دليل وجوب قول حفظ است يا التلاوة است كه محذوف است يعنى قول خدا دليل وجوب است واقيموا الصلوة واتوا الزكوة برپا داريد نماز نيكوگذاردن بحدود وشرائط آن وادا كنيد زكواة را وامر براى وجوب است وقال ابن عباس عنهما وحدثني ابو سفيان وگفت

ابن عباس حدیث کرد مرا ابو سفیان این جزو همان حدیث موصول است که در اول کتاب در قصه هرقل گذشت فذکر حدیث النبی صلی الله علیه وسلم پس گفت ابن عباس حدیث پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بر وی قال وامرنا بالصلوة والزکوة والصلة والعفاف گفت پیغمبر ما را بنماز کردن و بزکات دادن و صله ارحام و پاکی فرمود خدا یکوئی کردن بهمسن شریف و باز داشتن خود را از حرام و خلاف مروت حدثنا ابو عاصم الضحاک بن مخلد عن ابن جریج اخبرنی یحیی بن عبد الله بن صیفی عن ابی معبد عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم بعث معاذا الی الیمن مرویست از ابن عباس که پیغمبر خدا فرستاد معاذ بن جبل را بسوی یمن و قاضی آنجا ساخت در سنه عشر پیش از حجة الوداع فقال ادعهم الی شهادة ان لا الٰه الا الله وانی رسول الله پس فرمود نخست دعوت کن مردمان اهل یمن را بشهادة کلمه طیبه و اینکه تحقیق من پیغمبر خدایم فان هم اطاعوا لذلک پس اگر اینها انقیاد و نمود ند از اینشان قبول کردند فاعلمهم ان الله قد افترض علیهم خمس صلوات فی کل یوم ولیلة پس آگاه کن ایشانرا که تحقیق خدا فرض کرده است بر اینها پنج نماز در هر شبانروزی فان هم اطاعوا لذلک فاعلمهم ان الله افترض علیهم صدقة فی اموالهم پس اگر اینشان قبول کردند فرضیت نمازها پس آگاه کن ایشانرا که تحقیق خدا فرض کرده است بر اینها در مالهای ایشان صدقه تؤخذ من اغنیائهم وترد فی فقرائهم گرفته میشود و آن صدقه قال زکوة است از مالهای ایشان و داده میشود در محتاجان ایشان ترجمه نماز ها و اقتصار بر آن که بعد از شهادتین افضل عبادات است فرضیت آن بر تصدیق و اعتبار بر ترجیح آن هر شبانروز دلیل بیّن و حجت روشن است بر آنکه هیچ موجب سقوط و مسامحت آن نیست از جهت کثرت اهتمام بشان آن بعین افضلیت موجب اقتصار بر نماز فریضه نه واجب ماشد و ترغیب افزود و با آنکه تواند که اقتصار بر نمازهای فرض از نوزده باشد که بر ایمان بفرضیت نمازهای فرض نیز فرض است پس هر وی اشارت است باینکه هر که اعتقاد بفرضیت آن داشته باشد هر چند از عمل مقصر باشد ازوی زکوة بستانند و الله اعلم حدثنا حفص بن عمر قال حدثنا شعبة عن محمد بن عثمان بن عبد الله بن موهب عن موسی بن طلحة عن ابی ایوب ان رجلا قال للنبی صلی الله علیه وسلم اخبرنی بعمل یدخلنی الجنة مرویست از ابی ایوب انصاری که مردی گفت مر پیغمبر خدا را که خبر ده مرا بعملی که در آرد مرا بهشت را قال الناس ما له ما له گفتند مردم حاضر چه حالست این مرد سائل را کلام استفهامی ست تکریر برای تاکید است وقال النبی صلی الله علیه وسلم ارب ماله پس فرمود آنحضرت در برابر استفهام حاضران حاجتی تعظیم است طرد او در بن سوال وی از عملی که در آرد او را در بهشت و کرام مطلب عظیم تر ازین خواهد بود ارب بمزه و را هر دو مفتوح و باء موحده مشدد است و خبر او لا است در بعضی روایات ارب بصیغة الماضی یا ندع علم بنیاورده تعبد الله ولا تشرک به شیئا عبادت میکنی خدا را و انباز نمیسازی بوی تعالی در وجود و عبادت و مقصود و خبر بمعنی تقریر الصلاة وتؤتی الزکوة وتصل الرحم و بپا میداری نماز را و ادا میکنی زکوة را و نکوئی میکنی بخویشان بر وجه ترغیب و تشویق عطف این جمله بر قول او تعبد الله از قبیل عطف خاص بر عام است از جهت اهتمام بشان نماز و زکوة و صله رحم و شاید که نظر بحال سائل کرده باین تفصیل داشت تخصیص فرموده و دلالت حدیث بر وجوب زکوة بنا موافق ترجمه افتادن آن و سنگ آنرا تمام تر توجیه ساخته و نیز مسائل از قبیل که بهشت در آرد بر سیده پس جواب باید داد و گرنه بهشت نرود و اگر بهشت نرود بدوزخ میرود و آن عمل نیست که واجب وقال بهز حدثنا شعبة قال حدثنی محمد بن عثمان وابو عتیق بن عبد الله سمعا موسی بن طلحة عن ابی ایوب عن النبی صلی الله علیه وسلم بهذا گفت بهز باسناد مذکور حدیث مسطور را قال ابو عبد الله عثمان یکنی محمدا وعتیق لقب عثمان ومعنی گفت مولف می نویسم که گمان ابو عبد الله ابن عثمان گفته غیر محفوظ از روی باشد او وهم بوده باشد آن در راوی گمان محمد بن عثمان مولف

فقال کان النبی پس گفت جابر بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یصلی الظهر بالهاجرة می گذارد نماز ظهر را بنیم روز یعنی بعد از ال بلا تراخی مگر آنکه حاجت باشد چنانچه در حدیث دیگر والعصر والشمس نقیة و میگذارد عصر را وحال آنکه آفتاب پاک و صاف بود وی از شرف زردی و کدورت خیلی نزدیک افق والمغرب اذا وجبت و میگذارد مغرب را وقتی که وی افتاد و آفتاب و مغرب میکرد طلعشاء احیانا واحیانا وی گذارد عشاء را بوقت مختلف و راوی تاخیر میکرد و دیر ادا میکرد وقتی تاخیر میکرد و فضیلت بیان کرد و قتی بقول خود اذا رآهم اجتمعوا عجل و وقتیکه میدید قوم را که جمع شده اند زود میکرد نماز شتابی میکرد و تصدیق انتظار میکرد شدند و اذا رآهم ابطؤا اخر و وقتی میدید ایشان را که دیر کرده اند دیر میکرد حاضر شده تاخیر میکرد را بنحا سلوم میشود که تاخیر بعد تحصیل جماعت احب و افضل است از تقدیم و تعجیل و تمسک میکند بدان امام ابو حنیفه و اصحاب رضی الله عنهم علیه با آن شرط تقوی که التزام اول وقت میکنند چه اول وقت است اذ اول جنت هدم فضیلت اول وقت و التصیح کما فی الخلاصة ان الفجر بعد صیرورة الاسفار افضل وقت صلی رسول الله صلی الله علیه وآله

اینجا بصورت تردد آورده و در تاریخ جزم کرده است که عمرو بن عثمان است و تعیین جزم کرد و مسلم و دارقطنی و غیرایشان نووی نقل اتفاق کرده اند بر آنکه از شعبه روایت عمرو بن عثمان است حدثنا محمد بن عبد الرحیم قال حدثنا عفان بن مسلم قال حدثنا وهیب عن یحیی بن سعید بن حیان عن ابی زرعة عن ابی هریرة ان اعرابیا اتی النبی صلی الله علیه وسلم فقال دلنی علی عمل اذا عملته دخلت الجنة موسیست ابوهریره که تحقیق صحیح الشیخین آید پیغمبر خدا رحمت کناد و غیر روی و گفت راه نما مرا بعملی که چون بعمل آرم مرا در آرد بهشت را قال تعبد الله لا تشرک به شیأ فرمود آن نکاریست که عبادت میکنی خدا را و انباز نمیکنی بوی چیزی را و تقیم الصلوة المکتوبة و تؤدی الزکوة المفروضة و تصوم رمضان و بر پاسیداری نمازی که فرض است و ادا میکنی تن زکاة را که واجب کرده شده است و روزه میداری ماه رمضان را قال والذی نفسی بیده لا ازید علی هذا گفت اعرابی سوگند کسی که قات من بدست قدرت اوست زیاده نمیکنم بر این فرموده و در روایت مسلم آمده و لا انقص منه و کم نمیکنم از آن این کلام کنایت از تمام ضبط و اخذ است و نیز گفته اند که این مرد اعرابی جماعه بوده و مراد آنست که در رسانند بقوم خود زیادتی را کمی از فرمود پیغمبر خدا نمیکنم فلما ولی قال النبی صلی الله علیه وسلم من سره ان ینظر الی رجل من اهل الجنة فلینظر الی هذا چون برگشت گفت پیغمبر خدا کسی که خوش آید او را آنکه نظر کند بسوی مردی از اهل بهشت پس نگرکند بسوی این مرد حدثنا مسدد عن یحیی عن ابی حیان قال اخبرنی ابو زرعة عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم بهذا مسدد که شیخ مولف است باسناد و ذکر حدیث کرده باین حدیث سابق و مراد او این حدیث اشارت است باختلافی که در روایت وهیب و مسدد واقع شده و وهیب از یحیی بن سعید بن حیان روایت کرده و مسدد از یحیی از ابی حیان پس در حدیث وهیب یحیی بواسطه از ابو زرعه نقل کرده و مسدد بواسطه ابی حیان و بعضی محدثین درین حدیث تردد و توقف کرده اند مولف گویا ترجیح اختلاف متعدد روات کرده است و الله اعلم

حدثنا حجاج قال حدثنا حماد بن زید قال حدثنا ابو جمرة قال سمعت ابن عباس رضی الله عنهما وفد عبد القیس علی النبی صلی الله علیه وسلم گفت ابو جمره شنیدم ابن عباس را که میگفت قدوم آوردند قوم قبیله عبد القیس پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی فقالوا یا رسول الله انا هذا الحی من ربیعة قد حالت بیننا و بینک کفار مضر فلسنا نخلص الیک الا فی الشهر الحرام و نیستیم ما که میرسیم بتو مگر در ماهی حرام که در ان جنگ نمی باشد فمرنا بشیء نأخذ عنک و ندعو الیه من وراءنا پس بفرمای ما را بعباداتی که اخذ کنیم از تو و عمل کنیم بر آن و بخوانیم بسوی آن کسی را که ورای ماست از قوم ما قال آمرکم باربع و انهاکم عن اربع فرمود امر میکنم شما را بچهار چیز و منع میکنم از چهار چیز الایمان بالله و شهادة ان لا الٰه الا الله نخستین ایمان آوردن بخداست یعنی شهادت بکلمه طیبه و عقد بیده هکذا و عقد کرد آن حضرت بدست خود این چنین برای شمردن این اوامر راوی نیز نموده است عقد را بدست خود و اقام الصلوة و ایتاء الزکوة و ان تؤدوا خمس ما غنمتم و دیگر بر پا داشتن نماز است و دادن زکوة و ادا کردن شما است بخمس حصه چیزی که غنیمت آرید تصریح بذکر این آخر بانها از آنست که پیوسته اهل محاربه بودند بکفار مضر و لهذا تغایر اسلوب نموده بصیغه مخاطب فرمود و مخرج احد حدیث در اول کتاب و ادا الخمس من الایمان گذشته و آنجا بیان یافته وجه آنکه بفرائض دیگر تصریح نرفته و انهاکم عن الدباء و النقیر و المزفت و المقیر منع میکنم شما را از استعمال این چهار ظرف که بسبب عادت و عرف سابقا در ان شراب میکردند یا بمعنی آنکه دست خود سوی سبز یا برخ یا سفید یا بخلاف معانی تغیر و تغیر ظرفی از خود کند میاد آنرا حتی کرده باشند و فرصت نظر نیست که آنرا نرفت طلا کرده باشند و سابقا

صلی الله علیه وآله وسلم سبعا جمیعا هفت رکعت بجا سفر عشاء خفتانا جمیعا و شفت رکعت بجا آرد در عصر ظاهر جمع تاخیر است چنانکه در باب تاخیر الظهر شرح گذشت از ان استاد وقت مغرب معلوم شود

باب من کره ان یقال للمغرب العشاء کسی که کراهت داشته که گفته شود مر مغرب را عشا

حدثنا ابو معمر هو عبد الله بن عمرو ابن ابی الحجاج المنقری قال حدثنی عبد الوارث بن سعید التوزی عن الحسین المعلم قال حدثنا عبد الله بن بریدة بضم موحده و فتح راء و قاضی مروسنه یکصد و پانزده قال حدثنی عبد الله ابن مغفل بضم میم و فتح غین معجمه و تشدید فاء المزنی بضم میم و فتح مجمه و نون از اصحاب شجره است سنه شصت ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال لا یغلبنکم الاعراب علی اسم صلوتکم الا للمغرب فرمود مغلوب نکند شما را بدوان بر نام نماز شما که مغرب است یعنی نشود که شما نیز این نماز را بنامی که اشان خوانند کلوا و اشربوا و لا یغلبنکم الاعراب علی اسم عشائکم و بر مسلمانان دیگر باید خورد بمقتضای آن نام تاخیر کنید قال گفت راوی و انا اقول الاعراب هی العشاء و من گویم بدوان عشاء را و هی فی کتاب الله العشاء و آن در کتاب الله عشاء است و ذکر عشاء در قرآن مجید بتقیید است و در اصل یعنی تاریکی شب بعد از ان مستعمل شده و در وقت نماز خفتن و بعد از غیبت شفق عشا نام کرده اند و تاخیر کردن حاکم عشا را در وقت عشا تا وقتی که شب تاریک شود و در عرف عشا نام نماز خفتن است و ذکر این هر دو عنوان گویا اشاره است بانکه هر دو اطلاق صحیح است و در عنوان بعضی نسخ بدون لفظ باب آمده و ذکر حدیث بعد از ان

باب ذکر العشاء و العتمة ذکر کردن عشا و عتمه را در نماز عشا و من راه نماز عشا را و سمی بها کسی که نام نهاده است نماز را بدان

حدثنا ابو الولید قال حدثنا شعبة عن عون بن ابی جحیفة عن ابیه قال صلی النبی صلی الله علیه وآله وسلم الظهر بالهاجر و العصر فقالت الیهود ما شغلهم الا ان الشمس للغروب فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم ما تقول الیهود شما فقین العشاء و الفجر گفت ابو جحیفه شنیدم پیغمبر خدا را که نماز گزارد ظهر را بهاجر و عصر را پس گفتند یهود چه مشغول کرده است ایشان را مگر آنکه آفتاب برای غروب است پس فرمود پیغمبر خدا چه میگویند یهود شما فقین نماز عشا و فجر را یعنی گران ترین نماز بر منافقان نماز عشا و فجر است زیرا که بر دو عمل کسل اند و قلت رغبت بر آنکه بجهت آن توانند گزارد و قال لو یعلمون ما فی العتمة و الفجر و فرمود پیغمبر خدا که اگر بدانند مردم ثوابی را که در نماز عشا و فجر است هر آینه بیایند بآن را اگرچه بطریق غیر بدن کودک باشد چنانکه در باب الاستهام فی الاذان بروایت ابو هریره بعد از جملا اول آمده و در مقصود از این تعلیق با تعلیقات بعد جهر و اخفت در تکبیر نماز خفتن بعشا و عتمه و ذکر ابی شعیب عبارتی کرده جواز این تسمیه را از ابو هریره و ابن عباس رضی الله عنهما قال عبد الله گفت مولف و اما حدیث ابن عباس ان یقول العشاء و لیست العتمة که گوید عشا اگر نه عتمه گفتن نیز جایز باشد لقول الله تعالی و من بعد صلوة العشاء و عشا نامیده در کتاب الله مذکور شده و گمان آن نبرده باشد و در روایت مسلم آمده لا یغلبنکم الاعراب علی اسم صلوتکم العشاء فانهم انما تعتم بحلابها و این صریح است در اطلاق غیر اسم عشا چنانکه در مغرب و لیکن چون در احادیث بسیار تصریح بورود عنوان در نماز خفتن آمده و عمل کرده اند سلف را بر تقدیر ثبوت تغیر نیز

گذشت که این حکم بروایت مسلم منسوخ شده است وقال سلیمان وابو الغصن وان جاء الایمان الله شهادة ان لا اله الا الله وکفر بما سبت
سلیمان بن حرب وابو النعمان محمد بن الفضل السدوسی بغیر واو عطف بر سر شهادة وبدل از ایمان واشته **حدثنا**
ابو الیمان الحکم بن نافع قال اخبرنا شعیب بن ابی حمزة عن الزهری قال حدثنا عبید الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود ان ابا هریرة قال
لما توفی رسول الله صلی الله علیه وسلم وکان ابو بکر وکفر من کفر من العرب گفت ابو هریره بهنگام وفات پیغمبر خدا وبود ابو بکر خلیفه
وکافر شد گروهی از عرب وآن قوم مسیلمه گذاب بودند امتناع از ادای زکوة آوردند فقال عمر کیف تقاتل الناس پس گفت عمر من الخطاب چگونه مقاتله میکنی این مردم را وقد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا لا اله الا الله وتحقیق فرموده است رسول خدا رحمت کنا وخدا بروی ما سر شده ام از جانب حق
این را که قتال کنم مردم تا وقتی که میگویند کلمه طیبه فمن قالها فقد عصم منی ماله ونفسه الا بحقه وحسابه علی الله عز وجل پس
کسیکه گفت این کلمه را بتحقیق نگهداشت از من مال خود را ونفس خود را مگر بحق اسلام که قصاص است وحساب کار او بر خدا است در ثواب
وعقاب آخروی فقال والله لاقاتلن من فرق بین الصلوة والزکوة پس گفت ابو بکر سوگند خدا هر آینه محاربه میکنم کسی را که
فرق کند بحسب وضعیت در نماز وزکوة وفرض ندانسته ازادای آن اباوارد وفان الزکوة حق المال بتحقیق زکوة حق مال ومتعلق
بآنست چنانکه نماز حق بدن یعنی داخل شد در استثنا قوله الا بحقه والله لو منعونی عناقا کانوا یؤدونها الی رسول الله صلی
الله علیه وسلم لقاتلتهم علی منعها سوگند خدا اگر باز دارند مرا از غاله که واسیکر وند بسوی پیغمبر خدا البته قتال میکنم ایشانرا بمحاربه وشمتن
آن قال عمر فوالله ما هو الا ان قد شرح الله صدر ابی بکر فعرفت انه الحق گفته است عمر سوگند خدا که نبود واین عزم وجد مگر آنکه بتحقیق
خدا شرح صدر ابی بکر کرده بود پس شناختم که انچه ابو بکر میگفت حق بوده است بدانکه درین مذاکره عمر بن خطاب رضی الله عنه بعموم
من قالها عصم استدلال کرد واجتهاد او بر آن رفت که عام است وابو بکر صدیق رضی الله عنه چون مجتهد بود تابع اجتهاد عمر نشد
وگفت عصمت مذکور معلق بشرایط چند است بی آن متحقق نباشد وقیاس کرد بر کسی که امتناع از نماز آرد باتفاق صحابه کشتنی
است ابو بکر صدیق عموم عمر را بقیاس تخصیص کرد واخر رای عمر نیز بر آن رفت نه آنکه تقلید ابی بکر نموده کرمانی گوید تحمل
کرد بنای رد وبدل تخصیص بر آن باشد که عمر اولا دانست که محاربه جهت حکم بکفر آنها است واستدلال کرده بحدیث که قائلان کلمه
توحید کافر نیستند وحکم کافران بر آن باشد که عمر اولا دانست که محاربه از جهت امتناع زکوة است واین امتناع نیز موجب
رفع عصمت است ازان رد وبدل سالت شد پرسیده شد نه که در خصوص این معنی احادیث وارد شده است پس حاجت بقیاس
نیست وظاهر ادرین وقت مذاکره تخصیص استحضار آن نداشته اند والله اعلم **باب** البیعة علی ایتاء الزکوة در بیان بیعت
اسلام بر شرط ادای زکوة فان تابوا واقاموا الصلوة واتوا الزکوة فاخوانکم فی الدین این آیت برای تقویت وتاکید
معنی ترجمه آورده ومعنی آنست که اگر توبه کنند کافران از کفر وبر پا دارند نماز را واگنند زکوة را پس ایشان برادران شما اند در دین
پس لازم آمد که اخوت ودینی که موجب عصمت مال ونفس است بشرط ادای زکوة است وامتناع ازان سبب ابطال آنست
حدثنا ابن نمیر قال حدثنا اسمعیل عن قیس قال قال جریر بن عبد الله بایعت النبی صلی الله علیه وسلم علی اقام
الصلوة وایتاء الزکوة والنصح لکل مسلم گفت جریر بن عبد الله بجلی که بیعت کردم پیغمبر خدا را رحمت کنا وخدا بروی بر اقامت نماز
وادای زکوة ونیکخواهی هر مسلمان را **باب** اثم مانع الزکوة در بیان گناه وعقوبت منع کننده زکوة وقول الله تعالی در بیان
عقوبت مانعان زکوة که این قول خدا بر آن دلالت دارد والذین یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها فی سبیل الله الی قوله

كتاب مواقيت الصلوة

فلم تخرج حتى قال عمر پس
نشد بيرون آنحضرت از خانه تاآنکه گفت عمر رضی الله عنه انام النسآء والصبيان خواب کردند زنان و خوردان
که در مسجد حاضر اند فخرج فقال لاهل المسجد پس برآمد
آنحضرت و فرمود مر حاضران مسجد را ماينتظرها من اهل
الارض غيركم انتظار نمی برد اين نماز را از اهل زمين هيچ کس
غير از شما زيرا که نماز عشا مخصوص باهل اسلام است و اسلام
دران وقت در غير انجا نبود و در مشکوة بروايت ابو داود
از حديث معاذ بن جبل آمده که گفت فرمود آنحضرت تاخير
کنيد باين نماز پس بتحقيق شما تفضيل داده شده ايد باين
نماز بر سائر امتها و نگزارده است آن را هيچ امتی غير از شما
يعنی تخصيص بعبادت هست که هنگام سکوت و طمانينت
است کرامتی است مرحق شما پس تاخير کنيد تا از سعادت
شرکت دور باشيد و بمزيد شفقت مستحق مزيد اجر شويد

حدثنا محمد بن العلاء ابو کريب قال حدثنا
ابو اسامة عن بريد عن ابی بردة عن ابی موسی قال
کنت انا و اصحابی الذين قدموا معی فی السفينة
نزولا فی بقيع بطحان گفت ابو موسی بودم من و ياران
من که قدوم آورده بودند با من در کشتی فرود آمده در بقيع
بطحان که نام واديست بمدينه بقيع بموحده و قاف مروزن
رفيع در اصل بمعنی زمين فراخ که دران درختهای کلان بيخ های
آنها باشند و بطحان بضم موحده و سکون طا در رواية
محدثين در قاموس بفتح جمهور اهل لغت گفته صواب
فتح اول و کسر طاست والنبی صلی الله عليه وآله
وسلم بالمدينة و آنحضرت در مدينه بود فکان يتناوب
النبی صلی الله عليه وآله وسلم عند صلوة العشاء
کل ليلة نفر منهم پس بود که بنوبت حاضر ميشدند آنحضرت
را بوقت نماز عشا هر شب جمعی از صحابه فوافقنا النبی صلی الله
عليه وآله وسلم انا و اصحابی پس بنوبت خود رسيديم
آن حضرت را من و ياران من وله بعض الشغل فی بعض
امره بحالی که او را پاره شغلی بود در بعضی کار او در بعضی
روايات آمده که تجهيز لشکری ميکرد فاعتم بالصلوة حتی
ابهار الليل بسکون موحده بعد همزه و صل و تشديد را
در آخر پس درنگ کرد آنحضرت بنماز تا آنکه نصف شب
بگذشت اکثر آن ابهار رنيه شدن شب يقال ابهار الليل
ذهب معظمه ای اکثره کذا فی الصحاح و ابن سنا ما حصل در
برواية حتی اذا کان قريب من الليل چه انتقام تخمينی است
و در تخمين اختلاف گنجايش دارد ثم خرج النبی پس برآمد
پيغمبر خدا صلی الله عليه وآله وسلم فصلی بهم پس نماز
گزارد بايشان فلما قضی صلوته قال لمن حضره
بر نگاه تمام کرد نماز خود را فرمود مر کسی را که حاضر بود على
رسلکم بکسر را و فتح نيز آمده بر روش خود باشيد و از جا
بجنبيد تا بشنويد ابشروا ان من نعمة الله
عليکم انه ليس احد من الناس يصلی هذه الساعة
غيرکم پس خوش و برمزيده شاد شويد بتحقيق از نعمتهای
خدا بر شماست که نيست هيچ يکی از مردم که نماز گزارد درين وقت

منذ ورقواما گفتند و لكن و ني ... در روايت ابی ذر همين قدر است و غير او تمام آيت الا يا دکرده اند و کسانيکه گنج ميکنند طلا و نقره را و خرج نميکنند در راه خدا پس بشارت ده مر ايشان را بعذاب دردناک روزيکه برافروخته شود و آتش سخت گرم بر آن گنجهای نا نهاده ود ... در آتش دوزخ پس داغ کرده شود بآن دو نا نيز پيشانيهای ايشان و پهلوهای ايشان و پشتهای ايشان و گفته شود که اين آنست که جمع کرده ايد برای خود پس بچشيد وبال چيزيکه بوديد شما جمع ميکرديد و وجه تخصيص اين هر سه جا برای داغ آن تواند بود که داغ پيشانی رسوا کننده تر است و داغ پهلو و پشت دردناک آن بيشتر است و نيز صاحب کنز وقتی که فقير را ميديد چين پيشانی ميکرد و پشت ميداد و پهلو ميگردانيد و اعراض ميکرد و در حالیکه اکثر سلف بر آنند که آيه کريمه شامل است مر مسلمانان و اهل کتاب را و بعضی گويند در شان اهل کتاب است و وعيد مذکور در مالی است که زکوة آنرا نداده باشند در حديث عمر رضی الله عنه آمده هر مالی که ادا کرده شده زکوة آن داخل کنز مذکور نيست اگرچه مدفون در زمين باشد يعنی خارج از حاجت بود و بسيار باشد

حدثنا ابو اليمان الحكم بن نافع قال اخبرنا شعيب قال اخبرنا ابو الزناد ان عبد الرحمن بن هرمز الاعرج حدثه انه سمع ابا هريرة يقول قال النبی صلی الله عليه وسلم تاتی الابل علی صاحبها علی خير ما كانت فرمود آنحضرت می آيد شتر بر صاحب خود در روز قيامت بر بهترين حالی که بوده است در قوت و فربهی اذا هو لم يعط منها حقها وقتی که صاحب او نداده است دران شتر حق زکوة آنرا تطاه باخفافها دران حال که پامال ميکند او را بپاهای خود يعنی پای شتر را خف ميگويند و پای غنم و گاو را ظلف و پای اسپ و خر را حافر و پای آدمی را قدم وتاتی الغنم علی صاحبها علی خير ما كانت اذا هو لم يعط فيها حقها تطاه باظلافها وتنطحه بقرونها و ميزند او را بشاخهای خود و قال ومن حقها ان تحلب علی الماء و فرمود از جمله حق آن اينست که دوشيده شود بر آب که جای حضور فقرا و مساکين و مواسات ايشانست ولا ياتی احدكم يوم القيامة بشاة يحملها علی رقبته لها يعار و نيايد يکی از شما روز قيامت به بزی در حالی که بر ميدارد و بر گردن خود در حالی که او را آوازيست يعنی زکوة آنرا نداده چنين حال خواهد شد بايد که هيچ کس از شما منع نکند يعار بضم تثناة تحتيه و عين مهمله و را بمعنی آواز در روايت کشميهنی ثغار بضم مثلثه و غين معجمه ممدود بمعنی آواز بز فيقول يا محمد فاقول لا املك لك شيئا قد بلغت پس ميگويد ای محمد شفاعت کن و خلاص کن مرا پس ميگويم مالک نيستم من مر ترا چيزی را از رهائی تو بتحقيق رسانده بودم ترا حکم خدا و تو اطاعت نکردی ولا ياتی ببعير يحمله علی رقبته له رغاء و نيايد يکی از شما بشتری که بر ميدارد او را بر گردن خود بحالی که مر آن شتر را آواز است رغا بضم را و غين معجمه آواز بلند شتر فيقول يا محمد فاقول لا املك لك شيئا قد بلغت

حدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا هاشم بن القاسم قال حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار عن ابيه عن ابی صالح السمان عن ابی هريرة قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم من آتاه الله مالا فلم يؤد زكوته فرمود پيغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی کسيکه داد او را خدا مالی پس ادا نکرد زکوة آنرا مثل له ماله يوم القيامة شجاعا اقرع مانند کرده شود مر ورا مال او ماری که بر دم می ايستد و بر می جهد پياده و سوار را و موی سر ندارد و از بسياری زهر و درازی عمر له زبيبتان مر ورا دو نقطه سياه موحش بر دو چشم او است يطوقه يوم القيامة طوق ميکند آن مار آنکس را يعنی می پيچد در گلوی او روز قيامت ثم ياخذ بلهزمتيه يعنی بشدقيه پس ميگيرد او را بدو لهزمه و تفسير کرد مولف بدو شدق که بمعنی جانب دهن است لهزمه بکسر لام و زای ميان هر دو ها است و در آخر ميم و شدق بکسر شين معجمه و دال مهمله آخر قاف است ثم يقول انا مالك انا كنزك پس ميگويد آن مار منم مال تو منم گنج تو که جمع کرده بودی و ادای زکوة آن نکردی ثم تلا ولا يحسبن الذين يبخلون الاية پس خواند آن حضرت اين آيت را و گمان نبرند آن کسانيکه بخل ميورزيدند آنکه بخل بهتر است مر ايشان را سرانجام است

طوق کرده میشوند چیزیرا که بخل کرده اند بآن در قیامت و در خاتمه این آیت دلالت است بر آنکه این آیه در شان مانعان زکوة نزول یافته است و اگر چه سبب نزول آیه خاص باشد لیکن عبرت بعموم لفظ است نه بخصوص سبب و در روایت ابی ذر و لا یحسبن است باثبات یاء و صیغه خطاب یعنی گمان مبر ای محمد بخل این جماعت که نیک است مر ایشانرا **باب** ما تؤدی زکوته فلیس بکنز چیزیکه ادا کرده شود زکوة آن نیست مال بد که در شان آن وعید وارد شده لفظ باب در حدیث ثابت است در روایت کروه مالک از ابن عمر موقوف بروی و ابو داود مرفوع بمعنی آن لقول النبی صلی الله علیه وسلم لیس فیما دون خمس اواق صدقة در توجیه این تعلیل سیوطی گفته از این حدیث معلوم شد که مقدار از نیم اوقیه صدقه را عفو کرده اند و در غیر کنز نیست پس اگر زکوة آنرا دی برآورده باشند چون زکوة دیگر از ان عفو است نیز کنز نباشد از جهت فرموده آن حضرت که نیست در مال که کمتر است از پنج اوقیه صدقه پس این مقدار داخل کنز نیست اگر چه پنج اوقیه یا زیاده بر آن باشد واجب است صدقه در ان معنی اوقیه در حدیثی که همدرین باب است بوضوح خواهد رسید **حدثنا** احمد بن شبیب بن سعید قال حدثنا ابی عن یونس عن ابن شهاب عن خالد بن اسلم قال خرجنا مع عبد الله بن عمر فقال اعرابی اخبرنی عن قول الله والذین یکنزون الذهب والفضة گفت خالد مر آمدیم با ابن عمر پس گفت اعرابی خبر ده مرا از قول خدا که این است فقال ابن عمر من کنزها فلم یؤد زکاتها فویل له پس گفت ابن عمر کسیکه جمع کرد اموال ذهب و فضه پس ادا نکرد زکوة آنرا پس وای مر او مر مرا انما کان هذا قبل ان تنزل الزکوة فلما انزلت جعلها الله طهرا للاموال نبود این وعید مگر پیش از نازل شدن زکوة پس هرگاه نازل شد حکم زکوة گردانیده خداوند سبحانه آنرا پاک کننده اموال را یعنی وعیدی که بر جمع کردن اموال آمده بود بعد از نزول زکوة منسوخ شده است کذا قال القسطلانی در بیضاوی آورده که هرگاه نازل شد این آیت و شوار آمد بر مسلمانان پس ذکر کرد عمر رضی الله عنه پیغمبر خدا را صلی الله علیه وسلم و فرمود آنحضرت خدا فرض نکرده است زکوة را مگر برای آنکه پاک کند آن چیزی که باقی ماند از اموال شما و فرض فرمود مالی را که ادا کرده شده است زکوة آن نیست آن گنجی که بروی میگذرد واقع شده **حدثنا** اسحق بن یزید قال اخبرنا شعیب بن اسحق قال اخبرنا الاوزاعی قال اخبرنی یحیی بن کثیر بن عمرو بن یحیی بن عمارة اخبرنی عن ابیه یحیی بن عمارة بن ابی الحسن انه سمع ابا سعید یقول قال النبی صلی الله علیه وسلم لیس فیما دون خمس اواق صدقة موصول است در اکثر نسخ اواق بر وزن جمع آمده و قیه بضم همزه و تشدید یا و آن چهل درهم است پس پنج اوقیه دویست درهم باشد و آن بحسب تحقیق پنجاه و چهار تولچه و پنج باشد و دو عشر نقره است نصاب ذهب بیست مثقال است و مثقال بیست قیراط و قیراط چهار و نیم باشد پس نصاب طلا هفت و نیم تولچه باشد و کمتر از دو خمس و دو صدقه نیست و در کمتر از پنج شتر زکاتی نزود شتری که میان دو و سال و نه سال باشد بعضی گویند از سه تا نه لفظ او مؤنث است و واحد ندارد و لیس فیما دون خمسة اوسق صدقة و نیست در کمتر از پنج اوسق صدقه اوسق جمع وسق است بفتح واو و کسر آن بمعنی حمل و انها و آن مقدار شصت صاع است و صاع چهار مد شرعی بوزن صاع سلطان دولت شاه جهان صاحب قران ثانی که من چهل سیر شاهجهانی باشد پس وسق شش من این زمان است **حدثنا** علی بن ابی هاشم سمع هشیما قال اخبرنا حصین عن زید بن وهب قال مررت بالربذة فاذا انا بابی ذر رضی الله عنه زید بن وهب گوید بگذشتم بر ربذه که قریه مشهور است نزدیک بمدینه منوره بر سر مراحل و قهر ابو ذر را آنجا است پس ناگاه در سر م با ابو ذر غفاری فقلت له ما انزلک منزلک هذا پس گفتم مر ترا بر این منزل چیز فرود آورد و تراهر منزل تو کدام است قال کنت بالشام فاختلفت انا و معاویة فی الذین یکنزون الذهب والفضة و لا ینفقونها فی سبیل الله گفت بودم من بشام پس اختلاف کرد من و معاویه در حق کسانیکه جمع میکنند مال را و نمیدهند بدر راه خدا قال معاویة نزلت فی اهل الکتاب گفت معاویه نازل شده است این آیت در حق اهل کتاب فقلت لا بل فینا و فیهم گفتم نه بلکه نازل شده است در حق ما و در حق اهل کتاب فکان بینی و بینه فی ذلک کلام پس بود میان من و میان او سخنی در این باب فکتب معاویة الی عثمان یشکونی فکتب الی ان اقدم المدینة فقدمت فکثر علی الناس حتی کانهم لم یروا مثلی قبل ذلک فذکرت ذلک لعثمان فقال لی ان شئت تنحیت فکنت قریبا فذلک الذی انزلنی هذا الذی ترون و لو امروا علی حبشیا لسمعت و اطعت

کتاب مواقیت الصلوة

کان یکره النوم قبل العشاء بود که مکروه میداشت خواب پیش از نماز عشا مبادا خواب گران آید بر مردم و نماز جماعت ایشان را فوت شود و در اعتقاد که کرده اند سلف دران کراهت داشت آن را ابیر بره و ابن عباس و جمهور علما و کوفه و قدوه نیست از علی مرتضی رضی الله عنه که دری بسا که خواب میکرد پیش از عشا و از عمر رضی الله عنه نیز همین سیرین و حکم نیز آمده و ابن عمر را بیهوده سخن و نیست که خواب میکرد و نمیگذشتند کسان را تا بیدار سازند و از ابن عباس رضی الله عنهم نیز همین شده که کراهت برای تحریم نیست بلکه برای تنزیه بخوف خواب است اگر به اعتماد عادت انتباه بروقت یا بیدار کردن دیگری خواب کند روا باشد خصوص حالتی که غلبه کند او را خواب چنانچه برای آن سوء ادب یا بی دیگر عقد نمود و الحدیث بعدها و کره ابو برزه السمر بعد العشاء سمر بعد از نماز عشا آنچه نه از مصلحت دینی نزدیک باشد و بغلبه خواب بعد از ان فوت نشود و متکلم نماز سبع و قیام لیل و دیگر اشغال خیر که عادت خود دارد اگر دران ملحق نباشد که بیرون از عادة خود بود چون فضل علم و حکایات صالحین و مواسات مهمان و عروس و امثال آن مکروه نیست کذا قالوا و احادیث قبیل است که هم مرویست که آنحضرت حدیث سمر بعد از عشا

باب النوم قبل العشاء لمن غلب حکم کراهت یکجا استحباب خواب پیش از نماز عشا مر کسی را که مغلوب خواب گشته برای رفع کسل و حصول نشاط در نماز

حدثنا ایوب بن سلیمان بن بلال قال حدثنی ابو بکر عبد الحمید بن عبد الله بن ابی اویس حدثنی سلیمان عن سلیمان و الد ابو بکر و قال حدثنا سلیمان

زکوة را یعنی آیت مخصوص بہمان مردم است مقاتل منہا وفیہم پس گفتم من نزول یافتہ ورحق او صحبتی میہمانان اہل کتاب نظر بعموم لفظ مکان بینی وبینہ فی ذات وبود میان من ومیان معاویہ درین کشمکش نزاعی ابوذر از زہاد صحابہ بود درین آیت چنانکہ ظاہر است اجتہاد او بر آن رفتہ کہ زیادہ بر قدر حاجت وکفاف یا ادای قرض نگہداشتن حرام است اگرچہ زکوة آن ادا کردہ باشند ومعاویہ کہ انا غنیا بود نظر باحوال دیگر صحابہ کردہ کہ صاحب مال وثروت بودند وآن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم تحریص جمع اموال ایشان نفرمودہ گویا اجتہاد او گفتہ است کہ ظاہر آیہ مخصوص باہل کتاب است یعنی وعید بر مطلق کنز ورشان آنہا است مسلمانان چون ادای زکوة میکنند داخل درین وعید نیستند ورای جمیع صحابہ موافق ہمین است واحادیث صریحہ صحیحہ بآن ناطق عجب است ازابوذر کہ برخلاف آن اجتہاد کردہ است فکتب الی عثمان فشکونی پس نوشت معاویہ بسوی عثمان درحالی کہ شکایت میکند مرا از نزاع ومخالفت نوشت کہ اگر حاجتی بشام داری ابوذر را بطلب از نجا کہ مردم را بشک آوردہ فکتب الی عثمان ان اقدم المدینة پس نوشت بسوی من عثمان اینکہ قدوم آرم بمدینہ یا نوشت کہ قدوم آر بمدینہ فقدمتہا فکثر علی الناس حتی کانہم لم یروني قبل ذلک پس قدوم آوردم بمدینہ را پس ہجوم کردند بر من مردم تا آنکہ گویا ایشان ندیدہ بودند مرا پیش ازان فذکرت ذلک لعثمان فقال ان شئت تنحیت فکنت قریبا پس ذکر کردم آن گفتگو را بعثمان پس گفت اگر خواہی تو گوشہ گیری ویکسو شوی پس باشی نزدیک بمدینہ بنا آنکہ چون اجتماع ابوذر بر خلاف رای سایر صحابہ واو لہ اباحت جمع بعد از ادای زکوة رفتہ امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ نگذاشت کہ در مدینہ باشد بلاحظہ آنکہ مبادا خلافی اندازد در مسلمانان فذاک الذی انزلنی ہذا المنزل پس انیست کہ فرود آوردہ مرا باین منزل ولو امر علی حبشیا لسمعت واطعت واگر امیر وحاکم کند بر من غلام حبشی را بر آینہ می شنوم گفتہ او واطاعت میکنم حکم او را روایت کردہ است امام احمد وابو یعلی از طریق ابی حرب بن ابی الاسود از ابی ذر کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود بابوذر چہ میکنی تو وقتی کہ برآئی از مسجد نبوی گفت بشام میروم فرمود چہ میکنی وقتی کہ برآورد شوی از شام گفت بیناہ می برم بمسجد فرمود چہ میکنی وقتی کہ از مسجد برآورد شوی گفت جنگ میکنم بشمشیر فرمود آیا راہ نمایم ترا بر آن چیزی کہ آن بہتر است ترا از ین جنگ ونزدیک تر است ترا بہدایت بشنو واطاعت کن ہر چہ آنجا کہ بنو قتادہ در فتح الباری از جملہ فوایداین حدیث آوردہ کہ کفار مخاطب اند بفروع از انکہ ابوذر ومعاویہ ہر دو اتفاق کردند بر انکہ اہل کتاب مخاطب اند بایں حکم وملاطفہ امراء العلما از انکہ معاویہ شدت نکرد در انکار وعثمان نیز درگذراند درین قول با آنکہ مخالفت ابوذر جزا اختلاف مجتہدان در اجتہاد وتقدیم رفع مفسدہ بر جلب مصلحت انا آنکہ صحبت ابوذر در مدینہ نفعی تمام بود از نشر علم وطلبہ وبا ین ہمہ ترجیح داد عثمان دفع گمان مفسدہ کہ در اخذ بدسب شدید بود ودرین مسئلہ ونظر مود او را بر خروج از ین مذہب از انکہ ہریک از صحابہ مجتہدی بود است حدثنا عیاش قال حدثنا عبد الاعلی قال حدثنا الجریری عن ابی العلاء عن الاحنف بن قیس قال جلست ح وحدثنی اسحق بن منصور قال اخبرنا عبد الصمد قال حدثنی ابی قال حدثنا ابو العلاء بن الشخیر ان الاحنف بن قیس حدثہم قال جلست فی ملاء من قریش گفت احنف نشستم بمجمعی از قریش بجہاء وتبختر المشی والہیاۃ الہیئۃ پس آمد مردی درشت مو ودرشت جامہ ودرشت صورت خشن از خشونت است ودر بعضی حسن واقع شدہ از حسن بمعنی نیک اول اصح است حتی قام علیہم فسلم تا آنکہ ایستاد بر سر ایشان پس سلام داد فبشر الکانزین برضف یحمی علیہ فی نار جہنم پس گفت آمرزد وبشارت دہ جمع کنندگان اموال را بسنگریزہ ہای گرم کردہ شدہ بر ایشان در آتش دوزخ

از عصر بهر دو روایت ثابت ظاهر است که این کلام ابن جریج است در حکایت عمل علما برای بیان کیفیت وضع جبهتین ظاهر آنست که این عبارت وقال ولو سود المخضرت لو کا ان اشق علی امتی لامرتهم ان یصلوا کذلک از تتمه روایت ابن عمر باشد زیرا که روایات ابن عباس یکبار ذکر نیافت مگر آنکه عطا بار دیگر برای اظهار تشهیت خود نقل کرده لیکن برین تقدیر لفظ قال مکرر باید که محذوف بود والله اعلم **باب** وقت العشا والی نصف اللیل وقت نماز عشا ثابت است تا نصف شب بدلیل حدیث باب که دلالت دارد بر بعضی وما انتشار آن تا نصف شب چنانکه اصطخری شافعی گفته چون نصف شب بگذرد قضا گردد واز حدیث ثابت نمیشود وجه تاخیر تا نصف دلالت نمیکند بر فضا و وقت جواز بعد ازان مگر آنکه حدیثی در مسلم بروایت عبدالله بن عمر بن العاص در میان اول اوقات و آخر آن آمده که ظاهر است در انتشار که در ان مذکور است پس چنان نگذارد بعضی عشا را پس آن وقت تا نصف شب است الحدیث نووی گفته منفرد نیست که آنوقت اختیار اوست والا وقت جواز پس ممتد می شود تا طلوع فجر بحدیث ابی قتاده نزد مسلم که نیست در حساب تفریط یعنی تقصیر نیست تفریط مگر برکسی که نگذارد نماز را تا آنکه بیاید وقت نماز دیگر دلیل جمهور اینست که حدیث مستقلاتی نگفته این حدیث مخصوص است باجماع در صبح پس بر سبیل اصطخری را که گوید نیز مخصوص است بحدیث مذکور وغیر آن از احادیث در عشا پوشیده نماند که احادیث عشا هیچ کدام نص نیست در تحدید انتها بلکه سوق برای ترجیح اخیر است تا نصف و نصف و حدیث ابن عمر آن و جمع است که وقت بعد ازان نیز باقی باشد چنانکه ثابت بعضی دلایل نگذرد دگر تعیین مثل آن پس معارض نباشد در مفهوم حدیث ابی قتاده را تا دلیل مخصوص گردد و قول ابن شیخ ندیدم مر ادا امتداد وقت عشا تا طلوع فجر صدقی بر صبح که ثابت باشد معارض است بانکه منقول نشده حدیثی در تحدید انتها و عدم جواز بعد از پاره شب چنانچه در صبح طلوع و در اوقات دیگر تحقق وقت نماز دیگر و شک در بقاء وقت تعلق گردد و در باب این اصل اصل حکم کرده اند حنفیه بقاء وقت نفل تا ثلثیه و عصر تا غروب و مغرب تا غیبت بیاض وقال ابن بزة کان النبی صلی الله علیه وآله وسلم یستحب تاخیرها گفت ابو برزة بود آنحضرت که دوست میداشت تاخیر عشا را و درین قید نصف شب مذکور نیست ولکین در طلب وقت انظر عند زوال گذشت که ای الزوال الاول او الثانی و تمام تاخیر شطر اللیل روایت کرده **حدثنا** عبدالله بن عبدالرحمان بن محمد الحافظ سهلی بضم سین و اهمال و فتح کسر او سکون و نسبت بحارث بن عمر است از تابعین عبدالقیس بطن من عبدالقیس کوفی الاصل قندا و توسع سود است و درین صحیح جز این حدیث نیست سنه دویست و سه و ده قال حدثنا الاسود بن عامر قال حدثنا ابن قتادة عن ابیه عن جده عن النبی صلی الله علیه وآله

رضف جمع رضفه است بفتح راء و سکون ضاد معجمه آنچه آن فاست بعنی سنگریزه گرم و در اینجا تجرید است از بعضی یعنی آن نکثر یتوضع علی حلقة قدی احدهم حتی یخرج من نقض لقفه پستر نهاده میشود آن سنگ بر سر پستان می از ایشان تا آنکه می برآید از استخوان کتف او نقض بضم نون و سکون غین معجمه و ضاد معجمه استخوان نرمه که بر طرف شانه است و تقع ضم لقفه حتی یخرج من جملة تدییه یقال ل وتنهاده می شود بر استخوان شانه او تا آنکه می برآید از سر پستان او و در حالی که اضطراب میکند آن سنگریزه یا آنکس تتوفی فجلس فی مسارة پستر نشست و آن مرد و نشست بسوی ستونی و تبعثه یعنی الله فیها لا ادری من هی و بر پی او و فحم و نشستم نزد او و حال آنکه من نمیدانم که بود این مرد و می ابو هذا است فعلت له لا انی القوم لا و قد کرهوا الذی قلت پس گفتم مر او را گمان نمیکنم مردم را گر آنکه ناخوش داشتند آنرا که گفتی تو قال انهم لا یعقلون شیئا گفت ابو ذر تحقیق درک نمیکنند ایشان مردم چیز نیرا انبدی جمیع اموال قال فی خلیلی گفت ابو ذر گفته است مر خلیل خود را است سن قال قلت ومن خلیلک قال قال اخف اخف گفتم کیست خلیل تو که خواسته او را قال النبی صلی الله علیه وسلم گفت او را فرستاده پیغمبر خدا را یا ابا ذر انه یعنی حقا متعلق است بقول او و قال فی خلیلی یعنی گفته است ای ابا ذر آنرا می بینی کوه احد را قال فنظرت الی الشمس ما بقی من النهار گفت نظر کردم بسوی آفتاب که چه باقی مانده است از روز را چیزیکه باقی مانده است بر معنی اول یا استصحابیه است و بر ثانی موصوله و حاصل هر دو معنی یکی است و انا اری انه صلی الله علیه وسلم یرسلنی فی حاجة له و من گمان می برم ازین مقوله که آن حضرت میفرستد مرا بجانب احد در حاجتی که مرو را است قلت نعم گفتم آری می بینم قال ما احب انی مثل احد هذا ذهبا انفقه کله الا ثلثة دنانیر فرمود دوست نمیدارم این را که تحقیق مرا مانند کوه احد زر باشد که انفاق کنم آنرا همه آنرا مگر سه دنانیر که آنرا بخواهم گفته اند که خواهش سه دنانیر گویا برای حاجتی بود که همدران وقت پیش آمده یا برای ادای دین بوده است و این فرمود و محمول بر الا یستیا مخصوص بحال و اختیار آن حضرت برای خود و نیز جمیع مال حلال عزی اگرچه مباح است لیکن جامع ازان مسئول نباشد بود که مصارف کرده و محاسبه خواهد رفت و در محاسبه مخاطره تمام است و من خوسب فقد عذب پس تمکن جمع اولی و لایق بحال مسلمانی است وان هؤلاء لا یعقلون انما یجمعون الدنیا این مقوله او نیز است عطف است بر ان لا یعقلون کثر بر ای تاکید و ربط کلام لاحق آورده که انما یجمعون الدنیا است یعنی این قوم درک نمیکنند که جمع نمی کنند مگر دنیا والله لا اسئلهم دنیا سوگند خدا سوال نمیکنم من ایشان را چیزی از متاع دنیا و تمتع میکنم باندکی و لا استفتیهم عن دینی الفی الله و نمی پرسم ایشان را از امور دین از بی نیازی که دارم بفعلی که حاصل کرده ام از پیغمبر خدا تا آنکه ملاقات کنم خدا را و پیغمبر یعنی حاجتی در جمع عندهم بانیز دوم تا از ملاحظه ناخوش آمدن ایشان امر معروف نکنم و حق نصیحت بجا نیارم ایشان **باب** انفاق المال فی حقه و بیان فضیلت در باختن مال در حق خدا یعنی بر دوستی خدا و طلب مرضیات وی تعالی **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا یحیی عن اسمعیل قال حدثنا قیس عن ابن مسعود قال سمعت النبی صلی الله علیه وسلم یقول لا حسد الا فی اثنتین گفت ابن مسعود شنیدم پیغمبر خدا را که میگفت حسد محمود نیست مگر در دو صفت وآن بمعنی غبطه است در بعضی روایات اثنین است و این مناسب تر است بقول و اجل انه ما لانسان علی هلکته اشد من حبه یکی از ان صفت مردی است که داده است او را خدا مال پس برگماشته او را خدا بر هلاک آن یعنی در راه حق آن صداه خداوند جل ثناؤه حکمة فهو یقضی بها و یعلمها دیگر مردی است که داده خدا او را علمی و دینی پس او عمل میکند بآن و تعلیم میکند دیگران را اگر گوئی اینها صفات مستحسنه و درین بسیار است مسلمان باید در همه آن غبطه داشته باشد وجه تخصیص سین دو صفت در حصر درآن چیست گوئیم وجه تخصیص آنست که بخل و بخل دو صفت جبلی آدمی زاد است پس این دو صفت که خلاف

مقتضای اکثر طبایع است استمام آن بشنیدن وصورت حصر برای تاکید است نه برای نفی ماسوا ونیز میتوان گفت که چون این دو وصف در صفات متعدیه اند نفع آن بدیگران میرسد فاضل تر باشد از صفاتی که مخصوص بکمال ذات شخص باشند **باب** الریاء فی الصدقة ودوم ریا در صدقه وادادن مال برای نمودن مردم وعزت نزد اینها وبطلان آن نزد خدا لقوله تعالی یا ایها الذین آمنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمن والاذی الی قوله والله لا یهدی القوم الکافرین قال ابن عباس صلده لیس علیه شیء وگفته است ابن عباس کلمه صلد که در این آیه است بایین معنی است که نیست بروی چیزی وقال عکرمة وابو مالک شدید والطل الندی وگفته است عکرمه وابو مالک بمعنی باران سخت است وطل بمعنی نم آب مولف رح این آیه را برای تائید ترجمه کرد آن دوم ریا در صدقه است آورده است وتقریر شاهد آنست که الله سبحانه وتعالی این آیه را دوم کرده مبطل ثواب صدقه را وتشبیه داده آنرا بکسی که ریا میکند در صدقه ومشبه به اقوی واکمل میباشد از مشبه لاجرم حال مرائی بدتر از ان خواهد بود وتیسر منان وموذی نخست برای خدا صدقه پس ازان ابطال میکند آنرا ومرائی از نخست برباطل است پس حال او بدتر خواهد بود **باب** لا یقبل الله صدقة من غلول قبول نمیکند خدا صدقه تو که از خیانت در مال غنیمت باشد ولا یقبل الا من کسب طیب وقبول نمیکند مگر از کسب پاک حلال لقوله تعالی قول معروف ومغفرة خیر من صدقة یتبعها اذی والله غنی حلیم قول خوش ودرگذشتن بهتر است از صدقه که در پی او آید آزاری وخدا بی نیاز است از انفاق هر انفاق کننده وشتاب کننده نیست در عقوبت هرگز گناه کاری وجه تطبیق این تعلیل بحکم ترجمه آنست که صدقه مال غلول آزاری در پی دارد هم در دنیا وهم در آخرت پس قبول حق را نمی شاید شارع تراجم گوید ازی بعد از صدقه موجب ابطال آنست وهرگاه مقارن آن باشد بطریق اولی خواهد بود وشک نیست که غاصب موذیست حسب مال را وگنه گار است در تصرف آن پس بطلان آن بطریق اولی باشد ودور محل قبول درگاه الهی نیافتد **باب** الصدقة من کسب طیب در بیان مقبول بودن صدقه از مال حلال پاک لقوله ویربی الصدقات الآیة از جهت قول وی تعالی ونیاده میکند وتمام میسازد صدقات راو صدقات مقید بقید مال حلال است بقرینه سیاق آیت وآن قول سبحانه ولا تتیمموا الخبیث منه تنفقون وقصد نکنید ناپاک را که از ان انفاق کنند والله لا یحب کل کفار اثیم وخدا دوست نمیدارد هر ناشاکر گنه گار را ان الذین آمنوا وعملوا الصالحات واقاموا الصلوة واتوا الزکوة لهم اجرهم عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون بتحقیق آن کسانیکه ایمان آوردند وعملهای نیک کردند وبر پا داشتند نماز را وادا کردند زکوة را مر ایشانرا ثواب ایشان نزد پروردگار ایشان ونیست ترسی بر ایشان ونیستند ایشان که اندوه کنند بر فوات امری سوق آیت قرینه است که مراد زکوة از مال حلال است **حدثنا** عبد الله بن منیر سمع ابا النضر قال حدثنا عبد الرحمن هو ابن عبد الله بن دینار عن ابیه عن ابی صالح عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تصدق بعدل تمرة من کسب طیب ولا یقبل الله الا الطیب گفت ابو هریره فرمود رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی کسی که تصدق کند بمقدار خرمائی یا بوزن خرمائی از کسب پاک وحال آنکه قبول نمیکند خدا مگر پاک مال را عدل بفتح عین مهمله بمعنی مثل ومقابلت است وبکسر آن مثل در قدر وشکل ونظر فان الله یتقبلها بیمینه ثم یربیها لصاحبها بتحقیق خدا قبول میکند آنرا ومیگیرد بدست راست پس تربیت زیاده میکند وتربیت میکند مر صاحب آنرا کما یربی احدکم فلوه حتی یکون مثل الجبل چنانچه تربیت میکند یکی از شما بچه شتر را که از شیر باز مانده باشد تا آنکه میباشد آن خرما مثل کوه فلو بفتح فاء وضم لام وتشدید واو بروزن عدو است تابعه سلیمان عن ابن دینار متابعت کرده است عبد الرحمن را سلیمان از ابن دینار وقال وقاء عن ابن دینار عن سعید بن یسار عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم

باب فضل صلوة الفجر فضیلت نماز بامداد

حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی قطان عن اسمعیل ابن ابی خالد قال حدثنا قیس ابن ابی حازم قال قال لی جریر بن عبد الله کنا عند النبی صلی الله علیه وآله وسلم فنظر الی القمر لیلة البدر فقال گفت جریر بودیم پیش از حضرت ناگاه دید بسوی ماه شب چهارده پس فرمود اما انکم سترون ربکم کما ترون هذا لا تضامون فی رؤیته بدرستیکه شما البته می بینید پروردگار خود را چنانکه می بینید این ماه را در روشن بودن هیچ زحمت نمیدهید بکسی در دیدن این ماه او لا تضامون فی رؤیته بالفتح وضم میم وتشدید واو مفتوحه وبالضم وتخفیف واو ساکنه هر دو روایت است یعنی مشقت نمیدهید بکسی در دیدن او ثالثا از مضامات است یعنی مشاقه واشتباه فان استطعتم ان لا تغلبوا علی صلوة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا پس اگر توانید که مغلوب ومشغول کار او نشوید بر نماز پیشین طلوع وپیش از غروب یعنی نماز فجر وعصر پس بکنید آن را یعنی تا توانید مواظبت بر دین دو نماز کنید بدرستیکه آن از اسباب رویة پروردگار تعالی است ومشروع آن در فضل صلوة العصر گذشته قال فسبح بحمد ربک قبل طلوع الشمس وقبل غروبها پس تسبیح کن بحمد وثنای پروردگار خود پیش از طلوع وغروب تفسیر کرده احد آن را بنماز فجر وعصر **حدثنا** هدبة بضم هاء وسکون دال مهمله وبموحده ابن خالد القیسی البصری حافظ سنه دو وستین ومائتین قال حدثنا همام بن یحیی قال حدثنا ابو جمرة بضم جیم وبراء مهمله اسمه نصر بن عمران الضبعی عن ابی بکر بن ابی موسی الاشعری عن ابیه ان رسول الله بتحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال من صلی البردین دخل الجنة فرمود کسیکه بگذارد نماز فجر وعصر را در آید به بهشت وآن دو نماز را بردین ازان گویند که گذارده می شوند در دو وقت سردی اول واخیر وزمان ابی بکیر متقول است که نماز مغرب نیز در زمان است دران دو بنا بر تقدیر یست که آنرا در بردین صبح وشام گیرند که بمعنی این دو وقت نیاورده وتخصیص این دو نماز بذکر اگر چه نماز های دیگر چنان باشد بحسب اظهار مزید شرف وبرای حفظ است وقال ابن وهب عبد الله مصری شیخ مولف است حدثنا هشام عن ابی جمرة ان ابا بکر بن عبد الله بن قیس نام پسر است اخبره بهذا وهذین طریق تصریح است باخبار ابی جمره را بانچه بعد ازین یعنی باسناد سابق خود **حدثنا** اسحاق بن منصور کوسج نسبت ابن راهویه عن همام بفتح هاء وتشدید میم مودوده ابن طلان باهلی سنه دو وستین ومائتین زده قال حدثنا همام قال حدثنا ابو جمرة عن ابی بکر بن عبد الله عن ابیه عن ابی موسی صلی الله علیه وآله وسلم متله پس متفق اند روایات از همام در اتفاق شیخ ابو جمره ابو بکر بن عبد الله است نه ابو بکر بن عمارة بن رویبه چنانکه بعضی زعم کرده باب وقت الفجر **حدثنا** عمرو بن عاصم واقد بصری سنه

يعني ابن دينار چنانچه بواسطه ابي صالح از ابي هريره نقل كرده بروايت ورقا بواسطه سعيد بن يسار هم از ابي هريره روايت كرده است
در رفاه مسلم بن ابي مريم و زيد بن اسلم و سهيل عن ابي صالح عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم روايت كرده
اين حديث را اين سه كس كه در مرتبه ابن دينار اند از ابي صالح از ابي هريره **باب** بيان صدقه كردن پيش از انكه
رد كنند مردم از جهت استغنائي كه حاصل شود مردم را وقت برآوردن زمين گنجاي مرفون را **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة
قال حدثنا معبد بن خالد قال سمعت حارثة بن وهب قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول تصدقوا فانه يأتي عليكم
زمان يمشي الرجل بصدقته فلا يجد من يقبلها صيغه مرد آنحضرت صدقه كنيد و احوال نزديك ران پس
بتحقيق مي آيد بر شما زماني كه ميرود مردي بصدقه خود پس نمي يابد كسي را كه قبول كند از ي يقول الرجل لو جئت بها بالامس
لقبلتها سيگويد مرد اگر بيا ي آوردي آنرا دي روز نا البته قبول ميكردم فاما اليوم فلا حاجة لي فيها اما امروز پس نيست حاجت مرا
درين صدقه **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب قال حدثنا ابو الزناد عن عبد الرحمن عن ابي هريرة قال قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم لا تقوم الساعة حتى يكثر فيكم المال ويفيض گفت ابو هريره فرمود پيغمبر خدا قايم نميشود قيامت تا انكه بسيار ميشود
در ميان شما مال پس پر ميشود خزانه هتي يهم رب المال من يقبل صدقته تا انكه دو چار ميشود قصد كننده باندازه صاحب مال كسي را
كه قبول كند صدقه او را يعني قصد ها ميكنند در طلب فقيري براي تصدق و زود مي يابد بعضي اشراح كرماني و غيره گويند تحقيق يافته ميشود
اين حال در زمان صحابه عرض ميكردند بر ايشان صدقه خود را پس ميگردانيدند ازان چنانچه حكيم بن حزام و قتي كه خواند او را صديق اكبر رضي الله عنه
كه عطائي كند وي اجابت نكرد و عمر بن خطاب خواست از غنيمت چيزي بدهد قبول نكرد و اما پوشيده نماند كه اين معني از زهدي و تعفف
ابن جنادل بوده نه از راه كثرت مال سيوطي حديث در شست كه در زمان عيسي عليه السلام مال صدقات نخواهند كرد و تهيدست نخواهد بود و مشتري نيست
بيخدا و آورد او را قسيسي يعني كفيل الذي يعرضه عليه لا ارب لي فيه و ناانكه عرض ميكنند آنرا پس ميگويد انكه عرض ميكند مرا بسوي حاجت نيست

نسخ بخاري كلمه في نيست **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عاصم النبيل قال اخبرنا سفيان بن بشر قال حدثنا ابن جهاد قال
حدثنا اسحاق بن خليفة الطائي قال سمعت عدي بن حاتم يقول كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاءه رجلان احدهما
يشكو العيلة والآخر يشكو قطع السبيل ميگفت عدي بن حاتم بودم من نزد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا او را پس آمد آنحضرت باو دو مرد
يكي از ان شكايت ميكرد فقر و احتياج را و ديگر شكايت ميكرد راه زنان را پس فرمود پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم اما قطع السبيل فانه
لا ياتي عليك الا قليل حتى تخرج العير الى مكة بغير خفير پس فرمود آنحضرت اما راه زني كه تو شكوه كرده اي نمي آيد بر تو مگر اندكي و گاهي كه
مي برآيد قافله بسوي مكه بي سرداري غير بكسر مهمله و سكون شناة تحتيه و اصل بمعني شتر است خفير بفتح خاء معجمه كسي كه او را كسي كه مردم
در پناه او باشند فرا ها العيلة فان الساعة لا تقوم حتى يطوف احدكم بصدقته لا يجد من يقبلها منه اما فقر و حاجت پس قايم
قائم نميشود تا انكه ميگردد دو يكي از شما بصدقه خود و در حالي كه نمي يابد كسي را كه قبول كند از وي از جهت غنا و بي نيازي ازان يعني خاطر جمع و
كه فقر در ين نزديكي در مردم نخواهد ماند ثم ليقفن احدكم بين يدي الله ليس بينه و بينه حجاب لا ترجمان يترجم له پس بايستد
مي ايستد يكي از شما پيش خدا بحالي كه نيست ميان او و ميان خدا پرده و كسي در ميان كه از جانب او سخن كند و بفهماند يعني بايد كه آنحضرت
آنروز كه بيند كه فردا پيش مي آيد تو ليقولن له الم اوتك مالا فليقولن بلى پس بايستد البته ميگويد پروردگار آيا نداده ام ترا مالي پس البته
ميگويد آري خداوند او تو ليقولن الم ارسل اليك رسولا فليقولن بلى پس بايستد البته ميگويد آري فرستاده اي يعني تو نعمت دادم و پيغمبر فرستادم كه اوامر و نواهي را بشما رساند و عذري در تقصيرات نا بود منظر عن يمينه فلا يرى

حدثنا سعيد بن ابي عروة عن قتادة عن انس بن
مالك ان نبي الله صلى الله عليه وآله وسلم وزيد بن
ثابت تسحرا روايت است از انس كه آنحضرت و زيد انصاري
نبي ملعام سحري خوردند فلما فرغا من سحورهما پس چون فارغ
شدند از سحور خود قام نبي الله الى الصلوة پس برخاست پيغمبر خدا
بسوي نماز فصلى پس نماز گذاردند
آنحضرت و زيد بن ثابت از خوردن سحر و ميان در آمدن ايشان در نماز
قال گفت انس قدر ما يقرء الرجل خمسين اية بمقدار
خواندن مردي خواه آيه را بمعني متوسط نه كوتاه و نه دراز ازين عبارت
صريح است در آنكه آن مسند انس است و سائل از مقدار فاصله
بود نه انس و معلوم شد از اية سابق حديث كردن زيد است
انس را پس اين قصه و سائل از مقدار نيز انس بوده و در جمع جميع
ميتوان گفت كه انس حاضر بود در بعض وقت و لكن سمع آنحضرت
كرده چنانچه در روايت نسائي خواهد آمد كه آنحضرت
اول انس بسخن ايشان رغبت نمود و هم بخوردن مر ايشان را پس آوردند او را
خوانها و ندي كه در ان آب بود پس فرمود نظر كن و بيار مردي
را كه بخورد با ما پس خواندم زيد را پس آمد الحديث پس جايز است
رواية زيد انس را از سخن و قيام خود با آنحضرت و سوال انس او را
از كيفيت فصل تحقيق معلوم شد روي نبوده و هم جايز است
رواية انس آن را و سوال مردم از انس و هم جايز است دليل
است بر انكه اول وقت صبح طلوع فجر است زيرا چه اكثر وقتي است
كه حرام است در ان طعام و شراب و مدتي كه ميان
سحور و نماز قدر پنجاه آيه بوده باشد و گفته اند
كه اين تخمين وقت و عامه را اهل كردن بآن متعذر است اگر
سحور را مقدم تر ازين وقت بجوزند بهتر باشد
حدثنا اسمعيل قال حدثني اويس خواهرزاده
ابو بكر مالك عن اخيه ابي بكر عبد الحميد عن سليمان
ابن بلال عن ابي حازم سلمة بن دينار انه سمع سهل ابن
سعد الساعدي يقول كنت اسقي في اهل بيتي فكنت سهل بن سعد
ساعدي بودم كه تسقي ميكردم در ميان مردم خانه خود پس ميگفت
سرحاني ان ادرك صلوة الفجر مع رسول الله پستر

الا الناس پس نظر میکند از جانب دست راست و نمی بیند مگر آتش و روبرو نمی بیند مگر آتش فليتقين احدكم النار ولو بشق تمرة پس نگاه دارید یکی از شما آتش را از خود بصدقات اگرچه پاره خرما باشد فان لم يجد فبكلمة طيبة واگر نیابد چیزی که تصدق کند پس بگوئی بقول خوش که دل سائل بدان خوش گردد

تا برهانی یا دار از آتش حدثنا محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن بريد عن ابي بردة عن ابي موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ليأتين على الناس زمان يطوف الرجل فيه بالصدقة من الذهب فزمود هر آئینه می آید بر مردم زمانی که میگردد مرد در آن زمان بصدقة ثم لا يجد احدا يأخذها منه پستر نمی یابد کسی را که بگیرد آن صدقه را از وی مقصود ازین تحریض است بر صدقات که پیش ازانست و زود بگذرند و يرى الرجل الواحد يتبعه اربعون امرأة يلذن به من قلة الرجال وكثرة النساء و دیده میشود یکمردی که همراهی او میکنند و تابع او میباشند چهل زن در روایتی بجاه زن پناه میگیرند در زنان از کمی مردان و بسیاری زنان از بسیاری هرج و مرج و قتال که در آخر زمان خواهد شد و نیز واقع شده که در آخر زمان علم برداشته میشود و برداشتن علم برداشتن مردان و علما خواهد بود و باب اتقوا النار ولو بشق تمرة و قليل من الصدقة پرهیز کنید و دور شوید از آتش دوزخ را اگرچه بیک پاره از خرمای و اندکی از صدقه باشد و مثل الذين ينفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله وتثبيتا من عند انفسهم كمثل جنة بربوة اصابها وابل فآتت اكلها ضعفين فان لم يصبها وابل فطل والله بما تعملون بصير ايود احدكم ان تكون له جنة من نخيل واعناب تجري من تحتها الانهار له فيها من كل الثمرات یعنی مثل کسانیکه انفاق میکنند مالهای خود را از برای طلب رضای خدا و برای ثابت گردانیدن بعض ذاتهای خود بر ایمان مانند باغی است بر جائی بلند که از دور نمایانست رسیده است او را باران بسیار پس داده است میوه خود را در حالیکه دو چند است و اگر نرسد بآن باغ باران بسیار پس میرسد شبنم که بهمان تازه و خرم میباشد و خدا بکاری که میکنید بینا است باخلاص میکرده باشید آیا دوست میدارد یکی از شما اینکه باشد مر او را باغی از خرما و انگور که جاری باشد از زیر آن جویها در حالیکه مر او را در آن از هر قسم میوها باشد حدثنا ابو قلابة عبيد الله بن سعيد قال حدثنا ابو النعمان هو الحكم ان عبد الله البهراني قال حدثنا شعبة عن سليمان عن ابي وائل عن ابي مسعود قال لما نزلت آية الصدقة كنا نحامل گفت ابو مسعود هر گاه نازل شد آیت صدقه بودیم ما که بار بر دوش بر میداشتیم برای مزد تا صدقه کنیم از آن مزد فجاء رجل فتصدق بشيء كثير فقالوا مرائي پس آمد مردی و آن عبد الرحمان بن عوف است پس تصدق کرد بچیزی بسیار مردمیست که چهار هزار درهم آورد و گفت یا رسول الله من هشت هزار درهم داشتم چهار هزار برای عیال خود گذاشتم و چهار هزار آورده ام حضرت فرمود برکت کند خدا ترا در انچه آوردی برای تصدق و در انچه گذاشتی برای عیال پس مردم منافق طعن کردند که از روی ریا کرده است فجاء رجل فتصدق بصاع فقالوا ان الله لغني عن صاع هذا پس آمد مردی و تصدق کرد بیک صاع پس گفتند منافقان که خدا بی نیاز است از صاع این مرد فنزلت والذين يلمزون المطوعين من المؤمنين في الصدقات والذين لا يجدون الا جهدهم الآية آن کسانیکه عیب میکنند تبرع کنندگان را از مسلمان در صدقه ها و کسانی را که نمی یابند مگر طاقت خود را یعنی بقدر استطاعت اگرچه باندک صدقه میکنند تمه آیت نیست فيسخرون منهم سخر الله منهم ولهم عذاب اليم معنی آنکه عیب میکنند و استهزا می نمایند از صدقه کنندگان خدا جزای استهزای ایشان میکند و مر ایشانرا عذاب دردناک حدثنا سعيد بن يحيى قال حدثنا الاعمش عن شقيق عن ابي مسعود الانصاري قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امرنا بالصدقة انطلق احدنا الى السوق فيحامل فيصيب المد

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب مواقيت الصلوة

گر مخلوط بیاض صبح باشد و نیز اگر بسفیدی صبح پیوسته شود چادر ها و بیوت تاریکی می برآمدند و شناخته نمی شدند اگرچه با وجود پوشش نیز بعضی شخصات نزدیک روشنی خالص میتوان شناخت و این مناقات ندارد حدیث ابی برزه که در وقت العصر گذشت که می شناخت مرد همنشین خود را چه آن از نزدیک است و همنشین ما و این از دور و مشهور را و این تفاوت تا آخر ای غلس که اوائل اسفار است صبا شد چه جدا سفار جائی که از مستلزمات مذهب ما مستقبل است آنست که قرأت مسنون که از چهل تا شصت باید تا صد است نیز چهل تواند خواند و بعد از فراغ از نماز اگر فرضی است سنتی و نفلی در طهارت ظاهر شود ممکن باشد و الا اعادهٔ وضو و نماز نمود و گویند پیش از طلوع آفتاب و آنچنین جز با اختلاط قدری تاریکی میسر نشود و مستمر میماند ندای تاریکی اخیر ای غلس تا انقضای نماز که شروع آن از اول اسفار بود و مستحب نزد ما تا خیر تا اینجا مستلزم نماز در روشنی خالص بشرط که قبل طلوع باشد و این تقریر مبنائی نباشد مثل اینحدیث بحدیث اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر که روایت کرده اند آن را بسیاری از صحابه باختلاف الفاظ چون اسفروا بالصبح و اصبحوا بالصبح و اصبحوا و اسفروا بالفجر تفقهوا و الا تنزال الستي على الغفرة تا اسفروا بالفجر و نحو آن اخراج کرده اند آن را اصحاب سنن و اکابر اهل حدیث در اسناد صحیح الکشاف و تنویر و فتشار او ست چنانکه گذشت و اینه ثابته که قائلند باستحباب تعجیل در اول غلس حمل کنند آن را بر ایقان تحقیق صبح و بعد این تاویل ظاهر است چه تحقق اصل وقت بنای صحت صلوة است نه افضلیت اجر و در روایة کرده ابن ابی شیبه و اسحاق بن راهویه و ابو داود و طیالسی و در مسانید خود و طحاوی در معجم از حدیث رافع بن خدیج آورده که گفت فرمود آنحضرت مر بلال را یا کسی بلال تغویر کن نماز صبح را تا انکه بینند مردم جای افتادن تیرهای خود را از اسفار و نیز روایتی از النسائی کرده آن را امام ابو محمد قاسم بن ثابت در کتاب غریب الحدیث باسناد خود که بیگفت بود آنحضرت که نماز میگذارد صبح را و قتیکه تمیز میکرد بصر یکدیگر را و صلوا یعنی سیدید حرز ما الا دور و حدیث ابی برزه دلالت میکند بر مطابقت فعل قول پس راجح باشد بر انچه مخالف قول مرو سیست از تغلیس که آن محمول بر بیان جواز برای توسعه است باشد یا در اول امر بود در زمانی که مسافر بود زنان بهر دو آمدن بمسجد بجهت مزید ستر انها بعد از ان منسوخ گشت باسفار چنانکه منسوخ شد امر حضور ایشان بقرار در بیوت عاما روایت ابن مسعود که اخراج کرده آن را ابو داود و دارمی

حیان که آنحضرت نماز فجر گذارد و بغلس پستر بار دیگر باسفار کرد پس ازان بود نماز وی بغلس تا انکه وفات یافت بحال که باز عود نکرد باسفار مدار آن نزد پیرو و مخرج بر اساسه بن زید است که کلام کرده اند دران امام احمد گفته چیزی نیست

كتاب الزكوة

باب

اسماء الرجال

كتاب مواقيت الصلوة

الجزء السادس والثلاثون شيخ الاسلام

معنا وستا خواز فلس بود واعتراف كرده بدان شيخ ابن حجر وليكن حمل كرده بر تاخير بيستر اول صحيح وسياق اين هر دو حديث ظاهر در تاخير كشير است چه تاخير بيستر را بغير وقت تشبيه نكنند ونه آنجاى استغراب است وتمام مهام اعظم حمد الله روا يافته كرده از حماد تا ابراهيم نخعى گفت اجماع واتفاق تركرد اندر ياران پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم بر چيزى مانند اجماع ايشان بر تنوير در فجر وتعجيل در مغرب اخراج كرده آن را محمود خوارزمى بطريق متعدد ودر جامع المسانيد ونيز اخراج كرده ابن ابى شيبا تا ابراهيم ومحاوى در شرح آثار بسند صحيح وگفته جايز نيست كه اجماع كنند صحابه بر خلاف آنچه آنحضرت كرده اگر گويند در تقديم مسارعت است ودر تاخير عبادت پس افضل باشد بحكم قول وى تعالى وسارعوا الى مغفرة من ربكم ودر سود آنحضرت الصلوة لاول وقتها در عجاب اى الاعمال افضل گويم حكم در اسفار تكثير جماعت است واين بيشك افضل است ومسارعت بمغفرت در خير ميست كه افضل است نزد خدا وتعجيلين مراد از حديث اول وقت مستحب است كه معلوم شده از شارع دوام عمل حمدان ودر مقتضى باشد آن را مصلحت نماز با تكثير جماعت ونحو آن امور واقع استغفار ونيز نماز وتاخير براى مصلحت شرعى در حكم نماز است وتعجيلى كه در اين باب آنست كه تاخير فجر تا آخر وقت صباح است واجمل سبب كه است در تقليل جماعت امرى كه مزيد است حافظ عقل مردم در مسقطت نيز كرده چنانكه منع كرد صحابه از تطويل قرائت ودر فرمود اقتان انت ومعاذ آن نكه تطويل قرائت در نماز سنت است فوق تعجيل آن در اول وقت جماعتى كه از اكابر علماء مذهب است گفته كه ابتداء تغليس نكنند وختم باسفار واين جمع است سيان دو مذهب مگر آنكه راجح باشد بسوى اول آنچه ذكر كرديم از وجوه جمع احاديث در روايات الامام احمد مختلف آمده مشهور است كه مذكور شد ودر بعضى اسفار ودر بعضى تعجيل مگر اعتبار بحال متعبدان است كه فضل جماعت حتى اولى است والله سبحانه اعلم

باب مقدار القراءة في الفجر من الاسفار

من الفجر ركعة كسى كه دريافت از نماز فجر يك ركعت را در وقت آن يا از وقت مختار بمقدار يك ركعت

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن زيد بن اسلم عدوى عن عطاء بن يسار هلالى وعن بسر بن سعيد بضم سوحده عابد مدنى وعن الاعرج عبد الرحمن بن هرمز نجيد نوفى مدينى كه هر يك اين سه تن از ابو هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال من ادرك من الصبح ركعة قبل ان تطلع الشمس فقد ادرك الصبح

گفت ابو مسعود بود پيغمبر خدا رحمت كنا وخدا بروى وقتى كه ميفرمود ما را بصدقه ميرفت يكى از ما بسوى بازار پس بارى ميبرد وشخصت واجرتى حاصل ميكرد پس ميرسيد مدى را از خرما وجز آن وان لبعضهم المئين وتحقيق مر بعضى از ما را امروز صد هزار بود حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن ابى اسحق قال سمعت عبد الله بن معقل قال سمعت عدى بن حاتم قال النبى صلى الله عليه وسلم يقول اتقوا النار ولو بشق تمرة ميفرمود ورد ارد بخود واز آتش اگرچه بيك پاره خرما باشد حدثنا بشر بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا معمر عن الزهرى قال حدثنى عبد الله ابن ابى بكر بن حزم عن عروة عن عائشة قالت دخلت امرأة معها ابنتان لها فسألتنى فلم تجد عندى شيئا غير تمرة فاعطيتها فقسمتها بين ابنتيها ولم تاكل منها ثم قامت فخرجت فدخل النبى صلى الله عليه وسلم علينا فاخبرته فقال النبى صلى الله عليه وسلم من ابتلى من هذه البنات بشئ كن له سترا من النار كسى كه مبتلا شود واز امثال اين دختران از اهل فقر وفاقه بچيزى باشد مرور را پرده ومانع از صدمه آتش دوزخ مناسبت اين حديث ترجمه بجزء ثانى است كه انفاق بقليلى از صدقه است وظاهر است كه عائشه رضى الله عنها براى خدا تصدق كرده وهر كارى كه براى خدا كنند موجب انقاذ از دوزخ است وبعضى گفته اند مناسبت ازان جهت است كه آن زن تصدق كرد بر دختران خود وآن حضرت در حق او فرمود كه اين ابتلاى او پرده است از آتش دوزخ وحق آنست كه گويند مولف رح بهر حديث مذكور وباب استدلال بر تمام ترجمه نميكند در اين حديث بهين تصدق بشئ قليل است باب افضل صدقة الصحيح المتحيح در بيان فضيلت وثواب صدقه تندرست غير بيمار وبخيل صحيح مشتق از شح است بمعنى بخل يا حريص لقوله تعالى يا ايها الذين امنوا انفقوا مما رزقناكم من قبل ان ياتى يوم لا بيع فيه ولا خلة ولا شفاعة الى الظالمون واين فضيلت از جهت فرمودهٔ خداست اى هركدام جماعتى كه ايمان آورده اند بدهيد از آنچه روزى كرده ايم شما را پيش از آمدن روزى كه نيست سودى در آن نه روز دوستى واز نه روز قيامت است كه قدرت نمى باشد در آن روز بر تدارك تقصيرات زيرا كه بيعى نيست كه نفع كند وحاصل كنيد مالى براى نفقه نه دوستى دوستان است كه اعتماد كنيد بر آن تا كه شفاعت كنند وبرهانند از عذاب وشفاعت نمى باشد در آن روز مگر باذن خداى مهربان مناسبت آيه بترجمه وتائيد آن از نماز دوست كه در وى تحذير است از درنگى صدقه كه اهل بخل دارند وترغيب است واستعجال آن ومبادرت بآن پيش از موت وعلامات آن وبى شبهه انيمعنى موجب فضيلت وثواب خواهد بود وانفقوا مما رزقناكم من قبل ان ياتى احدكم الموت الى آخرها وانفاق كنيد از آنچه روزى كرده ايم شما را پيش از انكه بيايد يكى از شما را مرگ وورد يابند در آن وقت از عمل نيك مناسبت اين آيه بترجمه از تقرير اول بوضوح پيوسته حدثنا موسى بن اسمعيل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا عمارة عن ابى زرعة قال حدثنا ابو هريرة قال جاء رجل الى النبى صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله اى الصدقة اعظم اجرا گفت ابو هريره آمد مردى بسوى پيغمبر خدا رحمت كنا وخدا بروى پس گفت اى پيغمبر خدا كدام صدقه بيشتر است از روى ثواب قال ان تصدق وانت صحيح شحيح تخشى الفقر وتامل الغنى ولا تمهل فرمود افضل صدقات انست كه تصدق ميكنى وحال آنكه تندرستى وصحت دارى وبخيلى بحالى كه تيرسى فقر را وطمع ميكنى غنا را وجمع مال وورنگ نميكنى تو حتى اذا بلغت الحلقوم تا وقتى كه ميرسد روح رگ گردن را كه آن حالت غرغره است قلت لفلان كذا ولفلان كذا وقد كان لفلان ميگوئى ووصيت ميكنى مر فلانرا چنين است وفلانرا چنين وتحقيق بوده است مر فلان را كه وارث است

وستعين شده باجازت او اگر زياده بر ثلث باشد **باب** اين باب ترجمه ندارد و در بعضي روايات ساقط است وحديث مذكور متعلق بباب سابق است **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا ابو عوانة عن فراس عن الشعبي عن مسروق عن عائشة ان بعض ازواج النبي صلى الله عليه وسلم قلن له ... مروايست از عائشه كه بعضي زنان پيغمبر خدا گفتند مر آنحضرت را صلى الله عليه وسلم اينا اسرع بك لحوقا قال اطولكن يدا كدام ين از ما زنان زودتر است بتو از روي پيوستن بعد از موت فرمود دراز ترين شما از روي دست يعني هر كه دست او دراز تر است پيش از همه من مي پيوندد فاخذن قصبة يذرعنها پس گرفتند زنان نى پاره را در حالى كه گز ميكنند دستهاء را و اكثر روايات فاخذوا قصبة يذرعونها بصيغة جمع مذكر است توجيه گفته اند كه ضمير راجع بحمس است كه بمعنى نسوة از قبيل قوله تعالى وكانت من القانتين و قوله ان شئت حرمت النساء سوائم عدول كرده اند بتذكير از جهت تعظيم الشان فكانت سودة اطولهن يدا پس بود سوده دراز ترين اين زنان از روي جارحه دست فعلمنا بعد انما كانت طول يدها الصدقة پس دانستيم ما بعد از نيحال يا بعد از انكه سوده اول نمرده اين را كه بود طول يد صدقه يعني مراد آنحضرت از طول يد كثرت عطاء است بحضور مخصوص كه بطريق مجاز از ان تعبير بدست فرموده وكانت اسرعنا لحوقا به صلى الله عليه وسلم وكانت تحب الصدقة و بوزود ترين مايان از روي لحوق بآنحضرت و بود كه دوست ميداشت صدقه كردن را ظاهر سياق حديث آنست كه ضمير كانت بسوده باشد و اين وهم است مشهور نزد علماى اين شان آنست كه اول كسي كه از ازواج مطهرات رحلت كرده زينب بنت جحش است گفته اند كه بعد كانت زينب از قلم ناسخ افتاده است يا از مولف رح افتاده حافظ ابن حجر ميگويد نزد من آنست كه از راوى عوانة افتاده است بعضي گويند كه مولف درين حديث اختصار كرده و اين قول وكانت الخ جزء حديث ديگر است تصريح بآن نكرده از جهت شهرت امر و اكتفا كرد بر حكايت والله اعلم **باب** صدقة العلانية در بيان صدقه آشكارا و قوله الذين ينفقون اموالهم بالليل والنهار سرا وعلانية الآية و بيان قول خداكسانيكه انفاق ميكنند مالهاى خود را شب و روز نهان و آشكارا اكثر مفسران برآنند كه اين آيت نازل شده در حق امير المؤمنين على بن ابيطالب رضى الله تعالى عنه بود نزد وى چهار درهم بيكدرهم بشب انفاق كرد و يكى بروز و يكى نهان و يكى آشكارا مولف درين باب حديثى بشرايط خود نيافته و در روايت مستملى اين باب باعنوان مذكور نيست **باب** صدقة السر در بيان فضيلت صدقه نهانى و قال ابو هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم ورجل تصدق بصدقة فاخفاها حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه اين جزء حديثى است كه مولف موصول آورده در باب فضيلت من جلس في المسجد ينتظر الصلوة و او در رجل عطف است بر ما قبل حديث يعنى آنكه مردى تصدق كرد بصدقه پس پنهان كرد آنرا تا آنكه نميداند دست چپ او آنچه خيرى كه كرده است دست راست او و اين كنايت است از مبالغه در پنهان داشتن صدقه از مردم و تواند كه كنايت باشد از فراموشى آنچه داده و اين هر دو معنى محمود است نزد كرام شرعاء و عرفا اين حديث را اگرچه تمام اسناد مى آورد گنجايش داشت گويا اكتفا كرده بانچه گذشته و قوله ان تبدوا الصدقات فنعما هي اگر ظاهر كنيد صدقات را پس نيكو است آن و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم كه آنرا پنهان كنيد و در رسانيد فرموده خدا آنرا بفقراء پس آن بهتر است مر شما را از اظهار كه در ان دورى انديا و نزديكى باعث آفت و بروى فقر است گويند اين آيت نازل شده در شان ابو بكر و عمر كه در تجهيز جيش عسرت صدقه آوردند عمر نصف مال خود آورد و ابو بكر هر چه در خانه داشت ايثار كرد **باب** اذا تصدق على غني وهو لا يعلم و قتى كه صدقه كرد يكى بر غنى كه صاحب نصاب باشد و حال آنكه نميداند كه او غنى است يعني مقبول است صدقه او **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه قال مرويست از ابى هريره كه تحقيق پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب مواقيت الصلوة

من الصلوة ركعة درين ترجمه نماز مطلق است از قبيل عصر و فجر خواه ملازم نفس نماز گزيده ندارد وقت آن را و خواه تقدير غلبه حكم است از ترجمه سابق مثل ساير نمازها را **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن ابي سلمة بن عبد الرحمان بن عوف عن ابيهرة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال من ادرك ركعة من صلوة فقد ادرك الصلوة كسيكه دريابد از نماز هر نمازى كه باشد ركعتى را يا از وقت آن بمقدار ادا كردن ركعت پس بتحقيق دريافت ثواب ادا را اگرچه بعد خارج شد از وقت و تحقيق دريافت شد ادا را از وقت نماز بمقدار يك ركعت وقت را پس بتحقيق دريافت وقت را و تواند كه معنى چنين باشد كسى كه دريافت از نماز جماعت يك ركعت را با امام پس بتحقيق دريافت آن را يعنى ثواب و فضيلت جماعت را و اكثرى فاضلند بحديث ابو هريرة كه حكم ما دون ركعت بر خلاف است تا آنكه تصريح كرده اند در جمعه بگزاردن چهار ركعت در صورت ادراك ما دون ركعت و علماء حنفيه كه قايل بظاهر حديث نيستند گويند چون تحريمه بندد پيش از سلام امام دو ركعت گذارد و حديث ما ادركتم فصلوا و ما فاتكم فاتموا شامل است ركعت و ما دون آن را **باب** الصلوة بعد الفجر حتى ترتفع الشمس حكم نماز بعد نماز فجر تا آنكه بلند شود آفتاب تخصيص بفجر با آنكه احاديث بر عصر نيز مشتمل اند بجهة تقدم ذكر آنست در ين احاديث يا بجهة آنكه مروى است نماز آنحضرت بعد عصر بخلاف فجر **حدثنا** محمد بن عمر رضي قال حدثنا هشام و ستوائي حسن قتادة عن ابي العالية رفيع رياحي عن ابن عباس انه قال لتشهد عندي رجال مرضيون و ارضاهم عندي عمر ابن عباس خبر داد مرا نزد من مردانى كه مرضى خدا اند يعنى شك نيست در راستى و در نيكوكارى آنها و مرضاهم عندي عمر و مرضى ترين شان نزد من عمر نارونى بود رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم نهى عن الصلوة بعد الصبح حتى تشرق الشمس بتحقيق آنحضرت منع فرمود از نماز بعد نماز صبح تا آنكه بلند گردد و روشن شود آفتاب تشرق بضم اول از اشراق بمعنى ارتفاع و اضارت و مثيل است حديث ابى سعيد در باب ما بعد حتى يرتفع بر تفع اول و ضم ما نيز مرويست از شروق بمعنى طلوع و شاهد است حديث ابيهريره در آخر باب حتى تطلع حاء او طلوع موصوف بارتفاع جائع است سيلان

قال رجل لاتصدقن بصدقة فخرج بصدقته فوضعها في يد سارق فأصبحوا يتحدثون تصدق على سارق فقال اللهم لك الحمد على سارق لأتصدقن بصدقة فخرج بصدقته فوضعها في يد زانية فأصبحوا يتحدثون تصدق الليلة على زانية فقال اللهم لك الحمد على سارق وعلى زانية فأتي فقيل له أما صدقتك فقد قبلت ولعله أن يستعف عن سرقته وأما الزانية فلعلها أن تستعف عن زناها وأما الغني فلعله أن يعتبر فينفق مما أعطاه الله

ترجمہ: ایک شخص نے کہا کہ میں ضرور صدقہ دوں گا پھر وہ اپنا صدقہ لے کر نکلا اور اسے ایک چور کے ہاتھ میں رکھ دیا صبح کو لوگ باتیں کرنے لگے کہ آج رات کو ایک چور پر صدقہ دیا گیا تو اس نے کہا اے اللہ تیرے ہی لئے حمد ہے چور پر صدقہ دیا گیا ہے میں ضرور صدقہ دوں گا پھر وہ اپنا صدقہ لے کر نکلا اور اسے ایک زانیہ کے ہاتھ میں رکھ دیا صبح کو لوگ باتیں کرنے لگے کہ آج رات کو ایک زانیہ پر صدقہ دیا گیا تو اس نے کہا اے اللہ تیرے ہی لئے حمد ہے زانیہ پر صدقہ دیا گیا ہے میں ضرور صدقہ دوں گا پھر وہ اپنا صدقہ لے کر نکلا اور اسے ایک مالدار کے ہاتھ میں رکھ دیا صبح کو لوگ باتیں کرنے لگے کہ آج رات کو ایک مالدار پر صدقہ دیا گیا تو اس نے کہا اے اللہ تیرے ہی لئے حمد ہے مالدار پر صدقہ دیا گیا ہے پھر اس کے پاس کوئی آنے والا آیا اور اس سے کہا گیا کہ تیرا صدقہ قبول کر لیا گیا ہے ممکن ہے چور اس سے چوری سے باز آ جائے اور زانیہ اس سے زنا سے باز آ جائے اور مالدار اس سے عبرت حاصل کرے اور اللہ کے دیئے ہوئے میں سے خرچ کرنے لگے۔

الجزء السادس تیسیر القاری — کتاب الزکوٰۃ

باب اذا تصدق على ابنه وهو لا يشعر

وحال آنکہ شعور نہ دارد کہ پسر اوست روا است اذا کہ در نیوقت حکم اجنبی دارد **حدثنا** محمد بن يوسف قال اخبرنا اسمٰعيل قال حدثنا ابو الحويرية ان معن بن يزيد حدثه قال بايعت رسول الله صلى الله عليه وسلم انا وابي وجدي وخطب علي فانكحني وخطب بمعنى طلب نكاح كرد پس اجابت كردم پس گفته اند فاعل خطب آن حضرت است زيرا كه مقصود راوی بيان احوالی است كه بآن حضرت اند ازه از مبايعت و انكاح بعضی گويند فاعل پدر او است يزيد مذكور خاصمت اليه ونزاع كردم پيش پسر بسوی آنحضرت وكان ابي يزيد اخرج دنانير يتصدق بها فوضعها عند رجل في المسجد فجئت فاخذتها وبود پدر من كه يزيد است برآورده بود دينارهائی كه تصدق ميكند بآن پس نهاد آن دينارها نزد وی در مسجد پس آمدم و گرفتم آنرا از پيش مردی كه نزد وی گذاشته بود و بوی اذن داده كه بر محتاجی تصدق كند فاتيته بها پس آمدم من پدر را بآن دينار فقال والله ما اياك اردت پس گفت يزيد سوگند خدا ترا نخواسته بودم كه بگيری يعنی مطلق گفته بودم برای آنكه روا است صدقه من بروی فخاصمته الى رسول الله صلى الله عليه وسلم پس خصومت كردم يزيد را بسوی پيغمبر خدا اين گفتگو ميان خصومت است كه بالا مذكور شد فقال لك ما نويت يا معن وخذ ما اخذت يا يزيد پس فرمود آنحضرت مر تراست چيزيرا كه نيت كرده ای معن و مر تراست چيزيرا كه گرفته ای يزيد يعنی حلال است گرفتن آن كه از روی احتياج گرفته مطابقت حديث بترجمه خالی از تكلف نيست در ترجمه واقع شده كه تصدق كند بر پسر خود

الجزء السادس تیسیر القاری — کتاب مواقیت الصلوٰۃ

نماز در نیوقت است نه کسی را که واقع شود از وی اتفاقا واکثر بر آنند که مقصود نهی از نماز در ین اوقات است بقصد بود و بنا بی قصد بدلیل عموم احادیث نهی که ثابت شده از بسیاری صحابه و نهی قصدی در بنجا بحجت مبالغه در منع تا کید عدم صحت نیست باینجهت انکر دهمی شرکان تحری میکرد این دو وقت را بسجود و عبادت شمس پس نهی فرمود از تشبه بآن در صورت بدا کا اختلاف کرده اند در جواز نماز بعد صبح و عصر و نزد طلوع و غروب و استوا جمعی از ظاهریه بادعای نسخ احادیث نهی قایل بجواز شده مطلقا بدلیل حدیث من ادرک رکعة الخ و تاخیر احدیث ازان احادیث محل بحث است بر تقدیر تسلیم خبر جواز فریضه وقت نمیتواند و شایع است عمل نشی سیان صحابه و گروهی منع مطلق رفته تا انکه از بعضی صحابه منع از فرض نیز مروی گشته و اکثری بتخصیص رفته مذهب شافعی و احمد جواز فوایت و نماز کسی که مراعی اسباب باشد در حق این اوقات چون تحیة المسجد اگر اتفاق افتد و دخول در مسجد در ین اوقات و نماز جنازه اگر حاضر گردد و سجدهٔ تلاوت اگر بخواند و نماز عیه و کسوف و جز ان بدلیل حدیث من نام عن صلوة او نسیها الخ و از ذکر با حدیث قضا و سنة فائته جایز گردد حاضره اولی باشد و در یکه جایز است نزد شافعی مطلقا بحدیث نهی جبیر بن مطعم کسی بنی عبد مناف منع نکنید بهیچ کسی را که طواف کند بخانه کعبه و نماز گذارد هر وقت که خواهد از شب و روز تنزیه و جایز است که رکعتین طواف خاصه بتبعیت طواف بعد از فجر و عصر و در وقت استوا و طلوع و غروب از وی دو روایت است و نزد شافعی و مالکی یوسف جایز است نقل روز جمعه مروقت استوا بحدیث ابو هریره که آنحضرت منع فرموده از نماز در روز جمعه تا انکه زایل شود آفتاب یا نماز استوا اگر روز جمعه نزد مالک جایز است در هیچ وقت هر روز که باشد و نزد ابی حنیفه و محمد رضی الله عنهم مکروه است الیه

باب اذا تصدق على ابنه وهو لا يشعر

حدثنا محمد بن يوسف قال اخبرنا اسمٰعيل قال حدثنا ابو الحويرية ان معن بن يزيد حدثه قال بايعت رسول الله صلى الله عليه وسلم انا وابي وجدي وخطب علي فانكحني وخطب بمعنى طلب نكاح كرد پس اجابت كردم پس گفته اند فاعل خطب آن حضرت است زيرا كه مقصود راوی بيان احوالی است كه بآن حضرت اند ازه از مبايعت و انكاح بعضی گويند فاعل پدر او است يزيد مذكور خاصمت اليه ونزاع كردم پيش پسر بسوی آنحضرت وكان ابي يزيد اخرج دنانير يتصدق بها فوضعها عند رجل في المسجد فجئت فاخذتها وبود پدر من كه يزيد است برآورده بود دينارهائی كه تصدق ميكند بآن پس نهاد آن دينارها نزد وی در مسجد پس آمدم و گرفتم آنرا از پيش مردی كه نزد وی گذاشته بود و بوی اذن داده كه بر محتاجی تصدق كند فاتيته بها پس آمدم من پدر را بآن دينار فقال والله ما اياك اردت پس گفت يزيد سوگند خدا ترا نخواسته بودم كه بگيری يعنی مطلق گفته بودم برای آنكه روا است صدقه من بروی فخاصمته الى رسول الله صلى الله عليه وسلم پس خصومت كردم يزيد را بسوی پيغمبر خدا اين گفتگو ميان خصومت است كه بالا مذكور شد فقال لك ما نويت يا معن وخذ ما اخذت يا يزيد پس فرمود آنحضرت مر تراست چيزيرا كه نيت كرده ای معن و مر تراست چيزيرا كه گرفته ای يزيد يعنی حلال است گرفتن آن كه از روی احتياج گرفته مطابقت حديث بترجمه خالی از تكلف نيست در ترجمه واقع شده كه تصدق

کند بر پسر و نماند که پسر اوست و اینجا معلوم شد که پسر است آن حضرت تجویز کرد برای پسر پس در ترجمه قید ناداستن فائده ندارد و مگر آنکه گوئیم استدلال کرده مولف بهر حکم مذکور در ترجمه باین حدیث یعنی هرگاه بعد از دانستن آنکه پسر او و تجویز آنحضرت درست شده در صورتی که معلوم نشود بطریق اولی خواهد بود **باب** الصدقة باليمين بیان حکم صدقه بدست راست و باب را بتنوین هم خوانده اند بر این تقدیر یعنی آنکه صدقه بدست راست بهتر است **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني خبيب بن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال سبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل الا ظله فرمود هفت کس اند که سایه میکند ایشانرا الله تعالی در وقتی که تحت سایه دیگری نباشد و مراد سایه عرش او است سایه جنت و طوبی نیز اراده کرده شده و اضافت اضافت تشریف است روزی که نیست سایه مگر سایه او و آن روز قیامت است که آفتاب نزدیک بسرها باشد و مردم در نهایت تب و تاب خواهند بود امام علی بادشاه و والی امور مسلمانان که تمام تابع احکام شریعت است و شاب نشأ في عبادة الله و جوانی که برآمده است در عبادت خدا یعنی در هنگام جوانی که ایام غلبه شهوت و هوای نفسانی است برخلاف مقتضای این نشأ عبادت میکند خدارا و رجل معلق قلبه في المسجد و مردی که آویخته است دل او در مسجد یعنی اگر برآمده است او مسجد بجماعتی نگرانست که کی وقت نماز دیگر برسد تا درآید بمسجد و رجلان تحابا في الله و دو کس که دوست دارند یکدیگر را از جهت خدا نه برای غرض دنیوی اجتمعا عليه و تفرقا عليه یکجا شده اند بر محبت الهی و جدا شده اند بر محبت الهی یعنی در جمع شدن و جدا افتادن هم بر آن محبت ثابت اند و رجل دعته امراة ذات منصب و جمال فقال اني اخاف الله و مردی که خوانده او را زنی صاحب نسب شریف و خوبی برای زنا پس گفت تحقیق من میترسم خدارا و معصیت او نمی توانم کرد و بعضی گویند مراد آنست که خوانده او را این قسم زنی برای نکاح و گوید میترسم خدارا که مشغول شوم بکسب معیشت و بازمانم از عبادت خدا یا آنکه میترسم که از عهده ادای حق مهر برآیم از جهت اشتغال من بعبادت الهی تعالی و رجل تصدق بصدقة فاخفاها حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه و مردی که صدقه کرد پس پوشید آنرا تا آنکه نمیداند دست چپ چیزیرا که نفقه میکند دست راست او و رجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه و مردی که یاد کرد خدارا در حالی که خلوت دارد و یا در حالیکه نظر بر مردم نمازد و ریا و سمعه را در ان راه نیست پس ریخت اشک چشمهای او از ترس خدا یا او صفات جلال یا از شوق بیاد صفات جمال یا بیاد آن محبوب حقیقی بحر محبت ذاتی اللهم ارزقنا **حدثنا** علي بن الجعد قال اخبرنا شعبة قال اخبرني معبد بن خالد قال سمعت حارثة بن وهب الخزاعي يقول سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول تصدقوا فسيأتي عليكم زمان يمشي الرجل بصدقته میگفت حارثه شنیدم پیغمبر خدارا که میفرمود صدقه دهید سرانجام است که می آید بر شما وقتی که میرود مرد با صدقه خود میگوید الرجل لو جئت بها بالامس لقبلتها منك واما اليوم فلا حاجة لي فيها پس میگوید مرد مرا که بروی تصدق میکنی اگر می آوردی آنرا دیروز قبول میکردم آنرا امروز پس نیست حاجتی مرا در این صدقه از محبت کثرت اموال که در آخر ایام دنیا بدست مردم خواهد افتاد یا تواند که از جهت انقراض ایام دنیا و سپری شدن حاجتهای زندگانی باشد **باب** من امر خادمه بالصدقة ولم يناول بنفسه کسی که فرمود خادم خود را بصدقه دادن و مباشرت نکرد بذات خود یعنی بدیگری فرمود و کذا ذهب ابو بردة و اجر آن بری میرسد قال ابو موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم هو احد المتصدقين و گفت ابو موسی اشعری از پیغمبر خدا که آن خادم و واسطه یکی از دو صدقه کننده است در یافتن ثواب **حدثنا** عثمان بن ابي شيبة قال حدثنا جرير عن منصور عن عمرو بن مرة عن مسروق عن عائشة قالت قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا انفقت المرأة من طعام بيتها غير مفسدة و گفت عایشه فرمود پیغمبر خدا وقتی که نفقه کند زن از طعام شوهر خود نه فساد آن زن است و تصرفی

الجزء الثاني | **كتاب مواقيت الصلوة**

حرمت بملت شامل نماز را علی الاطلاق حمل کردیم آن حدیث را بر اوراد این اوقات ترجیحا للحرم والحاظر المعلل علی غیره و وبا بعد فجر و قبل طلوع و قرب غروب چون علت مذکور در شفق نیست و ایجاب شارع فرایض غایته را موکد تقضا تخصیص کنیم احادیث نهی این دو وقت را بحدیث مذکور جمعا بین الاحادیث پس درین دو وقت قضاء فوایت نه فاسد باشد و نه مکروه و نماز جنازه و سجده تلاوت در حکم آنست بخلاف نماز نذر و واجب بشروع که وجوب آن بعارض صنع عبد است و در رکعت طواف که واجب بغیره است برای تمام طواف و این نماز را منع و مکروه و مکمول نمی اند بحسب این حدیث جبیر بن مطعم در مکه و حدیث ابو هریره در روز جمعه بعد تنزل و تسلیم نزد تعارض محرم راجح باشد و قضاء سنت ظهر از فضائل آنحضرت است چنانکه در باب چهارم معلوم شود قال گفت پدر شما صحابی ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا طلع حاجب الشمس وقتیکه برآید ابروی آفتاب که کنایه از کرویت آنرا تا آنجا است که شما بالای باشد تقیکه برآید فاخروا الصلوة حتى تطلع پس تاخیر کنید نماز را و نگذارید آن را تا آنکه بلند شود مقدار یک نیزه و اذا غاب حاجب الشمس و وقتی که فرو نشیند و ناپیدا گردد کرانه آفتاب فاخروا الصلوة حتى تغيب پس تاخیر کنید نماز را تا آنکه تمام غایب شود تابعه عبدة تابعیت کرد او را در روایت این حدیث از شام عبدة بن سلیمان و زیاده کرد در آن است مولف از طریق عبده در کتاب بدء الخلق تا بیخ را بتحقیق آفتاب طلوع میکند میان دو قرن شیطان و منتی قرن شیطان بهاهما معلوم شود **حدثنا** عبيد الله بن سعيد قال حدثنا يحيى عن عبيد الله بن سليمان بلفظ تصغير عن ابي اسامة عن عبيد الله بن عمر بن حفص عمري عن خبيب بن عبد الرحمن بضم مجمه و فتح مهمله و سکون تحتیه ابو الحارث الحضرمي خزرجي عن حفص بن عاصم بن عمر بن الخطاب رضي الله عنه عن ابيهرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيعتين تحقیق آنحضرت منع کرد از دو

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين
اما بعد فقد تم بعون الله وحسن توفيقه وله الحمد والمنة طبع هذا الكتاب المستطاب
المسمى بالجزء الساطع من تيسير القاري
على يد الفقير الحقير المحتاج الى رحمة ربه الغني
محمد امين بن عبد الله الشهير بالاسكوبي
عفى عنه وعن والديه وعن جميع المسلمين
في شهر ربيع الثاني سنة ١٣٢٥ خمس وعشرين وثلثمائة وألف
من الهجرة النبوية على صاحبها الصلوة والسلام
في مطبعة الحاج محمد افندي الشهير بالحلبي
في مدينة قسطنطينية حرسها الله تعالى
عن الآفات آمين

اسماء الرجال

دریزند و بسته مجلی در ابواب ستر گذشت

وعن المنابذة و منع کردن از بیع مناذه که بجز داندا ختن بیع ثوب را شنا بسوی مشتری بیع گردد بی نظر و تامل و الملامسة و از بیع ملامسه که بجز بسودن کس جامهٔ دیگری را بیع شود کلام درین حدیث بتفصیل در کتاب اللباس و در کتاب البیوع بیاید

باب الا لاحی صلوة قبل غروب الشمس

قصد کند کسی نماز را پیش از غروب آفتاب مقصود در باب سابق ذکر نماز بعد از فجر بود و درین باب ذکر نماز پیش از غروب است یعنی بعد از عصر باشد اگرچه بعضی احادیث مشترک باشند میان سر دو باب و در تفسیر اسلوب عبارت ترجمه گویا اشارت است باینکه پیش از غروب وقتی است که با قطع نظر از بعد پیش عصر لایق نیست برای نماز آنرا و ان قصد توان کرد بعلت تشبه کفار و تغلیظ است در بیان کراهت اینوقت خصوصا

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال لا یتحری احدکم فیصلی عند طلوع الشمس و لا عند غروبها

پس نماز گذارد و نزد برآمدن آفتاب نه نزد فرو رفتن آن یعنی باید که نماز نکند درین دو وقت و نزدیک نشود آن را بقصد اظهار اراده و وقت عبادت گفتند طلوع تا ارتفاع و غروب از اصفرار و باین مناسب میشود ترجمه

باب **حدثنا** عبد العزیز بن عبد الله ابن یحیی قرشی اویسی قال حدثنا ابراهیم بن سعد بن عبد الرحمان بن ابراهیم بن عوف عن صالح ابن کیسان مولی ابن عتیق عن ابن شهاب قال حدثنی عطاء بن یزید الجندعی بضم جیم و سکون نون و فتح مهمله و ضم آن و اهمال عین نسبت بجندع بن لیث بن بکر بن عبد مناف بن کنانه ست انه سمع ابا سعید الخدری یقول سمعت رسول الله یقول

که نیست نماز بعد نماز صبح تا آنکه بلند شود آفتاب و لا صلوة بعد العصر حتی تغیب الشمس و نیست نماز بعد نماز دیگر تا آنکه فرو رود آفتاب مراد نفی نماز کامل است زیرا که نماز درین اوقات مکروه است نه حرام

حدثنا محمد بن ابان مفتح همزه و سکون حاء مهمله و فتح تاء مثناة فوقانیه و تشدید نون قال حدثنا هشیم قال حدثنا شعبة عن ابی التیاح بفتح فوقیه و تشدید تحتیه یزید بن حمید ضبعی قال سمعت حمران بضم حاء مهمله ابان بفتح و تخفیف یحدث عن معاویة قال قلت معاویه انکم تصلون صلوة لقد صحبنا رسول الله فما رأیناه یصلیها و نهانا عنها یعنی الرکعتین بعد العصر مراد سید ارد معاویه

برآن دارو باذن صریح یا بضمن عرفی در حالی که غیر متجاوز از استاندارد صدر شیوه هر ظاهر از قبیل طعام آنست که در نفقه در اسم و دونانیز بی امر داد صریح روا نیست خصوص وقتی که مرد او بخیل بود کان لها اجر بما انفقت و لزوجها اجره بما کسب و للخازن مثل ذلك لا ینقص بعضهم اجر بعض شیئا باشد مر آنرا ثواب آن نفقه بسبب آنکه انفاق کرده است و مر شوهر او را بسبب آنکه حاصل کرده و مر خزانچی را مانند آن ثواب است در حالی که کم نمیکند بعضی ازین مردم ثواب بعضی را

باب لا صدقة الا عن ظهر غنی

نیست صدقه کامل مگر آنکه از غنی باشد یعنی بر آورد آدمی از مال خود بعد از آنکه نگهدارد و بقدر کفایت معیشت خود را از نفقه که واجب است صرف نماید یا علیه دین قال دین احق ان یقضی الصدقة و العتق و الهبة یا کسی که بروی قرض است پس قرض سزاوار تر است بانکه ادا کرده شود از صدقه و آزاد کردن و بخشیدن و هو علیه لیس لهان یتلف اموال الناس و آن تصدق مرد او است بروی و مقبول نیست از انکه ادای دین واجب است و تصدق واجب نیست و قال النبی صلی الله علیه وسلم من اخذ اموال الناس یرید اداءها اتلفه الله علیه و فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی کسی که گرفت مالهای مردم را که میخواهد ادا کند از انکه تلف کند و ضایع گرداند او را خدای بزرگ یعنی نمیرسد او را که تلف کند مالهای مردم گویا درین مال مدیون تصرف دیگران متعلق شده است اگر مثل متعین نباشد الا ان یکون معروفا بالصبر فیؤثر علی نفسه و لو کان به خصاصة مگر آنکه باشد مشهور و مقرر بصبر و شکیبائی بر فقر و فاقه پس اختیار میکند بر نفس خود فقرا را و اگرچه باشد بوی حاجتی و تقدیم میکند حاجت آنها را بر حاجت خود استثنا کرده است مولف از ترجمه که گفت بود لا صدقة الا عن ظهر غنی یا از قول او من اخذ الخ یا مستثنی منقطع است کفعل ابی بکر حین تصدق بماله چنانکه فعل ابو بکر است رضی الله عنه وقتی که تصدق کرد بهمه مال خود را و کذلك آثرا الانصار المهاجرین و همچنین ایثار کردند انصار مهاجرا نرا و شریک کردند در اموال خود و نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن اضاعة المال فلیس له ان یضیع اموال الناس بعلة الصدقة و منع کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی از تلف کردن مال خود پس نمیرسد مر آن متصدق را بانکه ضایع کند بعلت صدقه مالهای مردم را که قرض آنها بر ذمه او است و قال کعب بن مالك قلت یا رسول الله من توبتی ان انخلع من مالی صدقة الی الله و الی رسوله و گفت کعب بن مالک که از جمله تخلف کنندگان از غزوهٔ تبوک بود و آن حضرت او را زجر باکرده از پیش خود راند ندوی را و راند ندهای عظیم در ابتلا انداخته و حالی غریب رو داده آخر حق جل شانه قبول توبه او کرده و این آیت فرستاد و علی الثلثة الذین خلفوا پس آنحضرت او را طلبیده و این آیت بروی خود خواند و وی گفت ای رسول خدا از توبه من انیست که برآیم از جمله مال خود در حالی که صدقه باشد و منتهی باشد این صدقه بسوی خدا و رسول خدا یعنی مصروف شود در رضای خدا و رسول خدا قال امسك علیك بعض مالك فهو خیر لك فرمود آنحضرت نگهدار بر خود پاره مال خود را و این بهتر است مر ترا از پوشیده نماندکه چون مقام صدیق اکبر ارفع بود و در صبر و توکل و تیقن بر ازاصابت حق تعالی شانه اوتم و امنع نکرد او را انفاق جمیع مال بلکه استحسان فرمود بر ین انفاق قلت فانی امسك سهمی الذی بخیبر فهو لی و بگفتم پس بتحقیق من نگه میدارم حصه خود را که از غنیمت خیبر بمن رسیده **حدثنا** عبدان قال اخبرنا عبد الله عن یونس عن الزهری قال اخبرنی سعید بن المسیب انه سمع ابا هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال خیر الصدقة ما کان عن ظهر غنی فرمود بهترین صدقه ها صدقه ایست که باشد از نظر غنا و زیاده باشد از قدر حاجت ضروریه و ابتداء من تعول الصدقة و ابتدا کن بکسی که واجب است

نفقه وی بر تو بود ادای نفقه عیال نیز ثواب ها فرموده اند **حدثنا** موسی بن اسمعيل قال حدثنا وهيب قال حدثنا هشام عن ابيه عن حكيم بن حزام عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اليد العليا خير من اليد السفلى فرموده است بلند بهتر است از دست پست دست بلند عبارت از دست بخشنده است و دست پست از دست گیرنده وابدا بمن تعول وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنى ومن يستعفف يعفه الله وکسی که طلب عفت کند عفت از حرام باز داشتن خود را و ترک سوال کردن باز میدارد او را خدا از سوال و حرام و خدا امید ها او را برین قصد او ومن يستغن يغنه الله تعالى وکسی که طلب بی نیازی کند بی نیاز میگرداند او را خدا وعن وهيب قال حدثنا هشام عن ابيه عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم بهذا يعني وهيب چنانکه بسند مذکور از حکیم بن حزام آورده از ابی هریره نیز همین حدیث روایت کرده است **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن نافع عن ابن عمر قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم ح وحدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن نافع عن عبد الله بن عمران رسول الله صلى الله عليه وسلم قال وهو على المنبر وذكر الصدقة والتعفف والمسئلة فرمود آنحضرت و حال آنکه بر منبر بود و خطبه میخواند و ذکر صدقه را و عفت را و سوال کردن را و بیان فرمود حسن و قبح هر یک را اليد العليا خير من اليد السفلى این مقوله قال است واليد العليا هي المنفقة واليد السفلى هي السائلة و دست علیا همین دست انفاق کننده است و دست سفلی همین دست سوال کننده مختار آنست که این تفسیر هم منقول از آن حضرت است روایات متعدده درین معنی آمده بعضی گویند که در حدیث ابن عمر مدرج است از ابن عمر **باب** المنان بما اعطى باب در بیان نکوهش کسیکه منت نهنده است بچیزی که بخشیده لقوله تعالى الذين ينفقون اموالهم في سبيل الله ثم لا يتبعون ما انفقوا منا ولا اذى الاية آنانکه انفاق میکنند مالهای خود را در راه خدا پس در پی نمیکنند مالی را که انفاق کرده اند منت را و نه آزار را بر کسی که بخشیده اند او را بخدمت فرمودن و خوار داشتن و ناسزا گفتن تتمه آیت انیست لهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون مر ایشانراست ثواب بر خدا چنانکه دیگری از عهده آن نمیتواند بر آمد و ترسی نیست بر ایشان از احوال قیامت و نه ایشان اندوه خواهند بر فوات مالی که داده اند نازل شده است این آیت در بارهٔ عثمان بن عفان رضی الله عنه که در تجهیز جیش عسرت هزار شتر با پالان و جل داده و در باب عبد الرحمن بن عوف که چهار هزار درهم نیز در آنحضرت برای فقرا آورده مولف درین باب حدیثی بر شرط خود نیافته و در مسلم بروایت ابی ذر مرفوع آورده ثلثة لا يكلمهم الله يوم القيامة المنان الذي لا يعطي شيئا الا منه الحديث مناسبت این آیة بترجمه ظاهر است از آنکه عدم خوف و حزن در انفاق براه خدا اشتراط عدم منت و اذا است پس آنانکه منت می نهند ازین مثوبت محروم و در زمرهٔ خسر الدنيا والآخرة خواهند بود و غالب منشأ منت بخل و عجب است و کدام ذمیمه بدتر ازین خواهد بود **باب** من احب تعجيل الصدقة من يومها در فضیلت کسی که دوست دارد که درنگ نکند صدقهٔ فرض یا نفل را از چیزی که بر وی لازم شده ادای آن و قدرت دارد بر آن از ترس آنکه مانعی پیش آید یا مال از دست رود **حدثنا** ابو عاصم عن عمر بن سعيد عن ابن ابي مليكة ان عقبة بن الحارث حدثه قال صلى بنا النبي صلى الله عليه وسلم العصر فاسرع ثم دخل البيت فلم يلبث ان خرج عقبه حدیث کرد ابو ملیکه را گفت نماز گذارد بما پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی نماز عصر پس شتاب کرد و در فراغ از نماز بسته آمد خانه را و درنگ نکرد بر آمدن را فقلت او قيل له عقبه گوید من گفتم و پرسیدم از سبب سرعت در آمدن بخانه یا گفته شد مر آنحضرت را شک راوی است فقال كنت خلفت في البيت تبرا من الصدقة فكرهت ان ابيته فقسمته پس فرمود آنحضرت بودم من که گذاشته بودم در خانه ریزهٔ زری که آماده صدقه بود پس ناخوش داشتم

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب مواقيت الصلوة

شاید صحیح نشده نزد مولف حدیثی در منع ازین وقت بشرط وی لیکن در آن چند حدیث شده صحاح مذکور است حدیث عقبه بن عامر که گفت سه ساعت است که نهی میکرد آنحضرت ما را از آنکه نماز کنیم و قبر کنیم موتی را در آن هنگام طلوع تا ارتفاع و هنگام ایستادن ... تا آنکه میل کند آفتاب یعنی وقت استوا ... و حدیث عمرو بن عبسه که گفت نماز کن بعد از طلوع ... تا آنکه مستقل شود سایه ... چون اقبال کند سایه ... و سجود ... در صحیح مسلم آمده و لفظ ابو داود ... حدیث ابی هریره ... تستوي الشمس على راسك كالرمح فاذا زالت فصل و حدیث عبد الله صنابحی ... اذا استوت قارنها فاذا زالت فارقها ... در این ساعات ... نسائی ... ابن حجر ... ابن مسعود که گفت بودیم که نهی کرده میشد ... ابی سعید ... و همین است مذهب ائمه ثلثه و جمهور ... دو وقت ... عمر بن خطاب و ابن عمر و ابو سعید و ابو هریره ... آن وقت استوا ... **حدثنا** ابو النعمان محمد بن الفضل قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن نافع عن ابن عمر قال اصلي كما رايت اصحابي يصلون ... گفت ابن عمر نماز میکنم چنانکه دیدم یاران خود را که نماز میکردند یعنی صحابه پیغمبر را لا انهى احدا يصلي بليل او نهار ما شاء منع نمیکنم هیچکس را که نماز کند شب یا روز هر چه خواهد غير ان لا تحروا طلوع الشمس ولا غروبها جز آنکه نگذارید نماز نزد وقت طلوع و غروب آفتاب ظاهر این حدیث اختصار منع برین دو وقت خاص است و دلالت نمیکند بر شمول منع ما بعد عصر و فجر را چنانکه در ترجمه گفته مگر آنکه گوییم که مراد از هنگام طلوع و غروب ها وقتی است نزدیک ... نماز و آن ... و باید دانست که خلاف مذکور در حصر اوقات ... مسئله ... و مگر نه کراهت نماز در احوال و اوقات ... فرقوم نزد بر آمدن امام بر منبر برای خطبه جمعه و پیش از نماز مغرب و جز آن

باب ما يصلى بعد العصر من الفوائت ونحوها آنچه گذارده شود بعد از نماز عصر از قضا فوایت و مانند آن ... باشد بعد نماز همین نماز تحية المسجد و نماز جنازه و سجدهٔ تلاوت ... و این باب بمنزله مستثنی است از باب سابق ... وقال كريب بلفظ تصغير عن ام سلمة چنانکه موصول آورده ... طویل ... صلى النبي صلى الله عليه وسلم بعد العصر ركعتين ... وقال شغلني ناس من عبد القيس عن الركعتين بعد الظهر فرمود ... مردم قبیله عبد القیس برای آموختن احکام ... رکعت بعد ظهر ... قضا ... استدلال کرده اند ... اتفاق ... حنفیه ... صلى الله عليه وسلم ... ضرورت تعلیم ... **حدثنا** ابو نعيم فضل بن دكين قال حدثنا عبد الواحد بن ايمن قال حدثني ابي انه سمع عائشة قالت والذي ذهب به

انیکه شب گذشته نزد پس رفتم و قسمت کردم آنرا بر فقرا مؤلف رحمه الله ترجمه کرد و احادیث را باستحباب تعجیل در صدقه اگر بکراهت تاخیر ترجمه میکرد موافق تر بحال مینمود حدیث لیکن چون قصد او استنباط احکام است باین طریقه ایراد نمود و باب التحریض علی الصدقة و الشفاعة فیها در بیان برانگیختن دیگران را بر صدقه دادن به بیان ثوابی که وارد و اجر شفاعت کردن در ان

حدثنا مسلم قال حدثنا شعبة قال حدثنا عدی و عن سعید بن جبیر عن ابن عباس قال حزرت النبی صلی الله علیه وسلم یوم عید گفت ابن عباس برآمد آنحضرت روز عیدی و آن عید فطر بود چنانکه تصریح بآن کرده در خطبه بعد عید فصلی رکعتین لم یصل قبل و لا بعد پس گذارد دو رکعت بصفتی و حالی که نگذارده بود پیش ازان و نه بعد ازان ثم مال علی النساء و بلال معه فوعظهن و امرهن ان یتصدقن پس میل کرد بر زنان که در صف نماز بودند و بلال با وی بود پس پند کرد ایشانرا و فرمود ایشان را که تصدق کنند فجعلت المرأة تلقی القلب و الخرص پس گشت زن که می انداخت سوار و گوشواره را بسوی تصدق این حدیث در صلوة العیدین بتفصیل گذشته است قلب بضم قاف و سکون لام آخر آن بار موصوف است یعنی سوار و خرص بضم خاء معجمه و سکون راء آخر صاد مهمله و معنی گوشواره

حدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا ابو بردة بن عبد الله قال حدثنا ابو بردة بن ابی موسی عن ابیه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اطعموا الجائع و عودوا المریض و فکوا العانی مروست از ابی موسی که روایت کرده از پدر خود قیس که گفت بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم که بدهید خوراک گرسنه را و عیادت کنید بیمار را و آزاد کنید اسیر را

و اجابة السائل و طلبت الیه حاجة که آمدی آنحضرت را سائل یا طلب کرده شدی با آنحضرت حاجتی قال اشفعوا تؤجروا فرمود شفاعت کنید برای سائل تا ثواب داده شوید و یقضی الله علی لسان نبیه ما شاء و حاجتی میکرد خدا بر زبان پیغمبر خدا چیزی را که خواستی از شفاعت سائل و اعطاء این هم از جمله مکارم اخلاق آنحضرت بود که مردم دیگر را نیز در ین امر شریک میفرمود

حدثنا صدقة بن الفضل قال اخبرنا عبدة عن هشام عن فاطمة عن اسماء قالت قال لی النبی صلی الله علیه وسلم لا توکی فیوکی علیک مبند مسکیسه مال را پس بسته شود بر تو و کار رشته که مر مشک بوی می بندند

حدثنا عفان بن ابی شیبة عن عبدة و قال لا تحصی فیحصی الله علیک شمار و اندازه مکن صدقه را پس انیکه اندازه کند خدا بر تو رزق را و قطع برکت کند بر تو

باب الصدقة فما استطاع در بیان فضیلت صدقه بقدر توانائی

حدثنا ابو عاصم عن ابن جریج ح و حدثنی محمد بن عبد الرحیم عن حجاج بن محمد عن ابن جریج قال اخبرنی ابن طاوس عن ابیه عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال کل سلامی من الناس علیه صدقة کل یوم تطلع فیه الشمس قال تعدل بین الاثنین صدقة و تعین الرجل فی دابته فتحمله علیها او ترفع له علیها متاعه صدقة و الکلمة الطیبة صدقة و بکل خطوة تمشیها الی الصلوة صدقة و تمیط الاذی عن الطریق صدقة هر بندی از مردم که آفتاب بر او طلوع کند هر روز صدقه است بمعنی عطا قلیل است **باب** الصدقة تکفر الخطیئة صدقه کفارت میکند گناه را

حدثنا قتیبة قال حدثنا جریر عن الاعمش عن ابی وائل عن حذیفة قال قال عمر بن الخطاب ایکم یحفظ حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فی الفتنة گفت حذیفه گفت عمر بن خطاب رضی الله عنه کدامی شما یاد میدارد حدیث پیغمبر خدا را که در باب فتنه و ابتلای آدمی واقع شده قال قلت انا احفظه کما قال گفت حذیفه گفتم عمر را من یاد دارم آن حدیث را چنانکه فرموده است قال انک علیه لجری گفت عمر تحقیق تو بر حدیث گرون ازان حضرت بسیار دلیری فکیف قال پس بگو که چگونه فرموده قال فتنة الرجل فی اهله و ولده و جاره گفت حذیفه گفتم فتنه مرد مبتلا را او در زن اوست که پیش می آید او را ازین راه از بد خلقی و انداده در تردد نفقه او و همچنین در فرزند او در ظرف محبت و گرفتاری باصلاح حال و باز ماندن از کسب کمال و همسایه او که حق آنرا ادا نکند بکوتاهی

الصلوة و الصدقة و المعروف کفارت میکند این همه فتنها را نماز و صدقه و امر بمعروف قال سلیمان و قد کان یقول

ازان نماز که قسم یاد کرد بر عدم ترک آن و در رکعت بعد از عصر

ابن تفسیر بدین شرح است از راوی سیان اجزای کلام عایشه

و کان النبی لم یکن یصلی بعد العصر عند ما صلی الله علیه وآله وسلم

یصلیهما که میگذارد آن دو رکعت را در نهان ضعف

و کا یصلیهما فی المسجد مخافة ان یثقل علی امته

و نمی گذارد آن را در مسجد بخوف انکه گران شود بر امت او مبادا

و آرزو میداشت که مخفی ماند این امر بسیاری از صحابه پس

سکر شدند عمل بحضرت راجع بکبار یا قریبه نهی کرد شایع بود در

میان ایشان بخلاف و کان یعجب ما یخفف عنهم

و بود خوش میکرد دوست میداشت تخفیف را از ایشان

حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی قطان

قال حدثنا هشام بن عروة قال اخبرنی ابی قال

قالت عایشة یا ابن اختی ما ترک النبی گفت عایشه

عروة بن زبیر را که پسر اسماء بنت ابی بکر است ای پسر خواهر

من ترک نکرده است پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم

السجدتین بعد العصر عندی قط و در رکعت رهید

از عصر نزد من گاهی یعنی در خانه من یا در عوض من و در اطلاق

سجده بر رکعت مجاز متعارف است

حدثنا موسی بن اسمعیل منقری قال حدثنا عبد الواحد

بن زیاد قال حدثنا الشیبانی ابو اسحاق سلیمان قال

حدثنا عبد الرحمان بن الاسود بن یزید نخعی عن ابیه

عن عایشة قالت رکعتان لم یکن رسول الله

گفت عایشه دو رکعت نماز که نبود پیغمبر خدا صلی الله

علیه وآله وسلم یدعهما سرا و علانیة هر دو را نهان و

در روایت ابن عساکر ساقط است و بر تقدیر وجود علانیه

باروایت سابق در عصر لا یصلیهما فی المسجد و انکار صحابه

مخالفتی ظاهر است مگر آنکه علانیه در خانه گیرند و اطلاق کرده

سر نماز نیز مجاز است بقرینه تفصیل رکعتان قبل صلوة الصبح

و رکعتان بعد العصر و در رکعت پیش از نماز صبح و دو

رکعت بعد از نماز عصر

حدثنا محمد بن عرعرة

بدو مهمله مکرر و اول مفتوح قال حدثنا شعبة عن ابی

اسحاق سبیعی قال سمعت الاسود بن یزید نخعی یحدث قال

شهدت علی عایشة قالت و ما کان النبی گفت

ابو اسحاق دیدم اسود و مسروق را که حاضر شدند و در آمد

بر عایشه بحالی که گفت بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله

وسلم یاتینی فی یوم بعد العصر الا صلی رکعتین

که نمی آمد مرا در روزی بعد از عصر مگر آنکه میگذارد دو رکعت را

تمسک کرده باین روایات کسی که تحریر کرده مشغل بعد از

گفت سلیمان یعنی اعمش که راوی ست از ابی وائل تحقیق بود ابو وائل که میگفت گاهی الصلوة والصدقة والامر بالمعروف والنهی عن المنكر
یعنی زیاده میکرد شی نهی منکر را و بجای قول الامر بالمعروف الامر بالمعروف قال لیس هذه ارید ولکنی ارید التی تموج کما یموج البحر گفت عمر نیست این فتنه
که میخواهم از تو ذکر حدیث آنرا و لیکن میخواهم فتنه را که موج میزند چو موج دریا قال قلت لیس علیك منها یا امیر المؤمنین باس گفت
حذیفه گفتم نیست بر تو از ان فتنه باکی ای امیر المؤمنین بینك وبینها باب مغلق میان تو و میان آن فتنه دریست بسته
قال فیکسر الباب ام یفتح گفت عمر پس شکسته میشود در یا گشاده می شود که باز توان بست قال قلت لا بل یکسر
گفت حذیفه گفتم نی گشاده نمیشود بلکه شکسته می شود قال فانه اذا کسر لم یغلق ابدا گفت عمر پس تحقیق آن در وقتی که شکسته
میشود بسته نمی شود دائم تا قیامت قال قلت اجل گفت حذیفه گفتم آری بسته نمیشود فهبنا ان نسأله من الباب
یاران حذیفه گویند پس ترسیدیم اینکه پرسیم حذیفه را که کیست آن در حذیفه مردی مهیب بود یاران او ترسیدند که از وی
بی محابا پرسند و نیز این امری هیبتناک بود از پرسیدن آن ملاحظه داشتند فقلنا لمسروق سله قال فسأله فقال عمر
پس گفتیم مسروق را که بزرگ تر ما بود و بیباك ما که بپرس حذیفه را گفت ابو وائل پس پرسید مسروق حذیفه را پس گفت
آن در عمر است که بعد از وی فتنها قایم خواهند شد قال فقلنا فعلم عمر من تعنی قال نعم کما ان دون غد لیلة گفت ابو وائل
پس گفتیم آیا دانست عمر کسی را که میخواهی تو گفت آری دانست عمر چنانچه شك نیست در آنکه شب قریب تر از فرداست وذلك
انی حدثته حدیثا لیس بالاغالیط و این دانستن عمر ثابت است از انکه تحقیق حدیث کرده ام عمر را حدیثی که نیست از شتیبات
اغالیط جمع اغلوطه است **باب** من تصدق فی الشرك ثم اسلم در حال کسی که صدقه کند در حالت کفر پس از آن ایمان آورد آیا فایده
دارد یا نه **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا هشام قال اخبرنا معمر عن الزهری عن عروة عن حکیم بن حزام قال قلت یا رسول الله
ارایت اشیاء کنت اتحنث بها فی الجاهلیة من صدقة او عتاقة وصلة رحم فهل فیها من اجر گفت حکیم بن حزام
گفتم ای رسول خدا آیا میدانی چیزها را که عبادت میکردم بآن در ایام جاهلیت از صدقه یا آزاد کردن بنده برای خدا و رعایت کنند
رحم آیا ثوابی خواهد بود مرا در ین عبادات فقال النبی صلی الله علیه وسلم اسلمت علی ما سلف من خیر پس فرمود
آن حضرت اسلام آوردی بقبول هر چیزی که پیش واقع شده از نیکی که آنرا گویند حسنات کافر وقتی که ختم شود مر او را باسلام
مقبول است و حساب کرده میشود در اعمال حسنه و تائید میکند ظاهر این حدیث را تصریحی که در حدیث ابو سعید خدری
واقع است و دار قطنی مرفوع در غرائب مالك آورده وقتی که اسلام آورد کافر و خوبی یافت اسلام او می نویسد خدا مر او را
هر نیکی که کرده و محو میکند از وی هر بدی که کرده بود و بعد از اسلام هر عبادتی که میکند و نکوئی که بجا آورد یکی را بده تا هفتصد ضعف
و بدی یکی است پوشیده نماند که این حدیث موافق قواعد اصول نیست از انکه عبادت بی نیت تقرب عبادت نمی باشد
و کافر از اهل نیت نیست پس توانند که معنی قول آنحضرت که در اینجا فرموده اسلمت علی ما سلف من خیر آن باشد که اسلام آوردی
و هدایت یافتی بطفیل نکوئیها که پیش از اسلام کرده بودی یا آنکه مسلمان شده بر طبعی جمیل که پیش از ین داشته والآن کسبو
خواهد کرد و ترا این طبیعت جمیله یاری میکند این طبیعت بسبب نبوت چنانکه اشارت میکند با ینمعنی قول آنحضرت خیارکم فی الجاهلیة
خیارکم فی الاسلام نیکان شما در حال کفر پیش از اسلام نیکانند در حال اسلام **باب** اجر الخادم اذا تصدق
بامر صاحبه غیر مفسد در بیان ثواب خادم خواه بنده باشد یا غیر وی وقتی که تصدق کند بفرموده صاحب صدقه در حالی که غیر
مفسد است در صدقه بخیانت و رساندن بغیر مصرف **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا جریر عن الاعمش عن ابی وائل

كتاب مواقيت الصلوة

و بر وا بی دیگر آمده که ام سلمه و دیرین قعطر
پرسید از رسول خدا قضای آن پیش دو رکعت که فوت
شده بود فرمود نه و ثبت بر آن نیز مخصوص بود بآنحضرت
... آنحضرت ...
... انا انا ...
... آنحضرت ...
... خصایص آنحضرت ...
احادیث ... صحابه ...
رخصت ... **باب** التبکیر
بالصلوة فی یوم غیم ... اول وقت ... آنرا
... نماز عصر است که در باب سابق ... و عدم تصریح
... بمعنی بریده ... احتیاط و اتباع
... نماز عصر ...
... نماز مطلق ...
و ... **حدثنا**
معاذ بن فضالة ... قال حدثنا هشام
دستوائی عن یحیی هو ابن ابی کثیر ... عن ابی
قلابة بکسر قاف عبد الله ... ان ابا الملیح عامر
بن اسامة ... حدثه قال کنا مع بریدة ...
ابن حصیب بلفظ تصغیر فی یوم ذی غیم فقال گفت
ابو الملیح بودیم با بریده اسلمی ... در روز ابر ... اول
وقت نماز عصر ... گفت بکروا بالصلوة ...
... فان النبی ... پیغمبر خدا صلی الله علیه
وآله وسلم قال فرمود من ترك صلوة العصر فقد
حبط عمله کسیکه ترك کند نماز عصر را ... تحقیق ضایع
شد عمل ... حدیث در باب من ترك العصر گذشت
و در اینجا لفظ بریده بکروا الصلوة العصر است
باب الاذان بعد ذهاب الوقت ...
بودن اذان بعد رفتن وقت نماز برای قضا **حدثنا**
عمران بن میسرة قال حدثنا محمد بن فضیل
بتصغیر قال حدثنا حصین بتصغیر ابن عبد الرحمن
... عن عبد الله
بن ابی قتادة عن ابیه قال سرنا مع النبی گفت
ابو قتاده راه رفتیم با پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم لیلة
شبی ... فقال بعض القوم ...
... یا رسول الله ...
فرود آئی از آخر شب ... قال اخاف
ان تناموا عن الصلوة فرمود می ترسم که بخواب کنید از نماز
... قال بلال انا اوقظکم
گفت بلال ... بیدار ... اذان ...
... فاضطجعوا ... خواب

عن مسروق عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا نفقت المرأة من طعام زوجها غير مفسدة وقتی که تصدق کند زن از طعام شوهر خود در حالی که فساد کننده نیست کانت لها اجرها ولزوجها بما کسب باشد مر او را ثواب آن صدقه و شوهر او را بسبب آنکه کسب کرده است مال صدقه را وللخازن مثل ذلك و مر نگهدارنده مال را هست مانند آن ثواب ظاهر آنست که خازن را ثواب از اینجهت هست باشد که نگه داشته بود آن مال را از هلاک پس او را نیز نصیبی باشد درین ثواب شراح حمل کرده اند که مراد از خازن خادم است که وی هم از پیش خود تصدق کند از مال صاحب پوشیده نماند که در ترجمه قید کرده است صدقه را بامر صاحب مال و در حدیث مطلق است پس مقصود مولف تواند که استدلال باشد باینکه هرگاه بی اذن تصدق زن و خادم موجب ثواب باشد بعد از اذن بطریق اولی خواهد بود یا آنکه مقصود تقیید حدیث باشد باذن یا آنکه گویند زن را اذن اجمالی است در تصرف مال شوهر اگر اذن کی باشد که صرف آن چندان اعتبار ندارد و کمی در مال نیاز و اگرچه استیفای حق خود کرده باشد لیکن در خادم این معنی یافته نمیشود و نیست او را تصرفی در مال مولی پس حدیث مقید است بقید اذن و بهر حال قید غیر مفسد لازم است و را یجاب ثواب **حدثنا** محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن بريد بن عبد الله عن ابی بردة عن ابی موسی عن النبی صلی الله علیه وسلم قال الخازن المسلم الامین الذی ینفذ فرمود خازن مسلمان امانت دار که امضا میکند و در بعضی روایات قال یعطی ما امر به و بسا است که گفته است بدل ینفذ یعطی را امر بدهید هر چیز را که فرموده است بآن خازن کاملا موفرا طیبة به نفسه در حالی که آن مال صدقه تمام است و بسیار و نفس او خوش است بآن چیزی که صدقه است فی نفقه الله و در نفقه بپردازد پس میدهد بشخصی که امر کرده است مر او را بآن صدقه احد المتصدقین آن خادم یکی از دو صدقه کننده است لیکن مشترط می کرد این خادم مسلمان باشد از آنکه کافر اعبادتی نمیباشد و این باشد از آنکه صاحب خیانت را اجری نیست و نیز راضی باشد باین صدقه گفته اند که بدترین بخیلان کسی است که بخل کند بمال دیگری و نرساند بکسی که فرموده است او را باب اجر المرأة اذا تصدقت من مال زوجها و اطعمت من بيت زوجها غير مفسدة در بیان ثواب زن وقتی که تصدق کند از مال شوهر خود بحکم اذن عرفی یا طعامی دهد یکی را از خانه شوهر در حالی که غیر مفسد است و اگر داند که شوهر بخیل است یا تردد دارد در بخل او روا نیست بی اذن صریح **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا منصور و اعمش عن ابی وائل عن مسروق عن عائشة عن النبی صلی الله علیه وسلم تعني اذا تصدقت المرأة من بيت زوجها **وحدثنا** عمر بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش عن شقيق عن مسروق عن عائشة رضی الله عنها قالت قال النبی صلی الله علیه وسلم اذا اطعمت المرأة من زوجها غير مفسدة كان لها اجرها وله مثله مر آن زن را است ثواب آن و مر مرد را است ثواب مانند آن و للخازن مثل ذلك و مر آن خازن را است مانند آن له بما اكتسب لها بما انفقت مر آن مرد را است بسبب اکتساب او مال را و مر آن زن را است بسبب آنکه انفاق کرده است **حدثنا** يحيى بن يحيى قال حدثنا جرير عن منصور عن شقيق عن مسروق عن عائشة رضی الله عنها عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اذا انفقت المرأة من طعام زوجها غير مفسدة فلها اجرها وللزوج بما اكتسب وللخازن مثل ذلك

باب قول الله عز وجل فاما من اعطى واتقى پس هر چونکه باشد کسی که عطا کرد و پرهیز کرد از حرام و صدق بالحسنى و تصدیق کرد بکلمه توحید یا یقین کرد بآنکه ابراهیم خداوند همسایه پیدا کرده برای کارهای نیک که موجب سعادت در نشأه آخرت است فسنيسره للیسری پس سرانجام است که آماده میکنیم او را برای آسانی و راحت و در آمدن به بهشت و اما من بخل واستغنى و کسی که بخل ورزید بچیزی که مامور است از انفاق و خیرات و بی نیازی کرد بدنیا از عقبی و کذب بالحسنى و دروغ انگاشت و تکذیب کرد

بمعنى فسنيسره للعسرى پس سرانجام است تهيا ميكنم او را براى دشوارى در آخرت يا براى كارهاى بد كه موجب دخول در دوزخ است الله هم اعط منفق مال خلفا اى خدا عطا كن دهنده مال را عوض در دنيا و ثواب در آخرت و دفع بدى اين جمله معطوف است بر قول عز وجل بحذف حرف عطف و ذكر آن بطريق تعداد يا براى بيان حسنى باشد **حدثنا** اسمعيل قال حدثنا ع عن سليمان عن معاوية بن ابى مزرد عن ابى الصباح عن ابى هريرة قال النبى صلى الله عليه وسلم ما من يوم يصبح العباد فيه الا ملكان ينزلان فرمود نيست هيچ روزى كه صبح ميكنند بندها در آن روز مگر آنكه دو فرشته فرود آن روز نازل ميشوند كرمانى گفته مستثنى منه محذوف است تقدير كلام آنكه ما من يوم ينزل فيه احد الا ملكان نيز لان و ميتواند كه تقدير كلام چنين كنند ما من يوم على حال من الاحوال الا على حال نيز لان الملكان فيه فيقول احدهما اللهم اعط منفقا خلفا و يقول الآخر اللهم اعط ممسكا تلفا پس ميگويد يكى ازان دو فرشته اى خدا بده منفق را بدلى چنانچه واقع شده يا ابن آدم انفق تنفق اى پسر آدم انفاق بكن تا انفاق كرده شوى و ميگويد ديگر فرشته اى خدا بده ممسك را تلف مال و عمر و اعمال صالحه اطلاق اعطا بلفظ ازراه مشاكلت است ازانكه تلف عطيه نيست بداكه انفاق مستوده آنست كه بر فقرا براى خدا باشد و بر عيال و مهمانان بود و قرطبى گويد اين انفاق علماء مستحب است و واجب و مندوب را ليكن ممسك از مندوب مستحق اين دعاى بد نيست مگر آنكه غالب بود بروى بخل چنانكه در راه اى واجب نفس او تنگى كند و بطيب خاطر ندهد **باب** مثل البخيل والمتصدق در تشبيه حال بخيل و متصدق **حدثنا** موسى قال حدثنا وهيب قال حدثنا ابن طاؤس عن ابيه عن ابى هريرة قال قال النبى صلى الله عليه وسلم مثل البخيل والمتصدق كمثل رجلين عليهما جبتان من حديد مانند بخيل و متصدق مانند دو مرد است كه بر ايشان دو جبه از آهن است از طاؤس از ابى هريرة همين قدر روايت كرده است و تتمه در حديث لاحق از عبد الرحمان از ابى هريرة ذكر كرده در اين نسخه مصحح كه در نظر است بعد از اتمام حديث حاى تحويل نوشته و خالى از غرايب نيست **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب قال حدثنا ابو الزناد عن عبد الرحمان انه حدثه انه سمع ابا هريرة انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول مثل البخيل والمنفق كمثل رجلين عليهما جبتان من حديد من ثديهما الى تراقيهما دو جبه از آهن از پستانها تا چنبر گلو ثدى بضم مثلثه و كسر دال مهمله و تشديد ياء تحتيه جمع ثدى است بمعنى سر پستان تراقى جمع ترقوه است بمعنى چنبر گلو تشبيه كرده بخيل و منفق را بدو مردى كه ميخواهند هر يكى بپوشند زره آهنى را كه پرده شود او را از سلاح دشمن و زره را كه بپوشند اول از سر گذرانده بسينه و پستان ميرسد پس ازان دستها در آستين ميدارند و منفق را تشبيه داده بروى كه مى پوشد زره را و دراز ميگردد و بروى تا آنكه بدى تكلف دست باستين ميدارد و تمام بدن او را ستر ميكند و تا زمين ميرسد انيست معنى قوله فاما المنفق فلا ينفق الا سبغت او وفرت على جلده حتى تخفى بنانه و تعفو اثره اما انفاق كننده پس انفاق نميكند الا بچيزى كه فراخ شود بر او تا بسر انگشتان او و دراز شود تا بقدوبى مى آيد بر پوست بدن او تا ملك راويست تا آنكه مى پوشد انگشتان او را و دور ميكند آثار قدم را كه بر زمين وارد از جهت درازى دامان و بخيل را تشبيه داده بروى كه در پوشيدن زره بخ ميكشد هر دو دست را بگردن در آن تخته هر چند ميخواهد بپوشد بند نميشود و در گردن او دور ميگيرد و استخوان گردن او را انيست معنى قول او و اما البخيل فلا يريد ان ينفق شيئا الا لزقت كل حلقة مكانها و اما بخيل پس نميخواهد كه انفاق كند چيزى را مگر آنكه جمع ميگردد هر حلقه بجاى خود و تنگ ميسازد آنرا فهو يوسعها فلا تتسع پس او ميخواهد فراخ كند و فراخ نميشود و ازين چنين تقرير و تحرير كرده اند شارحان معنى اين حديث را و ميتوان گفت كه مثل اينجا بمعنى حال و صفت و قصه است چنانكه در آيت كريمه و مثلهم كمثل الذى استوقد نارا گفته پس تشبيه حال منفق و حال بخل بحال آن دو مرد زره پوش

ابواب ما يذكر فى الصلوة — كتاب مواقيت الصلوة

باب من نسى صلوة فليصل اذا ذكر هر كسى كه فراموش كند نمازى را پس بگويد كه بگذارد وقتيكه ياد كند و بعد از آن لا كفارة لها الا ذلك نيست تدارك آن نماز مگر همان نماز را اعاده نكند مگر همان نماز را كه فراموش كرده نه نماز ديگر كه بعد از وقت فائت گزارده چنانچه مر ويست از مالك و احمد و محكم حنيفه باعادت نمازهاى ديگر تا پنج نماز با نماز فائت در صورتيست كه باو جود تذكر فائت و تمكن از گزاردن بر اى وجوب ترتيب و اگر نمازهاى زياده از پنج شود بسبب كثرت و وقوع حرج ترتيب ساقط گردد و حنفيه فائت را اعادت واجب نبود و اين جمع است ميان احاديث ترتيب و عدم آن **باب** وقال ابراهيم النخعى من ترك صلوة واحدا عشرين سنة لم يعد الا تلك الصلوة الواحدة و گفت ابراهيم نخعى كسى كه بگذارد يك نماز را بيست سال اعاده نكند مگر همان يك نماز را باكه تمامى نسيان تا اين مدت و باز تذكر نكرده است و خالى از مسامحه نيست **حدثنا** ابو نعيم و موسى بن اسمعيل قالا حدثنا همام بن يحيى عن قتادة عن انس بن مالك عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم قال من نسى صلوة فليصل اذا ذكرها فرمود كسى كه فراموش كند نمازى را پس بگويد كه بگذارد وقتيكه ياد كند آن را لا كفارة لها الا ذلك نيست تدارك آن نماز مگر همان نماز را كه فراموش كرده اند نه هام و تحرير و جبران مگر بضرورت كه عمر كرده اند علماء بجواز قضا بعد ازان بقياس عجز از صوم چنانكه مذكور شد و قضا در نسيان بمقتضاى است و جهر در نسيان بمقتضاى است باسقوط جهر در عمد بطريق اولى باقى همه باقيست ازانيل نشود كه ذكر نماز در نسيان بنابر عجزى عادى است حاشا از ساحت كه باشد كه فوت نماز در ديده و دانسته از مسلمان بنايد طاقة الصلوة لمذكورها امر است بموسى على نبينا و عليه الصلوة و السلام بر پاداشتن نماز را وقت يادكردن نا گاه و يادكردن نماز را گاه دون ازين است قال موسى بن اسمعيل كه قال همام سمعته بعد يقول اقم الصلوة لذكرى گفته است همام شنيدم قتاده را كه ميگفت بعد روايت حديث اين آيه را بمعنى للذكرى آيه حجاز از روايت حديث كرد و قال حجاج لم نجد فيه شدت موسى بن بلال حدثنا همام قال حدثنا قتادة قال حدثنا انس عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم بحق درين طريق تصريح است از قتاده كه مدلس است بسماع انس او را **باب** قضاء الصلوات الاولى فالاولى قضاء نمازها بترتيب ميان فوائت و قتى و ميان فوائت بعد گرگ نخستين را نخستين گذارد و جمهور علماء ازين قبيل اند اكثر علماء بوجوب ترتيب اند وقتى كه فائت يادباشد و نزد شافعى واجب نيست و اختلاف كرده اند در صورتى كه ياد كند فائته را در وقت تنگ حاضره نزد علماء و شافعى و اكثر علماء را صاحب حديث تقديم كند حاضره را و نزد امام مالك شروع كند نماز حاضره اگرچه وقت بگذرد و بعضى بخيرگفته و خلاف

ودر حقیقت تشبیه حال اینهاست بحال دوزره که یکی از ان باتساعی که دارد بی تکلف تمام بدن را فرو میگیرد تا زمین میرسد وآثار خطوات دور میکند واین چنین است حال سخی منفق بشرح صدری که در خود دارد همه اصول را بی کراهت می بخشد ودر خطایای خود میکند دوزره دیگر که برخلاف آنست تشبیه داده حال بخیل را بحال آن وباین معنی نزدیک تر است انچه در بعضی شروح گفته که مراد ازین هر دو تشبیه آنست که وقتی که سخی قصد انفاق میکند کشاده می شود سینه او وخوش میشود نفس او وتوسیع میکند در صدقه وبخیل وقتی که بر سر تصدق می آید بخل میکند نفس او وناخوش میدارد آنرا وتنگی میکند سینه او وبسته میشود دستهای او وهر چند قصدی در وی پیدا میشود انفاق او را دوست نمیدارد بدانکه این حدیث را طاؤس از ابو هریرة متابعت کرده است ابن طاؤس را حسن بن مسلم از طاؤس ودر لفظ جبتین بضم جیم وباء موحده وقال حنظلة عن طاؤس جبتان وگفته است حنظله وروایت کرده از طاؤس جبتان بجیم ونون بدل موحده وجنه در اصل بمعنی حصن است اطلاق کرده اند بر زره که نگاه میدارد آدمی را از مکاره وقال اللیث حدثنی جعفر عن ابن هرمز سمعت اباهریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم جنتان وگفته است لیث حدیث کرد مرا جعفر از ابن هرمز که شنیده ابا هریره را که روایت کرده از پیغمبر خدا جنتان بنون

باب حث علی الکسب والتجارة دربیان فضیلت صدقه که بکسب وتجارت حاصل کرده وسند لقول الله تعالی یاایها الذین امنوا انفقوا من طیبات ما کسبتم ومما اخرجنا لکم من الارض ازجهت فرمودهٔ خدای کسانیکه ایمان آورده اید انفاق کنید از پاک وحلال مالی که حاصل کرده اید از کسب وتجارت وازانچه برآورده ایم مر شمارا از زمین از غله ومیوه وجز اینها الی قوله غنی حمید تا قول خدا که این دو کلمه است

باب علی کل مسلم صدقة فمن لم یجد فلیعمل بالمعروف بر هر مسلمان صدقه لازم ومستحب است وکسیکه نیابد مالی پس کو عمل بمعروف کند مراد بمعروف احکام شریعت غراست یعنی خود عمل کند یا دیگر را تعلیم نماید یا امر معروف است

حدثنا مسلم بن ابراهیم قال حدثنا شعبة قال حدثنا سعید بن ابی بردة عن ابیه عن ابی موسی رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال علی کل مسلم صدقة مودا آنحضرت بر هر مسلمان صدقه است فقالوا فمن لم یجد پس گفتند صحابه ای پیغمبر خدا پس کسی نیابد چه کند فقال یعمل بیدیه فینفع نفسه ویتصدق پس فرمود که عمل میکند بدست خود پس نفع میرساند نفس خود را ویصدق میکند قالوا فان لم یجد گفتند اگر میسر نباشد یکی را کسب کردن قال یعین ذا الحاجة الملهوف فرمود یاری میکند حاجتمند عاجز مظلوم را قالوا فان لم یجد قال فلیعمل بالمعروف ولیمسک عن الشر فانها له صدقة گفتند اگر قادر نباشد بر اعانت عاجزی فرمود پس کو عمل کند بمعروف وباز دارد از شر خود را او بخیر خود را پس تحقیق این صفت مروی را صدقه دانست

باب قدر کم یعطی من الزکوة والصدقة بیان مقدار انکه چندی میبخشد زکوة دهنده از زکوة وچند میدهد متصدق از صدقه وسبب گفته اند از باب عطف عام بر خاص است وظاهر آنست که از قبیل عطف مسبوق بر مفرض است ومن یعطی شاة وبیان حکم کسی که داده است شاتی را یعنی هر دو صورت در صدقه رواست

حدثنا احمد بن یونس قال حدثنا ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله عن حفصة بنت سیرین عن ام عطیة انها قالت بعث الی لنسیبة الانصاریة بشاة گفت ام عطیه فرستاده شد بسوی نسیبه انصاریه شاتی وباعث آنحضرت بود وفا رسلت الی عائشة منها پس فرستاد نسیبه بسوی عایشه پاره از ان شاة پوشیده نماند که ام عطیه کنیت همین نسیبه است پس مقتضای آنست که الی بلفظ متکلم گوید لیکن وضع کرده است مظهر را بجای مضمر بسبیل التفات برین تقدیر فارسلت بصیغة غایب ومتکلم هر دو میتوان خواند فقال النبی صلی الله علیه وسلم اعندکم شیء پس فرمود آن حضرت عایشه را آیا نزد شما چیزی از طعام هست فقالت لا الا

نماز مغرب اول این حدیث حجت است بر شافعی که قایل است بعدم ترتیب در فوایت خصوصاً با قول بضیق وقت مغرب زیرا که ثابت شده است بحدیث صحیح صلوا کما رأیتمونی

اصلی **باب** ما یکره من السمر بعد العشاء انچه مکروه است از سخن وافسانه بعد از نماز عشا مراد ذکر امر مباح است فی نفسه نه حرام که آن در جمیع اوقات حرام است ودر مستحب کان مکروه نیست چنانچه باب آینده مستفاد است برای آن سمر تهجد یکه افسانه وافسانه گفتن السامر من السمر سامر که در قول وی تعالی سامرا تهجرون واقع شده مشتق از سمر است که در پنجاه مذکور شد ودر الجمع السمار وجمع سامر سمار است بضم میم وتشدید میم وامسامرهم هنا فی موضع الجمع وسمار وسامر در محل جمع است که حال است از ضمیر جمع در قد صرح گفته سامر افسانه گوی گویندگان چون حاج بمعنی حجاج قایلین کلام فیر وفق عادت مولف است که چون واقع شود در حدیث لفظی که موافق لفظ قرآن است تفسیر میکند آن لفظ را بمعنی بمعنی مناسب

حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی قطان قال حدثنا عوف اعرابی قال حدثنا ابو المنهال سیار بن سلامة قال انطلقت مع ابی الی ابی برزة الاسلمی گفت ابو منهال رفتم با پدر خود بسوی ابی برزه فقال له ابی حدثنا کیف کان رسول الله پس گفت مر او را پدر من حدیث کن ما را که چگونه بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یصلی المکتوبة که میگذارد نماز فرض را قال کان یصلی الهجیر وهی التی تدعونها الاولی حین تدحض الشمس گفت ابو برزه بود آنحضرت که میگذارد نماز پیشین را روز آن نمازیست که میخوانند آنرا نخستین هنگامی که زایل وبایل میشود آفتاب ویصلی العصر ثم یرجع احدنا الی اهله فی اقصی المدینة والشمس حیة ومیگذارد در عصر را پس بازمیگشت یکی از ما بسوی منازل خود در کناره مدینه بحالی که آفتاب روشن بود ومی یافت ما قال فی المغرب بالمثال گوید فراموش کردم انچه گفت ابو برزه در بیان وقت نماز مغرب وقال کان یستحب ان یؤخر العشاء گفت ابو برزه بود آنحضرت که دوست میداشت انکه تاخیر کند نماز عشا را قال وکان یکره النوم قبلها گفت ابو برزه بود آنحضرت که مکروه میدانست خواب پیش از نماز عشا والحدیث بعدها وسخن گفتن بعد از عشا وگفته اند حکمت در نهی بسبب آنست خواب را قوت نماز صبح یا از وقت مختار آن یا از قیام لیل وبود عمر این خطاب یصلی بعد عتمة ورد بما روی عن عمر انه کان یصلی بعد العتمة ویقول انها نافلة ویقرأ بسورة طویلة وگفت ایا مرا میکنید نماز شب وخواب آنحر شب را واز نیجاست که فرق کرده اند بسبب سیاهی در از گرفتاده وقرائت بسبب ختم کلام

ما كرسلت به نسبة گفت فى مگر انچه فرستاده است آنرا نسيبه من ذلك الشاة ازان شاة صدقة فقال هات نقد بلغت محلها پس فرمود بيار پس بتحقيق رسيد بجائى كه حلال است خوردن آن يعنى آن گوشت شاة ملك تو شد پس درست است هديه كردن تو مارا واين معنى ازان فرمود كه بر آن حضرت صدقه خوردن حرام بود و مثل اينست كه آن حضرت بزبرة را فرمود ولك صدقة ولنا هدية مطابقت حديث مرتجمه را ازانرو ست كه ترجمه دو جزو دارد يكى قدر كم يعطى ومطابق است آنرا فرستادن نسيبه بارة از گوشت بعايشه دوم جزو من اعطى شاة است ومطابق است آنرا فرستادن آن حضرت تماضر شاة را بنسيبه

باب ذكوة الورق در بيان مقدار زكوة نقره **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن عمرو بن يحيى المازنى عن ابيه قال سمعت ابا سعيد الخدرى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس فيما دون خمس ذود صدقة ومن الابل فرمود نيست در چيزى كه كمتر از پنج ذود است زكوتى وذود شتريست كه از سنه تا وده سال دارد وطير فيما دون خمسة اواق صدقة ونيست در چيزى كه كمتر از پنج اوقيه است زكوتى اواقى جمع اوقيه وقيه شان چهل درهم است وليس فيما دون خمسة اوسق صدقة ونيست در چيزى كه كمتر از پنج اوسق صدقه اوسق جمع وسق است وآن شصت صاع است **حدثنا** محمد بن المثنى قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا يحيى بن سعيد قال اخبرنى عمرو سمع ابا عن ابى سعيد سمعت النبى صلى الله عليه وسلم بهذا وزين مرويست اين حديث مذكور از محمد بن مثنى از عبد الوهاب بتقييد مذكور

باب العرض فى الزكوة در بيان جواز دادن عرض يعنى غير نقدين كه دراهم ودنانيز است در صدقة زكوة وقال طاؤس قال معاذ لاهل اليمن ايتونى بعرض ثياب وگفت طاؤس گفت معاذ بن جبل مر اهل يمن را بيارند مرا عرض كه جامه است خميص وليس بيان جامه است كرمانى گويد خميص بفتح خاء معجمه وكسر ميم آخر صاد مهمله است چادر سياه مربع كه دو علم دارد واز ابو عبيده منقول است كه خميص چادرى كه پنج وراع طول دارد وليس بفتح لام وكسر موحده مخففه يعنى ملبوس است فى الصدقة مكان الشعير والذرة بيارند در صدقه بجاى غله جو وجوار ذرة بضم ذال معجمه وفتح را مخففه است اهون عليكم واين جامه دادن آسان تراست بر شما از مؤنت غله رسانيدن وخيركم اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم بالمدينة ومعتبر است مر ياران آنحضرت را كه بمدينه اند فقال النبى صلى الله عليه وسلم واما خالد فقد احتبس ادراعه واعتده فى سبيل الله وفرمود پيغمبر خدا رحمت كنيد خالد بر وى واما خالد بن وليد پس بتحقيق نگهداشته است درعهاى خود را وعتدهاى خود را در راه خدا ووقف كرده است آنرا اعتد بفتح همزه وسكون عين وضم تا، مثناة فوقانيه جمع عتد بفتحتين آنچه آماده باشد براى جنگ كافران از سلاح ودواب ونورى گفته كه زكوة ستانان طلب كردند از خالد زكوة سازهاى جنگ بگمان آنكه براى تجارت دارد وخالد امتناع نمود ازادواى زكوة اين اسباب چون بآن حضرت معلوم كردند فرمود شما ستم ميكنيد بروى از انكه اين اسباب را خالد در راه محاربه كفار نگهداشته ووقف كرده است آنرا در راه خدا المؤلف رح اين حديث را دليل آورده بر گرفتن عروض در زكوة وخفى از خفا نيست قسطلانى گويد توجيهش آنست كه اين اسباب از جمله عرض است ومعلوم شد كه اگر نه وقف بودى آنرا در زكوة گرفتندى پس درست آمد گرفتن عرض در زكوة ونيز ميگويد هرگاه صحت يافت كه وقف باشد در راه خدا براى جهاد مسلمانان اين هم مصرفيست از مصارف زكوة پس داخل زكوة گشت ودر تمامى اين هر دو وجه تامل است وقال النبى صلى الله عليه وسلم تصدقن وامرن حليكن وفرمود آن حضرت بزنان كه صدقه دهيد اگرچه از زيورهاى شما باشد فلم يستثن صدقة الفرض من غيرها اين كلام مؤلف است كه براى كيفيت استدلال ميگويد يعنى آن حضرت براى زنان فرمود كه از زيور خود صدقه دهند وجدا نكرد آن حضرت صدقه فرض را كه از نصاب است از غير صدقه فرض كه حلى طلا ونقره است يعنى نفرمود كه در صدقه حلى

الجزء الثالث شيخ الاسلام

كتاب مواقيت الصلوة

سنكصد وچهار وچهار قال انتظرنا الحسن وهو بالعراق فخطبنا گفت قره انتظار بريديم حسن بصرى را ودر نگ كرد بما حتى قرب من وقت قيامه تا آنكه نزديك شد بما از وقت ستادن ما بمقدار آنكه نزديك بود كه برسر شب مى نشست بايشان در مسجد براى تعليم علم فجاء فقال پس آمد وگفت وداعتذار از سببى كه واقع شده وهنا جيرانا هؤلاء خوانده بود همسايگان ما را همسايگان ما كه اندم قال پس گفت حسن قال انس انتظرنا النبى فى رواية كشيميني انتظرنا برد وبيك معنى است انتظار كرديم پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم ذات ليلة شب خوش گذران شطر الليل ببلغه تا آنكه شد يا بود نصف شب كه برسيد انتظارش راه آوردن تقدير كه شطر مرجوع باشد وكان تارة يقول وگاه گفتى اذا نصب نيز رواتست يعنى بود وقت نصف شب فجاء فصلى لنا پس آمد آنحضرت ونماز گذارد ما را پس خطبنا فقال بسنده خطبه فقه وپند خواند وگفت بعد نماز كه الا ان الناس قد صلوا ثم رقدوا آگاه باشيد كه مردم نماز كردند ورفتند بخفتند وانكم لن تزالوا فى صلوة ما انتظرتم الصلوة وبتحقيق شما همچنان هستيد در نماز مادامى كه انتظار نماز كشيد نماز را قال الحسن گفت حسن بصرى بما اى مسلمانان مجلس علم كخير كثير است وان القوم لا يزالون فى خير ما انتظروا الخير وبتحقيق مردم همچنان اند در خير مادام كه انتظار كننده نيكى را قال قرة هو من حديث انس عن النبى گفت قره اين حديث از حديث انس است از پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم ازينجهت تفسير كرده است بنكبيح ابن مجرد سافق كرمانى وگفته كه چون تصريح نكرده بود حسن برفع ووصل كلام آخر قصد كرد قره كه مطلع شده بر بودن آن مرفوع موصول نيكو گاه كند بدان راوى خود را پوشيده نماند كه اين تخمين بگمان است حكم بدان بدون شايد نتوان كرد فقال آنست كه گفته است قره انبكلام حسن ماخوذ ومستنبط از حديث انس است والله اعلم **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال حدثنا سالم بن عبد الله بن عمر وابو بكر بن ابى حثمة نسبت بجد است ونام پدر سليمان ان عبد الله بن عمر قال صلى النبى صلى الله عليه وآله وسلم صلاة العشاء فى آخر حياته نماز گذارد آنحضرت نماز عشا را در آخر حيات خود فلما سلم قام النبى صلى الله عليه وآله وسلم فقال پس همگاه سلام داد آنحضرت استاد وگفت ارايتكم ليلتكم هذه آيا دانستيد شب خود را كه اين است على رأس مائة سنة لا يبقى ممن هو اليوم على ظهر الارض احد پس بتحقيق بر سر صد سال آتى نمى ماند

عرض روانيست فجعلت المرأة تلقي فرصها وخماتها پس گشت زن بجائی که می انداخت گرشوارہ وخمائل برداشت يحتمل الذهب والفضة من العروض وتخصيص نفر مود برای صدقہ طلا ونقرہ را از عروض بلکہ ہمہ زر وداشت پوشیدہ نماند که این تصدق زنان تصدق نفل بود ودلالت ندارد بر آنکہ زکوة ہم غیر نقدین باشد حدثنا محمد بن عبد الله قال حدثني ابي قال حدثني ثمامة ان انسا حدثه ان ابا بكر كتب له التي امر الله رسوله صلى الله عليه وسلم ثمامہ گوید کہ تحقیق انس بن مالک حدیث کرد او را کہ ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نوشت مر انس را فریضہ زکوة را آنچہ فرمودہ است خدا پیغمبر خود را رحمت کناد خدا بروی ومن بلغت صدقة بنت مخاض وليست عنده بيان نوشتہ صدیق است وکسی کہ رسیدہ صدقہ او بنت مخاض را کہ شتر یکسالہ است وحال آنکہ نیست نزد او یکسالہ وعنده بنت لبون ونزد او ماده شتر یست دوسالہ نزدیک بآنکہ شیر دار شود ومادر او فانها تقبل منه پس تحقیق قبول کرده میشود از وی ويعطيه المصدق عشرين درهما او شاتين ومیدہد گیرندہ صدقہ مر مالک را بیست درہم یا دو بزغان لو يكن عنده بنت مخاض على وجهها واگر نباشد نزد مالک ماده شتر یکسالہ بر وجہی کہ در زکوة فرض کرده شده وعنده ابن لبون فانه يقبل منه ونزد او شتر نر دوسالہ است پس قبول کرده شود از وی اگرچہ کمتر است از روی قیمت از بنت مخاض وليس معه شيء ونیست با وی چیزی از نقد واین حدیث درین باب تمام نیاورده در ابواب آینده بتمام مذکور خواهد شد انشاء الله تعالى ودلالت این حدیث بر ترجمہ از انروست کہ مروی قبول چیزیست کہ نفیس تر است از ماہو الواجب ودادن تفاوت است از جنسی دیگر ورای جنس واجب پس دادن عرض نیز روا باشد

حدثنا مكي قال حدثنا اسمعيل عن ايوب عن عطاء بن ابي رباح قال قال ابن عباس اشهد على رسول الله صلى الله عليه وسلم صلى قبل الخطبة گفت ابن عباس گواہی میدہم بر فعل پیغمبر خدا سوگند خدا گذارد نماز عید پیش از خطبہ فرمود كانه لم يسمع النساء پس دید آنحضرت کہ نشنوانده زنان را مواعظ واحکام خطبہ فاتاهن ومعه بلال فامرهن بالصدقة وبا آن حضرت بلال بود کشاده جامہ خود را وفرمان داد ایشان را بصدقہ فجعلت المرأة تلقي پس اندر میکرد آن حضرت زنان او فرمود ایشان را کہ صدقہ دہند فجعلت المرأة تلقي پس گشت زن کہ می انداز و اشارت کرد ایوب بآن از جملہ روات حدیث است بدست خود بسوی گوش وحلق خود یعنی آنچہ در گوش وگلو داشتند آنرا تصدق کردند باب لا يجمع بين متفرق ولا يفرق بين مجتمع جمع کرده نشود میان مال جدا جدا کہ بر ہر یک از آن زکوة واجب است وجدا کرده نشود میان مال مجتمع وبیان آن در ضمن شرح حدیث بوضوح میرسد وبذکر عن سالم عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم مثله وذکر کرده می شود از سالم از ابن عمر از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی مانند حکم مذکور درین ترجمہ حدثنا محمد بن عبد الله الانصاري قال حدثني ابي قال حدثني ثمامة ان انسا حدثه ان ابا بكر كتب له التي فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم ثمامہ حدیث کرد انس بن مالک گفت او را کہ ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نوشت برای او چیزی را کہ فرض کرده پیغمبر خدا واو آن انیست لا يجمع بين متفرق ولا يفرق بين مجتمع مضشية الصدقة جمع کرده نشود میان متفرق وتفریق کرده نشود میان مجتمع از جہت ترس صدقہ یعنی این ہر دو کار کہ جمع وتفریق ہست از جہت ارتکاب آن نباید کرد وبدان اولا کہ نصاب زکوة در شاة مثلا چہل راس است وصدقہ واجب در آن یک شاة است وتا بیکصد وبیست نرسد واجب ہمان یکیست ودر یکصد وبست ویک دو شاة است ظاہر این کلام آنست کہ صاحب مال این جمع وتفریق از جہت ترس وجوب صدقہ نکنند وحیلہ در دفع آن ننماید چون ترس وجوب صدقہ درین دو صورت از مالک ظاہر نیست وترس صدقہ از ساعی نیز درین دو صورت بعید تر است این عبارت را

ما از اہل آن زمان نیستیم کہ بعد ازین مدت زنده ماند واحق کہ چنین وقایع شده باستقرا چہ آخر ترین کسانیکہ احوال شان بضبط در آمده از آنانکہ موجود بودند ہنگام ارتحال علام الطغیل عامر بن واثلة است واجماع کرده اند اہل نقل بر اسی روی واخر ترین صحابہ بہست از روی صورت فتوحات آنچہ گفته شد است در روی آنست کہ وی باقی ماند تا سنہ یکصد ودو وآن تمامی صد سال ہست از وقت مقال آنحضرت کذا فی الفتح قرن ہر طبقہ کہ مقترن باشند در وقتی در صراح گفته اہل یک روزگار از مردم باب السمع مع الضعيف والاهل مخاطبت باہمان در مردم خانہ بعد از نماز کہ آن از قبیل الملاطفت است بایشان پس مشروع باشد حدثنا ابو النعمان محمد بن الفضل قال حدثنا اصبغ بن سليمان ابن طرخان تيمي قال حدثنا ابي قال حدثنا ابو عثمان عبد الرحمان نهدي عن عبد الرحمان بن ابي بكر صديق رضي الله عنه ان اصحاب الصفة كانوا اناسا فقراء تحقیق اصحاب صفہ بودند مردم محتاج کہ اہل وعیال ومال ومنال ہیچ نداشتند ودلہای شان را اطمینان المسلمین نیچ اندند وصفہ موضعی بود مظلل جدا گرفته شده از مسجد کہ اشیان ودیعہ نہادند فان النبي صلى الله عليه وسلم قال تحقیق کہ آنحضرت فرمود من كان عنده طعام اثنين فليذهب بثالث کسی کہ باشد نزد وی طعام دو کس پس ببرد سیوم کس را یعنی اصحاب صفہ وان اربعة فخامس او سادس را گر باشد طعام چہار کس پس ببرد پنجم یا ششم را یا شش را نیز تا قسام سہا واست بعضی را بیان کردند وبعضی را بقیاس گذاشتند ومقصود آنست کہ ہر کرا دست رسی است باید از ایشان کسی را مہمان کند وان ابا بكر جاء بثلثة وتحقیق ابو بکر صدیق آورد سہ کس را وانطلق النبي صلى الله عليه وآله وسلم بعشرة وبرد آنحضرت دہ کس را قال فهو انا وابي وامي قال حسبت عبد الرحمن پس آنکسی کہ از اہل خانہ وی بود من وپدر من ومادر من وگمان احوری ہل قال امرأتي وخادم بيننا وبيت ابي بكر شان گوید نیز خادم میان ما وخانہ ابو بکر شان گوید نیز

باب

صرف ظاهر نموده گفته اند که این منع برای مالک و ساعی هر دو واقع شده و تقریرش آنکه رب المال ممنوع است از جمع و تفریق از برای قصد تقلیل صدقه و سقوط آن و این معنی در آن صورت است که یکی را چهل شاة باشد و چهل از دیگری گرفته جمع کند و از مجموع هشتاد و همین یکشاة خواهد بود پس از هر دو نصف شاة پس تقلیل کرد صدقه را و این جمع کردن یا آوردن بیست شاة بود مخلوط است به بیست دیگری این مجموع را تفریق کند تا زکوة از وی ساقط شود و ممنوع بودن ساعی از جمع و تفریق برای تکثیر صدقه در آن صورت است که یکی را صد بیست شاة باشد و واجب در این صورت یکشاتست و این ساعی چهل چهل جدا کند تا سه شاة بگیرد یا آنکه دو کس را چهل شاة باشد جمع کند اینها را تا نصاب کامل شود و صدقه از وی بگیرد و بر این قیاس زکوة شتر است **باب** ما کان من خلیطین فانهما یتراجعان بینهما بالسویة در بیان زکوتی که باشد از دو شریک پس بتحقیق رجوع میکنند یکدیگر به برابری یعنی بقدر شرکت و قال طاؤس و عطاء اذا علم الخلیطان اموالهما فلا یجمع مالهما و گفته است طاؤس و عطا وقتی که دانند هر دو شریک مالهای خود را که چند است یعنی متاع نباشد پس جمع کرده نشود مال هر دو را پس جدا جدا ملاحظه باید کرد اگر مال هر یک بقدر نصاب باشد زکوة موافق دستور باید گرفت والا فلا و قال سفیان لا تجب حتی یتم لهذا اربعون شاة و لهذا اربعون شاة و گفته است سفیان ثوری واجب نمی شود تا تمام شود در این چهل شاة و همراین دیگر را چهل شاة **حدثنا** محمد بن عبد الله قال حدثنی ابی قال حدثنی ثمامة ان انسا حدثه ان ابا بکر لما کتب له الی قوله فرض رسول الله صلی الله علیه وسلم صدقة ما کان من خلیطین فانهما یتراجعان بینهما بالسویة این جمله معطوف است بر جمله التی فرض الخ **باب** زکوة الابل و در بیان وجوب زکوة در شتر ذکره ابو بکر و ابو ذر و ابو هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم ذکر کرده این را این سه بزرگ صحابه از پیغمبر خدا **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنی الولید بن مسلم قال حدثنا الاوزاعی قال حدثنی ابن شهاب عن عطاء بن یزید عن ابی سعید الخدری ان اعرابیا سأل رسول الله صلی الله علیه وسلم عن الهجرة فقال ویحك ان شانها شدید مروی است از ابی سعید خدری که اعرابی پرسید پیغمبر خدا را از برآمدن از وطن و اقامت بمدینه مطهره و نبود او از اهل مکه که واجب باشد بروی هجرت پس گفت آنحضرت وای تو را به تحقیق کار هجرت و قیام بحق آن بسیار سخت است از تو کسی می آید و گویا سائل از آنجمله بودی که بروی دشوار بود قیام بحق آن فهل لك من ابل تؤدی صدقتها قال نعم فرمود آیا هست مر تو را شتری که ادا کنی زکوة آنرا گفت آری دارم شتر قال فاعمل من وراء البحار فرمود هر گاه ادا کنی فرض را پس عمل کن نیکی را هر جا باشی اگر چه آن سوی دریا باشی و نیز عرب شهر و دیه را بحار میگویند چنانچه بحیره مدینه مطهره را میگویند فان الله لن یترکك من عملك شیئا بتحقیق خدا کم نمیکند از ثواب عمل تو چیزی را تیر فعل مستقبل است از وتر تیر بعضی ترك مستقبل ترك خوانده اند و معنی نزدیک هم است **باب** من بلغت عنده صدقة بنت مخاض و لیست عنده و کسی که رسیده است نزد او نصابی که در آن بنت مخاض باید و او و حال آنکه نیست نزد او بنت مخاض **حدثنا** محمد بن عبد الله قال حدثنی ابی قال حدثنی ثمامة ان انسا حدثه ان ابا بکر کتب له فریضة الصدقة التی امر الله سبحانه رسوله صلی الله علیه وسلم و من بلغت عنده من الابل صدقة الجذعة و لیست عنده جذعة و عنده حقة و کسیکه رسید نزد او از نصاب شتر صدقه جذعه و حال آنکه نیست نزد او جذعه و نزد او حقه است جذعه بفتح جیم و ذال معجمه شتر چهار ساله که در سال پنجم در آمده و نصاب او شصت و یک شتر است و حقه بکسر حا مهمله و تشدید قاف مفتوحه شتر سه ساله که در سال چهارم در آمده باشد فانها تقبل منها الحقة پس قصه انیست که قبول کرده می شود از صدقه حقه و یجعل معها شاتین

اسماء الرجال

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب مواقيت الصلوة

ان استيسرت فاربعون درهما وفي كل اربعين درهما درهم ومن بلغت عنده صدقة الحقة وليست عنده الحقة وعنده بنت لبون فانها تقبل منه بنت لبون ويعطي شاتين او عشرين درهما وليست عنده صدقة الحقة فليست عنده الا بنت لبون فانها تقبل منه بنت لبون ويعطي شاتين او عشرين درهما ومن بلغت عنده صدقة الحقة وليست عنده الا بنت لبون فانها تقبل منه بنت لبون ويعطي شاتين او عشرين درهما وليست عنده صدقة الحقة فليست عنده الا بنت لبون فانها تقبل منه بنت لبون ويعطي شاتين او عشرين درهما ومن بلغت صدقته بنت لبون وعنده حقة فانها تقبل منه الحقة ويعطيه المصدق عشرين درهما او شاتين ومن بلغت صدقته بنت لبون وليست عنده الا بنت مخاض فانها تقبل منه بنت مخاض ويعطي معها عشرين درهما او شاتين ومن بلغت صدقته بنت لبون وليست عنده الا حقة فانها تقبل منه الحقة ويعطي المصدق عشرين درهما او شاتين ومن بلغت صدقته بنت لبون وليست عنده الا بنت مخاض فانها تقبل منه بنت مخاض ويعطي معها عشرين درهما او شاتين

باب زكوة الغنم

حدثنا محمد بن عبد الله بن المثنى الانصاري قال حدثني ابي قال حدثنا ثمامة بن عبد الله بن انس ان انسا حدثه ان ابا بكر كتب له هذا الكتاب لما وجهه الى البحرين بتحقيق انس گفت ثمامه را كه ابو بكر صديق نوشت براى او اين كتاب وقتى كه فرستاد او را ببحرين نام اقليمى مشهور است كه مشتمل بر بسيار ولايت وكثيره بسم الله الرحمن الرحيم هذه فريضة الصدقة التي فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم على المسلمين اين كتاب بيان فرض زكوة است كه فرض كرده است پيغمبر خدا بر مسلمانان رحمت كناد خدا بر روى والتي امر الله بها رسوله وآن زكوتى كه فرموده است خدا پيغمبر خود را امر مسلمانان عليهم السلام فليعطها فليعطها پس كسيكه طلبيده شود صدقه ازوى بروجهى كه فرموده خداست پس گويد بدهد ومن سئل فوقها فلا يعط وكسيكه طلبيده شود بالاتر وزياده تر ازانچه مرقوم ميگردد پس ندهد آنرا يعنى زيادتى را بعضى گويند چيزى ندهد تا آنكه اين ساعى معزول شد بظلم وستم كه طلب زياده برحق است في اربع وعشرين من الابل فما دونها من الغنم من كل خمس شاة در بيست وچهار از شتران واز انچه پايان است از هر پنج شتر يك شاة است من الغنم بيان شاة است كه مقدم آمده وگفته مى توان تقرير معنى چنين كرد در بيست وچهار شتر واز انچه كمتر ازان هست صدقه وى از غنم از هر پنج شترى يك است وذكر شاة براى تاكيد است فاذا بلغت خمسا وعشرين الى خمس وثلثين پس وقتى كه برسند شتران بيست وپنج عدد را تا سى وپنج ففيها بنت مخاض انثى پس واجب دران بنت مخاض است كه ماده است واذا بلغت ستا وثلثين الى خمس واربعين ففيها بنت لبون انثى وهرگاه برسند سى وشش را تا چهل وپنج پس واجب دروى بنت لبون است كه ماده است فاذا بلغت ستا واربعين الى ستين ففيها حقة طروقة الجمل وهرگاه برسند چهل وشش را تا شصت پس دروى حقه است كه فربه شده شتر يعنى بجاى رسيده كه شتر نر بروى بجهد آن ناقه ايست كه بچهار سال رسيده باشد فاذا بلغت واحدة وستين الى خمس وسبعين ففيها جذعة وقتى كه برسند شصت ويك تا هفتاد وپنج پس دروى جذعه است فاذا بلغت ستا وسبعين الى تسعين ففيها بنتا لبون پس وقتى كه برسند هفتاد وشش را تا نود پس واجب دران دو بنت لبون است فاذا بلغت احدى وتسعين الى عشرين ومائة فيها حقتان پس وقتى كه برسند نود ويك را تا صد وبيست پس دروى دو حقه است طروقتا الجمل هر دو كوفته شده شتر باشد فاذا زادت على عشرين ومائة ففي كل اربعين بنت لبون پس وقتى كه زياده شوند شتران بر يكصد وبيست پس در هر چهل شترى

طعام كه باعث سوگندهاى اهل واصحاب آن شد واين يمين يا تعليد بود يا تقييد كه مراد داشته كه دراين ساعت نمى خورم يا بمجرد آن خورد وكه آنحضرت فرموده است هركه سوگند خورد براى امرى ودرغير آن خيرى پس بايد كه بگذاند آن خير را وكفارت دهد براى يمين خود وتحقيق ابو بكر رضى الله عنه كفارت داده باشد اگر نزول آيه كفارات پيش ازين شده فاكلوا منها الخ پس خورد ابو بكر از آن بتقييد بيان است اهل سهايل را فحملها الى النبى پس برداشت آن را براى عرض ابن كرامت كه ظاهر شده بر دست وى بامر شريف بسوى پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم ودر رواية ديگر آمده فرستاد آن را پس مراد از حمل رسانيدن است فاصبحت عندنا پس صبح كرد آن لقيه طعام نزد آنحضرت وكان بيننا وبين قوم عقد فمضى الاجل وبود ميان ما وميان قومى پيمان ودر عدة آشتى پس گذشت مدت آن واما ان يؤدوا الينا ما نفذ فنقض عدتنا اثنى عشر رجلا من كل حى رجل منهم فاستدرأ ما بيمان ما پس جدا كرد ازما ايشان دوازده مرد از هر قبيله يكى ازايشان پس جمع شد نزد او ازدوده مرد كه باهر مرد گروهى از مردم بودند وگويند بعضى نسخ غفرنا بدلها شاة وابن عريف يعنى نشانده وكارگذار قوم گردانيديم وهازده مرد را ودر بعضى فقرنا بفاء خفيفة فان از قرى يعنى نيافت واللہ اعلم كم من كل حى منهم خدا داناتر است كه چقدر مرد بود ند باهر دو فاكلوا منها اجمعون پس خوردند ازان پس مانده طعام هر تيره كه آمده بودند ازين كثرت او كما قال بانچنانست كه گفته است عبد الرحمان تنگ كرده ابو عثمان در خصوص ابن عبارات كه بعينها مقصود عبد الرحمان است يا تعبير متقاوتست

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الاذان

در لغت مصدر است چون تاذين يعنى اعلام ودر شرع اعلام مخصوص است بالفاظ مخصوصه معلومه كه مشتمل بر خبر اطلاع بعبادت خاص ودر ستگارى باتقديم وتاخير اصول مسايل معتبره

باب بدء الاذان

وذكر ابتداى مشروعيت اذان در بعضى احاديث آمده آنحضرت شنيدند كلمات اذان را شب اسرا ودر بعضى آنكه آنحضرت امور شدند بان وقتيكه فرض شد نماز ولكن جمع كردن ابن احاديث بحكم اهل تنقيد صحيح نشده وجزم كرده اند باينكه آنحضرت تا زمانيكه رؤيا ى اذان ابتدائى فرو نيست نماز نكرده بعد ازانكه بحضرت رؤيا واقع شد شادمان ورسالت جناب آنحضرت بوجه مشاهده ابن عمر ثابت ومشهور است كه ثبوت آن بخواب عبد الله بن زيد انصارى بيست عدد ديدن

كه زياده بر يك صد و بيست هست يك بنت لبون في كل خمسين حقة و در هر پنجاه زياده يك حقه است باين روايت اخذ كرد شافعي كه در زياده از صد و بيست مدار حساب بر اربعينات و خمسينات مي نمايند و نزد حنيفه بعد ازين استيناف فريضه است كه در پنج شتر زياده يك غنم هست پس در يكصد و بيست و پنج شتر دو حقه است و يكشاة و على هذا قياس زياد تها و من لم يكن معه الا اربع من الابل فليس فيها صدقة و كسي كه نيست باوي مگر چهار شتر پس نيست واجب در وي صدقه الا ان يشاء ربها مگر آنكه خواهد صاحب آن چهار شتر صدقه تطوع فاذا بلغت خمسا من الابل ففيها شاة پس وقتي كه برسد پنج شتر را پس در وي يكشاة است و في صدقة الغنم في سائمتها اذا كانت اربعين فما فوقها شاة و زكوة در گله كوسفند كه بچراگاه روند وقتي كه باشند چهل تا يكصد و بيست يك گوسفند است فان زادت واحدة على الاربعين و مائة الى ما تتين ففيها شاتان پس وقتي كه زياده شوند بر صد و بيست تا دو صد پس در وي دو راس غنم است فاذا زادت على مائتين الى ثلثمائة ففيها ثلث شياة پس وقتي كه زياده شوند بر دو صد تا سه صد پس در ان سه راس غنم است فاذا زادت على ثلثمائة ففي كل مائة شاة شاة پس وقتي كه زياده شوند بر سه صد پس در هر صد شاة يكشاة است فاذا كانت سائمة الرجل ناقصة من اربعين شاة واحدة فليس فيها صدقة پس وقتي كه باشند بچراگاه رفتگان كمتر از چهل پس نيست در آن صدقه الا ان يشاء ربها مگر آنكه خواهد صاحب آن صدقه تطوع و في الرقة ربع العشر و واجب در نقره چهل و يك است نقره بكسر را و فتح قاف مخففة اصل او ورق است بمعني نقره چنانكه عدة در وعداست فان لم يكن الا تسعين و مائة فليس فيها شيء پس اگر نباشد در ايم نقره مگر يكصد و نود پس نيست در آن چيزي واجب از زكوة الا ان يشاء ربها مگر آنكه خواهد صاحب مال كه بدهد صدقه نفل **باب** لا يؤخذ في الصدقة هرمة و لا ذات عوار و لا تيس الا ما شاء المصدق در بيان آنكه گرفته نشود در زكوة هواشي سال و عيب دار و ناقص كه در ميانگي نباشد و گرفته نشود نر بزرگ آنكه خواهد صدقه ستان از هر يك اين اقسام و مصلحتي بيند در ان نوار بضم نون معلوم بيخ دندانست تيس بفتح شناة تحتيه و سكون و صدق نون **حدثنا** محمد بن عبد الله قال حدثني ابي قال حدثني ثمامة انه انس احدثه ان ابا بكر كتب له صدقة التي امر الله رسوله و لا يخرج في الصدقة هرمة و لا ذات عوار و لا تيس الا ما شاء المصدق **باب** اخذ العناق في الصدقة در حكم گرفتن بزغاله در صدقه عناق بفتح عين مهمله و نون و آخر قاف **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري ح و قال الليث حدثني عبد الرحمن بن خالد عن ابن شهاب عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود ان ابا هريرة قال قال ابو بكر و الله لو منعوني عناقا كانوا يؤدونها الى رسول الله صلى الله عليه وسلم لقاتلتهم على منعها گفت ابو بكر صديق رضي الله عنه سوگند خدا اگر باز دارند مرا از بزغاله كه آنرا ادا ميكردند بسوي پيغمبر خدا البته جنگ ميكنم ايشانرا بر باز داشتن آن و ظاهر آنست كه بطريق تشديد و مبالغه واقع شده چنانكه در بعضي روايات ديگر عقال بعير آمده و الله اعلم قال عمر فما هو الا ان رايت ان الله قد شرح صدر ابي بكر للقتال فعرفت انه الحق گفت عمر پس نيست اين همه جز بر قتال بگاه آنكه ديدم كه بتحقيق خدا گشاده سينه ابي بكر را بجنگ و تردد وي او را و حقانيت آن نمانده پس دانستم كه تحقيق همين حق است **باب** اخذ البعير على البعير باجزاء و ديگر جانور در ماسبق گذشته مقصود اينجا همين جزء لو منعوني عناقا قابل وده است اين جزء را خبر را و خلي در ين باب بانه نمي شود مگر تصريح باينمعني از محرم **باب** لا يؤخذ كرائم اموال الناس في الصدقة در بيان آنكه گرفته نميشود نفائس اموال مردم در صدقه از هر صنف كه باشد **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن شعبة ان يسطام قال حدثني زيد بن وهب قال حدثنا معاذ بن العلاء عن القاسم عن ابي امامة عن عبد الله بن عبد الله بن عتبة عن ابي مسعود عن ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لما بعث معاذا الى اليمن

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

عمر طلال را و خبر دار انحضرت را پيش از خود بيمبر فرستاد و او را پيشي بر ديگران فضيلت يا بايد كلا سند مرد او صعيف طبراني آمده كه ابا بكر صدقات پيغمبر ديد و ما قبض شد و در وسط عمر است كه ديد ان آن [illegible] مرد و بعضي بعد چهارده و تصريح كرده و گفته اند حكمت در اعلام مردم باين بعضي انسان پيغمبر اعلام بزرگي وي صلي الله عليه و آله و سلم و بلند شدن ذكر و صيت بزبان ديگران تا سنوي تر باشد اعوان او و محترمتر و برباشد شان او او و چون اذان بمشورت صحابه و بدين رويا و تقرير انحضرت صورت شد شبه بناقوس و شبه بلند شدن با موافقت و عدم تركل و رخصت دران شبه پيدا گرديد انچه است كه جمهور قايل بسنت موكده اند و بعضي مستحب و جوب بهمين است ظاهر قول مالكيه و روايتي از احمد و مختاري از بعضي علما كه شنيدن اذان بوحي است و بجزاب و مرويست كه چون عمر رضي الله عنه اذان بلال شنيد گفت بخدا كه اين آن است كه بمن وحي شده است و بعد از ان بلال شنيد بيت باقي را و وي حكايت كرد و اين سخن كه ميرسد بلال آنحضرت را باذان پيش از اگاه خبر دهد او را و احمد بن زيد بن عمر و بن نفيل را بخواب و بعد از ان بهشت رفتن گفت ابن اسحاق و ابن حبان در صحاح حكم كرده اند باينكه اذان آسماني و ديگر كسي را توقف و اهمال در مضمار حكم گنجايش نيست و قول الله تعالى ايها الذين آمنوا اذا نودي للصلوة من يوم الجمعة الآية چون اذان گفته شود بروي نماز روز جمعه پس سعي كنند بسوي نماز و ذاته اي جمعه نيز در ديد بلال **حدثنا** عمار بن ميسرة قال حدثنا عبد الوارث بن سعيد قال حدثنا خالد عن ابي قلابة عن انس قال ذكروا النار و الناقوس فذكروا اليهود و النصارى فامر بلال ان يشفع الاذان و ان يوتر الاقامة قد كان يشفع الاذان و الاقامة في زمان النبي صلى الله عليه وسلم و بعضي صحابه براي اعلام نماز آتش را كه برافروزند در جاي

الجزء الثالث شیخ الاسلام | کتاب الاذان

برای سجود فامر بلالا ان ینشفع الاذان پس امر کرده شد یعنی فرمود آنحضرت بلال را که جفت کند اذان را و الفاظ آن را دوبار گوید و ان یوتر الاقامة و اینکه طاق کند اقامت را و یکان گوید کلمات آن را و تحقیق آن عنقریب در باب آن مذکور شود **حدثنا** محمد بن غیلان بفتح معجمه قال حدثنا عبد الرزاق ابن همام قال اخبرنا ابن جریج عبد الملک قال اخبرنی نافع ان ابن عمر کان یقول کان للمسلمین حین قدموا المدینة یجتمعون بود ابن عمر میگفت بودند مسلمانان وقتیکه قدوم آوردند مدینه را فراهم میآمدند فیتحینون الصلوٰة پس اندازه میکردند وقت نماز را بآنکه بیایند در آن برای نماز لیس ینادی لها احد پس ندا کرده شود برای نماز فتکلموا یوما فی ذلک پس سخن کردند بعضی با بعضی در مشورت روزی در این باب فقال بعضهم اتخذوا ناقوسا مثل ناقوس النصاری پس گفتند بعضی صحابه بگیرید ناقوسی را مانند ناقوس ترسایان وقال بعضهم بل بوق مثل قرن الیهود و گفتند بعضی بلکه بگیرید بوق مانند شاخ میهود که میدمند در آن بوق نای بزرگ **الخبر** و میدمند شود در آن عام است از شیخ قرن فقال عمر اولا تبعثون رجلا ینادی بالصلوٰة پس گفت عمر رضی الله عنه آیا میگیرید مذا ناقوس و بوق را و برنمی انگیزید مردی را که ندا کند نماز فقال رسول الله پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یا بلال قم فناد بالصلوٰة ای بلال برخیز پس ندا کن بنماز ظاهر آنست که مراد اینجا مجرد آواز کردن و آگاه ساختن است بحضور وقت نه اذان شرعی بحکم خاص که آن بروایای عبد الله بن زید بعد ازین است و سیاق حدیث ابن زید که اخراج کرده آن را ابن خزیمه و ابن حبان مانند حدیث ابن عمر دلالت دارد بران چه در آخر آن حدیث است پس در اثنای آنکه ایشان بر خیال بودند مذکور شد عبد الله بن زید ندا را پس ذکر کرده رؤیا را الحدیث و ابن سعد در طبقات آورده که ندا میکرد بلال بنماز بلفظ الصلوٰة جامعة **باب** الاذان مثنی کلمات اذان مثنی و کلمات اقامت مثنی چنانکه قدری پیش ازین گذشت بیانی و تاکید اول حدثنا سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن سماک بن عطیة بکسر سین مهمله و تخفیف میم و فتح عین مهمله و تشدید تحتیه عن ابی جحیفة عن ابی قلابة عن انس قال امر بلال ان یوتر الاذان و یوتر الاقامة **الا الاقامة** امر کرده شد بلال که جفت گوید الفاظ اذان را و طاق گوید کلمات اقامت را مگر انکه کلمه قد قامت الصلوٰة را که آن را جفت گویند اقامت اول یعنی مجموع الفاظ که شروع است نزد قیام بنماز برای اعلام حاضرین طاقست ثانی قول مخصوص است الا انجا که باید دانست که کلمه توحید در آخر اذان و اقامت باتفاق مستثنی است ازینحکم که هر یکبار گوید و دیگر چهار بار است نزد ما در اول هر دو جا و نزد شافعی و احمد در اذان دو و در اقامت

پیغمبر خدا هر گاه فرستاد معاذ بن جبل را بر اهل یمن و قاضی گردانید او را فرمود که صدقات بگیرد و قال انک تقدم علی قوم اهل کتاب فرمود تو قدوم می آری بر مردمی که اهل کتاب اند که توریت است یعنی در گفتگو اهتمام خواهی کرد که ایشان از جهال کافران نیستند فلیکن اول ما تدعوهم الیه عبادة الله پس گو باشد نخستین چیزی که میخوانی ایشان را بسوی آن معرفت خداست عبادت اینجا بمعنی معرفت است چنانکه در قول خداوند تعالی و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون و یقرب منه ما بعد آن قوله اذا هم قوم الله فاعبدوا معه ان الله قد فرض علیهم خمس صلوٰة فی یومهم و لیلتهم پس وقتیکه بشناسند خدا را پس بشناسند چون او را ایشان را که تحقیق خدا فرض کرده است بر ایشان پنج نماز در شبانه روز ایشان اهل کتاب نجاز میکردند اما پنج نماز خاصه این امت مرحومه است فاذا فعلوا فاخبرهم ان الله قد فرض علیهم صدقة تؤخذ من اموالهم و ترد علی فقرائهم پس وقتیکه کردند پنج نماز پس خبر ده ایشان را که تحقیق خدا واجب کرده است بر ایشان زکوة را که گرفته میشود از اموال غنیای ایشان و کرده میشود بر فقرای ایشان فاذا اطاعوا بها فخذ منهم و توق کرائم اموال الناس پس وقتیکه اطاعت کنند بصدقه گیر از ایشان و بترس از انکه بزرگیری از مالهای نفیس و عزیز مردم صاحب مال اگر گوئی فرستاد معاذ را بعد از فرضیت حج در روز عرفه چرا اینجا ذکر نیافته جوابش گفته اند که دریں روایت اختصار از بعضی روات رفته یعنی گفته اند که اهتمام نماز و زکوة بیشتر است ازینجهت افضلیت نماز و دشوار بودن آن بسبب دوام و صعوبت زکوة بر نفوس هم ازین جهت در کتاب مجید مکرر واقع شده فان تابوا و اقاموا الصلوٰة و آتوا الزکوة فاخلوا سبیلهم **باب** لیس فیما دون خمس ذود صدقة نیست در شتران که کمتر از پنج شتر اند صدقه ذود را بر مفرد و جمع مذکر و مونث اطلاق آورده هم ازین جهت اضافت کرده خمس را بآن **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن محمد بن عبد الرحمن بن ابی صعصعة المازنی عن ابیه عن ابی سعید الخدری ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لیس فیما دون خمس ذود من الابل صدقة فرموده نیست در چیزی که کمتر از پنج و سق است از خرما صدقه و لیس فیما دون خمس اواق من الورق صدقة و نیست در چیزی کم از پنج اواق که دویست درم است از نقره صدقه و لیس فیما دون خمس ذود من الابل صدقة و نیست در آنچه کم از پنج شتر است صدقه **باب** ذکر البقر و ما جاء فی زکوة البقر و ما جاء فی زکوة از جنس گاو و آنچه وارد شده درین ماده و قال ابو حمید قال النبی صلی الله علیه وسلم لاعرفن ما جاء الله رجلا منکم لقاها حاملا یوم القیامة بر آینه شناسم آمدن مردی خدا را بگاوی که مراو را آواز است و این در باب کسی است که زکوة گاو ندا داده و در قیامت معاقب میشود بآن جؤار بضم خاء معجمه و فتح واو و بعد از آن همزه آوازگاو است و یقال خوار مولف میگوید بجای خوار جوار بضم جیم و همزه نیز میگویند و هر دو بیک معنی است یجأرون یرفعون اصواتهم کما جاء فی البقرة این آیت چنانکه عادت مولف است برای تفسیر لفظ غریب ایراد کرده است یعنی بجارون که در قرآن در سورهٔ مومنون واقع شده بمعنی یرفعون است یعنی بلند میکنند آوازهای خود را چنانکه بلند میکند گاو آواز را **حدثنا** عمر بن حفص بن غیاث قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش عن المعرور بن سوید عن ابی ذر قال انتهیت الیه یعنی النبی صلی الله علیه وسلم قال والذی نفسی بیده او قال والذی لا الٰه غیره او کما حلف ما کانت ابو ذر رسید من بسوی او سوگند خورد بآنکه غیر از او معبودی نیست یا فرمود سوگند بکسی که ذات من در دست قدرت اوست یا فرمود سوگند بکسی که نیست هیچ معبودی بحق جز وی یا چنانچه سوگند خورده ابو ذر شک در سوگند آنحضرت کرده ما من رجل تکون له ابل او بقر او غنم لا یؤدی حقها الا اتی بها یوم القیمة نیست هیچ مردی که میباشد مردی را شتر یا گاو و یا بز و در حالیکه ادا نکرده زکوة آنرا مگر آورده شود آنروز بآن شتر و گاو و بز در وقت قیامت اعظم ما تکون بامنه بزرگ تر چیزی که میباشد آنها را قط و قد احفوها بالمناسم میکنند بسمهای خود آنچه سم دارد مانند شتر تنطحه بقرونها و میزند او را بشاخهای خود آنچه شاخ دارد چنانکه گاو و بر کلما جازت اخراها ردت علیه اولاها هر گاهی که میگذرد دوم گیری ازان بازمی آید بر دی نخستین آنها حتی یقضی بین الناس

فتح الباری شرح صحیح البخاری

تا آنکه تمام کرده میشود حساب میان مردم رواه بکیر عن ابی صالح عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم مقصود و مولف رح از ایراد این حدیث ابی هریره آنست که چنانچه صدقه که گاه از ابوذر مرویست از ابی هریره نیز روایت کرده اند **باب** الزکوة علی الاقارب در بیان صرف زکوة بر خویشان وصله رحم وقال النبی صلی الله علیه وسلم لجران اجرالقرابة والصدقة فرمود و مغیر خدا رحمت کناد خدا بر وی مرانیکس را که صرف میکند بر خویشان فرمود ثواب است ثواب رعایت خویشی و ثواب صدقه **حدثنا** عبدالله بن مسلمة قال اخبرنا مالك عن اسحق بن عبدالله بن ابی طلحة انه سمع انس بن مالك یقول کان ابو طلحة الانصاری یقال له بالمدینة کان نخل میگفت انس بود ابو طلحه بیشتین انصار که بمدینه بود نداز روی مال که از نخل خرماست وکان احب امواله الیه بیرحاء و بود دوست ترین مالهای او بیرحاء نام باغ است و در تحقیق این لفظ و معانی اختلاف بسیار است مراد اینجا باغیست وکانت مستقبلة المسجد و بود آن باغ مقابل مسجد و نزدیك بآن وکان رسول الله صلی الله علیه وسلم یدخلها ویشرب من ماء فیها طیب و بود و آن حضرت که میدرآمد آن باغ را و میخورد از آبهای شیرین که دران باغ بود قال انس فلما انزلت هذه الایة لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون گفت انس پس وقتی که نازل شد این آیت که هرگز نمیرسید نکوئی را که رحمت و رضا یابهشت است تا آنکه انفاق کنید در راه خدا از آنچه دوست میدارید از مال و جاه و فراغت مومن و در باختن جان و رجما وقام ابوطلحة الی رسول الله صلی الله علیه وسلم استاد ابوطلحه نزد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی فقال یا رسول الله ان الله تبارك وتعالی یقول لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون وان احب اموالی الی بیرحاء پس گفت ای پیغمبر خدا بتحقیق خدای بزرگ میفرماید لن تنالوا البر حتی تنفقوا الآیة و بتحقیق دوست ترین مالهای من بسوی من این باغ است وانها صدقة لله ارجو برها وذخرها عند الله و بتحقیق این باغ صدقه است در راه خدا امیدوارم نکوئی ثواب آنرا و ذخیره بودن آن نزد خدا که اجر آن را در آخرت بمن عطا کند فضعها یا رسول الله حیث اراك الله پس بگذار ای رسول خدا آنجا که نماید ترا خدا قال فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم بخ ذلك مال رابح گفت انس فرمود پیغمبر خدا شاباش دهی تو این طلی سود کننده است بخ کلمه ایست که نزد رضا و ستایش میگویند وگاه مکرری آرند برای تاکید و مبالغه در مدح وقد سمعت ما قلت و تحقیق شنیدم چیزرا که تو گفتی وانی اری ان تجعلها فی الاقربین و من صلاح می بینم ترا که بگردانی تو آنرا صدقه در خویشان و قوم قریب خود فقال ابوطلحة افعل یا رسول الله پس گفت ابوطلحه چنین میکنم ای رسول خدا فقسمها ابوطلحة فی اقاربه وبنی عمه پس قسمت کرده داد ابوطلحه آنرا در خویشان و عم زاده های خود عطف خاص بر عام است حدیث دلالت کرد بر انکه انفاق اموال واجب آن بر خویشان اقرب بهتر است و انفاقی که در ذیل واقع شده عام است واجب و مستحب را تابعه روح متابعت کرده است عبدالله بن یوسف را روح بن عباده بصری از مالك قال یحیی بن یحیی واسمعیل عن مالك مال رابح ما یباع و گفت یحیی بن یحیی نیشاپوری و اسمعیل بن اویس هر دو از امام مالك رابح بیاء مثناة تحتیه و میم و جیم بجای رابح بموحده اسم فاعل از ربح ضد خسارة یعنی مالی که نزدیك است نفع آن میرسد صاحب آنرا هر روز بی تکلف انتظار پوشیده نماند که ترجمه صحیح در صرف مال زکوة بر خویشان است و حدیث دلالت نکرد که ابوطلحه از وجه زکوة صرف کرده بلکه ظاهر در صدقه تطوع است و گرمائی وجه او جواب داده اند که مولف چنانکه عادت اوست مصرف مال زکوة را قیاس بر تصدق مصارف نفل کرده و فیه تابعه **حدثنا** ابو عاصم قال اخبرنا ابن جریج قال اخبرنا محمد بن جعفر بن ابی کثیر قال اخبرنی زید بن اسلم عن عیاض بن عبدالله عن ابی سعید الخدری قال خرج رسول الله صلی الله علیه وسلم فی اضحی او فطر الی المصلی ثم انصرف فوعظ الناس وامرهم بالصدقة گفت ابو سعید بیرون آمد آن حضرت در عید اضحی یا عید فطر

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

ترجیع نیامده و در اذان بلال که قدوه مؤذنان است عاقبان این امر مکتوم که وی نیز در مسجد شریف اذان میگفت و مسجد که مرفوق مسجد قبا بود نیز مذکور نشده و مرویست که اباء محذورة که دشمن سیدعالم صلی الله علیه وسلم بود بعد باز پس از اسلام آوردن آن حضرت را پیش از اسلام ها شد باز چون اسلام آورد امر کرد آنحضرت او را باذان و چون رسید باخر دوره کلمات شهادت را پست کرد آواز خود را بجهت حیا از قوم خود پس فرمود او را باز گو و در از کن بآن آواز خود را و روایت کرده طبرانی حدیث ابی محذوره را بی ذکر ترجیع و شفع در حدیث باب عام است از مثنیه و ترجیع و ظاهر مذهب امام احمد عدم ترجیع است و از وی منقول است که گفت رجوع کرد آنحضرت از اذان ابی محذوره پس مقرر داشت بلال را بر اذان عبدالله بن زید **حدثنا** محمد بن سلام قال حدثنی عبدالوهاب الثقفی قال حدثنا خالد الحذاء عن ابی قلابة عن انس بن مالك قال ذکروا النار او الناقوس گفت انس هرگاه بسیار شدند مردم نماز گزار رقال تا کید است قال اهل الرای کی وقت بعلمی وقت الصلوة لیتحین بعرفونه ذکر کردند صحابه با آنحضرت که علامت کنند وقت نماز را بچیزی که نشناسد بآن فذکر لهم البوق من یهود فقال هو من امرهم و بوق از یهود است فذکر الناقوس من امر النصاری فلم یجبه پس ذکر کردند ناقوس را از نصاری پس جواب نداد ایشان را فانصرفوا و برگشتند ناقوس را از امر نصاری فذکر لهم القنع من امر الیهود فلم یجبه پس ذکر کردند قنع را از امر یهود پس جواب نداد ایشان را فانصرفوا و برگشتند فقام عبدالله بن زید وهو مهتم لهم فاری الاذان فی منامه پس برخاست عبدالله بن زید و او اندوهناك بود بسبب ایشان پس دیده شد اذان در خواب او فغدا علی النبی صلی الله علیه وسلم فاخبره پس صبح کرد بر پیغمبر خدا پس خبر داد او را بخواب خود فقال انها لرؤیا حق گفت پیغمبر خدا بدرستی که این خواب حق است ان شاء الله فقم مع بلال فالق علیه ما رای فلیؤذن به فانه ارفع صوتا منك پس برخیز با بلال پس بیفکن بر او آنچه را که دیده است پس باید که اذان گوید بآن پس بدرستی که او بلند آواز است از تو فقمت مع بلال فجعل یلقیه علیه و برخاستم با بلال پس میافکندم بر او آنرا و او اذان میگفت فسمع بذلك عمر بن الخطاب وهو فی بیته فخرج یجر رداءه پس شنید باین عمر بن خطاب و او در خانه خود بود پس بیرون آمد میکشید چادر خود را یقول والذی بعثك بالحق یا رسول الله لقد رایت مثل الذی رای فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم فلله الحمد و میگفت قسم بآن کسی که فرستاد ترا بحق ای رسول خدا بتحقیق دیدم مثل آنچه را که دید فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم فلله الحمد پس گفت رسول خدا صلی الله علیه وسلم پس مر خدا را ست حمد **حدثنا** عبدالله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبدالله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان یجعل اصبعیه فی اذنیه و پیغمبر خدا میکرد دو انگشت خود را در دو گوش خود وقال بلال ان یشفع الاذان وان یوتر الاقامة در بعض روایات استثناء لفظ قد قامت مذکور نیست و باین نسبت کرده است امام مالك که گذشت و معنی این لفظ نیز جز بکمیا بنیست و لیکن مطلق محمول بر مقیدی باشد و عمل اهل مدینه معارض است بعمل اهل مکه با آنکه با ایشان حدیث صحیح است **باب** الاقامة واحدة الا انه قال قد قامت الصلوة کیفیت است تکرار نکنند آن را الا قوله قد قامت الصلوة که مکرر گوید آن را و همچنین تکبیر را اول اقامت و ثانی است مذهب ائمه ثلثه بحدیث انس و نخواندن از حدیث ابن عمر نزد امام ابوحنیفه و ثوری و ابن مبارك اقامت مانند اذان است در ترجیع و تکبیر و تثنیه سایر کلمات و افراد کلمه توحید بحدیث عبدالله بن زید که اصل است و درین باب و در ان حدیث بعد ذکر کلمات اذان غیر مسعود گفته وکذا الاقامة و صحیح تر در ترجیح آنست که گفته ابن زید و اذان آنحضرت یعنی اعلام می بجهت نماز خواندن و اقامت بجهت ابی محذوره که گفت تعلیم کرد مرا آنحضرت اذان فوزده کلمه است الله اکبر الله اکبر الحدیث و اقامت هفده کلمه الله اکبر الله اکبر الی آخره و در هفده تثنیه و ترجیع شهادتین جمله تین و قدقامت است و این مستند ابن مسعود است و در حکایت تکرار از حدیث انس

و اشیاء طحاوی گفته متواتر آمده انما خبا از بلال که وی تثنیه میکرد اقامت را الا انکه مروی از ابراهیم نخعی مرویست

عن الاعرج عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا نودي للصلوة ادبر الشيطان له ضراط فرمود چنانکه اذان گفته می شود برای نماز پشت میدهد شیطان و میگریزد بحالی که مراورا تیزابیست حتی لا یسمع التاذین یعنی تا نشنود اذان را نظاهر بحال قصد می برآرد آواز را تا مشغول دارد او را از شنیدن اذان یا بجهت استخفاف چنانچه شیطان کند بعضی را که نماز نمیکند یا بقصد که مؤذن شب همی کند بجای طهارت که مناسب نماز است و تحمیل که شدت خوف باعث باشد بر خروج این آواز یا بی قصد و این هم برتقدیریست که کلام بر حقیقت باشد چه شیطان جسمی است متغفن می اگر بیرحمه بزاید عجب نباشد و بعضی گفته شبیه داده شده فاضل گرداینده شیطان خود یا از شنیدن اذان یا آواز که گریه میکند گوش ماوباد میدارد از شنیدن جزآن و تعبیر بضراط برای تقبیح و تشنیع است و مراد شیطان ابلیس است یا هر متمردی از جن و انس و در حدیث دلیل است بر استحباب رفع صوت باذان و کراهت خروج از مسجد بعد اذان فاذا قضی النداء اقبل پس چون تمام کرده شود اذان باز پس می آید شیطان حتی اذا ثوب بالصلوة ادبر تا آنکه دوتو کرا اعلام ثانی کرده شود بناز باز پشت میدهد و میگریزد و مراد تثویب در بخاری و جمهور اقامت است بجهة انکه مشارف دوران زمان میان اذان و اقامت چیزی دیگر نبود یا بجهت انکه مذکور آنرا باز اقبال بنجاهین دو بار است یا نظر بروایه مسلم فلما سمع الاقامة ذهب حتی اذا قضی التثویب اقبل تا آنکه وقتیکه تمام کرده شود اعلام مجدد با پیش می آید حتی یخطر بین المرء ونفسه تا حایل گردد میان مرد و نفس وی و در وسوسه می اندازد او را یقول اذکر کذا اذکر کذا میگوید یاد کن چنین یاد کن چنین لما لم یکن یاد میدهد چیزی را که نبود که یاد نبوده باشد آن را حتی یظل الرجل لا یدری کم صلی تا آنکه نمیداند که چند رکعت گزارده گویند حکمت در کمین شیطان از اذان و اقامت نماز و ذکر و تلاوت قرآن آنست که حق تعالی در آواز اذان عظمتی چنین نهاده که او را در خوف و رعب می اندازد و باین فضیلتی است که بآن اختصاص بخشیده اذان را یا آنکه اذان از عجب و ریا و غفلت عاریست بخلاف نماز که بسبب عمل آن منغلف عجب و ریاست و قرآن نیز همچنین است یا آنکه اذان اعلام با فضل اعمال است با نقاضی که از فضل ذکر اند که کم و زیاده نمیشوند بتقصیر راه ندارد و بلکه واقع میشود و بروفق امر مجملا نماز که واقع میشود و با غلب تفریط و تقصیر در و فاجمیع انچه امر کرده شده در آن پس راه می باید جست از مقصر تا اعلم فایده سخن کرده اند در آنکه آنحضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بنفس نفیس خود اذان گفته است یا نه در حدیث ترمذی آمده است که آنحضرت اذان گفت و ربیعه فرمود و نماگذارد با صحابه بر مرکب بجای که آسمان از بالای سر بدید و سیلاب از پائین و بعضی این را تاویل میکنند که مراد امر بادا این است و این روش استعمال در کلام عرب بسیار است و اختلاف کرده اند که اذان افضل تر است یا امامت

بسوی نماز گاه عید پیاده از نماز برگشت و بمیدگرد و مردم را وعظ فرمود و ایشانرا بصدقه داد و گفت ایها الناس تصدقوا پس فرمود ای مردمان صدقه کنید و در راه خدا فرمان علی النساء فقال یا معشر النساء تصدقن فانی رایتکن اکثر اهل النار پس گذشت بر سر زنان و فرمود ای گروه زنان صدقه دهید تحقیق من دیده ام شمارا که بیشترین اهل دوزخید فقلن بم ذلک یا رسول الله پس گفتند زنان بچه چیز مستحق این همه عقوبت هستیم بایشان قال تکثرن اللعن وتکفرن العشیر فرمود بسیار میکنید لعنت برانکه بناید کرد و کفران نعمت شوهر میکنید ما رایت من ناقصات عقل ودین اذهب للب الرجل الحازم من احدکن یا معشر النساء ندیده ام از جمله کم خردان و کم دینان بر مرد دور هم خرد و هوشیار را از یکی از شمایان ای گروه زنان تدا نصرف فلما صار الی منزله جاءت زینب امراة ابن مسعود تستاذن علیه پستر برگشت آن حضرت از مصلی و بخانه آمد بمنزل شریف خود آمد زینب زن ابن مسعود بحالی که طلب اذن در آمدن بخانه میکند فقیل یا رسول الله هذه زینب پس گفته شد ای رسول خدا این طلبگار اذن زینب است فقال ای الزیانب پس فرمود کدامین زینبهاست فقیل امراة ابن مسعود قال نعم ایذنوا لها فاذن لها پس گفته شد زن ابن مسعود است فرمود آری و راست و دستوری دهید مر او را پس در آمد پس دستوری داده شد او را فقالت یا رسول الله انک امرت الیوم بالصدقة گفت ای رسول خدا بتحقیق تو فرموده امروز بصدقه دادن وکان عندی حلی لی فاردت ان اتصدق به و بود نزد من زیوری مرا پس خواستم که تصدق کنم آنرا فزعم ابن مسعود انه وولده احق من تصدقت به علیهم پس گفته است ابن مسعود که تحقیق او فرزندان او سزاوارتر کسانی اند که تصدق کنم بآن زیور بر ایشان قال فقال النبی صلی الله علیه وسلم صدق ابن مسعود زوجک وولدک احق من تصدقت به علیهم گفت ابو سعید خدری حاضر بوده در بیوت یا شنیده باشد از صاحب قصه پس فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی راست گفت ابن مسعود شوهر تو فرزندان تو سزاوارترین مردمانند که تصدق کنی تو بآن علی برایشان نحن در تطبیق حدیث بر جمله مانند مذکور در حدیث سابق است بدانکه بمذهب امام شافعی رواست که زن وجه زکوة تا بشوهر فقیر بدهد و حجت گرفته همین حدیث امام ابو حنیفه و امام مالک و امام احمد بروایتی منع کرده اند زکوة واجب را بشوهر فقیر و گفته اند که این حدیث و حدیثی که در باب آینده تصرف زکوة بر زوجه است بحسب سیاق ناظر در صدقه نفل است چنانکه جزم کرده است باین سخنی نووی و صرف صدقه نفل رواست بر زوج و غیر او از فقرا

باب لیس علی المسلم فی فرسه صدقة

بر مسلمان در اسپ او زکاتی

حدثنا احمد قال حدثنا عبد الله بن دینار قال سمعت سلیمان بن یسار عن عراک بن مالک عن ابی هریرة قال قال النبی صلی الله علیه وسلم لیس علی المسلم فی فرسه ولا فی غلامه صدقة فرمود نیست بر مسلمان در اسپ او و غلام او زکوتی بدانکه شیخ المحدثین فی اوانه ابو الحجر شیخ عبد الحق اغاض الله علیه سحائب فضله و شرح سفر السعادة در تصحیح اینمقام کلامی مبسوط ایراد نموده که خلاصهٔ آن اینست که مراد اینجا اسپ و برده ایست که نه برای تجارت بود و اگر آماده برای تجارت باشد منظور در وی مال است و واجب است در وی زکوة نظر بعمومیت آن در حدیث ابی داود آمده که بود در رسول خدا صلی الله علیه وسلم امر میکرد ما را که برآریم صدقه را از هر چه میاریم برای بیع و نزد امام ابو حنیفه و زفر اگر اسپان یکاگاه علف میخورده باشند و در خانه علف میخورند اگر آماده تجارت نباشند واجب است در آن زکوة و مخیر است صاحب آن که هر سر اسپ دیناری دهد یا نظر بر قیمت او کرده از هر دویست درهم پنج درهم بستانند در حدیث دارقطنی و بیهقی از جابر آمده فی الفیل السائمة فی کل فرس دینار و در هدایه اینحدیث را باین لفظ روایت کرده فی کل فرس سائمة دینار او عشرة دراهم در شرح هدایه گفته

نسخه تصحیح شده بر مطابق اصل

رواه جعفر بن محمد عن ابيه عن جابر وهم بهذا يريد تاويل ان حديث كه در وجوب عشر از زكوة اسپان وارد شده گويد مراد بآن اسپان غازيان است كه اگرچه بيرون چراگاه دوانند زكوة درآن واجب نبود و هم چنين منقول است از زيد بن ثابت وقتي كه مروان بن عبد الملك مشورت كرد با صحابه در زكوة اسپ روايت كرد ابو هريره كه پيغمبر خدا فرمود صلى الله عليه وسلم نيست بر مسلم در اسپ او و بنده او صدقه پس مروان از زيد بن ثابت پرسيد يا ابا سعيد تو چه ميگوئي ابو هريره گفت عجب از مروان كه من حديث از پيغمبر خدا روايت ميكنم و با ما سعيد ميگويد كه تو چه ميگوئي پس زيد بن ثابت گفت صدق رسول الله صلى الله عليه وسلم مراد بآن اسپ غازيانست و نبود در زمان آنحضرت اسپي مگر براي غزا كذا في الهداية و فرموده هم در بدايه ميگويد كه تخيير ميان دينار و تقويم ما تورست از عمر بن خطاب رضي الله عنه مرويست كه ابو عبيده بن الجراح امير شام بود اهل شام بروي عرضه كردند كه ما را اسپ بسيار شده در زكوة آن بر ما واجب چيست ابو عبيده جواب نداد باز پرسيدند پس بنوشت بالاميرالمؤمنين عمر در جواب او نوشت تخيير كردان ارباب اسپان را اگر خواهند او اكنند از هر اسپ دينارى و اگر خواهند قيمت كنند و بدهند در مرويست در راهم چيز و راهم سيوطى در جمع الجوامع از عمر رضى الله عنه آورده گفت اى اهل مدينه خير و بهبود نبود در مالى كه زكوة داده نشود پس در اسپان عربى زده درهم ساخت و در ترمذى هشت رواه ابن جرير پس معلوم شد كه در اسپ تجارت زكوة است باتفاق و در اسپان غازه كه براى سوارى است نيست و در غير آن اگر سالم باشند نزد ابو حنيفه ثابت است و نزد غير ايشان نيست انتهى **باب** ليس على المسلم في عبده صدقة نيست بر مسلمان در برده او صدقه و زكوتى **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى بن سعيد عن حكيم بن عراك عن مالك عن ابيه قال حدثني ابو هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم ح وحدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا وهيب بن خالد قال حدثنا خصيف عن مالك عن ابيه عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ليس على المسلم في عبده ولا في فرسه صدقة فرمودنيست بر مسلمان در بنده او و نه در اسپ او صدقه و نه زكوتى **باب** الصدقة على اليتامى **در بيان** فضيلت صدقه كردن بر يتيمان **حدثنا** معاذ بن فضالة قال حدثنا هشام عن يحيى عن هلال بن ابي ميمونة قال حدثنا عطاء بن يسار انه سمع ابا سعيد الخدري رضي الله عنه يحدث ان النبي صلى الله عليه وسلم بتحقيق عطا شنيد از ابا سعيد خدري را كه حديث ميكرد كه تحقيق پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي جلس ذات يوم على المنبر فجلسنا حوله نشست آنحضرت يكروزي بر منبر و نشستيم ما گرد آن حضرت فقال ان مما اخاف عليكم من بعدي ما يفتح عليكم من زهرة الدنيا و زينتها پس فرمود به تحقيق از آنچه بترسم بر حال شما از پس خود چيزي است كه گشاده ميشود بر شما از حسن و بهجت دنيا و از اشياي كه پر ميكند خيرات را ميرساند شدن اموال خواند بود و قال رجل يا رسول الله او ياتي الخير بالشر پس گفت مردي اي رسول خدا آيا مي آيد نيكي با بدي يعني اموال دنيا كه نعمت اخروي است و منت نهاده بر آن موجب عقوبت و وبال خواهد شد صمت رسول الله صلى الله عليه وسلم پس خموش كرد پيغمبر خدا و جوابي نفرمود فقيل له ما شانك تكلم النبي صلى الله عليه وسلم ولا يكلمك پس گفته شد آمزرا چيست حال و كار تو كه سخن ميكنى آنحضرت را و سخن نميكند آن حضرت ترا گويا از جواب ندادن آنحضرت ناخوش و انديشند حاضران باين پرسش را فرا اينانه ينزل عليه ابو سعيد فرو گرفتي آنحضرت پس مسح التعرق الذي كان يسيل عنه و دوا ميشد عرقي كه روان بود از وي فقال اين السائل گفت ابو سعيد پس السائل آن حضرت از خود عرق را و فرمود كجاست پرسنده فكانه حمده انتهى كه خوش كرده او را يعني ازين پرسيدن و نشناخت وجه و اظهار خوشي چهره آن حضرت چنان

بن ابي صعصعة بصلات مفتوحات مدرس اولى كه ساكن است عمرو بن يحيى المازني ثم المدني ثقه است عمرو بن يحيى المازني ثم المدني يزار عمرو نون عن ابيه انه سمع ابا سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الخ گفت ابو سعيد سعد بن عبيد الرحمان راكه مي بيني خرما كه دوست ميداري گوسفندرا و البادية و صحرا را براي چرا بيرون عمر فاداه اكنت فاعلا فاطلت او با و بيتك پس چون باشي فرا گوسفندان خود و اطلاق جاه را مشك راعي است فاقمت للصلوة پس اذان گوئي نماز را فارفع صوتك بالنداء پس بلند كن آواز خود را باذان فانه لا يسمع مدى صوت المؤذن جن ولا انس ولا شيء الا شهد له يوم القيامة نمي شنود منتهاي آواز مؤذن را جن و نه انس و نه هيچ چيز از ملك و حيوان و نه خشت و سنگ مگر آنكه گواهي دهد بر براي وي روز قيامت بايمان و عبادت و فضل و كرامت و در حديث ديگر آمده شهادت ميدهد او را هر تر و خشك مداد هر چيز است مدى منتهي بيرون آمدن سيل نهايت آبي و ذكر مدى بجهة آنست كه آواز دور ميرسد شنيده ميشود و هم چنين گواهي دهد كه آمد از بهشت شنوده پس هر كه از شنيدن آواز بلند شنوده و بطريق اولى گواهي خواهد داد و سمع شهادت اشياء نزد ارباب تحقيق محمول بر حقيقت است و آيات و احاديث دال اند بران صرف آن از ظاهر گرفتن فاسد است عارف روم در مثنوي ميفرمايد

مثنوي

فلسفي منكر شود از نكر و ظن	گوش خود را بر بندد از سخن
فلسفي گويد مقولات دوتن	معقول ز طبع جمادات برون
فلسفي كو منكر اين خانه است	از حواس اوليا بيگانه است
نطق آب و نطق خاك و نطق گل	هست محسوس حواس اهل دل

و سر دين شهادت است هر كه جعل شاهد غائب و شهادت است كريم و ولي را فضل ايشان است بر همگنان چنانچه در شهادت بر ديگران بيدي و سواي و تعطاف آنها است و احكام آخرت جاري شود بر وفق احكام دنيا از توجيه دعوي و جواب و شهادت تا حجت قايم شود و پيدا گردد بر همگنان حقيقت و اما ظلام العبيد قال ابن سعيد سمعته من رسول الله گفت ابو سعيد خدري شنيدم او را ميگفت صوت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم صوت رسول خدا را از زبان پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم چنانچه در رواية صحيح قطان از مالك باين لفظ آمده كه آنحضرت فرمود اذا اذنت فارفع صوتك فانه لا يسمع مدى صوت المؤذن جن ولا انس ولا شيء الا شهد له يوم القيامة پس ذكر غوغا و ايذا موقوف باشد بر ابي سعيد كذا اعتقده الشيخ ابن حجر و در حديث استحباب اذان است براي منفرد اگرچه در بادية باشد تا صوت شنوده او را شهادت دهد مر او را مستمعين از ساير مردمان **باب** ما يحقن بالاذان من الدماء خونها كه باز داشته شود بسبب وجود اذان ميان ايشان جهاد از بر كندن چه اذان شعار اسلام است تا آنكه گفته اند اگر اهل شهري اتفاق كنند بر ترك آن بر سد سلطان را قتل آنها **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا اسمعيل بن جعفر انصاري عن حميد طويل عن انس بن مالك ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان اذا غزا بنا لم يكن يغزو بنا حتى يصبح و بود آنحضرت وقتي كه جهاد كردي بما صبر ميكرد تا نوبي را نبود كه حمله ميكرد بآنها را تا صبح نميكرد و ينظر ما هناك

كفت انس فجئنا الينا پس برآمد نا اهل خيبر از حصن بسوى شغل و مزارع خود پيش از آنكه ما بر سر ايشان آييم بمكانهم و مساحيهم و آلات و اسباب زراعت و مكاتلهم جمع مكتل زنبيلى كه در و با نزده صاع گنجد مساحى جمع مسحاة آلتى از حديد كه بدوى هموار كنند زمين را و آن بيل خواند و هر دو بكسر سيما ندفلما رانا قال النبى پس هر گاه ديد پيغمبر را صلى الله عليه و آله و سلم قال الله اكبر الله اكبر خربت خيبر گفت الله بزرگ است الله بزرگ است خراب شد خيبر انا اذا نزلنا بساحة قوم بد رستى كه ما وقتى كه فرود آييم بزمين قومى را بقصد تاخت ساحت كشادگى سراى فساء بد صباح المنذرين پس بد است باد داده شدگان كه بيم داده شده اند ايشان را بعذاب خدا باب ما يقول اذا سمع المنادى چيزى كه بگويد مصلى وقتى كه بشنود اذان مؤذن را

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عطاء بن يزيد الليثى عن ابى سعيد الخدرى ان رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم قال اذا سمعتم النداء فقولوا مثل ما يقول المؤذن رسول چون بشنويد اذان را پس بگوييد مانند آنچه ميگويد مؤذن از كلمات اذان ظاهر اين حديث است كه وقت اذان گويد بيد سماع هر كلمه را بخواند آن كلمه را تا آنكه منتظر باشد فراغ كلى را و در روايت نسائى آمده صريحه تصريح است كه آنحضرت ميگفت آنچنان كه مؤذن ميگفتى تا آنكه خاموش شدى مؤذن و حديث عمر رضى الله عنه كه مسلم آورده كه فرمود آنحضرت چون بگويد مؤذن الله اكبر الله اكبر پس بگويد يكى شما الله اكبر الله اكبر چون بگويد اشهد ان لا اله الا الله اشهد پس بگويد اشهدان لا اله الا الله الا انه، حديث صحيح تراست در اين مدعا و ليكن حديث عمر و حديث آينده دلالت دارند بر آنچه صحيحتين مستفاد است بگويد بدليل آن لا حول و لا قوة الا بالله و همين است مشهور نزد جمهور گفته اند معنى عقلى نيز اقتضاى آن دارد چه مضمون صيغه خواندن بناء است آن حاصل مى شود از مؤذن نه از سامع پس مناسب حال سامع نيست كه درنگ نمايد از سماع و استماع چيزى كه بگويد بجز قوة الهى پس بگويد حوقله را و بعضى جمع كنند ميان هر دو جواب بحيعلتين و بالله التوفيق و اين روايتى است از حيعله و اين مقتضى گفته بحيعلتين كه اين حيعله سامع را شنيدنى است بگاه شنيدن مؤذن چنين مى گويد چون مؤذن حى على الصلاة گويد سامع گويد لا حول و لا قوة الا بالله و چون گويد حى على الفلاح گويد ما شاء الله و باين قايلند بعضى مشايخ حنفيه و رجحان كرده ابن ابى شيبه مانند آن از عثمان نزد حديث دليل است

ظاهر شد كه اين سوال او خوش آمده بود فقال انه لا يأتى الخير بالشر پس فرمود نمى آرد نيكى بدى را آنچه بتقدير الهى نيكست و نعمت بد نميگردد و نعمت نمى شود بسبب مثلى تقسيم كنيم شما را حال كسى كه افراط كرده در جمع اموال و هلاك و وبال او گشته و حال كسى كه افراط در آن نكرده و منتفع شده بآن و مثل هر دو در ضمن اين كلام است و انه ما ينبت الربيع يقتل او يلم بتحقيق از جمله چيزى كه ميرويانند بهار يا هرى آب از دو اصناى لذيذ و قتيل و ميرنا ميكشد يا نزديك بكشتن است و انها كتام لذت دارد و خوابها بخوردن آن افراط ميكند چنانكه بر بخى تا بدسماء آن مى تفخ ميكند شكم يا حال بسيار است هلاك ميكنند آن يا نزديك بهلاك ميرساند اين مثل كسى است كه افراط در جمع دنيا نموده و صرف آن بدركان نكرده هلاك ميگردد و ميرد دنيا يا ماند او مرد و جسد ايشان او را در آخرت بعقوبت و محاسبه سپارد كه از وجه حرام و شبهه جمع كرده باشد الا آكلة الخضر اكالت مگر خورنده سبزه و گياه بعد از خلطى كه از نها بيايد شود فاز اجترت ثلطت و بالت و ان اكلت حتى اذا امتدت خاصرتاها استقبلت عين الشمس ثلطت و بالت و ثقى كه دراز شد و پهلوى او بر شد تكسم ترك خوردن كرد و روى كرد بآفتاب تا هضم كند آنرا فثلطت و بالت پس سركين و بول كرد يعنى هضم كرد و دفعت و چريد در حال گياه بخوشى و راحت اين مثل كسى است كه افراط نكرده در دنيا و صرف نموده بقدر او راحت يافته در دنيا و آخرت و حاصل آنكه آنچه ربيع ميرويانند همه نيكوست و پاكست بدى از خورندها است اگر افراط كنند خورنده را آزار ميكشند و اگر احتياط كردند سلامت ماند ثمرات هذا المال حضرة حلوة اين مال و متاع دنيا سبز است و شيرين خوش آينده است در ديدن و چشيدن فنعم صاحب المسلم ما اعطى منه المسكين و اليتيم و ابن السبيل پس نيكوست صاحب مال مسلمان چيزى كه داده است از آن مال مسكين را و يتيم را و مسافر را او كما قال النبى صلى الله عليه و سلم يا عبارت چنانست كه فرموده است پيغمبر خدا شك كرده است يحيى در ميان اين دو از طريق فليح اين چنين است فجعله فى سبيل السوء الهتامى و المساكين و ابن السبيل و انه من يأخذه بغير حقه و بتحقيق كسى كه ميگيرد مال را بحق تمرى از وجه حرام يا ميگيرد و بغير احتياج و از عهده حق صرف آن نمى برآيد فهو كالذى ياكل و لا يشبع پس او مانند كسى است كه ميخورد و سير نميشود و اين خاصيت اهل دنياست هر چند بيابد زياده مى شود حرص و رغبت او و آنچه دارد و كم نظر او مى آيد يكون شهيدا عليه يوم القيامة و مى باشد مال او گواه بر حال او در روز قيامت كه خداوند تعالى آمرزيده نباشد او را مگر مثل آنچه ميشود بصدقه و گواهى ميدهد بر روى

باب الزكوة على الزوج و الايتام فى الحجر صرف كردن زكوة بر شوهر و يتيمانى كه در كنار باشند قاله ابو سعيد عن النبى صلى الله عليه و سلم گفته است معنى اين حديث را ابو سعيد خدرى از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى

حدثنا عمرو بن حفص قال حدثنا ابى قال حدثنا الاعمش قال حدثنى مسلم عن مسروق عن عمرو بن الحارث عن زينب امراة عبد الله قال قال رسول الله لا براهيم فحدثنى ابراهيم عن ابى عبيدة عن عمرو بن الحارث عن زينب امراة عبد الله مسعود گفت اعمش پس ذكر كردم اين حديث را كه از مسلم شنيده بودم مر ابراهيم را كه شيخ اوست پس حديث كرد مرا ابراهيم از ابى عبيده از عمر بن الحارث از زينب زن عبد الله بن مسعود مانند حديث مسلم تمام بمانند آن مقصود و آنست كه اعمش از دو شيخ خود روايت كرده است قالت نشتكى الصعيد گفت زينب زوجه عبد الله بودم من در مسجد فرأيت النبى صلى الله عليه و سلم پس ديدم من آنحضرت را حين كان يحث على الصدقة وقتى كه ترغيب ميكرد بر صدقه فقال تصدقن و لو من حليكن فرمود صدقه دهيد اى گروه زنان صدقه دهيد اگرچه از زيور شما باشد و كانت زينب تنفق على عبد الله و ايتام فى حجرها و بود زينب كه انفاق ميكرد بر عبد الله شوهر خود و يتيمانى كه در كنار او بودند فقالت لعبد الله سل رسول الله صلى الله عليه و سلم پس گفت زينب عبد الله را كه بپرس پيغمبر خدا را ايجزئ عنى ان انفق عليك و على ايتام فى حجرى من الصدقة آيا برآيد از من اگر انفاق كنم بر تو و بر يتيمانى كه در كنار من اند از صدقه

سلے انت رسول الله صلى الله عليه وسلم پس گفت عبد الله زينب را پس تو پيغمبر خدا را فطلقتني رسول الله پس رسم من بسوى پيغمبر خدا صلے الله عليه وسلم فوجدت امراة من الانصار على الباب حاجتها مثل حاجتي پس با خدمتي زنان را از انصار بر دروازه حضرت كمالي كه حاجت او و ما حاجت ما نيست يعني او نيز براى همين پرسش آمده فمر علينا بلال فقلنا سل النبي صلى الله عليه وسلم اينجا يعني على الانفاق على ازواجنا وايتام في حجورنا واقع شده و قلنا لا تخبر بنا و كتم بلال بفتح واو و تشديد ميم ماضي از كتمان يكتم بر وزن يضرب و ينصر بمعنى پوشيدن و پنهان داشتن و در بعضي نسخ بصيغه امر است و ظاهر بضم تاء مثنيه بود پس مراد هر دو احد است يا آنكه زينب و در روايت انكتفا بحال خود كرده چنانكه از جواب آنحضرت نيز اينمعنى ظاهر است و در روايت نسائي على ازواجنا و ايتام في حجورنا واقع شده و قلنا لا تخبر بنا و كتم بلال بفتح واو مانند ما گذشته ظاهر حذف الياء است و ايام فدخل فسأله فقال من هما قال زينب فقال اى الزيانب قال امرأة عبد الله پس در آمد بلال و پرسيد آنحضرت را پس فرمود كدام اند اين هر دو زن گفت زينب است فرمود كدام اين زينب است گفت زن عبد الله بن مسعود قال لهما اجران اجر القرابة و اجر الصدقة فرمود آرى رواست مر اين زن را و او اجر است يكي اجر رعايت قرابت است و اجر صدقه داون شوهر را نيز از اهل قرابت داشته تعميما او تعليما فضلاني قرابت اهل صله رحم شرح كرده فذوج صلة رحم نيست و نيز از نسائي و طيالسي نقل كرده كه اين يتيمان برادر زاده ها و خواهر زاده ها بودند در حديث سابق در باب زكوة مراقاب گذشت كه زينب مذكوره عرضه كرده كه زعم ابن مسعود انه و ولده احق من آن حضرت فرمود نخير بلال پس ظاهر آنست كه مورد قصه باشد و الله اعلم بالحكم اختلاف كرده اند كه مراد اينجا صدقه واجب است يا نفل قائلان بوجوب دليل گرفته اند بلفظ اجر را كه استعمال نميكنند آنرا مگر در واجب جمعي كثير بر آنند كه در واجب و نفل هر دو مستعمل است و سياق حديث دال است كه صدقه نفل مراد است قال الصباغ و جزم به النووي حدثنا عفان بن ابي شيبة قال حدثنا عبد عن ابيه عن هشام عن زينب بنت ام سلمة عن ام سلمة قالت قلت يا رسول الله الي اجران انفق على بني ابي سلمة انما هم بني گفت ام المؤمنين ام سلمه گفتم اى رسول خدا آيا مرا تواب هست اينكه انفاق كنم بر فرزندان ابي سلمة حال آنكه نيستند اينها مگر فرزندان من و ابو سلمه شوهر سابق ام سلمه بود از وى و دو پسر و يك دختر داشت فقال انفقي عليهم لك اجر ما انفقت عليهم پس فرمود انفاق كن تو بر ايشان پس تو را ثواب است بقدر آنچه كه انفاق كني تو بر ايشان باب قول الله عز وجل و آيه را ترجمه ساخته يعني صرف زكوة در قسمي هست و مراد آنست كه در فلك رقبه كه بعين قدر تمام آنرا و شود يا نه ميتوان داد و اينمعنى مجمع عليه ائمه است و نزد امام مالك از نذر زكوة بنده خريده آزاد كردن نيز رواست و باين ميل كرده است مولف رحمه الله و اينجا حجت گرفته اند كه از مد و مكاتب بهتر است كه بنده خريده آزاد كنند از آنكه مكاتب بنده است تا يكدرهم از وجه كتابت بدو باقي است و زكوة را به بنده رقيق رواداشته اند و اين قياس در برابر نص است چنانكه منقول است از سعيد بن جبير و شريح و ابراهيم نخعي و شعبي و غير ايشان عتاق استغراق است و تمليكي در آن نيست و تمليك ركن است و صدقه رواست از براى خدا و اين داخل است در راه خدا و اين شامل است اعانت قاصدان حج را چنانكه از ابن عباس گذشت و گفته نشود و از ابن عباس كه آزاد ميكرد و از خود زكوة مال خود ميداد و حج ميكرد و جايز ميكرد و قال الحسن ان اشترى اباه من الزكوة جاز و گفته است حسن بصري اگر

الجزء الثالث من تصانيف شيخ الاسلام | كتاب الاذان

و بشام و دوا سطاست و در بن طرق ابن قدر زيادت گفت قال يحيى و حدثني بعض اخواننا انه قال تحقيق گفت يحيى و او از ابن مسعيت ما قال قال گفت مؤذن حتى على اصلي يا بيايد تا نماز قال گفت معاويه لا حول و لا قوة الا بالله نيست حركت و استطاعت مگر بخدا يعني يا اصلي بعني چاره و دفع مشرگيرنده قوت و تحصيل نميتواند برگشتن از معصيت الهي مگر بعصمت و باز داشتن وي عوشاده نيست قوة بر طاعت و بي مگر بوجود حق جل سلطانه و برين قياس است حي على الفلاح چنانچه در رواية ابن خزيمة از عثمان بن ابي العاص صحيح آمده يعني بيا و پيش آئي بر چيزي كه سبب نجات و بهروزيست و قال و گفت معاويه هكذا سمعنا نبيكم اين چنين شنيده ايم پيغمبر شما صلى الله عليه و آله و سلم بقول كه بگفت چنانچه عمر بن خطاب نيز در اينجا كرد و رضي الله عنه فايده ذكر كرده دليلي و فرد درس از حديث ابي بكر صديق رضي الله عنه كه وي چون بشنيد قول مؤذن اشهد ان محمدا رسول الله گفت همچنين و بوسيد باطن انگشتان سبابه را و مسح كرد بدان دو چشم خود را پس فرمود آنحضرت صلى الله عليه و آله و سلم كسي كه كند مانند آنچه كرد خليل من از من تحقيق حلول كند بر وي شفاعت من و از حسن رضي الله عنه آورده كسي كه گويد نزد سماع اين كلمات از مؤذن مرحبا بحبيبي و قرة عيني محمد عبده و رسوله رضيت بالله ربا و بمحمد رسولا و بالاسلام دينا غفر له ذنبه يعني محمد صلى الله عليه و آله و سلم و بوسيد دو ابهام خود را و گرفت آن را بر دو چشم خود و هر كه اينها را در وقتش نشنود و در مغتنم نشود صحيح نشده نزد محدثين هيچ از آن و تلقين عمل شيخي كه با انجا مشاركت تحقيق ابهام از بعضي از صحابه يعني مجمع سيان مسجد و ابهام از بعضي با اشتراك اصبع و دعا حكايت كنند مانند آنرا عبد السخاوي في المقاصد و در بعضي از آيات قفه بترجيح و تحصيل ظهر ابهام بين آمده و ليكن نزد آخر تعويل نباشد

باب الدعاء عند الاذان

تمام اذان حدثنا علي بن عياش بتشديد تحتيه و بشين معجمه الهاني بفتح هاء و سكون الف و نون و بعين مهمله كسي است دور زيست و نوزده از كبار شيوخ مولف است قال حدثنا شعيب بن ابي حمزة بجيم و راء و حاء مهملة عن محمد بن المنكدر عن جابر ان رجلا قال يا رسول الله ان رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم قال من قال حين يسمع النداء فرمود كسي كه گويد وقتي كه بشنود تمام اذان را اين را اللهم رب هذه الدعوة التامة خداوندا پروردگار

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

جناب آنحضرت که در سراپردهٔ عزت در آیند و محل مشکل نمایند و در حدیث آمده بر انگیخته خواهند شد مردم پس خواهد پوشانید مرا پروردگارم حلهٔ سبز پس خواهم گفت آنچه خواسته است خدا که بگویم و آن مقام محمود است و مراد از آنچه خوست حمدیست که آنحضرت تعظیم و تلقین کنند که چون باین حمد حق تعالی را بستاید در رحمت مفتوح گردد و از آنجا وجهی دیگر برای تسمیه بمحمود میتوان در یافت و بقصهٔ مقام محمود اجلاس آنحضرت را بر عرش گویند که در حدیث آمده و ببعضی اجلاس بر کرسی را ظاهر آنست که مقام محمود مجموع آنچه حاصل می شود آنحضرت را در حالت شفاعت کبری الذی وعدته المقام که وعده کرده آن را اشارت بکرسی عرش ان ربکم الله بقوله ربنا محمود احلت له شفاعتی یوم القیمة هر کرا این دعا بعد اذان بخواند مستحق و ثابت نیکو داود را شفاعت من روز قیامت و مستحق میگردد آن را اگر چه همه گناهان برای مغفرت ذنوب امید وار شفاعت اند ولیکن شفاعت ما انواع است چون ادخال بهشت بغیر حساب و رفع درجات پس داده میشود و هر یک را مناسب آن و بعضی از علماء رحمهم الله امثال این بشارت را کفایت از حسن عاقبت و موت بر ایمان دانسته اند چه شفاعت مخصوص مرجو مسلمانان است پس این بشارت بشفاعت مستلزم بشارت بایمان باشد و مناسبت این جمله با این دعا ظاهر است

باب الاستهام في الاذان قرعه انداختن در گفتن اذان تا بنام هر که برآید بدان قیام نماید و این را استهام بجهت آن گویند که سابق چنان بود که در آن اختلاف میکردند در چیزی صاحب تیرها می نوشتند و هر که تیرش برآمدی طالب شدی و بدان قرعه فا اختلفوا فيه الاذان فاقرع بينهم سعد در گذشته بود که جمعی اختلاف کردند در گفتن اذان که کدام یک از ایشان گوید پس قرعه انداخت میان ایشان سعد بن ابی وقاص و این در فتح قادسیه بود و در سنه پانزده که سعد امیر بود بر مردم از جانب امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه و چون سوزان بشهادت رسید خصومت آورد مردم در قصدی باین عهد و بسوی سعد پس قرعه انداخت و بنام یکی برآمد و را باذان گفت و هم قرعه طیب قلوب است و قادسیه قریه ایست بر یک مرحله از کوفه منسوب بفادس نام مردی که نزول کرده بود در آنجا

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن سمي بضم سين مهمله و فتح ميم و تشديد تحتيه مولى ابي بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام قرشي مخزومي ثقه اصل كرد او را حمزه بن عبد سنه يحدث عن ابي صالح ذكوان زيات عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه

بخبر کسی بدر خود را که بنده کسی باشد از وجه زکوة رواست یعطی في الغازين في سبيل الله و الحاجين و میداد در جهاد راه خدا و کسی را که حج کرده است از فقرا تقویة له على سفره پیشتر خواند حسن این آیت یا که در مصارف زکوة نازل شده فی ایها اعطیت اجزت در هر مصرفی از مصارف ثمانیه زکوة که داده شود رواست یعنی یکی زکوة در یک صنفی ازین مصارف که داده آید رواست اینست مذهب امام ابی حنیفه رح شافعیه گویند جمیع مصارف را باید داد و تو میدانی که همه جا و همه وقت جمیع اصناف پیدا نمی شوند فعل النبي صلى الله عليه وسلم خالد احتبس دراعه في سبيل الله و فرمود پیغمبر خدا بتحقیق خالد نگاه داشت زره خود را و وقف کرده در راه خدا و یذکر عن ابی سرحة انه صلى الله عليه وسلم على ابل الصدقة لحج و ذکر کرده میشود از ابی لاس کنانه اش عبد الله یا محمد خزاعی ست سوار کرده شد پیغمبر خدا بر شتر صدقه بر اثر حج **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابي هريرة قال امر رسول الله صلى الله عليه وسلم بصدقة امر کرد پیغمبر خدا بگفتن صدقه مراد صدقه واجب ست چنانکه در مسلم از طریق ورقا ابی الزناد واقع شده که فرستاد آنحضرت عمر بن خطاب را ساعی بر صدقه و این مشعر است که صدقه واجب بود و آنانکه بر صدقه نفل ساعی را نمیفرستاد و بعضی گفته اند مراد صدقه نفل ست از آنکه منع صحابه واجب کجا پیش دارد و جواب ازین در ضمن تقریر آن خواهد آمد خالد بن جميل بن الوليد و عباس بن عبد المطلب پس گفته شد در گوش عمر بود که منع کردند ابن جمیل و خالد و عباس صدقه را یا باو در وندان ادای آن فقال النبي صلى الله عليه وسلم ما ينقم ابن جميل الا انه كان فقيرا فاغناه الله و رسوله پس فرمود پیغمبر خدا ناخوش ندارد و انکار نمیکند ابن جمیل مگر بواسطه آنکه فقیر بود پس غنی کرد او را خدا از فضل خود و پیغمبر خدا از باحت غنایم که بتطفیل آنحضرت شده و معنی آنست که نیست در حق او جز این امری و این امر خود باعث زکوة ست نه موجب منع و این معنی از قبیل ذم بما يشبه المدح ست و مرویست که ابن جمیل منافق بود و بعد ازان توبه کرده است و اما خالد فانكم تظلمون خالدا قد احتبس ادراعه و اعتده في سبيل الله و فرمود اما خالد بتحقیق شما ستم میکنید بطلب زکوة او را بتحقیق وی نگهداشته است زره های خود و سلاحهای جنگ و آلات حرب از دواب و غیر آن در راه خدا یعنی وی چیزی ندارد و با اینهمه ضرورات خود را هم وقف راه خدا کرده است یا آنکه این همه سازو آلات حرب که برای تجارت داشت پیش از حولان حول در راه خدا نگهداشته و تطوع کرده پس کیست که این حال دارد و نیست منع بوی کردن تهمت است و ستم و اما العباس عم رسول الله صلى الله عليه وسلم فهي عليه صدقة و مثلها معها اما عباس پس عم پیغمبر خدا ست چگونه از او ای تو عرض خواهد بود پس آن صدقه بر تو و این ست مقدار او و دیگر باری از کرم ذاتی و بشفاعتی که دارد خواهد داد و تابعه ابن ابي الزناد عن ابيه متابعت کرده است شعیب ابن ابی زناد را بر ابی الزناد و قال ابن اسحق عن ابي الزناد هي عليه و مثلها معها و قال ابن جريج **حدثت** عن الاعرج بجمله و گفت ابن اسحق بسیج و حدیث کرده شده ام از اعرج بمانند حدیث مذکور **باب** الاستعفاف عن المسئلة طلب عفت کردن از سوال از غیر ضرورت دینیه **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عطاء بن يزيد الليثي عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه انه سال رسول الله صلى الله عليه وسلم مرویست از ابو سعید خدری که تحقیق مردی چند از قوم انصار سوال کردند رسول خدا را فاعطاهم ثم سالوه فاعطاهم حتى نفد ما عنده پس داد آنها را بیشتر از سوال کردند و داد آنها را تا آنکه نماند چیزی نزد آنحضرت فنفد بنون مفتوح و کسر فاو دال مهمله مقال ما يكون عندي من خير فلن ادخره عنكم پس فرمود و چیزی که می باشد نزد من از مال پس ذخیره نمیکنم از شما یعنی برای دیگران نگاه نمیدارم و من

يستعف يعفه الله وكسى كه طلب عفت كند عفت سيدهد او را خدا عفت پارسائى و بازيست از حرام ومن يستغن يغنه الله
وكسى كه طلب بى نيازى كند بى نياز ميكند او را خدا ومن يتصبر يصبره الله وكسى كه تكلف صبر كند در زود درى ميكند او را خدا
صبر وما اعطى احد عطاء خيرا وأوسع من الصبر وداده نشده است هيچ كسى عطائى كه بهتر باشد وفراخ تر از صبر از انكه صبر جامع
مكارم اخلاق است ودر اكثر از احوال مطلوب ودر عبادات وطاعات منظور است حدثنا عبد الله بن يوسف قال
اخبرنا مالك عن ابى الزناد عن الاعرج عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال والذى نفسى بيده لان يأخذ
احدكم حبله فيحتطب على ظهره فيبيعه خير له من ان ياتى رجلا قد اعطاه او منعه بهتر است مرو را از ان كه بيايد مردمى را
پس سوال كرد او را پس دى بدهد او را ومنعت نهد يا بدهد همين كسب خوارى ونا اميد گردد حدثنا موسى قال حدثنا
وهيب قال حدثنا هشام عن ابيه عن الزبير بن العوام عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لان يأخذ احدكم حبله فيأتى بحزمة
على ظهره فيبيعها فيكف الله بها وجهه خير له من ان يأتى رجلا اعطاه من فضله او منعه بهتر است مرو را از انكه بيايد مردمى را
از فضل خود پس نگهدارد خدا بآن آبروى او را از انكه ريخته شود بخوارى سوال كند مردم را بدهند او را يا ندهند حدثنا
عبد الله قال اخبرنا مالك عن ابى الزناد عن الاعرج عن عبد الله بن عبد الله بن عتبة عن ابى هريرة ان حكيم بن
حزام سوال كرد پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بروى پس عطا كرد مرا ثم سالته فاعطانى ثم سالته فاعطانى ثم قال يا حكيم ان هذا المال
خضرة حلوة پس سوال كردم از وى پس عطا كرد مرا پس سوال كردم از وى پس عطا كرد مرا پس گفت اى حكيم بدرستى كه اين مال سبز وشيرين است
وطبيعت را فمن اخذه بسخاوة نفس بورك له فيه پس كسى كه گرفت آن مال را بسخاوت نفس بركت داده شود مر او را در آن مال ومن اخذه باشراف نفس لم يبارك له فيه وكسى كه گرفت آنرا بسياعت
نفس بركت داده نميشود مر او را در آن مال وكان كالذى ياكل ولا يشبع واليد العليا خير من اليد السفلى ودست بالا كه دست بخشنده است بهتر است از دست پايان كه دست گيرنده است قال
حكيم فقلت يا رسول الله والذى بعثك بالحق لا ارزأ احدا بعدك شيئا حتى افارق الدنيا تا بازارم دنيا را ومير م فكان ابو بكر يدعو حكيما الى العطاء فيابى ان يقبله منه پس بود ابو بكر صديق در ايام
خلافت ميخواند او را براى دادن حق او از بيت المال يا از جهت فقر او استياج او ميخواست از خود عطائى كند هر چند خواسته
باشد او را تا قبول كند از او ابو بكر شهد ان عمر دعاه ليعطيه فابى ان يقبل منه شيئا ليستر عمر بن خطاب خواند حكيم را تا آنكه بدهد
او را پس ابا آورد وى قبول از او فقال عمر انى اشهدكم يا معشر المسلمين على حكيم پس گفت عمر بتحقيق من گواه ميگيرم شما را
اى مسلمانان بر حكيم انى اعرض عليه حقه من هذا الفئ فيابى ان ياخذه بتحقيق من عرض ميكنم بر حكيم حق او را از بيت المال
پس ابا ميكند وى از گرفتن آن فلم يرزأ حكيما احدا من الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى توفى پس نگرفت حكيم از هيچكس بعد
از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى تا آنكه وفات يافت ودر سن وى هيچ از خلافت معاوية ظاهر نيست كه آخر باى حديث از قول او
وكان ابو بكر از قول عروه وسعيد بن مسيب است نووى گويد اتفاق كرده اند علما كه سوال بضرورت شرعيه حرام است ونيز

لغت اعلام است وبرين تقدير شرعا اذان خواهد بود كه
تاخير در وى مستحب نباشد وبعضى تصريح بخصوص ميكنند
ولو يعلمون ما فى العتمة والصبح لاتوهما ولو حبوا وبگمان
بمانند ثوابى كه در گزاردن نماز عشاء وصبح است هر آينه بيايند
آن را اگر چه بزانو دست وزانو راه روند باشند يعنى
اگر قوت پا رفتن ندا شته باشند فتوان وخيزان آيند جهو
غريزان كودك كذا فى الصراح باب الكلام فى الاذان
حكم سخن گفتن ودر ميان كلمات اذان مرويست جواز آن
بيكبار است از عروه وعطا وحسن وقتاده وبابن قابل شده
امام احمد واسحق ونخعى وابن سيرين واوزاعى كراهت آمده نواز
آنجا مانند ما بوبه نيز كراهت است مگر در انچه متعلق بنماز
باشد در انصورى منع ونزد امام ابو حنيفه وصاحبين نباشد
كه بكنند واگر بكنند ناقض نگردد وكلام مالك وشافعى نيز
دلالت ميكند بران ذكره الشيخ ابن حجر واقفه العينى وصلاة
از مجموع كه كتاب شافعى مذهب است بتقييد جواز بكلامى كه
فاحش نباشد چنين مى كه از شمار اذان بر آرد نفس را ورده وگفته
كلام آهسته ضرر نكند جزما ولكن ظاهر كلام فاحش كه از
شمار اذان بر آرد خلاف آنرا محل خلاف است وظاهر سياق
كلام مولف جواز است وى تكلم سليمان بن حرب فى
اذانه وكلام كرد سليمان صحابى اخراجى در اثنا اذان خود
چنانچه مولف در تاريخ باسناد صحيح آورده كه اذان ميگفت
سليمان در لشكر پس امر ميكرد غلام خود را بحاجت خود ودر ميان
اذان وقال الحسن لا باس ان يتغنى بالاذان وهو يؤذن
ابو يعقوب وگفت حسن بصرى باك نيست كه خنده كند
شخص بجاى كه اذان ميگويد يا اقامت ودر تعريف استنباط
ازين تعليق گفته اند كه ضحك چون كلام است كه در نماز
بود ممنوع اند يعنى مقصود از منع كلام است در اذان مساوات
آن نماز است حدثنا مسدد قال حدثنا حماد
بن زيد عن ايوب وعبد الحميد ابن دينار عطف
است بر ايوب صاحب الزيادى بكسر جيم وتخفيف
تحتيه وعاصم الاحول ابو عبد الرحمان بن سليمان قاضى
مدائن سنه يكصد وچهل ويك عن عبد الله بن الحارث
والد ايوب بن سيرين قال يعنى ابن سيرين هر سه حديث دارند از عبد الله
كه وى گفت خطبنا ابن عباس فى يوم ذى رنج خطبه
خواند ما را ابن عباس بدر روز آب وگل روز بفتح راء وسكون
نون وغين ودر آخر هر دو جيم چنانچه رواية اكثر است وضم
نون نيز آمده ابو ذر گفت كذا قال لنا فى رواية وبقولى گل گاى چيشمه
نقله الاسقلانى ودر رواية كشميهنى وابى الوقت يوم الجمعة بدال الجمعة
است بدل از اى فقيل گفته شد ابن عباس را صبت وضوابط منع قال

اسماء الرجال
الجزء السادس من تصنيف القارئ
كتاب الزكوة
الجزء الثالث تشيخ الاسلام
كتاب الاذان

اصحاب ما در کسی که بر کسب توانائی نیست خلافی دارند اصح آنست که سوال او نیز حرام است بعضی گویند حلال است بکراهت اگر الحاح نکند در سوال و ایذای مسئول عنه ننماید و خواری نکشد **باب** من اعطاه الله شيئا من غير مسئلة ولا اشراف نفس فليقبله کسی که بدهد او را و اخذ خیر را از غیر آنکه سوال کند و دران باعث نفس و ضمیره آن نباشد پس بگیرد قبول کند آنرا و انفاق نماید و فی امور الحق للسائل والمحروم مورد واقع شده در کتاب منزل در اموال اغنیا و متقیان حق است مر سائل را و پارسا را که سوال نمیکند **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن یونس عن الزهری عن سالم ابن عبد الله عن عمر قال سمعت عمر یقول کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یعطینی العطاء فاقول اعطه من هو افقر الیه منی فقال خذه اذا جاءك من هذا المال شيء وانت غير مشرف ولا سائل فخذه ومالا فلا تتبعه نفسك پس بگیر آن را و تملک کن آنرا و انفاق نما و خیری که باین شرط نیست پس در رنج مینداز نفس خود را و طلب آن **باب** من سئل الناس تكثرا در بیان مذمت کسی که سوال کند مردم را سوال تکثیر یعنی برای فزونی مال و غنا **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عبد الله بن ابی جعفر عن عبد الله بن عبد الله بن عمر قال سمعت عبد الله بن عمر رضی الله عنهما قال النبی صلی الله علیه وسلم ما یزال الرجل یسئل الناس حتی یاتی یوم القیامة لیس فی وجهه مزعة لحم تا آنکه می آید روز قیامت بحالی که نیست در روی او پاره گوشت یا گوشت کنده و همه استخوان است مزعه بضم میم و سکون زای و فتح عین مهمله است و بکسر عین و فتح یا نیز روایت کرده اند یعنی پاره گوشت یا گوشت کنده و تخصیص وجه بجهة تشاکله عقوبت است بجنایت که آبرو بسوال ریخته یا مراد آنست که بیابد در سوال چنانکه در روایت دیگر صریح باین معنی آمده و ظاهر حدیث شامل است سائل غنی و غیر متکثر را لیکن مولف رح بمقتضای قواعد شرعیه تخصیص کرده بمتکثر و گفته که وعید در باب اوست از آنکه سوال بر دوام محتاج و الحی را مباح است **حدثنا** ابن الشمس تدنو یوم القیامة وفی الموطا تحقیق آفتاب نزدیک میرسد روز قیامت و مردم از گرمی آن عرق عرق میشوند حتی یبلغ العرق نصف الاذن تا آنکه میرسد عرق نیمه گوش را فبینما هم کذلك استغاثوا بادم فموسی فمحمد پس میان آنکه ایشان باین چنین و باین حال اند فریاد کنند بآدم پدر بشر علیه السلام پس بموسی علیه السلام پس بمحمد صلی الله علیه وسلم و در بعضی حدیث اختصاری رفته و از حدیث شفاعت معلوم شده که جایی دیگر نه خواهند رفت مناسبت این کلام میان وعید سائل بالحاح زدن کرو قتی که آفتاب نزدیک تیر رسد آزار انیکس که در روی او گوشتی نباشد بشته و سخت تر خواهد بود و نیز باین روی رسوا که اورا در بنوقت که امم برای شفاعت جمع شده و در بدر خواهند گشت خوارتر و پشیمان تر خواهد بود **حدثنا** عبد الله بن صالح قال اللیث قال حدثنی ابن ابی جعفر یشفع لیقضی بین الخلق و زیاده کرده است عبد الله بن صالح که از شیوخ مولف است حدیث کلام مرا لیش الخ پس شفاعت دیگران حضرت را حکم کرده شود میان مردم فیحشی حتی یاخذ حلقة الباب پس رود آنحضرت تا آنکه میگیرد حلقه در بهشت احقیقة یا آنکه گرفتن در مجاز است از کمال قرب بخدا تعالی و هو مقام یبعثه الله فیه مقاما یحمده اهل الجمع کلهم پس درین روز بر می انگیزد او را خدا در مقام محمود که شکر میکند او را و ثنا میکند او را و آنحضرت امام که جمع شاکرین و باین مقام اشارتست در قول سبحانه عسی ان یبعثك ربك مقاما محمودا ظاهر آنست که این همه کلام آن حضرت است که بطریق التفات اذا کرده و تواند که راوی بنقل بالمعنی کرده باشد و قال لی محمد حدثنا وهیب عن النعمان بن راشد عن عبد الله

الجزء الثالث شيخ الاسلام | **كتاب الاذان**

کرمنی تاخر شرشم در حرج انگنم شما را پس مشی کنید در کل و کلام در سقوط جمعه بعذر باران در کتاب الجمعه بیاید انشاء الله تعالی و در تطبیق بین حدیث جمعه گفته اند که این جمله زیاده الفاظ معهوده مقرری اذان نیست پس چنانکه جایز شد زیاده این کلام برای ضرورت دفع حرج در خلال اذان با آنکه بعد فراغ نیز میرسید شنیدن اگرچه بصوت قوی علی الصلوة شدی کلام دیگر نیز برای ضرورت حاجت روا باشد **باب** اذان الاعمى اذا كان له من يخبره اجزاى اذان نابینا گفتن کور وقتیکه باشد مر او را کسی که آگاه کند بدرآمدن وقت نماز و همین است مذهب علما و چنانکه تصریح کرده شعبانی در رساله که تا زمین وی باین شرط و تا زین بصیر برابر است و روایت کرده است که شیخ ابن حجر از محیط نقل کرده محمول بر صورتی است که او را اعتماد ظنی بر اوقات باشد **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن ابیه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ان بلالا یؤذن بلیل فرمود بتحقیق بلال اذان میگوید شب پس بخورید و بیاشامید تا آنکه ابن ام مکتوم اذان گوید یعنی رفتنکی پاره از شب باقی بماند تا مردم پیش از وقت بغسل و استنجا و وضو مستعد نماز شوند و باین ظاهر ابن حبان و دیگران استدلال کرده اند که بعد اذان تقریر کرد آنحضرت بر آن و کلمه انما حصر است حتی ینادی ابن ام مکتوم و او نابینا بود پس بخورید و بیاشامید یعنی رواست اکل و شرب برای روزه تا آنکه نماز بدهد ابن ام مکتوم و نامش عمرو است چنانکه موصولا در صحیحین و فضائل قرآن بیاید قرشی است عامری پسر شمامی ام المومنین خدیجه قدیم الاسلام نام پدرش قیس بن زایده است علی الاشهر و آنحضرت اکرام عمده داشت او را و خلیفه میگذاشت بر مدینه در وقت غزو چنانکه صاحب لوا بوده شهید شده و قال کان رجلا اعمى و گفته بود ابن ام مکتوم مردی نابینا پسر قیسی گویند نابینا پیدا شده پس کثیت کرده شد او بدین نام مکتوم برای پنهان بودن نور چشم او و مشهور آنست که وی نابینا شد بعد غزوه بدر بدو سال کما ینادی حتی یقال له اصبحت اصبحت اذان میگفت تا آنکه گفته می شد او را که صبح کردی صبح کردی در اینجا اشکال کرده اند که بساق این کلام دلالت دارد بر آنکه اذان ابن ام مکتوم بعد تحقق طلوع فجر صادق بوده پس غایت اکل و شرب سحری چون شود گفته اند معنی انتباه بیدار شدن صبح است و بعضه سیاقه میگفتند که صبح شده شیخ ابن حجر گفته روایات

برسانند و حکم مسئله شدید و بعضی میانجا گوید سوال واقع شده و آخر الامر زده بحکم است کذا حققه اشاجون تواند که معنی این باشد کرین بقیه کلام نیز حکم سوال شنیده بعضی که مذکور شد و الله اعلم **باب** قال الله تعالی یسئلون الناس الحافا مراد بیان مضمون این آیه کریمه ناظر در آن است که سوال الحاح نباید کرد یعنی اگر سوال میکند الحاح نکند و الحاح عبارت از مبالغه و ملازمت سوال است و آن تشدید در سوال و کذا الغفی و در بیان آنکه غنا چند است یعنی مقدار مال که بودی شخص غنی شود چنین مقرر است که آنچه بودی زکوة واجب شود و تفصیلی که مذکور شد بعضی گویند غنائی که بآن سوال حرام است همین قدر است که قوت یک شبانه روز میسر باشد روایت کرده این را ابو داود و بعضی تاویل میکنند که مراد آنست که غذای یک شبانه روز زیاده باشد بعضی ادعای نسخ حدیث ابی داود کرده اند مولف درین باب حدیثی که بر کیفیت غنا دلالت کند نیاورده گویا حدیثی بر شرط خود درین معنی نداشته است و قول النبی صلی الله علیه وسلم **لا یعنی** غنیه و غنی یعنی مرد غنائی که بی نیاز کند او را یقول الله للفقراء الذین أحصروا فی سبیل الله لا یستطیعون ضربا فی الارض الی قوله فان الله به علیم ازحبت فرموده خدا که صدقات تمام فقرائی راست که در ملازمت اند در راه خدا بحبت جهاد و بکنارها نمیتوانند رفت برای تجارت و کسب معیشت گوینده مراد فقرای اهل صفه است و آنها نزدیک چهارصد نفر بوده اند از فقرای مهاجران بر صفه که بیرون مسجد بود سکونت داشتند و اوقات ایشان بمه مصروف بطاعت و اشتغال بعلم بود و دیگر ایشان که آنحضرت تعیین مقدار نفقه ایشان کرده است و توصیف ایشان کرده است راه رفتن نداشتند شعر است بانکه چیزی از داشتند که بآن قوت خود توانند کرد و مدامت انیست **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال حدثنی سعید بن المسیب ان ابا هریرة قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول لیس المسکین الذی ترده التمرة و التمرتان و اللقمة و اللقمتان انما المسکین الذی یتعفف اقرءوا ان شئتم لا یسئلون الناس الحافا لیکن غنی کسی است که نیست مرورا غنائی و شرم میدارد که سوال کند یا سوال میکند مردم از روی الحاح **حدثنا** یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا اسمعیل بن علیة قال حدثنا خالد الحذاء عن ابی عثمان النهدی قال حدثنی من سمع معاویة علی المنبر و هو یقول سمعت شعبة قال کتب المغیرة بن شعبة الی معاویة الی ابن شعبة گفت شیخ گفت کسیکه مینوشت بمای مغیره گفت کاتب نوشت معاویه بسوی مغیره ان اکتب الی بشیء سمعته من النبی صلی الله علیه وسلم فکتب الیه سمعت النبی صلی الله علیه وسلم یقول ان الله کره لکم ثلاثا لیس نوشت بسوی معاویه که شنیدم از پیغمبر خدا را که میفرمود بتحقیق خدا ناخوش داشت برای شما سه چیز را قیل و قال یکی از آن سه چیز است و مراد از قیل و قال حکایت گوئی بیهوده است که در آن ضرر و تواب نبود یاد کرد اقوال واقع و امور دینیه بغیر بیان راجح و مختار بعضی گویند قول مستعمل در خیر میباشد و قیل قال در شر و لفظ قیل قال هر دو صیغه ماضی است و تواند که هر دو مصدر باشد و مصدر منصوب برای الف نیز مینویسند و اضاعة المال و سیم ضایع کردن مال است بصرف آن در معاصی و اسراف کردن و بنا مستحق دادن و کثرة السوال و سیوم بسیاری سوال است در گرفتن اموال و پرسشهای علمی که محض تعبدی است و موجبات آن شارع تصریحی نکرده و حدیث بهمین جزو اخیر مناسب ترجمه است **حدثنا** عمر بن حفص بن غیاث قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنا شقیق عن مسروق عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اعظم الناس جرما عند الله یوم القیامة رجل سأل عن شیء لم یحرم فحرم علی الناس من اجل مسئلته گفت بسیار عظیم گناه نزد خدا گروهی را روز حال آنکه من نشسته بودم در میان ایشان قال فقلت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم

الجزء الثالث من تسعة اعشاري — كتاب الاذان

انتهی و این غایت تحقیق و تدقیق است که شیخ نموده و مقصود در اینجا همین قدر است که از ابن عباس در تعریم اکل ملتقی افتاد و از ابن ام مکتوم که وقت نشستن ایشان اول فجر گاه کرده اذان میگویا بیند و مبادرت میکرده اند از اینها معلوم شد که تاخیر نشود وقتی یا بی عائد مردم که مبادرت ندارند و با اقبال بنمایند و بعد ازین بخورند و حکم وقت شناسان نیز چنین بود اگر در نفس الامر اذان از آخر جزء شب و وجود حیاتی در نفایه ظن واقع شدی باک نداشت و اگر نه باید که احتیاط باوجود مبادرت در حساب واقع بر خلاف ظن ما بسیار جزوی از فجر بر اذان مقدم گشتی اکل و شرب در آن واقع شدی نیز باک نداشت چه مدار حکم بر غلبه ظن اهل خبرت است و الله اعلم **باب** الاذان بعد الفجر گذشته از ان بعد طلوع فجر اگرچه بلا صلوت باشد **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر قال اخبرتنی حفصة ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کان اذا اعتکف المؤذن للصبح بود بخضرت که چون قایم میشد مؤذن بانتظار طلوع صبح و در بعضی آورده اذان آنرا تکلف وقوف تعیین مؤذن و روی آورده اند چنین است روایت عبد الرزاق بسند صحیح و بیهقی بجای اعتکف اذن روایت کرده و بحمد الله و بیان سوء حال از مالک و روی عبد الله بن یوسف اذا سکت المؤذن من الاذان روایت کنند و بدء الصبح و پیدا میگشت صبح صادق که خفیفتین قبل ان تقام الصلوة میکرد و در کمت سبک سنت تثنیه یعنی بانکه اقامت گفته شود یا نگذارد کرده شود نماز فجر **حدثنا** ابن

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

ابن ام مكتوم ايراد بعد حديث درين تبحر اشارت است
باب الاذان ثانى در وقت فجر بود باب الاذان قبل
الفجر كه پيش از فجر واختلاف كرده اند علماء در شروعيت
آن وبعد از شروعيت در اكتفا بآن الا عادت آن جمهور
قايل بشروعيت اند مگر ابو حنيفه وثورى ومحمد وزفر درين مسئله
كه نزد ايشان جايز نيست اذان پيش از وقت كه آن تعجيل
وتلبيس نه اعلام واذان بلال كه ممكن بمعنى اگاه باشند
بيقاظ نايم وبا زاذن قايم نحو صلوة كه درين وبا زكنند نه تنها
اذان ستعارف بود كه در وقت كنند براى اعلام بدر آمدن
وقت وحضور نماز ولهذا اكتفا نميكرد بآن بر تعقب
ميكرد با اذان ابن ام مكتوم وبا رد شده در روايته فصل
ميان اذان بلال واذان ابن ام مكتوم همين قدر بود كه
اول فرود مى آمد درين با لا ميرفت ودر دوم اذان مثل اين قدر
تفاوت معهود نيست يا آنكه محمول بر خطا در وقت بود كه مگر
اتفاق افتاده باشد چه بلال ضرير بود بسا درست در روايته
عبد العزيز بن صهيب از انس آورده كه پيغمبر صلى الله عليه
وآله وسلم فرمود كه بلال اذان ميگويد در شب پس بخوريد
وبياشاميد تا ابن ام مكتوم اذان گويد پس گفت سعيد بن مسيب
يا ابا محمد جز اين نميشنويم كه فجر چنين ميگفتند
پس جمع كرد ميان هر دو روايت بحمل بر تعدد واقعه
مى بخشم مروى را الخ قال ابو عبد الله گفت مولف ابو عبد الله بخارى در تفسير قول خداوند كبب فى النار فكبوا فيها
مكبا يعنى كبكبوا اينست كه گردانيده شدند در حالى كه بر رو افتاده اند اذا كب الرجل اذا كان فعله غير واقع على احد
يعنى مسيگويند اكب الرجل وقتى كه باشد فعل آمده غير واقع بر كسى يعنى مفعول به اورا نباشد فاذا وقع الفعل قلت كببته
الله لوجهه وكببته انا پس وقتى كه واقع شود فعل بر مفعول گوئى اين قول يعنى انداخت اورا خداوند روى او وانداختم من اورا
يعنى اكب لازم است وكب متعدى بر خلاف افعا آ ديگر قال ابو عبد الله گفت مولف صالح بن كيسان هو ابن محمد
من الزهرى صالح بن كيسان او كلان سال بيست از زهرى عمر صالح بيكصد وشصت سال بوده است وهذا ادرك ابن
عمر وصالح بتحقيق درياقته است عبد الله بن عمر را حدثنا اسمعيل بن خليل قال حدثنا مالك عن ابى الزناد
عن الاعرج عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليس المسكين الذى ترده اللقمة واللقمتان والتمرة والتمرتان
فرود نيست مسكين كسيكه ميگردد سر گرد مردم بجائى كه رود ميكند ورا يك لقمه رود ويك خرما ودو خرما يعنى باندك چيزى
گدائى ميكند ولكن المسكين الذى لا يجد غنى يغنيه ولا يفطن به فيتصدق عليه ولا يسئل الناس شيئا مسكين كسى است كه نمى يابد غنائى كه بى نياز
ميكند اورا ودانسته نميشود حال او پس صدقه كرده ميشود بر و نه سوال ميكند مردم را از جهت حال او وآن جمله حال اينست كه برپا نمى ايستد
پس اينكه سوال كند مردم را حدثنا عمرو بن حفص بن غياث قال حدثنا ابى قال حدثنا الاعمش قال حدثنا ابو صالح عن ابى هريرة
عن النبى صلى الله عليه وسلم قال والذى نفسى بيده لان يأخذ احدكم حبله فيحتطب على ظهره خير له من ان يسأل احدا فيعطيه او يمنعه
ميكند احسبه قال الى الجبل راوى گويد گمان ميبرم آنحضرت را كه گفت رود ميكند بسوى كوه فيحتطب فيبيع فيأكل
فيصدق خير له من ان يسأل الناس پس بهتر است جمع ميكند وبسيار ميشود پس ميخورد وصدقه ميكند از بهاى آن فقرا بهتر است مر او را از اينكه سوال

میکند مردم را باب حث الخ در بیان مشروعیت اندازه کردن خرما بر درخت تا مقدار عشر معلوم گردد و بگذارند بمالک تا فتوی کند باید فرود آورد و دو سه شریف باشد و هر کرا خواهد بدهد حرص بفتح خا معجمه و سکون را آخر صاد مهمله است بمعنی اندازه کردن فتح حدثنا سهل بن بکار قال حدثنا وهیب بن خالد عن عمرو بن یحیی عن عباس السلعدی عن ابی حمید الساعدی قال غزونا مع النبی صلی الله علیه وسلم غزوة تبوک را فلما جاء وادی القری اذا امرأة فی حدیقة لها پس هرگاه آمد آنحضرت وادی القری را که قریست قدیم میان مدینه و شام ناگاه زنی بود در باغی که مردم بود قال النبی صلی الله علیه وسلم لاصحابه اخرصوا خرص بفرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم عشرة اوسق پس فرمود پیغمبر خدا مر یاران خود را اندازه کنید پس اندازه کردند ده وسق فقال لها احصی ما یخرج منها پس فرمود پیغمبر خدا مر آن زن را ضبط کن چیزی که می برآید ازین حرما تا معلوم شود که تخمین ما اندازه موافق بوده است فلما اتینا تبوک قال اما انها ستهب الليلة ریح شدیدة پس هرگاه آمدیم در تبوک فرمود آگاه باشید که تحقیق سرانجام است که می وزد امشب بادی سخت فلا یقومن احد منکم پس ایستاده نشود و هیچ یکی از شما و من کان معه بعیر فلیعقله فعقلناها و کسی که باشد با وی شتری پس گوزانوی او را به بندد پس هستیم ما شتران را و هبت ریح شدیدة فقام رجل فالقته بجبل و وزید بادی سخت پس استاد مردی پس انداخت او را بکوه طی و اهدی ملک ایلة للنبی صلی الله علیه وسلم بغلة بیضاء و هدیه فرستاد بادشاه ایله که شهریست قدیم بساحل بحر و نام او یحنا است استری سفید بیشتر مردم برآنند که نامش دلدل است و جزم کرده است نووی و بعضی گویند که دلدل پیش ازین غزوهٔ تبوک رسیده بود و آن حضرت در غزوهٔ حنین که قبل ازین بوده بروی سوار بوده است غزوه تبوک در رجب سنه تسع است و حنین در سنه هشتم است و کساه بردا و کسوة داد آنحضرت او را چادری و کتب له ببحرهم و نوشت آنحضرت مر ملک ایله را ببلدهٔ ایشان یعنی مقرر داشت آنرا بر اهل آن بسبب التزام ایشان جزیه را فلما اتی وادی القری قال للمرأة کم جاءت حدیقتک فرمود مر آن زن را چند آمد میوهٔ باغ تو قالت عشرة اوسق خرصک رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت آن زن آمده وسق که اندازه کرده بود پیغمبر خدا قال النبی صلی الله علیه وسلم انی متعجل الی المدینة فمن اراد منکم ان یتعجل معی فلیتعجل فرمود آن حضرت بتحقیق من شتاب رونده ام بسوی مدینه یعنی راهی میخواهم که نزدیک تر باشد بمدینه پس کسی خواهد از شما اینکه شتاب کند با من پس بگورود باشد و درنگ نماید فلما قال ابن بکار کلمة معناها اشرف علی المدینة مولف گوید گفت ابن بکار بعد از گفته فلما کلمة یعنی چون آنحضرت مشرف شد علی المدینة است یعنی نزدیک مدینه رسید و از بلندی نظر شریف او بر آمد قال هذه طابة فرمود این است مدینه طابه نام دیگر مدینه است فلما رأی احدا قال هذا جبل یحبنا و نحبه پس هرگاه کوه احد را دید فرمود این کوهی است که دوست میدارد ما را و ما دوست میداریم آنرا بعضی گویند مراد مردم این کوه اند که اهل مدینه اند از قبیل اسالوا القریة و بیشتر برآنند که مراد نفس کوه است و حق جل شانه دران محبت آن حضرت نهاده است چنانکه در سایر موجودات منقول است بروایات صحیحه که ذرقی که بر منبر و مسجد نبوی ساخته شده و آن حضرت برآن بر آمد خطبه خواند ستونی که پیشتر ازان بروی تکیه کرده خطبه میخواند گریه کرد چنانکه حاضران مجلس آواز گریه او بگوش سر شنیدند و نیز منقولست که سنگی بود که پیش از نزول وحی بر آن حضرت سلام میکرد و الله اعلم بحقیقة الحال کما اخبر به صحیح و لا انصاد فرمود یا خبر دهیم شما را بهتر بن سرایهای انصار مر او را خیار ازانکه گفتند مردم این سرای است قال بنو النجار فلا ادری بنی النجار گفتند

الجزء الثالث شیخ الاسلام | كتاب الاذان

هر دو بالای دیگر هر دو فوقها عن یمینه و شماله بسته بود بر کردن آن هر دو را جانب راست و چپ یعنی و هم استقبال آن بر عرض واقع میباشد در روشنی آن بساتین حدثنا اسحق بن منصور قال اخبرنا ابو اسامة قال حدثنا عبید الله بن عمر عن القاسم بن محمد عن عائشة و عن نافع عن ابن عمر عن القاسم بن محمد عن ابن عمر عن عائشة و عن نافع عطف است بر قاسم بن محمد عن ابن عمر عن عائشة ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال لاحد هما انک لطویل الخ قول است از استاد اول تا عبد الله بن عمر که مرفوع بود و بدین وجه به طریق کے از طریق قاسم از عایشه و دیگر از طریق نافع از ابن عمر هر دو لفظ ان رسول الله الخ بسوی استاد و دیگر که انیست و حدثنی یوسف بن عیسی المروزی قال حدثنا الفضل بن موسی قال حدثنا عبید الله عن القاسم بن محمد عن عایشة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم انه قال ان بلالا یؤذن بلیل فکلوا واشربوا حتی یؤذن ابن ام مکتوم و در بعضی از طرق صدر این حدیث زیاده کرده شده تا یؤذن حتی ایطلع الفجر قال القاسم و لم یکن بین اذانهما الا ان هذا ینزل ذا و ذا ینزل هذا انتهی یعنی گفته است قاسم و در روایتی دیگر از عایشه چنانچه ثابت شده این مقوله از عایشه بروایت قاسم تزد نسائی و طحاوی و از ابن عمر نیز بروایت نافع نزد مسلم و طحاوی گفته ابن قدر فرق میان هر دو اذان دلالت دارد بر آنکه هر دو مؤذن قصد میکردند یک وقت را و آن طلوع فجر ثانی بود پس غلط میکرد آن را بلال و در بعضی روایات آن را بهم تمام و اجتماع کرده آن بر عدم مشروعیت اذان پیش از فجر لیکن این بر تقدیری باشد که خطاء بلال دائمی نباشد و بعضی گویند که مؤذن بود یک روز بعد از یک روز و ظاهر حدیث ابن عمر و عایشه رضی الله عنهما خلاف آن است

باب اکرار بین الاذان والاقامة

جدا فصل است میان اذان و اقامت در روایات آمده که آنحضرت فرمود بلال آگاه کرد میان اذان و اقامت خود را تقدیر کرد که فارغ شود اکل از اکل و شارب از شرب و مقتضی یعنی تضا کند حاجت از قضاء حاجت خود و نیچیز نشده چیزی از ایشان نزد اهل تقیید و لکن متعاضد اند بمطلق بعضی حدثنا اسحق الواسطی یعنی ابن شاهین قال حدثنا خالد بن عبد الله عن عثمان هو الجزری بضم جیم و فتح راء اولی و سکون تحتیه میان هر دو مهمله سعید بن ابی ایاس سنه یعقد و جبل و مهاجر هن ابن بریدة بلفظ تصغیر عبد الله بن عبید الله بن حبیب السلمی عن عبد الله بن مغفل بضم میم و فتح مهمله و تشدید غا المزنی نسبت بقبیله مزینه است ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال بین کل اذانین صلوة فرمود آنحضرت میان هر دو اذان که اذان و اقامت باشند بر سبیل تغلیب نمازیست مشروع یا وقتیست که گنجایش تطوع دارد ثلثا فرمود این را سه بار و در بار سیوم زیاده کرد لمن شاء نماز مر کسی راست که خواسته باشد اشاره است بعدم وجوب و تنبیه است بر آنکه اصل این نماز و فضل

آری خبرده مارا فرمود سرا باهای بنی نجار است تردد در بنی عبد الاشهل تردد در بنی ساعده تردد در بنی الحارث بنی ساعده این قبایل اند بترتیب مذکور و تردد در بنی ساعده و بنی الحارث معلوم نشد که از اصل سند است یا از روات است بشکل دلی که انصار بیخبر خیرا و در بنی الحارث بنی ساعده انصار میخواهد خیر یعنی لفظ خیر محذوف است و در کلام آنحضرت قال قال سلیمان بن بلال حدثنی عمرو ثم در بنی الحارث بنی ساعدة وگفت سلیمان قرشی تیمی که حدیث کرد مرا عمرو بن یحیی المازنی بسند مذکور باین عبارت بتقدیم بنی الحارث بر بنی ساعدة وقال یحیا عن سعد بن سعید عن عمارة بن غزیة عن عباس عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال احد جبل یحبنا ونحبه یعنی سلیمان باین اسناد و باین عبارت نقل کرده قال ابو عبد الله کل بستان علیه حائط فهو حدیقة گفت مولف هر بستانی که بر گرد وی دیوار است آنرا حدیقه می نامند و حائط لیکن علیه حائط لم یقل حدیقة و بستانی که نیست بر گرد او دیوار آنرا گفته نمیشود بتقریب لفظ حدیقه که در حدیث واقع شده این تفسیر کرده است **باب** العشر فیما یسقی من ماء السماء والماء الجاری در بیان وجوب صدقه در زراعتی که از آب آسمان یعنی باران و از چشمه آب روان رسیده باشد در حدیث مذکور و چنین چنانکه معلوم شود وقوع یافته گو باوجه اقتصار بر زراعت باران و آب چشمه در ترجمه از آنروست که حدیث از شیخ مبهمین تقریب است و حکم اول شنیده باشد و این قسم کار بادرین کتاب بسیار است و امر عمر بن عبد العزیز فی العسل شیئا و ندیده و حکم نکرده امیر المومنین عمر بن عبد العزیز در شهد چیزی از زکوة **حدثنا** سعید ابن ابی مریم قال حدثنا عبد الله بن وهب قال اخبرنی یونس بن یزید عن ابن شهاب الزهری عن سالم بن عبد الله عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال فیما سقت السماء والعیون او کان عثریا العشر یا بالنسبة زراعتیکه آبی از بیرون بآن برسد و بریشه میخ آب خورد و قال الخطابی بعضی گویند که ماخوذ از عاثور است آن سدی است که در راه براند تا آب رجوع بزراعت کند نقله الکرمانی قسطلانی گوید عثریة انچه آب بسبیل جاری خورد و در حفره زراعاثور خوانند در مجمع البحار نقل کرده عاثور نهری که بکنند عشری یعنی که بریشه آب باران خورد و که جمع کرده باشند در حوضی و هو بالفتح نصف العشر و انچه آب داده شود بدلو در وی نصف عشر است قال ابو عبد الله هذا تفسیر الاول گفته اند قوال اول و هذا شارح است بحدیث ابی سعید که در باب تالی است و آن بیس فیما دون خمسة اوسق صدقه و این کلام تا آخر باب از سهو قلم ناسخ است جایش آخر حدیث باب تالی است پوشیده نماند که بهمین حدیث ابی سعید بالا سر بمین مشتبه بر بعضی از کوته فهمیان گردیده اند ازدرد سر نیست نزدیک تر است از حمل کردن بر سهو ناسخ و مقصود ازین کلام آنست که قول او فیما سقت السماء ابهام است تفاوت آنکه فیما سقت السماء والعیون عشر است کمتر باشد یا زیاده و قول ابی سعید که در کمتر از پنج وسق صدقه نیست تعیین میکند نزد لا نه لم یوقت فی الاول یعنی حدیث ابن عمر فیما سقت السماء العشر انا نکه تعیین نکرد در حدیث ابن عمر درین که هذا و وقت و بیان کرده است در حدیث ابی سعید تعیین نموده و الزیادة مقبولة و المفسر یقضی علی المبهم و زیادة ثقه مقبول است و این تفسیر است صحری حاکم است بر انچه مبهم است یعنی معتبر حکم مفسر است از اداه اهل الثبت و وقتی که روایت کند از ثقه کما ذکرنا و عن الفضل ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم صلی فی الکعبة چنانچه روایت کرد فضل ابن عباس که تحقیق پیغمبر خدا نماز نکرده در درون خانه کعبه و قال بلال قد صلی فاخذ بقول بلال ترک قول الفضل و گفت بلال تحقیق نماز گذارد آنحضرت پس گرفته شد بقول بلال و معتبر کرده اند آنرا و گذاشته شد قول فضل و قول بلال در روز یازدهم قول فضل که برعدم اصلی است و اصول فقه گفته اند وقتی که معارض شوند دو حدیث و یکی مثبت باشد و دیگری نافی حکم مثبت راست و همین دو حدیث فضل و بلال را مثال

علیه وآله وسلم وهم کذلک یصلون الرکعتین قبل المغرب و حال اکثر ایشان همچنان می بود که میگذارند در رکعت پیش از مغرب را اشعار است بتقریر آنحضرت ایشان را و بین نماز و سبب بسیار زیاده کرده پس می آمد مسافری و گمان می برد که نماز مغرب گذارده شد بسبب کثرت نماز گذاران این دو رکعت و لم یکن بین الاذان و الاقامة شیء و الاقامة بقتی و شهود میان اذان و اقامت چیزی از نماز با وقت که فاصل باشد و موجب تاخیر مغرب گردد از اول وقت پس مراد از لم یکن شیء نفی کثیر باشد این را چنانچه گفت مولف و قال عثمان بن جبلة بفتحات ابن ابی رواد و میمون ازدی بصری و ابن داود جد سلیمان هیا السبی فارسی ثم البصری سنده و بیست و چهار و ظاهر آنست که این تعلیق است نزد امام بخاری وده ساله بود و نزد وفات هیا السبی عن شعبة لم یکن بینهما الا قلیل خود میان اذان و اقامت مغرب مگر فصل ندک که آن نزد او بقدر یک خطیفه یست بقدر قراءت سه آیة خرد یا یک آیه دراز و بر وایتی مقدار فصل سه قدم و نزد صاحبین بجلسه خفیفه مانند جلسه بین الخطبتین و نزد شافعی نیز مقعده یا بسکته یا بخواندن چنانچه ذکر کرد قهستانی و نزد احمد بدو رکعت بحدیث اول باب و کلام درین دو رکعت در اینجا تطویع یاید و در بعضی طرق بحدیث خود بزار و دار قطنی و بیهقی الا المغرب زیاده آمده و مراد این روایت بر حیان بن عبد الصمد است که بعضی کلام کرده اند درو لیکن بزار در سند خود گفته موثق مشهور است از اهل بصره و ظاهر اس به و موافق این زیادة است حمل بعضی علما کرده اند بین الاذان و الاقامة شیء را بر ظاهر آن که بود چیزی از نماز نه اصلا بلکه قارئ می شنید از تطویع یا فراغ اذان و چون شنیده نیست تکلف آن و بعضی حنفیه و مالکیه گویند که آن در اول بود وقتی که نبی کرده شد از نماز بعد از عصر پس بیان کرده شد باین تقریب وقت جواز بعد از ان مستحب شد سبادرت بنماز مغرب در اول وقت و اگر مستحب ماندی مواظبت بر استقبال بغیر نماز مغرب هر آینه خشه و راه شدی بسوی مخالفت ادراک اول وقت و مواظبت است این را نگذارد دن ظفار ابر بعد آن و نهی ابراهیم نخعی از اذان و اقامت **باب** من انتظر الاقامة کسی که انتظار کند اقامت را و در خروج از خانه برای نماز بعد از شنیدن اذان و این مر کسی را هست که مستعد باشد و دانا که متصل بمسجد دارد نجوی که آواز اقامت میتواند شنید

اسماء الرجال

آورده اند مثال زیادتی و کمی آنهم میتواند شد فافهم **باب** لیس فیما دون خمسة اوسق صدقة نیست در آنچه کمتر از پنج وسق است صدقه **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی قال حدثنا مالک قال حدثنی محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن ابن ابی صعصعة عن ابیه عن ابی سعید الخدری عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لیس فیما اقل من خمسة اوسق صدقة گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نیست در کمتر از پنج وسق صدقه و هذا اقل من خمس اواق من الورق صدقة وده درهم کمتر از پنج اوقیه از نقره صدقه **باب** اخذ صدقة التمر عند صرام النخل و ربیان آنکه بر واست گرفتن صدقه خرما مر وقت بریدن آن و درخت **وهل یترک الصبی فیمس الصدقة** و آیا روا است که گذاشته شود طفل پس آنچه بخشد خرمای صدقه را **حدثنا** محمد بن الحسین الکلاسی قال حدثنا ابراهیم بن مهدان عن محمد بن زیاد عن ابی هریرة قال کان النبی صلی الله علیه وسلم یؤتی بالتمر عند صرام النخل گفت بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی که آورده می شد بخرما نزد بریدن درختان فیجئ هذا بتمره وهذا من تمره حتی یصیر عنده کوم من تمر پس می آمد این بخرمای خود و این بخرمای خود تا آنکه میگشت نزد آن حضرت توده از خرما کوم بفتح کاف و سکون واو و میم است و کرمانی بضم میم نقل کرد و **فجعل الحسن والحسین یلعبان بذلک التمر فاخذ احدهما** تمر جعله فی فیه پس گشت حسن و حسین رضی الله عنهما بازی میکردند بآن خرما پس گرفت یکی از ایشان خرمائی را پس گردانید آنرا در دهن خود و در حدیثی که بعد ازین می آید واقع شده که امام حسین آنرا در دهان گرفته بود و ضمیر جعله راجع بحرف باعتبار ما خوذ یا بعدم اعتبار تمانیث نظر الیه رسول الله صلی الله علیه وسلم فاخرجه من فیه پس دید بسوی او پیغمبر خدا پس بیرون آورد آنرا فقال اما علمت ان آل محمد لا یاکلون الصدقة پس فرمود آیا ندانسته اید که اولاد محمد نمیخورند صدقه را و حرام است بر ایشان خوردن آن ظاهر آنست که خطاب علمتم بیکی از حسنین باشد و جمعیت آن بلاحظه او و امثال او باشد و تواند که بخاطر ان باشد که منع کرده اند او را در حدیث دلالت ست بر آنکه اطفال را تعلیم احکام شرعیه باید کرد تا مانوس بر علم شوند و وقت تکلیف آسان بکار برند و آنکه حرام است بر کبار حرام است بر صغار **باب** من باع ثمارہ او نخلہ او ارضہ او زرعہ وقد وجب فیہ العشر او الصدقة فادی الزکوة او باع ثماره ولم تجب فیه الصدقة یا فروخت میوه خود را یا درخت میوه دار را یا زمین زراعت خود را یا زراعت را و حال آنکه واجب شده بود در آن عشر و زکوة او باع ثماره ولم تجب فیه الصدقة یا فروخت میوه خود را و حال آنکه واجب نشده است در وی صدقه مقصود مولف ازین امور بیان آنست که فروختن این امور پیش از وجوب حق الله و بعد از ان روا است و قول النبی صلی الله علیه وسلم حتی تزهی حتی یبدو صلاحها و ربیان فرمود آنحضرت فروختن میوه را تا آنکه ظاهر شود صلاح آن یعنی محل آفت و فساد و غالبا با قبل الشود که ظاهر شود صلاح آن **یخلص البیع بعد الصلاح علی احد** پس منع کرد آنحضرت فروختن میوه را بعد از صلاح بر هیچکس خواه ذکوة بروی واجب باشد یا نه این قول مولف ست و قول او **ولم یخص من وجبت علیه الزکوة ممن لم تجب** و مخصوص نکرد کسی را که واجب است ذکوة بروی از کسی که واجب نیست بروی بیان آنست گرانی گوید ابن بطال گفته است غرض مولف رد است بر شافعی از انکه وی منع کرده است بیع بعد از صلاح تا آنکه زکوة آن ادا کرده شود **حدثنا** عاصم حدثنا شعبة قال اخبرنی عبد الله بن دینار قال سمعت ابن عمر یقول نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن بیع الثمرة حتی یبدو صلاحها منع کرده است پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی از فروختن میوه تا آنکه ظاهر شود صلاح آن یکی از امثیل عن صلاحها قال حتی تذهب عاهته دیدو ابن عمر وقتی که پرسیده می شد از معنی صلاح گفتی تا آنکه برود آفت فساد و تقیح ثمر و آن وقتی است که نرم شود و رنگی گیرد که پخته آن دارد و یا نزدیک بآن و مخصوص است این حدیث بانچه دلالت دارد و مذهب گرفته اند

فذا اضطجع علی شقه الایمن بسنت و مانکشیدی بر پهلوی راست خود حتی یاتیه المؤذن فاذنه بالاقامة آنگه می آمد آن حضرت تا موذن برای اقامت خبر دادی او را علامای فرمودکه صفوف جماعت ظاهر آمدن موذن کنایت است از آنکه نزدیک دخجره شریف آمده میگفت اقامت راست و آنحضرت که منتظر اقامت بودی بحجره شنیدن بر آمدی و بجماعت کردی و بنابر حدیث مسلم بروایت جابر بن سمره آمده که بلال اذان میداد و اقامت نمیگفت تا آنکه بیرون می آمد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم شاید که غیر نماز صبح بود که دران اضطجاع متحقق شود و الا آنکه در نماز صبح نیز گاهی چنین بوده و گاهی چنان و الله تعالی اعلم و تمه کلام متعلق بحدیث در ابواب تطبیع بیاید انشاء الله تعالی

باب بین کل اذانین صلوة لمن شاء در تقریب

ذکر این ظاهر آنکه میان هر دو اذان نماز نیست هر کس را که خواهد یعنی مستحب است نماز میان اذان و اقامت و تعبیر باین عبارت تنبیه است بضعف حدیث **حدثنا** عبد الله بن یزید ابو عبد الرحمن المقری مولی آل عمر رضی الله عنه بصری ثم المکی سنه ویست و سیزده قال حدثنا حیوة بن شریح الحمصی بضم کاف و سکون واو و فتح حاء مهمله و سکون یا و فتح شین معجمه و حاء مهمله قال حدثنا بکر بن عمرو المعافری بفتح میم و الف و سکون عین و فتح فاء و راء منسوب بقبیله سنه یکصد و چهل و نه عن عبد الله بن بریدة عن عبد الله بن مغفل قال قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم بین کل اذانین صلوة بین کل اذانین صلوة قال فی الثالثة لمن شاء سه بار مطلق در دو بار اول محمول بر تاکید است

باب من قال لیؤذن فی السفر مؤذن واحد کسی که گفته است باید که اذان گوید در سفر یک موذن گویا باشارت میکند مولف بسوی انچه مروی است از ابن عمر که وی اذان میگفت صبح را در سفر و داد اذان و فقها بر ین حدیث باب آنست که اذان در سفر مکروه نمی شود و فرق نمیکند حدیث باب میان صبح و غیر آن و فی السفر قید احترازی نیست زیرا که حضر نیز همین حکم دارد و کراهت احتیاج بتعدد موذن اقتدا بحمت تا عاد جوانب شهر اذان گویند هر یک در جهتی و یکجا نگویند منقول ست اول کسیکه احداث کرد تا اذین موذن متعدد را یکجا منهوا میه اند ذکر کرده العسقلانی پوشیده نماند که در هیچ ذکر صبح نیست و نه کلمه دیگر که بآن اشارت برود قول ابن عمر با شد و اشبه آنست که گوییم او اذان تا اذین موذن فی واحد گفتن یک اذان است در سفر تا کراهت باشد چنانکه گفته اند میجواز اکتفا باقامت ذیرا چه اذان برای استحضار غائبین است و همراهان سفر حاضرند و اقامت برای اعلام اقتداح است که محتاج اند بآن و همچنین این حکم غیر مختار بود نزد مولف تعبیر کرد آن را بمن قال چنانکه عادت اوست در کثیر و ذکر کرد مختار خود را در باب آنیه و حدیث فلذا ثم انها صحیح است فلا ثالث یجمع میان هر دو اذان مسافر را بخلاف حدیث باب که ظاهر آن امر است عام مسافرین را بخلاف گفتن یکی و امامت بزرگ تا اذان ایشان وقت حضور نماز بی شعار بتعدد اذان و لیکن محمول است

گوید و بیع حکم اکبر که دوامست کند شما را بزگتر بن شما
در فضل اگر متفاوت باشند در علم و قرأت یا در سن
اگر همه برابر باشند و اینجا معلوم شد که افضلیت در
اذان شرط نیست و لیکن گفت اند که مؤذن باید که عالم
باوقات و صالح و متدین و رفیع الصوت و خوش آواز
و صحیح الاذان بشد و در بعضی روایات آمده یؤذنکم خیارکم

باب الاذان للمسافر اذا كانوا جماعة والاقامة

مشروعیت اذان برای مسافران و تفکیک جماعت
باشند مشروعیت اقامت یعنی و تفکیک جماعت باشند
اذان و اقامت هر دو گویند و کذلک بعرفة و بجمعین
مشروعیت هر دو اذان در عرفات که حاجیان در آنجا
روز عرفه وقوف کنند چنانکه در روایت مسلم آمده که بلال
اذان و اقامت گفت هر گاه جمع کرد آنحضرت میان ظهر
و عصر روز عرفه و عرفات منم دی الحجه است نه نام موضع
عرفات و قول مردم نزدیک بعرفه عربی خالص نیست بلکه
شبیه بهمدانی است کذا فی الصحاح جمع و نیز مشروع
اند هر دو اذان در جمع که نام مزدلفه است که حاجیان شب نحر
در آنجا جمع شوند چنانکه در حدیث ابن مسعود در کتاب الحج
بیاید و قول المؤذن و مشروعیت گفتن مؤذن این را
که الصلوة فی الرحال گذارید نماز در منزلها فی اللیلة
الباردة او المطیرة گفتن قول مذکور در شب سرد که برآید مدین نماز
حرج باشد و مران او المطیرة یا در شب باران

حدثنا مسلم بن ابراهيم ازدی قال حدثنا شعبة عن
الحكم عن ابی الحسن عن زید بن وهب عن ابی ذر
جندب بن جنادة غفاری قال كنا مع النبی صلی الله
علیه وآله وسلم فی سفر گفت بودیم و یم با آنحضرت
در سفری خاء او المؤذن ان یؤذن پس خواست
مؤذن که اذان گوید ظهر را یعنی در اول وقت فقال له
ابرد پس فرمود او را تأخیر کن بنماز و در آن ما در وقت
سردی خواست ان یؤذن بعد قدری تو قف
باز خواست مؤذن وی که اذان گوید فقال له ابرد پس فرمود
او را که سرد کن خاء او ان یؤذن فقال له ابرد پستر
باز همچنان شد حتی ساوی الظل التلول تا آنکه برابر شد
سایه تلها که سبب تخریف و انبساط آن سایه در دو برابر
میشود فقال النبی پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله
وسلم ان شدة الحر من فیح جهنم تحقیق سختی گرما از دم
و فوج جهنم است و معنی حدیث در محاسن گذشت و از اینجا
بودن اذان اول در سفر معلوم شود و ما بعد ان اقامة
گویا که کلام است

حدثنا محمد بن یوسف
قال حدثنا سفیان ثوری عن خالد الحذاء عن ابی
قلابة عن مالك بن الحویرث قال اتی رجلان
النبی گفت این هر دو مرد آمدند در دو مرد پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم مراد از این دو مرد مالک بن حویرث و پسر
عم او ست بیدان السفر یا اراده و داشتند سفر را
فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم پس فرمود

که پیش از صلاح اگر شرط بدین از درخت کرده باشند مواست **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا اللیث قال حدثنی خالد بن
یزید عن عطاء بن ابی رباح عن جابر بن عبد الله قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم عن بیع الثمار حتی یبدو صلاحها نهی بعابر
بن عبد الله منع کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی از فروختن میوه تا آنکه ظاهر شود صلاح آن **حدثنا** عبد الله عن مالك
عن حمید عن انس بن مالك ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی عن بیع الثمار حتی تزهی قال فقیل له ما تزهی قال تحمر
از آنحضرت منع فرمود از فروختن میوه تا آنکه
رنگین شود گفت راوی یعنی تا آنکه سرخ شود و این تفسیر بر سبیل تمثیل است از آنکه حکم زرد سیاه همین است در قاموس گوید تزهی
و از زهی النخل در آنکه زهی و از زهی بیک معنی است بعضی میگویند زهی النخل وقتی که میوه برآورده شود و از زهی وقتی که سرخ و زرد
شود و از مصمی مذکور است از زهی النخل نمیگویند بلکه زهی النخل میگویند و این حدیث مبطل قول اصمعی است **باب** هل یشتری
صدقة حتی یقبضها او هل له ان یرجع فی صدقته او یبیعها و ان ورثها بعض من كان تصدق عليه
نیست انکه بخرد کسی صدقه دیگری را لان النبی صلی الله علیه وسلم انما نهی المتصدق خاصة عن الشراء و لم ینه غیره از انکه نخرید
منع نکرده است مگر صدقه دهنده را تنها از خریدن صدقه خود منع نکرده است غیر او را چنانچه حدیث مالک صدقة و لنا بدیة حدیث بریرة
نیز دال است بر این جواز از انکه هر گاه خوردن آن بی بدل روا بود و با بدل بطریق اولی خواهد بود **حدثنا** یحیی بن بکیر
قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن سالم ان عبد الله بن عمر كان یحدث ان عمر بن الخطاب تصدق بفرس فی سبیل الله
ابن عمر میگفت که عمر بن خطاب رضی الله عنه صدقه داده بود اسپی در راه خدا فوجده یباع فاراد ان یشتریه پس یافت آن اسپ را
که فروخته میشود پس خواست که بخرد آنرا فاتی النبی صلی الله علیه وسلم فاستامره پستر آمد پیغمبر خدا را و طلب امر کرد از آنحضرت در خریدن
فقال لا تعد فی صدقتك پس فرمود آن حضرت عود مکن در صدقه خود و ان اعطاكه بدرهم فان العائد فی صدقته كالعائد فی قیئه
لا تجعله صدقة پس بهمین جهت بود ابن عمر می گذاشت در ملک خود آنچه بخود چیزی را که تصدق کرده است آن مگر آنکه گرداند
آنرا صدقه پس گویا این عم فهمیده بود که منع از خریدن صدقه از آن است که در ملک خود نگذارد و اگر برای صدقه کردن بخرد باکی نمارد

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن زید بن اسلم عن ابیه قال سمعت عمر یقول حملت علی فرس فی سبیل الله فاضاعه
که میگفت سوار کردم مکی را بر اسپی در راه خدا فاضاعه الذی كان عنده پس ضایع کرده آنرا کسی که بود او است نزد او فاردت
ان اشتریه پس خواستم که بخرم آنرا فظننت انه یبیعه برخص پس گمان کردم که بیعه بر خص بفروشد آنرا از ان فسالت
النبی صلی الله علیه وسلم فقال لا تشتره و لا تعد فی صدقتك و ان اعطاكه بدرهم پس پرسیدم آن حضرت را پس فرمود مخر آنرا و عود مکن در صدقه
خود اگرچه بدهد ترا بیکدرهم فان العائد فی صدقته كالعائد فی قیئه پس تحقیق عود کننده در صدقه چون عود کننده است در قی
خود و در روایتی از صحیحین واقع شده وی همچو سگی است که عود میکند در قی خود تشبیه بخبیث و گندترین حیوانات داده اند برای
تقبیح و تنفیر از این فعل و ظاهر این نهی تحریم نیست لیکن جمهور بر آنند که این نهی تنزیهی است و گفته اند کسی که تصدق کند باداری بخیری
در زکوة و یا کفارات یا نذر و جز آن در راه خدا کرده است که بخرد از آن کس که بروی تصدق کرده یا وی او را بهبه کرده و تملیک نماید
و اگر بمیراث یابد یا بخرد از شخصی دیگر که بموجب شرعی بوی رسیده باشد کروه نیست **باب** هل یدخل الصبیان الصدقة لیشربوا منها
در بیان آنکه گفته میشود و اجازت صدقه بر آن حضرت و این از خصائص آنحضرت است بقول بعضی شاید این است انبیای دیگر را
قسطلانی گوید اصح نزد اصحاب ما آنست که صدقه فرض از زکوة و جز آن بر اولاد آن حضرت حرام است و صدقه نفل حرام نیست
مروی است از جعفر بن محمد از پدر بزرگوار او که میخورد و آب از سقایها که در راه مکه و مدینه بود گفتند از این آبهای صدقه میخوری فقال انی لا

حرام نیست بر ما گر صدقه فرض رواه الشافعی والبیهقی و باین رفته امام ابی حنیفه و امام احمد بن حنبل انتهی **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال اخبرنی الحکم بن زیاد قال سمعت ابا هریرة قال اخذ الحسن بن علی تمرة من تمر الصدقة فطرحها فی فیه گفت ابو هریره گرفت حسن بن علی خرمای را از خرمای صدقه پس انداخت آنرا در دهن خود فقال النبی صلی الله علیه وسلم کخ کخ لیطرحها پس فرمود پیغمبر خدا کخ کخ تا بیندازد آن خرما را کخ بفتح کاف و کسر آن و بسکون خا معجمه و بکسر آن و تنوین و غیر تنوین ابن مالک در تسهیل گفته که اسم فعل است و ابن حاجب آنرا ادراج کرده در اسماء اصوات لفظ عجمی است معرب مولف رح در باب بین النظم بالفارسیه در آخر جلد آورده کلمه ایست که برای زجر کودکان میگویند تکرار آنرا برای تاکید است ثم قال اما شعرت انا لا ناکل الصدقة پس فرمود آیا ندانستی که ما نمیخوریم صدقه را و این قول اما شعرت در چیزی که واضح باشد میگویند اگر مخاطب عالم نباشد بآن و این کلام مانع است حدیث را از آن که بیندکه تمکن آنرا **باب** الصدقة علی مرالی ازواج النبی صلی الله علیه وسلم در بیان جواز صدقه دادن بر بندهای آزاد ازواج مطهره پیغمبر خدا آنهائیکه آزاد نیستند حکم آنها حکم ازواج است صدقه گرفتن آنها را روا نیست چنانکه ترمذی حدیث صحیح روایت کرده که موالی القوم من انفسهم **حدثنا** سعید بن عفیر قال حدثنا ابن وهب عن یونس عن ابن شهاب قال اخبرنی عبید الله بن عبد الله عن ابن عباس قال وجد النبی صلی الله علیه وسلم شاة میتة اعطیتها مولاة لمیمونة من الصدقة گفت ابن عباس یافت آنحضرت بزی مرده که داده شد آزاد آنرا که بود مر میمونه را که از ازواج مطهره است از صدقه فقال النبی صلی الله علیه وسلم هلا انتفعتم بجلدها قالوا انها میتة پس فرمود آنحضرت چرا انتفع نمیگیرید بپوست آن گفتند که وی مرده است قال انما حرم اکلها فرمود حرام نیست مگر خوردن آن تائید این حدیث ترجمه را از آن روست که آنحضرت فرمود بعد ازان که دانست که از صدقه داده میمونه رسیده و مولف حکم ازواج نیاورده ظاهر احادیثی در نمیعنی ثابت نشده چون انکار نفرموده پس دلالت کرد که موالی ازواج حرام نیست صدقه از اینجا معلوم میشود که تصدق مردار و گرفتن آن مسلمان را روا نیست **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا الحکم عن ابراهیم عن الاسود عن عائشة انها اراد ت ان تشتری بریرة للعتق مروی است از عایشه که تحقیق وی خواست که بخرد بریره را برای آزادی و اراد موالیها ان یشترطوا لانفسهم و خواستند مالکان او که شرط کنند ولای آن کنیزک را برای خود و ولا میراث بنده آزاد که اگر هیچ وارثی نداشته باشد بآزاد کننده میرسد فذکرت عایشة للنبی صلی الله علیه وسلم فقال النبی صلی الله علیه وسلم اشتریها فانما الولاء لمن اعتق پس ذکر کرد عایشه این قضیه را از آنحضرت فرمود بخر او را تحقیق نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است و این شرط سود ندارد ولای او برای تو خواهد بود پس اگر کوئی این بیع با این شرط فاسد چگونه روا باشد گوئیم این شرط در صلب عقد نبوده است و نیز میتواند که راوی این بیع بحکم آنحضرت مخصوص باین واقعه باشد برای مصلحت قطع عادت کفار که معتاد و استند و مانند این در شریعت غرا واقع شده است واتی النبی صلی الله علیه وسلم بلحم فقلت هذا ما تصدق به علی بریرة وآورده شد پیغمبر خدا را گوشتی پس گفتم که این گوشت چیزی است که تصدق کرده شده است بر بریره فقال هو لها صدقة ولنا هدیة پس فرمود این گوشت برای او صدقه است و چون وی مالک آن شده برای ما هدیه است فرق میان صدقه و هدیه آنست که صدقه عطائی است برای ثواب آخرت و دروی خواهش گیرنده است و هدیه تملیک است مر عوض را بواسطه اکرام غیر و تقرب بوی و مکافات هدیه در دنیا نیز میسر است پس سنت آن بیشتر است صدقه تا آخرت بیاشد و منزا ازین نیست که کسی را چیز خدا نتوانی بر رسول باشد و لهذا حرام شد بر پیغمبر موافقت حدیث بر جمه ظاهر است که بریره از موالی عایشه بود **باب** اذا حولت الصدقة در بیان آنکه صدقه کسی بر او حرام شد و هدیه فرستد بوی چنانکه

فی الاذان وآیا خود اگر دانیده بنگرو در اذان مؤذنان
گردانیدن گردن است چپ و راست کذا قالوا و کلام
بعضی شارحان دلالت دارد بر آنکه انجذاب باسم باول است
مظاهر آنست که در غیر جمعتین گویند و مسلمه است
بر اسماء و غیر حکم التفات در نماز مکروه است و انجا نیز
نزد ابن سیرین و قول مالک نیست مگر آنکه قصد کند استماع
مردم را لان الظاهر العینی دینا کن من بلال انه جعل صبعیه
فی اذنیه و ذکر کرده می شود از بلال که وی گاه فاینده است سر خود
انگشت خود را یعنی سر بر و انگشت مسجد را در و گوش
خود شرمندی گفته و بر این است عمل نزد اهل علم در اذان
و بعضی در اقامت نیز گویند و کان ابن عمر لا یجعل اصبعیه
فی اذنیه و بود ابن عمر که نمیگرد انید انگشتان خود را در
گوشهای خود که آن سنت اصلی نیست بلکه زیاده
کرده شده و در آخر بارای مزید رفع صوت چنانکه در مرغوغ
آمده ایرفع بصوته و ظاهر سیاق موافقت بسوی نفی است
که ذکر کرده آن را بلفظ تصحیح و اول را بلفظ تمریض و قال
ابراهیم لا باس ان یؤذن علی غیر وضوء و گفته است
ابراهیم نخعی باک نیست آنکه اذان گوید مؤذن بر غیر حال
وضوء و کراهت ندارد اگرچه افضل و احب بودن آن گویند
است چون قرأت امام محمد در مسند آثار گرفته و باین اخذ
میکند باک نمیدانم و مکروه است انیکه اذان گوید جنب
و همین است قول ابی حنیفه رحمه الله انتهی و قال عطاء
الوضوء حق و سنته و گفته است عطاء بن ابی رباح
وضوء برای اذان حق شرعی و سنت است یعنی بهتر است پس ترک
آن مکروه باشد در روایتی در غریب مانند سواحق و است
و قالت عایشة کان النبی و گفت عایشه بود پیغمبر خدا
صلی الله علیه و آله و سلم یذکر الله علی کل احیانه
ذکر میکرد خدا را بر همه احوال و اوقات خود طهارت و غیر
طهارت و ظاهر ذکر لسانی است و اذان از جمله اذکار است
پس شرط نباشد در آن شرط است برای نماز از طهارت
و استقبال قبله و بنحو آن چنانچه مستحب نیست و در وی حدیث
که منافی است آن را التفات و گردانیدن گشت در گوش
و باین وجه مناسب میشود ذکر این آثار در این باب کذا
قال الشیخ حدثنا محمد بن بشر قال اخبرنا
سفیان توری عن عمر بن ابی جمیعة عن ابیه
انه رأی بلالا یؤذن و گفت عون از پدر خود ابی جمیعه رویت
دارد که وی دید بلال را که اذان میگفت فجعلت اتتبع
فاه ههنا و ههنا بالاذان و گفت ابو جمیعه گوید پس شدم که نظر
میکردم دهان او را بسوی راست و بسوی چپ هنگامیکه اذان میگوید
مسلم زیاده آمده یمینا و شمالا بقول حی علی الصلوة حی علی
الفلاح باب قول الرجل جواز گفتن مرد این کلمه را
فانا نحب الصلاة فوت شده ما نا زد و گوید ابن سیرین
ان یقول و مکروه داشته ابن سیرین انیکه گوید بدل حی علی
الصلوة در تعبیر از عدم ادراک جماعت و لیقل بل نذرک
و باید که گوید در ما فاتنا یعنی ما ادرکنا جماعت چنانکه
موصول ابن ابی شیبه آمده بلفظ ما ادرک مع النبی فلان و
قول النبی و گفتن پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم

در ملک صدقه گیرنده و در آید روا است که تناول کند آنرا بنی هاشم **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا خالد
عن حفصة بنت سیرین عن ام عطیة الانصاریة قالت دخل النبی صلی الله علیه وسلم علی عائشة گفت ام عطیه
انصاریه در آمد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی بر عایشه فقال اهل عندکم شئ فقالت لا الا شئ بعثت به الینا شاة من الصدقة
التی بعثت لها من بصدقة پس فرمود آیا هست نزد شما چیزی از طعام پس گفت عایشه نیست مگر چیزی که فرستاده اند آنرا بسوی ما
قسیه از زنان شاتی که فرستاده تو مرو را از صدقه فقال انها قد بلغت محلها فرمود تحقیق آن صدقه رسید محل خود را
هرگاه تصدق کرده شد بر قسیه ملک او شد میرسد او را که تصرف کند به بیع و هدیه و چون قسیه هدیه کرده از صدقه بودن برشت
پس روا باشد خوردن آن مر کسی را که روا نبود خوردن صدقه **حدثنا** یحیی بن موسی قال حدثنا وکیع قال حدثنا شعبة
عن قتادة عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی بلحم تصدق به علی بریرة فقال هو علیها صدقة وهو لنا هدیة
روایت است از انس بن مالک که بحضور آن حضرت آوردند گوشتی که تصدق کرده شده بود بآن گوشت بر بریره پس فرمود
آن گوشت بروی صدقه است و برای ما هدیه است قال ابو عاوانة سمعت انسا عن النبی صلی الله علیه وسلم مقصود
از آوردن این اسناد همین حدیث آنست که همین حدیث را قتاده که در اسناد سابق بطریق عنعنه آورده بود بما نجا بطریق سماع
آورده است پس توهم تدلیس و آن نخواهد بود اگرچه عنعنه ثقه حکم اتصال دارد **باب** اذا تصدقت من غنیا و ودند علی الفقراء
حیث کانوا اگر گرفته شود صدقات از شهری بشهری دیگر روا است و شافعی روا نداشته است و نیز صریح است در آنکه بر یک صنف فقرا صرف ممنوع
گردد **حدثنا** محمد هو ابن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا زکریا بن اسحق عن یحیی بن عبد الله بن صیفی عن ابی معبد مولی ابن
عباس عن ابن عباس قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لمعاذ بن جبل حین بعثه الی الیمن گفت ابن عباس فرمود رسول خدا معاذ بن جبل را
هنگامی که فرستاد او را بسوی یمن انک ستأتی قوما اهل الکتاب تحقیق می آئی قومی را که اهل الکتاب اند فاذا جئتهم فادعهم الی
ان یشهدوا ان لا الله الا الله وان محمدا رسول الله پس وقتی که بیائی تو ایشانرا پس بخوان ایشانرا بسوی آنکه شهادت
دهند بکلمه ان لا الله الا الله وان محمدا رسول الله فان هم اطاعوا لک بذلک فاخبرهم ان الله قد فرض علیهم خمس صلوات فی کل یوم ولیلة پس اگر اطاعت کنند برین
بذلک فاخبرهم ان الله قد فرض علیهم صدقة توخذ من اغنیائهم فترد علی فقرائهم پس اگر ایشان اطاعت کردند مر
بفرضیت پنج نماز پس خبر ده ایشانرا که تحقیق خدا فرض کرده است بر ایشان صدقه را که گرفته میشود از اغنیای ایشان پس رد کرده میشود
بر فقرای ایشان پوشیده نماند که این قول دلالت ندارد بر آنکه نقل نباید کرد چنانکه شافعیه تمسک کرده اند باین اگر فقرای اینها در
شهری دیگر باشند فقرای ایشانند باآنکه نسبت اصناف اغنیاء و فقرا اتفاقی است بغم فاعلمهم اطاعوا لک بذلک فایاک وکرائم
اموالهم پس اگر قبول کردند اطاعت نمودند تمامند تو از ایشان پس دور دار خود را از نفایس اموال ایشان واتق دعوة المظلوم
فانه لیس بینه وبین الله حجاب پس بترس از دعای بد مظلوم را یعنی دور دار خود را از همه انواع ظلم و تعدی در گرفتن صدقات و جز آن که از جمله آن گرفتن
نفایس اموال است مکنه لیس بینه و بین الله حجاب پس تحقیق نیست میان مظلوم و میان خدا پرده و کنایت است از آنکه دعای
مظلوم اگرچه فاسق باشد و اهل آن نبود و در حق ظالم مستجاب است و گرنه خدا لا نسبت بهیچ کس پرده نیست **باب** صلوة
الامام ودعائه لصاحب الصدقة در بیان دعا کردن امام مر صاحب صدقه را و ذکر دعائی برای اوست صلوة معنی تعویت

که رعایت وقوله تعالی خذ من اموالهم صدقة تطهرهم الی قوله سکن لهم و فرمود خدا که پاکیزه دلهای ایشان میسوزد که پاک گردانی ایشانرا
از چرک گناهان و زیاده کنی نیکیهای ایشان و در آری در زمرهٔ مخلصان تمه آیت اینست و صل علیهم ان صلوتک سکن لهم
و دعای کن بر ایشان تحقیق دعای تو موجب آرام نفوس و اطمینان دلهای ایشان است **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة
عن عمرو عن عبد الله بن ابی اوفی قال کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا اتاه قوم بصدقتهم قال اللهم صل علی آل فلان
وقتی که می آمد نزد او مردم بصدقهای خود فرمودی خداوندا مغفرت و رحمت کن بر آل فلان آل گاهی مقدم می آمد و او را از روی ذات
فلان میباشد چنانکه در حدیثی دیگر آمده لقد اوتی مزمارا من مزامیر آل داود یعنی مراد نفس داود است علیه السلام و اینجا میتواند که
بمعنی خود باشد فاتاه ابی بصدقته فقال اللهم صل علی آل ابی اوفی پس آمد نزد آن حضرت پدر من بصدقه خود پس فرمود
بار خدایا رحمت کن بر آل ابی اوفی بدانکه لفظ صل از آن حضرت بطریق امتثال آیت کریمه واقع شده و از جمله خصایص آن حضرت است
وگرنه صلوة تنها بر کسی غیر انبیا مکروه است کراهت تنزیهی انانکه در عرف شعار انبیا شده است چنانکه عزوجل مخصوص است
بخدای بزرگ نمیگویند قال محمد عزوجل و هر چند محمد عزیز و جلیل است **باب** ما یستخرج من البحر در بیان حکم چیزی که بر آورده
میشود از دریا بآسانی چنانکه در کنار دریا نشیند یا بتردد و دشواری از میان آن و قال ابن عباس لیس العنبر بركاز انما هو شیء دسره البحر
گفت ابن عباس نیست عنبر که طیب مشهور است داخل گنج که در زمین مدفون باشد نیست آن مگر چیزی که بکنار می اندازد آنرا دریا
ظاهر این قول آنست که در وی زکوتی نباشد دریاست عنبر اقوال بسیار است بعضی گویند نباتی است در دریا چنانکه گیاه در بر
میباشد بعضی گویند درختی است که میروید در بحر و پاره او را امواج بکنار می اندازد و از ابو علی سینا منقول است که سرگین دریاییست
یا کف دریا و امام شافعی گوید از عدل که وثوقی بقول او دارم شنیدم که گیاهی است در دریا که پیدا میکند حق جل شانه در دریا قال الحسن فی
العنبر واللؤلؤ الخمس و گفته است حسن بصری که در عنبر و مروارید خمس است و لما جعل النبی صلی الله علیه وسلم فی الرکاز الخمس دل علی انه
لیس فی الماء مولف میگوید در قول حسن که تقدیم لفظ فی الرکاز در حدیث برای حصر است تقریر بش آنکه نگردانیده است آنحضرت
مگر در خمس را چنانکه در حدیث مذکور میگردد هر رکازی که در زمین دفینه جاهلیت باشد پس نباشد این خمس را در آنچه رسیده میشود
بآن در آب و قال اللیث حدثنی جعفر بن ربیعة عن عبد الرحمن بن هرمز عن ابی هریرة عن رسول الله صلی الله علیه وسلم ان
رجلا من بنی اسرائیل سأل بعض بنی اسرائیل ان یسلفه الف دینار لیس مراد از رسول خدا که تحقیق مروی از قوم بنی اسرائیل
طلب کرد بعضی بنی اسرائیل بلا اینکه قرض دهد او را هزار دینار مولف زیاده کرده است در باب کفالت در عرض و دین مکروی گفت
گواه بیار که گواه گیرم آنها را گفت و کفانا بالله شهیدا گفت پس کفیل بیار گفته است خدا کفیل گفت راست گفتی فدفعها الیه
پس داد هزار دینار او را و خارج شد فی البحر فلم یجد مرکبا پس برون آمد در دریا و نیافت کشتی را که سوار شود و او را دای قرض کند
فاخذ خشبة فنقرها فادخل فیها الف دینار و صحیفة منه الی صاحبه پس گرفت آن مدیون چوبی را پس کاوید آنرا و در آورد در وی
هزار دینار پس انداخت آنرا در دریا زیاده کوشش کرد تا خلصی هم نوشته بصاحب مال بقصد آنکه خدا برساند آنرا بصاحب مال
فخرج الذی کان اسلفه فاذا بالخشبة التی فیها المال فاخذها لاهله حطبا پس بیرون آمد آنکه قرض داده بود او را پس ناگاه رسید بچوبی پس گرفت آنرا برای اهل
خود چون بنیرم شکافتن فذکر الحدیث فاخذ اشرفها حتی اذا ظن ان اهله قد اشرفوا حتی آنکه چون گمان کرد که اهل او رسیده اند
مطالعت حدیث بتمامه و فی بعض نسخ فاخذ الخشبة فاخذ ما بها من حطب او ذهب فانصرف بالمال راضیا حتی اذا جاء بیته نظر فی الخشبة
المخمس صدقة جدیر کاتب این نسخه است و قال علی اثره و این اثر پس از ذکر وقوف بر اهلیت فی قلیله و کثیره الخمس و گفته است امام مالک

الجزء الثالث من تسيير شيخ الاسلام — كتاب الاذان

بفتح جیم و لام و سعدیه آواز دهی فلما صلی قال ما شانکم
پس هرگاه گذارد و تمام کرد نماز را فرمود چیست حال شما
که شتاب کردید قال استعجلنا الی الصلوة گفتند
شتابی کردیم بسوی نماز قال فلا تفعلوا فرمود پس از این
مکنید شتابی را اذا اتیتم الصلوة فعلیکم بالسکینة
چون بیائید نماز را پس لازم گیرید بر خود آهستگی و میانه
روی فما ادرکتم فصلوا پس هر قدر که درک کردید بر پائید پس گذارید
آنرا با امام و ما فاتکم فاتموا و آنچه فوت شود و شما را پس
تمام کنید آنرا بعد از فراغ امام
باب لا یسعی الی الصلوة و نرود و مصلی بسوی نماز
ولیأتها بالسکینة والوقار و باید که بیاید آنرا بسکینه
و وقار هرود و را در حرج تقصیر کرده بآهستگی و فروتنی و گرانی
گفته ظاهر آنست که میان هر دو فرق است سکینة بمعنی
آهستگی در حرکات و اجتناب بعبث است و وقار چشم
پوشیدن از دیدن نا بایستی و حرمتی و درستی آواز و عدم
التفات چپ و راست و قال ابن قتادة عن النبی
و گفته است قتاده بن نعمان صحابی که از پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم چنانکه در باب سابق گذشت و در بعضی
نسخ باب ما ادرکتم فصلوا و ما فاتکم فاتموا قاله ابن
قتادة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم و در بعضی
نسخ بعد قول روی لا یسعی تا وقار زیاده است قال ادرکتم
کما تقرؤنه و لکن بجای قاله ابو قتادة قال لی غیر است حدثنا
آدم قال حدثنا ابن ذئب محمد بن عبد الرحمن قال
حدثنا الزهری عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة
عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم ح تحویل است
و عن الزهری عن ابی سلمة عن ابی هریرة عن النبی یعنی زهری
روایت میکند بدو راه از ابی هریرة مرفوعات النبی صلی الله
علیه وآله وسلم قال اذا سمعتم الاقامة فامشوا الی الصلوة

وامام شافعی بدکاز که درفینه ایام جاهلیت است و در زمین کسی برآید در اندک و بسیار او همین خمس است بعضی گفته اند که مراد باین ادریس عبد الله بن ادریس کوفی است و باین رفته امام ابو حنیفه و امام مالک و امام احمد و امام شافعی در قول قدیم و در جدید نصاب شرط کرده و در کمتر از آن واجب نگردانیده است و لیس للعدن برکاز و نیست کان جواهر و چون آن رکاز یعنی داخل در حکم آن نیست تحمل کند که این هم قول این دو امام بوده است و تحمیل که از مولف باشد و داخل در ترجمه موید ساخته آنرا بقول آنحضرت و قال النبی صلی الله علیه وسلم فی المعدن جبار و فی الرکاز الخمس و فرمود آنحضرت در کان هدر است و در رکاز جاهلیت پنجم حصه است پس درین قول جدا ساخته آن حضرت کان را از رکاز اگر بیک معنی می بود جمع میفرمود و درمیان هر دو درین حکم این چنین فهمیده است مولف این حدیث را و باین معنی موید ساخته انچه گفته که لیس المعدن برکاز زانکه گویند در معدن هم گنج است گوینده معنی حدیث آنست که اگر کسی اندر زمین خود یا در زمین موات کانی کنده پس افتاد شخصی در آن و هلاک شد صاحب کان ضامن نیست و خون او هدر است پوشیده نماند که این معنی از سیاق کلام و درست رود و حکم در حدیث بسیار بیگانه است از یکدیگر و الله اعلم جبار بضم جیم موحده در آخر را یعنی هدر است و اخذ عمر بن عبد العزیز من المعادن من کل مائتین خمسة و گرفت عمر بن عبد العزیز از حاصل کان ها از هر دویست درهم پنج درهم این فضل نیز دلالت کرد بر تغایر رکاز و معدن فقال الحسن ما کان من رکاز فی ارض الحرب ففیه الخمس و ما کان من ارض المسلم ففیه الزکوة و گفته است حسن بصری چیزی یعنی رکازی که باشد در زمین جربیان پس در وی خمس است و رکازی که باشد از زمین اهل صلح پس در وی زکاة است وات وجدت اللقطة فی ارض العدو و غیر نوما اذا کانت من العدو ففیها الخمس و اگر یافته شود چیزی افتاده در زمین دشمن پس تعریف کن آنرا یعنی نگهدار در شناسا بر دوم شاید مسلمانان باشد و اگر معلوم شود که این لقطه از دشمن است پس در وی پنجم حصه بیت المال باید داد و گفته اند این قول هم از حسن است و قال بعض الناس المعدن رکاز مثل دفن الجاهلیة و گفته اند بعضی مردم که معدن رکاز است مانند دفینه جاهلیت گفته اند که بعض مردم کنایت از امام همام ابو حنیفه است رحمه الله و مذهب او آنست که در معدن نیز خمس است لانه یقال ارکز المعدن اذا اخرج جمعه شئ از جهت آنکه چنان امنیت که گفته میشود و مستعمل است در کلام عرب رکاز گفتن معدن میگویند وقتی که بیرون آورده شود از وی چیزی یعنی آنکه اطلاق رکاز بر معدن آمده است پس هر دو بیک معنی و یک حکم بود و قیل له فقد یقال لمن وهب شیئا او ربح ربحا کثیرا او کثر تبرعه ارکزت گفته شده آن بعض ناس را پس تحقیق گفته میشود مر کسی را که بخشیده شده مر او را چیزی یا سود کرده سود فراوان یا کسی را که بسیار شود بیهوده او لفظ ارکزت بصیغه مخاطب پس باید که این قائل موهوب له او سود او را و بیهوده را نیز رکاز گویند و واجب در وی خمس باشد و اجماع است برین که در دین امور و اجب چهل یک است پس حکم مختلف است اگرچه تسمیه او رکاز گفته اند جواب ازین اعتراض گفته اند آنست که منقول نیست از امام ابی حنیفه و نه از اقوال عرب که گفته باشند رکاز المعدن بلکه ارکز الرجل میگویند و هرگاه این عبارت در استعمال عرب نیامده و منقول نباشد از امام این استدلال اعتراض متوجه نخواهد بود و معنی ارکز الرجل آنست که گشت صاحب رکاز نقطعهای طلا اگر معترض دانستی که فعل ارکز بمعنی صیرورت است و مقید باین معنی که صار له الرکاز من قطع الذهب اعتراض نمیکرد و انتهی پوشیده نماند که منطوق این جواب آنست که این کلامی که معترض بدان تمسک کرده صحیح نباشد از انکه ارکزت که در شان موهوب له و خزان واقع شده بمعنی که دارو در نصیورت راست نمی آید تفاوت فاحش لا یلتبس بکتمه و لا یوذن الخمس بیت تناقض نزده است در کلام خود بعض ناس و گفته است باکی ندارد و اینکه پیوسته آن رکاز را ساعی دادا کنند خمس نزد تقریر مناقضت آنست که گفته است اولا که معدن در وی خمس است ثانیا گفته که دادا کنند خمس را در رکاز و چون رکاز و معدن نزد او یک معنی است لازم آید ازین کلام ثانی که در معدن خمس نباشد و این اعتراض نیز ناشنیده گی و نا یافت

باب

حدثنا مسلم ابن ابراهیم فراهیدی قال حدثنا هشام دستوای قال کتب الی یحیی بن ابی کثیر عن عبد الله گفته هشام نوشت سوی من یحیی بحالی که روایت میکرد از عبد الله بن ابی قتاده و کتابت نیز از جمله طرق روایت حدیث است چنانکه در مقدمه گذشت عن ابیه قال قال رسول الله فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اذا اقیمت الصلوة فلا تقوموا حتی ترونی و تفکه اقامت گفته شود نماز را پس هیچ نخیزید برای نماز هیچ شروع اقامت تا نکه ببینید مرا برآمده از خانه و اما حدیث مسلم از جابر بن سمره که بلال اقامت نمیگفت تا نکه بری می آمد بسوی پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم محمول است بر آنکه مراقب می بود بلال خروج آنحضرت را پس اول کسی که میدید او را شروع در اقامت میکرد پیش از انکه بینند اکثر مردم و تفکه میدیدند بری می خاستند پیش او و گفته اند فی شان آنحضرت در مقام خود تا آنکه همواری شدند صفهای جماعت و مقتضای حدیث ابو هریره که در رد و باب آینده پیاپی تقدم اقامت و قیام بتعدیل صفوف است بر برآمدن آنحضرت رد و قوع آن ما برای بیان جواز است تا مقدم بوده بدین نمی کرد در حدیث باب است و گفته اند حکمت فی احتمال تخلل شغل است که سبب دیر گردد از خروج پس شاق آید بر ایشان انتظار اینجا است که جمهور گویند اگر امام در مسجد نباشد بس استاده نشوند تا نکه ببینند او را و این ظاهر است صورتی بود که منزل امام بحوی متصل باشد که بشنوند اقامت را و اذان داده باشد و اقامت پیش از خروج امام اگر امام در مسجد باشد با ایشان

حاشیہ متعلقہ صفحہ ۵۲

ہذہ رسالۃ شریفۃ تنفع بہا الزمان البخاری رح علی الحقیقۃ رح ما قال فی صحیحہ بقولہ وقال بعض الناس اورد تہا علی الحاشیۃ باتمام من اولہا الی آخر المقام قطعۃ قطعۃ فی مقامہا صفحہ صفحہ وہی ہذہ

مقصود ما تمام است قول امام آنست اگر محتاجی را نصیب او از بیت المال ندهد و حق گرد غنیمت دارد نیز سزد و است اورا که این خمس در بدل حق خود بگیرد و در سعی ظاهر کند نه آنکه اسقاط خمس از معدن بعد از ایجاب آن کرده فتعمری شان امام همام ما ارفع واعلاست که بروی چنین مواخذه کنند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن سعید بن المسیب وعن ابی سلمة بن عبد الرحمن بن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال العجماء جبار والبئر جبار والمعدن جبار وفی الرکاز الخمس فرمود بهیمه اگر تلافی کند ضمان نیست بر صاحب آن در این مسئله تفصیلی است که در کتب فقه مذکور است واگر چاهی در ملک خود کسی کنده باشد و یکی دران بیفتد ضمان نیست بر حافر و همچنین بر صاحب معدن چنانکه گذشت و در رکاز که دفینه جاهلیت است خمس است **باب** قول الله عز وجل والعاملین علیها در بیان فرموده خدا که صرف صدقات برای آنکه عمل میکنند دران و گماشته اند از جانب امام و محاسبة المصدقین مع الامام وحساب دادن صدقه گیرنده با امام و عدم ذکر در این باب حکم عاملان مذکور نیست **حدثنا** یوسف بن موسی قال حدثنا ابو اسامة قال اخبرنا هشام بن عروة عن ابیه عن ابی حمید الساعدی قال استعمل رسول الله صلی الله علیه وسلم رجلا من الاسد علی صدقات بنی سلیم گفت ابو حمید ساعدی عامل گردانید پیغمبر خدا مرد را از قبیله اسد بر صدقهای بنی سلیم که از ایشان بگیرد و یدعی ابن اللتبیة خوانده میشود او را باین نام تنبیه بضم لام و سکون تا و فتح آن نام عبد الله است از بنی لتب که محالهایست از زد بعضی گویند لتبیه نام مادر اوست و او بنسبت مادر شهرت یافته **باب** استعمال ابل الصدقة وألبانها لابناء السبیل بکار داشتن شتر صدقه و شیرهای آنها برای مسافران **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن شعبة قال حدثنا قتادة عن انس انما سمی عرینة لبجر الدینة مروی است از انس بن مالک که مردم چند که از قبیله عرینه بودند رسیدند ایشانرا بیماری جوا که مرض در رونی است در مدینه یا آنکه مرده بیند اشتند بودن در مدینه از ناسازگاری هوا مر ایشانرا از خصر هم رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یاتوا ابل الصدقة فیشربوا من البانها وابوالها پس رخصت داد آنحضرت ایشانرا که بیایند شتران صدقه را پس بنوشند شیر آنها را و شاشهای آنها را برای علاج بیماری که داشتند فقتلوا الراعی واستاقوا الذود پس کشتند اینها راعی شتران را و راندند شتران را فارسل رسول الله صلی الله علیه وسلم فاوتی بهم پس فرستاد آن حضرت جمع را بدنبال ایشان پس آورده شدند آنها را فقطع ایدیهم وارجلهم پس ببرید دستهای ایشان و پایهای ایشان و میل آهنی گشید چشمهای ایشانرا وترکهم بالحرة یعضون الحجارة وگذاشت ایشانرا در زمین سنگستان سیاه که بدندان میگرفتند سنگها را از بی تابی تابعه ابو قلابة وثابت وحمید عن انس متابعت کرده است قتاده را این سه کس از انس **باب** وسم الامام ابل الصدقة بیده ورواج کردن امام شتر صدقه را بدست خود **حدثنا** ابراهیم بن المنذر قال حدثنا الولید قال حدثنا ابو عمرو هو الاوزاعی قال حدثنی اسحق بن عبد الله بن ابی طلحة قال احدثنی انس بن مالک قال غدوت الی النبی صلی الله علیه وسلم بعبد الله بن ابی طلحة لیحنکه گفت انس رفتم اول روز نزد پیغمبر خدا بعبد الله یعنی پسر وم او را نزد آن حضرت تا تحنیک کند او را و برکتی او را حاصل شود و تحنیک خائیدن خرما و آب آن ریختن در کام طفل و فائده دیگر آن اینست پس آمدم آنحضرت را در حالی که در دست او میسم است بکسر میم و فتح سین مهمله آهن پاره که بدان داغ کنند لیسم ابل الصدقة داغ میکرد شتران صدقه را تا ممتاز باشند از دیگر شتران اگر مخلوط شوند آنها را جمع کنند در صدقات و نفرد عند کسی آنها را و دیگر فوائد آن اگرچه تعذیب حیوانست لیکن باجماع روا داشته اند برای مصلحتها

بسم الله الرحمن الرحیم کتاب صدقة الفطر **باب** فرض صدقة الفطر در بیان فرض بودن صدقه عید فطر و رای ابو العالیة وعطاء

بر طاقت مردم زیرا که در میان ایشان گرانان و سبک و امام محمد و ما تاخر از ابراهیم نخعی بطریق اجمال روایت کرده که گفت ابراهیم چون بگویند مؤذن حی علی الصلوة سزاوار است قوم را که قائم شوند و چون بگوید قد قامت الصلوة تکبیر گوید امام پس گفت محمد و باین اخذ میکنیم و همین است قول ابو حنیفه رحمه الله پس اگر باز ماند امام تا آنکه فارغ شود مؤذن از اقامت پس زمان تکبیر گوید نیز نیک نیست انتهی و در فرقه دراول بار قد قامت الصلوة قائم شوند و دوبار دوم افتتاح نمایند **باب** لا یقوم الی الصلوة مستعجلا بر نخیزد بسوی نماز شتابان همچنین است در روایة ابی ذر و نسبت کرده در فتح بحموی و در روایة مستلی لا یسعی الی الصلوة است و در روایة کشمیهنی هر دو ساقط اند و در باقی روایات هر دو جمع اند و مؤدی یکی نیست که باب لا یسعی الی الصلوة بیشتر ذکر یافت ولیقم الیها بالسکینة والوقار و باید که برخیزد با سکینه و وقار بیاری **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا شیبان عن یحیی عن عبد الله بن ابی قتادة عن ابیه قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا اقیمت الصلوة فلا تقوموا حتی ترونی وعلیکم بالسکینة ولازم گیرید سکینه را در نبوقت تابعه علی بن المبارک متابعت کرده شیبان را علی بن المبارک بصری در روایة ایحیی بن ابی کثیر **باب** هل یخرج من المسجد لعلة آیا بیرون آید کسی که در مسجد بعد اقامت بجهت ضرورتی چون غیبت و حدث و رعاف و بول و غایط و مانند آن و در این قید اشارت است بآنکه بے ضرورت شرعیه گناه است چنانکه احادیث وارد اند دران مگر آنکه مسجدی دارد که انعقاد جماعت آن در استمرار وست که این نیز محل تامل است این امور را **حدثنا** عبد العزیز بن عبد الله قال حدثنا ابراهیم بن سعد عن صالح بن کیسان عن ابن شهاب عن ابی سلمة عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم خرج وقد اقیمت الصلوة فرآنا قد صففنا فجاء حتی اذا قام فی مصلاه انتظرنا ان یکبر انصرف بر خاست پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بسوی نماز و ما منتظر بودیم تکبیر او را و خود در حالی که منتظر بودیم

وابن سيرين صدقة الفطر فريضة واعتمده كرده است ابو العالية وعطاء وابن سيرين كه صدقه فطر فرض است شافعي
وواجب است نزد حنيفه از جهت عدم قطعيت دليل وسنت است نزد مالكيه حدثنا يحيى بن محمد بن السكن قال حدثنا
قال حدثنا سعيد بن جعفر عن نافع عن ابيه عن ابن عمر قال فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم زكوة الفطر صاعا
من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين فرض كرده است پيغمبر خدا از زكوة مفطر يكصاع از خرما يا يك صاع از جو على العبد
وطرح الذكر والانثى والصغير والكبير من المسلمين بر سر بنده وآزاد ومرد وزن خورد وكلان از مسلمانان صاع
چهار مداست وآن چهار سير شاه جهاني است تفصيل اين بيايد زان سبق ذكر يافته است وامر بها ان تؤدى قبل خروج الناس
الى الصلوة وفرموده است باين صدقه انيكه ادا كرده شود بفقرا پيش از برآمدن مردم نماز عيد تا فقرا بدل فارغ متوجه نماز باشند ائمه
بعد غير اين را بر استحباب حمل كرده اند باب صدقة الفطر على العبد وغيره من المسلمين در بيان وجوب صدقه فطر
بر بنده وخردان از مسلمان حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عمر ان النبي صلى الله عليه وسلم فرض
زكوة الفطر صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين فرض گردانيد زكوة
فطر را از خرما يكصاع ويا يكصاع از جو بر هر كه آزاد باشد يا بنده مرد باشد يا زن از مسلمان باب صدقة الفطر صاع من
غير حدثنا قبيصة بن عقبة قال حدثنا سفيان عن زيد بن اسلم عن عياض بن عبد الله عن ابي سعيد الخدري قال كنا نطعم
الصدقة تصلى عن صغير گفت ابو سعيد خدري بوديم ما در زمان پيغمبر خدا كه ميخورانديم صدقه فطر را يكصاع از جو باب صدقة الفطر
صاع من طعام طعام تر واهل حجاز نام گندم است حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن زيد بن اسلم عن عياض بن
عبد الله بن سعد بن ابي سرح العامري انه سمع ابا سعيد الخدري يقول كنا نخرج زكوة الفطر صاعا من طعام او صاعا من شعير
او صاعا من تمر او صاعا من اقط او صاعا من زبيب در روايت گندم وجو وخرما وانگور وپنير همه را برابر آورده
يكصاع صدقه فطر گفته است باب صدقة الفطر صاع من تمر حدثنا احمد بن يونس قال حدثنا الليث عن نافع
ان عبد الله بن عمر قال امر النبي صلى الله عليه وسلم بزكوة الفطر صاعا من تمر او صاعا من شعير قال عبد الله فجعل الناس عدله مدين من حنطة
گفت عبد الله بن عمر فرمود ما را پيغمبر خدا وحمت كنا وخدا برومى زكوة فطر يكصاع از خرما يا يكصاع از جو گفت عبد الله بن عمر
پس گردانيدند مردم مر برابر آن يكصاع دو مد كه نصف صاع است از گندم باب صاع من زبيب يكصاع از انگور خشك
رواست در صدقه فطر حدثنا عبد الله بن منير سمع يزيد بن ابي حكيم العدني قال حدثنا سفيان عن زيد بن اسلم قال حدثني عياض بن
عبد الله بن سعد بن ابي سرح عن ابي سعيد الخدري قال كنا نعطيه في زمان النبي صلى الله عليه وسلم صاعا من طعام او صاعا من تمر او صاعا
من شعير او صاعا من زبيب گفت ابو سعيد خدري بوديم ما كه ميداديم در زمان آنحضرت يكصاع از طعام يا يكصاع از خرما يا يكصاع
از جو يا يكصاع از انگور يكصاع از طعام فلما جاء معاوية وقدمت الشام قال ارى مدا من هذا يعدل مدين پس هرگاه آمد معاويه ودر زمان خلافت
خود وآمد گندم از شام گفت ميدانم اين را يعني صاع جو مر آن كه برابر است نصف صاع گندم كرمائى گويد كه باين راى معاويه
حجت گرفته است ابو حنيفه كه نصف صاع از گندم صدقه فطر گفته است ومبطل است آنرا اول حديث كه صاعا من طعام واقع شده
از انكه طعام در عرف اهل حجاز نام گندم است ونيز اين را كه معاويه است واجتهاد او معارض نص نميشود وانتهى ومابر تو تفصيل اين مقام
بخواهيم تا معلوم شود كه اين مقوله كرمانى از عدم تتبع وسوء ظن باساطين ملت است رئيس المحدثين مجد الدين فيروزآبادى كه از محول
علماء حديث است در سفر السعادة بعبارتى كه اينست آورده كه صدقه فطر واجب است بر هر مسلمان مرد باشد يا زن آزاد باشد يا بنده

الجزء الثالث شيخ الاسلام
كتاب الاذان

من جنب پس فراموش كردم غسل را در حديث جواز
فصل است بقدر غسل ميان اقامت ونماز نزد فرورفت
وجواز كلام است درين ميان باينكه مصلحت بشمرد نماز
نسيان براينها ودر امر عبادت بر حكمت تشريع باب
اذا قال الامام مكانكم حتى ارجع انتظروه
چون بگويد امام بجماعت بجاى خود باشيد تا انكه باز آيم
انتظار كشند امام را حدثنا اسحق يعني ابن منصور
قال حدثنا محمد بن يوسف فريابى كه از شيوخ
مولف است قال حدثنا الاوزاعي عن
الزهري عن ابي سلمة بن عبد الرحمن
عن ابي هريرة قال اقيمت الصلوة فسوى
الناس صفوفهم قاموا قامت نماز شد پس
برابر كردند مردم صفهاى خود را فخرج رسول الله
پس برآمد پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم
ظاهر است در انكه خروج بعد از تسوية صفوف واقامت
بوده ودر رواية مسلم صريح است قبل ان يخرج اليهنا
فتقدم وهو جنب پس پيش رفت آنحضرت
بمقام امامت بحالى كه جنب بود اطلاع اينمعنى بعد
ازين شد كه ياد كرد انحضرت وغسل كرده آمد وعذر
نمود ثم قال على مكانكم پس ترفرمود برجاى
خود باشيد فرجع فاغتسل پس برگشت
بخانه وغسل كرد ثم خرج ورأسه
يقطر ماء پس تر برآمد بحالى كه سر وى
ميچكيد از آب فصلى بهم پس نماز گزارد بمردم
باب قول الرجل للنبي نفتن مردم
نميمرد يا صلى الله عليه واله وسلم ما صلينا
نماز نگزارده ايم يا چنانكه در حديث باب بعضى طرق كه در
سخارى آورده ايم بقوله عمر آنحضرت را باين لفظ مذكور ست
شيخ ابن حجر گفته كه اين عبارت مولف است كه ترجمه
ميكند بعض انچه واقع شده ودر بعضى طرق حديث
باب اگرچه در بيشتر طرق كه انجا آورده نباشد شده ودر بعض ديگر
ترجمه انست كه كراهت اين قول كه از براى ميت گفته
محكميست على الاطلاق نيست بلكه ان در حق منتظر نماز
است كه شارع ازاد را در حكم مصلى خوانده وپس گفتن و
ما صلينا نفى است بر چيزيرا كه اثبات كرده آن ابتداع
واطلاق عمر رضي الله عنه درين قصر از پس نماز اشغال
ماندن ازان بجنب بوده وگاه فاصل كلى ميان اعمال
گفته شده كه شيخ مولف انچه بيايد حديث را باين عنوان آورد بتقريب
اين قول روايت كرده بود بحسب ان مولف در نسخ او وزده
وشيخ كه بطريق ديگر وبتقريب ديگر روايت كرده بود
مولف روايت آن شيخ را درميان تقريب آورد ودر
بعضى نسخ لفظ الفربابى نيست حدثنا ابو نعيم
قال حدثنا شيبان عن يحيى قال سمعت
ابا سلمة يقول اخبرني جابر بن عبد الله
ان النبي صلى الله عليه واله وسلم
جعله عمر بن الخطاب يوم الخندق

اقامت گفته شد نماز بجائیکه پیغمبر خدا صلی الله علیه
وآله وسلم بیامد جماعتی را در جانب المسجد
آهسته سخن میکردند مردی را در گوشت مسجد برای مصلحتی که
اقتضا داشت گویند رئیس قوم بود برای ایلاف دلی
باسلام سخن میکرد بحیثیتا که فرشته وحی گذار
باشد که بصورت مردی آمده و بعد ازان بوشیده
نیست فما قام الی الصلوة حتی نام
القوم پس باستاد بسوی نماز تا آنکه خواب
کردند مردم جماعت بنی منکی زدند چنانچه در روایت
دیگر آمده حتی نعس بعض القوم باب الکلام اذا
اقیمت الصلوة سخن کردن وقتی که اقامت
کرده شود نماز حکم باب سابق متعلق بامام بود و زیر حکم
مأموم وقتی که پیش آید او را حاجتی متعدی نمی شوند
بسبب این غیر مردی از مقتدیان بخلاف امام و چون
کلام میان اقامت و احرام شامل بود مأموم و امام را
مطلق آورد مؤلف این ترجمه را و امام متعدی نساخت
کذا ذکره العسقلانی و ظاهر است که کلام آنحضرت
سر ایا هدایت و مصلحت بوده خصوصا در بیوقت که
باز داشت او را از اتصال نماز با قامت و وزنه تفاوت
داشت مردم را پس حجت نباشد بر کسی که قایل باشد
بکراهت کلام در میان اقامت و احرام بنظر
شرعی و نسبت قول بوجوب بکلیه احرام نزد قد قامت
الصلوة و کراهت کلام مطلقا بسوی حنفیه بهتان
وافترا است بر ایشان حدثنا عیاش بن
الولید بفتح مهمله و تشدید تحتیه و بجیم قال حدثنا
عبد الاعلی سامی قال حدثنا حمید بتصغیر
قال سألت ثابتا البنانی عن الرجل یتکلم
بعد ما تقام الصلوة گفت حمید طویل پرسیدم
ثابت بنانی را از مردی که سخن میکند بعد از انکه اقامت
گفته شود نماز را ظاهرا از قدیم کلام در بمقام ناخوش
میداشتند فحدثنی عن انس بن مالک
قال پس حدیث کرد مرا ثابت از انس که گفت
انس اقیمت الصلوة فعرض للنبی صلی
الله علیه وآله وسلم رجل اقامت گفته
شد نماز را پس پیش آمد آنحضرت را مردی فحبسه
بعد ما اقیمت الصلوة پس بند کرد او را مشغول
داشت آنحضرت را از نماز در بعد از انکه اقامت
گفته شد نماز را پس معلوم شد که سنت اتصال تکبیر
با قامت بعذر و مصلحت گاهی ترک هم شده و کلام
بمیان آمده و برای فوت اتصال جماعت با قامت
ترک کرد مؤلف عنوان این کتاب را بسوی ابواب جماعت
و در ذیل کتاب الاذان گفت باب وجوب
صلوة الجماعة واجب بودن نماز بجماعت
حکم کرد بوجوب جماعت بحجت قوت دلیل آن
پر واضح و آن اعم است از وجوب عین و کفایت
و ظاهر از تعلیق حسن و حدیث باب عین است
و باین رفته اند عطا و نوری و اوزاعی و احمد و اسحاق

خورد باشد یا کلان و وداست از گندم و وزای گندم صاعی است از طعام میگوید که در روایتی از حدیث ابو سعید خدری در صحیحین
آمده است که گفت میرون می آوردیم ما در عهد رسول خدا صلی الله علیه وسلم روز فطر صاعی از طعام و گفت ابو سعید و بود طعام
ما در آن وقت شعیر و زبیب و اقط و تمر و این قول را که از گندم نصف صاع است مؤید ساخته که در سنن نسائی ثابت است که چون
نوبت خلافت با میر المؤمنین علی رضی الله عنه رسید فرمود چون فراغ کردید خدا ارزاق و املاک را بر شما پس توسیع کنید
در صدقه و بگردانید یکصاع از گندم و در حدیث ابو داؤد مانند این حدیث آورده و شیخ المحدثین فی اوانه در شرح این کتاب
مستطاب درین مطلب ایراد کرده که در جامع الاصول حدیث ابو داؤد و نسائی را از حسن بصری باین لفظ آورده که روزی خطبه
خواند ابن عباس در آخر رمضان بر منبر بصره و گفت بیرون آرید صدقه صوم نانما پستر گفت فرض کرد رسول خدا صلی الله علیه
وسلم این صدقه را صاعی از تمر یا شعیر یا نصف صاع از گندم بر هر مسلمان چون قدوم آورد علی مرتضی و دید ارزانی شعیر را گفت
بتحقیق فراخ گردانید خدا بر شما پس اگر صاع از هر چیزی گردانید بهتر باشد انتهی و شک نیست که اخراج تمام صاع که حضرت مرتضی
فرموده با وجود آنکه نصف صاع گندم بوده است تطوع خواهد بود نه فرض و اصل واجب همان نصف صاع است و همچنین
در روایتی که صاع از گندم در زمان بنوت آمده بطریق تطوع خواهد بود و روایت دیگر از بخاری و مسلم در جامع الاصول از ابن عمری آرد
که فرض کرد رسول خدا صلی الله علیه وسلم زکوة فطر را صاعی از تمر یا صاعی از شعیر و زیادت کردند در روایتی باین را که برابر کردند مردم بآن
نصف صاع از گندم از موطا و ترمذی و ابو داؤد و نسائی نیز مثل این روایت آورده و هم مرکتب ستة آورده از ابی سعید خدری که گفت
بیرون می برآوردیم بعهد رسول خدا صلی الله علیه وسلم زکوة فطر را صاعی از طعام یا صاعی از شعیر یا صاعی از تمر یا صاعی از زبیب حطابی گفته که طعام نام
گندم است بقرینه مقابله بآن اشیای دیگر اگرچه در روایت دیگر ابو سعید گفت که بود طعام ما شعیر و زبیب و اقط و تمر و رفع انبار سے
بدلائل اثبات کرده که مراد بطعام در حدیث ابی سعید غیر گندم است و گفته که احتمال دارد که ما دار از طعام ذرة باشد که معروف بود در
اهل حجاز در آنوقت و غالب بود قوت ایشان کرمانی گوید که آن از قبیل عطف خاص بر عام است لیکن نکته این عطف که اظهار شرافت
خاص است ندارد و بالجمله در بعضی احادیث از آن حضرت نصف صاع از حنطه و در بعضی صاع ازان و در دگر بعضی مطلق
در رود یافته و نزد حنفیه آنچه که یکصاع واقع شده محمول است بر تطوع چنانکه مروی از امیر المؤمنین عمر بن خطاب و علی بن ابی طالب محمول
است برآن و همین است مذهب سفیان ثوری و ابن المبارک در هدایه گفته که مذهب جماعتی از صحابه است که خلفا راشدین
ازایشانند و در روایات تمام صاع محمول است بر تطوع و تنفل و معنی صاع قبل ازین بیان یافته است باب الصدقة قبل العید
در جواز صدقه استحباب دادن پیش از نماز عید حدثنا آدم قال حدثنا حفص بن میسرة قال حدثنا موسی بن عقبة عن نافع
عن ابن عمر ان النبی صلی الله علیه وسلم امر بزکوة الفطر قبل خروج الناس الی الصلوة فرمود آن حضرت بدادن زکوة فطر پیش
از برآمدن مردم بصلای عید ظاهر آنست که روز عید مراد است و در روایات دیگر بیشتر از روز عید هم واقع شده یکروز و دو روز پیش ازو
بران حدثنا معاذ بن فضالة قال حدثنا ابن عمر حفص بن میسرة عن زید بن اسلم عن عیاض بن عبد الله بن سعد عن ابی سعید
الخدری قال کنا نخرج فی عهد النبی صلی الله علیه وسلم یوم الفطر صاعا من طعام قال ابو سعید و کان طعامنا الشعیر و
الزبیب و الاقط و التمر این حدیث تصریح دارد بر آنکه طعام مقابل این اشیا واقع شده و محمول بر معنی لغوی عام است
و تعیین کردن بر معنی گندم خالی از تکلفات نیست پوشیده نماند که ترجمه باب صدقه پیش از روز عید بوده و باین حدیث علاوه ثانی تر
معنی نکرد چنانکه در آخر حدیث باب لاحق تصریحی بآن رفته است باب صدقة الفطر علی المولود والمملوک بیان واجب بودن صدقه فطر

بزنان بندهٔ فرد حنفیه مراد از وجوب بر بنده بر مولای اوست از جانب بنده از انکه بنده مراد مالکی نمی باشد تا از انجا اداکند و مراد بنده ایست که در حضرت باشد نه انکه برای تجارت بر طرف بکوفه بنده و قال الزهری فی المملوک بین التجارة یزکی فی التجارة و یزکی فی الفطر گفت زهری در بنده ای که برای تجارت از زکوة داده شود در وقت تجارت و صدقه داده شود در فطر **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زید قال حدثنا ایوب عن نافع عن ابن عمر قال فرض النبی صلی الله علیه وسلم صدقة الفطر قال رمضان گفت ابن عمر فرض کرده است پیغمبر خدا صدقه فطر را یا گفت صدقه رمضان شک کرده است راوی گفته اند در واقع این صدقه صوم رمضان است چون روز عید فطر واقع شده نسبت بفطر و عید میکنند علی الذکر و الانثی و الحر و المملوک بر مرد و زن و آزاد و بنده صاعا من تمر او صاعا من شعیر فعدل الناس به نصف صاع من بر پس برابر کرده اند مردم یعنی بعد از وجوب صاع از این امور نصف صاع را از گندم و کان ابن عمر یعطی التمر فاعوز اهل المدینة من التمر و بود عادت ابن عمر که میداد صدقه از تمر پس محتاج شدند و در نیافتند اهل مدینه تمر را یعنی کم تر بهم رسید و مدینه خرما فاعطی شعیرا پس داد ابن عمر جو را و کان ابن عمر یعطی عن الصغیر و الکبیر حتی ان کان یعطی عن بنی ناشع گویا پس بود ابن عمر سید اما نه خورد و کلان تا آنکه تحقیق بوده هر آسیه وادی از پسران من و انها از موالی ابن عمر بودند و کان ابن عمر یعطیها الذین یقبلونها و بود ابن عمر میداد این صدقه را کسانی را که قبول میکردند و میگفتند که ما محتاجیم و تحقیق احتیاج نمیکرد و کانوا یعطون قبل الفطر بیوم او یومین و بودند صحابه که میداد ند پیش از روز فطر بیک روز یا دو روز و نزد حنفیه فرق نیست میان مدت قلیل و کثیر اگر چند یکسال و دو سال باشد بعضی گویند جایز است در عشر اخیره رمضان و نزد بعضی نصف اخیر رمضان و نزد بعضی بعد از دخول رمضان زیرا که این صدقه صوم رمضان است و نزد امام احمد بعد از نماز در روز عید مکروه است بعضی مشایخ ایشان گویند آن قضاست نماز او اگر بعد از روز عید اداکند البته قضاست و باین تاخیر گنه کار میگردد **باب** صدقة الفطر علی الصغیر و الکبیر بیان واجب بودن صدقه فطر بر خرد و کلان و در بعضی روایات این کتاب مستطاب مرقوم است قال ابو عبد الله و رأی عمر علی ابن عمر و عائشة و طاؤس و عطاء و ابن سیرین ان یزکی مال الیتیم و قال الزهری ان یزکی مال المجنون گفت ابو عبد الله دیده اند جماعه صحابه کبار و تابعین اختیار که زکوة داده شود مال یتیم را و زهری گفته زکوة داده شود مال مجنون را ظاهر لفظ زکوة عام است شامل زکوة مفروضه و صدقه فطر **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله قال حدثنا نافع عن ابن عمر قال فرض رسول الله صلی الله علیه وسلم صدقة الفطر صاعا من تمر او صاعا من شعیر علی الصغیر و الکبیر و الحر و المملوک ترجمه مکرر معلوم شده است **بسم الله الرحمن الرحیم کتاب الحج باب** وجوب الحج و فضله باب بیان واجب بودن حج و ثواب آن و قول الله تعالی و لله علی الناس حج البیت و در فرموده خدای بر تر و مهم خدا بر است بر مردم یعنی واجب و لازم بر ایشان قصد خانه کعبه از برای زیارت بروجی که فرموده است خدا و بعد ازین معلوم شود من استطاع الیه سبیلا کسی که تواناست بسوی بیت راجع راه یا یعنی میتواند بوی رسید و فرضیت حج ثابت شده است باین آیه کریمه و احادیث صحیحه و اجماع امت و کافر انهضروریات دین است منکر آن کافر است چنانچه دلالت دارد بر ین معنی در من کفر فان الله غنی عن العالمین هر کسی که انکار کند کافر گردد و پس تحقیق خدا بی نیاز است از جهانیان نه ایمان کسی بوی سودی دارد و نه کفر ضرر بر ساند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک ابن شهاب عن سلیمان بن یسار عن عبد الله بن عباس قال کان الفضل ردیف برسول الله صلی الله علیه وسلم فجاءت امرأة من خثعم تستفتیه فجعل الفضل ینظر الیها و تنظر الیه گفت ابن عباس بود فضل که برادر اعیانی ابن عباس است سوار پس آنحضرت پس آمد زنی جمیله از قبیله خثعم پس گشت فضل که نظر میکرد بسوی آن زن و میدید آن زن بسوی فضل که او نیز چون

ان رسول الله تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال والذی نفسی بیده قسم فرمود سوگند آنکسی که نفس من بدست قدرت اوست لقد هممت ان آمر بحطب لیحطب تحقیق قصد کردم که امر کنم هیزم تا جمع کرده شود ثم آمر بالصلوة فیؤذن لها پس امر کنم بنماز پس اذان گفته شود برای نماز ثم آمر رجلا فیؤم الناس پس امر کنم مردی را پس امامت کند مردم را ثم اخالف الی رجال فاحرق علیهم بیوتهم پس مخالفت کنم حاضران نماز را یا عمل ایشان را برجوع از نزد ایشان بسوی مردانی که حاضر نشده اند نماز را پس بسوزانم بمبالغه بر ین مردان غیر حاضر خانهای ایشان را تا سوخته گردند یا میایم این مردم را از خلف ایشان تا بگیرم یکایک را بسوزم بر ایشان بتکلف کنم از نماز بقصد معاقبت و تعذیب ایشان و باین حدیث استدلال کرده کسی که قائل است بودن جماعت فرض عین چه اگر سنت بودی تخلف نه مستحق تحریق نشدی و اگر فرض کفایت بودی قیام بعضی بودی یک جماعت کافی شدی و گفته اند در جواب که مراد مبالغه در زجر و تهدید است از استماع این اشعار و اسلام که در آن تشبیه بمنافقان است که گران بود حضور نماز بر ایشان خصوصا صادر عشا و فجر و حقیقت آن مراد نیست که آن عقوبت کفار است و کسی نه میکند آن را و دیگر دیکر نمیکرد و بتحقیق که باطلاع ترک نماز باشد راسا یا برای مواظبت عدم حضور استکاف از جماعت نه برای ترک جماعت و در روایت لا یشهدون الصلوة صریح نیست در گزاردن ایشان نماز را در خانه تواند که ذکر این زیادت برای الزام باشد که اگر نماز میخوانید چرا تخلف میشوید و چرا عادت گرفته اید ازو در تکثیر جماعت اسلام شریک نمیکردید و بعضی گویند فرضیت جماعت در اول اسلام بود و برای بعض عذر تخلف از نماز بر منافقین بعد ازان نسخ کرده باشد چنانکه نسخ کرده شد عقوبت بامال و تحریق نماز از ایشان چنانکه در کتاب الجهاد بیاید و در دلالت او در مذهبان احادیث وارده در تفصیل نماز جماعت بر نماز تنها عنقریب مذکور شود و در روایات در تعیین و ابهام نماز که در بعضی و تخلف از ان واقع شده مختلف آمده در بعضی جمعه و در بعضی عشا و در بعضی عشا و فجر و در بعضی مطلق و در حقیقت هر واحد حدیث مستقل است از احادیث خویش یکی دیگر را گر هر یک واقعه دیگر بوده و در بعضی روایات زیاد تخصیص تعدیل بکسی که گرد مسجد است آمده بالجمله روایات مذکوره صالح وجه وجوب نیستند شما نافی نیست و نه ثابت نمیشود بجز اعاده والذی نفسی بیده الخ اعاده قسم برای مبالغه است لو یعلم احدهم انه

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

صاحب حسن بود و جعل النبي صلى الله عليه وسلم يصرف وجهه الفضل الى الشق الآخر فحسن وگشت آنحضرت که میگردانید روی فضل را بجانبی دیگر فقالت یا رسول الله ان فريضة الله على عباده في الحج ادركت ابي شيخا كبيرا لا يثبت على الراحلة پس گفت آنزن ای رسول خدا تحقیق فرض خدا بر بندگان که در حج است دریافته است پدر مرا در حالی که پیر کلان بسال است نمیتواند نشست بر پشت مرکب افاحج عنه قال نعم آیا حج گذارم من از جانب پدر و از جانب او و ای مشوه مرسود آری و ذلك في حجة الوداع و بود این در ایام حجة الوداع که در سنه نهم از هجرت است و در تطبیق اینحدیث بترجمه گفته اند که دلالت کرد حدیث بر تاکید امر حج تا آنکه تکلیف نمی تواند ترک آنرا و در رجال بخاری اگر خود مباشر آن نشود و لازم است که دیگری از جانب او کند و نیز دلالت کرد که در مباشرت آن نفس خود توانی بیشتر خواهد بود و اگر در قول او و فریضة الله ادرکت نیز اکتفا کند در مناسبت از استنباط ائمه که مولف میکند دور نباشد **باب** قول الله تعالى يأتوك رجالا على كل ضامر يأتين من كل فج عميق در بیان فرمودهٔ خدا که می آیند ترا حاجیان در حالیکه پیاده آیند و سوار اند بر هر مرکبی که لاغر است از دوری راهی می آیند از هر راه کشاده و دور لیشهدوا منافع لهم تا ببینند سودهای دینی و دنیوی که در این سفر مر ایشان را است فجاج الطرق الواسعة میگوید مولف در تفسیر فج که فجاج جمع آنست یعنی راه کشاده **حدثنا** احمد بن عيسى قال حدثنا ابن وهب عن يونس عن ابن شهاب ان سالم بن عبد الله بن عمر اخبره ان ابن عمر قال رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم يركب راحلته بذي الحليفة گفت سالم دیدم پیغمبر خدا را سواری کرد مرکب خود را بمقام ذوالحلیفه که دور ترین میقاتست از مکه معظمه ذوالحلیفه بذال معجمه و حاء مهمله و لام و یا و تاء تانیث تحتیه و فاء و با نام موضعی است بیرون زمین حرم که از آنجا احرام می بندند نخواهد حین تستوي به قائمة پس تا آوازش بلند میکرد و بتلبیک هنگامی که تمام برمیناست مرکب او **حدثنا** ابراهيم موسى قال اخبرنا الوليد قال حدثنا الاوزاعي ح و نا يحيى سمع عطاء حدث عن جابر بن عبد الله الانصاري ان اهلال رسول الله صلى الله عليه وسلم من ذي الحليفة حين استوت به راحلته تحقیق بلند کردن آواز تلبیک پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی از ذی الحلیفه هنگامی بود که برمیخاست مرکب او را و انس و ابن عباس یعنی همین حدیث جابر بن عبد الله را گفته ابراهیم بن موسی با اسناد مذکور روایت کرده آنرا انس بن مالک و ابن عباس هم **باب** الحج على الرحل گذاردن حج بر پالان شتر و قال ابان حدثنا قتادة دیبار عن القاسم بن محمد عن عائشة ان النبي صلى الله عليه وسلم بعث معها اخاها عبد الرحمان فاعمرها من التنعيم و حملها على قتب مرویست از عایشه که تحقیق پیغمبر خدا فرستاد با وی برادرش را عبد الرحمان بن ابی بکر پس بعمره در آورد عایشه را از موضع تنعیم و برداشت او را بر پالان پس پشت خود تنعیم موضع حل که طرف حرم است از جانب مدینه بر شتر قتب بفتح قاف و تاء مثناة فوقیه آخر با و موحده چوب پالان شتر چنانچه زین اسپ را و اکاف حمار را و قال عبد الواحد بن ايمن عن ابيه كان عائشة اعمرت في الحج فاتته احد الجهادين و گفت عمر بن خطاب رضی الله عنه به بندید بدو حلها را در راه حج یعنی سوار شوید بر آن پس تحقیق حج یکی از دو جهاد است بسبب مجاهدهٔ نفس بصید و رنج سفر و ترک مالوفات و ثواب او خوزی **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن قتادة عن انس قال حج النبي صلى الله عليه وسلم على رحل رديف فسمعت عيسى بن يونس قال حدثنا عمر بن سعيد بن ابي حسين عن ابن ابي مليكة عن ابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم حج على رحل وكانت زاملته حج کرد آنحضرت بر پالان شتر و او آن راحله باری برداشتن توشه و اسباب سفر است و میم شتر که بر وی بار کرده سوار شوند **حدثنا** عمرو بن علي قال حدثنا ابو عاصم قال حدثنا ابن ابي ذئب قال حدثنا سعيد المقبري عن عائشة انها قالت تدارى الناس هدايا هم تحقیق گفت عایشه ای رسول خدا اختلاط کردند مردمان عمره گزاران هدیهای خود را

كتاب الاذان

بدانیا بآن رسیدا جابت گفتند زهی بی تیرنی بدیخوزی و همت ظاهر آن جماعت بوده که تازه در بقعهٔ اسلام درآمده و هنوز اسلام در دلهاشان گرفته و مستقر بر رسوم و عادات اسلام و مباشر نگشته پس امر و تادیب فرمود الله اعلم **باب** فضل صلوة الجماعة فضیلت نماز جماعت و کثرت ثواب آن از نماز تنها و كان الاسود اذا فاته الجماعة ذهب الى مسجد اخر و بود اسود بن یزید نخعی که از کبار تابعین است چون فوت شدی او را جماعت در مسجد او میرفت بمسوی مسجد دیگر تا دریابد فضیلت جماعت مسجد را و جاء انس الى مسجد قد صلي فيه و آمد انس بن مالک بمسوی مسجدی که گزارده شد در آن نماز فاذن و اقام و صلى جماعة پس اذان گفت و اقامت کرد و نماز گذارد بجماعت یاران خود و آن مسجد راه بود **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله تحقیق پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قال صلوة الجماعة تفضل صلوة الفذ بسبع و عشرين درجة فرمود نماز بجماعت افزون میشود در ثواب بر نماز تنها بیست و هفت پایه فذ بفتح فا و تشدید ذال معجمه یعنی فرد و تنها و در تخصیص اعداد گویند زبان شرع آمده عقل را در ادراک وجه آن راه نیست سوگول لعلها نبوت است که علوم اولیا قاصر اند از ادراک حقیقت وجه آن اجمالا و میرکه متصدی بیان گشته برا تکلف رفته **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا الليث قال حدثني ابن الهاد يزيد بن عبد الله بن اسامة عن عبد الله بن **حباب** بفتح مهمله و تشدید موحده اولی انصاری تابعی و ابن حباب ابن بارت نیست من ابي سعيد الخدري انه سمع النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقول شنید ابو سعید الخدری آنحضرت را که میفرمود صلوة الجماعة تفضل صلوة الفذ بخمس و عشرين درجة نماز بجماعت فضیلت دارد نماز تنها را به بیست و پنج درجه شرح دیگر گفته عائشه روایت بیستم گفته انه گمر ابن عمر که ابن عمر بیست و هفت گفته و زیادت عدل حافظ معتبر است و ترجیح یکی بر دیگری نمیتوان داد بضرورت تطبیق باید کرد یا بانکه ذکر قلیل فی نمیکنند کثیر را و این بر قول کسی است که معتبر دارد مفهوم عدد را یا بانکه شاید و لا افضل بیست و پنج بود بعد ازان زیاده کرده شد یا باختلاف قرب و بعد مسجد باشد یا بفرق میان اعلی و اخسع و غیر آن یا بالقاء خان در مسجد در روز غیر مسجد یا بمنتظر نماز و غیر منتظر یا بادراک تمام جماعت و بعض آن یا بکثرت و قلت جماعت یا بتفصیل میان وقتی که دو فرد و شش مثلا زیاده باشند و میان نمازهای مجرد

یا عبد الرحمن اذهب باختك فاعمرها من التنعیم پس فرمود ای عبد الرحمن ببر خواهر خود را پس عمره کنان از محل تنعیم فاحقبها علی ناقة یعنی در پس پشت خود گرفت عایشه را بر ناقه پس عمره کرد عایشه حقبه موضعی از پالان که پایان قتب میکنند باب فضل الحج المبرور در بیان ثواب حج مبرور مبرور مشتق از بر است بمعنی نیکی و آن متعدی بنفسه است میگویند بر اللہ حجک حدثنا

عبد العزیز بن عبد اللہ الاویسی قال حدثنا ابراهیم بن سعد عن الزهری عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة قال سئل النبی صلی اللہ علیه وسلم ای الاعمال افضل فقال ایمان باللہ ورسوله گفت ابو هریره پرسیده شد آنحضرت که کدامین عبادت بسیار ثواب است فرمود تصدیق بخدا و رسول او که پیوسته بتمام اخلاص باشد قیل ثم ماذا قال جهاد فی سبیل اللہ گفته شد پس از پی کدام عمل بهتر است فرمود کارزار کردن با کافران برای اعلاء کلمة اللہ و تقویت مسلمانان قیل ثم ماذا قال حج مبرور گفته شد پس از آن کدام عمل بیشتر ثواب عادت فرمود حج مبرور یعنی مقبول که در وی آمیزش گناهی و ریائی نباشد بدانکه احادیث دیگر در بیان افضل اعمال نماز و جز آن نیز آمده و وجه تطبیق میان احادیث آنست که ذکر بعض نفی ما عدا نمیکند آنحضرت بحسب حال و مقام و عرض سائل و رغبت او و عدم اطلاع بر افضلیت مذکور جواب فرموده اند چنانکه بحسب عرف میگویند این چیز بهترین چیزهاست مراد آن نمیباشد که این چیز جمیع ذوات فضیلت دارد بر همه چیز بلکه میخواهند بهتر است در ین وقت نه در همه اوقات نسبت باین شخص نه دیگری حدثنا

عبد الرحمن بن المبارك قال حدثنا خالد قال اخبرنا حبیب بن ابی عمرة عن عائشة بنت طلحة عن عائشة ام المؤمنین انها قالت یا رسول اللہ نری الجهاد افضل العمل افلا نجاهد تحقیق عایشه مادر مسلمانان گفت ای رسول خدا اعتقاد میکنیم جهاد را بهترین عمل در ثواب آیا نکنیم ما زنان جهاد را قال لکن افضل الجهاد حج مبرور فرمود مر شما را بهترین جهاد حج مقبول است لفظ لکن لام جاره دارد و کن خطاب جمع مونث است و در بعضی روایات لکن بحرف استدراک تصحیح کرده اند بر ین تقدیر در کلام تقدیر است فرمود نی جهاد کنید لیکن برای شما افضل حج مقبول است حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا سیار ابو الحکم قال سمعت ابا حازم قال

سمعت ابا هریرة قال سمعت النبی صلی اللہ علیه وسلم یقول من حج لله فلم یرفث ولم یفسق رجع کیوم ولدته امه شنیدم پیغمبر میفرمود کسی که حج کند محض برای خدا پس جماع نکند در ان ایام و مباشرت نماید بزن و فسق نکند بازمی آید از گناهان چنانچه روزی که زاده است او را مادر او که هیچ گناهی نداشت تشبیه حال بحال است رفث اطلاق او بر جماع و دواعی آن آمده رفث از باب ضرب و نصر و سمع و کرم آمده و افصح از باب نصر است ظاهر حدیث بیامدن از گناهان صغیره و کبیره است و عام است حقوق اللہ و حقوق العباد را حافظ ابن حجر میگوید که این حدیث قوی ترین شواهد است مر حدیث عباس بن مرداس را که در روی تصریح باین عموم واقع شده و مر او را شاهدی است از حدیث ابن عمر انتهی طبری گوید محمول است بر خطائی ماجرا شدن اداء حقوق است میگوید بخصوص حقوق اللہ تعالی خالصه بحقوق مردمان بحقوق لهم باین معنی که اگر یکی از تقصیری در ادای کفارت یا نماز در وقت مشغول شده باداء حج از گناهان این تقصیر می برآید نه آنکه نمازها هم بخشیده می شود و انامکه اینها حقوق اللہ است نه ذنوب تا باداء حج مقبول بخشیده شوند میگویم من علی فضل اللہ تعالی که این جماعت را منظور و دلائل وجوب حقوق اللہ افتاده است و آنچه گفته اند حسابی است اما اگر نظر بر رحمت نهایة جود و عفو بیکران الهی کنند درین معامله تنگی کشند و اقل مرتبه جازم بر خلاف آن نباشند عرجرم را بی اندازه باید عفو بی اندازه را آیه کریمه لا تقنطوا من رحمة اللہ ان اللہ یغفر الذنوب جمیعا مقبول حج مقبول هم نیاره باب

فرض مواقیت الحج والعمرة در بیان تعیین جاهای احرام حج و عمره مواقیت جمع میقات است مفعال است از وقت و اینجا استعارت کرده اند برای مکان مراد اینکه در شرع شریف هر کسی که آفاقی است و قصد زیارت خانه کعبه دارد احرام لازم کرده اند از برای تعظیم بیت اللہ و اجلال شان آن چنان که بر ظاهر کسی که بدرگاه پادشاهی میرود بخضوع و خشوع متوجه میگردد و آن احرام چند خیرات است تفصیلی که در کتب مناسک مذکور است

پیوسته فرشتگان دعا و طلب رحمت میکنند برای او میگویند مادام که

خود است که نماز کرده است در ان بیان معلق مسجد که بانتظار جماعت هر جا که نشسته باشد لیکن گویا در جماعت اما انتظار خارج مسجد اگرچه ثواب دارد اما آن ثواب کو مخصوص بمسجد است کذا قیل اللهم صل علیه اللهم ارحمه میگویند فرشتگان خداوندا بخش کن بروی و رحمت کن او را و لا یزال احدکم فی صلوة ما انتظر الصلوة و پیوسته است یکی از شما در ثواب نماز مادام که انتظار نماز دارد قیس در مقام انتظار نیز مشمول دعای ملایکه باشد چنانکه در نماز استدلال کرده اند باین احادیث بر آنکه جماعت شرط نیست صحت نماز را و بر عدم وجوب نیز زیرا که دلالت این احادیث بر صحت نماز تنها بی لزوم گناه ظاهر است چه فضل جماعت بعدد وی معین درجات بر نماز تنها اشارت میکند بر ثبوت یک درجه بر اصل نماز که منافات دارد با ثبوت گناه و لیکن روایات وعید و تهدید صریح تر اند در مدعا وجوب بی اشتراط و باید دانست که جماعت با وصف اشتراک در اصل فضل بر نماز تنها متفاوت اند در اکثریت ثواب بحسب قلت و کثرت اشخاص بحدیثی که روایت کرده است احمد و اصحاب سنن و تصحیح کرده است ابن خزیمه و غیر وی از حدیث ابی بن کعب مرفوعا که نماز مرد با مرد پاکیزه و بهتر است از نماز وی تنها و نماز وی با دو مرد پاکیزه و بهتر است از نماز وی با مرد الفقدر که بسیار شود نیس آن دوست تر است بسوی خدا باب فضل صلوة الفجر فی الجماعة فضیلت ثواب نماز فجر در جماعت بر ثواب نمازهای دیگر اشارت است بآنکه تفاوت جماعت در فضیلت بحسب اوقات نیز است حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی سعید ابن المسیب و ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هریرة قال سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیه واله وسلم یقول تفضل صلوة الجمیع صلوة احدکم وحده بخمس وعشرین جزءا افزونی دارد نماز جماعت نماز یکی از شما را که تنها میکند به بیست و پنج جزء یعنی درجه و تجتمع ملائکة اللیل و ملائکة النهار فی صلوة الفجر و جمع میشوند فرشته های شبانه و فرشته های روزانه که تازه می آیند در نماز فجر چنانکه در باب فضل عصر گذشت و فضیلت اجتماع هر دو صنف ملایکه اگرچه در عصر نیز هست اما در اینجا ذکر بنماز جماعت نیامده و حدیثی در جماعت ذکر بمولف رسیده که برای آن باب علحده منعقد ساخته بدلالت این حدیث میشود دریافت ثم یقول ابو هریرة پس میگفت ابو هریره برای استشهاد فضیلت اجتماع واقرءوا ان شئتم و بخوانید اگر خواهید این آیت را ان قرآن الفجر کان مشهودا تحقیق قرأت فجر یعنی نماز فجر حاضر شده ملایکه و مقام حضور و اجتماع ایشانها قال شعیب وحدثنی نافع عن عبد اللہ بن

ونسبت بهر صوب وافق بلاد وحاجی معین کرده اند که اذا نجا احرام بندند چنانکه نسبت بمیقات تعیین یافته **حدثنا** عبد الله بن اسحاق قال حدثنا بهز قال حدثنی زهیر قال حدثنی زید بن جبیر انه اتی عبد الله بن عمر بمقعده من فسطاط وسراق فقال له فسطاط وسراق فقال نعم حدیث کرد مرا زید بن جبیر بحدیث که تحقیق وی آمد در منزل ابن عمر و حال آنکه او را میان فسطاط و سراق هر دو یک منزل است بعضی گویند فسطاط از آن شهر است که بنا شده و سراق از آنکه از پنبه بوده بعضی گویند فسطاط هر چه پوشد صحن خانه را و آفتاب و سراق هر چه بر گرد چیزی باشد مسألت من زید بن جبیر پس صحیح ابن عمر از نجا واست که عمره کنم قال فرضها رسول الله صلی الله علیه وسلم اهل نجد من قرن گفت فرض کرده است عمر را پیغمبر خدا مر ساکنان نجد را از قرن نجد بفتح نون و سکون جیم آخر دال زمین مرتفعی که از تهامه تا زمین عراق است قرن نام موضعی است قریب دو مرحله **ولاهل مدینة ذا الحلیفة ولاهل الشام الجحفة** و مر اهل مدینه منوره را ذا الحلیفه و مر اهل شام را و کسی که از ان راه آید جحفه است نووی گفته دوری آن از مکه سه مرحله است و ابن حجر دو ین توقف کرده در قاموس گفته که بر هشتاد و دو میل است **ولاهل نجد قرن المنازل** گفته موضعی است میان مدینه و مکه از وی تا مکه یکصد و پانزده میل است **واهل الیمن یلملم باب** قال الله تعالی وتزودوا فان خیر الزاد التقوی در فرموده خدا توشه گیرید در راه حج تا محتاج بکسی نشوید تحقیق بهترین توشه پرهیزگاری است از کتاب محرمات که از ان جمله سوال است از مردم

حدثنا یحیی بن بشر قال حدثنا شبابة قال حدثنا ورقاء عن عمرو بن دینار عن عکرمة عن ابن عباس قال کان اهل الیمن یحجون ولا یتزودون ویقولون نحن المتوکلون گفت ابن عباس بودند مردم یمن که تصریح میکردند و توشه راه نمیگرفتند و میگفتند که ما توکل کننده ایم بر خدا مرویست از ابن عباس بسندی دیگر که میگفتند که ما بخانه خدا میرویم آیا ما را طعام نخواهد داد و فاذا قدموا مکة سألوا الناس فانزل الله تعالی فتزودوا فان خیر الزاد التقوی پس وقتی که قدوم آورند مکه را سوال کردند مردم را توشه و را کثر روایات بدل مکه مدینه است قسطلانی گوید اول اصوبست فانزل الله تعالی فتزودوا فان خیر الزاد التقوی پس نازل شد این آیت روایه ابن عیینة عن عمرو عن عکرمة مرسلا روایت کرده است این حدیث را ابن عیینه که سفیان است از عمرو بن دینار از عکرمه مرسلا یعنی ذکر نکرده است ابن عباس را

باب مهل اهل مکة للحج والعمرة در بیان جای احرام بستن اهل مکه برای حج و عمره و عمره سنت موکده است نزد حنفیه بعضی گویند واجب است بعضی گویند فرض کفایت واصح نزد شافعیه فرضیت است و عمره عبارتست از طواف بیت الله و سعی میان صفا و مروه و احرام و حلق شرط است مهل بضم میم و فتح هاء و تشدید لام است یعنی جای اهلال و اهلال در اصل بمعنی بلند کردن آواز است بتلبیک و شایع شده است اطلاق او بر نفس احرام **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا وهیب قال حدثنا ابن طاوس عن ابیه عن ابن عباس قال ان النبی صلی الله علیه وسلم وقت لاهل المدینة ذا الحلیفة ولمن اتی علیهن من غیرهن ممن اراد الحج والعمرة تعین میقات کرده است مر اهل مدینه را ذا الحلیفه و مر اهل شام را جحفة ولاهل نجد قرن المنازل ولاهل الیمن یلملم بضم یاء و ثانی تحتیه و لام مفتوح و سکون میم اولی و لام مفتوح دیگر و میم گویند این کوهای تهامه دو مرحله است از مکه هن لهن این مواقیت مذکوره برای انجاعه است یا برای این نواحی و بلاد است و لمن اتی علیهن روایات بجای لهن لهم است و هو اظهر و لمن اتی علیهن من غیرهن ممن اراد الحج والعمرة و این میقاتها مر کسی را است که آید بران بلدان از غیر آن کسانیکه خواهند حج و عمره را و من کان دون ذلک فمن حیث انشاء و کسی که نزدیک است یعنی در میان میقات و مکه است پس میقات او آنجا است که انشای احرام یا انشای سفر کرده است حتی اهل مکة من مکة تا آنکه اهل مکه از مکه کنند چنانکه آفاقی که ساکن در میان مکه و میقاتست وی احرام از جای خود میکنند و محتاج نیست که رجوع بمیقات کند حنفیه گویند حرام است تاخیر احرام از ین مواقیت مر کسی را که قصد بر آمدن مکه دارد خواه قصد حج و عمره و اشته باشد یا نه اما تقدیم احرام بر ین مواقیت رواست بلکه افضل کسی را که ضبط حال خود تواند کرد و شرایط بجا آورد و **باب میقات اهل المدینة** کما قال النبی ذا الحلیفة

واحرام گشتند اهل مدینه پیش از ذی الحلیفه از انکه مستقبل نیست که آنحضرت بیشتر از ذو الحلیفه احرام بسته باشند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال یهل اهل المدینة من ذی الحلیفة ویهل اهل الشام من الجحفة واهل نجد من قرن قال عبد الله ونحدث ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ویهل اهل الیمن من یلملم گفت عبد الله بن عمر رسید مرا که پیغمبر خدا فرموده و احرام بندند اهل مدینه از موضع ذو الحلیفه یعنی از جحفه یا بقول یلملم یعنی از موضع یلملم و اهل شام از جحفه و اهل نجد از قرن قال عبد الله و شنیده ام از زبان آن حضرت که میگفت و اهل یمن از یلملم و این را از مرفوع و یگر معلوم کرده **باب** مهل اهل الشام **حدثنا** مسدد قال حدثنا حماد عن عمرو بن دینار عن طاؤس عن ابن عباس قال وقت رسول الله صلی الله علیه وسلم لاهل المدینة ذا الحلیفة ولاهل الشام الجحفة ولاهل نجد قرن المنازل ولاهل الیمن یلملم هن لهن ولمن اتی علیهن من غیرهن ممن اراد الحج والعمرة فمن کان دونهن فمن اهله حتی اهل مکة یهلون منها حتی ان اهل مکة یهلون من مکة **حدثنا** علی قال حدثنا سفیان قال حفظناه من الزهری گفت سفیان یاد کرده ام این حدیث را از زهری عن سالم عن ابیه ان سالم از پدر او ابن عمر قال وقت النبی صلی الله علیه وسلم ح وحدثنی احمد بن عیسی قال حدثنا ابن وهب قال اخبرنی یونس عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن ابیه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول مهل اهل المدینة ذو الحلیفة ومهل اهل الشام مهیعة وهی الجحفة میعه بفتح میم وسکون یا و فتح تحتیه و عین مهمله و تصحیح کرده اند بعضی بفتح میم و کسر ها و سکون تحتیه نام قریه بود جامع چون آنرا سیلاب برد جحفه خوانده اند اهل نجد قرن قال ابن عمر زعموا ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ولم اسمعه گفت ابن عمر مرفوع گفته اند که آنحضرت فرموده است که میقات اهل نجد قرنست و من نشنیده ام از آنحضرت و مهل اهل الیمن یلملم **باب** مهل من کان دون المواقیت بیان جای احرام کسی که قریب میقاتهاست یعنی آنطرف میقاتها ایست **حدثنا** قتیبة قال حدثنا حماد عن عمرو عن طاؤس عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم وقت لاهل المدینة ذا الحلیفة ولاهل الشام الجحفة ولاهل نجد قرن المنازل ولاهل الیمن یلملم هن لهن ولمن اتی علیهن من غیرهن ممن کان یرید الحج والعمرة فمن کان دونهن فمن اهله حتی اهل مکة یهلون منها **باب** مهل اهل الیمن **حدثنا** معلی بن اسد قال حدثنا وهیب عن عبد الله بن طاؤس عن ابیه عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم وقت لاهل المدینة ذا الحلیفة ولاهل الشام الجحفة ولاهل نجد قرن المنازل ولاهل الیمن یلملم هن لهن ولمن اتی علیهن من غیرهن ممن اراد الحج والعمرة ومن کان دون ذلک فمن حیث انشاء حتی اهل مکة من مکة ترجمهٔ حدیث مکرر شده است **باب** ذات عرق لاهل العراق در بیان آنکه موضع ذات عرق میقات اهل عراق عجمست که کوفه و بصره و بغداد و دیگر آنست عرق بکسر عین مهمله و سکون راء مهمله آخر قاف بمعنی کوه خورد و بعضی گویند بمعنی شوره زمین است کذا فی مجمع البحار **حدثنا** علی بن مسلم قال حدثنا عبد الله بن نمیر قال حدثنا عبید الله عن نافع عن عبد الله بن عمر قال لما فتح هذان المصران گفت ابن عمر وقتی که مفتوح شدند این دو شهر که کوفه و بصره است و غالب شدند مسلمانان اتوا عمر فقالوا یا امیر المؤمنین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم حد لاهل نجد قرنا وهو جور عن طریقنا وانا ان اردنا قرنا شق علینا قال فانظروا حذوها من طریقکم فحد لهم ذات عرق آمدند مسلمانان آنجا عمر بن خطاب را رضی الله عنه پس گفتند ای امیر المؤمنین تحقیق پیغمبر خدا تعیین کرده میقات مر اهل نجد را قرن و هو جور عن طریقنا و انا ان اردنا قرنا شق علینا و آن قرن مائل است و یکسو است از راه ما و تحقیق ما

الجزء الثالث من شيخ الاسلام — كتاب الاذان

وزانو بطرف زیر بدن کودک آیند کرینوع دیگر نمیتواند رسید **باب** احتساب الآثار سر بر آثار گام بگام برای جماعت در مسجد رفتن و در حساب اعمال حسنه احتساب داشتن یعنی عبادتست و لیکن مستقل نیشود فاعل بمعنی طلب تحصیل ثواب نیت خالصه **حدثنا** محمد بن عبد الله بن حوشب بفتح مهمله و سکون واو و شین معجمه و بموحده طائفی قال حدثنا عبد الوهاب الثقفی قال حدثنی حمید عن انس قال النبی غرموده پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم بابنی سلمة ای بنی سلمه بکسر لام که قبیله کلان است از انصار باقامت بمانید آثارکم تکتب آثار شما که پایها بثبت ثواب نیکنند و در مسنات نمی شمارید گامهای خود را که بهر گام درجه ای از ثواب بدست میاید **وحدثنا** بدل العطفی و وهب قالا حدثنا خالد عن ابی قزعة قال ابن ابی مریم سعید بن حکم شیخ ابن حجر گفته صواب انست که معلی است قال حدثنا یحیی بن ایوب الغافقی قال حدثنی حمید عن انس ان بنی سلمة ارادوا ان یتحولوا عن منازلهم فتحقیق بنی سلمه خواستند که نقل کنند از منزلهای خود که در وراء مسجد نبوی است فنزلوا قریبا من النبی پس منتقل گردیدند نزدیک از مسجد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال فبلغ رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ان یریدوا ان یعروا المدینة بضم تحتیه و راء مهمله پس کرده داشت آنحضرت این که خالی گذارند مدینه را آنرا خالی گذاشتن عورت زمین خالی از فراخ بادی پرده فقال ألا تحتسبون آثارکم حاصل آنکه بجا سلمه نیچا استند قرب مسجد را بسبب مشقت بود مسافت و فضیلت جوار شریف کرا نشستن بود و چون در نقل ایشان مفسده اخلاء جانب مدینه بود و ما نباید ایشان را از دور بنا بر مصلحت فضیلتی است که تدارک فضل قرب بایشان اندکرد و هر نیت ثواب باکثرت خطا که اجر مشقت باشد قال مجاهد و گفته است مجاهد در تفسیر آثارکم رکوبکم و کتب ما قدموا و آثارهم واقع شده خطا هیا آثار المشی فی الارض یا سر جاهد گامهای ایشان آثار ایشان و نقش در زمین پیاده **باب** فضل صلوة العشاء فی الجماعة فضیلت نماز عشاء در جماعت بر ثواب نماز شبی بگذارد اگرچه نصف اکثر شب باشد و نماز فجر شریک است هر دو را یعنی عشاء **حدثنا** عمر بن حفص بن غیاث بن طلق النخعی قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنی ابو صالح عن ابی هریرة قال قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم

الجزء الثالث من شرح الاسلام **كتاب الاذان**

ابتدأت بتسمية الله عند **باب** اثنان وما فوقهما جماعة وكس وبالاثر الآتي جماعت است واين لفظ صدقي است كه وارد شده بطرق ضعيفه **حدثنا** مسلم قال حدثنا يزيد بن زريع بضم مجمه وفتح راء قال حدثنا خالد عن ابي قلابة بضم قاف ملك بن الحويرث عن النبي صلى الله عليه واله وسلم قال فرمود دو كس را كه آمده بودند آنحضرت بقصد سفر اذا حضرت الصلوة فاذنا واقيما چون حاضر شود وقت نماز پس اذان و اقامت گويند ثم ليؤمكما اكبركما پس بايد امامت كند شما را بزرگتر از ميان شما و كس از دو ي علم يا سال از اينجا معلوم شد كه اقل جماعت امام و مأموم است **باب** من جلس في المسجد ينتظر الصلوة فضيلت كسي كه بنشيند در مسجد را بحالي كه انتظار سير د نماز جماعت را و فضل المساجد و فضيلت مسجد **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابي الزناد عن الاعرج عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم قال الملائكة يصلي على احدكم مادام في مصلاه فرمود و فرشتگان درود ميگويند بر يكي از شما مادامي كه در جاي نماز خود است انتظار مي برد جماعت را مالم يحدث ما دامي كه حدث نكرده باشد حدثي است باطني مثل فاحش كه از دست و زبان صادر گردد و ميگويند اللهم اغفر له اللهم ارحمه خداوندا بيامرز او را خداوندا رحمت كن او را و لا يزال احدكم في صلوة ميوسته است يكي از شما در ثواب نماز مادامت الصلوة تحبسه تا كه انتظار نماز بندد مسدار او را و در مسجد لا يمنعه ان ينقلب الى اهله كار الصلوة باز نميدارد او را از اينكه برگردد بسوي مردم خانه خود و مقصد نماز بجماعت اشارت است باينكه اگر باز دارد او را از رفتن خانه بيتي و مكث مانع نيست كه منتظر را مستقطع گردد ثواب مذكور **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا يحيى قطان عن عبيد الله عمري قال حدثني خبيب بن عبد الرحمان بضم معجم و فتح موحده و بي ثماني بعبيد الله مذكور است عن حفص بن عاصم عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه واله وسلم قال سبعة يظلهم الله في ظله هفت قسم از آدميان كه در روز قيامت كه روز نيست سايه مگر سايه خداي تعالى در سايه گرامت و حمايت خود جاي ميدهد پنانكه در بعضي روايات ميآيد يوم لا ظل الا ظله روشني كه نيست سايه گرفتاه و گرفته شدگان بان از سكاره و شدايد آن روز ذكر در سايه گرامت و حمايت الهي اينجا بر دو معني مراد و در حمايت است لاحد من العادل فحسبين

اگر خواهيم رفتن بتوز و شوار است بر ما جور بفتح جيم و واو و ساكن آخر را يعني ميل است قال فانظر و لعذوها من طريقكم گفت عمر پس نظر كنيد جائي را كه مقابل و برابر آنست از راه شما فهم ذات عرق پس تعيين كرد براي ايشان موضع ذات عرق را ظاهر آنست كه اين ميقات بتعيين عمر بن خطاب واقع شده است و ليكن حكم مرفوع دارد زيرا كه اينقسم حكم براي جماعت نمي گويند نظير اين احاديث مرفوع و درين معني نيز منقول است اگرچه مرة او اين شان حكم بضعف آن كرده اند ليكن چون اكثر اضعيم واقع شده از درجه احتجاج نمي افتد **باب** **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اناخ بالبطحاء بذي الحليفة فصلى بها بتحقيق آنحضرت شتر را بطحاء بذوالحليفه وفرود آمد و گذارد در نماز پيشين آنجا و كان عبد الله بن عمر يفعل ذلك و بود عبد الله بن عمر ميكرد چنانچه متابعت آنحضرت **باب** خروج النبي صلى الله عليه وسلم على طريق الشجرة برآمدن آنحضرت براه درختي كه نزديك مسجد ذوالحليفه است **حدثنا** ابراهيم بن المنذر قال حدثنا انس بن عياض عن عبيد الله عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يخرج من طريق الشجرة بتحقيق بود آنحضرت كه بيرون مي آمد از راه شجره چونكه نزديك مسجد ذي الحليفه است و يدخل من طريق المعرس و مي درآمد بمدينه از راه معرس كه موضعي است يا ميان تر از ذي الحليفه و نزديك تر است بمدينه و آورامعرس ازان ميگويند كه آن موضع نزول مسافر است در آخر شب و اناخ رسول الله صلى الله عليه وسلم كان اذا خرج الى مكة يصلي في مسجد الشجرة و بود آنحضرت وقتي كه برآمدي بسوي مكه نماز ميگذارد در مسجد شجره و اذا رجع صلى بذي الحليفة ببطن الوادي و وقتي باز ميگشت از مكه نماز ميگذارد بذي الحليفه در ميان وادي و بات حتى يصبح و شب ميكرد و بخواب ميرفت تا آنكه صباح ميكرد **باب** قول النبي صلى الله عليه وسلم العقيق وادي مبارك فرمودن آن حضرت كه عقيق وادي مبارك است عقيق بعين مهمله و دو قاف ميان هر دو و ياء تحتيه ساكن است نزديك بقبيع ميان آن و ميان مدينه چهار ميل مسافت است **حدثنا** المكي بن ابراهيم قال حدثنا ابن جريج قال اخبرني ابو بكر بن محمد بن عمرو بن حزم قال حدثنا الوليد بن كثير انه سمع محمد بن عمرو بن حلحلة الدؤلي ان محمد بن عمرو بن حزم قال حدثنا ابو سلمة بن عبد الرحمان قال حدثنا عكرمة قال حدثنا يحيى قال حدثنا عكرمة انه سمع ابن عباس يقول انه سمع عمر يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم بوادي العقيق بتحقيق عكرمه شنيد ابن عباس را كه ميگفت او شنيده عمر بن خطاب را كه ميگفت شنيدم پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بروي در وادي عقيق يقول اتاني الليلة آت من ربي ميگفت مي آمد مرا آينده از جانب پروردگار من كه جبرئيل است فقال صل في هذا الوادي المبارك پس گفت آن آينده نماز گذار درين وادي كه بركت داده شده است و قل عمرة في حجة و بگو كه اين عمره است در حج و اين حديث دلالت ميكند بر آنكه آنحضرت قارن بود نه مفرد قارن آنكه جمع كند ميان حج و عمره و مفرد آنكه يكي كند تنها در تلبيه اين حديث بتبر جمهاشكال كرده اند كه اين قول آنحضرت نيست بلكه گفته آينده است كه آمده بود جواب گفته اند كه در حديث ابن عدي از طريق ديگر از عايشه آمده كه آن حضرت فرمود كه اتاني الليلة آت من ربي من العقيق فقال صل في هذا الوادي المبارك پس مولف رح اشارت باين حديث كرده پوشيده نماند كه اين جواب سست تر از سوال است قول جبرئيل كه وحي مرسل بود و آن حضرت نقل كرده قول آنحضرت است و اشارت مولف بحديثي كه نقل كرده و بر شرط او نباشد آنرا چگونه روا باشد **حدثنا** محمد بن ابي بكر قال حدثنا فضيل بن سليمان قال حدثنا موسى بن عقبة قال حدثنا سالم بن عبد الله عن ابيه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه رأى وهو معرس بذي الحليفة ببطن الوادي گفت موسي بن عقبه حديث كرد مرا سالم از پدر خود ابن عمر از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي كه بتحقيق آنحضرت نموده شد در خواب در حال آنكه آنحضرت خوابيده بود بموضع ذي الحليفه بدرون وادي آري بضم همزه و كسر صاد صيغه مجهول است و در بعضي روايات رأى بتقديم راء بر همزه صيغه مجهول است از رديت يعني ديد آنحضرت را غير او معرس بضم ميم و تشديد راء

لفظ اسم فاعل از تعریس و در بعضی روایات فی معرسه بصیغه اسم مکان است قیل له انک ببطحاء مبارکة گفته شد مر آنحضرت را در خواب تحقیق تو بجای مبارکه هستی وقد اناخ بنا سالم یتوخی بالمناخ بضم میم و خاء معجمه یعنی مبرک است و تحقیق فرود آورد ما را سالم بجائی که بجست بجای نشاندن شتر الذی کان عبد الله ینیخ یتحری معرس رسول الله صلی الله علیه وسلم آنجا که عبد الله بن عمر فرود می آمد و بجائی که بجست جای فرود آمدن پیغمبر خدا وهو اسفل من المسجد الذی ببطن الوادی بینهم وبین الطریق وسط من ذلک و آن جای پایان تر است از مسجدی که در میان جاده است میان فرود آیندگان و میان راه است در میان است میان بطن وادی و میان راه

باب غسل الخلوق ثلث مرات من الثیاب

در بیان شستن محرم در عمره طیب را سه بار از جامها خلوق بخاء معجمه و تخفیف لام آخر قاف نوعی از طیب است که زعفران در وی بکار برند

حدثنا محمد قال حدثنا ابو عاصم النبیل قال اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی عطاء ان صفوان بن یعلی اخبره ان یعلی قال لعمر ارنی النبی صلی الله علیه وسلم حین یوحی الیه یعنی گفت مر عمر بن خطاب را که بنمای مر اپیغمبر خدا را هنگامی که وحی فرستاده می شود بسوی او قال فبینا النبی صلی الله علیه وسلم بالجعرانة ومعه نفر من اصحابه گفت راوی پس در میان آنکه پیغمبر خدا بجعرانه بود و با آن حضرت چندی از اصحاب بودند اکثر محدثان جعرانه را بکسر جیم و عین مهمله و تشدید را ضبط کرده اند و اهل لغت و محققان اهل حدیث بکسر جیم و سکون عین و تخفیف را تحقیق نموده و هر دو صحیح است قائل این کلام معلوم نشده که کیست جاءه رجل فقال یا رسول الله کیف تری فی رجل احرم بعمرة وهو متضمخ بطیب آمد مردی آن حضرت را پس گفت ای رسول خدا چگونه می بینی و چه حکم میکنی در حق مردی که احرام بست بعمره و حال آنکه او آلوده است بطیب فسکت النبی صلی الله علیه وسلم ساعة فجاءه الوحی فاشار عمر الی یعلی پس خاموش شد آنحضرت زمانی قلیل پس آمد وحی و اشارت کرد عمر بسوی یعلی که بیند آنحضرت را فجاء یعلی وعلی رسول الله صلی الله علیه وسلم ثوب قد اظل به پس آمد یعلی و حال آنکه بر پیغمبر خدا جامه ایست که تحقیق سایه کرده شده است بآن جامه و آنحضرت درون آنست فادخل راسه فاذا رسول الله صلی الله علیه وسلم محمر الوجه وهو یغط پس در آورد یعلی سر خود را در آن پرده و دید ناگاه آنحضرت سرخ روی است و آواز میکند نفس او چون خواب غطیط بیشتر دور کرده شد از آن حضرت گرانی وحی که بر بدن مبارک در این حال میرسید سری عنه بسین مهمله و تشدید را و تخفیف را نیز روایت کرده اند و اول اکثر است و افاده میکند تدریج انکشاف را فقال این الذی سأل عن العمرة فاتی برجل پس فرمود کجاست کسی که پرسیده بود از عمره پس آورده شد مردی فقال اغسل الطیب الذی بک ثلث مرات پس فرمود بشوی طیبی را که بتست بر جامه و بدن سه بار وانزع عنک الجبة و دور کن از خود جبه را که جامه دوخته است این قول برای تعلیم دیگر احکام احرام فرموده است چنانکه دلالت دارد بر آن قول او واصنع فی عمرتک کما تصنع فی حجتک و بکن از اعمال در عمره خود چنانچه میکنی در حج خود قلت لعطاء اراد الانقاء حین امره ان یغسل ثلث مرات فقال نعم ابن جریج گوید گفتم مر عطا را آیا خواسته است آن حضرت پاک کردن هنگامی که فرموده او را که بشوید سه بار گفت عطا آری مقصود همین است بعضی علما در اینجا اشکال کرده اند در تطبیق این حدیث بترجمه از آنکه در ترجمه طیب بر جامه گرفته است و در حدیث دلالت نیست که بر جامه بود ما گر بر جامه بودی در دور کردن جبه کفایت داشت و ما در اثنای تقریر معانی اشارتی کردیم بتوجیه آن با آنکه مؤلف بجز روایت دیگر که در محرمات احرام آورده باین لفظ آورده است وعلیه قمیص فیه اثر الصفرة و همین حدیث را ابو داود و نیز باین عبارت ایراد نموده و مؤلف رح از این قسم اعتماد بسیار کرده و نیز بسیار است که قیاس میکند حکمی را بر حکم دیگر پس بر تقدیری که مراد همین طیب بر بدن باشد و فع طیب بر جامه قیاس آن کرده است

باب الطیب عند الاحرام وما یلبس اذا اراد ان یحرم

در بیان طیب مالیدن نزد احرام بستن و

وجه آنکه کودکی شده در صالح بر خاسته و تخصیص شاب بجهت قوت داعیه شهوت و متابعت هوی است در نوجوانی پس ملازمت عبادت بر مخالفت هوی شاق تر باشد ورجل قلبه معلق فی المساجد و دیگر مردی که دل وی آویخته است در مسجد برای جماعت و ذوق خلوت و از این فضل مساجد و انتظار نماز معلوم میشود ورجلان تحابا فی الله و دیگر دو مرد که دوستی دارند یکدیگر در دین خدا و طلب رضای وی اجتمعا علی ذلک وتفرقا علیه یکجا می شوند برین محبت و جدا میشوند بر آن یعنی حال در حضور و غیبت بر یک منوال است که عارض دنیوی تفاوت نمی پذیرد جمع شوند یا نشوند ورجل طلبته امرأة ذات منصب وجمال و دیگر مردی که خواست او را زنی صاحب نسب و شرف و جاه و خوبروی است بسوی خود فقال انی اخاف الله پس گفت آن مرد بدل و یا بزبان داشت خوف خدا را یعنی گفت آن زن را تحقیق من می ترسم از خدا ورجل تصدق بصدقة و دیگر مردی که صدقه داد صدقه را ... اخفاها حتی لا تعلم شماله ما تنفق یمینه ... ورجل ذکر الله خالیا ففاضت عیناه و دیگر مردی که یاد کرد خدا را تنها پس ریخت هر دو چشم او اشک ها از درد محبت الهی یا خوف وی ... چون کسی کرامات ... سوالا مسلم و عون مجاهد و مکاتب و ناکح ... حدثنا قتیبة قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن حمید قال سئل انس هل اتخذ رسول الله خاتما ... ثم اقبل علینا بوجهه بعد ما صلی ... فقال صلی الناس ورقدوا ولم تزالوا فی صلوة منذ انتظرتموها ... قال انس فکانی انظر الی وبیص خاتمه ...

باب فضل من

وجامه كه مى پوشد محرم وقتى كه خواهد احرام بندد نيكوتر جامهاى سفيد و شسته است و عطف است بر يا يلبس يعنى اين كارها پيش از شروع در احرام كردن رواست وقال ابن عباس لم ير المجمرة بالعود بأسا المجمرة بخور است وقالت عائشة لا بأس بالطيب عند الاحرام وكفت ابن عباس بوى ميكند محرم گل بادرنجبويه و ميبيند روى خود را در آئينه و بتلاوة عما يأكل الزيت والسمن و روا ميكند بچيزى كه ميخورد كه زيت و روغن است وقال عطاء يغتسل وليس الجنب ان وگفت عطاء ابن رباح كه مى پوشد محرم خاتم را و مى بندد بكمر هميان زر را هميان فارسى معربست وطاف ابن عمر وهو محرم وقد خرم على بطنه بثوب و طواف كرد ابن عمر و حال آنكه محرم است و تحقيق بسته بود بر شكم خود جامه و عن عائشة بالنساء بأس وشدت دريده است عايشه رضى الله عنها بلنگوته با كى قال ابو عبد الله تفسد ذين بن حلوة هو دجن گفت مولف ابو عبد الله ميخواهد عايشه اين لنگ مركسانى را كه مى بستند هودج او را بتان سراويل كوته كه مى پوشد عورت مغلظ را كذا فى مجمع البحار ربيع الجار بضم يا تحتيه و راء مفتوحه و كسر جاء مهمله مشدده و بعضى بروزن يعلمون تصحيح كرده اند و ترجيح داده

حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن منصور عن سعيد بن جبير قال كان ابن عمر يقول لا يلبس المحرم من الثياب شيئا مصبوغا بورس ولا زعفران ولا ثوبا بأرض مدنية لا يصيبه گفت سعيد بن جبير بود ابن عمر كه ما ليدى بدن را نيز نيت نزد احرام يعنى برنيتى كه دوران طيب بنوى چنانكه در احاديث تصريح بآنست باين قيد رود و اشتباه طيب نزد احرام منصور مذكور گويد پس فكر كردم آنرا با ابراهيم نخعى فقال ما تصنع بقوله پس گفت چه ميكنى بقول او كه مخالف سنت است و اين انكار راى ابن عمر است كفتند اند كه عايشه نيز منكر اين راى او بود حدثنا اسود عن عايشة قالت كأنى انظر الى وبيص الطيب فى مفارق رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو محرم ابراهيم گويد حديث كرد مرا اسود بن زيد از عايشه كه گفت چنانستى كه من مى بينم لمعان بوى طيب در مفرق پيغمبر خدا و حال آنكه او محرم بود و در قول وكانى انظر اشارتست بقوت تحقيق اين حال در نظر او **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن عبد الرحمن بن القاسم عن ابيه عن عائشة زوج النبى صلى الله عليه وسلم قالت كنت اطيب رسول الله صلى الله عليه وسلم لاحرامه حين يحرم گفت عايشه بوديم من كه طيب مى ماليدم آنحضرت را از جهت احرام او يعنى پيش از احرام و وقت ارادة آن و مراد بطيب بدن است چنانكه در حديث سابق بدلالت كرد كه ترا مى آنرا در مفرق آنحضرت ميديدم بحله قبل ان يطوف بالبيت و وقت برآمدن از احرام بعد از رمى جمار و حلق موى سر پيش از طواف خانه كعبه كه طواف افاضه است ازين حديث استحباب طيب ماليدن نزد در آمدن در احرام مفهوم شد تا آنكه بقاء آثار آن بعد از احرام ضررى ندارد و نيز معلوم شد كه كان در احاديث كه واقع مى شود براى دوام و تكرار نيست انتهى كما يأتى الطيب عايشه يكمرتبه در حجة الوداع واقع شده است و بس **باب** من اهل ملبدا و بيان جواز حال كسيكه داخل احرام شود و بلبيك گويد در حالى كه بسته بود موى را مانند صمغ تا پريشان نشوند و پيش نيفتد و گرد و غبار در نيابد **حدثنا** اصبغ قال حدثنا ابن وهب عن يونس عن ابن شهاب عن سالم عن ابيه قال سمعت النبى صلى الله عليه وسلم اهل ملبدا گفت ابن عمر شنيدم پيغمبر خدا را كه لبيك ميگفت در حاليكه ملبد بود و ملبد بضم ميم و فتح لام و كسر باء موحده مشدده و فتح آن **باب** الاهلال عند مسجد ذى الحليفة در بيان آنكه احرام بستن نزد مسجد ذى الحليفة است كسى را كه اراده مناسك از مدينه كند **حدثنا** على بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثنا موسى بن عقبة قال سمعت سالم بن عبد الله قال سمعت ابن عمر ح وحدثنا عبد الله بن مسلمة بن قعنب قال حدثنا مالك عن موسى بن عقبة عن سالم بن عبد الله انه سمع ابا عبد الله يقول اهل رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا استوت به ناقته قائمة عند مسجد ذى الحليفة مرويست از سالم كه تحقيق شنيد عبد الله پدر خود را عبد الله بن عمر كه ميگفت احرام نه بسته است آنحضرت مگر از نزد مسجد مولف گويد ميخواهد باز مسجد مسجد ذى الحليفة را **باب** ما لا يلبس المحرم من الثياب بيان چيزى كه نمى پوشد محرم از قسم جامها خواه محرم حج باشد يا عمره

الجزء الثالث من تصانيف شيخ الاسلام **كتاب الاذان**

قال اخبرنا محمد بن معرف بضم ميم و فتح طاء مهمله و كسر راء مشدده و بفا ابو غسان ليثى مروزى عن زيد بن اسلم عن عطاء بن يسار عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم قال من غدا الى المسجد او راح وجود كسيكه صبح كند بسوى مسجد و شام كند اعد الله له نزله من الجنة آماده ميكند خداى تعالى براى وى منزل يا مايحتاج او را از بهشت نزل بضم نون و زاء معجمه مكانى كه مهيا كرده شود براى نزول و بسكون زاء آنچه مهيا كرده شود براى مهمان كل ماغدا او راح هر بار كه صبح و شام رسيدى عبادت و برداشتى او را بجهت ترغيب و ترهيب دراين احاديث و در دعاء عمر **باب** اذا اقيمت الصلوة فلا صلوة الا المكتوبة چون اقامت گفته شود نماز ديگر نيست مگر نماز فرض اين لفظ رواية مسلم و ديگر صحاح است كه مولف ترجمه باب ساخته بحجت صحت حكم آن و موصول نياورده آن را براى وقوع اختلاف بر عمرو بن دينار در ادراك انجديث راموقوفا و مرفوعا

حدثنا عبد العزيز بن عبد الله بن يحيى ابو القاسم قرشى عامرى اويسى قال حدثنا ابراهيم بن سعد بن ابراهيم بن عبد الرحمن زهرى عن ابيه عن حفص بن عاصم بن عمر رضى الله عنه عن عبد الله بن مالك ابن بحينة بضم موحده و فتح حاء مهمله و سكون تحتيه و نون بنت حارث بن مطلب بن عبد مناف او عبد الله بن مالك است اين ترجمه كه لفظ ابن بالف مينويسند كه آن صفت عبد الله است نه مالك قال مر النبى صلى الله عليه وآله وسلم برجلى گفت عبد الله بن بحينة كه نزشت آنحضرت بر وى ح تحويل است گفت مولف وحدثنا عبد الرحمن بن بشر بكسر موحده و سكون معجمه ابن حكم ابو محمد نيشابورى سنده و ليست و ست بدو بيت مولف بيكبار سكان قال حدثنا بهز بن اسد بضم موحده و سكون هاء و در آخر زاء معجمه قال حدثنا شعبة قال اخبرنى سعد بن ابراهيم قال سمعت حفص بن عاصم قال سمعت رجلا من مزينة يقال له مالك بن بحينة يحدث ناما گرفته است آن مرد را شعبه و ثابت كرده آن را و بعضى عوانه و حماد بن سلمه و حكم كرده اند حفاظ چون يحيى بن معين و احمد و بخارى و مسلم و نسائى كه دار قطنى و غير ايشان از ابو موسى چه يحتمل كه والد عبد الله است نه مالك و صحبت و رواية غير عبد الله ثابت نه مالك كه ابن قتيبه بن مصعب بن ثعلبة است بكسر قاف ان رسول الله گفت حفص شنيديم مروى را كه از قبيله ازد بود و گفته مى شد او را ابن بحينة تحقيق پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم مر براى مرد را من كه نماز ميكرد و قال اقيمت الصلوة

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رجلا قال يا رسول الله ما يلبس المحرم
من الثياب بتحقيق مردی گفت ای رسول خدا چه چیزی پوشد محرم از جامها قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یلبس القمیص
ولا العمائم ولا السراویلات ولا البرانس فرمود نمی پوشد پیراهن دوخته و دستارها و ازارهای دوخته و نه کلاههای بلند سر و در بعضی
روایات قمصها است جمع قمیص و سراویلات جمع سروال فارسی است معرب سراوین بنون و شروال بشین معجمه لغتها است برانس
جمع برنس بضم نون در قاموس گوید برنس کلاه دراز و لا الخفاف الا احد لا یجد نعلین فلیلبس خفین ولیقطعهما اسفل من
الکعبین و نه پوشد موزها مگر کسی که نیابد پای افزار پس بپوشد موزها و ببرد آنها را پایان تر از بر دو کعب خفاف بکسر خا معجمه
جمع خف است مراد آنست که جامه دوخته نپوشد و نپوشد موزها مگر آنکه دوخته باشد یا نه و هم چنین پای را نپوشد بموزه و جز آن و لا
تلبسوا من الثیاب شیئا مسه زعفران او ورس و نپوشید از جامها چیزی را که رسیده است آنرا زعفران یا ورس ورس گیاهی است
زرد خوشبوی که رنگ امثال سرخی در زرد و نیست گویند که مشهورترین طیبها است در بلاد یمن باب الرکوب والارتداف
فی الحج سوار شدن و ردیف بودن در ادای مناسک حج حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا وهب بن جریر قال حدثنا
ابی عن یونس الایلی عن الزهری عن عبید الله بن عبد الله عن ابن عباس ان اسامة كان ردف رسول الله صلی الله علیه وسلم
من عرفة الی المزدلفة مرویست از ابن عباس که اسامه بن زید بود ردیف پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی از عرفه تا مزدلفه ثم اردف
الفضل من المزدلفة الی منی پس رديف ساخت آنحضرت فضل بن عباس را از مزدلفه تا منی تا حدیث کنند آنچه در نیوقت بشنوند
و مشاهده کنند و مهربانی بود از ین جهت خورد سالان را اختیار فرمود قال فكلاهما قال لم یزل النبی صلی الله علیه وسلم یلبی حتی رمی
جمرة العقبة گفت ابن عباس گفتند بر دو اسامه و فضل دایم بود تلبیه آنحضرت یعنی لبیک میگفت تا رمی جمره عقبه باب
ما یلبس المحرم من الثیاب والاردیة والازر در بیان چیزی که می پوشد محرم از جامها و ردها و ازارها ولبست عائشة الثیاب
المعصفرة وهی محرمة و پوشید عایشه جامهای سرخ معصفر و حال آنکه او محرم بود و امام ابو حنیفه معصفر را داخل طیب داشته از جهت بوی
خوش که دارد و منع کرده آنرا بر محرم بعموم احادیث منع طیب و کثرت آن وقالت لا تلثم ولا تبرقع ولا تلبس ثوبا بورس ولا زعفران
و گفت عایشه محرم لب و دهان نپوشد و برقع بر روی نیندازد و نپوشد جامه که بورس و زعفران رنگین باشد وقال جابر لا اری
المعصفر طیبا گفت جابر نمی پندارم معصفر را که طیب دارد و این خلاف محسوس است و لم تر عائشة باسا بالحلی والثوب
الاسود والمورد والخف للمراة و ندیده است عایشه باکی و محذوری در زیور پوشیدن و جامه سیاه رنگ و برنگ
گل سرخ و موزه برای زنان وقال ابراهیم لا باس ان یبدل ثیابه و گفت ابراهیم نخعی باک نیست آنکه بدل کند محرم جامه را
حدثنا محمد بن ابی بکر المقدمی قال حدثنا فضیل بن سلیمان قال حدثنا موسی بن عقبة قال اخبرنی کریب عن عبد الله بن
عباس قال انطلق النبی صلی الله علیه وسلم من المدینة بعد ما ترجل وادهن ولبس ازاره ورداءه هو واصحابه
گفت ابن عباس رهی شد آنحضرت از مدینه بعد از آنکه شانه کرد و روغن مالید و پوشید ازار و ردا را او و یاران وی فلم
ینه عن شیء من الاردیة والازر تلبس بهمین جز حدیث ترجمه کرده است الا المزعفرة التی تردع علی الجلد پس
منع نکرد چیزی را از ردا و ازارها آنکه بپوشد محرم مگر جامه زعفرانی را که بیالاید طیب را بر پوست بدن فاصبح بذی الحلیفة رکب
راحلته حتی استوی علی البیداء اهل هو واصحابه پس صبح کرد بذی الحلیفه و سوار شد مرکب خود را تا آنکه برابر شد بیدا لبیک
گفت وی و یاران وی بیدا ابلند یست پیش ذی الحلیفه بجانب مکه چون عمارتی نمارد آنرا بیدا گفتند که بمعنی صحرا است وقلد

الجزء الثالث شیخ الاسلام | كتاب الاذان

صلی الله علیه وآله وسلم الصبح اربعا آیا میگزاری صبح را چهار
رکعت آیا صبح میگذاری بر چهار رکعت نصب صبح و رفع بر دو
آمده چون بعد اقامت که برای فرض وقت چهار رکعت گزارد
نفل بود و دیگر فعل را با فصل بچهار رکعت بشنیده فرمود در آن
ناشنیده بود و فرض با نفل گزاردن نفل در معلم فرض بعد
اقامت و گزاردن فرض با فصل بسیار کن در روایه
کرده طحاوی در مسند خود که فرمود آنحضرت ابن بحینه
مگر دانید این نماز را چون نماز ظهر و مگر دانید میان دو
نماز یعنی سنت و فرض صبح فصل را
مکرر فرمود برای تاکید انکار و منع سنت بعد اقامت
مطلقا قایل است شافعی و احمد و نزد مالک سنت
بگزاردن دو رکعت بیرون مسجد اگر بداند که یک رکعت
با امام خواهد یافت نه در صف جماعت از جهت امکان
جمع میان هر دو و فضیلت سنت و جماعت و تحقیق
فصل میان هر دو نماز برای نهی مخالفت آن و هر وقت
معارض امر است تحصیل آن چنانکه ابو داود از ابی هریره
مرفوعا روایت کرده که فرمود آنحضرت ترک مکنید آنرا
اگر چه منع کنند شما را فوج ولشکر کنایت از مبالغه و موکد
است و هم ابو داود و شیخین از عایشه روایت کرده اند
بتحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم نبود بر چیزی
از نوافل سخت تر از وی تعاهد از آنحضرت که بر دو رکعت
پیش از نماز صبح بود و گفته اند مگر وه است در مسجد
برای گزاردن آن بگزارد در مسجد پس ستونی یا عقب
خلف صفوف وذکر کرده است شیخ الاسلام
از روی کراهت گزاردن آن میان صف
و نزدیک بآن است گزاردن خلف صف بی حایل
میان وی و میان صف مرویست از ابن مسعود که
وی در آمد مسجد را و حال آنکه اقامت شده بود نماز صبح را
پس گزارد دو رکعت فجر بسوی ستونی بحضور حذیفه و
ابی موسی و همچنین از عمر بن خطاب و ابی الدرداء و ابن
عباس رضی الله عنهم نیز آمده و صحیح شده از ابن عمر
که وی آمد مسجد را برای نماز صبح پس دریافت امام را
که نماز میگذارد پس در آمد خانه حفصه او گزارد دو رکعت
پس از آن در آمد در نماز امام و از ابراهیم نخعی آمده چون
شروع کرده شد در نماز تطوع و اقامت گفته شود
نماز را پس تمام کن و بقول مالکیه وقت اقامت اگر
در نماز نفل باشد قطع کند آنرا اگر خوف فوت یک
رکعت دارد و گرنه تمام کند و آنچه منقول است از فقیه ابو جعفر
آنست که مکلف شروع کند در سنت فجر پس از آن قطع کند

بدنه و تقليد كردن شتر هدى را بدنه حيوانى از شتر و گاو و غنم است كه براى ذبح بمكه نزد و آنرا هدى ميگويند و مسنون آنست
كه در گردنش قلاده مى اندازند تا اشعار كنند باينكه هدى است بمعنى مخصوص اشعار داشته اند وذلك انهن خمس يتين من فعالهن هذين افعال
در پنج روزى بود كه باقى مانده بود از ماه ذى القعده و قدوم مكه كه ربع ليالى خلون من ذى الحجة پس قدوم آورد
آنحضرت مر چهار شبى را كه گذشته از ذى الحجه فطاف بالبيت وسعى بين الصفا والمروة پس طواف كرد آنحضرت بخانه كعبه
وسعى كرد ميان صفا و مروه كه دو كوه است و راه رفتن در ميان آنها از جمله مناسك حج است حديث لتأخذوا مناسككم فاني لا ادرى لعلى لا احج بعد حجتى هذه
قلدها و برآمدن از احرام از جهت سوق هدى زيرا كه تعيين و تقليد كرده بود آنرا و روا نيست صاحب هدى را از احرام
برآمدن تا آنكه برسد هدى بجاى خود كه ذبح است در منا ننزل باعلى مكة عند الحجون پستر نزول كرد بجانب بلندى مكه نزد
حجون كه كوهى است مقابل مسجد عقبه بحجون بفتح حاء و ضم جيم مخففه و نون است وهو متصل بالحجر و حال آنكه آنحضرت لبيك گويان
بود براى حج و اما تقرب الكعبة بعد طوافه بالحجة رجع من عرفة و نزديك نرفت آنحضرت كعبه را بعد از طواف قدوم
بآن كعبه تا آنكه برجوع كرد از عرفه و امر اصحابه ان يطوفوا بالبيت وبين الصفا والمروة و فرمود يارانرا كه طواف
كنند بخانه و ميان صفا و مروه تو يقصروا من برئ سهم ثم يحلوا پستر قصر كنند موى سرهاى خود پستر برآيند از احرام
وذلك لمن لم يكن معه بدنة قلدها و اين حكم مر كسى را باشد كه نبود او را هدى كه تقليد كرده باشد آنرا و من كانت معه
امرأته فهى له حلال الطيب والثياب و كسى كه بود با وى زن او پس جماع آنزن مر او را حلال بود و طيب و جامهاى مصبوغ بود و را احرام
رواگشت **باب** من بات بذى الحليفة حتى يصبح كسيكه شب كرد بذى الحليفه تا آنكه صبح كند قاله ابن عمر عن النبى
صلى الله عليه وسلم اين را ابن عمر از پيغمبر خدا چنانكه گذشت **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا هشام بن يوسف
قال اخبرنا ابن جريج قال حدثنى ابان بن صالح عن انس بن مالك قال صلى النبى صلى الله عليه وسلم بالمدينة اربعا وبذى الحليفة ركعتين
گفت انس نماز گزارد آنحضرت بمدينه چهار ركعت ظهر و بذو الحليفه دو ركعت نماز عصر ثوبات جميعا اصبح بذى الحليفة پستر شب كرد
تا آنكه صبح كرد بذو الحليفه فلما ركب به راحلته واستوت به اهل پس چون بر گاه سوار شد مركب خود را و راست شد بآن لبيك
گفت براى حج يا عمره يا هر دو **حدثنا** قتيبة قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا ايوب عن ابى قلابة عن انس بن مالك
ان النبى صلى الله عليه وسلم صلى الظهر بالمدينة اربعا والعصر بذى الحليفة ركعتين قال احسبه بات بها حتى اصبح
گفت ايوب گمان دارم آن حضرت را كه خواب كرد بذى الحليفه تا آنكه صبح كرد **باب** رفع الصوت بالاهلال
بلند كردن آواز بلبيك **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن ابى قلابة عن انس قال صلى
النبى صلى الله عليه وسلم بالمدينة الظهر اربعا والعصر بذى الحليفة ركعتين وسمعتهم يصرخون بهما جميعا شنيدم آنحضرت و اصحاب او را كه بلند ميكردند لبيك بحج و عمره هر دو و لبيك گفتن سنت است نزد شافعى و احمد و بعضى گويند كه واجب است و نزد
حنفيه اگر اقتصار تنها بر نيت احرام كند احرام منعقد نميشود **باب** التلبية و بيان لبيك گفتن كه مسنون است در تحقيق لفظ لبيك
كه تثنيه است حقيقة يا نه اختلاف كرده اند مفسران برآنند كه لفظا و تثنيه است و معنى او تكثير است و مبالغه چنانچه در قول حق سبحانه
ثم ارجع البصر كرتين يعنى كرات كثيرة معنى آنست كه اجابت كردم اجابتى بعد اجابتى تا غير نهايت كاف حرف خطاب است
و در قاموس گويد معنى انيست كه من مقيم هستم بر طاعة تو اقامة بعد اقامة و اجابة بعد اجابة عبدا لبر گويد معنى تلبيه اجابت كردن تست
خداوند را در فرض ساختن او حج را **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رجلا قال يا رسول الله

وعلوم شريعت و رفعت و سنه بضعة وسبعين ومائة عن
سعد عن حفص عن عبد الله بن عون
و اين رواية موافق است رواية ابراهيم بن سعد را از
پدرش و ذكر عبد الله بجاى مالك و قال
حماد اخبرنا سعد عن حفص عن مالك
يعنى حماد بن سلمه موافقت كرده شعبه را از سعد در
قول وى عن مالك بن بحينة پس اقوال در ذكر راوى
اصل مختلف آمد يعنى عبد الله بن بحينة او ذكر كرده
و بعضى مالك بن بحينة و صواب اول است
باب حد المريض ان يشهد الجماعة بيان حد بيمار بر هى حضور
جماعت كه تا بآن حد بجاى حاضر شود و چون تجاوز
كند از آن عدم حضور رخصت باشد و مفهوم از
حديث باز ماندن و حضرت از حضور جماعت
بسبب ثقل مرض بود بحدى كه بعد وجدان
بسبكى از آن باستعانة دو مرد بر آمد و خود بخود
بهيئت امنست مشى كرد و پوشيده نماند كه بيمار
بيمارى باشد دور رخصت نيز و جمهور شرط
نبود چنانكه سابق از عادت انزمان معلوم
شده كه چون اندك غرش ابر يا مگل و لاى بودى
باوجود تمكن مشى بتو هم حرج بذا يسعى كروند
بر خصت الا صلوا في الرحال و انسب است
كه حد بمعنى منع گيرند كه در حق مريض ظاهر است
و ابا بمعنى صدت و تبرى كه كنايت از تكلف است
و يعلم گويند چه يحيم است بمعنى كه مشى تكلف باشد بنسبت
كرده ابن فرقول اين رواية را بقال يعنى و اين بر
تقدير صحت بهتر باشد **حدثنا** عمر بن حفص بن غياث قال حدثنا
ابى قال حدثنا الاعمش عن ابراهيم
عن الاسود قال قلنا عند
عايشة فذكرنا المواظبة على
الصلوة و التعظيم لها گفت اسود
بود و يما نزد عايشه پس ذكر كرديم فضل دوام
قيام بر نماز بر نحو مشروع از جماعت و بزرگ
داشتن آن را قالت گفت عايشه در
بيان تعظيم امر آن لما مرض النبى وثقل
كه بيمار شد پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله
وسلم مرضه الذي مات فيه
بيمارى كه فوت كرد در آن محضرت صلاة
پس آمد وقت نماز فاذن پس اذان
گفته شد و اقامه بانيده شد آنحضرت بحضور
نماز جماعت فقال مروا ابا بكر
فليصل بالناس پس فرمود بگوئيد ابو بكر
را تا بپا سازد از طرف من پس نماز گزارد مردم
والحديث وقيل له ان ابا بكر رجل
اسيف پس گفته شد آنحضرت را كه بتحقيق

صلى الله عليه وسلم ابن عمر گفته لبيك گفتن آنحضرت چنين بود لبيك اللهم لبيك لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك اى خدا اجابت كردم ترا و استاده ام در راطاعت تو نيست انبازى مر ترا در استحقاق عبادت تحقيق ستايش و نعمة فاحشه تست و ملك خاصه تست نيست هيچ شريكى ترا در ملك تو حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن الاعمش عن عمارة عن ابى عطية عن عايشة قالت اتى الاعلم كيف كان لفظ النبى صلى الله عليه وسلم يلبى گفت عايشه تحقيق پيش آمد پيغمبر را من چگونه بود آنحضرت كه تلبيه ميكرد گفت لبيك اللهم لبيك لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك تابعه ابو معاوية عن الاعمش ثنا بعت كرد است سفيان را ابو معاويه از اعمش وقال شعبة اخبرنا سليمان قال سمعت حبيبا عن ابى عطية قالت عايشة شعبه گفته است شعبه اين حديث را باين اسناد و باين طريق سماع **باب** التحميد والتسبيح والتكبير قبل الاهلال در بيان گفتن الحمد لله و سبحان الله و الله اكبر پيش از شروع تلبيه عند اركوب على الدابة نزد سوار شدن بر مركب زركشى گويد باين رد است بر حنفيه كه گويد باين كلمات گفتن كفايت دارد از تلبيه و تقرير رد آنست كه آنحضرت اين كلمات پيش از تلبيه ميگفت نه آنكه بجاى تلبيه يعنى در جواب گفته كه مذهب مقرر ابى حنيفه آنست كه كم تكند ما از الفاظ تلبيه آن سرور و اگر زياده بر آن تحميد و تسبيح و تكبير گويد مستحب خواهد بود **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا وهيب قال حدثنا ايوب عن ابى قلابة عن انس قال صلى النبى صلى الله عليه وسلم الظهر بذى الحليفة ركعتين ثم ركب راحلته فاذا علا على البيداء اهل بالحج و اهل الناس بهذا الذى يهلون به فلما قدم علينا امرنا ان نحل حتى اذا كان يوم التروية اهللنا بالحج فلما قدم مكة قال من احسن او اجمل من لبيك عبدك ابن عبدك ابن امتك مسحنا ركنا ثم خب ثلاثا و مشى اربعا ثم ركع حين قضى طوافه بالبيت عند المقام ركعتين ثم سلم فانصرف فاتى الصفا فطاف بالصفا والمروة حتى اذا قضى طوافه بالصفا والمروة فى تمام سبع طوفات اخبرنا ابن عيينة عن ابى حازم عن ابى هريرة قال قال النبى صلى الله عليه وسلم لو استقبلت من امرى ما استدبرت ما سقت الهدى و لجعلتها عمرة فمن كان منكم ليس معه هدى فليحل و ليجعلها عمرة فقام سراقة بن مالك بن جعشم فقال يا رسول الله ألعامنا هذا ام للابد فشبك رسول الله صلى الله عليه وسلم اصابعه واحدة فى الاخرى و قال دخلت العمرة فى الحج مرتين لا بل لابد ابد حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اهل حين استوت به راحلته قايما **باب** الاهلال مستقبل القبلة اذا استوت به راحلته بذى الحليفة تلبيه كردن مقابل قبله در روز ديگر ذى الحليفه و قال ابو معاوية حدثنا عبد الوارث قال حدثنا ايوب عن نافع قال كان ابن عمر اذا صلى الغداة بذى الحليفة امر براحلته فرحلت فاذا زالت عن الظهيرة و هى عند المسجد الذى عند شجرات اناخ فصلى الظهر ثم اهل حين استوت به راحلته قايما فاذا استوت به قايما على البيداء اهل حتى يبلغ الحرم ثم يمسك حتى اذا جاء ذى طوى بات بها حتى يصبح فاذا صلى الغداة اغتسل و ذكر ان النبى صلى الله عليه وسلم فعله

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

عليه السلام مراد تشبيه عذر خواهان است به تزيينها و مواقفات وى در اظهار مراد بر خلاف آنچه در دل است چنانكه زينها ظاهر كرد ضيافت نان را و قصدش آن بود كه زنان طعنه كنان در حق او يوسف را به بيفتند او را معذور دارند همچنين دانست از تكرار مراجعت و قرينه حال اين طايفه را كه ظاهر ميكنند بصنوانى كه بمضمر ايشان است گرچه آن صنوان نيز صادق باشد و تصريح كرد عايشه بعد ازان كه باعث نشد مر ابركوت مراجعت آنحضرت مگر اينكه نيابد در دل من كه دوست خواهند داشت مردم بعد از آنحضرت مردى را كه بايستد بجاى وى و تمامش در باب وفات النبى مذكور شود مرا با بكر فليصل بالناس بيان اعادت نماز است در باب انما جعل الامام ليؤتم به يا وجه كه فرستاد آنحضرت بسوى ابو بكر پس آمد او را پيغامبر گفت كه آنحضرت ميفرمايد كه نماز كنى بمردم پس گفت ابو بكر و حال آنكه بود مرد نرم دل اى عمر نماز كن بمردم پس گفت عمر تو سزاوارترى باين امر ظاهر آنست كه مطلع نبود ابو بكر صديق بمراجعت مذكوره از امر تفويض امامت دانست كه خود نخواند او را بجهة كند و ديگرى را فخرج ابو بكر يصلى پس برآمد ابو بكر يعنى از ميان صف بجاى كه نماز مى گذارد فوجد النبى پس يافت آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم من نفسه خفة از نفس نفيس خود سبكى را از حال شدت مرض فخرج يهادى بين رجلين پس برآمد آنحضرت بحالى كه ميرفت تكيه كرده ميان دو مرد يهادى بين اثنين مستعمل مى شود بلفظ مجهول وقتى كه راه رود ميان دو كس تكيه كرده بر آنها استه و ميل از ضعف بايشان و كم ان كاد الظهر الى رجليه فخطر ان كاد الاسرض گويا ميل ميكند بيم الحال بسوى پيروپاى او كه خط مى كشيد زمين را من الوجع اين حال عبادات و خط كشيدن از رنج بيمارى بود كه بسبب آن پاى نمى توانست برداشت و قايم كرد و فاراد ابو بكر ان يتاخر پس خواست ابو بكر كه پس رود از مقام امام فاومأ اليه ان مكانك پس اشارت كرد بسوى او كه مكان تو آنجاست ثم جاء حتى جلس عن يسار ابى بكر پس آمد تا نشست از جانب چپ ابو بكر يأتم ابو بكر بصلوة النبى صلى الله عليه وسلم و ابو بكر يسمع الناس بآواز بلند تكبير را فاقبل النبى صلى الله عليه وسلم على الناس پس روى آورد پيغامبر بمردم فقال انكم ستيبتم بعدى پس گفت شما خواهيد ديد بعد از من چيزها كه ناخوش داريد آنرا فقلتم كثرت شما فقال لا ولكنكم غثاء كغثاء السيل و لينزعن الله من صدور عدوكم المهابة منكم و ليقذفن فى قلوبكم الوهن فقال قائل يا رسول الله و ما الوهن قال حب الدنيا و كراهية الموت فاقبل ابو بكر و ليس احد يلتفت الا رسول الله صلى الله عليه وسلم و هو قاعد فاقبل ابو بكر حتى قام عن يمين النبى صلى الله عليه وسلم فاقبل الناس على ابى بكر و تركوا النبى صلى الله عليه وسلم فسبح الناس ابا بكر فالتفت ابو بكر فرأى النبى صلى الله عليه وسلم فاشار اليه النبى صلى الله عليه وسلم ان امكث مكانك فرفع ابو بكر يديه فحمد الله و رجع القهقرى حتى قام فى الصف فتقدم النبى صلى الله عليه وسلم فصلى للناس فلما فرغ اقبل على الناس فقال يا ايها الناس ما لكم حين نابكم شىء فى الصلوة اخذتم فى التصفيق انما التصفيق للنساء من نابه شىء فى صلوته فليقل سبحان الله فانه لا يسمعه احد حين يقول سبحان الله الا التفت يا ابا بكر ما منعك ان تصلى للناس حين اشرت اليك فقال ابو بكر ما كان لابن ابى قحافة ان يصلى بين يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم مالى رأيتكم اكثرتم التصفيق اقبل على الناس فقال من رابه شىء فى صلوته فليسبح فانه اذا سبح التفت اليه و انما التصفيق للنساء فصفق النساء خلف رسول الله صلى الله عليه وسلم فى مرضه الذى مات فيه

بان ترادی تا آنکه صبح کروی پس وقتی که نماز صبح گزاردی غسل کردی مذهب از سعد صلی الله علیه وسلم فعل مالک و گفته است که پیغمبر خدا کرده است این را تابعه اسمعیل عن ایوب فی الغسل متابعت کرده است عبد الوارث را اسمعیل از ایوب در غسل

حدثنا سلیمان بن داود ابو الربیع قال حدثنا فلیح عن نافع قال کان ابن عمر اذا اراد الرواح الی مکة اذهن بدهن لیس له رائحة طیبة گفت نافع بود و ابن عمر وقتی که خواستی برآمدن از مدینه بسوی مکه روغن بالیدی بروی که نیست مر او را بوی خوش تعوذ معاذی الخلیفة ثم یصلی ثم یرکب فاذا استوت به راحلته بالبیداء احرم پس آمدی مسجد ذو الحلیفه پس نماز گذاردی پشته سوار شدی پس وقتی که برابر شدی بآن راحله و در حالیکه استاده است احرام گفتی یعنی تلبیه کردی تعوذا هکذا رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم یفعل پشته گفتی این چنین دیدم پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بروی که میکرد

باب

التلبیة اذا انحدر فی الوادی در تلبیه گفتن وقتی که فرود آید وادی را **حدثنا** محمد بن المثنی قال ابن ابی عدی عن شعبة عن عمرو عن مجاهد قال کنا عند ابن عباس فذکروا الدجال انه قال مکتوب بین عینیه کافر فکرهت مجاهد بود یم ما نزد ابن عباس پس ذکر کردند دجال را که تحقیق فرموده است پیغمبر خدا که نوشته شده است میان دو چشم او لفظ کافر قال ابن عباس لم اسمعه گفت ابن عباس نشنیده ام این را از آن حضرت که کشف صورت او کرده باشند ولکنه قال اما موسی کانی انظر الیه اذا انحدر فی الوادی یلبی ولیکن فرموده است آنحضرت اما موسی گویا که می بینم بسوی او وقتی که فرود آمده فرود وادی تلبیه میکند یعنی نادیده کشف صورت کسی که کرده است و من یاد دارم موسی است علیه السلام پوشیده نماند که در شب معراج صورت بسیاری از انبیاء را ملاحظه کرده است چنانکه بر متبعان ظاهر است فتدبر این نظر توانند که حقیقته باشد در بیداری که روح او متمثل شده باشد یا بالمثل انما تکلم انبیاء همه از نزد خدا زنده داده میشوند و تحمل کرد که در خواب باشد و باین تصریح کرده موسی بن عقبه در روایت او از نافع و خوابهای انبیاء همه داخل وحی است خصوص از آن حضرت که فرموده لا ینام قلبی و داخل در بیداری است و نیز تواند که کشوف شده باشد آنحضرت را زمان حیات او که بحج برآمده بود و تلبیه میکرد **باب** کیف تهل الحائض والنفساء یعنی چگونه احرام بندد زن حایض و زن نوزاده که پاک نشده باشد در حدیث آنچه مذکور شده حال عایشه است که بعد از احرام حایض شده و پیش از طواف نقض عمره کرده احرام بحج بسته است و این احرام در ایام حیض بوده حال نفساء را بین قیاس کرده یا حدیثی برای آن مذاشته اهل بکم به یعنی احل بمعنی نیست که بکن کرد و آن و استهللنا و اهللنا الهلال کله من الظهور یعنی همه الفاظ دلالت دارند بر معانی که در وی معنی ظهور است و استهل المطر خرج من السحاب یعنی و استهل المطر بمعنی برون آمده از پرده ابر و مما اهل به لغیر الله و ازین قبیل است قول وی عز و جل و چیزی که رفع صوت کرده شد بآن برای غیر اسم خدا و هو من استهلال الصبی این قول باخوذ از قول استهلال الصبی است بمعنی بلند گریستن آواز را و وقت زادن و نمایان کردن حیات را **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالک عن ابن شهاب عن عروة بن الزبیر عن عائشة زوج النبی صلی الله علیه وسلم قالت خرجنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی الوفی لهلال ذی القعدة او گفت عایشه برآمدیم ما با پیغمبر خدا در حجة الوداع پس تلبیه کردیم برای عمره ثم قال النبی صلی الله علیه وسلم من کان معه هدی فلیهل بالحج مع العمرة پس فرمود آنحضرت کسی که با او ست هدی پس تلبیه کند بحج و عمره هر دو ثم لا یحل حتی یحل منهما جمیعا پس نشود حلال تا آنکه بر آید از احرام تا آنکه بر آید از مناسک هر دو مقدمت مکه و فاطمات طواف بالبیت و بالصفا والمروة پس قدوم آوردیم مکه را و حال آنکه من حایض بودم پس طواف نکردم بخانه کعبه و نه میان صفا و مروه شکوت ذلک الی النبی صلی الله علیه وسلم پس گله کردم آنرا بسوی آنحضرت فقال انقضی راسک وامتشطی واهلی بالحج ودعی العمرة پس فرمود بکشا

الجزء السادس من ثلاثيات شيخ الاسلام

كتاب الاذان

يصلون بصلوة ابی بکر و هروم نماز میکردند بنماز ابی بکر ایستاده می گزارد صید بدند همه و با واز بلند تکبیر میگفت که می شنیدند همه بخلاف آنحضرت که نشسته می گزارد و آواز بست داشت بسبب مرض فقال براسه نعم پس اشارت کرد بسر خود که آرے همچنین بود سر او را

ابو داؤد سلیمان صالحی طیالسی حافظ سنه دویست و سه بصره عن شعبة عن الاعمش بعضه بدال است ضمیر منصوب رواه یعنی روایة کرده بعض حدیث مذکور را باختصار و لفظ رواه ابو داؤد طیالسی چنانچه بزار موصول آورده اینست که بود آنحضرت مقدم پیش ابی بکر و این موافق است ظاهر حدیث باب را و ترمذی از عایشه و الش آورده که نماز گذارد آنحضرت خلف ابی بکر و در مرض خود نشسته و زیاده کرده نسائی در آن آخرین نماز است که گزارد آن را با مردم و بالجمله روایات و آنکه آنحضرت در بین نماز امام بود یا ماموم مختلف آمده و ایمه حدیث از متقنان ثقات پر دو روایة اخراج کرده و تصحیح و تحسین نموده پس جمعے براه ترجیح رفته و این مسلک نیز مختلف آمده باختلاف جهات ترجیح در طرفین و بعضی براه جمع سلوک نموده حمل بر تعدد قصه کرده بیهقی گفته تعارض نیست در احادیث زیرا که نماز کی که آنحضرت امام بود در آن نماز ظهر بود روز سه شنبه یا یکشنبه و نمازے که در آن ماموم بود نماز صبح است از روز دوشنبه و این آخر نماز یست که گذارد آن را آنحضرت تا آنکه برآمد از دنیا و نعیم بن ابی هند که از ابی وائل شقیق راوی است نماز آنحضرت خلف ابی بکر را گفته اخبار سے که دارد شده اند در بین قصه همه آن صحیح اند و تعارض نیست در آن چنانکه گذشت و همچنان مقدسی و ابن ناصر و ابن حبان نیز جزم کرده اند بصحت و ثبوت گذاردن آنحضرت نماز را خلف ابی بکر بجائے که اقتدا کرده بوے در مرض موت مگر دو گفته اند نیکر نشود آن را مگر جاهلیکه علم نیست او را بروایة و الله خیر بود که بسبب اختلاف روایات اشتباه امام بر جماعت و اختلاف ظن و تحسین این ان است که نزد برابر ایستادن آنحضرت مدتے تاخیر واقع شد بعضی از نماز ابی بکر صدیق

وقف لله تعالى

موی سر خود را و شانه کن و احلال کن بحج و بگذار عمل عمره را که طواف و سعی است فعلت پس کردم آنچه فرمود قاما قضیدا الحج
ای صلے النبی صلی اللہ علیہ وسلم مع عبد الرحمن بن ابی بکر الی التنعیم پس برگاه تمام کردیم حج را فرستاد ما را پیغمبر خدا
با عبد الرحمن بن ابی بکر برادر من بسوی موضع تنعیم فاعتمرت پس احرام عمره بستم و ادا کردم از افعال هذه مکان عن طلبی فرمود
این عمره در جای عمره تست که فوت شده بود فطفت الذین کانوا اهلوا بالعمرة بالبیت و بین الصفا والمروة گفت عایشه
پس طواف کردند آنانکه احرام بستند بعمره بخانه کعبه و میان صفا و مروه ثم حلوا ثم طافوا طوافا آخر بعد ان رجعوا من منی
پیشتر از آمدن ازاحرام بستر طواف کعبه کردند طوافی دیگر پس از انکه رجوع کردند از منی واما الذین جمعوا الحج والعمرة فانما طافوا
طوافا واحدا واما آنانکه جمع کرده بودند حج و عمره را پس طواف نکردند مگر یکطواف باب من اهل فذمن النبی صلی اللہ
علیه وسلم کما هلال النبی صلی اللہ علیه وسلم کسی که احرام بندد وقتی تعین حج یا عمره در زمان آنحضرت بمجرد احرام آنحضرت
یعنی بگوید و نیت کند که اگر احرام آنحضرت برای حج است پس احرام من برای حج است اگر برای عمره است عمره آبارد است بدینه میل مؤلف
رح آنست که روا است و در تقیید بزمان آنحضرت اشارت کرده که در غیر زمان آنحضرت روا نیست مالکیه بر وفق حنفیه روا ندانند اشتقاقا
از جهت عدم جزم به نیت در هنگام در آمدن در عبادت چنانکه در روزه شک گفته اند نیت کند یکی اگر امروز روز رمضان است نیت فرض
کردم و اگر نیست نفل اصلا روزه واقع نمیشود و قاله ابن عمر رضی اللہ عنہ صلی اللہ علیه وسلم گفته است این را عبد اللہ ابن عمر از رسول خدا حجت
کناد حدا بروی حدثنا الملک بن ابراهیم عن ابن جریج قال عطا قال جابر امر النبی صلی اللہ علیه وسلم علیا ان یقیم علی احرامه فرمود علی را
گفت جابر فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی مر علی بن ابیطالب را رضی اللہ عنہ انیکه اقامت کند بر احرامی که بسته است آنحضرت
در نیوقت که احرام بسته از صحابه کسی اطلاع نداشت که آنحضرت نیت حج و عمره کرده و قارنست یا مفرد و علی بن ابیطالب بعد ازان
از یمن آمده و با وی هدی بود و در احرام نیت کرده که بر طبق احرام آنحضرت احرام بستم چنانکه در حدیث لاحق مذکور است و ذکر کرد
جابر در حدیث خود قول سراقه را که چون ملاقات کرد آنحضرت را در عقبه در حالیکه رمی میکرد گفت یا رسول اللہ این معنی که تداخل
افعال حج و عمره فرمودی و گفتی کسیکه با وی هدی نیست از احرام برآید و آنرا عمره گرداند مخصوص بسال است فرمود نه بلکه
تا ابد الاباد مرقارن را حدثنا الحسن بن علی الحلوانی قال حدثنا عبد الصمد قال حدثنا سلیمان بن حیان قال سمعت مروان
الاصفر عن انس بن مالک قال قدم علی علی النبی صلی اللہ علیه وسلم من الیمن فقال بما اهللت گفت انس قدوم آورد علی بن ابیطالب
بر پیغمبر خدا از یمن پس پرسید آنحضرت بچه احرام بسته فقال بما اهل به النبی صلی اللہ علیه وسلم پس گفت علی احرام بسته ام بآنچه
احرام بست پیغمبر خدا بآنچه مشعشده نماند که از این حدیث صریح معلوم نشده که بر طبق چه احرام بسته بود و اگر بسته بود و او نماند که در آنوقت
معلوم کرده باشد که آنحضرت قارنست یا مفرد پس حجت نباشد که نیت لاعلی التعیین معتبر است فقال لولا ان معی الهدی لاحللت
پس فرمود اگر نبودی با من هدی از احرام می برآمدم و زاد محمد بن ابی بکر و بعضی نسخ بجای ابی بکر بکیر تصحیح کرده اند عن ابن جریج قال
له النبی صلی اللہ علیه وسلم بما اهللت یا علی قال اهللت بما اهل به النبی صلی اللہ علیه وسلم و زیاده کرده است در روایت خود محمد بن ابی بکر
از ابن جریج فرمود آن حضرت علی را که بچه احرام بسته گفت بحجی که احرام بسته پیغمبر خدا یعنی من نیز قارن هستم چنانکه تو قارن هستی
قال فاهد وامکث حراما کما انت فرمود پس هدی کن و باش محرم چنانچه هستی حدثنا محمد بن یوسف قال حدثنا سفیان عن
مسلم عن طارق بن شهاب عن ابی موسی قال بعثنی النبی صلی اللہ علیه وسلم الی قومی بالیمن گفت ابو موسی اشعری فرستاد
مرا پیغمبر خدا بسوی قوم من بیمن فجئت وهو بالبطحاء فقال بما اهللت قلت اهللت کاهلال النبی صلی اللہ علیه وسلم پس آمدم

الجزء الثالث من شرح اسلام | كتاب الاذان

پیش از نخعه تقدیر صف و بعضی گویند آنحضرت مقدم ابو جهم را بطلب طعام فرستاد که صحابه نیز با خلاف داشتند در این امر و آن بنا بر اشتباه حال امام نماز فعل دو کس میباشد و نماز واحد مشهود و با خلوف تعدد و اقتدا بهم اصل و زیاد ابو معاویه در زیاده کرده است ابو معاویه در صحیح مذکور را از اعمش این راجلس عن یسار ابی بکر کان ابو بکر یصلی قائما لشست آنحضرت پیهای ابی بکر و بود ابو بکر که نماز میکرد ایستاده چنانکه در باب الرجل یأتم بالامام مذکور میشود

پشت کرد بقوم حدثنا ابراهیم بن موسی بن یزید بن زاذان یمی قال اخبرنا هشام بن یوسف عن معمر عن الزهری قال اخبرنی عبید اللہ بن عبد اللہ بن عتبة بن مسعود قال قالت عائشة لما ثقل النبی وفی که گران شد پیغمبر خدا صلی اللہ علیه وسلم بسبب بیماری و بیان ناتوانی او گران شدن بیماری و اشتداد وی عطف تفسیر است واشتد وجعه و سخت شد درد بیماری وی

استاذن ازواجه ان یمرض فی بیتی اذن خواست از زنان خود که بیمارداری کرده شود در خانه من فاذن له پس داد او را آنحضرت خارج میرفت بین رجلین در میان آمدن دو مرد وی هر دو نماز میکردند و مرد سوم که عباس بود او را که خود بحال بیماری میکشید پای او زمین و مرد سوم که کان بین عباس و رجل آخر بود و آنحضرت میان عباس و مردی دیگر فاخبر عبید اللہ فذکر ذلک لابن عباس ما قالت عایشة فقال له ابن عباس هل تدری من الرجل الذی لم تسم عایشة پس خبر داد عبید اللہ مر ابن عباس را بآنچه گفته بود عایشه فقال له پس گفت مر او را ابن عباس آیا میدانی کیست آنمرد یکه نام نبرد او را عایشه قلت لا گفتم نمیدانم قال هو علی بن ابی طالب گفت آنمرد علی ابن ابی طالب است و در جهاد بهام و صرصر ذکر نام بعض گفته اند عایشه با علی نزدیکتر بود از بنکام قضیه افک عایشه که مذکور میشود و آنجا نام دیگر کرده و در تبریه عایشه از ان تهمت چند صحابه دیگر کرده اند عشاید است این سه روایت اسماعیلی از روایه عبد الرزاق از معمر گان عایشه لا تطیب نفسا بخیر و لیکن عایشه خوش نشد نفس او علی را بذکر خیر و زیادت ابن اسحاق در مغازی از زهری و کذا لا تقدم علی ای اندکی پیر و توی گفت نام نبرد نگفت که در پیغمبر کی ملازم بنود و در تمام راه یا اکثر آن چنانکه عباس و دیگر بلکه نوبت بنوبت بودند گاهی علی بود و گاهی اسامه یا فضل

و حال آنکه آنحضرت میگوید بوسی فرمود بچه نیت احرام بستہ گفتم احرام بستم باهلال پیغمبر خدا قال فہل معک من ہدی
قلت لا فرمود آیا هست با تو ہدی گفتم نی قال فطف بالبیت و بالصفا و المروة پس فرمود مرا طواف کردم بخانہ کعبہ
و صفا و مروہ بحسب امر آن حضرت ثم امرنی فاحللت فاتیت امرأۃ من قومی فمشطتنی او غسلت راسی پیشتر بود پس بیرون آمدم
از احرام و آمدم زنی را از قوم خود که محرم بود پس شانہ کرد با شست سر مرا شک راوی است اگر گوئی علی بن ابی طالب و ابو موسی
ہر دو احرام بستہ بودند و آن حضرت علی را بر ہمان احرام ثابت گذاشت و ابو موسی را فرمود که از احرام برآید گویم ابو موسی سوق
ہدی نکرده بود و علی سوق ہدی کرده بود و حکم خود معلوم شد [illegible] ثم قدم عمر فقال ان ناخذ
بکتاب الله فانه یأمرنا بالتمام قال الله و اتموا الحج و العمرة لله پس قدوم آورد عمر بن خطاب در زمان خلافت خود پس گفت
اگر اخذ کنیم حکم کتاب خدا پس تحقیق کتاب الله امر میکند ما را باتمام کردن احرام حج و عمره برای خدا است و ان ناخذ بسنة النبی صلی الله
علیه و سلم فانه لم یحل حتی نحر الہدی و اگر اخذ کنیم بسنت نبی صلی الله علیه و سلم پس تحقیق آن حلال نمیکند تا آنکه ذبح کنند
ہدی را این حدیث را بر وجه اختصار آورده و تمام آن چنانکه در مسلم است آنکه ابو موسی گوید بعد از این احرام بستم حج را و بودم من که فتوی
میدادم بوجهی که میدانستم تا آنکه خلیفه شد عمر مردی برمن گفت ای ابو موسی یا اهم بعضی فتواهای ترا آیا میدانی که چه چیز احداث کرده
امیر المؤمنین عمر در نسک گویا منع کرده بود از تمتع و فسخ احرام گفت ای مردم کسیکه بود که فتوی میدادیم او را پس قبول کردی الحال
امیر المؤمنین آمدنی است از وی بپرسید پس قدوم آورد عمر فلان وی پرسیدم پس گفت اگر ما اخذ کنیم بکتاب الله الخ مقصود عمر بن خطاب
رضی الله عنه از منع متعه منع تحریم و بطلان نبوده است بلکه مقصود آن بوده که بمقتضای کتاب الله و سنت این حکم آن حضرت که ہر که
با وی ہدی نیست احرام بر کند و متعه کند برای حج حکم وجوب و تحتم نیست چنانکه حدیث باب تالی دلالت دارد که فرموده احب ان
یجعلها عمرة که بصیغه ماضی روایت کرده اند موجب تحریم است منع کرده [illegible] لازم نگیرند اعتقاد وجوب نکنند

باب قول الله تعالی الحج اشهر معلومات فمن فرض فیہن الحج فلا رفث و لا فسوق و لا جدال فی الحج در فرموده خدای برتر
وقت حج چند ماه معلوم و متعین است نزد مردم پس کسیکه واجب گیرد بر خود در آن ایام حج باحرام و سوق ہدی پس نیست
در آن ایام جماع و فحش کلام و نه بر آمدن از حکم شرع بارتکاب معاصی یعنی باید که مرتکب معصیتی نشود و قوله یسألونک عن
الاهلة قل هی مواقیت للناس و الحج و بیان قول خدا و سوال میکنند ترا از حکمت هلالها بگو این هلالها تعیین اوقات دعوت
برای مردم در کارهای و وقتهای حج است قال ابن عمر اشهر الحج شوال و ذو القعدة و عشر من ذی الحجة گفت عبد الله ابن عمر ماههای
حج این دو ماه و ده روز است و قال ابن عباس من السنة ان لا یحرم بالحج الا فی اشهر الحج و گفت ابن عباس از سنت و طریقه
آنحضرت آنست که احرام نه بندد و قاصد حج مگر در ماههای حج و کره عثمان رضی الله عنه ان یحرم من خراسان او کرمان و مکروه پنداشت
امیر المؤمنین عثمان اینکه احرام بندد کسی از خراسان یا کرمان که شهرهای دور اند از مکه خراسان بضم خای معجمه است و کرمان بفتح
کاف و کسر نیز آمده است و وجه کراهت از شهرهای دور افتادن در حرج و رنج است و یا از آن جهت که شاید در غیر اشهر حج واقع نشود و در
این معنی قصد کرده است مؤلف رح حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا ابو بکر الحنفی قال حدثنا افلح بن حمید قال سمعت القاسم
محمد عن عائشة قالت خرجنا مع رسول الله صلی الله علیه و سلم فی اشهر الحج و لیالی الحج و حرم الحج گفت
عائشه بر آمدیم با پیغمبر خدا در ماههای حج و شبهای حج و حالات حج حرم بضم هر دو حلا است و بعضی بفتح یا ضم خوانده اند یعنی
محرمات شرعیه و مراد از حالات حج همین است فنزلنا بسرف بفتح سین مهمله و کسر را آخر آن قافیت نام موضعی است بر دو میل از مکه فقالت

کان بالمؤذن اذا کانت لیلة ذات برد و مطر
یقول الا صلوا فی الرحال دیگر مؤذن را و قتیکه بود شبی خداوند سرما و
باران که بگوید الا صلوا فی الرحال ظاهر اقیاس کرد ابن عمر رضی الله عنهما
بر مطر دیگر و ریح و حدیث مرفوع مذکور نیست مگر بروایت ابی داود
بالمعنی ابی حدیث دلالت دارد بر آنکه ابن عباس رضی الله عنهما گفت
جماعت و الیه الاتباع بر آن نقل کرده [illegible]
[illegible] حدیث [illegible]
[illegible] از طریق دیگر [illegible]
[illegible] القریة یعنی در عذر سرد و
[illegible]
[illegible] حدثنا
اسمعیل قال حدثنی مالک عن ابن شہاب عن محمود
بن الربیع الانصاری ان عتبان بن مالک
[illegible] کان یؤم قومه و هو اعمی و تحقیق عتبان بود
که امامت میکرد قوم خود را در حال آنکه کور بود و انه قال
لرسول الله و تحقیق وی گفت پیغمبر خدا را صلی الله علیه
و سلم یا رسول الله انها تکون الظلمة و السیل
و انا رجل ضریر البصر ای رسول خدا تحقیق قصه اینست
که میباشد تاریکی و سیل آب و من مردی کور چشم [illegible]
[illegible] از جماعت برای [illegible]
[illegible] رسول الله فی بیتی مکانا
اتخذه مصلی پس نماز گذار ای رسول خدا در خانه من جائی که
بگیرم آنجا را نماز گاه [illegible] تا جاوه رسول الله
[illegible] صلی الله علیه و سلم فقال این تحب
ان اصلی پس [illegible]
فاشار الی مکان من البیت پس اشارت کرد عتبان بسوی
جائی از خانه [illegible] رسول الله [illegible]
پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم باب هل یصلی الامام بمن
حضر آیا نماز گذارد امام بکسی که حاضر شده [illegible]
با وجود علة رخصت یعنی جماعت منعقد گردد [illegible]
و هل یخطب یوم الجمعة فی المطر و آیا خطبه [illegible]
[illegible] بار ان یعنی ساقط نشود خطبه [illegible]
[illegible] حدثنا عبد الله بن عبد الوهاب
[illegible] قال حدثنا حماد بن زید [illegible]
قال حدثنا عبد الحمید [illegible] قال سمعت
عبد الله بن الحارث بن نوفل [illegible]
[illegible] قال خطبنا ابن عباس فی
[illegible] خطبه جمعه خواند ما را ابن عباس
[illegible] فامر المؤذن [illegible]
[illegible] لما بلغ حی علی الصلوة
[illegible]
[illegible] قال قل الصلوة فی الرحال بنصب
صلوة [illegible] آنکه نماز رخصت است
[illegible] بعضهم الی بعض پس نظر کرد بعضی از ایشان
بسوی بعضی کانهم انکروا گویا ایشان [illegible]
[illegible] فقال کانکم انکرتم
[illegible] پس گفت ابن عباس گویا شما منکر [illegible]

فخرج الى اصحابه پس گفت عایشه برآمد آنحضرت از قبه خود بسوی یاران خود فقال من لم یکن منکم معه الهدی فاحب ان یجعلها عمرة
فلیفعل پس فرمود کسیکه نباشد از شما با او هدی پس دوست دارد اینکه بگرداند آن حج یا تلبیه را عمره پس گو بکند آنرا عمره و ظاهر این کلام
تخییر است نه ایجاب فاما من کان معه الهدی فلا یعنی کسیکه باشد با وی هدی پس نکند آنرا عمره قالت فالآخذ بها والتارك لها من اصحابه
گفت عایشه پس گیرنده عمره و گذارنده آن بودند از اصحاب او قالت فاما رسول الله صلی الله علیه وسلم ورجال من اصحابه فکانوا
اهل قوة گفت عایشه اما رسول خدا و مردانی چند از اصحاب او پس بودند اهل قوت که تحمل ممنوعات احرام داشته اند وکان معهم
الهدی فلم یقدروا علی العمرة و بود با ایشان هدی پس نتوانستند بر تنها عمره و افراد آن قالت فدخل علی رسول الله
صلی الله علیه وسلم وانا ابکی گفت پس درآمد بر من رسول خدا و حال آنکه من گریه میکنم فقال ما یبکیك یا هنتاه پس فرمود
چه چیز میگریاند ترا ای زن هن بروزن اخ کنایت است از چیزی که نام آن بردن مکروه می باشد و میگویی در ندا یا هن ای مرد و در
آخر آنها های از برای السما حرکت نون زیاده میکنند و میگویند یا هنه و باشباع آن الفی متولد میشود و میگویند یا هناه مرد را و در
را یا هناوتی تا و سکون نون یا هنتاه اقبلی میگویند کذا ذکره الکرمانی قلت سمعت قولك لاصحابك فمنعت العمرة گفتم شنیدم فرموده ترا
بیاران تو پس ممنوع شده ام من عمره قال وما شأنك قلت لا اصلی فرمود چه حال است ترا گفتم که از نماز باز مانده ام قال فلا
یضرك انما انت امرأة من بنات آدم فرمود زیانی ندارد ترا نیستی تو مگر زنی از دختران آدم و این عذر مخصوص بتو نیست کتب
الله علیك ما کتب علیهن تقدیر کرده است خدا بر تو چیزیکه تقدیر کرده است بر دختران دیگر فکونی فی حجتك عسی الله ان یرزقکیها پس
باش بر احرام حج خود نزدیک است که روزی کند خدا ترا عمره یا دیر یرزقکیها اشباع کسره کاف متولد شده و ضمیر راجع بعمره است
قالت فخرجنا فی حجته حتی قدمنا منی فطهرت گفت عایشه پس برآمدیم بسوی عرفات در ادای مناسک حج تا آنکه رسیدیم بمنا
پس پاک شدم من ظاهر شد که احرام حج و وقوف عرفات در ایام حیض بوده است و حیض منع نکرده مگر طواف را ثم خرجت
من منی فافضت بالبیت پس برآمدم از منا و طواف افاضه کردم بخانه کعبه قالت ثم خرجت معه فی النفر الآخر گفت عایشه
پس برآمدم با رسول الله صلی الله علیه وسلم در نفر آخر و نفر آخر روز سیزدهم است از ذی الحجه نفر بفتح نون و سکون فا است بمعنی گروه گروه باز
حاجیان از منی نفر اول روز دوازدهم است حتی نزل المحصب ونزلنا معه تا آنکه فرود آمد آنحضرت بموضعی که میان مکه و منی است
و فرود آمدیم با آنحضرت فدعا عبد الرحمن بن ابی بکر فقال اخرج باختك من الحرم فلتهل بعمرة پس خواند آنحضرت عبد الرحمن را
و فرمود بیرون رو با خواهر خود از زمین حرم و گو احرام بندد برای عمره ثم افرغا ثم ائتیا ههنا فانی انظرکما حتی تاتیانی پس فارغ
شوید از عمره پس بیائید اینجا و من انتظار میبرم شما را تا آنکه بیائید مرا قالت فخرجنا حتی اذا فرغت من الطواف گفت عایشه پس برآمدیم
تا آنکه فارغ شد عبد الرحمن از طواف و وداع و در بعضی نسخ مصححه فرغت واقع شده که عایشه خبر از حال خود میدهد و در بعضی فرغت
فرغت مکرر واقع شده یعنی فارغ شدیم از عمره و فارغ شدم از طواف ثم جئته بسحر فقال هل فرغتما قلت نعم پس آمدم آنحضرت
را بوقت سحر پس فرمود آیا فارغ شدید شما گفتم آری فآذن بالرحیل فی اصحابه پس اذن داد بکوچ در یاران خود فارتحل الناس فمر متوجها
الی المدینة پس کوچ کردند و گذشت آنحضرت در حالی که متوجه است بطرف مدینه

باب التمتع

تمتع بروزن تفعل است مشتق از استمتاع بمعنی منفعت و اسم از آن متعه و در شرع عبارت است از آنکه احرام بندد محرم از میقات یا پیش از آن در اشهر حج یا پیش
از آن طواف میکند متمتع و سعی میان صفا و مروه و حلق میکند یا قصر و قطع تلبیه در اول طواف تا آنکه نظر او بر کعبه افتد پس احرام
حج می بندد و بتاریخ هشتم ذی حجه و ذبح میکند بعد از رمی روز نحر و اگر عاجز باشد روزه میگیرد سه روز در ایام حج و هفت روز بعد

بن ابی کثیر عن ابی سلمة قال سالت ابا سعید الخدری
گفت ابو سلمه بن عبد الرحمان پرسیدم ابا سعید یعنی از شب قدر
فقال جاءت سحابة فمطرت حتی سال السقف پس گفت
ابو سعید آمد ابری پس بارید تا آنکه تراوش کرد و چکید سقف
مسجد نبوی وکان من جرید النخل و بود آن سقف از
شاخ خرما و این بعد از آن بود که خطبه خواند آنحضرت بتحقیق
که بتحقیق نموده شده ام شب قدر را پس فراموش کرده شد
یعنی تعیین آنرا که کدام شب است و بتحقیق دیدم خود را که سجده
میکنم در آب و گل از صبح آن شب پس بجوئید آنرا در عشر آخر
رمضان چنانکه در باب الاعتکاف بیاید که بیان داد که شبی
که در عشر باران بارد و گل شود که صبح آن در مسجد سجده کنم
در آب و گل آن شب شب قدر باشد پس بیان میکند ابو سعید
از شبی که دیده بود وی این نشان آنرا که باران بارید شب
بست و یکم رمضان یکایک بعد از آن که نبود بیش از یک
فاقیمت الصلوة پس برپا کرده شد نماز از صبح آن شب
فرأیت رسول الله پس دیدم پیغمبر خدا را صلی الله علیه
واله وسلم یسجد فی الماء والطین سجده میکند در آب و گل
که بسبب چکیدن سقف مسجد در نمازگاه آنحضرت بود حتی رأیت
اثر الطین فی جبهته تا آنکه دیدم اثر گل را در پیشانی مبارک
وی و از اینجا ظاهر شد که نماز گذارد آنحضرت بکسی که حاضر شد
هنگام گل و لای مانند ابو سعید حدثنا آدم قال حدثنا
شعبة قال حدثنا انس بن سیرین برادر محمد بن سیرین و مولی
انس بن مالک است سنه یکصد و دو قال سمعت انسا یقول
قال رجل من الانصار انی لا استطیع الصلوة معك
گفت انس بن سیرین شنیدم انس بن مالک که میگفت گفت
مردی از قبیله انصار آنحضرت را که من نمیتوانم نماز گذاردن با تو
وکان رجلا ضخما و بود مردی سطبر و فربه که نمیتواند بجماعت بر نماز
رسید فصنع للنبی صلی الله علیه واله وسلم طعاما پس ساخت
برای آنحضرت طعامی را فدعاه الی منزله پس دعوت
کرد آنحضرت را بمنزل خود فبسط له حصیرا پس گسترد برای آنحضرت
بوریا و نضح طرف الحصیر و آب پاشید بطرف آن بوریا
فصلی علیه رکعتین پس گذارد آنحضرت بر آن بوریا
نماز فقال رجل من آل الجارود لانس پس گفت مردی از
جارود مر انس را ...
صلی الله علیه واله وسلم یصلی الضحی ...
چاشت قال ما رأیته صلاها الا یومئذ گفت انس ندیدم
آنحضرت را که گذارده باشد نماز چاشت مگر در روز ...

باب

صلوة الضحی فی الحضر ...
اذا حضر الطعام واقیمت الصلوة ...
...
خلاف ...
تعلیقین ...

...
است ...
... وکان ابن عمر ...

از رجوع از حج این همه معنی در تفسیر متعه ذکر کرده اند والاقران والافراد فی الحج و در بیان جمع کردن میان حج و عمره در احرام و سایر مناسک وجدا کردن حج از عمره و عمره از حج و فسخ الحج لمن لم یکن معه هدی و فسخ کردن نیت حج مر کسی را که نباشد بوی هدی

حدثنا عثمان قال حدثنا جریر عن منصور عن ابراهیم عن الاسود عن عائشة قالت خرجنا مع النبی صلی الله علیه وسلم ولا نری الا انه الحج فلما قدمنا تطوفنا بالبیت گفت عائشه برآمدیم از مدینه با پیغمبر خدا و گمان نداشتیم مگر آنکه این احرام حج است پس هرگاه قدوم آوردیم مکه را طواف کردیم بخانه کعبه فامر النبی صلی الله علیه وسلم من لم یکن ساق الهدی ان یحل پس فرمود پیغمبر کسی را که نرانده است هدی را یعنی نیست بوی هدی برآید از احرام فحل من لم یکن ساق الهدی پس برآمد از احرام کسی که نرانده بود هدی را ونساءه لم یسقن فاحللن و زنان آنحضرت سوق هدی نکرده بودند پس برآمدند از احرام قالت عائشة فحضت فلم اطف بالبیت گفت عائشه پس حیض کردم من پس طواف عمره نکردم فلما کانت لیلة الحصبة پس هرگاه بود شبی که در محصب منزل کردند قلت یا رسول الله یرجع الناس بحج وعمرة وارجع انا بحجة گفتم ای رسول خدا باز میگردند مردم بحج و عمره و من باز میگردم تنها بحج قال وما طفت لیالی قدمنا مکة قلت لا فرمود طواف نکردی شبهائی که آمدیم مکه را گفتم نی قال فاذهبی مع اخیک الی التنعیم فاهلی بعمرة ثم موعدک کذا وکذا فرمود برو با برادر خود بسوی تنعیم و احرام بندی برای عمره پس تر وعده گاه تو چنین و چنین است در حدیث سابق گذشت که موعد منزل محصب بود پس توان گفت که هر دو اشاره بهمان باشد یا آن و نزدیک بآن چنانکه از آخر حدیث معلوم شده که در حال سیر از محصب ملاقات کرده است فقالت صفیة ما ارانی الا حابستهم پس تر گفت صفیه ام المومنین گمان ندارم خود را مگر آنکه باز دارنده ام مردم را از آنکه حائض شده ام و طواف وداع نکرده ام قال عقری حلقی گفت آنحضرت بعد از شنیدن حال صفیه این دو کلمه که بدان دعای بد کنند و مراد معنی حقیقی آن نباشد چنانکه گویند تربت یداه و معنی آنست که بکشد خدا در بدن او بیماری و تراشیده باد موی او یا درد برساد در حلق او مرویست که آنحضرت چون از ادای مناسک فارغ شده بود خواست که بصفیه قربان کند عائشه از حال او خبر داد آنحضرت این دعا کرد او را عقری و حلقی بروایت محدثین بروزن فعلی است بمعنی صفت صاحب قاموس گوید بتنوین نیز روا است بمعنی مصدر مانند دعوی او ما طفت یوم النحر قالت قلت بلی قال لا باس انفری آنحضرت فرمود بصفیه آیا طواف نکرده روز نحر گفت صفیه آری کرده ام فرمود باکی نیست ترا برو از منی که طواف وداع ساقط است از حائض قالت عائشة فلقینی النبی صلی الله علیه وسلم وهو مصعد من مکة وانا منهبطة علیها گفت عائشه پس ملاقات کرد مرا پیغمبر خدا در حال آنکه او از مکه برآینده است و من فرود آینده ام بروی او انا مصعدة وهو منهبط منها شک راویست

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابی الاسود محمد بن عبد الرحمن بن نوفل عن عروة بن الزبیر عن عائشة انها قالت خرجنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم عام حجة الوداع گفت عائشه برآمدیم با پیغمبر خدا سال حجة الوداع فمنا من اهل بعمرة ومنا من اهل بحج وعمرة ومنا من اهل بالحج پس بعضی از ما کسی بود که احرام بسته بعمره و بعضی از ما کسی که احرام حج و عمره هر دو بسته بود و بعضی از ما کسی بود که تنها بحج احرام بسته بود واهل رسول الله صلی الله علیه وسلم بالحج و احرام بسته بود آنحضرت بحج فاما من اهل بالحج او جمع الحج والعمرة لم یحلوا حتی کان یوم النحر و اما کسی که احرام بسته بود بحج یا جمع کرده بود حج و عمره را از احرام برنیامدند تا آنکه بود روز نحر

حدثنا محمد بن بشار قال اخبرنا غندر قال اخبرنا شعبة عن الحکم عن علی بن حسین عن مروان بن الحکم قال شهدت عثمان وعلیا وعثمان ینهی عن المتعة وان یجمع بینهما گفت مروان حاضر شدم عثمان و علی را رضی الله عنهما و عثمان منع میکرد از متعه و از آنکه جمع کرده شود میان حج و عمره میگفت الخ

الجزء الثالث تیسیر الاسلام | كتاب الاذان

نماز را بعضی مراد نماز مغرب دارند بظاهر لفظ عشا و بقرینه روایت آینده قبل ان تصلوا الصلوة المغرب و بعضی عام گویند نظر بعموم علت آن تشویش و بعضی بسوی ترک خشوع است و در عشا بنا بر غالب است که اجتماع نماز بطعام شبانگاه نشود نه طعام بامداد و همچنین ذکر مغرب در روایة اقتضاء حصر نکند و این امر نزد جمهور محمول بر ندبست اختلاف کرده اند در آن بعضی بشرط احتیاج و بعضی بصنایع طعام و بعضی مطلق دارند نووی گفته ملحق است بطعام آنچه مشغول دارد دل را و این حمله در صورتی است که در وقت گنجایش باشد و اگر وقت تنگ بود نماز گذارد فی الحال بجهت محافظت بر حرمت وقت و تاخیر جائز نبود و انتهی و نیز این محمول است آنچه مرویست لا تؤخر الصلوة بطعام و لغیره با اینکه ضعیف است یا محمول بر عدم حضور طعام و قرب حضور و در حدیث دلیل است بر تقدیم فضیلت خشوع در نماز بر فضیلت اول وقت ذکره العسقلانی

حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن انس بن مالک ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال اذا قدم العشاء فابدءوا به قبل ان تصلوا صلوة المغرب فرمود وقتی که پیش آورده شود طعام شبانگاه پس ابتدا کنید بخوردن آن پیش از آنکه بگذارید نماز مغرب را و در روایت طبرانی و ابن حبان زیاده آمده و احدکم صائم و الحاق کنند بعضی گرسنه را بصائم و جمعی که تقدیم طعام مطلقا گویند بنابر این قیاس ... عادت خود غالب دارند و لا تعجلوا عن عشائکم و شتابی نکنید بنماز با عراض از طعام خود

حدثنا عبید بن اسمعیل ... عن ابی اسامة حماد بن اسامة عن عبید الله عمری عن نافع عن ابن عمر قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا وضع عشاء احدکم واقیمت الصلوة فابدءوا بالعشاء فرمود وقتی که نهاده شود طعام شبانگاه یکی از شما در پیش روی او و اقامت گفته شود نماز را پس ابتدا کنید بطعام ولا یعجل حتی یفرغ منه و شتابی نکند یکی بنماز تا آنکه فارغ شود از طعام وکان ابن عمر یوضع له الطعام وتقام الصلوة ... ابن عمر که نهاده میشد مر او را طعام و اقامت کرده می شد نماز را فلا یاتیها حتی یفرغ پس نمی آمد ابن عمر نماز را تا آنکه فارغ میشد ... [illegible]

واقع شده بغير ايجاب مخصوص همان سال بود و باوجود آن افضليت افراد باقي است فدل ذلك على ان المراد بما في احرام بست حج وعمره ورحالي قائل است لبيك بحجة وعمرة قال ما كانت لاحد سنة الا نبيه صلى الله عليه وسلم فاتبعوه گفت علي نيستم من كه بگذارم سنت پيغمبر خدا را بقول هيچ كي اگر گويند خلاف علي رضي الله عنه عثمان در متعه نيز رود و ازين فعل احتجاج بسنت كه جمع است حج وعمره جواز متعه لازم نيايد گوئيم مراد متعه عمره است در اشهر حج تا پيش ازان و برابر است كه در ضمن حج باشد يا نباشد چون در متعه نوعي از تخفيف است چنانكه در جمع حكم هر دو در منع كي بوده است نزد عثمان پس اين فعل و تحريم آن احتجاج بسنت تمام نباشد و در براي عثمان و اصحاب او شيده نماند كه وراء غير ايجابي اگر مجتهدي برخلاف اجتهاد ديگري رود و البته بغير تكفير و تضليل چه اجتهاد عثمان رضي الله عنه برآن رفته بود كه افراد افضل است از جهت كثرت ثواب كه در افراد است و احرام حج انداء و در ازميقاتست و منع او منع تحريم نبود چنانكه سابقا از عمر رضي الله عنه نيز معلوم شده و اجتهاد علي رضي الله عنه برخلاف آن رفته مثالا لامره صلى الله عليه وسلم

حدثنا اسمعيل قال حدثنا مالك وهيب قال حدثنا ابن طاوس عن ابيه عن ابن عباس قال كانوا يرون ان العمرة في اشهر الحج من افجر الفجور في الارض گفت ابن عباس بود نداهل جاهليت كه اعتقاد ميكردند كه احرام عمره در ماههاي حج از اعظم گناهان در زمين بود و اين اعتقاد باطل از مبتدعات اين بطالان بود كه اصلا اصلي نداشت و اين عمره فرمودن آنحضرت عايشه را در ذي الحجه بلكه جمع كردن ميان حج و عمره نبود مگر براي قطع امر شرك و يجعلون المحرم صفرا و يقولون اذا برأ الدبر وعفا الاثر وانسلخ صفر حلت العمرة لمن اعتمر و ميگفتند وقتي كه به شد زخم پشت شتر و نماند اثر آن يعني آسوده شد از رنج و زخم كه در زمستان داشته و تمام شده ماه صفر يعني جدا گشته از ماههاي حلال شد عمره كردن مر كسي را كه عمره كند چون باعتقاد اينها اول شهر عمره محرم بود و محرم را صفر نام كرده بود ند اين عبارت را گفتند قدم النبي صلى الله عليه وسلم واصحابه صبيحة رابعة مهلين بالحج فامرهم ان يجعلوها عمرة پس فرمود كه احرام را احرام عمره گردانيد فتعاظم ذلك عندهم پس عظيم آمد اين عمره گرفتن نزد صحابه ازان جهت كه در جاهليت آنرا گناهي بزرگ ميدانستند فقالوا يا رسول الله اي الحل بيس گفتند ما را نزدي تعجب اي رسول خدا كدام حل است اين يعني كدام خير بر نقض احرام روا است و حلال است ما را قال حل كله فرمود حلال است همه آنچه ممنوع بود در او احرام تا جماع

حدثنا محمد قال حدثنا غندر عن شعبة عن قتيبة بن مسلم عن طارق بن شهاب عن ابي موسى قال قدمت على النبي صلى الله عليه وسلم فاناخ بالحل گفت ابو موسي قدوم آوردم ازين بر پيغمبر خدا رحمت كنا و خانه بروي پس فرمود مرا برآمدن ازاحرام اين حديث سبق ذكر يافته است كه پرسيد آنحضرت ازوي بچه نيت احرام بسته گفت باانچه احرام بسته پيغمبر خدا و سوق هدي نكرده بود او را فرمود كه برآيد ازاحرام حل

حدثنا اسمعيل قال حدثنا مالك وحدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر عن حفصة ام المؤمنين رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم انها قالت يا رسول الله ما شان الناس حلوا بعمرة ولم تحل انت من عمرتك گفت حفصه اي رسول خدا چيست حال مردم كه برآمدند از عمره و زبر آمده تو از عمره خود قال اني لبدت راسي وقلدت هدي فلا احل حتى انحر فرمود من بسته ام سر خود را و صفح و مانند آن

كرفرمود آنحضرت چون باشد كي از شما بر طعام پس بايد كه شتابي نكند براي نماز تا آنچه تمام كند حاجت خود را از طعام اگرچه اكامت كرده شود نماز قال ابو صهيب الله گفت مرا يزيد و ابو اسامة عن بريد بن عبد الله بن ابي بردة عن ابي بردة عن ابي موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم بمثله و هيب عثمان روايت كرده حديث مذكور را از ابراهيم كه از شريف اوست از مذهب مذكور رد ذهب مذكور و در بعضي نسخ مدني بزيادت تحتيه پيش از نون هم بصيغة المفرد و است و تحقيق آن پيشتر مذكور شد و باب

اذا دعي الامام الى الصلوة وهو يأكل و در صورتيكه خوانده شود امام بسوي نماز و حالي كه بدست او چيزيست كه ميخورد گويند در حديث باب اگر شرك الي و اجبا بنماز است و اين حكم ظاهر است مخصوص بامام است يا هم بين الاحاديث و باين ناظر است لفظ ترجمه يا حديث

حدثنا عبد العزيز بن عبد الله اويسي قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن صالح ابن كيسان عن ابن شهاب قال اخبرني جعفر بن عمرو بن امية ان ابا كان قال رايت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ياكل ذراعا يحتز منها فدعي الى الصلوة فقام يصلي جعفر پسر عمرو بن اميه گفت ديدم آنحضرت را كه ميخورد دست بزرا كه جدا ميكرد و گوشت ازوي كارد را گذارد و برخاست بسوي نماز و نماز گذارد و لم يتوضأ و وضوء نكرد بخورد ن گوشت بريان و شايد كه آنحضرت اخذ بغير بيت كرده باشد را بر حصه فرموده و بين تقدير دليل عدم مطلق امام نيست از شدايد احتمال اگر آنحضرت در آنوقت اتفاقا تمام كرده باشد حاجت خود را از طعام

حدثنا ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث عن ايوب عن محمد عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا وضع عشاء احدكم وقامت الصلوة فابدؤا بالعشاء ولا يعجل حتى يفرغ منه و لا يحجز احدكم حتى يسفر كه مشغول باشد در كار خانگي خود پس بر اگرده شود نماز پس برآيد بسوي نماز اشعار است بفضل او و اگر هر حاجت حكم طعام ندارد كه آخر از نماز تقديم كنند و كره كم و فتي براي نماز فارغ شود و او را در نفس او چيزي بلفظ حديث است

حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا الحكم بن عتيبة عن ابراهيم عن الاسود عن علقمة سالت عايشة بماذا كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يبدء اذا دخل بيته قالت بالسواك

وقلاده کرده ام هدی خود را پس نمی برآیم تا ذبح کنم **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال اخبرنا ابو جمرة نصر بن عمران الضبعی قال
تمتعت فسألنی الناس عن ذلک فبت فی منامی کأن رجلا یقول لی حجمبرور و عمرة متقبلة فاتیت ابن عباس فحدثته رؤیای فقال
سنة ابی القاسم صلی الله علیه وسلم فقلت لی ضبیعة ای بخاری ابو شهاب الاکبر لیس لهذا الرجل فی الاسلام
مروة یکنی ابا عبد الله ای بخاری ابو شهاب الاکبر لیس لهذا الرجل فی الاسلام
یعصفان بفتحتین ای یحرکان
الحین وکان لیس المهلین
لیس المهلین

الجزء الثالث شیخ الاسلام | کتاب الاذان

وبسنته وبطریقته آنچه دران **حدثنا** موسی بن
اسمعیل قال حدثنا وهیب بتصغیر ابن خالد قال
حدثنا ایوب بن تمیم سختیانی عن ابی قلابة قال
جاء نا مالک بن الحویرث فی مسجدنا هذا او
گفت ابو قلابه بصری آمد ما را مالک بن حویرث در مسجد ما
که اینست در بصره فقال انی لاصلی بکم و ما ارید
الصلوة پس گفت مالک بتحقیق من میگذارم نماز را
و نمیخوانم بدان نماز را قلابه را گفت راوی حدیث کیفکان
یعنی چگونه بود نماز او گفت قلابه مانند شیخ ما عمرو بن سلمه
یعنی حکایت کرد نماز آنحضرت که نماز میکرد و قال مثل شیخنا
هذا گفت ابو قلابه مانند شیخ ما عمرو بن سلمه است اشارت
بعمرو بن سلمه کرد و کان شیخنا یصلی بنا فی مسجد بنی ساعدة و کان الشیخ یجلس اذا رفع راسه من السجود قبل
ان ینهض و ربود آن شیخ گاهی نشست وقتی که بر میداشتی
سر را از سجده دوم پیش ازانکه برخیزد بر گشت و میگفتی قال ابو عبد الله
الاصل فیه المعنی بقول ابی من السجود است یعنی از سجود
کعده گرفت اولی بود و تحقیق این مسئله در باب الطمانینة
صحیح ترجمه را انشاء الله تعالی باب اهل العلم
والفضل احق بالامامة عالم را امامت کردن سزاوار است
از غیر عالم و بنده فرمان خداوند خود را
و شیخ آزاد صاحب فضل و کمال را از غیر او و قرأت
و تعلم کردن او را سزاوار است و بدین منزلت نباشد الا علم
علم و عالم از جاهل و ذکر فضل بعد علم از قبیل قسم اول
بعد فاضل است و اختلاف کرده اند در انکه مقدم در
اعتبار صلاحیت با قرأت مذهب جمهور و ائمه اوست مقدم
اول است بحدیث انکه حاجت بعلم در قیام نماز است و
مضبوط نیست قدر ما یحتاج الیه بسبب انکه حاوث شی الامور
در نماز امری که قادر نیست بر مراعات مصلی آن اگر کسی
که نظر است بحذاقت قرأت کاحتیاج بدان جزو رکن
رکین بیش نیست و قدر ضروری آن محفوظ و مضبوط است
و حدیث باب دلیل است بدان زیرا چه ملوح و قارئ مقدم
ابی قلوبه حاوی ابو بکر بود کما الاصل بود بدلیل قول ابی سعید
فهدی و کان ابو بکر اعلمنا و نزد ابو یوسف و احمد و اسحاق
و جمعی سن اقیه مقدم است لحدیث ابن مسعود یؤم القوم
اقرأهم بکتاب الله فان کانوا سواء فاعلمهم بالسنة

هر دو بود و است و علی بن ابیطالب بر ضلالت رای عثمان بن عفان جمع کرده و در ضمن تطبیق هر دو رای مذکور شده الجزء الثالث من کتاب الحج و سیماء در حکم سنی که تلبیه کند بحج و نام گیرد که تلبیه بحست **حدثنا** محمد قال حدثنا حماد بن زید عن ایوب قال سمعت مجاهد یقول حدثنا سلمان بن عبد الله قال قدمنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم و نحن نقول بالحج فلما نزلنا برسول الله صلی الله علیه وسلم فجعلنا عامة همنا کنا نقول تلبیه رسول الله صلی الله علیه وسلم یا رسول الله ما تلبیه رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال لبیک بالحج یعنی باتکه از اهل تمتع احرام عمره گفته بودیم آوردیم پیغمبر خدا بکرد و ما میگفتیم تلبیه لبیک بالحج پس فرمود ما را آنحضرت و گردانیدیم آن را عمره یعنی باتکه از اهل تمتع احرام حج کرده بودیم آنرا عمره میگفتیم **باب** التمتع علی عهد النبی صلی الله علیه وسلم و ربان کتاب که در زمان آنحضرت میکردند **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا همام عن قتادة قال حدثنی مطرف عن عمران بن حصین قال انزلت عام عمر بن الخطاب و لم تنزل آیة تنسخها و لم ینه عنها حتی مات قال رجل برایه ما شاء قال مرد می برای خود چیزی را که خواسته کنایت است از عمر بن خطاب رضی الله عنه زیرا که اول او منع کرده است و عثمان رای او موافق رای عمر افتاده پوشیده نماند که قرآن ناطق بوجوب متعه نیست و منع عمر منع حرام نبوده است بلاحظه قصور همتهای کسی که در رجوع آنحضرت بفرمود او را بهتر دانسته بردم گفته است و موسی رضی الله عنه میدانست که حکم آنحضرت بمتعه برای رفع افتعال و فساد اهل جاهلیت بود که عمره در اشهر حج بدترین گناهان میدانستند و این رفع بحرد اباحت و جواز حاصل نبود و باباحت تصریح واقع شده و در آخر همین حدیث بقول و اباحه للناس **باب** قول الله تعالی ذلک لمن لم یکن اهله حاضری المسجد الحرام در تفسیر سوره خدا که این آیه است و قال ابو کامل فضیل بن حسین البصری حدثنا ابو معشر البراء قال حدثنا عثمان بن غیاث عن عکرمة عن ابن عباس لم تصلح المتعة فی الحج بتحقیق پرسیده شد ابن عباس از متعه حج فقال اهل المهاجرون و لا انصار و ازواج النبی صلی الله علیه وسلم فی حجة الوداع اهلوا بالحج فلما کان یوم النحر و افاضوا طافوا بالبیت و بالصفا و المروة و قد احلوا کلهم الا من کان معه الهدی و ودایع احرام بیتم و امد مکه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اجعلوا اهلالکم بالحج عمرة الا من قلد الهدی پس هرگاه آمدیم بکه را فرمود بگردانید احرام خود را که حج بود بعمره مگر کسی که سوق هدی کرده و قلاده بسته از طهنا بالبیت و الصفا طافوا بالبیت و بالصفا و المروة و اتوا النساء و لبسوا الثیاب و قالوا قد حللنا و قد طفنا بالبیت و بالصفا و المروة فما وجب علینا الهدی پس آمدیم بکه و طواف کردیم بخانه کعبه و سعی کردیم بصفا و مروه و آمدیم نزد زنان خود و پوشیدیم جامها را که ممنوع بود و باحرام و قال من قلد الهدی فانه لا یحل له حتی یبلغ الهدی محله و فرمود کسی را که قلاده کرده هدی را پس بتحقیق روا نیست مر او را بر آمدن از احرام تا آنکه میرسد هدی جای خود را احلوا حتی اذا کان یوم التروية اهلوا بالحج پس بفرمود شب هشتم ماه ذی حجه را نیکه احرام بندیم برای حج فاذا فرغوا من المناسک جاءوا فطافوا بالبیت و بالصفا و المروة فقد تم حجهم پس وقتیکه فارغ شدیم از مناسک حج آمدیم پس طواف کردیم بخانه کعبه و بصفا و مروه پس بتحقیق تمام شد حج ما و علینا الهدی کما قال الله عز و جل فما استیسر من الهدی بهماند بر ما نوبح هدی چنانچه فرموده خدای عز و جل پس هر چیزی میسر باشد از هدی بر او گوسفند یا شتر یا گاو او تمتع بالعمرة الی الحج فما استیسر من الهدی فمن لم یجد فصیام ثلثة ایام فی الحج و سبعة اذا رجعتم الی امصارکم فحج پس کسیکه نیافت چیزی از هدی پس روزه گیرد روزهای سه روز در ایام حج بعد از احرام و پیش از برآمدن ازان و شب آنست که روزه گیرد هشتم و نهم و هفت روزه و حجی که رجوع کنند بسوی دیارهای خود باین تفسیر کرده است ابن عباس الشاة تجزی یذبح و است از هدی فحج المتمتع فی اعام بین الحج و العمرة پس حج کرد و متمتع و عبادت دار یک سال میان حج و عمره بیان حج متمکن است فان الله انزله فی کتابه و سنه نبیه صلی الله علیه وسلم و اباحه للناس غیر اهل مکة قال الله تعالی ذلک لمن لم یکن اهله حاضری المسجد الحرام پس بتحقیق خدا فرستاده است تمتع میان حج و عمره و کتاب

الجزء الثالث من کتاب الاذان

فان کانوا فی القریة بجواز فاعلمهم بالسنة یعنی اگر در قریه باشند بیاموز ایشان را سنت را یعنی بگو ایشان را که سنت آنست که نماز بجماعت کنند و معنی دیگر باشد پس اعلام را بمعنی اعلام بسنت کنند اقدم باشد این اشعار از صاحب مشارق و اعلم بین ترا ای پس بیاموز ایشان را بسنت و اعلم بمعنی اعلام باشد و اعلم بین ترا ای پس بیاموز ایشان را بسنت و اعلم بمعنی اعلام باشد و اعلم بین ترا ای پس بیاموز ایشان را بسنت و اعلم بمعنی اعلام باشد **حدثنا** اسحق بن نصر اظهار معلوم نیست بخاست و نام پدر او ابراهیم است قال حدثنا حسین بن علی بن الولید الجعفی الکوفی سنه دویست و سی عن عبد الله بن عمر عن نافع عن عبد الله بن عمر قبطی قاضی کوفه سنه یکصد و سی و شش قال حدثنی ابو بردة عن ابیه عبد الله بن ابی موسی عن ابی موسی الاشعری قال مرض النبی صلی الله علیه و آله و سلم فاشتد مرضه فقال بیمار شد آنحضرت پس سخت شد بیماری وی پس فرمود دریان هنگام مروا ابا بکر فلیصل بالناس بگویید ابابکر را که نماز گزارد بمردم قالت عائشة انه رجل رقیق اذا قام مقامک لم یستطع ان یصلی بالناس گفت عایشه تحقیق ابوبکر مردی نرم دل است چون بایستد بجای تو نمی تواند نماز گزارد بمردم ارشاد کرد بگویید ابابکر را که نماز گزارد بمردم قالت عائشة فقال فرمود ثانیا عایشه بگو ابابکر را که نماز گزارد بمردم فقلت پس بازگردانیدم عایشه را بجواب قال مرو ابابکر فلیصل بالناس فانکن صواحب یوسف پس بفرمود ابابکر را که نماز گزارد بمردم بدرستیکه شما زنان از جنس مصاحبات یوسف علیه السلام هستید در تقصیر و کید و مکر فاتاه الرسول فصلی بالناس فی حیاة النبی پس آمد نزد ابابکر فرستاده و آنحضرت بگمان امامت کردن ابابکر نماز بمردم و امامت کرد در حین حیات پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و در روایت موسی بن عقبه و مغازی

بجای تو نخواند بشنوانید قرأت و تکبیرات مردم را از غلبهٔ گریه فرمود یعنی فلیصل بالناس پس بفرمود تا عمر نماز کند بر دوم قالت عایشة فقلت لحفصة قولی له گفت عایشه پس گفتم حفصه را تو بگو آنحضرت را که ان ابابکر اذا قام فی مقامک لم یسمع الناس من البکاء فمر عمر فلیصل بالناس ففعلت حفصة پس کرد حفصه آنچنانکه گفته بود فقال رسول الله پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم مه انکن صواحب یوسف مه اسم فعل است بمعنی اکفف یعنی باز مان ازین کلام انکن صواحب یوسف تحقیق شما زنان همراه آنید صاحبان یوسف را مبالغه است در تنزیل ایشان بمنزلهٔ صواحب یوسف مروا ابابکر فلیصل بالناس فقالت حفصة لعایشة ما کنت لاصیب منک خیرا پس گفت حفصه عایشه را نبوده ام که بیرسم از تو نیکی را چون کلام حفصه در معاودت اعتذار بایمای عایشه بار سیوم اتفاق افتاد که موجب عتاب گشت ناخوشی کرد بعایشه و یاد کرد ظاهر آنچه واقع شده بود از عتاب بایمای عایشه نیز بایمای عایشه در قصهٔ مغافیر چنانکه در تفسیر سوره تحریم بیاید حدثنا ابوالیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی انس بن مالک الانصاری وکان ینبع اسبلة گفت زهری خبر داد مرا انس بن مالک انصاری و او از ینبع اسبلة بود وی که سروری کرد پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم در هر چه ممکن بود از احوال و افعال و اقوال و جزآن و خدمت کرد آنحضرت را ده سال و صحبت داشت او را وی وشرف شنید بیان ان ابابکر کان یصلی لهم فی وجع النبی جزاین که تحقیق ابابکر بود که نماز میکذارد باین مردم در ایام درد و بیماری پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم الذی توفی فیه حتی اذا کان یوم الاثنین تا آنکه چون شد روز دوشنبه وهم صفوف فی الصلوة و حال آنکه این مردم صف بسته بودند در نماز با ابوبکر صدیق رضی الله عنه کشف النبی صلی الله علیه وآله وسلم ستر الحجرة ینظر الینا پس واکرد و برداشت آنحضرت پرده حجره را که در آن شریف داشت بحالی که نگاه میکرد بسوی ما وهو قائم کان وجهه ورقة مصحف و حال آنکه آنحضرت استاده است بحالیکه گویا روی مبارک وی ورقی مصحف است و رأب و تاب و حسن تقطیع و نیز کلم تبسم یضحک پس تر لب شیرین کرد و بحالی که خنده کند از فرحت بعایشه اجتماع مردم در نماز و انطلاق که ایشان را فتنها و بیک امام و انتظام

عزیز خود را بحج گفته فمن تمتع بالحج والعمرة و مشروع کرده پیغمبر او را باحت کردنی است برای هر کسی که مردم متوطن مکه باشد او قال الله تعالی ذلک لمن لم یکن اهله حاضری المسجد الحرام فرمود خدا و این تمتع کسی راست که نباشد اهل او حاضر مسجد حرام الحرم اهل مواقیت و جز آن و اشتهر الحج الذی ذکر الله فی کتابه و بالهای حج کرده ذکر کرده است خدا در کتاب خود الحج اشهر معلومات متون الاخر و العمرة و هو الحجة فمن تمتع هذا استمتع بفعله فعلیه ما استیسر من الهدی او صوم پس کسی که متمتع کند در بن بالهای برده دم است یعنی ذبح یا روزه الرفث الجماع و الفسوق المعاصی والجدال المراء تفسیر کرده است ابن عباس الفاظی را که در بن آیه واقع شده که مراد از رفث جماع یا دروغ است و در نعت یعنی فحش از کلام نیز آمده و فسوق جمع فسق است بمعنی معصیت و جدال مراء است یعنی جنگ باب الاغتسال عند دخول مکة در بیان مسنون بودن غسل نزد در آمدن مکه اگرچه حائض و نفساء باشند و مستثنی کرده اند ازین حکم کسی را که از مکه برآید و احرام از راه نزدیک چنانکه تیمم است و غسل کند برای احرام غسلی دیگر او را برای دخول که خائف است فوات وقفات است و در کفند باز غسل باید کرد حدثنا یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا ابن علیة قال حدثنا ایوب عن نافع قال کان ابن عمر اذا دخل ادنی الحرم گفت نافع بود ابن عمر و قتی که در آمدی نزدیک زمین حرم تمتع من الثنیة التی بیت بذی طوی یعنی از ثنیه که شب بذی طوی نماز کردی صبح و غسل کردی تا آنکه صبح کند و غسل کند و ذکر کند که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم چنین میکرد و یفعله خاموش کردی از تلبیه پیستر شب کردی بموضع ذی طوی پیستر نماز گذاردی بآنجا تا صبح و غسل میکرد و یخبر ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یفعل ذلک و میگفت ابن عمر که پیغمبر خدا میکرد این همه را باب این غسل را باب دخول مکة لیلا او نهارا در بیان در آمدن مکه وقت شب باز در حدیثی که مذکور است همین بیان در آمدن صبح است و ظاهر احادیث در آمدن شب است بنابر طاعت و نیافته اصحاب سنن تلثه آورده اند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم در عمره جعرانه شب در آمده بود حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله قال حدثنی نافع عن ابن عمر قال ان النبی صلی الله علیه وسلم بذی طوی حتی یصبح ثم یدخل مکة وکان ابن عمر یفعله گفت ابن عمر منسوب کرد پیغمبر خدا بذی طوی تا آنکه صبح کرد پیستر در آمد مکه را نافع گوید بود ابن عمر میکرد این را ما بتابعت آنحضرت در بن حدیث غسل نکردن چون مقصود همین در آمدن روز بود اقتصار بر آن کرده است باب من این یدخل مکة در بیان آنکه از کدام راه باید در آمد مکه را حدثنا ابراهیم بن المنذر قال حدثنی معن قال حدثنی مالک عن نافع عن ابن عمر قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یدخل مکة من الثنیة العلیا التی بالبطحاء و یخرج من الثنیة السفلی گوئید بیرون می آمد از ثنیه بالای کوه بطحاء که نزدیک باب شبیکه است باب من این یخرج من مکة در بیان آنکه از کجا بیرون می آید از مکه حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله عن نافع عن ابن عمر ان النبی صلی الله علیه وسلم کان اذا دخل مکة من الثنیة التی بالبطحاء و در آمد آنحضرت از جانب کوه کداء که از ثنیه علیائیست که مطلی است کداء بفتح کاف و مد و ال مهمله مدود کوهی است نزدیک بمکه و بضم کاف مقصور کوهی دیگر است مقابل آن نزدیک بمکه و در اکثر روایات مقصور بصیغه تصغیر آمده و اول جانب اعلای مکه است و ثانی جانب اسفل کذا صحح فی الفتح و قسطلانی در ضبط این دو اسم قول مخالف نقل کرده است و خرج من الثنیة السفلی و بیرون آمد از جانب ثنیه سفلی یعنی از یک راه در آمد و از راه دیگر که مقابل آنست برآمد حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا سفیان بن عیینة عن هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة ان النبی صلی الله علیه وسلم لما جاء الی مکة دخل من اعلاها و خرج من اسفلها که پیغمبر خدا رحمت کناد و خدا بروی چون بگاه آمد مکه را در آمد از جانب اعلای مکه و بیرون آمد از جانب پایان آن حدثنا محمد قال حدثنا ابو اسامة قال حدثنا هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم دخل عام الفتح من کداء و خرج من کدی و در آمد آنحضرت سال فتح مکه از جانب کداء و بیرون آمد از جانب کدی من اعلا مکة از جانب بلندی مکه ظاهر آنست که این کلام متعلق بخرج باشد

واز احادیث سابقه معلوم شد که در آمدن از جانب بالا که بود و بر آمدن از جانب اسفل که بجانب پایان است گرفتن در ترجمه این تخالف گفته که سال فتح مکه دخول و خروج هر دو از جانب اعلا بود و آنچه در احادیث سبق ذکر یافته در حجة الوداع است بعضی گفته اند که من اعلا که متعلق بدخول است و خرج من کدی جمله حالیه است درمیان توجیه اول که مبنی بر تخصیص خروج بسال فتح است خلاف ظاهر و از سیاق کلام مولف است و ثانی نیز خالی از تکلف نیست **حدثنا** احمد قال حدثنا ابن وهب قال اخبرنا عمر و عن هشام بن عروة عن ابیه عن عائشة ان النبی صلی الله علیه وسلم دخل علیهم الفتح من اعلاها الحدیث آمدن آن حضرت سال فتح از کوه کدا از جانب اعلای مکه قال هشام وکان منها کل شعب کداء و کدی و اکثر ما یدخل من کدی کانت اقرب منازل ابیه و بود عروه بن الزبیر که در آمدن بدو راه کدا و کدی بهتر و بیشتر در آمد و از کدی بود و این کدا نزدیک ترین هر دو کوه بسوی منزل عروه **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا حماد عن هشام عن عروة قال دخل النبی صلی الله علیه وسلم عام الفتح من کداء من اعلا مکة وکان عروة اکثر ما یدخل من کدی وکان اقربهما الی منزله **حدثنا** موسی قال حدثنا وهیب قال حدثنا هشام عن ابیه قال دخل النبی صلی الله علیه وسلم عام الفتح من کداء وکان عروة یدخل منهما کلیهما و بود عروه که مبدر آمدن از هر دو جانب بالا اکثر ما یدخل من کدا اقربهما الی منزله و بیشتر در آمد و بود از کدا که جانب اسفل است نزدیکتر بمنزل او قال ابو عبد الله کداء و کدی موضعان گفت ابو عبد الله مولف کداء هو کدی نام دو جائی است **باب** فضل مکة و بنیانها در بیان فضیلت مکه و عمارتهای آن و قوله تعالی واذ جعلنا البیت مثابة للناس و امنا واتخذوا من مقام ابراهیم مصلی و قتی که گردانیدیم خانه کعبه را جای ثواب مردم و ایمنی بگیرید از مقام ابراهیم جای نماز و عهد دادیم الی ابراهیم و اسمعیل ان طهرا بیتی للطائفین و العاکفین و الرکع السجود و عهد کردیم بسوی ابراهیم و اسمعیل علیهما السلام این پاک کنید خانه مرا از شرک و بتان و نجاست و از انچه که نه لایق آنست و خالص دارید آنرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان که ساجدند یعنی نماز گذاران الی قوله انک انت التواب الرحیم بن آیت تا قول خدا انک انت التواب الرحیم که مجموع چهار آیت است و در شان بنا بعضی در بعضی نسخ چهار آیت منقول است از کتاب **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عاصم قال اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی عمر بن دینار قال سمعت جابر بن عبد الله قال لما بنیت الکعبة ذهب النبی صلی الله علیه وسلم و عباس یعنی العباس رضی الله عنه یقول جابر تا گفت جابر و قتی که بنا کرده شد کعبه رفت آنحضرت و عباس که می برد سنگها را بر دوش خود فقال العباس للنبی صلی الله علیه وسلم اجعل ازارک علی رقبتک پس گفت عباس مر پیغمبر خدا را بگردان ازار خود را بر گردن تا بآسانی برداری سنگها را در ایام جاهلیت کشف عورت متعارف بود باکی از آن نداشتند آنحضرت بگفته عباس ازار را بر دوش گرفت فخر الی الارض فطمحت عیناه الی السماء پس بر هوش افتاد آن حضرت بر زمین و دو دخته ماند بر دو چشم او بسوی آسمان و دنگاه میکرد بآسمان در بعضی روایت آمده هرگاه افتاد آنحضرت بر زمین بغل مد گرفت عباس و پرسید چه حال داری پس خبر داد آنحضرت که ندا آمد از آسمان که به بند بر خود ازار خود را ای محمد آن حضرت از غایت این حال بر زمین افتاد و فقال ما شانک فشد علیه پس فرمود بنماید مرا ازار را پس بست آنرا آنحضرت بر خود یا عباس بست بر آنحضرت در بعضی روایات آمده که فرشتهٔ از آسمان آمد و بست ازار آنحضرت را و بعد از زمانی گرفتنی آنحضرت در امر سنه ندیدند و بست چنانکه عایشه گفته است ما رأیت منه و لا رأی منی **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالک عن ابن شهاب عن سلیمان بن عبد الله بن محمد بن ابی بکر اخبره ان عبد الله بن عمر عن عائشة زوج النبی صلی الله علیه وسلم ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لها عبد الله بن محمد بن ابی بکر اخبره ان عبد الله بن عمر اخبره عن عائشة زوج النبی صلی الله علیه وسلم ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لها الم تری ان قومک حین بنوا الکعبة قصروا عن قواعد ابراهیم

الجزء الثالث تتبیه الاسلام کتاب الادان

و در باب الوفات باز مذکور شود **حدثنا** ابو معمر عبد الله بن عمرو المنقری قال حدثنا عبد الوارث بن سعید قال حدثنا عبد العزیز بن صهیب عن انس قال لم یخرج النبی صلی الله علیه وآله وسلم ثلثا کفت انس بر نیامد آنحضرت سه روز در ایام شدت مرض فاقیمت الصلوة پس قایم کرده شد نماز فذهب ابو بکر یتقدم پس رفت ابو بکر که پیش ایستد در مقام امام فقال ابی الله صلی الله علیه وآله وسلم بالحجاب فرفعه پس فرمود پیغمبر خدا ابرو داشتن پرده را در حجره پس برداشت آن را پیوست دیگری یا آنکه خود گرفت پرده را و برداشت و ظاهر اول است فلما وضح وجه النبی پس بر گاه ظاهر شد روی پیغمبر پرده روی مبارک پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ما راینا منظرا کان اعجب الینا من وجه النبی ندیدیم دیداری که بوده باشد خوشتر و خوشتر بسوی ما از روی پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم حین وضح لنا وقتیکه پیدا گشت برای ما فاومأ النبی پس اشارت کرد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بیده الی ابی بکر ان یتقدم بدست خود بسوی ابی بکر که پیش رود بعد از انکه پس بازگشته بود ابو بکر از مقام امام بموجب خروج آنحضرت و انثنی

آیا نمی بینی که تحقیق قوم تو بنا کردند کعبه را و قاصر شدند از بنیاد ابراهیم علیه السلام کرده بود
هم طول فرض و هم در بلندی فقلت یا رسول الله الا ترد ها علی قواعد ابراهیم فقال لولا حدثان قومک بالکفر لفعلت
برقواعد ابراهیم قال لو لا حدثان قومک بالکفر لفعلت ترسم که برگردند مردم از نو بکفر و ترسیدن او از آنست که
ایشان تهمت نیاورند بر او که از خود بنا کرد و در قلوب ایشان عظمت کعبه و مهابت آن جای گیرد و بسبب
لئن کانت عائشة سمعت هذا من رسول الله صلی الله علیه وسلم ما اری ترک استلام الرکنین الا لانه لم یتم علی قواعد ابراهیم
ترجمه خدا مقصود و شک و تردد در حدیث عائشه نیست چه گنجایش دارد که وی رضی الله عنها از حفاظ حدیث است لیکن
حاریست که ترود کرده باشد در تقریر یعنی نمیدانم که آن از کجا شنیده یا از کدام حدیث دریافته و مراد از
الله بن الزبیر الحمیدی الحجة کما فی التقریب ۱۲ منه
بیان بن عمرو بن نوفل الحجازی ثقة من الثالثة ۱۲ منه
قتیبة بن سعید بن جمیل بن طریف الثقفی ابو رجاء البلخی ثقة ثبت من العاشرة مات سنة اربعین ومائتین ۱۲ منه
جریر بن حازم بالجیم والزای وآخره راء ابو النضر الازدی البصری ثقة من السابعة ۱۲ منه
یزید بن رومان بضم الراء وسکون الواو وتخفیف المیم وبالنون الاسدی ابو روح المدنی ثقة من الخامسة مات سنة ثلاثین ۱۲ منه

الجزء الثالث عشر من شرح الاسلام — كتاب الاذان

گفته شد آخر وقت ایشان نماز دیگر کرده شد بامداد روم
فقال صدقا ما ینکر لیصل بالناس پس او نماز گزارد و برگشت
ابابکر را تا نماز گزارد و برگردم قالت عائشة ان ابا بکر
رجل رقیق اذا قرء علیه البکا فلو قلت عائشه
بتحقیق ابوبکر مردی رقت ناک است چون قرأت کند
قال لیصل و بامر مود حکم سابق را فاعادته
پس باز گفت او را عائشه آنچه گفته بود او را و قدر
فقال لعمر و قل لیصل فانکن صواحب یوسف
فقال لعمر و قل لیصل فانکن صواحب یوسف
تابعه ابو الولید الطیالسی هشام بن عبد الملک و قتیبة بن سعید
مصری ابو الولید ده سال باز بصری ماند و در سنه
وصل ثقه ثبت مرد شام یعنی متابعت کرده اند پس
زیدی و ابن ابی الزناد فی آخرین زاده ابو نعیم
محمد بن عبد العزیز الدینوری بن سلم و ابو صالح بن یحیی الحلبی
عن الزهری بروایت این همه از زهری
وقال عقیل بتصغیر و معمر بن راشد عن الزهری
عن حمزة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم
پس عقیل و معمر ارسال کرده اند این حدیث را و وصل
معلی حمزه را از حضرت و مخالفت کرده اند در
یونس و متابعان او که متصل آورده اند این حدیث را که
عائشه روایت میکند از ابوبکر

باب من قام الی جنب الامام لعلة

پس رسید می باید بنا بنا براء برو بعد الله الی علی هدمه پس ابن وکیاعت شد و برید پیرا ابن تن
اوضعه را وبنا کردن برسون فرمود آنحضرت قال یزید شهدت ابن الزبیر حین هدمه وبناه وادخل فیه من الحجر گفت یزید دیدم
شدم ابن بیر را هنگامی که برانداخت خانه را و بنا کرد و در آورد خانه حجر را و قد رایت اساس ابراهیم حجارة کاسنمة الابل
بنیاد ابراهیم سنگها مانند کوهان شتر قال جرير فقلت له این موضعه گفت جریر پس گفتم یزید را کجاست جای بنیاد ابراهیم قال اریکه
الآن فدخلت معه الحجر گفت میبنمایم ترا آنجا حالا پس در آمدم با یزید در حجر فاشار الی مکان فقال ههنا پس اشارت کرد یزید بسوی
مکانی و گفت اینجاست قال جرير فحزرت من الحجر ستة اذرع او نحوها گفت جریر پس اندازه کردم از حجر شش ذراع یا مانند آن حزر
بمعنی تقدیر را می علی الرای یعنی اندازه کردن باب فضل الحرم در بیان فضیلت زمین حرم و قوله انما امرت ان اعبد رب
هذه البلدة الذی حرمها وله کل شیء و بیان فرموده خدا امر کرده شده ام که بپرستم پروردگار این بلده را بپرورد گار
حرام کرده است آن بلده را و مر اوراست همه چیز و امرت ان اکون من المسلمین و مامور شده ام من اینکه باشم از جمله مسلمانان
و قوله اولم نمکن لهم حرما آمنا یجبی الیه ثمرات کل شیء رزقا من لدنا ولکن اکثرهم لا یعلمون و در بیان فرموده خدا آیا
جا نداده ایم مر ایشان را حرمی که ایمنی دهنده است از قتل و غارت و آورده می شود و گرد کرده می شود بسوی او میوهای هر چیز در حالی که
رزق است از جانب من ولیکن بسیاری از این مردم کفار نمیدانند و از جهل که دارند شکر نمیکنند این نعمتها را که
مخصوص شده اند بآن حدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا جریر بن عبد الحمید عن منصور عن مجاهد عن طاوس عن ابن عباس
قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یوم فتح مکة ان هذا البلد حرمه الله لا یعضد شوکه ولا ینفر صیده ولا یلتقط لقطته الا من عرفها فرمود آن حضرت
روز فتح مکه بتحقیق این شهر حرام کرده است آنرا خدا بریده نشود خار آن و گریزانده نشود شکار آن و برداشته نشود مال افتاده آنرا مگر کسی که
تعریف و تشهیر کند آنرا باب توریث دور مکة وبیعها وشرائها در بیان جواز وارث ساختن خانهای مکه و فروختن و خریدن آن
وان الناس فی المسجد الحرام سواء خاصة و آنکه مردم در مسجد حرام برابر اند خصوص مسجد و بسیاری گویند مراد از مسجد مواضع نسک حج است
یعنی مسجد حرام ملک کسی نیست و او را منع دیگری نرسد لقوله تعالی ان الذین کفروا ویصدون عن سبیل الله والمسجد الحرام
الذی جعلناه للناس سواء العاکف فیه والباد دلیل آورده بر مدعای آخر بقول الله سبحانه آنکسانیکه کافر شدند
و مانع میشوند مردم را از راه خدا و از مسجد حرامی که گردانیده ایم آنرا برای مردم برابر است در آن نشیننده و مسافر جواب ان محذوف است
بدلالت جواب شرط بر آن که نیست ومن یرد فیه بالحاد بظلم نذقه من عذاب الیم و کسی که میخواهد در وی مراد می
حالی که باشد بظلم است می چشانیم او را از عذابی که درد ناک است قال ابو عبد الله البادی الطاری معکوفا محبوسا تفسیر بعض الفاظ کرده
که مذکور است در آیات دیگر الباد یعنی طاری یعنی مسافر است و معکوف کرد آیتی دیگر والهدی معکوفا ان یبلغ محله واقع شده یعنی محبوس
است حدثنا اصبغ قال اخبرنی ابن وهب عن یونس عن ابن شهاب عن علی بن الحسین عن عمرو بن عثمان عن اسامة بن
زید انه قال یا رسول الله این تنزل فی دارک بمکة گفت اسامه در فتح ای رسول خدا کجا نزول میکنی آیا در سرای
خود که بمکه است فقال وهل ترک عقیل من رباع او دور پس فرمود آیا گذاشته است عقیل منزلها و یا سراها الیه است
یا شکستاوی رباع جمع ربع بمعنی منزل و دور جمع دار بعضی گفته اند که این سرایها اشارت است بسوی خانه که ملک هاشم بن عبد مناف بود پس از وی
بعبد المطلب رسید و وی قسمت کرده بود در اولاد و حصه از آن بعبد الله پدر آن حضرت رسید و آن حق آن حضرت بود و همه آن متعلق
وکان عقیل ورث ابا طالب هو وطالب وبود عقیل وارث شده بود ابو طالب را او و برادرش طالب ولم یرثه جعفر ولا علی شیئا

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

فی نفسه تقدم و تا خیر تفضیل از بیاری فی نفس
فاذا ابو بكر يؤم الناس پس بود ابو بکر
پس آگاه ابو بکر امامت میکند مردم را فکلما
ابو بکر استاخر پس چون دید ابو بکر آنحضرت
خواست که پس آید فاشار الیه ان مکانک
پس اشارت کرد آنحضرت بسوی ابو بکر که باش
آنجا که هستی فجلس رسول الله پس نشست
پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم
حذاء ابی بکر الی جنبه برابر ابی بکر
که نماز میکرد سوی پهلوی وی فکان
ابو بکر یصلی بصلوة رسول الله پس
بود ابو بکر که نماز میکرد بمتابعت نماز پیغمبر خدا
صلی الله علیه و آله وسلم والناس
یصلون بصلوة ابی بکر و مردم نماز
میکردند بمتابعت نماز ابی بکر که برابر آنحضرت
که امام نشسته بود ایستاده اقتدا میکرد و اعمال و
اقوال آنحضرت را باب من دخل لیؤم الناس
کسی که در آید بمسجد تا امامت کند مردم را
بنیابت از امام فجاء الامام الاول
پس بیاید در نماز امام اول فتقدم فصلی الاول
او لم یتاخر پس باز پس شود امام دوم
اول را دیده یا نشود هر دو برابر است قید
در حکم عدم است جایز است صلی
درست باشد نماز داخل فیه عن عائشة
عن النبی در حکم مذکور روایت است
وی از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم
استدلال است بر این حکم بحدیث که
در باب سابق است حدثنا عبد الله
بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابی
حازم بن دینار عن
سهل بن سعد الساعدی ان رسول
الله صلی الله علیه و آله وسلم ذهب
الی بنی عمرو بن عوف رفت آنحضرت بسوی
قبیله بنی عمرو که ساکن قبا بودند و جنگ کرده
در میان و سنگ انداری نمودند لیصلح بینهم
تا صلح دهد میان ایشان فحانت الصلوة پس
وقت نماز شد مراد نماز عصر است چنانکه
کتاب الاحکام است فجاء المؤذن الی ابی بکر
فقال پس آمد موذن نزد ابی بکر و گفت
اتصلی الناس فاقیم آیا میگذاری
نماز را بمردم پس اقامت گویم در روایة

لانهما كانا مسلمين وكان عقيل وطالب كافرين وورثه شد علي طالب را جعفر و علي چيزي نداد كه اين هر دو مسلمان شده بودند در وقت موت ابي طالب و عقيل و طالب كافر بوده اند و طالب در غزوه بدر كشته شده است و عقيل در سال صلح حديبيه مسلمان شده كرماني نقل ميكند كه ابو طالب اكبر اولاد عبد المطلب بود و بر عادت عالميت كه اكبر اولاد همه چيز مي شود كه را وارث مي شد و ابو طالب بر همه متصرف بود و هم چنين عقيل بعد از ابو طالب متصرف شده بود در خانهاي و اين معني مخالف سياق حديث است بيشتر بهانست كه گفته اند عقيل بعد از هجرت متصرف شده چنانكه ابو سفيان متصرف شده بود در خانهاي مهاجران و عقيل همراه ايشان هجرت نكرده و آن حضرت بعضي تصرفات عالميت كرده از راه كرم عفو فرمود يا براي تاليف قلوب نو مسلمانان فكان عمر بن الخطاب يقول لا يرث المؤمن الكافر پس بود عمر بن خطاب كه ميگفت وارث نمي شود مسلمان كافر را و اين قول كيجا موقوف بر عثمان است و مروه مولف در مغازي مرفوعا آورده است قال ابن شهاب وكانوا يأولون قول الله عز وجل گفت ابن شهاب سلف ما ميگويند و مراد ايشان از آيه كه در اواخر سوره انفال است ان الذين امنوا و هاجروا و جاهدوا باموالهم و انفسهم في سبيل الله الخ كسانيكه ايمان آورده اند بجان و مال خود هجرت كرده اند و جهاد نموده اند ببذل مال و نفس خود در راه خدا و اعلاي كلمه او و الذين آووا و نصروا اولئك بعضهم اولياء بعض و آنكسانيكه جا داده اند مسلمانان را در احياناً كه انصار ما ري داده اند بر قرابتمندان آنجا عه بعض ايشان وارث اند بعضي ديگر مهاجران و انصار در وائل از يكديگر ميراث ميگرفتند تا آنكه منسوخ شد بنزول آيت و اولوا الارحام بعضهم اولي ببعض پوشيده نماند كه مقصود اين غمهاب ازين نقل تائيد قول عمر بن خطاب است كه مسلمان از كافر ميراث نميبرد و اين معني از تتمه آيت مذكوره كه اشارت كرده است مولف بدان بقوله الآية ظاهر است و آن اين است و الذين آمنوا و لم يهاجروا ما لكم من ولايتهم من شيء حتى يهاجروا و آنكسانيكه ايمان آورده اند و هجرت نكرده اند نيست مر شما را از ولايت ايشان چيزي تا آنكه هجرت كنند و مسلمان شوند **باب** نزول النبي صلى الله عليه وسلم مكة و مريان جاي نزول آن حضرت رحمت كناد خدا بر وي **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال حدثني ابو سلمة ان ابا هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حين اراد قدوم مكة گفت ابو هريره فرمود رسول خدا هنگامي كه خواست قصد آوردن مكه را انا نحن غدا ان شاء الله بخيف بني كنانة حيث تقاسموا على الكفر جاي نزول ما فردا اگر خواسته خدا است بخيف قوم بني كنانه يعني بمحصب است آنجا كه سوگند خورده بودند كافران بر كفر و آزار آن حضرت چون مشركان مكه و مخذول ايشان جهت شكر نعمت بفرو شكست اسلام همچنين نزول فرمود **حدثنا** المكي قال حدثنا ابن جريج قال حدثني الزهري عن ابي سلمة عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من الغد يوم الفتح و هو بمنى گفت ابو هريره فرمود رسول خدا كه فردا روز نحر كه ميرويم بمنى جاي است و حال آنكه آن حضرت در منا بود نحن نازلون غدا بخيف بني كنانة حيث قاسمت قريش على الكفر نزول كنندگانيم فردا بموضع خيف بني كنانه اين معنى قول است حيث تقاسموا على الكفر يعني بذلك المحصب آنجا كه سوگند خوردند بر كفر نخواهد بان محصب موضع محصب را و ذلك ان قريشا و كنانة حالفت على بني هاشم و بني عبد المطلب و بني المطلب و اين ثابت است بتحقيق قريش و كنانه بهم عهد و پيمان بسته سوگند خورده بر اولاد هاشم و اولاد عبد المطلب و اولاد مطلب شك راويست ان لا يبايعوهم و لا يبيعوهم و لا يسالموهم ابدا تا نكنند خريد و فروخت نكنند و صلح نكنند يعني با هيچ يك از ايشان حتى يسلموا اليهم صلى الله عليه وسلم تا آنكه بسپارند و بدهند بايشان آن حضرت را و قال سلامة عن عقيل و يحيى بن الضحاك عن الاوزاعي و گفت سلامت از عقيل و يحيى بن ضحاك از اوزاعي اخبرني الزهري خبر داد مرا ابن شهاب گفت اخبرني

وحال آنكه مردم در نماز ند فتخلص پس گذشت از صفها حتى وقف في الصف تا آنكه استاد در صف اول فصفق الناس پس زدست بر دست زدند مردم چنانكه آواز آمد ابو بكر را از آمدن آنحضرت آگاه كند وكان ابو بكر لا يلتفت في صلوته و بود ابو بكر كه التفات نميكرد در نماز خود از غايت حضور و استغراق و ثبوت على نهي ازان نزد وي فلما اكثر الناس التصفيق التفت پس چون بسيار كردند مردم دستك زدن را التفات كرد ابو بكر فرأى رسول الله پس ديد بنوذه را صلى الله عليه و آله وسلم فاشار اليه رسول الله پس اشارت كرد با بو بكر آنحضرت صلى الله عليه و آله وسلم ان امكث مكانك ثابت باش بجاي خود فرفع ابو بكر يديه پس برداشت ابو بكر سر و دست خود را فحمد الله على ما امره به رسول الله پس شكر گفت خدا را بر آنچه امر كرد او را بان پيغمبر خدا صلى الله عليه و آله وسلم من ذلك از نمط تقرر امامت و توقير ثم استاخر ابو بكر حتى استوى في الصف پس باز پس شد ابو بكر تا برابر شد در صف و تقدم رسول الله فصلى پيش رفت پيغمبر خدا صلى الله عليه و آله وسلم فصلى پس نماز گذارد قلما

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

وقالا بنی هاشم وبنی المطلب وگفتند سلامت ویحیی بنی هاشم وبنی المطلب قال ابو عبد الله بنی المطلب اشبه گفت مولف ابو عبد الله بنی المطلب مشابه تر است بصواب از انکه عبد المطلب پیر هاشم است پس اولاد عبد المطلب اولاد هاشم است مقابلت بآن ندارد ودو مقابل بنی هاشم بنی مطلب اند **باب** قول الله تعالی واذ قال ابراهیم رب اجعل هذا البلد آمنا ودعی که گفت ابراهیم علیه السلام ای پروردگار من گردان این شهر را ایمنی بخش واجنبنی وبنیّ ان نعبد الاصنام ودور دار مرا وفرزندان مرا اینکه عبادت کنیم بتان را الی قوله لعلهم یشکرون بقیه آیت اینست رب انهن اضللن کثیرا من الناس ای پروردگار این بتان گمراه کرده اند بسیاری از مردم را فمن تبعنی فانه منی پس کسیکه متابعت کند مرا در اختیار دین اسلام پس تحقیق از منست ومن عصانی فانک غفور رحیم وکسی که نافرمانی کند مرا در ارتکاب کفر یا معصیت پس تحقیق تو بخشنده ورحمت کننده بعد از توبه وانابت الی آخر ها در بین باب حدیثی نیاورده بسببی که گرفته شده است **باب** قول الله تعالی جعل الله الکعبة البیت الحرام قیاما للناس فرمودهٔ خدای برتر گردانیده است خدا کعبه را کعبت الحرام است ازبرای قیام موقوفیت ایشان در دنیا وآخرت که پناه میجویند بدو وی ترسناک وایمن میباشند بدو وی ضعیف وتجارت میبرند وقصد حج می آیند والشهر الحرام والهدی والقلائد وگردانیده است این امور وذلک لتعلموا ان الله یعلم ما فی السموات وما فی الارض وان الله بکل شئ علیم واین گردانیدن آنها برای آنست که بدانید که خدا میداند هر چیز را که در آسمانهاست وچیزی را که در زمین است وتحقیق خدا بهر چیز دانا است یعنی او احکمتها است در وضع احکام از جلب منافع ودفع مضار **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا زیاد بن سعد عن الزهری عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال یخرب الکعبة ذو السویقتین من الحبشة قرمود خراب میکند کعبه را ذو دک بقیامت صاحب ساقهای خورد از قوم حبشیان سویق تصغیر ساق است گویند وحبشیان بحسب خلقت ساقهای تنک میباشد یا آنکه مراد کمینه ها وضعفای ایشانست **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن عروة عن عایشة ح وحدثنی محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا محمد بن ابی حفصة عن الزهری عن عروة عن عایشة قالت کانوا یصومون عاشوراء قبل ان یفرض رمضان وکان یوما تستر فیه الکعبة گفت عایشه بودند مسلمانان که روزه میداشتند روز عاشورا پیش از آنکه فرض کرده شود روزه ماه رمضان وبود آنروز روزیکه پوشیده می شد دران کعبه از جهت تعظیم درین روز متبرک بهمین جزء حدیث مناسب ترجمه است فلما فرض رمضان قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من شاء ان یصومه فلیصمه ومن شاء ان یترکه فلیترکه پس وقتی که فرض کرده شد روزه رمضان فرمود آن حضرت کسی که خواهد روز عاشورا پس گیرد روزه وکسی که خواهد ترک کند گویند ترک بکند ظاهر ازین کلام آنست که روز عاشورا قبل از فرضیت رمضان واجب بوده است وبعد ازین وجوب برطرف شده وسنون مانده **حدثنا** احمد بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا ابراهیم بن الحجاج عن قتادة عن عبد الله بن ابی عتبة عن ابی سعید الخدری عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لیحجن البیت ولیعتمرن بعد خروج یاجوج وماجوج ح وقال ماجوج قرمود هر آینه قصد کرده می شود خانه کعبه برای حج عمره کرده می شود پس از بر آمدن قوم یاجوج وماجوج وچنزدیک بقیامت یعنی کعبه در نوبت تیسر معزز ومعظم خواهد بود یاجوج وماجوج دو نام قومی هست از اسماعیلی قال ابو عبد الله سمع قتادة عبد الله وعبد الله ابا سعید گفت بخاری شنیده است قتاده عبد الله را وشنیده عبد الله ابا سعید خدری را تابعه ابان وعمران عن قتادة ومتابعت کرده است عبد الله بن ابی عتبه ابان بن یزید العطار را ونیز متابعت کرده است او را عمران قطان از قتاده بهمین لفظ حدیث مذکور وقال عبد الله

الجزء الثالث شیخ الاسلام کتاب الاذان

از پیش آنحضرت که در اصل پسر ابی قحافه پیش نیستم ویکبار طعنی وگرامتی که حاصل شد بتفصیل آنحضرت است وطفیلی تابع باشد فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس فرمود آنحضرت بمردم مالی رأیتکم اکثرتم التصفیق چیست مرا که دیدم شما را که بسیار کردید تصفیق را من نابه شئ فی صلوته فلیسبح کسیکه حادث شود او را چیزی در نماز وی که می باید اصلاح کردن آنرا اما بقول یا اعلام کردن غیر را که اینکس در نماز است چنانکه بخواند او را کسی یا اذن طلبد وی را یا ذن یا بخواهد که از پیش وی گذر ودو نماند که اینکس نماز میخواند پس باید که سبحان الله گوید فانه اذا سبح التفت الیه زیرا که تحقیق چون تسبیح گوید التفات کرده می شود بسوی وی وانما التصفیق للنساء تصفیق سپیکر دن بی حاجت بست بر هم زدن دو انما التصفیق للنساء ونیست دستک زدن مگر برای زنان که آواز آنها حکم عورت دارد ومفهوم از حدیث جواز نماز است در صورتیکه حاضر شود امام راتب بعذر آنکه شروع کرد ونائب نماز را بجماعت پس اقتدا کند نائب بامام راتب در بین نماز بی آنکه قطع کند نماز را وباطل نخواهد وبچیزی از ان نماز بخلاف آنچه ابن عبد البر دعوی کرده ابن عبد البر که آن از خصائص آنحضرت است واجماع است بر عدم جواز ابن مر غیر آنحضرت را صلی الله علیه وآله وسلم ونقض کرده اند دعوی اجماع را بثبوت خلاف چه مشهور وصحیح نزد شافعیه جواز است عینی گفته این خلاف نیز خلاف اجماع سابق است که پیش از شافعیه بوده وخرق اجماع باطل است ونیست بعد از آنحضرت بکسی را تفضل بچیزی که واجب باشد تقدم او بر شایر دیگران از وی **باب** اذا استووا فی القراءة فلیؤمهم اکبرهم چون برابر باشند حاضران نماز در قرأت قرآن پس باید که امامت کند ایشان را بزرگترین ایشان در سال آن ترجمه باتر جمه اهل العلم والفضل احق بالامامة اشارت بآنکه بعد امتیاز بعلم امتیاز بقرأت است از سائر وجوه تمییز برای امامت وبعد ازان

عن شعبة عن قتادة لا تقوم الساعة حتى لا يحج البيت وگفت عبد الرحمان از شعبه از قتاده باين لفظ قايم نمي شود قيامت تا قصد كرده نميشود خانه كعبه دگر اول اكثر وعبارت اول كه بحج بيت اكثر است از روي روايت **باب** كسوة الكعبة در بيان حكم تصرف در پوشش خانه كعبه بدانكه كعبه معظمه را از راه تعظيم لباسي ميكردند واول كسي كه كسوت كرده او را تبع حميري است چنانچه گويد ابن كسوت كردن پيش از اسلام ميكسال بوده در تاريخ ابن ابي شيبه آورده اول كسي كه كسوت كرد عدنان بن ادد بود وگفته كسي كه ديبا پوشانيد عبد الله بن زبير بود وگفته اند اسحاق از ليث آنست كه در زمان پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم لباس كعبه نه حرم بود در روايت كرده واقدي گويد چهار مهاد در زمان جاهليت بود در آن حضرت از جاهاي ديگر مهاد كرده و عمر بن خطاب وعثمان بن عفان در برداشتي آن حضرت از ما رجه قباطي كرده و حجاج ديبا پوشانيد و علي بن ابي طالب از جهت شاغل عبد الله بن عباس فرصت آن نشد كه كسوتي بپوشاند و معاويه بن ابي سفيان نيز كسوت كرد و ديبا و قباطي در جرات روز عاشورا ديباي سرخ و در آخر رمضان قباطي و چون نوبت بامون رسيد از ديباي سرخ هشت تاريخ ذي حجه سوم حج بود گرفت و از قباطي در رجب و از ديباي سفيد بست و هفتم رمضان و تا زمان متوكل عباسي همين سنه لباس معمول بود و ناصر عباسي از ديباي سياه كرد بعضي مورخان گفته اند لباس سياه گفته از كرا لباس سياه انديده است اشارت ميكند كه بر بن مروم گرد او باشند اند وگفته اند نقل كل ذلك القسطلاني **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا خالد بن الحارث قال حدثنا سفيان قال حدثنا منصور قال سمعت ابا وائل قال قال حدثنا شيبة **ح** وگفت ابو وائل آمدم بسوي شيبه وحدثنا نعيم قال حدثنا سفيان قال اخبرني منصور عن ابي وائل قال سمعت شيبة على المنبر في الكعبة گفت ابو وائل نشستم با شيبه بخانه كعبه در كعبه در بن اسناد بكواسطه شيبه از سفيان حديث آورده در اول بدو واسطه بود و فقال لقد جلس هذا المجلس عمر پس گفت شيبه بتحقيق نشسته بود بين جا عمر بن خطاب رضي الله عنه در كعبه پس فقال لقد هممت ان لا ادع فيها صفراء ولا بيضاء الا قسمته پس گفت عمر قصد كرده ام كه نگذارم در كعبه زر و سفيد يعني طلا و نقره را مگر آنكه قسمت كنم اين مال را بر مردم قصد آنست كه بخانه كعبه مي رسيد آنرا جمعي ديگر ميگذرند و صاحبان همان كه قسمت كرده بتصرف مي شدند عمر رضي الله عنه خواست كه آنرا بر سر مسلمانان قسمت كند شيبه گويد قلت ان صاحبيك لم يفعلا فقال هما المرآن اقتدي بهما گفتم دو مرد نيكو كردار بودند كه آن حضرت ابو بكر و عمر آن دو كس دو مرد كار دين اند من پيروي ميكنم آن دو را يشان گرده اند من كه پيغمبر آن حضرت روز فتح مكه گذاشت اين اموال را بر بنيان موم از جهت رعايت جمع و فرو بعد ازيشان اگر قوم تو قريب بعهد كفر نبودند قسمت ميكردم از آنجا مسلمانان دانستند معلوم شد كه قسمت آن روا نيست چنانكه بناي كعبه بر بنياد ابراهيم عليه السلام روا نبود و ابن زبير ساخت آزاد تطبيق اين حديث پيش گفته اند كه مواظبت بر لباس حكم اموال داده است چنانكه تصرف در آن اموال جايز نبوده است تصرف در لباس پيروا باشد از تقرير صاحب شرع شود كه حمل كرده است معني ترجمه را بر جواز لباس پوشانيدن و در تطبيق آن گفته كه هميشه در تعظيم كعبه بوده اند و اين همه با آوردن در بن راه بوده است پس لباس كردن نيز داخل تعظيم است پس همچنان باشد يعني وگويا اين روايتي كه لباس آن حضرت و صحابه كرام منقول است نزد مولف بشرط او ثابت نشده است كه استدلال باين حديث كرده و اختلاف كرده اند كه تصرف در لباس كعبه بيع و مانند آن روا است شافعيه گويند كه روا نيست بريدن چيزي از پرده اي و بردن بعضي و گرو كردن و نهادن ميان اوراق مصحف اگر كسي اين تصرفها كرده باشد واجب است رد آن بعضي از مالكيه گفته اند كه اين معني بر وجه استحسان است و بعضي از مالكيه گويند كه مستحسن است خريدن پرده كعبه گويند كه بهاي آن داخل بيت المال باشد كرده اقوال

ابواب الاذان

باب بدء الاذان من حديث مالك بن الحويرث قال قدمنا على النبي صلى الله عليه وسلم گفت ابن حويرث قدوم آوريديم در وقتي كه پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم و نحن شببة متقاربون ونحن يومئذ و ما جوانان بوديم متقاربات سن يعني بحالي كه ما جوانان بوديم فلبثنا عنده نحوا من عشرين ليلة ماندیم نزد آنحضرت مانند بيست شب تخمينا وكان النبي صلى الله عليه وآله وسلم رحيما وبود آنحضرت مهربان كريم فرمافقال لو رجعتم الى بلادكم پس فرمود لو رجعتم الى بلادكم فعلمتموهم اگر برگرديد شما بسوي شهرهاي خود كه از انجا آمده ايد پس تعليم كنيد اهالي آن شهرها را احكام دين كه آموخته ايد در اين مدت اقامت در اين شهر چنانكه ذكر فرمود ومنهم آن را مروهم فليصلوا صلوة كذا في حين كذا او گفت فصلوا صلوة كذا في حين كذا و نماز فلان وقت بخوانند فان اذا حضرت الصلوة فليؤذن لكم احدكم وچون حاضر شود وقت نماز پس گو كه اذان گويد شما را يكي از شما وليؤمكم اكبركم و گو كه امامت كند شما را كلان سال از ميان شما زيرا چه اين جوانان در علم و فرات بايد وفاقد وبكي آموخته بود ندوين را پس اهتمام نشايد كرد نمود او را بر بركه در دين باشد **باب** انما جعل الامام ليؤتم به فاذا ركع فاركعوا چون بيايد امام وقت قومي را پس لايق است كه امامت كنند ايشان را وجهت من اذا فيما قال فلا يؤمهم وليؤمهم رجل منهم كسي كه زيارت كند قومي را پس بايد كه امامت نكند ايشان را و امامت كند ايشان را مردي از ايشان و در غير امام وقت و قايم مقام او هست كه او را حق تقدم است مطلقا يا مراد در اينجا ذكر صورتي كه نيابد امام قومي را پس امامت كند يعني باذن امام ايشان **حدثنا** معاذ بن اسد ابو عبد الله مروزي كاتب عبد الله بن مبارك كه رساكرش شد بصره را قال

ان الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سيئات اعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له واشهد ان محمدا عبده ورسوله ارسله بالحق بشيرا ونذيرا بين يدي الساعة من يطع الله ورسوله فقد رشد ومن يعصهما فقد غوى فانه لن يضر الا نفسه ولن يضر الله شيئا

مسلمه درین باب بسیار است **باب هدم الكعبة** وبیان اندختن بنای کعبه در آخر زمان قالت عائشة قال النبی صلی الله علیه وسلم یغزو جیش الكعبة فیخسف بهم گفت عائشه گفت رسول خدا صلعم گذارد وغدا بروی کار زار میکنند لشکر اهل کعبه پس مخسوف گردونی شود همه ایشان بشنوی اشکر این بغض عدیثی است که مولف در اوایل بوع آورده تمامش اینست که کار زار میکنند لشکر کعبه را لشکری باشند به بیابانی که وسطی است میان مکه ومدینه خسف کرده میشود با اول وآخر ایشان پستر برانگیخته میشوند بر حشر بر نیتهای ایشان اگر نیکان اند بر نیکی اگر دیگران اند بر دیگری **حدثنا** عمر بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا عبد الله بن الاعمش قال اخبرنی ابی عن ابی ملیکة عن ابن عباس عن النبی صلی الله علیه وسلم قال کانی به اسود افحج در فتح الباری گوید این بین است در جمیع روایات این حدیث از ابن عباس وظاهر آنست که اینجا چیزی حذف کرده اند ویحتمل آن محذوف این باشد که از طریق ابی العالیه از علی آمده استکثروا من الطواف ببهذا البیت قبل ان یحال بینکم وبینه فلعانی برجل افحج آنست که احتیاج بانیمه تقدیر کلام نیست زیرا که ضمیر به راجع است بقالع کعبه از بقلعها فهم میشود ومعنی آنکه چنانستی که مو متلبسم بانکس که سیاه است ودو ریست میان هر دو ران او بقلعها حجرا حجرا که میکند کعبه را وسنگ سنگ جدا میکند اسود واجح تواند که منصوب باشد بنابر بدلیت یا حال یا بتقدیر اعنی مرفوع بود بتقدیر مبتدا ای هو اسود وحجا حال یا شد **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن یونس عن ابن شهاب عن سعید ابن المسیب ان ابا هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یخرب الكعبة ذو السویقتین من الحبشة خراب میکند کعبه را تنگ ساقها از حبشه **باب** ماذکر فی الحجر الاسود چیزی که ذکر کرده شده است در حجر اسود **حدثنا** محمد بن کثیر قال اخبرنا سفیان عن الاعمش عن ابراهیم عن عابس بن ربیعة عن عمر انه جاء الی الحجر فقبله بتحقیق عمر بن خطاب آمد بسوی حجر اسود پس بوسه داد او را وقال انی اعلم انک حجر لا تضر ولا تنفع پس گفت میدانم که تو سنگی ضرر نمیرسانی وسود نمیدهی یعنی ترا بذات تو قدرت آن نیست که از تو نفعی یا ضرری رسد اگرچه بامتثال امر شرع توابی داری بوسه دادن تو مقصود عمر ازین قول که در موسم بر ملا گفته آن تواند بود که چون مشرکان بت پرستی دین خود گرفته بودند ومنور قلوب الهدی بود دیدن آن اظهار این معنی کردن تا تو هم نکنند که این توجه بحجر اسود هم ازان قبیل باشد ولولا انی رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقبلك ما قبلتك پس اگر نبودی که من دیده ام پیغمبر خدا را که بوسه میداد ترا بوسه نمیدادم درین حدیث بنیه است بر تسلیم حکم الهی وترک طلب علت آن وحسن اتباع در انچه ظاهر نباشد ما را وجه آن پوشیده نماند که حاکم درین حدیث زیاده کرده است از چون علی بن ابیطالب از عمر این را شنید گفت یا امیر المومنین ابصر وتنفع اگر تفسیر کتاب سید انستی میگفتی انچه من میگفتم چون حق سبحانه از ذریت آدم عهد گرفت ونوشت میثاق را بر کاغذی ودرین سنگ نهاد واین سنگ را روز قیامت بر می انگیزد بحالی که او را دو چشم وزبان ولبها خواهد بود وگواهی میدهد مر آنکس را که بعهد معهود وفا کرده است پس این سنگ امین خدا است پس عمر گفت مرعلی را رضی الله عنه حاضر ایقاند بر خدا در زمینی که تو نباشی ای ابو الحسن دیگر حاکم گوید که این حدیث شرط شیخین نیست وفضل است مر این را بن عظیمه در آخر سند ابی بکر رضی الله عنه که آمد آن حضرت صلی الله علیه وسلم والتصاق نزد حجر اسود وگفت انی اعلم انک حجر لا تضر ولا تنفع لولا انی رایت حبیبی قبلک پستر حج کرد ابو بکر واستاد نزد حجر وگفت چیزی را که گفت پیغمبر خدا او گفت اگر نبودی که پیغمبر خدا را بوسه داده من بوسه نمیدادم بعد ازان عمر آمد نزد حجر اسود وگفت آنچه ابو بکر گفته بوسه داد الگرین روایت بصحت پیوسته حدیثی که حاکم نقل کرده باطل خواهد بود هم ازین جهت ونیز گفته در مختصر خود از عبدی

الجزء الثالث من كتاب الاذان

مایان باقتدا پس او تم سلم وصلنا پستر سلام داد انحضرت از نماز وسلام دادیم **باب انما جعل الامام** لیؤتم به جز این نیست که گردانیده شده است امام ونماز بپای آنکه اقتدا کرده شود بوی در افعال او وگزارده شود باوی آنچنانکه گذارد گمراه کننده دلالت کند دلیل شرعی بر جواز خلاف دران چنانکه گفت وصلی النبی صلی الله علیه والذی فی مرضه الذی توفی فیه بالناس وهو جالس وقائم گذارد آنحضرت در مرض موتش که وفات یافت دران بامردم بحالی که نشسته بود ومردم ایستاده وامر نکرد ایشان را بجلوس وقال ابن مسعود اذا دفع قبل الامام یعود گفت ابن مسعود چون برود پیش از امام باز گردد وقال ابن سیرین یعید رکوعا یا سجودا یعید سر را باز رود بر رکوع یا سجود پیش از برداشتن امام سر را وقال ابن عمر اذا رفع رأسه قبل الامام یعید رأسه بقدر ما رفع پس ابن عمر گفت چون سر برداشت پیش از امام باز گردد سر بقدر آن مقدار که سر برداشته ثم یتابع الامام پستر متابعت کند امام را وهر دو در سر بعد از انکه برداردو وقال الحسن یمنع احدکم الامام رکعتین ولا یقدر علی السجود وگفت حسن بصری در حق کسی که بگذارد با امام دو رکعت وقادر نبود بر سجود سر از زمین برداشت از دحام وبخواند دو رکعت لا یسجد لهما الا الاول سجده نکند مگر در رکعت اول سجده نکند برای رکعت اخیره وقتی که فارغ شود امام از نماز وسجده کند ثم یقضی الرکعة الاولی بسجودها پستر قضا کند رکعت اولی را با سجود آن بجهت فوت سجود در آن بخلاف رکعت اخیره ومن لم ینس سجدة حتی قام لم یسجد وگفته است حسن بصری در حق کسی که فراموش کرد سجده را از رکعت تا آنکه استاد رکعت دیگر سجده کند وباز آید از قیام که بی تعجب کرده وآن را سعید وهشام **حدثنا** احمد بن یونس نسبت است بجد وبنام پدر عبد الله است تمیمی یربوعی قال حدثنا زائدة بن قدامة بکری عن موسی بن ابی عائشة همدانی عن عبید الله

بنهيد برای من آبی در مخضب بکسر میم وسکون خای معجمه وفتح ضاد معجمه یعنی لگن وتغار قالت گفت عائشه ففعلت پس کردم مانچه فرمود فاغتسل پس غسل کرد وذهب لینوء پس رفت وقصد کرد که برخیزد بکوشش ومشقت فاغمی علیه پس بر گماشته شد بیهوشی بر وی وبیهوش شد وآن حالتی است شبیه بخواب جز اینست طریان آن بر انبیا بخلاف جنون که زوال عقل ونقص است ثم افاق فقال پس بهوش آمد وفرمود اصلی الناس آیا نماز گذارند مردم قلن لا هم ینتظرونک گفتیم نه ایشان انتظاری برند ترا یا رسول الله قال ضعوا لی ماء فی المخضب فعدت فاغتسل ثم ذهب لینوء فاغمی علیه ثم افاق فقال اصلی الناس قلنا لا هم ینتظرونک یا رسول الله والناس عوف فی المسجد ینتظرون النبی ومردم نشسته مانده اند در مسجد انتظاری برند پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم لصلوة العشاء الآخرة برای نماز عشاء پسین تیمر کرد وبدین قید از نماز مغرب که آنرا نیز گاهی عشاء گفتند فارسل النبی صلی الله علیه وآله وسلم الی ابی بکر بان یصلی بالناس پس فرستاد آنحضرت کسی را بسوی ابی بکر باینکه نماز گذارد مردم وامامت کند فاتاه الرسول پس آمد ابی بکر را فرستاده آنحضرت فقال ان رسول الله پس گفت که تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یامرک ان تصلی بالناس میفرماید ترا که بگذاری نماز را یا مردم فقال ابوبکر وکان رجلا رقیقا پس گفت ابوبکر وحال آنکه او مردی نرم دل بود یا عمر صل بالناس ای عمر تو بگذار نماز بمردم تحمل کرد پیام شریف را بر تنو بعض مقام اقامت بوی نه بمرتبه الزام ووجوب فقال له عزمت حق علیک پس گفت مر ورا عمر تو سزاوار تری بدان فصلی ابوبکر تلک الایام پس گذارد ابوبکر نماز را بمردم در ان ایام بمارپی ثم ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم وجد من نفسه خفة پس آنحضرت یافت در ذات خود تخفیفی از شدت بیماری فخرج یهادی بین

کر ساقط است این حدیث از احتجاج از انکه معارض قول پیغمبر خدا میشود والله اعلم گذرانی القسطلانی **باب** اغلاق البیت ویصلی فی ای نواحی البیت شاء در بیان بستن در کعبه ونماز گذاردن در اطراف کعبه در هر جانب که خواهد **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا اللیث عن ابن شهاب عن سالم عن ابیه انه قال دخل رسول الله صلی الله علیه وسلم البیت واسامة بن زید وبلال وعثمان بن طلحة گفت ابن عمر درآمد پیغمبر خدا کعبه را واسامه وبلال وعثمان آن صاحب کلید خانه پس درآمدند فاغلقوا علیهم الباب پس بستند بر خود در کعبه را فلما فتحوا کنت اول من ولج پس بر گاه که گشادند در را بودم من نخستین کسی که درآمد فلقیت بلالا فسالته هل صلی فیه رسول الله صلی الله علیه وسلم پس ملاقات کردم بلال را پس پرسیدم او را آیا نماز گذارد در آن پیغمبر خدا قال نعم بین العمودین الیمانیین گفت آری نماز گذارد میان دو ستون یمنی پوشیده نماند که انچه واقع شده از آن حضرت میان این دو ستون دلالت بر تعیین دارد از اوسیل ساختن بر آنکه هر جا که خواهد نماز گذارد مغنی مذکور در ترجمه همین قدر میگفت وصلی فی البیت تا متمری بود وجواب گفتن که تعیین این موضع از آن حضرت بقصد نبوده تمام تکلف است صحابه سعی میکردند که نماز گذارند آنجا که آن حضرت گذارده بود چنانکه از ابن عمر وحدیث لاحق مذکور است **باب** الصلوة فی الکعبة در جواز گذاردن نماز درون کعبه فرض ونفل چنانکه حنفیه بآن رفته اند وشافعیه نیز آنرا مستحب میدانند از ابن عباس که نماز درون کعبه مطلقا روا نیست ومشهور از مذهب مالکیه جواز سنت است نه فرض گفته اند که موجب استدبار بعض کعبه است وامر باستقبال آنست که محمول است بر استقبال کلی واین احادیث صحیحه موجب بطلان آنست واستقبال چنانکه در فرض معتبر است همچنان در نفل است بی تفاوت پس تجویز یکی به دیگری روا نبود **حدثنا** احمد بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا موسی بن عقبة عن نافع عن ابن عمر انه کان اذا دخل الکعبة مشی قبل الوجه حین یدخل البیت ثلثة اذرع روایت میکند از ابن عمر که تحقیق بود ابن عمر وقتی که درآمدی کعبه را میرفت پیش روی خود هنگامی که میدرآمد این قبیله پیش روی بیت ویجعل الباب قبل الظهر ویسیر حتی یکون بینه وبین الجدار الذی قبل وجهه قریب من ثلث اذرع میرفت تا آنجا که بود میان ابن عمر ودیواری که پیش روی او بود نزدیک بسه دست مسافت فصلی پس نماز میگذارد آنجا بتوخی المکان الذی اخبره بلال قصد میکرد جائی را که خبر داد او را بلال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم صلی فیه که تحقیق پیغمبر خدا نماز گذارده بود در آنجا ولیس علی احد باس ان یصلی فی ای نواحی البیت شاء ونیست بر هیچکسی باکی اینکه نماز گذارد در هر جانب که خواهد وقتی که درست باشد ظاهر آنست که این هم کلام نافع است **باب** من لم یدخل الکعبة در بیان روا بودن عمل کسی که در نیاید درون کعبه را از انکه از مناسک حج نیست وکان ابن عمر یحج کثیرا ولا یدخل وبود ابن عمر که حج میکرد بسیار ودر نمی آمد کعبه را **حدثنا** مسدد قال حدثنا خالد بن عبد الله قال اخبرنا اسمعیل بن ابی خالد عن عبد الله بن ابی اوفی قال اعتمر رسول الله صلی الله علیه وسلم فطاف بالبیت گفت ابن ابی اوفی عمره کرد پیغمبر خدا پس طواف کرد کعبه را وصلی خلف المقام رکعتین ومعه من یستره من الناس ونماز گذارد آن حضرت پس مقام ابراهیم دو رکعت وبا آن حضرت کسی بود که میپوشید لورا در نماز از مردم یعنی پیش آن حضرت ستره بود وقال له رجل ادخل رسول الله صلی الله علیه وسلم الکعبة قال لا پس گفت ابن ابی اوفی را مردی آیا درآمد آن حضرت کعبه را گفت لا **باب** من کبر فی نواحی الکعبة کسی که تکبیر گوید در اطراف ودرون کعبه **حدثنا** ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا الوب قال حدثنا عکرمة عن ابن عباس قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم لما قدم ابی ان یدخل البیت وفیه الآلهة گفت ابن عباس تحقیق پیغمبر خدا

رحمت کناد خدا بر وی دختی که قدم آورد با کره دائر بنکه بیاید بکعبه یا دحال آنکه بر وی آلهه باطله بود تا فاخرجت پس فرمود
بیرون آورد زنان پس برآورد با کره دائر بنکه بیاید بکعبه یا دحال آنکه بر وی آلهه باطله بود تا فاخرجت پس فرمود
ابراهیم و اسمعیل علیهما السلام بحالی که در دستهای ایشان چوبهای فال است از لام جمع زلم است بفتح زای میکویند
لام و آن چوبهاست که آنرا راست کرده بر یکی می نویسند افعل و بر دیگری لا تفعل و بر دیگری چیزی نمی نویسند و قتی که
سفری و کاری خواهند اختیار کنند آنها را می اندازند اگر چوبی که بر وی افعل است برآمد آن کار میکنند و اگر چوبی که بر وی
لا تفعل نوشته اند برآید نمیکنند و اگر چوبی که بر وی چیزی نوشته نشده است برآید
فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم قاتلهما الله اما والله لقد علموا انهما لم یستقسما بها قط پس فرمود پیغمبر خدا بکشاد خدا ایشانرا
میکویند خدا بکشد ایشانرا بتحقیق دانستند که ابراهیم و اسمعیل طلب قسم نکرده اند بازلام و این عمل از نهاییست که در زمان اسلام
فدخل البیت فکبر فی نواحیه ثم خرج پس درآمد آن حضرت خانه کعبه را پس تکبیر گفت در اطراف خانه و نماز نکرده ام در بعضی روایات اما باثبات
الف بعد از میم حرفی است که بدوی استفتاح کلام میکنند مولف کوید باین حدیث همین تکبیر گفتن فرا گرفت و چون در حدیث بلال
نماز گذاردن ثابت پیوسته و مثبت راجح است بر نافی ممسک نمودن بنا نماز کردن و چون تکبیر نا گفتن در حدیث بلال نبود حجت
گرفت درین حکم بروایت ابن عباس باب کیف کان بدء الرمل چگونه بود ابتدای مشروعیت حکم رمل در طواف
رمل بفتح راء و سکون میم بمعنی شتابی در تک است باز دیکی کلمها قسطلانی کوید بمعنی جستن و دویدن نیست در صراح کفته رمل بفتحتین
پویه دویدن و در هدایه کفته در شرح رمل بنبایدن دوشهاست در رفتن چنانکه پهلوان خرامان رود در صف جنک
حدثنا سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد هو ابن زید عن ایوب عن سعید بن جبیر عن ابن عباس قال قدم
رسول الله صلی الله علیه وسلم و اصحابه فقال ابن عباس قدوم ارزانی داشت پیغمبر خدا و یاران او فقال المشرکون
انه یقدم علیکم وفدهم حمی یثرب پس کفتند مشرکان مکه بیکدیکر قدوم می آرند بر شما جمعی و حال آنکه تحقیق سست
کرده است ایشانرا تب مدینه شیب نام مدینه مطهره است در جاهلیت باین نام میخواندند پیش از زمان آن حضرت دران مقام
هوای آن بتهای محرق داشت فامرهم النبی صلی الله علیه وسلم ان یرملوا الاشواط الثلثة پس فرمود
آن حضرت صحابه را که رمل کنند بتقدیم نمایند بر رنج کفار و تعب طواف نخستین از هفت طواف و آن نمیشود ما بین الرکنین
و مسلم آورده چون کافران این حال را دیدند کفتند که ما میدیدیم که اینها سست شده اند اینها خود جلدتر و تیز تر باشند
الشواط جمع شوط است بمعنی یک تک و مراد طواف کعبه است و این حکم نزد حنفیه باقی است الآن اگرچه سبب آن باقی نماند
کفته اند بقای حکم مبنی بر بقای سبب در آنجا که نصری ندارد قسطلانی میکوید این منسوخ شده است بحدیثی
که خواهد آمد و الله اعلم وان یمشوا ما بین الرکنین و اینکه راه روند میان هر دو رکن و لم یمنعه ان یامرهم ان
یرملوا الاشواط کلها الا الابقاء علیهم و منع نکرد آن حضرت از نکه بفرماید ایشانرا که رمل کنند همه طوافهای هفت را مکر رحمت بر
بر ایشان ابقاء مصدر الباقی بمعنی رفق و شفقت است باب استلام الحجر الاسود حین یقدم مکة اول ما
یطوف و یرمل ثلاثا تا بوسیدن حجر اسود را بدست یا بلب بهنگامی که قصد مکه می آرد کسی بکیرد از نخستین طواف و رمل میکند
سه بار در سه شوط حدثنا اصبغ قال اخبرنا ابن وهب قال اخبرنی یونس عن ابن شهاب عن سالم عن ابیه قال
رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم حین یقدم مکة اذا استلم الرکن الاسود اول ما یطوف قال ابن عمر

پس اشارت کرد بسوی وی آنحضرت که بنشود و قال
اجلسانی الی جنبه فرمود بآن دو مرد بنشانید مرا
پهلوی او بکر فاجلساه الی جنب ابی بکر
پس نشانیدند او را پهلوی ابی بکر قال فجعل ابو بکر
یصلی و هو یأتم بصلاة النبی پس کشت ابو بکر
که میکزارد نماز بجا یکه اقتدا میکرد و نماز پیغمبر خدا بآخر
الله علیه وآله وسلم و الناس یصلاة ابی
بکر و مردم اقتدا می کردند بنماز ابی بکر یعنی نماز دیرا
که ایستاده بود دیده و تکبیر او را شنیده مطابق بآن
بجا می آوردند و النبی کما الکه پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم قاعد شست قال
عبد الله راوی حدیث انها عایشه فذکرت علی
عبد الله بن عباس پس یاد آمدم بر ابن عباس
فقلت له پس کفتم او را الا اعرض علیك ما
حدثتنی عایشة عن مرض النبی آیا نه
میکنم بر تو آنچه حدیث کرده است مرا عایشه از حال
بیماری پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال
هات کفت ابن عباس بیاور آنرا پس یاد کرده آن حدیث را
فعرفت علیه حدیثها پس شناخت بر وی حدیث بر ابن
عباس حدیث عایشه را فما انکر منه شیئا پس
انکار نکرد از آن حدیث چیزی را غیر انه قال اتسمعت
لك الرجل الذی کان مع الفضل پس کفت آیا
کفت ابن عباس با یاد نمیدارم بر وی عایشه بلی قال انه
کان رجلا بکیرد و بیندد کفت آنحضرت ما قلت لك
فی قال هو علی کفت آنمرد علی است رضی الله عنهم
در حدیث جواز امامت قاعد است که معذور و ناشد چنانچه
و جزان و او مشهور از مالک و حکایت طحاوی از محمد
بن حسن بر خلاف آنست و صورت حدیث خصوص
بآنحضرت و در نسخه تحقیق ثابت تحقیق ثابت کرده نظر
بسیے از صحابه بعد از ین حضرت که از ایشان است سعید
بن حضیر و جابر و قیس بن عبد الله بن مالک و
اسامه از ایشان ابن عمر کفته اند بکه جهوری کرده ابن
حبان و غیری اجماع صحابه بر نسخ است قاعد آن
علی را کفته جایز نیست اصحاب ما را از حدیث
مرض الحضرت و اجماع سنت اول است و تخصیص
ثابت نمی شود باحتمال حدثنا عبد الله بن
یوسف قال اخبرنا مالك عن هشام بن
عروة عن ابیه عن عایشة ام المومنین
انها قالت صلی رسول الله تحقیق کفت عایشه
نماز کزارد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فی
بیته و هو شاك در خانه خود حال آنکه آنحضرت بیمار
بود نشستن از سبب بیماری فصلی جالسا پس نماز کزارد نشسته و
صلی وراءه قوم قیاما و نماز کردند پس آنحضرت
جمعی که حاضر بودند برای عیادت ایستاده فاشار
الیهم ان اجلسوا پس اشارت کرد بایشان که بنشینند

ید رسالم دیدم پیغمبر خدا را هنگامی که قدوم می آورد مکه اول چیزی که بوسه داد رکن اسود بر آنجا ایستاد یعنی طواف یعنی کند اول طواف بیت خجب ضباع معلوم است از خجب یعنی نوعی از دویدن یعنی همید و دیدن سه طواف از هفت طواف **باب** الهدی فی الحج والعمرة تجلد کردن در حج و عمره **حدثنا** محمد قال حدثنا سریج بن النعمان عن عکیم عن نافع عن عمر عن النبی صلی الله علیه وسلم ثلاثة اشواط ومشی اربعة فی الحج والعمرة گفت ابن عمر سعی کرد یعنی بدل نمود پیغمبر خدا در سه شوط و پیاده رفت در چهار شوط در حج و عمره و تابعه اللیث قال حدثنی کثیر بن فرقد عن نافع عن ابن عمر عن النبی صلی الله علیه وسلم متابعت کرده است سریج را لیث بن سعد در روایت حدیث مذکور گفت سعید بن عفیر و عبد الرحمن بن خالد از نافع از ابن عمر از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم مانند روایت سریج **حدثنا** سعید بن ابی مریم قال اخبرنا محمد بن جعفر بن ابی کثیر قال اخبرنی زید بن اسلم عن ابیه ان عمر بن الخطاب قال للرکن اما والله انی لاعلم انک حجر لا تضر ولا تنفع ولولا انی رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یستلمک ما استلمتک فاستلمه گفت عمر بن خطاب مر حجر اسود را سوگند خدا مر آینه میدانم که تو سنگی هستی نمی ضرر می رسانی نفعی و اگر نمی دیدم من پیغمبر خدا را که بوسه داده است ترا بوسه نمیدادم بعد ازین **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اسماعیل عن ایوب عن نافع قال رایت ابن عمر یستلم الحجر کل طوفة فقلت لم تفعل هذا فقال ان رایت النبی صلی الله علیه وسلم یفعله پرسیدند عمر چیکار است مارا و رمل را بنمودیم ما گفتن مشرکان و تحقیق هلاک گردانید خدا آنها را قال شیء صنعه رسول الله صلی الله علیه وسلم فلا نحب ان نترکه بعد ترین قول گفت چیزی است که کرده است آنرا پیغمبر خدا پس دوست نداریم ترک آنرا **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله عن نافع عن ابن عمر قال ما ترکت استلام هذین الرکنین فی شدة ولا رخاء منذ رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یستلمهما گفت ابن عمر ترک نکرده ام من بوسیدن این دو رکن را بمانی و اوقات سخت و نرم آسانی مدتی که دیده ام پیغمبر خدا را که بوسه میداد این هر دو رکن را لم تحدث لنافع کان ابن عمر یمشی بین الرکنین گفت عبد الله گفتم مر نافع را یا بود ابن عمر که مشی میکرد و آهسته میرفت میان این دو رکن و رمل میکرد و غیر آنرا قال انما کان یمشی لیکون ایسر لاستلامه گفت نافع نمیرفت یا آهستگی مگر برای آنکه یاشد آسان تر برای بوسه دادن آن یعنی رفق میکرد برخود تا قوت باشد در هجوم مردم بر بوسه حجر اسود **باب** استلام الرکن بالمحجن بوسه دادن و سودن رکن را بانچوبی محجن کج سر و سکون مهمله و فتح میم آخر تون چوبی که کجی دارد سر آن مانند چوگان **حدثنا** احمد بن صالح یحیی بن سلیمان قال حدثنا احمد بن یحیی حدثنا کردم را ابن وهب قال اخبرنا یونس عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله عن ابن عباس قال طاف النبی صلی الله علیه وسلم فی حجة الوداع علی بعیر یستلم الرکن بمحجن گفت ابن عباس طواف کرد پیغمبر خدا در حج وداع بر شتری بوسید بر واد حجر اسود را بانچوبی که در دست داشت سلم زیاده کرده است از حدیث ابی الطفیل و بوسه دادن واجب دانیست مذهب شافعی و احمد قاله الدارقطنی عن ابن اخی الزهری عن عمه متابعت کرده است یونس را در روایت زهری نزد زهری حنفیه نقض اند که اگر بوسه نداد بر شود هر دو دست را بر حجر بهند و بوسه بدهد دست را اگر ازدحام کند مردم این هم دست بدهد بر مانند عصائی بر آن بهند و بوسه بدهد و اگر آن هم میسر نشود هر دو دست را بدارد و تکبیر گوید و باطن دستها را جانب حجر کرده باشارتی بر آن کند گویا بر آن نهاده و بوسه بدهد **باب** من لم یستلم الا الرکنین الیمانیین حکم کسی که بوسه نداد مگر دو رکن یمانی که مجاور بوسه دادن نزدیک بانست نه دور رکن دیگر را که شامیین و نه مقابل **حدثنا** محمد ابن بکر اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی عمرو بن دینار عن ابی الشعثاء انه قال من یتقی شیئا من البیت بتحقیق ابو الشعثا گفت بطریق انضمام انکاری کیست که پرهیز میکند و دوری میگزیند چیزی را از کعبه یعنی باید که پرهیز نکند و هر ارکان را داخل کعبه داند و کان معاویة یستلم الارکان و بود معاویه بوسه میداد هر چهار رکن را فقال له ابن عباس انه

اجمعون ہر شما **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن انس بن مالک ان رسول الله تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم رکب فرسا فصرع عنه سوار شد اسپی را پس انگنده شد از پشت اسپ بر زمین و این بحکم تشریعت بود در استقبال آن از زنان حضرت واقع میشد مگر بطریق احتجاز بحجش بتقدیم جیم بر حا بتقه لا یمن پس فرا رسید وقت نماز راست و یکی میرود راتی از انس نزد اسماعیل باز جابر نزد ابی داؤد و ابن خزیمه گفت که یامی مبارک از جا رفته بود و این منافات ندارد بر رویه کتاب تواند که هر دو واقع شده باشد و مناسب ست تقدم قوة قیام را گفت فصلی صلوة من الصلوة وهو قاعد پس گزارد نمازی را از نمازهای بحالیکه نشسته بود فصلینا وراء قعودا پس گزاردیم پس انحضرت نشسته باما را گفت حضرت بجلوس بعد رد انکه ابتدا کرده بودیم بقیام چه بامش الحدیث الحدیث السابق و بجعل که نماز متعدد بود چنانچه در روایت جابر آمده که صحابه و با بیمادت در آمدند پس نماز گزارد انحضرت بایشان هر دو بار و بیان کرده که اولی نفل بود و مقرر داشت ایشان را بر قیام و حال انکه خود نشسته ماند و دمی فرض مشروع کرده بود و در ان ایستاده پس اشارت کرد بجلوس فلما انصرف قاله پس چون برگشت از نماز فرمود انما جعل الامام لیؤتم به فاذا صلی قائما فصلوا قیاما واذا رکع فارکعوا واذا رفع فارفعوا واذا قال سمع الله لمن حمده فقولوا ربنا ولک الحمد واذا صلی جالسا فصلوا جلوسا اجمعون قال ابو عبد الله گفت مؤلف قال الحمیدی گفته است حمیدی کی شیخ و مؤلف است قوله قول انحضرت که فرمود و اذا صلی جالسا فصلوا جلوسا اجمعون یعنی در مرض قدیم انحضرت بود که عارض شده بود بر قرائت اسپ یا جز آن تو صلی لعذر خاص النبی پیشتر گزارد بعد ازان پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم جالسا نشسته و اقتدا کرد مردم بر وی قعودا ایستاده بودند چنانکه واقع شده در مرض آخرین لهم یامرهم بالقعود و امر کردن ایشان بنشستن و اما بو حنیفه بالاخرة فالاخر من فعل النبی و گرفته عمل کرده شود بآخر از دو فعل پیغمبر یعنی آخرین فعل پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اما فعل محمد که آخر نماسخ اول نباشد و بین نباشد و بنا بر استدلال است ابو حنیفه و ابو یوسف و نسخ

لا يستلم هذين الركنين پس گفت معاويه ابن عباس را بتحقيق شان نيست كه بوسه نميديم باين هر دو ركن شامي من الآنكه
كعبه از اين طرف بر قواعد ابراهيم عليه السلام بنا كرده اند پس ركنهاي اصلي بنا نشده فقال انه ليس شيء من البيت مهجورا پس گفت
معاويه ابن عباس را نيست چيزي از بيت متروك عجب كه آن احاديث كه عائشه وغير او روايت كرده اند بمعاويه نرسيده است وبر مقتضاي
اعتقاد سابق بوده است ... گفته بنا بر آنكه چيزي از بيت ترك كرده نشود واين بر آن رفته كه بالفعل ركن كعبه است و در بوسه آن ركن
اصلي بنا شد معذور ... والله تعالى اعلم وكان ابن الزبير يستلمهن كلهن و بود ابن زبير كه بوسه ميداد همه ركنها را حدثنا
ابو الوليد قال حدثنا الليث عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن ابيه قال لم ار النبي صلى الله عليه وسلم يستلم من البيت
الا الركنين اليمانيين گفت ابن عمر نديدم پيغمبر خدا را كه بوسه ميداد از بيت الله مگر دو ركن يماني را **باب** تقبيل الحجر در بيان بوسه دادن
حجر اسود را **حدثنا** احمد بن سنان قال حدثنا يزيد بن هارون قال اخبرنا ورقاء قال اخبرنا زيد بن اسلم عن ابيه قال رأيت
عمر ابن الخطاب قبل الحجر وقال لولا اني رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم قبلك ما قبلتك گفت اسلم ديدم عمر بن خطاب را بوسه داد حجر اسود را
وگفت اگر نبودي كه بتحقيق ديده ام پيغمبر خدا را كه بوسه داد ترا بوسه نميدادم ترا **حدثنا** مسدد قال حدثنا حماد بن زيد عن الزبير بن
عربي قال سأل رجل ابن عمر عن استلام الحجر فقال رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يستلمه ويقبله گفت زبير بن عربي پرسيد مردي ابن عمر را
از بوسه دادن حجر اسود پس گفت ابن عمر ديده ام پيغمبر خدا را كه بوسه ميداد او را قال قلت ارأيت ان زحمت ارأيت ان غلبت
گفت آن مرد آيا ديده تو اگر هجوم كرده شوم آيا ديده تو اگر مغلوب شوم وتوانم رسيد بحجر يعني بيداني در ظهور حال چگونه بوسه دهم قال اجعل
ارأيت باليمن گفت ابن عمر بگذار راي خود را و فرضها همين ظاهر اين مرد يمني بوده است گفته اند ابن عمر و اميد بوسه دادن
بعصا و وقت ازدحام چنانكه گفت رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يستلمه ويقبله ديده ام پيغمبر خدا را كه بوسه ميداد او را
قال محمد بن يوسف الفربري گفت فربري كه از راويان اين كتاب است وجدت في كتاب ابي جعفر يافتم در كتاب ابي جعفر كه كاتب ... است قال ابو عبد الله
الزبير بن عربي ... كوفي گفت ... كوفي است وزبير بن عربي بصري است و هر دو تابعي اند مقصود فربري دفع ... روايت و زبير
... گفته اند قول اين كلام از قول وقال محمد بن يوسف الفربري ابو ذر است از بعض شيوخ خود **باب**
من اشار الى الركن اذا اتى عليه در بيان حال كسي كه اشاره كند بسوي ركن وقتي كه بيايد بر سر آن **حدثنا** محمد بن المثنى
قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا خالد عن عكرمة عن ابن عباس قال طاف النبي صلى الله عليه وسلم بالبيت
على بعير كلما اتى على الركن اشار اليه بشيء طواف كرد آن حضرت بخانه كعبه بر شتر هر گاه آمد بر ركن اشارت كرد
بسوي آن بچيزي و شيء عام تر است شامل است مر عصا و دست را چنانكه اشارت مستلزم وصول نيست
باب التكبير عند الركن تكبير بر آوردن نزد رسيدن بركن **حدثنا** مسدد قال حدثنا خالد بن عبد الله قال حدثنا
خالد الحذاء عن عكرمة عن ابن عباس قال طاف النبي صلى الله عليه وسلم بالبيت على بعير كلما اتى على الركن اشار اليه بشيء
عنده وكبر گفت ابن عباس طواف كرد آن حضرت كعبه را بر شتر هر گاه آمد بركن اشارت كرد بسوي آن بچيزي كه نزد او بود و تكبير
بر آورد وتابعه ابراهيم بن طهمان عن خالد الحذاء متابعت كرده است خالد بن عبد الله را ابراهيم بن طهمان در روايت از خالد حذاء
باب من طاف بالبيت اذا قدم مكة كسي كه طواف كند بخانه خدا وقتي كه قدوم آرد مكه را قبل ان يرجع الى بيته
پيش از آنكه باز گردد بسوي خانه خود ثم صلى ركعتين ثم خرج الى الصفا پس بگذارد دو ركعت در سعي سنت طواف پس بر آيد
بجانب كوه صفا براي سعي بين الصفا والمروة **حدثنا** اصبغ عن ابن وهب قال اخبرني عمرو عن محمد بن عبد الرحمن قال ذكرت ...

الجزء الثالث شيخ الاسلام	كتاب الاذان

لازم است كه ماموم نيز ايستاده گذارند خواه ظاهري گردد
چيزي كه مقتضي باشد نماز امام ايشان را نشستن يا گردد و
حديث مرض موت محمول بر آنست كه شروع كرده بود
ابو بكر صديق نماز را با ايشان ايستاده و نماز گزارده اند
ايشان نيز همچنان وتقرير فرمود آنحضرت قيام را براي
ايشان با آنكه خود آمده امام شد و نشسته گزارد و ديگر آنكه
ابتدا كند امام نشسته بسبب مرضي كه مرجو البرء است پس
نماز گزارند پس وي نشسته چنانكه در مرض سابق آنحضرت
ابتدا كرد نماز نشسته و چون مقتديان ايستاده گزاردند
انكار كرد بر ايشان و پوشيده نيست بودن اين فرق
تكلف كه مساعد است از روايت جابر و روايت ديگر
از انس كه اسماعيلي موافق جابر آورده سقوط گشت
كه يكبار ديگر نماز گزارد آنحضرت در روز ... نشسته بسبب
سقوط از اسب و چند كس از صحابه كه ايستاده بودند مقرر
داشت ايشان را بر قيام **باب** متى يسجد
من خلف الامام كي سجده كند كسي كه پس
امام است وقال انس عن النبي وگفته است انس روايت
از پيغمبر صلى الله عليه واله وسلم فاذا سجد
فاسجدوا پس چون سجده كند امام پس سجده كنيد و
سبقت و تاخير مكنيد از آن **حدثنا** مسدد قال
حدثنا يحيى بن سعيد قطان عن سفيان
ثوري قال حدثنا ابو اسحاق عمرو بن عبد الله
سبيعي قال حدثني عبد الله بن يزيد خطمي بفتح
خاء معجمه قال حدثني البراء وهو غير كذوب
ظاهر آنست كه اين جمله اخير كلام عبد الله بن يزيد است كه
گفته است براي تقويت حديث و نفس سامع و نفي صيغه
مبالغه اشعار است بآنكه تصرف در نقل از پيغمبر جز مبالغه
در كذب نيايد و گرنه ساحت عزت صحابه اجل است از آنكه
تزكيه كنند او را كسي يعني حديث كرد براء بن عازب و حال
آنكه وي دروغگو نيست كه دروغ بندد بر آنحضرت
قال گفت براء كان رسول الله بود پيغمبر خدا صلى
الله عليه واله وسلم اذا قال سمع الله لمن
حمده چون ميگفت آنحضرت اين كلمه را لم يحن
بفتح يا و سكون مهمله و ضم نون و كسر آن احد منا
ظهره خم نميكرد هيچ يكي از ما پشت خود را حتى يقع
النبي تا آنكه مي افتاد پيغمبر صلى الله عليه واله
وسلم ساجدا بسجده ثم نقع سجودا بعده
پس مي افتاديم سجده كنان بعد وي و آنحضرت بسجده
حدثنا ابو نعيم قال حدثنا سفيان
نحوه عن ابي اسحاق نحوه **باب**

گفت محمد بن عبد الرحمان ذکر کردم مر عروه را چیزی که گفته شد در حق قدوم آمدند مکه قال فاخبرتنی عایشة گفت عروه پس خبر داد مرا عائشه رضی الله عنها ان اول شیء بدأ به حین قدم النبی صلی الله علیه وسلم انه توضأ ثم طاف بتحقیق نخستین چیزی از اعمال حج که ابتدا کرده بآن هنگامی که قدوم آورده آن حضرت آنست که وضو کرد و طواف کرد ثم لم تکن عمرة پس نبود عمره گویا سائل سوال کرده بود که آن حضرت فسخ احرام حج کرده بود یا نه جواب داده که آن حضرت عمره نکرده است بر احرام حج خود مانده بود چنانکه در احادیث تفصیل معلوم شده ثم حج ابو بکر و عمر مثله پس حج کرد ابو بکر و عمر رضی الله عنهما مانند حج آن حضرت ثم حججت مع ابی الزبیر فاول شیء بدأ به الطواف ثم رأیت المهاجرین والانصار یفعلونه پس دیدم مهاجران و انصار را که میکردند بتحقیق و قد اخبرتنی امی انها اهلت هی واختها و الزبیر و فلان و فلان بعمرة بتحقیق خبر داد مرا مادر من که اسما بنت ابی بکر است که احرام بستند وی و خواهر وی که عائشه صدیقه است و زبیر و فلان و فلان بعمرة احرام بست زبیر و فلان و فلان کنایت از مردم دیگر است برای عمره فلما مسحوا الرکن حلوا و هرگاه مساس کردند حجر اسود را یعنی بعد از طواف و سعی حلق ذکر کرد و این بر آن انکه معلوم و مقرر بود بر آمدند از احرام گفته اند این واقعه غیر حجة الوداع است بعلت آنکه آن حضرت از آن که با عائشه در حجة الوداع طواف نکرده بود و بعضی گفته اند که این کلام بر مجموع بطریق تغلیب است پس عائشه خارج باشد از تنها طواف چنانکه وی و اسما مستثنی اند از حلق

حدثنا ابراهیم بن المنذر قال حدثنا ابو ضمرة انس بن عیاض قال حدثنا موسی بن عقبة عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا طاف فی الحج والعمرة اول ما یقدم بود آن حضرت وقتی که طواف میکرد در حج یا عمره در اول حالی که قدوم آورده سعی ثلثة اطواف و مشی اربعة بتحقیق سیر میکرد در سه شوط و راه میرفت در چهار شوط ثم سجد سجدتین ثم یطوف بین الصفا والمروة پس میگزارد دو رکعت سنت طواف پس از آن سعی میکرد میان صفا و مروه

حدثنا ابراهیم بن المنذر قال حدثنا انس بن عیاض عن عبید الله عن نافع عن عبد الله بن عمر ان النبی صلی الله علیه وسلم کان اذا طاف بالبیت الطواف الاول یخب ثلثة اطواف و یمشی اربعة بتحقیق... وانه کان یسعی بطن المسیل اذا طاف بین الصفا والمروة و بتحقیق آن حضرت میدوید در وادی که میان صفا و مروه است وقتی که طواف میکرد میان صفا و مروه

باب طواف النساء مع الرجال در بیان حکم طواف کردن زنان با مردان قال لی عمرو بن علی حدثنا ابو عاصم قال ابن جریج اخبرنی عطاء اذ منع ابن هشام النساء الطواف مع الرجال گفت ابن جریج خبر داد مرا عطا در وقتی که منع کرد ابن هشام زنان را از طواف کردن با مردان یعنی ابراهیم بن هشام ... که خود هشام بن عبد الملک قال کیف یمنعهن وقد طاف نساء النبی صلی الله علیه وسلم مع الرجال گفت عطا چگونه منع میکنی زنان را و بتحقیق طواف کردند زنان پیغمبر با مردان قلت ابعد الحجاب او قبل گفت ابن جریج گفتم عطا را بعد از نزول آیت حجاب یا پیش از آن قال ای لعمری لقد ادرکته بعد الحجاب گفت عطا آری سوگند بقای من بتحقیق دریافتم این را بعد از حجاب ای بکسر همزه و سکون یا حرف جوابست بمعنی نعم ... و این کلام قسم ... العمری بفتح لام و عین است ... قلت کیف یخالطن الرجال گفتم چگونه مخالطت میکردند زنان با مردان قال لم یکن یخالطن گفت نبود که مخالطت کنند کانت عائشة تطوف حجرة من الرجال لا تخالطهم بود عائشه که طواف میکرد جدا از مردان ...

بذکور شده بود بودن فاعل مستحق این وعید و عقاب است این فعل بر آن که مدلول حدیث است مستوجب عقوبت است نظر بتسبب فعل وعید اگرچه وعد بکرمت این امت مانع و حاجز باشد نیز اثر چه ... دین نمیبود تواند که مراد تحویل در آخرت باشد و تعجیل که در دنیا بعضی را منحرف گردد تغلیظا فی العقوبة ... شنیدم ... اصل نقل است که در زمان پیشین از کبار محدثین مردی بود که برقع بر رو پوشیده تحدیث میکرد و روی خود را بکسی نمی نمود چون از وی پرسیدند که باعث برین برقع چیست گفت ... از ثقات ... و در دل ... تصدیق آن داشتم و تنبیه برای امتحان صدق این حدیث سر را پیش از امام بر داشتم سر من چون کله خر شده است و این عیب را پوشیده میدارم و این حدیث دلیل است بر تحریم این عمل و اثم فاعل ولیکن مذهب جمهور جواز نماز است و اینکه عود کند برکوع یا سجود کرده آن ایام است تا آنکه سر بر دارد امام و بعضی قایل ببطلان اند و این روایت است از امام احمد

باب امامة العبد والمولی جواز امامت غلام و آزاد کرده شده وکانت عائشة یؤمها عبدها ذکوان و بود عائشه که امامت میکرد او را غلام او که ذکوان نام داشت و مدبر کرده بود او را عائشه من المصحف بحالیکه قرأت میکرد در نماز از مصحف بنظر در آن و جواز قرأت از مصحف مرویست از حسن و ابن سیرین و حکم و عطا و منع کرده آن را النخعی و ابن مسیب و شعبی و ابو عبد الرحمان سلمی و حسن در روایتی و جمیع دیگر از تابعین ...

كتاب الحج

اول يعني پرده است وثاني معني ناحيه و گوشه فقالت امرأة نسلم يا امير المؤمنين قالت انطلق عنك وليس گفت نفي بر و
گريوسه دهم حجر اسود را اي ما و مسلمانان گفت عائشه برو براي خود و بوسه بده و با آور و عائشه كه استلام كنند و ان يخرجن منتكرات
بالليل فيطفن مع الرجال و بودند زنان كه بيرون مي آمدند در حالي كه پوشيده شده اند بشب پس طواف ميكردند با مردان و لكنهن اذا
دخلن البيت تمشين يدخلن و اخرج الرجال وليكن زنان وقتي كه اراده درآمدن خانه خدا ميكردند مي ايستادند هنگامي كه مي آمدند
و برون كرده مي شدند از خانه مردان ولكنه اتى عائشة انا و عبيد بن عمير وهي مجاورة في جوف ثبير و بوديم من كه مي آمد خبر داد
من و عبيد بن عمير و حال آنكه عائشه مقيم بود مي درميان كوه ثبير قلت وما حجابها قال هي في قبة تركية لها غشاء گفت ابن جريج
گفتم عطا را چه چيز بود در آنوقت پرده عائشه گفت عائشه در آنوقت در خيمه مختصري بود كه مر آن خيمه را پرده بود وما بيننا وبينها غير ذلك
و بود ميان ما و ميان عائشه جز آن پرده و رايت عليها درعا موردا و ديدم بر عائشه پيراهني برنگ گل يعني سرخ اگر گوئي چگونه
ديد او را با آنكه ممنوع بود ديدن گوئيم او را نديده بود بلكه اتفاقا في قصد پيراهن او را ديد اين بطال گويد ثابت شده است در بعضي
روايات كه عطا در آنوقت خورد سال بود حدثنا اسمعيل قال حدثني مالك عن محمد بن عبد الرحمن بن نوفل عن عروة بن
الزبير عن زينب بنت ابي سلمة عن ام سلمة زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت شكوت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم
اني اشتكي گفت ام سلمه شكايت كردم بسوي آن حضرت كه من بيمارم فقال طوفي من وراء الناس وانت راكبة پس فرمود
طواف كن از پس مردان كه سنت در حق ايشان است و حال آنكه تو سواري فطفت ورسول الله صلى الله عليه وسلم حينئذ يصلي
الى جنب البيت پس طواف كردم چنانكه فرمود و حال آنكه پيغمبر خدا نماز فجر ميكرد در نيوقت پهلوي كعبه وهو يقرأ بالطور
وكتاب مسطور و حال آنكه آن حضرت ميخواند سوره طور را باب الكلام في الطواف در بيان روائي سخن كردن
در طواف حدثنا ابراهيم بن موسى قال حدثنا هشام ان ابن جريجا خبرهم قال اخبرني سليمان الاحول ان طاوسا
اخبره عن ابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم مر وهو يطوف بالكعبة بانسان رابط يده الى انسان بسير او بخيط
او بشيء غير ذلك گذشت آن حضرت و حال آنكه طواف ميكرد بكعبه با مردي كه بسته بود دست خود را بمردي ديگر با ريسمان
يا بچيزي ديگر مانند منديل يشك راوي است قطعه النبي صلى الله عليه وسلم بيده پس ببريد آنرا پيغمبر خدا بدست مبارك خود و قال بيده
و فرمود بگسيل او را بدست خود يعني اين مرد كور بوده است شأن مناسبت حديث با ترجمه همين خبر است كه فرمود قده بيده و ظاهر آنست كه
بزبان فرمود نه باشارت دست گفته اند افضل آنست كه در طواف تكلم نكند مگر بذكر خدا يا بامر معروف باب اذا رأى سيرا
وقتي كه بيند شخصي دو ال چرم را كه بسته است بوي ديگري و او را ميكشد او را آيا شايد كه في الطواف قطعه يا به بيند چيز برا كه
نا خوش دارد او را از قول و فعل منكر در طواف دور كنند او را بدست و بامر معروف حدثنا ابو عاصم عن ابن جريج عن
سليمان الاحول عن طاوس عن ابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم رأى رجلا يسوق بالكعبة بزمام فقطعه ديد آن حضرت مردي را كه طواف
ميكند بكعبه بمهاري كه بسته اند بدست او و ميكشد او را و ديگري يا غير مهار پس ببريد آنرا از جهت كراهت تشبه آدمي بزاد بهايم
اين حديث مختصر همان حديث سابق است ليكن اخرج كرده است از طريقي ديگر و مؤيد همان جزء اول از ترجمه است باب
لا يطوف بالبيت عريان ولا يحج مشرك در بيان آنكه طواف نكند بكعبه برهنه چنانكه در ايام جاهليت ميكردند و حج نكند كافري حدثنا
يحيى بن بكير قال حدثنا الليث قال حدثني حميد بن عبد الرحمن ان ابا هريرة اخبره ان ابا بكر الصديق بعثه في الحجة التي
امره عليها رسول الله صلى الله عليه وسلم تحقيق ابو هريره خبر داد حميد بن عبد الرحمن را كه تحقيق ابو بكر صديق بر انگيخت ابي هريره را

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا
يحيى قطان قال حدثنا شعبة قال حدثنا
ابو التياح بفتح فوقيه و تشديد تحتيه در آخر حاء عن
انس عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم
قال اسمعوا واطيعوا فرمود گوش كنيد و اطاعت امراميرا
را و فرمان برداري نمائيد و غير معصيت و ان استعمل
عليكم حبشي اگرچه عامل گردانيده شود بر شما غلام حبشي
كان راسه زبيبة گويا سر او دانه مويز است تشبيه
در خوردي است كه سر حبشيان مثل است در آن مراد وضع
محقر شكل خفيف العقل است كه استخفاف كنند و دم از اتباع
آن عادت جنان بود كه امير اعظم متولي امامت ميشد نفس
خود يا عالمي كه نايب او است و از جمله اطاعت اقتدا بآنست
پس مناسبت ترجمه ظاهر باشد كذا قالوا باب اذا
لم يتم الامام وأتم من خلفه حكم صورتي كه پيرو چه
تمام نگزارد امام را نماز او و تمام گزارد كسي كه پس او است از مقتديان
ظاهر اراده قصور امام در غير اركان و فروض است مطلقا
يا در اركان و شرايط نيز بشرط عدم اطلاع ما موم كه در دين هر دو
صورت باتفاق ضرر ندارد و مقتديان را آنچه حاصل كرده
امام حدثنا الفضل بن سهل البغدادي معروف بأعرج سنه
دويست و نيجاه و هفت در گذشت از مولف يك سال قال
حدثنا الحسين بن موسى الاسيب بفتح همزه و
سكون مهمله و فتح تحتيه و بوحده الخراساني الاصل ثم البغدادي
سنده و ليست و نه قال حدثنا عبد الرحمن بن
عبد الله بن دينار مولى ابن عمر عن سليمان بن
اسلم مولى امير المؤمنين عمر عن عطاء بن يسار مولى
ام المؤمنين ميمونة عن ابي هريرة ان رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا صلوا فلكم فرمود نماز خواهند گزارد آن ايمه كه مي آيند بعد از ين براي شما
فان اصابوا فلكم و ان اخطأوا فلكم پس اگر رسيدند نسبت نماز و بصواب
گزارند چنانكه مشروعست پس نفع است مر شما را و ثواب
در رواية احمد آمده فان صلوا الصلوة تو فنا و اتموا الركوع
والسجود فهي لكم و ان لم اگر بگذارند نماز وقت و ركوع و سجود
را بر وجه تمام پس اين نماز براي نفع شما و نفع ايشان است
و ان اخطأوا و اگر نرسيدند بسنت نماز و خطبه سر زد
از ايشان كه نگزارند نماز را بر وجه مشروع فلكم پس هم براي
شما است نفع و ثواب كه تمام گزارده ايد و عليهم و
حجت و ضرر راست بر ايشان كه قصور كردند و اين در صورتيست
كه تصرفي نكنند در كار و تغيري ندهند بآنكه مرتكب فساد نماز
شوند يا آنكه مقتدي عالم نباشند بفساد نماز امام و كرنه نماز
غاصد فاسد ديده و دانسته درست نبود و صحيح نگردد و لنسائي
و غيره روي از حديث ابن مسعود مرفوعا آورده كه شنا در مي يابد
قومي را كه خواهند گزارد نماز را و غير وقت پس چون درنيابند
ايشان را نماز گزارند در خانهاي خود در وقت آن پس بگزارند
با ايشان و بگردانند اين نماز را بسبحه يعني نماز نافله را تسبيح
و تطوع براي رفع تهمت و فساد مي گفت و بودند بعضي صحابه
و جمعي از تابعين كه همچنان مي كردند با ايمه وقت خود باب

وكسيكه بگزارد خلف جمعي را نفي وقدري اعادت كند ونزد حنفيه مكروه است اقتدا بصاحب هوا وبدعت ما نيست خلفا بين فرق ثلثه وشيد وخطابيه واقائل بخلق قرآن صحيح است اين همام گفته مجهول است كسيكه اهل قبله باشد وغلو نكند حلال باشد كفر وي جائز است نماز خلف وي مكروهست ولذا صاحب مجتبى آورده كه قول ابى يوسف جائز نيست بنا بر خلف متكلم جائز است كه مراد ازان اينجا تقرير كرده است آن را ابو حنيفه وقتيكه ديد سر خود حماد را كه مناظره مي كند در علم كلام ومنع كرد او را پس گفت حماد ديدم ترا كه مناظره ميكني در كلام ومنع ميكنى مرا گفت كه مناظره ميكنم بجاى كه گويا بر سرهاى من طير است بخوف آنكه بفرش يا بديگر طرف مائل شما مناظره ميكنند واراده داريد زلت صاحب را وكسيكه اراده كند زلت صاحب را پس اراده كرد تكفير آن را پس وى كافر شد پيش از صاحب خود وانيست خوف كه معنى عدم است وچيزى متكلف جايز نيست اقتدا بوى بعد ازان گفته حكم بكفر كسيكه نكفر كرديم از اهل هوا با آنكه ثابت نشده است از ابى حنيفه وشافعى عدم تكفير اهل قبله محل آنكه مقول آنها كفر است وقايل بدان قايل است بكفر اگر چه تكفير كرده نمى شود وبنا گفتن وى آن را بعد بذل وسع واجتهاد در طلب حق ليكن جزم علماء بطلان نماز عقب وى صحيح نيست اين همه جمع را اگر آنكه مراد عدم حل فعل باشد كه منافى صحت نيست ودگر نه مستقل است بخلاف اطلاق كفر اسم جنس بر حق تعالى يا نفى تشبيه كه تكفير كرده شود براى اضافتى وى اين اطلاق را كه موهم نقص است با وجود علم وى بدان ودرين تساهل وتخفيف است اتقى وافاست فاسق نيز كرده است نزد ما يحيى بمقام وى باهر در ر نزد مالكيه باجلست وقال الحسن صلى وعليه اعادة وگفت حسن بصرى نماز گزارد خلف متبدع وبزرگ است حساب بدعت وى قال ابو عبد الله افت برلعن قال لنا محمد بن يوسف تغيير اسلوب متداول هم نكرد حدثنا بجزء آنست كه انجديث ازين شيخ در مذاكره شنيده نه بطريق تحديث وبعضى بحث انقطاع معنوى گفته وتصحيح ابن حجر گويد انچه ظاهر شد مرا استقراء خلاف آنست كه آن متصل است ليكن كثير نميكند موافق با ابن حنيفه مگر وقتيكه متن موقوف باشد يا در اسناد واو است نه شرط او وانچه از قبيل اول است حدثنا ابو النعمان قال حدثنا الزهرى عن حميد بن عبد الرحمان ابن عوف عن عبيد الله بن عدى بن الخيار عن على ابن ابى طالب رضى الله عنه تحسير مجهول وتحقيق متجنبه وذاكره نوفلى مزنى بالمى ازاقارب وى عثمان زمان خلافت او ودر ايام پيش حكومت سنه عبيد بن عبد الله انه دخل على عثمان بن عفان وهو محصور فحقق ابن عدى در آمد بر عثمان رضى الله عنه در خلافت وى وحال آنكه

وحرمى كه اسير كرده بود ابو بكر را بر آن چه غم خداى حج كند بسر وم قبل حجة الوداع يوم النحر فى رهط بيش از حجة الوداع روز نحر در جمعى ورهط تا آنكه بيند واطلاق آن بر مرد وانست شد تا آن فى رهط متعلق بجمعى است يعنى فرستاد ابو هريرة را يجمعنى يؤذن فى الناس لا يحج بعد العام مشرك ولا يطوف بالبيت عريان كند بكند وبر وم كه حج كند بعد ازين سال مشرك طواف نكند گرد كعبه برهنه واين ندا بعد از نزول اين آيت كريمه بود كه انما المشركون نجس خلاف تقريب المسجد الحرام الآية ومراد تمام زمين حرم است باب اذا وقف فى الطواف وقتى كه وقف كند در اثناى طواف آيا منقطع ميشود طواف او يا نه مذهب شافعى آنست كه پى هم كردن طواف ها سنت است واگر بعذر بسيار توقف كند مكروه است ومذهب حنابله وجوب موالات است كسى كه ترك كند از عذرا سهوا صحيح نيست طواف او وقال عطاء فيمن يطوف فمقام الصلوة وگفت عطا در حق كسى كه طواف ميكند پس اقامت كرده شد نماز فرض در اثناى طواف او قطع ميكند طواف را گفته اند مختار آنست كه قطع كند بر ترسد پا نجه او بدين فمع عن مكانه اذا سلم يا دور كرده شود از جاى او وقتيكه سلام دهد نماز را يرجع الى حيث قطع عليه فيبنى رجوع كند بسوى مكانى كه قطع كرده شد بر آن پس از سر گيرد طواف ها را بلكه بنا كند بر طواف انهاى سابق انچه باقى مانده اند وبدان گفت عمر ابن عمر وعبد الرحمان بن ابى بكر ودگر كرده ميشود مانند آن باز ابن عمر وعبد الرحمن بن ابى بكر رضى الله عنهم باب صلى النبى صلى الله عليه وسلم بالبيت اسبوعا يعنى گذارد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى از جهت هفت بار طواف در كعبت واين در كعبت طواف واجب است نزد حنفيه ومالكيه از جهت مواظبت آن حضرت وصحابه چنانكه از مرويات مطلع بر آن مى شود والمرى كه واقع شده است يصل الطائف لكل اسبوع كه تعين كند ديگران بروايت كرده اند ونزد شافعيه سنت است ودليل ايشان همان حديث اعرابى كه در باره او فرمود حالا ان تطوع ودليل بران آورده اند ومعلوم شده كه اين حديث متروك الظاهر است ثابت من الواجبات است چنانكه نماز جنازه وعيد ووتر ونماز سنه ور وعمره نزد شافعيه والله اعلم اسبوع بمعنى مرة وضموم بعين همزه در اول لغتى است بفتح سين يا جمع سبع است بضم جهار وسكون بمعنى مرة وبرود ومنقول است از حواشى صحاح كه بفتح سين جمله است كه ضرب وعدد وبهر تقدير مراد هفت بار است وقال نافع كان ابن عمر يصلى لكل سبوع ركعتين وگفت نافع بود ابن عمر كه ميگذارد بر سر هر هفت طواف را دو ركعت در بعضى روايات انجا اسبوع است بضم همزه در اول قايل بين دو ركعت واجبست نزد حنفيه ومالكيه وسنت است نزد شافعيه وحنابله وقال اسمعيل بن امية قلت للزهرى ان عطاء يقول بجزئه المكتوبة من ركعتى الطواف گفت اسمعيل بن اميه موى بگفتم زهرى را كه عطا مى گويد بسنده گى دارد طائف را نماز فرض كه بعد از طواف كند از دو ركعت طواف فقال السنة افضل لقد طاف النبى صلى الله عليه وسلم سبوعا فطاف فصلى ركعتين پس گفت زهرى سنت وطريق آن حضرت بهتر است طواف نكرده است آن حضرت هفت بار هرگز مگر آنكه گذارده است دو ركعت ظاهر اين كلام بمقتضاى سبوق كه مدد قبول عطا واقع شده آنست كه مراد غير فريضه باشد پس قول شافعيه كه گويند ركعتين اعم است از فرض ونفل چيزى نيست

حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا سفيان عن عمرو سالنا ابن عمر انفيض الرجل على امرأته فى عمرته قبل ان يطوف بين الصفا والمروة مرويست از عمرو كه پرسيديم ابن عمر را ايا واقع كند مرد بر زن خود يعنى جماع كند در عمره پيش از طواف ميان صفا ومروة قال قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم فطاف بالبيت سبعا وصلى خلف المقام ركعتين گفت ابن عمر قدوم آورد آن حضرت پس طواف كرد هفت بار پس نماز گذارد عقب مقام ابراهيم دو ركعت وطاف بين الصفا والمروة وطواف كرد ميان صفا ومروة فى امة متوجه شود بامرى ديگر وقال لقد كان لكم فى رسول الله اسوة حسنة وگفت ابن عمر تحقيق هست شما را در پيغمبر خدا

اقتدا و چو صلحت نیک و مقتضای او آنست که متابعت کنید او را و قال سألت جابر بن عبد الله و گفت عمر بن دینار پرسید معاویه عبد الله فقال لا یقربها مرأة حتی یطوف بین الصفا والمروة و گفت پس گفت نزدیک نشود زن خود را تا آنگه طواف کند میان صفا و مروه **باب** من لم یقرب الکعبة ولم یطف بها و بیان حکم کسی که نزدیک نشد کعبه را و طواف نکرد طواف تطوع حتی یخرج الی عرفة و یرجع بعد الطواف الاول تا آنگه برآید بسوی عرفه و رجوع کرد بعد از طواف اول که طواف قدوم است و این طواف قدوم مستحب است بر سر که قدوم آورد از واجبات حج نیست **حدثنا** محمد بن ابی بکر بن علی المقدمی البصری قال حدثنا فضیل بن سلیمان قال حدثنا موسی بن عقبة قال اخبرنی کریب عن عبد الله بن عباس قال قدم النبی صلی الله علیه وسلم مکة فطاف وسعی بین الصفا والمروة گفت ابن عباس قدوم آورد پیغمبر خدا مکه پس طواف قدوم کرد و سعی کرد میان صفا و مروه ولم یقرب الکعبة بعد طوافه بها حتی رجع من عرفة و نزدیک نشد کعبه را پس از طواف قدوم تا آنگه باز گشت از عرفه **باب** من صلی رکعتی الطواف خارجا من المسجد کسی که گذارد دو رکعت طواف بیرون از مسجد **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن محمد بن عبد الرحمن عن عروة عن زینب عن ام سلمة قالت شکوت الی رسول الله صلی الله علیه وسلم روا است اگرچه خلف مقام ابراهیم افضل است وصلی عمر خارجا من الحرم و گذارد عمر بن خطاب بیرون حرم روزی وی رضی الله عنه بعد از نماز صبح طواف کرده بود چون نمازی پیش از طلوع آفتاب دو انمیدانست از مسجد برآمده بذی طوی نماز گذارده است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن محمد بن عبد الرحمن عن عروة عن زینب عن ام سلمة قالت شکوت الی رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت ام سلمه ضعف و بیماری خود گفتم به پیغمبر خدا از حمت کناد خدا بروی وحدثنی محمد بن حرب قال حدثنا ابو مروان یحیی بن ابی زکریا الغسانی عن هشام عن عروة عن زینب عن ام سلمة زوج النبی صلی الله علیه وسلم ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال وهو بمکة واراد الخروج فرمود و حال آنکه او بمکه بود و اراده برآمدن کرده از مکه ولم تکن ام سلمة طافت بالبیت واراد الخروج و نبود ام سلمه که طواف کرده باشد به بیت الله از حجت ضعفی که داشت و خواست که برآید فقال لها رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اقیمت الصلوة للصبح فطوفی علی بعیرک والناس یصلون پس فرمود او را پیغمبر خدا وقتی که اقامت کنند نماز صبح را پس طواف کن بر شتر خود و حال آنکه مردم نماز میکنند ففعلت ذلک پس کرد ام سلمه آنرا که فرموده بود و لم تصل حتی خرجت ام سلمه نگذارد دو رکعت طواف تا آنکه بیرون آمد از مسجد یا از مکه این قول عروه است **باب** من صلی رکعتی الطواف خلف المقام کسی که گذارد دو رکعت طواف را عقب مقام ابراهیم **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا عمرو بن دینار قال سمعت ابن عمر یقول قدم النبی صلی الله علیه وسلم فطاف بالبیت سبعا وصلی خلف المقام رکعتین میگفت ابن عمر قدوم آورد پیغمبر خدا و گفت عمر پس طواف کرد به بیت الله هفت بار و گذارد پس مقام ابراهیم دو رکعت ثم خرج الی الصفا والمروة پس برآمد بسوی صفا و مروه وقد قال الله عز وجل لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة برای اقتدا بفعل آن حضرت که در پس مقام دو رکعت کنند این آیت را خواند اسوه یعنی اقتدا است و ترجمه آیت مکرر معلوم شده است **باب** الطواف بعد الصبح والعصر در بیان حکم دو رکعت طواف بعد از نماز صبح و عصر کنند و کان ابن عمر یصلیهما بمکة طواف عام طلوع شمس و بود ابن عمر که میگذارد دو رکعت طواف تا وقتی که آفتاب طلوع نکردی و مذهب ابن عمر برخلاف مذهب عمر و غیر او بود که نماز مکروه نیست مگر در حال طلوع و غروب وطاف عمر بعد صلوة الصبح فرکب حتی یصلی الرکعتین بذی طوی طواف کرد عمر بن خطاب رضی الله عنه پس از نماز صبح پس سوار شد تا آنگه گذارد دو رکعت طواف بذی طوی که بر مسافتی که دور است از مسجد حرم **حدثنا** الحسن بن عمر البصری قال حدثنا یزید بن زریع عن حبیب عن عطاء عن عروة عن عائشة ان ناسا طافوا بالبیت بعد صلوة الصبح تعنی والی المدینة مرویست از عائشه که تحقیق جمعی از مردم طواف کردند بخانه کعبه پس از نماز صبح بیشتر شستند پیش مروی که تکبیر میکرد و بلند میداد حتی اذا طلعت الشمس قاموا یصلون تا وقتی

الجزء الثالث شیخ الاسلام — كتاب الاذان

ضمان نماز نیکوترین اعمال مردم است فاذا احسن الناس فاحسن معها پس چون نیکی کند مردم و عمل نیک بجا آرند پس موافقت کن در نیکی با ایشان اختیار راست کردن نماز را اهل فقه فاذا اساءوا فاجتنب اساءتهم و چون بدی کنند پس بسیو شوید ایشان را و موافقت مکن در ان با ایشان و قال الزبیدی ابو الولید محمد بن ولید حمصی ثقه یکصد و چهل و شش است بقلیل زیاده است قال الزهری لا بأس ان یصلی خلف الخنث زهری گوید نیست مضایقه پس نماز گزارده شود عقب مخنث بکسر نون مشدد و فتح آن کسی که افعال است و فتح اشهر بمعنی آنکه تشبه بزنان دارد و میزند و دو نسخه است یکی آنکه ایحال خلقی باشد که صنع نیست او را و دیگر آنکه تکلف کند بی آنکه خلقی بود و همین است مذموم ذکره الکرمانی و قاله العینی و قسطلانی گفته و تبعه القسطلانی لکن بالکسر آنگاه در دی شکستن و دو تا نمودن اعضاء نشیمن زنان بود و بالفتح آنکه جماع کرده می شود در دبر او و مراد و سیکه تشبه بزنان دارد و قصد او در فتنه این بدعت پیدا افتاده و امامت کردن اهل فضل کراهت است او را مکروه باشد تحلا من ضرورة لا بد منها مگر بصورت که ناگزیر بود از ان چنانکه خود صاحب شوکت بود یا کشته وی که بجهالت او در بلا و فتنه افتد پس مطلع نماند جماعت را باین سبب **حدثنا** محمد بن ابان البلخی قال حدثنا غندر عن شعبة عن ابی التیاح انه سمع انس بن مالک قال قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم اسمعوا واطیعوا ولو لحبشی کان راسه زبیبة فرمود او را پیغمبر خدا که بشنو و طاعت کن مر امیر و اطاعت کن او را اگرچه این سمع و اطاعت مر حبشی محقر شکل را باشد که گویا سر او دانه انگور خشک است و غالبا چنین کس از جهل و بدعت و فتنه خالی نبود لا اقل فتنه احجاب با مارت و امامت متابع باشد مر او را اطاعت و اتباع و اقتدا و بنابر گرایند **باب** یقوم عن یمین الامام بحذائه سواء اذا کانا اثنین بایستد مقتدی بجانب دست راست امام پهلوی وی برابر نه پیش افتد پس و فقیکه باشد مقتدی حاضر دو کس و بس و همین است ظاهر روایة نزد او و مرویست از امام محمد که سنت او را انست که انگشتان پای مقتدی برابر پاشنه امام باشد و قسطلانی از الجمع استحباب تخلف بقدر قلیل و کراهیت مساواة ذکر کرده **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن الحکم ابن نافع قال سمعت سعید بن جبیر عن ابن عباس قال بت فی بیت خالتی

که طلوع کرد آفتاب ایستادند بجائی که نماز میکنند فقالت عائشة قعدوا حتى اذا كانت الساعة التي تكره فيها الصلوة
قاموا يصلون پس گفت عائشه در حق آن جماعه کنشستند تا وقتی کشد ساعتی که مکروه است دران نماز گذاردن ایستادند که
نماز میکنند ظاهر ازین کلام عائشه آنست که تعجیل تخفیف این مردم کرده که وقت جواز را گذرانده در وقت مکروه نماز کردند و
مذهب او رضی الله عنها بمذهب ابن عمر موافق بود قسطلانی میگوید ازین کلام مفهوم می شود که حمل کرده نهی را بر عموم و مخصوص
نداشت بوقت طلوع و غروب بنفسه **حدثنا** ابراهيم بن المنذر قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع ان عبد الله
قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم ينهى عن الصلوة عند طلوع الشمس وعند غروبها عبد الله بن عمر گفت شنیدم پیغمبر خدا را رحمت کناد
خدا بروی که منع میکرد از نماز گذاردن نزد برآمدن آفتاب و نزد فرو رفتن زیرین **حدثنا** الحسن بن محمد هو الزعفرانی قال حدثنا عبيدة بن
حميد قال حدثنا عبد العزيز بن رفيع قال رايت عبد الله بن الزبير يطوف بعد الفجر ويصلي ركعتين گفت عبد العزیز بن رفیع دیدم عبد الله بن زبیر را
که طواف میکرد بعد از نماز فجر و میگذارد دو رکعت طواف یعنی پیش از طلوع قال عبد العزيز ورايت عبد الله بن الزبير يصلي ركعتين بعد
العصر گفت عبد العزیز بن رفیع و دیدم ابن زبیر را که میگذارد دو رکعت بعد از نماز عصر پیش از غروب آفتاب همین دو رکعت طواف
یا مطلقا دو رکعت نفل و باین ناظر است قول او و یخبر ان عائشة حدثته ان النبي صلى الله عليه وسلم لم يدخل بيتها الا صلاهما
و خبر می داد ابن زبیر که عائشه گفته است پیغمبر خدا نیامد بخانه خود پس از نماز عصر مگر آنکه گذارد دو رکعت نفل را **باب** المريض
يطوف راكبا بیمار طواف میکند بجائی که سوار است **حدثنا** اسحق الواسطي قال حدثنا خالد الطحان عن خالد الحذاء عن عكرمة عن
ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم طاف بالبيت وهو على بعير تحقیق پیغمبر خدا طواف کرد بخانه کعبه و حال آنکه آن
حضرت سوار بود بر شتر كلما اتى على الركن اشار اليه بشيء في يده وكبر هرگاه آمد به حجر اسود اشارت کرد بسوی آن بچیزی که در دست
مبارک او بود از عصا و تکبیر گفت سواری حمل کرده که سبب طواف آن حضرت صلی الله علیه وسلم سواره بیماری بود و تایید میکند
این معنی را روایت ابی داود از حدیث ابن عباس که گفت قدم النبي صلى الله عليه وسلم وهو يشتكي فطاف على راحلته و جمهور
محدثین برآنند که آن حضرت یکبار در حجة الوداع سواره طواف و سعی میان صفا و مروه کرد تا همه مردم دور و نزدیک ببینند طریق ادای
مناسک را و علما اختلاف کرده اند در جواز سواره طواف و سعی کردن نزد شافعیه بعذر جایز است بلا کراهت و نزد حنفیه بغیر عذر جایز نیست
اگر کند تا در مکه است اعاده باید کرد و اگر بشهر خود آید دم باید داد بر همین است مذهب حنابله گویند در آوردن بهیمه در مسجد که ایمنی از تلویث نداشته باشد
سزاوار نیست **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال اخبرنا مالك عن محمد بن عبد الرحمن بن نوفل عن عروة عن زينب بنت ام سلمة عن ام سلمة
قالت شكوت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم اني اشتكي گفت ام سلمه اظهار بیماری کردم نزد پیغمبر خدا و گفتم که من بیمارم فقال طوفي
من وراء الناس وانت راكبة پس فرمود طواف کن از پس مردم بجائی که تو سواره فطفت ورسول الله صلى الله عليه وسلم يصلي الى جنب
البيت وهو يقرأ بالطور وكتاب مسطور پس طواف کردم و حال آنکه پیغمبر خدا نماز میکرد به پهلوی بیت الله و آن حضرت
میخواندند سوره طور **باب** سقاية الحاج بیان سقایه حاجیان سقایه بکسر مهمله مصدر است از سقی یسقی بمعنی آب دادن و نام
موضعی شده است که آنجا آب میدهند بدانکه معتاد بود که قریش از آنگه می کشیدند آب و منبذ میکردند و میخورانیدند حاجیان را و این منصب
بعباس یا بعبد المطلب رسیده بود و آن حضرت هم عباس مقرر داشت و تا امروز این خدمت در اولاد عباس مقرر است **حدثنا**
عبد الله بن الاسود قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا عبيد الله عن نافع عن ابن عمر قال استاذن العباس بن عبد المطلب رسول الله
صلى الله عليه وسلم گفت ابن عمر طلب اذن کرد عباس بن عبد المطلب پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بروی ان يبيت بمكة ليالي منى

الجزء الثالث شیخ الاسلام | کتاب الاذان

حتى سمعت غطيطه تا آنکه شنیدم آواز خرخر
کردن او در خواب او قال خطيطه شک راوی است
و هر دو بیک معنی است ثم خرج الى الصلوة پس
برآمد آنحضرت بسوی نماز فجر بی آنکه تجدید وضو کند و این
از خصوصیات آنحضرت است که زهو و تنام عیناي
ولا ينام قلبي **باب** اذا قام الرجل عن
يسار الامام فحوله الامام الى يمينه لم تفسد
صلوتهما چون بایستد مرد مقتدی جانب دست چپ
امام پس بگرداند او را امام هم در نماز جانب راست خود
فاسد نمی شود نماز هر دو کس و در عدم فساد نماز مقتدی
در صورت ایستادن بیسار خلاف احمد است که گوید مقرر
نداشت آنحضرت ابن عباس را بجانب چپ **حدثنا**
احمد يعني ابن صالح قال حدثنا ابن وهب عبد الله
قال حدثنا عمرو بن الحارث مصری عن
عبد ربه بن سعيد برادر یحیی ابن سعید انصاری
عن مخرمة بن سليمان عن كريب بضم كاف
هو مولى ابن عباس عن ابن عباس قال نمت
عند ميمونة والنبي صلى الله عليه واله وسلم
عندها تلك الليلة گفت ابن عباس خواب
کردم شبی نزد میمونه و حال آنکه آنحضرت نزد وی بود
در آن شب فتوضأ ثم قام يصلي پس وضو کرد
بعد از آنکه برخاست از خواب برای تهجد پس ایستاد
بجائیکه نماز میکرد فقمت عن يساره فاخذني
فجعلني عن يمينه پس ایستادم بپای وی بنماز پس
گرفت مرا یعنی از پس خود و پس کرد بسوی دست راست خود
فصلى ثلاث عشرة ركعة پس گذارد سیزده
رکعت که از آنجمله دو رکعت سنت فجر بود ثم نام حتى نفخ
پس تر خواب کرد تا آنکه دم کرد باواز چنانچه وقت خواب
وكان اذا نام نفخ و بود آنحضرت وقتی که بخواب
میرفت دم میکرد باواز ثم اتاه المؤذن فخرج
فصلى ولم يتوضأ پس تر آمد آنحضرت را مؤذن برای
خبر حضور جماعت پس برآمد و نماز گذارد و وضو تازه نکرد
قال عمرو فحدثت به بكيرا فقال حدثني
كريب بذلك گفت عمرو که مذکور در اسناد است

انیکہ غسل نکند مگر شبہای سنا کہ شب بازدہم یا شب دوازدہم ہر دو نیز روا ہم است من اجل سقایۃ واذن (از جہت آب دادن وحاجیان
پس دانستن او آنحضرت ورا از آنجا معلوم می شود کہ درین سہ شب بیعذری چہ آنکہ سقایہ است در منا باید بود وی را اگر شبست حدثنا
اسحق قال حدثنا خالد من حالک لفظا وہ عن عکرمۃ عن ابن عباس ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جاء بنی سقایۃ فاستسقی مروست از
ابن عباس کہ پیغمبر خدا آمد بسقایہ پس طلب آب کرد فقال العباس اسقیک یا رسول اللہ فانطلق العباس فاستقی فات رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بزمزم فوجدہ پس گفت
عباس پس خود را ای فضل بر و فسوی مادر خود و بیار نزد او خوشتر از نبیذی خوشتر پیش مادر خود قال یا رسول اللہ انہم یجعلون
ایدیہم فیہ فرمود آن حضرت بنوشان مردم از آب چہ گفت عباس ای رسول خدا بتحقیق این مردمان میگردند و تہا جی گردانند
آب نبید قال اسقنی فشرب منہ فرمود آن حضرت بنوشان مرا از آب چہ گفت عباس ای رسول خدا بتحقیق این مردمان میگردند و تہا جی گردانند
نشود و غیر طہارت نبود طہارت نبود شاید پس نوشید آن حضرت ازان خواتی مزم ایشان یسقون ویعملون فیہا پستر آمد
آن حضرت چاہ زمزم را اہل زمزم آب میدادند و عمل میکردند در آن یعنی آب آنچہ کشیدہ میشود آن یعنی آب آنچہ کشیدہ میشود ازان چاہ
پس فرمود آنحضرت عملوا فانکم علی عمل صالح کہ عمل کنید شما کار نیکی میکنید ثم قال لولا ان تغلبوا لنزلت حتی اضع ازار علی ہذہ
مغلوب شوید شما آنچہ ازار خود را بر کتف خود می آرم تا ہم بر سیمان بر ابر بن بیدہ عاتقہ واشار لنا عاتقہ منجو ابر دوش خود را
و اشارت کرد بلفظ بہ سوی دوش خود یعنی بر دوش خود بر ابر بن بیدہ کہ آن حضرت بدوش مبارک خود بر سیمان گرفتہ بجہۃ امد ابجوم میکرد
کہ بر سر سیمان نبوت بشناسد باب حاجاء فی زمزم وبیان چیزی کہ آمدہ در شان فضل آب زمزم و زمزم چاہی است نزدیک کعبہ معظم
و مسجد حرام و آن کسی کہ آنرا بر آورد و حفر جبرئیل است برای آب دادن اسمعیل علیہ السلام و ابراہیم علیہ السلام آنرا کندند و چاہ
بر آمد و دہانہا از شوی اقبال ظاہر شد بر آن و نشانی از وی خلیفہ منصور حیل شانہ بر عبد المطلب منت نہاد و در خواب پیدا
فرمود مکان آنرا کہ کندہ شود پس حفار کرد آنرا تا آب بر آمد منصور خلیفہ مشہور چون بگرست و در فضل آن احادیث بسیار دریافتہ از آنجا آنکار زمزم
را بمغرب آب زمزم بر ابر نہست کہ خورند و میگردد و مواصفت چون ہر شربت خود چنانکہ یافتہ ذکر کردہ ہست خبر حدیث اول این باب کہ دلالت
بر فضل آب زمزم دارد بفہم وقال عبدان اخبرنا عبد اللہ قال اخبرنا یونس عن الزہری قال انس بن مالک کان ابو ذر یحدث ان
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال فرج عنی وانا بمکۃ گفت انس بن مالک بود ابو ذر کہ حدیث میکرد تحقیق گشادہ شد بر من
و ابر بر من گشودہ شد و شدم بقف خانہ کہ من و آن بودم و آن بیت اصحابی بودہ و حال آنکہ من بمکہ بودم فنزل جبریل ففرج صدری
پس فرود آمد جبرئیل و بگشاد سینہ مرا تا غسلہ بماء زمزم پس بشست سینہ مرا بآب زمزم و بعین خبر رحط ابق ترجمہ بست
از آنکہ آبی دیگر آن شربت بود ی آن می شستند سینہ مرا بآن ثم جاء بطست من ذہب ممتلئۃ حکمۃ وایمانا
پستر آورد طشتی کہ زر خالص بود و پر بود از دوی علم و ایمان و این کلمہ طاہر ہی گشت بود و اطلاق می یابد بر تحریم آن اگر چہ
مباح شہر آن جبرئیل ہست فافرغہا فی صدری ثم اطبقہ پس بخت آنچہ در طشت بود در سینہ من پستر بہم آورد و آسرا تو خذ
بیدی فعرج بہ الی السماء الدنیا پستر گرفت دست مرا و عروج کرد با من بسوی آسمان نزدیکتر فعال جبریل لخازن السماء الدنیا
افتح پس گفت جبرئیل مر نگہبان آسمان نزدیکتر را بگشاد ر اقال من ہذا قال جبریل قال ہل معک احد قال نعم محمد گفت ہمراہ من کسیست گفت آری
گفت جبرئیل مر جبرئیل را این حدیث جنس حدیث معراج است حدثنا محمد ہو ابن سلام قال اخبرنا الفزاری عن عاصم عن
الشعبی عن ابن عباس حدثہ قال سقیت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من زمزم فشربہ وہو قائم مروست از شعبی کہ ابن عباس حدیث
کرد او را گفت ابن عباس نوشانیدم پیغمبر خدا را از آب زمزم پس نوشید آن حضرت و حال آنکہ ایستادہ بود آشامید

الجزء الثالث تشریح الاسلام — كتاب الاذان

میل مولف نیز بہمین اثر است حدثنا مسدد
قال حدثنا اسمعیل بن ابراہیم عن ایوب
ابن عطیہ الاسدی عن ابو وہب عن عبید اللہ بن
سعید بن جبیر الاسدی عن ابیہ عن ابن
عباس قال ابن عبد حالتی میمونۃ فقام
النبی پس ایستاد جہیز صلی اللہ علیہ وآلہ
و سلم یصلی من اللیل بگذارد نماز شب
شب قاہر است کہ نوبت امامت خواست بحجرہ
محل جماعت فقمت اصلی معہ پس بپاخاستم
محل نشستم در نماز بادی فقمت عن یسارہ پس
ایستادم بچپ وی فاخذ برأسی فاخذ بذنبی پس گرفت سر
مرا پیچ گوش از پس من و بگردانید مرا بجہت دست راست خود پستر آمدہ
و اقامنی عن یمینہ و استاد مرا بجانب راست خود
و تمہ کلام در حدیث در کتاب التہجد بیاید انشاء اللہ

باب اذا طول الامام وکان للرجل حاجۃ فخرج فصلی

چون دراز کند امام نماز را و بیرون رود مرد مقتدی و باحاجتی کہ شاغل و مانع بود از گزاردن تمام
باین دراز پس نماز بگزارد و نماز کند تنہا گویند
جزا محذوف است یعنی صحیح باشد نماز او چون بیرون شود و نماند
کہ بہمہ رکعات جماعت کند نماز بعد آنرو در بہمہ نماز چہ کلام
محل اعادہ حکم خروج ہست از نماز اول و ظاہر حدیث آنست
در بہمہ صورت و تواند کہ نحن فصلنا مراد باشد حدثنا
مسلم و نزد و اصلی مسلم بن ابراہیم قال حدثنا شعبۃ
عن عمرو سمع ابن دینار عن جابر بن عبد اللہ
ان معاذ بن جبل کان یصلی مع النبی صلی اللہ
معاذ بود کہ نماز میگزارد با پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم ثم یرجع فیؤم قومہ پستر باز میگشت
و امامت میکرد قوم خود را جز رواہ مسلم ابو داود
کہ مواظبت میکرد معاذ دران بر نماز دو
محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبۃ
عن عمرو قال سمعت جابر بن عبد اللہ
قال کان معاذ بن جبل یصلی مع النبی صلی
اللہ علیہ وآلہ وسلم ثم یرجع فیؤم قومہ
فصلی العشاء پس نماز گزارد یکبار ہی عشا را با قوم خود
آنگہ گزارده بود آنرا با حضرت فقرأ بالبقرۃ پس
شروع کرد بقرأت سورۂ بقرہ فانصرف الرجل پس
برگشت نماز گزار مقتدی و صلی وحدہ نماز گزارد و رفت
مسجد فکان معاذ بحال منہ پس بود معاذ بر حسب
از ابر وی آنمرد و خاسرای گفت منافقی و کردہ را بیدی و در نسخہ
روایات گفتہ اورا کہ او منافق ہست فبلغ النبی
پس رسید این خبر بپیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
در روایتہ فسألہ فعذرہ فعذرہ پرسید او را و عذر او را معاذ پیش آنحضرت

مبادی وغایات آن مختلف آمده که اول طوال از سور مفصل
است یا از حجرات یا ق یا سبحان یا لم یکن یا عبس یا
بروج یا وسا طا از منتهای طوال تا اواسط یا از اواسط
لما یجی تا آخر و این ظاهر اعجب غالب است و کرر سوره
مثل الطول است از عبس و آنرا زیادت الطول است او
المفصل و میان مفصل و مفصایل قرآن مذکور شود قال
عمر و لا احفظها گفت عمر و کرر او است
از اینجا پیدا ندارم آن دو سوره را و این قول ظاهر از حال
تحدیث عمر است و گرنه در روایت سلیم بن حیان از عمرو آمده
که فرمود بخوان والشمس وضحیها و سبح اسم ربک الاعلی
و در روایتی والیل اذا یغشی آمده و استدلال کرده
شافعیه و حنابله باین حدیث بر جواز اقتدا مفترض بمتنفل و اگر
مگر این نماز با آنحضرت فرض خواهد شد و این نماز که
با قوم میگذارد نفل بود و قوم را فرض و آنحضرت
تقریر نمود این را و انکار نکرد و جمهور تاویل کرده اند و قوی
است دنیا در روایات اخر و بعضی روایات امده بهی التطوع و هم
فریضه الخ اولی گفته جهت نیست در آن زیرا چه بود آن نماز
آنحضرت نفل تقریر بودی و عدم مخالفت دیگران محاذیر
دین فعل تواند که تاخیر فعل باموریت و مرغوبیت بشود و
حدیث معاذ که مکرر آمده آنحضرت معاذ را میدانش فتان
یا معاذ گویا بمن تخفیف کن بر قوم ظاهر است و مشعر
و تشدید احوال مردم یا گزاردن همراه آنحضرت فقط یا تخفیف
با قوم فقط و بر تقدیر تسلیم امر و تقریر این در زمان مباح بود
و بعد از آن منسوخ شده بحدیث ابن عمر که فرمود آنحضرت
لا تصلوا صلوة في يوم مرتين و نیز روایت کرده ابو داؤد
احمد بسند صحیح و نسائی باثبات ابن عمر بر عمل بدان و
گزارده آنحضرت نماز خوف بعد و سال از هجرت چند بار
بوجهی که واقع شده میان مخالفت با فعال او و اگر اقتدا
مفترض بمتنفل جایز نبودی هرگز نمیگذارد و آنحضرت نماز را
یا بدیگر بود و هم جد امجدی که واقع نمی شد عمل بمنافی و
افضلی حاضر که معاذ همراه آنحضرت بهیت نفل میگزارد
یا بیاران خود از جهة دور آن فضل جماعت با آنحضرت و
فرض بانها میگزارد و برای انتظار امر جماعت قوم خود را به
مذکور کردن یا تطویل مخصوص کرده اند نزد اکابر مثل
امام اعظم و غیره و قاعده کلیه است که مرجح باشد نفل را سوی
آن را تا بدانند که مرجح عمل کرده اند باخبار آن یکبار اگرچه اهل
نقل نموده اند بعضی عراقی گفته حدیث صحیح یا اصح
سیاتی آن ابن عبادة بیست بلکه احادیث متعارض
اند و در سیاتی عمل بجمیع و توفیق میکنیم چنانکه مذکور شد
یا بتقدیم و نسخ و مجموع عمل بر خلاف حدیث معاذ میکنیم
خلف نفل و لالت ندارد بر نسخ این و جواب نفس آن یا
ناقض نظام الدین و مجموع بقیاس که علت عدم بنا نهی
بر ضعف موجب عدم جواز اقتدا مفترض بمتنفل است
والله اعلم **باب** تخفیف الامام في القيام
والاتمام الركوع والسجود تخفیف کردن امام در قیام
و پوره گزاردن رکوع و سجود را بقدر اعتدال بحسب

کعبه بین یدیک رحمت فرمود و هر استاده آب خوردن و مستحب بودن شرب آب زمزم ظاهر آنست که این معنی استحباب مخصوص بآب زمزم
خواهد بود قال فحلف عکرمة ما کان یومئذ الا علی بعیر پس سوگند خورد عکرمه که نبود آن حضرت درین روز مگر سوار بر شتر مخصوص
عکرمه انکار است بر کسی که نقل کرده است از ابن عباس که آن حضرت آب زمزم ایستاده خورده است چنانکه ابن ماجه نقل کرده که
گفت حاضر عکرمه را سوگند بخدا نخورده است استاده گفت عکرمه از انکار آنروز که حج کرده طواف کعبه نموده پیر شده و ابو داؤد
از روایت عکرمه از ابن عباس آورده که آن حضرت نشسته شتر را و دو رکعت نماز طواف گذارده پس شاید آب زمزم بعد از بیرون شدن
باشد و انکار عکرمه از جهت نفی است که در استاده آب خوردن واقع شده است و مولف بروایت خود از علی بن ابی طالب
رضی الله عنه آورده که آن حضرت استاده آب خورده است **باب** طواف القارن و بیان طواف کسی که جمع کرده میان حج و عمره
آیا کافیست او را یک طواف یا دو طواف کند درینجا خلافیست چنانکه بیاید انشاء الله تعالی **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا
مالك عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة قالت خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في حجة الوداع فاهللنا بعمرة
گفت عائشه برآمدیم با ایشان باهبیغ خداوند حج و وداع پس احرام بستیم بعمره و قال من كان معه هدى فليهل بالحج والعمرة ثم لا يحل حتى يحل منهما
گفته است هر که با وی هدی پس البته گوید برای حج و عمره و نه حلال شود تا حلال شود از هر دو پس پستر بیاید از احرام تا آنکه برسد
مكة وطمثت پس قدومم آورد مکه را و حال آنکه من حائض شده بودم فلم اطف بالبيت ولا بين الصفا والمروة فشكوت ذلك
پس هرگاه تمام آمد روز حج خود را استاده مرا آن حضرت بابرادرم عبد الرحمن پسوی تنعیم پس عمره کردیم فقال هذه مكان عمرتك
این جای عمره تست فطاف الذين اهلوا بالعمرة بالبيت وبين الصفا والمروة ثم حلوا ثم طافوا طوافا آخر بعد ان رجعوا من منى
پس طواف کردند آنانکه احرام بسته بودند بعمره بیستر آمدند از احرام طواف نمودند
فاما الذين جمعوا الحج والعمرة فانما طافوا طوافا واحدا اما آنانکه جمع کردند میان حج و عمره پس طواف نکردند مگر یک طواف بعد از وقوف بعرفات
بهمین حدیث ابن عایشه موافق ترجمه است و مدعای او آنست که قارن میان حج و عمره باین یک طواف کند باین قول
مالک و شافعی گفته اند چنانکه یک طواف کافیست قارن را سعی هم یکی کنند نزد امام ابو حنیفه قائل است باینکه قارن دو طواف و دو بار
سعی کند و فتح الباری استدلال کرده بر بن قول بحدیثی که طحاوی و دیگران بروایت کرده اند از حماد بن عبد الرحمن انصاری
از ابراهیم بن محمد بن الحنفیه گفت طواف کردم با پدر خود و بتحقیق جمع کرده بود میان حج و عمره پس طواف کرد و سعی نکرد میان صفا و مروه
و روی سعید بن منصور از علی بن ابی طالب رضی الله عنه تصحیح کرده اگر گویی حدیث بخاری باولی و اوجب است برای عمل فاضد
حکم از حدیث نسائی گوئیم که این از جهت امر و زنست باینکه ابو حنیفه که پیش از بخاری و نسائی باین حدیث عمل کرده
با آنکه حدیث بخاری کافی است مر طواف دیگر را و حدیث نسائی مثبت شده بست قدوست پس باین حدیث اولی
اولی باشد و اصل حدثنا یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا ابن علية عن ابوب عن نافع ان ابن عمر اخبره ان عبد الله بن عبد الله
تحقیق ابن عمر خبر آورده او را که عبد الله بن عبد الله بن عمر بن الخطاب اخبر کرده ابن عمر را که حفصه خبر آورده او را که
بعمره حج نمیگزارد تا بیاید عبد الله بن عمر پس گفت پسر ابن عمر نمیدانم او را مگر موافق شده است ما را در حج
میان مردم کاردر خصیدند وما عن البيت منعك الا ظنت پس باز دارد ترا از رفتن بسوی کعبه مگر گمان بردن تو
قال بلى قد علمت رسول الله صلى الله عليه وسلم كان اكثر قرابتي فتبيد وبين البيت گفت ابن عمر آری تحقیق دانسته
حسنه ایست برای شما در آنحضرت که کافران قریش میان او و میان بیت الله مانع شدند از زیارت او پس گفت ان حبل بلى

وبينه افعل كما فعل رسول الله صلى الله عليه وسلم پس اگر حيلولت واقع شد ميان من وميان بيت الله ميكنم چنانكه كرد پيغمبر خدا كه از احرام برآمد لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة بتحقيق هست شما را در حق پيغمبر خدا خصلتى نيك كه از وجوب اتباع وى اقتدا بايد بوى ثم قال اشهدكم انى قد اوجبت مع عمرتى حجا پس گفت ابن عمر گواه ميگيرم شما را كه بتحقيق من واجب گردانيدم با عمره حج را قال ثم قدم فطاف لهما طوافا واحدا گفت ابن عمر پس آمد مكه را وطواف كرد مر حج وعمره را يكسان طواف يعنى مر هر دو را يك طواف حج وطواف عمره حدثنا قتيبة قال حدثنا الليث عن نافع ان ابن عمر اراد الحج عام نزل الحجاج بابن الزبير هر سال كه نافع كه ابن عمر اراده حج كرد سالى كه فرود آمده است حجاج بن يوسف ظالم عليه ما يستحقه بجنگ ابن زبير فقيل له ان الناس كائن بينهم قتال پس گفته شد مر او را كه مردم ميباشد در ميان ايشان جنگى وانا نخاف ان يصدوك وما مى ترسيم اين را كه باز دارند ترا از ورود مكه فقال لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة اذن اصنع كما صنع رسول الله صلى الله عليه وسلم درين هنگام ميكنم چنانكه كرده است پيغمبر خدا انى اشهدكم انى قد اوجبت عمرة بتحقيق من گواه ميگيرم شما را كه بتحقيق من واجب نمودم بر خود عمره را ثم خرج حتى اذا كان بظاهر البيداء پس بر آمد ابن عمر تا آنكه وقتى كه بود نزديك بيداء گفت نيست ميان عمره وحج فرقى نيست قال ما شان الحج والعمرة الا واحد وگفت ابن عمر نيست حال حج وعمره مگر يكى يعنى هر يكى كه براى حج بايد كرد براى عمره هم بايد اشهدكم انى قد اوجبت حجا مع عمرتى گواه ميگيرم شما را كه بتحقيق من واجب كردم حج را با عمره خود واهدى هديا اشتراه بقديد وهدى گرفت يعنى راند قربانى را كه خريده بود در قديد كه جايست نزديك مكه ولم يزد على ذلك وزياده نكرد برين كارى ديگر فلم ينحر ولم يحل من شئ حرم منه پس نحر نكرد وحلال نگرديد از چيزى كه حرام كرده از افعال يعنى از احرام بر آمد ولم يحلق ولم يقصر ونه حلق كرد ونه قصر نمود حتى كان يوم النحر فنحر وحلق تا آنكه شد روز نحر پس نحر كرد وحلق نمود ورأى ان قد قضى طواف الحج والعمرة بطوافه الاول وديد واعتقاد كرد ابن عمر كه بتحقيق ادا كرد طواف حج وعمره را بطواف نخستين كه طواف افاضه است بعد از وقوف بعرفات يعنى ركن حج همين طواف افاضه است وحج وعمره بهمين تمام مى شود وديگر مناسك از اركان حج نيست ومذهب حنفيه موافق اين حديث است كه سعى ميان صفا ومروه از ركن حج نيست اند شافعيه ركن ميدانند وقال ابن عمر كذلك فعل رسول الله صلى الله عليه وسلم وگفت ابن عمر چنين كرده است پيغمبر خدا رحمت كند خدا بر وى

باب الطواف على وضوء در بيان شرط بودن وضو براى طواف نزد حنفيه واجب است طهارت از حدثين وحيض ونفاس وفرض نيست تا شرط جواز باشد واگر جنبى يا حائض طواف كند اصح قول بصحت است پس اگر بى طهارت طواف كند جائز است واقع مى شود ليكن بهرحال گنهگار ميگردد وتدارك آن بهديه بايد گفته اند اگر طواف قدوم وصدر محدث كند صدقه واجب است واگر جنب كند دم بدهد واگر طواف زيارت محدث شده دم وبدنه جنب شد ترجيح كند ومادامى كه در مكه است محدث را مستحب است كه اعاده كند وبر جنب واجب است اگر رجوع كند ننكند واجب است بروى عود باحرام جديد ونزد شافعى طهارت شرط ادات صحيح است طواف يعنى بى طهارت استدلال كرده اند بآن حديث كه روايت كرده طواف بالبيت صلاة مانند نماز است تقرير استدلال آنست كه طواف را تشبيه بنماز داده وشارع در آداب طواف نماز خود نيست اطلاق صلاة كرده است وتشبيه مقتضى مشاركت است در حكم واز احكام نماز افتراق طهارت است وجواب ازين دليل آنست كه بر تقدير تسليم تشبيه در حكم باشد نه در ثواب با آنكه از جمله احكام نماز استقبال است وآن لازم نيست در طواف اگر اين حديث موجب افتراض طهارت باشد لازم مى آيد نسخ كتاب بخبر واحد

فما يطيل بها از جهت دراز كردن وى قرائت را با ما فما رأيت رسول الله پس نديدم پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم في موعظة قط اشد غضبا منه يومئذ در هيچ پند ونصيحت تندتر ودر غضب از آنحضرت كه در اين روز بود ثم قال ان منكم منفرين بتحقيق بعضى از شما گريزانندگانند مردم را از جماعت ومجامع عبادت فايكم ما صلى فليتجوز پس هر كه امام از شما كه نماز گذارد بمردم پس بايد كه تخفيف كند واز طول گرانى قرات وباز ماند فان فيهم الضعيف والكبير وذا الحاجة پس بتحقيق در ميان مردم ناتوان است بجهت بيمارى وپير وحاجتمند كه بسبب پيرى يا شغل ويا حاجت نمى تواند دير ايستاد وچون بنا احكام بر غالب احوال است عدم مردى ازين اصناف در جماعت احيانا مجوز عدم تخفيف نباشد ومحتمل كه بعد ازين ملحق شود بعضى ازين اصناف كه تطويل در حق ايشان بحال انجامد

باب اذا صلى لنفسه فليطول ما شاء چون گزارد كسى براى نفس خود يعنى تنها پس بايد كه دراز كند آنقدر كه خواهد وليكن اين ظاهر در صورتى باشد كه لحوق جماعت در آنجا خالى بود حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابى الزناد عن الاعرج عن ابى هريرة قال ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا صلى احدكم للناس فليخفف چون نماز گذارد يكى از شما براى مردم وامام شود پس بايد كه تخفيف كند ورعايت جانب ايشان نمايد فان فيهم الضعيف والسقيم والكبير زيرا چه در مردم ناتوانست در خلقت وبيمار است وپير واذا صلى احدكم لنفسه فليطول ما شاء وچون نماز گذارد يكى از شما براى نفس خود بايد كه دراز كند آنقدر كه خواهد مادام كه وقت باقى باشد

باب من شكى امامه اذا طول حكم كسى كه گله كند امام خود را وقتى كه دراز گرداند امام نماز را ظاهر است ربجواز وقال ابو اسيد بفتح همزه مالك بن ربيعة انصارى ساعدى صحابى حاضر شد جميع غزوات را وآخر كسى است كه مرده است از بدريان سنه شصت طولت بنا يا بنى گفت ابو اسيد مر پسر خود منذر را كه امام بود ودراز ميكرد نماز را دراز كردى نماز را براى ما اى پسرك من حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان الثورى عن اسمعيل بن ابى خالد عن قيس بن ابى حازم عن ابى مسعود قال قال رجل يا رسول الله انى لاتأخر عن الصلوة في الفجر مما يطيل بنا فلان فيها گفت مردى پيغمبر خدا را كه من باز ميمانم از حضور نماز فجر بسبب دراز كردن فلان كس در نماز فغضب رسول الله پس خشم كرد پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم ما رأيته غضب في موضع كان اشد غضبا منه يومئذ

تقریرش آنست که آیه کریمه ولیطوفوا بالبیت العتیق مطلق وارد شده و تقیید بطهارت ندارد و مقتضای اطلاق آنست که
هر که بگردد بگرد بیت الله از عهده این امر برآید خواه بطهارت باشد یا نه اگر این حدیث موجب این تقیید باشد یعنی طهارت را
لازم می آید زیادت بر کتاب الله و نسخ اطلاق آن و این نزد حنفیه اصلا جائز نیست پس موجب آن زیادة برین حدیث واحد
که ادا جائز بود و تارک آن آثم باشد با آنکه این حدیث بعضی با ثمر الطواف معارض میگردد و بحدیثی که روایت کرده امام احمد بن حنبل
گفت حدیث کرد مرا محمد بن جعفر از شعبه که گفت پرسیدم حماد و منصور را از الرجل هروی که طواف کند بی طهارت پس
ندیدند باکی بوی **حدثنا** احمد بن عیسی قال حدثنا ابن وهب قال اخبرنی عمرو بن الحارث عن محمد بن عبد الرحمن بن نوفل القرشی
انه سأل عروة بن الزبیر فقال قد حج النبی صلی الله علیه وسلم فاخبرتنی عائشة ان اول شیء بدأ به حین
قدم انه توضأ گفت ابن وهب خبر داد مرا عمرو بن حارث از محمد بن عبد الرحمن که تحقیق پرسید محمد بن عبد الرحمن
عروه را که وضو در طواف شرط است یا نه گفت عروه تحقیق حج کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی پس خبر داد مرا عائشه که تحقیق
نخستین چیزی که ابتدا کرد بوی آن حضرت هنگامی که قدوم آورد مکه این است که وضو کرد ثم طاف بالبیت ثم لم تکن عمرة
پس طواف کرد به بیت الله پس نبود عمره یعنی طواف عمره و بعضی شراح گفته اند تا اینجا قول عائشه است یعنی که حجة الوداع
ثم حج عثمان قول عائشه و پس از آن قول عروه است حافظ ابن حجر ترجیح قول اول کرده ازانکه عروه ابوبکر و عمر را در نیافته است
ثم حج ابوبکر فکان اول شیء بدأ به الطواف بالبیت پس حج کرد ابوبکر صدیق رضی الله عنه پس بود نخستین چیزی که ابتدا
کرد بآن طواف بیت الله بود ثم لم تکن عمرة پس نبود طواف عمره ثم حج عمر مثل ذلک پس حج کرد عمر مثل ابوبکر ثم حج عثمان
فرأیته اول شیء بدأ به الطواف بالبیت ثم لم تکن عمرة پس حج کرد عثمان رضی الله عنه پس دیدم او را نخستین چیزی که ابتدا کرد
بآن طواف بود پس نبود طواف عمره ثم معاویة وعبد الله بن عمر پس حج کرد معاویه و ابن عمر ثم حججت مع ابی الزبیر بن العوام
وکان اول شیء بدأ به الطواف بالبیت ثم لم تکن عمرة پس حج کردم با پدر خود زبیر پس بود نخستین چیزی
که ابتدا کرد بآن طواف بیت الله بود و نبود طواف عمره ثم رأیت المهاجرین والانصار یفعلون ذلک ثم لم تکن عمرة ثم
پس دیدم مهاجران و انصار را که میکردند آنرا و نبود عمره ثم آخر من رأیت فعل ذلک ابن عمر پس بود آخر کسی که دیدم کرد
آنرا ابن عمر ثم لم ینقضها عمرة پس فسخ نکرد ابن عمر حج را بعمره وهذا ابن عمر عندهم فلا یسألونه پس چرا
نمی پرسند او را ولا احد ممن مضی ونه هیچکس از آنها که گذشته اند عطف است بر فاعل لم ینقضها ما کانوا
یبدؤن بشیء حین یضعون اقدامهم اول من الطواف بالبیت نبودند که ابتدا میکردند بچیزی هنگامی
که می نهادند پایهای خود را از جهت طواف بیت الله ثم لا یحلون پس حلال نمی شدند از احرام بطواف قدوم وقد رأیت
امی وخالتی حین تقدمان لا تبتدئان بشیء اول من البیت تطوفان به و تحقیق دیدم مادر خود را که اسماء بنت ابی بکر
صدیق است و خاله خود را که عائشه است هنگامی که قدوم می آوردند مکه ابتدا نمیکردند بچیزی دیگر اول از بیت طواف میکردند
به بیت الله ثم انهما لا تحلان پس ایشان هر دو … احرام … وقد اخبرتنی امی انها اهلت هی واختها والزبیر
وفلان وفلان بعمرة فلما مسحوا الرکن حلوا و تحقیق خبر داد مرا مادر من که احرام بست وی و خواهر وی و زبیر و فلان و فلان
کنایت از عبد الرحمن بن عوف و عثمان بن عفان است رضی الله عنهما بعمره پس هرگاه مسح کردند حجر اسود را یعنی بعد از طواف
برآمدند از احرام یعنی حلال شدند … این هم میکردند و این بعد از آن … خواهد بود که … کرده باشند

پس اتفاق دید معاذ را که نماز عشا میگذارد فبرک
ناضحیه واقبل الی معاذ پس گذاشت آن مرد
شتر خود را و … بسوی معاذ فقرأ بسورة
البقرة او النساء پس خواند معاذ سورة بقره یا سوره
نساء … او نیست فانطلق الرجل پس رفت
آن مرد وبلغه ان معاذا نال منه
و رسید خبر آن مرد را که تحقیق معاذ عیب کرد او را فاتی النبی
پس آمد آن مرد پیغمبر را صلی الله علیه وآله وسلم
فشکی الیه معاذا پس گله کرد پیش آنحضرت معاذ را
روایت نسائی که سابق ذکر کردیم دلالت دارد بر آنکه شاکی
معاذ بود پیش آنحضرت و چون آن مرد حسب الطلب رسید
ظاهر کرد آنچه ظاهر کرد گویا معاذ سبقت کرد بشکوه بعد
از آن آن مرد شکایت کرد فقال النبی صلی الله
علیه وآله وسلم پس فرمود آنحضرت یا معاذ
افتان انت افتان انت ای معاذ آیا در شفقت اندازنده مردم را
او قال افاتن انت ثلث مرار
فرمود این را سه بار فلولا صلیت بسبح اسم ربک
الاعلی والشمس وضحٰها واللیل اذا یغشی
پس چرا نگذاردی نماز با این سورتها که آن از وسط
فانه یصلی وراءک الکبیر والضعیف وذو الحاجة
زیرا که نماز میگذارد پس تو پیر و ناتوان و حاجتمند احسب
هذا فی الحدیث شعبه گوید گمان میکنم این تعلیل را
در حدیث یعنی غالب آنست که روایت کرده است محارب
این جمله را نیز … شعبه ابن ظاهر آنست که مردم
دیگر این جمله را از محارب روایت نکرده اند و تحقیق عمرو بن
دینار … از جابر روایت کرد چنانکه گذشت وتابعه
سعید بن مسروق … سفیان ثوری
… و مسعر بکسر میم و سکون مهمله
ابن کدام کوفی والشیبانی ابو اسحاق سلیمان بن
ابی سلیمان کوفی یعنی متابعت کردند شعبه را این سه
کس در روایت اصل این حدیث از محارب نیز در جمیع الفاظ
آن وقال عمرو عن دینار و عبید الله بن مقسم
بکسر میم … وابو الزبیر محمد بن مسلم مکی مولی حکیم
بن حزام … جابر … ابن
سه کس از جابر چنین روایت کرده اند قرأ معاذ فی
العشاء بالبقرة خواند معاذ در نماز عشا سوره بقره
بزیادت لفظ عشا … و تابعه الاعمش
عن محارب و نیز متابعت کرده است شعبه را اعمش
در روایت از محارب … سوره **باب الایجاز**
فی الصلوة واکمالها … کردن … نماز …
… واجبات و ارکان …
… نقصان …
… در …

پوشیده نماند که مناسبت این حدیث بترجمه بعضی گفتند مذکور شد و شراح بآن تصریح کرده اند خالی از خفائی نیست از قول او تم حج ابو بکر الخ اصلا ذکر وضو نیست و بالاتر ازان که گفت آن حضرت نخستین چیزی که بدان ابتدا میکرد وضو بود نیز دلالت ندارد نهایت لزوم اصل ادا نه بر وجوب فسطلانی گوید اگر ضم کنند باین حدیث قول آن حضرت صلی الله علیه وسلم ابدا بما بدء الله به نیز مؤید آن سازند و در نمی نماید دلائل عاما که بایجاب و اشتراط رفته اند دیگر خواهد بود و الله اعلم **باب** وجوب الصفا والمروة در بیان واجب بودن سعی میان صفا و مروه وجعلا من شعائر الله و درین معنی که گردانیده شده اند آن هر دو از اعلام مناسک و واجب و اشتهٔ سعی میان آنها شعائر جمع شعیره است یعنی علامت **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال عروة قالت ابو الیمان خبر داد ما را شعیب از زهری که گفت عروه سالت عایشة فقلت لها ارایت قول الله تعالی ان الصفا والمروة من شعائر الله فمن حج البیت او اعتمر فلا جناح علیه ان یطوف بهما گفت عروه پرسیدم عایشه را خبر داده مرا از معنی قول خدای بر تر که صفا و مروه از اعلام مناسک است که امر کرده خدا بآن پس کسی که قصد کند کعبه را بنیت حج یا عمره پس حرجی و گناهی نیست بروی اینکه طواف کند بآن هر دو یعنی سعی کند میان آنها فوالله ما علی احد جناح ان لا یطوف بالصفا والمروة پس سوگند خدا نیست بر هیچ کس گناهی اینکه طواف نکند بآن هر دو یعنی مفهوم آیت اینست که سعی واجب نیست از انکه رفع گناه از فاعل آن کرده اند پس امری مباح باشد نه واجب در حق و واجب چنین نمیگویند که کسی آنرا نکند بروی گناهی نیست قالت بئسما قلت یا ابن اختی گفت عایشه بد است چیزی که گفتی ای خواهر زاده من ان هذا لو کانت کما اولتها علیه کانت لا جناح علیه ان لا یطوف بهما بتحقیق این آیت اگر بودی مفهوم آن چنانچه فهمیدی که تو آنرا تاویل کرده بآن بایستی که بودی این چنین انگناه نیست بروی اینکه طواف نکند بآن هر دو یعنی عبارت باحت نیست نه انکه مدلول آیه واقع شده و اقتصاری که در نفی گناه از طایف کرده اند سببی خاص دارد چنانکه گفته اند ولکنها انزلت فی الانصار لیکن آیت کریمه فرو فرستاده شده است در حق انصار که اوس و خزرج بودند کانوا اهل ان یسلوا یعلون لمناة الطاغیة بودند انصار پیش از انکه باسلام مشرف شوند حج میکردند بنام بت کمراه مناة بفتح میم و نون نام بتی بوده در ایام جاهلیت طاغیه صفت اوست که مسلمان او را توصیف میکردند انی کافی فلانا و بها عند المشلل بتی است از زد کوهی که مشرف بر قدید است و غیر ایشانرا دوست دیگر بود یکی بر صفا که نامش اساف است دیگر بر مروه که نامش نائله است گویند که اینها نام مردی و زنی است که در کعبه زنا کردند و حق سبحانه مسخ کرد آنها را بدو سنگ این سر دو سنگ را بر کوه صفا و مروه نهادند تا مردم بپندیرند شوند فکان من اهل یهل لهن لا یطوف بالصفا والمروة پس بود کسی که حج کردی از بن جا انصار حرج و تنگی میکشید که طواف کند بصفا و مروه فلما اسلموا قالوا یا رسول الله صلی الله علیه وسلم عن ذلک پس چون مسلمان شدند انصار پرسیدند پیغمبر خدا را از طواف میان صفا و مروه قالوا یا رسول الله انا کنا نتحرج ان نطوف بین الصفا والمروة گفتند ای پیغمبر خدا ما آن حرج می کشیم اینکه طواف کنیم میان صفا و مروه فانزل الله ان الصفا والمروة من شعائر الله الآیة پس نازل کرد خدا این آیت را بر طبق کلام سایلان و جواب طابق سوال آمد و وجوب سعی از جای دیگر مقرر شد و گاهی فعلی واجب میباشد و گمان میکنند یکی که کردن بر صفتی خاص و جائی مخصوص روا نبود چنانکه قضای ظهر را کسی گمان کند که میان عصر و مغرب روا نبود و اگویند که باکی نیست قضای آن در نیوقت قالت عایشة وقد سن

الجزء الثالث من شیخ الاسلام | كتاب الاذان

سورت ذوق و شاطولذت و حضور میگشت بحیثیت حسن صورت وجودت ادا و برفنا نوار و ظهور اسرار خلافت نماز دیگران که طول آن گرانی و ملال می آرد و نیز در مقدار شریف سر عقلی و طی لسانی بود و کر در زبان لطیف بسیاری از قرائت ناتمام میکرد و نتوانند که مراد آن باشد که گاهی بکمال می نمود نزد احساس شوق و ایثار تطویل از صحابه و زنانی ایجاز میکرد نزد وجود عذری و بنا بر آنچه چون بکا صبی و جز آن کذا قاله الشیخ الاجل فی ترجمة الشکوة **باب** من اخف الصلوة عند بکاء الصبی کسیکه سبک گذارد نماز نزد گریستن کودک **حدثنا** ابراهیم بن موسی معروف بصغیر قال حدثنا الولید بن مسلم قال حدثنا الاوزاعی عبد الرحمان بن عمرو عن یحیی بن ابی کثیر عن عبد الله بن ابی قتادة عن ابیه ابی قتادة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال انی لاقوم فی الصلوة ان ارید ان اطول فیها فاسمع بکاء الصبی فاتجوز فی صلوتی کراهیة ان اشق علی امه پس میگویم در نماز خود بچه را خوش داشتن اینکه رنج افتاد بر مادر وی که عقب بین در جماعت است و شاق باشد بر وی بدر ازی نماز بسبب شغل خاطری بسر فرو رند تابعه بشتر بکسر موحده و سکون عجمه بن بکر بفتح موحده شامی سنه دو بیست و پنج ابن المبارک دبیعة بفتح موحده و کسر قاف و تشدید تحتیه ابن ابو عبلة کلاهما بفتح کاف و تخفیف لام سنه یکصد و نود و هفت عن الاوزاعی مما اتفق کرده و لید را ابن مسکین بضم میم و سکون سین مهمله ابن نجدة بفتح نون و سکون جیم و دال مهمله ابو عبد الله البلخی قال حدثنا سلیمان ابن بلال الاموی مولاهم ابو ایوب المدنی عبد الله بن عبد الله بن عبد الله بن اویس سنه یکصد و چهل قال سمعت انس بن مالک یقول ما صلیت وراء امام قط اخف صلوة ولا اتم من النبی انس گوید نماز نه پس پیچ امامی هرگز که بسبکتر بود نماز نه تمام کننده تر از نماز پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یعنی نماز آنحضرت سبک بود با وجود آن تام و کامل چنانکه دیده شد دیگر آمده کان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اخف الناس صلوة فی تمام فانکان لیسمع بکاء الصبی فیخفف مخافة ان تفتن امه و تحقیق بود که تشنید گریه کودک پس سبک میگرداند نماز را بر تر آنکه در فتنه افکنده شود مادر او بقطع نماز یا زوال خشوع بشغل خاطر مگر بغرز ند مرد یست که فرا خواند آنحضرت در رکعت اولی سوره ق و دراز شنید گریه کودک پس خواند در رکعت ثانیه بسه آیه **حدثنا** علی بن عبد الله بن

رسول الله صلى الله عليه وسلم الطواف بينهما وبتحقيق مشروع ساخته پيغمبر خدا رحمت كناد
خدا بر وى طواف را ميان صفا ومروه سعى ركن حج است نزد شافعى واجبست نزد حنفيه بدلايل ديگر
كه دلالت دارد بر آن فليس لاحد ان يترك الطواف بينهما پس روا نيست هيچ كسى را كه ترك كند
طواف را ميان هر دو اين قول ناظر در آنست كه مراد از سنن سنت نباشد تا خبر ابا بكر بن
عبد الرحمن زهرى گويد پرسيدم خبر دادم بمقوله عائشه كه در شان نزول آيه گفته ابا بكر پسر عبد الرحمن را
فقال ان هذا العلم ما كنت سمعته پس گفت اين علم نبوده ام كه شنيدم آنرا و در اكثر روايت
چنين است ان هذا لعلم بلام تاكيد خبر آن است و در روايت اول العلم صفت هذا است يا بدل
از وى ولقد سمعت رجالا من اهل العلم يذكرون ان الناس الا من ذكرت عائشة ممن كان
يهل لمناة گفت ابو بكر بن عبد الرحمن بتحقيق شنيدم مردانرا از اهل علم ذكر ميكردند كه مردم
همه جز آنانكه ذكر كرده آنهارا عائشه يعنى غير مردم انصار از آنها كه حج ميكردند براى بت مناة
كانوا يطوفون كلهم بالصفا والمروة بودند كه طواف ميكردند همه اينها بصفا ومروه فلما ذكر
الله الطواف بالبيت ولم يذكر الصفا والمروة في القرآن پس هرگاه كه ذكر كرد خدا طواف به بيت الله
وذكر نكرد طواف ميان صفا ومروه در قرآن قالوا يا رسول الله كنا نطوف بالصفا والمروة
گفتند آن مردم اى رسول خدا بوديم ما طواف ميكرديم بصفا ومروه وان الله انزل الطواف
بالبيت فلم يذكر الصفا وبتحقيق خدا فرستاد طواف را به كعبه وذكر نكرد صفا را يعنى صفا ومروه را
فهل علينا من حرج ان نطوف بالصفا والمروة آيا هست بر ما از حرجى وگناهى اينكه طواف
كنيم بصفا ومروه فانزل الله تعالى ان الصفا والمروة من شعائر الله الآية قال ابو بكر فاسمع
هذه الآية نزلت في الفريقين كليهما في الذين كانوا يتحرجون ان يطوفوا في الجاهلية بالصفا والمروة گفت ابو بكر
بشنو پس مى شنوم اين آيت را كه نازل شده در حق دو گروه كه هر دو يكى ازان دو فريق بودند كه
حرج ميكشيدند اينكه طواف كنند در ايام جاهليت بصفا ومروه والذين يطوفون ثم تحرجوا ان
يطوفوا بهما في الاسلام من اجل ان الله امر بالطواف بالبيت ولم يذكر الصفا والمروة ودر حق آنانكه طواف ميكردند ميان مسلمانان
پستيم حرج مى كشيدند كه طواف كنند بآن هر دو در اسلام حرج از جهت آنكه خدا فرموده است بطواف
بخانه كعبه وذكر نكرده است صفا ومروه را حتى ذكر ذلك بعد ما ذكر الطواف بالبيت
تا آنكه ذكر كرد اين آيه را بعد از آنكه ذكر كرده است طواف بخانه كعبه از حديثى كه در باب لاحق
ازانس آورده سبب نزول ديگر معلوم مى شود باب ما جاء في السعي بين الصفا والمروة
در بيان احاديثى كه آمده است در سعى كردن ميان صفا ومروه قال ابن عمر السعي من
دار بني عباد الى زقاق بني لبني حسين گفت ابن عمر ابتداء سعى از دار بنى عباد است كه جانب
صفا است بر ماوى وكرمانى گفته اند كه جانب مروه است تا كوچه بنى ابى حسين كه بجانب مروه است
كسى كه دار بنى عباد را جانب مروه گفته اين را جانب صفا ميگفته باشد گويا الآن آن دو جانب را

قال اني لا اجعل في الصلوة فاريد اطالتها فاتاه
بكاء الصبي فاتجوز من صلاتي اعلم من شدة
وجده امه من بكائه وقال موسى ابن اسماعيل
ثبوذكي حدثنا ابان عطار قال حدثنا قتادة
قال حدثنا انس عن النبي صلى الله عليه و
اله وسلم مثله ودر بعض نسخ است بحديث انس
قتاده را باين حديث باب اذا صلى لنفسه
قوما وهو يريد اتمام صورتى كه نماز بگزارد كسى او پس ازان
امام شود جماعت را وتحقيق اين مسئله منقح ست در باب
اذا طول الامام گذشت با شرح حديث حدثنا
سليمان بن حرب وابو النعمان محمد بن فضل
قالا حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن عمرو
بن دينار عن جابر قال كان معاذ يصلي
مع النبي صلى الله عليه واله وسلم ثم يأتي
قومه فيصلي بهم بود معاذ بن جبل كه نماز ميكرد
با نحضرت بيستر مى آمد قوم خود را پس نماز ميكرد با ايشان
وامام مى شد باب من سمع الناس تكبير
الامام كسيكه بشنواند مردم را تكبير امام وبگويد يا آواز
بلند چنانچه مى ايگويد حدثنا مسدد قال
حدثنا عبد الله بن داود همدانى قال حدثنا
الاعمش عن ابراهيم النخعي عن الاسود النخعي
عن عائشة قالت لما مرض النبي صلى
الله عليه واله وسلم مرضه الذي مات
فيه اتاه بلال يوذنه بالصلوة گفت عائشه
وقتيكه بيمار شد آنحضرت بيمارى كه فوت كرد در ان آمد او را
بلال بخبر كه ايدان وهنگام ميكرد او را بنماز فقال مروا
ابا بكر فليصل بالناس پس فرمود او را كه بفرماييد ابا بكر را
كه نماز گزارد بمردم فلت ان ابا بكر رجل اسيف
ان يقم مقامك يبك عائشه گويد پس گفتم كه بتحقيق
ابا بكر مردى نرم دل اند وگريان است اگر بجاى ايستد بجاى تو نميگريد
فلا يقدر على القراءة پس قدرت نمى يابد بر قرأت
فقال مروا ابا بكر فليصل پس فرمود آنجا اول
گفته بود وقلت مثله پس گفتم مانند آنچه گفته بودم
فقال في الثالثة او الرابعة پس باز فرمود در بار سوم
كرد در مرتبه سيوم يا چهارم انكن صواحب يوسف
بتحقيق شما زنان همچو صاحبان يوسف ايد عليه السلام
مروا ابا بكر فليصل فصلى پس حسب الامر
كرد او بكر بمردم وحضر النبي ودر آمد آنحضرت
نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم يهادى
بين رجلين بجايكه ميبرد ميان دو مرد
كاني انظر اليه يخط برجليه الارض
چنانست كه مى بينم الحال مبرى آنحضرت كه خط ميكشيدند
بپاى خود زمين را بشدت عدم قدرت بر بسيار گشتن عطاء را
ابو بكر ذهب يتاخر پس قهقرا ميرفت ابو بكر
را ابو بكر گشت كه پس ميرفت فاشار اليه ان صل پس اشارت

باین نام نمیدانند که اختلاف واقع شده حدثنا محمد بن عبید قال حدثنا عیسی بن یونس عن عبید الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا طاف الطواف الاول خب ثلاثا ومشی اربعا گفت ابن عمر بود پیغمبر خدا وقتی که طواف میکرد طواف نخستین خواه طواف قدوم بود یا طواف رکن تیز میخرامید سه بار و راه میرفت چهار بار وکان یسعی بطن المسیل اذا طاف بین الصفا والمروة وبود آن حضرت که سعی میکرد میان مسیل وقتی که طواف کردی میان صفا و مروه بطن مسیل آنگه آب در وی مجتمع بودی والآن باینحال نمانده است فقلت لنافع اکان عبد الله یمشی اذا بلغ الرکن الیمانی گفتم مر نافع را آیا بود ابن عمر که آهسته میرفت بغیر رمل وقتی که میرسید حجر اسود را قال لا الا ان یزاحم علی الرکن فانه کان لا یدعه حتی یستلمه گفت نافع نبود که بی رمل میگذاشت مگر آنگه مجوم کرده می شد بر رکن در نیوقت آهستگی میکرد وتحقیق بود ابن عمر که نمیگذاشت رکن را تا آنگه بوسه میداد

حدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن عمرو بن دینار قال سألنا ابن عمر عن رجل طاف بالبیت فی عمرة ولم یطف بین الصفا والمروة گفت عمرو بن دینار پرسیدیم ابن عمر را از حال مردی که طواف کرد به بیت الله در عمره وطواف نکرد میان صفا و مروه آیا تأتی امراته آیا جامعت کند زن خود را فقال قدم النبی صلی الله علیه وسلم فطاف بالبیت سبعا وصلی خلف المقام رکعتین وطاف بین الصفا والمروة سبعا پس گفت قدوم آورد آن حضرت پس طواف خانه کعبه کرد هفت شوط ونماز گذارد پس مقام ابراهیم دو رکعت وطواف کرد میان صفا و مروه هفت بار وقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة وتحقیق هست شمارا در حق پیغمبر خدا اقتدا ارنیک یعنی شما هم این چنین میکرده باشید ازین حدیث عدم جواز قربان معلوم نشد وسألنا جابر بن عبد الله فقال لا یقربها حتی یطوف بین الصفا والمروة وعمرو بن دینار گوید پرسیدیم جابر را پس گفت نزدیکی نکند البته زن را تا آنگه طواف کند میان صفا و مروه **حدثنا** الحکم بن ابراهیم عن ابن جریج قال اخبرنی عمرو بن دینار قال سمعت ابن عمر قال قدم النبی صلی الله علیه وسلم فطاف بالبیت ثم صلی رکعتین ثم سعی بین الصفا والمروة ثم تلا پس بخواند این آیه لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة **حدثنا** احمد بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا عاصم قال قلت لانس بن مالک انکم تکرهون السعی بین الصفا والمروة عاصم گوید گفتم مر انس را آیا بود شما که ناخوش می داشتید سعی میان صفا و مروه فقال نعم لانها کانت من شعائر الجاهلیة حتی انزل الله ان الصفا والمروة من شعائر الله الآیة پس گفت انس آری ناخوش داشتیم ازجهت آنکه سعی هفت کرات در آنجا نبود از شعایر ایام جاهلیت ومر کفار را در آنجا وبت بود که مسح میکردند آنرا تا آنکه فرستاد خدا این آیه کریمه را **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن عمرو بن دینار عن عطاء عن ابن عباس قال انما سعی رسول الله صلی الله علیه وسلم بالبیت وبین الصفا والمروة لیری المشرکین قوته گفت ابن عباس سعی نمیکرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی به بیت الله ومیان صفا و مروه مگر از آنرو که بنماید مشرکانرا قوت خود چیزی که ازین کلام مفهوم شد خالی از چیزی نیست از آنکه اظهار قوت از سنت کردن در مشی بود واصل سعی از جمله شعایر است چنانکه احمد از حدیث ابن عباس آورده که فرمود آن حضرت

الجزء الثالث تألیف شیخ الاسلام | كتاب الاذان

بیان یک کس است که آرزو به تبعیت وی میکند ورد و یدانکر عن النبی در روایت کرده میشود از پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم انما یموالی ولیاته یکم من بعد کم اقتدا کنید بمن و بگذارید آنچنانکه من میکنم زدم وباید که اقتدا کنند شما صفهای که خلف شما است وباعمال شما اذیل آرنده براعمال من همچنان بعمل آیند ودر آن تعلیق بصفت تمریض بنابر آنکه بر شرط موقوف نیست اگرچه صالح احتجاج است وحدیث احتمال دارد که معنیش آن باشد که باید گیرند علما واحکام شریعت را از واقتدا کنید مرا در اعمال وبایدکه بیاموزند از شما تابعان شما وهمچنین تبع تابعین تا یوم الدین حدثنا قتیبة بن سعید قال حدثنا ابو معاویة عن الاعمش عن ابراهیم عن الاسود عن عایشة قالت لما ثقل نبی الله وتثقل گران وسخت شد بیماری پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم جاء بلال یؤذنه بالصلوة آمد حضرت را بلال بجهة آنکه خبر میکند او را بنماز فقال پس فرمود مروا ابا بکر ان یصلی بالناس مایشه گوید فقلت یا رسول الله ان ابا بکر رجل اسیف وانه متی یقوم مقامک لا یسمع الناس وبتحقیق وی وقتیکه می ایستد بجای تو نمیتواند شنوانید مردم را تکبیر وقرأت از غلبه بکا فلو امرت عمر فصلی پس اگر فرمائی عمر را باامامت بهتر باشد فقال مروا ابا بکر ان یصلی بالناس فقلت لحفصة قولی له گفت عایشه پس گفتم حفصه را تو بگو آنحضرت را ان ابا بکر رجل اسیف وانه متی یقوم مقامک لا یسمع الناس فلو امرت عمر فقال ان کن لانتن صواحب یوسف مروا ابا بکر ان یصلی بالناس فلما دخل فی الصلوة وجد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فی نفسه خفة پس وقتیکه در آمد شروع کرد ابو بکر در نماز یافت پیغمبر خدا را در نفس خود سبکی یا در مرض فقام یهادی بین رجلین وهو یعطان فی الارض حتی دخل المسجد پس برخاست آنحضرت بجالی که بردند میشد میان دو مرد بجالیکه هر دو پای مبارکش خط می کشید زمین تا آنکه در آمد مسجد را فلما سمع ابو بکر حسه پس چون شنید ابو بکر آواز آمدن آنحضرت را حس آواز نرم ذهب ابو بکر یتاخر فاومی الیه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس اشارت کرد او را آنحضرت یعنی بجای خود باش فجاء النبی صلی الله علیه وآله وسلم حتی جلس

عن محمد بن سيرين عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم انصرف من اثنتين تحقيق آنحضرت برگشت بعد از گزاردن دو رکعت از نماز چهارگانه فقال له ذو اليدين پس گفت مر آنحضرت را ذو اليدين اقصرت الصلوة بفتح قاف ونسم صاد ومرفوعان وكسر صاد هر دو ومرويست ام نسيت يا رسول الله آيا كوتاه شد يا كرده شد اين نماز بر تو در رکعت يا آنكه فراموش كردي باقي را فقال رسول الله پس فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم اصدق ذو اليدين آيا راست گفت ذو اليدين در اظهار آنكه كم گزارده شد نماز فقال الناس نعم پس گفتند مردم آري كه كم گزارده شده فقام رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فصلى اثنتين اخريين پس استاد آنحضرت وگزارد دو رکعت ديگر تسليم پس گفت بعد از تسليم خصوص در دو رکعت يا از فرط قصر بوده كه متعارف قصر چهار دو رکعت است يا از فرط نسيان ديگر طلبي يا متقالي ثم سلم پس تسليم گفت ثم كبر پس از آن تكبير گفت فسجد مثل سجوده او اطول پس سجده كرد بسبب سهو مانند سجده وي در نماز يا درازتر از آن وكذا هو في الحديث در سهو بايد حدثنا ابو الوليد هشام ابن عبد الملك الطيالسي قال حدثنا شعبة عن سعد بن ابراهيم بن عبد الرحمان بن عوف عن ابي سلمة بن عبد الرحمان عن ابي هريرة قال صلى لنا النبي صلى الله عليه وآله وسلم الظهر ركعتين گزارد آنحضرت نماز ظهر را دو رکعت فقام قد صليت ركعتين پس گفتند شد آنحضرت را تحقيق گزاردي دو رکعت فصلى ركعتين پس گزارد دو رکعت ديگر ثم سلم ثم سجد سجدتين پس تسليم داد پس ازان دو سجده كرد صحيح است در آنكه اين دو سجده بباعث سهو اند باب اذا كبر الامام في الصلوة در صورتيكه تكبير گويد امام در نماز بجهت سر كرده او جمهور علما بكار در نماز اگر بخوف دشمن آتي باشد اگرچه باواز بود ومستحب است باو دادن واگر از دحام جمع وصعوبت آمد پس تا بلندي آواز وظهور حرف مقصد باشد نزد ما كفايت ميكند نزد ابي يوسف وبه اصول گواز پاك ندارد وقال عبد الله بن شداد سمعت تسبيح عمر وانا في الصفوف گفت ابن شداد ديني شنيدم تكبير گويه عمر را در حالتيكه من بين صفها بودم تسبيح بفتح نون وكسر سين مشدد وسكون تحتيه در آخر جيم آوازي كه نزد شدت گريه وديگر پرستردد شود يعني در حالتيكه گريه ميكند عمر در نماز اين آيه را انما اشكو بثي وحزني الى الله كما بت سكرم فرمود

صلى الله عليه وسلم سعي ابينا ابراهيم از كلام بعضي فهم ميشود كه افاده كلمه انما حصر را مختلف فيه است زاد المعبد في قال حدثنا سفيان قال حدثنا عمرو قال سمعت عطاء عن ابن عباس مثله فايده ذكر اين زيادتي آنست كه سفيان از عمرو بطريق تحديث آورده وعمرو از عطا بطريق سماع وهر دو استاد سابق بطريق معنعن بود واز تو سم تدليس خالي نه

باب تقضي الحائض المناسك كلها الا الطواف بالبيت او ميكند حائض مناسك حج را همه مگر طواف به بيت الله واذا سعى على غير وضوء ثم توضأ بين الصفا والمروة ووقتي كه سعي كند بي وضو ميان صفا ومروه باكي ندارد

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن عبد الرحمن بن القاسم عن ابيه عن عائشة انها قالت قدمت مكة وانا حائض ولم احلل بالبيت ولا بين الصفا والمروة گفت عائشه قدوم آوردم مكه را وحال آنكه من حايض بودم وطواف نكردم بكعبه ونه ميان صفا ومروه قالت فشكوت ذلك الى رسول الله صلى الله عليه وسلم گفت پس شكايت بردم حال خود را بسوي پيغمبر خدا فقال انقضي رأسك وامتشطي كما يفعل الحاج غير ان لا تطوفي بالبيت حتى تطهري پس فرمود بكن مناسك چنانكه ميكنند حاجيان جز آنكه طواف به بيت الله مكن تا آنكه پاك شوي از حيض

حدثنا محمد بن المثنى قال حدثنا عبد الوهاب وقال لي خليفة حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا حبيب المعلم عن عطاء عن جابر بن عبد الله قال اهل النبي صلى الله عليه وسلم هو واصحابه بالحج گفت جابر احرام بست پيغمبر خدا واياران او بحج وليس مع احد منهم هدي غير النبي صلى الله عليه وسلم وطلحة ونبود با هيچ يكي از ايشان مردم هدي جز پيغمبر خدا وطلحه وقدم علي من اليمن ومعه هدي فقال اهللت باهل به النبي صلى الله عليه وسلم وقدوم آورد علي بن ابيطالب رضي الله عنه از يمن وبا او هدي بود پس گفت احرام بسته ام بچيزي كه احرام بسته بآن پيغمبر خدا واين حديث به بعضي اجزاي ديگر كه اينجا مذكور نيست در اوائل كتاب حج گذشته وامر النبي صلى الله عليه وسلم اصحابه ان يجعلوها عمرة پس فرمود آن حضرت اصحاب را كه بگردانند اين حج را كه احرام بسته اند بدان عمره ويطوفوا ثم يقصروا ويحلوا الا من كان معه الهدي وطواف كنند بستر قصر موي كنند وبر آيند از احرام مگر كسانيكه با ايشان هدي است كه وي بر احرام سابق باشد فقالوا انطلق الى منى وذكر احدنا يقطر منيا گفتند بريم بامنا كه از شعاير حج است وحال آنكه ذكر يكي از ما ميچكد از منى يعني نزديك عهد بجماع باشم فبلغ النبي صلى الله عليه وسلم پس رسيد اين گفتار صحابه بپيغمبر خدا را فقال لو استقبلت من امري ما استدبرت ما اهديت پس فرمود اگر الآن در پيش داشتمي چيزي كه پس كردم آنرا از كار خود سوق هدي نميكردم ولولا ان معي الهدي لاحللت واگر نبودي با من هدي البته از احرام برآمدمي چون بر صحابه گران آمد كه در حج كه عمده عبادات است بآن حضرت اقتدا نكنند واز ين معني حرجي در خود يافتند آن حضرت براي تسلي آنها بسبب فرمود وتعليم حكم الهي كرد فحاضت عائشة فنسكت المناسك كلها غير انها لم تطف بالبيت پس حايض شد عايشه هنگام قدوم بمكه پس آورد افعال حج همه جز آنكه طواف بيت الله نكرد ولما طهرت طافت بالبيت وهر گاه پاك شد طواف كرد بيت الله قالت يا رسول الله تنطلقون بحجة وعمرة وانطلق بحج گفت عايشه اي رسول خدا ميرويد شما بحج وعمره ومي روم من تنها بحج فامر عبد الرحمن بن ابي بكر ان يخرج معها الى التنعيم فاعتمرت بعد الحج پس فرمود آن حضرت عبد الرحمن

بن ابی بکر را رضی الله عنهما این که برآید بعائشه بسبوی تنعیم پس عمره کرد عائشه پس از حج حدثنا
مسدد قال حدثنا اسمعیل عن ایوب عن حفصة قالت کنا نمنع عواتقنا ان یخرجن
گفت حفصه بودیم ما که منع میکردیم زنان مالغه خود را اینکه بیرون برآیند برای نماز عید و چون آن عواتق جمع
عاتقه است و آن زنی است که جدائی نکرده است خانه خود را و نرفته است بشوهر عاتقه گویند او را
از آنکه آزاد شده است از خدمت پدران و برآمدن حاجتها فقدمت امراة فنزلت قصر بنی خلف پس
آمد زنی و نزول کرد بخانه بنی خلف که در بصره بود و خلف جد طلحة طلحات است فحدثت ان اختها کانت
تحت رجل من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم پس گفت آنزن که خواهر او بود زوجه مردی از اصحاب
پیغمبر خدا فذکرت ان اختها مع رسول الله صلی الله علیه وسلم ثنتی عشرة غزوة بتحقیق آن مرد جهاد کرده بود با پیغمبر خدا
دوازده غزوه وکانت اختی معه فی ست غزوات و بود خواهر من با آن مرد در شش غزوه
قالت کنا نداوی الکلمی ونقوم علی المرضی گفت خواهر بودیم ما که علاج میکردیم زخمیانرا
وقیام می نمودیم بر بیماران فسالت اختی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال هل علی احدنا باس
ان لم یکن لها جلباب الا تخرج پس پرسید خواهر من پیغمبر خدا را رخصت کند او خدا بر وی
پس گفت آیا هست بر یکی از ما باکی و گناهی اگر نباشد او را چادری اینکه بر نیاید در میان زنان روز عید
برای نماز قال لتلبسها صاحبتها من جلبابها فرمود آن حضرت گو بپوشاند او را همراه او از چادر
خود که پوشیده یا آنکه چادری دیگر که داشته باشد ولتشهد الخیر ودعوة المومنین وگو حاضر شود
مجلسهای نکو را که موعظتی در آن باشد و دعوت مسلمانان را فلما قدمت ام عطیة سالتها او قالت سالناها
پس قدوم آورد ام عطیه بصره را پرسیدم من او را یا گفته است حفصه مذکور پرسیدیم ما او را شک از ایوب
قالت وکانت لا تذکر رسول الله صلی الله علیه وسلم الا قالت بابی گفت حفصه بود ام عطیه که نمیگفت پیغمبر خدا را هیچ
مگر آنکه گفتی که فداباد پدر من یعنی پدر من رسول الله پدر من فداباد و قلنا اسمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول
کذا وکذا قالت نعم بابی گفتیم آیا شنیده پیغمبر خدا را که میگفت چنین و چنین گفت آری فرموده است
آن حضرت من غدا بابدر من فقال لتخرج العواتق وذوات الخدور او قال الخدور وذوات
پس فرمود گو برآیند عواتق و صاحبان پرده و العواتق وذوات الخدور او قال الخدور وذوات الحیض یا فرمود عواتقی که ذوات خدورند
وحائضان غک را و لیست و لیشهدن الخیر ودعوة المسلمین وگو حاضر شوند زنان مجالس خیر را
ودعوت مسلمانان را و تعتزل الحیض المصلی وگوشه گیرند حائضان جای نماز عید را قالت الحائض
پس گفتم از روی تعجب که حائض هم حاضر شوند قالت او لیس تشهد عرفة ولتشهد کذا و لتشهد کذا
پس گفت ام عطیه آیا نیست که حاضر میشود حائض عرفه را و حاضر میشود مزدلفه و جمع مناسک حج را غیر از
طواف بیت الله باب الاذان من البطحاء وغیرها در بیان جواز احرام بستن از بطحاء و غیر آن از خبر از مکه
لمکی واهل اذا خرج من منی مر کسی را که مقیم مکه است و آفاقی است که آمده است بمکه را حنفیه گویند که احرام
از مسجد مکه بهتر است از جهت فضیلت آن وسئل عطاء عن المجاور یلبی بالحج و پرسیده شد عطاء بن رباح

یوسف مرد ابا بکر فلیصل للناس فقالت
حفصة لعایشة ما کانت لاصیب منک خیرا
پس گفت حفصه عایشه را نبود هم گاهی که بر هم از تو نیکی را
باب تسویة الصفوف هموار کردن صفهای
جماعت با اتصال مردم بیکدیگر تحری کردن در تجرید میان
گذارند و پس و پیش نایستند و صفها برست واحد
قیام نمایند بقیاس خطوط متوازیه که بعد در میان آنها
برابر باشد و برعایت ترتیب میان رجال و صبیان
و زنان و جزآن عند الاقامة و بعدها تا زمانیکه
اقامت نماز و بعد از اقامت پیش از نماز و تکبیر سنت
است نزد جمهور فقها و وعید برای کسیکه
و بعضی او وجوب رفته حدثنا ابو الولید هشام
بن عبد الملک قال حدثنا شعبة قال
حدثنی عمرو بن مرة بضم میم و تشدید راء ابو البختری
جنی بضم جیم مرادی نسبت بقبیله جنب مراد است کوفی
اعمی سنه یکصد و ده قال سمعت سالم بن
ابی الجعد قال سمعت النعمان بن بشیر
یقول قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم
لتسون صفوفکم او لیخالفن الله بین وجوهکم
یا هر آئینه مخالفت می اندازد خدای در میان رویهای
شما یا هر آئینه مخالفت می اندازد خدای در میان رویهای شما
شاهد نگر در حدیث ابی مسعود در روایت مسلم آمده که
نگذارید پس مختلف گردد دلهای شما یعنی از اختلاف متفهم
و تفرق برخلاف ترتیب شرع تاثر قلوب و حدوث کینه
و وحشت است میان هم گر باید از وجوه و معنی حقیقی گیرد
و در اینجا مخالفت گردانیدن آن بجانب پشتها یا منسوخ دانند
بر قیاس جواز مخالفت امام در رفع راس پیش از وی
که برگرداند سر او را خدا بتعالی سر حمار جنابکه در روایت
احمد بجای لیخالفن لیطمسن الله وجوههم آمده حدثنا بشر بن
منذر نیشابوری نقد قال حدثنا عبد الوارث عن
عبد العزیز بن صهیب عن انس ان النبی
صلی الله علیه وآله وسلم قال اقیموا
الصفوف فرمود راست و درست کنید صفهای
جماعت نماز را و بر بحال باشید در تمام نماز فانی
اراکم خلف ظهری پس تحقیق من می بینم شما
را از پس پشت و این روایة نزد جمهور رویت فعلیه
است چه دور نیست که خلق کند او را خدا تعالی
او را کی که ببیند بدان از پس خود چنانکه می بیند از پیش
و مانع نیست از آن از جهت عقل و شرع وارد شده
ببیان پس واجب باشد قبول آن گذا قالوا و سابق
زیاده از این شده و هم گفته باب اقبال الامام
علی الناس عند تسویة الصفوف و آوردن
امام بر مردم و متوجه شدن بحال ایشان نزد هموار کردن
صفها حدثنا احمد بن ابی رجاء بجیم و حاء
قال حدثنا معاویة بن عمرو از دی کوفی متوفی بسنه
رده قال حدثنا زائدة بن قدامة بفتح قاف

از کسی که مجاور مکه است حال بودن او که تلبیه میکند برای حج فقال کان ابن عمر یهل یوم التروية اذا صلى الظهر واستوى على راحلته پس گفت بود ابن عمر که تلبیه میکرد روز ترویه هشتم از ماه ذی حجه وقتی که نماز ظهر میکرد و سوار می شد مرکب خود را و قال عبد الملك عن عطاء عن جابر قد منا مع النبي صلى الله عليه وسلم فاصلنا حتى يوم التروية وجعلنا مكة بظهر يهينا بالحج و گفت عبد الملک بن ابی سلیمان از عطا از جابر بن عبد الله انصاری آمدیم با پیغمبر خدا مکه را و حال آنکه ما محرم بودیم پس بر آمدیم از احرام تا روز ترویه و گردانیدیم مکه را پس پشت بسبب تلبیه حج و این روایت دلالت دارد بر آنکه تلبیه در وقت بر آمدن در مکه روا است وقال ابو الزبير عن جابر اهللنا من البطحاء و گفت ابو الزبیر از جابر احرام بستیم از بطحا وقال عبيد بن جريج لابن عمر رأيتك اذا كنت بمكة أهل الناس اذا رأوا الهلال ولم تهل انت حتى يوم التروية و گفت عبید بن جریج مر عبد الله بن عمر را دیدم تو را وقتی که هستی بمکه مردم همه احرام می بندند وقتی که دیدند هلال ماه ذی حجه را و احرام نمی بندی تو تا روز ترویه فقال لم ار النبي صلى الله عليه وسلم يهل حتى تنبعث به راحلته پس گفت ندیده ام پیغمبر خدا را که احرام می بست تا آنکه برمی انگیخت او را مرکب او یعنی تا سوار می شد اگر گوئی احرام آن حضرت از ذی الحلیفه بود و این چگونه حجت می شود مر ابن عمر را برای احرام از مکه روز ترویه توجیه کرده است ابن بطال باینکه احرام بست آن حضرت از میقات خود در هنگامی که ابتدا کرد حج خود را و درنگی نکرد که منقطع شود بآن عمل او پس همچنین احرام می بندد از روز ابتدای عمل خود بی فصلی و درنگی بر که در مکه است بخلاف آنکه احرام از اول ماه کند والله اعلم وحكمه حكم

باب أين يصلي الظهر يوم التروية

بیان آنکه کجا گذارد نماز ظهر را حاجی روز ترویه حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا الحكم قال حدثنا سفيان عن عبد العزيز بن رفيع قال سألت انس بن مالك ما تأخبرني بشيء عمله عن النبي صلى الله عليه وسلم قال گفت عبد العزیز بن رفیع پرسیدم انس بن مالک را گفتم خبر ده مرا بچیزی که دانسته تو آنرا از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم این يصلي الظهر والعصر يوم التروية قال بمنى کجا میگذارد ظهر و عصر را روز هشتم از ذی حجه گفت میگذارد بمنا قلت فأين يصلي العصر يوم النفر گفتم پس کجا میگذارد عصر را روز برگشتن از منا قال بالأبطح گفت بابطح که آنرا محصب هم میگویند ثم قال افعل كما يفعل امراؤك پس گفت انس بکن چنانچه میکنند امرای تو یعنی در چنین امور مخالفت بامر ممکن که منجر بفساد نشود حدثنا علي بن عبد الله سمع أبا بكر بن عياش قال حدثنا عبد العزيز بن رفيع لقيت انسا وحدثني اسمعيل بن ابان الوراق قال حدثنا ابو بكر عن عبد العزيز قال خرجت الى منى يوم التروية فلقيت انسا فاهبا على حمار گفت عبد العزیز بر آمدم بسوی منا روز ترویه پس ملاقات کردم انس را و حال آنکه رونده بود بر خری فقلت اين صلى النبي صلى الله عليه وسلم هذا اليوم الظهر پس گفتم کجا نماز گذارده است پیغمبر خدا امروز نماز ظهر را فقال انظر حيث يصلي امراؤك فصل پس گفت نظر کن آنجا که میگذارند امرای تو پس بگذار در آنجا

بعون الله الباري تم الجزء السادس تيسير القاري شرح صحيح البخاري

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

صف اول که متصل بامام است حدثنا ابو عاصم ضحاک بن مخلد عن مالك عن سمي بلفظ تصغير عن ابي صالح ذكوان عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم الشهداء غير مرصود شهید آن که تابع شهید حقیقی اند در اجر و ثواب چند قسم اند الغرق بفتح غین و کسر راء یعنی آنکه در آب غرق شده باشد و فی بعض النسخ والمطعون و آنکه بعلت طاعون مرده و بصبر بر آن جان سپرده و المبطون و آنکه بعلت شکم مرده چون اسهال و استسقا و بعضی گفته اند مراد ببطون کسی است که گاه داشته بطن را از اکل حرام و شبهه و در تقوی و ورع هلاک شده و احتمال دارد که مراد بوی کرسنه باشد که بعلت گرسنگی بتیغ فقر و مجاهده جان داده گذا ذکره الشیخ الاجل فی ترجمة الشكوة والهدم بکسر دال آنکه دیوار بر او افتاده مرده و قال لو يعلمون ما في التهجير لاستبقوا اليه و نیز فرمود اگر میدانند مردم ثوابی را که در اول وقت گزاردن نماز است هر آینه پیشی کنند بسوی آن و لو يعلمون ما في القمة والصبح لأتوهما و لو حبوا و اگر میدانند ثوابی را که در بانگ عشا و فجر است هر آینه بیایند این نمازها را اگرچه سرینها نورد ران آیند و لو يعلمون ما في الصف الأول لاستهموا و اگر میدانند ثوابی که در صف اول است هر آینه قرعه بر آرند بر سر آن ایام دران و بر بن قیاس است ثانی و ثالث بحسب ترتیب

باب اقامة الصف من تمام الصلوة

راست کردن صف از تمام نماز است اقامت صف چنان تسویه صف است حدثنا عبد الله بن محمد المسندي قال حدثنا عبد الرزاق ابن همام یمانی قال اخبرنا معمر بن راشد عن همام ابن منبه عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال انما جعل الامام ليؤتم به فرمود گردانیده نشده امام مگر برای آنکه اقتدا کرده شود بان فلا تختلفوا عليه پس اختلاف نکنید بر امام فاذا ركع فاركعوا پس وقتیکه رکوع کند امام پس رکوع کنید و اذا قال سمع الله لمن حمده فقولوا پس وقتیکه بگوید سمع الله لمن حمده بشنوید مر تسمیع حمد را فاذا سجد فاسجدوا و چون سجده کند امام پس سجده کنید شما و اذا صلى جالسا فصلوا جلوسا و چون نماز گزارد نشسته پس بگذارید

٦ سر الجزء السادس

اسم بالا قال ... وقال عبد الملك ... بن ابي سليمان ... عن جابر ... الظهر ... الحج ... الاذان ... الصف ... الجماعة ... الامام ... الركوع ... السجود ... القعود

الجزء السابع

الجزء الثالث شيخ الاسلام

باب الصلوة بمنى

ومبان نماز منى كه بطريق قصر گذارده ماند **حدثنا** ابراهيم بن المنذر قال حدثنا ابن وهب قال اخبرنى يونس عن ابن شهاب قال اخبرنى عبيد الله بن عبد الله بن عمر عن ابيه قال صليت مع رسول الله گفت نماز گذاردم با پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم بمنى ركعتين بمنا دو ركعت وابو بكر دو ركعت وابن هر دو در ايام خلافت دو ركعت گذاردند وعثمان صدرا من خلافته وعثمان در اوايل خلافت خود دو ركعت وبعد از شش سال از خلافت تمام كرد چهار ركعت **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن ابى اسحق الهمدانى عن حارثة بن وهب الخزاعى رضى الله عنه قال صلى بنا النبى صلى الله عليه وسلم ونحن اكثر ما كنا قط وآمنه بمنى ركعتين گفت ابن وهب نماز گذارد بما پيغمبر خدا بمنا دو ركعت فرض ظهر وحال آنكه بوديم بيشتر بودنهاى ما در سائر اوقات از روى عدد وبيشترين بودنهاى ما از روى امن ياگوييم ما نبوديم در وقتى هرگز بيشتر از ما كه در اين وقت بوديم ونه ايمن تر از انچه در اين وقت بوديم پوشيده نماند كه تقرير اول يعنى كلمه ما در ما كنا مصدريه است وتقدير اى كثرتنا زمانا ست وبر تقرير ثانى نافيه ست بر هر تقدير در تركيب خلاف استعمال مشهور واكثر لازم مى آيد بر تقدير مصدريت استعمال ما كه بمعنى استمرار در نفى از منه ماضيه ست در اثبات واقع است ودر تسهيل تجويز آن كرده همين عبارت حديث بما سند آورده ست اما چون احتمال نفى هم دارد سند را نمى شايد وبر تقدير نفى لازم مى آيد قدم خبر با كه اكثر است بر وى فتدبر **حدثنا** قبيصة بن عقبة قال حدثنا سفيان عن الاعمش عن ابراهيم عن عبد الرحمان بن يزيد عن عبد الله قال صليت مع النبى گفت عبد الله بن مسعود نماز كردم با پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم ركعتين دو ركعت ومع ابى بكر ركعتين وبا ابو بكر دو ركعت ومع عمر ركعتين وبا عمر بن خطاب دو ركعت ثم تفرقت بكم الطرق پستر متفرق شدند قصر نماز و اتمام آن طرفها فيا ليت حظى من اربع ركعات متقبلتان وكاش نصيب من ازين چهار ركعت كه عثمان گذارد دو ركعت مقبول بودى يعنى كاش عثمان دو ركعت گذاردى چنانكه آن حضرت ويارانش گذارده اند ودرين ادا اظهار كراهيت فعل عثمان است از جهت مخالفت مر آنها را كه مقتدا بودند باين هر سه حديث را بواب قصر نماز گذشته وبيانى شافى يافته **باب** صوم يوم عرفة در حكم روزه روز عرفه كه نهم ذى حجه است وعرفات **حدثنا** على بن عبد الله قال حدثنا سفيان عن الزهرى قال حدثنا سالم قال سمعت عمير مولى ام الفضل عن ام الفضل قالت شك الناس يوم عرفة فى صوم النبى صلى الله عليه وسلم گفت ام فضل مادر عبد الله بن عباس تردد كردند مردم روز عرفه در روزه پيغمبر خدا در حمت كنا خدا بروى فبعثت الى النبى صلى الله عليه وسلم بشراب فشربه پس فرستادم بسوى آن حضرت شير ودر كتاب ميام وباب وقوف بر دابه كه بعد ازين مذكور شود آورده كه قدحى شير فرستاده پس خورد آن حضرت آنرا ازين حديث استحباب روزه نداشتن مر حاجيان را از جهت اتباع آن حضرت اگرچه ضعف ندارد معلوم شد **باب** التلبية والتكبير اذا غدا من منى الى عرفة در بيان مشروعيت لبيك گفتن وتكبير وقتى كه برود روز ديگر از منى بسوى عرفه **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن محمد بن ابى بكر الثقفى انه سال انس بن مالك وهما غاديان من منى الى عرفة از محمد بن ابى بكر ثقفى مرويست كه پرسيد انس بن مالك را وحال آنكه اين هر دو ميرفتند پگاهى از منا بسوى عرفه كيف تصنعون فى هذا اليوم مع رسول الله صلى الله عليه وسلم چگونه بود شما را چه ميكرديد درين روز با پيغمبر خدا فقال كان يهل منا المهل فلا ينكر عليه ويكبر المكبر منا فلا ينكر عليه پس گفت بود كه لبيك ميگفت از ما لبيك گوى پس انكار كرده نمى شد بر وى

باب

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

ترتمام كرد صفار العمل تسوية ظاهر لفظ ام مشعر است بدرجه اتمام چنانكه وعيد شديد وانكار انبى دلالت دارد بدان ليكن مجموعا گفتاند تشديد براى تعليم است وانكار بر ترك سنت موكده واتم از ترك چنين سنت نيست فتدبر گفت پس ترجمه موافق بعمل مجموعى باشد **حدثنا** معاذ بن اسد المروزى قال اخبرنا الفضل بن موسى المروزى قال اخبرنا سعيد بن عبيد الطائى كوفى عن بشير بن سعيد بن يسار الانصارى عن انس بن مالك انه قدم المدينة فقيل له ما انكرت منا شيئا غير انك لست تصلى الضحى كه دى قدوم آورد مدينه را پس گفته شد مر او را چه چيز ناخوش داشتى در ما سوى ذالك از مدتى يوم جهلت رسول الله از روزيكه دريافته عهد پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم قال ما انكرت شيئا الا انكم لا تقيمون الصفوف گفت انس منكر نداشتم از شما چيزى را از معروف عهد سابق مگر آنكه شما راست ودرست نميكنيد صفها را در نماز وقال عقبة بن عبيد برادر سعيد بن عبيد مذكور عن بشير بن يسار قدم علينا انس المدينة بهذا قدوم آورد بر ما انس در مدينه باين حال مذكور ظاهر اين تعليق دلالت كه بشير از مشاهد خود اين واقعه را حكايت ميكند بخلاف طريق اول كه آن مروى ست از انس وبر دو تقدير اين طريق مؤيد آنست كه سابق مقدم است از انس كه گذشت وگمان در باب وقت التصريح بتاخير ظهر نيز موقع اين انكار غير موقع آن انكار است كه در باب يقيمون الصلوة عن وقتها ذكر يافت كه گفت انس ما اعرف شيئا مما كان على عهد النبى صلى الله عليه وآله وسلم الا الصلوة وهم ضيعت زيرا كه آن در شام بود واين در مدينه ست **باب** الزاق المنكب بالمنكب والقدم بالقدم فى الصف پيوسته كردن دوش به دوش وپاى بپاى در صف جماعت واين صحابى انست كه در حديث صفوف وناله اشتن فرجها در ميان ودرين باب احاديث بسيار آورده وار دشده كه نگذاريد فرجها براى شيطان وكسى كه وصل كند صف را وصل ميكند او را خداى تعالى وكسيكه قطع كند قطع ميكند او را خداى تعالى وقال النعمان بن بشير رضى الله عنهما رايت الرجل منا يلزق كعبه بكعب صاحبه وركبتى بركبة صاحبه ديدم مرد از ما صحابه پيغمبر كه ميوسته ساق خود را بساق رفيق خود ودانستانگ نزديكى خود بدانستانگ رفيق خود در صف نماز **حدثنا** عمرو بن خالد قال حدثنا زهير قال حدثنا حميد عن

وتكبير سيقفت تكبير گوئی از ما پس انكار كرده نمی شد بروی يعنی اگرچه از سنت حج نيست در گفتن تكبير باكی نيست و دور و است
برکسی که غفلت قطع باید کرد تلبیه را بعد نماز صبح روز عرفه **باب** التهجير بالرواح يوم عرفة وبيانه روز رفتن روز عرفه **حدثنا**
عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن سالم قال كتب عبد الملك بن مروان الى الحجاج گفت سالم نوشت
عبد الملك بن مروان كه متقلد خلافت شده بود بسوی حجاج بن يوسف ظالم ان لا يخالف ابن عمر في الحج اينكه مخالفت نكند
عبد الله بن عمر را در احكام حج فجاء ابن عمر انا معه يوم عرفة حين زالت الشمس پس آمد ابن عمر وحال آنكه من بوی بودم روز عرفه
هنگامی كه زوال آفتاب شد فصاح عند سرادق الحجاج پس فرياد كرد نزد سراپرده حجاج فخرج وعليه ملحفة معصفرة
فقال مالك يا ابا عبد الرحمن پس بيرون آمد از سراپرده وحال آنكه بروی ازاری بود رنگين بمعصفر پس گفت چه ميگوئی
ای ابا عبد الرحمن كنيت عبد الله بن عمر است فقال الرواح ان كنت تريد السنة پس گفت ابن عمر زود برآی اگر ميخواهی
سنت پيغمبر خدا را الرواح منصوبست بفعل مقدر ای عجل السير قال هذه الساعة قال نعم گفت حجاج همين ساعت برايم
گفت ابن عمر آری قال فانظرني حتى افيض علي رأسي ثم اخرج گفت حمله آورد مرا تا بريزم آبی بر سر خود پس بيرون آيم
فنزل حتى خرج ثم جاء پس فرود آمد از مركب و شست تا بر آمد حجاج فسار بيني وبين ابي سالم ميگويد پس راه رفت حجاج
ميان من وميان پدر من كه ابن عمر است فقلت ان كنت تريد السنة فاقصر الخطبة وعجل الوقوف پس گفتم اگر ميخواهی
سنت را پس كوتاه كن خطبه عرفات را وشتابی كن وقوف بعرفات ايهم مقوله سالم بن عبد الله بن عمر است فجعل ينظر
الى عبد الله فلما رأى ذلك عبد الله قال صدق پس گشت حجاج كه نگاه ميكند بسوی عبد الله گفت عبد الله راست
گفته است سالم **باب** الوقوف على الدابة بعرفة استادن بر مركب بعرفات **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك
عن ابي النضر عن عمير مولى عبد الله بن عباس عن ام الفضل بنت الحارث ان ناسا اختلفوا عندها يوم عرفة في صوم النبي
از ام فضل زوجه عباس روايت كرده اند كه چندی از مردم اختلاف كردند نزد او روز عرفه در روزه آن حضرت صلى الله
عليه وسلم فقال بعضهم هو صائم وقال بعضهم ليس بصائم پس گفت بعضی از ين مردم كه آن حضرت روزه داراست وگفت بعضی
ديگر كه روزه دار نيست فارسلت اليه بقدح لبن وهو واقف على بعيره فشربه پس فرستاد ام فضل بسوی آن حضرت
قدحی شير و آن حضرت استاده بود بر شتر خود پس خورد آنرا و اين حديث معلوم شده كه سواره استادن برای مصلحتی
چنانكه تعليم امت روا ست و آنكه منع در حديث ديگر واقع شده كه نگريد پشت مركب را منبر معارض آن نمی شود **باب**
الجمع بين الصلاتين اجزاء جمع كردن ميان دو نماز ظهر و عصر بعرفات مر مسافر را و مالكيه گويند مقيم را چنانكه مكی است نيز روا
برای ادای مناسك از بعضيه رح نقل كرده اند كه اين جمع كسی راست كه با امام نماز كرده اگر ظهر را تنها كرده يا بجماعت
بغير امام هر چه جايز نيست جمع كردن در نزد صاحبيه و ديگر ائمه مطلقا جمع روا داشته اند وكان ابن عمر اذا فاتته الصلاة مع
الامام جمع بينهما وبود معتاد ابن عمر وقتی كه فوت شدی او را نماز بجماعت امام جمع كردی ميان هر دو نماز ظهر و عصر
در منزل عرد وقال الليث حدثني عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم ان الحجاج سأل ابن الزبير
گفت ابن شهاب خبر داد مرا سالم كه تحقيق حجاج عليه ما يستحقه سالی كه نزول كرد برای محاربه عبد الله بن زبير سال هفتاد و
دويم سال عبد الله كيف تصنع في الموقف يوم عرفة پرسيد حجاج عبد الله بن عمر را چگونه ميكنی تو در موقف و عرفات روز عرفه
فقال سالم ان كنت تريد السنة فهجر بالصلاة يوم عرفة پس گفت سالم اگر ميخواهی سنت پيغمبر را صلى الله عليه وسلم

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

چه اين عمل امام در نماز است بسيار نشسته و نخست ليكن پيش از ين
به نسبت باب باقی علاحده بدای عدم فساد نماز امام و مأموم
و بيان قيوديت منقوله و شد فائده ذكر عدم فساد و با بر شمردن عمل
ديگر كه در حال موقع است بلكه مقصود در ين ابواب نسبيه
ضعف و ترتيب آن بيان عدم نقصان نسبت بنداركه
سهو ترتيب در اقامت ضعف كما لا يخفى **حدثنا**
قتيبة ابن سعيد قال حدثنا داود ابن عبد الرحمن
عطار بسد مكسور و نون و جيم عن عمرو بن دينار عن
كريب مولى ابن عباس عن ابن عباس قال صليت
مع النبي صلى الله عليه واله وسلم ذات ليلة
فقمت عن يساره فاخذ بذؤابتي فاقامني عن يمينه پس برخاست فصلى ثم اضطجع
پس نماز گزارد و وضو نكرد زيرا كه خواب حضرت ناقض
وضو نبود **باب** المرأة وحدها تكون
صفا ان خنثا ميتواند شد صفی هم در صف مردان خود
تنها بر استاد بلكه خلف ايشان پس تنها در حكم صف
باشد **حدثنا** عبد الله بن محمد المسندي الجعفي قال
حدثنا سفيان عن اسحاق بن عبد الله بن ابي طلحة
الانصاري عن انس بن مالك قال صليت انا ويتيم
في بيتنا خلف النبي گفت انس نماز گزاردم من
ويتيمی كه در خانهٔ ما بود عقب سليم بر خدا صلى الله عليه واله
وسلم واي خلفنا ام سليم مادر انس عقب ما بود
تنها ايستاده اينجا معلوم ميشود كه محاذات زنان تجرد ان
مرد را بر استادن آنها در نماز ضرر نميباشد چه با وجود تنهائی
ان وكلی صف اول تجويز فرموده محاذات را و در حديث
ابن مسعود آمده اخروهن من حيث اخرهن الله پس ديگر جا
جواز محاذات بسبب يا مرد در صف اول نمايد چنانچه حيض يا
نكلو بند گر آنكه نماز نفل بود و تحمل كرده شود در ان
ناسزا بات در نماز فرض و اين تيمم ضمن ابن الحجر
صفا و مجرد محاذی ابن بحاست و بعض اسباب علاوه
است اش **باب** فضل المسجد
فضيلت جانب است مسجد و امام نظر است با كه مسجد
بسيار مسجد از كه بعضی فقها صحيح است در اكه مسجد بسيار

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

پس در زوال وقت شدت گرمی نماز کن روز عرفه فقال عبد الله بن عمر صدق پس گفت ابن عمر راست گفت سالم
انهم کانوا یجمعون بین الظهر والعصر فی السنة بتحقیق مردم بودند که جمع میکردند میان ظهر و عصر از جهت طریقه نبویه یا متوغلان
در سنت و اتباع آن فقلت لسالم افعل ذلک رسول الله صلی الله علیه وسلم ابن شهاب گوید پس گفتم سالم را آیا کرده است
جمع میان این دو نماز در عرفه رسول خدا فقال سالم وهل یتبعون فی ذلک الا سنته پس گفت سالم آیا متابعت نمیکردند
درین امر مگر سنت آن حضرت را یعنی محض برای اتباع سنت آنحضرت جمع میکردند در بعضی یبتغون از ابتغاء بمعنی طلب
واقع شده یعنی طلب نمیکردند درین فعل مگر سنت آن حضرت را **باب** قصر الخطبة بعرفة در بیان مشروعیت کوتاهی
خطبه بروز عرفه **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالک عن ابن شهاب عن سالم ان عبد الله ان عبد الملک بن مروان کتب
الی الحجاج ان یأتم بعبد الله بن عمر فی الحج عبد الملک پسر مروان نوشت بسوی حجاج که متابعت کند در ادای مناسک حج
با ابن عمر فلما کان یوم عرفة جاء ابن عمر وانا معه حین زاغت او زالت الشمس پس هرگاه بود در روز عرفه آمد ابن عمر و من
با وی بودم هنگامی که زوال کرد آفتاب فصاح عند فسطاطه این هذا فخرج الیه پس آواز کرد نزد سراپرده حجاج که کجاست
این مرد پس برآمد بسوی او فقال ابن عمر الرواح فقال الآن قال نعم پس گفت ابن عمر زود راهی شو پس گفت همین ساعت
پس گفت آری همین ساعت قال انظرنی افیض علی ماء گفت حجاج مهلت بده مرا که بریزم بر خود آبی فنزل ابن عمر حتی خرج
الحجاج فسار بینی وبین ابی پس فرود آمد ابن عمر از مرکب تا آنکه بیرون آمد وی فسار بینی وبین ابی پس راهی شد در میان من و پدر من که ابن عمر است
فقلت ان کنت ترید ان تصیب السنة الیوم فاقصر الخطبة وعجل الوقوف پس گفتم اگر هستی تو که میخواهی برسی سنت پیغمبر خدا را
امروز پس کوتاه کن خطبه را و شتابی کن بودن عرفات را یعنی زود گذار نماز را فقال ابن عمر صدق پس گفت صدق است گفت
سالم سنت همچنین است در اکثر نسخ بعد ازین باب باب الوقوف بعرفة است ابو ذر گوید دیده ام در بعضی نسخها عقب این باب باب التعجیل
الی الموقف هست پس ازین ترجمه آمده قال ابو عبد الله یعنی المؤلف یزاد فی هذا الباب هم هذا الحدیث حدیث مالک ولکنی
حدیثا مالک بالا مذکور هست عنوان ذکر کرد برای این ترجمه چنانکه آخر آن مذکور شده وعجل الوقوف ولکنی ارید ان ادخل فیه معادا
ولیکن من میخواهم اینکه درآرم درین کتاب خود حدیث مکرر را اشاره نیست بآنکه درین کتاب ست هاب انچه موهم تکرار است
بتامل وانی معلوم می شود که تکرار نیست وخالی نیست آن از فایده در اسناد که بطریق معنعن بوده و اینجا
بطریق تحدیث وسماع است یا یک راوی که غیر آن راوی سابق است احفظ است و اتقن یا در متن تقیید
مطلق است یا در تفسیر مجمل یا زیادتی دارد که چاره از آن نبود و مانند آن که بر واقفان و متتبعان این جامع
ظاهر میشود و نادر است که بیفایده مکرر واقع شده باشد فتدبر **باب** الوقوف بعرفة در بیان بودن بعرفات
حدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا عمرو قال حدثنا محمد بن جبیر بن مطعم عن ابیه قال کنت
اطلب بعیرا لی ح گفت مطعم بودم من که می جستم شتر خود را که گم کرده بودم باز تحویل اسناد کرده میگوید حدثنا مسدد
قال حدثنا سفیان عن عمرو سمع محمد بن جبیر عن ابیه جبیر بن مطعم قال اضللت بعیرا لی فذهبت اطلبه یوم عرفة
گفت مطعم گم کردم شتری که مرا بود پس رفتم که طلب میکردم آن را روز عرفه فرایت النبی صلی الله علیه وسلم واقفا بعرفة
پس دیدم پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بروی در حالی که استاده است بعرفات فقلت هذا والله من الحمس فما
شأنه هٰهنا پس گفتم از روی تعجب و انکار سوگند خدا این مرد از قریش است پس چکار است او را اینجا

قمت لیلة اصلی عن یسار النبی گفت ابن عباس
استادم شبی بجائیکه نماز میکردم جانب چپ پیغمبر خدا
صلی الله علیه واله وسلم فاخذ بیدی پس گرفت
دست مرا او بعضدی یا بازوی مرا شک راوی است
حتی اقامنی عن یمینه تا آنکه استاده کرد مرا جانب
راست خود وقال بیده من وراءی فاخذ مرا
بدست خود از پس ... ابن عباس است
یعنی اشارت کرد ابن عباس بدست خود که از پس من
قضیه واقع شد ... فاخذ برأسی ...
شاید که اخذ سر در ... پس ...
پیش واقع شده **باب** اذا کان بین الامام
وبین القوم حائط او سترة ... میان امام
و میان جماعت ...
[illegible]
[illegible]
[illegible]
الی حنیفه جائز نیست مگر آنکه صفوف متصل باشند ...
و باین ... هست ... نهی ...
... اگر اقتدا کنند با امام در ... مسجد و امام ... باشد
جائز باشد زیرا چه مسجد با تباعد اطراف ... است
کذا فی ... مسجد حکم مسجد دارد ...
فتاما اقتدا کند با امام صحیح ... اقتدا ... اگرچه صفوف متصل
نبوند ... مسجد ذکر ... وصحیح آنست که خانه ...
مسجد است زیرا چه مکان ... است ...
... بمسجد ... باشد ...
آن زیرا چه ... طریق است ... میشود کذا
فی المنیه و در ... گفته اگر ... باشد ... روز
بود ... مشتبه نبود ... امام ... اقتدا
است و اگر ممکن نشود وصول ... امام ...
جائز بود در قول حنفیه ... وقال الحسن لا باس
ان تصلی وبینک وبینه نهر گفته است حسن
بصری باک نیست که نماز گذاری ... میان امام
جوئی باشد ... بلفظ تصغیر ... وقال ابو
... است ... شاید ... باشد وقال ابو
مجلز بکسر میم وسکون جیم وفتح لام ...
بن حمید ... بصری ...
یأتم بالامام وان کان بینهما طریق او جدار
اقتدا کند با امام اگرچه باشد میان مقتدی و امام ... دیوار
اذا سمع تکبیر الامام ... مقتدی تکبیر امام را
واطلاع یابد بر حال او **حدثنا** محمد بن سلام
قال اخبرنا عبدة ... سلیمان عن یحیی بن سعید
الانصاری عن عمرة ... عن عائشة قالت
کان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم یصلی
من اللیل فی حجرته ... بود آنحضرت که نماز میگزارد ...

حمس بحاء مهملتين و سیم بسکون جمع احمس است و مراد بوی قریش اند و لقب ایشان است و سبب این قول سلم آنست که شیطان تسویل کرده بود قریش را و گفته بود که شما اگر غیر حرم را تعظیم میکنید استخفاف میکنند شما را مردم پس بگو در حج و عمره از حرم نه بر آئید و میگفتند ما اهل الله ایم از حرم نمی بر آئیم و سایر الناس بعرفات میرفتند **حدثنا** فروة بن ابی المغراء قال حدثنا علی بن مسهر عن هشام بن عروة قال عروة کان الناس یطوفون فی الجاهلیة عراة الا الحمس والحمس قریش گفت عروه بن الزبیر بودند مردم که طواف میکردند برهنه در ایام جاهلیت بجز حمس و حمس لقب قریش است و ما ولدت و کسانیکه زائیده آنرا قریش یعنی دختر زادهای قریش که خزاعه و بنی کنانه و بنی عامر بن صعصعه اند کانت الحمس یحتسبون علی الناس و بودند قریش عطا میکردند محتسبه بر مردم یعطی الرجل الرجل الثیاب یطوف فیها میداد مردی مردی دیگر را جامها که طواف میکرد در آن و تعطی المرأة المرأة الثیاب تطوف فیها و می بخشیدند زنی دیگر را جامها که طواف میکرد در آن فمن لم یعطه الحمس طاف بالبیت عریانا پس کسی که نمیداد او را حمس جامه طواف کردی بیت الله در حالی که برهنه است و کان یفیض جماعة الناس من عرفات و یفیض الحمس من جمع و بود که بطواف افاضه میرسیدند سایر الناس غیر قریش از عرفات و می آمدند قریش از مزدلفه عرفات نام وادی مشهور است و جمع بفتح جیم و سکون میم نام مزدلفه است اول را عرفات گویند از آنکه آدم و حوا بعد از افتادن از بهشت در آنجا یکدیگر را شناخته بودند و ثانی را جمع گویند که در مزدلفه جمع شده بودند و بعضی گویند که جمع نان گویند که دو نماز را اینجا جمع میکنند برین تقدیر از اسمای اسلامی خواهد بود قال واخبرنی ابی عن عائشة ان هذه الآیة نزلت فی الحمس ثم افیضوا من حیث افاض الناس گفت هشام خبر داد مرا پدر من که عروه است از عائشه که تحقیق این آیة نازل شده در حق قریش پس افاضه کنید از آنجا که افاضه کرده اند مردم مراد ابراهیم است علیه السلام چنانکه ترمذی روایت کرده و گفته حدیث حسن صحیح است قال کانوا یفیضون من جمع فدفعوا من عرفات گفت عروه بودند قریش که می آمدند از مزدلفه پس امر کرده شدند که بیایند از عرفات

باب السیر اذا دفع من عرفة بیان رفتن وقتی که بر آمد حاجی از عرفات **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن هشام بن عروة عن ابیه انه قال سئل اسامة رضی الله عنه وانا جالس گفت عروه پرسیده شد اسامه بن زید و حال آنکه من نشسته بودم نزد وی کیف کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یسیر فی حجة الوداع حین دفع چگونه بود رسول خدا رحمت کنا و خدا بر وی که سیر میکرد در حج وداع هنگامی که بر آمد از عرفات بسوی مزدلفه قال کان یسیر العنق فاذا وجد فجوة نص گفت سیر میکرد میانه نه تیز نه آهسته و وقتی که یافتی جای کشاده خالی از هجوم مردم تند سیر فرمودی عنق بفتح عین مهمله و نون سیر متوسط و قاف سیر میانه در تیزی و تندی قال هشام والنص فوق العنق گفت هشام در تفسیر که نص بالا و زیاده بر عنق است در سرعت قال ابو عبد الله فجوة متسع گفت مولف فجوة بمعنی متسع یعنی فراخ است و جمع فجوات و فجا یعنی صیغه جمع فجوات بوزن ضربات و ضراب است و کذلک رکوة و رکاء بالمد والکسر مناص لیس حین مناص که در قول حق سبحانه واقع شده یعنی مناص بمعنی فرار است مقصود ازین تفسیر آنست که توهم نکند کسی که مناص در قرآن بهمین معنی نص است که درین حدیث واقع شده

باب النزول بین عرفة و جمع در فرود آمدن میان عرفات و مزدلفه **حدثنا** مسدد قال حدثنا حماد بن زید عن یحیی بن سعید عن موسی بن عقبة عن کریب مولی ابن عباس عن اسامة بن زید رضی الله عنهما ان النبی صلی الله علیه وسلم حیث افاض من عرفة مال الی الشعب فقضی حاجته

پس ایستادند مردم بجا آنکه نماز میکردند بنماز آنحضرت و اقتدا می نمودند بوی ما صنیعکم تو این ذلک پس صبح کردند و کلام نمودند با هم با جرای شب فقام الیهم لیلة الثانیة پس ایستاد آنحضرت شب دیگر فقام معه اناس یصلون بصلاته پس قیام کردند با وی مردم نیز که نماز میکردند بنماز وی صنعوا ذلک لیلتین او ثلاثا کردند این چنین دو شب یا سه شب حتی اذا کان بعد ذلک جلس رسول الله تا آنکه شب شد بعد از این ماجرا نشست پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فلم یخرج پس بر نخاست و بیرون نیامد و نمود و ارشد یا بیرون نیامد بجای بود که نماز کردند آن دو سه شب بجماعت فلما اصبح ذکر ذلک الناس پس هرگاه صبح کردند ذکر کردند این ماجرا مردم بحضرت وی که سبب بود فقال انی خشیت ان تکتب علیکم صلوة اللیل پس ترسیدم که فرض کرده شود بر شما نماز شب با کتاب اقتدا و جماعت ظاهر افتا و این خاطر در دل آنحضرت الفاقا بقیاس بعضی عبادتها که چون مداومت کرد آنحضرت فرض کرده شد و گرنه مجرد مواظبت چنانکه گفته اند مثبت نبود و وجوب در آن چون سنن رواتب و جز آن بنا بقیاس آنکه خط صلوات از خمسین بسوی خمس نظر بعدم تحمل استطاعت است بود و چون رغبت و مداومت ایشان بعمل زاید ظاهر شد بجا است اگر بر ایشان فرض از قاعده تخفیف باشد و نصاری که اختراع کردند رهبانیت را که واجب نبود بر ایشان چون تقصیر ورزیدند در آن بعد الالتزام ملوم گشتند چنانچه فرمود فما رعوها حق رعایتها پس رسید آنحضرت که مبادا حال ایشان همچو حال نصاری شود و الترام الا الیزم کذا قیل و بعد سبب عدم خروج و جمیعت بنماز فرمود الا یمیل القول لمی بنا نفی خشیت زیادة بعد چه او آن تبدیل نقصان است چنانچه سوق بعض دلالت میکند که چون تا به حج بر ضعیف سید صلی... بحسب کلمات است

باب صلوة اللیل در بیان نماز شب ... در ابواب صفوف ... **حدثنا** ابراهیم بن المنذر قال حدثنا ابن ابی فدیک قال حدثنا محمد بن اسماعیل بن ابی مسلم بن ابی فدیک بضم فا و فتح دال و سکون تحتیه ... قال حدثنا ابن ابی ذئب عن سعید المقبری عن ابی سلمة ... عن سعید المقبری ...

بتحقیق پیغمبر خدا آنجا که بگذشت از عرفه میل کرد بسوی دره کوه پس قضا کرد حاجت خود را و تعضی روایات بجای حیث
عین است که آنرا بمعنی است روایة و درایة فتوضأ فقلت یا رسول الله اتصلی قال الصلوة امامك پس وضو کرد
آن حضرت گفتم یا رسول الله آیا نماز میگذاری فرمود نماز در پیش تست یعنی مقصود و معیت آن در مزدلفه است حد
موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة عن نافع قال کان عبد الله بن عمر رضی الله عنهما یجمع بین المغرب والعشاء بجمع
گفت نافع بود عبد الله بن محمد جمع میکرد میان نماز مغرب و عشا بمزدلفه خبر آمد مر عبد الله را بشعب الذی یاخذه عرسول الله صلی الله
علیه وسلم لیکن باین حال بود که میگذشت بدره که رفته بود آنجا پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی گفته اند غیر معنی استقضا
منقطع است فیدخل فیتنقض ویتوضأ ولا یصلی حتی یطلع الفجر پس میرود در شعب مذکور قضای حاجت میکرد و وضو
میکرد و نماز نمیگذارد نماز را تا آنکه گذارده می شد نماز مزدلفه متنقض از انتقاض است کنایت است از قضای حاجت
حدثنا قتیبة قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن محمد بن ابی حرملة عن کریب مولی ابن عباس عن اسامة بن زید
انه قال دفعت رسول الله صلی الله علیه وسلم من عرفات فلما بلغ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت اسامه رویف شدم
پیغمبر خدا را از عرفات پس هرگاه رسید پیغمبر خدا الشعب الایسر الذی دون المزدلفة اناخ فبال شعبی را گرچه پست است
آنکه نزدیک مزدلفه است انشاء الله شتر را پس بول کرد و لم یجاوزه فصببت علیه الوضوء فتوضأ وضوءا خفیفا پس آمد از آنجا
پس رنجیدم بر دست و پای آن حضرت آبدا پس وضو کرد وضوئی سبک تخفیف وضوءا یا آنست که کمتر از سه بار
شست اعضای وضو را یا اندک اندک ریخت آب را از معتاد و اسباغ نکرد و مؤید است این معنی را آنچه در حدیث
باب الجمع بین الصلوتین واقع شده که فجار بالمزدلفة فتوضع فاسبغ ثم صلی فقلت الصلوة یا رسول الله قال
الصلوة امامك اسامه گوید پس گفتم ای رسول خدا نماز نیخواهی فرمود نماز در پیش است فرا کب رسول الله صلی الله
علیه وسلم حتی اتی المزدلفة فصلی پس سوار شد آن حضرت تا آنکه آمد مزدلفه پس نماز گذارد و نه در حق الفضل رسول الله صلی الله
علیه وسلم غداة جمع پشت رویف شد فضل پیغمبر خدا را صباح شبی که در مزدلفه بودند قال کریب فاخبرنی عبد الله بن
عباس ان الفضل ان رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یزل یلبی حتی رمی جمرة العقبة گفت کریب خبر داد مرا ابن عباس
از فضل که آن حضرت دائم تلبیه میکرد تا آنکه رمی جمره عقبه کرد باب امر النبی صلی الله علیه وسلم بالسکینة عند افاضة
در بیان فرمودن آن حضرت صحابه را بوقار و آرام نزدیک برآمدن از عرفات و اشارت نمودن بایشان بسوط و اشارت کردن
آنحضرت بسوی صحابه بچابک حدثنا سعید بن ابی مریم قال حدثنا ابراهیم بن سوید قال حدثنی عمرو بن ابی عمرو مولی
المطلب قال اخبرنی سعید بن جبیر مولی وابصة الکوفی قال حدثنی ابن عباس اندفع مع النبی صلی الله علیه وسلم یوم
عرفة بتحقیق ابن عباس برآمد با پیغمبر خدا روز عرفه سمع النبی صلی الله علیه وسلم وراءه زجرا شدیدا وضربا للابل پس
شنید آن حضرت از عقب خود زدنی شتر مر شتران را که مردم با شتاب میرانند فاشار بسوطه الیهم فقال ایها الناس علیکم
بالسکینة پس اشارت کرد بچابک خود بسوی مردم که از عقب می آمدند و فرمود ای مردم لازم گیرید بر خود آرام و وقار را
فان البر لیس بالایضاع پس بتحقیق نیکوئی اعمال نیست بتیز دوانیدن مراکب و سرعت کردن در سیر و ضعوا بسکون عین
تفسیر کرده اند چنانکه عادت اوست که اینجا بمعنی سرعت است که در قول اخیر است و لا وضعا خلاکم لؤم یعنی ظالم کم شتق است
از تحمل بمعنی میان مردم و فرق نهادن ما بین هذا و لفظ خلال که در بین آیه واقع شده بمعنی همین است باب الجمع بین المغرب

بهم موصوله ابن سعید عن عزرة بن ثابت ان
رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اتخذ
حجرة بتحقیق آنحضرت گرفت حجره را در مسجد قال حسبت
انه قال بسر گوید گمان دارم که زید بن ثابت گفته من
حصیر از بوریای فی رمضان گرفته بود و آنرا در رمضان
فصلی فیها لیالی پس نماز گذارد در آن شبهای چند
فصلی بصلوته ناس من اصحابه پس نماز
گزاردند نماز آنحضرت جمعی از یاران وی فلما علم
بهم جعل یقعد پس هرگاه دانست آنحضرت
باین عمل ایشان که هر شب جماعت میکنند قصدی
گشت که نشسته می ماند و نمیرود از مسجد و نماز نمیخواند تا خرج
الیهم فقال پس برآمد بسوی ایشان و فرمود قد
عرفت الذی رایت من صنیعکم تحقیق دانستم
چیزیرا که دیدم از عمل شما و حرصی شما بر اقامت نماز تراویح
فصلوا ایها الناس فی بیوتکم پس نماز گذارید ای
مردم خانهای خود فان افضل الصلوة صلوة
المرء فی بیته زیرا که بتحقیق فاضلترین و پسندیدهترین نماز
نماز مرد در خانه خود است که آن ابعد از ریا و سمعت و اقرب
رحمت و دلالت کند در خانه او خیر شیطان است از آن نماز
المکتوبة مگر نماز فرض که افضل آن در مسجد و بجماعت است
و حکمت بیان است آنچه منتشر و مع یافته در انجماعت چون
عید و کسوف که گزاردن نماز خارج بیت چون تحیة المسجد
و دو رکعت طواف و دو رکعت احرام و جز آن و الا نماز
شب پس بمقتضای حدیث گزارده شود در خانه نجلاف
چنانکه مالک گفته و لیکن ابو حنیفه گوید نماز تراویح افضل در مسجد
جماعت است چنانکه کرد آنرا عمر و صحابه رضی الله عنهم
و مستمر ماند عمل مسلمین بر آن و در زمان آنحضرت نیز واقع
شده اول کسانی و جوب خود کرد و جوب بر ایشان
ترک داد و غدر کرد و بعد از آن حضرت که وجوب متصور
نماند بعمل صحابه سنت شد و از شعایر اسلام آمد و ترجمه
کلام در مجلس باید و چون فارغ شد از بیان تسمیه شروع
شروع کرد در ابواب صفت صلوة و گفت باب
ایجاب التکبیر و افتتاح الصلوة ذکر واجب
نمودن شارع تکبیر را با شروع نماز و زنده وی گفته اند داود
در اینجا بمعنی مع است و توانند که عطف لو دیگر ذکر ایجاب

در بیان استحباب جمع میان دو نماز مغرب و عشا بمزدلفه بوقت عشا **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك
عن موسی بن عقبة عن کریب عن اسامة بن زید رضی الله عنهما انه سمعه یقول دفع رسول الله صلی الله علیه وسلم من عرفة تحقیق کریب
شنیدن اسامه را که میگفت آمد پیغمبر خدا از عرفه فنزل الشعب فبال ثم توضأ ولم یسبغ الوضوء پس فرود آمد از شتر در شعب پس بول
کرد پس وضو کرد و اسباغ نکرد وضو یعنی واحتیاط نکرد که تمام سنن و مستحبات او را یابد ازین جهت برای نماز
وضوئی دیگر کرد فقلت له الصلوة پس گفتم مر آن حضرت را الصلوة امامك پس فرمود نماز در پیش
فجاء المزدلفة فتوضأ فاسبغ ثم اقیمت الصلوة فصلی المغرب پس آمد مزدلفه را و وضو کرد و تمام کرد و پس اقامت کرده شد
نماز پس گذارد نماز مغرب ثم اناخ کل انسان بعیره فی منزله پس بنشاند هر آدمی شتر خود را در جای نزول خود یعنی زخمها
نشاندند و منزل کردند ثم اقیمت الصلوة فصلی ولم یصل بینهما پس اقامت کرده شد نماز عشا و گذارده شد
و نگذارد نماز نفلی میان این دو نماز در این حدیث پیدا نیست که نماز مغرب هم در وقت عشا گذارد **باب** من جمع
بینهما ولم یتطوع در بیان حال کسی که جمع کرد میان دو نماز و نفلی نکرد **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابی ذئب
عن الزهری عن سالم بن عبد الله عن ابن عمر رضی الله عنهما قال جمع النبی صلی الله علیه وسلم بین المغرب والعشاء بجمع کلواحد
منهما باقامة گفت ابن عمر جمع کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی میان نماز مغرب و عشا بمزدلفه هر یکی ازان
هر دو نماز را باقامت ولم یسبح بینهما ولا علی اثر کلواحدة منهما و نفل نمیکرد میان هر دو نماز مذکور و نه بعد از هر یک
از ان دو یعنی بعد از فراغ از هر دو هم نفل نکرد اثر بکسر همزه و سکون ثا مشتقست بمعنی عقب است **حدثنا** خالد بن
مخلد قال حدثنا سلیمان بن بلال قال حدثنا یحیی بن سعید قال حدثنا عدی بن ثابت قال حدثنی عبد الله
بن یزید الخطمی قال حدثنی ابو ایوب الانصاری ان رسول الله صلی الله علیه وسلم جمع فی حجة الوداع المغرب
والعشاء بالمزدلفة حدیث کرد ابو ایوب انصاری که پیغمبر خدا جمع کرد در حجة الوداع مغرب و عشا را بمزدلفه **باب**
من اذن واقام لکلواحدة منهما کسی که اذان گفت و اقامت کرد هر یکی ازین دو نماز را **حدثنا** عمرو بن خالد قال حدثنا
زهیر قال حدثنا ابو اسحاق قال سمعت عبد الرحمن بن یزید یقول حج عبد الله فاتینا المزدلفة حین الاذان بالعتمة فجمع الله
گفت ابو اسحق شنیدم عبد الرحمن بن یزید را میگفت حج کرد عبد الله بن مسعود رضی الله عنه پس آمدیم مزدلفه در هنگام
اذان نماز عشا یا نزدیک اذان فامر رجلا فاذن واقام ثم صلی المغرب وصلی بعدها رکعتین پس امر کرد مردی را پس
اذان داد و اقامت گفت پس بگذارد نماز مغرب و گذارد پس ازان دو رکعت سنت مغرب ثم دعا بعشائه فتغدی
پس طلبید طعام شب را پس خورد طعام ثم امر ای رجلا پس امر کرد مردی را گمان می برم یعنی این امر کردن مرد بر او
اذان و اقامت گفتن لوبعلم یقینی ندارم فاذن واقام پس اذان گفت و اقامت کرد قال عمرو لا اعلم الا الشك لا من زهیر
سوگند میخورد گفت عمرو بن خالد نمیدانم شک را مگر از زهیر که شیخ اوست اطلاق کرده است شک را بر ظن بسیار است
که شک را بمعنی غیر یقین اطلاق میکنند ثم صلی العشاء رکعتین پس بگذارد نماز عشا را دو رکعت فلما طلع الفجر
پس هرگاه طلوع کرد صبح جواب مخذوفست یعنی نماز صبح گذارد قال ان النبی صلی الله علیه وسلم کان لا یصلی هذه الساعة
لا هذه الصلوة فی هذا المکان من هذا الیوم گفت ابن مسعود تحقیق آن حضرت بود که نمیگذارد در دین ساعت طلوع
صبح مگر این نماز صبح را در مزدلفه در این روز که دهم ماه ذی حجه است قال عبد الله هما صلوتان تحولان عن وقتیهما صلوة المغرب

سوار شد آنحضرت اسپی را پس خراشیده شد جانب راست
وی بقادون انان اسپ وقال انس فصلی لنا بوشذ
صلوة من الصلوة وهو قاعد گفت انس پس گزارد
آنحضرت برای ما در حین عذر نماز وی از نماز با دوام شد بجای که
نشسته بود فصلیتا و مراعة نعود پس نماز گزاردیم
ما نیز پس گفت آنحضرت نشسته نحو قال اصلی سلمة پس تر فرمود
وقتیکه سلام داد از نماز انما جعل الامام لیؤتم به
جز این نیست که گردانیده شده است امام برای آنکه اقتدا
و اتباع کرده شود بوی فاذا صلی قائما فصلوا قیاما
چون نماز گزارد ایستاده پس بگزارید شما نیز ایستاده و اذا
رکع فارکعوا و چون رکوع کند رکوع کنید شما و اذا رفع
فارفعوا و چون سر از رکوع بردارد سر بردارید شما و اذا
سجد فاسجدوا و چون بسجده رود پس بسجده کنید شما
واذا قال و چون بگوید سمع الله لمن حمده بشنید
خدا تعالی او را صفا نمود مر کسی را که شنود او را فقولوا پس
بگویید نزد این قول امام ربنا ولك الحمد پروردگار ما
پرستش میکنم ترا و مر ترا ست حمد نه غیر ترا چه پدید کننده
همه چیز و جمیع کس توئی پس هر حمدی که گویند و برای هر که
گویند در حقیقت راجع بتو باشد و در حدیث دلیل است
بر انکه وظیفه امام تسمیع است و وظیفه مقتدی تحمید و ذکر
این حدیث و درین باب بحجه آنست که در بعضی طرق
القصه تکبیر زیاده است چنانچه مذکور شود **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا اللیث عن ابن
شهاب عن انس بن مالك انه قال خر
رسول الله افتاد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله
وسلم عن فرس از پشتی اسپی لحجش پس خراشیده شد
پوست بدن مبارک فصلی لنا قاعدا فصلینا پس امام شد
ما را نشسته فصلینا معه قعودا پس نماز کردیم پس وی
نشسته فلما انصرف قال پس چون برگشت از نماز
فرمود انما الامام لیؤتم به نیست امام او جز این که امام
باگردانیده نشده است امام شک راویست لیؤتم به
تا مگر برای آنکه اتباع کرده شود بوی فاذا کبر فکبروا پس
چون تکبیر گوید تکبیر گوئید شما فقط امر ظاهر است و در وجوب
و شامل است تکبیر را لیکن دلیل خارجی خارج کرد تکبیر های
دیگر را پس تکبیر افتتاح از وجوب بسوی سنیت چنانکه
ربنا لك الحمد را که واجب نیست باجماع مگر نزد ظاهریه که
اعتبار عشا بیده واذا رکع فارکعوا واذا رفع فارفعوا

واذا قال سمع الله لمن حمده فقولوا ربنا لك
الحمد واذا سجد فاسجدوا واحل ثنا ابو الیمان
قال اخبرنا شعیب قال حدثنی ابو الزناد عن

بعد صلاتي الناس المزدلفة گفت عبد الله بن مسعود آن دو نماز است که نقل کرده شد نماز وقت خود و نماز مغرب
است بعد از آمدن مردم مزدلفه را والفجر حين يبزغ الفجر و نماز فجر است هنگامی که طلوع میکند فجر يعني متصل الطلوع
صبح چنانکه بعضی میگفتند که طلوع کرده و بعضی میگفتند طلوع نکرده است و آن حضرت بوحی یا بغیر است کاملة خود یقین
داشته بود و قال و در روایت النبي صلى الله عليه وسلم يفعله گفت ابن مسعود و دیده ام آن حضرت را که میکرد این را که من کردم

باب من قدم ضعفة اهله بليل کسی پیش آرد ناتوانان مردم خود را از زنان و غوردان بشب فيقفون
بالمزدلفة ويدعون ويقدم اذا غاب القمر پس می ایستند بمزدلفه و دعا میکنند و قدوم می آرند وقتی که غایب
شود ماه در آخر شب **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن يونس عن ابن شهاب قال سالم وكان عبد الله بن عمر يقدم
ضعفة اهله فيقفون عند المشعر الحرام بالمزدلفة بليل فيذكرون الله ما بدا لهم گفت سالم بود ابن عمر پیش می آورد ناتوانان
عیال خود را از زنان و غوردان پس می ایستادند نزد مشعر حرام بمزدلفه وقت شب پس ذکر میکردند خدا را چیزی که
ظاهر شدی و در خاطر گذشتی از اسمای آلهی قبل ان يقفا الامام و قبل ان يدفع پیشتر رجوع میکردند پیش
از انکه بایستد امام بمزدلفه پیش از انکه بیاید بسوی منا فمنهم من يقدم منى لصلوة الفجر و منهم من يقدم بعد ذلك
پس بعضی از ایشان کسی بود که قدوم می آورد منا را وقت نماز فجر و بعضی از ایشان قدوم می آورد بعد از آن
فاذا قدموا منى رموا الجمرة پس وقتی که می آمدند رمی میکردند سنگریزه را و كان ابن عمر يقول ارخص فاولئك رسول الله
صلى الله عليه وسلم و بود ابن عمر که میگفت رخصت داده در حق اینها پیغمبر خدا رخصت کنان خدا در حق **حدثنا**
سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما قال اتى النبي صلى الله عليه وسلم من جمع بليل
گفت ابن عباس فرستاد مرا پیغمبر خدا از مزدلفه بوقت شب **حدثنا** علي قال حدثنا سفيان قال اخبرني عبيد الله
بن ابي يزيد سمع ابن عباس يقول الا ممن قدم النبي صلى الله عليه وسلم ليلة المزدلفة في ضعفاء اهله گفت عبید الله میگفت ابن عباس من از اجماعه ام که
پیش فرستاد پیغمبر خدا شب مزدلفه در ضعفای اهل خود بسوی منا **حدثنا** مسدد عن يحيى عن ابن جريج قال اخبرني عبد الله
مولى اسماء ان اسماء نزلت ليلة جمع صفة المزدلفة حدیث کرد عبد الله غلام اسماء از اسما بنت ابی بکر الصدیق بانکه
اسما نزول کرد شب مزدلفه نزدیک بمزدلفه فقامت تصلي فصلت ساعة پس ایستاد بجائی که نماز میکند و نماز کرد
ساعتی ثم قالت يا بني هل غاب القمر قلت لا فصلت ساعة پیشتر گفت مرا ای پسرک من آیا پنهان شد ماه گفتم نی فصلت ساعة دیگر
قالت يا بني هل غاب القمر قلت نعم فصلت ساعة پس نماز کرد ساعتی دیگر پیشتر گفت ای پسرک من آیا غایب شده ماه گفتم
آری غایب شد قالت ارتحلوا فارتحلنا فارتحلنا گفت اسما پس کوچ کنید پس کوچ کردیم فمضينا حتى رمت الجمرة
پس گذشتیم تا آنجا که رمی جمره عقبه کرد و ثم رجعت فصلت الصبح في منزلها پیشتر رجوع کرد از رمی پس نماز فجر کرد در
منزلی که در آنجا بود فقلت لها يا هنتاه ما اراك الا قد غلسنا پس گفتم اسما را ای تو گمان ندارم که خود را مگر آنکه نماز
کردیم در غلس یعنی در غیر وقت معتاد هنتا للقصة خطاب میکنند بآن زن را و بیان آن گذشته غلس تیرگی
آخر شب قالت يا بني ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذن للظعن گفت ای پسرک من بتحقیق پیغمبر خدا اذن کرد ظعن
برای زنان ظعن بفتحتین مفرد ندارد و عین مهمله و نیز بسکون عین مهمله جمع ظعینه است بمعنی زن ما دامی که در هودج باشد و ظعینه
بمعنی هودج است زن باشد دروی یا نه کذا في القاموس والصحاح از قول اسما که گفت اذن دلیل گرفته است

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

سوء ادبی تاکید معنی تبعیت باشد تواند که حال بود از ضمیر
یعنی برداشتن هر دو دست برابر روی تبعیت حال است
بر مشروعیت رفع نزد تکبیر گویا افتتاح ناظر بعضی نظر امام
امر او جوب آن و بطلان نماز بدون آن نفرمود
این قول مردود است باجماع متقدم یعنی بر سنیت
آن و حکمت مدان و رفع علامت افتتاح است برای
احرام چنانکه تکبیر برای اعلی و اشارت بتوحید و نفی اثبات
یا بطرح امور دنیا و اقبال بالکلیه بسوی مناجات خدا
یا استسلام و القیاد و یا اعظام الهی و حرمان **حدثنا**
عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب
عن سالم بن عبد الله عن ابيه ان رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم كان يرفع يديه
حذو منكبيه اذا افتتح الصلوة و اذا كبر للركوع
که بر میداشت هر دو دست خود را برابر هر دو دوش خود
وقتیکه شروع میکرد نماز را و با پنج حدیث تمامی است شافعی
و کلام درین مسئله عنقریب مذکور شود و اذا كبر للركوع
و اذا رفع راسه من الركوع مثل ذلك
ایضا و چون تکبیر گفتی برای رکوع و وقتیکه سر برداشتی
از رکوع برداشتن هر دو دست را همچنان که بر میداشت
نزد افتتاح نیز و قال سمع الله لمن حمده ربنا
و لك الحمد و گفتی این مجموع را و در روایة آینده
از ابن عمر ربنا و لك الحمد نیست و نزد ابی یوسف جمع است
میان تسمیع و تحمید و نزد امام ابی حنیفه این در منفرد است
و امام تسمیع کند و مقتدی تحمید نیز اکه در حدیث انس از
ابی هریره که گذشت قسمت کرد و اثر امیان امام و مقتدی
و قسمت نفی است در مرعاة از ظاهر حدیث باب و كان
لا يفعل ذلك في السجود و بود و نمیکرد آنحضرت که نمی کرد
رفع یدین را در سجده یعنی هنگام رفتن بسجده و سر برداشتن
از آن و یعضد شافعیه امیز نیز کنند اما حدیث آنحضرت در
مواضع ثلثه محمد چنانکه درین باب است **باب**
رفع اليدين اذا كبر و اذا ركع و اذا رفع
بر داشتن هر دو دست وقتیکه تکبیر افتتاح گوید و وقتیکه
برکوع رود و وقتیکه بردارد سر از ان مذهب شافعی احمد
و اسحاق است درین مواضع بحدیث باب و نزد
ابی حنیفه مستحب است جز در تکبیره احرام و این اشهر
روایات است از مالک بحدیث ابن مسعود که تحقیق
آنحضرت برداشت و دست خود را مگر نزد افتتاح نماز
پس ترجمه نمیکرد بچیزی از ان یعنی باز نمیداشت و قتی از

امام مالک که بودن شب در مزدلفه واجب نیست وگرنه بعذر ضعف ساقط نمی شد چنانکه وقوف بعرفات واجب است ساقط نیست بعذر ضعف و نزد جمهور ائمه بودن در اکثر شب واجب است و حدیث مذکور منافی آن نیست حدثنا محمد بن کثیر قال اخبرنا سفیان قال حدثنا عبد الرحمن هو ابن القاسم عن القاسم عن عائشة رضی الله عنها قالت استاذنت سودة النبی صلی الله علیه وسلم لیلة جمع وکانت ثقیلة ثبطة فاذن لها گفت عائشه طلب اذن کرد سوده که از امهات مومنین است پیغمبر خدا را شب مزدلفه و بود گران و درنگ جنبش از کلانی جثه پس اذن داد او را در قاموس گوید ثبطة کحمزة احمق و در کار خود حدثنا ابو نعیم قال حدثنا افلح بن حمید عن القاسم بن محمد عن عائشة قالت نزلنا المزدلفة گفت عائشه نزول کردیم ما یان مزدلفه را فاستاذنت النبی صلی الله علیه وسلم سودة ان تدفع قبل حطمة الناس پس طلب اذن کرد آن حضرت را سوده اینکه بر آید از مزدلفه پیش از هجوم مردم وکانت امرأة بطیئة فاذن لها فدفعت قبل حطمة الناس و بود زنی درنگ جنبش پس اذن داد مر او را و بر آمد پیش از هجوم مردم واقمنا حتی اصبحنا نحن ثم دفعنا بدفعه واقامت کردیم تا صبح کردیم ما بمزدلفه پیشتر بر آمدیم ببر آمدن آن حضرت فلان اکون استاذنت رسول الله صلی الله علیه وسلم کما استاذنت سودة احب الی من مفروح به پس اگر بودی که طلب اذن میکردم آن حضرت را چنانکه طلب اذن کرد سوده خوشتر بودی نزد من از هرچه خوش کرده شود با آن باب متی یصلی الفجر بجمع در بیان آنکه کی گذارده شود نماز فجر بمزدلفه حدثنا عمر بن حفص بن غیاث قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنی عمارة عن عبد الرحمن عن عبد الله قال ما رایت النبی صلی الله علیه وسلم صلی صلوة بغیر میقاتها الا صلوتین گفت عبد الله بن مسعود ندیدم پیغمبر خدا را رحمت کنانده بر وی که گذارده نمازی در غیر وقت مگر دو نماز جمع بین المغرب والعشاء وصلی الفجر قبل میقاتها جمع کرد میان مغرب وعشا جمع تاخیر چنانکه از احادیث دیگر معلوم شده است پس نماز مغرب در غیر وقت آن کرد و گذارد نماز فجر پیش از وقت عادت بعضی گویند گذارد آن حضرت نماز فجر پیش از آنکه بر عامه ظاهر شود طلوع صبح و بر آن حضرت ظاهر شده بوحی و جز آن اینچنین گفته اند شارحان و این هر دو توجیه خلاف سوق حدیث است چه قوله ما رایت صلی بغیر میقاتها الا صلوتین وقوله صلی الفجر قبل میقاتها صریح است که گذاردن در غیر وقت یکسانست در هر دو نماز مغرب و فجر و نماز مغرب بی شبهه در غیر وقت بود باید که نماز فجر نیز این چنین باشد و این حصر نیز خالی از اشکال نیست از آنکه در نماز ظهر و عصر در عرفات هم جمع تقدیم واقع شده پس عصر نیز در غیر وقت گذارده باشد و در حدیثی واقع شده که فجر را در وقت گذارد چنانکه در حدیث ثانی می آید مگر عذر است که این گفت و نماز از وقت نقل کرده میتوان برای تطبیق این تکلف کرد یا رب مگر گویند که درین هر دو حدیث تعارض است فافهم حدثنا عبد الله بن رجاء قال حدثنا اسرائیل عن ابی اسحق عن عبد الرحمن بن یزید قال خرجنا مع عبد الله الی مکة ثم قدمنا جمعا فصلی الصلوتین گفت عبد الرحمن بن یزید بر آمدیم با عبد الله بن مسعود بسوی مکه پستر آمدیم مزدلفه را پس گذارد دو نماز کل صلوة وحدها باذان واقامة والعشاء بینهما هر نماز را تنها باذان و اقامت و طعامی بود میان هر دو نماز خوردیم ثم صلی الفجر حین طلع الفجر قائل یقول طلع الفجر وقائل یقول لم یطلع الفجر پستر گذارد نماز فجر هنگامی که طلوع کرد صبح در حال یعنی آغاز کرد نماز را چنین وقت که گوینده میگفت طلوع کرده است فجر و گوینده میگفت که طلوع نکرده است ثم قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ان هاتین الصلوتین حولتا عن وقتهما فی هذا المکان پستر گفت ابن مسعود که بتحقیق پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی

حدیث خود را بعلو اسناد پس گفت ابو حنیفه حماد افقه است از زهری و ابراهیم افقه است از سالم و علقمه کمتر از ابن عمر نیست در فقه اگرچه ابن عمر را صحبت است و اسود را نیز فضل کثیر است و عبد الله خود عبد الله است یعنی منزلت و فقاهت او معروف و مشهور است حاجت بیان ندارد پس ترجیح داد ابو حنیفه بفقه روات نه بعلو اسناد و امام محمد در موطا از محمد بن ابان بن صالح و ابی بکر بن عبد الله نهشلی از عاصم بن کلیب جرمی از پدر خود روایت کرده که علی بن ابی طالب رفع میکرد در تکبیر اولی از نماز فرض و رفع نمیکرد در ماسوای آن و روایت کرده آنرا نیز طحاوی و ابن ابی شیبه و عاصم بن کلیب از رجال مسلم است و هم در موطا گفته که گفت عمرو بن مره ابراهیم را که حدیث کرد مرا علقمه بن وائل حضرمی از پدر خود که وی نماز گزارد با آنحضرت پس دید او را که رفع میکرد دیدین را وقت تکبیر و وقت رکوع و وقت برداشتن سر گفت ابراهیم ندانم شاید که وی ندیده باشد آنحضرت را که نماز میکرد مگر در یک روز پس یاد داشت این را از آنحضرت و محفوظ نداشتند آنرا ابن مسعود و اصحاب وی شنیدم این را از هیچ یکی از ایشان نبودند مگر آنکه رفع میکردند ایدی را در شروع نماز وقتیکه تکبیر میگفتند و نیز در موطا از محمد بن ابان از عبد العزیز بن حکیم آورده که گفت دیدم ابن عمر را که رفع میکرد برابر هر دو گوش خود در اول تکبیره افتتاح و رفع نمیکرد در ماسوای آن و همچنین طحاوی نیز بطریق مجاهد و اسود از ابن عمر آورده و از عمر بن خطاب نیز روایت کرده و در بنایه شرح هدایه نقل کرده که گفت مجاهد خدمت کردم ابن عمر را صحبت سالها ندیدم او را که برداشته دستهای خود را در چیزی از نماز مگر در تکبیره اولی و آنچه در ترمذی از علی بن ابی طالب آمده که وی نزد قیام بسوی نماز فرض تکبیر میگفت و برمیداشت هر دو دست را و میکرد همچنان نزد تمام قرأت و اراده رکوع و نزد برداشتن سر از رکوع و وقتی که برمی خاست از رکعتین برمیداشت همچنان محمول بر نسخ است و همچنین روایة حاکم از عمر که وی برمیداشت هر دو دست را در رکوع و نزد سر برداشتن از آن با جمله آثار و احادیث در هر دو جانب واقع شده و روایات اصحابه مختلف و متعارض شده پس بعضی منسوخ شد رفع در ماورای افتتاح قائل گشته و روایت کرده عبد الله بن زبیر مردی را که برمیداشت دستها در نماز نزد رکوع و نزد برداشتن سر از آن پس گفت مر او را مکن این را

فرمود این دو نماز نقل کرده شده اند از وقت آنها در ینجا که مزدلفه است المغرب فلا یقدم الناس جمعا حتی یعتموا وصلوٰة
الفجر هذه الساعة المغرب وصلوٰة الفجر منصوب اند به بدل از نائین الصلوتین یعنی آن دو نماز که نقل کرده
شده اند مغرب است پس قدوم نیارند مردم مزدلفه را تا آنکه درآیند در تیرگی شب و نماز فجر درین ساعت ثم وقف حتی اسفر
پستر استاد ابن مسعود تا روشن شد صبح و منتشر شد نور او ثم قال لو ان امیر المومنین افاض الآن اصاب السنة
پستر گفت ابن مسعود مر امیر المومنین عثمان را اگر بتحقیق امیر المومنین از مزدلفه برآید حالا که وقت اسفار است
و آفتاب طلوع نکرده است میرسد سنت پیغمبر خدا را و موافق عمل آن حضرت برآمده باشد و خلاف کرده باشد
قریش را که در ایام جاهلیت همان میکردند یعنی برآیند بعد از طلوع آفتاب فما ادری اقوله کان اسرع ام دفع
عثمان پس نمیدانم آیا گفتن ابن مسعود که گفت سنت اینست زودتر بود یا برآمدن امیر المومنین عثمان و
امتثال بسنت آن حضرت زودتر بود حاصل آنکه در میان آن که ابن مسعود گفت که سنت برآمدن پیش از
طلوع آفتاب است عثمان رضی الله عنه برآمد با این قدر تراخی کردیم این مقوله فما ادری الخ مقوله راوی ابن مسعود
عبد الرحمن بن یزید است کرمانی گفته که قول ابن مسعود است و شیخ ابن حجر تغلیط او کرده و گفته که برین تقدیر مرتبط
نمی شود ما قبل و ما بعد چنانکه بادنی توجهی ظاهر است پوشیده نماند اگر ضمیر غائب در قوله بطریق التفات باشد
و تقدیر قال برلا ادری کنند ربطی پیدا گردد و با این همه مدار بر روایت است که این قول ابن مسعود است یا قول
راوی او فلم یزل یلبی حتی رمی جمرة العقبة یوم النحر پس دائم تلبیه میگفت تا رمی جمرهٔ عقبه کرد روز نحر که دهم ماه ذی الحجه
است قسطلانی فاعل یلبی ابن مسعود را داشته اگر عثمان را فاعل گویند دور از عبارت نیست والله اعلم

باب متی یدفع من جمع در بیان آنکه کی برآید حاجی از مزدلفه **حدثنا** حجاج بن منهال قال حدثنا
شعبة عن ابی اسحق قال سمعت عمرو بن میمون یقول شهدت عمر رضی الله عنه صلی بجمع الصبح ثم وقف گفت ابو اسحق شنیدم عمرو بن میمون
را که میگفت دیدم عمر بن خطاب را که گذارد در مزدلفه نماز فجر پستر ایستاد فقال ان المشرکین کانوا لا یفیضون حتی
تطلع الشمس پس گفت عمر بتحقیق مشرکان بودند که نمی برآمدند از مزدلفه تا آنکه طلوع میکرد آفتاب و یقولون اشرق ثبیر
و میگفتند که طلوع کند آفتاب بر کوه ثبیر اشرق بصیغه امر روایت کرده اند و ثبیر بفتح ثاء مثلثه و کسر موحده بروزن امیر
نام کوهی است کلان در مزدلفه و مشرکان در ایام جاهلیت تا طلوع نمیکرد آفتاب برین کوه نمی برآمدند از مزدلفه
وان النبی صلی الله علیه وسلم خالفهم و بتحقیق آن حضرت مخالفت کرده است مشرکان را و برآمد پیش از طلوع آفتاب
ثم افاض قبل ان تطلع الشمس پستر آمد آن حضرت جمرهٔ عقبه را بمنی پیش از آنکه طلوع کند آفتاب
محتمل که فاعل افاض عمر بن خطاب باشد اگر ثم افاض عطف بر خالف باشد معنی اول است و اگر عطف بر صلی
باشد یا ثم وقف وارند معنی ثانی است **باب** التلبية والتکبیر غداة النحر حتی یرمی الجمرة والارتداف فی السیر
در بیان لبیک و الله اکبر گفتن صباح روز نحر تا آنکه رمی جمار کرده شود و در ردیف ساختن کسی را در راه رفتن **حدثنا**
ابو عاصم الضحاک بن مخلد قال اخبرنا ابن جریج عن عطاء عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم اردف الفضل فاخبر الفضل انه لم یزل
یلبی حتی رمی الجمرة مرویست از ابن عباس که بتحقیق پیغمبر خدا صلعم ردیف خود ساخت فضل
بن عباس را پس خبر داد فضل که آن حضرت همه وقت در راه لبیک میگفت تا رمی جمره **حدثنا** زهیر بن حرب قال حدثنا

عن الزهری قال اخبرنی سالم عن عبد الله
بن عمر قال رأیت رسول الله گفت ابن عمر دیدم
پیغمبر خدا را صلی الله علیه و آله وسلم اذا قام
فی الصلوٰة رفع یدیه حتی یکونا حذو منکبیه
وقتیکه می ایستاد در نماز برمیداشت هر دو دست خود را
تا آنکه میشد هر دو دست برابر هر دو دوش او وکان
یفعل ذلك حین یکبر للرکوع و بود آن حضرت که
میکرد این عمل وقتیکه تکبیر میگفت برای رکوع ویفعل
ذلك اذا رفع راسه من الرکوع و میکرد این
وقتی که برمیداشت سر خود را از رکوع و یقول سمع الله لمن حمده
برمیداشت سمع الله لمن حمده ولا یفعل
ذلك فی السجود و نمیکرد این کار در وقت سجود
هنگام نهادن سر و نه وقت برداشتن **حدثنا**
اسحاق الواسطی ابن شاهین قال حدثنا خالد
بن عبد الله الطحان عن خالد الحذاء عن ابی قلابة
بکسر قاف انه رای مالك بن الحویرث اذا
کبر و رفع یدیه بتحقیق دید ابو قلابه مالک بن حویرث
صحابی را که چون شروع میکرد در نماز تکبیر گفتی و بر داشتی
دو دست خود را و اذا اراد ان یرکع رفع یدیه
و چون خواستی که رکوع کند نیز برداشتی دستها را و اذا
رفع راسه من الرکوع رفع یدیه و چون سر از رکوع بر داشتی
دستها را و حدث ان رسول الله و حدیث کرد ابن
حویرث که بتحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم
صنع هکذا کرده است چنین **باب** الی
این یرفع یدیه تا کجا بر دارد مصلی هر دو دست را
و حدش چه باشد و روایات درین باب نیز بظاهر مختلف
آمده و قال ابو حمید عبد الرحمن بن سعد الساعدی
فی اصحابه گفت ابو حمید ساعدی در میان اصحاب
آنحضرت و حضور ایشان رفع النبی برداشت پیغمبر
صلی الله علیه و آله وسلم دستها را حذو منکبیه
برابر هر دو دوش خود و گفت مالک و غیره بود آنحضرت که
چون تکبیر گفتی بر داشتی دستها تا آنکه محاذی میکرد
دست خود هر دو گوش را و بروایتی تا آنکه محاذی میکرد
هر دو دست فروع هر دو گوش را یعنی بالاهای آن
و وائل بن حجر که برداشت آنحضرت هر دو دست
را برابر دو دوش تا محاذی ساخت هر دو ابهام هر دو
گوش را و بروایتی تا نرمهٔ هر دو گوش از جهت نزدیکی
مقابل هر دو گوش دارند و نزد امام حنیفه مقابل هر دو گوش
و در حقیقت خلاف نیست چه تصحیح کرده شافعی
در میان وضع رفع بانکه کفهای دست مقابل دوش
بود و سر انگشتان برابر گوش و سر انگشتان دیگر تا
بالای گوش و در محیط نیز همچنان گفته که محاذی کنند
هر دو انگشت نرمهٔ هر دو گوش را و سر انگشتان بالای
گوش را **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب
عن الزهری قال اخبرنی سالم بن عبد الله ان عبد الله
بن عمر قال رأیت النبی گفت ابن عمر دیدم پیغمبر خدا را

وهب بن جرير قال حدثنا ابي عن يونس ح وقال لي خليفة حدثنا يزيد بن زريع عن يونس عن الزهري عن عبيد الله بن عبد الله عن ابن عباس رضي الله عنهما ان اسامة كان ردف النبي صلى الله عليه وسلم من عرفة الى المزدلفة مرويست از ابن عباس كه اسامه بن زيد بود پس پشت آن حضرت در سواري از عرفات تا مزدلفه ثم اردف الفضل من المزدلفة الى منى پس پس ردف خود ساخت آن حضرت فضل را از مزدلفه تا منى قال فكلاهما قال قال لم يزل النبي صلى الله عليه وسلم يلبي حتى رمى جمرة العقبة گفت ابن عباس هر دو اسامه و فضل گفتند همیشه آن حضرت در راه تلبیه میگفت تا رمی کرد جمره عقبه را درین دو حدیث که درین باب آورد و ذکر تکبیر نیست ابن خزیمه از روایت ابن عباس از فضل آورده که با هر سنگریزه که انداخت تلبیه و تکبیر گفت ظاهر این اسناد شرط صواب نهاده است

باب فمن تمتع بالعمرة الى الحج فما استيسر من الهدي اي پس كسي كه تمتع خواهد و نفع جويد در تقرب خدا باداي عمره تا احرام حج يعني پيش از انتفاع بتقرب جستن بحج پس بر وي است چيزي كه ميسر شود او را از بدني گوسفند باشتر و جزء آن و اين هدي حكم اضحيه دارد و رواست كه ازين كس بخورد ازان نزد امام ابوحنيفه شافعي گويد كه اين دم جنايت است بسبب تاخير كردن احرام حج از ميقات حدثنا اسحق بن منصور قال اخبرنا النضر قال اخبرنا ابو جمرة قال سألت ابن عباس عن المتعة فامرني بها گفت ابو جمره پرسيدم ابن عباس را از جواز متعه يعني از عمره كه پيش حج دايام حج كنند پس فتوي داد مرا بآن و سألته عن الهدي فقال فيها جزر او بقرة او شاة او شرك في دم پرسيدم او را از هدي كه چيست واجب ازان پس گفت در وي شتر است يا گاو يا بز يا حصه شركت در شتر و گاو او دست و رواست از بهفت كس قال وكان ناس كرهوها فقلت فرأيت في المنام كان انسانا ينادي حج مبرور و متعة متقبلة گفت ابو جمره گويا بعضي مردم ناخوش داشته اند متعه را چنانكه منقولست از عمر بن خطاب و عثمان بن عفان و غير ايشان پس خوابيدم و ديدم در خواب گويا مردي ندا ميكند كه حجي مبرور است و عمره مقبول فاتيت ابن عباس فحدثته فقال الله اكبر سنة ابي القاسم صلى الله عليه وسلم پس گفت ابو جمره بعد ازين خواب آمدم ابن عباس را پس گفتم او را خواب خود پس گفت از روي تعجب ازين خوابي كه مرا موافق سنت افتاد و بكلمه الله اكبر اين مژده ابو القاسم محمد صلى الله عليه وسلم رحمت كناد خدا بروي گفته اند اينجا سنت مقابل فرض نيست از انكه افراد ازح است و قال ادم و وهب بن جرير و غندر عن شعبة متمتعا منقبلة حج مبرورا يعني اين سه كس از شعبه بر خلاف روايت نفر از شعبه بدل متعه عمره و بتقديم و تاخير اين كلام نقل كرده اند

باب ركوب البدنة في بيان جواز سواري بر بدن بضم بار موحده و سكون دال مهمله و آن شتر و گاو است تجاريد گويد بدن نمي باشد مگر شتر يعني گويند بدن بر هر هدي كرده خود از شتر و گاو و نر و گوسفند قوله تعالى والبدن جعلناها لكم من شعائر الله و بدن گردانيده ايم آنرا براي شما در حالي كه از علامتهاي دين ما است كه مشروع ساخته آنرا خدا الى المحسنين تا آخر آيه كه بشر المحسنين است ابو ذر و ابو الوقت كه راويان معتبر مولف اند ع همين قدر ذكر كرده اند و كريمه كه وي نيز راويه معتبر است تمام آيه را ذكر كرده است و آن اينست لكم فيها خير براي شما در بدنه نيكيهاست از سواري و دود شيدن شير آن چنانكه روايت كرده ابي حاتم باسناد جيد از ابراهيم نخعي لكم فيها يعني من شارك و من غار حلب فاذكروا اسم الله عليها پس ذكر كنيد نام خدا را در وقت ذبح بر آن را بنحويكه گويند الله اكبر لا اله الا الله و الله اكبر منك و اليك صواف در حالي كه استاده اند بر سه پاي و يكپاي چپ با دست چپ آنها بسته باشند فاذا وجبت جنوبها فكلوا منها پس وقتي كه بيفتد پهلوي آنها بر زمين يعني بميرد پس بخوريد ازان و اطعموا القانع و المعتر و بخورانيد سائلي را كه قناعت كند بآنچه داده باشيد

اذا قام من الركعتين برداشتن مصلي استوار را از تشهد بعد از دو ركعت براي ركعت ثالثه و نزد فقهاء اين حكم نسخ است و قائل گفته اند بيان بعضي شافعيه و جمعي از محدثين حدثنا عياش بتشديد تحتيه و آخر معجم بن الوليد رقام قال حدثنا عبد الاعلى قال حدثنا عبيد الله عمري عن نافع ان ابن عمر كان اذا دخل في الصلوة كبر و رفع يديه بودن ابن عمر چون در آمدي در نماز تكبير گفتي و برداشتي دو دست خود را و اذا رفع رأسه رفع يديه و اذا قال سمع الله لمن حمده رفع يديه و اذا قام من الركعتين رفع يديه و رافع ذلك ابن عمر الى نبي الله و رفع كرده است اين حديث را ابن عمر بسوي كرده آنرا بپيغمبر خدا صلى الله عليه و آله وسلم و موقوف برابن عمر نيست و رواه حماد بن سلمة بن دينار عن ابن عمر و همچنين روايت كرده است اين حديث را حماد بن سلمه از ايوب و عبيد الله و كثير از علماء بصره بران است خواهرزاده حميد طويل سنت گفته و شصت و هفت عن ايوب عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه و آله وسلم يعني رفع كرده است بطريق ديگر نيز آنرا كه در واه ابن طهمان عن ايوب و موسى بن عقبة مختصرا و رواه اسحق بن راهويه عن ابن طهمان ازين دو كس بطريق اختصار چنانكه موصول آورده آنرا بيهقي بطريق مذكور بلفظ كان لا يرفع حين يفتتح الصلوة و اذا ركع و اذا استوى قائما من الركعتين هذا منكر

باب وضع اليمنى على اليسرى في الصلوة بنهادن بعضي دست راست را بر دست چپ در قيام نماز حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابي حازم سلمة بن دينار عن سهل بن سعد قال كان الناس يؤمرون ان يضع الرجل اليد اليمنى على ذراعه اليسرى في الصلوة گفت سهل بود مردم را امر كرده مي شدند كه بنهند مرد دست راست خود را بر ذراع دست چپ در نماز يعني قريب بمذراع و نهايت آن كه موصول بپوست دست است و در بعضي اشارت است بآنكه بنهند دست را بالاي مفاصل چنانكه قصه كنند بآنچه داده باشيد دست

اسماء الرجال

یا قاضی را که سوال کند و کسی که سوال کند از یک شخص تا هم معلم تشکر دین نیچنین که بیکدیگر آنها را دو دست بسته درج میکنند سنجر کرده ایم آنها را برای شما باوجود قوت و عظمت آنها شاید که شما شکر کنید بر بن انعام و تقرب جوئید بدان اخلاص بن ذالک الله لحوما ولا دماؤها ولکن یناله التقوی منکم ولیکن بهر سفندار چیزی که قربان آنست از بهر نگاری دل از شما که موجب نیت صاف و اخلاص درست اشتمال بین امر است کذالک سخرها لکم لتکبروا الله علی ما هداکم این چنین تسخیر کرده آنها را برای شما تا بدانید کبریاء عظمت او جل شانه تقریر اکه راه نموده است شما را بشناخت نزدیکی خود و تقرب جوئی بصدق و اخلاص و بشر المحسنین و مژده رسان نیکوکاران را کذالک فی البیضاوی قال مجاهد ضحیت البدن لبدنها ای کبرها گفت مجاهد نامیده شد بدن از جهت بدن او یعنی بزرگی او یقال بدن اذا عظم گفته می شود مرآدمی را بدن وقتی که کلان شد جثه او و بدن بالتشدید یبدن اذا اسن و گفته میشود بدن بتشدید دال وقتی که کلان سال شد والقانع السائل وقانع که در آیت است یعنی سائل است والمعتر الذی یعتر بالبدن من غیر ان یسأل او فقیر و یتعرض بالمسئلة و معتر کسی است که میگردد بدر ها برای بدن از غنی و فقیر پیش آید سوال را یا بدون سوال را روایت کرده است که قانع همسایه تو که منتظر است چیزی را که در خانه تو در آمده و معتر آنکه پیش آید در ترا و نیاید خود را سوال نکند از تو چیزی را که یابی از زمخشری نقل کرده که قانع آنکه راضی باشد از چیزی که دارد یا داده شود بی سوال و معتر آنکه پیش آید سوال را و شعائر الله استعظام البدن و استحسانها شعایر الله یعنی عظیم ساختن و نیکو گردانیدن بدن است یعنی اشارت میکند باین معنی باضافت بسوی خدا و العتیق عتقه من الجبابرة و عتیق که در آیت دیگر و لیطوفوا بالبیت العتیق واقع شده یعنی آزادی اوست از تحکم جبابره یقال حبت سقطت الی الارض گفته میشود قبیت یعنی افتاد بر زمین و منه وجبت الشمس و ازین باب است این قول یعنی افتاد آفتاب بر زمین وقت غروب **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم رای رجلا یسوق بدنة فقال ارکبها پیغمبر خدا ارحمت کنا و خدا بر وی دید مردی را که میراند بدنه را که خریدی بدی بود پس فرمود سوار شو او را فقال انها بدنة پس گفت تحقیق شتر بدی است فقال ارکبها ویلک فی الثانیة او فی الثالثة فرمود سوار شو وای بر تو کرت دوم یا سوم فرمود این را **حدثنا** مسلم بن ابراهیم قال حدثنا هشام شعبة قال اخبرنی قتادة عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم رای رجلا یسوق بدنة فقال ارکبها قال انها بدنة قال ارکبها ویلک او یحک فی الثانیة او الثالثة **باب** من ساق الهدی معه حکم کسی که سوق بدی کرده بخود خواه از حل باشد یا از حرم **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله ان عبد الله رضی الله عنهما قال تمتع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی حجة الوداع بالعمرة الی الحج گفت ابن عمر قرآن کرد میان حج و عمره پیغمبر خدا در حجة الوداع والهدی فساق معه الهدی من ذی الحلیفة و بدی آورد و دراند با خود بدی را از ذی الحلیفه که میقات اهل مدینه است وبدا رسول الله صلی الله علیه وسلم فاهل بالعمرة ثم اهل بالحج پس ابتدا کرد رسول خدا پس تلبیه کرد احرام عمره پس تلبیه کرد بحج از احادیث سابقه معلوم شده که آن حضرت جدا احرام حج بست فتمتع الناس مع النبی صلی الله علیه وسلم بالعمرة الی الحج پس تمتع آن کرد مردم با پیغمبر خدا بعمره بسوی حج فکان من الناس من اهدی فساق الهدی منهم من لم یهد پس بود از مردم همراه کسی که بدی آورده و دراند بدی

الجزء الثالث شیخ الاسلام | كتاب الايمان

دست بدست متفق علیه است میان ابو حنیفه امام مالک کرنزدیک ایصال است باجزاء ضع و لیکن نزد امام ابی حنیفه و بروایتی از امام احمد و در بر ناف مستحب و نزد امام شافعی بر بر سینه و بروایتی از احمد تحت سینه خواه بر ناف فوق هر دو بار بر سینه تحت شافعی حدیث وائل بن حجر است که گفت نماز کرد و پیغمبر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پس نماد دست راست بر دست چپ بر سینه خود و همین روایت کرده ابن خزیمه بن طب از پدرش که گفت دیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کرمی نماد دست خود را بر سینه خود و اول و طب کرمی آمده بود نزد انحضرت امتاد صحبت و قرب الطاف نماز ثابت نمی شود و چون ذکر کرده شد نزد ابراهیم نخعی حدیث وائل در برد اشتش و مستمانزد کرمی گفت ابراهیم اعرابی که گمراه نباشد رسول خدا نماز پیغمبر همان معتبر تا دی اعلم باشد و ترند ے باوجود روایت قبیصه گفته امر و رخصاب و ضع است نزد علمای متقدمین و ایام کرمی دیده حدیث در صحیح کی از ان بخصوص ثابت نشده پس جواز کرده شود بر تحقیق معهود یعنی اداست نماز من آن حالی قصد تعظیم در قیام کند تحت سره است و ابو داؤد و احمد و الدارقطنی و بیهقی و ابن منذر حدیث علی مرتضی روایت کرده بلفظ من السنة فی الصلوة وضع الاکف تحت السرة نووی گفته اتفاق کرده اند بر ضعف آن **باب** الخشوع فی الصلوة خشوع کردن در نماز تفسیر کرده ابن عباس آنرا که خاشعون را بالقبول وی خائفین ساکنین یعنی ترسان مذلل و خضوع بجوارح مکرر بسوی آنچه مامور است بدان و غلامش عدم التفات است چپ و راست و ملازمت نظر بموضع سجود راه و تعدیل ارکان و مروی است آن من صیب کرده ے دید مردی را که با ریش میکرد در پیش خود پس گفت اگر خاشع بودی دل این مرد خاشع بودی جوارح وی **حدثنا** اسمعیل قال حدثنی مالک عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال هل ترون قبلتی ههنا فرمود آیا گمان میکنید رنقال بانظرف دکه مقابل روی من است و پس تا نکه خاشع می شوید از اطلاع آن بر کیفیت نماز شما و نه اینچنین است و الله ما یخفی علی رکوعکم و لا خشوعکم سوگند خدا است که مخفی نیست بر من رکوع شما و نه خشوع شما و ائے

وبعضي از آنها كسي بود كه هدي نكرده فلما قدم النبي صلى الله عليه وسلم مكة پس هنگامي كه قدوم آورد آن حضرت مكه را
قال للناس من كان منكم اهدى فانه لا يحل من شيء حرم عليه حتى يقضي حجه فرمود مردم را كسي كه هدي كرده از شما تحقيق
از احرام برآيد و مباح كند بر خود از چيزي كه حرام كرده بر خود در احرام تا آنكه تمام او انكند حج را من لم يكن منكم اهدى فليطف
بالبيت وبالصفا والمروة وليقصر وليحلل وكسي كه نيست از شما كه هدي آورده پس طواف بيت الله كند و سعي ميان صفا و مروه
نماياد و تقصير موي سر كند و برآيد از احرام و انچه نذر موي فرموده نه حلق آن اگرچه حلق افضل از قصر است براي آنكه آموي
باقي مانده بعد از حضرت رفع از احرام حج حلق كند ثم ليهل بالحج پس احرام ببندد وقت برآمدن بعرفات براي حج
فمن لم يجد هدايا فليصم ثلثة ايام في الحج وسبعة اذا رجع الى اهله وكسي كه نيافت هدي را روزه گيرد سه روز
در ايام حج و هفت روز چون كه باز گردد بسوي خانه خود و طواف حين قدم مكه و استلام الركن اول شيء پس
طواف كرد آن حضرت بنگامي كه آمد مكه را بوسه داد حجر اسود را چنان كه ابتدا كرد و باستلام نمود بر جنب نشئه اطواف و شش اشواط
بيشتر رمل كرد و چند ساز رفت در شش طواف بمشي ميرمل مشي كرد در چهار طواف ثم صلى حين قضى طوافه بالبيت عند المقام ركعتين
پس نماز كرد هنگامي كه تمام كرد طواف خانه بيت الله نزد مقام ابراهيم دو ركعت ثم سلم فانصرف فاتى الصفا فطاف بالصفا
والمروة سبعة اطواف ثم سلم طواف كرد هفت طواف پس سلام داد و از نماز بگشت ازان پس آمد كوه صفا را پس طواف كرد ميان صفا و مروه
هفت طواف لم يحلل من شيء حرم عليه حتى قضى حجه ونحر هديه يوم النحر پيشتر حلال نكرد چيزي را كه حرام شده بود بر وي
تا آنكه تمام كرد حج را و ذبح كرد هدي را روز نحر كه دهم ماه ذي حجه است وافاض فطاف بالبيت ثم حل من كل شيء حرم منه
پيشتر از عرفات آمد و طواف افاضه كرد پيشتر حلال كرد هم چيزي را كه حرام شده بود از پيشتر احرام و فعل مثل ما فعل رسول الله
صلى الله عليه وسلم وكرد مانند آنچه كرد رسول خدا كسي كه سوق هدي كرده بود و نيز مي آشامي ضمير فعل باين عمر و عايشه اند

باب من اهدى ثم اضل الهدي او نسيها كسي كه هدي آورد و گم كرد هدي را يا فراموش كرد آن را

النبي صلى الله عليه وسلم في متعته بالعمرة الى الحج از عمره است كه تحقيق عايشه خبر داد او را از پيغمبر خدا در وقت تمتع او بعمره
تا باحرام حج فتمتع الناس مع رسول الله صلى الله عليه وسلم بالعمرة الى الحج فتمتع كردند مردم با آن حضرت تا شب آنچه خبر داد او را
سالم از ابن عمر عن رسول الله صلى الله عليه وسلم از رسول خدا رحمت كناد خدا بر وي

باب من اشترى الطعام من الطريق كسي كه بخرد طعام را از راه

حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد عن ايوب عن نافع قال قال عبد الله بن عبد الله بن عمر رضي الله عنهم لابيه اقمت فاتى لا اظنهما
تصدان عن البيت گفت نافع گفت عبد الله مر پدر خود را كه ابن عمر است اقامت كن اي پسر اين سال بجهت قحط تحقيق من ايمن ميترسم
فقال لم اكن لافعل كيما افعل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت ابن عمر در پاسخ گفت كه نباشم كه بكنم چنانكه كرده است پيغمبر خدا رحمت كناد خدا
برو هي وقتي كه در حديبيه باز داشته شدند از احرام برآمد قال الله تعالى لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة
و فرموده است خداي كه بر ترست بتحقيق مر شما راست در پيغمبر خدا امتثال بكنيد و انا اشهدكم اني قد اوجبت علي
نفسي العمرة فانطلق بالعمرة من الدار و من گواه ميگيرم شما را كه تحقيق من واجب كردم بر ذات خود عمره پس تلبيه كرد بعمره
عمره از خانه خود نه از ميقات جواز احرام پيش از ذي الحليفه معلوم شد قال ثم خرج حتى اذا كان بالبيداء اهل بالحج والعمرة

مسمى بطرق الاوهام عن اثر الامام الهمام

حدثنا موسى بن اسمعيل

نا احمد حدثنا عبد الواحد بن زياد قال حدثنا عاصم

گفت پسر ابن عمر پستر بود آمد ابن عمر تا آنکه وقتی که بود به صحرا البیک گفت بجای حج و عمره هر دو و قال هکذا رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم اهل بالحج والعمرة کذا واحدة گفت همچنین حال حج و عمره هر یکی دو حال تواشتری الهدی من قدید پستر خرید هدی را از موضع قدید که وصل است ثم قدم مکة فطاف لهما طوافا واحدا پستر قدوم آورد و مکه پس طواف کرد یک طواف برای حج و عمره فلم یحل حتی احل منهما جمیعا و یرون بنامد از احرام تا آنکه برون آید از حج و عمره هر دو چنانکه آن حضرت رضی الله عنه وده روز بعد باب من اشعر و قلد بذی الحلیفة ثم احرم و جواز حال کسی که اشعار کند هدی را و قلاده بندد از ذی الحلیفة که میقات اهل مدینه است پستر احرام بندد و نبی قال نافع کان ابن عمر رضی الله عنهما اذا اهدی من المدینة قلد و اشعر هدیه بذی الحلیفة گفت نافع بود ابن عمر وقتی که هدی می برد از مدینه تقلید و اشعار میکرد آنرا بذی الحلیفة یطعن فی سنامه الایمن بالشفرة و وجهها قبل القبلة بار سد که میزند در جانب راست کوهان شتر بکاردی کلان زده می میکرد هدی را جانب قبله و رعایت کرده شده است این بیان اشعار بسبب اشعار علماء را اختلاف هست نزد شافعی سنت است و از ابراهیم نخعی و ابو حنیفه منقول هست که اشعار مکروه است طحاوی که از ائمه حنفیه است و از علمای فقهاء و محدثین هست گوید مکروه مذهب اهل عراق است رابلکه مکروه نزد اهل زمان بود و که جراحت میکرده بنبوی که سرایت میکرد بهلاک بدنه اشعاری که آن حضرت صلی الله علیه وسلم میکرد بپوست جانب سنام را یا رده و رکرده خون آنرا و میکرد و ابو حنیفه اکتفا بتقلید کرده و غرض که از اشعار بود از نبی احاصل پنداشته و گفته شده است اشعار زیان خورد از جهت سنت باب تعذیب حیوان و تضییع هدی کعرض آن پیش از ذبح از شارع معلوم شده است حدثنا احمد بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا معمر عن الزهری عن عروة بن الزبیر عن المسور بن مخرمة و مروان قالا خرج النبی صلی الله علیه وسلم من الحدیبیة فی بضع عشرة مائة من اصحابه مسور بن مخرمه که خواهرزاده عبد الرحمن بن عوف است و مروان بن حکم بن العاص که از بنی اعمام عثمان بن عفان است سر حدیبیه مساوی که در صحابه بود و گفته شده است که از بعضی اصحاب شنیده باشند برآمد آن حضرت در وقت حدیبیه در یک هزار و چند صد از یاران خود حتی اذا کانوا بذی الحلیفة قلد النبی صلی الله علیه وسلم الهدی و اشعر و احرم بالعمرة تا وقتی که بودند بذی الحلیفه قلاده بست پیغمبر خدا هدی را و اشعار کرد و احرام بست بعمره حدثنا ابو نعیم قال حدثنا فلیح عن القاسم عن عائشة رضی الله عنها قالت قلدت بدن النبی صلی الله علیه وسلم بیدی گفت عایشه قلاده بافتم قلاده های هدی پیغمبر خدا را دست خود فقلدها و اشعرها و اهلها ثم بعث بها و اقام بست هدی را و اشعار کرد و هدی کرد آنرا و مقیم بود فما حرم علیه شیء کان احل له پس حرام نشد بروی چیزی که حلال کرده شده بود مر او را پیش ازان انتهی محظورات احرام یعنی بجرد همین تقلید و اشعار و سوق هدی محظورات احرام بروی حرام نبود باب فتل القلائد للبدن والبقر در بیان بافتن قلاده ها برای شتر و گاو حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله قال اخبرنی نافع عن ابن عمر عن حفصة رضی الله عنهم قالت یا رسول الله ما شان الناس حلوا و لم تحل انت گفت حفصه گفتم ای رسول خدا چه حال مردم است که برآمدند از احرام و نبر آمدی تو قال انی لبدت راسی و قلدت هدی فلا احل حتی احل من حج گفت موی سر را بمانند صمغ و قلاده کردم هدی خود را پس نمی برآیم از احرام تا آنکه برآیم از احرام حج موافقت این حدیث ترجمه خالی از نکات نیست از انکه بافتن قلاید در حدیث مذکور نیست و هدی هم مطلق است مگر آنکه گوییم غالب آنست که قلاده بافتن هدی مطلق شامل است مر هر دو

الجزء الثالث شيخ الاسلام كتاب الاذان

نقل کرده و اسکا بکسر همزه بر تقدیر روایة بسکت بفتح یا و فهم کان مصدره شاذ است و مراد ان در بعض اماکن جبر است انمکی نه سکوت از ذکر قال گفت ابو قرار احسبه قال گمان می برم اما هریره راکه گفته بدن اسکانه هیئة بکسر ها و فتح نون و تشدید تحتیه بی هره تصغیر هنیه که در اصل هنوة بود و کنایه از شی یعنی بعد از تکبیر خاموش میماند نشاید ترا مذکی و بروایتی هنیه یا بدل ها و بها بعد یا تصغیر فقلت ابو هریره گویم پس گفت آن حضرت بابی انت و امی پدر و مادر من فداء تو باد رسول بعد اسکاتک بین التکبیر و القراءة ما تقول بیستم خاموش شدن تو میان تکبیر و میان قراءة که چه می گوئی و چه میخوانی در آن و این بیشتر مطابق احکام است و بروایتی است قال فرمود اقول میگویم این دعاء اللهم باعد بینی و بین خطایای کما باعدت بین المشرق و المغرب خداوندا دور کن بسیار میان من و میان گناهان من چنانکه دوری کرده بسیار میان مشرق و مغرب طاهر از دین فقره طلب دور گناهان است که قضا کرده شده برای کس در ستقبل چنانکه ظاهر از دو فقره آینده و گناهان گذشته است اللهم نقنی من الخطایا کما ینقی الثوب الابیض من الدنس خداوندا پاک گردان مرا از گناهان و محو کن آنها را آنرا چنانکه پاک گردانیده میشود جامه سفید از چرک و تخصیص جامه سفید جهة مبالغه در تنقیه است که اثر دنس بر آن نمایان تر است شد از چه تقلیل بود جامه لین و اشارت است معنی فقره گویا بود است اللهم اغسلنی راه بران اللهم اغسل خطایای بالماء و الثلج و البرد خداوندا بشوی گناهان مرا بآب و برف و ژاله شاید تست انواع مغفرت یکی پس دیگری ما اقسام مغفرت و مبالغه در غسل و تنقیه بآب سکون لام و برد فتح راء و دو ذال از شباهت لوث و خلاص از

شتر و گاو را حدثنا عبد الله بن يوسف قال حدثنا الليث قال حدثنا ابن شهاب عن عروة بن عمرة بنت عبد الرحمن
ان عايشة قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يهدي من المدينة فتل قلائد هديه گفت عايشه بود پيغمبر خدا را رحمت كناد
خدا بردي هدي ميكرد از مدينه پس مي بافتم قلادها ي هدي او را ثم لا يجتنب شيئا مما يجتنب المحرم پس نمي گشت از سوي دوري
نميگزيد چيزي را از انچه دوري ميگزيند محرم باب اشعار البدن و ديبلن و اشعار كردن شتر را و قال عروة عن
المسور قال النبي صلى الله عليه وسلم لابي بكر و اشعرها و احرم گفت عروه از مسور تقليد كرد پيغمبر خدا هدي را و اشعار كرد او را و بر
احرام بست بعمره در زمان حديبيه حدثنا عبد الله بن مسلمة قال حدثنا الليث بن سعيد عن القاسم عن عايشة قالت
فتلت تلائد هدي النبي صلى الله عليه وسلم گفت عايشه بافتم قلادهاي هدي آن حضرت باشعارها و قلدها او قلدتها بپستر
اشعار كرد آن حضرت و تقليد كرد آنرا يا تقليد كرد من خشك را و بست توجهت بها الى البيت بپستر مستاد آنرا
بسوي بيت الله و اقام بالمدينة فاحرم عليه شيء كان له حل پس حرام نبود بروي چيزي كه بود او را حلال باب
من قلد القلائد بيد غير كسي كه ببندد قلادها را بدست خود حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن عبد الله بن ابي بكر
بن عمرو بن حزم عن عمرة بنت عبد الرحمن انها اخبرته ان زياد بن ابي سفيان كتب الى عايشة ان عبد الله بن عباس قال
من اهدى هديا حرم عليه ما يحرم على الحاج حتى يحر هديه گفت عمره شنيدم از عبد الله بن ابي بكر كه مي گويد كه زياد بن
ابي سفيان كه دعوي كرد او ابو سفيان را و بدست او ست الحاق كرد زياد را بنسب خود او را زياد بن ابيه ميگفتند نوشت بسوي
عايشه كه ابن عباس گفته است كسي كه سوق كند هدي را حرام است بروي انچه حرام است بر حاجي كه احرام بحج بسته
تا نحر كند هدي را فقالت عمرة فقالت عايشة ليس كما قال ابن عباس انا فتلت قلائد هدي النبي صلى الله عليه وسلم بيدي
گفت عمره پس جواب گفت عايشه نيست آن چنانكه گفته است ابن عباس من بافته ام قلادهاي هدي آن حضرت را
ثم قلدها رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده ثم بعثها مع ابي فلم يحرم عليه شيء احله الله له حتى نحر الهدي پس تقليد كرد آنرا
پيغمبر خدا بدست مبارك خود و بعث بها مع ابي پس بپستر فرستاد آنرا با پدر من ابو بكر صديق رضي الله عنه و اين در حجي بود كه فرستاده بود ابو بكر را براي حج و خود در مدينه ماند
فلم يحرم على رسول الله صلى الله عليه وسلم شيء احله الله له حتى نحر الهدي پس حرام نكرده نشد بر پيغمبر خدا چيزي كه
حلال كرده خدا او را تا نحر كرده شد هدي باب تقليد الغنم قلادة بتشديد پرهيدي را حدثنا ابو نعيم عن
سفيان قال حدثنا الاعمش عن ابراهيم عن الاسود عن عايشة رضي الله عنها قالت اهدى النبي صلى الله عليه وسلم
مرة غنما گفت عايشه هدي فرستاد پيغمبر خدا يكبار گوسپندي تخم و ظاهر ست كه تقليد آن كه طريقه مسنونه آن حضرت ست
هم كرده باشد چنانكه حديث ديگر تصريح كرده حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد قال حدثنا الاعمش عن
ابراهيم عن الاسود عن عايشة قالت كنت افتل قلائد بيدي لرسول الله صلى الله عليه وسلم فيقلد الغنم
ويقيم في اهله حلالا گفت عايشه بودم من كه مي بافتم قلادها بدست خود براي هدي پيغمبر خدا پس تقليد ميكرد گوسپند را
و اقامت مي نمود در اهل و عيال خود بحالي كه غير محرم است حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد قال حدثنا منصور
عن ابراهيم و حدثنا محمد بن كثير قال اخبرنا سفيان عن منصور عن ابراهيم عن الاسود عن عايشة رضي الله عنها قالت كنت
افتل قلائد الغنم النبي صلى الله عليه وسلم فيبعث بها ثم يمكث حلالا گفت عايشه بودم من كه مي بافتم قلادهاي گوسپند را
پيغمبر خدا را پس ميفرستاد آنرا كه بپستر درنگ ميكرد بخود در مدينه بحالي كه غير محرم است حدثنا ابو نعيم قال حدثنا زكريا عن عامر

وحديث ابي سعيد اشهر حديث است درين باب و اخذ
كرده اند بدان جمعے از اهل علم و ازين مروي است از عمر
بن خطاب و ابن مسعود رضي الله عنهما انتهى و از علي
بن ابي طالب و عايشه و جابر و جبير بن مطعم و ابن عمر و
انس نيز آمده رضي الله عنهم و در بعضے روايات جمع ست
ميان توحيد و شنا چنانكه ابو يوسف گفته و تاجي الشافعي
آورده و در بعضے اقوال او ست باب الشفاعة
بحديث علي بقول وي وجهت و جهي تا آخر و عذر طويل
كه اخراج كرده آن را مسلم و ترجمه اين قدر است گفتن عمل از
ستر دگ است زيرا كه شهيد الائم كسيے را كه استفتاح كرده
باشد بتمام اين حديث و در روايت حرفي از شافعي نيست
وجهت وجهي الى آخره لان المسلمين و بايد دانست كه
در بعضے روايات مدعا لفظ باب است في ترجمة اكثر
فصل با شمد از باب سابق و حديث آينده كه مشتمل بر
طول قيام و قرأت و مناجات است بعد از تكبير و صحيح
نيست و در انچه گفته شده دران تمام مناسبت بسابق
ندارد و ازين سبب بدون باب و نا بودن آن هر دو موجه باشد
حدثنا ابن ابي مريم سعيد بن محمد الجمحي
قال حدثنا نافع بن عمر الجمحي قال حدثنا ابن ابي
مليكة عبد الرحمان بن زبير عن اسماء بنت
ابي بكر ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم
صلى صلوة الكسوف گزارد رسول خدا نماز كسوف را
انصرف فقام او طال القيام پس گردانيد روي خود را و تكبير گفت و قيام كرد قيام
ركوع فاطال الركوع پس ركوع كرد و دراز كرد ركوع را ثم رفع فاطال القيام پس برخاست
برداشت سر از ركوع و قيام كرد دراز كرد قيام را ثم سجد پس سجده كرد و فاطال السجود پس
سجده كرد و قيام ركوع آنرا نزديك قيام ركوع فاطال السجود پس سجده ديگر
سجده كرد و قيام آنرا نزديك قيام اول فاطال القيام پس برخاست و قيام كرد
دراز كرد قيام را ثم ركع فاطال القيام دون القيام الاول ثم ركع ركوع كرد و دراز كرد ركوع را
ركوعا دون ركوعه الاول ثم رفع فاطال القيام دون القيام الاول ثم سجد فاطال السجود
سجده كرد و دراز كرد سجده را ثم انصرف فقال قد دنت مني الجنة حتى لو اجترأت عليها
نزديك شد بمن بهشت حتى لو اجرأت عليها

عن مسروق عن عائشة قالت فتلت لهدي النبي صلى الله عليه وسلم گفت عايشه بافتم براى هدى پيغمبر خدا يعني القلائد قبل ان يحرم يعني مى بافتم قلادها پيش از انكه احرام بندد **باب** القلائد من العهن در بيان آنكه قلاده با از پشم است عهن بمعنى پشم رنگين يا سرخ نيز آمده **حدثنا** عمرو بن علي قال حدثنا معاذ بن معاذ قال حدثنا ابن عون عن القاسم عن ام المومنين قالت فتلت قلائدها من عهن كان عندي گفت ام المومنين عايشه بافتم قلادهاى هدايا را از پشمى كه بود نزد من **باب** تقليد النعل در بيان قلاده كردن از نعل مر هدى را نعل ام جلسن است برتعدد نيز اطلاق او درست مى آيد **حدثنا** محمد هو ابن سلام قال اخبرنا عبد الاعلى بن عبد الاعلى عن معمر عن يحيى بن ابي كثير عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم راى رجلا يسوق بدنة قال اركبها ويلك او قال ويحك او قال ويحك اركبها گفت آنرا بتحقيق اين شتر هدى است فرمود سوار شو ويد مر در بيكره يا ند شتر هدى را فرمود سوار شو آنرا قال اركبها گفت آنرا بتحقيق اين شتر هدى است فرمود سوار شو قال فلقد رايته راكبها گفت ابو هريره پس بتحقيق ديدم او را سوار آن بدنه يسا بر النبي صلى الله عليه وسلم والنعل في عنقها در حالى كه همراه آن حضرت راه مى رفت ونعل در گردن بدنه او بود تابعه محمد بن بشار متابعت كرده است معمر را محمد بن بشار شيخ ابن حجر مى گويد بتحقيق آنست كه متابعت كننده على بن مبارك است قال حدثنا عثمان بن عمر قال اخبرنا علي بن المبارك عن يحيى عن عكرمة عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم گفت محمد بن بشار حديث كرد ما را عثمان بن عمر **باب** الجلال للبدن در بيان حكم جلهاكه براى شتر هدى كنند جلال بكسر جيم جمع جل است يعني چادرى كه بر شتر اندازند وكان ابن عمر رضي الله عنهما لا يتقي من الجلال الا موضع السنام وبود ابن عمر كه پاره نمى كرد از جلها مگر جاى كوهان شتر كه محل اشعار است تا نمايان باشد واذا نحرها نزع جلالها وقتى كه نحر كردى آنرا كشيدى جلها را مخافة ان يقتسمها الدم از جهت ترس آنكه افساد كند وضايع سازد آنرا خون نحر نه بتصدق بها پس نه تصدق مى كرد جلها را **حدثنا** قبيصة قال حدثنا سفيان عن ابن ابي نجيح عن مجاهد عن عبد الرحمن بن ابي ليلى عن علي رضي الله عنه قال امرني رسول الله صلى الله عليه وسلم ان اتصدق بجلال البدن التي نحرت وبجلودها گفت على بن ابيطالب فرمود مرا رسول خدا رحمت كناد خدا بر وى اينكه صدقه كنم جلهاى شتر هدى را كه نحر كرده شده است وپوستهاى آنرا **باب** من اشترى هديه على الطريق او قلدها ولم يدر هل اشعرت او لا جواز فعل كسى كه خريد هدى را در اثناى راه وقلاده بست آنرا **حدثنا** ابراهيم بن المنذر قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع قال اراد ابن عمر الحج عام نجدة الحرورية في عهد ابن الزبير گفت نافع خواست ابن عمر حج كردن سالى كه قصد كردند حروريه در عهد ابن زبير كه در مكه دعوى خلافت كرد حروريه بفتح حاء مهمله ودو راء اول مضموم وثانى مكسور وميان هر دو واو ونسبوست به حرور كه قريه ايست از كوفه بدانكه اين قريه موضعيست كه خوارج بعد از انكه برگشتند از خدمت على بن ابيطالب رضي الله عنه اولا در ين موضع جمع شدند واين در زمان خلافت امير المومنين على بوده وحروريه خوارج را ميگويند از احاديث مذكوره كه سبق ذكر يافته معلوم شد كه اين اراده عبد الله بن عمر در زمان ابن زبير است كه حجاج بجاريه رفته است واين واقعه در سنه ثلاث وسبعين است ودر تطبيق اين احاديث بآنچه توان گفت كه حروريه حجاج واتباع او را گفته اند بعلاقه آنكه چنانچه خوارج از اطاعت امام برحق بيرون بودند حجاج ولشكر او نيز بيرون از دايرهٔ حق بوده اند فقيل لابن عمر ان الناس كائن بينهم قتال پس گفته شد مر ابن عمر را بتحقيق مردم در ميان اينها قتالى شدنى است سابقا معلوم شده كه قايل آن ابسر بن عمرو بوده است

الجزء السابع تيسير القاري | كتاب الحج

الجزء السابع تيسير القاري | كتاب الاذان

اين گويد تا آنكه مرد گرم نشود اگر ميت لاحق باشد تا آنكه فارغ شود طعام او تا آنكه آزاد كرده او تا اكل او ودر نسخه دارمى تا اكل وى كه بخورد قال نافع حسبت انه قال گفت نافع گمان كردم كه گفته است ابن ابى مليكه بجاز تا كل من خشيش الارض او خشاشها خشيش زمين يا خشاش آنست وبعضى خشيش بفتح خاء وخشاش بالفتح وبكسر نيز بمعنى گرمهاى زمين وكلام در مباحث اين نماز در ابواب كسوف بيايد انشاء الله تعالى وحديث دلالت دارد بر آنكه تعذيب حيوان جايز نيست وحيوان مظلوم مسلط كرده مى شود روز قيامت بر ظالم آن **باب** رفع البصر الى الامام في الصلوة جواز برداشتن نظر بسوى امام در نماز احاديث باب دلالت دارند بر آن جنانكه قائل شده اند امام مالك واحمد ثلاثه گويند مستحب است نظر بموضع سجود است زيرا چه آن اقرب است بخشوع در رواية واطلاع احوال امام باقى لحاظ ضرورى ودر خصوصيت نيز ميتواند شد ودر ديست از انس كه آنحضرت فرمود او را اى انس بگردان نظر خود را بجاى كه سجده ميكنى وآز ابن عباس كه آنحضرت چون افتتاح ميكرد نماز را نظر نميكرد مگر بسوى موضع سجود خود وقالت عايشة قال النبي وگفت عايشه فرمود پيغمبر صلى الله عليه وآله وسلم في صلوة الكسوف رايت جهنم يحطم بعضها بعضا حين رايتموني تاخرت در نماز كسوف ديدم دوزخ را كه مى شكند بعض وى بعضى را واو قتيكه ديدم مرا كه پس شده بودم در ان نماز خطر شكستن **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا الاعمش عن عمارة بن عمير التيمي عن ابي معمر عبد الله قال قلت خباب بفتح معجمه وتشديد موحده وابن ارت بفتح همزه وراء مهمله وتخفيف فوقيه ابو عبد الله تميمى از سابقين اسلام است واز كسانيكه معذب شدند در راه خدا بر اسلام سنه سى وهفت كان رسول الله گفت ابو معمر گفتم خباب را ايا بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم يقرا في الظهر والعصر كه قرات ميكرد در نماز ظهر وعصر قال نعم گفت خباب آرى قلنا بم كنتم تعرفون ذلك گفتيم او را بچه چيز بود ديدن كه ما ميدانستيم شما قرات را قال باضطراب لحيته گفت خباب بجنبيدن ريش مبارك وى **حدثنا** حجاج ابن منهال قال حدثنا شعبة قال حدثنا ابو اسحاق سمعت عبد الله بن يزيد الانصاري يخطب قال گفت ابو اسحاق شنيدم عبد الله بن يزيد انصارى را كه

وتخاف ان يصدوك وميسرسم كه بازدارند ترا از حج وعمره فقال لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة اذا صنع
كما صنع پس گفت بتحقيق مرشمارا در رسول خدا اتباعي است نيكو در نيوقت ميكنم چنانچه كرده است آن حضرت در حديبيه
اشهدكم اني قد اوجبت عمرة گواه ميگيرم شمارا كه بتحقيق من واجب كردم عمره را حتى اذا كان بظاهر البيداء قال ماشانهما الحج
والعمرة الا واحد تا آنكه وقتي كه بود بظاهر صحرائي كه پيش ذوالحليفه است گفت نيست حال حج وعمره مگر يكي
اشهدكم اني قد جمعت حجتي مع عمرتي گواه ميگيرم شمارا كه بتحقيق من جمع كرده ام حج را با عمره واهدى هديا مقلدا وراند هدي را
در حالي كه قلاده بسته بود واشتراه حين قدم حريد از انعام هنگامي كه قدوم آورد مكه را فطاف بالبيت وبالصفا والمروة
پس طواف كرد به بيت وسعي كرد بصفا ومروه ولم يزد على ذلك ولم يحلل من شئ حرم منه حتى يوم النحر فنحر وافاض وكرد بر ين طواف
وسعي چيزي وحلال نكرد از چيزي كه حرام بود از وي تا روز نحر فحلق وقصر پس تراشيد موي سر وذبح كرد وراي
ان قد قضى طوافه لحجه والعمرة بطوافه الاول واعتقاد كرد كه بتحقيق ادا كرد طواف حج وعمره بطواف اوكه اول كرده بود
بعد از وقوف بعرفات يعني بيك طواف از حج وعمره اكتفا كرد وقال هكذا صنع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
پس تر گفت همچنين كرده است پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي

باب ذبح الرجل البقر عن نسائه عن غير

امرهن در ذبح كردن مرگاوها را از جانب زنان خود بي آنكه گفته باشند

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك
عن يحيى بن سعيد عن عمرة بنت عبد الرحمن قالت سمعت عايشة تقول خرجنا مع رسول الله گفت عمره شنيدم
عائشه را كه ميگفت برآمديم با پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم لخمس بقين من ذي القعدة لا نرى الا الحج پنج روز باقي
مانده بود از ماه ذي القعده بحالي كه گمان نمي برديم مگر حج را فلما دنونا من مكة امر رسول الله پس وقتي كه نزديك
شديم بمكه فرمود رسول خدا صلى الله عليه وسلم من لم يكن معه هدي اذا طاف وسعى بين الصفا والمروة ان يحل
كسيكه نيست با وي هدي وقتي كه طواف بيت الله كند وسعي كرد ميان صفا ومروه برآيد از احرام قالت فدخل علينا يوم
النحر بلحم بقر فقلت ما هذا قال نحر رسول الله گفت عائشه در آورده شد بر ما روز نحر گوشت گاو پس گفتم چيست اين گوشت
يعني از كجاست گفت آرنده گوشت فبح كرده است پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم عن ازواجه از جانب زنان خود وترجمه
ذبح گفته و در حديث بحر واقع شده اشارت كرده كه در حديث نحر بمعني ذبح است چنانكه در همين حديث بروايت سليمان
كه در باب مايا كل من البدن بلفظ ذبح آورده نحر بقر جايز است نزد علما ليكن مستحب ذبح است وعدول از استفهام
عائشه استدلال كرده است برين كه بي اذن همه زنان بوده است وخالي از تكلف نيست از انكه استفهام بايد دانست
تواند كه پيش از علم با نكه گوشت است كرده باشد يا ازين راه گفته كه از همان گاو است كه از جانب مايان ذبح كرده اند
يا نه يا بعد از علم با نكه از همان گاو ماذون بوده است يا نه و استدلال كردن بحديث آن الى غير ذلك قال يحيى فذكرته للقاسم فقال انك
بالحديث علي وجهه گفت يحيى كه راوي از عمره است گفتم اين را بروايت عمره مر قاسم بن محمد بن ابي بكر الصديق را
پس گفت آورده است اين حديث بروجهي كه هست بي تغيير وتبديل

باب النحر في منحر النبي صلى الله عليه وسلم

بمني در نحر كردن بجاي نحر آن حضرت كه در منى بود

حدثنا اسحق بن ابراهيم سمع خالد بن الحارث قال حدثنا
عبيد الله ابن عمر عن نافع ان عبد الله كان ينحر بدنه المنحر قال عبيد الله منحر رسول الله صلى الله عليه وسلم روايت كرد عبيد الله بن عمر بن الخطاب
از نافع كه عبد الله بن عمر بود كه نحر ميكرد در جاي نحر گفت عبيد الله مراد نافع از ان جاي نحر پيغمبر خدا است **حدثنا** ابراهيم بن المنذر

قال حدثنا انس بن عياض قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع ان ابن عمر رضي الله عنهما كان يبعث بهديه من جمع من آخر الليل
ازنافع است كه ابن عمر سيفرستاد هدي خود را از مزدلفه آخر شب حتي يدخل به صبح النبي صلي الله عليه وسلم مع حجاج فيهم الحرة والمملوك
تا آنكه در آورده ميشد آنرا در منحر پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي باجاجيائي كه در ميان آنها زن و بنده ميبود **باب** من نحر بيده
حركسي كه نحر كند هدي را بدست خود **حدثنا** سهل بن بكار قال حدثنا وهيب عن ايوب عن ابي قلابة عن انس وذكر الحديث
اشارتست بحديثي كه بهمين اسناد در باب نحر البدن آورده قال نحر النبي صلي الله عليه وسلم بيده سبع بدن قياما وگفت
انس نحر كرد پيغمبر خدا بدست خود هفت شتر را در حالي كه استاده بودند آن شتران وضحي بالمدينة بكبشين املحين اقرنين وذبح
كرد اضحيه را بمدينه دو گوسپند سياه سفيدي آميز قرن شاخ را الملح گوسپندي كه سياهي آن بيشتر از سفيدي باشد مختصر از تتمه قول
اوست وذكر الحديث يعني ذكر كرده است مذكور را بجاليكه اختصار كننده اينجا اين باب تا اين حديث در غير رواية ابي ذر ساقط
است **باب** نحر الابل المقيدة نحر كردن شتري كه بسته شده است **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا يزيد بن زريع
عن يونس عن مبارك بن حبيد قال رايت ابن عمر اتي علي رجل قد اناخ بدنته ينحرها گفت ديدم ابن عمر را آمد بر مردي كه
بخوابانيد شتر هدي را بجاي كه ميخواست نحر كند آنرا قال ابعثها قياما مقيدة سنة محمد صلي الله عليه وسلم گفت ابن عمر برانگيز
آنرا بجاليكه استاده است وحالي كه بسته شده است اقر ابن نبي محمد ما اين وحال پيغمبر ما عامل بحسب عرفست وتواند كه قياما
منصوب بر مصدريت باشد واين سنت محمدست رحمت كناد خدا بروي قال شعبة عن يونس اجرنيه زيادا وگفت شعبه زيد نيز
خبر داد مرا زياد فائده اين قول آنست كه يونس از زياد بطريق اخبار وسماع دارد پس دور تر از توهم تدليس خواهد بود
باب نحر البدن قائمة در بيان نحر شتر هدي بحالي كه استاده است وقال ابن عمر رضي الله عنهما سنة محمد صلي الله
عليه وسلم گفت ابن عمر لازم گيريد سنت محمد را رحمت كناد خدا بروي وقال ابن عباس صواف قياما گفت ابن عباس در تفسير
قوله تعالي باذكروا اسم الله عليها صواف كه صواف بمعني قيام است يعني ذكر كنند نام خدا را در ذبح در حالي كه ايستاده اند **حدثنا**
سهل بن بكار قال حدثنا وهيب عن ايوب عن ابي قلابة عن انس رضي الله عنه قال صلي النبي گفت انس گذارد پيغمبر خدا
صلي الله عليه وسلم الظهر بالمدينة اربعا والعصر بذي الحليفة ركعتين نماز ظهر را بمدينه چهار ركعت ونماز عصر را بذي الحليفه
كه ميقات اهل مدينه است دو ركعت مسافرانه در حجة الوداع فبات بها فلما اصبح ركب راحلته فجعل يهلل ويسبح
پس خواب كرد آن حضرت بذي الحليفه وهرگاه صبح كرد سوار شد مركب خود را پس آغاز كرد تهليل وتسبيح را فلما علي البيداء بي بيما
جميعا پس هرگاه برآمد بر بيداء تلبيه كرد بحج وعمره يكبارگي فلما دخل مكة امر هم ان يحلوا وهرگاه درآمد كه را امر فرمود مردمرا
كه از احرام برآيند ونحر النبي صلي الله عليه وسلم بيده سبع بدن قياما وشست بدست خود هفت شتر هدي را بحالي كه استاده بودند
وضحي بالمدينة بكبشين املحين اقرنين وذبح كرد براي اضحيه بمدينه دو گوسپند سياه سفيد دراز شاخ **حدثنا** مسدد
قال حدثنا اسمعيل بن علية عن ايوب السختياني عن ابي قلابة عبد الله بن يزيد عن انس بن مالك رضي الله عنه قال صلي النبي صلي الله عليه وسلم
الظهر بالمدينة اربعا والعصر بذي الحليفة ركعتين گفت انس بن مالك رضي الله عنه گذارد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي
نماز ظهر بمدينه چهار ركعت ونماز عصر بذي الحليفه دو ركعت ومن ايوب عن رجل بعضي گويند كه آنمرد كه بطريق جهالت آورده
همان ابو قلابه است عن انس نحو بات حتي اصبح فصلي الصبح پشته خواب كرد تا آنكه صبح كرد پس گذارد نماز صبح را ثم ركب راحلته
حتي اذا استوت به البيداء اهل بعمرة وحجة پس سوار شد مركب را تا وقتي كه برابر شد بيداء تلبيك گفت بعمره وحج **باب**

تا آنكه فرمود وليقضوا تفثهم عن ذلك او كتخطفن بلفظ مجهول ابصارهم بر آينه باز آيند در ايشان
حال يا اينكه ربوده وسلب كرده شود بنا بماهي الشيطان
وتشديد وعيد براي تغليظ است وحكم دران كراهت
است باتفاق زيرا كه منافي خشوع است در نماز
باب الالتفات في الصلوة چپ و
راست نگريستن در نماز ظاهر اين عبارت وحديث
باب كراهت مطلق توجه وشغل است بغير در نماز اگر
چه بدن وگردن بجاي خود باشد واز انس وابن عمر وابن
مسعود وابراهيم نخعي آمده كه التفات ميكردند در نماز
وازابي الدرداء وابي هريره وابن مسعود وسعد آن ازين
جهت است كه بعضي بر حصت حمل كرده واكثري بسوي
كراهت تنزيه ودر مبسوط گفته حد التفات مكروه آنست
كه بگرداند گردن خود را تا آنكه برابر آيد جهت قبله والتفات
چپ وراست انحراف است از قبله بعض بدن و
اگر منحرف گردد تمام بدن فاسد ميباشد نماز او وقال
در فتاوي گفته اگر بسيار التفات كند در نماز در حال
قيام اگر تمام قيام بهمين باشد نماز باطل گردد واگر
در بعض قيام بود باطل نشود نقله العيني ومرويست
كه فرمود آنحضرت همانيست است خدا تعالي مقبل و
متوجه بر بنده وحال آنكه وي در نماز است ما دام كه
التفات نميكند وچون التفات كند بر گردد واگر نگردد
بگونه شيطان آنكه بگرداند گردن خود را مكروه نباشد
حدثنا مسدد قال حدثنا ابو الاحوص
سلام بتشديد لام ابن سليم بتصغير قال حدثنا
استعت بن سليم عن ابيه عن ابي الشعثاء سليم
عن مسروق عن عايشة رضي الله عنها قالت
سالت رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم
عن الالتفات في الصلوة گفت عايشه پرسيدم
آنحضرت را از حال التفات در نماز فقال هو اختلاس
يختلسه الشيطان من صلوة العبد پس
فرمود آن ربودنيست كه مي رباید آنرا شيطان از
نماز بنده كنايت است از ذوق وثواب ذوق حضور ولذت
مناجات وخشوع ونسبت بشيطان بجهة حلوله او است
ميان حضور وقلب بنده كه باعث ميشود بر التفات
حدثنا قتيبة قال حدثنا سفيان ابن عيينة عن
الزهري عن عروة عن عايشة ان النبي صلي
الله عليه وآله وسلم صلي في خميصة لها
اعلام نماز گزارد آنحضرت در حجاد سياه كه براو را
علمها بود فقال شغلتني اعلام هذه پس فرمود
مشغول داشت مرا در نماز علمهاي اين چادر اذهبوا
بها الي ابي جهم وايتوني بانبجانية وبايد
مرا چادر انبجانيه وي بفتح همزه وسكون نون وفتح موحده
وجيم بالف ونون مكسور وتشديد تحتيه يعني چادر بي علم

لا يعطى الجزار من الهدى شيئا باید که داده نشود ذبح کننده از هدی چیزی یعنی مزد او از ان ندهند **حدثنا** محمد بن کثیر قال اخبرنا سفیان قال حدثنی ابن ابی نجیح عن مجاهد عن عبد الرحمن ابن ابی لیلی عن علی رضی الله عنه قال بعثنی النبی صلی الله علیه وسلم فقسمت علی البدن گفت امیر المومنین علی بن ابیطالب فرستاد مرا پیغمبر خدا که متولی امر هدی آن حضرت شوم پس آن صد شتر بود و سلم از حدیث جابر طویل روایت کرده که آن حضرت شصت و سه شتر را خود بخر کرده و بقیه را یعلی بن ابیطالب لوه و شریک کرد او را در هدی خود قال امرنی فقسمت لحومها پس فرمود مرا پس بفرمودهٔ آنحضرت قسمت کردم گوشتهای آنها را قال امرنی فقسمت جلالها وجلودها پس فرمود پس قسمت کردم جلهای آنها را و پوستهای آنها را قال سفیان حدثنی عبد الکریم عن مجاهد عن عبد الرحمن ابن ابی لیلی عن علی رضی الله عنه قال امرنی النبی صلی الله علیه وسلم ان اقوم علی البدن و لا اعطی علیها شیئا فی جزارتها فرمود مرا پیغمبر شتران هدی که ذبح کرده اند آنرا و فرمود هم بر آن چیزی را و مزد ذبح کردن و عمل آن جزارة بضم جیم وزای و در امیان هر دو الف مزد ذبح و بکسر عمل جزار بهمین خبر رحدیث مطابق ترجمه است و حدیث اول ساکت است از معنی ترجمه لیکن چون همان حدیث است بحسب متن هر دو حدیث را عبد الرحمن از علی بن ابیطالب نقل کرده گویا حمل کرده است آنرا بر همین حدیث **باب** یتصدق بجلود الهدی بیان آنکه تصدق کرده شود بپوست هدی فروخته نشود برای خود **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن ابن جریج قال اخبرنی الحسن بن مسلم وعبد الکریم عن مجاهد اخبرهما ان مجاهد خبر داده است حسن بن مسلم و عبد الکریم خبر داده اند ان عبد الرحمن بن ابی لیلی اخبره ان علیا رضی الله عنه اخبره انه تحقیق عبد الرحمن خبر داده مجاهد را که علی بن ابیطالب خبر داده او را ان النبی صلی الله علیه وسلم امره ان یقوم علی بدنه و ان یقسم بدنها کلها لحومها وجلودها وجلالها و لا یعطی فی جزارتها شیئا آن حضرت فرمود علی را که قیام نماید بر شتران هدی و آنکه قسمت کند آنرا بتمام گوشتها و پوستها و جلها و ندهد در مزد ذبح آن چیزی **باب** یتصدق بجلال البدن بیان آنکه تصدق کرده شود بجلهای شتران هدی **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا سیف بن ابی سلمان قال سمعت مجاهدا یقول حدثنی ابن ابی لیلی ان علیا رضی الله عنه حدثه قال هدی النبی صلی الله علیه وسلم مایة بدنة گفت علی مرتضی هدی آورد پیغمبر خدا رحمت کناد بر وی صد شتر فامرنی بلحومها فقسمتها ثم امرنی بجلالها فقسمتها ثم امرنی بجلودها فقسمتها پس فرمود مرا بگوشتها پس قسمت کردم گوشتها پس فرمود مرا بقسمت جلهای آنها پس قسمت کردم من آنرا پس فرمود بقسمت پوستها پس قسمت کردم من آنرا **باب** واذ بوانا لابراهیم مکان البیت الی قوله فهو خیر له عند ربه این را مترجم ساخته باین آیت که متضمن است این را و یاد کرا اسم الله در ایام معدودات و ذکر میکنند نام خدا را در روزهای معین که عشره ذی الحجه است یا روزهای تشریق علی ما رزقهم من بهیمة الانعام متعلق است بذکر و اسم الله یعنی ذکر میکنند وقت ذبح بر چیزی که روزی داده است ایشانرا از چارپایهای که هدی کرده اند آنهارا فکلوا منها پس بخورید از گوشتهای آن امر برای استحباب است یا برای اباحت مشرکان در ایام جاهلیت حرام میدانستند خوردن آن را فطعموا البائس الفقیر و بخورانید درماندهای محتاج را مولف درین باب حدیثی موافق شرط خود نیافته اکتفا بآیت کریمه کرده است **باب** ما یاکل من البدن و ما یتصدق به چیزی که خورده میشود از شتر هدی و چیزی که تصدق کرده می شود آن **وقال** عبید الله اخبرنی نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما لا یوکل من جزاء الصید النذر از ابن عمر مرویست که خورده نمی شود از دمی که محرم از جزای شکار صید بدهد و نه از نذرهای یعنی مالک باید که خود نخورد و واجبست که تصدق کند آنرا و یوکل مما سوی ذلک

الجزء الثالث عشر الاسلام | **كتاب الاذان**

جواب محذوف است یعنی هوا باشد و کذا قالوا و قال سهل نگفت ساعدی النفت ابو بکر فرای النبی التفات کرد ابو بکر صدیق در نماز پس دید آنحضرت را صلی الله علیه وآله وسلم که برآمده **حدثنی** قتیبة بن سعید قال حدثنی اللیث عن نافع عن ابن عمر انه قال رای رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نخامة فی قبلة المسجد فحک بیده فبزق فیه ثم نهی ان یبزق الرجل بین یدی الناس تجاهها و یبزق عن یساره او تحت قدمه اليسرى فان عجلت به بادرة فقال هكذا فبزق فی ثوبه ثم رد بعضه علی بعض قال ابن عمر فرایته یفعله اذا کان فی الصلوة فان الله تعالی قبل وجهه فی الصلوة او ملکه بینه و بین قبلته اذا صلی فلا یبزقن احد قبل قبله ولکن عن یساره او تحت قدمه ثم اخذ طرف ردائه فبزق فیه ثم رد بعضه علی بعض فقال او یفعل هكذا دید پیغمبر یکی از اصحاب را که می بیند در قبله مسجد بلغمی را پس برخاست بسوی او و حک کرد آنرا بدست خود و نهی فرمود از بزق کردن در جانب راست و لیکن بزق کند در جانب چپ خود یا زیر قدم چپ خود پس اگر تعجیل کند بزق کننده را بادرهٔ بلغم پس بگوید هکذا یعنی بزق کند در جامه خود پس رد کند بعضی آنرا بر بعضی قال ابن عمر پس دیدم من آنحضرت را که می کرد این را یعنی بزق در جامه خود را و می فرمود که بزق کند در جامه خود پس بدرستیکه الله تعالی قبله را در نماز یا ملک او را میان او و قبله او را پس نباید که بزق کند احدی در جانب قبله و لیکن بزق کند در جانب چپ خود یا زیر قدم چپ خود پس گرفت طرف ردای خود را پس بزق کرد در آن پس رد کرد بعضی آنرا بر بعضی پس گفت یا بزق کند در آن یا همچنین می کند **حدثنا** یحیی بن ابی بکیر قال حدثنا اللیث بن سعید عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی انس بن مالک قال بینما المسلمون فی صلوة الفجر لم یفجاهم گفت انس بدرستیکه ناگاه مسلمانان در نماز فجر بودند بنگام مرض موت آنحضرت و ابو بکر صدیق امام بود و لم یفجاهم الا رسول الله ناگاه ندیدند مگر رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم کشف ستر حجرهٔ عایشه بالیکه برداشت پرده حجرهٔ عایشه را بیان است لم یفجاهم را فنظر الیهم وهم صفوف پس دید بسوی ایشان مردم و ایشان صفهای جماعت نماز بودند فتبسم یضحک پس خندان شد و خندان گردید بالیکه خنده و خوشی میکند از اجتماع ایشان در نماز و اقتدا با بی بکر و ظهور شعار اسلام و رابهت و شوکت آن و نکص ابو بکر رضی الله عنه علی عقبه لیصل له الصف و پس گشت ابو بکر برد و پاشنه خود تا برسد برای آنحضرت صف و خالی کند مقام امام برای وی چونکه دید آنحضرت را و ابتغاء نماز فظن

خورده شود چیزی که در ای آنست از هدی واضحیه وقال عطاء یاکل ویطعم من المتعة وگفت عطا میخورد واز جزا صید واز نذر یا ومیخوراند وگیرا نرا از هدی که آنرا دم تمتع نیز میگویند مذهب عطا عکس مذهب ابن عمر است **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن ابن جریج قال حدثنا عطاء سمع جابر بن عبد الله یقول کنا لا ناکل من لحوم بدننا فوق ثلثی منی یعنی میگفت جابر بودیم ما که میخوردیم از گوشتهای شتر هدی زیاده بر سه روز که منی بودیم فرخص لنا النبی صلی الله علیه وسلم فقال کلوا وتزودوا پس رخصت داد ما را پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس فرمود بخورید وتوشه گیرید فاکلنا وتزودنا پس ازین خوردیم ما وتوشه گرفتیم قال قلت لعطاء اقال حتی جئنا المدینة قال لا گفت ابن جریج گفتم مر عطا را آیا گفته است جابر تا آنکه آمدیم بمدینه گفت عطا گفته است جابر تا این وقت قسطلانی گفته وصحیح مسلم بحج الانعم واقع شده وجمع کرده اند که عطا فراموش کرده بود پس لا گفت وچون یاد آمد نعم گفت انتهی بتوفیق الله گویم بدین تقدیر برده بخاری با ایمه ضبط وتوثیق چگونه اقتصار بر بعض کلمه لا کرده اند فتدبر **حدثنا** خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان ابن بلال قال حدثنی یحیی قال حدثنی عمرة قالت سمعت عائشة تقول خرجنا مع رسول الله گفت عمره شنیدم عائشه را که میگفت برآمدیم با پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم لخمس بقین من ذی القعدة ولا نری الا الحج پنج روز ی را که باقی مانده بود از ماه ذی القعده وگمان نداشتیم مگر ارادهٔ حج را حتی اذا دنونا من مکة امر رسول الله صلی الله علیه وسلم من لم یکن معه هدی اذا طاف بالبیت ان یحل تا وقتی که نزدیک رسیدیم از مکه فرمود پیغمبر خدا کسی که نباشد با وی هدی وقتی که طواف کند بر بیت الله برآید از احرام قالت عائشة فدخل علینا یوم النحر بلحم بقر گفت عائشه درآورده شد بر ما روز نحر گوشت گاوی فقلت ما هذا فقیل ذبح النبی صلی الله علیه وسلم عن ازواجه پس گفتم چه چیز است این پس گفته شد ذبح کرده است پیغمبر خدا از جانب زنان خود گوشت آن فرستاده قال یحیی فذکرت هذا الحدیث للقاسم فقال انک بالحدیث علی وجهه گفت یحیی پس گفتم این حدیث برای قاسم بن محمد بن ابی بکر رضی الله عنهم پس گفت آمده ترا عمره بحدیث بر وجه صداقت ورا ستی **باب** الذبح قبل الحلق در مسنون بودن ذبح پیش از سر تراشیدن **حدثنا** محمد بن عبد الله بن حوشب قال حدثنا هشیم قال اخبرنا منصور بن زاذان عن عطاء عن ابن عباس رضی الله عنهما قال سئل النبی صلی الله علیه وسلم عمن حلق قبل ان یذبح ونحوه گفت ابن عباس پرسیده شد پیغمبر خدا از کسی که سر تراشید پیش از انکه ذبح کند یا انکه طرح کند سنون ذبح پیش از حلق است واز مانند این پرسیده شد چنانکه یکی طواف رکن کرد پیش از رمی فقال لا حرج فرمود هیچ باک نیست هیچ باک نیست در بعضی روایات واقع شده مرتین یعنی دو بار فرمود لا حرج **حدثنا** احمد بن یونس قال حدثنا ابو بکر بن عیاش عن عبد العزیز بن رفیع عن عطاء عن ابن عباس رضی الله عنهما قال رجل للنبی صلی الله علیه وسلم زرت قبل ان ارمی گفت ابن عباس رضی الله عنه گفت مردی پیغمبر خدا را رحمت کنا خدا بر گرداند بر او طواف کرده ام بیت را پیش از انکه رمی کنم قال لا حرج فرمود حرجی نیست درین قال حلقت قبل ان اذبح قال لا حرج گفت سر تراشیدم پیش از انکه ذبح کنم فرمود حرجی نیست قال ذبحت قبل ان ارمی قال لا حرج گفت ذبح کردم پیش از انکه رمی کنم فرمود باکی نیست قال عبد الرحیم بن سلیمان عن ابن خثیم اخبرنی عطاء عن ابن عباس رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم وقال القاسم بن یحیی حدثنی خثیم عن عطاء عن ابن عباس عن النبی صلی الله علیه وسلم وقال حماد عن قیس عن سعید وعبد بن منصور عن عطاء عن جابر رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم مقصود مولف رحمه الله آنست که حدیث لا حرج در وایست بچندین اسانید دیگر که همه مقبول وصحیح اند **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا

ابواب الاذان | الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

دیا بجهر انیها و دعا بخافت ونمازی که جهر کرده شود وران ونمازی که خوانده شود آهسته واین متفق اند بدین حکم ولیکن نزد حنفیه قرأت امام قرأت ماموم است ودر حکم آنست وماموم را قرأتی علاحده از امام نباید نزد ایشان بدلیل بین کان لامام قرأت الامام قرأت له روایت کرده اند آنرا اصحاب سنن ابو بعوانه وغیر ایشان لذا اکابر اهل مسانید وقایل گشته اند بدان احمد ثقه ودر جهریه ودر سریه بخلاف آن رفته اند امام محمد در سریه وطا گفته نیست قرأت خلف امام نه در نماز جهری ونه در سری بلی این آمده اند عامهٔ آثار بعد ازان ذکر کرده میشود ما را آثار را از ابن عمر وابن مسعود وجابر بسند صحیح وطرق دارقطنی عن علقمة وسعد بن ابی وقاص وزید بن ثابت در قرأت خلف امام وعبید ذکر نموده واز عبد الله بن محمد ابن هاد آورده که امامت کرد انحضرت در نماز عصر روزی پس خواند بر دی خلف وی پس نعیم کرد او را مردی که متصل وی بود پس چون تمام کرد نماز گفت چرا نعیم کردی مرا گفت بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم پیش تر پس مکروه داشتم که نجوانی پس وی پس شنید انحضرت نزدیکی که باشد او را امام پس قرأت امام مر او را قرأت است واز سالم بن عبد الله روایت کرده که گفت بود ابن عمر که قرأت نمیکرد خلف امام گفت پس پرسیدم قاسم بن محمد را از حکم آن پس مهی گفت اگر ترک کنی پس ترک کرده جمعی که اقتدا کرده شود بایشان واگر نخوانی پس خوانده اند جمعی که اقتدا کرده شود بایشان وبود قاسم ازان جماعه که قرأت نمیکرد ومرد ویست از شعبی که گفت دیدا نم هفتاد وبدری را همه یافته ایشان بران بود ند که قرأت کرده نشود خلف امام وروایات درین باب از خلفای اربعه وعبادله ثلثه وغیر ایشان از صحابه بکبار تخصیص نیز بتتبع طرق آمده اینجا نیست که در هدایه گفته وبر نهیست اجماع صحابه واینجا از بعض مشایخ ما منقولست که قرأت خلف امام مکروه نیست بر بلی احتیاطا ورد کرده آنرا ابن همام که احتیاط عمل باقوی دلیلین است ومقتضای اقوی نیست چه روایت نزد چندی از صحابه فساد نماز است بقرأة پس اقوی منع است **حدثنا** موسی ابن اسمعیل قال حدثنا ابو عوانة بفتح معجمه وضاح بتشدید جیم ابن عبد الله یشکری بفتح موحده وسکون مهمله سنه یکصد وهفتاد

عبد الاعلى قال حدثنا خالد عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما قال سئل النبي صلى الله عليه وسلم فقال رميت بعد ما امسيت فقال لا حرج پس گفت رمی کردم بعد از زوال آفتاب فرمود باکی نیست سنا بعد از زوال تا غروب آفتاب را گوید قال حلقت قبل ان اذبح قال لا حرج گفت سر تراشیدم پیش از انکه ذبح کنم فرمود حرجی نیست این مرد سائل را مبهم آورده تحمل کرد این همه سوالها را یکی باشد و ظاهر آنست که متعدد باشند باید دانست که از اعمال روز نحر در حج چهار است رمی است و ذبح است و حلق است و طواف و میان ترتیب ادا کردن سنت است واجب نیست چنانکه از بین احادیث باب خواهد آمد حدثنا عبدان قال اخبرنا ابی عن شعبة عن قیس بن مسلم عن طارق بن شهاب عن ابی موسی قال قدمت علی رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو بالبطحاء گفت ابو موسی قدمآوردم بر پیغمبر خدا در حمت کناد خدا پدری و حال آنکه آن حضرت بطحا را گفته بود فقال احججت قلت نعم پس فرمود آیا حج کردی تو گفتم آری قال بما اهللت قلت لبیک باهلال کاهلال النبی صلی الله علیه وسلم فرمود چه تلبیه کردی گفتم لبیک اهلال کردم مانند اهلال پیغمبر خدا تو اندکه این لبیک کلمه باشند که بهمت ادب پیش از جواب دعا رعون مخاطب میگویند و جواب همان است که بعد ازان مذکور است فقال احسنت انطلق فطف بالبیت وبالصفا والمروة فرمود نیکو کردی برو پس طواف کن بخانکه کعبه مسی کن بصفا و مروه ثم اتیت امرأة من نساء بنی قیس فسرحت رأسی فکنت افتی به الناس حتی خلافة عمر رضی الله عنه و بودم من که فتوی میدادم باین طریقه مردم را اخلافت امیر المومنین عمر فذکرته له فقال بکتاب الله فانه یامرنا بالتمام پس گفتم انچه کردم و دانسته بودم ازان حضرت عمر را پس گفت اگر اخذ کنیم بکتاب خدا کرا خواهیم فرمود و اتموا الحج والعمرة لله پس تحقیق امر میکند بتمام کردن و نبر آمدن از احرام سابق همان ناخذ لسنة رسول الله صلی الله علیه وسلم فان رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یحل حتی یبلغ الهدی محله و اگر اخذ کنیم بسنت پیغمبر خدا و فعل آن حضرت بتحقیق آنحضرت نبر آمده است از احرام تا انکه میسر سد هدی بجای خود این حدیث سبق بیان شانی یافته است باب من لبد راسه عند الاحرام وحلق حکم کسی که بست موی سر را بانند صمغ وقت احرام و تراشید بعد از نبر آمدن از احرام جمهور علما بر آنند که تراشیدن نیچنین هست بعد از نبر آمدن از احرام و اجبست شافعی میگوید که مستحب است حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما عن حفصة رضی الله عنها انها قالت یا رسول الله ما شان الناس حلوا بعمرة ولم تحل انت من عمرتك بتحقیق حفصه گفت مادی رسول خدا چه حال مردم است که برآمدند بعمره و نبر آمدی تو از عمره خود قال انی لبدت راسی وقلدت هدیی فلا احل حتی انحر گفت سر را بانند صمغ بستم و قلاده کرده ام هدی را پس نبرون نمی آیم از احرام تا انکه قربان کنم هدی را و شبیه است که در ین حدیث ذکر حلق نیست با انکه در ترجمه آورده است و انکه در تطبیق گفته اند که معلوم شده است از عادت شریف آن حضرت که در حجة الوداع حلق کرده است چیزی نیست از انکه داب موافق همه جا آنست که احکامی که در ترجمه ایراد کرده مدلل پس از ذکر آنرا باحادیث مورده در باب چنانکه در باب تالی حلق را در ترجمه ذکر کرده و احادیثی که بران دلالت دارد آورده است باب الحلق والتقصیر عند الاهلال در بیان تراشیدن موی سر و کوتاه کردن نبر آمدن از احرام حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب بن ابی حمزة قال نافع کان ابن عمر رضی الله عنهما یقول حلق رسول الله صلی الله علیه وسلم فی حجته بود ابن عمر که میگفت حلق کرد پیغمبر خدا در حج خود بعد از فراغ از همه مناسک حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اللهم ارحم المحلقین مرسیست از ابن عمر

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

پس آمد فقال یا اسحاق پس گفت عمر او را اے اسحاق کنیت سعد است ان هولاء یرعمون انك لا تحسن تصلی مردم گمان میکنند که تو نمی دانی نماز کرتر نیك میگذاری نماز فقال پس گفت سعد اما انا والله فانی کنت اصلی بهم صلوة رسول الله بعنی ایشان گفتند اینچه گفتند باین قسم خداست که تحقیق بود هم من که نماز میکردم با ایشان نماز معهود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ما احرم عنها نقصان نمیکردم ازان فرض بگذار بسجود و سکون را بمعنی کم کردن و بریدن است اصلی صلوة العشاء میگذاردم نماز عشا مراد و نماز بعد از زوال است بدلیل روایة صلوتی العشی که در باب آینده بیاید و در قاموس گفته عشیا اول تاریکی باز مغرب یا عتمه که هجوم تاریکی است باز زوال افتاب تا طلوع فجر فاسدلك فی الاولیین پس ایستادگی و طمانینت قرات میکردم در دو رکعت نخستین و بجای آوردم حق این کن را چنانکه قرات آنحضرت بود و اخفف فی الاخریین و سبك میخواندم و تخفیف میکردم در دو رکعت پسین ظاهر آنچنان شکوه از سبك قرات در نماز عشا کرده بودند که همین نماز نیز مگر تخصیص یافت یا آنکه در ین نماز که بوقت کسب و شغل است تعدیل فوت نشود در نماز دیگر بطریق اولی قال ذاك الظن بك یا اسحق گفت عمر همانست گمان تو ای اسحاق فارسل معه رجلا او رجالا الی الکوفة پس فرستاد عمر با سعد کرد او چند کس را بسوی کوفه یسئل عنه اهل الکوفة بجا یکه می پرسید از حال سعد مردم کوفه فیدخل المسجد فلا یسال عنه سعدی پرسید از حال سعد پس نگذاشت آن فرستاده هیچ مسجدی را الا مسجد بنی عبس که نرفت آن فرستاده و می پرسید از حال سعد و یثنون علیه معروفا و ثنا میکردند مردم بروی دین و دیانت او و ستایش میفزودند حتی دخل مسجدا لبنی عبس تا انکه در آمد آن فرستاده بمسجد بنی عبس را گفت بنی عبس را بود بفتح مهمله و سکون موحده و در آخر مهمله قبیله از کنان است انچنین در بعضی روایات زیاده آمده که گفت آن فرستاده می پرسم بعد از و یا دیدم هیچ مردی را که سعید نزد حق و نفس او مرکز آنکه بگوید فقام رجل منهم یقال له اسامة بن قتادة پس برخاست مردی ازین قبیله که خوانده میشد او را باین نام یا کنیت کرده می شد او را باسعد یا بسکون عین قال گفت اما اذ نشدتنا ان سعدا کان لا یسیر بالسریة یعنی دیگران گفتند انچه گفتند پس چونکه پرسیدی مرا و خواستی از من اظهار واقع پس بدرستی سعد بود که نمیرفت باشکر بجنگ دیگفتند شغلی می یافت بمرسیده او را و از خروج در سریا و لا یقسم بالسویة

رضی اللہ عنہ کہ تحقیق پیغمبر خدا فرمود ای خدا رحمت کن تراشندگان موی سر را در برآمدن از احرام قالوا والمقصرین یا رسول اللہ قال اللھم ارحم المحلقین گفتند و صحابہ المقصرین گفتند گفتند گان موی را نیز داخل دعا رحمت کن ای رسول خدا باز ہمان فرمود خدا و ندا رحمت کن حلق کنندگان را قالوا والمقصرین یا رسول اللہ قال والمقصرین باز گفتند صحابہ التماس دعا می مقصران نمودند فرمود و مقصران را ہم رحمت کن و قال اللیث حدثنی نافع رحم اللہ المحلقین مرۃ او مرتین گفت لیث حدیث کرد مرا نافع کہ فرمود آن حضرت رحمت کند خدا محلقان را یکبا یا دو بار شک کردہ است لیث بن سعد کہ یکبار فرمود آن حضرت یا دو بار تنہا محلقان را اکثر راویان اتفاق بر دو بار دارند امام مالک و ازندگ دو بار فرمود و سیوم مرتبہ مقصران را نیز داخل کرد و قال عبید اللہ حدثنی نافع قال فی الرابعۃ والمقصرین گفت عبید اللہ حدیث کرد مرا نافع کہ فرمود مرتبہ چہارم والمقصرین **حدثنا** عیاش بن الولید قال حدثنا محمد بن الفضیل قال حدثنا عمارۃ بن القعقاع عن ابی زرعۃ عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اللھم اغفر المحلقین فرمود پیغمبر خدا خداوندا بیامرز سر تراشان را قالوا والمقصرین گفتند صحابہ مقصران را قال اللھم اغفر المحلقین قالوا والمقصرین قال ثالثا فرمود آن حضرت یعنی کلمہ را سہ بار چہارم بار فرمود والمقصرین ازینجا معلوم شد کہ حلق افضل است از قصر متمتع را گفتہ اند کہ بعد از فراغ از عمرہ قصر کند و بعد از اتمام حج حلق نماید تا بحکم ہر دو قیام نمودہ باشد و حلق در ان اکمل عبادتین واقع شود و زنان را مطلق قصر است **حدثنا** عبد اللہ بن محمد بن اسماء قال حدثنا جویریۃ بن اسماء عن نافع عن عبد اللہ بن عمر قال حلق النبی صلی اللہ علیہ وسلم وطائفۃ من اصحابہ وقصر بعضھم گفت ابن عمر حلق کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی و طائفہ از صحابہ و قصر کردند بعضی از صحابہ روایت کردہ ابو سعید خدری کہ پیغمبر خدا دید اصحاب را کہ حلق کردند در سال حدیبیہ غیر از عثمان و ابی قتادہ استغفار کرد سہ مرتبہ محلقان را و در چہارم کرت مقصران را **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جریج عن الحسن بن مسلم عن طاؤس عن ابن عباس رضی اللہ عنہما عن معاویۃ قال قصرت عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بمشقص مرویست از معاویہ بن ابی سفیان گفت قصر کردم من از سر رسول خدا بمشقص صواب آنست کہ این در عمرہ جعرانہ بود بمقص صیغہ آنست بکسر میم و سکون شین معجمہ و فتح قاف و صاد مہملہ تیری کہ پیکان آن پہن باشد از فرا منقولست کہ یعنی پیکان عریض است بعضی گویند کہ پیکان دراز است نہ عریض **باب** تقصیر المتمتع بعد العمرۃ قصر کردن متمتع بعد از اتمام عمرہ **حدثنا** محمد بن ابی بکر قال حدثنا فضیل بن سلیمان قال حدثنا موسی بن عقبۃ قال اخبرنی کریب عن ابن عباس رضی اللہ عنہما قال لما قدم النبی صلی اللہ علیہ وسلم مکۃ امر اصحابہ ان یطوفوا بالبیت وبالصفا والمروۃ گفت ابن عباس وقتی کہ قدوم آورد آن حضرت رحمت کناد خدا بر وی مکہ را فرمود یاران خود را طواف کردن بہ بیت اللہ و بصفا و مروہ ثم یحلوا و یحلقوا او یقصروا پس از آنکہ بر آیند از احرام و حلق کنند و یا قصر کنند **باب** الزیارۃ یوم النحر در طواف کردن بحج بیت اللہ در روز نحر و این طواف افاضہ است و آخر طواف صدر نیز میگویند وقال ابو الزبیر عن عائشۃ وابن عباس رضی اللہ عنہم اخر النبی صلی اللہ علیہ وسلم الزیارۃ الی اللیل گفت ابو الزبیر از عائشہ و ابن عباس درنگ کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی طواف زیارت را تا شب گفتہ اند مراد آنست کہ تا بعد از زوال تاخیر کرد از انکہ ثابت شدہ کہ آن حضرت طواف روز نحر روز انہ کردہ است چنانکہ روایت کردہ اند از ابن جریج کہ آنحضرت رمی جمرۂ عقبہ کرد یعنی طواف زیارت کرد و رجوع کرد بمنی و نماز ظہر و عصر و مغرب بمنی کرد و خوابی کرد پس سوار شد بسوی کعبہ دوم بار و طوافی دیگر کرد شب و بہمین روایت کردہ کہ آنحضرت شب از شبہای ایام حج طواف میکرد و میگفت عن ابن عباس عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم کان یزور البیت بعض ایام منی بود آن حضرت کہ طواف میکرد بعضی ایام منی وقال لنا ابو نعیم حدثنا سفیان عن عبید اللہ عن نافع عن ابن عمر رضی اللہ عنہما

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

فقہا کہ دور از کن یعنی شدید و مدید کن فقرہا را و عرضہ بالفتن و پیش آور با فتنہا و عرضہ کردن او را برای آن و این دعا از سعد نظر بغرور ظلم و عظم جریمہ و مکافات افترا است کہ بمواجہ وی و حضور رسول خلیفہ از امر و واقع شدہ نگفتہ بعد اذا سئل یقول پس بود امر و بعد ازین ہنگام کہ مبتلا شد بفقر و فتنہ چون پسندیدہ میشد از حال وی بر گفت شیخ کبیر مفتون ایذانی دعوۃ سعد سن پیری کمان سال بلا نہ وام کہ سعد مراد عای سعد و سعد معروف بود دعا اجابت دعوۃ و انحضرت دعا کردہ بود مرا و را اللھم استجب سعدا اذا دعاک خداوندا اجابت کن سعد را او قتیکہ دعا کند ترا قال عبد الملک گفت عبد الملک کہ ملایت بہ کوفہ

بعد سن دیدہ بود م مہزا بعد ازان بہنگام بلایخال قد سقط حاجباہ علی عینیہ من الکبر کہ تحقیق افتاد ابرو ہر دو ابرو ی او بر دو چشم او از کمال سالی و ادفہ لیتعرض للجواری فی الطریق بغمزھن و محال انگہ وی بر آنہ تعرض میکرد و پیش می آمد مردان را در راہ بحالیکہ می خلانید انگشتہای بابان اینہا را اشارت بنحو فقہ و وذلت و خرافت است و نیز دلالت دارد بر فقر و گرنہ چرا محتاج باین خواری گشتی و حدیث دلالت دارد بر عدم قبول عمر شکایت را کہ گفت ذلک الظن بک الخ و از سال کس نگوید برای دفع تہمت و ظہور کذب بود و غزل بنا بر مصلحتیکہ دید از او کرد نہ سعد اعدل است از انکہ بعد ازوی بیاید تا روز قیامت و در روایتی آمدہ کہ گفت عمر رضی اللہ عنہ عزل نکردم او را از عجز و نہ از خیانت و بقولی عزل برای اختیار مصاحبت وی بود کہ از اہل مشورت بود و نیز دلالت دارد بر عدم امر قرأت کہ در خور شکایت بعدم احسان نماز بیان کرد عدم قصور را در او حق قرأت در او لیین و ظاہر آنکہ نیز از عدم احسان قرأت بود نہ از اصل قرأت و نفس قرأت گویا بفروع ضمنا است کہ اگر متحقق نمیشد نماز اصلا جائز نبود ی پس ظاہر باشد در وجوب قرأت و فوق از لیین و اخفین نیز بودہ و تخفیف معروف مشہور است بحسب طول

انه طاف طوافا واحدا ثم يقيل ثم يأتي منى يعني يوم النحر مرويست از ابن عمر كه تحقيق وى يك طواف كرد طواف افاضه پس خواب كرد بمكه پس مى آمد منى را يعني روز نحر وى رفعه عبد الرزاق رفع كرده اين حديث را عبد الرزاق تا رسول خدا **حدثنا** عبيد الله قال حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن جعفر بن ربيعة عن الاعرج قال حدثني ابو سلمة بن عبد الرحمن ان عايشة رضي الله عنها قالت حججنا مع النبي صلى الله عليه وسلم فافضنا يوم النحر گفت عايشه حج كرديم با پيغمبر خدا حجت كنندگان وحدت بروى پس طواف افاضه كرديم روز نحر فحاضت صفية فاراد النبي صلى الله عليه وسلم منها ما يريد الرجل من اهله پس حيض گرفت صفيه كه از ازواج مطهره است وخواست آن حضرت ازوى چيزى را كه ميخواهد مرد از زن خود فقلت يا رسول الله انها حائض پس گفتم من اى رسول خدا تحقيق صفيه حايض است قال احابستنا هي قالوا يا رسول الله افاضت يوم النحر فرمود آيا نگهدارنده ما است وى گفتند اى رسول خدا صفيه طواف افاضه كرده است روز نحر قال اخرجوا فرمود بيرون آييد از مكه ديگر از القاسم وعمرة ولا سود عن عايشة انها افاضت صفية يوم النحر وذكر كرده ميشود از قاسم بن محمد بن ابى بكر واز عروه بن الزبير واسود از عائشه باين عبارت كه طواف افاضه كرده است صفيه روز نحر **باب** اذا رمى بعد ما امسى او حلق قبل ان يذبح ناسيا او جاهلا وقتى كه رمى كرد كسى بعد از زوال آفتاب باستراحت پيش پيش از انكه ذبح كند در حالى كه فراموش كار است يا نادانست نميداند كه حلق بعد از ذبح است **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا وهيب قال حدثني ابن طاؤس عن ابيه عن ابن عباس رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم قيل له في الذبح والحلق والرمي والتقديم والتاخير فقال لا حرج مرويست از ابن عباس كه گفته شد آن حضرت را در حكم ذبح كردن وحلق كردن ورمى نمودن وتقديم وتاخير بعضى از مناسك بر بعضى پس فرمود هيچ باك نيست **حدثنا** على بن عبد الله قال حدثنا ابن علية قال حدثنا خالد عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يسال يوم النحر بمنى فيقول لا حرج بود آن حضرت پرسيده ميشد روز نحر از اين امور ميفرمود هيچ باك نيست فسأله رجل فقال حلقت قبل ان اذبح قال اذبح ولا حرج پس پرسيد آن حضرت را مردى وگفت حلق كردم پيش از انكه ذبح كنم فرمود ذبح كن وحرجى نيست قال رميت بعد ما امسيت قال لا حرج گفت همان مرد رمى كردم بعد از زوال فرمود هيچ باك نيست **باب** الفتيا على الدابة عند الجمرة فتوى دادن بر پشت دابه نزد جمره **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عيسى بن طلحة عن عبد الله بن عمرو ان رسول الله صلى الله عليه وسلم وقف في حجة الوداع مرويست از عبد الله بن عمرو بن العاص كه پيغمبر خدا ايستاد در حجة الوداع فجعلوا يسالونه فقال رجل لم اشعر فحلقت قبل ان اذبح پس گشتند مردم كه سوال ميكنند آن حضرت را پس گفت مردى ندانستم كه نحر پيش از حلق است پس حلق كردم پيش از انكه ذبح كنم قال اذبح ولا حرج فرمود ذبح كن نيست باكى از تاخير آن فجاء آخر فقال لم اشعر فنحرت قبل ان ارمي فقال ارم ولا حرج وآمد مردى ديگر پس گفت ندانستم پس ذبح كردم پيش از انكه رمى كنم فرمود رمى كن نيست باكى فما سئل يومئذ عن شئ قدم ولا اخر الا قال افعل ولا حرج پس نپرسيده نشد در ين روز از هيچ چيزى كه تقديم كرده شد وتاخير كرده شد مگر گفته ميشد بكن ونيست باكى بر تو كسى را ترتيب واجب ميدانند ومى گويد كه در عدم ترتيب دم است چنانكه امام اعظم وشافعى ومالك كه راوى اين حديث است ميگويد كه دفع حرج وعدم از سبب نسيان وجهل است باوجود آن جبر اين تقصير رمى طلبيدن از جهت رواياتى كه بصحت پيوسته از ابن عباس كسى كه تقديم كند چيزى را در حج خود پس بر نيزد خونى را ليست ثمى بروى از آنكه از راه جهل ونادانى ازوى صدور يافته **حدثنا** سعيد بن يحيى بن سعيد قال حدثنا ابى قال حدثنا ابن جريج قال اخبرني الزهري عن عيسى بن طلحة ان عبد الله بن عمرو بن العاص حدثه انه

نه نفى اصل نماز كرد زيرا است بر نفى كمال وكريمه فاقرؤا ما تيسر من القرآن وحديث مسيئ صلاته كه اقرأ تا ميسر سخن دلالت دارند بر انكه فرض در نماز بر هر كس كه بر وى آن نماز ما نيز خواهد شد چيزى از قرآنست بلى اجمال بيان ميخواهد لفظ ما عام است شامل هر چه ميسر شود وفاتحه باخراج آن قطعا وماوون ثبت شامل نيست زيرا قائلين باين اجماع كه از خواص قرآنست وبيان آيه منسوخ تحتين در اصول فقهاست وحديث مذكور خبر واحد ظنى است ثبوت آن كه خبر واحد است دلالت آن بر مدعا نيز ظنى است ومدليل ظنى فرض ثابت نشود وبدليل قطعى كتاب نگردد واگر چه موجب عمل باشد در حق العام وحنفرد ودر حق هوم قرأت است ببيانى كه گذشت ولفظ اقرأ عام است كه خاص كرده شده از ان بمقتدى كه دنبال امام را در ركوع يا جماع پس جايز باشد تخصيص وى نيز بحديث قراءة الامام قراءة له **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا يحيى قطان عن عبيد الله عمري قال حدثنا سعيد بن ابى سعيد مقبري عن ابيه عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم دخل المسجد فدخل رجل فصلى وسلم على النبي در آمد آنحضرت در مسجد پس در آمد مردى ونماز گزارد وسلام كرد بر آنحضرت صلى الله عليه واله وسلم فرد وقال پس باز داد آنحضرت سلام را بروى وفرمود ارجع فصل فانك لم تصل باز گرد وبصلواى خود ونماز كن كه تحقيق تو نماز نكرده فرجع فصلى كما صلى پس باز گشت آنمرد پس نماز گزارد چنانچه نخست گزارده بود ثم جاء فسلم على النبي پس باز آمد پس سلام كرد بر آنحضرت صلى الله عليه واله وسلم فقال ارجع فصل فانك لم تصل پس فرمود باز رو ونماز كن كه نماز نكرده اى تلثا فرمود آنحضرت اين كلمه را سه بار فقال پس فرمود آنمرد در بار سيوم والذي بعثك بالحق ما احسن غيره فعلمني سوگند بكسى كه بحق مبعوث كرده است ترا نيكو نميتوانم ونميدانم جز آن را كه كردم فعلمني پس بياموزان مرا بيشتر ازين فقال پس فرمود اذا قمت الى الصلوة فكبر بگو تكبير نماز پس بگو هر گاه كه بپاى شدى بسوى نماز پس تكبير گوى تو فاقرأ ما تيسر معك من القرآن پس بخوان بسبب آنچه ميسر ومهيا باشد با تو از مجلد قرآن وبعضى ازين فى تحته باشد يا غير آن ثم اركع حتى تطمئن راكعا پس بشتر ركوع كن تا آنكه آرام گيرى بحال ركوع اعضاى تو همه ساكن شوند از حركت انتقال ثم ارفع حتى تستوي قائما پس بردار سر ترا از ركوع تا آنكه راست شوى بقيام ثم اسجد حتى تطمئن ساجدا پس بسجده كن تا آنكه آرام گيرى بحال سجده قرار يابند اعضاى تو همه ثم ارفع حتى تطمئن جالسا پس بردار سر ترا از سجده تا آنكه آرام گيرى بحال نشسته بقياس مذكور وبا بن حديث استدلال كرده شافعى واحمد وابو يوسف بر فرضيت طمانينت در ركوع وسجود وقومه وجلسه نيز اگر آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم نفى كرد ازان

شهد النبي صلى الله عليه وسلم يخطب يوم النحر فقام اليه رجل فقال كنت احسب ان كذا قبل كذا ثم قام اخر فقال كنت احسب كذا قبل كذا بتحقيق عبد الله بن عمرو حديث كرد طلحه را كه حاضر شد نحادث تنبيه خدا بجاى آرد كه خطبه ميخواند روز نحر پس ايستاد بسوى آن حضرت مردى وگفت بودم من كه ميپندارم كه اين چنين پيش از چنين بوده پس ايستاد ديگرى وگفت نميدانستم كه چنين پيش از چنان بوده حلقت قبل ان احلق رمى و انتباه ذلك حلق پيش از انكه رمى كنم و مانند آن گفتند فقال النبي صلى الله عليه وسلم افعل ولا حرج پس فرمود آن حضرت بكن و نيست گناهى بر تو لهن كاهن فرمود براى اين امور همه آن فما سئل يومئذ عن شئ الا قال افعل ولا حرج پس پرسيده نشد درين روز از چيزى مگر آنكه فرمود بكن و نيست گناهى بر تو **حدثنا** اسحق هو ابن منصور قال اخبرنا يعقوب بن ابراهيم قال حدثنا ابي عن صالح عن ابن شهاب قال حدثني عيسى بن طلحة بن عبيد الله انه سمع عبد الله بن عمرو بن العاص قال وقف رسول الله صلى الله عليه وسلم على ناقته فذكر الحديث عيسى شنيد عبد الله بن عمرو را كه گفت عبد الله استاد آن حضرت برفته خود پس ذكر كرد حديث مذكور را تابعه معمر عن الزهري متابعت كرده است صالح را معمر از زهرى **باب** الخطبة ايام منى در خطبه خواندن آن حضرت در ايام منى بدانكه اين خطبه از جمله متعلقات حج نيست انچه درين خطبه مذكور است چيزى از احكام حج نيست بلكه وصايا عامه است واحدى نقل نكرده در وى چيزى از انچه تعلق بخصوصيت حج داشته باشد و در ايام حج آن حضرت سه خطبه خوانده اند يكم ماه ذى حجه و در عرفات و در نحر كه مشتمل بر مواعظ و نصايح بود **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثني يحيى بن سعيد قال حدثنا فضيل بن غزوان قال حدثنا عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم خطب الناس يوم النحر مروى است از ابن عباس كه پيغمبر خطبه خواند مردم را روز نحر و نبي فقال يا ايها الناس اى يوم هذا قالوا يوم حرام پس فرمود اى مردم كدام روز است اين روز گفتند حرام است قال فاى بلد هذا قالوا بلد حرام فرمود پس كدام شهر است اين شهر گفتند شهر حرام است يعنى مكه است قال فاى شهر هذا قالوا شهر حرام فرمود پس كدام ماه است اين ماه گفتند ماه حرام يعنى حجه است قال فان دماءكم و اموالكم و اعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا فرمود پس بتحقيق خونهاى شما و مالهاى شما و عزت و آبروهاى شما بر شما يعنى بر يكديگر حرام است مانند حرمت اين روز در اين شهر شما در اين ماه شما پوشيده نماند كه در قواعد شرعيه مقرر است كه حرمت متعلق بافعال مكلفان عباد است پس مراد از حرمت روز شهر و ماه حرمت اين افعال درين روز است چون بر سر بلد شهر كلمه في واقعه شده آن تصريح ميكند يا تشبيه و مقصود تشبيه حرمت اين افعال و اين سه روز انجا و اين ماه است بحرمت اين افعال درين روز در انجا و در نيماه و چون همه مسلمانان بلكه مشركان نيز روا نمى داشتند با حاد آن بهيچ حال و حرمت آن اغلظ و اشهر بود است بدان تشبيه داده فاعادها مرارا ثم رفع راسه فقال اللهم هل بلغت اللهم هل بلغت پس اعاده كرد اين مقاله چند بار سر برداشت سر خود را و گفت بار خدايا آيا رسانيدم بار خدايا آيا رسانيدم چون بران حضرت واجب بود تبليغ احكام الهى كه گفت قال ابن عباس فوالذي نفسي بيده انها لوصيته الى امته گفت ابن عباس سوگند بكسى كه جان من در دست قدرت اوست اين مقاله آن حضرت هر آينه وصيت اوست بسوى امت او فليبلغ الشاهد الغائب لا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض پس گوبرساند حاضر غائب را باز نگرديد پس از من كفارى كه بزند بعض شما گردن بعضى را و حلال داند آنرا گويا تهديد است و مقصود آنست نبايد كه افعال شما شبيه افعال كافران گردد **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة قال اخبرني عمرو قال سمعت جابر بن زيد قال سمعت ابن عباس قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يخطب بعرفات گفت ابن عباس شنيدم پيغمبر خدا را كه خطبه ميخواند بعرفات تابعه ابن عيينة عن عمرو متابعت كرده حفص را ابن عيينه از عمرو بن دينار مذكور پوشيده نماند كه اين حديث

الجزء الثالث تشحيذ الاذهان | كتاب الاذان

كرفعل اى آن ناقص و ناتمام بود پس امر بعادت نماز از بهر آن بود تا بى كراهت و نقصان واقع شود نه بجهة انكه بعمل وسعد وم بود و اگر نقصان بودى هم از اول منع كردى و باز داشتى و نگذاشتى و اگر بى فرايض نماز گزارد افراض بجز واحد زيادة است بر فرض كتاب كرد معنى نسخ است و آن جائز نبود و اين چنين است كه گفته اند متاخرين اصحاب ما كه مشيخا كرده اند مرة و اجابه وجوب را در عمامه يت ركوع و سجود و لفاظ طحاوى از اصحاب ما كه عمده است در بيان اختلاف علما در فقه تحرير خلاف در شرح معانى الآثار بر وجه ديگر كرده كه در باب مقدار ركوع و سجود كه كمتر ازان جايز نباشد بعد روايت حديث ابن مسعود اذا قال احدكم في ركوعه سبحان ربي العظيم ثلثا فقد تم ركوعه و ذلك ادناه و اذا قال في سجوده سبحان ربي الاعلى ثلثا فقد تم سجوده و ذلك ادناه گفته اند جمعى بين تحديد عمر و مراد داشته ازان اسحاق و احمد در روايت مشهوره و تمامتر اهل ظاهر گويند مقدار ركوع و سجود كه كمتر ازان جايز نبود آنمقدار است كه در حديث ابن مسعود است و مخالفت كرده الشان را جمعى ديگر و مراد داشته ازان ثورى و اوزاعى و ابا حنيفه و ابا يوسف و محمد و مالك و شافعى و ابن وهب و احمد در روايتى كه گويند مقدار ركوع آنست كه ركوع كند تا آنكه دست بزانو رسد و هموار شود در ركوع و مقدار سجود آنست كه سجده كند تا آنكه مطمئن شود بسجود و اين مقدار ناگزير است ازان و تمام نمى شود نماز مگر بوى پس ازان روايت كرده حديث ابا بن رفاعه بن رافع در احتجاج برين مذهب و گفته اين قول ابى حنيفه و ابى يوسف و محمد است و نصب نكرده خلاف را ميان الشان چنانچه صاحب هدايه و مبسوط و محيط كرده لعل العيني وليس كما تواند كه رواية طحاوى مخالف تخريج متاخرين نباشد چرا

ترجمہ باب مطابقتی نیست مگر آنکہ گویند مقصود موافقت آنست کہ مروی از ابن عباس ہمین خطبہ عرفات است و پس اگر خطبہ در منی میبود تعلق میکرد و تخصیص بخطبہ عرفات نمی نمود **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا قرة عن محمد بن سيرين قال اخبرني عبد الرحمن بن ابي بكرة عن ابيه ابي بكرة ويجعل افضل في نفسي عبد الرحمن عن ابي بكرة قال خطب النبي صلى الله عليه وسلم يوم النحر وقال اتدرون اي يوم هذا قلنا الله ورسوله اعلم قال ابو بكرة خطبه خواند پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي روز نحر و فرمود آيا ميدانيد كدام روز ست اين روز گفتيم خدا و رسول خدا داناتر ست بآن فسكت حتى ظننا انه سيسميه بغير اسمه پس خاموش ماند تا آنكه گمان كرديم كه بتحقيق نام مي برد اين روز را غير نام او قال اليس يوم النحر قلنا بلى فرمود آيا نيست روز نحر گفتيم آري روز نحر ست قال اي شهر هذا قلنا الله و رسوله اعلم فرمود كدام ماه ست اين ماه گفتيم خدا و رسول خدا داناتر ست فسكت حتى ظننا انه سيسميه بغير اسمه پس خاموش كرد تا آنكه گمان كرديم كه نام مي برد آنرا بنام ديگر قال اليس في ذي الحجة قلنا بلى فرمود آيا نيست ماه ذي الحجه گفتيم آري قال اي بلد هذا قلنا الله و رسوله اعلم فسكت حتى ظننا انه سيسميه بغير اسمه قال اليست بالبلدة الحرام قلنا بلى قال فان دماءكم واموالكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا ترجمه كرده شده است زيادتي كه درين روايت ست اينست الى يوم تلقون ربكم يعني حرام ست تا روزي كه ملاقات ميكنيد پروردگار خود را يعني تا روز مردن لا هل بلغت قالوا نعم داناوآگاه باشيد آيا تبليغ احكام الهيه كردم بشما گفتند حاضران آري كردي قال اللهم اشهد فرمود آن حضرت خداوندا گواه باش بر ان كه اينها گفتند كه رسانده ام احكام ترا فليبلغ الشاهد الغائب فرب مبلغ اوعى من سامع پس گويد برساند حاضر غايب را پس بسا رسانيده شده بوي نگهدارنده تر است و عمل كننده تر از كسي كه شنوده از من فلا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض پس باز نگرديد پس از من كافران كه ميزنند بعضي از شما گردنهاي بعض را بناحق پوشيده نماند كه اين حديث و انچه تقديم يافت از حديث ابن عباس مواقع همان است كه در خطبه روز نحر آنحضرت فرموده است در آن حديث يعني نبوده است كه آن حضرت فرمود اتدرون و ساكت كرد و حاضران تفويض كردند علم را بآنحضرت پس تطبيق و هر دو حديث آنست كه در كلام آن حضرت دو بار اين سوال واقع شده است يكبار بصيغه اتدرون دران وقت حاضران تفويض علم كردند باو و رسول خدا و بار ديگر بغير صيغه مذكور و دريوقت جواب دادند بي تفويض و در روايت ابن عباس اختصاري رفته است و اين تطبيق احسن ست از انچه گفته اند بعضي صحابه بتفويض كردند و بعضي جواب بي تفويض دادند يا آنكه دو واقعه ست و مرتبه در روز نحر خطبه خوانده **حدثنا** محمد بن المثنى قال حدثنا يزيد بن هارون قال اخبرنا عاصم بن محمد بن زيد عن ابيه عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال النبي صلى الله عليه وسلم بمنى گفت ابن عمر فرمود پيغمبر خدا در خطبه كه بمني خوانده اتدرون اي يوم هذا قالوا الله و رسوله اعلم قال فان هذا يوم حرام افتدرون اي بلد هذا قالوا الله و رسوله اعلم قال بلد حرام افتدرون اي شهر هذا قالوا الله و رسوله اعلم قال شهر حرام درين روايت نيز مكنيع خلافي نيست گويا بطريق نقل بالمعني واقع شده است قال فان الله حرم عليكم دماءكم واموالكم واعراضكم كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا وقال هشام بن الغاز اخبرني نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال وقف النبي صلى الله عليه وسلم يوم النحر بين الجمرات في الحجة التي حج يعني گفت ابن عمر است پيغمبر خدا روز نحر ميان جمرات در حجي كه حج كرده ملتبس باين كلمات مذكور فقال هذا يوم الحج الاكبر گفت اين روز حج اكبر است اختلاف كرده اند در مراد از حج اكبر بپنج قول يكي آنست كه روز نحر است و ابن قول علي بن ابيطالب رضي الله عنه و عبد الله بن ابي اوفي و شعبي ست و روايت كرده است ترمذي مرفوعا و موقوفا و ابو داود از ابن عمر مرفوعا دوم آنكه مراد در عرفه است روايت كرده است ابن مردويه در تفسير از روايت خود كه حج اكبر

قرأت ميكردند در اوليين و نمي خواندند در اخريين و در روايتي تسبيح ميكردند در اخريين و روايتي امر است بقرأت در اوليين و نمي خواندند در اخريين همچنين ابراهيم نخعي و ابن مسعود و سفيان ثوري نيز مرويست و عدم ذكر باقي واجبات نماز در حديث اختصار از راوي است يا بجهة علم مخاطب و عمل وي بدان **باب** القراءة في الظهر بيان صفت قرأت در نماز ظهر **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا ابو عوانة عن عبد الملك بن عمير عن جابر بن سمرة قال سعد گفت سعد بن ابي وقاص مر عمر بن خطاب را در جواب استفسار از شكايت اهل كوفه كنت اصلي بهم صلوة رسول الله بودم كه نماز ميكردم با اهل كوفه هيچ نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم صلوتي العشي دو نماز آخر روز عشي و عشي آخر نهار كذا في القاموس و در بعضي نسخ صلوة العشاء مراد بعد زوال است يعني نماز ظهر و عصر لا اخرم عنها قطع و نقصان نميكردم از انخو نماز آنحضرت كنت اركد في الاوليين تو بودم كه استاده ميباشم و درنگ ميكردم در قرأت در دو ركعت نخستين و احذف في الاخريين و كم ميكردم از قرأت در دو ركعت پسين و در روايتي و اخف بجاي احذف يعني تخفيف ميكردم ظاهرا از حديث آينده آنست كه ركوع در اوليين بزيادت سوره بود و بر فاتحه و برين قياس تخفيف بحذف سوره باشد بعد فاتحه چنانچه در رواية ديگر از ابي قتاده آمده و في الركعتين الاخريين بام الكتاب قال عمر ذاك الظن بك گفت امير المؤمنين عمر مر سعد را اينست كه گفتي گمان نيكو **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا شيبان ابن عبد الرحمن عن يحيى بن ابي كثير عن عبد الله بن ابي قتادة عن ابيه حارث بن ربعي انصاري كراز مشاهير صحابه است قال كان النبي بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم يقرء في الركعتين الاوليين من صلاة الظهر بفاتحة الكتاب وسورتين ميخواند در دو ركعت نخستين از نماز ظهر سوره فاتحه و دو سوره و در هر ركعت سورتي با فاتحه يطول في الاولى در اولي دراز ميكرد قرأت در ركعت اولي نسبت ثانيه و يقصر في الثانية و كوتاه ميكرد در ركعت دوم و نسمع الاية احيانا و گاهي شنوانيد آيتي را از سوره كه ميخواند گاه گاه ظاهر است كه مقصود بوده تا بدانند كه فلان سوره ميخواند يا براي

آن حضرت صلی الله علیه وسلم و حال آنکه بعرفات بود بعد از حمد و ثنای خدا گفت اما بعد فان هذا الیوم الحج الاکبر و گفته که وقوف بعرفات رکنی کامل است که فوت میشود حج بفوات آن پوشیده نماند که آنچه در این حدیث ذکر کرده ابن عمر در روز نحر در جمرات گفته که روز حج اکبر است پس هر دو روز مسمّی بحج اکبر است تخصیص آن چنانکه از فحوای کلام ابن مردویه فهم میشود درست نباشد سیوم آنکه مراد همه روزهای حج است دلیل آن است که از یوم ایام مراد میباشد چنانکه گویند یوم الجمل و یوم صفین یوم بعاث چهارم آنکه اکبر قران است با اصغر افراد گفته اند ایام حج پنجم حج اکبر نام حج ابی بکر صدیق است رضی الله عنه که اشارت میکند بآن قوله تعالی و اذان من الله و رسوله الی الناس یوم الحج الاکبر و آنروز نحر بود پس در این خبر مراد روز نحر باشد و این موافق قول اوست قولی آنست که حج اکبر حج مبرور و مقبول را گویند فطفق النبی صلی الله علیه وسلم یقول اللهم اشهد پس شروع کرد بگفتن خدایا گواه باش و ودع الناس فقالوا هذه حجة الوداع و وداع کرد مردم را پس گفتند مردم این حج وداع است یعنی شهرت این حج بحج وداع از نیجاست **باب** هل یبیت اصحاب السقایة او غیرهم بمکة لیالی منی آیا خواب میکنند اصحاب سقایه که آب میخورانند در حرم مکه یا غیر ایشان از مردم معذور و بیمار و مشغول بضرورتها در شبهای ایام منی **حدثنا** محمد بن عبید بن میمون قال حدثنا عیسی بن یونس عن عبید الله عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما رخص للنبی صلی الله علیه وسلم و حدثنا یحیی بن موسی قال حدثنا محمد بن بکر قال اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی عبید الله عن نافع عن ابن عمر ان النبی صلی الله علیه وسلم اذن و حدثنی محمد بن عبد الله بن نمیر قال حدثنا ابی قال حدثنا عبید الله قال حدثنی نافع عن ابن عمر ان العباس استاذن النبی صلی الله علیه وسلم لیبیت بمکة من اجل سقایته فاذن له شبهای ایام منی از جهت سقایه خویش اذن داد او آن حضرت او را که در این شبها بمکه باشد نافع تابعه ابو اسامه و عقبة ابن خالد و ابو ضمرة متابعت کرده اند محمد بن عبد الله بن نمیر را ابو اسامه لیثی و عقبه بن خالد و ابو ضمره بفتح ضاد معجمه و سکون میم نامش انس بن عیاض است در فتح الباری گوید اسناد این متابعت باو جود آنکه اولا البسه اسناد ذکر کرده از جهت شکی است که در روایت یحیی بن قطان دست موصول بودن این حدیث افتاده است باید دانست که شبهای منی بودن در حجیت نزد شافعیه و ترک آن اگر در یک شب واقع شود یک مُدّ است و در دو شب دو مُدّ و در سه شب دم است نزد ایشان و نزد حنفیه سنت است و این حدیث ناظر و مذهب ایشانست و اگر واجب بودی عباس را رخصت ندادی از آنکه بودن عباس بر سر سقایه امری واجب و لازم نبوده است **باب** رمی الجمار در بیان وقت انداختن سنگریزه جمار جمع جمره است بمعنی آتش پاره و بمعنی سنگریزه و بمعنی چاه سنگریزه انداختن و قال جابر رمی النبی صلی الله علیه وسلم یوم النحر ضحی و گفت جابر رمی کرد آن حضرت روز نحر وقت چاشت و رمی بعد ذلک بعد الزوال و رمی کرد بعد از روز نحر در ایام تشریق پس از زوال آفتاب و وقت آن تا غروب است و مستحب آنست که پیش از نماز پیشین انداز ند **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا مسعر عن وبرة قال سالت ابن عمر رضی الله عنهما متی ارمی الجمار قال اذا رمی امامک فارمه گفت وبره پرسیدم ابن عمر را کی رمی جمار کنم گفت وقتی که رمی کند امام تو یعنی امیر حاج پس تو هم رمی کن فاعدت علیه المسئلة وبره گوید پس اعاده کردم سوال را قال کنا نتحین فاذا زالت الشمس رمینا گفت ابن عمر بودیم ما ترقب وقت میکردیم و وقتی که زوال آفتاب شدی رمی میکردیم ابن عمر نخست او را بموافقت امیر حاج امر کرد که مخالفت با امیران منجر بفساد می شود چون مکرر سوال کرد کتمان علم نموده از آنچه در زمان آن حضرت کرده اند احلام خود پوشیده نماند که بروایت معلوم شده که پدر رمی در وقت چاشت بود **باب** رمی الجمار من بطن الوادی در بیان ابتدای رمی جمار از میان وادی کیسان گوید راست است کسی که بگوید **حدثنا** محمد بن کثیر قال اخبرنا سفیان عن الاعمش عن ابراهیم عن عبد الرحمن بن یزید

رکعت اولی در همه نمازها قابل گشته اند بر همه ثلثه و امام محمد بخواهیدن و عبد الرزاق از معمر در آخر این حدیث آورده که ما گمان میکردیم که مقصود از خضرت این تطویل آن بود که مردم رکعت اولی دریابند و ابو داؤد و ابن خزیمه نیز همچنین روایت کرده اند و نزد امام ابی حنیفه و ابی یوسف این مخصوص نماز فجر است که وقت نوم و غفلت است و اطالت در حدیث محمول است بر وعظ و استفتاح و تعوذ و تسمیه و بگمان قوی آیت و در خلاصه گفته که قول محمد اصح است **حدثنا** عمر بن حفص بن غیاث قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنی عمارة عن ابی معمر قال سالنا خبابا اکان النبی صلی الله علیه واله وسلم یقرا فی الظهر والعصر قلنا بای شیء کنتم تعرفون ذلک گفتیم بچه چیز می شناختید خواندن آنحضرت را قال باضطراب لحیته گفت بحرکت ریش مبارک او و شاید که شنیده بود خباب قرأت کردن آنحضرت را در این دو نماز از بعضی صحابه یا فهم کرده بود آن را از نحوای کلام آنحضرت یا از عموم آن الجزم کرد و بیان بقرینه اضطراب لحیه در غیر محل فاتحه و ثنا و تعوذ پس نسبت کردن معرفت را باین قرینه خصوصا و قلتم اسماء ایه نیز باوی یار باشد احیانا **باب** القرأة فی العصر بیان صفت قرأت در نماز عصر **حدثنا** محمد بن یوسف قال حدثنا سفیان بن عیینة عن الاعمش عن عمارة بن عمیر عن ابی معمر قال قلت لخباب بن الارت اکان النبی صلی الله علیه واله وسلم یقرا فی الظهر والعصر قال نعم قلت باای شیء کنتم تعلمون قرأته قال باضطراب لحیته **حدثنا** الحکم ابن ابراهیم عن هشام و ستوائی عن یحیی بن ابی کثیر عن عبد الله بن ابی قتادة عن ابیه قال کان

قال رمى عبد الله من بطن الوادي گفت عبد الرحمن بن يزيد گفت عبد الله بن مسعود از بطن وادي فقلت يا ابا عبد الرحمن ان ناسا يرمونها من فوقها پس گفتم اي ابا عبد الرحمن گويند ابن مسعود است تحقيق مردم رمي ميكنند جمره عقبه را از بالاي وادي فقال والله الذي لا اله غيره گفت ابن مسعود سوگند خداي آنكه نيست خدا غير او هذا مقام الذي انزلت عليه سورة البقرة اين جاي ايستادن كسي است كه نازل كرده شده است بروي سوره بقره يعني آن حضرت در اين مقام ايستاده رمي كرده است و وجه تخصيص سوره بقره آنست كه اكثر احكام مناسك در وي مبين است وقال عبد الله بن الوليد حدثنا سفيان عن الاعمش بهذا وگفت عبد الله بن وليد العدني حديث كرد ما را سفيان از اعمش بهذا اشاره باين كلام اثبات سماع سفيان است از اعمش از راه ديگر **باب** رمي الجمار بسبع حصيات در بيان آنكه رمي جمار بهفت سنگريزه است ذكر ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم ذكر كرده است اين را كه رمي بهفت سنگريزه است ابن عمر از پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة عن الحكم عن ابراهيم عن عبد الرحمن بن يزيد عن عبد الله انه انتهى الى الجمرة الكبرى مروي است از عبد الله بن مسعود آنكه تحقيق وي رسيد بجمره كبري كه آن جمره عقبه است آخر جمرة ثلثه جعل البيت عن يساره ومنى عن يمينه ورمى بسبع گردانيد كعبه را از جانب چپ خود و منى را از جانب راست و رمي كرد بهفت سنگريزه وقال هكذا رمى الذي انزلت عليه سورة البقرة وگفت اين چنين رمي كرده است آن كسي فرود آمده است بروي سورة بقره **باب** من رمى جمرة العقبة فجعل البيت عن يساره در بيان جواز حال كسي كه رمي كرد جمره عقبه را پس گردانيد كعبه را از جانب دست چپ خود **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا الحكم عن ابراهيم عن عبد الرحمن بن يزيد انه حج مع ابن مسعود فراه رمى الجمرة الكبرى بسبع حصيات عبد الرحمن مذكور حج كرد با ابن مسعود پس ديد او را كه رمي ميكرد جمره كبري را بهفت سنگريزه فجعل البيت عن يساره ومنى عن يمينه ثم قال هذا مقام الذي انزلت عليه سورة البقرة گفت اين صورت مندوب در رمي جمره عقبه است در روز نحر امارمي ايام تشريق پس از بالاي وادي است واين جمره عقبه ممتاز است از جمره ديگر بچهار چيز يكي آنكه مخصوص بروز نحر است دوم آنكه در وقت ضعي است رمي آن سيوم آنكه از پايان وادي است چهارم آنكه در آن وقفه نميكنند و دعا نمي خوانند و بي توقف ميگذرند زيرا شيخنا الاجل الاوحد عبد الحي ادام الله الى اسلافه وبارك في احوال اخلافه ميفرمود كه بشيخ الفقهاء والمحدثين علي جار الله نزيل مكه المعظمه رمي جمرات ميكردم چون فارغ شديم از رمي جمرات از شيخ ما ستاد پرسيدم كه نكته چيست كه در جمره عقبه دعا نمي خوانند و وقفه نميكنند گفت نخدا كه تا امروز وجه آن برمن ظاهر نشده و خلجان آن باقيست گفتم همين ساعت وجهي بخاطر ميرسد اگر پسنديده باشد گويا در اين صورت اشارت است بآنكه چون حاج در اداي مناسك تعبها كشيدند مخصوص در وجمره نخستين بسيار استاد و دعا كردند آن همه بنده را قبول رسيده و رنجها همه بقبول افتاده ديگر يعني كنند و توقفي نمايند و دعائي نكنند شيخ تحسين بسيار ي كرد و گفت والله ما احسن ما اوجه الكتبوا النا بسطرين **باب** من يكبر مع كل حصاة كسي كه الله اكبر ميگويد با انداختن هر سنگريزه قاله ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم گفته است آنرا ابن عمر از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي **حدثنا** مسدد عن عبد الواحد قال حدثنا الاعمش قال سمعت الحجاج يقول على المنبر السورة التي تذكر فيها البقرة السورة التي يذكر فيها ال عمران والسورة التي يذكر فيها النساء الاعمش گويد شنيدم حجاج ابن يوسف را كه نائب عبد الملك بود در مكه معظمه عليها تحية بجاي كه ميگفت بر منبر سوري كه ذكر كرده شود در وي بقره وسوري كه ذكر كرده ميشود در وي آل عمران و سوري كه ذكر كرده ميشود در وي نساء يعني سوره را اضافت نميكرد بسوره بقره و آل عمران و نساء اورا شبهت اين اضافتها قال فذكرت ذلك لابراهيم گفت اعمش پس ذكر كردم اين قول را با ابراهيم نخعي براي طلب نماز وي روايت از ان تا اهل فقال حدثني عبد الرحمن بن يزيد انه كان مع ابن مسعود رضي الله عنه حين رمى جمرة العقبة پس گفت

ام الفضل شنيد او را بجالي كه مي خواند و قال سلان عرفا را فقالت يا بني والله لقد ذكرتني بقراءتك هذه السورة انها لاخر ما سمعت من رسول الله پس گفت ام الفضل اي پسرك من سوگند خدا كه تحقيق يادودادي مرا بخواندن تو اين سوره را كه اين سوره آخر قرآني است كه شنيده ام از پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم يقرء بها في المغرب كه ميخواند اين را در نماز مغرب در خانه خود و اين آخر نمازهاي آنحضرت بود فبلغ در رواية نسائي است **حدثنا** ابو عاصم ضحاك عن ابن جريج بدو جيم ونفط تصغير عن ابن ابي مليكة عن عروة بن الزبير عن مروان بن الحكم قال قال لي زيد بن ثابت مالك يقرأ في المغرب بقصار السور گفت مروان گفت مر او را زيد بن ثابت چيست ترا كه ميخواني در مغرب بسورتهاي كوتاه وقد سمعت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقرأ بطولى الطوليين وتحقيق شنيدم آنحضرت را كه ميخواند بدراز ترين آن دو سوره دراز طولي تا بيست الطول وطولبين تثنيه آن وابو داود و نسائي و بيهقي زياده آورده پس گفتم عروه وچيست طولي الطوليين گفت اعراف است و در روايت ابي خزيمه بجاي اين كلمه بسورة الاعراف نحو الركعتين جميعا و برين تقدير مراد از طوليين اعراف ويكي ديگر كوتاه بنسبتش و آن مائده است يا يونس يا انعام بحسب اختلاف اقوال و محفوظ انعام است ابن غير گفته تسميه اعراف و انعام بطوليين بحسب عرف است در آن نه آنكه اين دو سوره اطول از غير خود باشند و نماند كه بر تقدير تحقيق اين عرف منقطع ميشود اداه اشكال و اجمال از مقام و انچه حديث دليل است بر سنت وقت مغرب و حجت است بر شافعي كه گويد وقت مغرب مقدار سه ركعت است و قول فطحا بي كه باك نيست بوقوع بعض نماز خارج وقت تواند كه خوانده باشد در ركعت اولي بقدر ادراك يك ركعت از وقت بعد از ان خوانده باشد باقي را در ركعت ثانيه امثال آن در نماز آنحضرت بر بعيد است و منقول نشده نمازي از ان حضرت بر بين وجه و همچنين قول كوفاني كه مراد بعض سور حاست چه اعتبار ايجعني شنافي است انكار زيد بن ثابت را بر خواندن قصار مفصل فرمايد دانسته كه روايات در ين باب مختلف آمده بعضي امثال مذكوره تثبيت كرده اند بدان جمعي چون ظاهريه و شافعي و غير ايشان كه گويند مستحب است خواندن اين سور در مغرب و در بعضي محل يا ايها الكافرون و قل هو الله احد و والتين و الزيتون و امثال آن و آثار بسيار از صحابه

ابراهیم حدیث کرد مرا عبد الرحمن بن یزید تا تحقیق وی بود یا ابن مسعود هنگامی که رمی جمره عقبه کرد فاستبطن الوادی حتی اذا حاذی بالشجرة اعترضها پس درآمد بطن وادی تا آنگه وقتی که مقابل شد درختی را که در نشانجا بوده از جانب عرض آن درخت آمده و برابر شد آنرا فرمی یسبع حصیات یلبرع کل حصاة پس رمی کرد بهفت سنگریزه بانگبیر میکرد و گفت والله که میگفت ثم قال من ههنا والذی لا الٰه غیره قام الذی انزلت علیه سورة البقرة پس گفت ابن مسعود از نجا سوگند کسی که نیست خدای جز او ایستاد آنکس که فرود آورده شد بر وی سورهٔ بقره مقصود ابراهیم ازین حدیث آن بود که ابن مسعود که از اکابر صحابه است بطریق اضافت گفته سورهٔ بقره را

باب من رمی جمرة العقبة الیوم یقف ویستبطن الوادی ویرمی من بطن الوادی در بیان حال کسی که رمی کرد جمره عقبه را و نا ایستاد در آن قال ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم وقفته است آنرا ابن عمر از پیغمبر خدا

باب اذا رمی الجمرتین یقوم مستقبل القبلة ویسهل وقتی که رمی کند دو جمره که نخستین آن متصل مسجد خیف است و دیگر در میان جمرت می ایستد مستقبل قبله و می درآید زمین نرم را یعنی در بطن وادی

حدثنا عثمان بن ابی شیبة قال حدثنا طلحة بن یحیی قال اخبرنا یونس عن الزهری عن سالم عن ابن عمر رضی الله عنهما انه کان یرمی الجمرة الدنیا بسبع حصیات یکبر علی اثر کل حصاة تحقیق ابن عمر بود که رمی میکرد جمره که نزدیک تر است از منی و دورتر است از مکه و پیوسته مسجد خیف است بهفت سنگریزه تکبیر میگفت بر پی هر سنگریزه ثم یتقدم حتی یسهل فیقوم مستقبل القبلة فیقوم طویلا و یرفع یدیه و یدعو و یرمی الوسطی ثم یاخذ ذات الشمال پیشتر میرود تا آنگه بسهل درآید پس می ایستد مستقبل قبله و می ایستد دراز و دعا میکرد و بر میدارد دست را نظیر رمی الوسطی ثم یاخذ ذات الشمال پیشتر رمی میکرد جمره میانه را و میگرفت ازوی جانب شمال را یعنی بطرف شمال آن میرفت فیسهل فیقوم مستقبل القبلة ثم یدعو و یرفع یدیه فیقوم طویلا ترجمه معلوم شده است ثم یرمی جمرة ذات العقبة من بطن الوادی پیشتر رمی میکرد جمره را که نزدیکتر است ازیشان و از وادی و لا یقف عندها و نمی ایستد نزد آن عقبه ثم ینصرف فینطلق اهکذا رایت النبی صلی الله علیه وسلم یفعله پیشتر میگشت بعد ازین رمی و میگفت این چنین دیده ام پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بر وی که می کرد همه اینچه من کردم

باب رفع الیدین عند جمرة الدنیا والوسطی دربیان برداشتن دست عند رمی جمره دنیا و وسطی

حدثنا اسمعیل بن عبد الله قال حدثنی اخی عن سلیمان عن یونس بن یزید عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله ان عبد الله بن عمر رضی الله عنهما کان یرمی الجمرة الدنیا بسبع حصیات ثم یکبر علی اثر کل حصاة ثم یتقدم فیسهل فیقوم مستقبل القبلة قیاما طویلا فیدعو او یرفع یدیه ثم یرمی الجمرة الوسطی کذلک فیاخذ ذات الشمال فیسهل و یقوم مستقبل القبلة قیاما طویلا فیدعو او یرفع یدیه ثم یرمی الجمرة ذات العقبة من بطن الوادی و لا یقف عندها و یقول هکذا رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یفعله مخفی نماند که این حدیث بحسب متن همانست که در باب سابق باتر جمه الفاظ مذکور شد لیکن چون باسناد دیگر تا یونس تقریب برفع یدین تنمیده و در اصطلاح محدثان حدیثی دیگر است عاده کرده است و ازین قسم که در نظر اکرار می نماید بسیار واقع شده است درین کتاب

باب الدعاء بین الجمرتین دربیان دعا کردن در میان دو جمره

حدثنا محمد قال حدثنا عثمان بن عمر قال اخبرنا یونس عن الزهری ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا رمی الجمرة التی یلی مسجد منی یرمیها بسبع حصیات بود آن حضرت وقتی که رمی میکرد جمره را که پیوسته بمسجد منی است که آنرا مسجد خیف گویند رمی میکرد بهفت سنگریزه یکبر کلما رمی بحصاة تکبیر میگفت هر گاه رمی میکرد بیک حصاة ثم تقدم امامها فوقف مستقبل القبلة پیشتر آمدی پیش آن و ایستاد رو بقبله رافعا یدیه رفع میکرد دو دست خود را در حالی که دعا میکرد و کان یطیل الوقوف و بود آن حضرت که دراز میکرد ایستادن را در آن جمره ثم یاتی الجمرة الثانیة فیرمیها بسبع حصیات یکبر کلما رمی بحصاة پیشتر می آمد جمره دوم را پس رمی میکرد آنرا بهفت سنگریزه تکبیر میگفت هر گاه رمی کردی بیک حصاة ثم ینحدر ذات الیسار فیاتی الوادی وقتی که فرود آمدی وطرفی که جانب چپ است از انجا پیشتر

الجزء الثالث تسعة الاسلام | کتاب الاذان

نماز پس بیج کی که نشانها بر نماز وی نماز آنحضرت از فلان گفت سلیمان نماز گزاردم خلف آن فلان پس بود وی که در نماز میکرد دو در رکعت نخستین را از ظهر و تخفیف میکرد و در نخستین را تخفیف میکرد عصر را و قرأت میکرد در هر دو بقدر سی آیت مفصل و در عشا بوسط مفصل و در صبح بطوال مفصل شیخ اجل قدس سره در شرح مشکوة گفته اصل دلیل در تعیین وقتها این سور را کتاب سیر الموطئین عمر است و کتاب ابی موسی اشعری رضی الله عنهما که والی کوفه بود از جانب وی که در آن تفصیل را و ران کتاب و قرار یافت امر قرأت بدان و بالجمله امر قرأت در زمان حضرت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم در طول و قصر مختلف بود بنا بر اختلاف احوال و اوقات و حکم و مصالح و تعلیم جواز و رخصت بعد ازان مقرر شد امر بر کتاب عمر و لاباد او دلیلی و سماعی از آنحضرت درین باب خواهد بود و شاید که غالب احوال آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم چنین و برین نهج بوده و احیانا بر خلاف آن و بس است ازروی حجت و دلیل قول عمر رضی الله عنه

باب الجهر فی المغرب بلند کردن آواز بقرأت در مغرب

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن محمد بن جبیر بن مطعم عن ابیه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قرأ فی المغرب بالطور گفت جبیر بن مطعم شنیدم آنحضرت را که میخواند در نماز مغرب بسوره طور یعنی در یکی از دو رکعت یا رکعت اولی و شنیدن ظاهر است در حجره و در وجوب آن و نمیدانم ما المعنی

باب الجهر فی العشاء بلند خواندن در نماز عشا تقدیم این باب بر باب القرأت و الغاء ظاهر ابنا سبت باب سابق است

حدثنا ابو النعمان قال حدثنا معتمر عن ابیه سلیمان بن طرخان تیمی عن بکر ابن عبد الله مزنی عن ابی رافع قال صلیت مع ابی هریرة العتمة فقراء گفت ابو رافع گزاردم با ابی هریره نماز عشا پس خواند اذا السماء انشقت فسجد پس سجده کرد در محل آیه سجده فقلته پس گفتم مر او را چیست این سجده قال سجدت خلف ابی القاسم گفت سجده کردم پشت سر ابو القاسم که کنیت آنحضرت است ظاهر آن در محل این آیه پس ابی القاسم گفت

میباشد وادی را فیقف مستقبل القبلة راضیا عابدا یدعو ثم یاتی الجمرة التی عند العقبة پس می آید جمره را که نزدیک عقبه است فیرمیها بسبع حصیات یکبر عند کل حصاة پس رمی میکند بهفت سنگریزه بحالی که تکبیر میگوید نزدیک هر یک حصاة ثم ینصرف ولا یقف عندها پس برمیگردد بعد از رمی برمی گشت ونمی ایستاد نزد این جمره قال الزهری سمعت سالم بن عبد الله یحدث عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم گفت زهری شنیدم سالم بن عبد الله بن عمر را که حدیث میکرد بمانند این مذکور از پدر خود از پیغمبر خدا قال وکان ابن عمر یفعله گفت سالم وبود ابن عمر که میکرد این را و این معلوم از قبیل تقدیم متن است بر بعض سند اول سوق کرد اسناد تا زهری بعد ازان متن آورد پس ازان تمام کرد اسناد را و گفت زهری شنیدم سالم بن عبد الله را الخ و این وضع پسندیده اکثر محدثین است از نیهاست امام احمد رحمة الله علیه و این حدیث موصول است نزد ایشان گرچه بیوصول این حدیث توقف کرده است میگوید از مراسیل زهری است و بانکه آخر آورده بروجه مسند بیوصول نمی شود از انکه گفته بحدث بشئ تعینه انتهی دور نیست که از شئ مثل در لفظ و معنی دارند فافهم **باب** الطیب (ای التبخر والحلق) فی الجمار والحلق در بیان استعمال طیب بعد از رمی جمار وسترا شیدن قبل کافاضة پیش از طواف افاضه **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا عبد الرحمن بن القاسم وکان افضل اهل زمانه گفت سفیان حدیث کرد مارا عبد الرحمن بن قاسم بن محمد بن ابی بکر و بود عبد الرحمن بهترین مردم زمان خود و انه سمع ابا وکان افضل اهل زمانه تحقیق شنید پدر خود را قاسم بن محمد و بود قاسم بهترین مردم زمان خود و وی یکی از هفت فقها است و محمد بن ابی بکر نیز از عباد و نساک و صاحب مجاهده بود یقول سمعت عایشة تقول طیبت رسول الله صلی الله علیه وسلم بیدی هاتین گفت قاسم شنیدم عایشه را که میگفت طیب مالیدم پیغمبر خدا را بدو دست خود که اینها اند حین احرم ولحله حین احل هنگامی که اراده احرام کرد و بر احرام و وقتی که برآمد از احرام یعنی بعد از رمی وحلق و این تحلیل اول است و حج را دو تحلیل است تحلیل ثانی بعد از افاضه است و تحلیل اول حلال میشود هر چه حرام بود بر محرم مگر زنان چنانکه حدیث بیهقی بران دال است اذا رمیتم وحلقتم فقد حل لکم الطیب والثیاب الا النساء قبل ان یطوف پیش از انکه طواف افاضه کند وبسطت یدیها و فراخ کرد عایشه هر دو دست خود را گویا نمود صورت مالیدن طیب ببدن شریف آن حضرت مطابقت این حدیث ترجمه را نیز بوجه تواند بود که گفته شد لحله قبل ان یطوف ومعلوم شده است که حل پیش از طواف افاضه نباشد مگر بعد از رمی وحلق فافهم **باب** طواف الوداع در بیان طواف وداع که بعد از فراغ از جمیع مناسک میکنند **حدثنا** مسدد قال حدثنا سفیان عن ابن طاؤس عن ابیه عن ابن عباس رضی الله عنهما قال امر الناس ان یکون آخر عهدهم بالبیت گفت ابن عباس امر کرده شدند مردم اینکه باشد طواف آخر عهد ایشان بکعبه یعنی وقت مفارقت از کعبه طواف کنند الا انه خفف عن الحائض مگر انکه تحقیق این طواف تخفیف کرده شده است از حائض بدانکه این طواف را طواف وداع و طواف صدر نیز گویند زیرا که در وقت صدر و یعنی رجوع میکنند و آن از جمله مناسک حج نیست بلکه عبادتی براستاست و واجب است بر کسی که مراجعت کند از مکه بمسافت قصر یا مکث از ان خواهی باشد یا نباشد و این است مذهب حنفیه و شافعیه و حنابله امام مالک گوید که آن مستحب است و باکی ندارد در ترک آن **حدثنا** اصبغ بن الفرج قال اخبرنا ابن وهب عن عمرو بن الحارث عن قتادة ان انس بن مالک رضی الله عنه حدثه ان النبی صلی الله علیه وسلم صلی الظهر والعصر والمغرب والعشاء مرویست از قتاده که انس بن مالک حدیث کرد او را که پیغمبر خدا گذارد نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا تم رقد رقدة پس خواب کرد خوابی بالمحصب نماز کرد بموضع محصب ثم رکب الی البیت فطاف به پس سوار شد بجانب کعبه و طواف کرد بکعبه طواف وداع تابعه اللیث تابعه ابن جریج کرده است عمرو بن الحارث را در روایت این حدیث از قتاده و لیث قال حدثنی خالد عن سعید هو ابن ابی هلال عن قتادة ان انسا حدثه ان مالکا حدثه عن النبی صلی الله علیه وسلم **باب** اذا حاضت المراة بعد ما افاضت وقتی که حیض کند زن بعد از طواف افاضه یا وقتی که بیوی طوافی و وقتی که طواف نکند آیا جبران بدم کند یا نه **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن عبد الرحمن بن القاسم عن ابیه

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

مسدد قال حدثنا یزید بن زریع بلفظ التصغیر قال حدثنا التیمی سلیمان عن بکر بفتح موحده عن ابی سافع قال صلیت مع ابی هریرة العتمة فقراء اذا السماء انشقت فسجد فقلت ماهذه قال سجدت بها خلف ابی القاسم فلا ازال اسجد فیها حتی القاه ترجمه و رباب سابق گذشت **باب** القراءة فی العشاء صفت قرأت در نماز عشا **حدثنا** خلاد بن یحیی بفتح معجمه و تشدید لام قال حدثنا مسعر بکسر میم قال حدثنا عدی بن ثابت انه سمع البراء قال سمعت النبی گفت برا را شنیدم پیغمبر خدا را صلی الله علیه واله وسلم یقرء فی العشاء که میخواند در نماز عشا والتین والزیتون تا آخر سوره یعنی در یکی از دو رکعت بدلیل حدیث سابق و بر ین محمول است انچه در امثال این حدیث واقع شده که میخواند که در فلان نماز فلان سوره چه حمل بر هر دو رکعت مستمر نمیکرد یا بتبعیض سوره است و هر دو بعید است اگرچه ظاهر است و نادر است وقوع آن از انحضرت و در احادیث دیگر نیز درین امثال تصریح بیک رکعت آمده در جامع الاصول بروایت نسائی از قطبة بن مالک آمده که گفت گزاردم با پیغمبر صلے الله علیه و آله وسلم نماز صبح پس خواند در یکے از دو رکعت دی والنخل باسقات و در روایت ترمذی در رکعت اولی است و در اکثر احادیث این قبیل بیان رکعت اولی واقع است پس اگر حمل عموم خاص بر رکعت اولی کنند بهتر باشد شیخ اجل علیه الرحمه در ترجمه مشکوة گفته شنیدم از بعضی ثقات فضلا که از ایمه حنفیه که انچه فقها گفته اند از تعیین طوال مفصل و اوساط و قصار ان مستفید در رکعت اولی است والله اعلم وما سمعت احدا احسن

عن عائشة رضي الله عنها ان صفية بنت حيي زوج النبي صلى الله عليه وسلم حاضت فذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم مرويست
از عائشه كه صفيه زوج پيغمبر خدا حايض شد بعد از طواف افاضه روز نحر پس گفته شد اين يعني پيغمبر خدا را حبست كنا وخدا بروي فقال احابستنا
هي قالوا انها قد افاضت قال فلا اذن پس فرمود آيا نگهدارنده ما است اين زن گفتند بتحقيق وي طواف افاضه كرده است فرمود پس نيست
نگهدار ما وي چون وقت از آنكه انچه واجب بود از طواف افاضه كرده است اين حديث صفيه ناظر در آنست كه طواف وداع واجب نيست مگر آنكه گويند
واجب بمعذور نيست **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد عن ايوب عن عكرمة ان اهل المدينة سألوا ابن عباس عن امرأة افاضت
ثم حاضت مرويست از عكرمه اينكه اهل مدينه پرسيدند ابن عباس را از حال زني كه طواف افاضه كرد پس از آن حايض شد فقال لهم تنفر
پس گفت ابن عباس مر ايشانرا كه ميرود آن زن قالوا لا ناخذ بقولك وندع قول زيد گفتند نخذ نميكنيم بگفته تو وانيكه گذارد بگفته زيد
بن ثابت را كه گفته است نرود آن زن قال اذا قدمتم المدينة فاسألوا گفت ابن عباس وقتي كه قدوم آريد مدينه پس سؤال اهل مدينه را
فقدموا المدينة فسألوا فكان فيمن سألوا ام سليم پس قدوم آوردند بمدينه وپرسيدند وبود در آن جماعتي كه پرسيده شدند از آنها ام سليم
مادر انس بن مالك كه از زنان وي انا وخدمتكار آن حضرت بود در اكثر اوقات در بعضي نسخ ام سلمه است ام المؤمنين فذكرت حديث صفية
پس ذكر كرد ام سليم حديث صفيه را كه سبق ذكر يافت رواه خالد وقتادة وعكرمة روايت كرده اين حديث را خالد بن حذا چنانكه موصول
آورده است آن را بيهقي وقتاده در سندي كه صيل كرده ماتر الا بو داؤد وهر دو از عكرمه **حدثنا** مسلم قال حدثنا وهيب قال حدثنا ابن
طاؤس عن ابيه عن ابن عباس رضي الله عنهما قال رخص للحائض ان تنفر اذا افاضت گفت ابن عباس رضي الله عنهما رخصت كرده شد
حايض را اينكه برود وقتي كه طواف افاضه كند قال سمعت ابن عمر رضي الله عنهما يقول انما لا تنفر گفت طاؤس شنيدم ابن عمر را ميگفت
كه آن نرود از مكه ثم سمعته يقول بعد ان النبي صلى الله عليه وسلم رخص لهن پس شنيدم ابن عمر را ميگفت بعد از زمان كه تحقيق
پيغمبر خدا رخصت داد است مر ايشان را كه بي طواف وداع بروند **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا ابو عوانة عن منصور عن ابراهيم
عن الاسود عن عائشة رضي الله عنها قالت خرجنا مع النبي صلى الله عليه وسلم ولا نرى الا الحج گفت عائشه برآمديم با پيغمبر خدا رحمت كنا و
خدا بروي گمان نمي برديم مگر حج از آنكه در ايام حج نمي دانستند كه عمره ميباشد فقدم النبي صلى الله عليه وسلم فطاف بالبيت وبين الصفا والمروة
پس قدوم آورد آن حضرت مكه را پس طواف بيت الله كرد وسعي ميان صفا ومروه كرد ولم يحل وكان معه الهدى وازاحرام نبرآمد
وحال آنكه با آنحضرت هدي بود فطاف من كان معه من نسائه واصحابه پس طواف كرد كسي كه بود با آن حضرت از زنان او وياران او
وحل منهم من لم يكن معه الهدى فحاضت هي وازاحرام برآمد كسي كه نبود از ايشان با او هدي پس حايض شد عايشه فنسكنا منا سكنا من حجنا
پس كرديم عبادت هاي حج را حج ما بود فلما كانت ليلة الحصبة ليلة النفر پس چون گاه بود شب حصبه يعني شب فرود آمدن به محصب كه
شب كوچ بود قالت يا رسول الله كل اصحابك يرجع بحج وعمرة غيري گفت عايشه اي رسول خدا همه ياران تو بازميگردند بحج وعمره
بجز از من كه عمره نكرده ام قال ما كنت تطوفين بالبيت ليالي قدمنا قلت لا فرمود طواف نكرده تو بر بيت الله شبهاي كه آمديم گفتم
في در روايت ابي ذر استعمالي بجاي كلمه لا بلي است يعني نعم يعني آري طواف نكرده ام قال فاخرجي مع اخيك الى التنعيم فاهلي بعمرة ثم موعدك
مكان كذا وكذا فرمود بيرون رو با برادر خود كه عبد الرحمان بن ابي بكر است پس احرام بند بعمره وجاي وعده تو كه من سبي فلان جا
وفلان جا است ظاهر از ضبط راوي خصوصيت جا نمانده بود پس مجملا روايت كرده فنجت ميسلا وحجت الى التنعيم فاهلت بعمرة پس برآمد
با عبد الرحمن پس بستعيم احرام بست بعمره وحاضت صفية بنت حيي وحايض شد صفيه بنت حيي اين مقوله عايشه است چنانكه از سبق معلوم شد
فقال النبي صلى الله عليه وسلم عقرى حلقى پس فرمود آن حضرت او را عقري وحلقي اين دو كلمه دعاي بد است بعقر وحلق يعني جراحت كند

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

گفت جابر گفت امير المؤمنين عمر مر سعد بن ابي وقاص را بسبب
شكوه كردن مردم كوفه تمام هر چيز تا آنكه در نماز نيز قال
گفت سعد اما انا فاطول في الاوليين واحذف
في الاخريين هيچ نكاهم من پس در نماز ميكنم مصدوقت
نخستين نماز وكم ميكنم در دو ركعت پسين چنانكه موفق است از
ولا آلو ما اقتديت به من صلوة رسول الله و
تقصير نميكنم وترك نميدهم چيزي را كه اقتدا كرده ام بدان از
نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قال گفت
عمر صدقت ذلك الظن بك او گمان من بتو شك راوي است
گمان تو اظني بك او گمان من بتو شك راوي است

باب القراءة في الفجر صفت قرأت در نماز صبح
قالت ام سلمة قراءة النبي صلى الله عليه وآله وسلم
بالطور گفت ام المؤمنين ام سلمه خواند آنحضرت سوره
طور يعني در نماز فجر **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة
قال حدثنا سيار سه شنيدم يحيى بن سلمة هو ان
سيار ابو المنهال ست قال دخلت انا وابي على
ابي برزة فقال له سلمى گفت سيار در آمدم من وپدر من بر ابي
فسألناه عن وقت الصلوة پس پرسيديم از او از وقت
نماز فقال كان النبي پس گفت بود پيغمبر خدا صلى الله
عليه وآله وسلم يصلي الظهر حين تزول الشمس
ميگزارد نماز ظهر را وقتيكه بتجاوز ميكرد آفتاب از دايره
نصف النهار والعصر حتى يذهب الرجل الى اقصى
المدينة والشمس حية ويعقل نماز عصر را بجائي كه
برميگشت مرد بعد از نماز تا نهايت آبادي مدينه بجائي كه
آفتاب روشن وتابان بود ونسيت ما قال في المغرب
سيار گويد وفراموش كردم آنچه گفت ابو برزه در بيان وقت
مغرب ولا يبالي بتاخير العشاء الى ثلث الليل
وباك نميكرد وبتاخير كردن نماز عشا تا سيوم حصه شب ولا يحب
النوم قبلها ودوست نميداشت خواب را پيش از نماز عشا
ولا الحديث بعدها وسخن را بعد از عشا ينفتل حين
الصبح فينصرف الرجل فيعرف جليسه ويقرأ من الستين
صبح را پس برميگشت مرد از نماز پس مي شناخت نشيننده
خود را ومي خواند از شصت
ما بين الستين الى المائة وكان يقنت في الركعتين او احدى هما
در ركعت آياتي كه ميان شصت وزياده بر آن تا صد آيه
بود وي وشرع حديث در سوالت گذشت **حدثنا**

مسدد قال حدثنا اسمعيل بن ابراهيم ابن علية
قال حدثنا ابن جريج قال اخبرني عطاء انه سمع
ابا هريرة يقول في كل صلوة يقرأ وتحقيق عطاء

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

آنست وان مزدوت فهو خير واگر نيازده كني تو بهتر
پس آن بهتر است ترا اي برش استحباب ثم سور ه بسوره
فاتحه است چنانكه شافعيه گويند و نزد ما واجب است
و باين گفته است ابن كنانه مالكي و حكايتست از احمد
بدليل احاديث بسيار كه اخراج كرده اند آنرا اكابر و
حفاظ در سنن و مسانيد خود چون ترمذي و ابو داود و ابن
ماجه و احمد و ابو يعلي و ابن حبان و ابن عدي و غيرايشان بروايات صحيحه
و ابن عمر و ابن مسعود و غيرهم كه نيست نماز مگر بفاتحه و سورتي
و ديگر بادي با آيات هر چه ميسر آيد پس عمل كرد ند اصحاب
بآيات و احاديث جميعا كه واجب گفتند فاتحه را و سوره و غير
يا مانند آن را بادي باين اخبار احاد در عين گفتند مطلق قرات
را آيه في قرآنوا ما تيسر كه زياده بران باخبار ظني نميتوان كرد

باب الجهر بقرات صلوة الفجر بلند كردن
آواز بقرات نماز فجر و قالت ام سلمة طفت وراء
الناس گفت ام سلمه طواف كردم كعبه را از پس مردم و
النبي صلى الله عليه وسلم يصلي و يقرء بالطور در حاليكه
آنحضرت نماز ميكرد با مردم و ميخواند سوره طور يعني نماز
فجر فرموده بود مر را آنحضرت كه چون اقامت كرده شود
نماز صبح پس طواف كن **حدثنا** مسدد قال
حدثنا ابو عوانة عن ابي بشر بكسر موحده هو جعفر
بن ابي وحشية بفتح واو و سكون مهمله بكسر شين معجمه
و تخفيف تحتيه بمعنى اياس است بكسر همزه و تخفيف تحتيه
عن سعيد بن جبير عن ابن عباس قال المطلق
النبي صلى الله عليه وآله وسلم في طايفة من
اصحابه عامدين الى سوق عكاظ گفت ابن عباس
سه ان شد آنحضرت در جمعي از ياران خود بجاي كه قصد كننده اند
بسوي بازار عكاظ بفتح معجمه و تخفيف كاف و بالف در آخر معجما
بازار است بصحرائي كه ميان نخله و طايف است مقام ميكرد ند
عرب شد آنجا هر سال شبانه روزي معتده و تا بست و در جميع ميماند

لورا خدا و عاقبتا زاد گرداند و سترا بپوشد كند خدا مر ا در حقيقت اين دعا نيست بلكه محض براي سمر زنش است انك لا تستنا بتحقيق تو نگه مدار ندهٔ
مائي زمزم اما كنت طفت يوم النحر آيا نيستي تو كه طواف كرده در روز نحر طواف افاضه قالت بلى گفت صفيه بلى طواف كرده ام قال فلا
باس انفرى فرمود پس باكي نيست كوچ كن فلقيته مصعدا على اهل مكة و انا منهبطة عائشه گويد پس ملاقات كردم آن حضرت را
در حالي كه برمي آمد بر اهل مكه و من فرود مي آمدم او انا مصعد و هو منهبط يا اينكه من بر آينده بودم و آن حضرت فرود مي آمد شك از راوست
مكه معظمه دو طرف دارد يك طرف بلند است و طرفي ديگر پست كسي كه بطرف بلند ميرود ميگويد صعدنا و آنكه بطرف پست ميرود ميگويد هبطنا
و قال مسدد قلت لا و تابعه جرير عن منصور في قولها و گفت مسدد موافقت اكثر رواة غير ابي ذر بلكه قلت لا و متابعت كرده است مسدد را
جرير از منصور در قول اولا **باب** من صلى العصر يوم النفر بالابطح كسي كه نماز عصر گذارد در روز برآمدن از منى بابطح كه محصب است

حدثنا محمد بن المثنى قال حدثنا اسحاق بن يوسف قال حدثنا سفيان الثوري عن عبد العزيز بن رفيع قال سالت انس بن مالك
رضي الله عنه اخبرني بشيء عقلته عن النبي صلى الله عليه وسلم اين صلى الظهر يوم التروية قال بمنى گفت عبد العزيز بذكور پرسيدم انس را خبر ده مرا
بچيزي كه دانسته آن را از آنحضرت كجا گذارد نماز ظهر را روز هشتم از ماه ذي حجه گفت بمنى قلت فاين صلى العصر يوم النفر قال بالابطح
گفتم پس كجا گذارد نماز عصر را روز برآمدن از منى گفت بابطح افعل كما يفعل امراؤك بعد از ان انس گفت بكن چنانچه ميكنند اميران حج

حدثنا عبد المتعال بن طالب قال حدثنا ابن وهب قال اخبرني عمرو بن الحارث ان قتادة حدثه ان انس بن مالك
رضي الله عنه حدثه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه صلى الظهر و العصر و المغرب و العشاء و رقد رقدة بالمحصب بتحقيق آنحضرت
گذارد نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا و خواب كرد خوابكي بمحصب ثم ركب الى البيت فطاف به پس سوار شد جانب كعبه پس طواف كرد بكعبه

باب المحصب در بيان منزل كردن بصحراي محصب **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان عن هشام عن ابيه عن عايشة
رضي الله عنها قالت انما كان منزلا ينزله النبي صلى الله عليه وسلم ليكون اسمح لخروجه گفت نبود اين محصب منزلي كه فرود مي آمد آنرا
پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي مگر از جهت بودن آن آسانتر براي برآمدن آنحضرت تعني الابطح ميخواهد عايشه كه ضميكان راجع بابطح است
كه يكي از نامهاي محصب است و به آساني برآمدن ازان روبود كه صحراي وسيع بود همه مردم همراه دران جمع مي آمدند و بيكبارگي متوجه
مدينه معظمه مي شدند **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثنا عمرو بن دينار عن عطاء عن ابن عباس رضي الله عنهما
قال ليس التحصيب بشيء گفت ابن عباس نيست فرود آمدن بمحصب از اصل مناسك و در آمدن در آن عبادتي از عبادتهاي حج و انما
هو منزل نزله رسول الله صلى الله عليه وسلم و نيست اين محصب مگر جاي نزول كه فرود آمده و منزل كرده آنرا پيغمبر خدا ليكن الآن مر اي
اتباع آن حضرت مسنون شده است منزل اول در محصب **باب** النزول بذي طوى قبل ان يدخل مكة درميان نزول كردن
بذي طوى كه موضعي است پايان مكه طوى بضم طاء مهمله و فتح و كسر آن و النزول بالبطحاء التي بذي الحليفة اذا رجع من مكة و درميان
نزول بابطحاي كه بذي الحليفة است نه بطحاي كه ميان مكه و منى است وقتي كه مراجعت كند حاجي از مكه بسوي مدينه **حدثنا** ابراهيم بن
المنذر قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع ان ابن عمر كان يبيت بذي طوى بين الثنيتين مروايست از ابن عمر بود
كه شب ميكرد بذي طوى ميان دو ثنيه راهي است ميان دو كوه ثم يدخل من الثنية التي باعلى مكة پستر مي آمد مكه را از ثنيه كه بالاتر است
از مكه و كان اذا قدم مكة حاجا او معتمرا اناخ بالبطحاء التي دون المقبر و بود ابن عمر وقتي كه قدوم مي آورد مكه را بحالي كه اراده حج يا عمره دارد
نمي نشاند شتر خود را مگر نزد دروازه مسجد حرام تم يدخل فيبدأ بالركن الاسود فيستلمه ثم يمشي عن يمينه پستر داخل مسجد شده ابتدا ميكرد بركن اسود
تم يطوف سبعا اثلاثا و يمشي اربعا حتى ينتهي طواف كعبه ميكرد هفت دور سه تند و چهار دور رو ديده و چهار دور مشي كرد تا منتهي شود ثم ينصرف فيصلي سجدتين پستر

برمیگشت از طواف ومیگذارد دو رکعت نه بیطلاق قبل ان یرجع الی منزله فیطوف بین الصفا والمروة پستر میرفت پیش از انکه رجوع کند بسوی منزلی که فرود آمده وطواف میکرد میان صفا ومروه وکان اذا صدر عن الحج او العمرة اناخ بالبطحاء التی بذی الحلیفة التی کان النبی صلی الله علیه وسلم ینیخ بها وبود ابن عمر وقتی که برمیگشت از حج یا عمره نشاندی شتر را بطحا انکه بذی الحلیفه بود بود پیغمبر خدا که می نشاند شتر را بآنجا واین موضع هم از مناسک نیست **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا خالد بن الحارث قال سئل عبید الله عن المحصب گفت خالد پرسیده شد عبید الله که از بنا بر این عمرست از نزول بمحصب **فحدثنا** عبید الله عن نافع قال نزل بها رسول الله صلی الله علیه وسلم و عمر وابن عمر رضی الله عنهم گفت نافع نزول کرده بآنجا پیغمبر خدا و عمر بن خطاب وعبد الله ابن عمر رضی الله عنهم وعن نافع ان ابن عمر کان یصلی بها یعنی المحصب الظهر والعصر احسبه قال والمغرب ومرویست از نافع که ابن عمر نماز میگذارد بآنجا میخواهد محصب را نماز ظهر وعصر وگفت عبید الله گمان میبرم نافع راکه گفت ونماز مغرب را قال خالد لا اشك فی العشاء گفت خالد شک ندارم در گذاردن نماز عشا بمحصب ویهیج هجعة ویذکر ذلك عن النبی صلی الله علیه وسلم وخواب میکرد ابن عمر خوابکی ویگفت این را از پیغمبر خدا **باب** من نزل بذی طوی اذا رجع من مکة وبیان فعل کسی که نزول کند بذی طوی وقتی که رجوع کند از مکه بقصد وماوای خود وقال محمد بن عیسی حدثنا حماد عن ایوب عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما انه کان اذا اقبل بات بذی طوی حتی اذا اصبح دخل وبتحقیق بود ابن عمر وقتی که پیش می آمد از مدینه بمکه شب میکرد بذی طوی تا وقتی که صبح میکرد در آمدی بمکه واذا نفر من ذی طوی بات بها حتی یصبح ووقتی که کوچ کردی از مکه شب کردی بذی طوی تا صبح کردی وکان یذکر ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یفعل ذلك وبود ابن عمر که ذکر میکرد که پیغمبر خدا میکرد آن را **باب** التجارة ایام الموسم وبیان جواز تجارت کردن در ایام اجتماع مردم در ایام حج والبیع فی سوق الجاهلیة ورو ابودن بیع وشراء در بازارهای که پیش از ظهور اسلام بود **حدثنا** عثمان بن الهیثم قال اخبرنا ابن جریج قال عمرو بن دینار قال ابن عباس رضی الله عنهما کان ذو المجاز وعکاظ متجر الناس فی الجاهلیة گفت ابن عباس بود ذو المجاز وعکاظ جائی تجارت مردم در وقت جاهلیت ذو المجاز بفتح میم وتخفیف جیم بعد از الف زائی است نام بازاری که بود در گوشه از عرفات بیك فرسنگ ازان کرمانی گوید موضعیست مبنی وصواب نزد شیخ ابن حجر بمعنی اول است وعکاظ بضم عین مهمله وخفت کاف بعد از الف ظاء معجمه است وآن صحرای است هموار نزدیك بحق این بازار در میان نخیله وطائف است وبعضی گفته اند یك مرحله است از مکه براه صنعا ولما جاء الاسلام کانهم کرهوا ذلك وبهرگاه آمد ایام اسلام گویا مسلمانان ناخوش داشتند بیع وشراء در موسم حج حتی نزلت لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا من ربکم تا آنکه نازل شد این آیت نیست بر شما گناهی اینکه طلب کنید عطائی وروزقی از پروردگار خود فی مواسم الحج زیاده کرده ابی در قرأت خود این کلمه را **باب** الادلاج من المحصب وبیان روان شدن وقت شب از محصب ادلاج بسکون دال از باب افعال است وهمزه او قطعی است بمعنی سیر اول شب وبکسر دال مشدد از باب افتعال است بمعنی سیر آخر شب ومراد اینجا بهمین معنی است ونزد بعضی هر دو فعل را بمعنی مطلق سیر شب استعمال میکنند **حدثنا** عمرو بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنی ابراهیم عن الاسود عن عایشة قالت حاضت صفیة لیلة النفر قالت ما اراها الا حابستکم هو لیست از عایشه که گفت حائض شد صفیه شب کوچ پس گفت صفیه نمی بینم من خود را مگر انکه نگاهدارنده ما شما را قال النبی صلی الله علیه وسلم عقری حلقی اطافت یوم النحر قیل نعم قال فانفری فرمود پیغمبر خدا زخمت کناد خدا ترا وسترده کناد خدا ترا طواف کرده است روز نحر گفته شد آری فرمود پس برو وکوچ کن قال ابو عبد الله وزادنی محمد وگفت مولف وزیاده حدیث کرده است مرا محمد قال حدثنا محاضر قال حدثنا الاعمش عن ابراهیم عن الاسود وعن عایشة رضی الله عنها قالت خرجنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم لا نذکر الا الحج گفت عایشه برآمدیم از مدینه با پیغمبر خدا بحالی که نمیگفتیم مگر اراده حج را فلما قدمنا امرنا ان نحل فلما کانت لیلة النفر حاضت صفیة بنت حیی

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

آتش مانند ستاره شهب بضمتین جمع شهاب است بکسر عجمه ترجمت الشیاطین الی قومهم پس باز گشتند جنیان از آسمان بسوی قوم خود از جنیان گفتند زمین بودند باو لهار خود از کاهنان فقالوا ما لکم پس گفتند قوم چه حال است شما را که باز آمدید قالوا حیل بیننا و بین خبر السماء گفتند جنیان حایل کرده شد میان ما ومیان خبر آسمان گفتند نزدیك نشدم تا بانجا نرسید وخبر آورد واتش علینا الشهب ونازل کرده شد بر ما شعله ها قالوا ما حال بینکم و بین خبر السماء لا شئ حدث گفتند حایل ومانع نشده است میان شما ومیان خبر آسمان مگر چیزی عظیم که نو پیدا شده فاضربوا مشارق الارض ومغاربها پس سیر کنید بشرقهای زمین ومغربهای آنرا یعنی تمام روی زمین را فانظروا ما هذا الذی حال بینکم و بین خبر السماء پس تفتیش وتفحص کنید که چیست این که حایل شده میان شما ومیان خبر آسمان فانصرف اولئك الذین توجهوا نحو تهامة الی النبی پس برگشتند آن جماعت که متوجه بودند بسوی تهامه بکسر فوقیه نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم وهو بنخلة وحال انکه آنحضرت بموضع نخله بود که در زمین تهامه است میان مکه وطایف عامدین الی سوق عکاظ بجائیکه قاصد بود آنحضرت با اصحاب بسوی بازار عکاظ وهو یصلی باصحابه صلوة الفجر وحال انکه آنحضرت میگزارد با یاران خود نماز فجر را فلما سمعوا القرآن استمعوا له پس چون گاه شنیدند جنیان قرآن را که آنحضرت در نماز میخواند گوش نهادند انرا گوش قبول فقالوا هذا والله الذی حال بینکم و بین خبر السماء پس گفتند این است قسم بخدا چیزی که حایل شده است میان شما ومیان خبر آسمان فهنالك حین رجعوا الی قومهم پس باز گشتند از آنجا وقتیکه باز گشتند بسوی قوم خود وبایشان خبر دادند فقالوا یا قومنا انا سمعنا قرآنا عجبا پس گفتند ای قوم ما بتحقیق شنیدیم خواندنی عجیب وغریب راکه نمی ماند در نظم وسعانی بکلام دیگر یهدی الی الرشد فآمنا به بصواب پس ایمان آوردیم بآن ولن نشرك بربنا احدا وشریک نمیگردانیم بپروردگار خود

بیکس را نه در الوهیت وه در عبادت فانزل الله علی نبیه پس نازل کرد خدا تعالی بر پیغمبر خود صلی الله علیه وآله وسلم سورة قل اوحی الی تا آخر مقالات جن

پس هنگام بود شب کوچ از مکه حائض شد صفیه دختر حیی فقال النبی صلی الله علیه وسلم اعقری حلقی ما اراها الا احابستکم قالت طفت یوم النحر قالت نعم قال فانفری پس فرمود آن حضرت او را عقری حلقی نمی نهیم او را اگر نمی‌دانستم شما پیشتر فرمود آیا بودی تو که طواف کرده‌ای روز نحر گفت آری فرمود پس کوچ کن قلت یا رسول الله انی لم اکن حللت گفت ای رسول خدا تحقیق من از احرام عمره بیرون نیامده‌ام یعنی طواف نکرده‌ام از جهت عذر پس بنا تمام کنم عمره را چنانچه زنان نگرکرده‌اند فقال انا عمری من التنعیم فرمود او را عمره کن از تنعیم فخرج معها اخاها پس برآمد به عایشه برادر او بدین کلام التفات است از تکلم بغیبت فلقیناه مدلجا پس ملاقات کردیم آن حضرت را بجای که آخر شب برآمده ساز محصب یعنی ملاقات کردیم بعد از قضای عمره دیدیم که آخر شب برآمده بود آن حضرت برای طواف وداع فقال موعدک مکان کذا وکذا پس فرمود جای ملاقات تو جای چنان و چنانست گویا عایشه چون طواف عمره کرده بود بطواف وداع نرود گفت بعد از طواف فلان جا ملاقات خواهیم کرد بسم الله الرحمن الرحیم همه روایت

همه رواة این کتاب غیر ابی ذر ثابت است و در روایت ابی ذر مستملی ابواب العمرة واقع است **باب** وجوب العمرة وفضلها در بیان وجوب عمره و ثواب آن عمره در اصل لغت به معنی زیارت است و به معنی قصد کردن بجای معمور در فتح الباری گفته که نزد بعضی مشتق است از عمارت مسجد حرام و در شرع قصد کعبه است برای عبادت بشرائط خاصی مخصوص و در روایت اسمیلی و کریمه باب العمرة و فضلها است باسقاط لفظ وجوب و قال ابن عمر رضی الله عنهما لیس احد الا وعلیه حجة وعمرة و گفت ابن عمر نیست احدی مگر آنکه بروی حج و عمره است و قال ابن عباس رضی الله عنهما اتمها لقرنتهما فی کتاب الله تعالی واتموا الحج والعمرة لله و گفت ابن عباس تحقیق عمره برابر حج واقع شده است در کتاب خدائی که برتر است که فرموده تمام کنید حج را و عمره را برای خدا این هر دو قول ناظر وجوب عمره است از آنکه برابر حج که باتفاق فرضیت آن از انداخته این است مذهب امام شافعی و حدیثی دیگر دارد صریح تر ازین است العمرة فریضة کفریضة الحج در مذهب امام احمد دو روایتست و مذهب امام اعظم و امام مالک آنست که عمره سنت است و دلیل ایشان حدیث ابی هریره است که گفته قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الحج فریضة والعمرة تطوع و حسنین ابن ابی شیبه از عبد الله بن مسعود آورده الحج فریضة والعمرة تطوع و گفته کتبی لعبد الله قدوة و نیز حنفیه گویند احادیثی که در وجوب آورده اند نقاد در صحت آن سخن کرده اند چنانچه بر رجوع بکتب ائمه حدیث ظاهر است در حدیث الحج والعمرة فریضتان حاکم گفته صحیح آنست که این قول زید بن ثابت است و در اسناد آن اسمعیل بن مسلم یکی است که تضعیف کرده اند او را و بخاری گوید منکر الحدیث است امام احمد گوید ترک کرده ایم حدیث او را و همچنین اکثر احادیثی که درین معنی روایت کرده اند دران ضعفا اند بگذاری فتح القدیر و بر تقدیر صحت معارض است آنرا احادیث تطوع و باین چنین دلائل فرضیت بلکه وجوب ثابت نمی شود و آنچه ثبوت سنیت مجرد فعل آنحضرت فعل صحابه بهیچ وجه موجب سنت است و ما قائل شدیم باآن و نیز عمره غیر موقت است و ادامی شود به نیت غیر چنانکه معلوم شد که اکثر صحابه در حجة الوداع به نیت حج احرام بسته بودند و بعمره تمام کردند و اینها همه امارات تطوع است و پوشیده نماند که آیت مذکور ظاهر آن دلالت دارد که همه اوصاف هر دو یکسان باشند لیکن دلالت قطعی ندارد تواند بود که قرین بودن عمره بحج باین معنی باشد که اعمال آن اعمال حج است چنانچه موافق در باب **یفعل فی العمرة ما یفعل فی الحج** بهمین معنی فرود آورده است آنکه گرمانی تقریر استدلال باین آیت کرده که امر باتمام عمره موجب وجوب آنست پس باید که شروع آن نیز واجب باشد محل منع است شروع در نماز نفل واجب نیست و بعد از شروع اتمام آن واجب است و حدیث العمرة فریضة نیز قطعی نیست از آنکه فرض بمعنی تقدیر آمده قال الله تعالی سورة انزلناها وفرضناها ای قدرنا و بر تقدیر تسلیم بمعنی فرض شرعی باشد معارض است آن را احادیث صحیحه که سبق ذکر یافته که آن حضرت در جواب اعرابی که پرسید از اعمالی که موجب دخول بهشت باشد و آن حضرت اقتصار بر نماز و روزه و حج و زکوة فرمود اعرابی گفت هل علی غیرها قال لا الا ان تطوع از انجا صریح معلوم و مفهوم شد که سوای این مذکورات همه تطوع است و شمای شافعیه همین حدیث را دلیل بر تطوع وتر ساخته اید و در قول ابن عمر علیه

اگر بمعنی وجوب شرعی باشد نیز فارغ از معارض نیست و گفتیم که با مثال آن فرض و وجوب ثابت نمی شود فافهم
وبالله التوفیق **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن سمی مولی ابی بکر بن عبد الرحمن
عن ابی صالح السمان عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال العمرة
الی العمرة کفارة لما بینهما بتحقیق پیغمبر خدا فرمود عمره تا عمرهٔ دیگر کفارت است مر گناهانی را که واقع شده است
درمیان آنهما مراد گناهان صغیره است چنانچه از قواعد شرعیه معلوم شده است والحج المبرور لیس له جزاء
الا الجنة وحج نیک و مقبول که بگناهی نیامیزد و ریا و سمع با شد نیست مر او را جزائی مگر در آمدن بهشت یعنی
اقتصار کرده نمیشود صاحب حج را بهمین کفارت گناهان بلکه البته به بهشت در آورده میشود پوشیده نماند که
کفارت صغائر بعد از اجتناب از کبائر نیز موعود است بلکه بین الصلوتین و بین الجمعتین و رمضانین نیز واقع
شده است و کثرت اسباب مغفرت منافات بیکدگر ندارد و از قبیل موکدات است پس بغائده نخواهد بود دومین
حدیث بترجمه که در آن لفظ وجوب واقع نشده او فق خواهد بود از آنکه در وی امری که دلالت بر وجوب عمره کند
ظاهر نیست مگر آنکه گوئیم که کفارت مابینهما همه جا در فرائض واقع شده پس این نیز از آن قبیل باشد بهر تقدیر قابل
احتجاج بر وجوب نیست و قسطلانی که نظر بر اکثر شروح دارد و مقید بتطبیق حدیث بترجمه نشده است در فتح الباری
میگوید که مناسبت حدیث بیکی از این دو شق ترجمه که وجوب عمره است مشکل است **باب** من اعتمر
قبل الحج کسیکه عمره کند پیش از حج آیا روا است یا نه **حدثنا** احمد بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا
ابن جریج ان عکرمة بن خالد سأل ابن عمر رضی الله عنهما عن العمرة قبل الحج فقال لا باس عکرمه پرسید
ابن عمر را از عمره کردن پیش از حج پس گفت روا است باکی ندارد فقال عکرمة قال ابن عمر اعتمر النبی صلی الله علیه
وسلم قبل ان یحج گفت عکرمه باسناد مذکور که گفت ابن عمر عمره کرد آنحضرت رحمت کناد خدا ابن عمر را پیش از حج کردن
وقال ابراهیم بن سعد عن ابن اسحاق حدثنی عکرمة بن خالد قال سألت ابن عمر مثله وگفت ابراهیم بن سعد
از ابن اسحاق که حدیث کرد مرا عکرمه گفت پرسیدم ابن عمر را مانند آن چون در حدیث سابق چنین بود که خبر داد ابن جریج
که عکرمه پرسید ابن عمر را و ابن جریج در نیافته است زمان سوال عکرمه ابن عمر را پس حدیث مقطوع باشد تعلیق کرد
مؤلف باین تعلیق که در وی تصریح است باتصال اسناد **حدثنا** عمرو بن علی قال حدثنا ابو عاصم قال
اخبرنا ابن جریج قال عکرمة بن خالد سألت ابن عمر رضی الله عنهما مثله **باب** کم اعتمر النبی صلی
الله علیه وسلم وبیان آنکه چند عمره کرده است آنحضرت رحمت کناد خدا بر وی **حدثنا** قتیبة قال
حدثنا جریر عن منصور عن مجاهد قال دخلت انا وعروة بن الزبیر المسجد فاذا عبد الله بن عمر جالس
الی حجرة عائشة گفت مجاهد در آمدم من و عروه مسجد را پس ناگاه عبد الله بن عمر نشسته بود نزد حجرهٔ عایشه فاذا
اناس یصلون فی المسجد صلوة الضحی و ناگهان که مردم نماز میگذارند در مسجد نماز چاشت قال فسألناه عن
صلوتهم فقال بدعة گفت مجاهد پرسیدیم ابن عمر را از نماز آن مردم پس گفت بدعت است ظاهر اسوال او از آنها
بر بطلان اجتماع در مسجد بود و گرنه اصل نماز چاشت اگرچه اختلافی در سنیت آن نیز کرده اند بدعت نیست ثم قال له
کم اعتمر رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اربعا پس از آن گفت مجاهد چند عمره کرده است رسول خدا گفت چهار عمره

وخواند عمر بن خطاب در رکعت نخستین از فجر بمصد بست آیه
از سوره بقره وفی الثانیه بسوره من المثانی و در رکعت
دوم سوره از مفصل و مثانی بر وزن مساجد آنچه کم از صد آیه باشد که آنرا
سنین نامند و مثانی از آن گویند که در رکعت دوم خوانند و مفصل از سوره
بعد از آن آمده و گفته اند اول قرآن هفت سوره های
دراز اند بعد از آن مئین یعنی آنچه در وی صد آیه و مانند
آن باشد پس از آن مثانی پس از آن مفصل و فلهذا اکثار
راسبع مثانی از آنرو گویند که هفت آیه اند که مثنی کرده شده در
هر سوره و رکعت و تمام قرآن را نیز مثانی گویند بجهت مثنی بودن
قصه های آن یا بجهت آنکه در آن آیه رحمت با آیه عذاب و
قراءة احنف بالکهف فی الاولی وخواند احنف بن
قیس کندی صحابی در نماز صبح سوره کهف را در رکعت نخستین
وفی الثانیة بیوسف او یونس و در رکعت دوم سوره
یوسف یا سوره یونس را شک از دیست در رد و مقدم اند
از کیف در ترتیب مصحف و ذکر انه صلی مع عمر الصبح
بهذا ذکر کردن احنف که وی خواند با امیر المومنین عمر نماز
صبح را باین دو سوره کهف و یوسف یا یونس و حنفیه گفته
گویند بجهت آنکه رعایت ترتیب مصحف که قرار یافته باجماع
صحابه مستحب است و تصریح کرده اند بعضی از مشایخ ما این
در فرائض است نه در نوافل و قراءة ابن مسعود ما بین
آیه من لا تعال وخواند ابن مسعود چهل آیه از انفال
سوره انفال تا قول وی تعالی نعم النصیر وفی الثانیة
بسورة من المفصل و در رکعت دوم بسورتی از
سورتهای مفصل که از سورهٔ قتال تا آخر قرآن است و مفصل از آن گویند که در وی فصول یعنی
بسم الله بسیار است وقال مالك فیمن یقرأ بسورة
واحدة فی رکعتین او یردد سورة واحدة فی
رکعتین کل کتاب الله عز وجل وگفت قتاده کل کتاب الله عز وجل یعنی مشهور
است و حق کسی که میخواند یک سوره را در دو رکعت یا تکرار میکند
یک سوره را در دو رکعت همه آن کتاب خدا است که امر کرده
بخواندن آن یعنی کراهتی ندارد و صحیح نزد حنفیه نیز عدم کراهت
است و درین صور لیکن گفته اند افضل آنست که بخواند
در هر رکعتی از فرض بسوره فاتحه و سورتی دیگر تمام وقال
عبید الله عن ثابت عن انس وگفت عبید الله عمری
از ثابت بنانی از انس کان رجل من الانصار یؤمهم
فی مسجد قبا بود مردی از انصار امامت میکرد قوم خود را
در مسجد قبا فکان کلما افتتح سورة یقرأ بها لهم
فی الصلوة مما یقرأ به پس بود اینکه هر گاه افتتاح کردی

تراقا انكه بخوانى سوره ديگر را مادى فاما ان تقرء بها
پس بايد كه اختيار كنى يكى را ازين دو شق يا آنكه بخوانى
بجاى ان سورتى ديگر را اما ان تدعها او تقرء باخرى
يا آنكه ترك كنى آنرا و بخوانى بجاى آن سورتى ديگر را قال ما
انا بتاركها پس گفت آنمرد بستم من ترك كننده آن سوره را
ان احببتم ان افعل فعلت اگر دوست
داريد شما كه امامت كنم شما را باين عمل ميكنم آنرا دان كرهتم
ندكنم و اگر ناخوش داريد ميگذارم شما را دكاوايرون
انه من افضلهم او بو ذر انجاعه انصار را اعتقاد ميكرد
كه آن مرد بهترين ايشانست و كرهوا ان يؤمهم غيره
و ناخوش داشتند اينكه امامت كند ايشان را غير آن مرد فلما
اتاهم النبى پس هرگاه آمد ايشان را پيغمبر خدا صلى الله
عليه وسلم اخبروه الخبر و ذكر كردند بحضرت را اين خبر
فقال يا فلان پس فرمود اى فلان ما يمنعك ان
تفعل ما يامرك به اصحابك چيست كه باز نميدارد
ترا ازين كه بكنى تو چيزيرا كه مشورت ميدهند ترا ياران تو
و ما يحملك على لزوم هذه السورة فى كل ركعة
و چيزى برانگيزد ترا بر لازم گرفتن اين سوره در هر ركعت
قال انى احبها گفت آنمرد كه من دوست ميدارم اين سوره
اخلاص را و اينقدر جواب از سوال باعث لزوم اين سوره
ميتوانست شد اما از انجا كه مشورت ياران بود كه يكى از دو سوره
اختيار كند بانضمام مقدر معلوم است كه خواندن سوره تاز،
در هر نماز سنت است قال جبك اياها ادخلك الجنة
و محبوبيتى كه سوره اخلاص را در مى آرد ترا بهشت لبيك لفظ
ماضى اشعار است بتاكيد وقوع آن بمنزل امر محقق الوقوع
بمنزله واقع حدثنا ادم قال حدثنا شعبة قال
حدثنا عمرو بن مرة بضم ميم و تشديد راء قال سمعت ابا وائل
قال جاء رجل الى ابن مسعود فقال كيف تجد ابو وائل
آمد مردى بسوى ابن مسعود و گفت قراءت المفصل
الليلة فى ركعة خواندم تمام قدر مفصل را از قرآن امشب
در ركعتى قال هذا لهذ الشعر گفت ابن مسعود شتاب
ميكنى شتاب خواندن مانند شتاب خواندن شعر كه عادت
داشتند در نشاندن آن تيز بحركت و ترك ترتيل بانكه در شتابى
باين نحو تشبيه است قرآن را بشعر لقد عرفت النظائر التى
كان رسول الله يقرن بينهن عارف شدم بحقيقت شناختم اقران سوره هائى را
كه بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم يقرن بينهن
جمع ميكرد ميان آنها مراد سوره هائى كه مانند همدگر اند تخمينا
در مقدار و متقارب اند در عدد آيات چنانكه ظاهر شود و اعتبار
مماثل در معانى و مواعظ و حكم خصص چنانكه بعضى گفته اند مراد
هذكر عشرين سورة من المفصل پس ذكر كرد بيست سوره
از سوره هاى مفصل سورتين فى كل ركعة دو سوره در
يك ركعت در سنن بايد خواند سورة الرحمن و النجم در ركعتى و اقتربت
و الحاقة در ركعتى و الذاريات و الطور در ركعتى و الواقعة و
نون در ركعتى و سئل سائل و النازعات در ركعتى

احد لهن فى رجب و كرهنا ان نرد عليه يكى ازان عمره ها در ماه رجب بود و ناخوش داشتيم اينكه رد كنيم بر ابن عمر گوئيم
كه چنين نيست قال و سمعنا استنان عايشة ام المؤمنين فى الحجرة گفت و شنيديم مسواك كردن عايشه مادر
مسلمانان در حجره خود فقال عروة يا اماه يا ام المؤمنين الا تسمعين ما يقول ابو عبد الرحمن پس گفت عروه اى مادر مسلمانان آيا
نميشنوى چيزيرا كه ميگويد ابو عبد الرحمن كنيت ابن عمر است قالت ما يقول قال يقول ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اعتمر اربع عمرات احد هن فى رجب گفت چه ميگويد گفت ميگويد كه تحقيق پيغمبر خدا عمره كرده است چهار عمره يكى ازانها در ماه رجب بوده قالت يرحم الله ابا عبد الرحمن
ما اعتمر عمرة قط الا هو شاهد و ما اعتمر فى رجب قط گفت عايشه رحمت كند خدا ابا عبد الرحمن را عمره نكرده است
آنحضرت عمره هرگز مگر آنكه ابن عمر حاضر بود و عمره نكرده است آنحضرت در ماه رجب هرگز عايشه انكار قول ابن عمر كرد
در همين كه در ماه رجب عمره نكرده باشد و حمل كرد بر فراموشى ابن عمر و وى سكوت كرد گويا اشتباه شده بود او را و اهم
از نجهت سكوت كرد مراجعت نمود بكلام بايين جواب داده انداز اشكال كسى كه گفته درين مقام ترجيح خبر نافى بر مثبت لازم ميايد
باينكه مقرر خلاف آنست **حدثنا** ابو عاصم قال اخبرنا ابن جريج قال اخبرنى عطاء عن عروة بن الزبير قال سالت
عايشة رضى الله عنها قالت ما اعتمر رسول الله صلى الله عليه وسلم فى رجب گفت عروه پرسيدم عايشه را از
عمره آنحضرت گفت عمره نكرده است رسول خدا رحمت كناد خدا بر وى در ماه رجب **حدثنا** حسان بن
حسان قال حدثنا همام عن قتادة سالت انسا كم اعتمر النبى صلى الله عليه وسلم قال اربعا مرو ليست از قتاده كه پرسيدم
انس را چند عمره كرده است پيغمبر خدا گفت چهار عمره عمرة الحديبية فى ذى القعدة حيث صده المشركون
يكى عمره حديبيه است در ماه ذى القعده آنجا كه باز داشتند آنحضرت را مشركان از در آمدن بمكه و آنحضرت همين جا ذبح
هدى كرد و حلق هدى كرد وى و ياران وى و اين عمره اگرچه ناتمام بود چون نقصان نه باختيار بود آنرا تمام شمرده اند عمرة
من العام المقبل فى ذى القعدة حيث صالحهم و عمرة ديگر كرد از سال آينده در ماه ذى قعده و قتيكه صلح كرد بمشركان
و عمرة الجعرانة اذ قسم غنايم حنين و ديگر عمره جعرانه آنجا كه قسمت كرد غنيمتهاى غزوه حنين را قلت كه حج قال واحدة
گفتم چند حج كرد گفت يكى و عمره چهارم در ميان ماه ذى الحجه كرد همراه اين حج و وداع **حدثنا** ابو الوليد هشام بن
عبد الملك قال حدثنا همام عن قتادة قال سالت انسا فقال اعتمر النبى صلى الله عليه وسلم حيث رد وه
گفت قتاده پرسيدم انس را از عمره هاى آنحضرت پس گفت عمره كرد پيغمبر خدا آنجا كه باز داشتند
مشركان آنحضرت را من القابل عمرة الحديبية و از سال آينده عمره قضاى حديبيه و عمرة فى ذى القعدة
و عمرة مع حجته و عمره ديگر كرد در ذى قعده كه آنرا عمره جعرانه گويند و عمره با حج خود **حدثنا** هداب قال حدثنا
همام و قال اعتمر اربع عمر فى ذى القعدة حديث كرد ما را هداب و گفت حديث كرد ما را همام مذكور و گفت باسناد
مذكور از قتاده انه انس كه عمره كرد آنحضرت چهار عمره همه در ذى قعده الا التى اعتمر مع حجته مگر آنكه عمره كرد با حج
كه در ماه ذى حجه بود بيشتر بيان ميكند هر چهار عمره را عمرته من الحديبية نخستين عمره او از حديبيه بود و من العام
المقبل دوم از سال آينده و من الجعرانة و سيوم از جعرانه حيث قسم غنايم حنين آنجا كه قسمت كرد
غنيمتهاى حنين را و عمرة مع حجته چهارم عمره بود با حج **حدثنا** احمد بن عثمان قال حدثنا شريح بن مسلمة
قال حدثنا ابراهيم بن يوسف عن ابيه عن ابى اسحاق قال سالت مسروقا و عطاء و مجاهدا فقالوا اعتمر رسول الله

[illegible]

صلى الله عليه وسلم في ذي القعدة قبل ان يحج گفت ابو اسحاق بشنيدم مسروق و عطاء و مجاهد را پس گفتند عمره
كرده است پيغمبر خدا در ماه ذيقعده پيش از انكه حج كند و قال سمعت البراء بن عازب يقول اعتمر رسول الله صلى الله عليه
وسلم في ذي القعدة قبل ان يحج مرتين گفت ابو اسحاق بشنيدم براء بن عازب را ميگفت عمره كرده است آنحضرت دو نوبت
پيش از انكه حج كند دو بار گويا عمره حديبيه را كه تمام نشده بود شمار نكرده است و از قبل الحج ظاهر است كه اخبار از عمرها داده
كه پيش ازان بود و انكه گفته اند در توجيه اين كه مفهوم عدد دلالت بر نفي غير آن نميكند موجب عدم وثوق است بانكه آنحضرت
همين چهار عمره كرده اند باب عمرة في رمضان در بعضي روايات فضل عمرة في رمضان واقع شده است يحيى
در ثواب عمره در ماه رمضان حدثنا مسدد قال حدثنا يحيى عن ابن جريج عن عطاء قال سمعت ابن عباس
رضي الله عنهما يخبرنا يقول قال النبي صلى الله عليه وسلم گفت عطا شنيدم ابن عباس را كه خبر ميداد ما را در حاليكه ميگفت
فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم كامرأة من الانصار سماها ابن عباس فنسيت اسمها مر زني را از زنان انصار نام برد
او را ابن عباس پس فراموش كرده ام من نام او را شيخ ابن حجر ميگويد قائل ابن جريج است برخلاف متبادر بسوي ذهن از انكه
عطا در باب حج نسائي از طريق حبيب معلم كه از عطا آورده نام برده است كه ام سنان انصاريه بوده است ليكن احتمال دارد كه عطا
در وقتيكه بحديث بابن جريج كرده فراموش كرده و هنگام تحديث بحبيب يادآشته باشد ما منعك ان تحج معنا فرمود اي زن چه
چيز باز داشت ترا از انكه حج كني بما قالت كان لنا ناضح فركبه ابو فلان و ابنه لزوجها و ابنها گفت بود ما را شتري
آبكش پس سوار شد آنرا ابو فلان و پسر او كنايه كرده است مر شوهر خود را و پسر خود را و اصل لغت بمعني دابه آب كش
از گاو و شتر و خر و مراد اينجا شتر است چنانكه در روايت ديگر تصريح يافته است و تركنا ناضحا ننضح عليه و گذاشتند ناضحي را
كه آب مي آريم بروي قال فاذا كان رمضان اعتمري فيه فرمود پس وقتيكه باشد رمضان عمره بكن در آن ماه فان عمرة
في رمضان حجة بتحقيق عمره در ماه رمضان ثواب حج دارد او نحوا مما قال يا مانند از انچه فرموده است در انحضرت
تردد كرده است و ازين قسم بسيار است كه بطريق مبالغه و الحاق ناقص بكامل واقع شده و اينجا بسبب اقتران فضيلت
وقت و شرف ماه رمضان و رنجي كه بمشتر ميباشد روزه دار را باب العمرة ليلة الحصبة و غيرها در شروعيت
عمره در شب بودن بمحصب و در غير آن شب تمام سال وقت عمره است مگر اهل حج در اثناي اعمال حج حدثنا محمد قال
حدثنا ابو معاوية قال حدثنا هشام عن ابيه عن عايشة رضي الله عنها قالت خرجنا مع النبي صلى الله عليه وسلم موافين
لهلال ذي الحجة مر وايست از عايشه كه گفت برآمديم با پيغمبر خدا در حاليكه تمام كرده ايم ذي قعده را و در كرده ايم هلال ذي حجه را فقال
لنا من احب منكم ان يهل بالحج فليهل و من احب ان يهل بعمرة فليهل بعمرة پس فرمود ما را كسيكه دوست دارد كه احرام
بندد بحج احرام بندد آنرا و كسيكه دوست دارد كه احرام بندد براي عمره احرام بندد آنرا فلولا اني اهديت فاهللت
بعمرة و اگر نبودي كه من سوق هدي كرده ام هر آينه احرام بستمي عمره را قالت فمنا من اهل بعمرة و منا من اهل بحج گفت عايشه
بعضي از ما كسي بود كه احرام بسته بعمره و بعضي از ما احرام بسته بحج و كنت ممن اهل بعمرة فاطلني يوم عرفة و انا حائض
و بودم من از انجمله كه احرام بسته بود بعمره پس نزديك شد از من روز عرفه بحاليكه من حائضم فشكوت الى النبي صلى الله عليه
وسلم پس شكوه كردم از حال خود بسوي پيغمبر خدا كه نتوانستم طواف بيت الله و سعي ميان صفا و مروه كرد قال انقضي
عمرتك و انقضي رأسك و امتشطي و اهلي بالحج پس فرمود ترك كن عمره خود را و بگشاي گيسوي خود را و شانه كن

استدلال بر سقوط ترتيب و جواز تقديم و تاخير گويند دور
شود و كذلك في الترجمة باب يقرأ في الاخريين
بفاتحة الكتاب پيغمبر اند مصلي در دو ركعت آخرين از نماز
چهارگانه فاتحه را مقصود بيان استحباب قرأه فاتحه است
در ركعتين اخيرتين نه تعيين فاتحه مغرب كه قرأت نيست در هر دو جا
حدثنا موسى بن اسمعيل قال حدثنا همام
حدثنا يحيى بن ابي كثير عن
عبد الله بن ابي قتادة عن ابيه ان النبي صلى
الله عليه وآله وسلم كان يقرأ في الظهر في
الركعتين الاوليين بام الكتاب و سورتين و في الركعتين
الاخريين بام الكتاب و يسمعنا الاية و كان يطول
في الركعة الاولى ما لا يطول في الركعة الثانية و هكذا
في العصر و هكذا في الصبح
حدثنا محمد قال
حدثنا ابو معاوية قال حدثنا هشام عن ابيه عن عايشة رضي الله عنها قالت خرجنا مع النبي صلى الله عليه وسلم موافين
لهلال ذي الحجة
حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا جرير بالفتح
جميع ابن عبد الحميد عن الاعمش عن عمارة بالضم
محمد بن عمير عن ابي معمر قال قلنا لخباب اكان رسول
الله گفت ابو معمر گفتيم خباب بن ارت را آيا بود پيغمبر خدا
صلى الله عليه وآله وسلم يقرأ في الظهر و العصر
ميخواند در نماز ظهر و عصر قال نعم گفت آري ميخواند گفتيم
من اين علمت گفتم از بي داشتي قرأت او را و حال آنكه آهسته
ميشود در آن قال باضطراب لحيته گفت بجنبيدن ريش او
مبارك او باب اذا اسمع الامام الاية در
صورتيكه بشنواند امام آيتي را در نماز سري يعني ضرر نكند
مر جهري را لازم نيايد كه تحقيق مختفي سازد و نشنواند در
حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا
الاوزاعي قال حدثني يحيى بن ابي كثير عن عبد الله
بن ابي قتادة عن ابيه ان النبي صلى الله عليه وآله
وسلم كان يقرأ بام الكتاب و سورة معها في
الركعتين الاوليين من صلوة الظهر صلوة العصر

واحرام ببندد برای حج فلما کان لیلة المحصبة ارسل معی عبد الرحمن الی التنعیم فاهللت بعمرة مکان عمرتی
پس هرگاه شد شب حصبه فرستاد با من عبد الرحمن را بسوی تنعیم پس احرام بستم بعمره بجای عمره که او نیت کرده بودم

باب عمرة التنعیم دربیان مشروعیت عمره از تنعیم که سه چهار میل است از مکه و نزدیکترین میقاتست **حدثنا** علی
بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن عمرو سمع عمرو بن اوس ان عبد الرحمن ابن ابی بکر اخبره ان النبی صلی الله علیه وسلم امرها
از عمرو بن دینار که شنید عمرو بن اوس را که عبد الرحمن بن ابی بکر رضی الله عنهما خبر داد او را که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم امر این مرد
عایشة ویعمرها من التنعیم فرمود او را پیغمبر خدا اینکه ردیف خود کند عایشه را و عمره کناند او را از تنعیم یعنی برداورا که از تنعیم
احرام عمره ببندد و قال سفیان مرة سمعت عمرا و کد سمعته من عمرو گفت یکبار باین لفظ که سمعت عمرو او بسیاری گفته سمعت
من عمرو بزیادت لفظ من که برین تقدیر از تدلیس معنعن میشود و بر تقدیر اول تصریح بسماع است **حدثنا** محمد بن المثنی قال
حدثنا عبد الوهاب بن عبد المجید عن حبیب المعلم عن عطاء قال حدثنی جابر بن عبد الله ان النبی صلی الله علیه وسلم
اهل واصحابه بالحج تحقیق آنحضرت احرام بست واصحاب او به نیت حج ولیس مع احد منهم هدی غیر النبی صلی الله علیه وسلم
وطلحة وحال آنکه نیست با هیچ یکی از ایشان هدی غیر از پیغمبر خدا و طلحه وکان علی قدم من الیمن ومعه الهدی وقال اهللت بما اهل
به رسول الله صلی الله علیه وسلم وبود علی رضی الله عنه قدوم آورده بود از یمن وبوی هدی بود وگفت احرام بستم بچیزی که احرام بست
بآن رسول خدا رحمت کناد خدا بروی یعنی احرام حج بستم وان النبی صلی الله علیه وسلم اذن لاصحابه ان یجعلوها عمرة و
یطوفوا ثم یقصروا وتحقیق پیغمبر خدا اذن کرد مر اصحاب را اینکه بگردانند این حجه را عمره و اینکه طواف کنند بیترند قصر کنند بیحلوا
الا من معه الهدی واز احرام برآیند مگر کسیکه با او هدی است فقالوا انطلق الی منی وذکر احدنا یقطر یعنی گفتند آیا میرویم بسوی
منی وحال آنکه آلت یکی از ما میچکد از وی منی یعنی قریب الصدور ایم بجماع از زنان پس بلغه ذلک النبی صلی الله علیه وسلم فقال لو
استقبلت من امری ما استدبرت ما اهدیت اگر پیش آوردمی از کار خود آنچه پس از ان واپس آوردم دلولا ان معی الهدی
لاحللت واگر نبودی با من هدی هرآئینه از احرام می برآمدم وان عایشة حاضت فنسکت المناسک کلها غیر انها لم تطف
وتحقیق عایشه حائض شد پس عبادت همه مناسک کرد جز آنکه طواف نکرد قال فلما طهرت وطافت گفت جابر پس هرگاه پاک شد
بعد از حیض وطواف کرد طواف افاضه قالت یا رسول الله انطلقون بعمرة وحجة وانطلق بالحج گفت ای رسول خدا آیا میروید
شما بعمره وحج ومیروم من بحج تنها فامر عبد الرحمن ابن ابی بکر ان یخرج معها الی التنعیم فاعمرت بعد الحج فی ذی الحجة
پس فرمود عبد الرحمن را پسر ابی بکر رضی الله عنهما اینکه برآید با عایشه بسوی تنعیم پس عمره کرد عایشه پس از ادای حج در ماه ذی الحجه وان
سراقة بن مالک بن جعشم لقی النبی صلی الله علیه وسلم بالعقبة وهو یرمیها وتحقیق سراقه ملاقات کرد پیغمبر خدا را بالعقبه و
حال آنکه آنحضرت رمی جمره عقبه میکرد وقال الکم هذه خاصة یا رسول الله قال لا بل للابد پس گفت سراقه آیا مر شما را است
این فعل وآن فسخ حج بعمره یا قران بعمره در ایام حج ای رسول خدا فرمود نی بلکه مشروعیت آن همه راست تا ابد از ابن مثنی که
از شارحان این کتاب بستطاب است اشکال نقل کرده اند که گفته حدیث سراقه بترجمه که در بیان عمره از تنعیم است ربطی
نیست جواب آنکه عادت مؤلف رح معلوم شده است که بعد از عقد ترجمه حدیثی که یک جزء دلالت دارد بر ترجمه می آورد نیز
میتواند بود که سؤال سراقه عمره از تنعیم کردن نیز داخل باشد و آنکه آیا عمره از تنعیم مخصوص بعایشه است در جواب او فرمود که او
عام است مخصوص بکسی نیست **باب** الاعتمار بعد الحج بغیر هدی در روا بودن عمره بعد از حج در ایام حج بی آنکه هدی با

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الأذان

وبفعل ذلك في صلاة المصبح ويكره ما بين فرق در ركعات
نماز صبح وامام ابو حنيفه وابو يوسف كه قايلند بتسوية ركعتين
در هيزاد مكرر نجوهل كنند تطويل در غير فجر را بر خواندن ثنا
واستعاذه زيرا چه پيوسته در ركعت برابر اند در استحقاق قرات
پس برابر باشند در مقدار چنانكه در رواية مسلم از ابي سعيد
آمده اندازه سيصد دم قيام آنحضرت را در دو ركعت اولين
ظهر بقدر الم تنزيل السجدة وهر آيتي در هر ركعت مقدار سي آية ودر
اخريين ظهر بقدر نصف آن ودر اولين عصر بقدر قيام در
اخريين ظهر الحديث بخلاف فجر كه آن وقت نوم ونشاط است
كه شبت درنگ در حضور جماعت است وگفته اند سزاوار است
كه تفاوت بقدر ثلث وثلثان باشد كه ثلثان در اولى
وثلث وثانيه واگر تفاوت كاهش بود چنانكه در اولى سورة
دراز ودر ثانيه سورة را لاباس به است **باب** جهر
الامام بالتامين بلند كردن امام آواز را بآمين گفتن و
در بعضي نسخ والناس زيادة آمده وشايد كه مراد مردم متفرد
اند زيرا چه براى مقتدى بآلى علحده معقود است وقال
عطاء امين دعاء وگفت عطا بن ابى رباح لفظ آمين
دعا است چنانچه گفته اند اسم فعل است سكنى بر فتح بمعنى
استجب يعنى مستجاب كن دعاى مرا ودر وليست از ابن عباس
كه پرسيدم آنحضرت را از معنى آن فرمود افعل يعنى بكن آنچه
خواسته ام دو الف وقصر هر دو آمده با تخفيف سيم وتشديد
خطاست وچون دعا باشد در مقام دعا گفتن آن مناسب
مال است وقال وگفت عطا آمين ابن الزبير
ومن وراءه حتى ان للمسجد لجة آمين گفتن عبد الله بن زبير وكسيكه عقب او بود در نماز بعد خواندن امام الحمد آن
تا آنكه در مسجد را بآمين او صدائى بود وآواز هاى مختلط بفتح لام
وتشديد جيم يعنى اصوات واختلاط آن وكان ابو هريرة
ينادي الامام لا تفتني بآمين وبعد ابو هريرة كه بانگ
ميزد امام را كه فوت مكن مرا بآمين يعنى پيش از داخل شدن من
در نماز مگو تا فوت نشود و بود ابو هريرة موذن مروان حاكم مدينه
مشغول مى ماند باقامت بعد از اذان بجاى آن ودر اثر صفوف
پس ايشان مى درآمد نماز را ومبادرت ميكرد مروان در قرات

وطلحة ... بما ... سراقة ... الحاكم ... الجزء ... الكتاب ... الباب ... الحديث ... الرواية ... الصحيح ... البخاري ... مسلم ... ابو داود ... الترمذي ... النسائي ... ابن ماجه ... احمد ... مالك ... الدارمي

حدثنا محمد بن المثنى قال حدثنا يحيى قال حدثنا هشام قال اخبرني ابي قال اخبرتني عايشة قالت خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم موافين لهلال ذي الحجة گفت عايشه برآمديم با پيغمبر خدا در حاليكه روآرنده ايم مر هلال ماه ذيحجه را سابقا گذشته كه در حجة الوداع بيست و پنجم ماه ذيقعده از مدينه برآمده اند و اين تاريخ نزد يك بهلال ذي حجه است و ماه را در ره ديده بودند فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من احب منكم ان يهل بعمرة فليهل ومن احب منكم ان يهل بحجة فليهل ولولا اني اهللت بعمرة فمنهم من اهل بعمرة ومنهم من اهل بحجة وكنت ممن اهل بعمرة اين مقوله عايشه است رضي الله عنها فحضت قبل ان ادخل مكة پس حائض شدم در منزل سرف پيش از انكه در آيم مكه را فادركني يوم عرفة وانا حائض پس دريافت مرا روز عرفه بحاليكه من حائضم فشكوت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال دعي عمرتك وانقضي راسك وامتشطي واهلي بالحج پس فرمود بگذار اعمال عمره را و بگشا گيسوي سر خود را و شانه كن و احرام بند بحج ففعلت فلما كانت ليلة الحصبة ارسل معي عبد الرحمن الى التنعيم فاردفها فاهلت بعمرة مكان عمرتها پس رديف ساخت عبد الرحمن عايشه را پس احرام بست بعمره بجاي عمره خود كه نيت كرده بود فقضى الله حجها وعمرتها پس ادا كرد خداي حج او را و عمره كه نيت كرده بود او را ولم يكن في شئ من ذلك هدي ولا صدقة ولا صوم و نبود در چيزي از ان هدي و نه صدقه و نه صومي اين كلام از قول او فارد فهامدرج از كلام راوي است كه هشام است و تواند كه كلام عايشه باشد بطريق التفات از تكلم بغيبت والله اعلم **باب** اجر العمرة على قدر النصب دربيان آنكه ثواب عمره بر اندازه رنج و تعب در انست

حدثنا مسدد قال حدثنا يزيد بن زريع قال حدثنا ابن عون عن القاسم بن محمد وعن ابن عون عن ابراهيم عن الاسود قالا قالت عايشة يا رسول الله يصدر الناس بنسكين واصدر بنسك فاسم واسود گفتند كه گفت عايشه اي رسول خدا باز ميگردند همه مردم بدو عبادت كه حج و عمره است و باز ميگردم من بيك عبادت كه حج است فقيل لها انتظري فاذا طهرت فاخرجي الى التنعيم فاهلي پس گفته شد عايشه را انتظر باش و قتيكه پاك شوي از حيض پس برو بسوي تنعيم و احرام بند از انجا براي عمره تا دهيتنا بكان كذا وكذا پس بپستر بيانازد ما بجاي چنين و چنين كنايت از محصب ست ولكنها على قدر نفقتك او نصبك شك راويست يا براي تنويع ميدهد است اين بر روايت وارقطني كه بواو واقع شده است ولكن ثواب عبادت بر اندازه نفقه و صدقه تست يا بر اندازه رنج تو اصل همين است ليكن گاهي بحسب عوارض چنانكه بشرافت مكان و زمان اندك عبادتي صواب آن بيشتر ميباشد مانند دو ركعت در مسجد حرام ثواب هزار ركعات در غير آن دارد و قيام ليلة القدر نسبت بقيام شبهاي ديگر در حديث اشارت است باانكه احرام از ميقات دور بيشتر ثواب دارد و اگر نزديك باشد بصدقه ثواب مي افزايد **باب** للمعتمر اذا طاف طواف العمرة ثم خرج هل يجزيه من طواف الوداع صاحب عمره وقتيكه طواف عمره كند پس برآيد از مكه آيا بسنده است او را از طواف وداع

حدثنا ابو نعيم قال حدثنا فليح بن حميد عن القاسم عن عايشة قالت خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم مهلين بالحج في اشهر الحج وحرم الحج گفت عايشه برآمديم با رسول خدا بحاليكه اهلال ميكنيم بحج در ماه هاي حج و حالات و اماكن و اوقاتي كه براي حج است حرم نصب المهلتين است بمعني مذكور فنزلنا بسرف پس فرود آمديم بمنزل سرف فقال النبي صلى الله عليه وسلم لاصحابه من لم يكن معه هدى فاحب ان يجعلها عمرة فليفعل پس فرمود آنحضرت مر اصحاب خود را كسيكه نباشد با وي هدي پس دوست دارد اين را كه گرداند آنرا عمره پس گو بكند عمره

المسيب وابي سلمة بن عبد الرحمن انهما اخبراه عن ابي هريرة ان رسول الله بتحقيق ابن مسيب و ابوسلمه خبر دادند ابن شهاب را از ابي هريره كه تحقيق پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا امن الامام فامنوا بتشديد ميم فرمود و قتيكه آمين گويد امام آمين گوئيد شما مقتديان بدستور ساير افعال ماموم با امام و در ين اشاره نكته است بانكه وظيفه امام جهر بامين است بخلاف امام مالك شايد است اين را بر روايت ابن شهاب كه بطريق ارسال بعد ازين مذكور شود فانه من وافق تامينه تامين الملايكة زيرا چه تحقيق كسيكه موافق آمد آمين گفتن وي آمين گفتن ملايكه را گذشت آمين گفتن ملايكه بعد از تشهد آخر يعني واقع شود تامين وي تامين امام ملايكه غفر له ما تقدم من ذنبه آمرزيده ميشود مر او را هر چه پيش گذشته است از گناهان وي چون موافقت كردند با معصومان لا يعصون الله ما امرهم ويفعلون ما يؤمرون بعنايت الهي محكوم بحكم ايشان گشتند چنانچه بر قياس همنشينان اهل ذكر گفته شود هم جليسان لا يشقى جليسهم يا انكه اين باستغفار ملايكه باشد بر اهل تامين و چنانكه نشيننده مسجد را ملايكه استغفار و دعا ميكنند و بمسجد رفتن مشغول ميگردند هر حركت و سكنت خود كار فرشتگان هميشه دعا و استغفار است چنانكه در قرآن فرمود ويسبحون بحمد ربهم ويستغفرون من في الارض و مغفرت ذنوب كه امر خطيرست و اصل سعادت بودن آن تعليل تامين ظاهر است حاجت بيان ندارد و استجابة دعا در ضمن آنست وقال ابن شهاب وكان رسول الله گفت ابن شهاب و بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم يقول امين ميگفت آمين و در حديث دليل است بر جهر تامين زيرا كه اگر جهر نبودي تعليق تامين ماموم بر تامين امام صورت نبستي مذهب شافعي و احمد اينست وليكن حكم بتامين ماموم بر تامين امام موقوف نيست اگر امام نگويد هم سنتي راست باشد بدليل حديث اذا قال الامام ولا الضالين فقولوا آمين و نزد امام ابي حنيفه و مالك در روايتي از وي اخفاء كند مطلقا بدليل انچه ثابت شده از ابراهيم نخعي كه گفت چهار چيز اند كه اخفاء كنند از امام تعوذ و بسم الله الرحمن الرحيم و سبحانك اللهم و آمين و از ابن مسعود نيز مثل اين آمده و در روايت كرده طبري در تهذيب الآثار از ابي وائل كه ميگفت عمر و علي جهر نميكردند بسم الله الرحمن الرحيم و نه بتامين و در روايت كرده است احمد و ابي داود طيالسي و ابو يعلى موصلي در مسانيد خود با و طبراني در معجم و دارقطني در سنن و حاكم در مستدرك كه چون رسيد آنحضرت غير المغضوب عليهم ولا الضالين را گفت آمين و اخفاء كرد با ين كلمه آواز را و سخن گرده اند در تحديث بمعارضه دو هم زيادت و تغير در بعضي روايات كه بعضي ازين وجوه غير مقبول اند و بعضي غير مضر چنانكه عيني ذكر كرده و گفته است بعضي علما كه صواب آنست كه جهر جهرا اظهار بود و صحيح اند كه عمل كرده بهر يكي ازان جمعي و تواند كه جهرا اظهار بود بوده تارة فتارة و ترجيح و اخفاء

ومن كان معه هدى فلا وكيسكه هست با وى هدى پس نكند وكان مع النبي صلى الله عليه وسلم رجال من اصحابه ذوى قوة الهدي فلم تكن لهم عمرة وبود با پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى وبچند مردم از اصحاب كه قوت وطاقت داشتند هدى پس نبود مر ايشانرا عمره فدخل علي النبي صلى الله عليه وسلم وانا ابكي پس در آمد بر من پيغمبر خدا و حال آنكه من گريه ميكنم فقال ما يبكيك فقلت سمعتك تقول لاصحابك ما قلت پس فرمود چه چيز ميگريانيد ترا پس گفتم شنيدم ترا ميگوئى مر يارانرا توچيزيرا كه گفتى فمنعت العمرة پس باز داشته شده ام من عمره را قال وما شانك قلت لا اصلي فرمود چيست حال تو گفتم نماز نميكنم كنايت از حيض خود كرد قال فلا يضيرك انت من بنات آدم كتب الله عليك ما كتب عليهن فرمود ضرر نميكند ترا تو از دختران آدم هستى تقدير كرده خدا بر تو چيزيرا كه تقدير كرده بر همه دختران وكوني في حجك عسى الله ان يرزقكها وباش تو بر احرام حج خود نزديك است كه خداوند روزى كند ترا عمره را قالت فكنت حتى نفرنا من منى قفلنا المحصب گفت عايشه پس بوديم من منتظر تا وقتيكه برآمديم از منى پس نزول كرديم بالمحصب راند عاعبد الرحمن فقال اخرج باختك من الحرم فلتهل بعمرة ثم افرغا ص طوافكما پس خواند عبد الرحمن را و فرمود بيرون رو با خواهر خود از زمين حرم پس احرام بندد تو ما عايشه بعمره پس فارغ شويد از طواف بيت خود ها انتظركما ههنا انتظار ميكنيم من شما را اينجا در محصب فاتيتنا جوف الليل فقال فرغتما پس آمديم ما در ميان شب پس فرمود فارغ شديد شما قلت نعم فنادى بالرحيل في اصحابه گفتم آرى فارغ شديم پس ندا كرد بكوچ در اصحاب خود فارتحل الناس ومن طاف بالبيت قبل صلوة الصبح پس كوچ كردند مردم وكسيكه طواف وداع كرده بود بخانه كعبه پيش از نماز صبح ثم خرج متوجها الى المدينة پس برآمد آنحضرت در حاليكه متوجه بود بمدينه مطهره

باب يفعل بالعمرة ما يفعل في الحج

كرده ميشود در عمره اعمالى كه كرده ميشود در حج

حدثنا ابو نعيم قال حدثنا همام قال حدثنا عطاء قال حدثني صفوان بن يعلى بن امية عن ابيه ان رجلا اتى النبي صلى الله عليه وسلم وهو بالجعرانة وعليه جبة وعليه اثر الخلوق او قال صفرة تحقيق آمد مردى نزد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى وحال آنكه آنحضرت بجعرانه بود وبر آنمرد جبه بود وبروى اثر خوشبوئى يا گفت زردى بود شك راوى است جبه جامه دوخته طولى بفتح خاء معجمه وضم لام آخر قاف نوعى از طيب است فقال كيف تامرني ان اصنع في عمرتي فانزل الله تعالى على النبي صلى الله عليه وسلم فستر بثوب پس گفت آنمرد چگونه ميفرمائى تو مرا چيزيكه كنم در عمره خود از افعال پس فرود فرستاد الله تعالى وحى را قوله واتموا الحج والعمرة لله بر پيغمبر خدا پس پوشيده شد آنحضرت بجامه فقلت لعمر وددت اني قد رايت النبي صلى الله عليه وسلم وقد انزل الله عليه الوحي پس گفتم عمر بن خطاب را دوست دارم كه تحقيق ببينم پيغمبر خدا را وحال آنكه تحقيق نازل كرده است خداوند بروى وحى را فقال عمر رضي الله تعالى عنه تعال ايسرك ان تنظر الى النبي صلى الله عليه وسلم وقد انزل الله عليه الوحي پس گفت عمر بيا آيا مسرور ميسازد ترا نظر كردن بسوى پيغمبر خدا در حاليكه نازل شده است بروى وحى قلت نعم يسيرني گفتم آرى مسرور ميسازد مرا پس آنحضرت درين حال فرفع طرف الثوب فنظرت اليه پس برداشت طرف جامه را پس نظر كردم بسوى آنحضرت له غطيط واحسبه قال يغطيط البكر مر آنحضرت را آوازى بود در خواب گفت گمان مى برم آنمرد را كه گفت آوازى بود مانند آواز شتر جوان غطيط بغين معجمه مفتوحه ودو طاء مهمله اول مكسور ودر ميان يائى ساكن وراء فلما سري عنه قال اين السائل عن العمرة پس هرگاه كشف كرده شد از آنحضرت انحال

الجزء الثالث شيخ الاسلام

كتاب الاذان

بر عدم تخصيص بحفظ يا متعاقبين پس ونهاد ر وحديث سابق عوافقت احدهما الاخرى پس موافق افتاد يكى ازين دو تامين ديگر را در زمان عقر له ما تقدم من ذنبه آمرزيده ميشود مر او را آنچه گذشته است از گناهان او

باب جهر الماموم بالتامين

بلند كردن مقتدى آواز را بتامين

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن سمي بحفظ تصغير وتشديد تحتيه مولى ابي بكر ابن عبد الرحمن ابن حارث عن ابي صالح السمان عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه واله وسلم قال اذا قال الامام غير المغضوب عليهم ولا الضالين فقولوا امين پس بگوئيد شما امين دليل است بر آنكه منتظر آمين گفتن امام نباشيد اگرچه امام خواهد گفت چنانكه در رواية نسائى واين جهان آمده فان الامام يقولها زيرا چه امام ميگويد آمين را ابن زيادت منقطع ميشود تشكيك مالك كه در حديث قسمت است ميان امام وماموم وقسمت منافى شركت است فانه من وافق قوله قول الملائكة غفر له ما تقدم من ذنبه زيرا چه هر كسى كه موافق افتاد گفتن او آمين گفتن ملائكه را آمرزيده ميشود گناهان او تابعه محمد بن عمرو بن علقمة الليثي عن ابي سلمة عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه واله وسلم تابعت كرده سمى را محمد بن عمرو بواسطه ابى سلمه از ابى هريره مرفوعا وتابعه سعيد المقبري بفتح ميم واسكان قاف عن ابي هريرة متابعت كرده سعيد را مقبرى بلفظ اذا امن الامام فامنوا

باب اذا ركع دون الصف

چون ركوع كند مقتدى پايين صف جماعت پيش از آنكه برسد بصف واين متحقق ميشود خالها بخزيمة وذهاب ركعت در صورتى كه به بيند صف را در ركوع يا سر بلند كرده از سجود يا تشهد

حدثنا موسى بن اسماعيل قال حدثنا همام ابن يحيى عن قتادة عن الحسن البصري عن ابي بكرة الحاق فرمود او را در نماز از فضلاء صحابه است ودر رواية ابى داود وخشى كه تصريح است بتعدد قصه ابى بكره حسن رضي الله تعالى عنه انتهى الى رسول الله صلى الله عليه واله وسلم وهو راكع فحدث نفسه بتحقيق رسيد ابو بكره بسوى پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم وحال آنكه آنحضرت در ركوع بود فركع قبل ان يصل الى الصف پس ركوع كرد ابو بكره پيش از آنكه برسد بصف ودر رواية ديگر آمده پس ركع ثم مشى الى الصف پس ركوع كرد پس رفت بسوى صف فذكر ذلك للنبي پس ذكر كرده شد اين حال بر پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم ودر رواية طبرانى چنين است كه چون برگشت آنحضرت از نماز فرمود كيست كه در آمد صف را بحال

فرمود کجاست پرسنده از اعمال عمره اخلع عنك الجبة واغسل اثر الخلوق واتو الصفرة فرمود بکنش از بر خود جبه را وبشوی نشان طیب را از خود و بپرهیز کن رنگ زرد را واصنع في عمرتك كما تصنع في حجك وبکن در عمره خود چنانچه میکنی درحج خود یعنی اجتناب از انچه حرام کرده شده است در احرام حج و از اعمال غیر از وقوف بعرفه در رمی جمار انچه در عمره مشروعست وآن چهار عمل است احرام وطواف وسعی وحلق باصر حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن هشام بن عروة عن ابيه انه قال قلت لعايشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم وانا يومئذ حديث السن تحقیق گفت عروه گفتم مر عایشه را زوجه پیغمبر خدا و حال آنکه من خورد سال بودم درین ایام ارایت قول الله تعالى ان الصفا والمروة من شعائر الله فمن حج البيت او اعتمر فلا جناح عليه ان يطوف بهما اخبر ده قول خدا را که میگوید تحقیق صفا و مروه از اعلام مناسک است پس کسیکه حج کند خانهٔ کعبه را یا عمره کند پس گناهی نیست بروی اینکه طواف کند بآن هر دو فلا ارى على احد شيئا ان لا يطوف بهما پس نمی بینم وگمان ندارم بر هیچ یکی چیزی اینکه طواف نکند یعنی مقتضای لاجناح علیکم اینست فقالت عايشة كلا لو كانت كما تقول كانت فلا جناح عليه ان لا يطوف بهما پس گفت عایشه اینچنین نیست اگر بودی مقصود آیت چنانچه میگوئی تو آیت بودی اینچنین که نیست گناه بروی اینکه طواف نکند انما انزلت هذه الاية في الانصار كانوا يهلون لمناة وكانت مناة حذو قديد نازل نشده است این آیت مگر در انصار بودند که لبیک میگفتند یعنی مشرکان و بودند مناة بتشان مقابل قدید که موضعی است میان مکه و مدینه وکانوا يتحرجون ان يطوفوا بين الصفا والمروة و بودند انصار که تنگی میکشیدند اینکه طواف کنند میان صفا و مروه از جهت تشبه کفار فلما جاء الاسلام سالوا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك پس وقتیکه آمد ایام اسلام پرسیدند رسول خدا را از نیچه ال فانزل الله تعالى ان الصفا والمروة الاية پس فرود فرستاد خدای که برتر است این آیت را در شان سفیان وابو معاویه زیاده کرده است سفیان بن عقبه یا سفیان ثوری وابو معاویه محمد بن خازم عن هشام ما اتم الله حج امرء ولا عمرته لم يطف بين الصفا والمروة تمام نکرده است خدا حج مردی و نه عمرهٔ او که طواف نکرده میان صفا و مروه باب متى يحل المعتمر ربیان آنکه کی برآید صاحب عمره از احرام وقال عطاء عن جابر امر النبي صلى الله عليه وسلم اصحابه ان يجعلوها عمرة وگفت عطا از جابر فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی اصحاب را که بگردانند حجه را عمره ویطوفوا ثم يقصروا ويحلوا وطواف کنند پس تقصیر کنند و برآیند از احرام این طواف شامل است سعی بین الصفا والمروه را چنانکه در اکثر جاها اکتفا بطواف واقع شده است و نیز این جزو حدیثی است که گذشت در باب عمرة التنعيم و در آنجا سعی را نیز گفته و درین ترجمه رد است بر کسیکه از ابن عباس آورده که عمره بحج در طواف بیت الله تمام میشود و این قول مخالف قول ائمه مجتهدین است و بر قول کسیکه گفته که بحج در آمدن بحرم از عمره می برآید حدثنا اسحاق بن ابراهيم عن جرير عن اسمعيل عن عبد الله بن ابي اوفى قال اعتمر رسول الله صلى الله عليه وسلم واعتمرنا معه عمره کرد رسول خدا عمرهٔ قضا و عمره کردیم با وی عمره فلما دخل مكة طاف وطفنا معه و وقتیکه در آمد مکه را طواف کعبه کرد و طواف کردیم با وی واتى الصفا والمروة واتيناهما معه و آمد آنحضرت صفا و مروه را و سعی کرد میان آنها و آمدیم با وی و سعی کردیم میان آنها وكانت سترة من اهل مكة ان يرميه احد و بودیم ما که می پوشیدیم آنحضرت را از مشرکان اهل مکه بترس آنکه

باب التكبير اذا رفع رأسه من السجود استحباب تکبیر است بجهت کسیکه واقع شود سر از سجده اکبر در رکوع یا تمام کردن نماز است تکبیر در هر رکوع یا تمام کردن و عند مکحول تکبیر است بگفتن این تکبیر یا بتبین حرف آن بی آنکه شتابی کند در آن کذا قالوا و تخصیص رکوع و سجود بذکر این تمام بنا بر وقوع اختلاف است در آنها چنانکه مروی است که عمر بن عبد العزیز و محمد بن سیرین و قاسم و سالم بن عبد الله و سعید بن جبیر و قتاده تمام میگفتند تکبیر را و در روایتی تکبیر میگفتند در نماز وقت خفض و رفع و روایت کرده میشود این را از عمر بن خطاب و ابن عباس و عبد الرحمن بن ابزی رضی الله عنهم و همین گفته مشهور ازایشان تکبیر در رفع و خفض هر دو هست و این در اثبات عموم اذن بر ترک صلاة تا بیان جواز با الکل روی نشستند یکی از صحابه و بوزن جوامیه که ترک میکرد تکبیر را در خفض قال ابن عباس النبي صلى الله عليه وسلم ابن عباس پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم و در نسخه فیه مالك بن الحويرث و در نسخه باب حدیث مالک بن حویرث نیز هست و باین قائل اند اهل حدیث و فقها و تابعین و مرویست از بسیاری صحابه رضی الله عنهم حدثنا اسحق الواسطي قال اخبرنا خالد طحان عن الجريري بضم جیم سعید بن ایاس عن ابي العلاء يزيد بن عبد الله بن الشخير بکسر شین منقوط و تشدید خاء معجمه مکسوره و سکون تحتیه عمری سنه خمس عشرة و مائة عن مطرف بمهملة وظاء اسم فاعل از تطریف بر اوزان المطار مذکور عن عمران بن حصين قال صلى مع علي بالبصرة فقال نماز گذارد با وی عمران بن حصین بامام علی مرتضی بصره پس گفت عمران ذكرنا هذا الرجل صلوة كنا نصليها مع رسول الله باد آوردیم این مرد یعنی علی ابن ابیطالب صفت نمازی که میگزاردیم آنرا با پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم فذكر انه كان يكبر كلما رفع وكلما وضع پس ذکر کرد عمران که آنحضرت تکبیر میگفت هرگاه سر برداشتی و هرگاه که فرودی نهادی و چون تکبیر دقیقه و علامت انتقال است از وضعی بوضعی باید که شروع عشر مقارن اول انتقال باشد و تمامش نزد تمام انتقال که رکوع و سجود از انجمله است و از علوم انحیدیث هنگام سر برداشتن از رکوع که دران سمع الله لمن حمده واقع شده مستثنی است باجماع و در قول عمران ذکر ناهذا را جا اشارتست با نکه اینقسم نماز گویا فراموش شده بود و مرویست اول کسی ترک کرد آنرا عثمان بن عفان یا بود رضی الله عنه یعنی بسبب کبر و بروایتی معاویه و بروایتی زیاد و حمل کرده اند آنرا بر ترک جهرا و اختلاف کرده اند درسنت و وجوب این تکبیرات الخ شرح

باشد و ثابت در اصح روایات لا تعد بفتح تا و ضم عین است از عود چنانکه معلوم شد و بقولی بضم تا و کسر عین از اعاده نیز روایته است یعنی اعادت مکن نماز را و در ترجمه مشکوة گفته که بعضی روات با سکون عین و ضم دال نیز ضبط کرده اند از عد و معنی وعید ان یعنی چندان شتابی مکن که وعید ان برسد و اول صحیح تر است روایة و درایة

کتاب الاذان

بدگوید و آزار دهد او را احدی یقال له صاحب لی اکان دخل الکعبة قال لا میگوید اسمعیل بن خالد که راویست از ابن ابی اوفی گفت مرا ابن ابی اوفی را یاری که مرا بود آیا در آمده است آنحضرت درین عمره کعبه را گفت ابن ابی اوفی نه در آمده است قال فحدثنا ما قال لخدیجة گفت همان صاحب پس حدیث کن ما را چیزیرا که گفته است برای خدیجه بنت خویلد زوجه مطهره آنحضرت قال بشر لخدیجة ببیت فی الجنة من قصب لا صخب فیه ولا نصب فرمود بشارت دهید خدیجه را بخانه از مروارید در بهشت که در وی نه آواز رحیل است و نه هیچ رنجی و آزاری مانند خانه های دنیا که بی غوغای اهل خانه و رنج تعب و جز آن نباشد قصب بفتح قاف و صاد مهمله آخر موحده است در تفسیر این لفظ طبرانی در اوسط گفته قصیب لولو مروارید گفته و لولو مجوف میانه خالی و هم در اوسط از حدیث فاطمه زهرا رضی الله عنها آورده که گفت پرسیدم از آنحضرت کجا است مادر من خدیجه فرمود در خانه که از قصب است گفت بیمن قصب و نیا فرمود نه قصبی که بدرو یاقوت آذا منظوم ساخته اند صخب بفتح صاد مهمله و خاء معجمه و موحده و نصب بنون و صاد مهمله مفتوح و مابر موحده اول یعنی آواز است و ثانی یعنی رنج **حدثنا** الحمیدی

قال حدثنا سفیان عن عمرو بن دینار قال سالنا ابن عمر رضی الله عنه عن رجل طاف فی عمرته ولم یطف بین الصفا والمروة ایاتی امرأته گفت عمرو بن دینار پرسیدیم ابن عمر را از مردی که طواف کرد کعبه را در عمره خود و سعی نکرد میان صفا و مروه آیا نزدیکی کند زن خود را فقال قدم النبی صلی الله علیه وسلم فطاف بالبیت سبعا وصلی خلف المقام رکعتین پس گفت ابن عمر قدوم آورد آنحضرت مکه را پس طواف کرد بخانه کعبه هفت شوط و نماز کرد پس مقام ابراهیم دو رکعت وطاف بین الصفا والمروة سبعا وقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة و طواف کرد میان صفا و مروه هفت بار و بتحقیق که هست شما را در افعال آنحضرت اتباعی پسندیده قال وسالنا جابر بن عبد الله فقال لا یقربها حتی یطوف بین الصفا والمروة گفت عمرو بن دینار و پرسیدیم جابر بن عبد الله را پس گفت هرگز نزدیکی نکند زن را تا آنکه طواف کند میان صفا و مروه

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن نعیم بن مسلم عن طارق بن شهاب عن ابی موسی الاشعری رضی الله عنه قال قدمت علی النبی صلی الله علیه وسلم بالبطحاء نقل از ابو موسی اشعری است گفت آمدم نزد پیغمبر خدا بسطحاء مکه وهو منیخ فقال انجئت قلت نعم وحال آنکه آنحضرت نشانده بود شتر را یعنی نزول کرده بود پس فرمود آیا احرام حج بسته و نیت حج کرده گفتم آری قال بما اهللت قلت لبیک باهلال کاهلال النبی صلی الله علیه وسلم فرمود بچه نیت احرام کرده گفتم یاد این مانند احرام پیغمبر خدا قال احسنت طف بالبیت وبالصفا والمروة ثم احل فرمود نیکو کرده طواف کن به بیت الله و بصفا و مروه پس بر آی از احرام فطفت بالبیت وبالصفا والمروة پس طواف کردم به بیت الله و بصفا و مروه ثم اتیت امرأة من قیس ففلت رأسی پس آمدم نزد زنی از قبیله قیس پس جست سر مرا و بیرون آورد شپش ثم اهللت بالحج فکنت افتی به حتی کان فی خلافة عمر رضی الله عنه پس احرام حج بستم و بودم من که فتوی میدادم باین مذکور تا آنکه بود در خلافت امیر المومنین عمر فقال ان اخذنا بکتاب الله فانه یامرنا بالتمام پس گفت عمر اگر ما تمسک کنیم بکتاب الله پس بتحقیق کتاب الله میفرماید بتمام کردن حج و بیرون بیامدن از احرام آن چنانچه واقع شده و اتموا الحج وان اخذنا بقول النبی صلی الله علیه وسلم فانه لم یحل حتی یبلغ الهدی محله و اگر تمسک کنیم بقول و فعل آنحضرت پس بتحقیق از احرام نبر آمد آنحضرت تا آنکه میرسید هدی جای خود را که منی است شرح الحدیث در باب ذبح قبل الرمی گذشته است **حدثنا** احمد بن صالح قال اخبرنا ابن وهب قال حدثنا عمرو عن ابی الاسود ان عبد الله مولی اسماء بنت ابی بکر حدثه انه کان یسمع اسماء تقول کلما مرت بالحجون

الجزء الثالث من الثلاثیات شیخ الاسلام | کتاب الاذان

کردی سر را چنانکه وقت رفتن برکوع و سجود و هرگاه که بر دارد گردن را و بلند شدی چنانکه بعد از سجدتین و نهوض از قعده اولی فاذا انصرف قال وچون برگشتی از نماز گفتی الا انی اشبهکم صلوة برسول الله آگاه باشید که من شبیه ترین شما ام از جهت نماز به پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم **باب** اتمام التکبیر فی السجود تمام گردن تکبیر در سجده و کلام در آن مانند سابق است **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زید عن غیلان ابن جریر بفتح غین معجمه و جیم عن مطرف بن عبد الله قال صلیت خلف علی ابن ابی طالب انا و عمران بن حصین گفت مطرف نماز گذاردم عقب علی مرتضی من و عمران پس کان اذا سجد کبر پس بود علی وقتیکه بسجده رفتی تکبیر گفتی و اذا رفع راسه کبر و چون بر داشتی سر از سجده تکبیر گفتی واذا نهض من الرکعتین کبر و چون برخاستی بعد از دو رکعت برای رکعت ثالثه تکبیر گفتی و تخصیص بذکر سجود و نهوض اشعار است باینکه اینمواضع ثلاثه اذکر ترک شده پس تکبیر در آن تا آنکه یاد کرد او را عمران نماز علی رضی الله عنها گذارانی لاوانا صلوتا قصلی الصلوة اخذ بیدی عمران بن حصین فقال پس وقتیکه تمام کرد علی نماز را گرفت عمران دست مرا و گفت قد ذکرنی هذا صلوة محمد تحقیق یاد داد مرا این مرد نماز پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم او قال لقد صلی بنا صلوة محمد یا گفت هر آئینه تحقیق نماز گزارد و بما نماز محمد صلی الله علیه وآله وسلم شک راویست **حدثنا** عمر بن حفص بفتح مهمله و نون در آخر قال حدثنا هشیم بلفظ تصغیر عن ابی بشر بکسر موحده عن عکرمة عن مولی ابن عباس قال مرایت رجلا عند المقام گفت عکرمه دیدم مرد را نزد مقام ابراهیم مراد ابو سیره است چنانکه در روایة طبرانی مصرح آمده یکبر فی کل خفض و رافع که تکبیر میگفت در هر خفض و رفع در نماز ظهر چنانکه در مستخرج ابی النعیم است واذا قام واذا وضع و وقتی که برخاستی و نهادی دو زانو گردی سر را بر کوع و سجود تاکید است عموم هر خفض و رفع را فاجبت ابن عباس فقال پس خبر کردم ابن عباس را بخصوصیت پس گفت اولیس تلک صلوة النبی ایست آن نماز پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم لا ام لک نیست مادر ترا گفتاری است که میگویند

نسخه فاسده | نسخه صحیحه | نسخه فاسده | نسخه صحیحه

مروست از ابی الاسود که تحقیق مولای اسماء دختر ابی بکر صدیق حدیث کرد او را که وی بود که می شنید اسماء را که میگفت هر بار که گذشتی بحجون بفتح مهمله وخفت جیم وسکون نون کوهی است بلکه که مقبره اهل مکه آنجاست وآنرا معلاة گویند صلی الله علی محمد لقد نزلنا معه ههنا ونحن یومئذ خفاف میگفت رحمت کناد خدا بر محمد تحقیق نزل میکردیم با وی اینجا ومیان رویم سبکبار بودیم قلیل ظهرنا اندک بودی مراکب ما قلیلة ازدادنا اندک بودی توشهای ما فاعتمرت انا واختی عایشة والزبیر وفلان وفلان پس عمره کردم من وخواهرم عایشه وزبیر بن عوام وفلان وفلان فلما مسحنا البیت احللنا ثم اهللنا من العشی بالحج وهرگاه مسح کردیم بیت را یعنی طواف کردیم از احرام می برآمدیم یعنی بعد از سعی بصفا ومروه حذف کرده این را ازجهت اختصار واحرام می بستیم آخر روز برای حج اسماء این واقعه حجة الوداع ذکر کرده وعایشه طواف دومین حج نکرده است

فوتند سر **باب** ما یقول اذا رجع من الحج والعمرة او الغزو چیزیکه میگوید صاحب حج وقتیکه رجوع میکند از حج وعمره یا از غزای کفار **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا قفل من غزو او حج او عمرة یکبر علی کل شرف من الارض ثلث تکبیرات ثم یقول لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد وهو علی کل شئ قدیر پیسته میگفت این کلمات قدسیه را نیست سزاوار عبادت مگر الله سبحانه که تنها است نیست انباز اورا مر اوراست ملک ومر اوراست سپاس هاد او بر هر چیز توانا است آیبون تائبون وعابدون بازگشت کننده ایم بسوی خدا وتوبه کننده ایم از نافرمودن حق عابدون ساجدون لربنا حامدون عبادت کننده ایم خدارا وسجده کننده ایم مر پروردگار خود را احمد گوینده ایم مراورا منقصود از گفتن این کلمات خبر دادن نیست بلکه تحقق واتصاف یعنی آنست صدق الله وعده ونصر عبده وهزم الاحزاب وحده راست کرد خدا وعده خود را ونصرت داد بندهٔ خود را که آنحضرت است وگریزانید گروه های کافران را تنها وی تعالی بی آنکه مردم دران شرکت داشته باشند گفته اند که گفتن این کلمات ماثور است در هر سفر طاعت ومباح **باب** استقبال الحاج القادمین ومشروعیت استقبال حاجیانی را که قدوم آرنده اند بمکه والملائمة علی الاداب ودر بیان سنگسکی را بردوشتن بر پشت دارد ودر استقبال کردن حاجیانی که از مکه قدوم آرند نیز احادیث صحیحه وارد شده اند چنانکه مسلم نیز روایت کرده ودر ترجمه این باب همین معنی که اشارت بآن کردیم بایدگفت تا حدیث مذکور موافق آن افتد **حدثنا** معلی بن اسد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا خالد عن عکرمة عن ابن عباس رضی الله عنهما قال لما قدم النبی صلی الله علیه وسلم مکة استقبله ابنا عبد المطلب گفت ابن عباس وقتیکه قدوم آورد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی مکه را استقبال کرد آنحضرت را خورده سالان اولاد عبد المطلب علیه جمع غلام است واغیلمة تصغیر غلمة است فحمل احدهما بین یدیه واخر خلفه پس برداشت آنحضرت یکی را پیش خود ودویگر را پس خود واین هر دو قسم ابن عباس وعبد الله بن جعفر بودند **باب** القدوم بالغداة در بیان استحباب قدوم آوردن مسافر بمنزل خود در روز **حدثنا** احمد بن الحجاج قال حدثنا انس بن عیاض عن عبید الله عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا خرج الی مکة یصلی فی مسجد الشجرة تحقیق پیغمبر خدا بود وقتیکه برآمدی بسفر میگذارد نماز صبح در مسجد شجره که مذی الحلیفه است واذا رجع صلی

علیه وآله وسلم وقال موسی حدثنا ابان بفتح همزه وتخفیف موحده قال حدثنا قتادة قال حدثنا عکرمة مولف گوید وگفت موسی بن اسمعیل که حدیث کرد مارا ابان که گفت حدیث کرد مارا قتاده وگرگفت حدیث کرد مارا عکرمه یعنی موسی راز قتاده ویا واسطه ابان پس شنیده بنحوی که دریں طریق تصریح است بوقوع تحدیث از قتاده وعکرمه **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی ابوبکر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام مخزومی یکی از فقهای سبعه ملقب براهب بسنه نود وچهار انه سمع ابا هریرة یقول کان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا قام الی الصلوة یکبر حین یقوم چون برمیخاست بسوی نماز تکبیر می گفت وقتیکه می استاد راست میشد تم یکبر حین یرکع باز تکبیر میگفت وقتیکه رکوع میکرد وقد یقول سمع الله لمن حمده پیشتر میگفت این کلمه را حین یرفع صلبه من الرکعة وقتیکه برمیداشت استخوان پشت را از رکوع ثم یقول وهو قائم ربنا لک الحمد تمام پیشتر میگفت بحالیکه استاده بود وی ربنا لک الحمد واین دلالت میکند بر جمع امام میان تسمیع وتحمید کسانی که قائلند بعدم جمع حمل کنند این را بر حال انفراد وآنحضرت بحجت احادیث دیگر که دلالت دارند بر جمع وقتدی که چون بگوید امام سمع الله لمن حمده بگوئید ربنا لک الحمد قال عبد الله بن صالح جدی کاتب لیث سنه دویست ویست وشش عن اللیث گفت عبد الله در روایت کلمه مذکور از لیث ولک الحمد بزیادة واو قبل یکبر حین یهوی یعنی تکبیر میگفت وقتیکه می افتاد بسجده ثم یکبر حین یرفع رأسه پیشتر تکبیر میگفت وقتیکه برمیداشت سر خود را از سجود ثم یکبر حین یسجد پیشتر تکبیر میگفت وقتیکه بسجده دوم میرفت ثم یکبر حین یرفع رأسه پیشتر تکبیر میگفت وقتیکه برمیداشت سر خود را از آن ثم یفعل ذلک فی الصلوة کلها پیشتر میکرد این مذکور را در همه نماز حتی یقضیها تا آنکه تمام میکرد نماز را ویکبر حین یقوم من الثنتین بعد الجلوس وتکبیر میگفت وقتیکه می ایستاد از دو رکعت نخستین بعد از نشستن برای تشهد **باب** وضع الکف علی الرکب فی الرکوع نهادن کفهای دست بر زانو ها در وقت رکوع الکف بفتح همزه وضم کاف وتشدید فا جمع کف وترکیب بعضی را وفتح کاف جمع رکبه وقال ابو حمید فی اصحابه رفعت ابو حمید ساعدی در جمعی از صحابه چنانچه در باب سنة الجلوس فی التشهد بیاید علی النبی جاءنا وانا پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم یلیه من رکبیته او دوست خود را از دو زانوی خود نماز بر آن **حدثنا** ابو الولید هشام طیالسی قال حدثنا شعبة عن ابی یعفور بضم تحتیه وسکون مهمله وضم فا وسکون واو در آخر اورا وقد ابی بفتح وا و

بذي الحليفة ببطن الوادي وبات حتى يصبح ووقتيكه بازگشتي از سفر گذارد وي نماز بذي الحليفه در ميان وادي وخواب
كردي آنجا تا آنكه صبح كردي **باب** الدخول بالعشي ودر بيان درآمدن بشب عشيه از وقت مغرب است تا نيمه شدن
شب ونزد بعضے از وقت زوال است **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا همام عن اسحق بن عبد الله بن ابي طلحة
عن انس رضي الله عنه قال كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يطرق اهله گفت انس بود پيغمبر خدا كه شب نمي درآمد خانه خود را
كان لا يدخل لا غدوة او عشية وبود كه نمي درآمد مگر روز روشن يا اول شب **باب** لا يطرق اهله اذا بلغ
المدينة شب نه درآيد خانه خود را وقتيكه برسد شهر را كسي كه دراز شده است سفر او ونرسيده است خبر قدوم او وهمچنين
گفته اند **حدثنا** مسلم بن ابراهيم قال حدثنا شعبة عن محارب عن جابر رضي الله عنه قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم
ان يطرق اهله ليلا گفت جابر منع كرده است پيغمبر خدا اينكه شب درآيد كسے اهل خانه را دربعضي روايات ان يطرق الرجل
اهله ليلا واقع شده **باب** من اسرع ناقته اذا بلغ المدينة كسيكه شتاب كند ناقه را وقتيكه برسد مدينه را اسرع تعدي
يا وغير آن آمده است كذا في المكرم **حدثنا** سعيد بن ابي مريم قال اخبرنا محمد بن جعفر قال اخبرني حميد انه سمع انسا يقول
كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا قدم من سفر فابصر درجات المدينة اوضع ناقته وقتيكه قدوم آورد نبي المخضرت از سفر پس
ديدي بلندي هاي مدينه سطهره تيز راند ي ناقه خود را اوضع ناقته برداشت آنرا برراه تيزي والكانت دابة حركها واگر بودي
مركبي غير شتر تحريك ميكرد آنرا **حدثنا** قتيبة قال حدثنا اسمعيل عن حميد عن انس رضي الله عنه قال جدرات المدينة
انس بروايت قتيبه گفته است درجات جدرات يعني ديوارهاي مدينه است زاد الحارث ابن عمير عن حميد حركها من
حبها زياده كرده است حارث از حميد من حبها يعني تحريك ميكرد دابه را از دوستي مدينه كه موجب ادائي حقوق ومشرف
ساختن بشتاقان بود از نجاست كه حب الوطن من الايمان آمده وتواند كه نسبت بما اين دوستي از ايمان بحض متابعت سيرت
سنيه آنحضرت نيز باشد **باب** قال الله تعالى واتوا البيوت من ابوابها وبيائيد خانه ها را از درهاي آنها **حدثنا**
ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن ابي اسحاق قال سمعت البراء يقول نزلت هذه الآية فينا گفت براء اين آيه نازل شده درحق
ما يان كانت الانصار اذا حجوا فجاؤا ابوذا انصار وقتيكه حج كردندي پس آمدندي لهذا خلوا من قبل ابواب بيوتهم ولكن
من ظهورها ني درآمدند پيش دهاي خانه خود ليكن درآمدندي از جانب پشت خانه ها فجاء رجل من الانصار فدخل من
قبل بابه فكانه عير بذلك پس آمد مردي از انصار از حج پس درآمد از طرف دهي خود پس چنانستي كه او سرزنش كرده شد باين
درآمدن فنزلت ليس البر بان تاتوا البيوت من ظهورها پس نازل شد اين آيت نيست نكوئي اينكه بيائيد خانه ها را از جانب
پشت آن ولكن البر من اتقى ليكن نيكي دركسي است كه پرهيز كند از حرام وشهوات ونافرموده حق واتوا البيوت من
ابوابها وبيائيد خانه ها را از درهاي آن **باب** السفر قطعة من العذاب دربيان آنكه سفر پاره از عذاب است **حدثنا**
عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن سمي عن ابي صالح عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال السفر
قطعة من العذاب بمنع احدكم طعامه وشرابه ونومه فرمود سفر پاره از عذاب است يعني عين عذاب است منع ميكند يكے
از شما را طعام وآب او وخواب او كه بوقت او را نميرسد وبلذت نميخورد وخوابي بهر است نميكند وفراق دوستان كه سخت
ترين الم ها است اگر درد سفر مراجعت بوطن بسبت بهر كس نيست وليكن انچه مذكور شد در همه سفرها است ولهذا تعرضي بان
نرفت وانچه حديث تعارضي ندارد وبحديث تسافروا تصحو او بروايت ابن عباس وابن عمر مرفوعا سافروا تغنموا

الجزء الثالث شيخ الاسلام — كتاب الاذان

راه كرده شديم بجاي آن اينكه بنهم دست ها را بر زانوها

باب اذا هجر يوم الركوع ذكر صورتي كه تمام نكند مصلي
ركوع را وبجاي نيارد وآنرا برنهج ماثور از استواي ظهر واعتدال
وطمانينت ولهذا التعقيب كرد اين باب را باين تراجم

حدثنا حفص بن عمر وقال حدثنا شعبة عن
سليمان الاعمش قال سمعت زيد بن وهب
قال رأى حذيفة رجلا لا يتم الركوع والسجود
فقال ما صليت گفت ابن وهب ديد حذيفه كه از كبار
صحابه است مردي را كه تمام نميكند ركوع را ونه سجود را
پس گفت حذيفه او را نماز نكرده تو يعني اين نمازي كه كرده
معروف شرع وبي نقصان نيست وليست هذه صلاة على
غير الفطرة التي فطر الله محمدا صلى الله عليه
واله وسلم عليها واگر ميري تو بر نهاد سنتي و
مساجد وراركان نمازي ميري بر غير سنت ودين اسلام
كه پيدا كرده است خدا تعالى محمد را بران ودر بن كمال مبالغه
وتشديد مذكور است بر ترك اتمام ركوع وسجود ودليل است
برتاكيد طمانينت تا آنكه استدلال كرده ابو يوسف وشافعي
واحمد بر آنكه طمانينت در ركوع وسجود فرض است ونزد ما تمام بحنيفه
ومحمد فرض نيست زيرا كه ركوع وسجود كه ماموربها است در
قرآن اطلاق كرده ميشود بر اداء نماز اخفاي وانخفاض بحسب
لغت پس كيفيت متعلق بدان نباشد وچون طمانينت فرض
نباشد پس سنت است در تخريج حرجاني وواجب است
در تخريج كرخي تا آنكه سجده سهو بترك آن سهوا واجب كرد
وطمانينت در قومه بجنبه سنت است باتفاق **باب**
استواء الظهر في الركوع يعني بنشستن اصحاب بموار شدن پشت
مصلي در وقت ركوع يعني بي آنكه مايل باشد سر از زير
بجانب فوق يا بجانب تحت وقال ابو حميد في
اصحابه ركع النبي وگفت ابو حميد در حضور اصحاب
ركوع كرد پيغمبر صلى الله عليه واله وسلم فصر ظهره
پست كرد پشت خود را بانحوي كه برابر ميداشت پشت
وسر را نه بر فته تا وسكون مجمله قم كردن بخفت ودر روايتي
ابي داؤد آمده وغير متفع راسه ولا صافح بجبهته
بي آنكه برداشته باشد سر را وندرد انيده رخساره را بر دست
روايتي فلا يصيبني راسه ولا يقنع پس پايان نميكرد
سر را ونه برميداشت اين لفظ در روايت شيخين نيامده
آمده ودر باقي روايات ساقط است وبعد عنوانات
بسته مذكور از ديگر ابواب حد اتمام الركوع ذكر مقدار آن كردن ركوع وكلا عقلا
فيه دراست شدن در ركوع يا قرار گرفتن در آن يا راست

و در روایتی ترز قوا نیز اگر حصول این امور موجب رفع عذاب نیست و داروی تلخ المی است و با وجود آن موجب صحت است فاذا قضی نهمته فلیعجل الی اهله پس وقتیکه تمام کند رغبت و شهوت و حاجت خود را پس گو شتاب رود بسوی اهل و عیال خود که موجب مسرت و نیل مراد ها است و برآمدن از الم انتظار است و همه موجب اجر عظیم نهمت بفتح فونست بمعنی بلوغ همت در کاری مراد اینجا حاجتی است که قصد آن کرده **باب** المسافر اذا اجدّ به السیر و تعجل الی اهله مسافر وقتی که در کوشش در آرد او را راه رفتن و اهتمام کند بآن و شتاب کند بسوی اهل خود حکمش کند در بعضی روایات تعجل بغیر واو است جواب اذا بمان مراد است و این اوفق است بحدیث مذکور **حدثنا** سعید بن ابی مریم قال اخبرنا محمد بن جعفر قال اخبرنی زید بن اسلم عن ابیه قال کنت مع عبد الله بن عمر بطریق مکة گفت اسلم بودم سند با عبد الله بن عمر براه مکه فبلغه عن صفیة بنت ابی عبید شدة وجع فاسرع السیر پس رسید ابن عمر را از صفیه بنت ابی عبید که زوجه او بود سختی بیماری و در پس شتاب کرد در رفتن را حتی کان بعد غروب الشفق نزل فصلی المغرب والعتمة وجمع بینهما تا وقتیکه بود بعد غروب شفق فرود آمد پس گذارد نماز مغرب را و عشا را بجائی که جمع کرد میان این دو نماز ثم قال انی رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اجدّ به السیر اخّر المغرب وجمع بینهما پس گفت ابن عمر تحقیق من دیده ام رسول خدا را رحمت کناد خدا بروی وقتیکه بکوشش در آوردی او را رفتن راه تاخیر کردی تا وقت عشا مغرب را و جمع کردی میان این دو نماز معنی جمع آنست که حنفیه گفته اند و مکرر گذشته قند کرلیکن در حدیث مسلم حتی کان بعد غروب الشفق بظاهر تحمل معنی میکند **بسم الله الرحمن الرحیم ابواب المحصر** و ابرا آما بهای محصر احصار بمعنی حبس و منع است میگویند احصره المرض او السلطان اذا منعه من مقصده یعنی حصر کرد او را بیماری یا سلطان و میگویند این را وقتیکه باز دارد او را از مقصد و مطلب او و معلوم شد که مخصوص بمنع عدو نیست نزد یک مالک و شافعی مخصوص است بمنع عدو **باب** المحصر وجزاء الصید در بیان احکام کسیکه ممنوع است از حج کردن یا وقوف بعرفه یا طواف کردن و جزای صیدی که محرم میکند و قوله تعالی فان احصرتم فما استیسر من الهدی الآیه و بیان مراد و فرمودهٔ خدا که درین آیت است اگر ممنوع شدید شما از رفتن به بیت الله پس بر شما است آنچه میسر شود از ذبح کردن هدی شتر و جزآن همانجا که ممنوع شدید قال عطاء لا احصار من کل شیء یصیبه و گفت عطاء احصار از هر چیزی است که باز دارد یعنی مخصوص بمنع عدو نیست **باب** اذا احصر المعتمر حصور لا یاتی النساء وقتیکه منع کرده شود صاحب عمره منع کردنی که قربان نکند زن را و در نسخه صحیح بر قول حصور الا یاتی النساء علامت نسخه کرده خط زده شده است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع ان عبد الله بن عمر رضی الله عنهما حین خرج الی مکة معتمرا فی الفتنة روایتست از نافع که بتحقیق عبد الله بن عمر چون بیرون آمد بسوی مکه در حالیکه عمره قصد کرده بود در ایام فتنه حجاج که بر ابن زبیر رفته قال ان صدّدت عن البیت صنعنا کما صنعنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت اگر باز داشته شدم من از طواف بیت الله میکنیم چنانچه کرده ایم با پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی فاهل بعمرة من اجل ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اهل بعمرة عام الحدیبیة پس احرام بست بعمره از جهت آنکه رسول خدا احرام بسته بود بعمره در سال حدیبیه **حدثنا** عبد الله بن محمد بن اسماء قال حدثنا جویریة عن نافع ان عبید الله بن عبد الله وسالم ابن عبد الله اخبراه روایتست از نافع که عبد الله و سالم پسران ابن عمر خبر دادند او را انهما کلما عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ایالی نزل الجیش بابن الزبیر که بتحقیق هر دو برادر سخن کردند ابن عمر را

الجزء الثالث شیخ الاسلام — کتاب الاذان

و بهبودی و نشستن میان دو سجده و استادن و تحقیق بر سیدشت سر از رکوع غیر قیام قرأت و غیر قعود و تشهد نزدیک برابر است **باب** قرأت و قعود و تشهد خود دراز او ضاع دیگر در نماز دراز تر میشده و لیکن باقی اعمال نزدیک بیکدیگر در مقداری بود و این مستحب است بتفاوت سهل و بقدر بسیار گرداز بینجا اتمام رکوع و اعتدال و طمانیت مفهوم گردد و گرنه تحقق حقیقت هر یک احتیاج به بیان نسبت سفداری نداشت و آنچه در بعضی روایات آمده که قیام و قعود نیز مانند رکوع و سجود و قومه جلسه برابر بودی مجمول است که چون قیام دراز میکرد باقی اعمال نیز دراز میکرد از آنچه معهود است دران و لایق است بحال آن چون در قیام تخفیف می نمود در اعمال دیگر نیز تخفیف میکرد تا تمام مر ارکان نماز متناسب و متشابه واقع میشد نه آنکه قیام مانند رکوع و سلام در مقدار برابر بودی **باب** امر النبی صلی الله علیه وآله وسلم الذی لا یتم رکوعه بالاعادة فرمودن آنحضرت کسی را که تمام نمیکند رکوع را باعاده نماز تخصیص رکوع بذکر تنبیهی است **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی بن سعید عن عبید الله بن عمر عمری قال حدثنا سعید المقبری عن ابیه کیسان یقتی عن ابی هریرة ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم دخل المسجد فدخل رجل فصلی تحقیق آنحضرت در آمد مسجد را و در آمد مردی پس نماز گزارد و ظاهر آنچه المسجی بود فجاء فسلم علی النبی صلی الله علیه وآله وسلم پس آمد و سلام کرد بر آنحضرت فرد علیه النبی پس جواب سلام داد بر وی آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم فقال پس ازان فرمود او را ارجع فصل فانك لم تصل باز رو و نماز کن که نماز نکرده یعنی بر وجه کمال و عرف شرع فصلی ثم جاء فسلم علی النبی صلی الله علیه وآله وسلم پس نماز گزارد پس آمد و سلام کرد بر آنحضرت فقال پس فرمود ارجع فصل فانك لم تصل را ثلثا یعنی سه بار مر او را جست فقال والذی بعثك بالحق ما احسن غیره فما علمت پس گفت آنمرد قسم آنکسی که فرستاده است ترا بحقیقی مرا تحقیق نیک نمیدانم و نمیتوانم جز آن که کردم تعلمنی پس بیاموزان مرا فقال اذا قمت الی الصلوة فکبر پس فرمود چون بایستی بسوی نماز پس تکبیر گو ثم اقرأ ما تیسر معك من القرآن پس بخوان آنچه میسر و یابند با تو از قرآن ثم ارکع حتی تطمئن راکعا پس رکوع کن تا آنکه قرار و آرام گیری در حال رکوع ثم ارفع حتی تعتدل قائما

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

بضم مجمع مسلم بن صبيح عطار كوفي تابعي در زمان خلافت عمر بن عبد العزيز عن مسروق عن عائشة قالت كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقول في ركوعه وسجوده كان پيوسته آنحضرت در ركوع خود و سجود خود سبحانك اللهم ربنا وبحمدك تسبيح ميكنم ترا خداوندا تسبيح كردني كه لايق شان تست پروردگارا متلبس ميشوم بحمد و ثناي تو تسبيح ستر ياست از صفات نقص و بحمد ك بتقدير متلبس عطف است بر جمله سبح سبحانك يا حال است از ان اللهم اغفر لي خداوندا بيامرز مرا و اين امتثال است از آنحضرت باحسن بوجوه از آنچه مامور است بدان در آيه تسبيح بحمد ربك و استغفره و احاديث در ادعيه و اذكار در ركوع مختلف آمده پس شافعي و احمد و بعضي ديگر گفته اند كه دعا كند در صلب بهر چه خواهد از ادعيه ماثوره در نماز فرض و نفل و نزد علماء ما و احمد در زر واياتي و حسن و ابراهيم سنت است صلب را كه بگويد در ركوع خود سبحان ربي العظيم سه بار و اين ادناي سنت است و در سجود خود سبحان ربي الاعلى سه بار و اين ادناي سنت است بحديث مسيء صلوته كه آنحضرت فرمود چون ركوع كني از نماز پس بگو يد در ركوع خود سبحان ربي العظيم سه بار پس تحقيق تمام شد ركوع او و اين ادناي سنت است و چون سجده كند پس بگو يد در سجود خود سبحان ربي الاعلى سه بار پس تحقيق تمام شد سجود او و اين ادناي سنت است رواه الترمذي و ابو داؤد و ابن ماجه طحاوي گفته سزاوار نيست كه زيادة كند در ركوع خود بر سبحان ربي العظيم انكار كند آنرا هر قدر كه خواهد يعني بر رعايت عدد وتر و كم نكند در آن از سه بار و ليكن اگر امام باشد زياده نكند بر سكه مگر آنقدر كه مشقت نيارد بر قوم و ادعيه ماثوره محمول بر نماز نفل اند **باب** ما يقول اذا قام من الركعة اذا رفع راسه من الركوع آنچه بگويد امام و كسيكه پس اوست وقتيكه بردارد سر خود را از ركوع **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب يعني محمد بن عبد الرحمن بن ابي ذئب عن سعيد المقبري عن ابي هريرة قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم اذا قال بود آنحضرت چون بگفت سمع الله لمن حمده قال ميگفت نيز ربنا لك الحمد روايات در اثبات و او و عدم آن مختلف آمده چنانكه گذشت وكان النبي صلى الله عليه وآله وسلم اذا رفع راسه يكبر و بود آنحضرت وقتيكه ركوع ميكرد و وقتيكه بر ميداشت سر از سجده تكبير ميگفت و لما وقت بعد قومه از ركوع وظيفه آن تسميع است چنانكه معلوم شد واذا قام من السجدتين قال الله اكبر و چون برخاستي از دو سجده گفتي اين كلمه را و تغيير اسلوب كلام بتصريح اين كلمه در جائي و ذكر آن بعنوان ديگر در جائي قصور در عبارت است **باب** فضل اللهم ربنا لك الحمد فضيلت و كثرت ثواب اين كلمات محتاج

حدثنا محمد بن سلام قال اخبرنا مالك بن انس عن سمي مولى ابي بكر عن ابي صالح السمان عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا قال الامام سمع الله لمن حمده فقولوا اللهم ربنا لك الحمد فانه من وافق قوله قول الملائكة غفر له ما تقدم من ذنبه و قال ابن شهاب و كان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يقول سمع الله لمن حمده اللهم ربنا لك الحمد قال ابو عبد الله و قال لي اسماعيل بن ابي اويس حدثني مالك عن ابن شهاب بهذا و قال ابو عبد الله و قال لي ابو الوليد حدثنا شعبة عن قتادة و ابي جمرة سمعا زهدم بن مضرب سمعت عمران بن حصين رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم خيركم قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم قال عمران لا ادري ذكر بعد قرنه قرنين او ثلاثة قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم ان بعدكم قوما يخونون و لا يؤتمنون و يشهدون و لا يستشهدون و ينذرون و لا يوفون و يظهر فيهم السمن

شبهائي كه نزول كرده بود لشكر حجاج بجنب ابن زبير بمكه فقالا لا يضرك ان لا تحج العام پس گفتند ضرر نميكند ترا اينكه حج نكني امسال انا نخاف ان يحال بينك وبين البيت قاصي ترسيم اينكه حائل شوند ميان تو و ميان بيت الله يعني نگذارند ترا كه بمكه در آئي فقال خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فحال كفار قريش دون البيت پس گفت برآمديم ما با رسول خدا پس در ميان آمدند كافران قريش نزديك بيت فنحر النبي صلى الله عليه وسلم هديه وحلق راسه پس قربح كرد پيغمبر خدا هدي خود را و تراشيد سر خود را و اشهدكم اني قد اوجبت عمرة انشاء الله تعالى انطلق و گواه ميگيرم شمارا بتحقيق من واجب كردم بر خود عمره را اگر خدا خواسته باشد تا بسيروم فان خلي بيني وبين البيت طفت پس اگر خالي كرده شد ميان من و ميان كعبه وراه دادند طواف ميكنم وان حيل بيني وبينه فعلت كما فعل النبي صلى الله عليه وسلم واناممه و اگر در ميان آمدند ميان من و ميان بيت الله ميكنم چنانچه كرده است پيغمبر خدا و حال آنكه با وي بودم و ميدانم كه چه كرده بود فاهل بالعمرة من ذي الحليفة تم سار ساعة ثم قال انما شانهما واحد پس احرام بست بعمره از منزل ذي الحليفه پس برفت ساعتي پس گفت جز اين نيست كه حال و افعال حج و عمره يكي است اشهدكم اني قد اوجبت حجة مع عمرتي گواه ميگيرم شمارا كه بتحقيق واجب كردم بر خود حج را با عمره فلم يحل منهما حتى حل يوم النحر واهدى پس نه برآمد از احرام حج و عمره تا آنكه رسيد روز نحر و هدي آورد وكان يقول لا يحل حتى يطوف طوافا واحدا يوم دخل مكة و بود ابن عمر كه ميگفت از احرام نه برآيد تا آنكه طواف ميكند يك طواف روزي كه در آمد مكه را **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا جويرية عن نافع ان بعض بني عبد الله قال له لو اقمت بهذا بعضي فرزندان عبد الله بن عمر گفتند ابن عمر را اگر اقامت كني باينجا باين سال بهتر باشد **حدثنا** محمد قال حدثنا يحيى بن صالح قال حدثنا معاوية بن سلام قال حدثنا يحيى بن ابي كثير من عكرمة قال قال ابن عباس رضي الله عنهما قد احصر رسول الله صلى الله عليه وسلم فحلق راسه وجامع نساءه ونحر هديه حتى اعتمر عاما قابلا گفت ابن عباس بتحقيق باز داشته شد رسول خدا از عمره در سال حديبيه پس حلق كرد سر خود را و جماع كرد زنان خود را و ذبح كرد هدي را تا آنكه عمره كرد سال آينده **باب** الاحصار في الحج و حكم باز داشتن از حج **حدثنا** احمد بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال حدثنا يونس عن الزهري قال اخبرني سالم قال كان ابن عمر رضي الله عنهما يقول ليس حسبكم سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم گفت بود ابن عمر ميگفت آيا نيست بسنده شما را طريقه رسول خدا رحمت كناد خدا بر وي پوشيده نماند كه حبس آنحضرت از عمره واقع شده است نه حج وليكن هرگاه شان حج و عمره يكيست گفت سنت رسول خدا و با اينهمه سنت اينچنين نيست كه طواف و سعي كرده باشند پس مقصود آنست از هر چه باز داشته شود و آنرا بكند و بمعني از سنت آنحضرت كه در حبس عمره كردند ذبح و حلق معلوم شده ان حبس احد كم عن الحج اگر باز داشته شود يكي از شما از حج قوف بعرفه طاف بالبيت وبالصفا والمروة طواف كند بخانه بيت الله و بصفا و مروه يعني اگر تواند بجا آورد ثم حل من كل شئ حتى يحج عاما قابلا پس برآيد از هر چه حرام كرده بود بر خود تا حج كند سال آينده فيهدي او يصوم ان لم يجد هديا پس ذبح كند شتاني يا روزه دارد اگر نيابد هدي را وعن عبد الله قال اخبرنا معمر عن الزهري قال حدثني سالم عن ابن عمر رضي الله عنهما نحوه ميخواهد كه عبد الله مذكور در سند سابق چنانكه بواسطه يونس از زهري حديث كرده بواسطه معمر از زهري نيز مانند آن در معني حديث كرده است **باب** التمتع قبل الحلق في الحصر و جواز ذبح كردن پيش از حلق در وقت حصر **حدثنا** محمود قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن الزهري عن عروة عن المسور بن مخرمة ان رسول الله

صلی الله علیه وسلم نحر قبل ان یحلق وامر اصحابه بذلك انحضرت نحر کرد پیش از حلق وفرمود اصحاب را باین در عمرهٔ حدیبیه **حدثنا** محمد بن عبد الرحیم قال اخبرنا ابو بدر شجاع بن الولید عن عمر بن محمد العمری قال وحدث نافع ان عبد الله وسالما کلما عبد الله بن عمر حدیث کرد نافع که عبد الله وسالم سخن کردند بدر خود را که ابن عمر است در توقف از حج فقال خرجنا مع النبی صلی الله علیه وسلم معتمرین پس گفت ابن عمر برآمدیم با پیغمبر خدا در حالیکه اراده عمره کرده ایم فحال کفار قریش دون البیت پس حائل شدند میان او راه ندادند کافران قریش نزد بیت فنحر رسول الله صلی الله علیه وسلم بدنه وحلق راسه پس نحر کرد رسول خدا شتر هدی را وحلق کرد سر خود را **باب** من قال لیس علی المحصر بدل ودر حکم کسی که گفته نیست بر محصر قضائی یعنی قضا انچه باز داشته شده ازان از حج وعمره یا کفارتی قال روح عن شبل عن ابن ابی نجیح عن مجاهد عن ابن عباس رضی الله عنهما انما البدل علی من نقض حجته بالتلذذ نیست بدل مگر بر کسی که نقض کرده است وشکسته است حج خود را بتلذذ واز ارتکاب چیزی که ممنوع است ازان در حج چنانکه جماع واما من حبسه عدو او غیر ذلك فانه یحل ولا یرجع واما کسیکه باز داشته او را غدری مانند دشمن یا غیران چنانکه بیماری یا تمام شدن زاد پس بتحقیق وی می برآید از احرام وقضا نمیکند وگفته اند که این معنی در حج نفل است نه فرض از انکه فرض از ذمه او ساقط نمی شود ونزد حنفیه فرض ونفل برابر است از انکه شروع در نفل ملزم است وانکان معه هدی وهو محصر نحرها انکان لا یستطیع ان یبعث به واگر با وی هدی است ووی محصر است ذبح کند آنرا هر جا که باشد خواه در زمین حل یا در حرم اگر قدرت ندارد که بفرستد آنرا بمحل آن وان استطاع ان یبعث به لم یحل حتی یبلغ الهدی محله واگر قدرت دارد که برساند آنرا روانیست که برآید از احرام تا آنکه برسد هدی بجای خود امام اعظم گفته است که اگر در حرم زیرا که دم احصار قربت است ومجرد خون ریختن قربت نیست مگر در زمان آن ومکان آن پس تحلل ان بقضی شیئا ولا یعود واله والحدیبیة خارج من الحرم پستر ذکر کرده نشده است که آنحضرت فرمود کسے را اینکه قضا کند چیزیرا که متروک شده وصحابه را عود کنند مر آنرا وحدیبیه بیرون زمین حرم است وفعل آنحضرت وتقریر مر فعل صحابه را دلیل است بر آنکه نحر در غیر محل وحلق کردن موجب حل است کلمه لا ورلا یعود زائده است چنانکه در قوله تعالی ومامنعك ان لا تسجد زیرا که معنی آیت اینست که چه چیز باز داشت ترا اینکه سجده کنی ای ابلیس جواب حنفیه ازین دلیل آن تواند بود که حدیبیه بعض آن حرم است وبعض آن بطرف مدینه حل است چنانکه حنفیه بدان تصریح کرده اند شمسطلانی از شافعی نقل کرده ومشرکان از در آمدن بمکه منع کرده بودند قوله تعالی وصدوکم عن المسجد الحرام وبعد از مصالحه در آن جزو زمین که حرم بود ذبح کرده باشند تا عمل بآیه کریمه واقع شود

ابواب الاذان

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

کر تحمید منسوخ نباشد امام را چون تامین نزد حنفیه کویم مدم عمل بقضیه قسمت در حدیث تامین بحمد زیادة فان الامام یقول فعسا است که در بعضی روایات آمده اشارت اذا امن الامام فامنوا که هر دو تقاضا دارند تامین امام را چنانکه در ابواب تامین ذکر یافت بخلاف حدیث باب کم انجا تسمیع بامر زیادت تخریص متقدمان بحمد ان انشاء تحمید است ونزد ابو یوسف وشافعیه وصاحبین جمع کنند امام چون منفرد میان تسمیع وتحمید زیاده کرده اند شافعیه جمیع مقتدی را نیز فانه من وافق قوله قول الملائکة غفر له ما تقدم من ذنبه زیرا چو کسیکه موافق افتد قول او با قول ملایکه کرنیز کلمه تحمید گویند نزد تسمیع امام آمرزیده میشود مر او را انچه گذشته است از گناه وی

باب القنوت القنوت همین است انسنخ شیخ موافق بعضی شد روح ودر اکثر نسخ باب بی ترجمه است ودر نسخه اصیلی لفظ باب ساقط است ودر اکثر ثبوت اولست ودر روایة زیر روایة زیر اگرچه احادیث آینده مناسبت بترجمه سابق ندارند مگر بتکلف وقنوت بمعنی طاعت وسکوت وخشوع ودعا وقیام ونماز آمده ومراد اینجا دعائی که در قومه بعد از تسمیع در بعضی اوقات آمده واما قنوت وتر که خواندن آن قبل از رکوع همیشه ثابت شده برای آن باب علیحده در ابواب وتر معقود است **حدثنا** معاذ بن فضالة قتم فاوضا ومحمد قال حدثنا هشام دستوائی عن یحیی بن ابی کثیر عن ابی سلمة بن عبد الرحمن عن ابی هریرة قال لاقربن صلوة النبی گفت ابو سلمه ابو هریره را گفتن نزدیك کنم ترا بنماز شما نماز پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم وتفسیر کند راوی این تقریب را فکان ابو هریرة یقنت فی الرکعة الاخرة من صلوة الظهر وصلوة العشاء وصلوة الصبح پس بود ابو هریره که دعا میکرد در رکعت پسین از نماز ظهر وعشا وصبح بعد ما یقول سمع الله لمن حمده در بیخبار ربنا لك الحمد نزد او نیست وتفسیر میکند قنوت را بقول خود قبل عدو للمومنین ویلعن الکفار پس دعا میکرد ابو هریره برای نجات مسلمانان ودعا میکرد بتغذر رحمت وگرفتاری رحمت کافران را قائل شده اند باین حدیث جمعی از محدثین انرا مخصوص بفجر دارند وبعضی بمغرب نیز تخصیص کنند ونزد ما قنوت در وتر است خاصة پیش از رکوع وحکایت کرده این را ابن منذر از عمر وعلی وابن مسعود وابی موسی وبراء وابن عمر وابن عباس وانس وعمر بن عبد العزیز وعبد ربه اعرجی وحمید طویل وابن مبارك طحاوی از ابن مسعود روایة کرده

ازوی قنوت از آنحضرت عبد الرحمن بن ابی بکر پس خبر داد در حدیث وکلم کجا قنوت میکرد و بدان آنحضرت دعا بود یا بکسیکه دعا میکرد و بروی و تحقیق خدا تعالی نسخ کرد آنرا بقول خود لیس لک الآیة و تدین نیز ترک قنوت و فجر است و قنوت ابی هریره در صبح تعقیل کرد بسبب عدم علم بناسخ است و تمام کلام در ابواب وتر مذکور شود انشاء الله تعالی **حدثنا** عبد الله بن ابی الاسود یعنی عبد الله بن محمد بن حمید بن ابی الاسود بصری سنه دو بست و بست و سه قال **حدثنا** اسمعیل ابن علیة عن خالد الحذاء عن ابی قلابة عن انس قال کان القنوت فی المغرب والفجر گفت انس بود قنوت در وقتیکه دعای بد میکرد بر بعضی قبائل عرب در مغرب و فجر بعد از رکوع پس ترک کرد آنرا و روایة کرده طبرانی در معجم خود از ابن مرند طهوی ان که گفت بودم نزد انس و دعا پس قنوت نمیکرد در نماز صبح و این روایة کرده آنرا عبد الرزاق در مصنف خود از طریق ابی جعفر رازی از انس که همیشه بود آنحضرت که قنوت میکرد در فجر تا آنکه مفارقت کرد دنیا را بر تقدیر صحت محمول است بر قنوت در نوازل یا بر تطویل در قیام و تکثیر در خشوع **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن نعیم بتصغیر بن عبد الله المجمر بضم میم اول و کسر ثانی عن علی ابن یحیی بن خلاد بفتح معجمه و تشدید لام ابن رافع الزرقی بضم زاء و فتح راء و بقاف انصاری مدنی سنه یکصد و بست و نه و پدر شش یحیی شرف صحبت دریافته بود آنحضرت عن ابیه عن رفاعة بکسر راء ابن رافع الزرقی صحابی است حاضر شده بیعة الرضوان و وفات یافت در زمان معاویه گفت کنا نصلی یوما وراء النبی گفت رفاعه بودیم گزاردیم روزی پس پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم فلما رفع راسه من الرکوع قال پس وقتیکه برداشت سر مبارک خود را از رکوع گفت سمع الله لمن حمده یعنی نیز تحمید از آنحضرت مذکور نیست خبر تسمیع قال رجل وراءه گفت مردی پس آنحضرت ربنا ولك الحمد بر وردگار ما ترا ستایش میکنم ترا و سزاست ستایش حمدا کثیرا احمد بسیار طیبا پاک مبارکا فیه برکت کرده شده در آن حمد بو خود ثمرات آن فلما انصرف قال این المتکلم پس وقتیکه برگشت آنحضرت از نماز فرمود کجاست گوینده این کلمات در نماز قال انا گفت آمرد منم قال رایت بضعة وثلثین ملکا یبتدرونها انهم یکتبها اول فرصه دیدم سی و چند فرشته را که شتاب میکردند بگرفتن این کلمات تا کدام یکی از ایشان اول نویسد و دریابد فضل نوشتن آن و صعود بدان بر گاه

به تقدیر تسلیم آنحضرت و صحابه در وقت دیگر حج و عمره کرده اند از کجا معلوم شده که نیت قضا نکرده اند و عدم ذکر موجب عدم در واقع نیست گرمائی در آن حدیث که شمار کرده اند عمره های آنحضرت و یکی از ان گفته اند که عمرة الحدیبیة گفته یعنی قضای عمرة الحدیبیه و این معنی درست تر است از انکه این عمره نگفتن بجهة آنست مگر بتکلف مجازیس قول او و لم یذکر ان النبی صلی الله علیه وسلم امر احدا الخ دلیل نمیتواند شد بر عدم قضا والله اعلم **حدثنا** اسمعیل قال حدثنا مالك عن نافع ان عبد الله ابن عمر رضی الله عنهما قال حین خرج الی مکة معتمرا فی الفتنة ان صدوت عن البیت صنعنا کما صنعنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فاهل بعمرة گفت ابن عمر وقتیکه برآمد بسوی مکه در حالیکه عمره گرفته در ایام فتنه اگر باز داشته شدم من از در آمدن بخانه کعبه میکنم چنانکه کرده ام با پیغمبر خدا پس احرام بست بعمره من اجل ان النبی صلی الله علیه وسلم کان اهل بعمرة عام الحدیبیة از جهت اتباع آنکه تحقیق پیغمبر خدا احرام بسته بود برای عمره سال واقعه حدیبیه تمان عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نظر فی امرهما فقال ما امرهما الا واحد پس بسته عبد الله بن عمر نظر کرد در حال عمره پس گفت نیست حال حج و عمره مگر یکسان ارجاع ضمیر امرهما بعمره کرده اند ظاهر از عدم رعایت تانیث لفظی است و تواند که راجع باین عمر باشد یعنی نظر کرد در کار خود که تنها عمره کند یا بحج عمره کند فالتفت الی اصحابه فقال ما امرهما الا واحد پس التفات کرد بجانب یاران خود و گفت نیست حال هر دو مگر یکی اشهدکم انی قد اوجبت الحج مع العمرة گواه میگیرم شما را تحقیق من واجب کردم بر خود حج را با عمره ثم طاف لهما طوافا واحدا ورای ان ذلك مجزئ عنه واهدی پس طواف کرد برای حج و عمره یک طواف و اعتقاد کرد که همین یک طواف روا است از ان هر یک و هدی فرستاد و منی **باب** قول الله تعالی فمن کان منکم مریضا او به اذی من راسه ففدیة من صیام او صدقة او نسك پس کسی که باشد از شما بیمار یا که ادای مناسک حج و عمره نتواند کرد یا بوی آزاری است از سر او چنانکه زخمی بود و یا سپش غلبه کند و آزاری رساند پس بروی بدلی است از جهة موی سر تراشیدن از روزه و یا صدقه یا تقرب بشاتی بیان فدیه است وهو مخیر فاما الصوم فثلاثة ایام و آن شخص مختار است درین سه چیز اما روزه پس سه روز است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن حمید بن قیس عن مجاهد عن عبد الرحمن بن ابی لیلی عن کعب بن عجرة رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه قال لعلك اذاك هوامك فرمود شاید که آزار رساند ترا کرم های تو یعنی سپش قال نعم یا رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم احلق راسك گفت آری ای رسول خدا آزار میکند پس فرمود رسول خدا احلق کنا وخدا بروی تراش سر خود را وصم ثلثة ایام او اطعم ستة مساکین او انسك بشاة و روزه دار سه روز یا طعام ده شش مسکین را یا فرج کن شاتی **باب** قول الله او صدقة وهی اطعام ستة مساکین و فرمود خدا که او صدقه فرموده مر او طعام دادن شش مساکین است **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا سیف قال حدثنی مجاهد قال سمعت عبد الرحمن بن ابی لیلی ان کعب ابن عجرة رضی الله عنه حدثه گفت سیف حدیث کرد مرا مجاهد که شنیدم عبد الرحمن بن ابی لیلی را که کعب بن عجره حدیث کرد او را قال وقف علی رسول الله صلی الله علیه وسلم بالحدیبیة ورأسی یتهافت قملا گفت کعب استاد بر من رسول خدا الحدیبیه و سر من میریخت سپش را پس و پرانی فقال ایوذیك

هوامك قلت نعم يا رسول الله پس فرمود آيا آزار ميكند ترا هاى تو گفتم آرى اى رسول خدا قال فاحلق پس بتراش راسك او قال الحلق فرمود پس حلق كن سر خود را راوى شك كرده است كه لفظ فاحلق است يا احلق يعنى صيغه امر ثلاثى مجرد است يا از باب افعال مزيد و شايد ترديد در ين كرده احلق راسك گفته يا تنها احلق گفته والله اعلم قال فى نزلت هذه الآية فمن كان منكم مريضا اذاذى من راسه الخ فقال النبى صلى الله عليه وسلم صم ثلثة ايام او تصدق بفرق بين ستة و گفت كعب بن عجره در شان من نازل شده است اين آيت پس آنكس كه باشد از شما بيمار يا باشد باو آزار از سر تا آخر آيت پس گفت رسول خدا صلے الله عليه وسلم روزه دار سه روز يا صدقه كن بفرق ميان شش مسكين فرق بفتح فا و سكون راء و قاف و بفتح را نيز آمده پيمانه ايست بوزن شانزده رطل او نسك معنا بشتر يا ميش يا بز كه آنرا بعيد ميسر شود از شتر و شاة **باب** الاطعام فى الفدية نصف صاع طعام دادن در فديه نيم صاع است هر مسكين را نصف صاع چهار رطل است و بوزن شاهجهانى دو سير **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن عبد الرحمن بن الاصبهانى عن عبد الله بن معقل قال جلست الى كعب بن عجرة فسالته عن الفدية فقال نزلت فى خاصة وهى لكم عامة گفت عبد الله نشستم بسوى كعب بن عجره پرسيدم از فديه او را پس گفت نازل شده است آيت فديه در حق من بجاليكه خاص بمن بود و آن آيت در حاليكه عام است شامل است شما را حملت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم والقمل يتناثر على وجهى برداشته شدم بسوى رسول خدا و حال آنكه پيش ميريخت بر روى من گويا ضعفى داشته كه بپاى خود نرفته فقال ما كنت ارى الوجع بلغ بك ما ارى پس فرمود گمان نداشتم درد را كه رسيده است آنچه مى بينم او ما كنت ارى الجهد بلغ بك ما ارى شك راوى است يا نبود م كه گمان داشتم مشقت را كه رسيده است بتو چيزى كه مى بينم جهد بفتح جيم و بضم آن بمعنى رنج است و بعضے بضم جيم بمعنى طاقت گفته اند أتجد شاة ايامى يا بنى شاتى را كه ذبح كنى نخلت كه گفتم نمى يابم قال فصم ثلثة ايام او اطعم ستة مساكين لكل مسكين نصف صاع فرمود پس روزه دار سه روز يا طعام ده شش مساكين را هر مسكين را نصف صاع يعنى سير تراش و فديه بده **باب** النسك شاة **حدثنا** اسحق قال اخبرنا روح قال حدثنا شبل عن ابن ابى نجيح عن مجاهد قال حدثنى عبد الرحمن ابن ابى ليلى عن كعب بن عجرة رضى الله عنه ان رسول الله مرو ليست از كعب بن عجره كه بتحقيق رسول خدا صلى الله عليه وسلم مر او را فقال ايوذيك هوامك قال نعم و ديد آنحضرت كعب را بجاليكه سيبش سر او مى افتد بر روى يا پس فرمود آيا ايذا ميكند ترا كرم هاى تو گفت آرى فامره ان يحلق وهو بالحديبية پس فرمود او را كه بتراشد سر خود را و فديه دهد و حال آنكه آنحضرت بحديبيه بود و المشركون بينهم يحولون بها دونهم على طمع ان يدخلوا مكة و اظهار نكرد مردمى را كه همراه او بودند كه ايشان از احرام برآيند و حال آنكه ايشان بر اراده آن بودند كه در آيند مكه را و حج كنند اين كلام راويست كه زياده كرده بر وى آنكه استبباحت حلق براى عذرى بود كه آزار فديه فرمود نه براى برآمدن از احرام فانزل الله الفدية فامره رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يطعم فرق بين ستة او يهدى شاة او يصوم ثلثة ايام پس فرستاد خدا آيت فديه پس فرمود او را رسول خدا رحمت كناد خدا بر وى اينكه اطعام كند يك پيمانه فرق ميان شش نفر مسكين

دورست نشستن تا آنكه مانع نمى نشست هر ينه هاى بسوى او بشت بجاى جمع و فقار بفتح فا و قاف جمع فقاره است حدثنا ابو الوليد طيالسى قال حدثنا شعبة عن ثابت البنانى قال كان انس بن مالك ينعت لنا صلوة النبى گفت ثابت بود انس كه صفت ميكرد او را نماز پيغمبر خدا صلے الله عليه واله وسلم فكان يصلى پس بود كه نماز ميكرد انس بجهت حكايت و اراءت نماز آنحضرت و نتواند كه اين كلام انس را بتضمن نعت معنى قول را فاذا رفع راسه من الركوع قام و چون بر داشتى سر خود را از ركوع استاد حتى نقول قد نسى تا آنكه ميگفتم در دل كه فراموش كرد سجده را يا فراموش كرد اين كه در نماز است دلالت ندارد اين حديث بر آنكه اعتدال يعنى قومه ركن طويل است بالصراحت چنانكه بعضى شارحان پنداشته اند گويند چه رسد بلكه از مستحبات و قيام و نظر فراموشى استيناسى بر خلاف آن ميتوان كرد چنانكه مشهور است بآنكه استاده ماندن در قومه كه شروع براى ركوع است ميان ركوع و سجود آنقدر ضرورى فهميده نشده مگر آنكه عمل شريف اينچنين بتعمل آيد و اين دليل سنت باشد **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن الحكم بن عتيبة عن ابن ابى ليلى عن البراء قال كان ساجد النبى گفت براء ابن عازب بود ركوع پيغمبر صلى الله عليه واله وسلم و سجود او و اذا رفع راسه من الركوع و قيامش ميان ركوع و سجده قريبا من السواء اين هر چهار نزديك از حال برابرى يعنى و هر چه طمانينت نبود مى مانند طمانينه مردم در ميان تخميناً **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن ابى قلابة قال كان مالك بن الحويرث يرينا كيف كان صلوة النبى گفت ابو قلابه بود مالك بن حويرث كه مينمود ما را كه چگونه بود نماز پيغمبر صلى الله عليه واله وسلم و ذلك فى غير وقت الصلوة و اين نمودن در غير وقت نماز بود براى تعليم فقام فاصكن القيام پس استاد و محكم كرد قيام را ثم ركع فاصكن الركوع پس ركوع كرد و محكم كرد ركوع را ثم رفع راسه فانصب هنيئة پس بر داشت سر خود را پس بر پا شد تمام يكجا استاد اندك زمان كه آيه است از اهتقاما معنا و جمله از انجا بر آمدى و در بعضى نسخ انصب بتخفيف موحده يعنى نصب كرد و قايم داشت خود را و اهوى ساجدا بفوقيه بدل موحده يعنى خاموش ماند و در رواية ساجدا يعنى منتصب قايما راست استاده ماند و اين و آنچه تراست در مرا و قال گفت ابو قلابه فصلى بنا صلوة شيخنا هذا پس نماز گزارد بما مانند نماز شيخ ما كه ايست يعنى ابى بريد بضم موحده و فتح راء چنانچه ذكر كرد ما آنرا ابو ذر بريدى از حموى از زبرى و همچنين ضبط كرده آنرا مسلم در كتاب كنى و در بعضى روايات تحقيق و زاء و لام زياده است كه نامش عمرو

يا هدى كند شاتي را يا روزه دارد سه روز **وعن** محمد بن يوسف قال حدثنا ورقاء عن ابن ابي نجيح عن مجاهد قال حدثني عبد الرحمن بن ابي ليلى عن كعب بن عجرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم رآه وقمله يسقط على وجهه مثله **باب** قول الله تعالى فلا رفث رفث بمعنى جماع و فحش در كلام است زبهري گويد رفث كلمه جامع است مر هر چيزي را كه مرد از زن بخواهد **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن منصور قال سمعت طلحة بن مصرف عن ابي حازم عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من حج هذا البيت فلم يرفث ولم يفسق رجع كما ولدته امه ترجمه كسيكه قصد كند اين بيت الله را و اختلاط نمايد بجماع زن راه انچه منع كرده شده است در احرام نكند باز گردد از حج چنانچه زاده است اورا مادر او ظاهر اين حديث آنست كه از جميع گناهان صغيره و كبيره پاك ميگردد و باين رفته اند بعضي از اهل علم **باب** قول الله تعالى ولا فسوق ولا جدال في الحج در بيان قول خداكه اينست كه نيست فسقي ونه جدلي در ايام حج **حدثنا** محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن منصور عن ابي حازم عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم من حج هذا البيت فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته امه ترجمه كسيكه قصد كند اين بيت الله را بنيت حج و نزديكي نگيرد زن را و نافرموده نكرد باز گردد پاك ميشود از گناهان چنانكه روز يكه زاده است اورا مادر او پاك است از همه گناهان در حديث جدال مذكور نيست گويا اكتفا كرده باينچه در آيت مذكور است يا ازان جهت كه چون قريش مسلمان شدند الآن جدالي نمانده است **بسم الله الرحمن الرحيم** **باب** جزاء الصيد ونحوه در بيان جزاي شكار و قتيكه محرم قتل كند و مانند آن چنانكه گرينانند صيد را يا درخت زمين حرم را ببرد و قول الله تعالى لا تقتلوا الصيد وانتم حرم الى قوله تحشرون و فرموده خداي كه بر تراست مكشيد صيد را وحال آنكه شما احرام ايد و اذا حللتم فاصطادوا و هدى للمحرم الصيد اكله و قتيكه شكار كند غير محرم و هديه كند محرم را آن شكار بخورد و آنرا و له يرد ابن عباس و انس رضي الله عنهما بالذبح باسا و هو غير الصيد و ندبه احمد ابن عباس و انس بذبح كردن محرم باكي و حال آنكه مذبوح غير شكار است ظاهر قول عام است مؤلف تقييد كرده است كه ذبح غير صيد باشد نحو الابل والغنم والبقر والدجاج والخيل تفسير كرده است غير صيد را مانند شتر و بزو گاو و مرغ و اسب يقال عدل مثل گفته ميشود عدل كه در آيت مذكور است بمعني مثل است و اذا كانت قلت عدل فهو نعت ذلك و و قتيكه كسر دهي عين را و گوئي عدل پس آن بمعني هم وزن است قياما مواما يعني كلمه قيام كه در آيت مابعد اين آيت است قوله تعالى جعل الله الكعبة البيت الحرام قياما بمعني قوام است يعني انچه بر پا دارد حال را در دنيا و دين يعدلون يجعلون له عدلا كلمه يعدلون كه در سورة انعام است قوله تعالى ثم الذين كفروا بربهم يعدلون بمعني يجعلون له عدلا يعني كافران مانند ميگردانند بتان را به پروردگار عالم بتقريب كلمه عدل كه در ين آيت مسطور در ترجمه است مشتق آنرا بمعني كه مفسر است بان ذكر كرده است تا اشتباه نشود كه انجا هم بهمين معني كه در ين آيت است خواهد بود **حدثنا** معاذ بن فضالة قال حدثنا هشام عن يحيى عن عبد الله بن ابي قتادة قال انطلق ابي عام الحديبية فاحرم اصحابه وله يحرم گفت عبد الله بن ابي قتادة كه رفت ابو قتاده پدر من سال حديبيه پس احرام بستند اصحاب آنحضرت و احرام نه بست پدر من فحدث النبي صلى الله عليه وسلم ان عدوا بغزاره پس حديث كرد شان پيغمبر خدا يعني گفته شد بان حضرت كه دشمني قصد وي دارد در حديث ديگر كه لاحق است گفته پس توجه كرد هم بجمي از اصحاب

الجزء الثالث شيخ الاسلام **كتاب الاذان**

روايت است كه گفت ديدم پيغمبر را صلى الله عليه وآله وسلم كه چون سجده كردي نهادي دو زانوي خود را پيش از دو دست خود و ابو داود و نسائي از ابي هريرة آورده كه گفت فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم چون سجده كند يكي از شما پس بايد كه ننشيند مانند شتر كه مي نشيند شتر كه مي نهد زانوان را پيشتر و بايد كه نهد دو دست را پيش از دو زانوي خود و چون دو حديث مختلف آمده بسبيل دراينجا عمل بانچه راجح است يا بناسخ و چون از حفاظ تصحيح نموده و ترجيح داده حديث وائل را از حديث ابي هريرة ترمذي گفته حسن است و حفاظ ابي از قدماي علماء حديث و شراح اند گفته اند حديث است از حديث ابي هريرة و اوفق است ببعضي اصول است در نظر و صورت و داد عاكرد باين جزء كه روي ناسخ است حديث تقديم برين راوي و در حديث سعد بن ابي وقاص و حديث ابي سعيد خدري آمده كه ما نماديم و دستها را پيش از زانو ها پس امر كرده شديم بنهادن زانو ها پيش از دستها والله اعلم و مطابقه اثر ترجمه بجهة آنكه اثر بيان كيفيت سوي و سقوط است بسجده **حدثنا** ابو اليمان قال حدثنا شعيب عن الزهري قال اخبرني ابو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام مخزومي و ابو سلمة بن عبد الرحمن مذكور ان ابا هريرة كان يكبر في كل صلوة من المكتوبة وغيرها بود ابو هريرة كه تكبير ميگفت هر نماز فرض و غير فرض در رمضان و غير رمضان و قتيكه مي استاد بنماز فرض تكبير ميگفت پس قرأت ميكرد پس ركوع ميكرد و تكبير ميگفت و قتيكه ركوع ميكرد تكبير ميگفت و قتيكه ركوع ميكرد و تكبير ميگفت پس ميگفت سمع الله لمن حمده ثم يقول پس از ركوع ميگفت ربنا لك الحمد قبل ان يسجد پيش از انكه سجده كند بعد يقول پس ازان ميگفت الله اكبر حين يهوي ساجدا و قتيكه فرود مي آمد بسجده ثم يكبر حين يرفع راسه من السجود پس تكبير ميگفت وقتيكه سر بر ميداشت از سجده ثم يكبر حين يسجد ثم يكبر حين يرفع راسه من السجود ثم يكبر في صلوته كلها حتى يفرغ من الصلوة و يكبر حين ينصرف من الجلوس بعد التشهد پس تكبير ميگفت وقتيكه مي ايستاد از نشستن بعد ركعت برين شيوه و يفعل ذلك في كل ركعة حتى يفرغ من الصلوة و تكبير ميكرد هنگامي كه از دو ركعت برخاست چنين ميكرد در هر ركعت از صلوة تا آنكه فارغ مي شد از نماز ثم يقول حين ينصرف بعد التكبير پس ميگفت بعد تكبير حين انصرف والذي نفسي بيده اني لاقربكم شبها بصلوة رسول الله سوگند بكسيكه ذات من بدست قدرت اوست تحقيق من هر آئينه نزديك ترين شما ام بنزول بهيات نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم انكانت هذه لصلوته حتى فارق الدنيا

بجانب دشمن فانطلق النبي صلى الله عليه وسلم پس رفت آنحضرت بجانبی که قصد کرده بود ابو قتاده بازآمده
لاحق شد ما را مع اصحابه ينتحي بعضهم الى بعض پس چون آن بیامد که با یاران آنحضرت بجائی که بودم
خفیه میکرد بعض ایشان بسوی بعضی دیگر یعنی شکاری دیده واز انکه از تعرض بآن ممنوع اند بیکدیگر تعجب میکردم
فنظرت فاذا انا بحمار وحش فحملت عليه فطعنته فاثبته پس دیدم ناگاه من بمقابل بخاری وحشی ام پس
بروانیدم اسپ بر آن حمار و رسیدم بوی پس نیزه زدم او را و بر جانهید استم که بخسبید از انجا و استعنت بهم فابوا
بعینونی وطلب مدد می کردم بیارانی که محرم بودند پس ابا کردند که مدد کنند مرا در روایت دیگر که در باب
لا يعين المحرم الحلال است گفته که چابک از دست او افتاده در بعضی روایات که استعداد در برداشتن آن کرده بود
بیارانی که محرم بودند پس ابا کردند که مدد کنند مرا فاكلنا من لحمه فخشينا ان نقطع پس خوردیم از گوشت خمار وحشی
ومشغول شدیم پس ترسیدیم که جدا شود و رافتیم از آنحضرت و یاران فطلبت النبي صلى الله عليه وسلم ارفع فرسي
شاوا واسير شاوا پس چستم آنحضرت را بجائیکه برسیدارم و میدوانم اسپ خود را یکبارگی و راه میروم باری
شاوا بجیم وتنوین بمعنی مرة است کذا نقل عن المولف وفي بعض النسخ فلقيت رجلا من بني غفار في جوف الليل
پس ملاقات کردم مردی را از قوم بنی غفار در میان شب قلت ابن تركت النبي صلى الله عليه وسلم قال تركته
بتعهن گفتم کجا گذاشتی آنحضرت را گفت گذاشتم بمنزل تعهن بفتح تا و سکون عین مهمله وفتح هاء
مکسور و آخر نون است در قاموس گفته تعهن مثلثة الاول مكسورة الهاء نام چشمه ابیست وهو قائل السقيا
وآنحضرت قیلوله کننده است بسقیا یعنی گذاشتم به تعهن واراده داشت که قیلوله کند بموضع سقیا که سه میل است
از تعهن و دو منزل است از مدینه برین تقدیر این قول همان مرد باشد که بچنین تقریر کرده اند معنی حدیث را و تواند که
معنی چنین باشد و یافتم آنحضرت را بجائیکه قیلوله کرده است در موضع سقیا بر تمیمی قول ابی قتاده است
وسقیا بغیر مد است بضم سین مهمله وسکون قاف بعد آن مثناة تحتیه قریه ایست جامعه میان مکه ومدینه در
بعضی نسخ واقع شده فلحقت برسول الله صلى الله عليه وسلم پس لاحق شدم به پیغمبر خدا و قسطلانی تعرضی باین
نسخه کرده است ظاهر بر روایت راویان کتاب معلوم نشده فقلت يا رسول الله صلى الله عليه وسلم ان اهلك
يقرؤن عليك السلام ورحمة الله پس گفتم ای رسول خدا تحقیق یاران تو میخوانند بر تو سلام و رحمت خدا انهم
قد خشوا ان يقتطعوا دونك تحقیق یاران ترسیده اند که باز مانند ایشان از دشمن بی تو فانتظرهم پس انتظار کن
ایشان را فحمل من برسند قلت يا رسول الله اصبت حمار وحش وعندي منه فاضلة گفتم ای رسول خدا رسیده ام
بخمار وحشی و نزد من زیادتی از وی باقیست فقال للقوم كلوا وهم محرمون پس فرمود مردم را که بخورید و حال آنکه
ایشان محرم بودند پوشیده نماند که در ترجمه باب جزای صیدی که محرم کند آورده و در اثبات آن اکتفا کرده بآیت مذکور
که تفصیل وی بیان یافته وحکمی دیگر که گفته اذا صاد الحلال الخ از حدیث مذکور در باب اثبات کرده وقول
ابن عباس لانس را استطراد آورده وحدیثی مرفوع بشرط خود گو یا نداشته است وعبد الرزاق حدیث ابن عباس
را موصول آورده و نزد ابن ابی شیبه حدیث انس نیز موصول است **باب** اذا رأى المحرمون صيدا فضحكوا
فطن الحلال و قتیکه دیدند محرمان شکاری را پس خنده کردند و تعجب از پیش آمدن شکار و ناگرفتن آن با وجود قدرت

فيقول پس میگفت اللهم انج الوليد بن
الوليد خداوندا نجات وخلاصی ده ولید بن ولید
بن مغیره قرشی مخزومی برادر خالد بن ولید را که اسیر
کرده بودند او را عبد الله بن حمید بن جحش بود در بدر پس قدوم
آوردند در مدینه او را در روی خالد و هشام وفدیه داده او را
بگذاشتند در انجا رفته اسلام آورد گفتند چرا پیش از فدیه
اسلام نیاوردی تا ترا هم مال بودی و هم اسلام گفت
خوش نیامد مرا که مردم گویند جزع کرد و فدا نداد پس صبر کرد و فدا داد پس
اسلام آورد و پس برادرانش در مکه حبس کردند پس
آنحضرت دعا میکرد او را و اخوندی در نماز نجات وخلاص
از دست آن ظالمان تا آنکه بگرفت وی را دست
ایشان و ملحق شد برسول خدا صلى الله عليه وآله
وسلم وسلمة بن هشام بن مغيره مخزومی را که
برادر ابی جهل بود قدیم الاسلام از خیار صحابه و فضلای
ایشان او را کافران در مکه حبس کرده بودند و از دست
ایشان گریخته با آنحضرت ملحق شد و در زمان عمر رضی الله عنه
در جهاد روم شهید شد سنه چهارده و عیاش بفتح مهمله
وتشدید تحتیه بن ابی ربیعه عمر بن مغیره را که نیز برادر ابو جهل بود قدیم الاسلام پیش از دخول آنحضرت دار ارقم
ایمان آورده و هجرت کرده بحبشه پس ازان بمدینه
نزد عمر رضی الله عنه پس ابو جهل که برادر وی بود بمدینه آمد
و گفت که مادر تو سوگند خورده که در سایه نشیند تا ترا
نه بیند پس بمهر مادر بگله آمد ابو جهل او را ببست وسبد
کرد پس بگریخت و بمدینه آمد و در تبوک شهید شد پس
ازان میگفت آنحضرت بطریق اجمال **اللهم** المستضعفين
من المومنين ونجات ده ناتوان شمرده شده گان را
که مسلمانند بعد ازان شروع میکرد در دعا بر کافران
اللهم اشدد وطاءتك على مضر خداوندا سخت
گردان پائمال کردن عقوبت خود را بر قبیله مضر
واجعلها سنين كسني يوسف و بگردان وطاءت
بایام کفر را بر ایشان سالهای چون سالهای قحط زمان یوسف علیه
السلام که هفت سال بر اهل مصر شده بود و چنان شد
که اهل مکه نیز بدعای آنحضرت هفت سال گرفتار عذاب
قحط شدند و در آن مدت استخوان و مردار را میخوردند
نعوذ بالله من غضب الله ورسوله سنين جدبة است
در اصل بمعنی سال بی مستغل میشود و بیشتر بسنه سال قحط
المشرق يومئذ من مضر مخالفون له راوی گوید
واهل مشرق از قبیله مضر در آن هنگام مخالف بودند آنحضرت را
حدثنا علي ابن عبد الله قال حدثنا سفيان

پس دریافت کسیکه احرام ندارد و شکار کرده آنرا پس چیزی بریزین محرمان لازم نمی آید **حدثنا** سعید بن الربیع قال حدثنا علی بن المبارک عن یحیی عن عبد الله بن ابی قتادة ان اباه حدثه قال انطلقنا مع النبی صلی الله علیه وسلم عام الحدیبیة فاحرم اصحابه ولم احرم کنا بالجیم قتاده بپیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی سال حدیبیه پس احرام بستند اصحاب آنحضرت ومن احرام نبستم فابنبئنا بعد وبنبیقه پس خبر داده شدیم ما بدشمنی بموضع غیقه بضم معجمه وسکون تحتیه وبالقاف جائیست از بلاد بنی غفار میان حرمین فتوجهنا نحوهم پس متوجه شدیم ما بجانب دشمنان فبصر اصحابی بحمار وحش فجعل بعضهم یضحک الی بعض پس دیدند یاران من که با من همراه بودند واحرام داشتند حمار وحشی را پس گشتند که بعض ایشان خنده میکنند بسوی بعضی دیگر از پیش آمدن صید فنظرت فرایته فحملت علیه الفرس فطعنته فاثبته پس نگاه کردم ودیدم آنرا وبر داشتم بروی اسب را پس نیزه زدم آنرا وبرجا ماندم آن حمار را یعنی چنان نیزه زدم که نتوانست از جا جنبید فاستعنتهم فابوا ان یعینونی پس طلب اعانت دیدری نمودم در برداشتن آن پس ابا کردند که اعانت کنند مرا فاکلنا منه پس خوردیم ما همه از ان گوشت شکار تفحقت برسول الله صلی الله علیه وسلم وخشینا ان نقتطع وترسیدیم که جدا افتم از آنحضرت اسرع فرسی شاوا واسیر علیه شاوا فلقیت رجلا من بنی غفار فی جوف اللیل فقلت له این ترکت رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال ترکته بتعهن وهو قائل السقیا فلحقت برسول الله صلی الله علیه وسلم حتی اتیته فقلت یا رسول الله ان اصحابک ارسلونی اقرئک علیک السلام ورحمة الله وانهم قد خشوا ان یقتطعهم العدو دونک فانتظرهم تحقیق این مردم ترسیدند که باز دارد ایشانرا دشمن از نزد تو پس انتظار کن ففعل فقلت یا رسول الله انا صدنا حمار وحش وان عندنا فاضلة منه پس انتظار کرد آنحضرت وگفتم ای رسول خدا ما شکار کرده ایم حمار وحش را ونزد ما از ان بقیه از گوشت است فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم لاصحابه کلوا وهم محرمون پس فرمود آنحضرت مر اصحاب را بخورید وحال آنکه آنها محرم بودند

باب لا یعین المحرم الحلال فی قتل الصید محرم نمیکند محرم غیر محرم را در کشتن صید نه بفعل نه بقول **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفیان عن صالح بن کیسان عن ابی محمد سمع ابا قتادة قال کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم بالفاحة من المدینة علی ثلث گفت ابو قتاده بودیم ما با آنحضرت بوادی فاحه که از مدینه سه مرحله است فاحه بقاف ودحا مهمله درمیان هر دو الف است **ح** وحدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا صالح بن کیسان عن ابی محمد عن ابی قتادة قال کنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم بالفاحة ومنا المحرم ومنا غیر المحرم گفت بودیم با پیغمبر خدا بفاحه وبعضی ازما محرم بودند وبعضی غیر محرم فرأیت اصحابی یتراؤن شیئا فنظرت شیئا فاذا حمار وحش پس دیدم یاران خود را که مینمایند یکدیگر را چیزی پس نظر کردم چیزیرا پس ناگاه گورخریست یعنی وقع بسوطه این کلام او بیست تفسیر کرده مر چیزیرا که دلالت میکند از قول او وفعلوا لا یعینک علیه بشئ انا محرمون پس گفتند اعانت نمیکنیم ترا بچیزی تحقیق ما محرمیم یعنی جابک وافتاده بود گفت بدهید مرا گفتند اعانت نمیکنیم ترا بر دادن چابک فنا ولته فاخذته پس گرفتم چابک را پس اخذ کردم بقوت نمانیت الحمار من وراء اکمة فعقرته پیشتر آمدم حمار را از پس کوه پاره وپی کردم آنرا یعنی گشتم آنرا فاتیت به اصحابی فقال بعضهم کلوا وقال بعضهم لا یاکلوا پس آوردم او را باران خود در گفتند بعضی ایشان بخورید وبعضی گفتند نخورید فاتیت النبی صلی الله علیه وآله وسلم وهو امامنا پس آمدم آنحضرت را واو آنحضرت پیشوا بود فسالته فقال

الجزء الثالث شیخ الاسلام | كتاب الاذان

گروانیده نشده است امام مگر از برای آنکه اتباع کرده شود باو فاذا کبر فکبروا پس چون تکبیر گوید امام تکبیر گویید شماه اذا رکع فارکعوا وقتیکه رکوع کند امام رکوع کنید شما واذا رفع راسه فارفعوا وقتیکه سر بردارد امام از رکوع سر بردارید شما واذا قال وچون بگوید سمع الله لمن حمده فقولوا پس بگویید شما ربنا ولک الحمد ودر بخاری بتاء اشمال تحریص تمیمیست که مفهوم تسمیع امام است واذا سجد فاسجدوا وقتیکه سجده کند پس سجده کنید شما قال سفیان کذا جاء به معمر علی بن عبد الله گفت سفیان مرا بطریق استفهام وبجنین آورده است او معمر از زهری قلت لمعمر کقسم آری همچنین آورده قال گفت سفیان لقد حفظ مراجعته یاد داشته است معمر از زهری وفراموش نکرده قال الزهری وذلک الحمد گفت زهری وآن حمد گفته است مسند زهری بر زیادت واو در ربنا ولک الحمد مقصود سفیان تقریر روایت خود است بروایت معمر نه چنانکه بعضی اصحاب زهری روایت کرده اند بحذف واو بعد از ان ذکر کرده سفیان بسلسله دیگر در روایة حدیث مذکور از زهری از بعضی اصحاب وی واقع شده برای اظهار تشبث خود در حفظ حدیث

حفظت یاد دارم از زهری لفظ مثقلة الامین در حدیث مذکور ومجنبش مثقله چنانکه اول در سیاق حدیث مذکور شد ومجنبش بمثقله هر دو یک معنی است فلما خرجنا من عند الزهری پس وقتیکه برآمدیم از نزد زهری قال ابن جریج وانا عنده گفت ابن جریج در حالیکه من نزد زهری بودم فحدثت روایت حدیث مذکور زهری وحال آنکه من نزد ابن جریج بودم فحدث ابن جریج بمثل ما حدثت الزهری بمانند آنچه حدیث کرده بودم زهری را

باب فضل السجود فضیلت سجده **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی سعید بن المسیب وعطاء بن یزید اللیثی ان ابا هریرة اخبرهما ان الناس قالوا یا رسول الله هل نری ربنا یوم القیمة تحقیق ابا هریره خبر داد سعید وعطا را که مردم گفتند ای رسول خدا آیا می بینیم پروردگار خود را روز قیامت قال هل تمارون فی القمر لیلة البدر لیس دونه سحاب گفت آیا شک ونزاع میکنید در دیدن ماه در شب چهاردهم بحالیکه نیست انبوه نزدیک او ابری که حایل باشد تمارون بفتح تا ورا در اصل تمارون بمضارعه تکسید سیم بمعنی شک یکدیگر را وتا محذوف کرده شد وبضم تا ورا از مجاراة بمعنی مجادله نیز روایت است قالوا لا گفتند شک ونزاع نداریم در آن یا رسول الله قال هل تمارون فی رؤیة الشمس لیس دونها سحاب فرمود آیا شک دارید ونزاع میکنید در دیدن آفتاب که نباشد نزدیک او ابری قالوا لا گفتند شک ونزاع نداریم

کلوه حلال پس پرسیدم آنحضرت را پس فرمود بخورید حلال است قال لنا عمرو اذ سئلوا عن هذا وغیره گفت مارا عمرو بن دینار بروید بسوی صالح پس پرسید او را از نخدیث وجزآن این قول سفیانست وقدم علینا ههنا وقدوم آورده ست صالح بمکه از مدینه برما اینجا مقصود بیان تحمل این حدیث است از صالح که در وقتیکه از مدینه بمکه آمده بود از وی پرسیده اند **باب** لا یشیر المحرم الی الصید لکی یصطاده الحلال باید که اشارت نکند محرم بسوی صید برای اینکه شکار کند غیر محرم **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا ابو عوانة قال حدثنا عثمان هو ابن موهب قال اخبرنی عبد الله بن ابی قتادة ان اباه اخبره ان رسول الله صلی الله علیه وسلم خرج حاجا فخرج جوامعه خبرداد عبد الله که بتحقیق پدر او ابو قتاده خبر داد او را که پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی برآمد در حالیکه اراده حج بیت الله دارد پس برآمدند بوی صحابه مراد محرم است باراده عمره از انکه این واقعه در عمره حدیبیه است در روایة بیهقی او متمم او اتمام شده بطریق شک از راوی گفته اند که صواب متمم است فصرف طائفة منهم فیهم ابو قتادة فقال خذوا ساحل البحر حتی نلتقی پس گردانید آنحضرت جمعی را از صحابه که در وی ابو قتاده است از قبیل التفاتست زیرا که ظاهر آن بود که انا فیهم میگفت پس فرمود بگیرید کنار دریا را تا آنکه ملاقات کنیم فاخذوا ساحل البحر پس گرفتند این جماعه کناره دریا را فلما انصرفوا احرموا کلهم الا ان ابا قتادة لم یحرم پس وقتیکه مراجعت کردند صحابه بجانب عدو احرام بستند همه ایشان مگر آنکه ابی قتاده احرام نه بست فبینما هم یسیرون اذ رأوا حمر الوحش فحمل ابو قتادة علی الحمر فعقر منها اتانا پس درین بیان که اینها راه میروند ناگاه دیدند گله گور خر انرا پس حمله کرد ابو قتاده بر آنها پس کشت از ان ماده خری را فنزلوا فاکلوا من لحمها پس فرود آمدند و خوردند از گوشت آن وقالوا انا کل لحم صید ونحن محرمون وگفتند بعضی از ینها آیا میخورم گوشت شکار را ما بعد از خوردن در تردد افتادند بر معنی اول موافق روایت سابق است وثانی او فق با آخر حدیث وحال آنکه ما احرام بسته ایم فحملنا ما بقی من لحمها اتانا پس برداشتیم چیزی که باقی ماند از گوشت ماده خر فلما اتوا رسول الله صلی الله علیه وسلم قالوا انا کنا احرمنا وقد کان ابو قتادة لم یحرم پس بر گاه آمدند نزد آنحضرت گفتند ما احرام بسته بودیم وابو قتاده احرام نه بسته بود فرأینا حمر وحش فحمل ابو قتادة فعقر منها اتانا پس دیدیم ما گور خران را پس حمله کرد ابو قتاده پس کشت از آنها ماده خری را فنزلنا فاکلنا من لحمها پس فرود آمدیم ما وخوردیم گوشت آنرا ثم قلنا انا کل لحم صید ونحن محرمون فحملنا ما بقی من لحمها پستر گفتیم تا آیا بخوریم گوشت شکار و ما محرم باشیم پس برداشتیم چیزی که باقی بود از گوشت آن قال منکم احد امره ان یحمل علیها او اشار الیها قالوا لا فرمود آیا از شما کسی است که گفته باشد ابو قتاده را که حمله کند بر آنها یا اشاره کرده نموده باشد آنرا گفتند نی قال فکلوا ما بقی من لحمها فرمود پس بخورید آنچه باقی مانده است از گوشت لکن این امر برای اباحت است از انکه در اصل خوردن گوشت مباح است ونیز سوال اینها از جواز بود پس جواب مطابق سوال است این روایت باسکات است از انکه آن حضرت هم خورده باشند و در روایت امام احمد وابی داؤد وطیالسی آمده است که بخورید شما و بخورند مرا از جلا طیالسی فوائد انچه حدیث جواز اکل محرم گوشت شکار را وقتیکه دلالت بر آن نکرده واشارت نموده باشد وانیست مذهب امام ابی حنیفه رح وقتیکه

لات وعزی وکاهن وشیطان وهر سرکرده گمراهی وقتها وهرچه پرستیده شود سوای خدا او ستمگران اهل کتاب کذابی الناموس وچون معبودهای باطل برای عبرت ورانش بی افتد عبدة آنها نیز در بی آن بیفتند وبقی هذا فی الامة وباقی بسماند این امت محمدیه که کمی پرستند جز خدا را فیها منافقوها بحالیکه در میان ایشان منافقان این امت نیز باشند مخلوط ومخفی بلهیب نجات بایشان چنانچه در دنیا بودند انکه مشیخ شده شود میان هر دو صف دیواری که اندرونش که مقر مومنان است رحمت باشد وبرونش بجای منافقان عذاب تواند بر مراد عاصیان این امت مرجو باشند کما قیل یا مرا واعتقا وکشته وتر اشند بصورت باشند وهر خدا و هر خود در عبادت نور انیت وابهت واحاطه کمال که فوق آن منصور نباشد چنانکه عادت مخلیه است که بر سر وجود را صور بهتر اشد وچون این ایمان بحقیقت مصور وشائی راست از شیون خالق صور واشیا نه بحقیقت جامه مطلقه خالق حکم آن همچو حکم منافق باشد که بحقیقت به باطن آن نظر نکرد خرد بظاهر این مناسب است بقول شریف صاحبهم الله تبارک وتعالی پس ای آید اشارات اخذ بزرگ بر تر یعنی تجلی میکند بر ایشان نور دیگر غیر شانی که مشاهده نمودند از آن بر ایشان در دنیا بود چه تحقیق یا تقدیر یعنی ایمان بالغیب که بعد از بعث بر کرده گان آن صفت معبود بست مشهود وبر وی مصدق ایشان صریح است در بقا انفقوا الا ربکم پس میکند بر وی وقوف گاه شام پس میکند بر وی بالله منک یا ربنا نعوذ بک منک یا ربنا نعوذ بک منک وقوف گاه شام پس میکند بر وی ازخدا بسوی خدا واقع شود تمیز میان کسیکه عبادت کرده خدا را در دنیا ومیان کسیکه عبادت کرده است غیر او را پس ای گردد بر پرستنده خدا بصورت معبود خود را تا بیند او را بر وی نیست که ایشان را در آن جای نیست که مومن را در آن جای نیست چون این ملک این صورت بگیرد که من پروردگار شما ام و بیفتند بر ری علامات مخلوق در انکار کنند و بدانند که نه پروردگار راست تعالی وتقدس واستعاذه نمایند گذاشته القاصی عیاض و نیز خطابی گفته که ظهور بار اول بر وجه غیر معروف بجهة آن بود که با مومنان بنافقان بودند که استحقاق نداشتند رویت را وبحجاب انداز پروردگار خود پس منتظر ماندند مومنان رفع حجبت را بتیر از ایشان فیقولون هل انتم کما نتا پس میگویند این جای ما نیست نمیرویم از ینجا چنانکه دیگران نفتند دیدن معبودهای خود حتی یاتینا ربنا تا انکه بیاید و متجلی شود ما را پروردگار ما فاذا جاء ربنا عرفناه پس چون می آید پروردگار ما می شناسیم ما او را بانچه او استه ایم او صاف او را یا بعلم ضروری که خلق می شود در آن هنگام

ذبح کرده باشد آنرا غیر محرم و مذهب امام مالک و امام شافعی آنست که حرام است اگر محرم خود شکار کرده باشد یا غیر محرم برای او شکار کرده خواه باذن او یا شد یا نه درین معنی حدیث مرفوع جابر آورده اند لحم الصید لکم فی الاحرام حلال مالم یصید وا او یصاد لکم در فتح القدیر شیخ ابن همام آورده که درین صورت که غیر محرم شکار کرده باشد محرم اختلاف نزد ما طحاوی گوید حرام است بر محرم و جرجانی گفته حرام نیست **باب** اذا اهدی للمحرم حمارا وحشیا حیا لم یقبل و قبیکه هدیه آرد غیر محرم مر محرم را حماری وحشی زنده قبول نمیکند گفته اند لم یقبل بمعنی لا یقبل است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن عبد الله بن عباس رضی الله عنهما عن الصعب ابن جثامة اللیثی انه اهدی لرسول الله صلی الله علیه وسلم حمارا وحشیا وهو بالابواء او بودان مروبیست از صعب بن جثامه که هدیه آورد مر رسول خدا را رحمت کناد خدا بروی حماری وحشی را وحال آنکه آنحضرت بابوا بود یا بودان ابو الفتح همزه و سکون موحده ممدوده نام کوهی است و ودان بفتح واو و تشدید دال نام موضعی است نزدیک بجحفه گفته اند که اکثر روایات برین است که هدیه بعض حمار آورده تمام در روایت مسلم عجز حمار و در روایتی شق حمار و در روایتی عضوی از حمار وحش است و در میان این روایت ها تطبیق داده اند بانکه وحی تمام آورده بود و با آنحضرت بعض آن گذرانده فرد علیه پس رد کرد آنحضرت آنرا بروی و قبول نکرد بسبب روایات برین است که آنحضرت رد کرد و در بعضی روایات آمده که قبول کرد و خورد ازان در جمع این دو روایت گفته اند که شاید در دو احوال باشد اما رد ازان جهت بوده که معلوم فرموده باشد که برای آنحضرت صید کرده پس رد انداشت آنحضرت آنرا و اما قبول صید ابی قتاده و خوردن لحم آن چنانکه در بعضی روایات آمده است بسبب تیقن آنکه وحی برای آنحضرت شکار نکرده بود فلما رای ما فی وجهه قال انا لا نرده علیک الا انا حرم و هر گاه دید آنحضرت چیزی که در روی او بود از خجالت و شکستگی از عدم قبول آنحضرت فرمود برای تسلی او که ما رد نکردیم بر تو مگر بواسطه آنکه من احرام دارم **باب** ما یقتل المحرم من الدواب چیزیکه میکشد محرم از دواب و جنبدها بر زمین و رواست کشتن آن **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال خمس من الدواب لیس علی المحرم فی قتلهن جناح فرمود پنج جانور اند از دواب هما که نیست بر محرم در کشتن آن گناهی **ح** و عن عبد الله بن دینار عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم **ح** و حدثنا مسدد قال حدثنا ابو عوانة عن زید بن جبیر قال سمعت ابن عمر رضی الله عنهما یقول حدثتنی احدی نسوة النبی صلی الله علیه وسلم عن النبی صلی الله علیه وسلم میگفت ابن عمر حدیث کرد مرا یکی از زنان پیغمبر خدا را رحمت کناد خدا بروی و آن حفصه است رضی الله عنها از پیغمبر خدا یقتل المحرم می کشند محرم **ح** و حدثنی اصبغ بن الفرج قال اخبرنی عبد الله بن وهب عن یونس عن ابن شهاب عن سالم قال قال عبد الله بن عمر قالت حفصة قال رسول الله صلی الله علیه وسلم خمس من الدواب لا حرج علی من قتلهن پنج جانور اند از جنبده های زمین نیست باکی و گناهی بر کسی که بکشد آنها را الغراب یکی زاغ است والحداة دوم غلیواج و الفارة سوم موش و العقرب چهارم گزدم و الکلب العقور پنجم سگ گزنده است و سیوطی گوید تقیید به پنج اگرچه مفهوم عدد اختصاص بهمین پنج میخواهد لیکن نزد اکثری حجت در مفهوم خود نیست و بر تقدیر تعین ذکر همین پنج

فاکون اول من یجوز من الرسل باسته پس میباشم من نخستین کسیکه میگذرد از صراط از پیغمبران با امت خود و لا یتکلم یومئذ احد الا الرسل و کلام نمیکند و مجال سخن ندارند در آن روز هیچکس مگر پیغمبران یعنی در موطن عبور بر صراط و گرنه در مواطن دیگر بروفق ان و مرتبه دیگر ان هیکلام کنند چنانکه معلوم شود و کلام الرسل یومئذ و سخن پیغمبران در آن روز اللهم سلم سلم خدایا سلامت بگذران ایشانرا از صراط و آتش نیفگند و سلامت عطا کن و فی جهنم کلالیب و در دوزخ کلابهاست کلالیب جمع کلوب بفتح کاف و ضم لام مشدد و آهنیست سر تیز که گرفته می شود بر آن گوشت و گذاشته می شود در تنور و آتش است که بدان دلو از چاه می کشند و اکثر کلاب بضم کاف و تشدید لام نیز گویند مثل شوک السعدان مانند خارهای سعدان بفتح سین و سکون عین گیاهی که مراورا خارهای است از هر طرف مانند خار سپیدان و آن بهترین چرای شتران است حمل مرابطه شوک السعدان فرمود آیا دیده اید خارهای سعدان را قالوا نعم گفتند آری قال فانها مثل شوک السعدان فرمود پس آن کلابها مانند خارهای سعدان است در مجرد اعاظم خارها از هر جانب غیر انه لا یعلم قدر عظمها الا الله جز آنکه نمیداند قدر آن را بزرگی آنرا هیچکس مگر خدا تخطف الناس باعمالهم میرباید آن کلاب مردم را بحسب کردارهای ایشان فمنهم من یوبق بعمله بعضی از ایشان بسبب عمل خود هلاک میشود و منهم من یخردل بعضی از ایشان کسی است که پاره پاره کرده میشود کوچک مجرد و خردل و در روایت اصیبغ بجیم است الرجوه ای یشرف علی الهلاک یعنی آنکه نزدیک کرده می شود بهلاک ثم ینجو پس نجات می یابد اول حال یکی از منافق ثانی حال فاسق و آن هنگام که حتی اذا اراد الله رحمة من اراد من اهل النار تا آنکه چون می خواهد خدا بر حمت تعالی

يحتمل كه آنحضرت صلى الله عليه وسلم اولا همين پنج را فرموده بعد ازان ورای آن بانها الحاق كرده باشد از جهت اشتراك
در حكم و در بعضے طرق حديث عايشه نزد مسلم چهار است عقرب را ذكر نكرده و در بعضی شش است مار را زياده كرده
و در حديث ابی هريره نزد ابن خزيمه ذكر گرگ و يوز زياده است بر پنج مذكور و نيز ابن خزيمه افاده كرده است كه ذكر
گرگ و يوز از راويست كه تفسير كرد سگ را بانها پوشيده نماند كه اطلاق كلب بر شير نيز واقع است و در حديثی كه مرفوعه
يا كله كلب من كلاب الله در آيت و كلبهم باسط ذراعيه تفسير بشير كرده اند پس شير نيز داخل اين حكم باشد بلكه همه جانوران
موذی و آزار رساننده والله اعلم **حدثنا** يحيى بن سليمان قال حدثنی ابن وهب قال اخبرنی يونس عن ابن
شهاب عن عروة عن عايشة رضی الله عنها ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال خمس من الدواب كلهن فاسق
فرمود پنج دابه است كه همه آنها موذی و مفسدند فاسق خبر كل است افراد آن بجهت لفظ كل است و ضمير جمع كلهن
نيز راجع است بكل باعتبار معنی و تركيب احتمال وجهی ديگر هم دارد يقتلن فی الحرم كشته شوند در زمين حرم نيز با آنكه منع است
صيد كردن در آن خصوصا از محرم الغراب والحداة والعقرب والفارة والكلب العقور فاسق در اصل بمعنی خروج است
و اينجا مراد خروج خاص است و آن برآمدن ايشان از حكم حيوانات ديگر باين اوا فساد و عدم انتفاع فاسق بودن
غراب از انست كه كاوش ميكند پشت مجروح و دواب را و چشم شتر را ميكند و غليواز نيز مى رباید اطعمه را از
دست مردم و آزار گرگ زياده بر آنست كه توان گفت بسيار است كه ذئبی را نيش زده و آن بجان مرده است و باين
خوردی فيل و شتر را ميكشد گويند عقرب بر مرده نيش نميزند و نائم را نيز تا حركت نكند ابن ماجه از حديث عايشه آورده
كه عقربی گزيد آنحضرت را در حال نماز چون آنحضرت از نماز فارغ شد فرمود لعنت خدا عقرب را نميگذارد مصلے
و غير آنرا نكشيد آزاد در حل و حرم و مراد از موش موش خانگی است روايت كرده است طحاوی كه ابو سعيد خدری رسيده شد
كه موش را فاسق چرا گويند گفت سببی بيدا رشد پيغمبر خدا صلے الله عليه وسلم ديد كه موشی فتيله چراغ بدهان گرفته ميخواهد
كه بسوزد آنحضرت را آنحضرت برخاست و كشت او را و مباح كرد كشتن آنرا مر محرم و غير محرم را ازينجاست كه
شمع فرموده كه چراغ را وقت خواب در خانه نگذاريد كه شيطان مبادا بسوزد وقت خواب سگ گزنده نيز فسق او
ظاهر و باهر است از تعيد گزندگی بعضے بر ين رفته اند كه كشتن سگ گزنده نيز مكروه است بعضی گويند رخصت است بعضے گويند حرام
حدثنا عمر بن حفص بن غياث قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش قال حدثنی ابراهيم عن الاسود عن عبد الله قال بينا نحن مع النبی صلى الله
عليه وسلم فی غار بمنی اذ قرئت عليه والمرسلات وانه ليتلوها گفت عبد الله بن مسعود در ميان آنكه بوديم با پيغمبر
خدا در مغاری در منی ناگاه نازل شد بر سورهٔ والمرسلات و بتحقيق آنحضرت بمخواند آنرا و انی لاتلقاها
من فيه وانا لرطب بها و من بر آنهٔ تلقی ميكردم آنرا از دهان مبارك آن حضرت و بتحقيق دهن آنحضرت تر بود از لذت آن
اذ وثبت علينا حية فقال النبی صلى الله عليه وسلم اقتلوها ناگاه جست بر ما ماری پس فرمود آنحضرت بكشيد آنرا فابتدرناها
فذهبت فسبقت كرديم كشتن آنرا و رفت بسلامت فقال النبی صلى الله عليه وسلم وقيت شركم كما وقيتم شرها پس
فرمود نگاه داشته شد آن مار شر شما را چنانچه نگاه داشتيد شما شر او را يعنی خدا بسلامت داشت او را از شما چنانكه سلامت
داشت شما را از گزندآن قال ابو عبد الله وانما ارخصنا بهذا ان منی من الحرم و له يريد ابقتل الحية باشاره گفت بوعبد الله
نخواسته ايم از اين راه اين حديث مگر آنكه منی از حرم است و ديده اند باكی بكشتن مار در آنجا و نيز ظاهر است كه آنحضرت و اصحاب

والبيده می شوند چنانكه ميرويد آن تخم در رض خاشاك
سيل جرف بكسر جاء تخم تر ها و در مشارق گفته جرف بالكسر
اسم جامع است مر تخمهای را كه چون باو زد پرا گنده
گردد و چون باران ببارد و در يك شب و روز سبز شود
و ابو عمر و گفت جرف بيدی است كه در رض خاشاك
خود بر بيدد و در صراح گفته جرف بالكسر تخمهای رشی
كه از دی قوت نشود و وجه تشبيه باين چنين تازه شدن
است و تحميل سيل بجار مهمله بروزن فعيل الجحر می دوانند
آن سيل آنرا گل و خس و خاشاك كذا فی ترجمة الشكوة
ثم يفرغ الله من القضاء بين العباد پس فارغ
ميشود خدا از حكم كردن ميان بندگان بر آمدن ايشان
در بهشت دو دوزخيان در دوزخ و طائفی معاصی
از عصاة بعقوبت نار و بارا دخال انها به بهشت
بالجمله مجازات بريك بحسب استعداد و تميز و تقرير بر هر
فرقه بر حال مناسب كه مخلد است برای وی و بيقی
ساجل بين الجنة والنار و باقی ميماند مردمی اكثر
ميان بهشت و دوزخ وهو آخر اهل النار دخولا
الجنة و آن مرد پس بين دوزخيان است از روی
در آمدن به بهشت مقبلا بوجهه قبل النار
بحالیكه رو كننده است جانب دوزخ فيقول يارب
اصرف وجهی عن النار پس ميگويد اى پروردگار
من بگردان روی مرا از جانب دوزخ قد قشبنی
سا يحها تحقيق ايذا كرد مرا بوی دوزخ از سوختن
و دوزخيان و در آن تواند كه آتش دوزخ را در حدود
خود بوشی ميباشد قشب بشين معجمه زهر خوردن و
رسيدن بكرده و مستعفر از باب ضرب بشين ريحه
اذاني كذا في القاموس واحرقني ذكاءها و سوخت
مرا زبانه آتش و كاء بفتح معجمه و مد چنانچه در صحيحين روايات است
و مشهور در لغت قصر است چنانكه فسطاطی از حاشيه
فرع و ينبيه برواية ابی ذر نقل كرده و در قاموس بمد نيز
درين معنے آمده از مخشری آورده و دی گفته جمعی گويند
هر دو لغت اند و اما بمعنی ريح سوزی و تيزی فهی بالقصر و المد
است باتفاق فيقول هل عسيت ان فعل ذلك
بك ان تسال غير ذلك پس ميگويد بپروردگار
نزديكے تو كه اگر كرده شود اين آرزو تو بتو اينكه سوال
كنی جز آن چيزی ديگر را فيقول لا وعزتك پس
ميگويد آن مرد سوال نميكنم و نميخواهم چيزی ديگر را سوگند
بعزت تو فيعطی الله ما شاء پس ميدهد بر اين مرد را
خدا تعالى از آنچه خواسته باشد خدا من عهد و ميثاق
از پيمان و استوای آن فيصرف الله وجهه عن
النار پس ميگرداند خدا تعالى روی او را از دوزخ
فاذا اقبل به على الجنة رآها بصحتها پس چون
روی می آرد به بهشت می بيند خوبی و تازگی آنرا سكت
ماشاء الله ان يسكت خاموش می ماند آنقدر كه خواسته است

محرم بوده الله وانکه در حدیث سابق گذشته که بیخ دابه را در حرم کشتن روا است شامل است محرم و غیر محرم را پاین توجیه احادیث مطابق است مترجم باب را حدثنا اسمعیل قال حدثنی مالك عن ابن شهاب عن عبد الرحمن بن الزبیر عن عایشة رضی الله عنها زوج النبی صلی الله علیه وسلم ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الوزغ فویسق تحقیق آنحضرت فرمود وزغ فاسق است وزغ بواو وزای هر دو مفتوح آخر غین معجمه دابه که چهار پای دارد و در سوراخ خانه ها می باشد و آنرا سام ابرص خوانند فویسق تصغیر فاسق است گفته اند که فسق این دابه از انجهت است که نزد آتش ابراهیم علیه السلام شکم را پر باد میکرد تا بر او فزود و لذا سمعه اهر بقتله قول عایشه است که گفته نشنیده ام آنحضرت را که امر کرده بکشتن آن تسمیه این دابه بفسق مستلزم کشتن آنست و ناشنیدن عایشه دلالت بر عدم کشتن ندارد چه اصحاب دیگر شنیده اند چنانکه در روایت صحیحین آمده روایت کرده اند که کسیکه وزغ را در اول ضربه بکشد اورا چنان چنان حسنات است و کسیکه در ضربه ثانیه کشد اورا چنان و چنانست کمتر از اولی و در حدیث ابن عباس است بکشید وزغات را اگرچه در درون کعبه باشند باب لا یعضد شجر الحرم بریده نشود درخت زمین حرم و قال ابن عباس رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم لا یعضد شوکه گفته است ابن عباس از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی شکسته نشود خار او حدثنا قتیبة قال حدثنا اللیث عن سعید بن ابی سعید المقبری عن ابی شریح العدوی انه قال لعمرو بن سعید وهو یبعث البعوث الی مکة مرویست از ابی شریح که وی گفت مر عمرو بن سعید بن العاص را که یزید علیه ما یستحقه او را در سال جلوس امیر مدینه گردانیده بود مشهور است که نام او اشدق بود و او میفرستاد لشکرها را بمکه از برای قتال عبد الله بن زبیر بعوث جمع بعث است بمعنی مفعول ایذن لی ایها الامیر احدثك قولا قام به رسول الله صلی الله علیه وسلم الغد من یوم الفتح اذن کن مرا ای امیر که حدیث کنم ترا گفتاریرا که قیام نموده بآن گفتار پیغمبر خدا فردای روز فتح مکه سمعته اذنای ووعاه قلبی وابصرته عیناي حین تکلم به پس شنیده آن قول را دو گوش من و یاد گرفته است آنرا دل من و دیده است آنرا دو چشم من هنگامیکه تکلم میکرد بدان انه حمد الله واثنی علیه ثم قال ان مکة حرمها الله لم یحرمها الناس تحقیق آنحضرت ستود خدا را و ستایش کرد بر وی پس گفت تحقیق مکه حرام کرده است آنرا خدا و حرام نکرده است آنرا مردم یعنی بحرم انچه حرام است در مکه از قتل مردم و قطع درخت آن بحکم الهی و قضای اوست تعالی نه باتفاق مردم است رد است بر کسیکه اعتقاد کرده است که اهل جاهلیت آنرا حرام کرده اند و آنکه در حدیث دیگر واقع شده که ابراهیم علیه السلام مکه را حرام گردانیده و من مدینه را صاف ندارد از انکه تحریم ابراهیم بحکم خدا بوده است و وحی تبلیغ کرده است بمردم در وقتیکه بعد از طوفان ورفع بیت الله بنای قواعد نموده و تعیین کرده حدود حرم را بیان تحریم نیز نموده است فلا یحل لامرئ یؤمن بالله والیوم الاخر ان یسفك بها دما ولا یعضد بها شجرة پس حلال نیست مرد را که ایمان می آرد بخدا و روز آخرت اینکه بریزد بحکم خونی را و ببرد دران درختی را الحدیث لا یعضد زائده است برای تاکید نفی یعنی این شعار منافی اسلام است و مستلزم انکار امری قطعی دین است فان احد ترخص لقتال رسول الله صلی الله علیه وسلم پس اگر یکی رخصت گیرد از جهت قتالی که آنحضرت در روز فتح مکه کرده بود و استدلال نماید بآن فقولوا له ان الله عز وجل اذن لرسوله ولم یاذن لکم پس بگوئید مرورا تحقیق خدا اذن کرده بود برای رسول خود و اذن نکرده است

لیکن کرم تو در طمع آورد مرا کز آرزوی کم از تو اینکه دوزخ و بهشت افتاده نام هیچ کافران باری اگر در دون بهشت در خلایق فیقول فاعسیت ان اعطیت ذلك ان تسال غیره پس میگوید خدا آیا نیستی نزدیک اگر داده شوی تو ان مطلوب را اینکه سوال کنی ازان چیز دیگر را فیقول لا وعزتك لا اسال غیر ذلك پس میگوید نی سوگند عزت تو که سوال نکنم ازان چیز را فیعطی ربه ما شاء من عهد و میثاق پس داده میشود پروردگار خود را آنچه خواسته باشد خدا از عهد و پیمان بر انکه زیاده بران سوال نکند فیقدمه الی باب الجنة پس پیش برده شود او را بسوی باب بهشت فاذا بلغ بابها فرایت زهرتها وما فیها من السرور پس چون برسد آن مرد در بهشت را پس می بیند تازگی و خوشی بهشت را و چیزی که در وست از نازکی و خوشی فیسکت ما شاء الله ان یسکت پس خاموش بماند آنقدر که خواسته است خدا که خاموش ماند از شرم و حیا ز نقض عهد فیقول یا رب ادخلنی الجنة پس ازان میگوید ای پروردگار من در آر مرا در بهشت فیقول الله پس میگوید خدا تعالی یا ابن آدم ما اغدرك وای ترا ای پسر آدم چه عجب عهد می شکنی و بسوفائی میکنی فما اعذر عینه تعجب است از عذر بنیوشیدن او و فائده گرفتن استفهام باشد یعنی چه چیز باعث شده ترا بر نقض عهد پس یاد میکند بآن یک کلام پس لم یزل یقول تعجبا من لجاجته فی سؤاله بعد ما اعطی العهود والمیثاق ان لا یسال غیر الذی اعطیت یعنی پیوسته میگوید تعجب از لجاجت او در سوال بعد از داده شدن عهدها و پیمان انکه سوال نکنی سوای انچه داده شده ترا تنبیه در سر سوال یا انکه تناعت نمیکنی بر انچه داده شده ترا و طلب میکنی بر آن سوال دیگر را و گاهی باشد که نقض عهد و پیمان نماید و باز تذکر فرمودن آن عهد عهد ظهور عذر غدار مستدل طاعنه است بنیوشیدن عذر او و آنست بسوی نعمت عظیم باد له وشیخکی وهی ذوات قرون کرده چنانچه بیران کریه تحقیق بالپیران در عطار نعمت بتدریج میکنند و نمیشناسند و انچنان نیست که تخلف نعمت بر آنها عقاب عتاب گردد بلکه نقض این عهد کور سر بهنگام چشش کرم و آئین ملاطفت اولی است ازو فاداران بیت بابن سعدیها شاخ در شاخ ✽ کرم های تو بار بکرد دستاخ ✽ سبحان الله چه فضل است و کرم و رحم حال مقصران اینست حال سلیحان و پرهیزگاران بر حسب مراتب ایشان فیاس ما یکرد

مرشمارا چنانکه فرمود وانما اذن لی ساعة من النهار وقد عادت حرمتها الیوم کحرمتها بالامس واذن داده نشده است برای من مگر ساعتی از روز وتحقیق عود کرده حرمت آن امروز چنانچه حرمت آن دردی روز بود ولیبلغ الشاهد الغائب پس گوید بر ساند این را حاضر مر غایب را فقیل لابی شریح ما قال لك عمرو پس گفته شد مر ابی شریح را چه گفت ترا در جواب این عمرو مذکور قال انا اعلم بذلك منك یا ابا شریح ان الحرم لا یعید عاصیا ولا فارا بدم ولا فارا بخربة گفت عمرو من دانا ترم باینکه از تو ای ابا شریح بتحقیق حرم پناه نمیدهد گناهکار او نه گریزنده را نه خونی که بریده است ونه گریزنده را بسبب فساد وی قال ابو عبد الله الخربة البلیة گفته است مولف رح خربه بمعنی بلاست خربه بضم خاء معجمه وفتح آن وسکون راء وفتح موحده کلام این مفسد حجت را نمی شاید از انکه خلاف مقرر اهل دین است ودر روایتی از امام احمد آمده که گفت ابو شریح بقبول گفته عمرو ونکرده او را بوی گذاشته از جهت عجز وعدم قدرت بجهت شوکت وغلبه او باب لا ینفر صید الحرم گریزانده نشود صید حرم یعنی از جا برانگیخته نشود که گناهی دارد حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا خالد عن عکرمة عن ابن عباس رضی الله عنهما ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ان الله حرم مکة فلم تحل لاحد قبلی ولا تحل لاحد بعدی فرمود آنحضرت بتحقیق حرام کرده است خدا مکه را پس روا نیست مر هیچ یکی را حلال کردن آن پیش از من نه کسی را بعد از من وانما احلت لی ساعة من نهار وحلال کرده نشده است مرا مگر یکساعت از روز فتح لا یختلی خلاها ولا یعضد شجرها ولا ینفر صیدها بریده نشود سبزهٔ تر آن وقطع کرده نشود درخت آن خلا بفتح معجمه مقصور است بمعنی سبزهٔ تر وچون خشک شود آنرا حشیش خوانند پوشیده نماند که چراندن سبزهٔ حرم ثابت شده است باحادیث صحیحه ونیز شتر وگاو وبزهدی را میگذاشتند ودهان آن نمی بستند وکسی انکار ازین نمی کرده است نیز برای تداوی روا است که بقدر حاجت از درخت بگیرند وگریزانده نشود شکار آن ولا یلتقط لقطتها الا لمعرف وبرداشته نشود افتادهٔ زمین حرم یعنی روا نیست گرفتن آن مگر مر کسی را که تعریف کند دایما وقال العباس یا رسول الله الا الاذخر لصاغتنا وقبورنا وگفت عباس بن عبد المطلب استثنا کن ای رسول خدا اذخر برای زرگران ما وقبرهای ما اذخر بکسر همزه وسکون ذال معجمه وکسر خاء معجمه نباتی است که بوی خوش دارد وزرد میگردد از داهن وطلا را وجز آن ودر قبر ها نیز آنرا اندازند زیر مرده فقال الا الاذخر پس فرمود هیچ گیاه نبرند مگر اذخر ازین استثنا کردن آنحضرت بمجرد سوال عباس بعضی تو هم کرده اند که تحریم وتحلیم باختیار آنحضرت بوده است بلی آنکه اعلامی از جناب حق باشد واین توهمی باطل است از انکه تواند که همدرین وقت جبرئیل علیه السلام وحی آورده وحی را زمانی ممتد ضرور نیست چنانکه ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی اشارتی بدان میکند ونیز تواند که پیش ازین تکلم بوحی منزل معلوم کرده باشد اگر عباس نمی پرسید هم استثنا میکرد اضافت تحریم بسوی خدا وبسوی رسول هر دو روا است اضافت بجناب حق باعتبار حکم است واضافت برسول باعتبار تبلیغ وعن خالد عن عکرمة قال هل تدری ما لا ینفر صیدها ومرویست از خالد از عکرمه که گفت آیا میدانی چیست معنی آنکه گریزانده نشود شکاران هو ان تنحیه من الظل وتنزل مکانه تنحیه اینست که بکسوکنی اورا

از جنس چیزی چنان اقبل بذکر ما ربه بحالی که پیش می آید بپروردگار او که یاد میدهد او را واز انقطاع که منتها حتی اذا انتهت به الاحوال الی آنکه چون نهایت رسد بوی آخر زود یا قال الله تعالی لك ذلك ومثله معه بفرماید خدا تعالی مر تراست آنچه خواستی ودیگر مانند آن باوی وقال ابو سعید الخدری لابی هریرة ان رسول الله وگفت ابو سعید خدری در روایت خود مر ابی هریره را که تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال قال الله عز وجل لك ذلك وعشرة امثاله معه گفت خدا تعالی مر تراست آنچه خواستی ودهچندان آن باوی قال ابو هریرة احفظ من رسول الله گفت ابو هریره یا سعید را یاد دارم از پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال له ذلك ومثله معه مگر قول آنحضرت را که فرمود مر تراست خواسته تو ومانندآن باوی وزیاده عشره یا ندارم قال ابو سعید گفت ابو سعید خدری انی سمعته یقول بتحقیق من شنیدم آنحضرت را که چنین لفظ میفرمود ذلك لك وعشرة امثاله وتواند که او را آگاه نبوده باشند بآنچه در حدیث ابی هریره است بعد ازان که روایت فرموده باشند بروایت بر آن پس خبر داده آنرا بپیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ونشنیده باشد او را ابو هریره باب یبدی ضبعیه ویجافی فی السجود ظاهر کند مرد مصلی هر دو بازوی خود را ودور دارد آنرا از پهلو در سجده واما اراده دور داشتن شکم از رانها دلیل نیست بر آن نه در ترجمه ونه در حدیث اگرچه فی نفسه صحیح باشد باحادیث دیگر ضبع بفتح معجمه وسکون موحده بازو تمام بازو با بغله آن یا بغل یا میان بغل تا نیمه بازو از جانب بالا کذا فی القاموس واین باب باب اذا قام فی الصلوة است بعد ازین بیاید پیش از باب فضل استقبال قبله بهمین اسناد وبمتن واسناد بی تفاوت گذشته وگمان اورد بعضی نسخ ازینجا ساقط است ولیکن ثبوت آن در همه مقام اصح است نسبت بسابق کما لا یخفی حدثنا یحیی بن عبد الله بن بکیر بتصغیر قال حدثنا بکر بفتح موحده وسکون کاف بن مضر عن جعفر بن ربیعة عن ابن هرمز عن عبد الله بن مالك بن بحینة بضم موحده ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم کان اذا صلی فرج بین یدیه بود آنحضرت که چون سجده میکرد فرجه میکشاد ونکشاده میداشت میان دو دست خود حتی یبدو بیاض ابطیه تا آنکه ظاهر میشد سپیدی هر دو بغل وی مراد ظهور موضع اوست در بغل ودیگر مواضع ازجن که در پرده باشند سفیدی نمیشود نسبت بظاهر سایر جسد زیرا چه از تجمد غبار وجز آن محفوظ میباشند

الجزء الثالث شيخ الاسلام
كتاب الاذان

از سایه و فرود آئی بجای او یعنی همینقدر ریم داخل تنفیر است تنبیه است بادنی بر اعلی **باب** لا یحل القتال بمکة حلال نیست جنگ کردن بمکه وقال ابو شریح عن النبی صلی الله علیه وسلم لا یسفك فیها دما گفت ابو شریح از پیغمبر خدا که نمیریزد مسلمان در مکه خونی را یعنی لائق اهل اسلام نیست کشتن کسی در مکه و منافات دارد این کار با بیان **حدثنا** عثمان بن ابی شیبة قال حدثنا جریر عن منصور عن مجاهد عن طاؤس عن ابن عباس قال قال النبی صلی الله علیه وسلم یوم افتتح مکة لا هجرة بعد ولکن جهاد ونیة واذا استنفرتم فانفروا ونور روزی که فتح کرد مکه را نیست هجرت که از مکه بمدینه رفتن بود بعد ازین فتح ولیکن جهاد و نیتهای خیر در کسب فضایل و تحصیل ثواب باقیست و وقتیکه خوانده شوید بسوی جهاد برای اعلای کلمة الله بیرون جائید و مختار آنست که بر هر یک از مسلمانان فرض کفایت است اگر امام تعیین جمعی کند بر آنها فرض عین میشود فان هذا بلد حرمه الله یوم خلق السموات والارض پس تحقیق این شهریست که حرام کرده است از آنروز که پیدا کرده آسمانها و زمین را یعنی تقدیر عالم کرده هم در آنوقت این معنی نیز تقدیر کرده است گویا جواب شرط مقدر است یعنی آنچه مذکور شد چون دانستید پس بدانید که ان هذا البلد الخ وهو حرام بحرمة الله الی یوم القیامة و این بلده حرام است بتحریم الله تعالی تا روز قیامت وانه لم یحل القتال فیه لاحد قبلی ولم یحل لی الا ساعة من نهار وتحقیق حلال نیست قتال در این شهر مر هیچکس را که پیش از من بوده و حلال نیست مرا مگر یکساعت از روز فهو حرام بحرمة الله تعالی الی یوم القیمة پس قتال حرام است بتحریم الله تعالی تا روز قیامت برای اهتمام و تاکید مکرر فرموده این حکم را لا یعضد شوکه بریده نشود خاراو و لا ینفر صیده و نه رمانیده شود صید او و لا یلتقط لقطته الا من عرفها و نه برداشته شود گمشده او مگر کسیکه تعریف کند آنرا و نه بچیده شود گیاه او که بریده نشود و گیاه آن قال العباس یا رسول الله الا الاذخر فانه لقینهم ولبیوتهم گفت عباس ای رسول خدا مگر گیاه اذخر که تحقیق آن درکار است مر آهنگران این مردم را و برای سقف خانها قال الا الاذخر فرمود مگر اذخر که برای حوایج ضروریه خود بکار برند **باب** الحجامة للمحرم در حکم خون کم کردن مر محرم را و کوشش ابن عمر رضی الله عنهما ابنه وهو محرم وداع کرد ابن عمر پسر خود را در راه مکه و حال آنکه آن پسر محرم بود و بداوی بمالم یکن فیه طیب و وا میکنند محرم خود را بچیزی که نیست در آن خوشبوئی ظاهر آنست که عطف بر کوی باشد و این هر دو فعل ابن عمر بود و نیست که عطف کنند بر حجامت بتقدیر ان و داخل در ترجمه باب باشد بر این تقدیر وداع کردن مطابق ترجمه می افتد از راه عموم تداوی والله اعلم **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال قال لنا عمرو اول شیء سمعت عطاء یقول سمعت ابن عباس رضی الله عنهما گفت سفیان گفت مرا عمرو بن دینار نخستین چیزیکه شنیدم عطار ا میگفت شنیدم ابن عباس را یقول احتجم رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو محرم میگفت خون کم کرد پیغمبر خدا و حال آنکه محرم بود ثم سمعته یقول حدثنی طاؤس عن ابن عباس فقلت لعله سمعه منهما میگوید سفیان پس از شنیدم عمرو را که میگفت حدیث کرد مرا طاؤس از ابن عباس پس گفتم در تطبیق این دو حدیث شاید که عمرو شنیده باشد از هر دو عطاء و طاؤس نقل کرده اند از ابن عباس **حدثنا** خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان بن بلال عن علقمة بن ابی علقمة

الجزء الثالث شیخ الاسلام | كتاب الاذان

اذا رفع السجود وقتیکه تمام و کمال نکند مصلی سجده را **حدثنا** الصلت بن محمد خارکی بخارا محدث و از نسبت بساعلی از سواحل بصره است قال حدثنا مهدی بن میمون ازدی عن واصل احدب عن ابی وایل شقیق عن حذیفة ابن الیمان انه رای رجلا لا یتم رکوعه ولا سجوده دید حذیفه مردی را که تمام نمیکند رکوع خود را و سجود خود را فلما قضی صلوته قال له حذیفة پس هرگاه تمام کرد نماز خود را گفت او را حذیفه ما صلیت نماز نکرده و معروف آنرا بجانیاوردی قال گفت بود او اظنه قال لو مت مت علی غیر سنة محمد و گمان میبرم حذیفه راکه گفت نیز اگر میری تو بر غیر طریقه محمد صلی الله علیه و آله وسلم **باب** السجود علی سبعة اعظم سجده کردن بهفت استخوان یعنی هفت اعضا که مذکور شوند **حدثنا** نبیصة بن عقبة قال حدثنا سفیان ثوری عن عمرو بن دینار عن طاؤس عن ابن عباس قال امر النبی صلی الله علیه وآله وسلم ان یسجد علی سبعة اعضاء امر کرده شد آنحضرت اینکه سجده کند بر هفت عضو و در روایة اصیلی علی سبعة اعظم و بر عضوی از این اعضا اگرچه مشتمل نیست بر استخوانها لیکن بوجه اجتماعی بعنوان آنرا اعظم واحد گفت و لا یکف شعرا و لا ثوبا و اینکه باز ندارد موی را و نه جامه را از افتادن و فراهم نیارد آنرا و اتفاق داده اند جمهور علما بر آنکه نماز بجائی که جامه برزده یا آستین بسته یا موی گره زده باشد و نخوانند مکروه است بکراهت تنزیه بر بیراست که کرده باشند این را در نماز یا پیش از آن و روایة کرده ابو داود با سند جید که دید ابو رافع حسن بن علی را رضی الله عنهما که نماز میگزارد و دکمهای بسته بود موی تا فرق سر خود و پس خود پس واکرد آنرا و گفت شنیدم پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم میگفت این نصیب شیطان است یا فرمود گشتگاه شیطان است و هم مرو است از ابن عباس که دید مرد عبد الله بن حارث را که نماز میکرد و بحالی که موی سرش گره زده بود از پس پشت پس ایستاد ابن عباس و گشت که موی گشاد آنرا و گفت شنیدم آنحضرت را که میفرمود مانند این مانند کسی است که نماز میکند سر برهنه و گفته اند حکمت در نهی آنست که موی نیز سجده میکند با وی و مرو است که گفت ابن عمر مردی را که سجده میکرد و بحالیکه موی بسته بود بگذار

والله اعلم بالصواب

عن عبد الرحمن الاعرج عن ابن بحينة قال احتجم النبي صلى الله عليه وسلم وهو محرم بلحي جمل في وسطر اسه رگ و پیغمبر خدا و حال آنکه محرم بود بموضع لحی جمل در میان سر مبارک خود و لحی جمل بفتح لام و سکون مهمله بعد ازان شناة تحتیه و جمل بفتح جیم و میم نام موضعیست در راه مکه بر هفت میل از مدینه و بعضی روایات لحی جمل بصیغه تثنیه تصحیح کرده اند پوشیده نماند که حجامت کردن در سر مستلزم دو رشدن موی نیست و اگر ضرورت باشد داخل فدیه خواهد بود **باب** تزویج المحرم در حکم نکاح کردن محرم **حدثنا** ابو المغيرة عبد القدوس بن الحجاج قال حدثنا الاوزاعي قال حدثني عطاء ابن ابي رباح عن ابن عباس رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم تزوج ميمونة وهو محرم بتحقیق پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی تزوج کرد میمونه را و حال آنکه محرم بود و در عمره پسنده هفت و این روایت ابن عباس شهرت دارد و بصحت پیوسته از عایشه و ابی هریره و مذهب حنفیه موافق آنست که نکاح را در ایام احرام روا داشته اند و آمده است از میمونه که خود روایت کرده که آنحضرت غیر محرم بود و از ابی رافع نیز اینچنین آمده و ترجیح داده اند این روایت را بر حدیث ابن عباس و غیر او بدو وجه یکی آنکه روایت آن کسی که دخل دارد در ین امر راجح بر روایت اجنبی است دوم آنکه روایت میمونه مشتمل است بر اثبات نکاح در مدت سابق بر زمان احرام و روایت ابن عباس نفی میکند این را و خبر مثبت مقدم است بر نافی پوشیده نماند که احرام آنحضرت و نکاح بر همگنان امری ظاهر بود خصوص بر کسانیکه همه وقت و همه دم همراه بودند و اطلاع بر احوال شریف داشتند چنانکه عایشه و ابن عباس اینها را نسبت باین امر اجنبی گفتن معنے ندارد و این هر دو خبر من وجه مثبت است و من وجه نافی ثبوت هر یک مستلزم نفی دیگر است و آنکه بعضی از اهل ترجیح تاویل کرده اند و هو محرم را که درین حدیث است بمعنی داخل در حرم و عقد نکاح بعد از انقضای عمره گفته اند معلوم میشود ازان که روایت میمونه مشتمل بر اثبات نکاح در زمان سابق بر زمان احرام بود و آنکه قیاس حنفیه را که گفته اند نکاح در احرام روا باشد چنانکه خریدن داه برای وطی در احرام باتفاق روا است رد کرده که قیاس معارض سنت است خطا کرده این قیاس مرجح یکی از دو روایت سنت است نه معارض سنت فافهم

باب ما ينهى من الطيب للمحرم والمحرمة و در چیزیکه منع کرده میشود از طیب مرد و زن محرم را و قالت عائشة رضي الله عنها لا تلبس المحرمة ثوبا بورس او زعفران گفت عایشه نپوشد زن محرم جامه که رنگین بورس و زعفران است و ورس گیاهی است که بوی جامه زرد کنند **حدثنا** عبد الله بن يزيد قال حدثنا الليث قال حدثنا نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال قام رجل فقال يا رسول الله ماذا تامرنا گفت ابن عمر ایستاد مردی و گفت ای سو لخدا چه میفرمائی تو ما را ان نلبس من الثياب في الاحرام اینکه بپوشیم ما از جامه ها در حال احرام فقال النبي صلى الله عليه وسلم لا تلبسوا القمص ولا السراويلات پس فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی نپوشید پیراهنها قمص بضم قاف و میم و سکون آن جمع قمیص است و نه از رهای پا چه دوخته و لا العمائم و لا البرانس و نه دستارها و طاقیهای بلند که در صدر اسلام لباس عباد و بود برانس جمع برنس است بضم موحده و سکون راء و ضم نون و لا الخفاف الا ان يكون احد ليست له نعلان فليلبس الخفين وليقطع اسفل من الكعبين و نه موزه ها بپوشید مگر آنکه پا نباشد یکی که نسبت مراورا نعلین پس بپوشد موزه را و ببرد پایان تراز دو

الجزء الثالث شيخ الاسلام | **كتاب الاذان**

بردارد نماز فاسد گردد و اگر یک پای بردارد پس در خلاصه از تجرید جواز نقل کرده و نزد احمد و قول صحیح شافعی نماز بدون عضوهای هفت گانه نزد ایشان واجب است و بدون یکی از سجده روا نباشد **حدثنا** مسلم بن ابراهيم قراهيدي قال حدثنا شعبة عن عمرو عن طاوس عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال امرنا ان نسجد على سبعة اعظم فرو آمر کرده شده ایم من وامیت من اینکه سجده کنیم بر هفت استخوان و نکانف ثوبا ولا شعرا و باز نداریم جامه را و نه موی را در اثنای نماز چنانکه گذشت **حدثنا** آدم قال حدثنا اسرائيل ابن يونس عن ابي اسحاق عمرو بن عبد الله کوفی عن عبيد الله بن يزيد خطمي قال حدثنا البراء بن عازب و هو غير كذوب گفت عبد الله بن یزید حدیث کرد ما را براء و حال آنکه او دروغگو نیست که بر آنحضرت دروغ میتوان بست قال كنا نصلي خلف النبي گفت براء بودیم با جماعت اصحاب که نماز میکردیم پس پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فاذا قال پس چون گفت آنحضرت سمع الله لمن حمده هنگامیکه راست می استادیم از رکوع لم نحن نقع تحتبد سکون مهمله و بکسر نون و ضم آن احد منا ظهره حتى يضع النبي صلى الله عليه وآله وسلم جبهته على الارض تم نمیکرد یکی از ما پشت خود را برای سجود تا آنکه می نهاد آنحضرت پیشانی خود بر زمین بسجده ظاهر ازین وقت مقتدیان تحمید گفتند حتی قالوا جبهه آخرترین اعضا هفت گانه است در نهادن بر زمین که معلوم است وجود آن از احادیث دیگر و لازم نیست که در هر حدیث باید ذکر جمیعها صحیح باشد پس اشکال نامناسب بر طور سایر شارحان نیز مرفوع گردد

باب السجود على الانف همکردن بر بینی

استعمال زنبق ولا تلبسوا شيئا مسه زعفران ولا الورس ونه پوشيد چيزي را از جامه كه رسيده است آنرا زعفران و ورس گفته اند كه خوردن وتداوي كردن بچيزي كه بوي خوش دارد ممنوع نيست اگرچه علت منع لباس كه تلذذ وتنعم است شريك است ولا تنتقب المرأة المحرمة ولا تلبس القفازين ونقاب نكشد بر روي زن محرمه ونپوشد دستانها در وود دست قفازين بضم قاف وتشديد فا وزاي تثنيه قفاز است در زمان متعارف بوده تا نرمي دستها نگهدارند تابعه موسى بن عقبة واسمعيل بن ابراهيم بن عقبة وجويرية و ابن اسحاق في النقاب والقفازين متابعت كرده است ليث را اينجماعه مذكور در منع نقاب وقفازين وقال عبيد الله ولا ورس وگفته است عبيد الله ولا ورس را وكان يقول لا تنتقب المحرمة ولا تلبس القفازين ومي گفت عبيد الله بن عبد الله بن عباس بترك واو عطف وترك المرأة وقال مالك عن نافع عن ابن عمر لا تنتقب المحرمة تابعه ليث بن ابي سليم متابعت كرده است مالك را درين كلام ليث بن ابي سليم **حدثنا** قتيبة قال حدثنا جرير عن منصور عن الحكم عن سعيد بن جبير عن ابن عباس رضي الله عنهما قال وقصت برجل محرم ناقته فقتلته گفت گردن مردي محرم را ناقه او پس كشت او را فاتي به رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال اغسلوه وكفنوه پس آورده شد آنحضرت نزد پيغمبر خدا پس فرمود غسل دهيد وكفن كنيد او را ولا تغطوا راسه ولا تقربوه طيبا ومبوشيد سر او را ونزديك نياريد او را طيبي فانه يبعث يهل پس بتحقيق برانگيخته مي شود روز حشر در حاليكه لبيك ميگويد **باب** الاغتسال للمحرم در جواز غسل كردن محرم را از براي تنظيف وتطهير از جنابت ابن منذر گويد اجماع كرده اند بر غسل جنابت واختلاف است در غسل غير جنابت وگفته اند مولف رح اشارت كرده است بر د انچه مروي است از امام مالك كه مكروه است غسل كردن محرم را وانچه غني خالي از تعجب نيست حديثي كه مولف در باب رد جواز آورده نقل كرده است ابن را بيك واسطه از امام مالك مگر گويند جواز منافات مكروهيت ندارد واشارت بر د نميتوان كرد مگر آنكه گويند رد بر كسي است كه نزد امام مالك اين را روايه كرده محرم را وقال ابن عباس رضي الله عنهما يدخل المحرم الحمام وگفت ابن عباس كه داخل شود محرم حمام را ولم ير ابن عمر وعايشة بالحك باسا ونديده است ابن عمر وعايشه بخاريدن سر وبدن باكي بيهقي اين را موصول آورده كه ديدم ابن عمر را كه مي خاريد سر خود را وحال آنكه او محرم بود واما از عايشه موصول آورده مالك از مرجانه ام علقمه كه شنيدم عايشه را كه پرسيد ندازوي آيا بخارد محرم گفت آري وگو سخت بخارد وگفت اگر برود دست من بسته باشند ونيابم مگر پاي را مي بخارم پياي مناسبت اين دو قول مر ترجمه را باعتبار ازالة اذي است كه در حك وغسل ميباشد كذا قاله الشيخ **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن زيد بن اسلم عن ابراهيم بن عبد الله بن حنين عن ابيه ابن عبد الله بن عباس رضي الله عنهما والمسور بن مخرمة اختلفا بالابواء مر وليست از عبد الله بن حنين كه مولى عباس است كه عبد الله بن عباس ومسور بن مخرمه اختلاف كردند بموضع ابوا كه منزل كرده بود ند در آن فقال عبد الله بن عباس يغسل المحرم راسه پس گفت ابن عباس كه بشويد محرم سر خود را وقال المسور لا يغسل المحرم راسه وگفت مسور نميشويد محرم سر خود را ظاهر آنست كه اختلاف در تمام غسل است نه تنها در شستن سر چنانكه ايراد مولف انچه را در ترجمه باب دلالت دارد بر آن وتخصيص سر بشستن لزانجهت باشد كه جاي اشكال درين مسئله همين است

الجزء الثالث شيخ الاسلام | كتاب الاذان

اتصال جزوي از آنست لاجرم جواز اكتفا به بيني نيز كه جزوي از چهره است لازم آيد واگر چهره ورا بيني لو دمي در ميان سجده بر چهره اشارت به بيني نفر مودمي جمعوا اعضاء از هفت نجاوز ستدي والديين والوكبتين فاطراف القدمين ودگر اعضاء سجده دو دست ودو زانو وكرانهاي پرده پاي ولا تكفت الثياب المتشمر واينك نخود فالجميع وبازداريم جامه ها وموي سر را چنانكه گذشت تكفت بكسر فا از كفت بسكون فا فراگرفتن واگر بين مستغل شود بسكون فا بازداشتن آيد **باب** السجود على الانف في الطين وگر سجده كردن بر بيني در گل **حدثنا** موسى ابن اسماعيل قال حدثنا همام عن يحيى ابن ابي كثير عن ابي سلمة ابن عبد الرحمن قال انطلقت الى ابي سعيد الخدري فقلت الا تخرج بنا الى النخل فنحدث فخرج فقال ابو سلمة فرمن بسوي ابي سعيد خدري پس گفتم او را آيا بيرون مي آئي بما بسوي نخل كه موضعي است بمدينه تا حديث نكنيم بايكديگر حديث پس بيرون رفت پس گفت ابو سلمه گفت ابو سعيد حديث كن مرا چيزي كه نشنيده اي از پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم فقال في ليلة القدر ودر باب شب قدر قال گفت ابو سعيد اعتكف رسول الله اعتكاف كرد رسول خدا صلى الله عليه واله وسلم في العشر الاول من رمضان ده ايام نخستين را از رمضان باضافه عشر بعد اول بضم عين وفتح واو جمع اول وفتح وتشديد ثا فانكه در اكثر رواياست فاعتكفنا معه پس اعتكاف كرديم ما نيز با آنحضرت فاتاه جبريل فقال ان الذي تطلب امامك پس آمد آنحضرت را جبريل وگفت بدرستيكه انچه ميطلبي وجستجو داري از اعتكاف پيش تست فاعتكف العشر الاوسط پس اعتكاف كرد آنحضرت ده ميانه را فاعتكفنا معه پس اعتكاف كرديم با وي فاتاه جبريل فقال ان الذي تطلب امامك پس آمد آنحضرت را جبريل وگفت انكه طلب داري پيش تست فقام النبي صلى الله عليه واله وسلم خطيبا صبيحة عشرين من رمضان

خطيب است وقت صبح بيستم رمضان فقال

كان اعتكف مع النبي

صلى الله عليه واله وسلم فليرجع

پس بايد كه معتكف شود با آنحضرت

فليرجع معتكفه

پس بايد كه برگردد بمعتكف خود

فان رأيت ليلة القدر

پس اگر ديدم شب قدر را

فنسيتها

پس فراموش كردم آنرا

فابصرت السجود

پس ديدم سجود را

فابصرت السجود

پس ديدم سجود را

فانصرف

پس برگشت

که موی سر جدا می شود بخلاف بقیه بدن فارسلنی عبد الله بن عباس رضی الله عنهما پس فرستاد مرا ابن عباس
الی ابی ایوب الانصاری رضی الله عنه فوجدته یغتسل بین القرنین وهو یستتر بثوب پس یافتم ابو ایوب را
که غسل میکند در میان دو چوب که ایستاده میباشد بر چاه که بر وی چوبی دیگری نهند برای دلو و حال آنکه او
پرده میکرد بجامه فسلمت علیه فقال من هذا پس سلام کردم بر وی پس گفت کیست این سلام کننده فقلت انا
عبد الله بن حنین ارسلنی الیک عبد الله بن عباس پس گفتم منم عبد الله بن حنین که فرستاده مرا بسوی تو عبد الله
بن عباس یسألک کیف کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یغسل راسه وهو محرم می پرسد ترا که چگونه بود
رسول خدا که می شست سر مبارک خود را و حال آنکه آنحضرت محرم بود پوشیده نماند که اختلاف در نفس شستن
سر بود نه در کیفیت شستن و عبد الله بن حنین تصرفی کرده از کیفیت سر پرسید که در ضمن آن شستن سر معلوم
میشود تا با جوابی که در یافته بود ابراز دیگر نیز برد فوضع ابو ایوب یده علی الثوب
فطأطأه حتی بدا لی راسه پس نهاد ابو ایوب دست خود را بر جامه که پرده گرفته بود پس فرود آورده در گرد
از سر خود تا آنکه ظاهر شد مرا سر او ثم قال لانسان یصب علیه اصبب پس گفت آدمی را که میریخت آب بر وی
بریز آب را فصب علی راسه ثم حرک راسه بیدیه فاقبل بهما وادبر پس ریخت آب بر سر او پس حرکت داد
سر خود را بهر دو دست و از پیش برد جانب قفا بهر دو دست و از قفا پیش آورد فقال هکذا رایته
صلی الله علیه وسلم یفعل پس گفت اینچنین دیده ام آنحضرت را که میکرد و از جمله فوائد این حدیث گفته اند یکی آنست
که صحابه بیکدیگر مناظره میکردند با اجتهاد و بیکدیگر رجوع میکردند بنص و قبول مینمودند خبر واحد را اگرچه تابعی
بوده و آنکه حجت نبود قول بعض بر بعض دیگر ابن عبد البر گفته در حدیث اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم اگر اقتدا
در فتوی حکم باشد ابن عباس محتاج نص و اقامت دلیل بر اجتهاد خود نبودی بایستی مسور را میگفت که تو نجمی و من هم نجمیم بهر کدام
که از ما کسی اقتدا کند کافیست و در قبول علیت عام باید و لان الصحابة کلهم عدول لیکن معنی این حدیث
چنانکه مزنی و غیر او از اهل نظر گفته اند آنست که این اقتدا در نقل حدیث و قبول آنست اما آنکه صحابه
همه عدول اند کذا نقل الشیخ الحافظ انتهی پوشیده نماند که ظاهر معنی عام است بلکه متبادر از لفظ اقتدا و
اهتدا قبول احکام دینی است اعنی همه اصحاب و الانصاب اخذ شرائع و احکام ضروریه دین از من کرده اند بهر که
در گرفتن احکام دینی اقتدا کنید هدایت می یابید و عام است اقتدا در نقل و اجتهاد را و مع ذلک
چون شامل است جمعی از صحابه را که بشرف صحبت بسیار نرسیده اند و اخذ تمام احکام دین نکرده باشند
و بیکنظر علو صحبت و شرف ایمان در یافته اند حق آن مینماید که آنرا عام داشته تخصیص بجمعی از صحابه کرام که
بوفور علم و کثرت صحبت و اخذ احکام امتیاز یافته باشند چنانکه عشره مبشره و دیگر جمعی که معتمد دین و
مرضی آنحضرت بوده اند نماید کرد و در قبول نقل عام باید گذاشت و قول ابن عبد البر اگر اقتدا در فتوی حکم باشد الخ لانم که ابن
عباس که از کبار اهل اجتهاد است حاجتی برای تحقیق اجتهاد است تواند که برای آن باشد که اجتهاد نفی
مخالف نص نفهمند که این قسم اجتهاد از هر که باشد معتبر نیست والله اعلم **باب** لبس الخفین للمحرم اذا لم یجد
النعلین در جواز پوشیدن موزه محرم را وقتیکه نیابد نعلین را **حدثنا** ابو الولید قال حدثنا شعبة

لذا انچه دیده بود در خواب از وقایع شب قدر همچنان
که خبر داد واقع شد در شب آینده و از همان قدر چنانکه
میگوید کان سقف المسجد جرید النخل بود
سقف مسجد نبوی در آن وقت شاخ خرما و ما نری
فی السماء شیئا و نمیدیدیم چیزی در آسمان
چیزی از ابر قطعات فجاءت قزعة فامطرنا پس آمد پر ابر
پس که بست و باریکا باشد ابر پس باران داده شدیم
تا قرو بفتح قاف نور از سجده و بینی حفظ پاره ابر تنک
فصلی بنا النبی پس نماز فجر گزارد با ما پیغمبر خدا صلی
الله علیه وآله وسلم حتی رایت اثر الطین و
الماء علی جبهة رسول الله تا آنکه دیدم اثر گل
و آب را بر پیشانی مبارک پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله
وسلم و از جهت طرف بینی او بسبب چکیدن سقف
از بارش بر سجده گاه شریف تصدیق رویا بود و این
چکیدن بر سجده گاه و تلویث جبین مبارک بجهت ظهور
راستی خواب آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم

تم الجزء الثالث شیخ الاسلام و یتلوه الرابع

الجزء الرابع شیخ الاسلام

باب عقد الثیاب و شدها حکم گره
دادن جامه و بستن آن نزد نماز و من ضم الیه ثوبه
اذا خاف ان تنکشف عورته و حکم کسی که فرا گیرد
و جمع آرد بجود جامه خود را در نماز وقتیکه بترسد ظاهر شدن
عورت خود ذکر این باب در ابواب سجود و بستر و ذکر
بعضی ابواب و سجود در ابواب ستر ظاهر الجهت شد
افتتاح بعقد و شد است در وقت سجده رفتن و
برخاستن اتان **حدثنا** محمد بن کثیر قال
اخبرنا سفیان ثوری عن ابی حازم بمهمله و زای
سلمة بن دینار عن سهل بن سعد قال کان الناس
یصلون مع النبی گفت بودند مردم که نماز میکردند با پیغمبر خدا
صلی الله علیه وآله وسلم وهم عاقدو ازرهم
من الصغر علی رقابهم حالیکه بسته بودند ازارها
خود را از کوتاهی آن بر گردنهای خود و کسانیکه جامه های
در اینجا شدند حاجت نبود او شانرا ببستن آن بر
گردن بلکه التحاف و اشتمال میکردند چنانچه در ابواب
ستر گذشت فقیل للنساء لا ترفعن رؤسکن
پس گفته شد مر زنان را سر بر مدارید سرهای خود را از سجده
حتی یستوی الرجال جلوسا تا آنکه راست شوند
مردان نشسته بجهت کوتهی ازارها مرا که عقب ایستاده
میشستند **باب** لا یکف شعرا فراهم نگیرد مصلی

قال اخبرنا عمرو بن دينار قال سمعت جابر بن زيد قال سمعت ابن عباس قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يخطب بعرفات گفت ابن عباس شنيدم پيغمبر خدا را كه خطبه ميكرد اندر عرفات من لم يجد النعلين فليلبس الخفين كسيكه نيابد نعلين گو بپوشد موزه و معلوم شده است كه آنرا از پاشنه قطع كرده بپوشند و اين حديث مطلق مخصوص است بر مقيد و من لم يجد الازار فليلبس سراويل للمحرم و كسيكه نيابد ازار پس گو بپوشد ازار را چه دوخته فرمود اين را براى محرم **حدثنا** احمد بن يونس قال حدثنا ابراهيم بن سعد قال حدثنا ابن شهاب عن سالم بن عبد الله قال سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم ما يلبس المحرم من الثياب گفت عبد الله بن عمر پرسيده شد رسول خدا كه چه بپوشد محرم از جامه ها فقال لا يلبس القميص ولا العمائم ولا السراويلات ولا البرنس ولا ثوبا مسه زعفران ولا ورس فان لم يجد نعلين فليلبس الخفين وليقطعهما حتى يكونا اسفل من الكعبين ترجمه مكرر شده است **باب** اذا لم يجد الازار فليلبس السراويل و كسيكه نيابد ازار پس گو بپوشد ازار را چه دوخته **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة عن عمرو بن دينار عن جابر بن زيد عن ابن عباس رضي الله عنهما قال خطبنا النبي صلى الله عليه وسلم بعرفات فقال من لم يجد الازار فليلبس السراويل و من لم يجد النعلين فليلبس الخفين اين حديث بحسب اصطلاح محدثان غير آن حديث است كه در اول باب سابق آورده از آنكه مولف از ابو الوليد شنيده و اينجا از آدم و از ابو الوليد بتقريب پس حقيق شنيده و از آدم بتقريب پس بسر اويل و امثال اجدادا بى براى هر كدام وضع نموده و مثل اين در اين كتاب بسيار است **باب** لبس السلاح للمحرم و رجوع پوشيدن سلاح مانند زره و خود مر محرم را وقت احتياج و قال عكرمة اذا خشى العدو لبس السلاح و افتدى و گفته است عكرمه تابعى كه بترسد از دشمن پوشد سلاح و واجب است بروى فديه و لم يتابع عليه في الفدية و متابعت نكرده اند و نگفته است كسى بر پوشيدن سلاح وجوب فديه را يعنى متابعت در پوشيدن سلاح كرده اند و بر وجوب فديه كسى متابعت نكرده **حدثنا** عبيد الله عن اسرائيل عن ابى اسحاق عن البراء قال اعتمر النبي صلى الله عليه وسلم في ذي القعدة قابى اهل مكة ان يدعوه يدخل مكة گفت براء بن عازب عمره كرد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى در ماه ذى قعده پس ابا كردند مشركان اينكه بگذارند آنحضرت را كه در آيد مكه را حتى قاضاهم لا يدخل مكة سلاحا الا في القراب تا آنكه صلح كرد مشركان با او كه نه در آيد مكه را بهيچ سلاحى مگر در ميان **باب** دخول الحرم و مكة بغير احرام و رجوز اندن بر زمين حرم و مكه بغير احرام و دخل ابن عمر رضي الله عنهما حلالا و در آمد است ابن عمر مكرر را بى احرام و اذا امر النبي صلى الله عليه وسلم بالاهلال لمن لم يرد الحج و العمرة فهو سواء و چون فرموده است پيغمبر خدا بلبيك گويان رفتن مكرر كسيرا كه اراده حج و عمره نكرده باشد سواء است و ذكر كرده مر ميزم كشتگان وجزا ايشان را در بن حكم بدانكه در حق كسى كه بى اراده حج و عمره خواهد بمكه در آيد احرام واجب است بر وى يا نه علما اختلاف كرده اند شافعى ميگويد واجب نيست مطلقا و مشهور از مذهب ابو حنيفه است و مشهور از ائمه ثلاثه وجوب است و هر يكى از ين ائمه در ين روايت بعدم وجوب هم نقل كرده اند و حنفيه استثنا كرده اند كسيرا كه داخل ميقات است و گفته است ابن عبد البر كه اكثر ى از صحابه و تابعين بر وجوب قائل اند **حدثنا** مسلم

عن طاؤس عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال امرت ان اسجد على سبعة اعظم سجود امر كرده شده ام از جانب مرسل خود پروردگار اينكه سجده كنم بر هفت استخوان و لا اكفت شعرا و لا ثوبا و اينكه باز ندارم از افتادن موى را و جامه را **باب** التسبيح و الدعاء في السجود تسبيح و دعا در حال سجده **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى قطان عن سفيان قال حدثني منصور سمعت ابا وائل عن مسلم بن صبيح تصغير صبح ابى الضحى عن مسروق عن عائشة قالت كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يكثر ان يقول في ركوعه و سجوده گفت عائشه بود آن سرور كه بسيار ميگفت در حال ركوع و سجده خود اين تسبيح و دعا را سبحانك اللهم ربنا و بحمدك اللهم اغفر لي يعني تنزيه ميكنم ترا تنزيه يعني كه لائق نيست وصف نقص للاهى كه باكى از آن تا خداوندا بپاداشتن تو ميكنم ستايش تو و نسبت كردن باوصاف كمال را اللهم اغفر لي خداوندا بيامرز مرا يتاول القرآن بجا ميكرد آنحضرت اين تسبيح و استغفار را بموجب امر قرآن كه فرمود فسبح بحمد ربك و استغفره و بسبب اين احاديث مرفوع و موقوف دلالت دارند بر تعيين

براهيم قال حدثنا وهيب قال حدثنا ابن طاؤس عن ابيه عن ابن عباس رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم وقت لاهل المدينة ذا الحليفة ولاهل الشام الجحفة ولاهل نجد قرن المنازل ولاهل اليمن يلملم هن لهن ولكل آت اتى عليهن من غيرهم ممن اراد الحج والعمرة فمن كان دون ذلك فمن حيث انشاء حتى اهل مكة من مكة

مطابق بتحقيق پيغمبر خدا رحمت كنا وخدا بروى در آمد سال فتح مكه را وبر پيراهن آنحضرت خود آهنى بود فلما نزعه جاء رجل فقال ان ابن خطل متعلق باستار الكعبة فقال اقتلوه زهرگاه دور كرده خود را از سر خود آمد مردى كه ابو برزه نام دارد وگفت تحقيق ابن خطل آويخته است بپرده كعبه تا آن واجب القتل را كسى نكشد پس فرمود بكشيد مرا وراو ابن خطل نام او عبد العزى است وى اسلام آورد وآنحضرت نام او عبد الله نهاد واو را يكى از انصار برصدقات گرفتن تعين فرمود ابن خطل در راه للانصارى را كشته مرتد شد وآن شقى را دو جاريه مغنيه بود كه تغنى بهجو آنحضرت ميكردند لعنت الله عليهم

باب اذا احرم جاهلا وعليه قميص وقتيكه احرام بست يكى درحاليكه نادان است وبروى پيراهنى است آيا فديه دهد يانه مولف رح جزم نكرد بيكى ازين دو شق ازانكه در حديث مذكور تصريحى نيست بعدم فديه ليكن قول عطا آورده بعدم فديه چون راوى حديث مذكور است اشارت كرده كه اگر فديه واجب بودى ازوى پوشيده نمى ماند وآنحضرت نيز تصريح بدان ميكرد وازانكه تاخير بيان از وقت حاجت روائى ندارد وقال عطاء اذا تطيب او لبس جاهلا او ناسيا فلا كفارة عليه وگفت عطاء وقتيكه خوشبوئى نمالد كسى يا بپوشد جامه دوخته از روى نادانى يا فراموشى پس كفارت نيست بروى حدثنا ابو الوليد قال حدثنا همام قال حدثنا عطاء قال حدثني صفوان بن يعلى عن ابيه قال كنت مع النبي صلى الله عليه وسلم فاتاه رجل عليه جبة وعليها اثر صفرة او نحوه فقال يعلى يودم من يا پيغمبر خدا رحمت كنا وخدا بروى پس آمد نزد او مردى كه بروى جبه اليست وبر آن جبه نشان زردى يا مانند او ست بهمين جزو حديث مناسب ترجمه است وكان عمر رضي الله عنه يقول لي ليتني اراه ينزل عليه الوحي ان تراه فلما كان بعد ذلك اوحى الله الى نبيه خطاب ميكند عمر را آياد وست ميدارى كه به بيني آنحضرت را وقتيكه نزول كند بر او وحي فنزل عليه ثم سري عنه پس نزول كرد بروى وحي پس برداشته شد از وى وحي فقال اصنع في عمرتك ما تصنع في حجك پس فرمود بكن در عمره خود چيزيرا كه ميكنى در حج خود انجديث اينجا مختصر آورده واتمام بتمام مذكور شده است وعض رجل يده يعني فانتزع ثنيته فابطله النبي صلى الله عليه وسلم گزيدن مردى دست مرد ديگر را پس بكند وى دندان پيش او را پس ابطال كرد آنحضرت وهدر ساخت قصاص او را ازانكه وى دفع كرد حمله او را انچنين گفته اند وظاهر ازحديث انست كه بعد گزيدن او كنده است وظاهر اراد دفع حمله ديگر است

الجزء الرابع شيخ الاسلام كتاب الاذان

گفت ابن حويرث مر يارانِ خود را آيا آگاه نكنم شما را بنماز پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قال گفت ابو قلابه وذلك في غير حين صلوة و اين احاديث دلالت ميكند بر غير متگام نماز فرض بود بطريق نفل فقام ثم ساجع فكبر پس قيام كرد مالك يعني تحريمه بست بر كوع رفت وتكبير گفت ثم ساجع راسه فقام هنيئة ثم سجد ثم ساجع راسه هنيئة پس قيام كرد هنيئة پس بسجود رفت پس بر داشت سر خود را از ركوع وايستاد اندكى ثم سجد ثم ساجع راسه هنيئة پس بسجود رفت پس بر داشت سر خود را اندكى ثم سجد ثم ساجع راسه هنيئة ابو قلابه گويد بار ديگر سجده كرد وبر داشت همچنان فصلى صلوة عمرو بن سلمة شيخنا هذا پس نماز كرد مالك در نفل نماز آنحضرت مانند نماز عمرو بن سلمه شيخ ما سليمان امام مالك ابن دست قال ابو قلابة وكان يفعل شيئا لم ارهم يفعلونه از اصحاب قال ابو قلابه وكان يفعل شيئا لم ارهم يفعلونه بود آن شيخ كه ميكرد چيزيرا كه نديده ام صحابه كبار را يعني ميكرد ندانرا كان يقعد في الثالثة بود آن شيخ كه مى نشست در ركعت سوم يعني چون بعد از سجده دوم او الرابعة يا در ركعت چهارم يعني ازين دو ركعت كه آخر ركعت سوم باشد زيرا چون آخر چهارم جلوس قعده است كه معروف است ميان مالك وشعبه در ين جلسه كه ازين شيخ در سجود واقع شده ومنسوب بداشت آنرا بايوب ظاهرا انسب بشيخ بوده يا ضعيف كسيكه سند وراوى حكم در جلوس مذكور شود فاتينا النبي مالك گويد پس آمديم پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم يعني باسلام آورديم در قوم خود پس آمديم نزد آنحضرت فاقصاعنا پس نماز كرديم نزد وى فقال لو رجعتم الى اهاليكم

درحدیث دیگر مذکور است که این مرد که دندان او کنده بود بفریاد آمد نزد آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود چه کند وی بگذارد دست خود را تا بجائی مثل شتر دست او را **باب** المحرم یموت بعرفة وجب حکم محرمی که می میرد بعرفه ولم یامر النبی صلی الله علیه وسلم ان یودی عنه بقیة الحج ونفرمود آنحضرت اینکه ادا کرده شود از جانب او بقیه حج را یعنی منقول نیست از آنحضرت انیمعنی **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن عمرو بن دینار عن سعید بن جبیر عن ابن عباس رضی الله عنهما قال بینا رجل واقف مع النبی صلی الله علیه وسلم بعرفة گفت ابن عباس رضی الله عنهما در میان آنکه مردی وقوف بعرفه داشت با آنحضرت اذ وقع عن راحلته فوقصته او قال فاقعصته ناگاه افتاد از مرکب خود پس شکست گردن او را یا گفته است راوی فاقعصته شک راویست یعنی از ارباب مجرد است یا مزید هر دو بیک معنی است فقال النبی صلی الله علیه وسلم اغسلوه بماء وسدر وکفنوه فی ثوبین او قال فی ثوبیه پس فرمود آنحضرت غسل دهید او را با آب وسدر وآن برگی است که آنرا برای تنظیف داخل آب میکنند وکفن کنید او را در دو جامه یا فرمود در دو جامه او که دارد ولا تخمروا راسه ولا تحنطوه فان الله یبعثه یوم القیمة یلبی و نپوشید سر او را وحنوط نمالید او را بتحقیق خدا برمی انگیزد او را روز قیامت در حالیکه تلبیه میکند ظاهر آنست که این حکم مخصوص بهمان مردنیست هر که در اثنای حج بمیرد همین حکم دارد **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن ایوب عن سعید بن جبیر عن ابن عباس رضی الله عنهما قال بینا رجل واقف مع النبی صلی الله علیه وسلم بعرفة اذ وقع عن راحلته فوقصته او قال فاقصته فقال النبی صلی الله علیه وسلم اغسلوه بماء وسدر وکفنوه فی ثوبین ولا تمسوه طیبا ولا تخمروا راسه ولا تحنطوه فان الله یبعثه یوم القیامة ملبیا این حدیث مغائر حدیث سابق است بهمین قدر که از سعید بن جبیر آنجا عمرو بن دینار نقل کرده بود ودر اینجا ایوب در متن زیادتی کرده دارد اینست ولا تمسوه طیبا ونمالید او را طیبی **باب** سنة المحرم اذا مات طریق مسنون محرم وقتیکه مرد او را حرام **حدثنا** یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا هشیم هو ابن بشیر قال اخبرنا ابو بشر عن سعید بن جبیر عن ابن عباس رضی الله عنهما ان رجلا کان مع النبی صلی الله علیه وسلم فوقصته ناقته وهو محرم فمات فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اغسلوه بماء وسدر وکفنوه فی ثوبیه ولا تمسوه بطیب ولا تخمروا راسه فانه یبعث یوم القیمة ملبیا **باب** الحج والنذور عن المیت والرجل یحج عن المرأة در بیان ادای حج ونذرها از جانب میت ودر بیان آنکه حج کند مرد از جانب زن **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا ابو عوانة عن ابی بشر عن سعید بن جبیر عن ابن عباس رضی الله عنهما ان امرأة من جهینة جاءت الی النبی صلی الله علیه وسلم فقالت ان امی نذرت ان تحج فلم تحج حتی ماتت افاحج عنها تحقیق زنی از قبیله جهینه آمد نزد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی پس گفت تحقیق مادر من نذر کرده بود که حج کند پس حج نکرد و میسر نشد او را تا آنکه مرد آیا حج کنم من از جانب وی قال نعم حجی عنها فرمود آری حج کن از جانب او ارایت لو کان علی امك دین اکنت قاضیته خبر ده مرا اگر بودی بر مادر تو قرض کسی آیا بودی تو ادا کننده آن اقضوا الله فالله احق بالوفاء اوا کنید دین خدا را وخدا سزاوار تر است بوفای عهد او از تر است بوفای عهد او از تر بحدیث معلوم میشود

الجزء الرابع تصحیح الاسلام **كتاب الاذان**

اسدی کوفی سند دویست وسه قال حدثنا مسعر عن الحکم عن عبد الرحمن بن ابی لیلی عن البراء قال کان سجود النبی صلی الله علیه واله وسلم و رکوعه وقعوده بین السجدتین قریبا من السواء بود مدت سجده آنحضرت در رکوع وی و نشستن میان دو سجده نزدیک بهمدیگر **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن ثابت عن انس بن مالك قال انی لا الوان اصلی بکم کما رایت النبی گفت انس تحقیق من تقصیر نمی کنم از اینکه نماز گزارم بشما چنانکه دیده ام پیغمبر خدا را صلی الله علیه واله وسلم یصلی بنا که نماز میکرد بما لا آلوا همزه وضم لام وسکون واو لفظ مضارع متکلم است از الکو بفتح همزه وسکون لام بمعنی تقصیر قال ثابت کان انس بن مالك یصنع شیئا لم اراکم تصنعونه گفت ثابت بود انس که میکرد چیزی را که ندیده ام شما را که میکنید آنرا کان اذا رفع راسه من الرکوع قام بود انس وقتیکه برمیداشت سر را از رکوع می ایستاد حتی یقول القائل نسی ما تا آنکه میگفت گوینده از درنگ ایستادن تحقیق فراموش کرده است او را وحتی یقول القائل لم یسجد ما تا آنکه میگفت گوینده از درنگ ایستادن تحقیق فراموش کرده است او را **باب** یقبل فی السجود نه گسستن هر دو دست خود تا آرنج در سجده وقال ابو حمید سجد النبی وگفت ابو حمید سجده کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم ووضع یدیه غیر مفترش ولا قابضهما ونهاد دو دست خود را غیر گسترنده وگیرنده آنها است رو بقبله ونه جمع دارنده آنها به پهلو بلکه کشاده داشتی از پهلو و نهادی بر زمین جز قدمت وانگشتها وحدیث ابی حمید که بحضرا صحابه یاد کرد ثبوت تمام هدایت کرد اصل است نزد مصنف در تحصیل صفت نماز که در هر باب بشعبه از آن استدلال کرده **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا محمد بن جعفر وعبد الصمد قال اخبرنا شعبة قال سمعت قتادة عن انس بن مالك عن النبی صلی الله علیه واله وسلم قال اعتدلوا فی السجود فرمود اعتدال کنید در سجده ظاهر آنست

که اگر یکی مرد و بروی حجی باشد واجب است بردارث او که سامان کند یکی را از مال او که حج کند چنانکه قضای دین او میکنند و این مقدم است بر قضای دین مردم و این سبب قوی ترا قوال شافعیه است و بعضی بر عکس آن رفته و بعضی گویند برابر است پوشیده نماند که در ترجمه دو حکم گرفته بود ادای حج و نذر از جانب میت و باین حدیث ثابت آن بوضوح پیوست دوم حج کردن ولی از جانب زن و برین معنی گویا حدیثی بر شرط خود نیافته و ازین جهت بسیار است درین کتاب که چند حکم در ترجمه ذکر میکند و حدیث نمی آرد بعضی ازانست به بعضی دیگر و شیخ ابن حجر میگوید که انچه بر من ظاهر میشود آنست که مولف اشارت کرده بترجمه بسوی روایت شعبه از ابی بشر وی گفته اتی رجل النبی صلی الله علیه وسلم فقال ان اختی نذرت ان تحج وفیه فاقض الله فهو احق بالقضاء اخرجه احمد والنسائی من طریق شعبة انتهی وفیه من التعسف مالا یخفی وابن بطال در تطبیق حدیث بترجمه میگوید که آنحضرت خطاب کرد بآن زن بکلامی که داخل است در وی مرد و زن و باین توجیه گفتن آنکه تحج الرجل عن المراة وجه تخصیص میطلبد **باب الحج عمن لا یستطیع الثبوت علی الراحلة** حج کردن از جانب کسی که توانائی نشستن بر پشت راحله ندارد **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جریج عن ابن شهاب عن سلیمان بن یسار عن ابن عباس رضی الله عنهما عن الفضل بن عباس ان امراة قالت ح وحدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد العزیز بن ابی سلمة قال حدثنا ابن شهاب عن سلیمان بن یسار عن ابن عباس قال جاءت امراة من خثعم عام حجة الوداع گفت ابن عباس آمد زنی از قبیله خثعم در سال حجة الوداع قالت یا رسول الله ان فریضة الله علی عباده فی الحج ادرکت ابی شیخا کبیرا لا یستطیع ان یستوی علی الراحلة گفت آن زن ای رسول خدا بتحقیق فرضی که خدا راست بر بندگان او در حج دریافته است پدر مرا در حالیکه پیر کلان است توانائی نیست این را که بنشیند بر پشت مرکب فهل یقضی عنه ان احج عنه قال نعم آیا بسند میکند و ناقد میشود از وی اینکه حج کنم از جانب او فرمود آری بسند میکند **باب حج المراة عن الرجل** در بیان حج زن از جانب مرد **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب عن سلیمان بن یسار عن عبد الله بن عباس رضی الله عنهما قال کان الفضل ردیف النبی صلی الله علیه وسلم فجاءت امراة من خثعم گفت ابن عباس بود فضل بر اور ردیف پیغمبر خدا پس آمد زنی از قبیله خثعم فجعل الفضل ینظر الیها وتنظر الیه پس گشت فضل که نظر میکند بسوی وی و آن زن بسوی فضل فجعل النبی صلی الله علیه وسلم یصرف وجه الفضل الی الشق الاخر پس گشت پیغمبر خدا که باز میگرداند روی فضل را بسوی طرفی دیگر تا بر دو محفوظ باشند از نظر یکدیگر فقالت ان فریضة الله ادرکت ابی شیخا کبیرا لا یثبت علی الراحلة افاحج عنه قال نعم پس گفت آن زن بتحقیق فرض خدا دریافته است پدر مرا در حالیکه پیر کبیر است نمیتواند نشست بر پشت مرکب آیا جائز است که حج کنم از وی فرمود آری **باب حج الصبیان** در بیان حشر و عبیت حج غیر بالغ در حدیث اول و ثانی همین قدر معلوم میشود که ابن عباس که هنوز ببلوغ

الجزء الرابع شیخ الاسلام **کتاب الاذان**

نمیتواند شد پس بهتر که لا یستطیع بالنون خوانند و بسط چنانکه روایت ابن عساکر است یا لا یستبسط بزیادت فوقیه بعد از موحده از باب افتعال چنانکه روایت دیگر است یعنی نمیتواند نگی از شما بر دو و ذراع خود و ذراعا انبساط الکلب مانند گستراندن سگ یا گسترده شدن سگ گفته اند که نهی تنزیهی است و حکمت در آن آنست که عدم بسط اشبه است بتواضع و مبالغ تر است در تکمین جبهه از زمین و دور تر است از وضع اهل کسل و کاهلی و قلت مبالات والله اعلم **باب من استوی قاعدا فی وتر من صلوته ثم نهض** کسیکه راست شود نشسته بعد از سجده پسین در طاق از رکعات نماز خود چون رکعت نخستین و سیوم بستر برخیزد برای رکعتی دیگر و این جلسه استراحت است که شافعیه بدان قائل اند و نزد ایشان سنت است و کیفیت آن کیفیت جلوس در رقعده اولی است و مسلک ایشان با حدیث است **حدثنا** محمد بن الصباح نشنید یزموحده قال حدثنا هشیم بتصغیر ابن بشر بفتح موحده قال اخبرنا خالد الحذاء عن ابی قلابة قال اخبرنا مالك بن الحویرث اللیثی انه رای النبی صلی الله علیه وآله وسلم یصلی تحقیق دید مالک آنحضرت را که نماز میگزارد و فاذا کان فی وتر من صلوته لم ینهض پس چون می بود در طاق از رکعات نماز خود برنمی خاست حتی یستوی قاعدا تا آنکه راست می نشست قدری بعد از آن برمی خاست و ائمه ثلاثه و غیر ایشان گویند که آن بجهت عذر و حاجت بود و بکبر سن یا جز آن نه آنکه سنت است اگرچه حاجت نباشد برصد و رقدمین یعنی چنانکه در سجده بوی بی آنکه بنشیند و گفته حدیث ابی هریره برین است عمل نزد اهل علم و خالد بن ایاس که از رجال اوست ضعیف است و این قول اقتضا میکند قوة اصل این حدیث را اگرچه خصوص این طریق ضعیف باشد و همچنین است زیرا که ابن ابی شیبه از ابن مسعود آورده که وی برمی خاست در نماز بر صدور قدمین خود و نمی نشست و از عمر و علی و ابن عمر و ابن زبیر و دیگر اصحاب همچنین آورده و ابن حبان ابن ابی عیاش تفکر کرده که در یافته تمام بسیاری از صحابه را که چون برسیدند استند سر از سجود دوم در رکعت اولی و ثانیه برمی خاستند همچنانکه بود قبل آنکه بنشینند و عبد الرزاق از ابن عباس و ابن مسعود و ابن عمر اخراج کرده و بیهقی از عبد الرحمن بن یزید که وی دید ابن مسعود را همچنین پس اتفاق داشتند اکابر صحابه که قرب داشتند تر

نرسيده بود داخل در اهل حج بود و در حديث سوم و چهارم تصريح است بنسبت حج بسائب اختلاف است در علماء در حج صبي كه ببطريق عبادت تمام ميباشد يا نه حنفيه گويند كه احرامش صحيح نيست اگر از محرمات احرام چيزي از صبي واقع شود بروي چيزي لازم نميباشد از انكه غير مكلف است بعضي گويند كه اگر حج كند ساقط ميشود از وي حج كه ركن اسلام است وفيه بالا يخفى **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن عبيد الله بن ابي يزيد قال سمعت ابن عباس رضي الله عنهما يقول عشيا وقد مضى النبي صلى الله عليه وسلم فى المنقل من جمع بليل سيگفت ابن عباس فرستاد مرا يا گفت پيش فرستاد شك از ويست پيغمبر خدا در رخت سفر يعني همراه ياران از مزدلفه بوقت شب ثقل بفتحتين متعلقان و بار مسافر **حدثنا** اسحق قال اخبرنا يعقوب بن ابراهيم قال حدثنا ابن اخي ابن شهاب عن عمه قال اخبرني عبيد الله بن عبد الله بن عتبة ابن مسعود ان عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال اقبلت وقد ناهزت الحلم اسير على اتان لي گفت ابن عباس پيش آمدم وحال آنكه نزديك رسيده ام بلوغ را و حاليكه سير ميكنم بر ماده خري كه مرا بود و رسول الله صلى الله عليه وسلم قايم يصلي بمني و پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي ايستاده نماز ميكند بمني حتى سرت بين يدي بعض الصف الاول تا آنكه رفتم پيش پاره صف نخستين نماز نحت عنها پس ترفرود آمدم از ان ماده خر فرتعت فصففت مع الناس وراء رسول الله صلى الله عليه وسلم پس چريد آن ماده خر گياهي پس صف بستم با مردم و در آمدم در صف پس پيغمبر خدا و قال يونس عن ابن شهاب بمني في حجة الوداع و گفت يونس از ابن شهاب اين واقعه بمني در حجة الوداع بود **حدثنا** عبد الرحمن بن يونس قال حدثنا حاتم بن اسمعيل عن محمد بن يوسف عن السائب بن يزيد قال حج بي مع النبي صلى الله عليه وسلم وانا ابن سبع سنين گفت سائب بن يزيد حج كرده شدم مرا يعني ببرد مرا پدرم بحج با پيغمبر خدا و حال آنكه من هفت ساله بودم **حدثنا** عمرو بن زرارة قال اخبرنا القاسم بن مالك عن الجعيد بن عبد الرحمن قال سمعت عمر بن عبد العزيز يقول للسائب بن يزيد گفت جعيد ابن عبد الرحمن شنيدم عمرو بن عبد العزيز را كه ميگفت مر سائب را جعيد مثل رحيل صيغه تصغير است مقوله عمر مذكور اينجا نيست در حديث ديگر واقع شده كه سائب از مقداد مديريسيده بود و بود صاع در عهد پيغمبر خدا يك مد و ثلث مد و در زمان عمر بن عبد العزيز زياده شده بود و كان السائب بن يزيد قد حج به في قول النبي صلى الله عليه وسلم و بود سائب تحقيق حج كرده شده بود او را در همراه اسباب سفر پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي **باب حج النساء** در بيان حج كردن زنان و شرط و عسيت الآن قال ابو عبد الله و قال لي احمد بن محمد گفت بخاري گفته است مرا احمد بن محمد **حدثنا** ابراهيم عن ابيه عن جده انه حديث كرد ما را ابراهيم از پدر خود از جد خود قال اذن عمر رضي الله عنه لازواج النبي صلى الله عليه وسلم في آخر حجة حجها فبعث معهن عثمان بن عفان و عبد الرحمن ابن عوف گفت جد ابراهيم رخصت داد عمر بن خطاب مر زنان مطهرات آن حضرت را در آخر حجي كه قصد كرد آن حجه را پس فرستاد با آنها عثمان و عبد الرحمن را رضي الله عنهما از انكه زنان ثقه بجاي مردانند و مردان همه محرم از ازواج مطهره بودند و انها با ايشان در همه مسلمانان اند **حدثنا** مسدد قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا حبيب بن ابي عمرة قال حدثنا عاصم

كيفيت آن كه نشست كند بزمين و مرويست از بن عمر كه آنحضرت نهي كرده از انكه اعتماد كند مرد بر دو دست خود وقتيكه برخيزد در نماز رواه ابو داود و در حديث وائل آمده كه آنحضرت وقتيكه برميخاست اعتماد كرد بر دو ران خود از ينجا است كه فقها اختلاف كرده اند در افضل باتفاق در جواز هر دو طريق بر زمين تكيه كند يا بر دو زانو شافعيه قائل باول اند و حنفيه بثاني لي جلوس والله اعلم **حدثنا** معلى بن اسد قال حدثنا وهيب عن ايوب عن ابي قلابة قال جاءنا مالك بن الحويرث فصلى بنا في مسجدنا هذا فقال گفت ابو قلابه آمد ما را ابن حويرث پس نماز گزارد ما را در مسجد ما گفت است پس گفت اني لاصلي بكم وما اريد الصلوة بتحقيق من نماز ميگذارم شما را و قصد ندارم گزاردن نماز وقتي را لكني اريد ان اصلي كيف رايتهم النبي ليكن ميخواهم كه نماز گذارم بجاي شما را كه چگونه ديده ام پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم يصلي كه نماز ميكرد قال ايوب گفت ايوب فقلت لابي قلابة وكيف كانت صلوته پس گفتم مر شيخ خود ابو قلابه را و چگونه بود نماز آنحضرت كه مالك نقل كرده قال مثل صلوة شيخنا هذا گفت مانند نماز شيخ ما كه اينست يعني عمرو بن سلمه كه امام ايشان بوده قال ايوب وكان ذلك الشيخ يتم التكبير گفت ايوب و بود آن شيخ كه تمام ميكرد تكبير را از اول انتقال تا آخر آن و اذا رفع راسه عن السجدة الثانية جلس وجون برداشتي سر از سجده دوم نشستي واعتمد على الارض ثم قام و ميكرد زمين پس ترا ستادي

باب يكبر وهو ينهض من السجدتين تكبير گويد در حاليكه بخيزد از دو ركعت يعني وقت انتقال از جلوس تشهد بقيام ركعت تالثه نه وقتيكه راست ايستاده گردد باين ركعت خنانكه قاليست وكان ابن الزبير يكبر في نهضته وبود عبد الله بن زبير كه تكبير گفتي هنگام وقت برخاستن خود **حدثنا** يحيى بن صالح ابو زكريا قال حدثنا فليح بتصغير بن سليمان عن سعيد بن الحارث بن ربعي قال صلى لنا ابو سعيد فجهر بالتكبير حين رفع

بنت طلحة عن عائشة رضي الله عنها ام المؤمنين از عائشه مادر مسلمانان رضي الله عنها قالت قلت يا رسول الله
لا نغزو افلا نجاهد معكم فقال لكن احسن الجهاد واجمله الحج مبرور فقالت عائشة فلا ادع الحج بعد اذ سمعت هذا من رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس
گفت بس عائشه نميگذارم حج را بعد از انكه شنيدم اين سخن را از پيغمبر خدا حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد
بن زيد عن عمرو عن ابي معبد عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال النبي صلى الله عليه وسلم
لا تسافر المرأة الا مع ذي محرم گفت ابن عباس فرمود پيغمبر خدا سفر نكند زن مگر همراه محرم و بعضي روايتها
براه يك شبانه روز است و در بعضي دو شبانه روز و در بعضي سه شبانه روز و اكثر علما از جهت اختلاف روايت باطلاق
سفر گرفته اند و حمل كرده اند قيد را بر اختلاف مواطن و موافق سوال سائلان شافعي شرط نكرده است همراهي محرم
بلكه شرط كرده است اگر ايمن باشد از موقوع فتنه تنها سفر كند و لا يدخل عليها رجل الا ومعها محرم و در نبايد برزن مرد
بيگانه مگر آنكه با يك زن محرمي باشد فقال رجل يا رسول الله اني اريد ان اخرج في جيش كذا وكذا وامرأتي تريد الحج
قال اخرج معها پس گفت مردي اي رسول خدا من ميخواهم برآمدن بلشكر چنان و چنان و زن من ميخواهد حج را فرمود
تو هم بيرون رو با زن حدثنا عبدان قال اخبرنا يزيد بن زريع قال اخبرنا حبيب المعلم عن عطاء عن ابن عباس
رضي الله عنهما قال لما رجع النبي صلى الله عليه وسلم من حجته گفت ابن عباس وقتيكه مراجعت فرمود پيغمبر خدا
حجت كناد خدا بروي از حج خود قال لام سنان الانصارية ما منعك من الحج قالت ابو فلان يعني زوجها
گفت پدر فلان ميخواهد شوهر خود را كان له ناضحان حج على احدهما والآخر يسقي ارضا لنا قال فان عمرة في رمضان تقضي
حجة او حجة معي فرمود عمره در ماه رمضان ادا ميكند حج را يا فرمود حجي را كه با من كرده باشند و درين قول برغبت فرموده
آن زن را كه اگر حج نكرده عمره كند رواه ابن جريج عن عطاء قال سمعت ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم وقال
عبيد الله عن عبد الكريم عن عطاء عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم يعني اين حديث بدو طريق ديگر هم آمده است
حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن عبد الملك بن عمير عن قزعة مولى زياد قال سمعت ابا سعيد
وقد غزا مع النبي صلى الله عليه وسلم ثنتي عشرة غزوة گفت قزعه شنيدم ابا سعيد را و حال آنكه تحقيق غزا و جهاد
كرده است با پيغمبر خدا دوازده غزوه قال اربع سمعتهن من رسول الله صلى الله عليه وسلم گفت چهار چيز
است كه شنيده ام آنرا از رسول خدا او قال يحدثهن عن النبي صلى الله عليه وسلم ناگفته است باين عبارت
كه حديث ميكنم آنرا از نبي خدا حمت كناد خدا بروي فاعجبني واقفني هر دو بيك معني و بيك وزن است و اقفني
بنون و قاف از وفق و فاق بمعني خوش آمده است آن چهار چيز ان لا تسافر امرأة مسيرة يومين الا ومعها
سنده بها او ذو محرم اينكه مسافرت نكند زني دو روزه راه بجا ليكه نيست با وي شوهر او يا صاحب محرميت
ولا صوم يومين الفطر والاضحى ونيست روزه در روز عيد فطر و عيد اضحى ولا صلوة بعد صلوتين بعد
العصر حتى تغرب الشمس و نيست نمازي بعد دو نماز بعد از عصر تا غروب شود آفتاب وبعد الصبح حتى تطلع الشمس

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الايمان

قسم خدا است كه لابد ندارم از انكه محدث باشم تمام نشود و قال وقعت هذه الرواية مرسلة
الله يعني دريده ام من خدا را صلى الله عليه وآله وسلم و در اين اختلاف و در هجر و اختصار
گفته اند بود و بود ند مردان و ديگر اني اميه كه اختصار سيرد و ذكر او حدثنا اسماعيل بن حرب
قال حدثنا حماد بن زيد قال حدثنا ايوب
يعني سمعت ابن جبير يقول سمعت ابن مطرف قال
صليت انا وعمران بن الحصين صلوة
علي بن ابي طالب گفت معترف عامري گرديم
من و عمران نماز پس امير المؤمنين علي پيغمبر
فكان اذا سجد كبر واذا رفع كبر واذا نهض
من الركعتين كبر پس بود چون سجده ميكرد تكبير ميگفت و چون سر برداشتي تكبير ميگفت و چون
برخاستي از دو ركعت تكبير ميگفت فلما سلم احد
عمران بيدي و قال پس چون سلام داد از نماز
گرفت عمران دست مرا و گفت لقد صلى بنا
هذا صلوة محمد يعني ابيطالب نماز محمد را صلى الله عليه
وآله وسلم او قال لقد ذكرني هذا صلوة
محمد يا گفت عمران ياد داد مرا اين نماز محمد را صلى الله عليه وآله وسلم باب
سنة الجلوس في التشهد بيان وضع نشستن
نشستن در تشهد و كانت ام الدرداء تجلس
في صلوتها جلسة الرجل وهو ام درداء
مي نشست در نماز خود مانند هيئت نشستن مرد
كه استاده كند پاي راست را و بگستراند چپ را
جلسة بكسر جيم نوع نشستن وكانت فقيهة و بود
ام درداء زنيكه فقيه عالم باحكام دين از كلام مكحول
راوي است چنانكه موقوف موصول آورده
آنرا در تاريخ صغير خود مراد صغري تابعيه است كه آنچه
نام داشت شنكبري تابعيه كه چهره بنت حدرد است
زيرا چه مكحول در نيافته مگر صغري را چنانكه جزم كرده
بدان شيخ ابن حجر و باين حكم قائل است نخعي و ابو حنيفه
نقله العيني و مالك و بعضي شافعيه مذكور در هدايه
و بعضي متون بنشيند بر پاي چپ و برآرد پاي راست
از جانب راست زيرا چه آن سترگننده تر است
حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن
عبد الرحمن بن القاسم بن محمد بن ابي بكر رضي
الله عنه عن عبد الله ابن عبد الله از سادات
تابعين است بمرتبه دراول زمان هشام بن عبد الملك
انه اخبره انه كان يرى عبد الله بن شريد يرفع

ونيست نمازی بعد از نماز صبح تا طلوع کند آفتاب ولا تشد الرحال الا الی ثلثة مساجد بسته نشود بر جهاز یعنی سفر کرده نشود بقصد ادراک ثواب و برکات بهیچ مسجدی مگر بسوی سه مسجد مسجد الحرام و مسجدی و مسجد الاقصی مسجدی که کعبه در وست و مسجد مدینه و مسجد اقصی **باب** من نذر المشی الی الکعبة کسیکه نذر کند رفتن بسوی کعبه آیا واجب است وفای آن یا نه در ترجمه مجمل آورده و این دو حدیث که در پیش ایراد یافته ظاهر آنست که وفای بان نظر واجب نیست و برین قیاس نذر ما ماکن پیرایه دیگر هم خواهد بود علما. را در وجوب الوفا و در لزوم چیزی در ترک آن با وجود قدرت یا عجز اختلافها است **حدثنا** محمد ابن سلام قال اخبرنا الفزاری عن حمید الطویل قال حدثنی ثابت عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم رای شیخا یهادی بین ابنیه مروی است از انس که پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی دید مردی پیر را که میرفت میان دو پسر خود تکیه کرده بر آنها پیمودی بضم اول از مهادات است بمعنی تکیه بر دیگری کرده رفتن قال ما بال هذا قالوا نذر ان یمشی قال ان الله لغنی عن تعذیب هذا نفسه فرمود چه حال است گفتند که نذر کرده است اینکه پیاده برود بگو فرمود خدا بی نیاز است از عذاب کردن این مرد نفس خود را امره ان یرکب وامر کرد او را اینکه سوار شود و آنکه نگذاشت او را که وفای عهد کند از آنکه حج سواره بهتر است از پیاده حج کردن و در روایات دیگر آمده که آن پیر نذر کرده بود که سخن بکسی نکند و در سایه نشیند تا آخر حضرت دید که پیر مردی که اینهمه تعب و رنج بر خود قرار داده شاید هلاک شود و از سعادت حج محروم ماند **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال اخبرنا هشام بن یوسف ان ابن جریج اخبرهم قال اخبرنی سعید بن ابی ایوب ان یزید بن ابی حبیب اخبره ان ابا الخیر حدثه عن عقبة بن عامر قال نذرت اختی ان تمشی الی بیت الله وامرتنی ان استفتی لها النبی صلی الله علیه وسلم گفت عقبه بن عامر نذر کرد خواهر من پیاده رفتن بسوی کعبه وامر کرد مرا که طلب فتوی کنم پیغمبر خدا را برای تجویز این کار فاستفتیت النبی صلی الله علیه وسلم پس طلب فتوی کردم آنحضرت را فقال لتمش ولترکب پس فرمود پیاده رود و سوار شود یعنی لازم نیست بروی پیاده رفتن قال وکان ابو الخیر لا یفارق عقبة و گفت یزید بن ابی حبیب که ابو الخیر جدا نمی شد عقبه را و قال ابو عبد الله حدثنا ابو عاصم عن ابن جریج عن یحیی بن ایوب عن یزید ابن ابی حبیب عن ابی الخیر عن عقبة و ذکر الحدیث یعنی این حدیث ابو عبد الله باسناد دیگر ایراد کرده است **بسم الله الرحمن الرحیم فضائل المدینة** در فضایل و احکام متعلقه بمدینه مطهره **باب** حرم المدینة در بیان حرمت زمین مدینه و آنچه ممنوعست در آن **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا ثابت بن یزید قال حدثنا عاصم ابو عبد الرحمن الاحول عن انس عن النبی صلی الله علیه وسلم قال المدینة حرم من کذا الی کذا مدینه حرم است از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی فرمود مدینه حرم است از چنان جا تا فلان جا مولف رح تصریح بدان نکرده گویا باسنادی که دارد ثابت نشده است نزد او چنانکه دیگران روایت کرده اند که در مدینه جبل عیر و ثور است یا دو جاست که نام آن اینست این چنین گفته گرمانی و در حدیث محمد بن بشار که بعد ازد و حدیث دیگر آورده تصریح کرده حرم ما بین عیر الی ثور و کلامی که متعلق است آنرا در شرح همان حدیث مذکور خواهد شد لا یقطع شجرها ولا یحدث فیها حدث یعنی درخت حرم مدینه را احداث کرده نشود و در آن امری که مخالف سنت مرکتاب و سنت را من احدث فیها حدثا

فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين كسيكه احداث كند در آن امري نا فرموده پس بر وليست لعنت خدا و لعنت كردن فرشتها و آدميان همه يعني وي برزبان همه اينها ملعونست و اين مبالغه در دوري از رحمت خدا و در عذاب كردن بر اين گناه هست و مراد لعنت كفر نيست **حدثنا** ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث عن ابي التياح عن انس رضي الله عنه قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة وامر ببناء المسجد گفت انس قدوم آورد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي مدينه را و فرمود بنا كردن مسجدي فقال يا بني النجار ثامنوني قالوا لا نطلب ثمنه الا الى الله چون اين زمين مسجد در ملك بني النجار بود فرمود اي بني نجار بفروشيد بها گفتند ما نمي خواهيم بهاي آنرا مگر از جانب خدا كه ثواب آخرت است فامر بقبور المشركين فنبشت پس فرمود بقبرهاي مشركان پيش خاك انباشته شد ثم بالخرب فسويت وبالنخل فقطع فصفوا النخل قبلة المسجد پس فرمود بخرابها پس هموار كرده شد و فرمود بدور كردن نخلهاي خرما پس بريده شد پس برابر ايستاده كردند نخلها جانب قبله مسجد در مجمع البحار گويد خرب بكسر خاء معجمه و فتح راء جمع خربه بكسر فتح و ضم يا بكسره و سكون است مانند غمة و غم يا بفتح و كسر است مانند كلمة و كلم **حدثنا** اسمعيل بن عبد الله قال حدثني اخي عن سليمان عن عبيد الله بن عمر عن سعيد المقبري عن ابي هريرة رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال حرم ما بين لابتي المدينة على لساني بتحقيق پيغمبر خدا فرمود حرام كرده شده است زميني كه ميان دو حره مدينه است از جانب مشرق و مغرب بر زبان حق ترجمان من يعني اينقدر زمين حرم مدينه است و در بعضي روايات حرّم ببو فتح نيز واقع شده است پس خبر مقدم خواهد بود لابة بمعني حره است و آن زميني است كه در وي سنگها سياه است و آن دو طرف مدينه است دقال والى النبي صلى الله عليه وسلم بني حارثة فقال اراكم يا بني حارثة قد خرجتم من الحرم ثم التفت فقال بل انتم فيه گفت راوي و آمد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي نزد بني حارثه كه بطني است از اوس پس فرمود گمان ميبرم شما را كه بيرون افتاده ايد از زمين حرم پس التفات كرد بمنازل اينها و تامل كرد فرمود بلكه شما داخل ايد در حرم **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا عبد الرحمن قال حدثنا سفيان عن الاعمش عن ابراهيم التيمي عن ابيه عن علي رضي الله عنه قال ما عندنا شيء الا كتاب الله وهذه الصحيفة عن النبي صلى الله عليه وسلم المدينة حرم ما بين عير الى ثور مروليست از علي بن ابيطالب كه گفت نيست پيش ما مگر كتاب خدا كه قرآنست و اين صحيفه كه نوشته ام از پيغمبر خدا كه از آن جمله اينست كه زمين مدينه حرم است چيزي كه ميان جبل عير تا جبل ثور است قاضي عياض گويد اكثر راويان بخاري ذكر كرده اند عير را و اما ثور بعضي از ايشان كنايت كرده اند از آن بلفظ كذا و بعضي گذاشته اند بياض بجاي لفظ ثور ما عتقاد آنكه ذكر ثور خطا است از آنكه در مدينه كوهي يا جائي كه نام آن ثور باشد معلوم نيست ثور كوهيست در مكه نووي گويد كه احتمال دارد كه ثور نام جاي بوده است همين احد يا جز آن كه متروك شده باشد اين نام در اهل مدينه بعضي گويند تواند كه در اصل حديث بجاي ثور احد ما باشد چنانكه امام احمد و طبراني از عبد الحميد ابن سلام آورده اند قاضي عياض ميگويد كه انكار ثور در مدينه معني ندارد و استشهاد آورده باشعاريكه در آن ذكر ثور در مدينه واقع شده است بعضي گويند كه مراد از عير و ثور اينجا همان دو كوه مكه است و مقصود آنست كه حرم مدينه مقدار مسافتي است كه ميان آن دو كوه است من احدث فيها حدثا او آوى محدثا

الجزء السابع من شيخ الاسلام | كتاب الاذان

وچون سجده كردي نهادي هر دو دست خود را در اجابت كه نگسترانيده دستها بر زمين و نگرد آرنده آنها بر پهلو چنانكه گذشت واستقبل باطراف اصابع رجليه القبلة و مقابل داشتي سرهاي انگشتان هر دو پا را بقبله در سجده فاذا جلس في الركعتين جلس على رجله اليسرى وچون نشستي بعد دو ركعت بر اي تشهد مي نشست بر پاي چپ خود و نصب اليمنى واستاد بسيكر دپاي راست را و قعد جلس في الركعة الاخرة قدم رجله اليسرى پس چون مي نشست در ركعت پسين براي تشهد دوم پيش كردي پاي چپ را و نصب الاخرى و استاد بكردي پاي ديگر را و قعد على مقعدته مي نشستي بر مخرج سمت خود شافعيه گويند در قعده اخيره تورك گويند باين حديث اجتماع كنند كه تورك بر سرين نشستن است و نزد ما افتراش است در هر دو قعده يعني بگستراند پاي چپ را و بنشيند بر آن با نصب پاي سرين راست چنانكه شافعيه در قعده اولي گويند و ظاهر حديث گذشت و حديث عايشه كه در مسلم آورده كه بود آنحضرت كه افتتاح ميكرد نماز را بتكبير و قول عايشه و بود كه افتراشش ميكرد چپ را و نصب ميكرد راست را الحديث بي فصل ميان قعده اولي و ثانيه موافق صنعيست است و حديث وائل بن حجر كه بروايت كرده آنرا طحاوي مصرح است به قعود بر پاي چپ كه گفت نماز كردم خلف پيغمبر صلى الله عليه وآله وسلم هر آينه محفوظ سپرد ارم نماز آنحضرت را و سوق كرد حديث را تا آنكه گفت وچون نشست براي تشهد فرش كرد پاي چپ را و نشست بر آن الحديث و حديث ابن عمر از پدرش كه نسائي آورده كه گفت از سنت نماز است كه بايستاده كند پاي راست را و استقبال كند باصابع خود قبله و نشستن بر پاي چپ صحيح است در آنكه سواي قعده نماز خلاف سنت قعده اولي باشد يا ثانيه و قول صحابي من السنة كذا حكم رفع دارد و حديث ابي حميد اگرچه قصير است نيست اين احاديث برميان هر دو قعده و ليكن كه محمل است

کسی که احداث کند در آن حدثی ظلمی وتعدی یا جاید ظالمی را علیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین لا یقبل منه صرف ولا عدل قبول کرده نمیشود از وی توبه ونه فدیه صرف بمعنی عبادت نافله وعدل بمعنی فریضه نیز گفته اند وقال ذمة المسلمین واحدة فمن اخفر مسلما فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین وغدر سود عهد وامان مسلمانان یکی است یعنی یکی از مسلمانان که امان داد برای کافری امان همه است پس کسیکه نقض عهد مسلمانی کند پس بروی لعنت خدا و فرشته ها ومردم است همه ایشان ومن تولی قوما بغیر اذن موالیه وکسیکه گرداند ولا را برای قومی بی اذن آزاد کنندگان یعنی ولا را حق نیز متحقق گرداند بروی این وعید مذکور است از انکه ولا منتقل نمیشود اصلا وبغیر اذن موالی تقیید این حکم نیست بلکه بر سبیل غالب عادت واقع شده وحاصل آنست کسیکه این کار میکند بی اذن موالی خواهد بود وانها بعد از اطلاع منع خواهند کرد این کلام را بمعانی دیگر هم گفته اند بهترین معانی همین است فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین لا یقبل منه صرف ولا عدل قال ابو عبد الله عدل فداء گفت مولف عدل بمعنی فدیه است **باب** فضل المدینة وانها تنفی الناس در بیان فضل مدینه وآنکه مدینه دور میکند مردم را یعنی مردم شریر را چنانکه در لفظ حدیث واقع شده **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن یحیی بن سعید قال سمعت ابا الحباب سعید بن یسار یقول سمعت ابا هریرة رضی الله عنه یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم امرت بقریة تاکل القری سعید بن یسار میگوید شنیدم ابا هریره را میگفت فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی ما مور شدم من بهجرت یا بسکونت اگر این حدیث را بمکه فرموده برد و معنی درست می آید واگر بمدینه فرموده بمعنی ثانی است وآنکه این حدیث از ابو هریره است ترجیح معنی ثانی میکند اگرچه ممکن است که روی از صحابی دیگر که مهاجر بوده شنیده باشد بقریه که میخورد قریه ها را یعنی غالب می آید اما بقی قریه های دیگر را بعضی گویند مراد از اکل آنست که اسباب معیشت دیگر قریه ها همه اینجا می آید به فتوحات وغنایم یا آنکه فضائل آن غالب می آید بر فضائل بلاد دیگر پس گویا آنها را محو وستلاشی میگرداند یقولون یثرب وهی المدینة میگویند منافقان نام آن یثرب وتمام آن مدینه است بعضی از علما اینجا فهمیده اند که مدینه را یثرب گفتن مکروه است وآنکه در قرآن واقع شده از زبان نامسلمانانست در احادیث دیگر واقع شده است هر که مدینه را یثرب خواند گو استغفار کند وآنحضرت نهی کرده که باین نام نخوانند ووجه کراهت آنست که یثرب یا مشتق از ثرب است بمعنی توبیخ وسرزنش یا از ثرب بمعنی فساد است وهر دو معنی مستقبح است که آنحضرت صلی الله علیه وسلم ناخوش داشت نام مکروه را واکثر ناها که بمعنی مکروه بوده تغیر داده است تنفی الناس کما تنفی الکیر خبث الحدید دور میکند مردم بد را چنانکه دور میکند کوره یا دمه آهنگران چرک آهن را **باب** المدینة طابة نام مدینه طابه است مشتق از چیز طیب بمعنی طاهر یا بمعنی طهارت یا بمعنی طیب عیش یا طیب آب وهوا **حدثنا** خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان قال حدثنی عمرو بن یحیی عن عباس بن سهل بن سعد عن ابی حمید قال اقبلنا مع النبی صلی الله علیه وسلم من تبوک حتی اشرفنا علی المدینة فقال هذه طابة گفت ابو حمید آمدم با آنحضرت از غزوه تبوک تا آنکه مشرف شدیم بر مدینه پس فرمود آنحضرت اینکه مینماید طابه است

همین است صحیح ذکره العینی ونزد امام مالک قول عمر است دهم دو قعده وامام محمد در موطا بعد ذکر حدیث ابن عمر گفته وبود مالک که اخذ میکرد بدان در رکعت اولیین یعنی بحدیث ابن عمر چنانچه ما میگوییم واما در رکعت چهارم میگفت بچسپاند بر دو سرین بر زمین وبگرداند هر دو پا را بجانب راست ونزد امام احمد در هر نماز یکه در وی دو تشهد است در تشهد اخیر آن تورک است موافق شافعی واگر یک تشهد است چون صحیح دان افراش است موافق طبری گفته هر دو حسن است زیرا چه همه آن بتحقیق ثابت شده از آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و سمع اللیث وشنیده است لیث که در اسناد است یزید بن ابی حبیب ویزید من محمد بن حلحلة این دو شیخ را لیث یکبار روایت میکردند او را از یزید بن ابی حبیب از حلحلة بن عطاء بشنیده است یزید از عطا یعنی محمد بن عمرو قال ابو صالح عن اللیث چو گفته است ابو صالح عبد الله کاتب لیث در روایت خود از لیث کل فقار مکانه بتقدیم فا بر قاف یعنی زیادت ها در ضمیر نا چنانکه در روایت آینده است همچنین است در نسخه شیخ ونسبت کرده شد قسطلانی را بنسخه فرع ودر بعضی بتقدیم قاف است گفته اند که آن تصحیف است وقال ابن المبارک عن یحیی بن ابی ایوب قال حدثنی یزید بن ابی حبیب ان محمد بن عمرو بن حلحلة حدثه کل فقار بتقدیم فا وباء بصیغه راجع است بسوی ظهر ودر بعضی نسخ بتا وحده یعنی تا آنکه نزد میگشت همه فقره های پشت یا هر فقره از آن بجای خود ودر بعضی روایات کل فقار منه والله اعلم **باب** من لم یر التشهد الاول واجبا کسیکه اعتقاد نکرده تشهد اول را واجب نشمرد گواگذاشتن واظهار علی که در دل است نمودن ودر شرح اشهد ان لا الا الله واشهد ان محمدا رسول الله گفتن وذکر دیگر که در قعده صلوة خوانند بجهة اشتمال او بر شهادتین وظاهر روایت از امام ابی حنیفه ومذهب امام احمد وجوب آنست نظیر آنچه امر کرد آنحضرت بدان در حدیث ابن عباس بقول خود التحیات بدا وست بران وحرآن بسجده سهو نزد نسیان ودر حدیث عایشه نزد مسلم بود آنحضرت

ومدینه در نام های دیگر است که بعضی از علما در استقصا و استقرای آن کوشیده قریب بصد نام مذکور کرده اند
از انجمله که دلالت آن بر شرف و کرامت آن بلدهٔ مطهره اتم و اظهر دارند زیاده بر پنجاه نام گرامی شیخنا الاجل
ابو المجد عبد الحق رضی الله عنه در تاریخ مدینه ایراد نموده و

باب لا یبقی المدینة در بیان حد و حکم حرم مدینه

تا شمال **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن سعید بن المسیب عن ابی هریرة
رضی الله عنه انه کان یقول لو رأیت الظباء بالمدینة ترتع ما ذعرتها بتحقیق ابو هریره میگفت اگر بینم
آهوان را بمدینه که میچرند رم نمیکنم اورا قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما بین لابتیها حرام قومود پیغمبر خدا
رحمت کناد خدا بر وی زمینی که میان دو لابه مدینه است حرام است ذعر بذال معجمه و عین مهمله و راء است
بمعنی زجر و تنفیر **باب** من رغب عن المدینة در حکم کسیکه اعراض کند از مدینه و بگذارد آنرا **حدثنا**
ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی سعید بن المسیب ان ابا هریرة رضی الله عنه قال سمعت
رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول تترکون المدینة علی خیر ما کانت میفرمود خالی میگذارید شما مدینه را بهر
بهترین احوالی که بوده بجسب عمارت و میوه و رفاهیت احوال خبر از قرب ایام قیامت است و خطاب بجنس
مردم است و در بعضی روایات تترکون بصیغهٔ غائب است **لا یغشاها** العوافی قصد نمیکند آنرا و نمیماند
در وی مگر درنده ها **یرید** عوافی السباع والطیر میخواهد از ین عوافی درنده ها و طیور عوافی در اصل بمعنی طالب
رزقی است از آدمی و حیوان و مراد اینجا درنده ها و جانوران وحشی است یعنی اینچنان از مردم خالی خواهد شد
که مسکن وحوش حیوان خواهد بود **و آخر من یحشر** راعیان من مزینة **یریدان المدینة** و آخر کسیکه دور کرده
میشود و جلا از وطن می نماید از ان دو گوسفند چرانان از مزینه خواهند بود که اراده در آمدن مدینه میکنند **ینعقان**
بغنمهما میرانند گوسفندان خود را **فیجدانها وحوشا** پس می یابند مدینه را پر از وحش از سبب خالی شدن آن از
مردم **یلمیان** یا بند آنرا زمینی خالی وحوش بفتح واو و ضم مهمله است **حتی اذا بلغا ثنیة الوداع** خر اعلی وجوهما
تا وقتیکه میرسند بموضع ثنیة الوداع می افتند بر رویهای خود و هلاک میشوند ثنیة الوداع نام کوه پاره ایست
بیرون شهر مدینه که مسافر را بآنجا رسانده وداع میشوند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن
هشام بن عروة عن ابیه عن عبد الله بن الزبیر عن سفیان بن ابی زهیر انه قال سمعت رسول الله صلی الله
علیه وسلم یقول **یفتح الیمن فیاتی قوم یبسّون** میفرمود فتح کرده میشود ملک یمن پس می آیند مردم در حالیکه
میرانند و اب خود را **فیتحملون باهلیهم ومن اطاعهم** پس بر میدارند اهل خود را و تابعان خود را
بسوی فراخی و رفاهیت **والمدینة خیر لهم لو کانوا یعلمون** و مدینه بهتر است ایشانرا اگر میدانند
آنرا یعنی فضیلت آنرا از ثواب نماز در مسجد نبوی و ثواب اقامت در مدینه و امن و امان در آنجا **ویفتح الشام**
و فتح کرده میشود ملک شام **فیاتی قوم یبسّون فیتحملون باهلیهم ومن اطاعهم والمدینة خیر لهم لو کانوا**
یعلمون و یفتح العراق **فیاتی قوم یبسون فیتحملون باهلیهم ومن اطاعهم والمدینة خیر لهم لو کانوا**
یعلمون آنحضرت این هم خبر از آینده داده است و این فتوحات هم برین ترتیب واقع شده یمن در زمان

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاذان

پس عدم رجوع آنحضرت بجلوس با تیان بسجده سهو
باشد از قعدهٔ اولی و دلیل برنفی وجوب نمی شود
بلکه دلیل وجوب است مگر آنکه نفی فرضیت دارند
حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن
الزهری قال حدثنی عبد الرحمن بن هرمز
الاعرج مولی بنی عبد المطلب یکنین گفته است
زهری یکبار و قال مرة و گفت بار دیگر مولی
ربیعة بن الحارث و سماعات نیست میان
هر دو و قول زبیر اینچه حارث ابن عبد المطلب است
پس نسبت بمولی هر دو صحیح است بتاوی بر سبیل
تغلیب و اول بر سبیل صحابت **ان عبد الله**
بن بحینة بضم موحده و فتح معجمه نام مادر عبد الله
راست چنانکه مشهور **قال** دهومن ابن شنوءة
گفت ابن بحینه و حال آنکه وی از قبیله ازشنوءه است
مرکب است ازدو کلمه اول بفتح همزه و سکون نون
در آخر اول دوم بفتح معجمه و ضم نون و فتح همزه بروزن
فعولة **وهو حلیف لبنی عبد مناف** و نیز وی
هم عهد عبد مناف که جدوی صحابیست کرده بود با مطلب
بن عبد مناف **وکان من اصحاب النبی صلی الله**
علیه وآله وسلم و بود وی از یاران پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم مرد در امارت معاویه **ان النبی** مقول
ابن بحینه است بتحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله
وسلم **صلی بهم الظهر فقام فی الرکعتین**
الاولیین ولم یجلس گزارد با صحابه نماز ظهر را
پس برخاست در وقت تمام دو رکعت نخستین
و نشست برای تشهد **فقام الناس معه** پس
استادند مردم همراه نماز با وی **حتی اذا قضی**
الصلاة وانتظر الناس تسلیمه تا آنکه چون تمام
کرد نماز را و منتظر شدند مردم سلام او را از نماز کلیه
دهو جالس تکبیر گفت بحالیکه نشسته است **فسجد**
سجدتین قبل ان یسلم پس از تشهد و تکبیر سجده
کرد دو سجده پیش از انکه سلام و مدنه سلم بهتر
سلام داد و کلام در بحث حدیث در سهو بیاید انشاء الله تعالی

باب التشهد فی الاولی شروع بود در تشهد
در جلسه اولی از نماز سه گانه و چهارگانه مروجه تاکید
باآنکه این باب برای اجب بودن تشهد باشد و
باب اول در ذکر کسیکه اورا واجب ندیده اگرچه
استدلال وی نیز باحدیث باب **حدثنا**

تنبیه ابن سعید قال اخبرنا بکر راجع شود آنکه
کان ابن نضر عن جعفر بن ربیعة عن الاعرج

آنحضرت وزمان خلافت ابی بکر فتح شده وشام پس ازان وپستر ازان عراق در ایام عمر رضی الله عنه چون
در بن حدیث تجمیل وتقبیح حال کسی که مفارقت کند مدینه را واختیار کند جای دیگر واقع شده مناسب
میگردد ترجمه را وبیضا وی نقل میکند که معنی این حدیث آنست که فتح کرده میشود این بلاد وخوش می آید
مردمی را از اهل مدینه در آن بلاد وزندگانی بر فاهیت آنها پس حامل می شود ایشانرا بر گذاشتن مدینه
بذات خود واموال واتباع تا آنکه بیرون میروند وحال آنکه اقامت در مدینه بهتر است ایشانرا از آنکه
حرم پیغمبر خداست وجوار اوست ونازل میشود در آن برکات اگر بدانند قدر اقامت آنرا که چه قدر
فوائد دینیه ومنافع اخرویه دارد **باب** الایمان یأرز الی المدینة ایمان می درآید بسوی مدینه این
جزء حدیث مذکور است چنانکه معلوم می شود **حدثنا** ابراهیم بن المنذر قال حدثنا انس بن عیاض
قال حدثنی عبید الله عن خبیب بن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول
الله صلی الله علیه وسلم قال ان الایمان لیأرز الی المدینة کما تأرز الحیة الی جحرها تحقیق پیغمبر
خدا فرمود که ایمان جمع شده می درآید بسوی مدینه چنانکه می درآید مار سوراخ خود را ومراد اهل ایمان
اند یعنی ایمان در اول ازمنه واخر آن این حال دارد میدرآید در اول برای شرف اسلام ودریافت آن و
کسب کمال وادراک سعادت رویت آنحضرت صلی الله علیه وسلم ودر زمان خلفاء برای اخذ سیرت
آنها وزیارت روضه مشرفه وتبرک بمشاهدهٔ آثار انور وبعضی گفته اند که این تشبیه است بر محبت ومیل
وسلامت اهل آن از بدعت واین مخصوص بغیر این زمان مأیوسه عاشر خواهد بود از آنکه در بوقت از شیعه شیعه
پیر شده است وتوانند که این خبر از آخر زمان باشد چنانکه در احادیث دیگر آمده که در آخر روزگار عالم همه
زمین نخواهد ماند مگر عالم مدینه چون از اول از آنجا برآمده در آخر نیز رجوع بآنجا خواهد بود **باب** اثم
من کاد اهل المدینة در بیان گناه کسیکه اراده بدی کند باهل مدینه کید بمعنی مکر وحیله است در بدی کسی
حدثنا حسین بن حریث قال اخبرنا الفضل عن جعید عن عائشة بنت سعد قالت سمعت سعدا قال سمعت
رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول لا یکید اهل المدینة
احد الا انماع کما ینماع الملح فی الماء کید نمیکنند اهل مدینه را هیچ کسی مگر آنکه میگدازد وی چنانکه میگدازد نمک
در آب این وعید است در حق آنکه مکر کند در بدی اهل مدینه یا آنکه خبری باشد که هر که تظلم وتعدی کند بر اهل
مدینه امتداد ندارد ظلم او وزود خراب میشود **باب** اطام المدینة جمع اطم است بدو ضم بمعنی حصنها
وجاهای بلند **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا ابن شهاب قال اخبرنی عزرة قال سمعت
اسامة قال اشرف النبی صلی الله علیه وسلم علی اطم من اطام المدینة گفت اسامه بر آمد آنحضرت بر حصنی از
حصنهای مدینه فقال هل ترون ما اری انی اری مواقع الفتن خلال بیوتکم کمواقع القطر پس فرمود آیا
می بینید چیزی که من می بینم تحقیق من می بینم جاهای افتادن فتنه ها میان خانه های شما مانند مواضع قطره های
باران این خبر لیست که آنحضرت از وقوع فتنها وکثرت آن در مدینه داده چنانکه ظاهر شد بعد از شهادت عثمان
بن عفان رضی الله عنه وشاید این وقایع تا آنجا که شنیدیم واین رویت بعقل کرده رویت بصری باشد که کشف

شده باشد در آنوقت بیاگوئمت بیا دیت علمی که بوحی معلوم شده باشد ظاهر بهمان معنی اول است تابعه معمر و سلیمان بن کثیر عن الزهری متابعت کرده است درین حدیث سفیان را معمر و سلیمان از زهری کما بن شهاب

است **باب** لا یدخل الدجال المدینة و نمی آید دجال مدینه را **حدثنا** عبد العزیز بن عبد الله قال حدثنی ابراهیم بن سعد عن ابیه عن جده عن ابی بکرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لا یدخل المدینة رعب المسیح الدجال فرمود و نمی آید مدینه را ترس مسیح دجال لها یومئذ سبعة ابواب علی کل باب ملکان آن مدینه را در زمان دجال هفت دروازه خواهد بود بر هر دری دو فرشته میباشد که او را دفع خواهند کرد **حدثنا** اسمعیل قال حدثنی مالک عن نعیم بن عبد الله المجمر عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی انقاب المدینة ملائکة لا یدخلها الطاعون و لا الدجال گفت ابو هریره فرمود آنحضرت بر دروازهای مدینه فرشتهاست که نمی در آید بسبب آنها در مدینه طاعون که از جنیان میباشد و نه دجال **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی عبید الله بن عبد الله بن عتبة ان ابا سعید الخدری رضی الله عنه قال حدثنا رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیثا طویلا عن الدجال گفت ابو سعید خدری حدیثی کرد ما را رسول خدا صلی الله علیه وسلم حدیثی دراز از دجال و قال فیما حدثنا ان قال یاتی الدجال و هو محرم علیه ان یدخل نقاب المدینة و گفت در آنچه حدیث کرد ما را بآن این قول بود که می آید دجال و حال آنکه حرام کرده شده است بر وی و نمیتواند در آمدن دروازهای مدینه را ینزل بعض السباخ التی بالمدینة نزول میکند بعضی شوره زارهائیکه حوالی مدینه است فیخرج الیه یومئذ رجل هو خیر الناس او من خیار الناس پس بیرون می آید بسوی دجال در آن روز مردی که بهترین مردمانست یا از بهترین مردمان فیقول اشهد انک الدجال الذی حدثنا حدیثک فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیثه پس میگوید دجال آن مرد را یقین میدانم و گواهی میدهم که بتحقیق تو دجالی آنکه حدیث کرده است ما را از تو رسول خدا حدیث او را معمر در جامع خود آورده که این مرد خضر است علیه السلام برین تقدیر بنسبت حدیث آن سرور بوی حقیقة خواهد بود و اگر مردی دیگر است بمجاز فیقول الدجال ارایت ان قتلت هذا ثم احییته هل تشکون فی الامر پس میگوید دجال آیا می بینی تو اگر بکشم این را پس زنده کنم آیا شک میکنید در کار من فیقولون لا فیقتله ثم یحییه فیقول حین یحییه والله ما کنت قط اشد بصیرة منی الیوم پس میکشدش پس زنده میکند پس میگوید زنده شده در آن وقت میگوید بخدا نبوده ام من هرگز محکمتر قرار در وی بینائی از خود که امروز منم از آنکه رسول خدا خبر داده بود که دجال میکشد یکی را و باز زنده میکند همشاید دجال بآن خارق و علامت او جزم نیشتر شد مر اکه همان دجالی فیقول الدجال اقتله فلا یسلط علیه پس میگوید دجال بکشید این را و غالب کرده نمیشود بر کشتن او بقدرت الهی تعالی حدثنا ابراهیم بن المنذر قال حدثنا الولید قال حدثنا ابو عمر و قال حدثنا اسحق قال حدثنی انس بن مالک عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لیس من بلد الا سیطاه الدجال الا مکة و المدینة فرمود نیست هیچ شهری که نمیرود او را دجال مگر مکه و مدینه که آنچه خواهند رفت نیست من نقابها نقبا الا علیه الملائکة صافین یحرسونها نیست از راههای مدینه راهی مگر آنکه بر آن راه فرشته هاست صف بسته که حراست و نگهبانی میکنند آنرا ثم ترجف المدینة باهلها ثلث رجفات فیخرج الیه کل کافر و منافق پس بیرون می آید بسوی دجال

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاذان

کرا از شیخی آگاه باشد و ازین مقصود غافل نبود تا بانوار قرب و اسرار معرفت منور و فائز گردد و کرانی ترجمه المشکوة السلام علینا و علی عباد الله الصالحین و بر تمامی بندگان خدا که از نیکوکار اند خاصه و غالب و بر زمین و در آسمان و اصلاح فساد است بندو صالح آن که ادای حق حضرت حق جل و علا بجا آرد و حق عباد الله بگذارد چنانکه باید و شاید و استقامت ورزد در همه وجوه خلاف و فساد در کار خانه ظاهر و باطن و راه و نیا جهد حلال و اعلی مناصب و ارفع مقامات است و لهذا او صاف کرده است حق جل و علی انبیا و رسل را بآن این و اصواب آنست که صلاح را مرتب بسیار است بعضها فوق بعض و بعضها ابرقد صلاح نصیبی از سلامت حاصل است و اقصی درجات و اعلی مراتب صلاح آنست که شیخ ما و شیخ الشیوخ جان غوث الثقلین محی الدین عبد القادر جیلانی قدس الله سره العزیز در کتاب فتوح الغیب ذکر کرده صلاح حالت زوال ارادت و فنای مطلق است و دلیل بیننده خایم بر مراد حق و فعل او و صلاح بحقیقتی است که باین مقام رسیده باشد و لطف حق متوالی امروزی شد قوله تعالی ان ولی الله الذی نزل الکتاب و هو یتولی الصالحین و آن بنده البیت که دست تدبیر را از جلب منافع و مصالح و دور مضار و مفاسد خود باز داشته و تقدیر تقدیر را تفویض دی گشته بی آنکه امور را اختیاری و تدبیری از نفس خود باشد مثل رضیع باید به دمیق با غاسل و گوی پیش چوگان انتهی و چون بنده باین حال رسید لاجرم از جمیع حظوظ نفسی و افاقی سلامت خواهد بود کرانی ترجمه الحکمة قالوا اذا قلتموها اصابت کل عبد لله صالح فی السماء و الارض بس تحقیق شما و قتیکه گفتید این کلمه را جمله اهل آسمان و زمین بر بنده خدا را که صالح است و در آسمان و زمین و حاصل خصوص اسماء و فرشتگان و صالحان خود همین سبب منع فرموده از ذکر خصوص با آنکه در سلوک طریق محمدی ذکر بعضی از عباد الله نیتواند شد بعد از ان قسم بر شما تجویز کرده خلاصه کار و اصل سایر اعمال است فرمود اشهد ان لا اله الا الله گواهی میدهم که نیست معبود

بحق جز خدا و اشهد ان محمدا عبده و رسوله و

وسیگرود بوی هر کافر و منافق وبنی ماند در وی مگر مومن مخلص و این حدیث معارض نیست مر حدیث گذشته را که واقع شده در وی عدم رعب دجال بمدینه از انکه مراد بر عب آنست که مردم بترسند از دیدار او و کفر او و باوجود این زلزلها مردم مسلمان باکی ندارند از آن و بر آمدن کفار بموجب آنست که واقع شده که مدینه می برآرد بدان را چنانکه کوره آهنگر آهن را **باب المدینة تنفی الخبث مدینه دور میکند بدی را باخراج یا باظهار آن چنانچه ورحق منافقان بوده** **حدثنا** عمرو بن عباس قال حدثنا عبد الرحمن قال حدثنا سفیان عن محمد بن المنکدر عن جابر رضی الله عنه قال جاء اعرابی الی النبی صلی الله علیه وسلم فبایعه علی الاسلام فجاء الاعرابی بسوی پیغمبر خدا رحمت کنان خدا بر وی پس بیعت کرد آنحضرت را بر اسلمانی نجاء من الغد محموما فقال اقلنی فابی ثلث مرات پس آمد فردای آن روز در حالیکه تب زده بود و گفت دور کن مرا پس ابا آورد بودن آنجا و سه مرتبه گفت ظاهر آنست که اقاله از بودن به مدینه و هجرت آنست و قاضی عیاض جزم کرده که مراد اقاله از اسلام است و برین تقدیر بر وی مرتد شده بایستی حکم ارتداد بر وی جاری میکرد و حدیث ساکت است ازین معنی فقال المدینة کالکیر تنفی خبثها وتنصع طیبها پس فرمود مدینه مانند کوره آهنگر است دور میکند چرک را و خالص میکند پاک را تنصع بحسب روایت بفتح اول و سکون نون و فتح صاد و عین هر دو مهملة است از نصوع بمعنی خلوص **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن عدی بن ثابت عن عبد الله بن یزید قال سمعت زید بن ثابت یقول لما خرج النبی صلی الله علیه وسلم الی احد ارجع ناس من اصحابه وقتیکه بر آمد آنحضرت بسوی غزوه احد باز آمدند جمعی از اصحاب که عبد الله بن ابی اوفی و تابعان او بودند فقال فرقة یقتلهم وقال فرقة لا یقتلهم پس گفتند گروهی میکشیم آنحضرت اینها را و گفتند گروهی نمیکشیم فنزلت فما لکم فی المنافقین فئتین این آیه در سوره نساء واقع است وقال النبی صلی الله علیه وسلم انها تنفی الرجال کما تنفی النار خبث الحدید و فرمود پیغمبر خدا به تحقیق مدینه دور میکند مردم بد را چنانچه دور میکند آتش چرک آهن را رجال بکسر جیم جمع رجل و در روایت کشمیهنی دجال بفتح دال و تشدید جیم گفته اند که این تصحیف است **باب الدعاء للمدینة** در اکثر نسخ و روایات این باب بی ترجمه است و در روایت ابی ذر لفظ باب هم نیست بر این تقدیر متعلق حدیث مذکور این نفی مدینه خبث را خالی از تکلف نیست یا بب مگر خبث را عاشر دارند و گویند دعای آنحضرت ببرکات زیاده از دعای ابراهیم است که در حق مکه کرده است و همچنین محبت آنحضرت مدینه را مستلزم دفع همه بدیها است **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا وهب بن جریر قال حدثنا ابی سمعت یونس عن الزهری عن انس رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اللهم اجعل بالمدینة ضعفی ما جعلت بمکة من البرکة فرمود خداوندا بگردان بمدینه دو چندان چیزیرا که گردانیده ای بمکه از برکات دنیا و آخرت بموجب دعای ابراهیم تابعه عثمان ابن عمر عن یونس متابعت کرده است چریر را عثمان بن عمر از یونس **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن حمید عن انس رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم کان اذا قدم من سفر فنظر الی جدرات المدینة اوضع راحلته بود آنحضرت وقتیکه قدوم آوردی از سفر پس نظر کردی بسوی دیوارهای شهر مدینه تیز میکرد مرکب را وان کان علی دابة حرکها من حبها و اگر بودی بر چهارپا تحریک میکرد

در تشهد از ایشان از صحابه بیست و چهار اند ما تشهد ابن مسعود روایت کرده آنرا اصحاب صحاح ستة باضافات الفاظ تشهد و تیجمین تشهد ابن عباس التحیات المبارکات الصلوات الطیبات لله السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین اشهد ان لا الله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله و تشهد عمر بن خطاب بلفظ التحیات لله الزاکیات الصلوات لله تا آخر شهادتین عبده ورسوله آورده است آنرا طحاوی و ابن ابی شیبه و عبد الرزاق موقوفا و ابو بکر بن مردویه در کتاب التشهد وی مرفوعا و در بعضی روایات این تشهد الزاکیات لله بدون الطیبات لله آمده بجای الزاکیات والصلوة و تشهدهای دیگر که در جوامع و مسانید مذکور اند بسیاری ازان مانند تشهد ابن مسعود اند چون تشهد ابی سعید که طحاوی آورده و تشهد معاویه که طبرانی آورده و تشهد سلمان که نیز از وی طبرانی اخراج کرده و ترمذی در جامع گفته اصح حدیثی که مروی است از آنحضرت در تشهد ابن مسعود و زیاده کرده ترمذی و عمل بر آنست نزد اکثر اهل علم از صحابه و تابعین و تیجمین انتهی کذا فی الفتح و حنفی گفته صحیح ترین روایات و مشهور ترین آن در میان حنفیه تشهد ابن مسعود است و نووی گوید بدرست ترین آن از روی صحت باتفاق محدثین حدیث ابن مسعود است بیشتر حدیث ابن عباس روایت کرده شد بهر بست و چند طریق و اختلاف نکرده اند راویان ثقات در الفاظ تشهدهای دیگر و تحقیق وارد شده است در سند امام احمد که آموخت آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم مسعود را که تعلیم کند آنرا نمرد م و در روایت مسلم آمده که گفت ابن مسعود تعلیم کرد مرا پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم تشهد بکایک دست من در دست او بود چنانکه تعلیم میکرد مرا قرآن آیه آیه یعنی سبت که اختیار کرده آنرا امام ابو حنیفه و احمد و نزد شافعی تشهد ابن عباس است بر بنای زیادت لفظ مبارکات و آن موافق است بقول حقتعالی را التحیات من عند الله مبارکة طیبة و نزد مالک تشهد عمر بن خطاب است بنا بر وی که فی الجمله تعلیم کرده آنرا مردم بر منبر و نزاع نکرده در او رایج یکی و گفته اند که نماز جائز است بهر وجه که خواند اختلاف در اولی و افضل است و تو شنیده نیست که زیادت ثقه مبارکات مختلف فیها است و از ابن مسعود

آنرا از دوستی مدینه **باب** کراهیة النبی صلی الله علیه وسلم ان تعری المدینة ناخوش داشتن آنحضرت اینکه خالی کرده شود مدینه **حدثنا** ابن سلام قال اخبرنا الفزاری عن حمید الطویل عن انس رضی الله عنه قال اراد بنو سلمة ان یتحولوا الی قرب المسجد گفت انس خواستند بنی سلمه اینکه انتقال کنند منازل خود را نزدیکی مسجد فکره رسول الله صلی الله علیه وسلم ان تعری المدینة پس ناخوش داشت آنحضرت اینکه خالی کرده شود شهر مدینه و فضا کنند آنرا فقال یا بنی سلمة الا تحتسبون اثارکم فاقاموا پس فرمود ای بنی سلمه آیا حساب نمیکنید ثواب گامهای خود که بمسجد می آئید پس اقامت کردند در منازل خود و در بعضی روایات تحتسبوا بحذف نون جمع است وگفته اند حذف آن بی جازم و ناصب لغت فصیح است **باب** این باب در جمیع روایات ترجمه ندارد **حدثنا** مسدد عن یحیی عن عبید الله بن عمر قال حدثنی خبیب ابن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ما بین بیتی و منبری روضة من ریاض الجنة گفت زمینی که میان خانه من و منبر مسجد منست روضه ایست از روضه های بهشت و در معنی مراد در این حدیث اقوال مختلفه است بعضی گویند تشبیه است بحذف اداة تشبیه یعنی مانند روضه بهشت است در نزول رحمت الهی و حصول سعادت اخروی بعضی گویند که عبادت در وی میرساند بهشت پس این خبر است بقبول عبادت در وی بعضی گویند حقیقة روضه ایست از بهشت که نقل میکنند این را در آخرت به بهشت یا آنکه آورده اند این پاره زمین را از بهشت و آنکه خواص و لوازم بهشت ندارد و از لازم این نشأ است و تواند که آگاه دلان بینا آن خواص را نیز اینجا در می یافته باشند و منبری علی حوضی و منبر من بر حوض من است که کوثر نیز از معنی این کلام نیز مانند سابق احتمالها ذکر کرده اند مراد همین منبر موجود در مسجد است که فردای قیامت برده بر حوض کوثر نصب میکنند یا آنکه منبری برای آنحضرت در آنجا نصب خواهند کرد **حدثنا** عبید الله بن اسمعیل قال حدثنا ابو اسامة عن هشام عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها قالت لما قدم رسول الله صلی الله علیه وسلم المدینة وُعِكَ ابو بکر و بلال رضی الله عنهما گفت عائشه وقتیکه قدوم آورد رسول خدا مدینه را تب کرده شد ابو بکر و بلال را وُعِكَ بضم واو و عین معجمه و کاف صیغه مجهول است و کان ابو بکر رضی الله عنه اذا اخذته الحمی یقول شعرا کل امرئ مصبح فی اهله ✣ والموت ادنی من شراک نعله ✣ و بود ابو بکر وقتیکه گرفتی او را تب سخواند این شعر یعنی هر آدمی صباح کرده شده است در اهل خود و مرگ نزدیکتر است از بند نعل او یعنی از مقدار بند نعل و کان بلال رضی الله عنه اذا اقلع عنه الحمی یرفع عقیرته و بود بلال وقتیکه مفارقت کردی او را تب بلند میکرد آواز خود را بگریه عقیره بفتح مهمله و کسر قاف و یای مثناة و راء صوت الضأن و البکاء یقول شعرا لیت شعری هل ابیتن لیلة ✣ بواد و حولی اذخر و جلیل ✣ میخواند بیاد و گاه باش کاش و لیتنی آیا خواب میکنم بوادی در حالیکه گرد من اذخر و جلیل باشد نام دو گیاهست که مخصوص بزمین مکه است اذخر بضم همزه و ذال معجمه و جلیل بفتح جیم و دو لام میان آن یای تحتیه است و هل ارِدَنْ یوما میاه مجنة ✣ و هل یبدون لی شامة و طفیل ✣ و آیا وارد میشوم البته روزی آبهای مجنه را و آیا ظاهر میشود البته مرا این دو کوه شامة و طفیل نون مقدار در ویبدون نون تاکید است شامة بمعجمه و الف و میم و طفیل بطاء مهمله و فا نام دو کوه است که نواحی این دو کوه

الجزء الرابع شیخ الاسلام — کتاب الاذان

ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنا عروة بن الزبیر عن عائشة زوج النبی صلی الله علیه وآله وسلم انها قالت ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کان یدعو فی الصلوة بودکه دعا میکرد در نماز یعنی بعد از تشهد اخیر چنانچه در بعضی روایات در مجلسش بیان یافته اللهم انی اعوذ بک من عذاب القبر و اعوذ بک من فتنة المسیح الدجال و پناه می بریم خدایا ترا از ابتلا و آزمایش مسیح دجال که در آخر زمان بیاید و دعوی خدائی کند و مردم را بابطال خوارق بدست خود گمراه کرداند و مسیح اسم مشترک است اطلاق کرده میشود بر دجال علیه اللعنة و بر عیسی علیه السلام و لیکن چون بطلق واقع شود بر او عیسی باشد و نزد نزول او آن ملعون سعید گرداند بدجال چنانکه در بین حدیث وده بیاید بین نام دانچه متعلق است بدان در کتاب الفتن بیاید ان الله تعالی و اعوذ بک من فتنة المحیا و پناه میبریم از ابتلای حالت زندگانی انچه موجب زلل و زلل گردد و از انوار راست و ثبات بر دین اسلام و تحصیل مرضیات حق و ظلم و فساد و ایذا و اضرار خود و نفس زندگانی موجب جهل و غرور و سرمایه غفلت گردد و یا دیگر اسباب ضلالت و جهالت و فتنه الممات و از ابتلای حالت بعد مردن چون سوء شیطان نزع روح و سوال منکر و نکیر و عذاب قبر خود بعد سوال مشدد عین آن اللهم انی اعوذ بک من المأثم خدایا و نیا پناه می جویم تو از امری که سبب گناه باشد یا گناه نفس آن و المغرم و از زیان کاری انچه در صلی خسیر کرده غرامت و مغرم و غرم بفتح غین بمعنی تاوان و تواند که مراد قرض باشد چنانکه گفته اند از غریم بمعنی قرضدار یعنی از دوام گرفتار معصیت کند یا نیچ حاجت بطمع در مال دیگری یا بحاجت بقضا و نزد فرار آن عاجز شد پس از آن استعاذه نیست آری حاجت بقرض از مردم خالی از ذو بال و ذلت نیست لهذا بالجماع عدم وفا بحیلولة موت و بحکم آن فقال له قائل پس گفت مر آنحضرت را گوینده بطریق تعجب ما اکثر ما تستعیذ من المغرم چه بسیار است استعاذه تو از زوام فقال پس فرمود قد حاجت و هم و شناخت ان الرجل اذا غرم بتحقیق مرد چون قرضدار میشود حدثت فحدثنی بسیار میگوید یعنی با من سخن بسیار

كماست مجنه بفتح ميم واندكي است كه كسره داده ميشود نام موضعي بايان مكه بخند صلى الله على الله عن شيبة بن ربيعة وعتبة بن ربيعة وامية بن خلف كما اخرجونا من امر عضنا الى ارض الوباء خداوندا الفت كن ودور دار اين مشركان را از رحمت چنانكه برآوردند ما را از زمين ما بسوي زمين وبا وهلاك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اللهم حبب الينا المدينة كحبنا مكة او اشد پيشتر فرمود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا ببرد خداوندا دوستي ده بسوي ما مدينه را مانند دوستي ما مكه را يا سخت تر و بيشتر اللهم بارك لنا في صاعنا وفي مدنا وصحها لنا وانقل حماها الى الجحفة خداوندا بركت ده ما را در صاع ما ومد ما يعني درين وزنها وكيلها وصحت ده آنرا براي ما ونقل كن تب آنرا بسوي جحفه كه مسكن يهود است قالت وقدمنا المدينة وهي ابوأ ارض الله گفت عايشه وآمديم مدينه را وحال آنكه مدينه وبا ترين زمين خدا بود وبا بود تر بمعني بيماري عام وآنكه بني فرمود كه در چنين زمين داخل نشوند بعد ازين بهت يا آنكه نهي مخصوص بطاعون است وآن قسمي خاص از وبا است قالت فكان بطحان يجري نجلا يعني ملآ اجنا گفت عايشه وبود بطحان كه رود يست در صحراي مدينه جريان ميكرد اندكي از آب ميخواهد كه آبي متغير اللون و بد طعم بود گويا سبب بيماري اهل مدينه رامي ديد كه بهمين آب ميخوردند وبيمار مي شدند نجل بفتح نون وسكون جيم وبفتح آن بعضي گويند كه بمعني خيد يراست كه آب در وي دائم ميباشد وجريان ندارد وحدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن خالد بن يزيد عن سعيد بن ابي هلال عن زيد بن اسلم عن ابيه عن عمر رضي الله عنه قال اسلم در بيت كرده از عمر كه گفت عمر اللهم ارزقني شهادة واجعل موتي في بلد رسولك خداوندا روزي كن مرا شهادت در راه خود و بگردان مردن مرا در شهر رسول خود وقال ابن ربيع عن سماك بن القاسم عن مولاه زيد بن اسلم عن امه عن حفصة بنت عمر رضي الله عنها قالت سمعت عمر رضي الله عنه نحوه گفت حفصه شنيدم عمر را كه ميگفت مانند اين دعا وقال هشام عن زيد عن ابيه عن حفصة سمعت عمر رضي الله عنه يعني زيد در ين اسناد از پدر خود از حفصه نقل كرده چنانكه در طريق ثاني از مادر خود از حفصه آورده و در اسناد اول از پدر خود از عمر ملخصا

حفصه بسم الله الرحمن الرحيم اينجا بسمله در جميع روايتها است **كتاب الصوم باب** وجوب صوم شهر رمضان در بيان روزه و واجب بودن آن در ماه رمضان و فرض صيام در سال دوم از هجرت شده است **باب** قول الله تعالى يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون اي كساني كه ايمان آورده ايد فرض كرده شده است بر شما روزها چنانكه فرض كرده شده است بر آنانكه پيش از شما بوده اند شايد كه شما پرهيز كنيد و داخل متقيان شويد روزه بر جميع انبياء امم سالفه فرض بوده است جمهور اهل علم و خبر بر آن اند كه روزه رمضان از خصائص اين امت است و در حديثي كه تاويل بر اسناد آن ندارد آمده كه صيام رمضان بر امم ديگر بوده است **حدثنا** عبيد بن اسمعيل قال حدثنا ابو اسامة عن اسمعيل بن جعفر عن ابي سهيل عن ابيه عن طلحة بن عبيد الله رضي الله عنه ان اعرابيا جاء الى رسول الله صلى الله عليه وسلم ثائر الراس مرويست از طلحه كه اعرابي آمد نزد پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي بحالي كه پريشان موي سر بوده است فقال يا رسول الله اخبرني ماذا فرض الله علي من الصلاة پس گفت اي رسول خدا

لين بينهما فرق نيست ميان اين دو لفظ فرق در مسمي چنانكه بعضي گفته اند دو حال است مختلف يعني است دهما واحد و مسماهما هو متحد اند در تعبير باين هر دو لفظ اختصاص نيست يكسما رابكيك اسم احد هما كما في قران مسمي عيسى عليه السلام است ولا حر الدجال وهو دجال است عن الزهري قال حلف است بر عن الزهري در اسناد سابق يعني شعيب گويد ديدم مرو يست از زهري بحلف ديگر مختصر كه گفت اخبرني عمرة بن الرحمن ان عايشة قالت سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يستعيذ في صلوته من فتنة الدجال گفت عايشه شنيدم آنحضرت را كه استعاذه ميكرد در نماز خود از فتنه دجال حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا الليث عن يزيد بن ابي حبيب عن ابي الخير مرثد مصري عن عبد الله بن عمرو بن العاص عن ابي بكر الصديق رضي الله عنه انه قال لرسول الله مرجو يست از ابو بكر صديق رضي الله عنه كه وي گفت مر پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم علمني دعاء ادعو به في صلوتي بياموزان مرا دعائي كه دعا كنم بآن در نماز خود يعني بعد از تشهد اخير زيرا كه مستعار خواندن او عيد درين محل بود قال قل فرمود رسول صديق بگو اللهم اني ظلمت نفسي ظلما كثيرا ولا يغفر الذنوب الا انت فاغفر لي مغفرة من عندك پس بيامرز مرا آمرزيدني خاص از نزد خود يا از محض فضل خود بي نظر بكردار من وارحمني ورحمت وهرباني كن مرا انك انت الغفور الرحيم تحقيق كه تو بي آمرزنده گناهان وهرباني كننده بر بندگان **بسم الله الرحمن الرحيم باب** ما يجوز من الدعاء بلفظ معروف ومجهول هر دو نسخه است من الدعاء بعد التشهد يعني بعد از تشهد اخير اختيار كند يا اختيار كرده شود از دعا وخوش آيد او را خواندن آن در نماز بعد از تشهد

خبرده مرا چه چیز فرض کرده است خدا بر من از نماز قال الصلوة الخمس الا ان تطوع شیئا فرمود پنج نماز فرض کرده است مگر آنکه زیاده کنی چیزیرا از نوافل ظاهر آنست که این مستثنی متصل است ومعنی آنست که مگر آنکه نوافل کنی که آن نیز بعد از شروع واجب میگردد قال فاخبرنی ما ذا فرض الله علی من الصیام فقال شهر رمضان الا ان تطوع شیئا گفت پس خبرده چه چیز فرض کرده است خدا بر من از روزه ها پس فرمود روزه های ماه رمضان مگر آنکه نفل کنی چیزیرا قال فاخبرنی ما ذا فرض الله علی من الزکوة گفت پس خبرده مرا چه چیز فرض کرده است خدا بر من از زکات مال قال فاخبره رسول الله صلی الله علیه وسلم بشرائع الاسلام گفت راوی خبرداد رسول خدا به احکام اسلام یعنی بانصاب زکات ومقادیر آن وتواند که سائر شرایع از حج وجز آن بیان فرموده باشد وراوی از جهة اختصار مجمل آورده فقال والذی اکرمك بالحق لا اتطوع شیئا ولا انقص مما فرض الله علی شیئا پس گفت سوگند کسیکه بزرگ کرده است ترا بصدق ودرستی زیاده نمیکنم چیزیرا وکم نمیکنم چیزیرا از آنچه فرض کرده است خدا بر من چیزیرا فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم افلح ان صدق او دخل الجنة پس فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی رستگاری یافت این مرد اگر درین قول والتزام شرائع راستی ورزید ودر آورده شد بهشت را اگر راست گفت حدثنا مسدد قال حدثنا اسمعیل عن ایوب عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما قال صام النبی صلی الله علیه وسلم عاشوراء وامر بصیامه فلما فرض رمضان ترك گفت روزه گرفت پیغمبر خدا روزهٔ عاشورا دهم ماه محرم وامر کرد صحابه را بروزه عاشورا پس هرگاه فرض شد روزه ماه رمضان ترک کرده شد یعنی بطریق فرضیت وکان عبد الله لا یصوم الا ان یوافق صومه وبود عبد الله بن عمر روزه نمیگرفت روزه عاشورا مگر آنکه موافق میافتاد روزه او را که در ایام هفته مقرر داشت حدثنا قتیبة بن سعید قال حدثنا اللیث عن یزید بن ابی حبیب ان عراك بن مالك حدثه ان عروة اخبره عن عائشة رضی الله عنها ان قریشا کانت تصوم یوم عاشوراء فی الجاهلیة ومرویست از عایشه قوم قریش بودند که روزه میداشتند روز عاشورا در ایام جاهلیت ثم امر رسول الله صلی الله علیه وسلم بصیامه پستر فرمود رسول خدا بروزه روز عاشورا حتی فرض رمضان تا وقتیکه فرض شد روزهٔ ماه رمضان فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم من شاء فلیصمه ومن شاء افطر پس فرمود رسول خدا رحمت کناد خدا بروی کسیکه خواهد گو روزه بدارد روز عاشورا وکسیکه خواهد افطار کند یعنی بعد از فرضیت ماه رمضان فرضیت روزهٔ عاشوره منسوخ شد وسنیت باقی ماند لیکن در لفظ حدیث روزه داشتن بلفظ امر واقع شده ازینرو بیان حجیت آن ازین دو حدیث بوضوح پیوست که روزهٔ عاشورا پیش از فرضیت ماه رمضان واجب بود اینست مذهب حنفیه وشافعیه گویند پیش از رمضان هیچ روزه فرض نبوده است **باب** فضل الصوم در بیان فضیلت روزه وثواب آن **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الصیام جنة بتحقیق رسول خدا رحمت کناد خدا بروی فرموده روزه سپر است از آتش دوزخ وبابین تصریح واقع شده در اکثر روایات یعنی ثواب او اینست که از آتش دوزخ

باب من لم یسم جهرة والفه حتی صلی ذکر کسیکه نماز را بصفات مکتوبه پیشانی وبینی خود را که آلوده شده بخاک در نماز تا آنکه تمام کند نماز خود را قال ابو عبد الله رایت الحمیدی یحتج بهذا الحدیث گفت مؤلف دیدم شیخ خود حمیدی را که حجت میگرفت باین حدیث باب برآن آن لا یجهر بفتح مجهول الجبهة فی الصلوة بینکه صاف کرده نشود پیشانی مصلی که آلوده شده باشد بچیزی خاک در مثل

حدثنا مسلم بن ابراهیم قال حدثنا هشام دستوائی عن یحیی ابن کثیر عن ابی سلمة بن عبد الرحمن قال سالت اباسعید الخدری گفت ابو سلمه پرسیدم

آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم لا تقولوا مگوئید السلام علی الله فان الله هو السلام زیرا که خدا خود سلام است حاجت بدعا ندارد ولکن قولوا التحیات لله والصلوات والطیبات السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین فانکم اذا قلتم ذلك اصاب کل عبد فی السماء بتحقیق وتتیکه گفتید شما سلام را باین عبارت میرسد باین سلام بر بنده خاص را که در آسمان باشد او بین السماء والارض یا میان آسمان وزمین است اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله ثم لیتخیر من الدعاء اعجبه الیه پستر گوید گوینده اختیار کند مصلی بعد از ان دعا را که پسندیده باشد نزد او عاجبه خوش آیندهٔ آن دعا بسوی وی یعنی دعا کند بدان مراد خوشتر بن دعا از ادعیه ماثوره مشروعه در کتاب وسنة وآنچه در معنی آن باشد نه ادعیه دنیویه که مشابه کلام ناس باشند بدلیل حدیث مرفوع که گذشت که آن صلوة صالح نیست در آن چیزی از کلام مردم نسبت آن مگر تسبیح وتکبیر وقرأت قرآن وبابین قائل اند شافعی وطاوس وابو حنیفه واحمد ونزد مالک وشافعی جائز است که دعا کند در نماز بهرچه جائز است دعا بدان خارج نماز از امور دنیا وبدین مشابه قرآن وادعیه ماثوره باشد یا نباشد مادام که گناه نبود آن نمیرگفته دعا بامور دنیا در نماز خطا است زیرا چه گاه مشتبه میشود بر مصلی دنیای جایزه بدنیای ممنوعه پس دعا میکند بانچه ممنوع است پس می شود گناه گاه شکلم در نماز پس باطل میگردد نماز او وحال انکه نمیداند نمی یعنی که عالم متلبس میشود بر ایشان حق بباطل پس صواب آنست که دعا نکند بدنیا مگر انچه ثابت شده جواز آن

حدثنا مسلم بن ابراهیم قال حدثنا هشام دستوائی عن یحیی ابن کثیر عن ابی سلمة بن عبد الرحمن قال سالت اباسعید الخدری گفت ابو سلمه پرسیدم

محفوظ میماند بعضی گویند سیر است نگاه میدارد صاحب روزه را از انچه آزار رساند اورا از شهوت و از گناه آن و باین معنی ناظر است قول او فاذا کان احدکم صائما فلا یرفث ولا یجهل پس وقتیکه باشد یکی از شما روزه دار پس فحش نگوید و جماع نکند و کار نادانان نکند از سفاهت و هشتهزار و جز آن از انچه حرام است در دین تا اینعمل او بر وجه اتم و احسن سیر گرد و بر وجه کمال بفهم فان امرء قاتله او شاتمه فلیقل انی صائم مرتین پس اگر مردی قتال کند روزه دار را یا دشنام کند گو بگوید بدل یا زبان یا بهر دو که من روزه دارم دو بار گوید از برای تاکید و مراد آنست که مکافات بقتل و دشنام نکند و تا تواند خود را نگاهدارد والذی نفسی بیده لخلوف فم الصائم اطیب عند الله من ریح المسک و سوگند کسیکه ذات من در دست قدرت اوست که بوی دهن روزه دار خوشبوتر است نزد خدا از بوی مشک در قیامت و روز جزا باین تصریح است در روایت امام احمد و در بعضی روایات از انس آمده که می برآیند روزه داران از قبرها دهنشان خته میشوند ببوی دهن ایشان که اطیب از بوی مشک است گویا تبدیل میشود این بوی دهان بوی مشک چنانکه واقع شده که از خون شهیدان بوی مشک خواهد آمد و اکثری از علما گفته اند که این معنی کنایتست از رضا و قبول بعضی گویند که مراد نزد ملایکه الله است و معنی این قول آن تواند بود که ملائکه از محسوسات ادراک حقایق میکنند و چون مشتاق تغیر دهن صائم تعبد و تقرب الهیست خوش آینده تر است نزد اینها از بوی مشک که مردم بدان تنعم و تقرب بیکدیگر کنند و اگر مثل این معنی نسبت بخداوند تعالی نیز کنند دور نخواهد بود والله اعلم بحقایق الاحوال خلوف بضم خاء معجمه و لام است و در آخر فا است و کسیکه بفتح معجمه خوانده تصحیف کرده است قاله السیوطی بترک طعامه و شرابه و شهوته من اجلی صایم ترک میکند طعام را و آب را و شهوت را که همه ضروریات و طبیعیات اوست از جهت حکم من و رضای من الصیام لی وانا اجزی به والحسنة بعشر امثالها صیام خاصه مراست و من جزا میدهم بصوم و عمل نیک محسوب بده مانند آنست نزد خدا اینحدیث در موطا اینچنین است کل حسنة یعملها ابن آدم بعشرة امثالها الی سبعمائة ضعف الا الصیام فانه لی وانا اجزی به اگر کوئی همه عبادات برای خداست و جزا میدهد مگر خدا پس وجه تخصیص بروزه چیست گوئیم در وجه این تخصیص قاضی عیاض گوید در صوم چون حرکتی و فعلی ظاهر نیست و بر مردم پوشیده میماند و ریا را در وی راه نیست و جز خدا دیگری بر آن اطلاع ندارد تا استحسانی از کسی واقع شود این عبادت را و جزای آنرا نسبت بخود کرد و نیز معنی انا اجزی به آنست که هر عمل را جزا بده امثال است تا هفتصد و مقدار جزای این را تعیینی نیست چنانکه در حدیث موطا واقع شده که هر عمل بنی آدم را تضاعف حسنه بده تا هفتصد است مگر روزه که برای منست و من آنرا جزا میدهم جزا بیشمار بیحساب در آیت قرآنی انما یوفی الصابرون اجرهم بغیر حساب در اکثر اقوال صابرون را بصائمون تفسیر آمده و استفاد از عرف هم اینست که چون کریم ذی الافضال گوید من متولی اجر و عطا میشوم تعظیم و تفخیم عطا فهم میگردد و تواند که درین اضافت اشارت باشد باینکه هر عمل بنده مناسب صفات اوست و صوم که در وی ترک طبیعیات بشری است مناسب بصفت حق است جل جلاله و معنی آنست که صایم تقرب

السلام علیکم صحیح نشود و استدلال کردن به آن بحدیث تحلیلها التسلیم و تحریمها التکبیر از ضعفا چون ابن سعید و یحیی بن سعید و یحیی بن معین و نسائی و دیگر ایشان سخن کرده اند و درین حدیث بسبب ابن عقیل که از رجال اوست و بر تقدیر صحت مراد تحلیل شرعی است که معروف و موصوع است در شرع اگرچه نماز بدون آن جایز باشد و اما تخصیت تکبیر تحریمه پس بقول وی تعالی است و ربک فکبر و بیان حدیث و نه بچه حدیث تحریمها التکبیر تا آنکه خبر واحد موجب فرضیت نمی تواند شد چنانکه در محلش مقرر است و مذهب جمهور از تابعین و امام ابی حنیفه و صاحبین وجوب است تا آنکه اگر ترک کنند نماز باطل نگردد و در روایت که آنحضرت فرمود چون بنشینند امام و در آخر نماز خود بنشستن حدیث کند پیش از انکه سلام دهد پس تحقیق نماز تمام شود **حدثنا** موسی ابن اسماعیل قال حدثنا ابراهیم بن سعد قال حدثنا الزهری عن هند بنت الحارث تابعیه ان ام سلمة قالت کان رسول الله رضی الله عنها بعد خیر خاصلی الله علیه وآله وسلم اذا سلم قام النساء حین یقضی تسلیمه چون سلام میداد آنحضرت استاده میشدند زنان تا آنکه تمام میکرد سلام را و فارغ میشد و مکث یسیرا قبل ان یقوم و در تنگ میکرد آنحضرت اندکی بعد از سلام میش از انکه برخیزد قال ابن شهاب فاری بضم همزه و فتح را والله اعلم گفت زهری پس گمان برده میشود و خدا داناتر است ان مکثه لکی ینفذ النساء قبل ان یدرکهن من انصرف من القوم که در تنگ کردن آنحضرت بر پس آن بود که بگذرند زنان از مسجد پیش از انکه دریابد ایشان را کسیکه برگردد از مردان جماعت **باب** **حین یسلم الامام** سلام گوید مقتدی وقتیکه سلام دهد امام ظاهر امر او استحباب اتباع و مقارنت است باسلام امام بی تاخیر زیاده از انچه خود تاخیر جایز باشد

میکند بصفتی از صفات من که تنزیه از طعام و شراب و شهوات است پس گوید می فرماید که جزای او منم چنانکه در روایت دیگر بصیغه مجهول و انا اجزی به آمده و اشارت میکند باین معنی للصایم فرحتان فرحة عند فطره و فرحة عند لقاء ربه یعنی یک فرحت اول بروح حیوانی میرسد و دوم بروح انسانی پس روزه مورث لقاء الله و مشاهده اوست نسئل الله و ایاکم و نیز گفته اند که عبادت صوم مخصوص بخداست و دیگر عبادات چنانکه نماز و صدقه و طواف برای غیر خدا هم میکنند و نیز آمده که حسنات دیگر در مظالم عباد میدهند مگر روزه را و امام احمد روایت مرفوع کرده که هر عمل را کفارت است مگر صوم که مراست و من جزای آن میدهم و مخفی نماند که مراد ازین صوم آنست که محفوظ باشد از معاصی قولا و فعلا و خالص باشد برای خدا **باب** الصوم کفارة یعنی روزه کفارت گناهان است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا جامع بن راشد عن ابی وائل عن حذیفة قال قال عمر بن الخطاب رضی الله عنه گفت حذیفه گفت عمر ابن خطاب من یحفظ حدیث النبی صلی الله علیه وسلم فی الفتنة کیست که یاد میدارد حدیث پیغمبر خدا که در باب فتنه فرموده فقال حذیفة انا سمعته پس گفت حذیفه من شنیده ام آنرا یقول فتنة الرجل فی اهله و ماله و جارة یکفرها الصلوة و الصوم و الصدقة میفرمود ابتلای مرد در اهل و عیال و مال و همسایه است که حق آن ادا نکند تکفیر این تقصیر است میکند نماز و روزه و صدقه قال لیس اسأل عن ذه گفت عمر نمی پرسم ازین فتنه ذه بکسر ذال معجمه و سکون ها است انما اسأل عن التی تموج کما یموج البحر نمی پرسم مگر از فتنه که موج می زند چنانکه موج بیغزد دریا قال ان دون ذلك بابا مغلقا گفت حذیفه نزدیک بآن و ورای آن دریست بربسته قال یفتح او یکسر قال یکسر گفت عمر پس گشاده می شود آن در یا شکسته میشود گفت شکسته میشود قال ذاك احری ان لا یغلق الی یوم القیمة گفت عمر این شکستن سزاوارتر است این را که بسته نمیشود تا روز قیامت قلنا لمسروق سله اکان عمر یعلم من الباب فسأله شقیق گوید گفتم مسروق را که راویست از حذیفه بپرس او را آیا بود عمر که میدانست کیست آن باب فقال نعم کما یعلم ان دون غد اللیلة گفت آری میدانست چنانچه میدانست که شب نزدیکتر است از فردا گفته اند که آن در عمر بود و فتنه که موج زده قتل عثمان است که تا قیامت هرج و مرج میان امرای اهل اسلام است در آن بسته نمی شود این حدیث در باب یکفر الصلوة سبق ذکر یافته است **باب** الریان للصائمین در بهشت که ریان است مخصوص برای روزه داران است ریان بفتح راء و تشدید یاء مثناة تحتیه اسم علم است مر در بهشت را و در اصل مقابل عطشان است بمعنی سیراب و باین وجه مناسب است مر جزای روزه دار را که تشنگی کشیده است **حدثنا** خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان بن بلال قال حدثنی ابو حازم عن سهل بن سعد عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ان فی الجنة بابا یقال له الریان فرمود تحقیق مر بهشت را دری است که گفته میشود مر در اریان گفته اند کلمه ی بمعنی لام است چنانکه در روایات دیگر آمده در فتح الباری گفته للجنة گفت ازبرای اشعار آنکه درین باب از نعمتهای بهشت و راحتهای آنست یدخل منه الصائمون یوم القیمة لا یدخل معهم احد غیرهم می درآیند ازان در روزه داران روز قیامت و نمی آید

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الأذان

باب من لم یرد السلام علی الامام کسیکه رد نکرده باز نگفت سلام را بر امام و عمل نکرد بسلامی علاحده و در جواب سلام او که بسوی مقتدیان کرده و اکتفا بتسلیم الصلوة و اکتفا کرد و بسلامیکه محلل است از نماز و نیت کرده در آن سلام را بر امام نیز برخلاف قول امام مالک که گفته سلام گوید مقتدی بعد از آنکه سلام گوید امام از نماز جانب راست و نزدوی و اجب از نماز بعین یک سلام است که بگوید آهسته و دیگر سلام جواب است مر سلام امام را که آهسته گوید چنین مالکیه سلام گوینده و سلام جواب امام و نزد ما نیز دو سلام است در میان تسلیمتین بجواب امام و نزد ما نیز دو سلام است امام و مقتدی را که بگوید هر دو جانب نسبت کسیکه در آنجاست از آدمی و ملک امام و مقتدی و اگر امام پیش رو باشد نیت کند مقتدی او را در سلام هر دو جانب نزد امام محمد و امام ابی حنیفه نیز در روایتی از وی زیرا جواب نصیبی از هر دو جانب دارد و نزد امام یوسف نیت نکند او را در جانب راست بر ای ترجیح جانب یمین و سلام جواب علاحده دیگر گوید که در سنت جز تسلیمتین دیگر ثابت نشده یکی بجانب راست و یکی بجانب چپ روایت کرده آنرا مسلم از حدیث ابن مسعود و سعد بن ابی وقاص و طحاوی آنرا از حدیث سمیره صحابی آورده و عینی هفت صحابی دیگر را افزوده و آنچه در بعضی روایات از سعد بن ابی وقاص آمده که سلام میکرد آنحضرت در نماز یکی سلام ابن عبد البر جواب داده ازان که آن وهم است و حدیث اتمهان است که روایت کرده آنرا ابن مبارک بسند خود از سعد که آنحضرت سلام میگرفت جانب راست و جانب چپ خود و طحاوی نیز همچنین جواب داده و در روایت رجال ارجح است از انچه اخذ کرده بدان مالک از روایت عایشه که آنحضرت سلام میداد در نماز یک سلام بجانب روی خود بحالیکه مایل میشد بجانب راست الحدیث زیرا چه رجال مقدم می باشند پس امام نه زنان پس حال روشن تر میشود و ایشان را با نگاه دو می پیوست میباشد اندکی از اولی شاید که تخفی مانده باشد بر کسیکه دریابد و این تسلیم را ثانیه بعضی گویند که سنت است این بهام گفته اصح آنست که واجب است بجواب اولی و بحرف لفظ سلام بیرون می آید از نماز و موقوف نمیباشد بر علیم **حدثنا**

عبدان قال اخبرنا | معمر عن الزهری | قال اخبرنی محمود | بن الربیع رضی الله عنه | عقل مجه فی وجهی | محمود کذا فی الفرع | وذکر ابن اسحاق | فتفل فی وجهی | فمسحه رسول الله | صلی الله علیه وسلم | فتفل فی وجهی | وقال لعتبان | اتصلی فی بیتك | فاشار عتبان | الی مکان | فکبر رسول الله | صلی الله علیه وسلم | فصففنا | فصلی رکعتین | ثم سلم | وحبسناه | علی خزیرة | صنعناها له | فثاب فی البیت | رجال | من اهل الدار | ذوو عدد | فاجتمعوا | فقال قائل | این مالك | بن الدخشن | او ابن الدخیشن | فقال ذلك منافق | لا یحب الله | ورسوله | فقال رسول الله | صلی الله علیه وسلم | لا تقل ذلك | الا تراه قد قال | لا اله الا الله | یبتغی بذلك | وجه الله | قال الله ورسوله | اعلم | قال فانا نری | وجهه | ونصیحته | الی المنافقین | فقال رسول الله | صلی الله علیه وسلم | فان الله قد حرم | علی النار | من قال لا اله الا الله | یبتغی بذلك | وجه الله | قال محمود | فحدثت بهذا | قوما | فیهم ابو ایوب | صاحب رسول الله | صلی الله علیه وسلم | فی غزوته | التی توفی فیها | وامیر علینا | یزید بن معاویة | بارض الروم | فانکر علی | ما حدثت | وما ظننت | انه یحدث | عنی شیئا | فحزنت | لذلك | فجعلت | ادعو الله | ان یسلمه | ویبلغ | یزید | فغزا | فاصاب | فی الناس | خیرا | فقال | ابلغوا | ابا ایوب | انا قد | فعلنا | ما ذکر | فلا ندری | ما احدثنا | بعده | والحمد لله | رب العالمین

ایشان احدی جز ایشان یقال این الصائمون فیقومون لا یدخل منه احد غیرهم گفته می شود کجا اند روزه داران پس می ایستند برای در آمدن در نمی آید از ان در هیچ کس جز ایشان فاذا دخلوا اغلق فلم یدخل منه احد و وقتیکه در آمدند بسته میشود پس در نمی آید از ان در احدی باین تکرار برای تاکید است پوشیده نماند که مسلمانان همه روزه داران اند پس لازم می آید که در های دیگر معطل باشند پس نوعی از تخصیص در روزه باید کرد و بهترین تخصیصات آنست که گویند مراد آن جماعه اند که در روزه از ایشان لغوی و ناسزائی بزبان یا بفعل واقع نشده باشد یا آنانکه غالب عبادات ایشان روزه است چنانکه درین قول گفته اند العالم افضل من العابد مراد از عالم آنست که اکثر احوال او مصروف علم است و گرنه عابد بی علم نمی باشد و عالم بی عبادت فضیلتے ندارد **حدثنا** ابراهیم بن المنذر قال حدثنا معن قال حدثنی مالك عن ابن شهاب عن حمید بن عبد الرحمن عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال من انفق زوجین فی سبیل الله نودی من ابواب الجنة یا عبد الله هذا خیر فرمود کسی انفاق کرده در راه خدا دو صنف از اصناف اموال که نقد و جنس است یا درهم و دینار بعضی گویند مراد تکرار انفاق است مرة بعد اخری بهر حال مقصود کثرت انفاق و عادت است بدان ندا کرده می شود از درهای بهشت ای بنده خدا این در بهتر است ازین در در آ کی فمن کان من اهل الصلوة دعی من باب الصلوة پس کسیکه از اهل نماز است خوانده می شود از در نماز و من کان من اهل الجهاد دعی من باب الجهاد و کسیکه از اهل جهاد است خوانده می شود از در جهاد و من کان من اهل الصیام دعی من باب الریان و کسیکه از اهل روزه ها است خوانده می شود از باب ریان و من کان من اهل الصدقة دعی من باب الصدقة و کسیکه از اهل صدقه است خوانده می شود از در صدقه گویا مراد از صدقه زکوة است یا آنکه کمتر صدقه میکند و گرنه همین ساعت مذکور شد که اهل انفاق را از همه درها میخوانند گفته اند مراد از اهل صلوة و امثال آن آنست که غالب اوقات او مصروف آنست و ایمنی در حق کسی که او را از همه درها خوانند خالی از اشکال نیست و بهتر آنست که گویند مراد کسی است که آنرا بر وجه کمال میکند و شائبه از قصور در عبادت های او نیست یا کسیکه تکثیر در همه عبادات میکند و این هر دو معنی در ابو بکر بر وجه اتم بود و هم ازین جهت گفت آنحضرت آنچه گفت فقال ابو بکر رضی الله عنه بابی انت و امی یا رسول الله ما علی من دعی من تلك الابواب من ضرورة پس گفت ابو بکر صدیق که تو بدل پدر و مادر منی ای رسول خدا نیست بر کسیکه در آید از یکی از ان در ها ضرری از انکه مقصود در آمدن در بهشت است صاحب یک صفت از هر در که در آید به بهشت میرود گفته اند مراد احد تلك الابواب است و ضرورت بمعنی مضرت و خصارتست فهل یدعی احد من تلك الابواب کلها پس آیا خوانده میشود یکی از همه ابواب نماز و روزه و جهاد و زکوة قال نعم و ارجو ان تکون منهم فرمود آری یکی باشد که از همه درها خوانده شود و امید دارم اینکه تو باشی ازان ها در جواب اشارت فرمود که بسیار مردم باشند که خوانده میشوند و تو ازان مردم خواهی بود **باب** هل یقال رمضان او شهر رمضان و من رای کله واسعا آیا روا است که گفته شود رمضان تنها یا شهر رمضان مرکب

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاذان

سالم گفت محمود شنیدم عتبان را راوی قبیله بنی سالم که نماز میکردم و امام بودم مر قوم خود بنی سالم را پس آمد روزی پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم فقلت انی انکرت بصری پس عرض کردم که تحقیق من نگاه نمی یابم بینائی خود را و ان السیول تحول بینی و بین مسجد قومی و تحقیق سیلهای آرجائل شود میان من و میان مسجد قوم من و شاق میگردد رسیدن نزد ایشان حیثیت فعلیت نمی بینی مکانا اتخذه مسجدا پس دوست دارم که تو بیائی و نماز کنی در خانه من جائی را که گیرم نماز گاهی برای خود فقال افعل ان شاء الله پس فرمود میکنم این کار اگر بخواهد خدا فغدا علی رسول الله پس روز دیگر با مداد کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم و ابو بکر معه بعد ما استد النهار بجائیکه ابو بکر صدیق با او بود بعد از انکه بلند شد آفتاب فاستاذن النبی پس دستوری خواست بدر آمدن خانه پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فاذنت له پس اذن دادم آنحضرت را فلم یجلس حتی قال این تحب ان اصلی من بیتك پس نشست تا انکه فرمود کجا دوست داری که نماز گزارم از خانه تو فاشرت له الیه من المکان الذی احب ان یصلی فیه پس اشارت کرد عتبان بآنحضرت و نشان داد از جائی که دوست داشت اینکه نماز گزارد آنحضرت در آنجا ازین عبارت التفات است که بجای اشرت لفظ متکلم که موافق سیاق بود اشارة لفظ غایب آورده یا راوی مقوله لطریق نقیبت تعبیر کرده و سابق در باب المساجد

باشهر وکسیکه اعتقاد کرده آنرا همه بی تنگی وکراهت مالکیه گفته اند که تنها رمضان گفتن مکروه است از انکه رمضان اسمی است از اسمای الهی نباید گفت مگر شهر رمضان واکثر شافعیه گویند اگر قرینه باشد که شهر فهمیده شود رواست چنانکه گویند صمت رمضان پس کراهتی ندارد ومولف برآنست که تنها رمضان گفتن کراهتی ندارد وبر نیمعنی از احادیث مذکوره سند آورده لیکن درین احادیث همه جا قرینه شهر رمضان است پس حجت برشافعیه نمیشود وتحقیق آنست که رمضان وشهر رمضان هردو اسم علم باشهر رمضان است وحذف بعض علم از جهت شهرت اوست وقال النبی صلی الله علیه وسلم من صام رمضان یعنی این کلام درحدیث آمده بی جزئیت شهر چنانکه درترجمه باب لاحق ذکر کرده وقال لا تقدموا رمضان وفرمود پیغمبر خدا ونهی کرده که تقدیم نکنید روزه را پیش از رمضان مگر آنکه معتاد باشد درین کلام نیز تنها رمضان ذکر کرده تقدموا بفتح تا ودال صیغه مستقبل است حذف کرده اند یک تا را

حدثنا قتیبة قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن ابی سهل عن ابیه عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اذا جاء رمضان فتحت ابواب الجنة تحقیق سولخدا فرمود وقتیکه می آید رمضان کشاده میشود درهای بهشت یحتمل که کشادن محمول برظاهر وحقیقت باشد مرکسی را که می میرد درین ماه یا عمل میکند درینماه پس بمصعد قبول میرسد یا برای ملائکه می کشایند که حاملان رحمت الهی اند بر روزه داران تورپشتی گوید که کشادن درهای بهشت کنایت است از فرستادن رحمت وصعود اعمال بندگان بسبل توفیق وحسن قبول ازینجا مفهوم می شود که درهای بهشت پیوسته کشاده نمیباشد **وحدثنی** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال حدثنی ابن ابی انس مولی التیمیین ان اباه حدثه انه سمع اباهریرة یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا دخل رمضان فتحت ابواب السماء وغلقت ابواب جهنم وسلسلت الشیاطین فرمود آنحضرت وقتیکه می درآید رمضان کشاده میشود درهای آسمان وبسته می شود درهای دوزخ وزنجیر کرده میشوند شیاطین درینحدیث ابواب السماء واقع شده بعضی گویند از تصرف رواتست وواقع همه جا جنت است ابن بطال گوید مراد از سماء جنت است بقرینه ابواب جهنم انتهی واگر بمعنی آسمان حقیقی مراد باشد ورنمی نماید وآن کنایت باشد از انچه کشادن درهای بهشت کنایت از انست وبستن درهای جهنم کنایتست از تنزه رحمت صائم از رجس وفواحش وخالص گردانیدن از بواعث گناهان وزنجیر کردن شیاطین ازبرای انست که استراق سمع نکنند واین از جمله فضائل رمضانست وتواند که برای آن باشد که آزاری وتحریکی برگناه صائم را نکنند چنانکه درایام دیگر میکردند **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی سالم ابن عبدالله بن عمر ان ابن عمر قال گفت ابن شهاب خبر داد مرا سالم بن عبدالله بن عمر که ابن عمر گفت سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول اذا رایتموه فصوموا شنیدم پیغمبر خدا را که میفرمود وقتیکه ببینید هلال را در هلال ماه رمضان است پس روزه دارید آن ماه را واذا رایتموه فافطروا ووقتیکه ببینید هلال را پس افطار کنید وزهر آینده واذا غم علیکم فاقدروا له ووقتیکه پوشیده شود هلال برشما پس تقدیر کنید وو در روایت دیگر واقع شده فاکملوا

الجزء الرابع شیخ الاسلام — کتاب الاذان

خواندن آن از آنحضرت نشسته بعد از فرض چون اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذا الجلال والاکرام ونخواندن اگر آنرا نشسته نخواند بهتر واورا دیگر را که مکث میخواهند بعد از سنت خواند بهتر باشد وآیة الکرسی اگر بصحت رسید حدیث خواندن آن بعد از فرض چنانکه اکثر در نسخه نشسته نخواند درست است کذا ذکره الشیخ الاقبل فی ترجمة المشکوة واگر بعد از نهوض از فرض کمی پیش از شروع بسنت راتبه نخواند جامع باشد میان روایات وتمکث مسجدا در مکث بعد از سلام آید **حدثنا** اسحق بن نصر قال حدثنا عبدالرزاق بن همام قال اخبرنا ابن جریج بدو جیم وتصغیر قال اخبرنی عمرو بن دینار آن ابا معبد بفتح میم وسکون مهمله وفتح موحده در آخر دال مهمله نامش نافذ است بمعجمه سنه یکصد وچهار مولی ابن عباس اخبره تحقیق ابا معبد خبر داد اورا عمرو اگر ان ابن عباس اخبره خبر داد اورا اگر ان رفع الصوت بالذکر حین ینصرف الناس من المکتوبة کان علی عهد النبی تحقیق بلند کردن آواز بذکر وقتیکه برمیگردند مردم از نماز فرض بود ثابت در زمان پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم وقال ابن عباس معلق باسناد سابق است یعنی خبر داد او ابن عباس بمضمون سابق وگفت کنت اعلم اذا انصرفوا بودم من که میدانستم وقتیکه برمیگشتند مردم از نماز بذلک اذا سمعته بایشان آواز ذکر وقتیکه می شنیدم از اظهار است که ابن عباس در آنوقت مواظبت بیکرد حضور جماعت را وگر حاضر میشد در پایین صفها بودی زیرا چه صغیر بود پس از انصراف مردم از نماز تمام اطلاع نمی یافت بسلام مگر بشنیدن آواز بلند ودر حدیث دلیل است بر جواز جهر بذکر عقب نماز بجهت ثبوت آن در زمان شریف آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بی ثبوت ناسخ بعد ازان وحملکرده شافعی این حدیث را بر جهر مدتی برای تعلیم صفت ذکر بود نه آنکه مداومت بیکردند بدان ومختار آنست که امام وماموم آهسته ذکر کنند بقصد تعلیم ودر روایت کرده ابن قاسم از مالک که آن محدث است انتهی گفته که اصحاب مذهبهای متبوعه غیر ایشان متفق اند بر عدم استحباب رفع صوت بذکر سوای این حزم و

العدة ثلثين يعني كامل شماريد وحساب كنيد ماه راسي روز ظاهر اينست كه در وقت ابر و غبار بتكميل ماه شعبان براي صوم رمضان باشد و تكميل ماه رمضان براي افطار بود و باين رفته اند علماء در فتح الباري ميگويد كه از حديث ابن عمر معلوم شده كه امر بتكميل همين در ماه شعبان است و ماه رمضان را باشارت اصابع بست و نه فرموده وقال عليه عن الليث قال حدثني عقيل ويونس عن ابن شهاب لهلال رمضان سوگند ميگويد گفت غندر يحيى بن بكير از ليث كه گفت حديث كرد مرا عقيل و يونس اين هر دو از ابن شهاب كه آنحضرت فرموده مر هلال رمضان را و قتي كه ببينيد آنرا روزه داريد مقصود آنست كه آنچه در روايت يحيى مضمر بود اينجا تصريح كرده اند بآن **باب** من صام رمضان ايمانا كسيكه روزه دارد رمضان را در حاليكه ايمان دارنده است فرضيت آنرا و احتسابا و بجاليكه طلب اجر و ثواب ميكند در آخرت جوهري گويد الحسبة بالكسر الاجر و احتسب اي طلب الاجر خطابي گويد احتساب بمعني عزيمتست و معني آنست كه روزه دارد به كمال رغبت در ثواب و تقرب بخدا الطيب نصبي بي كراهت و در روزه دوراني روز دنبه عطف است براحتسابا و روزه به نيت امتثال حكم الهي عبادتست جواب اينهمه آنست كه ثواب مي يابد و آمرزيده مي شود گناه او چنانكه در حديث بدان تصريح شده وقالت عايشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم يبعثون على نياتهم برانگيخته مي شوند فرد ابنيتهاي خود اگر اخلاصي در عمل دارند ثواب مي يابند والا فلا گفته اند كه كافران در دوزخ ازان خلود خواهند ديد كه نيت ايشان آنست اگر در دنيا دائم باشند كافر باشند **حدثنا** مسلم ابن ابراهيم قال حدثنا هشام قال حدثنا يحيى عن ابي سلمة عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من قام ليلة القدر ايمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه فرمود آنحضرت كسيكه قيام نمايد شب قدر را از روي ايمان بتصديق قول وي صلى الله عليه وسلم و احتساب و طلب اجر آمرزيده شود مر او را چيزي كه پيشتر است از گناه او و هم احمد وغيره بسند صحيح زياده كرده اند وما تاخر و اين شب قدر در اكثر اقوال در عشره اخيره رمضانست و من صام رمضان ايمانا و احتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه و كسيكه روزه دارد در ماه رمضان آمرزيده شود چيزيكه پيش ازان كرده است از گناه **باب** اجود ما كان النبي صلى الله عليه وسلم يكون في رمضان بخشنده تر بودن آنحضرت مي بود در ماه رمضان **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا ابراهيم بن سعد قال حدثنا ابن شهاب عن عبيد الله بن عتبة ان ابن عباس رضي الله عنهما قال كان النبي صلى الله عليه وسلم اجود الناس بالخير گفت بود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي جواد ترين مردم به نيكوئي و كان اجود ما يكون في رمضان حين يلقاه جبريل و بود جواد تر ما دامي كه مي بود در رمضان هنگاميكه ملاقات ميكرد او را جبرئيل و كان جبريل يلقاه كل ليلة في رمضان حتى ينسلخ و بود جبرئيل ملاقات ميكرد آنحضرت را هر شب در ماه رمضان تا آنكه تمام ميشد ماه يعرض عليه النبي صلى الله عليه وسلم القرآن مي خواند بر جبرئيل پيغمبر خدا قرآن را فاذا لقيه جبريل كان اجود بالخير من الريح المرسلة پس وقتيكه ملاقات كردي او را آنحضرت جبرئيل بود آنحضرت جواد تر از بادروان در ايام

الجزء الرابع الشيخ الاسلام — كتاب الاذان

در اختيار دست دهد و گاهي در حجر شوق و گرمي فوايد و جهر مذكر مشروح است بلا شبهة انتهى **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان بن عيينة قال حدثنا عمرو قال اخبرنا ابو معبد عن ابن عباس قال كنت اعرف انقضاء صلوة النبي گفت ابن عباس بودم من كه ميشناختم تمام شدن نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله و سلم [illegible] التكبير بشنيدن او از تكبير و تكبير در عرف خاص است از ذكر و مراد در اينجا ذكر مسنون و مقصود است بعد از نماز از تسبيح و تحميد ميگفتند يا بكبار يا سيه بار چنانكه در روايات ديگر است و بعض گويند جهر در زمان همين بود كه مذكور شد تشريع ميگفتند و قال علي حدثنا سفيان عن عمرو قال كان ابو معبد اصدق مولى ابن عباس و گفت علي بن عبد الله شيخ بخاري است سوگند حديث كرد ما را سفيان از عمرو كه گفت [illegible] ابن عباس و گفت علي بن مديني و نام ابو معبد نافذ است بنون و ذال معجمه **حدثنا** محمد بن ابي بكر بن علي مقدمي قال حدثنا معتمر عن عبيد الله عمري عن يحيى تصغير سولي ابي بكر ابن عبد الرحمن عن ابي صالح ذكوان زيات عن ابي هريرة قال جاء الفقراء المهاجرون بسوي پيغمبر صلى الله عليه وآله وسلم فقالوا ذهب اهل الدثور من الاموال بالدرجات العلى پس گفتند ببردند خداوندان مالهاي بسيار پايهاي بلند را بدرجات و ثواب و قرب و رضاي حق و النعيم المقيم و نعمتهاي تازه كه از بهشت اند و دثور بضم مثلثه جمع دثر است بفتح و سكون مثلثه بمعني مال بسيار و بسياري از هر چيز تا آيد و تقرير اهل بين مال صحيح باشد و تواند كه بمعني سبب باشد يصلون كما نصلي نماز ميكنند چنانكه ما نماز ميكنيم و يصومون كما

آنحضرت را از فیض قرآن و کثرت مدارست آن حاصل شدی و اگر صحبت جبرئیل را اعتبار آنکه تازه پیام گذاری از جانب حق میکرد ظهور این معنی از صفت تجرد ذاتی او می شد نیز دخلی باشد عجب نخواهد بود و با آنچه مستلزم افضلیت جبرئیل نیست والله اعلم **باب** من لم یدع قول الزور والعمل به فی الصوم

در بیان حکم کسیکه نگذاشت گفتار دروغ و ناسزا و عمل بمقتضای آن کرد در روزه **حدثنا** آدم بن ابی ایاس قال حدثنا ابن ابی ذئب قال حدثنا سعید المقبری عن ابیه ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من لم یدع قول الزور والعمل به گفت ابو هریره فرمود پیغمبر خدا کسی که نگذاشته گفتار دروغ و ناحق و عمل بمقتضای آن فلیس لله حاجة فی ان یدع طعامه وشرابه پس نیست مر خدا را حاجتی والتفاتی و قبولی در گذاشتن او آب و نان خود را جمهور علما بر آنند که قول زور غیبت و نمیمه و بهتان و فحش را جامع است مفسد روزه نیست بلکه موجب نقصان جزا ست از جهت دلائل قطعیه که از شارع بر بعضی یافته اند و بانچه بیهقی و امثال آنرا بر تشدید و نفی کمال حمل کرده اند امام غزالی از نووی نقل کرده که غیبت مفسد روزه است **باب** هل یقول انی صائم اذا شتم یا روا ست که گوید من روزه دارم وقتیکه دشنام داده شود یکی **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال اخبرنا هشام بن یوسف عن ابن جریج قال اخبرنی عطاء عن ابی صالح الزیات انه سمع ابا هریرة یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم بتحقیق ابو صالح زیات شنید ابا هریره را که میگفت فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی قال الله عز وجل کل عمل ابن آدم له الا الصیام فانه لی گفت خدای غالب و بزرگ هر عمل آدمی برای اوست حظی متصور است او را از ثنای مردم و عزت اسلامی و جاه دنیی مگر روزه که بتحقیق چون خلق بر آن اطلاع نمی یابند خاصتا برای من است وانا اجزی به ومن جزا میدهم بر روزه والصیام جنة وروزه سپر است از آتش دوزخ واذا کان یوم صوم احدکم فلا یرفث ولا یصخب وقتیکه باشد روز صوم یکی از شما پس فحش نگوید و آواز بلند نکند یجنک فان سابه احد او قاتله فلیقل انی امرء صائم پس اگر دشنام کند یکی یا قتال کند او را گو بگوید که من مردی روزه دارم والذی نفس محمد بیده لخلوف فم الصائم اطیب عند الله من ریح المسک وسوگند بکسیکه ذات محمد در دست قدرت اوست تغیر دهن صائم و بوی آن خوشتر است نزد خدا از بوی مشک للصائم فرحتان یفرحهما مر روزه دار را دو خوشی است که خوش می شود بآن اذا افطر فرح واذا لقی ربه فرح بصومه وقتیکه افطار کرد فرحت یافت و وقتیکه مرد فرحت یافت بجزا روزه خود انچه حدیث بالا اشعر می یافته است **باب** الصوم لمن خاف علی نفسه العزوبة حکم روزه گرفتن مر کسی را که بترسد بر خود سکاره ناکد خدای را عزوبة بفتح مهمله و زای است و در بعضی روایات عزبة ست **حدثنا** عبدان عن ابی حمزة عن الاعمش عن ابراهیم عن علقمة قال بینا انا امشی مع عبد الله قال کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فقال من استطاع الباءة فلیتزوج گفت علقمه میان حالی که میرفتم براهی با عبد الله بن مسعود گفت بودیم با پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی پس فرمود کسیکه استطاعت و قدرت نکاح را دارد و از مؤن زن میتواند برآمد پس گو تزوج کند بارة مشهور بکاه و بهت و بغیر مد بدبغیر باه و باهره و باه الغا تست در وی وآن در اصل لغت بمعنی جماع است و مراد اینجا مؤنت است فانه اغض للبصر واحصن للفرج پس بتحقیق

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الاذان

شمارا در مرتبه بالداران و جزآن و لهذا سر تکلمه احد بعد تکمه و در نیابد شما را هیچکس که بعد از شما باشد در مرتبه بالاتر از شما پیدا آید و گفته حلیمه من انتم بین ظهرانیهم و باشید شما بهترین کسیکه شما میان ایشان اید فقرا و اغنیا در دین فضل عظیم است و رای انچه شکایت کرده بودند ازان لیکن اخطار داد بجهة خود از اغنیا که لا من عمل مثله اگر کسیکه عمل کند مانند این عمل که شما کنید پس بیان فرمود آنرا که تسبحون و تحمدون و تکبرون خلف کل صلوة ثلثا و ثلثین تسبیح کنید و حمد خوانید و تکبیر گویید عقب هر نماز فرض سی و سه بار یا چنین ظاهر است در اکثر احادیث تقدیم تسبیح بر تحمید و تاخیر تکبیر و در روایات دیگر تقدیم و تاخیر هم آمده و این اختلاف دلالت دارد بر انکه ترتیب نیست در آن و در حدیث دیگر تصریح است کردن زنان تسبیح کنند هر کدام از ایشان که ابتدا کنی فاختلفنا بیننا پس اختلاف کردیم در میان خود که آیا هر سه از تهلیل سی و سه بار است یا مجموع یا نحوی دیگر ظاهر آنست که این قول ابی هریره است و این اختلاف میان صحابه و لیکن روایت ابن عجلان از سمی در صحیح مسلم صریح است در انکه این قول سمی است و این اختلاف میان مردم خانه وی فقال بعضنا پس گفت بعض از ما تسبیح ثلثا و ثلثین تسبیح گوید سی و سه بار و تحمید ثلثا و ثلثین و حمد خواند سی و سه بار و تکبیر اربعا و ثلثین و تکبیر خواند سی و چهار بار و چنین مرویست در تفصیل این اعداد در حدیث ابی الدرداء و حدیث ابن عمر نزد نسائی و حدیث کعب ابن عجره نزد مسلم و غیر ایشان و در بعضی روایات آمده که تمام کند عدد صد در آیه لا الا الله وحده لا شریک له الخ نووی گفته جمع کرده شود میان دو روایت یا بتکبیر تکبیر گوید سی و چهار بار و بگوید وی لا الا الله وحده آه و غیر وی گفته که جمع کند با نکه ختم کند گاهی بزیادت یک تکبیر و گاهی به لا الا الله بروفق اختلاف احادیث فرجعت الیه پس برگشتم برای نفع شنیدن سوی آنحضرت اگر کلام ابی هریره باشد یا سوی ابی صالح چنانکه در مسلم آمده فقال پس گفت آنحضرت یا ابو صالح فنقول سبحان الله ما نحمد لله والله اکبر حتی یکون منهن

تتبع پوشنده ترا مرنظر حرام را و پاک کننده ترست مر فرج را از حرام ومن لم يستطع فعليه بالصوم فانه له وجاء و کسی که استطاعت مؤنت بدن ندارد پس لازم است بروی روزه گرفتن پس بتحقیق صوم روزه مر او را قاطع شهوتست و جار بکسر او جمع مدا

بعنی سخت بالیدن خصیتین **باب** قول النبی صلی الله علیه وسلم اذا رأیتم الهلال فصوموا واذا رأیتموه فافطروا فرمود پیغمبر خدا چون ببینید

ببینید شما ماه نو را پس روزه گیرید و چون ببینید پس افطار کنید و قال صلة عن عمار من صام یوم الشک فقد عصی ابا القاسم صلی الله علیه وسلم و گفت

است صلة از عمار بن یاسر کسی که روزه دارد روز شک پس بتحقیق نافرمانی کرده است ابو القاسم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم را انتهی حدیث حکم

مرفوع دلالت از آنکه صحابی چنین حکم کردن رأی خود نمیتواند کرد ظاهر آن حرمتست و بعضی گفته اند که مکروه است و روز شک را عربست از ماه

شعبان که بعد بیست و نه روز آید و ماه را در شب آن ندیده باشند گفته اند نیت لیل روز اگر بطریق ترددو در فرضیت و تنفل کند روا نیست

و اگر موافق عادت کسی باشد یا بجزم نیت نفل کند روست **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله

علیه وسلم ذکر رمضان بتحقیق پیغمبر خدا ذکر کرد رمضان را فقال لا تصوموا حتی تروا الهلال ولا تفطروا حتی تروه فان غم فاقدروا له فرمود

روزه نگیرید تا آنکه ببینید هلال و افطار نکنید تا آنکه ببینید آنرا پس اگر پوشیده شود ماه بر شما پس تکمیل کنید ایام ماه را **حدثنا** عبد الله بن مسلمة

قال حدثنا مالك عن عبد الله بن دينار عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الشهر تسع وعشرون ليلة

فرمود ماه بیست و نه شب است پوشیده نماند که اگر ماه بمین بیست و نه شب باشد و مقرر است شبی که ماه دیده میشود در آن شب داخل ماه آینده است

برین تقدیر تا شب بیست و نهم ماه بیست و نه شب خواهد بود پس روز بیست و نهم خارج میشود از ماه پس مراد آنست که بیست و نه شب

بار روزهای خود فلا تصوموا حتی تروه پس روزه ندارید تا آنکه ببینید هلال را فان غم علیکم فاکملوا العدة ثلثین پس اگر پوشیده شود بر شما پس

تمام کنید شمار روزها را سی روز **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن جبلة بن سحيم قال سمعت ابن عمر رضی الله عنهما يقول قال النبی صلی الله

وسلم الشهر هكذا وهكذا وحبس الابهام في الثالثة گفت جبله شنیدم ابن عمر را میگفت فرمود آنحضرت ماه اینچنیست و اینچنیست انگشتان هر دو

دست دو بار بنمود و قبض کرد در مرتبه سیوم ابهام را خنس بمعجمه و نون و سین مهمله بمعنی قبض است و در بعضی روایتها حبس بمهمله و موحده

بمعنی منع **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا محمد بن زياد قال سمعت ابا هريرة رضی الله عنه يقول قال النبی صلی الله علیه وسلم

صوموا لرؤيته وافطروا لرؤيته فان غبي عليكم فاكملوا عدة شعبان ثلثين پس اگر دریافته نشود ماه شناخته نگردد پس تکمیل کنید

شمار ایام را سی روز بعنی مشتق از غباوت است بمعنی عدم فطنت میگویند غبی علی وقتیکه نشناسد آنرا پوشیده نماند که تکمیل ماه شعبان برای

روزه گرفتن است و برای افطار تکمیل ماه رمضان خواهد بود گویا از حبت قیاس متروک شده **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جريج عن

يحيى بن عبد الله بن صيفي عن عكرمة بن عبد الرحمن عن ام سلمة رضی الله عنها ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی من نسائه فمكث

تسعة وعشرين يوما خواهد آورد راوی مرو ایست از ام سلمه که پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی سوگند خورد از در آمدن بر زنان خود یعنی سوگند خورد

که بخانه اینها یکماه نخواهد آمد چنانکه تصریح در روایت دیگر واقع شده و روایات مفسر میباشند یکدیگر را و کلمه من متعلق است بمدخول

مقدر و اینجا للعدیه و خوان من نیز شعر است که بمعنی وطی نیست پس هر گاه گذراند بست و نه روز صباح یا آخر روز

در آمد الی بمده و همزه است آلا بمعنی حلف فقيل له انك حلفت ان لا تدخل شهرا فقال ان الشهر يكون تسعة وعشرين يوما پس گفته شد

آنحضرت را مسلم روایت کرده که عایشه گفت بتحقیق یاد کردی من بمین گفتم آنحضرت را که بتحقیق تو سوگند خورده که نه در آئی بکیا فه موجود بتحقیق

ماه بیست و نه روز و این محمولست نزد فقها بر آنکه آنحضرت بترک دخول در بمین ما بعین کرده بود و آتما ناقص بر آمد و اگر هلال را

نمی دیدند تکمیل سی روز میکردند چنین گفته اند و این خلاف ظاهر میشود که اگر سوگند بکیاه مطلق کسی خورد هیچ هلال در بست و نه روز نبیند هم تکمیل

باید کرد بفهم **حدثنا** عبد العزیز بن عبد الله قال حدثنا سلیمان بن بلال عن حمید عن انس بن مالک قال آلی رسول الله صلی الله علیه وسلم من نسائه وکانت انفکت رجله فاقام فی مشربة تسعا وعشرین لیلة ثم نزل فقالوا یا رسول الله الیت شهرا فسترا بود پای مبارک آنحضرت پس ماند در غرفه بست و نه شب ثم نزل فقالوا یا رسول الله الیت شهرا فسترا فرود آمد از غرفه پس گفتند ای رسول خدا سوگند خورده بودی یک ماه را فقال ان الشهر یکون تسعا وعشرین

باب شهرا عید لا ینقصان در بیان آنکه دو ماه عید فطر و عید ضحی ناقص نمیباشند این لفظ حدیث است که در تفسیر آن اقوال مختلفه آمده قال اسحاق وان کانا ناقصا فهو تمام یعنی عدم نقصان در فضیلت است اگرچه عدد ایام ناقص باشند یا تمام بهترین معانی و مختار نووی همین معنی است وقال محمد لا یجتمعان کلاهما ناقص و گفته محمد رح بمعنی آنست که جمع نمیشوند در حالیکه هر دو ماه ناقص عدد هم یعنی هر دو بست و نه روز باشند از امام احمد منقولست که اگر ماه رمضان بست و نه روز است ماه دیگر سی روز میباشد یا برعکس آن و این برای منقولست که در یکسال اینچنین نمیباشد که هر دو ماه ناقص آیند و بعضی گویند مراد آنست که نزدیک نیست بحسب اتفاق غالبا که در یک سال هر دو ناقص آیند و کلام اگر محمول بر عموم باشد مشکل است از آنکه بسیار مشاهده رفته است که در بعضی سالها هر دو ماه نقصانی داشته اند فسقلانی از طحاوی نقل کرده که بسر است در دو این عموم حدیث موصوله الرحمة وافطر والرویته فان غم فاکملوا العدة زیرا که اگر رمضان همیشه سی روزه بودی آنحضرت این را نفرمودی انتهی پوشیده نماند از این حدیث لا یجتمعان کلاهما ناقص لازم نمی آید که رمضان همیشه سی روزه باشد تا مخالف آن حدیث افتد و نیز دور نیست که گوییم این خبر از ماه های همان سال است که این را فرموده اند والله اعلم **حدثنا** مسدد قال حدثنا معتمر قال سمعت اسحاق بن سوید عن عبد الرحمن بن ابی بکرة عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم ح وحدثنی مسدد قال حدثنا معتمر عن خالد الحذاء قال حدثنی عبد الرحمن بن ابی بکرة عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال شهران لا ینقصان شهرا عید رمضان وذو الحجة فرمود چنان نمکنم که کم نمیباشند دو ماه عید که رمضان و دیگر رمضان را عید گفته از جهت آنکه واقع شده المغرب ترا لنهارا یا آنکه نسبت داخل در نماز شب بسوی روز داده اند از جهت قرب در رجم یعنی مذکور شده **باب** قول النبی صلی الله علیه وسلم لا نحسب ولا نکتب و معنی قول آنحضرت که ما حساب نمیکنم و کتابت نمیکنیم ایام را بطور میخان **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا الاسود بن قیس قال سمعت سعید بن عمرو انه سمع ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال انا امة امیة لا نکتب ولا نحسب گفت سعید که تحقیق شنیده ابن عمر را از آنحضرت که فرموده یعنی عرب بعضی گویند از خود فرموده گروهی هستیم که کتابت نمیکنیم و حساب نمیکنیم یعنی عمل ما بر کتابت و حساب نمیباشد و عادت ما بظاهر احوال است و وحی و کتاب آنرا که حساب ما بسیار است شهر هکذا و هکذا یعنی مرة تسعة وعشرین و مرة ثلثین ماه اینچنین است و اینچنین بشارت انگشتان فرموده چنانکه در روایت دیگر مذکور است و راوی نفسیر کرد که گاهی ماه بست و نه روز است و گاهی سی روز **باب** لا یتقدم رمضان بصوم یوم ولا یومین باید که پیش رمضان روزه یکروز یا دو روز نگیرند یکی از شما رمضان را روزه یکروز یا دو روز یعنی روزه رمضان احتیاطا و تنبه بکدو روز پیشتر روزه داشتن نیست الا ان یکون رجل کان یصوم صوما فلیصم ذلک الیوم مگر آنکه باشد مردی که روزه میدارد از روزها در ماه یا در هفته روزهای معین که پیش از رمضان آمده باشد پس گو که روزه بگیرد آن روز روزه نذر مستثنی از این حکم است از آنکه ثبوت آن بدلیل قطعی معلوم شده و قطعی باطل نمیشود بظنی و آنچه مذکره است تقدیم روزه نفل است و در کراهیت آن چند وجه گفته اند یکی آنکه دیدم ترین زمانی روزه رمضانست طبرانی از حدیث عایشه آورده که پیش از من نهی مردم روزه میکنند پیش از رمضان پس این آیت نازل شد یا ایها الذین آمنوا لا تقدموا بین یدی الله و رسوله و هم از نخعی روزه روز شک را نهی فرموده وجه دیگر آنکه چون روزها همه از یک جنس است فصلی باید کرد تا متمیز شود فرض از نفل از آنجا است نهی روزه عید و منع واقع شده است از وصل کردن در نماز نفل و فرض وجه دیگر منع از برای قوت روزه فرض رمضان است و ظاهر است

الجزء الرابع شیخ الاسلام **کتاب الاذان**

فی کتاب الی معاویة ان النبی گفت در رواه اصل کرد برین مغیره که امیر کوفه بود از طرف معاویه و نوشته داد مراد نامه بسوی معاویه در جواب نامه معاویه که بطلب حدیثی که شنیده باشد مغیره از آنحضرت فرستاده بود پس نوشت که بتحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم کان یقول فی دبر کل صلوة مکتوبة بود که میگفت در پس هر نماز فرض لا الله الا الله وحده لا شریک له الخ نماز است به تنهائی ذات لا شریک له انباز نیست مر او را نه در وجود و نه در عبادت له الملک و له الحمد مر او راست پادشاهی و حکم هر چه پیدا شده و مر او راست جنس ستایش و تمام افراد آن وهو علی کل شئ قدیر و او بر هر چیز توانا است اللهم لا مانع لما اعطیت خداوندا نیست هیچکس بازدارنده چیزی را که تو دهی و لا معطی لما منعت و نیست هیچکس دهنده چیزی را که تو بازداری و در بعضی روایات آمده و لا راد لما قضیت و نیست بازدارنده دفع کننده چیزی را که قضا کرده و لا ینفع ذا الجد منک الجد و سود نمیکند خداوند بخت و تونگری و بزرگی او را یعنی نافع بنده در آخرت تو عمل صالح و فضل تست نه تمول و بزرگی اسباب جد بفتح جیم بمعنی بخت و تونگری و بمی نیازی و بعضی جد بمعنی پدر کلان نیز مراد دارند یعنی نسبت مجرد فائده ندارد که از فلان پیغمبر است و یا از فلان بزرگ است در روایتی بکسر جیم نیز آمده بمعنی کوشش و جد بر جس دنیا جمع ملل و گریختن از عذاب تو و تو انائی بعمل کوشش کردن چه رسیدن بمقصود بفضل الهی است اگرچه بعد کوشش عادت باشد و قال شعبة عن عبد الملک بن عمیر

كه اگر يكبار روز افطار واقع شود قوت ونشاط در اداى روزه بيشتر خواهد بود ووجه ديگر آنكه بظاهر خلاف امر آنحضرت است كه فرمود صوموا لرؤيته وسر وجه آنكه شارع منع فرموده است عبادت در قبول وانقياد حكم اوست وصحيح آنست كه تخصيص يكروز وه دو روز بنظر عادت نيست وزياده بران بيمن حكم وارد وگفته اند كه ابتداى منع ازشك روز ششم شعبان است چنانكه ابو داود وغير او روايت كرده اند

شعبان فلا تصوموا وقتيكه نيمه شعبان بگذرد روزه نگيريد باب قوله تعالى احل لكم ليلة الصيام الرفث الى نسائكم وبيان سبب نزول اين آيه حلال كرده شده است براى شما شب روزه با همسران شما حدثنا عبد الله بن محمد قال سئل سليمان عن ابى اسحاق عن البراء قال كان اصحاب محمد صلى الله عليه وسلم اذا كان الرجل صائما فحضر الفطر فنام قبل ان يفطر لم يفطر تلك الليلة ولا يوما حتى يمسى گفت براء بن عازب رضى الله عنه مذاكره ميكرد باران محمد رحمت كناد خدا بر او كه چون كسى از ايشان روزه دار بود وقت افطار نزديك ميشد وخواب بر او غلبه ميكرد پيش از افطار وبعد از شب خواب ميكرد تا آنكه شب ديگر بعد از آن روز بر آيد وبديگر روز تا آنكه شب ديگر بعد از آن بگذرد وبعد از آن روز افطار كند

وقيس بن صرمه الانصارى بود صائم بود وقتيكه حاضر شد وقت افطار آمد نزد خود او گفت او را آيا نزد تو طعامى هست گفت لا ولكن انطلق فاطلب لك طعاما گفت طعامى حاضر نيست ليكن ميروم وميجويم براى تو طعامى را وكان يومه يعمل فغلبته عينه وبود قيس در روز عمل ميكرد در زمين خود پس غلبه آمد او را وخسبيد او وخواب كرد فجاءت امراته فلما رات قالت خيبة لك پس آمد زن او پس نگاه كرد او را وگفت خوان باد مر ترا نرسيد مراد بخير طلبيدن در رواياتى آمده كه او را بسيار كرد وناخوش گفت قيس كه بخورد وناز فرمائى كه نزديك انصاف النهار عشى عليه پس نگاه كرد نيم روز كه نشسته بيهوش افتاده بود پس ذكر كردند ذلك للنبى صلى الله عليه وسلم فنزلت هذه الآية پس نازل شد اين آيت احل لكم ليلة الصيام الرفث الى نسائكم ففرحوا بها فرحا شديدا پس خوشحال شدند فرحى سخت بسيار واگر گوئى اين آيت را بحكايت قيس چه مناسبت است وى آنست كه خوردن وبخ گشيده بود وآيه بر اباحت جماع گويد جماع بعد از آنكه حرام شده بود مباح گشته پس آن بيان بطريق اولى مباح شدن خفته باشد

شراح وما را در اين لويت تامل است اگر گوئى صحابه اين معنى را كه اباحت اكل وشرب است بعد از خواب هم از اين آيت فهميده ولهذا فوحوا فرحا شديدا گوئيم فهميدن مسلم نيست وفرحت مستلزم آن نتواند كه بخطا جماع باشد پس ممكن است كه گوئيم مراد نزول تمام آنست كه كلوا واشربوا داخل است در آن ومتعرض ذكر نزلت كلوا الخ نشده است

لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود ونازل شدن اين آيت كه منصوص اين معنى نمى آنست كه بخوريد وبنوشيد همه شب تا آنكه ظاهر شود سفيدى ريسمان سياه از رشته سياه يعنى شب است او وقوله تعالى من الفجر بيان شته سفيد است كه صبح است باب قول الله تعالى وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود من الفجر ثم اتموا الصيام الى الليل پس بسر تمام كنيد روزه را تا شب فهيد عن البراء عن النبى صلى الله عليه وسلم در بيان حديثى ابن عازب از آنحضرت مرويست ليكن چون بر شرط صحاح ستة نبوده بتمام اسناد نياورده است حدثنا جاج بن المنهال قال حدثنا هشيم قال اخبرنا حصين بن عبد الرحمن عن الشعبى عن عدى بن حاتم قال لما نزلت حتى يتبين لكم الخيط الابيض من الخيط الاسود عمدت الى عقال اسود وعقال ابيض فجعلتهما تحت وسادتى گفت عدى بن حاتم وقتيكه نازل شد اين آيت قصد كردم سوى ريسمان سياه وريسمان سفيد ونهادم آنرا زير بالش خود يعنى زير ريسمان نگه ميداشتم مجعلت انظر فى الليل فلا يستبين لى پس نگشتم من كه نظر ميكردم بسوى آنها در شب پس ظاهر نميشد مرا امتياز اين دو رنگ از حديث ثابت نشده كه عدى بن حاتم كل وشرب تا وقت ميكرده باشد يا دفعوت على رسول الله صلى الله عليه وسلم فذكر ذلك له پس صباح كردم پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بر وى ذكر كردم آنرا فقال انما ذلك سواد الليل وبياض النهار پس فرمود نيست آن وخيط مگر سياهى شب وسفيدى صبح صادق وبعضى تفاسير واقع شده كه پيرسيد آنحضرت كه آيا همين دو خيط است فرمود تحقيق تو عريض القفا كنايت از ابله است حدثنا سعيد بن ابى مريم قال حدثنا ابن ابى حازم عن ابيه عن سهل بن سعد ح وحدثنى سعيد بن ابى

در صورتيكه سنت راتبه بعد از وى بنا شده چون فجر وعصر واما در صورتيكه سنت راتبه باقى باشد استقبال مراد نيست بود وگفته اند در استقبال مؤمنين آگاهيدن وزياده مسجد است كه نماز منقضى شد تا مشغله نشود وبرود بحال خود تا سريع بمشغله يا بجهت دفع وهم تكبر ورفع بر مؤمنين است زيرا چه شد بار امام با مؤمنين را براى عارضه حق باست بود وچون منقضى شد نماز زايل شد سبب يا بقصد تعليم وموعظه حدثنا موسى بن اسماعيل قال حدثنا جرير بن حازم بزى مجمه عتكى بصرى سنه كيصد ونفاد قال حدثنا ابو رجاء عن سمرة بن جندب بضم جيم وفتح دال ومهمله آن نيز جايز قال كان النبى صلى الله عليه وآله وسلم اذا صلى صلوة اقبل علينا بوجهه بود آنحضرت وقتيكه سيگزارد نماز را ميآمد بسوى ما وروى سيآورد بسوى ما بروى مبارك خود حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن صالح بن كيسان عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن زيد بن خالد الجهنى انه قال صلى لنا رسول الله گفت زيد بن خالد گزارد براى ما پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم صلوة الصبح بالحديبية نماز صبح را در حديبيه كه بضم حاء مهمله وفتح دال وسكون تحتيه وكسر موحده وفتح تحتيه مشدده وهاء تخفيف يك منزل است از نزديكى مكه على اثر سماء كانت من الليل بر پى بارانيكه بود از وقت شب اثر فتحتين يا كسر اول وسكون ثانى ومراد باران است وسماء مطر است فلما انصرف اقبل على الناس بوجهه فقال پس وقتيكه برگشت از نماز روآورد بر مردم وفرمود هل تدرون ماذا قال ربكم آيا ميدانيد آيا چه چيز گفت پروردگار شما عز وجل قالوا الله ورسوله اعلم گفتند خدا ورسول او داناترند قال اصبح من عبادى مؤمن بى وكافر گفت صباح كردند ازين شب باران از بندگان من دو قسم ايمان آورنده بمن وكافر ورزنده عاما من قال

قال حدثنا ابو نعيم ثنا محمد بن مطرف قال ثنا ابو حازم عن سهل بن سعد قال انزلت وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الابيض
من الخيط الاسود ولم ينزل من الفجر فكان رجال اذا اراد الصوم ربط
احدهما الخيط الابيض والخيط الاسود لم يزل يأكل حتى يتبين له رؤيتهما فانزل الله بعد من الفجر فعلموا انما يعني
الليل والنهار ترجمه گفت سهل نازل شد اين آيت والوا ونازل نشده بود كلمه من الفجر پس كان مردان چون اراده روزه داشتن
ميكرد يكي از ايشان خيط ابيض و خيط اسود را ربط ميكرد و پيوسته ميخورد تا واضح ميشد مر ايشان را كه كدام
يكي است از آن دو و مقيد باين حال بعد از نزول من الفجر فهميدند كه مراد از خيطين شب و روز است

باب قول النبي صلى الله عليه وسلم لا يمنعكم من سحوركم اذان بلال ولا الفجر المستطيل هكذا حتى يستطير هكذا

خيط ابيض از ميان خيط اسود از جهت دلالت كردن او بر آن و تخصيص كردن او بيان خيط ابيض از جهت وقوع آن بعد
از فجر مستطيل و پهناكننده من سحوركم اذان بلال و بيان فرموده آنحضرت منع نكند شما را از طعام سحر اذان بلال رضي الله عنه
در حديث نكوهش خواهد شد حدثنا عبيد بن اسمعيل قال ثنا ابو اسامة عن عبيد الله عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما والقاسم بن محمد عن
عائشة رضي الله عنها والقاسم مجرور است معطوف بر نافع يعني عبيد الله از نافع و عمر از قاسم بن محمد بن
ابي بكر از عائشه ان بلالا كان يؤذن بليل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا واشربوا حتى يؤذن ابن ام مكتوم فانه لا يؤذن حتى يطلع
الفجر تحقيق بلال اذان ميگفت بسبب پيش از انكه صبح صادق بدمد تا مردم استعداد طهارت و سحور كنند و بسا اوقات ادراك ميكرد اذان
مؤذن ابن ام مكتوم نماز نميگزيد مگر انكه بر سر رفت آن و فرود مي آمد آن و ديگر بلال است يعني همين قدر فرجه بود كه بلال از منبر فرود آمدي و ابن ام مكتوم برآمدي گفته اند كه اين
محمول است بر بعضي اوقات و گرنه معلوم شده است كه مردم را اذان بلال مانع از اكل و شرب نشدي و اينحال فرضي مستلزم و حديث باب سيوم
واقع شد كه فرجه در ميان سحور و اذان بقدر پنجاه آيت بودي گفته اند خود صحابه در سحر ميكردند و تقريباً بود سه خرما بوده است و درين قدر وقت
سير ميشد اگرچه در اثناي اذان بودي بهترين توجيهات آنست كه گوييم در ميان خوردن طعام از شنيدن اذان بلال دست نميكشيدند و تا
اذان ابن ام مكتوم ميخوردند والله اعلم **باب** تعجيل السحور در ميان شتاب كردن در خوردن طعام سحر سحور بضم سين خوردن و بفتح
چيزيكه بخورند و بعضي وقات تاخير سحور است كرماني گويد اگر ترجمه تاخير السحور ميكرد بهتر بودي پوشيده نماند كه منصوص هر دو حديث
آنست كه سهل بن سعد گفت من سحور خانه خود شتاب ميكردم تا سحور با آنحضرت دريابم و مقصود بيان آن نيست كه سحور را نزديك
بصبح ميخوردم پس مدرج باين ملاحظه تعجيل السحور ترجمه كرده بيان تاخير در باب لاحق است چنانكه معلوم شود حدثنا محمد بن عبيد الله
قال حدثنا عبد العزيز بن ابي حازم عن ابيه عن سهل بن سعد قال كنت اتسحر في اهلي ثم يكون سرعتي ان ادرك السجود مع رسول الله
صلى الله عليه وسلم گفت سهل بن سعد بود مي كه سحور ميكردم در خانه خود پس ميشتافتم بود سرعت من باينكه دريابم سجود را با رسول خدا صلى الله عليه وسلم و خدا برو

باب قدر كم بين السحور وصلوة الفجر در بيان آنكه چقدر وقت بودي در ميان سحور و نماز فجر حدثنا مسلم بن ابراهيم قال حدثنا هشام
قال حدثنا قتادة عن انس بن مالك عن زيد بن ثابت قال تسحرنا مع النبي صلى الله عليه وسلم ثم قام الى الصلوة گفت پرسيدم از زيد بن ثابت
خورديم با پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي پس ايستاد آنحضرت بسوي نماز گفت كه كان بين الاذان والسحور قال قدر خمسين يعني گفت زيد بن ثابت كه بود ميان سحور
و اذان قدر پنجاه آيت

الجزء الرابع لشيخ الاسلام — كتاب الاذان

باب بدء الاذان در بيان ابتداء اذان حدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني سالم بن عبد الله ان عبد الله بن عمر
رضي الله عنهما قال كان المسلمون حين قدموا المدينة يجتمعون فيتحينون الصلوة ليس ينادي بها احد فتكلموا يوما في ذلك فقال بعضهم
اتخذوا مثل ناقوس النصارى وقال بعضهم بل بوقا مثل قرن اليهود فقال عمر اولا تبعثون رجلا ينادي بالصلوة فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم يا بلال قم فناد بالصلوة گفت عبد الله بن عمر بودند مسلمان چون آمدند مدينه جمع ميشدند و وقت نماز را تحري ميكردند
و تخمين ميكردند كه نماز وقت شد و ندا نميكرد بنماز احدي پس روزي با تفكر شدند در اين و گفتند بعضي ايشان بايد كه ما ناقوس بسازيم مانند
ناقوس ترسايان و بعضي گفتند بايد كه بوقي بسازيم مانند بوق يهود پس گفت عمر آيا نميفرستيد مرد را كه ندا كند بنماز پس گفت رسول خدا
اي بلال برخيز و ندا كن بنماز

باب الاذان مثنى مثنى اذان دو دو بار گفتن حدثنا ابو معمر قال ثنا عبد الوارث قال ثنا ايوب عن ابي محذورة ان النبي صلى الله
عليه وسلم علمه هذا الاذان الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان محمدا رسول الله اشهد ان محمدا رسول الله
اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله الله اكبر الله اكبر حي على الصلوة حي على الصلوة حي على الفلاح حي على الفلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله
گفت ابو محذوره كه آموخت مرا پيغمبر خدا اين اذان را الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان محمدا رسول الله اشهد ان محمدا رسول الله
اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله الله اكبر الله اكبر حي على الصلوة حي على الصلوة حي على الفلاح حي على الفلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله

باب الاذان بعد الفجر اذان بعد از فجر حدثنا ابو نعيم قال ثنا زهير قال ثنا ابو اسحاق عن الاسود قال سألت عائشة عن المؤذن يؤذن
قبل الفجر قالت نعم ان بلالا يؤذن قبل الفجر فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا واشربوا حتى يؤذن ابن ام مكتوم فانه لا يؤذن حتى يطلع
الفجر گفت عائشه ان بلالا كان يؤذن بليل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا واشربوا حتى يؤذن ابن ام مكتوم فانه لا يؤذن حتى يطلع
الفجر تحقيق بلال اذان ميگفت بسبب پيش از انكه صبح صادق بدمد تا مردم استعداد طهارت و سحور كنند و بسا اوقات ادراك نميكرد اذان مؤذن ابن ام مكتوم نماز نميگزيد
مگر انكه بر سر رفت آن و فرود مي آمد آن و ديگر بلال است يعني همين قدر فرجه بود كه بلال از منبر فرود آمدي و ابن ام مكتوم برآمدي گفته اند كه اين
محمول است بر بعضي اوقات و گرنه معلوم شده است كه مردم را اذان بلال مانع از اكل و شرب نشدي و اينحال فرضي مستلزم و حديث باب سيوم
واقع شد كه فرجه در ميان سحور و اذان بقدر پنجاه آيت بودي گفته اند خود صحابه در سحر ميكردند و تقريباً بود سه خرما بوده است و درين قدر وقت
سير ميشد اگرچه در اثناي اذان بودي بهترين توجيهات آنست كه گوييم در ميان خوردن طعام از شنيدن اذان بلال دست نميكشيدند و تا
اذان ابن ام مكتوم ميخوردند والله اعلم **باب** تعجيل السحور در ميان شتاب كردن در خوردن طعام سحر سحور بضم سين خوردن و بفتح
چيزيكه بخورند و بعضي وقات تاخير سحور است كرماني گويد اگر ترجمه تاخير السحور ميكرد بهتر بودي پوشيده نماند كه منصوص هر دو حديث
آنست كه سهل بن سعد گفت من سحور خانه خود شتاب ميكردم تا سحور با آنحضرت دريابم و مقصود بيان آن نيست كه سحور را نزديك
بصبح ميخوردم پس مدرج باين ملاحظه تعجيل السحور ترجمه كرده بيان تاخير در باب لاحق است چنانكه معلوم شود حدثنا محمد بن عبيد الله
قال حدثنا عبد العزيز بن ابي حازم عن ابيه عن سهل بن سعد قال كنت اتسحر في اهلي ثم يكون سرعتي ان ادرك السجود مع رسول الله
صلى الله عليه وسلم گفت سهل بن سعد بود مي كه سحور ميكردم در خانه خود پس ميشتافتم بود سرعت من باينكه دريابم سحور را با رسول خدا صلى الله عليه وسلم و خدا برو

باب قدر كم بين السحور وصلوة الفجر در بيان آنكه چقدر وقت بودي در ميان سحور و نماز فجر حدثنا مسلم بن ابراهيم قال حدثنا هشام
قال حدثنا قتادة عن انس بن مالك عن زيد بن ثابت قال تسحرنا مع النبي صلى الله عليه وسلم ثم قام الى الصلوة گفت پرسيدم از زيد بن ثابت
خورديم با پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي پس ايستاد آنحضرت بسوي نماز گفت كه كان بين الاذان والسحور قال قدر خمسين يعني گفت زيد بن ثابت كه بود ميان سحور
و اذان قدر پنجاه آيت

الجزء الرابع لشيخ الاسلام — كتاب الاذان

باب بدء الاذان در بيان ابتداء اذان حدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني سالم بن عبد الله ان عبد الله بن عمر
رضي الله عنهما قال كان المسلمون حين قدموا المدينة يجتمعون فيتحينون الصلوة ليس ينادي بها احد فتكلموا يوما في ذلك فقال بعضهم
اتخذوا مثل ناقوس النصارى وقال بعضهم بل بوقا مثل قرن اليهود فقال عمر اولا تبعثون رجلا ينادي بالصلوة فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم يا بلال قم فناد بالصلوة گفت عبد الله بن عمر بودند مسلمان چون آمدند مدينه جمع ميشدند و وقت نماز را تحري ميكردند
و تخمين ميكردند كه نماز وقت شد و ندا نميكرد بنماز احدي پس روزي با تفكر شدند در اين و گفتند بعضي ايشان بايد كه ما ناقوس بسازيم مانند
ناقوس ترسايان و بعضي گفتند بايد كه بوقي بسازيم مانند بوق يهود پس گفت عمر آيا نميفرستيد مرد را كه ندا كند بنماز پس گفت رسول خدا
اي بلال برخيز و ندا كن بنماز

باب الاذان مثنى مثنى اذان دو دو بار گفتن حدثنا ابو معمر قال ثنا عبد الوارث قال ثنا ايوب عن ابي محذورة ان النبي صلى الله
عليه وسلم علمه هذا الاذان الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان محمدا رسول الله اشهد ان محمدا رسول الله
اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله الله اكبر الله اكبر حي على الصلوة حي على الصلوة حي على الفلاح حي على الفلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله
گفت ابو محذوره كه آموخت مرا پيغمبر خدا اين اذان را الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان محمدا رسول الله اشهد ان محمدا رسول الله
اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله الله اكبر الله اكبر حي على الصلوة حي على الصلوة حي على الفلاح حي على الفلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله

باب الاذان بعد الفجر اذان بعد از فجر حدثنا ابو نعيم قال ثنا زهير قال ثنا ابو اسحاق عن الاسود قال سألت عائشة عن المؤذن يؤذن
قبل الفجر قالت نعم ان بلالا يؤذن قبل الفجر فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا واشربوا حتى يؤذن ابن ام مكتوم فانه لا يؤذن حتى يطلع
الفجر گفت عائشه ان بلالا كان يؤذن بليل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلوا واشربوا حتى يؤذن ابن ام مكتوم فانه لا يؤذن حتى يطلع

چند ساعت بود میان اذان و سحور آن حضرت گفت بدید عدد وقت خواندن پنجاه آیت ظاهر آنست که مراد ازین آن است که هر کدام خواهد بدان باب برکة السحور من غیر ایجاب و بیان آنکه برکتی هست در سحور از جهت متابعت آنحضرت یا آنکه واجب باشد و این برکت از جهت متابعت آنحضرت و صحابه کرام و مخالفت یهود که سحور نزد ایشان جائز نبود کان النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه واصلوا ولم یذکر السحور یعنی از آنکه پیغمبر خدا و یاران او روزه وصال گرفتند و ذکر کرده نشده است خوردن طعامی در سحر و این دلیل عدم وجوبست حدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة عن نافع عن عبد الله ان النبی صلی الله علیه وسلم واصل فواصل الناس فشق علیهم فنهاهم تحقیق پیغمبر خدا او روزه داشت بآنکه افطار کند پس بمتابعت آنحضرت وصل کردند مردم پس دشوار آمد وصل بر ایشان پس منع کرد آنحضرت مردم را از وصل قالوا فانک تواصل قال تحقیق تو وصل میکنی قال لست کهیئتکم انی اظل اطعم واسقی فرمود نیستم من مانند شما لفظ هیئت از است تحقیق من شب میکنم نزد خدا طعام داده میشوم یعنی بستاید حق تعالی مرا و میشوم بنا نکاح قوت آن طعام است از بهر حقیقت و طعام داده میشوم و گرسنه وصال نمیماند و شرح این حدیث بتفصیل خواهد آمد حدثنا ادم بن ابی ایاس قال حدثنا شعبة قال حدثنا عبد العزیز بن صهیب قال سمعت انس بن مالک رضی الله عنه قال قال النبی صلی الله علیه وسلم تسحروا فان فی السحور برکة فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی طعامی در سحر خوردید پس تحقیق در سحر خوردن برکتی است که قوت می بخشد روزه دار را بی کراهت گرسنگی و تشنگی و الحاق عبودیت است بعد از قوت خود باب اذا نوی بالنهار صوما وقد کان نیت کند صایم بروز روزه را و است یا نه قالت ام الدرداء کان ابو الدرداء یقول عندکم طعام فان قلنا لا قال فانی صایم یومی هذا گفت ام درداء بود پدر درداء که میگفت روزه دارم اگر نزد شما طعامی هست پس اگر میگفتم نیست میگفتی تحقیق من روزه دارم مرفوعا ابو طلحة و ابو هریرة و ابن عباس و حذیفة رضی الله عنهم و کرده است این کار را این چهار کس که عمده اصحاب اند پس معلوم شد که نیت شب شرط نبوده است و انه یجزی ء روزه نفل باتفاق است اگر پیش از زوال شروع کرد بدان و همچنین اگر بالک و همچنین اگر بالک و همچنین اگر بالک بعد از زوال نیز درست است لکل وجهة هو مولیها فاستبقوا الخیرات

حدثنا ابو عاصم عن یزید بن ابی عبید عن سلمة ابن الاکوع ان النبی صلی الله علیه وسلم بعث رجلا ینادی فی الناس یوم عاشوراء ان من اکل فلیتم صومه او فلیصم تحقیق پیغمبر خدا حمت کناد خدا بروی هر آنگاه مناد می کند در مردم روز عاشورا این را که کسی که خورده است پس گو تمام کند روزه را یا روزه دار و یعنی امساک کند از شک را و بیست و این از جهت حرمت و زجر است چنانکه از شک افطار کرده باشد و ظاهر شود روز رمضان بیست امساک کند من لم یکن اکل فلیتم ما اکل و کسیکه نخورده است پس نخورد و روزه دار و نزد کسی که روز عاشورا خورده است دلیل میگیرد از آن بر آنکه نفل مطلق روزه دار است و نیست و این باب نیز همین است و این مذهب حنفیه و ایست کلوا و اشربوا الی قوله ثم اتموا الصیام الی اللیل نیز نص است بر عدم اشتراط نیت از شب تقدیرش آنکه خوشا نه مباح کرده اکل و شرب را تا طلوع صبح و کلام ثم از برای تراخی است پس بنا چار عزم روزه بعد از ان باید حدیث اعرابی مادر بعد از ان عباس بود است نیز دلیل صاحب اند بر آن حدیث نیست که اعرابی بر وزشک آمده گواهی داد بر دیدن هلال ماه رمضان و آنحضرت فرمود منادی را که بدا کند کسی که خورده است بقیه روز نخورد و کسیکه چیزی نخورده روزه دارد و آنحضرت روزه داشت و این امر بعد از بلند شدن آفتاب بود و نیز منقول نیست اصلا که آنحضرت بقضاء روزه این روز شک فرموده باشد و نیز آنحضرت صلی الله علیه وسلم تقسیم کرده مردم را دو قسم و مقتضای قسمت آنست که هر دو قسم را یک حکم نباشد و اگر در هر دو قسم بمعنی لغوی بود یک حکم خواهد بود و عبارت حدیث که در قسم اول لا یاکل است و در قسم دوم فلیصم نیز ناظر است باشتمال حکم پس فلیصم بمعنی لغوی نمود و ظاهر در کلام شارع امر فلیصم بمعنی شرعیست نه لغوی مقرر بر علماست که وقتیکه دائر شود لفظ در کلام اهل شرع میان حمل او بر معنی لغوی و شرعی حمل کردن بر شرعی اولی است پس حمل کردن این صوم بر معنی لغوی که امساک است روز خاص بود و نیز قیاس کرده اند بر نفل که آن باتفاق غیر مالک واجب است و در صحیح نفل و فرض خواه روزه باشد یا نماز فرقی نیست نزد شافعیه نیت کردن از شب شرط است و تمسک ایشان باین حدیث است لا صیام

باستاد و مجاهد عمر رضی الله عنه روایت کرده که جلوس امام بعد سلام بر صفت است و ابن شاهین در کتاب منسوخ از جابر بر آورده که بود آنحضرت چون میگذارد نماز صبح را جاهد انی شد انا نبی تا آنگاه نیک طلوع کردی آفتاب و از ابن عباس آورده که نماز گزاردم با آنحضرت پس بود ساعتی که سلام دادی بر ما نشستی چون نماز گزاردم با بی بکر بود وقتی که سلام دادی جست ازجای خود گویا بر میخیزد از سنگ گرم کردمانش پیشتر حمل کرده ابن شاهین حدیث اول را بر نماز ترا که عقب می نافله نباشد و ثانی را بر مقابل آن و بعد از بر خاستن بنا بر احتمال است که سنت در مکان فرض گذارد و انتقال کند در مکان دیگر و قتادة ثانی است وقال لنا آدم عدم ذکر صیغه تحدیث یا بجهت انست که ذکر شیخ بتحدیث در ابتدای طریق مذاکره است نه بطریق تحمیل و تحدیث چنانکه آخر شاهدان گفته اند یا بنا بر آنکه فرق است میان حدیث مرفوع و موقوف که ذکر میکند حدثنا را در اول نه ثانی چنانکه عسقلانی گفته حدثنا شعبة عن ایوب عن نافع قال کان ابن عمر یصلی فی مکانه الذی صلی فیه الفریضة بود ابن عمر که نفل میگزارد در جائیکه گزارده است در آنجا نماز فرض فعله القاسم و کرده است نفل را در جای فرض قاسم بن محمد بن ابی بکر رضی الله عنهما و یذکر عن ابی هریرة فعله و ذکر کرده میشود از ابی هریره رضی الله عنه فعل آنحضرت بحدیث را کالمتطوع بالصلاة فی مکانه نفل کند امام در جای خود که فرض گذارده و لهذا الصحیح و بصحت پیوسته است بحدیث و روایت کرده است ابو داود و ابن ماجه عن ابی هریرة یعنی که گفت ابو هریره فرمود آنحضرت آیا میتوانند یکی از شما که تقدم کند یا تاخر کند یا بجانب راست برود یا بجانب چپ در نماز یعنی بطوع بعد فرض مفهوم روایت بیهقی چنین است چون نماز کرده کند یکی از شما از آنکه قطع کند بعد فریضه پس بگوید پیش برود و دو باین استدلال کرده اند حنفیه و لفظ است ابن عباس و ابن مسیب و ابو سعید و عطا و شعبی صاحب محیط گفته قطع کنند بر کعت بر امکان فرض بجهت قول آنحضرت آیا عاجز می آید یکی از شما و قتیکه نماز خود را نماز خود را نماز خود را پیش بعد پس شود بنفل خود بجهت آنکه بسا شتبه میشود حال وی بعد از آنکه ده پس گمان میکند که وی در فرض است پس اعاده میکند بوجه فرض و آن جائز نیست و آنچه داود از سعد بن مسیب آورده است

اسماء الرجال

لمن لم ينو الصيام من الليل وأيحديث دار روايت كرده اند اصحاب سنن اربعه نيز ميگويند كه نيت هر گاه در جزء اول يافته نشد فاسد شد آن جزء از انكه روزه بى نيت صحيح نميباشد پس لازم آمد كه باقى روزه نيز فاسد باشد وگرنه لازم آيد كه جزء اول نيز صحيح نباشد و فاسد منقلب بصحيح گردد واين روا نيست حنيفه در جواب او لا ميگويند كه درين حديث اختلاف بسيار واقع شده بعد از اختلاف متن بعضى گويند موقوفست وبعضى مرفوع ودار قطنى گويد متفرد بايحديث عبد الله بن عباد است از فضل و در اسناد آن سخن كرده اند كه عبد الله بن عباد غير مشهور است و يحيى ابن ايوب كه از رجال اسناد اوست قوى نيست ابن حبان گويد عبد الله بن عباد بصرى قلب ميكند در اخبار و روايت كرده ست ازدى روح ابن الفرج نسخه احاديث موضوعه بر تقدير صحت حديث محمول است بر نفى فضيلت و كمال چنانچه در بى حديث لا صلوة لجار المسجد الا فى المسجد و لا وضوء لمن لم يسم نيست نماز همسايه مسجد را مگر در مسجد و نيست وضو مر كسى را كه تسميه نكويد واين توجيه بر تقدير نيست كه من لم يبيت متعلق بصيام باشد و اگر متعلق بصيام باشد معنى چنين خواهد بود كه اگر در صيام نيت نكند كه روزه او از شب ست بلكه در بى وقت كند روزه نخواهد بود اگر چه اكثر را حكم كل و بسيارى از مواضع داده اند و مبناى حكم در حديث اعرابى همين ميتواند بود والله اعلم واين توجيه ضرور نيست از براى توفيق بكتاب و سنت چنانكه معلوم شده و انكه گفته اند كه جزء اول بى نيت واقع شد پس فاسد گشت الخ پوشيده نماند كه فساد روزه باكل و شرب و قران است و انچه لازم مى آيد صوم بودن آن جزء متحقق نشده وچون بعد از ان نيت صوم بودن ان جزء نيز يافته شده داخل ميگردد و در ين صورت تبديل فاسد بصحيح لازم نيايد بلكه لازم تبديل عدم تحقق بتحقق واين باطل نيست **باب** الصائم يصبح جنبا در بيان حكم روزه دار كه صباح ميكند در حالت جنب **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن سمى مولى ابى بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام ان المغيرة انه سمع اباابكر بن عبد الرحمن قال جئت انا وابى حتى دخلنا على عايشة وام سلمة ح گفت عبد الله بن مسلمة حديث كرد مرا امام مالك از سمى كه تحقيق شنيد او ابابكر بن عبد الرحمن بن عبد الرحمن بن ابوبكر بن عبد الرحمن آدم من و پدر من عبد الرحمن تا در آمديم بخدمت عايشه وام سلمه رضى الله عنهما وحدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال اخبرنى ابو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام ان ابا عبد الرحمن اخبره وان عايشة وام سلمة رضى الله عنهما اخبرتاه عبد الرحمن خبر داد مرو ان بن حكم را كه عايشه وام سلمه خبر داده اند او را ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يدركه الفجر وهو جنب من اهله ثم يغتسل ويصوم تحقيق شنيد او حمت كنا خدا بر وى بلو كه وى خليفت او در اضيع حال آنكه او جنب از زنان اهليه خود مى بود بستر غسل ميكرد و در روزه ميد اشت و در روايتى آمده ست غير محتلم قيدين اتفاقيين اند يا ميان و قيست و مقصود اظهار تيقن بجنب بودن آنحضرت است در قول عايشه وام سلمه كه گفتند من الاحتلام گفتند من انه لم يحتلم نماز را بطريق التقاء الركبتين گفته اند فقال مروان بعبد الرحمن اقسم بالله لتقرعن بها اباهريرة وانا اسمع فجعل عبد الرحمن يرد ذلك على مروان ولو كانت عبد الرحمن سوگند ميدهم ترا بخدا البته بگو اين را ابا هريره و من ميشنوم پس عبد الرحمن اين را بر مروان رد ميكرد و مروان در بى وقت حاكم بود بر مدينه از جانب معاويه بن ابى سفيان فقرعن بفتح تا و قاف و تشديد را يعنى نقيله از تقريع بمعنى تضعيف سرزنش كردن و در روايات ديگر بقاف و زاى است از تقزيع بمعنى تخويف فقال ابو بكر فكره ذلك عبد الرحمن و گفت ابو بكر پس ناخوش داشت اين معنى را عبد الرحمن تعقيبا لما ان يجتمع بذى الحليفه وكانت لابى هريرة هنالك ارض بستر مقدر شده اتفاق افتاده ما جمع شدن بذى الحليفه و بود ابو هريره را انجا زمينى زرعى فقال عبد الرحمن لابى هريرة انى ذاكر لك ما ارى ولولا ان مروان اقسم على فيما اذكره لك پس گفت عبد الرحمن مر ابو هريره را تحقيق ذكر كننده ام مر ترا امرى را و اگر نبود كه مروان سوگند داده است بر من در آن امر ذكر نميكردم مر ترا انذكر قول عايشه وام سلمة پس ذكر كرد عبد الرحمن قول عايشه وام سلمه را فقال كذلك حدثنى الفضل بن عباس وهو اعلم پس گفت ابو هريره همچنين حديث كرده است مر ا فضل بن عباس و آن فضل داناتر است از تو يعنى انچه من ميگويم كه كسى كه در يابد صبح را و وى جنب ست افطار كند فضل بمن روايت كرده و عهده بر ويست وقال همام وابن عبد الله بن عمر عن ابى هريرة كان النبى صلى الله عليه وسلم

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاذان

من ينصرف من النساء پس گمان برده ميشوم و حال آنكه خداوندا نا تراست اين مكث را بجهت آنكه نا نگزرد از مسجد بجاى كسى كه بر سيگرد و از زمان اختلاط زن و مرد در راه اتفاق نشود وقال ابن ابى مريم هو سعيد ابن الحكم اخبرنا نافع بن يزيد الكلاعى بفتح كاف وتخفيف لام و بمهمله سنه يكصد و شصت و هشت قال حدثنى جعفر بن ربيعة ان ابن شهاب كتب اليه گفت نافع حديث كرد مرا جعفر كه ابن شهاب بهرى نوشت بسوى او قال حدثتنى هند بنت الحارث الفراسية گفت ابن شهاب حديث كرد مرا هند فراسيه بكسر فا و تخفيف را و اهمال سين نسبت بنى فراس است عن ام سلمة زوج النبى صلى الله عليه و اله وسلم وكانت من صواحباتها و بود او از هند از اهل صحبت ام سلمه و همنشينان وى قالت كان يسلم فينصرف النساء گفت ام سلمه بود آنحضرت كه سلام ميداد از نماز پس عقب آن بلا تراخى باز ميگشتند زنان قبل خلن بيوتهن من قبل ان ينصرف رسول الله پس مى در آمدند خانه هاى خود را پيش از انكه برگشت پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم وقال ابن وهب عن يونس عن ابن شهاب اخبرتنى هند الفراسية يعنى ابن بهذا و نيز از ابن شهاب است هند الفراسية هو ليست وقال عثمان بن عمر اخبرنا يونس عن الزهرى قال حدثتنى هند القرشية بضم قاف و فتح راء و اعجام شين نسبت بقريش و در بعضى نسخ فراسيه است بدستور سابق وقال الزبيدى بضم زاء محمد بن وليد الحمصى الزهرى ان هند بنت الحارث القرشية بضم قاف از قريش اخبرته خبر داد او را زهرى را بحديث مذكور و كانت تحت معبد بفتح ميم و سكون عين بن المقداد بكسر ميم و سكون قاف كندى بكسر كاف مدنى صحابى و بود هند زير معبد در عقد نكاح وى وهو حليف بنى زهرة و معبد هم عهد بنى زهره است وكانت ممن هاجر الى ارض الحبشة و بود هند كه مى در آمد بر زنان پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم وقال شعيب عن الزهرى حدثتنى

امرنا بالفطر والاول اسند وگفت همام بن منبه وسالم ابن عبد الله بن عمر از ابی هریره بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی که امر میکرد ما را بفطر پس گوید روایت اول یعنی حدیث عایشه ام سلمه قوی تر است از روی اسناد زیرا که از طرق کثیره رسیده است و روایت ازواج مطهرات راجح است بمعنی از روایت غیر ایشان و در روایت ابن جریج آمده است گفت ابو هریره آیا عایشه ام سلمه گفته اند گفت آری گفت ابو هریره اینها دانا تر اند و زیاده مکرده است ابن جریج پس رجوع کرد ابو هریره از آنچه فتوی میداد و ترک کرد حدیث فضل را و دانست که این حکم منسوخ بوده است **باب** المباشرة للصائم در بیان حکم هم آغوشی کردن بزن بسا سر بدنها غیر جماع

قالت عایشة یحرم علیه فرجها گفته است عایشه رضی الله عنها حرام است بر مرد صائم فرج زن یعنی جماع کردن **حدثنا** سلیمان بن حرب عن شعبة عن الحکم عن ابراهیم عن الاسود عن عایشة قالت کان النبی صلی الله علیه وسلم یقبل ویباشر وهو صائم گفت عایشه بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی که بوسیدن هم آغوشی میکرد و حال آنکه وی روزه دار بود **وکان املککم لاربه** بود مالک تر است بن شما غالب تر بن شما حاجت خود را و عضو خود را و در بن کلام اشارت است که اباحت قبله و مباشرت بشرطیست که کسی نباشد بر هوای خود و بداند که انزال نخواهد کرد و بجماع هم اختیار نخواهد شد اربه بکسر همزه و سکون راء و بفتح هر دو آمده بمعنی حاجت و عضو مخصوص است **وقال ابن عباس مآرب حاجة** یعنی مارب بمعنی حاجت و مارب کرد رآنست بمعنی حاجتست **وقال طاؤس غیر اولی الاربة الاحمق الذی لا حاجة له فی النساء** و گفته است در تفسیر غیر اولی الاربة که بمعنی احمقی است که نیست مراورا حاجتی در زنان **باب** القبلة للصائم در حکم بوسه کردن صائم را قال جابر بن زید ان نظر فامنی یتم صومه گفت جابر بن زید اگر نظر کرد روزه دار پس منی ریخت پس تمام کند روزه خود را یعنی از منی کردن اختیار ریزد روزه باطل نمیشود **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا یحیی عن هشام قال اخبرنی ابی عن عایشة رضی الله عنها عن النبی صلی الله علیه وسلم ح گفته هشام خبر داد مرا پدر من عروه از عایشه از پیغمبر خدا و حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالک عن هشام عن ابیه عن عایشة رضی الله عنها قالت ان کان رسول الله صلی الله علیه وسلم لیقبل بعض نسائه وهو صائم ثم ضحکت گفت عایشه تحقیق بود که میبوسید بعضی زنان خود را و حال آنکه آنحضرت روزه دار بود پس خنده کرد عایشه و این خنده تعجب است بر آنکه صاحب قصه او بود پس ابلغ است در وثوق و اعتماد بحدیث خود یا از حیاکه در ذکر چنین امر لایق میشود خصوص بر دختن جنید یوم یا بعضی گویند که تعجب است از کسیکه خلاف او کرده بهتر نیست که گوئیم عایشه از یا محبت آنحضرت منبسط شده بود اختیار میکرد **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن هشام بن ابی عبد الله قال حدثنا یحیی بن ابی کثیر عن ابی سلمة عن زینب بنت ام سلمة عن امها رضی الله عنها قالت بینما انا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی الخمیلة اذ حضت گفت ام سلمه در میان آنکه من با پیغمبر خدا بودم در چادری پس دیدم در خود حیض کردم خمیلة بفتح معجمه و میم و سکون تحتانیه و لام جامه کرک آزا خمل باشد یعنی پس آهسته بیرون آمدم فانسللت فاخذت ثیاب حیضتی فقال مالک انفست قلت نعم پس کشیدم خود را از درون چادر پس گرفتم جامهای حیض خود را گفت نفوتت می یتوسیم پس فرمود چیست مرترا که برآمدی یا حیض کردی گفتم آری حیض کردم نفاس بمعنی حیض نیز آمده و مولف را باب حیض در ترجمه گفته باب بن یسمی النفاس حیضا کسیکه نامیده نفاس حیض را و بمین حدیث اورده است فدخلت معه فی الخمیلة پس درآمدم با آنحضرت در چادر و کانت هی ورسول الله صلی الله علیه وسلم یغتسلان من اناء واحد و بوده ام سلمه و پیغمبر خدا که غسل میکردند هر دو یکبار از یک ظرف کان یقبلها وهو صائم و بود که بوسه میکرد او را و حال آنکه روزه دار بود وی این نیز کلام ام سلمه است از جهت حیا خود را بطریق غائب ذکر کرده و تواند که کلام راوی او باشد **باب** اغتسال الصائم در بیان غسل کردن صائم و بدل ابن عمر توضأ بالغ علیه وهو صائم و ترک ابن عمر

البیت حدثنی یحیی بن [illegible] حدثنا ابن شهاب عن امرء ومن قریبة حدیث کرد یحیی را ابن شهاب از زنی از قریش از قریبت بود یعنی منسوب بقریبه و در بعضی روایت است بر سیکه زعم کرد که قرشیه بقاف و معجمه تصحیف بقار معماست حدثنا عن النبی حدیث کرد ما را از پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم چون آن زن تابعیه است لابد اینحدیث را از آنحضرت بواسطه باشد لم یترک شده **باب** من صلی بالناس فذکر حاجة فتخلی اهم ذکر کسیکه نماز کند بمردم پس یاد کند حاجتی را کاری را پس بگذرد و از میان ایشان بیرون رود بسبب اهمی مگث مرا بمعنی رفع حاجت **حدثنا** محمد بن عبید بن میمون علاف قال حدثنا عیسی بن یونس عن ابن اسحاق بسیبی سنه یکصد و شصت و هفت عن محمد بن سعید بن ابی حسین المکی قال اخبرنی ابن ابی ملیکة عن عقبة بن الحارث نوفلی ابی سروعه بکسر سین قال صلیت وراء النبی گفت گزاردم نماز پس پیغمبر را صلی الله علیه وآله وسلم بالمدینة العصر و در مدینه نماز عصر را فسلم ثم قام مسرعا پس سلام داد پس بسرعت برخاست شتاب فتخطی رقاب الناس الی بعض حجر نسائه پس گام زد و گذشت گردنها مردم را السبوی لیعنی حجره های زنان خود فقلق الناس من سرعته پس بسیدند مردم از زود برخاستن و عادت بچنان دیده شده که چون حرکتی غیر معتاد میدیدند فزعوا ترسیدند که مبادا امر وحی نازل شده فخرج الیهم پس برآمد برایشان فرای انهم قد عجبوا من سرعته دید که ایشان تعجب کرده اند از زود برخاستن آنحضرت فقال ذکرت شیئا من تبر عندنا پس فرمود یاد کردم پاره از طلای

جانبه ثم يلقي ما اذا خرج بزوجه او اذا خرج شد بروي و حال آنكه او صائم بود و اين همه احوال و اقوال كه بعد از ترجمه نقل كرده انچه ثابت است كه اين امور تو هم منافات بروزه دارد و از قبيل غسل ثابت و دخل الشعبي الحمام وهو صائم و در آمد شعبي بحمام براي غسل و حال آنكه صائم بود و قال ابن عباس رضي الله عنهما لا باس ان يتطعم القدر او الشئ و گفت ابن عباس باك نيست در روزه اين كه بچشد روزه دار طعام و يگ را و در ياب طعم آن يا بچشد چيزي را از غير طعام عطف عام بر خاص است و قال الحسن لا باس بالمضمضة والتبرد للصائم و گفت حسن بصري باكي نيست باب در دهان گرفتن و باب سرد كردن خود را بغسل و خز آن مر صائم را و قال ابن مسعود اذا كان يوم صوم احدكم فليصبح دهينا مترجلا و گفت ابن مسعود رضي الله عنه و تحقيقا باشد روز صوم يكي از شما پس صبح كند بحاليكه روغن ماليده و شانه كرده است گويا از براي نهان كردن روزه است و آنكه سلف مستحب گفته اند صائم را ترفه و تجمل بشانه و سرمه و روغن هم از همين جهت است كه اثر روزه كه خشونت و تغير رنگ چهره است بر كسي ظاهر نشود و روزه كه خاص براي خدا است بديگري ظاهر نگردد و قال انس رضي الله عنه ان لي ازنا اقمحه فيه وانا صائم و گفت انس تحقيق مرا خوشه ايست كه ميزنم خود بدو روي من صائم باشم ازن بفتح همزه و سكون با بر موحده و فتح زاي و نون و بعد او قصر بر وزن است در اصل لفظ فارسي است مركب از آب و زن باين نام ميده اند كه غالب زمان در خانها استعمال ميكنند اقمحه بفتح همزه و تاء و فتح قافيه قاف مفتوح و حاء مهمله ساكنه و سيم است بمعني در آمدن و غوطه خوردن و قال ابن عمر رضي الله عنهما يستاك اول النهار و آخره و لا يبلغ ريقه و گفت ابن عمر مسواك كند صائم اول روز و آخر روز و فرو نبرد آب دهن را گو باشد آنست كه بمد زيوقت كه آب در دهان انداخته و مسواك ميكند فرو نبرد ريق خود را كه مخلوط از آب دارد و الله اعلم قال عطاء ان ازدرد ريقه لا اقول لفطر و گفت عطاء بن ابي رباح اگر فرو برد صائم آب دهن خود را نميگويم كه افطار كرده است مقرر علما آنست كه اگر آب دهن متغير بچيزي ديگر باشد مانند خون و چيزي ديگر طاهر يا غير طاهر و بحلق فرو برد نقض روزه ميكند و اگر اندك چيزي ازميان دندان مخلوط با آب دهن شود كه احتراز ازوي نتوان كرد بمنزله ريق است مفطر نيست قاله الحنفية و قال ابن سيرين لا باس بالسواك الرطب و گفت ابن سيرين باك نيست بچوب مسواك تر باشد قيل له طعمه قال الماء له طعم و انت تمضمض گفته شد باو كه ابن سيرين مسواك تر را طعمي است گفت آب را هم طعمي است و تو مضمضه ميكني بان و لم ير انس و الحسن و ابراهيم بالكحل للصائم باسا نديده است انس بن مالك و حسن بصري و ابراهيم نخعي بسرمه كردن صائم را باكي نيست مذهب حنفيه شافعيه و ديگران اين اند اگر با سرمه چيزي ديگر مخلوط است و بحلق فرو رود مفطر خواهد بود حدثنا احمد بن صالح قال حدثنا ابن وهب قال حدثني يونس عن ابن شهاب عروة و ابي بكر قالا قالت عايشة رضي الله عنها كان النبي صلى الله عليه وسلم يدركه الفجر في رمضان من غير حلم فيغتسل ويصوم گفت عروه و ابو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام گفت عايشه بود آنحضرت كه درمي يافت او را فجر در رمضان بحال جنابت از غير خواب شيطاني پس غسل ميكرد در فجر و روزه ميداشت قيد غير حلم اتفاقي است و گرنه مشهور آنست كه انبيا را احتلام نميباشد سيما آنحضرت را احلام نبود و باين قيد تنبيه كرده كه جنابت از امر نبي كه فراموشي بآن راه داشته باشد حدثنا اسمعيل قال حدثني مالك عن نبي مولى ابي بكر عن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام بن المغيرة انه سمع ابا بكر بن عبد الرحمن قال كنت انا و ابي فذهبت معه حتى دخلنا على عايشة رضي الله عنها قالت اشهد على رسول الله صلى الله عليه وسلم ان كان ليصبح جنبا من جماع غير احتلام ثم يصومه گفت عايشه گواهي ميدهم بر رسول خدا از صحبت كناد خدا بر وي كه تحقيق بود آنحضرت كه صبح ميكرد در حاليكه جنب بود از جماع نه از احتلام پس ميگذشت روزه ميداشت آنرا و زن خلنا طعام سلمة فقالت مثل ذلك پس در آديم بر ام سلمه و گفت مانند قول عايشه رضي الله عنها **باب** الصائم اذا اكل او شرب ناسيا

واحدي واحد است انفتال عن يمينه برگشتن را از جانب راست يعني عيب ميكرد و كسي را كه واجب ميدانست انصراف بجانب راست و باز ماندن از جانب ديگر و نه در مسلم بروايت اسماعيل بن عبد الرحمن آمده كه پرسيدم انس را چگونه بگردم از نماز خود بجانب يمين يا بجانب يسار گفت امامن اكثر ديده ام پيغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم بر ميگشت جانب راست خود را اين موافق عادت شريف بود در اختيار يمين در هر امر مان با جانب صحيح از عمر بن شعيب از پدرش از جدش آورده كه نديدم آنحضرت را كه انفتال ميكرد بجانب يمين و بجانب يسار خود مرفي گفته و بر اين است عمل نزد اهل علم كه بر جانب كه خواهد برگردد حدثنا ابو الوليد قال اخبرنا شعبة عن سليمان عن عمارة بن عمير عن الاسود النخعي قال قال عبد الله لا يجعل احدكم للشيطان شيئا من صلوته گفت عبد الله بن مسعود بايد كه نگرداند يكي از شما مر شيطان را نصيبي از نماز خود بدان كه گمان كند آنرا بالقول خود بري ان متفاعليه ان لا ينصرف الا عن يمينه اعتقاد كرده اند كه حق لازم است بر وي اينكه نگردد از نماز مگر بجانب راست لقد رايت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كثيرا ينصرف عن يساره در آئينه تحقيق ديده ام آنحضرت را بسيار كه بر ميگشت از جانب خود و در روايت مسلم چنين است اكثر از انچه ديدم آنحضرت را كه بر ميگشت جانب چپ است و از انس اكثريت راست نود وي جمع كرده ميان هر دو روايت كه آنحضرت بيشتر بر ميگشت جانب راست گاهي چنين پس فجر را دو بركي از زين دو صحابي انچه دانست خود اكثريت آنرا استقلالي گفته حمل كرده شود حديث ابن مسعود بر حال نماز در مسجد نبي زيرا چه حجره شريف در جانب يسار بود و حديث انس بر ما سواي آن چون حال هر دو چنين شد حمل شد اعتقاد ابن مسعود و انس مرجح داده شود ابن مسعود را كه وي عالم است و اجل و اكثر است ارزوي ملازمت آنحضرت و اقرب است از موقف شريف در نماز از انس و در اسناد حديث انس ابن عبد الرحمن سدي است كه كلام كرده شده در وي و در روايت ابن مسعود موافق ظاهر است كه حجره شريف در آن جانب بود و ممكن است جمع باوجهي ديگر كسيكه گفته اكثر انصرف آنحضرت جانب چپ بود نظر كرده بسوي هيئت او در نماز و كسيكه گفته اكثر انصراف وي جانب راست بود نظر كرده بسوي هيئت او در حال استقبال وي مردم را بعد سلام از نماز بر اين تقدير مختلف نميباشد انصراف بجهتي معين از جهتين است كه گفته اند علما مستحب است انصراف بجانب حاجت ليكن گفته اند چون

در حکم روزه دار و قتیکه بخورد یا بنوشد از روی فراموشی وقال عطاء ان استنثر فدخل الماء فی حلقه لا باس ان لم یملک رده
و گفت عطا اگر آب در بینی کرد کسی در وضو پس در آمد آب در حلق او باک ندارد اگر مالک نیست رد را مشهور از اهل مذاهب نشست
که این را خطا میگویند نه سهو و حکم خطا قضا است فقط وقال الحسن ان دخل حلقه الذباب فلا شیٔ علیه گفته است حسن اگر
در آمد حلق روزه دار را مگس پس نیست چیزی بروی از قضا و کفارت وقال الحسن ومجاهد ان جامع ناسیا فلا شیٔ علیه
و گفت مجاهد و حسن اگر جماع کند در حالیکه فراموش کرده است روزه را پس نیست هیچ چیزی بروی از قضا و کفارت و حکم اکل ناسیا
دارد **حدثنا** عبدان قال اخبرنا یزید بن زریع قال حدثنا هشام قال حدثنا ابن سیرین عن ابی هریرة رضی الله عنه عن
النبی صلی الله علیه وسلم قال اذا نسی فاکل وشرب فلیتم صومه فانما اطعمه الله وسقاه فرمود و قتیکه فراموش کرد روزه دار
پس خورد یا نوشید اندک یا بسیار پس کو تمام کند روزه را پس اینست جز این نیست که خدا او را خورانده و نوشانده از رزق
او را و این حصر دلالت کرد که بنده را در سهو دخلی نیست و از الطاف الهی بر عباد و از برای آسانی و سهولت است هم ترجمه
مواخذه نمیرود بر آن **باب** السواک الرطب والیابس للصائم در جواز استعمال مسواک تر و خشک مر روزه دار را ویذکر عن عامر بن
ربیعة قال رایت النبی صلی الله علیه وسلم یستاک وهو صائم ما لا احصی او اعد و گفت عامر دیدم پیغمبر خدا را رحمت
کناد خدا بر وی که مسواک میکرد و حال آنکه او صائم بود بارها که شمار نمیتوانم کرد یا عد نمیتوانم کرد شک راوی است گفته اند که مدار
این حدیث بر عاصم بن عبید الله است مولف میگوید وی منکر الحدیث است لیکن ترمذی آنرا حسن گفته هم ازین جهت مولف لصیغه
مجهول آورده که دلالت بر تمریض و تضعیف دارد وقال ابو هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم لولا ان اشق علی امتی لامرتهم بالسواک عند کل وضوء
و گفت ابو هریره از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم اگر نبودی که مشقت اندازم بر امت خود البته امر میکردم و واجب میگردانیدم مسواک کردن
نزد هر وضو و این عام است شامل حال صوم و غیر صوم را پیش از زوال و بعد از زوال و نیز مسواک خشک و تر را دیگری نحوه عن
جابر و زید بن خالد عن النبی صلی الله علیه وسلم ولم یخص الصائم من غیره و روایت کرده شده است مانند این روایت
از ابی هریره از جابر از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی و تخصیص نکرده است درین حکم صائم را از غیر صائم وقالت عائشة رضی الله عنها
عن النبی صلی الله علیه وسلم قال السواک مطهرة للفم مرضاة للرب فرمود مسواک کردن طهارت است مر دهن را و موجب
رضاست مر پروردگار را مطهر بفتح میم مصدر است بمعنی پاک کننده و بکسر میم بمعنی آلت پاکی و مرضاة نیز مصدر است بمعنی موجب
رضا وقال عطاء وقتادة یبتلع ریقه و گفت عطا و قتاده رواست که بگلو فرو برد روزه دار آب دهن خود را **حدثنا**
عبدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا معمر قال حدثنی الزهری عن عطاء بن یزید عن حمران قال رایت عثمان بن عفان توضا
فافرغ علی یدیه ثلثا ثم تمضمض واستنثر گفت حمران دیدم عثمان را رضی الله عنه وضو کرد پس ریخت آب را بر دو دست خود
سه بار پس مضمضه کرد و بینی افشاند ثم غسل وجهه ثلثا ثم غسل یده الیمنی الی المرفق ثلثا ثم غسل یده الیسری الی المرفق
ثلثا پس شست روی خود را سه بار پس شست دست راست خود را تا آرنج سه بار پس شست دست چپ خود را تا آرنج سه بار
ثم مسح براسه پس مسح کرد بسر خود و در مسح تثلیث نگفت و اینست مذهب علماء ثلثه غیر از شافعی ثم غسل رجله الیمنی
ثلثا پس شست پای راست خود را سه بار ثم غسل رجله الیسری ثلثا پس شست پای چپ خود را سه بار ثم قال رایت رسول
الله صلی الله علیه وسلم توضا نحو وضوئی هذا پس گفت دیدم رسول خدا را رحمت کناد خدا بر وی وضو کرد مانند وضوی من که این است
ثم قال من توضا نحو وضوئی هذا ثم یصلی رکعتین لا یحدث نفسه فیهما بشیٔ پس فرمود کسیکه وضو کند اینچنین وضوی من بگزارد

البصل والکراث الحدیث و ترمذی نیز ذکر فرموده من
اکل من هذه قال اول مرة الثوم والبصل والکراث آه
و این بقول جلال اند باجماع ثقات و نهی از ان تنزیهی
است و حکایت کرده شده تحریم آن از اهل ظاهر در قول
نبی و فرموده پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم
من اکل الثوم او البصل من الجوع او غیره کسیکه
بخورد سیر یا پیاز از گرسنگی یا غیر گرسنگی چون قصد
فلا یقربن مسجدنا پس نزدیک نیاید مسجد ما را
مراد جنس مسجد است بدلیل حدیث جابر و جز آن
و داخل است درین حکم هر چه بوی ناخوش دارد
از ماکولات چون کراث و ترب و جز آن و تخصیص
این ثلثه بذکر بنا بر غلبه استعمال است و در معجم صغیر
طبرانی نص کرده است بر فجل با ثوم و کراث و غیر ماکولات
چون گنده دهن و گنده بغل و ماهی فروش و دباغ و غیرهم
در حکم مسجد است جمیع مجالس و مجامع عبادات از
مجلس علم و ذکر و سایر مجالس مسلمانان و مقصود از ترجمه
باب بیان عارضی است که ممنوع گردد حضور مسجد
چنانچه از ابواب آینده بیان کسی که واجب نیست بر آنها
حضور یا غیر مستحب باید دانست که این مذکور بلفظ حدیث
نیست بلکه نقل حدیث بالمعنی است و قول راوی
ابن الجوع او غیره ماخوذ از کلام صحابی است و در بعضی طرق
حدیث جابر نزد مسلم نهی کرد آنحضرت از خوردن پیاز
و گندنا پس غالب آمد بر ما حاجت پس خوردیم از ان
پس فرمود کسیکه بخورد این درخت بد بو الحدیث و
حاجت شامل است جوع و غیر آن را و حدیث ابو
سعید نزد مسلم بود که دیدیم ما تا آنکه فتح کرده شد خیبر پس
افتادیم درین تره بجائیکه مردم گرسنه بودند الحدیث
حدثنا مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله عن
عبید الله بتصغیر عمر قال حدثنی نافع عن
ابن عمر ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال
فی غزوة خیبر فرمود آنحضرت در غزوه خیبر من
اکل من هذه الشجرة کسیکه بخورد ازین درخت
یعنی الثوم مراد میدارد آنحضرت بدرخت سیر را تفسیر

دو رکعت نماز بجا آیند که حدیث نگفتن نفس خود را در آن دو رکعت بخشی عفر له ما تقدم من ذنبه بخشیده شود مر او را آنچه پیش ازان کرده از گناه یا او مراد از حدیث نفس خواطر رديه است که تو انا است بر دفع آن خواطر یا عجب نیز داخل در نیست اما تدبر و تفکر در معانی قرآن و دعائی که میخواند یا از امام خودی شنود و خوف و خشیه از امور اخروی داخل در حدیث نفس نیست پوشیده نماند که مولف رحمه الله در بیان باب با قول موقوف و مرفوع حدیث مسند که صریح دلالت بر ترجمه دارند استدلال آورده بر سنیت مسواک مطلقا خشک باشد یا تر بعد ازان استنباط نمودن کرد از لفظ مضمضه که ابلغ است از مسواک تر در اصل این استدلال ازابن سیرین است که چون بوی گفتند که مسواک تر طعم دارد گفت که آب را هم طعمی است چنانچه گذشت کرمانی بتطبیق حدیث چنین کرده که تو ضار یعنی آن وضوء کامل است جامع سنتها و از جمله سنتها مسواک است و آن عام تر است که تر باشد یا خشک و این تقریر استدلال بغایت ضعیف تر است ازانکه مقصود اثبات سنیت مسواک است مر صائم را و در یحدیث اگر سنن دیگر مذکور نشدی هم اثبات آن تکلفی داشت چه جای آنکه اینهمه مذکور شده و تعرض بمسواک نرفته **باب** قول النبی صلی الله علیه وسلم اذا توضاء فلیستنشق بمنخره الماء فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی وقتیکه وضو کند یکی از شما پس در آرد در سوراخ بینی خود آب را و لیمیز بین الصائم وغیره و فرق نکرده آنحضرت میان صائم و غیر صائم اگر صائم را روا نبودی البته فرق کردی منخر بفتح میم و سکون نون و کسر خاء معجمه و گاهی کسر میم هم میدهند میم را بمنابعت خاء یعنی سوراخ بینی است و قال الحسن لا باس بالسعوط للصائم و گفت حسن بصری باک نیست بچکاندن داروی بینی مر صائم را استعوط بفتح سین مهمله و گاه ضم میدهند آنرا ان لم یصل الی حلقه اگر نرسد بحلق او و یقال و سعرط گویند و قال عطاء ان تمضمض ثم اقرغ ما فی فیه من الماء لا یضره ان یذدرد ریقه و گفت عطاء اگر آب در دهن گیرد پستر بریزد چیزیرا که در دهن است او ضرر نمیکند در روزه اینکه فرو برد آب دهن را و ما بقی فی فیه و حال آنکه باقی نماند چیزها در دهن او و ابی ابن بطال گفته گمان دارم که لفظ ذا از قلم ناسخ افتاده و اصل آنست و ما ذا بقی فی فیه یعنی چه چیزها باقی مانده است در دهن او و لا یمضغ العلک فان ازدرد ریقا لعلک لا اقول انه یفطر و لکنه ینهی عنه و نخاید معلکی را پس اگر فرو برد آب آنرا نمیگویم که آن ناقض روزه است و لیکن منع کرده شده است لزان در بعضی روایات یمضغ بغیر کلمه لا است و روایت اولی اولی است علک بکسر مهمله و سکون لام مثل صلک است **باب** اذا جامع فی رمضان چیست حکم و قتیکه جماع کرد یکی در رمضان در اکثر نسخ باب بتنوین است و ترک کلمه ما بهر تقدیر جواب آنست که کفارت دهد و دلیل کرد عن ابی هریرة رضی الله عنه رفعه و ذکر کرده میشود رفع این حدیث پس ین تقدیر رفعه مالم یسم فاعله است و من افطر بدل است از ضمیر یعنی رفعه بصیغه فعل ماضی تصحیح نموده پس جمله حالیه خواهد شد تاخیر رتبه از مفعول مالم یسم فاعله مر قول او را که مذکر است من افطر یوما من رمضان من غیر عذر و لا مرض لم یقضه صیام الدهر و ان صامه کسیکه افطار کرد یک روزه از رمضان بی عذر و نه بیماری قضا نبود آنرا روزهای سال اگرچه روزه سالی دارد و به قال ابن مسعود و باین گفته است ابن مسعود و این از باب تشدید است چنانکه شارح مسکوة گفته بعضی گفته اند معنی آنست که از روزه های نفل یکساله ثواب یکروزه فرض نمیابد بنا نکه این روزها قضاء یکروزه فرض است و قال سعید بن المسیب و الشعبی و ابن جبیر و ابراهیم و قتادة و حماد یقضی یوما مکانه و گفته اند این جماعه که قضا میکند آن کس یکروز بدل آنروز که نقض روزه کرده است **حدثنا** عبد الله بن منیر سمع یزید بن هارون قال

الجزء الرابع شيخ الاسلام | **كتاب الايمان**

کسی است که منقاد باجاری مجری صحیح کنند یا صیغه نفی است بمعنی نحن قلت ما یعنی به عطا گوئی یا گفتم جابر را چه بسا باشد آنحضرت باین منع سیر قال ما اراه الا کما قیه گفت جابر گمان ندارم آنحضرت ملاکه خواهد باشد مگر سیر خام را تا مکروه نباشد خوردن پختهٔ آن و ابو داؤد و ترمذی از حدیث علی رضی الله عنه روایت کرده اند که گفت نهی کرده شده است از خوردن سیر مگر آنکه پخته بود و ابو داؤد از حدیث معاویة بن قره از پدرش که آنحضرت نهی کرد لبن و دو رخت یعنی پیاز و سیر و فرمود اگر میخواهید شما ناچار خورندهٔ این دو درخت پس بپزانید آنها را بطبخ یعنی دور کنید بوی آنها را بپختن و قال خلد بن یزید بفتح میم و سکون عجمه ابو الحسن حرانی سنه یکصد و نود و سه عن ابن جریج لا سنه که نحو است آنحضرت مکروه بوی سیر را یعنی منع آن بجهت بد بو کرده و این عائد باول است زیرا که متن غالب در سیر خام است و بطبخ دهی شنیده و حرو سیکرده حدثنا سعید بن عفیر بضم مهمله و فتح فا و سکون تحتیه قال اخبرنا ابن وهب عن یونس عن ابن شهاب قال زعم عطاء ان جابر بن عبد الله زعم گفت عطاء ابن ابی رباح که تحقیق جابر گفت که ان النبی صلی الله علیه وسلم قال من اکل ثوما او بصلا فلیعتزلنا تحقیق آنحضرت فرمود که کسیکه بخورد سیر را یا پیاز پس باید که گوشه گیرد از ما و قال لیعتزلنا مسجدنا یا فرمود که گوشه گیرد در مسجد ما و لیقعد فی بیته یا گوشه نشیند در خانهٔ خود و شک کرده راوی درین سه لفظ و در بعضی نسخ کلمه اخیر بواو است بی شک دان النبی صلی الله علیه و آله و سلم اتی بقدر خضرات من بقول و تحقیق آنحضرت آورده شد بدو گاه از طعام که در وی سبزها بود از نوع ها که گنجایش دهد خضرات بفتح خاء و کسر ضاد و بسکون و عجمه و بر وایتی بضم اولی و فتح ثانیه جمع خضره است گرمانی گفته جائز است ماننداین جمع ضم ضاد و فتح و سکون آن فوجد لها ریحا پس دریافت مران سبزها را بوی ناخوش فسال پس پرسید که چیست فاخبر بما فیها من البقول پس خبر داده شد با نچه دران دیگ یا خضرات از بقول بود نزد جمعی سیر پیازه کند نادر جز آن فقال قربوها الی بعض اصحابه

اخبرنا يحيى هو ابن سعيد ان عبد الرحمن بن القاسم اخبره عن محمد بن جعفر بن الزبير بن العوام بن خويلد عن عباد بن عبد الله بن الزبير اخبره انه سمع عايشة تقول ان رجلا اتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال انه احترق میگوید عایشه تحقیق مردی آمد پیغمبر خدارا رحمت کناد خدا بروی پس گفت تحقیق وی سوخت فرداو آتش دوزخ فقال مالك قال اصبت اهلي في رمضان پس فرمود چه حال است مرترا که میگوئی سوختم گفت رسیدم وجماع کردم زن خود را در رمضان فاتى النبي صلى الله عليه وسلم بمكتل يدعى العرق پس آورده شد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی بزنبیل که خوانده میشود آنرا عرق که تمر شصت مسکین در آن میگنجد فقال اين المحترق قال انا قال تصدق بهذا پس فرمود کجا است سوخته گفت منم فرمود بگیر این را و تصدق کن بر مساکین این حدیث تمه دیگر دارد که بعد ازین ذکر میکند **باب** اذا جامع في رمضان ولم يكن له شيء فتصدق عليه فليكفر وقتیکه جماع کند در رمضان و نباشد او را چیزی پس صدقه کرده باشد بروی پس گو کفارت بدهد آنرا **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني حميد بن عبد الرحمن ان اباهريرة رضي الله عنه قال بينما نحن جلوس عند النبي صلى الله عليه وسلم اذ جاءه رجل گفت ابوهریره درمیان آنکه ما نشسته ایم نزد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی ناگاه آمد مردی فقال يا رسول الله صلى الله عليه وسلم هلكت قال مالك قال وقعت على امراتي و انا صائم پس گفت ای رسول خدا هلاک شدم من فرمود چه حال است ترا گفت جماع کردم زن خود را و حال آنکه من صائم بودم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم هل تجد رقبة تعتقها قال لا پس آنحضرت فرمود آیا می یابی و قدرت داری بنده را که آزاد کنی آنرا گفت نه قال فهل تستطيع ان تصوم شهرين متتابعين قال لا فرمود پس قدرت داری که روزه داری دو ماه پی در پی گفت نه قال فهل تجد اطعام ستين مسكينا قال لا فرمود آیا میتوانی طعام دادن شصت مسکین را گفت نه قال فمكث النبي صلى الله عليه وسلم فبينا نحن على ذلك اتى النبي صلى الله عليه وسلم بعرق فيها تمر العرق المكتل پس درمیان آنکه بودیم درین مقاله آورده شد پیغمبر خدا را بزنبیلی که در وی خرما نه بود پانزده صاع قال اين السايل فقال انا قال خذها فتصدق به فرمود کجا است سائل پس گفت منم فرمود بگیر این را و تصدق کن بآن فقال الرجل على افقر مني يا رسول الله پس گفت آن مرد آیا تصدق کنم بر کسیکه فقیر تر از منست ای سولخدا فوالله ما بين لابتيها يريد الحرتين اهل بيت افقر من اهل بيتي سوگند خدا که نیست میان دو لابه مدینه را و میگوید که میخواهد ازین دو سنگستان سیاه که دو طرف مدینه است مردم خانه فقیر تر از مردم خانه من ازین حدیث معلوم شد که اگر کسی سوگند بر علم خود خورد اگرچه در واقع نباشد حانث نمی شود فضحك النبي صلى الله عليه وسلم حتى بدت انيابه ثم قال اطعمه اهلك پس خنده کرد آنحضرت تا آنکه ظاهر شد دندان نیاب او پس فرمود بخوران مردم خود را خطابی گوید که این رخصت در حق همین مرد بود یا آنکه این حکم منسوخ شده یا گوئیم چون آنحضرت معلوم فرمود که مردم او بسیار محتاج اند امر کرد که بهمان باید داد و کفارت را تاخیر فرمود برای دیگران گویند بعضی علما ازین حدیث هزار مسئله و زیاده بران استنباط کرده اند از انجمله آنست که آنحضرت کفارت بر زن نفرمود گویا اینهم بهمان مغلسان مخصوص خواهد بود **باب** الجماع في رمضان هل يطعم اهله من الكفارة اذا كانوا محاويج در بیان حکم جماع کننده در رمضان آیا بخوراند عیال خود را از کفارت وقتیکه باشند محتاج مقصود از ترجمه باب سابق آن بود که کفارت ساقط نیست اگرچه فقیر و محتاج باشد و قصد از ینباب آنست که طعام کفارت را بعیال خود دهد یا نه **حدثنا** عثمان بن ابي شيبة قال حدثنا جرير عن منصور عن الزهري

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاذان

پس گفت آیا حرام است این بر رسول الله فرمود نه لیکن مکروه دارم آنرا فلما راه كرهها پس چون دید آنحضرت آن بعض را که ناخوش داشت خوردن آنرا قال فرمود کل فاني انا جي من لا تاجي بخور تو که حلال است و تحقیق من سخن میکنم کسی را که سخن نمیکنی تو از طایکه و آنها متاذی میشوند از بوی آن پس ناخوردن من از جهت است نه از سبب حرمت و در روایت ابن خزیمه و ابن حبان آمده که در آن پیاز بود یا گندنا و فرمود که شرم دارم از نزول شگان نه آنکه محرم است و بعبارتی دیگر بخورید زیرا که من نیستم مانند یکی از شما من میترسم که ایذا کنم یا بخود را و قال احمد بن صالح مصري عن ابن وهب يعني احمد بن صالح که نیز شیخ مولف است از ابن وهب مذکور بجای آنی بقدر بقاف آتی بعد بفتح موحده گفته و نقل کرده که قال ابن وهب يعني لمقافيه حصرات گفت ابن وهب مراد میدارد راوی از لفظ مدر طینی را که در آن سبزها بود و این استعاره است بنا بر شبیه طبین گاه شب چهاردهم در کمال استعاره بعضی گمان برده اند که بقاف تصحیف است و نیز آن مشهور است بقیح و تحقیق وارد شده است اذن بخوردن بقول بخته بخلاف طبین که ظاهر آنست که بقول خام بود شیخ ابن حجر گفته انچه ظاهر مشهود مراد که روایت قاف

حميد بن عبد الرحمن عن ابي هريرة رضي الله عنه قال جاء رجل الى النبي صلى الله عليه وسلم فقال ان الآخر وقع على اهله في رمضان گفت دوراز نكوئي واقع شد بر زن خود در ماه رمضان اخبر بوزن سمع است بمعنى آخر از قوم دو دوراز خير و بعضے گويند بمعنى بدتر متخلف و بعضي گويند ذليل و آخر بهمزه ممدوده نيز روايتست فقال انجد ما تحرر رقبة قال لا پس فرموده آيا مي يابي چيزي كه آزاد كني بنده را گفت نه قال فتستطيع ان تصوم شهرين متتابعين قال لا گفت نمود پس ميتواني كه دو ماه روزه پي در پي داري گفت نه قال فتجد ما تطعم ستين مسكينا قال لا گفت نمود آيا مي يابي چيزيرا كه طعام دهي شصت مسكين را گفت نه قال فاتى النبي صلى الله عليه وسلم بعرق فيه تمر وهو الزبيل بوزن رغيف بفتح زاى معجمه وكسر موحده خفيفه بغير نون است وزنبيل بوزن صديق بتشديد نيز آمده واگر نون زياده ميكنند بكسر زاى ميخوانند فقال اطعم هذا عنك پس فرموداطعام كن اين را از كفارت خود قال على احوج منا گفت آيا اطعام كنم اين را بر محتاج تر از ما ما بين لابتيها اهل بيت احوج منا و حال آنكه نيست ميان دو طرف مدينه محتاج تر از ما فقال اطعمه اهلك پس فرموداطعام كن آنرا اين و عيال خود را **باب** الحجامة والقيء للصائم در حكم رگ زدن و قي كردن مر صائم را و قال يحيى بن صالح الوحاظي قال حدثنا معاوية بن سلام قال حدثنا يحيى بن ابي كثير عن عمر بن الحكم بن ثوبان سمع ابا هريرة رضي الله عنه اذا قاء فلا يفطر وقتيكه قي كرد صائم پس افطار نميكند گفته اند كه مراد قي بي اختيار است بانچنان كه غالب آيد و عود نكند چيزي از حلق بخوف و انما يخرج ولا يولج نيست قي مگر آنكه چيزي بيرون مي آيد و نمي رآيد بشكم يعني روزه بچيزي فرو بردن منتقض ميشود و بيرون آمدن و ديدكر عن ابي هريرة انه قال يفطر والاول اصح و ذكر كرده ميشود از ابو هريره كه افطار ميكند و روايت اول صحيحتر است بحسب اسناد و نزد علما و بعضي صور قضاست نه در بعضي چنانكه در كتب فقه بتفصيل مسطور است و قال ابن عباس وعكرمة الفطر مما دخل وليس مما خرج و ابن عباس و عكرمه گويند فطر از چيزي است كه در آيد در شكم و نيست از انچه برآيد وكان ابن عمر رضي الله عنهما يحتجم وهو صائم ثم تركه فكان يحتجم بالليل و بود ابن عمر كه خون ميگرفت و حال آنكه او صائم است پس ترك كرد اين كار و رگ ميزد بشب و احتجم ابو موسى ليلا و خون كشيد ابو موسى در وقت شب ويذكر عن سعد و زيد بن ارقم و ام سلمة احتجموا صياما و ذكر كرده ميشود از ين سه كس كه رگ زدند و حال آنكه روزه دار بودند و قال بكير عن ام علقمة كنا نحتجم عند عايشة فلا تنهى و گفت بكير از ام علقمه كه بوديم ما كه حجامت ميكرديم نزد عايشه پس منع كرده نميشديم و يروى عن الحسن عن غير واحد مرفوعا قال افطر الحاجم والمحجوم و روايت كرده ميشود از حسن بصري كه روايت كرده از زياده بر يكي از اصحاب گفته افطار كرد رگ زننده و رگ زده شده امام احمد اخذ كرده بظاهر اين حديث و علماء ثلثه بر خلاف آن رفته اند و معني اين حديث ميگويند كه حاجم و محجوم تعرض بافطار كرده اند اما محجوم از جهت ضعف و حاجم از انكه امين نيست كه چيزي بدرون او در آيد و متعارف در عرب خون گرفتن بشاخچه بود كه حاجم بنفس ميكشيد بعضي گفته اند كه اين حديث منسوخ شده ابن بطال گفته در اين حديث دلالت نيست كه افطار از جهت رگ زدن است تواند كه از كاري ديگر باشد كه از آنها معلوم كرده باشند و در صحت اين حديث هم سخن كرده اند دارقطني گفته كه اختلاف كرده شده است بر عطا كه از سائب دارد و همچنين بر يونس كه او بان حديث انده و قال لي عياش وگفت مر ما را عياش حدثنا عبد الاعلى قال حدثنا يونس عن الحسن مثله گفت عبد الاعلى حديث كرد مر ما را يونس از حسن مانند آن قيل له عن النبي صلى الله عليه وسلم قال نعم ثم قال الله اعلم گفته شد مر حسن را از پيغمبر اين حديث گفت آري پستر گفت خدا داناتر است حسن و مرفوع اين حديث نزد وي ثابت نميشود پوشيده نماند كه اين قول نص در معني

الجزء الثاني الى الشيخ الامام | كتاب الاذان

بخانه ابي ايوب انصاري و لهذا ذكر الليث و ابو صفوان عبد الله بن سعيد بن عبد الله بن مروان اموي عن يونس قصة القدر سوا نقل كرده و ذكر نكرده است ليث و ابو صفوان از يونس مذكور كه راوي است از ابن شهاب قصه ديگ را فلا ادري هو من قول الزهري پس نمي دانم كه ذكر ديگ از قول زهري است كه درج كرده آنرا در حديث جابر بطريق ارسال از آنحضرت بي آنكه روايت كرده باشد نزد او عطا از جابر در ين حديث او هو في الحديث يا آنكه آن در جمله حديث مذكور است يا ساقط شده ذكر حدثنا ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث عن عبد العزيز بن صهيب بناني قال سال رجل انس بن مالك ما سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم في التوم ونوه يعني حديث مسند فقال قال النبي پس گفت انس فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم من اكل من هذه الشجرة فلا يقربنا يعني كسيكه بخورد ازين درخت سير پس نزديك نشود ما را و لا يصلينا معنا و نماز نكند با ما و در حديث دليل است بر عموم حكم منع نزديكي مسلمين جميع مجامع چون مصلاي عيد و جنايز و مجلس وعظ و علم و جز آن متى اسواق نيز و بر منع از حضور جماعت در مسجد و غير آن و نظير وي و ليقعد في بيته در حديث سابق است و ليكن تعليل كرده شد منع در حديث بترك ايذاء بلائكه در ترك ايذاء مسلمين پس اگر يك واحد ازين دو وصف جزء علت باشد نهي مساجد و آنچه در معني آنست از مجامع خير و عبادت مخصوص بود و شايد است اين دار روايت مسلم از ابي سعيد من اكل من هذه الشجرة شيئا فلا يقربنا في المسجد و بايد دانست كه اين كلام براي زجر است از خوردن ماننده آن در وقت و تغليظ اكل آن بجهان فضن بجماعت نه آنكه خوردن آن عذر باشد در ترك جماعت مگر آنكه ضرورتي داعي بود سواي خوردن آن و اغلظ انچه وارد شده در نهي باب آنست كه بوده آنحضرت چون مي يافت بعني آن در مسجد امر ميكرد و با خارج كسيكه مي يافتند ميشد آن بوا زدي تا بقيع چنانچه ثابت شده در صحيح مسلم از عمر رضي الله عنه و ازينجا است كه گفته اند حكم حكم مسجد و اگر نزديك آنست حكم مسجد است **باب** وضوء الصبيان ذكر صحت وضوء كودكان از حديث و متى يجب عليهم الغسل و الطهور و آنكه كي واجب ميشود بر ايشان

تردد نیست بسا است کہ برای ثبوت علم میگویند یعنی من این میدانم و خدا دانا تر است باین علم **حدثنا** معلی بن اسد قال حدثنا وهیب عن ایوب عن عکرمة عن عباس رضی اللہ عنہما ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم احتجم وھو محرم واحتجم وھو صائم **تشریح** پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی خون کشید و حالانکہ در احرام بود خون گرفت و حالانکہ صائم بود **حدثنا** آدم بن ابی ایاس قال حدثنا شعبة قال سمعت ثابت البنانی سئل انس بن مالک رضی اللہ عنہ اکنتم تکرھون الحجامة للصائم قال لا الا من اجل الضعف پرسیده شد انس بن مالک رضی اللہ عنہ آیا بود بد شما کہ ناخوش میدانستید حجامت مر صائم را گفت نہ مگر از جہت ضعف صائم کہ سبب او موجب ضعف گردد از روزہ باز دارد و یعنی اگر ضعفی نیارد و ممنوع و مکروہ نیست و نزد شبانہ حدثنا شعبة علی عہد النبی صلی اللہ علیہ وسلم زیادہ کردہ است در روایت خود شبانہ بعد از قول او تکرھون این حجامت را **باب** الصوم فی السفر والافطار حکم روزہ گرفتن در سفر و افطار آن **حدثنا** علی بن عبد اللہ قال حدثنا سفیان عن ابی اسحاق الشیبانی سمع ابن ابی اوفی قال کنا مع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی سفر فقال لرجل انزل فاجدح لی گفت ابو اوفی بودیم با پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی در سفر در رمضان چنانکہ مسلم روایت کردہ و در غزوہ فتح پس فرمود مر وی را و آن بلال بود فرود آی و خلط کن برای من سویق را با آب قال یا رسول اللہ الشمس گفت بلال ای رسول خدا آفتاب باقیست یعنی نور او وقت افطار نرسیده است قال انزل فاجدح لی قال یا رسول اللہ الشمس قال انزل فاجدح لی قال یا رسول اللہ الشمس فنزل فجدح له فشرب پس فرود آمد و آمیخت سویق را برای آنحضرت با آب پس نوشید از امر اجتهادی بلال با آنحضرت از غلبه اعتقاد او بود کہ بعد از غائب شدن قرص آفتاب اگر روشنی باقی ماند داخل روز است و جز مها کہ آنحضرت از جہت شغل با بری تو خنام نور آفتاب ندارد و معنی قول وی صلی اللہ علیہ وسلم آنکہ این روشنی بعد از غیبوبت آفتاب ضرری ندارد و معتبر بمن غائب شدن قرص آفتاب است **فقد رآنی** بیده ھھنا پستر اشارت کرد بدست خود بطرف مشرق **ثم** قال اذا رایتم اللیل اقبل من ھھنا فقد افطر الصائم بستر فرمود و قتیکہ بینید شما شب پیش آمده از این طرف پس تحقیق داخل شد صائم در وقت فطر افطر بمعنی دخل فی الفطر است چنانکہ گویند اصبح الرجل دخل فی الصباح تابعه جریر و ابو بکر بن عیاش عن اسمٰعیل عن الشیبانی عن انس بن ابی اوفی در متابعت کرده است سفیان را جریر و ابو بکر از شیبانی وی از انس ابن ابی اوفی قال کنت مع النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی سفر گفت بودم با آنحضرت در سفری تا آخر حدیث مؤلف رح استنباط کرده از این حدیث کہ مسافر را روزہ داشتن در سفر روا است خانہ گویند کہ مستحب افطار است مذہب حنیفہ آنست کہ روزہ داشتن افضل است از جہت قول حق تعالی و ان تصوموا خیر لکم انکنتم تعلمون و فعل شریف آنحضرت کہ از این حدیث بظہور پیوست و نیز برادرت ذمہ شرافت و قوت نیز از مرجحات میتواند بود و تو ابی دیگر خواہد شد و حکم ایشان بافضلیت و قتی است کہ خوف ہلاک یا ترس بیماری و زیان یا استقبال مشقت بدین محمول است حدیث لیس من البر الصیام فی السفر نیست از نکوئی روزہ داشتن در سفر چنانکہ مورد حدیث بر نمیغی شاہد است کہ آنحضرت دید شخصی را بیہوش افتاده و جمعی بر او دارند این حدیث بر زبان خق ترجمان آورد **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن ھشام قال حدثنی ابی عن عایشة رضی اللہ عنہا ان حمزة بن عمرو الاسلمی قال یا رسول اللہ انی اسرد الصوم ح گفت ای رسول خدا من ہمی در پی روزہ میدارم و حدثنا عبد اللہ بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ھشام بن عروة عن ابیه عن عایشة رضی اللہ عنہا زوج النبی صلی اللہ علیہ وسلم ان حمزة بن عمرو الاسلمی سال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اصوم فی السفر وکان کثیر الصیام پرسید حمزہ بن عمرو آنحضرت را آیا روزہ دارم در سفر و بود حمزہ روزہ بسیار داشتی قال ان شئت فصم وان شئت فافطر فرمود اگر خواہی تو روزہ دار و اگر خواہی افطار کن مباح است

بر ترک آن و این صفت وجوب است و گفته است ... ان امام احمد در روایتی و شافعی در حکایتی از وی و مذہب جمہور عدم وجوب است مگر بلوغ گویند امر بضرب برای تادیب و تدریب و اعتیاد است و جزم کرده بیہقی باینکہ اینحدیث منسوخ است بحدیث ... ع العلم عن الصبی حتی یحتلم کذا فی الفتح و حضور ہم ... عف است بر لفظ دحضور الجماعة و امید ... و الجماعة و حاضر شدن با جماعت نماز و ہر دو عید ... نماز ہا را و صفوفهم نیز عطف است بر ضمیر ... یعنی و در صفہای کودکان و درین تقریب اگر ... ستادن کودکی خلف آنحضرت در نماز نه کور سود نیز مناسب باب چنانکہ بعضی احادیث باب و ذکر جماعت کودکان لازم نبود **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا عبد الرحمٰن قال حدثنا شعبة قال سمعت سلیمان الشیبانی قال سمعت الشعبی قال حضرنی من مرامع النبی گفت شعبی فرا دارم آنکہ گذشت با پیغمبر خدا صلی اللہ علیه وآله وسلم علی قبر منبوذ بر سر قبری کہ یکسو بود از دو گور قبر با از نبذه بتقدیم نون بر موحده بمعنی ناحیه و اینجا بمعنی ہر قبر پریست کہ منبوذ صفت قبر باشد و اگر با اضافه خوانند پس منبوذ بمعنی نطیه گویند یعنی بر قبر کودکی راه افتاده **فاقامهم** صفوفا علیه پس راست کرد آنحضرت مر ما را صف استند نماز جنازه بر آن قبر **فقلت** شعبی را گوید پس گفتم شعبی را یا ابا عمرو کیف شعبی از من حدیث کرده است ترا باینحدیث قتاده پس گفت شعبی را ابن عباس حدیث کرده ابن عباس و ظاہر است کہ ابن عباس در آنوقت صغیر بوده در نماز بعد از صف مردان با آنحضرت حاضر نشده و وضو ساخته و در صفی استاده تتمه کلام در نجدیث در کتاب الجنائز است **حدثنا** علی بن عبد اللہ قال حدثنا سفیان بن عیینة قال حدثنی صفوان بن سلیم و غیر گویند پیشتر وی را کثرت بجود و صواب داده شده سنه یکصد و سی و دو و من عطاء بن یسار ابی محمد ہلالی مولی

باب اذا صام اياما من رمضان ثم سافر وقتيكه روزه دارد روزى چند از رمضان پس سفر كند **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن ابن عباس رضى الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج الى مكة فى رمضان آنحضرت برآمد از مدينه بجانب مكه بغزوه فتح روز چهار شنبه دهم رمضان فصام حتى بلغ الكديد افطر فافطر الناس پس روزه داشت تا رسيد بموضع كديد افطار كرد وافطار كردند مردم بمراه او كديد نقبها كه بكوه از الختستين وبامى تجتيه موضعيست نزديك مكه بدو مرحله قال ابو عبد الله والكديد ماء بين عسفان وقديد گفت مولف رح كديد نام آبى ميان منزل عسفان وقديد است **باب** اين باب در اكثر روايات بى ترجمه است ودر روايت لنسفى ويونينيه باب هم نيست **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا يحيى بن حمزة عن عبد الرحمن بن يزيد بن جابر ان اسمعيل بن عبيد الله حدثه عن ام الدرداء عن ابى الدرداء قال خرجنا مع النبى صلى الله عليه وسلم فى بعض اسفاره فى يوم حار حتى يضع الرجل يده على راسه من شدة الحر گفت ابو الدرداء ما در آنيم با پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى در بعضى سفرها در روز گرمى تا آنكه مى نهاد مرد دست خود را بر سر خود از سختى گرما وما فينا صائم الا ما كان من النبى صلى الله عليه وسلم وابن رواحة وبنظرنجى آمد در ميان ما روزه دارى مگر آنچه بود از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى وعبد الله بن رواحه وابن حديث دلالت كرد بر آنكه روزه داشتن وافطار كردن هر دو روا بوده است **باب** قول النبى صلى الله عليه وسلم در بيان فرمودهٔ پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى لمن ظلل عليه واشتد عليه الصوم كسيكه سايه كرده شده است بروى وسخت شده بروى روزه ليس من البر الصوم فى السفر نيست از نكوئى وپنى روزه در سفر **حدثنا** ادم قال حدثنا شعبة قال حدثنا محمد بن عبد الرحمن الانصارى قال سمعت محمد بن عمرو بن الحسن بن على عن جابر بن عبد الله الانصارى گفت محمد بن عبد الرحمن انصارى شنيد محمد بن عمرو را كه ميگفت حسن بن على بن ابى طالب است رضى الله عنهم كه روايت كرده از جابر قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم فى سفر فرأى زحاما ورجلا قد ظلل عليه گفت جابر بود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى در سفرى پس ديد هجوم مردم را وحالانكه مردى است كه تحقيق سايه كرده شده است بر سروى از آفتاب فقال ما هذا فقالوا صائم پس فرمود چيست اين هجوم وسايه گفتند كه روزه دارى افتاده است فقال ليس من البر الصوم فى السفر پس فرمود نيست از نكوئى روزه در سفر يعنى وقتيكه يكى را درين همه تعب وبخاندازد نبايد روزه گرفت وبا يعنى اشاره كرده است بمواظبت خدمت وسياق حديث وابواب واحاديث نيز ناظر بهمين ست **باب** لم يعب اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم بعضهم بعضا فى الصوم ولا فطار عيب نكردند ياران پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى بعضى از ايشان بعضى ديگر را در روزه وافطار كردن در سفر **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن حميد الطويل عن انس بن مالك رضى الله عنه قال كنا نسافر مع النبى صلى الله عليه وسلم فلم يعب الصائم على المفطر ولا المفطر على الصائم گفت انس بوديم ما صحابه سفرى با پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى بعضى روزه ميداشتند وبعضى افطار ميكردند پس عيب نميگرفت روزه دار بر افطار كننده ونه افطار كننده بر روزه دار در حديث مسلم واقع شده كه اعتقاد ميكرد هر كه قوتى در خود ميديد روزه دارد واين نيك ست اورا وهر كه ضعف واورا افطار كند نيك ست اورا وفتح الباري گفته اين تفصيل كه اعتقاد كرده اند بروى رفع تناقض ميكند **باب** من افطر فى السفر ليراه الناس كسيكه افطار كند در سفر تا به بيند مردم اورا واقتدا كنند بوى در افطار **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا ابو عوانة عن منصور عن مجاهد عن طاوس عن ابن عباس رضى الله عنهما قال خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم من المدينة الى مكة فصام حتى بلغ عسفان گفت ابن عباس برآمد ما حضرت رحمت كناد خدا بروى از مدينه بجانب مكه بقصد فتح مكه پس روزه گرفت تا آنكه رسيد بمنزل عسفان

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاذان

صلى الله عليه وآله وسلم فاصابهم فى بعض الليل قام رسول الله پس برخاست آنحضرت در بعض شب صلى الله عليه وآله وسلم فتوضأ فصلى من شن معلق فاصاب خفيفا پس وضو كرد آنحضرت از مشك آبى آويخته وضوء سبك يخففه عمرو يقلله جدا وصف ميكرد عمرو آنرا بسيار وعمل وبلت بسيار بود حضرت آب بدان آنكه قدر وضو وغسل تمام اعضاء وضوء قصور فرا يد بآنچه مى است آنچه در بعضى روايات آمده فاحسن الوضوء ثم قام يصلى بستر استشاء كه نماز كند فقهت فقوضات بخواهم تا وضا پس برخاستم ووضو كردم مانند آنچه وضو كرده بود آنحضرت فجئت فقمت عن يساره بستر آنحضرت را پس آوردم مرا از پس پشت او يا از جانب چپ وى فحولنى فجعلنى عن يمينه پس گردانيد مرا او بايستاد مرا بجانب راست خود فتوضأ صلى ما شاء الله پس نماز كرد آنقدر كه خواست الله فاضطجع فنام حتى نفخ پس بخفت پس بسيار نماند وخواب كرد تا آنكه ما هم كرد بآواز او فاتاه المؤذن فاذنه بالصلوة پس آمد او را مؤذن واعلام كرد نماز فقام معه الى الصلوة پس برخاست در وقت با او بسوى نماز فصلى ولم يتوضأ پس نماز گزارد ووضو نكرد قلنا لعمرو ان الناس يقولون گفتيم عمرو را كه مردم ميگويند كه ان النبى تنام عيناه ولا ينام قلبه خواب ميكند هر دو چشم او وبيدار باشد دل او ودغا فعل نمى شود از حدث وجز آن قال لكن سمعت عبيد بن عمير يقول گفت عمرو لكن شنيدم ابن عمير را كه ميگفت رؤيا الانبياء وحى رؤيا پيغمبران وحى است ثم قرأ پس بخواند ابن عمير براى تقويت مقال مردم اين آيت را كه مقول ابراهيم پسر پيغمبر خود عليهما السلام را حكايت كرده انى ارى فى المنام انى اذبحك فانظر ماذا ترى تحقيق مى بينم در خواب كه من ترا مى كشم پس بنگر چه مى بينى در امر تو يا بت افعل ما تؤمر بكن آنچه فرموده شده اى بدان سپس چون ديد پسر او را كه عزم كرد بر ذبح او بخواب كه من ترا مى كشم پس بنگر چه مى بينى در امر تو گفت او را پدر او اگر وحى خدا ست خواهش چشتى اقدام بر ذبح صورت نبندد ليس هذا بشرع لنا يا بت افعل ما تؤمر بكن

حدثنا اسمعيل قال حدثنا مالك عن اسحاق بن عبد الله بن ابى طلحة عن انس بن مالك ان جده ملحانا دعت رسول الله روايت كرد انس

ثم دعا بماء فرفعه الی یدیه لیراه الناس ثم ... برداشت آب را تا منتهای بلندی دست برای آنکه ببینند آنرا همه مردم تا افطر حتی قدم مکة وذلك فی رمضان پس افطار کرد تا قدوم آورد بمکه و این سفر در رمضان بود فکان ابن عباس رضی الله عنهما یقول قد صام رسول الله صلی الله علیه وسلم وافطر فمن شاء صام ومن شاء افطر پس بود ابن عباس که میگفت بتحقیق روزه داشت آنحضرت و افطار کرد پس کسیکه خواهد روزه دارد و کسیکه خواهد افطار کند انتهی حدیث ... ابن عباس ... پیوسته که ابن عباس در آن وقت خردسال بود و بصحبت رسیده که ابن عباس این را از صحابی روایت کرده است **باب** وعلی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین و بر کسانیکه طاقت دارند روزه را بدل روزه طعام یک مسکین است از هر روزه و این در ابتدای اسلام بود چون روزه ماه رمضان فرض شد و بر مردم دشوار آمد حکم تخییر شد که روزه دارند و اگر افطار کنند یک مسکین را طعام دهند مفسران گویند که کلمه لا درینجا محذوف است ای لا یطیقونه و مثل این حذف در کلام عرب نیز در قرآن آمده و آیت نازل شده است درحق شیخ فانی و بیماری که امید بهی ندارد و اقوالی که مولف ... آنرا بصیغه قیل تعبیر داده اند وقال ابن عمر وسلمة ابن الاکوع رضی الله عنهم نسختها شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن الی قوله علی ما هداکم ولعلکم تشکرون وگفت ابن عمر وسلمه بن اکوع نسخ کرد آیت وعلی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین را آیت شهر رمضان تا قول خدا ولعلکم تشکرون باین قول که در وسط است فمن شهد منکم الشهر فلیصمه کسی که حاضر شود از شما ماه رمضان را پس باید که روزه دارد و این امر برای وجوبست و این ایجاب ناسخ شد تخییر را وقال ابن نمیر حدثنا الاعمش قال حدثنا عمرو بن مرة قال حدثنا ابن ابی لیلی قال حدثنا اصحاب محمد صلی الله علیه وسلم ... ابن ابی لیلی حدیث کرده مرا اصحاب محمد رحمت کناد خدا بر وی و ابن ابی لیلی دیده است بسیاری از صحابه عظام را از انجمله خلفای اربعه عمر و عثمان و علی رضی الله عنهم و شرح این ... مجهول میگویند از انکه همه عدول اند نزل رمضان فشق علیهم نزول کرد روزه بعض شوار آمد بر مردم وکان من اطعم کل یوم مسکینا ترك الصوم ممن یطیقه ... وبود کسیکه طعام دادی بهر روزی مسکینی را ترک دادی روزه را از جماعه که طاقت روزه داشتند درخص لهم فی ذلك و رخصت شده بود مرایشان را در تحکیم فنسختها وان تصوموا خیر لکم فامروا بالصوم پس نسخ کرد آن رخصت این آیة وانکه روزه ... شهر ... پس امر کرده شدند مردم بروزه و واجب گردانیده شد اشکال کرده اند درین آیت که خیر بودن تقاضای ... تسلیما جوابی ... که ازین آیت مفهوم شده که روزه بهتر است از تطوع بفدیه و تطوع بفدیه سنت بوده است بدلیل آنکه او را نیز خیر گفته ... سنت نمیباشد مگر واجب انتهی ... کا مذکه در ابتدای اسلام تخییر در احد الواجبین بود ... پس ... تصور نمیتوان کرد ... هیچ احد الواجبین خواهد بود و معنی ندارد ... تطوع بفدیه که از قوله وعلی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین مستفاد است سنت بوده است ... سنت بودن تواند بود که سنتی بهتر باشد از سنت دیگر ... از جهت متضمن بودن بر مصالح دینی و ثواب اخروی و ظاهر است که ثواب روزه از جهت تضمن آن بر حکمتهای که شارع در آن نهاده از ریاضت نفس و امتثال ظاهر حکم که مخصوص باین آیة است و جز آن از فضایل روزه که سبق ... بیش از طعام یک مسکین است مراهل قدرت را **حدثنا** عیاش قال حدثنا عبد الاعلی قال حدثنا عبید الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما قرا فدیة طعام مساکین قال هی منسوخة مرویست از عبد الله بن عمر که خواند این آیت گفت این آیة منسوخ است فدیة برفع و تنوین است و طعام مرفوع مضاف مسکین و این قرآت ابن کثیر و ابی عمرو و حمزه و کسائی است و در بعضی قرآت مساکین است بلفظ جمع و فتح نون **باب** متی یقضی قضاء رمضان کی اداکرده شود قضای روزه رمضان وقال ابن عباس رضی الله عنهما لا باس ان یفرق لقول الله تعالی فعدة من ایام اخر و گفت ابن عباس باکی نیست که تفریق کرده شود میان روزه های قضا بانکه قیاس ...

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاذان

بنت ملیکه از پس ما فصلی بنا رکعتین پس نماز گزارد بما دو رکعت **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله بن عتبة عن عبد الله ابن عباس انه قال اقبلت راکبا علی حمار اتان گفت ابن عباس پیش آمدم سوار بر خر ماده وانا یومئذ قد ناهزت الاحتلام و من در آن روز نزدیک شده بودم بلوغ را ورسول الله و پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم یصلی بالناس بمنی میگزارد نماز بمردم در منا الی غیر جدار بسوی غیر دیوار که ستره نیشد فمررت بین یدی بعض الصف پس گذشتم من پیش بعض صف فنزلت پس فرود آمدم از مرکب وارسلت الاتان ترتع و گذاشتم خر ماده را که بچرد ودخلت فی الصف پس در آمدم در جمله صف فلم ینکر ذلك علی احد پس انکار نکرد آنرا بر من هیچ یکی یعنی سواره بر ماده خر پیش نماز آمدن و آنرا در پیش صفوف سر دادن از جهت عدم قطع آن صلوة را و از جهت عدم بلوغ من اگرچه قریب بوده بودم و اینجا جواز دخول نابالغ در صف و حضور جماعت معلوم شود **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی عروة بن الزبیر ان عایشه قالت اعتم رسول الله صلی الله علیه واله وسلم وقال عیاش بتحتیه وشین معجمه حدثنا عبد الاعلی قال حدثنا معمر عن الزهری عن عروة عن عایشة این حدیث را بدو طریق از زهری روایت کرده طریق اول تصریح است باخبار عروه قالت اعتم رسول الله گفت عایشه دیر کرد پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم فی العشاء حتی ناداه عمر تا آنکه بانگ زد آنحضرت را عمر قد نام النساء والصبیان بتحقیق خواب کردند زنان و کودکان پس بیرون شد و نماز گزارد قالت فخرج رسول الله صلی الله علیه واله وسلم فقال گفت پس بر آمد آنحضرت پس فرمود انه لیس احد من اهل الارض یصلی هذه الصلوة غیرکم بتحقیق نیست ... از اهل زمین که ... از اسرای شما ولم یکن احد یومئذ یصلی

كرده شود و بدرستی که اهل بصایر تابع بوده از جهت قول خدا که فرموده پس شمار قضا از ایام دیگر است یعنی مطلق فرموده شامل متتابع و متفرق
وقال سعید بن المسیب فی یوم العشر لا یصلح حتی یبدأ برمضان و گفت سعید بن مسیب در حق روزه ده روز ذی حجه نیک نیست تا آنکه ابتدا
کرده شود قضا رمضان و تمام نماید و قال ابراهیم اذا فرط حتی جاء رمضان اخر یصومهما و گفت ابراهیم نخعی و قتیبه تقصیر کرد تا آنکه
بر وی قضای روزه است تا آنکه آمد رمضانی دیگر روزه دارد هر دو را یعنی موقوف نماند ادا بر قضای سابق در روایت ابی ذر شنیدم یحیی را می‌گفت جایز
است شتاب از جهت یعنی بگیرد رمضانی دیگر پس دو را روزه دارد و لم یر علیه طعاما مولف گوید ندیده است ابراهیم بر تقصیر طعام
فدیه و همین است مذهب حنیفه و ذکر کرد عن ابی هریرة رضی الله عنه مرسلا و ابن عباس ان یطعم و نقل کرده شده است از قول ابی هریره و
ابن عباس این که طعام دهد بر تاخیر و تقصیر قضا و یذکر الله کما قال فعدة من ایام اخر و ذکر کرده است خدا طعام را و نگفته است
مگر عدت در ایام دیگر این کلام مولف است در مخالفت قول ابی هریره و ابن عباس کلام خدا را **حدثنا** احمد بن یونس قال حدثنا
زهیر قال حدثنا یحیی عن ابی سلمة قال سمعت عایشة رضی الله عنها تقول کان یکون علی الصوم من رمضان گفت ابو سلمه شنیدم عایشه را که
میگفت بود شان که می بود بر من روزه از رمضان تکرر کان و یکون از برای تاکید قصه است ضمیر در کان برای شأنست بعضی گویند یکون زائده
است فما استطیع ان اقضی الا فی شعبان پس استطاعت ندارم تا قضا کنم مگر در شعبان قال یحیی الشغل من النبی صلی الله علیه
وسلم گفت یحیی یعنی زیاده کرده است یحیی مانع عایشه را از قضا اشتغال پیغمبر خدا بود و خدمت کنان خدا بر وی او و النبی صلی الله علیه وسلم شک
راویست در شیعیان چون آنحضرت اکثر روزه دار می بود شغل واقع نیشد و قسم نمیخورد بر آنحضرت و اجب و میل بصحبت خاطر شریف از دیگران **باب**
الحائض تترک الصوم والصلوة حائض ترک میکند روزه و نماز را و قال ابو الزناد کان السنن و وجوه الحق تاتی کثیرا علی خلاف الرأی فکان
سنتها و وجهای حق بسیار می آید بر خلاف عقل فیتبع المسلمون بذلک امره فیها پس پیروی میکنند مسلمانان بدان چیزها را پس واجب میشود
و خواست بر خلاف عقل من ذلک ان الحائض تقضی الصیام و لا تقضی الصلوة و از آنجمله است که حائض قضا میکند روزه و قضا نمیکند نماز را و
عقل آنست که هر دو فرض اقضا کند لیکن عقل ما تابع نیست بل خلاف در نفس ادست آنرا وجهی و حکمتی نمیداند و میداند که حکمتی دارد اگرچه بر ما پوشیده باشد **حدثنا**
ابن ابی مریم قال حدثنا محمد بن جعفر قال اخبرنی زید عن عیاض عن ابی سعید الخدری قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الیس اذا حاضت لم تصل لم
تصم فذلک من نقصان دینها گفت ابو سعید خدری فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی در جواب زنان که گفتند چیست نقصان دین ما آیا نیست و قتیکه
حیض میکند نماز نمیکذارد و روزه نمیدارد پس این نکی در نقصان است **باب** من مات و علیه صوم در بیان حکم کسیکه مرد و بر وی قضای روزه باشد
و قال الحسن ان صام عنه ثلثون رجلا یوما واحدا جاز و گفته است حسن بصری کسیکه مرد و بر وی نذر رمضان بر ذمه دست اگر روزه دارند
از وی سی کس در یک روز روا است و بدان قول متفرد است حسن بصری **حدثنا** محمد بن خالد قال حدثنا محمد بن موسی بن ابی عثمان قال حدثنا ابی عن
عروة بن الحارث عن عبید الله بن ابی جعفر ان محمد بن جعفر حدثه عن عروة عن عایشة رضی الله عنها ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال من
مات و علیه صیام صام عنه ولیه فرمود کسی که مرد و بر ذمه او روزه ها است روزه دارد ولی او یعنی کسیکه از اهل او باشد و امام احمد حکم کرده است بظاهر
حدیث و اکثر علماء بر آنند که روزه و هشتن از جانب کسی فائده ندارد و چنانچه در نماز و تاویل کرده اند بدانچه دریافته اند بانکه مراد کفارت روزه است بطعام و اما
کسیکه بدهد این کفارت بجای روزه است تابعه ابن وهب ان عمر و منتها بعث کرده موسی ابن وهب را نزد عمرو بن حارث در روایت یحیی بن ایوب عن ابن
ابی جعفر روایت کرده است بدین ترتیب مذکور را یحیی بن ابن ابی جعفر **حدثنا** محمد بن عبد الرحیم قال حدثنا ابن ابی مریم قال حدثنا ابن ابی جعفر عن
عمرو بن الحارث عن بکیر عن سلیمان بن یسار عن عبد الله بن عباس رضی الله عنهما قال جاء رجل الی النبی صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله ان امی ماتت علیها صوم شهر
افاقضیه عنها گفت ابن عباس آمد مردی بسوی پیغمبر خدا گفت ای رسول خدا تحقیق مادر من مرده است بر ذمه او روزه یکماه است آیا قضا کنم
آنرا قضیه عنها گفت بن عباس آمد مردی بسوی پیغمبر خدا گفت ای رسول خدا تحقیق مادر من مرده است بر ذمه او روزه یکماه است آیا قضا کنم

الجزء الرابع من الشيخ الامام | كتاب الاذان

قرب مزلت و قرابت من از آنحضرت صلعم نیشنیدم یعنی
من الصغر مراد سعید ابن عباس عدم حضور او سبب
صغر که موجب رفع تکلف بود انچنین گفته اند شارحان
و بهتر آن می نماید که گفته شود و قول وی من الصغر بیان
مرجع ضمیر است و هم زیرا چه در روایت باب العلم بالعلم
که در کتاب العبد آید بجای هم من الصغر است چنانکه معلوم
شود و معنی مناسب آنست الزمنی بود مرتبه بوغ و توانائی
از صغر حاضر نمیشدم بلکه هوشیار و توانا بودم که قصد آن
یاد داریم انی العلم الذی عمل داری تبیین بن الصلت
اند آنحضرت رایت عصاری را که نزد خانه کثیر بن الصلت بود بفتح مهمله و سکون لام ثم خطب بنا الی
النساء عند عقبهن پیوسته خطبه خواند بسوی آنها نزد زنان تا که حاضر
بودند پس پند کرد ایشانرا و امرهن ان
یتصدقن و زیاده دارد معاملت آخرت و امر کرد ایشانرا
که صدقه دهند تسمیت بودن اینها بسیارتر بین اهل دوزخ
و آن بهنگام وقت حاجت مردم و مواساة بودن اینها نکاه صدقه
بهترین وجوه نیکوکاری بود فجعلت المرأة تهوی بیدها الی حلقها
فتقبضه و فتح آن هوی و الهوی هر دو آمده بیدها الی حلقها
پس گشت زن که دراز میکرد دست خود را بسوی
حلقهای خود چون انگشتری و گوشوار با و جز آن خود تا بگیرد
و کسر حلق نیز جمع حلقه است تلقی فی ثوب بلال یا لیک
می انداخت زنان از دور حامه بلال تصدق تعالی
هو بلال البیت بستر آمد آنحضرت و بلال خانه را
خروج النساء الی المساجد باللیل و الغلس مراد
زنان برای نماز بسوی مسجد بامشب و تیرگی آخر شب
و درین استدلال است با آنکه روایت اطلاق را تقید شب

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الاذان

از صحابه که ابن مسعود از ایشانست منع کرده گفت ابن مسعود زن عورت است و نزدیکترین احوال او بودن وی بسته خداوند و روشنایی خانه است اگرچه پیر باشد و چون بیرون می آید نزدیک میشود و متابع میگردد او را شیطان و قعود از افراض عصر صحابه چون پیدا شد فساد و روز بروز غالب آمد شایع شد منع و کراهت بیشتر و اکثر تابعین و غیر ایشان حکم بمنع کردند و لیکن بعضی فرق کردند میان پیر و جوان چنانچه قایل گشته اند بدان حنفیه و مالکیه و بعضی اوقات و بعضی گفته اند مکروه است زنان را از حضور جماعات یعنی جوانان را بنابر آنکه خوف فتنه است و اما کسیست پیر زال را که برآید و فجر و مغرب و عشا را این نزدیکتر بحقیقت رجحان است و نزد صاحبین برابرند مجاز دو همه نماز ها بجهت عدم فتنه برای قلت رغبت در آن انتهی و بعد ازین بدزمان بمراتب عام شد منع در همه نماز ها و کراهت مفتی به و مختار آمد کذا فی المکانی و التبیین و بر حنفی شرح القاری و دو وی گفته نیست زن را بهتر از خانه وی اگرچه عجز باشد

حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی عروة بن الزبیر ان عایشة رضی الله عنها قالت اعلم رسول الله در تنگ کردن پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم بالعشمة بنماز عشا حتی نادا عمر نام النساء و الصبیان تا آنکه بانگ زد عمر که خواب کردند زنان و کودکان فخرج النبی صلی الله علیه واله وسلم فقال لیس احد من اهل الارض ینتظر ها غیر کم و من اهل الارض انتظار نمی برد این نماز را جمعی کی غیر شما مسلمانان از دیگر مردم زمین و لا یصلی یومئذ بالمدینة و نماز کرده نمیشد در آنروز در مدینه طیبه و کانوا یصلون

انما سمیه لیرا بان ان الوقت قد ذهب الشفق الی ثلث اللیل

قول راوی بود در مردم که عادت و شتند که نماز عشا را در میان فرو شدن شفق تا سوم حصه نخستین شب یعنی حدیث بتاخیر عشا و اطناب بعضی الفاظ بی زیادت جزء خبر میدهد استناد و در باب مسابق مروی گشت و مضاف بذات بذکر در مقدر معلوم شد

حدثنا عبد الله بن موسی عن حنظلة عن سالم بن عبد الله عن عمر عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم

السابع تحت الجزء

انه قال انا استاکم بالیل الی المسجد فاذن له من چون طلب اذن کند شما را از زنان تحابب آرزوی شب بسوی مسجد برای نماز پس اذن دهید مر او را گفته اند کذا این حکم پیغمبر است کرشتها فی بعد آید بطیب زینت و اما زن مطیب پس منع است

حدیث بلال بر پیروی هر زنی که نزدیک تجر رد پس با مداد نماز عشا را روایت کرده و ابو داود و مسلم و نیز حدیث دیگر

تم الجزء السابع من تيسير القاري شرح صحيح البخاري ويتلوه الجزء الثامن

باب تعجیل الافطار

در بیان استحباب شتاب کردن افطار را باول وقت **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال حدثنا مالک عن ابی حازم عن سهل بن سعد ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا یزال الناس بخیر ما عجلوا الفطر فرمود همیشه اند مردم نیکبخت بنیکی مادامی که تعجیل میکنند افطار را یعنی وقتی که متحقق شود غروب بدیدن یا باخبار دو کس عدل راست گو و بقولی راجح یک عدل ثقه و مسند است و مکروه است اگر فضیلت دانسته تاخیر کند و اگر بهتر نداند باکی نیست از انکه خلاف مستحب مکروه نمیباشد ابو هریره زیاده کرده است درین روایت که یهود و نصاری تاخیر میکردند ابو داود و ابن خزیمه و غیرایشان روایت کرده اند که تاخیر اینها تا نمایان شدن کواکب بود و ابن حبان و حاکم از حدیث سهل روایت کرده مانده لا یزال امتی علی سنتی مالم تنتظر بافطارها النجوم همیشه اند امت من بر طریقه من مادامی که انتظار نکنند برای افطار ظهور کواکب را

حدثنا احمد بن یونس قال حدثنا ابوبکر هو ابن عیاش عن ابی اسحاق عن ابی عبد الله الاغر عن ابی جحیفة رضی الله عنه قال کنت مع النبی صلی الله علیه وسلم فی سفر فصام حتی قلت لمسی گفت بودم با پیغمبر خدا در سفری پس روزه داشت تا در آمد در شب قال لرجل انزل فاجدح لی قال لو انتظرت حتی تمسی قال انزل فاجدح لنا قال ان علیک نهارا قال انزل فاجدح لنا فنزل فجدح له فشرب ثم رمی بیده ثم قال اذا رأیتم اللیل قد اقبل من ههنا فقد افطر الصائم گفت اگر انتظار کنی تا اینکه در آئی در شب بلال گوید بسبب عرف عامه بجهت غروب قرص آفتاب بابقای روشنی شب نمیدانست والآن بفهم خود آنحضرت دانست که در عرف شرع شب عبارت از غروب آفتاب است و این همه تکرار برای اطمینان عامه مردم خواهد بود

باب اذا افطر فی رمضان ثم طلعت الشمس

وقتی که افطار کند یکی بشبهه غروب آفتاب و در رمضان وطلوع کند آفتاب آیا قضای آن روزه کند یا نه **حدثنا** عبد الله بن ابی شیبة قال حدثنا ابو اسامة عن هشام بن عروة عن فاطمة عن اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنهما قالت افطرنا علی عهد النبی صلی الله علیه وسلم یوم غیم گفت اسماء افطار کردیم در زمان آن حضرت روزی ابری ثم طلعت الشمس پس برآمد آفتاب قیل لهشام فامروا بالقضاء قال لابد من قضاء گفته شد هشام را آیا امر کرده شدند بقضای آن روز گفت چاره نیست از قضاء بعضی روایات بدین لفظ کلیه الاست گفته اند که استفهام انکاری بروی مقدر است یعنی آیا هست چاره از قضاء و همین است مذهب علمای اربعه و گفته اند که لازم بروی آنکه در بقیه روز امساک کند از جهت حرمت آن روز در رمضان و قال معمر سمعت هشاما لا ادری اقضوا ام لا و گفت معمر شنیدم هشام را میگفت نمیدانم که قضا کردند آن روزه را یا نه و روایت کرده شده است از مجاهد و عطاء و عروه که قضا نیست این روزه را و اینها بمنزله اکل بنسیان داشته اند بیقظه از عمر بن خطاب رضی الله عنه دور و ایت آورده در یکی قضاست و در دیگر عدم قضا و تضعیف کرده است روایت عدم قضا را

باب صوم الصبیان

در بیان حکم روزه نابالغان و قال عمر رضی الله عنه لنشوان فی رمضان یا فلان صبینا صیامک فضربه و گفت عمر بن خطاب مر مستی را در رمضان وای ترا و حالانکه خود و سالان ما روزه اند پس زد او را حد سکر و مرویست که او را بشام فرستاد و ظاهر این داخل بسیاست و تعذیر روزه خوردن خواهد بود **حدثنا** مسدد قال حدثنا بشر بن المفضل قال حدثنا خالد بن ذکوان عن الربیع بنت معوذ بن عفراء قالت ارسل النبی صلی الله علیه وسلم غداة عاشوراء الی قری الانصار گفت ربیع فرستاد پیغمبر خدا صباح روز عاشورا بسوی قریهای انصار که گرد مدینه بود من صبح مفطرا فلیتم بقیة یوم که صباح کرده در حالی که افطار کننده است پس گو تمام کند بقیه روز خود را و من اصبح

الجزء الثامن من الثلثین

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاذان

و اینجا محل نیست و در بعضی نسخهای معتبر کرباقیه شده بود ولی علامت سقوط کشیده اند **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا عثمان بن عمر قال اخبرنا یونس عن الزهری قال حدثتنی هند بنت الحارث ان ام سلمة زوج النبی صلی الله علیه وآله وسلم خبرتها گفت زهری حدیث کرد مرا هند که ام سلمه گفت پیغمبر خدا خبر داد او را و اراکه ان النساء فی عهد رسول الله بتحقیق زنان در زمان پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم کن اذا سلمن من المکتوبة قمن بوده اند که چون سلام میداد از نماز فرض خلف آنحضرت برمی خاستند از انجا و ثبت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و من صلی من الرجال ما شاء الله و بر جای خود میماند آنحضرت که یک نماز کرده بود دیگر با آنحضرت از مردان زمانی که خواسته بود حدثنا قام رسول الله پس وقتیکه برخاستی پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قام الرجال برمی خاستند مردان **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالک ح **وحدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن یحیی بن سعید عن عمرة بفتح مهمل بنت عبد الرحمن بن سعد بن زراره الانصاریة ثم النجاریة و در حدود دمائه عن عائشة رضی الله عنها قالت ان کان رسول الله بتحقیق شان نیست که بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم لیصلی الصبح برآینه میگذارد نماز صبح را فینصرف النساء متلفعات بمروطهن پس برمی گشتند زنان بحالیکه پیچیده اند چهره ها را بچادرهای خود ما یعرفن من الغلس شناخته نمیشدند آنها از سبب بقیه تاریکی شب متلفع مشتق از تلفع است بمعنی سلام وفا و محله بمعنی وسوس و آنچه بران ساتر تن را بپوشند **حدثنا** محمد بن مسکین یعنی بن نمیلة بالنون مصغرا قال حدثنا بشر بکسر موحده بن بکر قال اخبرنا الاوزاعی قال حدثنا یحیی بن ابی کثیر عن عبد الله بن ابی قتادة الانصاری عن ابیه قال قال رسول الله گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم انی لاقوم الی الصلوة وانا ارید ان اطول فیها بتحقیق من بخیزم بسوی نماز

صائما فليصم وكسى كه صباح كند وحالى كه روزه دار نيست گو روزه دار باد قالت فكنا نصومه بعد ونصوم صبياتنا
گفت ربيع پس بوديم ما كه روزه ميداشتيم روز عاشورا وبعد ازين روزه دار ميكرديم خود وصالان خود را چون يصنع لهم اللعبة من
العهن فاذا بكى احدهم على الطعام اعطيناه ذاك ديگر گاه نديديم براى صبيان بعنى كه بوى بازى كنند پس وقتيكه گريه كردى يكى
ازايشان بر طعام ميداديم اورا آن لعبت حتى يكون عند الافطار تا آنكه ميبود نزد افطار قال ابو عبد الله
العهن الصوف گفت مولف ابو عبد الله عن معنى صوف است وچون صيام صبيان در زمان آن حضرت بود ظاهر است
كه اطلاع بر آن يافته باشند وبتقرير پيوسته واين حكم مرفوع دارد **باب** الوصال ومن قال ليس في الليل صيام
لقوله تعالى ثم اتموا الصيام الى الليل باب در بيان روزه وصال وآن اينست كه روزه فرض يا نفل دو روز يا زياده
بى افطار پياپى دارد وشب چيزى از آنچه مفطر است تناول نكند وباب در بيان كسى كه گفته است نيست در شب روزه
از جهت فرموده خداى بر تر وبزرگ تمام كنيد روزه تا شب از اينجا معلوم شد كه صوم همين در روز ميباشد وابتداى شب
آخر روز است ونهى النبى صلى الله عليه وسلم عن رحمة لهم وابقاء عليهم ومنع كرد آن حضرت از روزه وصال
از جهت مهربانى بر ايشان نرا فو نگاه داشتن بدن وقوت را بر ايشان ومايكره عنه من التعمق وباب در بيان چيزى كه مكروه
داشته ميشود ازان از دشوارى در كار وتكلف كردن بچيزى كه مكلف بآن نيستند **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن
شعبة قال حدثنى قتادة عن انس بن مالك رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لا تواصلوا فرمود پيوسته
روزه نداريد چنانكه اصلا افطار نكنيد قالوا انك تواصل قال انى لست كاحدكم انى اطعم واسقى گفتند فرمود من نيستم
مانند يكى از شما بتحقيق من طعام داده ميشوم وآب خورانده ميشوم او انى ابيت اطعم واسقى يا اين را فرمود بتحقيق من
شب ميكنم بحالى كه طعام وشراب داده ميشوم معنى حديث سبق ذكر يافته **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا
مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضى الله عنهما قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الوصال قالوا انك تواصل قال انى
لست مثلكم انى اطعم واسقى **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا الليث قال حدثنى يزيد بن الهاد عن عبد الله
بن خباب عن ابى سعيد رضى الله عنه انه سمع النبى صلى الله عليه وسلم يقول لا تواصلوا فايكم اذا اراد ان
يواصل فليواصل الى السحر مرويست از ابو سعيد خدرى كه بتحقيق وى شنيد پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بر وى
ميفرمود وصال نكنيد پس هر كدام شما خواهد اينكه وصال كند پس وصال كند تا سحر قالوا فانك تواصل يا رسول الله قال انى
لست كهيئتكم گفتند بتحقيق تو مواصلت ميكنى اى رسول خدا فرمود من نيستم مانند حال شما انى ابيت لى مطعم يطعمنى
وساق يسقينى بتحقيق من شب ميكنم بحالى كه مر طعام دهنده ايست كه طعام ميدهد ونوشانده ايست كه مى نوشاند مرا
خداى پاكست كه بعثها ى روحانى تقويت ميدهد **حدثنا** عثمان بن ابى شيبة ومحمد هو ابن سلام قالا حدثنا عبدة
عن هشام بن عروة عن ابيه عن عايشة رضى الله عنها قالت نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الوصال رحمة لهم گفت
عايشه رضى الله عنها منع كرد پيغمبر خدا از روزه وصال از روى مهربانى مر ايشانرا قالوا انك تواصل قال انى لست كهيئتكم
گفتند بتحقيق تو روزه وصال ميدارى فرمود بتحقيق من نيستم چنانكه حال شماست انى اطعم ربى ويسقينى بتحقيق طعام
ميدهد مرا پروردگار من وآب ميدهد قال ابو عبد الله لم يذكر عثمان رحمة لهم گفت مولف ابو عبد الله ذكر نكرده است
عثمان اين دو كلمه را **باب** التنكيل لمن اكثر الوصال در بيان عقوبت مر كسى را كه بسيار كند در ايام روزه وصال

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الاذان

الحمد لله كه شهوت باشد للمسجد مسجد را آنينه منع ميكرد آنهارا از بر آمدن خانه كما صنعت نساء بنى اسرائيل چنانكه منع كرده شدند زنان بنى اسرائيل از مساجد فقلت لعمرة او منعهن يحيى بن سعيد انصارى گويد پس گفتم عمره را آيا منع كرده شدند زنان بنى اسرائيل قالت نعم گفت عمره آرى بازداشته شدند چنانكه عبد الرزاق بسند صحيح از طريق عمره از عايشه روايت كرده كه گفت بودند زنان بنى اسرائيل كه گرفته بودند پاهاى انرا بچوب تا بلند ومتولد شوند مردان را در مساجد پس حرام گردانيد خداى تعالى بر ايشان مساجد را وبر گماشت بر ايشان حيض را كه مانع باشد **باب** صلوة النساء خلف الرجال نماز گزاردن زنان عقب صف مردان **حدثنا** يحيى بن قزعة بفتح قاف وزاء مهملة وسكون نيز آمده سوذن مكى قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن الزهرى عن هند بنت الحارث عن ام سلمة قالت كان رسول الله ﷺ اذا سلم قام النساء حين يقضى تسليمه چون سلام ميداد بر سبيل استعذار زنان وقتيكه تمام ميكرد سلام را بهر دو جانب وپير فتند ومكث هونى مقامه ليسيرا قبل ان يقوم دورنگ ميكرد آنحضرت بجاى خود اندكى پيش انكه برخيزد قال گفت زهرى نرى والله اعلم گمان ميبرم وحى انكه خدا وانا تراست بحقيقت مر ان ذلك كان لكى تنصرف النساء قبل ان يدركهن من الرجال كراين بحث بود بآن جهت كه تا برگردند زنان بخانه هاى خود پيش از انكه دريابند ولاحق ميشوند زنان مردان را در راه وحديث دلالت دارد بر آنكه زنان عقب مردان مى استادند در نماز وگرنه اختلاط وتصادمات كه خوف آن در اثناى راه بود در خانه لازم مى آمد **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان ابن عيينة عن اسحاق بن عبد الله عن انس قال صلى النبى صلى الله عليه وآله وسلم فى بيت ام سليم فقمت ويتيم خلفه پس استادم من ويتيم نميدانم نام پس گفت ام سليم خلف انس وانس خلف ام سليم **باب** سرعة انصراف النساء من الصبح زود برگشتن زنان بعد سلام از نماز صبح وقلة مقامهن فى المسجد واندك ماندن ايشان در مسجد بهست مردان وتقييد بصبح بجهت آنكه سرعت انصراف جز درين وقت كه خوف مزيد روشنى نيست نمى بود بخلاف عشا ومغرب **حدثنا** يحيى بن موسى فتحى بخى سنه دويست وچهل قال حدثنا سعيد

سواه انس عن النبي صلى الله عليه وسلم روايت كرده است تنكيل را انس از پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال حدثني ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هريرة رضي الله عنه قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الوصال في الصوم فقال له رجل من المسلمين انك تواصل يا رسول الله گفت بپرهيز و منع كرد رسول خدا از روزهٔ وصال پس گفت مردي از مسلمانان بتحقيق تو مواصلت ميكني اي رسول خدا قال وايكم مثلي اني ابيت يطعمني ربي ويسقيني فرمود كدام يكي از شما مانند منست بتحقيق من شب ميكنم بحاليكه طعام ميدهد مرا پروردگار من و آب ميدهد مرا فلما ابوا ان ينتهوا عن الوصال پس هرگاه ابا كردند اين را كه باز آيند از روزهٔ وصال واصل بهم يوما ثم يوما ثم رأوا الهلال روزهٔ وصال داشت بمردم يكروز و سپس بگرفت يكروز ديگر پس ديدند هلال را و اين هلال شوال خواهد بود فقال لو تأخر لزدتكم پس گفت اگر تاخير كردي هر آينه زياده ميكردم شما را در وصال تا آنكه عاجز مي آمديد و مضطرب ميشديد در ترك وصال كالمنكل لهم حين ابوا ان ينتهوا و اين مواصلت با ايشان چون عقوبت بود مر اينها را بسنگامي كه ابا آورند از باز آمدن **وصال حدثنا** يحيى بن موسى بن جعفر قال حدثنا عبد الرزاق عن معمر عن همام انه سمع ابا هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اياكم والوصال مرتين فرمود دو رديد خود را از وصال و وصال را از خود دو بار فرمود قالوا انك تواصل قال اني ابيت يطعمني ربي ويسقيني فاكلفوا من العمل ما تطيقون پس تحمل كنيد از عمل چيزي را كه طاقت داريد اكلفوا بضم همزهٔ وصل و سكون كاف و ضم لام است بمعني احملوا المشقة في ذلك و بفتح لام و از باب علم بمعني الزام نيز گفته اند **باب** الوصال الى السحر در تجويز وصال تا سحر يعني تجويز امساك تا وقت سحر و اين مشابه وصال است نه حقيقت آن **حدثنا** ابراهيم بن حمزة قال حدثنا ابن ابي حازم عن يزيد عن عبد الله بن خباب عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا تواصلوا بتحقيق ابو سعيد شنيدم رسول خدا را ميفرمود وصال نكنيد روزه را فايكم اراد ان يواصل فليواصل حتى السحر پس هر كدام شما خواهد اينكه وصال كند و اين رياضت كند پس كند ترك مفطرات روزه كند تا پايان شب قالوا فانك تواصل يا رسول الله قال لست كهيئتكم اني ابيت لي مطعم يطعمني و ساقٍ يسقيني **باب** من اقسم على اخيه ليفطر في التطوع در حكم كسي كه سوگند خورد بر برادر خود برائ آنكه افطار كند برادر در روزهٔ نفل يعني گويد قسم بخدا است مر اكه طعام تو خورم مثلا تو اگر افطار نكني و لم يرد عليه قضاء اذا كان افوق له و اشفق و نكرده بر مقسم قضاي اين روزه وقتي كه باشد افطار موافق تر بحال او چنانكه معذور باشد يا روزه او را دشوار باشد و شيخ ابن حجر افق را بدل و او نقل كرده و مراد از هر دو يكيست **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا جعفر بن عون قال حدثنا ابو العميس عن عون بن ابي جحيفة عن ابيه قال اخى النبي صلى الله عليه وسلم بين سلمان الفارسي و ابي الدرداء گفت ابو جحيفه برادر ساخت پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي ميان سلمان فارسي و ابو الدرداء فزار سلمان ابا الدرداء فرآى ام الدرداء متبذلة پس زيارت كرد سلمان ابو درداء را و ديد زن او ام الدرداء را بجامهاي رنگين و متبذل فقال لها ما شأنك قالت اخوك ابو الدرداء ليس له حاجة في الدنيا پس گفت سلمان ام درداء را چه حال است گفت ترك زينت ميكني گفت برادر تو ابو الدرداء را نيست او را حاجتي در دنيا و در بعضي روايت ابو الدرداء صائم في الليل قائم في النهار است يعني بزنان حاجت ندارد و زياد كرده ابن خزيمه روزه ميدارد شب قيام مينمايد فجاء ابو الدرداء فصنع له طعاما پس آمد ابو الدرداء و مهيا كرد براي سلمان طعامي را فقال كل فاني صائم پس گفت سلمان ابو الدرداء را بخور گفت من روزه دارم قال ما انا باكل حتى تاكل گفت سلمان نميخورم

الجزء الرابع شيخ الاسلام

كتاب الجمعة

بن سريع بضم معجم و فتح مهمله و سكون تحتيه عن معمر عن الزهري عن سالم بن عبد الله عن ابيه عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا استأذنت امرأة احدكم فلا يمنعها چون طلب اذن كند زن يكي از شما به برآمدن بسوي مسجد و آنچه در معني آنست از حضور عيدگاه و استسقا و عيادت مريض و زيارت ابوين پس بايد كه منع نكند آن مرد زن را ازان كه عبادت است و اين حديث در باب خروج النساء باين لفظ گذشت اذا استأذنكم نساءكم بالليل الى المسجد فاذنوا لهن

كتاب الجمعة

ذكر مباحث جمعه از احكام نماز و خطبه و فضل و روز و ساعت و خواص آن جمعه بضمتين و بضم جيم با سكون و بضم و فتح آن هر سه آمده كذا بالفهم في القاموس و آن اسم است از اجتماع اضافت كرده ميشود بسوي روز و نماز بعد ازان غالب آمده استعمال آن بر روز گرداني گفته بسكون ميم بمعني مفعول است اي اليوم المجموع فيه و بضم و فتح بمعني فاعل الجامع للناس انتهى و اين روز را در زمان قديم عروبه ميگفتند بفتح عين بعد ازان بتغير جاوندند بدستور سايرنامهاي هفته و اين را جمعه نام نهادند بجهت استماع آفريش عالم و تمام آن درين روز يا بجهت اجتماع امور عظام در وي از پيدا شدن آدم و افتادن او بر زمين و قيام قيامت چنانكه از بعضي احاديث معلوم شود يا بجهت آنكه كعب بن لوي جمع ميكرد درين روز مردم را و تذكير ميفرمود ايشانرا و امر ميكرد بتعظيم حرم خدا و خبر ميداد به برآمدن نبي آخر الزمان از حرم و بقولي قصي جمع ميكرد و بعضي گويند از جهت اجتماع مردم در آن بهر پرستي نماز و اين اسم اسلامي است در جاهليه عروبه بود و تحقيق اول است و اين روز را در جاهليت نيز شرفي و امتيازي بود

من خورند ما این طعام تا نخوری تو هم اکل پس خورد ابوالدرداء طعام را و این حدیث قسمی ذکر کرده تا موافق گردد ترجمه گفته اند که مولف خواسته یکی دیگر بقسم آورده و اینجا اکتفا بهمان کرده و نیز گفته اند مذکور در قول سلمان ما انا باکل قسم مقدر است یعنی والله ما انا باکل چنانکه در قول خدای برتر وان منکم الا واردها قسم مقدر است پوشیده نماند که در اثبات مطلبی اکتفا کردن بطریقی دیگر کذکور نیست بسیار بعید است و قائل شدن بتقدیر قسم نیز بی دلیل و بی قرینه است فلما کان اللیل ذهب ابوالدرداء یقوم قال نم فنام پس هرگاه شب شد رفت ابوالدرداء که قیام نماید گفت سلمان خواب کن پس خوابید باز رفت ذهب یقوم فقال نم پس از خواب رفت که قیام کند پس گفت سلمان خواب کن نگذاشت که قیام کند فلما کان من آخر اللیل قال سلمان قم الآن فصلیا و هرگاه بود آخر شب گفت سلمان برخیز اکنون پس نماز کردند هر دو نماز تهجد خواست سلمان که بازدارد او را از مجاهده و تعبی که در عبادت میکشید و حق زن او ادا نمی کرد فقال له سلمان ان لربك علیك حقا ولنفسك علیك حقا ولاهلك علیك حقا پس گفت سلمان تحقیق مر پروردگار ترا بر تو حقی است و مر نفس ترا بر تو حقی است و مر زن ترا بر تو حقی است فاعط کل ذی حق حقه پس بده هر صاحب حق را حق او فاتی النبی صلی الله علیه وسلم فذکر ذلك له فقال النبی صلی الله علیه وسلم صدق سلمان پس آمد ابوالدرداء نزد آن حضرت و ذکر کرد مقوله سلمان را پس فرمود آن حضرت راست گفته است سلمان

باب صوم شعبان روزه داشتن در ماه شعبان و استحباب آن

حدثنا عبدالله بن یوسف قال حدثنا مالك عن ابی النضر عن ابی سلمة عن عایشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یصوم حتی نقول لا یفطر ویفطر حتی نقول لا یصوم گفت عایشه بود عادت شریف آن حضرت که روزه میداشت پی هم تا آنکه میگفتم دیگر افطار نمیکند و افطار میکرد تا آنکه میگفتم روزه نمیدارد و ما رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم استکمل صیام شهر الا رمضان و ندیده ام رسول خدا را که تمام کرده باشد روزها در ماهی مگر ماه رمضان و ما رأیته اکثر صیاما منه فی شعبان و ندیده ام آنحضرت را بیشتر روزه دار از آنچه در ماه شعبان بود

حدثنا معاذ بن فضالة قال حدثنا هشام عن یحیی عن ابی سلمة ان عایشة رضی الله عنها حدثته قالت لم یکن النبی صلی الله علیه وسلم یصوم شهرا اکثر من شعبان مرویست از ابی سلمه که عایشه حدیث کرده او را گفته که نبود آنحضرت که روزه میداشت در ماهی بیشتر از ماه شعبان فانه کان یصوم شعبان کله بتحقیق آن حضرت بود روزه میداشت در ماه شعبان همه ماه گفته اند مراد از کل اکثر است و میتوان گفت که گاهی این چنین بوده است بهر تقدیر منافات ندارد بآنچه در حدیث سابق واقع شده که در تمام ماه غیر از رمضان روزه نداشتی و این استثنا هم بطریق غالب عادت بوده است و مؤید این معنی است آنچه در تکثیر صوم آن حضرت گفته اند که سبب آن بود که گاه در سفر روزه ایام بیض فوت میشد آنرا جمع کرده در شعبان تدارک میداشتی و ظاهر است که خوردن روزهٔ ایام بیض گاهی اتفاقی می افتاد و کان یقول خذوا من العمل ما تطیقون و میفرمود بگیرید عمل را آنچه توانید و طاقت دارید فان الله لا یمل حتی تملوا پس بتحقیق خدا ملال نمیگیرد یعنی معامله نمیکند بشما معامله اهل ملال که قطع کنند از شما ثواب را و فضل و رحمت خود را تا آنکه ملول نشوید شما از عمل کردن واجب الصلوة الی النبی صلی الله علیه وسلم ما دوم علیه وان قلت و دوسترین نماز بسوی پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی بود نمازی که ملازمت کرده میشود بر آن اگرچه اندک باشد وکان اذا صلی صلوة داوم علیها و بود عادت شریف آنحضرت وقتی که نماز میکرد نمازی را ملازمت میکرد بر آن

باب

الجزء الرابع شیخ الاسلام — كتاب الجمعة

فوت می شود او را سنة و سماع خطبه فاسعوا الی ذکر الله پس تکاپو کنید بسوی ذکر خدا که خطبه و نماز است و ذروا البیع و بگذارید عقد و بیع و شراء و مانند آنرا از معاملات دنیا و ثانی در حقیقت موکد اول و مقسم نیست نه آنکه واجب برابر سه و مقصود ذاته و شرعیت ندارد و دلالت میکند بر فرضیت جمعه زیرا چه اذان از خواص فرایض است و همچنین امر بسعی و ترک بیع و غیر آن برای آن ظاهر است در دلالت وجوب ذلکم خیر لکم این سعی بهتر است مر شما را از معاملت دنیا چه نفع آخرت باقی و بهتر است ان کنتم تعلمون اگر میشنید از اهل علم و دانش بعد از آن تفسیر کرد مؤلف فاسعوا بالقول فی فامضوا یعنی بگذرید بسوی ذکر شروع وقت و بجا آرید آنرا آنگاه که بدوید که آن ممنوع است بحدیث لا تاتوها تسعون و نهی از آمدن بسعی دگر بحال سکینه و وقار **حدثنا** ابوالیمان قال اخبرنا شعیب قال حدثنا ابوالزناد ان عبدالرحمن بن هرمز الاعرج مولی ربیعة بن الحارث حدثه انه سمع اباهریرة انه سمع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یقول نحن الآخرون السابقون یوم القیامة مایان پسینیم در دنیا و ظهور در زمان و اهل کتب پیشینیم از ایشان در رد و قیامت در حشر

ما يذكر من صوم النبي صلى الله عليه وسلم وافطاره ٢ در بيان چيزى كه ذكر كرده ميشود از طريقه روزه داشتن و افطار كردن آنحضرت **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا ابو عوانة عن ابي بشر عن سعيد بن جبير عن ابن عباس رضي الله عنهما قال ما صام النبي صلى الله عليه وسلم شهرا كاملا قط غير رمضان گفت ابن عباس روزه نداشته يكماه درست هر گز غير رمضان و يصوم حتى يقول القائل لا والله لا يفطر و روزه ميداشت تا آنكه ميگفت گوينده سوگند خداكه افطار نميكند و يفطر حتى يقول القائل لا والله لا يصوم و افطار ميكرد تا آنكه ميگفت گوينده سوگند بخدا روزه نميدارد و كلمه لا برقسم بسيار زياده آمده است چنانكه در لا اقسم زائده است **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثني محمد بن جعفر عن حميد انه سمع انسا يقول كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يفطر من الشهر حتى نظن ان لا يصوم منه و آنحضرت كه افطار ميكرد در ماهى تا آنكه گمان مى برديم كه روزه نخواهد داشت و يصوم حتى نظن ان لا يفطر منه شيأ و روزه ميداشت در ماهى تا آنكه گمان مى برديم كه افطار نخواهد كرد و كان لا تشاء ان تراه من الليل مصليا الا رأيته و بود آنحضرت كه نميخواستى كه به بينى تو او را در شب نماز گذار مگر آنكه مى ديدى و لا نائما الا رأيته و نمى خواستى كه به بينى او را نائم مگر آنكه ميديدى و انائم مقصود آنست كه آن حضرت را دو حالت بود گاهى بسيارى از شب قيام مى نمود و گاه برعكس آن مى بود و در معنى اين حديث اين چنين تقرير هم كرده اند كه آنحضرت صلى الله عليه وسلم گاهى از اول شب قيام ميكرد و گاهى در ميان شب و گاهى در آخر گاهى نبينده را اتفاق مى افتاد كه اول شب ميديد و گاه بحسب اتفاق ميان شب و گاه در آخر گمان ميكرد كه تمام شب قيام دارد و گاه ديدن بيننده و غير آن اوقات اتفاق مى افتاد و گمان ميكرد كه قيام نمى نمايد و همچنين تقرير در روزه آنحضرت نيز ميرود و بايد دانست كه اين صيام و قيام كه مذكور شده و غير نماز و روزه راتبه است و راتب آنحضرت از نماز تهجد و روزهاى ايام معتاد دائم بود تخلفى در آن نميرفت قال سليمان عن حميد انه سأل انسا عن صيام النبي صلى الله عليه وسلم فقال ما كنت احب ان اراه من الشهر صائما الا رأيته و لا مفطرا الا رأيته گفت انس نبود مرا كه دوست ميداشتم كه او را به بينم در ماه صائم مگر آنكه ميديدم و نه مفطر مگر آنكه مى ديدم او را و قول انس احب اشارتست باتكه از روى محبت ناظر و متخصص از احوال شريف آن حضرت ميبود و لا من الليل قائما الا رأيته و لا نائما الا رأيته معنى و تقرير آن بيان يافته تقرير معنى دوم در صوم از انس كه دائم در خدمت بود خالى از خفائى نيست و لا مسست خزة و لا حريرة الذ من كفت النبي صلى الله عليه وسلم و نشوده ام بدست خزى را و نه ابريشمى را نرم تر از كف دست آنحضرت خز بفتح خا بعجمه و تشديد زا در اصل لغت بمعنى دابه ايست كه از پشم آن جامه خز مى بافند و لا شممت مسكة و لا عبيرة اطيب من رائحة رسول الله صلى الله عليه وسلم و بوى نكرده ام هيچ مشكى و نه عبيرى بهتر از روى بوى از بوى رسول خدا رحمت كنا دخذابروى مسست بكسر سين اول و همچنين كسر سين اول در بخت بر لغت فصيحه ست **باب** حق الجسم في الصوم بيان آنكه بدن را حقى است در روزه نفل يعنى رعايت بدن بايد كرد تا بضعف و بيمارى نكشد **حدثنا** محمد بن مقاتل قال حدثنا عبد الله قال اخبرنا الاوزاعي قال حدثنا يحيى بن ابي كثير قال حدثني ابو سلمة بن عبد الرحمن قال حدثني عبد الله بن عمرو بن العاص قال قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يا عبد الله بن عمرو الم اخبر انك تصوم النهار و تقوم الليل

در آن براى عبادت وى تعالى است يا فرض كرده شده بشان بروجه ابهام و عدم بيان و تعيين مخصوص آنروز تا براى اجتهاد خود دريابند و استخراج نمايند و اين ابتلا است از حق سبحانه مر ايشانرا كه حق را بفكر خود مى يابند يا نه و ظاهر اولست فاختلفوا فيه پس اختلاف كردند ايشان در آن يا آنكه اين واجب بعينه است يا جائز است ابدال آن بغير وى از ايام پس اختيار كردند يهود يوم السبت را و گفتند اين روز است كه فارغ شد خداى تعالى از شغل خلق و قطع عمل كرد ما را پس ما را نيز بايد كه فارغ شويم براى عبادت از شواغل و صنايع و تعيين كردند نصارى يوم الاحد را زيرا كه بر ذكر تعالى ابتدا كرد در آن آفرينش را پس اين سزد بسنگ لائت و نعم است و روزى است كه وى سبحانه تعالى اقبال كرد بر خلق با فاضه خلق و انعام پس وى احق است بتعظيم و عبادت و شكر گزارى نعمت يا آنكه مراد از اختلاف مخالفت امر الهى است بتبديل آن يوم السبت بيوم الاحد چنانكه تبديل كرده بودند قول حطر را بقول حبة في شعرة گفته اند سمعنا و عصينا با نجا بر دو طايفه گمراه شدند در طريق اصابت بحق فهدانا الله له پس راه نمود ما را خداى تعالى مر آنروز را تا در اختلاف نيفتاديم و موافق گشتيم بعبادت درين روز يا ايها الذين امنوا اذا نودي للصلوة من يوم الجمعة الخ پس ثابت داشت بر امثال امر و عدد تمر چنانكه عادت اين خير الامم است و تحقيق مراد و هدايت باجتهاد شهد چنانكه مروى است از ابن سيرين كه مجمع شدند اهل مدينه پيش از قدوم شريف آنحضرت و پيش از نزول آيت جمعه پس گفتند كه يهود را روز نيست كه جمع مى شوند در آن براى عبادت و مر نصرانى را روز نيست همچنان ما نيز روزى تعيين كنيم كه جمع شويم در آن و ذكر و شكر كنيم و نماز گزاريم پس گرد آمدند يوم عروبه را و جمع شدند بسوى اسعد بن زراره پس نماز گزارد با ايشان در آن روز و فانزل الله تعالى بعد از ان اذا نودي للصلوة من يوم الجمعة الآية نقل كرده است از شيخ ابن حجر از روايت عبد الرزاق باسناد صحيح و گفته اگرچه مرسلست مرور اشاهد است بنا و حسن كه اخراج نموده است از احمد و ابو داؤد و ابن ماجه از حديث كعب بن مالك كه گفت بود اول كسى كه نماز گزارد بما جمعه را پيش از مقدم آنحضرت مدينه را اسعد بن زراره الحديث و گفته اند حكمت در اختيار روز جمعه وقوع خلق آدم است در آن روز و آدمى خود مخلوق براى عبادت پس مناسب شد

مگر اگر جمعہ سابق باشد **باب** فضل الغسل يوم الجمعة فضیلت و ثواب غسل روز جمعہ ظاہرا این عبارت در سنت و استحباب است و اختلاف کرده اند در آن علمای مذہب ظاہر یہ و جمعی از سلف کہ ابی ہریرہ و عمار بن یاسر و مالک و احمد در روایتی از ایشان اند وجوب است بظاہر لفظ امر و وجوب در حدیث غسل یوم الجمعة واجب علی کل محتلم و نزد جمہور و مشہور مذہب مالک و احمد سنت است بدلیل حدیث سمرة بن جندب کہ فرمود آنحضرت من توضأ یوم الجمعة فبہا و نعمت و من اغتسل فہو افضل روایت کردہ اند ترمذی و ابو داؤد و نسائی یعنی کسیکہ وضو کرد روز جمعہ پس عمل کرد بخصلت طہارت و خوب است آن خصلت و کسیکہ غسل کرد آن بہتر و اکمل است ازروی ثواب و این صاف است امر را از وجوب و لفظ وجوب را از حقیقت شرعیہ آن بلکہ امر محمول بر ندب است و وجوب بر تاکد غیر مانع بحد نہایت چنانکہ گویند اکرام و تعظیم تو بر من واجب است یا آنکہ محمول بر نسخ است و مروی است از ابن عباس کہ وے پرسیدہ شد از غسل روز جمعہ آیا واجب است آن بر من گفت نی و لیکن پاک کنندہ است مر کسی را کہ غسل کند و اجب نیست بروی و خبر دہم شما را از ابتدا بشرعیت غسل بود مردم در جہد و محنت می بودند صوف را و بود مسجد ایشان تنگ پس چون ایذا میکرد بعض ایشان بعض را یعنی بعرق کردن از ین اسباب و را بچہ کریہ فرمود آنحضرت چون باشد این روز غسل کنند گفت ابن عباس آمد خدا بسیاری مال را پوشیدند غیر صوف و باز ماند مدار عمل مساجد وسیع گشتند۔ روایت کرد آنرا ابو داؤد و طحاوی یعنی حاجت افتد تا ندکہ واجب باشد پس باقی ماند شرعیت و امر بعد ازین برای فضلیت باشد و اللہ اعلم

وهل على الصبي شهود يوم الجمعة او على النساء آیا ہست واجب بر کودک حاضر شدن نماز روز جمعہ یا بر زنان ثابت کرد عموم افضلیت غسل ایشان را نیز زیرا چہ غسل جمعہ شروع ہست برای نماز و حضور تمجید جماعت بدلالت احادیث چنانکہ معلوم شود و ستفہام در مسئلہ وجوب شہود این دو صنف اشارہ مردود است در آن چہ بیحکم آنکہ احادیث تمام اند در وجوب بسیاری ازا حادیث دلالت دارند بر آن کہ نیست جمعہ بر زن و کودک و استثنا بانہا عموم حکم را چنانکہ مستثنے است از وی عبد مملوک بیمریض و نحو آن و لیکن فضیلت غسل برای حضور است و تابع آن نہ تابع وجوب حضور اگر صبی یا امرۃ بی وجوب حاضر شود جمعہ را طاہر آنست کہ غسل افضل باشد چنانچہ در صحیح ابن عوانہ و ابن خزیمہ و ابن حبان مصرح آمدہ من اتی الجمعة من الرجال والنساء فليغتسل ومن لم يأتها

فقلت بلى يا رسول الله گفت عبد اللہ بن عمرو فرمود مرا رسول خدا ای عبد اللہ آیا خبر داده نشوم من کہ بتحقیق تو روزہ میداری روز و قیام میکنی شب گفتم آری ای رسول خدا قال فلا تفعل فرمود پس مکن این را یعنی دوام روزہ و قیام مکن صم وافطر وقم ونم روزہ دار و افطار کن در روز ہا و قیام کن و بخواب شبہا فان لجسدك عليك حقا وان لعينيك عليك حقا بہ تحقیق بدن تراہر تو حقی است کہ در سختی مجاہدہ نیندازی و ہر دو چشم تراحقی ست کہ خواب کنی و استراحت نمائی وان لزوجك عليك حقا وان لزورك عليك حقا و مرزن ترا بر تو حقی است کہ او ای آن باید کرد و مر زائر ترا بر تو حقی است کہ ضیافت او کنی و با وی طعام خوری زور بفتح زای و سکون واو و مصدر است بمعنی زائر یا جمع زائر است وان بحسبك ان تصوم من كل شهر ثلثة ایام و بتحقیق بسندیدہ است ترا اینکہ روزہ داری از ہر ماہ سہ روز با و بحسبک زاید است و بسکون سین است و فتح آن فان لك بكل حسنة عشر امثالها فان ذلك صيام الدهر كله پس بتحقیق مر ترا ہر عمل نیک دہ مانند آنست پس درین حال این سہ روزہ ہر ماہ صیام ہمہ سال ست فشددت علي فشدد علي عبد اللہ بن عمرو گوید پس سخت گرفتم من بر خود و سخت گرفتہ شد بر من در منع و زجر قلت وا رسول الله اني اجد قوة گفتم ای رسول خدا بتحقیق من میابم در خود قوتی کہ روزہ را بضعف نمی آرد مرا قال فصم صيام نبي الله داؤد و کان من عليه فرمود پس روزہ دار روزہ داؤد پیغمبر خدا و زیادہ کمن بر آن قلت وما كان صيام نبي الله داؤد گفتم چہ بود روزہای داؤد پیغمبر قال نصف الدهر فرمود نیم سال در روایتی دیگر واقع شدہ کہ روزی صوم داشتے و روز دیگر افطار کردی فكان عبد الله يقول بعد ما كبر يا ليتني قبلت رخصة النبي صلى الله عليه وسلم پس بود عبد اللہ بن عمرو کہ میگفت بعد از آنکہ پیر شد کاش من قبول میکردم رخصت پیغمبر خدا کہ ہمان سہ روزہ در ماہی فمضوه بود یعنی اینہمہ بر خود سخت نمیگرفتم کہ التزام آن در ین ایام پیری ضعف ہا آوردہ چنانکہ از حدیث ابو الیمان کہ در باب لاحق ایراد نمودہ معلوم شد کہ سوگند خوردہ بود کہ روز ہا صائم باشد و شبہا قیام نماید **باب حق الضيف في الصوم** در بیان حق مہمان در صوم یعنی حق مہمان آنست کہ بموافقت او میزبان افطار کند در شرح قسطلانی این باب را بالاتر از باب حق الجسم في الصوم آورده و در نسخہ کہ در پیش داریم بایان آنست و چون تحویل برین نسخہ بیشتر است ہمین را اختیار افتاده و کلام مولف کہ درین باب حق الضيف حدیث را باختصار آورده و در باب حق الجسم تمام ایراد نموده نیز ناظر بہمین کہ این باب بایان تر از باب حق الجسم باشد **حدثنا** اسحق قال حدثنا هارون بن اسمعيل قال حدثنا علي بن المبارك قال حدثنا يحيى قال حدثني ابو سلمة قال حدثني عبد الله بن عمرو بن العاص قال دخل علي النبي صلى الله عليه وسلم گفت ابو سلمہ حدیث کرد مرا عبد اللہ بن عمرو بن العاص گفت در آمد بر من پیغمبر خدا فذكر الحديث بعينه ان لزورك عليك حقا وان لزوجك عليك حقا قلت وما صوم داؤد قال نصف الدهر پس ذکر کرد حدیثے را کہ در باب سابق مذکور شد و اینجا مختصر آورده و جزوی ازان کہ ثبت ترجمہ بایست آنرا ایراد نموده این چنین گفتہ اند لیکن برین تقریر را گر بر ہمہ جزو اقتصار میکرد بہتر بودی **باب صوم الدهر** در بیان صوم بدوام کہ مستحب است یا نہ شافعی باستحباب آن قائل شدہ و کلام مولف رح از ایراد حدیثے کہ درین باب آورده ناظر در عدم استحباب ست از انکہ آنحضرت عبد اللہ بن عمرو را کہ صوم دہر داشت بزجر منع کرده و حدیث سلمان با ابو الدرداء کہ پیش ازان ذکر یافتہ نیز ناظر بہمین است و نیز بدوام روزہ طبع معتاد می شود بروزہ و مشقتے کہ موجب اجر است نمی ماند ہم ازین جہت مشقت در صوم داؤد بیشتر گفتہ اند و آنکہ صوفیہ در ابتدای حال برای ریاضت و کسر شہوت نفس ارتکاب کرده اند از عالم معالجہ است کہ بامر کرده بلکہ بحرام نزد اکثر علماء علاج دران روا داشتہ اند

ودرين باب مقالہ حق آنست کہ سبکی رحمہ اللہ گوید کہ صوم دہر اگر موجب فوات حقی واجبست چنانکہ حق زن وحقوق اللہ از فرائض وواجبات حرام است اگرچہ مندوب کہ رعایت آن بہتر از روزہ نفلست فوت میشود دکزہ وظاہر آنست کہ رعایت ہمان عبادت ازین قبیل است واگر ہیچ حقی فوت نمیشود روا است بلکہ مستحب ابن دقیق العید گوید مصالح مبنی بر افعال عباد متعارضست وخصوص معلوم نیست پس بموجب احکم تواند دود وقتیکہ متعارض باشد مدار بران نباید نہاد وتفویض امر بحکم صاحب شرع است وظاہر شرع ایجاب منع است واللہ اعلم

حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزہری قال اخبرنی سعید بن المسیب وابو سلمۃ بن عبد الرحمن ان عبد اللہ بن عمرو قال اخبر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انی اقول واللہ لاصومن النہار ولاقومن اللیل ماعشت گفت عبد اللہ بن عمرو خبر داد شد پیغمبر خدا را کہ بتحقیق من میگویم سوگند بخدا کہ ہر آئنہ روزہ دارم روز را وقیام نمایم تمام شب را مادامی کہ زندہ ام فعلت لہ قد قلتہ بابی انت وامی پس گفتم مر آنحضرت را بتحقیق گفتہ ام من ای خدای تو پدر ومادر من وعبارت کلامی مسطوی است تقدیر آنست کہ آنحضرت فرمود کہ تو ای کہ این را گفتہ قال فانک لا تستطیع ذلک فصم وافطر وقم ونم فرمود بتحقیق تو نمیتوانی آنرا کہ مدت عمر چنین کنی گاہ روزہ دار گاہ افطار کن وقیامی کن وخوابی کن وصم من الشہر ثلثۃ ایام وروزہ دار از ہر ماہ سہ روز یعنی این سہ روزہ لازم گیر فان الحسنۃ بعشر امثالہا وذلک مثل صیام الدہر تحقیق یک نیکی بدہ مانند آن محسوبست واین سہ روزہ مانند صیام دہر است قلت فانی اطیق افضل من ذلک گفتم من بتحقیق طاقت دارم زیادہ تر ازین قال فصم یوما وافطر یومین فرمود پس روزہ دار یک روز وافطار کن دو روز قلت فانی اطیق افضل من ذلک فصل یوما وافطر یوما گفتم بتحقیق من طاقت دارم زیادہ ترین پس فرمود روزہ دار روزی وافطار کن روز دیگر فذلک صیام داؤد وھو افضل الصیام واین روزہا روزہ داؤد علیہ السلام واین روزہ بہترین روزہا است در ثواب قلت فانی اطیق افضل من ذلک گفتم من بتحقیق طاقت دارم زیادہ ازین فقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم لا افضل من ذلک پس فرمود افضل نیست ہیچ روزہ ازین این حدیث صریح است در آنکہ کسے کہ کمال طاقت دارد ممنوعست از صوم دہر وتخصیص کردن این حکم بہمین عبد اللہ بن عمرو تکلف است

باب حق الاہل فی الصوم روا ابو جحیفۃ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم در روزہ زن وفرزند وقرابت حقی دارد باید کہ فوت نشود حقوق آنہا روایت کردہ است این را ابو جحیفہ از پیغمبر خدا چنانکہ معلوم شد از حدیث سلمان با ابو الدرداء

حدثنا عمرو بن علی قال حدثنا ابو عاصم عن ابن جریج قال سمعت عطاء ان ابا العباس الشاعر اخبرہ انہ سمع عبد اللہ بن عمرو انہ بلغ النبی صلی اللہ علیہ وسلم انی اسرد الصوم واصلی اللیل ابو العباس شاعر خبر داد وا است عطا را کہ شنیدہ عبد اللہ بن عمرو را کہ بتحقیق رسیدہ بپیغمبر خدا را کہ من پیوستہ روزہ میدارم ونماز میکنم ہمہ شب فاما ارسل الی واما لقیتہ فقال الم اخبرانک تصوم ولا تفطر وتصلی ولا تنام پس فرمود آیا خبر کردہ نمیشوم من کہ بتحقیق تو روزہ میداری واصل افطار نمیکنی وشبہا نماز میکنی وخواب نمیکنی فصم وافطر وقم ونم پس روزہ دار وافطار کن وقیام نمائی وخواب کن فان لعینک علیک حظا وان لنفسک واہلک علیک حظا پس بتحقیق مر دو چشم ترا بر تو نصیبی است از خواب ونفس وزن ترا بر تو بہرہ ایست کہ آسودہ داری در رفق کنی بوی وعیال را کہ کسب وقیام نمائی بحقوق آنہا قلت انی لاقوی من ذلک گفتم بتحقیق من قوۃ دارم صوم دوام را عبد اللہ بن عمرو با وجود فرمودۂ آنحضرت کہ در صوم دوام فوات حقوق است این را گفتہ گویا مراد او آنست کہ با وجود

الجزء الرابع من شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

جاہای متغیر بود می پس شکایت کردند از بسوی آنحضرت پس فرمود من جاء منکم الجمعۃ فلیغتسل واین صریح است در آنکہ مقصود از غسل عدم تاذی حاضرین نماز است از رائحہ کریہہ وکسیکہ حاضر نشود نماز را لازم این حدیث غسل در حق وی نباشد وحدیث ابی عوانہ والی خزیمہ وحبان کہ مذکور شد ناطق است بان وبہ یقین کسیکہ غسل کند بعد نماز غسل جمعہ کرد ونہ بجا آورد ما مور بہ را وحکایت ابن عبد البر اجماع بر آن واما اتصال غسل بذہاب بسوی نماز مشروط کردہ اند از انکہ بظاہر تعلیق غسل بمجموع حکم شرط وعدم امن از انچہ مغایر تنظیف باشد وجمہور بر کراہت اند بجواز آن بعد فجر گویند ام متعلق بہ ارادۂ ذہاب است روز جمعہ موسعا تا وقت ذہاب وظاہر درین تقدیر بدعت بتقاریر تنظیف است ومروی است از عبد الرحمن بن ابزی صحابی کہ وی غسل میکرد روز جمعہ قبل از صعود امام بر منبر وبعد از صعود پس ضوء میساخت واعادت نمیکرد غسل را

حدثنا عبد اللہ بن محمد بن اسماء ضبعی بضم معجمہ وفتح موحدہ بصری قال حدثنا جویریہ بن اسماء مذکور عن مالک عن الزہری عن سالم بن عبد اللہ بن عمر عن ابن عمر ان عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ بینما ہو قائم فی الخطبۃ یوم الجمعۃ بتحقیق عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ در اثنا ء ایراد خطبہ است در خطبہ روز جمعہ اذ دخل رجل من المہاجرین الاولین من اصحاب رسول اللہ ناگاہ در آمد مردی از مہاجرین نخستین از یاران پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وآن عثمان بن عفان بود رضی اللہ عنہ مہاجرین اولین اشعار آنرا گویند کہ نماز گزارند بسوی قبلتین یعنی پیش از تحویل قبلہ بجہت کردن کعبہ باکسانیکہ حاضر شدہ اند غزوہ بدر را یا آنکہ حاضر شدہ اند بیعۃ الرضوان را فناداہ عمر ما یعۃ ساعۃ ہذہ پس ندا کرد او را عمر وگفت کدام ساعت است این وقت کہ آمدہ انکار است بر تاخیر وی از اول وقت وفوات تبکیر مستحب قال انی شغلت بلفظ مجہول گفت آمدہ تحقیق من مشغول شدم بکاری فلم انقلب الی اہلی حتی سمعت النداء فتوضأت پس نرفتم

صوم دوام جميع حقوق مذكوره ادا نتيوانم كرد پوشيده نماند كه بعضي حقوق سيما خواب شب چگونه ادا تواند نمود نزد بعضي آنحضرت قبول نفرموده و فرمودهٔ آنحضرت را بر ايجاب حمل نكرده محض از راه شفقت ميدانست قال فصم صيام داود قال فكيف كان كفت رسول خدا صلى الله عليه وسلم پس روزه دار روزهٔ داؤد عليه السلام گفت عبد الله چگونه بود صيام داود قال كان يصوم يوما ويفطر يوما ولا يفر اذا لاقى فرمود بود داؤد روز روزه ميداشت روزي وافطار ميكرد روزي و نميگريزد گرچه سخت وقتيكه ملاقات ميكرد دشمن را يعني با فطار قوت خود را نگاه ميداشتي تا از حملهٔ دشمن نگريزد قال من لي بهذه يا نبي الله كفت عبد الله كيست مرا كه متعهد شود باين خصلت اخير كه نا گريختن از دشمن است اي پيغمبر خدا يعني دشواري آن زياده برين است كه از عهدهٔ او برآيم و اظهار قوت خود كنم در آن قال عطاء لا ادري كيف ذكر صيام لا بد قال النبي صلى الله عليه وسلم لا صام من صام لا بد مهين كفت عطا ابن رباح نميدانم چگونه ذكر كرده است صيام ابد را يعني نميدانم چگونه آمده است ذكر صيام ابد درين قصه مگر آنكه ياد دارم كه فرمود آنحضرت روزه نداشت كسي كه روزه داشت برد وام دو بار فرمود يعني ثواب روزه نيافت از انكه خلاف حكم الهي كرده است و اين حديث ظاهر است در كراهت روزهٔ ابد از انكه اين كلام يا دعاست پس واي بر كسي كه آنحضرت او را اين دعا كند يا خبر است از تقبيح حال اينكس و ادني مرتبه اين كراهت است **باب** صوم يوم و افطار يوم و بيان روزه داشتن داؤد عليه السلام و افطار كردن روزي ديگر **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن منصور قال سمعت مجاهدا عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه وسلم قال صم من الشهر ثلثة ايام فقال اني اطيق اكثر من ذلك فما زال حتى قال صم يوما وافطر يوما پس هميشه بود تا آنكه فرمود روزه دار يكروز و افطار كن يكروز قال اقرأ القرآن في كل شهر فرمود بخوان قرآن را در هر ماه قال اني اطيق اكثر من ذلك فما زال حتى قال في ثلث گفت عبد الله تحقيق من طاقت دارم زياده ازين پس هميشه مي فرمود تا آنكه فرمود ختم كن در سه شب مسلم از طريق ابي سلمه روايت كرده كه عبد الله بن عمرو گفته كه صوم دوام داشتم و هر شب يك ختم قرآن ميكردم و رفته رفته بر سه شب قرار يافت و در روايتي آمده كه بر هفت شب قرار يافته و فرمود زياده مكن برين در مصابيح ميگويد ازينجاست كه منع كرده اند بسياري از علما زياده بر هفت شب ظاهر آنست كه معني زياده مكن برين آن باشد كه در شبها قرآن را زياده برين مخوان **باب** صوم داؤد عليه السلام بيان روزهٔ داؤد عليه السلام **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا حبيب بن ابي ثابت قال سمعت ابا العباس المكي وكان شاعرا وكان لا يتهم في حديثه و بود ابن ابو العباس شاعر و متهم نبود در حديث خود بدروغ چنانكه شعرا متهم ميباشند در صناعت شاعري بمبالغه و اطراء كه مستلزم دروغ ميباشد و در بعضي شروح گفته كه متهم بكذب نبود اگرچه متهم ميباشد با عتقاد و تشيع قال سمعت عبد الله بن عمرو بن العاص قال قال لي النبي صلى الله عليه وسلم انك لتصوم الدهر وتقوم الليل فقلت نعم گفت عبد الله فرمود مرا پيغمبر خدا آيا بتحقيق تو روزه ميداري دائم و قيام ميكني تمام شب گفتم آري قال انك اذا فعلت ذلك هجمت له العين ونفهت له النفس فرمود بتحقيق تو وقتيكه كردي آنرا عاوت ضعيف ميكرد ترا براي او چشم و عاجز و درمانده مي شود براي او نفس له را بجاي لك بطريق التفات آورده در بعضي روايات بشت بدل فا ثاء مثلثه است چنانكه در فوهما تو مهانيه آمده و نيز نهكت بكاف روايت كرده اند و نهك بمعني مبالغه و عقوبت است لا صام من صام الدهر روزه نداشته است كسي كه همه مدت صوم تلثة ايام صوم الدهر كل روزه سه روز روزه همه مدت

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

بن سليد تصغير عن عطاء بن يسار عن ابي سعيد الخدري ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال غسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم فرمود غسل روز جمعه واجب است بر هر بالغ محمول بر تاكيد و مبالغه است كه در آن چنانكه گذشت بشهادت روايت باب آينده كه استنان و مس طيب نيز بايد است با غسل و حال آنكه اين هر دو باتفاق واجب نيست **باب** الطيب للجمعة فضيلت استعمال خوشبوي براي نماز جمعه كه كدام است از سايرايام **حدثنا** علي قال حدثنا حرمي بن عمارة بفتح حاء و راء مهملة و بضم عين مهملة قال حدثنا شعبة عن ابي بكر بن المنكدر قال حدثني عمرو بن سليد الانصاري قال اشهد على ابي سعيد قال اشهد على رسول الله كفت عمرو بن سليم گواهي ميدهم بر ابي سعيد خدري كه گفت گواهي ميدهم بر پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم مقصود تاكيد روايت است قال الغسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم ان يستن وان يمس طيبا ان وجد غسل در روز جمعه واجب است بر هر بالغ و مسواك كردن و خوشبو ليدن اگر يابد آنرا و در رواياتي آمده اگرچه از خوشبوي زن باشد يعني اگرچه استعمال خوشبوي زن اگر رنگش ظاهر باشد و بويش كمتر مردان مكروه است و ليكن نزد عدم خوشبوي ديگر مباح است بجهت تاكد امر قال عمرو گفت عمرو بن سليم اما الغسل فاشهد انه واجب اما غسل ازين سه خصلت مذكور پس گواهي ميدهم كه بتحقيق واجب است و اما الاستنان الطيب فالله تعالى اعلم واجب هوام لا و امادو ديگر كه استعمال مسواك و خوشبوي است پس خدا داناتر است كه واجب است آن يا نه خود بتفصيل نميدانم آنرا و لكن هكذا في الحديث و ليكن بچنين در سه بريك و تيره واقع اند در حديث قال ابو عبد الله كفت مولف هو احمد بن المنكدر يعني ابو بكر بن منكدر برادر خرد محمد بن منكدر مشهور است و لم يسمه ابو بكر هذا و نام كرده نشده است اين ابو بكر مذكور بنامي جز كنيت چنانكه نام كرده شد برادر دوم به محمد اگر چه وي نيز اين كنيت دارد و روى عنه بكذا تصغير ابن لا مسجح بفتح سين بعده جيم ساكنه و در آخر جيم مشدد و سعيد بن ابي هلال و غير او روايت كرده از ابي بكر مذكور بكبر و سعيد و غير وي در اينهمه تعديل و كشف خفاست الا ابي بكر كه روايت كرده اند ازوي ثقات و كان محمد بن المنكدر يكنى بابي بكر و ابي عبد الله و يروى محمد بن

باب فضيلت غسل روز جمعه و بيان حكم آن

باب استحباب استعمال خوشبو براي نماز جمعه

حدثنا علي بن حجر السعدي قال حدثنا علي بن مسهر عن عبيد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا جاء احدكم الجمعة فليغتسل

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن منصور قال سمعت مجاهدا عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه وسلم قال صم من الشهر ثلثة ايام فقال اني اطيق اكثر من ذلك فما زال حتى قال صم يوما وافطر يوما

حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا حبيب بن ابي ثابت قال سمعت ابا العباس المكي

حدثنا علي بن حجر السعدي قال حدثنا علي بن مسهر عن عبيد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا جاء احدكم الجمعة

قلت فانی اطیق اكثر من ذلك قال فصم صوم داؤد كان یصوم یوما ویفطر یوما ولا یفر اذا لاقی **حدثنا** اسحق بن
شاهين الواسطى قال حدثنا خالد بن عبد الله عن خالد الحذاء عن ابی قلابة قال اخبرنی ابو المليح قال دخلت مع ابيك
على عبد الله بن عمرو گفت ابو المليح در آمدم با پدر تو يعنى با پدر ابی قلابه است و نام پدر او زيد بن عمرو البصرى است
بر عبد الله بن عمرو بن عطاب ابی قلابه
فحدثنا ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر له صومی پس حديث كرد ما را عبد الله كه بتحقيق رسول خدا ذكر كرده شد
او را صوم و وام من فدخل علی فالقيت له وسادة من ادم حشوها ليف پس انداختم مر آن حضرت را بالشی از چرم كه
درميان آن برگ خرما بود فجلس على الارض وصارت الوسادة بينی و بينه پس نشست آن حضرت بر زمين و گشت وساده
درميان من و ميان آنحضرت فقال اما يكفيك من كل شهر ثلثة ايام پس فرمود آيا بس نميكند ترا از هر ماه سه روز قال قلت
يا رسول الله گفت عبد الله گفتم ای رسول خدا بس نميكند قال خمسا قلت يا رسول الله فرمود پنج روز گفتم ای يا رسول الله
قال سبعا قلت يا رسول الله فرمود هفت روز گفتم زياده فرما قال تسعا قلت يا رسول الله فرمود نه روز گفتم زياده فرما
قال احدى عشرة فرمود يازده روز ثم قال النبى صلى الله عليه وسلم لا صوم فوق صوم داؤد شطر الدهر صم يوما وافطر يوما
نصف دهر پس فرمود آنحضرت نيست روزه بالای روزه داؤد كه نيم سال است روزه دار يك روز و افطار كن
يكروز و اين نيم سال روزه است **باب** صيام البيض ثلث عشرة واربع عشرة وخمس عشرة در بيان روزهای ايام بيض كه سيزده و
چهارده و پانزده هر ماه است بيض بكسر باء موحده و سكون تحتيه جمع ابيض است بمعنى سفيد و در اكثر روايات صيام ايام البيض است
و بعض بر تقدير روايت اول ظاهر آنست كه صفت ايام است و مضاف اليه محذوف است يعنی الايام البيض و بر تقدير
ثانی صفت ليالی است يعنی ايام الليالی البيض و در روايت ابی ذر از كشميهنی ثلثة عشر واربعة عشر وخمسة عشر است و اين
باعتبار ايام است و اول باعتبار ليالی است قسطلانی گفته كه بيض صفت ايام نميتواند بود از آنكه ايام ماه همه سفيد است
تخصيص باين سه روز ندارد و اهل لغت انكار كرده اند از گفتن الايام البيض و نميگويند مگر الليالی البيض و شيخ ابن حجر
در فتح البارى گفته يوم كامل عبارت از نهار با ليل است پس درست باشد الايام البيض بطريق توصيف و سبقت
كرده است باين معنى ابن منير گفته كه اين وهم است از منير دم و منكذبست آنرا حديث صحيح ابن بطال روايت كرده
از شعبه از انس بن سيرين از عبد الملك بن منهال از پدر او منهال كه گفت امرنی النبى صلى الله عليه وسلم الايام البيض
وقال هو صوم الدهر و گفته است يوم نام ليل و نهار است و هر يوم تمام ابيض نيست مگر اين سه روز كه شب آن با
و روز با آفتاب روشن است پس تمام يوم روشن باشد و گمان دارم كه هر كه گفته كه الايام البيض نبايد گفت وهم كرده است
كه يوم بهمين معنى نهار است و نه اين چنين است انتهى و در مصابيح گفته ظاهر آنست كه مانند اين قول وهم نيست از آنكه
يوم اگرچه عبارت از ليل و نهار است جميعا ليكن نسبت بصوم همين نهار است از آنكه صوم از طلوع فجر تا غروب آفتاب است
انتهى پوشيده نماند كه سخن درين است كه بيض صفت يوم ميتوان داشت و اين توصيف صحتی دارد يا نه و بر تقدير صحت
نسبت كردن صوم را بيوم نار وائی ندارد معنى صوم و وقت آن بنص قطعى و دلايل شرع مقرر شده پس مراد همان خواهد بود
كه امساك از طلوع فجر تا غروب آفتاب است و حاصل آنكه اين نسبت موجب آن نيست كه يوم بهمين معنى نهار باشد آری
حديث مسح خفين كه باين الفاظ بصحت پيوسته كه يمسح المقيم يوما وليلة والمسافر ثلثة ايام ولياليها نظری دارد كه يوم بمعنى نهار
باشد و اگر بمعنى ليل و نهار بودی كفايت ميكرد كه يمسح يوما و ثلثة ايام ميگفتند تا بغدا يا مگر برای دفع توهم باشد كه كسی

الجمعة غسل الجنابة ثم راح فرمود كسی كه غسل
كند روز جمعه مانند غسل جنابت پس برود به مسجد
برای نماز جمعه يعنی در ساعت اولی بدليل فقرات
آينده فكانما قرب بدنة پس گويا قربانی كرد و
تصدق نمود شتر را و من راح فی الساعة الثانية
فكانما قرب بقرة و كسيكه رفت بعد غسل در
ساعت دوم پس گويا قربانی كرد گاو را و من
راح فی الساعة الثالثة فكانما قرب كبشا
اقرن و كسيكه رفت در ساعت سوم پس گويا قربانی
كرد گوسفند نر را و من راح فی الساعة الرابعة
فكانما قرب دجاجة و كسيكه رفت در ساعت
چهارم پس گويا تصدق كرد مرغی را و من راح فی
الساعة الخامسة فكانما قرب بيضة و كسيكه
رفت در ساعت پنجم پس گويا تصدق كرد بيضه را
يعنی مبادرت بسوی جمعه در ساعت اولی فضل دارد
بر مبادرت در ساعت ثانيه مانند فضل متصدق شتر
بر متصدق گاو و همچنان در ساعت ديگر و در بعضی
روايات بجای فكانما قرب بدنة فله من الاجر مثل
الجزور آمده و ظاهر اين آنست كه نسبت ثواب
مبادر اول بمبادر ثانی مانند نسبت شتر است
بگاو در مقدار يا در قيمت و اعتبار ساعات از جمعه
از اول روز است و رواح اگرچه مشهور استعمال آن
در سير بعد از زوال ولیكن تصريح كرده اند ايمه لغت
باستعمال آن در جميع اوقات و انكار كرده از هری
بر مدعی حصر در بعد زوال و گفته راح بمعنى ذهب
در جميع اوقات اهل حجاز است و در بعضی روايات
غدا بجای راح آمده و در بعضی احاديث اذا كان
يوم الجمعة غدت الشياطين براياتها الى الاسواق
و تغدو الملائكة فتجلس على باب المسجد فيكتب
الرجل من ساعة و الرجل من ساعتين الحديث
و احاديث ديگر نيز در معنی بسيار اند و آنچه در بعضی
احاديث بلفظ مثل المهجر كمثل الذی يهدی بدنة
آمده مراد تهجير در آن تبكير است چنانچه از خليل نقل آن
آمده و چون درينجا اشكال كرده كه بمقتضای اين
حديث لازم آمد كه اقامت جمعه پيش از زوال
بود چون تمام روز دوازده ساعت است و بعد از
ساعت پنج ساعت اگر امام بخطبه برآيد در ساعت ششم
بيشك آن پيش از نصف النهار خواهد بود و گفته اند
در جواب كه درين حديث ذكر نجی از اول نهار نيست
پس تواند كه ساعت اولی برای استعداد و ساعت
غسل و غيره درنسته باشد و صعود بجای از اول ثانيه بود كه آن اصل است نسبت
نجی ثانيه هست بنسبت نصف بين تقدير آخر خامسه نجی اول زوال بود
پوشيده نماند كه حديث صحيح هست در ترتيب ذهاب در ساعت
اولی ساعت ثانيه نجی تبيع ذهاب است و منبع آن آنجا ولی
و ثانيه بنسبت نهار نباشد و اول و ثانيه نسبت نجی پس آن تعلق می شود

بر نهاد تهم حمل کند والله اعلم **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا ابو الطیاح قال حدثنا ابو عثمان عن ابی هریرة رضی الله عنه قال اوصانی خلیلی صلی الله علیه وسلم بثلث وصیت کرد مرا دوست من رحمت کناد خدا بروی بسه چیز صیام ثلثة ایام من کل شهر و رکعتی الضحی وان انوم قبل ان اصلی صیام سه روز از هر ماه و دو رکعت نماز چاشت و اینکه بخوابم پیش از آنکه نماز کنم مطابقت حدیث بترجمه که در وی صیام ایام بیض است و در اینجا مطلق سه روز واقع شده خالی از تکلف نیست و حدیث عبد الله بن عمرو که سابقا بطریق متعدده ذکر کرده آنجا نیز سه روز مطلق بوده است گفته اند که در بعضی روایات از ابی هریره تعیین بایام بیض واقع شده چنانکه ایراد کرده نسائی و تصحیح کرده آنرا ابن حبان از طریق موسی بن طلحه از ابی هریره و این عادت مولف است که اکتفا میکند بطریقی که دیگران آورده اند بدانکه در احادیث صحیحه بسیار سه روز واقع شده و در اینجا تعیین ایام آمده با اقوال مختلفه یکی آنکه سه روز باید بی تعیین دوم سه روز اول ماه است سیوم آنکه عایشه گفته که شنبه و یکشنبه و دوشنبه است و از ماه دیگر سه شنبه و چهارشنبه و پنجشنبه است و بقولی آخر های ماه است و مذهب امام ابو حنیفه و صاحبیه و امام شافعی و امام احمد همین سه روز ایام بیض است الی غیر ذلک من الاقوال

باب من زار قوما فلم یفطر عندهم کسی که زیارت کند قومی را و وی صائم است صوم نفل و افطار نکند نزد ایشان

حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا خالد هو ابن الحارث قال حدثنا حمید عن انس بن مالک رضی الله عنه قال دخل النبی صلی الله علیه وسلم علی ام سلیم گفت انس درآمد آنحضرت در خانهٔ ام سلیم که مادر اوست فاتته بتمر و سمن پس آورد ام سلیم خرما و روغن قال اعیدوا سمنکم فی سقائه و فی عکته فانی صائم پس برخاست بسوی گوشه از خانه و گذارد نماز نفل فدعا لام سلیم و اهل بیتها پس خوانده ام سلیم را و مردم خانه او را فقالت ام سلیم یا رسول الله انی لی خویصة پس گفت ام سلیم ای رسول خدا بتحقیق مرا دعائی گن دعای خاصه فقال ما هی قالت خادمک انس فما ترک خیر آخرة ولا دنیا الا دعا له به پس نگذاشت نیکی آخرت و دنیا را مگر آنکه دعا کرد مرا بآن اللهم ارزقه مالا وولدا وبارک له فیه این دعا کرد بار خدایا روزی کن او را مالی فراوان و فرزند بسیار و برکت ده او را در آن ابن سعد زیاده کرده است اطل عمره واغفر ذنبه و از کن عمر او را و بخش گناه او را فانی لمن اکثر الانصار مالا پس تحقیق من بیشترین قوم انصار م از روی مال مرویست که باغ او سالی دو بار میوه داد و حدثتنی ابنتی امینة انه دفن لصلبی فی مقدم الحاج لصلبه عشرون وما ئة و گفته مرا دختر من امینه که بتحقیق گور کرده شده است مر فرزندان صلبیه مرا یعنی غیر نبیره و بنیهاز مان قدوم حجاج بصره را یکصد و بیست و چند نفر یعنی از شصتین مرد ها تا زنان آمدن حجاج بصره را و ظاهر آنست که در یکوقت فرزندان صلبیه دیگر هم داشته باشد و آمدن او در سنه هفتاد و پنج است و عمر انس در آنوقت هشتاد و چند سال بود و بعد از این تا سال نود و سه زندگانی کرد و عمر او از صد سال متجاوز شد و قال ابن ابی مریم و غیر روایت ابی ذر و ابو الوقت حدثنا بجای قال است قال اخبرنا یحیی بن ایوب قال حدثنی حمید انه سمع انس بن مالک رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم گفت یحیی حدیث کرد مرا حمید که وی بتحقیق شنیده است انس را فائده این طریق بیان آنست که حمید شنیده است از انس این حدیث را اگرچه وی تدلیس میکند و سماع از انس و مولف اعتبار میکند احادیث حمید را از انچه شنیده است

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الجمعة

دیگر است و این بنا بر اراده ساعت تعدیلیه است که آنرا نزد حساب مستقیمه نامند متساوی باشد در مقدار و مختلف میشود عدد آن در روز و شب در شتا و صیف و اما ساعات آفاقیه که آنرا اهل حساب معوجه نامند عدد آن در هر واحد روز و شب یکسان است که دوازده باشد اگرچه مختلف باشد در مقدار و اینهمه کلام بر تقدیر یست که گفتگو بر اصطلاح اهل نجوم کنند و در حدیث بهتر آنست که مراد ساعات عرفیه لغویه که از معنه لطیفه است باشد و تفاوت درجات و مراتب تقدم و تاخیر گیرند در اوقات آمدن مجموعی انحصار در هیچ وجهش و دلیلی نیست بر این انحصار و دین هیچ اشکال لازم نیاید و انچه در روایات ابو داؤد و نسائی از حدیث جابر مرفوعا آمده که روز جمعه دوازده ساعت است و تصحیح کرده آنرا حاکم شاید که برای بیان جمعه ساعت جمعه باشد که از اوقات اجابت است و آنرا لازم نیست که حدیث باب مبنی بر آن باشد و گفتگوی از مالکیه و بعضی شافعیه مراد بخطاب لطیفه بعد زوال شمس گویند بظاهر لفظ روح که بعد زوال مشهور است و تحقیق سخت شده انکار امام احمد و ابن حبیب از مالکیه مر انچه منقول است از مالکیه بر انچه منقول است از امام مالک از کراهت بسوی جمعه از اول نهار و گفته ابن خلاف حدیث پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم و لیکن حقیقت بتکبیر تعجیل و صاورت در اول وقت است بر وقت که ماهند تعجیل کردن در حدیث ثابت شود که تعجیل در اول نهار باید کرد مخالف است وگرنه بوقوع لفظ تبکیر اثبات مخالفت نتوان کرد

انانس وذکر میکند آنرا بطریق متابعت وتعلیق بدانکه در اهل حدیث اختلاف است در اعتبار احادیث مدلس بیشتر مردم
برآنند که بشرط ثبوت معاصرت مقبول است ومولف رح بشرط ثبوت صحبت قبول میکند مسلم در صحیح خود بشرط مولف
سخت انکار کرده است وحدیث حمید از انس بهر تقدیر مقبول است جای تردد نمیماند **باب** الصوم من آخر الشهر
روزه داشتن از آخر ماه **حدثنا** اسمعیل بن محمد قال حدثنا مهدی بن میمون عن عمران ح وحدثنا ابو النعمان
قال حدثنا مهدی بن میمون عن عمران عن مطرف عن عمران بن حصین عن النبی صلی الله علیه وسلم انه
سأله او سأل رجلا وعمران یسمع بتحقیق آنحضرت پرسید عمران را یا پرسید دیگری وعمران می شنید آنرا فقال یا ابا
فلان اما صمت سرر هذا الشهر پس فرمود ای ابو فلان آیا روزه نداشتی آخر این ماه سرر بفتح مهملة وراءین وکسر سین
وضم آن نیز آمده یعنی استتار است وآن سه روز آخر ماه که بست وهفتم وبست وشتم وبست ونهم است واین سه روز را
سرر میگویند از جهت پنهان شدن ماه درین شبها بعضی میگویند سرر یعنی وسط ماه است وسرر هر چیز وسط آنست
برین تقدیر مراد ایام بیض است ومولف یعنی آخر شهر والسنة ولهذا ترجمه باخر شهر کرده این حدیث آورده است قال اظنه قال
یعنی رمضان گفت ابو نعمان گمان می برم مهدی بن میمون را که گفت میخواهد ازین شهر رمضان را فقال الرجل
لا یا رسول الله قال اذا افطرت فصم یومین گفت آنمرد روزه نداشته ام ای رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمود وقتیکه افطار کردی
پس روزه دار دو روز نهم یقال للصلة اظنه یعنی رمضان نگفته است صلت گمان دارم مهدی راکه میخواهد رمضان را شیخ
ابن حجر میگوید صواب همین است که مراد رمضان نیست بلکه شعبان است لیکن مشکل کرده اند برین تقدیر که آنحضرت
نهی کرده است از روزه پیش از رمضان یک روز یا دو روز واز نیجا بتعویز بلکه تقریر تا کید فهم میشود وجواب گفته اند گویا
این روز را معتاد او بوده بلکه نذر کرده باشد هم از نجهت بمقتضای آن فرمود وقال ثابت عن مطرف عن عمران عن النبی صلی الله
علیه وسلم من سرر شعبان قال ابو عبد الله وشعبان اصح گفت مولف رح شعبان صحیحتر است
بحسب روایت خطابی گفته امر کردن بسرر رمضان معنی ندارد واز انکه فرض است انتفی ونتوانند که ازین مرد صیام از آخر
ماه رمضان بعذری فوت شده باشد وآنحضرت اطلاع یافته ازو دی پرسیده اند وامر کرده واقع شده بمقتضای
آن روزها هست والله اعلم **باب** صوم یوم الجمعة درین حکم روزه جمعه وجواز وکراهت آن واذا اصبح
صائما یوم الجمعة فعلیه ان یفطر وقتی که یکی صباح کند در حالیکه صائم است روز جمعه لازم است بروی که افطار کند یعنی
اذا لم یصم قبله ولا یرید ان یصوم بعده میگوید مولف که مراد ازین حکم آنست که افطار لازم است وقتی که روزه
نداشته پیش از جمعه که پنجشنبه است ونمیخواهد که روزه دارد روز شنبه **حدثنا** ابو نعیم حدثنا ابن جریج عن عبد
المجید بن جبیر بن سنبة عن محمد بن عباد قال سألت جابرا اانهی النبی صلی الله علیه وسلم عن صوم یوم الجمعة
قال نعم محمد بن عباد گفت پرسیدم جابر بن عبد الله انصاری را آیا منع کرده است پیغمبر خدا از روزه روز جمعه
گفت آری زاد فضل ابی عاصم ان ینفرد بصوم یعنی زیاده کرده است غیر ابی عاصم از شیوخ دیگر که میخواهد بازین
منع آنکه تنها کند وممتاز سازد جمعه را بروزه خود قسطلانی گوید حکمت در منع روزه جمعه ترس آنست که سستی آرد
در وظائف روز جمعه فتورے رود نسبت میکند این وجه را بامام شافعی ونیز از مستدرک از حدیث ابی هریره
مرفوعا آورده که روز جمعه روز عید است نزار روز امساک از طعام وشراب نکنید مگر انکه روزه دارد پیش ازو یا

الجزء الرابع شيخ الإسلام | كتاب الجمعة

آنحضرت وخلفای وی **باب** ای ترجمه
بنزد ارباب سابق **حدثنا** ابو نعیم قال
حدثنا شیبان بن عبد الرحمن تمیمی نحوی نسبت
بنحو که قبیله ازاست عن یحیی بن ابی کثیر
عن ابی سلمة بن عبد الرحمن بن عوف عن ابی هریرة
ان عمر بن الخطاب بینما هو یخطب یوم الجمعة
اذ دخل رجل روایت است از ابی هریره که درحین
امیر المومنین عمر در اثنای آنکه خطبه میخواند روز جمعه
ناگاه در آمد مردی ودر بعضی روایات آن شیبان
ویحیی تصریح است باسم عثمان بن عفان فقال
عمر بن الخطاب لقد تحبسون عن الصلوة
پس گفت عمر بر منبر چرا باز میمانند از آمدن بنماز در
اول وقت فقال الرجل ما هو الا ان سمعت
النداء فتوضأت پس گفت آنمرد نیست آن مگر
ماندن مقدار آن مقدار که شنیدم اذان را پس وضو کردم
فقال الم تسمعوا النبی پس گفت عمر آیا نشنیدید پیغمبر خدا را صلی
الله علیه وآله وسلم یقول اذا راح احدکم الی
الجمعة فلیغتسل که میفرمود وچون برود یکی
از شما بسوی نماز جمعه پس باید که غسل کند او اولا
درین بیان فضل جمعه پوشیده نیست **باب**
الدهن للجمعة استعمال دهن برای حضور در جمعه
ودهن بضم دال مهمله وغین وبفتح مصدر است یعنی
روغن مالیدن پس بر تقدیر اول لفظ استعمال
مقدر باشد نه ثانی ومراد درین علم طاهر از روغن
خوشبو است چنانکه در شرح حدیث **حدثنا**
آدم قال حدثنا ابن ابی ذئب عن سعید
المقبری قال اخبرنی ابی عن ابن عم عبد الله
الانصاری مذنی تابعی بزرگ است بعضی او را
در صحابه شمرده عن سلمان الفارسی قال قال النبی

یا بعد از وی پوشیده نماند که این هر دو وجه فارق نیست میان انفراد روز جمعه و جمع کردن با روزه پیش و پس اگر روز جمعه روز عید است ازین جمع از بودن آنروز عید نمی برآید و آنکه در انتصاد وجه اول گفته اند که روزه پس و پیش جبر میکند انچه از وظائف جمعه نقصان یافته باشد روز جمعه انچه باید کرد و بسنت صحیح ثابت شده غسل است و این خود در صوم فوت می بخشد و از نماز جمعه تا نماز فرض ظهر تفاوتی کمتر است اوراد و اعمال دیگر مستحبه که ثواب آن زیاده بر ثواب صوم باشد و مخصوص بجمعه باشد صائم آنرا ادا نخواند که معلوم نیست بهترین وجهی که توان گفت آنست که انفراد نیز روز بروزه از جهت تشبه به یهود منع شده است چنانکه اینها از پیش خود یکروزی که آنرو ز اجتماع ایشان در مجد است برای روزه گرفته بودند و مسلمانی که روز جمعه روز اجتماع مسلمانانست بنماز جمعه روزه گیرد و شبهی به یهود دارد **حدثنا** عمر بن حفص بن غياث قال حدثنا ابي قال حدثنا الاعمش قال حدثنا ابو صالح عن ابي هريرة رضي الله عنه قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول لا يصومن احدكم يوم الجمعة الا يوما قبله او بعده گفت ابو هریره شنیدم پیغمبر خدا را میفرمود البته روزه ندارد یکی از شما روز جمعه مگر آنکه روزه دارد روزی پیش ازان یا بعد ازان درین نسخه متحمد که پیش است ان لا يصوم مذکور نیست گویا مقدر است یا سهو قلم ناسخ است **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن شعبة ح وحدثني محمد قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن قتادة عن ابي ايوب عن جويرية بنت الحارث ان النبي صلى الله عليه وسلم دخل عليها يوم الجمعة وهي صائمة فقال اصمت امس قالت لا مرویست از جویریه که تحقیق پیغمبر خدا در آمد بروی از روز جمعه وحال آنکه او روزه دار بود پس فرمود آیا روزه داشتی دیروز گفت نی قال تريدين ان تصومي غدا قالت لا قال فافطري فرمود آیا اراده داری که روزه داری فردا گفت نی فرمود پس افطار کن وقال حماد بن الجعد سمع قتادة قال حدثني ابو ايوب ان جويرية شدنته فامرها فافطرت و گفت حماد بن جعد شنیده است قتاده را گفت حدیث کرد مرا ابو ایوب که تحقیق جویریه حدیث کرد او را و امر کرد آنحضرت او را با فطار و افطار کرد وی آنحضرت نفرمود او را اگر که فردا هم روزه دار تا ابطال عمل نشدی و در ثواب بیفزودی گویا زجر درین بیشتر است یا آنکه او را مانعی از روزه فردای آن روز بوده است **باب** هل يخص شيء من الايام آیا رواست که مخصوص کرده شود روزی از روزها برای صوم **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن سفيان عن منصور عن ابراهيم عن علقمة قال قلت لعائشة رضي الله عنها هل كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يخص من الايام شيئا گفت علقمه گفتم مر عایشه را آیا بود پیغمبر خدا که تخصیص میکرد از روزها روزی برای صوم قالت لا كان عمله ديمة گفت عایشه نبود عمل آنحضرت دائمی که انقطاع ندانست اگر کسی آنحضرت روزه میدانست و افطار میکرد پس معنی دوام روزه بی انقطاع بچه معنی است گوئیم مراد آنست والله اعلم که عمل آنحضرت در صوم آنچنان نبود که در بعضی روزها مخصوص روزه داشتی و بس بلکه اکثری روزه داشتی و بهر روزی که خواستی و نیز اشکال کرده اند بآنکه در احادیث صحیحه وارد شده که روز پنجشنبه و دوشنبه روزه میگرفت چنانکه ابو داود و نسائی روایت کرده اند جواب داده اند که این ایام مستثنی است از عموم قول عایشه که گفت لا و در فتح الباری گفته احتمال دارد که مراد از ایام که سائل ازان پرسیده سه روز از هر ماه باشد و جوابی که از ایراد اول

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

بیرون آید بسوی مسجد فلا يفرق بين اثنين پس چون درآید در مسجد حد الی نشکنند میان دو کس اگر بیوسته نشسته باشند یا براد تفریق کلام زدن و دور کردن از انسان و رفتن ببالای است چنانچه در روایت ابی داود آمده ثم لم يخط رقاب الناس و این کنایه است از کسیکه تا نتفریق حاجت نخورد ثم يصلي ما كتب له بیسیر نماز کند نزد انچه تقدیر کرده شده برای وی در حدیث ابی الدرداء این لفظ است ثم يركع ما قضي له یعنی نماز کند هر چه قضا شده است ثم ينصت اذا تكلم الامام پستر خاموش باشد و گوش دارد وقتیکه کلام کند امام بخطبه و ينصت بضم یا از انصات بمعنی سکوت یا استماع و فتح یا نیز جائز است و کلام در حد انصات در باب علی حده باید الا عند له ما يبينه و بین الجمعة الا خری این کارهای مذکوره هیچ مردی نکند مگر آنکه آمرزیده شود او را گناهان صغیره وی که میان این روز و جمعه دیگر است گذشته چنانکه در روایت لیث را بن عجلان نزد ابن خزیمه تصریح است بلفظ بين الجمعة التي قبلها و حدیث ظاهر است در آنکه تکفیر گناهان از جمعه تا جمعه دیگر مشروط بوجود جمیع این اعمال است **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال طاوس قلت لابن عباس ذكروا ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى ان يخص يوم الجمعة بصوم گفت طاوس بن کیسان همیری فارسی یمانی تابعی که گمان وی است گفتم ابن عباس را که ذکر کرده اند اصحاب که تحقیق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قال اغتسلوا يوم الجمعة فرمود غسل کنید روز جمعه واغسلوا هو وسلم و بشوئید سرهای خود و پاک وصاف کنید از انچه حرکت میان موجب آن تواند گردید واو اسم هو بمبالغه در تشریف وان لم تكونوا

قالت لا ادخل الا صوم الجمعة صحيح قال ابو عاصم وصدر الحديث عند النسائي فجاءت يوم الجمعة صائمة فقال اصمت امس قالت لا قال تصومين غدا قالت لا قال فافطري فاجابها بكل شيء مما ذكر في الحديث الا الصوم فانه لم يجبها فيه بشيء فدل على ان النهي ليس على التحريم بل على الكراهة والله اعلم قلت ويؤيده ما ذكره الحافظ في الفتح ان النهي عن صوم يوم الجمعة وحدها انما هو لمن خشي ان يضعف عن القيام بحق الجمعة بالعبادة والذكر والدعاء فيها لئلا يدخل في جملة من اضاع يوم عيده وقد ورد الحث على الدعاء يوم الجمعة والترغيب فيه والله اعلم

گفتم ازین اشکال نیز میتوان گفت و حاصل آنست که روزه داشتن آنحضرت دوشنبه و پنجشنبه نه از راه تخصیص بود در غیر این دو روز هم بسیار روزه میگرفت فایکید بطنی ما کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یطیق پس گر امین شتاب میآرد آنچه تاب میآورد رسول خدا رحمت کناد خدا بروی **باب** صوم یوم عرفة در حکم روزه داشتن نهم ماه ذی حجه **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن مالك قال حدثنی سالم قال حدثتنی میمونة ام الفضل ان ناسا تماروا عندها یوم عرفة فی صوم النبی صلی الله علیه وسلم فقال بعضهم هو صائم و قال بعضهم لیس بصائم فارسلت الیه بقدح لبن و هو واقف علی بعیره فشربه **ح** و حدثنا عبد الله بن یوسف قال حدثنا مالك عن ابی النضر مولی عمر بن عبید الله عن عبد الله مولی ام الفضل انه سمع ام الفضل بنت الحارث تقول شک الناس فی صیام النبی صلی الله علیه وسلم یوم عرفة فارسلت الیه بحلاب و هو واقف فی الموقف فشربه من یده والناس ینظرون

قدحی شیر و آنحضرت استاده بود در موقف پس نوشید از ان شیر و مردم همه میدیدند حلاب بکسر مهمله ظرفی که در آن شیر دوشند و یعنی شیر نیز آمده درین حدیث نسبت کرده فرستادن شیر بمیمونه و در حدیث سابق بام فضل و این محمول است که هر دو با تفاق فرستاده باشند و راوی هر یک از وی نقل کرده یا جدا جدا فرستاده باشند و نوشیدن آنحضرت دو بار واقع شده در احادیث صحیحه واقع شده که صوم روز عرفه مستحب است و مکفرست صغائر سال گذشته و آینده و از آنین حدیث بوضوح پیوست که آنحضرت افطار کرده اند پس جمع درمیان آنست که استحباب در حق غیر اهل حج است **باب** صوم یوم النحر در بیان حکم روزه روز عید نحر **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال حدثنا مالك عن ابن شهاب عن ابی عبید مولی ابن ازهر قال شهدت العید مع عمر بن الخطاب رضی الله عنه فقال هذان یومان نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن صیامهما فقال ابو عبید مولی عبد الرحمن بن ازهر حاضر شدم روز عید با عمر بن خطاب پس گفت عمر این دو روز است که منع کرده است پیغمبر خدا از روزه داشتن دران دو روز یوم نظرکم من صیامکم والیوم الآخر تاکلون فیه من نسککم روز افطار شما از روزهای رمضان و روز دیگر که میخورید شما دران روز از اضحیه در فتح الباری گفته فائده وصف یوم باشارت بعلت بقول من صیامکم آنکه افطار که فصل کردن است میان روزه رمضان و اظهار تمام آن و آنکه تقرب بذبح کردن اضحیه برای خوردن است و اگر روزه دران روز

کی تابعی عن طاؤس عن ابن عباس انه ذکر قول الناس فی طاؤس از ابن عباس روایت میکند که وی ذکر کرد قول مردم را در حق پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فی الغسل یوم الجمعة و تاکید غسل روز جمعه فقلت لابن عباس طاؤس یحدث عنک انک قلت ان الغسل یوم الجمعة لیس بواجب پس گفتم ابن عباس را آیا نیست طیبا احد من اهله آیا نمی یابد هیچ یکی از اهل او این را بیوی خوش و بوی خلوق شود یا روغن گر نباشد آن نزد مردم خلوق بضم معجمه و تشدید لام و قاف زعفران آمیخته است فقال ابن عباس لا پس گفت ابن عباس نمی یابد هیچ یکی از اهل او این را یعنی نشنیده ایم از آنحضرت **باب** یلبس احسن ما یجد پوشد بهترین لباسی که دارد ان بجز ریشمی باشد یا نباشد پوشیدن آن **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان عمر بن الخطاب رای حلة سیراء عند باب المسجد تحقیق عمر بن خطاب دید جامه که بر پشت چهار زر بریشم دوزند و در مسجد که سفر و خصت کسی از احاد نمیکند بکسر مهمله و تشدید لام و دو جامه را گویند که بزار دوزد و بها شد دیبا بکسر مهمله و فتح تحتیه بعد از ان الف همزه و دو حریر را گویند و ترکیب حله سیراء نزد جماعه اهل عربیه اضافی است چنانکه ثوب خز یعنی جامه بریشمین این حر قول گفته بعضی ضبط کرده اند ایم از علماء متقدمین و در روایت ابی ذر و الاصیلی و ابی الوقت و اصیلی بتنوین حله است بنابر توصیف یا بدلیت و بریشم از ذکر خاص بعد عام است که تقلد للاستعمال فقال یا رسول الله لو اشتریت هذا فلبسته یوم الجمعة و للوفد اذا قدموا علیك پس گفت عمر ای رسول خدا اگر بخری این را پس بپوشی آنرا روز جمعه و در وقت آمدن ایشان بتو بگفته قدوم آرند بر تو گله و ظاهر آنست که خرید جهت برای تجمل باشد و اگر شرط نیست گوید غرض از خرید وقت خواهد بود و یعنی کان حقا قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم انما یلبس هذه من لا خلاق له فی الآخرة پس فرمود آنحضرت نمی پوشد جامه را مگر کسی که نیست نصیب

مشروع بودی تقرب بذبح واقع نمیشد پس تعیین کرده از علت تحریم روزه باکل آن وورزیدن که اشارت بحسوسات تغلیب حاضر بر غائب است قال ابو عبد الله البخاری گفت مولف رح قال ابن عجیلة من قال مولای ابن ازهر فقد اصاب گفت ابن عیینه کسیکه گفت ابو عبید مولای ابن ازهر است بتحقیق صواب گفته ومن قال مولای عبد الرحمن بن عوف فقد اصاب وکسی که گفته ابو عبید مولای عبد الرحمن بن عوف است نیز راست گفته از انکه این هر دو نسبت بصحت رسیده است کرمانی گوید ابو عبید مصغر عبد است تام او سعد است وی مولائی عبد الرحمن بن الازهر بن عبد عوف است ونیز نسبت میکنند او را بعبد الرحمن بن عوف بن عبد عوف واین هر دو عبد الرحمن ابنای عم اند قسطلانی گفته تواند که این ابو عبید مشترک باشد درین هر دو یا نسبت یکی بحقیقت وبدیگر بمجاز باشد از کثرت ملازمت واخذ علم یا انکه چون برادران هم اند گاهی توان مولی یکی را بدیگری نسبت داد **حدثنا** موسی ابن اسمعیل قال حدثنا وهیب قال حدثنا عمرو بن یحیی عن ابیه عن ابی سعید قال نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن صوم یوم الفطر ویوم النحر گفت ابو سعید منع کرده است پیغمبر خدا از روزه روز عید فطر وروز عید اضحی که نحر میکنند دران روز وعن الصماء واز پیچیدن چادر بر خود صما بفتح مهمله وتشدید میم وبهاست در تفسیر آن اختلاف کرده اند منقول از اصمعی آنست که چادر را بر تمام بدن بپیچد چنانکه فرجه نماند که دست ازان برآرد ودفع کند چیزی را که آزاری بوی رساند ونزد فقها آنست که بپیچد چادری که بادی جامه دیگر نباشد بعد ازان یکطرف را بر دوش اندازد چنانکه کشف عورت گردد واحتباء بحتبی الرجل فی ثوب واحد واز احتباء کردن در یک جامه که فرج نمایان شود احتباء بحبل مهمله آنکه پیوسته کند هر دو پای را بشکم وجامه بر گرد ساقها وپشت بر بندد وگاه احتباء بهر دو دست نیز میباشد ومنع ازین صورت نیز بملاحظه کشف عورتست وعن الصلوة بعد الصبح والعصر واز نماز کردن بعد از نماز فجر پیش از طلوع آفتاب وبعد از عصر پیش از غروب **باب** صوم یوم النحر وحکم روزه روز عید اضحی **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال اخبرنا هشام عن ابن جریج قال اخبرنی عمرو بن دینار عن عطاء بن میناء قال سمعته یحدث عن ابیهریرة گفت عمرو بن دینار شنیدم عطاء را که حدیث میکرد از ابوهریرة رضی الله عنه قال ینهی عن صیامین وعن بیعتین گفت ابوهریرة منع کرده میشود در شرع از دو روزه واز دو بیع الفطر والنحر روزه روز فطر وروزه روز نحر اضحیه که عید اضحی است الملامسة والمنابذة واز ملامسه ومنابذه ملامسه آنست که شیئی دست رساند بجامه بپیچیده یا در تاریکی وبجز آنرا بدین شرط که اختیار رویت نباشد یا بگوید بایع وقتی که مساس کنی فروختم تو را ولازم شود او را ودین بیع ومنابذه آنست که بی صیغه بیع وشراء مبادله کنند وتقصیی در مباحث بیع معلوم خواهد شد **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا معاذ قال حدثنا ابن عون عن زیاد بن جبیر قال جاء رجل الی ابن عمر فقال رجل نذر ان یصوم یوما فوافق ذلک یوم الاثنین گفت زیاد آمد مردی نزد ابن عمر پس گفت چه میگوئی در صورتی که مردی نذر کرد که روزه دارد دیگر روز نگمان می برد او را که گفت روز دوشنبه فوافق ذلک یوم عید پس موافق افتاد آن روز روز عید را فقال ابن عمر رضی الله عنهما امر الله بوفاء النذر ونهی النبی صلی الله علیه وسلم عن صوم هذا الیوم پس گفت ابن عمر فرموده است خدا بوفا کردن نذر را ومنع کرده است پیغمبر خدا از صوم این روز ظاهر کلام ابن عمر توقف است درین فتوی از جهت تعارض دلیلین نزد او انچنین گفته است سیوطی قسطلانی گوید گفته است

عود وفدی تمیم را تحفت وسلمان شد عمر او را صحبت بست فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم الی لم اسلمها لتلبسها فرمود من نداده ام ترا این حله تا بپوشی انرا بلکه تا صرف کنی انرا بمصرف دیگر که جایز باشد چون بیع او ان کس وانچه آن فلسها عمر بن الخطاب اخاله بعلة مشرکا پس داد آنرا عمر برادری که مر او را در مکه کافر بود وهذا یدل علی ان الکافر لا یملک بالهبة ونحوها وفیه دلالة لمن یقول بجواز لبس الحریر للحکة ونحوها من غیر تقیید بحد معین وانکار الخضرت بر عمر بن الخطاب نه بجهت تحلل او بود بلکه برای این لباس مخصوص چه در روایت دیگر بصیغه امر آمده است

باب السواک یوم الجمعة فضیلت استعمال مسواک روز جمعه برای نماز مسواک مالیدن دندان بچوب وسر چوبی که بجان باشد نیز اطلاق کنند چون مسواک ومسواک کردن اگرچه مسواک در سایر ایام ولیکن در روز جمعه مفضل ومرجح است بر سایر ایام بجهة فضل روز تنظیف وتطییب دهان وقال ابو سعید الخدری سمعت النبی صلی الله علیه وآله وسلم وگفت ابو سعید خدری شنیدم از حدیث مرفوع خود از انحضرت چنانکه در باب التطییب للجمعة گذشت یستن مسواک کند در روز جمعه

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال لولا ان اشق علی امتی لامرتهم بالسواک مع کل صلوة همانا نه امر میکردم ایشانرا باستعمال مسواک با هر نماز نفی واجب میکردم چنانکه حقیقت امر است در روایت نسائی آمده انچه کاشف است از نفی فرضیت علیهم وبجهت خوف مشقت بایشان امر نفع شده اما نه استحباب وسنیت باقی است وبهمکاره در نماز تا دیگر اینحال باشد نماز جمعه بان فضایل وخصوصیاتی که دارد وبطریق اولی خصوصیات وجوه آن در نفس بکمال وجود واز احتمال

حدثنا ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا شعیب بن الحبحاب بفتح مهملتین وسکون موحده اولی قال حدثنا انس قال قال رسول الله گفت انس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اکثرت علیکم بالسواک مبالغه کردم بر شما وبسیار گفتم استعمال مسواک را تعیید نمودم امر او را در ان محکمتی وصلحی خواهد بود که بعد من چند پس نماید که عمل عیینه ابن بهرمز نزد من بهمین نهاد پس صحبه وتابعین جمعه محل اجتماع علما بوده اند واستناد ابی حنیفه

این را زرکشی و بدر دماینی واخذه کرده است بروی که اینچنین نیست که گمان کرده بلکه ابن عمر تشبیه کرده است که وفاء نذر عامست و منع از روز عید خاص و افهام کرده است که حکم بخاص باید کرد و احتیاط در قضای روزه است و نیز قوتی که جمع شود دام و نهی در جائی نهی مقدم است بر امر و بعضی گویند که منع روز عید نیز عمومی دارد نسبت بخاطبان و نسبت بهر عید پس از قبیل حمل عام بر خاص نشد انتهی بهتر آنست که گوئیم نسبت درمیان این دو مفهوم عموم خصوص من وجه است تذرد و شبنه عام است خواه روز عید باشد یا نه و نیز منع روز عید علم است خواه روز نذر باشد یا نه پس از قبیل عام من وجه بر عامی دیگر که من وجه است خواهد بود **حدثنا** حجاج بن المنهال قال حدثنا شعبة قال حدثنا عبد الملک بن عمیر قال سمعت قزعة قال سمعت ابا سعید الخدری وکان غزا مع النبی صلی الله علیه وسلم ثنتی عشرة غزوة و بود ابو سعید خدری غزا کرده بود همراه پیغمبر خدا دوازده غزوه بکفار قال سمعت اربعا من النبی صلی الله علیه وسلم گفت ابو سعید شنیدم چهار چیز از پیغمبر خدا فاعجبنني پس در عجب آورده مرا و خوش آمد و قال لا تسافر المرأة مسيرة يومين الا ومعها زوجها او ذو محرم فرمود مسافرت نکند زن راه دو روز مگر آنکه با او شوهر او باشد یا محرمی ولا صوم في يومين الفطر والاضحى و نیست روزه در دو روز عید فطر و عید ضحی ولا صلوة بعد الصبح حتى تطلع الشمس ولا بعد العصر حتى تغرب الشمس و نیست جواز نمازی بعد از نماز صبح تا آنکه طلوع کند آفتاب و نه بعد از نماز عصر تا آنکه غروب کند آفتاب ولا تشد الرحال الا الى ثلثة مساجد مسجد الحرام و مسجد الاقصى و مسجدي هذا و بسته نشود پالانها یعنی سفر کرده نشود بقصد ادراک ثواب و برکات مکانی بهیچ مسجدی مگر بسوی سه مسجد مسجد حرام و مسجد اقصی و مسجد من که اینست یعنی مسجد مدینه

باب صیام ایام التشریق

صیام روزهای تشریق در حکم صیام روزهای تشریق که چهار روز است روز نحر و سه روز دیگر اینست مذهب اکثر علماء و مرویست از ابن عباس و عطاء و قول ابن عمر آنست که سه روز است غیر روز نحر قال ابو عبد الله این روایت ابی ذر است و بس وقال لي محمد بن المثنى مولف گوید ترک کرده عادت را که میگوید حدثنا از آنکه اخذ کرده است این را از محمد بن مثنی بطریق مذاکره شیخ ابن حجر گوید ترک کرد تحدیث را از آنکه این حدیث موقوف است بر عایشه و عادت مولف است که در چنین جا حدثنا نمیگوید قال حدثنا يحيى عن هشام قال اخبرني ابي قال كانت عائشة تصوم ايام منى وكان ابوها يصومها گفت هشام خبر داد مرا پدر من عروه گفت بود عایشه که روزه میداشت در ایام منی و بود پدر هشام روزه میگرفت این ایام را این روایت ابی ذر و ابی الوقت و ابن عساکر است و در غیر روایت اینها وکان ابو بكر يصومها یعنی بود پدر عایشه ابو بکر صدیق رضی الله عنه روزه میگرفت این ایام را **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة قال سمعت عبد الله بن عيسى عن الزهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها وعن سالم عن ابن عمر رضي الله عنهما یعنی زهری روایت کرده است از عروه و از سالم قالا لم يرخص في ايام التشريق ان يصمن گفتند عایشه و ابن عمر رخصت داده نشده است در ایام تشریق که روزه داشته شود در این ایام و مرویست در سنن که آنحضرت منادی را بر انگیخت که ندا کند که این ایام اکل و شرب است و ذکر خدا است روزه نگیرید در این ایام الا من لم يجد الهدي مگر هر کسی را که نیافته هدی از شتر و گوسفند و جز آن **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن عمر عن ابن عمر رضي الله عنهما قال الصيام

البجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الجمعة

قالت دخل عبد الرحمن بن ابی بکر گفت عایشه درآمد در حجره من برادر من عبد الرحمن در ایام مرض آنحضرت ومعه سواك ويستن به وحانا نگه میداری ابو بکر دندان خود را بدان فنظر اليه رسول الله پس نگاه کرد بسوی او پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فعرفت انه يحب السواك عایشه دانست که او دوست میدارد مسواک را فقلت آخذ لك هذا السواك يا عبد الرحمن گفتم عبد الرحمن را آیا بدهم مر ترا این مسواک را فاشار برأسه ان نعم پس اشاره کرد بسر خود که آری فتناولته فاشتد عليه گرفت آنرا پس سخت شد بر او فقلت ألينه لك گفتم نرم کنم آنرا برای تو فاشار برأسه ان نعم پس اشاره کرد بسر خود که آری فلينته پس نرم کردم آنرا فقضمته بلغت وصاد مهمله پس شکستم آنرا و دور کردم از آن جائی را که عبد الرحمن استعمال میکرد و دور زده آنرا بفا بعنی شکستن و کوفتن بی آنکه جدا شود و در بعضی روایات بقاف وضاد معجمه از قضم بمعنی خوردن یا طراف دندان بر این تقدیر قول وی ثم مضغته پس تر خائیدم آنرا برای تاکید و مبالغه در عمل گویند بیاس مراعات مرض و ناتوانائی آنحضرت فاعطيته رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فاستن به وهو مستند الى حجري پس دادم آن مسواک را بسوی رسول خدا و او تکیه کرده بود بر سینه من فرفع بصره نحوه فقال ليس هكذا بروی پس دندان عایشه را نگاه کرد آنحضرت بسوی او فقال ليس هكذا بروی پس دندان عایشه را نگاه کرد آنحضرت بسوی او فقال ليس هكذا نیست چنین که تو کرده بودی پس مستقيما بسوی من

باب ما يقرء في صلوة الفجر يوم الجمعة

سورتیکه خوانده شود بطریق استحباب اجتماع آنحضرت در نماز فجر روز جمعه **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان عن سعد بن ابراهيم عن عبد الرحمن بن هرمز الاعرج عن ابي هريرة قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقرء في الفجر يوم الجمعة بود

لمن تمتع بالعمرة الى الحج الى يوم عرفة گفت ابن عمر روزه مر کسی را رواست که متمتع است بعمره و حج یعنی جمع کرده تا روز عرفه فان لم يجد هدايا پس اگر نیابد هدی و روزه نگرفته صام ایام منی روزه دارد در ایام منی

وعن ابن شهاب عن عروة عن عائشة مسئله دوازدهم از ابن شهاب از عروه از عایشه تا حدیث ابن عمر روایت کرده اند

تابعه ابراهيم بن سعد عن ابن شهاب متابعت کرده مالک را ابراهیم بن سعد از ابن شهاب و بعضی روایات

ابراهیم بن سعد است **باب** صيام يوم عاشوراء و حکم صوم روز عاشوراء در قاموس گفته که عاشوراء و عشورا دو هم محرم است یا نهم اشهی اول قول خلیل است و اشتقاق لفظ نیز دلالت دارد بران و مذهب جمهور

علما از صحابه و تابعین و من بعدهم قول ثانی ابن عباس است اشتقاق کرده آنرا از عشر یعنی بسبب عین نوبت نهم

آنجا شهر را عاشور میگویند و اذا اصبح يوم صام و بیان حکم آنکه وقتی که صبح کند کسی و نیت نکند روزه را

پس روزه دارد **حدثنا** ابو عاصم عن عمر بن محمد عن سالم عن ابيه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم من شاء صام

ان شاء صام گفت پدر سالم ابن عمر در روز عاشورا اگر خواهد یکی روزه دارد یعنی اگر خواهد افطار کند **حدثنا**

ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني عروة بن الزبير ان عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول

الله صلى الله عليه وسلم امر بصيام يوم عاشوراء گفت عایشه بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی امر کرده و واجب

گردانیده روز عاشورا را در اوائل اسلام فلما فرض رمضان کان من شاء صام و من شاء افطر پس وقتی که فرض شد

رمضان کسی که خواستی روزه داشتی و هر که خواستی افطار کردی یعنی بعد از فرضیت رمضان وجوب این روزه نماند و داخل

نوافل شد **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن هشام بن عروة عن ابيه عن عائشة قالت كان

يوم عاشوراء يوما تصومه قريش في الجاهلية بتحقیق عایشه گفت بود روز عاشورا روزی که روزه میگرفت قریش

در ایام جاهلیت و كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصومه في الجاهلية و بود آنحضرت روزه میگرفت آنرا در پیش

از نبوت فلما قدم المدينة صامه و امر بصيامه و هر گاه قدوم آورد مدینه را روزه داشت آنرا و امر کرد بداشتن آن

بروزه فلما فرض رمضان ترك يوم عاشوراء پس وقتیکه فرض شد رمضان ترک کرده شد روز عاشورا و تاکید

آن برطرف گشت فمن شاء صامه و من شاء تركه پس کسی که خواستی روزه داشتی و کسیکه خواستی ترک کردی روزه را

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب عن حميد بن عبد الرحمن انه سمع معاوية بن ابي سفيان يوم

عاشوراء عام حج مرویست از حمید بن عبد الرحمن که بتحقیق شنید معاویه را در روز عاشورا سالی که حج کرده است

معاویه علی المنبر يقول بر منبر میگفت هنگامی که شنید مردم را که بعضی روز عاشورا را واجب میگفتند و بعضی حرام

و بعضی مکروه خواست که اعلام کند که نه واجب است نه حرام و مکروه يا اهل المدينة اين علماء کجا اند علمای

شما سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول هذا يوم عاشوراء ولم يكتب الله عليكم صيامه وانا صائم فمن

شاء فليصم و من شاء فليفطر میفرمود این روز عاشورا است و فرض نکرده است خدا بر شما روزه آنرا و من

صائم هستم کسیکه خواهد که روزه دارد و کسی که خواهد که افطار کند و این قول آنحضرت را معاویه بعد از فرضیت رمضان و منسوخیت

صوم عاشورا شنیده پس معنی ندارد که گویند لازم می آید که هرگز واجب نبوده و منافیت احادیث دیگر که وجوب آن در ابتدای اسلام معلوم

شده **حدثنا** ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا ايوب قال حدثنا عبد الله بن سعيد بن جبير عن ابيه

پیوسته و لیکن مستحب است که نخواند آنرا جهاتی که بتکرار مایا تور و توقیت و تعیین سوره نزد ما مکروه است و گفته

اند این بر تقدیر بر لیست که آنرا لازم داند و غیر آنرا مکروه اما اگر نخواند ترا نکلم فاقرؤا ما تيسر منه از حجت بتر ک

بقرارت رسول الله صلى الله عليه وسلم گرامتی نخواند لیکن بشرط آنکه نخواند غیر آنها را احیانا تا مانند جاهل نزد

جاهل که غیر ان جایز نیست شیخ ابن همام گفته و حق آنست که مداومت مطلقا مکروه است خواه آنرا واجب داند و غیر آن مکروه یا نه زیرا چه دلیل کراهت

که اوهام تفضیل و هیچ ان باقی سور است چنانکه صاحب هدایه گفته فاصل نیست میان یک رکعت و دو رکعت

لیکن بچوان وقتی لازم آید که باقی را در نماز دیگر نخواند پس حق آنست که علت کراهت اوهام تعیین است و مقتضای آن ترک مداومت است نه مداومت

ترک چنانکه حنفیه بیان کنند زیرا چه لزوم اوهام نفی نمیشود بترک چنانکه گفته اند که سنت است که نخواند

در سنت فجر قل يا ايها الكافرون و قل هو الله احد و طاوس این را فاده مواظبت بهت بران و این بحجت

المنست که اوهام مذکور منتفی است نسبت بصلے نفس او منتهی و مالک مکروه داشته امام را که نخواند سوره را در نماز سجده باشد بخوف تخلیط بر مصلیان و بعضی از ایشان

فرق کنند میان جهریه و سریه که جهریه ملبوس از تخلیط و لیکن صحیح شده

احادیث ابن عمر نزد ابی داؤد و حاکم که آنحضرت خواند سوره را که

در آن سجده است در نماز خود پس سجده کرد و بیشتر ان از ذکر

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة فرأى اليهود يصوم يوم عاشوراء
گفت ابن عباس قدوم آورد پیغمبر خدا مدینه را پس دید یهود را که روزه میدارند روز عاشورا را قال ما هذا قالوا هذا
يوم صالح هذا يوم نجى الله بني اسرائيل من عدوهم فصامه موسى فرمود چیست این روزه درین روز گفتند این
روزی نیک است این روز نیست که نجات داده است خدا تعالی بنی اسرائیل را از دشمن ایشان فرعون غرق کردن
او را در این روز پس بجای ادای شکر انعام الهی روزه داشته است موسی علیه السلام قال فأنا أحق بموسى منكم فصامه
فامر بصيامه فرمود من سزاوارترم از شما بموافقت موسی پس روزه داشت آنحضرت آنروز را و امر کرد بصیام
آنروز یاران را روزه داشتن آنحضرت بحسب قول ایشان نبوده است آنحضرت پیش ازین نیز روزه داشتی چنانکه
از حدیث عایشه معلوم شد و تواند که وحی موافق قول ایشان آمده باشد یا بطریق تواتر معلوم شده باشد یا از قول مسلمانان
یهود مثل ابن سلام نیز رسیده باشد واجب بودن آنحضرت بموافقت موسی از جهت شرکت در نبوت و قرابت ظاهر بودن او
که در یهود ایمنی نبوده **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا ابو اسامة عن ابي عميس عن قيس بن مسلم عن
طارق بن شهاب عن ابي موسى قال كان يوم عاشوراء تعده اليهود عيدا قال ابو موسى فيوم عاشوراء
گفت ابو موسی بود روز عاشورا را تعد و الیهود عید گفت ابو موسی بود روز
عاشورا را که شما میکنید روزه آنرا یهود عیدی قال النبي صلى الله عليه وسلم فصوموه انتم فرمود پیغمبر خدا پس روزه دارید شما
بمخالفت ایشان آنچنین گفته اند در معنی این عبارت و ادای کلام مناظر بهمین است اگر گوئی از حدیث سابق معلوم
شد که یهود درین روز روزه میگرفتند و درین حدیث تصریح است باینکه آنها این روز را عید میگرفتند و عید روز کل
و شرب است نه روز امساک و ریاضت و آنحضرت برای اظهار مخالفت ایشان صحابه را فرمود که روزه گیرند و وجه تطبیق
چیست گفته اند که از گرفتن این روز عید افطار لازم نمی آید تواند که درین ایشان روز عید صوم مشروع
باشد سیوطی گوید عید گرفتن بمعنی تعظیم کردن این روز است و از جمله تعظیم این روز صوم است پوشیده نماند که برین تقدیر
معنی قول آنحضرت که فصوموا انتم آن نشد که مخالفت کنید بلکه روزه دارید برای موافقت ایشان و نیز گرمانی میگوید
که این یهود که عاشورا را عید میکردند یهود خیبر بودند و آنانکه روزه میداشتند یهود مدینه بودند و چون آنحضرت معلوم فرمود
بخبر صدق یا بوحی که روزه گرفتن اینها باتباع موسی بوده است و روزه عبادتی است و آنحضرت قبل ازین نیز
روزه دار میبودند درین روز موافقت کرد با نها و عید گرفتن یهود خیبر و نشاط اکل و شرب کردن مخالف نقل زده است
امر کرد یاران خود را بمخالفت نمودن و روزه گرفتن پس در روزه گرفتن مسلمانان دو چیز منظور شد که هر یک باعثه
جدا میتوانست بود پوشیده نماند که مبنای این جواب مخالف آنست که گفته اند در شرع یهود خیبر روز عاشورا عید صوم نبوده است
چنانکه مسلم تصریح کرده و از وجه دیگر که از قیس بن مسلم آورده که بودند یهود خیبر روز عاشورا را عید میگرفتند و روزه میداشتند
حدثنا عبد الله بن موسى عن ابن عيينة عن عبد الله بن ابي يزيد عن ابن عباس رضي الله عنهما
قال ما رأيت النبي صلى الله عليه وسلم يتحرى صيام يوم فضله على غيره گفت ابن عباس ندیده ام پیغمبر خدا
را که قصد میکرد روزه روزی را که تفضیل میکرد آنرا بر غیر آن الا هذا اليوم يوم عاشوراء وهذا الشهر يعني شهر
رمضان مگر این روز را که روز عاشورا است و این ماه را یعنی ماه رمضان را **حدثنا** مكي بن ابراهيم
قال حدثنا يزيد بن ابي عبيد عن سلمة بن الاكوع رضي الله عنهم قال امر النبي صلى الله عليه وسلم رجلا من اسلم

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

زود جوانا بضم جیم و خفت واو و مثلثه که قریه ایست از
بحرین چنانچه در روایت سیوطی از ابن لهیعان نزد ابی داود
آمده قریه ایست من قری البحرین و تشبث کرده است
بآن شافعی و احمد در جواز اقامت جمعه در قریه و
لیکن بشرط انکه در ان چهل مرد باشند بالغ آزاد
مقیم که نروند از انجا در صیف و نه در شتا مگر بحاجت
خواه بناء ی آن از سنگ باشد یا گل یا چوب یا نی
و جز آن و شرط کنند حنفیه مصر یا فناء آن بحدیث
لا جمعة و لا تشریق الا فی مصر جامع روایت کرده از
ابن ابی شیبه و عبد الرزاق از حدیث علی و نزد مجتهدین
از حدیقه و غیر وی نیز آمده و مخالف نیست این را
انچه مروی است از عمر رضی الله عنه که وی نوشت
باهل بحرین که جمعه کنید هر جا که باشید چه آن محمول میکنم
و فناء نامی بحرین است که شهر کبیر است و اما حدیث
جواثا که قریه ایست از بحرین پس منافی نیست
مصریت آن از انرو که قریه اطلاق کرده میشود بر مصر
نیز عرف ایشان و پس کریمه لولا انما ینذ القرآن علی
رجل من القریتین عظیم که مراد از قریتین مکه و طائف است
و شک نیست که مکه مصر است جوهری در صحاح و ابن
اثیر گویند که جواثا حصن است در بحرین و ظاهر سن
مصر است چه خالی نمیباشد حصن از حاکم بر
ایشان و حاکم البته هست و مبسوط که ان مدینه است بر
بحرین و بیجنین ابن بتین از ابی الحسن طبری نیز حکایت
کرده و مستفاد از بعض اشعار کثرت امتعه و کثرت
تجار جواثا است و آن دلالت دارد بر بودن آن
مدینه زیرا چه در قریه غالبا کثرت تجار نمیباشد و باید
دانست که قول وی تعالی فاسعوا الی ذکر الله محمول
بر اطلاق نیست باتفاق ایمه زیرا چه جایز نیست
اقامت جمعه در برای اجماعا و نه در هر قریه که باشد
مگر بشروط و خصوصیت پس تقدیر کنند جمیع قریه خاص را
بخصوص مذکور و تقدیر کنم ما مصر را بحدیث علی رضی
الله عنه که سلام است از معارضه و منقول نشده از
صحابه اشتغال ایشان وقتی که فتح کردند بلاد را
بنصب منبرها و اقامت جمعه ها مگر در امصار نه در
قری و اگر می بود هر آینه نقل کرده میشد اگرچه
از طریق احاد آمدی ذکر اول امام و مصر جامع هر بزرگی
که تنزا امیر و قاضی باشد که تنفیذ میکند احکام را و قایم
میکند حدود را و این تفسیر مرویست از امام ابی یوسف

ان اذن في الناس ان من كان اكل فاليصم بقية يومه گفت سلمه بن اكوع كه فرمود پيغمبر خدا رخصت گناد خبار وي اينكه بدا كن واگهي بده در مردم تحقيق كسي كه خورده است پس روزه دارد وامساك كند در باقي روز خود ومن لم يكن اكل فليصم فان اليوم يوم عاشوراء وكسي كه نخورده است پس روزه دارد بتحقيق امروز روز عاشورا است واين در ابتداي اسلام بوده است وانچه معاويه بن ابي سفيان گفته بعد از منسوخ شدن وجوب روزه عاشورا است و اينحديث ششم حديث از نكاثيات است

بسم الله الرحمن الرحيم كتاب صلوة التراويح

در بيان نماز تراويح يعني در رمضان تراويح جمع ترويحه است بمعني يكبار راحت گرفتن واين در اصل نام جلسه است اين نماز را تراويح خوانند از انكه بعد از هر دو سلام جلسه استراحت در آن ميكنند

باب فضل من قام رمضان

در بيان ثواب كسي كه قيام كند يعني نماز ميكند در شبهاي رمضان مراد نماز تراويح است

حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هريرة رضي الله عنه قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول لرمضان من قامه ايمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه

گفت ابو هريره شنيدم پيغمبر خدا را ميفرمود در حق رمضان كسي كه قيام كند در شبهاي آن از روي ايمان وتصديق به فضيلت آن وطلب ثواب محض نه براي ريا بخشيده شود مر او را چيزي كه پيش ازان كرده است از گناه او قطع كرده است ابن شهاب كه همه گناهان صغيره وكبيره ومشهور از مذهب اهل سنت غير كبائر مراد است

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن حميد بن عبد الرحمن عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قام رمضان ايمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه

قال ابن شهاب وفات يافت رسول خدا وحال بر ين منوال بود وكه تنها تهنا مردم قيام نميودند وبجماعت نميگذاردند تا كان الامر على ذلك في خلافة ابي بكر رضي الله عنه وصدرا من خلافة عمر رضي الله عنه پس بود حال بر ترك جماعت در ايام خلافت ابي بكر صديق واوائل زمان خلافت عمر وعن ابن شهاب عن عروة بن الزبير عن عبد الرحمن بن عبد القاري عبد قبيلوين است وقاري بنسبت بقاره است كه از احياط دست مدني عامل عمر بن خطاب بود بر بيت المال مسلمانان انه قال خرجت مع عمر بن الخطاب ليلة في رمضان الى المسجد گفت عبد الرحمن بيرون آمدم با عمر بن خطاب شبي در رمضان بسوي مسجد نبوي فاذا الناس اوزاع متفرقون پس ناگاه ديدم مردم جدا جدا وفرقه فرقه فرقه اند اوزاع بفتح همزه وسكون واو وزاي بعد از الف عين مهمله است بمعني متفرقات واين جمعي است كه اصلا ندارد ومتفرقون صفت كاشفه است يصلي الرجل لنفسه نماز ميگذارد مردي تنها براي خود ويصلي الرجل فيصلي بصلوته الرهط ونماز ميگذارد مردي ونماز ميكند نماز او جمعي فقال عمر رضي الله عنه اني ارى لو جمعت هؤلاء على قارئ واحد لكان امثل پس گفت عمر بتحقيق من مي بينم اگر جمع كنم اينها را بر يك امام خواننده قرآن هر آئينه بهتر باشد از تفرق ايشان ثم عزم فجمعهم على ابي بن كعب پس قصد كرد عمر وجمع كردن ايشان بر ابي بن كعب كه امامت كند بهمه را وابي اقراء بود وخرجت معه ليلة اخرى پس بر آمدم با عمر شبي ديگر والناس يصلون بصلوة قارئهم قال عمر رضي الله عنه نعم البدعة هذه ومردم ميگذارند نماز امام خود گفت عمر نيكو بدعت است

اين اجتماع بدعت گفت عمر اين را از روي لغت نه از روي شرع زيرا كه آنحضرت بدوام اين اجتماع نفرموده از ترس وجوب چنانكه گذشت وچون قيام شود واين ترس مرتفع

حدثنا بشر بن محمد بمسرو حده قال اخبرنا عبد الله بن مبارك قال اخبرنا يونس عن الزهري قال اخبرني سالم عن ابن عمر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يقول كلكم راع

هيچ مرد وهيچ كس از شما جز اين نيست كه نگاهبان ونگاهدارنده است چيزي را كه متعلق بدو ومتعلق بنفس او واهل وعيال ومال ومتاع او وهر آن كس كه مكلف است بر كس بمراعيت آن و عدالت در آن ودر انچه مخلوق اند براي وي ومسئول خواهد شد هر يك از كيفيت رعايت وعدالت متعال روز قيامت عمر چه ديدن وچه انديدن وچشم داشتن راعي چه نگاهدارنده واخلاق آن در نگاهداشتن كه بچه تشبيه باشد بشبان ودر پاسباني وحفظ رعيت از وقوع مضار ومراعي كه مرغزار ملف باشد وچه قسم چيزها كه بايد كه بچرانند وچه قسم چيزها كه نبايد كه بچرانند بمعني چرانيده شده نگاه كرده شد بدان جماعت كه شامل است ايشان را حفاظ ابي داود وزاد الليث ونادوه كه ماست اين روايت را بمبارك از يونس بقرب روايت كرد زهري اين حديث را از سالم كه قال يونس كتب رسائل بتقديم مهملة مضمومة بر جيم مشدده ابن حكيم بتصغير الى ابن شهاب انا معه يصلي بوادي القرى گفت يونس نوشت رئيس قزاز پسوي زهري كه حال آنكه من با وي ميرسيدم در روز جمعه در وادي قرى كه از اعمال مدينه طيبه است

نبوده است ونیز هرگاه واصل قیام رمضان مسنون باشد وانحضرت تاسه شب بجماعت این نماز گذارده است چنانکه حدیث ابی ناطق است بآن وبعد ازان صحابه را آنحضرت فرموده است اقتدوا بالذین من بعدی ابی بکر وعمر واجماع کردند صحابه برین روایت کرده است ابن ابی شیبه استحسان آن از علی ابن ابی طالب وابن مسعود وابی بن کعب وسوید بن غفله وغیر ایشان رضی الله عنهم ازبدعت برآمد وزائل شد نام بدعت ازان وگشته است از شعائر ظاهر اسلام چنانکه نماز عید وحدیث کل بدعة ضلالة بتخصیص یافته لعنت مخالفان درین باب ازراه عناد وجهل محض است پناه دهاد خدا مسلمانان را ازان والتی تلونا عنها افضل من التی تنفتلون وآن نمازیکه خواب میکنند فارغ شده ازان بهتر است از نمازیکه قیام میکنند آخر شب یعنی اول شب گذاردن آن بهتر است از گذاردن آخر شب بعضی همین کلام را برعکس انعینی گفته یعنی نمازیکه بعد از خواب کنند بهتر است ازانچه اول شب کنند وعمل اهل مکه همین است که آخر شب میکنند بدلیل آخر اللیل وکان الناس یقومون اوله مؤلف میگوید که میخواهد عمر زین کلام آخر لیل وتفضیل بعید هد آنرا برانچه موسوم قیام اول شب میکردند عدد رکعات را ذکر نکرد ومشهور بیست رکعاتست سه رکعت وتر بدلیل سلام او پنج ترویحه هر ترویحه چهار رکعت بدلیل سلام وجمهور صحابه وتابعین برین اند ودر بعضی روایات که کمتر ازین واقع شده آنرا تضعیف کرده اند **حدثنا** اسمعیل قال حدثني مالك عن ابن شهاب عن عروة بن الزبير عن عائشة رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم ان رسول الله صلى الله عليه وسلم صلى ذلك في رمضان مروست از عایشه که تحقیق پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی گذارد این نماز را واین در رمضان بوده است این حدیث مختصر است از حدیثی که در باب تحریض النبی صلی الله علیه وسلم آورده یک جزو اول حدیث آورده ویک جزو از آخر **وحدثني** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرني عروة ان عائشة اخبرته ان رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج ليلة في جوف الليل يصلي في المسجد وصلى رجال بصلوته گفت ابن شهاب خبر داد مرا عروه که تحقیق عایشه خبر داد او را که پیغمبر خدا برآمد شبی درمیان شب درحالیکه نماز میکند در مسجد غیر فریضه ونماز گذارند مردم نماز آنحضرت یعنی اقتدا کردند با آنحضرت فاصبح الناس فتحدثوا پس صباح کردند انانکه شب نماز گذارده بودند وگفتند بیکدیگر فاجتمع اکثرهم فصلى فصلوا معه پس جمع آمدند شب دیگر بیشتر از آنها که در شب اول بودند پس گذارد نماز آنحضرت وگذارد نماز مردم با آنحضرت فاصبح الناس فتحدثوا فكثر اهل المسجد من الليلة الثالثة پس صباح کردند انیز مردم وگفتند بیکدیگر پس بسیار شد اهل مسجد در شب سیوم فخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم فصلى فصلوا بصلوته پس بیرون آمد آنحضرت وگذارد نماز پس گذارد ند مردم مقتدیان نماز وی فلما كانت الليلة الرابعة عجز المسجد عن اهله پس چون شد شب چهارم تنگ آمد مسجد از اهل خود حتى خرج لصلوة الصبح فلما قضى الفجر اقبل على الناس فتشهد ثم قال تا آنکه برآمد آنحضرت برای نماز فجر وچون گاه ادا کرد نماز فجر را روی کرد بسوی مردم پس شهادت خواند در اوائل خطبه پس فرمود اما بعد فانه لم يخف علي مكانكم اما بعد تشهد پس ازین تحقیق پوشیده نبود بودن شما در مسجد بالحال شما واهتمام بطاعت والكني خشيت ان تفترض عليكم فتعجزوا عنها ولیکن من ترسیدم این را که فرض کرده شود بر شما نماز تراویح پس عاجز آئید از ادای آن فتوفي رسول الله صلى الله

كتاب الجمعة

الجزء الرابع تشحيذ الاسلام

وانا اسمع یونس گوید پس نوشت ابن شهاب بسوی او ان کو بحالیکه من میشنیدم آن مکتوب را باین نحو که ابن شهاب بهم گوشتها وهم قرأت کرد آنرا تا آنکه تشنیدم کتاب بوجب الاذان ابن شهاب زهری پس شنید یونس از اسلامی آن یا فرمان بجمعه بحالیکه امیر مکه بود ابن شهاب رزیق یاد کنوب که بجمعه کند بحالیکه خبر میداد او را در میان احتجاج جبیر بن امیر ان سلمانا حدثه ان عبد الله بن عمر یقول که بتحقیق سالم بن عبد الله حدیث کرد زهری را که تحقیق ابن عمر می گفت شنیدم رسول الله میگفت شنیدم پیغمبر خدا را صلى الله عليه وآله وسلم يقول بیفرمود کلکم راع همه شما شبان وگمبان رعیت اید وکلکم مسئول عن رعيته وهمه شما پرسیده میشوید از رعایت وگلهدار ثبیت رعیت خود را در مصالح دینی ودنیوی بعد ازان تفصیل فرمود آنرا الطریق تمثیل کالامام راع ومسئول عن رعيته امامی که قایم است بر مردم باصلاح حال ایشان راعی است که قایم میکند در ایشان حدود و احکام را بر نهج شرع ومسئول است از رعیت خود چگونه مراعات وحقوق ایشانرا واقامت مینماید شریعت را در ایشان والرجل راع في اهله ومرد راعی است در مردم خانه خود وهو مسئول عن رعيته وی پرسیده میشود از مراعات احکام رعیت که اهل خانه اویند والمرأة راعية في بيت زوجها وزن راعی است در خانه شوهر خود ومتعلقات آن خانه ومسئولة عن رعيتها ومسئول است ازانچه راعی است در آن که چگونه بعمل آورد احکام را در ان والخادم في مال سيده وخادم در مال سید خود وهو مسئول عن رعيته وی پرسیده میشود از مراعات احکام رعیت که در مال خواجه خویش گمگاه بیدارد ازانرا وسپرده شده است بوی ومسئول عن رعيته وی سوال کرده میشود ازانچه بامور است بدیانت وصیانت ونگاه داشت حق آن قال فسمعت هؤلاء گفت پس شنیدم اینها را من سالم ابن عمر وحسبت ان قد قال والرجل راع في مال ابيه وگمان میبرم که نیز گفت سالم یا ابن عمر یا آنحضرت ومرد راعیست در مال پدر خود وهو مسئول عن رعيته وی مسئول است از حال رعیت خود که مال پدر باشد بارعایت نمودن بطریق کمال وگلهنه بحث تاکید عموم و کلکم راع ومسئول عن رعيته همه شما شبان وهر شما را وصف شبانی است در انچه متعلق باوست ومسئول است از حال رعیت خود بوجه استدلال ابن شهاب باین خبر بر جواز اقامت جمعه در قریه از مضافات ایلیا است که نزدیک قایم مقام امام بود بر آن جماعه که در آنجا بودند پس واجب باشد بروی مراعات حقوق ایشان واقامت احکام

علیه وسلم ولا مواظبة علی ذلک زهری گوید پس وفات یافت پیغمبر خدا و امر تراویح بران نهج بود یعنی همه باجتماع در مسجد میگذاردند بدانکه ظاهر حدیث آنست اگر مواظبت میکرد آنحضرت قیام رمضان را فرض میشد بر مردم و در توجیه ارتباط وقعت بر مواظبت تردد کرده اند ابو العباس قرطبی گوید یعنی آنست که گمان میکردند فرضیت را از جهت مداومت پس واجب میشد بر کسی که گمان میکرد و اینچنین میباشد هر چیز را که گمان میکند حلال یا حرام واجبست بروی عمل کردن بدان و اینو چیزی نیست هر کدام را روی نادانی گمان کند بروی حقیقة واجب شود معنی ندارد و حال مجتهد دیگر است بروی قیاس نمیرود و بعضی گفته اند که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم عملی را که برای تقرب الی الله میکرد و متابعت میکردند مردم دران احتمال آنداشت که فرض شود چون از نجهت فهمود آنحضرت ترسیدم که فرض شود و توجیهات دیگر هم کرده اند و کسی چیزی نیاورده که گشت عائشه تمام تسلی بخشد **حدثنا** اسمعیل قال حدثنی مالک عن سعید المقبری عن ابی سلمة بن عبد الرحمن انه سال عائشة رضی الله عنها کیف کان صلوة رسول الله صلی الله علیه وسلم فی رمضان ابو سلمه پرسید عایشه را چگونه بود نماز پیغمبر خدا در رمضان گفت نبود که زیاده کرد در رمضان و نه در غیر آن بر یازده رکعت احتمال دارد که سائل از نماز دائمی تهجد پرسیده باشد چنانکه بیان عایشه ناظر بآنست از انکه همین عبارت بیان نماز تهجد جای دیگر گفته است یا آنکه آنحضرت درون خانه نماز تراویح نکرده باشند بهمان ملاحظه که بر مردم فرض میشد از انکه مواظبت در خانه نیز خالی ازین ترس نخواهد بود یصلی اربعا فلا تسال عن حسنهن وطولهن ثم یصلی ثلثا فقلت یا رسول الله انام قبل ان توتر پیشتر از هشت رکعت میگذارد و سه رکعت پس گفتم ای رسول خدا آیا خوب میکنی پیش از انکه وتر گذاری ظاهر این سه رکعت بعد از خواب گذارده بود که عایشه این را گفته قال یا عائشة ان عینی تنامان ولا ینام قلبی فرمود ای عایشه بتحقیق دو چشم من خواب میکند یعنی بسته میشود و خواب میکند دل من یعنی غفلت نمی آرد مر خواب **بسم الله الرحمن الرحیم باب** فضل لیلة القدر دربیان فضیلت شب قدر و قد بفتح قاف و سکون دال است این شب را از روی تعظیم قدر یعنی صاحب عظمت گفته اند بجهت که قرآن مجید در وی نازل شده یعنی ابتدای نزول درین شب است یا آنکه از لوح محفوظ تمام بآسمان دنیا درین شب آمده و از انجا اندک اندک جبرئیل در بست و سه سال آورده یا آنکه قرآن در فضیلت آن نازل شده آنجا که فرموده لیلة القدر خیر من الف شهر شب قدر بهتر از هزار ماه است قدر بفتح دال نیز خوانده اند یعنی تقدیر از انکه درین شب تقدیر براشیا کرده اند و قوله الله تعالی انا انزلناه فی لیلة القدر الی آخر السورة و در تفسیر این قول خدا تفسیر یکه از مولف واقع شده همین تفسیر یک کلمه و ادراک است قال ابن عیینة ما کان فی القرآن وما ادریک فقد اعلمه گفته است ابن عیینه چیزی که واقع شده است در قرآن بلفظ ما ادریک بصیغه ماضی پس بتحقیق دانا نیده است خدا آنحضرت را از انکه نفی علم زمان گذشته مستلزم نفی علم در زمان حال نیست و در یک نفی علم حالست مقصود آنست که لیلة القدر را خداوند سبحانه معلوم کرده است با آنحضرت وما یدریک فانه اعلمه بعلموا آنچه گفته است بصیغه مضارع درین باب تعلیم کرده است مذاورا **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حفظناه وایما حفظه من الزهری گفت سفیان یاد گرفتیم ما این حدیث را و یاد گرفته است مگر از زهری در بعضی روایات و ایما بدل اما

کتاب الجمعة

الجزء الرابع شیخ الاسلام

بر وی نماز جمعه و کسیکه واجب نیست بروی نماز جمعه اگر حاضر شود آنرا نیز باید که غسل کند و صریح در وی باب حدیث صحیح ابی عوانه و یحیی ابن خزیمه و حبان است من اتی الجمعة من الرجال والنساء فلیغتسل و من لم یاتها فلیس علیه غسل و در باب فضل الغسل گذشت شیخ ابن حجر گفته استعمال استفهام در ترجمه بجهت احتمال عموم است در حدیث ابی هریره که مذکور شود چه آن شامل است همه را و تقیید در حدیث ابن عمر من جاء منکم الجمعة فلیغتسل کسیکه آید بنماز جمعه پس غسل کند و تقیید در حدیث ابی سعید محتلم مخرج است صبیان را و تقیید در نهی از منع نساء مساجد را بلیل مخرج است جمعه را و باین دانسته شد وجه بهر او این احادیث درین ترجمه **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال حدثنی سالم بن عبد الله انه سمع عبد الله بن عمر یقول سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یقول من جاء منکم الجمعة فلیغتسل کسیکه بیاید از شما نماز جمعه را اگرچه واجب نباشد بروی حضور پس باید که غسل کند **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالک عن صفوان بن سلیم عن عطاء بن یسار عن ابی سعید الخدری ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال غسل یوم الجمعة واجب علی کل محتلم غسل روز جمعه برای نماز واجب است بر هر مرد بالغ **حدثنا** مسلم بن ابراهیم الازدی البصری قال

گفته ذای عهد است مضاف بحفظ وکلمه ما زائد است وخبر حفظناه مقدر است ومن الزهری متعلق بحفظنا مذکور است
یعنی آنست وکدام حفظ است یاد گرفته ایم از زهری عن ابی سلمة عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه
وسلم قال من صام رمضان ایمانا واحتسابا کسیکه روزه دارد ماه رمضان ملازم تصدیق قلب وطلب ثواب غفر له
ما تقدم من ذنبه بخشیده شود مر وی را گناه او که پیش ازان کرده است ومن قام لیلة القدر ایمانا واحتسابا غفر له
ما تقدم من ذنبه وکسی که قیام کند شب قدر ملازم روی ایمان واحتساب بخشیده شود مر وی را گناهی که پیش ازان کرده
تابعه سلیمان بن کثیر عن الزهری متابعت کرده است سفیان را سلیمان بن کثیر از زهری **باب** التمسوا
لیلة القدر فی السبع الاواخر طلب کنید شب قدر را در هفت شب آخر های ماه رمضان یعنی در یک شب از میان این شبهاست وچون در حدیث
دیگر واقع شده که در اوتار عشر اخیر است ابتدای این هفت شب از شب بیست ویکم تا بست ونهم خواهد بود سیوطی نقل کرده که بعضی برین اند
که ابتدای آن از شب بیست ودوم تا بیست وشتم است وبرین تقدیر شب بست ویکم خارج میشود وبحدیث دیگر معلوم شده که شب قدر یکه آنحضرت دیدانه
شب بست ویکم بوده است وبهر دو تقدیر شب بست ونهم خارج می شود **حدثنا** عبدالله بن یوسف قال اخبرنا
مالک عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رجالا من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم اروا لیلة القدر
فی المنام فی السبع الاواخر مرویست از ابن عمر که چندی از یاران پیغمبر خدا نموده شد نمایانیده شد لیلة القدر را در خواب در هفت شب
آخر های رمضان اروا بضم همزه صیغه مجهول است فی السبع الاواخر متعلق است بآن یعنی در خواب گفته شد بایشان که شب قدر
در هفت شب آخر های ماهست اتحینین گفته است سیوطی وشیخ در فتح الباری وباین تقریر لازم می آید که شب قدر
را بایشان ننموده اند یکبار خبر دادن الملکه در یکی ازین شبهاست کرمانی گوید فی السبع الاواخر متعلق است بقول او فی المنام
وصفت آنست یعنی نموده شدند شب قدر را در خوابی که واقع بود در هفت شب آخر یا پوشیده نماند که مفهوم از سیاق
حدیث او که فلیتحرها فی السبع الاواخر آنست که این خواب پیش ازین شبهای هفت دیده اند وخبر یافته اند که درین شبها
خواهد بود فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اری رؤیاکم قد تواطأت فی السبع الاواخر پس فرمود آنحضرت
گمان میبرم یا امید دارم که خواب شما بتحقیق موافق افتاده است بواقع که درین هفت شب نموده اند فمن کان متحریها
فلیتحرها فی السبع الاواخر پس کسیکه جویای آنست پس گو بجوید در هفت شب آخر **حدثنا** معاذ بن فضالة
قال حدثنا هشام عن یحیی عن ابی سلمة قال سألت ابا سعید رضی الله عنه وکان لی صدیقا گفت ابوسلمه پرسیدم
ابا سعید را وبود وی دوست من فقال اعتکفنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی العشر الاوسط من رمضان پس گفت
اعتکاف کردیم ما با پیغمبر خدا در عشره میانه ماه رمضان فخرج صبیحة عشرین فخطبنا وقال انی اریت لیلة القدر
پس بیرون آمد ما را اعتکاف صباح بیستم پس خطبه خواند ما را وفرمود بتحقیق من نموده شدم شب قدر را ظاهر این کلام
همین است که بمن اعلام کردند در واقعه که کدام شب است ثم النسیتها او نسیتها شک راویست ومعنی کمیست بتیر
فراموش گردانیده شدم من فالتمسوها فی العشر الاواخر فی الوتر پس طلب کنید آنرا در ده شب آخر او در شبهای طاق
وانی رأیت اسجد فی ماء وطین وبتحقیق من دیدم در خواب که سجده میکنم در آب وگل ومن کان اعتکف مع
رسول الله صلی الله علیه وسلم فلیرجع وکسیکه اعتکاف کرده بود ند با پیغمبر خدا پس کو رجوع کند بمعتکف درین کلام
التفات است از تکلم بغیبت واصل این بود که فرمود کسی که اعتکاف کرده بود بمن فرجعنا ومانری فی السماء قزعة

پس این روز یعنی جمعه روزیست که اختلاف کرده اند در آن پیش ازما باحوال آن بروزهای دیگر بعد ازانکه فرض کرده شده بود بر ایشان تعظیم آنروز واجتماع
برای عبادت خالق در آن فهدانا الله له پس هدایت کرده ما را خدا تعالی برای آنروز بازال وحی مریم
واصابت رای در ادراک مراد وتوفیق ثبات
بر امور بی تصرف ابدال آن بدیگر ایام فهم لما اختلفوا فیه من الحق پس فروای جمعه روز یهود است که اختیار کرده اند
بجهل خود وبعد عن النصاری وپس فردای جمعه
روز نصاری است پس سبقت کردیم ما اشرف بودن جمعه
حق وشرح این حدیث در اول کتاب الجمعه خواهد گذشت
فسکت پس خاموش ماند آنحضرت بعد تمام انتظار
اندکی فقال بستر فرمود در میان بعضی نسخها این زیاد
حق علی کل مسلم ان یغتسل فی کل سبعة ایام
یوما لازم است بر هر مسلمان که غسل کند در هفت
روز روزی یک روز واین دیگر زیاده آمده ونیز روز
جمعه است یغسل فیه راسه وجسده فرجمه
در آن بشوید سر او وسایر بدن خود را وداباغان
بفتح همزه وتخفیف موحده بن صالح عن مجاهد
عن طاؤس عن ابی هریرة قال قال النبی صلی
الله علیه وآله وسلم الله علی کل مسلم حق بیاخبر
لفظ حق از علی کل مسلم ان یغتسل فی کل سبعة
ایام یوما وحدیث مسلم من توضا فاحسن الوضوء
ثم اتی الجمعة آه وحدیث ترمذی من توضا یوم
الجمعة ونعمت آه دلالت دارند بر آنکه مراد تاکید
غسل است نه وجوب **حدثنا** عبدالله بن
محمد السعدی قال حدثنا شبابة بفتح معجمه وتخفیف

پس جمع کردیم بسقف و حال آنکه ندیدیم در آسمان پاره تنک از ابر فجاءت سحابة فمطرت حتی سال سقف المسجد پس آمد ابری و بارید تا آنکه چکید سقف مسجد و کان من جرید النخل و بود سقف مسجد از پوست خرما فاقیمت الصلوة فرایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یسجد فی الماء والطین واقامت گفته شد نماز صبح را پس دیدم من بچشم خود که سجده میکند در آب و گل حتی رایت اثر الطین فی جبهته تا آنکه دیدم اثر گل را پیشانی آنحضرت و ظاهر شد راستی خواب آنحضرت مفهوم از حدیث آنست که شب قدر بست و یکم بود و باران همان شب بارید و صباح بست و یکم نماز صبح در آب و گل گذارده و خطبه که خوانده بود صباح بستم بود **باب** تحری لیلة القدر فی الوتر من العشر الاواخر در بیان طلب کردن شب قدر و طاق دهم آخر فیه عن عبادة و فیه باب حدیثی از عبادة بن صامت مروی است چنانکه در لاحق می آید **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا اسمعیل بن جعفر قال حدثنا ابو سهیل عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال تحروا لیلة القدر فی الوتر من العشر الاواخر من رمضان فرمود بجوئید شب قدر را در شب وتر از عشره آخر از رمضان **حدثنا** ابراهیم بن حمزة قال حدثنا ابن ابی حازم والدراوردی عن یزید بن الهاد عن محمد بن ابراهیم عن ابی سلمة عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یجاور فی رمضان العشر التی فی وسط الشهر گفت ابو سعید بود آنحضرت معتکف میشد در مسجد در ماه رمضان عشره اول که در میانه بود فاذا کان حین یمسی عن عشرین لیلة تمضی پس وقتیکه بود می شب میکرد از بیستم شبی که میگذشت و یستقبل احدی و عشرین رجع الی مسکنه و پیش می آمد شب بست و یکم رجوع کردی از مسجد بسوی مسکن و خانه خود و رجع من کان یجاور معه و رجوع کردی کسی که معتکف بود با آنحضرت و اقام فی شهر جاور فیه اللیلة التی کان یرجع فیها و تحقیق آنحضرت در ایستاد در ماهی که معتکف بود در ان شبی که رجوع میکرد در آن شب ظاهر این حدیث آنست که رجوع در شب بست و یکم بوده و این مخالف آنست که در احادیث متعدده صحیحه واقع شده که خروج و صباح بستم بوده و اعتکاف عشره آخر از بست و یکم است و بیم در این شب باران بارید و صباح آن که صبح روز بست و دوم بود آنحضرت نماز در آب و گل کردند و این از جمله علامات شب قدر بوده است پس مراد آنست که رجوع در صباح گذشته کردی این میتوان نسبت داد رجوع را بآن شب در این شب رجوع در خانه بود فخطب الناس فامرهم ماشاء الله پس خطبه خواند مردم را و امر کرد چیزیرا که خواسته خدا بود و قال کنت اجاور هذه العشر پس فرمود بودم من اعتکاف میکنم این عشره را فقد بدا لی ان اجاور هذه العشر الاواخر پس تحقیق ظاهر شد مرا باجتهاد یا بوحی که معتکف شوم این عشره آخر را فمن کان اعتکف معی فلیثبت فی معتکفه پس کسیکه اعتکاف کرده با من گردنگ کند باشد در معتکف خود و قد اریت هذه اللیلة ثم انسیتها و تحقیق نموده شدم من امشب شب قدر را پس فراموش گردانیده شدم مرا فابتغوها فی العشر الاواخر و ابتغوها فی کل وتر پس طلب کنید در عشره آخر ها و طلب کنید در هر شب طاق یعنی اگرچه تعیین فراموش گردیده را اما بقدر باقی مانده و کنید این عشره است و در شبهای وتر است و قد رایتنی اسجد فی ماء و طین و تحقیق دیدم خود را در خواب که سجده میکنم در آب و گل گویا این حال را علامت شب قدر داشته فموده است فاسهلت السماء فی تلک اللیلة فامطرت پس بارید ابر در آن شب پس بارید فوکف المسجد فی مصلی النبی صلی الله علیه وسلم لیلة احدی و عشرین پس چکید مسجد در جائی نماز آنحضرت شب بست و یکم فبصرت عینی رسول الله

الجزء الرابع شیخ الاسلام — كتاب الجمعة

تشهد صلوة الصبح والعشاء فی الجماعة فی المسجد گفت ابن عمر بود زنی مرا که نامش عاتکه بود خواهر سعید بن زید یکی از عشره مبشره که حاضر میشد نماز صبح و عشاء را در جماعت بمسجد فقیل لها لم تخرجین و قد تعلمین ان عمر یکره ذلک و یغار گفته شد عاتکه را چرا بیرون می آئی تو و تحقیق میدانی که عمر ناخوش میدارد این را و غیرت میکند و بعضی روایات صریحست که نخواهی آن عمر گفته رضی الله عنه قالت فما یمنعه ان ینهانی گفت آن زن پس چه چیز باز میدارد عمر را که نهی کند مرا و در روایت دیگر آمده که گفت عمر را باز نمی آید مرا تا که نهی نمیکنی مرا قال یمنعه قول رسول الله گفت قائل آن قول رسول الله صلی الله علیه وسلم است عمر را از نهی تو قول پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم لا تمنعوا اماء الله مساجد الله منع نکنید کنیزان خدا را از مسجدها برای نماز یعنی بشب بدلیل نحو حدیث سابق که مقید لیل است پس نهی از منع خروج بجمعه نباشد و نیز تخصیص حضور عاتکه بفجر و عشاء دلالت دارد بر امتناع وی از حضور روزانه و جمعه و غیر آن یعنی شارعین نهی عام دارند روز و شب را و در حدیث سابق گویند که چون در شب که مظنه ریب و فساد است زنان ماذون شدند و در روز بطریق اولی پوشیده نماند که کشف ستر و حجاب که ملاک حکم منع است متحقق است در روز چنانکه ستر کرده مناسب بکلم اذن و اباحت ست متحقق در شب پس اذن در روز از اذن شب مفهوم نشود بلکه صدان نظر بقرینه حال و مقام و سیاق کلام والله اعلم **باب** الانصات ان لم یحضر الجمعة فی المطر اگر نشوت رخصت از شارع اگر حاضر نشود مکلف بجمعه و صورت باران **حدثنا** مسدد قال حدثنا اسمعیل بن علیة قال اخبرنی عبد الحمید بن دینار صاحب الزیادی قال حدثنا عبد الله بن الحارث بن ابی الحارث عبد الله است محمد بن سیرین قال ابن عباس لمؤذنه فی یوم مطیر گفت ابن عباس مر مؤذن خود را اذا قلت اشهد ان محمدا رسول الله روز باران باخاقلت و قتیکه بگوئی تو

ولا یخفی ان الاستدلال بهذا الحدیث علی ان الاعتکاف فی رمضان لا یکون الا فی العشر الاواخر منه لا یتم الا بعد ثبوت ان الاعتکاف فی العشر الاواخر من رمضان کان معروفا فی زمن النبی صلی الله علیه وسلم و لم یثبت ذلک بل ثبت ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من رمضان ثم العشر الاوسط ثم العشر الاواخر کما فی الصحیحین من حدیث ابی سعید الخدری و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاواخر من رمضان کما فی الصحیحین من حدیث عائشة و ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من شوال کما فی الصحیحین من حدیث ابن عمر و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من ذی القعدة کما فی الصحیحین من حدیث ابی بکرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من ذی الحجة کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من المحرم کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من رجب کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من شعبان کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من ربیع الاول کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من ربیع الثانی کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من جمادی الاولی کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة و ثبت ایضا ان النبی صلی الله علیه وسلم اعتکف العشر الاول من جمادی الثانیة کما فی الصحیحین من حدیث ابی هریرة

صلی اللہ علیہ وسلم پیش مرد و چشم من پیغمبر خدا را نظرت الیہ انضرہ من الصبح و وجہہ یتلالؤ طیبا و ماء ا
و نظر کردم بسوی آنحضرت کہ برگشتہ است از نماز فجر و حال آنکہ روی مبارک او پر است از گل و آب این کلام را برای
اظہار تعجب و صدق واقعہ آنحضرت گفتہ است **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنی یحی عن ھشام قال اخبرنی
ابی عن عائشۃ رضی اللہ عنہا عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم انہ قال التمسوا ح وحدثنا محمد بن المثنی
قال حدثنا عبدۃ عن ھشام بن عروۃ عن ابیہ عن عائشۃ رضی اللہ عنہا قالت کان رسول اللہ صلے
اللہ علیہ وسلم یجاور فی العشر الاواخر من رمضان گفت عائشہ بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی اعتکاف میکرد
در عشر اواخر از رمضان و یقول تحروا لیلۃ القدر فی العشر الاواخر من رمضان و میفرمود طلب کنید شب قدر را
در عشر اواخر از رمضان و در حدیث قید و تر واقع نشدہ است گفتہ اند کہ در ہیچ طریق ہشام این تقیید نیست گویا مولف
حمل کردہ است مطلق را بر مقید بلاحظہ احادیث دیگر **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا وھیب قال حدثنا
ایوب عن عکرمۃ عن ابن عباس رضی اللہ عنہما ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال التمسوھا فی العشر الاواخر
من رمضان لیلۃ القدر فرمود طلب کنید در عشر ہا و اخر از رمضان لیلۃ القدر و لیلۃ القدر بدل از ضمیر التمسوا
فی تاسعۃ تبقی فی سابعۃ تبقی فی خامسۃ تبقی در نہم شبی است کہ باقی میماند از ماہ و در ہفتم شبی است کہ باقی میماند
در پنجم شبی است کہ باقی میماند بدانکہ این شمار بنا بر عادت عرب است کہ چون ماہ از نصف میگذرد حساب از جانب آخر میکنند ثمانی را یاد گذشتہ و ہذا
بر تحقیق نہاد کہ ماہ بست و نہ روزہ باشد پس بر تقدیر شب بست و یکم خواہد بود و سابع شب بست و سیوم و خامس
بست و پنجم سیوطی چنین تفسیر کردہ کہ لیلۃ القدر در شبی است کہ باقی میماند بعد از ان نہ شب و آن شب بست و یکم است
گویا مدار بر ماہ کامل نہادہ کہ سی روزہ باشد و بر تقیاس سابع و خامس است پوشیدہ نماند کہ خلاف ظاہر لفظ است
و معنی اول اولی و احری بالقبول است بہر تقدیر شب بست و ہفتم ازین بیان خارج ماند تابعہ عبد الوہاب
عن ایوب متابعت کردہ است وہیب را عبد الوہاب از ایوب یعنی ہا و ہم از ایوب روایت کردہ عن خالد عن
عکرمۃ عن ابن عباس رضی اللہ عنہما التمسوھا فی اربع و عشرین روایت کردہ است عبد الوہاب از خالد از عکرمہ
از ابن عباس کہ التماس کنید آنرا در شب بست و چہارم **حدثنا** عبد اللہ بن ابی الاسود قال حدثنا عبد
الواحد قال حدثنا عاصم الاحول عن ابی مجلز و عکرمۃ عن ابن عباس رضی اللہ عنہما قال قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وسلم گفت ابن عباس فرمود رسول خدا در بعضی روایات قال قال ابن عباس قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
ھی فی العشر الاواخر ھی فی تسع یمضین لیلۃ القدر در شبی است کہ میگذرند تسعین مشتق است از مضی
او فی سبع یبقین یا در ہفت شبی است کہ باقی میماند از ماہ لیلۃ القدر تفسیر کردہ است مولف ضمیر ہی را
نسخہ کہ کرمانی در شرح نقل کردہ او اسبع یمضین آوردہ و گفتہ یعنی در شب بست و ہفتم است ہمچنین معنی تسع
یمضین را در شب بست و نہم است و معنی سبع یبقین گفتہ محتمل کہ مراد آن شب بست و سیوم باشد یا این شب
باجمیع شہای کہ بعد از انست تا آخر ماہ فافہم **باب** رفع معرفۃ لیلۃ القدر لتلاحی الناس یعنی ملاحاۃ
در بیان برداشتن شناخت تعین شب قدر از جہت بنا شدن نزاع گویند کہ مراد از تلاحی ملاحاۃ است مولف تفسیر کردہ طاہی را
بملاحاۃ گویا این لفظ اشہر است نزدوی **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا حمید قال حدثنا انس بن مالک

الجزء الرابع الشیخ الاسلام | كتاب الجمعة

و تحقیق من ناخوش داشتم کہ در رجح اندازم شمار المسوہ
نماز غمسون فی الطین و الدحض پس راہ دید
شما در گل و جای لغزش و حض بفتح دال و سکون حاء
ہر دو مہملہ و فتح ثانی نیز و در آخر معجمہ در صحاح گفتہ
بالتحریک الزلق بین بای و بالکسر و السکون جای
لغزان پس امر تجاوز در خانہ برای بیان رخصت است
عند سطر و یمین است مذہب جمہور و نزد شافعیہ
و حنابلہ مقید است بصورتیکہ حائضہ ترسد و
اگر باران سبک باشد یا زیر سایہ میتواند رفت عذر
نباشد و مرد دینی است از مالک عدم خصت در ترک
جمعہ بیاران و این حدیث حجت ست بروی و تمہ
کلام در حدیث در ابواب اذان گذشت **باب**
من این تؤتی الجمعۃ از کجا آمدہ میشود جمعہ را و از
چقدر مسافت واجب است کہ حاضر شوند بمسجد جامع
و علی من تجب و برکہ واجب است آمدن جمعہ از دور
و نزدیک لقول اللہ عز و جل اذا نودی للصلوۃ من
یوم الجمعۃ فاسعوا الی ذکر اللہ و الذہاب در برابر ذکر
جمعہ واجب است بکسیکہ نشنود ندا را حقیقۃ او حکما و میرسد

عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه قال خرج النبي صلى الله عليه وسلم ليخبرنا بليلة القدر فتلاحى رجلان من المسلمين فقال خرجت لاخبركم بليلة القدر فتلاحى فلان وفلان فرفعت فعسى ان يكون خيرا لكم والتمسوها في التاسعة والسابعة والخامسة

باب الاعتكاف في العشر الاواخر

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان عن ابي يعفور عن ابي الضحى عن مسروق عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا دخل العشر شد مئزره واحيا ليله وايقظ اهله

باب الاعتكاف في المساجد كلها

حدثنا

الجزء الثامن من شرح الشيخ الاسلام | كتاب الجمعة

في قرية جماعة وتنبغي كه باشي تحرز قريه جماعة كرده جماعت وعيد ومير وقاضي وخانهاي در آورده سوگند چون صيغه وهم مرجعيت اين تفسير از عطاء منودي بالصلوة من يوم الجمعة پس مذكوره شود بنماز روز جمعه محقق عليك ان تشهدها پس واجب است بر تو اي مكلف حاضر شوي جمعه را سمعت النداء او لم تسمع الا بشنوي اذان يا نشنوي وكان الناس في قصر احيانا يجمع از جميع وبود الناس در كوشك خود كه در بعضي اوقات جمعه ميكرد واحيانا لا يجمع ودر بعضي اوقات نميكرد واين موافق مذهب حنفيه است كه قايل اند بعدم وجوب بر كسيكه خارج مصر است وهو بالزاوية على فرسخين وكوشك او بموضع زاويه بود كه قدر سه از بصره كه مقدار شش كروه باشد وروايت كرده ابن ابي شيبة انس كه مي حاضر ميشد جمعه را از اداويه واين بر دو فرسخ بود از بصره وابن الدار بود بدانكه مراد از تجمع حضور جمعه بر الجامع البصرة باشد حدثنا احمد بن صالح قال اجاز لنا عبد الله بن وهب قال اخبرني عمرو بن الحارث عن عبيد الله بن مغيرة بن ابي جعفر قرشي مولى ال محمد بن جعفر بن الزبير حدثه عن عروة بن الزبير عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وآله وسلم قالت كان الناس ينتابون الجمعة من منازلهم وقعت عائشه بود نزد در كه نوبت بنوبت پس ميرفتند جمعه را المنتابها ي خود كه در تك داشتند دالعوالي واز بلند بيابي ديدند كه نزديك ترين ان از شهر بر سه ميل كرده است ينتابون بفتح تحتيه وسكون نون وفتح فوقيه افتعال است از نوبت وتضعيف تحتيه وفوقيه ونون وزيادت واو بعد الف نيز روايت است فيأتون في العباء پس مي آمدند در عباء كه در راه بر خاستي ودر رو اسپي

اسمعيل بن عبد الله قال حدثني ابن وهيب عن يونس ان نافعا حدثه عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعتكف العشر الاواخر من رمضان يوديغير خدا كه اعتكاف ميكرد در عشرهٔ آخر از رمضان **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن عروة بن الزبير عن عائشة رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يعتكف العشر الاواخر من رمضان حتى توفاه الله عز وجل مرويست از عايشه كه پيغمبر خدا بود كه اعتكاف ميكرد در عشر آخر از رمضان تا آنكه وفات كرد او را خدا ثم اعتكف ازواجه من بعده پس از او اعتكاف كردند ازواج مطهرات آنحضرت بعضي را در مسجد چون همه خواستند و تنگ كردند مسجد را منع كرد امام اعظم ابو حنيفه رح گفته كه زن در مسجد بيت معتكف شود

حدثنا اسمعيل قال حدثني مالك عن يزيد بن عبد الله بن الهاد عن محمد بن ابراهيم بن الحارث التيمي عن ابي سلمة بن عبد الرحمن عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يعتكف في العشر الاوسط من رمضان مرويست از ابي سعيد خدري كه رسول خدا بود كه اعتكاف ميكرد در عشر ميانه از رمضان واعتكف عاما حتى اذا كان ليلة احدى وعشرين واعتكاف كرد يكسال در عشر اوسط تا وقتيكه شد شب بست و يكم وهي الليلة التي يخرج من صبيحتها من اعتكافه وآن شبي است كه مي برآيد از صبح آن شب از اعتكاف خود يعني صبح آنست كه خروج از اعتكاف صباح بست و يكم بود از آنكه وقتي كه نسبت ميكنند صباح را بشب مراد صبحي است كه بعد از آن ميباشد چنانكه صباح شب جمعه صبح روز جمعه است اينجا مراد صبحي بايد داشت كه پيش ازين شب بست و يكم است كه آن صباح بستم باشد تا موافق شود باحاديث ديگر كه تصريح است در آن كه برآمدن ازين اعتكاف صباح بستم بود چنانكه حديث ابو سعيد كه در باب تحري ليلة القدر است آنرا بر صرف ظاهر كرديم ازينرو براي تطبيق باحاديث و نيز از منطوق احاديث معلوم شده كه شب بست و يكم باز بمعتكف در آمدو همدران شب باران باريد و صباح آن آنحضرت سجده در آب و گل كرد قال من كان اعتكف معي فليعتكف العشر الاواخر فمود كسيكه بود كه اعتكاف ميكرد با من در عشر اوسط گو اعتكاف كند عشر آخر را فقد اريت هذه الليلة ثم انسيتها تحقيق نموده شدم من در خواب اين شب قدر را پس فراموش گردانيده شدم من آنرا او قد رايتني اسجد في ماء وطين من صبيحتها وتحقيق ديدم خود را كه سجده ميكنم در آب و گل صباح آنشب قدر فالتمسوها في العشر الاواخر والتمسوها في كل وتر پس طلب كنيد شب قدر را در عشرهٔ آخر و طلب كنيد آنرا در هر شب طاق فمطرت السماء تلك الليلة پس بارايد ابر آنشب بست و يكم وكان المسجد على عريش فوكف المسجد وبود مسجد نبوي در آنوقت سايه دار از شاخ خرما پس چكيد مسجد فبصرت عيناي رسول الله صلى الله عليه وسلم على جبهته اثر الماء والطين من صبح احدى وعشرين پس ديد دو چشم من رسول خدا را بحالي كه بر پيشاني آنحضرت نشاني از آب و گل بود در صباح بست و يكم

باب ترجل الحائض المعتكف در بيان جواز شانه كردن حائض معتكف را **حدثنا** محمد بن المثنى قال حدثنا يحيى عن هشام قال اخبرني ابي عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم يصغي الي رأسه وهو مجاور في المسجد گفت عايشه بود پيغمبر خدا كه نزديك مي آورد و مائل ميكرد بسوي من سر خود را

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

نميگويند جمعه را بركسيكه خارج مصر است انتهي قلت سخن است نه بجا چه دلالت نيست حديث سابر وجوب اصلا و حضور مردم هر دو از دور كه بجهت ادراك فضيلت اقتدا بآنحضرت بود و جوب بعد خواهد بالكه گفته اند معني نيتابون حاضر ميشدند بنوبت و اگر واجب مي بود بر اهل عوالي نوبت نمي آمدند و همه هر بار حاضر ميشدند و ذكر العسقلاني و تخصيص رو بكوفيان نيز بيفائده است چه نزد شافعيه نيز حضور وجوب در حق كسي است كه رسيده او را ندا دهد رسيدن ندا مسجد جامع مدينه را اهل عوالي كه سه چهار كروه مي باشد ندر بر ظاهر است اگرچه ندا بلند باشد و آواز هاي مردم ناپيدا و باد ساكنون با عتدال و نزد مالكيه واجب است در غير شهر تا سه ميل از منار آن و اما در شهر واجب نيست اگرچه از منارش بيرون ميل باشد

باب وقت الجمعة اذا زالت الشمس بول وقت نماز جمعه نزد زوال آفتاب است از ميان آسمان وكذلك يذكر عن عمر بن الخطاب وعلي بن ابي طالب والنعمان بن بشير بفتح موحده و عمر بن حريث بضم مهمله و فتح راء و سكون تحتيه در آخر شلثه ها همچنين روايت كرده ميشود و اين صحابي بزرگ و همين است مذهب علماء غير امام احمد كه مشي بعد زوال نيز جايز و شنوا بخير مرويست از ابي بكر و عمر و عثمان رضي الله عنهم كه ميگزاردند جمعه را پيش از زوال و ثابت نشده نزد جمهور اين روايات و بضعف نسبت كرده اند اثر او را و همچنين آنچه مرويست از عبد الله بن مسعود و معاويه كه گزاردند نماز جمعه را وقت ضحي و استدلال كرده اند بعضي حنابله بتسميه جمعه عيد مسلمين در حديث و وقت عيد ضحي است و پوشيده نيست كه لازم نمي آيد ازينجا بعيد اشتمال ذي بر جميع احكام چون حرمت صوم و نحو آن **حدثنا** عبد الله بن يوسف عبدوي عبد الله بن عثمان بن جبلة الزدي مدني است سند دوست و بست يك قال اخبرنا عبد الله حي با كنا اخبرنا يحيى بن سعيد الانصاري انه سأل عمرة بضم مهمله

وحال آنکه معتکف میبود در مسجد فارجله وانا حائض پس شانه میکردم سر آنحضرت را وحال آنکه من حائض بودم **باب** لایدخل المعتکف البیت الا لحاجة دربیان آنکه در نیاید معتکف خانه را مگر برای حاجت ضروری که چاره نباشد از آن چنانچه بول و غایط **حدثنا** قتيبة قال حدثنا الليث عن ابن شهاب عن عروة وعمرة بنت عبد الرحمن ان عائشة رضي الله عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت وان كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ليدخل على رأسه وهو في المسجد فارجله گفت عائشه بتحقیق بود رسول خدا هر آئینه می درآورد بر من سر خود را وحال آنکه در مسجد بودی پس شانه میکردم سر آنحضرت را وكان لايدخل البيت الا لحاجة اذا كان معتكفا و بود آنحضرت نمی درآمد خانه را مگر برای حاجت بشری وقتیکه بودی معتکف **باب** غسل المعتکف دربیان شستن معتکف **حدثنا** محمد بن یوسف قال حدثنا سفيان عن منصور عن ابراهيم عن الاسود عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم يباشرني وانا حائض گفت عائشه بود پیغمبر خدا معانقه میکرد مرا وحال آنکه من حائض بودی وكان يخرج رأسه من المسجد وهو معتكف فاغسله وانا حائض و بود آنحضرت بیرون می آورد سر خود را از مسجد وحال آنکه معتکف بود پس می شستم سر او را وحال آنکه من حائض بودمی **باب** الاعتكاف ليلا در جواز اعتکاف تنها در شب **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى بن سعيد عن عبيد الله قال اخبرني نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما ان عمر سأل النبي صلى الله عليه وسلم بتحقیق عمر بن خطاب پرسید پیغمبر خدا را در جعرانه وقتیکه رجوع کردند از حنین چنانچه در باب نذر تصریح کرده است قال كنت نذرت في الجاهلية ان اعتكف ليلة في المسجد الحرام قال فاوف بنذرك گفت عمر بودم من که نذر کرده بودم در ایام جاهلیت که معتکف شوم شبی در مسجد حرام گرد کعبه و میسر نشده است مرا فرمود وفا کن نذر خود را و معتکف شو گویا مقصود از آن ... این نذر در ایام جاهلیت معتبر است و لزوم ایفای دارد آنحضرت فرمود بر سبیل ندب که وفا کن نه بر سبیل ایجاب از آنکه نذر ... نذارد و از این حدیث معلوم کرده اند که روزه در اعتکاف شرط نبوده است از آنکه شب محل روزه نیست لیکن بطریق دیگر معلوم شده که مراد لیل با نهار است و تصریح یافته آن **باب** اعتكاف النساء در حکم جواز اعتکاف زنان در مسجد **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد قال حدثنا يحيى عن عمرة عن عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعتكف في العشر الاواخر من رمضان گفت عائشه بود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی می نشست باعتکاف در عشرهٔ آخر از رمضان فكنت اضرب له خباء فيصلي الصبح ثم يدخله و بودم من که میزدم برای آنحضرت خیمه پس نماز صبح میگذارد در مسجد پستر می درآمد آن خیمه را خبا بکسر معجمه پس باء موحده ممدوده است که از پشم شتر و گو سفند کنند اوستا و دو ستون یا سه ستون میباشد جمع آن اخبیه است چنانکه حمار و احمرة فاستأذنت حفصة عائشة ان تضرب خباء فاذنت لها فضربت خباء پس طلب اذن کرد حفصه عائشه را برای زدن خیمهٔ دیگر پس اذن داد عائشه او را فلما رأته زينب ابنة جحش ضربت خباء آخر پس هرگاه دید خبا را زینب بنت جحش ام المومنین زد خیمهٔ دیگر فلما اصبح النبي صلى الله عليه وسلم رأى الاخبية فقال ما هذا فاخبر پس هرگاه صبح کرد پیغمبر خدا دید خیمها را پس فرمود چیست این خیمها پس خبر داده شد که خیمهای ازواج مطهره است فقال النبي صلى الله عليه وسلم آلبر ترون بهن پس فرمود آنحضرت آیا نیکی می بینید باین زنان الهمزه استفهام انکاری است منصوب است مفعول ترون که بصیغهٔ معلوم از رأی و بصیغهٔ مجهول نیز خوانده اند بمعنی تظنون خطاب بحاضران است فترك الاعتكاف ذلك الشهر پس گذاشت آنحضرت اعتکاف را در آن شهر رمضان از جهت مبالغه در انکار بر این فعل زنان و اینهمه انکار از جهت ...

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الجمعة

از آن اراده حقیقت جنابت چنانچه در حدیث من راح في الساعة الاولى و از اینجاست که مولف این حدیث را درین باب آورده و روایت متقدم از عائشه در باب سابق نیز ظاهر است درین معنی زیرا که اصابت غبار و عرق غالبا درین وقت است فقيل لهم لو اغتسلتم پس گفته شد مر ایشان را اگر غسل کنید بهتر باشد **حدثنا** سریج بضم مهمله و فتح را و یاء تصغیر و جیم ابن النعمان ... سنه دو و بیست و نفقه قال حدثنا فليح بن سليمان بضم فا و فتح لام و یاء تصغیر و مهمله عن عثمان بن عبد الرحمن بن عثمان التيمي عن انس بن مالك ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان يصلي الجمعة حين تميل الشمس بود آنحضرت که میگزارد جمعه را وقتیکه میل کند آفتاب از استوا **حدثنا** عبدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا حميد عن انس بن مالك رضي الله عنه قال كنا نبكر بالجمعة گفت انس بودیم ما در حضور شریف آنحضرت که شتاب میکردیم بنماز جمعه و در اول وقت آن میگزاردیم بتکبیر تقدیم با بر کاف در اصل بمعنی بوقت بامداد ... رفتن بسوی چیزی یا آمدن بوی در اول وقت هر وقت که باشد چه بامداد و چه غیر آن و مراد اینجا همین معنی است ... را باکوره گویند و در حدیث آمده ... بنماز مغرب ... پس حقیقت تبکیر جمعه مبادرت و مسارعت است بحضور در اول وقت و از بعضی سلف نقل کنند که ایشان وقت بامداد می آمدند و این مبالغه در مسارعت است نه آنکه تبکیر را بمعنی بامداد حمل کرده باشند چه منع جمعه در اول نهار اتفاقی است و نیز حاجت نبودی بدین قول و تفصیل آنها الجمعة و قیلوله میکردیم بعد الجمعة تاخیر میکردیم آنرا از وقت

مسجد بود و نیز اعراب و منافقان در مسجد می آمدند و زنان حاجتی در بر آمدن از ایشان لازم داشته اند و در نصوص رسوائی بوده است و نیز آنحضرت معلوم فرموده باشد که باعث اینها اخلاص محض در عبادت نبوده است بلکه از غیرت و رشک عایشه در قرب آنحضرت این کار کرده اند ثم اعتکف عشرا من شوال پس اعتکاف کرد در عشر اول شوال پوشیده نماند که قضای اعتکاف باعتبار تمامی که در احادیث دیگر واقع شده ماترک النبی صلی الله علیه وسلم اعتکاف العشر الاواخر من رمضان فی عمرة ناظر آنست که واجب باشد اگرچه علما بسنیت قائل شده اند و گفته اند که این قضا بطریق استحباب بودنه بوجه وجوب و نیز اگر واجب بودی ازواج مطهرات را امر کردی بقضاء و جواب اینقدر خلجان بابت کرا زنجی معلوم شده است که این قضا بر وجه استحباب بود یا آنکه ترک سنت بعد از شروع نیز قضای لازم دارد و عدم علم بامر کردن زنان را بقضا نیز صلاحیت دلیل ندارد تواند که در مساجد بیوت قضا کرده باشند بهر حال جزم کردن بسنیت اعتکاف با وجود امارات و عبارات و جوب دلیلی واضح تر ازین میخواهد والله اعلم

باب الاخبية في المسجد

حكمها در مسجد

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن يحيى بن سعيد عن عمرة بنت عبد الرحمن عن عائشة رضي الله عنها ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اراد ان يعتكف فلما انصرف الى المكان الذي اراد ان يعتكف اذا اخبية خباء عائشة وخباء حفصة وخباء زينب پس وقتی که باز گشت از نماز صبح مکانی که خواست که معتکف باشد دران ناگاه دید خیمها خیمهٔ عایشه و خیمهٔ حفصه و خیمهٔ زینب فقال آلبر تقولون بهن پس فرمود آیا نکوئی اعتقاد میکنید گمان آن دارید باین زنان در ین کار ایشان ثم انصرف فلم يعتكف حتى اعتكف عشرا من شوال پس برگشت از آنجا و اعتکاف نکرد تا آنکه اعتکاف کرد دو در عشر شوال در روایت دیگر واقع شده که عشر اول شوال اعتکاف کرد و ظاهر آنست که بعد از عید فطر خواهد بود و این دلیل بر عدم اشتراط صوم در اعتکاف نیست

باب هل يخرج المعتكف لحوائجه الى باب المسجد

آیا می برآید معتکف برای حاجتهای خود تا در مسجد و رواست این برآمدن یا نه

حدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني علي بن الحسين ان صفية بنت حيي زوج النبي صلى الله عليه وسلم اخبرته گفت زهری خبر داد مرا علی بن حسین امام زین العابدین که صفیه دختر حیی زوج پیغمبر خدا خبر داده او را انها جاءت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم تزوره في اعتكافه في المسجد في العشر الاواخر من رمضان که بتحقیق صفیه آمد نزد رسول خدا که زیارت کند آنحضرت را در وقت اعتکاف آنحضرت در مسجد در عشرهٔ آخر از رمضان فتحدثت عنده ساعة ثم قامت تنقلب پس سخن کرد نزد او ساعتی پس برخاست که برگردد بمنزل فقام النبي صلى الله عليه وسلم معها يقلبها پس برخاست آنحضرت با او در حالیکه میگرداند او را بسوی منزل او حتى اذا بلغت باب المسجد عند باب ام سلمة تا وقتیکه رسید صفیه در مسجد نزدیک در خانهٔ ام سلمه مر به رجلان من الانصار فسلما على رسول الله صلى الله عليه وسلم گذشتند دو مرد از قوم انصار پس سلام کردند بر آنحضرت فقال لهما رسول الله صلى الله عليه وسلم على رسلكما انها صفية بنت حيي پس فرمود مر آن دو مرد را رسول خدا بر جائی خود بر ہیئت خود باشید نیست این زن مگر صفیه دختر حیی و در روایت زهری ازین جهان اینچنین است هرگاه دیدند آنها صفیه را شرم کردند و برگشتند آنحضرت فرمود بر جائی خود باشید نیست این زن

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الجمعة

وكسر ميم وشدت يا ابن عمارة بضم عين وتخفيف ميم وفتح راء وبعد الف تاء تانيث ابو خلدة بفتح خاء معجمه وسكون لام هو خالد بن دينار تميمي خياط قال سمعت انس بن مالك يقول كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم اذا اشتد البرد بكر بالصلوة بود آنحضرت که چون سخت می شد سرما شتابی میکرد و نماز یعنی در اول وقت اذا اشتد الحر ابرد بالصلوة و چون سخت میشد گرمی میگذارد آزار و در هنگام سردی و در رنگ میکرد و از اول وقت یعنی الجمعة میشتافت بسوی نماز جمعه را تفسیر کرد راوی قول انس را بنماز ظهر نیست پایان ظهر و جمعه نزد انس در حکم ابراد وقت شدت و چنانکه از تعلیق ثانی که مذکور شود مفهوم میگردد لیکن تفسیر کردن انس در روایت سابق خبر است تخمینی خطا بی تفصیل میان حر و برد و آنچه است که مولف جزم نکرده بحکم در ترجمه گذاشته قال ابو عبد الله قال يونس بن يزيد وقال الليث بن سعد قال ابن شهاب اخبرني ابو خلدة وقال بالصلوة لم يذكر الجمعة گفت یونس حدیث نکرد و ذکر نکرده جمعه را و قال الليث بن سعد ثابت حدثنا ابو خلدة و در طریق لیث از ابو خلده چنین است که گفت صلى بنا امير الجمعة نماز گزارد ما را امیر جمعه الگفته اند آن امیر حکم بن ابی عتبه تعلق باب ابن عمر خود حجاج بن یوسف بود حجاج طالبان بی تعیین و ضبط نماز میکرد تا آنکه دیر میکرد خروج وقت ثم قال كان انس كيف كان النبي يصنع گفت آن امیر انس را چگونه بود پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم يصلي الظهر را میکرد و نماز ظهر را در روایت اسماعیل و سعتی آمده بود آنحضرت که چون در زمستان بودی تبکیر میکرد و ظهر و چون در تابستان بودی ابراد میکرد بهان واسماعیل از طریق دیگر چنین آورده گفت ابو خلده شنیدم انس را بالجایکه بانک زد امیر یزید بن عبد الملک امیر مدینه بود ابراهیم بن اسماعیل بن عبد الرحمن بن عوف اخبرنا ابو اسامة عن هشام بن عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدخل رأسه وهو في المسجد فارجله وانا حائض وكان يخرج رأسه وهو معتكف فاغسله وانا حائض

مگر صفیه فقال سبحان الله یارسول الله پس گفت آن دو مرد تنزیه میکنیم خدا را از اینکه رسول خدا متهم باشد
بناسزا یا آنکه تعجب کردند ازین فرمود آنحضرت که بجای گفتن است فکبر علیهما پس عظیم و شاق آمد بر آنها که حضرت
چرا این وهم را بانسبت کرد فقال النبی صلی الله علیه وسلم ان الشیطان یبلغ من الانسان مبلغ الدم پس
فرمود آنحضرت بتحقیق شیطان میرسد از مردم بجای رسیدن خون گفته اند تشبیه در شدت اتصال شیطانست بآدمی زاد
وکنایت از وسوسه اوست در دلها اگر حمل بر حقیقت کنند نیز دور نباشد و بنیان از دیوار میگذرند و شیطان که رئیس
جنیانست اگر در بدن آدمی در آید عجبی نیست والی هذه الخشیة ان یقذف فی قلوبکما شیئا وتحقیق من ترسید
آنرا که در دلهای شما چیزی اندازد و بر ساند شما را به هلاک آنحضرت نسبت این گمان بدآنها نکرد از انکه مومن صادق باشد
باوجود آن ترسید از وسوسه شیطان اگرچه مسلمان بآن ماخوذ نیست ومبادرت فرمود باین قول برای خیر اندیشی آنها
واگاهی دادن دیگران که مبادا چنین وسوسه اقتدا عاذنا الله من ذلک

باب الاعتکاف وخرج النبی

صلی الله علیه وسلم صبیحة عشرین دربیان اعتکاف آنحضرت وآنکه برآمد آنحضرت صباح بستم رمضان از اعتکاف

حدثنا عبد الله بن منیر سمع هارون بن اسمعیل قال حدثنا علی بن المبارک قال حدثنا یحیی بن کثیر قال
سمعت ابا سلمة بن عبد الرحمن قال سألت ابا سعید الخدری قلت هل سمعت رسول الله صلی الله
علیه وسلم گفت ابوسلمه پرسیدم ابا سعید خدری را گفتم آیا شنیده رسول خدا را صلی الله علیه وسلم دیگر
لیلة القدر قال نعم که ذکر میکرد شب قدر را گفت آری شنیدم ام اعتکفنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم
العشر الاوسط من رمضان معتکف شدیم با رسول خدا عشره میانه از رمضان قال فخرجنا صبیحة عشرین
گفت پس برآمدیم صباح بستم ماه رمضان از اعتکاف قال فخطبنا رسول الله صلی الله علیه وسلم صبیحة عشرین
گفت ابوسعید خدری پس خطبه خواند برای اعلام آنحضرت صباح بستم قال انی ارینت لیلة القدر وانی انسیتها فالتمسوها
فی العشر الاواخر فی وتر فرمود تحقیق من نموده شدم در خواب شب قدر را من فراموش گردانیده شدم
آنرا پس طلب کنید آنرا در شبهای عشره آخر رمضان در شبهای طاق فانی رایت انی اسجد فی ماء وطین پس تحقیق دیدم
در خواب که من سجده میکنم در آب وگل ومن کان اعتکف مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فلیرجع وکسی که
اعتکاف کرده بود با رسول خدا پس رجوع کند با اعتکاف فرجع الناس الی المسجد پس رجوع کردند مردم برای اعتکاف بسوی
مسجد وما نری فی السماء قزعة ونمیدیدیم در آسمان پاره ابری قال فجاءت سحابة فمطرت گفت پس آمد ابر
پس بارید واقیمت الصلوة فسجد رسول الله صلی الله علیه وسلم فی الطین والماء واقامت کرده شد نماز صبح
را پس سجده کرد رسول خدا در گل وآب حتی رایت الطین فی ارنبته وجبهته تا آنکه دیدم گل را در سر بینی و پیشانی
آنحضرت

باب اعتکاف المستحاضة

ودربیان حکم اعتکاف مستحاضه

حدثنا قتیبة قال حدثنا لیث بن سعد عن جعفر بن ربیعة عن عبد الرحمن بن هرمز عن خالد عن عکرمة عن عائشة رضی الله عنها قالت اعتکفت مع رسول الله صلی الله علیه وسلم امراة
مستحاضة من ازواجه گفت عایشه اعتکاف کرد با رسول خدا زنی مستحاضه از ازواج آنحضرت وآن ام سلمه است
چنانچه در سنن سعید بن منصور آورده وکانت ترى الحمرة والصفرة وبود که میدید خون سرخ وزرد فربما وضعنا
الطست تحتها ونصلی وبسیاری می نهادیم زیر او طشت ووی نماز میکرد وابن حدیث در باب الحیض گذشته است

الجزء الرابع شیخ الاسلام — كتاب الجمعة

نزدوبین بحبت ورود امر بسکینه ووقار در رفتن بنماز بغیر ضرورت وبر تقدیر ضرورت تنگی وقت گفته اند که اولی اسراع است محب طبری گفته واجب است اگر در نیابد جمعه را مگر بدان فرمن قال السعی العمل والذهاب وبیان قول کسی که گفته است که مراد از سعی در آیت عمل نماز ورفتن بسوی آنست لقوله وسعی لها سعیها از جهت قول وی تعالی وسعی کند برای آخرت حق سعی آنرا که نزد جمهور مفسرین مفسر است بامتثال اوامر واجتناب از نواهی وقال ابن عباس یحرم البیع حینئذ وگفته است ابن عباس حرام میشود خرید و فروخت دربن هنگام که اذان جمعه شود وسعی واجب گردد بدلیل قول وی تعالی وذروا البیع وترک کنید عقد بیع را وقت ندا وبرین قیاس اند سایر عقدها از آنچه در آن اشتغال از سعی لهو دون اجاره ونحو آن در تحریم قایلند جمهور مگر آنکه ضرورتی داعی باشد چون احتیاج باب طهارت یا جامه ستر عورت یا قوت نزد اضطرار واگر بیع کند در حال مشی بلی اخلال بواجب سعی پس آن جایز است بی کراهت وبا وصف تحریم صحیح است بیع نزد جمهور زیرا که نهی از شی بمعنی در مجاور آن منتفی نساد هم باشد نزد ایشان چنانچه در اصول تقدمین گذشته وقال عطاء یحرم الصناعات کلها وگفته است عطا بن ابی رباح حرام میشود کار ها همه آن بعلت اشتغال از جمعه وباین نیز گفته اند جمهور وقال ابو اهیم بن سعد نبیه عبد الرحمن بن عوف عن الزهری اذا اذن المؤذن یوم الجمعة وهو مسافر فعلیه ان یشهدها چون اذان گوید موذن روز جمعه برای نماز آن وباین کس مسافر است پس بروی لازم است که حاضر شود جمعه را یعنی بطریق استحباب زیرا که روایات از زهری مختلف آمده روایتی بازوی مانند قول جماعت است که لا جمعة علی مسافر **حدثنا** علی بن

دوروی دلیل است بر جواز نماز کردن و معتکف شدن زن مستحاضه لیکن باید که ملاحظه تلوث میکرده باشد **باب** زیارة المرأة زوجها فی اعتکافه وجواز ملاقاتها زوجها و اتیانها له فی اعتکافه **حدثنا** سعید بن عفیر قال حدثنا اللیث قال حدثنی عبد الرحمن بن خالد عن ابن شهاب عن علی بن حسین ان صفیة زوج النبی صلی الله علیه وسلم اخبرته **ح** وحدثنی عبد الله بن محمد قال حدثنا هشام بن یوسف قال اخبرنا معمر عن الزهری عن علی بن حسین قال کان النبی صلی الله علیه وسلم فی المسجد وعندہ ازواجه فرحن

گفت امام زین العابدین بود پیغمبر خدا در مسجد و نزد او ازواج مطهرات او بودند پس رفتند آنها فقال لصفیة بنت حیی لا تعجلی حتی انصرف معک وکان بیتها فی دار اسامة پس فرمود صفیه را شتاب مکن تا باز روم با تو و بود خانه صفیه در سرای اسامه که از مسجد دور تر بود فخرج معها النبی صلی الله علیه وسلم معها فلقیه رجلان من الانصار پس برآمد پیغمبر خدا با صفیه تا در مسجد و ملاقات کردند آنحضرت را دو مرد از انصار فنظرا الی النبی صلی الله علیه وسلم ثم اجازا پس نظر کردند بسوی پیغمبر خدا پس تیز رگذشتند فقال لهما النبی صلی الله علیه وسلم تعالیا انها صفیة بنت حیی پس فرمود آنها را پیغمبر خدا بیائید بتحقیق این زن صفیه است فقالا سبحان الله یا رسول الله پس گفتند آن هر دو پاک است خدای رسول خدا فقال ان الشیطان یجری من الانسان مجری الدم وانی خشیت ان یلقی فی انفسکما شیئا پس فرمود بتحقیق شیطان در میرود آدمی را جای جاری شدن خون در رگ و پوست او می ترسیدم من در آید در شما چیزی

از وسوسه معنی حدیث سبق ذکر یافته و نیز معلوم شده که امام زین العابدین از صفیه شنیده و اینجا مرسل آورده و بالا موصول آورده بود **باب** هل یدخل المعتکف بیته لحاجة **حدثنا** اسمعیل بن عبد الله قال اخبرنی اخی عن سلیمان عن محمد بن ابی عتیق عن ابی بکر الصدیق رضی الله عنه عن الزهری عن علی بن حسین ان صفیة اخبرته **ح** وحدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال سمعت الزهری یخبر عن علی بن حسین ان صفیة اتت النبی صلی الله علیه وسلم گفت سفیان شنیدم زهری را خبر میداد از علی بن حسین رضی الله عنهما که صفیه آمد نزد پیغمبر خدا و هو معتکف فاتاه لیلا یزوره فحدثه ثم قامت لتنقلب فقام معها لیقلبها پس برگاه راجعت کرد صفیه رفت آنحضرت با وی فابصره رجلان من الانصار پس دید آنحضرت را یکدیگر از انصار فمرا سراعا پس تیز رفتند و اینجا یکدیگر دسبب آنست که زهری شک داشت گاه یکدیگر گفتی و گاه دو مرد روایت کرده سعید بن منصور از هشیم از زهری که گفته لقیه رجل او رجلان بطریق شک و اما مسلم از طریق انس رجل با فراد است فلما ابصرا النبی دعاهما پس برگاه دید آنحضرت آنرا طلبید او را فقال تعالیا هی صفیة بنت حیی پس فرمود بیائید هر دو شما صفیه بنت حیی است و ربما قال سفیان هذه صفیة و بسا هست که گفتی سفیان باین لفظ هذه صفیه فان الشیطان یجری من ابن آدم مجری الدم قلت لسفیان انه لیلا پس گفت علی بن عبد الله گفتم سفیان را آیا آمده بود صفیه نزد آنحضرت وقت شب فقال وهل هو الا لیل پس گفت آیا نبود آنوقت مگر شب **باب** من خرج من اعتکافه عند الصبح حکم کسی که برآید از اعتکاف خود نزد صبح **حدثنا** عبد الرحمن بن بشر عن سفیان عن ابن جریج عن سلیمان الاحول حدثنی ابن ابی نجیح عن ابی سلمة عن ابی سعید **ح** قال سفیان وحدثنا محمد بن عمر عن ابی سلمة عن ابی سعید قال واظن ان ابن ابی نجیح حدثنا ابی سلمة

غبار آلوده شود هر دو پای او در راه خدا و راه رود برای جمعه و جماعت و طلب علم و حج و جهاد و نحو آن حرام میکند او را خدا بتعالی بر آتش دوزخ و ظاهر از حدیث ابو عبس با همه اینها هنگام ذهاب است که هر دو در آنرا راه پیمایند **حدثنا** بشر بن خالد قال اخبرنا محمد بن جعفر عن شعبة عن سلیمان قال سمعت ابا وائل یحدث عن حذیفة قال بینما نحن جلوس عند عمر اذ قال ایکم یحفظ قول النبی صلی الله علیه وسلم فی الفتنة قال قلت انا کما قاله قال انک لجریء وکیف قال قلت سمعته یقول فتنة الرجل فی اهله وماله وولده وجاره تکفرها الصلوة والصدقة والامر بالمعروف والنهی عن المنکر قال لیس هذا اریدان انما اریدالفتنة التی تموج کموج البحر قال فقلت مالک ولها یا امیر المؤمنین انها بینک وبینها بابا قال فیکسر الباب او یفتح قال قلت لا بل یکسر قال ذاک احری ان لا یغلق ابدا قلنا اکان عمر یعلم الباب قال نعم کما یعلم ان دون غد اللیلة وذلک انی حدثته حدیثا لیس بالاغالیط فهبنا ان نسأله من الباب فامرنا مسروقا فسأله فقال عمر

حدثنا عمرو بن عون قال اخبرنا خالد عن حصین عن ابی مالک عن ربعی عن حذیفة قال حدثنا ان رسول الله صلی الله علیه وسلم حدثهم ان الامانة نزلت فی جذر قلوب الرجال ثم علموا من القرآن ثم علموا من السنة وحدثنا عن رفعها قال ینام الرجل النومة فتقبض الامانة من قلبه فیظل اثرها مثل اثر الوکت ثم ینام النومة فتقبض فیبقی اثرها مثل المجل کجمر دحرجته علی رجلک فنفط فتراه منتبرا ولیس فیه شیء فیصبح الناس یتبایعون فلا یکاد احد یؤدی الامانة حتی یقال ان فی بنی فلان رجلا امینا حتی یقال للرجل ما اعقله وما اظرفه وما اجلده وما فی قلبه مثقال حبة خردل من ایمان ولقد اتی علی زمان وما ابالی ایکم بایعت لئن کان مسلما لیردنه علی دینه ولئن کان نصرانیا لیردنه علی ساعیه فاما الیوم فما کنت لابایع الا فلانا وفلانا

باب فضل الجمعة **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هریرة قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول نحن الآخرون السابقون یوم القیامة بید انهم اوتوا الکتاب من قبلنا واوتیناه من بعدهم فهذا یومهم الذی اختلفوا فیه فهدانا الله له فالناس لنا فیه تبع الیهود غدا والنصاری بعد غد **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هریرة قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول نحن الآخرون السابقون یوم القیامة بید انهم اوتوا الکتاب من قبلنا واوتیناه من بعدهم فهذا یومهم الذی اختلفوا فیه فهدانا الله له فالناس لنا فیه تبع الیهود غدا والنصاری بعد غد **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی ابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هریرة قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول نحن الآخرون السابقون یوم القیامة بید انهم اوتوا الکتاب من قبلنا واوتیناه من بعدهم فهذا یومهم الذی اختلفوا فیه فهدانا الله له فالناس لنا فیه تبع الیهود غدا والنصاری بعد غد

عن ابی سعید گفت سفیان وگمان میبرم کہ این از ابی سعید شنیدہ ام و گمان میبرم کہ این حدیث را از ابی سلمہ زہری ابی سعید بفتح ہمزہ و کسر سین موضعی است از عبادل اہل مدینہ است و سعید بدرستی شب قدر را قال اعتکفنا مع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم العشر الاوسط گفت ابو سعید اعتکاف گزیدیم با پیغمبر خدا در عشر میانہ فلما کانت صبیحۃ عشرین نقلنا متاعنا و ہر گاہ بود صباح بستم نقل کردیم رخت خود را یعنی از منازل خود بہمین جزء حدیث موافق ترجمہ بست فاتانا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فقال من کان اعتکف فلیرجع الی معتکفہ پس آمد نزد ما یعنی رسول خدا و فرمود کسیکہ اعتکاف کردہ بود پس باید کہ رجوع کند بسوی محل اعتکاف خود فانی رایت ہذہ اللیلۃ پس بتحقیق دیدہ ام من امشب کہ شب است یعنی دیدہ ام در خواب شب قدر را یا آنکہ دیدہ ام امشب شب قدر است وانی نسیتہا او انسیتہا و بتحقیق فراموش کردہ ام آنرا و انی اسجد فی ماء وطین و دیدہ ام خود را کہ سجود میکنم در آب وگل فلما رجع الی معتکفہ رفعت السماء فنظرنا پس ہر گاہ رجوع کرد آنحضرت سوی محل اعتکاف خود برداشتہ شد ابر پس نظر کردیم فاذا السماء قد سترت پس ناگاہ ابر پوشیدہ شدہ بود فمطرنا پس باران داد ما را فوالذی بعثہ بالحق لقد ہاجت السماء من آخر ذلک الیوم سوگند بخدای آنکہ برانگیخت او را بحق بتحقیق ہاجت آسمان من آخر ذلک الیوم یعنی از آخر آن روز وکان المسجد عریشا و بود مسجد سایہ دار از برگ خرما یعنی سقف او چنان بود کہ باران را نگہدار و از چکیدن فلقد رایت علی انفہ وارنبتہ اثر الماء والطین پس بتحقیق دیدم بر بینی آنحضرت و طرف بینی او نشان آب وگل جمع میان انف وارنبۃ برای تاکید است یا آنکہ مراد از انف وسط بینی است وارنبۃ طرف یعنی بر تمام بینی اثری از آب وگل بود **باب** الاعتکاف فی شوال در بیان اعتکاف در ماہ شوال **حدثنا** محمد قال حدثنی محمد بن الفضیل بن غزوان عن یحیی بن سعید عن عمرۃ بنت عبد الرحمن عن عایشۃ رضی اللہ عنہا قالت کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یعتکف فی کل رمضان گفت عایشہ بود رسول خدا حریص کہ اعتکاف میکرد در ہر ماہ رمضان فاذا صلی الغداۃ دخل مکانہ الذی اعتکف فیہ پس چون نماز صبح در آمدی بجای خود را کہ اعتکاف کردی در آن قال فاستاذنتہ عایشۃ ان تعتکف فاذن لہا گفت راوی طلب اذن کرد او را آنحضرت را عایشہ کہ اعتکاف کند پس اذن داد او را آنحضرت فضربت فیہ قبۃ فسمعت بہا حفصۃ فضربت قبۃ پس زد عایشہ در مسجد خیمہ را پس شنید این خیمہ را زن حفصہ پس زد خیمہ فسمعت زینب بالقبۃ فضربت قبۃ اخری پس شنید زینب آن پس زد خیمہ دیگر فلما انصرف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من الغد فانصرف الی قبابہ پس ہر گاہ برگشت رسول خدا از نماز صبح پس دید چہار خیمہ را فقال ما ہذا فاخبر خبرہن پس فرمود چیست این خیمہا پس خبر داده شد خبر خیمہ زدن زنان فقال ما حملہن علی ہذا البر پس گفت باعث شده است اینہا را بر نیکار نکوئی برچیزی کہ مادر ما حملہن عافیۃ است والبر فاعل حملہن است وکلمہ ما را استفہامیہ نیز گفتہ اند و بمعنی لا نکار و معنی آنست کہ چیز باعث نیست اینہا را بر این آنکوئی باعث است انزعوہا فلا اراہا دور کنید خیمہا را پس نمیدانم آنرا نیکو فترکت فلم یعتکف فی رمضان حتی اعتکف فی آخر العشر من شوال پس دور کرده شد خیمہا پس اعتکاف نکرد آنحضرت در رمضان تا آنکہ اعتکاف کرد در آخر ماہ شوال باز روایت ابی معاویہ نزد مسلم و ابو داؤد فی العشر الاول من شوال وجمع میان دو حدیث چنین کردہ اند مراد از آخر العشر عشر آخر رمضان است یعنی بعد از ین عشر در شوال اعتکاف کرد و من شوال متعلق باست اعتکف **باب** اذا اعتکف من لیل علیہ صومہا وقتی کہ اعتکاف کند کسیکہ نمیداند بر خود روزہ **حدثنا** اسمعیل بن عبد اللہ عن اخیہ عن سلیمان بن بلال عن عبید اللہ بن عمر

السکینۃ ولازم است بر شما آہستگی و گرانباری

باب لا یفرق بین اثنین یوم الجمعۃ جدا کی نگنجد داخل در جماعت میان دو کس کہ بہم نشستہ باشند روز جمعہ بنشستن درمیان ایشان یا بلگام زدن و در گرفتن لزمیان انہا بہر دو صورت ممنوع و محظور است کہ از ایذاء دیگران خالی نیستند وغالب در روایات و در حدیث خصال جمعہ عدم تخطی است ابو داؤد از حدیث ابی سعید و ابی ہریرہ آورده تم ای الجمعۃ فلم یتخط اعناق الناس تم صلے الخ و لفظ حدیث عبد اللہ بن عمر کہ رجل حضرنا یا صلے وسکوت و لم یتخط رقبۃ مسلم و کرہ واحد الخ و ترمذی از سہل بن معاذ از پدرش روایت کرده من تخطی رقاب الناس یوم الجمعۃ اتخذ جسرا الی جہنم کسیکہ کلام نکند گردنہای مردم را روز جمعہ گرفتہ میشود او بر پل بسوی دوزخ کہ مردم بپا بسوی نہاده بروند و گذرگاہ بسازند چنانکہ وی مردم را بگذرند گاہ خود گرفتہ بود و مشہور در کتب کراہت تخطی است شاید کہ مراد تحریمی باشد چنانکہ ظاہر از حدیث ترمذی است و از تخطی تنزیہی و تحریمی ہر دو روایت است و مالکیہ کراہت را مقید دارند بر قیکہ امام بر منبر باشد و از اصحاب ما نیز روایت است کہ متبوع از اخذ امام بخطبہ پاک نیست تخطی و تحویل بر اول است و دیگر دو نیست در حق امام کہ نمی تواند رسید تا بجواب مگر تخطی بجہت ضرورت تجنین اگر یابد کسی فرجہ را در صف بالا مکروہ نیست اور ا رسیدن سر ین تخطی بجہت تقصیر قوم بخالی گذاشتن فرجہ ولیکن مستحب نیست کہ اگر جا یابد نزدیک تخلف نکند در رسیدن بان فرجہ تخطی و ما بستفرق مضی اعل پس آن نزدیک بمفہوم ترجمہ باب آینده است **حدثنا** قال اخبرنا عبد اللہ قال اخبرنا ابن ابی ذئب عن سعید المقبری عن ابیہ عن ابی ہریرہ عن سلمان الفارسی قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من اغتسل یوم الجمعۃ وتطہر بما استطاع من طہر ثم ادہن او مس من طیب بیتہ ثم خرج فلم یفرق بین اثنین ثم صلی ما کتب لہ ثم انصت اذا تکلم الامام غفر لہ ما بینہ وبین الجمعۃ الاخری

روز جمعہ و بسیار کند در پاک کردن خود بآن قدر کہ تواند از پاکی پس بیاید بمسجد و بسوی امام رسد

عن نافع عن عبد الله بن عمر عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه انه قال يا رسول الله اني نذرت في الجاهلية ان اعتكف ليلة في المسجد الحرام بتحقيق عمر بن خطاب گفت اى رسول خدا من نذر كرده ام در ايام جاهليت اينكه اعتكاف كنم شبى در مسجد حرام فقال له النبي صلى الله عليه وسلم اوف بنذرك فاعتكف ليلة پس فرمود او را پيغمبر خدا كه وفا كن بنذر خود پس اعتكاف كرد عمر شبى از اعتكاف كردن شب معلوم شد كه صوم شرط اعتكاف نبوده است وميتوان گفت كه صوم در جاهليت شرط نبوده است پس تواند كه وفاى نذر بهمان نهج كرده باشد كه نذر كرده بود **باب** اذا نذر في الجاهلية ان يعتكف ثم اسلم در حكم آنكه وقتيكه نذر كند كسى در جاهليت خود كه اعتكاف كند پس مسلمان شود **حدثنا** عبيد بن اسمعيل قال حدثنا ابو اسامة عن عبيد الله عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما ان عمر بن الخطاب رضي الله عنه نذر في الجاهلية ان يعتكف في المسجد الحرام قال اراه قال ليلة گفت عبيد گمان ميبرم ابو اسامه را كه گفت شبى نذر كرده بود فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم اوف بنذرك ازانجا معلوم شد كه كافر تكليف بشرايع است ونيت عبادت او معتبر است **باب** الاعتكاف في العشر الاوسط من رمضان در بيان اعتكاف كردن در دهه ميانه از ماه رمضان **حدثنا** عبيد الله بن ابي شيبة قال حدثنا ابو بكر عن ابي حصين عن ابي صالح عن ابي هريرة رضي الله عنه قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يعتكف في كل رمضان عشرة ايام گفت ابو هريره بود پيغمبر خدا حريص كنا وخدا بر وى معتكف ميشد در هر رمضان ده روز فلما كان العام الذي قبض فيه اعتكف عشرين وهر گاه بود سالى آنكه قبض كرده شد در آن سال مع وى اعتكاف نشست بيست روز دلالت اين حديث بر ترجمه از جهت است كه اين بيست روز متوالى ومتصل خواهد بود پس لازم مى آيد اعتكاف در عشره اوسط ونيز در روايات ديگر تصريح است بعشره اوسط ومطلق محمول مى باشد بر مقيد **باب** من اراد ان يعتكف ثم بدا له ان يخرج هر بيان جواز حكم كسى كه خواسته كه اعتكاف كند پس ظاهر شد مر او را نيتى آنكه برآيد از اعتكاف **حدثنا** محمد بن مقاتل ابو الحسن قال اخبرنا عبد الله قال حدثنا الاوزاعي قال حدثني يحيى بن سعيد قال حدثتني عمرة بنت عبد الرحمن عن عايشة رضي الله عنها ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر ان يعتكف العشر الاواخر من رمضان بتحقيق پيغمبر خدا ذكر كرد او را اينكه اعتكاف كند در عشر اواخر از رمضان فاستاذنته عايشة رضي الله عنها فاذن لها پس طلب اذن كرد او را عايشه پس اذن كرد او را انحضرت او را وسالت حفصة عايشة ان تستاذن لها ففعلت وبرسيد حفصه عايشه را كه طلب كند براى او پس استيذان كرد او را عايشه پس اذن شد او را فلما ان رات ذلك زينب بنت جحش امرت ببناء فبني لها پس وقتيكه ديد اين خيمه زدن را زينب بنت جحش فرمود ببناى خيمه پس خيمه زده شد او را قالت وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا صلى انصرف الى بنائه فنظر بنائه گفت عايشه ودر وقتيكه گذارد وى نماز صبح مراجعت كرد بسوى خيمه خود پس ديد باين خيمها فقال ما هذا قالوا لبناء عايشة وحفصة وزينب فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم آلبر تردن بهذا انا لم نعتكف پس فرمود آنحضرت آيا نيكى خواستند اين زنان باين اعتكاف را پس نيستم معتكف فرجع فلما افطر اعتكف عشرا من شوال پس رجوع كرد وفسخ اعتكاف نمود وبهر گاه افطار كرد يعنى روز عيد اعتكاف كرد عشره از ماه شوال اينكلام ظاهر است در آنكه عشره اول از شوال است **باب** المعتكف يدخل راسه البيت للغسل **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا هشام بن يوسف قال حدثنا معمر عن الزهري عن عروة عن عايشة

الجزء الرابع عشر الاسلام | كتاب الجمعة

نكند مرد كه برخيزاند برادر مسلمان را روز جمعه ونشيند بجاى وى بقعد بالرفع عطف است بر يقيم خبر است ومعنى نهى وارد شده در مسلم بروايت جابر بلفظ لا يقيمن احدكم اخاه يوم الجمعة ثم يخالف الى مقعده فيقعد فيه ولكن يقول افسحوا وشايد كه بر شرط الف نيست وذكر روز جمعه درين روايات بنا بر غالب است وظاهر عموم منع است موافق روايت ابا بر علت عموم علت ايذا **حدثنا** محمد هو ابن سلام قال اخبرنا مخلد بن يزيد بفتح وسكون معجمه قال اخبرنا ابن جريج عبد الملك قال سمعت نافعا قال سمعت ابن عمر يقول نهى النبي صلى الله عليه وآله وسلم ان يقيم الرجل اخاه من مقعده اينكه برخيزاند مرد برادر مسلمان را از جاى نشست وى ويجلس فيه وبنشيند خود در انجا چون كسى كه پيشى كرد بچيزى مباح وبدست آورد پس وى احق است بآن واگر برخيزد جالس بافتيار خود وبنشاند غير خود را الى نيست ودر آن قلت لنافع الجمعة ابن جريج گويد پرسيدم نافع را آيا در جمعه ابن عمر را گفت ابن عمر را كه اين حكم مجموعه است قال الجمعة وغيرها گفت نافع جمعه وغير وى برابر اند در حكم **باب** الاذان يوم الجمعة بيان اذان روز جمعه كه از ساير ايام چه تفاوت دارد **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب عن الزهري عن السائب بن يزيد بن سعيد كندى صحابى صغير است حاضر شده حجة الوداع را همراه پدر خود وى هفت ساله قليل الحديث است آخر كسى كه مرد از صحابه بمدينه على تحل سنه هشتاد وبقولى هشتاد وشش وبقولى نود ويك قال كان النداء يوم الجمعة اوله اذا جلس الامام على المنبر على عهد رسول الله گفت سائب بود اذان روز جمعه اول اذان معهود وقتيكه

عنها انها كانت ترجل النبي صلى الله عليه وسلم مرويست از عايشه كه تحقيق بودكه وى شانه ميكرد پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بروى وهى حائض وهو معتكف في المسجد وحال آنكه عايشه حايض بود وآنحضرت معتكف بودى در مسجد وهى في حجرتها يناولها رأسه وعايشه در حجرهٔ خود بودى كه متصل بمسجد بود ميداد آنحضرت عايشه را سر خود والله اعلم

تمام شد بتوفيق الهى عبادكم الله جلد اول كتاب بعون الملك الوهاب ويليه جلد دوم كتاب البيوع

بسم الله الرحمن الرحيم كتاب البيوع

جمع بيع است جمع آورده براى اشارت بانكه انواع متعدده واردچنانكه بيع عين وبيع دين وبيع منفعت وبيع حكم وبيع صحيح وفاسد وجز آن وبيع بمعنى فروختن وشرا بمعنى خريدن است وگاه اطلاق بيع بر شرا وشرا بر بيع ميكنند چنانكه در قول خداى تعالى وشروه بثمن بخس فروختند يوسف را به بهاى سهل ودر عرف شرع بمعنى مبادلهٔ مال بمال است كه قابل تصرف باشد بايجاب وقبول بروجهى كه شرع ست

باب ماجاء في قول الله عز وجل فاذا قضيت الصلوة فانتشروا في الارض الى قوله تعالى والله خير الرازقين

پس وقتيكه ادا كرده شد نماز جمعه پس جداشويد وبگرديد در زمين براى قضاى حوائج وابتغوا من فضل الله وطلب كنيد از فضل خدا رزق را واين امر براى اباحتست واذكروا الله كثيرا ياد كنيد خدا را بسيار يعنى در همه حال ودر همه جا وبمخصوص نكنيد ذكر خدا را بوقت نماز لعلكم تفلحون شايد كه شما رستگار شويد ودر يابيد نكوئى دنيا وآخرت واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها وتركوك قائما وقتى كه ببينند مسلمانان تجارت يا بازى ميروند بسوى آن ومى گذارند ترا ايستاده مرويست كه وقتى كه مدينه گرانى غله بود كاروان آمد وبسيار بود كه چون كاروان مى آمد اهل ميرفتند تا همه كس خبر رسد آنحضرت صلى الله عليه وسلم وقتى كه خطبه مى خواند آوازدهل شنيدند همه مردم رفتند دوازده نفر با آنحضرت ماندند درينوقت اين آيت نازل شد قل ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة والله خير الرازقين بگو چيزيكه نزد خداست از ثواب آخرت بهتر است از لهو وتجارت وخدا بهترين روزى دهندگانست وبازنهماين آيت دلالت دارد بر اباحت بيع وكسب وقوله تعالى لا تأكلوا اموالكم بينكم بالباطل الا ان تكون تجارة عن تراض منكم ودر بيان آنچه اشارت ميكند قول خداى بر ترك نخريد مالهاى خود را ميان يكديگر بوجه نامشروع چنانچه غصب وقمار است مگر آنكه باشد بوجه تجارت كه از رضاى يكديگر باشد نه شما الا ان تكون استثناى منقطع است وتواند كه متصل باشد اگر وجه را عام تر گيرند

حدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني سعيد بن المسيب وابو سلمة بن عبد الرحمن ان ابا هريرة رضي الله عنه قال انكم تقولون ان ابا هريرة يكثر الحديث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم وتقولون ما بال المهاجرين لا يحدثون عن رسول الله صلى الله عليه وسلم بمثل حديث ابي هريرة ومى گويند چه حال مردم مهاجر وانصار است كه حديث نميكنند از رسول خدا مانند حديث ابى هريرة وان اخوتي من المهاجرين كان يشغلهم الصفق بالاسواق وتحقيق برادران من از مهاجران باز ميداشت ايشانرا مشغول ميگردانيد خريد وفروخت بازار را صفق بفتح صاد مهملست وبسكون فا وآخر قاف ودر روايتى بدل صاد سين است ولغت ست در وى

همه در مسجد در ملازمت شريف حاضر مى بودند حاجت نبود ما بعلام پيش از خطبه ونداء عثمانى اگرچه اول است باعتبار فعل وتقدم وقت ثانى است باعتبار رفع وجوب شرعيت وثالث است نظر بتسميه اقامت باذان ثانى باعتبار معنى اعلام چنانكه واقع شده كه در زمان آنحضرت وابى بكر وعمر دو اذان بودند روز جمعه يعنى اذان واقامت وهر سه اطلاقات در احاديث آمده ودر بعضى روايات آمده كه اذان جديد در زمان امير المؤمنين عمر حادث شده وتا زمان امير المؤمنين عثمان استمرار يافته وليكن در زمان عمر مجرد اعلام بود وعثمان امر كرد كه بلفظ اذان گويند وبر تقدير آنچه خلفاى راشدين كرده اند سنت باشد چنانكه در كلام قوم واقع شده سنة ابى بكر وعمر وسنة الخلفاء الراشدين وآنچه در كلام بعضى اطلاق قاعدت آمده باعتبار آنست كه بعد زمان آنحضرت حادث شده ومقصود تقبيح وتذميم آن فعل نيست باين معنى است كه تقسيم كرده اند عبادت را بخمسه وغير آن ودر بعضى كتب واقع شده كه اذان اول از مستحدثات بنى اميه است ودعا لبا اين باعتبار آن خواهد بود كه بعضى از محققين گفته اند كه ببين اذان را كه عثمان رضى الله عنه بزند امر كرده بود هشام بن عبد الملك آنرا بمسجد نقل كرده والله اعلم واما اذان ديگر بعد ازين اذان كه هم وقت سنت در بعضى شهرها گويند نه در زمان نبوت بود ونه در زمن صحابه ونه بعد از ايشان وعمل نيست بر آن در اكثر ديار اسلام ومعلوم نيست كه از كى بر عادت

زمان است چون در بیع و شراء وست بیکدیگر میزنند آنرا صفق نیز میگویند این حدیث بهمین چند طریق سرجمله ۷ روایات
داود بر مشروعیت بیع و شراء از آنکه در زمان آنحضرت واقع شده و تقریر کرده آنرا و آنحضرت نیز بیعات خود بیع و شراء کرده اند
وکنت الزم رسول الله صلی الله علیه وسلم ملاء بطنی و بودم من که لازم میگرفتم بودم خدمت رسولخدا
بر پری شکم خود و بقوت محض کفایت داشتم و مجاهدت نمیشد مرا از آنحضرت ملازمت بسیم و سکون لام و بهمزه است فاشهد اذا
غابوا و احفظ اذا نسوا پس حاضر میشدم وقتیکه غایب بودند می مردم و یاد میگرفتم وقتیکه فراموش میکردند و
کان یشغل الخ فی من الانصار عمل اموالهم و بود مشغول میداشت بزادران مرا کار انصار از کارهای اموالشان
از زراعت و جز آن وکنت امرأ مسکینا من مساکین الصفة امی حین ینسون و بودم من مردی مسکین
از فقرای صفه که جزا نیخانه و جائی نداشتند یاد میگرفتم هنگامیکه فراموش میکردند از شغل بکار ها و قد قال رسول الله صلی
الله علیه وسلم فی حدیث یحدثه و تحقیق فرمود رسولخدا در حدیثی که میگوید آنرا بسط احدثوبه حتی تقضی
مقالتهذا نجمع الیه ثوبه الا وعی ما اقول بتحقیق شان اینست که فراخ کند یکی جامه خود را تا آنکه تمام
ادا کنم گفتار خود را که اینستپس فراهم آرد بسوی خود جامه خود را مگر آنکه یاد کند چیزی را که میگویم من فبسطت نمرة علی حتی اذا
قضی رسول الله صلی الله علیه وسلم مقالته پس فراخ کردم من چادری که بر من بود تا ادا کرد رسولخدا مقالت خود را
نمره چادر یکسیاه و سفید گویا پوست یوز است و بعنی خطدار مطلقا هم می آید جمعها الی صدری عاد انسیت من مقالة
رسول الله صلی الله علیه وسلم تلک من شیء فراهم آوردم آنرا بسوی سینه خود پس فراموش نکردم
از مقالة آنحضرت که میفرمود چیزی این حدیث دلالت کرد که فراموش ناکردن ابو هریره همان حدیث بود که در بیوقوت میفرمود
ترمذی تصریح بآنحدیث کرده که قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما من رجل یسمع کلمة و کلمتین مما فرض الله علیه فیتعلمهن و
یعلمهن الا ادخل الجنة فرمود پیغمبر خدا نیست هیچ مردی که می شنود یک کلمه یا دو کلمه از آنچه فرض کرده خدا بر وی پس
می آموزد آنها را و می آموزاند دیگری را مگر آنکه در آید بهشت را پس ظاهر آنست که ابو هریره گفته که همین حدیث را شنیده فراموش
نکرده ام و تواند که مراد آن باشد که مضمون آنرا فراموش نکرده ام یا نیمعنی که هرگاه کلمه از فرایض شنیده ام یاد گرفته ام و بدیگران
تعلیم کرده ام و در باب حفظ العلم واقع شده از طریق سعید بن مقبری از ابی هریره که فرمود فراخ کن ردای خود را پس فراخ کردم
پس غرفه بدو دست کرده انداخت و فرمود ضم کن پس پیوستم پس فراموش نکرده ام پس از آن هیچ چیزی و ظاهر این عامست
شامل حدیث نبوی و محیی آنرا لیکن مسلم از روایت یونس آورده پس فراموش نکردم بعد از آن چیزی پس اینحدیث تحقیق
میکند آن عام را که حدیث کرده مرا آنحضرت و این عبارت صریح در حدیث نبوی است خاصة **حدثنا** عبد العزیز بن
عبد الله قال حدثنا ابراهیم بن سعد عن ابیه عن جده قال قال عبد الرحمن بن عوف لما قدمنا المدینة
گفت عبد العزیز حدیث کرد ما را ابراهیم بن سعد از پدر خود که سعد است از جد خود که ابراهیم بن عبد الرحمن بن عوف است
گفت ابراهیم بن عبد الرحمن گفت عبد الرحمن بن عوف وقتیکه قدوم آوردیم مدینه را آخی رسول الله صلی الله
علیه وسلم بینی وبین سعد بن الربیع برادری کرد آنحضرت میان من و میان سعد بن ربیع و گرداینید ما هر دو را برادر
آنحضرت اکثر مهاجران را که توانائی نداشتند بانصار برادر کرد تا آنکه میراث برادری میگرفتند و برادران حقیقی را چیزی
نمیدادند و این آیت نازل شد و اولوا الارحام بعضهم اولی ببعض و توارث اینها بر طرف شده فقال سعد بن الربیع

الجزء الرابع شیخ الاسلام — كتاب الجمعه

چون زمان عثمان رضی الله عنه آنحضرت عادت چنین بود اگر در وقتی
چون صبح اذان بگفتند می اذان وقتی را صوفان راتب
گویان بود مشعد شتی و اذان دیگر را سوان اذان دیگر چون ایشان در
سایر اوقات که جز یک اذان نبود موذن نیز همان بود و
راتب بود می در روز جمعه که چون مشهور از عهد عثمان
تاذین ثالث شد منظنه آن بود که در زمان پیغمبر نیز اذان میکردند
متعدد و میگفتند پس بنی کرد او می نزدیک تر تا ذین مستحدث
عثمان جز یک موذن را و در زمان شریف تا دلالت کند
بر نفی تاذین دیگر و آن زمان آنچنان است که تفسیر کرده
اسماعیل سوذن واحد را باذین واحد و در بن رد ست
بر انچه ذکر کرده است ابن حبیب که بود پیغمبر صلی الله
علیه وآله وسلم چون بالای منبر برآمدی دشستی اذان
میکفتند موذنان و بودند سه کس یکی بعد از دیگری
وچون فارغ میشد سوی ی ایستاد و خطبه میخواند
حدثنا ابو نعیم قال حدثنا عبد العزیز بن
ابی سلمة الماجشون بکسر جیم و فتح آن و ضم شین
معجمه عن الزهری عن السائب ابن یزید ان
الذی زاد التاذین الثالث یوم الجمعة عثمان
بن عفان حین کثر اهل المدینة تحقیق آنکسی که
زیاده کرد اذان سوم را روز جمعه عثمان است رضی الله
عنه هنگامیکه بسیار شدند مردم مدینه ولم یکن للنبی
صلی الله علیه وآله وسلم موذن غیر واحد و نبود
آنحضرت را سوذن جز یکی که بر دستور سایر اوقات هم یک
اذان گفتی و اقامت و کان التاذین یوم الجمعة
حین یجلس الامام و بود اذان گفتن روز جمعه که
می نشست امام یعنی علی المنبر مراد میداند نشستن
امام بر منبر را پیش از خطبه **باب** ما یجیب
اذا سمع المنادی اذا سمع المنادی انچه جواب میگوید مرا
موذن را بر منبر وقتیکه بشنود اذان را **حدثنا**
ابن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا

لك انكفر الانصار مالا فاقسم لك نصف مالي پس گفت سعد بن ربيع بتحقيق من بيشترين مردم انصارم
از روي مال پس قسمت ميكنم ترا نصف مال خود وانظر اي زوجي هويت فزلنك عنها و ببين كدام يكي
ازين دو زن من ميل داري تو بيدا شوم برای تو از ان زن وطلاق دهم او را فاذا حلت تزوجتها پس چون
بگذرد عدت تزويج كني تو او را قال فقال له عبد الرحمن گفت او را پس گفت مرو را عبد الرحمن لا حاجة لي
في ذلك نيست حاجتي مرا در مال تو يا در زن قسمت تو هل من سوق فيه تجارة گفت سوي بازار ميقاع آيا هست بازاري كه در وي
خريد و فروختي باشد گفت سعد بازار قينقاع است قينقاع بضم قاف و بعد از وي ياء تحتيه ساكن و نون مضموم پس از وي قاف و الف
و آخر عين مهمله و اصل نام بطني از يهود است كه اين بازار را نسبت بآن كرده اند قال فغدا اليه عبد الرحمن فاتى بأقط
و سمن گفت راوي پس فردای آن رفت عبد الرحمن سوي بازار و آورد قروط و روغن بسودي كه در ربيع و شام كرد
قال ثم تابع الغدو گفت پسته پيوسته رفت ببازار برای تجارت فما لبث ان جاء عبد الرحمن عليه اثر صفرة پس درنگ نكرد
اين را كه آمد عبد الرحمن و بر جامه او نشان خوشبوئي است كه وقت زفاف و جمع شدن مرد و زن مي ماند فقال مهيم
الله صلى الله عليه وسلم تزوجت گفت آري قال و من قال امرأة پس فرمود رسول خدا آيا زن كردي گفت آري قال و من قال امرأة
من الانصار فرمود كيست اين زن گفت زني است از قوم انصار قال كم سقت قال زنة نواة من الذهب فرمود
چند داوي مهر او را گفت وزن يك نواة از طلا نوات در اصل بمعني هسته خرما است و بمعني وزني مخصوص است كه قيمت
پنجدرهم از طلاست و بعضي مالكيه چهار دينار گرفته اند و از اماميه سه درهم و يك ثلث درهم است او نواة ذهب يا گفت
نوات از طلا شك از راويست و قال له النبي صلى الله عليه وسلم اولم ولو بشاة پس فرمود عبد الرحمن را پيغمبر خدا جمع كن
خدا بر وي وليمه كن اگرچه يك بز باشد وليمه نام ضيافتي است كه بعد از زفاف كنند **حدثنا** احمد بن يونس قال حدثنا
زهير قال حدثنا حميد عن انس بن مالك قال لما قدم عبد الرحمن بن عوف المدينة گفت انس و قتيكه قدوم آورد عبد الرحمن
بن عوف مدينه را فاخى رسول الله صلى الله عليه وسلم بينه و بين سعد بن الربيع الانصاري پس برادري كرد رسول خدا
رحمت كناد خدا بر وي ميان او و ميان سعد بن ربيع انصاري وكان سعد ذا غنى فقال لعبد الرحمن اقاسمك مالي
نصفين و ازوجك و بود سعد صاحب مال و منال پس گفت عبد الرحمان را كه قسمت ميكنم مال خود را دو قسم
و تزويج ميكنم ترا قال بارك الله لك في اهلك و مالك دلوني على السوق گفت عبد الرحمان بركت كناد خدا ترا در اهل تو
و مال تو بله نمائيد مرا ببازار شهر ما رجحة استفضل اقطا و سمنا فاتي به اهله فمكث ايا ما فاتى به اهله پس رجوع نكرد روز اول تا آنكه
سود كرد قروطي و روغني پس آورد او را بسوي خانه خود فمكثنا ايا ما و ما شاء الله فجاء و عليه وضر من صفرة
پس درنگ كرديم زماني تا آنكه خدا خواسته پس آمد و بروي اثري از زعفران بود و وضر بفتح واو و ضاد معجمه
آشتگي باز طيب كه آنرا رنگي باشد فقال له النبي صلى الله عليه وسلم مهيم پس فرمود مر او را پيغمبر خدا چه حال داري و مهيم
ايكلمه مبهمه بفتح ميم و سكون هاء و فتح ياء تحتيه و ميم ساكن در آخر كلمه ايست كه استفهام ميكنند بآن گفته اند كلمه يمانيه است سيوطي
از ابن مالك نقل كرده كه اسم فعل است بمعني اخبر فقال يا رسول الله تزوجت امرأة من الانصار پس گفت اي رسول خدا
تزويج كردم زني را از قوم انصار قال ما سقت لها قال نواة من ذهب او زنة نواة من ذهب فرمود چيزي داوي
بوي مهر گفت نواتي از طلا يا وزن نواة طلا شك راويست نواة بمعني هسته خرما است قال اولم ولو بشاة قرمود وليمه كن

الجزء الرابع من شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

معاوية پس گفت معاويه و انا من نيز گواهي ميدهم
كه بتحقيق محمد پيغمبر خدا است و همچنين جواب ميداد
موذن را مانند آنچه وي ميگفت مگر در جواب حيعلتين
كه گفت لا حول و لا قوة الا بالله فلما ان قضى
المؤذن قال پس چون گاه كه تمام كرد موذن اذان را
گفت معاويه يا ايها الناس اني سمعت رسول الله
اي مردم بتحقيق من شنيده ام پيغمبر خدا را صلى الله عليه
و آله وسلم على هذا المجلس حين اذن المؤذن
يقول ما سمعتم مني من مقالتي هذه بين شنستگاه
كه سزاست و وقتيكه اذان ميگفت موذن بيايد در
جواب آن چيزرا كه شنيديد مرا از گفتار من **باب**
الجلوس على المنبر عند التاذين و كرا شستن امام
بر منبر نزد اذان گفتن مؤذن **حدثنا** يحيى بن
بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن
شهاب ان السائب بن يزيد اخبره ان
التاذين الثاني يوم الجمعة امر به عثمان
حين كثر اهل المسجد بتحقيق سائب خبر داد او را زهري
كه اذان دوم مستحدث روز جمعه امر كرده بود بدان
عثمان رضي الله عنه و قتيكه بسيار شدند اهل مسجد
پيغمبر نماز گزاران و كان التاذين يوم الجمعة
حين يجلس الامام و بود پيش ازين اذان روز
جمعه و قتيكه مي نشست امام بر منبر پيش از خطبه اول
و ديگر چيزي نبود **باب** التاذين عند الخطبة
و كرا اذان گفتن نزد اراده خطيب خطبه را **حدثنا**
محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله بن مبارك
قال اخبرنا يونس عن الزهري قال حدثني السائب
بن يزيد بقول ان الاذان يوم الجمعة كان
اوله حين يجلس الامام يوم الجمعة على
المنبر بتحقيق اذان روز جمعه بود اول آن وقتي كه
مي نشست امام روز جمعه بر منبر في عهد رسول الله
و زمان پيغمبر خدا صلى الله عليه و آله و سلم و ابي
و بكر و عمر فلما كان في خلافة عثمان
و كثروا پس چون گاه كه شد زمان خلافت عثمان و بسيار

اگرچه یک شات باشد **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان عن عمرو بن دينار عن ابن عباس رضي الله عنهما قال كانت عكاظ ومجنة وذو المجاز اسواقا في الجاهلية كفت ابن عباس بود این سه بازار در ایام جاهلیت عکاظ بضم عین مهمله وظاء معجمه است باتنوین و بی تنوین کذا در روایت است ومجنة بفتح میم وبعضی بکسر خوانده وجیم ونون مشدد ذو المجاز بذال معجمه وجیم وزای است قلما کان الاسلام فکانهم تاثموا فیه پس چون اسلام شد پیش گویا مسلمانان گناه دانستند تجارت را در ایام حج فنزلت لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا من ربکم فی مواسم الحج قرأها ابن عباس رضي الله عنهما پس نازل شد این آیت که نیست بر شما گناهی اینکه طلب کنید عطائی ورزقی از پروردگار شما یعنی تجارت کنید وسودی برید در موسمهای حج خوانده است این قول آخر را ابن عباس با این آیت وبر روایت او داخل قرآن است بر خلاف مشهور

باب الحلال بين والحرام بين وبينهما مشبهات هر چه حلال است ظاهر است وهر چه حرام است ظاهر است ومیان حلال وحرام امور یست که اشتباه دارد بحرام بر بعضی مردم نمیدانند که حلال است یا حرام مناسبت این باب بکتاب بیوع ازین وجه تواند بود که چون بیع تبدیل مال بمال است حلال وحرام ومشتبه بآنها احتمال دارد بعموم خود شامل است آنرا

حدثنا محمد بن الشيخ قال حدثنا ابن ابي عدي عن ابن عون عن الشعبي قال سمعت النعمان بن بشير قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول ح وحدثنا علي بن عبد الله قال اخبرنا ابن عيينة قال حدثنا ابو فروة عن الشعبي قال سمعت النعمان بن بشير قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول ح وحدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابن عيينة عن ابي فروة قال سمعت الشعبي قال سمعت النعمان بن بشير عن النبي صلى الله عليه وسلم ح وحدثنا محمد بن كثير قال حدثنا سفيان عن ابي فروة عن الشعبي عن النعمان بن بشير قال قال النبي صلى الله عليه وسلم الحلال بين والحرام بين وبينهما امور مشتبهة گفت نعمان بن بشیر فرمود پیغمبر خدا که هر چه حلال است ظاهر است وهر چه حرام است ظاهر است حل وحرمت آن بیان شارع ومیان این چیزیاست که دو اشتباه می اندازد بعضی مردم را که حرام است یا حلال تا نگه در حدود ات نه حلال است ونه حرام فمن ترك ما شبه عليه من الاثم كان لما استبان له اترك پس کسیکه ترک کند چیزیرا که شبهه شده است بروی از گناه وحرام باشد مر چیزیرا که ظاهر است برای وی حرمت آن ترک کند من اجترأ على ما يشك منه من الاثم اوشك ان يواقع ما استبان وکسی که دلیری کند بر چیزی که شک دارد در وی از حرام وگناه قریب است اینکه بیندازد خود را در حرام که ظاهر است حرمت آن سزاوار است که در صورت اجتناب کند ازان مشکوک اگر در واقع حرام است از گناه باز میماند واگر حلال است ترک آن باکی ندارد ولکن ثواب می یابد که بملاحظه حرام ترک کرده والمعاصي حمى الله من يوشك ان يواقعه گناهان ورق خدای است کسیکه بگرد وحمی نزدیک است که می اندازد خود را در ان

باب تفسير المشبهات ومعنی مشبهات وقال حسان بن ابي سنان ما رأيت شيئا اهون من الورع وگفته است حسان بن ابی سنان ندیدم چیزی آسان تر از ورع وتقوی دع ما يريبك الى ما لا يريبك بگذار چیزیرا که در شک می اندازد ترا و مائل شو بسوی چیزی که در شک نمی اندازد وابن بیان ورع است یعنی هر گاه کسی بگذارد چیزیرا که در حل وحرمت آن تردد است وعمل کند بر چیزی که شبه دران راه ندارد از جملهٔ اهل ورع وتقوی است واین حال اشکالی ندارد

حدثنا محمد بن بشر قال حدثنا سفيان قال اخبرنا عبد الله بن عبد الرحمن بن ابي حسين قال حدثنا عبد الله بن ابي مليكة عن عقبة بن الحارث ان امرأة سوداء اعتقت احدى جاريتها وهي معها مروی است از عقبة بن حارث که زنی سیاه فامی آمد وگفت که بتحقیق وی

وگفت انس خطبنا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم على المنبر وذكر الساعة وذكر بين يديها امورا عظاما شود **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا يعقوب بن عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله بن عبد القاري الاسكندراني نسبت بقبيله قاري وقاف القرشي الاسكندراني سنه يكصد وشصت ويك قال اخبرنا ابو حازم بجاى مهمله وزاى معجمه سلمة بن دينار سمعت سهل بن سعد الساعدي وقد امترى في المنبر مم عود فسألوه عن ذلك پس پرسيدند سهل را ازان فقال والله اني لاعرف ما هو پس گفت سهل قسم خدا است که بتحقیق من میشناسم که از چه بود آن منبر ولقد رأيته اول يوم وضع وهر آینه بتحقیق دیده ام آنرا اول روزی که نهاده شده بود واول يوم جلس عليه رسول الله واول روزی که نشست بران پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم انتهى تاکیدات برای اظهار قوت موقت واحاطه علم خود است بانچه سوال کردند ازان پس شروع کرد در جواب که ارسل رسول الله پیام فرستاد رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم الى فلانة امراة من الانصار بسوی فلان زنی از انصار يقول مرها سهلا ابو حازم گوید بتحقیق نامبرده بود آن زن را سهل یعنی دمن فراموش کردم نویسنده علامك المختار بیان پیام است ان يعمل لي اعوادا ابو غلام خود را که درو دروگر است که بسازد برای من چوبهارا ومنبری درست نماید اجلس عليهن اذا كلمت الناس تا بنشینم بر آن نزد حاجت شدن که سخن کنم مردم را ابو عظ وتعلیم احکام مراد ازین خطبه است وروایات ناطق بان کثیر است غلام مختلف آمده اند فعملها من طرفاء الغابة پس ساخت چوبها را از درخت گز موضع غابه بضم غین معجمه وتخفیف موحده که از حوالی مدینه است ازجانب شمال در فتان بسیار دارد ودر اصل بمعنی بیشه است غالب آمد بر موضع مخصوص وطرفا السکون راء ودر درخت گز را گویند وائل بهمزه ومثناة تحت کرده وایت دیگر است بمعنی طرفا است وبقولی اشبه بطرفا عظیم تر

شیر داده است عقبه و زن او را فذکرت ذلک لرسول الله صلی الله علیه وسلم فاعرض عنی فتبسم النبی صلی الله علیه وسلم پس گفت عقبه این واقعه را پس اعراض کرد از آنحضرت از عقبه پس ذکر کردم پیغمبر خدا را قال کیف وقد قیل فرمود چگونه مباشرت میکنی باین زوجه و تحقیق گفته شده که همشیره رضاعی است یعنی تقوی و احتیاط در دین است کار او بگذاری وکانت تحته ابنة ابی اهاب التمیمی و بود زیر وی یعنی این زوجه وی دختر ابی اهاب تمیمی **حدثنا** یحیی بن قزعة قال حدثنا مالک عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة قالت کان عتبة بن ابی وقاص عهد الی اخیه سعد بن ابی وقاص ان ابن ولیدة زمعة منی فاقبضه گفت عایشه بود عتبه بن ابی وقاص که وصیت کرد به برادر خود سعد بن ابی وقاص که پسر ولیده داود زمعه از من است پس بگیر تو او را و قصد است کرد زمعه بسوده ام المومنین داهی داشت که عتبه بوی زنا کرده بود و پسری از وی متولد شده و در جاهلیت متعارف بود که زانی دعوی کرده ولد الزنا را میگرفت قالت فلما کان عام الفتح اخذه سعد بن ابی وقاص و قال ابن اخی قد عهد الی فیه گفت عایشه چون سال فتح مکه گرفت آن پسر را سعد بن ابی وقاص وگفت برادرزاده من است عهد کرده بمن در وصیت کردن وی مرا پس قام عبد بن زمعة فقال اخی وابن ولیدة ابی پس برخاست عبد بن زمعه وگفت برادر من است و پسر ولیده داه پدر من فلد علی فراشه زاده شده است بر فراش پدر من فتساوقا الی النبی صلی الله علیه وسلم پس خصومت کردند هر دو پیش پیغمبر خدا فقال سعد یا رسول الله ابن اخی کان قد عهد الی فیه پس گفت سعد ای رسول خدا پسر برادر من است تحقیق وصیت کرده برادر من در حق او وقال عبد ابن زمعة اخی وابن ولیدة ابی ولد علی فراشه وگفت عبد بن زمعه برادر من است و پسر ولیده پدر من است زاده شده است بر فراش پدر من فقال النبی صلی الله علیه وسلم هو لک یا عبد بن زمعة پس فرمود پیغمبر خدا این پسر مر تراست ای عبد بن زمعه ثم قال النبی صلی الله علیه وسلم الولد للفراش وللعاهر الحجر پس فرمود پیغمبر خدا فرزند مر صاحب فراش است و زانی را سنگ است یعنی خیبت و خسرانست ثم قال لسودة بنت زمعة زوج النبی صلی الله علیه وسلم احتجبی منه پس فرمود پیغمبر خدا سوده را که زوج پیغمبر خداست حمیت کناد خطاب بوی بپرده گیرازوی لما رای من شبهه لعتبة از جهت چیزی که دید از مشابهت پسر مر عتبه را و این امر احتجاب از برای بند و بست و احتیاط و گرنه بحسب شرع نسبت او از زمعه ثابت شده و برادر سوده بود بظاهر حکم شرع فلم ترها حتی لقی الله عز وجل پس ندید آن پسر سوده را تا موقعیکه سعد بن ابی وقاص صاحب قبضه کان از عشره مبشره است و این عتبه آن بی سعادتست که در غزوه احد از دست او شکی بدندان مبارک آنحضرت رسیده و مشهور آنست که وی کافر مرده است قسطلانی نقل کرده که ابن اثیر و ابن سد الغا چیزی میگوید که از آنجا اسلام او فهم میشود و گفته است آنرا زین الدین عراقی و در اصابه گوید ندیده ام احدی را که او را در اصحاب ذکر کرده باشد مگر ابن منده و سخت انکار میکند بر وی و نیز در نقول و مرویست که آنحضرت بر وی دعا کرد که یکسال بروی نگذرد و مو همدران سال **حدثنا** ابو الولید قال حدثنا شعبة قال اخبرنی عبد الله بن ابی السفر عن الشعبی عن عدی بن حاتم قال سالت النبی صلی الله علیه وسلم عن المعراض گفت عدی بن حاتم پرسیدم پیغمبر خدا را از تیری که پر و پیکان ندارد یعنی شکار بآن چنین تیر کشته شود حکم آن چیست معراض بوزن محراب چنین مهمل آخرآن صاد و مجمه تیری بی پر که از دو طرف باریک و میانه پر باشد و میرسد بعرض نه بطرف تیر چنین تفسیر کرده در قاموس یعنی گرمتعارف قسطلانی گوید تیر یکه پر ندارد و عصای سر تیز فقال اذا اصاب بحدة فکل فاذا اصاب بعرضه فقتل فلا تاکل فانه وقیذ پس فرمود وقتی که رسید بطرف تیز خود پس حلالست بخور آنرا و وقتیکه رسید بعرض خود

الجزء الثامن من تيسير القاري | كتاب الجمعة

شصت و چهار که در چهارم موضع جلوس بود نازمان خلفای راشدین برحال خود ماند تا آنکه زیاده کرد مروان در امارت معاویه از پائین وی شش درجه و منبر نبوی را بالای آن برداشت تا آنکه محترق شد مسجد مدینه پنجاه و پنج سال و چهار روز آن نیز سوخته شد و شیخ اجل و جذب القلوب ذکر کرده که چون منبر معاویه نیز بجهت طول روی نهاد نهی بعضی از خلفا رعایه تجدید منبر نحوده از بقایای منبر نبوی صلی الله علیه وسلم بقصد تبرک شانها ساخته و صحیح آنست که منبر بحرق بحریق منبر نهاد عباسیه بود بعد ازان هریکی از سلاطین در مقام تجدید منبر آمده و تغییر آنچه بیشتر می بود میکرد و در شهور سنه ثمان و تسعین و تسعمایة بامر سلطان مراد خان منبر عالی از رخام بنا یافته و قبه و بر آن هفت جوش کشیده ثم رایت برسول الله بستر فرمود پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم صلی علیها و نحن نرهو علیها نماز کردیم بران چو بها و تکبیر تحریمه گفت و قایم ماند و حال آنکه وی بر آن چوبها بود بر پایه بالائی منبر نحن نرهو علیها بستر رکوع کرد حالیکه بمان بود تحت نزل القهقری یستر فرود آمد از منبر پس پاره و بقبله مسجد فی اصل المنبر پس سجده کرد در بیخ منبر پس رجوع نمود باز بمان تعاد بستر بالای منبر شد فلما فرغ اقبل علی الناس فقال پس چون فارغ شد از نماز روی آورد بر مردم و فرمود یا ایها الناس انما صنعت هذا لتاتموا بی و لتعلموا صلوتی فاتبعونی مردم نکرده ام این صنعت را مگر برای آنکه اقتدا کنید بمن در اعمال نماز و تا بعلموا صلوتی و تا بدانید نماز مرا از دور و تردیک و تقی و پرهیزگار شما حال من از بلندی مقام و تحت کلام

ذلک فوات الحیاء یمنع الفهم والفهم یوجب العلم والعلم یدعو الی العمل والعمل یوجب الجنة

وكشته شكار را پس مخور بتحقيق كشته بعصا است وقتاده اصل لغت بمعنى زدن وشكستن است ومراد از وقيذ بفتح واو و كسر قاف وسكون تحتيه وذال معجمه بمعنى كشته بعصا وشكست قلت يا رسول الله ارسل كلبي واسمي الخ نقطه اى سه نخه اسمى نيست يك خود را وبسم الله ميخوانم فاجد معه على الصيد كلبا آخر لم أسم عليه ولا ادري ايهما اخذ بسمى يا بسم الله سگ خود را سگ ديگر كه بسم الله نگفته ام بروى ومى بينم كه كدام ين سگ گرفته است قال لا تاكل انما سميت على كلبك ولم تسم على الآخر فرمود مخور اين شكار را تسميه نكرده تو مگر بر سگ خود وتسميه نكرده بر سگ ديگر واين صريحست در آنكه بچيدن تسميه نبايد خورد خلافا لمالك وجمعة

باب ما ينهى عنه من الشهات درباب چيزى كه اجتناب كرده شود از شبهات حرام **حدثنا** قتيبة قال حدثنا سفيان عن منصور عن طلحة بن مصرف عن انس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه مر بتمرة ساقطة فقال لولا ان تكون صدقة لاكلتها بتحقيق آنحضرت گذشت بيك خرماى كه افتاده بود پس فرمود اگر نبودى مراحتمال صدقه تحقيق خوردم از انكه مال همام عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اجد تمرة ساقطة على فراشي فلا آكلها مخفية وگفت همام از ابوهريره از پيغمبر خدا فرمود مى يابم خرماى را افتاده بر فراش خود تمام اين حديث اينست كه برسيد رم آنرا بستر برسم از انيكه از صدقه باشد پس مى اندازم آنرا مقصود از اين اين روايت تا تمام است كه آنچه در روايت انس واقع شده است مراد آنست كه بر فراش خود خرما ميديد و مستقط ط بمعنى ساقط است يعنى سقط لازم ومتعدى هر دو آمده است يا آنكه در كلام عرب ذكر فاعل بجاى مفعول وبعكس آمده است وتنكيه اشتباهى ومعنى نباشد قال الله تعالى وكان وعده مأتيا اى آتيا **باب** من لم ير الوسواس ونحوها من الشبهات كسيكه نديده است وسوسه را يا مانند وسوسه از خلجان خاطرى وزرفته است بر ايشان **حدثنا** ابن نمير قال حدثنا ابن عيينة عن الزهري عن عباد بن تميم عن عمه قال شكي الى النبي صلى الله عليه وسلم الرجل يجد في الصلوة شيأ ايقطع الصلوة شكايت كرده شد بيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم از حال مردى كه مى يابد در نماز چيزى يعنى باد مى خارج شده وتردد وخلجان دارد در ان آيا قطع كند نماز را واز سر وضو كند قال لا حتى يسمع صوتا او يجد ريحا فرمود قطع نكند تا آنكه بشنود آوازى را ويا بيابد بوئى گفته اند كه اينمعنى كنايت از خروج بيقين است مذهب محقق علماء اينست كه بى آواز وبوى اگر يقين شود كه باد مى برآمده است قطع كند نماز را وقال ابن ابي حفصة عن الزهري لا وضوء الا فيما وجدت الريح او سمعت الصوت گفته است ابن ابى حفصه ابصرى از ابن شهاب وضو نيست مگر چيزى كه يابى بوى را يعنى آواز را يعنى بخير وخلجان وضو نميرود تا بيقين معلوم نشود ويقين بكى از ين دو چيز ميشود **حدثنا** محمد بن المثنى قال حدثنا محمد بن عبد الرحمان الطفاوي قال حدثنا هشام بن عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله عنها ان قوما قالوا يا رسول الله مرويست از عائشه كه تحقيق جمعى گفتند اى رسول خدا ان قوما يأتوننا باللحم لا ندري اذكروا اسم الله عليه ام لا تحقيق قومى مى آرند بما گوشتى نميدانم كه وقت ذبح ذكر كرده اند نام خدا را بر وى يا نه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم سموا الله عليه وكلوا پس فرمود سر خدا را نام بريد خدا را بر وى در وقت خوردن كه سنت است ظاهر حال ايشان اگر آنست كه رعايت احكام دين كرده باشند بخوريد يعنى چون مسلمانان آورده اند در نيوسوسه نيفتيد كه شايد تسميه نكرده باشند سوق كلام صحيح است در ينكه اين سائلان را معلوم بود كه در ذبح ابى تسميه حلال نميدانند چنانكه از نص قرآنى ولولا ما كلوا مما لم يذكر اسم الله عليه واز حديث عدى بن حاتم كه سبق ذكر يافت معلوم شده وگرنه جاى وسوسه نبود ودر پرسشى نميكردند وايراد مولف رح اين حديث را در باب من لم ير الوسواس ناطق بهمين است والله اعلم پس اين حديث دليل ساختن بر آنكه تسميه در وقت واجب ذبح نبوده است چنانكه كرمانى گويد بغايت دور از فهم است **باب** قول الله

حمل او را دو ماه يا بيشتر ماه يا آنكه وى مانند نفساء از زنان جمع غير ذوات وعشار را كه عشيار است وآن ماده شتريست كه ده ماه يا زياده بر آن حامله باشد يعنى آنها وبعضى بيشوند بر نفاسا يا آنكه زوده باشند يعنى آنها وبعضى منتظر بودند تاج را وقد روايت نسائى آمده كه خطاب كردند آن سنون را مانند آواز ناقه ضليع بفتح خاء معجمه واخر جيم يعنى ناقه كه سلب كرده باشند از وى بچه را بجمله چوب از وى در فراق آنحضرت صلى الله عليه وسلم حتى نزل النبي صلى الله عليه وسلم فوضع يده عليه فسكن آنكه فرود آمد آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم وضع يد بر او عليه پس ساكن شد وست شريف را بر آن جذع وسكين شد بسبب وا شكايت نمود وتتمه كلام در آن در علامات نبوت بيايد انشاء الله تعالى وقال سليمان بن بلال عن يحيى قال اخبرني حفص بن عبيد الله بن انس ابن سمع جابر بن عبد الله وبطريق تصريح است بسماع از ابن انس كه حفص است ومطلق ابن بر تبعيه محمول است **حدثنا** ابو الوليد هشام بن ابي اياس قال حدثنا ابن ابي ذئب عن الزهري عن سالم عن ابيه قال سمعت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يخطب على المنبر وكنت عبد الله ابن عمر شنيدم آنحضرت را كه خطبه ميخواند بر منبر فقال من جاء الى الجمعة فليغتسل پس فرمود هر كه بيايد بسوى جمعه بايد كه غسل كند **باب** الخطبة قائما وكراهة خطبة الخطيب مستوفزا وقال انس بينا النبي يخطب الخ فهماناه آنكه پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم خطبه ميخواند قائما خطبه ميخواند استاده جزء حديث است كه در باب استسقاء مذكور شود ودر مسلم از حديث جابر بن سمره آمده كه آنحضرت بود كه خطبه ميخواند استاده پس مى نشست پس مى استاد پس خطبه ميخواند استاده پس بسيكه خبر داد ترا كه بود آنحضرت كه خطبه ميخواند نشسته پس بتحقيق دروغ گفت دراين صريح تر است در موافقت از حديث ابن عمر ليكن بر شرط مولف نيست بالجمله قيام در خطبه متوارث است بالاتفاق والآنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم وابو بكر وعمر وعثمان چنانچه روايت كرده است از عبد الرزاق از معمر از قتادة روز جمعه استاده ميخواندند تا آنكه شاق شد بر عثمان قيام پس بود خطبه ميخواند استاده پس چون نشست چون نوبت بمعاويه رسيد خطبه او نشسته خواند ودر وى استاده وكذلك

واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها الآية **حدثنا** طلق بن غنام بفتح معجمه وتشديد نون، قال حدثنا زايدة عن حصين قال حدثنا سالم بن ابي الجعد قال حدثني جابر بن عبد الله قال بينما نحن نصلي مع النبي صلى الله عليه وسلم اذ اقبلت عير من الشام تحمل طعاما گفت جابر در اثنای آنکه ما نماز میگذاردیم با پیغمبر خدا حرکت کنان خدا بروی ناگاه آمد کاروانی از شام برداشته بود غله را فالتفتوا اليها حتى ما بقي مع النبي صلى الله عليه وسلم الا اثنا عشر رجلا پس متوجه شدند مردم بسوی کاروان تا آنکه باقی نماند با پیغمبر خدا مگر دوازده نفر فنزلت واذا رأوا تجارة انفضوا اليها وتركوك قائما ترجمه گذشته است **باب** من لم يبال من حيث كسب المال حکم کسیکه باک نمیکند از آنجا که حاصل میکند مال را که حرام است یا حلال **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب قال حدثنا سعيد المقبري عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يأتي على الناس زمان لا يبالي المرء فرمود می آید بر مردم زمانه که باک ندارد مرد ما اخذ منه امن الحلال ام من الحرام چیزرا که گرفته است ازان چیز آیا از وجه حلال است یا حرام یعنی تحقیق حل وحرمت ناکرده متصرف میشوند وای بر اهل زمان ما که بتحقیق حرام وانسته میگیرند **باب** التجارة في البر وغيره در بیان اباحت بیع وشراء در خشکی وجز آن در بعضی روایات بزیبای مفتوح وتشدید زای معنی جامه نیز خوانده اند شیخ ابن حجر گفته اگر روایات برین اند لیکن در حدیث چیزی که دلالت کند بران نیست مگر آنکه در عموم مکاسب داخل میتواند بود پوشیده نماند که در حدیث تصریح بتجارت بهم نیست مطلق واقع شده است اگرچه ظاهر همین است ومقابلت باب دیگر که تجارت در بحر است نیز ظاهر نیست وقوله تعالى لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله در تعریف وتوصیف اهل تقوی واقع شده که مردانند که باز نمیدارد ایشانرا تجارت وبیع از یاد خدا تخصیص کرده بیع از انکه دربازداشتن از یاد حق خیلی تر است وقال قتادة كان القوم يتبايعون ويتجرون ولكنهم اذا ذكروا حق من حقوق الله لم تلههم تجارة ولا بيع عن ذكر الله حتى بلغ الى الله وگفته است قتاده در تفسیر این آیت بودند قوم صحابه که بیع وشرا میکردند وتجارت مینمودند ومشغول می بودند بان لیکن وقتیکه پیش می آمد ایشانرا حقی از حقوق الهی چنانکه وقت نماز فرض وحضور دران واداء جماعت نماز وجز آن باز نمیداشت ایشانرا تجارت ونه بیع از ذکر وحکم حق تا آنکه ادا میکردند آن حق را بسوی خدا وباز بکار خود مشغول میشدند وتواند که معنی آیت این باشد که شغل بیع وشرا ایشانرا غافل از یاد حق نساخت وپیوسته در شهود حق مستغرق می بودند چنانکه از بزرگی نقل میکنند که وقتی صد هزار دینار را متاع خرید وفروخت کرد ونگفس غافل از یاد حق نشد واین حال از اهل شهود وسیما از آنها که بطریقه نقشبندیه قدس الله اسرارهم ورزش نموده اند وتوجه بذات حق مکرر آنها شده بوجه احسن میسر است والحمد لله على ذلك **حدثنا** ابن عاصم عن ابن جريج قال اخبرني عمرو بن دينار عن المنهال قال كنت اتجر في الصرف فسألت زيد بن ارقم فقال قال النبي صلى الله عليه وسلم گفت ابو المنهال پرسیدم زید بن ارقم را پس گفت فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم **7** مولف تحویل کرد این اسناد را وگفت وحدثني الفضل بن يعقوب قال حدثنا الحجاج بن محمد قال حدثني ابن جريج اخبرني عمرو بن دينار وعاصم بن سليمان اخبرهما سمعا ابا المنهال يقول سألت البراء بن عازب وزيد بن ارقم عن الصرف فقال كنا تاجرين على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فسألنا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الصرف فقال ان كان يدا بيد فلا بأس وان كان نسيئا فلا يصلح فرمود اگر دست بدست باشد یعنی باز نکند دست مدهی ودست دیگر گیری ودرین میان دنگی نشود

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

ودیگر فقها گویند که شرط است مرکسی را که قدرت دارد چنانکه در نماز بدلیل حدیث کعب بن عجره که وی در آمد مسجد را وعبد الرحمن بن ام الحکم که از زنی امیه و اتباع ایشان است خطبه میخواند نشسته پس گفت کعب نظر کنید بسوی این عبد که خطبه میخواند نشسته وحال آنکه فرموده است خدا تعالى واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها وتركوك قائما مضمون آیت ذم است مرکسانی را که باز کاری یا بازاری را دیدند میروند بسوی آن ومیگذارند آنحضرت را ایستاده در خطبه چه آیت اشارت میکند بانکه وضع خطیب قیام است ولیکن علمای حنفیه میگویند که آیت اخبار است از حال آنحضرت که بود بران در وقت ترک انجا غاوراو انکار کعب بر ترک سنت بود که در کتاب مذکور ومدوح آمده واگر شرط بودی نماز نیز که خطبه شرط است باطل گشتی واقتدا بر صحیح نشدی **حدثنا** عبيد الله بن عمر القواريري بری این نسبت بنا بر ساختن خود وی پیشوا است ابن مبیره بصری است قال حدثنا خالد بن الحارث بن سليم قال حدثنا عبيد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يخطب قائما گفت ابن عمر بود آنحضرت که خطبه می خواند استاده ثم يقعد ثم يقوم پستر می نشست بعد از قیام خطبه اولی پستر می استاد وبخطبه ثانیه كما يفعلون الآن پچنانچی میکنند خطیبان درین زمان ومعمول مقبول اوست **باب** استقبال الناس الامام اذا خطب روکردن مردم امام را وبکلی متوجه شدن بسوی وی برای استماع وقتیکه خطبه خواند واستقبال ابن عمر وانس الامام را در کردن ابن عمر وانس امام را باستکمام خطبه این منذر گفته نمیدانم در آن خلاف میان علما وترمذی گفته صحیح نشنده از آنحضرت در بنباب چیزی یعنی صریح در قبول شریف یا عمل صحابه بحضرت وی ومولف استنباط کرده است ایمنی را از حدیث ابی سعید

پس باک ندارد واگر رود و ستد درنگی باشد و تاخیری شود پس روا نیست **باب** الخروج في التجارة و دربیان اباحت برآمدن در تجارت و قوله الله تعالى فانتشروا في الارض وابتغوا من فضل الله و دربیان بیقول خدای بزرگ و برتر که برخیزید و بروید برای خرید و فروخت و منتشر شوید در زمین و طلب کنید رزق را از فضل خدا **حدثنا** محمد بن سلام قال حدثنا مخلد بن يزيد قال اخبرنا ابن جريج قال اخبرني عطاء عن عبيد بن عمير ان ابا موسى الاشعري رضي الله عنه استاذن على عمر بن الخطاب رضي الله عنه فلم يؤذن له تحقيق ابو موسی اشعری طلب اذن کرد که در آید بر عمر پس اذن داده نشد او را وكانه كان مشغولا فرجع ابو موسى وگویا عمر بود مشغول بکاری از کارهای مسلمانان پس برگشت ابو موسی فارغ شد عمر رضی الله عنه فقال الم اسمع صوت عبد الله بن قيس ائذنوا له پس گفت آیا نه شنیدم آواز عبد الله بن قیس که اذن کنید او را که در آید قيل قد رجع گفته شد تحقیق برگشت ابو موسی فدعاه پس خواند عمر ابو موسی را و گفت چیز برگشتی و ندر آمدی نزد من فقال كنا مؤمرين بذلك پس گفت ابو موسی الهو بودیم بان که ما را اذن در آییم بر کسی فقال تأتي على ذلك ببينة پس گفت عمر یا بر ما را بر نیمینی که گفتی گواهی فانطلق الى مجلس الانصار فسألهم پس رفت بسوی مجلس انصار و پرسید ایشانرا از نیمینی فقالوا لا يشهد لك على هذا الا اصغرنا ابو سعيد الخدري رضي الله عنه پس گفتند انصار گواهی نمیدهد ترا بر نیمینی مگر خورد ترین ما که ابو سعید خدری است یعنی آنچه تو پرسیدی مشهور است در میان ما تا آنکه خوردان یاد دارند و شنیده اند آنرا از آنحضرت تو وی گوید انصار انکار کردند بر عمر که چیز پرا که خوردان ما میدانند و نمیدانست انتهی پوشیده نماند که اگر از انصار انکاری بر عمر واقع شد و از نا فهمیدگی بوده است استیذان مشهور تر از ان بود که بر عمر پنهان ماند چنانکه کلام وی رضی الله عنه بران دلالت دارد مقصود وی از طلب گواهان بود که بر حاضران که غیر صحابه هم بوده اند یعنی محقق شود تا ویر امعذور دارند در ین امر که بی اذن ندر آیند و اگر اذن نیابند و برگردند آزرده نشوند فذهب ابا سعيد الخدري فقال عمر رضي الله عنه اخفى علي من امر رسول الله صلى الله عليه وسلم الهاكم الصفق بالاسواق يعني الخروج الى التجارة پس برد ابو موسی ابو سعید خدری را نزد عمر پس گفت عمر آیا پنهان است بر من چیزی از سنت و عادت رسول خدا استفهام انکاری یعنی هیچ سنتی بر من مخفی نیست الهاني الصفق بالاسواق يعني الخروج الى التجارة باز داشت دل مرا بیع و شرای که ببازار ها میکنم مخواهد از ین قول برآمدن برای تجارت کار ضروریات خلافت است پس ای عمار نگروم بر حافظ خود و در ین ضمن خواهم که بر همگنان اینمعنی واضح شود **باب** التجارة في البحر دربیان اباحت تجارت کردن در دریا و گذشتن از ان برای تجارت و قال اصطفى لا بأس بك و گفت مطرف مرا کی ندارد سواری دریا کردن او پور جابر او راق است ابن طهمان بصریست و ما ذكر الله عز وجل في القرآن الا بحق و ذکر نکرده است آنرا خدای تو می و بزرگ در قرآن مگر براستی تو تلا ترى الفلك فيه مواخر لتبتغوا من فضله بیننده مر بن طهمان خواند این آیه را و می بینی تو کشتیها را که در دریا شگافنده میروند در آب را تا طلب کنید روزی از فضل وی تعالی الفلك السفن الواحد و الجمع سواء فلك بمعنی سفینهاست صیغه واحد و جمع برابر است و ان قال مجاهد تمخر السفن الريح و لا تمخر الريح من السفن الا الفلك العظام و گفت مجاهد می شگافند کشتیها باد را و نمیشگافد باد را از کشتیهای گر کشتیهای کلان تمخر بمعنی شق است در صحاح گفته تمخرت السفينة اذا جرت تیشق الماء بصوت و قتیکه روان شود کشتی و شق میکند آب را با آواز قال ابو عبد الله و قال الليث گفت مولف و گفته است لیث بن سعد حدثني جعفر بن ربيعة عن عبد الرحمن بن هرمز عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر رجلا من بني اسرائيل

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

ظاهر است که از ینهنگام سعت تمیز خواهد بود بمراعات تسویه صفوف استقبال و گرد شستن ینهنگام خطبه نماز در صحیح روایت نیامده و این پاره ایست از حدیث طویل که در کتاب الزکوة در باب الصدقة على اليتامى است

باب من قال في الخطبة بعد الثناء اما بعد گفته که گفت در خطبه نماز بعد از ثنا غیر آن بعد از ستایش خدا کلمه اما بعد را که فاصل باشد میان ثنا و موعظه و جزآن که بعد ازین کلمه مذکور شود و اختلاف است در اول کسیکه گفته است آنرا اقوال مختلف است و اصح آن است که داود علیه السلام بود و آن افصل خطاب است که داده شده است و بقولی یعقوب علیه السلام یا ایوب بن قطان یا کعب بن لوی یا سحبان وائل یا قیس بن ساعدة یا غیر ایشان روایت کرده گفتن این کلمه را در خطبه بعد از ثنا عکرمه عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم **قال** محمد بن غیلان شیخ مولف است ظاهر از ینحدیث مرفوع است و تحدیث نکرده است مولف ما را بلفظ قال در حدثنا ابو اسامة قال حدثنا هشام بن عروة قال اخبرتني فاطمة بنت المنذر بن الزبير بن العوام زوجة هشام عن اسماء بنت ابي بكر قالت دخلت على عايشة والناس يصلون گفت اسماء در آمدم بر عایشه و حال آنکه مردم نماز میکردند و عایشه نیز نماز میکرد

خرج في البحر مقتضى حاجته مروي است از ابو هريره تحقيق رسول خدا ذكر كرد مردي را از قوم بني اسرائيل كه برآمد
در دريا پس حاجت خود را تمام كرد وساق الحديث ورواه ابو هريره حديث را تا آخر واين حديث در كتاب نيز گذشت در باب
مايستخرج من البحر گذشته ودر باب كفالت نيز تمام مذكور است **باب** قول الله تعالى واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا
اليها وتركوك قائما وقوله تعالى رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله وقال قتادة كان الناس يتجرون ولكنهم
كانوا اذا نابهم حق من حقوق الله تعالى لم تلههم تجارة ولا بيع حتى يؤدوه الى الله معنى اين كلام در ورق بالا گذشته است

حدثنا محمد قال حدثنا محمد بن فضيل عن حصين عن سالم ابن ابي الجعد عن جابر بن عبد الله قال اقبلت
عير ونحن نصلي مع النبي صلى الله عليه وسلم الجمعة گفت جابر آمد كارواني وما يان نماز ميگزارديم نماز جمعه با پيغمبر خدا رحمت كناد
خدا بروي فانفض الناس الا اثني عشر رجلا فنزلت هذه الآية پس گريختند مردم مگر دوازده نفر پس نازل شد اين آيت واذا
رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها وتركوك قائما **باب** قول الله تعالى انفقوا من طيبات ما كسبتم انفاق كنيد از مالهاي پاكيزه كه
كسب كرده ايد شما مناسبت اين باب بكتاب تجارت در كسب است كه شامل است تجارت را بلكه اكثر در آن وقت كسب تجارت
بوده است **حدثنا** عثمان بن ابي شيبة قال حدثنا جرير عن منصور عن ابي وائل عن مسروق عن عائشة رضي الله عنها
قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا انفقت المرأة من طعام بيتها غير مفسدة گفت عائشه فرمود پيغمبر خدا وقتي كه
انفاق كند زن از طعام خانه خود در حالي كه غير فساد كننده است يعني انفاق كند بر عيال شوهر ومهمانان او باذن شوهر بصريح
يا بمفهوم عادت واسراف نكند ازمعتاد كان لها اجرها بما انفقت ولزوجها بما كسب وللخازن مثل ذلك باشد مر آن زن را
ثواب آن نفقه بسبب انفاق كردن ومر زوج را بسبب پيدا كردن ومر نگهدارنده را مانند ثواب زن لا ينقص بعضهم اجر بعض
شيئا كم نميكنند بعضي ايشان ثواب بعضي ديگر را چيزي **حدثنا** يحيى بن جعفر قال حدثنا عبد الرزاق عن معمر عن
همام قال سمعت ابا هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اذا انفقت المرأة من كسب زوجها
من غير امره گفت همام شنيدم ابا هريره را كه روايت كرد از پيغمبر خدا فرمود وقتي كه انفاق كند زن از كسب زوج خود بي آنكه گفته باشد
واذن داده فله نصف اجره پس مر آن زن راست نيمه ثواب نفقه **باب** من احب البسط في الرزق كسي كه دوست دارد
فراخي در رزق **حدثنا** محمد بن ابي يعقوب الكرماني قال حدثنا حسان قال حدثنا يونس قال محمد هو الزهري گفت محمد
كه آن زهري ابن شهاب است عن انس بن مالك رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من
سره ان يبسط له في رزقه گفت انس شنيدم پيغمبر خدا را رحمت كناد خدا بروي ميفرمود كسي كه خوش آيد او را اينكه فراخ كرده شود
مر او را در رزق او او ينسأ في اثره فليصل رحمه يا تاخير كرده شود در اجل وبقيه عمر او پس گو رعايت كند ونفقه دهد ذوي الارحام را
وايشان ذوي رحم محرم اند يا وارثان يا اقربا نسا بمعني تاخير است وبظاهر اين حديث اشكال كرده كه رزق واجل همه در رحم نوشته ميشود زيادتي وكمي نه
چه معني دارد گفته اند مراد بركت در عمر ومال است وتواند كه در رحم چنين نوشته باشد اگر صله رحم كند رزق ومال ومدت عمر چنين باشد
واگر نكند كمتر از آن باشد ودر كتاب ترغيب وترهيب باسناد حسن حديثي مي آرد كه فرمود آنحضرت كه آدمي صله رحم ميكند وماند
از عمر او مگر سه روز زياده ميكند خدا او را سي سال وكسي قطع رحم ميكند وماند از عمر او سي سال پس كم ميكند خدا عمر او را تا نمي ماند
مگر سه روز مانند آن حديثي ديگر نيز مي آرد **باب** شراء النبي صلى الله عليه وسلم بالنسيئة در بيان خريدن آنحضرت بمدت
مهلت طعامي را النسيئة بفتح نون وكسر سين مهمله وسكون تحتيه مع الهمزه است حدثنا معلى بن اسد قال حدثنا عبد الواحد

الجزء الرابع تيسير الاسلام | كتاب الجمعة

سفها على نفسي پس گفتم كه بيرحمتم از آن بشنيدم آنرا پس
خود نگاه كرد به بيهوشي فانصرف رسول الله پس برگشت
از نماز پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم وقد
تجلت الشمس وحال آنكه روشن شده بود آفتاب
فخطب الناس وحمد الله واثنى عليه بما هو
اهله پس وعظ گفت مردم را وحمد وثنا كرد خدا را
بآنچه خدا سزاوار آنست ثم قال اما بعد پستر
گفت اين كلمه را در شروع وعظ قالت گفت اسما
ولغطت نسوة من الانصار ودر سخن غوغا كردند
زنان انصار به بانگ كه مزاحم شد استماع كلام شريف
فانكفأت اليهن لاسكتهن پس ميل كردم
بسوي آنها تا خاموش گردانم آنها را فقلت لعائشة
ما قال پس گفتم عائشه را كه چه فرمود آنحضرت در وقت
قالت قال ما من شيء لم اكن اريته الا وقد
رأيته في مقامي هذا گفت عائشه فرمود نيست
هيچ چيزي كه نموده شده بود مرا آنرا مگر آنكه بتحقيق ديدم
آنرا اكنون درين جاي خود حتى الجنة والنار
تا آنكه ديدم بهشت ودوزخ را واين دين ظاهر است
كه بچشم سر بحقيقت بوده بدور كردن پرده در ميان
از نظر شريف يا بچشم بصيرت وبطريق كشف و
تواند كه بنمودن مثال باشد والله اعلم بحقيقة الحال
وانه قد اوحي الي انكم تفتنون في القبور مثل
او قريبا من فتنة المسيح الدجال وبتحقيق شان
اين است كه وحي كرده شده بسوي من كه بتحقيق شما
مبتلا كرده ميشويد در قبر مانند يا نزديك ابتلا به بلية
مسيح دجال كه معروف است در شدت وهول
يؤتى احدكم فيقال له آورده ميشود يكي از شما يعني
مي آيند او را سائلان وممتحنان پس گفته ميشود
ميشود او را ما علمك بهذا الرجل چيست
اعتقاد تو با چيز و اشارت بحضرت رسول است
صلى الله عليه واله وسلم فاما المؤمن او قال
الموقن پس اما صاحب ايمان يا گفت او
بجاي لفظ مومن موقن را تعات ومعني احدات
شك هشام پس شك كرده هشام ميان اين دو لفظ
در روايت فاطمه كه چه گفت اسما فيقول
هو رسول الله پس ميگويد مسلمان كه آن مرد پيغمبر
خدا است صلى الله عليه واله وسلم هو محمد
جاءنا بالبينات والهدى وي محمد است كه
آورده است ما را معجزات ظاهر وبا راه راست
سوي حق فآمنا واجبنا پس ايمان

قال حدثنا الاعمش قال ذكرنا عند ابراهيم الرهن في السلم فقال حدثني الاسود عن عائشة رضي الله عنها ان النبي صلى الله عليه وسلم اشترى طعاما من رجل يهودي الى اجل ورهنه درعا من حديد

مراد از سلم اينجا معنى عرف شرعى نيست بلكه مطلق بيع است قال حدثنى الاسود عن عائشة رضى الله عنها ان النبى صلى الله عليه وسلم اشترى طعاما من رجل يهودى الى اجل ورهنه درعا من حديد

مروايست از عايشه كه پيغمبر خدا خريد طعامى را از مردى يهودى تا مدتى معين و گرو كرد پيش او زرهى از آهن

حدثنا مسلم بن ابراهيم قال حدثنا هشام قال حدثنا قتادة عن انس ح وحدثني محمد بن عبد الله بن حوشب قال حدثنا اسباط ابو اليسع البصري قال حدثنا هشام الدستوائي عن قتادة عن انس بن مالك رضي الله عنه انه مشى الى النبي صلى الله عليه وسلم بخبز شعير وإهالة سنخة

روايت است از انس كه وى رفت بسوى پيغمبر خدا با نان جوين و پيه گنده بوى يا آنكه بگنده بوى و تخفيف نيز پيه گداخته و پيه نان خورش از روغنها

سنخة بفتح سين و كسر نون و خاى معجمه مقبوحه گنده بوى والقدر رهن النبي صلى الله عليه وسلم درعا له بالمدينة عند يهودي واخذ منه شعيرا لاهله وحال آنكه تحقيق گرو كرده بود آنحضرت زرهى را كه ملك او بود بمدينه نزد يهودى و گرفته بود از وى جو

براى زنان خود ولقد سمعته يقول ما امسى عند آل محمد صاع بر ولا صاع حب وتحقيق شنيدم آنحضرت را كه ميفرمود شب نكرده

نزد الهى يا محمد صاعى گندم و نه صاع دانه خرما و انت عندنا انس و تحقيق شان اينست بودند نزد او نه زن برين تقدير كه

كرده شد اين كلام انس است و ضمير سمعته راجع بانس است و قائل او ست صلى الله عليه وسلم و شيخ ابن حجر اختيار كرده اينمعنى را بعضى

از شارحان گفته اند كه اينكلام قتاده است و ضمير سمعته راجع بانس است و قائل باينكلام او ست يعنى تتبع كردم اينمعنى را بر زعم شيخ ابن حجر

ميكند ميگويد كه از اينكلام بوى گله مى آيد و شان آنحضرت ارفع است كه از وى چنين كلامى صادر گردد كه از زنان تو هم اينچنين معنى

كرده شود و آن حديث كه ما شبع آل محمد من خبز شعير قط سير نشده است عيال محمد از نان جوين هرگز تا قول عايشه است و بر تحقيق آن انس

گفته است والله اعلم و مقصود انس از اينكلام آنست كه فقر اختيارى آنحضرت در نيمه بود كه ذره خود را نزد كافرى براى قوت عيال

گرو كرده و قليل از متاع دنيا در خانه عيال او نبوده

باب كسب الرجل وعمله بيده

حدثنا اسمعيل بن عبد الله قال حدثني ابن وهب عن يونس عن ابن شهاب قال حدثني عروة بن الزبير ان

عايشة رضي الله عنها قالت لما استخلف ابو بكر قال لقد علم قومي ان حرفتي لم تكن تعجز عن مؤنة اهلي فلما شغلت عايشه هركاه

خليفه كرده شد ابو بكر صديق رضى الله عنه گفت تحقيق دانسته اند قوم من قريش يا مسلمانان كه پيشه من نبود كه وا نمانده و كفايت

كننده مرا از بار عيال من و شغلت بامر المسلمين فهي تعترف المسلمين فيه وشغول گردانيده شده ام من بكار مسلمانان پس هر آينه است كه مى خورد اهل و عيال ابو بكر از زين مال يعنى بيت المال و كار ميكند مسلمانان

در مال بيت المال يعنى بقدر آنكه ميگيرد از بيت المال تجارت ميكنند از مال بيت المال و داخل مال مسلمانان ميكند سود ديگر ايشان

حاصل ميشود و تواند كه معنى كلام آن باشد كه بدل آنچه ميگيرد مر از مال مسلمانان كار ميكنم براى ايشان در كسب انواع و پاسدارى

و انتظام مهام ايشان نگاه خلافت و روايت كرده اند از سعد باسناد ديگر كه رجال را وقت مرگ گفت و قتى كه خليفه كرده شد ابو بكر

روز ديگر جامها كه تجارت آن ميكرد بر سر نهاد و بازار ميرفت در راه عمر بن خطاب و ابو عبيده جراح پيش آمدند و گفتند كه الان

سزاوار نيست كه اينكار كنى و تو والى مسلمانان كرده شده ابو بكر گفت پس عيال خود را از كجا نان دهيم گفتند قوت عيال تو بيت المال

تعيين ميكنيم برايشان باتفاق صاع و قدرى طعام مقرر ساختند ظاهر از اين نكله ميكند ابو بكر گفته بعد ازين خواهد بود تا سر مسلمانان

بدان تسلى شوند

حدثنا محمد بن سلام قال حدثنا عبد الله بن يزيد قال حدثنا سعيد قال حدثني ابو الاسود عن عروة

الجزء الرابع من تصوير الشيخ الاسلام | **كتاب الجمعة**

يقولون شيئا فقلت ميگويد نميدانم و عار ندارم نپنديده

بودم مردم را كه ميگفتند چيز را پس گفتم همان و

قال هشام فلقد قالت لي فاطمة انا وعيته

گفت هشام پس هر آينه تحقيق گفت مرا فاطمه پس

نگاه داشتم آنرا و ياد كردم در دل و در بعضى نسخ واو

بجاى فا است و در بعضى بها و عتيه بهاء مصدر است يعنى

گفت چيزى را كه ياد گرفتم و انا نسخة و عتيه بى واو عطف

و فاء و ما گفت آن پوشيده نيست ظاهر آنست

كه حرفى از اول آن ساقط شده و در قاموس گفته دعاه

يعنه خفظ و جمعه كما دعاه فيهما يعنى دعى و داعى

بمعنى حفظ و جمع آمده غير انها قرئت مايعلقه

عليه جزاء شرط فاطر ذكر كرده است چيزيكه مقدرت كرده

مى شود بر آن چيز مناسق و ديباجه كه گفته ام آن را

حدثنا محمد بن معمر بفتح ميم و سكون عين

مهمله و ريحان ساكن قال حدثنا ابو عاصم عن

جرير بن حازم قال سمعت الحسن البصري

يقول حدثنا عمر بن تغلب بفتح فوقيه و سكون

معجمه و كسر لام و موحده ان رسول الله صلى الله

عليه وآله وسلم اتى بمال او بسبى

فقسمه بتحقيق پيغمبر خدا آورده شد بمال يا بجمعى

و گمريس بخش كرد آنرا فاعطى الرجال وترك

الرجال پس داد مردان را و گذاشت جمعى ديگر را

فبلغه ان الذين ترك عتبوا پس رسيد آنحضرت را

كه تحقيق آنانكه گذاشت انها را در قسمت ناخوش

و خشمگين شده اند فحمد الله ثم اثنى عليه ثم قال

پس حمد گفت خدا را و ستايش كرد بر وى پس گفت

اما بعد فوالله اني لاعطي الرجل وادع الرجل

هر چه نگه باشد بعد حمد و ثنا پس قسم خدا است كه من

ميدهم مرد را و ميگذارم مرد را و الذي ادع احب

الي من الذي اعطي و حال آنكه آن كسى كه ميگذارم

نزد او دوست تر است نزد من از كسى كه ميدهم او را

ولكن اعطي اقواما لما ارى في قلوبهم

من الجزع والهلع و ليكن ميدهم جمعى را بواسطه

آنچه مى بينم در دلهاى ايشان بيصبرى و بى تابى از فقر

و مشغالى جزع و ياى بردن و تعتين ثانى در معنى فاعرض

تر است مر اول را و اكل اقواما الى ما جعل الله

قال عائشة عليها رضي الله عنها كان اصحاب رضي الله عنهم صلى الله عليه وسلم قال ان فضلهم گفت عايشه بودند اصحاب وكار كنند وبراى خود وكان لهم ارباح وفضل لهم لعيالهم وليوذ الشان را بدهند از عوقى كه ميكرد ومدد كار پس گفته شد الايثار اگر غسل كنيد بهتر است شايد پاكتر غسل ميكرد مادر واح جمع رائح ميرسد آمده وبرواه همام عن هشام عن ابيه عن عايشة ورواميكند اين حديث را همام از هشام از پدرش از عايشه رضي الله عنها **حدثنا** ابراهيم بن موسى قال حدثنا عيسى عن ثور عن خالد بن معدان عن المقدام عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما اكل احد طعاما قط خيرا من ان ياكل من عمل يده فرمود نخورده است هيچكس طعامى هرگز بهتر از انچه بخورد از عمل دست خود وكسب حلال وان نبي الله داؤد عليه السلام كان ياكل من عمل يده وتحقيق پيغمبر خدا داؤد ميخورد روزى از كار دست خود كه زره بافى ميكرد وفرو فتح فوقيت خوانند اين ميوه **حدثنا** يحيى بن موسى قال حدثنا عبد الرزاق قال حدثنا معمر عن همام بن منبه قال حدثنا ابو هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ان داؤد النبي عليه السلام كان لا ياكل الا من عمل يده فرمود آنحضرت تحقيق داؤد پيغمبر نميخورد مگر از كار دست خود ودين حديث بطريق حصر آورده برخلاف حديث اول كه از آنجا حصر معلوم نميشد پس آن محمول است بر غلبه **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن ابي عبيد مولى عبد الرحمن بن عوف انه سمع ابا هريرة رضي الله عنه يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ابو عبيد شنيد ابا هريرة را كه ميگفت فرمود رسول خدا لا يحتطب احدكم حزمة على ظهره كه هيچكس از شما نبايد كه جمع كند يكى از شما پشتاره هيمه وبردارد بر پشت خود وبفروشد من ان يسال احدا فيعطيه او يمنعه بهتر است او را از انكه سوال كند كسى را پس بدهد او را وبدهد او را يعنى بهتر است از انكه چيزى بگدايى سوال حاصل كند يا انكه احتمال حرمان دارد **حدثنا** يحيى بن موسى قال حدثنا وكيع قال حدثنا هشام بن عروة عن ابيه عن الزبير بن العوام قال قال النبي صلى الله عليه وسلم لان ياخذ احدكم احبله گفت زبير فرمود پيغمبر خدا صلعم كه بگيرد يكى از شما ريسمانهاى خود را براى هيزم آوردن خير له من ان يسال الناس بهتر است او را از انكه سوال كند مردم را وخوارى كشد احبل بضم همزه وسكون حاء مهمله وضم موحده جمع حبل است چنانچه افلس جمع فلس است

باب السهولة والسماحة في الشراء والبيع در استيهاب آسانى وجوانمردى كردن در خريد وفروخت يعنى مشترى تا كردن در خريدن وجوانمردى كردن در فروختن ومن طلب حقا فليطلبه في عفاف وكسيكه طلب كند از كسى حقى را پس بايد كه طلب كند از روى پرهيزگارى وبازداشتن از انچه در شرع روا نيست از مخلص وجز آن **حدثنا** علي بن عياش قال حدثنا شعيب قال حدثنا غسان محمد بن حطرف قال حدثني محمد بن المنكدر عن جابر بن عبد الله ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال رحم الله رجلا سمحا اذا باع واذا اشترى واذا اقتضى فرمود آنحضرت رحمت كند خدا مردى را جوانمرد او وقتيكه بفروشد او وقتيكه بخرد او وقتيكه طلب حق خود بكند از كسى يا طلب قضاى حاجتى كند يعنى مدين مورد برادر مسلمان خود شمارد كه بيع وشرا وقضاى حاجت او بسهولت وسماحت كند **باب** من انظر موسرا في قضاء حقه كسى كه مهلت دهد توانگر را در قضاى حق او **حدثنا** احمد بن يونس قال حدثنا زهير قال حدثنا منصور ان ربعي بن حراش حدثه ان حذيفة قال لقي النبي صلى الله عليه وسلم ملكا ممن كان قبلكم فسأله املك انت فقال ان كنت فعلت من الخير شيئا قال فكنت اداين الناس فآمر فتياني ان ينظروا الموسر ويتجاوزوا عن المعسر قال قد تجاوزت عنك

كتاب الجمعة

عليه وآله وسلم خرج ليلة من جوف الليل فصلى في المسجد تحقيق پيغمبر خدا برآمد شبى از ميانه شب از حجره خود وبگذارد نماز در مسجد شريف فصلى رجال بصلوته پس نماز گزاردند بجماعت عاصم ابن كليب از پدرش از جد او گفت كنت مع رجال من الانصار نبودم با جماعتى از انصار فقاموا معه يعني پس برخاستند با او فجاء النبي ليدخل فتحدث اليه پس آمد پيغمبر كه درآيد پس سخن كرد با او رجل من القوم فقام النبي يحدثه پس برخاست پيغمبر كه سخن كند با او مردى از قوم وقام معه رجال حتى اذا كثروا التفت فرآهم فقال ايها الناس عليكم هديكم كه بايستند با او مردان تا انكه چون بسيار شدند التفات كرد پس ديد ايشان را پس گفت اى مردم بگيريد بر خود كه بايستيد با پيغمبر ما ونماز بگزاريد با او فانه سيأتي زمان يصلي فيه الناكثر منهم فضلوا عنه پس تحقيق كه خواهد آمد زمانى كه نماز گزارد در آن بيشتر از مردم كه نشناسند او را پس گمراه شوند از نماز گزاردن با او فقام النبي صلى الله عليه وآله وسلم فصلوا خلفه پس برخاست پيغمبر خدا صلعم كه نماز گزارد پس نماز گزاردند با او فاصبح الناس فتحدثوا پس بامداد كردند مردم وسخن كردند با يكديگر كه چسان نماز گزارد پيغمبر با ايشان فجاء النبي فحمد الله واثنى عليه پس آمد پيغمبر پس ستايش كرد خدا را وثناء گفت بر او ثم قال اما بعد اني اراكم تجتمعون پس گفت بعد از ثناء اما بعد من آن ميبينم كه جمع ميشويد واني لم اكن بالذي لا اعلم مكانكم ولكني فارقتكم وانا في الصلاة وانا اعلم حيث انتم ولكن الشيطان اتاكم من خلفكم فسمع حديثكم وحديث من كان قبلكم ومثل ذلك الخير والشر فاعيدوا صلاتكم من نبود من كه ندانم جاى شما ولكن جدا شدم از شما وانا در نماز وميدانم كه كجا ايستاده ايد ولكن شيطان آمد از پس شما پس شنيد سخن شما وسخن كسانى كه پيش از شما بودند ومثل آن خير وشر پس اعاده كنيد نمازهاى خود را

كتاب الجمعة

الجزء الرابع عشر الاسلام

ان يفسخ طعامه بتجاوز عنه المسور گفت آنچه ميگويد صحيح است خداوند بما گفته بيع و شرا بسيار كنيد بدانيكه مهلت دهيد و مسامحه كنيد در معامله طلب و استيفاى حق از مردم كند و قال فقاضه و سامحه گفت حذيفه فرمود آنحضرت سه چيز گرفتند ازوى دوزخ و آورد خداوند بسهمانى او بهشت قال ابو عبد الله و قال ابو مالك عن ربعي گفت مولف ابو عبد الله صدوق ابو مالك سعد بن طارق از ربعي مذكور راوى حذيفه كنت البسر على الموسر و النظر المعسر بود من كه آسان ميگرفتم بر توانگر و مهلت ميدادم تنگدست لذا تابعه شعبة عن عبد الملك بن عمير عن ربعي و شايعت كرد او را شعبه از عبد الملك از ربعي و قال ابن عيينة عن عبد الملك بن عمير عن ربعي و گفته است ابو عوانه از عبد الملك از ربعي انظر المعسر و تجاوز عن المعسر مهلت ميدادم فراخ دست را و درميگذشتم از تنگدست و قال نعيم بن ابي هند عن ربعي فاقيل من الموسر و الحاوز عن المعسر پس قبول ميكردم از موسر و تجاوز ميكردم از معسر يعني از ربعي اينهمه روايات متعدده آمده و بعضي نزديك بيكديگر اند **باب** من انظر معسرا در فضيلت كسيكه مهلت دهد تنگدست را و تقاضاى حق خود **حدثنا** مسلم بن عماد قال حدثني يحيى بن حمزة قال حدثني الزبيدي عن الزهري عن عبيد الله بن عبد الله انه سمع ابا هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال بان تاجر يداين الناس و مرد سوداگرى بود كه قرض دادى و دينى ثابت كردى بر مردم فاذا راى معسرا قال لفتيانه تجاوزوا عنه بس وقتيكه ديدى تنگدست را گفتى مر غلامان خود را كه گذريد از وى لعل الله ان يتجاوز عنا فتجاوز الله عنه شايد كه خداوند گذرد از عقوبت ما پس گذشت خدا ازوى **باب** اذا بين البيعان و لم يكتما و نصحا و قتيكه ظاهر كردند بايع و مشترى حقيقت بدل را و نپوشيدند عيبى و خيرخواهى يكديگر كردند جواب اذا اخذ و فت و آن اينست كه بركت ميكند خداوند هر دو بيكديگر عن عداء بن خالد و گفته شده زهير بن خالد بفتح عين و تشديد دال مهمله و همزه در آخر است صحابى ست ايمان آورده بعد از غزوه حنين خريده بود از نخست ازوى غلامى يا اباهى كه پايان سر دو كوهان او نوشته بودند و ظاهر از نوشته است كه غلام باشد و ان قول او هذا ما اشترى العداء بن خالد من العداء بن خالد گفت عداء نوشت براى من پيغمبر خدا اين چيزيست كه خريده است محمد فرستاده خدا برسالت از عداء بن خالد قاضى عياض گفته اين بر روايت قلوست و صواب آنست چنانچه در ترمذى و نسائى و ابن ماجه و ابن منده است بسند موصول كه مشترى عداء بود و از آنحضرت گفتند آنچه در ين كتاب است مناقى كتب ديگر نيست از آنكه مشترا بمعنى بيع آمده و در مصابيح در تعدد واقعه حمل كرده شده نماند كه مضمون نوشته نيز ناظر است كه آن از جانب بايع باشد و تصريح كرده عداء و گفت كتب لى رسول الله پس بايع آنحضرت خواهد بود و مشترا بمعنى بيع بكار آمده و در قرآن از برادران يوسف عليه السلام فرموده و شروه بثمن بخس دون فروختند برادران يوسف را بسهامى مهمل نامرغوب بيع المسلم المسلم و اين بيع مسلمانست مسلما نرا ادا نيست عيبى در وى مراو عيب باطن است كه برشترى ظاهر نشود و لا خلابة و نيست فسق و فجور در وى غايله بمعجمه و همزه و لامست قال قتادة الغايلة الزنا و السرقة و الاباق تفسير كرده است قتاده غايله را بزنا و دزدى و گريز بندگى و قيل لا يراخيلون بعض النحاسين بيشتر ايشان از مغ خراسان و بخستان و گفته شده ملوا براهيم نخعى را بعضى فروشنده بانند كه بر سر بازار و منشاء دواب از خراسان را بوستان آيند و ترسند مشترى را و ترغيب نمايند در گرفتن بآن نحاسين جمع نحاس صيغه مبالغه است مشتق از نحس بمعنى بيع آرى بفتح همزه ممدوده و كسر راء و تشديد

نوزدهم تمام حديث **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني علي ابن الحسين ان المسور بن مخرمة قال قام رسول الله صلعم المسور بن مخرمه گفت قال قام رسول الله صلعم بخطبه غير خدا صلى الله عليه و اله و سلم خطبه چنين شنيدم او را و نشنيدم كه خطبه خواند كه ميگفت بعد ما اثنى و مجد الله و اثنى عليه بسبب آنچه ستايش كرد و ثنا گفت خداى را و بزرگى گفت او را **حدثنا** اسماعيل بن ابان قال حدثنا ابن الغسيل يعني محمد بن عبد الرحمن بن سليمان بن حنظلة بن ابي عامر الغسيل ملائكه غسيل بود و چون شهادت يافت بفرمود آنحضرت تا ملائكه او را غسل دهند و ديدند كه سرش ميچكد و قال حدثنا عكرمة عن ابن عباس قال خطبنا النبي صلى الله عليه و اله و سلم المنبر گفت ابن عباس برآمد آنحضرت بر منبر را براى ما خطبه و كان آخر مجلس جلسه و من ابن برآمدن آخر مجلسى كه نشست آنرا منعطفا ملتحفا على منكبيه بحالتيكه افكنده است چادرى را بر هر دو دوش خود قد عصب راسه بعصابة دستمال بسته بود سر مبارك خود را بسياه يا چيزى كه مانند سياه باشد و تصريح كرده نشده كه چه رنگ بود و ظاهر آنست كه سياه باشد و در طب و غالبا از جهت سر و تحسين بفتح دال و كسر سين هر دو مهمل ماخوذ از وسم است بمعنى داغ كردن بمنجل آهن تيز شده و بمعنى چرك يا از وسم بضم بمعنى كبودى كه بسياهى زند صلى الله و اثنى عليه پس بنشاند خداوند او را بسبب ثنا كردن او را و ستودن او را و قال ايها الناس الى فانا بوابه اى مرجع و پناه كه بجانب او پس جمع شوند و بجانب وى فرمايند امابعد فان هذا الحي من الانصار يقلون بتحقيق اين قبيله انصار كم ميشوند و قليلا الناس و بسيار ميشوند مردم اين احياء يغيب است و واقع شد چنانچه خبر داد بعض ولى شيعنا من امة محمد پس كسى كه والى شود كارى را از امت محمد مصطفى صلى الله عليه و اله و سلم فاستطاع ان يضر فيه احدا او ينفع فيه احدا پس تواند كه ضرر رساند در آن كار

بمعنى جاى بستن وبه بعضى اين را أرسى بضم همزه وفتح راء بمعنى لنگر خوانده اند ويقولون جاء امس من خراسان ويگويند براى ترغيب دى روز آمده است از خراسان وجاءنا اليوم من جرسان وآمده است امروز از جرستان فكرهه كراهية شديدة پس ناخوش كرد ابراهيم اين قول را ناخوشى سخت وقال عقبة بن عامر لا يحل لامرء ان يبيع سلعة وكفت عقبة بن عامر حلال نيست مر آدمى را اينكه بفروشد سلعتى را يعلم ان بها داء الا اخبره ميداند كه در تحقيق بآن عيبى است مگر آنكه خبر كند مشترى را از آن عيب **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة قال حدثنا قتادة عن صالح ابي الخليل عن عبد الله بن الحارث رفعه الى حكيم بن حزام قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم البيعان بالخيار مالم يتفرقا او قال حتى يتفرقا گفت حكيم بن حزام فرمود رسول خدا مشترى وبايع باختيار خود اند مادامى كه جدا نشده اند يا فرمود تا آنكه جدا شوند شك از اوست حاصل آنكه بعد از عقد بيع پيش از آنكه جدا شوند اختيار دارند اگر عقد مسلم ندارند وفسخ كنند ميرسد آنها را فان صدقا وبينا بورك لهما في بيعهما پس اگر راستى ورزند وظاهر كنند حقيقت بدين را بركت داده ميشود مر هر دو را در بيع آنها وان كتما وكذبا محقت بركة بيعهما واگر پوشند عيب را ودروغ گويند دور كرده شود بركت بيع هر دو را از زيادتى ونماء وفائده ظاهر آنست اگر يكى در دروغ گويد وكتمان كند بركت او را دور كنند ويحتمل كه بشومى او در بين بيع مطلق بركت نماند **باب** بيع الخلط من التمر وحكم بيع خرماء مختلط از ردى وجيد **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا شيبان عن يحيى عن ابي سلمة عن ابي سعيد قال كنا نرزق تمر الجمع وهو الخلط من التمر روايت است از ابو سعيد گفت بوديم ما را روزى داده ميشديم خرماى جمع او آن خلط از خرماست بعضى گويند خلط همين خرماى ردى را ميگويند وبعضى تفسير كرده اند مخلوط از هر قسم وكنا نبيع صاعين بصاع وبوديم ما كه ميفروختيم دو صاع خلط را يك صاع جيد فقال النبي صلى الله عليه وسلم لا صاعين بصاع ولا درهمين بدرهم پس فرمود پيغمبر خدا روا نيست دو صاع بيك صاع ونه دو درهم بيك درهم وبر قياس كرده اند عدم جواز تفاضل در جنس واحد وانچنان مفهوم ميشود كه بيع ردى بجيد برابر هم روا باشد **باب** ما قيل في اللحام واللحام در بيان چيزى كه گفته شده در گوشت وذبح كنند **حدثنا** عمر بن حفص قال حدثنا ابي قال حدثنا الاعمش قال حدثني شقيق عن ابي مسعود قال جاء رجل من الانصار يكنى ابا شعيب گفت ابن مسعود آمد مردى از انصار كه كنايت ميكنند او را بابا شعيب را قال لغلام له قصاب اجعل لي طعاما يكفي خمسة گفت مر غلام گوشت فروش خود را طيار كن براى من طعامى كه كفايت كند پنج كس را فاني اريد ان ادعو النبي صلى الله عليه وسلم خامس خمسة پس بتحقيق من اراده دارم كه دعوت كنم پيغمبر خدا را كه آنحضرت پنجم پنج باشد يعنى چهار نفر باوى ديگر باشند فاني قد عرفت في وجهه الجوع بتحقيق دانسته ام در روى مبارك آنحضرت گرسنگى را فدعاهم فجاءهم رجل پس فرا خواند پنج كس را او آمد با ايشان مردى ديگر فقال النبي صلى الله عليه وسلم ان هذا تبعنا فان شئت اذنت له فاذن له پس فرمود بتحقيق اين مرد پيروى ما كرده است اگر خواهى اذن دهى پس اذن بده او را وان شئت ان يرجع رجع واگر خواهى تو اينكه رجوع كند باز گردد فقال لا بل قد اذنت له پس گفت نى بلكه اذن دادم او را واحد اسناد سابق حديث بر همين قدر است كه غلام لحام وجزار خود خدمتى فرموده است **باب** ما يمحق الكذب والكتمان في البيع پيدا شدن كه دروغ وپوشيدن عيب سلعه از بركت در فروختن **حدثنا** بندار قال حدثنا شعبة عن قتادة قال سمعت ابا الخليل يحدث عن عبد الله بن الحارث عن حكيم بن حزم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال البيعان بالخيار مالم يتفرقا او قال حتى يتفرقا فان صدقا وبينا بورك لهما في بيعهما وان كذبا وكتما محقت بركة بيعهما

واگر اين جلسه واجب بودى جلسه اولى پيش از شروع بخطبه كه مشروعيت است نيز واجب گشتى وذكر كسى از مغيرة بن شعبة آورده كه گفت ديدم على بن ابيطالب رضى الله عنه كه خطبه ميخواند نه نشست وتحقيق ثابت است نفى كلام هنگام جلوس چون حال امام در روايت ابو داود آمده كان يجلس اذا صعد المنبر حتى يفرغ المؤذن ثم يقوم فيخطب ثم يجلس فلا يتكلم ثم يقوم فيخطب فاذا كذا وكذا ولم يقعد سراد جهرا احيانا واحيانا تارة وتارة فثابت شده مگر آنكه نيوفت نزد بعضى آنرا ما قعد احيانا جواب است **حدثنا** مسدد قال حدثنا بشر بن المفضل قال حدثنا عبيد الله بن عمر عن نافع عن عبد الله بن عمر قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يخطب خطبتين يقعد بينهما بود آنحضرت كه ميخواند دو خطبه كه مينشست ميان آن دو خطبه ومقدارش آنست كه قرار ياد بر عضوى بجاى خود وبقول بعضى مقدار سه آيه ومنقول از طحاوى آنقدر كه مساس كنند بدن خطيب موضع جلوس را وانا مقدار خطبتين پس فرض از آن نزد امام ابى حنيفه اذكرى چيزى كه شامل است بر ذكر خدا را تسبيح وتكبير را رجحت عمل صحابه فاسعوا الى ذكر الله كه ذكر مطلق آمده وفرق نكرده ميان طويل كه آخر آنرا خطبه گويند وقصير ودون آن پس شرط ذكر مطلق ليكن ما ثبوت از آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم ذكر مسمى بخطبه است بصيغه تكرار وتثنيه وصوابيت بر آن پس آنرا واجب گويند باسنت نه شرط كه جزوى كفايت نكنند وصاحبين سيگويند كه لابد است از ذكر طويل كه آنرا عرف خطبه خوانند پس واجب خطبه است وتسميه باكتفا

ایشان بعینه باز حرمت گذشته است **باب** قول الله تعالى يا ايها الذين امنوا لا تاكلوا الربا اضعافا مضاعفة الآية
ای کسانیکه ایمان آورده اید نخورید ربا را چند چندان برقرض و بپرهیزید خدا را امید آنکه فلاح یابید دنیا و آخرت بدین تراسلام
مقرر بود که چون مدت میعاد ادای قرض میگذشت زیاده میکردند قرض را و باز همچنان رفته رفته بجائی میرسید که چند برابر اصل شد
حق سبحانه تعالى مخاطب گردانید اهل ایمان را که چنین نکنید **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب قال حدثنا سعيد
المقبري عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لياتين على الناس زمان لا يبالي المرء بما
اخذ المال ازمعهد هر آئینه می آید بر مردم زمانه که باک نمیدارد مرد بوجهی که گرفته است مال را امن الحلال ام من الحرام
آیا از روی حلال است یا از روی حرام و درین تهدید عام گرفتن را داخل است پس موافق باشد مضمون آیت را که در ترجمه اخذ کرده
و نزدیک غیر شفعی درین باب همین آیت است و حدیث ندارد **باب** اكل الربا وشاهده وكاتبه و در حکم خوردن ربا خوردانیدن را
و کاتب قبالهٔ آن و قوله تعالى الذين يأكلون الربوا لا يقومون الآية و در بیان قول خدا که دال بر تحریم ربا است
چنانکه آخر آیت فرمود اولئك اصحاب النار هم فيها خالدون آنجماعه که باز نمیدارند خود را از ربا خوردن دوزخیانند و آنها در دوزخ
همیشه خواهند بود **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن منصور عن ابي الضحى عن مسروق عن عائشة رضي الله عنها
قالت لما نزلت آخر البقرة قرأهن النبي صلى الله عليه وسلم في المسجد گفت عایشه چون نازل شد آیات آخر های
سورهٔ بقر که اینست الذین یاکلون الربا الآیه خواندند آیات را پیغمبر خدا بر مسلمانان در مسجد حرم التجارة بالخمر یعنی
حرام کرد تجارت در شراب یعنی در خریدن و فروختن و این بعد از تحریم ربا واقع شده بآیتی که در باب آن صادر است **حدثنا**
موسى بن اسمعيل قال حدثنا جرير بن حازم قال حدثنا ابو رجاء عن سمرة بن جندب قال قال النبي صلى الله عليه وسلم رايت
الليلة رجلين اتيانى گفت جندب فرمود پیغمبر خدا دیدم امشب در خواب دو مرد را که آمدند نزد من کنایت از جبرئیل
و میکائیل است فاخرجاني الى ارض مقدسة پس بیرون بردند مرا بسوی زمینی که مقدس است یعنی بزمین مسجد اقصی
فانطلقنا حتى اتينا على نهر من دم فيه رجل قايم على وسط النهر پس رفتیم تا آنکه آمدیم بر جوی از خون که در وی مردی
ایستاده است بر میانهٔ جوی و رجل بين يديه حجارة و مردی دیگر است بر کنار نهر پیش او سنگها است فاقبل الرجل الذي
في النهر فاذا اراد الرجل ان يخرج پس پیش آمد مردی که در جوی نهر است و قتیکه خواست برون آید از نهر رمى الرجل
بحجر في فيه فرد فرا انداخت سنگی در دهن او پس رد کرد او را آنجا که بود فجعل كلما جاء ليخرج
رمى في فيه حجر پس گشت هر گاهی که آمد تا برآید سنگ زد در دهن او فيرجع كما كان پس رجوع میکرد چنانکه
بود بهمانجا فقلت ما هذا فقال الذي رايته في النهر آكل الربا پس گفتم آن دو مرد را چیست این حال گفت
کسیکه دیدی در نهر آکل ربا است **باب** موكل الربا در حکم خورانندهٔ ربا که قرض میگیرد و زیاده میدهد وی نیز
ملعون است لقوله تعالى يا ايها الذين امنوا اتقوا الله وذروا ما بقي من الربوا ان كنتم مؤمنين الى قوله فان لم تفعلوا
خبرهم ان كنتم تعلمون و اتقوا يوما ترجعون فيه الى الله الآية قال ابن عباس هذه آخر آية نزلت على النبي صلى الله
عليه وسلم گفت ابن عباس این آیت و اتقوا یوما ترجعون فیه الی الله آخر آیتی است که نازل شده
بر پیغمبر خدا در حجت که خطاب کرد مردم را و خرید غلامی نصرانی را پس فرمود ملائکه را که بزنند
عبد الحجام فرمود حجامه فكسرت گفت عون دیدم پدر خود را در خرید غلامی نصرانی پس فرمود ملائکه را که بزنند

الجزء التاسع من صحيح الامام ابي عبد الله محمد بن اسماعيل البخاري | كتاب الجمعة

و شیخین هم و اتم خواهد بود **حدثنا** آدم قال
حدثنا ابن ابي ذئب عن الزهري عن ابي
عبد الله الاغر سلمان جهني اصبهاني صلى عن
ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وآله
وسلم اذا كان يوم الجمعة وقفت الملائكة
على باب المسجد يكتبون الاول فالاول و مثل
می شنوند روز جمعه می ایستند فرشتگان بر در مسجد جمعه می نویسند
می نویسند نام اول را پس ازین هر که از دیگران اول آید
و همچنین بترتیب و مثل المهجر كمثل الذي يهدي
بدنة و حال آینده در دو ساعت اول وقت همچو حال کسی
است که میفرستد شتر را بمکه برای قربانی که از همه
فاضلتر است مهجر بفتح میم و فتح هاء و کسر جیم مشدد آنکه
پیش روز برگزاری سخت یعنی در اول وقت دیگر تا آینده
است و دیگر بقیات آنچه میفرستند بحکم کالذي
يهدي بقرة پس دوم که پس ازو می آید همچو کسی است
که میفرستد گاو را و هكذا بقية الساعات پس سوم تا آن
کسی است که میفرستد قوچ را ثم دجاجة پس مرغ
چهارم مانند آنکه تصدق کند گاو را ثم دجاجة پس مرغ مانند
آنکه تصدق کند بیضه را فاذا خرج الامام
طووا صحفهم پس چون برمی آید امام برای
خطبه می پیچند فرشتگان صحیفهای اسم نویسی خود را
و یلزمن الذكر حين يخرج الامام و يستمعون قال و احسبهم
یکشند خطبه را و در حدیث حسب است هر فکر خصوصا
بر تقدیر حضور بر خروج امام خطبه گاه ثبت نام در دیوان
محروم نمانند و دلیل است بر اهتمام امر استماع که مانع
عمل مرتبه اسباب صحیحا ناقل گشته مشغول بدان
میشوند و شاید بعد ختم کلام چون استعمال ذکر
که مانع استماع باشد نمیکنند خطبه و کلام دیگر
در باب انصات مذکور شود **باب** اذا
رای الامام رجلا جاء و هو يخطب امر
ان يصلي ركعتين چون ببیند امام مردی را
که آمده در حالیکه خود خطبه میخواند امر کند آن مرد را
که بگذارد دو رکعت اگر نگذارده باشد آمر اینجا تحیة المسجد
حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد
بن زيد عن عمرو بن دينار عن جابر بن

پس شکست آنها را تا این شیوه نکند رسالت نقل فرمود صلی الله علیه وسلم عن کسب الحجام پس تحریم کرد پیغمبر ما کسب حجام را چرا حرام شد شکستی آلات او را پس گفت منع کرده پیغمبر ما از بهای سگ و از مزد زنا و از بهای خون کردن و دین نبی محمول بر کراهت تنزیهی است و گرنه حدیث صحیحین واقع شده که آنحضرت حجامت فرمود و اجرت داد و حجام را گرچه بود وی کی روا داشتی که بعضا فی حرام دهد و نهی عن المواشمة والمؤتشمة و منع کرد از سوزن کردن بر پوست آدمی و شونیز را و دشنام آنست که سوزن زده در پوست آدمی نیل یا غیر آن بدمند تا رنگ خالهای سیاه نماید و منع فرمود از فصل کردن دندان بقصد تغییر خلقت الهی است و نهی عن اکل الربوا و موکله و لعنت کرده پیغمبر ما خورنده ربا را و خورانندهٔ آنرا و نهی عن التصویر و لعنت کرده است مصور را **باب** یمحق الله الربوا و یربی الصدقات والله لا یحب کل کفار اثیم دور میکند خدا برکت مال ربا را و هلاک میکند مالی را که در وی ربا است و زیاده میکند ثواب صدقات را و برکت میدهد مالی را که از وی صدقه داده شده و دوست نمیدارد هر کفار اصرار کننده بر تحلیل حرام میکند و مشتمل است باقی کتاب آن

حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن یونس عن ابن شهاب عن ابن المسیب ان ابا هریرة رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول الحلف منفقة للسلعة ممحقة للبرکة سوگند بسیار رواج دهندهٔ متاع است و دور کننده است برکت را منفقة بفتح میم و سکون نون و فتح فا و قاف و ممحقة بر وزن اکرمت و صیغه اسم مکان اند و وجه مناسبت حدیث بترجمه آنست که طلب مال بمعصیت می برد برکت را و ربوا داخل است در بیعی

باب ما یکره من الحلف فی البیع بیان آنچه مکروه است از سوگند خوردن در بیع و اگر سوگند دروغ است سوگند در بیع حرام است

حدثنا عمرو بن محمد قال حدثنا هیثم قال اخبرنا العوام عن ابراهیم بن عبد الرحمان عن عبد الله بن ابی اوفی ان رجلا اقام سلعة وهو فی السوق فحلف بالله لقد اعطی بها ما لم یعط مرویست از عبد الله بن ابی اوفی که مردی ایستاده کرد متاعی را و حال آنکه در بازار راست پس سوگند خورد بخدا که بتحقیق داده شده است بدل این متاع چیزی که داده نشده است یعنی بدروغ گفت که اینقدر بها میدادند و نگرفتند لیوقع فیها رجلا من المسلمین تا بیندازد در آن مردی را از مسلمانان و فریب دهد او را فانزل الله تصدیق ذلک ان الذین یشترون بعهد الله وایمانهم ثمنا قلیلا پس فرو فرستاد خدا بسبب این آیت بتحقیق کسانیکه میخرند بعهد خدا و سوگندهای خود بهای قلیل را

باب ما قیل فی الصواغ چیزیکه گفته شده در باب زرگر صواغ بفتح صاد مهمله و تشدید واو و بعد از الف غین معجمه صیغه مبالغه است و بضم صاد جمع صائغ است قال طاؤس عن ابن عباس رضی الله عنهما قال النبی صلی الله علیه وسلم لا تجتلی خلاها بریده شود گوشهای و تر کمه وقال العباس الا الاذخر فانه لقینهم و بیوتهم و گفت عباس مگر اذخر یعنی استثنا کن یا رسول الله اذخر را زیرا که بتحقیق کار می آید برای آهنگران و زرگران و خانهای مردم فقال الا الاذخر پس فرمود استثنا کردم اذخر را و این حدیث در احکام محرم گذشته است

حدثنا عیدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا یونس عن الزهری قال اخبرنی علی بن حسین ان حسین بن علی اخبره ان علیا رضی الله عنهم قال کانت لی شارف من نصیبی من المغنم گفت علی رضی الله عنه مر مرا شتری از نصیب من از غنیمت رسیده و کان النبی صلی الله علیه وسلم اعطانی شارفا من الخمس و بود بخشیده است مرا شتری را از پنجم خمس غنیمت فلما اردت ان اجمع بها فاطمة بنت رسول الله صلی الله علیه وسلم پس هنگامیکه خواستم این شتر را که ولیمه کنم بفاطمه دختر رسول خدا و اعدت رجلا صواغا

فرمود مرکسی را که درآمد در مسجد و تخطی کرد رقاب مردم را که بنشیند پس بتحقیق ایذا کردی زیرا چه امر کرد او را بجلوس به تنها و بخصوص و وجوب استماع و انصات که مشتمل باشد بالاولی داخل جدید و تحریم را باحادیث منع صلوة تطوع در وقت حکام و جواب داده اند از حدیث باب که ان والقوم سمعین باشد که عموم نیست آنرا پس مختص بمورد باشد بدلیل نصوص استماع و منع صلوة و مؤید است آنرا آنچه در این حدیث شد احمد آمده که آنحضرت فرمود که فرا شما تیز در بیعت زبون و حال پریشان پس امر کردم او را که بگذارند در رکعت تا من امید دارم که نظر کند او را مردی پس تصدق کند بروی و نیز نزدیک این جماعت در آخر حدیث زیاده است که فرمود ما العهد و من قبل هذا و شاید که منع عهود زیاد پس باشد حسنا بین از روایات چه در روایتی تردد است و این همان نیز آمده که مگر او را کرده او را آنحضرت نماز سه بار در سه جمعه و بعضی گویند این قضیه پیش از ان بوده که آنحضرت ترمیه و خطبه نمود و مراد او از خطب نیز است که خطبه خواند و مؤید است آنرا روایت مسلم از طریق لیث و حال آنکه آنحضرت نشسته است بر منبر پس بجا بودن نصوص منع و کراهت با جازه که مجرد سه بار در داده خاص باعتمالات مذکوره و نیز موافق است متعارض آمده پس ترجیح نهی و تحریم را باشد باتفاق موافق قیاس است بر کسانیکه نشسته اند در مسجد که ممنوع است ایشانرا اشتغال وقت خطبه باتفاق و عامل اهل مدینه صاحب اعرف باحادیث از زبان صحابه غالبا موافق سنت است و اما جهت وجه غیر آن پس حدیث مسلم او اجتماع است که در یوم الجمعه وقتی امام بخطبه علیرکعتین الحدیث محمول بر اراده خطبه ناشد و اما عدم جلوس باب جلوس خطیب کسیکه بیاید در مسجد بجایکه

من بني ضبيعة ان يرتحلوا فقالوا نرد حجرا وعدوا كرديم مرد بسيار از قوم بني ضبيعة كه ايشان بر دو باعين بسيار رسم از صحرا گياه
او خرد را برشتر تيغ تا ساح جاق مفتوح وسكون تحتيه وتون بر سه حركت ذكر كرده اند والمشهور بالمهملة وهو ما دت ان ابيعه من
الصالحين واستعين بهن والباقية عرسي عواستم كه بفروشم از خدا بزرگان واعانت جويم بايشان بر مهماني عروسي مناسبت
حديث بترجمه باب بهين قدر است كه او خر بكار بزرگان مي آيد **حدثنا** اي
عن علي بن ابي حمزة عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ان الله حرم مكة فحرمها
فرمود بتحقيق خدا حرام كرده است مكه را كه قتال در وي واقع نشود ولم تحل لاحد قبلي ولا تحل لاحد بعدي وانما احلت لي ساعة
من نهار وصلاح كرده شده است مر هيچ كسي را پيش از من ونه كسي را پس از من ومباح كرده نشده است مر كسي را
از روز نيست مگر ساعتي از روز ولا تعضد شجرها ولا يختلى خلاها ولا يحل لقطتها الا لمعرف ولا يحل صيدها ولا ينفر صيدها ولا
نشود شكار آن ولا يلتقط لقطتها الا لمعرف ونبايد برداشتن افتاده زمين مكه مگر كسي را كه تعريف آن كند بر مردم
قال عباس بن عبد المطلب الا الاذخر لصاغتنا وقبورنا فقال الا الاذخر پس فرمود آنحضرت مگر اذخر كه صاغتها ما وقبرهاي ما
الا الاذخر پس فرمود آنحضرت مگر اذخر فقال عكرمة هل تدري ما تفسير هذا فقلت نعم پس گفت عكرمه پس از روايت آنچه
آيا ميداني چيست تفسير شكار آن همان تخييم من الظل وتنزل مكانه آن تغيير است كه كسي از زير سايه و
فرود آيي تو بجاي سايه آن وقال عبد الوهاب عن خالد الا صاغتنا وقبورنا وگفته است عبد الوهاب از خالد مر براي زرگران
ما وبراي قبرهاي ما يعني زياده كرده است يا بجاي سقف ببوتنا قبورنا **باب** ذكر العدد وذكر آنكه تكرير عدد بفتح واو
نام قبيله است وبعني بند است غلام را قيد وداد واقعيه ميگويند وبعني آهنگر وزرگر آمده مولف رحمه الله والحدادون گفت
بعطف تفسير تا معلوم شود كه اينجا بمعني آهنگر است آوردن اين ابواب در كتاب بيع گويا بجهة آنست كه آهنگر البته بيع
وشري داشته باشد **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا ابن ابي عدي عن شعبة عن سليمان عن ابي الضحى عن مسروق
عن خباب قال كنت قينا في الجاهلية وكان لي على العاص بن وائل دين فاتيته اقتضاه فقال لا اقضيك حتى تكفر بمحمد
ودر ايام جاهليت آهنگري بودم مر عاص بن وايل قرضي واين عاص پدر عمرو صحابي شهور است قاتيته القاضاه
پس آمدم عاص را كه طلب كنم قرض را فقال لا اعطيك حتى تكفر بمحمد فقلت لا اكفر بمحمد صلى الله عليه وسلم فقلت لا اكفر بمحمد حتى يميتك الله ثم يبعثك گفتم كافر نميشوم بمحمد تا ميراند مرا خدا پس برانگيزد
ترا در روز حشر بطريق كنايت گفته كه كافر نميشوم هرگز از آنكه كفر ورزم بعد حشر امكان ندارد ودرين روز كافران پشيماني ميكشند
از كفر خود قال دعني حتى اموت وابعث فسوف اوتى مالا وولدا فاقضيك گفت عاص مرين را دعني بگذار مرا تا بميرم
وبرانگيخته شوم پس داده خواهم مال را وفرزندان را پس ادا كنم ترا قرض ترا اين كافر بطريق استهزا اين را گفته است فنزلت اولا
الذي كفر بآياتنا وقال لاوتين مالا وولدا پس نازل شد در حق او اين آيت آيا ديدي
كسي را كه كافر شد بآيات ما وگفت هر آينه داده ميشوم مال وولد را **باب** ذكر الخياط وذكر دوزنده جامه **حدثنا**
عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن اسحق بن عبد الله بن ابي طلحة انه سمع انس بن مالك رضي الله عنه يقول ان
خياطا دعا رسول الله صلى الله عليه وسلم لطعام صنعه ميگويد انس بن مالك بتحقيق خياطي دعوت كرد پيغمبر خدا را
براي طعامي كه ساخته بود قال انس بن مالك فذهبت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم الى ذلك الطعام

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الجمعة

در حديث دليل نيست بر استحباب تحية المسجد قوله
كه امر بركعتين مراي سنت او جمعه بالشد يا وجهي
ديگر ودر هر دو قيام بعد از جلوس نيز همين است
كه استحباب تحية پيش از جلوس است بعد از ان
وصف خفت در ركعتين اگر چه در بعضي طرق مذكور
نيست كه بر شرط صحيحين بوده اما در بعضي طرق ديگر
كه باحراز كرده آنرا اصحاب سنن آمده بقدم فلا بركعتين خفيفتين وهاتين استثارت است بتقرير باب
چنانكه عادت اوست كه قالوا **باب** رفع اليدين في الخطبة برداشتن دست بعد استماد خطبه
عسقلاني گفته درين اشارت است بانكه حديث عمارة
رويته كه اخراج نموده اثر اسلم در انكار آن علي طلاق
نيست ليكن تعمد كرده است مالك جواز ترك را
استسقا چنانكه در حديث است **حدثنا**
مسدد قال حدثنا حماد بن زيد عن عبد العزيز
بن صهيب وثابت عن انس ح وعن يونس بن عبيد
عن حميد بصغير عن انس ح وعن يونس بن عبيد
است بهر قول روي عن عبد العزيز عن ثابت عن
انس قال بينما النبي صلى الله عليه وآله وسلم
يخطب يوم الجمعة در اثنا كه آنحضرت خطبه
ميخواند روز جمعه اذ قام رجل فقال يا رسول الله هلك الكراع اي
مردي برخاست گفت يا رسول الله هلاك شد ستوران هلك الشاء ومرد بمرد
يعني از امساك باران كراع بعضي گويند كه خاص بزرگ از ستور بود
گاو وگوسپند وراصل بمعني پاي است وبدان مجاز از ستور است
وعسقلاني در ابواب استسقا گفته اطلاق كرده
مي شود بر جمل وغير آن وشاء جمع شاة است
فادع الله ان يسقينا پس دعا كن خداوند را كه فرو فرستد
ما را باران فرستد فمد يديه ودعا پس دراز
كرد آنحضرت هر دو دست خود را ودعا كرد **باب**
الاستسقاء في الخطبة يوم الجمعة طلب
بارش كردن در ميان خطبه روز جمعه **حدثنا**
ابراهيم بن المنذر قال حدثنا الوليد بن مسلم
قال حدثنا ابو عمرو الاوزاعي نسبت باوزاع كه
كه معني قبايل پشتي است يا بطني است از ذي
الكلاع يا قريه ايست بدمشق قال حدثني يحيى بن
عبد الله بن ابي طلحة الانصاري عن انس بن
مالك قال اصابت الناس سنة على عهد
النبي گفت انس رسيد مردم را قحطي در زمان پيغمبر
خدا صلى الله عليه وآله وسلم فبينا النبي صلى
الله عليه وآله وسلم يخطب في يوم جمعة
قام اعرابي فقال در اثنا كه آنحضرت خطبه ميخواند
در روز جمعه استاد بادية نشيني پس گفت يا رسول الله

گفت انس پس رفتم با پیغمبر خدا بسوی آن طعام که ساخته بود دعوت را رسول الله صلی الله علیه وسلم حیزانی عکر و تمر
فیه ثناء و هدید پس نزدیک آورد بسوی پیغمبر خدا نانی و شوربائی کدو دری کدو گوشت خشک بود فرأیت
برسول الله صلی الله علیه وسلم یتتبع الدباء من حوالی القصعة پس دیدم رسول خدا را جمع کند خدا را کدو و می محبت
کدو را از اطراف کاسه فقال فلم أزل أحب الدباء منذ يومئذ پس نیست پیوسته دوست میدارم کدو را از آن روز از انست دوستی
کدو را **باب** نذر النساء ما دون الثلث عند **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل بن عبد الرحمن عن ابی حازم
قال سمعت سهل بن سعد قالت جاءت امرأة ببردة گفت سهل بن سعد آورد زنی چادر پس فقال اتدرون
ما البردة فقيل له نعم پس گفت سهل آیا میدانید چیست بردة پس گفته شد مر او را آری میدانم هی الشملة منسوجة
في حاشيتها آن کلیمی است که بافته شده در دو طرف آن یعنی طرفین آن از او روی بافته اند عبارت محمول بر تلبس
داشته و بعضی حواشی نوشته اند که مراد شملة مخططة است قالت يا رسول الله اني نسجت هذه ببدي اكسوكها
فاخذ النبي صلى الله عليه وسلم محتاجا اليها گفت آن زن ای رسول خدا من بافته ام این چادر را بدست خود میپوشانم
ترا از آنرا پس گرفت آنحضرت بحالی که حاجتمند بود بآن فخرج الينا وانها إزاره پس بیرون آمد بسوی ما بحالیکه تحقیق آن چادر
ازار آنحضرت بود فقال رجل من القوم يا رسول الله اكسنيها پس گفت مردی از قوم صحابه و آن عبد الرحمن بن عوف
بود پوشان مرا این چادر فقال نعم پس فرمود آری پوشانم ترا فجلس النبي صلى الله عليه وسلم في المجلس پس
نشست پیغمبر خدا در مجلس ثم رجع فطواها ثم ارسل به اليه پس برخاست بحجره خود پس پیچید آنرا پس فرستاد بسوی
عبد الرحمن فقال له القوم ما احسنت بسألتها اياه والله عرفت انه لا يرد سائلا پس گفتند مر او را قوم نیکو نکردی
که سوال کردی آنحضرت را و تحقیق دانستی که آنحضرت رد نمیکند سائل را فقال عبد الرحمن والله ما سألته الا لتكون كفني يوم اموت گفت عبد الرحمن
از روی محبت آورده بود که آنحضرت پیوشد فقال الزهري فالله ما سألته الا لتكون كفنا يوم اموت گفت آنمرد
سوگند بخدا سوال نکرده هیچ حاجتی مگر برای آنکه باشد آن چادر کفن من روزیکه بمیرم قال سهل فكانت كفنه گفت
سهل بن سعد پس بود آن چادر که بعادت پای آنحضرت پوشیده کفن عبد الرحمن **باب** التجارة بذكر البيوع **حدثنا**
قتيبة سعيد قال حدثنا عبد العزيز عن ابي حازم قال اتى رجال الى سهل بن سعد پیوستند مردمان نزد سهل بن سعد
نزد سهل بن سعد رجالی که سوال میکردند از منبر مسجد آنحضرت که حقیقت آن چیست فقال بعث رسول الله صلى الله عليه
وسلم الى فلانة امرأة قد سماها سهل پس گفت سهل فرستاد رسول خدا بسوی فلان زن را وی گوید تحقیق
نام برده است او را سهل گفته اند آن عایشه انصاریست ان مري غلامك النجار يعمل لي اعوادا اجلس عليهن
اذا كلمت الناس این را فرمود که امر کن غلام خود را که بتراشد و راست کند چوبهائی که بنشینم من بر آن وقتی که سخن کنم
مردم را فامرته فعملها من طرفاء الغابة پس گفت آن زن که بیاراید چوبها را از چوب درخت طرفای بیشه
طرفا نام درختی است که بفارسی زبان آنرا گز گویند فجاء بها فارسلت الى رسول الله صلى الله عليه وسلم پستر آورد
آن غلام ساخته پس فرستاد آن زن پیش رسول خدا فامر بها فوضعت هاهنا پس فرمود آنحضرت که نهاده شود
جائی و نهاده شد در مسجد پس نشست آنحضرت بر آن منبر ثم رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم جلس عليها پس دیدم رسول خدا را که نشست
بر آن **حدثنا** يحيى قال حدثنا عبد الواحد بن ايمن عن ابيه عن جابر بن عبد الله ان امرأة من الانصار قالت لرسول الله صلى الله عليه

تم لم ينزل عن منبره حتى رأيت الماء يتحادر على لحيته پستر فرود نیامد از منبر خود تا آنکه دیدم
باران را که میریزد دوی او از ریش مبارک او فيصلي رسول الله صلى الله عليه وسلم الجمعة التي تليها يعنی نماز گذارد رسول خدا نماز جمعه را
بعد آن جمعه دیگر فقام ذلك الاعرابي پس برخاست آن اعرابی او قال غيره فقال يا رسول الله تهدم البناء وغرق المال یا گفت غیر او گفت ای رسول الله
خراب شد بناها و غرق شد مالها فادع الله لنا پس دعا کن خدا را
برای ما فرفع يديه فقال اللهم حوالينا ولا علينا پس برداشت دستهای خود را و گفت الهی
باران را بر اطراف ما بفرست و بر ما مفرست اللهم على الآكام والظراب ومنابت الشجر ومسايل الاودية پس شروع شد باران از هر طرف
و مباران بر ما الا بقدر دانه الى ان خرجنا نمی رسید مگر اندک تا آنکه بیرون آمدیم
نمشي في الشمس پس راه میرفتیم در آفتاب فسألت شريكا اسحاق بن عبد الله بن ابي طلحة پرسیدم شریک را اسحاق بن عبد الله بن ابی طلحه
اهو الذي سأل انس بن مالك قال فضحك پس آیا او است که سوال کرد انس بن مالک را گفت پس خندید
قال لا ادري لم يقل لنا يومئذ من رجل الا ذاك گفت نمیدانم نگفت ما را آنروز از مرد مگر این
باب الاستسقاء في المسجد الجامع **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن شريك بن عبد الله بن ابي نمر
عن انس بن مالك ان رسول الله صلى الله عليه وسلم دخل يوم الجمعة من باب كان وجاه دخل رسول خدا روز جمعه از دری که روبروی
منبر بود و رسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما يخطب فاتى الباب
فاستقبله قائما فقال يا رسول الله هلكت المواشي وانقطعت السبل فادع الله يغيثنا فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال
اللهم اغثنا اللهم اغثنا اللهم اغثنا قال انس ولا والله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة ولا شيئا وما بيننا وبين سلع من بيت
ولا دار قال فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا
ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبله رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما
فقال يا رسول الله تهدمت البيوت وانقطعت السبل فادع الله يمسكها فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم حوالينا
ولا علينا اللهم على الآكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانجابت عن المدينة انجياب الثوب
باب الاستسقاء في خطبة الجمعة غير مستقبل القبلة **حدثنا** اسحاق بن منصور قال اخبرنا عبد الصمد قال حدثنا شعبة
عن اسحاق بن عبد الله بن ابي طلحة عن انس بن مالك ان رجلا دخل يوم الجمعة من باب كان نحو دار القضاء ورسول الله صلى الله عليه وسلم
قائم فاستقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما ثم قال يا رسول الله هلكت الكراع وهلك الشاء فادع الله يسقينا فمد يديه
ثم دعا فثار سحاب امثال الجبال ثم لم ينزل عن منبره حتى رأيت المطر يتحادر على لحيته فسقينا يومنا ذلك
وليلتنا ومن الغد ومن بعد الغد والذي يليه وجمعة حتى الجمعة الاخرى فقام ذلك الاعرابي او قال غيره فقال يا رسول الله
تهدم البناء وغرق المال فادع الله لنا فرفع يديه فقال اللهم على الآكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانقطعت
وخرجنا نمشي في الشمس فحدثت ان الذي سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم في الجمعة الاولى غير الذي سأله في الثانية
فاستقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما فقال يا رسول الله هلكت الكراع وهلك الشاء فادع الله يسقينا فمد يديه
فقال اللهم اسقنا اللهم اسقنا اللهم اسقنا قال انس ولا والله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة ولا شيئا وما بيننا وبين سلع من بيت
ولا دار قال فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا
ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبله رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما
فقال يا رسول الله تهدمت البيوت وانقطعت السبل فادع الله يمسكها فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم حوالينا
ولا علينا اللهم على الآكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانجابت عن المدينة انجياب الثوب

وسلم يا رسول الله الا اجعل لك شيئا تقعد عليه فان لي غلاما نجارا مروست از جابر كه تحقيق زني از انصار گفت مر رسول خدا را اي پيغمبر خدا آيا بگردانم مر تراچيزي كه بنشيني بر آن در وقت تذكير درين دو حديث مذكر نقل مخالفتي از راويان واقع شده است تطبيق خالي از خفائي نيست قال ان شئت فرمود اگر ميخواهي بلكن قال فعملت له المنبر گفت جابر پس كردند براي آنحضرت منبر را فلما كان يوم الجمعة قعد النبي صلى الله عليه وسلم على المنبر الذي صنع پس هرگاه شد روز جمعه نشست پيغمبر خدا بر منبري كه ساخته شده بود فصاحت النخلة التي كان يخطب عندها حتى كادت ان تنشق پس نعره زد ستون نخله كه بود آنحضرت خطبه ميخواند نزد آن تا آنكه نزديك بود كه پاره پاره شود و نزل النبي صلى الله عليه وسلم حتى اخذها فضمها اليه پس فرود آمد آنحضرت از منبر تا آنكه بگذارد گرفت آنرا و بچسپاند آنرا بخود فجعلت تأن كما يئن الصبي الذي يسكت حتى استقرت پس گشت بعد از گرفتن بحالي كه گريه ميكند گريه خورد سالي كه خاموش كرده ميشود از گريه قال بكت على ما كانت تسمع من الذكر گفت آنحضرت گريه كرد بر خواست چيزي كه ميشنيد از ذكر خدا آنحضرت گويا از راه تواضع بنمود كه از مفارقت و فوات شرف اتصال بدن شريف آنحضرت گريه كرد چنانكه اهل سير نقل كرده اند **باب** شرى الحوائج بنفسه در نسخ ديگر شراء الامام الحوائج است يعني خريدن امام حوائج را بذات خود فائده اين ترجمه رفع توهم كسي است كه توهم ميكند كه خريد و فروخت قدح در مروت ميكند و قال ابن عمر اشتري النبي صلى الله عليه وسلم جملا من عمر بن الخطاب گفت ابن عمر خريد آنحضرت شتري را از عمر بن خطاب اشتري ابن عمي بنفسه و خريده است ابن عمر بذات خود و قال عبد الرحمان ابن ابي بكر جاء مشرك بغنم فاشتري النبي صلى الله عليه وسلم منه شاة و گفت عبد الرحمن بن ابي بكر آورد كافري گله غنم را پس خريد آنحضرت از وي شاتي و اشتري النبي صلى الله عليه وسلم من جابر بعيرا و خريد آنحضرت از جابر شتري را اين هر سه تعليقات موصول آورده است در ابواب موصول اول را در باب هبه دوم را در باب شري الابل الهيم و سيوم را در آخر ربوع **حدثنا** يوسف بن عيسى المروزي قال حدثنا ابن معاوية قال حدثنا الاعمش عن ابراهيم عن الاسود عن عائشة رضي الله عنها قالت اشتري النبي صلى الله عليه وسلم من يهودي طعاما بنسيئة و رهنه درعه گفت عائشه خريد پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم طعامي را از يهودي بقرض و گرو كرد آن يهودي را زره خود **باب** شراء الدواب والحمير در بيان خريدن دابها و خران جمع حمار است از قبيله عطف خاص بر عام است از آنكه دواب شامل است حمار را فاذا استرعى دابة او حمارا و هو عليه هل يكون ذلك قبضا قبل ان يسير او قتيكه خريد دابه را يا خري را و حال آنكه فروشنده سوار است بروي آيا هي باشد اين خريدن قبض مشتري را پيش از آنكه فرود آيد از مبيع يا قبض نيست اين مسئله خلافيه است ذكر كرده است مولف و حديثي كه موصول آورده در باب هبه و قال ابن عمر رضي الله عنهما قال النبي صلى الله عليه وسلم لعمر بعتنيه يعني جملا فقال بعتكه گفت ابن عمر فرمود پيغمبر خدا مر عمر بن خطاب را بفروش مين آنرا يعني جمل را كه بدهد بتو هواري سواري ميدهد **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا عبيد الله عن وهب بن كيسان عن جابر بن عبد الله قال كنت مع النبي صلى الله عليه وسلم في غزاة فابطأ بي جملي فتخلف گفت جابر بودم با پيغمبر خدا در غزوه بعضي گويند غزوه ذات الرقاع بوده پس درنگ كرد مرا شتر من و درمانده گردانيد مرا پس قالي على النبي صلى الله عليه وسلم فقال جابر قلت نعم پس آمد بر من

الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني سعيد بن المسيب ان ابا هريرة اخبره ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال اذا قلت لصاحبك يوم الجمعة انصت والامام يخطب فقد لغوت فرمود چون بگوئي مر صاحب خود را روز جمعه كه خاموش باش و حال آنكه امام خطبه ميخواند پس بتحقيق لغو گفتي و در روايت احمد در آخر اين حديث زياده آمده عليك بنفسك فالزم گير بر خود و باصلاح نفس خود كه باز نمي از كلام در ين هنگام بهر قسم كه باشد و چون از امر معروف كاوله و افضل است از سنت و تحيت المسجد منع فرمود منع از آنها بطريق اولي بود تا بكلام ديگر چه رسد و بوجوب انصات و حرمت جميع انواع كلام قايل شده اند جمهور بدليل وجوب استماع كه بيشتر مذكور شد و حديث باب در روايت احمد از حديث علي ابن ابيطالب مرفوعا آمده كه كسيكه بگويد صه پس تحقيق لغو گفته است و كسيكه كلام كرد پس جمعه نيست مر او را و خوان ابو داود و احمد و بزار از حديث ابن عباس مرفوعا آمده كسيكه كلام كند روز جمعه در حاليكه امام خطبه ميخواند پس وي مانند خراست كه بر ميدارد اسفار را و كسيكه بگويد او را خاموش باش نيست جمعه مر او را يعني نيست جمعه كامل و فضيلت آن و در نيابد از جمعه چيزي و وقت ساقط گردد و گفت ترمذي در اين باب از ابي هريرة و ابي سعيد و جابر نيز آمده و حديث ابي هريرة حسن صحيح است و عمل بر دست نزد اهل علم و ابن عبد البر اجماع بر وجوب انصات نقل كرده و گفته روايت كرده شد از سبعه و قليلي مردم حكم در ين هنگام و اين خيل الشيان مردود است نزد اهل علم و احسن احوال الشيان آنست كه گفته شود نرسيده است ايشان را حديث منع عسقلاني گفته شافعي را در ين مسئله دو قولي است مشهور و از احمد نيز دو روايت است ظاهر مراد وجوب استحباب است زيرا چه در مطلوب بودن انصات در شرع هيچكس را كلام نيست چنانكه تصريح كرده است عسقلاني پيش ازين بچند سطر و نيز گفته اختلاف كرده اند سلف در انصات هنگاميكه خطبه خواند بكلام نابايسته و بر ين محمول است خبري كه نقل كرده شد از سلف از كلام در حال خطبه و انچه ظاهري شود از آنست كه كسيكه نفي كرده وجوب را اراده كرده اند كه شرط نيست و صحت جمعه بخلاف غيري و دلالت ميكند بر وجوب در حق سامع انچه در آخر حديث علي رضي الله عنه كه عمر را اشارت منع كرده و كسيكه نزديك شد و انصات نكرده باشد بروي و حصر از گناه زيرا چه وعيد مترتب نميشود

پیغمبر خدا و فرمود تو جابری گفتم آری فقال ما شانك قلت ابطاء علی جملی واعیا فرمود چه حال است ترا که پس ماندی گفتم درنگ کرد بر من شتر من و زبونی کرد در راه رفتن تخلفت عنهم پس باز ماندم از مردم فقال بخجبخه پس فرود آمد آنحضرت بحالی که می زند شتر را بعصای خود بجحن مضارع جحن است بفتح حاء مهمله و جیم و نون بعنی بخ بخ یا مطیه و بجحن بکسر میم و سکون حاء مهمله و جیم عصای سر کج مانند چوگان که اکثر دست آنحضرت می بود ثم قال ارکب فرکبت فلقد رایته اکفه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم پس شتر فرمود سوار شو پس سوار شدم بتحقیق یافتم شتر را بحالی که باز میدارم او را از پیغمبر خدا که پیش نگذرد و این معجزهٔ آنحضرت بود فقال تزوجت قلت نعم قال بکرا ام ثیبا فرمود تزوج کردهٔ تو گفتم آری زنی گرفته ام فرمود بکر یا گرفته یا زن مرد رسیده را قلت بل ثیبا گفتم بلکه زن گذران مرد رسیده قال افلا جاریة تلاعبها وتلاعبك فرمود چرا تزوج نکردی دختری را که بازی میکردی او را و بازی میکرد وی ترا تلاعب مشتق از لعب بمعنی مشهور است و مؤید است انزار واية اقتضا حکما و اقتضا حکك بمعنی خندان میکرد او را و خندان میکردی ترا و بعضی مشتق از لعاب بمعنی آب دهن گرفته اند یعنی آب دهن یکدیگر میگیرند قلت ان لی اخوات فاحببت ان اتزوج امراة تجمعهن وتمشطهن وتقوم علیهن گفتم تحقیق مرا خواهرانند صغیر پس دوست داشتم که زنی گیرم که گرد کند آنها را و خانه کند آنها را و قیام نماید بر ایشان و محافظت کند و خبردار باشد قال اما انك قادم فاذا قدمت فالکیس الکیس فرمود آگاه باش تحقیق تو در آیندهٔ بر اهل خود پس وقتیکه در آئی پس جماع کن تا ولدی حاصل شود چون آنحضرت از جابر معلوم کرد که این زن را برای خدمت خواهران گرفته ترغیب کرد او را بر جماع تا حق او ادا نماید و فرزندی حاصل شود و جابر دریں وقت فرزند نداشته است کیس بضم کاف و سکون تحتیه و سین مهمله در اصل بمعنی عقل است و بمعنی جماع و ولد نیز آمده و اینجا هر یکے ازین معانی میتوان اراده کرد که مولی هر یک نزدیک هم است ثم قال لی اتبیع جملك قلت نعم فاشترا منی باوقیة پستر فرمود مرا آیا میفروشی شتر خود را گفتم آری میفروشم پس خرید آنحضرت جمل را از من بیک اوقیه و اوقیه بضم همزه و تشدید تحتیه است و در زمان قدیم مقدار چهل درهم بوده است و گفته اند بوزن فعول است و همزه زائد است و جمع او اواقی ست بتشدید یا و در بعضی این شتر روایات متعدده مختلفه واقع شده اند و تطبیق نیز یافته چنانکه در شرح مسوطه مذکور است ثم قدم رسول الله صلی الله علیه وسلم قبلی وقدمت بالغداة پستر آمد آنحضرت بمدینه پیش از من و آمدم من فردای آنروز فجئنا الی المسجد فوجده علی باب المسجد پس آمدیم ما بمسجد و یافتیم آنحضرت را بر در مسجد فقال الآن قدمت قلت نعم پس فرمود اکنون آمدهٔ تو گفتم آری قال فدع جملك فادخل فصل رکعتین فرمود بگذار شتر خود را و در آی در مسجد پس بگذارد و در رفت فدخلت وصلیت پس در آمدم مسجد را و گذاردم دو رکعت که سنت قادم بوده است فامر بلالا ان یزن لی اوقیة فوزن لی بلال فارجح فی المیزان پس فرمود بلال را که وزن کند او قیه پس وزن کرد بلال و چرب ترک وزن کرد برای من فانطلقت حتی ولیت فقال ادع الی جابرا پس راهی شدم تا پشت طلکه پس فرمود بخوانید برای من جابر را قلت الآن یرد علی الجمل ولم یکن شیء ابغض الی منه جابر گوید گفتم در دل خود که حالا باز میدهد بر من شتر را و نبود چیزی بدتر نزد من از نیمعنی قال خذ جملك ولك ثمنه فرمود بگیر مال خود را و برای تست بهای او باب الاسواق التی کانت فی الجاهلیة فتباع بها الناس فی الاسلام

و نزد صاحبین بابک نیست بکلام مردم و وقت زیارت حرمت و کراهت بجهت مزاحمت استماع بوده و نیست دریں وقتها استماع و نماز نفل مکروه است و دریں اوقات باتفاق بجهت اعتداد بنماز شاید که میسر نگردد و قطع آن تا وقت شروع بخطبه بانماز دادن امام محمد در موطا از طریق مالک از زهری از ثعلبه بن ابی مالک آورده که بودند مردم زمان عمر بن خطاب رضی الله عنه که نماز میکردند روز جمعه تا آنکه بر می آمد عمر و تا وقتیکه بر می آمد می نشست بر منبر و اذان میگفت مؤذن نشسته کلام میکردیم ما و چون خاموش می شد مؤذن می استاد عمر خاموش میشدیم پس کلام نمیکردیم و هیچ یکی و نیز از زهری آورده که گفت خروج امام قطع میکند نماز را و کلام قطع میکند کلام را و در بعضی روایات آنچه ابن ابی شیبه از علی و ابن عباس و ابن عمر رضی الله عنهم آورده که بودند ایشان که میکرده اند نماز و کلام را بعد از خروج امام و قول صحابی حجت است واجب التقلید نزد ما و کلام نیز گاهی نمیگذرد و قطع آن بحکم طبیعت و گفته اند که مراد از نماز نقل است و قضاء فائته کرده نیست و کلام شامل است امر معروف و تسبیح را و حرام است اکل و شرب و کتابت و مکروه است تشمیت عاطس و رد سلام و بعضی از ابی یوسف و مکروه نبود و نیز اگر فرض است کوتیم فرضیت رد هنگام اذن کلام و سعت حال است و وقت خطبه اذن نیست و در آن چون وقت نماز و رد سلام میسر میگردد و در وقت دیگر نیز بخلاف سماع خطبه از نیجاست که گفته اند در رد و نفر ستد نزد ذکر شریف آنحضرت در خطبه بلکه رد و تشمیت و در رد بعد از فراغ گویند از ابی یوسف آمده سزاوار است که رد و فرستد بنفس خود که آن شاغل از سماع نیست و بعد الصلوة و همچنین حمد نزد عطسه صحیح است که در نفس خود گوید و در رد مشکر نیز باشارت دست و چشم مکروه نیست و در نظر بکتاب و اصلاح آن بقلم رواست از ابی یوسف آمده و اما جلوس من تخطبتین پس نزد ابی یوسف و شافعیه و حنابله بدعت نیست بکلام در آن و نزد ما نیز حرام است و نزد امام محمد مکروه و استثنا کرده اند بعضے از افضات وقتی که شروع کند خطیب با پنجه مشروع نیست در خطبه چون دعا برای سلطان و ذکر صفات ظلمه و این همه وقتی است که نزدیک باشد از امام بحیثی که می شنود خطبه را اگر دور باشد گنجی بخلود آواز او را اختلاف کرده اند در آن مختار سکوت است نزد بعضے و همین است مروی از ابی یوسف و نزد بعضے مختار قرائت و ذکر تسبیح

در بیان بازارهای است که بود در ایام جاهلیت پیش از اسلام و مبایعت میکردند در آن مردم در ایام اسلام یعنی در مواضعی که فسق کرده شود یا نفی نیست که در آن عبادت کنند و مسلمانان که در آن بازارها بیع و شرا کنند البته عبادتی هم خواهند کرد بلکه همین بیع و شرائی اینها از جهت نیت حقانی عبادت خواهد بود چنانکه مبایعت کفار در حضور آنها در آن بازارها فی نفسه مجوز نبوده است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن عمرو بن دینار عن ابن عباس رضی الله عنهما قال کانت عکاظ و مجنة و ذو المجاز اسواقا فی الجاهلیة فتأثموا ان یتجروا فی المواسم فنزلت لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا من ربکم فی مواسم الحج فقرأها ابن عباس کذلک گفت ابن عباس بود این سه بازار بازارها در ایام جاهلیت فلما کان الاسلام تأثموا من التجارة فیها پس چون گاه شد ایام اسلام گناه پنداشتند از تجارت کردن در آن فانزل الله تعالی لیس علیکم جناح فی مواسم الحج فرستاد خدا این آیه را نیست بر شما گناهی تا آنکه بجویید فضلا من ربکم الآیة یعنی که طلب کنید رزق را از خداوند است ابن عباس چنین یعنی در روایت ابن عباس زیاده است درین آیت لفظ فی مواسم الحج

باب شهر حرام الابل

الیسیم الاجرب در بیان حکم خریدن شتر بیمار و گمگین بهم بکسر ها و سکون تحتیه جمع اهیم است چنانکه بین جمع بیعر است و هیما در زیست در ترا نثا استسقاکه بهر چند آب خورد سیر نشود و الهائم المخاف للقصد منه فی کل شئی مولف تفسیر میکند مرهیم را که ائم بعنی مخالف وسط مر هر چیز را است گویا اشارت میکند که هیم جمع ائم است و اعتراض کرده اند بر ین که هیم جمع بائم نیامده است و قد تکلف فی تصحیحه و گفته اند که جمع بازل بزل و جمع غایظ غیظ آمده است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال قال عمرو کان ههنا رجل اسمه النواس گفت سفیان گفت عمرو بن دینار بود اینجا یعنی در مکه مردی که نام او نواس بود بفتح نون و ضم آن و او و شد و بعد از الف سین مهمله است و در بعضی روایات بکسر نون و خفت واو تصحیح کرده اند کان عند ابل هیم فذهب ابن عمر فاشتری تلک الابل من شریکه بود نزد وی شتران هیم پس رفت ابن عمر و خرید آن شتران را از شریکی که مر آن مرد را بود است فجاء الیه شریکه فقال بعنا تلک الابل پس آمد بسوی وی شریک او و گفت فروختم آن شتران را فقال ممن بعتها فقال من شیخ کذا و کذا پس گفت بکه فروختی تو آنرا گفت به پیرمردی که چنین چنین حلیه دارد فقال ویحک ذاک والله ابن عمر پس گفت آمرد وای بر تو آن شیخ بخدا که ابن عمر است فجاء ه فقال ان شریکی باعنک ابلا هیما و لم یعرفک پس آمد نزد ابن عمر او و گفت بتحقیق شریک من فروخته است تو را شتری را و نشناخته ترا قال فاستقها فلما ذهب یستاقها قال دعها گفت ابن عمر اگر حال چنین است پس باز بیر و هر گاه رفت آمرد که ببرد آنرا گفت ابن عمر گذار رضینا بقضاء رسول الله صلی الله علیه وسلم لا نعدی راضی شدیم ما بحکم رسول خدا که فرموده تجاوز و سرایت نمیکند مرض یکی بدیگری یعنی باک ندارم از نیکه این شتر بیمار را در شتران خود دارم سمع سفیان عمرا گفت علی شیخ مولف رح شنیده است سفیان عمرو بن دینار را چون در اول اسناد قال قال عمر آورده و این عبارت احتمال آنرا دارد که سفیان بواسطه شیخ معلوم کرده باشد باین کلام مدارک کرده که شنیده است سفیان عمرو را

باب السلاح فی الفتنة وغیرها

در حکم فروختن سلاح و فروختن آلت جنگ در ایام فتنه و غیر فتنه وکان عمران بن حصین یبعث فی الفتنة و انوش داشته است عمران بن حصین فروختن سلاح جنگ در وقت فتنه و فساد **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالک عن یحیی بن سعید عن عمرو بن کثیر بن افلح عن ابی محمد مولی ابی قتادة عن ابی قتادة قال خرجنا مع رسول الله صلی الله

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الجمعة

انچیز یعنی دعا در ان ساعت مستجاب است مجمل گرد مراد از دعا صلوة یا انتظار نماز باشد و در بعضی روایات و مواقیم بصلی ساقط است و اشارت بیده یقللها و اشارت کرد بحقرت بدت مبارک خود بجالیکه بیان میکرد یکی و سبکی آن ساعت را یعنی اشارت کردی بکوتاهی و عدم درازی آن و علماء را از صحابه و تابعین و من بعدهم در تعیین ساعت اختلاف است بعضی گویند که باقی نیست و وجود و تأثیر آن از خواص زمان گذشته است نشان حالت بود این قول را سلف بر قائلش رد کرده اند و اهل بر بر بر سیدند این قول را گفت دروغ گفت هر که این را گفت و بعضی قائل بقائل آن اند در جمعه واحد از هر سال نه در هر جمعه و در سبب جمعه و وجوب آنست در هر جمعه همچنان که در زمان آنحضرت بود لیکن بعضی بایام و اخبار آن گفته چنانکه اختصاص شب قدر و اسم اعظم باعث بر اجتهاد و طلب و استجاب وقت بعاکوت گردد و بعضی گفته اند آن در هر جمعه نقطه گاه در اول روز باشد و گاه در وسط و گاه در آخر و اکثری بر انند که وقت آن معین و معلوم است و دین نیز اقوال است یکی آنکه وقتیکه اذان گویند مؤذن برای نماز صبح بر گرد آنکه از طلوع فجر تا طلوع آفتاب سوم انند آن

صلى الله عليه وسلم عام حنين قال فقتلت رجلا فاعطاني سلبه فبعت الدرع فابتعت به مخرفا في بني سلمة فانه لاول مال تاثلته في الاسلام

حنین گفت پس کشتم مردی پس داد مرا آنحضرت جامه سلاح او را فروختم زره را پس خریدم مخرفی در بنی سلمه که اصل است از انصار مخرف بضم میم وسکون خاء معجمه وفتح راء وفاء یعنی بستان فانه لاول مال تاثلته في الاسلام واین بستان نخستین مال است که بسلامیه ساختم آنرا در اسلام

باب في العطار وبيع المسك

اینجا حدیث دلالت کرد که فروختن سلاح وغیر آن با کی ندارد وقول عمران بن حصین و دلالت کرد که در ایام فتنه مکروه است

وذكر عطر فروختن وبیع مشک ذکر کرد وبیع مشک از برای رد بر قول کسیکه مکروه میداند بیع آنرا ونجس میداند آنرا واین منقول است از حسن بصری وعطا وغیر ایشان فسطلانی گوید مقرر شده است اجماع بعد از خلاف بر طهارت مشک وجواز بیع آن

حدثنا موسى بن اسمعيل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا ابو بردة بن عبد الله قال سمعت ابا بردة بن ابي موسى عن ابيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مثل الجليس الصالح والجليس السوء مثل صاحب المسك وكير الحداد

گفت ابو موسی فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی مانند همنشین نیک وهمنشین بد مانند صاحب مشک است وصاحب کیر آهنگر است کیر بکسر کاف در اصل بمعنی آتشدان است اطلاق میکنند بمجاز بر مشک ودم آهنگر بعضی گفته اند که گیر بمعنی مشک است وآوره بمعنی آتش واین لا يعدمك من صاحب المسك اما تشتريه او تجد ريحه سعدوم نمیکند ترا از صاحب مشک نفعی یا مینجری آنرا یا می یابی بوی آنرا یعدم بفتح اول وضم دال است وبعضی بضم یا وکسر دال از اعدام نیز خوانده اند وكير الحداد يحرق بيتك او ثيابك او تجد منه ريحا خبيثة وکوره آهنگر میسوزد خانه ترا اگر همسایه است یا جامه ترا اگر با وی نشینی یا می یابی بوی

باب ذكر الحجام

موار

ذکر گرفتن زن

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن حميد عن انس بن مالك رضي الله عنه قال حجم ابو طيبة رسول الله صلى الله عليه وسلم وامر له بصاع من تمر

گفت انس خون گرفت از رسول خدا ابو طیبه حجام وفرمود در حق او پیغمبر خدا او یکصاع از خرما وامر اهله ان يخففوا من خراجه وفرمود مولای او را که کم کنند از خراج که بروی واشته اند واین ابو طیبه غلام بنی از صحابه بود وخراج او روزی سه صاع بود که بمولای خود میداد ودر نام ابو طیبه اختلاف است بعضی گویند نافع

حدثنا مسدد قال حدثنا خالد هو ابن عبد الله عن خالد يعني خالد بكيه را ويست از وی مسدد واین عبد الله طحان واسطی است وخالد وی که ابن عبد الله از وی روایت کرده ابن مهران حذاء البصريست عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما قال احتجم النبي صلى الله عليه وسلم واعطى الذي حجمه ولو كان حراما لم يعطه

گفت ابن عباس حجامت کرد پیغمبر خدا حجامت کناد خدا بر وی واو کسی را که حجامت کرد مزدی واگر این مزد حرام بودی نمیداد وی آنحضرت او را واضی نشدی بحرام خوردن مسلمانی

باب التجارة فيما يكره لبسه للرجال والنساء

در حکم تجارت کردن یعنی باحت خریدن وفروختن چیزی که مکروه است پوشیدن آن مردان وزنان را چنانکه جامه تصویر لباسی که مکروه باشد زنان را بالفعل ظاهریست یا رب مگر بعضے لباسها که مخصوص است بمردان ومکروه باشد برزنان از جهت تشبیه بمردان در حدیث هم تعرض باین جزو ترجمه واقع نشده

حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا ابو بكر يعني ابن حفص عن سالم بن عبد الله بن عمر عن ابيه قال ارسل رسول الله صلى الله عليه وسلم الى عمر رضي الله عنه بحلة حرير اى سيراء

گفت ابن عمر ستاد

پیغمبر خدا بسوی عمرو چادر حریر یا چادر یکه از حریر بود و خطهای زرد داشت سیار یکسین مهمله و فتح یا تحتیه و راء مهمله چادری که در وی خطهای زرد باشد و محض از حریر بود فرآها علیه فقال انی لم ارسل بها الیک لتلبسها پس دید آنحضرت آن علم را بر عمرو پس فرمود من نفرستاده بودم آنرا بسوی تو برای آنکه بپوشی آنرا انما یلبسها من لا خلاق له انما بعثت الیک لتشقها بها یعنی تبعضها یعنی پوشد آنرا مگر کسی که نصیب نیست او را در آخرت نفرستاده بودم تو بسوی تو مگر برای آنکه بهره و قطع گیری بآن یعنی بفروشی آنرا الحدیث دلالت کرد بر جزء اول ترجمه که رواست تجارت چیزی که گرو داده شود پوشیدن آن مر او را **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن القاسم بن محمد عن عائشة رضی الله عنها انها اخبرته بتحقیق عایشه خبر داد قاسم بن محمد بن ابی بکر را انها اشترت نمرقة فیها تصاویر بتحقیق عایشه خرید یکیه خوردی که در وی تصویر حیوان بود نمرقة بضم نون و راء و سکون میم و بکسر نون و راء نیز آمده و بمعنی وساده فلما رآها النبی صلی الله علیه وسلم قام علی الباب فلم یدخل پس چون دید آنرا پیغمبر خدا استاد بر در و نه در آمد خانه را فعرفت فی وجهه الکراهیة عایشه گوید پس یافتم در چهره آنحضرت ناخوشی فقلت یا رسول الله اتوب الی الله والی رسوله پس گفتم ای رسول خدا توبه میکنم و باز میگردم بسوی خدا و بسوی رسول خدا ماذا اذنبت چیست گناه من که کرده ام فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما بال هذه النمرقة قلت اشتریتها لك لتقعد علیها وتوسدها پس فرمود آنحضرت چیست حال این یکیه مصور و از کجاست گفتم خریده ام آنرا برای تو تا بنشینی بران و بالش خود سازی فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان اصحاب هذه الصور یوم القیمة یعذبون فرمود پیغمبر خدا بتحقیق صاحبان این تصویر یعنی صور تگران روز قیامت عذاب کرده میشوند فیقال لهم احیوا ما خلقتم پس گفته میشود مر ایشانرا زنده کنید چیزی را که پیدا کرده اید گفته اند که این وعید چنانکه در حق مصور است در حق استعمال کننده نیز حاصل است از انکه مصور تصویر نکرده است مگر برای استعمال پس صانع سبب است و مستعمل مباشر له اولی باشد باین وعید و در نسبت که مصور را وزری دیگر از جهت گرفتاری مستعمل بر سد و قال ان البیت الذی فیه هذه الصورة لا تدخله الملائکة و فرمود بتحقیق خانه که در وی این صور تها است در نمی آید در آن خانه را فرشتهای رحمت آما فرشتهای نگهبان جدا نمیشوند از آدمی مگر در وقت جماع و خلا اینچنین گفته اند و ظاهر آنست که حکم کاتبان اعمال نیز همین است مولف باین حدیث استدلال کرده است بر اینکه تجارت نارق مصور و اگرچه استعمال آن مکروه است از انکه اعتراضی که بر عایشه کرد در استعمال آن بوده است انکار بر خریدن و فسخ بیع نفرمود کذا قال ابن المنیر **باب** صاحب السلعة احق بالسوم صاحب متاع سزاوارتر است بتعیین بها **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد الوارث عن ابی التیاح عن انس بن مالك رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لبنی النجار فامنونی بحائطکم هذا بخرب و نخل گفت انس فرمود پیغمبر خدا مر جمعت کنا و خدا برو ی در وقتیکه بنای مسجد شریف میکرد ای بنی النجار بها کنید و تعین ثمن نمائید مر باغ بستان خود و دران بستان خرابها و نخلها بود خرب بروایت صحیح بفتح خاء معجمه و کسر راء جمع خربه باشد کلمو کلمه است **باب** کم یجز من الخیار در بیان آنکه چند وقت رواست خیار **حدثنا** صدقة قال حدثنا عبد الوهاب قال سمعت یحیی بن سعید قال سمعت نافعا عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ان للبیعین بالخیار فی بیعهما ما لم یتفرقا فرمود بیع کنندها بایکدیگر تا باختیار خود

بانسبت آن بقائلین و شرح اول و صحیح و تضعیف و رفع و وقف گفته که نیست همه آن متفاوت بلکه صحیح جمیع جهات بسیاری ازان ممکن است که منسی باشند یا غیر خود و نیست مراد در اگر انها که مستوعب شامل باشد تمامه اوقات را که تعیین نموده بلکه معین در اثنا و آنست بدلیل قولهای اقللها و در حدیث دیگر وهی ساعة خفیفة و فائده ذکر وقت النست که ساعت منتقل میشود در اوقات پس ابتدا در سلف آن ابتدا در خطبه است سلام و انتها را و انتهای نماز و شاید که نبی بسیاری نبی قایل تعیین کرده اند بانچه اتفاق شد عایش نزا و قوع اجابت دعا در آن از ساعت در اشتار و وقتی از اوقات مذکوره و شک نیست که راجح اقوال مذکوره حدیث ابی موسی و حدیث عبد الله بن سلام است و شرط ما ورای این دو روایت یا موافق است مر یکی را یا ضعیف الاسناد است یا موقوف و مستند است قایل آن باجتهاد و بی توقیف و معارض نمیشود این را حدیث ابی سعید که گفت فرمود آنحضرت فراموش کردانیده شدم آن ساعت را بعد از انکه دانا نیده شدم آنرا چه احتمال دارد که منسی باشد و یا نسیان بر ظاهر خود باشد و مانا اختلاف کرده اند سلف که کدام یکے ازین دو قول راجح تر است بیهقی و جمعی از علما قول اول را ارجح گفته اند بعضی گفته اند هر دو صحیح است بلکه صواب که جایز نیست غیر آن و طایفه دیگر ترجیح قول ابن سلام رفته و حکایت کرده ترمذی از امام احمد

وبيع وشراء خود تا وامی که جدا نشده اند از یکدیگر یا مگر بیع که کرده اند ان یکون البیع خیارا یا باشد بیع بشرط خیار اول خیار مجلس میگویند وثانی خیار شرط است وخیار شرط نهایت آن تا سه روز است نزد ابی حنیفه وشافعی ونزد صاحبین تا دو ماه روایت در حدیث مدت خیار مجلس بیان نیافته وبس ومدت خیار شرط از حدیث دیگر که صاحب هدایه آورده معلوم شده است میگوید روایت کرده اند که حبان بن منقذ لسیاری غبن میکرد در خریدن پس فرمود او را پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم وقتی که بخری چیزی را بگو که من تا سه روز اختیار دارم قال نافع وکان ابن عمر رضی الله عنهما اذا اشتری شیئا یعجبه قارق صاحبه گفت نافع وبود ابن عمر وقتیکه خریدی چیزی را که خوش می آمد او را مفارقت میکرد صاحب خود را که فروشنده است تا اختیار نماند او را در فسخ **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا همام عن قتادة عن ابی الخلیل عن عبد الله بن الحارث عن حکیم بن حزام عن النبی صلی الله علیه وسلم قال البیعان بالخیار مالم یتفرقا فرمود فروشنده وخریده باختیار خود تا وامی که جدا نشده اند ونا احمد حدثنا عفان قال قال همام فذکرت ذلک لابی التیاح وزیاده کرده است احمد بن سعید دامی حدیث کرد مارا بهز بفتح موحده وسکون هاء وزای معجمه در آخر گفت همام ذکر کردم من این را مر ابی تیاح را بفتح مثناة تحتیه وحای مهمله قال کنت مع ابی الخلیل لما حدثه عبد الله الحارث بهذا الحدیث گفت ابو تیاح بودم من با ابو الخلیل وقتیکه حدیث کرد او را عبد الله بن حارث باین حدیث **باب** اذا لم یوقت الخیار هل یجوز البیع وقتیکه تعین نکند وقت خیار را آیا رواست این بیع یعنی میباشد لازم یا جائز است فسخ آن **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زید عن ایوب عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم البیعان بالخیار مالم یتفرقا او یقول احدهما لصاحبه اختر فوشنده باختیار است تا وامی که جدا نشده اند یا میگوید یکی از ایشان مر صاحب خود را که اختیار کن یعنی خیار تر است پس بوقت خیار نکرده نقط یقول باثبات واو وضم لام است در همه طرق نسخ صاحب فتح الباری گوید ودرین نظر است از انکه یقول عطف است بر لم یتفرقا وآن مجزوم است ومیگوید شاید که ضمه قاف را اشباع کرده اند که واو بهم رسید چنانکه یاد در قرأت کسی که خوانده است ومن یتقی ویصبر واحتمال دارد که او بمعنی الا آن باشد وبرین تقدیر نصب لام خواهد بود وبا نیوجه جزم کرده است نووی وغیر او ورما قال ان یکون بیع خیار ونباشد که گفته است یکی از ایشان یا میباشد بیع بخیار پس بر تقدیر در صورت تعین زمان خیار نکرده است **باب** البیعان بالخیار مالم یتفرقا ایحکم وضمن احکام دیگر مذکور شده اند وبا نجا بر همین حکم دلیل آورده وموید ساخته آنرا باقوال دیگر چنانکه گفته وبه قال ابن عمر وشریح والشعبی وطاوس وعطاء وابن ابی ملیکة **حدثنا** اسحق قال اخبرنا حبان هو ابن هلال قال حدثنا شعبة قال قتادة اخبرنی گفت شعبه قتاده خبر داده است مرا عن صالح ابی الخلیل عن عبد الله بن الحارث قال سمعت حکیم بن حزام عن النبی صلی الله علیه وسلم قال البیعان بالخیار مالم یتفرقا فان صدقا وبینا بورک لهما فی بیعهما پس اگر راست گفتند وظاهر حقیقت سلعه وثمن وبیان کردند عیب ونا سرگی برکت داده شود در کار هر دو وان کذبا وکتما محقت برکة بیعهما واگر دروغ گفتند وپوشیدند عیبها را دور کرده شود برکت بیع هر دو را یعنی برکت بدلین **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الجمعة

سخن راست در یکی ازین دو وقت مذکور وهیچ یکی ازین دو حدیث معارض نیست دیگر پر واضح است انکه حضرت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم راه نموده شده باشد او را بیکی ودر وقت دیگر بدیگری نیز واین قول مختار ابن عبد البر است که گفت می باید کرد درین دو وقت بدعا اجتهاد گردد وسبقت کرده بمانند آن امام احمد واین اولی است از طریق جمع واگر گفته شود که ظاهر حدیث حصول اجابت است هر بر داعی را بشرط استقدم یا انکه زمان مختلف می شود وباختلاف بلاد مصلی ومقدم می شود بعضی بر بعضی و ساعت اجابت متعلق است بوقت و اتفاق باختلاف جمع لغو وجواب دهند باحتمال انکه ساعت اجابت متعلق باشد بفعل هر مصلی چنانکه مانند این در ساعت کراهت نیز گفته اند ومانا نکه فائده گردانیدن وقت ممتد را مظنه ساعت همین است اگرچه آن ساعت خفیف است واحتمال دارد که تعیین کرده باشند از فضل بوقت پس تقدیر چنین بود وقت جواز خطبه یا نماز ومانند ان انتهی ملخصا قاله الشیخ **باب** اذا نفر الناس عن الامام فی صلوة الجمعة فصلوة الامام ومن بقی جایز است چون بدر روند مردم از عقب امام در نماز جمعه پس نماز امام ونماز کسی که باقی وثابت مانده است از جماعت با امام رواست وادا می شود جمعه وشرط نیست بقاء تمام جماعت که منعقد شده بآن جمعه تا تمام نماز بدلیل حدیث باب ودرین رواست بر جمعه وجنازه گویند شرط نیست صحت جمعه را چنین مواکه اگر بدر روند همه یا بعضی از ایشان در اثنار خطبه یا میان خطبه وسیان نماز یا در رکعت اولی وجایز نباشد یا باز آیند بعد طول فصل از سر گیرد امام خطبه ونماز را ونزد امام ابی حنیفه شرط است جماعت سوی امام واقل آن سه کس اند نزد ابی یوسف دو کس واگر بدر روند پیش از رکوع وسجود امام استقبال کنند ظهر را نزد امام ابی حنیفه اگرچه زنان وصبیان حاضر وداخل باشند چه

قال فتبايعان كل واحد منهما بالخيار على صاحبه مالم يتفرقا الا بيع الخيار فرمود متبايعان هر يكى از ان دو باختيار خود است بر صاحب خود مادامى كه جدا نشده اند مگر بيع بشرط خيار كه بعد از تفرق نيز اختيار دارد مراين مستثنا از مفهوم غايت زيرا كه مفهوم آنست كه ساقط است خيار بعد از تفرق ولازم است عقد مگر بيع بشرط خيار كه تا رسيدن مدت خيار اختيار باقى است بعضى شراح معنى چنين گفته اند كه خيار مجلس باقى است مگر آنكه شرط كنند عدم خيار را قسطلانى گويد تحقيق ذكر كرده است نووى اتفاق اصحاب خود بر ترجيح اينچنين نقل كرده ميگويد قول جمهور همين است وباين جزم كرده است شافعى واز محدثان بيهقى وترمذى **باب** اذا خير احدهما صاحبه بعد البيع فقد وجب البيع وفيه مختار كه يكى از متبايعان ديگر را پس از عقد بيع وپيش از تفرق پس تحقيق لازم شد بيع اگرچه جدا نشوند يعنى عقد بيع متحقق شد واين خيار داون موجب اختلال در عقد نيست قسطلانى چنانچه ظاهر از ين كلام است ميگويد كه معنى آنست كه در نصيورت خيار فسخ نميماند واين معنى خالى از خفائى نيست فى الجمله يكى بديگرى گويد كه تر اخيار است فسخ ميتواند كرد وبا وجود اين اختيار داون فسخ را مجال نبود بعدى وارد ميشود كه مشترى بعد از گفتن اگر فسخ نكرد بر نوع خيار مجلس نمى ماند وائمه علما بر آنند كه اگر خيار از جانب بايع باشد عقد بيع متحقق ميباشد ليكن از ملك بايع بيرون نمى آيد وداخل در ملك مشترى نميشود **حدثنا** قتيبة قال حدثنا الليث عن نافع عن عبد الله بن عمر رضى الله عنهما عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه قال اذا تبايع الرجلان فكل واحد منهما بالخيار مالم يتفرقا وكانا جميعا بتحقيق فرمود وقتيكه مبايعت كنند دو كس پس هر واحدى از آنها باختيار است مادامى كه جدا نشده اند وباشند مجتمع تاكيد بالم تفرقا است او يخير احدهما الآخر فتبايعا على ذلك يا مخير سازد يكى از ايشان ديگر را پس عقد بيع كنند بر ين قرار فقد وجب البيع پس بتحقيق لازم شد وتحقق گشت عقد بيع وان تفرقا بعد ان يتبايعا ولم يترك واحد منهما البيع فقد وجب البيع واگر جدا شدند بعد از انكه بكديگر عقد بيع كردند وترك نكرد يكى از ايشان بيع را يعنى فسخ نكرد در مجلس پس بتحقيق لازم شد بيع وخيار فسخ نماند **باب** اذا كان البائع بالخيار هل يجوز البيع وقتى كه باشد بايع بموجب اشتراط بخيار آيا روا است بيع درين باب رد كرده بر كسى كه حصر كرده خيار در مشترى نه در بائع **حدثنا** محمد بن يوسف قال اخبرنا سفيان عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر رضى الله عنهما عن النبى صلى الله عليه وسلم قال كل بيعين لا بيع بينهما حتى يتفرقا گفت هر دو احدى از دو متبايع بيع نيست در ميان آنها يعنى لازم نيست تا آنكه جدا شوند لا بيع الخيار مگر بيع خيار كه بعد از جدائى هم لازم نيست واين خيار عام است شامل خيار بائع ومشترى پس موافقت ترجمه را **حدثنا** اسحق قال حدثنا حبان قال حدثنا هم قال حدثنا قتادة عن ابى الخليل عن عبد الله بن الحارث عن حكيم بن حزام ان النبى صلى الله عليه وسلم قال البيعان بالخيار ما لم يتفرقا فرمود هر دو بائع ومشترى بخيار زند تا جدا شوند واين صريح است در اختيار بائع قال همام وجدت فى كتابى بخمسة ثلث مرارا گفت همام بياد من همان است كه روايت كردم بامن حفظ با بخيار ويافتم در كتاب خود كه نوشته ام بصيغه بخيار كه فعل مضارع است سه بار يعنى سه بار نوشته ام اين را در بعضى نسخ بجاى يختار بخيار بلفظ نكره فى الف واللام يعنى محفوظ بلفظ معرفه است ومكتوب بلفظ نكره ومكتوب است سه بار فان صدقا وبينا بورك لهما فى بيعهما پس اگر راست گفتند وظاهر كردند حقيقت حال را بركت داده ميشود در بيع ايشان وان كذبا وكتما عسى ان يربحا

الجزء الرابع عشر الاسلام | كتاب الجمعة

تجارت را فانفضوا اليها پس متوجه شدند وقتيكه مردم جماعت بسوى قافله بنا بر اضطرارى واضطرارى كه عارض بود بسبب ايام قحط حتى ما بقى مع النبى صلى الله عليه وآله وسلم الا اثنا عشر رجلا تا آنكه ثابت وقايم نماند با آنحضرت صلعم مگر دوازده مرد خلفاء اربعه وابن مسعود وجمعى از انصار وقد روى مسلم من حديث جابر رواية قال انفضوا حتى ما بقى الا اثنا عشر رجلا فيهم ابو بكر وعمر فانزل الله تعالى واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها وتركوك قائما گفت جابر من نيز در ايشان بودم وشايد بهمين جهت عدول كرده باز لفظ انفضوا بسوى انفضوا او بر روايتى عمار بدل ابن مسعود واول اقوى واشبه است بصواب كذا قاله العسقلانى فلزمت هذه الآية پس نازل شد اين آيت واذا رأوا تجارة او لهوا انفضوا اليها وتركوك قائما وقتيكه ديدند تجارتى يا لهوى را متفرق شدند ورفتند بسوى وى وگذاشتند ترا استاده در خطبه يا در نماز وغالب در روايات اين قصه نزد مسلم وغير وى از انچه حديث هنگام خطبه است وهمين است ملايم بحال صحابه پس قول وى فيمن يصلى النبى فى توطيه وتقدمه نماز بود يم چه خطبه شرط نماز است ودر حكم وى واگر ثابت باشد قول مقاتل بن حيان كه آنحضرت در آن ايام نماز پيش از خطبه ميخواند چنانكه آورده است ابو داود در مراسيل زايل ميشود اشكال چه تواند كه بعد از سلام از نماز رفته باشند وتوزش آنحضرت قايم بود بخطبه واين صنع صحابه پيش از ورود نهى بود از ان وچون نازل شد آيه جمعه فهم كردند دوام آن باز نماندند تا آنكه موصوف گشتند بصفت لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله و باید دانست كه دلالت نيست اين حديث را بر اشتراط عدد دوازده مرد در جماعت جمعه نه در ابتداء انعقاد ونه در بقاء آن چنانكه دلالت نيست حديث

رجحا و یحقا برکة بیعهما و اگر دروغ گفتند یکدیگر و پوشیدند عیب را بس نزدیکست که سودی بود و کتند برکت بیع خود را قول او ان صدقا صحیح محمل کرد از جمله مکتوب باشد یا از جمله محفوظ ظاهر همین ثانی است قال حدثنا ابو التیاح انه سمع عبد الله بن الحارث یحدث بهذا الحدیث عن حکیم بن حزام عن النبی صلی الله علیه وسلم گفت میان حدیث کرد ما را ابو التیاح که تحقیق وی شنید عبد الله بن حارث را که میگفت این حدیث را از حکیم بن حزام از پیغمبر خدا

باب

اذا اشتری شیئا فوهب من ساعته قبل ان یتفرقا ولم یکن الخیار فی البیع او اشتری و قبض البیع ولم یخیر فلیس له ان یرد

یکدیگر را و اختیار نکرد و بایع بر مشتری میماند در صورت یا نه او اشتری عبدا فاعتقه یا خرید کسی بنده را پس آزاد کرد او همان ساعت جواب آنست که واجب میشود بیع و خیار نمی ماند و قال طاؤس فمن یشتری السلعة علی الرضاء ثم باعها وجبت له البیع و الربح له و گفت طاؤس در حق کسی که میخرد متاعی را بر رضای بائع پس بفروخت آنرا لازم شد مر او را بیع و سودی که در بن بیع کرده مر او راست

حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا سفیان قال حدثنا عمرو عن ابن عمر رضی الله عنهما قال کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی سفر و کنت علی بکر صعب لعمر گفت ابن عمر و بودیم با پیغمبر خدا در سفری و بودم من بر شتر بچه رمنده و سخت مهار عمر را بود و کان یغلبه فیتقدم امام القوم و بود که غالب می آمد مر او را و پیش میرفت پیش همه مردم فیزجره عمر و یردها پس زجر میکرد و میزد آنرا عمر و باز میگردانید آنرا ثم یتقدم فیزجره عمر و یرده پس پیش میرفت و میزد و آنرا عمر و باز میگردانید یعنی گرد آنجا رو بی میداد و فقال النبی صلی الله وسلم لعمر رضی الله عنه بغنیه فقال هو لك یا رسول الله پس گفت پیغمبر خدا عمر را بفروش آنرا بمن پس گفت عمر آن مر ترا ست ای رسول خدا فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم بغنیه فباعه من رسول الله صلی الله علیه وسلم فمضی به معه پیغمبر خدا بفروش آنرا بمن پس فروخت آنرا بدست رسول خدا فقال النبی صلی الله علیه وسلم هو لك یا عبد الله بن عمر تصدع به ما شئت پس گفت پیغمبر خدا این شتر بچه مر ترا ست ای عبد الله بن عمر میکن آنرا بهر چه خواهی از تصرفهای مالکانه و الآن زبونی نمیکند ترا و سرکشی نخواهد کرد و جای دیگر همین است که آنحضرت خرید و بهای شتر بخشید و انکار کرد بیع خیار او باطل شده و پوشیده نماند که فهم ایمنی یعنی بطلان خیار خیانی وارد و فاضم قال اللیث حدثنی عبد الرحمان بن خالد عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن عبد الله بن عمر قال لعبت من أصبهان بن عفان مالا بالوادی بمال له بخیبر گفت ابن عمر فرختم امیر المومنین عثمان بن عفان مالا بالوادی بمالی معهود بخیبر یعنی که مر عثمان را در خیبر بود فلما تبایعنا رجعت علی عقبی حتی خرجت من عنده و بهر گاه یکدیگر بیع و شرا کردیم باز گشتم من پس از پشت خود تا آنکه بیرون رفتم از نزد عثمان خشیة ان یراد فی البیع او ترس آنکه فرا کند عثمان مرا در بیع یعنی فسخ کند بیع را و کانت السنة ان المتبایعین بالخیار حتی یتفرقا و بود طریقه معهود و شریعت خیار مجلس قال عبد الله فلما وجب بیعی و بیعه گفت عبد الله بن عمر و قتیکه لازم شد بیع من و بیع او و رایت انی غبنته و انی سفته الی ارض عمود بثلث لیال و ساقنی الی المدینة بثلث لیال دیدم من که تحقیق زیان کردم عثمان را یا نیکو راندم مر او را بسوی زمین ثمود که قوم صالح بودند و زمین ایشان نزدیک تبوک است بسه شبانه روز و راند مرا بسوی مدینه

واجب خواهد بود و حدیث صلوا کما رایتمونی اصلی شامل است سنن و مندوبات را نیز پس تحت هذا یدرج وجوب اربعین یا اثنا عشر و الله اعلم و تمسک کلام در آیه در کتاب التفسیر است

باب

الصلاة بعد الجمعة و قبلها تمام شد سنت بعد جمعه و قبل آن و تقدیم جمعه قبل بنابر ورود حدیث است جمعه را و در بعد و سنت قبل را قواعد ابر قیاس ابر قیاس ظهر کشته که جمعه خلف است و ظاهر استوار خلف ما صل است تا انکه قایم شود دلیل بر خلاف آن

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کان یصلی قبل الظهر رکعتین و بعد ها رکعتین بود آنحضرت که میگذارد پیش از فرض ظهر دو رکعت و پس از آن دو رکعت و این روایت ابن عمر است و تحقیق ثابت شده از عایشه رضی الله عنها که بود آنحضرت که میگذاشت پیش از رکعتین پیش از ظهر را و رکعتین پیش از صبح را و نحو آن از صحابه و دیگر چنانکه در باب اذا صلی فی بیته گذشت و میگذارد بعد المغرب رکعتین فی بیته و میگذارد بعد فرض مغرب دو رکعت در خانه خود و بعد العشاء رکعتین و بعد الجمعة رکعتین و کان لا یصلی بعد الجمعة حتی ینصرف فیصلی رکعتین و بود آنحضرت که نمیگذارد و نماز نمی بعد از فرض جمعه تا انکه برمیگشت بخانه پس میگذارد دو رکعت بعد انکه در نماز بعد از جمعه رواياتی مختلف شده و دو رکعت و چهار رکعت و شش رکعت اما دو رکعت ثابت گشته از ابن عمر روایتا و عملا و گفت ترمذی در باب حدیث ترجمه آمده و حدیث ابن عمر حسن صحیح است و عمل بر همین است نزد بعضی از اهل علم و باین قایل است شافعی و احمد و اما چهار رکعت روایت کرده اند مسلم و ابو داؤد و نسائی مرفوعا

بمسافت سه شبانه راه یعنی زیاده کردم مسافت راه او را بر مسافتی که درمیان او و زمین فروخته او بود بمقدار مسافت سه شبانه راه وهمین قدر وی کم کرد مسافت مرا از مسافتی که درمیان من و زمین فروخته من بود حاصل آنکه او دور تر رفت بجانب ارض ثمود ومن نزدیک تر آمدم بجانب مدینه اینچنین تقریر کرده اند شراح معنی این کلام ابن عمر

باب ما یکره من الخداع

فی البیوع و بیان چیزی که ناخوش است از فریب دادن در بیع **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن عبد الله بن دینار عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رجلا ذکر للنبی صلی الله علیه وسلم انه یخدع فی البیوع مروی است از ابن عمر که مردی ذکر کرد مر آنحضرت را که تحقیق وی فریب داده میشود در بیعها فقال اذا بایعت فقل لا خلابة پس فرمود وقتیکه بیع کنی تو بگو نیست خداع در دین خلابه بکسر خای معجمه وتخفیف لام و باء موحده بمعنی خداع است آنحضرت تلقین فرمود ایشان را که در وقت مبایعت این را بگویند تا آگاه شود صاحب او که فریب دادن مسلمانی را از بے دینی است وچنین کار نکنند

باب ما ذکر فی الاسواق

چیزی که ذکر کرده شده است در باب بازارها و فتح الباری از ابن بطال نقل کرده که مقصود مولف بیان اباحت است بر تن در بازار مر علماء شریف و فضلا را چون در بعضی احادیث که بر شر واقع شده است که شر البقاع الاسواق روایت کرده آنرا از امام احمد وصحیح کرده آنرا حاکم و مشعر است ذکر کراهت رفتن در بازارها احادیث از فعل و قول صحابه عظام آورده که میرفتند آنجا و تجارت میکردند وهم ابن بطال میگوید که بسا بازارها باشد که ذکر وی اکثر از بعضی مساجد باشد و قال عبد الرحمن بن عوف لما قدمنا المدینة فقلت هل من سوق فیه تجارة وگفت عبد الرحمن بن عوف وقتیکه قدوم آوردیم بمدینه پس گفتم بمردم آیا هست بازاری که در وی بیع و شرا باشد فقال سوق قینقاع پس گفت سعد بن الربیع بازار قینقاع الخ وقال انس بن مالك رضی الله عنه قال عبد الرحمن دلونی علی السوق وگفت انس بن مالک گفت عبد الرحمن راه نمائید مرا بر بازار وقال عمر رضی الله عنه الهانی الصفق بالاسواق وگفت عمر باز داشت مرا بیع کردن به بازارها وانیمه اقوال دلالت کرد بر اباحت رفتن به بازارها

حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا اسمعیل بن زکریا عن محمد بن سوقة عن نافع بن جبیر بن مطعم قال حدثتنی عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یغزو جیش الکعبة فاذا کانوا ببیداء من الارض یخسف باولهم وآخرهم گفت عایشه فرمود رسول خدا جنگ میکند لشکری و قصد میکنند تخریب کعبه را پس وقتی که باشند به صحرای از زمین فرو برده میشود بزمین اول و آخر ایشان یعنی همه ایشان قالت قلت یا رسول الله کیف یخسف باولهم وآخرهم وفیهم اسواقهم ومن لیس منهم گفت عایشه گفتم ای رسول خدا چگونه فرو برده میشود همه ایشان و درمیان ایشان بازارهای ایشانست یعنی جمعی باشند در بازارها که بیع و شرا میکنند و کسانیکه نیستند از آنها بهمین جزو مناسب است این حدیث ترجمه باب را و در مستخرج ابو نعیم بدل اسواقهم اشرافهم بمعنی شرفا و بزرگان است قال یخسف باولهم وآخرهم ثم یبعثون علی نیاتهم فرمود خسف کرده میشود همه پس برانگیخته میشوند هر یک حسب نیات ایشان قهر خدای چون غالب آمد تمیزی در نیک و بد نمیکنند و بر همه یکسان می افتد

حدثنا قتیبة قال حدثنا جریر عن الاعمش عن ابی صالح عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم صلوة احدکم فی جماعة تزید علی صلوته فی سوقه وبیته بضعا وعشرین درجة گفت ابو هریره فرمود رسول خدا

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الجمعة

و میگذارد دو رکعت و نمیگذارد در مسجد پس پرسیدند او را ازین حال گفت بود رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم که میکرد آنرا و گفته اند این پیشتر رفتن ابن عمر از مکان صلوة و در رفتن بمنزل از مسجد بجهة آنست که در حدیث آمده که نمازی بعد از نمازی دیگر نگذارد تا تکلم نکند یا بیرون نرود و این حکم در جمیع نماز ها جاری است و فصل کردن بمکان بنزدیک خروج است یا تکلم و ترمذی گوید روایت کرده شده است از علی بن ابیطالب که وی امر میکرد مکرر را دن دو رکعت بعد جمعه بیشتر چهار رکعت انتهی و به شش رکعت قایل است ابو یوسف و بروایتی محمد نیز و لیکن افضل نزد ایشان تقدیم چهار رکعت است و بعد از ان دو تا متتابع بعد فرض بقبل آن نگردد و اما نماز پیش از جمعه نیز ثابت شده روایت کرده شد از ابن مسعود که میگذارد پیش از جمعه چهار رکعت و بعد از جمعه چهار و باین رفته اند سفیان ثوری و ابن مبارک قاله الترمذی و طبرانی در اوسط از ابن مسعود از علی بن ابیطالب رضی الله عنهما نیز مانند وی آورده و لیکن در اسناد آن ضعف است و سیوطی در جمع الجوامع از ابی هریره آورده من کان مصلیا یوم الجمعة فلیصل قبلها اربعا و بعدها اربعا رواه ابن النجار و عبد الرزاق نیز از ابن مسعود موقوفا روایت کرده عسقلانی گفته و هو الصواب و امام ابو حنیفه از طریق حماد از ابراهیم نخعی بروایت نموده که گفت چهار رکعت اند پیش از ظهر و چهار پیش از جمعه که فصل کرده نشود میان آن رکعات بسلام و قایل گشته است بآن از ابی هریره دو رکعت پیش از جمعه و چهار بعد از ان نیز آمده و روایت کرده انرا ابن ابی شیبه و حکم کرده اند بضعف آن و بعضی گویند که آن دو رکعت که حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم ابو سلیک غطفانی را امر کرد بگذاردن آن وقت خطبه بخوردن بجهة آن سنت پیش از جمعه بود و ظاهر آنست که آنچه در باب الدین للجمعة از حدیث سلمان گذشت که ثم یخرج فلا یفرق بین اثنین ثم یصلی ما کتب له ثم ینصت و در صحیح مسلم از ابی هریره آمده که من اغتسل ثم اتی الجمعة فصلی ما قدر له ثم انصت و در موطا از علیه ابن بن ابی مالک قرظی گفت در زمان عمر بن خطاب رضی الله عنه نماز میگذاردند فرود جمعه تا آنکه بیرون می آمد عمر و چون بیرون می آمد می نشست بر منبر خود ان

تمازیکی از شما در جماعت بمسجد زیادتی میکند بر نماز او که در بازار و خانه اوست بست و چند درجه وذلك بانه اذا توضأ فاحسن الوضوء ثم اتى المسجد وباین زیادتی درجات ثابت است بسبب آنکه وقتیکه وضو کرد پس نیکو وضو را آداب و سنن پیش آمد مسجد را لا یرید الا الصلوة لا ینهزه الا الصلوة و در حالیکه نمیخواهد درین آمدن بمسجد مگر نماز و نجنبانده او را مگر نماز لم یحط خطوة الا رفعله بها درجة گامی نمیزند هیچ گامی مگر آنکه بلند کرده میشود مر او را بسبب آن خطوه درجه او حطت عنه بها خطیئة یا کم کرده میشود از وی بسبب آن خطوه بدی انچه مذکور شد سبب زیادتی مطلق و زیادتی ثابت و چند درجه مفوض بعلم خداست و هر جا که عددی معین واقع شده همین حال دارد والله اعلم والملائكة تصلي على احدكم ما دام في مصلاه الذي يصلي فيه و فرشتها دعا و استغفار میکنند بر یکی از شما مادامی که در جای نماز خود است جائیکه نماز میکند در وی اللهم صل عليه اللهم ارحمه ما لم يحدث فيه عالم تؤذ فيه این دعا میکنند خداوندا بیامرز او را خداوندا رحمت کن بروی خداوندا رحمت کنان او را مادامی که حدثی نکرده باشد نکرده در مسجد و مادامی که ایذا نمیکند بروی حدث ملائکه را یا منی ریخته مردم بقبول و فضل خود قال احدكم في صلوة ما كانت الصلوة تحبسه و فرمود آنحضرت یکی از شما در نماز است و ثواب نماز می یابد مادام که انتظار نماز نگه میدارد او را

حدثنا آدم بن ابی ایاس قال حدثنا شعبة عن حميد الطويل عن انس بن مالك رضي الله عنه قال كان النبي صلى الله عليه وسلم في السوق گفت انس بود پیغمبر خدا در بازار فقال رجل يا ابا القاسم فالتفت اليه النبي صلى الله عليه وسلم پس گفت مردی ای ابا القاسم پس التفات کرد آنحضرت بسوی وی فقال انما دعوت هذا پس گفت آنمرد نخوانده ام من مگر این را گویا شخصی دیگر باین کنیت نزد یک با نحضرت بوده فقال النبي صلى الله عليه وسلم سموا باسمي ولا تكتنوا بكنيتي پس فرمود آنحضرت نام نهید بنام من که محمد و احمد است و کنیت نکنید بکنیت من گفته اند که این امر و نهی برای وجوب و حرمت نیست و با اینهمه در زمان حیات آنحضرت بوده که محل اشتباه بود بعد از ان اصلا کراهتی ندارد و چنانکه آنحضرت در همان زمانه تجویز کرد که بنام آنحضرت تسمیه کنند و بکنیت نکنند ظاهر نشده اگر اشتباه است در اسم هم میشود فعلیک بالتامل **حدثنا** مالك بن اسمعيل قال حدثنا زهير عن حميد عن انس بن مالك رضي الله عنه قال دعا رجل بالبقيع يا ابا القاسم فالتفت اليه النبي صلى الله عليه وسلم گفت انس خواند مردی بقیع ای ابا القاسم پس التفات کرد بسوی او آنحضرت بقبح نام موصوف که در آن وقت آنجا بازار بود چنانکه در طریق سابق مذکور شد که آنحضرت در بازار بود و این همان حدیث است که بطریق دیگر آورده فقال لم اعنك فقال سموا باسمي ولا تكتنوا بكنيتي **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان عن عبيد الله بن ابي يزيد عن نافع بن جبير بن مطعم عن ابي هريرة الدوسي رضي الله عنه قال خرج النبي صلى الله عليه وسلم في طائفة من النهار گفت ابو هریره بیرون آمد پیغمبر خدا در پاره از روز یعنی عادت خود نبود که بیرون آید در آن وقت لا يكلمني ولا اكلمه حتى اتى سوق بني قينقاع در حالیکه سخن نمیکند مرا و در حالیکه داشت و سخن نمیکنم من او را از بهیت حال او تا آنکه آمد بازار بنی قینقاع فجلس بفناء بيت فاطمة پس نشست بصحن خانه فاطمه رضی الله عنها یعنی از بازار برگشته آمد و آنجا نشست فقال اثم لكع اثم لكع پس فرمود آیا آنجا است صغیر کریز مرد و مراد امام حسن است رضی الله عنه ثم بمزة استفهام است و ثم نقیض شتمه و تشدید میم اخارت میکند بآن مکان بعید الکلام بجم

کتاب الجمعة

بعد از نماز جمعه پس گزاردن نماز پیش از جمعه کفایش ندارد و پوشیده نماند که سکوت روایات دیگر از این عمر از سنت پیش از جمعه اقتضا نمیکند که آن مرفوع نباشد و قرینه نمیشود بر عدم دخول آن تحت استثناء و درین روایت که ناطق از حال هر دو سنت است و حصول یقین به برامدن آنحضرت متصل دال انجوی که پیش از وی در خانه نگزارده باشد مشکل است آنین همام گفته که خروج آنحضرت خود بظهر بعد الزوال بود پس جائز است که بعد از گزاردن اربع باشد و هذا جواب است حکم بوقوع این مجوز بیهقی انچه تقدیم کردیم در باب نوافل از عموم آنکه آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم میگزارد و وقتی گذرایل میشد آفتاب چهار رکعت و میفرمود او این ساعتی است که گشاده میشود در وی درهای آسمان والحدیث و تجمیعین واجب است حکم کردن بر حق صحابه بزیرا که آنحضرت ایشان را میدیدند وقت زوال را چنانکه موذن بلکه اعتماد موذن بر قول ایشان بود بسبب آنکه اعلام میکرد خدا او را بدخول وقت تا اذان گوید چنانکه معلوم شده در حدیث ابن ام مکتوم انتهی بالجمله در ثبوت چهار رکعت منفصل زوال همیشه روز جمعه و غیر ان روایات بسیار است روز جمعه سنت جمعه باشند و روز دیگر سنت ظهر غالبا کلام منکرین دایر بر نفی ثبوت سنت بعد از ذان بلال است نزد شروع خطبه و گرنه انکار این روایات بکثرت تعدد طرق معنی ندارد و سلطانی گفته اقوی انچه استدلال کرده شود در شروعیت آن عموم حدیثی است که تصحیح کرده است ابن حبان از حدیث عبد الله بن زبیر مرفوعا که نیست بیتیم نماز فرض مگر آنکه پیش او دو رکعت است انتهی و ظاهر آنست که مراد از ان تحیة المسجد باشد والله اعلم

باب قول الله عز وجل فاذا قضيت الصلوة فانتشروا في الارض وابتغوا من فضل الله پس چون گزارده شود نماز جمعه پس متفرق شوید از انجا در زمین برای کسب و قضای حوایج و طلب کنید از فضل خدا رزق و نفع تجارت و جزان و ظاهر ازین امر اباحت است چنانکه جمهور گفته اند و مروی است از بعضی سلف که بیع و شه کنند بعد از جمعه بسرکت دعا و احد تعالی بعد الفراغ

لامرو فتح كاف وعين مهمله تغير نوين مشابه بعدولى است يامنادى سعفره ومعنى آن صغير است بلغة تميم فجلسنه بتشديد ظننت انها تلسعه بسين مهمله وخاء معجمه خفيفه بعد از الف باموحده است قال الاوزاعي كدر گوين از طيب ومهر انداز يد وطلاونقره ودروى نباشد فقاء يغمد حتى عانقه ومثله ثم قال اللهم احبه واحب من يحبه بستوعا كرد آنحضرت خداوندا دوست دار اورا ودوست دار كسى را كه دوست ميدارد اورا قال سفيان قال عبيد الله اخبرني انه سمع نافع بن جبير يذكر هذه قال سفيان گفت عبيد الله خبر داد مرا كه تحقيق عبيد الله شنيده است نافع بن جبير را كه نماز وتر كرده بيك ركعت چون بر استاد بطريق عنعنه آورده بود دوران مظنه تدليس بود واثبات ملاقات عبيد الله بنسبت بخود ونسبت بنافع كرده است تا گمان تدليس برطرف شود حدثنا ابراهيم بن المنذر قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع قال حدثنا ابن عمر انهم كانوا يشترون الطعام من الركبان على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم گفت نافع حديث كرد مارا ابن عمر اينكه تحقيق مردم ميخريدند غله را از سواران شتر وگاو ودر غفر اد در زمان رسول خدا صلى الله عليه وسلم فيبعث عليهم من يمنعهم ان يبيعوه حيث اشتروه حتى ينقلوه حيث يباع الطعام پس ميفرستاد آنحضرت برين مردم كسى را كه منع كند ايشانرا كه بفروشند آنجا كه خريده اند تا آنكه نقل كنند آنرا آنجا كه فروخته ميشود غله يعنى در بازار غله واين معنى ازان بود كه بابن نقل قبض متحقق شود ونيز رفق ومهربانى بسائر مردم ودر نشست كردن بازار ريزند تا همه مردم از آنجا بخرند قال نافع وحدثنا ابن عمر رضى الله عنهما وگفت نافع بسند مذكور حديث كرده است مارا ابن عمر قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم ان يباع الطعام اذا اشتراه حتى يستوفيه گفت ابن عمر منع كرده است پيغمبر خدا صلعم كنا وخدا بر وى اينكه فروخته شود غله وقتيكه بخرد آنرا كسيكه تمام آنرا در قبض كند باب الكيل على البائع والمعطي مزد كيل كردن بر فروشنده است وبر كسى كه سيدهد عوض كسى را ازدين وجز آن وهمين است مذهب ابى حنيفه ومالك وشافعى رحمهم الله لقول الله تعالى واذا كالوهم او وزنوهم يخسرون ازجهت فرموده خداوند تعالى كيل ميكنند غله خود را براى مردم يا وزن ميكنند ايشانرا كمى ميكنند ازينجا معلوم شد كه كيل كردن عهده دهنده كانست اگر مزدى برين آيد برسر ايشان خواهد بود ويقال كالوهم اووزنوهم كقولك نصحتك ونصحت لك يسمعونكم يسمعون لكم مقصود آنست كه دركالوهم حذف لام است چنانكه در يسمعونكم مراد يسمعون لكم است وباين استدلال تمام ميشود ونيز بيان آن كرده كه ضمير راجع بمطففين نيست وگرنه كلام بيرون مى آيد از فصاحت وفاسد ميگردد ونظم چنانكه مفسران گفته اند وقال النبي صلى الله عليه وسلم اكتالوا حتى يستوفوا وفرمود پيغمبر خدا كيل كنانيد تا تمام گيريد حق خود را وقبض كنيد آنرا وبذكر عن عثمان رضى الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال له ودر كرده ميشود از عثمان بن عفان كه پيغمبر خدا فرمود مر او را اذا بعت فكل واذا ابتعت فاكتل وقتى كه بفروشى پس كيل كن تو ووقتيكه بخرى كيل بكنان باتبع راطابق هردو جزا بحديث معلوم شد كه كيل كردن بر بائع است حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضى الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ابتاع طعاما فلا يبعه حتى يستوفيه فرمود كسيكه بخرد طعامى را پس نفروشد آنرا تا قبض كند آنرا حدثنا عبدان قال حدثنا جرير عن مغيرة عن الشعبي عن جابر بن عبد الله رضى الله عنه

الجزء الرابع شيخ الاسلام **كتاب الجمعة**

ربيع است بمعنى جوى خورد ومعرآب در زراعت مزرع بفتح راء وكسر وضم نيز آمده وسلق بكسر سين مهمله وسكون لام در آخر قاف مكانت اذا كان يوم الجمعة پس مى بود آن كه جون مى بود روز جمعه تنزع اصول السلق فتجعله في قدر ها مى كنند بيخهاى سلق را پس ميكرد آنرا در ديگ ثم تجعل عليه قبضة من شعير تطحنها پس ميكند بر آن سلق مشتى از جو كه مى سايند آنرا تطحن بجا ومهملة از طحن در روايت ابى ذر قبضة بضم قاف وفتح نيز آمده يكمشت از زير چيز فتكون اصول السلق عرقه بار ضمير راجع بطعام پس مى بود بيخهاى چكندر بجاى گوشت طعام عرقه بفتح وسكون راء هر دو لغة وثقاء بكسر ثاء مثلثة وتخفيف قاف وفتح نيز آمده يكمشت از زير چيز كه بر آن خوان باشد ودر روايت كشميهني بضم معجمه وكسر مهملة وقاف وتاء تانيث آمده اى شيء يخرج بخاى چكندر فرو رفته بود ندى وبار آورده شورباى آن وكنا ننصرف من صلوة الجمعة فنسلم عليها وبوديم كه برمى گشتيم از نماز جمعه پس سلام ميكرديم بر آن زن كه تقرب ذلك الطعام الينا پس نزديك ميكرد آن طعام را بما فنتلعقه پس ميليسيديم وميخورديم آنرا وكنا نتمنى يوم الجمعة لطعامها ذلك وبوديم كه آرزو ميكرديم روز جمعه را بجهت طعام آن كه ميخوريم در آن روز نهيت مى شديم از آن بيان سختى وتنگى عيش وفقر است كه متكلف در آن ايام بر صحابه وصبر وقناعت ورزيدن ميكرد ميكردند بطاعت حدثنا عبد الله بن مسلمة قال حدثنا ابن ابي حازم عبد العزيز عن ابيه عن سهل بن سعد بهذا وقال يعني حديث كرد باين حديث مذكور وزيادة كه گفت ما كنا نقيل ولا نتغدى الا بعد الجمعة

قال توفي عبد الله بن عمرو بن حرام وعليه دين فاستعنت النبي صلى الله عليه وسلم على غرمائه ان يضعوا من ديته فلم يفعلوا فقال النبي صلى الله عليه وسلم اذهب فصنف تمرك اصنافا العجوة على حدة وعذق زيد على حدة ثم ارسل الي فجعلت فجاء رسول الله صلى الله عليه وسلم فجلس على اعلاه او في وسطه ثم قال كل للقوم كيلهم فكلتهم حتى اوفيتهم الذي لهم وبقي تمري كانه لم ينقص منه شيء

حدثنا سعيد بن ابي مريم قال حدثنا ابو غسان قال حدثني ابو حازم عن سهل بن سعد قال كنا نصلي مع النبي صلى الله عليه وآله وسلم الجمعة ثم نكون القائلة

الباب الرابع شيخ الاسلام | ابواب صلوة الخوف

الجمعة ثم نقيل گفت بوديم كه نگفتي مي رفتيم بسبقت مي نموديم بسوي جمعه بعد ازان خواب روزانه ميكرديم وتاخير ميكرديم استراحت معتدا در از نماز

بسم الله الرحمن الرحيم

ابواب صلوة الخوف

بحفظ افراد در روايت اصيلي وكريمه است ودر رواية مستملي والي الوقت ابواب بحفظ جمع آمده مقصود بيان شرعيت تعريف صفت نماز است كه گذارده شود نزد خوف دشمن ومقابله او وآن ثابت است بكتاب وسنت چنانكه ميگويد وقول الله عز وجل واذا ضربتم في الارض فليس عليكم جناح ان تقصروا من الصلوة

چون گام زنيد در زمين وسفر كنيد پس نيست بر شما گناهي اينكه كم گنيد از قصر معتاد نماز وچون مقرر بعد نزد ايشان چهار ركعت نماز چهارگانه كه كمتر ازان نبود جايز شده ميشد نقصان مي يافت بتعبير فرمود تشريع قصر را بنفي جناح بر اين دفع اين گمان كه لعل الطيب قلوبهم ان الرجوع الى الاتمام افضل ازين جهت بر اين قصر چنانكه نفي جناح در طواف صفا ومروه بعضي گفته اند جمهور براي تخرج مسلمين ازان كه تشبه بصنع جاهليت داشت پس استدلال شافعيه باين آيت بر جواز قصر واباحت آن لي وجوب خوب نباشد وبهر كرف مروي شده كه آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم در سفر چهار ركعت گذارده ماشد ونه خلفاء اربعه رضي الله عنهم كه بعد از چند سال از دور خلافت وي در منا چهار ركعت گزارد وآنرا تاويلات محالا ماست كه در ابواب قصر مذكور شود و

حديث صحيح مسلم از يعلي بن اميه كه گفت پرسيدم عمر بن خطاب را كه فرموده است خداي تعالى ان تقصروا من الصلوة ان خفتم وتحقيق ما مردم در حيوت از خوف چگونه قصر كنم گفت عجب كرده بودم از انچه عجب كردي تو پرسيدم رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم پس فرمود صدقه است كه تصدق كرده است خداي تعالى بشما پس قبول كنيد صدقه او را انتهى

جواز گزاردن چهار ركعت در سفر

حدثنا محمد بن سنان قال حدثنا هلال عن عطاء بن يسار قال لقيت عبد الله بن عمرو بن العاص قلت اخبرني عن صفة رسول الله صلى الله عليه وسلم في التوراة قال اجل

گويد ملاقات كردم عبد الله بن عمرو بن عاص را گفتم خبر ده مرا از صفت رسول خدا كه در توريت واقع شده گفت عبد الله آري بخدا سوگند هم از انچه در توريت خوانده ام اجل بفتح همزه وجيم آخر لام حرف جوابست مانند نعم واقع ميشود بعد از جمله خبريه وبعد از استفهام وبعد از طلب مخشري وابن مالك گويند مخصوص است بخبر والله انه لموصوف في التوراة ببعض صفته في القرآن سوگند خدا بتحقيق او صفت كرده شده است در توريت موافق ببعضي از صفات او كه در قرآنست

يا ايها النبي انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا اي پيغمبر خدا بتحقيق ما فرستاديم ترا در حاليكه تو گواهي دهنده مر امت را بايمان مومنان وكفر كافران وبشارت دهنده مر مطيعان را بهشت وترساننده كافران را بدوزخ اين صفات موافق قرآنست كه در سورة احزاب واقع شده وحرزا للاميين ودر حالي كه پناه دهستي مر اميان را از آفت زنگ سين مهمله وسكون راء آخر زاي است بمعني حصن واين امت مرحومه را امي خوانده اند از آنكه اكثر اينها خوانده ونويسنده نبوده اند او اين منسوب بام است بمعني آنكه چنانكه از مادر زاده اند همچنان بوده اند يا منسوب بام القرا كه مكه است معني اول مشهور تر است انت عبدي ورسولي سميتك المتوكل تو بنده منى ورسول منى نام نهاده ام ترا متوكل بر خدا از جهت اعتماد تو بخدا

ودیعه کار و قناعت و صبر و تیقن بر وعده خدا کردار متصار تو رفته است لیس بفظ ولا غلیظ نیست جفا کننده بر خلق
ونه سخت دل و این هر دو صفت نیز موافق قرآنست قال الله تعالی ولو کنت فظا غلیظ القلب لانفضوا من حولک
ولا مسخاب فی الاسواق ونه آواز بلند کننده در بازارها بهمین جزو حدیث موافق ترجمه است ولا یدفع بالسیئة
السیئة ولکن یعفو ویغفر و دفع نمیکند بدی بدی را یعنی در برابر بدی کسے بد نمیکند ولیکن عفو میکند و می آمرزد گناهکار را
ولن یقبضه الله حتی یقیم به الملة العوجاء وقبض نمیکند روح او را تا وقتیکه راست میکند بوی ملت ابراهیم
علیه السلام را که در ایام فترت تغیر و تبدل یافته بود بان یقولوا لا اله الا الله بانیکه میگویند کلمه توحید که نفی شرک
میکند و یفتح بها اعینا عمیا و اذانا صما و قلوبا غلفا و کشاده میشود بکلمه توحید چشمهای کور و گوشهای کر و دلهای بسته
تابعه عبد العزیز بن ابی سلمة عن هلال متابعت کرده است صالح را عبد العزیز از هلال مذکور و قال سعید عن
هلال عن عطاء بن یسار عن ابن سلام و گفت سعید بن هلال از هلال از عطاء بن یسار از ابن سلام که وی نیز صحابی است
و عالم بوده بتورات مقصود آنست که سعید روایت کرده که عطاء از ابن سلام شنیده و است حدیثی که مذکور شد شیخ ابن حجر
گفته که احتمال دارد که عطاء ابن یسار از هر دو صحابی شنیده باشد غلف کل شئ فی غلاف غلف هر چیزی که در غلافی
باشد سیف اغلف وقوس غلفاء و شمشیر را اغلف گویند که در غلافست و همچنین کمان را صفت کنند بغلفاء که در غلاف باشد
ورجل اغلف اذا لم یکن مختونا و مرد را اغلف میگویند و قتیکه ختنه نکرده قاله ابو عبد الله گفته است
ابن همه معانی را مولف ابو عبد الله رحمة الله علیه **باب** ما یستحب من الکیل در بیان آنکه مستحب است کیل کردن
در وقت بیع **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال حدثنا الولید عن توبة بن نمر عن خالد بن معدان عن المقدام بن
معدیکرب عن النبی صلی الله علیه وسلم قال کیلوا طعامکم یبارک لکم فیه روایت کرده مقدام
از پیغمبر خدا گفت وزن کنید طعام را در وقت بیع برکت داده شود مر شما را در آن و این برکت از آن رو تواند بود که محفوظ
می باشد از کمی و زیادتی حق غیر از ابن جوزی نقل کرده که آن می ماند این برکت در اهل مدینه
باشد که آنحضرت دعا کرده در صاع و مد آن **باب** برکة صاع النبی صلی الله علیه وسلم و مده در بیان برکتے که
در صاع پیغمبر خدا و مدی صلی الله علیه وسلم واقع شده **حدثنا** موسی قال حدثنا وهیب
قال حدثنا عمرو بن یحیی عن عباد بن تمیم الانصاری عن عبد الله بن زید عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ان ابراهیم
حرم مکة ودعا لها فرمود تحقیق ابراهیم حرام کرده مکه را بتحریم الهی و از انچه ممنوعست دران و دعا کرد در برکات
چنانکه در کتاب الله مذکور است واني حرمت المدینة کما حرم ابراهیم مکة وبتحقیق من حرام کردم مدینه را بتحریم آنچه
مدینه را همچنانکه حرام کرده ابراهیم مکه را ودعوت لها فی مدها وصاعها مثل ما دعا ابراهیم لمکة ودعا کردم
من در مدینه را در برکت در مد و صاع آن مانند انچه دعا کرده ابراهیم در مکه را **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا
مالک عن اسحق بن عبد الله بن ابی طلحة عن انس بن مالک رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه
وسلم قال روایت است از انس بن مالک که بتحقیق رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی گفته اللهم بارک لهم فی
مکیالهم وبارک لهم فی صاعهم ومدهم یعنی اهل المدینة خداوندا برکت ده مر اینها را در کیلهای ایشان
و برکت ده در صاعهای ایشان و مدهای ایشان یعنی منسوب باهل مدینه را یعنی ضمیر راجع باهل مدینه است

الجزء الرابع شیخ الاسلام | ابواب صلوة الخوف

وحقوق نیست و نیز در صحیحین از عائشه بن دسب جزائے
آمده که کفت نماز گزارد با پیغمبر خدا صلے الله علیه وآله
وسلم و حال انکه بامیشتر و ایمن تر بودیم از انچه کاهی
نبوده ایم در عقاد در رکعت و نخواند و بیستین صلوة
الخوف نزد جمهور مخصوص لشکر طسفر نیست بلکه
در حضر نیز جائز است نزد خوف و نزد امام مالک
واین ماجشون مخصوص بسفر است ان الکافرین
کانوا لکم عدوا مبینا تحقیق کافران
شما دشمن ظاهر و اند کانت لهم
الصلوة و چون باشی تو در میان ایشان هنگام
خوف فلتقم اقامت کنی برای ایشان نماز را در
هنگام فلتقم طائفة منهم معک پس کرده
باستند جمعی از ایشان با تو در نماز و جمعی دیگر مقابل
عدو ایستاده مانند تمسک کرده است باین شرط
ابو یوسف در روایتی و حسن بن زیاد از حنیفه و فرق
از شافعیه مر آنکه این نماز مخصوص زمان پیغمبر است
صلے الله علیه وآله وسلم بجهة اخرا ز فضیلت نماز
خلف آنحضرت و کویند نماز مع المنافی که در بخاری آمده
شد طایفه ها است جائز نیست در شرع پس
مقتصر باشد بر مورد اکر واقع شده و مختار جمهور
وهمان چواز اوست بعد از زمان نبوت نیز دلیل این قائل
صحابه مثل علی مرتضی و ابی موسی اشعری و حذیفه
بن الیمان رضوان الله علیهم اجمعین از ابعد از
عصرت وی بی انکار از احدی پس دلالت کرد
بر علم ایشان از طرف شارع بعدم اختصاص آن بحضور
آنحضرت و قید اذا کنت فیهم الخ قاضی است حضور آنحضرت
آنحضرت اذ همچو حضور است الی قوله آینده مذکور شد تا آخر

وگوگه بگیرند این جماعت نیز الحمی و دور بینی و سلاحهای خود را اخذ بالکسر و بفتحتین لیز پر سیر کردن مستعمل شده اینجا در محل آلت پناه چون اسلحه مقصود مبالغه اتباه خبرداری بایست و بیان آنکه این ملاک امر در آلت اسلحه است و حال این کفروا لو تغفلون عن اسلحتکم و امتعتکم فیمیلون علیکم میلة واحدة آرزو دارند کافران تمنای غافل شوید شما از سلاحها و متاعهای خود پس حمله کنند و بر بزنند شما را یکبارگی و لا جناح علیکم ان کان بکم اذی من مطر او کنتم مرضی ان تضعوا اسلحتکم و گناه نیست بر شما اگر بار بندید اسلحه خود را اگر فتن اسلحه بسبب باران یا باشید بیمار که ممتنع الید سرد باشد آنرا اینکه بجنبید سلاحهای خود را و خذوا حذرکم گیرید بگیرید از دشمن خود واردید الحمی و خبرداری را که آن مدار کار است و چون آگاه باشید بهر قسم بعد از فوجها بهیچ داخت و لشکر نیز قابو نخواهد یافت ان الله اعد للکافرین علی بامهینا بتحقیق خدا تعالی آماده کرده است برای کافران عذابی خوار کننده ایشان بقتل و اسیر ایشان در دنیا بالآخرة در آتش دوزخ در آخرت و حسن عاقبت مسلمانرا بامشد بهر در دنیا و ثواب در عقبی پس باید که اهتمام مقابل باین نمط و توکل پیش دارند و از ضعف ظاهری از جهت کمیت یا کیفیت که اتفاق افتد شکسته دل نشوند **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال سالته هل صلی النبی گفت شعیب پرسیدم زهری را آیا گزارده است پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم یعنی صلوة الخوف فقال اخبرنی سالم ان عبد الله بن عمر قال غزوت مع النبی پس گفت زهری خبر داد مرا سالم که پدرش ابن عمر گفت که غزا کردم با پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم قبل بجد جانب نجد نام شهرهای بلند است از تهامه و یمن تا عراق و شام و در اصل یعنی زمین بلند و راه و روش بلند آید و مراد اینجا نجد عراق است یعنی طرف شرقی مدینه فوازینا العدو پس مقابل شدیم ما دشمنان را فصافصنا لهم پس صف بستیم ما برای جنگ ایشان فقام رسول الله پس استاد پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم یصلی لنا نماز میگزارد

باب ملیذکر فی بیع الطعام والحکرة در بیان چیزی که ذکر کرده میشود در فروختن غله پیش از قبض او و در معنی حکرة احتکار یعنی خریدن غله است در وقت ارزانی و نگاه داشتن آن تا وقت گرانی فروخته شود و حکوة بضم حا مهمله و سکون کاف و راء مهمله سلعت است و این فعل را **حدثنا** اسحق بن ابرهیم قال حدثنا الولید بن مسلم عن الاوزاعی عن الزهری عن سالم عن ابیه قال رایت الذین یشترون الطعام مجازفة یضربون ان یبیعوه حیث ابتاعوه حتی یؤوه الی رحالهم گفت پدر سالم عبد الله بن عمر بن خطاب دیدم من کسانیکه میخریدند غله را بطریق گزاف یعنی بکیل و وزن رده میشدند و ممنوع بودند در عهد رسول خدا ان یبیعوا حیث ابتاعوه تا بفروشند تا بنهند در حالهای خود و قبض کنند آنرا بعضی بر سر ان بیبعوا کلمه لا التقدیر کرده و ایعنی منع کرده میشدند تا نفروشند آنرا جائیکه در آنجا گرفته است بعین الله لکم ان تفعلوا ای لا تفعلوا و این منع از آنروست که در بیع بی وزن و تقدیر احتمال کمی و زیادتی است غنمت در ضبط خود آورده شخص نموده باید فروخت تا از زمین شبهه خالی ماند و این بیع مجازفه در مذهب حنفیه رد انداخته اند **حدثنا** مهدی بن اسمعیل قال حدثنا وهیب عن ابن طاؤس عن ابیه عن ابن عباس ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی ان یبیع الرجل طعاما حتی یستوفیه آنحضرت منع کرده است این را که بفروشد مردی طعام را تا آنکه تمام و کمال گیرد آنرا قلت لابن عباس کیف ذاک طاؤس گوید گفتم مر ابن عباس را چگونه است این قال ذاک دراهم بدراهم والطعام مرجی گفت ابن عباس این فروختن پیش از ضبط و قبض فروختن دراهم بدراهم است و طعام مؤخر است و خلی ندارد درین میان و درین گفتار اشارت کرد بعلت نهی جرمی بیم مضموم و سکون را و فتح جیم خفیفه و همزه است بمعنی مؤخر قال ابو عبد الله مرجون مؤخرون گفت ابو عبد الله مرجون مؤخرون که در رسول خداست و آخرون مرجون بمعنی مؤخرون است **حدثنا** ابو الولید قال حدثنا شعبة قال حدثنی عبد الله بن دینار قال سمعت ابن عمر رضی الله عنهما یقول قال النبی صلی الله علیه وسلم من ابتاع طعاما فلا یبعه حتی یقبضه فرمود کسی که بخرد غله را پس نفروشد آنرا تا آنکه قبض کند **حدثنا** علی قال حدثنا سفیان قال کان عمرو بن دینار یحدثه عن الزهری عن مالک بن اوس بن الحدثان انه قال من کان عنده صرف بتحقیق مالک بن اوس گفت کیست که نزد او درهم باشد که بدل کند بآن دینار فقال طلحة انا حتی یجیئ خازننا ثم نعطیک الغابة پس گفت طلحه منم که درهم پیش اوست صبر کن تا خزینه دار من آید از بادیه قال سفیان هو الذی حفظنا من الزهری لیس فیه زیادة گفت سفیان بن عیینه هست مذکور این روایت که عمرو بن دینار از زهری نقل کرده همانست که یاد کرده ایم ما آنرا از زهری نیست و ران زیادتی که مالک و غیر او از زهری نقل کرده اند سفیان باین قول تصدیق عمرو بن دینار کرده فقال اخبرنی مالک بن اوس سمع عمی بن الخطاب رضی الله عنه پس گفت زهری خبر داد مرا مالک بن اوس از عمر بن خطاب باین قول یخبر و ران حال که خبر میداد او عن رسول الله از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم قال الذهب بالذهب و در بعضی روایت الذهب بالورق ربا الا هاء وهاء فرمود بیع طلا بطلا یا طلا بتقور ربا است مگر وست بیست بیع شود آید بدو فتح همزه و اسم فعل است بمعنی خذ و اعطی بگیر و ربا بقصر است و تنوین و مراد آنست که بیع نقد بنقد روا نیست مگر قبض روا است که مالک و مشتری پیوسته گویند بگیر دست بدست بفروشند و البر بالبر ربا الا هاء وهاء و فروختن گندم بگندم ربا است مگر وست بدست و التمر بالتمر

ربا الاهاء وهاء والشعير بالشعير ربا الاهاء وهاء ربا بجز ادجو بجو فروختن ربا است مگر در وقتی که طرفين در وقت
بيع گويند بگير ازينجا معلوم شد که فروختن هر جنس بجنس خود بمهلت داخل ربا است چنانکه مذهب در نقدين است بحديثي
که علما قياس کرده اند الحنطة بالحنطة والشعير بالشعير سواء بسواء والفضل ربا يعني در يک جنس برابر فروشيد و زيادتي
ربا است تطبيق دران خواهد آمد ان شاء الله تعالى مولف رح در ترجمه باب احتکار نيز ذکر کرده بود و درين حديث چيزي ازان
معلوم نشده شيخ ابن حجر گويد گويا مولف جواز احتکار را استنباط کرده است از امر کردن بآنکه غله را بجاي خود ببريد
و پيش ازان نفروشيد اگر احتکار حرام بودي اين را نفرمودي و اين تطبيق بغايت دور از فهم است از آنکه ازينجا
احتکار شرعي که خريدن غله است در وقت ارزاني و نگهداشتن در وقت گراني فروشند لازم نمي آيد و در رد بر احتکار
احاديث صحيحه آمده چنانکه ابن ماجه از حديث عمر آورده مرفوعا کسي که احتکار کند بر مسلمانان ميزند خدا او را بجذام و افلاس
و شراح درين طور رحمتها گفته اند که مولف رح گاه در ترجمه چيزي حکم شرعي مي آرد و چون در مرويات خود بشرط خود حديثي
موافق يک حکم نيافته آن ترجمه مهمل ميماند تواند که اين باب نيز ازين قبيل باشد والله اعلم **باب** بيع الطعام
قبل ان يقبض در حکم فروختن طعام پيش از قبض کردن وبيع ماليس عندك و فروختن چيزي که نيست
نزد تو يعني مالک آن نيستي در وقت بيع **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال الذي حفظناه من عمرو بن
دينار سمع طاؤسا يقول سمعت ابن عباس گفت سفيان بن عيينه آنچه ياد گرفته ايم آنرا از
عمرو بن دينار که شنيده است طاؤس را که ميگفت طاؤس شنيده ام ابن عباس را يقول اما الذي نهى عنه رسول
الله ميگفت ابن عباس اينست جز اين نيست آنچه منع کرده است ازان رسول خدا صلی الله عليه وسلم
وهو الطعام ان يباع حتى يقبض و آن ممنوع طعام است اينکه فروخته شود پيش ازان که قبض کرده شود
قال ابن عباس رضي الله عنهما ولا احسب كل شيء الا مثله گفت ابن عباس و گمان ندارم هر چيز را مگر
مانند طعام که پيش از قبض فروخته نشود و اين قياسي است که ابن عباس کرده و مسلک شافعيه همين است و علما
ثلثه را اختلاف است امام ابو حنيفه رح اين نهي را مخصوص بزمين داشته و امام مالک تخصيص بطعام نموده و امام احمد
مخصوص بموزونات و مکيلات کرده و هر يک را دلائل و ماخذ است که باحاديث صريحا و موقع يافته **حدثنا** عبد الله بن
مسلمة قال حدثنا مالك عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله عليه وسلم قال من
ابتاع طعاما فلا يبعه حتى يستوفيه فرمود کسيکه خريد طعام را پس نفروشد آنرا تا آنکه تمام گيرد آنرا و زاد
اسمعيل من ابتاع طعاما فلا يبعه حتى يقبضه و زياده کرده است اسمعيل بن اويس بهمين اسناد کسي که خريد
طعامي را پس نفروشد آنرا تا قبض کند آنرا شيخ ابن حجر توجيه کرده که زيادتي در قبض بحسب معنی زيادتي بر استيفا است
از آنکه استيفا بتمام وزن کردن ميشود و تواند که بايع وزن کردن موقوف بر گرفتن ثمن نگهدارد و بعضي گويند
زيادتي در استيفا است بحسب معنی از آنکه قبض بعضي مبيع قبض است نه استيفا و حق آنست که هر دو يک معنی است
وقتی که بايع حواله بمشتري نکرده و يا مشتري قبض بعض کرده بحقيقت نميتوان گفت که استيفا کرد يا قبض آن مبيع را
از کرماني و برماوي نقل کرده اند که مراد اينجا از زيادتي زيادتي در روايت است يعني اسمعيل بر روايت مشهور زياده کرده
پوشيده نماند که اين روايت را زياده گفتن نيز تکلف است وي بجاي يستوفيه يقبضه روايت کرده اين را زياده

دو سجده ثم سلم پيش سلام داد آنحضرت فقام
كل واحد منهم فركع لنفسه ركعة وسجد
سجدتين پس ايستاد هر يکي از قوم خود پس رکوع
کرد براي خود يک رکوع و سجده کرد دو سجده که باقي
مانده بود از نماز هر يک و ظاهر است که بسبيل سبقت
بگزاردن رکعت باقيه همه را يکبارگي چه در روي تضييع
امر حرب و تقويت مصلحت تفريق جماعت است
بآنحضرت لا بد بتعاقب گزارند هر دو طايفه ليکن
معلوم نشد که کدام يکي پيشتر گزارد گفته اند مذهب
صاحب مالک طايفه دوم پيشتر گزارد که اسهل است
از کثرت مخالفت و امام ابو حنيفه گفته طايفه اولي
گزارد و روايت کرده آنرا موقوفا بر ابن عباس
که ذکر کرده آنرا محمد در کتاب الآثار و پوشيده نيست
که اين چيزيست که مجال نيست براي در وي
پس موقوف در آن مانند مرفوع است کذا في
شرح ابن الهمام للهداية و گفته است محمد که طايفه
اولي قضا کنند رکعت باقيه را بي قراة زيرا چه ايشان
يافته اند اول صلوة را با امام پس قرارت امام ايشان
را قرارت است و اما طايفه دومي پس قضا کنند
رکعت خود بقرآت زيرا چه فوت شده است ايشان
را اول صلوة با امام پس نماز مسبوق خواند و بايد
دانست که ادا کردن نماز خوف بر وجوه متعدده صحيح
و ثابت شده بحسب اختلاف زمان و مکان و مصلحت
در نوع حراست و بر هيئت از عدد و هر يکي از ائمه وجهي را
اختيار کرده مختار امام ابي حنيفه روايت ابن عمر است
که ثابت است در کتب سته و وافق است بظاهر
کتاب و معاضد است آنرا روايت ابن عباس
و وجهي ديگر مولف از سهل بن ابي حثمه در مغازي آورده
و درين وجه نيز هر طايفه يک رکعت بآنحضرت گزارده
و رکعتي ديگر تنها و ليکن در وقت صلوة آنحضرت
نيز قضاي آن بعد اتمام نماز وي صلی الله عليه وآله
وسلم و باين اخذ کرده ائمه ثلثه و وجوه ديگر نيز
در کتب حديث مذکور است شمني گفته صلوة
الخوف از آنحضرت در چهار موضع بوده ذات الرقاع
و بطن نخله و عسفان و ذي قرد ازينجا ظاهر ميشود
که در سفر بوده پس توجيه نيز معنی آنرا در حضر نقصان شد
پس در رباعي آن هر دو گانه بمنزله يک رکعت از شمار
بود اما در خطا در حضر يا در سفر با طايفه اولي دو رکعت

نمیتوان گفت واللہ اعلم مولف رحمہ اللہ در ترجمہ دو حکم آورده بود دوم فروختن چیزی که نباشد نزد بائع و دیگر حدیث ذکری از نهی نیست کرمانی همان عذر میکند که مکرر گذشته که حدیثی در تحکم بر شرط خود نیافته و میتوان گفت که مولف رح قیاس کرده این حکم را بر حکم سابق که بیع پیش از قبض است و پوشیده نماند که علت نهی در حکم سابق آنست که هنوز در ملک او در نیامده است تا در ملک مشتری تواند آورد و معنی مالیس عندک آنست که تو مالک آن نباشی چنانکه از حدیث حکیم بن حزام که اصحاب سنن روایت کرده اند معلوم میشود باین لفظ قلت یا رسول الله اتینی الرجل فیسألنی من البیع مالیس عندی افتم ای رسول خدا می آید مردی پس میخواهد از من بیعی که نیست نزد من افتاع من السوق ثم ابیعه منه از بازار بستیرم و شم آنرا یعنی پیش از انکه از بازار بخرم عقد بیع میکنم با وی فقال لا تبع مالیس عندک پس فرمود آنحضرت مفروش چیزی را که نیست نزد تو و در وقت بیع مالک آن نیستی

باب من رای اذا اشتری طعاما جزافا ان لا یبیع حتی یؤویه الی رحله والادب فی ذلک

وبیان آنکه کسی که اعتقاد کرده که وقتی که غله را خرید بحبس تمام بغیر وزن اینکه نفوذ شد آنرا تا آنکه جا کند آنرا در جای خود و بیان ادب یعنی حکم شرع در نهی است و جزاف معرب گزاف است و بر عیر هر حرکت خوانده اند

حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن یونس عن ابن شهاب قال اخبرنی سالم بن عبد الله ان ابن عمر رضی الله عنهما قال لقد رایت الناس فی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم یبتاعون جزافا یعنی الطعام فکان گفت ابن عمر بتحقیق دیده ام مردم را در زمان حیات رسول خدا که میخرند طعام را وزن ناکرده یضربون ان یبیعوه فی مکانهم زده میشدند از جهت کراهت اینکه میفروشند در جای خود یعنی ممنوع بودند از زین بیع حتی یؤووه الی رحالهم تا آنکه نقوذ شند آنرا تا آنکه جا دهند و نقل کنند بسوی خانهای خود و این حدیث نزدیک گذشته

باب اذا اشتری متاعا او دابة فوضعه عند البائع او قبضه ثم مات او افلس قبل ان یقبض

وقتیکه خرید متاعی را یا غلام و چهارپایه پس گذاشت آنرا نزد بائع قبل از ادای ثمن پس فروخت آنرا بائع بدیگر یا مرد آن دابه پیش از انکه قبض کرده میشود ازین کلام حکم انکه در دست بائع اگر مرد یا وی فروخت نیاورد و از حدیثی که آورده نیز همین قدر معلوم شد مگر آنحضرت مشتری از ابو بکر صدیق خرید و پیش او گذاشت پس جواز یعنی فهم شد حکم جزء ثانی را بالقبول ابن عمر ثابت کرده چنانکه معلوم شود علما در تصویرت که بائع نگهداشت بسبب گرفتن ثمن و هلاک شد در دست وی اختلاف کرده اند حنفیه و شافعیه بر آنند که هلاک آن بر بائع است و همین است قول سعید بن مسیب و ربیعه و مالک و احمد بر آنند که بر مشتری است گفته اند مبنی اختلاف آنست کسی که در تمامی بیع قبض شرط کرده است آنرا بر بائع می اندازد و آنکه شرط نکرده میگوید از بائع هلاکی نشده و دست بائع دست امانت است و قال ابن عمر رضی الله عنهما ملاذهبت الصفقة حیا بجمیعها فهو من المبتاع گفت ابن عمر چیزی که در یافته است آنرا نزد عقد بیع زنده و موجود غیر منفصل از بیع پس آن از جمله خریده شده است یعنی داخل ملک مشتری است اگر هلاک شود بر سر مشتری است

حدثنا فروة بن ابی المغراء قال حدثنا علی بن مسهر عن هشام عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها قالت کان یاتینا فی کل یوم عند النبی صلی الله علیه وسلم الا یاتی فیه بیت ابی بکر رضی الله عنه احد طرفی النهار گفت عایشه هر آئینه کم روزی می آمد بر پیغمبر خدا مگر می آمد در ان روز خانه ابو بکر را یکی از دو طرف روز یعنی بصبح یا بشام فلما

الجزء الرابع شیخ الاسلام — ابواب صلوة الخوف

عن نافع عن ابن عمر بخوا من قول مجاهد

روایت کرده نافع از ابن عمر مانند قول مجاهد که گفت ابن عمر چون مجاهد اذا اختلطوا قیاما چون درهم شوند مسلمانان بالکفار در محاربه نماز گزارند ایستاده بر پا و مقید بر رکوع و سجود و قعود نشوند و اکتفا کنند بجای آن باشارت چنانچه طبری باین اسناد آورده که گفت ابن عمر چون مختلط شوند یعنی در قتال پس نیست آن یعنی فرض وقت نگذرد و اشارت سر و زاد ابن عمر عن النبی و زیاده کرده است ابن عمر بمرفوعا مجاهد مانند حالیکه رد شده میکند آنرا از پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ابن حکم راوان کانوا اکثر من ذلک فلیصلوا قیاما و رکبانا او اکثر باشند دشمنان بیشتر از این یعنی از حال تو استن قیام و رکوع و نماز و آن وقت شدت خوف و مقابلة است پس نماز کنند ایستاده بر پا و سواره بر اسپها بهر جسم که تواند رو بقبله یا بغیر آن و معذور و راست شنوند در همه این اعمال مگر در اداء رکوع و سجود که حاجت نیست بدان عسقلانی گفته ظاهری شود از روایت طبری از سعید شیخ بخاری باسناد مذکور تا ابن عمر قول وی را از اختلطوا فانما هو عند کر و اشارة للراس و بجنان تخریج اسماعیلی از هیثم بن خلف از سعید مذکور بدستور که قول ابن عمر قیاما در دین کتاب تصحیف است از قیل فانما الخ واللہ اعلم و گرمانی را در شرح بخاری بالقهقری تصحیف عجیب است که خارج از قانون کلام و تحقیق است

باب یحرس بعضهم بعضا فی صلوة الخوف

پاسبانی کنند بعضی مردم بعض دیگر را در وقت نماز خوف چنانکه گذشت یا در نماز خوف که همه با هم تحریمه با امام بندند و در رکعت اولی جمعی رکوع و سجود با وی گذارند و جمعی دیگر بحراست قایم باشند و در رکعت ثانیه بالعکس و این در صورتی بود که عدو در مقابل نماز باشد و گرنه لاجاست از اختلاف جهت نماز و همه تعدد و در حراست و حدیث باب موافق شق ثانی است

حدثنا حیوة

اذن له في الخروج الى المدينة لم يعتنا الا وقد اتانا ظهرا پس وقتیکه اذن داده شد مر آنحضرت را برآمدن وهجرت نمودن از مکه بسوی مدینه در ترس نینداخت ما را مگر آنکه بتحقیق آمد ما را در وقت ظهر یعنی برخلاف معتاد که وقت صبح وشام می آمد ناگاه آمد در وقت ظهر واین آمدن ما را در فزع انداخت فخبر به ابو بکر رضی الله عنه فقال ما جاءنا النبي صلى الله عليه وسلم في هذه الساعة الا من حدث پس خبر کرده شد باین آمدن ابو بکر وگفت نیامده ما را پیغمبر خدا درین ساعت مگر از حادثه که پیش آمده فلما دخل عليه قال لابي بكر اخرج من عندك وقتیکه درآمد بر ابی بکر گفت او را بیرون کن کسی را که نزد تست قال يا رسول الله انما هما ابنتاي يعني عائشة واسماء رضی الله عنهما گفت ابو بکر ای رسول خدا نیستند این هر دو مگر دختران من عائشه واسماء قال اشعرت انه قد اذن لي في الخروج فرمود آیا دانستی که بتحقیق شان اینست که اذن داده شد مرا در برآمدن از مکه بمدینه قال الصحبة يا رسول الله قال الصحبة گفت ابو بکر میخواهم همراهی را فرمود میخواهم همراهی ترا قال يا رسول الله ان عندي ناقتين اعددتهما للخروج فخذ احدهما قال قد اخذتها بالثمن گفت ای رسول خدا نزد من دو شتر است که آماده داشته ام آنها را برای برآمدن پس بگیر یکی را از آن فرمود گرفتم آنرا بثمن آنحضرت نخواست که در راه خدا طاعتی از غیر حاصل کند از او فرمود که بقیمت گرفتم محل ترجمه همین خواست که شتر را آنحضرت خرید وباز در پیش ابو بکر که بایع بود گذاشت

باب لا يبيع على بيع اخيه نفروشد مسلمان بر بیع برادر خود مسلمان این نفی بمعنی نهی است یعنی نباید که بگوید مر کسی را که خریده متاعی را در وقت خیار مجلس یا خیار شرط که فسخ کن این بیع را که بهمین ثمن یا بکمتر از آن مانند آن میدهم کاین معنی حرام است همچنین اگر بایع را گوید که از مشتری فسخ کن که من بزیاده ازین میخرم ولا يسوم على سوم اخيه وعقد نکند بر عقد برادر خود چنانکه گوید مر کسی را که باتفاق عقد میکند بیعی که باوی مفروش که من زیاده بران میدهم تا گوید دیگری از و که من متاعی به ازین میدهم حتى ياذن له او يترك تا اذن بدهد او را یا ترک کند برادر

حدثنا اسمعيل قال حدثني مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يبيع بعضكم على بيع اخيه باید که نفروشد بعض شما بر بیع برادر خود

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثنا الزهري عن سعيد بن المسيب عن ابي هريرة رضي الله عنه قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يبيع حاضر لباد منع کرده رسول خدا اینکه بفروشد شهری برای بادیه نشین یعنی از بادیه متاعی آورده باشد وشهری گوید تو آنرا مفروش وپیش من بگذار که بتدریج گران خواهم فروخت ولا تناجشوا ونیفزائید در ثمن بی رغبت تا مغرور شود دیگری وزیاده از ثمن آن بدهد تناجشوا فعل مضارع است در اصل تتناجشوا یک تا را حذف کرده مشتق از نجش است بفتح نون وسکون جیم وشین معجمه بمعنی زیاده کردن در بهای بی رغبت خریداری ولا يبيع الرجل على بيع اخيه معنی مکرر شده است ولا يخطب على خطبة اخيه وخواستگاری نکند مسلمان بر خطبه برادر خود ولا تسال المرأة طلاق اختها لتكفأ ما في انائها وطلب نکند زن طلاق خواهر خود را تا بریزد چیزی را که در ظرف اوست یعنی بشوی بگوید که زن خود را طلاق کند وخود را بوی تزوج کند ومحروم کند خواهر خود را از نان ونفقه لتكفأ بفتح تا مثناة فوقيه وسكون كاف وفتح فا وهمزه است

باب بيع المزايدة

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب صلوة الخوف

بستند بدلیل ظاهر قول وی واتت الطائفة الاخرى ثم سجد وسجد واسعه پس سجده کرد آنحضرت وسجده کردند آن جماعت با وی ثم قام للثانية پس استاد آنحضرت برای رکعت دوم فقام الذين سجدوا پس استادند آن کسانیکه سجده کرده بودند وحرسوا اخوانهم یعنی ابر قام الذین وپاسبانی کردند ایشان برادران خود را که طایفه دوم است باستادن خود بمقام آنها در حراست در رکعت ثانیه چنانکه آن طایفه ایشان را حراست میکردند در رکعت اولی واتت الطائفة الاخرى پیش آمدند آن طایفه دیگر بجای طایفه اولی فركعوا وسجدوا معه پس رکوع وسجود کردند با آنحضرت در رکعت ثانیه وصلى والناس كلهم في صلوة ومردم همه در نماز اند ولكن يحرس بعضهم بعضا ولیکن پاسبانی میکند بعضی ایشان بعضی را نوبت نیست درین روایت چیزی که دلالت باشد برانکه تمام کردند این هر دو طایفه رکعت دومی خود را یا نکردند ولیکن نزد نسائی از طریق ابی بکر بن ابی الجهیم از عبید الله بن عبد الله در آخر این حدیث ولم يقضوا زیاده آمده یعنی و قضا نکردند رکعت دومی را این تصریح است بر اقتصار هر واحد از ایشان بر یک رکعت چنانکه در روایت مسلم وابو داود ونسائی آمده که گفت ابن عباس فرض کرده خدا نماز را بر زبان پیغمبر شما در حضر چهار رکعت ودر سفر دو رکعت ودر خوف یک رکعت وباین قایلند جمعی از تابعین وبعضی مقید کرده اند آنرا بشدت خوف وجمهور گویند که قصر خوف قصر هیئت وصفت نماز است نه قصر عدد رکعات وتاویل کرده اند این

وحكم بيع كه بروجه زيادتي نفروشند يعني هر كه زياده تر بدهد بدو بسي فروشند و باكي از ان ندارند و قال عطاء لا بركت الناس لا يبيعون باشياء المغانم في من يزيد گفت عطا بن ابي رباح نيسند ام مردم را كه بني نهند باكي نفروختن غنيمتها در كسي كه زياده ميكند در ثمن گرچه غنيمت گويا بسبب عداوت است و مراد جميع متاعهاست **حدثنا** بشر بن محمد قال حدثنا عبد الله قال حدثنا الحسين المكتب عن عطاء بن ابي رباح عن جابر بن عبد الله ان رجلا اعتق غلاما له عن دبر فجيء به الى النبي صلى الله عليه وسلم فقال من يشتريه مني فاشتراه نعيم بن عبد الله بكذا وكذا فدفعه اليه پس فرمود كيست كه ميخرد آنرا از من پس خريد آنرا نعيم بن عبد الله بچنين وچنين ثمن يعني مشترك داد چون خواهش آنحضرت ديد پس داد آنحضرت آن غلام بوي **باب** النجش در زياده كردن قيمت بي آنكه بخرد و من قال لا يجوز ذلك في البيع و قول كسي كه گفته است روا نيست آن در بيع و قال ابن ابي اوفى الناجش آكل الربوا خائن و گفته است ابن ابي اوفي زياده كننده مهاجر ربوا خوار و از انكه راضي شده باتلاف مال غير و خيانت كننده و حق ديگر و هو خداع باطل لا يحل و نجش فريب دادن است و باطل و حرام است قال النبي صلى الله عليه وسلم الخديعة في النار و من عمل عملا ليس عليه امرنا فهو رد فرمود پيغمبر خدا صاحب خداع در آتش و دوخت و كسي كه كار كند كاري كه نيست بروي حكم ما پس آنرا مردود است بروي **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن النجش منع كرد آنحضرت از نجش كردن و حرام كرد آنرا اگر بانفاق بايع است هر دو گناه كار شوند گفته است امام اعظم و امام شافعي بصحت اين بيع باگناه **باب** بيع الغرر و حبل الحبلة در حكم بيع چيزي كه قدرت ندارد بر تسليم مشتري چنانكه فروختن پشم بر پشت گوسفند و غلام گريخته و بيع معدوم و مجهول همه اين بيعها باطل است و فروختن بچه كه در شكم مادر باشد حبل و حبلة بفتح حا و هر دو با موحده در هر دو كلمه است از باب عطف خاص بر عام است و هر دو لفظ مصدر است بمعني مفعول چنانكه حمل بمعني محمول ميباشد گفته اند كه او خال تاز براي اشعار بمعني انوثيت است از حبلة بچه كه در شكم ناقه است و از حبل بچه كه در شكم اين بچه باشد يعني ذكر كرده آنرا از جهت تعارف و شهرت آن در جاهليت و واقع شدن آن در حديث سوگند خورد يا قياس بر ان كرده هر چه ازين قبيل است و تميم كرده آنرا **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع حبل الحبلة تحقيق رسول خدا منع كرده از بيع حبل الحبلة و كان بيعا يتبايعه اهل الجاهلية و بود اين بيع كه مبايعت ميكردند آنرا مردم پيش از ظهور اسلام و متعارف بود در ميان آنها كان الرجل يبتاع الجزور الى ان تنتج الناقة ثم تنتج التي في بطنها بود مردي كه ميفروخت بچه شتر را تا آنوقت كه ميزايد ناقه پس مي زايد بچه كه در شكم ناقه است و اين باطل است از جهت بيع معدوم بعضي گفته اند مراد آنست كه در بيع مدت قرار ميدادند كه تا بچه كه در شكم ناقه است بزايد بچه را و اينهمه مجهول است پس صحيح نباشد **باب** بيع الملامسة در حكم بيع كه بمجرد لمس بي ديدن آن لازم شود قال انس رضي الله عنه نهانا النبي صلى الله عليه وسلم عنه گفت انس منع كرده است پيغمبر خدا از بيع ملامسه **حدثنا** سعيد بن عفير

الجزء الرابع | ابواب صلوة الخوف | شيخ الاسلام

واشتغال دل و جوارح بيان و عدم تيسه طهارت بسبب آن تاخير كنند نماز را تا آنكه وانشود وقت فوات و منقطع گردد يا ايمن شوند ملحق مدد شكر ديگر و اطلاع عرب و خوف در دلهاي دشمنان و جز آن فيصلوا ركعتين پس بگذارند دو ركعت در غير قتالي فان لم يقدروا صلوا ركعة و سجدتين و اگر نتوانند دو ركعت گزارد بگذارند يك ركعت و دو سجده چنانكه از ابن عباس گذشت فان لم يقدروا پس اگر بر يك ركعت نيز قادر نباشند لو جهي نه بفعل و نه ايماء فلا يخرجهم التكبير پس كفايت نميكند ايشانرا تكبير مجرد از افعال ديگر اركان نماز چنانكه بعضي گفته اند و يؤخرونها حتى ينصرفوا و تاخير كنند نماز را تا آنكه كمال ايمن شوند و به قال محمول و باين تفصيل كه مذكور شد قائل شده است محمول تا بعي و قال انس بن مالك حضرت ما هضبة حصن نستر عن اضاءة الفجر و گفت انس حاضر شديم جنگ و گرفتن قلعه نستر را نزديك روشني صبح در سال شتم در زمان خلافت عمر رضي الله عنه نستر بضم فوقيه اولي و سكون مهمله و فتح فوقيه ثانيه شهريست مشهور از شهرهاي اهواز و اشتد اشتعال القتال و سخت شد افروختگي آتش رزم كه محو نيافتند طهارت را فلم يقدروا على الصلوة پس قدرت نيافتند مسلمانان بر نماز فلم نصل و لا بعد ارتفاع النهار پس نماز نخذارديم مگر بعد بلند شدن روز فصليناها و نحن مع ابي موسى پس گزارديم ما آن نماز را و حال آنكه ما با ابي موسي اشعري بوديم گه امير لشكر بود فتح لنا الحصن پس فتح شد براي ما آن قلعه قال انس بن مالك و ما يسرني بتلك الصلوة الدنيا و ما فيها گفت انس خوش نميكند مرا در برابر آن نماز دنيا و آنچه در دنيا است گر باشد مرا چه عيش گذشت قدرت او را بر اينها و بنصرت الهي و انفراج كه شامل حال گرديد بعد استعلاء قتال و ضيق امر و نوميدي **حدثنا** يحيى بن جعفر البكندي قال حدثنا وكيع عن علي بن المبارك عن يحيى بن ابي كثير عن

قال حدثنا الليث قال حدثني عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني عامر بن سعد ان ابا سعيد الخدري اخبره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع المنابذة ومنع فروختن از بيع منابذه وهي طرح الرجل ثوبه بالبيع الى الرجل قبل ان يقلبه او ينظر اليه وصورت بيع منابذه اينست كه انداز دمردي جامه خود را بفروختن بسوي مردي پيش از انكه بگرداند نزد يا نظري كند بسوي آن وبين عقد بيع شود بعضي گويند بيع منابذه اينست كه بگويد مشتري وقتي كه من سنگريزه اندازم بسوي تو پس واجب شود بيع ودرين هر دو صورت عقد بيع نيست ودرست نيست بهين قدر بيع ونهى عن الملامسة والملامسة لمس الثوب لا ينظر اليه ومنع كرد از بيع ملامسه وآن ملامسه است ساده بجامه است بحالي كه نظر نكند آنرا ودر بعضي گفته اند ملامسه آنست كه گويد مشتري وقتيكه مساس كردم جامه ترا يا مساس كردي تو جامه مرا پس منعقد شد بيع حدثنا قتيبة قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا ايوب عن محمد عن ابي هريرة رضي الله عنه قال نهى عن لبستين ان يحتبي الرجل في الثوب الواحد ثم يرفع على منكبه گفت ابو هريره منع كرد پيغمبر خدا از دو لباس يكي آنكه احتبا كند مردي در يك جامه احتبا گرفتن يكديگر دو هر دو زانو بپشت بردارد آنرا برد و دوش خود و منع اين هيئت ازانست كه اگر همين يك جامه دارد كشف عورت خواهد شد درين روايت صورت دوم آن ذكر نيافته وآن اشتمال صماء است كه چادر را در نماز چنان بر خود پيچد كه دست بيرون نتواند آورد گفته اند كه راوي ترك كرده اورا واختصار نموده از جهت شهرت كه اهل اين هيئت ميباشند گفته اند كه مقصود بيان منع بيعتين بوده است متوجه ببيان هر دو صورت نشده لهذا در حديث آينده هر دو صورت را بيان نكرده است وعن بيعتين ومنع كرده از دو طريق بيع بيعتين را بفتح موحده خوانده اند وجه آنست كه بكسر آن باشد از انكه بفتح بمعني مرة است وبكسر بمعني هيئت ومراد اينجا منع اين صورت است اللماس والنباذ يكي بيع ملامسه است ديگري بيع منابذه صورت هر دو را در الدر المنثور

باب بيع المنابذة

قال النبي صلى الله عليه وسلم منع كرده است آنحضرت از بيع منابذه چنانكه در الدر المنثور حدثنا اسمعيل قال حدثني مالك عن محمد بن يحيى بن حبان عن ابي الزناد عن الاعرج عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن الملامسة والمنابذة حدثنا عياش بن الوليد قال حدثنا عبد الاعلى قال حدثنا معمر عن الزهري عن عطاء بن يزيد الليثي عن ابي سعيد قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن لبستين وعن بيعتين الملامسة والمنابذة

باب الغنم للسابع ان لا يحفل الابل والغنم والبقر

در بيان منع كردن مر بايع را اينكه نگذارد شير در پستان شتر وبز وگاو وچند روز تا بداند مشتري كه بسيار است وكل مخلة عطف است بر ابل وهر يك ازشان او تحفيل است واين در باب عطف عام بر خاص است والمصراة التي صرى لبنها وحقن فيه وجمع فلان يحلب اياما ومصرات ازين حيوانات آنست كه نگذاشته شده شير او وجمع كرده شده است پس دوشيده نشود چند روز وحقن نيز بمعني تصريه است عطف تفسيري است واصل التصرية حبس الماء واصل تصريه در لغت نگهداشتن آب است يقال منه صريت الماء والبن اذا حبسته گفته ميشود نقل از اصل لغت تصريه كردم آب را وشير را وقتي كه نگهداري تو آنرا درين تقول

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب صلوة الخوف

كرده ام آنرا هنوز قال گفت جابر فنزل الى بطحان پس فرود آمد آنحضرت نزد بطحان بضم موحده وسكون مهمله كه آبي است نزديك مدينه فتوضاء وصلى العصر بعد ما غابت الشمس پس وضو ساخت وگذارد اول عصر را بعد از انكه غروب شد آفتاب ثم صلى المغرب بعدها پس بگذارد نماز مغرب را بعد از عصر ما ترتيب فوت نشود واين تاخير پيش از نزول آيه خوف بود وبعد ازان نسخ شده يا بسبب نسيان يا بعذر طهارت يا فرو شدن بقتال

باب صلوة الطالب والمطلوب

نماز كسيكه در جستجوي دشمن ودريابي وي رفته ونماز كسيكه طلب ميكند اورا دشمن وازبي او مي آيد در البادية او قائما او اعياء اسواره يا پياده اما مقاتلت بهر گونه كه ميسر شود ابن منذر گفته هر كسيكه ياد كرفته ام ازوي از اهل علم گفته اند كه مطلوب نماز گزارد برد ابه خود يا بپا و طالب فرود آيد ونماز گزارد بر زمين گفت بتنافعي مگر انكه منقطع شود طالب از ياران خود وخوف كند باز گشتن عدو را بر خود پس كفايت ميكند او را سواره باشد است ومنع كرده است ازان احمد ومالك نفقه نماز گزارد سواره هر سو كه متوجه شود وقتيكه خوف كند عدم ادراك عدو را بر تقدير نزول وقال الوليد ذكرت للاوزاعي صلوة شرحبيل بن السمط واصحابه على ظهر الدابة وگفت وليد بن مسلم اموي قرشي ذكر كرده ام اورا ي نماز شرحبيل ويارانش را وگذارد پشت دابه كردند در جنگي شرحبيل بضم شين معجمه وفتح راء وسكون حاء مهمله وكسر موحده باتحتيه ولام در آخر ابن سمط بكسر مهمله وسكون سين بالفتح اول وكسر ثاني كندي است اقطاف كرده اند در صحبت وي فتح كرد حمص را بعد ازان امير آنجا شد فقال كذلك لا مر عند نا اذا تخوف الفوت پس گفت اوزاعي

آب وشیر یک نیج واقع است با وجود این اصل تصریه را بمعنی حبس آب گفته بفهم **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن جعفر بن ربیعة عن الاعرج قال ابو هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لا تصروا الابل والغنم فمن ابتاعها بعد فهو بخیر النظرین بعد ان یحلبها فرمود تصریه نکنید شتر و بز را پس کسی که بخرد بعد از تصریه وی بهترین دو نظر است پس از انکه بدوشد آنرا ان شاء امسک وان شاء ردها وصاعا من تمر اگر خواهد نگهدارد وآنرا و اگر خواهد رد کند آنرا با یکصاع از خرما بدل شیری که گرفته وبذکر عن ابی صالح ومجاهد والولید بن رباح ومعاذ بن لیسار عن ابی هریرة رضی الله عنه وذکر کرده میشود از متابعة که از ابوهریره روایت کرده اند عن النبی صلی الله علیه وسلم صاعا من تمر از پیغمبر خدا یکصاع از خرما با بن ذکر تقویت روایت اعرج کرده است وقال بعضهم عن ابن سیرین صاعا من طعام وهو باعتبار مثلها وگفته است بعضی از راویان از ابن سیرین مرفوعا که یکصاع از غله بدید ومشتری خیار دارد تا سه روز وقال بعضهم عن ابن سیرین صاعا من تمر ولم یذکر مثلها وگفته است بعضی از انها از ابن سیرین صاعی از خرما وذکر نکرده است خیار سه روز را قال ابو عبد الله والتمر اکثر گفت مولف رح روایات تمر اکثر است از روایت غله **حدثنا** مسدد قال حدثنا معتمر قال سمعت ابی یقول حدثنا ابو عثمان عن عبد الله بن مسعود قال من اشتری شاة محفلة فردها فلیرد معها صاعا من تمر گفت ابن مسعود کسی که بخرد شاتی را که محفل است پس رد کرده آنرا پس گرداند آنرا بحالی که بوی یکصاع از تمر است دهنی النبی صلی الله علیه وسلم ان تلقی البیوع منع کرده است پیغمبر خدا اینکه پیش آیند اصحاب بیعها یعنی پیشتر رفته نخرند از جهی کالا از قربات چیزی می آرند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال حدثنا مالک عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا تلقوا الرکبان فرمود استقبال نکنید سواران را که غله وجز آن می آرند **لا یبیع** بعضکم علی بیع بعض وبیع نکند بعضی از شما بر بیع بعضی ولا تناجشوا وزیاده نکنید در ثمن بی رغبت خریدار ولا یبیع حاضر لباد ونفروشد حاضر متاع بدوی را گران کرده ولا تصروا ولا تصروا الغنم وتصریه نکنید بز را ومن ابتاعها فهو بخیر النظرین بعد ان یحلبها وکسی که بخرد غنم مصرات را پس بهترین دو حال است بعد از دوشیدن ان ان رضیها امسکها وان سخطها ردها وصاعا من تمر اگر خشنود است آنرا نگهدارد وآنرا و اگر ناخوش دارد پس رد کند وبدهد آنرا و یکصاع از خرما وی **باب** ان شاء رد المصراة فی حلبتها صاعا من تمر ودر بیان آنکه اگر خواهد رد کند مصراة را ودر بدل دوشیدن شیر آن صاعی از خرماست حلبه در اکثر روایات بسکون لام است گفته اند که اسم فعل است ورواست که بفتح لام مصدر باشد بمعنی محلوب **حدثنا** محمد بن عمرو قال حدثنا علی بن ابراهیم قال اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی نافع بن ثابت من ولد سعد بن سعدان ثابتا من ولد عبد الرحمان بن زید اخبره انه سمع ابا هریرة رضی الله عنه یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من اشتری غنما مصراة فاحتلبها فرمود کسیکه خرید غنمی مصراة را پس دوشید شیر آنرا فان رضیها امسکها وان سخطها ففی حلبتها صاع من تمر پس اگر راضی است آنرا نگهدارد واگر ناراضی است پس در حق شیری که دوشیده آنرا صاعی از خرما بدهد **باب** بیع العبد الزانی وجواز فروختن بنده زانی را نچه در حدیث این باب است حکم رد واه زانیه است مولف رح گویا قیاس کرده است

الجزء الرابع شیخ الاسلام ابواب صلوة الخوف

زیرا که نماز گزاردن سواره یا بایما بر خلاف قیاس وضع اصلی نماست که در بعضی صور وقت شدن خوف بجویز یافته اند آنرا المصور نص عموم نباشد که توان بجویز کرد آنرا در غیر محل خوف بقیاس چه شرط قیاس نباشد ن تمیس علیه بست معدول از قانون وضع بستر عی وقیاس اصلی مگر انکه اینجا نیز لفظی ثابت شود بگذارون جمعی نماز را سواره یا شارت وتقریر آنحضرت آنرا وآن دو نمی بیچ طریق از طرق اسحدیث ثابت نشده چنانکه از کلام بعضی شراح پیدا کرد ولیکن ابو داؤد در صلوة طالب حدیث عبد الله بن انیس آورده که فرستاد او را آنحضرت بسوی سفیان مثلی گفت عبد الله پس دیدم سفیان را وتحقیق حاضر شده بود نماز پس ترسیدم فوت نماز پس راه رفتم پیاده نماز کنان بجانبی که ایما میکردم واسناد او احسن گفته **حدثنا** عبد الله بن محمد بن اسماء عن عبیدة بن حمید عن منصور قال حدثنا جویریة عن نافع عن ابن عمر قال قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لنا لما رجع من الاحزاب گفت ابن عمر فرمود آنحضرت ما را وقتیکه برگشت بعد فراغ از غزوه احزاب که نام غزوه خندق است ومحاذ مسلمانان سلاح را وفرود آمد جبرئیل وگفت که خدا امر میکند ترا اینکه بروی وبسر قاز نی بسوی بنی قریظه ومن نیز میروم الیشان پس فرمود منادی را که بگوید لا یصلین احد العصر الا فی بنی قریظة فادرک بعضهم العصر فی الطریق پس دریافت بعضی از ایشان وقت عصر را در راه وگفتند بعضی از ایشان نمی نماز میکنیم تا آنجا برسیم وگفتند بعضی نماز را در اول وقت بجا میاریم مراد از ما فات ما نیست که مرا و از ادراک در وقت عصر در راه خود ظاهر است که مخصوص بعض نیست وقال بعضهم لا نصلی حتی ناتیها وگفتند بعضی نماز نمیکنیم تا آنجا برسیم

عبد زانی را بزند و نزد حنفیه زنا در داه عیب است و در کوه میشود باین عیب داه و در غلام عیبی نیست که بآن رد کرده شود
از انکه زنا داه اهنست و غلام کم است که محفوظ باشد ازین فساد قال شرحبیل ان شاء بعنی لم نرنا ثم شرح
اگر یکی بنده خریده و زانی ظاهر شد اگر خواهد باز دهد بیایع از جهت عیب زنا **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال
حدثنا اللیث قال حدثنی سعید المقبری عن ابیه عن ابی هریرة رضی الله عنه انه سمعه یقول قال النبی
سعید از پدر خود که کیسان المدنی است شنیده است نقل میکند از ابو هریره که تحقیق کیسان شنیده بود ابا هریره
را که میگفت فرمود پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم اذا زنت الامة فتبین زناها فلیجلدها ولا یثرب ثم ان
کنیز ناگرد و اهی پس ظاهر شد زنای او پس حد زند او را و پس از حد زدن سرزنش نکند او را بعد از مجلد لا یثرب
بضم تحتیه و فتح مثلثه و کسر راء مشدده و آخر باء موحده است از تثریب بمعنی ملامت خطابی گوید معنی آنست که اکتفا
بسرزنش و ملامت نکنند بلکه اقامت حد باید کرد چون در جا بملامت زنای داه مکروه نبود و منکر نمیدانستند مسلمانان
فرمود حد زنا باید زد و توان زنت فلیجلدها ولا یثرب پس اگر زنا کند جلد باید کرد و بملامت نباید گذرانید
حتی ان زنت الثالثة فلیبعها ولو بحبل من شعر پس اگر زنا کند مرتبه سوم پس بفروشد آنرا اگرچه بریسمانی از موی باشد
بهایا باید در ین مرتبه نیز اقامت حد باید کرد و ذکر نکرد این را از جهت اتکا باقبل که مکرر معلوم شده که اقامت
حد زنا بر امة باید کرد اگر گوئی با نچه خود راضی نیست چگونه راضی میشود این مسلمان ببرادر مسلمان گوئیم اظهار عیب
خود لازم است و مشتری که دیده بود انسته میخرد شاید که او را بشوهری دهد یا خود وطی کند یا ضبط کند و نگهدارد او را
بهبیت و یا باحسان **حدثنا** اسمعیل قال حدثنا مالك عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله
عن ابی هریرة و زید بن خالد ان رسول الله سئل عبد اسرا زنی هریره و از زید بن خالد روایت کرده که رسول خدا صلے الله
علیه وسلم سئل عن الامة اذا زنت ولم تحصن پرسیده شد از حال داه وقتیکه زنا کرده و محصن نیست
قال ان زنت فاجلدوها فرمود اگر زنا کند حد زنید ثم ان زنت فاجلدوها ثم ان زنت فاجلدوها سه بار فرمود و توان زنت
فبیعوها ولو بضفیر پس اگر مرتبه چهارم زنا کند پس بفروشید آنرا اگرچه بریسمانی از موی باشد قال ابن شهاب
لا ادری بعد الثالثة او الرابعة گفت ابن شهاب شیخ مالک نمیدانم آیا پس از سیوم بار فرموده
بفروختن یا پس از چهارم بار اگر گوئی مفهوم از قول ان زنت ولم تحصن آنست که اگر محصن باشد رجم
باید کرد مانند حره با آنکه در امة نظیر از مجلد نمی باشد گوئیم در آیت کریمه نص واقع شده که حد داه نصف حد حره است
و رجم را خود تنصیف نمی باشد پس لازم همان جلد است و حاصل آنکه مفهوم مخالف با آنکه نزد حنفیه اعتباری
ندارد در بر ابر نص شافعیه هم باید که اعتباری نکنند قسطلانی جوابی دیگر میگوید که مراد از محصن حره است چنانکه
در قول خدای برتر و من لم یستطع منکم طولا ان ینکح المحصنات المومنات فمما ملکت ایمانکم پوشیده نماند که در نجد یث
بعنی حره گرفتن بسیار دور از فهم است **باب** البیع والشراء مع النساء در بیان جواز بیع و شراء با زنان
حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال عروة بن الزبیر قالت عایشة رضی الله عنها
دخل علی رسول الله صلی الله علیه وسلم وذکرت عایشة گفت عایشه در آمد بر من رسول خدا پس ذکر کردم او را
قصه بریره که آنرا خریده بود و فروشنده شرط میکرد که ولاء مر او را باشد فقال لها رسول الله صلی الله

عدو یکایک و نزد جنگ ظاهر عطف صلوة بر صیام
متعلق بتکبیر و تغلیس چنانکه مبین شد چه مقصود
در بخاریان استحباب مبادرت بنماز است خصوصا
نماز صبح نزد قصد حرب و اغارت تا واقع شود
پیش از اشتغال بامر حرب و اشتعال قتال
و حاجت شود با داء آن بروجه صلوة الخوف
یا بتاخیر آن از وقت و در بعضی نسخه باب
التکبیر تقدیم کاف بر موحده **حدثنا**
مسدد قال حدثنا حماد بن زید عن جعفر
بن صهیب و ثابت البنانی بضم موحده و دو
نون عن انس بن مالك ان رسول الله صلی
الله علیه وآله وسلم صلی الصبح بغلس
ثم رکب فقال عبد العزیز و ثابت بنانی بروایت
روایت میکنند از انس که تحقیق آنحضرت گزارد
نماز صبح را بتاریکی آخر شب پس سوار شد
بقصد اغارت بهود و نبود و گفت الله اکبر خربت
بزرگتر است از هر چه تصور کنند بزرگی آن و برتر
است از انچه نسبت کنند بوی دشمنان ان
خربت خیبر ما اذا شد قلعه خیبر و این اخبار
است بوقوعه مستقبل بوحی و الهام یا باعتماد
وعد الهی بنصرت مرسلین بتقریب انا اذا نزلنا
بساحة قوم تحقیق ما چون نزول کنیم نزول
غضب و اهلاک بمیدان قومی بعد انذار و ابذار
شان بوقوع عذاب از مخالفت احکام فساء
صباح المنذرین پس بد شد صباح انذار شدگان
و ذکر صباح بنا بر جریان عادت الهی است بانزال
عذاب در ین وقت چنانکه فرمود ان موعدهم الصبح
فخرجوا یعدون فی السکك و یقولون محمد
و الخمیس پس بر آمدند یهود از قلعه خیبر برای
کار و بار خود بحالیکه میدویدند کوچه ها می گفتند
اینکه محمد و لشکرش قال و الخمیس الجیش گفت
راوی از انس و خمیس بمعنی لشکر است فظهر
علیهم رسول الله پس غالب شد بر ایشان بسخر خدا صلے
الله علیه وآله وسلم فقتل المقاتلة پس بقتل
رسانید جماعه جنگیان را و سبی الذریة و فرزندی
کردن و فرزندان انها را فصارت صفیة لدحیة
الکلبی پس گشت صفیه بنت حیی نصیب دحیه را باعطاء
آنحضرت و صارت لرسول الله بعد از ان گشت
صفیه مر پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم چنانکه
در باب مایذکر فی الفخذ در اول صلوة گذشت که

علیه وسلم اشتری واعتقی فانما الولاء لمن اعتق پس فرمود رسول خدا مر عایشه را بخر و آزاد کن پس نیست ولا
مگر کسی را که آزاد کرده نعمت ثم قام النبی صلی الله علیه وسلم من العشی فاثنی علی الله بما هو اهله پس بر استاد
بخطبه پیغمبر خدا آخر روز و مسعود خدا را بچیزی که خدا سزاوار آنست ثم قال اما بعد فما بال اناس یشترطون
شروطا لیس فی کتاب الله پس بر و مسعود بعد از حمد الهی پس چه حال است مردم را که شرط میکنند شرطها
که نیست در کتاب خدا من اشترط شرطا لیس فی کتاب الله فهو باطل کسی که شرط کند شرطی که نیست
در کتاب خدا پس آن شرط باطل است وان اشترط مائة شرط شرط کند صد شرط قضاء الله احق
وقول تعالی شرط خدا ثابت تر و محکم تر است اگر کسی بعضی شرطها در کتاب نیست و در سنت معلوم شده
چه میگوئی آنرا گوئیم هر چه در سنت است بحکم خداست بخواندهٔ وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی که
کتاب الله را یعنی مکتوب الله میگوید و مکتوب را یعنی مقدر و مفروض مطابقت حدیث بترجمه بهمین است که
عایشه بریره را از مردی میخرید و آنحضرت بیع او را روا داشته و گفته بخر آنرا **حدثنا** حسان بن ابی عباد حان
حدثنا همام قال سمعت نافعا یحدث عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان عایشة
رضی الله عنها ساومت بریرة بتحقیق عایشه خریداری کرد بریره را از مولای او که از قوم انصار بود بعضی گویند
از عتبه بن ابی لهب و بریره قبطیه بود زندگانی کرد تا ایام امارت یزید بن معاویه فخرج النبی صلی الله علیه وسلم
الی الصلوة فلما جاء قالت انهم ابوا ان یبیعوها الا ان یشترطوا الولاء پس بیرون آمد آنحضرت بنماز
پس هرگاه آمد گفت عایشه اینها روا کردند که فروشند آنرا مگر آنکه شرط کنند ولا را که برای آنها باشد فقال النبی
صلی الله علیه وسلم انما الولاء لمن اعتق پس فرمود پیغمبر خدا نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است قلت لنافع
حر کان زوجها او عبدا فقال ما یدریني هما مگو گفتم مر نافع را آزاد بود شوهر بریره یا بنده پس گفت ندانم ثم
ابن عمر **باب** هل یبیع حاضر لباد بغیر اجر و هل یعینه او ینصحه آیا رواست که فروشد حاضر بادیه نشین را
بی مزد و آیا رواست که مدد کند یا خیرخواهی او نماید وقال النبی صلی الله علیه وسلم اذا استنصح احدکم فلینصح
و فرمود پیغمبر خدا و قتی که طلب نصیحت کند یکی از شما برادر مسلمان را پس گو نصیحت کند او را و در آنچه نفع است
سعی نماید و رخص فیه عطاء و رخصت داده است در همین عطا **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن
اسمعیل عن قیس قال سمعت جریرا یقول بایعت النبی صلی الله علیه وسلم گفت قیس که تابعی است شنیدم
عشره مبشره را شنیدم جریر را میگفت بیعت کردم پیغمبر خدا را حجت کنا و خدا بر وی علی شهادة ان لا الٰه الا الله وان
محمدا رسول الله بر گواهی دادن از صمیم قلب که نیست معبود بحق مگر خدا و تحقیق محمد فرستاده خداست
بسوی خلق و اقام الصلوة و ایتاء الزکوة والسمع والطاعة و لنصح لکل مسلم و بیعت کردم بر اقامت نماز
یعنی بر پا داشتن بدوام و درست و تمام ادا کردن بجمیع احکام و ارکان نماز و بر دادن زکوة و شنیدن و
قبول کردن احکام را مطلقا و امرا و خیرخواهی کردن مردم مسلمانان را **حدثنا** الصلت بن محمد قال
حدثنا عبد الواحد قال حدثنا معمر عن عبد الله بن طاؤس عن ابیه عن ابن عباس رضی الله عنهما قال
نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یتلقی الرکبان ولا یبیع حاضر لباد گفت ابن عباس فرمود پیغمبر خدا استقبال کنند

الجزء الرابع شيخ الاسلام | **ابواب صلوة التراويح**

انس مر ترا مهر کرد او را وفات او را فقهه پس
تبسم کرد عبد العزیز یا ثابت و این سوال عبد العزیز
یا ثابت با آنکه خود نیز روایت کرد برای تاکید و
استشهاد بود و در روایت باب التحمید عبد العزیز
سوال ثابت را از انس خود حکایت کرده و تمه
کلام در کتاب النکاح بیاید انشاء الله تعالی

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب العيدين

احکام خصایص هر دو عید فطر و اضحی عید دو اصل
انچه بازآید و معتاد بود از اندیشه و مرض و غم و خوشی
و خبر آن و غالب آمده بر دو در روز جشن مسلمانان
از سال و باعث فرح و سرور در عید فطر شکر نعمت
تمامی صیام است و در اضحی تمامی نعمت حج باد او
طواف زیارت و فراغ از وقوف بعرفات که
عمده ارکان است و جمعه نیز عید هر هفته است
بجهت تمامی نعمت نمازهای هفته گذاردن

باب ما جاء فی العیدین والتجمل
قصه حدیثی که آمده است در شان عیدین و
آراستن و زینت کردن در هر دو احد از ان در روایت
کشمینی فیهما تثنیه است و در روایت ابی ذر از
مستملی بسمله ساقط است و بجایی لفظ کتاب
ابواب است و در روایت دیگران لهذا بسمله
اقتصار بر باب نموده **حدثنا** ابو الیمان
قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی
سالم بن عبد الله ان عبد الله بن عمر
قال اخذ عمر جبة من استبرق تباع

سوا را نرا که چیزے برای فروختن می آرند و نفروشند حاضر برای بادی نقلت لابن عباس رضی الله عنهما ما قوله لا يبيع حاضر لباد پس گفتم مر ابن عباس را چه معنی دارد این قول که نفروشد حاضر بادی را قال لا يكون سمسارا گفت نمی باید که باشد دلال یعنی که پیش ازان مذکور شده و حمل باید کرد و اگرنه مطلق منع دلال بودن مناقض است قول آنحضرت را که در ترجمه گذشت اذا استنصح احدكم الخ و حدیث الدین النصیحة لکل مسلم و تخصیص کرده اند این عموم را بخفیه بزمان قحط از انکه در نصیورت اضرار بأهل بلده است و در ایام ارزانی اکثر مهمات ندارد **باب** من کره ان يبيع حاضر لباد اجر کسی که مکروه داشته فروختن حاضر برای بادی بمزد **حدثنا** عبد الله بن الصباح قال حدثنا ابو علي الجعفي قال حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار قال حدثني ابي عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يبيع حاضر لباد و به قال ابن عباس ترجمه مکرر شده است اگر گوئی در حدیث ذکر اجر نیست پس چگونه مطابق است ترجمه را جواب گفته اند نهی عام است بیع باجر و بغیر اجر را **باب** لا يبيع حاضر لباد بالسمسرة سمسره و مد و سین مهمله مفتوحه میان هر دو میم و آخر را ء است جمع سماسر است بمعنی درآمدن است میان بایع و مشتری و معنی ترجمه آنست که نه درآید حاضر برای بادی یعنی دخل نکند در بیع و شری این هر دو ظاهر اینست که سمسار بمعنی دلال است نیز مشتق از سمسره باشد و کره ابن سیرین و ابراهیم للبائع ان يقول لمشتري و مکروه داشته ابن دخل کردن را ابن سیرین و ابراهیم نخعی مر بایع و مشتری را یعنی نه بطریق بیع دخل کند بمعنی انکه بیع متاع خود را درمیان آرد و نه بطریق شراکه خریداری کند قال ابراهيم ان العرب يقول بعني ثوبا وهو يعني الشراء گفت ابراهیم میگویند عرب بیع کن مر اجامه و عرب میخواهد از شقول که شراکن مقصود ابراهیم استدلال است بر نکته لفظ بیع و شرا بمعنی یکدیگر می آید پس چنانکه درآمدن به بیع ممنوع است بشرا درآمدن نیز ممنوع است **حدثنا** مكي بن ابراهيم قال حدثنا ابن جريج قال حدثنا ابن شهاب عن سعيد بن المسيب انه سمع ابا هريرة رضي الله عنه قال يقول رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يبتاع المرء على بيع اخيه گفت ابو هریره میفرمود رسول خدا خریداری نکند آدمی بر بیع برادر خود و مسلمان بابی استدلال بر ترجمه همین است از انکه شامل است اشتراء حاضر مر بادی را که بطریق سمسره باشد قسطلانی از عینی نقل کرده که از لام که در لباد است اینجا معنی فهم میشود و لا تناجشوا لا يبيع حاضر لباد و فی رغبت در قیمت نیفزائید و باید که نفروشد حاضر مر بادی را **حدثنا** محمد بن المثنى قال حدثنا معاذ قال حدثنا ابن عون عن محمد قال انس بن مالك نهينا ان يبيع حاضر لباد **باب** النهي ان تلقى الركبان در بیان منع کردن از استقبال کاروان و ان بیعه مردود و تحقیق بیع این استقبال کننده مردود است و باطل لان صاحبه عاص آثم اذا كان به عالما از انجهت که صاحب تلقی نافرمانی کرده است گناهگار است وقتی که باشد دانا باین منع وهو خداع في البيع والخداع لا يجوز و این پیش رفته خریدن پیش از انکه بها مشخص شود فریب است در بیع و فریب دادن روا نیست مدرین مولف از نهی در تلقی حکم ببطلان بیع کرده است و مختار آنست که این تلقی اگر ضرری کند مکروه است پیش رفتن و گرنه مکروه نیست از جهت قول ابن عمر کنا نتلقى الركبان فنشتري منهم الطعام فنهانا رسول الله صلى الله عليه وسلم ان نبيعه حتى يبلغ به سوق الطعام تو دیدیم که پیش میرفتیم کاروانرا تا بجرم

لباس من لا خلاق له نیست این جبه مگر پوشش کسی که نیست نصیب مراورا در آخرت فلبثت عمر ما شاء الله ان يلبث پس درنگ کرد عمر آنقدر که خواست خدا که درنگ کند یعنی تا از ذکر این لباس بحضرت وی ساکت ماند ثم ارسل اليه رسول الله پس ازان فرستاد باو پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم بجبة ديباج جبه دیبا را فقبل بها عمر فاتى بها رسول الله پس پیش آمد بان عمر و آورد آنرا نزد پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم فقال يا رسول الله انك قلت انها هذه لباس من لا خلاق له پس گفت ای پیغمبر خدا تحقیق تو گفته بودی که نیست این جبه مگر لباس بی نصیب در آخرت وارسلت الي بهذه الجبة و فرستاده اکنون بسوی من این جبه را فقال له رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم تبيعها پس فرمود او را آنحضرت میفروشی آنرا و دست آنی قیمت او تصيب بها حاجتك یابی بسبب آن حاجت خود را یکرد انیدن آن مهر متاع را علما بوجه الحلال است نزد ابوشیبان آن و در اکثر روایات واو است بدل او و آن ظاهر است **باب** الحراب بکسر مهمله جمع حربه بمعنی حربه و نیزه و مانریانه و نحوان کذا في الصراح و الذي في المحكم جمع درقة بمعنی سپر که از چرم گیرند یوم العيد باب در اباحت لعب باکلات حرب و سپر ها روز عید که جایز است در آن از سرور و دلشاد بآنچه جایز نیست در غیر آن **حدثنا** احمد یعنی ابن عیسی چنانچه در روایت ابی ذر و ابن عساکر آمده تستری مصری سند و لیست

غله را پس منع کرد ما را رسول خدا اینکه بخریم تا برسد غله ببازار طحاوی گوید از حدیث ابن عمر اباحت تلقی معلوم میشود واز حدیث دیگر منع پس بهتر آنست که گوئیم که بیشتر رفتن آن ضرری بمردم داشته باشد ممنوع و گرنه مباح است **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا عبید الله العمری عن سعید بن ابی سعید عن ابی هریرة رضی الله عنه قال نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن التلقی وان یبیع حاضر لباد **حدثنا** عیاش بن الولید قال حدثنا عبد الاعلی قال حدثنا معمر عن ابن طاؤس عن ابیه قال سالت ابن عباس رضی الله عنهما ما معنی قوله لا یبیع حاضر لباد گفت طاؤس پرسیدم ابن عباس را چیست معنی قول وی لا یبیع حاضر لباد قال لا یکن له سمسارا گفت معنی اینست که نبی باشد مر وی را دلال **حدثنا** مسدد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا التیمی عن ابی عثمان عن عبد الله قال من اشتری محفلة فلیرد معها صاعا گفت عبد الله هر که بخرد گوسفند شیر نگرفته پس گوردکند باوی صاعی را قال ونهی النبی صلی الله علیه وسلم عن تلقی البیوع وگفت ابن مسعود ومنع کرده است پیغمبر خدا از پیش رفتن بمهارا **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا یبیع بعضکم علی بیع بعض ولا تلقوا السلع حتی یهبط بها الی السوق فرمود پیغمبر که نکند بعضی از شما بر بیع بعضی و پیش نرود متاعی را تا آنکه فرود آورده شود آن در بازار **باب** منع التلقی وبیان حد ورا بودن تلقی گفته اند تا اعلای بازار شهر راست وبیرون شهر روانیست **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة عن نافع عن عبد الله قال کنا نتلقی الرکبان فنشتری منهم الطعام گفت عبد الله بودیم ما که پیش میرفتیم غله آورا تر اپس میخریدیم از آنها غله را فهنانا النبی صلی الله علیه وسلم ان نبیعه حتی یبلغ به سوق الطعام پس منع کرد ما را پیغمبر خدا اینکه بخریم ما آنرا تا برساند آنرا ببازار غله **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی عن عبید الله قال حدثنی نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما قال کانوا یبتاعون الطعام فی اعلی السوق فیبیعونه فی مکانه گفت ابن عمر میخریدند مردم غله را در اعلای بازار وآن داخل مدینه بود وبیرون متند از اماکنها فنهاهم رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یبیعوه فی مکانه حتی ینقلوه پس منع کرد آنحضرت اینکه بفروشند آنرا در جائی که خریده اند تا آنکه نقل کنند آنرا بجای خود وقال ابو عبد الله هذا فی اعلا السوق وبینه حدیث عبد الله گفت مولف ابو عبد الله این شرط در بالای بازار است ودر بیان کرده است اینمعنی را حدیث عبد الله **باب** اذا اشترط فی البیع شروطا لا تحل در بیان آنکه وقتی که شرط کند در بیع شرطهای که روا نیست آیا فاسد میشود بیع یا نه **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن هشام بن عروة عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها قالت جاءتنی بریرة قالت کاتبت اهلی علی تسع اواق فی کل عام اوقیه گفت عایشه آمد پیش من بریره گفت عقد مکاتبت کردم موالی خود را بر نه عدد اوقیه در هر سالی یک اوقیه بدرهم وآزاد شوم اوقیه بر قول اصح چهل درهم است مکاتب بنده را گویند که آزاد کنند او را بعوض مبلغی که بتدریج ادا کند وآزاد شود فاعینینی پس مدد کن مرا بچیزی فقلت ان احب اهلک ان اعدها لهم فیکون ولاءک لی فعلت پس گفتم او را اگر دوست میدارد موالی تو این را که نخرم ترا و آماده کرده بدرهم ثمن ترا بموالی تو وآزاد کنم ترا پس باشد ولاء تو مر مرا فعلم من فذهبت بریرة الی اهلها پس رفت

معادات داشتند ومحاربت میکردند پیش از سه سال از هجرت در آنجا قتال عظیم واقع شد که کلانان برد وقبیله کشته شدند وظفر یافت در آخر اوس بر خزرج ومرثیه گران هر دو قبیله را چون حسان خزرجی وقیس بن خطیم اوسی وغیرایشان درین قصه اشعار بسیار انداند مشهور ودیوان های ایشان که از هر طرف داد وصف دلاوری وشجاعت داده اند ودیگری نموده واین زمان ازان اشعار میجویند فاضطجع علی فراشه پس پهلو نهاد آنحضرت بر بستر خواب ودر ساز کشید دخول وجهه وگردانید روی مبارک خود را از مواجه جوار سے بحالیکه بودند از تغنی ودر روایت زهری نیفشیے بثوبه پوشید خود را بجامه وشاید که حکمت آن باشد تا محبت نگیرند دوستان غناء از جوارے بی ستر وبی تکلف که غالبا موجب فتنه است درحق بعضی گفت عایشه فدخل ابو بکر فانتهرنی وقال مزمارة الشیطان عند النبی یا حاضر گردد ورو داشته مزمار شیطان را نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم مزمار وفرمارة آنثی که میزنند آنرا اهل غنا چون نی ورباب ودف ونحو آنکه مشتق از زمر بمعنی نواختن یا آوازی که مراد ازو صفیر باشد واطلاق کرده میشود بر آواز خوش وغناء قرقر مراد می تواند شد چه در روایت زهری زیاده آمده تدفنان بدف وقار یعنی دف میزدند ودر روایت صحیح مسلم تغنیان بدف می سرائیدند بدف بضم واو که نام آلهٔ مشهور است واضافت شیطان بجهت آنکه از اسباب لهو ولعب وسرور ونشاط آمده که استعمال میکنند مردم آنرا در مواسم شادی وخوشی ودور میمانند بدان از ذکر خدا ودر حدیث آمده اول کسیکه تغنی کرد ابلیس است واین انکار نبابر سابقه علم حرمت غنا با مزمار بود نزد صدیق یا باجتهاد وقیاس که بمشاهده صورت وظن آنکه آنحضرت در خواب است ازو صنعی که در آن کنیزک

بريرة بسوى موالى خود وقالت لهم فابوا ذلك عليها فجاءت من عندهم پس گفت مر موالى را پس ابا كردند بر وى
پس آمد از نزد ايشان در رسول الله صلى الله عليه وسلم جالس وپيغمبر خدا نشسته بود فقالت انى قد عرضت ذلك عليهم
فابوا الا ان يكون الولاء لهم پس گفت بريره بتحقيق من عرض كردم اين مقوله را بر ايشان پس ابا كردند وقبول
نكردند هيچ چيز مگر آنكه باشد ولاء مر ايشان را فسمع النبى پس شنيد پيغمبر خدا مجملا صلى الله عليه وسلم فاخبرت
عايشة النبى صلى الله عليه وسلم پس خبر داد بفصيل احوال را عايشه پيغمبر خدا را يقوله عروه راوى عايشه است يا قول عايشه است
بطريق التفات از تكلم بغيبت قال خذيها واشترطى لهم الولاء فانما الولاء لمن اعتق فرمود بگير او را وشرط كن
براى ايشان ولاء را وبنى باشد ولاء مگر كسى را كه آزاد كرده است ففعلت عايشة پس كرد عايشه آنچه فرمود آنحضرت
ثم قام رسول الله صلى الله عليه وسلم فى الناس فحمد الله واثنى عليه ثم قال پس برخاست رسول خدا
در ميان مردمان بخطبه وحمد گفت خدا را وستايش كرد بر وى پس گفت اما بعد ما بال رجال يشترطون شروطا ليس
فى كتاب الله بعد از حمد خدا چيست حال مردمى را كه شرط ميكنند شرطها را كه نيست در كتاب خدا او
نفر مودة است آنرا ما كان من شرط ليس فى كتاب الله فهو باطل هر چيزى باشد از شرطى كه نيست فرمودة خدا
پس آن شرط باطل است وان كان مائة شرط اگرچه باشد صد شرط فقضاء الله احق وشرط الله
اوثق پس حكم خدا سزاوار تر است بقبول ووجوب وشرط خداى محكم تر است انما الولاء لمن اعتق نيست ولاء مگر كسى را
كه آزاد كرده است **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضى الله عنهما
ان عايشة ام المؤمنين رضى الله عنها اراد ت ان تشترى جارية فتعتقها بتحقيق عايشه مادر مسلمانان خواست
كه بخرد باندى را واو را آزاد كند فقال اهلها نبيعكها على ان ولاءها لنا پس گفتند مولاى آن باندى مى فروشيم ترا او را
بدين شرط كه ولاى او براى ما باشد فذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم فقال لا يمنعك ذلك فانما
الولاء لمن اعتق پس ذكر كرد عايشه آن حال را براى رسول خدا پس فرمود البته باز ندارد ترا اين شرط نيست ولاء مگر
كسى را كه آزاد كرده **باب** بيع التمر بالتمر فروختن خرما بخرما **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا ليث عن ابن شهاب
عن مالك بن اوس سمع عمر بن الخطاب رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم قال البر بالبر ربا الا هاء
وهاء فرمود گندم بگندم رباست مگر دست بدست والشعير بالشعير ربا الا هاء وهاء وفروختن
جو بجو رباست مگر دست بدست وفروختن خرما بخرما رباست مگر دست بدست يعنى بتقابض در مجلس **باب** بيع الزبيب
بالزبيب او الطعام بالطعام در حكم فروختن انگور تا بگور وغله بغله **حدثنا** اسمعيل قال حدثنى مالك عن نافع عن عبد
الله بن عمر رضى الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة بتحقيق رسول خدا حرمت كنانيد از بيع
منع كرد از بيع مزابنه بضم ميم وزاى بعد از الف باء موحده است وپس از وى نون مشتق است از زبن يعنى دفع ودر بيع
دفع يكديگر ميكنند ودر صورت بيع اميني از تفاوت وزيادة ونقصان نيست در حق يكديگر والمزابنة بيع التمر بالتمر
كيلا والزبيب بالكرم كيلا ومزابنة بيع خرما تر بر درخت بمقدار خشك شكسته وبيع انگور خشك بانگور بر درخت
از روى كيل قطعا اين گويد كه كيل بطريق قيد واقع نشده است بلكه بطريق عادت آمده پس مفهوم مخالف ندارد كه گويند
بغير كيل روا باشد **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن نافع عن ابن عمر رضى الله عنهما

النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة قال والمزابنة ان تبيع الثمر بكيل وهي ان تبيع ثمر حائطه ان كان نخلا بفرق من تمر وان كان كرما ان يبيعه بكيل زبيب وان كان زرعا ان يبيعه بكيل طعام يسمى له كيله كل ذلك من قبل ان يوخذ ما سمي من ذلك فاذا استوجب البائع على المشتري قيل للبائع اوف ما بقي من تمرك او زبيبك او طعامك لا يدري كم يبلغ ما بقي بخرص الخارص فيما يرى العين وهو ظن وهو يدخل في باب الربا على وجه القمار لان كل واحد من المتبايعين مخاطر بما عنده صاحبه وقد يكون ذلك في الحيوان وغيره وقد رخص في العرايا بخرصها فيما دون خمسة اوسق او في خمسة اوسق والشك من داود بن الحصين فيما شك فيه موسى بن عقبة وقال في العرية يبتاعها صاحب الحائط بخرصها تمرا يأكلها اهلها رطبا لانهم لا نقد بايديهم يبتاعون به والعرية النخلة يعريها صاحبها رجلا فيحرم عليه بيعها بالنقد ويرخص له ان يبيعها بخرصها تمرا يأكلها رطبا

قال وحدثني يزيد بن ثابت ان النبي صلى الله عليه وسلم رخص في العرايا بخرصها بتحقيق الخرصة رخصت كرد در عرايا بخرصين واندازه عرايا اينست كه بفروشي رطب كه بر سر نخل است بخرمائي كه بر زمين افتاده باشد وقياس آنست كه اين بيع باطل باشد ازانكه بيع بمجهول است ليكن آمدند فقراي مدينه نزد آنحضرت وگفتند منع كرده از ين بيع وزر دارد درم ودينار نيست كه بخريم بآن وميل داريم رطب را پس رخصت داد آنحضرت مر ايشانرا در پنج شرط كه در كتب فقهه مذكور است

باب بيع الشعير بالشعير

وفروختن جو بجو

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن مالك بن اوس ابن الحدثان النصري اخبره انه التمس صرفا بمائة دينار قال فدعاني طلحة بن عبيد الله فتراوضنا حتى اصطرف مني فاخذ الذهب يقلبها في يده ثم قال حتى يأتي خازني من الغابة وعمر بن الخطاب يسمع ذلك فقال والله لا تفارقه حتى تاخذ منه فان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الذهب بالورق ربا الا هاء وهاء والبر بالبر ربا الا هاء وهاء والشعير بالشعير ربا الا هاء وهاء والتمر بالتمر ربا الا هاء وهاء

يعني بيارد جنس بجنس داخل بايست مگر دست بدست

باب بيع الذهب بالذهب وحكم فروختن طلا بطلا

حدثنا صدقة بن الفضل قال اخبرنا اسمعيل بن علية عن يحيى بن ابي اسحق قال حدثنا عبد الرحمن بن ابي بكرة قال قال ابو بكرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تبيعوا الذهب بالذهب الا سواء بسواء ولا تبيعوا منها شيئا غائبا بناجز وبيع الذهب بالفضة والفضة اكثرهما يدا بيد فبيعوا الفضة بالذهب كيف شئتم

ونفروشيد طلا را بطلا مگر برابر برابر والفضة بالفضة الا سواء بسواء ونقره بنقره مگر برابر برابر وبيعوا الذهب بالفضة

ونفروشيد طلا را بنقره ونقره را بطلا هر گونه كه خواهيد

باب بيع الفضة بالفضة

وحكم فروختن نقره بنقره

حدثنا عبيد الله بن سعد قال حدثنا عمي يعقوب بن ابراهيم قال حدثنا ابن اخي الزهري عن عمه قال قال يعقوب بن ابراهيم بن عبد الرحمن حديث كرد مرا ابراهيم زاده زهري كه وي محمد بن عبد الله بن مسلم است از عم خود كه زهري است واو را ابن شهاب گويند وتمام نام زهري محمد بن مسلم بن شهاب است وابن شهاب نسبت بجد است قال حدثني مسلم بن عبد الله عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان ابا سعيد حدثه مثل ذلك حدثنا عن رسول الله صلى الله عليه وسلم گفت زهري حديث كرد مرا سالم از پدر خود ابن عمر كه بتحقيق ابو سعيد خدري حديث كرد او را حديثي از رسول خدا مانند حديثي كه در باب سابق از ابي بكره منقول است در وجوب مساوات جنس بجنس شيخ ابن حجر ميگويد اشارت بحديث عمر بن خطاب است كه در باب بيع شعير بشعير است در وجوب فروختن دست بدست فلقيه عبد الله بن عمر پس ملاقات كرد ابو سعيد را عبد الله بن عمر وقتي ديگر غير آنوقت كه روي حديث كرده بود ابو سعيد فقال يا ابا سعيد ما هذا الذي تحدث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم پس گفت

كه مرفوع بعين مسئله خلافيه غنائي است كه انتحال ميكنند طرب منعنيان كه عارف اند بصنيعة غنا وختيار ميكنند شعرهاي رقيق را وتلحين ميكنند بتلحينات رقيق كه مهيج ميكنند نفس را وتطريب ميكنند آنرا واما غنائي كه جاري شده است عادت باستعمال آن براي تشحيذ قلوب ومحاولت اعمال وحمل اثقال وقطع مفاوز وطرق حج ووصف كعبه ونعرم ومقام ودر طريق غزو ودر وصف حرب جهاد ومبارزت مثل خدا ونصب ورکباني ومانند غنائي نساء براي تسكين اطفال ومانند من هاج است اگر سالم باشد از ذكر فواحش ومحرمات بلكه سماع مندوب است كه موجب نشاط است باعمال بهنك كه ذكر ابن حزم في كتاب الامتناع وفقهاء اند قائلين باباحت كه روايت كرده شده است غنا وسماع از جماعة كثير از اكابر صحابه كه در ايشان چندي از عشره مبشره اند وجم غفير از تابعين وتبع تابعين واتباع تبع ودیگر علماء محققين وعلماء دين كه از ارباب زهد وتقوي وعلم وعبادت بوده اند چون عبد الله بن جعفر در زمان خود امير المؤمنين علي ابن ابي طالب رضي الله عنه وسالم بن عبد الله بن عمر قاضي شريح وسعيد بن جبير وعبد الملك بن جريج

ابن عمرای با سعید چیست اینچه تو روایت میکنی از رسول خدا ابن عمر پیش از انکه اینحدیث از ابو سعید بشنود اعتقاد داشت
که بیع نقود بزیادتی روا است فقال ابو سعید فی الصرف کذا سمعت عن رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول
الذهب بالذهب مثلا بمثل پس گفت ابو سعید در بیع صرف چنین شنیده ام رسول خدا را که میگفت بیع
ذهب بذهب مثل است بمثل بی زیادتی چیزی والورق بالورق مثلا بمثل وبیع نقره بنقره مثل است بمثل بی کم
وزیاده **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن ابی سعید الخدری ان رسول الله صلی الله
علیه وسلم قال لا تبیعوا الذهب بالذهب الا مثلا بمثل ولا تشفوا بعضها علی بعض
فروگذار مفروشید طلا را بطلا مگر مثل را بمثل وزیاده نکنید پاره آنرا بر پاره او ولا تبیعوا الورق بالورق الا مثلا بمثل
ولا تشفوا بعضها علی بعض ولا تبیعوا منها غائبا بناجز نفروشید از نقود موجل را بحاضر یعنی دست
بدست بفروشید **باب** بیع الدینار بالدینار نسیئة در حکم فروختن دینار بدینار در حالی که نسیه است نسیئة بفتح نون
وکسر سین مهموزه وتاء مدوره است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا الضحاك بن مخلد قال حدثنا ابن جریج قال اخبرنی
عمرو بن دینار ان ابا صالح الزیات اخبره انه سمع ابا سعید الخدری گفت ابن جریج خبر داده
عمرو بن دینار که تحقیق ابو صالح زیات خبر داده است که تحقیق او شنیده است ابو سعید خدری را یقول الدینار
بالدینار والدرهم بالدرهم میگوید بیع یکدینار بیکدینار روا است وبیع یکدرهم بیکدرهم اگر زیاده باشد رباست این
زیادتی را مسلم از حدیث ابن عیینه روایت کرده است فقلت له فان ابن عباس لا یقوله ابو صالح گوید پس گفتم
ابو سعید را بتحقیق ابن عباس قائل نیست باینکه تو میگوئی که عقیده او آنست که در تفاضل ربا نیست رباد آنست که
دست بدست نباشد اگر دست بدست برزیادتی وکمی باشد روا است فقال ابو سعید سألته فقلت سمعته من
النبی صلی الله وسلم او وجدته فی کتاب الله تعالی قال کل ذلك لا اقول پس گفت ابو سعید پرسیدم
ابن عباس را پس گفتم آیا شنیده تو از پیغمبر خدا یا یافته در کتاب خدا گفت همه آن نمیگویم یعنی نه از پیغمبر خدا شنیده ام ونه
در کتاب الله دیده ام وانتم اعلم برسول الله صلی الله علیه وسلم منی ابن عباس گفت شما که بزرگان صحابا ید
وبیشتر صحبت داشته اید دانا ترید از من باقوال واحکامی که رسول خدا فرموده ولکن اخبرنی اسامة بن زید ان
النبی صلی الله علیه وسلم قال لا ربا الا فی النسیئة لیکن خبر داده مرا اسامه بن زید بنبای آنحضرت که بتحقیق پیغمبر خدا فرموده است
که ربا نیست مگر در بیع نسیه که دست بدست نگیرند **باب** بیع الورق بالذهب نسیئة
در حکم فروختن نقره بطلا از روی نسیه **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة قال اخبرنی حبیب بن ابی
ثابت قال سمعت ابا المنهال قال سألت البراء بن عازب وزید بن ارقم عن الصرف گفت ابو المنهال
پرسیدم براء ابن عازب وزید بن ارقم را از فروختن یکی باز دو نقد بدیگر فکل واحد منهما
یقول هذا خیر منی پس هریکی از این دو صحابی میگفت دیگری را که این بهتر است
از من ولتقدیم میکرد بر خود دیگری فکلاهما یقول نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم
عن بیع الذهب بالورق دینا پس هر دو باتفاق میگویند که منع کرده است رسول خدا
از بیع ذهب بورق اندروی دین که در وقت ادا کنند **باب** بیع الذهب بالورق یدا بید

ابن احمد بن حنبل را که میگفت بودم من که دوست
میداشتم سماع را وبود پدرمن که ناخوش میداشت
آنرا پس وعده کردم ابن حنباده را که باشد نزد من
شبی پس شنید نزد من تا دانستم که خواب کرد پدر من
پس شروع کرد ابن حنباده در تغنی پس شنیدم آواز
پای را بالای بام پس برآمدم بر آن ودیدم پدر خود
را بر سطح که می شنود وغنا را ودامن او وزیر بغل
او دست دوی میخاراند گویا که رقص میکند وتا عهد
این قصه از عبد الله بن احمد بن حنبل نیز منقول
است وگفته از انچه وارد شده است ائمه و
اکابر الفاظیکه دلالت دارند بر تغلیظ محمول است
بر غنای که مقترن است بفحش یا منکر چنانچه بین
القول والفعل در روایت کرده شده است از احمد
که وی شنید قوالی را نزد پسرش صالح واکرام کرد
پس گفت پسرای پدر آیا نبودی تو که انکار میکردی
ومکروه میدانستی آنرا گفت بمن چنین رسانیده اند
که استعمال میکنند با وی منکر را مقید کرده است
او منصور را حاجت را نزد شافعی شنیدن مرد از
مرد یا از جاریه خود یا از امرأة که حلال است
نظر بوی یا بشنود در خانه خود یا در خانه بعضی
اصحاب قاعد نشنود آنرا در میان اناث دمقردن نگردد
سماع بچیزی از منکرات وضایع نکند بسبب ان
اوقات نماز را وگفته است فقیه عالم ناصر الدین

فروختن زر بنقره و دست بدست رواست **حدثنا** عمران بن ميسرة قال حدثنا عباد بن العوام قال اخبرنا عن ابي اسحق قال حدثنا عبد الرحمن بن ابي بكرة عن ابيه قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن الفضة بالفضة والذهب بالذهب الا هاء وهاء بسواء منع كرد آنحضرت از بيع نقره بنقره و زر بزر مگر برابر برابر و امر فرمود بآنكه بيع كنند نقره بنقره و زر بزر دست بدست و نهى كرد از بيع زر بنقره و نقره بزر بطلاء هر چه خواهيم كم يا زياده **باب** بيع المزابنة وهي بيع الثمر بالتمر والزبيب بالكرم در بيان بيع مزابنه و آن فروختن خرماى رطب كه بر درخت باشد بخرماى خشك و فروختن انگور بانگور بر درخت و بيع العرايا فروختن خرما بانگور است بر درخت بگذاف و تخمين بايشان بر طريق كه بعد از خشك شدن صاع صاع شود مثلا و همان صاع بخور شد كه بر درخت بود يا نه و رخصت است در بيع آن بر سر درخت بخرما قال انس نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن المحاقلة والمزابنة گفت انس منع كرد پيغمبر خدا از محاقله و مزابنه محاقله بضم ميم و حاء مهمله مشتق است از حقل يعني زرع و آن بيع گندم در خوشه بگندم مصفا از كاه و در بعضي حواشي گفته كه در تفسير محاقله اقوال مختلفه آمده بعضي گويند كه اجاره دادن زمين است بگندم و اين چنين است مفسر در تفسير حديث بعضي گويند اجاره دادن زمين براى زراعت بحصه ثلث يا ربع مثلا و بعضي گويند بيع زراعت است پيش از رسيدن **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم بن عبد الله عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبيعوا الثمر حتى يبدو صلاحه فروشيد ميوه را بر درخت تا ظاهر نشود صلاح آن از روى مقصود است غالبا و لا تبيعوا الثمر بالتمر اول بشلثه است و ثانى بتا فوقانيه يعني مكرر شده است قال سالم بن عبد الله واخبرني عبد الله عن زيد بن ثابت رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم رخص بعد ذلك في بيع العرية بالرطب او بالتمر ولم يرخص في غيره گفت سالم بن عبد الله و خبر داد مرا ابن عمر از زيد بن ثابت كه تحقيق پيغمبر خدا رخصت كرد بعد از نهى و رخصت داد بعد از منع در بيع عريه بخرماى تر يا خشك و رخصت نداده در غير آن اين روايت مخالف جمهور علماست گفته اند شك كرده است راوى كه رطب است يا تمر و بر روايت مشكوك عمل نيرود و شافعي باين را مذهب گرفته و ميگويد اباحه يعني تخيير است **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة والمزابنة اشتراء الثمر بالتمر كيلا وبيع الكرم بالزبيب كيلا يعني منع كرد كه بر درخت انگور را بزبيب خشك وزني قرار داده نفروشند و ظاهر است كه وزن كردن ميوه كه بر درخت است از روى تخمين خواهد بود **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن داود بن الحصين عن ابي سفيان مولى ابن ابي احمد عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة والمحاقلة والمزابنة اشتراء الثمر بالتمر على رؤس النخل مزابنه خريدن خرماى تر است بخشك بر سرهاى درخت **حدثنا** مسدد قال حدثنا ابو معاوية عن الشيباني عن عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن المحاقلة والمزابنة **حدثنا** عبد الله بن مسلمة قال حدثنا مالك عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما عن زيد بن ثابت رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب العيدين

بر آنكه بود انس كه سيكرد آنرا در خانه خود نه بطريق تلقى و گفته كه قائل است بكراهت مطلقا حمل ميكند حديث انس را بر تشييد اشعار مباحة و وجه ترجيح كرده صاحب بدايع آنرا و تعليل كرده باآنكه سماع غنا حرام ميگرداند دليل راو بعضي حنفيه گفته اند لاباس به في الاعراس والولائم و بعضي لاباس به در اعياد و مساعي اوقات سرور مباحة و قول و فعل مشايخ طريقت پيشينين و پسينين هم مختلف آمده غالب مستند اين طايفه كرامند و استناد ايشان طريقت و رهنمايان حق اند طريقه اجتناب است و در ستاخرين كه والهان راه و دستان درگاه بستند روش سماع شيخ حماد و باس كه از متقدمان ايشان وقت واز مشايخ طريقت غوث متقلين شيخ محي الدين ابي محمد عبد القادر جيلاني رضي الله عنه روزى بنماز جمعه ميرفت ناگاه در اثناى راه آواز سرود بگوش وى رسيد او استاد و متوقف شد و گفت آيا امروز به معصيت از ما بوجود آمد كه بقدرت آن باين بلا مبتلا شديم هر چند در نفس خود تفحص كرد چيزى از ينباب نيافت

ارخص لصاحب العرية ان يبيعها بخرصها بتحقيق رسول خدا رخصت داد مر صاحب عريه را كه بيع كند عريه را بخرص خود بتمر تخمين باينچنين كه تقدير كنند يعني آنرا كه بر درخت باشد كه بعد از خشك شدن چهار صاع ميشود مثلا بچهار صاع خشك بفروشد عريه بفتح عين مهمله وكسر راء وتشديد تحتيه است خرص بفتح معجمه وسكون راء آخر صاد مهمله است **باب** بيع الثمر على رؤس النخل بالذهب والفضة در حكم فروختن ميوه بر درخت بذهب وفضه يعني بزر نقد **حدثنا** يحيى بن سليمان قال حدثنا ابن وهب قال اخبرنا ابن جريج عن عطاء وابي الزبير عن جابر بن عبد الله قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع الثمر حتى يطيب گفت منع كرده است پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروى از فروختن ميوه بر درخت تا آنكه خوش گردد ولايق انتفاع خاص شود ولا يباع شيء منها الا بالدينار والدراهم الا العرايا وخرمو در فروخته نشود وچيزى از اثمار صالح مگر بدينار ودرهم مگر عرايا كه رواست بى زر نقد **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال سمعت مالكا وسأله عبيد الله بن الربيع أحدثك داود عن ابي سفيان عن ابي هريرة رضي الله عنه مولف گويد حديث كرد مرا عبد الله بن عبد الوهاب گفت شنيدم امام مالك را وحال آنكه پرسيد او را عبيد الله بن الربيع آيا حديث كرده است ترا داود بن حصين از ابي سفيان از ابي هريره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم رخص في بيع العرايا في خمسة اوسق او دون خمسة اوسق گه تحقيق رسول خدا رخصت داده است در بيع عرايا در پنج وسق يا كمتر از پنج وسق قال نعم گفت مالك آرى حديث كرده مرا داود از ابي سفيان از ابي هريره او وسق جمع وسق است وآن شصت صاع است بصاع پيغمبر شما **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثنا يحيى بن سعيد سمعت بشيرا قال سمعت سهل بن ابي حثمة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمر بالتمر ورخص في العرية ان تباع بخرصها منع كرده است از بيع ثمر بتمر ورخصت داده است در عريه كه فروخته شود بتخمين واندازه يا كلون اهلها رطبا ميخورند از خرما در حالى كه تر است وشيرين وقال سفيان مرة اخرى انه رخص في العرايا بيعها اهلها بخرصها يا كلون رطبا گفت سفيان يكبار ديگر چنين عبارت مگر آنكه بتحقيق آنحضرت رخصت داده در عريه كه ميفروشند صاحبان ثمار تخمين ميخورند بدان كه رطب است قال هو سواء گفت سفيان اين قول برابر است بقول اول تفاوتى ندارد وضمير مرفوع بسوى اهل وقال سفيان قلت ليحيى وانا غلام وگفت سفيان گفتم يحيى را وحال آنكه من خرد سال بودم اشارة كرده كه از خرد سالى در طلب علم بودم ومباشرت ميكردم بشيوخ ان اهل مكة يقولون ان النبي صلى الله عليه وسلم رخص في بيع العرايا مقوله سفيان است بتحقيق اهل مكه ميگويند كه پيغمبر خدا رخصت كرده است در بيع عرايا قال وما يدريهم اهل مكة گفت يحيى دائر نيست اين حديث اهل مكه را مقصود آنست كه حديث ميكرد براهل مدينه فقلت انهم يروونه عن جابر پس گفتم اهل مكه روايت ميكنند از جابر فسكت پس خاموش شد يحيى قال سفيان انما اردت ان جابرا من اهل المدينة گفت سفيان خواستم من از تيكلام مگر آنكه گويم جابر از اهل مدينه است پس روايت او درست باشد قيل لسفيان وليس فيه نهى عن بيع الثمر حتى يبدو صلاحه تا لا گفته شد مر سفيان را ونيست درين حديث منع بيع ميوه بر درخت تا آنكه ظاهر شود صلاح آن گفت نيست اين منع **باب** تفسير العرايا جمع عريه است يعني باب دربيان آنست كه عريه كدام عقد بيع است ومراد از وى چيست قال مالك العرية هوان يعرى الرجل الرجل النخلة گفته است امام مالك كه عريه آنست كه ببه ميكند مردى مردى ديگر را

خوشتر وسالمتر است مر كسى را كه ايمان آورده بخدا وروز آخر در آداب مريد در اداء آخر كتاب بعد از بيان آنكه سزاوار است مريد را كه حركت نكند در حال سماع پيش شيخ مگر باشارت از جانب شيخ بيان كرد آنكه وارد شود بروى غلبه كه در گيرد ومازدارد او را از تميز واختيار سير فرمايد وتحقيق ذكر كرديم ما اين ادب مذكور را وآن كنا لا نرى للسماع والقول والقصب والرقص وقد قدمنا كراهيته فيما تقدم بنا بر آنچه شيفته شده اند بدان اهل زمان ما در بارها ومجامع خود وانكار نميكند كه باشد در ميان ايشان آنچه كه ميكنند انچو گرت را صاد تى پس باشد معنى آنچه سماع كرده شود بسبب آرايش صدق نماه بر انگيزنده آنرا پس بپذيرد وزود بنا بيره خود وغائب ومتصل گردد در آن پس انجنبش آيند اعضا وجوارح او ميان قوم وآنچنين كس نيكوست از آنچه قوم در آنند از لذت طبيعت وهواهاى خود وياد كردن هر واحد نزد يكى را از معشوق خود كه مرده است ودر انگشته مدت او ويا زنده است غايب از وى پس سخت شد شوق او بسوى وى ومزيد صادق آتش عشق وى فرو نشسته وشعله وى ساكن نگشته ومحبوب وى غايب نيست از وى وانيس وى متوحش نه پس وى ايمنه در زيادت قرب ولذت ونعيم است انتهى ميكند وحاجب نيشود از حال وى جز كلام وحديث كسى كه مراد او ست وآن پروردگار وى عز وجل ودين نزد وى كفايت است از اشعار وقصايد واصوات وبانگ مدعيان كه شركاء شيطان اند وسوداران هواها ومراكب نفوس وطبيعت واتباع هر زنا حق وزناعق آين ترجمه كلام شيخ المشايخ است در كتاب مذكور يعني ميل بسماع اشعار ونحو آن وتلذذ بدان غالبا ناشى از طبيعت ونفس وهوا است وتاثير روح وقلب مريد از كلام مراد است كه صفت محبوب است واز آنچه در معنى آنست از آنچه محرك باشد مر آتش شوق را از شعرى كه متضمن عشق ومحبت صادق ومقامات صادقان باشد ونحو آن انتهى وبجهت آداب سماع كلام مذكور شرح نموده وذكر تكميله نوشته اند كه جماعت صوفيه در خدمت حضرت غوث الثقلين رضي الله عنه حاضر بودند تا وال شعرى انشاد كرد او حضرت را حال بشد وبطيران درآمدند واز آنجا سير بطريق طيران در خانقاه خود حاضر شدند وشيخ محى الدين بن عربى تبرا بحق آن گفته كه تاثير نغمه بالذات بر روح حيوانى است وحركت بدن ورقص بى آن هر گز نبود در روح انسانى سزه است از تاثير نغمه كه آن محال وسعد ما نى است وسكون وانحلال وتوالى صفت اوست

درخت خرمای از بستان خود پس مالک میشود آنرا یا بهبکند اختیار آنرا ثم یتادی بدخوله علیه فرخص له ان یشتری بها منه تمرا
پس آنرا میکند و بشنده سیب در آمدن آنکه بوی بخشند بروی پس رخصت داده شد او را که بخرد آنرا مر موهوب له بخرمای خشک
رطبی را که بر سر درخت است وقال ابن ادریس العریة لا یکون الا بالکیل من التمر یدا بید ولا یکون بالخرص
وگفته است ابن ادریس که عریه نمی باشد مگر بکیل از تمر دست بدست ونمی باشد بگزاف وتخمین مراورا ازابن ادریس امام شافعی است
بر قول بعضی شارحان است عبد الله بن ادریس اودی است بعضی ترجیح داده این را واین را ابن بطال تردد کرده قسطلانی آنچه
نقل کرده مذهب امام شافعی را نیز مخالف اینست والله اعلم ومما یقویه قول سهل بن ابی حثمة یا لاوسق
او سقة وازانچه تائید میکند قول ابن ادریس را قول سهل بن ابی حثمه است که گفته است که عریه پیمانهاست که پیموده شده
موسق را برای تاکید آورده چنانکه قناطیر المقنطرة واقع شده وقال ابن اسحق فی حدیثه عن نافع عن ابن عمر
رضی الله عنهما کانت العرایا ان یعری الرجل فی ماله النخلة والنخلتین وگفته است ابن اسحق سند مذکور بود
عرایا اینکه میداد مردی ازمال خود یک نخل یا دو نخل ابو داؤد اینچنین را زیاده کرده است پس دشوار می آمد بروی
ابن عطیه پس میخرید آنرا بمثل آن بطریق تخمین وقال یزید عن سفیان بن حسین العرایا مثل کانت توهب للمساکین
فلا یستطیعون ان ینتظروا بها فرخص لهم ان یبیعوها بما شاء وا من التمر وگفته است یزید از سفیان
بن حسین عرایا بود نخلی که بخشیده میشد مر مسکینان را ونمیتوانستند انتظار آن کشید پس رخصت داده شد مر ایشانرا که بفروشند آنرا
بهر چه خواهند از خرمای خشک **حدثنا** محمد قال حدثنا عبد الله قال اخبرنا موسی بن عقبة عن نافع عن ابن
عمر عن زید بن ثابت ان رسول الله صلی الله علیه وسلم رخص فی العرایا ان تباع بخرصها کیلا
رخصت فرمود در عرایا اینکه فروخته شود برطب وعنب سر درخت باندازه آن بتمر وزیب از روی کیل وقال موسی ابن
عقبة فی العرایا نخلات معلومات تاتیها فیشتریها وگفته است موسی بن عقبه در بیان عرایا که نخلهٔ چند معین است
که می آئی تو آنرا پس میخری آنرا واین معنی دیگر شد عرایا را **باب** بیع الثمار قبل ان یبدو صلاحها وحکم فروختن
میوها پیش ازانکه ظاهر شود صلاح آن وبکار آید وقال اللیث عن ابی الزناد کان عروة بن الزبیر یحدث
عن سهل بن ابی حثمة الانصاری من بنی حارثة گفت لیث بن سعد الهم ازابی الزناد بود عروه
بن الزبیر بن العوام حدیث میکرد از سهل بن ابی حثمه انصاری که از قبیله بنی حارثه بود انه حدثه عن زید بن
ثابت بتحقیق سهل حدیث کرد عروه را از زید بن ثابت انصاری قال کان الناس فی عهد رسول الله
صلی الله علیه وسلم گفت زید بن ثابت بودند مردم در زمان آنحضرت یتبایعون الثمار بیکدیگر خرید وفروخت
میکردند میوها را بر درخت پیش ازانکه بکار آید فاذا جد الناس پس وقتیکه ببرند مردم وکنند ازدرخت جد بجیم ودال
مهمله است بمعنی قطع ودر بعضی اصول بمجمعه بهمان معنی وحضر تقاضیهم قال المبتاع انه اصاب الثمار الدمان
گفت مشتری تحقیق شان اینست که رسیده است میوه را آفت دمان بضم دال وتخفیف میم وبعد از الف نون فسادی
که بشگوفه میرسد وسیاهی آن اصابه مراض قشام رسیده است آنرا آفتی که هلاک کرده ورسیده است آنرا
آفتی که کم شده مراض بضم میم وراء وآخر ضاد معجمه است وبعضی بکسر میم نقل کرده اند آفتی است که در ثمر میرسد وضایع میکند
قشام بضم قاف وفتح شین معجمه وآخر میم است بمعنی آفتی که پیش از بسر شدن میرسد عاهات یحتجون بها

بعضی نفوس سالکان کارکنند مختار اند وشیخ ابو یعقوب همدانی که از کمل اولیاء است پیر خواجه عبد الخالق
غجدوانی که سر حلقه سلسله نقشبندیه است قدس
الله اسرارهم مشرب سماع داشت ودر سلسله
کبرویه نیز سماع نیست که اکابران این سلسله
شیخ نجم الدین کبری وشیخ مجد الدین بغدادی وغیر
ایشان سماع میکردند وشیخ نجم الدین بواسطه
شیخ عمار یاسر مرید شیخ ابو النجیب سهروردیست
وشیخ شهاب الدین سهروردی که خلیفه شیخ
ابو النجیب است نیز از سماع امتناع داشت
وبراه تفضیل میرفت وگفایت میکند طالب متتبع
را که جامع است میان احکام ومعارف نظر در کتاب
عوارف که عقد کرده است دران بابی ورد و
انکار وبابی دیگر در قبول وایثار وبابی دیگر در ترفع
وامتناع از سماع وبابی دیگر در ذکر تادب وغنا و
از شیخ ابو الحسن شاذلی که امام وسر حلقه سلسله
شاذلیهاست روح الله روحه می آرند که فرمود انما
که سماع کنند وطعام ظلمه خورند کور اینشان نزد از
یهود نیست که در قرآن مجید میفرماید سماعون
للکذب اکالون للسحت ونیز فرمود وقتیکه پرسیده
شد از حال سماع کنندگان روزگار انهم القوا
ارائهم لغیالین فهم فی آثارهم یهرعون وهم یکی از مشایخ
شاذلیه گفته است فرض عین متوجه بحق میشود اگاه صادر
عن اهله بشرائطه وآدابه گفت سماع فروتر بودن
از رتبه حق در وسیله صادر شود از اهل آن بجمیع
شرائط وآداب که قرار داده اند یعنی در رتبه حق بالاتر
از رتبه سماع است که گویند سماع اهل قلوب وارباب
تجلی صفاتی را باشد که تحول وتغیر واضطراب دین
مقام پیدا نبود خلاف تجلی ذات که آنجا همه سکون
وتمکین وانحلال واستغراق است آنچه است
آنچه در عوارف از شیخ حماد وباس نقل کرده
که گفت الذکار من بقیة الوجود واز سهل پرسیدند
آورده که وی هر گز از سماع وذکر وقرآن تغیر نشد
روزی در آخر عمر قرآن بزودی خواند تغیر در وی
پدید نبود که بیفتند پرسیدند که این چه بود گفت
از تو ندیدم که گفت ضعف حال گفتند اگر ضعف است
قوت کدام است فرمود قوت آن باشد که هر دو روی که

عيبها وآنتهاست كه حجت ميگرفتند بآن ومناقشه ميكردند فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لما كثرت عنده
الخصومة فى ذلك پس فرمود رسول خدا هرگاه بسيار شد نزد آنحضرت خصومتها فاما لا فلا تبايعوا حتى يبدو
صلاح الثمر پس اگر ترك نكنند خصومت را پس مبايعت نكنند تا آنكه ظاهر شود صلاح ثمر فاما لا يكسر همزه وتشديد ميم
اصل آن فان لا متر كواست كلمه ما را زياده كرده اند براى تاكيد وادغام كرده اند نون را در ميم وفعل را حذف كرده اند
كالمشورة يشير بها اين فرمودن آنحضرت از راه مشورت ميفرمود بآن يعنى از راه امر وحكم الهى نبود للكثرة
خصومتهم از جهت بسيارى خصومت ودشمنى ايشان بود كه بيكديگر ميكردند قال واخبرنى خارجة بن زيد بن
ثابت ان زيد بن ثابت گفت ابو الدرداء وخبر داده مرا خارجه پسر زيد بن ثابت بتحقيق زيد بن ثابت
لم يكن يبيع ثمارا رضه حتى تطلع الثريا فيتبين الاصفر من الاحمر بود كه ميفروخت ميوهاى زمين خود را
تا آنكه طلوع ميكرد ثريا كه زمان رسيدن ميوها بود پس ظاهر ميشود زرد از سرخ وخام از پخته قال ابو عبد الله رواه على
بن عبد گفت ابو عبد الله مولف روايت كرده حديث مذكور را على بن عبد بفتح باء وسكون مهمله قال حدثنا حكام
بفتح مهمله وتشديد كاف قال حدثنا عنبسة عن ذكريا عن الزناد عن عروة عن سهل عن زيد بن
ثابت **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضى الله عنهما
ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمار حتى يبدو صلاحها نهى البايع والمبتاع
منع كرده فروشنده را وخريدنده را **حدثنا** محمد بن سلام قال حدثنا عبد الله قال اخبرنا حميد الطويل
عن انس بن مالك رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى ان يباع ثمرة النخل
حتى تزهو منع كردانيكه فروخته شود ثمر درخت تا آنكه پخته شود قال ابو عبد الله يعنى حتى تحمر گفت مولف يعنى تا
تا آنكه سرخ شود **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى بن سعيد عن سليمان بن حيان قال حدثنا سعيد بن ميناء
قال سمعت جابر بن عبد الله قال نهى النبى صلى الله عليه وسلم ان تباع الثمرة حتى تشقح گفت منع كرد
رسول خدا از آنكه فروخته شود ميوه بر درخت تا آنكه پخته شود تشقح بتاء مثناة فوقانية وفتح معجمه وتشديد قاف
وحاء مهملة است وقيل وما تشقح قال تحمار وتصفار ويؤكل منها گفته شد يعنى چه چيز است تشقح گفت سرخ شود و
زرد شود وخورده شود ازوى **باب** بيع الثمر قبل ان يبدو صلاحها وحكم بيع ميوه نخل پيش از آنكه ظاهر شود
صلاح آن **حدثنا** على بن الهيثم قال حدثنا محمد بن منصور المازنى قال حدثنا هشيم قال اخبرنى
حميد قال حدثنا انس بن مالك رضى الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم انه نهى عن بيع الثمرة
حتى يبدو صلاحها وعن النخل حتى تزهو ومنع كرد از بيع درخت ميوه را تا آنكه پخته شود وقيل وما
تزهو قال تحمار وتصفار گفته شد باين چيست معنى تزهو گفت سرخ شود وزرد شود **باب** اذا باع الثمار
قبل ان يبدو صلاحها ثم اصابته عاهة فهو من البايع وقتيكه فروخت ثمرها را پيش از آنكه ظاهر شود صلاح آن
پس تر سيد آفتى پس آن نقصان از بايع است **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن
حميد عن انس بن مالك رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمار حتى تزهى فقيل
له وما تزهى قال حتى تحمر تزهى وتزهو هر دو بمعنى يكى است ترجمه مكرر شده است فقال

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب العيدين

ونا محرمان خالى بودى ودر زمان خواجه قطب الدين بختيار اوشى قدس الله سره درويشان روزه على
بر ميگرفتند وبرياضت ميكشيدند بعد ازان در موسم
اعراس مشايخ وعزيزان سماع ميشنيدند ودر حالت
خواجه هم در ضعف وبيمارى است كه در مجلس سماع
حادث شده بود ودر زمان سلطان المشايخ
شيخ نظام الدين اوليا قدس الله سره اين كار رواج
ديگر گرفت ودر مجلس ايشان مزامير وتصفيق
نبود وياران را ازان منع ميكردند نقله الشيخ
الاجل الدهلوى فى رسالة السماع بالجملة متقرر ومشهور
ميان صوفيه كه قايل اند بسماع وميشنوند سماع را
آنست كه سماع مراهل را مباحست جمعا بين
الادلتين وبهمچنين بيان كرده اند شرايط وآداب
آنرا وتعيين كرده اند اعالى ودارباب آنرا وحقيقت
حال بجز از نقل اقوال معلوم نشود ونكنست كه انكار
فقها واكابر اولياء راجع بمنكر است كه مخلوط و
مقرون ميباشد باغناء از ملاهى ومناهى وقصد
تلهى وتشهى وجز آن بنظر بغالب حال وى كه اگر
بيفتند ان ولاهيان انچنين كنند لهذا ميخاست
كه غناء در باب ملاهى مذكور آيد وآنرا لهو خوانند
وگرنه نفس سرود كه حقيقتش جزء آوازخوش مركب
از زير وبم وپست وبلند نجو مخصوص نباشد
سماع آن محذور نبود كه آن مباح الاصل است ساعها

رسول الله صلى الله عليه وسلم ارايت اذا منع الله عز وجل الثمرة به باحدا حدكم مال اخيه پس فرمود پيغمبر خدا آيا مى بينى وقتيكه منع كرد خدا ثمره را بچه چيز حلال ميكند مال برادر مسلمان را وقال الليث حدثني يونس عن ابن شهاب قال لو ان رجلا ابتاع ثمرا قبل ان يبد وصلاحه ثم اصابته عاهة كان ما اصابه على ربه گفت ابن شهاب اگر بتحقيق مردى خريده ثمره را پيش از آنكه ظاهر شود صلاح آن پس رسيد آفتى باشد نقصانى كه رسيده است بر صاحب ثمره قال اخبرني سالم بن عبد الله عن ابن عمر رضي الله عنه گفت ابن شهاب خبر داده مرا سالم از ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تبتاعوا الثمر حتى يبدو صلاحها ولا تبتاعوا الثمر بالتمر ونفروشيد رطب را بخرماى خشك **باب** شرط الطعام الى اجل مسمى خريدن غله تا مدتى كه متعين شده باشد ميان يكديگر **حدثنا** عمر بن حفص بن غياث قال حدثنا ابي قال حدثنا الاعمش قال ذكرنا عند ابراهيم الرهن في السلف گفت اعمش ذكر كرديم نزد ابراهيم نخعى رهن كردن در ايام آينده فقال لا باس به پس گفت ابراهيم هيچ باك ندارد وقد حدثنا عن الاسود عن عايشة رضي الله عنها پيشتر ابراهيم حديث كرد ما را از اسود از عايشه ان النبي صلى الله عليه وسلم اشترى طعاما من يهودي الى اجل فرهنه درعه بتحقيق پيغمبر خدا خريد غله از يهودى بوعدهٔ مدتى كه به يهودى ادا ى ثمن كند پس گرو كرد زره خود **باب** اذا اراد بيع تمر خير منه وقتيكه خواهد اين كه بفروشد تمر را تمرى كه بهتر از آنست **حدثنا** قتيبة قال حدثنا مالك عن عبد المجيد بن سهيل بن عبد الرحمان عن سعيد بن المسيب عن ابي سعيد الخدري وعن ابي هريرة رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم استعمل رجلا على خيبر بتحقيق رسول خدا عامل گردانيد مردى را بر خيبر وآن محمد بن مسلمة است فجاءه بتمر جنيب پس آورد آنحضرت را بخرماى پاكيزه تفسير جنيب بجيم ونون در آخر موحده است فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اكل تمر خيبر هكذا پس فرمود پيغمبر خدا آيا همه خرماى خيبر اينچنين است فقال لا والله يا رسول الله پس گفت آنمرد نيست سوگند خدا همه خرماى خيبر اينچنين اى رسول خدا انا لنا خذ الصاع من هذا بالصاعين بتحقيق ما ميگيريم يك صاع از اين جنس بدو صاع ردى والصاعين بالثلث و دو صاع را بسه صاع ردى گاهى كه اينقسم بسيارى باشد فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تفعل بع الجمع بالدراهم بفروش ردى را بدراهم ثم ابتع بالدراهم جنيبا پس بخر بدراهم جنيب را تبسم كرد مشافعى باينحديث كه حيله ربح تفاضل در يك جنس رواست چنانكه اگر كسى خواهد كه زياده بگيرد گندم مثلا قيمت كند گندم خود را زياده بر بهاى بازار وبزرى بروى ثابت كند وگندم ديگر را بهاى كمتر ازان كند بزرى خود كه بر فروشد او بخود در نصيورت البته زياده خواهد آمد ويا هبه كند يكى زيادتى را واگر باين حيله بطريق شرط مذكور شود بيع حرام است واگر نيت كند مكروه ويوشيده نماند كه در حديث نظر مود كه جيد را از بهائكس كه بوى ردى فروخته بخر ديس دليل اينحيله نميشود جمع بفتح جيم وسكون ميم وعين مهمله خرماى ردى را بعضى گويند نيك وبد دراهم را گويند جنيب بفتح جيم وكسر نون بروزن قتيل خرماى جيد است **باب** من باع نخلا قد ابرت كسيكه فروخت درخت خرمائى را كه تبير كرده شده است بدانكه درخت خرما را نر وماده مى باشد وعادت آنست كه خوشه از نر شكسته در خوشهاى ماده

می افشانند در سال خربا بار میگیرد و این فعل را تا بیست سی سال که آنحضرت بمدینه تشریف برد ندمردم اینعمل ظاهر کردند آنحضرت منع کرد که اینچنین میکنند دران سال خربا بار کمتر آورد و چون این منع از راه اجتهاد و وحی نبود آنحضرت آنها را بهمین عمل باز گذاشت و فرمود که شما بکار دنیاوی خود داناتر بدانید یا بفروشد ثمر خود را یا بفروشد زمین زراعت کرده را و باجاره یا بگیرد نخل را و زمین را باجاره جواب موصول آنست که درین همه صور تها ثمرات آن برای بائع است چنانکه داری را کسی بفروشد هر چه درآن دارد از قسم منقولات است از آن بائع است قال ابو عبد الله و قال ابراهیم گفت مولف ابو عبد الله بخاری گفته است ابراهیم یعنی باین گفتار بطریق مذاکره بوده است **حدثنا** هشام قال اخبرنا ابن جریج سمعت ابن طاؤس یحدث عن ابیه گفت هشام خبر داد ما را ابن جریج که شنید ابن طاؤس یحدث عن نافع مولی ابن عمر رضی الله عنه خبر داد وی از نافع که مولای ابن عمر بوده است ایما نخل بیعت قد ابر ثمرها یعنی کدام نخلی که فروخته شده بتحقیق تابیر کرده شده است ذکر کرده نشده ثمر آن فالثمر للذی ابرها پس ثمر آن مر آن کسی راست که تابیر کرده آنرا و کذلک العبد والحرث و همچنین حکم بنده و زراعت یعنی اگر حامله فروخته شد و هر شکم او غلامی بنده است و مذکور کرده نشد در وقت بیع آن غلام از آن بائع است و زمینی که زراعت دارد حاصل آن از بائع است یسمی له نافع هؤلاء الثلثة نام برده است ابن ابی ملیکه را نافع این سه را **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال من باع نخلا قد ابرت او ارض قد زرعت او قد بذرت فثمرها للبائع کسیکه فروخت نخلی را که تحقیق تابیر کرده شده است پس ثمر آن نخل مر بائع راست الا ان یشترط المبتاع مگر آنکه شرط کند مشتری برای خود **باب** بیع الزرع بالطعام کیلا فروختن زراعت بغله از روی کیل **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اللیث بن سعد عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنه قال نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن المزابنة گفت ابن عمر منع کرده رسول خدا رحمت کناد خدا بروی از بیع مزابنه ان یبیع ثمر حایطه ان کان نخلا بتمر کیلا مزابنه اینست که بفروشد کسی میوه باغ خود را اگر درخت خرما است بخرما از روی کیل و ان کان کرما ان یبیعه بزبیب کیلا اگر انگور است بر درخت بفروشد آنرا بانگور خشک کیل کرده او ان کان زرعا ان یبیعه بکیل طعاما یا اگر زراعت است بفروشد آنرا بکیل طعام نهی عن ذلک کله منع کرده ازین بیع همه آن **باب** بیع النخل باصله فروختن نخل با بیخ آن **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اللیث بن سعد عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ایما امرء ابتاع نخلا بعد ان تؤبر فثمرها للذی باعها الا ان یشترط المبتاع و فرمود هر کدام آدمی که تابیر کرده نخل را پس فروخت همه درخت را با بیخ آن پس مر کسی را که تابیر کرده ثمر نخل است مگر آنکه شرط کند مشتری برای خود **باب** بیع المخاضرة مخاضره بخا و ضاد بهدو و معجمه از باب مفاعله است از حضرت مراد بیع زراعت سبز است که هنوز صلاح آن ظاهر نشده باشد **حدثنا** اسحق بن وهب قال حدثنا عمر بن یونس قال حدثنی ابی قال حدثنا اسحق بن ابی طلحة الانصاری عن انس بن مالک رضی الله عنه انه قال نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت انس منع کرده رسول خدا عن المحاقلة والمخاضرة والملامسة والمنابذة والمزابنة محاقله بیع زراعت است در خوشه و مخاضره بیع زراعت سبز است و ملامسه بیع است بمجرد لمس بی آنکه ببیند و منابذه آنست که جامه را بفروشد و مزابنه

الجزء الرابع لشيخ الاسلام | كتاب العيدين

پیروی پیران است که انچه پیران ما کرده اند ما نیز همان میکنیم و اگر نفعی و ضرری نخواهد بود ما نیز اتباع ایشان میکنیم و اگر نفعی و ضرری خواهد بود ما نیز اتباع ایشان نخواهیم کرد و این سخن پیران محض بهانه و مجرد حیله است بزرگان گذشته بلبلبه حال پرستی و بیخودی کرده اند و گاه و گاه کرده اند برای مصلحت وقت و مقتضای حال و بیتابی و شر ایطی و آبائی و خویشی که داشته اند و اشتغاله و طرق نسبته و تعصب نه ورزیده و اجتهاد صحابی خاص یا کیفیت مخصوص نکرده و آن ذوق حالی کجا و آن مصلحت وقتیه کجا آنرا که انوار و آثار است و اعمال و افعال و احوال دیگر شاهد گزار زبردست پیران همین سماع مزامیر مجالس عیش و نشاط گرفته و باقی همه اسباب اند مصرح بدرام کننده نکوهیدنی چند که گروهی بند اینشانند حاشا که اینشانرا از پیران نسبتی و پیرانرا از ایشان عنایتی باشد اگر آن صفات و احوال حاد و آسیب دارنده از خود و دیگران که درین مجامع حاضر آیند اینها نیست که بزرگان گذشته معاینه میدیدند و مبارک و محمود میداشتند و جمعی این مجامع را از آبا و جدود توارث دارند بدین را که اهل بیت و صادق است در حق آنها انچه بعضی مشایخ فتنه انداز انها نموده آنرا و هم ضالین فهم علی آثارهم یهرعون پنداشته انچه مشایخ مشار الیه درین زمان و معمول آنرا دیده درین دیار از نمی منع سماع و رقص کرده اند شاید زیرا که سماع و حب جاه و قهبرت گشته و طایفه اهل قص چون اهل غنا بر عوض مقصد استهار و طمع نوافع و توجه مردم و بعضی اغراض تحصیل نقدی یا طعامی می آیند و از تکلف ذی احوالی سیدهند حاشا که این طایفه در هیچ زمانی و از هیچ بزرگی مسلوک شده باشد این گروه دلان بدستور ضالان را بمحبوب خود سنجیده اند که نقل ایشان بدستور ضالان میکنند و صحبتها میشنوند و قاصر فهمان مجالس را از سیف اتقاء و بر میگیرد اند تنابل نیک در فکر ند که چرمی کنند معاذ الله این چه معیشت و کدام روزگار است کاش نام فقیر بر خود نه نهاد ندی و لباس آن بر پوشیدندی شرعا و دیانة تغییر شان و اجب است نه تعظیم که نظیر تقلید بزرگان میکنند حال را تقلید نباشد تا بوی تعلق نماند بلکه این تعظیم اعانت و تحریص است ایشانرا بر این عمل که نفوس عوان احتراز می یابند و بالید و قوی تر میگردند و عجب تر آنکه اینجمله را در اعراس مشایخ تقرب انگاشته اند فالی الله المشتکی و به المستغاث من عماد القلوب وصدا الصدور و انقلاب الاحوال و انعکاس

بهمین عقد بیع شود یا سنگیزه بر بیع اندازد و عقد کند و مطلق آنکه میوه بر درخت را بشخشک بفروشد چنانکه گویند معلوم شد

حدثنا قتيبة قال حدثنا اسمعيل بن جعفر عن حميد عن انس بن مالك رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن بيع الثمرة حتى تزهو مرویست از انس که منع کرد آنحضرت فروختن میوه بر درخت تا آنکه ظاهر شود صلاح آن ثمر بهبود و مشتمل است و ثانی بدل است از اول و بعضی بالعکس ثمرة اول بمثابه ثانی شمار فوقانیه باضافت مجازی و معنی همانست که میوه را بر درخت بفروشند قلنا لانس ما تزهو قال حمر او تصفر تقیم ملرس را چیست زهو احمار گفت سرخ شدن و زرد شدن یعنی پختن قال ارایت ان منع الله الثمرة بم تستحل مال اخیك گفت انس آیا دیدی و دانستی اگر منع کند خدا ثمره را که اصلا نشود بچه چیز حلال میکنی تو مال برادر را این حدیث بتمام مرفوعا گذشته است **باب** بيع الثمار قبل ان يبدو صلاحها و كل فروختن ثمار پیش از ظهور صلاح آن و خوردن آن ثمار بضم ثمر و تشدید میم و راء چیزیست که از درون سبز خرما سفید و نازک می برآید از اول خرما و به خرما نیز گویند

حدثنا ابو الوليد هشام بن عبد الملك قال حدثنا ابو عوانة عن ابي بشر عن مجاهد عن ابن عمر رضي الله عنهما قال كنت عند النبي صلى الله عليه وسلم وهو يأكل حمارا گفت ابن عمر بودم من نزد پیغمبر خدا رحمت کنا خدا بروی و آنحضرت میخورد حمار را فقال من الشجر شجرة كالرجل المومن پس فرمود بطریق استفسار از حاضران مجلس از جنس درخت درمیست مانند مرد مسلمان در صفات نیک و انتفاع مردم از وی فاردت ان اقول هي النخلة فاذا انا احدثهم پس خواستم من اینکه بگویم که آن درخت خرماست پس ناگاه من خورد ترین قوم بودم و پیش بزرگان مبادرت در جواب نکردم قال هي النخلة چون حاضران جوابی ندادند فرمود آن درخت نخل است انتهی حدیث و باب فهم علم گذشته است و حدیث بیع حمار ندکور نیست لیکن چون آنحضرت نوشجان میکرد خریده باشد آنرا یا شبی هدیه آورده باشد و چیزی که آنرا هدیه کنند بیع آن نیز درست خواهد بود **باب** من اجرى امر الامصار على ما يتعارفون بينهم في البيوع آنکسی که جاری کند کار و بار اهل شهرها بر چیزی که متعارف است میان ایشان در خرید و فروخت و الاجارة و الكيال والوزن و متعارفست در اجاره و کیل و وزن کردن و مستهم على نياتهم و مذاهبهم المشهورة و اجرا کند طریقهای آنها بر مقاصد آنها و راه و روش ایشان که مشهور است باین تفریر که کرده شد و مستهم على است برامر الامصار و در بعضی روایات سنتهم بضم سین مهمله و دو نون است عطف بر ما يتعارفون است یعنی اجرا کند امر اهل امصار را بر طریقهای آنها مقصود و مولف از ین کلام آنست و جائی که نص شارع نباشد اگر یکی بشهری رود و مبایعت بر طریقه اهل آن شهر کند رواست قال شريح للقرائين سنتكم بينكم و گفت شریح رسیان فروشنده و قتیکه در خصومتی رجوع کردند بوی و گفتند که طریقه ما اینست و اینست گفت لازم گیرید طریقه خود را که میان شماست و قال عبد الوهاب عن ايوب عن محمد و گفت عبد الوهاب بن عبد المجید ثقفی از ایوب سختیانی از محمد بن سیرین

باب العشر تاجر عشر باک نیست اینکه فروخته شود ده یازده سود قسطلانی در تقریر ایشان میگوید که ظاهر اینکلام آنست که ده را بسود یازده فروشد که مجموع بست و یک میشود و در عرف اینکلام بر اینمعنی کرده و دینار را مثلا سود یک دینار است و کلام بر خلاف ظاهر محمول است بر انچه متعارف است از این ابطال نقل میکند که اصل این باب حمل بر عرف در بیع نموده غلاست که گوید فرد متمم صاغی بیک درهم اکثر علما بر آنند که اینکلام تمام غلة بیع سیده

الجزء الرابع شيخ الاسلام | الكتاب العيدين

الشتهين نظرتين يا خواهش داری که نظر کنی باین لعب نقلت نعم پس گفتم مرحوا کراری بخوام فاقامني و راءه حذي علي جلدا پس ایستاد و کرد مرا پس خود بجالیکه رضاره یمن بر رخسار آنحضرت پیوسته بود وهو يقول دا آنحضرت میفرمود و حبشیان از اهل یا بني ارفدة یا بنی امن قد لا یا بنی زید بجای خود ای بني ارفده بفتح همزه و سکون راء مهمله و کسر فا و فتح نیز آمده نام جد کلان حبشیان است دون هذا کلمه اعراست یعنی برانطفتن بکاری و در روایت دیگر بنی ارفده آمده پس زجر کرد ایشان را عمر پس فرمود آنحضرت ایمن باشید ای بنی ارفده و برواپتی بگذارایشان را ای عمر که اینها بنی ارفده اند یعنی باعادت آنها است مراد است باصور حرب باین طریق و آن منکر نبود حتى اذا ملئت بکسر لام اول و سکون ثانی قال لي حسبك عایشه گوید تا وقتیکه ملول شدم من فرمود آیا این قدر تراسنده نیست قلت نعم گفتم آری پس است قال فاذهبي فرمود پس برو و این حدیث در نظر عایشه بحبشه نزد کسیکه تجویز میکنند نظر زن را بسوی مرد اجنبی نزد امن از شهوت بیقین چنانکه مشهور در کتب علماء است محتاج بتاویل نباشد و اما موافق نقل نوعی گفته اصح حرمت است اگرچه بی شهوت باشد گویند این واقعه پیش از بلوغ است و لیکن در بعضی روایات این حدیث چیزی است که ظاهر است در وقوع آن بعد از بلوغ و نزول آیه حجاب و کلام بتفصیل در باب نظر المرأة الى الحبش و نحوهم من غير ریبه در کتاب النکاح میکوید انشاء الله تعالی

باب سنة العيدين لاهل الاسلام ذکر آنچه سنت است در عیدین مر اهل اسلام را یا سنت اهل اسلام که نفس عیدین مخصوصین است و در هر دو حدیث باب اگرچه مذکور واقعه عید اضحی است اقتصار و لیکن اینقدر مناسبت به ترجمه کافی است و قید اهل اسلام اشارت است باینکه غیر ایشان را عیدهای دیگر و علامات دیگر است و در بعضی نسخ باب الحراب و الدرق يوم العيد آمده و لیکن

اگر صد صاع است بصد درهم بحسب عرف فروخته شد امام ابو حنیفه میگوید که باین عبارت بیع درهمین یکصاع شد واحد للنفقة نجا میگوید باید رجوع نفقه بمبیع سود را یعنی اگر عرف چنین باشد که اجرت دلال و وزن کننده وحمال آن بر مشتریست بایع آنرا میگیرد بموجب عرف وقال النبی صلی الله علیه وسلم لهند خذی ما یکفیک وولدک بالمعروف وفرمود پیغمبر خدا مر هند زن ابی سفیان را بگیر از مال ابی سفیان بی اذن او چیزی که بسنده کند ترا و فرزندترا بحسب عرف وعادت رجوع قال الله تعالی ومن کان فقیرا فلیاکل بالمعروف وگفت خدای بر رستگاران مال یتیم را و کسی که باشد محتاج پس گو بخورد بمعروف پس مباح کرد حق جل شانه خوردن مال یتیم بحسب ضرورت عرف وعادت وآتی الحسین من عبد الله بن مرداس حمارا فاکراه کوحسن بصری از عبد الله بن مرداس خری را فقال بکم فقال بدرهم فقال لک الفین پس گفت حسن بصری او را که چند میدهی گفت عبد الله بن مرداس بدو دانگ و یک دانگ سدس و درهم است فرکبه پس سوار شد حسن آنرا فجاء مرة اخری فقال الحمار الحمار پس آمد حسن بار دیگر پس گفت یا حمار را یا حمار را فرکبه ولم یشارطه فبعث الیه بنصف درهم پس سوار شد خر را و شرط نکرد مزد آنرا و باک نکرد که بی شرط فرود چون سوار شود و برخرد دیگری از جهت اعتماد بر عرف وعادت وفرستاد بسوی عبد الله نیم درهم زیاده کرد بر اجر سابق یک دانگ رحدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن حمید الطویل عن انس بن مالک رضی الله عنه قال حجم رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو طیبة گفت انس خون گرفت پیغمبر خدا را ابو طیبه حجام فامر له رسول الله صلی الله علیه وسلم بصاع من تمر پس فرمود مر او را پیغمبر خدا بیک صاع تمر در اجرت او وامر اهله ان یخففوا عنه من خراجه وفرمود موالی او را که سبک کنند و کم گیرند از وی از خراج او ومناسبت حدیث بترجمه از آنست که آنحضرت شرط نکرد اجرت او را بنا بر عرف که بی تعیین مزد حجام محجامت کردن متعارف بود رحدثنا ابو نعیم قال حدثنا سفیان عن هشام عن عروة عن ابیه عن عایشة رضی الله عنها قالت هند ام معاویة لرسول الله صلی الله علیه وسلم ان ابا سفیان رجل شحیح فهل علی جناح ان اخذ من ماله سرا گفت هند زن معاویه مر پیغمبر خدا را رجمت کناه خدا بر وی تحقیق ابو سفیان مردی بسیار بخیل است آیا بر من گناهی است اینکه بگیرم از مال او پنهانی قال خذی انت وبنوک ما یکفیک وبنیک بالمعروف فرمود بگیر تو وفرزندان تو چیزی که بسنده کند ترا و پسران ترا بحسب عرف وعادت رحدثنا اسحق قال حدثنا ابن بکیر قال حدثنا هشام ح وحدثنی محمد بن سلام قال سمعت عثمان بن فرقد قال سمعت هشام بن عروة یحدث عن ابیه انه سمع عایشة گفت عثمان شنیدم هشام بن عروه را که حدیث میکرد از پدر خود عروه که بتحقیق وی شنیده عایشه را تقول من کان غنیا فلیستعفف میگفت کسی که باشد غنی پس طلب عفاف کند و باز دارد خود را از حرام که خوردن مال یتیم است ومن کان فقیرا فلیاکل بالمعروف وکسی که باشد فقیر گو بخورد از مال او بروجه معروف انزلت فی والی الیتیم الذی یقیم علیه ویصلح ماله نازل کرده شده این آیت در والی یتیم آنکه نگهدارد خود را بر یتیم وتربیت او نماید واصلاح کند مال او را ان کان فقیرا اکل منه بالمعروف اگر باشد محتاج میخورد از مال او بقدر یکه ضرورت دعادت باب بیع الشریک من شریکه ودرخواستن فروختن شریک بدست شریک خود رحدثنا محمود بن غیلان قال حدثنا

الجزء الرابع الشيخ للاسلام | كتاب العيدين

میکنیم نماز عید تا نوجع فنشخ پستر پیگردیم از نماز پس قربانی میکنیم فمن فعل فقد اصاب سنتنا پس کسیکه کرد این چنین تحقیق یافت طریقه مسنونه ما را که در این روز است وباید دانست که سوق حدیث در تقدیم نماز عید بر اعمال دیگر و سنیت این ترتیب نه سنیت نفس نماز دیگر پس استدلال باین حدیث بر اینکه نماز عید سنت است درست نباشد ولیکن چون ثابت شده مواظبت آنحضرت بر آن بی تجرت ترک احیانا جمعی از فقها بوجوب آن قایل گشته وبعضی گفته بدلیل حدیث اعرابی که پرسید از آنحضرت آیا هست بر من واجب سوا هن این نماز یا بجگانه فرمود نه مگر آنکه تطوع کنی وحدیث دیگر که فرمود خمس صلوات کتبهن الله فی الیوم واللیلة واصح نزد علماء حنفیه وجوب است واما حدیث اعرابی که حمل کنند بر نفی فضل از انگه واجب تر بر نماز عید گویند فرض کفایت است جمعا بینهما ومن حدیث الاعرابی پوشیده نماند که نفی وجوب عید بر اعرابی بودن وجوب را علی الکفایه منتفی باشد چنانکه عدم وجوب جمعه بران زیرا که اهل بوادی مستثنی اند از حکم عید وجمعه در اصل و حدیث خمس صلوات نیز برای بیان وظیفه نماز پنجگانه مقرری هر روز است وجمعه وعید وظیفه روز ششم وسالانه است وچنانکه این احادیث نفی فرضیت نماز جمعه نکنند نفی وجوب نماز عید هم نکنند پس دلیل وجوب سالم است از معارض رحدثنا عبید بن اسماعیل قال حدثنا ابو اسامة عن هشام عن ابیه عن عایشة قالت دخل ابو بکر وعندی جاریتان من جواری الانصار گفت عایشه در آمد ابو بکر ونزد من دو دختر کنیز بودند از دختران انصار تغنیان بما تقاولت الانصار یوم بعاث ای میسرایند بطریق خوشوقتی باشعاری که گفتگو کرده بودند انصار بدان از فخر وهجو کدگر در حرب وشجاعت در روز بعاث قالت ولیستا بمغنیتین گفت عایشه ونبودند آن دو جاریه مطربه بطریقه که باشند بموسیقی وحرفت داشته باشند غنا را فقال ابو بکر امزامیر الشیطان فی بیت رسول الله پس گفت ابو بکر آیا رامی شده بحضور مزامیر شیطان از سرود ورقص واشتغال میکنی بدان در خانه پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم

عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن الزهری عن ابی سلمة عن جابر بن عبد الله قال جعل رسول الله صلی الله علیه وسلم الشفعة فی کل مال لم یقسم گفت گردانیده است پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی حق شفعه در هر مالی که قسمت کرده نشده است چنانکه زمین و بنجایان شفعه شرکت ومقید است بانکه قابل قسمت نباشد چنانکه حمام از انکه جدا از قسمت منفعت در و نیماند فاذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة ووقتیکه حدود واقع شد و بر یک حصهٔ خود را جدا کرد و راهها و یگر شد پس شفعه شرکت نمیماند چنانکه مقتضای سوق ترجمه است پس دلیل نیست در بنجایکه شفعه جار ثابت شد و صریحاً مذکور است در حدیث انس که طحاوی مرفوعاً آورده جار الدار احق بالدار وانیست مذهب حنفیه خلافا لنیهم

باب بیع کارض والدور والعروض مشاعا غیر مقسوم فروختن زمین و سراها و ابنای متاعها در حالیکه مشاع است وقسمت کرده نشده است

حدثنا محمد بن محبوب قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا معمر عن الزهری عن ابی سلمة بن عبد الرحمن عن جابر بن عبد الله رضی الله عنه قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم بالشفعة فی کل مال لم یقسم فاذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة ازین حدیث عموم شفعه در همهٔ اموال معلوم میشود

حدثنا مسدد قال حدثنا عبد الواحد بهذا گفت مسدد حدیث کرد ما را عبد الواحد بانیحدیث سابق وقال فی کل مال لم یقسم وگفت در هر چیزیست که قسمت کرده نشده یعنی مبیع و باین عموم شفعه ثابت میشود

عبد الرحمن بن اسحق عن الزهری روایت کرده انیحدیث را عبد الرحمن بن اسحق از زهری تابعه هشام عن معمر متابعت کرده است عبد الواحد را هشام از معمر وقال عبد الرزاق فی کل مال لم یقسم وگفت عبد الرزاق شفعه در هر مالیست که قسمت کرده نمیشود مقصود ازینهمه مذکور آنست که این عموم در جمیع اموال ازین راویان بطریق تحدیث و روایت و متابعت آمده است

ودرین اسانید سه فرقے کرده اند متابعت آنست که روایت کند راوی دیگر از همان کسیکه ازوی یکی روایت کرده و قول استعمال میکنند در سماع بطریق مذاکره و روایت عام تراست

باب اذا اشتری شیئا لغیره بغیر اذنه فرضی وقتیکه یکے بخرد چیزی برای دیگرے بی اذن او پس راضی شود آن دیگر بوی است

حدثنا یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا ابو عاصم قال حدثنا ابن جریج قال اخبرنی موسی بن عقبة عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال خرج ثلثة نفر ممیتوب فاصابهم المطر فرمود برآمدند سه کس راه میرفتند پس رسید ایشانرا باران فدخلوا فی غار فی جبل پس فتند در غاری کوهی بود فانحطت علیهم صخرة پس فرود آمد بر در غار ایشان سنگے کلان و بست آن در را فقال بعضهم لبعض ادعوا الله بافضل عمل عملتموه پس گفت بعضی ایشان مر بعضی دیگر را دعا کنید بهترین کاری که کرده اید و آنرا وسیلهٔ نجات خود کنید فقال احدهم اللهم انه کان لی ابوان شیخان کبیران پس گفت یکی از انها بار خدایا بتحقیق شان اینست که بود مر ایشان را پدر و مادر پیران کلان سال فکنت اخرج فارعی وبودم من که بیرون میبردم گوسفندان میچراندم ثم اجی فاحلب پستر می آمدم و میدوشیدم شیر را فاجی بالحلاب فاتی به ابوی فیشربان پس می آمدم بظرف شیر می آوردم آنرا برای مادر و پدر پس می نوشیدند شیر را ثم اسقی الصبیة واهلی وامراتی پستر می نوشاندم خردان را و خویشان را از زیر و خواهر زن خود را فاحتبست لیلة فجئت فاذا هما نائمان پس دیر کردم شبی پس آمدم و ناگاه مادر و پدر خواسیده بودند قال فکرهت ان اوقظهما گفت آنرا دوست نداشتم من بیدار کردن ایشان را

این نحو سرور کبی تکلف وفساد است امروز چه مضایقه دارد

باب الاکل یوم الفطر قبل الخروج استحباب خوردن چیزی در روز عید فطر پیش از برآمدن بمصلے ابن قدامه گفته نمیدانم اختلافت درین حکم و قسطلانی از شرح مهذب نقل کرده که اگر نکرده باشد آنرا پیش از خروج مستحب است و اگر کند در راه و در مصلے اگر ممکن باشد مکروه است ترک آن

حدثنا محمد بن عبد الرحیم مشهور بصاعقه قال اخبرنا سعید بن سلیمان قال حدثنا هشیم بن بشیر تصغیر در رد واسم قال اخبرنا حمید الله بن ابی بکر بن انس عن انس بن مالک قال کان رسول الله گفت انس بود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم لا یغدو یوم الفطر حتی یاکل تمرات نمیرفت بمصلاے عید فطر تا انکه میخورد چند خرما و گفته اند که حکمت در تعجیل دفع ظن لزوم صوم است تا نماز عید و انها از تسبیح و تحریم فطر پیش از نماز کرد در اول اسلام بود و منسوخ است بمثال امر آنچه مگر وجوب فطر است و بسلامت از دخل شیطان که خلاص می یابد از خبیث معنای بعد نماز عید و در استحباب تمر حلاوت تمکنیت و تقویت آنست که مناسب بحال ضعف از صیام است یا آنکه لدر سهل الحصول است و از نجهت مستحب شمرده بعضی از تابعین که افطار کنند بتمر

مشیرین مسئول و خوان را نیز درصورتیکه میسر باشد و گرنه بگفتا کند باب نقله العسقلانی و حال مرتکب شیخ و مستقلانی بوزن معلی گفته و در نسخه فرع یونینیه بعد و هو است بن رجاء بعد کقضاء صخر قندی البصری اختلاف کرده اند در

طلبية يتضاغون عند عجبة وخرد ان اگر ميكردند بآواز نزد بالهاى من فلم يزل ذلك دأبي ودأبهما
پس همواره بران مداومت من باشير وخليدن آنها حتى تطلع الفجر تا طلوع كرد صبح اللهم ان كنت تعلم
اني فعلت ذلك ابتغاء وجهك ففرج عنا فرجة نرى منها السماء خداوندا اگر هستى تو كه ميدانى كه تحقيق كردم
آن كار براى طلب رضاى تو پس بكشا از ايشان پارهٔ اگر گوئى نقبه زدند واطفال مقدم است بر نفقهٔ مادر وپدر پس گرسنه وگريان گذاشتن آنها چگونه موجب
ثواب باشد جواب داده اند كه اين قصه از حال امم سالفه است ظاهر اد دين آنها نفقه اصول مقدم باشد بر نفقه زوجه و
فروع يا آنها زياده برسد رمق ميطلبيده باشند وناله وزارى آنها از گرسنگى نبوده انتهى پوشيده نماند كه بر تقدير اول اين فعل
آخرين آنها كه مولف براى استدلال بر حكم ترجمه آورده حجت نيماند احتمال ثانى دفع شبهه نميكند منطوق حديث آنست كه بانها
چيزى نداده وداب او دائم اين بوده قال اللهم ان كنت تعلم وگفت ديگر خداوندا تحقيق شان اينست كه
هستى تو كه ميدانى انى كنت احب اهرا كاشد من بنات عمى كاشد ما يحب الرجل النساء بتحقيق بود من كه دوست
ميداشتم زنى را از دختران عم خود چنانچه سخت تر دوستى مرد بازنان است فقالت لا تنال ذلك منها حتى تعطيها
مائة دينار پس گفت آن زن نمى يابى آنرا كه ميخواهى ازوى تا ندهى او را صد دينار ونزد بعضى از اكلم النفيت است
فسعيت فيها حتى جمعت مائة پس سعى كردم در بهم رسانيدن صد دينار تا آنكه جمع شدم آن زن را فلما قعدت بين
رجليها قالت اتق الله ولا تفض الخاتم الا بحقه پس هرگاه نشستم ميان دو پاى او گفت بترس خدا را
ومشكن خاتم را يعنى ازاله بكارت مكن مگر بحق آن كه نكاح باشد ففعلت فتركتها پس استادم وگذاشتم او را از ترس خدا
فان كنت تعلم اني فعلت ذلك ابتغاء وجهك ففرج عنا فرجة پس اگر ميدانى تو اى خدا كه تحقيق من كردم
براى طلب رضائ تو پس بكشا از ما فرجه ففرج عنهم الثلثان پس كشاده شد از آنها دو ثلث در آن غار وقال
الآخر اللهم ان كنت تعلم اني استاجرت اجيرا بفرق من ذرة وگفت ديگرى خدايا تحقيق تو ميدانى كه من
بزد گرفتم مزدور را بپيمانه غله فرق بفتح فا وسكون را وفتح آن آخر قافست پيمانه كه دروى سه صاع ميگنجد ودر بعضى
مقسوم وفتح را تحقيقه غله مشهور است كه بزبان هند آنرا جوار گويند فاعطيته فابى ذلك ان ياخذ
پس دادم آن مزدور را وا آورد كه بگيرد آنرا فعمدت الى ذلك الفرق وزراعت كردم آنرا فصار منه بقرا وراعيها
تا جاى رسيد حاصل آنكه خريدم از ان گاوى را وجمع آورده
آنرا فجاءنى فقال يا عبد الله اعطنى حقى پس بعد مدتى آمد وگفت اى بنده خدا بده مرا حق مرا فقلت انطلق
الى تلك البقر وراعيها پس گفتم بر وبسوى آن گاو وراعى او بگير كه از آن تست فقال اتستهزئ بى. فقلت ما استهزئ بك
پس گفت استهزا ميكنى بمن پس گفتم نه ميكنم تو را لكنها لك ولكن آن گاو وباجيرانده ملك تست يعنى اگر چه من
عمل كرده ام ليكن براى تو كرده ام آن فعل را وملك تست اللهم ان كنت تعلم انى فعلت ذلك ابتغاء وجهك
ففرج عنا فكشف عنهم خدايا اگر ميدانى تو كه تحقيق من كرده ام آن فعل را براى طلب رضاى تو پس بكشا
اين دو را از ما پس دور كرده شد از ايشان مولف بهمين فعل اين سيوم مرد تائيد كرده ترجمه را از آنكه اين مرد اين
خريد را براى ديگرى كرده از مال كه براى او وزرع او جدا كرده بود اگر چه وى قبض نكرده اما حق او بوده وبدست آن مرد

ونصيحت كرده آنرا حاكم واين جهان از حديث بريده
كه بود آنحضرت كه بر نمى آمد روز فطر تا آنكه طعام
بخورد وطعام نمى خورد روز اضحى تا آنكه نماز
بگذارد پس بخورد از قربانى خود ونحوان براى
از جابر بن عبد آورده وگفته اند در وجه فرق
كه تصدق در فطر بيش از نماز است پس
مستحب شد اكل بيش از ان باسماكين ودر اضحيه
از نماز نيست پس اكل نيز بعد از ان شايد باسماكين

حدثنا مسدد قال حدثنا اسمعيل
بن علية عن ايوب عن محمد بن سيرين
عن انس بن مالك قال قال النبى صلى الله
عليه وآله وسلم من ذبح قبل الصلوة
فليعد فرمود كسيكه ذبح كند پيش از نماز عيد اضحى
پس بگو كه اعاده كند قربانى خود را كه ذبح پيش
از نماز از قربانى جايز نباشد ودرين دليل است
بر وجوب قربانى فقام رجل فقال هذا يوم
يشتهى فيه اللحم پس استاد مردى وگفت
اين روز نيست كه رغبت كرده مى شود در وى
گوشت وذكر من جيدانه وذكر كرد انتمدد از
همسايه هاى خود فقر وحاجت آنها فكان النبى
صلى الله عليه وآله وسلم صدقه پس گويا
كه آنحضرت باور كرد گفته او را فقال وعندى
جذعة هى احب الى من شاتى لحم پس
گفت آمرد نزد من ماده كوسفند جوان است كه
دوست تر است بسوى من از دو بز گوشت
بجهت مرهى وپاكيزگى گوشت وزيادتى قيمت
جذعه بفتحتين پيش از ثنى ميشود آن بتا است
وبعضى نوجوان گفته اند القاموس وميشنى از
گوسفند يكساله را گويند پس جذع كمتر از يكساله
باشد مراد در حديث جذع از مقداست يعنى بز
زيرا كه جذعه ضان بيش كمتر از يكسال جايز
است همه كس را بلا اشتباه فرخص له النبى
پس رخصت داد آنمرد را پيغمبر خدا صلى الله عليه
وآله وسلم در قربانى جذعه مر او را نه مر كسى را بعد او
شرط است قلا ادرى ابلغت الرخصة
من سواه ام لا انس گويد پس نمى دانم رسيد
رخصت كسى بغير از انمرد يا نه
خصوص سماك را پس گفت الخ گفت ودر
شمول خطاب شامع يكى از مردم تمام است واحوط
آن بان يك فقها را اختلاف است جمهور بر تخصيص

گو بطریق ودیعت مانده وبهمین قدر تطبیق یافته والله اعلم **باب** الشراء والبیع مع المشرکین واهل الحرب
در بیان جواز خرید وفروخت با مشرکان واهل حرب از عطف عام بر خاص است **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا
معتمر بن سلیمان عن ابیه عن ابی عثمان عن عبد الرحمن بن ابی بکر رضی الله عنهما قال کنا
مع النبی گفت بودیم با پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فجاء رجل مشرک مشعانا طویل بغنم یسوقها پس آمد مردی کافر
پریشان موی دراز قد با غنمی که میراند از آنرا مشعان بضم میم وسکون شین معجمه وعین مهمله وتشدید نون بمعنی اشعث
پریشان موی مشتق از اشعان شعر اسی شعث قتطلانی یعنی دراز موی سر میگوید وصراح گفته اشعان تر ولیده موی
شدن در قاموس گوید فهو مشعان الراس شایر ثایر بمعنی پریشان موی است فقال النبی صلی الله علیه وسلم
بیعا ام عطیة او قال ام هبة پس فرمود ما را آنحضرت اراده فروختن داری یا داون بکسی یا گفت
آنحضرت یا هبه میخواهی شک راویست فقال لا بل بیع فاشتری منه شاة پس گفت آن کافر نه بیست بلکه بیع پس
پس خرید آنحضرت از وی شاة را گفته اند در حدیث جواز بیع کافر است واثبات ملک او آنچه دست اوست ونیز جواز
قبول هدیه از دست او انتهی در جواز قبول هدیه سخن است از مستفسار اراده او لازم نمی آید که اگر کافر قبول میکرد **باب**
شری المملوک من الحربی وهبته وعتقه خریدن بنده از کافر حربی وهبه کردن وآزاد کردن آن وقال النبی
صلی الله علیه وسلم لسلمان کاتب وفرمود پیغمبر خدا مر سلمان فارسی را مکاتبت کن یعنی بگر خود را از مولای خود
وکان حرا فاطموه وباعوه وبود سلمان آزاد پس ستم کردند بر او وفروختند وبسی عمار ویذ کرده شد عمار بن
یاسر صحیح آنست که عمار را بنی نکرده اند مادر او سمیه داده ابو حذیفه مخزومی است زوج سمیه یاسر است زاده برای او
عمار را وآزاد کرده او را ابو حذیفه وچون مادر او از موالی بود بعمار معامله اهل سبی میکردند وصهیب ابن سنان رومی است
در اصل از عرب بست نزول کرده بود بقریه زمین موصل چون رومیان غارت کردند آن ناحیه را صهیب را بنده
روم رفت ووی غلام خورد سال بود خریدار او را ایشان وبکابر آورد واز وی عبد الله بن جدعان خرید وآزاد کرد وبلال
بن رباح حبشی از اعاظم صحابه است بمناقب جلیله ومفاخر علیه موذن رسول خدا مادر او حمامه خرید او را ابو بکر صدیق
از شرک بجالی که عذاب میکرد او را بر توحید وآزاد کرد او را بکرا وبالجمله هر سه نفر اسیر بودند در دست کفار مسلمانان
از آنها خریده آزاد کرده اند وقال الله تعالی والله فضل بعضکم علی بعض فی الرزق وگفته است خدای برتر
وخدا تفضیل داده بعضے از شما را بر بعضی در رزق پس بعضی از شما غنی اند وبعضی فقیر وبعضی موالی اند که متولی رزق خود
ورزق بندگان خود اند وبعضی بنده اند که حال ایشان بر خلاف موالی است فما الذین فضلوا برادی
ررزقهم علی ما ملکت ایمانهم پس نیستند آنانکه تفضیل داده شدند دهنده رزق بندها بلکه میدهد
خدا رزق ایشان را آنچه در دست ایشان است فهم فیه سواء پس موالی وممالیک در رزق برابر اند در ین
که خدا رزق داده ایشان را وغیر ایشان را افبنعمة الله یجحدون آیا بنعمت خدا انکار میکنند که شریک میگیرند
اورا بجای ترجمه قبول او ست تعالی ما ملکت ایمانهم از آنکه اثبات کرد ایشان را ملک یمین **حدثنا** ابو الیمان
قال اخبرنا شعیب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم هاجر ابراهیم بسارة گفت ابو هریره فرمود رسول خدا هجرت کرد ابراهیم علیه السلام

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب العیدین

بفتحتین جمع عیدکه بمعنی زیجه ونیز عبادت وآنچه
تقرب کرده شود وبوی بسوی خدا و من نسکه
قبل الصلوة فانه قبل الصلوة وکسیکه ذبح کرد
پیش از نماز پس بتحقیق آن ذبح پیش از نماز است
یعنی در غیر وقت است ولا نسک له ونیست
صحیح قربانی مراو را فقال ابو بردة بن نیار
بکسر نون وتخفیف تحتیه وبه را بعد الف بکری
منی خال البراء پس گفت ابو بردة بقای
بر ابهن عازب یا رسول الله فانی نسکت
شاتی قبل الصلوة ای رسول خدا من ذبح
کرده ام بز خود را پیش از نماز وعرفت ان الیوم
یوم اکل وشرب وددانستم که امروز روز خوردن
ونوشیدن است که قربانی بجهت همین مقرر
شده نامردم خانه وهمسایه تناول کنند وعجلت
ان یکون شاتی اول شاة تذبح فی بیتی ودوست
میدهد شتم اینکه باشد بز من نخستین بزی که ذبح
کرده شود در خانه من فذبحت شاتی وتغدیت
قبل ان اتی الصلوة پس ذبح کردم بز خود را
وخوردم اول روز پیش از انکه بیایم نماز را قال
شاتک شاة لحم فرمود بز تو که ذبح کرده بگوشت
است نه بز قربانی که حاصلش گوشت طعام باشد
نه تقرب وثواب فقال یا رسول الله فان
عندنا عناقا لنا جذعة هی احب الی من
شاتین گفت ای پیغمبر خدا بتحقیق نزد من ماده
بزیست که ما را است نوجوان که از یک سال
گذشته آن دوست تر است نزد من از دو بز عناق
بفتح مهمله ونون وقاف بعد الف بز غاله ماده وجذعی
بفتح تا عمی یا کفایت میکند در قربانی از جانب من
قال نعم فرمود آری کفایت میکند ترا ولن
تجزی عن احد بعدک وهرگز کفایت نکند
از بیچ یکی غیر تو ورخصت مخصوص بست **باب**
الخروج الی المصلی بغیر منبر استحباب بجهت
بسوی عیدگاه بغیر ابی منبر جای نماز عید

باساره زن خود فدخل قرية فيها ملك من الملوك پس درآمد آن ساره قریه را که در وے
بادشاہی بود از بادشاہان او جبار من الجبابرة شک راوی است جبار یا تیرا یعنی ملک است فقیل دخل
ابراهيم عليه السلام بامرأة هي من احسن النساء پس گفته شد که آن ملک درآمده است ابراہیم بازنے که آن از
نیکوترین زنانست فارسل اليه ان يا ابراهيم من هذه التي معك قال اختي پس گفته فرستاد ملک
بسوی ابراہیم اینکه ای ابراہیم کیست این زن که همراه تست گفت خواہر منست ثم رجع اليها فقال لا تكذبي حديثي
فاني اخبرتهم انك اختي پس برگشت بسوی ساره و گفت دروغ مساز سخن مرا بتحقیق من خبر داده ام
اینہا را که تو خواہر منی والله ان على الارض مؤمن غيري وغيرك وسوگند خدا نیست بر روی زمین مسلمانی جز من
و تو مقصود ازین کلام آنست که خواہر گفتن من تو را دروغ نیست از انکه در مسلمانان اخوت اسلامی ثابت و مقرر است
در سبب این وصیت وے وجہ آن گفته اند که آن جبار را عادت آن بود که عیب از زنان شوہر دار را متعرض نمیشد و بعد از
اہلاک ازو اج غصب میکرد آنرا پس ابراہیم خواست دفع ضرر سخت تر با کتساب سہل تر از ان و نیز تقریر این وجہ
برین منط کرده اند که ابراہیم دانست که آن جبار خواہ مخواہ میگیرد اگر بداند که وی را شوہریست و حیات غیرت برین خواہد داشت
که او لا قتل میکند یا حبس و اگر بداند که برادری دارد بر قتل و حبس نخواہد آمد بلکه ملاطفتی میکند و بعد از ملائمت شاید تدبیرے
در دفع آن توان کرد و نیز میتوان گفت که اگر بداند که شوہر دارد سخت تکلیف بر طلاق میکند و ناچار از من جدا میشود و علاقه
مرا بساره نخواہد ماند و بر تقدیرے که حق جل شانه صرف قدرت او کند در ملک من نمی ماند بلکه چون از ملک من بیرون آمده باشد
خداوند سبحانه شاید صرف قدرت ہم بکند والله اعلم فارسل بها اليه پس فرستاد ساره را بسوے آن ملک فقام
اليها پس استاد آن ملک بسوی ساره بعد از انکه درآمد بود ابراہیم بر وی فقامت توضاء وتصلي فقال اللهم ان كنت
امنت بك وبرسولك واحصنت فرجي الا على زوجي فلا تسلط على الكافر پس استاد ساره در حالیکه
وضو کرده نماز گذارد پس مناجات کرد بخدا خداوندا اگر ہستم من که ایمان آورده ام تو و بپیغمبر تو
نگاه داشته ام فرج خود را مگر بر زوج پس قادر مگردان بر من کافر را فغط حتى ركض برجله پس بیہوش افتاد و
تا انکه زمین را پایش میزد و میطپید قال الاعرج قال ابو سلمة عن عبد الرحمن ان ابا هريرة قال قالت اللهم ان يمت يقال هي
قتلته قالت فرجع بیہوش گشته گفت ابو ہریره و نیز وقت گفت ساره خداوند اگر بمیرد این کافر گفته میشود که این زن کشته است و موجب
فساد دیگر میشود در روایت مسلم آمده وقتے که درآمد بران ملک خواست که دست دراز کند پس گرفت و ست او را
گرفتن سخت و روایت است که حق سبحانه تعالی کشف کرد این حال را بر ابراہیم تا ازین واقعه آزرده نشود و فارسل
في الثانية او الثالثة پس فرستاد در روز دوم یا سیوم فقال والله ما ارسلتم الي الا شيطانا پس گفت
بمردم خود سوگند بخدا نفرستاده اید شما بسوے من مگر دیوے را رجعوها الى ابراهيم فاعطوها آجر بازبرید او را
بسوے ابراہیم و بدہید ساره را کنیزکه نام او ہاجر بود فرجعت الى ابراهيم فقال اشعرت ان الله كبت
الكافر واخدم وليدة پس باز آمد ساره بسوے ابراہیم و گفت آیا دانستی که بتحقیق خدا خائب کرده
کافر را و خادمے داد دختر ے را ہاجری ترجمه قول آن جبار است اعطوا ہاجر کبت دلالت بر بیہه کافر دارد و قبول کرده
نفرسا ساره از کافر حدثنا قتيبة قال حدثنا الليث عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة رضي الله عنها انها قالت

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب العيدين

مسجد شریف و شافعیه گویند در مسجد حرام و بیت
المقدس افضل است از صحرا بجهت شرف و مضاعفت
حضور در ان با وسعت آن بلده در سایر مساجد
نیز اگر گنجایش داشته باشند اولی است نزد ایشان
تا انکه اگر در صحرا گذارد اولی بود مکراہت
در صورت عذر و الحضرت که در مسجد نگزارد بجهة
ضیق وی بود بخلاف مسجد مکه و بیت المقدس
و ان جاری شده است عادت مدینه مطهره نیز
چنانکه در مکه معظمه نماز گزاردن در مسجد شریف
بجهت تبرک و حدوث وسعت در آن و لیکن گمان
سایر مساجد بر مساجد فاضله صورت نه بندد و در
شرح فعل صحابه گفته است آنست که بر آید امام بمکانه
و استخلاف نماید کسی را که با ضعفاء و مرضی نماز در شهر
بگذارد و مروی است که علی رضی الله عنه استخلاف
کرد ابا مسعود انصاری را در آن و جایز است
گزاردن نماز عید در شهر در دو موضع باتفاق و در سه
موضع نیز نزد احمد اگرچه استخلاف کند امام
و قیاس بر جمعه مقتضی زیادة بر سه نیز هست قال
شيئا بدأ به الصلوة پس نخست چیزی که آغاز
میکرد بسوی آنحضرت بعد از رسیدن بمصلی نماز است
ثم ينصرف فيقوم مقابل الناس والناس
جلوس على صفوفهم پس برمی گشت از نماز
و می ایستاد بخطبه رو بروی مردم بجائیکه مردم نشسته
می بودند بر صفهای خود فيعظهم ويوصيهم
از ایصاء و توصیه هر در آمده بمعنی واحد پس پند میداد
مردم را و نصیحت میکرد و غالب استعمال وعظ در
تخویف باسوء آخرت است و وصیت در تحریص
بر جود و ادای حقوق و یامرهم و امر میکرد با حکام دین
فان كان يريد ان يقطع بعثا قطعه پس
اگر مبعثی است که خواهد کند و بفرستد لشکری را یا بخشی
جدا میکرد و تهیه آن میفرمود او یامر بشيء امر
به یا بخواست که امر کند بچیزی دیگر امر میکرد آن
ثم ينصرف پس برمیگشت از خطبه قال
ابو سعيد گفت ابو سعید خدری فلم يزل
الناس على ذلك پس همیشه بود مردم در زمان
خلفاء اربعه و بعد از ایشان بر ین معمول تا تقدیم نماز
بر خطبه حتى خرجت معه مروان وهو اميد
المدينة تا انکه بیرون آمدم بجنازه با مروان بن حکم که امیر

اختصم سعد بن ابی وقاص وعبد بن زمعة فی غلام بتحقیق عایشه گفت نزاع کردند بیکدیگر سعد بن ابی وقاص وعبد بن زمعه در غلامے فقال سعد هذا یا رسول الله ابن اخی عتبة بن ابی وقاص عهد الی انه ابنه انظر الیٰ شبهه پس گفت سعد این غلام اے رسول خدا برادر زاده منست عتبه بن ابی وقاص عهد کرده بود بمن که تحقیق پسر اوست خواهی نگرفت نگاه کن ببوے مشابهت او بعتبه که بصورت اوست وقال عبد بن زمعة هذا اخی یا رسول الله ولد علی فراش ابی من ولیدته وگفت عبد بن زمعه این غلام برادر منست یا رسول الله زاده بر فراش پدر من از داده او فنظر رسول الله صلی الله علیه وسلم الی شبهه فرای شبها بینا بعتبة پس نظر کرد رسول خدا ببوے صورت او پس دید مشابهت ظاهر بعتبه لیکن اعتبار نکرد آنرا از جهت دلیل قوی که فراش است فقال هو لك یا عبد بن زمعة پس فرمود آن غلام مر تراست اے عبد بن زمعه الولد للفراش وللعاهر الحجر فرزند صاحب فراش راست وزناکننده را سنگ است واحتجبی منه یا سودة بنت زمعة وپرده گیر از وے اے سوده دختر زمعه فلم تر سودة قط پس ندید آن غلام را سوده هرگز

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن سعد سمع ابیه گفت محمد حدیث کرد ما را شعبه از سعد بن ابراهیم من عبد الرحمن بن عوف از پدر خود ابراهیم بن عوف قال قال عبد الرحمن بن عوف گفت ابراهیم گفت عبد الرحمن بن عوف لصهیب اتق الله ولا تدع الی غیر ابیك مر صهیب را بترس خدای را ودعوی مکن نسبت ببوے غیر پدر خود صهیب دعوی میکرد که وے عربی است وگفتار او رومی بود از آنکه از مضروب سالی در بندر روم افتاده بود ودیگانه سابقا معلوم کردی در بعضے نسخ ولا تدعی است باشباع کسره عین فقال صهیب ما یسرنی ان لی کذا وکذا واني قلت ذلك خوش نمیسازد مرا صهیب را بتحقیق که باشد مرا چنین وچنان اموال وعزت وبتحقیق من گفته ام این دعوی را یعنے مرا خوش نمی آید کہ چیزے مرتب شود برین دعوے ولکنی سرقت وانا صبي ولیکن واقع است که من دزدیده شدم از موصل عرب وحال آنکه من خورد سال بودم مطابقت این حدیث بترجمه آنست که در قصه صهیب مذکور است که او را کلب خرید از روم وبمکه آورد واز وے ابن جدعان خریده آزاد کرد

حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی هرمز او عن الزبیر بن حکیم ان حکیم بن حزام اخبره گفت زهری خبر داد مرا عروه که حکیم بن حزام خبر داده است عروه را انه قال یا رسول الله ارایت امورا کنت احنث او اتحنث بها فی الجاهلیة وگفت حکیم بن حزام اے رسول خدا خبر ده کارهائے را که بودم من که عبادت میکردم یا دوست میداشتم از زاهدین آزاد امام یا بایست یعنی پیش از اسلام من صلة وعتاقة وصدقة آن کارها از صله رحم وآزاد کردن بنده وصدقه دادن هل لی فیها اجر آیا است مرا در ان کارها ثوابی نزد خدا فقال حکیم قال رسول الله گفت حکیم فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم اسلمت علی ما سلف لك من خیر اسلام آوردی تو بر چیزهائے که گذشته مر ترا از نیکے یعنی بعد از اسلام آن نیکی تو باست مطابقت حدیث بترجمه آنست که عتق او را روا داشتند باآنکه در حالت کفر بود باب حلب المئیة قبل ان تذبح حکم دوشیدن شتر پیش از آنکه ذبح کرده شود

حدثنا زهیر بن حرب قال حدثنا یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا ابی عن صالح قال حدثنا ابن شهاب ان عبید الله بن عبد الله اخبره ان عبد الله بن عباس حدثه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم مر بشاة میتة آنحضرت گذشت بگوسفندے

رضی الله عنه وقتیکه کشته شد عثمان کرده باشد آزاد یکبار پس زمان ترک کرده ومطلع نشد ابو سعید بر آن پس تجدید کرده آزاد امروان واختلاف کرده اند در منبر بنا منبر بخانه یکبار است وعدم آن ومر ویست از امام ابی حنیفه که لا باس بر است ودر غرائب گفته صحیح آنست که مکروه نیست فاخا مروان یرید ان یرتقیه قبل ان یصلی پس ناگاه مروان قصد میکند که بر آید بمنبر را وخطبه خواند پیش از انکه نماز عید گذارد فجبذت بثوبه پس کشیدم بجامه او فجاء فارتفع پس بر آمد ومنبر را وخطبه قبل الصلوة پس خطبه خواند پیش از نماز فقلت له غیرتم والله پس گفتم مروان را تغییر دادید شما قسم خدا سنت پیغمبر را صلے الله علیه وآله وسلم که معمول بآن بود فقال مروان یا ابا سعید قد ذهب ما تعلم پس گفت مروان اے ابو سعید بتحقیق رفت وقت آنچه نمیدانی تو آنرا او حالا سنت است در خلاف آن می بینیم فقلت ما اعلم والله ما اعلم یا ابا سعید گوید پس گفتم من چیزیکه نمیدانم آنرا قسم خدا که نیست در هر حال از آنچه نمیدانم ونمی شناسم که سلوک طریقه پیغمبر که صراط مستقیم است سوی او بقصود الفتیه فقال ان الناس لم یکونوا یجلسون لنا بعد الصلوة پس گفت مروان مر ما را معتذر که بتحقیق مردم نیستند که بنشینند برای استماع خطبه ما بعد از نماز فجعلتها قبل الصلوة پس از نیست گردانیدم خطبه را پیش از نماز پس حمل کرد مروان فعل آنحضرت را بر اولویت واعتذار کرد در ترک او یا انکه محافظت بر اصل سنه که استماع خطبه است

كه مرده افتاده بود فقال هلا استمتعتم باهابها پس فرمود چرا نفع نگرفتيد بپوست آن فقالوا انها ميتة پس گفتند كه اين مرده است فقال انما حرم اكلها پس فرمود حرام كرده شده است مگر خوردن آن زهري اخذ كرده است اينجا انتفاع پوست مرده مطلقا بود باعث اما يكن در احاديث ديگر مقيد شده است بدباغت وظاهر ابزهري نرسيده است حديث قيد بدباغت مناسبت اين باب بكتاب البيع آنست كه هر چه انتفاع ازان رواست بيع وشرا نيز رواخواهد بود **باب** قتل الخنزير وحرام بكشتن خوك مناسبت اين باب اينجا آنست كه انچه امر بكشتن واقع شده است بيع آن روا نيست قال جابر حرم النبي صلى الله عليه وسلم بيع الخنزير گفت جابر حرام كرده است پيغمبر خدا فروختن خوك را **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا الليث عن ابن شهاب عن ابن المسيب انه سمع ابا هريرة رضي الله عنه يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والذي نفسي بيده ليهلن ابن مريم حكما مقسطا اينكه فرود آيد ميان شما پور مريم حكم كننده عادل فيكسر الصليب ويقتل الخنزير ويضع الجزية پس ميشكند صليب را كه نصاري مي پرستند وي كشد خنزير را وحكم ميكند باعدام آن ازجهت مبالغه در تحريم خوك ونجاست آن واز ينجا معلوم شد كه خنزير نجس عين است از انكه عيسي عليه السلام اين كار بحكم شريعت محمدي ميكند وچيزي كه پاك است نفسي ازان توان گرفت در شريعت مباح نيست اتلاف واعدام آن وجاي ترجمه همين است وديگر ميكند جزيه مال ازين امت از انكه همه را بدين اسلام مي درآرد ويقبض المال حتى لا يقبله احد وبسيار ميكند مال را تا انكه مال از كثرت نوعي بيقدر ميشود كه هيچكس از كسي قبول نميكند **باب** لا يذاب شحم الميتة ولا يباع وديكه گداخته نشود پيه مردار وفروخته نشود چربي آن گرماني گويد مراد آنست كه جمع گداختن وفروختن نكنند وگرنه گداختن آن براي بعضي كارها روا است **حدثنا** الحميدي قال حدثنا سفيان قال حدثنا عمرو بن دينار قال اخبرني طاوس انه سمع ابن عباس رضي الله عنهما يقول بلغ عمر بن الخطاب رضي الله عنه ان فلانا باع خمرا ميگفت ابن عباس رسيد عمر بن خطاب را كه بتحقيق فلان شخص فروخته است شراب را فقال قاتل الله فلانا پس گفت قاتل كناد او را خدا يعني لعنت كناد واين را بر سبيل تغليظ گفته است الم يعلم ان رسول الله صلى الله عليه وسلم آيا نميداند كه رسول خدا رحمت كناد خدا بر وي قال قاتل الله اليهود حرمت عليهم الشحوم فجملوها وباعوها فرمود لعنت كناد خدا يهود را كه حرام كرده شد بر ايشان پيه ها پس گداختند آنرا وفروختند ازينجا معلوم شد كه فروختن هر چه حرام است موجب لعنت است **حدثنا** عبدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا يونس عن ابن شهاب قال سمعت سعيد بن المسيب عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال قاتل الله اليهود حرمت عليهم الشحوم فباعوها واكلوا اثمانها پس فروختند وخوردند ثمن آنرا قال ابو عبد الله گفت مولف قاتلهم الله لعنهم يعني قاتلهم الله بمعني لعنهم است قتل لعن الخراصون الكذابون يعني خراصون بمعني كذابون است **باب** بيع التصاوير التي ليس فيها روح وما يكره من ذلك در حكم فروختن صورتهاي كه نيست دران روح وچيزي كه مكروه است ازان **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا يزيد بن زريع قال اخبرنا عوف عن سعيد بن ابي الحسن قال كنت عند ابن عباس اذ اتاه رجل

بسبب كسي كه مستحق نيست سب را واو لو در رد بعضي مردم پس برين تقدير تقصير مروانی برای مراعات مصلحت نفس نخود باشد وتحمل كرده شان باشد آنرا احيانا خلاف مروان كه موجب سمود سر آن واز ين سبب منسوب شد بوي و روايت كرده عبد الرزاق از ابن جريج از زهري كه گفت اول كسيكه اين احداث كرد معاويه بود وابن منذر از ابن سيرين روايت كرده كه كرد اين را زياد در بصره وتخالفت نيست ميان اين دو اثر واثر مروان زيرا چه مروان وزياد هر دو عاملان معاويه بودند پس تواند كه ابتدا باين احداث معاويه كرده تبعيت كردند او را عمال او وبايجه در صحيحين آمده اصح است كذلك نفع **باب** المشي والركوب الى العيد جواز پياده وسوار رفتن بسوي نماز عيد زيرا چه نيست در انچه مذكور است از احاديث باب چيزي كه دلالت كند بر احد هما بعينه ويكي از شيخين از علي رضي الله عنه كه از سنت است اينكه برايد بسوي عيد پياده وگفت ترمذي اين حديث حسن است واكثر اهل علم كه سنت است اين را من اهل پياده وسوار ميروند ومكروه ميدانند ابن ماجه از سعد قرظ كه بود او مؤذن آنحضرت كه آنحضرت عيد را پياده واز ابي رافع نحو اين روايت آمده واسانيد هر سه صحاح اند وشايد كه مولف نيز بضعف اين اسانيد اشارت كرده وشافعي ورام گفته رسيده است مارا از زهري كه سول الرشيد پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم نه در عيد ونه در جنازه نه پاي وا الصلوة قبل الخطبة بغير اذان ولا اقامة ولا تكبير ولا تسليم ولا شيء من ذلك وتكبير نماز پيش از خطبه در عيد بي آنكه اذان واقامت گفته شود ونماز پيش از خطبه پس ظاهر است از احاديث باب وذكر نكردن او نجا چنانكه در روايت ابي ذر وابن عساكر است ضمني است كه باب آينده معقود است براي بيان آن بواسطه وور اكثر روايات كتاب الصلوة قبل

گفت سعيد بودم من نزد ابن عباس ناگاه آمد او را مردے فقال يا ابا عباس اني انسان انما معيشتي من صنعة يدي پس گفت اے ابو عباس كه كنيت عبد الله بن عباس است من مردی ام نيست زندگانی من مگر از كار دست من واني اصنع هذه التصاوير وتحقيق من ميكنم اين تصويرها را فقال ابن عباس لا احدثك الا ما سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول پس گفت ابن عباس نگويم ترا مگر چيزے كه شنيده ام پيغمبر خدا را كه ميگفت سمعته يقول من صور صورة فان الله معذبه حتى ينفخ فيه الروح وليس بنافخ فيها ابدا شنيدم آنحضرت را ميگفت كسی كه تصوير كند صورتے را پس تحقيق خدائے برتر عذاب كننده او است تا دمد در وے جان را و نيست دمنده روح در وے هميشه فربا الرجل ربوة شديدة واصفر وجهه پس نفس گير شد آن مرد نفس گير شدنے سخت و زرد شد چهره او و ربوه بے و دیے آمدن نفس كه مرشتاب زده را و در حركت مى باشد فقال ويحك ان ابيت الا ان تصنع فعليك بهذا الشجر وكل شيء ليس فيه روح پس گفت ابن عباس واے بر تو اگر ابا دارے ازين نصيحت مگر آنكه بكنی تصوير پس لازم گير بر خود تصوير اين درخت و تصوير هر چه نيست جانی در وے قال ابو عبد الله گفت مولف سمع سعيد بن ابي عروبة من النضر بن انس هذا الحديث الواحد شنيد سعيد بن ابي عروبه از نضر بن انس اين يك حديث را

باب تحريم التجارة في الخمر در بيان حرام ساختن بيع و شرا در شراب وقال جابر حرم النبي صلى الله عليه وسلم بيع الخمر وگفت جابر حرام كرده است پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وے فروختن شراب را

حدثنا مسلم بن ابراهيم قال حدثنا شعبة عن الاعمش عن ابي الضحى عن مسروق عن عائشة رضي الله عنها قالت لما نزلت آيات سورة البقرة عن آخرها گفت عائشه وقتی كه نازل شد آيتهاے سورهٔ بقره از اول تا آخر آن آيات خرج النبي صلى الله عليه وسلم فقال حرمت التجارة في الخمر بيرون آمد از خانه آنحضرت پس فرمود حرام كرده شد تجارت در شراب يعنی چنانكه خوردن آن حرام است تجارت آن نيز حرام است

باب اثم من باع حرا در بيان گناه كسيكه فروخت آزادی را

حدثنا بشر بن مرحوم قال حدثنا يحيى بن سليم عن اسمعيل بن امية عن سعيد بن ابي سعيد عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال قال الله تعالى ثلثة انا خصمهم يوم القيمة سه قسم مردم اند كه من دشمن ايشانم روز قيامت رجل اعطى بي ثم غدر يكمردے كه داد عهد بمن پس تر غدر و نقض عهد كرد يا عهد داد بنام من و سوگند من يعنی چنانكه من گفتم عهد و پيمان كرد مسلمانان پستر غدر كرد ورجل باع حرا فاكل ثمنه ومردے كه فروخت آزادی را و خورد ثمن آنرا ظاهر آنست كه گناه همان فروختن آزاد است و خوردن ثمن بمقتضاے عادت واقع شده يا از آنكه اعظم مقاصد فروختن است و خوردن ثمن گناهے ديگر است ورجل استاجر اجيرا فاستوفى منه ولم يعطه اجره ومردے كه بمزدگرفت مزدوری را پس تمام گرفت از وے كار و نداد مزد او را

باب امر النبي صلى الله عليه وسلم اليهود ببيع ارضهم ودمنهم حين اجلاهم امر كردن آنحضرت يهود را بفروختن زمين ايشان و آثار ايشان در هنگامے كه بيرون آورد ايشان را از مدينه و دمن جمع دمنه بكسر دال و سكون ميم يعنی آثار ديار و مردم وسرگين فيه المقبري عن ابي هريرة در اين اسناد مقبری است كه روايت كرده از ابي هريره الخ چرا تعبير كرد باين عبارت مولف و باسناد تمام نياورد اين حديث را گوييم اين اسناد

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب العيدين

و عيد اضحى پيشتر خطبه ميخواندند بعد از نماز **حدثنا** ابراهيم بن موسى معروف بصغير قال اخبرنا هشام بن يوسف صنعانی ان ابن جريج بر وزن جريج و ضم اول عبد الملك بن عبد العزيز اخبرهم قال اخبرني عطاء بن ابي رباح عن جابر بن عبد الله قال سمعته يقول ان رسول الله گفت عطا شنيدم جابر را كه ميگفت بتحقيق پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم خرج يوم الفطر فبدأ بالصلوة قبل الخطبة برآمد روز عيد فطر پس شروع كرد نماز پيش از خطبه قال واخبرني عطاء ان ابن عباس ارسل الى ابن الزبير في اول ما بويع له گفت ابن جريج و خبر داد مرا عطاء كه ابن عباس فرستاد بسوے عبد الله بن الزبير در اول حاليكه بيعت كرده شد عبد الله بعد از مردن يزيد بن معاويه انه لم يكن يؤذن بالصلوة يوم الفطر بتحقيق شان اينست كه نبود كه اذان گفته مى شد در عهد رسالت و خلافت بنماز روز عيد فطر وانما الخطبة بعد الصلوة و نيست خطبه در اين روز مگر بعد نماز و اين تنبيه هست به بدعت بودن كه حادث شده بود از اذان عيد و تقديم خطبه بر نماز و تحريص بر محافظت سنت و در بعضی روايات صحيح است كه گفت ابن عباس ابن زبير را اذان مكن براى نماز عيد و نه اقامت واخبرني عطاء عن ابن عباس وعن جابر بن عبد الله قالا لم يكن يؤذن يوم الفطر ولا يوم الاضحى ابن جريج گويد و خبر داد مرا عطا از ابن عباس و از جابر كه گفتند معمول نبود كه اذان گفته شود روز عيد فطر و نه روز عيد اضحى وعن جابر بن عبد الله قال سمعته يقول ان النبي و خبر داد عطا بار ديگر از جابر تنها كه گفت شنيدم جابر را كه ميگفت بتحقيق پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قام فبدأ بالصلوة ثم خطب الناس بعد استاد و روز عيد پس شروع كرد نماز

باب بيع العبيد والحيوان بالحيوان نسيئة در فروختن بنده يا حيوان بحيوان بمهلت اداى آن نسيئة بروزن فعيلة است وبكسر نون وسكون سين بروزن فعله نيز آمده واشترى ابن عمر رضي الله عنهما راحلة باربعة ابعرة وخريد ابن عمر شترى را بچهار اشتر راحله مركب شتر ونجيب آن ابعرة بفتح همزه وسكون موحده وعين مهمله جمع بعير است مضمونة عليه ضمان كرده شده آن راحله بر بائع يوفيها صاحبها بالربذة كه ادا كند آن راحله را صاحب آن بربذه كه موضعى است بمدينه نزديك

وقال ابن عباس رضي الله عنهما قد يكون البعير خيرا من البعيرين وگفت ابن عباس گاهى مى باشد يك شتر بهتر از دو شتر يعنى يكى را ميتوان خريد بدو شتر واشترى رافع ابن خديج بعيرا ببعيرين وخريد رافع بن خديج يك شتر را بدو شتر فاعطاه احدهما پس داد رافع يكى از آن دو شتر وقال آتيك بالآخر غدا رهوا ان شاء الله تعالى وگفت مى آيم ترا بشتر ديگر فردا بى دشوارى ودرنگ اگر خواسته خداى بزرگ وتعالى رهو آسان باشد ومعنى آنكه آن آورده شده سبك روخواهد بود رهوا بفتح را وسكون ها است وقال ابن المسيب لا ربا في الحيوان البعير بالبعيرين نيست ربوا در حيوان يك بعير را بدو بعير ميتوان فروخت والشاة بالشاتين الى اجل ويك شاة بدو شاة تا مدتى موعود ميتوان فروخت وقال ابن سيرين لا بأس بعير ببعيرين ودرهم بدرهمين نسيئة وگفت ابن سيرين باك نيست بفروختن يك شتر بدو شتر ويك درهم بدو درهم بدرنگ دادا

حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن ثابت عن انس رضي الله عنه قال كان في السبي صفية گفت انس بود در غنيمت خيبر صفيه كه داخل امهات المؤمنين است فصارت الى دحية الكلبي پس گشت بسوى دحيه كلبى ونصيب او در آمد ثم صارت الى النبي صلى الله عليه وسلم پس تر گشت بسوى آنحضرت وگرفت وى را صلى الله عليه وسلم در روايت عبد العزيز بن صهيب از انس آمده كه وقتيكه سبايان خيبر آمدند دحيه كلبى آمده التماس نموده كه او را جاريه از اينها عنايت كنند آن حضرت فرمود برو وجاريه از اينها بگير وى همين صفيه بنت حيي بن اخطب را گرفت مردى آمده گفت يا رسول الله دحيه را داده زنى صاحب جمال كه سيده بنى قريظه ونضير است وى سزاوار آنست كه نزد تو باشد آنحضرت فرمود دحيه را كه بيارد آنرا چون آنحضرت نظر كرد فرمود دحيه را كه ديگرى بگير ودر روايت مسلم آمده كه آنحضرت از وى خريد بهفت اروس مولف شرح ابن حجر نيز شيء را اينجا مختصر آورده ومناسبت آن بترجمه باين روايت مسلم است وميتوان گفت كه آنچه مولف شرح آورده نيز دلالت وارد بر مبادله القليل بيع حيوانست بحيوان

باب بيع الرقيق در بيان فروختن بنده حدثنا ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني ابن محيريز ان ابا سعيد الخدري رضي الله عنه اخبره ابن محيريز گويد ابو سعيد خدرى خبر داده او را انه بينما هو جالس عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله بتحقيق در ميان آنكه او نشسته بود نزد پيغمبر خدا پس گفت يا رسول الله انا نصيب سبيا فنحب الاثمان بتحقيق ما مى يابيم جاريه غنيمت ودوست ميداريم بهاى آنرا فكيف ترى في العزل پس چگونه ميفرماى در عزل كردن عزل منى بيرون فرو ريختن زن انداختن است تا بار نگيرد يعنى ميخواهيم كه آنرا بفروشيم ونميخواهيم كه از ما حملى داشته باشد آيا رواست يا نه فقال او انكم تفعلون ذلك فرمود آيا بتحقيق شما ميكنيد آنرا لا عليكم ان لا تفعلوا ذلك نيست بر شما اينكه

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب العيدين

وبقولي هشام فلما فرغ نبي الله صلى الله عليه واله وسلم نزل فاتى النساء پس چون فارغ شد آنحضرت از خطبه فرود آمد از زين منبر يا سنگى كه استاده بود بر آن يا نقل نمود از آنجا كه صدر صفها بود پس آمد زنان را در پايين صفوف فذكرهن وهو يتوكأ على يد بلال پس ياد داد ايشان را از احوال بهشت واهوال دوزخ بحاليكه خود تكيه كرده بود بر دست بلال وبلال باسط ثوبه تلقي فيه النساء صدقة وبلال فراخ كرده بود جامه خود را بحاليكه مى انداختند دروى زنان صدقه را قلت لعطاء اترى حقا على الامام الآن ان ياتي النساء فيذكرهن حين يفرغ ابن جريج گويد گفتم عطا را آيا حق لازم مى بينى بر امام درين زمان كه بيايد زنان را وتذكير كند وقتيكه فارغ شود از خطبه قال ان ذلك لحق عليهم گفت عطا بتحقيق آن حق لازم است بر ايمه وما لهم ان لا يفعلوا نيست اهميت وجه ايشان را كه نكنند واين تا هنگامى مخصوص باين زنان بود متصلى وعدم شيوه فتن والمالا سنكحى

باب الخطبة بعد العيد حكم خواندن خطبه بعد از نماز عيد وتاخير آن از نماز كه سنت است چنانكه مذهب جمهور وايمه اربعه است وليكن نزد حنفيه ومالكيه اگر خطبه خواند پيش از نماز جايز باشد با كراهت ونزد شافعيه خطبه اولى معتبر نبود چون سنت است بعد فرض اگر تقديم كرده شود بر آن فريضه معتبر نگردد واعاده اين ترجمه براى مزيد اعتنا است باين حكم حدثنا ابو عاصم ضحاك قال اخبرنا ابن جريج قال اخبرني الحسن بن مسلم عن طاوس عن ابن عباس قال شهدت العيد مع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم وابي بكر وعمر وعثمان فكلهم كانوا يصلون قبل الخطبة گفت ابن عباس حاضر شدم عيد را با آن سرور وابى بكر وعمر وعثمان پس همه ايشان بودند كه نماز ميخواندند پيش از خطبه ودرين حديث رد است بر قول كسيكه گفته تغيير اين حكم در زمان

بكنيد آنرا يعني عزل ناكردن واجب نيست بر شما ليست تتمة كتب الله ان تخبروها الا وهي حاجة نيست آدمي كه تقدير كرده است اينكه برآيد مگر آنكه آن برآينده است بدانكه اتفاق علماست كه ازجهت بي اذن او عزل نبايد كرد و دواه الحاكم كه رواست و درداه ديگر موقوف براذن سيد اوست **باب** بيع المدبر در حكم فروختن مدبر و آن بنده ايست كه گفته باشد اورا كه بعد از مردن آزاد است **حدثنا** ابن نمير قال حدثنا وكيع قال حدثنا اسمعيل عن سلمة بن كهيل عن عطاء عن جابر قال باع النبي صلى الله عليه وسلم المدبر گفت جابر فروخت پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بروي غلامي مدبر را كه از مردي محتاج بود و خريد او را نعيم بهشتصد درهم و بود اين بيع در حجة حيات آنمرد كه مدبر ساخته بود دووي مقروض شده غير ازين بنده چيزي ديگر نداشت بدانكه علما را اختلافست كه عقد مدبر را زست يا جائز كسي كه جائز گفته بيع آنرا روا داشته و آنكه لازم گفته منع كرده تصرف در وي مگر بقيد شاشي بلزوم قائل شده و غير او بجواز قائل اند و اين حديث سند آنهاست **حدثنا** قتيبة قال حدثنا سفيان عن عمرو سمع جابر بن عبد الله رضي الله عنه يقول باعه رسول الله ميگويد جابر فروخته مدبر را پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم **حدثنا** زهير بن حرب قال حدثنا يعقوب قال حدثنا ابي عن صالح قال حدثنا ابن شهاب اخبرني ان زيد بن خالد و ابا هريرة رضي الله عنهما اخبراه مرويست از ابن شهاب كه عبيد الله كه يكي از فقهاي سبعه است خبر داد او را كه تحقيق زيد بن خالد و ابو هريرة هر دو خبر داده اند عبيد الله را انهما سمعا رسول الله صلى الله عليه وسلم يسأل عن الامة ان زنت ولم تحصن بتحقيق هر دو شنيده اند پيغمبر خدا را در حالي كه پرسيده ميشد از حكم كنيزاكي كه زنا ميكند و محصن نيست از سابق معلوم شد كه مراد از داو غير محصن فاسد بي شوهر است والا در حد زدن داه همين حد است و رجم اصلا نيست قال اجلدوها ثم ان زنت فاجلدوها فروديگر پاك نزنيد پستر اگر باز زنا كند باز حد كنيد ثم بيعوها بعد الثالثة او الرابعة پستر فروشيد آنرا بعد از سه بار و يا چهار بار شك راويست **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثنا الليث بن سعد عن سعيد عن ابيه عن ابي هريرة رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول اذا زنت امة احدكم گفت ابو هريره شنيدم رسول خدا را ميفرمود وقتيكه زنا كند داه يكي از شما كنيزان زناها فليجلدها الحد پس ظاهر شد زناي او يقين معلوم شد پس بجلد كند آنرا بچه حد زناي داه است و آن نصف حد حره است ولا يثرب عليها و سرزنش نكند بروي بعد از اقامت حد يا همين سرزنش نگذارند تم ان زنت فليجلدها الحد ولا يثرب عليها پستر اگر باز زنا كند اقامت حد كند و سرزنش نكند تم ان زنت الثالثة فتبين زناها فليبعها ولو بحبل من شعر پستر اگر زنا كند و ظاهر شد زناي او گو بفروشد آنرا اگرچه بيك ريسمان موي باشد مطابقت اين دو حديث با ترجمه كه بيع مدبر است ظاهر نيست مگر آنكه گويند امة عام مراست خواه مدبر باشد يا غير مدبر تخصيص آن كرده شده است والله اعلم **باب** هل يسافر بالجارية قبل ان يستبرئها آيا سفر كند بداه كسي كه خريده است آنرا پيش از آنكه استبرا رحم او كند كسيكه داعي نكند بايد كه قربان نكند بدت يك حيض تا مشخص شود كه علوق از ديگري ندارد و پاك شود رحم او و اين را در عرف شرع استبرا گويند و لم ير الحسن باسا ان يقبلها او يباشرها و ندميده است حسن بصري باكي بوسيدن او را و هم آغوشي كردن با او قال ابن عمر رضي الله عنهما اذا وهبت الوليدة التي توطأ او بيعت او عتقت گفت عبد الله بن عمر وقتيكه بخشيده شد داعي كه وطي كرده ميشود

قبلها و لا بعدها تحقيق آنحضرت گزارد دو ركعت عيد را و نه پيش از عيد كه نگذارد و نماز ديگر پيش ازين نماز و نه بعد از آن چنانچه حكم آن در باب علاحده بيايد ثم اتى النساء و معه بلال پستر آمد آنحضرت نزد زنان را و با وي بلال بود فامرهن بالصدقة پس امر كرد آنها را بدادن صدقه فجعلن يلقين پس گشتند زنان كه مي انداختند صدقه را و جابر بلال بعد ازان بيان كرد انچيزي را كه انداختند تلقي الخرص و السخاب يعني انداخت زن جنس گوشواره خود را و گلوبند خود را خرص بضم معجمه و سكون راء و بعد ازان صاد مهمله حلقه خورد از طلا و نقره كه بگوش آويزند و سخاب بكسر مهمله و بمعجمه پيش از الف و موحده بعد ازان قلاده كه از عنبر و قرنفل و جز آن كنند و در آن چيزي از جواهر و مهره نباشد و بقولي رشته كه دروي مهره باشد ثم راح هو و بلال الى بيته پستر رفت او و بلال بسوي خانه خود حيث كان بلال يصلي له كجا كه بلال نماز ميگزارد براي او و هو قائم يصلي پيغمبر ايستاده نماز ميگزارد متوجه بسوي قبله فاذا هو بامرأة پس ناگاه او بزني رسيد فوعظهن پند داد او را و امرهن بالصدقة و امر كرد ايشان را بصدقه فجعلت المرأة تلقي خرصها و سخابها پس مي انداخت زن حلقه گوشواره خود را و گلوبند خود را و هم آغوشي كردن با او قال ابن عمر رضي الله عنهما اذا وهبت الوليدة التي توطأ او بيعت او عتقت گفت عبد الله بن عمر وقتيكه بخشيده شد داعي كه وطي كرده ميشود

یا غرخته شد یا آنرا دوگشت فلتستبرأ بحيضة ولا تستبرأ العذراء پس گوپاک کرده شود رحم او بیک حیض و استبرا کرده نمیشود بکر و قال عطاء لا بأس ان يصيب من جارية الحامل ما دون الفرج و گفت عطا باک نیست رسیدن از دراه حامله که خریده است آنرا جز فرج و اشارت است درین قول که استبراء حامله بوضع حمل است و قال الله تعالى الا على ازواجهم او ما ملكت ايمانهم فانهم غير ملومين یعنی استمتاع روا نیست مگر بزنان خود یا باماء خود پس تحقیق درین صورت ملامت کرده نشده است بر ایشان و در استدلال باین آیت آنست که دلالت کرده استمتاع بمجموع وجوه و لیکن وطی ازینجا خارج است بدلیلے که مصرح است بمنع آن حدثنا عبد الغفار بن داؤد قال حدثنا يعقوب بن عبد الرحمن عن عمرو بن ابی عمرو عن انس بن مالك قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم خيبر گفت انس بن مالک قدوم آورد پیغمبر خدا خیبر را فلما فتحها الله عليه ذكر له جمال صفية بنت حيي بن اخطب و بهرگاه گشاد خدا بر وے قلعه را و فتح کرد آنرا گفته شد مر آنحضرت را خوبی صفیه بنت حیی بن اخطب امام المؤمنین و قد قتل زوجها و كانت عروسا و کشته شد شوهر او و کنانه بن الربیع و بود صفیه نو عروس فاصطفاها رسول الله صلى الله عليه وسلم لنفسه پس برگرفت او را برای خود و بخود ان خدا استطلانی میگوید که این از خاصه صفی غنیمت خیبر بود و صفی چیزے را گویند که اختیار میکرد آنحضرت از جمله غنائم پیش از قسمت مثل سلاح یا دابه یا جاریه و جز آن پوشیده نماند که در باب بیع گذشت که اولا صفیه را دحیه کلبی گرفته بود و او را آنحضرت خود بدحیه داد و بهمین معنی حدیث مطابق ترجمه افتاده بود و بروایتی بدل او دابه دیگر داد و فخرج بها حتى بلغنا سد الروحاء فبنى بها پس برآمد آنحضرت با وے تا آنکه رسیدیم بسد روحاء که موضعی است قریب مدینه کرد با وی کوید ضواب صهباء است بدل روحاء حلت فبنى بها و آمد و آن منزل رو خجل کرد با وے پس از آنکه پاک شد از حیض ثم عمد الى نطع صغير فبسطه ساخت حیس از خرما و روغن و اقط در سفره خود حیس بفتح حاء مهمله و بعد از یا تحتیه ساکنه سین مهمله است بمعنی طعام مذکور است و نطع بکسر نون و فتح طا مهمله و عین مهمله قال رسول الله صلى الله عليه وسلم آذن من حولك پستر فرمود رسول خدا انس را آگاه کن کسی را که گرد تست و طلب فكانت تلك وليمته رسول الله صلى الله عليه وسلم على صفية پس بود این طعام مهمانی رسول خدا بر زفاف صفیه ثم خرجنا الى المدينة پستر برآمدیم بالاران منزل بسوے مدینه قال فرايت رسول الله صلى الله عليه وسلم يحوي لها وراءه بعباءة گفت انس پس دیدم رسول خدا را که میگرفت برای صفیه گرد کوبان شتر خود را و پرده میکرد با وے را و راکب يجلس عند بعيره فيضع ركبته فتضع صفية رجلها على ركبته حتى تركب پستر می نشست آنحضرت نزد شتر خود پس می نهاد زانوی خود را پس می نهاد صفیه پای خود را بر زانوی آنحضرت تا آنکه سوار میشد بر شتر باب بيع الميتة والاصنام و حکم فروختن مردار و بتان حدثنا قتيبة قال حدثنا الليث عن يزيد بن ابي حبيب عن عطاء بن ابي رباح عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول عام الفتح وهو بمكة از جابر بن عبد الله مرویست که بتحقیق وے شنید رسول خدا را که میفرمود در سال فتح مکه و حال آنکه آنحضرت در مکه بود ان الله و رسوله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والاصنام بتحقیق خدا و رسول خدا حرام کرده اند فروختن شراب و مردار و خوک و بتان فقيل يا رسول الله ارايت شحوم الميتة پس گفته شد اے رسول خدا آیا میدانی بپیه مردار را فانه يطلى بها السفن پس بتحقیق طلا میشود بان کشتیها و يدهن بها

في العيد بیان آنچه مکروه است از برداشتن و بستن سلاح با خود در روز عید که روز بحوم است مع آنکه سلاح آذاری دیگری رسد و مراد برداشتن بیمیلی بی احتیاطی است بی غرض صحیح یا اگر باحتیاط و تحفظ بردارد و برای مصلحت مثل خوف خود باید دید مکروه نبود چنانچه از باب الحراب والدرق یوم العید معلوم شده والحرام و برداشتن آن در زمین حرم محترم که آنجا ممنوع است مگر آنکه بخوف عدو و امثال

للجلود وجرب كرده ميشود آن پوستها را ميشويند بالكناس وديباغ روغن ميكنند آن روم يعني چرمي هر دو امر را براي اين كار آخر يد و فروخت كرده ميشود فقال لا هي حرام پس فرمود فروشيدن آنرا آن حرام است ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عند ذلك پس فرمود رسول خدا نزد اين قول قاتل الله اليهود ان الله عز وجل لما حرم شحومها اجملوه ثم باعوه قال كنت عند ابن عباس رضي الله عنهما يهود را يعني لعنت كند خدا بر آنها بتحقيق خداي قوي برتر هرگاه حرام كرد بيه مردار را گداختند آنرا پس فروختند ضمير مفرد باعتبار مذكور است فاكلوا ثمنه پس خوردند بهاي آنرا قال ابو عاصم حدثنا عبد الحميد قال حدثنا يزيد قال كتب الي عطاء گفت ابو عاصم حديث كرد ما را عبد الحميد گفت او حديث كرد ما را يزيد گفت يزيد نوشت بجانب من عطاء بن ميسار قال سمعت جابرا عن النبي صلى الله عليه وسلم باين ذكر تقويت كرد اسناد سابق را و دران اسناد بطريق عن عطاء عن جابر واقع شده و ايجا گفت يزيد بن ابي حبيب كه عطا نوشت بسوي من و كتابت محكمتر از اجازت است و سماع منضم تر از معنعنه است در احتجاج بكتابت اختلاف كرده اند شيخين بخاري و مسلم برين اند و ابن صلاح گويد صحيح همين است و بعضي گويند خطا مشابه خطي ديگري باشد پس وثوق بران نيست **باب** ثمن الكلب در بيان حرام بودن بهاي سگ **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن ابي بكر بن عبد الرحمن عن ابي مسعود الانصاري رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن ثمن الكلب بتحقيق رسول خدا رحمت كناد خدا بروي منع كرده از گرفتن بهاي سگ شافعي مطلقا منع كرده است خواه معلم باشد يا نه امام ابو حنيفه وصاحبان او و بعضي از مالكيه تجويز كرده بيع و شراي سگهاي كه انتفاع ازان باشد مانند گلهباني و شكار و تخصيص يافته اند اين عموم را در حديث مذكور است بحديث جابر كه نسائي روايت كرده نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ثمن الكلب الا كلب صيد و حديث عثمان رضي الله عنه كه دليل ميدهد بر سگي كه شكار بود كسي بدست در هم وصحت اين باتفاق ايمه حديث است چنانكه نووي گفته در شرح مهذب و صرف البغي حلوان الكاهن و منع كرده از انچه ذبيحه ميكرد بر زنا و از عسيب كاهن يعني انچه كاهن را بر كهانت او ميدهند آن هم ممنوعست حلوان مصدر است ميگويند حلوته حلوانا اذا اعطيته و كاهن آنكه خبر غيب و آسمان و اخبار آينده را راست و دروغ گويد و منجم صاحب احكام و مال نيز از جمله كاهنا ند بلكه اين همه كه بادعاي دعوت ساده لوحان دنيا را فريب داده بچيزهاي زور از اينها چيزي ميگيرند جاي آنست كه از قبيل حلوان كاهن باشد **حدثنا** عبد الله بن محمد قال اخبرنا شعبة قال اخبرني عون بن ابي جحيفة قال رايت ابي اشتريٰ حجاما گفت عون ديدم من پدر خود را كه خريد غلام حجام را كه خراج بجامه ميگشت پس فرمود با او را پس شكسته شد فسالته عن ذلك پس پرسيدم پدر خود را ازين كار كه شكست او را خراجات او را فقال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ثمن الدم پس گفت پدرين منع كرده است رسول خدا از بهاي خون و مزد آن اگر گرفتني سبق ذكر يافته كه آنحضرت يكبار سي خون گرفت و مزد آن بحجام داد

قال حدثنا محمد بن سوقة بضم مهمله و سكون واو و فتح قاف ابو بكر كوفي تابعي صغير است عن سعيد بن جبير قال كنت مع ابن عمر حين اصابه سنان الرمح في اخمص قدمه گفت سعيد بودم من با ابن عمر هنگاميكه رسيده بود او را پيكان نيزه در ميانه كف پاي او فلزقت قدمه بالركاب پس پيوسته و بند شد پاي او بر ركاب راحله بمراحمت سر زنه كه عليده بود بالسيف محجم جون زخم يا ضعفي كه عارض شد يا فتر اشتر فاقبلت اقبلت سعيد گويد پس فرود آمد از مركب خود پس شكيد پاي او را از ركاب بسوزن و گرون پيكان را خارج بود اگر ملذه باشد و بدون باب احتجاج باين عمل اگر مانده نباشد و ضمير ها راجع بقدم است كه مونث سماعي است و تواند كه راجع بساق باشد بتاويل عديده و سلاح و ليكن بر تقديري كه سنان در پا مانده باشد و ذلك بمني و ابن رسيدن سنان بپا در منا بود كه از حرم است در ايام عيد هنگام استيلاي حجاج بن يوسف تقفي ظالم حجاز بعد قتل عبد الله بن زبير بكمال فبلغ الحجاج فجاء يعوده پس خبر رسيد بحجاج پس آمد كه عيادت كند ابن عمر را فقال الحجاج لو نعلم من اصابك پس گفت حجاج اگر بدانم كسي را كه رسانيده است ترا سنان يعني بسزا رسانم فقال ابن عمر انت اصبتني پس گفت ابن عمر تو رسانيده مرا قال و كيف گفت حجاج و چگونه تو رسانيدم قال حملت السلاح في يوم لم يكن يحمل فيه گفت ابن عمر بسبب آنكه برداشتي با خود سلاح را در وقتيكه برداشته نميشود در روزي كه عادت نبود كه برداشته شود سلاح در آن روز يعني روز عيد و احللت السلاح في الحرم و حال آنكه نبود صلاح در حرم مكه و لم يكن السلاح يدخل في الحرم و نبود صلاح كه آورده شود در حرم بسبب بودن ان امن پس مخالفت كردي سنت را در زمان و مكان پس واقع شد فساد با حلال آن از سبب حرام زيرا چه اگر رخصت نمي شد از تو درين دو صورت مر ترا كسي در عيد روز سلاح را و نه در حرم هم

ظاهرون بن ابي عيسى ... سالم ... عبد الله ... اشترى ... ظهر ... الجزء الثامن من تيسير القاري ... ٢٩٣ ... كتاب البيوع

اگر مزد حجامت حرام بودی آنحضرت روا نداشتی که مسلمانی حرام خورد گویم این نهی بمعنی عام است شامل مرتهی تنزیهی و تحریمی را میتوان گفت که اینجا مراد فروختن خون است و گرفتن بهای آن وهذا هو الاوجه حتی لا یظهر ان الدم ثمین است لیکن ابو حنیفه از راه احتیاط که مبادا خون گرفته بفروشد اوزار او راشکسته والله اعلم وعن الکلب وکسب الامة وازبهای سگ و فروختن آن وازکسب کنیز اگر بر وجه حرام باشد چنانچه زنا است نه کسب مباح چنانکه عزل وخیاطت است والواشمة والمستوشمة ولعنت کرده است آنرا که سوزن زند بر پوست و پر کند آنرا بسرمه وکسی را که بر پوست خود این کار فرماید ولعن اکل الربوا وموکله ولعنت کرده است خورنده ربا را وخورانندهٔ آنرا نیز والمصور ولعنت کرده است تصویر کننده را

کتاب السلم

در بیان بیع سلم وصورتش آنست که کسی جنسی را بقدر معین بوزن بخرد و ثمن را در حال عقد بیع بدهد و مبیع در وقتی دیگر بگیرد و این قسم بیع باشرایطی که در کتب فقهیه مذکور است رواداشته اند و این بیع را سلم گفته اند از جهت تسلیم ثمن پیش از گرفتن بدل آن

بسم الله الرحمن الرحیم **باب** السلم فی کیل معلوم در بیان سلم در آنچه کیل کرده میشود وصحت آن درصورت تعیین کیل است **حدثنا** عمرو بن زرارة قال حدثنا اسمعیل بن علیة قال حدثنا ابن ابی نجیح عن عبد الله بن کثیر عن ابی المنهال عن ابن عباس رضی الله عنهما قال قدم رسول الله صلی الله علیه وسلم المدینة گفت ابن عباس قدوم آورد پیغمبر خدا رحمت کنا وخدا بر وی مدینه را والناس یسلفون فی الثمر العام والعامین ومردم مبایعت میکردند در میوه در سخت بیعاد یکسال ودو سال او قال عامین او ثلثة اعلم شک اسمعیل گفته است ابن ابی نجیح دو سال یا سه سال شک کرده اسمعیل راوی ابن ابی نجیح فقال من سلف فی تمر فلیسلف فی کیل معلوم ووزن معلوم پس فرمود کسی که بیع سلم کند به پیشگی ثمن تو بیع کند در کیل معین ووزن معین یعنی مقرر کند که این قدر ثمر مستعین بوزن باین سنگ خریده **حدثنا** محمد قال حدثنا اسمعیل بن علیة عن ابن ابی نجیح هکذا فی کیل معلوم ووزن معلوم گفت محمد حدیث کرده ما را اسمعیل از ابن ابی نجیح باین حدیث مذکور در کیل معلوم ووزن معلوم **باب** السلم فی وزن معلوم در بیان سلم در چیزی که وزن کرده میشود **حدثنا** صدقة قال اخبرنا ابن عیینة قال اخبرنا ابن ابی نجیح عن عبد الله بن کثیر عن ابن المنهال عن ابن عباس رضی الله عنهما قال قدم النبی صلی الله علیه وسلم المدینة وهم یسلفون بالتمر السنتین والثلث گفت ابن عباس قدوم آورد آنحضرت بمدینه ومردم پیشگی زر میدادند برای ثمر بیعاد دو سال وسه سال فقال من اسلف فی شیء ففی کیل معلوم ووزن معلوم الی اجل معلوم پس فرمود آنحضرت کسی که بیع سلم کند در چیزی از ثمر وغله پس در کیل معلوم ووزن معلوم تا مدت معلوم کند **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا ابن ابی نجیح وقال فلیسلف فی کیل معلوم الی اجل معلوم پس بیع کند در کیل معلوم ومدت معلوم در شیء تصریح بقید وزن نشده باآنکه در ترجمه اخذ وزن کرده وکیل معلوم در باب سابق گرفته گویا باشارت کرده است که کیل ووزن حاصل هر دو یکیست لیکن باهم جدا آورده **حدثنا** قتیبة قال حدثنا سفیان عن ابن ابی نجیح

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب المعيدين

بن زبیر امر کرد حجاج بقتل وی پس نرفت او بمردی از اهل شام پس حجاج بعیادت وی آمد ابن عمر گفت مرا میکشی وبعیادت می آئی بس است خدا میان من وتو ودرین تصریح است بر بطلان حجاج اگر قبیل ابن عمر رضی الله عنه وشاید کرد در روایت طعن تعریض است بانبغی **حدثنا** احمد بن یعقوب السعودی کوفی قال حدثنا اسحاق بن سعید بن عمرو بن سعید بن العاص اموی قرشی سنه یکصد وهفتاد وشش عن ابیه قال دخل الحجاج علی ابن عمر وانا عنده گفت پدر اسحاق که سعید بن عمرو عاصی است در آمد حجاج بر ابن عمر بعیادت هنگام مصیبت جراحت وی بحالی که من نزد ابن عمر بودم فقال کیف هو پس گفت حجاج چه حال دارد زخم تو قال صالح گفت ابن عمر شب است فقال من اضابک پس گفت حجاج که رسانید ترا این زخم قال اصابنی من امر اجعل السلاح فی یوم لا یحل فیه حمله گفت ابن عمر رسانید مرا کسی که امر کرد به برداشتن سلاح در روزی که حلال نیست در آن روز برداشتن آن یعنی الحجاج مراد میدارد ابن عمر از این امر بحمل سلاح حجاج را وترین روایت تعریض است بحجاج بخلاف روایت سابقه که در آن تصریح است بیودن حجاج باعث وسبب وتوفیق میان هر دو روایت تواند بود بتعدد سوال باانکه تکرر کرده ابن عمر بحجاج او لا چون ابا نموده حجاج سوال را تصریح کرد بجواب **باب** للمصلی تقدیم توضیح آنکه در ترجمه اخذ وزن کرده وکیل معلوم در باب سابق گرفته گویا باشارت کرده است که کیل ووزن حاصل هر دو یکیست لیکن باهم جدا آورده **حدثنا** قتیبة قال حدثنا سفیان عن ابن ابی نجیح

کتاب است از بکور بمعنی بامداد وتعجیل زود و بگه تر رفتن برای نماز عید مراد مطلق عید است اضحی باشد یا فطر بقرینه آنچه در بعضی نسخ آمده الصبی تنبیه دوقت عید نزد شافعیه مابین طلوع آفتاب وزوال آنست اگرچه فضل آن وقت طلوع کرده باشد زیرا چه مبنی بر اقامت نماز است کرچون برآید وقت نماز شود در آید وقت نماز دیگر

عن عبد الله بن كثير عن ابي المنهال قال سمعت ابن عباس رضي الله عنهما قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة وقال في كيل معلوم ووزن معلوم الى اجل معلوم **حدثنا** ابن الوليد قال حدثنا شعبة عن ابن ابي المجالد ح وحدثني يحيى قال حدثنا وكيع عن شعبة عن محمد بن ابي المجالد ح وحدثنا حفص بن عمر قال حدثنا شعبة قال اخبرني محمد او عبد الله ابن ابي المجالد بن روايت شعبه ترديد كرده است كه ابن ابي المجالد نام او محمد است يا عبد الله قال اختلف عبد الله بن شداد بن الهاد وابو بردة في السلف گفت محمد بن ابي المجالد اختلاف كرد عبد الله بن شداد وابو بردة در جواز بيع سلم فبعثوني الى ابن ابي اوفى فسالته پس فرستادند مرا بسوى عبد الله ابن ابي اوفى پس پرسيدم من اورا ازين كار فقال انا كنا نسلف على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم وابي بكر وعمر رضي الله عنهما في الحنطة والشعير والزبيب والتمر پس گفت ابن ابي اوفى بوديم ما كه بيع سلم ميكرديم در زمان آنحضرت وابي بكر وعمر در گندم وجو وانگور وخرما وسالت ابن ابزى فقال مثل ذلك وپرسيدم عبد الرحمن بن ابزى را ازين مقوله پس گفت مانند اين گفته بود ابن ابي اوفى **باب** السلم الى من ليس عنده اصل در جواز سلم باكسى كه نيست نزد او اصل از اصل زراعت وثمار ونخل است **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا الشيباني قال حدثنا محمد بن ابي المجالد قال بعثني عبد الله بن شداد بن الهاد وابو بردة الى عبد الله بن ابي اوفى فقال اسله هل كان اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في عهد النبي صلى الله عليه وسلم گفت محمد بن ابي المجالد فرستاد مرا عبد الله بن شداد بن الهاد وابو بردة بسوى عبد الله بن ابي اوفى پس گفتند پرس اورا آيا بودند ياران پيغمبر خدا در عهد آنحضرت يسلفون في الحنطة والشعير آيا سلم ميكردند در گندم وجو فقال عبد الله كنا نسلف نبيط اهل الشام في الحنطة والشعير والزبيب في كيل معلوم الى اجل معلوم پس گفت عبد الله بوديم ما كه بيع سلم ميكرديم بقوم اهل شام در گندم وجو وانگور در كيل معين تا مدت معين نبيط بفتح نون وكسر باء وسكون تحتيه آخر طاء مهمله قومى كه نزول ميكردند در رودها وبعضى گويند يعنى اهل زراعت ايشان قلت لمن كان اصله عنده گفتم سلم بكسى ميكردند كه اصل سلم فيه نزد او بودى قال ما كنا نسالهم عن ذلك گفت نبوديم كه بپرسيم ايشانرا از اصل تم بعثاني الى عبد الرحمن بن ابزى فسالته پس فرستادند مرا هر دو مرا بسوى عبد الرحمن بن ابزى پس پرسيدم اورا ابزى بموحده وزاى است فقال كان اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم يسلفون على عهد النبي صلى الله عليه وسلم ولم نسالهم الحديث تمام گفت عبد الرحمن بن ابزى بودند ياران پيغمبر خدا كه بيع سلم ميكردند بسيكد يگر در زمان پيغمبر خداوند نه پرسيديم ايشانرا آيا مر ايشان را زراعت بود يا نه **حدثنا** اسحق الواسطي قال حدثنا خالد بن عبد الله عن الشيباني عن محمد بن ابي مجالد بهذا گفت اسحق حديث كرد ما را خالد بن عبد الله از شيباني از محمد بن ابي مجالد باين حديث وقال فسلفهم في الحنطة والشعير وگفت محمد بن ابي مجالد پس بيع سلم ميكرديم ايشانرا در گندم وجو **حدثنا** قتيبة قال حدثنا جرير عن الشيباني بمثله في الحنطة والشعير والزبيب وقال عبد الله بن الوليد عن سفيان نا الشيباني وقال والزيت

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب العيدين

ودر رمدة از مالك روايت است كه برآيد از خانه يا از مسجد وقتى كه طلوع كند آفتاب وبرهايق از وى كسيكه برآيد پيش از طلوع باك نيست و ليكن تكبير نگويد تا طلوع وسزاوار نيست امام را كه بيايد مصلى را تا آنكه احرام نماز بندد وشافعى گفته بيايد مصلى را در روز عيد الضحى وقتيكه ظاهر شود آفتاب وتاخير كند در فطر الله كى اين تفصيل در اصل از علماء ما است ودر نسخه است كه مراد از عيد درين نسخه كه بلفظ افراد است عيد الضحى باشد وقال عبد الله بن ابسر بضم موحده وسكون سين در آخر اسم برد وصحابى ابو صفوان سلمى مازنى صحابى ابن صحابى مرد فجارة در حال وضو سنه هشتاد وهشت ودوى آخرين صحابه است كه مرد در بشام ان كنا مر غنا في هذه الساعة بتحقيق شان اينست بوديم ما كه فارغ ميشديم ازين نماز عيد درين ساعت كه گفته بود ابن ابسر را بطريق انكار بر امام وقتيكه درنگ كرد در برآمدن بنماز در روز عيد فطر يا اضحى وذلك حين يسبح وآن وقت فراغ نماز مسبحه بود يعنى نافله اضحى چنانكه در روايت صحيحه طبراني صريح آمده وذلك حين تسبيح الضحى وآن وقت روشن وبلند شدن آفتاب است بقدر يك ونيزه **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن سيار بيد عن الشعبي عن البراء بن عازب قال خطبنا رسول الله گفت براء خطبه خواند ما را پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم يوم النحر فقال روز عيد نحر پس فرمود ان اول ما نبدا به في يومنا هذا ان نصلي ثم نرجع فننحر بتحقيق اول آنچه ابتدا ميكنيم آن درين روز ما اينست كه نماز گزاريم پس برگرديم واز آنجا پس نحر كنيم ودر ظاهر دلالت دارد بر آنكه سزاوار نيست اشتغال درين

درين روايت زيت بمعنى روغن كه بزاى وشناة تحتيه وتاء مثناة فوقانيه است زيادة كرده در شرح قسطلانى از قول او وقال عبد الله الخ در حديث اسحق آورده است **حدثنا** ادم قال حدثنا شعبة قال حدثنا عمرو بن مرة قال سمعت ابا البختري الطائي قال سألت ابن عباس رضي الله عنهما عن السلم في النخل گفت ابو البختري پرسيدم ابن عباس را از بيع سلم در ثمرى كه بر سر نخل باشد قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع النخل حتى يوكل منه وحتى يوزن پس گفت ابن عباس منع كرده آنحضرت از فروختن ميوه بر سر درخت تا آنكه قابل خوردن وموزن شود فقال الرجل واى شيء يوزن پس گفت مردى كدام چيزى وزن كرده ميشود وميوه بر سر درخت گويا استبعاد كرد از كثرت ثمرات بر درخت فقال رجل الى جانبه حتى يحرز پس گفت مردى كه بجانب ابن عباس نشسته بود مراد آنست كه اندازه وتقدير كرده شود بحرز بتقديم راى بر راى يعنى بتخمين واندازه كرد مانى گويد مراد از مرد اول كه استبعاد كرده همين ابو البختري راگفته چنانكه از حديث شد كه در باب لاحق آورده لتصريح كرده بقول شيخ ابن حجر كه گفته مطلع نشده ام برنام آنمرد وقال معاذ حدثنا شعبة عن عمرو قال ابو البختري سمعت ابن عباس رضي الله عنهما نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن السلف گفت ابو البختري شنيدم ابن عباس را نهى كرد آنحضرت مانند انچه مذكور شده سابقا مطابقت اين حديث بترجمه هيچ ظاهر نيست اكثر شراح برين اند كه اين حديث از ابواب لاحق است از خطاى ناسخ درين باب افتاده وابن شيبه تطبيق تكلفى كرده كه كمتر بفهم كسى مى درآيد **باب** السلم في النخل درميان حكم بيع سلم در نخل يعنى ميوه كه بر نخل هنوز نرسيده باشد **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة عن عمرو عن ابي البختري قال سألت ابن عمر عن السلم في النخل گفت ابو البختري پرسيدم ابن عمر را از بيع سلم كه بر درخت كند قال نهى عن بيع النخل حتى تصلح وعن بيع الورق نساء بناجز پس گفت منع كرده شده است از فروختن ميوه درخت تا آنكه قابل خوردن شود واز فروختن نقره بجاى كه نسيه است بنقد حاضر يعنى از نقود چيزى را كه نه دست بدست باشد فروختن ممنوع است وسألت ابن عباس رضي الله عنهما عن السلم في النخل فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع النخل حتى يوكل منه او يأكل منه وحتى يوزن پس گفت منع كرده است پيغمبر خدا از بيع ميوه نخل تا آنكه خورده شود يا بخورد از وى صاحب آن شك راوى وتا آنكه وزن كرده شود **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن عمرو بن مرة عن ابي البختري قال سألت ابن عمر رضي الله عنهما عن السلم في النخل فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع الثمر حتى يصلح پس گفت ابن عمر منع كرده است پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى از فروختن ميوه بر سر درخت تا آنكه درآيد در صلاح ونهى عن بيع الورق بالذهب نساء بناجز ومنع كرده از فروختن نقره بطلا وجالبكه نسيه است بنقد حاضر در بعضى نسخ نهى عمر است وظاهر است كه بسماع از آنحضرت خواهد بود وسألت ابن عباس رضي الله عنهما ابو البختري گويد پرسيدم ابن عباس را از سلم در نخل فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن بيع النخل حتى يأكل او يوكل وحتى يوزن قلت وما يوزن قال ابو البختري گويد

الجزء الثالث بيع شيخ الاسلام | **كتاب العيدين**

برای طعام اهل وعیال حد نیست آن از وجه عبادت وضحیه اعتبار نفتاد خالی ابوبرده بن نیار فقال یا رسول الله انی ذبحت قبل ان اصلی پس استاد وتمامی من ابوبرده گفت ای رسول خدا من ذبح کردم پیش از نماز به گمان جواز وصفای جذعه خیر من مسنة وهو جید والحال تر ومن بزغاله کم از یکساله است که بهتر است از یکساله قال اجعلها مکانها فرمود بگردان جذعه را بجای سنه او قال اذبحها یا فرمود ذبح کن جزعه را اشک داویست ولن تجزی جذعة من احد بعدك ونمی گزارد جذعه از هیچ کسی را بعد تو **باب** فضل العمل في ايام التشريق ذکر زیادتی ثواب عمل در ایام تشریق که سه روز اند بعد روز نحر چنانکه در خلاصه وظهیریه است باجمار از روز نحر چنانکه بعضی آمده وچون بین وزن گوشت قربانی خشک بسیار میشود در آفتاب باین نام خوانند چه تشریق بمعنی خشک کردن گوشت است یا نکه آفتاب هدی وضحایا نحر کرده نمی شوند تا آنکه مشرق شود آفتاب یعنی طلوع کند وتشریق بمعنی نماز عید نیز آمده که گزارده میشود وقت اشراق آفتاب چنانکه مروی است لا جمعة ولا تشريق الا في مصر جامع یعنی واجب نیست جمعه ونماز عید مگر در مصر جامع ومن ذبح قبل التشريق فليعد وکسیکه ذبح کند پیش از نماز عید پس گو که اعاده کند برین تقدیر ایام تشریق ایام نحر نباشند زیرا که نماز جزو ایام عید نبود ونیست لیکن مقتضای کلام فقها وتلفیق بین خلاف آنست که سیزدهم داخل است در ایام تشریق بخلاف دو بهم باختلاف ودر بدایه از خلیل بن احمد منقول است که تشریق بمعنی تکبیر است عقیب نماز نقد بیست روز نهم چون دهم نیز روز عظیم یاد کنند در ان روز نیز تکبیر میخوانند ودیگران بیتوان گفت که وجه تسمیه سطر دیگر شده وباید دانست که ایام تشریق اگرچه ایام مخصوصه اند گویند در فضیلت عمل اصل اند ولیکن ملحق اند بعشر وشارک اند درین فضیلت بایام عشر وجه اینماه که نیز ایام مناسک اند از احرام وتلبیه وترویه وغیر ذلک پس گویا مراد

وزن کردن بر سر درخت چه معنی دارد قال رجل عند ابن عباس رجل يسلف في الحنطة فيجيء بها وليس عند صاحبه زرع ولا نخل فقال ابن عباس لا بأس به تا آنکه تخمین واندازه کرده شود **باب** الكفيل في السلم در بیان ضمان دادن در سلم **حدثنا** محمد بن سلام قال حدثنا يعلى قال حدثنا الاعمش عن ابراهيم عن الاسود وعن عائشة رضي الله عنها قالت اشترى رسول الله صلى الله عليه وسلم طعاما من يهودي بنسيئة ورهنه درعه من حديد گفت عایشه خرید آنحضرت غله را از یهودی که ثمن وقتی دیگر خواهد داد وگرو کرد زرهی را که آنحضرت داشت از حدید مطابقت الحدیث للترجمه ظاهر نیست اولا آنکه این بیع سلم نیست سلم آنست که زر نقد دهند وغله را وقتی دیگر بگیرند ثانیا آنکه آنحضرت ضامنی او را نداد مگر آنکه تکلف کنند که مراد از سلم اینجا اینست که یکی از بدلین نسیه باشد ودر رهن در معنی ضامن است که اگر راهن زر رهن بدهد از فروختن میگیرد **باب** الرهن في السلم گرو گردن در بیعی که بنقد زر دهند **حدثنا** محمد بن محبوب قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا الاعمش قال تذاكرنا عند ابراهيم الرهن في السلف گفت اعمش مذاکره کردیم نزد ابراهیم رهن در بیعی که زر نقد دهند نسیه باشد فقال حدثني الاسود عن عائشة رضي الله عنها ان النبي صلى الله عليه وسلم گفت اعمش حدیث کرد مرا اسود از عایشه که بتحقیق آنحضرت صلی الله علیه وسلم اشترى من يهودي طعاما الى اجل وارتهن منه درعا من حديد خرید آنحضرت از یهودی غله را بوعده مدتی وگرو کرد او را زرهی از آهن **باب** السلم الى اجل معلوم بیان سلم تا مدتی متعین ودنه قال ابن عباس رضي الله عنهما ابو سعيد والاسود والحسن وبتعین مدت گفته است ابن عباس وابو سعید واسود ابن یزید وحسن بصری وقال ابن عمر رضي الله عنهما ولا بأس في الطعام الموصوف بسعر معلوم والى اجل معلوم گفته ابن عمر بیع سلم باکی ندارد در غله که معین شده باشد بنرخ معلوم وتا مدت معلوم یعنی باین دو شرط رواست مالم يكن ذلك في زرع لم يبد صلاحه مادامی که نباشد این سلم در زراعتی که نرسیده است وکار آدمی نیست **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان عن ابن ابي نجيح عن عبد الله بن كثير عن ابي المنهال عن ابن عباس قال قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة وهم يسلفون في الثمار سنتين والثلث گفت ابن عباس قدوم آورد آنحضرت مدینه را وحال آنکه اهل مدینه بیع پیشگی میکردند در میوها دو ساله وسه ساله فقال اسلفوا في الثمار في كيل معلوم واجل معلوم پس فرمود بیع کنید در میوها در پیمانه معین ومدت متعین وقال عبد الله ابن ابي مجالد حدثنا سفيان قال حدثنا ابن ابي نجيح وقال في كيل معلوم ووزن معلوم یعنی در روایت عبد الله ابن ابی مجالد وزن معلوم زیاده آمده است بر روایت ابو نعیم وبطریق تحدیث است واول بطریق عنعنه **حدثنا** محمد بن مقاتل قال حدثنا عبد الله قال اخبرنا سفيان عن سليمان الشيباني عن محمد بن ابي مجالد قال ارسلني ابو بردة وعبد الله بن شداد الى عبد الرحمن بن ابزى وعبد الله بن ابي اوفى فسألتهما عن السلف گفت محمد بن ابی مجالد فرستاد مرا ابو بردة وعبد الله بن شداد بسوی عبد الرحمن وعبد الله بن ابی اوفی پس پرسیدم هر دو را از بیع سلف فقالا كنا نصيب المغانم مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فيأتينا انباط من انباط الشام فنسلفهم هر دو گفتند ما که میرسیدیم غنیمت را با رسول خدا پس میآمدند نزد ما مردمان از مردمان شام

اسماء الرجال

سليمان الاعمش ... عن ابن عباس ... سفيان بن عيينة ... ابن جريج ... ابن عباس ... عبد الله بن كثير ... ابن ابي نجيح ... سفيان ... عبد الله بن ابي مجالد ... سفيان ... محمد بن ابي مجالد ... عبد الرحمن بن ابزى ... عبد الله بن ابي اوفى ... محمد بن ابي مجالد ... سليمان الشيباني ... سفيان ... عبد الله ... محمد بن مقاتل ... عبد الله بن شداد ... ابو بردة ... عبد الرحمن بن ابي ليلى ... عبد الواحد ... الاعمش ... يعلى ... محمد بن سلام ... ابو نعيم ... سفيان ... ابن ابي نجيح ... عبد الله بن كثير ... ابو المنهال ... ابن عباس ... ابو سعيد ... الاسود ... الحسن ... ابن عمر ... ابن عباس ... ابو سعيد ... الاسود ... ابراهيم ... الاعمش ... عبد الواحد ... محمد بن محبوب ... ابن عباس ... ابراهيم ... الاسود ... عائشة ... الاعمش ... يعلى ... محمد بن سلام

الجزء الثامن من تيسير القاري | كتاب العيدين

قرآن واذکروا الله في ایام معلومات بلام در هیچ جا نیست ودر سوره بقره بلفظ واذکروا الله في ایام معدودات است بدال ولفظ امر ودر سوره حج ویذکروا اسم الله في ایام معلومات بلام باسیصد وشصت جای ولزیادة لفظ اسم واتحسین ودر هیچ روایت از روایات کتاب ششصد مکرر در نسخه فرع یونینی که به علامت ابی ذر زنگشمینی ویذکروا اسم الله في ایام معلومات است ومقصود که ذکر تفسیر ابن عباس است ایام معلومات را العشر وبحجه ومعدودات را بایام تشریق خود حاصل است ومواظبت بر لفظ مسلم وبیان ابن عمر وابو هریرة بخ الى السوق في الايام العشر يكبران ويكبر الناس بتكبيرهما وبود ابن عمر وابو هریره که برمی آمدند بسوی بازار در روز ذی الحجه تکبیر میکردند وتکبیر میکردند مردم بتکبیر ایشان طحاوی گفته بود ندانیم تا که می گفتند تکبیر درین ایام وچون تکبیر در ایام عشر که تابع اند ایام محرم افضل باشد در ایام تشریق که عمده ایام مناسک اند بطریق اولی وکبر محمد بن علي خلف النافلة وتکبیر گفت ابو جعفر محمد بن علی ابن الحسین معروف بباقر علیه وعلی آبائه السلام عقب نماز نفل نیز در ایام تشریق بمنی **حدثنا** محمد بن عرعرة بضم العين وفتح الراء وبعدها عين مهملة قال حدثنا شعبة عن سليمان الاعمش عن مسلم البطين که شکم دراز داشت عن سعيد بن جبير عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال ما العمل في ايام افضل منها في هذه آمرسودیست بیع عمل در هیچ روزها بهتر ازین اعمال که در ین ایام عشر باشند وتصحیح آمده بشصت در روایت ایمه دیگر ودر روایت ابی ذر حافظ اسمعیلی نیز همچنان است ودر روایت کریمه وگشمیهنی ما العمل في ايام العشر افضل من العمل في هذه است وتفسیر کرده هذا را در ین سه روایت بکلمه ایام تشریق واین اگرچه تفسیر خوب ومناسب تر است ولیکن این روایت شاذ است بجنب صحت روایات ثقات چنانکه اشاره کرده شد بدان واگر قطع نظر از روایات ائمه وحفاظ نمائیم بهتر آنست که تفسیر کنند هذه را بایام مناسک حج که شامل عشر وایام تشریق باشد چه روایات در فضل هر دو آمده وبکر نظر بر همه روایات ثقات گمارند چنانکه باید حکم ما بعد عشر از ایام تشریق که بقیه اعمال حج واقع شود در آن

مزارعان از دزارعان شام وآن مضاراتی شام بود مربط بانون دموحده وطاء مهملة مبنی واد یست در طرف مدینه وگروهی
که نزول میکردند ببطاح گذانی القاموس فسلفسة فی الخطة والشعبة فاثبت الی اجل مسمی پس بیع
پیشگی میکردیم در گندم وجو در روغن زیت تا مدتی معین قال فلعلت اکان لهم زدع او لم یکن لهم زرع
گفت محمد بن ابی مجالد گفتم ایشان را آیا بود مزارعان را زراعتی یا نبود مرایشان را مزارعان را زراعتی قال ما کنا
نسالهم عن ذلک گفت هرد و نمی پرسیدیم ایشان را ازین پس معلوم شد که شرط فیه وه است باب
الساعة الی ان تنتج الناقة بیع مسلم گردن تا بین مدت که بزاید ناقه پیدا شدن الناقة تا کا و منتهاه انتهاء
یعنی نتج لازم و متعدی هر دو آمده است وروایت ترجمه بصیغه مجهول مفعول از باب متعدی است حدثنا
موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة عن مالک عن عبد الله قال کانوا یبتاعون الجزور الی حبل الحبلة
گفت عبد الله بن عمر بودند مردم که میخریدند شتر را برای بچه که در شکم ناقه است نهی النبی صلی الله علیه
وسلم عنه پس منع کرد از ان پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی فسره نافع بان تنتج الناقة ما فی بطنها
تفسیر کرده است حبل الحبلة را نافع باینکه بزاید بچه را که در شکم اوست زیاده کرده است در بیع غرر جهت که
از ترجمه حدیث مذکور شد واین تفسیر نیز موافق آن تواند ساخت باین وجه که مافی بطنها بدل از ناقه باشد
وبرین تقدیر معنی آنست که بزاید بچه که در بطن ناقه است ومراد آنست که بیع میکردند تو عده آنکه بزاید بچه که
در شکم ناقه است واین متوعست انا نزد یک مدت آن نامعلوم ونامضبوط است کتاب الشفعة
بسم الله الرحمن الرحیم باب الشفعة فیما لم یقسم فاذا وقعت الحدود
فلا شفعة در شفعه چیزیست که قسمت کرده نشده است وقتی که قسمت کرده شد و
واقع شد حدها جدا جدا پس شفعه نیست از ائمه شرکت نماند ظاهر ازین ایراد مولف احادیث شفعه را آنست
که شفعه شریک را و جار را می باشد چنانکه حنفیه بآن قائل اند شافعیه چون بشفعه جار قائل نیستند در صرف
این احادیث از ظاهر تکلفها کشیده اند ومذهب مولف موافق مذهب حنفیه است لیکن آنچه بشرط خود یافته
همین احادیث شریک وجار است وترجیح جار که اقرب باشد ازروی باب اورا ذکر نموده است وبدانکه
که شفعه در باغ وسرا وزمین می باشد در منقولات نیست حدثنا مسدد قال حدثنا عبد الواحد
قال حدثنا معمر عن الزهری عن ابی سلمة عن جابر عن عبد الله قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم
بالشفعة فی کل ما لم یقسم گفت جابر حکم کرد پیغمبر خدا بشفعه در هر زمین که قسمت کرده نشده
فاذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة پس وقتی که واقع شد حدها و گردانیده شد راهها
جدا پس نیست در ینوقت شفعه باب عرض الشفعة علی صاحبها قبل البیع وحکم کردن بر صاحب شفعه
وخبر کردن اورا پیش از فروختن وقال الحکم اذن له قبل البیع فلا شفعة وگفته است حکم
بن عتیبه وقتی که آگاه کرده شد صاحب شفعه را پیش از بیع وطلب نکرد پس نیست شفعه مراورا را
وحق طلب آن بیع ندارد وقال النبی من بیعت شفعته وهو شاهد لا یغیرها فلا شفعة له وگفت پیغمبر
کسیکه فروخته شد شفعه او یعنی زمینی که در ان شفعه دارد وحال آنکه او حاضر است وتغییر نمیدهد پس نیست

عشر ذی حجه بحجه استمال آن بر شب قدر واگر صحیح باشد
حدیث ابی هریره که ترمذی روایت کرده که صیام
یک روز ازین روزها برابر می شود صیام یکسال
وقیام هر شب ازین شبها برابر است قیام
شب قدر والله اعلم فقط میشود کلام این بعض
را ولیکن حکم کرده اند بضعف حدیث مذکور واستاد وی مستلزم
گفته تحقیق آنست که بعضی از اعیان علماء
متاخرین گفته که این عشر افضل اند از محرم عشر
رمضان اگرچه در عشر رمضان لیلة القدر باشد که
فاضل نبود بران غیر آن قالوا ولا الجهاد
فی سبیل الله گفتند حاضران ونیست جهاد
در راه خدا مگر بهتر از عمل این روزها قال ولا الجهاد
الا رجل خرج یخاطر بنفسه وماله فلم
یرجع بشیء قرموده نیست جهاد بهتر ازو مگر جهاد
مردی که بیرون آمده بجان ومال خطر دارد ودرین سفر
جان ومال خود را پس باز نگشت از سفر هیچ چیزی
ازان یعنی باخت جان ومال در راه خدا وشهید
شد وباقی نگذاشت باب التکبیر
ایام منی واذا غدا الی عرفة مقرر وعادت بودن تکبیر
در ایام منی که روز عید و سه روز دیگر بعد ازان است
یعنی بشب که صبح کند روزی که پیرود بعد فردای یعنی روز نهم
وکان ابن عمر یکبر بمنی تلک الایام وبودند ابن عمر رضی الله عنه که تکبیر میگفت بمنی
در ایام مذکور وکنا مع عمر بعرفات نسمعه یقول الله اکبر الله اکبر گفت نافع
ما با عمر بودیم بعرفات میشنیدیم عمر را که میگفت الله اکبر الله اکبر
لا الله الا الله والله اکبر الله اکبر ولله الحمد یعنی ابن عمر تکبیر میگفت
بمنی وبعرفات وبعد از نماز وبر فراشهای خود وفی فساطاطه وبر خیمه
خود وفی مجلسه الیوم الاول وبمجلس خود در روز اول وفی المسجد وبمسجد
ایام منی وکان یکبر بمنی وبود ابن عمر که تکبیر میگفت بمنی
تلک الایام جمیعا ودر همه آن روزها وکنا نکبر مع امرأته فنراها
الیوم الفطر وبودیم ما با زنان خود تکبیر میگفتیم
روز فطر که روز عید است وکان المسور یکبر
خلف ابان بفتح همزه وتخفیف موحده بن عثمان
وبود مسور تابعی که تکبیر میگفت عقب ابان بن عثمان

براور احدثنا مکی بن ابراهیم قال حدثنا ابن جریج قال حدثنا ابراهیم بن میسرة عن عمرو بن الشرید قال وقفت علی سعد بن ابی وقاص فجاء المسور بن مخرمة فوضع یده علی احدی منکبی پس آمد مسور بن مخرمه ونهاد دست خود را بر یکے از دو دوش من احدی لفظ تانیث گویا باعتبار تانیث منکب است بآن قاعده که گفته اند هر چیزے از اعضائی آدمی مکرر است چنانکه ید وعین ورجل وجز آن آنرا مونث اعتبار کرده اند ودر روایتی احد بلفظ تذکیر است اذ جاء ابو رافع مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال یا سعد ابتع منی بیتی فی دارک ناگاه آمد ابو رافع غلام آنحضرت وگفت ای سعد بخر از من دو خانه مرا که در سرای تست فقال سعد والله ما ابتاعهما پس گفت سعد سوگند بخدا نمیخرم آن هر دو خانه را سوق کلام دلالت دارد بر آنکه میان سعد وابو رافع رعدیدل در میان شده وبا شد ومقصود سعد آنست که باین بهاکه تو میگوئی نمیخرم فقال المسور والله لتبتاعنهما فقال سعد لا اعزید علی اربعة آلاف منجمة او مقطعة پس گفت سعد سوگند بخدا زیاده نمیکنم تراز چهار هزار یعنی در هم منجم یا منقطع شک راوی است هر دو بمعنی موجل است قال ابو رافع لقد اعطیت بهما خمسمائة دینار گفت ابو رافع تحقیق داده شده ام باین هر دو خانه پانصد دینار ولولا انی سمعت من رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول الجار احق بسقبه ما اعطیتکهما باربعة آلاف واگر نبودی که من شنیده ام از رسول خدا که میفرمود همسایه سزاوار تراست بقرب خود نمیدادم تراآن هر دو خانه بچار هزار درهم سقبه سین مهمله وقاف هر دو مفتوح ونیز بسکون قاف وباء موحده در آخر بمعنی قرب است فانا اعطی بهما خمسمائة دینار فاعطاها ایاه ومن داده شده ام باین دو خانه پانصد دینار پس داد آن هر دو را بسعد اگر گوئی حق آنست که شفیع بهاے که دیگری میدهد بخرد گویم معنی آنست که اگر از آنحضرت نمی شنیدم که همسایه سزاوار ترامست بنیکی وامداد واحسان ومروت بیشتر از بهای دیگر میدادم باب ای الجار اقرب کدام همسایه نزدیکتر است واحق است در اخذ شفعه وامداد واحسان حدثنا محاج قال حدثنا شعبة ح وحدثنا عمرو قال حدثنا شبابة قال حدثنا شعبة عن ابی جهمان العدوی قال سمعت طلحة بن عبد الله عن عائشة رضی الله عنها قالت قلت یا رسول الله ان لی جارین فالی ایهما اهدی قالت عائشة گفتم ای رسول خدا بتحقیق مرا دو همسایه است پس بکدام یکے از ان دو هدیه دهم قال الی اقربهما منک بابا فرمود بسوے نزدیکترین هر دو از تو از روے در خانه ازین حدیث معلوم شد که همسایه که در او نزدیکتر است اولے بر عایت است واز جمله رعایتها دادن شفعه است چنانکه ابو رافع بهمان حدیثے که در باب نیکی همسایه واقع شده است شفعه را بسعد داد

تم الجزء الثامن من التلخیص ویلیه التاسع انشاء الله رب العالمین فی التاسع من شعبان المعظم سنه ۱۳۹۶ هجری

بود ودر روایت کرده آنرا ازین مسعود وترمذی امام احمد وابی یوسف ومحمد وشافعی در قولی مختار نزد جزء قاعصر آخر ایام تشریق است که مجموع آن بست وسه خانه شد وفتوی در مذهب ما هم برین است وقولی گفته اند همین است اظهر نزد محققین بجهة ورود صحیح مرفوع در آن طریق متعدد وترجیح بقول ابن عمر گرفته صلی الله علیه وآله وسلم نماز صبح را روز عرفه بغلس خواند وبعد از آن روز نحر بسیار خواند وبعد از آن ایام تشریق پس گفت تکبیر را تا عصر آخر ایام تشریق آورده زرکشی گفته که از امام احمد رحمه الله پرسیدند بکدام دلیل حکم کردید شما که تکبیر از نماز فجر روز عرفه تا عصر آخر ایام تشریق است گفت باجماع عمر وعلی وابن مسعود رضی الله عنهم ونزد امام مالک بقول تنها وابن مسعود رضی الله عنه ونزد امام شافعی از ظهر روز نحر تا عصر آخر ایام تشریق که مجموع آن پانزده نماز است برای حجاج غیر حجاج ونیز بقول امام شافعی این مخصوص بحجاج است چنانکه رمی ایشانست از احمد ودر روایتی دیگر تا عصر آخر ایام تشریق وغیر حجاج را از مغرب لیلة النحر تا فجر آخر ایام تشریق که پنجاه نماز بود ودر بعضی اقوال دیگر نیز هست که بطول میکشد وجه دیگر آنکه بجماعت شرط است نزد امام ابی حنیفه وهر سه مذکور نزد ما نیست وفاز امام احمد در روایت است که شرط است نزد ابن مسعود فرموده است التکبیر علی من صلی بجماعة واز ابن عمر نیز آورده اند که گزارد نماز ظهر را بمنی بجماعت وبعد از نماز نفل ونماز عیدین وبعضی تکبیر میگفتند ودر مذهب شافعی در آنچه بعضی نقل کرده وجه دیگر

من نور الجزاءات

كتاب الاجارة

اجاره در لغت بمعنی مزد است و در شرع عقدیست کہ بر منافع معلومہ مقدر بعوض معلوم واقع میشود و مشہور بکسر ہمزہ است بضم و فتح نیز گفتہ اند **بسم الله الرحمن الرحيم باب** استيجار الرجل الصالح اجارہ گردانیدن مرد صالح را در ین باب اشارتست بر دخول کسی کہ گفتہ مرد صالح را اجیر باید گرفت و ندانست از آنکہ خلاف آداب مسلمانی و مروت است و قال الله تعالى ان خير من استاجرت القوي الامين باین تاویل ترجمہ آورده است و درین آیت اشارتست بقصہ موسی آنگہ نزد شعیب علیہ السلام رفتہ و در شعیب گرفتہ و مدت شعیب ہشت سال قرار یافتہ و بتمولہ دختر شعیب است کہ دختران موسی گفتہ و معنی آنست کہ بتحقیق بہترین کسی است کہ اجیر گرفتہ قوی و امین است نقل است کہ شعیب گفت از کجا دانستی کہ قوی و امین الخ گفت دیدم کہ برداشت سنگی را کہ گروہی قادر بر آن نبودند بداشت آزاد گردہ نفرو و قتیکہ می آمدیم گفت مرا کہ از پس من بیا و قتیکہ دو راہ پیش آید سنگریزہ پیش انداز تا بدانم راہ خانہ تراست و بہان طرف برفتم و الخازن الامين و حاكم كيكہ خازن امین است و من لم يستعمل من اراده و حکم کسی کہ از او تواند استعمال کند کسی را کہ میخواہد بر عمل تو و طلب آن کند درین نیز داخل ترجمہ است

برسہ کس ازین دو علم حدیثی آورده است **حدثنا** محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن ابي بردة قال احبرني حدثنا ابو بردة عن ابيه ابي موسى الاشعري قال قال النبي صلى الله عليه وسلم الخازن الامين الذي يؤدي ما امر به طيبة نفسه احد المتصدقين فرمود پیغمبر خدا صلعم کہ خازن امین آنکس است کہ ادا میکند چیزیرا کہ مامور است بآن در حالی کہ پاک است نفس او از خیانت یکی از دو صدقہ کننده است یعنی شریک است در ثواب صدقہ صاحب مال میکند **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن قرة بن خالد قال حدثني حميد بن هلال قال حدثنا ابو بردة عن ابي موسى قال اقبلت الى النبي صلى الله عليه وسلم ومعي رجلان من الاشعريين گفت آمدم بسوی پیغمبر خدا و با من دو مرد از اشعریان بودند قال فقلت ما علمت انهما يطلبان العمل گفت ندانستم کہ ہر دو طلب عمل میکنند در تحقیق حدیث اختصاری کرده است تمام آنست کہ ابو موسی گوید دو مرد با من بودند از اشعریان یکی جانب چپ یکی جانب راست و طلب کردند عمل را آنحضرت فرمود ای ابا موسی گفتم سوگند بکسیکہ بر انگیخته ترا بحق مرا اطلاع نداده ام بر آنچه در نفس ایشان بود و نمیدانم کہ ایشان طلب عمل دارند فقال انا لا نستعمل على عملنا من اراده پس فرمود ہر گز عامل نمیکنیم بر عمل خود کسی کہ خواسته عمل را ترا و گروه را وی کہ لن نستعمل بالا نستعمل فرمود است **باب** رسیدن بضعه على قراريط بر پاره شدن بر قیراطها قراریط جمع قیراط است و آن نیم دانگ است **حدثنا** احمد بن محمد المكي قال حدثنا عمرو بن يحيى عن جده عن ابي حسين عن ابي زرعة عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم قال بعثت الله نبيا الا رعى الغنم فرمود مبعوث نکرد خدا پیغمبری را مگر آنکہ چرانید گوسپند غنم را ظاہر کلام عموم است اگر تخصیص بعد از ثبوت باشد آدم و عیسی و جز آن دو رنخواهد بود فقال اصحابه وانت پس گفتند یاران آنحضرت و تو هم راعی بودی فقال نعم كنت ارعاها على قراريط لاهل مكة فرمود آری بودم کہ میچرانیدم گوسپندان را بر قراریط کہ مر اہل مکہ را بود در روایتی دیگر آمده کہ بر هر غنمی قیراط یعنی گوسپندی قراریط نام جائیست بمکہ و تصحیح کرده اینقول را ابن جوزی و این نامه و گفته کہ قیراط را اینجا اضافت کرده اند بسوی مکہ و بعضی گویند کہ قراریط نام دینار است و بعضی گویند نام درهم است و بعضی گویند نام قطعه از زر است و بعضی گویند نام قطعه از نقره است و بعضی گویند نام قطعه از مس است و بعضی گویند نام قطعه از نقره است کہ بر آن نقش سکه نباشد و بعضی گویند نام قطعه از نقره است کہ بر آن نقش سکه باشد و معنی نقد و عدد صحیح آمده و مسلمانان فتح میکنند زمینی را کہ آنرا قیراط و قراط گویند و قیراط و قراط در لغت عامه عرب لام آید کہ آنحضرت ہم نمیدانستند آنحضرت کانی تکلم میکرد با یاران معنی و المنتدبکیار آنحضرت تکلم کرد و بعضی گفت یا رسول الله

التقفي لغم تشتروه ان قال سالتكما نسا وبعضهن ماشيات من بني ابي عربات بنت محمد التقفي يريد ان بعض نساء الحي كيف لنفعل يتصنعون مع النبي يريد ان نفعل كما يفعلون مع النبي صلى الله عليه وآله وسلم يعني تليبه ميكفتند يا تكبير قال كان يلبي الملبي لا ينكر عليه كفت انس بوديم كه تليبه ميكفت تليبه گوينده بجاى انكار كرده نميشد بر وى و تكبير ميكفت تكبير گوينده بجاى انكار كرده نميشد بر وى گاهى تليبه ميكفتند و گاهى تكبير و بر دو روا ميداشتند و ترك تليبه بطلقا روا نيست مگر وقت رمى جمره عقبه چنانكه مذهب ابي حنيفه و شافعي است رحمهما الله **حدثنا** محمد در روايت اصيلي زياده آورده و بخاري و نيز در نسخه وى نگفتا بر همين نسبت كرده يعني مولف بر ين تقدير در روايت مولف از عمر بن حفص علاقا باشد و بسا كه نزد وى اينچنين آورده و در بعضي نسخ اين اسم ساقط است راسا و راجح همين است قاله الشيخ ابن حجر قال حدثنا عمر بن حفص قال حدثنا ابي عن عاصم بن سليمان عن حفصة بنت سيرين عن ام عطية قالت كنا نؤمر ان نخرج يوم العيد حتى نخرج البكر من خدرها قالت ام عطيه بودیم كه امر كرده ميشديم اينكه برايم روز عيد تا الكرى را از خانه و سيزه نيز از بيرون خانه حتى نخرج الحيض بضم حاء مهمله و كسر ياء مشدده جمع حائض و تا الكرى برآمدن حاضان فيكن خلف الناس پس مى بودند زنان پس صفهاى مردم فيكبرن بتكبيرهم يدعون بدعائهم پس تكبير ميگفتند بتكبير ايشان اميد ميكردند بدعاى ايشان از بعضى معلوم شد كه تكبير و دعا حائض را منع نيست يرجون بركة ذلك اليوم وطهرته اميد ميكردند بحضور مصلى حصول بركت امروزه و پاكى از گناهان را اگرچه بعضى از نماز معذور مى بودند طهره بضم طاء و سكون هاء لغتست در طهارت **باب** الصلوة الى الحربة يوم العيد نماز گزاردن بسوى نيزه خورد كه ستره گردانيده شده در صحراء روز عيد و گفته شده است اين شرح مجمل باختلاف روايات بتفاوت در استاد و بعض متن در ابواب ستره وى نزد بعضى يوم العيد و در بعضى نيز اين لفظ در اكثر روايات نيست **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا عبد الوهاب ابن عبد المجيد ثقفي قال حدثنا عبيد الله عن نافع عن ابن عمر ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم

آنخود از ما جدا نشده ما این لغت را نمی شناسیم تو از کجا دانسته گفته اند حکمت درین کار انبیا پیش از نبوت گوسفند چرانی کرده اند آن تواند بود که ایشان بمشقت عادت کنند و تربیت و حراست گله گوسفند از گرگ و ضبط مانده بود آن تا در اصلاح احوال و نگهبانی امت از اشرار و شیاطین همچنان بهر وجه لایق سعی نمایند و گویا اول سبق سیاست است و تخصیص بغنیم ازانست که این جنس ناتوان ترین دواب است و آنکه آنحضرت از خود خبر داده که راعی بوده است از راه تواضع است و نیز درین ضمن اظهار منت و انعام الهی است که ازان حال بابن مرتبه رسانده که اشرف مخلوقات گردید و عالمی با و را مسخر گشت و بدن دانش و تدبیر امر دینی او در آمد **باب** استیجار المشرکین عند الضرورة در جواز اجیر گرفتن مسلمانان کافر را نزد ضرورت و فقدان یوجد اهل الاسلام و وقتیکه یافته نشود مسلمانی و عامل النبی صلی الله علیه وسلم بخیبر و عمال ابوبکر و غیره خیبر را با راضی خیبر از انکه نبود مسلمانی که بجای او نصب کند و عمل بوا قعی تواند کرد این بطال گوید اکثر فقها برین اند از جهت مذلت کفر و انکه مسلمان اجیر کافر شود و روا نداشته اند **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال حدثنا هشام عن معمر عن الزهری عن عروة بن الزبیر عن عائشة رضی الله عنها قالت واستاجر رسول الله صلی الله علیه وسلم وابوبکر رضی الله عنه رجلا من بنی الدیل گفت عایشه واجیر کرد پیغمبر خدا و ابوبکر مر دیرا از بنی دیل و استا جر بوا و عطف است بر ما قبل و اینواقعه بهجرت است دیل بکسر دال مهمله و سکون مثناة تحتیه و لام است نه من بنی عبد بن عدی این نسبت اخص است از نسبت اول هادیا خریتا در حالیکه راه نمائی ماهر بود الخریت للماهر بالهدایة گویند خرّیت آنرا که مهارتی دارد بنهائی قد غمس یمین حلفه فی آل العاص بن وائل بتحقیق آن مرد فرو برده بود دست عهد و سوگند در خون در آمده در جمله آل عاص که از بنی سهم اند حلف بکسر مهمله و سکون لام یعنی عهدی است که در قوم می باشد و علی دین کفار قریش و آنمرد بر دین کفار قریش بود فامناه فدفعا الیه راحلتیهما پس ایمن ساختند آنحضرت و ابوبکر آنمرد کافر را پس حواله کردند بوی شتران خود را و واعداه غار ثور بعد ثلث لیال و وعده دادند او را در غار ثور پس از سه شب یعنی صبح صبیحة لیال ثلث پس آورد آن مرد اجیر نزد آنحضرت و صدیق شتران ایشان را صباح سه شب فارتحلا و انطلق معهما عامر بن فهیرة پس کوچ کردند و راهی شدند آنحضرت و ابوبکر و عامر بن فهیره و الدلیل الدیلی فاخذ بهم طریق الساحل و راه نما بهمانرد دیلی بود پس گرفت آنمرد راه با ین سه نفر و آن راه ساحل دریا بود **باب** اذا استاجر اجیرا لیعمل له بعد شهر او بعد شهر اجاز و قتی که بگیرد کسی مزدوری را تا کار کند برای او بعد از سه روز یا پس از ماهی یا پس از سالی روا است هما علی شرطهما الذی اشترطا اذا جاء الاجل و هر دو موجر و مستاجر به شرطهائی که شرط کرده اند باشند وقتیکه آمد مدت یعنی در بعضی روایت عقد باطل نمیشود و شافعیه گویند اگر اجاره گرفت سر انی را چنانکه گوید بدهنده که کیلا الحاره را دادم بعد از ده روز صحیح نیست و در اجاره ذمه تاخیر عمل روا است و نزد حنیفه مطلقا روا است و همین است مذهب مالکیه **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث قال حدثنا عقیل قال ابن شهاب فاخبرنی عروة بن الزبیر ان عایشة زوج النبی صلی الله علیه وسلم قالت واستاجر رسول الله صلی الله علیه وسلم وابوبکر رضی الله عنه رجلا من بنی الدیل هاد یا خریتا و هو علی دین کفار قریش اجیر گرفت پیغمبر خدا و ابوبکر مر دیرا از بنی دیل هادیا که راه نمائی ماهر بود و او بدین کافران قریش بود فدفعا الیه راحلتیهما و واعداه غار ثور بعد ثلث لیال پس سپردند با نمرد هر دو شتر خود را و وعده کردند بغار ثور بعد از سه شب غار ثور بعد ثلث لیال صبح صبیحة ثلث پس آورد وی آنحضرت

الجزء العاشر الشیخ الاسلام | کتاب العیدین

مخصوص بحرف تا و می مردم است چنانکه اشارة بآن رفته **حدثنا** ابراهیم ابن المنذر الحزامی بکسر مهمله و تخفیف زاء قال حدثنا الولید ابن مسلم قال حدثنا ابو عمر و بفتح مهمله کما فی الرامی قال حدثنی نافع عن ابن عمر قال کان النبی صلی الله علیه وآله وسلم یعتد فالی المصلی والعنزة بین یدیه تحمل بود آنحضرت که میرفت بسوی جبانه و حامل آنکه عنزه پیش او برداشته میشد و تنصب بالمصلی بین یدیه فیصلی الیها و استاده کرده میشد بمصلی پیش روی آنحضرت پس نماز میکرد بسوی آن و این غالب احوال بود و گرنه ثابت شده که نماز گزارد آنحضرت در مصلی بسوی غیر عنزه و این بیان جواز است که ستره گردانیدن سنت است نه واجب **باب** خروج النساء والحیض یشهدن الخیر و دعوة المسلمین و اعتزال الحیض المصلی ذکر بر آمدن زنان و حائضان روز عید بسوی عیدگاه **حدثنا** عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا حماد بن زید عن ایوب عن محمد بن سیرین عن ام عطیة قالت امرنا نبینا گفت ام عطیه امر کرده است ما را نبی ما صلی الله علیه وآله وسلم زنان را اینکه ان نخرج العواتق ذوات الخدور و اینکه بدر آریم نهانان بالغه سر و نشین را عواتق جمع عاتق میگویند بالغ را بجهت آنکه آزاد شده از تکلیف ابوین و ذکر عواتق برای اشعار بعلت است و گفته اند از آنکه گرایض باشند نیز برایند بالجمله **حقیق** اهلیت تکلیف و عن ایوب عن حفصة بنحوه و بهمناد مذکور را ایوب بروایت وی از حفصه خواهد محمد بن سیرین نحو حدیث سابق آمده و زاد فی حدیث حفصة قال یا زیاده کرده ایوب در روایت خود از حفصه که گفت ایوب او قالت یا گفته است حفصه در حدیث مذکور العواتق ذوات الخدور

[illegible]

والوبكر را هر دو شتر تا بشارت اصباح سه شب بعضی شراح در مطابقت الحدیث بترجمه سخن کرده اند و ترجمه اعت که اجیر گرفته تا بعد از
سه روز یا بعد یک ماه یا سه سال کار کند و در حدیث مدت وقت شتران بوی حواله کردند و مدت قرار داده شد چون آنکه اجیر را
گرفته بودند برای خدمت شتران تا بیشتر [illegible] بیاورد این شتران را در سه روز عامر بن فهیره بود مولف چنانکه عادت است
[illegible] بعد یک ماه و سال است مدت قریب سه روز **باب** الاجیر فی الغزو در بیان اجیر گرفتن وقت غزو
حدثنا یعقوب بن ابراهیم قال حدثنا اسمعیل بن علیة قال حدثنا ابن جریج قال اخبرنی عطاء عن صفوان بن یعلی عن
یعلی بن امیة قال غزوت مع رسول الله صلی الله علیه وسلم جیش العسرة گفت یعلی غزا کردم با رسول خدا
جیش عسرة یعنی آن غزوه تبوک است و این غزوه را جیش عسرة خوانند از آنرو که در ایام قحط و در هوای گرم بود
بود و خرما بر درخت رسیده بود پس دشوار آمد بر مردم این لشکر کشی و این در سال نهم از هجرت بود فکان ذلک من اوثق
اعمالی فی نفسی پس بود این غزوه از محکم ترین اعمال من نزد نفس من فکان لی اجیر و بود مرا اجیری که خدمت میکرد مرا
باجرت فقاتل انسانا فعض احدهما اصبع صاحبه فانتزع اصبعه فاندر ثنیته فسقطت پس جنگ کرد آن اجیر با
یک مرد پس گزید یکی از آن دو انگشت یار خود را پس کشید انگشت خود را پس انداخت دندان پیش او را [illegible] بفتح همزه و نون
ساکن و دال مهمله آخر الراء است بمعنی اسقط فانطلق الی النبی صلی الله علیه وسلم فاهدر ثنیته پس رفت کسیکه گزیده بود
و دندان کنده شده بسوی پیغمبر پس باطل کرد آنحضرت دیت دندان او را وقال افیدع اصبعه فی فیک تقضمها
و فرمود آیا بگذارد انگشت خود را در دهان تو که بخوری آنرا بطرف دندان قال احسبه قال کما یقضم الفحل گفت یعلی
گمان دارم آنحضرت را که فرمود چنانکه میخاید شتر نر قال ابن جریج وحدثنی عبد الله بن ابی ملیکة عن جده بمثل هذه القصة
ابن جریج باسناد مذکور روایت کرد مرا عبد الله بن ابی ملیکة [illegible] ابی ملیکة است [illegible] عبید الله بن ابی
ملیکة است نسبت میکنند او را بجد مثل هذه القصة یعنی مانند این قصه که در زمان آنحضرت واقع شده بود ان رجلا عض ید
رجل فاندر ثنیته فاهدرها ابوبکر رضی الله عنه تحقیق مردی گزید دست مردی را پس شکست دندان او را پس باطل ساخت
دیت دندان او را ابوبکر صدیق **باب** من استاجر اجیرا فبین له الاجل ولم یبین له العمل در بیان کسی که مزدور
گیرد یکی را پس بیان کند مدت عمل را و بیان نکند عمل را که چه کند روا باشد و برین حکم دلیل آورده قول شعیب که بموسی گفت
علیهما السلام ای قول شعیب حکایت کرده از او لقوله تعالی انی ارید ان انکحک احدی ابنتی هاتین الی قوله والله
علی ما نقول وکیل تحقیق من میخواهم که نکاح کنم ترا با یکی ازین دو دختر خود که ایشانند علی ان تاجرنی ثمانی حجج
برین شرط که مزدوری کنی مرا هشت سال [illegible] یاجر فلانا یعطیه اجرا مولف گوید تاجر فلانا بمعنی اینست که میدهی
تو فلان را اجر و منه فی التعزیة اجرک الله و ازین قول است در تعزیه که میگویند اجرک الله یعنی اجر دهد ترا خدای برین
مصیبت **باب** اذا استاجر اجیرا علی ان یقیم حائطا یرید ان ینقض جاز وقتی که مزدور گرفت مزدوری را
بر آنکه برپا کند دیوار را که نزدیک است بیفتد روا باشد [illegible] ینقض انقاق است [illegible] در حدیث [illegible] انقضه [illegible]
خضر واقع شده **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال حدثنا هشام بن یوسف ان ابن جریج اخبرهم قال اخبرنی یعلی بن مسلم
وعمرو بن دینار عن سعید بن جبیر یزید احدهما علی صاحبه گفت ابن جریج خبر داد ما را دو کس یعلی بن مسلم و عمرو
بن دینار از سعید بن جبیر حالیکه زیاده میکرد یکی ازین دو کس بر دیگری یعنی زیاده میکرد یعلی بر عمرو چیزی که عمرو نداشت و عمرو

والآن نسوی [illegible] ست عموما در همه
زمان و جمیع احوال و اوقات چنانکه بر [illegible]
[illegible]
باب [illegible]
الصبیان الی المصلی [illegible]
[illegible]

عليه واله وسلم مقابل الناس وكنت ابو سعيد
غدري در حدیثی که در باب الخروج الی المصلی غیر
منبر ذکر یافت که آنحضرت استسقا و نماز عید بر روی
مردم حدثنا ابو نعيم قال حدثنا محمد
بن طلحة عن زبيد عن الشعبي عن البراء
قال خرج النبي صلى الله عليه واله وسلم
يوم العيد الى المصلى فرأى الحضرت روز عید
نسوی بفتح که بفتح موحده مکسوره مرینه است
ظاهر المصلای عید نزدیک بوده فصلى
ركعتين پس گزارد دو رکعت نماز عید ثم اقبل
علينا بوجهه پس روی کرد بسوی ما فقال ان
نستأنى يومنا هذا ان نبدأ بالصلوة ثم
نرجع فنخبر من فعل ذلك فقد وافق
سنتنا پس کسیکه کرد این نماز پیش از خطبه موافقت
کرد سنت ما و من ذبح قبل ذلك فانما
هو شيء عجله لاهله ليس من النسك
في شيء فقام رجل فقال يا رسول الله اني
ذبحت وعندي جذعة خير من مسنة
فقال اذبحها ولا تفي عن احد بعدك
کفایت نکند و اداء نکند واجب ترا غیر تو یا حدیث
العاشر فتحتين بالمصلى ذكر على التثنية كه بصيغه
عید گزارند از حرب و سنگ و نخواند نماز خطبه
بدان بصیغه حدثنا مسدد قال حدثنا
يحيى قطان عن سفيان ثوری قال حدثني
عبد الرحمن بن عابس بصيغه مفرد قال
سمعت ابن عباس قيل له اشهدت
العيد مع النبي قالت عبد الرحمن شنیدم
ابن عباس را بایکی گفتند شنید مر او را آیا حاضر شده
عید را با پیغمبر صلی الله علیه واله وسلم
قال نعم قالت ابن عباس آری ولولا مكاني
من الصغر ما شهدته بذکر خود در قرب
منزلت بآنحضرت از مانع خرد سالی حاضر نمیشدم
و این بنا بر آنست که گوینده در زمان قدیم و تاخیر
است یعنی من الصغر علت است تا مشهد
را که مقدم آمده و لیکن این توجیه بالعود الی اللفظ
سوانحی مرضی الوقت نمی نماید که وضع ترجمه تا
طروح الخصمان بر تجدید نظر اشعار مقتضی
آنست که چنان نیز بعد تجدید گمان در بعید حاضر
خوند چنانچه ابن عباس حاضر شد و عمل نمود
بر حضور و تلف و عظ زنان که گمانی او بود صغیر
حاضر نمیشد مرا را بحث تشریعی که بعضی قصه
نیز متکلف لجا بوده است و دوازده سیاق و تعلیم
آنست که گفت شود و اگر نمی بود در سن ما نمی
من الصغر حاضر نمیشدم یعنی التقدیر لو کنت
شبوده در آنوقت که حاضر نمیشوانم شد نا بسیار
بودم چرا که قصه اندرو زیاد و ازم حتی ان العلم

زیاده میکرد در حدیثی دیگر که یعلی نداشت یا مراد از احدهما عین است یعلی یا عمرو یعنی یعلی زیاده میکرد بر عمرو یا عمرو زیاده میکرد بر یعلی
قالهم وغیرها ابن جریج میگوید دیدم او را که ذبح میکرد یعلی و عمرو قد سمعته تحدث عن سعيد بن جبير ابن جریج گوید یا تحقیق
شنیدم عمرو یعلی را که حدیث میکرد از سعید بن جبیر قال قال لي ابن عباس رضي الله عنهما حدثني ابي بن كعب
گفت سعید بن جبیر گفت مرا ابن عباس که حدیث کرد مرا ابی بن کعب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فاطلقا فيجد
فيها حية انا يريد ان يقبض پس رفتند موسی و خضر پس یافتند در آن گودال یاران را بحالیکه میخواست اژدها دهان
سعيد بيده هكذا فرفع يده فاستقام اشارت کرد بدست خود اینچنین پس برداشت دست خود را پس برپا ماند زنبور
تواند که یعنی چنین یا هذا گفت سعید اشارت کرد خضر بدست خود اینچنین یعنی برداشت دست را پس برپا ماند قال على حسب
ان سعيدا قال فحسبه بيده فاستقام گفت یعلی گمان میبرم که بتحقیق سعید گفته پس مسح کرد خضر بدست خود پس
برپا ماند فقال لو شئت لاتخذت عليه اجرا قال سعيد اجرا فاكله پس گفت موسی اگر میخواستی هر آئینه میگرفتی بر این کار
مزدی گفت سعید مزدی که بخوردیم آنرا باب الاجارة الى نصف النهار در جواز اجارة در نصف نهار و حدثنا
سليمان بن حرب قال حدثنا حماد عن ايوب عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال كان النبي صلى الله عليه وسلم
يقول مثلكم ومثل اهل الكتابين كمثل رجل استأجر اجراء گفت ابن عمر بود آنحضرت رحمت کناد خدا بر وی میفرمود
مثل شما و مثل یهود و نصاری مانند قصه مردیست که مزدور گرفت مزدورانرا اجر البضم همزه و فتح جیم و راء جمع اجیر است فقال من
يعمل لي من غدوة الى نصف النهار على قيراط پس گفت کیست که عمل کند برای من از صبح تا نیم روز بر یک قیراط
فعملت اليهود پس عمل کردند یهود بر قیراط ثم قال من يعمل لي من نصف النهار الى صلوة العصر على قيراط
پس گفت کیست که عمل کند از نیم روز تا نماز عصر بر یک قیراط فعملت النصارى پس عمل کردند نصاری
باین قرارداد ثم قال من يعمل من العصر الى ان تغيب الشمس على قيراطين فانتم هم پس گفت کیست که عمل کند
از عصر تا غائب شدن آفتاب بر دو قیراط پس شما اینجماعت اید فغضبت اليهود والنصارى فقالوا مالنا اكثر عملا
واقل عطاء پس خشم کردند یهود و نصاری و گفتند چه حال است ما را که بیشتریم در عمل و کمتریم از روی عمل و کمتر مزدی
عطاء قال هل ظلمتكم من حقكم قالوا لا گفت خدا تعالی آیا من کم کرده ام شما را از حق شما که مقرر کرده بودم گفتند نی نکرده
قال فذلك فضلي اوتيه من اشاء گفت پس زیادتی فضل و کرم من است میدهم آنرا کسی را که میخواهم ایمائیست تائید
مذهب حنفیه میکند که وقت عصر را بعد از دو مثل سایه میگویند و آنرا کمتر از دیوت پیشین میدانند و مولف رح اشباه ترجمه را بمذهب
مثل صاحب شریعت کرد باب الاجارة الى صلوة العصر اجاره کردن تا نماز عصر یعنی بهتر از نیم روز و اجاره کردن
نیز رواست حدثنا اسمعيل بن ابي اويس قال حدثني مالك عن عبد الله بن دينار عن عبد الله بن عمر عن عبد الله
بن عمر بن الخطاب رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال انما مثلكم ومثل اليهود والنصارى
كرجل استعمل عمالا فقال من يعمل لي الى نصف النهار على قيراط قيراط فعملت اليهود على قيراط قيراط ثم قال من يعمل لي
من نصف النهار الى العصر على قيراط قيراط فعملت النصارى على قيراط قيراط ثم انتم الذين تعملون من صلوة العصر
تا نیم روز بر یک قیراط پس عمل کردند یهود بر یک قیراط تا عصر بر یک قیراط پس عمل کردند نصاری از عصر تا نماز شام بر دو قیراط
قيراطين فانتم هم فغضبتم وقلتم ما لنا اقل عملا واقل عطاء قال هل ظلمتكم من اجركم شيئا قلتم لا قال فذلك فضلي

الى مغارب الشمس پس ترسائيد كه عمل ميكنيد از نماز عصر تا غروب شدن آفتاب جمع مغارب باعتبار افراد يا باعتبار توزيع زمان على قول اطباء تبرا لين بزودهضم است فغضبت اليهود والنصارى وقالوا نحن اكثر عملا واقل عطاء قال هل ظلمتكم من حقكم شيئا قالوا لا قال فذلك فضلي اوتيه من اشاء **باب** اثم من منع اجيرا لاجير گناه كسى كه باز دارد مزدمزدور را **حدثنا** ابو سفيان محمد قال حدثنا يحيى بن سليم عن اسمعيل بن امية عن سعيد بن ابي سعيد عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال قال الله تعالى ثلثة انا خصمهم يوم القيمة گفت آنحضرت گفت خداى برتر سه كس اند كه من دشمن ايشانم روز قيامت رجل اعطى بي ثم غدر مردى كه عهد داد بمن يا بنام من پس ترنقض عهد كرد ورجل باع حرا فاكل ثمنه ومرديكه فروخت آزادى را وخورد زرقيمت او ورجل استاجر اجيرا ومرديكه مزدورى گرفت مزدور را فاستوفى منه ولم يعطه اجره پس تمام گرفت ازوى كار را ونداد ومزد او **باب** الاجارة من العصر الى الليل اجاره كردن از نماز عصر تا شب **حدثنا** محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن بريد عن ابي بردة عن ابي موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم قال مثل المسلمين واليهود والنصارى كمثل رجل استاجر قوما يعملون له عملا فمرود قصد مسلمانان ويهود ونصارى مانند قصه مرديست كه اجير گرفت قومى را كه عمل ميكنند براى او على يوما الى الليل على اجر معلوم هر يكروز از صبح تا شب بر مزدى معين فعملوا له يوما الى نصف النهار فقالوا لا حاجة لنا الى اجرك الذي شرطت لنا وما عملنا باطل پس عمل كردند براى آنمزدورى تا نيم روز پس گفتند ما را حاجتى نيست باجر تو كه شرط كرده بودى براى ما و هر چه عمل كرديم باطل است فقال لهم لا تفعلوا اكملوا بقية عملكم وخذوا اجركم كاملا فابوا وتركوا پس گفت آنمرد مر اينها را كه ترك ننكنيد عمل را وتمام كنيد بقيه عمل خود را وبگيريد مزد خود را بتمام پس ابا كردند از عمل وترك كردند آنرا گفته اند مراد ازين تكميه حال كفره يهود است كه بعد از آنكه ايمان بموسى عليه السلام داشتند وماموز شدند بايمان عيسى عليه السلام واستغنا ورزيدند ترك دادند عمل را وايمان را وحبط اعمال سابق كردند وكافر رفتند واستاجر آخرين بعدهم فقال لهم اكملوا بقية يومكم هذا ولكم الذي شرطت لهم من الاجر واجير گرفت ديگران را بعد از آنها وايشان نصارا اند پس گفت مر ايشانرا تمام كنيد بقيه روز خود شما كه اينست ومر شمارا است چيزيكه شرط كرده ام مر آنقوم را از مزد كه دو قيراط است واين را باب تفضل بوده است كه ثواب عمل ديگران بدهد فعملوا حتى اذا كان حين صلوة العصر قالوا لك ما عملنا باطل پس عمل كردند تا وقتى كه شد هنگام نماز عصر گفتند مر راست آنچه عمل كرديم وآن باطل است ولك الاجر الذي جعلت لنا فيه ومر راست مزدى كه گردانيده ما را در عمل فقال لهم اكملوا بقية عملكم فان ما بقي من النهار شيء يسير فابوا پس گفت آنمرد تمام كنيد عمل خود را وما نده است از روز مگر چيزى اندك پس قبول نكردند نصيحت را واينها نصارا اند كه مرتد شدند وحبط اعمال وايمان كردند وكافر رفتند فاستاجر قوما ان يعملوا له بقية يومهم پس اجير گرفت قومى را كه عمل كنند مر او را بقيه روز خود را فعملوا بقية يومهم حتى غابت الشمس تا غايب شد آفتاب فاستكملوا اجر الفريقين كليهما پس تكميل كردند مزد هر دو فريق يهود ونصارا را واينهم تفضل الهي است كه مر اين مطيعان پاك نهاد را عطا كرده است فذلك مثلهم ومثل ما قبلوا من هذا النور پس اين قصه مسلمانان است ومثل چيزيكه قبول كردند ازين نور كنايت از قرآن داشته كه متضمن احكام الهي است وتواند كه كنايت از ذات شريف او باشد **باب** من استاجر اجيرا فترك الاجير اجرا حكم كسى كه اجير گرفت مزدورى را پس گذاشت اجير مزد خود را فعمل فيه المستاجر فزاد پس عمل كرد در مزد او مستاجر پس زياده شد وجه مزد او من عمل في مال غيره فاستفضل

وبلال تبسوى خانه آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم **باب** موعظة الامام النساء يوم العيد پند دادن امام زنانرا در روز عيد **حدثنا** اسحق بن ابراهيم بن نصر قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا ابن جريج قال اخبرني عطاء بن ابي رباح عن جابر بن عبد الله قال سمعته يقول قام النبي صلى الله عليه وآله وسلم يوم الفطر گفت عطاء شنيدم جابر را كه ميگفت استاد آنحضرت روز عيد فطر فصلى پس نماز عيد گزارد بعد ازان خطب پس ابتدا كرد بنماز بعد ازان بخطبه خواندن فلما فرغ نزل پس چون فارغ شد آنحضرت از نماز يا خطبه از صدر بصف پائين نزول فرمود فاتى النساء فذكرهن پس آمد زنانرا پس پند داد ايشانرا وامر كرد ايشانرا بصدقه وهو يتوكا على يد بلال وبلال باسط ثوبه وحال آنكه آنحضرت تكيه ميكرد بر دست بلال وبلال فراخ كنان بود جامه خود را والقى فيه النساء الصدقة فتصدقن يجئ كنند مى انداختند در جامه زنان صدقه را قلت لعطاء ما تزكية يوم الفطر ابن جريج گويد گفتم مر عطارا اين صدقه كه زنان ميدادند زكوة واجبه روز فطر بود قال لا ولكن صدقة يتصدق حينئذ گفت عطاء نبود زكوة فطر وليكن صدقه بود سوى آن كه تصدق ميكردند حسب الاطراف وقت تذكير بعد از نماز تلقى فتخها ويلقين مى انداختند زنان چيزهاى خود را مى انداختند سائر زنان همچنين از زيور ها كه داشتند وتحقيق لفظ فتخ در آخر حديث است قلت لعطاء ائرى حقا على الامام ذلك ويذكرهن گفتم مر عطارا آيا ميداني حق لازم بر امام آنرا كه پند گيرد زنانرا در اين روز قال انه لحق عليهم گفت عطا بتحقيق اين تذكير حق لازم است بر ايشان وما لهم لا يفعلوا وچيست ايشانرا كه نكنند آنرا وجه مانع است ازين امر معروف وظاهر آن وجوب است نزد عطا ولهذا گفته است قاضي عياض نگفته با نحكم غير عطا واين در اوائل اسلام بود خاص بآنحضرت وگفته است ابن بطال كه خاص

محمد بن يوسف بن مطر الفربري

وحکم کسی کہ عمل کند در مال دیگری بزیادتی آرد و دران حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال حدثنی سالم بن عبد الله ان عبد الله بن عمر قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول انطلق ثلثة رهط ممن کان قبلکم فانتهوا الی غار فدخلوه فانحدرت صخرة من الجبل فسدت علیهم الغار فقالوا انه لا ینجیکم من هذه الصخرة الا ان تدعوا الله بصالح اعمالکم فقال رجل منهم اللهم انه کان لی ابوان شیخان کبیران فکنت اخرج فارعی ثم اجیء فاحلب فاجیء بالحلاب فاقوم بها حیث یقوم ابوای فاشرب ثم اسقی اهلی وولدی فاشتغلت لیلة فلم آت حتی ناما فحلبت کما کنت احلب فجئت بالحلاب فقمت عند رؤسهما اکره ان اوقظهما من نومهما واکره ان ابدأ بالسقی قبلهما اهلا او مالا فلبثت والقدح علی یدی انتظر استیقاظهما حتی برق الفجر والصبیة یتضاغون عند رجلی فاستیقظا فشربا غبوقهما اللهم ان کنت فعلت ذلک ابتغاء وجهک ففرج عنا ما نحن فیه من هذه الصخرة فانفرجت شیئا لا یستطیعون الخروج منها قال النبی صلی الله علیه وسلم وقال الآخر اللهم کانت لی بنت عم کانت احب الناس الیّ فاردتها علی نفسها فامتنعت منی حتی الممت بها فی سنة من السنین فجاءتنی فاعطیتها عشرین ومائة دینار علی ان تخلی بینی وبین نفسها ففعلت حتی اذا قدرت علیها قالت لا احل لک ان تفض الخاتم الا بحقه فتحرجت من الوقوع علیها فانصرفت عنها وهی احب الناس الیّ وترکت الذهب الذی اعطیتها اللهم ان کنت فعلت ذلک ابتغاء وجهک ففرج عنا ما نحن فیه فانفرجت الصخرة غیر انهم لا یستطیعون الخروج منها

ابن عباس برای اظہار و شوق علم خود بقصہ آمدہ خرج النبی صلی الله علیه وآله وسلم کانی انظر الیه حین یجالس بیدا کہ برادر آنحضرت از مقام خیف خود بعد از فراغ از ان گویا می بینم الحال بسوی آنحضرت در وقتیکہ می نشاند مردم را بدست خود در جاہای کہ شستہ بود ند ظاہرا چون انتقال کرد آنحضرت از جای خطبہ برای وعظ زنان مردم خواستند کہ برخیزند و بروند یا ہمراہ آنحضرت شوند پس اشارت فرمود کہ شستہ باشند بطور خود منتظر مانند فراغ را از انچہ قصد کردہ تواقبل یشقهم بسر کشیش ام آنحضرت بحالیکہ می شکافت صفہای مردان را واز میان صفوف میرسید بصف زنان حتی جاء النساء ومعه بلال تا انکہ آمد زنان را بحالیکہ بادی بلال است فقال لیس ہمراہ این آیت را برای تذکیر عہد بیعت یا ایها النبی اذا جاءک المومنات یبایعنک الآیة میفرماید خدا تعالی ای پیغمبر چون بیایند ترا زنان مسلمانان بحالیکہ بیعت میکنند با تو بر ین اقرار کہ شریک نگردانند بخدا چیزی را و دزدی نکنند و نہ کشند فرزندان خود را و دروغ نبندند از پیش خود و پس فرمانی نکنند ترا در احکام دین کہ نہ فرمانی پس قبول کن عقد بیعت اینہا را تم قال حین فرغ منها پستر فرمود و قتیکہ فارغ شد از قرائت این آیہ انتن علی ذلک آیا شما ہستید بر ین عہد فقالت امراة واحدة لا ندری لعله نحب غیرها تم پس گفت یک زنی از ینہا بحالیکہ جواب ندادہ غیر آن زن یعنی خاموش ماندند دیگران و وی مبادرت کرد بجواب کہ آری ہستیم بر ین عہد لا یدل رای حسن من هی ابن جریج گوید نمی داند حسن بن مسلم کہ کیست این زن جواب گوید قال متصل کن فرمود کی اگر شہید بر ین قرار پس تصدق کنند کہ میفرمایم امر انا فسط بلال ثوبه ثم قال هلم هلم پس فراغ کرد بلال جامہ خود را پستر گفت بیایید بیایید یعنی از اسمار الحال است لازم بمعنی تعال یعنی بیا و متعدی بمعنی بیار یرد و آمدہ مرکب است از ہا و لم بضم لام و تشدید میم کہ امر است از لم بمعنی فراہم آوردن یعنی جمع کن نفس خود را یا آن چیز را بسوی من پس گردانید مشدد یک اسم کہ برابر است در آن واحد و جمع و مذکر و مونث در لغت اہل حجاز و اما اہل نجد و غیر ایشان تصریف میکنند در ین احوال میگویند ہلم ہلما ہلموا ہلمی ہلمن در صراح گفتہ اول افصح است و اینجا ہمین لغت است لک من فداء ای قال مرتین ما ہست ای زنان بدر و مادر من فدا و قد الیسر فاحمدوه

برآمدن ازان فقال النبي صلى الله عليه وسلم وقال الثالث فرمود پيغمبر خدا و گفت سيوم مرد الله هم انی استاجرت اجراء فاعطيتهم اجرهم خداوندا من اجير گرفته بودم مزدوران پس دادم ايشانرا مزدهاى ايشان غير رجل واحد ترك الذى له فذهب و لم يأخذ مزدش رفت و نگرفت منه الاموال فثمرت اجره حتى كثرت منه الاموال پس بسيار كردم اجرة او را بتجارت تا آنكه بسيار شد ازان الها فجاءنى بعد حين فقال يا عبد الله ادّ الى اجرى پس آمد پس از زمانى و گفت اى بندهٔ خدا ادا كن بمن مزدم را فقلت له كل ما ترى من اجرك پس گفتم هر چه مى بينى از مزد تست من از شتر و گاو و گوسپند و غلام و كنيز پس گرفت همه را و نگذاشت ازو چيزى الله هم ان كنت فعلت ذلك ابتغاء وجهك ففرج عنا ما نحن فيه خداوندا اگر كرده ام آنرا براى طلب رضاى تو پس بگشا از ما آنچه ما در آنيم فانفرجت الصخرة فخرجوا يمشون پس بگشاده شد سنگ و همه پس برآمدند بجانبيكه راه ميرفتند مطابقت ترجمه بهمين قول اين سيوم مرد است چنانكه ظاهر است

باب من اجر فسيرا لنحمل على ظهره او نصدق بكسيكه مزدور كند خود را تا بردارد بر پشت خود بارى پس تصدق كند و براه خدا اجرة او را كه بهم ساند اجر الحمال و در بيان مزد حمال

حدثنى سعيد بن يحيى بن سعيد القرشى قال حدثنا ابى قال حدثنا الاعمش عن شقيق عن ابى مسعود كانصار قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امر بالصدقة گفت ابو مسعود بود رسول خدا رحمت كنا و خدا بروى و قتيكه فرمودى مارا بصدقه داد ان انطلق احدنا الى السوق فيحامل رفتى يكى ازما بسوى بازار ميكرد و حمالى فيصيب المدّ پس حاصل ميكرد يك مد و صدقة داد ى دران لبعضهم ما تعالف و بتحقيق مر بعضى از صحابه را امروز صد مد برابر است درهم يا دو درم و قال ما هو اليوم لاحدهم الا نصفه گفت شقيق گمان نميبرم مگر آنكه ابن مسعود خود را خواسته كه صاحب چندين مال است

باب اجر السمسار و حكم مزد دلالى و لم ير ابن سيرين و عطاء و ابراهيم و الحسن باجر السمسار باسا و ند يده ابن سيرين و عطاء و ابراهيم نخعى و حسن بصرى بمزد دلال كراهتى فقال ابن عباس لا باس ان يقول بع هذا الثوب فما زاد على كذا و كذا فهو لك و گفته است ابن عباس باكى نيست انكه بگويد صاحب متاعى بدلال بفروش اين جامه را پس چيزى كه زياده شود برين بمثن معين آن زايد مر تراست كذا و كذا باين مكرر لفظ كنايت از مثن معين است و قال ابن سيرين اذا قال بعه بكذا و كذا فما كان من ربح فلك او بينى و بينك فلا باس و گفت ابن سيرين وقتى كه گفت بفروش اين جامه را بانقدر پس چيزيكه باشد زياده برين سود پس مر تراست يا ميان من و ميان تو پس باكى نيست و قال النبى صلى الله عليه وسلم المسلمون عند شروطهم و فرمود پيغمبر خدا مسلمانان نزد شرطهاى خودند تجاوز نميكنند ازان

حدثنا مسدد قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا معمر عن ابن طاؤس عن ابيه عن ابن عباس قال نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يتلقى الركبان گفت ابن عباس منع كرده رسول خدا آنكه پيشى كرده شوند غله آوران را و لا يبيع حاضر لباد و نفرو شد شهرى بادى را قلت لابن عباس ما قوله لا يبيع حاضر لباد طاؤس گوئيم مر ابن عباس چيست معنى قول آنحضرت كه نفروشد شهرى مر صحرائى را قال لا يكون له سمسارا گفت ابن عباس مراد آنست كه مر او را دلال نشود حديث مطابق ترجمه بهمين جزء است گويا استدلال كرده بمفهوم مخالف كه جواز دلالى حاضر مر حاضر را فهم ميشود دلالى بى مزد خواهد بود

باب هل يؤاجر الرجل نفسه ليعين على ظهر الحمل او يعطى من اجر ما عمل آيا رواست كه اجير كند مردى مسلمان خود را از مشركى در اعمال

الجزء الرابع شيخ الاسلام | **كتاب العيدين**

باب اذا لم يكن لها جلباب فى العيد حكم بر آمدن زن بعيد را وقتيكه نباشد او را چادرى و بيان شده است در حديث كه بپوشاند مر زن ديگر كه همراه او ست او را از چادر خود و جلباب بكسر جيم و سكون لام و دو سوخته در ميان الف چادر يا ازار يا مقنعه فراخ كه بپوشد بالاى سينه را جامع جلابيب

حدثنا ابو معمر و عبد الله قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا ايوب عن حفصة بنت سيرين قالت كنا نمنع جوارينا ان نخرج يوم العيد گفت حفصه بوديم ما بجائى كه منع ميكرديم دختران نوجوانان خود را كه برآيند بمصلى روز عيد فجاءت امراة فنزلت قصر بنى خلف پس آمد زنى و فرود آمد بكوشك بنى خلف اكه بصيره بود منسوب بخلف بن طلحة بن عبد الله فاتيتها فحدثت ان زوج اختها غزا مع النبى صلى الله عليه وآله وسلم ثنتى عشرة غزوة و كانت اختها معه فى ست غزوات و بود خواهر آن زن نيز با شوهر و در شش غزوه گويند خواهر بش ام عطيه بود قالت فكنا نقوم على المرضى و نداوى الكلمى فقالت خواهر آن زن پس بوديم ما زنان كه تيمارداري بيمار كرديم و مداوا ى زخميان فقالت يا رسول الله على احدانا باس اذا لم يكن لها جلباب ان لا تخرج پس گفت آن خواهر براى پيغمبر خدا آيا هست بر يكى از ما گناهى وقتيكه نباشد مر او را چادرى اينكه نيرون آيد بعيدگاه فقال لتلبسها صاحبتها من جلبابها پس فرمود كه بپوشاند او را همراه او از چادر خود يعنى اگر چادر ديگر دارد بعاريت دهد و اگر نه در ميان يك چادر كه دارد از نيز پوشانده هر دو يكى ديگرى كنند فليشهد الخير و دعوة المسلمين پس بايد كه حاضر شوند خير و بركت و دعاء مسلمانان را و در بعضى حديث دليل است بر وجوب نماز عيد قالت حفصة فلما قدمت ام عطية اتيتها فسالتها اسمعت فى كذا و كذا گفت حفصه پس چون آمد ام عطيه آمدم و پرسيدم او را آيا شنيده تو در چنين و چنين گفتيت از پدر تو ان است يا خود گفته بود سابق از ان من حكايت قالت نعم گفت آرى شنيده ام بابى آنحضرت مفديه بپدر من

یعنی مسلمانی مزدوری کافران کند **حدثنا** عمر بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا الاعمش عن مسلم عن مسروق قال حدثنا خباب قال کنت قینا فعملت للعاص بن وایل پس کارکردم یعنی شمشیری ساختم برای عاص بن وائل پدر عمرو بن عاص مشهور واین قصه در مکه بود پیش از فتح اسلام وخباب همدران وقت مسلمان بود بجای ترجمه همین است از آنکه آنحضرت بعد از شنیدن این قصه او را تقریر فرمود لیکن احتمال دارد که پیش از امر بقتال وجهاد باشد وپیش از منع تذلل مسلمانان نزد کافران بود واین نیز گویند برای اهل علم برهمین استقرار یافته که جائز است اهل صنائع را چنانکه خیاط وصباغ است که برای ذمی کاری باجرت کنند فاجتمع لی عندہ اقتضاء پس جمع شد مرا ترد عاص اجر بایس آمدم او را که طلب میکردم فقال کلا والله لا اقضیك حتی تکفر بمحمد پس گفت عاص سوگند خدا ادا نمیکنم ترا اجر ترا تو تا آنکه کافر شوی بدین محمد فقلت اما والله حتی تموت ثم تبعث فلا پس گفتم نگاه باش بخدا که تا نمیری وپس برانگیخته شوی که کافر نمیشوم مقصود خباب ازین کلام آنست که هرگز کافر نمیشوم از برای آنکه کفر در روز محشر متصور نیست در بعضی روایات الا حرف شرط است فلا جواب آن وبر تقدیری که ما حرف نفیه باشد خالی از اشکال نیست از آنکه فا در جواب قسم نمی باشد مگر آنکه گویند جواب قسم محذوف است وفا تفسیر آن میکند قال وانی لمیت ثم مبعوث گفت عاص آیا من نیز مانند پستر برانگیخته میشوم انکار بعث قیامت کرده قلت نعم گفتم آری چنین است قال فانه سیکون لی ثم مال وولد فاقضیك گفت آن کافر پس بتحقیق سرانجام است که می باشد مرا آنجا مال وفرزند پس ادا میکنم حق ترا آنجا فانزل الله تعالی افرایت الذی کفر بایاتنا وقال لاوتین مالا وولدا ایا دیدی تو کسی را که منکر شده بآیات ما وگفت البته داده میشوم مال را وفرزند

راچون بطریق استهزا وانکار گفته بود در آیت تو بیخی بر آن واقع شده **باب** مایعطی فی الرقیة علی احیاء العرب بفاتحة الکتاب در حکم چیزیکه داده میشود در افسون کردن بر جمعی مخصوص از عرب بسوره الحمد در قید احیاء العرب سخن کرده اند که خصوصیتی بآن ندارد وافسون کردن بفاتحه بر همه رواست در فتح الباری گفته که قید اتفاقی است ذکر کرده بجهت آنکه در حدیث واقع شده و باین توجیه بهتر ترک آنست وقال ابن عباس رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم ان احق ما اخذتم علیه اجرا کتاب الله وگفت ابن عباس از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی سزاوارترین چیزیکه بگیرید بر وی اجری از مردم کتاب خدا است میتواند بود که مراد از اجر اجر عند الله بود پس موافق باشد بقول ابی حنیفه رح که گفته تعلیم قرآن عبادت است واجر عبادت از خدا است وقول شعبی نیز موافق بقول امام است چنانکه گفته وقال الشعبی لا یشترط المعلم الا ان یعطی شیئا فلیقبله وگفته است شعبی شرط نکند معلم قرآن اجری بر تعلیم یعنی نباید که شرط کند مگر آنکه داده شود چیزی پس قبول کند وقال الحکم اسمع احدا ان اجر المعلم وگفته است حکم بن عتبه الکندی الکوفی شنیده ام که می گوید از فقها که ناخوش دارد مزد معلم قرآن را عجب است ازین مرد با آنکه کوفی است میگوید که شنیده ام فقیهی را وقول الحکم بن عتبه الکندی الکوفی شنیده ام اگر از زاه مخالفت باین آیه میگوید قول شعبی را چه خواهد گفت واعطی الحسن عشرة دراهم ودادابو حسن بصری ده درهم بمعلمی ایقول هم نص نیست در بن که اجرت تعلیم داده شاید تفضلا داده باشد ولیدان سیرین باجر القسامة باشا وندیده است ابن سیرین واجرت دادن مر قسمت کننده را باکی ودر سنجابی نیز قید کرده اند که بی شرط باشد اگر بشرط باشد مکروه است وکان یقال السحت الرشوة فی الحکم ولود که گفته میشود که سحت که در حدیث وعید بران واقع شده بمعنی رشوت است که در حکم شرعیه کسی بگیرد وکانوا یعطون علی الخرص وبودند مردم که داده میشدند مزدی بر تخمین واندازه که در اشمار میکردند ماین دو حکم که آورده شد موافق

گفت حفصه پس گفتم ام عطیه را بطریق استبعاد آیا حائض نیز بر آیند قالت نعم گفت آری الیس الحائض تشهد عرفات وتشهد کذا وتشهد گفت آیا نیست حائض که حاضر میشود عرفات را وحاضر میشود چنین وچنان را یعنی مزدلفه ورمی جمار ونحر آن **باب** اعتزال الحیض المصلی گوشه گرفتن حائضان از جای نماز عید وتعزل التجنیس واخلال بتسویه صف وقت نماز

حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا ابن ابی عدی محمد بن ابراهیم عن ابن عون عبد الله عن محمد بن سیرین قال قالت ام عطیة امرنا ان نخرج بفتح نون گفت ام عطیه ما مور شدیم ما زنان که بر آئیم روز عید نخرج بضم نون الحیض والعواتق وذوات الخدور وبرمی آوردیم حائض وپوشیده نشینان را وقال ابن عون وگفت ابن عون او العواتق وذوات الخدور یا عبارت مذکور بی واو عطف است بطریق توصیف یعنی شک کرده ابن عون چنانکه شک کرده ایوب در روایت سابق فاما الحیض فیعتزلن جماعة المسلمین ودعوتهم حائضان جماعت مسلمانان پس حاضر میشدند جماعت مسلمانان ودعای ایشان را وشرکت می بودند دران یعقلن مصلاهم ولیکن گوشه میگرفتند از جای نماز ایشان

در سر است و ذکر حدیثی بر آن ایراد یافته یا تقریری است یا تردد و یگر است که حدیثی بر این ندارد **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا
ابو عوانة عن ابی بشر عن ابی المتوکل عن ابی سعید قال انطلق نفر من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم فی سفرة سافروها
گفت ابو سعید ندری رفتند جمعی از یاران پیغمبر خدا در سفری که مسافرت کردند و این در سریه بود یا نه حتی نزلوا علی حی من
احیاء العرب فاستضافوهم فابوان یضیفوهم فلدغ سید ذلک الحی فسعوا له بکل شیء لا ینفعه شیء فقال بعضهم لو اتیتم هؤلاء الرهط الذین نزلوا لعله
که فرود آمدند بر قبیله از قبایل عرب پس طلب ضیافت کردند از اهالی آن قبیله ضیافت نکردند پس مارگزیده شد کدخدای آن قبیله پس سعی کردند برای او
بهر چیزی که نفع میکند او را هیچ چیز نفع نمیکند بعضی گفتند اگر بیائید نزد این جماعت که فرود آمده اند شاید که باشد نزد ایشان چیزی از علاج او
فاتوهم فقالوا یا ایها الرهط ان سیدنا لدیغ وسعینا له بکل شیء لا ینفعه پس آمدند ایشان نزد او گفتند ای جماعت تحقیق بهتر نیش مار گزیده
شده است و تگاپو کردیم برای او بهر چیزی که نفع نمیکند هیچ یک از شما هست نزد یکی از شما چیزی که نفع کند فقال
بعضهم نعم پس گفت بعضی از ایشان آری هست نزد یکی از ما چیزی که نفع کند گفته اند که این بعض از این ابو سعید خدری است
چنانکه در روایت مسلم تصریح یافته سوالله انی لارقی ولکنی استضفتکم فابیتم ان تضیفونا لکن والله لارقین لکم الا تجعلوا لنا جعلا پس نمیکنم افسون
مگر برای شما تا آنکه قرار کنید برای ما مزدی پس صلح کردند بر گوسفندی از گوسفندان پس آمد و شروع کرد در خواندن بر او الحمد لله رب العالمین پس
گمان کرد آن شخص که گویا بندی از بند ها گشاده شد و او اینک راه میرود و هیچ دردی در او نیست پس وفا کردند
بمزد ایشان که صلح کرده بودند ایشان مر برای آن قطیع گوسفندان پس گفت بعضی مر ایشان را قسمت کنید فقال الذی رقی لا تفعلوا
حتی نأتی رسول الله صلی الله علیه وسلم فنذکر له الذی کان فننظر ما یأمرنا به پس گفت آنکه افسون کرده بود قسمت نکنید تا آنکه بیائیم پیغمبر خدا را و یاد کنیم او را آنچه
کان پس یاد کنیم مر آنحضرت را آنچه بوده منظر باشیم که چه میفرماید ما را پس آمدند پیغمبر خدا را و یاد کردند مر رسول الله
صلی الله علیه وسلم آنچه ذکر کرده بود او پس گفت آنحضرت چه میدانست که این وجه حلال است یا نه قد اصبتم اقسموا واضربوا لی معکم سهما پس قسمت کنید
و بزنید برای من با خود حصه را فضحک النبی صلی الله علیه وسلم پس خندید پیغمبر خدا یعنی از طیب این را
فرمود از برای تطیب دلهای ایشان تا حلال دانسته بخورند قال ابو عبد الله گفت مولف رح وقال شعبة حدثنا ابو بشر
قال سمعت ابا المتوکل بهذا مقصود از این سند آنست که ابو بشر از ابو المتوکل که روایت کرده بطریق سماع بوده است که در سند
مذکور بطریق عنعنه آورده **باب** ضربة العبد وخادمه دون الجناية یعنی زدن بنده و خادم بضرب سبک و دون جنایت
سید بر بنده خود که هر دو را میفرماید و بر خود و بر ساند و الضرب ضربا خفیفا یعنی و بیان خواهد شد تقریر بر غلام و واده و بدانکه
این باب بهمین ترجمه غلام است ظاهر تر است بر این کرده و ترجمه بر دو واده است **حدثنا** محمد بن یوسف قال
حدثنا سفیان عن حمید الطویل عن انس بن مالک قال خدم النبی صلی الله علیه وسلم گفت انس رفت و خواند

الجزء الرابع شيخ الاسلام | **كتاب العيدين**

ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم کان یکبر او وقتی که پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم بود آنحضرت تکبیر میکرد و شتر را
یا چوبی میکرد و یا گوسفند را روز عید بمصلی از برای فضل اعلان باین سنت تا مردم بیاموزند و بدانند و بدان اقتدا نمایند امام مالک گفته و بیچ نکردنی چنانچه تا آنکه
ذبح کنند امام و نزد او جایز نیست مر شهر ها را نیز که قربانی کنند پیش از ذبح امام مخالف عید را و لیکن
اجماع دارند بر اینکه حلال است ذبح مردم را
پیش از ذبح امام اگرچه ذبح نکند امام لکن مستحب
گفته مستحب است اعلان باصحیه تا معروف گردد
و بداند حاضران سنت را و فرمودند عمر که چون
می خرید قربانی را میگفت غلام خود را که ببرد او را
ببرون شهر و بگوید که این قربانی است مر عمر را
یعنی هزار است امام دیگر نیز و در رسوخ آمده که
امر کرد ابن عمر تا ذبح کنند اضحیه او را بمصلی
و بود خود بیمار که حاضر نشد عید را **باب**
کلام الامام والناس فی خطبة العید
جواز کلام امام مردم را در خطبه عید و در جواب
سوال مردم یا غیر آن و اذا سئل الامام
عن شیء وهو یخطب فتشهد یعنی چون سوال کرده شود
امام از چیزی بحالی که وی خطبه میخواند گفت شعبی
کلام کرد امیر حاکم بن عتیبه در زیر دو جانب که امام خطبه
میخواند پس اگر کلام از امر دین باشد یعنی بجواز
بهتر باشد بود و لیکن عمل کرده داشته اند کلام مردم
را در این حال و روایت کرده اند بعضی از علماء و
حسن و نخعی **حدثنا** مسدد قال حدثنا
ابو الاحوص بمکه سلام بن سلیم حنفی کوفی قال
حدثنا منصور بن المعتمر عن الشعبی عن
البراء بن عازب قال خطبنا رسول الله
گفت براء خطبه خواند ما را پیغمبر خدا صلی الله علیه
وآله وسلم یوم النحر بعد الصلوة فقال

ابو طیبه که نافع نام اوست بپیغمبر خدا رحمت کناد فرمود که بدهند او را یک صاع از طعام پس فرمود که بدهند او را یک صاع یا دو صاع خلک راویست از غلط و کلمه موالیه مخففه عن غلته او ضریبته شک راویست و گفت خراجهای او را اگر یک کم کرده شود از غله که میرساند **باب خراج الحجام** در حکم خراج رگ زدن و اجارت آن **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا وهیب قال حدثنا ابن طاؤس عن ابیه عن ابن عباس رضی الله عنهما قال احتجم النبی صلی الله علیه وسلم گفت ابن عباس حجامت کرد پیغمبر خدا و اعطی الحجام اجره و داد حجام را مزد او و در روایت دیگر آمده اگر حرام بودی مزدی بوی چنانکه در حدیث دوم تخصیص کرده بان و تصریح است باینکه مباح است گرفتن و خوردن آن مجموع فقها برین اند و امام احمد فرق میکند در عبد و حجامت کرده پذاشته و رواندانسته مصرف مزد آن بر لفس خود و اگر غلام و دواب را صرف کند باکی ندارد **حدثنا** مسدد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا خالد عن عکرمة عن ابن عباس رضی الله عنهما قال احتجم النبی صلی الله علیه وسلم و اعطی الحجام اجره و لو علم کراهة لم یعطه و اگر دانستی کراهیت آنرا مزدی او را **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا مسعر عن عون بن عبد الله قال سمعت انسا یقول کان النبی صلی الله علیه وسلم یحتجم و لم یکن یظلم احدا اجره میگفت انس بود آنحضرت که خون میگرفت و نبود که کم کند کسی را مزد او **باب** من کلم موالی العبد ان یخففوا عنه من خراجه کسی که کلام کند موالی بنده را که کم کنند از وی خراج او **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة عن حمید الطویل عن انس بن مالک قال دعی النبی صلی الله علیه وسلم غلاما فجعل له صاعا او صاعین او مدا او مدین گفت انس بن مالک خواند پیغمبر خدا غلامی را پس رگ زد از وی آنحضرت را پس داد بدو مزد او را یک صاع یا دو صاع یا مدی یا دو مد شک راویست و در بعض روایات تخفف آمده که صاع غله بود یا تمر فکلمه فیه تخفف من ضریبته پس گفته شد در حق آن غلام بموالی او پس کم کرده شد از خراج او **باب** کسب البغی و الاماء و حکم کسب حاجم و زانیه و دلیل آنکه از وجه زنا کنندگان نه از وجه مباح است و احادیث وارد شده بهمین جمع است بلفظ مفرد که بغی باشد یا آنکه حکم او حکم از بیجا معلوم میشود جدا آوردن گویا برای آنست که توهم اختصاص حکم بجمع نشود و کره ابراهیم اجر النائحة و المغنیة و مکروه داشته ابراهیم نحلی مزد نوحه گر و مغنیه را و ذکر این حکم تعریضی است یا از آنکه متعارف در ان وقت این کار با هم دامان میکردند قول الله تعالی و لا تکرهوا فتیاتکم علی البغاء ان اردن تحصنا الی قوله غفور رحیم و در حکم قول خدا و اکراه مکنید دختران خود را بر زنا اگر خواهند آنها باکی در ایام جاهلیت در کفو متعارف بود که دامانی بر زنا می آویزند و خراج بر سر آن دامی نهاده میشد چنانکه تمایت دیدان دلالت میکند تبتغوا عرض الحیوة الدنیا یعنی تا طلب کنید مال حیات دنیا را از خراج و اولاد و من یکرههن فان الله من بعد اکراههن غفور رحیم و کسی که اکراه کند ایشان را بتحقیق خدا بعد از ین اکراه ایشان بخشنده و رحمت کننده است ایشان را تفسیر آیت در زمی چارو قیدان اردن تحصنا بر آنها که قائل بمفهوم مخالف اند خالی از اشکال نیست و قال مجاهد فتیاتکم اماءکم و گفت مجاهد علاوه از فتیات و ایشان اند **حدثنا** قتیبة بن سعید عن مالک عن ابن شهاب عن ابی بکر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام عن ابی مسعود الانصاری ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهی عن ثمن الکلب بتحقیق پیغمبر خدا منع کرده است از بهای سگ و مهر البغی و از مزد زنا و حلوان الکاهن و از رشوت کاهن و گرفتن چیزی از بدل کهانت یعنی این هر سه چیز را حرام کرده است گرفتن و خوردن آن **حدثنا** مسلم بن ابراهیم قال حدثنا شعبة عن محمد بن جحادة عن ابی حازم عن ابی هریرة قال نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن کسب الاماء گفت ابو هریره منع کرده است پیغمبر خدا از کسب کردن دایان یعنی حاصل کردن چیزی از وجه زنا **باب عسب الفحل** در کراهت اجرت از جاندن نر برای ماده عسب بفتح عین و سکون

الجزء التاسع تیسیر القاری | ۳۱ | کتاب الاجارة

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب العیدین

وعرفت ان الیوم یوم اکل و شرب و روزیست که امروز روز خوردن و نوشش است تمام روز پس چرا زود نبا بیمار آورد و فتحملت و اکلت اطعمت اهلی و جیرانی پس شتابی کردم در قربانی خوردم و خوراندم مردم خانه خود و همسایگان را فقال رسول الله پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم در اثنای خطبه در جواب سائل تلک شاة لحم ان ذبحه که کردی بز گوشت است و لیس فرمانی نیست قال فان عندی عناقا جذعة هی خیر من شاتی لحم گفت الهی نزد من بزغاله کم از یکساله است که بهتر است آن از دو بز گوشتین بسبب نفاست و خوبی مهل تجزی هی پس آیا کفایت میکند این قال نعم فان تجزی عن احد بعدک و خواهد آمد کفایت نکند از هیچکس جز تو **حدثنا** حامد بن عمر بکراوی از اولاد بنی بکر قاضی کرمان سنه و سبعین و مائتین و سمی و سنه عن حماد بن زید عن ایوب عن محمد ابن انس بن مالک قال ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم صلی یوم النحر ثم خطب آنحضرت نماز گزارد روز نحر پس خطبه خواند فامر من ذبح قبل الصلوة ان یعید ذبحه پس امر کرد کسی را که ذبح کرده بود پیش از نماز اینکه دیگر ذبح کند بعد نماز فقام رجل من الانصار فقال پس برخاست مردی از انصار و گفت یا رسول الله جیران لی ای همسایگان من اهل خصاصة و اما قال بهم فقر یا گفت گرسنگی است یا گفت که پانها فقر است یعنی سنگی از بین دو کلمه بیان احوال شان نمود و انی ذبحت قبل الصلوة و بتحقیق من ذبح کردم پیش از نماز و عندی عناق لی احب الی من

سين بروزن معلم كرايي كه از دادن زر باز ماند گيرنده و تحمل زر از هر حيوان كه باشد آدمي و غير آن **حدثنا** مسدد قال حدثنا عبد الوارث واسمعيل بن ابراهيم عن علي بن الحكم عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن عسب الفحل منع كرده است پيغمبر خدا صلعم كراية دادن نر براي آبستن كردن ماده را كه بايد گرفت بر دادن نر ماده را كه بايد گرفت يا نه و وجه منع آنست كه اين صورت بيع نيست از آنكه آب نر مال متقوم نيست و نه معلوم است و نه مقدور بر تسليم آنست و اجاره بر همين حال است ليكن عاريت دادن يا بخشيدن گرفتن بطريق هديه ممنوع نيست **باب** اذا استاجر اجيرا فمات هل على الاجير او على ورثة المستاجر شيء ام لا در حكم آنكه اگر مزدور اجير كسي را اجاره داد و يكي زميني را پس مرد يكي از آن دو و اجاره دهنده يا اجاره گيرنده قال ابن سيرين يلزم ذلك اهله ان يخرجوه الى مقام الاجل گفت ابن سيرين بايد كه بر سد بر ازماندگان مرده را كه برآرند بمنزلي كه باجاره داده شده آنرا از اجاره تا تمام شدن مدت وقال الحسن والحكم واياس بن معاوية تمضي الاجارة الى اجلها و گفته است حسن بصري و حكم بن عيينه كه يكي از فقهاي كوفه است و اياس بن معاويه گذشته شود اجاره تا مدت آن كه عقد كرده شده است وقال ابن عمر اعطى النبي صلى الله عليه وسلم خيبر بالشطر گفت ابن عمر داد پيغمبر خدا زمين خيبر را بنصف يعني بر خراج كه نيم حاصل مزارع گيرد و نيما آنحضرت داخل بيت المال نمايد حكان ذلك على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم و ابي بكر و صدرا من خلافة عمر و اين اجاره در زمان آنحضرت و زمان خلافت ابي بكر و اوائل خلافت عمر پيش از آنكه يهود را اجلاي وطن كرده شود تا آنكه موت يكي از دو طرف و موقوع يافته بود و ليكن دران ابا بكر و عمر جدد الاجارة بعد ما قبض النبي صلى الله عليه وسلم و گفته آمده است كه ابو بكر و عمر تازه اجاره كرده باشند بعد از آنكه قبض كرده شد روح پيغمبر خدا **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا جويرية بن اسماء عن نافع عن عبد الله قال اعطى رسول الله صلى الله عليه وسلم خيبر اليهود ان يعملوها و يزرعوها گفت ابن عمر داد پيغمبر خدا زمين خيبر را بيهود بر اين عهد كه عمل كنند دران و زراعت نمايند و لهم شطر ما يخرج منها و مر اين يهود را نصف آنچه برآيد و حاصل شود از زمين دران ابن عمر حدثه و مروي است از نافع كه ابن عمر حديث كرده او را ان الشطر كانت تكرى على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم سماه نافع لا احفظه ازينكه زمينها كرايه داده ميشد بر عهد پيغمبري چيزي كه ميگويد كه نام برده است آنرا نافع و ياد ندارم من مقدار آنرا و ابن رافع بن خديج حدث ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن كراء المزارع و بتحقيق رافع بن خديج حديث كرده از ابن عمر كه پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي منع كرده است از كراية زمين زراعت كرداني گفته منع از كراية بعضي از حاصل زمين مزرعها است نه بنقد و قال عبيد الله عن نافع عن ابن عمر حتى اجلاهم عمر گفت عبيد الله بن عبد الله از نافع از ابن عمر تا آنكه بر آورد يهود را عمر از اوطان ايشان

كتاب الحوالات

بسم الله الرحمن الرحيم **باب** الحوالة حواله در شرع بمعني اثبات دين است بر ديگري و احتيال قبول كردن آنست و اثبات كننده را محيل و قبول كننده را محتال گويند علما را اختلاف است كه بعد از قبول سر سد محتال را كه رجوع كند از حواله شافعيه گويند اصلا نميرسد و حنفيه در بعضي صور تها رجوع ميدهند و انچه مولف ترجمه ايراد كرده موافق مذهب حنفيه است هل يرجع في الحوالة و آيا رجوع ميكند محتال بر محيل يا نه انتقل الى حميل آيا منتقل شد بسوي ضامن و قال الحسن و قتادة اذا كان يوم احيل عليه ملئيا جاز گفت حسن بصري و قتاده وقتيكه باشد محتال عليه غني رد نكند حواله كرده است بر و است حواله و نيست محتال كه رجوع كند بر محيل و مفهوم مخالف آنست اگر مفلس باشد رد ميكند حواله را و رجوع كردن و اين معني مخالف مذهب شافعي است و حجت است بر وي از آنكه هيچ حال رجوع را نميدارد و مفهوم كلام متمسك ميكند ملي به تشديد ياء است در اكثر اصول و بعضي مليا بهمزه خوانده اند و همزه را ياء بدل كرده اند و قال ابن عباس رضي الله عنهما يتخارج الشريكان و اهل الميراث

الجزء الرابع شيخ الاسلام كتاب العيدين

ذبح كند بنام خدا كه صحيح آمد ذبح وي و درين احاديث دليل است مر حنيفه را بر وجوب اضحيه **باب** من خالف الطريق اذا رجع يوم العيد كسيكه مخالفت كند راه را كه رفته بود بدان راه بعيد و بر راهي ديگر بيايد و قيل بر گردد از نماز روز عيد و جمهور علما بر استحباب اين عمل اند امام مالك گفته يا تيمم را يعني هر راه كه ميگردند آنرا و گفت امام ابو حنيفه مستحب است و اگر نكند گناهي نيست و نزدي گفته اخذ كرده اند بعضي اهل علم باستحباب مر امام را و باين قايل است شافعي و در ابصح است بعموم استحباب مر امام را و مأموم را و اگر شافعي بر زبان نياورده و ليكن رد و قبول حديث گواهي ميدهد امام را و تعميم خاص را و نماز نكردن بعضي اهل علم و بعضي گفته اند اگر آن معني علة كه آنحضرت بسبب آن كرد يا قسمت حكم نيز يا قسميت و الامتنى ميكرد و حكم با تكرار علت بوده شده نه كه تعيين علت و ما لحن فيه منصوص نيست بلكه اجتهاد صحابي پيدا كرده اند احتمالات است كه حصر در آن نميتوان كرد يا احتمال وجود و بعض آن معاني در غير آنحضرت پس بهتر نكست كه اين الفاظ بعلت نبايد گماشت و الله اعلم و انتباه صفت بايد تا نكته و نكته اند اگر علما كه حكم با قسمت اگر چه علت آن منتفي گردد چنانكه رمل در طواف فبره **حدثنا** محمد نزد اكثر مراد ابن سلام است چنانچه در بعضي روايات كتاب مصرح آمده قال اخبرنا ابو غسان بضم غين و سكون تحتيه و فتح سين و سپس يحيى بن دا محمد انصاري مروزي عن ابيه بن سليمان بتصغير عن سعيد بن الحارث عن جابر بن عبد الله قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم اذا كان يوم عيد خالف الطريق بود آنحضرت كه چون مي بود روز عيد مي مخالفت كرد راه را يعني بر ون مي آمد از راهي و در ميگشت از راهي ديگر و سر دو بن مخالفت ميگويند آن بود كه تا اهل هر دو راه بر آنحضرت سلام كنند و بشرف رد سلام از آنحضرت بر بردو طائفه مشرف و فايز گردند يا آنكه بركت وي صلى الله عليه وآله وسلم بر دو راه را شامل شود يا آنكه حاجت اهل حاجات فريقين را بر آنحضرت عارض شود و صدقه رد وي مسرة بشاشه و جمال جهان آراي وي و مقصد آن قضا كنند يا آنكه اظهار شعار اسلام در هر دو راه حاصل آيد يا آنكه اهل نفاق را بمشاهده عزت اسلام و رفعت مقام

ضاخذ هذا عيناه هذا دينا وگفته است ابن عباس قسمت میکنند دو شریک پس میگیرد این یکی عین را و آن دیگری دین را یعنی وقتیکه باشند دو شریک را دینی بر انسانی پس ادا کرده شد آن انسان یا مویا انکار کرده شد آن و سوگند خورده و جائیکه گواه نباشد پس قسمت میکنند این شریک از آنچه در نصیب دیگری افتاده و همچنین آن دیگری نمیکند در حالیکه قسمت میان ایشان بقرعه و حصها برابر باشد و همچنین واگذاشتن بیکدیگر عمل میکند و مولف رح استحاق کرده است حوالرا باین و بصورت فان توی الاحد هما که مرجح علی صاحبه و اگر هلاک شد مرکبی از این دو شریک انچه گرفته بود در رجوع نمیکند بر صاحبش خود و انچه در دست او باقی است از آنکه هر یک بچیزی راضی شده گرفته از دو میان اینها شرکتی نمانده قوی بر ضمان راضی از باب مع پس است یعنی هلاک

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال مطل الغنی ظلم فرمود درنگی غنی در قبول حواله ستم است یعنی کسیکه قادر شده بر وفای دین و بروی حواله کرده شده باید که قبول کند و تاخیر نکند

باب اذا احال علی غنی فلیتبع پس وقتیکه حواله کرده شود کسی از شما بر غنی پس گو قبول کند

حدثنا محمد بن یوسف قال حدثنا سفیان عن ابن شبرمة عن الاعرج عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال مطل الغنی ظلم و اذا اتبع علی غنی فلیتبع ترجمه معلوم شد

باب اذا احال دین المیت علی رجل جاز و وقتیکه حواله کرده شود دین میت را بر مردی جائز است

حدثنا المکی بن ابراهیم قال حدثنا یزید بن ابی عبید عن سلمة بن الاکوع قال کنا جلوسا عند النبی صلی الله علیه وسلم اذ اتی بجنازة گفت سلمة بن اکوع بود و یم او مرا شته نزد پیغمبر خدا تا نماز او را دو شد جنازه فقالوا صل علیها پس گفتند آنحضرت که بگذار نماز بر دین جنازه فقال هل علیه دین فقالوا لا پس فرمود آیا بر وی دینی هست گفتند نیست قال فهل ترک شیئا قالوا لا فصلی علیه فرمود آیا گذاشته است چیزی گفتند نی پس گذارد نماز بروی تا آنکه فتح چیز برو ارد ای نماز و جمی ظاهر نیست یا بحسب اتفاق پس دیده شد انصاری معلوم شد آزاد مردی بود و همتی بر جمع مال نداشت پس حال او را پسندیده مساورت نماز او فرمود و الله اعلم ثم اتی بجنازة اخری پس آورده شد جنازه دیگر فقالوا یا رسول الله صل علیها قال هل علیه دین قیل لا فصلی علیها پس گفتند ای رسول خدا بگذار نماز بروی فرمود آیا بر وی دین هم هست گفته شد آری هست قال فهل ترک شیئا قالوا ثلثة دنانیر فصلی علیها پس گذارد نماز بروی ثم اتی بالثالثة هست چیزی گفتند سه دینار گذاشته فصلی علیها پس گذارد نماز بروی ثم اتی بالرابعة فقالوا صل علیها پس آورده شد جنازه سیوم پس گفتند بآنحضرت بگذار نماز بروی قال هل ترک شیئا قالوا لا قال فصلوا علی صاحبکم فرمود بگذارید نماز بر یار خود و قال ابو قتادة صل علیه یا رسول الله و علی دینه فصلی علیه گفت ابو قتاده بگذار نماز بر وی یا رسول الله و بر دین او پس گذارد نماز بروی قال ابو عبد الله قضاه الحسن بالدینار و غیره بالدراهم و قال بعضهم یجزیه بالدراهم عن الدنانیر و بالدنانیر عن الدراهم یعنی ادا کرده است حسن دین را بدینار و غیر او بدراهم و گفته اند بعضی مجزی است ادا کردن بدراهم از دنانیر و بدنانیر از دراهم

باب الکفالة فی القرض و الدیون بالابدان و غیرها و ثابت میشود ضمان شدن در قرض و دیون بها ضمانت کردن حاضر کردن کسی یا ضامن شدن بغیر نفس یعنی ضمانت مال قرض معنی آن مشهور است و دین عام تر است از قرض چه هر قرض دین است و نه هر دین قرض پس هر که ضامن شد بر کسی از دو چیزی لازم آید بر او چیزی که لازم آید بر آن و قال ابن بطال

حدثنا محمد بن حمزة بن عمرو الاسلمی عن ابیه ان عمر نحره مصدق فروایت است از پدر محمد بن حمزه که حمزه است که تحقیق عمر نحر کرد

ثانی هریره و شداد انتهار روایت ابا تمیمة تا جابر ابن بیضاء نباشد بلکه مخالفت بود در انتهار و نیز ثابت میشود مخالفت مساوات است پس چگونه درست باشد قول وی و حدیث جابر اصح که این دلالت دارد بر عدم مساوات و گفته اند در جواب این اشکال که اینچنین عبارت چنانکه در بعضی نسخ آمده چنین است تا قوله ابن محمد و قال محمد بن الصلت عن فلیح الخ پس قول وی قال محمد بن الصلت از روایت فربری ساقط شده چنانکه ساقط است در بعضی روایات تمام این عبارت سوی قول ابی تمیمة یونس و قد بعضی نسخ جمله اخیره ساقط است و دلالت میکند بر ان تکریر روایت یونس و ابو تمیمة و محمد بن الصلت گرد و خواهی است و الله اعلم

باب اذا خالف المیت یصلی رکعتین چون فوت شود کسی را نماز عید یا امام گذارد دو رکعت در بیخا و حکم است بمشروعیت قضای نماز عید و قتیکه فوت شود با جماعت بعذر یا بی عذر جمعی بلکه اداء آنرا گویند قضا نیست بروی الصلاة باین قایل گشت امام مالک و اصحاب وی و شافعی و نزد علمای ما نیز چنین است با آنکه نماز عید واجب است نزد امام همام گویند نماز عید شرایط دارد که از تنها نیابد و لیکن اگر فوت شود امام را نیز بعذر بگزارد مذر و زدوم و وقطر و بعذر و غیر عذر تا زوال روز سیوم غیر جایز است و اصحی و فطر بتاخیر بی عذر نکنند شوند و شافعی گوید هر که فوت شود او را نماز عید بگزارد تنها چنانکه میکند با امام خلاف مبنی است بر آنکه سفر جایز است او را نماز عید یا نه نزد ما جایز نیست و نزد شافعی جایز است دگر اوای رکعتین نزد قوات نماز عید و آن قول مالک و شافعی و احمد و اسحاق است مستحب است ادای او و نزد ابو حنیفه گفته است ادا نکند و بر تکبیر گوید و لازم نبود و نه سجده گویند بگزارد چهار رکعت و همره و لیست از ابن مسعود با ستناد صحیح که گفت سنت شود او را امام عید بگزارد چهار رکعت و همین است قول ثوری و امام احمد گفته که قضا میکند امام عید خود را مانند قضا میکند نماز را و امر کرد مروان ابا هریره را که بگذارد بطهران قوم چهار رکعت پی تکبیر و خطبه و نظام اعظم ابی حنیفه محمد است که بگذارد یا نه و بر تقدیر

رضی اللہ عنہ فرستاد عمر را برای گرفتن صدقات و عامل کرد او را فوج رجل علی جاریة امرأته پس اقتاد مولی بر او زنا خود یعنی زنا کرد بوی تا خذ حزة من الرجل کفیله حتی یاتی فدفعه الیه پس گرفت حمزه از مرد ضامن کرد تا حاضر کند نزد عمر بن خطاب و کان عرقه جلد ماشة فجلده عمر مائة جلدة زنا فحده و ذکر انه زنا بامرأته پس بتصدیق کرد آن مرد زنای مولی را پس اعتراف نمود بزنا و حد زد او را عمر بسبب آن فعل را بنا بر آنی یعنی نمیدانست که زنا بداد زن خود حرام است یا اگر گفت ندانستم که این داد من ست یا داد زن من ست نیز حد میزد او را عمر زیرا که این عذر تازه از اجتهاد عمر بود که بر جهل واجب رجم بود و اگر جهل عذر است مطلقا ساقط است و قال جابر لا شفعة بتعیین ابن عبد الله بن سبعة فی الراتبین و گفت جریر بن عبد الله بجلی و اشعث بن قیس مر ابن مسعود را در حق مرد متهم یستتهمه و یتهمه فتابوا کما تابوا عشیاهم توبه فرمای ایشان را و ضمان گیر پس توبه کردند مرتدان و ضمان گرفت ایشان را تو توبه قبیله ایشان را و قال حماد اذا تکفل بنفس فمات فلا شئ علیه و گفت حماد بن ابی سلیمان نام او مسلم است کوفی است فقیه یاز شیوخ امام ابی حنیفه است رحمهما الله تعالی و تکفیل ضامن شدن شخص پس نیست چیزی لازم بروی و نیز مذهب امام ابی حنیفه آنست که اگر کفیل نفس بمرد مطالب بود از او نیز سپرد و قال الحکم یغرم و گفت حکم بن عتیبه ضامن میشود مال را اگر بمیرد کفول عنه است این هر دو قول از مجتهدات است و به عدم ضمانت ظاهر است موت عذر است اختیار کسی نباشد تا متهم باشد آنکسی تواند شد و قال اللیث حدثنی جعفر بن ربیعة مولف گوید گفت لیث و در روایت غیر ابی ذر آمده قال ابو عبد الله و قال اللیث حدثنی عبد الرحمن بن خالد بن مسافر عن ابن شهاب عن ابی هریرة عن رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکر رجلا من بنی اسرائیل بتحقیق آنحضرت ذکر کرد مرد را از قوم بنی اسرائیل نام یعقوب پیغمبر است علیه السلام و اولاد او را بنی اسرائیل گویند بسیار پیغمبر از نسل ایشان بیکی از آنها موسی است علیه السلام سأل بعض بنی اسرائیل ان یسلفه الف دینار سوال کرد بعضی بنی اسرائیل را که قرض دهد او را هزار دینار فقال ائتنی بالشهداء اشهدهم فقال کفی بالله شهیدا پس گفت این بعض سائل را بیار نزد من گواهان تا من گواه بگیرم بایشان بر ادای الف سائل پس است خدا در حالیکه گواه است فقال ائتنی بالکفیل قال کفی بالله کفیلا پس گفت بیار ضامن گفت بس است خدا در حالیکه ضامن است قال صدقت فدفعها الیه الی اجل مسمی گفت است تحقیق تو پس داد او را مدت هزار دینار بوی بوعده مدتی معین فخرج فی البحر ففضی حاجته پس بیرون آمد مرد قرض دار در دریا پس قضای حاجت خود کرد و قد التمس مرکبا یقدم علیه للاجل الذی اجله پس طلب کرد کشتی را که قدوم آرد بر قرض خواه بدرستی که مقرر کرده بود او را نیافت مرکبا پس نیافت کشتی را که سوار شده باید فاخذ خشبة فنقرها فادخل فیها الف دینار و صحیفة منه الی صاحبه پس گرفت چوبی را و کاوید آنرا پس درآورد در آن هزار دینار و نامه از خود بسوی صاحب وین ثم زجج موضعها پس سر برابر کرد جای کاوش چوب را بزجج برای مفتوح و وی سر بر روی سلم ثم اتی بها الی البحر پس آورد آن چوب را بسوی دریا فقال اللهم انک تعلم انی تسلفت فلانا الف دینار پس گفت الهی تو میدانی که من قرض گرفته ام فلان را هزار دینار رضانی کفیلا فقلت کفی بالله کفیلا پس خواست از من ضامنی پس گفتم بس است خدا ضامن من فرضی بذلک پس راضی شد تو سألنی شهیدا فقلت کفی بالله شهیدا فرضی بذلک پس خواست از من گواه پس گفتم بس است خدا گواه پس راضی شد بگواهی تو وانی جهدت ان اجد مرکبا ابعث الیه الذی له فلم اقدر و بتحقیق میدانی تو که من سعی کردم که بیابم کشتی را که بفرستم بوی آنچه مرو را بود پس قدرت نیافتم و انی استودعتکها و بتحقیق من وو دیعت می نهم وی سپارم ترا آن مال او را فرمی فی البحر حتی ولجت فیه پس انداخت آن چوب را در دریا تا آنکه درآمد در دریا فانصرف پس برگشت ازو و هو فی ذلک

فرو بشد باجماعت عدیت یا در قری او عید نه مضاف بشهر آمده نیز عام و شد و رخص تمام ادا پس نماز عید که شمار این روز و مضان با وست نیز شمار تمام اهل عید باشد پس چون فوت شود کسی را نماز عید باجماعت بقدر او اقرا یا شد و امر انس بن مالک مولاه ابن ابی عتبة بفتح معجمه و سکون فوقیه و فتح موحده چنانکه در اسماست متروبعضی بتشدید معجمه و کسر راء غلط محض است بالزاویه و امر کرد انس مولای خود را که عبد الله بن ابی عتبه است بجمع اهله و بنیه پس جمع کرد اهل دفتر خدمتگاران انس را و موالی او را و اهل بیت او را کصلوة اهل المصر و تکبیرهم و تکبیر غیار گزارد انس با موالی او مانند نماز اهل شهر و تکبیر ایشان که در نماز کنند و قتیکه فوت شدی او را نماز عید بصره و قال عکرمة اهل السواد یجتمعون فی العید یصلون رکعتین کما یصنع الامام و گفت عکرمه اهل سواد شهر جمع شوند در روز عید فطر یا اضحی گذارند دو رکعت عید را بجماعت آنچنانکه میگذارد امام عصر در شهر و این ظاهر است انچنان انس و عکرمه باشد بطریق استحباب و گرنه ثابت شده از علی رضی الله عنه که روایت کرده ابو عبید باسناد صحیح که نماز عید نیست مگر در مصر جامع چنانکه گذشت و قال عطاء اذا فاتته العید صلی رکعتین و گفت عطاء بن ابی رباح چون فوت شود کسی را نماز عید بگزارد دو رکعت

حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث

عن عقیل بتصغیر عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة ان ابا بکر دخل علیها و عندها جاریتان فی ایام منی تحقیق ابو بکر صدیق در آمد بر عایشه در حالیکه نزد او دو دختر بودند در ایام منی که روز عید و ایام تشریق اند تدفقان و تضربان بسرود و میکروند و میزدند آن دو دختر دف را و تضربان گویا تاکید اند دفقان است و بعضی گویند تضربان بمعنی ترقصان است رقص میکروند و میزدند پای خود را از سرین و این تاویل

يلتمس مركبا يخرج الى بلده وان قرض داده بود تا مطلب کشتی را که برآید بسوی شهر خود فخرج الرجل الذی کان اسلفه ینظر لعل مرکبا جاء بماله پس برآمد آن مردی که قرض داده بود او را درحالیکه می بیند شاید کشتی آید بمال او فاذا بالخشبة التی فیها المال پس ناگاه وی بچوبی رسید که در وی مال اوست فاخذها لاهله حطبا پس گرفت آن چوب را برای مردم خود بهیزم فلما نشرها وجد المال والصحیفة پس هرگاه وی پاره کرد آنرا یافت مال را و نامه را ثم قدم الذی کان اسلفه پس تر قدوم ورد کسی که قرض داده بود او را فاتی بالالف دینار پس آورد هزار دینار را فقال والله مازلت جاهدا فی طلب مرکب لاتیک بمالک فما وجدت مرکبا قبل الذی اتیت فیه و گفت سوگند بخدا دایم بودم سعی کننده و طلب کشتی تا بیارم ترا مال ترا پس نیافتم کشتی پیش از آنکه آمده ام در آن کشتی قال هل کنت بعثت الی بشیء گفت مرد قرض خواه آیا فرستاده تو بسوی من چیزی قال اخبرک انی لم اجد مرکبا قبل الذی جئت به گفت خبر میدهم ترا که بتحقیق من نیافته ام کشتی را پیش از آنکه آمدم بآن کشتی چگونه فرستم ترا قال فان الله قد ادی عنک الذی بعثت فی الخشبة گفت پس بتحقیق خدا ادا کرد از جانب تو آنچه فرستاده بودی در چوب فانصرف بالالف دینار راشدا پس برگشت بهزار دینار در حالیکه راه راست دریافته است

باب قول الله والذین عقدت ایمانکم فآتوهم نصیبهم دربیان حکم مضمون این آیت کریمه که دلالت بر توارث دارد بسبب عهدها و معنی آنکه کسانیکه عقد کرده است سوگندهای شما عهد ها را پس بدهید نصیب آنها را در وقتی که مهاجران بمدینه آمدند آنحضرت برادری کرد میان ایشان و انصار و مسلمانان بیکدیگر عهد میکردند که خون من خون تست و گناه من گناه تست و صلح من صلح تست و من از تو وارث شوم و تو از من در منافع و مضار بیکدیگر اتفاق میکردند و ذوی الارحام محروم بودند و این آیت نازل درین معنی است بعد ازین این حکم منسوخ شد چنانکه در حدیث مبین میشود **حدثنا** الصلت بن محمد قال حدثنا ابو اسامة عن ادریس عن طلحة بن مصرف عن سعید بن جبیر عن ابن عباس ولکل جعلنا موالی قال ورثة مرویست از ابن عباس که در تفسیر موالی که درین آیة است گفته که مراد وارثان اند والذین عقدت ایمانکم کان المهاجرون لما قدموا علی النبی صلی الله علیه وسلم المدینة و گفته است در بیان معنی این آیت والذین عقدت ایمانکم بودند مهاجران وقتی که آمدند نزد آنحضرت در مدینه یرث المهاجری الانصاری دون ذوی رحمه وارث بودی مهاجر انصاری را نه ذو رحم که قرابت برادری داشتند للاخوة التی آخی النبی صلی الله علیه وسلم بینهم وارث می بود از جهت برادری که برادر ساخته بود پیغمبر خدا صلعم بروی میان آنها فلما نزلت ولکل جعلنا موالی نسخت پس هرگاه نازل شد آیت ولکل جعلنا موالی منسوخ کرده شد آن حکم سابق ثم قال والذین عقدت ایمانکم الا النصر والرفادة والنصیحة پس گفت ابن عباس مستثنی است ازین حکم منسوخ یاری دادن و مدد کردن و خیر اندیشی نمودن بیکدیگر وقد ذهب المیراث ویوصی له و بتحقیق رفت رسم میراث دادن و وصیت کرده میشد مر او را که پیش ازین وراثت می یافت **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن حمید عن انس قال قدم علینا عبد الرحمن بن عوف گفت انس قدوم آورد برما که انصاریم عبد الرحمن بن عوف فآخی رسول الله صلی الله علیه وسلم بینه وبین سعد بن الربیع پس برادری کرد پیغمبر خدا میان او و میان سعد بن ربیع که از اغنیاء انصار بود و این حدیث بتمام در کتاب بیع گذشته است **حدثنا** محمد بن الصباح قال حدثنا اسمعیل بن زکریا قال حدثنا عاصم قال قلت لانس بن مالک ابلغک ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لا حلف فی الاسلام گفت عاصم گفتم مر انس بن مالک را آیا رسیده است ترا که بتحقیق پیغمبر خدا فرمود حلف نیست در اسلام چنانکه در ایام جاهلیت بود حلف بکسر مهمله و سکون لام و قاف بمعنی معاهده و تعاقد که مذکور شده و در ایام جاهلیت بسیار بود فقال قد حالف النبی صلی الله علیه وسلم بین

شوند نماز عید در همین ایام جایز باشد اگر فوت شود در روز اول تدارک کنند آنرا در روز ثانی و همچنین در ثالث و برابر باشد درین حکم مردوزن و حران وقالت عایشة رایت النبی صلی الله علیه واله وسلم یسترنی وانا انظر الی الحبشة وهم یلعبون فی المسجد و گفت عایشه دیدم آنحضرت را که می پوشید مرا حالیکه من نگاه میکردم بسوی حبشیان و حال آنکه آنها بازی میکردند بسلاح در مسجد فزجرهم عمر پس سرزنش کرد آنها را عمر فاروق فقال النبی صلی الله علیه واله وسلم دعهم امنا بسکون میم بنی ارفدة فرمود آنحضرت بگذار اینها را یعنی که داده ایم اینها را بحالی که اینها بنی ارفده اند بفتح همزه که نام جد کلان آنها است یا آنکه امنا بنی ارفدة کلام جدا باشد خطاب بحبشه یعنی بیارید بحالی که مامون اند... و تفسیر میکند مولف لفظ امنا را بقول خود یعنی من الامن مراد میدارد آنحضرت ازین کلمه که مراد از امن است ضد خوف نه امان که کفار را باشد و مباحث این حدیث در باب دوم از عیدین گذشت

باب الصلوة قبل العید وبعدها کراهت نماز پیش از نماز عید و بعد از آن ترمذی گفته درین باب حدیث از ابن عمر و عبد الله بن عمرو و ابی سعید نیز آمده و عمل برین است نزد بعضی اهل علم از اصحاب پیغمبر خدا صلی الله علیه واله وسلم و غیر ایشان و طایفه از اهل علم نماز پیش از نماز عید و بعد از وی جایز دارند و قول اول صحیح تر است انتهی وقال ابو المعلی یرمز سعلی یحیی بن عطاء کوفی و نیست مر او را در بخاری جز این حدیث درین موضع سمعت سعیدا عن ابن عباس کره الصلوة قبل العید گفت ابو معلی شنیدم سعید بن جبیر را که روایت میکرد از ابن عباس که مکروه داشته اند پیش از نماز عید **حدثنا** ابو الولید قال حدثنا

قریش والانصار فی داری پس گفت بتحقیق حلف داد پیغمبر خدا میان قریش و انصار در سرای من یعنی بر حق و نصرت و نصیحت و اعانت و وصیت لیکن وراثت برطرف شده بود و تعاون و تناصر درین امور باقی بود **باب** من تکفل عن میت دینا فلیس له ان یرجع کسیکه ضامن شود از جانب مرده دینی را پس روا نیست مر او را که بر گردد از ضمانت وبه قال الحسن وباین معنی گفته است حسن بصری و قول جمهور علما همین است **حدثنا** ابو عاصم عن یزید بن ابی عبید عن سلمة بن الاکوع ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی بجنازة لیصلی علیها بتحقیق پیغمبر خدا آورده شد جنازه را تا نماز گذارد بروی فقال هل علیه من دین قالوا لا فرمود آیا بروی دینی هم هست گفتند نی فصلی علیه پس گذارد نماز بروی ثم اتی بجنازة اخری فقال هل علیه من دین قالوا نعم پس آورده شد جنازه دیگر فرمود آیا هست بروی دینی گفتند آری هست دین بروی قال فصلوا علی صاحبکم فرمود پس بگذارید نماز بر یار خود وقال ابو قتادة علی دینه یا رسول الله فصلی علیه گفت ابو قتاده بر من است دین او و من ادا میکنم ای رسول خدا پس گذارد آنحضرت بروی نماز را اگر گوئی در ترجمه گفت که روا نیست رجوع و از منقول ابی قتاده چگونه معلوم شد که نخواهد بر گشت جواب گفته اند اگر احتمال رجوع از ابی قتاده بودی آنحضرت نماز نمیکرد تا وفای عهد میکرد **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا عمرو سمع محمد بن علی عن جابر بن عبد الله گفت سفیان حدیث کرد مارا عمرو بن دینار که شنیده امام باقر بن امام زین العابدین بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهم روایت کرده امام باقر از جابر بن عبد الله قال قال النبی صلی الله علیه وسلم لو قد جاء مال البحرین قد اعطیتک هکذا وهکذا وهکذا گفت جابر فرمود پیغمبر خدا اگر بتحقیق آید مال بحرین که موضعی است از بصره که در آنجا جمع شده بتحقیق میدهم من ترا چنین و چنین و چنین در باب شهادات واقع شده پس کشاد دست خود را سه بار فلم یجیء مال البحرین حتی قبض النبی صلی الله علیه وسلم پس نیامد مال بحرین تا آنکه قبض کرده شد روح آنحضرت و رحلت کرد پیغمبر خدا فلما جاء مال البحرین امر ابو بکر پس وقتیکه آمد مال بحرین امر کرد ابو بکر در زمان خلافت خود فنادی من کان له عند النبی صلی الله علیه وسلم عدة او دین فلیأتنا پس منادی کرد ابو بکر در مردم کسی که بود مر او را نزد پیغمبر خدا وعده یا دینی پس گو بیاید نزد من که ادا کنم آنرا فاتیته فقلت ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لی کذا وکذا پس آمدم من نزد ابو بکر و گفتم بتحقیق پیغمبر خدا فرموده برای من چنین و چنین اینجا در روایت و باب واقع شده کنایت است از آنچه اول مذکور است سه مرتبه فرموده فحثا لی حثیة پس کفی برداشت برای من یک کف دست حثی بجا مهمله مفتوح و ثاء مثلثه ساکن ابن عتیبه گوید بمعنی کاسه است و ابن فارسی گوید بمعنی پری دو کف دست است در قاموس همین معنی گفته است و بمعنی کاسه تعرض نکرده فعددتها فاذا هی خمس مائة فقال خذ مثلیها پس شمردم من آنرا و آن پانصد بود پس گفت ابو بکر بگیر دیگر دو برابر آن معلوم شده که این مال خمس بود و کسی تعرض نکرده که درهم بود یا دینار مطابقت حدیث بترجمه آنست که ابو بکر صدیق بعد از آنحضرت متکفل شد ادای آنچه بر آنحضرت بود از دین بنا بر آنکه گفت هر کرا دینی باشد بیاید و بگیرد و آنچه بجا بر موجب وعده داد نیز حکم دین دارد زانکه وعده بر ذمه کریم دین است از آنکه آنحضرت هرگز تخلف در وعده نمیکرد و هم ازین جهت ابو بکر را گنجایش رجوع هم نبوده است **باب** جوار ابی بکر الصدیق فی عهد النبی در بیان امان دادن ابو بکر صدیق رضی الله عنه کافری در زمان حیات پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم و عقده و عهد کردن ابی بکر جوار بکسر و ضم بمعنی امانت بنابر آنچه از قول خدا است وان احد من المشرکین استجارک فاجره ای امنه **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل قال ابن شهاب فاخبرنی عروة بن الزبیر مرویست از عقیل که گفت ابن شهاب خبر داد مرا عروه بن زبیر ان عائشة رضی الله عنها زوج النبی

بقول و در مصلی و غیر مصلی از یراچه آنحضرت نکرد آنرا با وجود حرص بر نماز محمد بن مقاتل گفته باکی نیست به نماز ضحی پیش از خروج بجبانه و نیست مکروه مگر بجبانه و عامه مشایخ ما بر کراهیت اند علی الاطلاق این نفی با طلاقش شامل است امام و ماموم را همین و شافعی میگوید امام را نه قوم را کذا فی شرح الهدایة و روایت کرده شد از ابی سعید خدری که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم پیش از عید نمیگزارد و چون رجوع بمنزل میکرد میگزارد دو رکعت رواه ابن ماجه و احمد و نزد حسن بصری و جمعی دیگر از بصریان عکس آنست یعنی کراهت تنفل بعد از نماز عید نه قبل از آن و نزد اکثر حنابله و دیگر اهل مدینه کراهت است مطلقا چه در قبل و چه در بعد نقل کرده اند بعضی مالکیه اجماع بر عدم تنفل امام در مصلی ابن عربی مالکی گفته تنفل در مصلی اگر بعمل آمدی منقول گشتی و کسیکه اجازت داده اشاره دانسته که الوقت مطلق نماز است و کسیکه منع کرده میگوید که آنحضرت نگزارده و من اقتدی فقد اهتدی

بسم الله الرحمن الرحیم

ابواب الوتر

و در بعضی نسخ کتاب الوتر و در بعضی بسمله ساقط است وتر بالکسر و فتح نیز آمده بمعنی تنها و طاق آید و در اصطلاح اهل شرع نمازیست مخصوص که بشب گزارند و درین ابواب مباحث آنست از وجوب و عدد رکعات و اشتراط نیت در آن و دوگانه پیش از آن اگر دو یک رکعت باشد و اختصاص وی بقرائت و قنوت موقت و جز آن **باب** ما جاء فی الوتر حدیثی که آمده است در حکم وتر و صفت آن بدانکه وتر واجب است نزد امام ابو حنیفه رحمه الله چنانکه مرویست از مجاهد و سعید بن مسیب و ضحاک و ابی عبیده بن عبد الله بن مسعود و غیر ایشان لیل بیهقی که بتعدد طرق از چند صحابه مرویست در سنن و غیر آن که بتحقیق خدا تعالی زیاده کرده است شما را نمازی یعنی بر نمازهای پنجگانه و آن وتر است پس بگزارید آنرا وقتیکه میان نماز عشا تا طلوع فجر است و در بعضی روایات امدکم و در بعضی امدکم یعنی مدد کرده است شما را و حکم کرده اند حاکم و غیر وی بصحت بعضی طرق این حدیث و با قطع نظر از آن کثرت طرق موجب ارتفاع شان آن گشته بدرجه حسن و احتجاج بلفظ زیادت با صیغه امر کرده حقیقت است در وجوب

صلى الله عليه وسلم قالت لما اعقل ابوي قط الا وهما يدينان الدين وكنت عائشة تتناسم الحديث فحدثها ابو بكر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم مكث بمكة عشر سنين يدعى الى الله وبمكة عشر سنين يتبع في منازل العرب بعكاظ ومجنة وذي المجاز وفي المواسم بمنى يقول هل من رجل يحملني الى قومه فان قريشا قد منعوني ان ابلغ كلام ربي حتى يبعث الله له من يثرب فيأوي اليه الرجل فيأتيه قومه فلا يبقى بيت من الانصار الا دخله الاسلام رجالا ومسلمين ثم اجتمعنا فقلنا حتى متى نترك رسول الله صلى الله عليه وسلم يطرد في جبال مكة ويخاف فرحل اليه منا سبعون رجلا حتى قدم علينا مكة فواعدناه شعب العقبة فاجتمعنا اليه من رجل ورجلين حتى توافينا عنده فقلنا يا رسول الله على ما نبايعك قال تبايعوني على السمع والطاعة في النشاط والكسل وعلى النفقة في العسر واليسر وعلى الامر بالمعروف والنهي عن المنكر وان تقولوا في الله لا تخافون في الله لومة لائم وعلى ان تنصروني اذا قدمت عليكم مما تمنعون منه انفسكم وازواجكم وابناءكم ولكم الجنة فقمنا اليه فبايعناه واخذ بيده اسعد بن زرارة وهو من اصغرهم فقال رويدا يا اهل يثرب فانا لم نضرب اكباد الابل الا ونحن نعلم ان رسول الله صلى الله عليه وسلم رسول الله اليوم من مفارقة العرب كافة وقتل خياركم وان تعضكم السيوف فاما انتم قوم تصبرون على ذلك فخذوه وما اجركم على الله واما انتم قوم تخافون من انفسكم جبنا فذروه فهو اعذر لكم عند الله فقالوا ابط عنا يا اسعد فوالله لا ندع هذه البيعة ابدا ولا نسلبها ابدا فقمنا اليه رجلا رجلا فاخذ علينا شروطها ويعطينا على ذلك الجنة

وفي رواية عن عائشة قالت لما عقلت ابوي قط الا وهما يدينان الدين ولم يمر علينا يوم الا ياتينا فيه رسول الله صلى الله عليه وسلم طرفي النهار بكرة وعشية فلما ابتلي المسلمون خرج ابو بكر مهاجرا نحو ارض الحبشة حتى اذا بلغ برك الغماد لقيه ابن الدغنة وهو سيد القارة فقال اين تريد يا ابا بكر فقال ابو بكر اخرجني قومي فانا اريد ان اسيح في الارض واعبد ربي فقال ابن الدغنة فان مثلك يا ابا بكر لا يخرج ولا يخرج انك تكسب المعدوم وتصل الرحم وتحمل الكل وتقري الضيف وتعين على نوائب الحق وانا لك جار فارجع واعبد ربك ببلدك فرجع وارتحل معه ابن الدغنة فطاف ابن الدغنة عشية في اشراف قريش فقال لهم ان ابا بكر لا يخرج مثله ولا يخرج اتخرجون رجلا يكسب المعدوم ويصل الرحم ويحمل الكل ويقري الضيف ويعين على نوائب الحق فانفذت قريش جوار ابن الدغنة وامنوا ابا بكر فقال ابن الدغنة لابي بكر اعبد ربك ببلدك فاقام يعبد ربه في داره فلا يستعلن بالصلاة ولا القراءة في غير داره ثم بدا لابي بكر فابتنى مسجدا بفناء داره فبرز فكان يصلي فيه ويقرأ القرآن فينقذف عليه نساء المشركين وابناؤهم وهم يعجبون منه وينظرون اليه وكان ابو بكر رجلا بكاء لا يملك عينيه اذا قرأ القرآن وافزع ذلك اشراف قريش من المشركين فارسلوا الى ابن الدغنة فقدم عليهم فقالوا له انا كنا اجرنا ابا بكر بجوارك على ان يعبد ربه في داره فقد جاوز ذلك فابتنى مسجدا بفناء داره فاعلن بالصلاة والقراءة فيه وقد خشينا ان يفتن نساءنا وابناءنا فان احب ان يقتصر على ان يعبد ربه في داره فعل فان ابى الا ان يعلن ذلك فسله ان يرد اليك ذمتك فانا قد كرهنا ان نخفرك ولسنا مقرين لابي بكر الاستعلان فقالت عائشة فاتى ابن الدغنة ابا بكر فقال قد علمت الذي عاقدت لك عليه فاما ان تقتصر على ذلك واما ان ترجع الي ذمتي فاني لا احب ان تسمع العرب اني اخفرت في رجل عقدت له فقال ابو بكر فاني ارد اليك جوارك وارضى بجوار الله عز وجل ورسوله صلى الله عليه وسلم يومئذ بمكة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم للمسلمين اني اريت دار هجرتكم ذات نخل بين لابتين وهما الحرتان فهاجر من هاجر قبل المدينة ورجع عامة من كان هاجر بارضالحبشة الى المدينة وتهيأ ابو بكر قبل المدينة فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم على رسلك فاني ارجو ان يؤذن لي قال ابو بكر هل ترجو ذلك بابي انت وامي قال نعم فحبس ابو بكر نفسه على رسول الله صلى الله عليه وسلم ليصحبه وعلف راحلتين كانتا عنده ورق السمر اربعة اشهر

وعن ابن شهاب قال اخبرني عروة بن الزبير ان عائشة قالت لم اعقل ابوي قط الا وهما يدينان الدين ولم يمر علينا يوم الا ياتينا فيه رسول الله صلى الله عليه وسلم طرفي النهار بكرة وعشية فلما ابتلي المسلمون خرج ابو بكر مهاجرا نحو ارض الحبشة حتى اذا بلغ برك الغماد لقيه ابن الدغنة وهو سيد القارة فقال اين تريد يا ابا بكر فقال ابو بكر اخرجني قومي فانا اريد ان اسيح في الارض واعبد ربي فقال ابن الدغنة فان مثلك يا ابا بكر لا يخرج ولا يخرج انك تكسب المعدوم وتصل الرحم وتحمل الكل وتقري الضيف وتعين على نوائب الحق فانا لك جار فارجع واعبد ربك ببلدك فرجع وارتحل معه ابن الدغنة فطاف ابن الدغنة عشية في اشراف قريش فقال لهم ان ابا بكر لا يخرج مثله ولا يخرج اتخرجون رجلا يكسب المعدوم ويصل الرحم ويحمل الكل ويقري الضيف ويعين على نوائب الحق فانفذت قريش جوار ابن الدغنة وامنوا ابا بكر فقال ابن الدغنة لابي بكر اعبد ربك ببلدك فاقام يعبد ربه في داره فلا يستعلن بالصلاة ولا القراءة في غير داره ثم بدا لابي بكر فابتنى مسجدا بفناء داره فبرز فكان يصلي فيه ويقرأ القرآن فينقذف عليه نساء المشركين وابناؤهم وهم يعجبون منه وينظرون اليه وكان ابو بكر رجلا بكاء لا يملك عينيه اذا قرأ القرآن وافزع ذلك اشراف قريش من المشركين فارسلوا الى ابن الدغنة فقدم عليهم فقالوا له انا كنا اجرنا ابا بكر بجوارك على ان يعبد ربه في داره فقد جاوز ذلك فابتنى مسجدا بفناء داره فاعلن بالصلاة والقراءة فيه وقد خشينا ان يفتن نساءنا وابناءنا فان احب ان يقتصر على ان يعبد ربه في داره فعل فان ابى الا ان يعلن ذلك فسله ان يرد اليك ذمتك فانا قد كرهنا ان نخفرك ولسنا مقرين لابي بكر الاستعلان فقالت عائشة فاتى ابن الدغنة ابا بكر فقال قد علمت الذي عاقدت لك عليه فاما ان تقتصر على ذلك واما ان ترجع الي ذمتي فاني لا احب ان تسمع العرب اني اخفرت في رجل عقدت له فقال ابو بكر فاني ارد اليك جوارك وارضى بجوار الله عز وجل ورسوله صلى الله عليه وسلم يومئذ بمكة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم للمسلمين اني اريت دار هجرتكم ذات نخل بين لابتين وهما الحرتان فهاجر من هاجر قبل المدينة ورجع عامة من كان هاجر بارضالحبشة الى المدينة وتهيأ ابو بكر قبل المدينة فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم على رسلك فاني ارجو ان يؤذن لي قال ابو بكر هل ترجو ذلك بابي انت وامي قال نعم فحبس ابو بكر نفسه على رسول الله صلى الله عليه وسلم ليصحبه وعلف راحلتين كانتا عنده ورق السمر اربعة اشهر

الجزء المترجم بالجامع الصحيح الشيخ الامام | ابواب الوتر

وهي فضيلة عامة مالكية وخاصة سنة واستدليل قول ربي تعالى والصلوة الوسطى وهي العصر اگر وتر واجب بودي گذاردن وسطى متحقق نشدي والحضرت وقتيكه فرستاده معاذ را الى اليمن فرمود در جملة احكام كه تحقيق خداى تعالى فرض كرده است بر شما پنج نماز در هر روز وشب واز حديث اعرابي نيز معلوم ميشود كه سوى پنج نماز هيچ نماز ديگر واجب نيست حنفيه گويند نماز وتر واجب است نه فرض كه مستقل اند در اوقات مخصوصه نه اندر نماز وتر تابع است عشا را در وقت وتوانند گذاردن كه وجوب آن متاخر شود از فرض آيه صلوة وسطى وحديث بيهقي معاذ وحديث اعرابي كه در آن حج نيز مذكور نيست وتقدم زادهم در حديث شراست بتاخر وجوب وقول امير المومنين علي رضي الله عنه كه وجود الوتر ليس كهيئتكم هذه المكتوبة ولكنه سنة سنها رسول الله صلى الله عليه وسلم يعني نماز وتر فرض نيست مثل نماز مكتوب را كه منكر آن كافر گردد نه مطلق ختم را وبرين محمول است آنچه مروي است از ابن عمر

ويقرأ القرآن پس بوكه ميگذارد نماز دران مسجد ويخواند قرآن را يقتصف عليه نساء المشركين وابناءهم پس بجوم ميكردند بر ابو بكر زنان مشركان وپسران ايشان يقتصف بعد از تخفيه تا دشنام قوفيه است وپس ازوى قاف مفتوح وصاد مهمله مشدده وفاء است ودر بعضى روايات يقتصف بنون بدل تا راست ويعجبون منه ينظرون اليه خوش ميگردند نماز وى قرآن را وتنگاه ميكردند بسوى ابو بكر اگر چه اين بجوم باختيار ابو بكر نبوده وباوجود آن عمدى هم نكرده بود ومنع كردن آنها منافى ديندارى ميدانست وكان ابو بكر رجلا بكاء لا يملك دمعته حين يقرأ القرآن وبود ابو بكر مردى كسيار گريناك مالك نبود نگهداشتن اشك خود را هنگامى كه ميخواند قرآن را فافزع ذلك اشراف قريش من المشركين پس درترسيد آورد بجوم زنان وفرزندان ورقت دلهاى ايشان كه ميل كنند بدين اسلام بزرگان قريش مذكور از مشركان بودند فارسلوا الى ابن الدغنة فقدم عليهم پس فرستادند بسوى ابن دغنه كسى را وطلبيدند او را پس قدوم آورد بر ايشان فقالوا له انا كنا اجرنا ابا بكر على ان يعبد ربه فى داره وانه جاوز ذلك پس گفتند مر او را بتحقيق ما امان داده بوديم ابو بكر را بر شرط كه عبادت كند پروردگار خود را در خانه خود وتجاوز وى تجاوز كرده است آنهدرا فابتنى مسجدا بفناء داره واعلن الصلوة والقراءة پس بنا كرده است مسجدى در سراى خود واشكار كرده است نماز وقرارت را وقد خشينا ان يفتن ابناءنا ونساءنا وتحقيق ترسيده ايم اينكه بفريبند پسران ما وزنان ما را وفتنه اندازند ايشان را فاتحب ان تقتصر على ان يعبد ربه فى داره فعل پس اگر دوست دارى اينكه اقتصار كند بر اينكه عبادت كند پروردگار خود را در سراى خود بكند وان ابى الا ان يعلن ذلك فسأله ان يرد اليك ذمتك واگر ابا كند از همه كار مگر اعلان واظهار كند آنرا پس بپرس ويگو اينكه رد كند بتو ذمه وامان ترا فانا كرهنا ان نخفرك پس بتحقيق ما خوش داشتيم اينكه نقض عهد تو كنيم ولسنا مقرين لابى بكر الاستعلان واستيم ما قابل براى ابو بكر اعلان را قالت عايشة رضى الله عنها فاتى ابن الدغنة ابا بكر فقال عايشه پس آمد ابن دغنه ابو بكر را فقال قد علمت الذى عاقدت لك عليه پس گفت ابن دغنه بتحقيق دانسته تو چيزى كه عهد كردم براى تو بر قريش فاما ان تقتصر على ذلك واما ان ترد الى ذمتى پس يا اقتصار كن بران ويا رد كن بر من امان مرا فانى لا احب ان تسمع العرب انى اخفرت فى رجل عقدت له بتحقيق من دوست نميدارم كه بشنوند عرب كه من نقض عهد كردم در حق مردى كه عقد او مكرده بودم قال ابو بكر انى ارد اليك جوارك گفت ابو بكر بتحقيق من رد ميكنم بسوى تو امان تراء وارضى بجوار الله وارضى هستم بامان خداء ورسول الله صلى الله عليه وسلم يومئذ بمكة ورسول خدا در ين روز بمكه بود فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم قد اريت دار هجرتكم پس فرمود رسول خدا بتحقيق نمود شدم من شهر هجرت شما را ارايت بفتحة ذات نخل بين لابتين وهما الحرتان زمين شورى را كه نخل دارست ميان دو لابه وهما الحرتان وآن دو لابه آن دو زمين سنگ لاخ است فهاجر من هاجر قبل المدينة حين خكر ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم پس هجرت كرد كسيكه هجرت كرد جانب مدينه هنگامى كه ذكر كرد آنرا رسول خدا ورجع الى المدينة بعض من كان هاجر الى ارض الحبشة وتهيأ ابو بكر قبل يثرب وباز آمد بسوى مدينه بعضى ازانكسان كه هجرت كرده بودند بزمين حبشه وتجهز ابو بكر مهاجرا وساءان كرد ابو بكر مر حالكه اراده هجرت دارد بمدينه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم على رسلك پس فرمود رسول خدا بر حال خود باش وشتاب مكن فانى لارجو ان يؤذن لى پس بتحقيق من اميدوارم كه اذن كرده شود مرا در هجرت قال ابو بكر هل ترجو ذلك بابى انت قال نعم گفت ابو بكر آيا تو اميدوارى هجرت را بدرستيكه پدر من فرود آرى فحبس ابو بكر نفسه على رسول الله صلى الله عليه وسلم يصحبه پس نگهداشت ابو بكر خود را بر رفاقت پيغمبر خدا رحمت كند خدا بر وى تا بهراه شود آنحضرت را علف راحلتين كانتا عندهء ورق السمر اربعة اشهر پس چرانيده دو شتر خود را كه بودند نزد وى برگ درخت سمر تا چهار ماه سمر بفتح سين مهمله وضم ميم نوعى از درخت است

وكبار تابعين بعضها بعد ينه كه وتر سه ركعت است كه سلام نكنند مگر در اخر آن ونزد ائمه شش ركعت است بعد دو ركعت كه اول بسلام علحده گذارد واگر تقديم نكنند شفعى را پيش ازوى اختلاف هست ميان ايشان نزد بعضى نكروه است ونزد بعضى در احاديث دربن باب مختلف آمده چنانكه معلوم شود

حدثنا

عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع وعبد الله بن دينار عن ابن عمر ان رجلا سال النبى صلى الله عليه وآله وسلم عن صلوة الليل تحقيق مردى پرسيد آنحضرت را از صفت نماز شب فقال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم صلوة الليل مثنى مثنى پس فرمود نماز شب دوگان دوگان است يعنى بسلام پس از هر دوگانه وتكرار منى براى تاكيد است فاذا خشى احدكم الصبح صلى ركعة واحدة توتر له ما قد صلى پس وقتيكه بترسد يكى از شما طلوع صبح را گزارد يك ركعت ديگر كه وتر گرداند اين ركعت براى وى نماز ديگر كه گزارده يعنى نماز شب كه همه جفت بود با ضمام اين ركعت طاق گردد وبرين تقدير وتر مجموع اين نماز باشد طحاوى گفته بگزارد دو ركعت ديگر يا ده ركعت كه پيش ازو ست بى فصل بسلام تا سه ركعت گردد وظاهر اوست بقرينه فعل ابن عمر كه روايت ميكند مولف وقول وى كه روايت كرده است مسلم كه چون گفته شد ابن عمر را كه چيست مثنى مثنى گفت اينكه سلام كنى در هر دوگانه وعن نافع ان عبد الله بن عمر كان يسلم بين الركعة والركعتين فى الوتر ونيز از نافع مروى است كه ابن عمر بود كه سلام ميكرد ميان يك ركعت ودو ركعت در وتر تعنى فصل ميكرد ميان سه ركعت وتر بسلام حتى يامر ببعض حاجته تا آنكه امر ميكرد ببعضى حاجت خود اگر داشتى نام محمد در موطا گفته اخذ نميكنم با فعل ابن عمر وليكن اخذ ميكنم بقول ابن مسعود وابن عباس اشارت است باينچه روايت كرده بعد ازان اذ انهى مسعودا كه گفت وتر سه گاه است مانند شام گاه مغرب وبروايتى ديگر مانند نماز مغرب ونخواند ان را ابن عباس هم از ابن مسعود آورده كه گفايت نكند يكركعت بهركز ودر شرح ابن همام از حاكم نقل كرده كه گفته شد مر حسن را كه بود ابن عمر كه سلام ميكرد ميان دو ركعت ازوتر گفت حسن بود عمر افقه از وى وبود عمر كه مى ايستاد در ثالثه از وتر تكبير يعنى تا آنكه سلام گويد وتحريمه ميبندد وهر دو در موطا ازوى كه گفت ودست ندارم كه ترك كنم وتر تثليث را وحال آنكه مرا بن شهاب حديث سخ سوء شنيد

وبيعة الرضوان وزير ايشان درخت بوده است **باب** اللاتين لفظ باب وترجمه را ابوذر واو الوقت روايت نكرده اند **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن ابي سلمة بن عبد الرحمن عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يوتى بالرجل المتوفى عليه الدين بتحقيق رسول خدا بر مرده كه وديعت ميشد بمردى كه مرده است حال آنكه بر وى دين است پس سوال ميكرد هل ترك لدينه فضلا پس ميپرسيد آيا گذاشته است براى وفاى دين خود زياده بر تكفين و تجهيز فان حدث انه ترك لدينه وفاء صلى پس اگر گفته ميشد كه او گذاشته است براى دين كه وفاى آن تواند كرد نماز ميگذارد بر وى والا قال للمسلمين صلوا على صاحبكم و در بعضى نسخ كه چيزى گذاشته است ميگفتى مر مسلمانان را كه نماز كنيد بر يار خود فلما فتح الله عليه الفتوح قال انا اولى بالمومنين من انفسهم پس هرگاه فتح كرد خدا بر وى فتحها و خراجها آمد از بلاد فرمود من بهترم مسلمانان از ذاتهاى ايشان در وفاى دين ايشان فمن توفى من المومنين فترك دينا فعلى قضاؤه پس كسيكه مرد از مسلمانان و گذاشت دينى پس بر من است ادا ى دين او ومن ترك مالا فلورثته و كسى كه گذاشت مالى را پس براى وارثان اوست حق آنهاست **بسم الله الرحمن الرحيم كتاب الوكالة** بفتح واو و كسر آنست و آن سپردن كار است بديگرى و نايب خود كردن است **باب** وكالة الشريك الشريك في القسمة وغيرها در بيان وكيل ساختن شريك شريك خود را در قسمت چيزى و غير قسمت وقد استكل النبي صلى الله عليه وسلم عليا في هديه فامره بقسمها و بتحقيق شريك گردانيد آنحضرت على بن ابي طالب را رضى الله عنه در هدى خود پس فرمود او را بقسمت كردن آن هدى را براى فقرا **حدثنا** قبيصة قال حدثنا سفيان عن ابن ابي نجيح عن مجاهد عن عبد الرحمن بن ابي ليلى عن علي رضي الله عنه قال امرني رسول الله صلى الله عليه وسلم ان اقسم بدنه بجلالها الى البدن القوم حرمت وبجلودها گفت على فرمود مرا رسول خدا اينكه تصدق كنم بفقراء الهاى شترانى كه ذبح كرده شده و بپوشاهاى آنها **حدثنا** عمرو بن خالد قال حدثنا الليث عن يزيد عن ابي الخير عن عقبة بن عامر ان النبي صلى الله عليه وسلم اعطاه غنما يقسمها على صحابته مرويست از عقبة بن عامر كه پيغمبر خدا داد او را بزهاى كه قسمت كند بر ياران او فبقى عتود پس از آنكه بمرد قسمت كرد باقى ماند بزغاله عتود بفتح عين و ضم ثناة فوقيه و واو و دال مهمله بچه بزغنه كه بسال بروى گذشته باشد فذكره للنبي صلى الله عليه وسلم پس ذكر كرد عقبة آنرا پيغمبر خدا را فقال ضح به انت پس گفت آنرا اگر بزغاله باقى مانده است فرمود اضحيه كن تو آنرا در تطبيق اين حديث بترجمه گفته اند كه معلوم ميشود كه اين غنمها بالغنيمت آمده بود آنحضرت جميع ياران در آن شريك بود نه آنچه بار ان عقبه را فرمود كه قسمت كند براى اضحيه بر ياران و اين عقبه نيز در آن شركتى داشت **باب** اذا وكل المسلم حربيا في دار الحرب او في دار الاسلام جاز و قبيله وكيل كند مسلمانى كافر حربى را در دار حرب يا در دار اسلام **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثنا يوسف بن الماجشون عن صالح بن ابراهيم بن عبد الرحمن بن عوف عن ابيه عن جده عبد الرحمن بن عوف قال كاتبت اميه بن خلف كتابا ان يحفظني في صاغيتي گفت عبد الرحمن نوشتم اميه بن خلف را كه از نشكر كان بود كتابتى كه نگهدارد و محافظت كند در مال من كه در مكه است صاغيت بصاد مهمله و غين معجمه يعنى اهل و مال و حواشى است و احفظه في صاغيتي بالمدينة و محافظت كنم من در اموال او كه در مدينه است فلما ذكرت الرحمن قال لا اعرف الرحمن پس هرگاه گفتم او را رحمان كه جزو نام عبد الرحمن است خوش نيامد او را كه نام اسلامى بود گفت نمى شناسم رحمان را كه تو بنده او خود را گفته گار تبني باسمك الذي في الجاهلية فكاتبته باسمه بنويس مرا نامى كه بود در جاهليت پس نوشتم نام قديم خود را كه عبد عمرو بوده است فلما كان يوم بدر خرجت الى جبل لاحرزه حين نام الناس پس هرگاه شد روز غزوه بدر بر آمدم بسوى كوهى براى آنكه پاس دارم اميه را و حفظ كنم او را هنگامى كه خواب كرده مردم فابصر بلال فخرج حتى قف على مجلس الانصار پس ديد اميه را بلال پس بر آمد تا آنكه استاد بر مجلسى كه انصار نشسته بودند فقال

الجزء الرابع شيخ الاسلام **ابواب الوتر**

و پسر پس از حسن آنها و طول آنها پشته ميگذارد چهار ركعت و ديگر و پسر پس از حسن آنها و طول آنها پشته ميگذارد و ستة ركعات يعنى بيك سلام و نيز در صحيحين در صلوة الليل از ابن عباس امده مرفوعا ثم اوتر بثلث و در سنن اربعه و صحيح ابن حبان و مستدرك چنانچه ابن همام آورده از عايشه روايت است مرفوعا كه كيخواند در ركعت اولى از وتر فاتحه و سبح اسم ربك الاعلى و در ثانيه قل يا ايها الكافرون و در ثالثه قل هو الله احد و معوذتين و ظاهر اين روايت وصل ثلاثه است پس روايت كرا بيت اتيار بثلث اثبات ابن عباس و عايشه چنانچه صاحب استقلالى نقل كرده شافعى را شد مخالف آنچه مشهور است از ايشان بنقل ثقات و نيز مدفع ميگردد از روايات مذكوره قول محمد بن نصر كه نيافتم از پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم چيزى ثابت صريح كه وتر بثلث كرده باشد بثلث موصولا ارى ثابت شده از آنحضرت كه وتر كرده است بسه ليكن بيان نكرده است راوى كه آن موصول اند يا مفصول چه گذشت رفع اتيار بثلث بيك سلام بحذف طرق از آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم در روايت كرده ابو داود از عبد الله بن قيس كه گفت گفتم مر عايشه را بچند ركعت بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم گفت بود ميكرد چهار و سه و شش و سه و هشت و سه و ده و سه و نبود كه وتر ميكرد بكمتر از هفت و نه و بيشتر از سيزده مراد از وتر اينجا مجموع نماز شب است يا وتر مصطلح كه جزو طاق است و درين نفى است بيانگه وتر درين اختلافات بثلث بوده نه بواحد و ترمذى از على ابن ابيطالب رضى الله عنه روايت كرده كه گفت بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم كه وتر ميكرد بسه ركعت ميخواند در آن سوره از مفصل در هر ركعتى سه سوره ازان كى آخر آن قل هو الله احد است و گفت

امیه بن خلف پس گفت این امیه بن خلف است که تجلد من نجا امیه نجات نیابم از عذاب خدا اگر مرد مدنی از دست ما خلاص یابد فرزندان انصار در پی ما یان که امیه و پسرش بود با من فذا خذتهما یلحقونا خلفت لهم ابنه لیشغلهم فقتلوه پس هر گاه رسیدیم اینکه لاحق شوند انصار ما را پس انداختم بر ایشان را پسر امیه را تا باز دارد ایشان را پس کشتند پسر او را فبوحی یتبعونا پس ما گردند از توقف تا آنکه پس بافتند و کان الجلد قلیلا و بود امیه موی گران فرجلا ادرکونا قلت له ابرک پس گاه رسیدند بما گفتم امیه را بنشین پس نشست فالقیت علیه نفسی لامنعه پس انداختم من بر وی خود تا باز دارم او را از کشتن فتخللوه بالسیوف من تحتی حتی قتلوه پس در آوردند او را به نیزها از زیر من تا آنکه کشتند او را و اصاب احدهم رجلی بسیفه و رساند یکی از ایشان پای مرا بشمشیر خود و کان عبد الرحمن بن عوف یرینا ذلک اثر فی ظهر قدمه و بود عبد الرحمن بن عوف که نمود ما را آن نشان زخم در پشت پای خود قال ابو عبد الله سمع یوسف صالحا وابراهیم اباه گفت مولف شنید است یوسف صالح را و ابراهیم پدر خود را یعنی در اسناد که بطریق عنعنه آمده است سماعی است اگر گوئی امیه بن خلف از رؤسای مشرکان بود و بجنگ بر مسلمانان آمده چگونه عبد الرحمن بن عوف حمایت و محافظت او میکرد گوئیم عبد الرحمن را بوی در ایام سابق صداقت و تعاهد بود لهذا اهل و عیال یکدیگر را محافظت میکردند خواست که رعایت عهد خود کند اگر گوئی اینجا گفته که او را کشتند جواب رعایت عهد او کردند با آنکه عهد و امان هر مسلمانی بر همه لازم بوده است عهد کی عهد همه است گوئیم شاید این عهد بطریق تهمان و جواز نبوده است و گفت عبد الرحمن بیاران که من او را امان داده ام و تو اند که امان در صف جنگ معتبر نباشد و الله اعلم

باب الوکالة فی الصرف والمیزان وربیان وکالت در بیع نقد و موزونات وقد وکل عمر ابن عمر فی الصرف وتحقیق وکیل کرد عمر بن خطاب را بن عمر در صرف

حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن عبد المجید بن سهیل بن عبد الرحمن بن عوف عن سعید بن المسیب عن ابی سعید الخدری وابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم استعمل رجلا علی خیبر روایت است از ابو سعید خدری و ابو هریره که بتحقیق رسول خدا عامل کرد مردی را بر خیبر فجاءهم بتمر جنیب پس آمد نزد عمال ایشان را بخرمای خوش پسندیده جنیب بفتح جیم و کسر نون و یا و ثناء تحتیه و با رموحده یعنی طیب و سره فقال اکل تمر خیبر هکذا فرمود آیا همه خرمای خیبر اینچنین است قال لا انا لنأخذ الصاع بالصاعین من الجمع بالبلاد آنرا آورده میگیریم یک صاع را از ین جنس بدو صاع و دو صاع را بسه صاع ارمنس مخلوط نیک یا بد تفاوت و صاع و سه صاع هم ظاهر است تفاوت خلط خواهد بود فقال لا تفعل بع الجمع بالدراهم ثم ابتع بالدراهم جنیبا پس فرمود کن اینچنین بفروش جمع و مخلوط را بدراهم پس بخر بدراهم جنیب را و قال فی المیزان مثل ذلک و فرمود در موزونات مانند آن و این فرمودن آنحضرت در معنی توکیل است در موزونات و صرف را قیاس کرده است بر این **باب** اذا نظر الوکیل او الوکیل شراء تموت او شیئا یفسد ذبح او اصلح مما یخاف الفساد و تیکه بیند شبان یا وکیل شراء که می میرد یا چیزی را که از کار میرود و ذبح کند و اصلاح نماید چیزی را که تیز سد فساد آنرا **حدثنی** اسحق بن ابراهیم سمع الملعمر قال انبانا عبید الله عن نافع انه سمع ابن کعب بن مالک یحدث عن ابیه روایت است از نافع که بتحقیق او شنیده است ابن کعب بن مالک را که حدیث میکرد از پدر خود کعب بن مالک انه کانت لهم غنم ترعی بسلع بتحقیق شان ایشان بود کعب بن مالک را غنمی که میچرید بکوهی که در مدینه است سلع بفتح سین مهمله و سکون لام آخر عین مهمله نام کوهی است در مدینه فابصرت جاریة لنا شاة من غنمها موتا پس دید دایه که ما را بود و میمیرند شاهها راشاتی را از گله خود که میچرانید در حالیکه نزدیک بمردن است فکسرت حجرا فذبحتها بحجر پس شکست سنگی را پس ذبح کرد شاه را پس گفت لا تاکلوا حتی اسأل النبی صلی الله علیه وسلم پس گفت کعب مردم را منخرید تا پیرسم

الجزء الرابع عشر من الاصل | ابواب الوتر

اگرچه در روایت یعنی گذشت عمر و عایشه چنانکه از سیاق واضح گردد نظر است و نیز اختیار در صحت آن مختلف آمده ابن ابی شیبه در مصنف خود آورده که اختیار کرد سعد بن ابی قاص یک رکعت پس انکار کرد بر وی ابن مسعود و گفت چیست این سبتی را که نمی شناسیم آنرا بر عهد پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و در کفایه و نهایه شرح هدایه نحو آن انکار نسبت بعمر کرده و رضی الله عنه فزوده کرده که گفت شفع کن آنرا و گر نه اوتر ایمیکنم شرا انتهی و تواند که انکار از هر دو واقع شده باشد و بتحقیق گذشت از ابن مسعود در موطا که کفایت نکند یکرکعت هرگز و در مشکوة بروایت بخاری از ابن عباس آورده که در ترک رکعت سعد و بیعاب او عشا بیکرکعت بود و نزد وی صولی ابن عباس پس رسانیدند این خبر را بمعاویه بیک رکعت ابن عباس پس گفت بگذار که او صحابی است و دانسته است به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و در روایتی گفت صواب کرد زیرا چه وی فقیه است و این و گفت کشیدن حاضران از فعل معاویه انکار و استبعاد آن و جواب دادن ابن عباس بتصویب وی مجملا بصحابیت و صحبت وی دلالتی صحیح دارد و بر آنکه وتر بیک رکعت متعارف نبود و ظاهر که این شهرت انکار و حکم بعدم صحت از بعضی در صورتی باشد که تنها گذارد و یکرکعت بی آنکه تقدیم کند

پیغمبر خدارا او ارسل الی النبی صلی الله علیه وسلم من یسأله یا بفرستم پیوی پیغمبر خدا کسی را که می پرسد آنحضرت را شک راویست ثابت الوفی کعب آن بود که سنگ محدود دباپی ذبح کرده بود و اندسال النبی صلی الله علیه وسلم عن خبائك او ارسل فامره باکلها و تحقیق کعب پرسید پیغمبر خدارا یا فرستاد کسی را وی پرسید پس فرمود بخوردن آن نم قال ابیدالله فیعجبنی انها امة وانها ذبحت کفت عبدالله پس تعجب آورد مرا که او ماده بود و تحقیق او ذبح کرده قابعه عبدة عن عبیدالله متابعت کرده است معتمر را عبد از عبیدالله ذبح را و جواز آن بصریح معلوم شد و چون راعی حکم وکیل دارد قیاس کرده است اصلاح وکیل را بر اصلاح راعی **باب** وکالة الشاهد الغائب جایز است وکیل بودن حاضر و غائب را روا ست وکتب عبدالله بن عمر الی فهر شهادته وهو غائب و نوشت عبدالله بن عمر بسوی فهر گمیان اموال خود وحال آنکه او غائب بود از وی ان یزکی عن اهل الصغیر والکبیر اینکه صدقه فطر دهد از جانب اهل و عیال او که خرد و کلان اند فهران بفتح قاف و را میان هر دو الف ساکن خازنی که متولی و متصدی ادای کار باشد در مجمع البحار گفته که این لفظ بلغت فرس است **حدثنا** ابونعیم قال حدثنا سفیان عن سلمة بن کهیل عن ابی سلمة عن ابی هریرة قال کان لرجل علی النبی صلی الله علیه وسلم سن من الابل فجاءه یتقاضاه گفت ابوهریره بود مردی را بر پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی شتری که سال معین داشت پس آمد وی بجالیکه طلب میکند از آنحضرت فقال اعطوه فطلبوا سنه فلم یجدوا الا سنا فوقها پس فرمود بدهید سن او را پس طلب کردند سن او را و نیافتند مگر سنی بالاتر از آن پس گفت ادای آن شتری نیافتند مگر جوان تر و بهتر از آن فقال اعطوه پس فرمود بدهید مخاطب باین کلام رافع است مولی آنحضرت فقال اوفیتنی اوفی الله بك پس گفت آن مرد وفا کردی مرا حق من وفا کند خدا ترا قال النبی صلی الله علیه وسلم ان خیارکم احسنکم قضاء فرمود بهترین شما نیکوترین شماست از روی ادای حق **باب** الوکالة فی قضاء الدیون در بیان وکالت در ادای دینها **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن سلمة بن کهیل قال سمعت ابا سلمة بن عبدالرحمن یحدث عن ابی هریرة ان رجلا اتی النبی صلی الله علیه وسلم یتقاضاه مرویست از ابوهریره که مردی آمد پیغمبر خدارا درحالیکه تقاضای میکند آنحضرت را فاغلظ فهموا به اصحابه پس درشتی کرد در طلب پس قصد زدن او کردند یاران آنحضرت فقال النبی صلی الله علیه وسلم دعوه فان لصاحب الحق مقالا پس فرمود آنحضرت بگذارید او را بتحقیق مرحق دار را گفتاری درشت می باشد ظاهر است که این مرد مسلمان نبوده است شیخ ابن حجر گفته که من برنام او مطلع نشدم ثم قال اعطوه سنا مثل سنه پس تر فرمود بدهید او را شتری مانند شتر او قالوا یا رسول الله لا نجد الا امثل من سنه گفتند ای رسول خدا نمی یابیم مگر شتری که بهتر از شتر است قال اعطوه فان من خیرکم احسنکم قضاء فرمود بدهید او را اگرچه بهتر باشد تحقیق بهترین شما نیکوترین شماست از روی ادای دین و آخرین عطا کردن داخل ربا نخواهد بود از نکه خطا نبوده است بلکه از کمال خلق حسن تفضل فرمود **باب** اذا وهب شیئا لوکیل او شفیع قوم جاز و قبیله بحشید چیزی برای وکیلی یا شفیع قومی روا ست لقول النبی صلی الله علیه وسلم لوفد هوازن حین سألوه المغانم فقال لنا ما کان لی ولبنی عبدالمطلب فهو لکم وقول پیغمبر صلی الله علیه وسلم بوفد هوازن چون سؤال کردند از وی غنائم را اگر مرا و فرزندان عبدالمطلب را باشد پس آن شما را باشد و قول من ارضیت منکم مرشمارا است هوازن قبیله ایست از قیس و فدجمعی که از گروهی بشهری وارد شوند **حدثنا** سعید بن عفیر قال حدثنا اللیث قال حدثنا عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی عروة ان مروان بن الحکم والمسور بن مخرمة اخبراه ان عروه گفته است عروه که مروان بن حکم مشهور و مسور بن مخرمه هر دو خبر داده اند او را و امروان او را که صحبت آنحضرت کرده است و مسور بن مخرمه بعد از فتح همراه پدر خرد سال آمده بود و این واقعه بعد از فتح است یحتمل که دیده و ضبط کرده باشد و مروان از صحابی شنیده و خبر داده است تنویه احتراکات حروف عدل بودن مروان که مرتکب فتنه و فساد است باوریبی افتد هرچند مثل مولف از وی روایت کرده و ان رسول الله

رکعت وتر جدا از دو رکعتین بسلام ولیکن نسائی بسندی که بشرط شیخین است از ابن عمر مرفوعا روایت کرده که فرمود آنحضرت نماز شب دو دو رکعت است پس وتر کنند نماز شب را وطحاوی باسناد خود از عقبه بن مسلم آورده که وی گفت پرسیدم ابن عمر را از وتر پس گفت آیا میشناسی وتر نماز را گفتم آری گفت نماز مغرب است گفت ابن عمر راست گفتی و نیک گفتی یعنی وتر لیل بمنزله وتر نهار است پس قول مختار آن است که فعل راوی حجت نیست و قول او معارض مرفوع آمده است و مرفوع را معارض اخذ بقول راجح باید کرد و اگر ظاهر نمیشود از تفتیش روایات مطولة اللیل که وتر آنحضرت جوف نهار شب گذشته بود گاه بپنج رکعت کردی گاه بهفت گاه بسه گاه بیک رکعت و تشهد میان دو گانها و تر گاه بودی و گاه نبودی و اینهمه را روایل بود پیش از استقرار وتر بعد از انکه تهیر ممنوع شد و در وتر تخفیف آمد اتیار بثلث قرار یافت بدلیل تعویل آنکه صحابه بر ثلث و حکم بعضی فقهاء ایشان بعدم جواز یک رکعت کذا قالوا و اولا ایجاز الی پیوسته مرفوعا و موقوفا و تصحیح کرده اند حاکم و ابن حبان که وتر یک رکعت بسه رکعت و تشبیه نکنند نماز مغرب و در بعضی طرق زیاده آمده و تر کنند بپنج رکعت یا بهفت نه خمس و نه تسع منکر رباب معلوم شد که خلاف اجماع سلفین است

صلی اللہ علیہ وسلم قام حین جاء وفد هوازن مسلمین بتحقیق پیغمبر خدا ایستاد یعنی خطبہ خواند ہنگامیکہ آمد وفد ہوازن در حالیکہ مسلمان شدہ اند فسألوہ ان یرد الیهم اموالهم وسبیهم پس سوال کردند آنحضرت را اینکہ باز دہد بایشان مالہای ایشان و بندیان ایشان فقال لهم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم احب الحدیث الی اصدقه پس فرمود مر ایشانرا رسول خدا در خطبہ دوست ترین سخن نزد من راست ترین آنست فاختاروا احدی الطائفتین اما السبی واما المال پس انتخاب کنید یکی ازین دو طائفہ را بندیان یا مال وقد کنت استأنیت بهم وبتحقیق بود کہ انتظار بردم ایشانرا بمدت بندیان استانیت بسین ہمزہ و نون و یاء مشددہ و تاء مثناۃ از فوق یعنی انتظرت یقال للرجل المتمکن فی الامر استان قاله الکرمانی وقد کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انتظرهم بضع عشرة لیلة راوی گوید بتحقیق رسول خدا انتظار کردہ ایشانرا دہ و چند شب حین رجع من الطائف ہنگامیکہ باز گشت آنحضرت از طایف بجعرانہ و آنجا اقامت فرمود فلما تبین له ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم غیر راد الیهم الا احدی الطائفتین پس ہر گاہ ظاہر شد مر او را کہ رسول خدا رد نخواہد نمود مگر یکی از دو چیز را قالوا فانا نختار سبینا گفتند پس ما اختیار میکنیم بندیان را فقام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی المسلمین فاثنی علی اللہ بما هو اهله پس خطبہ خواند رسول خدا در میان مسلمانان پس ستایش کرد بر خدا بچیزی کہ سزاوار آنست ثم قال اما بعد فان اخوانکم هؤلاء قد جاءونا تائبین پس گفت فرمود اما بعد از ثنای باریتعالی بتحقیق برادران شما فرد ہوازن آمدند ما را در حالیکہ توبہ کنندہ و انداز شرک دانی قد رأیت ان ارد الیهم سبیهم وبتحقیق من مصلحت دیدہ ام کہ رد کنم بر ایشان بندیان ایشانرا ومن احب منکم ان یطیب بذلک فلیفعل و کسی کہ دوست دارد از شما کہ خوش کند دلش بانکہ او ان نبی بدل پس بکند ومن احب ان یکون منکم علی حظه حتی نعطیه ایاه من اول ما یفیء اللہ علینا فلیفعل و کسیکہ دوست دارد کہ باشد از شما بر نصیب خود تا بدہیم ما او را آن نصیب از اول شیئی کہ میرساند خدا بر ما پس چنان کند فقال الناس قد طیبنا ذلک لرسول اللہ صلی اللہ علیه وآله وسلم پس گفتند مردم بتحقیق خوش کردیم دادن بندیان بفرمود رسول خدا ما نمیدانیم کسی را کہ اذن کردہ است بر رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم انا لا ندری من اذن منکم فی ذلک ممن لم یأذن پس فرمود رسول خدا ما نمیدانیم کسی را کہ اذن کردہ در ین باب از کسی کہ اذن نکردہ یعنی نمیدانیم کہ ہم حاضر و غیر حاضر اتفاق کردند بر ین امر یا نہ فارجعوا حتی یرفع الینا عرفاؤکم امرکم پس برجوع کنید بر دم تا آنکہ آمدہ گویند بسوی ما مقتدایان شما کار شما را رجوع عریف است بمعنی آنکہ مدار کار بر وی باشد و بر فعوا باوجود جمع عرفاء بتقدیر یکونی البراء غیث است فکلمهم عرفاؤهم پس گفتند ایشانرا کلامان ایشان ثم رجعوا الی رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم فاخبروه انهم قد طیبوا واذنوا پس برباز آمدند بسوی پیغمبر خدا پس خبر دادند آنحضرت را کہ کلامان نیز خوش کردند و اذن دادند کہ بندیان ایشان را بدہند و بدل نگیرند مطابقت حدیث بترجمہ بین است کہ وفد ہوازن را کہ وکلا بودند از جانب قبیلہ خود بندیان بخشیدند

باب اذا وکل رجلا ان یعطی شیئا ولم یبین کم یعطیه وقتیکہ کسی وکیل کند مردیرا کہ بدہد چیزی را بکسی و بیان نکرد کہ چند بدہد آنرا

علی ما یتعارفه الناس پس داد آن وکیل بنا بر چیزیکہ متعارف دارند آنرا مردم حدثنا الملکی بن ابراهیم قال حدثنا ابن جریج عن عطاء بن ابی رباح وغیره یزید بعضهم علی بعض ولم یبلغ کلهم مرویست از عطا بن ابی رباح وغیرہ و بحالی کہ زیادہ میکند بعضی از ایشان بر بعضی دیگر و رفع نکردہ اند ہمہ با نحضرت رجل واحد منهم من جابر بن عبد اللہ یکمردی ازین راویان روایت کردہ است از جابر بن عبد اللہ قال کنت مع النبی صلی اللہ علیه وسلم گفت جابر بودم من با پیغمبر خدا فی سفر در یک سفری فکنت علی جمل ثقال انما هو فی آخر القوم پس بودم من بر شتری کند رو و نبود شتر مگر در آخر مردم فمر بی النبی صلی اللہ علیه وسلم فقال من هذا قلت جابر بن عبد اللہ قال مالک پس فرمود کیست ایمرد گفتم جابر بن عبد اللہ است فرمود چه حال است ترا کہ از ہمہ واپس افتادہ

الجزء التاسع من شرح الجامع الصحيح للشيخ الاسلام | ابواب الوتر

پس خواب کرد آنحضرت تا آنکہ نیم شب شد یا نزدیک بنیم شب فاستیقظ یمسح النوم عن وجهه پس بیدار گشت آنحضرت بحالیکہ میمالید مرور میکرد اثر خواب را از روی خود ثم قرء عشر آیات من آل عمران پس بر خواند ده آیت از آخر سورہ آل عمران ان فی خلق السموات تا آخر سورہ ثم قام رسول اللہ صلی اللہ علیه وآله وسلم الی شن معلقة پس بر خاست از جا آنحضرت بسوی مشک آب کہ آویزان بود فتوضأ فاحسن الوضوء پس وضو کرد آنحضرت و نیک کرد وضو را باداب آن ثم قام یصلی پس بر استاد آنحضرت کہ نماز کند فصنعت مثله پس کردم مانند آنچہ کرد آنحضرت از خواندن و وضو کردن و جز آن بنحوی کہ دیدم و ذهبت الی جنبه فاستدام به پہلوئے آنحضرت یعنی پہلوی چپ چنانکہ در روایت دیگر است فوضع یده الیمنی علی رأسی وأخذ بأذنی یفتلها پس نہاد دست راست مبارک خود بر سر من و گرفت گوش من را بحالیکہ پیچ میداد و میکشید آنرا یعنی گوش را شمال دادنا منه عظیم و گوش من کرفتگرد انیدن از جانب چپ خود بجانب راست چنانکہ از روایات دیگر معلوم میشود فصلی رکعتین ثم رکعتین ثم رکعتین ثم رکعتین ثم اوتر پس نماز گزارد دو رکعت پس دو رکعت دیگر پس دو رکعت دیگر پس دو رکعت دیگر پس وتر کرد پس اضطجع فنام حتی جاءه بلال فآذنه بالصلوٰة پس خفت کرد تا آنکہ آمد مر او را بلال پس خبر داد او را بنماز

ہذا ما وجدت بخط مؤلفه رحمه اللہ تعالیٰ

قلت اني على جمل قال فما معك قضيب قلت نعم قد مر بي شتر گران را بر فرمود يا با تو چوبي هست گفتم آري قال فاعطنيه فرمود مر بدو چوب را فاعطيته فضربه ضربة او ضربتين ثم ركب ناقته فخرج امام شتر او را زد يا دو بار چوب بر او زد ثم خرج فكان من ذلك الكلمات في اول القوم پس بود از آنجا در اوائل مردم كه راه ميرفتند قال بعنيه قلت هو لك يا رسول الله فرمود بفروش بمن اين شتر را گفتم اين شتر از آنست اي رسول خدا قال بل بعنيه فرمود بلكه بفروش قال قد اخذته بمائة درهم دنانير ولك ظهره الى المدينة گفت گرفتم او را بصد درم دينار ومر ترا است سواري آن تا مدينه آنحضرت تفضل كرد و در سواري بطريق شرط نفرمود و است تا موجب فساد بيع باشد فلما دنونا من المدينة اخذت الرحل پس وقتيكه نزديك رسيديم بمدينه زاد خود گرفتم قال الان تزوجت امرأة قلت نعم گفت آيا زن خواستي گفتم آري قال ثيبا ام بكرا گفت زن بيوه خواستي يا دوشيزه قلت ثيبا گفتم زن بيوه قال فهلا جارية تلاعبها وتلاعبك فرمود چرا نگرفتي دختري كه بكر باو بازي ميكردي او را و بازي ميكرد او ترا قلت ان ابي قتل يوم احد وترك بنات گفتم تحقيق پدر من مرده است و گذاشته است دختران فاردت ان اتزوج امرأة قد جربت وتعلمها پس خواستم كه نكاح كنم زني را كه تجربه كرده باشد و بكار ان سال بود قال فذلك فرمود پس اين مبارك است و خوب است فلما قدمنا المدينة قال يا بلال اقض له ما عليك پس چون آمديم بمدينه فرمود اي بلال ادا كن بهاي شتر او را و زياده كن فاعطاه اربعمائة درهم وزاده قيراطا پس داد بلال جابر را چهارصد دينار و زياده كرد يك قيراط جاي تعجب همين است كه آنحضرت تعين نكرده بود كه چه قدر زياده كند و بلال موافق عرف يك قيراطي زياده داد قال جابر فما فارقني قيراط حتى ارسل به الي امه يوم الحرة قال جابر كه نيفتاد از من قيراط تا وقتيكه فرستاد او را بمادر خود روز حرة

جابر را يعني بتبرك نگهداشتي آنرا كه از عنايات آنحضرت بود و جواب بكر جسيم است و در بعضي روايات قرب بكر فرمود است بمعني كه شوهر

باب وكالة المرأة الامام في النكاح

در حكم وكيل ساختن زن امام را در عقد نكاح

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابي حازم عن سهل بن سعد قال جاءت امرأة الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت يا رسول الله اني قد وهبت لك من نفسي گفت سهل آمد زني نزد رسول خدا پس گفت اي رسول خدا بتحقيق من داديم براي تو نفس خود را بهر كه خواهي مر ملك كن فقال رجل زوجنيها يا رسول الله پس گفت مردي تزويج كن مرا اين زن را اي رسول خدا فقال قد زوجناكها بما معك من القرآن پس فرمود تزويج كرديم ترا اين زن را بچيزي كه با تست از قرآن

باب اذا وكل رجل رجلا فترك الوكيل شيئا فاجازه الموكل فهو جائز

پس گذاشت وكيل چيزي را از آنچه دروي وكيل كرده بود پس رد و اشت آنرا موكل پس آن جائز است وان توضه الى اجل مسمى جائز و اگر قرض داد او را از آنچه در وي وكيل شده بود تا مدت معين رد است حدثنا عثمان بن الهيثم قال حدثنا عوف عن محمد بن سيرين عن ابي هريرة قال وكلني رسول الله صلى الله عليه وسلم بحفظ زكوة رمضان گفت ابو هريره وكيل كرد مرا رسول خدا بر حفظ زكات رمضان حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن محمد بن سيرين عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم بحسبك ذكوة رمضان گفت ابو هريره وكيل كرد مرا رسول خدا بر حفظ زكات رمضان حدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن محمد بن سيرين عن ابي هريرة قال وكلني رسول الله صلى الله عليه وسلم بحفظ زكوة رمضان گفت ابو هريره وكيل كرد مرا رسول خدا بر حفظ زكات رمضان

سپرده احتمالدار دكه سنت عشا از انجمله باشد پيش از خواب كه اشارت كرد بدان بقول خود صلى ركعتين واما قول وي ثم ركعتين يعني بعد ازان كه برخاست از خواب وگزاردن وي تحقيق اين روايات گفته احتمال دارد كه بعض صوات ابن عباس ذكر كرده انقدر را كه اقتدا كرده بود و دران ابن عباس بانحضرت و جدا كرده ازا ازانچه اقتدا نكرده بود دران و بعضي ذكر كردند همه را مجملا و نزد نسائي بيان كرده است يحيى بن جزار از ابن عباس سيزده ركعت را مفصلا كه ميگذارد و هشت ركعت و وتر ميكرد و شلت و ميگفت ازدد و ركعت پيش از نماز صبح و الله اعلم

حدثنا يحيى بن سليمان قال حدثني عبد الله بن وهب قال اخبرني عمرو بن الحارث ان عبد الرحمن بن القاسم حدثه عن ابيه قاسم بن محمد بن ابي بكر صديق رضي الله عنه عن عبد الله بن عمر قال قال النبي صلى الله عليه واله وسلم صلوة الليل مثنى مثنى گفت ابن عمر فرمود آنحضرت نماز شب دو دو ركعت است فاذا اردت ان تنصرف فاركع ركعة توتر لك ما صليت پس وقتيكه خواهي كه برگردي بو نماز بگزار يك ركعت كه وتر كند براي تو نمازي را كه گزارده قال القاسم گفت قاسم بن محمد مذكور كه از فقهاء سبعه مدينه است و رايتنا نا سا منذ درگيابو ترون بثلث و ديديم مردمان را از ابتداي آنكه ما بالغ و عاقل شديم كه وتر ميكردند سه ركعت و ان كلا واسع و تحقيق هر يك از و تريك ركعت و سه ركعت هر اينه گنجايش دارد ارجو ان يكون لبسي منه باس اميدوارم كه نباشد بحرجي از ين

عمرو اسه ماكي در شرح **حدثنا** ابو النعمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال اخبرني عروة ان عائشة اخبرته ان رسول الله تحقيق سيد ما صلى الله عليه واله وسلم كان يصلي احدى عشرة ركعة كانت تلك صلوته پس او گه ميگزارد يازده ركعت بود اين عدد نماز آنحضرت يعني بالليل مر او ميدارد از عائشه بودن اين نماز بشب و اين مجموع نماز ده ميتواند گفت بعضي آن و تر و الله اعلم و در باب الوتر

قال قلت يا رسول الله شكى حاجة شديدة وعيالا فرخصت له فخليت سبيله فقال ابو هريرة فقلت اي رسول خدا شكوه حاجتي وشدت وعيال بسيار پس مهربانی کردم بروگذاشتم راه او را قال اما انه قد كذبك وسيعود فرمود آگاه باش که تحقیق او دروغ گفته ترا وعنقريب باز خواهد گشت بار دیگر فعرفت انه سيعود لقول رسول الله صلى الله عليه وسلم انه سيعود پس دانستم که تحقیق او باز خواهد آمد لرجعته وعدنا الحديث فرصدته فجاء يحثو من الطعام پس نگهبانی کردم او را پس آمد و شروع کرد بگرفتن طعام فاخذته فقلت لارفعنك الى رسول الله صلى الله عليه وسلم قال دعني فاني محتاج وعلي عيال لا اعود وقد رحمته فخليت سبيله فاصبح فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يا ابا هريرة ما فعل اسيرك قلت يا رسول الله شكى حاجة شديدة وعيالا فرحمته فخليت سبيله قال اما انه قد كذبك وسيعود فرصدته الثالثة پس نگهبانی کردم او را و امتر سوم فجعل يحثو من الطعام فاخذته فقلت لارفعنك الى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهذا آخر ثلث مرات انك تزعم لا تعود ثم تعود واین آخر سوم مرتبه است بتحقیق تو میگوئی که باز نمی آیم پس باز می آئی قال دعني اعلمك كلمات ينفعك الله بها گفت گذار مرا تعلیم کنم ترا کلماتی که نفع میکند ترا خدا بآن کلمات قلت ما هن گفتم چیست آن کلمات قال اذا اويت الى فراشك گفت وقتیکه جائی بسوی جائه خواب خود فاقرأ آية الكرسي الله لا اله الا هو الحي القيوم حتى تختم الآية پس بخوان آیة الکرسی را که امنت الله لا اله الا هو الحی القیوم تا تمام کنی این آیت را فانه لن يزال عليك من الله حافظ پس تحقیق همیشه می باشد بر تو از جانب خدا نگهبانی و لا يقربك الشيطان حتى تصبح ونزدیک نمی آید ترا شیطان تا آنکه صباح میکنی فخليت سبيله پس گذاشتم راه او را فاصبحت فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم ما فعل اسيرك البارحة پس صبح کردم و گفت پیغمبر خدا مرا که چه بندی تو امشب قلت يا رسول الله زعم انه يعلمني كلمات ينفعني الله بها پس گفتم ای رسول خدا گفت تحقیق وی تعلیم میکند مرا کلماتی که نفع میکند خدا مرا بآن کلمات فخليت سبيله پس گذاشتم راه او را فاخبرني بها قال اذا اويت الى فراشك فاقرأ آية الكرسي من اولها حتى تختم الآية الله لا اله الا هو الحي القيوم وقال لي لن يزال عليك من الله حافظ ولا يقربك شيطان حتى تصبح وكانوا احرص شيء على الخير فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم اما انه قد صدقك وهو كذوب پس فرمود آنحضرت آگاه باش که تحقیق آنکس راست گفته است با تو وحال آنکه او دروغ گوست تعلم من تخاطب منذ ثلث ليال يا ابا هريرة قال لا يا رسول الله قال ذاك شيطان آگاه باش که مخاطب میکنی مدت سه شب گفت نمیدانم قال ذاك شيطان فرمود آن شیطان است دلالت حدیث بر قرض دادن بمدت معین ظاهر نیست مگر آنکه گویند تجویز گرفتن شیطان بدزدی حکم قرض دارد و بهلت دادن او را تا رفع بآنحضرت حکم اجل مسمی است و قیاس کرده است حکم ترجمه را بر سائل با اینهمه خالی از بعد و تکلف نیست **باب** اذا باع الوكيل شيئا فاسدا او قبضه فرخت وکیل چیزیرا بیاباید که فاسد است آن بیع نبیسته و قبض فروختن او موجود است او ضمان دارد او **حدثنا** اسحق قال اخبرنا يحيى بن صالح قال حدثنا معاوية يعني ابن سلام عن يحيى قال سمعت عبيد الله بن عبد الله بن ابي رافع يحدث عبد الله بن ابي سلمة قال جاء بلال الى النبي صلى الله عليه وسلم بتمر برني فقال له النبي صلى الله عليه وسلم من اين هذا گفت ابو سعید خدری آورد بلال خرمای برنی را پس فرمود او را پیغمبر خدا از کجاست این خرما برنی بفتح با و موحده وسکون را و نونی از نوعی از خرما خرمای بد و پست است و نیک ترین خرماست قال بلال كان عندي تمر رديء فبعت منه صاعين بصاع گفت بلال بود نزد من خرمای بد پس فروختم از آن دو صاع را بیک صاع ليطعم النبي صلى الله عليه وسلم تا بخورد پیغمبر خدا بعت كل بخدا بروی فقال النبي صلى الله عليه وسلم عند ذلك اوه عين الربا عين الربا لا تفعل پس فرمود آنحضرت هی هی همین ربا است عین ربا است مکن اینچنین او و بفتح همزه و تشدید واو آخر است کلمه ایست نزد شکایت و زجر میگویند اوکلن اخا الربا

نماز خلاف است امانچه واقع شده است عمل بر آن در بعضی بلاد که بعد از وتر دو سجده میکنند بکیفیت معروفه و واقع شده است فصل آن در بعضی آیات قرآن چنانچه سابق گذشت و از اخبار و آثار وارد شده است بآن روایت فقیه مختار و عمل نیست بر آن در حرمین شریفین بلکه در سایر دیار عرب و حدیثی که در این باب روایت کرده شده حکم کرده اند بوضع آن و آثار وضع بر آن لایح است و نزد فقهاء هیچ یکی از ائمه مذاهب اربعه بسنیت و نه باستحباب آن و اکثر حنفیه دیار عرب آنرا بدعتی شناسند و بعضی نقل میکنند کراهت آنرا اکثر النقل الاجل فی ترجمة المشكوة و میرجع بر بعضین قبل صلوة الفجر و میگزارد دو رکعت پیش از نماز فجر تخفیفهما حتى انه ليخيل الي اقرأ ام الكتاب او لا می خفت بر پهلوی راست حتی یا تیه المؤذن للصلوة تا آنکه می انداشت من که میخواند ام الکتاب را یا نه **باب** اعلام نماز و حضور جماعت ساعات الوتر اوقات نماز وتر را جماع دارند علماء از آنکه ابتدائی وقت آن از نزدیک خفتن است بشفق است بعد نماز عشا چنانکه نقل کرده ابن منذر ولیکن اطلاق کرده امام ابو حنیفه که می درآید وقت بدخول وقت عشا اگرچه تجویز نکرده تقدیم آنرا بر عشا بجهت مراعات ترتیب بمقدور و گفته اند که ظاهر میشود اثر این خلاف در شخصیکه گزارد نماز عشا بظن طهارت پس بگزارد وتر را بالطهارت یا گزارد وتر را ابتدا بظن آنکه عشا گزارده است و ظاهر شد خلاف ظن او پس جایز است بر قول امام و باطل باشد بر قول جمهور و انتهای آن تا آخر شب است و امام محمد در موطا گفته دوست ترم است بسوی من اینکه وتر کرده شود پیش از طلوع فجر پس اگر بیدار شود پیش از طلوع فجر یا فراموش کند پیش از وتر گزارد و بقضا نکند چنین و همین است قول ابی حنیفة رحمه الله

قال ابو هريرة اوصاني النبي صلى الله عليه وسلم بالوتر قبل النوم گفت ابو هریره وصیت کرد مرا آنحضرت بگزاردن وتر پیش از خواب و پیش خوف غلبه خواب بود بر

ان المشتري فيبيع التمر ويبيع اخرتنا استرته يعني وقتي كه خواهي تو كه بخري پس بفروش آن خرما را بدرمي ديگر پس بخر بدرمها آن خرما
آنحضرت بلال را فرموده بود كه خرماي برني را بخر در خصوصيت مطابق مي افتد حديث ترجمه را **باب** الوكالة في الوقف در بيان
وكالت در عمل وقف ونفقته او يعني نفقه وكيل وان يطعم صديقاً له ويأكل بالمعروف در بيان آنكه بخوراند اين وكيل دوست
خود را و بخورد موافق عمل خود كه متعارف مزد و كار است درچنين كارها **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا سفيان عن عمرو قال
في صدقة عمر ليس على الولي جناح حديث كرد ما را سفيان از عمرو بن دينار گفت عمرو در صدقه يعني در وقف و بعضي روايات كتاب صدقة عمر اضافه
است يعني در وقف عمر وقال ابن دينار است ليس على الولي جناح ان يأكل ويؤكل صديقاً له نيست بر متولي وقف گناهي آنكه
بخورد يا بخوراند دوستي را كه دارد غير متأثل مالاً در حاليكه نه جمع كننده است مالي را وكان ابن عمر هو يلي صدقة عمر و بود ابن عمر كه او والي است
بكار وقف يعني متولي ميشد وقف عمر بن خطاب را يهدي للناس من اهل مكة كان ينزل عليهم هديه ميبرد مردم را از اهل مكه كه فرود مي آمد
برايشان **باب** الوكالة في الحدود در جواز وكيل ساختن در اقامت حد را **حدثنا** ابو الوليد قال اخبرنا الليث عن ابن شهاب
عن عبيد الله بن عبد الله عن زيد بن خالد وابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال واغد يا انيس على امرأة هذا زيد بن خالد و ابو هريره
هر دو روايت كرده اند از پيغمبر خدا كه فرموده است و صباح كن اي انيس بر زن فان اعترفت فارجمها پس اگر اعتراف كند بزنا
پس سنگسار كن او را واغد كه واو عطف است بر ما قبل كه اختصار كرده است درين روايت انيس مصغر انس نام چند كس است
از آنجمله ابن ضحاك است كه اين خطاب باوست **حدثنا** ابن سلام قال حدثنا عبد الوهاب الثقفي عن ايوب عن ابن ابي مليكة
عن عقبة بن الحارث قال جيء بالنعيمان او ابن النعيمان شاربا گفت عقبه آورده شد نعيمان يا ابن نعيمان شك راويست در حالي كه
شراب خورده بود نعيمان مصغر نعمان است فامر رسول الله صلى الله عليه وسلم من كان في البيت پس فرمود رسول خدا كسي را كه در خانه
بود ان يضربوا اينكه بزنند او را قال فكنت انا فيمن ضربه گفت عقبه پس بودم من در جماعه كه زدند فضربناه بالنعال والجريد
پس زديم ما او را با پاي افزار و شاخ خرما **باب** الوكالة في البدن وتعاهدها وكالت كردن در شتر هدي و تيمار داري آن **حدثنا**
اسمعيل بن عبد الله قال حدثني مالك عن عبد الله بن ابي بكر بن حزم عن عمرة بنت عبد الرحمن انها اخبرته ام مالك
رضي الله عنه روايت كرده از عبد الله بن ابي بكر بن حزم از عمره دختر عبد الرحمن كه آن عمره خبر داد عبد الله را قالت عائشة انا فتلت
قلائد هدي رسول الله صلى الله عليه وسلم بيدي گفت عائشه من بافتم قلادهاي شتر هدي رسول خدا بدست خود ثم قلدها
رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده پس در گردن انداخت قلادها را رسول خدا بهر دو دست خود ثم بعث بها مع ابي بكر فلم يحرم
على رسول الله صلى الله عليه وسلم شيء احله الله له پس فرستاد آن هدي را با ابي بكر پس حرام نشد بر رسول خدا چيزي كه حلال كرده بود خداي تعالى تا آنكه ذبح كرده شد هدي يعني هر چيزي كه حرام است بر محرم بر آنحضرت حرام نكرديد بود خدا
باب اذا قال الرجل لوكيله ضعه حيث اراك الله وقبيله گفت مردي وكيل خود را بمال اي كه بنهي وكيلي آنجا كه تا نمايد ترا خدا وقال الوكيل قد سمعت ما قلت وگويد وكيل تحقيق شنيدم
وقبول كردم آنچه گفتي تو **حدثنا** يحيى بن يحيى قال قرأت على مالك عن اسحاق بن عبد الله انه سمع انس بن مالك يقول كان
ابو طلحة اكثر انصاري بالمدينة مالاً گفت انس بود ابو طلحه بيشترين مردم انصار بمدينه از روي مال وكان احب امواله اليه بيرحاء
و بود دوست ترين مالهاي او باغ بيرحاء در تصحيح اين لفظ اختلاف است اصح آن فتح با و سكون ياء تحتيه و فتح را و قصر حا
مهمله وكانت مستقبلة المسجد و بود پيش روي مسجد وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدخلها ويشرب من ماء فيها طيب و رسول خدا
مي آمد آنرا و ميخورد آب خوش كه در و بود فلما نزلت لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون قام ابو طلحة الى رسول الله

در قرائت در روايتي اطيل بلفظ متكلم آيا دراز كنم
قال كان النبي صلى الله عليه واله وسلم
يصلي من الليل مثنى مثنى گفت ابن عمر بود
آنحضرت كه نماز ميكرد از شب دوگانه دوگانه
ويوتر بركعة و وتر ميكرد بركعتي يعني از شب
باتمام مذكور و اين دلالت دارد بر آنكه وتر جائز
است از شب هر گاه كه باشد لا على التعيين
ويصلي الركعتين قبل الغداة وكان الاذان
باذنيه ميگذارد دوگانه پيش از نماز فجر يا ليكه
گويا آواز اذان در دو گوش آنحضرت است عسقلاني
گفته مراد باذان اقامت است قال حماد اي
بسرعة گفت حماد و تفسير كرد آواز در دو گوش را
بشتابي زيرا چه شنوند اذان و اقامت بر زود
پير و ولبسوي جماعت و لازم شتابي تخفيف است
در قرائت پس حاصل شد جواب از سوال انس
با مزيد توضيح و تفصيل **حدثنا** عمر بن حفص
بن غياث قال حدثنا ابي قال حدثنا الاعمش
قال اخبرني مسلم ابو الضحى عن مسروق
عن عائشة قالت كل الليل اوتر رسول
الله گفت عائشه همه اوقات شب وتر كرده است
پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم اول شب
و اوسط و آخر آن چنانكه در مسلم است يعني بعد
نماز عشا وانتهى وتره الى السحر و منتهي شده
وتر وي تا وقت سحر يعني گاه وتر درين وقت
نيز گزارده وليكن ازين وقت گاهي تجاوز نكرده
بدين تقديم اختلاف وقت وتر بحسب اتفاق
يا بحسب اختلاف احوال بود و يا آنكه اول اوسط
در او اين بوجه انان مقرر شد در آخر عمر كه ميگزارد
وقت سحر چنانكه دلالت دارد برآن روايت ابو
داود و ترمذي ميين ما سعد و برين تقدير اين وقت
مستحب باشد و عمل صحابه مختلف آمده جمعي كه
ابو بكر و عثمان و ابو هريره و رافع بن خديج رضي
الله عنهم ازيشانند وتر ميكردند اول شب و
جمعي ديگر كه عمر و علي و ابن مسعود و ابو الدرداء و
ابن عباس و ابن عمر رضي الله عنهم ازيشانند
وتر ميكردند آخر شب و در صحيح مسلم آمده كه

صلی اللہ علیہ وسلم ہرگاہ نازل شد این آیت کہ نمی یابید نکوئی آخرت تا ببینید از راہ خدا چیز یرا کہ دوست میدارید استاد ابو طلحہ
نزد رسول خدا فقال یا رسول اللہ ان اللہ یقول فی کتابہ ان تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون وان احب اموالی الی بیرحا پس گفت
ای رسول خدا بتحقیق خدا میفرماید کہ نمی یابید نکوئی آخرت تا آنکہ ببینید از راہ خدا از آنچہ دوست میدارید و بتحقیق دوست ترین اموال
من نزد من این باغ است و اینک صدقہ میکنم بحضور جنابت و ذخیرہ آخرت بودن آن نزد خدا فضعها یا رسول اللہ حیث شئت پس بمان آنرا و ببر ہر جا
کہ خواہی فقال بخ ذلک مال رابح قد سمعت ما قلت فیہا پس فرمود خوش این مال سود کنندہ است بتحقیق
شنیدم چیزی را کہ گفتی تو دران و من می بینم این را کہ بدہی تو آنرا صدقہ در خویشان خود قال افعل یا رسول اللہ گفت آنچنین بکن ای
رسول خدا قسمها ابو طلحۃ فی اقاربہ وبنی عمہ پس قسمت کرد آنرا ابو طلحہ در خویشان خود و فرزندان عم خود و بعد اسمعیل عن مالک
متابعت کردہ است یحیی را اسمعیل از مالک وقال روح عن مالک مال رابح و گفتہ است روح از مالک مال رابح یعنی این کلمہ را بجای رابح
تمتیہ وجیم در روایح تصحیح کردہ و بمعنی تجتبہ و حاصل از روح و راجح مطابقت حدیث بترجمہ ظاہر است آنجا کہ گفت ابو طلحہ
قسمہ الخ باب وکالۃ الامین فی الخزانۃ ونحوہا وکیل بودن امانت دار در خزانہ کہ بوی سپردہ باشند خزانہ بکسر خا جمعہ جائی کہ
اموال بنہند حدثنا محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامۃ عن بریدؓ بن عبد اللہ عن ابی بردۃؓ عن ابی موسیٰ عن النبی صلی اللہ
علیہ وسلم قال الخازن الامین الذی یتقی ربہ وربما قال الذی یعطی ما امر بہ کاملا فرمود خزانچی امانت دار آنکہ انفاق
میکند و بسا است کہ گفتہ آنکہ میدہد چیزی کہ امر کردہ شدہ آن در حالیکہ کامل و تمام است موفرا طیبا نفسہ الی الذی امر بہ در حالیکہ
بتمام میدہد و خوش است نفس او بسوی کسی کہ فرمودہ شدہ است بآن عطا احد المتصدقین آن خازن یکی از دو صدقہ کنندگان

كتاب الحرث والمزارعۃ کتاب در احکام زراعت بسم اللہ الرحمن الرحیم باب فضل الزرع والغرس اذا اکل منہ

در بیان فضیلت زراعت کردن و درخت نشاندن و قتیکہ خورده شود از آن وقولہ اللہ تعالیٰ افرأیتم ما تحرثون أنتم تزرعونہ ام نحن الزارعون فرمودہ خدا آیا دانستید شما چیزیکہ می کارید شما آیا شما میرویانید آنرا و یا ما رویاننده ایم لو نشاء لجعلناہ حطاما اگر
خواہیم هر آئینہ گردانیم آنرا خشک کاشتن و تخم انداختن را بمردم در رویاندن را بخود نسبت کرد اگرچہ جمیع افعال از اللہ سبحانہ است
از آنکہ در تخم انداختن مردم ظاہر دخلی دارند در رویاندن اینہا را اصلا دخلی نیست و این آیت برای تائید فضیلت زرع آورد
از آنکہ متضمن گفت الٰہی است بر بندگان پس امری شریف از نعمتہای الٰہی باشد حدثنا قتیبۃ بن سعید قال حدثنا
ابو عوانۃ ح وحدثنی عبد الرحمن بن المبارک قال حدثنا ابو عوانۃ عن قتادۃ عن انس بن مالک قال قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم
ما من مسلم یغرس غرسا او یزرع زرعا فیاکل منہ طیر او انسان او بہیمۃ گفت انس فرمود پیغمبر خدا نیست هیچ مسلمانی کہ می نشاند درختی را
یا زراعت میکند زراعتی را پس میخورد از آن پرنده یا آدمی یا ستور مگر کان لہ بہ صدقۃ مگر آنکہ باشد مر وراباین فعل صدقہ
کہ ثواب می یابد بآن ظاہر است از حدیث و حدیث خازن آشکارہ است باین و عطاء صاحب الامر صاحب مال صدقہ موجب
ثواب آخروی باشد فافہم وقال انس لم یسلم احد ثابت قال حدثنا قتادۃ قال حدثنا انس عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم این اسناد برای
آن آورده کہ معلوم شود کہ شنیده از انس حدیث کردہ است باب ما یحذر من عواقب الاشتغال بآلۃ الزرع واحوازہ الخ
الذی ترجمہ در بیان چیزی کہ ترسانیده میشود از عاقبت اشتغال بآلت زراعت یا تجاوز کند حدی را کہ امر کردہ شدہ است بآن خواہ واجب باشد

آنحضرت مردم خاندان را برای نماز وتر در دین پیش
است بر وجوب وتر و استحباب گزاردن آن
بعد آخر شب بعد از خواب اعتماد بیدار کردن دیگری
اگر خود برنخیزد و استحباب ایقاظ اهل است برای
نماز حدثنا سعید قال حدثنا یحیی
قطان قال حدثنا هشام بن عروۃ قال
حدثتنی عائشۃ رضی اللہ عنہا قالت کان النبی صلی اللہ
علیہ وسلم یصلی وانا راقدۃ گفت عایشہ
بود آنحضرت کہ میگزارد نماز شب بحالیکہ من خوابیده
باشم بر روی معترضہ علی فراشہ بہ پہنائی افتاده بر بستر
فاذا اراد ان یوتر ایقظنی فاوترت
پس وقتیکہ خواستی آنحضرت کہ وتر کند بیدار
کردی مرا پس وتر میکردم یعنی اول وضو کرده
و درین تائید تاخیر وتر است اگرچہ بعد نکند بشرط
عدم خوف فوت واللہ اعلم باب لیجعل
آخر صلوتہ وترا گر بگرداند مصلی پیش نماز
خود وتر را و او را از همه نماز با آخر گزارد حدثنا
مسلد قال حدثنا یحیی بن سعید عن
عبید اللہ قال حدثنی نافع عن عبد اللہ بن
عمر عن النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال
اجعلوا آخر صلوتکم بالیل وترا رفرمود بگردانید
آخر تمام نماز خود بشب وتر را پس کسی کہ عادت
تہجد دارد و اعتماد بر بیداری افضل و تر بعد نوافل
آخر باشد و کسیکہ وثوق ندارد بامتباہ اگر وتر خواند
اول شب و باز تہجد بر خیزد عادت نکند وتر را
زیرا چہ در حدیث ابی داؤد و ترمذی آمده کہ اللہ تعالیٰ
فی لیلۃ فرموده و تر یکشب رشب بود و نیز زود وتر
یکے نفل نباشد و نفل از وتر شروع نیابده و تمام
شده از آنحضرت کہ اگر حیاتا در اول شب یا
اوسط آن وتر کردی و باز تہجد بر خاستی و وتر را
اعادت نمودی و مرد بست از صدیق کہ بمن خواب
میکنم سیر شده و چون بیدار میشوم میگزارم نماز حلت
تا صبح و نخواند از برای پیرایه و تنفل گوید
نفل کند و وتر را کہ پیش از خواب کرده و اضافہ
کند بآن یکرکعت دیگر پس از آن بگزارد آنچہ خواہد
پست وتر کند در آخر نماز خود و بود ابن عمر کہ میکرد
همچنین و این نقض و تداول با ضافہ یک رکعت
بعد از خواب عذر بست از لزوم دو وتر کہ مفہوم
نمیشود معنی آن چگونہ شفع گردد این رکعت با
رکعت سابقہ کہ فاصل شد خواب و اعمال دیگر
میان آن واشکال کرده اند در حدیث باب
باینچہ وارد شده در اکثر احادیث صحیحہ کہ آنحضرت
میگزارد بعد از وتر دو رکعت نشسته سوای سنت فجر
روایت کرده اند این را در صحیحین مبسوطا از عایشہ
و ترمذی و ابن ماجہ و احمد از ام سلمہ و ابی امامہ و غیرہم

باسناده حدثنا عبد الله بن يوسف قال حدثنا عبد الله بن سالم الحمصي قال حدثنا محمد بن زياد الالهاني عن ابي امامة الباهلي قال مرأى سكة وشيئا من آلة الحرث فقال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا يدخل هذا بيت قوم الا ادخله الذل

یعنی آید این آلات خانه مردم را مگر آنکه در آید خدا آن خانه را خواری که مطالبه سلطانی در طلب خراج و عشر و آن عرقی که فارسان و غازیان اهل اسلام را زنند تخواهند بود تا آنکه بانان از جهاد و طلب علوم که لازم شغل بدیشانست و زراعت نیز از جمله خوار یهاست باین معنی است حدیث دیگر که فرمود عزت در رونهای اسب است و خواری در دمهای گاو پس آنچه در حدیث سابق در رغبت زراعت واقع شده آنچه حیوانات از زراعت او میخورند داخل صدقاست منافات باینها ندارد اگرچه با وجود این خواری که معلوم شد تواند که ثوابی آخروی هم داشته باشد و میتوان تخصیص کرد آنجا بزراعتی که خرابی و عشری نباشد چنانکه در حق مسلمانی زمین اینزمان مقرر شده باشد

باب اقتناء الكلب للحرث

در جواز نگهداشتن سگ برای پاس زراعت

حدثنا معاذ بن فضالة قال حدثنا هشام عن يحيى بن ابي كثير عن ابي سلمة عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اقتنى كلبا الا كلب ماشية او صيد او زرع انتقص من اجره كل يوم قيراط

یعنی هر که نگهدارد سگی را بتحقیق کم میکند هر روز از عمل نیک خود یک دانگی و سبب این کم آمدن که در خانه کسی که سگ باشد فرشته در وی نمی آید و نیز غالب آنست که آزار مردم میکند و در خروج و دخول می اندازد و نجس میکند آنرا و نیز وارد شده که بعضی سگان شیطان می باشند و شافعی سگ را برای محافظت سرا و مزرعه و صید روا میدارد و قیاس بر این منصوص که واقع شده که کلب حرث او ماشیه یکی سگ زراعت و مواشی را نگهبانی میکند

وقال ابن سيرين وابو صالح عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم الا كلب غنم او حرث او صيد و درین روایت زیاده کرده است پیک شکاری را و قال ابو حازم عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم كلب صيد او ماشية ابو حازم باین عبارت نقل کرده است

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن يزيد بن خصيفة ان السائب بن يزيد حدثه انه سمع سفيان بن ابي زهير رجلا من ازد شنوءة

یعنی سفیان بن ابی زهیر مردی از ازد شنوءة است ازد شنوءة بفتح همزه و سکون زا و دال مهمله و شین معجمه مفتوح و ضم نون و سکون واو و فتح همزه و تا و هاء تانیث مرکب است مثل بعل بهک نام بلده است و کان من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم و بود این سفیان از اصحاب پیغمبر خدا

تقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من اقتنى كلبا لا يغني عنه زرعا ولا ضرعا گفت سفیان مذکور شنیدم رسول خدا را میفرمود کسی که نگهدارد سگی را که دفع نمیکند از ان سگ زراعت را و نه صاحب پستان شیر را نقص کم یوم من عمله قيراط گم گردد هر روز از اعمال او یک قیراط

قلت انت سمعت هذا من رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اي ورب هذا المسجد سائب گوید گفتم هر سفیان را تو شنیده از رسول خدا گفت آری سوگند بپروردگار این مسجد

باب استعمال البقر للحراثة

سزاواری بعل آوردن گاو برای زراعت

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن سعد بن ابراهيم قال سمعت ابا سلمة عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم

قال بينما رجل راكب بقرة التفت اليها فضربها فقال انا لم نخلق لهذا انما خلقنا للحراثة

گفت گاو پیدا کرده شده ام برای سواری مخلوق شده ام برای زراعت قال آمنت به انا وابو بكر وعمر چون مردم تعجب کردند گاو سخن میکند فرمود آنحضرت ایمان آوردم بگوبائی گاو من و ابو بکر و عمر و ما هناك ابو بكر وعمر

وأخذ الذئب شاة فتبعها الراعي وثارت كلبة فأخذت الذئب فقال له الذئب من لها يوم السبع يوم لا راعي لها غيري

برپی آن رفت شبان فقال له الذئب من لها یوم السبع یوم کا راعی لها غیری پس گفت مرشبان را گرگ کیست مرشبانه روز سبع روزی که نیست شبانی مر شاة را غیر از من سبع بضم با یعنی درنده که بچنگ میزند مراد از روز سبع ایام فتنه است که هیچکس از مردم نخواهد ماند و گرگ شبانی گله خواهد کرد و قیل بفتح و سکون با نیز خوانده اند و در روایت معتبر نقل است و کسی که بسکون خوانده گوا نیده است

بالمائة واللام للتاكيد ازاى سكان بسكون الهاء وتشديد الياء تحتى ١٢ منه

وصليت ركعتين خفيفتين ١٢ منه واشيئة نسخة

قلت ثبت في رواية الكشميهني بلفظ قال ابو عبد الله ١٢ منه

نسبته الى ابي بكر وعمر ١٢ منه

سكون الزاى وشين معجمة ١٢ منه

وعمر قال ابن قتال الخ ١٢ منه

الجزء الرابع تشييخ الاسلام

ابواب الوتر

وبعضی گویند گزاردن دو رکعت امر برای بیان جواز گزاردن نوافل است بعد از وتر چه این دو رکعت و چه غیر آن از نماز تهجد و تسبیح و تطوع نفل نیست پس بر این تقدیر حدیث باب محمول بر استحباب بود نه وجوب و بعضی گویند این دو رکعت مخصوص بوده اند و جاری مجرای سنت و تری افتد چنانکه وتر نماز که مغرب است مشفوع است بدو رکعت سنت و امام مالک منکر شده صحت حدیث رکعتین را و امام احمد شک کرده در آن و گفته من این دو رکعت نمیگذارم بحیث صحت حدیث اجعلوا وکسی را اگر گزاردن آن منع نیکنم شاید نزدوی حدیث نکتین بصحت رسیده باشد یا حدیث اجعلوا ماول بود

باب الوتر على الدابة جواز

گزاردن وتر بر دابه در سفر اگرچه افضل آنست که وتر را فرود آمده گذارد و چهار پایه زمین مینی کند آنرا او با گوینده شتر باشد یا غیر آن

حدثنا اسماعيل قال حدثني مالك عن ابي بكر بن عمر بن عبد الرحمن بن عبد الله بن عمر ان الخطا عن سعيد بن يسار انه قال كنت اسير مع عبد الله بن عمر بطريق مكة قال فحدثت سعيد بن يسار انه كان يوتر على بعيره قال فقال سعيد اعادت كرد او برای تو ضیع فلما خشيت الصبح نزلت فاوترت ثم لحقته فقال لي ابن عمر اين كنت فقلت له انى خشيت الصبح فنزلت فاوترت فقال له عبد الله بن عمر اليس لك في رسول الله اسوة حسنة فقلت بلى والله قال فان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يوتر على البعير

نزسیدم طلوع صبح را فرود آمدم و وتر گزاردم پس آمدم بسوی او گفتم ابن عمر را فقال عبد الله بن عمر ابن کنت پس گفت ابن عمر کجا بودی تو گفت

نام نهضی نزد حشر روز قیامت واینجا یعنی مردود است از آنکه روز قیامت گرگ شبانی نمیکند قال آمنت به انا وابو بکر وعمر فرمود تصدیق کردند من بگفتار گرگ وتصدیق کردابو بکر وعمر قال ابو سلمة وما هما یومئذ فی القوم گفت ابو سلمه ونبود ندابو بکر وعمر درین روز در قوم تخصیص ذکر این دو یار گرامی وشریک ساختن آنحضرت ایشان را باخود درین تصدیق اظهار فضل ایشان است از نحال یا نی آنها دانسته

باب اذا قال الکفی مؤنة النخل او نحوه وشریک گفت صاحب نخل کفایت کن مرا مئونت درخت خرما از آب دادن وگهبانی کردن یا غیر آن مانند آنرا ومزارعه کردن فی الثمر وشریک شوم را در میوه تشریک بضم اول وکسر سوم مضارع از باب اشراک وبفتح اول وسکون ثانی وفتح سوم از باب شرک هر دو روایت است **حدثنا** الحکم بن نافع قال اخبرنا شعیب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة قال قالت الانصار للنبی صلی الله علیه وسلم اقسم بیننا وبین اخواننا النخیل گفت ابو هریره گفتند انصار مر پیغمبر خدا را صلعم که قسمت کن میان ما ومیان برادران ما مهاجران بار محنت را قال لا فرمود شریک میکنیم فقالوا افتکفونا المؤنة ونشرکم فی الثمرة پس گفتند انصار مهاجران را الیس کفایت کنید ما را مشقت را وشریک میکنیم با شما را در میوه قالوا اسمعنا واطعنا گفتند مهاجران شنیدیم وقبول نمودیم

باب قطع الشجر والنخل در حکم بریدن درخت وخرما تخصیص بعد از تعمیم است از جهت نفی کردن درخت خرما است وقال انس امر النبی صلی الله علیه وسلم بالنخل فقطع وگفت انس فرمود رسول خدا باغ خرما را پس بریده شد چنانکه در پایه صلوة در وقت بنا مسجد گذشت **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة عن نافع عن عبد الله عن النبی صلی الله علیه وسلم انه حرق نخل بنی النضیر وقطع تحقیق آنحضرت سوخت نخل بنی النضیر قوم یهود را وبریدآنرا وهی البویرة وآن موضع بویره است که در بلد بنی النضیر بود بویره بضم موحده وفتح واو وسکون تحتیه وراء وتاء وهاء تانیث وبآن یگوید حسان صحابی شهور شاعر **شعر** هان علی سراة بنی لؤی حریق بالبویرة مستطیر سراة جمع سری یعنی نجیبان بنی لوی قریش اند ومراد از سراة بنی لوی آنحضرت اقارب اوست مطیر یعنی بر میزند است

باب این باب ترجمه ندارد وتصور وازآوردن لفظ باب محض فصلت از باب سابق **حدثنا** محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا یحیی بن سعید عن حنظلة بن قیس الانصاری سمع رافع بن خدیج قال کنا اکثر اهل المدینة مزدرعا گفت رافع بودیم بیشترین مردم مدینه از روی زراعت مزدرع الازباب افتعال است از زرع تا را بدال بدل کرده اند کنا نکری الارض بالناحیة منها بودیم ما گه اجاره میکردیم زمین را بیکطرف از مدینه مسمی مسیدة الارض ودر حالیکه متعین بودمر صاحب زمین را ظاهر سماة بود وچون ناحیه عبارت از بعض است باعتبار آن بتذکیر آورده قال فما یصاب ذلك وتسلم الارض گفت پس از انجمله می بود که میرسید آفتی سماوی بعض آنرا وسلامت میماند زمین یعنی بعضی ازان وما یصاب الارض ویسلم ذلك واز جمله آنکه میرسید آفتی زمین را یعنی بعض دیگر که بوی آفت نرسیده بود حاصل اگر زمینی کرایه میگرفتند تمام هر سال مزدرع نمی بود وکرایه تمام زمین مقرر میداشتند فنهینا پس منع کرده شدیم ما از اجارهٔ زمین ازانکه بی حاصل یکی ازدو طرف میشد یا یک حرام صاحب زمین را واما الذهب والورق فلم یکن یومئذ واطلاق نبود پس نبود در نوبت یعنی کرایه آن متعارف نمی بود نه آنکه موجود نبود **باب** المزارعة بالشطر ونحوه وبیان زراعت کردن بنصف وماند آن شطر بفتح شین معجمه وسکون طاء مهمله بمعنی نصف است وگاه بمعنی بعض مطلق می آید وقال قیس بن مسلم عن ابی جعفر قال ما بالمدینة اهل بیت هجرة الا یزرعون گفت ابو جعفر نبود بمدینه از اهل خانه هجرة یعنی مردم مهاجر مگر آنکه زراعت میکردند علی الثلث والربع بر قرار سیوم حصه وچهارم حصه وزراع علی وسعد بن مالك وعبد الله بن مسعود وعمر بن عبد العزیز والقاسم وعروة وآل ابی بکر وآل عمر وآل علی وابن سیرین

الجزء الرابع تنبیح الاسلام **ابواب الوتر**

کرسیگفت ابن عمر که آنحضرت نیز همچنین میکرد و گفته این اسناد صحیح است واینخلاف حدیث بابست پس تمام نمی شود استدلال بهر یکی ازدو جانب بجهت تعارض وقیاس بر عدم جواز وتر قاعدة ابر زمین نزد قدرت علی القیام اقتضا میکند عدم جواز را بمراحله نیز از جهت گفت امام محمد در موطا بعد روایت حدیث وتر بر راحله از سعید بن یسار آمده است این حدیث وآمده غیر آن نیز پس دوست تر است بسوی ما که بگزارد بر راحله خود تطوع را هر قدر که خواهد وچون بوتر رسد فرود آید وآنرا بر زمین گزارد وآن قول عمر بن خطاب وعبد الله بن عمر وقول اکثر فقهاء است انتهی ولیکن اگر بعذر گزارد بر زمین جایز باشد چنانکه جایز است گزاردن فریضه بعذر مرض و خوف دشمن ومطر ونحو آن باتفاق وبرین محمول است عمل شریف وگرنه وتر واجب بود بر آنحضرت والله اعلم **باب** الوتر فی السفر گزاردن وتر در سفر واشتهار است بر وی آنچه منقول است از ضحاک که وتر در سفر نیست **حدثنا** موسی بن اسماعیل قال حدثنا جویریة بن اسماء عن نافع عن ابن عمر قال کان النبی صلی الله علیه وآله وسلم یصلی فی السفر علی راحلته حیث توجهت به یومی ایماء صلوة اللیل

ورزراعت کردند اینهمه صحابه و تابعین و در مدینه یعنی بر قول ثلث یا ربع و قال عبد الرحمن بن الاسود کنت اشارك عبد الرحمن بن یزید فی الزرع
و گفت عبد الرحمن بن اسود بودم من که مشارکت میکردم در زراعت عبد الرحمن بن یزید را و عامل عمر الناس علی ان جاء عمر بالبذر
من عنده فله الشطر و معاملہ کرد عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ مردم را بر این قرار اگر آورد عمر که مالک زمین است تخم پس مراو را
نصف حاصل باشد و ان جاؤا بالبذر فلهم کذا و اگر بیارند مردم عامل تخم را پس مر ایشان را چنین باشد در بعضی نسخه حدیث را بسم آورد
از جهت خلافی که دران است و در روایتی که واقع شده که عمر در زمان خلافت یعنی بن امیه را تخم و آلات زراعت داد بر آنکه دو ثلث او را
و یک ثلث عامل را باشد و قال المحسن لا باس ان تکون الارض لاحدهما فیتفقان جمیعا و گفت حسن باکی نیست اینکه باشد
زمین مالک یکی از دو را و خرج کند هر دو یا خارج فهو بینهما پس هر چیز که حاصل شود میان آن دو میان هر دو بالنصف یعنی بر ایشان
و رای ذلك الزهری و دیده است آنرا زهری و روا داشته است بسبب تراضی طرفین و قال المحسن لا باس ان یجتنی القطن
علی النصف و گفته است حسن بصری باک نیست که چیده شود پنبه بر قرار نصف و قال ابراهیم و ابن سیرین و عطاء و الحکم و الزهری
و قتادة لا باس ان یعطی الثوب بالثلث او الربع و نحوه و گفته اند اینهمه مردم باک نیست کرداد و شود جامه مر بافنده را بقدر
ثلث یا ربع یا کمتر یا بیشتر بحسب خشونت و نرمی و بیشی ایشان بافنده را باشد و باقی مالک ریسمان و اطلاق ثوب بر ریسمان مجاز است و آنرا مجاز
بمشارفت گویند و قال معمر لا باس ان تکری الماشیة علی الثلث و الربع الی اجل مسمی و گفت معمر باکی نیست اینکه کرایه کردہ شود
مرکب بر ثلث یا ربع نامزد معین یعنی بر بن عهد که ثلث یا ربع حاصل کرد بوی گاو و شتر را باشد مر صاحب گاو و شتر را باشد **حدثنا**
ابراهیم بن المنذر قال حدثنا انس بن عیاض عن عبید اللہ عن نافع ان عبد اللہ بن عمر اخبره ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم عامل اهل
خیبر بشطر ما یخرج منها من ثمر او زرع خدا درست بتحقیق پیغمبر خدا معامله کرد با اهل خیبر بر اینکه مر او را باشد نصف چیزی که برآید از زمین از درخت یا میوه این حدیث بعین جزو مطابق ترجمه است که گفته المزارعة بالشطر و نحوه و آنچه موقوفات از صحابه و تابعین نقل کرده از قبیل مزارعت بنصف یا کمتر از انست پس موید ترجمه می تواند شد و کان یعطی ازواجه مائة وسق
و ثمانون فمنهن عشرون وسق شعیر و بود آنحضرت که میداد ازواج مطهرات را صد بیمانه و هشتاد بیمانه منها بیست پیمانه جو از
حاصل خیبر و معلوم نمیشود که هر یک را اینقدر میداد یا هر یک را سالیانه یا غیر آن وسق شصت صاع است و صاع مکرر گفته شده که چهار
سیر شاهجهانی است و قسم عمر خیبر ا فخیر ا خراج النبی صلی اللہ علیہ وسلم و قسمت کرد عمر بن خطاب در زمان خلافت خیبر را پس مخیر کرد
زنان آنحضرت را ان یقطع لهن من الماء و الارض او یمضی لهن اینکه وظیفه تعین کند برای اینها از آب و زمین خیبر که خود
زراعت فرمایند یا امضا کند و مقرر دارد برای ایشان همانچه آنحضرت از وسق امید او فمنهن من اختار الارض منهن من اختار الوسق
پس بعضی از آنها کسی بود که اختیار کرد زمین و بعضی از آنها کسی بود که اختیار کرد وسق را و کانت عائشة مما اختارت الارض
و بود عایشه رضی اللہ عنها از آنهائیکه اختیار کرد زمین را **باب** اذا لم یشترط السنین فی المزارعة و فقیه گفته شرط نکند صاحب زمین
برای عامل و تعین نماید سالها را در زراعت **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی بن سعید عن عبید اللہ قال حدثنا نافع عن
ابن عمر قال عامل النبی صلی اللہ علیہ وسلم خیبر بشطر ما یخرج منها من ثمر او زرع گفت ابن عمر معامله کرد آنحضرت زمین خیبر را
باباقی آن بر نصف هر چه برآید از زمین از میوه و زراعت و شرط نکرد مدت را گفته اند در هیچ طریقی از طرق این حدیث تعیید بدت و سال
واقع نشده است **باب** **حدثنا** علی بن عبد اللہ قال حدثنا سفیان قال عمرو قلت لطاؤس لو ترکت المخابرة
گفت عمرو بن دینار گفتم مر طاؤس را اگر بگذاری مخابره را یعنی زراعت را بر نصیب معین مانند ثلث و ربع بهتر باشد فانهم یزعمون

اختلاف در آنست که نزد امام ابو حنیفه دایمی است در سال تمام و پیش از رکوع است و این مذهب ابن مسعود است رضی اللہ عنه و باین قایلست سفیان ثوری و ابن مبارک و اسحاق و حکایت کرده قنوت قبل الرکوع را ابو بکر و عمر و ابن مسعود و ابو موسی اشعری و براء ابن عازب و ابن عمر و ابن عباس و انس و عمر بن عبد العزیز و جمعی از تابعین و بقول مشهور از امام احمد جایز است پیش از رکوع و بعد از ان و نزد مالک بروایتی که قایل است بقنوت و تنزیه همین است و نزد شافعی و بروایتی از مالک و احمد مخصوص است بنصف اخیر از رمضان و بعد از رکوع است و حکایت کرده ابن منذر این را نیز بروایتی از علقمه از ابو بکر که بعد از رکوع است و نیز قنوت مخصوص است بوتر نزد ابو حنیفه و احمد و حنبل و مالک مخصوص است بصبح و ظاهر مذهب و نزد شافعی در صبح و وتر معا و کیستی از ابن عمر و طاؤس آورده که قنوت در نیمه بدعت است و در روایتی از امام احمد که ابن عمر قنوت نمیکرد در صبح و در روایتی از امام مالک اذوی که قنوت نمیکرد در صبح یکی از نمازها طاهرا مراد نماز ظهر یا عصر است و اگر نه روایت کرده ابن منذر از ذوی بدر و ترد طبرانی در اوسط از ذوی که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآله وسلم او ترمیکرد بسه رکعت و میگرد اینند قنوت پیش از رکوع و ابن ماجه بسند آورده از ابی بن کعب آورده ای بقنوت بسه رکعت و از امام محمد نقل کرده اند که در قنوت دعای معین نیست و گویند که تعین دعا موجب دیاد رقت قلب است و لیکن در محیط و ذخیره استثنا کرده اند اللهم انا نستعینک و اللهم اهدنا فیمن هدیت و قنوت شافعی و احمد اللهم اهدنی است بحدیث امام حسن رضی اللہ عنه که گفت تعلیم کرد مرا رسول خدا صلی اللہ علیہ وآله وسلم در قنوت وتر اللهم اهدنی فیمن هدیت الحدیث و گفته اند و او اولی است و ما نستعینک را قنوت نشمارند و گویند که روایت آن در صحیحین بسند معروفه نیامده و علما باثبات کرده اند آنرا بطرق صحیحه از طبرانی و غیره و شیخ ابن همام از ابو داؤد آورده که در اثنا نماز گفت صلی اللہ علیہ وآله وسلم عاصیکرد بعضی از عرب را و تعلیم کرد قنوت را اللهم انا نستعینک الخ و شیخ علی مکی از شافعیه بر دعل الیوم و اللیلة امر بعد از رکوع آورده با اختلاف الفاظ و الحمد که در روایات آمده و نزد مالک نیز همین است و او اولی از تخطیه جمع میان سرود دعا است **حدثنا** مسدد قال حدثنا حماد بن زید عن ایوب عن محمد بن

ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عنه بسبب آنكه بتحقيق مردم ميگويند كه پيغمبر خدا منع كرده است ازان قال اى عمر فاني أعطيه وأعلمه
گفت طاؤس اى عمر و بتحقيق من ميدهم ايشانرا واعانت ميكنم وان أعلمهما خبرني يعني ابن عباس كذا النبي صلى الله عليه وسلم لم ينهه عنه
و بتحقيق داناترين صحابه خبر داده مرا يعني اعلم ابن عباس راكه بتحقيق پيغمبر خدا منع نكرده است ازان ولكن قال ان يمنح
احدكم اخاه خيرله من ان يأخذ عليه خرجا معلوما ولكن فرموده اينكه بدهد يكى از شما برادر خود را بهتر است مراورا ازانكه بگيرد بر وى خرجى
معين اگر گوئى معارض است اين حديث را حديث نهى گوئيم نهى در آنجا ست كه شرط فاسد در ميان باشد و عدم نهى در آنكه شرط فاسد نباشد
و بعضى گويند كه اثبات نهى نكرده نهى تنزيهى است و آنكه نفى نهى نكرده نهى تحريمى خواسته **باب** المزارعة مع اليهود معامله زراعت كردن
با يهود **حدثنا** محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا عبيد الله عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اعطى
خيبر اليهود على ان يعملوها ويزرعوها مروى است از ابن عمر كه رسول خدا داد زمين خيبر يهود را بر بنيكه عمل كنند دران و زراعت نمايند آنرا
ولهم شطر ما خرج منها وايشان راست نصف آنچه برآيد از زمين **باب** مايكره من الشروط في المزارعة وبيان مكروه بودن
چيزى كه مكروه باشد از شرطها در مزارعت كردن **حدثنا** صدقة بن الفضل قال اخبرنا ابن عيينة عن يحيى سمع حنظلة الزرقي
عن رافع قال كنا اكثر اهل المدينة حقلا گفت رافع بوديم بيشترين مردم از روى زراعت و كان احدنا يكري ارضه و بود يكى
از ما كه اجاره ميكرد زمين خود را فيقول هذه القطعة لي ولهذه لك پس ميگفت اين قطعه خاص براى منست و اين قطعه براى تو
فربما اخرجت ذه ولم تخرج ذه پس اندكى بودى كه بيرون آوردى اين قطعه و برون نياوردى اين فنهاهم النبي صلى الله عليه وسلم
عنه پس منع كرد ايشان را پيغمبر خدا از چنين اجاره **باب** اذا نهى عن المزارعة ولم يبين كيف هي او كانت بينهم
آنرا كه نهى كرد پيغمبر از مزارعت و نبيان نكرد كه چگونه است يا بود ميان ايشان **حدثنا** ابو المنذر قال حدثنا ابو ضمرة قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع عن عبد الله بن عمر عن النبي قال بينما ثلاثة نفر يمشون
در ميان آنكه سه نفر ميرفتند براهى اخذهم المطر فاووا الى غار في جبل گرفت ايشانرا باران پس جاى گرفتند در ميناره كوهى
فانحطت على فم غارهم صخرة من الجبل پس فرود آمد بر دهن غار آنها سنگى كلان از كوه فانطبقت عليهم پس پوشيد بر ايشان
كوه فقال بعضهم لبعض انظروا اعمالا عملتموها صالحة لله پس گفتند بيكديگر نظر كنيد اعمالى را كه كرده ايد در حاليكه شايسته برضاى خدا
بوده است ادعوا الله بها لعله يفرجها عنكم دعا كنيد خدا را بوسيله آن شايد كه خدا بگشايد آنرا از شما قال احدهم اللهم انه كان لي
والدان شيخان كبيران گفت يكى از ايشان خداوندا ميدانى كه شان اينست كه بود مرا مادر و پدر پيران كلان سال ولي صبية صغار
و مرا فرزندان خرد سال بودند صبيه بكسر صاد و سكون موحده جمع صبى است كنت ارعى عليهم بودم من كه ميچراندم غنم از جهت ميرانى
بر ايشان واذا رحت عليهم حلبت پس وقتى كه ميرفتم بر ايشان ميدوشيدم غنمهارا براى ايشان فبدأت بوالدي
اسقيهما قبل بني پس ابتدا كردمى بمادر و پدر خود و مى نوشاندم آنهارا پيش از فرزندان خود و اني استاخرت ذات يوم و لم
ات حتى امسيت و بتحقيق من درنگ كردم روزى و نيامدم تا آنكه شب كردم فوجدتهما نائمين پس يافتم مادر و پدر را بحالى كه خواب كرده بودند
فحلبت كما كنت احلب پس دوشيدم چنانكه ميدوشيدم هر دو را فجئت عند رؤسهما اكره ان اوقظهما واكره ان اسقي
الصبية قبلهما پس استادم نزد سرهاى ايشان ناخوش داشتم كه بيدار كنم ايشان را و ناخوش داشتم كه بنوشانم فرزندان را و نخورانم
ايشانرا والصبية يتضاغون عند قدمي حتى طلع الفجر و خردان گريه ميكردند و پايهاى من تا آنكه طلوع كرد صبح فان كنت تعلم انى
فعلته ابتغاء وجهك ففرج لنا فرجة نرى منها السماء پس اگر ميدانى كه بتحقيق كرده ام من آنرا از جهت طلب رضاى تو كه درحق

الجزء الرابع تبييض الاسلام | ابواب الوتر

انس بن مالك عن القنوت گفت عاصم حول كه از ثقات تابعين است پرسيدم انس را از شرعيت قنوت فقال قد كان القنوت پس
گفت بتحقيق بود قنوت مشروع كه ميخواند قلت قبل الركوع او بعده گفتم پيش از ركوع بود يا بعد
ان قال قبله گفت پيش از ركوع قلت فان فلانا اخبرني عنك انك قلت بعد الركوع گفتم پس بتحقيق فلان كس يعني محمد بن سيرين بدليل
روايت سابق خبر داد مرا از تو كه گفتى كه قنوت بعد از ركوع است فقال كذب پس گفت انس دروغ گفت ابن سيرين كه ما فعله و على الاطلاق خبر داد
انما قنت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بعد الركوع شهرا قنوت نخوانده است آنحضرت بعد از ركوع مگر يكماه از براى آنكه بعثت قوما يقال
لهم القراء كمان بسيرم آنحضرت را گروهى را كه فرستاده بود ايشانرا جمعى را كه گفته ميشد آنهارا قراء يعني خوانندگان قرآن
كه بسيار ميكردند تلاوت قرآن را سبعين رجلا بمقدار هفتاد مرد در روايات چهل و سى نيز آمده و بار بضم موحده و تخفيف ثاء بمعنى مقدار
الى قوم من المشركين دون اولئك فرستاده بود آنهارا بسوى قومى از كافران سوى آنكسانكه فرستاده بود آنهارا بسوى قومى از مشركان دون آنقوم
آنحضرت عهد و پيمانى كه ميان ايشان استحكام كرده بود ميان آنحضرت فظننت رسول الله پس قنوت خواند پيغمبر خدا
صلى الله عليه وآله وسلم شهرا يكماه او نحو

رعایت ما و پدر فرمودہ پس بکشا برای ما کشادی که بہ بینیم از ان کشادی آسمان را ففرج الله فرأوا السماء و قال الآخر اللهم انه كانت
لي بنت عم وگفت دیگری خداوندا بتحقیق بود مرا دختری عم زادہ احببتها كاحب ما يحب الرجال النساء دوست داشتم او را مانند
دوست ترین ... دوست میدارند مردان زنان را فطلبت منها پس خواستم من از وی خواهش طبع را فابت علي حتى اتيتها
بمائة دينار پس ابا کرد بر من تا آنکه بدهم او را صد دینار فبغيت حتى جمعتها پس طلب کردم زر را تا آنکه جمع کردم و دادم او را این حدیث
در ما سبق در باب من استاجر اجيرا فترك الاجير اجره گذشت باختلاف لفظ و معنی از آنجمله این بود که بعد از ابای او قحطی افتاد پس آمد
وی و طلب کرد از من دادم او را صد و بیست دینار و بعد از انصراف از وی بخشیدم آن زر را بوی درین روایت طی کرده است آنرا فلما
وقعت بين رجليها قالت يا عبد الله اتق الله ولا تفتح الخاتم الا بحقه فقمت پس هرگاه نشستم میان دو پای او گفت ای بنده خدا
پرهیزکن خدا را و مکشا مهر مگر بحق خدا و فرموده او یا بحق کشاد خاتم که نکاح است پس استادم از پیش پای او فان كنت تعلم اني فعلته
ابتغاء وجهك فافرج لنا فرجة ففرج پس اگر میدانی تو که تحقیق کرده ام من این کار برای طلب رضای تو پس بکشا برای ما
کشادی پس کشاده شد و قال الثالث اللهم اني استاجرت اجيرا بفرق ارز وگفت سیوم خداوندا بمزد گرفته بودم مزدوری را بیک
فرق برنج فرق نام پیمانه ایست که روی سه صاع میگنجد فلما قضى عمله قال اعطني حقي پس هرگاه تمام کرد کار خود را پس گفت بده مرا حق
مرا فعرضت عليه پس گذرانیدم بروی مزد او فرغب عنه پس بازگشت از مزد گرفتن فلم ازل ازرعه پس همیشه زراعت میکردم
و به مزد او را حتى جمعت منه بقرا ورعائها تا آنکه جمع کردم از ان گاوان و چرانندهای آن را فجاءني فقال اتق الله پس آمد مرا پس ابدا
طلب مزد خود وگفت بپرهیز خدا را و بده مزد مرا فقلت اذهب الى ذلك البقر ورعائها فخذ پس گفتم برو بسوی آن گاوان و
چرانندهای آن و بگیر فقال اتق الله ولا تستهزئ بي پس گفت بپرهیز خدا را و استهزا مکن با من فقلت اني لا استهزئ بك فخذ پس گفتم
بتحقیق من استهزا نمیکنم با تو پس بگیر فاخذه پس گرفت آن گاوان و چرانندهٔ آن فان كنت تعلم اني فعلت ذلك ابتغاء وجهك فافرج
ما بقي ففرج الله قال ابو عبد الله وقال ابن عقبة عن نافع فسعيت گفت مولف وگفته است عقبه از نافع فسعيت بجای فبغيت

باب

كه بهر دو یکمعنی است **باب** اوقاف اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم دربیان وقفهای صحابه وارض الخراج ومزارعتهم ومعاملتهم
و در حکم زمین خراجی و دربیان معامله صحابه و مزارعت ایشان وقال النبي صلى الله عليه وسلم لعمر تصدق باصله لا يباع ولكن ينفق ثمره
فتصدق به عمر بن الخطاب رضي الله عنه خواست آنکه تصدق کند مال خود را در عهد آنحضرت و آن نخلها بود و عرض کرد یا رسول الله من
مالی حاصل کرده ام میخواهم آنرا در راه خدا صدقه کنم فرمود عمر را صدقه کن باصل آن که فروخته نشود لیکن نفقه کرده شود میوه آن پس
تصدق کرد عمر آن مال را و این نخستین صدقه ای است که در اسلام بوقوع آمده **حدثنا** صدقة قال اخبرنا عبد الرحمن عن مالك عن زيد
بن اسلم عن ابيه قال قال عمر لولا آخر المسلمين ما فتحت قرية الا قسمتها بين اهلها گفت اسلم گفت عمر اگر نبودی آخر مسلمانان
در نظر فتح کرده نمیشد قریه مگر آنکه قسمت کردمی آنرا میان اهل غنیمت لیکن ملاحظه آخر مسلمانان تقاضا میکند که قسمت نکنم تا که وقف کنم آنرا بر مسلمانان
كما قسم النبي صلى الله عليه وسلم خيبر چنانکه قسمت کرده پیغمبر خیبر را در اراضی مفتوحه عنوة اختلاف نقل میکنند مذهب شافعی اینست که قسمت لازم است
مگر آنکه اهل غنیمت راضی شوند بوقف و از مالک نقل کرده اند که بمجرد فتح وقف میگردد و از امام ابی حنیفه منقول است که امام مخیر است میان قسمت و وقف و این حدیث

باب

ناظر بمذهب امام است **باب** من احيا ارضا مواتا کسی که احیا کند و معمور سازد زمینی را که آباد نشده باشد در اسلام آن زمین
ملک وست ظاهر آنست که بمجرد احیا مالک میشود و موقوف بر اذن امام نیست ورأى ذلك علي في ارض الخراب في الكوفة
و دیده است این را و حکم کرده بآن علي بن ابي طالب رضي الله عنه در زمین خرابه که در کوفه بود وقال عمر من احيا ارضا ميتة فهي له

الجزء الرابع من شرح الاسلام | ابواب الوتر

بعد از قراءة متقرر شد در رو نزدیک مجموع ... است
حدثنا احمد بن يونس قال حدثنا زائدة
بن قدامة عن التيمي سليمان بن طرخان
عن ابي مجلز بکسر میم و فتح نیز آمده و سکون جیم و
فتح لام در آخر زای لاحق بن حميد عن انس بن
مالك قال قنت رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم شهرا يدعو على رعل وذكوان گفت
انس قنوت خواند آنحضرت یکماه یعنی بعد از رکوع
در نماز صبح یکماه دعای بد میکرد بر قبیله رعل
بکسر را و سکون عین مهمله و قبیله ذکوان بفتح ذال
معجمه و سکون کاف از بنی سلیم **حدثنا** مسدد
قال حدثنا اسماعيل قال اخبرنا خالد الحذاء
عن ابي قلابة عن انس بن مالك قال كان
القنوت في المغرب والفجر بود قنوت در
زمان شریف در نماز مغرب و نماز فجر و احتجاج
کرده مالک و شافعی بخواندن و حدیث بر
قنوت در فجر گویند قنوت میکرد آنحضرت
در نمازها تا آنکه نازل شد قول وی تعالی ليس
لك من الامر شيء الآية پس ترک کرد مگر در
صبح چنانکه مرویست از انس که همیشه بود آنحضرت
که قنوت میخواند در نماز فجر تا آنکه مفارقت کرد
دنیا را رواه عبد الرزاق في مصنفه و علمای ما حمل
کنند این احادیث را بر ابتدا و دلیل روایت انس
انما قنت شهرا ثم تركه و نیز طبرانی روایت کرده از
حدیث غالب بن فرقد طحان که گفت بودم نزد
انس تا دو ماه پس قنوت نمیخواند در نماز صبح
و همچنین روایت کرده طحاوی و ابو یعلی موصلی و
بزار و طبرانی در کبیر و بیهقی از طریق ابی حمزه از ابراهیم
از علقمه از ابن مسعود که گفت قنوت خواند آنحضرت
یکماه که دعا میکرد بر عصیه و ذکوان و چون غالب
شد بر آنها ترک کرد قنوت را و بود ابن مسعود
که قنوت نمیخواند در نماز فجر و گفت طحاوی ...
که از راویان قنوت از آنحضرت ابن عمر که خبر داد بعد
از ان بودن آن منسوخ که قنوت نمیخواند بعد از
آنحضرت انکار میکرد بر کسیکه میخواند و ... یکی
از راویان قنوت عبد الرحمن بن ابي بكر است
که خبر داد در حدیث بود که قنوت آنحضرت دعای
بد بود بر کسیکه دعا کرد بروی رسول خدای عز و جل نسخ
کرد آنرا بقول خود ليس لك من الامر شيء انتهى پس
... نسخ بمغرب وجهی ندارد و در روایت انس
ما زال يقنت في الفجر حتى فارق الدنيا در طریق
آن ابو جعفر رازی است حکم کرده اند بضعف آن
چون امام احمد و یحیی و ابو زرعه و ابن مدینی و غیرهم

وگفت عمر بن خطاب رضی الله عنه کسی را که احیا کند زمین مرده را که اثر عمارت نیافته پس آن زمین مر اوست دیروی عن عمر و ابن عوف عن النبی صلی الله علیه وسلم وروایت کرده شده است از عمر و ابن عوف از پیغمبر خدا اخل حدیث عمر بن خطاب رضی بعضی نسخ عمرو بن عوف تصحیح کرده اند و قال فی غیر حق مسلم و زیاده کرده بر حدیث عمر این را که در غیر حق مسلمانی یعنی بجز احیا او زمین غیر حق مسلمان مالک میشود و لیس لعرق ظالم فیه حق و نیست مر عرق ظالم را در زمین حق مسلمان حق تکمه داشت یعنی اگر ظالمی در زمین کسی درخت نشاند یا دیوار در آن صاحب زمین او را میرسد عرق ظالم ترکیب اضافی است و تصحیفی نیز خوانده اند و معنی نزدیک بهم است و یروی فیه عن جابر عن النبی صلی الله علیه وسلم و روایت کرده میشود در این حکم مذکور از جابر از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی **حدثنا** یحیی بن بکیر قال الحدث عن عبید الله بن ابی جعفر عن محمد بن عبد الرحمن عن عروة عن عائشة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ابن عمر ارضا لیست لاحد فهو احق فرمود کسیکه عمارت کند زمینی را که نیست مر هیچکسی را پس او سزاوارتر است بآن قال عروة فقضی به عمر فی خلافته گفت عروه حکم کرد بآن عمر در ایام خلافت خود **باب حدثنا** قتیبة قال حدثنا اسمعیل ابن جعفر عن موسی بن عقبة عن سالم بن عبد الله بن عمر عن ابیه ان النبی صلی الله علیه وسلم اری وهو فی معرسه بذی الحلیفة فی بطن الوادی مرویست از ابن عمر که تحقیق پیغمبر خدا نموده شد در خواب وحال آنکه آنحضرت در خوابگاه خود بود بذی الحلیفه در بطن وادی عقیق تعریس فرود آمدن مسافر است شب برای خواب فقیل له انك ببطحاء مبارکة پس گفته شد مر آنحضرت را که تحقیق تو در بطحا مبارکی گنایت از حرم مکه است فقال موسی وقد ناخ بنا سالم پس گفت موسی و تحقیق نشاند شتر را ما سالم بن عبد الله بالمناخ الذی کان عبد الله ینیخ به بمحلی که بود عبد الله می نشاند شتر را آنجا یتحری معرس رسول الله صلی الله علیه وسلم قصد میکرد جای فرود آمدن رسول خدا را وهو اسفل من المسجد الذی ببطن الوادی و آنجا پایان تر از مسجد است که در بطن وادی در آنوقت بوده بینه وبین الطریق وسط من ذلك میان آن جای و میان راه وسط است از آن یعنی متوسط است میان بطن وادی و میان راه **حدثنا** اسحق بن ابراهیم قال اخبرنا شعیب بن اسحاق عن الاوزاعی قال حدثنی یحیی عن عکرمة یعنی گفت اوزاعی حدیث کرد ما را یحیی از عکرمه عن ابن عباس عن عمر عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اللیلة اتانی آت من ربی وهو بالعقیق فرمود امشب آمد مر آینده از جانب پروردگار من و حال آنکه آنحضرت بوادی عقیق بود ان صل فی هذا الوادی المبارك و گفت این را که نماز گذار در این وادی مبارک و قال عمرة فی حجة و گفت این عمره است در حج این هر دو حدیث در باب حج گذشته و اینجا باین مناسبت آورده که در این جای تعریس حق کسی نبود است هر که بخواهد آنجا فرود می آید هم ازین جهت این باب را ترجمه جدا نساخته **باب** اذا قال رب الارض اقرك ما اقرك الله لم یذکر اجلا ولا وقتا گفت صاحب زمین مزارع را که گماشته او تو را خداوند گذارد مدت معین نهما علی ترضیانه پس هر دو صاحب زمین و مزارع بر راضی بودن خود و اختیار خواند **حدثنا** احمد بن المقدام قال حدثنا فضیل بن سلیمان قال حدثنا موسی قال اخبرنی نافع عن ابن عمر قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم وقال عبد الرزاق اخبرنا ابن جریج قال اخبرنی موسی بن عقبة عن نافع عن ابن عمر ان عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه اجلی الیهود والنصاری من ارض الحجاز بتحقیق عمر بن خطاب جلای وطن کرد یهود و نصاری را از زمین حجاز که چون دیدند پیغمبر خدا داخل آنست از آنکه عهدی نداشتند در دوام اقامت در زمین و کان رسول الله صلی الله علیه وسلم لما ظهر علی خیبر اراد اخراج الیهود منها و پیغمبر خدا وقتی که غالب شد بر خیبر و فتح کرد آنرا خواست برآورد ن قوم یهود را از زمین خیبر وکانت الارض حین ظهر علیها لله ولرسوله وللمسلمین و بود آن زمین هنگامیکه قدرت یافت بر ان برای خدا و پیغمبر وی و مسلمانان را یعنی داخل غنیمت شد فاراد اخراج الیهود منها پس خواست برآورد ن

باعث شده است بر آن پستر ذکر کرده ابن خزیمه احادیث دیگر مرخصیب مازا نس و نعیمی وطعن کرده در اسانید آن و بر تقدیر تسلیم تواند که مراد از قنوت طول قیام و قرارت باشد چه لفظ قنوت مشترک است میان چند معنی و در روایت کرده ترمذی و نسائی و ابن ماجه از ابی مالک اشجعی از پدر خود که گفت نماز گزارده پس آنحضرت و پس خلفای اربعه پس قنوت نمیخواندند ندای اسپرک من آن محدث است یعنی آنچه میخوانند و مواظبت بر آن می نمایند در غیر وتر و در جماعت و زیاده کرده ابن منذر در کتاب القنوت روایت کرده این حدیث را جمعی از ثقات گفت ترمذی این حدیث حسن صحیح است و بهمین اخذ کرده از علی است و ترک قنوت حکایت کرده از اصحاب دیگر نیز چون ابن عباس و ابن زبیر و غیر ایشان و جمعی از فقهای تابعین چون ابراهیم نخعی و سعید بن جبیر و طاؤس و عمرو بن میمون والاسود و شعبی و مهری پس نزد ایشان قنوت در صبح منسوخ باشد ولیکن ثابت شده از ابی هریره که وی قنوت میکرد در صبح و جماعت

از آنجا فسألت اليهود رسول الله صلى الله عليه وسلم ليقرهم بها پس پرسيدند يهود پيغمبر خدا را مراين را كه مقرر دارد ايشانرا بآن زمين آن يكفوا عملها ولهم نصف الثمر برينكه كفايت كنند زراعت آن زمين را ومر ايشانرا نصف حاصل باشد فقال لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم نقركم بها على ذلك ما شئنا پس فرمود مر ايشانرا آنحضرت كه برقرار ميداريم شمارا برين عهد كه هرچه حاصل شود نصف آن شمارا باشد مادام كه خواهيم وهمين جزء حديث مطابق ترجمه است فقروا بها پس قرار ماندند وسكونت كردند بخيبر حتى اجلاهم عمر الى تيماء واريحاء وقتيكه برآورد ايشانرا عمر بن خطاب بسوى اين دو قريه واين اخراج بحكم آنحضرت بود كه عهد كرده بود ايام رحلت بلا اعلى كه هر دو قوم ناپاك مفسد را از جزيرة عرب برآورد تيماء بفتح تاء فوقانيه وسكون تحتيه ممدود است قريه ايست نزديك بود واريحاء بفتح همزه وكسر راء وسكون تحتيه وحاء مهمله ممدود است نام قريه ايست از بلاد شام

باب ما كان اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم يواسي بعضهم بعضا في الزراعة والثمر

در بيان چيزيكه صحابه مرافقت ومهربانى ميكردند بعضى از ايشان بعضى را در زراعت ودر خرما

حدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا الاوزاعي عن ابي النجاشي مولى رافع بن خديج قال سمعت رافع بن خديج بن رافع عن عمه ظهير بن رافع قال ظهير لقد نهانا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن امر كان بنا رافقا گفت ظهير بتحقيق منع كرد مارا رسول خدا از كاريكه بود بما يان ذى رفق قلت ما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو حق گفتم چيزيكه فرموده است رسول خدا پس آن حق واست است قال دعانى رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما تصنعون بمحاقلكم گفت خواند مرا رسول خدا گفت چه ميكنيد شما بزراعتهاى خود قلت نواجرها على الربيع گفتيم اجاره ميكنيم بر نهرى كه دارد يعنى موافق بزراعتهاى كه بر نهر است ربيع بفتح راء وكسر موحده بمعنى نهر خورد است جمع آن اربعاء است در روايتى على الربع ودر روايتى على الربيع مصغر ربع است وعلى الاوسق من التمر والشعير وبر چند وسق از خرما وجو قال لا تفعلوا ازرعوها او ازرعوها او امسكوها فرمود مكنيد اينچنين زراعت كنيد خود يا بزراعت كنانيد او امسكوها نگاهداريد قال رافع قلت سمعا وطاعة گفت رافع گفتيم آنحضرت شنيديم وقبول كرديم

حدثنا عبيد الله بن موسى قال حدثنا الاوزاعي عن عطاء عن جابر قال كانوا يزرعونها بالثلث والربع والنصف گفت بودند مردم كه زراعت ميكردند بسيوم حصه وچهارم وبر نصف فقال النبي صلى الله عليه وسلم من كانت له ارض فليزرعها او ليمنحها پس فرمود پيغمبر خدا كسيكه باشد ورا زمينى پس گو زراعت كند يا عطا كند آنرا براى مسلمانى فان لم يفعل فليمسك ارضه اگر نكند چنانكه گفتيم پس گو نگاهدارد زمين خود را **وقال** الربيع بن نافع ابو توبة قال حدثنا معاوية عن يحيى عن ابي سلمة عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له ارض فليزرعها او ليمنحها اخاه فان ابى فليمسك ارضه گفت ابو هريره فرمود رسول خدا كسيكه باشد مر او را زمينى پس گو زراعت كند آنرا يا بخشد برادر خود را واگر ابا آيد از ين پس گو نگهدارد زمين خود را

حدثنا قبيصة قال حدثنا سفيان عن عمرو قال ذكرته لطاوس گفت عمرو ذكر كردم همين حديث كه از رافع مذكور شد مر طاوس را فقال يزرع پس گفت طاوس زراعت كنانيد از غير خود قال ابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم لم ينه عنه گفت ابن عباس بتحقيق پيغمبر خدا نهى نكرده است يعنى نهى تحريمى ولكن قال ان يمنح احدكم اخاه خير له من ان ياخذ شيئا معلوما ليكن فرموده اين كه بخشد يكى از شما برادر خود را بهتر است مر او را از گرفتن چيزى معلوم

حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا حماد عن ايوب عن نافع ان ابن عمر كان يكرى مزارعه على عهد النبي صلى الله عليه وسلم وابى بكر وعمر وعثمان وصدرا من امارة معاوية ايوب از نافع روايت كرده كه ابن عمر اجاره ميداد مزرعهاى خود را در زمان پيغمبر خدا ودر زمان خلافت ابى بكر وعمر وعثمان واوائل از امارت معاويه ثم حدث عن رافع بن خديج ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن كراء المزارع پس ترك گرفته شد بابن عمر حديثى كه از رافع بن خديج آمده كه بتحقيق پيغمبر خدا منع كرده است از اجاره دادن مزارع فذهب ابن عمر الى رافع فذهبت معه

الجزء الرابع شيخ الاسلام كتاب الاستسقاء

والى الوقت والاصيلى است ودر روايت حموى وكشميهنى ساقط است ودر روايت مستملى بجاى كتاب ابواب است ابى بسمله وثابت است بسمله در روايت ابن شبويه استسقاء در لغت آب خواستن ودر شرع خواستن باران از خدا بكيفيت مخصوص نزد حدوث سال

باب الاستسقاء وخروج النبي صلى الله عليه واله وسلم في الاستسقاء شرعيت و

پس رفت ابن عمر نزد رافع و فهم من باوی فسأله فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن كراء المزارع پس پرسید ابن عمر از رافع پس گفت رافع منع کرده است پیغمبر خدا از اجاره مزارع فقال ابن عمر قد علمت أنا كنا نكري مزارعنا على عهد النبي صلى الله عليه وسلم بما على الأربعاء وبشيء من التبن پس گفت ابن عمر بتحقیق دانسته ام که ما پیش ازین کرایه میدادیم مزرعهای خود را در زمان پیغمبر خدا بچیزی که بر نهرها مقرر است و بچیزی از کاه یعنی فصل صحابه در زمان آنحضرت این بود که موافق زمین نهرها و بیاره از کاه اجاره میدادند و آنحضرت منع همین صورت کرده است نه مطلق اجاره را **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم أن عبد الله بن عمر كان يحدث أن رافع بن خديج أخبره أن عمه كان يحدثه قال كنا أكثر الأنصار حقلا فكنا نكري الأرض فربما أخرجت هذه ولم تخرج هذه فنهانا عن ذلك فأما بالورق فلا بأس گفت عقیل خبر داد مرا سالم که بتحقیق ابن عمر گفت بتحقیق دانسته ام که بودند انصار بیشتر از ما در زمین کشت و زراعت و کرایه میدادیم زمین را بر آنکه از آن ما باشد یک قطعه از زمین و از آن دیگران قطعه دیگر پس گاه بود که این قطعه بیرون میداد و آن قطعه بیرون نمیداد پس منع کرد ما را ازین پس گفت ابن عمر اما بنقره و درم پس اشکالی نیست **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم أن عبد الله بن عمر قال كنت أعلم في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم أن الأرض تكرى گفت ابن عمر دانستم در زمان حیات آنحضرت این را که زمین کرایه داده میشد تا آنکه خشی عبد الله أن يكون النبي صلى الله عليه وسلم قد احدث في ذلك شيئا لم يكن علمه پس ترسید ابن عمر اینکه می تواند بود که پیغمبر خدا بتحقیق پیدا کرده باشد درین حکم چیزی که نباشد ابن عمر که دانسته باشد آنرا چنانکه رافع بن خدیج روایت کرده فترك كراء الأرض پس گذاشت ابن عمر کرایه دادن زمین را ظاهر آنست که مطلقا کرایه دادن ترک کرد و حاصل احادیث این باب آنست که رافع بن خدیج نقل نهی کرده از اجاره زمین مطلقا خواه بشرط مقدار زراعت نهرها یا نه و ابن عباس نهی را بر نهی تنزیهی حمل کرده و ابن عمر نهی ازان حضرت معلوم نکرده و در زمان خلافت خلفای ثلثه بلکه تا اواسط زمان معاویه این معامله علی الاطلاق میکرده و بعد از تفتیش نهی از رافع حمل کرده آنرا بصورتی که بشرط فاسد باشد یا آنکه شرط زراعت ربع از نهرها است و این معنی نمایان میکند که ابن عمر ابن بزرگی شان و وفور علم و دین همه زمان اطلاع بر دین نهی نیافته باشد و نیز خلفا او را منع نکرده باشند و الله اعلم **باب** كراء الأرض بالذهب والفضة وحكم اجارة زمين بدينار و درهم و قال ابن عباس إن أمثل ما أنتم صانعون وگفت ابن عباس بتحقیق بهترین چیزی که شما کنندگانید اجاره ایمان تستأجروا الأرض البيضاء من السنة الى السنة امینست که اجاره گیرید زمین سپید را یعنی زمینی که در وی درختی نباشد از سالی تا سالی **حدثنا** عمرو بن خالد قال حدثنا الليث عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن عن حنظلة بن قيس عن رافع بن خديج قال حدثني عماي أنهم كانوا يكرون الأرض على عهد النبي صلى الله عليه وسلم گفت رافع حدیث کرد مرا دو عم من تمام کی ازان دو ظهیر است و نام دیگری معلوم نشده و هر دو صحابی بودند که اجاره میکردند زمین را در زمان آنحضرت رحمت کناد خدا بر وی بما ثبت على الكاظر بعا أو شيء يستثنيه صاحب الأرض بجه که میرویید بر نهرها یا بچیزی که استثنا میکرد صاحب زمین از مزروع برای خود فنهاه النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك پس منع کرد ما را پیغمبر خدا ازین اجاره فقلت لرافع فكيف هي بالدينار والدرهم حنظله میگوید گفتم رافع را پس چگونه است اجاره بدینار و درهم فقال رافع ليس بها بأس بالدينار والدرهم پس گفت رافع نیست بآن اجاره باکی که بدینار و درهم باشد قال ابو عبد الله گفت مولف رح من ههنا قال الليث أراه از نیجا گفته است لیث گمان میبرم من شیخ خود را که ربیعه است یعنی جزم نکرده است لیث روایت ربیعه را و کان الذي نهى عن ذلك ما لو نظر فيه ذوو الفهم وبود آنچه نهی کرده شده است ازان چیزیکه اگر نظر کنند صاحبان فهم و ادراک بالحلال والحرام نیز بدانند و حرمت آن را بیجز و ده ما نفیس من المخاطرة روا ندانند از جهت چیزیکه در وی است از مخاطره و ناروائی و آن اجاره ایست بشرطهای فاسد که موجب غرور و جهالت است **باب** **حدثنا** محمد بن سنان قال حدثنا فليح قال حدثنا هلال ح وحدثني عبد السلام بن محمد قال حدثنا أبو عامر قال حدثنا فليح عن هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يوما يحدث كان عنده رجل من أهل البادية بود آنحضرت روزی حدیث میکرد و حال آنکه نزد او مردی بود از اهل بادیه آن مرد گفت یا رسول الله أستأذن ربه في الزرع حدیث آنحضرت این بود که مردی از اهل بهشت طلب اذن کند پروردگار خود را در زراعت یعنی سوال کرد

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الاستسقاء

که پوشیده بود بمصلی هنگام استقبال قبله تا آنکه برگردانند طرف راست او بر جانب چپ و طرف چپ او بجانب راست چنانکه در مجلس عنقریب مذکور شود **باب** دعاء النبي صلى الله عليه وسلم بعد ما دعا على كفار قريش باين دعا اجعلها عليهم سنين كسني يوسف شیخ ابن حجر ازو میاجی نقل کرده که ابتدای این دعا عقب انداختن ایشان استسقا بود و شکنبه شتر را بر پشت مبارک در نماز چنانکه قصه آن در علامات گذشت و بود آن بکمتر پیش از هجرت و بعد ازین بمدینه نیز رقوت صبح دعا کرده و مضایقه نیست از یکبار دعا کرده باشد چندبار چنانکه در شرح باب اذا استشفع المشركون بالمسلمين ذکر کرده و چون دعا بالقحط سالی در حق کفار آمده و دعا باستسقا برای مومنین مشروع و مطلوب باشد ازینجاست که این باب را بواب استسقاء آورده استسقاء را عقب قنوت ذکر کرده **حدثنا** قتيبة قال حدثنا مغيرة يعني ابن عبد الرحمن عن أبي الزناد عن

كتاب المحرث

پس رفت ابن عمر نزد رافع و فهم من باوی فسأله فقال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن كراء المزارع پس پرسید ابن عمر از رافع پس گفت رافع منع کرده است پیغمبر خدا از اجاره مزارع فقال ابن عمر قد علمت أنا كنا نكري مزارعنا على عهد النبي صلى الله عليه وسلم بما على الأربعاء وبشيء من التبن پس گفت ابن عمر بتحقیق دانسته ام که ما پیش ازین کرایه میدادیم مزرعهای خود را در زمان پیغمبر خدا بچیزی که بر نهرها مقرر است و بچیزی از کاه یعنی فصل صحابه در زمان آنحضرت این بود که موافق زمین نهرها و بیاره از کاه اجاره میدادند و آنحضرت منع همین صورت کرده است نه مطلق اجاره را **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم أن عبد الله بن عمر كان يحدث أن رافع بن خديج أخبره أن عمه كان يحدثه قال كنا أكثر الأنصار حقلا فكنا نكري الأرض فربما أخرجت هذه ولم تخرج هذه فنهانا عن ذلك فأما بالورق فلا بأس گفت عقیل خبر داد مرا سالم که بتحقیق ابن عمر گفت بتحقیق دانسته ام که بودند انصار بیشتر از ما در زمین کشت و زراعت و کرایه میدادیم زمین را بر آنکه از آن ما باشد یک قطعه از زمین و از آن دیگران قطعه دیگر پس گاه بود که این قطعه بیرون میداد و آن قطعه بیرون نمیداد پس منع کرد ما را ازین پس گفت ابن عمر اما بنقره و درم پس اشکالی نیست **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال اخبرني سالم أن عبد الله بن عمر قال كنت أعلم في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم أن الأرض تكرى گفت ابن عمر دانستم در زمان حیات آنحضرت این را که زمین کرایه داده میشد تا آنکه خشی عبد الله أن يكون النبي صلى الله عليه وسلم قد احدث في ذلك شيئا لم يكن علمه پس ترسید ابن عمر اینکه می تواند بود که پیغمبر خدا بتحقیق پیدا کرده باشد درین حکم چیزی که نباشد ابن عمر که دانسته باشد آنرا چنانکه رافع بن خدیج روایت کرده فترك كراء الأرض پس گذاشت ابن عمر کرایه دادن زمین را ظاهر آنست که مطلقا کرایه دادن ترک کرد و حاصل احادیث این باب آنست که رافع بن خدیج نقل نهی کرده از اجاره زمین مطلقا خواه بشرط مقدار زراعت نهرها یا نه و ابن عباس نهی را بر نهی تنزیهی حمل کرده و ابن عمر نهی ازان حضرت معلوم نکرده و در زمان خلافت خلفای ثلثه بلکه تا اواسط زمان معاویه این معامله علی الاطلاق میکرده و بعد از تفتیش نهی از رافع حمل کرده آنرا بصورتی که بشرط فاسد باشد یا آنکه شرط زراعت ربع از نهرها است و این معنی نمایان میکند که ابن عمر ابن بزرگی شان و وفور علم و دین همه زمان اطلاع بر دین نهی نیافته باشد و نیز خلفا او را منع نکرده باشند و الله اعلم **باب** كراء الأرض بالذهب والفضة وحكم اجارة زمين بدينار و درهم و قال ابن عباس إن أمثل ما أنتم صانعون وگفت ابن عباس بتحقیق بهترین چیزی که شما کنندگانید اجاره ایمان تستأجروا الأرض البيضاء من السنة الى السنة امینست که اجاره گیرید زمین سپید را یعنی زمینی که در وی درختی نباشد از سالی تا سالی **حدثنا** عمرو بن خالد قال حدثنا الليث عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن عن حنظلة بن قيس عن رافع بن خديج قال حدثني عماي أنهم كانوا يكرون الأرض على عهد النبي صلى الله عليه وسلم گفت رافع حدیث کرد مرا دو عم من تمام کی ازان دو ظهیر است و نام دیگری معلوم نشده و هر دو صحابی بودند که اجاره میکردند زمین را در زمان آنحضرت رحمت کناد خدا بر وی بما ثبت على الكاظر بعا أو شيء يستثنيه صاحب الأرض بجه که میرویید بر نهرها یا بچیزی که استثنا میکرد صاحب زمین از مزروع برای خود فنهاه النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك پس منع کرد ما را پیغمبر خدا ازین اجاره فقلت لرافع فكيف هي بالدينار والدرهم حنظله میگوید گفتم رافع را پس چگونه است اجاره بدینار و درهم فقال رافع ليس بها بأس بالدينار والدرهم پس گفت رافع نیست بآن اجاره باکی که بدینار و درهم باشد قال ابو عبد الله گفت مولف رح من ههنا قال الليث أراه از نیجا گفته است لیث گمان میبرم من شیخ خود را که ربیعه است یعنی جزم نکرده است لیث روایت ربیعه را و کان الذي نهى عن ذلك ما لو نظر فيه ذوو الفهم وبود آنچه نهی کرده شده است ازان چیزیکه اگر نظر کنند صاحبان فهم و ادراک بالحلال والحرام نیز بدانند و حرمت آن را بیجز و ده ما نفیس من المخاطرة روا ندانند از جهت چیزیکه در وی است از مخاطره و ناروائی و آن اجاره ایست بشرطهای فاسد که موجب غرور و جهالت است **باب** **حدثنا** محمد بن سنان قال حدثنا فليح قال حدثنا هلال ح وحدثني عبد السلام بن محمد قال حدثنا أبو عامر قال حدثنا فليح عن هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يوما يحدث كان عنده رجل من أهل البادية بود آنحضرت روزی حدیث میکرد و حال آنکه نزد او مردی بود از اهل بادیه آن مرد گفت یا رسول الله أستأذن ربه في الزرع حدیث آنحضرت این بود که مردی از اهل بهشت طلب اذن کند پروردگار خود را در زراعت یعنی سوال کرد

کہ تخم ہم زراعت کنم فقال الم تکن فیما شئت پس گفت پروردگار او را آیا نیستی در چیزے ہی از مشتہیات خود یعنی ہمہ مشتہیات آمادہ
داری قال بلی گفت آمد آری ہستم ولکن احب ان ازرع لیکن دوست میدارم این را کہ زراعت کنم قال فبذر فبذر الطرف
نباتہ واستوی فاستحصد فکان امثال الجبال پس شتاب کرد بخشم زمان را رویدن و بسیار شدن و درو کردن آن یعنی ہمہ در طرفۃ العین بکبار گی شد
ای آدمی زاد پس تحقیق سیر نمیکند ترا چیزے فقال اعرابی واللہ لا یجدک اللہ الا قرشیا او انصاریا پس گفت اعرابی سوگند خدا نمی یابی
ایرا مگر قریشی یا انصاری فانهم اصحاب زرع بتحقیق اینہا صاحب زراعت اند واما نحن فلسنا باصحاب زرع اما ایشان بادیہ نشین
پس نیستیم اصحاب زراعت فضحک النبی صلی اللہ علیہ وسلم پس خندہ کرد پیغمبر خدا از نسبت این عرب حرص و ناشاکری بمہاجر
وانصار و تبری او از بادیہ نشینان ایراد این باب در بین ابواب بحر و نسبت زراعت بمسلمانان **باب** ما جاء فی المغرس و بیان کاشتن

حدثنا قتیبۃ بن سعید قال حدثنا یعقوب بن عبد الرحمن عن ابی حازم عن سہل بن سعد انہ قال ما اتانا النفر یوم الجمعۃ
گفت سہل بتحقیق شان اینست بودیم ما کہ خوش میشدیم روز جمعہ کانت لنا عجوز تاخذ من اصول سلق لنا کنا نغرسہ فی اربعائنا
بود ما را پیرزالی میگرفت از بیخہای زرد و چقندری کہ ما را بود میکاشتیم آنرا در نہرہای خورد خود حدیث بہمین جزو مطابق ترجمہ است
فتجعلہ فی قدر لہا پس میکرد در دیگی کہ او را بود می فتجعل فیہ حبات من شعیر ومی انداخت در وی اندکے از جو یا اعلم الا انہ قال
لیس فیہ شحم ولا ودک نمیدانم مگر آنکہ بتحقیق سہل بن سعد گفتہ نیست در وی پیہی و نہ چربی گوشتی فاذا صلینا الجمعۃ انصرفنا
فنزتہ الینا پس وقتیکہ میگذاردیم نماز جمعہ و میرفتیم نزد او نزدیک می آورد آن طعام را بسوی ما فکنا نفرح یوم الجمعۃ من اجل ذلک
پس بودیم ما کہ خوش میشدیم روز جمعہ از جہت این طعام گویا اظہار فخر و مبنوائی خود را میکند و ما کنا نتغدی و لا نقیل الا بعد الجمعۃ
و نبودیم ما کہ طعام روز خوردیم و نہ قیلولہ میکردیم مگر بعد از جمعہ **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا ابراہیم بن سعد عن ابن شہاب
عن الاعرج عن ابی ہریرۃ قال یقولون ان اباہریرۃ یکثر الحدیث گفت ابو ہریرہ میگویند مردم کہ ابو ہریرہ بسیار حدیث نقل میکند
واللہ الموعد و خدا است مرجع یعنی نزد او ست جای وعدۂ نیک و بد روز مان آن و حاصل آنکہ خدا روز قیامت محاسبہ خواہد کرد
میان من و ایشان اگر دروغ میگویم مرا جزای آن خواہد داد و اگر نہ آنہا را کہ بمن گمان بد دارند یقولون مالہم اجرین ولا انصار
لا یحدثون مثل احادیثہ و میگویند مر حال است مر مہاجران و انصار را حدیث میکنند مانند احادیث ابی ہریرہ دان اخطی
من المہاجرین کان یشغلہم الصفق بالاسواق و بتحقیق برادران من از مہاجران باز میداشت ایشان را بیع و شرا بازار ہا و ان اخی
من الانصار کان یشغلہم عمل اموالہم و برادران من از انصار باز میداشت ایشان را کار ہای مالہای شان کہ زراعت و غرس
بود و کنت امرأ مسکینا الزم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم علی ملء بطنی و بودم من مرد مسکین کہ ملازم میکردم
رسول خدا را بر سیری شکم خود فاحضر حین ینسون پس حاضر می بودم ہنگامی کہ ایشان غایب میشدند و واعی حین ینسون و یاد میکردم
ہنگامی کہ ایشان فراموش میکردند شاغل کار و بار و زن و فرزند فقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم لن یبسط احد منکم ثوبہ حتی اقضی
مقالتی ہذہ و فرمود روزے پیغمبر خدا فراخ نکند ہر گز ہیچ یکی از شما جامہ خود را تا آنکہ تمام کنم من مقالہ خود را کہ امروز
الی صدری فینسی من مقالتی شیئا فاستجمع بکند جامہ را بسینہ خود پس فراموش کند از گفتار من چیزے را فبسطت نمرۃ لیس علی ثوب غیرہا
پس فراخ کردم من چادر سیاہ را کہ بود بر بدن جز آن نمرہ بفتح نون و کسر میم و راء چادری خط دار حتی قضی النبی صلی اللہ علیہ وسلم مقالتہ
تا آنکہ تمام کرد آنحضرت مقالہ خود را ثم جمعتہا الی صدری پس ستر کردم آوردم چادر را بسینہ خود فوالذی بعثہ بالحق ما نسیت من مقالۃ

الجزء الرابع شیخ الاسلام — کتاب الاستسقا

قحط سالہا مانند قحط سالہای یوسف علیہ السلام کہ ہفت سال در زمان وی بر اہل مصر قحط شدہ بود و ہمچنان شد کہ کافران مکہ ہفت سال در عذاب قحط گرفتار ماندند سنین غالب آمدہ استعمال آن در قحط سال و نسبت سنین بیوسف ازین جہت است کہ واقع شدند بتعبیر وی رویا را و ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال غفار غفر اللہ لہا و تحقیق آنحضرت گفت قبیلہ غفار بیامرزد خدا ایشان را و تخفیف فاکہ از بنی کنانہ است اسلم قبیلہ مشہور خدا او را و اسلم سالمہا اللہ و قبیلہ اسلم کہ از خزاعہ است معاملت کند خدا با او بصلح و ترک عقوبت و صیغہ جناس استشاق در تکریر دعای این دو قبیلہ مقتضی نسبت و تخصیص ایشان بدعا بجہت آنکہ غفار قدیم الاسلام اند و اسلم ایشان و مصالحہ کردہ بودند آنحضرت را چنانکہ در اوایل بیان مبین کردہ شد ان شاء اللہ تعالی قال ابن ابی الزناد عن ابیہ ہذا کلہ الی الصبح اینہا عبارت ابو الزناد تا صبح بود **حدثنا** الحمیدی قال حدثنا سفیان عن الاعمش عن ابی الضحی مسلم بن صبیح عطار عن مسروق ح وحدثنا عثمان بن ابی شیبۃ قال حدثنا جریر عن منصور عن ابی الضحی عن مسروق قال کنا عند عبد اللہ فقال گفت مسروق بودیم ما نزد عبد اللہ بن مسعود پس گفت حدیث کرد ما را النبی

تعالى الى يوم هذا پس سوگند كسى كه بر انگيخته است آن حضرت را بحق و دين راست و درست فراموش نكردم از مقاله آنحضرت كه آن مقاله بود در آنوقت تا امروز و گواند كه اشاره باشد بطرف مقاله هدايت و نصيحت آنحضرت الله لو كانا يكتمان في كتاب الله احدا تكتم شيئا ابدا سوگند خدا اگر شنودى دو آيت در كتاب خدا حديث نكردى شمار اچيزى هرگز ان الذين يكتمون ما انزلنا من البينات والهدى الى الرحيم و درين آيات وعيدى سخت است مر كسى را كه كتمان علم كند از انچه دلالت دارد بر احكام دين و هدايت كند دلها را براه مستقيم اسلام

بسم الله الرحمن الرحيم كتاب المساقات

مساقات را از سقى گرفته اند يعنى آب دادن و يكديگر را آب دادن از قبيل مفاعلة است و حاجت بان بيشتر است

باب ما جاء في الشرب

و شرب بكسر شين و سكون را يعنى نصيب و بهره است و بفتح مجموعه يعنى آب دادن و قوله تعالى و درين فرمود خدا و جعلنا من الماء كل شئ حيّ افلا يؤمنون و گردانيديم از آب هر چيوانى كه زنده است آيا ايمان نمى آرند باين آيات بيّنات چون حيوان بى آب زندگانى نتواند كرد گويا مخلوق است از آب و بعضى گويند مراد از آب نطفه است بهر حال

باب

اين عام تخصيص يافته بشرات ارض و كرمهاى كه در چوب و امثال آن مى باشد و قوله افرأيتم الماء الذى تشربون الى قوله فلولا تشكرون آيا ديديد آبى را كه مى خوريد باين عذوبت و گوارائى آنرا انتم انزلتموه من المزن ام نحن المنزلون آيا شما فرود آورده ايد از ابر يا فرود آرنده ايم لو نشاء جعلناه اجاجا فلولا تشكرون اگر خواهيم گردانيم آنرا تلخ پس چرا شكر نميكنيد در روايت مسلم بعضى بالفاظ را تفسير واقع شده

باب

اجاجا منصبّا يعنى ثجاج بمعنى ريخته شده المزن السحاب و من بمعنى ابر است و لا جاج المرّ و اجاج بمعنى تلخ است فراتا عذبا آب بمعنى شيرين است درين باب بهمين آيت آورده و شربى كه در ترجمه گرفته بمعنى كه تفسير آن كرده انرا چيزى نيا ورده است و وجه آن مكرر معلوم شده

باب

من راى صدقة الماء و هبته و تسبيله جايز ميداند كسيكه اعتقاد كرده داد آب را و بخشيدن آن و وصيت بدان كردن جايز

باب

مقسوما كان او غير مقسوم قابل قسمت باشد يا نه و قال عثمان قال النبى صلى الله عليه وسلم و گفت عثمان فرمود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى من يشترى بئر رومة فيكون دلوه كدلاء المسلمين كيست كه بخرد بئر رومه را پس باشد دلو او بمنزله دلوهاى همه مسلمانان يعنى عام كند انتفاع او را فاشتراها عثمان پس خريد آنرا عثمان رضى الله عنه بسى و پنجزار درم و وقف كرد بر مسلمانان رومه بضم راء و سكون واو و ميم نام صاحب اين چاه است و آن رومه غفارى است

حدثنا

سعيد بن ابى مريم قال اخبرنا ابو غسان قال حدثنى ابو حازم عن سهل بن سعد قال ان النبى صلى الله عليه وسلم بقدح فشرب منه گفت سهل آورده شد پيغمبر خدا را بقدحى از آب پا شير پس خورد آنحضرت ازان و عن يمينه غلام اصغر القوم و الاشياخ عن يساره و از جانب دست راست آنحضرت غلامى خورد سال تر از مردم نشسته بود و پيران از جانب چپ آنحضرت فقال يا غلام اتاذن لى ان اعطيه الاشياخ پس فرمود اى غلام آيا اذن ميكنى مرا اينكه بدهم اين قدح را به پيران قال ما كنت لاوثر بفضلى منك احدا يا رسول الله گفت نيستم من كه ايثار كنم بر زيادتى تو كسى را اى رسول خدا فاعطاه اياه پس داد آنحضرت قدح آن غلام را

حدثنا

ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال حدثنى انس بن مالك انها احتبست لرسول الله گفت زهرى حديث كرد مرا انس بن مالك تحقيق قصه اينست كه دوشيده شد براى رسول خدا صلى الله عليه وسلم شاة داجن بزى خانه پرورد داجن بدال مهمله و جيم مكسور آخرنون بمعنى شاتى است كه در خانه علف خورد دهوى در دار انس بن مالك و آنحضرت در سراى انس بن مالك بود و شعيب بكنيها بابى البير التى فى دار انس بن مالك و آنكه مشدد شير آن باب چاهيكه در سراى انس بود و شعيب بكسر شين و سكون تحتيه و باء موحده صيغه مجهول است از ثوب بمعنى آميزش فاطعى رسول الله صلى الله عليه وسلم القدح فشرب منه پس داده شد قدح شير پس خورد از ان شير حتى اذا نزع القدح من فيه تا وقتيكه كشيد آنحضرت قدح را از دهان خود و على يساره ابو بكر و عن يمينه اعرابى و حال آنكه از جانب چپ او ابو بكر صديق بود و جانب راست دهقانى

بسكون لام مرده غير مذبوح را گويند و ميتة عام است از انچه نيفتد احدهم الى السماء فيدى الذباب من الجوع و نگاه سگ كردن يكى از ايشان بسوى آسمان از گرسنگى مى بيند دود و از گرسنگى كه سبب ضعف حاسه تخيل آنوقت ميگردد فاتانا ابو سفيان تعالى پس آمد آنحضرت را ابو سفيان كه در آن ايام كافر بود و گفت يا محمد اينك تامر بطاعة الله و بصلة الرحم اى محمد تحقيق تو امر ميكنى بطاعت خدا و بصله رحم وان قومك قد هلكوا فادع الله لهم و تحقيق قوم تو در هلاكت اند پس دعا كن خدا را براى ايشان كه دفع تواند قال تعالى فهل عسيتم ان توليتم ان تفسدوا في الارض و تقطعوا ارحامكم باشارت باين واقعه فارتقب يوم تاتى السماء بدخان مبين پس منتظر باش اى محمد براى اين كفار كه در رنج ميكنند در ايمان آوردن روزى را كه بيارد آسمان دودى آشكارا كه در گيرد مردم را و اينها عاجز آيند الى قوله يعنى تمام خواند آنحضرت اين آيه را تا آخر كه ترجمه اش اينست كه گويند اينها كه اين عذاب دردناك است و فرياد برآرند كه پروردگار ما بردار از ما اين عذاب را تحقيق ما ايمان آرنده ايم دياد آورده ايم پس ميفرمايد خداى تعالى چگونه باشد اينها را تا آنكه بيايد پيغمبر ظاهر معجزات پس اعراض كردند از و گفتند او را كه آموخته شده و مجنون گشته است

پس ميفرمايد كه اگر برداريم عذاب را اندكى از انچه ايشان

الجزء الرابع شيخ الاسلام

كتاب الاستسقاء

فقال عمر فخاف ان یعطیه کله اعرابی اعط ابا بکر یا رسول الله عنده پس گفت عمر بن خطاب وحال آنکه ترسید اینکه بدهد آنحضرت شیر اعرابی را بده ابا بکر ای رسول خدا نزدست فاعطاه الاعرابی الذی عن یمینه پس داد آنحضرت ازجهت تالیف قلوب او وتعلیم سنت بحاضران اعرابی را که از جانب یمین بود ثم قال الایمن فالایمن پس ترفرمود بدهید یمین نشین را و دیگر یمین نشین را انس گیرید سنت تقدیم ایمن است اگرچه مفضول باشد ونکته از ابن عباس بصحبت پیوسته که بود آنحضرت وقتی که مینوشید آب یا شیر فرمودی ابتدا کنید باکابر دصورتی است که در یمین کسی نباشد وهمه مقابل نشسته باشند ونیز میتوان گفت که سنت آن بود که چون آنحضرت خود تناول میکرد بقیه را بکسی که بجانب یمین می بود عنایت میکرد وآنچه در حدیث ابن عباس آمده نجاد دان فرموده است که ابتدا باکابر کنند پس تخالف درین دو حدیث نخواهد بود **باب** من قال الماء احق بالماء کسی که گفته که بحقیق صاحب آب سزاوارتر است آب که در زراعت خود برد حتی بپردای تا سیراب گردد لقول رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یمنع فضل الماء از جهت فرمود او پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی منع کرده نشود زیادتی آب از جانب خود برای دیگری وبعد از سیرابی منع کند زیادتی آب را **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا یمنع فضل الماء لیمنع به الکلا فرمود باید که منع کرده نشود زیادتی آب که فارغ باشد از حاجت دیگران را تا عاقبت این منع کرده شود گیاه خشک وترا لام لیمنع برای عاقبت است چنانکه در آیت کریمه فالتقطه آل فرعون لیکون لهم عدوا پس برداشت آل فرعون موسی را برای آنکه باشد مر ایشان را بعاقبت دشمن مراد گیاهی است که در صحرا باشد ودر زمین مملوکه کسی نبود ومعنی حدیث آنست که اگر یکی در زمینی آبی آورد برای زراعت خود برگرد آب عاف زاید واب است ودواب تا یران آب وارد نشوند مبادا گاه خود بمیرند پس منع کرده شده است صاحب آب که منع کند دواب را از زیادتی آب که از حاجت او فارغ باشد از انکه اگر منع کند آب را از گیاه هم منع کرده باشد واین خود روا نیست ونیز سدا دراکه موجب ضرر مردم است وبا بن رفته ایم حنفیه که منع دواب نباید کرد وصحیح از مذهب شافعیه هم اینست بعضی فقها بر آنند که اگر مواشی هلاک میشده باشند نباید منع کرد **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن ابن المسیب وابی سلمة عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا تمنعوا فضل الماء لتمنعوا به فضل الکلا فرمود منع نکنید زیادتی آب را تا منع نکنید زیادتی گیاه را در تحدیث فضل الکلا واقع شده وبیان از شراح بنظر در نیامده تواند که اینجا بر طبق فضل آب گویند مراد گیاهی است که مملوک کسی نباشد منع فرمود که مسلمان را باید که زیاده از حاجت خود از مسلمانان دریغ دارد **باب** من حفر بئرا فی ملکه لم یضمن کسی که چاهی کند در زمین خود وشخصی در آن افتاد ومرد ضامن خون او نشود **حدثنا** محمود قال اخبرنی عبد الله عن اسرائیل عن ابی حصین عن ابی صالح عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم المعدن جبار کان زید وحیوانیکه اگر کسی در ملک خود کند واو افتاد در وی شخصی ومرد ضامن نیست صاحب معدن جبار بضم جیم وبعد آن حرا راء ایمنی بیدراست والبیر جبار وهمچنین صاحب چاه ضامن نیست اگر کسی باقتد در وی والعجماء جبار رود بانکه اگر تکلف کند ولکد زند یکی را وهلاک شود بر صاحب آنچیزی نیست بشرطیکه سوار بروی نباشد یا خود نمیرانده باشد وفی الرکاز الخمس ودر گنجی که کسی یابد پنجم حصه آن حق بیت المال است **باب** الخصومة فی البئر والقضاء فیها بیان خصومت کردن در چاه وحکم کردن دران **حدثنا** عبدان عن ابی حمزة عن الاعمش عن شقیق عن عبد الله عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من حلف علی یمین یقتطع بها مال امرئ مسلم فرمود کسی که سوگند خورد بحالی که اقدام کرده بر یمینی که قطع میکند بسبب آن مال مسلمانی را یعنی پاره ازان میگیرد قید مسلمان اتفاقی است بحسب مورد هو علیها فاجر لقی الله وهو علیه غضبان آنکس بران یمین فاسق است ملاقات میکند خدا را در قیامت وحال آنکه خدا بروی خشمناک است قال الله تعالی ان الذین یشترون بعهد الله وایمانهم ثمنا قلیلا

وعیدهای کفر دین دارکه بدان خبر داده نه آنحضرت بدخان ونشنه چنانکه معلوم شد والسلام ودلدست لزام کردر آیت کریمه فیسوف یکون لزاما سوء عود بود ومراد ازان لتقولی محیط است وبتقولی پیوستن گفت گمان بکند کر وبتقولی عقوبت تکذیب زیاوجود قتل واسیر شدن اهل کفار است تا دخول بهشم ابدی الروم وگفته شده آیه قتال روم که کریمه نهایت الروم نفی ادنی الارض الخ خبر میدهد ازان باقی سوال الناس الامام لاستسقاء اذا قحطوا سوال کردن مردم امام را از استسقاء وقتیکه قحط واقع شده شود از باران قحطوا بضم قاف وکسر حاء چنانکه روایت ابی ذر است وبفتحتین نیز آمده وظاهر اولست چه قحط بمعنی بند شدن باران است پس نسبت وی بمردم خوب نباشد مگر بتوسط تحول

حدثنا عمرو بن علی قال حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دینار عن ابیه قال سمعت ابن عمر یتمثل ببیت شعر وابیض یستسقی الغمام بوجهه الخ وبیت شعر ابیطالب بدر امیر المومنین علی رضی الله عنه

ای تقدم الامین وتاخر الامین ولیس فی ذلک نقص فی الامین ولا فضل للمفضول بل ترجم فعال لما یکون بن عوف الزهری المدنی اسمه عبد الحمید وابو اسماعیل المتوفی ۱۲۰ ه یحیی بن عبد الرحمن بن حاطب القرشی المدنی المتوفی ۱۲۰ ه محمود بن غیلان ابو احمد المروزی المتوفی ۲۳۹ ه یحیی بن یحیی بن بکیر المصری ابو زکریا المتوفی ۲۳۱ ه اسرائیل بن یونس بن ابی اسحاق السبیعی الهمدانی الکوفی المتوفی ۱۶۰ ه حصین بضم الحاء وفتح الصاد المهملتین عثمان بن عاصم المتوفی ۱۲۸ ه ابو حصین بفتح الحاء وکسر الصاد المهملتین عثمان بن عاصم المتوفی ۱۲۸ ه ابو صالح ذکوان السمان المدنی المتوفی ۱۰۱ ه

پس فرود فرستاد خدا این آیه را بتحقیق آنانکه میخرند باستبدال میکنند بعهدی که بسته اند به پیغمبر خدا در وفا کردن باو تا انتها و بسوگندهای دروغ اولئك لاخلاق لهم فی الآخرة ولهم عذاب الیم آنجا غنیمت نصیبی مر آنها را در آخرت و مر ایشان راست عذاب سخت دردناک فجاء الاشعث فقال ما حدثکم ابو عبد الرحمن فی الذی حلفت علیه هذه الآیة پس آمد اشعث بر قیس و گفت چیزی که حدیث میکند شما را ابو عبد الرحمن کنیت عبد الله بن مسعود است و حق من نازل شده است این آیت کانت لی بئر فی ارض ابن عم لی او در مرجایی در زمین پسر عمی که مر او را و با من خصومت کرد پیش آنحضرت رفتیم فقال لی تهودك قلت مالی شهود فقال فیمینه پس فرمود بیار گواهان خود را گفتم نیست مرا گواهان پس فرمود بگیر سوگند او را قلت یا رسول الله اذن یحلف فتهم ای رسول خدا در نیوفت که طلب یمین کنم سوگند میخورد و فذکر النبی صلی الله علیه وسلم هذا الحدیث پس ذکر کرد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی این حدیث مذکور را فانزل الله تعالی ذلك تصدیقا له پس فرود فرستاد خدای بر تر این آیه را برای تصدیق کردن آنحضرت از حدیث ظاهر است که فرمودن آنحضرت پیش از سوگند ابن عم اشعث بوده و بعد ازین اگر سوگند خورده باشد کذب یکی ازین دو صحابی لازم می آید یا دعوی کذب باسوگند کاذب و هیچکدام بر اصحاب رسول گمان نمیتوان کرد مگر آنکه گویند اشعث از روی اشتباه ملک دعوی کرده باشد نه از روی جزم و یقین والله اعلم **باب** اثم من منع ابن السبیل من الماء در بیان گناه کسی که منع کند مسافر را از آبی که زیاده باشد از حاجت او **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد الواحد بن زیاد عن الاعمش قال سمعت ابا صالح یقول سمعت ابا هریرة یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ثلثة لا ینظر الله الیهم یوم القیامة ولا یزکیهم ولهم عذاب الیم سه کس نظر رحمت نمیکند خدا بسوی ایشان روز قیامت و نه پاک میگرداند ایشانرا و مر ایشان راست عذاب دردناک رجل کان له فضل ماء بالطریق فمنعه من ابن السبیل مردیکه باشد مر او را زیادتی آب از حاجت او بر راهی پس منع کند و باز دارد آب را از مسافر و رجل بایع اماما لا یبایعه الا لدنیا و مردیست که عقد بیعت کند با امامی را بیعت نمیکند او را مگر برای حصول اسباب دنیا فان اعطاه منها رضی وان لم یعطه منها سخط پس اگر داد مر او را ازان دنیا راضی گردد و اگر ندهد او را ناراض گردد و رجل اقام سلعته بعد العصر فقال والله الذی لا الٰه غیره لقد اعطیت بها کذا وکذا و مردیست که برپا کرد در بازار رخت خود را بعد از عصر و آخر برای معامله اهل بازار که فروخت رود و بدل کند باشد پس گفت سوگند خدائی که نیست معبودی بحق جز وی بتحقیق داده ام من بابت سلعه چنین و چنین فصدقه رجل پس تصدیق کند او را مردی و فریب خورد از وی ثم قرأ هذه الآیة ان الذین یشترون بعهد الله و ایمانهم ثمنا قلیلا پس بر خواند آنحضرت این آیت را که سرزنش سخت کرده در وی بر عهد نادرست و سوگند بدروغ چنانکه معلوم شد

باب رفع الایدی در حکم مسدود ساختن جوهای آب شرب بفتح شین معجمه و کسر آن و سکون کاف یعنی شستن نهر است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال حدثنا اللیث قال حدثنی ابن شهاب عن عروة عن عبد الله ابن الزبیر انه حدث ان رجلا من الانصار خاصم الزبیر عند النبی صلی الله علیه وسلم فی شراج الحرة التی یسقون بها النخل بتحقیق عبد الله بن زبیر حدیث کرد عروه را که مردی از انصار نزاع کرد زبیر را نزد پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی در جویکه از حره میگذشت آنکه آب میدادند نوبت بنوبت بآن جوی نخلستان را شراج بکسر شین معجمه آخر جیم جمع شرج است بفتح معجمه و سکون راء مانند نهر و بحار حره موضعی است معروف بمدینه فقال الانصاری سرح الماء یمر فابی علیه پس گفت مرد انصاری بزبیر گذار آب را بحالی که میگذرد نخواست که تعجیل کند در آب دادن بتعجیل خود سرح بفتح سین و کسر راء مشدده و حاء مهمله انداز سرح است بمعنی گذاشتن فابی علیه پس ابا کرد زبیر بر مرد انصاری از دادن او آب را فاختصما عند النبی صلی الله علیه وسلم پس خصومت کردند هر دو نزد آنحضرت فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم للزبیر پس فرمود رسول خدا مر زبیر را اسق یا زبیر ثم ارسل الماء الی جارك آب بده ای زبیر پس بفرست روان کن آب را بسوی همسایه خود فغضب

الجزء الرابع تسبیح الاسلام — كتاب الاستسقا

ارطاة بفتح میم در دیشان و حاجیان از مرد و زن انتهی و غالب استعمال ارمال و ارامل در زنان است لهذا اگر وصیت کند برای ارامل مخصوص بزنان باشد کذا قالوا و این بیت کنایت است از ذات شریف آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و اشارت است بانچه واقع شده در زمان عبد المطلب که وی استسقا کرده بود برای قریش و آنحضرت با وی بود صغیر چنانکه سهیلی گفته تا آشارت است بانچه از عباس آورده که گفتند قریش هنگام قحط ای ابو طالب خشک شدند جویها و گرسنه گشتند عیال بیا استسقا کنیم پس آمد ابو طالب بجایگاه وی که جای بود یعنی آنحضرت که گویا آفتابی است که از پرده ابر بر آید جلوه گر شده و گرد آنحضرت کودکان دیگر بودند پس گرفت آنحضرت را ابو طالب و چسپانید پشت او را بکعبه و وسیله گرفت بنمود در آسمان ابری نبود و نمود ابر از نجا و بر دور کرد باران و جاری شدند جویها و سرسبز گشت چنانکه قسطلانی نقل کرده و تحمل که ابو طالب این کرده باشد آن بشنیده بود مبادی استعداد اینحال در آنحضرت اگرچه وقوع آن مشاهده نکرده و یا آنکه در نشئه با آخر پیش از بعثت باخبار بحیرا و راهب وغیره از نشان شریف وی معرفت بسیط داشت آنحضرت را و احادیث آمده اگرچه اسلام وی بثبوت نپیوسته و توان که اشارت باشد بسوال ابی سفیان امر آنحضرت

انصاری فقال ان کان ابن عمتك فسخن شد عمه او گفت بحمت آنکه تحقیق بود زبیر پسر عمه تو تقدیم کردی او را بر من و برروایت طبری از عبد الرحمن بن اسحق واقع شده که گفت عدل کن ای رسول خدا اگرچه ابن عمه تست بدانکه در حال ایمن از اختلال کرده او بعضی گویند منافق بود یا یهودی و بعضی رد این قول کرده اند که اگر منافق و یهودی می بود او را بانصاری وصف نمیکردند انصار را قوم یهود نبودند و این وصف نصف مدح است منافق را و یهودی کافر را سلف بگفته باین وصف یاد میکردند صحیح آنست که ایمن مسلمان بود از شدت غضب شیطان او را ذلتی داد همه مسلمانان انصار را اول امر مهذب نبودند و تمام از احکام نفس و طبیعت بر آمده اگر در حال غضب از کمی تمکین کلمه صادر شود بعید نخواهد بود و بعبارت پوسته که وقتی در قسمت غنائم قوم انصار با آنحضرت رسانیدند که میگویند ما اینهمه شمشیر از دیم و فائده دین نمودیم اخر آنحضرت جمیع قوم خود را میکند آنحضرت را این سخن سخت ناخوش آمد خطبه خواند که در ان اظهار رنج از انصار بود چون باینها معلوم شد که آنحضرت بخشیدن غنائم را بکلانان انصار آورده عذر خواهیها کردند که اگر این قسم کلمه از بعضی جوانان دور از دانش واقع شده آنحضرت عفو فرمایند و بر انگیزند پس بعضو و صفح مقرون شد و ظاهر است که ایمن انصاری هم آخر توبه و استغفار کرده باشد و لهذا حکم ارتداد بر وی نکردند و قبول رسانیدند و انکه نووی گفته که چون اوائل اسلام بود و آنحضرت در مقام تالیف قلوب بود و بلاحظه انکه منافقان نگویند که باصحاب خود چنین کار کرد اجرای حکم ارتداد موقوف نمود این خالی از ضعف و سستی نیست وجهی که اول بتجدید موسوم باین است والله اعلم فتلون وجه رسول الله صلی الله علیه وسلم پس متلون شد روی رسول خدا از غضب ثم قال اسق یا زبیر ثم احبس الماء حتی یرجع الی الجدر پس گفت آب بده ای زبیر پس تنگ دار آب را تا انکه برگردد بسوی دیوار مانع جدر بفتح جیم و سکون دال مهمله بمعنی بنیاد دیوار و اینجا برگرد زراعت کنند یعنی استیفای تمام حق خود کن فقال الزبیر والله انی لاحسب هذه الایة نزلت فی ذلك پس گفت زبیر سوگند خدا بتحقیق من گمان میبرم که این آیت نازل شده است درین قصیه فلا وربك لا یؤمنون حتی یحکموك فیما شجر بینهم پس سوگند بروردگار که ایمان نمی آرند و قبول نیست ایمان اینها تا انکه حاکم کنند ترا در چیزی که اختلاط واشتباه شده است ایشان را در میان خود و قبول حکم تو کنند و تسلیم تسلیما کما سلم دارند مسلم داشتنی کلمه لا در فلا زاید است برای تاکید قسم چنانکه در لا اقسم قال ابو عبد الله لیس احد یذکر عن عروة عن عبد الله الا اللیث فقط گفت ابو عبد الله مولف صحیح نیست احدی که ذکر میکند که عروه از عبد الله بن زبیر روایت کرده مگر لیث و بس چنانکه درین اسناد واقع شده **باب** شرب الاعلی قبل الاسفل در بیان نصیب کسی که بالاتر است پیش از انکه پایین تر است **حدثنا** عبدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا معمر عن الزهری عن عروة قال خاصم الزبیر رجلا من الانصار فقال النبی صلی الله علیه وسلم گفت عروه خصومت کرد زبیر مروی را از انصار پس فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا برو یا زبیر اسق ثم ارسل فقال الانصاری انه ابن عمتك ای زبیر آب ده پس بگذار پس گفت انصاری تحقیق زبیر پسر عمه تست که چنین حکم کردی فقال اسق یا زبیر حتی یبلغ الماء الجدر ثم امسك الماء پس گفت آب ده ای زبیر تا انکه میرسد آب تا دیوار پس نگاه دار آب را و گذار که بخیل انصاری رد چون ایمن و این گفتار را سزا گفت ابطال حق او فرمود بعضی شراح در تقریر اینجا گفته اند که آنحضرت اول از زبیر را فرمود که مسامحه کند و ترک نماید حق خود را بعد از ان فرمود تمام کن حق خود را چنانکه باین معنی اشارت میکند قول او فاستوعی له حقه استیفا کرد زبیر حق او قال الزبیر فاحسب هذه الایة نزلت فی ذلك فلا وربك لا یؤمنون حتی یحکموك فیما شجر بینهم **باب** شرب الاعلی الی الکعبین در بیان انکه نصیب اعلی تا کعبین است **حدثنا** محمد بن سلام قال اخبرنا مخلد بن یزید الحرانی قال اخبرنا ابن جریج قال حدثنی ابن شهاب عن عروة بن الزبیر انه حدثه ان رجلا من الانصار خاصم الزبیر فی شراج من الحرة مروی از انصار خصومت کرد زبیر را در سیل آبی که از حره میگذرد تا آب دهد باغ خود را فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اسق یا زبیر فامره بالمعروف فرمود آب ده ای زبیر پس بگذران در نخلستان بمعروف و معتاد میان مردم امر بفتح همزه و کسر میم و تشدید یا امر است

الجزء الرابع شیخ الاسلام | كتاب الاستقراض

کل میزاب پس فرود نمی آید از منبر تا انکه حوضش سیکرد بر او دوان بلند تاب حیض و جیوش و جیشان جوشیدن دیگ و دریا و پر آب شدن چشمه و کاریز و جز آن و ظاهر است که این استیقاء بامر آنحضرت در سوال مردم بود نزد محط **حدثنا** الحسن بن محمد زعفرانی قال حدثنا محمد بن عبد الله الانصاری قال حدثنا و برواینی حدثنی ابی پدرم عن عبد الله بن المثنی بن عبد الله بن انس عن ثمامة بضم مثلثه ابن عبد الله بن انس عن انس بن مالك ان عمر بن الخطاب کان اذا قحطوا یستسقی بالعباس بن عبد المطلب بود عمر فاروق که چون قحط کردند شدید مردم استسقاء سیکرد بوسیله عباس عم آنحضرت فقال پس گفتی عمر اللهم انا کنا نتوسل الیك بنبینا صلی الله علیه وآله وسلم فتسقینا خداوندا بودیم ما که توسل سیکردیم بسوی تو بپیغمبر ما در استسقا پس آب میدادی ما را و انا نتوسل الیك بعم نبینا فاسقنا و تحقیق اکنون توسل میکنیم بسوی تو بعم پیغمبر خود پس آب ده ما را قال فیسقون گفت انس پس آب داده میشدند در بعضی طریق این حدیث نزد اسماعیلی چنان است که گفت انس بودند که چون قحط میرسید ایشان را در عهد آنحضرت استسقا میکردند نزد وی پس استسقا میکرد برای ایشان و چون امارت عمر شد پس ذکر کرد حدیث را تا آخر و درین طریق مناسبت بترجمه ظاهر است و زبیر بن بکار در انساب بیان

ازباب امراة تم ارسل الى جارك قال لا نصاري كوان كان ابن عمك كفت انصاري آيا ازين جهت تقديم او كردي كه ابن عم تست
فتلون وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال اسق ثم احبس حتى يرجع الماء الى الجدر ترجمه معلوم شد واست فاستوعى
له حقه پس استيفا كرد زبير راحق او وقال الزبير والله ان هذه الآية انزلت في ذلك فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر
ابن شهاب فقالت الانصار للناس قولا للنبي صلى الله عليه وسلم اسق ثم احبس حتى يبلغ الجدر پس گفت مران ابن شهاب
اينقول راوي ابن شهاب است پس اندازه كردند انصار وعموم فرمود آنحضرت را كه فرمود آب دهد پستر نگهدارد تا برسد بنا و ديوار هر دو كان ذلك
الى الكعبين وبود اين آب هنگام حبس تا شتا لنگها **باب** فضل سقي الماء در ثواب نوشاندن آب **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال
اخبرنا مالك عن سمي عن ابي صالح عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بينا رجل يمشي فاشتد عليه العطش فرمود
درميان آنكه مردي راه ميرفت پس سخت شد بروي تشنگي فنزل بئرا فشرب منها پس فرود آمد چاهي را وخورد از آن ثم خرج فاذا هو بكلب
يلهث پستر برآمد از چاه پس ناگاه وي سگي را كه زبان بيرون ميكشد از سختي تشنگي يأكل الثرى من العطش ميخورد گل را از تشنگي
فقال لقد بلغ هذا مثل الذي بلغ بي پس گفت بتحقيق رسيده است اين سگ را مانند چيزي كه رسيده بود مرا از سخت تشنگي فنزل بئرا فملأ
خفه پس فرود آمد چاهي را وپر كرد موزه خود را از آب ثم امسكه بفيه ثم رقي فسقى الكلب پستر نگهداشت موزه را بدهن خود وبرآمد پس
خورانيد آب سگ را فشكر الله له فغفر له پس شكر كرد خدا مر او را پس آمرزيد گناهان او قالوا يا رسول الله وان لنا في البهائم اجرا گفتند
حاضران اي رسول خدا ما را در احسان چارپايان اجري پيش خدا خواهد بود قال في كل كبد رطبة اجراً فرمود ثمار داد آسوده را شكن
هر جگري كه تر است برطوبت حيات يعني دريغ ميدانند ثواب ابي ست تابعه حماد بن سلمة والربيع بن مسلم عن محمد بن زياد متابعت باين معني
كرد دو كس يا زياده از يك شيخ روايت كرده باشند وهر چاند كور شد واينچنين است كه از شيخي كه در اسناد است يكي روايت كرده و ديگري
ميگويد كه متابعت كرده است او را از همان شيخ ودر ان اسناد محمد بن زياد مذكور نيست ومرجع ضمير تابعه نيز معلوم نميشود كه كيست فتدبر
حدثنا ابن ابي مريم قال حدثنا نافع بن عمر عن ابن ابي مليكة عن اسماء بنت ابي بكر ان النبي صلى الله عليه وسلم صلى صلوة
الكسوف فقال دنت مني النار مروايست از اسماء بنت ابي بكر كه پيغمبر نماز رحمت كناد خدا بروي گذارد نماز كسوف
پس فرمود نزديك شد از من آتش دوزخ حتى قلت اي رب وانا معهم تا انكه گفتم اي پروردگار عجبت از نزديكي آتش دوزخ و
حال آنكه من با ايشانم فاذا امرأة حسبت انه قال تخدشها هرة پس ناگاه ديدم زني را گمان ميبرم كه فرمود آنحضرت زني است كه ميكند
پوست او را گربه قال ما شانها هذه فقالوا حبستها حتى ماتت جوعا فرمود چه حال است اين زن را گربه پوست او ميكند گفتند حاضران
دوزخ حبس كرده بود اين زن گربه را تا انكه مرد از گرسنگي وفي نسخ جاي قالوا قال است بصيغة افراد يعني گفت خدا يا گفت نماز دوزخ پوشيده ماند
كه حديث دلالت كرد بر انكه آن زن اگر در اگر بر سنگي نگه نداشتي عذاب كرده نشدي وجوع حكم تشنگي دارد پس ازينجا ثواب آب دادن مفهوم شد
ومطابق گشت حديث بترجمه **حدثنا** اسمعيل قال حدثني مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
قال عذبت امراة في هرة حبستها حتى ماتت جوعا فرمود عذاب كرده شد زني از جهت گربه كه حبس كرده بود تا انكه مرد از گرسنگي
فدخلت فيها النار پس درآمد از جهت گربه آتش را قال فقال والله اعلم لا انت اطعمتيها ولا سقيتيها حين حبستيها گفت
پيغمبر خدا پس گفت خدا بآن زن وخداوانا تر است باحوال نه تو طعام دادي آنرا وقت كه حبس كرده بودي آنرا وهنگامي كه حبس كردي تو آنرا دلا انت
ارسلتيها فاكلت من خشاش الارض ونه تو گذاشتي آنرا پس خوردي از حشرات زمين خشاش بكسر معجمه وفتح آن وخفت شين معجمه
اول يعني كرمهاي زمين **باب** من رأى ان صاحب الحوض والقربة احق بمائه من غيره كسيكه ديده است واعتقاد كرده كه صاحب حوض ومشك

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

در حديث مستحب است نزد شافعي رقول جديد يكس
آن باتحويل يعني پائين رود آنرا بعلا بردن واعلاي
آنرا بسفل گذاشتن بحيث قصد كردن آنحضرت بيان
چنانكه در روايت ابي داؤد وحاكم آمده كه خواست
آنحضرت كه بگيرد اسفل مجسده وبگرداند آنرا باعلا پس
چون گرانآمد اينحال بروي قلب كرد آنرا بر دوش خود
وآنا در عرض ماموم پس مستحب است نيز نزد مالك و
شافعي واحمد واستثنا كرده ابن ماجشون بسيار دور نزد
ابي يوسف ومحمد تحويل كنند امام تنها وقتيكه بگذرد وصدر
خطبه وي ودر رواياتي بعد فراغ خطبه نزد استقبال
قبله اگر رود ارد مربع نباشد بگرداند اسفل آن اعلا و
بالعكس واگر مدور بود بگرداند طرف راست بچپ
وبالعكس ونزد ابي حنيفه وبعضي مالكيه مستحب نيست
چيزي ازان وتحويل كه واقع شده بحسب اتفاق
بود يا علامتي ميان وي وميان پروردگار كه سر آن
ندانيم نه آنكه تشريع سنت باشد ولهذا در بسياري از احاديث
استسقاء تحويل نيامده چنانكه در باب علحده مذكور شود

وصاحب مشک سزاوارتر است بآب و مقدم است در صرف کردن در حوائج خود **حدثنا** قتيبة قال حدثنا عبد العزيز عن ابيه ابي حازم
عن سهل بن سعد قال اتي رسول الله صلى الله عليه وسلم بقداح فشرب وعن يمينه غلام وهو احدث القوم والاشياخ
عن يسار گفت سهل بن سعد الساعدي الانصاري آورده شد نزد رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی قدحی از آب پس خورد آنحضرت
وجانب دست راست آنحضرت غلامی بود که ابن عباس است و حال آنکه خورد ترین مردم بود ابن عباس سه سال پیشتر از هجرت متولد شده است
و پیران جانب دست چپ بودند از انجمله خالد بن ولید است فقال يا غلام اتاذن لي ان اعطي الاشياخ پس فرمود ای پسک آیا اذن
میدهی بنکه بدهم این آب پیران را فقال ما كنت لاوثر بنصيبي منك احدا يا رسول الله پس گفت ابن عباس نستم من گزیدن
خود را که از تو یابم هیچ یکی را از اعطاه ایاه پس داد آنحضرت قدح او را در تطبیق این حدیث بترجمه گویند که استدلال مکرده است مولف رح بانکه
هر گاه صاحب یمین احق باشد پس صاحب آن بطریق اولی خواهد بود اگرچه درین دو استحقاق فرقی ظاهر است صاحب یمین را اگر منع کنند
طلب نمیرسد بخلاف صاحب ید لیکن استدلال بمجرد استحقاق است یا قطع نظر از الزام **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال
حدثنا شعبة عن محمد بن زياد شنيدم ابا هريرة را که نقل میکرد از پیغمبر خدا که فرموده و سوگند کسی که ذات من در دست قدرت اوست هر آئینه میرانم بعضی مردم
را از سر حوض خود کما تذاد الغريبة من الابل عن الحوض چنانچه رانده میشود شتران بیگانه از آبخور خود مرا از نیز دم رانده شدگان منافق
بعضی گویند اهل کبائر بعضی گویند اهل بدعت که احداث کرده اند در دین آنچه نبوده بعضی گویند مراد ظالمان اند مطابقت این حدیث بترجمه
ظاهر است **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن ايوب وكثير بن كثير بن زيد احدهما على الآخر
در حالیکه زیاده میکند در روایت یکی ازین دو کس که ایوب و کثیر است بر روایت دیگری عن سعيد بن جبير هر دو روایت کرده اند از سعید
بن جبیر قال قال ابن عباس قال النبي صلى الله عليه وسلم يرحم الله ام اسمعيل گفت سعید گفت ابن عباس که فرمود پیغمبر خدا رحمت کناد خدا
مادر اسمعیل را که آجره است لو تركت زمزم او قال لو لم تغرف من الماء اگر ترک کردی چاه زمزم را و گرد نمیکرد آنرا وقتی که جبرئیل نزد
بال خود و ظاهر کرد آنرا و یا فرمود پیغمبر خدا اگر بر نداشتی بدست آب را و در مشک بر نمیداشت شک راوی است لكانت عينا معينا هر آئینه
بودی چشمه جاری اشاریست که بقومی تدبیر باطن و منع آن از مردم این چشمه جاری نشده و عام النفع نگشت واقبل جرهم فقالوا اتاذن
ان ننزل عندك و پیش آمد قبیله جرهم پس گفتند آیا اذن میکنی که فرود آییم نزد تو جرهم بضم جیم و سکون راء و ضم ها نام قبیله ایست
ازمین از قحطان بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح است قالت نعم ولا حق لكم في الماء قالوا نعم گفت ماجره آری فرود
آیید و نیست حقی شما را در آب گفتند آری حق نداریم **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان عن عمرو عن ابي صالح السمان
عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثلثة لا يكلمهم الله يوم القيمة ولا ينظر اليهم سه قسم مردم اند که سخن نمیکند ایشانرا
خدای بر تر و التفات نمیکند روز قیامت و نمی بیند بسوی آنها بنظر رحمت رجل حلف على سلعة مرویست که سوگند خورد بر متاعی لقد
اعطى بها اكثر مما اعطى وهو كاذب که بتحقیق داده شد در قیمت بیشتر از انچه داده است و حال آنکه درین سوگند کاذب است
ورجل حلف على يمين كاذبة بعد العصر ليقتطع بها مال رجل مسلم دوم مردی که سوگند خورد بر یمین کاذب یعنی بر انچه سوگند خورده شود
چون آخر محلوف عنه تکذیب خواهد بود بمجاز آنرا یمین کاذب گفته و این سوگند بعد از نماز عصر خورده تا بگیرد پاره مال از مسلمانی این
سوگند مطلقا حرام است و تخصیص بوقت عصر از جهت شرافت این وقتست که ملائکه شب و روز در نوبت جمع میشوند و تغلیظ درین نیز
دخیل تواند بود که وجه تخصیص آن باشد که این وقت چون آخر ای بازار است مشتریان چون خرید و فروخت تمام شود بسوگند اقدام مینمایند

استادة ورد بقبله نمود و تحويل كرد از انجا معلوم شد
كه تحويل در اثنار خطبه واقع شده نزد ارادة دعا
كذا ذكره الشيخ ابن حجر وگفته اند كه حكمت در تحويل
ردا تفاول است براى تحويل حال از امساك بباران
وتنگى بفراخى و وارد شده در حديث دار قطنى و حاكم
از طريق جعفر بن محمد بن علي از پدرش سلام الله عليهم كه
تحويل كرد آنحضرت تا متحول شود محط و بعضى گفته اند
اين مجرد تفاول نيست چه شرطش آنست كه شارع
بقصد واختيار باشد بلكه اين امر امتثال امريست
كه كرده شد آنحضرت را و گفته شد كه همچنين كن تا
تحويل بابد حال بوشيده نماند كه مستحب مى شود
تفاول در عمل چيزى كه مناسب ومشاكل حال
مطلوب كننده بقصد واختيار نيز چنانكه ميگويند
مر كسى را كه حال خود زبون نمود اركردوع من زن خلان
كاورد حال بد + **حدثنا** علي بن عبد الله
قال حدثنا سفيان بن عيينة عن عبد الله بن ابي بكر ابو
محمد بن ابي بكر شنيد كه راوى سمع عباد بن تميم يحدث ابا كه بتحقيق
شنيد عبد الله بن ابي بكر عباد بن تميم را كه روى حديث ميكرد پدر عبد الله
مذكور را عن عمه عبد الله بن زيد ان النبي صلى الله عليه وآله
وسلم خرج الى المصلى برآمد آنحضرت بسوى مصلاى عيد
فاستسقى واستقبل القبلة پس استسقا
كرد و استقبال نمود قبله را هنگام استسقار و حول
رداءه تحويل كرد رداء مبارك را درين هنگام
وصلى للعيد و نماز خواند دو ركعت مانند نماز خود در صلوة عيد
بيايد قال ابو عبد الله گفت سواء كان ابن عيينة
يقول هو صاحب الاذان بود سفيان بن
عيينه كه ميگفت كه اين عبد الله بن زيد راوى صاحب
اذان است كه ديده بود كلمات آنرا در خواب
وباعث شرعيت شد كه آن عبد الله بن زيد بن عبد ربه

ورجل منع فضل ماء بوم مردی که منع کند زیادتی آب خود را از محتاجان فيقول الله اليوم أمنعك فضلي كما منعت فضل ما لم تعمل يداك پس میگوید خدا امروز در قیامت منع میکنم ترا فضل خود چنانچه منع کردی تو فضل زیادتی که عمل نکرده بود دست تو قال علي حدثنا سفيان عيينة مرة عن عمرو وگفت علی بن مدنی حدیث کرد ما را از زیاده بر یکبار از عمرو بن دینار وسمع ابا صالح يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم وشنیده است عمرو از ابا صالح را بحالی که میرساند حدیث را بپیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی **باب** لا حمى إلا لله ولرسوله نیست حمی مگر مر خدا را و رسول خدا را بکسر مهمله وفتح میم بی تنوین در لغت یعنی منع است و در عرف چیزی که نگاه میدارد امام از گیاه و چرآن در زمین موات از برای مواشی معین و منع میکند سائر الناس را از چرانیدن دران **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن يونس عن ابن شهاب عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة عن ابن عباس ان الصعب بن جثامة قال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال مروست از ابن عباس که صعب بن جثامه گفت که تحقیق رسول خدا فرمود لا حمى إلا لله ولرسوله نیست حمی مگر خدا و رسول خدا را یعنی نمیرسد احدی را که مخصوص کند برای دواب ومواشی خود و منع کند دیگران را مگر خدا و رسول خدا و کسی که قائم مقام رسول خداست وقتیکه احتیاج افتد بمصلحت مسلمانان را چنانکه نافع ثالثه کرده اند قال ابو عبد الله بلغنا ان النبي صلى الله عليه وسلم حمى النقيع وگفت ابو عبد الله مولف رسیده است ما را که بتحقیق پیغمبر خدا نگاهداشته بود نقیع را نقیع بفتح نون وکسر قاف وسکون ثنات تحتیه وعین مهمله موضعی است بربست فرسنگ از مدینه وآن در اصل لغت بمعنی زمینی است که جمع کرده میشود در آن آب وچون تمام آن فرو نمیرود بزمین گیاه از آنجا میروید وان عمر حمى الشرف والربذة وتحقیق عمر بن خطاب رضی الله عنه نگاهداشته شرف و ربذه را شرف بضم جیم وراء هر دو مفتوح موضعی است ومشهور است بشرف الروحا بعضی بسین مهمله وکسر راء خوانده اند وآن موضعی است نزدیک بمکه ربذه براء مهمله وموحده ومعجمه هر سه مفتوح قریه ایست بر سه مرحله از مدینه **باب** يشرب الناس والدواب من الانهار در بیان نوشیدن مردم ودواب از جویها **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن انس عن يزيد بن اسلم عن ابي صالح السمان عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الخيل لرجل اجر فرمود اسپ مر یکرا را موجب ثواب است ولرجل ستر ویکرا را پرده فقر است واظهار غنا وتعفف وعلى رجل وزر مر یکرا را وبر مردی گناه ووبال است فاما الذي له اجر فرجل ربطها في سبيل الله واما كسی که مر او را ثواب است پس مروست که بسته است آنرا در راه خدا واماده وآرد برای جهاد فاطال لها في مرج او روضة پس دراز کرده مر او را در مرغزاری یا در باغی شک راوست فما اصابت في طيلها ذلك من المرج او الروضة پس چیزی که رسید در ریسمان آن خیل که بسته است بآن از مرغزار یا از روضه مرج بفتح میم وسکون راء آخر جیم است بمعنی سبزه زار طیل بکسر طاء مهمله وفتح یاء ثناة تحتیه ولام ریسمانی که بآن اسپ بندند کانت له حسنات باشد مر او را نکویها ولو انه انقطع طيلها فاستنت شرفا او شرفين واگر تحقیق شان اینست که گیرند ریسمان پای او پس گذشت یک بلندی یا دو بلندی را شرف بفتحتین یعنی بسیار تک دو کرد در آمد وقت كانت آثارها وارواثها حسنات له باشد آثار آن و سرگینهای آن نیکیها مر او را که فردای قیامت در پیمانه اعمال او گیرند ولو مرت بنهر فشربت منه ولم يرد ان يسقي كان ذلك حسنات له واگر گذشت بجوی آبی پس نوشید اسپ از آن آب و نمیخواست صاحب آن اینکه آب دهد مر او را باشد آن گذشتن برسر نوشیدن آب برانیکویها او اگر بی قصد واو فتاده وجای تائید ترجیح همین است فهي كذلك اجر پس اینها اسپ مر او را ثوابی است ورجل ربطها تغنيا وتعففا مروست که بسته است اسپ را از روی اظهار غنا وبوشیدن فقر خود که محتاج نیست وازکسی سوال نمیکند ولم ينس حق الله في رقابها ولا ظهورها وفراموش نکرده حق خدا تعالی که فرض کرده در گردنهای اسپ از رکوة تجارت وحمی که در پشت اوست از سوار کردن در راندگان وبارگران بران نهادن ذهي كذلك ستر واین اسپ مر او را پرده عفاف است ورجل ربطها فخرا ورياء ونواء لاهل الاسلام ومردیست که بسته است از روی تفاخر وتکبر ومنمودن بمردم که از سواران اهل جهاد وم در باطن اراده اینمعنی ندارد

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

بصلاة الاستسقاء شروع شد زیرا که مقصود از خروج بسیار مردم است واین حاصل است در مسجد اعظم وپیش ازین که معهود بود خروج بصحرا بسبب عدم تعدد جوامع والکنون در بلاد مساجد بنا یافته که گنجایش

واز خبث عداوت مر مسلمانان را کرد وقتی با ایشان کار زار کند تو انگبین بمعنی معاداتست فهی علی ذلک و نرسانیس این اسپ بر آن کس گناه است وسئل رسول الله صلی الله علیه وسلم عن الحمر و پرسیده شد رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی از خران از صدقه و زکات آنها فقال ما انزل علی فیها شیء پس فرمود فرستاده نشده است بر من در حق خران چیزی بخصوص لا هذه الآیة الجامعة الفاذة که آیت آنست جامع احکام را و منفرد است و کم مانند در قلت الفاظ و کثرت معانی و جواب و سوال نیز از وی پیداست از انکه تقاضا کرد که اگر در نامه حمار نیست دارد مانند اسپ پس نیکی خواهد دید و اگر خیری باو را حامد دیگر رد فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره پس کسیکه بکند مقدار ذره نیکوئی می بیند اجرا آنرا و من یعمل مثقال ذرة شرا یره و کسیکه بکند مقدار ذره بدی می بیند آنرا فردای روز قیامت ذره موجود و انچه از روشنی آفتاب اگر دیده شود

حدثنا اسمعیل قال حدثنی مالك عن ربیعة بن ابی عبد الرحمن عن یزید مولی المنبعث عن زید بن خالد الجهنی قال جاء رجل الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فسأله عن اللقطة اعرف زید بن خالد آمد مردی نزد رسول خدا پس پرسید آنحضرت را از حکم لقطه بضم لام و سکون قاف وطا و آنچه در راه گم کرده کسی باشد فقال اعرف عفاصها و ککاءها پس فرمود انها را کن و شناسان کیسه آنرا و ریسمان سر بند آنرا ثم عرفها سنة پس تر شناسان مدت یکسال فان جاء صاحبها والا فشانك بها پس اگر آمد صاحب لقطه از وست واگر نیامد پس کار تست بان یعنی مالک آن هستی قال فضالة الغنم گفت پس ضاله غنم را حال چیست اگر کسی در جائی یابد قال هی لك او لاخیك او للذئب فرمود آن غنم برای تست اگر بجد از تعریف کسی پیدا نشد یا برای برادر تست یعنی صاحب آن اگر حاضر شد یا نصیب گرگ است اگر کسی پیدا نشد و تو هم نگرفتی قال فضالة الابل گفت پس ضاله شتر را حکم چیست قال مالك ولها دعه چکار داری تو بشتر یعنی بگیر او را معها سقاؤها وحذاؤها آن شتر مشک اوست که شکم اوست یعنی هر جا برآبی میرسد پر میکند شکم را باب تا چند روز بکار آید و بآبی دیگر رسد و پای اوست ترد الماء وتاکل الشجر حتی یلقاها ربها وارد میشود آب را و میخورد درخت تا پیش آید او را صاحب و مالک او خدا در کمر حاء مهمله و ذال معجمه بمعنی خف شتر است و حدیث بهمین جز کرد رباب شتر مذکور شد مطابق ترجمه

باب

بیع الحطب والکلا در بیان فروختن هیزم و کاه

حدثنا معلی بن اسد قال حدثنا وهیب عن هشام عن ابیه عن الزبیر بن العوام عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لان یاخذ احدکم احبلا فیاخذ حزمة من حطب فیبیع هر آینه اگر گرفتن یکی از شما ریسمانها پس میگیرد پشاره از میزم فیبیع فیکف الله بها وجهه پس بیع نماید پس نیکبازدارد خدا آب روی او خیر له من ان یسال الناس اعطی او منع بهتر است مر او را از یکه سوال کند مردم را داده شود یا منع کرده شود

حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن ابی عبید مولی عبد الرحمن بن عوف انه سمع ابا هریرة رضی الله عنه یقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لان یحتطب احدکم حزمة علی ظهره خیر له من ان یسال احدا فیعطیه او یمنعه هر آینه چیدن یکی از شما پشاره بهیزم بر پشت خود بهتر است از سوال کردن یکی را فیعطیه او یمنعه پس بدهد او را یا منع کند یعنی باخواری سوال محتمل است که ندهد

حدثنا ابراهیم بن موسی قال اخبرنا هشام ان ابن جریج اخبرهم قال اخبرنی ابن شهاب عن علی بن حسین عن ابیه حسین بن علی عن علی بن ابی طالب رضی الله عنه انه قال اصبت شارفا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی مغنم یوم بدر تحقیق گفت علی بن ابی طالب بدست آوردم ناقه جوانی با بهره خود از غنیمتی روز غزوه بدر قال فاعطانی رسول الله صلی الله علیه وسلم شارفا اخری فاناخهما یوما عند باب رجل من الانصار ثم جئت لاحمل علیهما اذ حرمت بیعه ومعی صائغ من بنی قینقاع ومن میخواستم اینکه بردارم بران شتران اذخر را از صحرا تا بفروشم آنرا و باسن زرگری بود از بنی قینقاع قینقاع بفتح قاف و کسر نون وضم آن و فتح آن

الجزء الرابع شیخ ابو اسلام | کتاب الاستسقا

هلکت المواشی ای رسول خدا ضایع شدند چهار پایها و مشرف شدند بر هلاک گردیدن یا بند قوت را بسبب امساک وانقطعت السبل و منقطع شد مذهب راه ها از آمد و رفت که یافته نمیشود آب و گیاه در آن و باقی نمانده زاد سفر در مردم و قوت در احله فادع الله ان یغیثنا پس دعا کن خدا را که فریاد رسی کند و باران دهد ما را اینچنین است روایت ابی ذر بغطان ان وضم یا از اغاثه بمعنی فریاد رسیدن

نزد او فاستعين به على وليمة فاطمة پس باری جویم بشتران بر میان خانه فاطمه رضی الله عنها و حمزة بن عبد المطلب بشرب فی ذلك البيت معه قينة وحمزة بن عبد المطلب شراب میخورد دران خانه باوی واهی مغنیه بود قالت كالا يا حمز للشرف النواء گفت آن واه این ابیات را کراین مصراع اول آنست ودران ابیات تحریص کرد حمزه را بر کشتن شتران شرف جمع شارف است وناقه پیر ثنون بمعنی فربه فثار اليها حمزة بالسيف فجب اسنمتهما پس دوید حمزه بسوی آن شتران بشمشیر پس قطع کرد کوهان آنها را وبقر خواصرهما وپاره کرد پهلوهای آنها اتم اخذ من اكبادها پس برگرفت از جگرهای آنها قلت كابن شهاب ومن السنام عقیل گوید گفتم ابن شهاب را کوهان را گرفت گوید یا قجب کردار گرفتن کوهانهای شتران قال قد جب اسنمتهما فذهب بها گفت بتحقیق قطع کرد کوهان آنها را پس برد آنرا قال ابن شهاب قال علی رضی الله عنه فنظرت الی منظر افظعنی گفت ابن شهاب گفت علی بن ابی طالب پس نظر کردم بسوی منظری که در ترس آورد مرا از مستی حمزه که بخبر افتاده بود فاتيت النبی صلی الله علیه وسلم وعنده زيد بن حارثة پس آمدم پیغمبر خدا را ونزد او زید بن حارثه نشسته بود فاخبرته الخبر پس خبر دادم او را بآنچه دیدم از ماجرا فخرج ومعه زيد پس برآمد آنحضرت وبا او زید بود فانطلقت معه پس رفتم من با آنحضرت فدخل على حمزة فتغيظ عليه پس درآمد نزد حمزه وخشم کرد بر حمزه فرفع حمزة بصره فقال هل انتم الا عبيد لآبائی پس برداشت حمزه نگاه خود را وگفت آیا نیستید شما مگر بندگان پدران من فرجع رسول الله صلی الله علیه وسلم القهقری پس برگشت رسول خدا بعقب خود یا مراد روی سستی نفاخر کرد که من اقوی بستم لعبید المطلب فرجع رسول الله صلی الله علیه وسلم يقهقر پس برگشت رسول خدا بعقب خود یا گام زد حتی خرج عنهم تا آنکه بیرون آمد از ایشان وذلك قبل تحريم الخمر واین واقعه پیش از حرام ساختن شراب بود **باب** القطائع قطائع جمع قطیعت است انچه امام جاگیر سپارد بمردمان ومخصوص گرداند آنها را گرچه بطریق تملیک نیست حاصل آنرا تصرف میشود **حدثنا** سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن يحيى بن سعيد قال سمعت انسا قال اراد النبی صلی الله علیه وسلم ان يقطع من البحرين گفت انس خواست پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی اینکه تعیین کند برای انصار از حاصل بحرین بعضی شراع برین یا مذکره از زمین افتاده است تا احیاء آن کنند وداخل ملک سوند یا شد فقالت الانصار حتى تقطع لاخواننا من المهاجرين مثل الذی تقطع لنا پس گفتند انصار تعیین مکن جهی برای ما تا آنکه تعیین کنی برای برادران ما که مهاجرانند مانند چیزیکه تعیین میکنی برای ما قال ستردون بعدی اثرة فرمود سرانجام است که می بینید بعد از من اختیار را یعنی خواهید دید استقلالها می مردم وتفضیل خود بر شما بگرفتن زیادتی عطاها واین از اعلام نبوة است از احوال آینده وگفته ملوک قریش برای خود اکثار کرده اند از اموال زیادة برانصار فاصبروا حتى تلقوني پس صبر کنید تا آنکه ملاقات کنید مرا اثرة همزه وثاء مثلثه ودر اخر سه مفتوح است اسم است از اثر یؤثر ایثارا وبضم همزه وسکون ثلثه نیز روایت کرده وبهر حال **باب** كتابة القطائع درنوشتن قطائع باهل آن تا حجتی باشد ودیگری نزاع نکند وقال الليث عن يحيى بن سعيد عن انس دعا النبی صلی الله علیه وسلم الانصار ليقطع لهم بالبحرين مروایت از انس بن مالک کرده اند پیغمبر خدا انصار را تا تعیین کند حقوق بحرین فقالوا يا رسول الله ان فعلت فاكتب لاخواننا من قريش بمثلها پس گفتند ای رسول خدا اگر میتویسی برای ما پس بنویس برای برادران ما کار قریش اند باشند آن فلم يكن ذلك عند النبی صلی الله علیه وسلم پس مستحسن نفتاد این نزد پیغمبر خدا از کمی حاصل بحرین بعضی گویند ازان روکه آنحضرت اقطاع مهاجران برا راضی بنی النضیر تعیین فرموده بود فقال انكم سترون بعدی اثرة فاصبروا حتى تلقوني **باب** حلب الابل على الماء دوشیدن شتر بر آب یعنی نزد آب عامه **حدثنا** ابراهيم بن المنذر قال حدثنا محمد بن فليح قال حدثني ابی عن هلال بن علی عن عبد الرحمن بن ابی عمرة عن ابی هريرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من حق الابل ان تحلب على الماء فرمود از حقهای شتر اینست که دوشیده شود بر آب تا نفعی برسد بفقیر که برلب آب بحسب عادت جمع می آیند **باب** الرجل يكون له ممر او شرب في حائط او في نخل مردی کهی باشد

قسم خدا است که نمیدیدیم در آسمان ابری وکارزعة ونه ابر پارهٔ تنک وکاشیشا ونه چیزی از علامات

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا الليث قال حدثني ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن ابيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من ابتاع نخلا بعد ان تؤبر فثمرتها للبائع الا ان يشترط المبتاع گفت ابن عمر پيغمبر خدا را شنيدم كه ميگفت هر كه خريد نخلي را پس از آنكه تو بير كرده شد پس ميوه آن نخل مفروخته راست مر بايع را مگر آنكه شرط كند مشتري كه ميوه آن هم از وي باشد و قبول كند بايع نيز و من باع عبدا وله مال فماله للذي باعه الا ان يشترط المبتاع و كسيكه فروخت غلامي را و مر غلام را مالي است پس مال اين غلام مر كسي راست كه فروخته زيرا كه غلام را مالي نمي باشد و اين مذهب امام ابي حنيفه رح و روايت است از امام احمد مذهب امام مالك و قول قديم امام شافعي است كه اگر تمليك كند سيد عبدي را مالي مالك ميشود و استدلال كرده اند از قول وله مال كه نسبت داده آنحضرت مال را بعبد و نشيده نماند كه اين نسبت مجازيست از قبيل ثمرة كه نسبت كرده اند ثمره را بنخل پس دليل نمي تواند شد بر آنكه مال ملك عبد باشد فان العبد و ما في يده ملك لمولاه مگر آنكه شرط كند مشتري كه مال او نيز از وي باشد و بنصوص مال از مشتري است و در اين مسئله نزد ما تفصيلي است در جواز و عدم جواز اين بيع چنانكه در كتب مبسوطه مذكور است وعن مالك عن نافع عن ابن عمر عن عمر في العبد يعني مروي است از عمر بعد از قول او و الا ان يشترط المبتاع نقط في العبد و بعضي گويند يعني آنست كه از عمر نيز در باب عبد چنين روايت كرده اند كه مال عبد از بايع است **حدثنا** محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن يحيى بن سعيد عن نافع عن ابن عمر عن زيد بن ثابت قال رخص النبي صلى الله عليه وسلم ان تباع العرايا بخرصها فمرا گفت زيد بن ثابت رخصت كرد پيغمبر خدا آنكه فروخته شود ميوه سر درخت باندازه كون از روي تمر يعني صاحب بصيرت اندازه كند كه رطب كه بر درخت است و چقدر خشك شود انقدر تمر معهود بود موافق آن فروختن رواست **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا ابن عيينة عن ابن جريج عن عطاء سمع جابر بن عبد الله قال نهى النبي صلى الله عليه وسلم عن المحاقلة و عن المزابنة گفت جابر منع كرد آنحضرت از اين امور مخابره بيم مضموم و خابره عقد مزارعت است بايضوت كه تخم از عامل باشد و بر حصه ثلث يا ربع مقرر سازند محاقله بمهمله و قاف بيع زراعت بگندم صافي مزابنه برابري و موحده و نون بيع انگور سر درخت بخشك و رطب بتمر و من بيع التمر حتى يبدو صلاحها او فروختن ميوه تا آنكه ظاهر شود صلاح آن و قابل خوردن شود و ان لا يباع الا بالدينار او الدرهم الا العرايا فانه رخص فيها صاحبها او يبيعها بخرصها من التمر ترجمه معلوم شده فيما دون خمسة اوسق او في خمسة اوسق شك داود في ذلك يعني رخصت در كمتر از پنج وسق است يا در پنج وسق شك كرده است داود در اين روايت در اصل بيع خرمائي تر بخشك روا نيست ليكن بضرورت در اين قدر رخصت داده شد و پس احتياط در آنست كه پنج وسق بر اصل حرمت دارند و سق شصت صاع است و آن شش من است بوزن شاه جهاني **حدثنا** زكريا بن يحيى قال حدثنا ابو اسامة قال اخبرني الوليد بن كثير قال اخبرني بشير بن يسار سبلي بني حارثة ان سهل بن ابي حثمة حدثه ان رافع بن خديج و سهل بن ابي حثمة حدثاه گفت وليد خبر داد مرا بشير كه رافع و سهل هر دو حديث كرده اند او را ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن المزابنة بيع التمر بالتمر منع كرده آنحضرت از بيع مزابنه كه بيع خرمائي سر درخت است بخشك **۱۲** اصحاب العرايا فانه رخص لهم

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

در آمد مروي از ان باب كه سابق آمده بود در جمعه آينده و در روايت مسلم از مالك شريك كه در باب سوم بيايد نعم جار فعقال لي ذكر رجل يا جاع ضمير رجل مذكور و در روايت يحيى بن سعيد از انس محمد در باب نفع الناس ايديهم سبع ۱۲ امام بيايد فعاني الرجل شعر ذلك الاعرابي صريحست در انكه مرد آينده در جمعه ديگر همان سائل جمعه اولي بود و گفتن انس لا ادري چنانكه در آخر حديث است شايد در وقت ديگر بوده كه در آنوقت جزم نداشت و رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قائم يخطب عادة حي ليكن آنحضرت استاده خطبه ميخواند فاستقبله قائما فقال پس روبروي آنحضرت شد استاده و گفت يا رسول الله هلكت اهلوا ان انقطعت السبل اهي صوتك لخذ امر دند مواشي و بند گشتند راه ها از رفتن بسبب كثرت باران و سيلاب و عرب را سوال نزد اطلاق مواشي مراد دارند چنانكه

نگر اصحاب عرایا پس تحقیق رخصت داد و مر آنها را فال قال ابن اسحاق حدثنی بشیر مثله گفت سوگند خورد سخن راست گفته است ابن اسحق حدیث کرد مر را بشیر مانند حدیث مذکور **کتاب فی الاستقراض** استقراض بمعنی طلب قرض است و قرض گاه اطلاق میکنند آنرا یعنی آنچه شی که تعرض است و گاه بمعنی مصدر تملیک چیزی بآنرا و او اداء الدیون و در بیان ادا کردن آنچه بر ذمه دارد و الحجر والتغلیس بحجر بفتح حاء و سکون جیم بمعنی منع تصرف در مال است و مُفَلِّس ساختن حاکم کسی را که بر ذمه او مطالبه است در ابواب این کتاب اینهمه مطالب مذکور خواهد شد

بسم الله الرحمن الرحيم باب من اشترى بالدين وليس عنده ثمنه کسی که بخرد چیزی بقرض و حال آنکه نیست نزد او بهای آن اولیس بحضرته یا نیست بحضور او بهای آن **حدثنا** محمد بن سلام قال اخبرنا جرير عن المغيرة عن الشعبي عن جابر بن عبد الله قال غزوت مع النبي صلى الله عليه وسلم فقال كيف ترى بعيرك أتبيعنيه گفت جابر غزا کردم با پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی پس فرمود چگونه است شتر تو آیا میفروشی تو بمن آنرا و نخدیث و بعضی از اجزای حدیث اختصاری رفته در بیع و باب شرعی الدواب بتمام مذکور شده است قلت نعم فبعته اياه گفتم آری میفروشم پس فروختم با نحضرت آنرا فلما قدم النبي صلى الله عليه وسلم المدينة غدوت اليه بالبعير فاعطاني ثمنه پس هر گاه قدوم آورد آنحضرت مدینه را روز دیگر رفتم نزد آنحضرت پس داد مر را بهای آن **حدثنا** سعيد بن اسد قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا الاعمش قال تذاكرنا عند ابراهيم الرهن في السلم گفت اعمش مذاکره کردیم نزد ابراهیم نخعی جواز گرو کردن در سلم مر ادسلم اصطلاحی نیست چنانکه ظاهر است بلکه مراد شرای بدین است فقال حدثني الاسود عن عايشة ان النبي صلى الله عليه وسلم اشترى طعاما من يهودي الى اجل ورهنه درعا من حديد پس گفت ابراهیم حدیث کرد مر را اسود از عایشه که پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی خرید غله از یهودی بوعده مدتی و گرو داد او را زرهی از آهن **باب** من اخذ اموال الناس يريد اداءها او اتلافها حکم کسی که گرفت اموال مردم بقرض بمجالی که میخواهد ادا کردن آنرا یا تلف کردن آنرا **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله الاويسي قال حدثنا سليمان بن بلال عن ثور بن زيد عن ابي الغيث عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اخذ اموال الناس يريد اداءها ادى الله عنه فرمود کسی که گرفت اموال مردم بمجالی که میخواهد رد اموال مردم را آسان کند خدا او را بچیزی که بوی ادا کند از فضل خویش بسبب نیت او ومن اخذ يريد اتلافها اتلفه الله و کسیکه گرفت مال مردم میخواهد اتلاف آنرا تلف کند خدا او بجهة معاش او و بهر آن مال را دارد او چنانکه متفق شوند از ان **باب** اداء الديون وقول الله تعالى در بیان ادای دین و فرمودهٔ خدای برتر ان الله يامركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها الآية بتحقیق خدا میفرماید شمارا که ادا کنید امانتها بسوی صاحب امانت **حدثنا** احمد بن يونس قال حدثنا ابو شهاب عن الاعمش عن يزيد بن وهب عن ابي ذر قال كنت مع النبي صلى الله عليه وسلم فلما ابصر يعني احدا گفت ابو ذر بودم من با پیغمبر خدا پس هر گاه دید میخواهد کوه احد را قال ما احب ان يحول لي ذهبا يمكث عندي منه دينار فوق ثلث فرمود دوست نمیدارم اینکه گردانیده شود مر را کوه احد طلائی که درنگ کند نزد من از وی یک دینار نهایت زیاده بر سه شب کلا دینارا الا رصدا لدين مگر بجهت دینار ی که نگهدارم آنرا برای ادای دین در شکلام اشارست که در قرض گرفتن زیادتی نباید کرد مطابقت حدیث ترجمه بهمین جزء است ثم قال ان الاكثرين هم الاقلون پستر فرمود آنگاه باش که بسیاران از روی مال کمتر اند از روی ثواب الا من قال بالمال هكذا وهكذا مگر کسیکه بمال اینچنین و اینچنین قول بمعنی فضل است چنانکه گویند فلان بیده یعنی اشارت کرد بدست خود و اشارا ابو شهاب بين يديه وعن يمينه وعن شماله واشارت کرد ابو شهاب در میان هکذا و هکذا یعنی پیش روی و جانب دست راست و جانب چپ وقليل ماهم واندک اند آنها که چنین ایثار کنند وقال مكانك وفرمود آنحضرت برجای خود باش تا بیایم نزد تو وتقدم غير بعيد وپیش رفت آنحضرت نه پس دور وسمعت صوتا فارعدت ان اتيته وشنیدم آوازی پس خواستم آیم

خداوندا بباران بر پشتهای ریگ و تلهای زمین اکام بکسر همزه و فتح دو دی نیز آمده جمع اکمه بفتحات تودهٔ ریگ و جای بلند از زمین والجبال و بر کوه ها والظراب بکسر ظاء جمع ظرب بر وزن کتف کوه پهنا و مکه شنید بناشد یا کوچک خورد و لا وديه ومنابت الشجر و بر رود ها و جانهای رستن درختان پس بیان فرمود آنرا بقول خود قال فانقطعت گفت انس پس منقطع شد ابر و بارش از مدینه وخرجنا نمشي في الشمس و برآمدیم ما بجالیکه راه میرفتیم در آفتاب قال شريك فسألت گفت شریک پس پرسیدم انس را که آیا اینمرد داخل در ین جمعه همان مرد اول بود که بار دیگر سائل آمده گفت نمیدانم و شاید که سبب عدم مبادرت آنحضرت پیش از سوال باستسقا اختیار مقام صبر بر بلا و رضا بقضا و تسلیم است و چون ضعفا لاطراف و ناتوانی ملاحظه کرد و برای عایت حال انجماعه و اقامت سنت دوار منه آنیه که بزایل آن جزع و فزع و بی صبری بود

نزدِ آنحضرت ثم ذکرت قوله مکانك حتی اٰتیك پس ترا ذکر کردم فرمود آنحضرت که بر جای خود باش تا آنکه بیایم ترا فلما جاء قلت
یا رسول الله الذی سمعت او قال الصوت الذی سمعت و هرگاه آمد آنحضرت گفتم ای رسول خدا چه بود آنکه شنیدم یا گفت ابو ذر
آوازیکه شنیدم شک راویست قال هل سمعت قلت نعم فرمود آیا شنیدی تو گفتم آری شنیدم گویا مجرد آوازی شنیده و احتمال
دارد که کلام تمام شنیده باشد با وجود آن از جهت تحقیق و تاکید استفسار کرده باشد قال اتانی جبرئیل فقال من مات من امتك
لا یشرك بالله شیئا دخل الجنة فرمود آمد مرا جبرئیل پس گفت کسی که بمیرد از امت تو در حالیکه شریک نمیکند بخدا چیزی را او آید بهشت را
قلت وان فعل كذا وكذا قال نعم گفتم اگرچه کند چنان و چنان یعنی ارتکاب معصیت کند فرمود آری میسد آید اگرچه گنهگار باشد

حدثنا احمد بن شبيب بن سعيد قال حدثنا ابی عن يونس قال ابن شهاب حدثنی عبيد الله بن عبد الله بن عتبة قال قال
ابو هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو كان لی مثل احد ذهبا ما يسرنی ان لا يمر علی ثلث وعندی منه شیء
فرمود اگر باشد مرا مانند احد طلائی خوش میکند مرا اینکه نگذرد بر من سه شبانه روز و نزد من از آن طلا چیزی باشد الا شیء ارصده لدین
مگر چیزیکه نگهدارم آنرا برای ادای دینی که بر من باشد رواه صالح وعقیل عن الزهری روایت کرده است این حدیث را صالح و عقیل از زهری

باب استقراض الابل در بیان قرض کردن شتر **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة قال اخبرنا سلمة بن كهيل قال
سمعت ابا سلمة بمنی یحدث عن ابی هريرة ان رجلا تقاضی رسول الله صلى الله عليه وسلم مرویست از ابو هریره که مردی تقاضا کرد
حق خود را رسول خدا از شتری که بقرض داده بود فاغلظ له فهم به اصحابه پس درشتی کرد مر آنحضرت را پس قصد کردند بوی یاران آنحضرت
که شدت کنند فقال دعوه فان لصاحب الحق مقالا پس فرمود بگذارید او را پس تحقیق مر صاحب حق را در طلب حق خود گفتاریست
واشتروا له بعيرا فاعطوه اياه و بخرید برای او شتری پس بدهید او را آن شتر را قالوا لا نجد الا افضل من سنه گفتند نمی یابیم شتری مگر آنکه
بهتر از شتر اوست قال اشتروه فاعطوه اياه فان خيركم احسنكم قضاء فرمود بخرید و بدهید او را اگرچه بهتر باشد بتحقیق بهترین شما نیکوترین
شماست از روی ادای قرض **باب** حسن التقاضی در بیان استحباب نیکوئی در طلب دین **حدثنا** مسلم قال حدثنا شعبة
عن عبد الملك بن عمير عن ربعی عن حذيفة قال سمعت النبی صلى الله عليه وسلم يقول مات رجل فقيل له ما كنت تقول گفت حذیفه شنیدم
رسول خدا را صلی الله علیه وسلم که بر وی میفرمود مرد مردی پس گفته شد او را چه بود که میگفتی و چکار میکردی در روایت مستملی واقع
شده ما كنت تعمل بجای ما کنت تقول قال كنت ابايع الناس فاتجوز عن الموسر واخفف عن المعسر فغفر له گفت بودم من که مبایعت میکردم مردم را
پس میگذشتم از مطالبه از فراخ دست و تنگ نمیگرفتم او را و تخفیف میکردم از تنگدست و استیعاب حق خود نمیکردم پس بخشیده شد مر او را
بایں حسن سلوک قال ابو مسعود سمعته من النبی صلى الله عليه وسلم گفت ابو مسعود که عقبه بن عامر انصاریست باسناد سابق شنیدم آنرا
از پیغمبر خدا **باب** من اعطی اکبر من سنه یا داده شود قرض خواه را کلان تر از آنچه بقرض گرفته شود من شتر سال رسیده **حدثنا** مسدد
عن يحيى عن سفيان قال حدثنی سلمة بن كهيل عن ابی سلمة عن ابی هريرة ان رجلا اتی النبی صلى الله عليه وسلم يتقاضاه بعيرا
مرویست از ابی هریره که مردی آمد نزد پیغمبر خدا در حالیکه مطالبه میکرد او شتری را که داده بود بقرض فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم
اعطوه پس فرمود رسول خدا شتری بخرید و بدهید او را فقالوا ما نجد الا سنا افضل من سنه پس گفتند خادمان آنحضرت نمی یابیم در بازار هیچ
شتری مگر شتری زیاده تر از شتر او فقال الرجل اوفيتنی اوفاك الله پس گفت آن مرد وفا کردی قرض مرا وفا کند ترا خدا حقوق تو فقال رسول الله
صلى الله عليه وسلم اعطوه فان من خيار الناس احسنهم قضاء پس فرمود رسول خدا بدهید بهتر او را بتحقیق از نیکان مردم نکوترین
ایشان است از روی ادای حق **باب** حسن القضاء بیان استحباب نیکوئی قضای حق **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

قتيبة بن سعيد قال حدثنا اسمعيل بن جعفر
عن شريك عن انس بن مالك ان رجلا
دخل المسجد يوم الجمعة من باب كان
نحو دار القضاء مردی در آمد مسجد را روز جمعه از
دریکه بود جانب دار القضا و این دار عمر بن
خطاب بود رضی الله عنه که فروخته شد برای قضای
دینی که از بیت المال بر ذمه اش بود و پس وصیت
کرده بود ابن عمر حفصه را که بفروشد آنرا
در دین پس فروختند آنرا بدست معاویه پس
گفته میشد او را دار قضا ابن عمر و بعد از طول ایام
دار القضا خواندند و رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم قائما يخطب فاستقبل رسول الله
پس پیش آمد آنمرد پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله
وسلم قائما ثم قال يا رسول الله هلكت الاموال
وانقطعت السبل فادع الله يغيثنا بضم
یا و فتح آن و رفع مثلثه بتقدیر هو در روایت کشمیهنی
بجزم مثلثه بنا بر جواب امر فرفع رسول الله صلى
الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم اغثنا اللهم
اغثنا اللهم اغثنا سه بار اغاثه قال انس
ولا والله ما نری فی السماء من سحاب و
لا قزعة وما بيننا وبين سلع من بيت و
لا دار قال فطلعت من ورائه سحابة
مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت
ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا
ثم دخل رجل من ذلك الباب فی الجمعة
المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
قائم يخطب فاستقبله قائما فقال يا رسول
الله هلكت الاموال وانقطعت السبل
فادع الله يمسكها عنا نگهدارد باران را از
ما بلی شهر قال فرفع رسول الله صلى الله
عليه وآله وسلم يديه ثم قال اللهم حوالينا
ولا علينا اللهم على الآكام والظراب و
بطون الاودية و در و نهای اودیه و منابت
الشجر قال فاقلعت پس کشاده و منقطع شد
سحابه اقلعت از اقلاع بمعنی باز استادن و خرجنا

عن سلمة بن ابی سلمة عن ابی هريرة قال كان لرجل علی النبی صلی الله عليه وسلم سنا من الابل فجاء يتقاضاه فقال اعطوه فطلبوا سنه فلم يجدوا له الا سنا فوقها فقال اعطوه فقال اوفيتني اوفی اللہ بك قال النبی صلی الله عليه وسلم ان خياركم احسنكم قضاء ابو شیبہ نماند کہ مولف رح بسیار است کہ حدیث را بگذارد و وجہش آنست کہ مقصود بعضی از احادیث چند حکم فہمیدہ میشود ہر حکمی را ترجمہ باب ساختہ آنحدیث ایراد نمودہ است و در اصطلاح اہل حدیث ہر جا تقاریری در اسناد و واقع شدہ آنرا حدیثی و گیر میگویند شیخ رحمہ اللہ مقدم نمود کہ مولف رح ہم از شیوخ خود تقریب ہر عنوانی کہ شنیدہ ذکر کردہ است پس آنچہ در نظر کم بین اہل دعوت تکرار نیست

حدثنا خلاد بن يحيى قال حدثنا مسعر قال حدثنا محارب بن دثار عن جابر بن عبد الله قال اتيت النبی صلی الله عليه وسلم وهو فی المسجد گفت جابر آمدم نزد آنحضرت وحال آنکہ آنحضرت در مسجد بود قال مسعر اراه قال ضحی گفت مسعر گمان میبرم محارب را کہ گفت آمدم وقت چاشت فقال صل ركعتين پس فرمود آنحضرت بگذار دو رکعت تحیت المسجد یا دو رکعت نماز چاشت وكان لی عليه دين فقضانی وزادنی وبود مرا بر آنحضرت دینی پس ادا کرد و زیادتی داد مرا از روی تفضل

باب اذا قضى دون حقه او حلله فهو جائز وقيل اذا كره او لم تطب نفسه جائز است اگر قرض خواہ بعض حق خود را یا حلال کرد مکتر از حق صاحب دین یا حلال کرد صاحب دین پس روا است برین عبارت بعضی از شراح مواخذہ کردہ اند کہ صواب آنست کہ بجای کلمہ او واو باشد چنانکہ بادنی التفات انصافی واضح است پوشیدہ نماند کہ در کلام عرب او بمعنی واو بسیار آمدہ است پس آنرا بر خطا نباید گرفت و بعضی توجیہ کردہ اند کہ مراد آنست کہ یا حلال کند مستقرض را تمام مال خود و حاصل کلام آنست کہ مستقرض کم کردہ یا صاحب مال از ہمہ درگذشت روا است و تحلیل کمی نیز از سوق کلام مفہوم میشود و در روایت النسفی از مولف و حلالہ آمدہ است بواو

حدثنا عبدان قال اخبرنا عبد الله هو ابن المبارك قال اخبرنا يونس عن الزهری قال حدثنی ابن كعب بن مالك ان جابر بن عبد الله اخبره ان اباه قتل يوم احد شهيدا وعليه دين جابر بن عبد اللہ خبر داد ابن کعب را کہ نام او عبد اللہ است یا عبد الرحمن کہ بتحقیق پدر او عبد اللہ کشتہ شد روز غزوہ احد در حالی کہ شہید بود و بر وی دینی بود فاشتد الغرماء فی حقوقهم پس درشتی کردند قرض خواہان از جہت حقہای خود فاتيت النبی صلی الله عليه وسلم فسالهم ان يقبلوا ثمر حائطی ويحللوا ابی پس آمدم نزد پیغمبر خدا پس پرسید آنحضرت آنہا را کہ قبول کنند میوہ باغ آنچہ موجود است و حلال کنند پدر مرا باقی قرضہای خود را پس ابوا فلم يعطهم النبی صلی الله عليه وسلم حائطی پس قبول نکردند پس نداد ایشان را پیغمبر خدا باغ مرا وقال سنغدو عليك فغدا علينا حين اصبح وفرمود فردا می آییم بر تو پس آمد فردا بر ما ہنگامی کہ صبح کردہ فطاف بالنخل ودعا فی ثمرها بالبركة پس گردید آنحضرت تمامی او دعا کرد در میوہ آن برکت فجددناه فقضيتهم وبقی لنا من ثمرها پس قطع کردم میوہ را و ادا کردم ہمہ قرضہای ایشان و باقی ماند برای ما از میوہ آن جدت بجیم مفتوح و دو دال مہملتین اول مفتوح و ثانی ساکن یعنی قطعتها اینحدیث بجاہای متعدد ایراد یافتہ بتفاوت الفاظ و معنی و توفیق میان خالی از خفای نیست چنانکہ معلوم شدہ

باب اذا قاصّ او جازفه فی الدين فهو جائز وقيل اذا باعه بتمر إلى اجل فحل الاجل فاخذ منه تمرا ولم يذكر ما كان عليه من الاول فهو جائز وقتیکہ بدل کند با تخمین دہ در قرض خواہ را در دین او پس آن روا است تمر را بتمر او غیره خرما بخرما باشد یا غیر خرما

حدثنا ابراهيم بن المنذر قال حدثنا انس عن هشام عن وهب بن كيسان عن جابر بن عبد الله انه اخبره ان اباه توفی وترك عليه ثلاثين وسقا لرجل من اليهود جابر بن عبد اللہ خبر داد وہب بن کیسان را کہ پدر او وفات یافت و گذاشت بر خود سی وسق دین مردی از یہود فاستنظره جابر فابی ان ينظره پس طلب مہلت کرد از آن مرد را جابر و ابا آورد از اینکہ مہلت کند فكلم جابر رسول الله صلى الله عليه وسلم ليشفع له اليه پس گفت جابر آنحضرت را برای آنکہ شفاعت کند برای او بسوی آن یہودی فجاء رسول الله صلى الله عليه وسلم فكلم اليهودي ليأخذ تمر نخله بالذي له فابى پس آمد پیغمبر خدا پس سخن کرد

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

كثرت باران فعاد لنا مطر يعنون الى الجمعة المقبلة پس ہمیشہ بودیم کہ باران داده میشدیم تا جمعہ آینده قال فقام ذلك الرجل او غيره فقال غرقت الناس پس استاد در ین جمعہ آنمرد یا سائل یا مردی دیگر یا ندارد انس در ینوقت فقال يا رسول الله ادع الله ان يصرفه عنا دعا کن خدا را کہ باز دارد ما را از آن پس گفت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم اللهم حوالينا ولا علينا قال فنظرت السحاب يتقطع يمينا وشمالا گفت انس پس بتحقیق دیدم ابر را کہ پارہ پارہ میشد استاد چپ و راست مدینہ ببارند و بر ما نبارد پس نبود از اہل مدینہ باران الا بریده میشد ندم راست و چپ و بارید نمیشد ندا اہل مدینہ

باب من استقى بصلوة الجمعة فى الاستسقاء كسی کہ پسند کند در استسقاء نماز جمعہ را اشارت است باآنکہ عدم عمل بنماز استسقاء در صورتہ مذکورہ بنا بر

یہودی را مالکیرد میوہ نخل جابر را کہ مہیا دارد بہرچہ مرو راست پس ما کرد یہودی فدخل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم النخل پس درآمد آنحضرت باغ جابر را فمشی فیہا ثم قال لجابر جُدّ لہ پس گشت در آن باغ پستر گفت مر جابر را قطع کند میوہ را برای او فاوف لہ الذی لہ پس ادا کنی او را آنچہ مر و راست فجدّہ بعد ما رجع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وفاہ ثلثین وسقا پس قطع کرد جابر او را بعد از انکہ برجوع کرد آنحضرت از باغ او پس داد او را اوسی وسق کہ تقاضا میکرد و فضلت لہ سبعۃ عشر وسقا و زیادہ شد برای جابر ہفدہ وسق فجاء جابر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لیخبرہ بالذی کان پس آمد جابر نزد رسول خدا تا خبر دہد او را بچیزی کہ بود از برکت و زیادتی بر دین فوجدہ یصلی العصر پس یافت جابر آنحضرت را در حالیکہ میگذارد نماز عصر را فلما انصرف اخبرہ بالفضل پس ہرگاہ برگشت و تمام کرد نماز را خبر داد جابر را بزیادتی کہ واقع شد بر دین در میوہ نخل او فقال اخبر ذاک ابن الخطاب پس فرمود خبر دہ آنرا پسر خطاب عمر را فاخبرہ جابر ابی عمر فاخبرہ پس رفت جابر بسوی عمر و خبر داد او را از واقعہ خود فقال لو اعلم لقد علمت حین مشی فیہا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لیُبارکنّ فیہا پس گفت او را عمر بتحقیق دانستہ بودم ہنگامیکہ راہ رفت دران باغ رسول خدا البتہ برکت داده میشود دران ثمرہا و بہ تخصیص بعمر آنست کہ وی داخل بود در شفاعت بہودی و حاضر بود دران گفتگو و اہتمام داشت بحال جابر **باب** من استعاذ من الدین کسیکہ پناہ جوید از دین

حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزہری ح وحدثنا اسمعیل قال حدثنی اخی عن سلیمان عن محمد ابن ابی عتیق عن ابن شہاب عن عروۃ ان عائشۃ اخبرتہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کان یدعو فی الصلوۃ بو آنحضرت کہ دعا میکرد در نماز میگفتند اللھم انی اعوذ بک من المأثم والمغرم و میگفت خداوندا من پناہ میجویم بتو از گناہ و قرض فقال لہ قایل ما اکثر ما تستعیذ یا رسول اللہ من المغرم پس گفت مر آنحضرت را گوینده کہ عایشہ است چہ بسیار است کہ استعاذہ میکنی ای رسول خدا از قرض قال ان الرجل اذا غرم حدث فکذب ووعد فاخلف فرمود بتحقیق مرد وقتیکہ قرض دار شد سخن میگوید دروغ میگوید در سخن گفتار و وعدہ میکند پس خلاف میکند و چون قرض این حال دارد کمال احتیاط از آن پناہ میجست و گرنہ حال آنحضرت اعلی و شان او ارفع است کہ این چنین کند و نیز از این قسم استعاذہ کرد آنحضرت واقع شدہ برای تعلیم سائر است وہو الاظہر **باب** الصلوۃ علی من ترک دینا در حکم نماز بر کسی کہ گذاشتہ بود قرضہ خود دینی را

حدثنا ابو الولید قال حدثنا شعبۃ عن عدی بن ثابت عن ابی حازم عن ابی ہریرۃ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال من ترک مالا فلورثتہ فرمود کسیکہ گذاشتہ مالی را پس وارثان او راست و من ترک کلّا فالینا و کسیکہ مرد و گذاشت دینی و عیالی پس راجع بسوی ماست کہ از عہدہ او برآئیم کَلّ بفتح کاف و تشدید لام بمعنی ثقل و عیال است و شک نیست کہ دین ثقلی است

حدثنا عبد اللہ بن محمد قال حدثنا ابو عامر قال حدثنا فلیح عن ہلال بن علی عن عبد الرحمن بن ابی عمرۃ عن ابی ہریرۃ ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ما من مومن الا وانا اولی بہ فی الدنیا والاخرۃ بتحقیق پیغمبر خطاب فرمود نیست ہیچ مسلمانی مگر آنکہ من بہترم بوی از روی دنیا و آخرت اقرؤا ان شئتم بخوانید اگر خواہید قول خدا را النبی اولی بالمومنین من انفسھم پیغمبر خدا بہتر است بمسلمانان از نفسہای ایشان از آنکہ اینہا بطبع خود را بہلاک میرسند و آنحضرت میخواہد ایشان را از سرشت کاری دنیا و آخرت چنانکہ در حدیث واقع شدہ و انا آخذ بحجزکم من النار یعنی شما می افتید در آتش و من گیرنده ام بہ بند ازار شما از افتادن بآتش دوزخ و چون آنحضرت بہتر است از نفسات ایشان باید کہ اختیار کنند اطاعت و محبت آنحضرت بر حظوظ نفسانی و شہوات طبیعی خود چنانچہ فرموده لا یومن احدکم حتی اکون احبّ الیہ من نفسہ الحدیث یعنی ایمان نمی آرد کسی از شما تا آنکہ باشم من دوست تر بسوی وی از نفس او و بالا بینیده این آیت را بآنحضرت از کمال تفضل فرود آورد و بایں کہ فایما مومن مات وترک مالا فلیتلق فانا مولاہ و کسیکہ گذاشت دینی و عیالی محتاج پس گو باید نزد من و من مولای اویم و متفقد احوال او ضیاع بفتح ضاد جمع

قبض فلیح بہ بین سلیمان فرمانی و الا سلمی ابو یحیی المدنی و یقال نبیح و وردی اسمہ عبد الملک من طلوعہ تا لک سوء اختیار بالفاء و الحاء المہملۃ و ضعفہ ابن معین و ابو داود و قال ابن عدی الغالب علی حدیثہ ما لا یوافقہ علیہ الثقات و لیس بمتہم عمدا و ہو حجۃ عند الاکثر و احتج بہ البخاری و الحاصل انہ لیس بقوی و لا ساقط و یعتبر بما یوافق الثقات و یستشہد بہ و یعتمد علی ما لک و ابن عیینہ و نافع و ابن عجلان و یتقی ما انفرد بہ عن الثقات و ما لم یتابع علیہ و الحدیث اخرجہ ایضا مسلم و النسائی و ابن ماجہ و ابن حبان فی الصحیح و البیہقی فی السنن و البغوی فی شرح السنۃ و فی المصابیح و فی المشکوٰۃ فی باب الافلاس و الانظار من الفصل الثانی

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاستسقاء

وتقطعت السبل وہلکت المواشی فادع اللہ ان یسقیہا پستر آمد آنحیضرت و گفت یا رسول خدا نیست نزد ما و نزد خانہ ہا و رزده شد ندر راہ ہا و ہلاک گشتند مواشی پس دعا کن خدا را کہ باز دارد این حادثہ را فقام فقال اللھم علی الکام والظراب وبطون الاودیۃ ومنابت الشجر فانجابت عن المدینۃ انجیاب الثوب پس کشاده شد سحاب از آسمان از مدینہ مانند کشادن جامہ از بدن کہ پاره میگردد از جائی و نمود او میگردد مدینہ از ان **باب** اذا تقطعت السبل من کثرۃ المطر مشروعیت دعا و تقیید کہ منقطع شوند راہ ہا از کثرت باران

حدثنا اسمعیل قال حدثنی مالک عن شریک بن عبد اللہ ابن ابی نمر عن انس بن مالک قال جاء رجل الی النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فقال یا رسول اللہ ہلکت المواشی وتقطعت السبل فادع اللہ فدعا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فمطرنا من جمعۃ الی جمعۃ فجاء رجل الی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فقال یا رسول اللہ تہدمت البیوت وتقطعت السبل وہلکت المواشی فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللھم علی رؤس الجبال والآکام وبطون الاودیۃ ومنابت الشجر فانجابت عن المدینۃ انجیاب الثوب **باب** ما قیل ان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لا یحول ردائہ فی الاستسقاء یوم الجمعۃ انچہ گفتہ شده کہ آنحضرت نگرداینده ردای خود را در استسقاء کہ روز جمعہ کرد و جا بجا از سیاق حدیث بجمیع طرق وی ظاہر است کہ اگر تحویل در آنروز شده بودی در طریقی از طرق مروی گشتی بلکہ استسقای آنحضرت چنانکہ علما شمرده اند اتفاقی آنا اعصا کرده شش ہفت بار در جاہای متعدد صحرا و غیر صحرا از مسجد و غیر مسجد و بعضی مخروات و جز آن ثابت شده و تحویل ردا در جز یکبار کہ آنحضرت بصلے

استسقا کرده باشد و این نیز اجتہاد بعضی راویان است و در اینجا نیز ہمچنین است کہ بعضی از راویان چنین پنداشتہ اند و بعضی دیگر ندانستہ اند و ہمچنین است در حدیث ابن عباس کہ در آن ذکر تحویل ردا نیست و در حدیث عبد اللہ بن زید ذکر تحویل ردا ہست و ہمچنین است در حدیث انس کہ در آن ذکر تحویل ردا نیست و در حدیث ابن عباس ذکر تحویل ردا ہست و ہمچنین است در حدیث ابن عباس کہ در آن ذکر تحویل ردا نیست و در حدیث عبد اللہ بن زید ذکر تحویل ردا ہست و ہمچنین است در حدیث انس کہ در آن ذکر تحویل ردا نیست و در حدیث ابن عباس ذکر تحویل ردا ہست

مصدر است بمعنى فاعل چنانكه عدل بمعنى عادل بعضى بكسر خوانده اند جمع ضالع چنانكه حياء جمع حايع خطابى انكار كرده است اين روايت را
يا آنرا كه جمع ضالع باشد **باب** مطل الغنى ظلم درنگ كردن غنى كه قدرت بر اداى دين دارد ستم است **حدثنا** مسدد قال حدثنا
عبد الاعلى عن معمر عن همام بن منبه اخى وهب بن منبه انه سمع ابا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مطل الغنى ظلم
درنگ كردن غنى در اداى دين ستم است بر صاحب حق اضافت مطل بسوى غنى توانند كه بسوى مفعول باشد درنگ كردن حق غنى را اگرچه
محتاج نباشد و اضطرارى ندارد ستم است **باب** لصاحب الحق مقال مر صاحب حق را گفتارى است نرم و درشت پس ملامت كرده نشود اگر
درشتى نمايد ويذكر عن النبى صلى الله عليه وسلم لى الواجد يحل عرضه وعقوبته درنگ كردن كسى كه دارد چيزى كه اداى حق كند حلال ميگرداند
آبروى او را و سرزنش او را كه گويد صاحب حق درنگ ميكند و مدافعه و تعدى مينمايد قال سفيان عرضه يقول مطلتنى وعقوبته الحبس گفت
سفيان در حديث احلال عرض اينست كه گويد درنگ كرد مرا و عقوبت او آنست كه حبس بايد كرد **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى بن سعيد
عن شعبة عن سلمة عن ابى سلمة عن ابى هريرة اتى النبى صلى الله عليه وسلم رجل يتقاضاه فاغلظ له فهم به اصحابه آمدند مر پيغمبر
مردى كه تقاضاى دين خود ميكرد پس درشتى كرد مر آنحضرت را پس قصد كردند بوى اصحاب كه دفع و زجر نمايند فقال دعوه فان لصاحب
الحق مقالا **باب** اذا وجد ماله عند مفلس فى البيع والقرض والوديعة فهو احق به وقتى كه يافت كسى مال خود را
بعينه نزد مفلسى كه خريده بود و وقت اداى ثمن مفلس ظاهر شد و همچنين قرض داده و در اداى آن افلاس ظاهر كرد و همچنين در اداى
وديعت پس او سزاوارتر است بآن مال از ديگرى كه بر ان مفلس مطالبه دارد وقال الحسن اذا افلس وتبين لم يجز عتقه و گفت
حسن بصرى وقتيكه گشت يكى مفلس و ظاهر شد افلاس او بحكم قاضى روا نيست آزاد كردن او بنده را ولا بيعه ونه فروختن آن بنده
ولا شراؤه ونه خريدن آن ديگرى را وقال سعيد بن المسيب قضى عثمان بن عفان قال من اقتضى من حقه قبل ان يفلس
فهو له و گفت سعيد بن مسيب حكم كرد عثمان بن عفان رضى الله عنه و گفت كسيكه طلب كند و بگيرد از حق خود از كسى پيش از آنكه
حكم با فلاس كرده شود پس آن چيز حق اوست و ديگر قرضداران را نميرسد كه تعرض بوى كنند ومن عرف متاعه بعينه فهو احق به
وكسيكه شناخت متاع خود را بعينه پس او سزاوارتر است بآن متاع اين نيز از احكام عثمان است **حدثنا** احمد بن يونس قال
حدثنا زهير قال حدثنا يحيى بن سعيد قال اخبرنى ابوبكر بن محمد بن عمرو بن حزم ان عمر بن عبد العزيز اخبره انه سمع ابا هريرة
يقول قال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم عمر بن عبد العزيز خبر داده عمرو بن حزم را كه شنيده است ابوهريره را ميگفت فرمود رسول خدا
رحمت كناد خدا بر وى او قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول يا گفت ابوهريره شنيدم رسول خدا را كه ميگفت شك
راويست من ادرك ماله بعينه عند رجل او انسان كسيكه يافت مال خود را همان ملك شخص نزد مردى يا انسانى شك راويست
قد افلس فهو احق من غيره بتحقيق مفلس گشته پس او سزاوارتر است از قرضخواهان ديگر تا با او پس او شريك غرماى ديگر است
چنانكه احاديث ديگر ناطق است بآن و حنفيه بدان تمسك كرده اند **باب** من اخر الغريم الى الغد او نحوه ولم ير ذلك مطلا
كسيكه مهلت دهد قرضخواه را تا فردا يا مانند آن دو روز سه روز و نميداند آنرا مهلت مكروه وقال جابر اشتد الغرماء فى حقوقهم فى
دين ابى و گفت جابر سختى كردند قرضخواهان در حقوق خود از جهت قرض پدر من فسالهم النبى صلى الله عليه وسلم ان يقبلوا تمر
حايطى فابوا پس طلب كرد آنحضرت آنها را كه قبول كنند ميوه باغ مرا كه موجود است پس اباكردند از ين قبول فلم يعطهم
النبى صلى الله عليه وسلم الحايط ولم يكسره لهم پس نداد آنحضرت ايشان را باغ و نشكست ميوه را از نخل و قسمت نكرد براى ايشان وقال
ساغدو عليكم فغدا علينا حين اصبح و فرمود فردا مى آيم بر شما پس آمد فردا بر ما هنگاميكه صبح كرد فدعا فى ثمرها بالبركة فقضيتهم

ثمرات بضم ميم و فتح فا بعد الف ابو مسعود موصلى كه آنرا
ياقوتة العلما گويند سنه يكصد و هشتاد و پنج عن
الاوزاعى عن اسحاق بن عبد الله بن ابى طلحة
برادرزاده انس عن انس بن مالك ان رجلا
شكى الى النبى صلى الله عليه واله وسلم هلاك
المال وجهد العيال مردى شكايت كرد به پيغمبر
خدا صلى الله عليه واله وسلم تلف شدن مواشى و رنج
كشيدن و اسكان عيال فدعا الله يستسقى پس دعا
كرد آنحضرت خدا را بحالى كه استسقا ميكرد ولم
يذكر انه حول رداءه ولا استقبل القبلة
و ذكر نكرد انس كه تحويل كرد آنحضرت ردا را و نه آنكه
استقبال كرد قبله را **باب** اذا استشفعوا
الى الامام ليستسقى لهم لم يردهم چون شفاعت
جويند مردم با امام نزد حاجت تا استسقا كند
براى ايشان رد نكند سوال اينها را و آنچه سابق
گذشت از باب سوال الناس الامام اذا قحطوا
بيان لايق بحال مردم بود و اين باب لايق بحال امام
است كما لايخفى **حدثنا** عبد الله بن
يوسف قال اخبرنا مالك عن شريك بن
عبد الله بن ابى نمر عن انس بن مالك انه
قال جاء رجل الى رسول الله صلى الله عليه
واله وسلم فقال يا رسول الله هلكت المواشى
وتقطعت السبل فادع الله فدعا الله فمطرنا
من الجمعة الى الجمعة فجاء رجل الى
النبى صلى الله عليه واله وسلم فقال يا
رسول الله تهدمت البيوت وتقطعت
السبل وهلكت المواشى فقال رسول الله
صلى الله عليه وسلم اللهم على ظهور الجبال
والاكام وبطون الاودية ومنابت الشجر
فانجابت عن المدينة انجياب الثوب
باب اذا استشفع المشركون
بالمسلمين عند القحط وقتيكه طلب شفاعت كنند

پس دعا کرد در سبوی باغ بحصول برکت پس ادا کردم همه حصهای ایشان **باب** من باع مال المفلس کسیکه فروخت از حکام مال مفلس او المعدم یا مال فقیر را **قسمته بین الغرماء** او اعطاه حتی ینفقه علی نفسه در کلام لف ونشر است قوله قسمته بین الغرماء یعنی قسمت کرد بر غرماء وی متعلق بمفلس است وقوله او اعطاه حتی ینفقه علی نفسه یعنی داد آن فقیر را تا آنکه نفقه میکند او بر خود ومتعلقان خود از زن وفرزند وغلام **حدثنا** مسدد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا حسین المعلم قال حدثنا عطاء بن ابی رباح عن جابر بن عبد الله قال اعتق رجل منا غلاما له عن دبر مروست از جابر بن عبد الله گفت آزاد کرد مردی از ما انصاریان غلامی را از پس مرگ یعنی مدبر ساخت او را پس از ان مفلس وفقیر گشت خواست این غلام مدبر را بفروشد فقال النبی صلی الله علیه وسلم من یشتریه منی پس آنحضرت خود متصدی فروختن وی شد از انکه وی صلی الله علیه وسلم ولی همه مسلمانان است وتا برمردم ظاهر شود که فروختن مدبر بعد از احتیاج رواست وفرمود کیست که بخرد این غلام را از من فاشتراه نعیم بن عبد الله بن النحام پس خرید او را نعیم بن عبد الله فاخذ ثمنه فاعطاه فدفعه الیه پس گرفت آنحضرت ثمن او را وداد آنرا بمفلس وفقیر شده بود ودر تطبیق حدیث ترجمه گفته اند که انفاق بر نفس وقسمت بر عیال هر دو حق واجب است ووقفیکه جائز شد دادن نفقه پس بغیر داد دادن بطریق اولی خواهد شارح تراجم میگوید حدیث تائید میکند هر دو حکم را که در ترجمه است آنحضرت بوی داد تا بغیر امی خود بدهد اگر داده باشد وگرنه صرف بر نفس خود واهل خود کند وآنحضرت فروخته ثمن را بوی حواله کرد پس گویا خود قسمت فرمود **باب** اذا اجر نفسه الی اجل مسمی او اجل فی البیع وقتیکه قرض داد یکی را تا مدت معین یا تاخیر کرد مشتری ثمن را در بیع رواست جمهور شافعیه در قرض تعیین مدت روا میدارند فقال ابن عمر الاجل المعلوم وان لم یسم بالمجلس مثل ان یقول الی شهر او شهرین بشرط وگفت ابن عمر در باب قرض تا مدتی معین باکی نیست وقال عطاء وعمرو بن دینار هو الی اجله فی القرض وگفت عطا وعمرو بن دینار قرض تا مدتی که بگیرد مقرر کرده باشند توقف میکند یعنی اگر مش از ان طلب کند نمیرسد وامینت مذهب مالک اما علمای ثلثه برخلاف اند وقال اللیث حدثنی جعفر بن ربیعة عن عبد الرحمن بن هرمز عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم انه ذکر رجلا من بنی اسرائیل سال بعض بنی اسرائیل ان یسلفه الف دینار بتحقیق آنحضرت ذکر کرد مردی را از بنی اسرائیل که سوال کرد بعضی بنی اسرائیل را که قرض دهد او را هزار دینار فدفعها الیه الی اجل مسمی پس داد او را تا مدتی معین فذکر الحدیث پس ذکر کرد حدیث مرا تمام چنانکه در ابواب کفالت بتمام ایراد یافته است گفته اند استدلال مولف رح باین فصل بنی اسرائیل همین بر آنست که شرائع انبیای سابق آنچه که بر خلاف آن وحی نیامده شریعت ماست واین قول مختلف فیهاست چنانکه در جای خود باید انتهی ونیز میتوان گفت که از نجا معلوم میشود که این بنی اسرائیل از ابراز وفق شریعت خود کرده باشند بمقتضای عرف اهل معامله بود وبهر تقدیر نقل آنحضرت این قصه را برای آنست که هر که توکل بر خدا کند خدا کفایت میکند آنرا **باب** الشفاعة فی وضع الدین در بعض از شفاعت در کم کردن دین **حدثنا** موسی قال حدثنا ابو عوانة عن مغیرة عن عامر عن جابر قال اصیب عبد الله وترک عیالا ودینا گفت جابر شهید شد عبد الله ونگذاشت فرزندان ودینی فطلبت الی اصحاب الدین ان یضعوا بعضا من الذین پس طلب کردم اهل دین را اینکه کم کنند پاره دین را فابوا فاتیت النبی صلی الله علیه وسلم فاستشفعت به علیهم پس قبول نکردند پس آمدم نزد آنحضرت وطلب شفاعت کردم بآنحضرت بر قرضخواهان فابوا فقال صنف تمرک کل شئ منه علی حدته پس قبول نکردند شفاعت آنحضرت را پس فرمود صنف کن خرمای خود را هر جنسی از ان جدا جدا علی بن زید علی حدة واللین علی حدة والعجوة علی حدة عذق بکسر عین وقیل بفتح آن وسکون ذال معجمه وقاف نوعی از خرما ودیست منسوب باین زید ولین بکسر لام بمعنی الوان خرما غیر عجوه وبعضی گویند اهل مدینه غیر عجوه وبرنی همه را الوان میگویند

فاخذهم سنة حتی هلکوا فیها واکلوا المیتة والعظام پس درگرفت ایشان را قحطی تا آنکه هلاک شدند در آن قحط وخوردند مرده واستخوانها فجاء ابو سفیان فقال پس آمد آنحضرت را ابو سفیان اسوی وگفت یا محمد جئتنا تامر بصلة الرحم وان قومک قد هلکوا اسی محمد آمده تو کرا امر میکنی تو به نیکی واحسان به اقارب رحم وبتحقیق قوم تو یعنی قریش که قرابت رحم دارند هلاک شدند فادع الله عز وجل پس دعا کن خدا را برای ایشان وصله رحم فرما پس اگر کشف کند خدا از ایشان بلا را ایمان آریم بتو فقراء فارتقب یوم تاتی السماء بدخان مبین تا آیه پس خواند آنحضرت این آیه را تا آخر آن که ارتحال ایشان خبر میدهد چنانکه گذشت ودر تفسیر سورهٔ دخان در روایت دیگر بیاید که استسقا کرد آنحضرت برای ایشان پس آب داده شدند نعم عاد والی نفرهم پستر باز گشتند بسوی کفر وتمرد خود کرد اشتند وغدر کردند فذلک قوله تعالی یوم نبطش البطشة الکبری یوم بدر یعنی این آیه در وعید این نقض عهد نازل شده که مراد از بطشه یوم بدر در غزوه بدر است که واقع شد در آن انچه واقع شده در سال دوم از هجرت این لفظ این مسعود است واین دلالت دارد بانکه آمدن ابی سفیان پیش از هجرت بود زیرا که منقول

وهو بفتح مهملة وسكون جيم وواو وبمثناة تحتانية اصناف خرمای مدینه است ثم احضره حتى آتيك بستر حاضر کن قدر سنخوا تا نزا تا آنکه بیایم نزد تو فضلت ثم جاء صلى الله عليه وسلم فقعد عليه پس کردم هر صنف را جدا بستر آمد آنحضرت و نشست بران وقال لكل رجل حتى استوفى وبقي التمر كما هو ووزن فرمود هر یک مرد را تا استیفا کرد و تمام شد هر یک را و باقی ماند خرما چنانچه بود کانه لم يمس چنانستی که دست نرسیده است از آنچه قبضا که در روایت سابق و ربایه آنواقاص او جازفني الدين گذشته که بعد از قبول نا کردن یهودی شفاعت آنحضرت را آنحضرت باغ جابر را آمد و گشت در باغ او و فرمود خرمای باغ را بریده بدهد بعد از مراجعت آنحضرت جابر قطع کرد وسی وسق داد و هفده وسق باقی ماند و آمد با آنحضرت خبر داد او را که استیفای قرض کردم و فاضل آمد بر حقوق آنها و ازین روایت معلوم شد که آنحضرت آمد بران نشست و بحضور خود وزن کرده داد چنان باقی ماند فعليك بالتوفيق وقرئت مع النبي صلى الله عليه وسلم على ناضح لنا وجهاد کردم با آنحضرت در غزوه بتوک و ازین بحث گوید در غزوه ذات الرقاع بود شتری آبکش که ما را بود فارتحث الجمل فتخلف على پس درماندگی کرد ناقه و پس اندازی کرد بر من فوكزه النبي صلى الله عليه وسلم من خلفه قال اعنيه وذلك ظهر الى المدينة پس بچوب زد آنرا پیغمبر خدا و احادیث سابق گذشته که بعد ازین نوعی جلد شد که از همه مردم پیش میرفت و هر چند پس میکشیدم و پس نمی شد از پس آن فرمود بفروش آنرا بمن و مرتراست سواری آن تا مدینه فلما دنونا استاذنت قلت يا رسول الله اني حديث عهد بعرس پس هر گاه نزدیک آمدیم مدینه را طلب رخصت کردم گفتم یا رسول الله تحقیق من تازه عهد بعروسی خواست که یکروز پیشتر بمدینه رود وقال فما تزوجت بكرا ام ثيبا فرمود چه زدم گرفته بکراست یا ثیبه رسیده قلت ثيبا اصيب عبد الله وترك جواري صغارا فكرهت ان اتزوج مثلهن او تؤدبهن پس زدم گرفتم ثیبه رسیده شهید شده عبد الله و گذاشته دختران را خورد سال فتزوجت ثيبا تعلمهن وتؤدبهن پس زدم گرفتم کلان سال را که تعلیم کند و ادب آموزد دختران را فقال اصبت اهلك پس فرمود بیا اهل عیال خود را فقدمت فاخبرت خالي ببيع الجمل فلامني پس آمدم بمدینه و خبر دادم خال خود را بفروختن جمل پس ملامت کرد مرا بجهت آنکه بلامت اوازان باشد که آبکش بود و در کار داشته یا ازانکه جرا بهه نکردی یا ازانکه آن جمل معیوب و سهل را لایق نبود که با آنحضرت فروشی فاخبرته بأعياء الجمل والذي كان من النبي صلى الله عليه وسلم وسكزه اياه پس خبر دادم خال را بماجرا ساختن جمل و راندن آنحضرت فلما قدم النبي صلى الله عليه وسلم غدوت اليه بالجمل پس وقتیکه قدوم آورد آنحضرت بمدینه فردای آن رفتم نزد آنحضرت با جمل فاعطاني ثمن الجمل والجمل وسهمي مع القوم پس داد مرا بهای شتر و هم شتر را و حصه غنیمت مرا که با قوم بود در بعضی روایات سهمی بصیغه فعل و نون وقایه است و در بعضی بتشدید یا از باب تفعیل **باب** ما ينهى عن اضاعة المال در بیان چیزیکه منع کرده میشود از ضایع ساختن مال لقوله تعالى ولا تؤتوا السفهاء اموالكم التي جعل الله لكم قياما بمعرف کردن آن نه برای خداوند طاعت و معصیت و قول الله تعالى والله لا يحب الفساد وان الله لا يصلح عمل المفسدين و در بیان فرمودهٔ خدای برتر و خداوند است نمیدارد فساد را یعنی تحقیق خدا اصلاح نمیکند کار مفسدان را و نسفی این آیت را چنین نقل کرده ان الله لا يحب الفساد ولا يحب اهل الفساد و این را از سهو قلم ناسخ گفته اند قرآن متلو آنچنان است که در اکثر روایات مذکور است و تواند که نقل آیت بطریق اقتباس باشد و قول الله تعالى در روایت نسفی نباشد و اگر باشد باعتبار معنی نسبت داده باشد خطائی بزرگان گرفتن خطاست وقال الله تعالى اصلوتك تامرك ان نترك ما يعبد آباؤنا آیا نماز تو میفرماید ترا اینکه بگذاریم چیزی را که عبادت میکنند پدران ما این مقوله قوم شعیب است او آن نفعل في اموالنا ما نشاء و بگذاریم کارهای خود را در مالهای خود هر چه خواهیم قوم شعیب از درهم و دنانیر صحاح پاره را می بریدند و در پیمانه وکیلها کمی میکردند چون شعیب بحکم خدا منع ازان کرد باز نایستادند و بریدن کار عذاب بر ایشان نازل شده است وقال ولا تؤتوا السفهاء اموالكم وند هید بیخردان را از اطفال و مجانین و زنان را مالهای خود یعنی حواله نکنید مال خود بنا قصات عقل بلکه نگهدارید دست خود و انفاق کنید بر نیها بقدر حوائج اینها وانجر في ذلك

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

بعضی شارحین درین زیادت که شکوی کثرت مطر و قول اللهم حوالينا در قصه قریش نیست بلکه آن در قصه دیگر است که در روایت کرده انرا انس و نسبت کرده انرا سبط بغلط و ادراج حدیثی در حدیثی دیگر و رد کرده انرا الشیخ ابن حجر که مانع نیست از وقوع این قول دو بار در دو قصه و ثابت کرده تعدد قصه سوال ابو سفیان را با قصه حدیث انس و وقوع دعا باللهم حوالينا و تبرد بار حققنی فتح الباری

باب الدعاء اذا كثر المطر اصفت دعای که ماثور است وقتیکه بسیار شود باران اینکه بگوید حوالينا ولا علينا و دعا کنند بحبس باران که طلب امساک رحمت محذور و دور از ادب است

حدثنا محمد بن ابي بكر المقدمي بصري قال حدثنا معتمر عن عبيد الله عن ثابت عن انس بن مالك قال كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يخطب يوم الجمعة فبينا النبي صلى الله عليه وسلم كذلك يخطب يوم الجمعة اذ جاء رجل فقام الناس فصاحوا فقالوا يا رسول الله هلك المطر واحمرت الشجر هلكت البهائم فادع الله يسقينا فرفع يديه فقال اللهم اسقنا اللهم اسقنا اللهم اسقنا قال انس ولا والله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة وما بيننا وبين سلع من بيت ولا دار قال فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبله قائما فقال يا رسول الله هلكت الأموال وانقطعت السبل فادع الله يمسكها عنا فرفع يديه فقال اللهم حوالينا ولا علينا اللهم على الآكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانقطعت وخرجنا نمشي في الشمس قال شريك فسألت انسا اهو الرجل الاول قال لا ادري

ترجمه حدیث اول

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

پس پيدا كرد ديدبارة ابر و باريد و نزل عن المنبر و صلى و فرود آمد آنحضرت از منبر پس نماز جمعه كرد و فلما انصرف اتى منزله نظر الى الجمعة التى تليها پس چون برگشت از نماز جمعه مانده باران تا جمعه كه سيوم جمعه اول بود فلما قام النبى صلى الله عليه وآله وسلم يخطب صاحوا اليه و چون استاد آنحضرت در جمعه دوم كه خطبه سخت اندر فرياد برآورد ند تهدمت البيوت و انقطعت السبل فادع الله يحبسها عنا اتفاق خانها و منقطع شد راه ها پس دعا كن كه نگهدارد ابر را از ما قال فكشت الشمس فتبسم النبى پس تبسم كرد پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم از مشاهدهٔ قلوص بصرى و عجز بشرى و قدرت الهى در سهو و حال و قال و كثرت اللهم حوالينا و لا علينا و كشطت المدينة و شكافته شد مدينه فجعلت تمطر حولها پس گشت كه مى بارید گرد بر گرد مدينه و ما تمطر بالمدينة قطرة و نمى بارید در مدينه يک قطره فنظرت الى المدينة و انها لفى مثل الاكليل پس نگاه كردم بسوى مدينه و حال آنكه وى در ميانهٔ اكليل بود تشبيه كرد دايرهٔ فرجه سحاب را فوق مدينه باكليل بكسر ميم و سكون كاف چيزى كه گرد باشد از جانب نامى خود مشهور شد و بمعنى آنچه نهاده شود بر سر پس احاطه كند آنرا

چون تاج **باب** الدعاء فى الاستسقاء قائما و دعا كردن در وقت استسقا ايستاده كه مستحب است بجهة بودن اين حال اقرب بخشوع و تواضع و شعار اعتناء و اهتمام و قال لنا ابو نعيم ظاهر اين حديث دلالت ميكند بطريق مذكوره است تحديث عن سفيان عن ابى اسحاق حرج عبد الله بن يزيد الكوفى النضرى البوسى الوسى حمصى اميكوفه بود از جانب ابن زبير و مولد پيش از وفات وى ابو اسحاق سبيعى گويد برآمد عبد الله بن يزيد در ايام امارت كوفه سنه شصت و چهار بسوى صحرا براى استسقا و خرج معه و برآمد ند با وى در ميان قوم ابن دوحداى بندگ برادر ابن عازب و زيد بن ارقم فاستسقى پس استسقا كرد عبد الله بعد انوان بيان كرده استسقا را ابو اسحاق بقول خود فقام لهم على رجليه على غير منبر پس استاد براى قوم بر دو پاى خود بر غير منبر و استغفر پس استغفار كرد در بعضى روايات فاستسقى ثم صلى ركعتين يجهر بالقراءة كما يجهر كردار د دو ركعت كما ليكه جهر كرد بقرأت در آن و لم يؤذن و لم يقم و نه اذان گفت و نه اقامت و در بعضى حديث خطبه و تحويل رداء كرد

باب ما يكره من السجع فى الدعاء و آنچه مكروه است از سجع در دعا

و در بيان منع و زين كار و ما ينهى عن الخداع و در بيان چيزيكه منع كرده ميشود از خداع مردم **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا سفيان عن عبد الله بن دينار سمعت ابن عمر قال قال رجل للنبى صلى الله عليه وسلم انى اخدع فى البيوع گفت ابن عمر گفت مردى آن جايى بن منقذ است مر پيغمبر خدا را جمعت كنا و خدا بروى كه من فريب ميخورم در معاملات شما فقال اذا بايعت فقل لا خلابة پس فرمود وقتى كه مبايعت كنى پس بگو نيست خلابه يعنى لازم نيست مر اخداع تو را تا آنكه حزيدم بشرطيكه خداع نباشد آنحضرت باين كلمه شرط خيار تلقين فرموده فلابه بكسر خاء مجمه و فتحت لام بمعنى خداع است و شرح اين حديث در باب اذا كره من الخداع گذشته فكان الرجل يقوله پس بود آن مرد ميگفت تو اند كه مر او جنس مرد باشد يعنى مردم در بيع شرط خيار ميكرد ند **حدثنا** عثمان قال حدثنا جرير عن منصور عن الشعبى عن وراد مولى المغيرة عن المغيرة بن شعبة قال قال النبى صلى الله عليه وسلم ان الله حرم عليكم عقوق الامهات و وأد البنات بتحقيق خدا حرام كرده است بر شما آزار مادران زنده و گور كردن و كشتن دختران عقوق در اصل بمعنى قطع و شق است و مراد اينجا ايذاء و عصيان است گويا آزار و نافرمانى كردن قطع حقوق ميكند تخصيص بمادر از جهت تقدم اوست در نكوئى اگرچه اطاعت پدر مقدم تر است يا از آنجهت است كه اهل عفت در ادب و اطاعت او ران اهتمام كمتر دارند و بايد دانست كه آزار پدر نيز حرام است بلكه آزار همه اهل حقوق مانند استاد و مرشد همين حكم دارد و تخصيص كشتن زنده دفن كردن دختران هم ازينست كه عادت كفار اين چنين بوده است و گرنه كشتن هر كه باشد حرام و ممنوعست و منع انچه واجب كرده است خدا از حقوق اگر قتل انچه مباح نيست ازال مردم و بات فعل است بمعنى بيار و عطف او بر منعا يا منعا بمعنى اعط چنانكه اشاره در ترجمه كرديم و بتقدير قول است يعنى حرام كرده است قول شما كه بيار و كره لكم قيل و قال و كثرة السوال و اضاعة المال و مكروه داشته مر شما گفتگوى بناسزا و كلامهاى فضول بيفائده و بسيارى سوال در اعمال و اموال و ضايع كردن مال يعنى صرف كردن در غير وجه شرعى اسراف اگرچه در مباح و حلال باشد **باب** العبد راع فى مال سيده العبد راع فى مال سيده بنده حافظ و امانت دار است در مال مولاى خود و لا يعمل الا باذنه و نبايد كه كار نكند مگر باذن و مرضى صاحب خود **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال اخبرنى سالم بن عبد الله عن عبد الله بن عمر انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول كلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته بتحقيق ابن عمر شنيد پيغمبر خدا را ميگفت همه شما راعى ايد و همه شما پرسيده ميشويد از رعيت خود يعنى همه حافظ و امين و ملتزم صلاح و البتگان خود ديد و پرسيده خواهيد شد از قيام بمصالح دين و دنيا و عدل كردن در كار و بار آنرا گر موافق حق يكا آورده آيد اجر خواهيد يافت و گرنه زجر خواهيد ديد و تفصيل كرد اصناف راعيان را چنانكه فرمود فالامام راع و هو مسئول عن رعيته كسيكه رياست عامه دارد راعى است و او پرسيده ميشود از رعايا و از تقصيرى كه در حقوق و اصلاح حال شان كرده باشد و الرجل فى اهله راع و هو مسئول عن رعيته و مرد در اهل عيال خود و داه و غلام خود راعى است پرسيده ميشود از تعلق كه در آنها كرده و المرأة فى بيت بعلها راعية هى مسئولة عن رعيتها و زن در خانه شوهر خود راعيه است در حفظ اموال و عرض شوهر و ادا ى حقوق او و حكم راعى دائر پرسيده ميشود ازان و الخادم فى مال سيده راع و هو مسئول عن رعيته و بنده خدمتگار در مال صاحب خود در حفظ و صرف و تاج و خروج و ايلاج او راعى است پرسيده ميشود ازان قال سمعت هؤلاء من رسول الله صلى الله عليه وسلم قال و الرجل راع فى مال ابيه و هو مسئول عن رعيته و گمان ميبرم پيغمبر خدا را كه فرمود مرد راعى است در مال پدر خود و او مسئول از تفقد حال پسر و تربيت اوست فكلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته ظاهر اين كلام ابن عمر است

بسم الله الرحمن الرحيم كتاب الخصومات

باب ما يذكر فى الاشخاص و الخصومة بين المسلم و اليهود و بيان خصومت در ميان مسلمان و كافر **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة

در بيان خصومات و آنچه مذكور ميشود از مخاصمت

در ميان خصومت و نزاعيكه در معاملات واقع ميشود

باب ما يذكر فى الاشخاص و الخصومة در بيان چيزيكه وارد شده در پيرون آوردن غريم و چيزى از جايى بجاى ديگر و اشخاص بكسر همزه و سكون معجمه و خاء معجمه آخر صاد مهمله است و الخصومة بين المسلم و اليهود و بيان خصومت در ميان مسلمان و كافر **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة

قال عبد الملك بن ميسرة اخبرني كفت شعبه عبد الملك بن ميسره خبر داد مرا در بخاتقديم اسم راوي بر صيغه واقع شده است قال سمعت النزال بن سبرة قال سمعت عبد الله يقول سمعت رجلا قرأ آية سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم خلافها كفت نزال شنيدم عبد الله بن مسعود را ميگفت شنيدم مردي را كه خواند آيتي را از آيات قرآني كه شنيدم از پيغمبر خدا خلاف آن فاخذت بيده فاتيت به رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال كلاكما محسن پس گرفتم دست آن مرد را پس آوردم او را نزد پيغمبر خدا پس فرمود هر دو شما نيك ورواست گوئيد درين قرات قال شعبة اظنه قال لا تختلفوا فان من كان قبلكم اختلفوا فهلكوا كفت شعبه گمان دارم عبد الملك را كفت يعني چنين نقل كرد حديث را كه نكفت نكنيد پس بتحقيق كسانيكه بودند پيش از شما اختلاف كردند در امور دين پس هلاك شدند يعني روايات آمده كه آنحضرت صلى الله عليه وسلم فرمود اختلاف نكنيد در قرآن نازل شده است بر هفت قرات و همه آنها قرآن منزل است **حدثنا** يحيى بن قزعة قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن ابن شهاب عن ابي سلمة بن عبد الرحمن وعبد الرحمن الاعرج عن ابي هريرة قال استب رجلان فكانت ابو هريره رد و دشنام داد تكبير گيرد و مرد و بتك كردند مرد از مسلمانان و مردي از يهود فقال المسلم الذي اصطفى محمدا على العالمين پس گفت مسلمان سوگند كسيكه برگزيد محمد را بر همه عالم و قال اليهودي والذي اصطفى موسى على العالمين و گفت يهودي كسيكه برگزيد موسى را بر همه عالم فرفع المسلم يده عند ذلك فلطم وجه اليهودي پس برداشت مسلمان دست خود را نزد اين گفتار يهودي و طپانچه زد بر روي او از آنكه او بطريق عموم گفته و آنحضرت نيز درين عموم در آمده و آنرا باطل محض پنداشته فذهب اليهودي الى النبي صلى الله عليه وسلم پس رفت يهودي نزد آنحضرت فاخبره بما كان من امره والمسلم پس خبر داد آنحضرت را بچيزي كه بود از كار او و كار مسلمان فدعا النبي صلى الله عليه وسلم المسلم فساله عن ذلك فاخبره پس خواند پيغمبر خدا مسلمان را و پرسيد از ان پس خبر داد مسلمان آنحضرت را فقال النبي صلى الله عليه وسلم لا تخيروني على موسى پس فرمود پيغمبر كه اختيار نكنيد مرا به نيكوئي بر موسي مراد آنست تفضيل نكنيد آنچنان كه نقص واقع شود در ايمان موسي لازم آيد يا موجب خصومت و دشمني شود شما را يا آنكه آنحضرت اين را براي تواضع و تاليف قلوب فرمود يا پيش از آنكه معلوم كند كه وي صلى الله عليه وسلم بهترين اولاد آدم است و پيش از آنكه وحي و نبوت فرمود آخر موسي زنده بود ي گنجايش نداشت او را اگر آنكه اتباع من كند فان الناس يصعقون يوم القيمة پس بتحقيق همه مردم بيهوش مي افتند در قيامت از آوازي كه شنوند از نفخ صور فاصعق معهم فاكون اول من يفيق پس بيهوش بيشوم من با مردم پس مي باشم درين مردم نخستين كسيكه بهوش مي آيد فاذا موسى باطش جانب العرش پس ناگاه مي بينم كه موسي گرفته است طرف عرش را فلا ادري اكان فيمن صعق فافاق قبلي پس نميدانم آيا بوده است موسي در كسانيكه بيهوش شدند پس بهوش آمده پيش از من او كان ممن استثنى الله يا او نهاستا از آنچه گفته بدا و ممتاز ساخته خدا او را از همه مردم در قول او تعالى فصعق من في السموات ومن في الارض الا من شاء الله پوشيده نماند كه اين افاقت يا عدم صعق اگر موجب فضيلت است پس مقرر است كه فضل جزئي مناني فضل كلي نيست يا آنكه تواند كه صعق آنحضرت از نفخ و انديشه است باشد پس توهم نقصاني در آنحضرت ازينوجه هم راه نخواهد يافت اگرچه بسوق كلام بظاهر دريابان فضيلت موسي است درين صفت والله اعلم **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا وهيب قال حدثنا عمرو بن يحيى عن ابيه عن ابي سعيد الخدري قال بينا رسول الله صلى الله عليه وسلم جالس جاء يهودي فقال يا ابا القاسم ضرب وجهي رجل من اصحابك كفت ابو سعيد درميان آنكه پيغمبر خدا صحبت كنان خود را بروي نشسته بود آمد يهودي پس كفت اي ابا القاسم زده است طپانچه روي مرا مرد ي از ياران تو قال من قال رجل من الانصار قال ادعوه فقال اضربته قال سمعته بالسوق يحلف والذي اصطفى موسى على البشر كفت شنيدم او را بازار سوگند ميخورد از انصار قال ادعوه بطلبيد او را پس فرمود آيا زدي تو او را در مطالبت حديث بهين است كه فرمود او عوه دعوي اشخاص نيز همين است قال سمعته بالسوق يحلف والذي اصطفى موسى على البشر كفت شنيدم او را بازار سوگند ميخورد

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

صحابه بن زبير بود از اصحاب پيغمبر خدا خبر داد عبادرا كه بتحقيق آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم خرج بالناس يستسقي لهم برامد بردم بجائيكه استسقا ميكرد براي ايشان فقام فدعا الله قائما پس استاد و دعا كرد استاده ثم توجه قبل القبلة وحول رداءه استاده پس توجه كرد قبل القبلة و حول رداء خود را فاستقبل القبلة ودعا روي خود را بقبله كرد و دعا كرد و قلب رداء و گردانيد رداء را پس استقبل القبلة ودعا روي خود را بقبله كرد و دعا كرد و قلب رداءه و گردانيد رداء خود را فاسقوا ونضح بيديه پس آب داده شد مردم و در روايت ابن عساكر فسقوا بضمتين لي همزة بمعني سابق **باب الجهر بالقراءة في الاستسقاء** يعني جهر كردن در قرات در نماز استسقا و فعله عمر و ابن الزبير اجماع ايشان يعني جمهور كه قايل اند بجهر در نماز **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا ابراهيم بن سعد الزهري عن عباد بن تميم عن عمه قال خرج النبي صلى الله عليه وآله وسلم يستسقي فتوجه الى القبلة يدعو كفت عم عباد برآمد آنحضرت بقصد استسقا پس متوجه شد بقبله دعا ميكرد و دعا ميكرد و حول رداءه ثم صلى ركعتين يجهر فيهما بالقراءة و گردانيد رداء را پس نماز گزارد دو ركعت بجائيكه جهر بقرات ميكرد و آن دو ركعت دو ركعت عيد بود حاكم از ابن عباس و مستدرك قرات سبح اسم در اولي و هل اتيك در ثانيه نزد او **باب** كيف حول النبي صلى الله عليه وآله وسلم ظهره الى الناس چگونه گردانيد آنحضرت پشت خود را بسوي مردم از جانب يمين يا از جانب يسار و حديث ساكت است از بيان آن پس ظاهر آنست كه مخير باشد ليكن مستقبا و از خارج آنست كه از جانب راست گردد زيرا كه ثابت شده كه آنحضرت خوش مي آمد از تيمن در شان وي همه قاله العسقلاني. **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب عن الزهري عن عباد بن تميم عن عمه قال رايت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يوم خرج يستسقي گفت عم عباد ديدم پيغمبر خدا را روزي كه برآمد اراده ميدانست استسقا را قال گفت راوي

تحول الناس ظهرا واستقبل القبلة يدعو پس گردانيد بسوي مردم پشت خود را نزد اراده دعا بعد فراغ از موعظه رو كرد قبله را بجائيكه

سوگند کسیکه برگزیده موسی را بر همه مردم قلت ای خبیث علی محمد فاخذتنی غضبة سرت وجهه گفت مر یهودی را ای ناپاک بر محمد برگزیده است پس مرا غضبی در گرفت زدم بر روی او فقال النبی صلی الله علیه وسلم لا تخیروا بین الانبیاء فرمود آنحضرت تخییر مکنید میان انبیا یعنی شما تعیین منزلت ایشان از پیش خود نمائید و لا فقد قال الله تعالی تلک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض فان الناس یصعقون یوم القیمة پس تحقیق مردم همه بیهوش می افتند در قیامت فاکون اول من تنشق عنه الارض پس می باشم من نخستین کسیکه پاره میشود از روی زمین قبر فاذا انا بموسی اخذ بقائمة من قوائم العرش پس ناگاه می بینم موسی را که گرفته است ستونی از ستونهای عرش فلا ادری کان فیمن صعق پس نمیدانم که بود در آنها که بیهوش شدند ام حوسب بصعقة الاولی یا حسب کرده شده است بصعقه تخستین که در دنیا شده بود نزد تجلی طور قال الله تعالی فلما تجلی ربه للجبل جعله دکا وخر موسی صعقا دیم ایشیت واضل است وی در استثنای آیه که فیه صعق الایة

حدثنا موسی قال حدثنا همام عن قتادة عن انس ان یهودیا رض راس جاریة بین حجرین مرویست از انس بن مالک که یهودی کوفت سر دوشیزه را میان دو سنگ در زمان آنحضرت در روایتی آمده که آن جاریه انصار بود رض بفتح راء و تشدید ضاد معجمه بمعنی دق است وقیل من فعل هذا بک افلان افلان حتی سمی الیهودی فاومات برأسها گفته شد بآن جاریه که کرده است این را بتو آیا فلانکس یا فلان کس تا نام برد یهودی پس اشاره کرد جاریه بسر خود فاخذ الیهودی فاعترف پس گرفته شد یهودی پس اعتراف کرد فامر النبی صلی الله علیه وسلم فرضخ راسه بین حجرین پس حکم کرد آنحضرت بخرابیس کوفته شد سر او میان دو سنگ یعنی عقوبت مثل گردند

و در حدیث تنصیص واقع نشده که آن جاریه بیمان کوفتن مرده است و یهودی را بقصاص کشته اند پس دلیل نمی تواند شد که قصاص بغیر محدد نیز شروعیت دارد و الله اعلم

باب من اکتفی بالصف الواحد وسد الخلة و من سد خلة رفع الله له درجة

آنرا روا است دان اگر چه بکین حجر علیه الامام را گرچه نباشد که حجر و منع امام بر وی واقع شده باشد سفیه صغیر رشید است و رشید کسی را گویند که اصلاح کند کار دین و دنیا خود را ضعیف العقل عام تر است از سفیه دین کما عن جابر ان النبی صلی الله علیه وسلم رد علی المتصدق قبل النهی ثم نهاه و ذکر کرده میشود از جابر بن عبد الله که تحقیق پیغمبر خدا رد کرد صدقه را بر صدقه کننده که محتاج بود آن پیش از منع کردن پیش از منع کردن او را کرا چنین کند شافعیه گویند که رد کرده نشود اصلا خواه محتاج آن باشد یا نه گر بعد از حجر امام و قاضی و قال مالک اذا کان الرجل علی رجل مال وله عبد لا شیء له غیره و گفت مالک و قتیکه باشد مر کی را بر مردی مال و مر این مرد را بنده ایست نیست هیچ چیز در ملک او جز این بنده فاعتقه ان یختر عتقه پس آزاد کرد آنرا ر روا نیست آزادی او مولف رح درین باب حدیثی موصول باسناد نیاورد و حدیثی که ابو داود آورده و تصحیح آن نموده موافق این ترجمه است و آنچنان است که بروایت جابر بن عبد الله گوید که مردی ربیعه نام زر نزد آنحضرت آورده که صدقه است و گفت بگذار که جز این زر چیزی دیگر ندارم آنحضرت رد کرد بروی و اعراض نمود و فرمود کی باز شما می آید و میگوید که جز این مال ندارم فآنرا صدقه میکنند بعد ازان سوال میکنند برای کفاف خود از مردم صدقه آنست که بر نظر غنا باشد گوید راوی انجدیث بر شرط او نبوده اند و اگر حدیثی که سابقا گذشت که مردی غلامی را مدبر ساخت و چون محتاج شد آنحضرت او را برای وی فروختند و درین باب هم می آورد آنچنان داشت والله اعلم

باب من باع علی الضعیف و نحجر کسیکه فروخت مالی را از ضعیف العقل و مانند او که سفیه است و دفع ثمن الیه و سپرد بهای آنرا بآن ضعیف و امر کرد آن ضعیف را باصلاح و القیام بشانه و امر کرد آن ضعیف را باصلاح و قیام نمودن بشان آن فان افسد بعد منعه پس اگر افساد عقل بعد ازان کرد منع کرد او را از تصرف و قیام نمودن بآن جواب آنست که روات کان النبی صلی الله علیه وسلم نهی عن اضاعة المال از بهر آنکه پیغمبر خدا منع کرده است از ضائع ساختن مال و قال الذی یخدع فی البیع اذا بایعت فقل لا خلابة و فرمود برای کسیکه فریب داده میشد در بیع و قتیکه بیع کنی تو پس بگو که فریبی نباشد و اختیار رد بیست اگر خواهم رد کنم

الجزء الرابع شیخ الاسلام | کتاب الاستسقاء

نیز مشابهت خطبه آن بخطبه عید در عدم اشتراط ولات دار و بر آنکه بعد از نماز باشد و گفته اند که خلاف تقدیم و ناجیز در استحباب است نه در جواز پس عمل بتقدیم بیان جواز باشد و لفظ ثم برای تراخی بیان بود چنانکه در رسم حول زیرا که تحویل نیز متراخی از دعا و استقبال نیست چنانکه در ابواب سابق معلوم

باب صلوة الاستسقاء

سابقین مشروعیت نماز استسقا که دو رکعت است و اتفاق دارند جمهور فقها بر آن بگیر آنچه مرویست از امام اعظم که استسقار دعا و تضرع و استغفار است نه نماز زیرا چه حقیقت استسقا وعده دران همین تضرع و استغفار است که فرمود استغفروا ربکم انه کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا پس استغفار سبب استسقاء آمده و در اکثر احادیث استسقار همین دعا و استغفار مرویست و نماز جزو قضیه خرج لصحرا که در سنه ستین واقع شده محفوظ و مروی نیست اگر در حدیث انس اکتفا بخطبه جمعه گویند در احادیث دیگر که استسقا در غیر روز جمعه بی نماز مرویست چه میتوان گفت روایت کرده احمد و ابن ماجه از کعب بن مره که آمد آنحضرت را مردی و گفت استسقار حمن هذا را برای مضر فرمود بتحقیق تو دلیر هستی برای مضر گفت یا رسول الله نصرت خواستی از خدا پس نصرت داد ترا و دعا کردی پس اجابت کرد ترا پس برداشت آنحضرت دست خود را و گفت اللهم اسقنا غیثا مغیثا مریعا مریئا طبقا عاجلا غیر رائث نافعا غیر ضار پس اجابت کرده شد ندا الحدیث و روایت کرده ابو داود و ترمذی و نسائی و نحو آن از عمیر مولی ابی اللحم و دیدن آنحضرت را که استسقا میکرد و نزدیک بزوراء استاده دعا میکرد دست بر بر آشته تا محاذی رؤس الحدیث و طبرانی از ابی امامه کاستاد آنحضرت در مسجد وقت جانست پس گفت سه بار گفت

اللهم اسقنا سه بار اللهم ارحمنا اللهم اسقنا غیثا مغیثا و لبدا سحا دلحا و دیدیدیم در آسمان ابری پس برخاست باد و غبار پس تند فراهم آمد ابر پس بخیت آسمان الحدیث و ابو عوانه در صحیح خود

ولم يأخذ النبي صلى الله عليه وسلم ماله ونكرت آنحضرت مال مروی را که فروخت غلام او را از آنکه بخیاری او ظاهر نشده بود و اگر ظاهر میشد نزد آنحضرت باز میداشت او را از گرفتن مال بها **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا عبد العزيز بن مسلم قال حدثنا عبد الله بن دينار قال سمعت ابن عمر قال كان رجل يخدع في البيع فقال النبي صلى الله عليه وسلم اذا بايعت فقل لا خلابة فكان يقولها ترجمه معلوم نخواهد است **حدثنا** عاصم بن علي قال حدثنا ابن ابي ذئب عن محمد بن المنكدر عن جابر ان رجلا اعتق عبدا له ليس له مال غيره مرویست از جابر که مردی آزاد کرد غلامی را که مدبر او بود و او را مال جز آن نبود پس خبر داد آنرا بپیغمبر صلی الله علیه وسلم فابتاعه منه نعيم بن النحام پس رد کرد او را پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی پس خرید او را از آنحضرت نعیم نحام بفتح نون و تشدید میم یعنی شخص است و معنی نسهنا نعیم نحام است گفته اند صواب اینست که نحام صفت نعیم است نه صفت پدر او در روایت سابق قید کرده که این غلام را مدبر ساخته بود گویا حمل کرده است که قیدها اتفاقی است **باب** كلام الخصوم بعضهم في بعض در بیان گفتار خصمها بعض از ایشان در حق بعضی **حدثنا** محمد قال حدثنا ابو معاوية عن الاعمش عن شقيق عن عبد الله قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من حلف على يمين وهو فيها فاجر ليقتطع بها مال امرء مسلم مرویست از عبد الله که گفت پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی کسیکه سوگند خورد بر چیزی بیمین و حال آنکه او در ان یمین دروغ گوست سوگند خورد تا ببرد بآن سوگند مال کسی را لقي الله وهو عليه غضبان پیش آید خدا را و حال آنکه خدا بروی خشمناک است قال فقال الاشعث في والله كان ذلك گفت عبد الله پس گفت اشعث بن قیس در حق من سوگند بخدا بود اینحدیث كان بين رجل من اليهود وبيني ارض فجحدني بود میان مردی از یهود و میان من زمینی مشترک پس انکار کرد مرا فقدمته الى النبي صلى الله عليه وسلم پس پیش کردم او را بسوی آنحضرت فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم الك بينة قلت لا پس فرمود مرا رسول خدا آیا هست ترا گواهان گفتم نی قال فقال لليهودي احلف گفت قیس پس فرمود آنحضرت مر یهودی را سوگند بخور قال قلت يا رسول الله اذا يحلف ويذهب بمالي گفت قیس گفتم ای رسول خدا حالا سوگند بخورد و ببرد مال مرا فانزل الله ان الذين يشترون بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا الى آخر الآية پس فرستاد خدای بر تر آنرا که میخرند بعهد خدا و سوگندهای خود مالی اندک تا آخر آیت تمام است اولئك لا خلاق لهم في الآخرة ولا يكلمهم الله ولهم عذاب اليم آنجماعة نیست نصیبی مر ایشان را در آخرت و نظر نمی کند خدا آنها را بر حمت و مر آنهاراست عذاب دردناک **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا عفان بن مسلم قال حدثنا يونس عن الزهري عن عبد الله بن كعب بن مالك عن كعب بن مالك انه تقاضى ابن ابي حدرد دينا كان له عليه في المسجد مرویست از عبد الله بن کعب که بتحقیق شان اینست که تقاضا کرد ابن ابی حدرد را دینی که بود مر او را بر ابن ابی حدرد در مسجد پیغمبر خدا فارتفعت اصواتهما حتى سمعها رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو في بيته پس بلند شد آواز هر دو تا آنکه شنید آنرا رسول خدا و حال آنکه آنحضرت در خانهٔ خود بود فخرج اليهما حتى كشف سجف حجرته پس برآمد از درون خانه تا برداشت پرده حجرهٔ خود را سجف بکسر مهمله و سکون جیم و فا پرده دریا یکطرف پرده فنادى يا كعب قال لبيك پس ندا کرد آنحضرت ای کعب گفت لبیک یا رسول الله قال ضع من دينك هذا واومأ اليه اى اشار فرمود بگذار از دین خود این را و اشاره کرد بسوی کعب یعنی نصف را قال لقد فعلت يا رسول الله گفت بتحقیق کردم و گذاشتم نصف را اى رسول خدا قال قم فاقضه فرمود ابن ابی حدرد را برخیز و نصف را ادا کن **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عروة بن الزبير عن عبد الرحمن بن عبد القاري عبد بتون است و قاری بتشدید صفت اوست منسوب بقارهٔ که بطنی است از خزیمه انه قال سمعت عمر بن الخطاب بتحقیق عبد الرحمن گفت شنیدم عمر بن خطاب را رضي الله عنه يقول سمعت هشام بن حكيم يقرأ سورة الفرقان میگفت عمر شنیدم هشام بن حکیم را که میخواند سورهٔ فرقان را على غير ما اقرأها على غير وجهی که میخواندم من آنرا

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

بدان باران بیشتر خواند استغفروا ربكم ثم توبوا اليه واگر نماز در استسقا سنت بودی عدم عمل بدان با عموم بلوی در قرب عهد بزمان نبوت یا ترک وی آنرا صورت نمیداشت و تصریح کرده اند علماء بانکه مراد امام تقی سنت نماز است بجماعت و خطبه نه نفی شرعیت و چرا چنانکه از عمل آنحضرت بکبار ثابت گشته تا آنکه اگر بر کوام تنها نماز ی بکند و تضرع و استغفار نماید بهتر باشد و اگر بکذارند بجماعت نیز جایز بود و نیست بر خلاف شیخ الاسلام ذکره ابن الهمام و نزد صاحبین و ائمه ثلثه در استسقا نماز است بجماعت و خطبه و اکنون فتوی نزد حنفیه بر قول صاحبین است

حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا سفيان بن عيينة عن عمرو بن ابي بكر عن عباد بن تميم عن عمه ان النبي صلى الله عليه وسلم

وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم اقرأنيها وبود رسول خدا خواننده بود مرا آن سوره را فكدت ان اعجل عليه فنزديك بود مرا كه شتاب كنم بروى بتخطيه وزجر تم امهلت حتى انصرف پس مهلت دادم تا آنكه برگشت ثم لببته بردائه بفتح لام وبا بر موحده مشدده وسكون موحده دوم پس بستم بردا در گردن او انداخته كشيدم او را فجئت به رسول الله صلى الله عليه وسلم پس آوردم او را نزد رسول خدا فقلت انى سمعت هذا يقرأ على غير ما اقرأتنيها پس گفتم بتحقيق من شنيدم اين را كه ميخواند قرآن بر غير چيزى كه خواندند تو مرا آن قرأت را فقال لى ارسله ثم قال اقرأ فقرأ پس فرمود مرا گذار او را پس فرمود او را بخوان پس خواند او فقال هكذا انزلت پس فرمود همچنين نازل شده است ثم قال لى اقرأ فقرأت فقال هكذا انزلت پس فرمود مرا بخوان پس خواندم پس فرمود همچنين نازل شده است ان القرآن انزل على سبعة احرف فاقرءوا منه ما تيسر همچنين قرآن نازل شده است بر هفت قرأت پس بخوانيد از قرآن چيزى كه ميسر شود و آسان باشد بر انكه در لغتهاى عرب اختلافى بود وقتيكه قرآن نازل شد بر لغت اهل حجاز خواندن آن بر اهل لغات ديگر دشوار آمد بجب وحى وسعتى شد كه هر كس بلغت خود خواند پس مراد از هفت حرف هفت لغت فصيح عرب است قاضى عياض گويد اين توسع وتسهيل است بعصر دو همين هفت لغت وبايد دانست كه اين توسع پيش از اجماع صحابه بوده است اما الآن گنجايش ندارد كه بر خلاف انچه اجماع واقع شده ودر مصحف امام كه مصاحف عثمانيه است ثبت يافته بخوانند بعضى گويند مراد هفت وجه است كه قارى سبعه خوانده اند ودرين قول هم قائل بحصر نبايد شد از انكه سه قرأت ديگر مشهور وغير آن هم هست كرمانى از دراورردى وغيره نقل ميكند كه اين هفت قرأت كه امروز مردم ميخوانند از يك حرف است از سه حرف كه در حديث واقع شده انتهى گويا تعقيل مبنى بر آنست كه مراد هفت لغت است واينهمه قرأتها لغت اهل حجاز است **باب** اخراج اهل المعاصى والخصوم من البيوت بعد المعرفة در بيان بر آوردن گناه كاران وخصومت كنندگان از خانهاى ايشان بعد از انكه معلوم شود احوال آنها وسزاوار اوب باشد وقد اخرج عمر اخت ابى بكر حين ناحت وتحقيق برون آورد عمر بن خطاب خواهر ابو بكر صديق را هنگامى نوحه كرد وقت وفات برادر و وى چند بروى زد وبعد از شنيدن حال او نوحه گران همه گريختند **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا محمد بن ابى عدى عن شعبة عن سعيد بن ابراهيم عن حميد بن عبد الرحمن عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لقد هممت ان آمر بالصلوة فتقام فرمود بتحقيق قصد كردم اينكه امر كنم بنماز پس برپا كرده شود ثم آمر الى منازل قوم فاحرق عليهم بيوتهم پس بيايم بسراهاى مردميكه حاضر نميشوند نماز را پس بسوزم بر ايشان خانهاى آنها خالف الى بجيم وفا بمعنى اتى اليه يعنى آيد بسوى او وجاى ترجمه همين جزو آخراست از انكه اين گنهگاران كه ترك نماز ميكنند چون خانه آنها سوخته شود از خانه خواهند برآمد در حديث اشارت است بآنكه سياست وعقوبت بمال نيز رواست وبآنكه عقوبت در آنجا كه تصريح بمكروه واقع نشده واسته براى امام است **باب** دعوى الوصى للميت در بيان دعوى وصيت ميت براى او **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان قال حدثنا الزهرى عن عروة عن عايشة ان عبد بن زمعة وسعد بن ابى وقاص اختصما الى النبى صلى الله عليه وسلم مرويست از عايشه كه عبد بن زمعه برادر سوده ام المومنين وسعد بن ابى وقاص خصومت كردند بيكديگر نزد پيغمبر خدا فى ابن امه زمعة ورپسر والد زمعه فقال سعد يا رسول الله ان ابن اخى پس گفت سعد اى رسول خدا وصيت كرده است مرا برادر من عتبه بن ابى وقاص اذا قدمت مكة ان انظر ابن امة زمعة وقتيكه قدوم آرم مكه را نظر كنم بپسر وداعه زمعه را فاقبضه پس قبض كنم او را فانه ابنى گفته است بتحقيق آن پسر پسر من است در روايت ابى ذر قدمت بتاء خطاب وانظر وا قبض بصيغه امر است واين موافق تر است لقوله فانه ابنى وقال عبد بن زمعة اخى وابن امة ابى ولد على فراش ابى وگفت عبد بن زمعه اين پسر برادر منست وپسر داعه پدر من كه زاده است

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقاء

تضعيف نموده آنرا احمد بن عبد العزيز بن عبد الرحمن ابن عوف كه از رجال الحديث است كلام كرده اند دران بهمه ثقاهت وكفته معارض است باانچه طبرانى لذا نفس آورده كه انحضرت گذارد دو ركعت بكبير گفت در آن مگر يك بكبير كه اگر اصل كلمه بران ترتيب ثابت بودى هر آينه مشهور ميشد ميان صحابه بجهت توفر دواعى وصدور آن على رؤس الاشهاد در روز جمعه **باب** الاستسقاء فى المصلى استحباب عمل استسقاء در مصلى سابق در ترجمه باب اول از ابواب استسقا خروج النبى فى الاستسقاء بود الى المصلى اشاره آن بمصلى ودر بيانى بيان حكمت بودن آن بمصلى است در صحراء بجهت انساع در مسجد مگر مسجد حرام وبيت المقدس بجهت فضل بقعه او بسبع **حدثنا** عبد الله بن محمد السندى قال حدثنا سفيان بن عيينه عن عبد الله بن ابى بكر سمع عباد بن تميم من عمه قال خرج النبى صلى الله عليه وآله وسلم الى المصلى يستسقى واستقبل القبلة فصلى ركعتين وقلب رداءه قال سفيان واخبرنى المسعودى وآن عبد الرحمن بن عبد الله بن مسعود سمعه من عبد الله بن ابى بكر قال جعل اليمين على اليسار كذا كنت سفيان باسناد سابق وخبر داد مرا مسعودى از ابى بكر بدر عبد الله مذكور از عباد از عم خود كه گفت در قصه قلب رداء كه گردانيد جانب راست را بر دوش چپ **باب** استقبال القبلة فى الاستسقاء استحباب رو آوردن بقبله در وقت دعاى باران **حدثنا** محمد بن سلام قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا يحيى بن سعيد قال اخبرنى ابو بكر بن محمد ان عباد بن تميم اخبره ان عبد الله بن زيد الانصارى اخبره ان النبى صلى الله عليه و

برفراش پدر من زاده مملوکه او فرای النبی صلی الله علیه وسلم شبهها بینا بعتبة پس دید آنحضرت شباهتی ظاهر بعتبه فقال هو لك
یا عبد بن زمعة الولد للفراش پس فرمود آن پسر ترا ای عبد بن زمعه فرزند تابع فراش است مر کسی را است که زاده است در فراش او
واحتجبی منه یا سودة و پرده گیر از وی ای سوده بنت زمعه از بینا معلوم شد که آنحضرت حکم بظاهر کرد نه بباطن
حکم کرد که به برادری سوده راضی نشد واعتبار قیافت نیز مفهوم شد وآنکه ولد از زنا را بصاحب فراش نسبت کردن خلاف واقع است بلکه
از برای زجر و نکبت زانی است **باب** التوقي من مخشى ممن يدرى ويعرف ويتهم در بیان مشروعیت قید کردن از کسیکه ترسیده میشود فساد او و مشتهر
بیم و تهمت مهمله و را و مشدد و هر سه مفتوح یعنی کار مکروه و عیب و فساد است وقتیبة ابن عباس عکرمة علم تعلیم القرآن والسنن
والفرایض وقید کرده است ابن عباس عکرمه را بتعلیم قرآن و سنتها و فرضها یعنی تا بیاموزد آنرا **حدثنا** قتيبة قال حدثنا الليث
عن سعيد بن ابي سعيد انه سمع ابا هريرة يقول بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم خيلا قبل نجد میگفت ابو هریره فرستاد رسول خدا صلعم
سواران لشکری نجد فجاءت برجل من بني حنيفة يقال له ثمامة بن اثال سيد اهل اليمامة پس آوردند مردی را از قبیله بنی حنیفه
که گفته میشد مر او را ثمامه بن اثال مهتر مردم یمامه ثمامه بضم مثلثه و میم مخفف بعد از الف مفتوح یمامی دیگر است اثال بضم همزه و تخفیف مثلثه بعد از الف
لام است یمامه بتحتیه سمین شهریست از یمن بدو مرحله از طائف فربطوه بسارية من سواري المسجد پس بستند او را بستونی از ستونهای
مسجد فخرج اليه رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال ما عندك يا ثمامة قال عندي يا محمد خير پس برون آمد نزدوی رسول خدا
وگفت چیست نزد تو ای ثمامه گفت نزد من ای محمد نکوئی است گویا اظهار ارادهٔ اسلام کرد فذكر الحديث پس ذکر کرد راوی حدیث را تا آنکه
در باب استمال وقتی که مسلمان شود گذشته و در کتاب مغازی نیز خواهد آمد انشاء الله العزیز فقال اطلقوا ثمامة پس فرمود رها کنید ثمامه را
واین ثمامه مسلمان شده به نیکوئی اسلام و بر اسلام مانده تا آنکه اهل یمامه در اول خلافت صدیق همه مرتد شده اند **باب** الربط والحبس
في الحرم در جواز بستن و بند کردن در حرم مکه و مدینه واشترى نافع بن عبد الحارث دار السجن بمكة من صفوان بن امية وخريد نافع بن
عبد الحارث سرای را برای حبس کردن بمکه از صفوان بن امیه واین نافع بن عبد الحارث خزاعی است از فضلاء صحابه عامل کرده بود او را عمر بن خطاب بر مکه
که سر الی برای بجز دعلی ان عمر ان رضی البیع فالبیع بیعه بدین شرط که عمر اگر راضی شد باین بیع پس بیع است واین لم یرض عمر فلصفوان
اربع مائة واگر راضی نشود عمر پس مر صفوان را چهارصد است در مقابله انتفاعی که تا جواب آمدن عمر کرده باشد در روایت بلی دار بعمامة دینار واقع شده
اینچنین گفته اند و ظاهر آنست که اینقدر زر کرایه مدتی که جواب آید نخواهد بود بلکه معنی آنست که اگر عمر قبول نکند سزای آن که چهارصد دینار است بر ذمت
نافع دکانه خریده بود و وکیل را باید رسید که اگر موکل قبول نکند او را خود بجز دو باین تقریر دفع شد شبهه که بر بیع حدیث کرده اند که باین چنین
شرط بیع فاسد میگردد و حبس کرده است ابن زبیر بمکة وحبس کرده است ابن زبیر گنهگاران را بمکه **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال حدثنا
الليث بن سعد قال حدثني سعيد بن ابي سعيد سمع ابا هريرة قال بعث النبي صلى الله عليه وسلم خيلا قبل نجد فجاءت
برجل من بني حنيفة يقال له ثمامة بن اثال فربطوه بسارية من سواري المسجد همانست باب مذکور
وترجمه نیز بطریق عموم واقع شده **باب** في الملازمة در بیان چسپیدن متخاصمان بیکدیگر و نزاع نمودن با هم **حدثنا** يحيى بن
بكير قال حدثنا الليث عن جعفر قال غيره حدثني الليث قال حدثني جعفر بن ربيعة فرق درین دو طریق آنست که یحیی گفته که لیث
بلکه عن جعفر حدیث کرده و غیر یحیی گفته که لیث بطریق تحدیث از جعفر حدیث کرده است پس روایت یحیی موهم تدلیس نباشد عن عبد الرحمن
بن هرمز عن عبد الرحمن بن كعب بن مالك الانصاري عن كعب بن مالك انه كان على عبد الله بن ابي حدرد دلا سلمي دين
فلقيه فلزمه فتكلما حتى ارتفعت اصواتهما مرویست از کعب که بود او را دینی بر عبد الله بن ابی حدرد پس پیش آمد کعب او را

از کشمیهنی سبقت قلم شبهناک است و مانند این
شمار جان حکم کرده اند **باب** رفع الناس
ایدیهم مع الامام في الاستسقاء استحباب
برداشتن مردم دستهای خود را موافقت امام
در دعای باران و درین رد است بر کسی که گفته
کفایت میکند دعای امام در استسقاء و ثبت یدکه
بهمت این اهتمام معدوم کرد و اثر ابر باب آینده و قال
ایوب بن سليمان بن بلال شیخ مولف است
قال حدثني ابو بكر بن ابي اويس عن سليمان
بن بلال قال يحيى بن سعيد الانصاري
سمعت انس بن مالك قال اتى رجل اعرابي
من اهل البدو الى رسول الله آمد مردے
صحرائی از مردم برون بسوی پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم یوم الجمعة روز جمعه فقال یا رسول الله
یا رسول الله **هلكت الماشية هلك**
العيال هلك الناس ای رسول خدا هلاک
شدند چارپایها هلاک شدند مستمندان هلاک شدند
همه مردم فرفع رسول الله صلى الله عليه وآله
وسلم يديه يدها هو پس برداشت آنحضرت
هر دو دست مبارک را و دعا میکرد و مسامح
الناس ايديهم مع رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم و برداشتند مردم دستهای خود را
بدعا با آنحضرت قال فما خرجنا من المسجد
حتى مطرنا گفت انس پس برون نیامدیم از
مسجد تا آنکه باران وارد شد بر ما فما زلنا نمطر
حتى كانت الجمعة التي تليها پس پیوسته باریده میشدیم تا آنکه جمعه دیگر شد فاتى
الرجل الى نبي الله پس آمد مرد بسوی پیغمبر خدا
صلى الله عليه وآله وسلم فقال یا رسول الله
تشقق المسافر ومنع الطريق پس گفت
آنمرد ای رسول خدا بند شد عاجز شد مسافر از سفر و باز
داشته شد راه تفسیر کرده و تولف تشقق تفتح مرده
و کسر عجم را بقول خواهی حمل از اهل یعنی سسته
آمدن مکرر الی آخره غرضی در مقصد تفسیر کرده بتشقق را
بمعنی پس ماند و پیش نرفت و قال لا ادري
عبد العزيز بن عبد الله حدثني محمد بن جعفر
عن يحيى بن سعيد وشريك قال انسا
عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم رفع يديه
حتى رايت بياض ابطيه روایت میکند انس

وبه یقول اوا و سخن کردن باهم تا آنکه بلند شد آواز ایشان تا آنجا النبی صلی الله علیه وسلم فقال یا کعب واشار بیده کانه یقول النصف پس گذاشت بهر دو یعنی نیمه او فرمودای کعب واشارت کرد بدست گویا میفرماید که نصف بگیر فاخذ نصف صاحبه وترا نصفا پس گرفت کعب نیمی از انچه بروی بود و گذاشت نیمی دیگر از روایت سابق در باب کلام خصما بکدیگر معلوم شد بود که هم از درون حجره پرده برداشته مذکور کعب وانچه گفته مرتبا گویا انجا مسامحه کرده مرور آورده است **باب** القاضی در بیان طلب کردن حق حدثنا اسحاق قال حدثنا وهب بن جریر قال اخبرنا شعبة عن الاعمش عن ابی الضحی عن مسروق عن خباب قال کنت قینا فی الجاهلیة گفت خباب بودم من آهنگری در ایام جاهلیت وکان لی علی العاص بن وائل دراهم او بودم مرا بر عاص بن وائل پدر عمرو بن عاص مشهور چند درهم فاتیته اتقاضاه پس آمدم بجای که طلب میکنم او را دراهم فقال لا اقضیک حتی تکفر بمحمد پس گفت عاص نه میکنم ترا تا آنکه کافر شوی بدین محمد فقلت والله لا اکفر بمحمد حتی یمیتک الله ثم یبعثک پس گفتم نی سوگند خدا که کافر نمیشوم تا آنکه بمیراند ترا خدا پس برانگیزد ترا روز قیامت مقصود آنست که هرگز کافر نمیشوم و یقینی که کرده بروز قیامت در آنروز کفر معنی ندارد بلکه کافران در آن روز اعتراف بایمان خواهند کرد و بر کفر خود پشیمان خواهند شد در ین ضمن بر رغم آن ناپاک اظهار کمال ایمان خود کرده است قال فدعنی حتی اموت ثم ابعث فاوتی مالا وولدا ثم اقضیک گفت پس گذار مرا تا بمیرم پس برانگیخته شوم و داده شوم مالی و فرزندی پس ادا کنم حق ترا این ناپاک بطریق استهزا گفته است فنزلت افرایت الذی کفر بآیاتنا وقال لاوتین مالا وولدا پس نازل شد این آیه کریمه یعنی آنکه آیا دیده تو کسی را که کفر ورزید بآیات ما و گفت هرآئنه داده میشوم مال را وولد را روز قیامت **کتاب اللقطة** در بیان احکامی که متعلق است بلقطه لقطه بضم لام و فتح قاف است بر لغت فصیح وسکون قاف نیز آمده و معنی آن در لغت چیزیست که برداشته شود در شرع چیزی که یافته شود از مواضع غیر محرز و مالک او معلوم نباشد **بسم الله الرحمن الرحیم باب** اذا اخبره رب اللقطة بالعلامة دفع الیه وقتیکه خبر دهد او را صاحب لقطه بنشانها سپرده شود بوی **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة بن الحجاج ح وحدثنی محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن سلمة بن کهیل قال سمعت سوید بن غفلة قال لقیت ابی بن کعب فقال اخذت صرة فیها مائة دینار پرگفت ملاقات کردم ابی بن کعب را پس گفت گرفتم همیانی که در وی صد دینار بود فاتیت بها النبی صلی الله علیه وسلم فقال عرفها حولا پس آمدم آنرا نزد پیغمبر خدا پس فرمود تعریف کن یکسال یعنی منادی کن که کسیکه چیزی گم کرده ازین بطلبد و باید که منادی در بازار و مجامع مردم و در جائی کسب و تجارت و قتیکه برون آیند از مسجد و منادی در مساجد مکروه است یا حرام اگر آواز بلند باشد و با شارت مکروه نیست قسطلانی گفته که استیعاب تمام سال برای منادی شرط نیست اگر گاه گاه کند کافی است چنانکه در رفتی یکبار یا دو هفته یکبار و در ماهی یکبار و در ماهی یکبار بر عرف و عادت وقت جمع شدن مردم دور و نزدیک فان عرفها فلها اجد من یعرفها پس تعریف کردم آنرا و نیافتم کسی را که بشناسد آنرا ثم اتیته فقلت قد عرفتها فلم اجد فاتیته ثلاثا فقال احفظ وعاءها وعددها ووکاءها پس آمدم نزد آنحضرت بار دوم پس فرمود تعریف کن یکسال دیگر پس تعریف کردم آنرا و نیافتم کسی را که بشناسد آنرا ثم اتیته ثالثا فقال احفظ وعاءها وعددها ووکاءها پس آمدم بار سوم پس فرمود نگهدار کیسه و شمار و بند آنرا فان جاء صاحبها وکلا فاستمتع بها پس اگر آمد صاحب آن بده و اگر نیاید بهر دو گیر آنرا پس استمتعت فلقیته بعد بمکة قال لا ادری ثلثة احوال او حولا واحدا پس گوید ملاقات کردم ابی بن کعب را بعد ازان حدیث بمکه گفت نمیدانم که سه سال فرموده بود یا یکسال و مقرر علما یکسال است چنانکه در احادیثی که در ابواب لاحق آمده همین یکسال است و در حدیث بطریق شک واقع است و حکم شک ساقط مشکوک است و یکسال متیقن **باب** ضالة الابل حدثنا عمر بن حفص بن عبد الله بن عباس قال حدثنا عبد الرحمن بن مهدی قال حدثنا سفیان عن ربیعة قال احدثنی یزید مولی المنبعث

وعاءها الذی تکون فیه اللقطة من جلد او خرقة ونحو ذلک ووکاءها بالکسر الواو والمد الخیط الذی یشد به الوعاء ونحوه وعددها ای قدرها بالعدد ای احفظ ذلک لیعرف صدق من یجیء یدعیها وقیل المراد بالعدد الاحتیاط لئلا یکون فیها ما لا یحل التقاطه کالکلب والحمار الاهلی ونحوهما

عمر بن عباس بضم عین بن حفص بن عبد الله بن عباس بن عبد المطلب الهاشمی

المجلد الرابع من شیخ الاسلام | **کتاب الاستسقاء**

برداشتن بلیغ بالاتر از مقابل سینه وگذرانیدن زیر بغل تا آنجا نمود در سایر ادعیه ثابت و ماثور است در صحیحین وغیر ایشان و در کتاب الدعوات بیاید انشاء الله تعالی فانه کان یرفع حتی یری بیاض ابطیه پس تحقیق برسید از شدت در استسقا تا آنکه دیده میشد سفیدی بر دو بغل آنحضرت مراد و تحقیقت رویت بیاض است اگر گویند درین حال بر بدن مبارک ردائی می بود غیر سائر اوقات مراد رویت موضع بیاض است اگر چه بر اهنی بر بدن شریف بود گفته اند که واقعه هر چند صعب تر و مطلب هم چند قوی تر برداشتن و دستها بلند تر و هم از انس فرمسلم آمده که آنحضرت در استسقا اشارت کرد به پشت هر دو کف دست خود بسوی آسمان برعکس انچه متعارف است در سایر ادعیه و گفته اند که چون دعا برای طلب و سوال چیزی از نعما بود مستحب است که گردانیده شود بطن کفها بجانب آسمان و هرگاه برای دفع و منع فتنه و بلا باشد پشتهای دست بجانب آسمان کنند از برای التجای و ناثره فتنه و بلا و بیست کردن فوت حادثه و غلبه آن و چیزی گفته این نیست برای تفاوت بتقلیب حال چنانکه در تحویل رداء استسقا است بمطلوب که بطون سحاب بجانب زمین متراکم گردد و بریزد کذا قاله الشیخ **باب** ما یقال اذا مطرت دعای که گفته شود و گفته میشود وقتیکه ببارد آسمان مطرت از ثلاثی روایت ابی ذر است و روایت دیگران امطرت بزیادة همزه و هر دو یک معنی است نزد جمهور و بقولی اهل مستعمل در خیر است و ثانی در شر کذا ذکره الشیخ و قال ابن عباس کصیب المطر و گفته است ابن عباس در تفسیر قول و تعالی او کصیب من السماء که مراد از صیب مطر است و مقصود ازین تعلیق تفسیر لفظ حدیث بانست که ذکر شود و قال غیره و گفته است غیر ابن عباس که صیب فعل است از صوب یعنی فرود آمدن از مکان بلند که اعم است چنین مستعمل است صاب یصوب صاب

عن زيد بن خالد الجهني قال جاء اعرابي الى النبي صلى الله عليه وسلم فسأله عما يلتقطه فقال عرفها سنة فان جاء صاحبها والا فاستنفقها فان جاء صاحبها فادها اليه قال فضالة الغنم قال لك او لاخيك او للذئب قال فضالة الابل قال ما لك ولها معها حذاؤها وسقاؤها ترد الماء وتاكل الشجر حتى يلقاها ربها قال فضالة الشاء قال لك او لاخيك او للذئب

باب

ضالة الغنم وذكر اللقاط ثم شرع في بيان رضاة اسب وگاو وخر ونباو وشاة ومالك فقال اگر يافت يكي شتر وگاو واسب در صحرا ترك آن بهتر است از انكه اينها قوتي دارند كه دفع درندها تواند كرد يا آنكه در التقاط احتمال غيرست باذن او واز انالك مرديست كه ترك مستحب است نزد حنيفه اگر فتن اينها بهتر است از انكه در خصوص صيانت مال غيرست وگاو وخر بلكه اسب زبون دفع هر دو درندهي تواند كرد فاعتمدوه فانه صحيح خصوص در زمان پريو وگرگ وكرو خداع قول علماء است

حدثنا اسمعيل بن عبد الله قال حدثني سليمان بن بلال قال حدثني عن يزيد مولى المنبعث سمع زيد بن خالد يقول سئل النبي صلى الله عليه وسلم عن اللقطة فقال اعرف عفاصها ووكاءها ثم عرفها سنة فان جاء صاحبها والا فشأنك بها قال فضالة الغنم قال لك او لاخيك او للذئب قال فضالة الابل قال ما لك ولها معها حذاؤها وسقاؤها ترد الماء وتاكل الشجر حتى يلقاها ربها

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ربيعة بن ابي عبد الرحمن عن يزيد مولى المنبعث عن زيد بن خالد قال جاء رجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله عن اللقطة فقال اعرف عفاصها ووكاءها ثم عرفها سنة فان جاء صاحبها والا فشأنك بها قال فضالة الغنم قال هي لك او لاخيك او للذئب قال فضالة الابل قال ما لك ولها معها حذاؤها وسقاؤها

باب اذا لم يوجد صاحب اللقطة بعد سنة فهي لمن وجدها وقيمة لقطة صاحب لقطه ومالك آن بعد از تعريف يكسال

سير آن لقطه مر كسي راست كه يافته است

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن ربيعة بن ابي عبد الرحمن عن يزيد مولى المنبعث عن زيد بن خالد قال جاء رجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فسأله عن اللقطة فقال اعرف عفاصها ووكاءها ثم عرفها سنة فان جاء صاحبها والا فشأنك بها قال فضالة الغنم قال لك او لاخيك او للذئب قال فضالة الابل قال ما لك ولها معها حذاؤها وسقاؤها

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الاستسقاء

چون بسيد بداران راكه نزول كرده بيكفت الله حه صيبا نافعا غاد وذ الفرست باران بريزان سوي بسد وبر روايت سيقي صيبا بموحده مشدده بمعني ريكتن است تابعه القاسم بن يحيى بن عطاء مقدمي هلالي واسطي سنه يكصد ونود ومفت عن عبيد الله متابعت كرده قاسم بن يحيى بن مبارك را ومردست اين حديث را عبيد الله در سه جا الا وزاعي وعقيل بتصغير عن نافع ظاهر اين روايت اوزاعي وعقيل از نافع بسبيل متابعت نبوده كه تغير اسلوب كرده يا محمد ونقص است در عبارت

باب من تمطر بثوبه حتى يتحادر على لحيته

كسيكه جهت آمدن باران راه قصد وتخواهد كه بداران باشد تا انكه بريزد بر ريش او وكرده نشده بلكه بقصد اتباع ونيت مامور به مستحب بود ودر مسلم آمده كه بكشاده شد حضرت جامه را از بدن مبارك تا انكه برسيد او را چيزي از باران گفتم چيكردي اين را فرمود بجهت آنكه باران نو رسيد ماست از نزد پروردگار خود تازه آمده از عالم قدس كه هنوز آلوده نشده باچيزها اين عالم كشف

حدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله بن المبارك قال اخبرنا الاوزاعي قال حدثنا اسحاق بن عبد الله بن ابي طلحة الانصاري قال حدثني انس بن مالك قال اصابت الناس سنة على عهد رسول الله فبينا رسول الله صلى الله عليه وسلم يخطب على المنبر يوم الجمعة قام اعرابي فقال يا رسول الله هلك المال وجاع العيال فادع الله لنا ان يسقينا فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه وما في السماء قزعة فثار سحاب امثال الجبال ثم لم ينزل عن منبره حتى رايت المطر يتحادر على لحيته فمطرنا يومنا ذلك ومن الغد ومن بعد الغد والذي يليه حتى الجمعة الاخرى وقام ذلك الاعرابي او غيره فقال يا رسول الله تهدم البناء وغرق المال فادع الله لنا فرفع يديه فقال اللهم حوالينا ولا علينا فما يشير بيده الى ناحية من السحاب الا تفرجت وصارت المدينة مثل الجوبة وسالت قناة شهرا ولم يجئ احد من ناحية الا حدث بالجود

باب الاستسقاء في خطبة الجمعة غير مستقبل القبلة

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن شريك بن عبد الله بن ابي نمر عن انس بن مالك ان رجلا دخل المسجد يوم الجمعة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما فقال يا رسول الله هلكت الاموال وانقطعت السبل فادع الله يغيثنا فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم اغثنا اللهم اغثنا اللهم اغثنا قال انس ولا والله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة ولا شيئا وما بيننا وبين سلع من بيت ولا دار قال فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبله قائما فقال يا رسول الله هلكت الاموال وانقطعت السبل فادع الله يمسكها فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم حوالينا ولا علينا اللهم على الاكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانقلعت وخرجنا نمشي في الشمس

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن شريك بن عبد الله بن ابي نمر عن انس بن مالك ان رجلا دخل المسجد يوم الجمعة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما فقال يا رسول الله هلكت الاموال وانقطعت السبل فادع الله يغيثنا فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم اغثنا اللهم اغثنا اللهم اغثنا قال انس ولا والله ما نرى في السماء من سحاب ولا قزعة ولا شيئا وما بيننا وبين سلع من بيت ولا دار قال فطلعت من ورائه سحابة مثل الترس فلما توسطت السماء انتشرت ثم امطرت فلا والله ما رأينا الشمس ستا ثم دخل رجل من ذلك الباب في الجمعة المقبلة ورسول الله صلى الله عليه وسلم قائم يخطب فاستقبله قائما فقال يا رسول الله هلكت الاموال وانقطعت السبل فادع الله يمسكها فرفع رسول الله صلى الله عليه وسلم يديه ثم قال اللهم حوالينا ولا علينا اللهم على الاكام والظراب وبطون الاودية ومنابت الشجر فانقلعت وخرجنا نمشي في الشمس

وخذ فيها تودة الماء من التجر حتى تأخذ بها مرتجبة بكر شده است **باب** اذا وجد خشبة في البحر ونحوها وقتيكه يابند كسي چوبي را در دريا چه يابد مانند آن حكم آن چيست يا ببرد يا نه اگر گيرد مالك آن جويد يا حكم لقطه دارد وقال الليث حدثني جعفر بن ربيعة عن عبد الرحمن بن هرمز عن ابي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه ذكر رجلا من بني اسرائيل وساق الحديث بتحقيق آنحضرت تذكر كرد مردي را از بني اسرائيل و راند حديث را تا آنكه گفت پس برد با بكفالت بتمام ابرا و يافته فخرج ينظر لعل مركبا قد جاء بماله پس برآمد مينگرد شايد كشتي آمده باشد با مال او فاذا بالخشبة فاخذها لاهله حطبا پس ناگاه رسيد بچوبي پس گرفت آنرا براي اهل خود هيزمي فلما نشرها وجد المال والصحيفة پس هرگاه بريده كرد آنرا يافت مال خود را و صحيفه كه در من دار بوي نوشته بود از آنجا معلوم شد كه چوبي كه زده بود او را بنظر در آيد گرفتن آن مباح است وتتمه ترجمه را كه چاك و مانند آنست گويا بر اين خشبه قياس كرده است وحكم لقطه ندارد كه سالي تعريف بايد كرد و باب هل يأخذ اللقطة و لا يدع ما كه در بعض نزد يك مذكور خواهد شد ذكر سوط صريحا واقع است اگر آن حديث را در اين باب مي آورد بهتر مي بود **باب** اذا وجد تمرة في الطريق وقتيكه كسي يابد خرمائي در راه آيا بردارد آنرا يا نه **حدثنا** محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان عن منصور عن طلحة بن مصرف عن انس قال مر النبي صلى الله عليه وسلم بتمرة في الطريق گفت انس گذشت بپيغمبر خدا بخرمائي كه افتاده بود در راه فقال لولا اني اخاف ان يكون من الصدقة لاكلتها پس فرمود اگر نبودي كه تحقيق من ميترسم كه باشد از صدقه هر آئينه ميخوردم آنرا و ازين حديث اباحت برداشتن و خوردن آن معلوم شد ليكن بر كسي كه صدقه حرام است تقوي آنست كه نخورد وقال يحيى حدثنا سفيان قال حدثني منصور قال ما اراه الا عن منصور عن طلحة هو ابن مصرف اليامي قال حدثنا انس ح وحدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا معمر عن همام بن منبه عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اني لاتقلب في اهلي فاجد التمرة ساقطة على فراشي فرمود تحقيق من ميگردم بجانب اهل خود پس مي يابم خرمائي افتاده بر جامه خواب خود فارفعها لاكلها ثم اخشى ان تكون صدقة فالقيها پس برميدارم آنرا براي آنكه بخورم آنرا پس بترسم كه باشد خرمائي صدقه پس مي افگنم آنرا **باب** كيف تعرف لقطة اهل مكة چگونه تعريف كرده شود لقطه اهل مكه وقال طاؤس عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم لا يلتقط لقطتها الا من عرفها بر نمي دارد لقطه مكه را مگر كسيكه تعريف كند آنرا و ازينجا معلوم شد كه برداشتن لقطه مكه رواست ليكن از مجموع روايتها ظاهر ميشود كه تعريف لقطه مكه تا ابد بايد كرد يعني مباح نيست انفاق كردن آن وقال خالد عن عكرمة عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم لا يلتقط لقطتها الا معرف پس بر ندارد لقطه اهل مكه مگر معرف وقال احمد بن سعيد حدثنا روح بن عبادة قال حدثنا زكريا قال اخبرنا عمرو بن دينار عن عكرمة عن ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يعضد عضاهها فرمود شكسته نشود درخت حرم مكه عضاه بكسر مهمله وضاد معجمه غيلان و هر درخت خاردار كلان واحد عضة است ولا ينفر صيدها و گريزانده نشود شكار او ولا تحل لقطتها الا لمنشد و حلال نيست برداشتن لقطه آن مگر معرف را دائما و لا يختلى خلاها و بريده نشود گياه سبز آن فقال عباس يا رسول الله الا الاذخر پس گفت عباس يا رسول خدا اذخر را كه استعمال آن داريم فقال صلى الله عليه وسلم الا الاذخر پس فرمود مگر اذخر **حدثنا** يحيى بن موسى قال حدثنا الوليد بن مسلم قال حدثنا الاوزاعي قال حدثني يحيى بن ابي كثير قال حدثني ابو سلمة بن عبد الرحمن قال حدثني ابو هريرة قال فتح الله على رسوله مكة گفت ابو هريره گشاد خدا بر رسول خود مكه را قام في الناس فحمد الله واثنى عليه خطبه خواند پس ستود خدا را و ثنا كرد بر وي ثم قال ان الله حبس عن مكة الفيل پس فرمود تحقيق خدا نگهداشت از مكه فيل اصحاب فيل را و نگذاشت كه بر سر كعبه آمده بدم كند آنرا و سلط عليها رسوله والمؤمنين و قادر گردانيد بر مكه رسول خود را و مسلمانان را فانها لا تحل لاحد كان قبلي و انها احلت لي ساعة من نهار و بتحقيق مباح نگردانيد مر هيچ يكي را

استاده يا رسول الله تهدم البناء و غرق المال فادع الله لنا اي رسول خدا انقياد ما نما و غرق شد مالها پس دعا كن خدا را براي ما فرفع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يديه فقال اللهم حوالينا و لا علينا برداشت آنحضرت هر دو دست خود را و گفت الهي حوالينا و لا علينا خداوندا باران گرد ما ببار ان نه بر ما قال فما جعل رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يشير بيديه الى ناحية من السحاب الا تفرجت بفتح فوقيه و تشديد راء كنايه است از كشاده شدن ابر بجهت اشارت پيغمبر خدا بدو دست خود پس هيچ ناحيتي از آسمان نگذاشت كه باشد و ميگشت حتى صارت المدينة في مثل الجوبة تا آنكه گشت مدينه در مانند سير گوي يعني در اطراف مدينه ابر بود و باران مي باريد الا بر مدينه كه بر نبود و جوبه بفتح جيم و سكون واو بمعنى حفره گوي گرد فراخ و در قاموس گفته جوب سير و چاه حفره حتى سال الوادي وادي قناة شهرا آنكه روان گشت رود كنار آن وادي قناة است در مدينه كما هو قال ليس بجنى احد من ناحيته الا حدثت بالجود كذا في النهاية پس نيايد هيچ كس از جانبي مگر آنكه حديث كند از باران نيكو بسيار خود بفتح جيم و سكون واو باران نيكو بسيار آمدن باران كذا في الصراح **باب** اذا هبت الريح وقتيكه بوزد باد يعني آنچه ثابت شده در نبوت و ذكر آن با ابواب لاحقه در ابواب استسقا بحث مناسبت با واسطه با باران كه كاهي رحمت است و گاهي عذاب و در غالب ببشر و معقب است ببارش باران **حدثنا** سعيد بن ابي مريم قال اخبرنا محمد بن جعفر قال اخبرني حميد بتصغير انه سمع انس بن مالك يقول كانت الريح الشديدة اذا هبت عرف ذلك في وجه رسول الله ميگفت انس بود باد تند وقتيكه مي وزيد شناخته ميشد آن در رخسار پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم كه مبادا متعقبه نزول بلاي باشد بر امت او چنانكه بعضي امم سابقه هلاك شده اند بآن و واقع شده

که پیش از من بود و نه مر احدی را بعد از من و تحقیق حلال کرده شد مرا ساعتی از روز فتح و آنان تحل لاحد من بعدی و بتحقیق حلال کرده نشده است مر هیچ کسی را از پس من قتال کردن با اهل مکه که لا ینفر صیده و نه خلا شوکها و بریده نشود خار زمین حرم را و نه تحل ساقطتها الا لمنشد و حلال نیست افتادگی آن فروختن مگر معرف را جای سرجمه همین است و من قتل له قتیل فهو بخیر النظرین اما ان یعقل و اما ان یقید و کسی که کشته شد مر او را از اهل مکه پس بهتر بینند و نظر است خواه فدیه داده شود او را یا قصاص یقید از قود است یعنی قصاص فقال العباس الا الاذخر فانا نجعله لقبورنا و بیوتنا پس گفت عباس استثنا کن از ین حکم اذخر را بتحقیق ما بکار می بریم بر ای گورهای خود و خانهای خود فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم الا الاذخر فقام ابوشاه رجل من اهل الیمن فقال اکتبوا لی یا رسول الله پس استاد ابوشاه مردی از اهل یمن و گفت بنویسید این حکم را برای من ای رسول خدا فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اکتبوا لابی شاه فرمود بنویسید برای ابوشاه قلت للاوزاعی ما قوله اکتبوا لی یا رسول الله ولید بن مسلم گوید گفتم اوزاعی را چه معنی دارد قول او که گفته اکتبوا لی یا رسول الله قال هذه الخطبة التی سمعها من رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت اوزاعی این خطبه را که مشتمل بر این احکام حرم بود و شنیده آنرا از رسول خدا بر حمت کناد خدا بر وی **باب** لا تحلب ماشیة احد بغیر اذنه و دوشیده نشود دابه کسی بی اذن او که موجب خصومت و نزاع گردد در نهایه گوید اطلاق میکنند ماشیه را بر گاو و شتر و بز لیکن اطلاق آن بر بز بیشتر است **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال لا یحلبن احد ماشیة احد الا باذنه پس نه دوشد احدی ماشیه کسی را مگر باذن او و ازین تشبیه ظاهر میشود که این دوشیدن حکم دزدی دارد و آنکه کرمانی گفته که میتوان باین استدلال کرد بر وجوب قطع دست کسیکه بدوشد شیر از ماشیه دیگری محل نظر است از آنکه دزدی که موجب قطع است بشرط احراز است و اینجا حکم احراز داذن خالی از خفائیت **باب** اذا جاء صاحب اللقطة بعد سنة ردها علیه لقطه و ودیعه و قسیکه آید صاحب لقطه آنکه گم کرده بود بعد از سالی رد کند بابنده آن بر وی از آنکه در دست او ودیعت بوده است لیکن خوردن آن گیرنده آنرا شارع مباح کرده بود **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا اسمعیل بن جعفر عن ربیعة بن ابی عبد الرحمن عن یزید بن خالد الجهنی ان رجلا سال رسول الله صلی الله علیه وسلم عن اللقطة فقال عرفها سنة مردی پرسید رسول خدا را از لقطه پس فرمود تعریف کن آنرا یکسال ثم اعرف عفاصها و وکاءها ثم استنفق بها فان جاء ربها فادها الیه پس اگر آید صاحب آن مال او آنرا بسوی وی فقال یا رسول الله فضالة الغنم پس گفت ای رسول خدا پس ضاله غنم چه حکم دارد فقال خذها فانما هی لك او لاخیك او للذئب قال یا رسول الله فضالة الابل قال فتغضب رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی احمرت وجنتاه او احمر وجهه پس خشم کرد رسول خدا تا آنکه سرخ شد دو رخسار وی یا روی وی شک راویست ثم قال مالك و لها معها حذاؤها و سقاؤها حتی یلقاها ربها ترجمه مکرر شده است **باب** هل یاخذ اللقطة و کیف یصنع یا کیست شخصی لقطه را و نگذارد در حالتی که ضایع میشود آن بترک کردن وی حتی لا یاخذها من لا یستحق برای آنکه نگیرد آنرا کسیکه مستحق آن نمی باشد **حدثنا** سلیمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن سلمة بن کهیل قال سمعت سوید بن غفلة قال کنت مع سلمان بن ربیعة و زید بن صوحان فی غزاة گفت سوید بودم من با سلمان و زید بن صوحان در غزوه

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

راجع بود و بایشان و در حدیث آمده که چون وی بابد دیگر میکند نشت کشف کرده میشود رفتن. خوف ظاهر است که بابد این مسبوق بصبا می باشد زیرا چه صبا می انگیزد دود را هم می آرد ابر را پس معلوم شد که صبا نیز خوف کردی تا شروع **مطر** **حدثنا** مسلم بن ابراهیم قال حدثنا شعبة عن الحکم عن مجاهد عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال نصرت بالصبا فرمود یاری داده شدم من بباد صبا و اهلکت عاد بالدبور و هلاک کرده شدند عاد که قوم هود است بباد دبور بفتح دال و ضباد بادی که بیابد از پشت تو چون، و کنی بفتح دال و ادبار قبول بفتح قاف نیز گویند زیرا چه مقابل روی کعبه است و دبور خلاف آن و بعبارت دیگر چون شخصی رو بمطلع آفتاب باشد باد را که از مقابل رو آید آنرا قبول و صبا گویند و آنچه از پس پشت آید دبور و آنچه از جانب دست راست آید جنوب بفتح جیم و آنچه از جانب دست چپ آید شمال بفتح شین معجمه این چهار باد را اندکر می و زند از چهار جهت هر یکی از جهتی و باد می که از زد و جهت فرود آید آنرا نکبا گویند بفتح نون و سکون کاف و بموحده و نصرت آنحضرت بصبا در روز خندق بود که آنرا غزوه احزاب گویند چنانکه در محلش مذکور گردد و دران اهلاک نبود بلکه بتسلط این باد شدنی بانها رسید که بدان طاقت اقامت و مقاومت نداشتند و برگشتند رفتند و فتح و نصرت نصیب اولیاء الله گردید و عاد بدبور هستاصل و هلاک شدند چنانکه کریمه خصما تفری القوم فیها صرعی کانهم اعجاز نخل خاویه قبل تری لهم من باقیه خبر میدهد ازان و لطیفه مناسبت است که بقبول نصرت با قبول کردن دبور اهلاک اهل اوثان و عبده علی ما یشاء قدیر **باب** ما قیل فی الزلازل و کایات آنچه گفته شده در شرح و شان زلزلهای زمین و علامتهای دیگر الهی که کمال قدرت شانیست چون وزیدن باد تند موجب تخوف است زلازل و آیات دیگر اولی بآنند تخوف اقتضا میکند

الجزء الرابع شيخ الاسلام | كتاب الاستسقا

در دین سلمان اختلاف کرده اند که تابعی است یا صحابی وی با ول کسی است که قاضی کوفه شده است زید بن صوحان عبدی تابعی کبیر مختصری است فوجدت سوطا فقلت لا الی القیه پس یافتم تازیانه را پس گفتند مر اسلمان و زید بنداز رقلت لا ولکنی ان وجدت صاحبه گفتم نمی اندازم ولیکن اگر یافتم صاحب آنرا میدهم بوی و لا استقمت به و اگر نیافتم سپر میگیرم بآن فلما رجعنا حججنا فمررت بالمدینة پس وقتی که باز گشتیم از غزو و حج کردیم پس گذشتم بمدینه مر مرا فسألت ابی بن کعب فقال وجدت صرة علی عهد النبی صلی الله علیه وسلم فیها مائة دینار پس پرسیدم ابی بن کعب را پس گفت یافتم همیانی در زمان آنحضرت که در وی صد دینار بود فاتیت بها النبی صلی الله علیه وسلم فقال عرفها حولا پس آمدم با همیان نزد پیغمبر خدا پس فرمود تعریف کن آنرا یکسال فعرفتها حولا پس تعریف کردم یکسال و کسی پیدا نشد ثم اتیته پس باز آمدم نزد آنحضرت فقال عرفها حولا فعرفتها حولا ثم اتیته فقال عرفها حولا پس باز آمدم مرتبه سیوم پس فرمود تعریف کن در نبجی قول فعرفتها حولا مذکور نشده گفته اند مراد آنست که تعریف کردم و در نوبت هم کسی پیدا نشد ثم اتیته الرابعة پس باز آمدم مرتبه چهارم بعد از انکه سنه سال تعریف کردم فقال اعرف عدتها و وکائها و وعائها پس فرمود تعریف کن شمار آنرا و بند آنرا و چیزی که در آنست یعنی یکسال دیگر فان جاء صاحبها و الا استمتع بها پس اگر آمد صاحب همیان بدهاو را و گرنه بهره گیر بوی و انفاق کن آنرا پوشیده نماند که همین حدیث ابی بن کعب که در اول باب لقط گذشت در آنجا واقع شده که آنحضرت اورا سیوم بار فرموده است و لازم آمده که سه سال تعریف باید کرد و اینجا بی تردد چهار کرت گفته و لازم آمده که چهار سال تعریف باید کرد و اینچنین فهمیده اند شارحان این کتاب مستطاب کرمانی وغیره او در تطبیق این دو حدیث گفته که تصریح بعدد و تخصیص بآن دلالت بر نفی زاید نمیکند حدثنا عبدان قال اخبرنی ابی عن شعبة عن سلمة بهذا حدیث کرده مارا عبدان که نامش عبد الله بن عثمان است گفت خبر داد مرا پدرم بن که عثمان بن جبله است از سلمه بن کهیل و وی از سوید بن غفله از ابی بن کعب با نحو حدیث و قال اعتقه بعد بمکة و گفت شعبه پس ملاقات کردم سلمه بن کهیل را و بعضی گفته اند ضمیر قال راجع بسوید است یعنی گفت سوید ملاقات کردم ابی بن کعب را فقال لا ادری ثلاثة احوال او حولا واحدا پس گفت سلمه نمیدانم آیا سه سال فرموده یا یکسال پوشیده نماند که بر این روایت که چهار کرت واقع شده لازم آمده که تعریف چهار سال باید کرد این تردید چنانکه ناظران فهمیده اند در چهار سال و یکسال درست نمی آید و میتوان گفت در رفع تخالف احادیث اگر کرت چهارم که ابی بن کعب آمده در حدیث تصریحی ندارد که بعد از گذشتن سال سیوم تمام آمده تواند که بعد از دو سال در ابتدای سال سیوم مکرر آمده باشد و لهذا بعد از اتیان کرت سیوم واقع نشده که فرمودها حولا تا لازم آید که آمدن مرتبه چهارم بعد از سه سال بوده است و تعریف چهار سال باید کرد و بر تقدیر تسلیم که آمدن چهارم را بعد از گذشت سه سال باشد بمعنی قول آنحضرت که اعرف عدتها آنست که بعد از تعریف سه سال و انفاق گمدار شمار دینار سا وکیسه سر بند آنرا اگر کسی پیدا شود و نشان دهد و یقین آن کند بده و گرنه بهره گیر بهره مباح بی دغدغه اداء و الوجه الاول اقرب الی الصواب و الله اعلم

باب من عرف اللقطة ولم یدفعها الی السلطان

حکم کسی که تعریف کرد لقطه را و نه سپرد بسلطان و اولی الامر

حدثنا محمد بن یوسف قال حدثنا سفیان عن ربیعة عن یزید مولی المنبعث عن زید بن خالد الجهنی ان رجلا سال رسول الله صلی الله علیه وسلم عن اللقطة فقال عرفها سنة فاعرف وکاءها ثم کل فان جاء صاحبها فادها الیه پرسید مرد رسول خدا را از حکم لقطه پس فرمود تعریف کن آنرا یکسال فان جاء احد یخبرک بعفاصها و وکائها و الا فاستنفق بها اگر آمد یکی که خبر دهد ترا از کیفیت کیسه او و بند آن والا بهین میکند آنرا پس بده و گرنه خرج کن آنرا و ساله عن ضالة الابل فغضب حتی احمرت وجنتاه او احمر وجهه و پرسید آنحضرت را از گم شده شتر پس متغیر شد روی آنحضرت و قال مالك و لها معها سقاؤها و حذاؤها ترد الماء و تاکل الشجر دعها حتی یجدها ربها و ساله عن ضالة الغنم فقال هی لك

و در وی بر آنکه بجز از جنس آنچه تعریف بود نماز برای آن مستحب است شده و الله اعلم حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب قال حدثنا ابو الزناد عن عبد الرحمن بن هرمز عن الاعرج عن ابی هریرة قال قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لا تقوم الساعة حتی یقبض العلم و فرود برپائی نشود قیامت تا آنکه گرفته شود علم بمردن علما و یکثر الزلازل و بسیار شوند زلزله ها و یتقارب الزمان و نزدیک یکدیگر میشوند روزها جز بمر زمان یعنی برکت از زمان برود و زود بگذرد چنانکه سالی همچو ماهی و ماهی همچو هفته و هفته همچو روزی و روز چون ساعت و معانی دیگر نیز محتمل است که در محل خود مذکور شود و یتقارب الفتن و پیدا میگردد فتنها و جنگها میان مسلمانان و یکثر الهرج و بسیار شود هرج و هو القتل القتل و هرج بمعنی قتل است که بوجود آید بسبب فتنه و اختلال و القتل بمرار برای تاکید اراده نفس قتل و حقیقت آنست حتی یکثر فیکم المال تا آنکه بسیار شود در میان شما مال بسبب فتح بلاد و کثرت قتل و کوتاهی اهالی از قرب قیامت فیفیض بنصب عطف است بر یکثر پس لبریز شود و پراگنده گردد میان مردم و فیض در اصل پر شدن آب است تا آنکه روان شود بر جانب وادی حدثنا محمد بن المثنی قال حدثنا حسین بن الحسن بن بشار قال حدثنا ابن عون عن عبد الله بن رجاء عن نافع عن ابن عمر عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال اللهم بارك لنا فی شامنا و فی یمننا گفت بخضرت خداوندا برکت ده ما را در شام ما و در یمن ما تخصیص باین دو مملکت بجهت آنست که مکه مولد او ست صلی الله علیه وآله وسلم و آن در یمن است و مدینه مسکن بعض او ست و آن از شام است کذا فی ترجمة المشکوة قال قالوا و قلت ابن عمر گفتند بعضی صحابه و فی نجدنا یعنی این را فهم کن با شام و یمن و در دعا بسیار گفت قال اللهم بارك لنا فی شامنا و فی یمننا گفت ابن عمر فرمود آنحضرت یا زاد گمان من بود قال قالوا و فی نجدنا گفت باز گفتند که نجد را نیز فرما قال هنالك الزلازل و الفتن فرمود آنجا یعنی در نجد زلزله و فتنه ها و بها یطلع قرن الشیطان و در آنجا بین طلوع میکند قرن شیطان یعنی گروه او و اعوان او

اولاخيك اوللذئب **باب** اين باب بي ترجمه است وتعلق بكتاب لقطه هم ندارد بار ظاهرا مگر گفته شود كه اين شير در راه يافته وگرفت آنحضرت آنرا اگر نميگرفت ضايع ميشد پس حكم لقطه دارد كه ضايع ميشد باشد وحكمش آنست كه آنرا بردارند ومتمتع شوند از ان **حدثنا**

اسحق بن ابراهيم قال اخبرنا النضر قال اخبرنا اسرائيل عن ابي اسحق قال اخبرني البراء عن ابي بكر رضي الله عنه **ح** وحدثنا

عبدالله بن رجاء قال حدثنا اسرائيل عن ابي اسحق عن البراء عن ابي بكر قال انطلقت فاذا انا براعي غنم يسوق غنمه گفت

ابوبكر صديق در وقتي كه همراه آنحضرت هجرت ميكرد رفتم من براهي پس ناگاه رسيدم بشباني كه ميراند بزهاي خود را فقلت لمن انت

پس گفتم شبان را از كيستي تو قال لرجل من قريش فسماه فعرفته گفت از مردي از قوم قريش اسم پس نام برد آن مرد را پس شناختم او را

فقلت فهل في غنمك من لبن فقال نعم پس گفتم آيا هست در گله تو از شير گفت آري هست فقلت هل انت حالب لي قال نعم پس

گفتم آيا هستي تو دوشنده شير براي من گفت آري هستم استفهام كرده از آنكه تو اذني هست از صاحب غنم براي كسي كه وارد شود بر تو

وتحمل كه چون ابوبكر شناخت صاحب بز را دانسته باشد رضاي او براي خود از صداقتي كه بوي داشته باشد وبا وجود آن از روي

احتياط گفته كه تو اذني هم هست فامرته فاعتقل شاة من غنمه پس فرمودم او را كه بدوشد پس گرفت ونشست در پس بزي از گله خود

اعتقال در آوردن دو پاي است ميان دو ران براي دوشيدن ثم امرته ان ينفض ضرعها من الغبار باز گفتم او را

كه بيفشاند از پستان او گرد را ثم امرته ان ينفض كفيه پس گفتم او را كه پاك كند از گرد هر دو كف دست خود را قال هكذا ضرب احدى

كفيه بالاخرى گفت ابوبكر بوي كه اينچنين بيفشان پس زد دو كف خود بيكديگر فحلب كثبة من لبن پس دوشيد مقدار قدحي از شير

يعني اندكي وقد جعلت لرسول الله صلى الله عليه وسلم اداوة على فمها خرقة وتحقيق گردانيده بودم مر پيغمبر خدا را آبي كه بر دهان

آن پاره جامه بود فصببت على اللبن حتى برد اسفله پس ريختم آب را بر ظرف شير تا آنكه سرد شد پايان شير يعني ظرف آن فانتهيت الى النبي

صلى الله عليه وسلم پس رسيدم به نزد آنحضرت فقلت اشرب يا رسول الله فشرب حتى رضيت پس گفتم بنوش اي رسول خدا پس نوشيد

آنحضرت تا آنكه راضي شدم مقصود بيان حسن مرافقت است **بسم الله الرحمن الرحيم كتاب في المظالم والغصب**

در بعضي روايتها كتاب الغصب باب المظالم است مظالم جمع مظلمه است بمعني ستمگاري بكسر لام اكثر همين است وبعضي بفتح خوانده اند وبضم نيز روايت

كرده اند وكسر مشهور است قال الكرماني بمعني ستمگاري يعني بيان آنكه تصرف در ملك غير ظلم است وحلاليت وبيان عقوبت آن وغصب بمعني كشيده

گرفتن حق ديگري نيز قسمي از ستم است وقول الله تعالى ولا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون وگمان مكن خدا را غافل از آنچه ميكنند ظالمان

خطاب با آنحضرت است صلى الله عليه وسلم يعني از اينكه مهلت ميدهد در عقوبت ستمكاران از او غفلت نيست انما يؤخرهم ليوم تشخص

فيه الابصار مهلت ميدهد ايشانرا مگر براي روزي كه حيران ميمانند در ان روز نظرهاي چشم نميتوانند زد مهطعين مقنعي رؤسهم در حالي كه

نگاه دوخته اند وسر برداشته رافعي رؤسهم يعني مقنعي بمعني سر بردارندگانست المقنع والمقمح واحد مقنع بضم ميم وسكون قاف وكسر نون وعين ومقمح بميم وما... مهمله

بيك معني است وآن رفع راس است لا يرتد اليهم طرفهم وافئدتهم هواء نميگردد وباز نمي آيد چشمهاي شان ودلهاي شان در حاليكه خالي است

يعني جوفا تفسير كرده هوا را بجوف بضم جيم وسكون واو وبمعني خالي در اصل هوا بمعني خلا است كه در وي جرمي شاغل نباشد يعني تهي است

دلهاي شان ونه جرأتي احمق را گويند كه دل او هوا است لا عقول لهم نيست عقل مر ايشان را از فرط حيرت ودهشت آنروز وانذر

الناس يوم يأتيهم العذاب وبترسان مردم را روزي كه مي آيد ايشانرا عذاب روز مرگ يا روز قيامت الى قوله ان الله عزيز ذو انتقام

وقال مجاهد مهطعين مديمي النظر وگفته است مجاهد مهطعين بمعني دايم كننده نظر است ويقال مسرعين وگفته مي شود

در تفسير مهطعين مسرعين بمعني شتاب زدگان **باب** قصاص المظالم در بدل وجزاي مظالم **حدثنا** اسحق بن ابراهيم قال اخبرنا

اسماعيل قال حدثني مالك عن صالح بن كيسان عن عبيدالله بن عبدالله بن عتبة بن مسعود عن زيد بن خالد الجهني انه قال صلى لنا رسول الله گفت زيد بن خالد گزارد براي ما پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم صلوة الصبح بالحديبية نماز صبح را بموضع حديبيه على اثر سماء كانت من الليل پس باراني كه باريده بود از شب اثر بكسر همزه وفتح نيز وسكون مثلثه وسماء يعني ابر وباران نيز آمده فلما انصرف النبي صلى الله عليه واله وسلم اقبل على الناس پس چون برگشت آنحضرت از نماز روي كرد بمردم فقال هل تدرون ماذا قال ربكم پس گفت آيا ميدانيد شما كه چه گفت پروردگار شما اشارت بوحي است كه القا شده در قلب پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم قالوا الله ورسوله اعلم گفتند صحابه خدا ورسول وي داناتر است گفت آنحضرت قال اصبح من عبادي مومن بي وكافر گفت پروردگار صبح كردند از بندگان من دو قسم يكي ايمان آورنده بمن وديگري كافر شونده فاما من قال پس ليكن كسيكه گفت مطرنا بفضل الله ورحمته باران داده شديم بالفضل خدا ورحمت او فذلك مومن بي وكافر بالكوكب پس آنكس ايمان آورنده است بمن وناشكر شونده است بتاثير ستاره واما من قال وليكن كسيكه گفت چنانكه مي گفتند در جاهليت مطرنا بنوء كذا وكذا باران داده شديم بطلوع وغروب كوكب چنين وچنان نوء بفتح نون وسكون واو وبهمزه تحقيق آن در باب يستقبل الامام الناس اذا سلم گذشت فذلك كافر بي مومن بالكوكب پس آنكس كفر ورزنده است بمن وايمان آرنده است بستارگان مراد يا كفر شرك است بقرينه مقابله وي با ايمان ودر روايت احمد بلفظ فيصبحون مشركين يقولون مطرنا بنوء كذا يا كفر نعمت بقرينه مقابله بشكر ودر روايت مسلم اصبح من الناس شاكر ومنهم كافر بود ند كه گمان ميكردند نزول غيث را بواسطه نوء بسبب تاثير وي يا بعلامت وسببيت وي پس باطل كرد شارع قول ايشانرا وگردانيد آنرا كفر پس اگر اعتقاد تاثير نوء كنند در آن كفر شرك باشد واگر اعتقاد كنند كه آن از قبيل تجربه واجراي عادت است كه حادث ميشود باران وقت نوء بتاثير الهي شرك نباشد وليكن جايز شد اطلاق كفر بر آن باراده كفر نعمت زيرا چه واقع نشده در طريقي از طرق حديث ميان كفر وشكر واسطه كذا ذكره الشيخ ابن حجر بالجمله مذهب اهل حق آنست كه موثر نيست در وجود بغير خدا وخلق وايجاد از غير وي نيست

معاذ بن هشام قال حدثني ابي عن قتادة عن ابي المتوكل الناجي عن ابي سعيد الخدري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا خلص المؤمنون من النار حبسوا بقنطرة بين الجنة والنار فيقتص بعضهم من بعض مظالم كانت بينهم في الدنيا حتى اذا هذبوا ونقوا اذن لهم بدخول الجنة فوالذي نفس محمد بيده لاحدهم بمسكنه في الجنة ادل بمسكنه كان في الدنيا

باب قول الله تعالى الا لعنة الله على الظالمين

حدثنا موسى بن اسمعيل قال حدثنا همام قال حدثنا قتادة عن صفوان بن محرز المازني قال بينما انا امشي مع ابن عمر اخذ بيدي قال سمعت رجلا يقول يوم النجوى سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول يدنى المؤمن فيضع عليه كنفه ويستره فيقول اتعرف ذنب كذا اتعرف ذنب كذا فيقول نعم اي رب حتى اذا قرره بذنوبه وراى في نفسه انه هلك قال سترتها عليك في الدنيا وانا اغفرها لك اليوم فيعطى كتاب حسناته واما الكافرون والمنافقون فيقول على رؤس الاشهاد هؤلاء الذين كذبوا على ربهم الا لعنة الله على الظالمين

باب لا يظلم المسلم المسلم ولا يسلمه

حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب ان سالما اخبره ان عبد الله بن عمر اخبره ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال المسلم اخو المسلم فلا يظلمه ولا يسلمه

الجزء الرابع شيخ الاسلام — كتاب الاستسقاء

حذاء مرويست كه رسيد مردم را قحط در زمان عمر بن خطاب رضي الله عنه پس گفت عمر عباس را چه قدر باقيست انواء ثريا پس گفت عباس ميگويند كه آن انواء معترض ميشوند در افق بعد وقوع آن هفته پس نگذشت آن هفته تا آنكه نزول كرد غيث نقل كرده آنرا شارح ابن عربي بنگر كه چه قسم ذكر كرده اند اين دو صحابي بزرگ انواء را و انتظار كردند وقت آنرا كه جاري شده است عادت الهي كه چون تمام ميشود آن مدت وحركت نازل ميكند باران را و ليكن مقصود از منع و تغليط چنانكه شيخ اجل در جامع البركات گفته شد ذريعيت است تا مردم بطريقه اهل نجم كه بدان علم ميكنند بحوادث كائنات مولع نشوند و خود را كه اگر ابو اسحاق باقدرت الهي و اند و اگر نيز مدلي داشته باشند اسناد بان معاني بطريقه ايمان و توحيد و خلاف روش سلف صالح است و شك نيست كه در اختلاف فصول و وجود امطار و نضج فواكه و اثمار و امثال آن جز اين اجرام را بجريان عادت دخلي بطريق سببيت نيست اما اعتبار آن و اخذ بدان در اختيار ساعات و احكام و اعتقاد سعادت و نحوست دران خلاف طريقه اسلام و توحيد است و اگر باعتقاد مؤثريت باشد كفر و الاحرام بايكرده و گفته است ابو الشكور در تمهيد كه علم نجوم مشروع و حق بود در زمان ادريس عليه السلام بعد ازان منسوخ شد در زمان سليمان عليه السلام بالاجماع و حكايت كرده از شمس الائمه حلواني كه وي سوال كرده شد از نجم و علم نجوم گفت علم نجوم حق است و در زمين منسوخ است عمل بدان باطل و منجم مخطي والله اعلم و چون اين باب متضمن آن بود كه باران نازل ميشود بحكم الهي تاثير نيست كواكب را دران پس لازم آمد كه علم وقت آن نيز هيچكس را نباشد جز خدا تعقيب كرد آنرا بباب ما يذكر في الرياح و الريح علوه و گفت

باب لا يدري ما في غد الا الله

درنجي باران هيچكس كه كي بيايد باران جز خدا كه خالق و منزل آنست و اگر احدي بدليل و امارت بوحي بر وقت آن ظن و گمان است علم نيست و قال ابو هريرة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم خمس لا يعلمهن الا الله و گفت ابو هريره از آنحضرت پنج چيزرا كه نميداند انرا ملكي جز خدا كه نزول باران از جمله آنست

حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا سفيان الثوري عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر قال قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم

خطوه ندسیمانه دراعاشت او ومن فرج عن مسلم کربة وکسی که دور کند از مسلمانی اندوه را فرج الله عنه کربة من کربات یوم القیمة دور کند خدا ازوی اندوهی از اندوههای روز قیامت کربات بضم کاف وراء است جمع کربت ومن ستر مسلما ستره الله یوم القیمة وکسیکه پوشد عیب وگناه مسلمانی را وخاهر نکند بر مردم پوشد گناهان او را خدا روز قیامت گفته اند اگر در حال ارتکاب گناه بیند باید که منع کند او را وواجب است انکار کردن بروی بمراتبی که در معروف دارد وسیاتی ما یحیط بهذا الباب اگر باز نیاید باشد اگر باز نیاید بهمچنین کسی از گناه وبحاکم گوید وتغییر رساند واین داخل غیبت نیست بلکه از قبیل نصیحت است **باب** اعن اخاك ظالما او مظلوما دکن برادر خود را که مسلمانست هرگاه باشد ظالم یا باز داشتن او از ظلم واین نصرت دادن است او را بر شیطان ونفس او که بیفریاید بدکاری ویاری دادن مظلوم را آنچنانست که بروی میرود **حدثنی** عثمان بن ابی شیبة قال حدثنا جریر عن منصور ح وحدثنا عبید الله بن ابی بکر بن انس وتحمید الطویل عما انفر من مالك یقول قال النبی صلی الله علیه وسلم انصر اخاك ظالما او مظلوما یاری ده برادر خود را ظالم باشد یا مظلوم **حدثنا** مسدد قال حدثنا معتمر عن حمید عن انس قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم انصر اخاك ظالما او مظلوما قال یا رسول الله هذا ننصره مظلوما فکیف ننصره ظالما قال تاخذ فوق یدیه یعنی باز میداری او را از ظلم لفظ فوق منعم است وآوردن آن اشارت باآنکه دست او را از بالا بقوت وقدرت بگیر **باب** نصر المظلوم یاری دادن مظلوم را **حدثنا** سعید بن الربیع قال حدثنا شعبة عن سلیم قال سمعت معاویة بن سوید قال سمعت البراء بن عازب قال امرنا النبی صلی الله علیه وسلم بسبع ونهانا عن سبع گفت براء بن عازب امر کرد ما را آنحضرت بهفت چیز ومنع کرد ما را از هفت چیز فذکر عیادة المریض واتباع الجنائز پس ذکر کرد پرسش بیمار وآن سنت موکدات است برای هر مسلمانی صدیق باشد یا نه وهمراه رفتن بجنازه که فرض کفایت است وتشمیت العاطس وجواب دادن صاحب عطسه وقتیکه حمد گوید واجب است بالکفایت ورد السلام وباز دادن سلام بر کسی که سلام گفته باشد واجبست واگر بر جمعی از اهل مجلس گفته باشد جواب یکی کفایت دارد ونصر المظلوم ویاری دادن مظلوم را مسلمان باشد یا ذمی واجب بکفایت است ومتعین است بر سلطان ونائب او واجابة الداعی وقبول دعوت کردن اگر داعی مسلمان است ودر مجلس منکری شرعی نباشد سنت است نزد شافعیه وحنابله دعوت ذمی فرض عین است وابرار المقسم واز سوگند برآوردن حالف را وقتیکه دیده شود سوگند بر کسی ودر سنت است تقسیم بضم سین وسکون قاف وکسر سین سوگند هندو در روایت ابی ذر قسم است بجای تقسم **حدثنا** محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن بریدعن ابی بردة عن ابی موسی عن النبی صلی الله علیه وسلم قال المومن للمومن کالبنیان یشد بعضه بعضا وشبك بین اصابعه فرمود مسلمان مر مسلمان را مانند بناست که محکم میکند جزوی از آن جزو دیگر را وتشبیک کرد میان انگشتهای خود یعنی درآورد انگشت دست راست انگشت دست دیگر **باب** لا ینتصر من المظالم ودر بیان نصرت یافتن از دست ظالم لقوله تعالی لا یحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم وکان الله سمیعا علیما ودوست نمیدارد خدا بلند کردن آواز را بگفتار بد مگر کسی که ظلم کرده شده روی یعنی اگر مظلوم آواز بلند کند مکروه نیست ودست خدا شنوا وبیناوقتا ما مطلع بر احوال ظالم ومظلوم والذین اذا اصابهم البغی هم ینتصرون وفرمودهٔ خدا وآنکسانیکه وقتیکه رسید ایشان را بغی ایشان نصرت می یابند قال ابراهیم کانوا یکرهون ان یستذلوا فاذا قدروا عفوا گفت ابراهیم نخعی بودند صحابه ناخوش داشتند این را که خوار کرده شوند وآزرده میشدند از آنرا پس هرگاه قدرت می یافتند بر آزار کننده عفو میکردند او را وانتقام نمی گشیدند **باب** عفو المظلوم در استحباب عفو کردن مظلوم ظالم را لقوله تعالی ان تبدوا خیرا او تخفوه او تعفوا عن سوء فان الله کان عفوا قدیرا اگر ظاهر کنید نکوئی طاعت را یا پنهانی نکنید را عفو کنید از بدی که بشما کسی کرده پس بتحقیق خدا است

کریمه بقطع بحث وادعای آن ونیز تخصیص بعبد لیکن نمیکند بر نفی زاید وتتمه کلام در تفسیر نعمان مذکور شود انشاء الله تعالی لا یعلم احد ما یلون فی عمل نمیداند هیچ کس هیچ چیز نزدیکی از کارشته نزد او گفته اند که علم ساعت داخل درین فقره است وبهتر آنست که مراد از غد درین فقره قیامت وارند تا بمنطوق کریمه ورواست علم ابن عمر که درمیان امت بتصویر وکنایت آن بتعلیم الهی وقت امر موافق باشد چنانکه باقی فقرات بروفق آنست باز نفی تفاوت نفقه وترتیب بلایه ولا یعلم احد ما یکون فی الارحام نمیداند هیچ کس آنچه در رحمها بود که پسر است یا دختر شقی است یا سعید مگر فرشته که مامور است ولا یعلم نفس ماذا تکسب غدا نمیداند هیچ نفسی که چه کسب کند فردا از جنس اعمال دنیا که قصد کاری میکند وبر خلاف آن رسیده وهو ما یتداوی به نفس بانی من مرض یموت ودر نفی یابد هیچ نفس که کجا خواهد مرد در زمین بمیرد در کدام وقت ومایدری احد متی یجیء المطر ودر نفی یابد هیچ کس که کی آید باران در مکانی

بسم الله الرحمن الرحیم

چنانکه در روایت کریمه است ودر دیگر روایات ساقط است

ابواب الکسوف

وفی بعض النسخ کتاب الکسوف وکسوف در اصل بمعنی تغیر بسیاهی است مطلقا میگویند کسفت وجهه وحاله وبعد ازان غالب شد استعمال کسوف در آفتاب وماه بیا ب یا مخصوص است بآفتاب ودر ماه بیا ب خسوف بخاء معجمه گویند چنانچه در باب نجم مذکور شود **باب** الصلوة فی کسوف الشمس وسرعیت نماز هنگام کسوف آفتاب آن امریست متفق علیه ولیکن اختلاف هست در حکم آن نزد جمهور سنت موکده است بجهت فعل آنحضرت وامر وی وصارف از وجوب وزجی آنست که در عید مذکور شود وبروایتی از ابی حنیفه ومالک واجب است واما صفت نماز پس نماز ده در رکعت است بصورت نفل در هر رکعت یک رکوع چنانکه معتاد است بدلیل حدیثی که روایت کرد ابو حنیفه از عطاء بن سائب از پدرش از ابن عمر وعن العاص که گفت منکسف شد آفتاب روز فوت ابراهیم پس گفتند منکسف شد بجهت موت ابراهیم پس قیام کرد آنحضرت ودراز کرد قیام را تا آنکه گمان بردند که رکوع نخواهد کرد پستر رکوع کرد وبود رکوع وی قدر قیام وی پستر سجده کرد الحدیث وروایت کرده آنرا ابو داؤد ونسائی وترمذی در شمائل نیز از عطاء مذکور وتصحیح نموده آنرا حاکم وگفت صحیح است وروایت

بسیار بخشنده تواناست هر چه خواهد میکند یعنی این صفات از جمله مکارم تخلق باخلاق الهی است وجزاء سیئة سیئة مثلها وجزای بدی بدیست مانند آن ممن عفی واصلح فاجره علی الله پس کسیکه درگذرد وازجزای بدی وصلح کند باخصم پس اجر او برخداست انه لا یحب الظالمین بتحقیق خدا دوست نمیدارد آنرا که ابتدا بدی کنند وتجاوز نمایند در انتقام الی قوله اما السبیل علی الذین یظلمون الناس الآیة باب الظلم ظلمات یوم القیمة ستمکاری تیرگیهاست روز قیامت یعنی سبب تیرگیهاست حدثنا احمد بن یونس قال حدثنا عبد العزیز یعنی الماجشون قال اخبرنا عبد الله بن دینار عن عبد الله بن عمر عن النبی صلی الله علیه وسلم قال الظلم ظلمات یوم القیمة فرمود ظلم ظلمتهاست روز قیامت ظالم براه راست نیتواند رفت واز ظلمتی که دارد پای او در گودو فرو می افتد ودر باب آنانکه دل شان منور نبود را گی شد واقع شده نور هم سعی باید هم الآیه باب الاتقاء والحذر من دعوة المظلوم دربیان پرهیز کردن وترسیدن از دعای مظلوم حدثنا یحیی بن موسی قال حدثنا وکیع قال حدثنا زکریا بن اسحق المکی عن یحیی بن عبد الله بن صیفی عن ابی معبد مولی ابن عباس عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم بعث معاذا الی الیمن فقال اتق دعوة المظلوم مرویست از ابن عباس که بتحقیق پیغمبر خدا فرستاد معاذ را بسوی یمن برای اخذ صدقات وتعلیم احکام دین وقاضی کرد او را پس فرمود پرهیز کن دعای ستم رسیده را اگرچه عاصی باشد فانه لیس بینه وبین الله حجاب پس بتحقیق نیست میان او ومیان خدا پرده کنایت اجابت دعا وعدم رد آن چنانکه در ترمذی از حدیث ابی هریره روایت کرده سه کس اند که مردود نیست دعای شان صائم وقتیکه افطار میکند امام عادل ومظلوم رفع میکند دعای او را ومیکشاید درهای آسمان را ومیگوید پروردگار سوگند عزت من که نصرت میدهم ترا اگرچه بعد از زمانی بود باب من کانت لاخیه مظلمة عند الرجل کسی که باشد مرادر او ستمی از اعراض وجز آن نزد وی فلیتحللها له پس حلال کرداند مر آنرا در هر دو جهان یعنی مظلمه خود را تا درست شود تحلیل او یا نه حدثنا آدم بن ابی ایاس قال حدثنا ابن ابی ذئب قال حدثنا سعید المقبری عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من کانت له مظلمة لاخیه من عرضه او شیء فلیتحلله الیوم قبل ان لا یکون دینار ولا درهم فرمود کسیکه باشد او را مظلمه برای برادر خود مسلمان از آبروی او یا چیزی از نقد وجنس کرده فلیتحلله منه الیوم پس گو حلال کناند ازان امروز در دنیا یعنی سوال کند برادر مسلمان را که حلال کند او را وپیش از انکه بشود قبل ان لا یکون دینار ولا درهم پیش از انکه نباشد دیناری ونه درهمی یعنی روز قیامت درهمی ودیناری نخواهد تا از حق او خلاص شود ان کان له عمل صالح اخذ من عمله بقدر مظلمته اگر باشد مر این ظالم را عمل نیک گرفته میشود از وی باندازه مظلمه او وان لم تکن له حسنات اخذ من سیئات صاحبه فحمل علیه اگر نباشد او را نیکیهای اعمال گرفته میشود از بدیهای یاران او برادران او پس بار کرده میشود بر ظالم یعنی جزای بدیهای مظلوم مر ظالم را دهند قال ابو عبد الله قال اسمعیل بن ابی اویس انما سمی المقبری لانه کان ینزل ناحیة المقابر گفت مولف رح گفته است اسمعیل بن ابی اویس اینکه نامیده شده است سعید باسم مقبری از انکه وی نزول میکرد در گوشه مقبره را قال ابو عبد الله وسعید المقبری هو مولی بنی لیث گفت مولف وسعید مقبری مولی بنی لیث است وهو سعید بن ابی سعید واسم ابی سعید کیسان باب اذا حللها من ظلمه فلا رجوع فیه وقتی که حلال کرد او را ومرگذشت از ظلم خود پس نیست رجوع دران حدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة فی هذه الایة مرویست از عایشه صدیقه در معنی این آیه کریمه وان امرأة خافت من بعلها نشوزا او اعراضا واگر زنی ترسید از شوهر خود جدائی را از خود واعراض را از بهت ناخوشی وبد خلقی زن وی یا بکم صحبتی وادای حقوق نمودن آخر آیت اینست فلا جناح علیهما ان یصلحا بینهما صلحا والصلح خیر پس گناه نیست بران هر دو اینکه صلح کنند وصلح بهتر است این آیه در شوهر عیب غلع واقع شده وخلع آنست که زن از خود چیزی بشوهر داد وجدا شود قالت الرجل تکون عند المرأة

عایشه وابن عباس وامثال کرده کو مانده در کتاب وروایات ایشان زیاده است پس اخذ بآن اولی باشد از انچه مخالف آن ووارد شده زیادت وبیان از طرق دیگر نیز وسلم از عایشه وجابر که در هر رکعت سه رکوع است وکوبجی دیگر از ابن عباس که در هر رکعت چهار رکوع است وترمذی واود از حدیث ابی بن کعب وترمذی بزار از حدیث علی که در هر رکعت پنج رکوع است پس واقع شد اضطراب در روایات زیادت واضطراب موجب ضعف است پس واجب شد ترک مر روایات بعد وجه حکم بوقوع زیادت اذ کوعین در هر رکعت از بعض روات اولی نیست از حکم بغلط زیادت از معصوم مطلقا شاید که چون رکوع دراز نفد از نعتا واز بعضی نشنیدند صف نزدیک سر برداشته باشند بتوهم رفع آنحضرت پس برداشته باشند صف دوم نیز وچون دیده باشند صف اول که آنحضرت هنوز سر برنداشته وانتظار ایشان برسجده باشند رفع نکرده تا بعد انتظار رجوع کرده باشند بحالت رکوع یا آنحضرت داشت گمان کرده باشند صف دوم که این رکوع اخیر رکوع است از آنحضرت پس روایت کردند آنچنانکه دریافتند وشاید که در صفوف دیگر توهم برداشتن سر از صف دوم غلط زیادت شد که سه وچهار رفع روایت کرده اند واینهمه وقتی است که کسوف در زمان شریف یکبار بوده باشد وبس واگر متعدد باشد توانند کرد در هر کسوف نوعی دیگر بوده کم وزیاده لیکن چون تاریخ فعل متاخر معلوم نیست ثابت شد تعارض وتردد در کیفیت معینه پس رجوع بمعهود متیقن واجب باشد کذا حققه ابن الهمام حدثنا عمر بن حفص قال حدثنا خالد عن یونس عن الحسن بصری عن ابی بکرة قال انما عنی النبی صلی الله علیه وآله وسلم بقوله غدا اصلی الشمس فانکسفت الشمس فقام النبی صلی الله علیه وآله وسلم جر یعنی فرود آمد تا آفتاب پس برخاست آنحضرت بجر ردائه حتی دخل المسجد یعنی ردا را از زمین میکشید تا داخل مسجد شد واضطراب تا آنکه درآمد مسجد را فصلی بنا رکعتین پس نماز کرد بما دو رکعت ودر روایت نسائی کما تصلون نماز کنید چنانکه میکنید نماز خود را ومتعارف است گزاردن آن حتی اذا انجلت الشمس فقال تا وقتیکه روشن شد آفتاب پس فرمود ان الشمس والقمر لا ینکسفان لموت احد بتحقیق آفتاب وماهتاب منکسف نمیشوند بجهت مردن کسی چنانکه میگفتند که این کسوف بجهت موت ابراهیم بن محمد صلی الله علیه وآله الصلوة والسلام واین از بقایای اعتقاد

ليس عشكتر منها گفت عايشه مردى كه مى باشد زن او زنى كه نيست بسيار صحبت دارنده از ان زن از حيث كلان سالى يا بد خلقى يا سكى
باخود نماز مذديدن يعنى نماز قضا ميخواند آنمرد كه جدا كند او را الرجل مبتدا است واين قول خبر است فتقول اجعلك من شانى فى حل پس ميگويد
زن ميگردانم ترا از كار و بار خود در حل يعنى ميگردانم ترا از مهر و هر حقى كه مرا بر تست از مرحبات زوجيت و جزآن كه از راه مدافعه ظلم بوده است
در حليت وابا حت فنزلت هذه الآية فى ذلك پس نازل شد اين آيت در ين باب ودلالت حديث بر ترجمه از آنست كه خلع عقدى لازم است
رجوع غيست ازان ونيز اگر بطريق مصلح وبهبه وابرا تحليلى باشد نيز لازم خواهد بود **باب** اذا اذن له وكله او بين هو وحكم بعكم آنكه
وقتيكه اذن داد يكى مردى ديگر را باحلال كرد او را وبيان نكرد وتعيين نخود اينجا اذن در وى كرده وحلال نموده **حدثنا** عبد الله بن
يوسف قال اخبرنا مالك عن ابى حازم بن دينار عن سهل بن سعد الساعدى ان النبى صلى الله عليه وسلم اتى بشراب فشرب منه
آنحضرت آورده شد بشربتى كه شيرين بوده است پس خورد آنرا وعن يمينه غلام وعن يساره الاشياخ وجانب دست راست آنحضرت نوجوانى
بود وآن ابن عباس است وبجانب دست چپ پيران فقال للغلام اتاذن لى ان اعطى هؤلاء پس فرمود مر غلام را آيا اذن ميدهى
مرا كه بدهم اينمردم را كه پيرانند فقال الغلام لا والله يا رسول الله لا اوثر بنصيبى منك احدا گفت غلام نى سوگند خدا اى رسول خدا
ايثار نميكنم نصيب وبهر خود كه از تو رسيده هيچ كس را قال فتله رسول الله صلى الله عليه وسلم فى يده گفت سهل بن سعد پس داد آن شربت
پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى در دست آن غلام قرطه بفتح قاف وشد يد راء مهمله وفتح طاء مهمله آنچه قطعاى گفته مناسبت حديث بترجمه
تا حال بر من ظاهر نشده وبعضى گويند كه از مفهوم حديث پيداست كه اگر غلام اذن ميداد وحلال ميكرد بردگيران حق خود را وابا حت ثابت
ومتعين نبود كه بچه قدر است **باب** اثم من ظلم شيئا من الارض در بيان گناه كسى كه باحق گرفته چيزى از زمين ديگرى **حدثنا**
ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال حدثنى طلحة بن عبد الله ان عبد الرحمان بن عمرو بن سهل اخبره ان سعيد بن زيد
قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من ظلم من الارض شيئا طوقه من سبع ارضين ميفرمود كه هر كه باحق گرفت چيزى
از زمين اندك يا بسيار طوق كرده شود او را از هفت زمين روز قيامت بعضى گويند مراد آنست او را تكليف كرده شود كه بردارد هفت زمين را
بعضى گويند مراد آنست كه خسف ميكنند او را تا هفت زمين وزمين مخصوصه طوق گردن او ميكنند **حدثنا** ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث
قال حدثنا حسين المعلم عن يحيى بن ابى كثير قال حدثنى محمد بن ابراهيم ان ابا سلمة حدثه انه كانت بينه وبين اناس خصومة بتحقيق ابو سلمه
بن عبد الرحمن بن عوف حديث كرد محمد بن ابراهيم را كه تحقيق شان ايست كه بود ميان او وميان مردم خصومتى ونزاعى فذكر لعائشة
فقالت يا ابا سلمة اجتنب الارض پس ذكر كرده شد اين خصومت عايشه را پس گفت اى ابا سلمه بگذار زمين را خصومت كن دران
فان النبى صلى الله عليه وسلم قال من ظلم قيد شبر من الارض طوقه من سبع ارضين قيد بكسر قاف وسكون ياء مثناة تحتيه وال طوق
بمعنى مقدار است وشبر بكسر شين معجمه وسكون موحده وراء بمعنى وجب **حدثنا** مسلم بن ابراهيم قال حدثنا عبد الله بن المبارك قال حدثنا
موسى بن عقبة عن سالم عن ابيه قال قال النبى صلى الله عليه وسلم من اخذ شبرا من الارض بغير حقه خسف به يوم القيمة الى سبع ارضين
كسيكه گرفت يك وجب از زمين بى حق خود فرو برده ميشود او را روز قيامت تا قعر هفت زمين پس ميگردد زمين مانند طوق در گردن او
قال ابو عبد الله هذا الحديث ليس بمخرج فى كتب ابن المبارك گفت مولف رح اينحديث را نميگويند كه مخرج شد از ابن مبارك نيست در اصل
خراسان در كتبى كه املا كرده است آنرا ابن مبارك انما املى عليه بالبصرة املا نكرده است ابن مبارك بر مردم مگر بصره ولكن يتابع
حماد مروزى از راويان ابن مبارك بله دگر گفته است اينحديث را بخراسان ورواية كرده است از وى يعنى قارئ را قرى از ابو خيثمه
كاتب مولف نقل كرده ودر رواية ابى ذر نيز آمده وغيره انبها از رواة مولف نياورده اند **باب** اثم من اذن انسانا طعاما

كمال قدرت وجلال الهى وموجب عبرت انكار ساعت
بآن نورانيت وابهت معلوم ومكسوف شدن هر دو چنين
قادر است وتعالى والعياذ بالله كه نور علم ايمان
از آدميان كسف كند وتاريك گرداند فاذا
رأيتموها فقوموا وصلوا پس وقتيكه ببينيد شما
اين دو آيه را پس هر خيزيد ونماز كنيد ومستفاد از
حديث عدم تعيين وقت است بلكه هر وقت
كه كسوف واقع شود نماز كنيد وليكن نهى ازين نيست
كه اوقات مكروهه نماز ازين عموم مستثنى باشند
..... كه نماز مكروه تقرب را نشايد وكسوف ممتد
نميباشد زمانها بايد كه وقت كراهت اشتغال بدعا
وتضرع كنند وباقى را مشغول نماز دارند وهمين
است مذهب امام ابى حنيفه ومشهور از مذهب
امام مالك رضى الله عنهما **حدثنا** صدقة بفتح همزه ابن الفضل ابن عبد
قال اخبرنى عمر وعن عبد الرحمان بن القاسم
عن ابيه عن ابن عمر انه كان يحلف النبى
بود ابن عمر كه خبر ميداد از پيغمبر خدا صلى الله عليه
واله وسلم ان الشمس والقمر لا يخسفان
لموت احد ولا لحياته كه آفتاب وماهتاب
مخسوف نمى شوند از جهت مردن كسى وزندگى
زيستن كسى سابق معلوم شد كه اعتقاد اهل جاهليت
گرد خسوف وكسوف بموت عظيم وضررى عام بود
پس ذكر حيات بادنى مناسبت باستتباع واستطراد
موت باشد ولكنهما آيتان من آيات الله
فاذا رأيتموها فصلوا **حدثنا** عبد الله
بن محمد مسندى قال حدثنا هاشم بن القاسم
ابو نصر ليثى سنده ليست ومتنه قال حدثنا
شيبان ابو معاوية نحوى عن سماك بن علقمة
بكسر ارء عن المغيرة بن شعبة قال كسفت
الشمس كسف بفتح كاف وانكسف بمعنى
على عهد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
يوم مات ابراهيم گرفت آفتاب در زمان
آنحضرت روزيكه وفات يافت ابراهيم پسروى
سال دهم از هجرت در ربيع الاول يا رمضان يا ذيحجه
واكثر بر آنند كه دهم ماه مذكور بقولى چهارم وبقولى چهاردهم
مستقلائى گفته وتصحيح نميشود ازين تاريخها بر قول
ذى جهنيد اچه بود آنحضرت در آن هنگام بمكه در
حج ثابت شده كه آنحضرت حاضر شد وفات بابراهيم
وبوده در مدينه بخلاف آرى گفته شده كه فوت كرد
ابراهيم سنه ذاكره اگر ثابت شود اين قول ميتوان
صحيح شمرد اين تاريخها وجزم كرده نووى كه در سال
حديبيه بود آنحضرت در آنجا تشريف داشت
وجواب داده شد كه آنحضرت مراجعت كرده بود
از آنجا در آخر ذى قعده واپس شايد كه اين واقعه در آخر
شهره بوده باشد واين مناسب بعادت وقوع كسوف

وقتیکه اذن کند انسانی دیگری را در چیزی و دیگری اورا رواست **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة عن جبلة بن سحيم قال كنا بالمدينة فرعبن اهل العراق فاصابتنا سنة فكنت جلبوديم بامدينه وجمعي از اهل عراق پس رسيد ما را قحط سالي وكان ابن الزبير يرزقنا التمر وبود وابن زبير كرطعام ميداد ما را خرما وكان ابن عمر يمر بنا فيسقينا السويق پس بود عبد الله ابن عمر ميگذشت بر ما فيقول ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن الالوان پس ميگفت تحقيق رسول خدا منع كرده است از انكه كيب تمر با تمر ودیگر چيزها بجوشانند مگر آنكه طلب اذن كند مردي از شما برادر خود را كه شريك است در خوردن از آن قاضي عياض منقول است كه صواب قران است بالسقاط همزه اينچنين است نزد اهل لغت ليكن روايت اينجا بهمزه است **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا ابو عوانة عن الاعمش عن ابي وايل عن ابي مسعود ان رجلا من الانصار يقال له ابو شعيب كان لغلام قصاب فرويت از ابو مسعود كه مردي از انصار كه گفته ميشد او را ابو شعيب بود مر او را غلامي گوشت فروش فقال لابي شعيب اصنع لي طعام خمسة لعلي ادعو النبي صلى الله عليه وسلم خامس خمسة پس گفت او را ابو شعيب بساز براي من طعام به پنج نفر شايد كه دعوت كنم آنحضرت را در حاليكه پنجم پنج نفراست يعني چهار كس ديگر با آنحضرت سيطعم والبصر في وجه النبي صلى الله عليه وسلم الجوع و ديده بود در روي مبارك آنحضرت گرسنگي را فدعاه فتبعهم رجل فلما بلغ الباب پس دعوت كرد آنحضرت را پس همراهي كرد بجماعه كه آنها را خوانده بود مردي كه دعوت كرده نشده بود فقال النبي صلى الله عليه وسلم ان هذا قد تبعنا اتاذن له فقال نعم پس فرمود آنحضرت تحقيق اينمرد همراهي كرده است ما را آيا اذن ميكني او را گفت بلي اذن كردم او را **باب** قول الله تعالى وهو الد الخصام در بيان فرمودهٔ خداي برتر و سخت ترين دشمنانست الد اسم تفضيل است از لدد و بمعني شدت خصومت خصام جمع خصم است چنانكه جمال جمع جمل است **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جريج عن ابي مليكة عن عايشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ابغض الرجال الى الله الالد الخصام فرمود مبغوض ترين مردم نزد خدا سخت ترين اهل خصومت است و موليع و ماهر دران خصم بفتح ميم و كسر صاد مهمله يعني مخاصم است اين آيه وهو الد الخصام نازل شده است در باب اخنس بن سيرين منافق كه آمده اظهار اسلام كرد و در باطن دشمن بود **باب** اثم من خاصم في باطل وهو يعلمه در بيان گناه كسيكه نزاع كند در باطل و حال آنكه ميداند كه باطل است نزاع او **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثني ابراهيم بن سعد عن صالح عن ابن شهاب قال اخبرني عروة بن الزبير ان زينب بنت ام سلمة اخبرته ان هندا ام سلمة زوج النبي صلى الله عليه وسلم اخبرتها ان رسول الله صلى الله عليه وسلم انه سمع خصومة ببابه حجرته ام سلمه خبر داده زينب را از خصومت كردن و خدا بروي كه تحقيق آنحضرت شنيد نزاعي را بر دروجره خود فخرج اليهم فقال انما انا بشر وانه ياتيني الخصم پس بيرون آمد بسوي ايشان و فرمود كه نزاع ميكردند نزد يكديگر پس فرمود بدرستيكه من مگر بشري و تحقيق مي آيد نزد من خصومت كنندهٔ فلعل بعضكم ان يكون ابلغ من بعض پس شايد بعضي شما باشد بليغ تر از بعضي و حراف و نداع فاحسب انه صدق فاقضي له بذلك پس گمان مي برم كه تحقيق وي راست گفته است و حكم ميكنم او را بر حاي او فمن قضيت له بحق مسلم فانما هي قطعة من النار پس كسيكه حكم كنم مر او را بحق مسلماني پس نيست آن مگر پاره از آتش دوزخ فليأخذها او يتركها پس بگيرد آن آتش پاره را يا بگذارد **باب** اذا خاصم فجر در وقت كسي وقتي كه خصومت كند دروغ گويد و دشنام كند **حدثنا** بشر بن خالد قال اخبرنا محمد بن جعفر عن شعبة عن سليمان عن عبد الله بن مرة عن مسروق عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اربع من كن فيه كان منافقا فرمود چهار خصلت كسيكه باشد آن خصلتها در وي باشد منافق محض او كانت فيه خصلة من الربع كانت فيه خصلة من النفاق حتى يدعها يا باشد در وي يك خصلت از چهار خصلت باشد در وي خصلتي از نفاق تا آنكه بگذارد آن خصلت را اذا حدث كذب وقتيكه سخن كند دروغ گويد يعني عادت او اين باشد اذا وعد اخلف وقتيكه وعده كند بجاي نيارد اذا عاهد غدر وقتيكه عهد كند غدر كند و بران ثابت نباشد اذا

خاصم فجر وتحقيق خصومت كند كسى و شمام كند شرح اين حديث در كتاب الايمان در باب علامات النفاق گذشته مجلش آنست كه مراد نفاق در عمل يا تهديد است شايد در مومن پاك اين خصلتهاى مناقضان يافته شود يا آنكه در باب جمعى از اهل نفاق سمود واقع شده آنحضرت از كمال مروت تعيين نفاق آنها نفرمود و نيز يعنى اوقع است در زجر و اقتداء مسلمانان از صفات رذيله اهل كفر و نفاق و ظاهر است كه اين صفات اگر رسوخ يابد ناقض ايمان خواهد بود **باب** قصاص المظلوم اذا وجد مال ظالمه بدل گرفتن مظلومى كه گرفته شده است مال او و تحقيق يافت مال ظالم خود را قال ابن سيرين يقاصه قراء وان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به گفته است ابن سيرين قصاص بگيرد و خواند اين آيت را و اگر عقاب كنيد پس عقاب كنيد شما بمانند آنچه عقاب كرده شده ايد بآنچه **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهرى قال حدثنى عروة ان عايشة رضى الله عنها قالت جاءت هند بنت عتبة بن ربيعة گفت عايشه آمد هند دختر عتبه بن ربيعه ماد معاويه فقالت يا رسول الله ان ابا سفيان رجل مسيك پس گفت اى رسول خدا بتحقيق ابا سفيان مردى بخيل است بكسر ميم و تشديد سين مهمله و سكون ياء و كاف اينچنين است در روايت محدثان و در كتب لغت بروزن بخيل است بمعنى سخت مسك فهل على حرج ان اطعم من الذى له عيالنا آيا هست بر من گناهى اينكه طعام دهم از انچه مرد راست عيال خود را فقال لا حرج عليك ان تطعميهم بالمعروف فرمود نيست گناهى بر تو اينكه طعام دهى تو ايشان را بمتعارف وجه و دلالت حديث بر ترجمه آنست كه آنحضرت فرمود هند را كه بگيرد مال زوج را موافق حق از انجا معلوم شد كه صاحب حق اگر مال كسى كه متعدى نگهداشته بگيرد رواست **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا الليث قال حدثنى يزيد ابن ابى حبيب عن ابى الخير عن عقبة بن عامر قال قلنا للنبى صلى الله عليه وسلم انك تبعثنا فننزل بقوم لا يقروننا فما ترى فيه پس چه ميفرمائى تو در اين معنى فقال لنا ان نزلتم بقوم فامر لكم بما ينبغى للضيف فاقبلوا پس فرمود ما را اگر نزول كنيد بقومى پس امر كرده شده است مر شما را بچيزى كه سزاوار است و بايد مر مهمان را پس قبول كنيد فان لم يفعلوا فخذوا منهم حق الضيف پس اگر نكنند آنچه فرموده شده پس بگيريد از ايشان حق مهمان گفته اند كه اين گرفتن نزد اضطرار است يا آنكه بر اهل جزيه در زمان سابق شرط كرده بودند اگر مسلمانان بر ايشان فرود آيند مهمانى كنند از خطابى منقول است كه اين دستور در زمان آنحضرت بود كه بيت المالى نبود و چون اموال در بيت المال جمع آمد رزق و مدد معاش مردم از آنجا مقرر شد دگر در مال مردم حقى نماند **باب** ماجاء فى السقايف چيزى كه آمده است در سقيفها و سقيفه بمعنى مكان سايه دار كه براى نشستن همگنان بسازند و جلس النبى صلى الله عليه وسلم واصحابه فى سقيفة بنى ساعدة و نشسته است پيغمبر خدا و صحابه در سقيفه بنى ساعده كه بيعت خلافت با بو بكر صديق رضى الله عنه دران شده است **حدثنا** يحيى بن سليمان قال اخبرنى ابن وهب قال حدثنى مالك ح واخبرنى يونس عن ابن شهاب يعنى گفت ابن وهب خبر داد مرا يونس نيز و هر دو يعنى مالك و يونس از ابن شهاب و اين تحويل اسناد است باسناد ديگر قال اخبرنى عبيد الله بن عبد الله بن عتبة ان ابن عباس اخبره عن عمر قال حين توفى الله نبيه ابن عباس خبر داد عبيد الله را از عمر بن خطاب گفت هنگاميكه وفات كرد خدا پيغمبر خود را ان الانصار اجتمعوا فى سقيفة بنى ساعدة بتحقيق انصار جمع شدند در سقيفه بنى ساعده كه خليفه كنند يكى را فقلت لابى بكر انطلق بنا پس گفتم مر ابى بكر را راه شو بما تا برويم بسوى برادران ما فى سقيفة بنى ساعدة پس آمديم اليشان را در سقيفه بنى ساعده الحديث بدرازى در حدود مذكور است و اينجا بجهت اختصار آورده مقصود آنست كه صحابه در سقيفه نشسته اند اين باب را بكتاب المظالم مناسبتى ظاهر نيست مگر آنكه گويند كه انصار قصد تعدى داشتند و چنين انجا رفته باز داشتند آنها را بقضى از شراح ميگويند مراد مولف رح تنبيه است بر آنكه

الشمس على عهد رسول الله وقتيكه گرفت آفتاب در زمان پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم تودى ان الصلوة جامعة ندا كرده شد باينكه نماز جماعت حاضر شويد باين كلمه

باب خطبة الامام فى الكسوف خطبه خواندن امام در وقت كسوف مستحب و اثبته انس شافعى و اسحق و اكثر اصحاب حديث بعد نماز عيد خطبه چنانكه در جمعه و قالت عايشة و اسماء خطب النبى و گفت عايشه و اسماء خواهر وى در حديث نماز كسوف خطبه خواند پيغمبر خدا صلى الله عليه و آله وسلم يعنى بعد از نماز و نزد ابى حنيفه مالك احمد خطبه نيست دران نه اجماعه فرمود آنحضرت مردم را بدعا و تكبير و نماز و صدقه و نفرمود بخطبه و خواندن آنحضرت يكبار براى تعليم حكم كسوف و رفع ظن مردم بود و دران كه كسوف براى حادثه نميشود و ستقبل القبلة خواهد دران دو خطبه مانند خطبه جمعه و عيد **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب ح تحويل اسناد است و حدثنى احمد بن صالح ابو جعفر مصرى قال حدثنا عنبسة بفتح مهمله و سكون نون و بموحده و مهمله ابن خالد بن يزيد اموى سنه يكصد و نود و هفت قال حدثنا يونس عن ابن شهاب قال حدثنى عروة عن عايشة زوج النبى صلى الله عليه وآله وسلم قال خسفت الشمس فى حيوة النبى گفت عروه از عايشه گرفت آفتاب در زمان حيات پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم فخرج الى المسجد پس برآمد از حجره بسوى مسجد فصف الناس بجماعت بايستادند مردم قال فصف الناس وراءه گفت راوى پس صف بستند مردم عقب آنحضرت باقتداء او فكبر واقرء رسول الله پس تكبير تحريمه گفت و قرأت كرد پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قراءة طويلة قرأت دراز از معتاد ثم انصرف ثم قام فركع ركوعا طويلا پس بگشت پس ايستاد و ركوع كرد ركوعى دراز نحو من قيامه ثم رفع رأسه فقال سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد پس برداشت سر خود را از ركوع و گفت شنيد خدا هر كه ستايش كرد او را اى پروردگار ما و مر تراست ستايش ثم سجد ثم قال فى الركعة الاخرة مثل ذلك پس سجده كرد پس گفت در ركعت آخر مثل آن فاستكمل الاربع ركعات فى اربع سجدات پس تمام كرد چهار ركعت در چهار سجده

ستيفه ساختن ونشستن دران روايت وتيز روست برابهي كه ازته آن مردم ميكندند ستيفه سازند وبهواي راه پوشند
واينحديث دليل است بران ازانكه اگر بر وانبودي آنحضرت تجويز آن نكردي وخود وصحابه كبار دران نشستندي
انتهى استدلال برين حكم موقوف است برآنكه ستيفه بني ساحده بر سراه بود وباين معنى باب را مناسبتى بكتاب مظالم نيز
پيدا ميشود **باب** لا يمنع جارٌ جارَه ان يغرز خشبة في جداره اي بيان آنكه نبايد منع كند همسايه همسايه را ازانكه بنجالند چوبي را
در ديوار او يعني اينقدر انتفاع از حقوق جوار است وبعضي روايات خشبة بصيغة جمع است ومضاف بضمير **حدثنا** عبد الله
بن مسلمة عن مالك عن ابن شهاب عن الاعرج عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يمنع جارٌ جارَه ان يغرز خشبة
في جداره لا يمنع بجزم نمين نهي است وبعضي روايات بضم ميم است نفي بمعنى نهي ثم يقول ابو هريرة مالي اراكم عنها
معرضين پس ميگويد ابو هريره چه حال است كه مي بينم شما را ازان معرضيد پيغمبر خدا اعراض كننده والله لارمينّ بها بين
اكتافكم سوگند خدا هر آينه مي اندازم باين مقاله ميان كتفهاي شما ورمي بين الاكتاف بمعنى تحت است يعني شما را زجر ميكنم باينكه تا خواه
نخواه قبول كنيد اين حكم را واينمعنى نزد حنفيه ومالكيه مستحب است ازجهت جمع ميان اينحديث وحديثي كه وارد شده است
در خطبهٔ وداع كه حلال نيست آدمي را مال برادر او بي رضاي وي روايت كرده است اين را حاكم باستادي كه بر شرط
مولف است ليكن گفته اند كه بر نصيحت همسايه باشد واگر امتناع آرد زجر نميرسد نزد شافعي در قول جديد مستحب است
ودر قديم اگر ضرورت باشد واجب است وبعضي ضمير بها را جمع بخشبه داشته اند يعني اگر قبول نكنيد خشبه را بر دوش شما
مي نهم تا ازان عاجز آئيد وقبول كنيد ظاهر آنست كه چوب بر ديوار كسي ماذون نيز حكم داشته باشد **باب** صب الخمر
في الطريق در حكم ريختن شراب در راه **حدثنا** محمد بن عبد الرحيم ابو يحيى قال حدثنا عثمان قال حدثنا حماد بن زيد قال حدثنا
ثابت عن انس قال كنت ساقي القوم في منزل ابي طلحة[1] گفت انس بودم ساقي جمعي در منزل ابي طلحه وكان
خمرهم يومئذ الفضيخ وبود شراب ايشان درين روز شرابي كه ميگيرند از خرماي نارسيده وتضيخ بفتح فاو وكسر ضاد معجمه وبا خاتمه
ساكن وخا معجمه شرابي كه از بسر ميگيرند ونيز اطلاق ميكنند بر شرابي كه از بسر ورطب ميگيرند بي آنكه آتش بوي رسد فامر رسول
الله صلى الله عليه وسلم منادا ينادي الا ان الخمر قد حرمت پس فرمود رسول خدا منادي را كه ندا ميكرد آگاه باشيد كه شراب
حرام كرده شد فقال لي ابو طلحة اخرج فاهرقها فخرجت فاهرقتها فجرت في سكك المدينة گفت انس پس گفت مرا ابو طلحه برون آي وبريز شراب را پس برآمدم وبريختم آنرا
پس روان شد در كوچهاي مدينه ريختن شراب در كوچه اگرچه سبب آزار مردم بود ليكن براي اظهار قبح حرمت در راه اظهار كنند
وانيمعنى در مصلحت راجح تر بود از تاذي مردم وضرر ايشان در راه رفتن وفرو بردن پاي در ناپاك شدن جامه وغيران
فقال بعض القوم قد قتل قوم وهي في بطونهم پس گفتند جمعي تحقيق كشته شد قومي در حاليكه شراب در شكمهاي ايشانست
يعني ترسيدند جمعي كه در نوشت شراب خورده بودند كه باين گناه كشته شوند تا نزل الله تعالى ليس على الذين امنوا وعملوا
الصالحات جناح فيما طعموا پس نازل كرد الله تعالى آيه كريمه كه نيست بر كساني كه ايمان آورده اند وعمل نيك كرده اند گناهي
در چيزي كه خورده اند **باب** افنية الدور والجلوس فيها بيان نشكين كردن صحنهاي سراها ونشستن دران والجلوس
على الصعدات ونشستن بر سر راهها صعدات بضمتين مضمومتين جمع صعدات مانند طرقات جمع طرق كه جمع طريق است
در وزن ومعنى وقالت عائشة فابتنى ابو بكر مسجدًا بفناء داره گفت عائشه بنا كرد وبود ابو بكر رضي الله عنه مسجدي در صحن خانه خود

---

[1] ثابت عن انس قال كنت ساقي القوم في منزل ابي طلحة الخ
اقتضا في السياق عرف تقييده
[2] فاهرقها فخرجت فاهرقتها فجرت في سكك المدينة الخ
فاريقت فجرت في سكك المدينة
[3] ليس على الذين امنوا وعملوا الصالحات جناح فيما طعموا الخ
الذي في سورة المائدة ١٢ منه فاشتمل الحديث على ثلاثة
[4] افنية الدور والجلوس فيها الخ
جمع صعد بضمتين الفضاء جمع صعيد كطريق وطرق وطرقات وزنا ومعنى ١٢

المجلد الرابع عشر الاسلام — ابواب الكسوف

ان عبد الله بن عباس كان يحدث يوم خسفت الشمس بمثل حديث عروة عن عائشة زهري گويد ديد كه حديث ميكرد كثير بن عباس كه صحابي صغير است كه برادر علاتي وي عبد الله بن عباس حديث ميكرد روزي كه گرفت آفتاب بمانند حديث عروه از عائشه از چهار ركوع ودو گانه وچهار سجده
فقلت لعروة ان اخاك يوم خسفت الشمس بالمدينة لم يزد على ركعتين مثل الصبح زهري گويد پس گفتم عروه را كه تحقيق برادر تو عبد الله بن زبير صحابي روز منخسف شدن آفتاب بمدينه زيادة نكرد بر دو ركعت نماز مانند نماز صبح در عدد ركوع وقيام وهيئت نماز قال اجل لانه اخطاء السنة گفت عروه آري گزارد هم چنانكه گفتي بعلت آنكه وي خطا كرد سنت نبوي را ومسنون گزارد نماز را انگاه انكسافكرد بر اصل سنت كه دو گانه نماز بود وخوف كرد كمال هيئت آنرا واين انكار از عروه بنا بر زعم وي بود كه جزئي از عائشه شنيده وميتواند كه عبد الله كه صحابي است ديده باشد عمل آنحضرت را بخوبي كه شكشف گشته نزد وي نفي زيادة بلا اشتباه والله اعلم بحقيقة الحال **باب** هل يقال كسفت الشمس يا گفته ميشود واين لفظ در بيان حال آفتاب بخاك افتاد خسفت يا بخار معجمه بدان كاك اشعار است باختلاف در اطلاق اين دو لفظ ودر زبرين بعضي منع كنند كسفت بخاك ودر آن وبخار آنرا بخار معجمه گويند واحاديث صحيحه كه وارد است بخاك رد ميكند آنرا وجمهور آنست كه مستعمل ميشود بر دو لفظ در هر يك از ماه وآفتاب اگرچه مدلول كسوف در لغت تغير لسبو است وخسوف بمعنى خواري ونقصان وقال الله تعالى فخسفنا بقارون استشهاد است بر استعمال خسف بخار معجمه در هر دو برخلاف مجمع كه منكر اند آنرا **حدثنا** سعيد

يصلي فيه ويقرء القرآن نماز میکرد و قرآن میخواند در ان فيتقصف عليه نساء المشركين وابناءهم يعجبون منه پس هجوم میکردند برابوبکر زنان مشرکان و پسران اینها بحالیکه خوش میکردند قرآن را از ابوبکر تیقصف بروزن تیعلم بتقدیم قاف بر صاد مهمله و آخر فا است والنبي صلى الله عليه وسلم يومئذ بمكة وپیغمبر خدا رحمت کناد خدا بروی درین وقت بمکه بود **حدثنا** معاذ بن فضالة قال حدثنا ابو عمر حفص بن ميسرة عن زيد بن اسلم عن عطاء بن يسار عن ابي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اياكم والجلوس على الطرقات فرمود دور دارید خود را از نشستن در راهها پس گفتند صحابه نیست ما را چاره از نشستن در راه فقالوا ما لنا بدٌّ انما هو مجالسنا نتحدث فيها نیست آن مگر جاهای نشست ما که سخن میکنیم در ان بکدیگر و در غیر روایت ابی ذر انما هی بضمیر تانیث است و تذکیر از جهت تانیث سماعی طریق خواهد بود فقال اذا ابيتم الا المجالس فاعطوا الطريق حقها پس گفت آنحضرت پس هرگاهی ابا دارید از نشستن مگر نشستن در راهها پس ادا کنید حق راه را قالوا وما حق الطريق پس گفتند چیست حق راه قال غض البصر وكف الاذى فرمود پوشیدن چشم است از دیدن نامحرم و عیوب مردم و باز داشتن آزار است از راه روان ورد السلام ورد کردن سلام است بر کسیکه سلام کند وامر بالمعروف ونهي عن المنكر وامر معروف است و نهی کردن از منکر منع است در شریعت

باب الآبار على الطرق اذا لم يتاذ بها

چاهها بر سر راه کندن و تنیکه آزرده نشود کسیکه بآن در راست **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن سمي مولى ابي بكر عن ابي صالح السمان عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بينا رجل يمشي بطريق فاشتد عليه العطش فرمود در میان آنکه مردی براه میرفت پس سخت شد بروی تشنگی فوجد بئرا فنزل فيها فشرب پس یافت چاهی را فرود آمد دران چاه و نوشید آب ثم خرج فاذا الكلب يلهث ياكل الثرى من العطش پس بر آمد از چاه ناگاه دید سگی از حرارت تشنگی زبان کشیده میخورد گل را از تشنگی فقال الرجل لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذي كان بلغ مني پس گفت آن مرد بتحقیق رسیده این سگ را از تشنگی مانند چیزیکه رسیده بود حال از من فنزل البئر فملأ خفه ماء فسقى الكلب پس فرود آمد چاه را و پر کرد موزه خود را از آب و آب داد سگ را فشكر الله له فغفر له پس ثنا گفت خدا او را و بیامرزید او را قالوا یا رسول الله وان لنا في البهائم لاجرا گفتند حاضران ای رسول خدا بتحقیق ما را در نیکوئی بهائم ثوابی هست قال في كل ذات كبد رطبة اجر فرمود در هر جگر داری تر ثوابی هست یعنی در نیکی کردن بهر حیوانی ثوابی هست

باب اماطة الاذى

در ثواب دور کردن آزار از راه مردم وقال همام عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم يميط الاذى عن الطريق صدقة دور کردن آزار را از سنگ و خار و نجاست از میان راه صدقه ایست که اجری دارد این ترکیب از قبیل تسمع بالمعيدي خير من ان تراه است و تاویلش آنست که از فعل اسم گرفته مبتدا ساخته اند و خبر خبر آنست و اینجا صدقه خبر واقع شده

باب الغرفة والعلية المشرفة وغير المشرفة في السطوح وغيرها

غرفه بضم غین معجمه و راء و فا بجای دریچه علیه بضم مهمله و کسر آن و بکسر لام و یای تحتیه مشدده بجای نشیمنها از باب عطف تفسیر است مر غرفه را مشرفه بضم میم و سکون معجمه و کسر را خفیفه بعضی گویند مشدده است جائیکه بر سطح خانه باشد و غیر مشرفه جائیکه بر غیر سطح است مناسبت این باب بکتاب المظالم از آنست که غرفه گرفتن بر سطح و غیر سطح اگر موجب آزار کسی نباشد ظلم و تعدی نیست **حدثنا** عبد الله ابن محمد قال حدثنا ابن عيينة عن الزهري عن عروة عن اسامة بن زيد قال اشرف النبي صلى الله عليه وسلم على اطم من آطام المدينة گفت اسامه بر آمد پیغمبر خدا بر بلندی از بلندیهای مدینه اطم بضم همزه و طاء مهمله و بسکون طاء نیز آمده بمعنی موضع بلند و نیز بمعنی حصن است آطام جمع است بعضی گویند بمعنی حصن سنگین است فقال هل ترون ما ارى اني ارى مواقع الفتن خلال بيوتكم پس فرمود آیا می بینید شما چیزیرا که من می بینم بتحقیق من می بینم جایهای واقع شدن فتنها میان خانهای شما كمواقع القطر مانند جای افتادن قطرها یعنی می بینم که فتنهای بسیار بهم واقع خواهد شد در مدینه **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب

ساكعا طويلا وهي ادنى من الركعة الاولى پیشتر رکوع دیگر کرد رکوعی دراز و آن کمتر بود از رکوع نخستین ضمیری راجع برکوع است باعتبار تعبیر آن برکعت ثم سجد سجودا طويلا پیشتر سجده کرد سجده دراز ثم فعل في الركعة الآخرة مثل ذلك پیشتر کرد در رکعت دیگر مانند اول کرد ثم سلم وقد تجلت الشمس پیشتر سلام داد و حال آنکه روشن شده بود آفتاب فخطب الناس فقال في كسوف الشمس والقمر انهما آيتان من آيات الله پس خطبه خواند مردم را و گفت در شان کسوف آفتاب و ماه که هر دو آیته اند از آیات قدرت الهی لا يخسفان لموت احد ولا لحياته نمیخسفند [illegible] موت و حیات کسی از نیجا معلوم شد که اطلاق خسوف در آفتاب و ماه هر دو آمده همانکه کسوف نیز در هر دو مستعمل گشت و اگر گویند این اطلاق بطریق تغلیب است گوئیم تغلیب [illegible] ست فاذا رأيتموها فافزعوا الى الصلوة پس چون ببینید این هر دو را بایحال پس التجا آرید بسوی نماز

باب

قول النبي صلی الله علیه واله وسلم يخوف الله عز وجل عباده بالكسوف خوف میکند خدای توانا و بزرگ بندگان خود را بکسوف قاله ابو موسى عن النبي روایت کرده این قول را ابو موسی اشعری از پیغمبر خدا صلی الله علیه واله **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا حماد بن زيد عن يونس عن الحسن بصري عن ابي بكرة قال قال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم ان الشمس والقمر آيتان من آيات الله لا ينكسفان لموت احد ولا لحياته ولكن يخوف الله بهما عباده ولیکن میترساند خدا باین دو کسوف بنده های خود را بالقدرت بر تغیر حالت سلب نعمت و حلول ظلمت و نزول بلیت تا توبه کنند از گناهان کنند و بطاعت گرایند و رجوع بحق آرند یا بجهت تذکیر قیامت که دران خسوف نیز میشود چنانچه فاذا برق البصر وخسف القمر وجمع الشمس والقمر از ان خبر میدهد هر دو در روایت دیگر آمده که بر میخواست آنحضرت ترسان [illegible] که مبادا قیامت برپا شده و در حدیث نسائی و [illegible] ابن ماجه از نعمان بن بشیر که تصحیح کرده آنرا ابن خزیمه و حاکم و کسوف را سببی دیگر آمده که [illegible] بتحقیق خدا تعالی چون متجلی میشود چیزی را از خلق خود خشوع میکند آن چیز مراد از [illegible] مسلوب القوة والجمال والكمال میگردد و تسر [illegible] آنست که نور و روشنی از

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب الكسوف

پس میرسد مرور را که جدا کند بر چیزی را که خواهد از اسباب و مسببات بعضی را از بعضی و چون ثابت گشت اینچنین پس علما را بسبب قوت اعتقاد ایشان در عموم قدرت الٰہی بر خرق عادت و اینکه خدا تعالی میکند هر چه میخواهد چون واقع شود چیزی غریب پدید امیشود و نزد ایشان خوف بسبب قوت آن اعتقاد و آن منع نمیکند از آنکه در آنجا اسباب باشند که جاری گردد بر آن عادت تا آنکه بخواهد خدا تعالی خرق آنرا و لهذا قال عبد الوارث بن سعيد وسعيد و خالد بن عبد الله الواسطي وحماد بن سلمة عن يونس يخوف الله بهما عباده وذكر كرده اند این چهار کس در روایت خود از یونس این جزء اخیر را تابعه موسى عن مبارك بن فضالة عن الحسن قال اخبرني ابو بكرة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم يخوف الله بهما عباده تا متابعت کرده است موسی حماد بن زید را در روایت این جزء از حسن بواسطه مبارک و تصریح کرده حسن درین طریق باخبار ابی بکره اگرچه اکثر اصحاب من الحسن متابعت کرده اند یونس را در عدم روایت آن از حسن چنانکه در طریق عبد الوارث و غیر معلوم شد و صواب تقدیم این متابعت است بر متابعت موسی بکثرت خلو روایت اشعث این قول کما قاله شیخ ابن حجر و در بعضی نسخ این متابعت ساقط است

باب التعوذ من عذاب القبر في الكسوف

پناه جستن بخدا از عذاب قبر هنگام کسوف و مناسبت تعوذ ازین عذاب بکسوف مشابهت ظلمت وقت کسوف است بتاریکی قبر در روز زیاد کرده میشود چیزی بچیزی پس خوف کرده میشود ازین خائف خوف کرده شود از آن قاله ابن المنير

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن يحيى بن سعيد عن عمرة بفتح مهمله وسكون ميم بنت عبد الرحمن بن سعد بن زراره انصاريه عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وآله وسلم ان يهودية جاءت تسأل مروی است از عائشه که تحقیق زنی یهودیه آمد بجائیکه سوال میکند از اعمالی فقالت لها اعاذك الله من عذاب القبر پس گفت آن زن مر عائشه را پناه دهد ترا خدا از عذاب قبر پس سوال عائشه رسول الله پس پرسید عائشه پیغمبر خدا را

قال اخبرني عبيد الله بن عبد الله بن ابي ثور عن عبد الله بن عباس لو انزل حريصا على ان اسئل عمر از عبد الله بن عباس مرویست که همیشه بودم حریص بر اینکه بپرسم عمر بن خطاب را عن المرأتين من ازواج النبي صلى الله عليه وآله وسلم از دو زن از زنان پیغمبر خدا اللتين قال الله تعالى لهما ان تتوبا الى الله فقد صغت قلوبكما آن زنانی که فرموده خدای بر ترم مر ایشان را اگر توبه کنید و باز گردید بسوی خدا پس تحقیق صاف شد دلهای شما فحججت معه فعدل وعدلت معه پس حج کردم من با وی پس بگشت از راه و برگشتم من با وی فتبرز حتى جاء نسبطا على اياله من الاداوة پس قضای حاجت کرد پس تر آمد و رسید خیم آب بر دو دست آوازا پس وضو کرد فقلت يا امير المؤمنين من المرأتان پس گفتم ای امیر المؤمنین کیستند آن دو زن من ازواج النبي صلى الله عليه وسلم اللتان قال الله تعالى لهما ان تتوبا الى الله فقد صغت قلوبكما از ازواج پیغمبر خدا نام که گفته است خدا مر ایشان را این خطاب فقال واعجبا لك يا ابن عباس عائشة وحفصة پس گفت عمر ای عجب ترا که میپرسی ای ابن عباس آن هر دو عائشه و حفصه است واعجبا تنوین است و در آخر الف دارد گویا تعجب میکند از مهل ابن عباس با آنکه مشهور بود بتفسیر قرآن در میان صحابه یا از حرص او بر پرسش که آگهی نماید بر ان جزء خاص علم صاحب کشاف گوید گویا تا موش داشته عمر این سوال او را ابن مالک گوید کلمه واو واعجبا وقتیکه با تنوین باشد اسم فعل است بمعنی اعجب وعجبا بعد از وی برای تاکید است ای اعجب عجبا و اگر بی تنوین باشد اصل او واعجبي است بدل کرده اند یا را بالف و نون وقایه را حذف کرده اند و این دلیل قول سیبویه است که کلمه وا را در غیر ندبه بر وا داشته ثم استقبل عمر الحديث يسوقه پس ابتدا کرد آمد عمر حدیث را در حالی که میراند و بیان میکرد حدیث را فقال كنت في بني امية بن زيد پس گفت بتحقیق بودم در بنی امیه بن زید وهما يسوقه که مر ابو دا از انصار در قبیله بنی امیه بن زید جار مرفوع است معطوف بضمیر مرفوع که در کلمه كنت است و این مؤید مذهب کوفیان است که بی اعادهٔ ضمیر منفصل عطف بر ضمیر متصل روا دارند و نیز منصوب آمده عطف بر ضمیری که در انی است وهي من عوالي المدينة و مکانهای آن قبیله در جانب عوالی مدینه است فكنا نتناوب النزول على النبي صلى الله عليه وسلم وبودیم ما که بنوبت نزول میکردیم بر پیغمبر خدا فينزل يوما وانزل يوما پس نزول میکرد آن همسایه روزی نزد آنحضرت و نزول میکردم من روزی دیگر فاذا انزلت جئته من خبر ذلك اليوم من الامر وغيره پس وقتیکه میرفتم آمدی او را از برای خبر دادن احوال این روز از امر شرعی و جز آن واذا نزل فعل مثله و وقتیکه میرفت وی کردی مانند آنچه من میکردم از خبر دادن وكنا معشر قريش نغلب النساء وبودیم ما گروه قریشیان غلبه میکردیم زنان را فلما قدمنا على الانصار اذا هم قوم تغلبهم نساءهم و چون گاه قدوم ما و رسیدیم بر انصار ناگاه دیدیم که غلبه میکنند ایشان را زنان ایشان فطفق نساؤنا يأخذن من ادب نساء الانصار پس گرفتند زنان ما که میگیرند از سر تهامی زنان انصار و طریقهٔ ایشان فصخبت على امرأتي فراجعتني پس آواز بلند کردم روزی بر زن خود پس باز گشت مرا به بلند آوازی فانكرت ان تراجعني فقالت وما ينكر ان اراجعك پس ناخوش داشتم اینکه مراجعت کند مرا پس گفت چرا ناخوش داری این را که مراجعت کنم ترا فوالله ان ازواج النبي صلى الله عليه وسلم ليراجعنه سوگند خدا بتحقیق زنان پیغمبر خدا هر آینه مراجعت میکنند آنحضرت را وان احداهن تهجره اليوم حتى الليل و بتحقیق یکی از زنان آنحضرت هر آینه ترک میکند آنحضرت را روزی تا شب فافزعني پس بترسید در آورد مرا کلام او و در روایت ابی ذر افزعتني ستا یعنی آزار نمود مرا زن قلت خابت من فعل منهن بعظيم گفتم زیان زده باد کسی که کرده است از آنها گناهی عظیم ثم جمعت علي ثيابي فدخلت على حفصة پس جمع کردم بر خود جامها را یعنی پوشیدم و در آمدم بر حفصه فقلت اي حفصة اتغاضب احداكن رسول الله صلى الله عليه وسلم

اليوم حتى الليل پس گفتم ای حفصه آیا در غضب می آرد یکی از شما رسول خدا را روز تا شب فقالت نعم فقلت خابت وخسرت پس گفت حفصه آری بغضب می درآرد گفتم نومید و زیانکار باد آن زن افامن ان یغضب الله لغضب رسوله فتهلكين آیا ایمن هست یکی از شما اینکه غضب کند خدا از جهت غضب رسول خود پس هلاک شوی تو گفتند قیاس اقامتین و تهلکی است بحذف نون تقدیر کلام چنین کنند وانت تهلكين و در تقدیر قراءت فتهلک تا در هر دو صورت ضمیر راجع با حدی باشد کذا قیل علی رسول الله صلی الله علیه وسلم طلب بسیاری مکن بر رسول خدا ولا تراجعيه في شيء ولا تهجريه مراجعت مکن آنحضرت را در هیچ حرفی و ترک مکن او را اصلا وسليني ما بدا لك و بپرس مرا چیزیکه ظاهر شود ترا از حاجتی و کاری ولا يغرنك ان كانت جارتك هي اوضاء منك واحب الى رسول الله صلى الله عليه وسلم يريد عايشة رضي الله عنها ومغرور نسازد ترا اینکه هست همسایه تو که جمیل ولطیف تر از تست ومحبوب تر است بسوی رسول خدا یعنی خواهد عایشه را یعنی مغرور نسازد ترا خوبی بحال عایشه اگر ترا ناز گفتگوئی کند وآنحضرت از وی بیمار و تو هم آنچنان کنی شاید ترا آنمنزلت نباشد اوضاء بفتح همزه وسکون واو وضاد معجمه وهمزه است از وضاءت بمعنی حسن ولطف در بعضی روایات اصوء از ضوء بمعنی روشنی است هكذا نحن مان غسان تنعل النعال لغزونا وبودیم ما که حدیث کرده ما را که بتحقیق قبیله غسان می بندند نعل دواب را برای جنگ ما یعنی در آنوقت این قبیله را تعلیم متنعل بدو تا مثناة فوقانیه میان هر دو نون ساکن است در بعضی روایات تنعل است بتا مضموم و نون ساکن وکسر عین فنزل صاحبي يوم نوبته پس نزول کرد یار من روز نوبت خود نزد آنحضرت فرجع عشاء فضرب بابي ضربا شديدا پس باز آمد وقت عشا و زد در مازدنی سخت قال ثم هو گفت آیا آنجا هست یعنی در خانه چون در جواب درنگی شد بطریق استفهام گفت آیا هست یا بدر رفته است از خانه ففزعت پس ترسیدم که چه واقعه داده باشد فخرجت اليه پس بیرون آمدم بسوی وی قال حدث امر عظيم وگفت پیدا شده کاری عظیم فقلت ماهو اجاءت غسان قال لا بل اعظم منه واطول پس گفتم چیست آن کار حادثه آیا قبیله غسان بجنگ آمدند گفت نی بلکه عظیم تر از آن و دراز تر از آنست طلق رسول الله صلى الله عليه وسلم نساءه طلاق داد رسول خدا زنان خود را شاید ایمن دارد زنان منافقی شنید و یا ازانکه چون آنحضرت برای مصلحتی از خانه گرفت وعادت آنچنان بود گمان کرد که طلاق داده قال قد خابت حفصة وخسرت گفت عمر تحقیق ناکام گشت حفصه وزیان زده شد كنت اظن ان هذا يوشك ان يكون بودم من گمان میکردم که این امر نزدیک است که شود فجمعت علي ثيابي فصليت صلوة الفجر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم پس پوشیدم جامه را و نماز کردم نماز فجر با رسول خدا فدخل مشربة له فاعتزل فيها پس درآمد آنحضرت در بیرخانه که مرور را بود و گوشه گرفت دران فدخلت على حفصة فاذا هي تبكي پس درآمدم بر حفصه ناگاه وی را میگریه میکند قلت ما يبكيك الم اكن حذرتك گفتم چه میگریاند ترا آیا نبودم که ترسانیده بودم ترا که پیغمبر خدا را در غضب نیندازید طلقكن رسول الله صلى الله عليه وسلم قالت لا ادري آیا طلاق داده شما را رسول خدا گفت نمیدانم هو ذا في المشربة آنحضرت اینکه در بیرخانه است فخرجت فجئت المنبر پس بیرون آمدم از خانه حفصه وآمدم بمنبر فاذا حوله رهط يبكي بعضهم فجلست معهم قليلا پس ناگاه دیدم گرد منبر جمعی میگریند بعضی ایشان پس نشستم با ایشان اندک زمانی ثم غلبني ما اجد فجئت المشربة التي فيه پس غلبه کرد بمن چیزی که میابم از اندوه پس آمدم بمربیه را که آنحضرت در وی بود فقلت لغلام له اسود استاذن لعمر پس گفتم مر غلامی سیاه را که مر آنحضرت را بود ونام او رباح است طلب کن اذن در آمدن عمر را فدخل فكلم النبي صلى الله عليه وسلم ثم خرج فقال ذكرتك له فصمت پس درآمد آن غلام پس کلام کرد آنحضرت را پس بیرون آمد وگفت ذکر کردم ترا مر آنحضرت را پس خاموش ماند فانصرفت فجلست مع الرهط

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب الكسوف

ذات غداة مركبا پستر سوار شد آنحضرت صبحی سوار شدنی فخسفت الشمس فرجع ضحى پس گرفت آفتاب پس برگشت آنحضرت وقت چاشت فمر رسول الله پس گذشت پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم بين ظهراني الحجر پیش حجره های ازواج مطهرات جمع حجره بضم حاء مهمله وسکون جیم وفتح راء مضموم وبرجیم مفتوح وهاء جمع حجره و ظهراني بفتح معجمه ونون بعد الف باتحتیه غالبا مراد وسطی وسط باشد یا زاید در کلام ثم قام يصلي وقام الناس وراءه پستر استاد آنحضرت یعنی در مسجد بجائیکه نماز میکرد واستادند مردم پس پشت وی فقام قياما طويلا پس قیام کرد قیام دراز ثم ركع ركوعا طويلا پستر رکوع کرد رکوعی دراز ثم رفع پس برداشت سر از رکوع وقام قياما طويلا وهو دون القيام الاول ثم ركع ركوعا طويلا وهو دون الركوع الاول ثم رفع فسجد ثم قام پس برخاست بعد از سجده بعد دو متاد برکعت ثانیه فقام قياما طويلا پس باز قیام کرد قیام دراز وهو دون القيام الاول واین قیام ثالث نیز کمتر از قیام اول بود ثم ركع ركوعا طويلا وهو دون الركوع الاول پستر رکوع کرد رکوعی دراز واین نیز کمتر از رکوع اول بود ثم رفع وقام قياما طويلا وهو دون القيام الاول پستر برداشت سر از رکوع واستاده ماند استادن دراز واین نیز کم از قیام اول بود ثم ركع ركوعا طويلا وهو دون الركوع الاول مراد از دو الی العیاذ الاول در قیام ثالث ورابع بانسبت وی بقیام اول گیرند از رکعت اولی یا بقیامی که مقدم ومتصل است باین قیام که نسبتش اعتبار کنند چه هر قیام ورکوع بنسبت ما بعد خود اول است وفی سر از سیاق بمین است وگرنه در حکم قیام ثانی ثالث کلام قاصر باشد ثم رفع فسجد وانصرف وبرگشت از نماز بعد از تشهد فقال ما شاء الله ان يقول پس گفت آنچه خواسته بود خدا که بگوید از امر به نماز وصدقه ودعا وغیر آن امرهن بشيء

الذين عند المنبر پس برگشتم و شستم با همی که نزد منبر بود و گفتم غلبني ما اجد فجئت فقلت للغلام فذكر مثله پس ترغلبه کرد و غم و اندوه پس آمد و گفتم مران غلام را پس ذکر کرد حدیث مرتبه اول گفته بود و مجلست مع الرهط الذين عند المنبر فجئت الغلام فقلت استاذن لعمر فذكر مثله سه بار اینچنین واقع شد فلما وليت منصرفا فاذا الغلام يدعوني پس هرگاه پشت دادم و حالی که برگشته ام ناگاه غلام رسید مرا قال اذن لك رسول الله صلى الله عليه واله وسلم گفت اذن داد ترا رسول خدا که در آئی فدخلت عليه فاذا هو مضطجع على رمال حصير پس در آمدم بر آن حضرت ناگاه دیدم پهلو نهاده است بر بوریا رمال بکسر راء و میم و لام چیزیکه از برگ خرما بافند ليس بينه وبينه فراش نیست میان آنحضرت و میان بوریا جامه خوابی فد اثر الرمال بجنبه تحقیق اثر کرده است بوریا بپهلوی آنحضرت متكئ على وسادة من ادم حشوها ليف تکیه کرده است بر بالشی از چرم که درون او پوست خرماست فسلمت عليه ثم قلت وانا قائم استيناس سيكنم و از وحشت غضب می برآرم یعنی می بینم که آیا عود کرده است از غضب تا آنکه تواند گفت سخنی که خوش آید و تسکین دهد دل او را يا رسول الله لو رايتني ای رسول خدا اگر می بینی مرا و نگاه کنی جانب سن خود می گویم و کنا معشر قريش نغلب النساء و بودیم ما گروه قریش که غلبه میکردیم زنان خود را فلما قدمنا على قوم تغلبهم نساؤهم فذكروا و هرگاه قدوم آوردیم بر قومی که غلبه میکنند ایشان را زنان ایشان پس ذکر کردند تتمه این قول را تا آنکه گذشت فتبسم رسول الله صلى الله عليه وسلم پس تبسم کرد رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی ثم قلت لو رايتني دخلت على حفصة پس گفتم اگر بینی مرا گوید می در آمدم بر حفصه فقلت لا يغرنك ان كانت جارتك هي اوضاء منك و احب الى النبي صلى الله عليه وسلم يريد عايشة ترجمه معلوم شده و فتبسم اخرى فجلست حين رايته تبسم پس تبسم کرد بار دیگر و نشستم هنگامیکه دیدم آنحضرت را که تبسم کرد رفعت بصري في بيته پس برداشتم نظر خود را در خانه او فوالله ما رات فيه شيئا يرد البصر غير اهبة ثلثة پس سوگند خداند دیدم در آن خانه چیزیکه برد کند نظر را و زائد بر سه اهبه غیر از سنه چرم بدباغت نارسیده اهبه بفتحات جمع اهاب است بمعنی چرم نامدبوغ فقلت ادع الله فليوسع على امتك پس گفتم دعا کن خدا را تا فراخی کند در رزق برامت تو یعنی فراخی کند بر تو و بطفیل تو براست و تابعان تو فان فارس والروم وسع عليهم واعطوا الدنيا وهم لا يعبدون الله پس بتحقیق اهل فارس و روم فراخی کرده شده است و اسباب زندگانی و داده شده اند دنیا را و حال آنکه آنها عبادت نمیکنند خدا را و اطاعت حق یجا نمی آرند و كان متكئا فقال اوفي شك انت يا ابن الخطاب و بود آنحضرت تکیه کرده پس فرمود آیا در شک هستی تو یا عمر که خدا را بنا ز و نعیم ابدی اخروی کرده بهتر از نعمتهای دنیویست ای پسر خطاب اولئك قوم عجلت لهم طيباتهم في الحيوة الدنيا آنها قومی هستند که تعجیل کرده شده است برای آنها طیبات و خوشیهای ایشان در حیات دنیای فانی و تواند که مشکوک عمر همین تعجیل نعمت بکفار باشد یعنی کافران که اعداء الله و مردود الهی باشند اینقدر نعمت یابند فقلت يا رسول الله استغفر لي پس گفتم ای رسول خدا طلب مغفرت کن از خدا مرا از جرات این قول نامرضی که در حضرت تو کرده فاعتزل النبي صلى الله عليه وسلم من اجل ذلك الحديث عمر گوید پس گوشه گرفت پیغمبر خدا از جهت آن حدیث که سید ما حين افشته حفصة الى عايشة هنگامیکه افشا کرد آنرا حفصه بسوی عایشه و آنحدیث اینست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم یکبار تعلوت کرد یعنی زنانه حفصه و آنروز نوبت عایشه بود چون حفصه بر نمیتی اطلاع یافت حضرت فرمود او را که پوشد آنرا و حرام کرد آنحضرت ماریه را بر خود حفصه ضبط خود نتوانست کرد و گفت بعایشه و عایشه رنجیده و خشمگین شد آنحضرت و گفت خود

از سجده رکعت اولی و قیام کرد در رکوع نمود در رکوع و یک رکعت نصف جلوس پیشتر شست برای تشهد ثم جلي عن الشمس پیشتر کشف کرده شد از آفتاب قال گفت عبد الله قالت عايشة فما عجدت سجودا قط كان اطول منها و گفت عایشه سجده نکردم من هرگز سجده که دراز تر باشد از سجده که در ین نماز کردم **باب** صلوة الكسوف جماعه بنصب و تنوین بنزع خافض یعنی شروع بودن نماز کسوف بجماعت و جماعت سنت است ازان پیشتر سایر نمازها و امامت کند در آن امام جمعه و عیدین و اگر حاضر نباشد بگذارند هر یک تنها و جداد رستر لها و مسجدهای خود چنانچه در خسوف قمر تنها گذارند حاضر شود یا امام باشود و اگر امام جمعه و عیدین نکرده باشد ایشانرا بجماعت در کسوف جایز است که بگذارند نماز بجماعت که امامت کند دران امام حی ایشان نقله ابو جندي عيني گفته و مروی است از امام ابی حنیفه و غیر او روایت اصول که میرسد هر امام مسجد را که نماز گذارد بجماعت در مسجد خود و مقید کرده اند آنرا استیجابی باذن امام اعظم و صلى ابن عباس في صفة زمزم و نماز کسوف گزارد مردم را یعنی بجماعت ابن عباس بر جبوتره چاه زمزم صفه بضم صاد و سکون فاء و تشدید فا چنانکه روایت اکثر است بمعنی جائیکه بالای آن سایبانی درده باشند چنانکه سوصیت مشهور در مسجد شریف که اهل صفه منسوب بدانند و نزد چاه زمزم گویند نابلی بود که در آنجا ابن عباس نماز میگزارد و در بعضی نسخ بضاد معجمه مفتوحه یا عکس آمده یعنی جانب و اینجا مراد جانب زمزم باشد و جمع علی بن عبد الله بن عباس و جمع میکرد مردم را برای نماز و ذكر علي بن عبد الله بن عباس معروف بسجاد پسر خلفاء عباسیه بود سجده میکرد هر روز هزار سجده نوافلی نقاست ستولد شده شب قتل امیر المؤمنین علی رضی الله عنه سنه چهل پس نام کرده شد بنام وی و وفات کرده شد بمکیت وی ابو الحسن و وفات یافت سنه یکصد و هفده یا بیشتر و صلى ابن عمر و نماز کسوف گزارد ابن عمر جماعت احتمال دارد که جمله اثر علی بذکور باشد **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن زيد بن اسلم عن عطاء بن يسار عن عبد الله بن عباس قال خسفت الشمس على عهد رسول الله فخسف بشد و در زمان پسر خدا صلی الله علیه وسلم فقام رسول الله صلى الله عليه واله وسلم قياما طويلا نحوا من قراءة سورة البقرة پس قیام کرد آنحضرت نماز کسوف چنانکه امتداد داشت قدر زمانه قدر خواندن سورة البقرة ثم ركع ركوعا

که یکماه بزنان قربان نکند قولی آنست که نزول آیت یا ایها النبی لم تحرم ما احل الله لک تنبیهی مرضات ازواجک که بطریق معاتبه واقع شد سبحین تحریم ماریه بود چنانکه از بعضی حدیث معلوم میشود قولی دیگر آنکه آنحضرت در خانه زینب بنت جحش که از ازواج مطهره است شهدی خورد ازواج دیگر اتفاق کردند که آنحضرت بهرکه پیش آید گوید که از دهان تو بوی ناخوش می آید انچنین کردند آنحضرت بواسطه مکالمه جیمل چون نهایت تنزه داشت از مانند سیر و پیاز و شهد خوردن بر خود حرام کرد چنانکه این اختلاف در کتاب التفسیر در سوره تحریم معلوم خواهد شد وکان قد قال ما انا بداخل علیهن شهرا من شدة موجدته علیهن حین عاتبه الله وبود آنحضرت که بتحقیق گفته بود من سوگند خورده ام که در آینده بار نهایک ماهی از سختی غضب بر زنان هنگامیکه عتاب کرد خدا آنحضرت را موجده بفتح میم وسکون واو وکسر جیم وفتح دال مهمله مصدر میمی است بمعنی غضب کردن فلما مضت تسع وعشرون لیلة پس چون بگذشت بیست و نه روز دخل علی عایشة فبدأ بها درآمد بر عایشه پس ابتدای نوبت بعایشه کرد فقالت له عایشة انک اقسمت ان لا تدخل علینا شهرا پس گفت عایشه بتحقیق تو سوگند خورده بودی که ندر آئی بر ما یکماه وانا اصبحنا لتسع وعشرین لیلة وتحقیق صبح کرده ایم امروز به بیست و نه شب یعنی ازین ماه بیست و نه روز گذشت اعد عدا شمرده ام آن روز با شمردنی اظهار علم یقینی خود کرده ونیز در من من اظهار شدت فراق خود و دشواری این ایام نموده فقال النبی صلی الله علیه وسلم الشهر تسع وعشرون وکان ذلک الشهر تسعا وعشرین پس فرمود آنحضرت ماه بیست و نه روز می باشد وبحسب اتفاق این ماه بیست و نه روز بود قالت عایشة فانزلت آیة التخییر گفت عایشه پس نازل شد آیت تخییر زنان که اینست یا ایها النبی قل لازواجک ان کنتن تردن الحیوة الدنیا وزینتها معنی آنست ای پیغمبر خدا بگو زنان خود را اگر میخواهید حیات دنیا وآرایش آنرا فتعالین امتعکن واسرحکن سراحا جمیلا پس بیائید که متعه دهم شما را وبگذارم شما را بگذاردنی نیک وان گفتن نزد الله ورسوله والدار الآخرة فان الله اعد للمحسنات منکن اجرا عظیما واگر میخواهید شما خدا ورسول خدا را وسرای آخرت را پس بتحقیق خدا آماده کرده است زنان نیکوکار را ثوابی بسیار فبدأ بی اول امرأة پس ابتدا کرده یعنی تخییر کرد بمن نخستین زنان در بعضی روایات اول مرة واقع است ابتدای تخییر بعایشه رضی الله عنها از جهت کمال اعتماد بر محبت او خدا و رسول خدا دار آخرت را بود وقصد آنحضرت آن تواند بود که چون وی اختیار کند چنانچه ظاهر حال اوست دیگر زنان نیز موافقت او خواهند کرد قال انی ذاکر لک امرا ولا علیک ان لا تعجلی حتی تستامری ابویک فرمود من ذکر کننده ام برای تو امری و نیست باکی بر تو که شتاب نکنی تا آنکه طلب امر کنی مادر و پدر خود را بعضی شراح بزیادتی لا قائل شده اند واین محتملست که لای علیک بالای التعجلی باشد وبر تقدیر علیک بمعنی لازم وواجب خود قالت قد اعلم ان ابوی لم یکونا یامرانی بفراقک گفت عایشه تحقیق میدانم که مادر وپدر من نیستند که بفراق مرا بسبب ائی تو بفرمایند قال ان الله تعالی قال یا ایها النبی قل لازواجک الی قوله عظیما پس فرمود بتحقیق خدای برتر گفته این آیت را قلت افی هذا استامر ابوی فانی ارید الله ورسوله والدار الآخرة عایشه گوید گفتم آیا درین کار طلب امر کنم مادر وپدر خود را بتحقیق من میخواهم خدا و رسول خدا را و دار آخرت را از قول وی رضی الله عنها قد اعلم معلوم میشود که عایشه پیش ازانکه آنحضرت ظاهر کنند بر بمعنی اطلاع یافته واز نقول انی هذا استفهام ظاهر است که بعد از فرمودن آنحضرت وخواندن آیت معلوم کرده وميتواند واو لا انجمل معلوم کرده باشد وبعد ازانکه تصریح فرمود عایشه برای اظهار رغبت اسلامی ومحبت آنحضرت بار تکرار کرده اسئله فخیرنساءه فکلن مثل ما قالت عایشة پس تخییر کرد آنحضرت همه زنان را وگفتند آنها مانند قول عایشه پوشیده نماند که در حدیث آنچه موافق ترجمه بود همین قدر است که آنحضرت در مشربه اختیار عزلت کرده بودند وموافق جواب ابن عباس که از عمر رضی الله عنه پرسیده همین قدر است که آنها عایشه وحفصه اند لیکن حدیث بتمام ایراد کرده

روایت مسلم آمده دراز کردم دست خود را وخواستم که بگیرم از میوه آن بستر ظاهر شد مرا که نگیرم وبروایت امام احمد آمد پس حائل کرده شد میان من ومیان آن یعنی فصل کرده شد ودست نرسیدنی العراج عنقود خوشه انگور ولو اصبته لکلمتنه ما بقیت الدنیا واگر میرسیدم آنرا میگفتم هر آئینه میخوردید شما ازان تا هنگامیکه باقی بودی دنیا چه خاصیت میوه های بهشت است که بر درختان آن کم نشود ویدل آن دیگر نمودار گردد وگفته اند سبب عدم منع ازان عدم ملایمت انست مدینا فانیه که آن چون از بهشت است فانی نشود وبالجمله آنکه تا زمان یثیب باقیمانده اگر میدهد غنیمت شهادت میگردد یا انکه بهشت جزای اعمال است ودار الجزا آخر است نه دنیا والله اعلم واما بیت النار فلم ار منظرا کالیوم قط افظع وگنوده شدم دوزخ را پس ندیده ام هیچ منظری مانند امروز هرگز زشتتر ورسواتر وظاهر ترست که این رویت بهشت و دوزخ بچشم بود در خارج کرده شد پرده های مابین آنحضرت پس دیده آنرا بر حقیقت آن وطی کرده شد مسافت مابین تا آنکه ممکن شد او را تناول ازان چنانچه نزدیک کرده شد بیت المقدس را وگنوده شد نزد او استکشاف از صفت وی از اثبات مدعا قصه اسرا وموید است آنرا حدیث اسما که در او اگر صفت صلوة گذشت بلفظ دنت منی الجنة حتی لو تناولت منها قطفا آنکه ممثل کرده شد آنحضرت را در دیوار چنانکه میگردد صورت در آئینه پس دیده هر صورتی را بعینه چنانکه در حدیث النس که در توحید یاید لقد عرضت علی الجنة والنار فی عرضی هذا الحائط وانا اصلی وبروایتی لقد مثلت ودر روایت مسلم لقد صورت ولیکن این قصه دیگر است که در گماز ظهر واقع شده ونافع نیست ازینکه در بیت آنحضرت بهشت و دوزخ را دو بار بلکه چند بار بطور مختلفه دیدن انبیاء در اجسام صفیه شرعا ثابت جایز است که منطبع شود در غیر صقیل بطریق خرق عادت خصوصا آنحضرت را صلی الله علیه وآله وسلم وبعضی مراد رویت علمی گیرند وبهتر آنست که این امور را بر ظواهر گزارند خصوصا بر مذهب اهل سنت که گویند بهشت و دوزخ هر دو مخلوق و موجود اند کذا قالوا ورایت اکثر اهلها النساء دیدم بیشترین اهل دوزخ زنان را قالوا بما گفتند بسبب چه چیز زنان بیشترین اهل دوزخ باشند قال بکفرهن فرمود بسبب کفرانیها قیل ایکفرن بالله گفته شد آیا کفر می ورزند بخدا قال یکفرن العشیر فرمود کفران نعمت میکنند زوج

الاحسان احسان کردن یکی بدیگری تفسیر بیت یاد کرده شد از احسان وما ملکت ایمانکم از احسان عام است از احسان زوجیت وغیر آن الکسوف خسوف است وکسوف هم آمده از خاء وزاء وبعضی فرق کرده اند میان هر دو فرمود که خسوف در نور است وکسوف در نور وبعضی عکس این گفته اند وفرق کرده اند بین هر دو باعتبار اصل لغت ملک تنفیذ فرمود که ملک تنفیذ کرد

از جهت فوائدی که دران است و مولف اقتدا بعمر کرده نیز بتمام آورده است جزاهما الله عنا خیرا **حدثنا** ابن سلام قال اخبرنا الفزاری عن حمید الطویل عن انس قال لما رسول الله صلی الله علیه وسلم من سفر فنظر الی جدرات من المدینة اوضع راحلته وان کان علی دابة حرکها من حبها فقال انس سوگند خورد رسول خدا رحمت کناد خدا بروی از زنان خود یکماه و کانت انفکت قدمه و بود که شکسته شده بود پای مبارک او فجلس فی علیة له فجاء عمر فقال اطلقت نساءك قال لا پس نشست در غرفه که مرورا بود پس آمد عمر و گفت آیا طلاق داده زنان خود را فرمود نی ولکنی آلیت شهرا فمکث تسعا و عشرین ثم نزل فدخل علی عائشة لیکن من سوگند خورده ام بیست و نه روز پس فرود آمد از غرفه و در آمد بر عایشه **باب** من علق دابته علی البلاط او باب المسجد حکم کسیکه ببندد شتر خود را بر بلاط یا در مسجد بلاط بفتح باء موحده و لام و طاء مهمله در اصل لغت سنگریزه است که بدان خانه جز آن گسترانند و در حدیث نام جایی است نزدیک بمدینه **حدثنا** مسلم قال حدثنا ابو عقیل قال حدثنا بدل المناجی قال اتیت جابر بن عبد الله قال دخل النبی صلی الله علیه وسلم المسجد فدخلت الیه گفت جابر در آمدم من بسوی آنحضرت فوجدته فی ناحیة البلاط یافتم او را در گوشه بلاط فقلت هذا جملك فخرج فجعل یطیف بالجمل پس گفت یا آنحضرت این شتر تست که خریده پس برون آمد و گشت که نزدیک می آید جمل قال الثمن و الجمل لك فرمود بها و شتر هر دو از تست مضمون این حدیث مکرر گذشته است که آنحضرت در راه غزوه که مراجعت میکرد از جابر شتری خریده و تا مدینه او را داده بود که سوار رود مطابقت این حدیث ترجمه بدو اول ظاهر و ثانی گویا بران قیاس کرده باینکه این شتر نزدیک در مسجد بود **باب** الوقوف و البول عند سباطة قوم در بیان استادن و بول کردن نزد کناسه و مزبله قومی سباطه بضم سین مهمله و طاء مفتوحه جایی پر خس و خاشاک و نجاست **حدثنا** سلیمان بن حرب عن شعبة عن منصور عن ابی وائل عن حذیفة قال لقد رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم او قال لقد اتی النبی صلی الله علیه وسلم سباطة قوم فبال قائما گفت تحقیق دیدم رسول خدا را یا گفت تحقیق آمد آنحضرت شک از راویست سباطه قومی را پس بول کرد استاده از ثلوث آنجا که محل نشستن بود و نیز آنحضرت مدتی در پای مبارک داشت که نتوانست نشست **باب** من اخذ بالغصن هو ذی النباس فی الطریق فرمی به و در بیان اجر کسی که گرفت شاخی خار دار و رهگیری که آزار میکند مردم را در راه پس انداخت او را بیرون راه **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن سمی عن ابی صالح عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال بینما رجل یمشی فی طریق وجد غصن شوك علی الطریق فاخره فرمود و ان حال که مردی میرفت براهی یافت شاخ خار دار بر سر راه پس بیرون کرد و بکسو انداخت از افشکر الله له فغفر له پس قبول نمود خدا عمل او را و ثنا کرد بروی پس آمرزید مر او را **باب** اذا اختلفوا فی الطریق المیتاء و هی الرحبة تکون بین الطریق و تفسیر اختلاف کردند در شارع عام میتاء بکسر میم و سکون تحتیه و تاء فوقانیه ممدوده و غیر ممدود و بوزن مفعال یا مفعل از باب اتیان است و آن فراخی و فضائی که می باشد میان راه تا جایی که بدید اهلها البنیان فتراوضوا منها للطریق سبعة اذرع پس بتراضی اهل آن راه عمارتها پس گذاشته شود از ان قدر مر راه آمد و رفت را هفت ذراع **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا جریر بن حازم عن الزبیر بن خریت عن عکرمة قال سمعت ابا هریرة قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم ان یستاجر فی الطریق المیتاء بسبعة اذرع گفت ابو هریره حکم کرد پیغمبر خدا و تفسیر مذکور کرد بعکرمه **باب** النهبی بغیر اذن صاحبه غارت کردن بی اذن صاحب مال نهبی بضم نون و سکون هاء و باء موحده و آخر ازنهب پوشیده نماند که غارت مال مسلمان مطلقا حرام است و مراد اینجا غارت مالی است که بعضی غزا پیغمبر یافته باشند و بهر که هر چه بدست آید گیرد و نیز فرود آورده اند آنرا در مالی که بجمعی بخشیده شده ندبی قسمت بقدر قوت خود بزور غارت کند

عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن هشام بن عروة عن امراته از زوجه هشام که فاطمه بنت المنذر بن زبیر است عن اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنها انها قالت اتیت عایشة زوج النبی صلی الله علیه وآله وسلم حین خسفت الشمس اسماء گفت آمدم عایشه حینکه گرفته شد آفتاب فاذا الناس قیام یصلون پس ناگاه مردم استاده اند که نماز میکنند و اذا هی قائمة تصلی و ناگاه عایشه استاده است که نماز میکند فقلت ما للناس پس گفتم چیست مردم را که غیر معتاد نماز میکنند فاشارت راسها الی السماء پس اشارت کرد عایشه بدست خود بسوی آسمان در روایت دیگر بر اسماء است بجای بیده یا تواند که هر دو بوده و قالت سبحان الله و گفت تسبیح کرد در مقام حیرت و دهشت گوید فقلت آیة و اسماء گوید پس گفتم آیا و شه عمده علامتی است از علامات کمال قدرت فاشارت پس اشارة کرد عایشه که دلالت کرد بر نعمتی ای نعم نعمتی آری علامتی است عظمی فقالت فطفقت حتی تجلانی الغشی گفت اسماء پس استادم در رجاعت تا آنکه فرا گرفت مرا بیهوشی فجعلت اصب فوق راسی الماء پس گشتم که می ریزم بر سر خود آب را برای دفع غشی و آنچه معلوم شد که غشی مستغرق و شدید نبود و حواس باقی داشت و گرنه بعلاج حاجتی نبود فلما انصرف رسول الله پس چون برگشت آنحضرت از نماز حمد الله و اثنی علیه و سپاس گفت خدا را و ستایش کرد بروی و قال ما من شیء کنت لم ارة الا قد رایته فی مقامی هذا حتی الجنة و النار و لقد اوحی الی انکم تفتنون فی القبور قریبا او مثل فتنة الدجال لا ادری ایتهما قالت اسماء فیجاء احدکم فیقال ما علمك بهذا الرجل فاما المؤمن او الموقن لا ادری ایتهما قالت اسماء فیقول هو محمد رسول الله جاءنا بالبینات و الهدی فاجبنا و اتبعنا فیقال له نم صالحا قد علمنا انك مؤمن بها و اما المنافق او المرتاب لا ادری ایتهما قالت اسماء فیقول لا ادری سمعت الناس یقولون شیئا فقلته نیست هیچ چیزی که نبودم من که ندیده بودم آنرا مگر آنکه دیدم در جای خود که اینست حتی الجنة و

وطبق طعام كه بيش چند كس نهاده باشند وديگى كه نزديك دست اوست بخورد واز پيش وديگرى برگشته وقال عبادة بايعنا النبى صلى الله عليه وسلم ان لا ننتهب وگفت عباده بيعت اسلام كرديم آنحضرت را برين كه غارت مال كسى نكنيم وگويا متعارف بود درايام جاهليت **حدثنا** آدم بن ابى اياس قال حدثنا شعبة قال حدثنا عدى بن ثابت قال سمعت عبد الله بن يزيد الانصارى وهو جد ابو اسامة گفت عدى بن ثابت شنيدم عبد الله بن يزيد انصارى را واين عبد الله جد عدى بن ثابت است پدر مادر او اختلاف كرده اند در سماع عبد الله بن يزيد از آن حضرت دارقطنى گويد او را ادراك آنحضرت است واصحابى است وحاضر شده است بيعة الرضوان را واو غير رسال بود قال نهى النبى صلى الله عليه وسلم عن النهبى والمثلة گفت عبد الله بن يزيد منع كرده است آنحضرت از غارت مال ومثله كردن مثله بضم ميم وسكون مثلثه سخن كردن در عقوبت وبريدن گوش وبينى ودست وپاى آدمى وكندن چشم وجز آن **حدثنا** سعيد بن عفير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن ابى بكر بن عبد الرحمن عن ابى هريرة قال قال النبى صلى الله عليه وسلم لا يزنى الزانى حين يزنى وهو مومن فرمود زنا نميكند زانى هنگاميكه زنا ميكند ومحال آنكه او مسلمانست ولا يشرب الخمر حين يشرب وهو مومن ونمى نوشد شراب هنگاميكه مى نوشد ومحال آنكه او مسلمانست ولا يسرق حين يسرق وهو مومن ودزدى نميكند هنگاميكه دزدى ميكند ومحال آنكه او مسلمانست لا ينتهب نهبة يرفع الناس اليه فيها ابصارهم حين ينتهبها وهو مومن وغارت نميكند مالى را در حاليكه برميدارند مردم صاحب اموال وغير آن بسوى وى نظرهاى خود را هنگاميكه غارت ميكند آنكه وى مسلمانست وعن سعيد وابى سلمة عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم مثله الا النهبة ومروى است از سعيد بن مسيب وابى سلمه بن عبد الرحمن بن عوف مانند اين حديث مگر شبها يعنى ذكر نكرده اند اين هر دو قول اخير را قال الفربرى حدث بخطا بى جعفر گفت فربرى كه يكى از رواة اين كتاب است يافتم بخط ابى جعفر كه از كاتبان مولف است رح قال ابو عبد الله قال ابن عباس تفسيره گفت ابو عبد الله مولف گفته است ابن عباس در تفسير اين حديث كه بظاهر شعر است بانتفاع ايمان مركب كبائر ان ينزع منه نور هذين النورين نور الايمان يعنى مراد اينست كه كشيده ميشود از وى نورى ميخواهد از ين نور ايمان

باب كسر الصليب وقتل الخنزير وبيان شكستن صليب وكشتن خوك

صليب بت نصاراست مربى از جهت بسيار بدعتقاد آنكه عيسى عليه السلام را باين شكل پرداخته بودند واين طاعنين باينصورت آزارى ميرسانند **حدثنا** على بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال الزهرى قال اخبرنى سعيد بن المسيب سمع ابا هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا تقوم الساعة حتى ينزل فيكم ابن مريم حكما مقسطا فرود قايم نميشود ساعت تا آنكه نزول ميكند در شما پسر مريم وحال آنكه حاكم عادل است فيكسر الصليب ويقتل الخنزير ويضع الجزية پس ميشكند صليب را ويكشد خوك را وور ميكند جزيه را از كافران وقبول نميكند از جمله كافران مگر ايمان را از آنكه دران وقت مسلمانان را حاجتى بمال نخواهد بود اگر گوئى با حاديث صحيحه ثبوت پيوسته كه عيسى عمل بردين محمدى خواهد كرد وترك جزيه واكراه باسلام يا بقتل خلاف شريعت است گوئيم اين احكام منتهى است تا نزول عيسى چنانكه اين حديث نيز اشارتى بآن دارد پس ناسخ اين احكام آنحضرت باشد وعيسى تابع محض خواهد بود ويفيض المال حتى لا يقبله احد ويسار ميشود مال تا آنكه منت برخودى نهند وقبول نميكند آنرا از آنچه كس از غنائى كه مردم را دران وقت خواهد شد

باب هل تكسر الدنان التى فيها الخمر

آيا شكسته شود دنهائى كه در آن شراب است دنان بكسر دال مهمله جمع دن است بمعنى خم او تخرق الزقاق آيا پاره كرده شود مشكها كه در آن نيز شراب انداخته باشند فان كسرها او صليبا او طنبورا وما لا ينتفع بخشبه پس اگر شكست كسى بتى يا صليبى يا طنبورى يا مالى كه نفع برده نميشود بچوبهاى آن پيش از شكستن آن چنانكه مزامير كه از چوب مى باشد

الجزء الرابع شيخ الاسلام — ابواب الكسوف

او قال المؤمن فاما مومن يا گفت اسماء بدل اين لفظ مؤمن از ايقان يعنى اعتقاد جازم كما ادرى اى ذلك قالت اسماء نميدانم كدام يك از اين لفظ گفته است اسماء فيقول نيكو ميگويد مؤمن يا موقن اينكه محمد رسول الله جاءنا بالبينات والهدى محمد پيغمبر خداست آمد ما را بدلايل ظاهره كه دلالت ميكند بر رسالت وى وبهدايت فاجبنا واتبعنا پس قبول كرديم رسالت او را وايمان آورديم وپيروى كرديم فيقال له نم صالحا پس گفته ميشود باو بخواب كن نكو خواب صالح كه فسادى در آن نباشد يا بجايگاه صالح هستى فقد علمنا ان كنت لموقنا پس تحقيق دانسته بوديم ما كه هستى تو مسلمان واما المنافق او المرتاب آنكه شكى در دل داشته باشد مقابل موقن است چنانكه منافق آنكه عزم ميدارد بكفر در مقابل مومن است لا ادرى فى ذلك قالت اسماء نميدانم اسماء در اين باب بكدام اين دو لفظ تغيير كرده اسماء پس ميگويد در جواب آن لا ادرى سمعت الناس يقولون شيئا فقلته شنيدم كه مردم ميگفتند چيزى پس گفته بودم آنرا اعاذها الله من هذا القول خدا جل شانه نگاه داشته باشد مرا از اين قول

باب من اعتق له فى الكسوف

الشمس كسوف آفتاب

كسيكه آزاد كرد در حال كسوف آفتاب عتاقه بفتح آزادى وبمعنى اعتاق نيز آمده چنانچه در كتاب العتق مذكور شود **حدثنا** ربيع بن يحيى ابو الفضل بصرى سكنه دولاب وبست ودهار قال حدثنا زائدة ابن قدامة عن هشام عن فاطمة عن اسماء قالت لقد امرنا النبى صلى الله عليه وآله وسلم بالعتاقة فى كسوف الشمس گفت اسماء تحقيق امر كرد ما را آنحضرت بآزاد كردن بنده در وقت كسوف آفتاب وظاهر آنست كه امر براى استحباب است چون امر بصدقه ونحو آن واحتمال

ودرین تعمیم است بعد از تخصیص جواب این شرط آنست که چیزی بروی لازم نیست واتی تریج فی طنبور کسر طنبور یقض فیریشتری وآمده شد قاضی شریح کرد رخلافت عمر بن خطاب قاضی کوفه بود یعنی آمد مدوکس در طنبوری که شکسته شده بود دعوی کرد یکی بردیگری که شکسته است طنبور او را پس حکم نکرد شریح درین امر هیچ چیز یعنی ندانید صاحب طنبور را چیزی **حدثنا** ابو عاصم الضحاک بن مخلد عن یزید بن ابی عبید عن سلمة بن الاکوع ان النبی صلی الله علیه وسلم رای نیرانا توقد یوم خیبر بتحقیق دید آنحضرت آتشها که برافروخته شده بود روز خیبر فقال علی ما توقد هذه النیران پس فرمود بر چه چیز افروخته میشود این آتشها در روایت ابی ذر علام بحذف الف استفهام است قال علی الحمر الانسیة گفت سلمه بن اکوع گفت راوی بر حمران غیر وحشی تحمر بضم حاء مهمله وسیم هر دو مضموم جمع حمار است والانسیه بکسر همزه وسکون نون ضد وحشی است ازین اختلاط آن بانسان انسیه گفته اند قال اکسروها واهریقوها فرمود بشکنید آنرا و بریزید آنرا یعنی بقدور یعنی دیگها کوران چراغها افروخته بودند قالوا الا نهریقها او نغسلها گفتند بطریق استفهام آیا نریزیم ونشوئیم آنها را فرمود شوئید قال ابو عبد الله کذا قال ابن ابی ادیس یقول المحمر الانسیة بنصب الالف والنون گفت ابو عبد الله بخاری میگوید روح بود ابن ابی ادیس میگفت حمر انسیه بفتح همزه ونون هر دو واین نیز بمعنی ضد وحشیه است بدانکه بر مولف انکار کرده اند که بصیغه مؤنث همزه بالف کرده است واز فتح نصب شیخ ابن حجر گفته که این جائز است نزد قدما اگرچه در آخر اصطلاح برخلاف آن قرار یافته یعنی اعتراض کرده که از متقدمین ومتاخرین نحات این اصطلاح معلوم نشده است که از همزه بالف واز فتح نصب کسی تعبیر کرده باشد وهر که دعوی خلاف آن میکند بروی بیان ونقل است قسطلانی نیز تائید همین قول عینی میکند وسگوید این ظاهر است بر همه کس انتهی پوشیده نماند که اول حروف تهجی همزه است که آنرا الف میخوانند وبحرکات نیز میخوانند ومشهور آنست که انواع اعراب را رفع ونصب وجر میخوانند والقاب بنا بر ضم وفتح وکسر وتصریح کرده اند که بمعنی یکدیگری آیند وقول ابن حاجب که گفته بالضمة رفعا والفتحة نصبا والکسرة جرا یعنی برین مذهب است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا ابن ابی نجیح عن مجاهد عن ابی معمر عن عبد الله بن مسعود قال دخل النبی صلی الله علیه وسلم مکة گفت ابن مسعود در آمد آنحضرت مکه را روز فتح وحول الکعبة ثلثمائة وستون نصبا وگرد کعبه سی صد وشصت بت بود فجعل یطعنها بعود فی یده پس گشت که میزد آنها را بچوبی که در دست آنحضرت بود وجعل یقول جاء الحق وزهق الباطل الایه وسیگفت آنحضرت آمد دین حق ودور شد ومضمحل گشت کفر باطل **حدثنی** ابراهیم بن المنذر قال اخبرنا انس بن عیاض عن عبید الله بن عمر عن عبد الرحمن بن القاسم عن ابیه القاسم عن عائشة انها کانت اتخذت قرطا علی سهوة لها سنذکر انه تماثیل مروایست از عایشه که وی گرفته بود بر سر طاقچه خانه که مراورا بود بر ده که در وی صورتها بود سهوت بفتح سین وسکون ها صفه که پیش خانها می باشد بعضی گویند خانه خورد ی که فرود زمین بود بعضی بمعنی طاقی که بر وی چیزی نهند فهتکه النبی صلی الله علیه وسلم فاتخذت منه مرفقتین پس پاره کرد آنرا پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی پس گرفت عایشه آنرا ودو بکیه فکانتا فی البیت یجلس علیهما پس بودند آن دو بالش در خانه می نشاند بر آنها نمرقة بضم نون وسکون میم رای مکسور ومفتوح وساوه خورد ظاهر صور تها را نیز پاره کرده باشند ودر وساده پیدا نباشد وگرنه از حدیث سابق معلوم شده که در وساده صورت بود وآنحضرت ندر آمد تا دور نکردند **باب** من قاتل دون ماله فهو شهید

نزدیک مال خود بکسی که غارت میکرده باشد **حدثنا** عبد الله بن یزید قال حدثنا سعید هو ابن ابی ایوب قال حدثنی ابو الاسود عن عکرمة عن عبد الله بن عمرو قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من قتل دون ماله فهو شهید

یحیی بن سعید عن عمرة بفتح مهمله بنت عبد الرحمن بن سعد انصاریه عن عایشة ان یهودیة جاءت تسألها بتحقیق نزلی یهودیه آمد بجائیکه سوال میکرد عایشه را فقالت اعاذک الله من عذاب القبر پس گفت آن زن پناه میدهد ترا خدا از عذاب قبر فسألت عایشة رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ایعذب الناس فی قبورهم پس پرسید عایشه رسول خدا را آیا عذاب کرده میشوند مردم در قبرهای خود فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم عائذا بالله من ذلک پس تقریر نمود ثابت داشت آنحضرت آنچه پرسیده بود از ان عایشه بجائیکه پناه جوینده بود بخدا از عذاب قبر یا انکه فرمود در جواب این کلام را یعنی پناه میجویم بخدا حسبتنی چنانچه عنقریب گذشت تقدیر کلام رسول الله لیست سوار شد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ذات غداة مرکبا صبح روزی سوار شتری بجهت دفن ابراهیم پسر خود فکسفت الشمس فرجع ضحی پس منکسف شد آفتاب پس برگشت آنحضرت از وقت چاشت فمر برسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نایمة فظهرانی الحجر پس گذشت آنحضرت پیش حجره های ازواج مطهره که متصل مسجد بود ندنام قام فصلی

المجزء الرابع شیخ الاسلام | ابواب الکسوف

گفت عبد الله بن عمر شنیدم رسول خدا را میفرمود کسی که کشته شد نزد مال خود وی شهید است یعنی ثواب شهدای دارد و همچنین کسیکه بر سر اهل خود کشته شود از راه ظلم وی نیز شهید است رواه الترمذی آوردن این باب تا این حدیث در ابواب مظالم برای آنست تا دلالت کند بر آنکه دفع ظالم از خود و مال خود باید کرد هر چند بکشتن کشد **باب** اذا کسر قصعة او شیئا لغیره او قیمة شکست کسی کاسه یا چیزی دیگر را از غیر او است جواب محذوف است آیا ضامن مثل یا قیمت میشود یا نه قصعه بفتح قاف و سکون صاد مهمله و عین کاسه چوبین **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی بن سعید عن حمید عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم کان عند بعض نسائه مروی است از انس که پیغمبر خدا بود نزد بعضی زنان خود که عایشه است فارسلت احدی امهات المومنین مع خادم بقصعة فیها طعام پس فرستاد یکی از مادران مسلمانان با خادمی کاسه را که در وی طعام بود و بعضی روایات وارد شده که ضحفه است و در بعضی دیگر ام سلمه تواند که هر دو فرستاده باشند هر یک از روات از اطلاع خود خبر داده باشد فضربت بیدها فکسرت القصعة پس زد عایشه بدست خود پس شکست کاسه را دو پاره شد فضمها وجعل فیها الطعام پس پیوست کاسه شکسته را و گردانید در وی آن طعام را و قال کلوا و حبس الرسول والقصعة حتی فرغوا و فرمود آنحضرت یاران را که بر گردا و بخورند و نگهداشته فرستاده را و کاسه را تا آنکه فارغ شدند از خوردن فدفع القصعة الصحیحة وحبس المکسورة پس داد کاسه درست و نگهداشت کاسه شکسته را و قال ابن ابی مریم و گفت ابن ابی مریم که شیخ مولف است اخبرنا یحیی بن ایوب قال حدثنا حمید قال حدثنا انس عن النبی صلی الله علیه وسلم مقصود از سوق این اسناد آنست که یحیی از حمید و حمید از انس بطریق تحدیث شنیده اند **باب** اذا هدم حایطا فلیبن مثله و قتیکه براند خراب کند دیوار دیگری پس گوناگند مانند آن **حدثنا** مسلم بن ابراهیم قال حدثنا جریر بن حازم عن محمد بن سیرین عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم کان رجل فی بنی اسرائیل یقال له جریج علیه السلام و در قوم بنی اسرائیل گفته میشد او را جریج در روایت کرده جریج را هب نماز میکرد فجاءته امه فدعته فابی ان یجیبها پس آمد او را مادر او پس خواند او را و وی ابا کرد که جواب دهد مادر را فقال اجیبها او اصلی پس گفت آیا مر دو را جواب خود دهم مادر را یا نماز کنم ثم اتته بعد ثلاث فقالت اللهم لا تمته حتی تریه وجوه المومسات پس آمد مادر او بعد سه مرتبه آمد و همان گفت گوئی مدت گفت الهم لا تمته حتی تریه وجوه المومسات پس در مرتبه سیوم دعای بد کرد بر وی و گفت خداوندا نمیران او را تا آنکه نمائی او را روی زنان زانیه مومسات بدو میم و سین مهملات جمع مومسه اول مضموم و ثانی مکسور و بسکون واو و بعد ثانیه سین مهمله و در بعضی نسخ بدو میم و ثانیه مشدده و جوه جمع وجه است و بعضی زانیه و کان جریج فی صومعته و بود است جریج همواره در صومعه خود فقالت امراة کافتنن جریجا پس گفت زنی هرائینه می فریبم جریج را و در بلای اندازم فتعرضت له فکلمته فابی پس پیش آمد آن زن جریج را پس سخن کرد او را و خواهش کام خود کرد پس ابا کرد جریج فاتت راعیا فامکنته من نفسها پس آمد راعی را و قادر گردانید بر خود فولدت غلاما فقالت هو من جریج پس زائید بچه را پس گفت بچه از جریج است فاتوه و کسروا صومعته وانزلوه و سبوه پس آمدند مردم جریج را و شکستند صومعه او را و فرود آوردند او را و دشنام کردند او را فتوضاء فصلی ثم اتی الغلام فقال من ابوک یا غلام پس وضو کرد جریج و نماز گذارد پس آمد نزد غلام و گفت کیست پدر تو ای غلام قال الراعی گفت پدر من راعی است قالوا نبنی صومعتک من ذهب گفتند ما بنا کنیم صومعه ترا از طلا قال لا الا من طین گفت بنا نکنید مگر از گل آنچنانکه بود است دلال باب بر آنکه صومعه بر ثبوت حکم شرعی خالی از چیزی نیست و مثل این از مولف مکرر گذشته است **بسم الله الرحمن الرحیم کتاب الشرکة** شرکت بفتح شین معجمه و کسر راء و نیز بکسر معجمه و سکون راء آمده در لغت بمعنی آمیزش است و در شرع ثبوت حق در چیزی در دو یا زیاده بر وجه شیوع

کمتر از سجود او اول زیاده است ثم انصرف فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما شاء الله ان یقول فلما رهب ان یقوم او من عذاب القبر ترجمه در باب التعوذ گذشت پیش از جهار باب **باب** لا تسجدوا للشمس لموت احد ولا لحیوته گرفته نمیشود آفتاب بجهت موت و حیات کسی و درین رد است بر منجمان که نسبت کنند حوادث ارضی را باثیر کواکب و گویند چون کسوف شمس و قمر در طالع مولود شود دلیل بدی وی معرفت رساند و اگر در درجه طالع شود آن شخص بمیرد تا آنکه جمعی از کفره می پرستند این دو کوکب را و شروع مانع آمده از اعتماد و توجه باین اقوال که موثر نیست در عالم جز خدا و ممکن صالح تاثیر خود و کسوف و خسوف دو آیه عظیمه اند از آیات قدرت الهی که دلالت میکنند بر کمال قدرت تاثیر و تغیر خلائق که تکلیف میکنند بدان بندگان خود را تا عبرت گیرند و متنبه شوند و این منع بر قیاس منع نسبت نزول باران است باتوار چنانچه در استسقا گذشت و آنچه گویند که ما بعتقاد و باعتقاد این اقوال نمیرویم در ما ازراه دین و سنت میگرداند اعتقاد و یقین نسبت حوادث را بخالق کائنات و اختیار در تصریف آیات الله وحده لا اگرچه مذهب اهل حق بودن آثار علویه اسباب عادی است مر آثار سفلیه را و لیکن نسبت خصوص چیزی بخصوص امری بقطع و یقین در وقتی معین خبر غلام الغیوب را لنسزد الا من ارتضی من رسول چه لبسا که

وآن چند نوع است چنانکه در کتب فقهیه بیان یافته **باب الشركة في الطعام** والتعرض وبیان شرکت در طعام و در زاد سفر و اجناس غیر نقود ممنوع بکسر نون و بروایت ابی ذر بفتح است و اما بهر دو روایت ساکن است در آخر کال محله و آن برآوردن مسافر است زاد خود را بقدر همراهان و خلط کردن نزد همراهان در سفر و کیفیت قسمة ما یکال و یوزن چنانچه خواهد آمد قبضه و چیزی است قسمت کردن چیزی که پیمانه کرده میشود و وزن کرده میشود و تخمین و گزاف باشد باشت مشت باشد بالمسلمون في النهد بأسا أن يأكل هذا بعضا وهذا بعضا از جهت چیزیکه بدهند مسلمانان در زاد سفر با کی نیست که میخورد این یکس پاره و دیگری پاره دیگر را بطریق مجازفه کلمه لا بکسر لام و تخفیف سیم است و بعضی روات لا بفتح لام و شدت سیم خوانده اند و کذلك مجازفة الذهب والفضة و همچنین روا است مجازفه در طلا بنقره و نقره بطلا طلا بطلا و نقره بنقره روا نداشت امر باجماع علماء والقران في التمر و روا است دو تا یکبار خوردن تمر میان شرکا و قتیکه اذن شرکا معلوم شود **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن وهب بن كيسان عن جابر بن عبد الله انه قال غزت رسول الله صلى الله عليه وسلم نبتغي قبل الساحل فغزا جابر فرستاد آنحضرت لشکری جانب شاطی بحر و این در سنه هشتم از هجرت بود فامر عليهم ابا عبيدة بن الجراح پس امیر کرد بر ایشان ابا عبیده بن جراح و هم قلت ما تقوتنا فيها و این لشکریان سیصد نفر بودند و من در میان اینها بودم فخر جنا حتى اذا كنا ببعض الطريق فنى الزاد پس برآمدیم ما تا وقتی که بودیم بباید از زاد تمام شد توشها فامر ابو عبيدة بازواد ذلك الجيش فجمع ذلك كله پس فرمود ابو عبیده بجمع کردن بقیه زاد لشکر پس جمع کرد آنرا همه آن فكان مزودي تمر پس بود همه دو بان خرما فكان يقوتنا كل يوم قليلا قليلا پس قوت میداد ما را هر روزی اندک اندک حتى فني فلم يكن يصيبنا الا تمرة تمرة تا آنکه تمام شد و نبود که میرسید ما را مگر یکان یکان خرما فقلت وما تغني تمرة پس گفتم ابی عبیده را چی نیاز میکند یک خرما از قوت فقال لقد وجدنا فقدها حين فنيت پس گفت تحقیق یافتیم ابو دن آنرا آنرا حین عظیم هنگامی که تمام اصلا قال ثم انتهينا الى البحر گفت جابر پس تا رسیدیم بدریا فاذا حوت مثل الظرب پس ناگاه دیدیم ماهی مانند کوه پاره ظرب بفتح ظاء معجمه و کسر راء و باء موحده و بر وزن کتف کوهی خورد والكل منه ذلك الجيش ثمانی عشرة ليلة و خوردند از ماهی آن لشکر هیجده شب ثم امر ابو عبيدة بضلعين من اضلاعه فنصبا پس فرمود ابو عبیده بدو طرف از اطراف او پس استاده کرده شدند امر برا حلة فرحلت پس امر کرد بکوچ پس کوچ کردند مر تحتهما ام آنرا پس تاخت زیر هر دو ضلع آن و نرسیدند آن هر دو ضلع را بالانکه شتر سوار ان نیزه زنان لشکر خواهند بود مطابقت انحدیث بدو حکم ترجمه است که شرکت در طعام و زاد است و میتوان گفت که مجازفت هم بوده است **حدثنا** بشر بن مرحوم قال حدثنا حاتم بن اسمعيل عن يزيد بن ابي عبيدة عن سلمة بن الاكوع قال خفت زواد القوم فاملقوا مرویست از سلمه بن اکوع گفت سبک شد توشهای مردم و محتاج شدند و این در غزوهٔ هوازن بوده است املق بمعنی افتقر است فاتوا النبي صلى الله عليه وسلم في نحر ابلهم فاذن لهم پس آمدند مردم نزد آنحضرت در کشتن شتران خود پس اذن داد ایشانرا فلقيهم عمر فاخبروه پس ملاقات کرد ایشانرا عمر پس خبر دادند او را فقال ما بقاؤكم بعد ابلكم پس گفت عمر چیست پایندگی شما پس از تلف کردن شتران فدخل على النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله ما بقاؤهم بعدهم پس درآمد عمر بر پیغمبر خدا و گفت یا رسول الله چیست بقای ایشان مردم بعد از کشتن شتران ایشان فقال صلى الله عليه وسلم يا رب في الناس يا نون بفضل ازاد هم پس فرمود ندا کن در مردم بیایند بزاد باقی تو شهای خود یعنی آنچه مانده است همه را بیارند فبسط لذلك نطع فجعلوه على النطع پس گسترده شد مر آنرا سفره و نهادند آنرا بر روی

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب الكسوف

بن عروة عطف است بر زهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت كسفت الشمس على عهد النبي فكسف شد آفتاب در زمان پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم فقام النبي صلى الله عليه وآله وسلم فصلى پس استاد آنحضرت به نماز فاطال القراءة پس دراز کرد قرارت را قدر رکوع فاطال الركوع پس دراز کرد رکوع را قدر قرارت ثم رفع راسه پس برداشت سر از رکوع فاطال القراءة دهي دون قراءته الاولى وفي پس دراز کرد قرارت را دهی دون قراءة اولی و لو تم رفع فاطال الركوع دون ركوعه الاول ثم رفع راسه فسجد سجدتين ثم قام فصنع في الركعة الثانية مثل ذلك پس کرد در رکعت دوم مانند آنچه کرده بود در رکعت اولی ثم قام پس برخاست بعد از نماز استاده برای بیان احکام فقال ان الشمس والقمر لا يخسفان لموت احد ولا لحياته ولكنهما آيتان من آيات الله يريهما عباده تحقیق خدا تعالی این دو آیت اند گاه محو در اثر عبرت گیرند عباد او فاذا رأيتم ذلك فافزعوا الى الصلوة پس وقتیکه ببینید شما خسوف ما را پس التجا آرید بسوی نماز و نحو آن از صدقه و دعا و عتاق و جز آن **باب** الذكر في الكسوف استحباب ذکر خدا در وقت کسوف ساقط است و ابن عباس روایت کرده امر عمر کور را بن عباس از آنحضرت چنانکه در باب صلوة الكسوف جماعة گذشت **حدثنا** محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة حماد بن زيد عن بريد بن عبد الله بضم موحده و فتح راء بريده الى بردة عن ابي بردة عن ابي موسى اشعري قال كسفت الشمس فقام النبي صلى الله عليه وآله وسلم فزعا يخشى

نطع بكسر نون وفتح طاء مهملة است وبفتح نون وسكون طا نيز آمده در صراح گويد كه دوى چارپا غت است فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم فدعا وبرك عليه پس استاد رسول خدا پس دعاى بركت كرد بران دبرين نسخه كه كمال اعتماد بر صحت آنست بجاى عليه عليهم واقع شده ودر شرح عليه است وتعرضى باختلاف روايت هم نكرده اثم دعاهم بأوعيتهم فاحتثى الذارع حتى وقعوا پستر خواند آنحضرت مردم را بظروفهاى شان پس آغشتند مردم بدو وقت تا آنكه فارغ شدند از قوت خود پس گفت رسول خدا صلى الله عليه وسلم اشهد ان لا اله الا الله وانى رسول الله پستر بشهادة اين معجزه كراست مقوال گفت رسول خدا بر حسب كناه وخدا بر وى گواهى ميدهم كه نيست الهى مستحق عبادت مگر الله وبتحقيق من رسول خدايم كه بردست من اين معجزه ظاهر كرد حدثنا محمد بن يوسف قال حدثنا الاوزاعى قال حدثنا اسحاق بن عبد الله بن ابى طلحة سمع انس بن مالك رضى الله عنه قال كنا نصلح النبى صلى الله عليه وسلم العصر فينحر جزور فتقسم عشر قسم گفت رافع بن خديج بوديم ما كه ميگزارديم با پيغمبر خدا نماز عصر پس ذبح ميكرديم شتري وقسمت ميكرديم ده جزو فناكل لحما نضيجا قبل ان تغرب الشمس پس ميخورديم گوشتى كه گذاشته ميشد از انكه غروب ميكرد آفتاب نضيج بفتح نون وكسر ضاد مجمه وسكون يا آخر جيم است بمعنى بريان وگذاشته اين حديث در باب تعجيل صلوة عصر گذشته وسخن دران كرده شده است مطابقت اين حديث اينجا بحسب قدر شركت در طعام بوده وخوردن هر يك نيز بمجاز وقت بوده است حدثنا محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن بريد عن ابى بردة عن ابى موسى قال قال النبى صلى الله عليه وسلم ان الاشعريين اذا ارملوا فى الغزو او قل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم فى ثوب واحد ثم اقتسموا بينهم فى اناء واحد بالسوية فهم منى وانا منهم پس اينها از منند ومن از ايشانم يعنى در بن صفت اتصالى دارند يا آنكه ميكنند كار من در بن مواسات واين منقبت عظمى است براى اشعريان باب ماكان من خليطين فانهما يتراجعان بينهما بالسوية فى الصدقة پيغمبر نباشد از دو شريك پس بتحقيق هر دو مراجعت ميكنند ميان خود ما برابر در صدقه تخصيص بصدقه از جهت وقوع در حديث در آنست حدثنا محمد بن عبد الله بن المثنى قال حدثنى ابى قال حدثنى ثمامة بن عبد الله بن انس ان انسا حدثه ان ابا بكر كتب له فريضة الصدقة التى فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم بتحقيق انس حديث كرد عبد الله بن انس را كه بتحقيق ابو بكر صديق نوشت او را فرض صدقه آنكه فرض وتقدير كرده است رسول خدا قال وكان من خليطين فانهما يتراجعان بينهما بالسوية فرمود چيزى كه باشد از دو شريك بتحقيق رجوع ميكنند يكديگر به برابرى يعنى يكى از دو شريك اگر تصرف در مال شركت خواه صدقه باشد ويا غير آن ومورد حديث صدقه است زياده بر تصرف ديگرى كرده باشد در وقت قسمت مال ومنافع موافق مال هر يك قسمت گوسفند باب القسمة وتعديل بعضها ببعض بخش كردن بزها بشمار حدثنا على بن الجعد قال اخبرنا شعبة عن سعيد بن مسروق عن عباية بن رفاعة بن رافع بن خديج عن جده قال كنا مع النبى صلى الله عليه وسلم بذى الحليفة گفت جد رافع كه نامش نيز رافع بن خديج است بوديم ما همراه آنحضرت بذى الحليفه كه نزديك تهامه است نه ذو الحليفه كه ميقات اهل مدينه است واين بسال هشتم بود از هجرت در قضيه حنين فاصاب الناس جوع پس رسيد مردم را گرسنگى فاصابوا ابلا وغنما پس رسيدند شتران را وگوسفندها را بغنيمت قال وكان النبى صلى الله عليه وسلم فى آخر يات القوم وبود آنحضرت در آخر ياكمر دم يعنى از پس همه مى آمد از جهت شفقت ومهربانى تا درمانده را بردارد فعجلوا وذبحوا ونصبوا القدور فامر بالقدور فاكفئت پس شتاب كردند جمعى وذبح كردند ودیگها

الجزء الرابع الشيخ الاسلام — ابواب الكسوف

ابراهيم پسر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فوت شده وقدوم اطلاع آنحضرت از اشراط وعلامات تا اين وقت بعيد است جدا فانى المسجد فصلى باطول قيام وركوع وسجود پس آمد آنحضرت مسجد را ونماز گزارد بدراز ترين قيام وركوع وسجود ما رايته قط يفعله چنين الطول كه نديده ام آنحضرت را هرگز كه ميكرد آنرا ودر بعضى روايات رأته بغير كلمة ما نافيه واقع شده گويند مقدر است در آنجا اين كلمه چنانچه در قول وى تعالى تقتلوا تذكر يعنى لا تقتلوا مداى لا تزال تذكره يا آنكه فعل اول منتفى است يعنى نفى را زير پا افگنده چنين گويند مساوى نبود كارى قيام را كه ديده بودم كه ميكرد پس صحيح باشد بودن فعل در بخا بفتح قاف وتشديد طا بمعنى استرا نفى در زمانه ماضى يا آنكه بمعنى ندرا گرفته شد مجازا يعنى الطول كرد از انچه ديده بودم آنحضرت را كه ميكرد هر واحد از قيام وركوع وسجود اهيئته الركعة تخفيف طا بمعنى حسب باشد يعنى ديدم دران ها وزن پس

وقال هذه الآيات التى يرسل الله عز وجل لا تكون لموت احد ولا لحياته فرمود اين آيتها كه ميفرستد خدا تعالى نميشود از جهت موت هيچ يكى ونه از جهت حيات وى ولكن يخوف الله بها عباده وليكن مى ترساند خدا بايشان بآيات بندگان خود را چنانچه فرمود وما نرسل بالآيات الا تخويفا فاذا رأيتم شيئا من ذلك فافزعوا الى

برپا کردند امر النبی صلی اللہ علیہ وسلم بالقدور فاکفئت پس فرمود آنحضرت به برانداختن دیگها پس انداخته شد از جهت تصرف اینها پیش از قسمت و درین رنجیدن دیگها اتلاف شوربائی بود که بواسطه زجر بر مردم کردیم قسمه فعدل عشرة من الغنم ببعیر پس برابر کرده شد بزرا ببک شتر قسمت کردیس برابر کرده بزرا ببک شتر قسمنا منها بعیرا فطبخوه فامر بها فاکفئت پس گریخت ازان شتران شتری پس طلب کردند آنرا و عاجز کردند ایشان را مدّ بفتح نون و تشدید دال مهمله بمعنی هرب اعیا بفتح همزه و سکون عین مهمله است بمعنی اعجزه کان فی القوم خیل سیدة و بود در مردم اسپان کمتری یعنی سواری از پی آن شتر نرفت که بگیرد فاهوی رجل منهم فحبسه الله پس قصد کرد مردی از ایشان به تیر و زد آن شتر را پس نگهداشت او را خدا آن تیر ثم قال ان لهذه البهایم اوابد کاوابد الوحش پس فرمود تحقیق مرین بهیمه شتران را اگر نیز رمها اند مانند گریزندگان حیوانات وحش صحرائی فما غلبکم منها فاصنعوا به هکذا پس چیزی که غلبه کند شما را ازان شتران پس بکنید بآن اینچنین که کردیم با ین شتر فقال جدی انا نرجو او نخاف العدو غدا رافع بن خدیج بیگوید پس گفت جد من آنحضرت بتحقیق ما امیدواریم و منتظریم یا می ترسیم شک راوی است دشمن را فرداولیست معنا مدّی افنذبح بالقصب و نیست با ما دشمنها آیا ذبح کنیم به نی یا رایعنی با ما دشمنها نیست و اگر باشد شیر نیز کم کند میشود و بردشمن کار گر نخواهد شد مدی جمع مدیه است بضم میم و کسر دال یعنی شفره قال اما انهر الدم فاذکروا اسم الله علیه فکلوه فرمود چیزی که بریزد خون و ذکر کرده شد کواست نام خدا بر وی در وقت ذبح پس بخورید او را لیس السنّ والظفر و حالانکه نیست چیزی که خون ریزد دندان و ناخنان و ساحدثکم عن ذلک و نزدیک است که بگویم شما را از علت آن اما السن فعظم و اما دندان پس آن استخوان است و غالب آنکه نمی برد حلقوم را تا خون تمام بیاید و اما الظفر فمدی الحبشة و اما ناخنان پس دشنهای حبشیان است یعنی طریقه ناپسندیده آنهاست و روا نیست تشبه بایشان و تلبس بشعار آنها و نیز بناخن تمام بریده نمیشود و خطابی گوید که ظاهر ازین کلام آنست که بدشنه حبشیان ذبح روا نباشد با آنکه خلاف نیست در آنکه مسلمانی اگر بکارد کافری ذبح کند روایت پس مقصود همانست که گفته شد باب القران فی التمر بین الشرکاء حتی یستاذن اصحابه در بیان ترک قران در خرمائی که میان شریکان باشد تا آنکه طلب کند اذن یاران شریک را حدثنا خلاد بن یحیی قال حدثنا سفیان قال حدثنا جبلة بن سحیم قال سمعت ابن عمر یقول نهی النبی صلی الله علیه وسلم ان یقرن الرجل بین التمرتین جمیعا حتی یستاذن اصحابه میگفت ابن عمر منع کرده است پیغمبر خدا یکی را که قران کند در خرمائی طلب اذن کند اصحاب را حدثنا ابو الولید قال حدثنا شعبة عن جبلة قال کنا بالمدینة فاصابتنا سنة گفت جبله بودیم ما بمدینه پس دریافت ما را قحط سالی فکان ابن الزبیر یرزقنا التمر پس بود ابن زبیر که میداد ما را خرما و کان ابن عمر یمرّ بنا فیقول لا تقرنوا فان النبی صلی الله علیه وسلم نهی عن القران و بود ابن عمر که میگذشت بما و میگفت قران نکنید تحقیق پیغمبر خدا حدثنا و خدا بروی منع کرده است از قران ۱۲ ان یستاذن الرجل منکم اخاه مگر آنکه طلب اذن کند مرد از شما برادر خود را که شریک است

تم الجزء التاسع ویتلوه العاشر

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فقال الناس انکسفت الشمس لموت ابراهیم فقال رسول الله پس گفتند مردم گرفته شد آفتاب از جهت مردن ابراهیم پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ان الشمس والقمر ایتان من آیات الله لا ینکسفان لموت احد ولا لحیوته فاذا رایتموها فادعوا الله وصلوا حتی تنجلی پس چون به بینید شما این آیات را پس دعا کنید خدا را و نماز گزارید تا آنکه روشن شود و دور گردد و عارض باب قول الامام فی خطبة الکسوف اما بعد گفتن امام در خطبه کسوف کلما بعد را و قال ابو اسامة محمد بن اسامه یعنی که یک راوی است شیخ مولف است چنانکه او را اسناد اینحدیث که در کتاب الجمعه در باب من قال فی الخطبة بعد الثناء اما بعد گذشت واضح کرد و حدثنا هشام قال اخبرتنی فاطمة بنت المنذر عن اسماء قالت فانصرف رسول الله گفت اسماء در حدیث خود که گذشت پس برگشت پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم از نماز وقد تجلت الشمس یعنی روشن شده بود آفتاب

التاسع تم جزء

فخطب محمد الله بما هو اهله پس خطبه خواند و ستود خدا را بآنچه سزاوار است له قال اما بعد پس گرفت در بیان احکام کما ابعد را باب الصلوة فی کسوف القمر شرح وضحیت نماز در وقت گرفتن ماه حدثنا

باب تقويم الاشياء

بين الشركاء بقيمة عدل فتمت كون خيار ميان شريكان بقيمت برابري كه وزيده **حدثنا** عمران بن ميسرة
قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا ايوب عن نافع عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اعتق شقصا له من عبد
او شركا او قال نصيبا فهو كسيكه آزاد كرد نصيبي در شركتي كه مر او را ببود از بنده شقص بكسر شين معجمه وسكون قاف وصاد مهمله بمعنى نصيب
اذكى باخذ يا بسيار و آنرا شرك بكسر معجمه وسكون راء نيز خوانند جمع اين هر سه كلمه ازياب تضرب وشك راويست وكان له مال يبلغ
ثمن بقية العبد على قيمة العدل فهو عتيق وباشد مر آزاد كننده را مالي كه برسد بهاي آن بنده را بقيمت درست پس آن بنده آزاد است تمام
از جانب او وان لا فقد عتق منه ما عتق واگر مالي نباشد او را پس تحقيق آزاد شد از جانب وي آنچه آزاد كرده است باقي را تقويم
سعايت خواهد كرد قال الا ادري قوله عتق منه ما عتق قول من نافع او في الحديث عن النبي صلى الله عليه وسلم گفت ايوب نميدانم
كه قول او عتق منه ما عتق قول نافع است از خود گفته يا در حديث از پيغمبر خدا است كه روايت كرده است خالي گويد اين شك
از ايوب است و مالك از نافع بي تردد نقل كرده آنرا و از بعض حديث گرفته است **حدثنا** بشر بن محمد قال اخبرنا
عبد الله بن المبارك قال اخبرنا سعيد بن ابي عروبة عن قتادة عن النضر بن انس عن بشير بن نهيك عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه
وسلم قال من اعتق شقيصا من مملوكه فعليه خلاصه في ماله فرمود كسي كه آزاد كرد نصيبي از بنده خود پس بر وي است خلاص
كردن آن از رقيت در مال خود فان لم يكن له مال قوم المملوك قيمة عدل پس اگر نباشد مر او را مالي قيمت كرده شود آن مملوك قيمتي كه
نه كم باشد و نه زياده ثم استسعي غير مشقوق عليه پس طلب سعايت كرده شود يعني گفته شود آن بنده تحصيل مالي كند بقدر نصيب
شريك ديگر تا بتمام آزاد شود در حاليكه آن بنده غير دشواري داشته باشد يعني زياده بر حصه از وي نطلبند يا آنكه درين وقت كه
كسب كرده مالي بهم رساند تكليف خدمت بروي نيست اين حديث موافق مذهب حنفيه است شافعيه كه قائل بسعايت نيستند ميگويند
كه طلب سعايت قول قتاده است در غير حديث فقاده مذكور نيست در باب شركت در رقيق كه از نزد يكي مذكور ميشود صريحا داخل
حديث است كه نافع از ابن عمر نقل كرده در آنجا قتاده مذكور نيست **باب** هل يقرع في القسمة وكيف القرعة وبيان آنكه آيا روا است
كه قرعه انداخته شود در قسمت و در گرفتن نصيب آوردن مال مقسوم است **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا زكريا قال سمعت عامرا يقول
سمعت النعمان بن بشير عن النبي صلى الله عليه وسلم قال مثل القائم على حدود الله والواقع فيها فرمود مثل كسي كه قائم است بر حدود
خدا و نميگذارد كه مردم دران بيفتند يعني امر معروف و نهي منكر ميكند و كسيكه واقع است دران يعني ترك امر معروف ميكند
وارتكاب منكرات ميكند كمثل قوم استهموا على سفينة مانند قومي است كه گرفته اند سهمي و قرعه زده اند بر جائي از جاهاي كشتي
فاصاب بعضهم اعلاها وبعضهم اسفلها پس رسيد بعضي از قوم را اعلاي كشتي و بالاهاي آن و رسيده است بعضي را پايين
آن فكان الذي في اسفلها اذا استقوا من الماء مر على من فوقهم پس كسيكه در پايان كشتي است و قتي كه طلب كرد ند از
بالائيان چيزي از آب گذر ميشتند بر قومي كه بالاي ايشانند پس آزار يافتند اين قوم بالائيان از گذشتن ايشان
و طلب كردن آب بجهت كمي آب و عدم كفايت بايشان يا ازان روكه اهل كشتي آب از طرف بالاي كشتي ميكشيدند و بالائيان
ازين راه پائمال مي شدند و آزار ميكشيدند فقالوا لو انا خرقنا في نصيبنا خرقا ولم نؤذ من فوقنا پس گفتند پايين نشينان
اگر پاره كنيم حصه خود را از كشتي و آيم پاره كردني تا غرق شويم و ايذا نكنيم كسي را كه بالاي ماست هر آئينه بهتر باشد چون ازجهت
دوري از آب تشنه مشدند و طلب آب كردند آزار كشيدند بالائيان از مرور و طلب آب از ايشان از راه مجالت

الجزء العاشر

الجزء الرابع عشر للاسلام | ابواب الكسوف

الشمس على عهد النبي صلى الله عليه وآله وسلم
فخرج يجر رداءه حتى انتهى الى المسجد
فصلى ركعتين فانجلت الشمس فقال ان الشمس والقمر آيتان من آيات الله وانهما لا يخسفان لموت
احد ولا لحياته فاذا كان ذلك وفي رواية بين حيطان فاذا رأيتم شيئا من ذلك وفي رواية فزعتم
فصلوا وادعوا حتى يكشف ما بكم قال فصلى ركعتين فانجلت فقال اما بعد فاني احدثكم
عن الكسوف انه ربما كان ذلك وربما لم يكن ولكني سأحدثكم بما هو في ذلك اعلم ان الشمس والقمر
من آيات الله يريهما عباده فاذا انخسف احدهما فصلوا وادعوا حتى يكشف ما بكم

این گفته اند تواند که بمعنی تمنی باشد یعنی کاش چنین کنیم تا همراهان را ایذا نرسد فان یترکوهم وما ارادوا هلکوا جمیعا پس اگر گذارند اهل اسفل را با چیزی که خواستند از رخنه کردن کشتی هلاک شوند همه وان اخذوا علی ایدیهم نجوا ونجوا جمیعا واگر گیرند بر دستهای ایشان و مانع آیند از اراده خرق رستگار شوند منع کنندگان و رستگار شوند همه مردم که در کشتی اند و انجمیعت حال آمر معروف و ناهی منکر وکسیکه مرتکب آنست اگر منع نشوند ادر هلاک گردند تارک امر معروف ونهی منکر بر گناه ترک و مرتکب از ارتکاب معاصی و اگر باز دارند او را نجات یابد و رستگار شوند همه از هلاکت مطابقت حدیث بترجمه بر ظاهر است **باب**

شركة اليتيم واهل الميراث در بیان شرکت یتیم با اهل میراث **حدثنا** الاويسي قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن صالح عن ابن شهاب قال اخبرني عروة بن الزبير انه سال عائشة **ح** وقال الليث حدثني يونس عن ابن شهاب اخبرني عروة بن الزبير انه سال عائشة عن قول الله عز وجل وان خفتم ان لا تقسطوا في اليتامى الى قوله ورباع بتحقيق عروه پرسید عائشه را از تفسیر قول خدای که قوی و بزرگ است و اگر بترسید شما اینکه عدالت نمیکنید در یتامی تا قول خدا رباع است تتمه اینست فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع یعنی پس نکاح کنید چیزی که خوش آید مر شما را از زنان دوگان دوگان سگان سگان چار چار قالت يا ابن اختي هي اليتيمة في حجر وليها گفت عائشه ای خواهر زاده من مراد دختری یتیم است که در کنار ولی او دست چنانکه ابن عم او باشد تشاركه في ماله فيعجبه مالها وجمالها یتیمی که شریک است آن ولی را در مال او که از یک مورث شراکت دارند پس خوش می آرد او را مال آن دختر و حسن و خوبی او فيريد وليها ان يتزوجها بغير ان يقسط في صداقها فيعطيها مثل ما يعطيها غيره پس میخواهد ولی او اینکه زوجه گیرد او را بی آنکه عدالت کند در مهر او پس بدهد او را مانند چیزی که میدهد غیر او در مهر او فنهوا ان ينكحوهن الا ان يقسطوا لهن پس منع کرده شدند این را که نکاح کنند این قسم زنان را مگر آنکه عدالت کنند در آنها را ويبلغوا بهن اعلى سنتهن من الصداق و برسانند اینها را تمام ترین مقرر ایشان از مهر وامروا ان ينكحوا ما طاب لهم من النساء سواهن وامر کرده شدند اینکه نکاح کنند چیزی را که خوش می آید مر ایشان را از زنان ورای آن دختران که در کنار ایشان باشند قال عروة قالت عائشة رضي الله عنها ان الناس استفتوا رسول الله صلى الله عليه وسلم بعد هذه الاية گفت عروه گفته است عائشه مردم طلب فتوی کردند رسول خدا را بعد از نزول این آیت مذکوره فانزل الله ويستفتونك في النساء الى قوله وترغبون ان تنكحوهن پس فرستاد خدا این آیت و طلب فتوی میکنند ترا در باب زنان تا قول خدا وترغبوا ان تنكحوهن والذي ذكر الله انه يتلى عليكم في الكتاب الاية الاولى التي قال الله فيها وآنچه یاد کرده است خدا که خوانده شود بر شما در کتاب آیت نخستین است آنکه گفته در آن آیت وان خفتم ان لا تقسطوا في اليتامى فانكحوا ما طاب لكم من النساء ترجمه بوضوح پیوسته قالت عائشة وقول الله تعالى في الاية الاخرى وترغبون ان تنكحوهن گفت عائشه و فرموده خدا در آیت دیگر و رغبت میکنید در این که نکاح کنید یتیمان را هي رغبة احدكم عن يتيمته التي تكون في حجره حين تكون قليلة المال والجمال آن قسم میل نا کردن یکی از شماست یتیمه را که می باشد در کنار او هنگامیکه می باشد اندک مال وکم جمال فنهوا ان ينكحوا ما رغبوا في مالها وجمالها من يتامى النساء الا بالقسط پس منع کرده شدند این را که نکاح کنند چیزی را که میل دارند در مال وجمال او از یتیمان زنان مگر بعدالت من اجل رغبتهم عنهن یعنی در آیت دیگر که امر واقع شده بنکاح یتیمان از جهت اعراض کردن ایشانست از یتیمان کم مال وجمال باید دانست که رغبت اگر مستعمل بکلمه فی است بمعنی میل است و اگر بکلمه عن است بمعنی اعراض است **باب** الشركة في الارضين وغيرها در بیان شرکت در زمینها وغیر زمینها **حدثنا**

مع الرجال گذشت مناسب آنست و در اکثر نسخ در روایت این باب اصلا نیست و در روایت مستملی این ترجمه بجای ترجمه آینده است شیخ ابن حجر گفته و این خطا محض است نیرا چه تعلق نیست حدیث عائشه را بدان **باب** الركعة الاولى في الكسوف اطول من الثانية رکعت نخستین در کسوف درازتر است از رکعت دومی مراد از رکعت بار رکوع است چنانکه در حدیث باب بمعنی متعارف و بر این تقدیر استفاده ترجمه از حدیث بطریق استنباط خواهد بود که چون رکوعات رکعت نخستین و اجزاء آن اطول باشند از اجزاء رکعت دومی ظاهر است که اولی از ثانیه درازتر باشد **حدثنا** محمود بن غيلان قال حدثنا ابو احمد محمد بن عبد الله الزبيري اسدی کوفی عینی گفته از اولاد زبیر بن عوام است سنه یکصد و شصت و سه قال حدثنا سفيان ثوري عن يحيى بن سعيد انصاري عن عمرة بفتح مهمله عن عائشة رضي الله عنها ان النبي صلى الله عليه واله وسلم صلى بهم في كسوف الشمس اربع ركعات

عبد الله بن محمد قال حدثنا هشام قال اخبرنا معمر عن الزهری عن ابی سلمة عن جابر بن عبد الله قال انما جعل النبی صلی الله علیه وسلم الشفعة فی کل مالم یقسم گفت جابر بگردانیده است پیغمبر خدا حق شفعه را مگر در زمینی که قسمت کرده نشده است میان شرکا فاذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة پس وقتیکه واقع شد حدها یعنی جدا کرده شد حق هر یکی و گردانیده شد راهها جدا پس نیست شفعه دران زمین قسطلانی صرفت را بتشدید تصحیح کرده است و اشارت باختلاف روایت هم نمیکند و حاصل آنست که شفعه همین شفعهٔ شریک است در زمین مشترک و شفعه جوار و منافع نمی باشد انتهی در باب شفعه گذشته است یا برخی از مباحث متعلق بآن که حاضر وقت بود

باب اذا قسم الشرکاء الدور وغیرها فلیس لهم رجوع لا شفعة وقسمة

قسمت کردند شرکا بیکدیگر سراها و جز آن از باغ و زمین پس نیست رجوع ازان مر ایشان را از آنکه قسمت عقدی لازم است از کتب فقهیه معلوم شده اگر نه بیت شریکی واقع شده خیار رویت دارد و نه شفعه است

حدثنا مسدد قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا معمر عن الزهری عن ابی سلمة بن عبد الرحمن عن جابر بن عبد الله قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم بالشفعة فی کل مالم یقسم گفت جابر حکم کرده است پیغمبر خدا بشفعه در هر زمینی که قسمت کرده نشده است فاذا وقعت الحدود وصرفت الطرق فلا شفعة ترجمه معلوم شده از تحدیث عدم رجوع معلوم نشد و مانند آن از مواضع بسیار واقع شد و کرد ترجمه چند حکم آورده و حدیثی که دران باب می آرد مؤید بعضی ازانست و وجه آن مکرر گفته شده که چون تراجم ابواب نیه اجادیث است انرا ایراد کرده و حدیثی که بشرط خود نیافته که بطریق اسناد برای تائید آن آرد بعضی شراح گفته اند که عدم رجوع هم ازعدم شفعه معلوم میشود از انکه اگر رجوع بودی شفعه هم بودی و حاصلش آنکه تلازم در وجود مستلزم تلازم در عدم است و فیه ما لا یخفی علی الاذکیا

باب لا یقتسم علی الارکیا فی الذهب والفضة

در جواز شرکت در طلا و نقره گفته اند که این جواز بشرطی است که خلط کنند چنانکه متمیز نباشند و در اسهم ازیکی و دنانیر ازدیگری نبود و ازیکی درست و سره و ازدیگری شکسته و ناسره نباشد وما یکون فیه الصرف وجواز شرکت در چیزی که می باشد در وی صرف یعنی تبدیل یکی بدیگری و آن در اهم و دنانیر است مطلقا

حدثنا عمر بن علی قال حدثنا ابو عاصم عن عثمان یعنی ابن الاسود قال اخبرنی سلیمان بن ابی مسلم قال سالت ابا المنهال عن الصرف یدا بید گفت سلیمان پرسیدم ابا المنهال را از بیع نقد دست بدست فقال اشتریت انا وشریک لی شیئا یدا بید ونسیئة پس گفت ابو المنهال خریدیم من و شریکی که مرا بود در نقود چیزی را دست بدست و بطریق نسیه و درنگ فجاءنا البراء بن عازب فسالناه فقال فعلت انا وشریکی زید بن ارقم وسالنا النبی صلی الله علیه وسلم عن ذلک پس آمد نزد ما براء بن عازب پس پرسیدیم او را گفت کردم من و شریک من که زید بن ارقم بودانچنین و پرسیدیم پیغمبر خدا را ازین کار فقال ما کان یدا بید فخذوه وما کان نسیئة فردوه پس فرمود چیزیکه باشد دست بدست نقود پس بگیرید و چیزیکه درنگ بود پس رد کنید آنرا

باب مشارکة الذمی والمشرکین فی المزارعة

وجواز شرکت ذمی و مشرکان با مسلمانان در زراعت و عطف مشرکین بر ذمی اعم است بعد از تخصیص از انکه ذمی نیز مشرک است قسطلانی گوید مراد از مشرکان مستامنان اند پس مراد ذمی و غیر ذمی خواهد بود و پوشیده نماند که حدیث مذکور در ین باب شرکت ذمی و مسلمانان است پس مراد از ترجمه همان باشد که حدیث بران دلالت دارد

حدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة بن اسماء عن نافع عن عبد الله قال اعطی رسول الله صلی الله علیه وسلم خیبر الیهود ان یعملوها ویزرعوها ولهم شطر ما یخرج منها گفت عبد الله بن عمر داد پیغمبر خدا خیبر را بیهود برای عمل کردن و زراعت نمودن آنرا و مر ایشان را نصف آنچه برآید از زمین و باغ

الجزء العاشر من المرابع تیسیر القاری | ابواب الکسوف

رکعت اولی بود و برابر اند و حدیث باب جهر از اوست و منشاء این نزاع اختلاف فهم معنی لفظ دوم القیام الثانی است که مراد اول رکعت اولی است یا قیامی که قبل ازین قیام منسوب است چنانکه در باب التعوذ من عذاب القبر فی الکسوف گذشت

باب الجهر بالقراءة فی الکسوف

بلند کردن آواز بقرأت در نماز کسوف شمس باشد یا قمر

حدثنا محمد بن مهران بکسر میم ابو جعفر جمال رازی سنه دویست وسی و سه قال حدثنا الولید بن مسلم قرشی اموی دمشقی سنه یکصد و نود و چهار قال اخبرنا ابن نمر بفتح نون و کسر میم عبد الرحمن دمشقی توثیق کرده آنرا جمیع از نقاد و تضعیف کرده ابن معین بحدت آنکه روایت ندارد از وی غیر ولید ولمذا تقویت کرده مصنف بمتابعت وزاعی سمع ابن شهاب عن عروة عن عائشة رضی الله عنها قالت جهر النبی صلی الله علیه وآله وسلم فی صلوة الکسوف بقراءته گفت عائشه جهر کرد آنحضرت در نماز کسوف بقرأت خود فاذا افرغ من قراءته کبر وقد رکع پس چون فارغ شد از قرأت تکبیر گفت و رکوع کرد واذا رفع من الرکعة قال وچون برداشت سر از رکوع گفت سمع الله لمن حمده ربنا ولک الحمد ثم یعاد القراءة فی صلوة الکسوف پس برمیگردد بقرأت و باز میخواند در نماز کسوف یعنی بعد از رکوع اول اربع رکعات فی هر رکعتین و اربع سجدات کرد چهار رکوع در دو رکعت و چهار سجده و با بعضی تمسک کرده جماعتی امام ابو یوسف و محمد و امام احمد و اسحاق بر جهر بقرأت در نماز کسوف مطلقا در روایت کرده اند از ابو هلال و اقتدی از مالک و حکایت کرده ترمذی از مالک و شافعی هر دو امام و رافع از صحابه لانی که مانند آن از امام ابی حنیفه نیز مرویست و مشهور از قول این ائمه ثلثه و عائشه و شافعیه و مالکیه و جمهور فقها آنست که اسرار کنند بقرأت در کسوف آفتاب و جهر کنند در خسوف ماه موافق ضابطه سایر

باب مقرر ساخت قسمة الغنم والعدل فيها در بیان قسمت کردن بزها را و عدل دران که کم و زیاده واقع نشود حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا الليث عن يزيد بن ابي حبيب عن ابي الخير عن عقبة بن عامر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم اعطاه غنما يقسمها على اصحابه ضحايا مرویست از عقبه که رسول خدا رحمت کناد خدا بروی داد او را گله غنم که قسمت کند آنرا بر اصحاب قربانی روز عید فبقي عتود فذكره لرسول الله صلى الله عليه وسلم فقال ضح به انت پس باقی ماند بزکیسالیه فرمود قربانی کن بان تو عتود بفتح عین مهمله و ضم تاء مثناة فوقیه است باب الشركة في الطعام وغيره در بیان شرکت در غله و جز آن و ذکر دران مرحلا سالم شيئا و ذكر كروه میشود که مروی هیچ کرده نیز یرا نخمره آخر فرای عمران له شركة پس اشارت کرد آنرا دیگری و خرید یدین عمر بن خطاب وحکم کرد که مراین دیگر را شیر کتی است دران بیع هر چند گفت گوئی زبانی نکرده است مساومت مجلوده کمیان بایع و مشتری بر خرید متاعی می باشد عمر بفتح غین معجمه و سکون میم و زای معنی اشارت بچشم یا بابرو و یا بدست حدثنا اصبغ بن الفرج قال اخبرني عبد الله بن وهب قال اخبرني سعيد عن مخرمة بن سعيد عن جده عبد الله بن هشام كان قد ادرك النبي صلى الله عليه وسلم روایت کرده است زهرة بن معبد از جد خود که عبد الله بن هشام است و تحقیق دریافته است عبد الله بن هشام پیغمبر خدا را او ذهبت به امه زينب بنت حميد الى رسول الله صلى الله عليه وسلم و برده است او را در سال فتح مکه مادرو زینب دختر حمید نزد رسول خدا فقالت يا رسول الله صلى الله عليه وسلم بايعه پس گفت زینب ای رسول خدا بیعت اسلام کن او را فقال هو صغير فمسح رأسه ودعا له پس فرمود او خورد سال است پس مسح کرد سر او را و دعا کرد او را بابرکت و عن زهرة بن معبد انه كان يخرج به جده عبد الله بن هشام الى السوق مرویست از زهرة بن معبد باو از سابق که بتحقیق بیرون میبرد او را جد او عبد الله بن هشام بسوی بازار فيشتري الطعام فيلقاه ابن عمر و ابن الزبير فيقولان له اشركنا پس میخرید عبد الله غله را و ملاقات میکردند او را عبد الله بن عمر و عبد الله بن زبیر پس میگفتند این هر دو مر عبد الله را شریک ساز ما را در غله که خریده فان النبي صلى الله عليه وسلم قد دعا لك بالبركة فيشركهم پس بتحقیق پیغمبر خدا دعا کرده است مر ترا ببرکت پس شریک میکرد ایشان را فربما اصاب الراحلة كما هي فيبعث بها الى المنزل و بسا بود که در می افتاد مرکب را بتمام پس میسپرد آنرا بمنزل خود یعنی گاه چنان بود می که سود میکرد تمام بار مرکب و بمنزل میسپرد و بعضی شارح گفته اند مراد از احلة مجموع بار و بار است یعنی گاه چنان سود میکرد که مجموع مرکب و بار را در سود خرید بمنزل میسپرد و معنی اول موافق ترست بسوق و قال ابو عبد الله اذا قال الرجل اشركني فسكت فيكون شريكا بالنصف گفت مولف رحمه الله وقتی که گفت مردی مردی دیگر را شریک گردان مرا پس خاموش ماند می باشد این گوینده شریک او بنصف متاع باب الشركة في الرقيق در بیان شرکت در بنده غلام باشد یا اداه حدثنا مسدد قال حدثنا جويرية بن اسماء عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اعتق شركا له في مملوك وجب عليه ان يعتق كله فرمود کسیکه آزاد کند حصه که او راست در بنده لازم است بروی اینکه آزاد کند همه او را ان كان له مال قدر ثمنه يقام قيمة عدل اگر باشد او را مالی مقدار بهای او که قیمت کرده میشود قیمت برابر ويعطى شركاؤه حصصهم ويخلى سبيل المعتق و داده میشود شرکای او حصه ایشان را و گذاشته میشود راه آزاد کرده شده یعنی آزاد میگردد هر جا که برود حدثنا ابو النعمان قال حدثنا جرير بن حازم عن قتادة عن النضر بن انس عن بشير بن نهيك عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اعتق شقصا في عبد اعتق كله ان كان له مال فرمود کسیکه آزاد کرد حصه که در بنده دارد آزاد کرده شود همه آن اگر باشد او را مالی والا يستسعى غير مشقوق عليه و گرنه سعایت میکند آن بنده در حالی که بروی

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب الكسوف

بقول ابن عباس که گفت قرارت کرد آنحضرت مانند مقدار از سوره بقره چه اگر حیز کردی محتاج نمیشد ابن عباس بتخمین قرارت آن بهمام گفته سوق است که این تقدیر ابن عباس سوره بقره مستدیر نیست عدم سماع او را زیرا چه انسان گاه فراموش میکند مقرو و مسموع معین را و یاد دارد و مقدار آنرا پس میگوید خواند امروز فلان سوره پس اولی حمل احادیث ابن عباس بر اخفا بحیث حدیث سابق است که گفت استادم پیغمبر خدا آنحضرت الحدیث و چون حاصل شد تعارض در احادیث جهر و اخفا واجب شد ترجیح بانکه اصل در صلوة نهار اخفا است انتهی و نحن نقول حدیث باب را بر شسوف قمر و لیکن روایت کرده ایم این حدیث را بوجه دیگر از ولید بلفظ کسفت الشمس و نیز بنده تعارض ثابت مقدم است و انت بزیادت اولی و حق ولیست جهر بقرارت در کسوف شمس از علی بن ابی طالب رضی الله عنه موقوفا غایت کرده آنرا ابن خزیمه و طحاوی نقله العینی محمد بن جریر طبری جهر و اخفا هر دو را روا نداند و قال ابو داؤد الحمی عطف است حدثنا ابن نمر داخل تحت القول و لیس بعطف على ما قبله حدثنا ابن نمر عن الزهري عن عروة

مشقت انداخته نشود در تحديث صريح است كه استعداد اهل حديث است و فرمودهٔ آنحضرت نه قول قتاده چنانكه شافعيه گويند

باب الاشتراك في الهدي والبدن هدي بفتح هاء وسكون دال آنچه برده ميشود بحرم از چارپايه و بدن بفتحتين موحده و نون آل وسكون آنست بمعنى شتر هدي است و تخصيص بعد از تعميم است واذا اشترك الرجل رجلا في هدي بعد ما اهدى او قبله شريك گرداند مردي مردي را در هدي خود بعد از آنكه هدي كرده روا است و باكي ندارد **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد قال اخبرنا عبد الملك بن جريج عن عطاء عن جابر و عن طاؤس عن ابن عباس يعني ابن جريج روايت كرده از عطاء و وي از جابر بن عبد الله و هم از طاؤس و وي از ابن عباس قالا لما قدم النبي صلى الله عليه وسلم واصحابه گفتند جابر و ابن عباس هرگاه قدوم آورد آنحضرت و اصحاب او صبح رابعة من ذي الحجة يهلون بالحج لا يخلطهم شيء در صباح چهارم از ذي الحجه در حاليكه لبيك ميگفتند باحرام حج آميزشي نداشت ايشان را چيزي از عمره يعني محض احرام حج داشتند فلما قدمنا امرنا فجعلناها عمرة وان نحل الى نسائنا پس هرگاه قدوم آورديم بامكه فرمود ما را پس گردانيديم حجه را عمره و فرمود كه برآئيم از احرام و قربان كنيم زنان خود را فشت في ذلك الحديث پس فاش شد در ين قربان گفتار مردم و استبعاد كردند در حج برسيم زنان را تا آنكه در اذهان مكروه بود انيعني قالة بوزن حالت مصدر است بمعني قول و در روايت كشيني مقالة است بزيادت ميم قال عطاء قال جابر فجاء احدنا الى منى فذكره يقطر منيا فقال جابر بكفه گفت عطا گفته است جابر پس ميرفت يكي از ما بسوي منا و آلت او بحكيد از وي مني و اشارت كرد جابر با ين چكيدن بكف دست از باب مبالغه است در بيان وقوع عمل بجماع فبلغ ذلك النبي صلى الله عليه وسلم فقام خطيبا پس رسيد آن گفت و گو بپيغمبر خدا را پس استاد در ان حال كه خطبه ميخواند فقال بلغني ان اقواما يقولون كذا وكذا پس فرمود رسيده است مرا كه بتحقيق مردم ميگويند چنان و چنان والله لانا ابر و اتقى لله عز وجل منهم ما آنه من نيكتر و پرهيزگارتر مر خدا را از ين مردم ولو اني استقبلت من امري ما استدبرت ما اهديت و اگر من ميدانستم در اول حال چيزي را كه آخر كار كه عمره در اشهر حج روا است سوق هدي نميكردم و حكم آلهي آنست كه هر كه سوق هدي كند از احرام نه برآيد ولو لا ان معي الهدي لاحللت و اگر نبودي كه بتحقيق با من هدي است البته از احرام مي برآمدم فقام سراقة بن مالك بن جعشم فقال يا رسول الله ألعامنا هذا او للابد پس استاد سراقه بن مالك بن جعشم و گفت اين حال ما را در اين وقت است يا من يا مر ابد راست قال بل للابد فرمود نيست همين وقت را بلكه براي ابد است قال وجاء علي من اليمن ببدن النبي صلى الله عليه وسلم فقال للنبي بما اهللت قال اهللت بما اهل به رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم گفت ابن جريج و آمد علي بن ابي طالب رضي الله عنه از يمن پس گفت پيغمبر را بچه احرام بستي گفت بآنچه احرام بست بآن رسول الله صلى الله عليه وسلم و گفت ديگر كه ابن عباس يعني احرام بستم بچيزي كه احرام بست پيغمبر خدا و قال فاحرم لبيك بحجة رسول الله صلى الله عليه وسلم و گفت ديگر كه ابن عباس است باين عبارت گرداني گفته كه مراد از احد هما گاهي از دو را وي است كه عطاء و طاؤس اند يعني عطا از جابر بعبارت اولي نقل كرده و طاؤس بعبارت ثانيه فامر النبي صلى الله عليه وسلم ان يقيم على احرامه واشركه في الهدي پس فرمود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وي علي را انيكه قيام نمايد براحرام خود و شريك گردانيد علي را در هدي خود **باب** من عدل عشرا من الغنم بجزور في القسم كسيكه برابر كند ده راس از گوسفند در قسمت بيك شتر و اين بسبب اتفاق در آن وقت يك شتر بقيمت ده بز بوده است **حدثنا** محمد قال اخبرنا وكيع عن سفيان عن ابيه عن عباية بن رفاعة عن جده رافع بن خديج قال كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم بذي الحليفة من تهامة فاصبنا غنما او ابلا فعجلوا القوم فاغلوا بها القدور فقال رافع بن خديج بوديما مي آنحضرت

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب سجود القرآن

مكرره قال واخبرني عبد الرحمن بن عمر سمع ابن شهاب عن عروة عن عايشة مثله تيز وليد گويد و خبر داد مرا ابن عمر باسناد و سياق از عايشه مانند حديث اول با ابن زيادت كه قال الزهري فقلت ما صنع اخوك في ذلك يعني عبد الله بن الزبير گفت ابن شهاب زهري پس گفتم عروه چه كرد برادر تو كه ابن زبير است در عمل ابن نماز كه صلى لا ركعتين قبل الصبح اذ صلى بالمدينة مكرر او مرد و ركعت پيش از نماز صبح في تكرر ركوع وشئ كه گفته شد در حديث عايشه قال اجل انه اخطاء السنة گفت عروه آري كه وي مخطي كرده است سنت نبوي را در اين نماز والكفاكر د بر اصل سنت گزاردن گفتند چنانكه در حلية العلماء في الكسوف كذا شت تابعه سليمان بن كثير و سفيان بن حسين عن الزهري في الجهر متابعت كرد ابن نمر را ابن و كسي در روايت وي از زهري در ذكر جهر قرارت در ين نماز و ابن و كس اگرچه ضعيف اند ليكن متابعت راشايند و معتضد اند بمتابعت جمعي ديگر در ذكر جهر از زهري اشار اليه العسقلاني

بسم الله الرحمن الرحيم

ابواب سجود القرآن بابهاي كه در ذكر سجدهاي قرآن اند سجود در لغت سر بر زمين نهادن و فروتني كردن و الاسم السجدة بالكسر و سجود ايضا سجيدا بالفتح كذا في الصراح اينچنين است روايت ستيني و در روايت ابي ذر بسجدة نيست و مر غير مستملي چنين است

باب ما جاء في سجود القرآن و سننها انچه كه وارد شده در شان سجده قرآن و سنتها

بذی الحلیفه که نزدیک است ذوالحلیفه مدینه پس رسیدیم و یافتیم گله غنم یا شتران را از غنیمت پس شتاب کردند مردم پس چون شاندند بآن دیگها سابقا گذشت اگر شتگی بسیار در دم راه یافته بود بنا بر آن شتران ذبح کردند پیش از انکه قسمت میان کنند بگریستند فجاء رسول الله صلی الله علیه وسلم فامر بها فاکفئت پس آمد آنحضرت که عقب لشکر مانده بود پس فرمود بر انداخته و ریخته شد دیگها ثم عدل عشرة من الغنم بجزور پس قسمت کرده بر ابر کرد ده غنم را بیک شتر تا ان بعیر انده و لیس فی القوم الا خیل یسیرة پس نیست گریخت شتری و حال آنکه نبود در مردم مگر اسپ اندکی یعنی سواری از ایشان نرفت که باز آرد و فعدی رجل فحبسه بسهم پس تیر زد مردی و نگهداشت او را بتیر فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان لهذه البهائم اوابد کاوابد الوحش پس فرمود رسول خدا بتحقیق این دواب را گریزپاها اند مانند گریزپایان وحشی فما غلبکم منها فاصنعوا بها هکذا پس هر که غلبه کند و از دست رود از شما پس بکنید بآن هم چنین که کردایم قال فقال جدی یا رسول الله انا نرجو او نخاف ان نلقی العدو غدا گفت عبایه بن رفاعه گفت جد من که رافع است ای رسول خدا ما امید واریم یا میترسیم که ما ملاقات کنیم دشمن را فردا و لیس معنا مدی افنذبح بالقصب و نیست با ما دشنهای آیا ذبح کنیم بنی پارهای تیز فقال العجل پس فرمود زود باش او ارن یعنی عجل فرمود یا ارن شک راویست و در ارن چند روایت است یکی ارن بوزن اقم یعنی زود هلاک کن بهر چه خون ریزد و مار بوزن اعرف بهمزه مفتوحه و سکون راء و نون مکسوره و یاء تحتیه که باشباع کسره نون حاصل شده بمعنی اعجل یعنی زود باش در صورت غیر جدید که بحتف نمیرد سیوم بر وزن ازهر سوم بمعنی آن یعنی نظر کن بآن و ملاحظه کن که ناریخته خون بسیار و ما انهر الدم و ذکروا اسم الله فکلوا چیزیکه بریزد خون و ذکر کرده شده است نام خدا در وقت ذبح پس بخورید لیس السن والظفر نباشد دندان و ناخنان و ساحدثکم عن ذلک و سر انجام است که حدیث میکنم شمارا از علت این منع ذبح بدندان و ناخنان اما السن فعظم اما دندان پس آن استخوان است و استخوان از جن التماس کرده بودند که آلوده بنجاست نکنند و آنحضرت ملتمس ایشان را قبول نموده است و ظاهر امر او دندان بعضی حیوانست والظفر مدی الحبشة و ناخن دشنهای حبشه است که بآن ذبح میکنند و شما شبه بآنها نکنید بسم الله الرحمن الرحیم کتاب الرهن الحضر گرو کردن در غیر سفر و قوله تعالی فرهن مقبوضة و در بیان فرمودهٔ خدا که دلالت دارد که در رهن قبض باید حدثنا مسلم بن ابراهیم قال حدثنا هشام قال حدثنا قتادة عن انس قال لقد رهن النبی صلی الله علیه وسلم درعه بشعیر گفت بتحقیق گرو کرد پیغمبر خدا زره خود را بدل جو مشیت الی النبی صلی الله علیه وسلم بخبز شعیر و اهالیه سخة و رفتم نزد پیغمبر خدا با نانی جوین و چربی بدبوی ولقد سمعته یقول ما اصبح لآل محمد صاع ولا امسی و بتحقیق شنیدم که میگفت صباح نکرد مر آل محمد را گرمک صباع چون شب کرده و انهم تسعة ابیات و بتحقیق نو اینجا خانه بودند باب من رهن درعه کسیکه گرو کرد زره خود را حدثنا مسدد قال حدثنا عبد الواحد بن زیاد قال حدثنا الاعمش قال ذکرنا عند ابراهیم الرهن والقبیل فی السلف گفت اعمش مذاکره کردیم نزد ابراهیم نخعی جواز رهن و کفیل را در بیع و شراء قبیل بقاف مفتوحه و کسر موحده کفیل است در معنی و در وزن یعنی ضامن شد یا مال فقال ابراهیم حدثنا الاسود عن عائشة رضی الله عنها ان النبی صلی الله علیه وسلم اشتری من یهودی طعاما الی اجل و رهنه درعه خرید آنحضرت از یهودی غله را بوعده مدتی و گرو کرد زره خود را در احادیث صحیحه واقع شده که بوعده یکسال بود و آنحضرت خود فک رهن کرده است در بعضی روایات بعد از رحلت آنحضرت ابوبکر صدیق فک رهن کرده علما اختلاف کرده اند که وعده مدت رخصت است یا عزیمت آنانکه عزیمت قائل شده اند متمسک کرده اند باین آیت کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا تداینتم بدین

الجزء الحادی عشر تیسیر القاری

الجزء الرابع شیخ الاسلام | ابواب سجود القرآن

شافعی واحمد و در ظاهر روایت مالک وقول قدیم شافعی ثانیه چهار سوره از مفصل که نجم و انشقاق و اقرا باشد سجده میت و لیکن در عمل نزد حنفیه آخر آیت سجده یعلنون است و نزد شافعیه و مالکیه والعرش العظیم و در ص کتاب است و بروایتی از مالک حسن مآب و در حج السجدة لیسا مون و نزد مالکیه لتعبدون پس اگر سجده کند پیش از تمام آیت اگرچه حرفی باقی نمانده صحیح نباشد زیرا چه وقت ان نمی آید مگر نزد تمام آن نقله العسقلانی حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن ابی اسحاق قال سمعت الاسود عن عبد الله قال گفت ابو اسحاق یعنی شنیدم اسود بن یزید نخعی را که روایت میکرد از ابن مسعود که گفت قرا النبی صلی الله علیه وآله وسلم النجم فسجد فیها خواند آنحضرت سوره والنجم را پس سجده کرد در آن یعنی در آخر سوره و لم یسجد من معه و سجده نکرد کسیکه با آنحضرت بود و این اول سوره ایست که خواند آنرا آواز بلند پیغمبر کنین علیه صلی الله علیه وسلم و اخذ کفا من حصی او تراب فرفعه الی جبهته و قال یکفینی هذا فجزاء کرد سر خود را از قریش گرفت از سنگریزه یا از خاک پس برداشت آنرا سوی پیشانی خود و گفت بس است مرا همین قد رأیته بعد ذلک قتل کافرا مسجده و تکبیر کرد آنحضرت و در روایتی است که همه مشرکان که با او بودند سجده کردند و در روایتی است که قتل امرا ابن مسعود گوید پس دیدم آن مرد را که کشته شد بعد ازین در حالت کفر که داشت مولف در تفسیر سوره والنجم تصریح کرده که آن مرد امیه بن خلف بود کشته شد در بدر و بعضی گفته اند عتبه بن ربیعه و بعضی ولید بن مغیره و بعضی سعید بن العاص و قیل ابو لهب و بروایتی مطلب بن ابی وداعه و الصحیح اولست باب سجدة تنزیل السجدة تشریعیت سجده در ین سوره و آن ظاهر شیوع دارین نام و اتفاق دارند علما بر سجده در آن لکنهم اختلفوا

الى اجل سمى فاكتبوه ولا ينفى بانى نها النسك چون در حديث ذكر كفارت واقع نشده مولف رح همين را عنوان كرده اراد نموده است. **باب** رهن السلاح در جواز گرو كردن سلاح جنگ **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال عمرو سمعت جابر بن عبد الله يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من لكعب بن الاشرف فانه قد اذى الله ورسوله فرمود رسول خدا كيست كه بكشد مر كعب بن اشرف يهودى را تحقيق او آورده است خدا و رسول خدا را اين كافر بذات ملعون بود و كمال عداوت برسول خدا داشته هجو ميكرد و ازار ميبود فقال محمد بن مسلمة انا پس گفت محمد بن مسلمة انصارى من متصدى كشتن او ميشوم فاتاه فقال اردفان تسلفنا وسقا او وسقين پس آمد محمد بن مسلمة كعب را بامجمى و گفت ميخواهيم كه بفروشى برا مى ما يك يا دو وسق شك راويست وسق بفتح واو شصت صاع است قال اترهنون نساءكم گفت آيا گرو ميكنيد زنان خود را قالوا كيف نرهنك نساءنا وانت اجمل العرب گفتند چگونه رهن كنم زنان خود را و حال آنكه تو نيكوترين عرب هستى يعنى ميترسيم كه زنان ما بتو فريفته شوند يا از تو اولاد نيست اين كار را روا دارى قال فارهنونى ابناءكم قالوا كيف نرهن ابناءنا فيسب احدهم فيقال رهن بوسق او وسقين هذا عار علينا گفت آن يهودى پس گرو كنيد مرا پسران خود را گفتند چگونه رهن كنيم پسران خود را پس دشنام داده شوند يكى از ما بنها و گفته شود بيك وسق يا بدو وسق و اين عارى است بر ما ولكنا نرهنك اللامة ولكن گرو ميكنيم ترا لامه قال سفيان يعنى السلاح گفت سفيان مراد از لامه سلاح است لامه بهمزه و گاه حذف ميكنند نزد وعده ان يأتيه پس وعده كرد محمد بن مسلمة انكه مى آيد نزد كعب فقتلوه ثم اتوا النبى صلى الله عليه وسلم فاخبروه پس كشتند او را پس آمدند نزد پيغمبر خدا و خبر دادند آنحضرت را بقتل وى و فرمود يافت آنحضرت بقتل او و دعا كرد ايشانرا اين حديث را در كتاب مغازى زياده برين آورده و گفته كه محمد بن مسلمه وقت شب رفت ابو نائله كه برادر رضائى كعب بود و دو مرد ديگر با خود برد و باينها تقرر كرد كه وى بر خود طيب بسيارى مالد و قتيكه مترصد وى سر او را محكم بگيرد شما نزديك آمده بشمشير سر او را ببريد كعب آنها را درون حصن خواند و چادرى بر خود گرفته و طيب ماليده بيرون آمد زنان او گفت در اين وقت كجا ميروى گفت محمد بن مسلمه و برادر من ابو نائله آمده اند چون نزديك رسيد آنها گفتند كه باين نفاست طيبى نديده ايم هرگز رفته بوى ميكرد محمد بن مسلمه گفت مرا دون ميكنم كه موى سر را ببوى كنم گفت بوى كن نزديك وى رفته موى سر او را محكم گرفته و آنها آمده سر او را ببريدند و باين كعب در زمره عهد بود با قوم خود در محاربات همراهى ميكرد و اگر عهد داشتى بايد اى آنحضرت نقض كرده است و در اين وقت محمد بن مسلمه نيز عهد بوى نكرده بادى سخن بيع و شرا كرده بود تا پى نزد امير المومنين على بن ابى طالب گفت كه كعب بغدر كشته شده بود امير المومنين او را فرمود كه گردن زنند موافق حديث باب بهمين قدر است كه گفت محمد بن مسلمه كه سلاح خود را رهن ميكنيم اگرچه بوقوع نيامده گفته اند و بهمين وجه منافات ندارد با يعنى حديث ديگر كه منع كرده اند كه اسلحه بكفار نبايد فروخت و رهن نبايد كرد پوشيده نماند كه اكثر شراح تقرير كرده اند سلاح را بدرع و رهن آنحضرت نزد يهودى درع خود را منافى اين نيست فتدبر. **باب** الرهن مركوب ومحلوب چيزيكه رهن كرده شده رواست سوارى كردن و دوشيدن آن و قال الحسن فى الفحل يرهن بقدر علفها وتحلب بقدر علفها و گفت حسن در باره شتر نر كه رهن گذاشته شود بقدر علف او سوارى كرده شود و شير ماده را بقدر علف او دوشيده شود شير بقدر خوراك او و مركوب شده خود شير بقدر خوراك آن و الرهن مثله و حكم رهن مانند آنست كه سوارى كردن و دوشيدن آن رواست بمقدار علف. آن **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا زكريا عن عامر عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم

حكم ثابت باصالت و قد رايته النبى صلى الله عليه وسلم ليسجد فيها بتحقيق ديدم آنحضرت را كه سجده ميكرد در آن بجهت سوره نجم و او و عليه السلام و شكر قبول توبه وى چنانكه در روايت نسائى آمده كه فرمود سجده شكر و سجده توبه سجده ميكنم باشكر گذارى آن و باين روايت استدلال كرده شافعى بر آنكه سجده كرده نشد در ان در نماز زيرا كه اين سجده از عزائم نيست بلكه سجده شكر است و آن مشروع نيست ميانه نماز و نيز حديث ابى سعيد نزد ابى داود و ابن خزيمه و حاكم كه آنحضرت خواند بر منبر سوره صاد و چون تا به سجده رسيد فرود آمد و سجده كرد و سجده كردند مردم با وى پس روز ديگر پيش از روز ديگر پس ساعد شدند مردم بسجده فرمود نيست آن مگر توبه نبى وليكن ديدم شما را كه ساعد شديد پس سجده كرد و سجده كردند مردم با وى پس جواب آنست كه سجود در ان موكد نيست چنانكه در غير آن و نزد حنفيه از عزائم است بعمل آنحضرت و اصحاب چون عثمان و ابن عمر و ابن عباس و كبار ما بعين و فقهاء چون حسن و نعمان بن بشير و مسروق و ضحاك و ابو عبد الرحمن سلمى رض قبوت ترك احياناً و بودن آن در اصل بسبب سكر قبول توبه و مغفرت داود و عدم غيرت قرب و حسن مآب متاتى نيست بودن آنرا عزيمت و رخصت بايستى بعثت آنحضرت و واقعه ابانبيا كه مامور است آنحضرت بدان و در حقيقت همه عبادات از قبيل مرد و اجابت بجهت شكر نعمت و امتثال امر و اتباع پيغمبر است صلى الله عليه وآله وسلم و قول ابن عباس كه اين سجده از عزائم نيست بالكلى نباشد كه وجوب سجود ما را قبول نيست كه ابتداء بطريق تبعيت بدان امر كرده شده ما نيز بلكه واجب شده بسبب مذكور و امام احمد از ابو بكر بن عبد الله مزنى آورده كه گفت در خواب ديدم كه سور صاد مى نويسيم و چون بآيت سجده رسيديم دوات و قلم همه حاضر بود همه ادا ديدم كه بسجده افتاد و ندانست اين قصه را بآنحضرت رسالت صلى الله عليه وآله وسلم عرض كردم بعد ازان سجده ميكرد آنحضرت در ين سوره پس معلوم شد كه امر موظبت بران نيست سائر سجدات شد و استقرار يافت بران اگرچه در اوايل نماز غير لازم بود و ظاهر شد كه احاديث ابن عباس بعد التسليم دلالت ان بر عدم وجوب سجود اين قصه بود كذا ذكره شيخ ابن الهمام. **باب** سجدة النجم شرعيت سجده سوره نجم

قال ابن عباس عن النبى صلى الله عليه وآله وسلم روايت كرده تا بجود در ين سوره و ابن عباس از آنحضرت

انه كان يقول الرهن يركب بنفقته أنحضرت ميفرمود راه رهن سواری کرده میشود بسبب خرجی که بروی کرده شود
ولبن الدر يشرب بنفقته اذا كان مرهونا ونوشیده میشود شیر شیر دار وقتیکه باشد در رهن واین نیز بشرط نفقه آن خواه بود
دَرّ بفتح دال مهمله وتشدید راء در اصل بمعنی شیر است ونظر باضافت لبن بآن از قبیل اضافت شئ الی نفسه است یعنی
روا نبود کرایه گویند ودیعت کرده است او ایمنی وغیر او که در مصدر است بمعنی فاعل یعنی ذات الضرع بمعنی شیر دار

حدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا زكريا عن الشعبي عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
الظهر يركب بنفقته اذا كان مرهونا مرکب سواری کرده شود بسبب نفقه آن وقتیکه مرهون باشد یعنی مباح است
مرتهن را که سواری کند بران ولبن الدر يشرب اذا كان مرهونا وشیر شیر دار مباح است خوردن آن بمقدار نفقه آن وقتی که
مرتهن باشد وعلى الذي يركب ويشرب النفقة وبر کسی که سواری میکند وشیر میخورد شیر نفقه لازم است

باب الرهن عند اليهود وغيرهم

حدثنا قتيبة قال حدثنا جرير عن الاعمش عن ابراهيم عن الاسود عن عائشة رضي الله عنها
قالت اشترى رسول الله صلى الله عليه وسلم من يهودي طعاما ونضمن درعه گفت عائشه خرید رسول خدا از حمت کنا وخدا وی
از یهودی غله وگرو داد او را زره خود

باب اذا اختلف الراهن والمرتهن ونحوه فالبينة على المدعي واليمين

على المدعى عليه وقتیکه اختلاف کنند گرو دارنده وگیرنده مانند این اختلاف که در متابعین باشد پس طلب گواه بر
مدعی وسوگند بر آنکه دعوی میکند مدعی وی وانکار مینماید دعوی او را

حدثنا خلاد بن يحيى قال حدثنا نافع بن
عمر عن ابن ابي مليكة قال كتبت الى ابن عباس گفت ابن ابی ملیکه که قاضی بود از جانب ابن زبیر نوشتم بسوی ابن
عباس ویرسیدم او را در قضیه دو زن که بیکدیگر نزاع داشتند وكتب الي ان النبي صلى الله عليه وسلم قضى ان اليمين
على من انكر پس نوشت ابن عباس بمن که بتحقیق پیغمبر خدا حکم کرده است که سوگند بر مدعا علیه وبر کسی است
که انکار کرده است

حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا جرير عن منصور عن ابي وائل قال قال عبد الله من حلف
على يمين يستحق بها مالا وهو فيها فاجر لقي الله وهو عليه غضبان گفت عبد الله بن مسعود کسی که سوگند خورد سوگندی
که مستحق گشت بآن سوگند مالی را وحال آنکه او دران سوگند فاسق است پیش آید خدا را در حالیکه خدا بروی خشمناک است
قد انزل الله تصديق ذلك ان الذين يشترون بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا فقراء الى عذاب اليم پستر فرستاد خدا
تصدیق این مضمون را این آیه کریمه آنانکه میخرند بعهد خدا وسوگندهای خود بهای اندک پس خواهد این آیت سابق تا آخر
که اینست که مر آنها را عذابی دردناک است ثم ان الاشعث قال كان بيني وبين رجل خصومة في بئر بتحقیق اشعث گفت بیرون آمد بسوی ما پس گفت چه حدیث کرد است شما را ابو عبد الرحمن که عبد الله بن مسعود است قال فحدثناه گفت
ابو وائل پس گفتم اشعث را آنچه ابن مسعود گفته بود فقال صدق گفت پس گفت اشعث راست گفته است
ابن مسعود فی انزلت كانت بيني وبين رجل خصومة في بئر بتحقیق در حق من نازل شده است این آیت بود میان من
ومیان مردی نزاعی در چاهی فاختصمنا الى رسول الله صلى الله عليه وسلم پس خصومت بردیم بسوی رسول خدا فقال
رسول الله صلى الله عليه وسلم شاهداك او يمينه گواهان تو باشند که ثابت شود حق تو یا سوگند او گفت بوی اذن يحلف ولا يبالي گفتم دران وقت که سوگند بخورد وباک نمیکند در سوگند خوردن فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم
من حلف على يمين يستحق بها مالا وهو فيها فاجر لقي الله وهو عليه غضبان فانزل الله تصديق ذلك ثم

الجزء الرابع شيخ الاسلام ابواب سجود القرآن

دو گروه مشرکان که سجده کردند بشرف اسلام رسیدند

باب سجود المسلمين مع المشركين والمشرك نجس ليس له وضوء

سجده کردن مسلمانان با مشرکان ومحال آنکه مشرک را پاک است میست مراورا وضوء شرعا اگرچه وضو کند
زیرا که اهل عبادت نیست مقصود تاکید مشروعیت سجود است که مشرک نیز مقرر داشته شد بسجود
با عدم اهلیت وی پس اهل لایق تر است که سجده کند بهر حال ومحتمل که اشارت باشد بجواز سجود
بی طهارت نزد خوف فوت ونزدیک جمهور الکفر
طهارت است نجس مروی نفقتین است و
جائز است کسر جیم نیز قاله ابن التین وکان
ابن عمر يسجد على غير وضوء وبود ابن عمر که
سجده تلاوت میکرد در غیر حال وضوء گوید که موافقت
نکرده او را در ین حکم هیچ یکی مگر شعبی ورویت
کرده بیهقی باسناد صحیح از ابن عمر که سجده نکند
مرد مگر بحالیکه وی طاهر است وگفته از دو وجه
جمع وتوفیق میان این دو روایت که مراد از
قول وی طاهر طهارت کبری است یعنی پاکی

اقتداء هذه الآية إن الذين يشترون بعهد الله وأيمانهم ثمنا قليلا الى قوله ولهم عذاب اليم ترجمه معلوم شد

كتاب العتق بسم الله الرحمن الرحيم باب ماجاء في العتق وفضله وربيان چيزى كه آمده است

در آزاد كردن وثواب آن وقوله تعالى فك رقبة أو اطعام في يوم ذي مسغبة يتيما ذا مقربة ودربيان مضمون اين آيت كريمه كه در باب همى كه انفاق نه براى خدا ميكنند حاصل آنست كه آنها نه در آمده اند عقبه را يعنى جاى دشوار و پر رنج كه رها كردن بنده است از قيد بندگى يا طعام دادن در روز گرسنگى يتيمى را كه قرابتى دارد **حدثنا** احمد بن يونس قال حدثنا عاصم بن محمد قال حدثنا واقد بن محمد قال حدثنا سعيد بن مرجانة صاحب علي بن الحسين مرجانه بفتح ميم وسكون راء وجيم وبعد از الف نون است نام مادر سعيد است وسعيد از مشاهير تابعين است صحبت دارد امام زين العابدين خشنيده ابا هريره را وروايت كرده است ازوى امام زين العابدين درسنه نود ونه بمدينه وفات كرد وعمرش بهفتاد وهفت رسيده بود درين صحيح همين يك حديث ازوى نقل كرده قال قال ابو هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم **أيما** مرجل اعتق امرأ مسلما فرمود رسول خدا هر كدام مردى كه آزاد كرد مردى مسلمان را **استنقذ الله** بكل عضو منه عضوا من النار خلاص كند خدا بهر عضوى ازان آزاد عضوى را آزاد كننده از آتش دوزخ قال سعيد بن مرجانة فانطلقت ببعض الى علي بن الحسين گفت سعيد بن مرجانه پس بردم اين حديث را بسوى على بن الحسين امام زين العابدين بن حسين بن على بن ابى طالب رضى الله عنهم فعمد علي بن الحسين الى عبد له نصراني فقصد كرد امام زين العابدين بسوى بنده كه وى را بود قال اعطاء به عبد الله بن جعفر عشرة آلاف درهم او ألف دينار فاعتقه بتحقيق داده بود او را بسبب آن بنده يعنى بدل آن بنده عبد الله بن جعفر بن على بن ابى طالب كه عم زاده امام است ده هزار درهم يا هزار دينار پس آزاد كرد اورا وگفت برو تو آزادى براى خدا **باب** أي الرقاب أفضل كدام بنده بهتر است براى آزادى وثواب بيشتر دارد **حدثنا** عبد الله بن موسى عن هشام بن عروة عن ابيه عن ابى مراوح عن ابى ذر قال سألت النبي صلى الله عليه وسلم أي العمل أفضل قال الإيمان بالله وجهاد في سبيله گفت ابو ذر پرسيدم پيغمبر خدا را كدام عمل بيشتر ثواب دارد فرمود ايمان بخدا وجهاد بكفار قرآن درراه خدا حجت اعلاى دين اسلام قلت فأي الرقاب أفضل قال أغلاها ثمنا وأنفسها عند أهلها گفتم كدام بندها بهتر است براى آزاد كردن فرمود گران ترين بندها از روى بها ونفيس ترين آن نزد صاحب آن اغلا بغين معجمه است ودر بعضى روايات بمهمله ومعنى هر دو نزديك هم است قلت فإن لم أفعل قال تعين صانعا أو تصنع لأخرق گفتم اگر نتوانم آزاد كرد وقدرت نيابم بران فرمود يارى بيكنى كارگرى را يا كار بيكنى ازكار درمانده را اخرق بهمزه وخاى معجمه وراء وقاف بوزن احمر كسى كه خوب كار نتواند كرد وراه نيابد بآن صانع در اكثر اصول معتمده بصاد مهمله ونون از صنعت شيخ اين حجر بصاد معجمه وهمزه ضبط كرده است ومعنى گفته اعانت بيكنى ضايعى را از فقر وعيال درمانده از قيام برآن وهمچنين در روايت مسلم آمده نووى گويد روايت بالعين اى طريق هشام است از قطنى از سمعر گويد ديدم هشام را ميگويد هشام تصحيف كرده است كه بصاد معجمه روايت كرده قلت فإن لم أفعل قال تدع الناس من الشر أبو ذر گويد گفتم پس اگر نتوانم اين كار كرد فرمود بگذار مردم را از شر وبدى بكن باكسى فانها صدقة تصدق بها على نفسك بتحقيق بدى ناكردن بكسى صدقه ايست كه صدقه ميكنى بآن بر خود واز وبال آن باز ميمانى **باب** ما يستحب من العتاقة في الكسوف ودربيان آنكه مستحب است از آزاد كردن بنده در وقت كسوف آفتاب يا آنتها وعلامتهاى ديگر

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب سجود القرآن

بسورة النجم وسجده كرد همه بادى مسلمانان وكافران ودربيان واو ميان مراد بين جمعى اند كه در مجلس حاضر بودند بطريق تكرير وتاكيد يا هر كه بر روى زمين از او ميان ودربيان بود عام ازين از جانب آنحضرت ثابت شده باشد بقرينه آنكه وقوع اين قصه بمكه بود بدليل زيادت طبرانى ودر رواية ودر راوى سط لفظ بمكه راوى ابن عباس دران زمان صغير بود حاضر نشده قصه را سمعه او ابزيد بن ظهمان بفتح مهمله وسكون ها عن ابو سلمة وگفته اند سجده آنحضرت بجهت استقبال مراد بود به سجود وشكر گذارى نعماى عظيمه وى كه مصدر شد در اول سوره وسجده مسلمانان بجهت متابعت آنحضرت در امتثال امر واتيان شكر وسجده مشركان بجهت سماع اسماء آلهه شان بود از لات وعزى ومنات يا از جهت ظهور سطوت وسلطان عزت وجبروت وسطوع انوار عظمت وكبريائى توحيد الهى غرضش چنانكه تاب وطاقت اختيار باطل واثر نكرد ذو انكار را استكبار محو ومضمحل گشت مگر از انكسى كه اشقى واطغى بود كه كفى از خاك گرفته برجبهه زشت خود زد چنانكه گذشت وآنچه بعضى زنادقه گويند كه آنحضرت چون ذكر اسماء بتان آلهه باطله كرد بر زبان آنحضرت رفت تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى يا شيطان بآواز بلند مشابه بصوت شريف آنرا از پيش خود خواند تا مشركان

از قبیل عطف عام بر خاص است **حدثنا** موسی بن مسعود قال حدثنا زید بن قرامة عن هشام بن عروة عن فاطمة بنت المنذر عن اسماء بنت ابی بکر قالت امر النبی صلی الله علیه وسلم بالعتاقة فی کسوف الشمس گفت اسماء فرمود پیغمبر خدا آزاد کردن بنده در زمان کسوف آفتاب تابعه علی بن الاسود عن زهری عن هشام متابعت کرده است موسی بن مسعود را علی بن الاسود که کوفی نیز از شیوخ مولف است یعنی علی ابن مدینی نیز بواسطه راوردی از هشام روایت کرده **حدثنا** محمد بن ابی بکر قال حدثنا غسان قال حدثنا هشام عن فاطمة بنت المنذر عن اسماء بنت ابی بکر قالت کنا نؤمر عند الکسوف بالعتاقة گفت اسماء بودیم ما مامور از آنحضرت نزد کسوف آفتاب بآزاد کردن در نسخه متقدمانی گویا جای کسوف خسوف واقع شده حمل کرده بر خسوف پوشیده نماند که خسوف و کسوف هر دو یک معنی نیز آمده چنانکه در کتاب الصلوة سبق ذکر یافته و اینجا این هر دو حدیث در واقع یکی است که هشام از فاطمه روی از اسماء نقل کرده چون در اول تخصیص بآفتاب واقع شده اینجا نیز همین خصوصیت خواهد بود و نیز معلوم شده که خسوف کمتر کسی نقل کرده و وقوع آن در زمان آنحضرت اگر واقع شده نماز و دعای کمتر منقول است **باب** اذا اعتق عبدا بین اثنین وقتیکه آزاد کند کسی غلامی را که میان دو کس است اضافة بین للشرکاء یا واهی را که میان چند کس است در عبد میان دو کس گفته و در داه بصیغه جمع محافظت بر لفظ حدیث کرده و گرنه حکم در هر دو یکسان است **حدثنا** علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان عن عمرو عن سالم عن ابیه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من اعتق عبدا بین اثنین فان کان موسرا قوم علیه ثم عتق گفت کسی که آزاد کند بنده را که مشترک است میان چند کس پس اگر باشد مالدار قیمت کرده شود بروی پس بتر آزاد میگردد یعنی بعد از آنکه بهای آنرا بقدر حصهٔ شریک بدهد حکم کرده میشود بآزادگی همه او **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال من اعتق شرکا له فی عبد تحقیق رسول خدا فرمود کسیکه آزاد کند حصه که او راست در بنده فکان له مال یبلغ ثمن العبد قوم العدل بتشدید اللام پس باشد او را مالی که میرسد بهای آن بنده را آن بنده را قیمت کرده شود بروی قیمتی برابر بی کمی و زیادتی فاعطی شرکاءه حصصهم پس داده شوند شریکان او حصهای آنها را و عتق علیه العبد و آزاد گردد بروی آن بنده و الا فقد عتق منه ما عتق و اگر نه تحقیق آنها داده نشود آزاد گردد از وی چیزی که آزاد کرده ظاهر حدیث آنست که سعایت نباشد چنانکه شافعیه گویند ولیکن از احادیث بمفهوم صحیح معلوم شده چنانکه در باب که متصل همین باب است بیاید که اگر آزاد کننده حصه خود مالی ندارد بنده حاصل کرده بدهد گویا مقصود از حدیث آنست که کسی که بعضی از عبد خود را آزاد کرده همان قدر است عتق از وی که آزاد کرده یعنی تمام از وی آزاد نشده تا ولا همه او را باشد **حدثنا** عبید بن اسمعیل عن ابی اسامة عن عبید الله عن نافع عن ابن عمر قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من اعتق شرکا له فی مملوکه فعلیه عتقه کله کسیکه آزاد کرده نصیبی که او راست در چیزی که مملوک اوست از غلام و مواه پس لازم است بروی آزاد کردن وی را همه او را اگر باشد مال او را مالی که میرسد بهای او را یعنی در صورتیکه باید که از اول او را تمام آزاد کند فان لم یکن له مال یوم علیه قیمة عدل علی المعتق پس اگر نباشد او را مالی قیمت کرده میشود قیمت عدل بر آزاد کننده یعنی معتق اگر مالی ندارد قیمت کنند بروی که چندی ارزد تا حصه معتق معلوم شود و باقی را سعایت کند فاعتق منه ما اعتق پس حکم باعتاق کرده شود از آن بنده بقدر آنچه که اعتاق کرده است و بقدر حصه خود در و لا شریک خواهد بود و تمام از وی نمی باشد **حدثنا** مسدد قال حدثنا بشر بن المفضل عن عبید الله حضرت گفت مسدد حدیث کرد مرا بشر از عبید الله بحالی که منحصر کرده بود او را

الجزء الرابع عشر للاسلام | ابواب سجود القرآن

وقع مهملة وسكون تحتية وطاء مهملة يزيد بن عبد الله بن قسيط بضم القاف وفتح السين المهملة وكسر الطاء المهملة وآخره طاء مهملة يسار بالتحتية والسين المهملة وآخره راء ثابت بالمثلثة وآخره تاء مثناة من فوق عطاء بن يسار بالتحتية والسين المهملة وآخره راء زيد بن ثابت الخزرجي النجاري الانصاري رضي الله عنه النجم بالنون والجيم والنجم السورة المكية سميت بذلك لان اول من جهر بها النبي صلى الله عليه وسلم وقيل لطلوعها ليلا وقيل لانها نجوم القرآن اي نزوله متفرقا وقيل لانها كواكب ترمى بها الشياطين

باب سجدة اذا السماء انشقت این باب بآیات سجده و انچه گفته شده در آن روایت و درایت هر دو بهمین ترجمه که میبینی مفصل سجده نیست

حدثنا مسلم بن ابراهيم قصاب بصري ومعاذ بن فضالة بفتح فا قالا حدثنا هشام وحدثني عن يحيى بن ابي كثير عن ابي سلمة بن عبد الرحمن بن عوف قال رايت ابا هريرة قرأ اذا السماء انشقت فسجد فيها گفت ابو سلمه دیدم ابو هریره را که خواند سوره انشقت پس سجده کرد در آن نزد آیه سجده فقلت یا ابا هريرة الم اراك تسجد پس گفتم ای ابا هریره آیا ندیدم ترا که سجده میکنی استفهام برای تحقیق

اسماء بالعتاق وصيغه | اسماء الرجال | حدثنا

وحدثنا ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زيد عن ايوب عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اعتق نصيبا له في مملوك او شركا له في عبد وكان له من المال ما يبلغ قيمته بقيمة العدل فهو عتيق قال نافع وإلا فقد اعتق منه ما اعتق قال نافع فاكثر ابن عمر حتى قلنا لنافع اصحيح ما شئ في الحديث قال فكان ايوب يميدنا كثر قول ايوب فقد اعتق منه ما اعتق یا چیزی است که گفته است آن را نافع یا خود یا چیزیست در حدیث که آنرا روایت کرده **حدثنا** احمد بن المقدام قال حدثنا فضيل بن سليمان قال حدثنا موسى بن عقبة قال اخبرني نافع عن ابن عمر انه كان يقول في العبد او قال مملوكا يكون بين الشركاء فيعتق احدهم نصيبه روایت کرده است نافع ازابن عمر که تحقیق ابن عمر فتوی میداد در غلام یا در کنیزک یا گفت مملوکی که می باشد میان شریکان پس آزاد میکند یکی از شرکا حصه خود را ازان غلام یا گفت مملوک قدر یعنی بقدر حصه که میگفت تحقیق واجب میشود بروی آزاد کردن بنده همه او را اگر داشته باشد مر کسی را که آزاد کرده است ازمال چیزی که برسد یعنی قیمت او را بقوم من مال قیمة العدل قیمت کرده میشود یعنی داده میشود از مال او قیمت عدل و دیگر شرکا را نصیبهای ایشان و یخلی سبیل المعتق و داده شود شریکا نصیبهای آنها و خالی کرده شود راه بنده آزاد کرده شده هر جا خواهد برود و یخبر ذلك ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم و رواه الليث و ابن ابي ذئب و ابن اسحٰق و جويرية و يحيى بن سعيد و اسمعيل بن امية عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم مختصرا روایت کرده است آنرا اسماعیل از نافع از ابن عمر از رسول خدا بگاهیکه مختصر است **باب** اذا اعتق نصيبا له في عبد و ليس له مال استسعى العبد و قتادة كه آزاد کرد یکی نصیبی را که در بنده دارد و نیست مر او را مالی سعایت کرده شود بنده غیر مشقوق علیه بنحو الكتابة در حالیکه رنجی داده نشود بروی برانند کتابت مکاتب است کرا و را بوی بگذارند و تکلیف ندهند بکتابت تا وجه کتابت را بسهولت رسانده بدهد و آزاد گردد **حدثنا** احمد بن ابي رجاء قال حدثنا يحيى بن آدم قال حدثنا جرير بن حازم قال سمعت قتادة قال حدثني النضر بن انس بن مالك عن بشير بن نهيك عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم من اعتق شقيصا من عبده فخلاصه في ماله ان كان له مال و الا قوم عليه فاستسعي غير مشقوق عليه کسیکه آزاد کرد نصیبی از بنده شقیص مانند نصیب است و زکا و معنی **وحدثنا** مسدد قال حدثنا يزيد بن زريع قال حدثنا سعيد عن قتادة عن النضر بن انس عن بشير بن نهيك عن ابي هريرة ان النبي صلى الله عليه وسلم قال من اعتق نصيبا او شقيصا في مملوكه فخلاصه عليه في ماله ان كان له مال و الا قوم عليه فاستسعي غير مشقوق عليه ترجمه مکرر معلوم شده و در تخریج ابو هریره بصریح است که استعمار آنحضرت فرموده و ما بین رفته اند حنفیه و جمعی کثیر و تصحیح کرده اند شیخین بطریق رفع و ترجیح کرده این را ابن دقیق العید و قیاس نیز معاضد آنست که حریت و عبدیت در یک شخص جمع نشود و شافعیه لقلقه بیا برای تاسید مذهب خود کرده اند چنانکه مستطلای فستطلای ازان آورده و تابعه حجاج بن حجاج و ابان و موسی بن خلف عن قتادة اختصره شعبة تابعت کرده است سعید را این سه راوی از قتاده مختصر آورده است آنرا **باب** الخطاء و النسيان في العتاقة و الطلاق و نحوه در بیان حکم خطا و فراموشی در آزاد کردن و طلاق دادن زن و نسیان آنست که چیزی از کسی واقع شود که قصد او نه در آمده باشد مانند کلام لاجل الله و آزاد کردی نیست مگر برای خدا و رضای او و ثواب او و قال النبي صلى الله عليه وسلم لكل امرئ ما نوى و لاينية للناسي و المخطئ و فرموده است پیغمبر خدا مر هر مردی را ما نیت کرده است و نیست مر فراموشکار و خطاکننده را مؤلف رح استدلال کرده بر آنکه طلاق و عتاق بی نیت واقع نشود حنفیه بر آنند که طلاق و عتاق از ناسی و خاطی واقع میشود چنانکه اطلاق لفظ اعتق بلسان ناطق

الجزء الرابع عشر الاسلام | ابواب سجود القرآن

گفت ابو هریره اگر نمی دیدم آنحضرت را که سجده کرد درین سوره سجده نمیکردم **باب** من سجد لسجود القاري کسیکه سجده کند بشنیدن آیت سجده بسبب سجده کردن خواننده آن آیه و درین باشارت است بانکه چون قاری سجده نکند سامع نیز نکند کذا قیل و درین اشارت سخن است و وجوب سجده بقرائت آیه است یا بسماع آن از سجود قاری

نعم ثواب موقوفست بر آنکه اگر قصد کند برای خدا شافیه گوید اگر در حرف و حکایت سبقت کند زبان یعنی میخواست که کلمه دیگر گوید واز زبان او طلاق یا عتاق برآید آزاد واقع نمیشود لیکن دعوی سبقت زبان بی قرینه معتبر نیست **حدثنا** احمد بن محمد قال حدثنا سفیان قال حدثنا مسعر عن قتادة عن زرارة بن اوفی عن ابی هریرة قال قال النبی صلی الله علیه وسلم ان الله تجاوز لی عن امتی فرمود پیغمبر خدا بتحقیق خدا درگذشته است از امت من از امت من ما وسوست بصدد درها ما لم تعمل او تکلم یعنی آنچه بگمان خلجان میکند بآن سینهای است مادامی که عمل نمیکند و یا تکلم نمی کند ظاهر حدیث تعلق بترجمه ندارد از آنکه در وسوسه قصدی و ارادهٔ هست و وسوسه بسهو و خطا نمی باشد و با این همه مولف رح قیاس کرده است حکم سهو و نسیان را بر وسوسه **حدثنا** محمد بن کثیر عن سفیان قال حدثنی یحیی بن سعید عن محمد بن ابراهیم التیمی عن علقمة بن وقاص اللیثی قال سمعت عمر بن الخطاب عن النبی صلی الله علیه وسلم قال لا اعمال بالنیة فرمود است کار وابسته بنیت است و لامرء ما نوی و مرد آدمی را چیزی است که نیت کرده است فمن کانت هجرته الی الله ورسوله فهجرته الی الله ورسوله پس کسیکه هست هجرت او بسوی خدا و رسول خدا پس هجرت او بسوی خدا و رسول او ست و من کانت هجرته الی دنیا یصیبها او امرأة ینکحها فهجرته الی ما هاجر الیه و کسی که هست هجرت او بسوی دنیا که برسد آنرا یا بسوی زنی که زن کند او را پس هجرت او بسوی چیزیست که قصد کرده بسوی او موافقت حدیث ترجمه از آنست که مدار کار را بر نیت است **باب** اذا قال رجل لعبده هو لله ونوی العتق وقتی که گفت مردی مر بنده خود را که او برای خداست و نیت کرد از گفتار آزادی را روا ست و لا شهادة فی العتق و بابی است که ذکر کرده شده است در وی گواه گرفتن در عتق **حدثنا** محمد بن عبد الله بن نمیر عن محمد بن بشر عن اسمعیل عن ابی هریرة انه لما اقبل بریدا الاسلام معه مولاه مرویست از ابو هریره که بتحقیق وی وقتی که پیش آمد بجای که میخواهد اسلام را و با او غلام او و یودضل کل واحد منهما عن صاحبه گم شد هر یکی از آن دو از همراه خود فاقبل بعد ذلک پس پیش آمد غلام پس از گم شدن او ابو هریرة جالس مع النبی صلی الله علیه وسلم و ابو هریره نشسته بود با پیغمبر خدا فقال النبی صلی الله علیه وسلم یا اباهریرة هذا غلامک قد اتاک پس فرمود پیغمبر خدا ای ابو هریره این غلام تو بتحقیق آمد نزد تو فقال اما انی اشهدک انه حر پس گفت ابو هریره آگاه باش که من گواه میگیرم ترا که بتحقیق این غلام آزاد است قال فهو حین یقول گفت راوی پس آمدن این غلام یا عتق او در وقتی بود که رسیده بود بمدینه گفت یا لیلة من طولها وعنائها علی انها من دارة الکفر نجت ای شبی که آزرده ام از درازی و رنج آن میخواهم آنرا یا خشنود م از آن بر نکه از دار کفر رهائی داده دارة بمعنی دار است واخص از آن گویند که این شعر از ابو هریره است و ظاهر از حدیث لاحق همین است یا از غلام او و بعضی گفته اند که آن ابی مرثد غنوی است که ابو هریره در اظهار رنج و تعبی که در سفر کشیده و شکر رسیدن بدار اسلام خوانده است **حدثنا** عبید الله بن سعید قال حدثنا ابو اسامة قال حدثنا اسمعیل عن قیس عن ابی هریرة قال لما قدمت علی النبی صلی الله علیه وسلم قلت فی الطریق گفت ابو هریره وقتی که قدوم آوردم بر پیغمبر خدا گفتم در راه یا لیلة من طولها وعنائها علی انها من دارة الکفر نجت + قال وابق منی غلام لی فی الطریق گفت ابو هریره و گریخت از من غلامی که مرا بود در راه فلما قدمت علی النبی صلی الله علیه وسلم فبایعته گفت ابو هریره پس وقتیکه قدوم آوردم نزد پیغمبر خدا پس بیعت کردم او را و اسلام آوردم فبینا انا عنده اذ طلع علینا الغلام فقال رسول الله یا اباهریرة هذا غلامک پس درین میان که نزد آنحضرت بودم ناگاه ظاهر شد بر ما غلام پس فرمود مر ابو هریره را ای ابا هریره این غلام تست فقلت هو حر لوجه الله فاعتقته پس گفتم او برای خداست پس آزاد کردم بهمین لفظ که پیش

مرتسیم ابن حذلم را در حالیکه تمیم خورد سال بود و خواند بر ابن مسعود آیت سجده را فقال اسجد فانك امامنا فیها پس گفت او را ابن مسعود سجده کن که بتحقیق تو پیشوای مائی درین سجده یعنی از جانب تو و خواندن تو لازم آمده بر ما پس باید که اول تو سجده کنی و بر متابعت تو ما کنیم تا آنکه گفته اند سنت آنست که پیشی کند تالی و طف بندند قوم خلف وی و در خلاصه گفته مستحب است که برداشته نشود سر پیش از تالی نه آنکه در سجده کردن و ناکردن پیشوائی که اگر کنی ما نیز نکنیم پس استدلال بر اشاره مذکوره از ترجمه درست نباشد و آنچه مرویست که خورد سالی خواند نزد آنحضرت سجده را پس انتظار کردن آن غلام سجده آنحضرت را و چون سجده نکرد پرسید یا رسول الله نیست درین آیه سجده فرمود آری هست ولیکن تو بوده امام دران اگر سجده میکردی سجده میکردیم دلالت ندارد مگر بر عدم سجود در آن وقت تا قلب موضوع تلاوت که اینست تالی و تبعیت سامع است لازم نیاید و تواند که بعد ازین کرده باشد بدلیل حدیث دیگر که دلالت دارد بر وجوب بر سامع علی الاطلاق **حدثنا** مسدد قال حدثنا یحیی قطان قال حدثنا عبید الله بن عمر بن حفص عمری قال حدثنی نافع عن ابن عمر قال کان النبی صلی الله علیه وآله وسلم یقرأ علینا السورة التی فیها السجدة تا بود آنحضرت که میخواند بر ما سورتی که در آن سجده است فیسجد ونسجد پس سجده میکرد آنحضرت و سجده میکردیم ما سجده وی حتی ما نجد احدنا موضع جبهته تا آنکه نمی یافت یکی از ما جای نهادن پیشانی خود

قال ابو عبد الله لم یقل بوکر ثیب عن ابی اسامة حرفی گفت مولف رحمه الله گفته است ابوبکر ثیب که شیخ اوست از ابو اسامه فقط حر ملکه همین قدر گفته لوجه الله و باین روایت حدیث مطابق تراست بترجمه **حدثنا** شهاب بن عباد قال حدثنا ابراهیم بن حمید بن عبد الرحمن الرؤاسی عن اسمعیل عن قیس قال اقبل ابو هریرة ومعه غلام له وهو یطلب الاسلام گفت قیس وقتی که آمد ابو هریره وبا وی غلام او بود و ابو هریره طلب میکرد اسلام را واراده مسلمان شدن داشت فضل احدهما صاحبه پس گم شد یکی از آن هر دو از همراه خود و این روایت جذف من است و در روایتی دیگر اصل است بهمزه تعدیه پس حذف ندارد لهذا باین لفظ حدیث کرده است شهاب بن عباد و قال اما انی اشهد لک انه بقی و گفت آگاه باش تحقیق من گواه میگیرم ترا که این غلام برای خداست یعنی آزاد است **باب** الولد للفراش وامهات الاولاد یعنی باب این حکم است که فرزندی که از وی فرزندی بوجود آمده باشد آزاد است یا نه و قال ابو هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم من اشراط الساعة ان تلد الامة ربتها از علامتهای قیامت است اینکه می زاید دختر سید خود را چون فرزند سید قائم مقام اوست او را سید داد گفته اند و این حدیث در اول کتاب در باب ایمان گذشته است و شرح آنکه یعنی از علامتهای قیامت است بوضع پیوسته **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال حدثنی عروة بن الزبیر ان عایشة قالت کان عتبة بن ابی وقاص عهد الی اخیه سعد بن ابی وقاص گفت عایشه بود عتبه پسر وقاص عهد کرده بود به برادر خود سعد بن وقاص ان یقبض الیه ابن ولیدة زمعة اینکه بگیرد بخود پسر داده زمعه را قال عتبة انه ابنی گفته است عتبه بسعد که آن پسر ای عبد الرحمن پسر منست فلما قدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زمن الفتح اخذ سعد ابن ولیدة زمعة پس وقتیکه قدوم آورد رسول خدا در زمان فتح مکه گرفت سعد پسر داده زمعه را فاقبل به الی رسول الله صلی الله علیه وسلم پس پیش آمد آن پسر بسوی رسول خدا و اقبل معه بعبد بن زمعة و آمد سعد آن پسر عبد بن زمعه را فقال سعد یا رسول الله هذا ابن اخی عهد الی انه ابنه پس گفت سعد ای رسول خدا این برادر زاده منست که تعیین نموده بود نزد بخود او پسر اوست فقال عبد بن زمعة یا رسول الله هذا اخی ابن زمعة ولد علی فراشه پس گفت عبد بن زمعه این برادر منست پسر زمعه که زاده شده است بر فراش او یعنی از داه مملوکه اوست فنظر رسول الله صلی الله علیه وسلم الی ابن ولیدة زمعة پس دید آنحضرت بسوی پسر داده زمعه فاذا هو اشبه الناس به پس ناگاه وی مشابه ترین مردم بود بعتبه فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم هو لک یا عبد بن زمعة من اجل انه ولد علی فراش ابیه پس فرمود آنحضرت این پسر مر ترا میر سدای عبد بن زمعه از آنرو که زاده شده است بر فراش پدر تو در ین کلام التفات از خطاب بغیبت تقال رسول الله صلی الله علیه وسلم حتجبی منه یا سودة بنت زمعة لما اری من شبهه عتبة فرمود در پرده باش اے سوده دختر زمعه از جهت مشابهت او بعتبه و کانت سودة زوج النبی صلی الله علیه وآله وسلم و بود سوده زن آنحضرت و از امهات المومنین و این واقعه بعد از نزول آیت حجابست و این امر باجتهاد سوده از وی از راه تورع و احتیاط بوده است در تحدیث اشکال کرده اند که مخالف است اصلی را که باجماع ثابت شده که دعوی از جانب دیگری بی وکیل مسموع نیست و بر وکالت سعد از برادر او شهادتی به ثبوت نه پیوسته و نیز بر دعوی عبد بن زمعه که برادر من و داده زاده پدر منست و اقرار پدر او که زاده منست هم به ثبوت نرسیده پس چگونه این دعوی مسموع باشد جواب داده اند که تواند باشد که این امور ثابت بوقوع آمده باشد و دران وقت باستیفای شرائط مذکور شده و راویان این قصه استنجاب نکرده اند انتهی پوشیده نماند که دعوی سعد که گفته برادر زاده منست دعوی عصوبت خود است نه دعوی به ملک برادر تا احتیاج به ثبوت وکالت باشد و دعوی سعد انکاری نداشت در انکه داده زاده زمعه است چنانکه از معهدی که عتبه بوی کرده که قبض کند این ولیده

الجزء الرابع شیخ الاسلام | ابواب سجود القرآن

فنزعه پس بیرون میکردیم او سیکیها گی در سجده سیر فتح حتی لم یجد احدنا نجیبه موضعا یعنی بجان عتبه ما اگر نمی یافت یکی از ما برای پیشانی خود جایی که سجده کند بر آن و حکمش بعد از ذوب مذکور شود **باب** من رای ان الله عز وجل لم یوجب السجود کسیکه دانسته که تحقیق الله بر بندگی واجب نکرده است سجده تلاوت را بلکه اگر مذهب شافعی و احمد و اسحاق و اوزاعی و داود و دیگر از دو قول مالک گفته است که سجده تلاوت سنت است واجب نیست بدلیل حدیث ابن عمر رضی الله عنهما که گفت عمر رضی الله عنه این قول را به محضر صحابه بر منبر گفت و انکار احدی پس اجماع سکوتی شد یعنی و بحدیث زید بن ثابت که گذشت گویند اگر واجب بودی او را نمیشنید بر رکوع و یا بر کسی را که سوار باشد و جایز شدی تداخل در میان و باطل گشتن نماز بترک آن چون سجده جلسه و بعضی فرق کنند میان سامع و مستمع بر سامع و آن کسی است که بی قصد گفته شده واجب نگویند بدلیل حدیث عمران و مسلمان و عثمان رضی الله عنهم که مذکور شود و شافعی در بویطی گفته موکد نمیکنم سجود در سامع چنانچه موکد میکویم بر مستمع و نزد ائمه حنفیه واجب است عموما بر هر که خوانده و شنیده بقصد باشد یا بی قصد بدلیل آیات و احادیث که در ذم ترک آن واقع شده و تاکید و مبالغه که در ادای آن ورود یافته و آیات بعضی ازان وارد اند بلفظ امر که حقیقت است در وجوب چون آخر نجم و اقتراء و حمل کردن آن بر سجده نماز خلاف اتفاق است و بعضی ممیز نماز استنکاف کفر را سجود نزد ائمه ما ان و اخبار از متشبهه شان تغیر واجب و بعضی حکایت فعل انبیا و ملایکه و بیان شان بندگان است سجود و آن نیز دلالت بر وجوب دارند در ظاهر لیکن چون این دلالت ظنی است ثابت وجوب شد نه فرضیت از نکته است استنباط ترک آن تباه نگردد و چون مقصود و اظهار خضوع و تخالفت گفته است و آن حاصل میشود بیکبار در یک مجلس تداخل جایز باشد و کذا جایز باشد ادای آن بر رکوع و در صورتیکه نزدیک رکوع بتلاوت سجده و مقتدی شنیده سجود بر رکوع در قول و یتعالی و محرز اکیدا بخلاف سجده صلوتیه که هر یک فرض علحده است و جواز ادا ان بامر مسوا الرکوع نیست بر سجود بجهت آنست که وجوب آن بر راحله نیز چنان ناقص است لیه ادا

زمعه را ایضا ظاهر است وچون در حضانت زمعه کلان شده اقرار او نیز لازم می آید پس دعوی او نیز راجع بصوت است فافهم در تطبیق این حدیث بترجمه باب بسیار سخن کرده اند و بجائی نرسیده آنچه از اینجا بوضوح پیوسته که واه ام ولد می باشد وایضا ظاهر است حاجتی باثبات ندارد مقصود بیان حکم این واه است که بعد از مردن سید آزاد میگردد یا نه در حدیث تعرضی بآن واقع نشده آری ممکن گوید در بعضی نسخ واقع شده که ما حاصلش اینست که آنحضرت هم ام ولد زمعه را واه خواند وابن قول دلالت دارد که آزاد نبود است بعد از موت سید واینست مراد مولف از ترجمه که آزاد نمیشود ام ولد بعد از موت سید وجواب داده اند که عتق ام ولد بموت سید باحادیث دیگر ثابت شده است انتهی پوشیده نماند که مولف رح بسیار الحکامی که واقع شده است باحادیث دیگران برخلاف آن اثبات میکند باحادیثی که نزد وی بصحت پیوسته وبر شرط او واقع شده پروای مذاهب دیگر و روایات آنها ندارد قسطلانی از ابن منیه نقل کرده که مولف است ابطال کرده است باین قول که الولد للفراش برنکیاح ام ولد فراش است مانند حره انا که برابر کرده شده بزن حره و داخل کرده شده است وبرین لفظ عام که شامل است هر دو را فافهم باب بیع المدبر در بیان جواز بیع مدبر بر پیوزن نقد بنده را گویند که ویرا گفته باشد سید که آزاد است پس از مردن من حدثنا آدم بن ابی ایاس قال حدثنا شعبة قال حدثنا عمرو بن دینار قال سمعت جابر بن عبد الله قال اعتق رجل منا عبدا له عن دبر گفت جابر آزاد کرد مردی از ما انصار بنده را که طور را بود از پس مرگ خود فدعا به النبی صلی الله علیه وسلم فباعه پس طلب کرد آن بنده را پیغمبر خدا و فروخت آنرا بمرد سید او که مفلس شده بود بهشتصد درهم وابن حدیث سبق ذکر یافته است در باب البیع در جواز فروختن مدبر علماء را اختلاف نزد امام شافعی و مشهور از مذهب امام احمد روا است ونزد امام ابی حنیفه منع است مطلقا و نووی حکایت کرده است از جمهور علما و سلف از اهل حجاز و اهل شام و کوفه بنا بر احادیث دیگر که صریح است در بعضی و تاویل کرده اند این حدیث را آنحضرت رقبه او را نفروخته بلکه خدمت او را فروخته و مذهب مالک اینست که بر معتق اگر دین مستغرق باشد روا است آزاد بفروشند و حیات بعد از ممات او قال جابر مات الغلام عام اول گفت جابر مرد غلام مذکور در سال اول فباعه النبی صلی الله علیه وسلم بعد بیع الولاء وهبته در بیان منع فروختن ولا و بهبه کردن آن ولا و راستی است که آزاد کننده را میرسد بعد از مردن غلام آزاد بر تقدیری که وارثی دیگر نداشته باشد حدثنا ابو الولید قال حدثنا شعبة قال اخبرنی عبد الله بن دینار قال سمعت ابن عمر یقول نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن بیع الولاء وعن هبته گفت ابن دینار شنیدم ابن عمر را میگفت منع کرده است آنحضرت از فروختن ولا و بخشیدن آن بدیگری حدثنا عثمان بن ابی شیبة قال حدثنا جریر عن منصور عن ابراهیم عن الاسود عن عایشة قالت اشتریت بریرة فاشترطوا ولاءها گفت عایشه خریدم بریره را پس شرط کردند اهل او که فروختند ولا برای ما باشد فذکرت ذلک للنبی صلی الله علیه وسلم فقال اعتقیها فان الولاء لمن اعطی الورق پس ذکر کردم شرط کردن آنها برای آنحضرت فرمود آزاد کنید او را بتحقیق ولا مر کسی راست که داده است درهم و ورق بوزن گفت و جبل بمعنی درهم است فاعتقتها فدعاها النبی صلی الله علیه وسلم فخیرها من زوجها پس آزاد کردم او را پس خواند او را پیغمبر خدا پس خیار داد او را از شوهر او که مغیث نام داشت و بروایت اصح غلام بود زن را بعد از آزادی خیار می باشد اگر خواهد جدا کند خود را ام لا و اعطائی کذا و کذا ما ثبت عندنا فاختارت نفسها پس گفت بریره اگر بدهد مرا چنین و چنین مال نمی باشم نزد او پس اختیار کرد بریره جدائی را از مغیث از حدیث احکام و فوائد آن استنباط کرده اند

ونیز قدر مشترک میان بسیاری از انا تعبیر بصیغه علی بات کرحقیقتش ایجاب والزام است اگرچه مخصوص من بعضی باشد والله اعلم وقیل یعنی ان یکسی مهملا بن حصین بلفظ تصغیر الرجل یسمع السجود ولم یجلس لها وگفته شد عمران را که ردی می شنید آیت سجده بجائی که نشسته است برای تن تعنی چیست حکم مردی که بای قصد شنود قال ما رایت لو فعل لها گفت عمران خرده مرا که اگر بنشیند برای سجده یعنی اگر بقصد شنود حکمش چه باشد اشارت بر برابری هر دو حال است در عدم وجوب چنانکه گفت مولف کانه لا یوجب علیه گویا که عمران عدم ایجاب را قید میکند بر سامع بقصد باشد یا بی قصد و بمقابل آن روایت کرده ابن ابی شیبه از ابن عمر که گفت سجده بر کسی است که بشنید آیرا و کلام علی برای ایجاب است مطلق از قید قصد وقال سلمان ما لهذا غدونا گفت سلمان فارسی برای این نشستن بر آمده بودیم تا سجده کنیم فاین پاره آثار است که بروایت کرده آنرا ابن ابی شیبه و عبد الرزاق که گذشت سلمان بر قومی نشستگان پس خواند آیت سجده را و سجده کرد پس گفته شد سلمان را یعنی پرسیدند چرا سجده نکردی گفت پس لهذا غدونا یعنی سجده نکردیم باین قصد نیامده بودیم و این احتمال دارد که این بیان عدم رستند او بوضو باشد شاید که بعد از ین سجده کرده باشد وقال عثمان انما السجدة علی من استمعها وگفت عثمان بن عفان رضی الله عنه نیست سجده مگر بر کسی که گوش کرد آنرا و بقصد شنید این نیز پاره آثار است که مروی است بتحقیق عثمان گذشت بقصه خوانی پس خواند آیت سجده را تا سجده کند با وی عثمان پس گفت عثمان این کلام و گذشت و سجده نکرد ایچنین روایت کرده عبد الرزاق از طریق معمر از زهری و بروایت ابن وهب از زهری انما السجدة علی من سمعها است بی زیاده همزه وتاء وقال الزهری لا یسجد الا ان تکون طاهرا گفت زهری سجده نکند مگر آنکه باشد تو پاک از حدث چنانکه مذهب جمهور است سوی ابن عمر فاذا سجدت وانت فی حضر فاستقبل القبلة پس چون سجده کنی بحالیکه تو در حضر باشی پس رو کن قبله را هنگام سجده و ان کنت راکبا فلا علیک حیث کان وجهک و اگر باشی تو سوار یعنی در سفر بجزئیه مقابله حضر

نووی در شرح صحیح مسلم سنی فائده ذکر کرده است در توجیه تطبیق حدیث و دلالت بر ترجمه گفته اند که حصه کرده شده است ولاد از آنکه پس نباشد مر غیر او را حقی دران بوجهی نه ببیع و نه هبه و لا یخفی ما فیه **باب** اذا اسر اخو الرجل او عمه هل یفادی اذا کان مشرکا و قتیکه اسیر کرده شود برادر مرد و یا عم او آیا سید هاسیر مالی را و بر آرد خود را از بند و اسیری و قتیکه باشد آن برادر یا عم کافر یا آزاد دیگر دو از جهت تملیک برادر و برادر زاده مر آنها را و مقصود مولف آنست که آزاد نمیگردد و قال انس قال العباس للنبی صلی الله علیه وسلم فادیت نفسی و فادیت عقیلا و گفت انس گفت عباس مر آنحضرت را که بدل دادم مالی از نفس خود و عقیل برادر زاده خود گویا مقصود ازین اظهار آن بود که آنحضرت درگذرد از بدل او چون بامر الهی حق مسلمانان بوی متعلق بود و آنحضرت درنگذشت و کان علی النصیب ذلک الغنیمة التی اصاب من خیبر عقیل و عمه عباس و بود مر علی را رضی الله عنه مصدران غنیمت که رسید او را از برادر او که عقیل بن ابی طالب است و عم او که عباس است عقیل برادر علی بست سال کلان تر ازوی بود در غزوه بدر و عباس با کافران آمده بود ند و اسیر گشتند گفته اند که اگرچه بظاهر مسلمان نبوده اند اما بطریق اکراه همراه شده بود ند شافعیه گویند این حدیث حجت است بر حنفیه که گویند من ملک ذا رحم محرم عتق علیه تقریر شین آنست که عقیل و عباس از ذوی الارحام علی بلکه از آنحضرت نیز بوده ند و آزاد نشده ند و فدیه داده خود را خلاص کرده از جمله اینش آنست که کافر وقتی که اسیر شود و بغنیمت در آید بنده و مملوک نمیگردد امام اختیار دارد که او را بکشد یا بنده سازد یا فدا گیرد پس مملوک شدن وقتی خواهد بود که امام اختیار بندگی او کند و اینجا اختیار فدا فرمود پس از مجرد غنیمت بی آنکه مملوک شود عتق لازم نمی آید تا این حدیث منافی قول امام ما باشد رحمة الله علیه رحمة واسعة **حدثنا** اسمعیل بن عبد الله قال حدثنا اسمعیل بن ابراهیم بن عقبة عن موسی بن عقبة عن ابن شهاب قال حدثنی انس بن مالک ان رجالا من الانصار استاذنوا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم گفت ابن شهاب حدیث کرد مرا انس بن مالک که تحقیق مردی چند از قوم ما انصار طلب اذن کردند پیغمبر خدا را جهت کنار خدا بروی فقالوا ائذن لنا نترک لابن اختنا عباس فداءه پس گفتند با آنحضرت اذن کن پس بگذار تا ترک مر خواهرزاده خود را که عباس است بدل او را فقال لا تدعون منه درهما پس فرمود نگذارید از وی یکدرهم را عباس خواهرزاده بنت پدر عبد المطلب گفته اند از آنکه مادر او از بنی النجار قوم ما انصار بود که ما حکم آزاد بتزوج گرفته و ازوی عبد المطلب متولد شده بود **باب** عتق المشرک در حکم آزاد کردن کافر بنده را **حدثنی** عبید بن اسمعیل قال حدثنا ابو اسامة عن هشام قال اخبرنی ابی ان حکیم بن حزام اعتق فی الجاهلیة مائة رقبة گفت هشام خبر داده مرا پدر من عروه بن زبیر که حکیم بن حزام که برادر زاده ام المومنین خدیجه است صد و بست سال عمر یافته شصت سال در اسلام بوده اسلام آورده در روز فتح مکه آنرا دیده بود در ایام جاهلیت پیش از اسلام خود صد بنده را و حمل علی مائة بعیر و سوار کرده بر صد شتر و داده آنرا بمردم فلما اسلم حمل علی مائة بعیر و اعتق مائة رقبة پس وقتی که مسلمان شد سوار کرد بر صد شتر و آزاد کرد صد بنده دیگر مروی است که حج کرد بعد از اسلام و با وی صد شتر بود که در گردن جلال جل داشتند و قف کرد آنرا با صد بنده که در گردن آنها طوق نقره بود و قال فسالت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم گفت حکیم بن حزام پس پرسیدم رسول خدا را فقلت یا رسول الله ارایت اشیاء کنت اصنعها فی الجاهلیة پس گفتم ای رسول خدا خبر ده چیزها را که میکردم آنرا در ایام جاهلیت کنت تحنث بها یعنی اتبرر بها بودم من که عبادت میکردم بآن کارها یعنی تقرب می جستم بآن خدا را ابتر بفتح همزه و تا رشناه فوقانیه و باء موحده و دو راء اول مشدیده است از برا است بمعنی طلب میکرد

الجزء الرابع عشر للاسلام | ابواب سجود القرآن

قصه خوان که در اثنا راخبار و مواعظ آیات سجده نیز میخواند و سجده میکند بجهت عدم قصد تلاوت ارقاص یعلم سماع از مسائب یا عدم سماع **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال اخبرنا هشام بن یوسف عن ابن جریج اخبرهم قال اخبرنی ابو بکر بن ابی ملیکه تابعی عبد الله بن عبید الله بن ابی ملیکه بضم میم و فتح لام و سکون تحتیه کنیه اش زبیر بن عبد الله است عن عثمان بن عبد الرحمن بن عثمان التیمی عن ربیعة بن عبد الله بن الهدیر بضم ها و فتح دال مهمله و سکون تحتیه تابعی است که ولادتش در زمان پیغمبر خدا است صلی الله علیه وآله وسلم قال ابو بکر و کان ربیعة من خیار الناس گفت ابو بکر بن ابی ملیکه بود ربیعه از بهترین مردم عما حفر ربیعة متعلق است باخبرنی و قول وی عثمان متعلق است بمحذوف یعنی راوی من عمر بن الخطاب یعنی خبر داد او ابو بکر مذکور بحال یکه راوی است از عثمان مذکور و وی از ربیعه از آنچه حاضر شده بود ربیعه از مجلس عمر رضی الله عنه قراءه یوم الجمعة علی المنبر سورة النحل خواندن عمر روز جمعه بر منبر سوره نحل را حتی اذا جاء السجدة نزل فسجد و سجد الناس تا آنکه چون رسید آیه سجود از وی فرود آمد از منبر پس سجده کرد

احادیث و آثار متعارض آمد مذاهب احتیاط در قول ابوحنیفه واجب باشد و شبهه در دلیل منافات لوجوب ندارد کذا افاده الشیخ الاجل فی شرح سفر السعادة مراد

باب من قرء السجدة فی الصلوة فسجد بها یعنی هر که خواند آیت سجده را در نماز پس سجده کرد مردمان یعنی در نماز اشارت است بر قول کسی که مکروه داشته خواندن آیت سجده را در نماز فرض چنانکه از امام مالک منقول است

حدثنا مسدد قال حدثنا معتمر بن سلیمان قال حدثنی ابی قال حدثنی بکر بفتح موحده ابن عبدالله المزنی عن ابی رافع قال صلیت مع ابی هریرة العتمة فقرء اذا السماء انشقت فقلت لابی رافع کرارم ابا هریرة نماز بشمار پس خواند سوره انشقت فسجد پس سجده کرد در آن فقلت ما هذه السجدة پس گفتم چیست این سجده که در نماز گزاردی قال سجدت بها خلف ابا القاسم فلا ازال اسجد فیها حتی القاه پس همیشه سجده میکنم در نماز از آن باز که دیدم ابا القاسم محمد صلی الله علیه وآله وسلم مرا تا آنکه ملاقات کنم آنحضرت را یعنی مردن در عالم ارواح

باب من لم یجد موضعا للسجود مع الامام من الزحام کسیکه نیافت جایگاهی برای سجده کردن با امام از هجوم مردم بر قسم که تواند بجا آورد اگرچه بر پشت دیگری باشد

حدثنا صدقة بن الفضل قال اخبرنا یحیی بن سعید عن عبید الله قال اخبرنی نافع عن ابن عمر قال کان النبی صلی الله علیه وعلی آله وسلم یقرء السورة التی فیها السجدة فیسجد ونسجد معه بود آنحضرت که میخواند سوره را که در وی سجده است پس سجده میکرد و سجده میکردیم با وی حتی ما یجد احدنا مکانا لموضع جبهته تا آنکه نمی یافت یکی از

بآن نیرو و احسان بروی و تقرب بخدا قال فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اسلمت علی ما سلف لک من خیر گفت حکیم پس فرمود رسول خدا اسلام آوردی بر آنچه پیش بوده است ترا از نکوئی معنی آن نیست که تقرب تو در آنوقت باعتبار خیر درست بوده بلکه در آنست اسلام تو بسبب آن هدایای نکو تیو بود یعنی در طبع تو نکوئی سرشته بود نه که بدان هدایت یافتی

باب من ملک من العرب رقیقا کسیکه مالک گشت از جمله عرب بنده را عرب قوم مشهور را از اولاد اسمعیل علیه السلام و آنها کسانیکه ساکن امصار ند آنها را عرب میگویند و آنانکه ساکن بادیه اند اعراب میگویند یعنی گویند عرب عام است شامل اعراب را و هب و باع و جامع و فدای پس بخشید آزاد و فروخت و جماع کرد بوی و بدل گرفت یعنی اینهمه تصرف دران روا است و مضرتی ندارد از انکه از عرب است و سبی الذریة و کسی که بند گرفت ذریت را نه نسل جن و انس را گویند از ذرء بمعنی خلق لیکن در استعمال عرب همزه را حذف کرده اند و مراد اینجا از ذریت اولاد صغار است و قول الله تعالی و باب در بیان قول خدای بزرگ ضرب الله مثلا عبدا مملوکا لا یقدر علی شیء زده است خدای مثلی را بنده که در ملک کسی است یعنی مراد ازین عبد بنده خدا نیست که قدرت ندارد بر هیچ چیز از انکه غلام را ملکی نمی باشد من رزقناه منا رزقا حسنا و آزاد کرد روزی داده ایم او را از پیش خود روزی نیک فهو ینفق منه سرا و جهرا پس وی میدهد از آن روزی پنهان و آشکارا هل یستوون الحمد لله بل اکثرهم لا یعلمون آیا این هر دو قسم برابر اند سپاس و منت است خدای را بر فعلهای او گویا بعد از جواب اینکه هر دو جنس برابر نیستند فرمود الحمد لله که می دانید بلکه اکثر اینها نمیدانند از ابن عباس منقول است که این مثل کافر و مومن است بنده عاجز مثل کافر است و آزاد کسی که او را خداوند مال داده مثل مومن است حاصل آنکه برابر نباشند کافر و مسلمان اینچنین بر ظاهر است چنانکه بنده عاجز و مالک قادر بر انفاق در برابر ند و این آیت کریمه در ترجمه اشعار است بانکه عبد مملوک عام است هم از عرب می باشد و از عجم چنانکه در ین آیت عام است والله اعلم

حدثنا ابن ابی مریم قال اخبرنا اللیث قال حدثنی عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی عروة ان مروان بن الحکم والمسور بن مخرمة اخبراه عروه است از ابن شهاب که ذکر کرده تحقیق مروان بن حکم و مسور بن مخرمه خبر داده اند او را ان النبی صلی الله علیه وسلم قام حین جاءه وفد هوازن تحقیق پیغمبر خدا استاد هنگامی که مسلمان شده آمدند نزد آنحضرت ایلیان قوم هوازن فسالوه ان یرد الیهم اموالهم وسبیهم پس سوال کردند آنحضرت را که باز دهد مالهای و بندیان ایشان را فقال ان معی من ترون پس فرمود تحقیق با من جماعه هستند که می بینید و حق آنها متعلق شده است بآن و احب الحدیث الی الصدق و دوست ترین سخن نزد من راست ترین آنست گویا اشاره ایست بانکه فرمود که حق دیگران بآن متعلق است فاختاروا احدی الطائفتین اما السبی و اما المال و لهم کنت استانیت بهم و تحقیق من تاخیر کرده ام قسمت سبی را بایشان برای انکه حاضر شوید شما استانیت بسین مهمله از باب استفعال است از انی یئون و کان النبی صلی الله علیه وسلم انتظرهم بضع عشرة لیلة حین قفل من الطائف و بود آنحضرت که انتظار ایشان کشیده و آن ده شب هنگامی که بازگشت از طایف بجعرانه و قسمت فرمود غنائم را آنجا فلما تبین لهم ان النبی صلی الله علیه وسلم غیر راد الیهم الا احدی الطائفتین پس هرگاه ظاهر شد مر آنها را که پیغمبر خدا رد کننده است بایشان مگر یکی ازین دو جنس طائفه از جنسی یعنی از آنست قالوا فانا نختار سبینا تفسیر است تحقیق مناختیار میکنیم بندیان خود را فقام النبی صلی الله علیه وسلم فی الناس فاثنی علی الله بما هو اهله پس بخطبه ایستاد پیغمبر خدا و مردم را

پس ستایش کرد بر خدا صفاتی را که او سزاوار آنست ثم قال اما بعد ان اخوانکم جاؤنا تائبین پس گفت اما بعد پس برادران شما آمدند نزد ما در حالی که توبه کنندهٔ اند ترکه و مصیبت واپس برایشان ارد الیهم بسبیهم و من سلم دیده امر این که باز دهیم ایشان را بفرزندان ایشان فمن احب منکم ان یطیب ذلک فلیفعل پس هر که دوست دارد از شما اینکه خوش کند رد بفرزندان هوازن پس گوید آنرا و من احب منکم ان یکون علی حظه حتی نعطیه ایاه من اول ما یفیء الله علینا فلیفعل و کسیکه دوست دارد بودن بر نصیب خود تا آنکه بدهیم او را اول چیزی که فیئ کند خدا بر ما پس بگوید آنرا یعنی رجوع کند بسوی ما که بدهیم از اموال و خراج و جز آن فقال الناس طیبنا لک پس گفتند مردم دادیم ما ترا ای رسول خدا قال انا لا ندری من اذن منکم ممن لم یاذن فرمود ما نمیدانیم کسی را که اذن کرد از شما از کسی که اذن نکرده است یعنی باین قبول حاضران شما نمیدانیم قبول همه شما فارجعوا حتی یرفع الینا عرفاؤکم امرکم پس رجوع کنید بمردم خود تا برساند بنزد ما کلامان شما امر شما را فرجع الناس فکلمهم عرفاؤهم پس رجوع کردند بمردمان خود پس کلام کرد ایشان را عرفای ایشان در امر و قبول آن ثم رجعوا الی النبی صلی الله علیه وسلم فاخبروه انهم طیبوا و اذنوا پس برگشتند بسوی پیغمبر خدا و خبر دادند آنحضرت را که بتحقیق ایشان خوش کردند و اذن دادند که بندیان را بهوازن بدهند فهذا الذی بلغنا عن سبی هوازن این شما که گویند اینست آنچه رسیده است ما را از حال بندیان هوازن وقال انس قال عباس للنبی صلی الله علیه وسلم فادیت نفسی و فادیت عقیلا و گفت انس گفت عباس مر آنحضرت را فداداده خود را و عقیل را و این در غزوهٔ بدر بوده است عقیل از پدر ادا یقول آنست که از اسیر فدیه گرفته اند و این حدیث دلالت کرد بر همه ترجمه غیر از بیع حدثنا علی بن الحسن قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا ابن عون قال قلت الی نافع گفت ابن عون نوشتم بسوی نافع مولی ابن عمر پرسیدم از غارت کردن پیش از قتال فکتب الی ان النبی صلی الله علیه وسلم اغار علی بنی المصطلق و هم غارون و انعامهم تسقی علی الماء پس نوشت بسوی من که بتحقیق پیغمبر خدا غارت کرد بر بنی المصطلق که قبیله از خزاعه است و حال آنکه آنها غافل بودند و مواشی آنها آب داده میشدند بر آبی فقتل مقاتلهم و سبی ذراریهم پس کشت قتال کنندگان ایشان را و بند کرد مردم ایشان را و اصاب یومئذ جویریة و رسید درین روز جاریه را البضعی گویند که در سهم ثابت بن قیس رسیده و او مکاتب ساخت آزاد و آنحضرت و حه کتابت او را داده تزویج کرد حدثنی به عبد الله بن عمر و کان فی ذلک الجیش نافع گوید حدیث کرده است مرا باین واقعه ابن عمر و بود وی در آن لشکر حدثنا عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ربیعة بن ابی عبد الرحمن عن محمد بن یحیی بن حبان عن محمد بن یحیی بن حبان یزید ابن سعید فسالته مروی است از ابن محیریز که دیدم ابا سعید را پس پرسیدم از حکم عزل یعنی کشیدن ذکر از فرج زن تا آب در وی نریزد و ماده حمل نگردد فقال اخرج مع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی غزوة بنی المصطلق فاصبنا سبیا من سبی العرب پس گفت برآمدیم با پیغمبر خدا در غزوهٔ بنی مصطلق پس دریافتیم بندی از بندی مردم عرب فاشتهینا النساء فاشتدت علینا العزبة فاحببنا العزل پس خواهش کردیم زنانرا و دشوار شد بر ما بی زن بودن پس دوست داشتیم عزل را فسالنا رسول الله صلی الله علیه وسلم پس پرسیدیم آنحضرت را از عزل کردن که روائی دارد فقال ما علیکم لا تفعلوا پس فرمود نیست بر شما باکی اینکه نکنید عزل را کلمه لا زائده است ما من نسمة کائنة الی یوم القیامة الا وهی کائنة نیست هیچ مخلوقی که شونده است تا روز قیامت مگر آنکه شونده است یعنی تدبیر شما در زائل شدن فائده ندارد و بتطبیق حدیث بر ترجمه در بند گرفتن و وطی کردن است بندیان

الجزء الرابع شیخ الاسلام | ابواب تقصیر الصلوة

و در روایت ابی الوقت ابواب تقصیر الصلوة و قصر و اقصار و تقصیر هر سه بمعنی کوتاه کردن و فعل از اول بروزن نصر است و از ابن درین کتاب پس از قصر بمعنی کوتاه شدن است و هر دو تخفیف نماز چهارگانه است بروگانه در سفر باب ما جاء فی التقصیر حدیثی که آمده است در باب قصر نماز در سفر و لفظ ما نیز مقحم است حتی یقصر و چند روز باشد در سفر در جائی تا قصر کند و در آن ایام در زیاده از آن اگر چه قصر جائز باشد و خلاف نیست میان کسی را از ائمه و علماء در جواز قصر مر مسافر را و لیکن نزد جمهور جایز است و در هر سفر مباح بطاعت باشد یا تجارت بحیث تخفیف بر مسافر زیرا چه عادل میشود او را تعب سفر و تبعضی خوف در سفر شرط نیست و تبعضی نبودن آن سفر حج یا عمره یا جهاد و بعضی بودن آن سفر طاعت و نزد امام ابو حنیفه جایز است در هر سفر طاعت باشد یا معصیت بدلیلی که در باب تقصیر نماز خارج من موضوعه مذکور شود و در شرح مسند ابن تیمیه گفته بود قصر نماز در سه چهار فرسخ حدثنا موسی بن اسماعیل قال حدثنا ابو عوانة

حدثنا زهير بن حرب قال حدثنا جرير عن عمارة بن القعقاع عن ابي زرعة عن ابي هريرة قال لا ازال احب بني تميم ح عرب را
گفت ابو هريره هميشه بودم كه دوست ميداشتم قبيله بني تميم را حدثني ابن سلام قال اخبرنا جرير بن عبد الحميد عن المغيرة عن
الحارث عن ابي زرعة عن ابي هريرة وعن عمارة عن ابي زرعة عن ابي هريرة يعني روايت كرد مغيره از حارث واز عماره واين
هر دو از ابي زرعه از ابي هريره قال ما زلت احب بني تميم منذ ثلاث سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول فيهم
گفت وانماد دوست ميدارم بني تميم را از زمان سه چيز كه شنيدم از پيغمبر خدا ميفرمود در حق ايشان سمعته يقول هم اشد
امتي على الدجال شنيدم آنحضرت را ميفرمود اينها دشوار ترين امت منند بر دجال يعني از روي مسلماني كه دارند تسلط
بر اينها آسان نخواهد شد او را وجاءت صدقاتهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم هذه صدقات قومنا وآمد مال زكوة اينها
پس فرمود آنحضرت اين صدقات قوم ما هست اينها را داخل قوم خود ساخت از جهت اجتماع نسب ايشان بنسب
آنحضرت در الياس بن مضر وكانت سبية منهم عند عائشة وبود بندي از ايشان نزد عايشه فقال اعتقيها فانها من ولد اسمعيل
پس فرمود عايشه را آزاد كن او را بتحقيق او از اولاد اسمعيل است واز اينجا معلوم شد كه عرب بنده ميشود ليكن بهتر است
آزاد كردن آن پوشيده نماند كه احاديث مذكوره تصريح ندارد كه فروختن سبي عرب روا باشد ليكن مؤلف رح گويا استدلال
كرده بر آن ازين وجه كه هرگاه اينهمه احكام رقيت بر اينها جايز باشد فروختن نيز روا خواهد بود باب فضل من ادب

جاريته وعلمها ثواب كسي كه ادب كند وخود را تعليم كند او را احكام دين حدثنا اسحاق بن ابراهيم سمع محمد بن فضيل عن
مطرف عن الشعبي عن ابي بردة عن ابي موسى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كانت له جارية فعالها واحسن اليها
مرويست از ابي موسى اشعري گفت فرمود رسول خدا كسيكه باشد او را داهي پس انفاق كند بر وي ونيكوئي كند بوي
عال يعني انفق است ميگويند عال الرجل عياله وعالهم اذا قام بما يحتاجون اليه در روايت ابي ذر بجاي فعالها فعلمها است
واين مناسب تر است بترجمه ثم اعتقها وتزوجها كان له اجران پس آزاد كند او را وزن گيرد باشد مر او را دو ثواب
يك اجر نكاح وتعليم واجري ديگر بر عتاق كرماني از مهلب نقل كرده كه حق سبحانه تعالى دو چند كرد اجر او را نكاح وتعليم گردانيد
آنرا مانند اعتاق باب قول النبي صلى الله عليه وسلم العبيد اخوانكم فاطعموهم مما تاكلون در فرمودن پيغمبر خدا كه بندگان
برادران شما اند پس طعام دهيد اينها را از آنچه ميخوريد شما وقول الله تعالى واعبدوا الله ولا تشركوا به شيئا عبادت كنيد
خدا را وانباز نگردانيد بخدا چيزي را وبالوالدين احسانا وبذي القربى واليتامى والمساكين ونكوئي كنيد با در وپدر وباهل قرابت
وخويشان ويتيمان ومسكينان والجار ذي القربى والجار الجنب والصاحب بالجنب وابن السبيل وما ملكت ايمانكم ذي القربى القريب
يعني ذي القربى بمعني خويش است در نسب والجنب الغريب يعني جنب بمعني غريب است والجار الجنب يعني الصاحب في السفر
كسي كه همراه است در سفر وابن السبيل بمعني رهگذر است وما ملكت بمعني بنده مملوك حدثنا آدم بن ابي اياس قال حدثنا
شعبة قال حدثنا واصل الاحدب قال سمعت المعرور بن سويد قال رايت ابا ذر الغفاري وعليه حلة وعلى غلامه حلة گفت واصل
شنيدم معرور بن سويد را كه گفت ديدم ابوذر غفاري را كه بر وي حله است وبر غلام او حله است يعني هر دو كس
يك نهج برابر جامه داشتند حله دو جامه رداء وازار را گويند فسالناه عن ذلك پس پرسيديم ابا ذر را ازين يعني
فقال اني ساببت رجلا فشكاني الى النبي صلى الله عليه وسلم پس گفت من سب كردم ودشنام دادم مردي را بعضي گفته
بلال بود مولى ابي بكر پس شكوه كرد مرا نزد آنحضرت فقال لي النبي پس فرمود مرا پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم اعيرته بامه

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب التقصير

كسيكه نوزده گفته بر دو روز دخول وخروج را شمرده
وكسيكه هفده گفته هر دو را حذف كرده وراوي
هژده يكي را شمرده واما روايت پانزده اگرچه حكم
كرده است نووي بضعف وي از جهت ابن اسحق
وليكن منفرد نيست باين روايت ابن اسحاق بلكه
روايت كرده نسائي از طريق عراك بن مالك نيز
همچنان واين سناد جيد است وشايد كه راوي
گمان كرده كه اصل روايت هفده است پس
حذف كرد آن دو روز را وتوفيد است اين روايت
را آنچه طحاوي از ابن عباس وابن عمر آورده كه گفتند
اين هر دو چون قدوم كني شهري را وحال آنكه مسافري
ودر دل تو اقامت پانزده شب است پس تمام گزار نماز را
در آنجا واگر نميداني كه كي كوچ كني از آنجا پس قصر نماز
كن ونحو آن امام محمد در كتاب الآثار آورده از
ابن عمر فقط وابن ابي شيبه نيز از ابن عمر آورده
كه چون عزم ميكرد بر اقامت پانزده اتمام ميكرد
وابن ماخذ كرده علماء كه گويند اگر بي نيت مدت
بايستد جاي قصر كند چنانچه هم از ابن عمر بطريق متعدده
آمده كه وي در آذربيجان شش ماه بايستاد كه امروز
فردا بر آيد دو دو ركعت ميگزارد وثابت شده كه صحابه
نيز با وي بودند وانس نيز با عبد الملك بن مروان در
شام دو ماه بايستاد دو دو ركعت ميگزارد وعبد الرحمن
بن سمره در بعض شهرهاي فارس دو سال ماندند
همه ميكردند زياده بر دو ركعت ومذهب شافعي
آنست كه اگر نيت اقامت چهار روز يا بيشتر كند
مقيم گردد وچهار ركعت گزارد واگر بي نيت بقصد
سر آمدن امروز فردا زياده از هژده روز بايستد تمام
كند نماز را از حديث عمران وتقرير بهار عثمان
رضي الله عنه روايت كنند وما ترجيح كرديم تقدير به
پانزده روز را بالقياس بر مدت طهر كه نيز پانزده
است بجامع آنكه چنانكه طهر موجب است عبادتي
را كه ساقط بود از حيض اقامت پانزده نيز موجب
است ساقط از سفر را ونيز اقامت آنحضرت بمكه
زياده از چهار روز در حجة الوداع با وجود قصر مستلزم
نفي اين تقدير است چنانكه در حديث آينده ظاهر
گردد حدثنا ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث
قال حدثنا يحيى بن ابي اسحق الحضرمي قال سمعت
انسا يقول خرجنا مع النبي صلى الله عليه و
اله وسلم من المدينة الى مكة ميگفت انس
بيرون آمديم با آنحضرت از مدينه بمكه بقصد حج يعني
حجة الوداع فكان يصلي ركعتين ركعتين
حتى رجعنا الى المدينة پس بود كه ميگزارد دو
دو ركعت سوى مغرب تا آنكه باز گشتيم بمدينه قلت اقمتم

آیا نسبت بسیار کرده بما در او تم قال ان اخوانکم خولکم جعلهم الله تحت ایدیکم فمن کان اخوه تحت یده فلیطعمه مما یاکل پس کسی که باشد برادر زیر دست او یعنی مملوک او پس نخورد طعام دهد او را از انچه میخورد ولیلبسه مما یلبس و نپوشاند او را از انچه می پوشد و این امر بطریق ندب است و مراد مواسات است نه برابری در هر چیز نمی گوید واجب است بر سید نفقه بنده و کسوت او بچیزیکه متعارف اهل شهر باشد برای بنده لا تکلفوهم ما یغلبهم فتکلیف نکنید از عمل ایشان را چیزی که غالب آید ایشان را و نتوانند تحمل آن کردن فان کلفتموهم ما یغلبهم فاعینوهم پس اگر تکلیف کنید ایشان را چیزی که غالب آید بر ایشان پس مدد کنید در برداشت آن یعنی لایق نیست چنین تکلیف کردن و اگر نا چار تکلیف کنید شریک شوید در برداشت آن این حدیث در کتاب الایمان در باب معاصی از امر جاهلیت گذشته است **باب** اذا احسن عبادة ربه ونصح سیده در بیان ثواب بنده وقتی که نیک کند عبادت پروردگار خود خیر خواهی کند سید خود را **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال العبد اذا نصح سیده واحسن عبادة ربه كان له اجره مرتين فرمود هر بنده وقتیکه خیر خواهی کند مولای خود را و خدمت او را بامانت و دیانت بجا آورد و نیکو کند عبادت پروردگار خود را باشد مر او را ثواب دو بار یعنی یکبار ثواب بر خدمت سید که بوجه احسن ادا کرده و دیگر بر عبادت خدا یعنی گمان نبرند که او را بر خدمت سید که مملوک است اجری نزد خدا نباشد یا انکه او را بر عبادتی که برای خدا بوجود شغل بخدمت مولی میکند دو اجر باشد **حدثنا** محمد بن كثير قال اخبرنا سفيان عن صالح عن الشعبي عن ابي بردة عن ابي موسى الاشعري قال قال النبي صلى الله عليه وسلم ايما رجل كانت له جارية ادبها فاحسن تعليمها واعتقها وتزوجها فله اجران گفت ابو موسی اشعری فرمود پیغمبر خدا هر مردی که باشد مر او را داسی که تعلیم آداب کند پس نیک کند تعلیم او را و آزاد کند او را و او زن گیرد پس مر آن مرد را دو ثواب است اگر گوئی هر کدو عمل نیک کند او را دو اجر است خصوصیت باینرو و بدو چیست و هر کرا تعلیم دهد اجری بروی خواهد بود و هر کرا آزاد کند غلام باشد یا داه مثاب میگردد گوئیم مراد آنست که اینرو را بر تعلیم داه که غیر متعارف است و غرابتی دارد و اجر است باینچنین بر اعتناق و تزویج آن و تضعیف یک عمل بده مثل امری مقرر بکمال خود است و این حدیث سبق ذکر یافته و اشرح و ابسط بیشتر ازین گذشته است و الله اعلم **حدثنا** بشر بن محمد قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا يونس عن الزهري قال سمعت سعيد بن المسيب يقول قال ابو هريرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعبد المملوك الصالح اجران فرمود مر بنده مملوک صالح را که معصیت حق نکند و اجر است والذي نفسي بيده لولا الجهاد في سبيل الله والحج وبر امي لاحببت ان اموت وانا مملوك هر آئنه دوست دارم اینکه بمیرم و حال آنکه من در ملک کسی باشم یعنی انکه آزاد می اینمعنی نمیکنم و دوست نمیدارم ازین است که بنده مملوک دیگری را جهاد و حج میسر نیست بی اذن سید و انفاق بر مادر نیز دست نمیدهد او را از انکه هر چه حاصل میکند از مولات انیقول اگر از کلام آنحضرت باشد چنانکه بعضی گفته اند برای تعلیم امت است و بر تقدیر فرض حیات مادر و بعضی ابنیا متبلا شده اند بملوکیت بعض ظلمه اما صحیح آنست که این قول ابو هریره است باین جزم کرده اند اکثری از علمای حدیث نام مادر ابو هریره امیمه است بصیغه تصغیر و آن صحابیه است ذکر کرده اسلام او را در صحیح مسلم **حدثنا** اسحق بن نصر قال حدثنا ابو اسامة عن الاعمش قال حدثنا ابو صالح عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم لينصح احدهم لسيده اذا نصح لسيده ونيكوترين چيزي مر بندها راست که نیک میکند عبادت پروردگار خود را و خیر خواهی میکند مولای خود را يحسن عبادة ربه وينصح لسيده

الجزء الرابع شيخ الاسلام — ابواب التقصير

قول امام شافعی که گوید غایت اقامت چهار روز است و قول امام احمد که گوید اقامت نوزده روز است و یک نماز است **باب** الصلوة بمنى حکم نماز بموضع منا یعنی روز ترویه و در ایام رمی بدان که اتفاق دارند علما بر انکه کسیکه قدوم کرده است از اطراف مکه یعنی برای حج قصد کند نماز را بمکه و منا و عرفه و مزدلفه نزد چه وی در سفر است پس قصد اقامت و اما اهل مکه پس اختلاف کرده اند در حکم نماز ایشان بمنا و مشاهد دیگر که قصر کنند یا اتمام مذهب مالکیه قصر است چنانکه اهل منا قصر کنند مکه و عرفات گویند که آن سنت است درین مواضع و اگر جایز نمی بود اهل مکه را قصر در منی هر آئنه میفرمود آنحضرت ایشان را که اتمام کنید و مسافت میان منا و مکه مسافت قصر پس معلوم شد که آن قصر برای نسک بود و تعقب کرده اند طحاوی که اگر چنین بودی هر آئینه اهل منا و اهل مکه اتمام نمیکردند در حج و در قبایل نیست بدان احدی و تواند که ترک اعلام آنحضرت اهل مکه را باتمام در منا حجت انتفاء بر اعلام سابق بود بهنگام فتح که در حدیث عمران بن حصین در ترمذی آمده که می گزارد آنحضرت بمکه دو رکعت و میفرمود ای اهل مکه اتمام کنید شما که ما قوم مسافر انیم و نزد اکثر اهل علم که این مثله از ایشان قصر نکنند اهل مکه در منی بحجت انتفاء مسافت قصر و اختلاف در مسافت قصر عنقریب بیین گردد **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى قطان عن عبيد الله بتصغير عمر قال اخبرني نافع عن عبد الله بن عمر قال صليت مع النبي صلى الله عليه وعلى اله وسلم بمنى ركعتين وابي بكر وعمر كذلك ابن عمر گزاردم با آنحضرت و ابی بکر و عمر در منا دو رکعت قصر

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب التقصير

چار رکعت خطبه خوانده و اعتذار کرد که درین سال اعراب بسیار آمده ترسیدم که قصر را در جمیع اوقات سنت گیرند بالجمله اخرج احمد روایت کرده که چون عثمان رضی الله عنه گزارد و بمنا چار رکعت واگذار کردند مردم بروی گفت ایها الناس من تاهل کردم مکه ازان باز که قدوم آوردم و شنیده ام رسول خدا را صلی الله علیه وآله وسلم که می فرمود هر که تاهل کند در شهری باید که بگذارد نماز مقیمانه و این بر دو روایت مختلف مبنی برآنند که اتمام عثمان جزو منا نبوده بجهت مصلحتی که دیده در انوقت یا بجهت اقامت تاهل نه انکه دایم بود بعد از کذلک اول اماره ولهذا تغلیظ نکردند صحابه بروی و موید است این را روایت مسلم از ابن عمر که گفت صحبت داشتم با رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم و زیاده نکرد بر دو رکعت حتی قبضه الله و صحبت داشتم با ابی بکر رضی الله عنه و زیاده نکرد بر دو رکعت حتی قبضه الله و صحبت داشتم با عمر رضی الله عنه و زیاده نکرد بر دو رکعت حتی قبضه الله و صحبت داشتم با عثمان رضی الله عنه و زیاده نکرد بر دو رکعت حتی قبضه الله و در حدیث ثالث نیز مذکور است اتمام عثمان بسبب تاهل و بعضی گویند مذهب عثمان آن بود که قصر مخصوص است بمکسی که شاخص دسایر باشد در طریق اما آنکه در اثنار سفر اقامت کند بمکانی و چند روز در آنجا بایستد اگر چند نیت اقامت نکند حکم مقیم دارد و اتمام کند و الله اعلم **حدثنا** ابو الوليد قال حدثنا شعبة قال انبانا ابو اسحق قال سمعت حارثة بجارٍ محمد و شار مشله بت وهب خزاعی صحابی برادر مادری ابن عمر قال صلی بنا النبی صلی الله علیه واله وسلم امن ما کان بمنی رکعتین گفت حارثه گزارد ما را آنحضرت بجائی که امین تر احوال بودن شریف

اخرج مسلم عن محمد بن رافع عن عبد الرزاق عن ابن جريج عن ابي الزبير عن جابر قال كان الناس يصلون بمنى ركعتين ركعتين حتى كان عمر فخطبهم فقال ان الناس قد اخذوا في الاعراب فاتموا الصلوة في السفر اتموا الصلوة في السفر اتموا الصلوة في السفر وقد صح ان النبي صلى الله عليه وسلم قصر في السفر وابو بكر قصر في السفر وعمر قصر في السفر وعثمان قصر في السفر في صدر من خلافته ثم اتم بعد ذلك وقد صح ان ابن مسعود صلى اربعا فقيل له عابوا عليك الخلاف فقال الخلاف شر وقد صح ان ابن عمر صلى اربعا فقيل له في ذلك فقال الخلاف شر وقد صح ان عثمان صلى اربعا بمنى فصلى ابن مسعود خلفه اربعا فقيل له في ذلك فقال الخلاف شر وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل الاعراب لانهم رأوا صلاة الامام ركعتين فظنوا ان فرض الصلوة ركعتان فاتم عثمان لهذا السبب وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه احدث بها اهلا بمكة وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه اتخذ بها اموالا فاقام لاجل ذلك وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه اتخذ بها ضياعا فاقام لاجل ذلك وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه اتخذ بها منزلا فاقام لاجل ذلك وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه نوى الاقامة بمكة بعد الحج فاقام لاجل ذلك وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه نوى الاقامة بمكة بعد الحج فاقام لاجل ذلك وقد صح ان عثمان اتم الصلوة بمنى من اجل انه نوى الاقامة بمكة بعد الحج فاقام لاجل ذلك

كتاب العتق

باب كراهية التطاول على الرقيق بيان مكروه بودن تر فع يعني بسيار كلان گرفتن خود را بر بنده كه خود را بخيين گفته اند بيان اين ترجمه تواند كه مراد از تطاول دراز دستي بر تكليفات خدمات شاقه باشد چنانكه از عهده عبادت حق بآساني تواند كه برآيد و تائيد احاديث باب ترجمه را بر معني ظاهر است و قوله عبدي امتي و مكروه بودن گفتار سيد كه بنده من و وداه من از قبيل كراهت تنزيهي است و جائز است كه بگوييد كذا قالوا و تواند كه عطف قوله عبدي بر كراهت باشد يعني بيان جواز اين گفتار چنانكه آيات و احاديث بر معني دال است در قول الله و فرموده خداوند والصالحين من عبادكم و اما يكم و نسبت داده عبد را بمومنان مخاطب درين آيت مذكوره كه در سورهٔ نور واقع شده و انكحوا الايامى منكم والصالحين من عبادكم و اما يكم معني آنست كه نكاح كنيد زنان بي شوهر كه از شما اند و نكوكاران از بندهاي خود و واهان خود و در سورهٔ نحل فرموده عبدا مملوكا يعني بنده كه دراك است و در سورهٔ يوسف فرموده و الفيا سيدها لدى الباب و ياقندز ليخا و يوسف سيد و مالك او را نزد در عزيز راسيد و مالك گفته و نيز فرموده من فتياتكم المومنات از واهان شما كه مسلمانان اند و قال النبي صلى الله عليه وسلم قوموا الى سيدكم و فرموده بغير خدا بايستيد بسوي سيد خود براي سعد بن معاذ نسبت بقوم او فرموده است و فرموده و اذكرني عند ربك عند سيدك يعني نزد خدا و درين آيت رب بمعني سيد است مقصود مولف ازايراد اين دو فصول آنست كه هر گاه سيد نسبت بغير بندهاي مملوك آمده نسبت بمالوك بطريق اولي خواهد بود **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني نافع عن عبد الله عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اذا نصح العبد سيده فعمل عملا صالحا فله اجره مرتين و فرموده و قتيبه خير خواهي كرد بنده سيد خود را و احسن عبادة ربه و نيكو كرد عبادت پروردگار خود را باشد مر او را ثواب دو بار ه در مواضعت حديث بترجمه كه كراهيت تطاول كه بمعني ترفع و استعلاست گفته اند كه هر گاه بنده با خدمت سيد ميكند و عبادت خدا بوجه احسن ادا مينمايد بروي ترفع كردن مكروه خواهد بود و مناسبت بمعني كه در شرح ترجمه بيان كرديم باين وجه خواهد بود كه آنحضرت بايقول اشارت كرد و ترغيب فرمود كه بنده را بايد گذاشت كه عبادت حق بوجه احسن كند و در اوقات مستحبه و جماعات ادا نمايد پس تكاليف شاقه نبايد كرد كه از عهدهٔ اين دو خدمت بآساني برآيد **حدثنا** محمد بن العلاء قال حدثنا ابو اسامة عن يزيد عن ابي بردة عن ابي موسى عن النبي صلى الله عليه وسلم قال للمملوك الذي يحسن عبادة ربه و فرموده مر بنده را كه نيك ميكند عبادت پروردگار خود را و يؤدي الذي عليه من الحق والنصيحة والطاعة اجران و ادا ميكند بسوي مولاي خود چيزي كه مر اوست بروي از حق يعني اجري كه بروي قرار داده و نيز خواهي در اصلاح كار اي مولا كرده و خدمت او بجا آورده و اجراست مناسبت اين حديث بترجمه باندك تقريريست كه مذكور شد **حدثنا** محمد قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن همام بن منبه انه سمع ابا هريرة يحدث عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال لا يقل احدكم اطعم ربك و ضئ ربك اسق ربك بتحقيق فرمود نگويد يكي از شما بغلام ديگري طعام بده رب خود را و وضو كنان رب خود را و آب بده رب خود را يعني اگرچه رب بمعني صاحب و مربي است و بسبب لغت عرب اطلاق روا است ليكن چون بنده امور است بتوحيد و ترك شرك نكرده است اين اطلاق از ايهامي كه بسبب ظاهر و تبادر ذهن دارد اگر گوئي اين اطلاق اگر مكروه است چگونه در قرآن و احاديث وارد شده مثل واذكرني عند ربك و ارجع الى ربك و رب اللاراب الى غير ذلك گويم مراد نهي تنزيه و ادب است و آنچه كه واقع شده براي بيان جواز است يا گويم نهي از عادت كردن است و بسيار گفتن چنانكه اشارت ميكند با نبمعني مواد مذكوره در حديث كه كثير الوقوع است بسبب عادت يا آنكه كراهت ازاده قصد تعظيم است باين اسم شريف يعني اختيار اين اسم لفظ سيد و مولا براي تعظيم با لفظ رب چنانچه مذكور شد نسبت با نبي و غلام

وغلام دیگریست اگر برای خود نسبت بخود گوید بذکر مظهر بجای مضمر بدتر ازین خواهد بود و لیقل سیدی مولای و گو بگوید غلام برای مولای خود ای سید من ای مولای من اگرچه سید نیز بمعنی روایات از اسماء الهی است و اطلاق مولا نیز نسبت بحق آمده لیکن عدم شهرت با ایهام فارق است درین ابهام و لیقل فتای و فتاتی و غلامی و گو بگوید مولا مر غلام را فتای من و غلام من و وداع را فتیات من که اطلاق این اسم بر بنده و آزاد آمده است و مبری است از ایهام تطاول و تناقض در قول **حدثنا** ابو النعمان قال حدثنا جرير بن حازم عن نافع عن ابن عمر قال قال النبي صلى الله عليه وسلم من اعتق نصيبا له من العبد وكان له من المال ما يبلغ ثمنه گفت ابن عمر فرمود پیغمبر خدا کسی که آزاد کند حصهٔ خود را که در بنده مشترک دارد و باشد مر او را از مال چیزی که میرسد قیمت او را باظاهر آنست که مراد قیمت سوای نصیب او باشد قوم عليه قيمة عدل و من ماله قیمت کرده شود بر آنکس قیمتی که دران جور و ستم نبود و آزاد کرده شود تمام او از مال او یعنی حصه شریک را بدهد تا تمام آزاد شود و الا فقد اعتق منه ما عتق و اگر نباشد مالی او را پس تحقیق آزاد کرده شود از جانب او چیزی را که آزاد کرد و بنده برای آزاد نی خود سعایت کند چنانکه در احادیث دیگر تصریحی بآن واقع شده است و دلالت حدیث بر ترجمه که عدم تطاول است آنکه اگر بر تقدیر بر مال آزاد نکند متطاول و متعدی خواهد بود از رنجی که او را در سعایت میرساند و تکلیف آن میکند **حدثنا** مسدد قال حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني نافع عن عبد الله ان النبي صلى الله عليه وسلم قال كلكم راع و مسئول عن رعيته فمرد و همه شما حاکمید و پرسیده خواهید شد از رعیت خود فالامير الذي على الناس راع عليهم و هو مسئول عنهم پس امیر و صاحب حکمی که بر مردم است راعی است و او مسئول است فرد از رعیت که بوجه حکم الهی با آنها سلوک کرده و اصلاح احوال آنها نموده است يا نه والرجل راع على اهل بيته و هو مسئول عنهم و مرد حاکم است بر مردم خانه خود از انجمله داود غلام است و مناسبت حدیث بترجمه بهمین جزو است و او مسئول است از تدبیر و رعایت احوال آنها والمرأة راعية على بيت بعلها و ولده و هي مسئولة عنهم و زن صاحب حکم است بر خانه شوهر خود و فرزندان او و او مسئول است فردا از حسن تدبیر و قیام بمصالح آنها والعبد راع على مال سيده و هو مسئول عنه و بنده راعی و نگهبان است بر مال مولای خود او و پرسیده خواهد شد از ان لا فكلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته آگاه باشید همه شما راعی اید و همه شما مسئول اید از رعیت خود برای تاکید اعاده کرده شده است بمقال حاصل کلام آنست که اینهمه را عیان نگهبانان شما لک و امینان شما ید بعدل کنند در سلوک و موافق حق و حکم الهی مواساتنمایند **حدثنا** مالك بن اسمعيل قال حدثنا سفيان عن الزهري قال حدثني عبيد الله قال سمعت ابا هريرة و زيد بن خالد عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اذا زنت الامة فاجلدوها فروود و قتیکه زنا کند داهی پس دره زند او را ثم اذا زنت فاجلدوها ثم اذا زنت فاجلدوها في الثالثة او الرابعة فبيعوها و لو بضفير در مرتبه سیوم یا چهارم از نمله شک راویست پس بفروشید او را اگرچه بریسمان موئی باشد مطابقت حدیث بترجمه از آنجهت است که داود قبل زنا کند جلد کنید بحکم شرع و زیاده بران تطاول و آزار نرسانید و اگر باز نیاید او را بفروشید و از خود دور کنید

باب اذا آنا له خادمه بطعامه در حکم آنکه وقتی که بیارد خادم طعام مولا را و مراد از خادم عامست آزاد باشد یا بنده داده باشد یا غلام یعنی) باید او را شریک کند دران طعام **حدثنا** حجاج بن منهال قال حدثنا شعبة قال اخبرني محمد بن زياد قال سمعت ابا هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اذا اتى احدكم خادمه بطعامه فرمود و قتیکه بیارد یکی از شما خادم او طعام او را فان لم يجلسه معه فليناوله اكلة او اكلتين پس اگر نه نشاند او را با خود پس گو بدهد او را یکدو لقمه او اکلة او اکلتین

الجزء الرابع من كتاب الشيخ الامام ابواب تقصير الصلوة

صلى الله عليه وآله وسلم ازان پس فرمود این قصر صلوة است که تصدق کرده است خدا تعالی بر شما پس قبول کنید صدقه او را یعنی احسان کرده است باسقاط یکعین علی الاطلاق پس مفسد ندانید آنرا بخوف درد نکنید صدقه او را باتمام چهار **حدثنا** قتيبة قال حدثنا عبد الواحد بن زياد عن الاعمش قال حدثنا ابراهيم النخعي قال سمعت عبد الرحمن بن يزيد يقول صلى بنا عثمان بن عفان بمنى اربع ركعات پس گفت عبد الرحمن نخعی گزارد بما عثمان رضی الله عنه بمنی چهار رکعت در هنگام اقامت وی در انجا برای رمی فقيل في ذلك لعبد الله بن مسعود پس گفته شد در ین مذکور مر ابن مسعود را که چگونه است فاسترجع پس گفت انا لله و انا اليه راجعون بمصيبت تقوت قصر مشروع و تغیر این سنت واجبه ثم قال صليت مع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بمنى ركعتين پس گفت ابن مسعود گزاردم با آنحضرت در منا دو رکعت و صليت مع ابي بكر الصديق بمنى ركعتين و گزاردم با ابی بکر صدیق بمنا دو رکعت و صليت مع عمر بمنى ركعتين و گزاردم با عمر بن خطاب بمنا دو رکعت فليت حظي من اربع ركعات ركعتان متقبلتان پس کاش نصیب من از چهار رکعت دو رکعت مقبوله باشند یعنی چهار رکعت تکلف است غیر معمول و مشروع و مقبول در سفر همین دو رکعت است پس کاش این چهار رکعت مقبول شوند چنانچه بقبول اند دو رکعت و لو دون ابن مسعود نکه قصر را فرض میداند سنت چنانچه در توضیح و جز آن از داؤدی نقل کرده و چنین گزارده ابن مسعود چهار رکعت عقب عثمان و گفته شد او را اعتراض کردی بر عثمان و خود گزاردی چهار رکعت را گفت که مخالفت با امام عصر شر است روایت کرده آنرا ابو داؤد و دوازانچه گفته آمد ظاهر شد که استدلال بعضی شافعیه باین تمنی ابن مسعود بر انکه وی

اکله نیز بمعنی لقمه است واین شک راویست فانه رمی علاجه پس بتحقیق متهد است علاج او را یعنی تدبیر حال او را **باب** العبد راع فی مال سیده ولنسب النبی صلی الله علیه وسلم المال الی السید ونسبت کرده است آنحضرت مال را بسوی بنده در حدیث ابن عمر آمده من باع عبدا وله مال فماله لسیده کسی که بفروشد بنده را ومر او را مالی است پس مال او مر سید او راست اشارت کرده است باین قول بانکه مالی که بنده دارد در آنهم راعی است باید که در انهم تصرفی نکند ونگهبانی آن نماید چنانکه مال خانه سید را میکند **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی سالم بن عبد الله عن عبد الله بن عمر انه سمع رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول کلکم راع ومسئول عن رعیته فالامام راع ومسئول عن رعیته والرجل فی اهله راع فهو مسئول عن رعیته والمرأة فی بیت زوجها راعیة وهی مسئولة عن رعیتها والخادم فی مال سیده راع وهو مسئول عن رعیته ترجمه معلوم شده واستغال شمعت هؤلاء عن النبی صلی الله علیه وسلم واحسب ان النبی صلی الله علیه وسلم گفت ابن عمر پس شنیدم اینها را از آنحضرت وگمان میکنم که پیغمبر خدا قال والرجل فی مال ابیه راع ومسئول عن رعیته فرموده ومرد در مال پدر خود نگهبانست وپرسیده میشود از تصرف وران وکلکم راع وکلکم مسئول عن رعیته **باب** اذا ضرب العبد فلیجتنب وجهه وقتیکه بزند یکی بنده را پس باید که اجتناب کند روی او را یعنی بروی او نزند کرمانی گوید مهلب گفته است که این حدیث تتمه دارد وآن اینست ان الله خلق آدم علی صورته بتحقیق خدا پیدا کرده است آدم را بر صورت این مضروب پس از برای اکرام آدم وادای حق پدری او نباید زد بر روی کسی که بصورت او باشد اگر گوئی تمام وی بصورت آدم است باید که او را اصلا نزنند گویم مراد آنست اگر یکی را برای ادب وتعزیر او باید زد بر روئی که شریف ترین اعضاست واثر ضرب بران نمایان خواهد بود نباید زد ولهذا در تعزیر گفته اند که دره بر پشت زنند **حدثنا** محمد بن عبید الله قال حدثنا ابن وهب قال حدثنی مالک بن انس قال واخبرنی ابن فلان عن سعید المقبری عن ابیه عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم ح وحدثنی عبد الله بن محمد قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن همام عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اذا قاتل احدکم فلیجتنب الوجه فرموده وقتی که قتال کند یکی از شما بکافر پس گوید تجنب کند روی را یعنی بر روی او نزند دلالت حدیث بر ترجمه ازانست که هرگاه بر روی کافر که مقاتله میکند نباید زد بر روی غیر او نزدن بنده باشد یا آزاد بطریق اولی خواهد بود قال ابو اسحاق قال ابن حرب الذی قال ابن فلان هو قول ابن وهب وهو ابن سمعان گفت ابو اسحق گفت ابن حرب آنکه گفته است ابن فلان آن قول ابن وهب است وآن ابن فلان ابن سمعان است کلاباذی گفته که او عبد الله بن زیاد ابن سمعالست فقیه مدینه بود وابن وهب از ضعفی که در روی بود تصریح بنام او نکرده است قسطلانی گوید وی مشهور است بضعف ومتروک الحدیث است تکذیب کرده او را مالک واحمد وغیر او پوشیده نماند که ابن سمعان هرگاه اینحال داشته باشد روایت مولف رح با اینهمه نقادی وفایقی که در شرائط اسناد دارد وبهمین حدیث از طریق مالک وجز آن بوی بطریق صحت رسیده وایراد آن نموده اسناد دیگر ابن سمعان دران باشد چه لایق است که آنرا بیاورد ونیز سخنی دران میرود که با وجود شهرت حال او چگونه ابن وهب از وی حدیث شنیده وروایت کرده گمان آنکه شاید حال ابن سمعان بمولف نرسیده باشد نهایت بعید است رفع این اشتباه در نبوقت دست نمیدهد وهو الملهم للصواب **باب** اثم من قذف مملوکه وبیان گناه کسی که دشنام کند بنده خود را ودین باب حدیثی نیاورده واز اینجا معلوم میشود که مولف وضع ابواب وتراجم ولا ثبت کرده بعد ازان از مرویات خود که نزد او بوده است هرجا که مناسب ترجمه یافته ایراد احادیث نموده است ونزد بعضی را وبان کتاب این باب بار ترجمه ساقط است

النبی صلی الله علیه وآله وسلم واصحابه مسلة لصحیح رابعة یلبون بالحج گفت ابن عباس قدوم کرد آنحضرت واصحاب کرام وی مکه را صبح روز چهارم ذی حجه بحالیکه تلبیه میگفتند باحرام حج فامرهم ان یجعلوها عمرة پس فرمود اصحاب را که بگردانند حجه را عمره یعنی فسخ کنند احرام حج را واحلال شوند پس باحرام عمره بندند ونزد جمهور جایز نباشد فسخ حج بعمره وحدیث باب از خصائص صحابه گویند که حج کرده بودند با آنحضرت چنانچه در مجلس سابق گذشت وابن عبد البر گفته شاید انهم از صحابه کسی را که رخصت داده باشد بدان مگر ابن عباس ومتابعت کرده او را احمد در ابو داود لا من کان معه هدی مگر کسی که باشد با وی هدی وسوق کرده باشد آنرا چه جایز نیست او را التحلل تا آنکه نرسد هدی بمحل خود را هدی فتح تا وسکون دال آنچه فرستاده شود بسوی حرم از چارپایها بجهت تقرب بسوی خدا تابعه عطاء عن جابر متابعت کرده است سر احمد در روایت این حدیث عطاء بن ابی رباح ولیکن از جابر کرده **باب** فی کم یقصر الصلوة ای قدر سفر قصر کرده شود ونماز مقصود بیان مدت ومسافت است که چون قصد کند مسافر وصول بدان جایز باشد مراو را قصر کم ازان جایز نباشد واختلاف کرده اند دران بانکه بثبت قول وسمی النبی صلی الله علیه وآله وسلم السفر یوما ولیلة ونامیده است آنحضرت سفر را یکشبانه روز یعنی بدین قدر مدت نیز سفر اطلاق کرده چنانچه در حدیث ابی سعید بن یاب وکان ابن عمر وابن عباس یقصران ویفطران فی اربعة برد ودلیل ابن عمر وابن عباس که قصر میکردند نماز را وافطار میکردند در مسافت چهار برید برد بضم موحده وراء مهمل جمع برید وتفسیر کرد مولف بقول خود هی ستة عشر فرسخا وچهار بر دشانزده فرسخ است وفرسخ فارسی سه میل است یعنی سه میل پس چهار بر د چهل وهشت میل باشد وهر میل زمین هفتهای مدارصر را گویند زیرا که بصر میل میکند بر روی زمین تا آنکه فانی میشود ادراک وی یا همینی حرم کرده است جوهری وبقول بعضی صد میل است که نظر کننده شخص در ارض مستویه ودر فضا بنده که مرد است یا زن ورونده است یا آهنده وتودی گفته است میل شش هزار ذراع است

گویند در کتاب الحدود و قذف العبد سوق حدیث نموده من قذف مملوکه و هو بری مما قال جُلد یوم القیامة کسیکه دشنام کند بنده خود را و وی بیزار است از انچه گفته حد زده میشود در قیامت **بسم الله الرحمن الرحیم کتاب المکاتب** در روایت شیخ ابی ذر بجای فی المکاتب کتاب المکاتب است و تسمیه در همه روایتها ثابت است و مکاتب بضم میم و فتح مثناة فوقانیه و باء موحده است و آن در عرف شرع بنده را گویند که مولای او وی را آزاد کرده باشد بر مبلغ مالی که کسب کرده برساند و اگر یکدرم از مبلغ باقیست و توانست رسانید بنده است ازاد نمیگردد **و باب** المکاتب و نجومه هی کل سنة بنجم و بیان حکم مکاتب و اوقات ادای مقداری که بروی تعیین یافته در هر سالی و فتی از اوقات رواست و اطلاق نجم بر وقت از انجا آمده که عرب اثبات میکردند اوقات معاملات خود را بالطلوع که کبی میگفتند وقتیکه فلان کوکب طلوع میکند ادای حق میکنم و قوله والذین یبتغون الکتاب مما ملکت ایمانکم در بیان قول خدا و آنکسانیکه میخواهند مکاتبت را از کسی که مالک است آنرا از دواه و غلام دستهای شمایان مکاتبت کنید ان علمتم فیهم خیرا پس مکاتبت کنید بندهارا اگر میدانید در آنها یکی امانت و قدرت بر ادای مال بکسب و تجارت و اتوهم من مال الله الذی اتاکم امر است موالی را که بدهید بندهارا از مال خدا یکه داده اند بشما یعنی بذل کنید بر اینها چیزی از ان مال یا کم کنید از مقرر قال روح عن ابن جریج قلت لعطاء او اجب علی گفت روح از ابن جریج که گفت وی گفتم عطارا آیا واجب است بر من اذا علمت له مالا ان اکاتبه و فتی که دانستم مر وی را مالی ایکه مکاتبت کنم او را قال نعم گفت آری واجب است و قال عمرو بن دینار قلت لعطاء اتأثره عن احد قال لا گفت عمرو بن دینار گفتم مر عطا را آیا بروایت میکنی این وجوب را از کسی گفت نی ثم اخبره ان موسی بن انس اخبره کاتب بود او عطا مر اکه موسی پسر انس بن مالک خبر داده او را ان سیرین سال انسا المکاتبة و کان کثیر المال قالی بتحقیق سیرین پدر محمد بن سیرین مشهور مدبنداقا بود خریده بود او را انس بن مالک و زمان ابو بکر صدیق رضی الله عنه سوال کرد انس را که مکاتب سازد او را و وی صاحب فراوان مال بود پس ابا کرد انس که مکاتب سازد او را فانطلق الی عمر فقال کاتبه فابی پس رفت سیرین نزد عمر پس گفت عمر مکاتب سازش او را پس ابا کرد انس از قول عمر فضربه بالدرة پس زد عمر انس را بدره و تلوه عمر فکاتبهم ان علمته فیهم خیرا و تلاوت کرد عمر آیه را که میخواند انس را عمر این آیه را که در وی امر بمکاتبت ساختن است و اجتهاد عمر آن بود که این امر برای وجوبست و گویا انس در برای استحباب یافته بود و چون عمر در ثبوت تعلیق فعل بر اجتهاد خود کرده است و قال اللیث حدثنی یونس عن ابن شهاب قال مرة قالت عایشة و گفت لیث حدیث کرد مرا یونس از ابن شهاب که گفت عروه که گفت عایشه ان بریرة دخلت علیها تستعینها فی کتابتها بتحقیق بریره در آمد بر عایشه بحالیکه مدد میخواهد از عایشه در کتابت خود که مولای او مکاتب کرده بود او را و علیها خمسة اواق نجمت علیها فی خمس سنین و بران بریره پنج اوقیه بود هر اوقیه چهل درهم است که تعین کرده شده بود در پنج سال و قالت لها عایشة و فضلت فیها فضلة فان احبت اهلک ان اعدها لهم عدة واحدة و گفت عایشه مر وی را بریره اگر رغبت کرده در آزادی بریره و اولیات ان عدت لهم عدة واحدة اینبعلک اهلک آیا میدانی تو اگر شمار کنم برای آنها یکبار آیا میفروشند ترا صاحبان تو فاعتقک فیکون ولاؤک لی پس آزاد کنم ترا و باشد ولای تو مرا فذهبت بریرة الی اهلها فعرضت ذلک علیهم پس رفت بریره نزد موالی خود و عرض کرد بر ایشان گفته عایشه را فابوا الا ان یکون الولاء لهم پس گفتند نمیفروشیم مگر آنکه باشد ولا برای ما قالت عایشة فذهبت الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فذکر ذلک له گفت عایشه پس در آمدم بر رسول خدا و ذکر کردم گفته آن مردم را برای آنحضرت فقال لها رسول الله صلی الله علیه وسلم

گوید مراد است جوهری گفته که محرم بالفتح معنی حرام است و مراد آنکه جایز نباشد نکاح باو ی بقرابت نسبی یا رضاعی و جزان و در زوج محرمی است بدان در حکم جواز مسافرت باوی و جواب ابو اسامه و بین معاملتین نسبت و در مسند اسحاق در آخر الحدیث زیاده است فاذن له اسامة و قال نعم پس اذن داد او را اسامه باین تحدیث و گفت آری و این روایات در رد قصر از ابن عمر رضی الله عنهما مختلف آمده در بعضی انی مسافتی که قصر میکرد و نماز دران مقدار نمود و شش میل است و باین بنا بر نفی راویست که احصا کرده احوال سفرهای بین مکه و عمر را و اگر احوال چند سفر بس گمان کرد مسافت کمی را و داد نسبت مسافت قصر ابن عمر را و بعضی بیست فرسخ و دو بعضی سی میل و در بعضی هژده میل بی لفظ او نی و در بعضی سی میل و در بعضی هژده میل و این و قایع احوال اند که متعارض نیستند بجهت اختلاف زمان و دلالت ندارند بر اقل مدت قصر نزد ابن عمر و لیکن نفی میکند روایت اولی را که بلفظ او نی است و در بعضی آمده که میگفت مسافرت میکنم ساعتی از روز پس قصر میکنم و در بعضی که میگفت اگر برابر آیم یک میل قصر کنم نماز را و این دو روایت که مشعر است بر اطلاق در سوء ی ظاهر است بنا بر اطلاق اذا ظهر فی ظاهر امرها چنانکه ظاهر به گویند و مخالف نیست روایت چهار برید را از وی و از ابن عباس رضی الله عنه بر وایتی قصر کرده شود و مگر در یک مرحله و نزد بر وایتی در روز و شب و لیکن مراد از روز مطلق غالبا روز با شب باشد و این نیز مخالف حمل نشود روایت چهار برید بر آنکه گفته شود با متمام قطع اینقدر مسافت و یک شبانه روز و لیکن بودن آن مکلف بر خلاف معتاد پوشیده نیست و با عدم نص قطعی از کتاب و سنت در تحدید تعیین مدت و مسافت قصر افعال و اقوال صحابه چون مختلف آمد قصار را نیز اختلاف شد امام شافعی تقدیر کرده و در قولی بیوم ولیله و در قولی دیگر بیومین چنانکه در بدایه و شروح او ست و در حاوی که در رد تمهید ایشان است شانزده فرسخ تعیین کرده و همین است قول مالک و احمد و

اشتريها فاعتقيها فانما الولاء لمن اعتق پس فرمود عایشه را رسول خدا بخر او را پس آزاد کن نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است ثم قام رسول الله صلی الله علیه وسلم فینا خطیبا فحمد الله هو اثنی علیه بما هو اهله ثم قال ما بال رجال یشترطون شروطا لیست فی کتاب الله پس فرمود چه حال مردم است که شرط میکنند شرطهای که نیست در کتاب خدا من اشترط شرطا لیس فی کتاب الله فهو باطل کسیکه شرط کند شرطی را که نیست در کتاب خدا پس آن باطل است شرط الله احق و اوثق شرط خدا سزاوارتر است بقبول و محکمتر است بخلاف آن راه ندارد و مراد همین شرط است که الولاء لمن اعتق موافقت ایمد یث تبرمه کرد در وی حکم مکاتب بیان کرده نمی باشد که بیع مکاتب روا است ظاهر حدیث آنست که روا بود بیع مکاتب بهر شرط و شذ و دوم نمی دارد روا است که بمکاتب استعانت نماید در وجه کتابت از دیگری **باب** مایجوز من شروط المکاتب و من اشترط شرطا لیس فی کتاب الله در بیان چیزیکه روا است از شرطهای مکاتب و حکم کسیکه شرط کند شرطی را که نیست در کتاب خدا **حدثنا** قتیبة قال حدثنا اللیث عن ابن شهاب عن عروة ان عایشة اخبرته ان بریرة جاءت تستعینها فی کتابتها و روایت از عروه که تحقیق عایشه خبر داد او را که بریره آمد و عایشه را گفت اعانتی بنجاه درهم کتابت خود و لم تکن قضت من کتابتها شیئا و نبود گزارده باشد از وجه کتابت خود چیزی قالت لها عایشة ارجعی الی اهلك فان احبوا ان اقضی عنك کتابتك و یکون ولاءك لی فعلت گفت عایشه باز رو نزد والیان خود اگر دوست دارند این را که ادا کنم از نو وجه کتابت ترا و باشد ولای تو مرا پس بکنم آنرا فذکرت ذلك بریرة لاهلها فابوا و قالوا ان شاءت ان تحتسب علیك فلتفعل پس ذکر کرد بریره این امر را بر مولایان خود پس ابا کردند و گفتند اگر بخواهد عایشه منت سر تو و حاصل کند ثواب نزد خدا پس گوید و یکون لنا ولاءك و می باشد مارا ولای تو فذکرت ذلك لرسول الله صلی الله علیه وسلم پس ذکر کرد این را عایشه مر رسول خدا را فقال لها رسول الله صلی الله علیه وسلم ابتاعی فاعتقی فانما الولاء لمن اعتق پس فرمود او را رسول خدا بخر و آزاد کن پس نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است قالت ثم قام رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت عایشه پس استاد آنحضرت بخطبه فقال ما بال اناس یشترطون شروطا لیست فی کتاب الله پس گفت چه حالست مردمان را که شرط میکنند شرطهای که نیست در کتاب خدا من اشترط شرطا لیس فی کتاب الله فلیس له و ان اشترط مائة مرة کسی که شرط کند شرطی را که نیست در شرع پس نیست مر او را اگرچه شرط کند صد بار و مبالغه نماید در ان شرط الله احق و اوثق **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر قال اراد ت عایشة ام المومنین رضی الله عنها ان تشتری جاریة لتعتقها فقال اهلها نبیعکها علی ان ولاءها لنا فذکرت ذلك لرسول الله صلی الله علیه وسلم فقال لا یمنعك ذلك فانما الولاء لمن اعتق **باب** استعانة المکاتب و سوال الناس در بیان یاری جستن مکاتب در وجه کتابت و سوال کردن او و درین باب مردم **حدثنا** عبید بن اسمعیل قال حدثنا ابو اسامة عن هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة قالت جاءت بریرة فقالت انی کاتبت اهلی گفت عایشه آمد بریره پس گفت تحقیق من مکاتبت کردم موالی خود را علی تسع اواق فی کل عام اوقیة فاعینینی بر شما اوقیه در هر سال یک اوقیه پس اعانت کن مرا فقالت عایشة ان احب اهلك پس گفت عایشه اگر دوست دارد اهل تو ان اعد لهم عدا واحدا و اعتقك فعلت اینکه بشمارم وجه کتابت ترا برای ایشان بیک بار و آزاد کنم ترا بکنم این کار فیکون ولاءك لی پس باشد ولای تو مرا فذهبت الی اهلها فابوا ذلك علیها فانطلقت من عندهم و ایشان بر ایشان حاضر بود فقالت لهم قد عرضت ذلك علیهم فابوا الا ان یکون لهم الولاء پس گفت بریره تحقیق من عرض کردم آنرا

الجزء الرابع شیخ للاسلام | ابواب تقصیر الصلوة

نماز شکسته و هو الصحیح و تعبیر باعتبار فرسخ کرده تقدیر نموده اند به بیست و یک فرسخ و نصفی هر فرسخ سه میل و نصفی سیانزده و او قول تقدیر نزدیک است که وسط است قالوا المرغینانی و بهر که تقدیر بنزدیکی کرد ما عتماد نموده کما ان سیر سه روز است و نزد امام ابی یوسف دو روز و اگر سه روز سیوم معتبر است که حکم کل دارد و تقدیر بسه روز مذهب عثمان و ابن مسعود و سعید بن مسیب و ابن حنفیه و حذیفه و ابو قلابه و سعید بن جبیر و شعبی و نخعی و ثوری و شریک بن عبد الله و ابن سیرین و غیرایشان است نقله العینی و میتوان بهیتاس کرد آنرا از حدیث مرفوع ابن عمر که بر فراز آن بود سه روز سفر نفی ذوق و مشاق سفر است که یکی ازان مشقت باشد که حکمت شرعیت قصر آمده اگرچه در دلالت ایمد یث قطعا بر نفی بودن سفر اقل از سه روز نظر است خصوصا چونکه در روایتی دیگر مسیر یوم نیز واقع شده و نیز استدلال کرده اند بحدیث صحیح المقیم یوما و لیلة و المسافر ثلثة ایام و لیالیها زیرا لام برای استغراق است یعنی هر مسافر مسح کند سه روز و شب و اگر حد سفر کمتر از ان اعتبار کنند هر آئینه مساوی بود که ممکن نباشد و در آنصورت روز و تقدیر نشود در حدیث که اگر مستوعب گردد سفر او سه روز خلاف ظاهر است و چنین بودن ثلثة ایام ظرف مسافر به مسح کذا ذکروا فلیتفطن و انچه در مسلم و ابو داؤد و از حدیث انس آمده که بود رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم چون بیرون می آمد مسیره ثلثة میل یا ثلثة فرسخ قصر میکرد نماز را و این اصح حدیثی است که وارد شده در نصاب که قالوا محمول است بر آنکه مراد مسافتی است که ابتدای قصر از انجا است نه غایت سفر و این بنا بر غالب عادت خواهد بود و گرنه صحیح آنست که ابتدای قصر متعدد بمسافتی نیست بلکه بحسب اوقات عمران است بالجمله اختلاف قدر یا وحدتها در نصاب بسیار است

برایشان پس قبول نکردند مگر آنکه باشد مر ایشان را ولا استمع بذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فسألني فاخبرته پس شنید آنرا رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی و پرسید و پس خبر دادم آنحضرت را ازین مقاله فقال خذيها فاعتقيها واشترطي لهم الولاء فان الولاء لمن اعتق پس فرمود بگیر او را و آزاد کن و شرط کن مر ایشان را ولا را پس بتحقیق ولا مر کسی راست آزاد کرده است قالت عايشة رضي الله عنها فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم في الناس گفت عایشه پس استاد رسول خدا برای خطبه در دم فحمد الله واثنى عليه پس ستایش کرد خدا را و ثنا گفت بر خدا تم قال اما بعد فما بال رجال منكم يشترطون شروطا ليست في كتاب الله پس گفت اما بعد حمد و ثنا پس چه حالست مردمان را که شرط میکنند شرطهای که نیست در کتاب خدا فما اشترط ليس في كتاب الله فهو باطل پس هر شرطی که باشد نه حالی که نیست در کتاب خدا پس آن باطل است وان كان مائة شرط واگرچه باشد صد شرط قضاء الله احق پس حکم خدا راست تر است و شرط الله اوثق و شرط خدا محکمتر است ما بال رجال منكم يقول احدهم اعتق يا فلان ولي الولاء چه حال مردمانرا ست که میگوید یکی از شما آزاد کن ای فلان و باشد مرا ولا انما الولاء لمن اعتق نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است **باب** بيع المكاتب اذا رضي وبيان جواز فروختن مکاتب وقتیکه راضی شود و قالت عايشة هو عبد ما بقي عليه شيء و گفت عایشه مکاتب بنده است مادامی که باقیست بر وی چیزی از وجه کتابت وقال زيد بن ثابت ما بقي عليه درهم و گفت زید بن ثابت انصاری مادامی که باقیست بر وی یک درهم وقال ابن عمر هو عبد ان عاش وان مات وان جنى ما بقي عليه شيء و گفت ابن عمر مکاتب حکم بنده دارد اگر زنده است و اگر مرده است و اگر جنایت کرده است بر کسی مادامی که بر وی چیزی از وجه کتابت مانده است مختار مولاست رح آنست که بیع مکاتب رواست اگر به عاجز نشود و ازادای وجه کتابت و این است مذهب امام احمد امام ابو حنیفه و شافعی در قول راجح و مالک اگرچه منع کرده اند بیع مکاتب را و جواب ازین اقوالی که مذکور شده آنست که پیش ازادای تمام وجه کتابت حکم بآزادی او نمیکنند اگر پیش ازان بمیرد یا عاجز گردد حکم بنده دارد و جواب از قصه بریره گفته اند که وی استطاعت وجه کتابت در خود ندیده استعانت بعایشه آورده بود و ازسوق احادیث ظاهر میشود که بریره خود باعث بر مکاتبت بوده است و چیزی از نجوم ادا نکرده بود و چون مولای او نیز قبول خریدن عایشه او را کرد ناچار راضی بفسخ شدند و فسخ مکاتبت بعد از تراضی طرفین نزد حنفیه رواست گفته اند هرگاه بقای یکدرهم منتفع گردد بتراضی طرفین اولی خواهد بود کذا في الهداية پس راضی شدن او بیع حکم ترک کتابت دارد از جانب او و الله اعلم **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن يحيى بن سعيد عن عمرة بنت عبد الرحمن ان بريرة جاءت تستعين عايشة ام المومنين بريره آمد در حالی که استعانت میکند عایشه را که مادر مسلمانان است فقالت لها ان احب اهلك ان اصبّ لهم ثمنك صبّة واحدة پس گفت عایشه مر بریره را اگر دوست دارند موالی تو این را که بریزم برای ایشان بهای ترا ریختنی یکباره فاعتقك فعلت فذكرت بريرة ذلك لاهلها فقالوا لا الا ان يكون ولاؤك لنا پس ذکر کرد بریره اینمعنی را برای مردم خود پس گفتند قبول نداریم فروختن مگر آنکه باشد ولای تو مارا قال مالك قال يحيى فزعمت عمرة ان عايشة ذكرت ذلك لرسول الله فقال مالك گفت مالک گفت یحیی پس گفته است عمره که بتحقیق عایشه ذکر کرده آنرا برای رسول خدای صلی الله علیه وآله وسلم فقال اشتريها واعتقيها فانما الولاء لمن اعتق **باب** اذا قال الكاتب اشتري واعتقني فاشتراه لذلك وقتی که گفت مکاتبی بخر مرا و آزاد کن مرا پس خرید او را برای آزاد کردن **حدثنا** ابو نعيم قال حدثنا عبد الواحد بن ايمن قال حدثني ابي ايمن قال دخلت على عايشة فقلت كنت فلانا

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب تقصير الصلوة

احمد بن محمد مروزی که یکی از شیوخ مؤلف است عن ابن المبارك قال اخبرنا عبيد الله عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم و روایت این حدیث مرفوعا باسناد سابق و لیکن از طریق **حدثنا** عبد الله بن مبارك قال حدثنا ادم قال حدثنا ابن ابي ذئب قال حدثنا سعيد المقبري عن ابيه عن ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم لا يحل لامراة تومن بالله واليوم الاخر ان تسافر مسيرة يوم وليلة ليس معها حرمة حلال نیست مر هیچ زنی را که ایمان می آرد بخدا و روز قیامت آنکه مسافرت کند راه یک شبانه روز بیحالیکه نیست با وی محرمی و مخالف می نماید لفظ مسافر مفهوم این حدیث بمفهوم حدیث سابق چه مفهوم از اول جواز سفر بی محرم در مادون ثلاث است و مفهوم از این حدیث عدم جواز در آن مگر آنکه کم از مسیره یک روز باشد و طحاوی گفته متفق اند آثاری که در آن مدت ثلاث است و تغیر آن در عدم تجویز ثلاث و مختلف اند در مادون ثلاث پس هر واحد ازین آثار مختلفه که متاخر باشد ناسخ متقدم را پس اگر حدیث ثلاث متقدم باشد منسوخ بود سفر را اندکتر از ثلاث بی محرم پس تواند بعد ازان منعی از سفر مادون ثلاث بی محرم پس حرام کرد چیزیرا که حرام کرده بود حدیث اول یا زیادت حرمت مسیره ما بین یوم و ثلاث و این واجب میکند استعمال ثلاث را بر انچه موجب بود آنرا اشرند کور در نفی و نفع

عتبة بن ابی لهب وماتت فقالت ابوایمن درآمدم بر عایشه پس گفتم بودم من غلام عتبه بن ابی لهب ومرده است او ودرگذشته بمرده
وانها یاعونی من عبدالله بن ابی عمرو المخزومی ووارث گشته مر اورا پسران او واتها فرخنده مر ابیعه الله بن ابی عمرو مخرومی
فاعتقنی ابن ابی عمرو واشترطوا بنو عتبة الولاء پس آزاد کرد ابن ابی عمرو مر او شرط کردند پسران عتبه ولاء را برای خود فقالت
دخلت علی بریرة وهی مکاتبة پس گفت عایشه درآمد بر بریره وحال آنکه وی مکاتب بود فقالت اشتریني فاعتقیني
قالت نعم پس گفت بریره بخر مرا پس آزاد کن مرا گفت عایشه آری چنین کنم ودرین کلام التفات است قالت لا یبیعونی حتی
یشترطوا ولاءکِ گفت بریره نمیفروشند مرا تا آنکه شرط میکنند بر تو که ولاء ترا باشد ولای من فقالت لا حاجة لی بذلک
پس گفت عایشه حاجتی نیست مرا باین خریدن فسمع بذلک النبی صلی الله علیه وسلم او بلغه فذا پس شنید آن پیغمبر خدا یا رسید
اورا او اینمعنی شک راویست فذکر لعایشة پس ذکر کرد آنحضرت آنرا برای عایشه که اینمعنی واقع است فذکرت عایشة ما قالت لها
پس ذکر کرد عایشه چیزرا که گفت بریره مر اورا فقال اشتریها فاعتقیها پس فرمود آنحضرت بخر او را پس آزاد کن او را ودیم
یشترطون ماشاؤا ولیکن ولاء لی اگر چه شرط کنند هر چه خواهند فاشترطها عایشة فاعتقتها پس خرید او را عایشه پس آزاد کرد او
بریره را واشترطوا لها الولاء وشرط کردند اهل بریره ولاء را یعنی برای خود فقال النبی صلی الله علیه وسلم الولاء لمن اعتق پس
فرمود پیغمبر خدا حرمت کتابت دهنده ولاء مر کسی راست که آزاد کرده وان اشترطوا مائة شرط واگر چه شرط کنند صد شرط **بسم الله**
الرحمن الرحیم کتاب الهبة هبه دریافت دادن چیزیست دیگر را از آنچه نفعی دارد مال وجز آن ودر شرع گویند
تملیک بی عوض است در حین حیات وفرق درمیان هبه وهدیه آنست که هدیه تمام بایجاب وقبول وقبض می باشد ودر شرع
شرط نیست کفایت دارد دروی فرستادن وگرفتن وصدقه آنست که محض برای ثواب آخروی باشد صدقه وهدیه را
میتوان گفت وهبه را صدقه وهدیه نگویند وبا ائمه مولف رح معنی اعم از هدیه وهبه اراده کرده است چنانچه از احادیث که
درین کتاب آورده ظاهر است **باب الهبة وفضلها والتحریض علیها** دربیان هبه وثواب آن ودر غلانیدن برآن **حدثنا**
عاصم بن علی قال حدثنا ابن ابی ذئب عن القبری عن ابیه عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال یا نساء المسلمات لا تحقرن
جارة لجارتها فرمود ای زنان مسلمانان حقارت نکنند همسایه مر همسایه خود را ولو فرسن شاة واگر چه باشد استخوانی کم گوشت
یعنی اگر همسایه ایچه چیزی فرستد قلیل وحقیر آن نباید کرد یا آنکه اگر موجود همین قدر باشد اندک وسهل دانسته از همسایه
باز نباید داشت وفرسن بکسر فا وسکون راء وسین مهمله ونون استخوان کم گوشت ودر اصل فرسن مشتر است بمعنی
سم برای اسب ونسبت بشاة بمجاز است **حدثنا** عبدالعزیز بن عبدالله قال حدثنی ابن ابی حازم عن ابیه عن یزید بن
رومان عن عروة عن عایشة انها قالت لعروة یا ابن اختی ان کنا لننظر الی الهلال ثم الهلال ثم الهلال ثلثة اهلة فی شهرین
گفت عایشه ای خواهرزاده من بتحقیق بودیم ما که هر آئینه سیدیدیم بجانب هلال پس هلال دیگر سه هلال را در دو ماه یعنی دو ماه
کامل گذشتی وسه هلال دران نمودار میشد وما اوقدت فی ابیات رسول الله صلی الله علیه وسلم نارا وافروخته نمی شد
درخانهای رسول خدا آتشی یعنی چیزی بهم نمیرسید که آنرا بپزند فقلت یا خالة ما کان یعیشکم پس گفتم ای خاله چیز بود
که زندگانی میکرد شما را قالت الاسودان التمر والماء گفت همین دو اسود که خرما وآبست یعنی همین بسر میبردیم غالبا قرمانی
مدینه سیاه است وآب را بطریق تغلیب سیاه گفته چنانکه شمس وقمر را قمرین گویند **حدثنا** ابن نمیر قال حدثنا هشام عن ابیه
جیران من الانصار کانوا اذا ضاق بهم الماء اتوا رسول الله صلی الله علیه وسلم فاستقوا منه فکان ذلک یوما لفلان فقال
گفت هشام از پدر خود که همسایهای از انصار بودند که هم مینامیدند بودند مر آنحضرت را بزهای شیردار

از عایشه رضی الله عنها روی سفر میکرد بفتح محرم
گویم که وی ام المومنین بود مردم همه محرم می بودند
اند پس قماس زنان دیگر بروی درست
نباشد والله اعلم تابعه متابعت کرده این
ابی ذئب را یحیی بن ابی کثیر ومحمد بن ابی
صالح ومالک عن المقبری سعید عن
ابی هریرة ودر روایت ایشان واسطه عن
ابیه که در روایت اصل بود ذکر نیست و
شاید که سعید شنیده است این حدیث را
از ابی هریره بواسطه پدر وبلا واسطه پس روایت
کرده گاهی چنین وگاهی چنان واین متابعت
درمتن است نه در اسناد **باب**
یقصر اذا خرج من موضعه قصر کند
مسافر در نماز وقتیکه بیرون آید از حدود اقامت
خود بقصد سفر دراز وخرج علی بن ابی
طالب مقصرا وهو یری البیوت وبرآمد
علی رضی الله عنه از کوفه بسوی شام پس قصر
کرد نماز را بجائیکه وی میدید خانهای کوفه را
یعنی عمارات شهر را اقامت کذا شته هنوز
بر دور نشده بود که قصر کرد وهنگام رفتن فلما
رجع قیل له هذه الکوفة وچون برگشت
ازسفر درسیدند بانمودند موضع گفته شد او را
اینک کوفه که می بینید آیا تمام کنید نماز را یا قصر
قال لا حتی ندخلها گفت تمام نمیکنم
تا آنکه درآییم کوفه را ابن منذر گفته اجماع دارند
اهل علم برین که قاصد سفر چون برآید از جمیع
خانه باشد قریه که می برآید ازان قصر کند
واختلاف کرده اند در ما قبل خروج نزد
جمهور لابد است از مفارقت جمیع بیوت
ونزد بعضی کوفیان چون قصد سفر کند
بگذارد دور گفت اگر چه هنوز در منزل خود
باشد وبقول بعضی چون سوار شد قصر کند
اگر خواهد وگفت ابن منذر میدانم پیغمبر خدا را

وكانوا يمنحون رسول الله صلى الله عليه وسلم من ألبانهم فيسقينا وبودند انصار كه ميدادند رسول خدا را از شيرها پس ميخوراند ما را منايح جمع منيحه است مانند عطيه در وزن ومعنى ودر اصل ناقه يا شاة كه عطا كنى ديگرى را تا بدوشد شير آنرا وباز دهد آنرا تو

باب القليل من الهبة در بيان اندكى از هبه كردن وقبول نمودن آن **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا ابن ابى عدى عن شعبة عن سليمان عن ابى حازم عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لو دعيت الى ذراع او كراع لاجبت فرمود اگر خوانده شوم من براى پاچه بز يا پاچه گاو هر آئينه اجابت كنم ولو اهدى الى ذراع او كراع لقبلت واگر هديه كرده شود بسوى من بازوى بز يا پاچه هر آئينه قبول كنم آنرا

باب من استوهب من اصحابه شيئا در جواز حال كسى كه هبه خواهد از ياران خود چيزى را وقال ابو سعيد قال النبى صلى الله عليه وسلم اضربوا لى معكم سهما گفت ابو سعيد فرمود پيغمبر خدا رحمت كناد خدا بر وى بياران تعيين كنيد مرا با خود حصه **حدثنا** ابن ابى مريم قال حدثنا ابو غسان قال حدثنى ابو حازم عن سهل ان النبى صلى الله عليه وسلم ارسل الى امرأة من المهاجرين فرستاد آنحضرت كسى را بسوى زنى از مهاجران قسطلانى گويد اين وهم است از غسان صواب آنست كه آن زن از انصار بود آرے احتمال دارد كه در اصل از انصار باشد ومهاجرى را در ابكاح آورده هجرت كرده باشد انتهى وتواند كه معنى چنين باشد كه فرستاد آنحضرت بسوى زنى شخصى را از مهاجران كرمانى گويد نام آن زن مينا بود در فتح البارى گويد وهم كرده است كرمانى ميناء بقولى نام آن غلام نجار است وكان لها غلام نجار وبود مر آن زن را غلامى درودگر فقال مرى عبدك فليعمل لنا اعواد المنبر پس فرمود بگو غلام خود را كه بسازد براى ما چوبهاى منبر سابقا بروايتى در باب صلوة جمعه گذشت كه آن زن خود التماس نموده كه غلامى نجار دارم ميخواهم براى آنحضرت منبرى بتراشد فامرت عبدها فذهب فقطع من الطرفاء فصنع له منبرا پس امر كرد آن زن غلام خود را پس رفت آن غلام و بريد از درخت گز چوب وساخت براى آنحضرت منبرى فلما قضاه ارسلت الى النبى صلى الله عليه وسلم انه قد قضاه وهرگاه تمام كرد آنرا فرستاد آن زن كسى را نزد آنحضرت كه وى تمام كرده آنرا قال ارسلى به الى فرمود بفرست آنرا نزد من فجاؤا به فاحتمله النبى صلى الله عليه وسلم فوضعه حيث ترون پس آوردند آنرا وبرداشت آنحضرت آنرا ونهاد آنجا كه مى بينيد **حدثنا** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثنى محمد بن جعفر عن ابى حازم عن عبد الله بن ابى قتادة السلمى عن ابيه قال كنت يوما جالسا مع رجال من اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم گفت ابو قتاده سلمى بودم من روزى نشسته بجمعى از ياران پيغمبر خداى في منزل في طريق مكة در منزلى در راه مكه ورسول الله صلى الله عليه وسلم نازل امامنا فرود آمده بود پيش ما والقوم محرمون وانا غير محرم ومردم احرام حج بسته بودند ومن احرام نداشتم فابصروا حمارا وحشيا پس ديدند مردم خر وحشى را وانا مشغول اخصف نعلى فلم يوذنونى ومن مشغول بودم بدوختن پاى افزار خود را پس آگاه نكردند مرا واحبوا لو انى ابصرته ودوست داشتند كاشكى من ديدمى آنرا والتفت فابصرته فقمت الى الفرس فاسرجته والتفات كردم پس ديدم من حمار را پس ايستادم نزد اسب وزين بستم آنرا ثم ركبت ونسيت السوط والرمح پس سوار شدم وفراموش كردم چابك ونيزه را فقلت لهم ناولونى السوط والرمح پس گفتم بدهيد مرا چابك ونيزه را فقالوا لا والله لا نعينك عليه بشىء پس گفتند نى سوگند بخدا كه مدد نميكنيم ترا بر شكار بهيچ چيز كه صاحب احرام ممنوع است از آن فغضبت فنزلت فاخذتهما پس خشم كردم برآنها وفرود آمدم از اسب وگرفتم چابك ونيزه را ثم ركبت فشددت على الحمار فعقرته پس سوار شدم وسخت تندى كردم بر حمار پس زخم زدم وانداختم آنرا ثم جئت به وقد مات فوقعوا فيه ياكلونه پس آوردم آنرا وتحقيق مرده بود يعنى ذبح كرده شد پس افتادند در وى در حاليكه ميخوردند آنرا ثم انهم شكوا في اكلهم اياه وهم حرم پس تر آن جماعه تردد كردند در خوردن خود آنرا

حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان بن عيينة عن الزهرى عن عروة عن عائشة قالت الصلوة اول ما فرضت ركعتان نماز نخستين زمانى كه فرض كرده شده دو ركعت بود مگر نماز مغرب كه از اول سه ركعت است در نماز فاقرت صلوة السفر پس مقرر ومسلم داشته شد نماز سفر بر مقدار اول واتمت صلوة الحضر وتمام كرده وافزوده شد نماز حضر بدو ركعت ديگر در نمازهاى كه افزودند چون ظهر وعصر وعشا ودر اضافت صلوة بسوى سفر وحضر اشارت است بتعلق حكم قصر واتمام بوى وتحقق سفر وحضر وتحقق سفر بمجاوزت عمران بلده است وتحقق حضر بانقطاع سفر واين حديث صريح است در آنكه فرض مسافر دو ركعت است در نمازهاى ثلثه چنانچه فرض مقيم چهار است كه صحيح نيست زيادت بر آن قال الزهرى فقلت لعروة گفت زهرى پس گفتم عروه را فما بال عائشة تتم پس چيست حال عائشه كه تمام ميكرد وميگذارد چهار ركعت در سفر بر خلاف اين روايت قال تاولت ما تاول عثمان گفت عروه تاويل كرد عائشه آنچه تاويل كرد عثمان كه نيز اتمام ميكرد چنانكه گذشت وبيهقى از طريق عروه روايت كرده كه عائشه در سفر چهار ركعت ميگزارد پس گفتم چرا دو ركعت نميگذارى گفت يا ابن اخى شاق نمى شود بر من چهار ركعت واين دلالت دارد بر آنكه مذهب وى قصر بعد تقدير مشقت اتمام بتقدير رخصت وعلما را درين باب اختلاف است نزد امام ابو حنيفه اين قصر واجب است عموما در هر سفر وفرض وقت بر مسافر دو ركعت است وتسميه آن برخصت بمجاز نزد ايشان تا آنكه اگر چهار ركعت گذارد جايز نيست مگر آنكه قعده اولى بجا آورده باشد كه آن در حقيقت قعده اخيره است اگرچه بترك سلام آثم گردد بدليل شهرت قصر وتاويل واعتذار از كسى كه اتمام كرد ومسلم روايت كرد از عمر رضى الله عنه كه گفت فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم اين يعنى قصر صلوة در سفر صدقه است

وحال آنکه اینها حرام داشتند که محرم را خورون شکار روا ست یا نه فرخناد خبأت لتعصد معنی پس راه رفتیم و پنهان کردیم
باز وی آن با خود و نادر نهاد رسول الله صلی الله علیه وسلم پس دریافتیم رسول خدار افسالناه عن ذلک فقال معکم منه شئ فقلت
نعم پس پرسیدیم آنحضرت را از جواز خورون محرم شکاری را که غیر محرم کرده باشد پس فرمود آیا با شما هست ازان شکار
چیزی گفتم آری هست فناولته العضد فاکلها حتی نفدها وهو محرم پس دادم آنحضرت را آن باز و پس خورد آنرا تا آنکه تمام کرد
آنرا و حال آنکه آنحضرت محرم بود و نفد بتشدید فا و دال مهمله بمعنی فنا یافت و در روایت ابی ذر نفدها بکسر فا راست مطابقت حدیث بترجمه ظاهر است
که آنحضرت طلب کرده خورد و اگر طلب کردن یاران را نیز ملاحظه کنند گنجایش دارد و حدثنی بالافراد یزید بن اسلم عن عطاء بن یسار
عن ابی قتادة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم گفت محمد بن جعفر راوی حدیث است ازابی حازم حدیث کرد با یحیی بن زید بن
اسلم از عطا بن یسار از ابی قتاده از پیغمبر خدا رحمت کناد خدا بر وی مسلمی و موسی که از راویان کتاب اند قول او عن النبی
صلی الله علیه وسلم روایت نکرده اند و هو الا وفق باب من استسقی در حکم کسیکه طلب آب کرد از کسی یا شیر و بزان چه طیب نفس
بدبدر روایت و قال سهل قال لی النبی صلی الله علیه وسلم اسقنی و گفت سهل بن سعد انصاری فرمود مرا پیغمبر خدا و شمان
ای سهل حدثنا خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان بن بلال قال حدثنی ابو طوالة عبد الله بن عبد الرحمن قال سمعت انسا یقول اتانا
رسول الله صلی الله علیه وسلم فی دارنا هذه گفت عبد الله بن عبد الرحمان شنیدم انس بن مالک را میگفت آمد نزد ما
رسول خدا در سرای ما که اینست فاستسقی فحلبنا شاة لنا پس طلب کرد شیر پس دوشیدیم برای آنحضرت بزی که ما را بود ثم شبته من ماء بئرنا هذه
پس آمیختم از آب چاه خود که اینست شبته بکسر موحده و ضم آن آمده یعنی خلط فاعطیته و ابو بکر عن یساره و عمر بجانبه اعرابی عن یمینه
پس داد م آنحضرت را و حال آنکه ابو بکر از جانب دست چپ آنحضرت بود و عمر مقابل وی و اعرابی نشینی از جانب دست راست
فلما فرغ قال عمر هذا ابو بکر پس وقتیکه فارغ شد آنحضرت گفت عمر این ابو بکر است یعنی بده او را قدحی اعطاه فضله پس داد آنحضرت
اعرابی را پس خورد و خود ثم قال الایمن الایمن الایمنون الایمنون فیمنوا پس فرمود راست نشینان را راست نشینان آگاه باشید پس
راست نشینی کنید یعنی حق راست نشین است پس اختیار کنید آنرا قال انس فمضت سنة فمضی سنة گفت انس پس این سنت
است که بار گفت باب قبول هدیة الصید در جواز قبول کردن هدیه شکار و قبل النبی صلی الله علیه وسلم من ابی قتادة عضو الصید
و قبول کرده است پیغمبر خدا از ابی قتاده بازوی شکار را چنانکه در حدیث سابق گذشت حدثنا سلیمان بن حرب قال حدثنا
شعبة عن هشام بن زید عن انس بن مالک قال انجحا ابنبا بر الظهران گفت انس برانگیختم خرگوشی را بموضع مر الظهران
انجحا بفتح همزه و سکون نون و فتح جیم و سکون حا از انفاح است یعنی اثارت مر الظهران بفتح میم و تشدید راء و ظاء معجمه
بصورت تثنیه ظهران نام موضعی است نزدیک بمکه فسعوا القوم فلغبوا پس دویدند مردم و عاجز آمدند و درماندند فتبوا بفتح فاء
مهمله است و کسر آن غیر فصیح است بلکه منکر نزد ایشان فادرکتها فاخذتها فاتیت بها ابا طلحة پس دریافتم من آنرا و گرفتم
پس آوردم آنرا برای ابو طلحه که شوهر مادر انس است فذبحها و بعث الی رسول الله صلی الله علیه وسلم بورکها او فخذیها
پس ذبح کرد آنرا ابو طلحه و فرستاد بسوی رسول خدا سرین آنرا یا ران آنرا شک کرده است راوی قال فاخذتها فاتیت به
گفت شعبه بر دوران آنست نیست شک و ران یعنی او لا شک کرده بود در درک و فخذین بعد ازان جزم کرد بفخذین فقلت
قلت اکل منه قال فاکل منه پس قبول کرد آنحضرت آنرا گفتم و خورد از وی گفت خورد ازان ثم قال اجد قبله پس گفت
انس بعد ازانکه گفته بود خورد قبول کرد آنرا پس شک کرده است در خوردن و جزم کرد در قبول آن باب قبول الهبة

وهمچنین ابن حبان در صحیح خود و مسلم از ابن عباس که
گفت فرض کرد خدا تعالی نماز را بر زبان پیغمبر شما
صلی الله علیه وآله وسلم در حضر چهار رکعت و در
سفر دو رکعت و در خوف یک رکعت و روایت
کرده طبرانی باین لفظ که فرض کرد رسول خدا صلی
الله علیه وآله وسلم دو رکعت در سفر چنانکه فرض
کرد در سفر چهار و در روایت عایشه که در صحیحین
و غیر ها بالفرق متعدد آمده و مقوی آنست ذات ابن
حزم چنانچه پیش ازین آورده روایت کرده صحیحا
از ابن عباس که گفت کسیکه نماز نگزارد در سفر
چهار رکعت چو کسی است که نگذارد در حضر دو
رکعت و گفته ایم این است قول عمر و علی و ابن
مسعود و جابر و ابن عباس و ابن عمر و نورنی
و مروی است از ابن عمر که پرسیده شد از نماز
در سفر گفت دو رکعت است سیکه مخالفت
کند این سنت را کافر شود و مذهب امام مالک
نیز چنانکه از رساله ابن ابی زید که در مذهب ایشان
است معلوم گردد همین است که گفت
فعلیه ان یقصر الصلوة و از شروح معلوم شود
که مذهب ایشان موافق مذهب امام شافعی
و امام احمد است که مصلی مخیر است میان قصر
و اتمام و ایشان بر قصر را احب دارند و
لیکن اصل فرض اتمام است بدلیل ظاهر قول
و تعالی فلیس علیکم جناح ان تقصروا
چه نفی جناح ظاهر در معنی تخفیف و رخصت است
نه ایجاب و لزوم و همچنین لفظ قصر ظاهر در
تنقیص از اصل زاید است و قیاس کنند
نماز را بر روزه چنانکه روزه در سفر با وجود رخصت
فرض است و گزاردن آن جایز حکم نماز هم چنین
باشد و اتمام عثمان و عایشه را نیز متمسک گیرند
و روایتی از عایشه نقل کنند که گفت بود آنحضرت
که قصر میکرد در سفر و اتمام و افطار میکرد و صیام
و نیز حدیثی را که ازوی مشهور و مذکور است
جواب دهند که عمل راوی بر خلاف روایت
خود مسقط حجیت است علمای ما گویند که
مراد از لا جناح نجود و تخفیف و رخصت صرف
نیست که مستعمل میشود در مکروه تنزیه و ترک
اولی نیز که آن بالاتفاق متحقق نیست زیرا چه
قصر اولی و احب است نزد دیگران نیز بلکه
نفی جناح است باوجوب چنانکه در قول
و تعالی لا جناح علیه ان یطوف بهما بر هر سه

در بیان قبول کردن هبه از کسی و عدم قبول آن شیخ ابن حجر گوید اینچنین است در روایت ابی ذر و نزد دیگران ساقط است باب با ترجمه و صواب همین است پوشیده نماند که بر تقدیر سقوط این ترجمه حدیث مذکور در باب قبول هدیة الصید خواهد بود و بظاهر در حدیثین تعارض است و وجه توفیق مذکور خواهد شد **حدثنا** اسمعیل قال حدثنی مالك عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن عبد الله بن عباس عن الصعب بن جثامة انه اهدی لرسول الله صلی الله علیه وسلم حمارا وحشیا وهو بالابواء او بودان بتحقیق صعب هدیه آورد مر رسول خدا را خری وحشی و حال آنکه آنحضرت بوقف بوا بود یا بوقف ودان و آبواء بفتح همزه و سکون موحده و فتح واو و تشدید دال مهمله و نون نام دو منزل است میان مکه و مدینه نزدیک بجحفه **ردها** علیه پس رد کرد آنحضرت و قبول نمود آنرا فلما رای ما فی وجهه قال انا لم نردها علیك الا انا حرم پس هرگاه دید در روی او تغیری فرمود آگاه باش تحقیق ما رد نکرده ایم آنرا بر تو مگر آنکه ما محرمیم بتحقیق این حدیث بترجمه قبول هدیه صید چنانکه در باب سابق است و بقبول هبه چنانکه در باب لاحق اگر فرض ظاهر المفهوم مخالف باشد یعنی آنحضرت عذر نمیگرفتن هدیه صعب احرام را کرد از اینجا فهم میشود که اگر احرام نبودی قبول میکردند اگر گوئی در وقتی که قتاده آورده بود هم احرام داشتند پس چرا قبول هدیه شکار را کردند گویم فرق است درین دو هدیه قتاده احرام نداشت وی مالک آن شده ذبح کرده و تصرف نموده پس از گوشت که مالک آن بود آورده آنحضرت قبول فرمود و صعب صید را زنده فرستاده گویا آنحضرت گمان کرد که ایمن شدن بخاطر آنحضرت شکار کردن است از بخت قبول نفرمود و نیز محرم مالک صید زنده نمیشود و تحیل کما تقدم بصحیح امر داده باشد و الله اعلم **باب** قبول الهدیة و جواز قبول کردن هدیه هر چه باشد شیخ ابن حجر گوید کذا قالت لابی ذر و این تکرار فائده است پوشیده نماند که درین ترجمه تعمیم بعد از تخصیص است آنچه قبول هدیه صید بود و اینجا عام تر است پس فائده آن نتوان گفت **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال حدثنا عبد قال حدثنا هشام عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها ان الناس کانوا یتحرون بهدایاهم یوم عائشة بتحقیق مردم تعیین میکردند بهدیها خود روز نوبت عائشه را یبتغون بذلك می جستند بطلب میکردند بدین تحری خشنودی راویست درین و لفظ مرضات رسول الله صلی الله علیه وسلم رضای آنحضرت را کذا فی روایة عائشة داشت گویا متقرر بود که هدیه بخانه هر که در نوبت اوست میفرستادند یا همین که بخانه وی تصرف میکردند و او را شریک می ساختند **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا حجاج بن ایاس قال سمعت سعید بن جبیر عن ابن عباس قال اهدت ام حفید خالة ابن عباس الی النبی صلی الله علیه وسلم اقطا و سمنا و اضبا گفت ابن عباس هدیه فرستاده ام حفید بضم حاء مهمله صیغه تصغیر است حفید خاله ابن عباس خواهر میمونه نام المومنین نام او هزیل است تصغیر هزل بالزای لبوی پیغمبر خدا رحمت کنا و خدا بروی پنیر و روغن و سوسمار اضب بفتح همزه و ضاد معجمه و باء موحده مشدده جمع ضب بفتح ضاد معجمه و باء است که آب نمیخورد و از هفتصد سال زیاده زندگانی دارد گویند در هر چهل روز قطره بول میکند فاکل النبی صلی الله علیه وسلم من الاقط و القی و ترك الاضب تعفا پس خورد آنحضرت از اقط و روغن و انداخت اضب را از گندگی بوی و کراهت آن فرمود حاضر می باشند مرا ملیکه و سخن میکنند با من و بوی اضب مکروه و گنده است قال ابن عباس فاکل علی مائدة رسول الله صلی الله علیه وسلم ولو کان حراما ما اکل علی مائدة رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت ابن عباس پس خورده شد بر سفره آنحضرت اضب و اگر حرام بودی خورده نمیشد بر سفره آنحضرت و نیز ترك آنحضرت از جهت کراهت بوی آن بود نه از راه حرمت آن پس خوردن آن مباح باشد و تحقیق این مطلب در کتاب اطعمة خواهد آمد انشاء الله تعالی موافقت حدیث با ترجمه ظاهر است آنحضرت بدیه ام حفید قبول نموده خورد **حدثنا** ابراهیم بن المنذر قال

الجزء البرابع بشيخ الاسلام | ابواب تقصير الصلوة

مشهور به قصر و انکار بر عائشه اتمام در روایت زهری عائشه اتمام را از آنحضرت حکم کرده اند محدثین ضعف آن بجهت سفیره بن زیاد که از رجال اوست و عمل عائشه تاویل پر خلاف قیاس و سنت وی نباشد زیرا که وی صورت تاویل را نزد خود مستفتی دانسته باآنکه استدلال بر مذهب مقتصر بر حدیث عائشه نیست روایات دیگر متظافر در ین معنی و الله اعلم **باب** یصلی المغرب ثلاثا فی السفر مغرب نماز کند در طریق نماز سفر بر سه رکعت در سفر قصر نکنند و در آن زیرا که وی از اول فرضیت همچنان و تر نهار مشروع است و زیادتی طارئی نیست و دران و نقل کرده ابن منذر اجماع در بنباب **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی سالم عن عبد الله بن عمر قال رایت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا عجله السیر فی السفر یوخر المغرب گفت ابن عمر دیدم آنحضرت را که چون شتاب میکرد او را سیر در سفر تاخیر میکرد مغرب را تا آنکه جمع میکرد میان مغرب و میان عشاء یعنی میگزارد مغرب را در آخر وقت و عشاء را در اول وقت عقب مغرب و درین محمول است هر جا که در احادیث جمع واقع شده سوای جمع روز عرفه چنانچه در باب الجمع معلوم شود **قال** سالم و کان عبد الله بن عمر یفعله اذا عجله السیر گفت سالم و بود پدر وی ابن عمر که میکرد این جمع تاخیر را و قتیکه در شتابی می انداخت او را سیر در سفر و زاد اللیث فی حدیثه الا لوقتها و لیث در حدیث خود گفته است **قال** حدثنی یونس عن ابن شهاب **قال** سالم کان ابن عمر یجمع بین المغرب و العشاء بالمزدلفة و زیاده کرده است لیث بن سعد در حدیث مذکور از ابن شهاب زهری بروایت یونس که گفت سالم بود ابن عمر که جمع میکرد میان نماز مغرب و عشاء بمزدلفه که موضعیست از مقامات مناسك حج و درین مقام جمع تاخیر در وقت عشاء است روز عرفه بالاتفاق **قال** سالم و اخبرنی ابن عمر المغرب و کان استصرخ علی امراته صفیة بنت ابی عبید و تاخیر کرد ابن عمر مغرب را در راه مکه بشتابی در سیر و حالیکه بلند کرده شد آواز بر زن وی صفیه و خبر آبی عبید تقفی که از صالحات عابدات بود استصرخ بضم فوقیه و آخر

حدثنا معن قال حدثنی ابراهیم بن طهمان عن محمد بن زیاد عن ابی هریرة قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اتی بطعام سأل
عنه أهدیة ام صدقة گفت ابوهریره بود عادت شریف آنحضرت وقتی که آورده شدی نزد وی طعامی میپرسید از آرنده که هدیه است
یا صدقه فان قیل صدقة قال لاصحابه کلوا ولم یاکل پس اگر گفته شدی که صدقه است فرمودی مر اصحاب را بخورید و خود نخوردی از آنکه صدقه
بر آنحضرت حرام بود وان قیل هدیة ضرب بیده فاکل معهم واگر گفته شدی که هدیه است دستی انداختی پس خوردی با یاران

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن قتادة عن انس بن مالک قال اتی النبی صلی الله علیه وسلم بلحم
گفت انس آورده شد پیغمبر خدا را گوشتی فقیل تصدق به علی بریرة پس گفته شد که صدقه کرده شده است باین گوشت بر
بریره فقال هو لها صدقة ولنا هدیة پس فرمود آن گوشت مر بریره را صدقه است چون وی مالک آن شد و با آورده هدیه است
برای ما

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن عبد الرحمن بن القاسم قال سمعته منه عن القاسم گفت شعبه شنیدم
حدیثی که مذکور میشود از عبد الرحمن بن قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق که نقل میکرد از پدر خود قاسم عن عائشة انها ارادت ان
تشتری بریرة خواست عایشه اینکه بخرد بریره را وانهم اشترطوا ولاءها وبتحقیق مالکان شرط کردند ولا را برای خود فذکر للنبی صلی
علیه وسلم فقال النبی صلی الله علیه وسلم اشتریها واعتقیها فانما الولاء لمن اعتق ترجمه مکرر شده است واهدی لها لحم فقیل
للنبی صلی الله علیه وسلم هذا تصدق علی بریرة فقال النبی صلی الله علیه وسلم هو لها صدقة ولنا هدیة وخیرت ومخیر کرده شد در نگهداشت
نکاح سابق که شوهر او بود و در فسخ نکاح قال عبد الرحمن زوجها حر او عبد گفت عبد الرحمن وشوهر او آزاد بود یا بنده
قال شعبة ثم سالت عبد الرحمن عن زوجها قال لا ادری احر ام عبد گفت شعبه پستر باز پرسیدم عبد الرحمن را از حال شوهر او گفت نمیدانم آزاد بود یا بنده

حدثنا محمد بن مقاتل ابو الحسن قال اخبرنا خالد بن عبد الله عن خالد الحذاء عن حفصة بنت سیرین عن ام عطیة قالت دخل النبی
صلی الله علیه وسلم علی عائشة گفت ام عطیه در آمد رسول خدا بر عایشه در خانه او فقال عندکم شیء قالت لا الا شیء بعثت به
ام عطیة پس فرمود آیا نزد شما چیزی از طعام هست گفت عایشه نیست مگر چیزی که فرستاده است آن را ام عطیه من الشاة التی بعثت
الیها من الصدقة از شاتی که فرستاده شده است بسوی ام عطیه از صدقه قال انها قد بلغت محلها فرمود بتحقیق
آن شاة البته رسید بجای حلیت او یعنی حلال گشت از جهت انتقال آن از صدقه بهدیه

باب من اهدی الی صاحبه وتحری بعض نسائه
دون بعض در جواز فعل کسی که هدیه کرد بسوی یار خود وقصد کرد نوبت بعضی از زنان او را ورای بعضی دیگر یعنی قصد کرد که هدیه
در وقت بودن آن یار نزد بعضی از زنان مخصوص باشد

حدثنا سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن هشام بن
عروة عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها قالت کان الناس یتحرون بهدایاهم یومی گفت عایشه مردم قصد میکردند بفرستادن هدایای خود
روز نوبت من وقالت ام سلمة ان صواحبی اجتمعن فذکرت له فاعرض عنها گفت ام سلمه بتحقیق همراهان من جمع شدند و گفت ام سلمه
مر آنحضرت را پس اعراض کرد آن حضرت از ان والتفاتی بگفته آنها نکرد

حدثنا اسمعیل قال حدثنی اخی عن سلیمان عن هشام
بن عروة عن ابیه عن عائشة رضی الله عنها ان نساء رسول الله صلی الله علیه وسلم کن حزبین بتحقیق زنان رسول خدا بودند دو گروه
فحزب فیه عائشة وحفصة وصفیة وسودة پس گروهی در ان این چهار تن بودند وسر آنها عایشه بود والحزب الآخر ام سلمة وسایر
نساء رسول الله صلی الله علیه وسلم وگروهی دیگر ام سلمه وباقی زنان بودند که زینب ومیمونه وام حبیبه وجویریه است وکان المسلمون
قد علموا حب رسول الله صلی الله علیه وسلم عائشة وبودند مسلمانان بتحقیق دانسته بودند محبت پیغمبر خدا عایشه را که در چه مرتبه بود
فاذا کانت عند احدهم هدیة یرید ان یهدیها الی رسول الله صلی الله علیه وسلم پس وقتی که بودی نزد یکی از ین مسلمانان

الجزء الرابع تیسیر الاسلام | ابواب تقصیر الصلوة

هکذا رأیت رسول الله یصنع گفت همچنین
دیده ام پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم یصلی
اذا اعجله السیر نماز میکرد وقتیکه شتاب
میشد او را سیر وقال عبد الله رأیت النبی
صلی الله علیه وآله وسلم اذا اعجله السیر
یقیم المغرب و گفت ابن عمر دیدم آنحضرت را
وقتیکه شتاب شدی او را سیر در تمام میگذارد
مغرب را یقیم بضم تحتیه وسکون حاء مهمله وکسر فوقیه
معنی تا آنکه در اول شب چنانکه روایت
مستملی و کشمیهنی است و در اکثر روایات بفتح تحتیه
و قاف است از اقامت فیصلیها ثلاثا ثم
یسلم پس میگذارد مغرب را سه رکعت و کم نمیکرد
از ان با وجود شتابی سیر در سفر پستر سلام میداد
ثم قل ما یلبث حتی یقیم العشاء پستر کم
بود درنگ وی بعد از ان تا آنکه اقامت کرده
عشا را فیصلیها رکعتین ثم یسلم پس
میگذارد عشا را دو رکعت پستر سلام میداد این
عادت مستمر است تا آنکه میگذارد مغرب را
در آخر وقت وی و انتظار میکرد و بعد از ان
تحقق وقت عشا را تا آنکه متحقق شدی پس
گزاردی عشا را ولا یسبح بعد العشاء حتی
یقوم من جوف اللیل و نفل نمیگزارد بعد
از عشا تا آنکه قیام می نمود از میان شب و درین
حدیث تاکید قیام شب است که ترک نمیکرد
آنرا آنحضرت با وجود تاکد قصر در سفر تا به حضر
چه رسد

باب صلوة التطوع علی
الدابة حیث ما توجهت به جواز گزاردن
نماز نفل سوار به هر سو که رو داده جانب قبله باشد

هديه كه ميخواست هديه كند برسول خدا اخرها حتى اذا كان رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيت عايشة درنگ ميكرد آزاد فرستادن
تا وقتيكه مي بود رسول خدا در خانه عايشه بعث صاحب الهدية بتربها الى رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيت عايشة فرستادي صاحب
هديه آنرا بسوي رسول خدا در خانه عايشه فكلمه حزب ام سلمة فقلن لها كلمي رسول الله صلى الله عليه وسلم پس سخن كردند زنان گروه
ام سلمه پس گفتند ام سلمه را بگويد آنحضرت را يكلم الناس فيقول من اراد ان يهدي الى رسول الله صلى الله عليه وسلم هدية فليهدها
مردم را و بگويد كسيكه خواهد اينكه هديه كند بآنحضرت هديه فليهدها اليه حيث كان من نسائه پس گويد هديه كند آنرا بآنحضرت
آنجا كه باشد از زنان خود و تخصيص نكرد بخانه عايشه فكلمته ام سلمة فاعاد فلم يقل لها شيئا پس گفت ام سلمه آنحضرت را
چيزي كه گفته بودند زنان پس نگفت مرام سلمه را چيزي از جواب فسألها فقالت ما قال لي شيئا پس پرسيدند زنان
ام سلمه را پس گفت نفرمود مرا جوابي فقلن لها كلميه قالت فكلمته حين دار اليها ايضا پس گفتند مرام سلمه را باز گوي گفت
باز گفتم هنگامي كه بخانه او آمد بار ديگر فلم يقل لها شيئا فسألنها فقالت ما قال لي شيئا پس گفت جوابي مرا و را پس پرسيدند گفت
تكلمت مراجعتي فقل لها حتى يكلمك پس گفتند باز گوي تا بگويد ترا اذا اليها فكلمته فقال لا تؤذيني في عايشة پس آمد آنحضرت
بخانه او پس گفت آنچه زنان ميگفتند آنحضرت فرمود مرنجان مرا در حق عايشه فان الوحي لم يأتني وانا في ثوب امرأة الا عايشة
بتحقيق وحي نمي آيد مرا بجائيكه من در جامه خواب زني هستم مگر در جامه خواب عايشه قالت فقالت اتوب الى الله من اذاك
يا رسول الله گفت عايشه پس گفت ام سلمه توبه ميكنم و باز ميگردم بسوي غفران خدا از ايذاي تو اي رسول خدا ثم انها
دعون فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم فارسلت تستأذن فدخلت فاطمة را رضي الله عنها دختر پيغمبر خدا فارسلن الي رسول الله
صلى الله عليه وسلم تقول ان نساءك ينشدنك العدل في بنت ابي بكر پس فرستادند فاطمه را بسوي رسول خدا در حالي كه
بگويد بآنحضرت بتحقيق زنان تو ميخواهند از تو عدل را در دختري ابي بكر و در رواية بعضي نسخ ينشدنك الله است يعني ميخواهند ترا بخدا
عدل را در حق دختر ابي بكر فقال يا بنية الا تحبين ما احب فقالت بلى پس گفت فاطمه آنحضرت را فرمودا ي دختر ك آيا دوست
نميداري چيزي را كه دوست ميدارم من گفت فاطمه آري در رواية مسلم آره فاحبي هذه پس دوست دار اين را يعني
عايشه را فرجعت اليهن فاخبرتهن پس باز آمد فاطمه بسوي آن زنان و خبر داد ايشان را آنچه معلوم كرده بود فقلن
ارجعي اليه فابت ان ترجع پس گفتند باز رو بسوي آنحضرت پس فاطمه ابا كرد از اين را كه باز رود فارسلن زينب بنت جحش
فاتته فاغلظت پس فرستادند زينب دختر جحش را كه درين گروه بود و معلوم شده است كه وي درشت خوي بود پس آمد
زينب و درشتي كرد آنحضرت را قالت ان نساءك ينشدنك العدل گفت بتحقيق زنان تو ميطلبند ترا بخدا بابري را في بنت
ابن ابي قحافة و در دختر پسر ابي قحافه تگفت در عايشه و نه دختر ابو بكر از راه تخفيف وي قحافه بضم قاف و حاء مهمله و الف و فاء
نام پدر ابو بكر صديق است از آباي سبعه كرام مخصوص است بتوفيق اسلام در ايام خلافت ابو بكر زنده بود و رحلت
كرده بعد از فوت ابي بكر رضي الله عنها فرفعت صوتها پس بلند كرد زينب آواز را در ستيه حتى تناولت عايشة هي قاعدة
فسبتها تا آنكه تعرض كرد بر عايشه و حال آنكه او نشسته بود و دشنام كرد زينب عايشه را حتى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
لينظر الى عايشة هل تكلم تا آنكه آنحضرت ميديد بجانب عايشه آيا سخن ميكند در برابر او قال فتكلمت عايشة تر د علي
زينب حتى اسكتتها گفت راوي پس تكلم كرد عايشه در حاليكه رد ميكند بر زينب مطاعني را كه وي ميكرد تا آنكه خاموش
كرد و ير اقالت فنظر النبي صلى الله عليه وسلم الى عايشة وقال انها بنت ابي بكر گفت عايشه پس نظر كرد پيغمبر خدا صلعم بسوي عايشه و گفت انها دختر ابو

كتاب الهبة

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا عبد الله علي قال حدثنا معمر عن الزهري عن عبد الله بن عامر بن ربيعة عن ابي بكرة عن ابيه ان رجلا اتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال اني رأيت رؤيا فقال ابو بكرة انا رأيتها يا رسول الله فقال النبي صلى الله عليه وسلم انت رأيتها فقال نعم فقال النبي صلى الله عليه وسلم اصبت بعضا واخطأت بعضا فقال اقسمت يا رسول الله فغضب قال لا تقسم فقال يا رسول الله فأخبرني اصبت او اخطأت قال اصبت بعضا واخطأت بعضا قال فوالله يا رسول الله لتخبرني بالذي اخطأت قال لا تقسم

حدثنا ابو نعيم قال حدثنا سفيان عن يحيى بن ابي كثير عن محمد بن عبد الرحمن ان جابر بن عبد الله اخبره ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يصلي التطوع وهو راكب في غير القبلة بتحقيق جابر خبر داد او را محمد بن عبد الرحمن كه او را آنحضرت بود كه ميگزارد نماز نفل را در حالي كه سوار بود بسوي غير جهت قبله و اين حكايت فرود ذات انهار است كه اراضي آنجا از مدينه جانب مشرق بوده و قبله جانب يسار

حدثنا عبد الله علي بن حماد قرشي بصري قال حدثنا وهيب قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع قال كان ابن عمر يصلي على راحلته بود ابن عمر كه نماز ميگذارد بر راحله خود يعني نماز نفل را در سفر و بود تر عليها و وتر ميگزارد بر راحله خود و بين محمول است نزد حنفيه بر پيش از علم ابن عمر بتاكد امر وتر زيرا كه وتر در استدا آنچه و تر ميگزارد بر راحله خود و بعد از ان غلبه شد شان وي بود واجب گردید چنانكه در محلش معلوم شود و روايت كرده طحاوي و احمد بطرق متعدده كه بمر آن صحيح است از ابن عمر كه وي نماز ميگزارد بر راحله خود و چون خواستي كه وتر كند فرود مي آمد بر زمين و وتر ميگزارد و ذكر كرده طحاوي از طريق نافع از ابن عمر كه ميگفت پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم بچنين ميكرد و بنابر خلاف مرو ايت

كتاب است كه گفت و بخبرني النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان يفعله و خبر ميداد ابن عمر كه آنحضرت بود كه ميگزارد نفل و وتر را

حدثنا معن قال حدثني ابراهيم بن طهمان عن محمد بن زياد عن ابي هريرة قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا أتي بطعام سأل
عنه أهدية ام صدقة گفت ابو هریره بود عادت شریف آنحضرت وقتی که آورده شدی نزد وی طعامی میپرسید از آرنده که هدیه است
یا صدقه فان قيل صدقة قال لاصحابه كلوا ولم يأكل پس اگر گفته شدی که صدقه است فرمودی مر اصحاب را بخورید و خود نمیخورد از آنکه صدقه
بر آنحضرت حرام بود وان قيل هدية ضرب بيده فأكل معهم و اگر گفته شدی که هدیه است دستی بشتاب میزد پس خوردی با یاران

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن قتادة عن انس بن مالك قال أتي النبي صلى الله عليه وسلم بلحم
گفت انس آورده شد پیغمبر خدا را گوشتی فقيل تصدق به على بريرة پس گفته شد که صدقه کرده شده است باین گوشت بر
بریره فقال هو لها صدقة ولنا هدية پس فرمود آن گوشت مر بریره را صدقه است چون وی مالک آن شد و برا آورده هدیه است
برای ما حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن عبد الرحمن بن القاسم قال سمعته منه عن القاسم گفت شعبه شنیدم
حدیثی که مذکور میشود از عبد الرحمن بن قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق که نقل میکرد از پدر خود قاسم عن عائشة انها ارادت ان
تشتري بريرة خواست عایشه آنکه بخرد بریره را وانهم اشترطوا ولاءها و بتحقیق مالکان شرط کردند ولا را برای خود فذكر للنبي صلى
الله عليه وسلم فقال النبي صلى الله عليه وسلم اشتريها فاعتقيها فانما الولاء لمن اعتق ترجمه مکرر شده است واهدي لها لحم فقيل
للنبي صلى الله عليه وسلم هذا تصدق على بريرة فقال النبي صلى الله عليه وسلم هو لها صدقة ولنا هدية وخيرت و مخیر کرده شد در نگهداشت
نکاح سابق که شوهر او بود و در فسخ نکاح قال عبد الرحمن زوجها حر او عبد گفت عبد الرحمن و شوهر او آزاد بود یا بنده
قال شعبة ثم سألت عبد الرحمن عن زوجها قال لا ادري احر ام عبد گفت شعبه پس تر باز پرسیدم عبد الرحمن را از حال شوهرا و گفت نمیدانم آزاد بود یا بنده

حدثنا محمد بن مقاتل ابو الحسن قال اخبرنا خالد بن عبد الله عن خالد الحذاء عن حفصة بنت سيرين عن ام عطية قالت دخل النبي
صلى الله عليه وسلم على عائشة گفت ام عطیه در آمد رسول خدا بر عایشه در خانه او فقال اعندكم شيء قالت لا الا شيء بعثت به
ام عطية پس فرمود آیا نزد شما چیزی از طعام هست گفت عایشه نیست مگر چیزی که فرستاده است از آن ام عطیه من الشاة التي بعثت
اليها من الصدقة از شاتی که فرستاده شده است بسوی ام عطیه از صدقه قال انها قد بلغت محلها فرمود بتحقیق
آن شاة البته رسید بجای حلیت آن یعنی حلال گشت از جهت انتقال آن از صدقه بهدیه باب من اهدى الى صاحبه وتحرى بعض نسائه
دون بعض در جواز فعل کسی که هدیه کرد بسوی یار خود و قصد کرد نوبت بعضی از زنان او را و رای بعضی دیگر یعنی قصد کرد که هدیه
در وقت بودن آن یار نزد بعضی از زنان مخصوص باشد حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زيد عن هشام بن
عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله عنها قالت كان الناس يتحرون بهداياهم يومي گفت عایشه مردم قصد میکردند بفرستادن هدایای خود
روز نوبت من وقالت ام سلمة ان صواحبي اجتمعن فذكرت له فاعرض عنها گفت ام سلمه بتحقیق همراهان من جمع شدند و گفت ام سلمه
مر آنحضرت را پس اعراض کرد آن حضرت از آن و التفاتی بگفته آنها نکرد حدثنا اسمعيل قال حدثني اخي عن سليمان عن هشام
بن عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله عنها ان نساء رسول الله صلى الله عليه وسلم كن حزبين بتحقیق زنان رسول خدا بودند دو گروه
فحزب فيه عائشة وحفصة وصفية وسودة پس گروهی در آن این چهار تن بودند و سر آنها عایشه بود والحزب الآخر ام سلمة وسائر
نساء رسول الله صلى الله عليه وسلم و گروهی دیگر ام سلمه و باقی زنان بودند که زینب و میمونه و ام حبیبه و جویریه است وكان المسلمون
قد علموا حب رسول الله صلى الله عليه وسلم عائشة و بودند مسلمانان بتحقیق دانسته بودند محبت پیغمبر خدا عایشه را که در چه مرتبه بود
فاذا كانت عند احدهم هدية يريد ان يهديها الى رسول الله صلى الله عليه وسلم پس وقتی که بودی نزد یکی از این مسلمانان

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب تقصير الصلوة

هكذا رأيت رسول الله يصنع گفت همچنین دیده ام پیغمبر خدا را صلی الله علیه وآله وسلم یصلی اذا اعجله السير نماز میکرد وقتیکه شتاب میشد او را سیر وقال عبد الله رأيت النبي صلى الله عليه وآله وسلم اذا اعجله السير يؤخر المغرب و گفت ابن عمر دیدیم آنحضرت را وقتیکه شتاب شدی او را سیر در تاخیر میگذارد مغرب را ... و در اکثر روایات ... است از اقامت فيصليها ثلاثا ثم يسلم پس میگذارد مغرب را سه رکعت و کم نمیکرد از آن با وجود شتابی سیر در سفر بعد سلام میداد ثم قل ما يلبث حتى يقيم العشاء پس درنگ وی بعد از آن تا آنکه اقامت کرده عشا فيصليها ركعتين ثم يسلم پس میگذارد عشا را دو رکعت بعد سلام میداد و این عبارت مشعر است با آنکه میگذارد مغرب را در آخر وقت وی و انتظار میکرد و بعد از آن تحقق وقت عشا را تا آنکه متحقق شدی پس گزاردی عشا را ولا يسبح بعد العشاء حتى يقوم من جوف الليل و نفل نمیگزارد بعد از عشا تا آنکه قیام می نمود از میانه شب و در این حدیث تاکید قیام شب است که ترک نمیکرد آن را آنحضرت با وجود تاکد قصر در سفر تا به حضر چه رسد باب صلوة التطوع على الدابة حيث ما توجهت جواز گزاردن نماز نفل بر دابه بهر سو که روا دارد جانب قبله باشد

هديه كه ميخواست هديه كند برسول خدا اخرها حتى اذا كان رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيت عائشة درنگ ميكرد آزواج مطهرات تا وقتيكه مي بود رسول خدا در خانه عائشه بعث صاحب الهدية بها الى رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيت عائشة فرستادي صاحب هديه آنرا بسوي رسول خدا در خانه عائشه فكلمه حزب ام سلمة فقلن لها كلمي رسول الله صلى الله عليه وسلم پس سخن كردند زنان گروه ام سلمه پس گفتند ام سلمه را بگوييد آنحضرت را يكلم الناس فيقول من اراد ان يهدي الى رسول الله صلى الله عليه وسلم هدية فليهد بها اليه حيث كان من نساءه مردم را و بگويد كسيكه خواهد كه هديه كند آنحضرت هديه فليهدها اليه حيث كان من نساءه پس گويد هديه كند آنرا بآنحضرت آنجا كه باشد از زنان خود و تخصيص نكند بخانه عائشه فكلمته ام سلمة بما قلن فلم يقل لها شيئا پس گفت ام سلمه آنحضرت را چيزي كه گفته بودند زنان پس نگفت مرام سلمه را چيزي از جواب فسألنها فقالت ما قال لي شيئا پس پرسيدند زنان ام سلمه را پس گفت نفرمود مرا جوابي فقلن لها كلميه فقالت كلمته حين دار اليها ايضا پس گفتند مرام سلمه را باز گوي گفت باز گفتم هنگامي كه بخانه او آمد بار ديگر فليقل لها شيئا فسألنها فقالت ما قال لي شيئا پس گفت جوابي مرا و را پس پرسيدند گفت تكلمت مرا چيزي فقلن كلميه حتى يكلمك پس گفتند باز گوي تا بگويد ترا دار اليها فكلمته فقال لا تؤذيني في عائشة پس آمد آنحضرت بخانه او پس گفت آنچه زنان ميگفتند فرمود مرنجان مرا در حق عائشه فان الوحي لم يأتني وانا في ثوب امرأة الا عائشة بتحقيق وحي نمي آيد مرا بحالتيكه من در جامه خواب زني هستم مگر در جامه خواب عائشه فقالت اتوب الى الله من اذاك يا رسول الله گفت عائشه پس گفت ام سلمه توبه ميكنم و باز ميگردم بسوي خدا از ايذاي تو اي رسول خدا ثم انهن دعون فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم فارسلت اليه پس از آن خواندند فاطمه را رضي الله عنها دختر پيغمبر خدا فارسلن اليه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان نساءك ينشدنك العدل في بنت ابي بكر پس فرستادند بسوي رسول خدا در حالي كه بگويد بآنحضرت بتحقيق زنان تو ميخواهند از تو عدل را در بارهي دختر ابي بكر يعني نسخ نميشدنك الله است يعني ميخواهند بخدا عدل را در حق دختر ابي بكر فكلمته فقال يا بنية الا تحبين ما احب فقالت بلى پس گفت فاطمه آنحضرت را فرمود اي دختركم آيا دوست نميداري چيزي را كه دوست ميدارم من گفت فاطمه آري در روايت مسلم آمده فاحبي هذه پس دوست دار اين را يعني عائشه را فرجعت اليهن فاخبرتهن پس باز آمد فاطمه بسوي آن زنان و خبر داد ايشان را آنچه معلوم كرده بود فقلن ارجعي اليه فابت ان ترجع پس گفتند باز رو بسوي آنحضرت پس فاطمه ابا كرد اين را كه باز رود فارسلن زينب بنت جحش فاتته فاغلظت پس فرستادند زينب دختر جحش را كه در سن كم بود و معلوم شده است كه وي درشت خوي بود پس آمد زينب و درشتي كرد آنحضرت را قالت ان نساءك ينشدنك العدل گفت بتحقيق زنان تو ميطلبند ترا بخدا برابري را في بنت ابن ابي قحافة و دختر پسر ابي قحافه تگفت در عائشه و نه دختر ابو بكر از راه تخفيف وي قحافه بضم قاف و حاء مهمله و الف و فاء نام پدر ابو بكر صديق است از آبائي صحابه كرام مخصوص است بتوفيق اسلام در ايام خلافت ابو بكر زنده بود و رحلت كرده بعد از فوت ابي بكر رضي الله عنها فرفعت صوتها پس بلند كرد زينب آواز را در ستيه حتى تناولت عائشة وهي قاعدة فسبتها تا آنكه تعرض كرد در عائشه و حال آنكه او نشسته بود و دشنام كرد زينب عائشه را حتى ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لينظر الى عائشة هل تكلم تا آنكه آنحضرت ميديد جانب عائشه آيا سخن ميكند در برابر او قال فتكلمت عائشة تردد علي زينب حتى اسكتتها گفت راوي پس تكلم كرد عائشه در حاليكه رد ميكند بر زينب مطاعني را كه وي ميكرد تا آنكه خاموش كرد و ديرا قالت فنظر النبي صلى الله عليه وسلم الى عائشة وقال انها بنت ابي بكر گفت عائشه پس نظر كرد پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم بسوي عائشه و گفت اين دختر ابو بكر است

كتاب الهبة

كنند بدين كه امام احمد در مسند و ابو داؤد در سنن روايت كرده و كه آنحضرت در حالت تكبير افتتاح در وي مبارك را سوي قبله گردي

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا **علي** قال حدثنا سفيان عن الزهري عن عبد الله بن عامر بن ربيعة عن ابي بصرة الغفاري مهملة و نون و راي و در صحيح مسلم و ديده بود كه آنحضرت مدينه سي و پنج مرحلة عامر كه خليفه آل عمر بن خطاب بود بسوي مكه فتح الله عنه از صاحبين و يكين حاضر شده بدر و بعد قتل عثمان رضي الله عنه قال رايت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يصلي على راحلته حيث توجهت به گفت عامر ديدم آنحضرت را كه نماز ميكرد بر پشت سواري خود هر سو كه رو ميكرد و اينرا حله يا بآنحضرت يعني نماز نفل چنانچه در روايت عقيل ازين متصل بعد از يكباب بيايد صحيح است و همچنين روايت يونس نزدي كه در مسلم است بلفظ يصلي السبحة

حدثنا ابو نعيم بفتح قال حدثنا سفيان عن يحيى بن ابي كثير عن محمد بن عبد الرحمان ان جابر بن عبد الله اخبره ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان يصلي التطوع وهو راكب في غير القبلة بتحقيق جابر خبر داد و محمد بن عبد الرحمان را كه آنحضرت بود كه ميگزارد نماز نفل را راجع بسكه سواره بود سوي هر جهت قبله و اين حكايت غزوه ذات الرقاع است كه از اعاظم آنهاست از مدينه جانب مشرق بوده و قبله جانب يسار

حدثنا عبد الله علي بن حماد قرشي بطبي قال حدثنا وهيب بضم قال حدثنا موسى بن عقبة عن نافع قال كان ابن عمر يصلي على راحلته قال ابن عمر كه نماز ميكرد بر راحله خود يعني نماز سنت در سفر و ديو تر عليها و وتر ميگزارد بر راحله خود اين حديث محمول است نزد حنفيه بر پيش از علم ابن عمر بناكه امر وتر زيرا چه وتر در استدلال همچو ساير قطعيات بود بعد ازان عظيم شد شان وي و واجب گرديد چنانكه در محلش مذكور شود و رعايت كرده طحاوي و احمد بطرق متعدده كه همه آن صحيح است ازين عمر كه وي نماز ميكرد بر راحله خود و چون خواستي كه وتر كند فرود مي آمد بر زمين و وتر ميكرد و ربا دكرده طحاوي باز طريق نافع از ابن عمر كه ميگفت پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم همچنين ميكرد خلاف آنچه بر خلاف روايت روايت كتاب است كه گفت و يخبر ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان يفعله و خبر ميداد ابن عمر كه آنحضرت بود كه ميگزارد نفل و وتر را

الجزء الرابع شيخ الاسلام | ابواب تقصير الصلوة

باب يقبل للملتوبة

حدثنا يحيى بن بكير حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن عبد الله بن عامر بن ربيعة ان عامر بن ربيعة اخبره قال رايت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم وهو على الراحلة يسبح يومي برأسه قال عامر ورايت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حين افتتح الصلوة مكبرا ثم حين ركع ثم حين رفع رأسه من الركوع ثم حين سجد ثم حين رفع رأسه من السجود يفعل ذلك في الصلوة المكتوبة ونبود آنحضرت كه ميكرد ودر نماز فرض يعني نماز فرض بر دابه نميكرد وكه متضمن مسايله درين اعمال است وقال الليث الخ تعليق است حدثني يونس عن ابن شهاب قال قال سالم كان عبد الله بن عمر يصلي على دابته من الليل وهو مسافر يعني ابن عمر كه نماز ميكذارد بر دابه جواز نماز شب بكالبكه مسافر بود بسوى مايبالي حيث كان وجهه بلكه ميدانست

بجانب عايشه وفرمود تحقيق وى دختر ابى بكر است يعنى وى شريف وداناست مانند پدر خود وشناساست بمناقب ومثالب قوم مانند پدر خود از انكه فرزند خلاصه پدر خود است توصيف كرد عايشه را اولا بكبوت او وثانيا بغلبه در بحث پوشيده نماند كه آنحضرت درين مطالبه زنان تغافل نمود از انكه تخصيص بعايشه فعل آنحضرت نبود وبمردم نيز نفرمود كه تهمتى بنوبت عايشه نكنيد ازان رو كه آنها باعايشه محبتى كه با آنحضرت داشتند اين كار ميكردند وموجب آنحضرت مسلمانان را از اعلاء تقربات بود نخواست كه آنها را ازين فعل بازدارد ونيز درين صورت خواهشى بامستدعاى مردم متوهم ميشد ودر محبت قلبى كه بعايشه داشت چنانكه بفاطمه اشارتى بآن كرد تكليفى برخلاف آن نميرفت ودرين گفت گو تنقيصى بامهات المومنين نيز نبايد تصور كرد كه منشاء آن غيرت طبيعى كه لازمه ضراست بوده وتهذيب اخلاق در محاسن اختيار به است نه در امور طبيعيه والله اعلم بدانكه اينحديث كه درين باب ايراد يافته بزيادتى ونقصان آمده تا آنكه بعضى اين راسه حديث گفته اند چنانكه اشارت كرده يعنى مولف رح قال ابو عبد الله الكلام الاخير قصة فاطمة بن الحسين كذا هو عن هشام بن عروة عن رجل عن الزهري عن محمد بن عبد الرحمن بن عبد الله الخ گفت مولف ابو عبد الله كلام آخر كه قصه فاطمه است ذكر كرده ميشود از هشام بن عروه از مردى از زهرى وزهرى از محمد بن عبد الرحمن مذكور در اسناد وقال ابو مروان عن هشام عن عروة وگفته است ابو مروان يحيى بن ذكريا از هشام از عروه كان الناس يتحرون بهداياهم يوم عايشة وعن هشام عن رجل من قريش ورجل من الموالى عن الزهري عن محمد بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام قالت عايشة كنت عند النبي صلى الله عليه وسلم فاستاذنت گفت عايشه بودم من نزد پيغمبر خدا پس طلب اذن در آمدن كرد فاطمه

باب من اهدى الى صاحبه وتحرى بعض نسائه دون بعض

من الهدية آنچه رد كرده نميشود از هديها حدثنا ابو معمر قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا عزرة بن ثابت الانصاري قال حدثنا ثمامة بن عبد الله بن انس قال دخلت على طيبا فناولني طيبا گفت عزره در آمدم بر ثمامه پس داد مرا خوشبوئى قال كان انس لا يرد الطيب گفت ثمامه بود انس رد نميكرد هديه طيب را قال وزعم انس ان النبي صلى الله عليه وسلم كان لا يرد الطيب گفت ثمامه وگفته است انس كه بتحقيق پيغمبر خدا رد نميكرد طيب را

باب من لا يرد الطيب

حدثنا سعيد بن ابي مريم

ان الهبة الغايبة جايزة حكم كسيكه اعتقاد ميكند كه هبه غايب را رواست حدثنا سعيد بن ابي مريم قال حدثنا الليث قال حدثني عقيل عن ابن شهاب قال ذكر عروة ان المسور بن مخرمة ومروان اخبراه گفت ابن شهاب ذكر كرده است عروه كه مسور بن مخرمه ومروان بن حكم هر دو خبر داده اند او را ان النبي صلى الله عليه وسلم حين جاءه وفد هوازن بتحقيق آنحضرت هنگاميكه آمدند آنحضرت را مسلمان قام في الناس فاثنى على الله بما هو اهله اسناد بخطبه ومسلمان مردم پس ستايش كرد خدا را بصفاتى كه سزاوار آنست ثم قال اما بعد فان اخوانكم جاءونا تائبين وبعد از حمد خدا بتحقيق برادران مسلمانان شما آمدند در حاليكه تايب اند از كفر واني رايت ان ارد اليهم سبيهم ومن احب منكم ان يطيب ذلك فليفعل وديده ام كه باز دهم بايشان بندبان ايشان را ومن احب منكم ان يكون على حظه حتى نعطيه اياه من اول ما يفيء الله علينا وكسيكه دوست دارد از شما اينكه خوش ميكند اين صلاح را پس گو بكند وباز دهد من احب ان يكون على حظه حتى نعطيه اياه من اول ما يفيء الله علينا وكسيكه دوست دارد اين را كه باشد بر نصيب خود وبگذرد ازان تا آنكه بدهيم او را از نخستين غنيمتى كه بدهد خدا بر ما جواب بر قياس سابق محذوف است يعني پس آنچنان كنند فقال الناس طيبنا ذلك لك پس گفتند مردم خوش كرديم آنرا براى تو اى رسول خدا يعنى از نصيب خود گذشتيم وبنديان آنها را حواله كرديم بايشان باب المكافات في الهبة بدل دادن در هبه در روايت كشميهنى في الهدية است وصريح لفظ حديث مويد آنست ومكافات در هديه مستحب است ونزد مالكيه واجب

حدثنا مسدد قال حدثنا عیسی بن یونس عن هشام عن ابیه عن عایشة قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یقبل الهدیة و یثیب علیها گفت عایشه بود رسول خدا که قبول میکرد هدیه را و مکافات میکرد و جزا میداد بر آن و مطابقت حدیث بترجمه بر نحوی که دران هبه است ازان وجهاست که هدیه و هبه یکمعنی است چنانکه در صدر کتاب مذکور شد لهذا ذکر کرده اند و کیع و محاضر از هشام الخ مقصود مولف رح ازین کلام آنست که عیسی بن یونس متفرد بوصل این حدیث از هشام نبود و کیع و محاضر وصل نکرده اند و نزد جمهور این حدیث مرسل است **باب** الهبة للولد در حکم هبه کردن مر فرزندان را اذا اعطی بعض ولده شیئا لم یجز حتی یعدل بینهم و یعطی الآخرین مثله و وقتیکه بدهد بعض فرزندان را چیزی روا نیست تا آنکه برابری کند میان اینها و بدهد دیگر انرا مانند آنچه داده است یکی را و در خلاصه فقه گفته و لو اعطی بعض ولده شیئا دون البعض لزیادة بولا باس قانا سوار لا ینبغی ان یفضل ولو کان ولده فاسقا لانه یعطی لما کثر من قوته و این حدیث هم محمول برین خواهد بود که ناروائی تخصیص یکی از اولاد بر تقدیر برابری همه در صلاح و بر تو الد استدلال کند که حکم حدیث منسوخ شده باشد و الله اعلم و کا یشهد علیه عطف است بر لم یجز و ضمیر در علیه گفته اند راجع است بسوی هبه اگر راجع بعطا که در ضمن اعطی است دارند بحسب معنی موجه تر است و معنی آنست که پدر اگر تفضیل کند بعض اولاد را بر بعضی روا نیست و گنجائش ندارد که گواهی دهند بر ین کار پدر اگر فرزندان دیگر خصومت کنند و قال النبی صلی الله علیه وسلم اعدلوا بین اولادکم فی العطیة و فرمود پیغمبر خدا برابری کنید درمیان فرزندان خود در عطا و هل للوالد ان یرجع فی عطیته و در حکم آنکه میرسد مر پدر را که رجوع کند در بخشش خود بفرزند خود مایاکل من مال ولده بالمعروف و کا یتعدی و در حکم چیزی که میخورد پدر از مال پسر خود بمتعارف روزگار و تجاوز نمیکند از متعارف و اشتری النبی صلی الله علیه وسلم من عمر بعیرا و خرید پیغمبر خدا از عمر بن خطاب شتری را تم اعطاه لابن عمر قال اضنع به ما شئت پس داد آن شتر را برای ابن عمر و فرمود بکن هر چه خواهی و در ین فعل آنحضرت تاکید برابری است در هبه باولاد از انکه ابن عمر محتاج شتری بود آنحضرت عمر را میفرمود که هبه کند او را شتری نیز برای دراولاد عمر پس خرید آنحضرت از عمر و داد مر ابن عمر را **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن ابن شهاب عن حمید بن عبد الرحمن و محمد بن النعمان بن بشیر انهما حدثاه عن النعمان بن بشیر بتحقیق حمید بن عبد الرحمن بن عوف و محمد بن النعمان بن بشیر هر دو حدیث کرده اند ابن شهاب را از نعمان بن بشیر ان اباه اتی به الی رسول الله صلی الله علیه وسلم بتحقیق پدر نعمان که بشیر است آورده نعمان را نزد آنحضرت فقال انی نحلت ابنی هذا غلاما پس گفت بشیر من بخشیده ام این پسر را غلامی فقال اکل ولدک نحلت مثله قال لا قال فارجعه پس فرمود آیا همه فرزندان خود را بخشیده گفت نه فرمود باز گردان آنرا **باب** الاشهاد فی الهبة در بیان گواه گرفتن در هبه **حدثنا** حامد بن عمر قال حدثنا ابو عوانة عن حصین عن عامر قال سمعت النعمان بن بشیر و هو علی المنبر گفت عامر شنیدم نعمان بن بشیر را در حالیکه او بر منبر بود بکوفه قال اعطانی ابی عطیة گفت داد مرا پدر من بشیر عطیه غلامی چنانکه در روایت سابق بوضوح پیوست فقالت عمرة بنت رواحة لا ارضی حتی تشهد رسول الله صلی الله علیه وسلم پس گفت عمره مادر نعمان بشیر را راضی نیشوم من تا بان عطا تا آنکه گواه گیری رسول خدا را فاتی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال انی اعطیت ابنی من عمرة بنت رواحة عطیة پس آمد بشیر نزد رسول خدا و گفت بتحقیق من داده ام پسر خود را که از عمره دختر رواحه است عطیه فامرتنی ان اشهدک یا رسول الله پس امر کرده است مرا عمره اینکه گواه گیرم ترا ای رسول خدا قال اعطیت سائر ولدک مثل هذا قال لا فرمود آیا داده ای دیگر فرزندان خود را مانند این گفت نی قال فاتقوا الله

الجزء السادس عشر للاسلام | کتاب الجنائز

پارہ پنجم شیخ الاسلام مفقود ہوگیا تکملہ کرکی طبع کیا جائیگا لہذا یہاں سے پارہ ششم طبع کرنا شروع کیا

باب ما قیل فی اولاد المشرکین

انچه گفته شده در حق اطفال نابالغ کافران که در بهشت اند یا دوزخ علماء را در ین مسئله از قدیم اختلاف است بعضے گویند در بهشت اند الخ اند که موافق علم خود باستعداد و بر یک از ایشان بر آوردن بهشت یا دوزخ فرماید و این منقول از شافعی و مالک است و نزد بسیاری تابع پدران خود باشند در دوزخ چنانکه اولاد مسلمین تابع پدران خود در بهشت اند و نزد بعضی در برزخ میان بهشت و دوزخ و بقولی خاکستر شوند و بقولی امتحان کرده شوند بهود داشتن آتش برای ایشان و عوانه ان لهم ای آن پس کسیکه دریابد آنرا از ایشان بروی برود و مسلم گردد و کسیکه با کند از دریافتن آن عذاب کرده شود و بقول بعضی خادمان اهل جنت باشند و نزد جمهی در بهشت چون سایر موحدین نروند و گفته همین است مذهب صحیح محققین و منقول از امام اعظم ابو حنیفه توقف است و در ین مسئله بجهت تعارض ادله و عدم ظهور احدهما مرجح صریح و دیگر از جواب

حدثنا حبان بن موسی ابو موسی المروزی بکسر حاء مهمله و تشدید موحده قال اخبرنا عبد الله بن مبارک قال اخبرنا شعبة عن ابی بشر بکسر

واعدلوا بين اولادكم فمود تبرسيد فطار او عدالت كنيد ميان فرزندان خود قال فرجع فرد عطيته گفت نعمان پس رجوع كرد
بشير بخانه و باز گرفت عطيه خود را **باب** هبة الرجل لامرأته والمرأة لزوجها در بيان حكم بخشيدن مرد زن خود را
و زن شوهر خود را و قال ابراهيم جائزة و گفته است ابراهيم نخعي رواست و قال عمر بن عبد العزيز كذلك و گفته است عمر
بن عبد العزيز رجوع نميكند يعني مرد رجوع نكند در هبه كرده مر زن خود را و زن در هبه كرده مر شوهر را و استاذن النبي
صلى الله عليه وسلم نساءه في ان يمرض في بيت عايشة رضي الله عنها و طلب اذن كرد پيغمبر خدا از زنان خود آنرا كه بيمار داشته
شود در خانه عايشه و وجه تائيد اين حديث ترجمه را آنست كه امهات المومنين بخشيدند مر آنحضرت را حقوق نوبت خود
و نبود مر ايشان را درين باب رجوعي در آنچه واقع شده و قال النبي صلى الله عليه وسلم العائد في هبته كالكلب يعود في
قيئه و فرمود پيغمبر خدا عود كننده در هبه خود مانند سگ است كه عود ميكند در قي خود و باز ميخورد آنرا و قال الزهري
فيمن قال امرتني هبي لي بعض صداقك او كله و گفت زهري در حق كسيكه گفت مر زن خود را ببخش مر ما را پاره مهر خود يا تمام
همه را پس ببخشيد وي ثم لم يمكث الا يسيرا حتى طلقها فرجعت فيما ليرد اليها الذي كان وهبته ثم لم يزل ينكر منه شيئا حتى
طلاق داد آن زن را پس رجوع كرد آن زن در عطاي خود گفت زهري حكم آنست كه رد كند مرد مهر او را بآن زن اگر
خداع كرده او را خلب بفتح خاء معجمه و فتح لام و باء موحده يعني خداع و فريب است و انكان اعطته عن طيب نفس ليس في شيء من
امر خداع يجاز و اگر بخشيده است شوهر او را از خوشي ذات در حالي كه نيست از كار آمزوفريبي رواست و واجب نيست رد كردن
مرد مهر او را يعني اگر درين صورت رجوع كند بر مرد واجب نيست رد كردن و اگر مرد بذوق بدهد باكي نيست قال الله تعالى فان طبن
لكم عن شيء منه نفسا فكلوه هنيئا مريئا فرمود خداي پر تر از گفتن اگر بخشند زنان مر شما را چيزي از مهر از روي نفس يعني خوش كند
نفس ايشان پس بخوريد آنرا بحالي گه حلال و گوارا است **حدثنا** ابراهيم بن موسى قال اخبرنا هشام عن معمر عن الزهري قال
اخبرني عبيد الله بن عبد الله گفت زهري خبر داد مرا عبيد الله بن عبد الله بن عتبه بن مسعود قالت عايشة لما ثقل النبي صلى الله عليه وسلم
فاشتد وجعه گفت عايشه وقتي كه گران شد پيغمبر خدا يعني بيمار شد پس سخت شد درد بيماري او استاذن ازواجه ان يمرض
في بيتي فطلب اذن كرد زنان خود را كه بيمار داشته شود در خانه من فاذن له پس اذن دادند همه زنان مر آنحضرت را فخرج بين
رجلين تخط رجلاه الارض پس برآمد براي نماز ميان دو مرد بحالي كه خط ميكرد دو پاي او زمين را و كان بين العباس رجل آخر
و بود ميان عباس و مردي ديگر قال عبيد الله فذكرت لابن عباس ما قالت عايشة گفت عبيد الله ذكر كردم مر ابن عباس را چيزي
كه گفته بود عايشه فقال وهل تدري من الرجل الذي لم تسم عايشة قلت لا قال هو علي بن ابي طالب پس گفت ابن عباس و آيا
ميداني كه كيست مردي كه نام نبرده است عايشه گفتم نمي گفت آن مرد علي بن ابي طالب است اين حديث در كتاب طهارت و درآن
گذشته و در باب مرض آنحضرت نيز مذكور خواهد شد با مباحث و زيادتي كه درآنست **حدثنا** مسلم بن ابراهيم قال حدثنا
وهيب قال حدثنا ابن طاوس عن ابيه عن ابن عباس قال قال النبي صلى الله عليه وسلم العايد في هبته كالكلب يقيء ثم يعود في قيئه
گفت ابن عباس فرمود پيغمبر خدا باز گردنده در هبه كرده است مانند سگي است كه قي ميكند پس باز ميخورد قي خود را **باب**
هبة المرأة لغير زوجها و عتقها اذا كان لها زوج بخشيدن زن غير شوهر خود را از مال شوهر و آزاد كردن وي بنده او را
وقتيكه باشد مرو را شوهري فهو جائز اذا لم تكن سفيهة پس آن رواست وقتيكه نباشد بخردنا راست دين و دنيا فاذا كانا
سفيهة لم يجز پس وقتي كه باشد سفيه روا نيست قال الله تعالى ولا تؤتوا السفهاء اموالكم فرمود خداوند سبحانه و تعالى مدهيد بخردان را اموالهاي خود

علم حق بخلان حاضع متعلق نشود و فرض نماز كي بدتعلق
علم تحريم غير متصور فائده مذاره و اگر فرض كرده شود و
تعلق علم باستعداد او عمل نيك يا بد در اصل خلقت
تيز فائده نكند كه آن داعي بدر او در دون صاحب استعداد
در دوزخ نباشد چه بفرورت دين معلوم شده
كه حقتعالي بر گناه نا كرده كسي را نگيرد و گرچه انكس
استعداد آن داشته باشد يا آنكه والتسعين خداي الحال
عمل كنايست از دانستن وي باينكه باز نگشت ايشان
بحالتست از بهشت و دوزخ و اين هر دو معني راجع
اند بتوفيق و تفويض بعلم و بمشيت الهي و بعضي
گفته اند ذكر آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم اگاهانيدن
نشد از حقيقت حال نه اين سوال پس توقف كرد
در ان يا دانست وليكن اذن در كشف و اظهار
آن نيافت بحكمت مصلحتي كه در ان بوده و تواند كه
كنايه باشد از علم بعدم عمل بسيكه كه مقتضي تعذيب
باشد پس مرجع با بنه قول بر خلل بهشت **حدثنا**
ابو اليمان قال اخبرنا شعيب عن الزهري قال
اخبرني عطاء عن يزيد اللثي مبشر انه سمع
ابا هريرة يقول سئل رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم عن ذراري المشركين فقال الله اعلم بما
كانوا عاملين ابو الشكور و تمسيه گفته اند اطفال حسن
بر قياس اطفال انبياء اما اطفال مشركين نيست
درستند مين در ان روايتي و نزد معتزله اشكال نيست كه
انها از اهل نار خواهند بود ما كسيكه اعتقاد نميكنند اطفال را ميگويد
كه اطفال مشركين چون بالغ شوند ميدانند كه اگر ايمان ميآوردند
و اختيار ميكردند كفر را في الحال و بعضي گويند مسخ
نشده و نزد اطفال مشركين بالغين احتياج بجواب
نباشد **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابي ذئب
عن الزهري عن ابي سلمة بن عبد الرحمن عن
ابي هريرة قال قال النبي صلى الله عليه وآله
وسلم كل مولود يولد على الفطرة يعني بر اين بني آدم
زائيده ميشود بر فطرت است و وحدت و تقويم
تقويم كونيست احوج درآن اصلا و آن خلقت اسلام
است كه ظاهري شود و دران معني آن كه مستمر ماند

تا تفسیر صرف نکند **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جریج عن ابی علیکة عن عبد بن عبد الله عن اسماء قالت قلت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ما لی ما ادخل علی الزبیر فهل علی جناح ان ترضخ مما یدخل علی بیته فقال ارضخی ما استطعت ولا توکی فیوکی الله علیک فرمود صدقه کن از آنچه بخانه تو در آید بر من زبیر شوهر من تا یا صدقه کنم از آن قال لا تصدقی ولا توکی فیوکی علیک فرمود صدقه کن و نگاه مدار در ظرف یعنی بخل مکن پس نگاه داشته شود بر تو یعنی معامله کند خدا با تو مانند معامله تو با اسماء که دین و دنیا بود پس دلیل آمد بر ترجمه **حدثنا** عبید الله بن سعید قال حدثنا عبد الله بن نمیر قال حدثنا هشام بن عروة عن فاطمة عن اسماء گفت هشام بن عروه از فاطمه که دختر پسر زبیر بن عوام است از اسماء همسایهٔ خود ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال انفقی ولا تحصی فیحصی الله علیک فرمود انفاق کن و شمار و نگاه مدار تا بشمارد بر تو خدا و نگهدار راز تو نعمتهای خود را کما توعی فیوعی الله علیک نگاه مدار از راه بخل پس نگهدارد خدا بر تو **حدثنا** یحیی بن بکیر عن اللیث عن یزید عن بکیر عن کریب عن ابی عباس ان میمونة بنت الحارث اخبرته انها اعتقت ولیدة لها بتحقیق میمونه که از امهات المومنین است خبر داد کریب را که وی تحقیق آزاد کرد وصاحبی را ولم تستاذن النبی صلی الله علیه وسلم وطلب اذن نکرد در بن عتق آنحضرت را فلما کان یومها الذی یدور علیها فیه قالت اشعرت یا رسول الله انی اعتقت ولیدتی پس وقتیکه بود روز نوبت او گفت می آمد بمیمونه دران روز گفت دانستی ای رسول خدا که من آزاد کردم وصاحبی را قال وفعلت قالت قلت نعم فرمود آیا کردی آزاد گفت میمونه گفتم آری کردم قال اما انک لو اعطیتها اخوالک کان اعظم لاجرک فرمود آگاه باش بتحقیق اگر میدادی آن را خالهای خود را بودی عظیم تر برای تو اب تو از آزادی از جهت احتیاج اینها و رعایت صله رحم و حدیث دلالت دارد که هبه ذوی الارحام بهتر است از عتق ابن بطال گوید که اینهمه مطلقا نیست بلکه مختلف میگردد باختلاف احوال منقول است از عینی که در روایت اصیلی بجای اخوال اخوات واقع شده و قاضی عیاض گفته این روایت صحیح تر است و قال بکر بن مضر عن عمرو عن کریب عن ابن عباس ان میمونة اعتقته و گفت بکر بن مضر از عمرو بن حارث از بکیر مذکور از کریب مولای ابن عباس که میمونه آزاد کرد کنیز را و در فتح الباری گوید که این غلط محض است و دلالت حدیث بر ترجمه از نیوجه است که آنحضرت بتجویز عتق او کرده و ارشاد کرد میمونه را اگر رشیده بود بچیزی که بهتر از ان بود پس معلوم شد که هبه زن رشیده صاحب مرغیر زوج را روا است **حدثنا** حبان بن موسی قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا یونس عن الزهری عن عروة عن عایشة قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اراد سفرا اقرع بین نسائه گفت عایشه بود رسول خدا وقتی که خواستی سفری قرعه انداختی میان زنان خود فایتهن خرج سهمها خرج بها معه پس هر کدام ایشان که برآمدی سهم او نام او برآمدی آنحضرت با آن زن بحالی که در صحبت آنحضرت بودی وکان یقسم لکل امراة منهن یومها ولیلتها و بود آنحضرت که قسمت میکرد مر هر زن را روز آن و شب آن یعنی یک شبانه روز در خانه هر یک از زنان میمونه و غیران سودة بنت زمعة وهبت یومها ولیلتها لعایشة تبتغی بذلک رضا رسول الله صلی الله علیه وسلم طلب میکرد باین هبه رضامندی رسول خدا را رحمت کناد خدا بر وی **باب** در بیان آنکه بکه آغاز کرده شود بهبه و هبه و قال بکر عن عمرو عن کریب عن ابن عباس ان میمونة زوج النبی صلی الله علیه وسلم و گفت بکر از عمرو وی از کریب مولای ابن عباس که بتحقیق میمونه زوجهٔ پیغمبر خدا اعتقت ولیدة لها آزاد کرد کنیزکی را کرده یا بود و قال اشعرت رسول الله صلی الله علیه وسلم لم تود صلت بعض اخوالک کان اعظم لاجرک پس فرمود مرور را رسول خدا

بعد از آنکه سمع طبیعت قلب و فراغت و عقل حاصل و قبول عقد بود اگر عروض عارض نشدی کما قبل الهبة صح الهبة مانند جمار بلیه که تا بنده می شود سلیمة الاعضاء تام الخلقة و صحت صح مستقیم میشود بخلاف هل تری فیها جدعاء آیا می بینید شما در وی جدعاء یعنی بریده گوش یا دست یا لب بریده را و اگر قطعی از خارج کمال وی متعرض نشود همچنان ماند که زائیده شده لیکن گناه تغیر میدهد آنرا بدین گوش و جز آن و در حدیث اشعار است بجواز اعطای مشرکین از صدقات و هبات و اجرای احکام تغلیبا بنا بر مقتضای فطرت اسلام و اجرای احکام اکثر بر ایشان و در دنیا تبعیت پدران اینها است تا آنکه در حقیقت کافر باشند و حقتعالی اعلم تصدیب گفته احدی را بکفر و معصیت و در روایت کرد ابن عبد البر از طریق ابی معاذ از عایشه رضی الله تعالی عنها که گفت سوال کرد خدیجه آنحضرت را از اولاد مشرکین پس فرمود با پدران خود باشند پس سوال کرد او را بعد از استحکام اسلام پس قال شده و الله تعالی اعلم و در آخری پس فرمود ایشان بهشت اند تا فرمود در جنت اند مستقیم گفته ابو معاذ و نام وی سلیمان بن ارقم است ضعیف است و اگر صحیح بودی احتیاج باستثناء قاطع بودی بتحقیق حدیث ابن عباس را اضافه شدی بسیار بر اشکال **باب** ابی ترجمه چنانچه روایت اکثر است سوال ابی از مردان آن بمنزلهٔ فصل از باب سابق است و وجه تعلق حدیث بما قبل ظاهر میشود و لهذا که در روایت کتاب التعبیر زد قول وی حدیث والصبیان حولنا و لا دالناس زیاده آورده که قال بعض المسلمین واولاد المشرکین قال واولاد المشرکین

اگر باین داه وصل میکردی ببعضی خالهای خود را صله رحم مینمودی بزرگتر ثواب ترا **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا محمد بن جعفر قال حدثنا شعبة عن ابی عمران الجونی عن طلحة بن عبد الله رجل من بنی تیم یعنی طلحة بن عبید الله مروی است از بنی تیم بن مرة عن عایشة رضی الله عنها قالت قلت یا رسول الله ان لی جارین فالی ایهما اهدی گفت عایشه گفتم ای رسول خدا مراد و همسایه است بسوی کدام یکی ازین دو هدیه فرستم قال الی اقربهما منك بابا فرمود بسوی نزدیکترین هر دو ملازم تواز راه در

باب من لم یقبل الهدیة لعلة دربیان جواز ترك قبول کسیکه قبول نکرد هدیه را از جهت مانعی قال عمر بن عبد العزیز کانت الهدیة فی زمن رسول الله صلی الله علیه وسلم هدیة والیوم رشوة گفت عمر بن العزیز بود هدیه در زمان رسول خدا هدیه که از راه محبت بیکدیگر میدادند و امروز که اغراض دنیوی غالب آمد حکم رشوت دارد رشوة بضم راء و کسر آن و سکون معجمه هر دو لغت فصیح است و بفتح را نیز آمده آنچه بکسی دهند تا بغرضی بی عوض و عیب کرده میشود بران **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی عبید الله بن عبد الله بن عتبة ان عبد الله بن عباس اخبره انه سمع الصعب بن جثامة اللیثی وکان من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم گفت زهری خبر داد مرا عبید الله که ابن عباس خبر داد او را که شنیده است وی صعب را و بود وی از یاران پیغمبر خدا یعنی اخبره انه اهدی لرسول الله صلی الله علیه وسلم حمارا وحشیا وهو بالابواء او بودان وهو محرم گه درحالیکه خبر میداد او که بتحقیق وی یعنی صعب هدیه فرستاد برای رسول خدا خری وحشی که شکار کرده بود و آنحضرت بمنزل ابواء بود یا بمنزل ودان شك راوی است وحال آنکه آنحضرت احرام داشت پس رد کرد آنحضرت حمار را فقال صعب فلما عرف فی وجهی رده علیه قال گفت صعب پس وقتی که دریافت آنحضرت در روی من شکستگی رد کرد آنحضرت هدیه مرا قال لیس بنا رد علیك ولکنا حرم فرمود نیست ما را رد ی بر تو از راه بیغایتی ولیکن ما احرام داریم و محرم را روا نیست که صید را مالک شود این حدیث سبق ذکر یافته است **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفیان عن الزهری عن عروة بن الزبیر عن ابی حمید الساعدی قال استعمل النبی صلی الله علیه وسلم رجلا من الازد یقال له ابن اللتبیة علی الصدقة گفت ابو حمید ساعدی عامل گردانید پیغمبر خدا مردی را که از ولایت ازد بود بر صدقات گفته میشد مر او را ابن اتبیه بضم همزه و سکون مثناة و کسر موحده و یاء تحتیه مشدده و در بعضی نسخ لتبیة است بضم لام و سکون تا و فوقانیه یا فتح آن و کسر موحده است و تشدید تحتانیه و گر بای تصحیف این کننده کرده است سیکوید نسبت است بسوی بنی لتب که قبیله مشهور است فلما قدم قال هذا لکم وهذا اهدی لی پس وقتیکه قدوم آورد آنمرد گفت این مال برای شماست و این هدیه کرده شده است برای من قال فهلا جلس فی بیت ابیه وامه فینظر ایهدی الیه ام لا گفت پیغمبر چرا نشست در خانه پدر یا مادر پس میدید که هدیه آورده میشود بسوی او یا نه والذی نفسی بیده لا یاخذ احد منه شیئا الا جاء به یوم القیمة یحمله علی رقبته وسوگند کسیکه ذات من در دست قدرت اوست نمیگیرد هیچ کی از مال صدقه بناحق مگر آنکه آرنده او را روز قیامت درحالی که بر میدارد آنرا بر گردن خود ان کان بعیرا له رغاء او بقرة لها خوار او شاة تیعر گر شتری باشد بر میدارد درحالیکه مر او را آواز است یا گاوی که مر او را آواز است یا گوسفندی که مر او را فریاد است رغا بضم راء و غین معجمه آواز شتر و خوار بضم معجمه آواز گاو و ثغار بضم نون و مهملة آواز بز را گویند ثم رفع بیده حتی رأینا عفرة ابطیه پس برداشت آنحضرت دست خود را تا آنکه دیدیم سفیدی بغل آنحضرت را عفرة بضم مهمله و سکون فا و راء مفتوحه و در آخر تا مثناة است بمعنی بیاض که به سرخی آمیخته باشد اللهم هل بلغت اللهم هل بلغت تلثا خداوندا آیا رسانیدم خداوندا آیا رسانیدم

باب اذا وهب هبة او وعد عدة ثم مات قبل ان تصل الیه در حکم آنکه وقتی که ببه کرد یکی یا وعده کرد ببه وعده

الجزء السادس شیخ الاسلام — کتاب الجنائز

در تعبیر آن آنچه خواسته بود و خذ افسانا یوما پس بیسید مار او خدای موافق عادت شریف خود فقال هل رأی احد منکم رؤیا پس فرمود آیا دیده است یکی از شما خوابی را فقلنا لا گفتیم نه دیده است قال لکنی رأیت اللیلة رجلین اتیانی فاخذا بیدی فرمود لیکن من دیده ام امشب دو مرد را که آمدند مر ا پس گرفتند بردو دست مرا فاخرجانی الی الارض المقدسة پس بیرون آوردند مرا بسوی زمین پاك که زمین شام است و ظاهر از روایت مسلم ارض مقدسه تبوك است فاذا رجل جالس ورجل قائم بید ه پس ناگاه مردی در آنجا نشسته است و مردی دیگر ایستاده که بدست او چیزیست پس نقل کرد تفسیر این همه را سولف قال بعض اصحابنا عن موسی گفت بعضی یاران ما از موسی مذکور کلوب من حدید یدخله فی شدقه حتی یبلغ قفاه گلوب بدست او گلوب است از آهن که می درآرد آنرا آنمرد قایم در کله آنمرد نشسته تا آنکه میرسد آن کلوب پس سر او گلوب بفتح کاف و تشدید لام مضموم آهنی است سر کج که شیده میشود بوی چیزی ثم یفعل بشدقه الاخر مثل ذلك پس میکند بکله دیگری مانند آنچه کرده است بکله نخست ویلتئم شدقه هذا وعاد کما کان فعل اوعاد به همان کله او زند تمام عمل بدانجانب فیعود فیصنع مثل ما صنع پس باز میگردد و آمرد و میکند مانند آن کار یعنی بار دیگر کله باو را می شگافد و چون باز میرسد می آیند باز می شگافد همچنین هر بار میکنند قلت ما هذا گفتم چیست این ها قالا انطلق گفتند برو و درای شتوا زینجا که عجائب دیگر دیدنی است فانطلقنا پس رای شدیم من و آن هر دو مرد حتی اتینا علی رجل مضطجع علی قفاه ورجل قائم علی رأسه بفهر او صخرة تا آنکه آمدیم بر مردی که افتاده است بقفای خود و مردی دیگر که استاده است بالای سر او بسنگی یا بصخره فیشدخ رأسه فیتدهده الحجر فها هنا پس میکوبد بان سنگ سر آن مرد را و افتاده راسنگ میغلطاند اما آخر و اهمال در میان شکستن چیزی گاو انک فاما ضربه تدهده الحجر

پستر مرد پیش از انکه برسد هبه بسوی موهوب له وقال عبیدة السلمانی ان مات کانت فصلت الهدیة والهدی له حی فهی لورثته گفت عبیده اگر مرد هدیه کننده وجدا کرده بود هدیه را از مال خود یعنی قبض کرده از کسیکه هدیه کرده است ویرا و وی زنده است وقتی که قبض کرده پستر مرد پس آن هدیه برای وارثان کسی است که هدیه کرده است او را فصلت الهدیة مجهول ومعروف هر دو خانده اند مشتق از فصل است ومراد ازان قبض است وان لم یکن فصلت فهی لورثته الذی اهدی واگر قبض نکرده است پس هدیه مر وارثان کسی راست که هدیه کرده است وقال الحسن ایملمات قبل فهی لورثة المهدی له وگفت حسن بصری هر کدام یکی ازین دو که مرد پیش تر پس آن هدیه مر وارثان کسی راست که هدیه کرده است برای او اذا قبضها الرسول وقتیکه در قبض آورد رسول او وحدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا سفیان قال حدثنا ابن المنکدر قال سمعت جابرا قال قال لی النبی صلی الله علیه وسلم لو جاء مال البحرین اعطیتک هکذا ثلاثا گفت ابن منکدر شنیدم جابر را گفت فرمود مرا پیغمبر خدا اگر آمد مال بحرین بدهم من ترا اینچنین سه کف دست فلم یقدم حتی توفی النبی صلی الله علیه وسلم پس نیامد مال بحرین تا انکه وفات کرد پیغمبر خدا فامر ابو بکر منادیا فنادی من کان له عند النبی صلی الله علیه وسلم عدة او دین فلیاتنا پس امر کرد ابو بکر منادی را پس ندا کرد کسیکه باشد او را نزد پیغمبر خدا وعده یا دینی گوید نزد ما تا وفا کنیم ازا فاتیته فقلت ان النبی صلی الله علیه وسلم وعدنی فحثی لی ثلاثا پس آمدم نزد ابو بکر وگفتم بتحقیق پیغمبر خدا وعده کرده است مرا پس داد مرا سه کف دست در باب کفالت گذشته که هر کف دست پانصد بود از دراهم یا دینار یا پوشیده فماند تعلیقاتی که پیش از حدیث جابر آورد تائید کرد حزء اول ترجمه را واینحدیث دلالت کرد بر انکه در قبض همه همانکه در دست ابن عمر بود وکفایت دارد حاجت بقبضی دیگر از مشتری وتجدید قبض موهوب له نیست حدثنا قتیبة بن سعید قال حدثنا اللیث عن ابن ابی ملیکة عن المسور بن مخرمة انه قال قسم رسول الله صلی الله علیه وسلم اقبیة ولم یعط مخرمة منها شیئا مرویست از مسور بن مخرمه که بتحقیق وی گفته قسمت کرد رسول خدا قباها و نداد مخرمه را ازان قباها چیزی فقال مخرمة یا بنی انطلق بنا الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس گفت مر مخرمه ای پسرک ببر ما را بسوی رسول خدا فانطلقت معه پس رفتم با مخرمه فقال ادخل فادعه لی پس گفت در آنجا نه پس بخواند آنحضرت را برای من قبائی قال ادعه له گفت مسور پس خواستم وطلب کردم قبائی در روایتی دیگر که خواهد آمد انشاء الله تعالی زیاده کرد پس داد آنحضرت قبائی گفت ای پسرک این قبا بهتر منیت باز خواستم قبائی برای او فخرج الیه وعلیه قباها فقال خبأنا هذا لک فرمود پنهان داشتم این قبا را برای تو قال فنظر الیه گفت مسور پس دید مخرمه بسوی آن و گرفت فقال رضی مخرمة پس فرمود آنحضرت آیا راضی شد مخرمه باب اذا وهب هبة فقبضها او اخرجها الی قبیلة وقتی که هبه کرد هبه پس قبض کرد آنرا یا بیرون کرد او را بسوی قبیله که موهوب له است ونگفت که قبول کردم آیا این همه تمام میشود یا نه حدثنا محمد بن محبوب قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا معمر عن الزهری عن حمید بن عبد الرحمن عن ابی هریرة قال جاء رجل الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال هلکت گفت ابو هریره آمد مردی

سوراخ نافذ و استعمال او در تقلیل حرف صغیر بود و اما نقب حایط و مانند آن بنون عظیم می باشد برین تقدیر در بینی نون بقرینه تشبیه بتنور مناسب تر می نماید یعنی پس رقتیم بجانب سوراخی که مانند تنور است اعلاه ضیق واسفله واسع بالای آن سوراخ تنگ است و پایان آن فراخ بتوقد تحته نار ای افروزد زیر آن سوراخ آتش بمردی که دران افتاده اند فاذا اتانا فارت بهمزه وفا در امیان دو قریه چنانچه در نسخه صحیحه است دو زیست که افتعال از فرری باشد اگرچه افرا مشهور در معنی معروف است اما تفری الارض بالعیون از همین باده یعنی روان شدن زمین بچشمها آمده برین قیاس اینجا اگر مراد جوش بدون آتش دارند میتواند شد والا تعین منسبک کرده آمزا الحاق بفری همزه در اول بمعنی ارتفاع از قعر الجحر یعنی بلند شد بوی بریانی ان و گفته اما قرت نفسه السکم او را وجعی زیرا چه بعد ازین اذا خمدت مذکور شده و معنی قرت وخمدت یکی است ارتفعوا حتی کاد ان یخن جوا منها یعنی و تیکه بلند میشد و جوش میزد آتش بلند میشدند مردم که در وی افتاده اند تا انکه نزدیک بود که بیرون افتند ازان فاذا خمدت رجعوا فیها و چون فرو می نشیند زبانه آتش رجوع میکنند فیها رجال فلسام عراة و دران آتش مردان وزنان اضبعیه فقلت ما هذا قالوا انطلق فانطلقنا حتی اتینا علی نهر فیه رجل قائم تا آنکه آمدیم بر جوی که خون دران جاریست و بر وسط النهر رجل یعنی مردی ایستاده علی وسط النهر منصوب است از کلام سابق باحالت عاطفه و در حاشیه بالوقت و علی وسط الرجل است علی حذف مضاف قال یزید بن هارون و حسب بن جریر عن جریر عن ابی رجاء علی شط النهر رجل یعنی موسی بن اسماعیل بحفظ و سط از جریر روایت کرده و یزید بن هارون و وهب بفتح شط را بفتح شین معجمه و تشدید طاء یعنی بر میانه نهر بابر کرانه نهر مردی دیگر است بین یدیه حجارة بپیش وی سنگها است فاقبل الرجل الذی فی النهر پس میآمد مردی که اندرون نهر بود فاذا اراد ان یخرج رمی الرجل بحجر فی فیه پس چون میخواهد که بیرون آید

نزد رسول خدا پس گفت هلاک شدم فقال ما ذاک قال وقعت باهلی فی رمضان پس فرمود چیست سبب آن هلاک گفت جماع کردم بزن خود در روزهٔ رمضان قال اتجد رقبة قال لا فرمود آیا می توانی یافت بنده که کفارت دهی گفت نه قال فهل تستطیع ان تصوم شهرین متتابعین قال لا فرمود آیا میتوانی نوگه روزه داری دو ماه پیهم متصل گفت نه فقال فتستطیع ان تطعم ستین مسکینا قال لا فرمود استطاعت داری که طعام دهی شصت مسکین را گفت نه قال فجاء رجل من الانصار بعرق والعرق المکتل فیه تمر گفت ابو هریره پس آورد مردی از انصار عرق را که در وی خرما بود و عرق بفتحتین یعنی مکتل است بکسر میم و سکون کاف و فتح مثناة فوقانیه بعنی زنبیل در روایت امام احمد است که بانزده صاع خرما بود فقال اذهب بهذا فتصدق به پس فرمود آنحضرت بیر این زنبیل را و تصدق کن بآن بر فقیر افتقل علی احوج منا یا رسول الله پس گفت آنمرد آیا بتصدق کنم بر کسی که محتاج تر است از ما والذی بعثک بالحق ما بین لابتیها اهل بیت احوج منا و سوگند بکسیکه فرستاده است ترا بحق و راستی نیست در میان دو حره مدینه یعنی دو طرف آن مردم خانه محتاج تر از ما ثم قال اذهب فاطعمه اهلک پستر فرمود برو و بخوران عیال خود را مطابقت حدیث بهمین جزء اخیر است که آنحضرت بهه کرد بعیال مخرمه که غائب بود و وی قبض کرد از جانب آن بی آنکه وی قبلت گوید حلال شد او را خوردن و دادن دیگران و رباب کفارت روزه هم گذشته ببعضی مباحثی ضروری که در وست باب اذا وهب دینا علی رجل در حکم آنکه وقتی که ببخشید دینی را که بر ذمه مردیست مر او را قال شعبة الحکم جائز فوهب الحسن بن علی لرجل دینا فقال شعبة احکم آن هبهٔ او جائز است و ببخشید حسن ابن علی رضی الله عنهما مردی را دین خود که بر ذمهٔ آن مرد بود و قال النبی صلی الله علیه وسلم من کان علیه حق فلیعطه او لیتحلله منه فرمود پیغمبر خدا گیکه باشد بر گردن او حقی پس گو بدهد او را و اگر نتواند داد گو حلال گردانند آنرا از وی یعنی ببخشایند وقال جابر قتل ابی علیه دین فمشیت النبی صلی الله علیه وسلم فاستشفعت به علیه فجاء فکلمهم فابوا ان یقبلوا ثمرتی فاتیته مرة اخری فقلت ما ظننت حین مشیت بابی الا انه اول من یقتل فان قتل احد من بعده فهو علی اثره فما احب انه قتل احد من بعده وعلی دین فاشتد علیهم فابوا فاتیته مرة اخری فکلمته فابوا فقال اذهب فجد کل تمرة علی حدة وعد لونها ففعلت ثم جئته فقمت فی الموضع الذی کنت قمت فاشار بیده فقال اجذ لک فجذذت لهم حتی اوفیتهم الذی لهم وبقی تمری کانی لم یفقد منه شیء وقال جابر قتل ابی یوم احد وترک علیه دینا فاشتد الغرماء فی حقوقهم فاتیت النبی صلی الله علیه وسلم فسألته ان یشفع فی غرمائی فکلمهم فلم یقبلوا منه فقال ائت بیدر من تمرک فاتیته فجلس علیه اول واحد ثم قال اکیل لی فاکلت لهم حتی اوفیتهم الذی لهم وبقی تمری کانی لم یفقد منه شیء وقال جابر قتل ابی یوم احد وترک علیه دینا فاشتد الغرماء فی حقوقهم فاتیت النبی صلی الله علیه وسلم فسألته ان یشفع فی غرمائی فکلمهم فلم یقبلوا منه فقال ائت بیدر من تمرک فاتیته فجلس علیه اول واحد ثم قال اکیل لی فاکلت لهم حتی اوفیتهم الذی لهم وبقی تمری کانی لم یفقد منه شیء

الجزء السادس شيخ الاسلام — كتاب الجنائز

یدیه نا ستریدن ها و ناگاه آنجا مردی دیگر است نزدیک درخت پیش وی آتشی است که می افروزد آنرا فصعدا فی الشجرة پس برود مر او را بالای درخت فادخلا فی دار الهما فطاحت منها کبشة پس آورد مر او را و سرای که نزدیم بر گیست ازان فیها رجال شیوخ وشباب ونساء وصبیان در ان سرای مرد و زن پیر و جوان و کودک اند و خوردان شباب بفتح سین معجمه و ضم خاء معجمه جمع شاب بشدت با نداخت از منها فصعدا فی الشجرة پستر برون آورد مر او را ازان سرای پس برود مر او را دیگر بالای درخت فادخلا فی دار هی احسن وافضل پس در آورد مر او را در سرای که آن خوبتر و فاضلتر از سرای اول است فیها شیوخ وشباب در ان سرا پیران اند و جوانان اند و دیگر زنان و خوردان نیستند و وجه آن معلوم کرد قلت طوفیمانی اللیلة فاخبرانی عما رایت گفتم آن دو مرد مر او را که بسیار گردانیدند مر او را شب پس خبر دهید مرا از انچه دیدم فالا نعم فقیل لی اما انک ستمر علی رجلین فتاتیان الجبل فانکما لا تصعدانه الا اخذ بهما فاصعد حتی سمعت صوتا شدیدا فقلت ما هذا الصوت قالا هذا عوی جهنم فذهبا بی فاذا برجال معلقین بعراقیبهم مشقوقة اشداقهم تسیل اشداقهم دما قال قلت من هؤلاء قال الذین یفطرون قبل تحلة صومهم یعنی افطار نمی کنند روزه خود را تا وقت حلال شدن آن و دیگر بالای درخت فادخلا فی دار هی احسن واجمل پس در آورد مر او را در سرای که آن خوبتر و فاضلتر از سرای اول است فیها شیوخ وشباب در ان سرا پیران اند و جوانان اند و دیگر زنان و خوردان نیستند و وجه آن معلوم کرد قلت طوفیمانی اللیلة فاخبرانی عما رایت گفتم آن دو مرد مر او را که بسیار گردانیدند مر او را شب پس خبر دهید مرا از انچه دیدم فالا نعم فقیل لی اما انک ستمر علی رجلین فتاتیان الجبل فانکما لا تصعدانه الا اخذ بهما فاصعد حتی سمعت صوتا شدیدا فقلت ما هذا الصوت قالا هذا عوی جهنم فذهبا بی فاذا برجال معلقین بعراقیبهم مشقوقة اشداقهم تسیل اشداقهم دما قال قلت من هؤلاء قال الذین یفطرون قبل تحلة صومهم یعنی افطار نمی کنند روزه خود را تا وقت حلال شدن آن و دیگر بالای درخت فادخلا فی دار هی احسن واجمل پس در آورد مر او را در سرای که آن خوبتر و فاضلتر از سرای اول است فیها شیوخ وشباب در ان سرا پیران اند و جوانان اند و دیگر زنان و خوردان نیستند و وجه آن معلوم کرد قلت طوفیمانی اللیلة فاخبرانی عما رایت گفتم آن دو مرد مر او را که بسیار گردانیدند مر او را شب پس خبر دهید مرا از انچه دیدم فالا نعم فقیل لی اما انک ستمر علی رجلین فتاتیان الجبل فانکما لا تصعدانه الا اخذ بهما فاصعد حتی سمعت صوتا شدیدا فقلت ما هذا الصوت قالا هذا عوی جهنم فذهبا بی فاذا برجال معلقین بعراقیبهم مشقوقة اشداقهم تسیل اشداقهم دما قال قلت من هؤلاء قال الذین یفطرون قبل تحلة صومهم یعنی افطار نمی کنند روزه خود را تا وقت حلال شدن آن

انك لرسول الله پس گفت عمر آنا شد این برکت بتحقیق دانستیم ما که بتحقیق تو رسول خدائی وسوگند خدا بتحقیق تو رسول خدائی
آلا بفتح همزه وتشدید لام است اصل آن ان منفتحه است که مدغم شده است آن ان لا نفی در روایت ابی ذر به تخفیف لام است وهمزه
را همزه استفهام داخته یعنی آیا نا شد این برکت وحال آنکه ما دانسته ایم که تو رسول خدائی وصاحب اعجازی **باب**
هبة الواحد الجماعة در حکم هبه یکی بچند کس یکی می راوی قالت اسماء والقاسم بن محمد وابن ابی عتیق وعبد الله اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنه
مر قاسم بن محمد بن ابی بکر را وابن ابی عتیق که قومی محمد بن عبد الرحمن بن ابی بکر است ورثت عن اختی عایشة ماکا بالغابة واز شد
از خواهر خود که عایشه صدیقه است مالی را بموضع غابه بفتح غین معجمه وبموحده نام موضعی است بحوالی مزدلفه وقد اعطانی معاویة
به مائة الف فهل لکما او بتحقیق داده است مر معاویه بانجا صد هزار پس آن همه برای شما وملک شماست واین حدیث دلیل است
بر جواز این قسم هبه مشاع واینست مذهب امام محمد وامام ابی یوسف وامام ابو حنیفه گوید هبه مشاع موجب ملک نمیشود ودر صورتی
که یکی بچند کس چیزی بی تقسیم هبه کند ملک آن چند کس بمجرد هبه نمیشود ودر تمسک امام ابو حنیفه رح باین حدیث صحیح است کما یجوز
الهبة الا مقبوضة ودر صورت اشاع قبض متحقق نیست واینچه در حدیث واقع شده تنصیص ندارد بر انکه بی تقسیم اسماء وقتی
دیگر تصرف مالکانه کردند **حدثنا** یحیی بن قزعة قال حدثنا مالك عن ابی حازم عن سهل بن سعد ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی بشراب
فشرب بتحقیق پیغمبر خدا آورده شد بآبی یا شیری پس نوشید از او عن یمینه غلام وعن یساره الاشیاخ وبجانب دست راست وی
غلامی خورد سال بود وآن ابن عباس است وبجانب دست چپ پیران بود از انجمله ابو بکر صدیق است فقال
للغلام ان اذنت لی اعطیت هؤلاء پس فرمود مر غلام را اگر اذن کنی مرا بدهم اینجماعه پیران را فقال ما کنت لاوثر نصیبی منك یا
رسول الله احدا پس گفت ابن عباس نیستم من که ایثار کنم نصیب خود را که از تو یافته ام ای سرور من احدی را فتله فی یده پس داد
آنحضرت آنرا در دست او تل بفتح تا وشد تا وتشدید لام بمعنی دفع است ودلالت حدیث بر ترجمه اولا انچه توان گفت وپسندیده
است آنست که آنحضرت فرمود غلام را اگر اذن کنی واز حق خود بگذری بدهم اینجماعه پیران را از اینجا معلوم شد که رد اذن
یکی که آنحضرت باشد چنانچه برابجماعه روا بوده است ابن بطال در تطبیق حدیث گوید که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود
بابن عباس که نصیب خود را که درین کاسه بوده است به پیران همه کند ونصیب او مشاع غیر متمیز بوده پس دلالت کرد
بر همه مشاع انتهی در فتح الباری تصویب اینوجه کرده است گرمانی گوید مقصود ازین دو باب رد بر حنفیه است که همه
مشاع را روا نمیدارند پوشیده نماند که قول او که نصیب ابن عباس مشاع غیر متمیز بود با آنکه در بیان تطبیق حدیث
بر همه دلالت نیست چنانکه بادنی فهم ظاهر میشود مسلم است که در کاسه نصیب همه حاضران یمین ویسار باشد
وآنچه معلوم شده همین است که آنحضرت بقیه که ماند وبود بابن عباس داد که از اینجا تمام خورد وثابت نشده که بقدر نصیب
خود خورد بعد ازان بدیگران داد وهمه خوردند پس در وی دلالتی بر همه مشاع نیست وبوجهی که ما در تطبیق اشارتی
کردیم بحدیث لا یجوز الهبة الا مقبوضة وقتی معارض میشد که از آنحضرت عطا بهمه واقع میشد شاید که یکی از اینجماعه میلدم
چنانکه در احادیث مثل آن واقع شده که ابو بکر دست چپ بود وعمر بن خطاب التماس کرد که بوی بدهند تسلطی آورده
که اسماعیلی گفته است در حدیث شبهه نیست نزیکی راوی جماعه را ابی یا شیری بود که رای آنحضرت آورند یا رد ازان
خورد وپاره دیگر بابن عباس داد بطریق رفق واباحت چنانکه معانی را طعامی از انچه کسی میخورده باشد اقمه دهند واز آنکه
آنحضرت اذن طلبیده نه از انجهت بود که نوبی همه کرده وحق او متعین شده بود بانکه کاسه آب در وقت استعذان

گرمی آن می سوخته والذی نفسی بیده انه فی الجنة وانکه
دیدی اورا در دنیا جوی خون آکلوا الربا ربا
خواران اند که گویا خون مردم خورده اند والشجرة التی
فی اصل الشجرة ابراهیم وپیر یکه در بیخ درخت
است ابراهیم پیغمبر است علیه السلام والصبیان
حوله فاولاد الناس وکودکان گرد او اولاد
مردم اند از مشرکین وموحدین والذی یوقد النار
مالك خازن النار وانکه می افروزد آتش را مالک
نگهبان دوزخ است والدار الاولی الجنة دخلت
دار عامة المؤمنین وسرای پیشین که درامد در
تو جای عوام مسلمانان است یعنی بهشتی که سایر
مومنین در آنجا باشند واما هذه الدار فدار
الشهداء ولکن واما این سرای دوم که درامد در
از اول بود پس جای شهید این است وشاید که مراد
ابراهیم علیه السلام وما اصل شجرة بحیث آنکه وی
اصل است ودر ملت ودیگر مومنان ومسلمانان
تابع اند او را وبا تباع ملت وی صعودی کنند
شجرة الاسلام را کذا قال العینی یا بسبب کفالت
او للناس باشد وگرنه منزلت وی در بهشت
برتر است از منازل شهداء بیشك چنانکه آدم علیه
السلام در سماء دنیا است نامی بینند نشیمنهای
اولاد خود را از اهل خیر واهل شر پس میخندد وسیگوید
یا انکه منزلت او در علیین است پس چون روز
قیامت شود وسریک از ایشان در منزل خود جای
گیرند کذا ذکره القسطلانی ولکن فاروق را شهید نگر
شیوخ وشباب بحیث آنست که غالب در شهدا
مردان اند نه زنان وکودکان فاما جبریل یکے
ازان دو مرد که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
را همراه بودند واین عجائب نمودند گفت من
جبریل ام وهذا میکائیل واین دومی میکائیل است
فادفع راسك پس بردار سر خود را فاذا فوقه
سحابة پس برداشتم سر خود را فاذا فوقی
مثل السحاب پس ناگاه بالای سر من مانند ابر
است قالا ذلك منزلك گفتند آن بردو
مرد این منزل تست قلت دعانی ادخل
منزلی گفتم بگذارید مرا تا درایم منزل خود را قالا
انه بقی لك عمر لم تستکمله فلو استکملته
اتیت منزلك گفتند باقی مانده است مرترا عمری که نیامدی از عمر تو
که استیفا نمودی آنرا پس اگر تمام میکردی می آمدی
منزل خود را ازینجا ظاهر شود که غرض مقعد
بهشت بر ارواح لازم نیست که بطریق دخول
در آن منزلی باشد ولیکن سایر انبیاء را دخول در
منازل روز قیامت میسر گردد وسعید الانبیاء را
بعد از موت والله اعلم **باب الموت**

در دست آنحضرت بود و با حتی هم در میان نیامده استیذان برای رعایت سنت نیز واولویت بوده است **باب** الحبة المقبوضة وغیر المقبوضة در بیان حکم هبه چیزیکه قبض آن کرده شده و قبض کرده نشده است والمقسومة وغیر المقسوم در حکم هبه که قسمت کرده شده است وقسمت کرده نشده است مقصود بیان هبه غیر مقسوم است وقد ذهب النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه الهبة لا تتم منها هو مقسوم وغیر مقسوم و بتحقیق نپیوسته پیغمبر خدا و اصحاب او قوم هوازن را چیزیرا که غنیمت یافته بودند از آنها وحال آنکه آن غنیمت قسمت کرده نشده بود پوشیده نماند که بدین صورت از قبیل هبه مشاع که حنفیه دران اختلاف کرده اند نیست از آنکه جمیع صحابه از همه نصیبهای خود پیش از آنکه قبض کنند یکبار دست کشیدند و بدین صورت اسقاط حقوق است نه هبه و بر تقدیر قبض خود هوازن دران میان یکدیگر متعین بودند پس مشاع نباشد تا بعد ازین هبه مانع تملک گردد **حدثنا** ثابت قال حدثنا مسعر عن محارب عن جابر قال اتیت النبی صلی الله علیه وسلم فی المسجد وقضانی وزادنی گفت جابر آمدم نزد آنحضرت در مسجد وادا کرد حق مرا وزیاده کرد **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن محارب قال سمعت جابر بن عبد الله قال بعت من النبی صلی الله علیه وسلم بعیرا فی سفر گفت محارب شنیدم جابر بن عبد الله را که گفت فروختم با آنحضرت شتری را در سفری و از احادیث دیگر معلوم شده که آنحضرت جابر را تجویز فرموده بود که هم بران سوار شود در بعض منازل الی المدینة قال اتیت المسجد فصل رکعتین پس آمدم بمدینه فرمود با مسجد پس بگذار دو رکعت چنانکه سنت قدوم است وزن قال بشعبة اراه فوزن لی پس وزن کرد ثمن آنرا گفت شعبه گمان دارم که محارب فوزن لی گفته است بزیاده کلمه لی فارجح پس زیاده کرد ثمن را در احادیث دیگر گذشته که بلال را فرمود که او قیه زر بده وصار لی مثل مفاتیح پس دادم بمن ازان زر چیزی گویا برای تبرک نگهداشته بود حتی صاحبها اهل الشام یوم الحرة تا آنکه یافتند آنرا اهل شام روزی که آتش افتاد در مدینه در واقعه که یزید بن معاویه علیه ما یستحقه لشکری بر مدینه فرستاد در سنه ثمست وسبعین وبا مطابقت حدیث باین ترجمه ظاهر نیست مگر بروایتی دیگر که گذشته که شتر را نیز نوی بخشیده و این هبه پیش از قبض بوده است **حدثنا** قتیبة عن مالك عن ابی حازم عن سهل بن سعد ان رسول الله صلی الله علیه وسلم اتی بشراب فشرب عن یمینه غلام وعن یساره اشیاخ فقال للغلام اتاذن لی ان اعطی هؤلاء پس فرمود مر غلام را اذن میدهی که بدهم باینجماعه دست چپ را گفت للغلام لا والله او ثرت بنصیبی منك احدا فتلة فی یده شرح این حدیث معلوم شده است **حدثنا** عبد الله بن عثمان بن جبلة قال اخبرنی ابی عن شعبة عن سلمة قال سمعت ابا سلمة عن ابی هریرة گفت سلمة بن کهیل شنیدم از ابا سلمة بن عبد الرحمن بن عوف را که روایت کرد از ابو هریره قال کان لرجل علی رسول الله صلی الله علیه وسلم سن فجاء یتقاضاه گفت ابو هریره بود مر مرد را از اعراب بر رسول خدا قرضی از روایت دیگر معلوم شده که آمد و در مطالبه درشتی کرد فهم بصحابه پس قصد کردند یاران بوی یعنی خواستند زجر کنند او را فقال دعوه فان لصاحب الحق مقالا پس فرمود بگذارید او را و چیزی نگویید بتحقیق مر صاحب حق را سخن در مطالبه می باشد وقال اشتروا له سنا فاعطوه ایاه فرمود بخرید برای او شتری چنانکه او داده بود پس بدهید آن شتر را و را فقالوا انا لا نجد سنا الا سنا هی افضل من سنه پس گفتند ما یافت نمی یابیم شتر یرا مگر آنکه شتر ییست که بهتر است از شتر او فقال فاشتروها فاعطوها ایاه فرمود پس بخرید آن شتر بهتر را و بدهید آن شتر او را فان من خیرکم احسنکم قضاء پس بتحقیق از نیکان شما نیک شما شک راوی است نیکوترین شماست از روی قضای دین کرمانی گوید که وجه مناسبت این حدیث آنست که زیاده بر حق دادن هبه بود پوشیده نماند که ترجمه در هبه مطلق نیست بلکه در حکم هبه مقبوض وغیر مقبوض است وهمین قدر مناسبت کفایت میکند

الجزء السادس شیخ الاسلام | کتاب الجنائز

توفی رسول الله وگفت ابو بکر صدیق رضی الله عنه مر عایشه رضی الله عنها را در کدام روز وفات یافت پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم قالت یوم الاثنین گفت عایشه رضی الله عنها روز دوشنبه است قال وای یوم هذا گفت ابو بکر رضی الله عنه وکدام روز است امروز قالت یوم الاثنین گفت عایشه رضی الله عنها روز دوشنبه است قال ارجو فیما بینی وبین اللیل گفت امید دارم وفات خود را در ساعتی که میان من یعنی میان این ساعت من ازین روز ومیان اجزاء شب است رعایت کرد در موافات وفات خود بروز وفات آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم از غایت موافقت واتباع وتبرک بحسب توان قال فنظر الی ثوب علیه کان یمرض فیه پس نگاه کرد بسوی جامه که بر خود داشت بود که بیمار داری کرده میشد در آن جامه به مرض من زعفران دران جامه لودکی بود از زعفران فقال اغسلوا ثوبی هذا وزیدوا علیه ثوبین پس گفت بشوئید این جامه مرا و بیفزائید بر آن دو جامه دیگر فکفنونی فیهما پس کفن کنید مرا در ان سه جامه چنانکه بآنحضرت کرده شد در آن دلیل است بآنکه مغنی لیس فیهما قمیص ولا عمامة نفی این دو جنس است در کفن آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم اصلا نه آنکه قمیص وعمامه سوای آن سه جامه بود وقلت ان هذا حافی عایشه رضی الله عنها گوید گفتم بتحقیق این جامه کهنه است قال ان الحی احق بالجدید من المیت گفت بتحقیق زنده لایق تر است بجامه نو از میت انما هو للمهلة نیست آن کفن مگر برای ریم وزردآب قاضی عیاض گفته مهلة روایت کرده شده بضم میم وفتح وکسر آن واین صحیح گفته بالکسر بمعنی آب رقیق از ریش وبفتح بمعنی دیگر آن وبضم در روی نزدیت ومراد اینجا اول است ودر روایت کرده ابو داود از حدیث علی رضی الله عنه مرفوعا لا تغالوا فی الکفن فانه یسلب سریعا ومعارض نمیشود این با حدیث جابر در امر بتحسین کفن چنانچه مسلم روایت کرده که آن محمول بر تحسین صفت است چون بیاض مثلا ومغالات در ثمن باشد گذانی

پس میتوان گفت که آنحضرت آن شتر که زیادتی داشت قبض نا کرده بخشید و ابو رافع مولای آنحضرت که بوی فرموده بود که مشتری بمجرد وکیل بالبیع بودنه وکیل قبض تا قبض او را اگر واقع نشده باشد قبض آنحضرت گویند **باب** اذا وهب جماعة لقوم او وهب رجل جماعة جاز وقبضه بعضهم جمعی مر قومی را یا بعضی جمعی را رواست **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن عروة ان مروان بن الحکم والمسور بن مخرمة اخبراه مرویست از عروه که مروان بن حکم و مسور بن مخرمه هر دو خبر داده اند او را و ان النبی صلی الله علیه وسلم قال حین جاءه وفد هوازن مسلمین بتحقیق پیغمبر خدا فرمود هنگامی که آمدند نزد آنحضرت ایمان قوم هوازن در حالیکه مسلمان شدند فسألوه ان یرد الیهم اموالهم وسبیهم پس پرسیدند آنحضرت را یعنی طلب کردند و خواستند آنکه باز دهد بسوی ایشان مالهای آنها را و بندیان آنها را فقال لهم معی من ترون پس فرمود بآن کسانی اند که می بینید یعنی لشکر با من شرکت دارند در غنیمت واحب الحدیث الی اصدقه و دوستترین گفتار نزد من راست ترین آنست یعنی راستی آنست که اینهمه غنیمت حق من نیست فاختاروا احدی الطائفتین اما السبی و اما المال پس اختیار کنید یکی از من دو چیز بندیان را یا مال را وقد کنت استانیت و بتحقیق بودم منتظر شما و ان النبی صلی الله علیه وسلم انتظرهم بضع عشرة لیلة حین قفل من الطائف و بود آنحضرت که انتظار داشت آمدن اینها را ده و چند شب هنگامی که بازگشت از طایف فلما تبین لهم ان النبی صلی الله علیه وسلم غیر راد الیهم الا احدی الطائفتین پس وقتیکه ظاهر شد مر آنها را که بتحقیق آنحضرت باز ندهنده است بایشان مگر یکی از دو طایفه قالوا فانا نختار سبینا گفتند پس ما اختیار میکنیم بندیان خود را فقام فی المسلمین فاثنی علی الله بما هو اهله پس بخطبه استاد در مسلمانان پس ستود بر خدا بچیزی که سزاوار آنست ثم قال اما بعد فان اخوانکم هؤلاء جاؤنا تائبین پس فرمود اما بعد حمد خدا پس بتحقیق آمدند برادران شما که اهل هوازن اند در حالیکه توبه کرده اند از شرک و انی رأیت ان ارد الیهم سبیهم فمن احب منکم ان یطیب ذلک فلیفعل و من صلاح دیده ام که باز دهم بایشان بندیان ایشان را پس کسیکه دوست دارد از شما اینکه خوش سیدار و این پسندم را پس خوش کند و من احب منکم ان یکون علی حظه حتی نعطیه ایاه من اول ما یفیء الله علینا فلیفعل و کسیکه دوست دارد از شما این را که باشد بر نصیب خود تا آنکه بدهیم او را از نصیب اول از نخستین غنیمتی که غنیمت دهد خدا بر ما پس گویند آنچنان فقال الناس طیبنا یا رسول الله لهم پس گفتند مردم حاضر ان خوش کردیم ای رسول خدا برای ایشان که بدهید فقال لهم انا لا ندری من اذن منکم فیه ممن لم یاذن پس فرمود مر حاضران را ما نمیدانیم کسی را که اذن کرده در دادن از کسی که اذن نکرده یعنی نمیدانیم که همه اذن کرده اند یا نه فارجعوا حتی یرفع الینا عرفاؤکم امرکم پس بروید تا رفع کنند و بگویند بما بزرگان شما که گفته ایشان در حق همه ما چیست فرجع الناس فکلمهم عرفاؤهم پس رفتند مردم و گفتند ایشان را بزرگان ایشان که همه راضی اند ثم رجع الی النبی صلی الله علیه وسلم فاخبروه انهم طیبوا واذنوا پس برآمدند نزد آنحضرت و خبر دادند که بتحقیق بزرگان خوش کردند و گفتند بطیب خاطر فهذا الذی بلغنا من سبی هوازن پس اینست که رسیده است ما را از قصه بندیان هوازن قال ابو عبد الله قوله فهذا الذی بلغنا من قول الزهری گفت مولف رح قول حدیث فهذا الذی بلغنا از گفتار زهری است **باب** من اهدی لاهل غیره عند جلساؤه فهو حق کسی که هدیه آورده شد مر او را هدیه و نزد او همنشینان او پس همانکس بسزاوارتر است بمقصود مولف رح آنست بکسیکه هدیه کرده اند حق اوست ولیکن لفظ احق ناظر باولویت است وقال عمر عن ابن عباس ان جلساؤه شرکاؤه وله نصیب و ذکر کرده میشود از ابن عباس که بتحقیق همنشینان او شرکاء او اند و بصحت نرسیده است این روایت

کرده آنرا بیهقی و ابن ابی الدنیا و اخراج نموده است ابو نعیم در حلیه از جابر مرفوعا بلفظ اخیر من عذاب القبر و جار یوم القیامة و علیه طابع الشهداء و حمید در ترغیب ابا ایاس بن بکیر مرفوعا بلفظ من مات یوم الجمعة کتب له اجر شهید و وقی فتنة القبر و از عطاء مرسلا مرفوعا بلفظ ما من مسلم او مسلمة یموت لیلة الجمعة او یوم الجمعة الا وقی عذاب القبر و فتنة القبر و بقی الله و لاحساب علیه و جار یوم القیامة و معه شهود یشهدون له انه طابع تام فی دیوان الراضین گفته رسیده است مرا که موتی معذب نمیشوند شب جمعه بجهة تشریف اینوقت و احتمال دارد احتمال آن بالنصاة مسلمین نه کفار و تعمیم کرده محرر منسفی و بحکم الکلام که گفته کافر فرع کرده میشود از وی عذاب روز جمعه و شب آن و تمام شهر رمضان و اما مسلمان عاصی پس وی معذب میشود در قبر خود لکن منقطع میشود از وی عذاب روز جمعه و شب آن که برگردد نبوی تا روز قیامت و اگر بمیرد روز جمعه یا شب جمعه میباشد مر او را عذاب یکساعت و ضغطه قبر نخواهد بود پس منقطع میشود از وی عذاب و عود نمیکند بسوی او تا روز قیامت انتهی و این دلالت میکند بر آن که عصاة مسلمانان عذاب کرده نمیشوند سوای یک جمعه یا کمتر از آن و چون جمعه بسر رسد منقطع گردد و باز نشود و خوان محتاج بدلیل است کذا ذکره السیوطی فی شرح الصدور و لا تحسبن محتاج است بدلیل انچه حکم ترمذی گفته کیکه بمیرد در هفت جمعه پس بتحقیق منکشف میشود پرده از انچه مرور است نزد خدا زیرا چه روز جمعه نافته نمیشود مهیمن و سید کرده میشود دریای آن و عمل نمیکنند در آن بعد فوت و شوکت انتشال الفقد که عمل میکنند در سایر ایام پس چون قبض کند خدا روح بنده را از بندگان خود و موافق افتد قبض او روز جمعه یا باشد دلیل سعادت و حسن مآل او و قبض میکند در آن روز بزرگ هر کسی را که مقدر کرده است او را سعادت نزد خود و لیذا انگاه میداردش از فتنه قبر زیرا چه سبب آن نمیر منافی ازین است انتهی سیوطی گفته و چون کسی بمیرد در آن روز اجر شهید است الا در بر قاعده شهداء مابقه در عدم سؤال و وارد شده دلیل جامع و عدد بدخول جنت هر کسی را که بمیرد نزد انقضاء رمضان و در بعضی نزد انقضاء عرفه و در بعضی انقضاء صدقه و در بعضی نزد ختم بر قول لا الا الله و نزد ختم صوم یوم ابتغاء وجه الله و ابو نعیم

از ابن عباس حدثنا محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا شعبة عن سلمة بن کهیل عن ابی سلمة عن ابی هریرة
عن النبی صلی الله علیه وسلم انه اخذ سنا مرویست از پیغمبر خدا که بتحقیق آنحضرت گرفت شتری بقرض از مردی فجاءه ضئی یتقاضاه
پس آمد آنحضرت را صاحب شتر در حالیکه طلب میکند آنحضرت را شتر خود فقال اعطوه فقال اعطوا له فقال اوفیتنی اوفی الله بک فقال ان خیارکم احسنکم قضاء
پس گفتند اورا که شدت نکند در تقاضا پس فرمود صاحب حق را گفتاری می باشد ثم قضاه افضل من سنه پس بتمام تر از شتر او داد اورا
بهتر از شتر او وقال افضلکم احسنکم قضاء و فرمود بهترین شما نیکو ترین شما است از روی ادای قرض شارح تراجم گوید
وجه مناسبت حدیث بترجمه آنست که زیادتی که آنحضرت بوی داد ند مخصوص بهمان مرد بود حاضران در ان شریک
نشدند و این قول مبنی بر آنست که زیادتی در شمن حکم آن حکم بها است از ثمن بینت یا شائبه بهبه دارد و مولف رح اعتیم
استنباطات بسیار دارد حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا ابن عیینة عن عمرو بن دینار عن ابن عمر انه کان مع النبی صلی الله علیه وسلم فی سفر
مرویست از ابن عمر که بتحقیق بود وی با پیغمبر خدا در سفری وکان علی بکر صعب لعمر و سوار بود بر شتر بچه سخت مهار که ملک
عمر بن خطاب بود فکان یتقدم النبی صلی الله علیه وآله وسلم و بود که پیشی میکرد پیغمبر خدا را فیقول ابوه یا عبد الله لا یتقدم
النبی صلی الله علیه وسلم احد پس میگفت پدر او ای عبد الله پیشی نمیکند پیغمبر خدا را هیچکس فقال النبی صلی الله علیه وسلم لنبیه
پس فرمود عمر را پیغمبر خدا بفروش منی از تو فقال عمر هو لک پس گفت عمر آن شتر ملک تست فاشتراه ثم قال هو لک یا عبد الله
فاصنع بما شئت پس فرمود پیغمبر خدا بفروش شتر مر تراست ای عبد الله هر چه خواهی کن یعنی بفروش یا نگهدار و الات
حدیث بر ترجمه ظاهر است در ین شتر که بحضور جمعی بابن عمر داد ند کسی شریک نشد باب اذا وهب بعیرا لرجل او هو علیه
فهو جائز و قتیبکه ببخشید شتر مر مردی را و حال آنکه وی سوار ست بر وی رواست یعنی حاجت بقبض جدید ندارد
وقال الحمیدی حدثنا سفیان قال حدثنا عمرو بن دینار عن ابن عمر قال کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی سفر وکنت علی بکر صعب
فقال النبی صلی الله علیه وسلم لعمر بعینه فباعه فقال النبی صلی الله علیه وسلم هو لک یا عبد الله باب هدیه کردن شتر مایکره لبسها
در قبول هدیه که مکروه است پوشیدن و استعمال آن حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالک عن نافع عن عبد الله بن عمر قال رای عمر
بن الخطاب حلة سیراء گفت ابن عمر دید عمر بن خطاب جامه ای که در میان خطهای حریر داشت سیراء بکسر سین مهمله و فتح یا مثناة
تحتیه و راء بالمد منقول است از اصمعی که سیراء نوعی از جامه است که در وی خطهای حریر است و از قاضی عیاض
منقول ست که اصح آنست که از حریر محض است و حله سیراء باضافت و توصیف هر دو خوانده میشود که سیر و جید
آنرا تردد در مسجد نبوی فقال یا رسول الله لو اشتریتها فلبستها یوم الجمعة و للوفد پس گفت عمر ای رسول خدا اگر بخری آنرا پس بپوشی
آنرا در روز جمعه و برای وفد یعنی وقتی که ایشان از جائی برسند بهتر است قال انما یلبسها من لا خلاق له فی الآخرة فرمود
نمی پوشد آنرا مگر کسی که بهره نیست مر او را در آخرت از نعمتهای بهشت و حلهای آن ثم جاءت حلة پس آورده شد حلهای حریری
فاعطی رسول الله صلی الله علیه وسلم منها حلة لعمر پس داد آنحضرت از ان حلها یک حله برای عمر فقال کسوتنیها وقد قلت فی
حلة عطارد ما قلت پس گفت عمر آیا داد ی مرا و پوشاندی مرا این حله را و بتحقیق گفتی در حله عطارد آنچه گفتی عطارد
نام مردیست تمیمی که میفروخت حلها را فقال انی لم اکسوکها لتلبسها پس فرمود سن نداد وام ترا برای آنکه چه تو آنرا بپوشی
عمر اخاله عکمر شرک پس داد عمر آنرا برادری رضاعی برادر مادری که در ایام جاهلیت شرک بود بعد از ان مسلمان
شده است حدثنا محمد بن جعفر قال حدثنا محمد بن فضیل عن ابیه عن نافع عن ابن عمر قال اتی النبی صلی الله علیه وسلم بثیاب فاطمة

صلی الله علیه وآله وسلم ان الی قد اقتلت بلفظ مجهول نفسها بتحقیق مادر من فوت شد نفس او یکایک فلتة ناگهان شدن بماری و افتلات بمعنی ربودن نیز آمده راطهن لو تکلمت تصدقت و گمان می برم اورا که اگر سخن میکرد و وصیت کلام می یافت وصیت میکرد بدادن صدقه فهل لها اجر ان تصدق عنها پس آیا باشد مر او را اجری اگر تصدق کنم از جانب وی قال نعم فرمود آری باشد مر ورا اجری اگر تصدق کنی تو از جانب وی و در حدیث دلیل است بر انکه ثواب صدقه میرسد

فلم يدخل عليها فلما كانت ابن عمر آمد بخانه فاطمه پس ندر آمد بر فاطمه وندميد او را وجاء علي فذكرت له ذلك وآمد علي بخانه پس گفت فاطمه مرو يرا كه آنحضرت آمد وناديه مرا برگشت فذكره النبي صلى الله عليه وسلم پس گفت علي اين را براى پيغمبر خدا قال اني رأيت عليها بابها ستراً موشيا بالعهن فرمود بتحقيق من ديدم بر در فاطمه پرده منقط برنگهاى مختلف فقال مالي وللدنيا پس فرمود چيست مرا ودنيا را فاتاها علي فذكر ذلك لها پس آمد نزد فاطمه علي وگفت مقول آنحضرت مرا ورا فقالت ليأمرني فيه بما شاء پس گفت فاطمه گويد بفرمايد مرا در ين پرده بچيزى كه ميخواهد قال ترسلي بها الى فلان اهل بيت بهم حاجة گفت على بفرست آنرا بسوى فلان اهل بيت كه باينها حاجتى دارند يعني محتاج اند آنرا فروخته بحاجت خود صرف كنند مكروه داشتن آنحضرت استعمال حرير را براى فاطمه باآنكه پوشيدن حرير براى زنان حلال است ازانكه راضي نشد وى را رضي الله عنها بطيبات حيات دنيا ما را ازآنها نباشد كه خداوند سبحانه فرداً باينها سيفرمايد كه اذهبتم طيباتكم في حياتكم الدنيا يديد شما طيبات خود را در حيات دنيا واتكه گفته اند كراهت ازجهت تصوير ونقوش بود يا ازجهت اسراف وبهي دارد ليكن مواظبي آنچه در حديث واقع شده مالي وللدنيا يعني اول الشب است **حدثنا** حجاج بن منهال قال حدثنا شعبة قال اخبرني عبد الملك بن ميسرة قال سمعت زيد بن وهب عن علي قال هدى الى النبي صلى الله عليه وسلم حلة سيراء فلبستها فرأيت الغضب في وجهه مرويست از علي ابن ابي طالب رضي الله عنه گفت هديه كرد بسوى من پيغمبر خدا جامه حريري پس پوشيدم آنرا پس ديدم خشمي در روي آنحضرت وكراهتي ازين پوشيدن فشققتها بين نسائي پس پاره پاره كردم درميان زنان خود مراورا زنان حاضر در خانه ندنه زوجات ازانكه امير المؤمنين علي تا فاطمه رضي الله عنها زنده بود زني ديگر نخواست در بعضي روايات بين الفواطم واقع شده ومراد فاطمه بنت النبي صلى الله عليه وسلم وفاطمه بنت اسد مادر علي وسوم فاطمه بنت حمزه بن عبد المطلب است وظاهر اين واقعه پيش ازان بود ودر حديث سابق گذشت يا آنكه فاطمه رضي الله عنها گرفته بدگري داده باشد والله اعلم **باب** قبول الهدية من المشركين درجواز قبول كردن هديه از كافران وقال ابو هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم هاجر ابراهيم بسارة فاعطى هاجر پس گفت ابو هريره هجرت كرد ابراهيم عليه السلام بازن خود ساره كه جميل ترين زنان بود فدخل قرية فيها ملك او جبار پس درآمد قريه را كه دروى يا دشاهى بود يا جبارى شك راويست فقال اعطوها هاجر پس گفت آن ملك بدهيد ساره را واى كه نام او هاجر است در اصل نام ها جر است بدل كرده اند ها را بهمزه ودر بعضي روايات ها جر است وآينده بيايد سبق ذكر او در قصه هاى انبيا بتفصيل مي آيد واهدت للنبي صلى الله عليه وسلم شاة فيها سم وهديه كرده شد مر آنحضرت را شاتى كه دروى زهر بود واآنحضرت قبول كرده آنرا وقال ابو حميد اهدى ملك ايلة للنبي صلى الله عليه وسلم بغلة بيضاء وگفت ابو حميد هديه فرستاد پادشاه ايله مر آنحضرت را استرى سفيد ايله بفتح همزه وسكون تحتيه وفتح لام وآخر تاء فوقانيه شهريست بر ساحل بحر درميان حجاز وشام فكساه بردا وكتب لببحرهم پس عطا كرد او را چادرى ونوشته داد مر او را حكومت بحر او را يعني شهر او را صاحب آن درين حديث تجويز حكومت دادن كافر را وقبول كردن هداياى او معلوم شد **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا يونس بن محمد قال حدثنا شيبان عن قتادة قال حدثني انس قال اهدى للنبي صلى الله عليه وآله وسلم حبة سندس گفت انس هديه فرستاده شد مر آنحضرت را حبه سندس جامه دوخته سندس بضم سين مهمله وسكون نون وضم دال وآخر سين ديباى باريك وكان ينهى عن الحرير وبود آنحضرت كه منع ميكرد از استعمال جامه حرير يعني باوجود آن قبول هديه كرد فعجب الناس منها پس شگفت كردند مردم از نيكوئى آن فقال والذي نفس محمد بيده پس فرمود

باب ما جاء في قبر النبي

در صفت قبر پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم وقبر ابي بكر وقبر عمر رضي الله تعالى عنهما بعد ازان تفسير كرد لفظ اثر را كه مناسب لفظ قبر بود وگفت وقول الله عز وجل فاقبره در آيه تمام ماند فاقبره جاريست بر محاوره اقبرت الرجل ملفظ ماضي متكلم از باب ضرب يضرب فعال قبر يقبر مضارع متكلم ميگويي اين را هنگام نظر اذا جعلت له قبرا وقتيكه بگردانى براى او قبر وميگويند قبرته از نگاهى مجرد بمعنى دفنته ودفن كردم او را واين فعل آنچه ميگويند شذ بخلاف اقياس زيرا چه مقياسا ساخته نشده است تعالى زمين را براى اين كار چنانكه فرمود الم نجعل الارض كفاتا احياء وامواتا زمين را جمعگاه مردم در حاليكه زنده اند ومرده اند پس تفسير ميكند مؤلف زمين را بكفاتا يدفنون فيها احياء اجمعين كه باشند در آنچه دفن ميكنند حيات ويدفنون فيها امواتا ودفن كرده شوند در آنچه هنگام ممات گفات بكسر كاف بمعنى جائيكه فراهم آورده وجمع كرده شود در آنچه چيزى

حدثنا اسمعيل قال حدثني سليمان بن بلال عن هشام ح وحدثني محمد بن حرب ابو عبد الله النشائي بفتح نون وشين معجمه سنه وه ويست ونجاه ويتج قال حدثنا ابوه وفان يحيى بن زكريا غساني سنه اربعين ومائة وهشتاد وشش عن هشام عن عروة عن عائشة قالت لبث رسول الله بمكة بتحقيق بود پيغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم لتعذر في مرضه بمكه اقامت عذر بسبب بيماري نقل بسوى خانه عايشه رضي الله عنها ايام بيماري خود و اين بر تقدير ليست كه رواية العين وذال معجمه باشد واگر بقاف ودال مهمله خوانند چنانكه رواية قاف نيست است پس معنى چنين باشد كه مى پرسيد قدر طاقت خود كه باقى ماند وتا نوبت عايشه رضي الله عنها اين انا اليوم كجا باشم من امروز ونوبت كيست كه اقال الشاعر اين انا غدا كجا باشم من فردا ستبطاء

سه گنبد کسی را در دست قبیله اوست المنادیل سعد بن معاذ فی الحدیث حسن من هذا تحقیق مندیل سای سعد بن معاذ
دهشت نیکوتر ازین است تنادیل جمع [illegible] بکسر میم بمعنی پارچه که دست برای پاک کردن و سترو نگاه دارند
وتخصیص بمندیل ازانست که این پارچه [illegible] از پیمانهای پاس می باشد و وجهی برای تخصیص سعد کسی نگفته تواند که
مصلحت در اظهار فضیلت سعد بر عاشر انصار بود وقال سعید عن قتادة عن انس وحدیث کرده است سعید از قتاده و او
از انس ان اکیدر دومة اهدی الی النبی صلی الله علیه وآله وسلم بتحقیق اکیدر رئیس دومه هدیه فرستاده بود او را بسوی
پیغمبر خدا و دومه بضم دال مهمله وسکون واو و میم نام موضعی است که آنرا دومة الجندل نیز گویند گویا در آن دیار سگستان
بسیار بود اکیدر بضم همزه و فتح کاف وسکون تحتیه و فتح دال مهمله فراء نام والی دومه است حدثنا عبد الله بن
عبد الوهاب قال حدثنا خالد بن الحارث قال حدثنا شعبة عن هشام بن زید عن انس بن مالک ان یهودیة اتت النبی صلی الله
علیه وسلم بشاة مسمومة فاکل منها زنی یهودی آورد آنحضرت را در خیبر شاتی که در شانه آن زهر کرده بود پس
خورد آنحضرت لقمه از آن و آنحضرت بشر بن براء نیز خورد و آنحضرت فرمود بخورید از آنرا که زهر دار است در معجزات
آورده اند که آن شانه متکلم آمد که من زهر دارم فلا تقتلها فقال لا اقتلها فقال لا پس آوردند آن زن را و اقرار
کرد پس گفته شد نمیکشی این را فرمود نه از انکه آنحضرت انتقام برای خود نمیکشید مرویست که چون بشر مرد بقصاص او
آن زن را کشتند گویا این روایت نزد حنفیه بصحت نه پیوسته که گویند در نصورت از راه قصاص کشتن نمی آید قال
فما زلت اعرف فی لهوات رسول الله صلی الله علیه وسلم لهات انس دائم می یافت آن لقمه را در گلوی آنحضرت یعنی
اثر آن سر میکشید و پیدا میساخت آنحضرت را لهوات جمع لهات است بمعنی حنک اعلی کام حدثنا ابو النعمان قال
حدثنا المعتمر بن سلیمان عن ابیه عن ابی عثمان عن عبد الرحمن بن ابی بکرة قال کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم ثلثین وماته گفت
عبد الرحمن بن ابی بکره بودیم ما با آنحضرت یکصد و سی نفر فقال النبی صلی الله علیه وسلم هل مع احد منکم طعام پس فرمود پیغمبر خدا
آیا هست با یکی از شما غله فاذا صاع رجل صاع من طعام وبحوه پس ناگاه بامر دی صاعی از غله بود یا نزدیک بصاع فعجن پس
خمیر کرده شد ثم جاء رجل مشرک مشعان طویل بغنم یسوقها پس آمد مردی کافر پریشان موی دراز قد بگله بزی که میراند آنرا
مشعان بضم میم وسکون شین معجمه و پس از وی عین مهمله است و آخر نون مشدد و بمعنی اشعث پریشان موی
فقال النبی صلی الله علیه وسلم بیعا ام عطیة او قال ام هبة پس فرمود پیغمبر خدا میفروشی فرمودی یا میدهی و اذنی یا فرمود
پیغمبر خدا هبه میکنی شک کردی شک راوی است مطابقت حدیث بهمین جزء است قال لا بل بیع گفت آنمرد نه بلکه بیع است فاشتری منه شاة فصنعت پس خرید از آن مرد یک بزی را پس ذبح کرده شد و امر النبی صلی الله
علیه وسلم بسواد البطن ان یشوی و فرمود پیغمبر خدا بجگر یا هر چه در شکم است اینکه بریان کرده شود و ایم الله
ما فی الثلثین والمائة وسوگند خدا نبود در صد و سی مرد الا قد حز النبی صلی الله علیه وسلم له حزة من سواد بطنها مگر انکه پاره داد
پیغمبر خدا مر او را از سواد بطن آن حزه بضم مهمله و تشدید زای مفتوحه بمعنی قطعه است انکان شاهدا اعطاها ایاه وانکان
غائبا جعاء له اگر بود حاضر داد آن قطعه مر او را و اگر غائب بود نگهداشت مر او را فجعل منها قصعتین پس گردانید
از آن شاة یعنی از گوشت آن دو کاسه فاکلوا اجمعون شبعنا پس خوردند همه آنها یکجا و سیر شدیم ما در نیکلام التقائیه
فتفضل القصعتان فحملناه علی البعیر پس باقی ماند در هر دو کاسه پس برداشتیم آنرا بر شتر او کما قال شک راویست

کتاب الجنائز

الجزء السادس شیخ الاسلام

دو خانه در یمن حرز مناسب آنجا بود باب حدثنا موسی بن اسماعیل قال حدثنا ابو عوانة عن هلال هو الوزان عن عروة عن عایشة
قالت قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فی مرضه الذی لم یقم منه فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم در مرضی که برنخاست از آن مرض لعن الله الیهود والنصاری
اتخذوا قبور انبیاءهم مساجد لعنت کند خدا یهود و نصاری را که گرفتند قبرهای پیغمبران خود را مسجدها چنانکه در ابواب مساجد
گذشت لولا ذلک ابرز قبره بضم همزه و کاف لغیره رضی الله عنها گوید اگر نمی بود خوف آنکه متخذ شود مسجد
قبر را اظهار و مکشوف کرده میشد قبر آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم غیر انه خشی بلفظ معلوم جز آنکه آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم ترسید
تا آنکه متخذ شود مسجد خشی بلفظ مجهول شک راویست یعنی ترسیده شد ان یتخذ مسجدا

کہ این عبارت بود یا آنچنانکہ گفتہ مشائخ طول جداً فوق المطول مولف عشان را تنسیہ کردہ بدرازی مفرط در سن حدیثہ سہ معجزہ بیان یا شد اول آنکہ جگر بریان ہا آنچہ در شکم است بیکصد و سی کس رسید دوم آنکہ زرد کاسہ اینہمہ مردم باجتماع خوردند سیوم آنکہ اینہمہ یک بز بسیر شدند و باقی ماند چیزی ازان باب اطعمۃ شرعیہ کہ این در جواز ہدیہ دادن بکافران دلیل الله تعالی بکم عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین منع نمیکند شما را از عدل بر کسانیکہ قتال نکردہ اند شما را در دین و ما خرجوکم من دیارکم و نہ آزار دہند شما را از دیار شما ان تبروہم و تقسطوا الیہم اینکہ نیکی کنید ایشان را و بر سانید بسوی ایشان از عدالت را یعنی بعدالت سلوک کنید ان الله یحب المقسطین خدا دوست میدارد عدل کنندگان را **حدثنا** خالد بن مخلد قال حدثنا سلیمان بن بلال قال حدثنی عبد الله بن دینار عن ابن عمر قال رآی عمر حلۃ علی رجل تباع فقال للنبی صلی الله علیہ وسلم ابتع ہذہ الحلۃ تلبسہا یوم الجمعۃ و اذا جاءک الوفد پس گفت عمر آنحضرت را بخر این جامہ کہ بپوشی آنرا روز جمعہ و وقتیکہ آیند نزد تو الیہجان فقال انما یلبس ہذہ من لا خلاق لہ فی الآخرۃ پس گفت نمی پوشد این را مگر کسیکہ نیست نصیبی مر او را در آخرت فاتی رسول الله صلی الله علیہ وسلم منہا بحلل پس آورد پیش رسول خدا از آن و فرستاد بسوی ما فارسل الی عمر منہا بحلۃ پس فرستاد آنحضرت بسوی عمر از ان حلہا یکی فقال عمر کیف البسہا و قد قلت فیہا ما قلت پس گفت عمر چگونہ بپوشم آنرا و تحقیق گفتہ تو در حق آنہا چیزیرا کہ گفتی فقال انی لم اعطکہا لتلبسہا پس فرمود ای عمر ندادم ترا برای اینکہ بپوشی آنرا بشیعہا او تکسوہا بفروشی آنرا یا میدہی آنرا فارسل بہا عمر الی اخ لہ من اہل مکۃ قبل ان یسلم پس فرستاد آنرا عمر بہ برادری کہ مر او را بود از اہل مکہ پیش از انکہ اسلام آرد **حدثنا** عبید بن اسمعیل قال حدثنا ابو اسامۃ عن ہشام عن ابیہ عن اسماء بنت ابی بکر قالت قدمت علی امی وہی مشرکۃ فی عہد رسول الله گفت اسماء قدوم آورد بر من مادر من و حال آنکہ وی کافر بود و ابو بکر آزا پیش از اسلام طلاق دادہ بود آمد در زمان آنحضرت صلی الله علیہ وآلہ وسلم فاستفتیت رسول الله صلی الله علیہ وسلم پس استفتا کردم رسول خدا را یعنی پرسیدم آنحضرت را کہ رواست رعایت حال و امداد او و قالت وہی راغبۃ افاصل امی قال نعم صلی امک گفتم و آن مادر اعراض کنندہ است از اسلام آیا صلہ رحم کنم مادر خود را فرمود آری بکن رعایت امر خود را باب لا یحل لاحد ان یرجع فی ہبتہ و صدقتہ روا نیست مر ہیچکس را انکہ رجوع کند در ہبۂ خود و صدقہ کہ کردہ **حدثنا** مسلم بن ابراہیم قال حدثنا ہشام و شعبۃ قالا حدثنا قتادۃ عن سعید بن المسیب عن ابن عباس قال قال النبی صلی الله علیہ وسلم العائد فی ہبتہ کالعائد فی قیئہ رجوع کنندہ در ہبۂ خود مانند رجوع کنندہ است در خوردن قی خود **حدثنا** عبد الرحمن بن المبارک قال حدثنا عبد الوارث قال حدثنا ایوب عن عکرمۃ عن ابن عباس قال قال النبی صلی الله علیہ وسلم لیس لنا مثل السوء الذی یعود فی ہبتہ کالکلب یرجع فی قیئہ گفت ابن عباس فرمود پیغمبر ما نیست مارا وصفی بد یعنی نیست از ما مانند مردی بدی کہ عود میکند در ہبۂ خود چون سگی کہ رجوع میکند در قی خود

و در روایت دیگر ما یعنی نیست از ما مانند مردی بدی کہ عود میکند در ہبۂ خود چون سگی کہ رجوع میکند در قی خود

شافعیہ و مالکیہ از ین حدیث تحریم رجوع فہمیدہ اند و حنفیہ بر کراہت حمل میکنند از انکہ این فعل مکروہ طبیعی است صریح در حرمت نیست و نیز در حدیث صحیح آمدہ کہ الواہب احق بہبتہ ما لم یثب منہا یعنی ہبہ کنندہ سزاوار تر است بر ہبۂ خود مادامی کہ ثابت نشدہ است از وی تعریفی کہ مانع رجوع است در بعضی نسخ یثب است و معنی آنست مادامی کہ نرسد از وی بدل یعنی ہبہ بعوض نباشد و در ہبہ بعوض مذہب منفیہ ہمانست کہ رجوع روا نیست **حدثنا** یحیی بن قزعۃ قال حدثنا مالک عن زید بن اسلم عن ابیہ قال سمعت عمر بن الخطاب یقول حملت علی فرس فی سبیل الله فاضاعہ الذی کان عندہ

الجزء السادس شیخ الاسلام | كتاب الجنائز

ولیکن روایت از ایشان ندارد و انہ حدثہ انہ

رآی قبر النبی صلی الله علیہ وآلہ وسلم مسنما حدیث کرد سفیان ابو بکر را کہ وی دید قبر پیغمبر خدا را صلوات الله و سلامہ علیہ مانند کوہان شتر و در مصنف ابن ابی شیبہ قولی ابو بکر و عمر رضی الله عنہما زیادہ آمدہ و ہمچنان در مستخرج ابو نعیم و در روایت کردہ ابو داؤد باسناد صحیح از قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنہ کہ گفت در آمدم بر عایشہ رضی الله تعالی عنہا پس گفتم ای مادر من بگشا برای من از قبر آنحضرت و صاحبیہ پس کشف کرد برای من و پرده بر داشت از ہم سہ قبر نہ بلند و نہ مفصل بزمین کہ چیده شده اند بسنگریزہ ہای سرخ و ذکر کردہ امام محمد در آثار کہ روایت کردہ ابو حنیفہ از حماد از ابراہیم کہ وی گفت خبر داد مرا کسیکہ دید قبر آنحضرت را یعنی ابو بکر و عمر را مسنم برآمدہ از زمین کہ بران سنگریزہا سفید است و این مخالف مشہور و روایت ابو داؤد را در رنگ سنگریزہا شاید کہ آن بسبب اختلاف وقت رویت و حال رای باشد و لیکن در شکل قبور بشریفہ مشہور در روایات تسنیم است و مستحب نزد ائمہ ثلاثہ و مزنی و بسیاری از شافعیہ تسنیم قبور است و نزد شافعی تسطیح افضل است از تسنیم زیرا کہ آنحضرت صلی الله علیہ وآلہ وسلم مسطح گردانید قبر پسر خود ابراہیم را و این بر تقدیر صحت مخالف است غالب عمل را در قبور شیعی گفتہ دیدم قبور شہدا را احدا مسنم و ہمچنان کردہ شد بقبر ابن عمرو ابن عباس رضی

گفت زید بن اسلم شنیدم عمر بن خطاب را رضي الله عنه میگفت سوار کردم بر اسپی در راه خدا یعنی بخشیدم او را پس ضایع کرد
آن شخص اسپ را که نزد وی بود میخواست بفروشد فاردت ان اشتریه منه فظننت انه بايعه برخص پس خواستم اینکه
بخرم من آنرا از وی و گمان کردم که بتحقیق آن شخص فروشنده آنست بارزانی فسالت عن ذلك النبي صلی الله علیه و آله وسلم
پس پرسیدم از جواز خریدن بخشیده خود باز از ان خریدن پیغمبر خدا را فقال لا تشتره وان اعطاكه بدرهم واحد پس فرمود
مخر آنرا اگرچه بدهد ترا بیک درهم فان العايد في صدقته كالكلب يعود في قيئه بتحقیق رجوع کننده در صدقه خود مانند سگی است که
باز میخورد قی خود را از آنکه هرچه کم میشود از اصل بهای او گویا در ان رجوع میکند هم ازینجا گفته اند اگر زیاده بر بهای اصل
بخرد باکی ندارد و این نهی تنزیهی است که اهل تقوی را از ان پرهیز باید کرد **باب** این باب ترجمه ندارد و این منافی
آن قول است که کرمانی در تطبیق تراجم گفته اند که مولف رح او لا تراجم ابواب نوشته بعد از ان احادیث گذاشته در ان نظر کرده
بهر ترجمه که حدیث موافق یافته در ان باب ایراد نموده **حدثنا** ابراهيم بن موسى قال حدثنا هشام بن يوسف ان ابن جريج
اخبرهم قال اخبرني عبد الله بن عبيد الله بن ابي مليكة ان بني صهيب مولى بني جدعان ادعوا بيتين وحجرة گفت ابن جریج
خبر داد مرا عبد الله بتحقیق فرزندان صهیب که موالی بنی جدعان اند دعوی کردند دو خانه و صحن را صهیب از گرامی صحابه
و از سابقان اهل اسلام است در راه خدا آزار ها کشید جدعان بضم جیم و سکون مهمله و عین مهمله و نون است ان رسول الله
صلی الله علیه وسلم اعطى ذلك صهيبا که بتحقیق رسول خدا داده است آن دو خانه و صحن صهیب پدر ما را فقال مروان من يشهد
لكما على ذلك پس گفت مروان کیست که گواهی دهد برای شما برین دعوی در ینجا خطاب به دو کس کرده اند و در سابق
ولاحق بصیغه جمع آورده و ظاهر است که مدعی ده و بدل همین دو کس بودند دعوی در حقیقت از همه فرزندان است قالوا ابن عمر
گفتند گواه ما ابن عمر است فدعاه فشهد لاعطى رسول الله صلی الله علیه وسلم صهيبا بيتين وحجرة پس خواند مروان ابن عمر را
و گواهی داد که بتحقیق داده است رسول خدا صهیب را دو خانه و حجره فقضى مروان بشهادته لهم پس حکم کرد مروان
بگواهی ابن عمر ایشان را تردد ی که در ینحدیث کرده اند آنست که حکم بگواهی یک کس چگونه روا بوده بعضی شارحان
گویند که بیک شاهد و یمین مدعیان حکم کرده لیکن ذکر یمین در حدیث نکرده است و میتوان گفت که شاهد دیگر نیز
خواهد بود چون ابن عمر بزرگ بود تنها ذکر او کرده اند و ظاهر آنست که این خانها داخل بیت المال شده باشد و در ینصورت
مدعا علیه همین مروان خواهد بود پس اگر مدعا علیه گواه هم تفویض بمدعی کند میتواند بود یا آنکه در ان زمانه ضبط املاک
نیز بر هم خورده بود امرای وقت هر تصرفی که میخواستند میکردند خصوصا مروان و امثال او **باب** ماقيل في العمرى والرقبى
در بیان چیزی که وارد شده در حکم عمری و رقبی بر وزن دنیا و عقبی است صورت عمری آنست که گوید کسی بصاحب خود
اعمرتک داری یعنی گردانیدم برای تو این سرای خود بمدت عمر تو و اگر بعد ازین قول مخاطب او قبض کند ملک و میشود
هم ازین جهت آنحضرت این را هبه نام کرده یعنی تصرف او در مدت عمر او اباحت است و صورت رقبی آنست که گوید
ارقبتک داری و قتیکه بمیرد ارخود را بدیگری و گویا که من مردم پیش از تو پس این دار از تست و اگر تو مردی پیش
از من این دار از منست و این نیز حکم هبه دارد و این شرط لغو است و امام ابوحنیفه و مالک انکار کرده اند صورت رقبی
را و گویند اعتباری ندارد و مولف حدیثی هم درین باب نیاورده اعمرته الدار فهي عمرى جعلتها له یعنی اعمرته الدار که آنرا
عمری گویند معنی آنست که گردانیدم مر او را و ملک او کردم استعمركم فيها جعلكم عمارا گردانید شما را عمارت کننده یعنی

عایشه که محتوی بود بر ان قبور هنگام امارت
ولید بن عبد الملک بن مروان و بودند مردم
که نماز میکردند بسوی قبر شریف پس امر کرد
عمر بن عبد العزیز بنا دیوار قبر تا نماز نگذارد
بسوی آن احدی احد دا فی بنائه شروع
کردند مردم در بنا دیوار قبر و عینی نقل کرده
که گفت عمرو بن دینار و عبید الله بن ابی زید
نبود بر خانه آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم
دیواری و اول کسیکه بنا کرد بران دیوار را عمر
بن خطاب است و عبید الله گوید بود دیوار
وی کوتاه پس از ان بنا کرد آنرا عبد الله بن
زبیر و زیاده کرد دران و در دره بنی نجار
است که افتاد دیوار حجره از مستقبل بموضع
جنائز در زمان عمر بن عبد العزیز پس ظاهر شدند
قبور پس امر کرد عمر بستر آن موضع و امر کرد ابن
وردان آنرا تا واکند بنیاد در او در بعضی روایات
آمده که نوشته بود ولید بعمر بن عبد العزیز که
خریده بود حجره های مطهره را اینکه منهدم کن
آنرا و وسیع کن تا آن مسجد را پس نشست عمر
در گوشه مسجد امر کرد بهدم آن پس نزدیم او را
گریان بیشتر از ین روز پس بنا کرد عمر آنرا
چنانکه خواست الحدیث فبدت لهم قدم
پس ظاهر شد بانیان را نزد حفر اساس قدمی با ساق
و زانو چنانکه صحیح مسلم روایتی دیگر ففزعوا وظنوا
انها قدم النبي پس ترسیدند و گمان بردند که
آن قدم پیغمبر خدا است صلی الله علیه و آله
وسلم فما وجدوا احدا يعلم ذلك پس
نیافتند هیچ یکی را که تحقیق دانسته و شناخته باشد آنرا
حتى قال لهم عروة لا والله ما هي قدم النبي
تا آنکه گفت ایشانرا عروه سوگند بخدا نیست آن
قدم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم ما
هي الا قدم عمر نیست آن مگر قدم عمر رضي الله عنه

اذن کرد کردروی عمارت کنید **حدثنا** ابونعیم قال حدثنا شیبان عن یحیی عن ابی سلمة عن جابر قال قضی النبی صلی الله علیه وسلم بالعمری انها لمن وهبت له گفت حکم کرد پیغمبر خدا بعمری که بتحقیق آن خانه عمری مرکسی راست که بخشیده شده مر اورا

حدثنا حفص بن عمر قال حدثنا همام قال حدثنا قتادة قال حدثنی النضر بن انس عن بشیر بن نهیك عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال العمری جائزة فرمود صورت هبه عمری روا و صحیح است وقال عطاء حدثنی جابر عن النبی صلی الله علیه وسلم مثله وگفت عطا حدیث کرد مرا جابر از پیغمبر خدا مانند حدیث مذکور

باب من استعار من الناس الفرس در حکم کسی که عاریت کرد از مردم اسپ را در روایت ابی ذر و الداته و زیاده کرده گشمیهنی و غیر او

حدثنا آدم قال حدثنا شعبة عن قتادة قال سمعت انسا یقول کان فزع بالمدینة فاستعار رسول الله صلی الله علیه وسلم فرسا لابی طلحة فقال ما رأینا من شئ وان وجدناه لبحرا گفت قتاده شنیدم انس بن مالک را میگفت بود یکوقتی غوغائی بمدینه پس استعاره کرد رسول خدا اسپی را از ابو طلحه یقال له المندوب گفته میشد مر آن اسپ را مندوب این اسپ را از جهت ندب یعنی اثر جراحتی که در پای او بود مندوب میخواند مذکر فلما رجع قال ما رأینا من شئ وان وجدناه لبحرا پس سوار شد وهرگاه باز گشت فرمود ندیدیم چیزی وان وجدناه لبحرا و بتحقیق یافتیم این اسپ را دریائی یعنی راه او همچو راه آب دریا بود تند و هموار و در روایت اسمعیلی از حماد آورده که شبی ببیرون شهر مدینه غوغائی شد آنحضرت اسپ ابو طلحه که سست وکودن بود بی زین و لجام گرفته سوار شد و مردم دیگر آنحضرت را بعد از مراجعت دریافتند در بیان ان وجدناه بحرا اختلاف کرده اند نزد بعضیان ان مخففه از مثقله است و لام فارق است میان نافیه و مخففه و معنی آنست که گفتیم و گوئیان گویند ان نافیه است و لام بمعنی الا است و معنی آنکه نیافتیم او را مگر بحر و اینچنین گفته اند در آیت کریمه ان هذان لساحران

باب الاستعارة للعروس عند البناء در بیان عاریت گرفتن جامه مزین نوشتها را نزد زفاف

حدثنا ابونعیم قال حدثنا عبد الواحد بن ایمن قال حدثنی ابی قال دخلت علی عائشة وعلیها درع قطر گفت ایمن در آمدم بر عایشه و حال آنکه بر وی پیراهن قطر بود قطر بکسر قاف و سکون طاء مهمله آخر را نوعی از بردمین است غلیظ که در وی خشونتی می باشد و در روایت ابی ذر قطن با نون در آخر همان معنی است ثمن خمسة دراهم بهای آن پنج درهم بود ثمن بر رفع مضاف حذف است و بعضی ثمن را بصیغه مجهول از باب تفعیل تصحیح کرده و خمسة را بنصب بنزع خافض خوانده اند فقالت ارفع بصرك الی جاریتی انظر ایها فانها تزهی ان تلبسه البیت پس گفت بردار نظر خود را بسوی دایه من به بین بسوی او پس بتحقیق او تکبر میکند اینکه بپوشد این درع را درون خانه تزهی بضم تاء و فتح هاء بصیغه مجهول است بمعنی تکبر است گویند زهی الرجل اذا تکبر و اعجب بنفسه و این فصل از انجمله است که جز بصیغه مجهول آنرا نخوانده اند و بمعنی او معروف است وقد کان لی منهن درع علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم و بتحقیق بود مرا ازین درعها در عهد رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی فما کانت امرأة تقین بالمدینة الا ارسلت الی تستعیره پس نبود هیچ زنی که زینت کرده میشد بمدینه مگر آنکه فرستادی بسوی من کسی را بحالی که استعاره میکرد آنرا تقین بضم تاء و فتح قاف و تشدید یاء ثناة بمعنی تزین است عایشه صدیقه شکایت کرده از حال مردم که بعد از آنحضرت فضول و اسراف در میان اینها آمده

باب فضل المنیحة در بیان ثواب منیحه بفتح میم و کسر نون و سکون تحتیه و فتح حاء مهمله ناقه یا بزی که برای خوردن شیر آن بکسی بدهند و وی باز دهد

آ **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا مالك عن ابی الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال نعم المنیحة اللقحة الصفی منیحة فرمود نیکو منیحه است لقحه از روی عطا کنده بفتح لام و فتح قاف که نزدیک بود بزادن

وحال آنکه بود در حجره وی جای یک قبر کاذر
به ضم همزه و فتح کاف مشدد و ابدا ستوده شوم

یعنی گرسنه گشته الیلین است تمر بکسر میم یعنی عطاست والشاة الحفلی وبزی که بسیار شیر دارد است تفرج بالباء وتروح بالباء صباح میکند کبفرح شیر وشب میکند کنصر شیر یعنی دوشیده میشود از وی صباح وشب **حدثنا** عبد الله بن یوسف اسمعیل عن مالک قال نعم الصدقة یعنی این هبه نیکو است بجای نعم المنیحة نعم الصدقة نقل کرده اند **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا ابن وهب قال حدثنی یونس عن ابن شهاب عن انس بن مالک قال لما قدم المهاجرون المدینة من مکة وليس بايديهم

شیء گفت انس بر گاه قدوم آوردند مهاجران بمدینه از مکه وحال آنکه نیست بدست اینها چیزی از مال وکانت الانصار اهل العرض والعقار وبودند مردم انصار خداوندان زمین واملاک فقاسمهم الانصار پس قسمت کردند ایشان را انصار پس عهد کردند ایشان را انصار علی ان یعطوهم ثمار اموالهم کل عام بر نیکه بدهند ایشان را حاصل اموال خود هر سال ویکفوهم العمل والمؤنة وکفایت کنند ایشان را عمل ورنج عمل کردن وکانت امّ انس ام سلیم وبود مادر انس ام سلیم ام انس بن مالک قبل ازاسلام است وام سلیم قبل ازام انس انچنین تجمیع کرده است زبانی وبهتر آنست که گوئی ام سلیم خبر کانت اولا وکانت ام عبد الله صفت ام سلیم است کانت ام عبد الله بن ابی طلحة بودام سلیم مادر عبد الله بن ابی طلحه پس این ام سلیم مادر این پسر است انس وسلیم وعبد الله فکانت اعطت ام انس رسول الله صلی الله علیه وسلم عذقا وداد بود مادر انس رسول خدا را چند نخل عذاق بکسر مهمله وذال معجمه جمع عذق است مانند کتاب وکلاب فاعطاها النبی صلی الله علیه وسلم ام ایمن مولاته ام اسامة بن زید پس داد آن نخلها را آنحضرت ام ایمن را داده او مادر اسامه بن زید قال ابن شهاب فاخبرني انس بن مالك ان النبي صلى الله عليه واله وسلم گفت ابن شهاب خبر داد مرا انس بن مالک که بتحقیق پیغمبر خدا لما فرغ من قتل اهل خيبر وانصرف الى المدينة بر گاه فارغ شد از کشتن وغارت کردن مردم خیبر پس باز آمد بسوی مدینه رد المهاجرون الى الانصار منائحهم التي كانوا منحوهم من ثمارهم باز دادند مهاجران بسوی انصار عطاهای ایشان را که داده بودند از میوهای خود فرد النبي صلى الله عليه وسلم الى امه عذاقها پس داد پیغمبر خدا بمادر انس نخلهای او واعطى رسول الله صلى الله عليه وسلم ام ايمن مكانهن من حايطه پس داد آنحضرت ام ایمن را بجای آن نخلها از باغ خود که بقسمت آنحضرت رسیده بود وقال احمد بن شبيب اخبرنا ابي عن يونس بهذا وگفت احمد بن شبیب خبر داد مارا پدر من از یونس بإسناده ومتنه وقال مكانهن من حائطه یعنی بجای حایطه خاصه گفته یعنی ملک خاص خود **حدثنا** مسدد قال حدثنا عيسى بن يونس قال حدثنا الاوزاعي عن حسان بن عطية عن ابي كبشة السلولي قال سمعت عبد الله بن عمرو يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مروی است از ابی کبشه که گفت شنیدم عبد الله بن عمرو ابن عاص را میگفت فرمود رسول خدا

اربعون خصلة اعلاهن منيحة العنز چهل خصلتی که برترین آن عطیه ماده بز است ما من عامل يعمل بخصلة منهن رجاء ثوابها وتصديق موعودها الا ادخل الله بها الجنة هیچ یکی از عاملان که عمل کند بیک خصلت از آن چهل خصلت باسید ثواب آن وتصدیق کردن وعده آن الا داخل کند الله بجهة آن خصلت مگر آنکه در آرد او را خدا بسبب آن بهشت را قال حسان فعددنا ما دون منيحة العنز گفت حسان پس شمردیم ما صدقاتی را که کمتر از عطیه بز باشد من رد السلام وتشميت العاطس از رد کردن سلام وجواب دادن عطسه کننده یرحمک الله وامالطة الاذى عن الطريق ودور کردن آزار مردم از راه ومانند آن که در حدیث واقع شده فما استطعنا ان نبلغ خمس عشرة خصلة پس توانستیم ما اینکه برسیم در شمار یا در عمل کردن پانزده خصلت را که کمتر از منیحه شاة باشد ابن بطال گوید سبب نگذاشتن آنحضرت مگر بمدت مصلحتی که نافع تر از ذکر خواهد بود آن مصلحت والله اعلم

كتاب الجنائز

ام المومنین عایشه گفت عمر بن میمون دیدم عمر را رضی الله عنه که گفت به پسر خود بعد از انکه زخمی شده بود بشنه که موجب فوت او شد اے عبد الله برو بسوی مادر مومنان عایشه رضی الله عنها بگو بسوی او عمر بن الخطاب علیك السلام پس بگو بیجواند عمر بر تو سلام را ثم سلها ان ادفن مع صاحبي پس بپرس از وی دفن کنم او را مع صاحب خود خواه اینکه دفن کرده شوم با برود صاحب خود قالت كنت اريده لنفسي گفت عایشه رضی الله عنها بودم من که میخواستم دفن آن مکان را برای خود ولاوثرنه اليوم على نفسي پس هر آینه خواهیم ایثار کنم او را امروز بر نفس خود پس چون آمد عمر را برگشت خود گفت ما هو ذاك عمر را بر خلاف عادت خود در آنجا که گفت شود دفن کرده بسوی برادران خود گفت ارفعوني ارفعوني بلند کنید مرا بلند کنید مرا پس گفت عایشه پیش از دفن عمر بدفن خود در آنجا وچون خواهش کرد عمر برای خود اذن داد عایشه او را وتعجب کرد از دفن خود بسبب اجنبی بودن عمر که اجنبی بود ودور کردن این خاطر را از دل ووصیت کرد بدفن خود باسایر امهات المومنین اگرچه میدانست وقت استیذان عمر که اینجا موضع دو قبر است واین از خصایص عصمت اوست والله اعلم فلما اقبل قال له ما لديك پس چون رو آورد ابن عمر از نزد عایشه رضی الله عنها گفت عمر را چیست جواب نزد تو قال اذنت لك گفت ابن عمر دستوری داد او ترا عایشه یا امیر المومنین قال ما كان شيء اهم

این نتواند بود که بر انگیخت حضرت مردم را که تلاش نموده در اینند کسان نیز از منبعه خیرات خواهد بود و با ینمعنی اشارت میکند قول حسان و نیز نتواند که آنحضرت خود بیان نکرد تا مبادا مردم آنرا سهل شمارند و در ورطهٔ ابتلای انکار و سهل انگاشتن آنها را بیفتند و نتواند که آن خصایل را باتباع سنن زائد و مثل عیادت مریض و جز آن باشد والله اعلم **حدثنا** محمد بن یوسف قال حدثنا الاوزاعی قال حدثنا عطاء عن جابر قال کانت لرجال منا فضول ارضین گفت جابر بود مردم مرا که انصار نذر یا وقتی زمینها افتاده که عمل زراعت در آن نداشتند فقالوا نواجرها بالثلث والربع والنصف پس گفتند مهاجران را که اجاره میدهیم آنرا بسیوم و چهارم و نصف حصه فقال النبی صلی الله علیه وسلم من کانت له ارض فلیزرعها او لیمنحها اخاه پس فرمود آنحضرت کسیکه باشد مر ورا زمینی پس گو زراعت کند آنرا یا ببخشد آنرا برادر خود را فان ابی فلیمسک ارضه پس اگر ابا کند زراعت گو نگاه دارد زمین خود را یعنی ازان رو فرموده باشد که شاید آفتی رسد و حاصل بقدر اجاره و مؤنت عمل نباشد پس موجب نزاع و خلاف در میگردد یا ازراه حث بر عطا مسلمانان و رسیدن ثواب باشد والله اعلم **حدثنا** محمد بن یوسف قال حدثنا الاوزاعی قال حدثنا الزهری قال حدثنا عطاء بن یزید قال حدثنی ابو سعید قال جاء اعرابی الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فسأله عن الهجرة گفت ابو سعید مددی آمد اعرابی نزد رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی پس پرسید او را از هجرت یعنی از نیکه را خاص و برآمده اقامت کند بدینه مطهره فقال ویحک ان الهجرة شانها شدید پس فرمود وای بر تو بتحقیق هجرت و ترک وطن کاری دشوار است و این مر دار امل مکه نبود که هجرت بر آنها واجب بود پیش از فتح که فهل لک من ابل قال نعم آیا هست ترا شتر گفت آری قال فتعطی صدقتها قال نعم فرمود پس میدهی زکات آنرا گفت آری میدهم قال فهل تمنحها قال نعم فرمود آیا عطا میکنی از وی شیری گفت آری قال فتحلبها یوم وردها قال نعم فرمود پس میدوشی آنرا روز آب دادن که روز اجتماع مردم است گفت آری قال فاعمل من وراء البحار فرمود پس بکار از ورای دریاها فان الله لن یترک من عملک شیئا پس بتحقیق خدا کم نمیکند از عمل تو چیزی را **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا ایوب عن عمرو بن دینار عن طاؤس قال حدثنی احد ابنی هذا یعنی ابن عباس گفت طاؤس حدیث کرد مرا اناترین مردم بان حدیث یعنی ابن عباس را ان النبی صلی الله علیه وسلم خرج الی ارض تحته مزارعا بتحقیق پیغمبر خدا گذشت نزد زمینی که بمیند از روی زراعت فقال لمن هذه قالوا اکتریناها فلان پس فرمود مر که است این زراعت گفتند حاضران اجاره گرفته است آنرا فلانی فقال اما انه لو منحها ایاه کان خیرا له من ان یأخذ لها اجرا معلوما پس آگاه باش بتحقیق صاحب زمین اگر ببخشیدی او را بهتر بودی مر او را از اینکه بگیرد بران زمین کرایه معین

باب اذا قال اخدم هذا الغلام او هذه الجاریة وقتی که گفت خادم گردانیدم ترا این دو را علی ما یتعارف الناس بر عرف مردم

در صدد رد این قول از ایشان یا بر عرف مردم که این قول موجب هبه است یا عاریت فهو جائز پس این قول دو وجه کردن حکم آن بر عرف روا است و قال بعض الناس هذه عاریة و گفته اند بعضی مردم که این عاریت است بهبه نیست و این قول سزاوار تر است بقبول از انکه در نصورت اباحت خدمت است بحوالهٔ عین و همین است مذهب حنفیه و ان قال اکسوتک هذا الثوب فهو هبة این هم داخل ترجمه است یعنی اگر گوید یکی بلفظ کسوتک هذه الثوب بمعنی هبه است یعنی بخشیدم ترا این جامه قال الله تعالی او کسوتهم که در باب کفارت واقع شده باتفاق بمعنی تملیک است گر بانی گوید داخل قول بعض مردم است و مقصود مولف آنست که این قائل محکم کرده است که درین قول بمعنی تملیک گفته و در آنجا

الجزء السادس من شرح شیخ الاسلام | كتاب الجنائز

انی لا اعلم احدا احق لهذا الامر من هؤلاء النفر یعنی انتم بسبب کی را سزاوار تر باین امر خلافت ازین چند نفر الذین توفی رسول الله صلی الله علیه وسلم کسانیکه وفات یافت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم وهو عنهم راض و حال آنکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم از ایشان راضی بود فمن استخلفوا بعدی فهو الخلیفة پس کسی را که خلیفه گردانند ایشان بعد از من پس او هست خلیفه برحق فاسمعوا له واطیعوا پس گوش نهید مر او را و بخلایید فرمان او را یعنی پس نام برد عمر در میان آنجماعه این نفر را و گفت عثمان و علیا و طلحة والزبیر و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص و دلیل علیه شاب من الانصار فقال و در آمد بر عمر جوانی از انصار پس گفت ابشر یا شاد باش یا امیر المومنین ببشری الله بمزدهٔ از جانب خدای عز و جل کان لک من القدم فی الاسلام ما قد علمت بهست مر ترا از استواری یا در اسلام آنقدر که بتحقیق میدانی تو لما استخلفت عمر بعد مرگ پیغمبر خلیفه گردانیدند عمر را پس عدل کردی در خلافت خود ثم الشهادة بعد هذا کله پس حاصل شد مر ترا شهادت بعد ازین همه حسنات برسر شهر ون غلام مغیره بموجب چنانکه در مناقب مذکور شود و قال لعثمان یا ابن اخی وذلک لکفات لا علی ولا لی پس گفت عمر عثمان را من ای برادر زاده من بجای باشم که آنجا گفتی بحساب برابر باشد موجب عقاب بر من و نه باعث ثواب برای من کفاف بالفتح اندازه و برابر گذارکه نماز قوت فاصل باشد و نیکی از وصی الخلیفة من بعدی بالمهاجرین الاولین خیرا و وصیت میکنم خلیفه را که از پس من باشد بهجرت کنندگان نخستین نیکی با و وصیت نیکو و مهاجرین اولین آن کسانند که هجرت کرده اند پیش از بیعت الرضوان یا آنانکه نماز گذارده اند بسوی بردو قبله یا آنانکه حاضر شده اند در رر ان یعرف لهم حقهم اینکه بشناسد مسلمانان مر ایشان را حق ایشان که در اسلام دارند و ان یحفظ لهم حرمتهم و اینکه نگهدارد مر ایشان حرمت ایشان و اوصیه بالانصار خیرا و وصیت

يا امير بيشتر ايشان را اصبح واو بمعنى خلف وقدام مردوده مراد قتال با سواى ايشان است نه با ايشان وان لا يكلفوا فوق طاقتهم وآنكه تكليف كرده نشوند بالاى طاقت ايشان **باب** ما ينهى من سب الاموات وذكر مشركى الجاهلية مردگان مسلمانان **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة عن الاعمش عن مجاهد عن عائشة قالت قال النبى صلى الله عليه وآله وسلم لا تسبوا الاموات وشنام مگنيد بد مگوييد مرده ها را فانهم قد افضوا الى ما قدموا زيرا كه ايشان بتحقيق رسيدند بسوى آنچه پيش فرستادند از نيك وبد وسزاى آن يافتند الكنون ذكر بدى چه فائده وشايد كه

بمعنى عارت ميگويد پوشيد ونماند كه هر كه ادنى مسكه از فهميدگى آيات وحديث دارد فرق ميكند درين دو عبارت وبالله التوفيق **حدثنا** ابو اليمان قال اخبرنا شعيب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال هاجر ابراهيم بسارة فاعطاها اجر فرمود هجرت كرد ابراهيم عليه السلام بازوجه خود سارة پس داد بسارة آجر نام دايى فرجعت فقالت اشعرت ان الله كبت الكافر پس باز آمد سارة الخ پس آن ظالم را وابزور برده بود پس گفت آيا ميداني كه خدا بر هم كه بتحقيق خدا صرف قدرت كافر كرد وخوار كرد او را واو را خادم ليدة وبخدمت داد دايى را كبت بتقديم موحده بمعنى بهوش كرد وقال ابن سيرين عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم فاخدمها هاجر يعنى بجاى وليده هاجر نقل كرده است **باب** اذا حمل رجلا على فرس فرآه يبيعه او يعطيه هل يركبه حتى يقبضه وقتى كه سوار كرد كسى مردى را بر اسپ خود پس آن اسپ حكم عمرى وصدقه دارد كه رجوع در وى روا نيست وقال بعض الناس له ان يرجع فيها ونفقته اندر بعضى مردم ميرسد مر او را آنكه رجوع كند دران از آنكه حكم هبه دارد نزد قائل وديه باجنبى رجوع روا است

حاشيه متعلقه صفحه ٤٣١ و ٤٣٢

هذه تتمة رسالة منسلخة ما وعدتها في صفحة ٥٣ في الجزء السادس لهذا الكتاب في تحقيق قول صاحب البخاري رح بقوله وقال بعض الناس وهي هذه

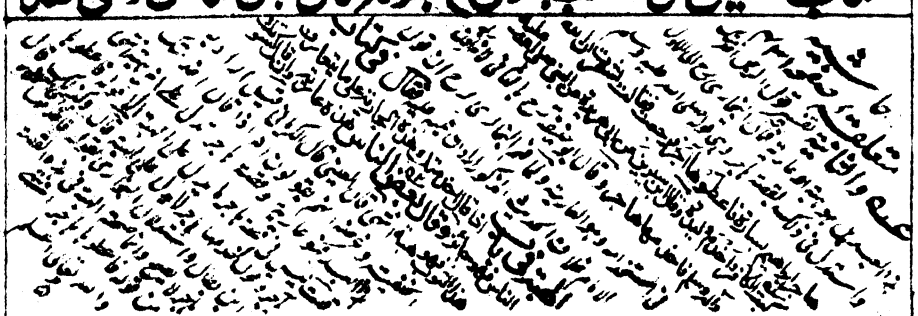

حاشيه متعلقه صفحه ٤٣٢ عه واثالثه تفسير قول الرجل حملتك على هذا الفرس هل هو عارية او هبة

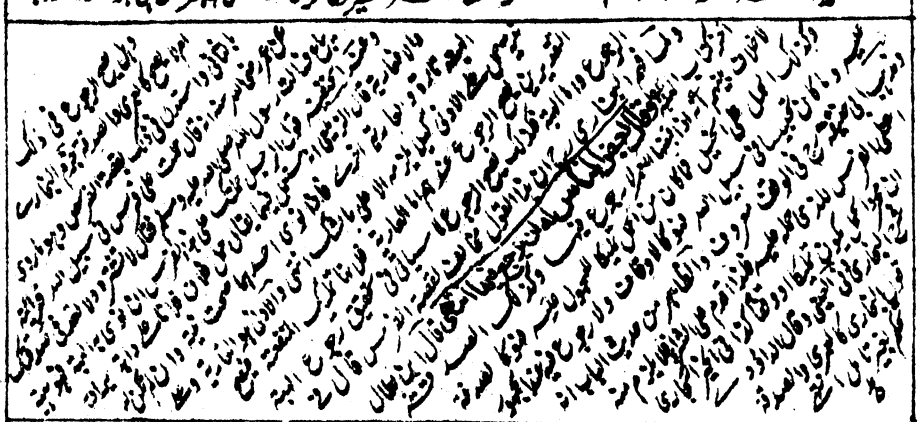

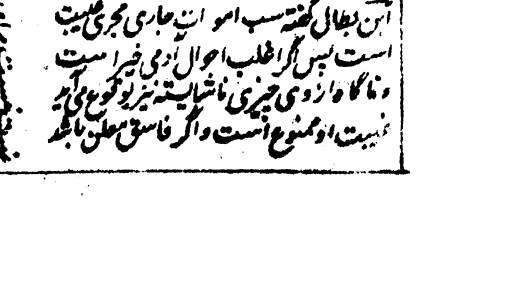

حدثنا الحمیدی قال اخبرنا سفیان قال سمعت مالکا یسأل زید بن اسلم فقال سمعت ابی یقول گفت سفیان شنیدم مالک را می پرسید
زید بن اسلم را پس گفت زید شنیدم پدر خود را که اسلم است میگفت قال عمر حملت علی فرس فی سبیل الله گفت عمر بن خطاب
سوار کردم یکی را در راه خدا فرأیته یباع پس دیدم آن اسپ را که فروخته میشود فسألت رسول الله صلی الله علیه وسلم پس پرسیدم
رسول خدا را که بخرم آنرا فقال لا تشتره ولا تعد فی صدقتک پس گفت مخر آنرا و عود مکن در صدقه خود این حدیث سبق ذکر یافته است

همدرین کتاب بهبه **بسم الله الرحمن الرحیم کتاب الشهادات** جمع شهادت است بمعنی خبر دادن از راه یقین
و قطع و اخبار و روایت عام تر است از آن **باب** ما جاء فی البینة علی المدعی در بیان چیزی که وارد شده است در
وجوب شاهدان بر مدعی لقوله تعالی یا ایها الذین آمنوا اذا تداینتم بدین الی اجل مسمی فاکتبوه الی قوله واتقوا الله ویعلمکم
الله والله بکل شیء علیم و این ثابت است از جهت فرمودهٔ خدا ای کسانیکه ایمان آورده اید وقتی که معامله کنید بیکدیگر
بقرض تا مدت معین بماه و سال پس بنویسید آنرا تا قول خدا والله بکل شیء علیم و در اثنای آیت مذکوره فرموده
واستشهدوا شهیدین من رجالکم و گواه گیرید بر حق خود دو گواه از مردان خود یعنی مسلمانان بالغ آزاد فان لم یکونا رجلین
فرجل وامرأتان پس اگر نباشند دو مرد پس یک مرد و دو زن و این در غیر حدود و قصاص است چنانکه دلائل دیگر بران
وارد است در روایت غیابی در تمام آیتها تا آخر مذکور است وقول الله تعالی یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین بالقسط
شهداء لله ای کسانیکه ایمان آورده اید باشید و برای شهادت همواره بعدل و ساعی در اقامت حق در حالیکه گواهان اید برای خدا
الی قوله بما تعملون خبیرا درین تتمه زجری و تهدیدی بر گواهان فرموده تا در ادای شهادت تقصیری نمایند و وجه دلالت
این دو آیت کریمه بر ترجمه آنست که آیتها دلالت کرد بر کتابت و گرفتن شهود برای ضبط حق و اثبات آن و محتاج
بآن کسی خواهد بود که دعوی حق دارد و آن نیست مگر مدعی مولف رح سوق حدیثی درین باب نکرد و اکتفا نمود
بآیات گویا حدیث البینة علی المدعی والیمین علی من انکر که دلیلی مشهور برین مدعاست بوی نرسیده **باب**
اذا عدل رجل رجلا فقال لا نعلم الا خیرا وقتی که تزکیه و تعدیل کرد مردی گواهی را پس گفت میدانم او را مگر نیک او فقال ما علمت
الا خیرا یا گفت باین عبارت که میدانم من مگر نیک یعنی باین عبارت تزکیه تمام میشود **حدثنا** حجاج بن
منهال قال حدثنا عبد الله بن عمر النمیری قال حدثنا یونس **ح** وقال اللیث حدثنی یونس عن ابن شهاب قال اخبرنی عروة بن الزبیر و ابن
المسیب و علقمة بن وقاص و عبید الله بن عبد الله عن حدیث عائشة گفت ابن شهاب خبر داده اند مرا این چهار کس از حدیث
عائشة و بعض حدیثهم یصدق بعضا حین قال لها اهل الافک ما قالوا و بعض حدیث این چهار کس تصدیق میکند بعضی دیگر
را یعنی حدیث هر یک از ینها دلالت میکند بر بقیه حدیث از جهت حسن سیاق و وجود حفظ هنگامی که گفتند بدگویان
مر عایشه رضی الله عنها را آنچه گفتند فدعا رسول الله صلی الله علیه وسلم علیا واسامة حین استلبث الوحی یستأمرهما فی فراق اهله
پس خواند رسول خدا علی را و اسامه را هنگامی که درنگ کرد آمدن وحی در حالی که میطلبید آنحضرت گفتار ایشان را
در جدائی اهل خود که چه میگویند فاما اسامة فقال اهلک ولا نعلم الا خیرا اما اسامه پس گفت اهل تست و این شرافتی
عظیم است یعنی کسی که اهل تو باشد چه گنجایش دارد که از وی خطائی چنین واقع شود و نمیدانیم ما مگر نیکی از وی
وجه مناسبت حدیث بهمین جزء است که در تزکیه این کلام گفته پوشیده نماند که سخن در تعدیل شهود است و در حدیث
نه امر چنین است فافهم وقالت بریرة ان رأیت علیها امرا اغمصه اکثر من انها جاریة حدیثة السن و گفت بریره ندیدم بروی کار

باب ذکر شرار الموتی یاد کردن بدترین
مردگان یعنی بدی ایشان که لایق اند فدایرا دا این باب
بعد از سابق اشارة است بآنکه سب منهی عنه
سب غیر اشرار است کذا قیل **حدثنا**
عمر بن حفص قال حدثنا ابی قال حدثنا
الاعمش قال حدثنی عمرو بن مرة بضم میم
و تشدید را عن سعید بن جبیر عن ابن
عباس قال قال ابو لهب گفت ابو لهب
عبد العزی بن عبد المطلب که عم آنحضرت صلی الله
علیه واله وسلم بود و مشرک مرد علیه لعنت
الله بر ابو لهب لعنت خدا باد و یاد کرد ابن عباس
آن شقی را بلعنت و این جمله معترضه است میان
قال و قول وی للنبی یعنی گفت مر پیغمبر خدا را
صلی الله علیه واله وسلم وقتی که نازل شد
آیه کریمه وانذر عشیرتک الاقربین و برآمد آنحضرت
صلی الله علیه واله وسلم بر کوه صفا بدعوت قبائل
قریش و اقربای خود و گرد آمدند ابو لهب و جز ایشان
و انذار نمود آنحضرت صلی الله علیه واله وسلم
تبا لک سائر الیوم زیان و هلاک باد ترا تمام
روز تبّ و تباب خسران و هلاک و سائر در اصل
بمعنی بقیه است و بمعنی جمیع نیز آمده الهذا
جمعتنا آیا از برای همین سخن جمع کردی ما
بطون قریش را فنزلت پس فرود آمد این سوره
تبت یدا ابی لهب هلاک باد دو دست ابو لهب
وتب و هلاک باد خود ش یا هلاک شد بالفعل
و واقع شد این دعا بمعرض قبول رسیده ذکر
دو دست بجهت آنست که چون آنحضرت
صلی الله علیه واله وسلم انذار کرد ابو لهب سنگی
گرفت تا بر آنحضرت صلی الله علیه واله وسلم بیندازد
و تواند که متهم باشد یا مراد دنیا و آخرت بود

کہ عیب کنم و بدانم آن امر را زیادہ بر نیکہ جاریخود سال ست تیام عن محیین اعطا انتانی الداجن فتا کلہ خواب میکند وغافل میشود از نمیہ خانہ خود پس می آید زود میخورد آنرا اعمص بغین معجمہ و میم وصاد مہملہ است بمعنی عیب دا جن بجیم بزبی شاتگی کہ بصحرا میرود و قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من یعذرنی فی رجل بلغنی ذاہ فی اہل بیتی پس فرمود رسول خدا کیست کہ معذور دارد مرا در مردمی کہ رسیدہ است مرا ایذای او کہ در اہل بیت من کردہ یعنی مدد نکند مرا در وقتی کہ بسزا رسانم ازین بدگوئی او مروایت کہ این عمدہ بہتان گویان عبد اللہ بن ابی بن سلول بود کہ سر منافقان و رئیس مبکروداران است فواللہ ما علمت من اہلی الا خیرا پس بخدا کہ ندانستہ ام من از اہل خود مگر نیکی را و لقد ذکروا رجلا ما علمت علیہ الا خیرا و تحقیق ذکر کردہ اند مردمی را کہ ندانستہ ام بروی مگر نیکی را و ایشمہ گفتگو پیش از نزول وحی و آیات قرآنی بود کہ برطہارت ذیل عایشہ صدیقہ و تکذیب معاندان بدگوی نازل شدہ است و این حدیث بتفصیل تر درین نزدیکی مذکور شود باب شہادۃ المختبی در حکم شہادت کسی کہ پنہان است حاضر نیست در وقت تحمل شہادت مختبی بخا معجمہ و با موحدہ است از اختبا یعنی اختفا است و اجازہ عمر بن حریث و روا داشتہ است عمر و بن حریث کہ از صحابہ است اینچنین شہادت را قال و کذلک یفعل الکاذب الفاجر گفت عمر و بن حریث و ہمچنین کردہ شود بدروغ گوی فاسق یعنی مدینی کہ در خلوت بقرین خواہ گوید من اقرار میکنم برای تو تنہا و اقرار میکنم نزد گواہان و کسے کہ بریں حال مطلع شود میتواند کہ ثابت کردہ شود بروی بگواہی گواہان و باین رفتہ اند علمای ثلثہ غیر امام ابی حنیفہ و قال الشعبی و ابن سیرین و عطاء و قتادۃ اسمع شہادۃ و گفتہ است شعبی و ابن سیرین و عطا و قتادہ کہ شنیدن شہادت یعنی کسیکہ اقرار کسی شنیدہ باشد میرسد او را کہ شہادت دہد حنیفہ قائل اند باین کہ این در بعضی امور کہ حضور دران کمتر باشد مانند موت و ولادت لیکن بشرطیکہ بلفظ سماع گوید مثل ان یقول یشہد و علی شہادتی و بود حسن بصری کہ میگفت مرکسی را کہ شنیدہ چیزی از قومی مرقاضی را باید کہ گوید شہادت نداد اند مرا ولکن سمعت کذا و کذا ولیکن گوید کہ شنیدہ چنین و چنین و بعضی معنی کلام حسن بصری را چنین تقریر کردہ اند کہ کسیکہ شنید چیزی را از مردمی و نمی بیند او را گواہی ندہد بروی یعنی بر اقراروی چنانکہ در زنان پردہ نشین است حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزہری قال سالم سمعت عبد اللہ بن عمر یقول انطلق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ابی بن کعب الانصاری الی النخلۃ التی فیہا ابن صیاد میگفت ابن عمر رفت رسول خدا و ابی بن کعب بحالی کہ قصد میکنند باغی را کہ در وی ابن صیاد است و ابن صیاد شخصے پیدا شدہ بود کہ خبر وقائع غیبی و ضمیر قلبی میداد و درہم بر ہم میگفت و مردم و اہمہ دجال بروی میگردند حتی اذا دخل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم طفق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یتقی بجذوع النخل تا وقتی کہ در آمد رسول خدا آن نخیل را استاد آنحضرت بحالی کہ پناہ میجست بشاخہای نخل و پردہ میگرفت آنرا و ہو یختل ان یسمع من ابن صیاد شیئا قبل ان یراہ و حال آنکہ آنحضرت میخواست اینکہ بشنود از ابن صیاد چیزی را از گفتار او در خلوت پیش از انکہ ببیند او را تا معلوم کند حال او را کہ کاہن است یا ساحر و ابن صیاد مضطجع علی فراشہ فی قطیفۃ لہ فیہا رمزۃ او زمن ہمہ و حال آنکہ ابن صیاد خوابیدہ بود بر جامہ خواب خود در قطیفہ کہ او را بود دران قطیفہ آوازی پنہانی بود زمزمہ بود او را میان ہر دو سیم ساکن و سیم ذکر مفتوح لب جنبانیدن برای سخن زمزمہ بدوزای و دو سیم شک راویست و بمعنی نزدیک ہم اند فراٰہ ابن صیاد النبی صلی اللہ علیہ وسلم و ہو یتقی بجذوع النخل پس دید مادر ابن صیاد آنحضرت را و حال آنکہ آنحضرت

و آن یکی از ارکان اسلام است کہ منکر آن کافر گردد و اختلاف نیست مگر در بعضی فروع آن و فرضیت زکوۃ نزد اکثر علماء بعد ہجرت شدہ در سنہ ثانیہ و بقولی در سنہ تاسعہ و بقولی پیش از ہجرت و راجح و صحیح اول است چہ در سنہ تاسعہ بعثت عمال بود برای اخذ صدقات کذا فی الفتح و قول اللہ تعالی یحرر و رفع بر دو خواندہ اند کہ یعنی بیان قول و یتعالی یا انکہ دلالت دارد بر وجوب قول و یتعالی و اقیموا الصلوۃ و بپا دارید نماز را و آتوا الزکوۃ و ادا کنید زکوۃ را قرین آورد امر بزکوۃ را با امر نماز و لہذا گفت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ بہ ائمہ قتال میکنم با کسیکہ فرق کند میان نماز و زکوۃ و قال ابن عباس حدثنی ابو سفیان بن حرب فذکر حدیث النبی پس ذکر کرد ابو سفیان احوال شریف پیغمبر خدا را صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ بہرقل حکایت کردہ بود و قال و گفت ابو سفیان در حدیث خود یامرنا بالصلوۃ و الزکوۃ و الصلۃ و العفاف امر میکرد ما را پیغمبر ما صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم بنماز و زکوۃ و صلہ ارحام و باز ماندن از حرام حدثنا ابو عاصم الضحاک بن مخلد بفتح میم و لام و سکون خا معجمہ و سین مہملہ عن زکریا بن اسحاق عن یحیی بن عبد اللہ بن صیفی نسبت بصیف کہ بمعنی تابستان است عن ابی معبد بفتح میم موحدہ و سکون عین و در بیان عن ابن عباس ان النبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بعث معاذا الی الیمن فقال فرستاد آنحضرت صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم معاذ را بسوی یمن گفت مر او را چون بیائی بسوی قومی از اہل کتاب پس بخوان ایشان را بسوی آنکہ گواہی دہند کہ نیست معبودی بحق مگر اللہ و آنکہ من رسول اللہ ام بسوی شما پس اگر اطاعت کنند ترا در آن پس خبر کن ایشان را کہ فرض کردہ است بر ایشان پنج نماز در ہر روز و شب پس اگر اطاعت کنند ترا در آن پس خبر کن ایشان را کہ فرض کردہ است بر ایشان زکوۃ در مالہای ایشان گرفتہ شود از توانگران ایشان و داده شود بر درویشان ایشان پس اگر اطاعت کنند ترا در آن پس بپرہیز از کرایم مالہای ایشان و بترس از دعای مظلوم پس بدرستیکہ نیست میان او و میان خدا حجابی

بناء بيوعد بتنا خاي ذرا فقالت كان صياد اتحاف هذا بحمده پس گفت ما وا بن صياد را اى معنى اين محمد است صحافى نام ابن صياد بود فتناهى ابن صياد پس باز ماند ابن صياد از زمزمه كه داشت تا باز آمد بهوش و آگاه شد از مقتضاى آن پرسيد قال النبى صلى الله عليه وسلم لو تركته بين فرمود آنحضرت اگر بگذاشت مادر ابن صياد او را بحال او ظاهر شدى حال او كه از كدام جنس است مناسبت حديث بترجمه آنست كه دلالت كرد اين قول بر اعتماد كردن بر سماع كلام اگرچه سامع پنهان باشد از متكلم در وقتى كه استماع آواز او را و آيا حديث در كتاب جنائز در باب اذا اسلم فمات هل يصلى عليه گذشته است **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان عن الزهرى عن عروة عن عايشة قالت جاءت امرأة رفاعة القرظى الى النبى صلى الله عليه وسلم فقالت عايشة آمد زن رفاعه قرظى بپيغمبر خدا فقالت كنت عند رفاعة فطلقنى فابت طلاقى پس گفت بودم من نزد رفاعه پس طلاق داد مرا پس قطع كرد طلاق مرا يعنى سه طلاق داد مرا فتزوجت عبد الرحمن بن الزبير انما معه مثل هدبة الثوب پس شوهر كردم عبد الرحمن بن زبير را تحقيق با وى مانند طرف جامه است كنايت كرده است از عنين بودن او و هدبة بضم هاء و سكون دال و فتح موحده طرف جامه و پرزان تشبيه كرده است بآن در راستخواى آلت و عدم قيام آن فقال اتريدين ان ترجعى الى رفاعة پس فرمود آيا ميخواهى كه باز روى بسوى رفاعه كاحتى تذوقى عسيلته ويذوق عسيلتك نيست روا رجوع تا آنكه بچشى شهدك او او بچشد وى شهدك ترا كنايت از مجامعت است وابو بكر جالس عنده وابو بكر صديق نشسته بود نزد آنحضرت وخالد بن سعيد بن العاص بالباب ينتظر ان يوذن له وخالد بن سعيد برادر عمرو بن عاص بر در انتظار ميبرد كه اذن كرده شود او را فقال يا ابا بكر الا تسمع الى هذا ما يجهر عند النبى صلى الله عليه وسلم پس گفت خالد اى ابو بكر آيا نمى شنوى اين زن را گوش نمى نهى نسبت او چه ميگويد با واز بلند نزد پيغمبر خدا جاى تائيد ترجمه باين قول خالد است كه انكار كرد بر ين زن بتكلم او با آنكه در پرده بود از وى و بيرون نشسته بود پس اعتماد كرد خالد بر شنيدن آواز او **باب** اذا شهد شاهد او شهود بشئ فقال آخر ما علمناك وفى كه گواهى دهد يك گواه يا گواهان متعدد بچيزى پس گويند ديگران نميدانيم ما آنرا بحكم بقول من شهد حكم كرده شود بقول كسى كه گواهى داده قال الحميدى هذا كما اخبر بلال ان النبى صلى الله عليه وسلم صلى فى الكعبة گفت حميدى كه اينكه مانند چيزيست كه خبر داد بلال كه بتحقيق پيغمبر خدا نماز گذارد در كعبه قبل الفضل لم يصل فاخذ الناس شهادة بلال وگفت فضل بن عباس نماز نگذارده آنحضرت درون كعبه پس بگرفتند مردم بشهادت بلال ومعنى قول فضل آنست كه من نميدانم كه آنحضرت نماز گذارده پس مطابق است بترجمه باب و مخالفتى زايده برين نيست كه خبر بلال را حكم شهادت داد با آنكه فرصت سيان خبر و شهادت كذلك ان شهد شاهد ان فلانا قتل فلانا عمدا وشهد آخران بالف درهم وشهد آخران بالف وخمسمائة يقضى بالزيادة وهمچنين است اگر گواهى دهند دو گواه كه بتحقيق مر فلان را بر فلان هزار درهم است و گواهى دهند دو گواه ديگر بهزار و پانصد حكم كرده شود بزيادتى يعنى بهزار و پانصد از انكه آنچه لازم مى آيد درين اختلاف اند دو گواه اول است پانصد ديگر را و چون دو گواه ديگر از علم خود گواهى بهزار و پانصد دادند تمام است اين گواهى دادن دو گران ضرر ندارد اما در صورتى كه يك گواه بهزار گواهى دهد و دو ديگرى بهزار و پانصد معتبر همان هزار است **حدثنا** حبان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا عمر بن سعيد بن ابى الحسين قال اخبرنى عبد الله بن ابى مليكة عن عقبة بن الحارث انه تزوج بنتا لابى اهاب بن عزيز فاتته امراة روايت است از عقبه كه زوجه گرفت دخترى را كه مر ابى اهاب را بود پس آمد او را زنى فقالت قد ارضعت عقبة والتى تزوج پس گفت آن زن بتحقيق شير داده ام من عقبه را و زنى را كه زوجه

الجزء السادس شيخ الاسلام | كتاب الزكوة

بسوى ممتاجان پيشان **حدثنا** حفص بن عمر قال حدثنا شعبة عن محمد بن عثمان بن عبد الله بن موهب بفتح ميم وها در ميان واو ساكن و در آخر موحده عن موسى بن طلحة عن ابى ايوب خالد بن يزيد انصارى ان رجلا قال للنبى بتحقيق مردى گفت پيغمبر خدا را صلى الله عليه واله وسلم اخبرنى بعمل يدخلنى الجنة آگاه كن مرا بعملى كه در آرد مرا ببهشت قال القوم ما له فقالوا مردم چه حال است مر اينمرد را سه بار تكرار اين كلمه باعتبار تعدد احوال مردم است وقال النبى و فرمود پيغمبر خدا صلى الله عليه واله وسلم ارب ما له حاجت عمده و بزرگ است اينمرد را اگر ادامه دهد بهتر ازين باشد كه در آرد او را در بهشت پس از ان بيان فرمود تعبد الله ولا تشرك به شيئا پرستش كنى خدا را بحاليكه شريك نگردانى با خدا چيزرا وتقيم الصلوة وبرپادارى و محافظت

Bibliotheca Alexandrina

گرفته است اورا فقال صلی الله علیه وسلم انک ارضعتنی ولا اخبرتنی پس گفت عقبه نمی دانم که بتحقیق تو شیر داده مرا و نه خبر کرده مرا پیش ازین فارسل الی آل ابی اهاب فسالهم پس فرستاد عقبه کسی را بسوی مردم ابی اباب پس پرسید ایشان را از شیر دادن آن زن این دختر را فقالوا ما علمنا ارضعت صاحبتنا پس گفتند نمیدانیم که شیر داده است آن زن این همراه ما را فرکب الی النبی صلی الله علیه وسلم بالمدینة پس سوار شد عقبه نزد پیغمبر خدا آمد بمدینه فساله پس پرسید از حکم این واقعه فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم کیف وقد قیل پس فرمود آنحضرت زوجیت چگونه روا باشد وتحقیق گفته شد که شیر دادست ففارقها ونکحت زوجا غیره پس جدا کرد آن زن را و نکاح کرد آن زن را شوهری غیر او و این حدیث سبق ذکر یافته در باب رحلت در طلب علم موافقت حدیث ترجمه ازین جهه است که آنحضرت با وجود عدم علم عقبه خبر آن زن را ترجیح داد و در حکم شهادت داشت انرا برای تقوی و تورع اگرچه بضاب شهادت نبود و حکم کرد بمفارقت و وجوب تفریق

باب الشهداء العدول

وبیان شاهدان عادل مراد از شاهد عادل آنست که مسلمان عاقل بالغ آزاد مبنا غیر فاسق باشد وقول الله تعالی استشهدوا ذوی عدل منکم و در بیان قول خدا و گواه گیرید صاحبان عدل را که از شما باشند و ازینجا فهم میشود که عدالت شرط شهادت است وممن ترضون من الشهداء و از کسانیکه راضی هستید از گواهان و این رضا موافق شرع معتبر است

حدثنا الحکم بن نافع قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال حدثنی حمید بن عبد الرحمن بن عوف ان عبد الله بن عتبة قال سمعت عمر بن الخطاب عبد الله بن عتبه گفت شنیدم عمر بن خطاب را رضی الله عنه یقول ان اناسا کانوا یاخذون بالوحی فی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم میگفت بتحقیق مردم بودند که میگرفتند احکام را بوحی در زمان حیات رسول خدا یعنی بسا بود که وحی کاشف میکرد احوال نهانی مردم را قبول و عدم قبول آنحضرت معتبر بود وان الوحی قد انقطع وبتحقیق وحی نمانده است وانما ناخذ الان بما ظهر لنا من اعمالکم ومیگیریم شما را اکنون بگمان نیکی که ظاهر است ما را از کارهای شما و حال شما فمن اظهر لنا خیرا امناه وقربناه پس کسی که اظهار کند برای ما نیکوئی خود را یعنی بظاهر نیک باشد امین میگردانیم او را و ایمن میگردانیم او را ازبد رسانیدن و مقرب میگردانیم او را یعنی تکریم او میکنیم امنا بفتح همزه و کسر میم و تشدید نون است وسراح گفته آمنته علی کذا اعتماد کردم او را بر ین کار ولیس بیننا من سریرته شئ ونیست نزد ما احوال پنهان او چیزی که حکم کنیم بران الله یحاسبه سریرته خدا حساب میکند درق باطن او ومن اظهر لنا سوءا لم نامنه ولم نصدقه وکسیکه ظاهر بنگرید ما را بدی در اعمال خود امین نمیگردانیم او را و راست گو نمیدانیم او را گرچه گوید باطن او نیک است حاصل آنکه احکام بر ظاهر است پس کسیکه ظاهر او آراسته بشرع مینماید امین و راست گو مینمائیم و شهادت او معتبر خواهد بود باین تقریر موافقت حدیث ترجمه بوضوع بیوت

باب التعدیل

یجوز در بیان آنکه تعدیل و تزکیه شود را چند کس یا بد تا مقبول الشهادت گردد نزد امام اعظم رحمه الله کفایت دارد تعدیل یک کس دیگران گویند کمتر از دو کس روا نیست

حدثنا سلیمان بن حرب قال حدثنا حماد بن زید عن ثابت عن انس قال مر علی النبی صلی الله علیه وسلم بجنازة فاثنوا علیها خیرا فقال وجبت پس ستودند بر وی نکوئی را فرمود واجب شد او را بهشت ثم مر باخری فاثنوا علیها شرا فقال وجبت پس گذرانیده شد جنازه دیگر پس ستودند بر وی بدی را یا گفت غیر این کلام مذکور راوی شک کرده است فقال وجبت پس فرمود واجب شد او را آتش دوزخ

اینکه باشد لفظ محمد در نام ابن عثمان درین اسناد ناملفوظ انما هو عمر در نیست نام ابن عثمان مگر عمر و وجزم کرده است بدان مولف در تاریخ و همچنین مسلم و دارقطنی و دیگران نووی گفته اتفاق دارند بر بودن آن و هم از شعبه وصواب عمر است

حدثنا محمد بن عبد الرحیم قال حدثنا عفان بن مسلم بشر بن مفضل قال حدثنا وهیب عن یحیی بن سعید بن حیان بفتح مهمله وتشدید تحتیه عن ابی زرعة عن ابی هریرة ان اعرابیا الی النبی صلی الله علیه وآله وسلم فقال بتحقیق بادیه نشینی آمد آنحضرت را صلی الله علیه وآله وسلم وگفت دلنی علی عمل اذا عملته دخلت الجنة راه نما و مطلع ساز مرا بر کاری که چون بکنم آنرا در آیم بهشت را قال تعبد الله لا تشرک به شیئا عبادت کنی خدا را بحالیکه شریک نگردانی بوی چیزیرا در نسخه مصحح در بعد حدیث بر لا تشرک واو نیست وتقیم الصلوة المکتوبة وبر پا داری نماز را که نوشته وحکم کرده شده است وتودی الزکوة المفروضة وبدهی زکوة را که فرض کرده شده چون صدقه نفل نیز اطلاق کرده میشود بر وی زکوة مقید کرد بمفروضه ومکتوبه ومفروضه اگرچه بیک معنی است مختلف آورد آنرا بحکمه تکرار لفظ

وتصوم رمضان راقال لعمت انعم والذی نفسی بیده لا ازید علی هذا سوگند

نسخه صحیح است بخط شیخ عبد الحق محدث دهلوی

فقيل يارسول الله قلت لهذا وجبت ولهذا وجبت پس گفته شد ای رسول خدا گفتی مر این را واجب شد بهشت و مر این را واجب شد دوزخ آیا بوجی معلوم کردی قال نعم گفت آری فرمود گواهی دادن مردم مسلمان موجب این علم شد المومنون شهداء الله في الارض مسلمانان گواهان خدایند در زمین **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا داود بن ابي الفرات قال حدثنا عبد الله بن بريدة عن ابي الاسود قال اتيت المدينة وقد وقع بها مرض گفت ابو الاسود آمدم بمدینه و حال آنکه تحقیق واقع بود بمدینه بیماری طاعون یموتون موتا ذریعا و مردم می مردند بمدینه مردنی بشتاب فجلست الى عمر رضي الله عنه فمرت جنازة فاثني خيرا پس نشستم نزد عمر گذشت جنازه پس ستوده شد نیکی را فقال عمر وجبت پس گفت عمر واجب شد تم مرت اخرى فاثني خيرا فقال وجبت تم مرت الثالثة فاثني شرا فقال وجبت پس گذرانده شد جنازه سیوم پس وصف کرده شد بدی پس گفت عمر واجب شد فقلت وما وجبت يا امير المومنين پس گفتم بچه چیز واجب شد این جنازه را ای امیر المومنین قال قلت كما قال النبي صلى الله عليه وسلم گفت عمر گفتم چنانچه گفته بود پیغمبر خدا ایما مسلم شهد له اربعة بخير ادخله الله الجنة هر مسلمان که گواهی دهند مر او را چهار کس بنیکی در آرد او را الله بهشت او ثلثة قال وثلثة قال واثنان قال فلم نسأله عن الواحد گفتیم و سه کس گواهی دهند هم همین حکم دارد گفت و سه کس هم گفتیم و دو کس هم گفت و دو کس هم نپرسیدیم عمر را از یکی **باب** الشهادة على الانساب والرضاع المستفيض او نحو ذلك برثبوت نسبها و شیرخوارگی مشهور و موت آنگذشته است بروی زمانی و ازدواج النبي صلى الله عليه وسلم ام سلمة رضي الله عنها وقال النبي صلى الله عليه وسلم ارضعتني وابا سلمة ثويبة و فرمود آنحضرت شیر داده است مرا و ابا سلمه را زوج ام المومنین ثویبه بثاء مثلثه و فتح واو و سکون یاء و بموحده مفتوحه نام داده ابولهب است تا آخر تعليقه و بیان ثابت بودن در امر رضاع و این معنی داخل است در ترجمه حدثنا آدم قال حدثنا شعبة قال اخبرنا الحكم عن عراك بن مالك عن عروة بن الزبير عن عائشة قالت استاذن علي افلح فلم آذن له گفت عائشه رضي الله عنها طلب اذن کرد افلح بر من یعنی خواست که درآید بخانه من پس اذن ندادم او را فقال اتحتجبين مني انا عمك پس گفت افلح آیا حجاب میکنی از من و حال آنکه من عم تو ام فقلت وكيف ذلك پس گفتم چگونه است عم بودن تو مرا فقال ارضعتك امراة اخي بلبن اخي پس گفت شیر داده است ترا زن برادر من بشیر برادر من فقلت سألت عن ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال صدق افلح ائذني له گفت عائشه پرسیدم از این قول رسول خدا را پس فرمود راست گفته است افلح اذن بده تو او را **حدثنا** مسلم بن ابراهيم قال حدثنا همام قال حدثنا قتادة عن جابر بن زيد عن ابن عباس قال قال النبي صلى الله عليه وسلم في ابنة حمزة لا تحل لي گفت ابن عباس فرمود پیغمبر خدا و حق دختر حمزه و عم آنحضرت حلال نیست مرا نکاح او یحرم من الرضاعة ما يحرم من النسب حرام می باشد از جهت شیرخوارگی آنکه حرام می باشد از جهت نسب هي ابنة اخي من الرضاعة آن دختر برادر منست از جهت شیرخوارگی که از یک مرضعه آنحضرت و حمزه بن عبد المطلب شیر خورده بودند **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن عبد الله بن ابي بكر عن عمرة بنت عبد الرحمن ان عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم اخبرتها ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان عندها مروليست از عمره دختر عبد الرحمن بن سعید بن زراره که تحقیق عائشه زوج آنحضرت خبر داده او را که آنحضرت نشسته بود نزد او و اذا سمعت صوت رجل يستاذن في بيت حفصة و تحقیق عائشه شنید آواز مردی را که اذن میطلبد در خانه حفصه قالت عائشة فقلت يا رسول الله هذا رجل يستاذن في بيتك گفت عائشه گفتم ای رسول خدا این مرد است که طلب اذن میکند در خانه تو قالت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اراه فلانا لعم حفصة من الرضاعة گفت عائشه پس فرمود آنحضرت گمان میبرم او را فلان اشارت کرد بعم حفصه را از جهت رضاع فقالت عائشة لو كان فلان حيا لعمها من الرضاعة

الجزء السادس شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

دلالت دارد بر جواز ترک تطوعات لیکن کسیکه مداومت کند بر ترک سنن چنانکه مواظبت میکرد نبی بر فرایض فرق نمیکردند میان انها در ضمیمت والستن ثواب هر دو و محتاج نشدند فقها بتفرقه لکن بکتبه وجوب اعاده بترک ان و وجوب عقاب بر ترک وتقی آن و شاید کرا صحاب این قصه ما توعد بوده اند با سلام پس کفایت کرد او را آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم از جشمان بفضل انچه واجب شده بایشان در انحال تا کرانی نکنند بر ایشان و طلال نیارد تا انکه چون منشرح گردد و دلها بای توغل در عبادت و حرص بر تحصیل ثواب مندوبات اسان گردد بر ایشان و برحی از کلام در تجدید و در تشریح حدیث طلحه و در کتاب الایمان گذشت و همچنین شرح حدیث ابن عباس که بعد ازین مذکور گردد **حدثنا** مسدد عن يحيى قطان عن ابي حيان يحيى بن سعيد مذکور قال اخبرني ابو زرعة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم هذا همچنین است روایت ابی زرعه تابعیست نه صحابی و در بعضی نسخ عن ابیه یرة نیز مذکور است بعد ابو زرعه شیخ ابن حجر این ما حظا گفته بجهت انکه روایت یحیی قطان مرسل است و نزد حفاظ مرسل **حدثنا** حجاج بن

دخل علي فقلت عايشة اگر بودي فلان زنده اشارت كردم عايشه بسوي عم خود كه از رضاع بود در آمدي برمن فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انه عمك فليلج عليك فرمود آنحضرت آري در آمدي بر تو بتحقيق شير خوارگي حرام ميكند آنرا كه حرام ميشود از جهت ولادت ونسب **حدثنا** محمد بن كثير قال اخبرنا سفيان عن شعث بن ابي الشعثاء عن ابيه عن مسروق ان عايشة قالت دخل علي النبي صلى الله عليه وسلم وعندي رجل فقلت عايشه در آمد برمن پيغمبر خدا وحال آنكه نزد من مردي بود فقال يا عايشة من هذا پس گفت اي عايشه كيست اينمرد قلت اخي من الرضاعة گفتم برادر من از رضاع قال يا عايشة انظرن من اخوانكن فرمود اي عايشه بنگريد كيستند برادران شما يعني معلوم كنيد كه از راه شير خوارگي كيست برادر فانما الرضاعة من المجاعة تحقيق رضاع نمي باشد مگر از گرسنگي يعني رضاعتي كه بآن حرمت ثابت ميشود آنست كه از راه گرسنگي باشد يعني طفل كه شير گرسنگي اورا دور كند آما كلان سال كه بطعام گرسنگي او دور شود داخل در حكم نيست تابعه ابن مهدي عن سفيان متابعت كرده محمد بن كثير را ابن مهدي از سفيان **باب شهادة القاذف والسارق والزاني** ودر حكم شهادت دشنام دهنده مرزن عفيفه را وگواهي دزد وزنا كننده آيا بعد از توبه مسموعست يا نه وقول الله عز وجل ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا واو ربيان فرموده خداي قوي وبزرگ وقبول نكنيد مر ايشانرا گواهي هميشه واولئك هم الفاسقون الا الذين تابوا واصلحوا فانه فاسقان مگر آن كساني كه توبه كرده اند از اين آيت در شان اهل قذف نزول يافته اوشش آيت والذين يرمون المحصنات وآنكساني كه دشنام ميدهند زنان پاك را از تهمت زنا ثم لم يأتوا باربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلدة پس نياورند چهار گواه بر قول خود پس بزنيد ايشانرا هشتاد دره پاك ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا الآية ودر رحاي ديگر واقع شده ان الذين يرمون المحصنات الغافلات المومنات لعنوا في الدنيا والآخرة وعيدي باين غلظت در باب گناهي ديگر كمتر بنظر در آمده اگر توبه عقوبت وزر آن زايل شود فرقي نخواهد بود ميان قذف ودیگر گناهي كه بسبب آن رد شهادت ميكنند اين آيت اگرچه در باب قاذفان عايشه واقع شده اما عبرت عموم لفظ راست نه خصوص واقعه وصيغه جمع محصنات نيز مشعر بعموم است مذهب حنفيه اينست كه شهادت قاذف مقبول نيست اگرچه بعد از حد زدن توبه هم كند سگويند كه عدم قبول شهادت تتمه حد است پس آن حد تمام نميشود وتوبه بر رفع حد نميكند ولهذا تاكيد كرد بقوله ابدا كه صريح معني خود تاكيد ميكند عدم قبول شهادت را تا ابد وپيش از اتمام حد خود باتفاق شهادت مقبول نيست شافعي گويند بعد از توبه گواهي قاذف معتبر است از جهت استثنائي كه در آخر آيت واقع شده واستثنا ميكند تائب را الهم حكم سابق جواب داده اند كه اين استثنا از قول واولئك هم الفاسقون است وتقرير اين جواب آنست كه اسم جمله اسميه مستانفه است معطوف بر ما قبل خود كه انشائيه است نميتواند بود واستثنائي كه بعد از آنست متعلق بهمان پس واگر استثنا از حد هم قبول كنند واز حكم آن برآرند وماند سائر معاصي باشد مقرر است كه گناه بعد از توبه مرتفع ميگردد ودر نجا ابدا گفتن مستدرك خواهد بود ونيز گفته اند كه اين استثنا منقطع است يعني لكن پس تغيير نميكند حكم سابق را از وجوب حد تمام ومعني آنست كه اينها گنهكار اند اما در آخرت بعد از آنكه توبه كرده باشند جل عمر ابابكرة وشبل بن معبد ونافعا بقذف المغيرة وحد زد عمر اين سه كس را بسبب دشنامي كه بمغيره داده بودند ثم استتابهم وقال من تاب قبلت شهادته پس توبه داد ايشانرا وگفت كسي كه توبه كند مقبول است شهادت او واجاز عبد الله بن عتبة

اليك لا في شهر الحرام ونسيئتم ماكه خالص پيلي مزاحمت رسيم بسوي تو مگر در ماه حرام از شهور اربعه معلومه كه عرب محارب را در آن ماه ها حرام پندارند فتربانا تشتي ناقة عنك وتذهب اليه من وراء نا پس امر كن ما را بچيزي كه فرا گيريم ما از تو وبخوانيم بسوي آن كساني را كه در پس ما اند از قوم خود قال آمركم باربع وانهاكم عن اربع فرمود امر ميكنم شما را بچهار چيز ونهي ميكنم شما را از چهار چيز لا ايمان بالله تفسير ايمان آوردن بخدا كه عبارتست از شهادت بيك اله چنانچه تفسير كرد آنرا بعضهم بشهادة ان لا اله الا الله وگواهي دادن باين كلمه طيبه وعقد بيده هكذا وبست بست چون همچنين يعني يك انگشت را بست چنانكه در شمار اعداد بهاي واحد بندند واقام الصلوة بجر عطف است بر ايمان يعني ودیگر بر پا داشتن نماز وايتاء الزكوة ودیگر دادن زكوة وان تؤدوا خمس ما غنمتم ودیگر اينكه ادا كنيد پنجم حصه غنيمت را از آنچه از دست كفار بدست آريد وانهاكم عن الدباء ومنع ميكنم شما را از استعمال آوندكدو والحنتم واز استعمال آوند سبز والنقير وآوندي كه از تنه درخت بكاوند وبسازند والمزفت واوند ديگر مطلا بزفت سازند تا آب در آيد بالجمله اين چهار ظروف متعارف بود ونبيذ اندر آن ميكردند در آن بلاد عرب وقال سليمان بن حرب وابو النعمان محمد بن فضل سدوسي عن حماد مذكور لا ايمان بالله بجر شهادة ان لا اله الا الله في ذكروا وعطف نبا بر عطف بيان ايمان **حدثنا** ابو اليمان الحكم بن نافع قال

اسماء الرجال | حديث

وعمر بن عبد العزيز وسعيد بن جبير وطاؤس ومجاهد والشعبي وعكرمة والزهري ومحارب بن دثار وشريح ومعاوية بن قرة
وروا داشته است قبول شهادت قاذف را بعد از توبه این ده کس که تابعی وثبت تابعی اند شیخ ابن همام گوید نیز امام ازین
سه کس محارب وشریح ومعاویه بتصریحی یا بتقول وقال ابو الزناد لم ار عمل بالمدینة اجاز رجع القاذف عن قوله فاستغفر ربه
قبلت شهادته وگفت ابو الزناد حکم نزد ما بمدینه این بود که وقتی که رجوع کند قاذف از قول خود پس توبه کند
وطلب آمرزش کند پروردگار خود را قبول کرده شود گواهی او وقال الشعبي وقتادة اذا اكذب نفسه جلد وقبلت شهادته
وگفت شعبی وقتاده وقتیکه تکذیب کند نفس خود را یعنی گوید من بدروغ تهمت کرده بودم جلد کرده شود وقبول کرده شود شهادت او
وقال الثوري اذا جلد العبد ثم اعتق جازت شهادته وگفت ثوری وقتیکه جلد کرده شود بنده پس آزاد کرده شود روا است
شهادت او وان استقضى فحد وقضايا جايزة واگر قاضی کرده شود محدود در قذف پس حکمهای او روا است وقال بعض الناس
لا يجوز شهادة القاذف وان تاب وگفته اند بعضی مردم روا نیست شهادت قاذف اگرچه توبه کرده باشد مؤلف گوید مراد بعضی مردم امام تمام
ابو حنیفه است شرح پوشیده نماند که ائمه حنفیه استدلال بآیات قرآنی کرده اند ودرث علی الخصوص که غیر مرضی باشد معارض قرآن
ونا سخ آن نیست امام ما ترک قیاس میکنند اگر قولی از صحابی یافته شود اما ترک استدلال بآیت وتمسک بآن نمیکنند وامام
شافعی ترک قیاس هم میکند ومیگوید ما هم رجال ونحن رجال چه جای اقوال تابعین وتبع تابعین که باتفاق حجت نیست بر مجتهد ان
سیما بر مثل چنین مجتهدی که در قوت اجتهاد وفور علم وتقدم زمانه فضیلت سبق از سیان ربوده باشد وچندین مجتهدان دیگر
در تحکیم بادی موافقت کرده باشند رتبه علو اجتهادات واستنباطات امام کسیکه بتفصیل وتحقیق بران واقف است باین استنباطات
که مؤلف درین کتاب کرده اگر بسنجد بر حقیقت احوال مطلع میشود قال لا يجوز نكاح بغير شاهدين فان تزوج بشهادة محدودين جاز فيسترق بعضي
مردم یعنی امام ابا حنیفه روا نیست عقد نکاح بی حضور دو کس پس اگر عقد نکاح کرد بحضور دو کس که محدود در قذف باشند زوج
مؤلف این دو نقل دیگر هم برای تضعیف مذهب وتوهم تناقض در قول امام آورده اما باید دانست که مقصود امام آنست که بحضور
حضور دو کس شرط انعقاد نکاح است ومحدود در قذف ولایت ترویج دارد پس برای جواز انعقاد نکاح تحمل شهادت محدود نیز روا
میدارد واما ادای شهادت در نکاح نیز روا نمیدارد وان تزوج بشهادة عبدين لم يفرق واگر عقد نکاح کند بشهادت وحضور دو بنده روا نیست
وبنای این تجویز همانست که عبد ولایت ترویج ندارد پس تحمل شهادت را نیز نمی شاید واجاز شهادة العبد المحدود كلامه لرد يه
هلال رمضان ورواداشته است شهادت بنده محدود در قذف را پس در دیدن هلال رمضان مذهب حنفیه آنست که در رویت هلال شهادت
یک کس مرد باشد یا زن آزاد باشد یا بنده مقبول است از اکمل امری دینی است از قبیل روایت حدیث هم زینجا است که این اخبار
بلفظ شهادت مخصوص نیست وموجب آن بر گواه وغیر گواه لازم میگردد پس محل تهمت نباشد در هدایه گفته که بعضوم از جواب متن آنست
که محدود در قذف نیز داخل باشد ومروی از امام ابی حنیفه آنست که اخبار محدود در قذف در رویت هلال هم مقبول نیست از برای آنکه
این خبر از روی شهادت است که عمل بموجب آن بعد از قضای قاضی است وکیف تعرف توبته چگونه شناخته شود توبه محدود انکلام مرفوع
تمته ترجمه بالبت وبسیار است که در ترجمه چنین حکمی آرد اگرچه در سیاق فاصله بوده ویا افتاده باشد وقد نفى النبي صلى الله عليه وسلم الزاني
وتحقیق اخراج کرده از شهر بغیر چند از انی را یکسال گویا از نجا معلوم کرده که مدت توبه او یکسال بوده ونهى النبي صلى الله عليه وسلم عن
کلام کعب بن مالک وصاحبیه حتى مضى خمسون ليلة ومنع کرد پیغمبر خدا از سخن کردن بکعب بن مالک ودو یار او که مراد از بن الربیع
وهلال بن امیه باشد که تخلف کرده بودند اینها از غزوه تبوک در تعلق این قصه باین باب که مقبول بودن شهادت قاذف وزانی

الجزء السادس شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

قسم بوده پس اراده معنی کفران نعمت اعم وشامل
بود بآنچه قصد کرد ابو بکر صدیق رضی الله عنه قتال
را با مانعان زکوة فقال عمر پس گفت عمر
فاروق مرا ابی بکر را رضی الله عنهما کیف
تقاتل الناس وقد قال رسول الله چگونه
کشش میکنی مردم را وحال آنکه بتحقیق فرموده است
پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم امرت
ان اقاتل الناس حتى يقولوا امر کرده شده ام
من که قتال کنم مردم را تا آنکه بگویند ایشان
لا اله الا الله امر او بمعنی تمام کلمه است که
متضمن اقرار بجمیع ما جاء به النبي هست از جمله
کلمه توحید برین تقدیر مراد از ناس مشرکان باشد
چه غیر اینها از سایر موحدان کفایت نمیکنند در
عصمت شان گفتن این کلمه فمن قالها
فقد عصم مني ماله ونفسه پس کسیکه بگوید
این کلمه را پس بتحقیق نگاه دارد از من مال خود
را ونفس خود را الا بحقه مگر بحق اسلام
چون دیت وقصاص وحق آن وحسابه
على الله وحساب باطن او بر خدا است که در
آخرت برو فق عمل خود بو فاق یا تفاضل خواهد داد فقال ابو بكر والله لا قاتلن من
فرق بين الصلوة والزكوة پس گفت
ابو بکر سوگند خدا است بر آنکه قتال میکنم کسی
که فرق کند میان نماز وزکوة بوجوب وادای
اول وانکار واستنکاف از ثانی فان الزكوة
حق المال زیرا که زکوة حق واجب مال است
چنانکه نماز حق واجب بدن وموجب هر دو
اسلام است پس هر دو حق اسلام باشند
والله لو منعوني عناقا سوگند خدا اگر باز دارند
من وزند هند مرا بز غاله را عناق بفتح عین بچه
ماده از گوسفند واین بر سبیل فرض وتقدیر است
برای مبالغه وگرنه حول شرط است در وجوب زکوة
ونزد ابو یوسف وشافعی حول ما در ان حول زاید بر
است کانوا يؤدونها الى رسول الله بودند
که ادا میکردند آنرا بسوی پیغمبر خدا صلى الله عليه
وآله وسلم لقاتلتهم على منعها هر آینه قتال
کنم ایشانرا بنا بر منع عناق که نیز از حق اسلام است
چون منع نماز ودر کتاب الایمان از ابن عمر گذشت
امرت ان اقاتل الناس حتى يشهدوا ان لا اله الا الله ويقيموا الصلوة

حاشیہ متعلقہ صفحہ ۴۳۹

هذه تتمة رسالة منيفة ما وعدتها في صفحة ۵۳ في الجزء السادس لهذا المجلد في حل قوله وقال بعض الناس

وبين الله تعالى وعوض رضي الله تعالى عنه ذلك بما فعلا ما رحم الله وهو قول ابن عباس رضي الله عنهما فانه كان يقول توبته فيما بينه وبين الله تعالى فاما من قبل شهادته قال وتأويل قول عمر رضي الله عنه لابي بكرة تقبل شهادتك في الدرجات الاربع الى ما دون

وقال بعض الناس لا تقبل شهادته وان تاب لان الله تعالى سماه فاسقا بقوله ان جاءكم فاسق بنبإ فتبينوا والتوبة لا ترفع الاسم وانما ترفع الحد والفسق وهذا قول شريح والشعبي وابراهيم النخعي وطاوس وعطاء والحسن البصري وابن سيرين وشريك والثوري وابن ابي ليلى وابن شبرمة وابي حنيفة واصحابه وهو قول مالك والشافعي واحمد واسحاق وابي عبيد وابي ثور وداود وجماعة من اهل العلم وهو قول زفر الا ان ابا حنيفة قال لا تقبل شهادته ابدا وقال مالك والشافعي واحمد واسحاق وابو عبيد وابو ثور وداود تقبل شهادته اذا تاب وحسنت توبته وقال زفر لا تقبل شهادته ابدا وان تاب وحسنت توبته وقال ابو حنيفة لا تقبل شهادته ابدا وان تاب وحسنت توبته الا في القذف فان توبته ان يرجع عن قوله ويقول كذبت فيما قلت ولا يقول انا كاذب فيما شهدت به بعد اليوم ويستغفر الله تعالى من ذلك ويندم عليه ويعزم على ان لا يعود الى مثله ويقول ان حددت في القذف ثم تبت لم تقبل شهادتي ابدا وان لم احد قبلت شهادتي اذا تبت وهذا قول شاذ خالف فيه جميع اهل العلم وحجة الجمهور قول الله تعالى الا الذين تابوا من بعد ذلك واصلحوا فان الله غفور رحيم فاستثنى التائب من جملة الفاسقين وقد ارتفع عنه اسم الفسق بالتوبة قال الله تعالى ان الذين كفروا ثم ازدادوا كفرا لن تقبل توبتهم وهم الضالون فاستثنى التائب من جملة الكافرين وقد ارتفع عنه اسم الكفر بالتوبة وقال الله تعالى ان الذين فتنوا المؤمنين والمؤمنات ثم لم يتوبوا فلهم عذاب جهنم فاستثنى التائب من جملة المعذبين وقد ارتفع عنه العذاب بالتوبة وقال الله تعالى ان الذين يحادون الله ورسوله كبتوا كما كبت الذين من قبلهم فاستثنى التائب من جملة المكبوتين وقد ارتفع عنه الكبت بالتوبة فظاهر هذه الآيات يدل على ان التوبة ترفع الاسم والحد والفسق وهذا قول من لا يعتد بخلافه من اهل العلم وقد روي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان توبة القاذف ان يكذب نفسه فان فعل ذلك فقد ارتفع عنه الفسق والحد وان لم يفعل ذلك لم ترتفع عنه الا بالحد وهذا قول ضعيف جدا لان الحد قد يسقط بالعفو قبل بلوغ الامام وبعد بلوغه قبل الاستيفاء وبعد الاستيفاء ولا يسقط بالتكذيب بل يبقى الفسق بعد الحد كما كان قبله وقد روي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان توبة القاذف ان يرجع عن قوله ويقول كذبت فيما قلت ولا يقول انا كاذب فيما شهدت به بعد اليوم وهذا قول ضعيف ايضا لان الاسم لا يرتفع بذلك وقد روي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان توبته ان يقول ما قلت الا ظنا وهذا ايضا قول ضعيف لان الاسم لا يرتفع بذلك وقد روي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان توبته ان يقول ما قلت الا ظنا وهذا ايضا قول ضعيف لان الاسم لا يرتفع بذلك وقد روي عن ابن عباس رضي الله عنهما ان توبته ان يقول ما قلت الا ظنا وهذا ايضا قول ضعيف لان الاسم لا يرتفع بذلك

وسارق است گفته اند که آنحضرت دست وپا بنها بعین اخراج الکفاف موجود منقول نیست که گواهی از انا تمنع کرده پوشیده نماند که ایشان استدلال در براءت شخصی بکتاب معدوم که در باب محدود واقع شده چه اعتبار دارد **حدثنا** اسمعیل قال حدثنی ابن وهب عن یونس ح وقال لیث حدثنی یونس عن ابن شهاب قال اخبرنی عروة بن الزبیر ان امراة سرقت فی غزوة الفتح فاتی بها رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت ابن شهاب خبر داد مرا عروه بن زبیر که تحقیق زنی دزدی کرد در غزوهٔ فتح که پس آورده شد او را نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم پس قطعت یدها گفت عایشه پس نیک شد توبه او و تزوج کرد آن زن دکانت تاتی بعد ذلک و بود آن زن که می آمد نزد من بعد ازان فارفع حاجتها الی رسول الله صلی الله علیه وسلم پس رفع میکردم حاجت او را نبوی پیغمبر خدا **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله عن زید بن خالد عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه امر فیمن زنی ولم یحصن بجلد مائة وتغریب عام روایت کرده است زید بن خالد از رسول خدا که تحقیق آنحضرت فرمود در حق کسی که زنا کرده و محصن نبود بزدن صد تازیانه و اخراج یکسال ازین دو حدیث استدلال کرده مولف رح بر ترجمه که قبول شهادت قاذف وزانی و زانیه است و بر معرفت توبه اینها و صاحب این استدلال طعن میکند بر امام ما که استدلال کرده بآیت کریمه ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا که نص قطعی است بر عدم قبول شهادت ابدی و معارض آورده ازا این احادیث که بتمام تکلف ازا موافق مطلب توان ساخت **باب** لا یشهد علی شهادة جور اذا اشهد شهادت ندهد مرد بر شهادت ظلم و خلاف امر شرعی و فقیکه گواه گرفته شود **حدثنا** عبدان قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا ابو حیان التیمی عن الشعبی عن النعمان بن بشیر قال سالنی ابی بعض الموهبة لی من ماله گفت خواست مادر من پدر مرا که بشیر است پاره بخشش مرا از مال خود و این موهبت داد یا غلام بود چنانکه در بعض روایات تصریح یافته و امتناع آورد ازان ثم بدا له فوهبها لی بیشتر ظاهر شد مر او را نکوئی آن پس بخشید ازا بمن فقالت کا اذ حتی تشهد النبی صلی الله علیه وسلم پس گفت مادر من راضی نیشوم تا آنکه گواه گیری پیغمبر خدا را فاخذ بیدی وانا غلام پس گرفت پدر من دست مرا و حال آنکه من خورد سال بودم فاتی بی النبی صلی الله علیه وسلم پس آورد مرا نزد آنحضرت فقال ان امه بنت واخذ یسالنی عن الموهبة فاخبره پس گفت تحقیق این مادر او دختر رواحه سوال کرد مرا بخیری بخشیدن برای این پسر قال الک ولد سواه قال نعم فرمود آیا ترا فرزندی دیگر است او هست گفت آری هست قال افراه قال لا تشهدنی علی جور گفت نعمان پس گمان میبرم من آنحضرت را که فرمود گواه مگیر مرا بر ستم یعنی این برخلاف خواست حق است که واقع شده و من بر خلاف حق چگونه گواه باشم وقال ابو حصین عن الشعبی اشهد علی هذا جورا وگفت ابو حصین از شعبی بلفظ لا اشهد علی جور بجای لا تشهدنی علی جور **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال اخبرنا ابو جمرة قال سمعت زهدم بن مضرب قال کنا عند عمران بن حصین فقال قال النبی صلی الله علیه وسلم خیرکم قرنی الذین یلونهم ثم الذین یلونهم گفت عمران فرمود پیغمبر خدا بهترین مسلمانان اهل زمان من اند پس بهترین آنانکه متصل می آیند باینان از پس ترآنانکه متصل می آیند باینان از قرن اول صحابه اند و ثانی تابعین و ثالث تبع تابعین قال عمران لا ادری ذکر الثنتین بعد قرنه قرنین او ثلثة گفت عمران نمیدانم یاد آوری کرده است پیغمبر خدا بعد از قرن خود دو قرن را که تابعی و تبع تابعی اند یا سه قرن را که اتباع تبع تابعین اند و بالاتفاق امام اعظم بتبعیه و اصحاب او داخل در قرن ثالث که تبع تابعین اند بوده و نزد کفی بهم حجة وقال النبی صلی الله علیه وسلم ان بعدکم قوما یخونون ولا یؤتمنون فرمود پیغمبر خدا بعد از شما قومی اند که خیانت می کنند و امانت کرده نمیشود نزد ایشان و یشهدون ولا یستشهدون و گواهی میدهند و گواه گرفته نمیشوند و نذرون ولا یفون و نذر میکنند و وفا نمیکنند

الجزء السادس عشر الاسلام — كتاب الزكوة

اگر صبر نمایند گذاردن نماز بهتر است و لیکن در روایت نووی و ظهیری و امین شاهین و حاکم در ایشان از عبد الرحمن ظفری صحابی آمده که فرستاد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بسوی مردی از اشجع تا بگیرد صدقه او پس او را کرد که بدوید پس باز فرستاد بسوی وی بار دیگر پس او را آورد و پیشتر باز فرستاد بار سیوم و فرمود اگر او را آورد پس بزن گردن او را و ازینجا معلوم شود که منع زکوة و اخراج بران قتل نیز مشروع است قال عمر یا ابا بکر کیف تقاتل الناس وقد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا لا الٰه الا الله فمن قال لا الٰه الا الله عصم منی ماله ونفسه الا بحقه وحسابه علی الله فقال ابو بکر الم تر ان الزکوة من حقها والله لو منعونی عناقا کانوا یؤدونها الی رسول الله صلی الله علیه وسلم لقاتلتهم علی منعها فقال عمر فوالله ما هو الا ان قد شرح الله صدر ابی بکر فعرفت انه الحق پس گفت عمر ای ابا بکر چگونه قتال میکنی با مردم و حال آنکه گفته است رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمود شده ام تا قتال کنم با مردم تا آنکه بگویند نیست معبودی بحق مگر الله پس هر که گفت نیست معبودی بحق مگر الله نگاه داشته شد از من مال او و نفس او مگر بحق آن و حساب او بر الله است پس گفت ابو بکر آیا ندیدی که زکوة از حق مال است و الله اگر منع کنند از من بزغاله را که می دادند آنرا بسوی رسول خدا صلی الله علیه وسلم هر آینه قتال کنم با ایشان بر منع آن پس گفت عمر پس بخدا قسم که نیست این مگر آنکه گشاده است خدا سینه ابو بکر را برای قتال پس شناختم من آنرا که او حق است و در روایات آمده که صحابه دیگر متفق شدند بر قتال و بالاتفاق امام اعظم رضی الله عنه و اصحاب او داخل در قرن ثالث که تبع تابعین اند بوده و نزد کفی بهم حجة وقال النبی صلی الله علیه وسلم ان بعدکم قوما یخونون ولا یؤتمنون فرمود پیغمبر خدا بعد از شما قومی اند که خیانت می کنند و امانت کرده نمیشود نزد ایشان و یشهدون ولا یستشهدون و گواهی میدهند و گواه گرفته نمیشوند و نذرون ولا یفون و نذر میکنند و وفا نمیکنند

باب البيعة

عنه کذا فی ترجمة الشکوة

بی آنکه کسی گواه گیرد یا آنکه گواهی سید هند بی طلب آن مراد آنست که گواهی میدهند بی آنکه کسی گواه ایشان گیرد و حاضر نیستند فرد دعوی می آیند که گواه ایم و برای تو گواهی می دهیم بی آنکه می دانسته باشند یقین لفظ و گاه یکنند و وفای آن نمیکنند یظهر فیهم السمن و ظاهر میشود در ایشان فربهی یعنی بسیار میشود در ایشان حرص دنیا و تمتع بلذتهای آن و اختیار شهوات نفس و ترک که موجب فربهی است **حدثنا** محمد بن کثیر قال حدثنا سفیان عن منصور عن ابراهیم عن عبیدة عن عبد الله عن النبی صلی الله علیه وسلم قال خیر الناس قرنی ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم ثم یجیء قوم تسبق شهادة احدهم یمینه ویمینه شهادته یعنی پس از آنکه از پی ایشان آیند جماعتی که پیشی میکنند گواهی یکی از ایشان سوگند ایشان را و سوگند ایشان شهادت ایشان را مراد آنست که این جماعت حریص باشند بر گواهی دادن و فریفته شوند پس گاه سوگند خورند پیش از شهادت و گاه بعد از شهادت تواند که مراد سرعت در شهادت و سوگند باشد و شروع دران باعتبار آنکه نظر کرد ابتدا از شهادت باید کرد و حجت گرفته اند مالکیه این حدیث را بر رد شهادت کسی که سوگند خورد بآن و جمهور علما بر آنند که مردود نیست شهادت خصوص متاخرین که از ملاحظه فساد زمانه تزکیه و تعدیل شهود بهمین تعلیف کرده اند قال ابراهیم کانوا یضربوننا علی الشهادة والعهد گفت ابراهیم بود سلف که میزدند ما را بر شهادت و سوگند یعنی منع میکردند بر جمع هر دو بعضی گویند مراد از عهد آنست که گوید اشهد الله یا گوید علی عهد الله پوشیده نماند که خیریت این سه قرن باعتبار اکثر افراد است وگرنه در باره متاخرین و خیریت آنها چندان احادیث صحیحه واقع شده است و آنحضرت اظهار اشتیاق آنها نموده اگر گویا بهترین امت همینها بوده اند افراد این امت بعد ازین قرون بلکه چندان صاحب کمالات علمی و عملی و اهل تقوی و عارفان بالله بوده اند که در آن ازمنه نقیض بوده باشند اری مجموع من حیث المجموع بحکم حدیث خیر القرون بتر باشد و فضل صحابه که بشرف صحبت آنحضرت ایشانرا میسر بوده است باقی است قول جمهور علما بهانست که آنها افضل اند از مابعد خود جنسی برآنند که این فضیلت مخصوص بکبار صحابه است که بدوام صحبت کسب کمالات ظاهر و باطن بروجه اتم حاصل کرده بودند والله اعلم **باب** ما قیل فی شهادة الزور در بیان چیزی که گفته شده در گواهی بدروغ و اذن از و عید و تغلیظ لقوله تعالی والذین لا یشهدون الزور از جهت فرموده خدا و آنکسانیکه گواهی نمیدهند دروغ را تا آنکه حاضر نمیشوند مجالس کذب و عشق را مولف رح این آیه را محمل کرده که در باب شهادت زور واقع شده بعضی شراح گفته اند که هیچکس از مفسران این نرفته والله اعلم وکتمان الشهادة و در بیان گناه پوشیدن گواهی لقوله و لا تکتموا الشهادة و من یکتمها فانه آثم قلبه والله بما تعملون خبیر و پوشیدن گواهی گناه است از جهت فرموده خدا و پوشیدن شهادت را و کسیکه میپوشد آنرا پس بتحقیق دل او گناه گار است و خدا بچیزیکه میکنید آگاه است تلووا السنتکم بالشهادة در سوره ق واقع شده و ان تلووا یعنی السنتکم بالشهادة اگر بپیچید زبانهای خود را یعنی اعراض کنید از ادای شهادت پس خدا جزا دهد شما را بران **حدثنا** عبد الله بن منیر سمع وهب بن جریر و عبد الملک بن ابراهیم قالا حدثنا شعبة عن عبید الله بن ابی بکر بن انس عن انس قال سئل النبی صلی الله علیه وسلم عن الکبائر مروی است از انس بن مالک که گفت پرسیده شد پیغمبر خدا از گناهان کبیره فقال الاشراک بالله پس فرمود انباز ساختن است بخدا و عقوق الوالدین و در نجا شتن مادر و پدر راست وقتل النفس کشتن آدمی است بی حکم شرع و شهادة الزور و گواهی دادن بدروغ مقصود حصر کبایر درین چهار کبیره نیست بلکه بمان اغلظ کبایر است و شرک غلیظ ترین همه است تا بعد عند قوله ما هی قال

الجزء السادس عشر من كتاب الزكوة

قال حدثنا ابی قال حدثنا اسمعیل بن ابی خالد الخمسی بجلی کوفی تابعی سنه یکصد و چهل و پنج یاشش عن قیس ابو عبد الله عوف بن ابی عوام الخمسی بجلی بصحبی سنه هشتاد و چهار دیده و آورده بود ندیده را بعد از قبض قال قال جریر بن عبد الله البجلی الخمسی بایعت النبی صلی الله علیه و آله وسلم علی اقام الصلوة و ایتاء الزکوة والنصح لکل مسلم بیعت کردم آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم را بر اقامت نماز و ادا زکوة و خیر خواهی هر مسلمان را و شرح یعنی حدیث در آخر کتاب الایمان گذشت **باب** اثم مانع الزکوة بیان گناه نادهنده زکوة و قول الله تعالی والذین یکنزون الذهب والفضة و لا ینفقونها و کسانیکه جمع میکنند زر و سیم را و خرج نمیکنند آنرا در راه خدا پس بشارت ده ایشانرا بعذاب دردناک که واقع شود روزیکه افروخته شوند این کنوز و تاب داده شوند بدانها پیشانی ایشان و پهلوها و پشتهای ایشان و گفته شود بعضی اینست آنچه جمع کرده بودید شما و بالین اشارت کرده است بقول خدا الی قوله تا آخر قول و یحتمل که اینست تذوقوا ما کنتم تکنزون پس بچشید وبال آنچه بوده اید شما که جمع میکردید و این وعید در هر مالی است که ادا کرده نشود زکوة او چنانکه در حدیث ابن عمر رضی الله عنه آمده هر مالیکه ادا کرده شد زکوة او گنز نیست اگرچه مدفون در زمین باشد و هر مالیکه ادا کرده نشد زکوة او پس آن گنز است که داغ کرده میشود بان صاحب آن اگرچه بر روی زمین است ترطبی گفته گنز در اصل بمعنی ضم و جمع است و مختص نیست بذهب و فضه **حدثنا** ابو الیمان الحکم بن نافع قال اخبرنا شعیب قال ابو الزناد اخبرنی خارجة بن عبد الرحمن بن حذافة عن حدثه انه سمع ابا هریرة

عن شعبة متابعت کرده است وهب را این چهار کس از شعبه ظاهر آن بود که تابعها میگفت یعنی متابعت کرده است وهب را وعبد الملک را این چهار کس **حدثنا** مسدد قال حدثنا بشر بن المفضل قال حدثنا الجريري عن عبد الرحمن بن ابي بكرة عن ابيه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم الا انبئكم بالكبائر ثلثا قوله ببئر خدا آیا آگاه نکنم شما را بزرگترین گناهان کبیره سه بار فرمود قالوا بلى يا رسول الله گفتند آری ای رسول خدا بیان فرمای قال الاشراك بالله وعقوق الوالدين فرمود شرک آوردن بخدا ودر نجانیدن مادر وپدر است وجلس وكان متكئا فقال الا وقول الزور ونشست بعد از انکه تکیه کرده بود واین نشستن برای اهتمام بشان قول مذکور است آگاه باش وسخن دروغ است مراد شهادة دروغ است چنانکه در روایت دیگر برای تفسیر وبیان آن واقع شده وشهادة الزور فما زال يكررها حتى قلنا ليته سكت پس پیوسته تکرار میکرد تا آنکه گفتیم ما کاش آنحضرت خاموش شود از جهت شفقت مر آنحضرت را بشاهد وتعبی که درین قول ظاهر شد وقال اسمعيل بن ابي اويس حدثنا الجريري قال حدثنا عبد الرحمن مقصود از بقول آنست که اسمعیل بن ابراهیم که یکی از شیوخ بخاری است بی واسطه از جریری نقل کرد تا آخر اسناد مذکور **باب** شهادة الاعمى وامره في الامور بینا گواهی کور وامر او در امور میان **والنكاح** ودر بیان حکم نکاح کردن او خود را او نکاح کرده دادن دیگری را مصلحته وحکم بیع وشرای او مقصوله في الاذان وغيره وقبول قول او در اذان وجز آن از اقامت وامامت وما يعرف بالاصوات وقبول او در چیزی که شناخته میشود بآواز واجاز شهادته قاسم والحسن وابن سيرين والزهري وعطاء ورواداشته است شهادة کور را قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق که یکی از فقهای سبعه است وحسن بصری وابن سیرین وزهری وعطا اینست مذهب مالکیه وجمهور علما روا نداشته اند از جهت دشواری بودن معرفت امور بر کوران وآواز اگرچه وابسته بگوش است لیکن دران اشتباهی وشباهتی باقیست وبا اینهمه در چیزها که بسامعه ادراک میکند نزد احتیاج روا داشته اند چنانچه در کتب فقهیه مسطور است وقال الشعبي يجوز شهادته في المراخاكان قد لقنه وگفته است شعبی روا است گواهی کور وقتی که باشد دانا وزیرک وقال الحكم رب شيء يجوز فيه وگفته است حکم بن عیینه بسا چیزی است که روا است دران گواهی کور وقال الزهري اذا سمع ابصار عباس يشهد على شهادة اكنت تؤدي وگفت زهری آیا می بینی ابن عباس را که کور شده بود اگر گواهی دهد بر امری آیا هستی تو که رد کنی او را وكان ابن عباس يصلي رجلا اذا غاب التمس اقطر وبود ابن عباس میفرستاد مردی را که تمفص غروب آفتاب کند وقتی که غائب شدی آفتاب وخبر دادی او را افطار روزه میکرد از ینجا معلوم شد که اعتماد بر آواز نموده جزم کردی بر قول او در تحکیم شرعی ويسأل عن الفجر فاذا قيل طلع صلى ركعتين ومیپرسید ابن عباس از وقت نماز بامداد پس وقتیکه گفته میشد طلوع کرده است صبح گزاردی دو رکعت نماز صبح وقال سليمان بن يسار استأذنت على عائشة فعرفت صوتي وگفت سلیمان بن یسار طلب اذن کردم بر در آمدن بر عایشه پس شناخت آواز مرا فقالت سليمان ادخل انك مملوك ما بقي عليك شيء پس گفت ای سلیمان درائی بتحقیق تو بنده او امی که باقی است بر تو چیزی از وجه کتابت این سلیمان مکاتب ام المومنین بوده واز حدیث معلوم شد که مذهب عایشه آن بود که جواب از بنده واز پسر که باشد ضرور نیست كذا قال القسطلاني واجاز شريح بن حنظلة الطائي شهادة المرأة المتنقبة ورواداشته است شریح بن حنظله طائی گواهی زن پرده دار را که متنقبه بقدیم تاء قبل الفوقیه بر نون هر دو مفتوح وقاف مکسور مشدد ودر بعضی روایات بتقدیم نون ساکن از اغناب است وهر دو بیک معنی است در ترجمه بظاهر حکم اعمی بود وپس ایراد این قول برای تائید آنست که اعتماد بر آواز کردن در شرع آمده است پس میتوان قول

وی نداده باشد دران حق آنرا تطاء ۷۸ باطلاع مهلب پی سیر میکنند در السیمای خود وتضع بقرونها ویزنند بشاخهای خود قال ومن حقها ان يحلب على الماء فرمود واز جمله حقوق این مواشی مذکوره که نظر بانعام اخلاق حکم واجب دارد اگرچه چیز زکوة واجب نیست آنست که دوشیده شوند بر آب روز نزدیک میروند بر آب برای آب خوردن تا داده شود دارندان مرشد لبان شیر را که نمی یابند آنرا ومحتاجان نمیابند شوند وجمعی از تابعین این را نیز حق واجب دانند وعمل کنند اکثر علماء آنرا بر مذهب دواسات قال ولا يأتي احدكم يوم القيامة ببعير له رغاء فيقول يا محمد فأقول لا املك لك شيئا قد بلغتك پس بگویم در جواب مالک نیستم دفع بلا را از تو هیچ ای از تخفیف قد بلغت بتحقیق رسانیدم بتو حکم الهی بتو وخبردار کرده بودم پس عمل نکردی بدان تا معذب نمیشدی ولا يأتي ببعير له رغاء فيقول يا محمد

بسم الله الرحمن الرحيم

گواهی عمی که بار مشخص نموده باشد و اگر این حکم زن بدو بروی کشیده را داخل در و ما یعرف بالاصوات داریم در و نخواهد بود پس انچه قول تائید ایمنی مطلق میکند **حدثنا** محمد بن عبید بن میمون قال اخبرنا عیسی بن یونس عن هشام عن ابیه عن عایشة قالت سمع النبی صلی الله علیه وسلم رجلا یقرأ فی المسجد گفت عایشه شنید پیغمبر خدا مرد یرا که میخواند در مسجد قرآن و آن عبد الله بن زید انصاریست فقال یرحمه الله لقد اذکرنی کذا و کذا ایة سقطتها من سورة کذا و کذا پس فرمود رحمت کناد او را خدا بتحقیق یاد داد مرا چند آیت که انداخته بودم ایشانرا یعنی فراموش کرده بودم در نوبت از سوره چند و زاد عباد بن عبد الله عن عایشة و زیاد کرد عباد بن عبد الله بن زبیر بن عوام که تابعی است از عایشه تهجد النبی صلی الله علیه وسلم فی بیتی سمع صوت عباد و هو یصلی فی المسجد نماز شب کردن پیغمبر خدا در خانهٔ من پس شنید آواز عباد بن بشر را که از انصار است در حالیکه نماز میگذارد در مسجد فقال اللهم ایاما یشک فتوضأ عباد و خرجت نفسه پس فرمود ای عایشه یا آواز عباد است این آواز گفتم آری آواز اوست قال اللهم ارحم عبادا و مرحمت کن عباد را یا رحمت کن عباد را تائید ترجمه یعنی که گذشت که آنحضرت اعتماد کرد بر آواز مردی بی آنکه تشخیص ذات او نماید پس شنید و نماند که دلالت ایمنی بر اعتماد بر شهادت کند اثبات حقوق و ابطال آنست محل توقف است **حدثنا** مالک بن اسمعیل قال حدثنا عبد العزیز بن ابی سلمة قال حدثنا ابن شهاب عن سالم عن عبد الله بن عمر ان بلالا ینادی بلیل گفت ابن عمر فرمود پیغمبر خدا بتحقیق بلال اذان میگوید بشب فکلوا و اشربوا حتی یؤذن ابن ام مکتوم پس بخورید و بنوشید تا آنکه اذان گوید یا آنکه گفت تا آنکه بشنوید اذان ابن ام مکتوم را شک از اویست گان ابن ام مکتوم رجلا اعمی لا یؤذن حتی یقول له الناس اصبحت و بود ابن ام مکتوم مردی کور اذان نمیگفت تا آنکه بگفتند او را مرد مان صباح کردی **حدثنا** زیاد بن یحیی قال حدثنا حاتم بن وردان قال حدثنا ایوب عن عبد الله بن ابی ملیکة عن المسور بن مخرمة قال قدم علی النبی صلی الله علیه وآله وسلم فقیه گفت مسور آمد بر پیغمبر خدا تا با نقال ابی مخرمه نطلق الیه گفت مرا مید من مخرمه را نزد آنحضرت عسی ان یعطینا منها شیئا تا بود بکه آنکه بدهد مرا از ان قبا یا چیزی بمقام ابی فلما ابی ان یخرج الینا دخل فدخلت معه فقال ابی ادع لی ابا بکم فدعوته فعرض النبی صلی الله علیه وسلم صوته پس استاد پدر من بر در و سخن کرد پس شناخت پیغمبر خدا آواز او را و باو همین جزو است موضع تائید ترجمه یعنی که گذشت فخرج النبی صلی الله علیه وسلم معه قباء پس بیرون آمد پیغمبر خدا و حال آنکه با آنحضرت قبای است و هو یومئذ علی حاسیة و حال آنکه او بر کنار حجره است خوبهای آن قبا را و هو یقول خبأت هذا لک خبأت هذا لک و آنحضرت میفرماید پنهان کردم این قبا را برای تو پنهان کردم این قبا را برای تو یعنی مکرر بزبان مبارک فرمود **باب** شهادة النساء تقبل فی الطلاق و العدة و ما یجوز من شهادتهن فی ذلک مما لا یستطیع الرجال النظر الیه و قول الله تعالی فان لم یکونا رجلین فرجل و امرأتان و بیان آنچه شهادت زنان و بیان فرمود عند پس اگر نباشند گواهان دو مرد پس گواهی دهند یک مرد و دو زن و این نصاب شهادت در حدود است **حدثنا** ابراهیم بن موسی قال اخبرنا محمد بن جعفر قال اخبرنی زید عن عیاض بن عبد الله عن ابی سعید الخدری عن النبی صلی الله علیه وسلم الیس شهادة المرأة مثل نصف شهادة الرجل روایت کرده است ابو سعید خدری از پیغمبر خدا آیا نیست شهادت زن مثل نصف شهادت مرد قلن بلی قال فذلک من نقصان عقلها گفتند زنان آری آنچنین است فرمود پس این از سبب کمی عقل زنان است مناسبت حدیث ترجمه همین است **باب** شهادة القاذف و السارق و الزانی و بیان آنکه گواهی دادن قاذف و سارق و زانی جائز است اذا کانوا عدولا گفته است انس بن مالک گواهی بنده روا است اگر باشد او صدق و پرهیزگار و اجازه داده است این را شریح و ذر و ابن ابی لیلی و ابن عتبة و قاضی شریح ذر را که قاضی بصره بود و ابو حنیفه نیز روا است گفته اند این را شعبی و گفته است ابن سیرین گواهی بنده روا است اگر گواهی بنده بر امر سوای خود او باشد و حسن و ابراهیم و الشعبی و ابن سیرین روا دانسته اند گواهی بنده سوا را و خیری سهل قلیل تا نوزده شهادت فوقیه کمتر از نصاب و این قلیل است قال ترجمکم علی ما تسمعون ایاه و گفت قاضی شریح

ای علم شهادة الحسبة شرح القاضی فیما وصل ابن ابی شیبة و اجازه الاشعث العمی و ابن سیرین و شریح القاضی فیما وصله ابن ابی شیبة و اجازه ابن ابی لیلی و ابن عتبة و قاضی البصرة و ابو حنیفة

الجزء السادس شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

او را مال پس ادا نکند زکوة آن مثل له ماله یوم القیامة شجاعا مصور گردانیده شود برای او مال او در روز قیامت بصورت مار شجاع بضم شین معجمه مار نر یا ماریکه بالا بستد بر دم خود و بدو با سوار و حمله کند بر آن و بسا که بگزد یا بدوی سوار را قرع ماریکه موندارد بر سر و این نشان بسیاری زهر و درازی عمر اوست له زبیبتان بزاء معجمه مفتوحه و دو باء موحده میان انها تحتیه و بعد قصیر مر آن مار را و نقطه سیاه است بالای دو چشم او یا گرد دو دهن او یا دو دندان از دهن برآمده یا دو کف در دو کناره او و آن از وحش از اقسام مار است یطوقه یوم القیمة طوق کرده میشود او آن مار در گردن آدمی بروز قیامت تهاخذ بلهزمتیه یستیر سیگیرد آن مار بهر دو لهزمه وی یعنی بشدقیه یعنی هر دو کنار لب زیرین بکسر لام و زای و سکون ها و فتح میم و واو و استخوان زیر زمه گوش خلف و شدقین بکسر شین معجمه بمعنی دو کنج دهن شیء یقول انا مالک انا کنزک پیشتر میکند آن مار من مال تو ام که حرص میکردی در ان من آن گنج تو ام که زکوة نمیدادی ازان ثم تلا پس تلاوت کرد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم این آیترا ولا یحسبن الذین یبخلون الایة تا آخر آیت لا یحسبن انتهم الله من فضله هو خیرا لهم بل هو شر لهم سیطوقون ما بخلوا به یوم القیمة و نمیدارند کسانیکه بخل میکنند با نچه داده است ایشانرا خدا تعالی از فضل خود آن بخل را بهتر برای خود بلکه آن شر است برای ایشان سر انجام است که طوق کرده شوند بر چیزیرا که بخل کرده اند بدان روز قیامت

باب ما ادی زکوته فلیس بکنز بابیست در بیان انکه ادا کرده شده زکوة او پس نیست گنج کنز بران و عید است لقول النبی بدلیل قول پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم لیس فیما دون خمس اواق صدقة نیست در پایان از پنج اوقیه صدقه چنانکه در حدیث باب معلوم شود و بیقین در اینقدر اگر صدقه بدهد مستحق وعید بنا بقدر و آن مال گنز نباشد مگر بعد عدم بعد نصاب و مال زکی نیز در حکم اقست نیز واجب نیست بعد ادای زکوة در ان صدقه دیگر

قبول کرد گواهی عبدی را و گفتند کنیز عبد است همه شما قرار دادن منه ها و داماد بید گویا گفته همه بندهای خدایند تفاوت نیست در رسالت و سایر میان شما پان **حدثنا** ابو عاصم عن ابن جریج عن ابن ابی ملیکة عن عقبة بن الحارث ح وحدثنا علی بن عبد الله قال حدثنا یحیی بن سعید عن ابن جریج قال سمعت ابن ابی ملیکة قال حدثنی عقبة بن الحارث قال سمعته گفت ابن ابی ملیکه حدیث کرد مرا عقبة بن الحارث بالگفت شنیدم من این را از عقبه شنوده روایت است ام یحیی عن ابی اهاب قال فجاءت امة سوداء تحقیق عقبه زن گرفت مر یحیی دختر ابی اهاب را گفت عقبه پس آمد او را کنیزی سیاه فقالت قد ارضعتکما پس گفت تحقیق شیر داده ام من هر دو شما را فذکرت ذلک للنبی صلی الله علیه وآله وسلم پس ذکر کردم من این گفته را برای پیغمبر خدا عن عن پس روگردانید آنحضرت از من و تو بوی نگر و قال فتنحیت فذکرت ذلک له گفت عقبه پس یکسو شدم و گفتم آنرا با آنحضرت و گفتم کرد وی پیش از این هرگز من نگفته قال کیف وقد زعمت ان قد ارضعتکما فرمود چگونه انکار میکنی و تحقیق گفت آن داد که شیر داده ام شما را فنهاه فنهاه پس باز داشت عقبه را از آن زن و این حدیث دلالت کرد که گواهی داهی را آنحضرت قبول کرده و عمل کرد و اند اشته اند این گواهی را میگویند در این باب نزد اهل علم احتیاط آنحضرت اورا بفسخ این نکاح امر کرده است

باب شهادة المرضعة در حکم گواهی زن شیر ده **حدثنا** ابو عاصم عن عمر بن سعید عن ابن ابی ملیکة عن عقبة بن الحارث قال تزوجت امرأة فجاءت امرأة فقالت انی قد ارضعتکما گفت عقبه زن کردم زنی را پس آمد زنی و گفت تحقیق من شیر داده ام هر دو شما را فاتیت النبی صلی الله علیه وسلم فقال وکیف وقد قیل وسوده و اسیدایی و تحقیق گفته شد دعها عنک او نحو هذا کذا فارق و دور کن از خود یا مانند این کلام فرمود **باب** تعدیل و ترکیه زنان یعنی از بعضی زنها یعنی را **حدثنا** ابو الربیع سلیمان بن داود الزهرانی العتکی البصری الحافظ مولف میگوید حدیث کرده ما را ابو الربیع و فهمانیده است ما را یعنی حدیث را و مقاصد الخط را احمد بن عبد الله بن یونس یربوعی مشهور بشیخ الاسلام روایت او در باب وضو گذشته است یعنی گویند مراد امام احمد بن حنبل است قال حدثنا فلیح بن سلیمان عن ابن شهاب الزهری عن عروة بن الزبیر و سعید بن المسیب و علقمة بن وقاص اللیثی و عبید الله بن عبد الله بن عتبة عن عایشة زهری ازین چهار نفر روایت کرده و اینها همه از عایشه زوج النبی صلی الله علیه وسلم جنت پیغمبر خدا ازین قال لها اهل الافک ما قالوا فبرأها الله منه هنگامی که گفتند دروغ گویان چیزیرا که گفتند پس بری او یاک کرد او را خدا از آن و در وغ افک بکسر همزه و سکون فا و کاف بمعنی کذب و افترا است و الباقی ازافراد قال الزهری وکلهم حدثنی طائفة من حدیثها گفت زهری همه ایشان حدیث کردند مرا بعضی ازین حدیث عایشه و بعضهم اوعی من بعض حدیثا و اثبت له اقتصاصا و بعضی از ایشان نگهدارنده تر بود حدیث را از بعضی دیگر و درست تر بود حدیث را از روی تتبع اقتصاص بدو صاد مهمله است بمعنی تتبع و فحص وقد وعیت عن کل واحد منهم الحدیث الذی حدثنی عن عایشة و تحقیق یاد گرفتم از هر یکی از ایشان حدیثی را که گفته اند مرا از عایشه حاصل آنست که تمام حدیث نزد همه آنها نیست نه تمام آن از هر یک و بعض علی بعضهم یصدق بعضا و بعض حدیث ایشان تصدیق میکند بعضی دیگر را یعنی هر یک حدیث دیگری را نیز قبول داشته اند و راست می پنداشته اند عموان عایشة قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اراد ان یخرج سفرا اقرع بین ازواجه فایتهن خرج سهمها خرج بها معه قرعه می انداخت میان زنان خود و قتی که خواستی که بیرون آید سفری را قرع بین ازواجه فایتهن خرج سهمها خرج بها معه قرعه می انداخت میان زنان خود و از بزی تطییب الهای ایشان در حالت سفر و مروت انسانیت پس هر کدام زنی که برآمدی سهم او بیرون آوردی او را با خود قرع بیننا فی غزاة غزاها فخرج سهمی پس قرعه انداخت میان زنان در غزوه که کرده آنرا و مرویست که این غزوه غزوه بنی المصطلق است پس برآمد سهم من خرجت معه بعد ما انزل الحجاب پس برآمدم با آنحضرت بعد از آنکه نازل کرده شده بود آیت حجاب امهات المومنین از محرم فانا احمل فی هودج و انزل فیه پس من برداشته میشدم در هودجی و نزول میکردیم در ان هودج محملی که آنرا از جامه پرده گیرند بر پشت شتر و زنان بران سوار شوند سیرنا حتی اذا فرغ رسول الله صلی الله

الجزء العاشر شیخ الاسلام | کتاب الزکوة

والفضة ولا ینفقونها فی سبیل الله کرد و لالت دارد بر وعید اکتناز و عدم انفاق اگرچه زکوة داده باشد قال ابن عمر من کنزها فلم یؤد زکوتها فویل له گفت ابن عمر کسیکه جمع کند این اموال را و ادا نکند زکوة آنرا پس وای مر او را است وانما کان هذا قبل ان تنزل الزکوة وبعد ما نزلت جعلها الله طهرا للاموال این وعید اکتناز پیش از انکه نازل شود زکوة فلما نزلت پس وقتی که نازل شد زکوة جعلها الله طهرا للاموال گردانید خدا تعالی آنرا سبب پاکی مر اموال را که باقیمانده بعد ادا نمودن زکوة یعنی وعید اکتناز زائل فاضل از حاجت از حوائج بدان در اول اسلام بود بسبب تنگی که شده بود آن وقت بفرض زکوة و تحقیق فتح کرده شد خدا تعالی فتوح را و تقدیر کرده شدند نصابها بمقدار زکوة و در حدیث طلحه در کتاب الایمان گذشت که ذکر کرد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم در جواب سوال اعرابی از اسلام زکوة را پس گفت اعرابی آیا هست بر من غیر آن صدقه فرمود نی مگر آنکه تطوع کنی برا و

علیه وآله وسلم من غزوته تلك سیر کردیم تا وقتیکه فارغ شد رسول خدا از غزوه خود که آن بود وقفل ودنونا من المدینة آذن لیلة بالرحیل
ورجوع کرد آنحضرت ونزدیک رسیدیم بمدینه اذن کرد شبی بکوچ کردن فقمت حین آذنوا بالرحیل پس برخاستم من هنگامی که اذن دادند
بکوچ فمشیت حتی جاوزت الجیش پس رفتم برای قضای حاجت تنها تا آنکه درگذشتم لشکر را فلما قضیت شانی اقبلت الی الرحل
وهرگاه قضا کردم کار خود را که توجه بآن کرده بودم آمدم نزد هودج خود فلمست صدری فاذا عقد لی من جزع اظفار قد انقطع پس دست
رسانیدم سینه خود را پس دیدم ناگهان عقد من که از مهره اظفار بود گسسته است. جزع بفتح جیم وسکون زای وعین مهمله مهره ایست سیاه و
سفید که بآن چشم را تشبیه میدهند. واظفار بفتح همزه وسکون معجمه ودر آخر را شهریست در یمن که این مهرها از آنجا می آرند ودر روایت ابی ذر
ظفار بی همزه است بر وزن قطام وتاء مبنی بر کسر است فرجعت فالتمست عقدی پس بازگشتم وجستم عقد خود را فحبسنی ابتغاؤه پس نگه داشت
مرا جستن من آنرا اندک زمانی فاقبل الذین یرحلون لی فاحتملوا هودجی پس آمدند کسانیکه میبردند مرا پس برداشتند هودج مرا فرحلوه
علی بعیری الذی کنت ارکب پس بردند هودج را بر شتر من که بودم من که سواری میکردم بر وی وهم یحسبون انی فیه وحال آنکه آنها گمان
میکردند که بتحقیق من در آن هودج ام وکان النساء اذ ذاك خفافا لم یثقلن ولم یغشهن اللحم وبودند زنان در آنوقت سبک که گران نبوده
ولحم پوشیده نشده ایشان را گوشت وانما یاکلن العلقة من الطعام ومیخوردند اندکی از طعام. علقه بضم عین مهمله وسکون لام وقاف بر وزن لقمه
بمعنی اندک است فلم یستنکر القوم حین رفعوه ثقل الهودج پس انکار نکردند مردم هنگامی که برداشتند گرانی هودج را که من در آن نیستم
یعنی فرق نکردند بوجود وعدم گرانی فاحتملوه پس برداشتند او را وکنت جاریة حدیثة السن وبودم من دختری نوعمر فبعثوا الجمل وساروا
پس برداشتند شتر او را وراه رفتند فوجدت عقدی بعد ما استمر الجیش پس یافتم عقد خود را بعد از آنکه گذشتند مردم فجئت منزلهم ولیس فیه احد
پس آمدم جای نزول مردم بجائیکه نیست در آن هیچکس فامّمت منزلی الذی کنت به پس قصد کردم جای نزول خود را آنکه بودم من با آنجا
فظننت انهم سیفقدونی فیرجعون الیّ پس گمان بردم من که نمی یابند مرا پس بازمیگردند بسوی من فبینا انا جالسة غلبتنی عینای فنمت
پس میانه آنکه من نشسته ام غلبه کرد مرا دو چشم من پس خواب کردم من وکان صفوان بن المعطل السلمی ثم الذکوانی من وراء الجیش وبود
صفوان بن معطل که از فضلای صحابه است از وراء لشکر واز عقب لشکر می آمد فاصبح عند منزلی فرای سواد انسان نائم پس صبح کرد نزد منزل
من پس دید سیاهی آدمی خوابیده فاتانی وکان یرانی قبل الحجاب پس آمد نزد من وبود وی که میدید مرا پیش از نزول آیت حجاب
ومحرم شد فاستیقظت باسترجاعه پس بیدار شدم من از گفتن وی انا لله وانا الیه راجعون که نزد وقوع حادثه میگویند حتی اناخ راحلته
فوطی یدها تا آنکه نشاند شتر خود را پس بست هر دو دست شتر را تا من خود بآسانی سوار شوم واحتیاج بمدد کسی نباشد فرکبتها پس
سوار شدم شتر را فانطلق یقود بی الراحلة حتی اتینا الجیش بعد ما نزلوا معرسین فی نحر الظهیرة پس راه گرفت بمالی که می کشید شتر را تا آنکه
آمدیم لشکر را بعد از آنکه فرود آمده بودند در میانه روز. نحر بفتح نون وسکون مهمله در اصل بمعنی بالای سینه است ومراد آنست که آفتاب
بنهایت بلندی رسیده بود فهلك من هلك پس هلاك شد کسی که هلاک شد به بدگمانی وافترا بر من وکان الذی تولی الافك عبد الله بن ابی
ابن سلول وبود کسیکه تعهد کرد افترا را عبد الله بن ابی که سر منافقان بود وابن سلول صفت عبد الله است وسلول نام مادر آن ملعون
فقدمنا المدینة فاشتکیت بها شهرا پس آمدیم بمدینه وبیمار شدم من بمدینه یکماه والناس یفیضون من قول اصحاب الافك ومردم مشغول
میکردند از قول اهل افترا ویریبنی فی وجعی ودر شک می انداخت مرا در وقت درد من انی لا اری من النبی صلی الله علیه وآله وسلم اللطف
الذی کنت اری منه حین امرض اینکه بتحقیق من نمیدیدم از پیغمبر خدا لطفی که میدیدم از آنحضرت هنگامی که بیمار شدم ونمیدانستم که سبب
آن چیست انما یدخل فیسلم ثم یقول کیف تیکم اینست جز این نیست که می آمد پس سلام میکرد بر اهل خانه بستر میگفت چه حال دارد این

البحر السادس شیخ الاسلام | کتاب الزکوة

ونیست در کمتر از پنج نفر شتر صدقه. وذَود بذال معجمه از دو تا سه یا از سه تا ده را گویند. ولیس فیما دون
خمسة اوسق صدقة. ونیست در پایان
از پنج وسق صدقه. اوسق بفتح همزه وضم سین
جمع وسق بفتح واو وسین مهمله وآن شصت صاع
است وصاع چهار مد ومد رطل وثلث رطل. وکلام
در تحدیث بعد از بیست وچند باب باید. حدثنا
علی بن ابی هاشم وابو هاشم عبید الله لیثی بغدادی
معروف بطبراخ بکسر مهمله وسکون موحده ودر آخر
خاء معجمه انه سمع هشیما بتصغیر ابن قشیر ایضا
بتصغیر ابن قاسم بن دینار قال اخبرنا حصین
بتصغیر ابو الهذیل عن زید بن وهب ابن عبد الرحمن
سلمی همدانی جهنی کوفی تابعی کبیر است قال
مررت بالربذة گفت ابن وهب گذشتم
بربذه بفتح راء مهمله وسکون موحده وذال معجمه

لا اشعر بشیء من ذلك حتی نقهت فخرجت انا وام مسطح یعنی آن ستم بخبری از آن که میگفتند مردم تا آنکه برآمدم از بیماری پس
برون آمدم من و مادر مسطح قبل المناصع متبرزنا طرف جایی که جای براز بود مناصع بصاد مهمله بر وزن مقابر جاها که برای قضای
حاجت میگیرند متبرز برای مشدده و زای نیز یعنی مناصع است لا نخرج الا لیلا الی لیل نمی برآمدیم مگر شبی تا شبی دیگر یعنی شبها میبرآمدیم برای
قضای حاجت قبل ان نتخذ الکنف قریبا من بیوتنا پیش از آنکه گرفته شود خلاها نزدیک خانهای ما و امرنا امر العرب الاول فی البریة او
فی التنزه و حال ما حال عربان پیشین بود در صحراها یا در پاکی براز شک راوی است اول بضم همزه و فتح و او جمع است صفت عرب و اوّل
بفتح همزه و تشدید واو نیز روایت کرده اند بریں تقدیر صفت امر است فاقبلت انا و ام مسطح بنت ابی رهم نمشی پس رو کردم من و ام
مسطح که دختر ابی رهم است بحالی که راه میرفتیم رهم بضم راء و سکون ها است فعثرت فی مرطها فقالت تعس مسطح پس لغزید ام مسطح در چادر خود
پس گفت هلاک باد مسطح گویا از پا افتادن ام مسطح از غم و غصه بود که از جانب مسطح رسیده بود فقلت لها بئس ما قلت اتسبین رجلا شهد بدرا پس گفتم ام مسطح را
آیا دشنام میکنی مردی را که حاضر شده است غزوه بدر را و در حق اهل بدر واقع شده که هر گناهی که کنند آنها عفو است فقالت یا
هنتاه الم تسمعی ما قالوا پس گفت ام مسطح ای فلانه آیا نشنیدۀ تو چیزی که گفته اند در حق تو و مسطح نیز از این مردم بود هنتاه بفتح ها
و سکون نون و فتح آن و بمثناه فوقانیه و آن برای نداء بعید است فاخبرتنی بقول اهل الافك فازددت مرضا علی مرضی پس خبر داد
بگفتار مردم افک پس زیاده شد بیماری من بر بیماری فلما رجعت الی بیتی دخل علی رسول الله صلی الله علیه و اله وسلم پس وقتی که
باز آمدم از صحرا بخانه خود در آمد بر من رسول خدا فسلم فقال کیف تیکم پس سلام داد آنحضرت و گفت چگونه است آن شما اشارت بمن کرد
فقلت ائذن لی الی ابوی پس گفتم اذن ده مرا که آیم بر مادر و پدر خود قالت و انا حینئذ ارید ان استیقن الخبر من قبلهما گفت
عایشه و حال آنکه در آن وقت میخواستم آنکه راست کنم این خبر از پیش ایشان فاذن لی رسول الله صلی الله علیه وسلم فاتیت ابوی پس اذن داد
مرا رسول خدا پس آمدم نزد مادر و پدر خود فقلت لامی ما یتحدث الناس به پس گفتم مادر خود را چیزی که میگفتند مردم فقالت یا بنیة هونی
علی نفسك الشان پس گفت مادر ای دخترک آسان گیر بر خود این کار را فوالله لقلما کانت امرأة قط وضیئة عند رجل یحبها و لها
سوگند خدا کم است بودن زنی هرگز بحسن و جمال نزد مردی که دوست میدارد او را و حال آنکه او را انباغ باشند الا اکثرن علیها مگر آنکه بسیار کنند
بروی گفتار عیب و نقصان را فقلت سبحان الله لقد یتحدث الناس بهذا پس گفتم پاکست خدا بتحقیق گفتند مردم این را تسبیح کرد خدا را
از تعجب این گفتار مردم که در حق معصومه این افترا کردند چنانکه قرآن نیز بآن ناطق است سبحانك هذا بهتان عظیم قالت فبت تلك اللیلة
حتی اصبحت لا یرقا لی دمع و لا اکتحل بنوم پس بودم آن شب تا آنکه صباح کردم بحالیکه نمی استاد مرا اشک من و سرمه نکردم
بخواب یعنی اندکی خواب نکردم بقدری که سرمه در چشم می باشد ثم اصبحت فدعا رسول الله صلی الله علیه و اله وسلم علی ابن ابی طالب و اسامة
بن زید حین استلبث الوحی پس تر صباح کردم و خواند آنحضرت علی بن ابی طالب و اسامة بن زید را هنگامی که درنگ کرد وحی یعنی دیر
ایام وحی نیامد و ظاهر آنست که مطلقا وحی نیامد یا درین معامله افک وحی نیامد یستشیرهما فی فراق اهله در حالیکه طلب مشورت میکند
این هر دو را در جدائی اهل خود تفرمود آنحضرت در جدائی عایشه را پس کراهت یعنی و دشواری کار از فراق او داشت فاما اسامة فاشار
علیه بالذی یعلم فی نفسه من الود لهم اما اسامة بن زید پس اشارت کرد بر آنحضرت بچیزی که میدانست در دل آنحضرت از دوستی که آنحضرت
داشت برای امت کنایت از ازواج مطهره است مراد ازین قول آن هست که اشارتی نکرد و حواله بدل آنحضرت نمود بلکه تبرید و
تنزیه عایشه کرد چنانکه این کلام الحاقا از آن خبر میدهد فقال اسامة اهلك یا رسول الله و لا نعلم و الله الا خیرا پس گفت اسامه
ای رسول خدا اهل تو است که از وی ناسزا واقع شود و میدانیم ما همه سوگند بخدا در حق او مگر نیکوئی و اما علی فقال یا رسول الله لم یضیق الله

یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها
فی سبیل الله پس اختلاف کردم من و معاویه درین
آیه که در شان کدام کس نازل شده قال معاویة
نزلت فی اهل الکتاب گفت معاویه نازل شده
این آیه در حق اهل کتاب بقرینه سیاق آیه که بیان
حال احبار و رهبان است فقلت نزلت فینا
و فیهم پس گفتم من نازل شده در حق ما و ایشان
هر دو فرقه هر که اکتناز کند فاضل از حاجت بجهت
عموم لفظ فکان بینی و بینه فی ذلك پس شکوه نزاع
سیان من و میان معاویه درین باب و گفته اند که بود
ابو ذر که میگفت شب نکند نزدیکی از شما دینار و نه
درهم مگر آنکه خرج کند آنرا در راه خدا یا نگهدارد آنرا
برای قرضخواهی و بود کثیر الاعتراض بر معاویه و سیار
میکرد با وی و بود که خوف نمیکرد در راه خدا ملامت
هیچ لایمی را و بود لشکر معاویه که میل میکرد بسوی
ابی ذر فکتب الی عثمان یشکونی پس نامه نوشت
معاویه بجانب عثمان بحالیکه شکوه میکرد مرا
و فتنه که خوف میکرد و فتنه خلاف را میان مسلمانان
گفته اند که نوشت بعثمان اگر هست ترا حاجتی
بملک شام پس بفرست کسی را بسوی ابی ذر
فکتب الی عثمان ان اقدم المدینة پس
نوشت بسوی من عثمان که قدوم کن و بیا مدینه را
فقدمتها پس آمدم مدینه را فکثر علی الناس
حتی کانهم لم یروی قبل ذلك پس انبوه
کردند بر من مردم تا آنکه گویا ایشان ندیده اند
مرا پیش ازین بحالیکه سوال میکرد از سبب برآمدن
وی از شام فذکرت ذلك لعثمان پس ذکر
کردم کثرت مردم و تعجب ایشان عثمان را پس

الجزء السادس شيخ الاسلام | كتاب اللقطة

عليك والنساء سواها فكتبوا ما على پس گفت اى رسول خدا ننگ نگرفته است خداى بر تو وحال آنكه زنان واى عايشه بسيار اند در روايت واقدى آمده طلاق داد او را وزنى ديگر گرفت على ابن ابى طالب چون ديد كه آنحضرت قلقى دارد وسخت ازين واقعه دارد واو آنحضرت بغايت غيرت ناك بود گمان كرد كه آرزوى آنحضرت هم درين صورت است بدل نصيحت وخيرخواهى آنحضرت درين يافت عاشار كه اينجنى از راه عداوت بعايشه گفته باشد وى رضى الله عنه بخدمت گفت كه بيا كنيز خود را بخوان وتنگ در روايت واقدى آمده كه طلاق كن اينهم موجب جدائى تمام نتواند بود يعنى طلاق باين سبب آرام نميشود ما اگر بروايت تحقيق پيوندد حق خواهى كرد واينجنى واضح است از قول وى رضى الله عنه مسلم ابجا تصدقك ويرس داد او را كه هميشه باو راست ميگويد مراد از رسول الله صلى الله عليه وسلم بريرة پس خواند رسول خدا بريرا فقال يا بريرة هل رايت فيها شيئا يريبك پس فرمود اى بريرة آيا ديده در عايشه چيزى را كه در شك اندازد ترا در عصمت وى فقالت بريرة لا والذى بعثك بالحق سر ست بريرة نديده از وى چيزى سوگند بكسى كه فرستاده است ترا بحق ان رايت منها امرا اغمصه عليها قط اكثر من انها جارية حديثة السن نديده ام از وى امرى كه عيب كنم او را بآن امر هرگز زيادة از آنكه دختريست خورد سال تنام فتاتى العجين فتاتى للداجن فتاكله خواب ميكند وغافل ميشود از خمير پس مى آيد بزغالگى وميخورد ازاد او اين بدال مهمله وجيم وتشديد نون است يعنى شب تاريك كرده اند درين كه ارجاء به بريرة خواسته اند از آنكه بريره داد عايشه نبود او را نزده باشد بخلاف آنكه گويد است ودفع اين اشكال آنست كه بريره اگرچه نبوده ولكن معلوم شده كه بعد آزادى در خدمت عايشه بوده فتعذر عليه فتاتى العجين فتنام عن العجين فتاتى الشاة فتاكل وى خطاب ميكند وشنيده او را بدانا ظاهر است يا از آنكه وقتى داده بوده است فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم من يومه پس بر خاست آنحضرت آنروز فاستعذر من عبد الله بن ابى بن سلول پس در خطبه طلب كرد كسى را كه نصرت دهد او را از قرائى كه ازين سياق واضح شده بود فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من يعذرنى من رجل بلغنى اذاه فى اهلى پس فرمود در اثناى خطبه كيست آنكه يارى دهد ومدد كند مرا از مردى كه رسيده است مرا ايذاى او در حق اهليه من يا آنكه معذور دارد او را در ملامت كردن او را واستاصل بدكارى او سائم فوالله ما علمت على اهلى الا خيرا پس بخدا سوگند ندانسته ام بر اهل خود مگر نكوئى را وذكروا رجلا ما علمت عليه الا خيرا وما كان يدخل على اهلى الا معى وذكر كردند مرديرا كه نميدانم بر وى مگر نيكى ونبود كه درآيد بر اهل من پيش از نزول آيت حجاب پس قام سعد بن معاذ فقال يا رسول الله انا واسماعذرك منه پس استاد سعد بن معاذ كه مهتر قوم اوس است وگفت اى رسول خدا من بخدمت تو مى ايستم ترا از وى يعنى تيغ گفته اند كه ذكر سعد وهم است ابن اسحق گويد كه صاحب اين قصه را از اول تا آخر اسيد بن حضير است نه سعد الكان من الاوس ضربا عنقه اگر باشد از قبيله اوس گردن او زنيم وانكان من اخواننا من الخزرج امرتنا ففعلنا فيه امرك واگر باشد از برادران ما از قبيله خزرج فرمودى تو ما را پس ميكنيم ما در حق او امر ترا فقام سعد بن عبادة وهو سيد الخزرج وكان قبل ذلك رجلا صالحا پس استاد سعد بن عباده وحال آنكه مهتر بن قبيله خزرج است وبود پيش ازان گفتگو بالتفاق مردى نيك كرار وفحل احتملته الحمية وبرداشت او را برين قول عصبيت وحمايت قوم خود چون درميان اين دو قوم اوس وخزرج پيش از اسلام عداوتها وتحاملها بود وبعد ازان حميت وعصبيت داشتند ابن عباده دانست كه تعمد او محض براى دين است كه او را از ماداشته است فقال كذبت لعمر الله پس گفت سعد بن معاذ را دروغ گفتى ببقاى خدا والله لا تقتل ولا تقدر على ذلك بخدا سوگند نمى توانى كشت وقدرت ندارى بران فقام اسيد بن حضير فقال كذبت لعمر الله والله لنقتلنه پس استاد اسيد بن حضير كما بن عم سعد بن معاذ است وگفت سعد بن عباده را دروغ گفتى ببقاى خدا كه ما بر انتوانيم كشت سوگند بخدا كه البته ميكشيم او را فانك منافق تجادل عن المنافقين تحقيق تو منافق ظاهر شدى كه جدل ميكنى از جانب منافقان فثار الحيان الاوس والخزرج

كتاب اللقطة

گوش نميكردم قول او را وبجائى آوردم امر او را و خروج نميكردم چه جاى عثمان وليكن در روايت حبيب آمده كه گفت ابو ذر والله كه ترك نميكنم چيزى را كه ميگفتم واين از اختلاف اجتهاد بود كه از منكر عثمان او را برجوع از مذهب يا آنكه مخالف بود جمهور صحابه را كه حمل ميكنند وعيد را بر مانعان زكوة حدثنا عياش بتشديد تحتيه وشين معجمه ابن وليد رقام قال عبد الاعلى قال حدثنا الجريرى بضم جيم وفتح راى اولى سعيد بن اياس عن ابى العلاء بضم مهمل ومد وعن الاحنف بن قيس قال جلست حج وحدثنى اسحاق بن منصور قال اخبرنا عبد الصمد بن عبد الوارث قال حدثنى ابى قال حدثنى الجريرى قال حدثنا ابو العلاء بن الشخير بكسر شين وخاء مشدده مرد وصحبه ان الاحنف بن قيس حدثهم قال جلست الى ملاء من قريش گفت احنف نشستم نزد جمعى از قريش فجاء رجل خشن الشعر والثياب والهيئة پس آمد مردى درشت مو ودرشت جامه و شكل حتى قام عليهم فسلم آنكه ايستاد بر سر ايشان سلام كرد ثم قال بشر الكانزين بوصف يحمى عليها فى نار جهنم خبر ده جمع كنندگان مال را بسنگيكه گرم كرده ميشود بر ايشان در آتش دوزخ رصف بفتح راء مهمله وسكون صاد معجمه در آخر فاء سنگيكه قشيده رصفه واحد وداغ كردن بسنگ ودر روايت غيرابى ذر واصيلى يحمى عليها است با فراد ضمير كه راجع است بر كنز ثم يوضع على حلمة ثدى احدهم حتى يخرج من نغض كتفه پستر نهاده ميشود آن سنگ تفسيده بر نكه پستان يكى از شما تا آنكه برمى آيد از طرف شانه وى نغض بفتح نون وفتح آن وسكون غين وبضاد مرد ومعجمه استخوان تنك كه بر طرف شانه است يا بر اعلاء آن وتوضع على نغض كتفه حتى يخرج من حلمة ثديه ونهاده ميشود آن سنگ گرم بر طرف شانه وى تا آنكه برمى آيد از سر پستان وى يتزلزل يعنى ميكه اضطراب ميكند آن سنگ وميگردد از طرفى بطرفى تصرو ولى فجلس الى سارية پس مى نشيند نزد ستونى وتبعته و جلست اليه وپيروى كردم او را ونشستم نزد وى وانا لا ادرى من هو بحاليكه من نميدانم

حتى هو اليس برخاستند دو قبيله اوس و خزرج اند تا آنكه قصد يكديگر كردند و رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبر فنزل فخفضهم حتى سكتوا وسكت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و بيغمبر خدا در بيوقت بر منبر بود پس فرود آمد پس كشيد ايشان را تا آنكه خاموش شدند و سكوت كرد رسول خدا از آنچه فرموده بود و درگذشت عجب است از سعد بن عباده كه از زاهدان صحابه است بتعصب همكنان مر مر آنحضرت را پاس نداشت گويا گفته شد كه اگر از قبيله ما نخواهد بود ما خود بسزا بيرون آريم و آنهم بوقوع نيامده و الله اعلم بالصواب و بگيتكوي كه آيد فاتى دمع و كالاتصل بنوم و گريستم آن روز خود بحالى كه نمى ايستاد و گمان نميشد مر اشك و سرشك نكشيدم نجالى يا قارئ ساكن و قاف مصوات بمعنى تشكين فاصبح عندى ابواى و قد بكيت ليلتى و يومى پس صبح كرد نزد من مادر و پدر من در حالى كه گمان من گريسته ام شب و روز حتى اظن ان البكاء فالق كبدى تا آنكه گمان ميكنم كه بتحقيق گريه برآرنده دگر من است قالت فبينما هما جالسان عندى و انا ابكى اذ استاذنت امرأة من الانصار فاذنت لها فجلست تبكى معى پس اذن دادم من او را پس نشست بحالى كه گريه ميكند با من فبينا نحن كذلك پس در ميان آنكه ما بايشان بدين حال نشسته ايم اذ دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم فجلس و لم يجلس عندى من يوم قيل لى ما قيل قبلها ناگاه درآمد رسول خدا پس نشست و نه نشسته بود نزد من از روزى كه گفته شده مرا آنچه گفته شده پيش ازين مجلس و قد مكث شهرا لا يوحى اليه فى شانى شيئ و تحقيق درنگ كرده نشد بسوى آنحضرت در شان من چيزى بدين عبارت ناظر است در آنكه در نگى وحى بمدت حال عايشه بوده مطلق وحى قالت فتشهد رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال گفت عايشه پس بايستاد رسول خدا پس گفت حمد رواياتى آمده فحمد الله و اثنى عليه بما هو اهله ثم قال ستايش كرد خدا را و ثنا گفت بدو سزا يعلى عايشة فانه بلغنى عنك كذا و كذا فان كنت بريئة فسيبرئك الله اى عايشه بتحقيق رسيده است مرا از تو چنين و چنين پس اگر درستى تو مبرا و پاك ازانچه ميگويند پس پاك گرداند ترا خداى بوحى منزل و ان كنت الممت بذنب فاستغفرى الله و توبى اليه و اگر هستى تو كه رسيده ام بذنبى پس استغفار كن خداى را باز گرد بسوى وى تعالى فان العبد اذا اعترف بذنبه ثم تاب تاب الله عليه بتحقيق بنده وقتى كه اعتراف كرد بگناه خود پس توبه كرد توبه كرد قبول ميكند خدا توبه او را فما قضى رسول الله صلى الله عليه وسلم مقالته قلص دمعى حتى ما احس منه قطرة پس هرگاه تمام كرد آنحضرت كلام خود را خشك شد اشك من تا آنكه نيافتم از ان قطره فقلت لابى اجب عنى رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم پس گفتم مر پدر خود را جواب دهد از جانب من رسول خدا را قال و الله ما ادرى ما اقول لرسول الله صلى الله عليه وسلم گفت پدر من بخدا نميدانم كه چه گويم رسول خدا را فقلت لامى اجيبى عنى رسول الله صلى الله عليه وسلم فيما قال پس گفتم مادر خود را جواب دهد از جانب من رسول خدا را در آنچه فرموده است قالت و الله لا ادرى ما اقول لرسول الله صلى الله عليه وسلم گفت بخدا نميدانم كه چه گويم رسول خدا را قالت و انا جارية حديثة السن لا اقرأ كثيرا من القرآن گفت عايشه و من دختر خورد سال بودم نخوانده ام بسيارى از قرآن و چندان علم حاصل نكرده كه از عهده جواب برآيم فقلت و الله انى لقد علمت انكم قد سمعتم ما يتحدث به الناس پس گفتم بخدا من دانستم كه بتحقيق شما شنيده ايد چيزى را كه گفته اند آنرا مردم و وقر فى انفسكم و صدقتم به فلئن قلت لكم انى بريئة و الله يعلم انى لبريئة لا تصدقونى بذلك و بتحقيق اگر گويم من شما را كه بتحقيق من برائت دارم و خدا ميداند كه من براءة دارم تصديق نميكنيد مرا بدين و لئن اعترفت لكم بامر و الله يعلم انى منه بريئة لتصدقونى و اگر اعتراف كنم مر شما را بامرى و خدا ميداند كه من بيزارم مر ازان امر البته راست گو ميدانيد مرا و الله ما اجد لى و لكم مثلا الا ابا يوسف بخدا كه نمى يابم براى خود و شما مثلى مطابق مگر مر پدر يوسف را از شدت اندوه نام يعقوب را فراموش كرده اخفاق صبر جميل و الله المستعان على ما تصفون و وقتى كه گفت پدر يوسف بعد از شنيدن اندوه

صلى الله عليه وآله وسلم يا ابا ذر تقول قبيل است انتبصر احدا اراه ابو ذر آيا مى بينى كسى را كه من او را قال فنظرت الى الشمس ما بقى من النهار الا يسير فقال انما حاجة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ان يرسل فى حاجة له و حال آنكه من گمان بردم كه بتحقيق آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم ميفرستد مرا در كارى كه مرا در آن حاجتى قلت نعم ابو ذر گويد گفتم آرى مى بينم احدا را پس بفرمود مالى قال فما زال يحدثنى حتى قمت فجلست قريبا منه فقال ان لى مثل احد ذهبا انفقه كله الا ثلثة دنانير و دوست ندارم اينكه باشد براى من مانند كوه احد طلا كه خرج كنم آنرا مگر سه دينار و رايتنى دوست ندارم اينكه سه دينار باقى گذارم اگرچه ما سواى آن بابى و امى انفاق كرده باشم و ان هؤلاء لا يعقلون كلام ابو ذر راست بكرار آورد براى تاكيد و ربط بما بعد گفت انما يجمعون الدنيا جز اين نيست كه جمع ميكنند دنيا را يعنى همين جمع و دنيا سيد نميشوند بهيچ نميفهمند آنچه ضرور است لا و الله لا اسألهم دنيا سوگند خدا نميخواهم از ايشان دنيا را و طمع ندارم دران قال ابن عيينة يعنى من اهل الغرض فانه لا يسلم من الذنب و نهى پرسيدن ايشان را نيست مر اهل غرض را زيرا چه كفايت نميكند انچه شنيده ام از اجتناب صلى الله عليه وآله وسلم حتى القى الله تعالى كنم خدا را تعالى راه و عمل كرده اند حديث ابى ذر را برا و لويت چنانكه حمل كنند آيه را بر اغنيا زكوة را زيرا چه جمع مال اگرچه مباح است و ليكن جامع سوال كرده ميشود از وى روز قيامت و در سيد خطر است پس ترك اسلم باشد مگر كسى را كه واثق باشد بجمع آن از حلال و مبذل آن در وجوه و مامون باشد از خطر محاسبه بدليل مدد و در كتاب در تحصيل آن چنانچه در باب نهى بتحقيق بايجد بيت در شان كسى نيست كه اميد داشته ميشود فضل او را و طلب كرده ميشود عطاى او را چون سلطان كه سزاوار نيست كه ذخيره كنند مال را ز تحاجات رعيت و نه بدو بين اند جمهور صحابه و من بعد ايشان و گفت ابن عمر باك ندارم اگر باشد براى من مانند كوه احد طلا كه دانسته باشم قدر او را ادا زكوة وى و پاك كنم او را و عمل كنم در ان بطاعت خدا و در رشد از طريق اجلى بن شداد بن اوس از پدر خويش آمد مكه گفت بود ابو بكر كه مى شنيد

برادران پس کار من صبری نیکوست وخدا یاری جسته شده است بر چیزی که میگویید پس براهل بصیرت ثنات جناب عایشه صدیقه پوشیده نخواهد بود اول آنکه شما افترای منافقان را باور کرده اید وباوجود اطلاع بر احوال سوء تربیه زن ومرد از بدگمانی نبرآمده اید دثانیا اشارت کرده باینکه هرگاه پسران پیغمبر چنان دروغ گویند از منافقان چه غرابت دارد وثالثا بی مدد آلهی ازین ابتلا نمی برآیم وانیمعنی از کمال معرفت وشهود اوست رضی الله عنها که مدد ما سوا را از نظر انداخته وچرا نباشد که وی دختر ابی بکر صدیق وانیس وهمدم شب وروز آنحضرت بود صلی الله علیه وسلم ثم تحولت علی فراشی پس برگشتم برجایه خواب خود ورویرا زمردم گرداندم وانا ارجو ان یعفی الله عز وجل وقال انکر من اسیدا شتم این را که پاره من کند خدای قوی بزرگ ازین افترا ولکن والله ما ظننت ان ینزل فی شانی وحیا ولیکن بخدا آمان نداشتم اینکه بفرستد خدا درشان من وحی را وکانا احقر فی نفسی من ان یتکلم بالقرآن فی امری وبهر آنکه من کمتری پندا شتم درشان خود ازینکه بداند که سخن میکنند خدا در کار من بوحی متلو ولکنی کنت ارجو ان یری رسول الله صلی الله علیه وسلم فی النوم رویا یبرئنی الله ولکن من امید وار بودم دیدن رسول خدا را درحالت نوم خوابی را که تبرید من کند خدا فوالله ما رام من مجلسه ولا خرج احد من اهل البیت حتی انزل علیه الوحی پس بخدا که بدرا نشد آنحضرت از مجلس خود وبرون نیامد احدی از اهل خانه تا آنکه فرستاد خدا بر آنحضرت وحی فاخذه کما کان یاخذه من البرحاء پس گرفت آنحضرت را چیزی که بود میگرفت از عرق برجا البرحاء وانه لیتحدر منه مثل الجمان من العرق فی یوم شات تا آنکه فرو میریخت از آنحضرت مانند دانهای نقره ومروارید از عرق در روز شتا جمانه دانه که از نقره مانند مروارید ساز دمجمع آن جمان است فلما سری عن رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو یضحک پس چون برگاه برطرف شد آن شدت از رسول خدا وحال آنکه آنحضرت خندان میشد فکان اول کلمة تکلم بها ان قال لی یا عایشة احمدی الله فقد برأک الله پس بود نخستین کلمه که تکلم کرد رسول خدا بآن انکه فرمود مرا ای عایشه حمد گوی خدا را که بتحقیق برأة تو کرد خدا فقالت لی امی قومی الی رسول الله صلی الله علیه وسلم پس گفت مرا مادرمن برخیز بجانب رسول خدا که بطفیل وی حق جل شانه برأت تو کرد فقلت لا والله لا اقوم الیه ولا احمد الا الله عز وجل پس گفتم نی بخدا نمیروم بسوی آنحضرت وشکر نمیکنم مگر خدا را یعنی عز عائشه اندکه در بوقت حال عایشه سکر بود که مستغرق شهود الهی گشته وما سوا از نظاور برخاسته ووا سطه وسکران کار از لوازم مقام صحو وجمع است ازوی پوشیده شود ومن گویم که مقام ابدیت ومقام صحو جمع بود لیکن ناز محبوبی اورا برین داشت ومحبوبان را با محبان برخلاف انچه داناترا ست ادا می باشد که محبان را دلربا تر وخوش آیند ترمینماید فانزل الله ان الذین جاؤا بالافک عصبة منکم الایات پس فرستاد خدا این آیات را که سورة النور است اول امنیت بتحقیق آنکسانیکه آورده اند این افترا عظیم جمعی هستند از شما عصبه یازده تا چهل کس را گویند عبد الله بن ابی وزید بن رفاعه وحسان بن ثابت ومسطح وحمنه بنت جحش وغیر ایشان بوده اند آیات مذکوره دال است بر تبرید ساحت عفت عایشه رضی الله عنها بر جمیع کسانیکه گمان خیر کرده بودند ووعید برآنانکه تکلم بافک کرده درکی ازین آیات واقع شده وعیدهای عظیم درد دیگر ان الذین یرمون المحصنات بتحقیق آنکسانیکه دشنام میدهند زنان عفیفه را الغافلات المومنات زنانی که غافل اند از انچه دشنام داده اند وایمان دارند بخدا ورسول لعنوا فی الدنیا والآخرة لعنت کرده شده اند در دنیا بدور انداختن از ساحت مردم اهل ایمان وعدم قبول شهادت آنها ابدا ولهم فی الآخرة عذاب عظیم ومر ایشان راست عذاب عظیم بجهت عظم گناه ایشان یعنی گفته اند که این حکم برقاذف است مادامی که توبه نکرده وبعضی گویند مخصوص بازواج مطهره است ابن عباس گوید توبه نیست مر این قاذف را واگر بگوئی وعیدهای قرآنی را نمی یابی ملاحظه ترا از انچه نازل شده در افک عایشه همذا فی البیضاوی فلما انزل الله عز وجل هذا فی براءتی قال ابو بکر الصدیق وکان ینفق علی مسطح بن اثاثة لقرابته منه پس برگاه فرستاد خدا این آیات را در برأت من وعدد قذف زده شد بالای حد

واز دست وجه دین خود را وگفت مال حلال احتمال ندارد اسراف را یعنی نمی باید دمدان اسراف کرد وبایدآنرا باحتیاط صرف نمود که مال حلال کم می باشد وکم اسراف ندارد **باب** انفاق المال فی حقه استحباب خرج کردن مال در جائیکه سزاوار است یعنی در مصرفی که نیست در آن مواخذه در دنیا وآخرت گزافا العیني **حدثنا** محمد بن المثنی قال حدثنا یحیی قطان عن اسمعیل قال حدثني قیس عن ابن مسعود قال سمعت النبي صلی الله علیه وآله وسلم یقول لا حسد الا فی اثنتین نیست حسد مگر باید کرد ورشک نمود وخصلت مراد بحسد رشک نمودن است مانند لفظی که دیگری دارد ونمنی زوال نعمت است از دیگری وانچه نعمت ازان دیگر که آن جائز نیست مگر از منعمان وظالمان وتخصیص باین دو خصلت بجهة کمال اعتنا واهتمام الیشا نست وگرنه اقتصاد در هر صفت محمود جائز است ودر بعضی نسخ فی اثنتین هردو فوقیه است یعنی در حق دو کس رجل اتاه الله مالا فسلطه علی هلکته فی الحق کسیکه خصلت مرد یست کرده او را خدا یتعالی مال پس بگماشت او را در هلاک کردن آن مال در انچه سزاوار است از حوائج محمودة ینفقه ساعات الیل وساعات النهار خرج میکند آنرا در ساعتهای شب وساعتهای روز ورجل اتاه الله حکمة فهو یقضی بها ویعلمها ودیگر خصلت مرد یست که داده او را خدا یتعالی علم حکمت ودین پس او بحکم حق میکند بدان وعمل میکند بر وفق آن وتعلیم میکند انرا واو در مناسبت میان این دو خصلت گفته اند که چنانچه علم کم نمی شود بتعلیم وزیاده میشود با عمال نیز کم نمیشود با نفاق بلکه زیاده میشود وبدلیل آیه یربی الصدقات وحدیث ما نقص مال من صدقة یعنی صدقه را بیشتر میکند خدا وعوض میدهد بر آن وبدل صدقه **باب** الربا فی الصدقة مع ابطاله ربا در دادن صدقه یا مشتق از ربوبیت است یعنی نیکی کرده نیک کردن تا مردم به بینند وثنا گویند در نظر ایشان حاصل آید حال مبطل ثواب عمل است چه ثواب مبتنی بر خلوص نیت است

گفت ابو بکر صدیق بود که انفاق میکرد بر مسطح بجهت خویشی او از بهر آنکه او بود و کمال افلاس داشت والله لا انفق علی مسطح
یعنی ابو بکر این سوگند خورد بعد از آنکه عایشه را متهم کرد و گفت مسطح بیچیز بود و بر او انفاق میکرد بعد از آنکه گفته عایشه را آنچه گفته فانزل الله عز وجل ولا یأتل اولوا
الفضل منکم الآیه پس فرستاد خدای عز و جل در باب دین و اهل سعت و مال ان یؤتوا الی قوله غفور رحیم تمامت آیه اینست اولی القربی والمساکین
والمهاجرین فی سبیل الله ولیعفوا ولیصفحوا الا تحبون ان یغفر الله لکم والله غفور رحیم فقال ابو بکر بلی والله انی لاحب ان یغفر الله لی
پس گفت ابو بکر آری بخدا من دوست دارم اینکه مغفرت کند خدای مرا فرجع الی مسطح الذی کان یجری علیه پس باز داد ابو بکر بسوی
مسطح آنچه بود که اجرا میکرد بر وی از نفقه و کان رسول الله صلی الله علیه وسلم سال زینب بنت جحش عن امری و بود آنحضرت که پرسید از
زینب را از کار من فقال یا زینب ما علمت ما رایت پس فرمود ای زینب چه دانسته بر عایشه چه دیده از وی فقالت یا رسول الله احمی
سمعی و بصری والله ما علمت علیها الا خیرا پس گفت زینب ای رسول خدا نگاه میدارم گوش خود را از آنکه گویم شنیده ام و حال آنکه
نشنیده ام و نگاه میدارم چشم خود را از آنکه گویم دیده ام و حال آنکه ندیده ام بخدا که نمیدانم بروی مگر نیکی را قالت وهی التی کانت تساميني
فعصمها الله بالورع گفت زینب و حال آنکه بود وی که همسری میکرد مرا در حسن و جمال و قرب آنحضرت و معاشرت مینمود و بر غم من
میرفت پس نگاه داشت او را خدا بجا نطفت دین او گر دشمنی کند بگفتار را بل افک مطابقت حدیث بر همه بهین است که زینب و بریره
تزکیه و تعدیل عایشه کرده اند **حدثنا** ابو الربیع قال حدثنا فلیح عن هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة وعبد الله بن الزبیر مثله عروه از
عایشه و عبد الله بن زبیر مانند حدیث مذکور روایت کرده است قال وحدثنا فلیح عن یحیی بن سعید عن القاسم
بن محمد بن ابی بکر مثله گفت ابو الربیع حدیث کرد فلیح بروایت مذکور از قاسم بن محمد مانند آن **باب** اذا زکی رجل رجلا کفاه
وقتیکه تزکیه کند یکمرد مردی را بس است همانجا نیست که دیگری با وی باشد آنیست مذهب ابو حنیفه و شافعیه و مالکیه شرط میکنند که
دو کس باید قال ابو جمیلة وجدت منبوذا وگفت ابو جمیله یافتم من پسری افتاده در راه جمیله بفتح جیم و کسر میم تصغیر و منبوذ بفتح میم و سکون نون و ضم
موحده و آخر ذال معجمه است بمعنی ملقی فاستغفر لابی عمر قال عسی الغویر ابوسا پس هرگاه دید مرا عمر من خطاب گفت نزدیک است که می باشد غویر
ابوسی غویر تصغیر غار است و ابوس بفتح همزه و سکون موحده جمع بوس است بمعنی شر و این مثل است که میگویند آزار نزد تحت که
ظاهر آن سلامت است و آخر رنج و محنت می آرد و اصل این مثل آنست که جمعی بغاری در آمدند که گوشه پنهان شده شب بگذرانند صباح
آن در زدان آمده آنها را کشتند و مراد عمر ازین مثل آنست که شاید تو زنا کرده و باد او دعوی میکنی که لقطه است چنانکه گفته اند یعنی
چنانستی که عزیمت میکند بر زنا فان مثل صالح قال صاحب قبیله من تحقیق او مردی صالح است عریف بفتح مهمله و کسر
راء برونزن تصغیل آنکه قائم و متعهد کار های قبیله می باشد و بامیر ان احوال آنها میرساند قال کذلك اذهب علینا نفقه گفت عمر
انچنین است باور کردم گفتند ترا که صالح است بر و بر است نفقه او از بیت المال تائید ینقول بترجمه ظاهر است **حدثنا**
محمد بن سلام قال اخبرنا هشیم قال حدثنا خالد الحذاء عن عبد الرحمن بن ابی بکرة عن ابیه قال اثنی رجل علی رجل عند النبی
صلی الله علیه وآله وسلم گفت ابو بکره ستائش کرد مردی از مردی نزد پیغمبر خدا فقال ویلك قطعت عنق صاحبك قطعت عنق صاحبك مرارا
پس فرمود هلاک باد تو را بریدی گردن یار خود را فرمود مکرر یعنی هلاک کردی او را و اعجب کرا زین ستایش خواهد
ثم قال من کان منکم مادحا اخاه لا محالة پس فرمود که کسیکه باشد مدح گوی برادر خود را البته فلیقل احسب فلانا والله حسیبه ولا
ازکی علی الله احدا اگر میگوید گمان میبرم فلان را نیک خدا داناو کافی است و قطع نمیکنم بر حکم خدا که عاقبت کسی چیست احسبه
کذا ولا اعلم ذلك منه گوید گمان میکنم چنین و چنین اگر میداند از وی و چه مناسبت حدیث بترجمه آنست که آنحضرت تحریص نمود

الجزء السادس عشر الاسلام | كتاب الزكاة

دمن و اذی از شان کفار است که راه است بمسلمانان و مسلمان باید از ایشان محترز باشند قال گفت
ابن عباس در تفسیر لفظ صالما یعنی لیس
علیه شیء نیست بر آن چیزی از خاف و
قال عکرمة سولی ابن عباس در تفسیر لفظ
وابل یعنی مطر شدید بارانی سخت و قتادة طل
و لفظ طل که در آیه مابعد است در شان کسانیکه
انفاق میکنند برای رضای الهی تفسیر کرده است
عکرمه آنرا به الندی یعنی باران ضعیف و طل
بمعنی شبنم نیز آمده **باب** لا یقبل الله
صدقة من غلول قبول نمیکند خدا تعالی
صدقه را از مال خیانت و دزدی غلول بضم معجمه
در اصل بمعنی خیانت و در غنیمت است و بمعنی
مطلق خیانت نیز آمده و لا یقبل الا من کسب
طیب و قبول نمیکند خدا تعالی صدقه را مگر از
کسب پاک چنانکه در باب آینده بیاید بقوله
تعالی قول معروف و مغفرة خیر من
صدقة یتبعها اذی والله غنی حلیم
سخنی نیکو و لایم گفتن و درگذشتن از سخنی سخن
سائل بهتر است از صدقه که در پی آن رنجی و آزاری
آید و خدا تعالی بی نیاز است از صدقه و بردبار
است تعجیل نمیکند بعقوبت عاصی مستقلانی
گفته که آنچه ظاهر میشود آنست که مولف قصد
کرده که مستصدق علیه چون بداند که مال متصدق به
از غلول و غصب و نحو آنست رخصت داده شود و
راضی نگردد چنانچه نقل کرد ابو بکر صدیق شیر را
وقتیکه دانست که آن از زنا و غیر طیب است لبن
صادق آید برین متصدق که وی موصوف است
بتعریض وی مستصدق علیه را بتصرف آنچه مکروه
دارد اگر نمیتوان گفت در وجه استدلال که مفهوم
از آیه آنست صدقه که مستصب دانی باشد لایق
نبود زیرا چه خدا تعالی بی نیاز است از نفس صدقه
نیز سدا و راجع الی قوی چنان که فرمود لن ینال
الله لحومها ولا دمائها ولکن یناله التقوی منکم
و تصدق از خیانت و غضب اقرب حرام و
معصیت باشد پس لازم نبود **باب**
الصدقة من کسب طیب صدقه از کسب حلال
باشد یعنی مقبول فرا این قسم نبود و مراد از کسب طیب
از آنست که تعالی و داد و بدست آید یا

كه اگر بي مبالغه واطراء در مدح گمان خود چيزي بگويد وتزكيه حال كسي كند مقبول است **باب** ما يكره من الاطناب في المدح وليقل ما يعلم
در بيان آنچه مكروه است از زيادتي كلام در مدح كسي و بايد كه بگويد آنچه ميداند **حدثنا** محمد بن الصباح قال حدثنا اسمعيل بن زكريا قال
حدثنا بريد بن عبد الله عن ابي بردة عن ابي موسى قال سمع النبي صلى الله عليه وآله وسلم رجلا يثني على رجل ويطريه في المدح گفت ابو موسى
شنيد پيغمبر خدا مردي را كه ستايش ميكند مردي را واطراء ومبالغه ميكند در مدح فقال اهلكتم او قطعتم ظهر الرجل پس فرمود هلاك كرديد شما
يا بريديد شك راويست پشت مرد را بسبب عجب او وآوردن اين باب در كتاب الشهادات آنست كه شيخ فرمود كه بسيار ستودگي بر روي
كسي نكنند پس اينمعني تزكيه شهود را نيز شامل است **باب** بلوغ الصبيان وشهادتهم در بيان حد بلوغ خوردان وحكم شهادت ايشان
وقول الله عز وجل واذا بلغ الاطفال منكم الحلم فليستاذنوا الآية وهو بيان قول خداي تعالى بزرگ وقتي كه برسند خوردان از شما ببلوغ
پس بگو طلب اذن كنند در اوقات خلوت وعورات ثلثه وقال مغيرة احتلمت وانا ابن ثنتي عشرة سنة گفت مغيره بالغ شدم وحال آنكه
من پسر دوازده ساله بودم وبلوغ النساء في الحيض وهو بيان رسيدن زنان در حيض كه حد بلوغ آنهاست لقوله تعالى واللائي يئسن من
المحيض من نسائكم الى قوله ان يضعن حملهن از اين آيت معلوم ميشود كه بلوغ زنان بحيض مي باشد وقال الحسن بن صالح ادركت جارة
لنا جدة بنت احدى وعشرين سنة وگفت حسن بن صالح ديدم زن همسايه ما را كه او مادر مادر بود بيست ويكساله اينچنين كه نه ساله حيض كرد
وزائيد دختري را در ده سالگي واين دختر نيز نه ساله حيض كرد ودر دهم سال فرزندي زائيد واگر در نه سال حائض شود ومدت حمل شش ماه است
ميتواند كه نوزده ساله مادر مادر شود **حدثنا** عبيد الله بن سعيد قال حدثنا ابو اسامة قال حدثني عبيد الله قال حدثني نافع قال حدثني ابن
عمر ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم عرضه يوم احد وهو ابن اربع عشرة سنة فلم يجزني بتحقيق پيغمبر خدا پيش آمد او را روز غزوه احد كه در شوال
سنه ثلث بود وحال آنكه چهارده ساله بودم پس اجازت نداد مرا از داخل اهل قتال باشم وتعيين نكرد مرا روزي مانند اهل قتال ثم عرضني
يوم الخندق وانا ابن خمس عشرة سنة فاجازني پس تر پيش آمد مرا روز غزوه خندق ومن پانزده ساله بودم پس اجازت داد كه داخل غازيان
باشم قال نافع فقدمت على عمر بن عبد العزيز وهو خليفة گفت نافع پس قدوم آوردم بر عمر بن عبد العزيز وحال آنكه وي خليفه بود فحدثته
هذا الحديث پس گفتم او را اين حديث فقال ان هذا لحد بين الصغير والكبير پس گفت اين سن پانزده حد است ميان خورد
وكلان يعني پانزده سال كه رسيد كودكي بزرگ ميشود وكتب الى عماله ان يفرضوا لمن بلغ خمس عشرة ونوشت عمر بن عبد العزيز بسوي
عاملان خود كه تعيين كنند سهمي مر كسي را كه رسيد پانزده سال را **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثني صفوان بن سليم
عن عطاء بن يسار عن ابي سعيد الخدري يبلغ به النبي صلى الله عليه وآله وسلم مرويست از ابي سعيد خدري بحاليكه ميرسانيد حديث را
به پيغمبر خدا قال غسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم فرمود غسل روز جمعه واجب است بر هر كه احتلام كرده مطابقت اين دو حديث بترجمه
از آن وجه است كه باحتلام آدمي بالغ ميشود واحكام شرعيه بر وي لازم ميگردد وداخل مردان ومجاهدان ميشود وشهادت قبول
آن نيز از جمله احكام شرعيه است **باب** سؤال الحاكم المدعي هل لك بينة قبل اليمين در پرسيدن حاكم مر مدعي را آيا هست ترا
گواه پيش از آنكه سوگند دهد مدعى عليه منكر را **حدثنا** محمد قال حدثنا ابو معاوية عن الاعمش عن شقيق عن عبد الله قال قال رسول
الله صلى الله عليه وآله وسلم من حلف على يمين وهو فيها فاجر گفت عبد الله بن مسعود فرمود رسول خدا كسيكه قصد كند بر سوگند
وحال آنكه او در وي دروغ گو است ليقتطع بها مال امرئ مسلم تا بگيرد از آن سوگند مال مردي مسلمان لقي الله وهو عليه غضبان
ملاقات ميكند خدا را وحال آنكه خدا بر وي خشمناك است قال فقال الاشعث بن قيس في والله كان ذلك گفت ابن مسعود پس
گفت اشعث بن قيس در حق من بخدا بوده است اين فرموده آنحضرت كان بيني وبين رجل من اليهود ارض بود ميان من و

وميان مردي از يهود يعني شريك فجحد فقدمته الى النبي صلى الله عليه وسلم پس انكار آورد مرا پس آوردم او را نزد پيغمبر خدا فقال النبي صلى الله عليه وسلم الك بينة قال فقلت لا پس فرمود مرا پيغمبر خدا آيا هست مرترا گواهي گفت نخست پس گفتم نيست گواه قال فقال لليهودي احلف گفت اشعث پس فرمود يهودي را كه سوگند خور قال قلت يا رسول الله اذا يحلف ويذهب مالي گفت اشعث گفتم اي رسول خدا فروقت كه فرمودي سوگند بخورد و ببرد مال مرا قال فانزل الله عز وجل ان الذين يشترون بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا الى اخر الاية گفت پس فرستاد خدا تحقيق آنانكه ميخرند بعهد خدا و سوگندهاي خود مالي را كه اندكست وميست حق آنها غضب الهي گرفتار ميشوند مباب اليمين على المدعى عليه في الاموال والحدود در بيان آنكه يمين بر مدعا عليه است در معاملهاي و در حدود وقال النبي صلى الله عليه وسلم شاهداك او يمينه و فرمود پيغمبر خدا مر مدعي را مطلوب گواهان تو اند يا سوگند مدعا عليه وقال قتيبة حدثنا سفيان عن ابن شبرمة قال كلمني ابو الزناد في شهادة الشاهد ويمين المدعي گفت ابن شبرمه سخن كرد مرا ابو الزناد در شهادت شاهد و سوگند مدعي بجاي شاهد ديگر مذهب ابو الزناد اين بود كه حكم ميكرد بيك شاهد و يمين چنانكه روايت كرده اند كه آنحضرت حكم كرد بشاهد و يمين آورده است اين را مسلم از حديث ابن عباس و اصحاب سنن از حديث ابو هريره و مذهب ابن شبرمه برخلاف آنست و همين است مذهب حنفيه و ميتوان گفت كه معني اين حديث آنست كه آنحضرت بهر دو بعض حجت كه شهادت و يمين است حكم كرده است شهادت از مدعي و يمين از مدعا عليه و باعتبار مخالفت نص بر مي آيد و مذهب از خلاف حديث والله اعلم نقلت قال الله عز وجل گفت ابن شبرمه گفتم ابو الزناد را فرموده است خداي قوي و بزرگ واستشهدوا شهيدين من رجالكم فان لم يكونا رجلين فرجل وامرأتان ممن ترضون من الشهداء گواه گيريد دو كس را از مردان خود پس اگر نباشند دو مرد پس مردي و دو زن از آنانكه راضي باشيد از گواهان ان تضل احداهما فتذكر احداهما الاخرى از انجهت كه فراموش كند يكي از ان هر دو پس ياد دهد شهادت يكي آنها ديگري را فقلت فاذا كان يكتفى بشهادة شاهد ويمين المدعي پس گفتم وقتيكه اكتفا كرده ميشود بگواهي يك كس و سوگند مدعي فما يصنع بهن تذكر احداهما الاخرى پس حاجت نيست ياد دادن اين يكي ديگري را ما كان ليصنع بن ذكرهن الاخرى چه ميكند بايشان ياد دادن اين ديگري را فامره و ذكر ابن تذكير كردن فرض قرآن واقع است و ميتوان گفت كه لازم نمي آيد از بيان نوعي از بينه حكم در كتاب الله دانا بودن نوع ديگر از بينه كه بسنت صحيح ثابت شده باشد و بسياري از احكام شرعي است كه تعرضي بآن در كتاب الله نيست و از احاديث بثبوت پيوسته پس نتوان گفت كه حكم بيك شاهد و يمين مخالف ظاهر كتاب الله است فافهم **حدثنا** ابو نعيم حدثنا نافع بن عمر عن ابن ابي مليكة قال كتب ابن عباس الى ابن رسول الله صلى الله عليه وسلم قضى باليمين على المدعى عليه گفت ابو مليكه كنوشت بسوي من ابن عباس كه تحقيق رسول خدا حكم كرد بسوگند مدعا عليه يعني حكم كرد كه مدعا عليه سوگند خورد نه مدعي و همين معني حديث موافق است ترجمه باب را **باب** **حدثنا** عثمان بن ابي شيبة قال حدثنا جرير عن منصور عن ابي وائل قال قال عبد الله من حلف على يمين يستحق بها مالا لقي الله وهو عليه غضبان گفت ابو وائل گفت عبد الله بن مسعود كسيكه افزوده كند بر سوگند دروغ كه مستحق ميگردد بآن مالي را ملاقات كند خدا را و حال آنكه خدا بروي خشمناك است فنحنا الاجل الاكرم درشت شكوة گفته كه مراد از يمين ما عليه اليمين است يعني حال مثلا و مبناي اين بر مجاز است و تقرير يكي در بيان معني كرده شد از عالم تحرير ايات ثم انزل الله تعالى تصديق ذلك پس فرستاد خداي بزرگ براي تصديق قول آنحضرت ان الذين يشترون بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا الى قوله اليم معني مذكور شده است ثم ان الاشعث بن قيس خرج الينا فقال ما يحدثكم ابو عبد الرحمن پس برخاست اشعث بن قيس آمد بسوي ما و گفت چه ميگويد شما را ابو عبد الرحمن يعني ابن مسعود فحدثناه بما قال فقال صدق فيّ نزلت پس گفتيم ما حديث او را آنچيزي كه گفته بود ابن مسعود گفت راست گفته است مرا در آنه

الجزء الثاني من شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

برايشان و زشت عمل شوند و ثبوت اجر و عدم خوف و حزن دليل قبول اعمال است اگر زكوة و خيرات و اگر زكوة از حرام نيز مقبول باشد لازم آيد خلاف مقتضي لايحب الا كل كفار اثيم و بايد دانست كه آيه كريمه انفقوا من طيبات ما كسبتم و مما اخرجنا لكم من الارض و لا تيمموا الخبيث منه تنفقون و لستم باخذيه الا و ليل و ليل الست بربكم عاو ليكن چون كلام در ينجا عدم ذكر قبول و عدم قبول بود اتي آوردم كه مسوق باشد درين معني گرچه خالي از خفا نبود **حدثنا** عبد الله بن منير بضم ميم و كسر نون سمع ابا النضر بفتح و سكون ضاد معجمه سالم بن ابي اميه قال حدثنا عبد الرحمن هو ابن عبد الله بن دينار عن ابيه ابي صالح ذكوان عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من تصدق بعدل تمرة من كسب طيب كسيكه تصدق كند بمقدار خرمايي از كسب حلال عدل بفتح بمعنى مثل است و بكسر بمعنى بار كذا قال الجمهور و قرار گفته بفتح عديل شيئي از غير جنس و بكسر از جنس و بعضي گفته بفتح مثل و قيمت و بكسر در نظر و منكر در بصريان اين تفرقه را كسائي گويد هر دو يك معني است چون لفظ مثل لا يقبل الله الا الطيب في يزيد

درحق من نازل شده است آیت كان بيني وبين رجل خصومة في شيء فاختصمنا الى النبي صلى الله عليه وآله وسلم بود میان من و میان مردی از یهود خصومتی و نزاعی در چیزی پس خصومت کردیم نزد پیغمبر خدا فقال شاهداك او يمينه پس فرمود مرا دو گواه تو یا سوگند او در کار است فقلت له انه اذا يحلف ولا يبالي پس گفتم مر آنحضرت را در نوبت سوگند بخورد و باک نمیدارد از سوگند فقال النبي صلى الله عليه وسلم من حلف على يمين يستحق بها مالا وهو فيها فاجر لقي الله عز وجل وهو عليه غضبان فانزل الله تصديق ذلك ثم اقترء هذه الاية هر که سوگند خورد بر یمین دروغ تا حق گیرد مالی را و او در آن یمین دروغگو است ملاقات کند خدای عز وجل را و او بر وی غضبناک است پس نازل کرد خدا تصدیق آن را پس تر خواند این آیت را

باب اذا ادعى او قذف فله ان يلتمس البينة وينطلق لطلب البينة وقتیکه دعوی کرد مردی یا دشنام داد زن خود را به زنا پس مر آن مرد را میرسد که طلب کند مدعی را یا آن زن قاذف را گواه و برود برای طلب گواهان و گفته اند که مهلت دهد طلب بینه را تا سه روز اختلاف کرده که مهلت دادن واجب است یا مستحب محتمل که این مهلت مخصوص در بینه قذف باشد **حدثنا** محمد بن بشار قال حدثنا ابن ابي عدي عن هشام عن عكرمة عن ابن عباس ان هلال بن امية قذف امرأته عند النبي صلى الله عليه وسلم بشريك بن سحماء مرویست از ابن عباس که هلال بن امیه نسبت زنا کرد زن خود را به شریک بن سحما بفتح سین مهمله و سکون حاء بر نام مادر او ست فقال النبي صلى الله عليه وسلم البينة او حد على ظهرك پس فرمود پیغمبر خدا بینه باید آورد یا قبول حد کردن بر پشت خود وقال يا رسول الله اذا رأى احدنا على امرأته رجلا ينطلق يلتمس البينة گفت ای رسول خدا وقتیکه ببیند یکی از ما بر زن خود مردی را میرود که طلب کند بینه فجعل يقول البينة والا حد في ظهرك پس گشت که میفرمود آنحضرت بینه است یا حد بر پشت تو فذكر حديث اللعان پس ذکر کرد ابن عباس حدیث لعان را که در قرآن واقع است در سورهٔ نور و در کتاب التفسیر بتفصیل مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی

باب اليمين بعد العصر در حکم سوگندی که بعد از نماز عصر خورند **حدثنا** علي بن عبد الله قال حدثنا جرير بن عبد الحميد عن الاعمش عن ابي صالح عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلثة لا يكلمهم الله عز وجل ولا ينظر اليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب اليم گفت ابو هریره فرمود رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی سه قسم مردم اند که کلام نمیکند ایشان را خدای قوی و بزرگ بعفو و مغفرت و نظر نمیکند بسوی ایشان برحمت و پاک نمیکند ایشان را از معاصی و مر ایشان راست عذاب دردناک روز قیامت رجل على فضل ماء بطريق يمنع منه ابن السبيل مردی که بر زیادهٔ آبی است از حوائج خود در راهی منع میکند از آن آب مسافران را ورجل بايع رجلا لا يبايعه الا للدنيا دیگر مردیست بیعت کرده امامی را و عهد بسته بوی بیعت نمیکند مگر برای دنیا فان اعطاه ما يريد وفى له پس اگر بدهد او را چیزی که میخواهد از اسباب دنیا وفای عهد میکند مر او را والا لم يف له واگر نداد وفا نمیکند مر او را یعنی تغییر بیعت برای دنیاست ورجل ساوم رجلا بسلعة بعد العصر فحلف بالله لقد اعطى به كذا وكذا فاخذها و دیگر مردیست خرید و فروخت کرد متاعی را بعد از نماز عصر پس سوگند خورد بخدا سوگند دروغ برای ترویج آن متاع که بتحقیق سپرده ام بهای این متاع چنین و چنین پس گرفت دیگری بهای که او گفته بود باعتماد بر سوگند او تخصیص بوقت عصر آنست که این وقت متبرک است و ملائکه لیل و نهار در این وقت جمع میشوند و اعمال را میبرند باسمان و نیز این وقت تنگی دارد مشتری را از جهت تحقیق و تبدیل نیست پس زود تر فریب میخورد

باب يحلف المدعى عليه حيثما وجبت عليه اليمين سوگند میخورد مدعا علیه هر جا که واجب شده است بر وی یمین ولا يصرف من موضع الى غيره و گردانیده نشود از جایی که واجب شده بجای دیگر و یمین است مذهب حنفیه و تغلیظ کرده نمیشود نزد ایشان بجایی چنانکه مسجد و منبر است و بزمان چنانکه روز جمعه است قضى مروان باليمين على زيد بن ثابت على المنبر حکم کرد مروان در آن وقت که والی مدینه بود از جانب معاویه بسوگند بر زید بن ثابت که از اعلام صحابه است بر منبر یعنی گفت بر منبر برآمده سوگند خور فقال احلف له مكاني پس گفت سوگند میخورم بجای خود فجعل زيد يحلف وابى ان يحلف على المنبر پس گشت زید که سوگند میخورد و ابا کرد سوگند خوردن را بر منبر فجعل مروان يتعجب منه پس گشت مروان که

الجزء السادس من شيخ الاسلام | كتاب الزكوة

ابوین بتربیت و تعلیم و نمایان گشتن نمو و تفاوت او و در پیچال تابعه متابعت کرده عبد الرحمن را سلیمان بن بلال در روایة این حدیث عن ابن دینار و قال ورقاء بن عمر ابن کلیب یشکری عن ابن دینار عن سعيد بن يسار عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم که در روایت ورقا شیخ ابن دینار سعید بن یسار است بدل ابی صالح که در روایة عبد الرحمن و سلیمان بود و رواه مسلم بن ابي مريم سلم بدنی و زيد بن اسلم وسهيل عن ابي صالح عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم پس روایت حدیث هم از ابی صالح آمد و هم از سعید بن یسار و غالب اول است

باب الصدقة قبل الرد مبادرت ادای صدقه پیش از آنکه قبول نکنند آن را کسی بسبب عدم بقای احتیاج چنانکه در آخر زمان واقع شود و مقصود تحریض بر مسارعت بتصدق است و تحذیر از مهال در آن تا مبادا در صورت دیر وقتی برسد که نیابد در آن محتاجی را که قبول کند صدقهٔ او را پس محروم ماند از اجر آن **حدثنا** آدم قال حدثنا شعبة قال حدثنا معبد بن خالد جهنی کوفی قاضی ثقات و تشدید معبد بمعنی مشهور قال سمعت حارثة بن وهب خزاعی برادر مادری عبد الله بن عمر بن خطاب رضي الله عنهم قال سمعت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقول گفت حارثه شنیدم آنحضرت را صلى الله عليه وآله وسلم که میفرمود تصدقوا فانه يأتي عليكم زمان يمشي الرجل بصدقته فلا يجد من يقبلها

تعجب میکرد از زید که گفته بود او را نمیدانست و قال النبی صلی الله علیه وسلم شاهداك او يمينه فلم يخص مكانا دون مكان و فرمود پیغمبر خدا مر شخص را که گواهان تو دو کس اند یا یمین او و تعیین نکرد جائی را برای یمین **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد الواحد عن الاعمش عن ابی وائل عن ابن مسعود عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من حلف علی یمین لیقتطع بها مالا لقی الله وهو علیه غضبان فرمود کسیکه قصد کند بر یمین تا ببرد بآن مالی را ملاقات میکند خدا را در حالی که خدا بروی خشمناک است مطابقت حدیث بترجمه آنست که مطلق فرموده و تقیید نکرده بمکانی و زمانی و اثبات حکم بایمین استنباطی نهایت ضعیف است **باب** اذا تسارع قوم فی الیمین وقتیکه شتاب کنند مردم بسوگند یعنی وقتی که یمین واجب شود بر جماعتی و مبادرت کنند که ابتدا کدام یکی کند **حدثنا** اسحق بن نصر قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن همام عن ابی هریرة ان النبی صلی الله علیه وسلم عرض علی قوم الیمین فاسرعوا مرویست از ابو هریره که پیغمبر خدا القا کرد بر جمعی یمین را پس شتاب کرد هر یکی از آنها در یمین فامر ان یسهم بینهم فی الیمین ایهم یحلف پس امر کرد این را که قرعه زنند میان ایشان در یمین که کدام ایشان سوگند خورد و در تصویر صورت این مسئله در کلام شارحان اختلافی واقع است طیبی از خطابی نقل کرده صورت مسئله اینست که دو کس وقتی که دعوی کنند متاعی را که در دست سیوم است و نیست بینه یکی را گواهی یا هر یکی را گواهی است پس حکم در صورت آنست که قرعه زنند میان هر دو و قرعه بنام هر که برآید سوگند داده شود و حکم کرده شود برای او آن متاع باین حکم کرده است علی بن ابی طالب رضی الله عنه مذهب شافعی آنست که در دست سیوم گذارند و مذهب ابی حنیفه آنکه میان هر دو قسمت کرده شود و تمسک امام حدیث تمیم بن طرفه است که گفت دو مرد خصومت کردند نزد پیغمبر و گواه گذارد نه هر دو را پس حکم کرد آنحضرت بنصف برای هر کدام و سگویند حدیث قرعه در ابتدای اسلام بود و بعد از آن منسوخ شده است کذا فی الهدایه در حاشیه نقل کرده که قرعه در ایام اباحت قمار بود و بعد از آن بسبب منسوخ شد بحرمت قمار و این مذهب موافق حق و قیاس مینماید از آنکه هر دو گواه دارند و استحقاق بینه آورده اند و جمع میان هر دو شهادت ممکنست که یکی را عتماد بر سبب کرده باشد دو گیری بر دیگری پس واجب است عمل کردن بهر دو و تنصیف عمل بر هر دو و شیوع کرمانی از خطابی آورده که این حکم در جائی که اسباب استحقاق برابر باشند چنانکه متاعی در دست هر دومی باشد و هر یک دعوی تمام میکند و نیز اگر هر که سوگند خورده تمام آنرا گیرد پس در این صورت قرعه زنند بنام هر یک که برآید سوگند خورده تمام آنرا گیرد **باب** قول الله عز وجل ان الذین یشترون بعهد الله وایمانهم ثمنا قلیلا در بیان فرمودهٔ خدا تعالی که بیخرند و معاوضه میکنند بعهدی که بخدا دارند و بسوگندهای دروغ بهای اندک را سباب دنیا تمامه اینست که نصیبی نیست ایشان را در آخرت از رحمت خدا و مر ایشان را است عذاب دردناک **حدثنا** اسحق قال اخبرنا یزید بن هارون قال اخبرنا العوام قال حدثنی ابراهیم ابو اسمعیل السکسکی سمع عبد الله بن ابی اوفی یقول اقام رجل سلعته فحلف بالله لقد اعطی بها مالم یعط بها شنید ابراهیم مذکور عبد الله بن ابی اوفی را میگفت برپا کرد مردی متاع خود را یعنی رواج داد آنرا پس سوگند بدروغ خورد که بتحقیق داده شده است بآن متاع چیزی را که داده نشده است بآن و در واقع فنزلت ان الذین یشترون بعهد الله وایمانهم ثمنا قلیلا و قال ابن ابی اوفی الناجش اکل ربوا خائن و گفت ابن ابی اوفی در دروغ گوی در قیمت مانند رباخوار است و خیانت کننده در حق مردم ناجش نون و جیم مکسور و شین معجمه کسی را گویند که در بهای متاعی زیاده کند با آنکه خود رغبت خریدن ندارد و محض برای فریب مردم میکوید **حدثنا** بشر بن خالد قال اخبرنا محمد بن جعفر عن شعبة عن سلیمان عن ابی وائل عن عبد الله عن النبی صلی الله علیه وسلم قال من حلف علی یمین کاذبا لیقتطع بها مال رجل فرمود کسیکه اقدام کند بر سوگند دروغ بر مالی در حالی که او کاذب است تا ببرد مال مردیرا او قال مال اخیه یا گفت آنحضرت مال برادر خود را که مسلمان است شک راویست لقی الله وهو علیه غضبان ملاقات میکند خدا را و حال آنکه خدا بروی

الجزء الخامس شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

فیض در اصل بسیار ریختن آب چنانکه روان گردد در راوی حتی یفهم ساقط المال من یقبل صدقته بهم بضم با و کسر ها از ابهام بمعنی در فتق انداختن و اندر و تعیین کردن و رب بنصب است یعنی تا آنکه در فتق اندازد صاحب مال یا کسیکه قبول کند صدقه او را یعنی حبست و جز چنین کس را زیرا که نایاب باشند فقراء دران زمان و بفتح با و ضم ها نیز روایت است ازهم که بهم بمعنی ابهام آمده چنانکه معلوم شد و نیز بمعنی قصد بین تقدیر رب مرفوع است یعنی تا آنکه قصد کند صاحب مال و طلب نماید کسی را که بدهد صدقه او را پس نیابد و حتی یعرضه و تا آنکه ظاهر کند مال بر شخصی تا بستاند فیقول الذی یعرضه علیه لا ارب لی فیه پس بگوید کسیکه عرض میکند مال را بر وی نیست حاجت مر او را بین مال بسبب انتشار مال و فیضان آن از انچه برمی آرد زمین از اقوات خود و این بعد نزول عیسی علیه السلام باشد چنانچه در محلش مذکور شود و لفظ فیه در بعضی نسخ نیست **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا ابو النعمان قال اخبرنا سعد ان بن بشر بصیغة موضوعه قال حدثنا ابو مجاهد سعد طائی قال حدثنا محل بضم میم و کسر حا مهمله و تشدید دال لام بن خلیفة الطائی قال سمعت عدی بن حاتم طائی یقول کنت عند رسول الله فسکت عدی روم نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فجاءه رجلان پس آمدند نزد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم راد و مرد احدهما یشکو العیلة یکی از ان دو مرد شکوه میکرد فقر را و الآخر یشکو قطع السبیل و آن دیگر شکوه میکرد زدن راه را از دزدان وقطاع الطریق فقال رسول الله پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اما قطع السبیل فانه لا یاتی علیك الا قلیل آما زدن راه که از ان شکوه داری پس

اسماء الرجال — جلد دوم

خشمناک است فانزل الله عزوجل تصدیق ذلک فی القرآن ان الذین یشترون بعهد الله وایمانهم ثمنا قلیلا الی آخر عذاب الیم
پس فرستاد خدا تصدیق قول آنحضرت را در قرآن مجید آیه مذکوره را مفصلا شعث گفت ما حدثکم عبد الله الیوم پس ملاقات کرد
مرا اشعث وگفت چه گفت شما را عبد الله بن مسعود امروز قلت کذا فقال فی انت لقد حلفت بین یمین یمین گفت در حق من
نازل کرده شده است این آیت باب کیف یستحلف و بیان آنکه چگونه سوگند داده شود یعنی چگونه سوگند دهد حاکم کسی را که
لازم آمده باشد بروی سوگند و قول الله عزوجل ثم جاؤک یحلفون بالله ان اردنا الا احسانا وتوفیقا و در بیان فرمود خدا
پستر آمده اند نزد تو بحالیکه سوگند میخورند بخدا و میگویند نخواسته ایم مگر نکوئی و توفیق کار خصوصا یحلفون بالله انهم لمنکم و سوگند میخورند بخدا
که بتحقیق ایشان از شما اند در باب مناقشان است یحلفون بالله لکم لیرضوکم والله ورسوله احق ان یرضوه فیقسمان بالله لشهادتنا
احق من شهادتهما مقصود از ایراد این آیات آنست که سوگند همین سوگند بخدا می باشد بقول بالله وتالله ووالله گفته میشود همین
همین بالله وتالله ووالله و تغلیظ دیگر نیست وقال النبی صلی الله علیه وسلم ورجل حلف بالله کاذبا بعد العصر فرمود پیغمبر خدا و مردی که سوگند میخورد
بخدا دروغ حالیکه کاذب است بعد از نماز عصر یعنی در حدیث نیز همین سوگند بخدا واقع شده است ولا یحلف بغیر الله سوگند داده نمیشود
بغیر خدا این کلام از مولف سرح برای تاکید و تکمیل ترجمه واقع شده است جزو حدیث است حدثنا اسمعیل بن عبد الله قال
حدثنی مالک عن محمد ابی سهیل بن مالک عن ابیه انه سمع طلحة بن عبید الله یقول جاء رجل الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فاذا هو
یسأل عن الاسلام بتحقیق مالک شنید طلحه بن عبید الله را که میگفت آمد مردی نزد رسول خدا پس ناگاه وی پرسیدی آنحضرت را از احکام اسلام
فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم خمس صلوات فی الیوم واللیلة پس فرمود آنحضرت پنج نماز فرض است در روز و شب فقال هل علی غیرها
پس گفت آیا است بر من جز این پنج نماز قال لا الا ان تطوع فرمود نیست نمازی دیگر مگر آنکه نافله گذاری قال رسول الله صلی الله علیه
وسلم وصیام شهر رمضان پس فرمود پیغمبر خدا و روزهای ماه رمضان است فقال هل علی غیره قال لا الا ان تطوع پس گفت آیا
بر من جز این روزه است فرمود نه مگر آنکه روزه نفل داری قال وذکر رسول الله صلی الله علیه وسلم الزکوة گفت طلحه و ذکر کرد برای
او رسول خدا زکوة را فقال هل علی غیرها قال لا الا ان تطوع قال فادبر الرجل وهو یقول والله لا ازید علی هذا ولا انقص پس پشت داد
و برگشت آمرد و حال آنکه میگوید بخدا که زیاده نمیکنم بر ین و کم نمیکنم مطابقت حدیث همدرین قول است که سوگند بخدا یاد کرد
و اقتصار کرد در سوگند بهمین شرح این حدیث مکرر گذشته است فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم افلح ان صدق پس
فرمود رسول خدا رستگار شد این مرد اگر راست گفته که از فرموده که زیاده نمیکند حدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة قال
ذکر نافع عن عبد الله ان النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال من کان حالفا فلیحلف بالله او لیصمت مرویست از ابن عمر که پیغمبر خدا فرمود کسیکه سوگند
خورد پس گو سوگند خورد بخدا یا خاموش باشد یعنی قسم بغیر خدا نخورد باب من اقام البینة بعد الیمین حکم کسیکه اقامت
کند گواهان را بعد از سوگند و لون مدعا علیه را و قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لعل بعضکم ان یکون الحن بحجته من بعض و فرمود پیغمبر خدا شاید
بعضی از شما شاسا تر و توانا تر باشد بحجت خویش از بعضی دیگر الحن بکاف مهمله بمعنی اعرف و اوضح و قد راست منقول است
از خطابی که لحن بفتح حاء مهمله بمعنی فطنت است و بسکون بمعنی میل کردن از اعراب این حدیث را برای تائید ترجمه
آورده است یعنی اگر یکی از دو عبارت مدعا علیه را سوگند دهد و ترک خصومت نماید دیگری تواند که اتیان حق خود کند باحضار بینه
با آنکه مدعا علیه را سوگند یاد داده باشد و تواند که این حدیث را داخل ترجمه دارند و حدیثی که درین باب ایراد یافته بی تکلف
مطابق همین معنی است و بسیار است که مولف سرح در عنوان باب چند حکم ترجمه میکند و حدیث مطابق بعضی از آن می باشد

الجزء السادس عشر الاسلام | كتاب الزكوة

بعد قیام قیامت بر آمده خواهد ایستاد و یکی از شما
پیش خدا تعالی بحالیکه نیست میان وی میان
خدا پرده و نه ترجمان ینظر جمع نه واسطه کلام
که تعبیر کند کلام الهی را برای یا یتکلس تم یقولون
له پستر بر آمده میفرماید خدا مر این بنده را الم اوتک
مالا آیا نداده بودم ترا مالی فیقولون بلی
پس بر آیند میگوید بنده گویی داده بودی تو
یقولون الهنا رسل الیک رسولا پستر میفرماید
آیا نفرستاده بودم بسوی تو پیغمبری که بر ساند
بتو در جملهٔ احکام مصرف مال را بمصرف فیقولون
بلی پس میگوید بر آری مارا پیغمبر و رسانید آنچه فرمود
فینظر عن یمینه فلا یری الا النار پس نگاه
میکند جانب راست خود پس نمی بیند مگر
دوزخ را فینظر عن شماله فلا یری الا النار
پستر نگاه میکند بجانب چپ خود پس نمی بیند مگر

وقال طاؤس وابراهيم وشريح البينة العادلة احق من اليمين الفاجرة وگفته است طاؤس و ابراهیم نخعی و قاضی شریح گواهان عادل سزاوارترند بقبول از سوگند دروغ یعنی درصورتی که جمع شوند یمین وگواهان عادل حکم کرده شود بموجب گواهان که اظهار کرده اند فسق گوینده را اگر گوئی سوگند چنانکه دروغ می باشد بینه نیز غیر عادل می تواند بود مطلقا چرا ترجیح بینه بر یمین باید داد گوئیم قبول گواهان بعد از تعدیل خواهد بود و بر تقدیری که احتمال صدق و کذب در هر دو جانب باشد و کذب دو کس برای دیگری که حیز منفعتی برای خود ندارند دور تر است از کذب یک کس برای منفعت خود **حدثنا** عبد الله بن مسلمة عن مالك عن هشام بن عروة عن ابيه عن زينب عن ام سلمة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال انكم تختصمون الى روایت است از ام سلمه که بتحقیق رسول خدا فرمود بتحقیق شما خصومت میکنید نزد من فلعل بعضكم الحن بحجته من بعض وشاید که بعضی از شما زیرک تر شد بحجت خود از بعضی دیگر و قدرت مقدمات بر الزام خصم بیشتر داشته باشد و دیگر عاجز باشد فمن قضيت له بحق اخيه شيئا بقوله پس کسیکه حکم کنم مر او را بموجب ظاهر سبب تقریر او بحق برادر او چیزی را فانما اقطع له قطعة من النار فلا ياخذها پس نیست حکم مگر آنکه قطع میکنم او را پاره از آتش دوزخ پس زنهار که دیده و دانسته نگیرد آن را تطبیق الحدیث بترجمه خالی از تکلف نیست گرانی توید دلالت حدیث بر ترجمه از جاست که در صورت که بعضی الحن باشد از دیگری هر دو را حجت باید و این معنی متصور نیست مگر آنکه حجت مدعا علیه که یمین است قایم شده باشد و بعد از آن مدعی بینه گذراند قسطلانی از نووی نقل میکند که جای استنباط ترجمه که اقامت بینه بعد از یمین است آنست که آنحضرت یمین کاذب را قاطع حق نگردانیده بلکه منع فرمود از گرفتن مال بآن پس وقتیکه صاحب حق بینه گذراند آن یمین بحال خود است وما در بیان ترجمه دندیقی که در آن آورد بیانی کرده ایم که از آنجا توفیقی دیگر حاصل شده بدانکه میان علما اختلافست در آنکه قاضی بموجب گواهان دروغ حکمی کرده باشد که بحسب واقع خلاف آنست آیا نافذ است بحسب ظاهر و باطن یا بحسب ظاهر است و بس قولی از امام ابی حنیفه آنست که نافذ است بحسب ظاهر و باطن در عقود چنانکه بیع و شرا و نکاح و طلاق است نه در اموال دیگران گویند که بحسب باطن روا نیست یعنی در صورتی که گواه دروغ گذراند بر قتل کسی ولی مقتول را با وجود علم بکذب گواهان روا نیست قتل کردن و همچنین اگر دعوی نکاح زنی کرد و گواهان زور بر آن گذرانده حلال نیست او را جماع کردن بآن زن و این حدیث موید این معنی است پوشیده نماند که هرگاه باینحکم قتل روا نبود و جماع آن زن حرام باشد و همچنین مالی که بدعی زور بدهند خوردن آن حرام بود نفاذ بحسب ظاهر را حاصلی نخواهد بود و باین معنی درین حدیث شبهه قوی راه دارد که آنحضرت که مورد وحی بود ساعة فساعة و آنجناب عصمت الهی نگاه داشت که در عین نماز خبر کی در نقل افتاده و جبریل آمده خبردار کرد چگونه روا بود و سزاوار باشد که حکمی کنند که موجب قتل نفس بغیر حق و اکل مال حرام و جماع بزن غیر منکوحه باشد با آنکه اتفاق دارند علمای اصول برآنکه تقریر آنحضرت بر خطا در احکام دین روا نیست و حمل کردن این خطا بر خطاء اجتهاد معنی ندارد و لا آنکه آنحضرت اجتهادی نداشت و یکدوجا که بصورت اجتهاد حکم فرموده گفته اند در حقیقت اجتهاد نبوده است و بر تقدیر تسلیم هرگاه تقریر آنحضرت بر خطای اجتهادی که مستند آن فهم عالی و درک شافی خواهد بود روا نبود بر حکمی که از قول اهل زور قرار گرفته باشد و لا عجب آنجناب مخطور بود چگونه تنبیه واقع نشود و نیز از این حدیث تجویز شهادت زور که اشد کبایر است بر صحابه لازم نمی آید و اینها ملاحظه آن نداشتند که بقول کاذب اینها آنحضرت حکمی کنند که در واقع آنجناب شناعت دارد و دفع این خلجان بجز این نمی نماید که گویند این حکم نافذ بشود ظاهرا و باطنا و حکم قاضی یکی از اسباب ملک است بحکم شرع شریف و قوله فاذا قضيت الخ یا معنی است که مدعی را نباید که چنین کار کند و حمل کنند وعید مذکور را بر تشدید و نفی را بر نهی تنزیه والله اعلم بالصواب **باب** من امر بانجاز الوعد در حکم کسیکه بفرماید

که غیر در صدقه را از وی ویدی الرجل الواحد يتبعه اربعون امراة يلذن به من قلة الرجال وكثرة النساء و دیده شود یکمرد که تابع میشوند او را چهل زن که پناه میگیرند بوی از سبب قلت مردان و بسیاری زنان بباعث کثرت حروب و قتال که در آخر زمان واقع شود

باب اتقوا النار ولو بشق تمرة پرهیزید آتش دوزخ را و نگهدارید آنرا از خود اگرچه بتصدق نیم خرما باشد والقليل من الصدقة و بتصدق اندکی از صدقه عطف کرد بران برای بیان مراد از شق تمرة بعد از آن آورد آیه را برای تائید عموم صدقه مر قلیل را که فرمود خدای تعالی ومثل الذين ينفقون اموالهم ابتغاء مرضات الله وحال کسانیکه انفاق میکنند مالهای خود را اندک و بسیار برای طلب خوشنودی خدا وثابت داشتن یقین بیافتن ثواب از بهر خود مانند حال بستانیست بجای بلند از جهت سیل و کثرت گرد و غبار که رسید آنرا باران بزرگ قطره پس آورد میوه دوچند و اگر نرسید آنرا باران بزرگ پس طل که باران ضعیف است نیز کفایت است و خدای تعالی بآنچه عمل میکنید داناست و این معنی تمام آیه است ظاهر بستان بلند مثل است برای یقین و اخلاص منفقان که مشتمل بر اشجار اعمال است انفاق مال کثیر مشابه رسیدن باران بزرگ است و انفاق قلیل بمنزله طل و این توجیه وجیه است برای مناسبت آیه با حدیث ترجمه باب الی قوله فيها من كل الثمرات اشارت بقطعه اولی از آیه ثالث است که فرمود آیا دوست میدارد یکی از شما اینکه باشد مر او را بوستانی از درختهای خرما و انگور که جاری بود زیر آن جوها و مر او را در آن باغ از هر قسم میوه است و این باغ تمثیل است مر انفاق را که ثمرات بسیار دارد اگر محفوظ باشد از صدمه آتش ریا و اینرا اقتصار کرد مولف بر ذکر قطعه اولی و ذکر نکرد تمام آنرا که مشتمل بر تمثیل ریاست که غیر مقصود است درین باب **حدثنا** ابو قدامة بضم القاف عبيد الله بن سعيد بن يحيى يشكري سند و لیست و چهل و یک قال حدثني ابو النعمان هو الحكم بن عبد الله البصري قال حدثنا شعبة عن سليمان عن ابي وائل عن ابي مسعود عقبة بن عمرو بن ثعلبة انصاری او را بدری گویند و جمهور برآنند که نسبت او ببدر جهة سکونت اوست

كه فرزندی كه زاید آنرا وقف خدمت بیت المقدس نماید جدا از زنان و از همخانه برآرد و بخدمت آن بیت المقدس بپردازد هرگاه خواست كه نزد بیت او كند پس قرعه اندازند بنام هر كه برآید كفالت می كند و طریق قرعه اینها آن بود كه قلمها را كه بوی توبت می نوشتند و آب دران می افكندند قلم هر كرا بالا برآمدی قرعه بنام او بودی و بصورت قلم زكریا علیه السلام بالا آمد و وی متكفل بیت مریم علیها السلام گشت چنانكه از ابن عباس در تفسیر آن نقل میكند قال ابن عباس اجروا اقلامهم مع الجریة وكفت ابن عباس رضی الله عنهما اندازند پس روان گشت قلمهای ایشان مگر قلم زكریا كه بجای خویش بایستاد یعنی روانی آب بجریان خویش نداد و بالا برآمد و بر آب بایستاد و قلم هر یكی را از ذكر یاد كردند و بالا برآمد قلم زكریا كه پس كفالت كودك مریم را ذكریا را بود و قوله صاهم اقرع فكان من المدحضین یعنی من المسهومین و فرود خندگان و قصه یونس پس سهام بگیرد یا گرو ندیعنی قرعه زدند پس بود كه برآمد از مجاهل سهام ساهم و مدحضین را با قرعه و مسهومین ابن عباس تفسیر كرده است و موافق قصه مریم و یونس را بر ترتیب دلیل آورد و این چنین بآنست كه شرع پیشین سابق شریعت ما باشد و برخلاف آن چیزی وارد نشده باشد قال ابوهریرة عرض النبی صلی الله علیه وآله وسلم علی قوم الیمین وقعت ابوهریره رضی الله عنه عرض كرد پیغمبر خدا بر قومی كه تنازع داشتند یمین را فاسرعوا پس شتاب كردند یعنی هر یك خواست كه سوگند خورد و فارغ ایسهم بینهم ایهم یحلف پس فرمود تا سنگ انداختند شود درمیان ایشان كه كدام یكی از آنها سوگند خورد و خصم گویند و رها كنند در اوائل اسلام بوده بعد ازان منسوخ شده است و موافق حدیث ناسخ نزدیك

حدثنا ابوالیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال حدثنا خارجة بن زید بن ثابت الانصاری ان ام العلاء امراة من نساءهم گفت زهری حدیث كرد ما را خارجه بن زید انصاری كه ام علاء زنی از زنان انصار كه بایعت النبی صلی الله علیه وآله وسلم اخبر كه تحقیق بیعت كرده بود با پیغمبر خدا را خبر داده است او را و آن عثمان بن مظعون طار له سهمه فی السكنی حین اقرعت الانصار سكنی المهاجرین تحقیق عثمان بن مظعون بالا آمد سهم او در سكنی هنگامی كه قرعه انداختند انصار سكنی مهاجر را از كه یكی از نهاد خانه كه سكونت كند انصار عثمان بن مظعون گفت ام العلاء پس سكونت كرد بوجیعة عثمان بن مظعون ناشتكی فمرضناه پس بیمار شد و تیمارداری كردیم او را حتی اذا توفی و جعلناه فی ثیابه دخل علینا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم تا وقتی كه وفات یافت و گردانیدیم او را در جامهای كفن درآمد بر ما پیغمبر خدا فقلت رحمة الله علیك ابا السائب پس گفتم رحمت خدا باد بر تو ای ابا سائب كنیت عثمان بن مظعون است فشهادتی علیك لقد اكرمك الله پس شهادت من ای تو این است كه تحقیق گرامی كرد ترا خدا و بزرگ داشت ترا فقال لی النبی صلی الله علیه وآله وسلم وما یدریك ان الله اكرمه پس فرمود مرا پیغمبر خدا چه پیدا نی تو كه اكرام كرد او را خدا فقلت لا ادری یا ابی انت و امی یا رسول الله پس گفتم نمیدانم من بدل پدر منی و مادر منی تو ای رسول خدا فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اما عثمان فقد جاءه الیقین اما عثمان پس تحقیق آمد او را یقین موت و گذشت ازین عالم بهر حالی كه باشد و الله لاجعل الخیر و من بر آنم كه سید و ارم او را و الله ما ادری و الله ما ادری ما یفعل به نمیدانم من و الله كه نمیدانم چه كند با او و الله ما یفعل به نجذاكه نمیدانم من و حال آنكه من رسول خدایم كه چه كرده میشود بوی بضم ضمه بر اجوف برسول الله دانسته اند یعنی نمیدانم كه من چه معامله خواهد رفت چنانكه در سورة الاحقاف واقع شده و ما ادری ما یفعل بی و لا بكم و این معنی از خوف لا ابالیت و ترس خدا و ندیست و گرنه یعنی با معصومیت و مغفرت كرد ارسال آنحضرت وارد شده و گنجایش ندارد و میتوانند كه ایخرف بجهة التعلیم و ارشاد امت باشد تا غره نباشند بحسن اعمال و درستی ایمان خود فالله فعاله لا ازكی احدا بعده ابدا گفت ام علاء بخدا كه تزكیه نمیكنم هیچكس را بعد ازان همیشه و احزنني ذلك و اندوه آورد مرا فرموده آنحضرت كه معلوم نیست حال رستگاری عثمان قالت فنمت فاریت عثمان عیانا تجری گفت پس خواب كردم و نموده شد مرا ای عثمان چشمه جاری فجئت الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فاخبرته پس آمدم نزد رسول خدا

الجزء السادس شیخ الاسلام | كتاب الزكوة

الصحیح تصحیح بیان كثرت ثواب صدقه كسیكه تندرست و بخیل است زیرا چه نمیدانست مادر مال آمال در نظر باشد كه غالبا مانع از انفاق گردد و بخیل خود مجبول است بر امساك پس تصدق با وجود چنین حالت از نفس مجاهده با اوست بخلاف بیمار و سخی صحیح بشلیث شین معجمه و ضم ثاء مثلثه بمعنی بخیل ماحرص لقول الله تعالی یا ایها الذین آمنوا انفقوا مما رزقناكم من قبل ان یاتی یوم لا بیع فیه و لا خلة ای مسلمانان تصدق كنید از انچه روزی داده ایم شما را پیش انكه بیاید روزیكه نباشد هیچ در آنروز نه كسی خود را از عذاب باز خرد و نه دوستی بود تا كسی كسی را حمایت كند و نه شفاعت تا احدی بكار آید و ان روز قیامت كبری است و قیامت صغری و حق هر كس موت آنكس است پس آیه تحریض است بر تصدق پیش از رسیدن هنگام موت و مرض از مبادی موت است پس اشارت بهنگام صحت باشد الی تا آخر آیه كه الظالمون است یعنی كافرانند ظالمان كه بانكار امور آخرت ظلم میكنند بر نفس خود و بگرفتن اصنام شفعاء و بازمادن از انچه بكار آید و انفقوا مما رزقناكم من قبل ان یاتی احدكم الموت و تصدق كنید از انچه روزی دادیم شما را پیش از انكه بیاید یكی از شما اسباب و مبادی مرگ الی آخرها تا آخر سوره كه مضمونش انست پس بگوید مردی پروردگارا چه شود كه تاخیر كنی مرگ مرا تا زمانی نزدیك پس تصدق كنم و باشم از نیكوكاران و تاخیر نكند خدا مرگ هیچ نفسی را وقتیكه در رسد وقت مقدر مرگ وی و خدا آگاه است بانچه میكنند شما

حدثنا موسی بن اسمعیل قال حدثنا عبد الواحد قال حدثنا عمارة بضم معجمه بن القعقاع بفتح قافین و سكون عین مهمله اولی قال حدثنا ابوزرعة قال حدثنا ابوهریرة قال جاء رجل الی النبی آمد مردی نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فقال پس گفت آن مرد یا رسول الله ای صدقه اعظم اجرا كدام صدقه بزرگتر است نزد ای جزء

پس نبود او را آنحضرت را از خواب خود فقال ذاك عمله پس فرمود آن حیشه جاری عمل اوست که سیرو دتا روز قیامت در حدیث آمده که هر که می میرد عمل او تمام میشود مگر کسیکه در راه خدا بر سر جهاد بمیرد بتحقیق عمل او تا روز قیامت زیاده میگردد **حدثنا** محمد بن مقاتل قال اخبرنا عبد الله قال اخبرنا یونس عن الزهري قال اخبرني عروة عن عائشة قالت كان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم اذا اراد سفرا اقرع بين نسائه فايتهن خرج سهمها خرج معه گفت عایشه بود رسول خدا وقتیکه خواستی سفری قرعه می انداخت میان زنان خود پس بر کدام اینها که نام او برآمدی بیرون بردی آنرا با خود و كان يقسم لكل امراة منهن يومها وليلتها و بود آنحضرت که قسمت میکرد هر یکی از زنان را روز و شب او یعنی جدا میکرد و معین میساخت نوبت او را اگرچه در یک شب غیران سودة بنت زمعة وهبت يومها وليلتها لعايشة تزلج النبي صلى الله عليه وآله وسلم جز آنکه سوده که از امهات المومنین است بخشید نوبت روز و شب خود را برای عایشه جهت تحصیل خاطر آنحضرت که اینهم قول عایشه است بطریق التفات بصیغه غائب آورده تبتغي بذلك رضا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بجهت بدست آوردن خشنودی پیغمبر خدا و بشبه نماند که قسمت میان زنان از آنحضرت بطریق تفضل بود نه بلازم چنانکه میان سائر الناس است **حدثنا** اسمعيل قال حدثني مالك عن عمي مولى ابي بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام عن ابي صالح عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال لو يعلم الناس ما في النداء والصف الاول ثم لم يجدوا الا ان يستهموا عليه لاستهموا و فرمود اگر میدانستند مردم ثوابی را که در اذان گفتن است و بودن در صف اول از نماز پس تنگی فتندی آنرا مگر آنکه قرعه می انداختند بران هر آینه قرعه می انداختند از حدیث مشروعیت قرعه لازم نمی آید تواند مراد آن باشد که بطریق ارتکاب امری که نباشی کردن رفع نزاع میکردند و با وجود آنکه بفرموده آنحضرت مطلع شدند که ثوابی عظیم دارد کسی قرعه نمیانداخت اگر قرعه مشروع بودی چرا ادا نکردندی و لو يعلمون ما في التهجير لاستبقوا اليه و اگر میدانستند ثوابی را که در بگاه آمدن است برای نماز هر آینه سبقت میکردند بر یکدیگر بسوی نماز و لو يعلمون ما في العتمة والصبح لاتوهما ولو حبوا و اگر میدانستندی ثوابی را که در جماعت نماز عشا و نماز فجر است هر آینه آمدندی آن هر دو نماز را اگرچه بقوت پای ندازند بر زانو و دست **حدثنا** عمر بن حفص بن غياث قال حدثنا ابي قال حدثنا الاعمش قال حدثني الشعبي انه سمع النعمان بن بشير يقول قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم مثل المدهن في حدود الله والواقع فيها گفت نعمان فرمود پیغمبر خدا مانند کسی که مداهنه کند در حدود خدا و واقع شونده در آنها كمثل قوم استهموا سفينة مانند قومی اند که قرعه کرده گرفته اند کشتی را تا کار معروف شد از محذورات و منهیات خدا و کسیکه افتاده است در محذورات و مساعی مثل قوم استهموا سفينة مانند قومی اند که قرعه کرده گرفته اند کشتی را فصار بعضهم في اسفلها و صار بعضهم في اعلاها پس گشت بعضی از ایشان در زیرین کشتی و گشتند بعضی بر بالای کشتی فكان الذين في اسفلها يمرون بالماء على الذين في اعلاها پس بود آن کسانیکه در زیرین کشتی اند و میگذرند بسبب طلب آب بر کسانیکه در بالای کشتی اند فتاذوا به پس آزار یافتند بالا نشینان بزیرینان بسبب گذرانیدن آب فاخذ فاسا فجعل ينقر اسفل السفينة پس گرفت یکی از ایشان تبری را پس گشت که سوراخ کند پایان کشتی را فاتوه فقالوا ما لك بیامدند نزد او گفتند چه داری ترا چه شده است گفت تاذيتم بي و لا بد لي من الماء بآزار رسانیدید بمن و من ناچار نیست از آب فان اخذوا على يديه نجوه و نجوا انفسهم پس اگر گرفتند دست او را نجات دادند او را از غرق و نجات دادند خود را و ان تركوه اهلكوه و اهلكوا انفسهم و اگر گذاشتند او را و باز زنان او را مشغال فتن کشتی هلاک کردند او را و هلاک کردند خود را و همچنین است حال کسیکه امر معروف میکند و باز میدارد از منکر و کسیکه مرتکب منکر است اگر مانع نشوند هلاک گردند خود و مرتکب هر دو و اگر باز دارند نجات یابند هر دو

كتاب الصلح

بسم الله الرحمن الرحيم

وقد كان لفلان و حال آنکه مال گشت مستحق مرکسی دیگر را که وارث است اگر خواهد اجازت دهد و اگر خواهد ابطال نماید

باب

اینچنین است در اکثر روایات کتاب بی ترجمه بمنزله فصل از باب سابق و در روایة ابی ذر سقط است **حدثنا** موسى بن اسمعيل قال حدثنا ابو عوانة وضاح اليشكري عن فراس بكسر فا و تخفیف راء و بسین مهمله در آخر ابن يحيى خارفي بخار معجمه و راء و فا عن الشعبي عن مسروق عن عايشة ان بعض ازواج النبي تحقیق بعضی زنان پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله وسلم قلن للنبي صلى الله عليه وآله وسلم را اینا اسرع لحوقا بك گفتند پیغمبر را کدام یکی از ما شتاب تر است بتو در پیوستن بتو یعنی کدام یکی از ما بعد از تو وفات تو پیشتر بتو ملحق خواهد شد قال اطولكن يدا فرمود او را بیشتر از همه دراز تر دست شما است از روی قصبة يذرعونها قصبه را که پیمایند بها پس گرفتند برای پیمودن پاره را یعنی کثرت صدقه دست هر یک را تا میدانند که کدام دست درازتر است و در بعضی نسخ فاخذن قصبة يذرعنها بنون جمع زنان چنانکه قیاس است فكانت سودة اطولهن يدا پس بود سوده

كتاب الصلح

باب ما جاء في الاصلاح بين الناس قول الله عز وجل لا خير في كثير من نجواهم الا من امر بصدقة الى آخر الآية بيان چيزي كه آمده است در اصلاح ميان مردم وقول خداي اين آيت در اين داخل ترجمه ساخته است كه دلالت دارد بر اصلاح در ميان متنازعان ومعنى آيت اينست كه نيست نكوئي در بسياري از گفتارهاي ايشان مگر گفتار كسي كه امر كند بصدقه يا امر معروف يا اصلاح ميان مردم ودر خروج لا عام الى المواضع ليصلح باطنها ودر بيان برآمدن امام بجايا براي آنكه صلح دهد يا بايران خود يا باصحابه متعلق بخروج است يعني براي آمدن با ياران تا صلح دهد

حدثنا سعيد بن ابي مريم قال حدثنا ابو غسان قال حدثني ابو حازم من سهل بن سعد ان ناسا من بني عمرو بن عوف كان بينهم شيء مروايست از سهل بن سعد كه تحقيق مردي از قوم بني عمرو بن عوف بود ميان آنها نزاعي خصومتي

فخرج اليهم النبي صلى الله عليه وسلم في اناس من اصحابه ليصلح بينهم فحانت الصلوة فجاء المؤذن الى ابي بكر فقال اتصلي للناس فاقيم قال نعم فصلى ابو بكر فجاء النبي صلى الله عليه وسلم والناس في الصلوة فتخلص حتى وقف في الصف فصفق الناس وكان ابو بكر لا يلتفت في صلوته فلما اكثر الناس التفت فاذا هو بالنبي صلى الله عليه وسلم فاشار اليه بيده فامره ان يصلي كما هو فرفع ابو بكر يديه فحمد الله

پس برآمد پيغمبر خدا در ياران تا صلح دهد ميان ايشان پس آمد وقت نماز ونياماد آنحضرت مر بلال را پس اذان گفت بلال نماز را ونياماد آنحضرت مر ابا بكر را پس نماز گزارد ابو بكر مردم را پس آمد پيغمبر خدا در حالتيكه مردم در نماز بودند پس گذشت تا ايستاد در صف اول وزد دست بر دست تا آنكه مردم التفات كردند بسوي او وزياد ميكردند در تصفيق چون بسيار شد التفات كرد ابو بكر پس ديد پيغمبر خدا را پس اشارت كرد بسوي او پيغمبر خدا كه بماند بجاي خود پس ايستاد ابو بكر پس پيش رفت تا آنكه ايستاد در صف پس پس رفت ابو بكر تا آنكه ايستاد در صف پس پيش رفت پيغمبر خدا تا آنكه نماز گزارد بمردم پس چون فارغ شد روي كرد بسوي مردم پس گفت اي مردم چيست شما را كه چون در نماز شما را چيزي عارض ميشود كه التفات ميكنيد در نماز دست زدن شما تصفيق است مر زنان را دست زدن چنانكه آواز آيد مر ايشان را پس تحقيق كه ديدم كه ابو بكر نزديك نبود كه بايستد در صلوة وابو بكر نزديك نبود كه چپ راست نكرد در نماز از كمال حضوري كه او را در نماز مي بود پس چون التفات كرد ديد پيغمبر خدا را پس اشارت كرد بسوي او پيغمبر خدا كه ثابت باش در جاي خود پس ايستاد ابو بكر بر بالاي دست چپ پيغمبر خدا پس نشست ابو بكر بر دست خود وفرمود باشارت اينكه بگذارد نماز چنانكه هست يعني امام باشد بهمه پس پيش رفت پيغمبر خدا تا آنكه ايستاد در صف اول پس روي كرد بسوي مردم پس گفت اي مردم چيست شما را كه چون در نماز شما را چيزي عارض ميشود كه التفات ميكنيد در نماز دست زدن شما تصفيق است مر زنان را

حدثنا مسدد قال حدثنا معتمر قال سمعت ابي ان انسا قال قيل للنبي صلى الله عليه وسلم لو اتيت عبد الله بن ابي فانطلق اليه وركب حمارا فانطلق المسلمون يمشون وهي ارض سبخة فلما اتاه النبي صلى الله عليه وسلم قال اليك عني والله لقد آذاني نتن حمارك فقال رجل من الانصار والله لحمار رسول الله اطيب ريحا منك فغضب لعبد الله رجل من قومه فغضب لكل واحد منهما اصحابه فكان بينهم ضرب بالجريد والايدي والنعال فبلغنا انه انزل فيهم وان طائفتان من المؤمنين اقتتلوا الآية

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان قال حدثنا عمرو سمع جابر بن عبد الله يقول سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول ليصلين فيكم امراء بعدي يصلي الفاسق خلف المؤمن والتقي خلف الفاجر والبر خلف الفاجر والصلوة خلف كل بر وفاجر وان عملوا الكبائر وصلى خلف رجل من آل ابي عقيل فلما انصرف قيل له اتصلي خلف هذا فقال ما لكم لا ترجون لفاجر ان يصلي خلف تقي

الجزء السادس شيخ الاسلام — كتاب الزكوة

باب اخذ الصدقة من الاغنياء وترد في الفقراء حيثما كانوا من الحقوم حتى ولو كانوا بالحبشة وهي من اوسط اموالهم

حدثنا اسماعيل بن ابي اويس قال حدثني مالك عن عبد الله بن دينار عن ابن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان على كل نفس من المسلمين حر او عبد ذكر او انثى صغير او كبير صاعا من تمر او صاعا من شعير

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض صدقة الفطر صاعا من تمر او صاعا من شعير على العبد والحر والذكر والانثى والصغير والكبير من المسلمين وامر بها ان تؤدى قبل خروج الناس الى الصلوة

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان على الناس صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

حدثنا عبد الله بن يوسف قال اخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان صاعا من تمر او صاعا من شعير على كل حر او عبد ذكر او انثى من المسلمين

میگفت که بتحقیق الن گفت که گفته شد مر پیغمبر خدا را الوقیت عبد الله بن ابی اگر بیائی عبد الله بن ابی منافق را که پیش راه میگذرد و همراهی کنی تبرا شد و امید است که هدایت یابد فانطلق الیه النبی صلی الله علیه وآله وسلم وركب حمارا پس راهی شد بجانب آن منافق پیغمبر خدا و سوار شد حمار را فانطلق المسلمون یمشون معه پس راهی شدند مسلمانان بحالی که پیاده میرفتند با آنحضرت وهی ارض سبخة و آن زمینی که در آن راه میرفتند زمین شور بود سبخه بفتح مهمله و کسر موحده و خای معجمه یعنی ذات سبخة و سبخه بمعنی شوره است فلما اتاه النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال الیه ای نحو خدا پس چون آمد بسوی او پیغمبر خدا گفت آن منافق کیکشوا زمن الیک اسم فعل است بمعنی تنح و الله لقد آذانی نتن حمارك بخدا آزار کرد مرا گندگی بوی حمار تو فقال رجل من قومه پس گفت مردی از انصار از قوم او والله لحمار رسول الله صلی الله علیه وسلم اطیب ریحا منك بخدا سوگند خر پیغمبر خدا خوشبوتر است از تو فغضب لعبد الله رجل من قومه پس غضب کرد از جانب عبد الله منافق مردی از قوم او وشتامین و دشنام یکدیگر را دادند فغضب لکل واحد منهما اصحابه پس غضب کرد از جانب هر واحد از این هر دو یاران او فکان بینهما ضرب بالجرید والنعال پس بود میان هر دو طایفه زدنی بشاخ خرما و بسته و بها فبلغنا انها انزلت فی ذلك و ان طایفتان من المومنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما الشیخ گوید رسیده است ما را که تحقیق قصه این است که نازل شد این آیت و اگر دو طایفه از مسلمانان بکدیگر جنگ کنند پس اصلاح کنید میان هر دو طایفه ظاهر تر بخدمت این است که این آیت بهمین وقت نازل شد و الله اعلم از جانب آن منافق جنگ پیش آمد میان مسلمانان بود بدحیت قوم را تا از خمیت دین غالب بود و این مثل آنست که در حدیث افک گذشت و از تفسیر ابن عباس نقل کرده اند عنادا که داشت عبد الله بن ابی را مر عم از قوم او و حال آنکه مسلمان بوده اند از این بطال اشکال کرده نزول این آیت را در این قصه میگوید که این قصه دراوائل اسلام بوده که قوم او مسلمان نشده بودند و سوره حجرات که این آیه در آنست بسیار در اواخر نزول کرده جواب داده اند که قول الن رشه نقض نیست که در این قصه نزول کرده است و من گوئم که نزول سوره حجرات اگر در آخر ها باشد لازم نیست که همه آیات آن در وقت آخر ها باشد چنانکه مقرر است **باب** لیس الکاذب الذی یصلح بین الناس کسیکه اصلاح کند میان مردم و بموشه شان فساد و طاعین را کاذب نیست **حدثنا** عبد العزیز بن عبد الله قال حدثنا ابراهیم بن سعد عن صالح عن ابن شهاب ان حمید بن عبد الرحمن اخبره ان ام کلثوم بنت عقبة اخبرته مروست از ابن شهاب که تحقیق حمید بن عبد الرحمن بن عوف خبر داده او را که مادر حمید ام کلثوم خبر داده است او را انها سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یقول لیس الکاذب الذی یصلح بین الناس بتحقیق ام کلثوم شنیده است رسول خدا را که میفرمود نیست دروغ گو آنکه اصلاح میکند میان مردم فینمی خیرا او یقول خیرا پس ظاهر میکند نیکی را از طرفین یا میگوید نیکی را اشکارا و پوشیده و یکون لغو که مرسوم است میگویند تیمی الحدیث و قیل که میرساند از برای اصلاح و نخواست نیکوئی گفتاند که مراد نفی اصل کذب نیست بلکه مراد نفی گناه کذب است و مبنای این سخن بر آنست که دروغ گفتن در بعضی اوقات که در فع فساد کند و واداشتن او را قبیل اغماض شر قلیل برای خیر کثیر است در روایت مسلم آمده که رخصت کرده اند کذب را اگر در سه جا در حرب و در اصلاح میان مردم و در استمالت آن که در فع ضرر می میکرده باشد خنانکه شخصی حال خود را بکسی پرده باشد تا خود آمده و حمایت او پنهان شود و ظالمی را برای غارت مال یا قتل او آید در نوبت گوید که پیش من نیست یا او را پنهان نکرده ام و روست **باب** قول الامام لاصحابه بنا نصلح فلان ام در اصحاب خود ابتدا باصلاح کنیم میان مردم **حدثنا** محمد بن عبد الله قال حدثنا عبد العزیز بن عبد الله الاویسی حدثنا ابراهیم بن سعد عن صالح عن ابن شهاب عن حمید بن عبد الرحمن بن محمد الفزاری قالا حدثنا محمد بن جعفر عن ابی حازم من سهل بن سعد ان اهل بناء اقتتلوا حتی بالحجارة مروست از سهل بن سعد که ساکنان قبا جنگ کردند بکدیگر تا آنکه زدند سنگها بکدیگر فاخبر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بذلك فقال اذهبوا بنا نصلح بینهم پس خبر داده شد رسول خدا بآن جنگ مردم قبا فرمود ببریدما را که اصلاح دهیم میان آنها **باب** قول الله عز وجل لا خیر فی کثیر من نجواهم الا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بین الناس فرموده خدای قوی بزرگ اصلاح کنید میان خود ها و صلح بهتر است یقال نجا و اصل نجا کما است نار الصباح بدل کرده

ایستاد از خدا در سایه خود روز کیست سایه مگر سایه او مرد لیست که تصدق کرد بصدقه پس پنهان کرد آنرا تا آنکه نمیداند دست چپ او چیزی را که انفاق کرد دست راست او و باید دانست که صدقه مستعمل میشود مگر در چیزی که بفقرا دهند و انچه با غنیا دهند آنرا هدیه و هبه خوانند قوله وذکر قول وتعالی ان تبدوا الصدقات فنعما هی اگر اشکارا دهید صدقات را پس نیکو چیزیست آنکه آن نیز مقتضی حکمت ترغیب دیگر انست وان تخفوها وتوتوها الفقراء فهو خیر لکم و اگر پنهان دارید صدقات را و بدهید آنرا بفقرا پوشیده پس آن انها بهتر است مر شما را از اعلان که از آفت ریا و سمعه دور و از ایذا و مذلت درویش محفوظ است جمهور گویند که این آیه در صدقه تطوع است و نقل کرده طبری و غیروی اجماع بر انکه اعلان در صدقه فرض افضلیت از اخفا و صدقه تطوع بر عکس آنست و ابو اسحاق زجاج نقل کرده که اخفا زکوة در زمان پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم افضل بود و اما بعد ازان پس بدگمانی کرده شد

ادغام کرده اند ودر بعضی قرائتها یصلحا واقع است واین آیه در سورهٔ نساء در مادهٔ زن و مرد واقع شده است ماحصل آنست اگر نفرت کنند بیکدیگر مصالحه باید کرد اگر مرد نفرت کند وزن چیزی از مهر خود کم کند یا دست از قسم و نفقه وهمچنین اگر زن نفرت کند و مرد چیزی بر نفقهٔ او بیفزاید یا بخشش دیگر کند و بیکدیگر راضی شوند روا است **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا سفیان عن هشام بن عروة عن ابیه عن عایشة وان امرأة خافت من بعلها نشوزا او اعراضا واگر زنی ترسید از شوهر خود جدائی را و تیز رفع و تکبر کرد از محبت وی یا بکدشتن و کمتر سخن کردن با او وقالت هذا الی جنب ما یرید من امرأته مالا یحب بکبر او غیرة فیرید فراقها گفت عایشه این شوهر آن مرد است که می بیند از زن خود چیزی که خوش نمی آید او را اندروی کبر یا غیرت کبر بسبب طبع و عرف پس میخواهد جدائی آن فتقول اسکتی اقسم لی ما شئت پس بگوید زن نگهدار مرا بانچه خود خواهی از نفقه و جزآن هر چیز که خواهی تالت فلا بأس اذا تراضیا گفت عایشه پس باکی ندارد و قتی که راضی شوند بیکدیگر بر قسمت **باب** اذا اصطلحوا علی صلح جور فهو مردود وقتی که صلح کردند نزاعان بر صلح ستم و ناحق پس آن صلح مردود و باطل است یعنی لازم نمیشود و اگر کسی بر آن صلح جور را بر ضا قناعت ورزد و راست که شود بیت خواند **حدثنا** آدم قال حدثنا ابن ابی ذئب قال حدثنا الزهری عن عبید الله بن عبد الله عن ابی هریرة وزید بن خالد الجهنی قالا جاء اعرابی فقال یا رسول الله اقض بیننا بکتاب الله گفت ابو هریره و زید بن خالد آمد اعرابی و گفت ای رسول خدا حکم کن میان ما بقرآن یا بحکم خدا و معنی ثانی بهتر است ازانکه حکمی که آنحضرت درین ماده فرموده اند بقی و اخراج و رجم و قرآن تصریح واقع نشده است لیکن مفهوم میشود ازانکه خدا در قرآن فرموده واما تاکم الرسول فخذوه و همچنین من اطاع الرسول فقد اطاع الله ازکرامی مفهوم میشود که آیهٔ رجم در کتاب الله بوده و منسوخ شده است لفظا و حکما آن یا قیت فقام خصمه فقال صدق اقض بیننا بکتاب الله پس استاد خصم اعرابی و گفت راست گفته است حکم کن میان ما بفرمودهٔ خدا فقال الاعرابی ان ابنی کان عسیفا علی هذا فزنی بامرأته پس گفت تحقیق پسر من مزدور بود بر مزد پس زنا کرد بزن او فقالوا لی علی ابنک الرجم پس گفتند مردم لازم بر پسر تو رجم است سنگسار باید کرد او را افتدیت بابنی منه بمائة من الغنم وولیدة پس بدل کردم بپسر خود ازین مرد بصد بز و کنیزاه ثم سألت اهل العلم فقالوا انما علی ابنک جلد مائة وتغریب عام پس پرسیدم اهل علم را ازین مسئله گفتند نیست واجب بر پسر تو مگر صد تازیانه و برآوردن بکسال از شهر فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لاقضین بینکما بکتاب الله پس فرمود پیغمبر خدا هر آئنه حکم میکنم میان شما بحکم خدا اما الولیدة والغنم فرد علیک واما ابنک فعلیه جلد مائة وتغریب عام پس واجب دانست بر تو مطابقت حدیث بر ترجمه بهمین جزئیات وعلی ابنک جلد مائة وتغریب عام اما انت یا انیس لرجل اما تو ای انیس فرموده مرد دیرا انیس تصغیر انس است واین نه انس بن مالک خادم آنحضرت است بلکه انس بن مرثد بن ابی مرثد است که خانه اش فتح کرد او حسنین را فاغد علی امرأة هذا فارجمها ان اعترفت پس فردا به و بزن این مرد پس رجم کن او را اگر اعتراف کند فغدا علیها فاعترفت پس فردا رفت بزوی پس و رجم کرد آن زن را بعد از اعتراف او و این انیس حاکم بود از جانب آنحضرت بجواز اعتراف و حکم برجم کرده است پس درین واقعه احتیاج بگواهان زنا و گواه بر اعتراف نبوده است **حدثنا** یعقوب قال حدثنا ابراهیم بن سعد عن ابیه عن القاسم بن محمد عن عایشة قالت قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم من احدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد گفت عائشه فرمود پیغمبر خدا کسی که پیدا کند در شرع ما که اینست چیزی که نیست از شرع پس آن چیز مردود است و باطل ورواه عبد الله بن جعفر المخرمی وعبد الواحد بن ابی عون عن ابن سعد بن ابراهیم مخرمی نسبت بجد عبد الله است که مسور

بن مخرمه است بفتح میم و سکون خا معجمه و فتح را و میم مطابقت حدیث بترجمه ظاهر است از انکه صلح ستم دین شرع روانیست **باب** کیف یکتب هذا ما صالح فلان بن فلان و فلان بن فلان ان اعرض نسبهما فی قبیلتهما او نسبه چگونه نوشته شود این امریست که صلح کرده فلان پسر فلان و فلان پسر فلان یعنی همین قدر کافیست اگرچه نسبت کرده نشود هر یک از مصلح کنندگان بقبیله او و یا نسب او و بجد او گفته اند اگر مشهور نباشد پس است همان قدر و گرنه نسبت بقبیله و اجداد باید کرد

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا غندر قال حدثنا شعبة عن ابی اسحاق قال سمعت البراء بن عازب قال گفت ابو اسحق شنیدم براء بن عازب را که گفت لما صالح رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اهل الحدیبیة وقتی که صلح کرد رسول خدا مردم حدیبیه را که کفار قریش بودند حدیبیه بضم خا مهمله و فتح دال و تخفیف یا و گاهی تشدید یا خفت یا ثقلت است کتب علی بن ابی طالب بینهم کتابا نوشت امیر المومنین علی بن ابی طالب کتاب صلح را فکتب محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فقال المشرکون لا نکتب محمد رسول الله پس نوشت علی بن ابی طالب نام آنحضرت باین عنوان محمد رسول الله مشرکان گفتند ننویسیم چنین لو کنا نعلم انک رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم لم نقاتلک اگر میبودی تو رسول خدا قتال نمیکردیم ترا فقال لعلی امحه پس فرمود مر علی را محو کن ازا قال علی ما انا بالذی امحاه گفت علی نیستم من آنکه محو کند آنرا علی رضی الله عنه اذب و رزیده و ملاطفه کرد صفت او کرسول خداست محو کند و بقرینه دانست که او آنحضرت ایجابی نیست فمحاه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بیده پس دور کرد آن نوشته را رسول خدا بدست خود و صالحهم علی ان یدخل هو واصحابه ثلاثة ایام و صلح کرد ایشان را بر این عهد که در آیند آنحضرت و یاران او سال آینده سه روز در مکه و باید خلوها الا بجلبان السلاح و در آینه بجلبان سلاح فسألوه ما جلبان السلاح قال القراب بما فیه پرسیدند آنحضرت را جلبان سلاح چیست فرمود قراب بجیری که در دست از اصله جلبان بضم جیم و لام هر دو و تشدید باء موحده و در بعضی نسخ بکسه جیم و لامه خطابی گوید احتمال دارد که بضم جیم و سکون لام و تخفیف موحده باشد و بجیمین بدلیل کرده اند قراب بکسر قاف و را خریطه که اهل یمن سازند و در وی شمشیر و کمان و دیگ و جز آن انداخته برحمل آویزند

حدثنا عبید الله بن موسی قال حدثنا اسرائیل عن ابی اسحق عن البراء قال اعتمر النبی صلی الله علیه وآله وسلم فی ذی القعدة فابی اهل مکة ان یدعوه یدخل مکة گفت براء قصد عمره کرد آنحضرت در ماه ذی القعده پس ابا کردند مکه ان اینکه بگذارند آنحضرت را که در آید بمکه حتی قاضاهم علی ان یقیم بها ثلثة ایام تا آنکه درست کرد امر را و امضای آن نمود ایشان را بر بنای اقامت سه روز فلما کتبوا الکتاب کتبوا هذا ما قاضی علیه محمد رسول الله پس وقتیکه نوشتند وثیقه صلح نوشتند که این امریست که صلح کرده و امضا نموده محمد رسول خدا فقالوا لا نقرها پس گفتند مشرکان ما اقرار نمیکنیم بر رسالت و لو نعلم انک رسول الله ما صددناک و قتال نمیکردیم با تو اگر بتحقیق تو رسول خدائی منع نمیکنیم ترا از در آمدن مکه ولکن انت محمد بن عبد الله و لیکن تو محمد بن عبد الله هستی نزد ما همین را نویسد قال انا رسول الله و انا محمد بن عبد الله فرمود من رسول خدایم و من محمد بن عبد الله ام قال لعلی امح رسول الله قال لا والله لا امحوک ابدا پس گفت مر علی را محو کن لفظ رسول الله را گفت علی نی بخدا که محو نمایم ترا یعنی این صفت رسالت ترا هرگز فاخذ رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم الکتاب پس گرفت رسول خدا نوشته را فکتب هذا ما قاضی علیه محمد بن عبد الله پس نوشت آنحضرت این چیزیست که صلح کرده بروی محمد بن عبد الله نسبت کتابت بآنحضرت بطریق مجاز بنا بر امر بکتابت است بعضی گویند آنحضرت خود نوشت باعجاز و خرق عادت و نیز گویند که امی آنست که

الجزء السادس شيخ الاسلام | كتاب الزكوة

تصدق کرده شد امشب بر زنا کاری و لفظ اللیلة در روایت مسلم در بر سه جاست فقال اللهم لک الحمد علی زانیتک پس گفت شکر ست و قوع تصدق بر زانیه بطریق مذکور لا تصدقن بصدقة فخرج بصدقته فوضعها فی ید غنی این بار نباید صدقه را در دست تونگری فاصبحوا یتحدثون تصدق علی غنی تصدق کرده شد بر تونگری فقال اللهم لک الحمد علی سارق و علی زانیة و علی غنی شکر ست بر تصدق بر دزد و بر زانیه و بر تونگر که در هر سه بار بیجا واقع شد فاتی پس آمده شد آن مرد یعنی نموده شد او را در خواب فقیل له پس گفته شد مر او را اما صدقتک علی سارق اما صدقة تو بر دزد پس مقبولست و مصلحت فلعله ان یستعف عن سرقته زیرا چه شاید که آن دزد بارسائی و زر دوباز آید از دزدی خود در آن روز که فوتی بوی رسیده و چه حاجتست و اما الزانیة فلعلها ان یستعف عن زناها و اما زانیه که تصدق کردی بر آن پس شاید که وی باز ماند از زنا در آن روز از زنا و اما الغنی فلعله یعتبر فینفق مما اعطاه الله و اما تونگر پس شاید که وی عبرت گیرد و قیاس کند پس انفاق کند از مالی که داده است او را خدا بنیاز لے ظاهر است در آنکه نیت متصدق اگر صالح است قبول کرده شود صدقه او اگرچه در واقع بی موقع افتد **باب** اذا تصدق علی ابنه وهو لا یشعر چون تصدق کند کسی بر پسر خود و حال آنکه خبر ندارد که وی پسر اوست جائز باشد اگرچه تصدق بر اولاد خود دیده و دانسته جائز نشود و بعد از اطلاع اعاده واجب نگردد

حدثنا [illegible] بن یوسف قال اخبرنا اسرائیل [illegible] عن ابی اسحاق سبیع قال حدثنا ابو [illegible] بضم جیم حطان بکسر حا مهمله و تشدید طا مهمله در آخر نون ابن خفاف بضم جیم و تخفیف فا اولی جرمی بفتح جیم و سکون را [illegible] میم و سکون مهمله ابن یزید سلمی [illegible] وسید

حاشیه‌ها و یادداشت‌ها

نیکو کابت نکند نه آنکه اصلا نتویسد در روایات دیگر آمده که آنحضرت تعلیم کرده که دور الیسم وطول الالف
آنحضرت علم بکتابت داشت ولیکن استعمال نکرده بود ولا یدخل مکة سلاحا الا فی قراب ندارد در مکه سلاح را مگر در قراب
وان لا یخرج من اهلها باحد ان اراد ان یتبعه وانکه نه برآید از اهل مکه بهیچ کس اگر خواهد کسیکه همراهی کند آنحضرت را
وان لا یمنع احدا من اصحابه اراد ان یقیم بها وانکه منع نکند هیچ کی را از یاران خود که خواهد اقامت بکه آن حضرت چون تعلم
الهی معلوم کرده بود که این مشرکان برین صلح نخواهند ماند وآخر مخذول ومنکوب میشوند ازین شرطها
باکی نداشت فلما دخلها ومضی الاجل پس وقتی که درآمد بسال آینده مکه را ونزدیک رسید مدت اقامت تو علیا
فقالوا قل لصاحبك اخرج عنا قد مضی الاجل آمدند علی ابن طالب را پس گفتند بگو مر یار خود را برآید از نزد ما بتحقیق
گذشت مدت میعاد فخرج النبی صلی الله علیه وآله وسلم فتبعته ابنة حمزة پس برآمد آنحضرت با یاران پس همراهی کرد ایشان
را دختر حمزه که نام او عمارة یا امامه است ظاهر او دختران واطفال واهل عهد نامه نبود ندایعم یاعم میگفت آنحضرت را
ای عم ای عم معلوم شده واست که آنحضرت برادر رضاعی حمزه نیز بود بنا برآن دختر حمزه آنحضرت را عم گفته
فتناولها علی فاخذ بیدها وقال لفاطمة پس گرفت اورا علی بن ابی طالب پس گرفت دست اورا وگفت مر فاطمه زهرا
رارضی الله عنها دونك ابنة عمك احملیها بگیر دختر عم خود را بردار اورا در هودج خود فاحتملتها علی وثید وجعفر پس
خصومت کردند بعد ازانکه بمدینه آمدند در نگهداشتن آن دختر علی ابن ابی طالب وزید بن حارثه وجعفر برادر علی فقال علی انا احق
بها وهی ابنة عمی پس گفت علی من سزاوارترم باو وحال آنکه او دختر عم من است وقال جعفر ابنة عمی وخالتها تحتی
وگفت جعفر وی دختر عم منست وخاله او اسماء بنت عمیس زوجه منست وقال زید ابنة اخی وگفت زید وی
برادر زاده منست ازانکه آنحضرت صلی الله علیه وسلم برادری داده بود میان او ومیان حمزه فقضا بها
النبی صلی الله علیه وآله وسلم لخالتها وقال الخالة بمنزلة ام پس حکم آورد بان دختر وداد پیغمبر خدا برای خاله او وگفت جعفر
بود وفرمود خاله بجای مادر است وحضانت یعنی بهیچکس ازین سه کس نداد وحواله کرد او را بخاله او وقال لعلی
انت منی وانا منك وگفت مر علی را تو ازمنی ومن ازتوام یعنی باین گرامی تشریف تسلی علی نمود وقال لجعفر اشبهت
خلقی وخلقی وگفت مر جعفر را مشابهت داری تو بصورت من وبسیرت من وقال لزید انت اخونا ومولانا وفرمود
مر زید را تو برادر مائی ودوست مائی هر یک را بعنایت خاص شادمان کرد تا ازنا یافتن دختر حمزه ناخوش نشوند

باب الصلح مع المشرکین در بیان صلح کردن با مشرکان فیه عن ابی سفیان درین معنی روایت است از ابوسفیان
اشارت است بحدیثی که هرقل با ابوسفیان کرده ومکرر ایراد یافته وقال عوف بن مالک عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم تکون
هدنة بینکم وبین بنی الاصفر وگفت عوف بن مالک از پیغمبر خدا پستر می باشد صلح میان شما
ومیان روم ومیان واینجز را آنحضرت از زمان آینده داده است هدنة بضم ها وسکون دال بمعنی صلح است
بنی الاصفر روم را گویند از انرو که در وقتی از اوقات حبشه بر ایشان غالب آمده تصرف در زنان اینها کرده بودند
فاذا انجا اولادی زرد رنگ برآمد باختلاط سیاهی حبشه وسفیدی رومیان وگویند اصفر مردی بود از روم
که الآن همه را نسبت بوی میکنند وفیه عن سهل بن حنیف واسماء والمسور ودر باب صلح مشرکان روایتی است از سهل بن
حنیف واسماء بنت ابی بکر ومسور بن مخرمه عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم از پیغمبر خدا رحمت کنا وخدا بروی واین حدیث

الجزء السادس شیخ الاسلام کتاب الزکوة

یتصدق بها وبودید من برید که برآورد دینارهای
که تصدق کند بدان فوضعها عند رجل فی
المسجد پس نهاده بود آنرا نزد مردی در مسجد
وادن داده بود او را تصدق آن بر بر که محتاج
باشد فجئت فاخذتها پس آمدم پس گرفتم
آنرا از ان مرد بصدقه دادن وی بموجب اذن
معلق فاتیته بها پس آوردم پدر خود را بدان
صدقه فقال پس گفت پدر والله ما ایاك
اردت پس سوگند خدا نه ترا خواسته بودم
بایشان صدقه بلکه خواسته بودم عرض نقرا فاصبت رسول الله پس
سوال وجواب کردم با او نزد پیغمبر خدا صلی الله
علیه وآله وسلم فقال پس فرمود آنحضرت
لك ما نویت مر تراست آنچه نیت کردی
یا یزید از تصدق بر محتاج واجر آن که بسبب
نیز محتاجست ولك ما اخذت ومر تراست
حلال آنچه گرفتی یا معن زیرا چه گرفتی بنا بر احتیاج
وادن وکیل صاحب مال تر اما خیار خود
بر طبق اذن عام وعموم این لفظ دلیل است
بر مدعای عام این باب بلکه بر مدعای باب سابق
نیز بقیاس **باب** الصدقة بالیمین
ذکر دادن صدقه بدست راست واشعار باستحباب
آن **حدثنا** مسند دقال حدثنا یحیی
قطان عن عبید الله بتصغیر ابن عمر عمری

بعد از هفت باب در کتاب الشرکت مذکور خواهد شد وقال موسی بن مسعود حدثنا سفیان بن سعید عن ابی اسحاق عن البراء عن عازب قال صالح النبی صلی الله علیه وسلم المشرکین یوم الحدیبیة علی ثلثة اشیاء گفت براء بن عازب صلح کرد پیغمبر خدا مشرکان را روز حدیبیه بر سر چیز علی ان من اتانا من المشرکین رددناه بر اینکه کسی که آمد نزد آنحضرت از مشرکان در حالیکه مسلمان شده باز دهد آنرا بسوی مشرکان ومن اتاهم من المسلمین لم یردوه وکسی که بیاید ایشانرا از مسلمانان باز ندهند او را وعلی ان یدخلها من قابل ویقیم بها ثلثة ایام وبر اینکه در آید آنحضرت بمکه در سال آینده واقامت کند سه روز که بیاید آنجا لا یدخلها الا بجلبان السلاح السیف والقوس ونحوه ودر نیاید مکه را مگر بجریطه سلاح که شمشیر وکمان ومانند آنست فجاء ابو جندل یحجل فی قیوده پس آمد ابو جندل که راه می پیمود بر سرین خود ورزنجیرها ابو جندل بفتح جیم وسکون نون وفتح دال نام او عاص بن سهل است مسلمان شده بود در مکه وپدر او ویرا زنجیر کرده نگاه داشتی در حدیبیه خود را بایشان رسانید یحجل بروزن ینصر است یعنی رفتن بر سرین فرده الیهم پس بازداد او را آنحضرت بآنها قال ابو عبد الله لم یذکر موسی عن سفیان ابا جندل قال الا بجلب السلاح گفت مولف ذکر نکرده است موسی در روایت خود از سفیان ابا جندل را وگفت باین عبارت الا بجلب السلاح بجای الا بجلبان السلاح

حدثنا محمد بن رافع قال حدثنا شبابة قال حدثنا لیث عن نافع عن ابن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم خرج معتمرا مروایست از ابن عمر که رسول خدا بیرون آمد از مدینه در حالی که نیت عمره کرده بود فحال الکفار فرقریش بینه وبین البیت پس حائل شدند کافران قریش میان آنحضرت ومیان بیت الله وگفتند که طواف کند وعمره بجا آرد فنحر هدیه وحلق رأسه بالحدیبیة پس نحر کرد شتری که برای هدی آورده بود وتراشید سر خود را وقاضاهم علی ان یعتمر العام المقبل وصلح کرد ایشانرا بر اینکه عمره کند سال آینده ویحمل سلاحا علیهم الا سیوفا وبر ندارد وسلاحی را بر ایشان مگر شمشیر ها ولا یقیم بها الا ما احبوا واقامت نکند بمکه مگر مدتی که خواهند آنها فاعتمر من العام المقبل فدخلها کما کان صالحهم پس عمره کرد سال آینده ودر آمد مکه را چنانکه صلح کرده بود ایشان را فلما اقام بها ثلاثا امروه ان یخرج فخرج پس چون اقامت کرد بمکه سه روز گفتند که برآید پس برآمد آنحضرت با صحابه

حدثنا مسدد قال حدثنا بشر قال حدثنا یحیی عن بشیر بن یسار عن سهل بن ابی حثمة قال انطلق عبد الله بن سهل ومحیصة بن مسعود بن زید بسوی خیبر واهل خیبر درین روز صلح داشتند با مسلمانان

باب الصلح فی الدیة در بیان صلح کردن در دیت بدل قصاص

حدثنا محمد بن عبد الله الانصاری قال حدثنی حمید ان انسا حدثهم ان الربیع وهی ابنة النضر کسرت ثنیة جاریة انس بن مالک حدیث کرد وحاضر از اکه ربیع وآن دختر نضر است شکست دو دندان پیش جاریه فطلبوا الارش وطلبوا العفو پس طلبیدند قوم جاریه بدل را وطلبیدند قوم ربیع عفو را فابوا پس ابا کردند قوم جاریه عفو را فاتوا النبی صلی الله علیه وسلم فامر بالقصاص پس آمدند هر دو قوم نزد پیغمبر خدا پس فرمود بقصاص فقال انس بن النضر ثنیة الربیع یا رسول الله لا والذی بعثک بالحق لا تکسر ثنیتها پس گفت انس پسر نضر برادر ربیع آیا می شکنی دندان ربیع را ای رسول خدا یعنی این حکم قطعی است لا والذی بعثک بالحق لا تکسر ثنیتها پس سوگند بحق دین وسوگند کسی که فرستاده است ترا بحق وراستی شکسته نمیشود دندان او فقال یا انس کتاب الله القصاص فرمود ای انس کتاب خدا قصاص است فرضی القوم وعفوا پس راضی شدند قوم جاریه وعفو کردند فقال النبی صلی الله علیه وسلم ان من عباد الله من لو اقسم علی الله لابره پس فرمود پیغمبر خدا بتحقیق از بندهای خدا کسی است اگر سوگند خورد اعتماد بر خدا وکرم او کرده بر آینه است گو میسازد او را احانت نمیکند

کتاب الزکوة | **ابواب العشر والسائمة وصدقة الزروع والثمار**

وملحق است بدان هر که مسلط باشد در حرزی از امور مسلمین از سائر ولاة وحکام وشاب نشاء فی عبادة الله ودیگر جوانی که پیدا شده در بندگی خدا ونشو ونما یافته دران با وجود غلبه شهوت وکثرت دواعی آن در دین هنگام مرجا قلبه معلق فی المسجد ودیگر مردی که دلش او آویخته است در مسجد بانتظار حضور جماعت اگر چه او در نماز فارغ شده آمده در جلال بحبا بالله ودیگر دو مرد که دوستی پیدا کرده اند همدیگر را در دین خدا بی غرض دنیاوی یجتمعا علیه ویتفرقا علیه جمع شوند بر محبت فی الله وجدا شوند بران یعنی محبت در هر حال دارند دجل دعته امراة ذات منصب وجمال فقال انی اخاف الله ودیگر مردی که خواست او را زنی

ومیگرداند او را از جملهٔ مخلصان و مقربان زاد الفزاری عن جعید عن انس رضی القوم و قبلوا کلامه زیاده کرده است برین روایت فزاری احمد طویل از انس بن مالک پس راضی شدند قوم او و قبول کردند بدل را از مال و همین زیادتی مؤید ترجمه است **باب** قول النبی صلی الله علیه وآله وسلم للحسن بن علی در قرموده پیغمبر خدا امام حسن بن علی را اینی هذا سید و لعل الله ان یصلح به بین فئتین پسر من این یعنی حسن بن علی سید است و مقتدا و شاید که خدا اصلاح کند بوی میان دو لشکر و یعنی لشکر معظمتین هم هست و آنحضرت باین قول خبر داده است از صلحی که امام حسن معاویه کرد و قضیه نمود امر خلافت را بمعاویه چنانکه در کتب سیر تفصیل مذکور است و قد اصلح بینهما و در بیان فرموده خدا پس صلح کنید میان متنازعان و اشارت است درین آیت که صلح مستحب است **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا سفیان عن ابی موسی قال سمعت الحسن گفت ابو موسی شنیدم حسن بصری را یقول استقبل والله الحسن بن علی معاویة بکتائب امثال الجبال میگوید پیش آمد بخدا سوگند حسن بن علی معاویه را بلشکرها مانند کوهها فقال عمرو بن العاص انی لاری کتائب لا تولی حتی تقتل اقرانها پس گفت عمرو بن عاص تحقیق می بینم لشکرهای که پشت داده نمیشوند تا آنکه بکشند اقران خود را فقال له معاویة وکان والله خیر الرجلین پس گفت مر او را معاویه و بود بخدا بهتر این دو مرد که عمرو بن عاص و معاویه اند و این قول حسن بصریست بطریق جمله معترضه در میان آورده مقصود آنست که معاویه بهتر از عمرو بود از انکه باعث بود معاویه را بر جنگ و معاویه بود که صلح را ای عمرو ان قتل هؤلاء هؤلاء و هؤلاء هؤلاء من لی بامور الناس گر بکشند عمرا لشکر مرا و لشکر من آنچنانچه رامن بامور الناس کیست مراکه متکفل شود بکارهای مردم من لی بنسائهم من لی بضیعتهم کیست که متعهد شود بعیال اینها و اموال اینها یعنی ترک مقاتله باید کرد و صلح باید نمود فبعث الیه رجلین من قریش من بنی عبد شمس پس فرستاد معاویه بسوی حسن دو مرد از قریش از اولاد عبد شمس کز اقربای او بودند عبد الرحمن بن سمرة بن حبیب بن عبد شمس و عبد الله بن عامر بن کریز است کز بزرگان صحابه و مکنون و مخزون است فقال اذهبا الی هذا الرجل پس گفت معاویه بروید نزد این مرد که حسن است فاعرضا علیه و قولا له و اطلبا الیه پس عرض کنید بر حسن صلح را و بگویید مر او را و طلب کنید نزد وی گرمانی گویدمعنی انست که بیاریدمطلوب خود را بوی پس طلب شما منتهی باشد یعنی هر چه گوید از مطالب خود قبول کنید و متعهد شوید فاتیاه فدخلا علیه فتکلما و تکلم و طلبا الیه پس آمدند این هر دو نزد او پس سخن گفتند و گفتند با وی و طلب کردند نزد وی فقال لهما الحسن بن علی انا بنو عبد المطلب پس گفت مر آن هر دو را و کسیکه با ما آمده بود تحقیق ما اولاد عبد المطلبیم که بشرافت و کرامت بر همگنان سلوک کرده ایم قد اصبنا من هذا المال تحقیق رسیده و دریافته ایم ازین مالها بسبب خلافت چیزی که گشته است مارا عادت و را انفاق و بخشش بر اهل و عیال و متعلقان و محتاجان اگر کیسو شویم از خلافت قطع عادت و ترک شیمه مرضیه خود کرده باشیم و ان هذه الامة قد عاثی دماؤها و تحقیق این مردم که با ما همراه اند فراخ دست اند در قتل و افساد در خونریزی خود و لا ازدادت الا تمادیا نمیشوند مگر بسبب این معامله و ثانیا و ثالثا و رابعا یعنی بسیاری در قتل و افساد است فلا اراه یعرض علیک کذا و کذا و یطلب الیک و یسألک گفتند هر دو معاویه عرض میکند بر تو چنین و چنین از مواجب و اموال و تو اباء و می سپارد مر او را بسوی تو و سوال میکند ترا صلح را قال فمن لی بهذا قالا فنحن لک به گفت حسن کیست که متعهد شود مرا باین عهد با گفتند که ما متعهد و ضامنیم برای تو بآنچه مقرر میکند معاویه فما سألهما شیئا الا قالا نحن لک به

الجزء السادس شيخ الاسلام | كتاب النكوة

از درد و خوف الهی و در جال دیگر نیز در احادیث دیگر باین مراتب مذکور گشته اند و عدد در نفس نیست در نفی ما عدای آن **حدثنا** علی بن الجعد قال اخبرنا شعبة قال اخبرنی معبد بفتح میم و سکون عین و ضم موحده بن خالد قال سمعت حارثة بن وهب الخزاعی یقول سمعت النبی صلی الله علیه وآله وسلم یقول تصدقوا تصدق کنید و غنیمت دانید وجود آن را فسیاتی علیکم زمان یمشی الرجل بصدقته پس نزد یکست که بیاید بر شما زمانی که بر دارد صدقه خود را تا بکسی بزند فیقول الرجل لو جئت بها بالامس لقبلتها پس میگوید آن مرد که می آرند نزد وی صدقه را اگر می آوردی تو این صدقه را دیروز یعنی همیش ازین بر ائمه قبول میکردم اما الیوم فلا حاجة لی فیها اما امروز پس نیست حاجت مرا دران و چون شیخ مولف ذکر کرد این حدیث را بوی در تقریب ذکر صدقه بیمین آورد آنرا درین باب و وجه مناسبت ذکر آن در ینمقام گوید ران مجلس اتفاق شد لازم نیست که بر ما منکشف باشد چنانکه در مقدمه بیان یافت **باب** من امر خادمه بالصدقة ولم یناول بنفسه جواز عمل کسیکه بفرماید خدمتگار خود را بدادن صدقه و ندهد آنرا بدست خود ذکر آن بعد از باب سابق اشعار است باینکه لازم نمی آید از بودن صدقه بیمین منع از اعطاء آن از دست غیر اگرچه مباشرت بدست و یمین خود اولی است و قال و گفت ابو موسی الاشعری عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم هو احد المتصدقین خادم یعنی تحویلدار که تصدق کند از مال مالک بنحویکه موافق مرضی مالک باشد یکی از دو متصدق است دویمی مالک است که از مال وی میدهد و این تعلیق بعد از شش باب موصولا بیاید **حدثنا** عثمان بن ابی شیبة ابو الحسن کوفی برادر ابو بکر بن ابی شیبه قال حدثنا جریر بن عبد الحمید عن منصور هو ابن قاسم عن تمیم بن ابی سلمة عن مسروق عن عائشة قالت قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم اذا انفقت

پس طلب کرد ازو گفت از تو وفا مگر آنکه قبول کرد مد گفتند که ما متابعت آنیم فصالحه پس صلح کرد حسن بن علی معاویه را وتفویض خلافت کرد بشرطهای معهود منقوست از ابن اثیر و کامل که امام حسن پیش از آنکه این فرستادها بمعاویه برسند مکتوبی بمعاویه مشتمل بر تفویض امر بوی بشرطی چند فرستاده بود و معاویه مصحوب این فرستاده صحیفه که بر پایان آن مهر کرده بود ارسال داشته و نوشته که بر پایان این صحیفه مختوم هر مطلبی که وفا بدان نمیشود که بقبول و مبذول خواهد شد حسن بن علی که اعلی الناس باین امر بوده و سبب و باعث بر سفک دماء گردید نه قلت اسباب و ذلت انصار بلکه ایلی که موافق مصلحت است و مصلحت دین بود قرار داد و اجابت شرایط آن بود کرانچه در بیت المال کوفه است و آن پنج هزار هزار درم سیصد هزار بقتبان امام بدستند و خراج فارس مخصوص بتعلقان باشد و هم از کلام ابن اثیر نقل کرده که چون امر خلافت بمعاویه تفویض یافت مبلغ سی صد هزار دینار جامه و سی صد شتر جایزه فرستاد پس زین امام بمدینه مراجعت فرمود و اینهمه مذکور روایت مستلافی است و الله اعلم قال الحسن و لقد سمعت ابا بکرة یقول سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم علی المنبر و گفت حسن بصری محقق شنیدم ابا بکره را میگفت دیدم پیغمبر خدا را بر منبر و الحسن بن علی الی جنبه و هو یقبل علی الناس مرة و علیه اخری و حسن بن علی جانب پهلوی آنحضرت بود و آنحضرت روی میکرد بسوی مردم یکبار و بر حسن بار دیگر و یقول ان ابنی هذا سید و میفرمود تحقیق این پسر من سید است و لعل الله ان یصلح به بین فئتین عظیمتین من المسلمین و شاید که خدا اصلاح دهد بوی میان دو گروه بزرگ از مسلمانان خبر داده است آنحضرت از راه کشف باین مصالحه که واقع شد میان مسلمانان قال ابو عبد الله قال علی بن عبد الله گفت مولف رح و گفته است امام علی بن عبد الله مدینی انما ثبت عندنا سماع الحسن من ابی بکرة بهذا الحدیث ثابت نشده است نزد ما سماع حسن بصری از ابی بکره مگر از بین حدیث

باب هل یشیر الامام بالصلح

آیا رواست که اشارت میکند امام باصلح در میان اهل خصومت حدثنا اسمعیل بن ابی اویس قال حدثنی خی عن سلیمان عن یحیی بن سعید عن ابی الرجال محمد بن عبد الرحمن ان امه عمرة بنت عبد الرحمن مرویست از ابی الرجال که محمد بن عبد الرحمن است که مادر او عمره دختر عبد الرحمن بن سعد بن زرارة انصاری استفاقالت سمعت عایشة تقول سمع رسول الله صلی الله علیه وسلم اصواتهما گفت عمره شنیدم عایشه را که میگفت شنید رسول خدا رحمت کناد خدا بر وی صوت خصوم بالباب علیه اصواتهما آواز اهل خصومت بر در خود در حالی که بلند کننده اند آواز های خود را و اذا احدهما یستوضع الاخر و یسترفقه فی شیء ناگاه یکی ازان سر در و طلب میکند که وضع کند یعنی بگذارد چیزی از دین خود و طلب رفق و مهربانی میکند او را در مهلت و حسن تقاضا و هو یقول و الله لا افعل و آن دیگر میگوید بخدا که رفق و مهربانی وضع نمیکنم فخرج علیهما رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فقال ایّ المتالی علی الله یفعل المعروف پس بر آمد رسول خدا برین هر دو اهل خصومت و فرمود کجاست سوگند خورنده بر خدا که نمیکند کاری که مشروع و مستحب است متالی بضم میم و فتح تا و مشاة و همزه و تشدید لام مکسور کسیکه مبالغه کند در سوگند مشتق است از ایلاء یعنی سوگند فقال انا یا رسول الله فله ای ذلک احب پس گفت حالف منم ای رسول خدا پس مر خصم را ست هر کدام که دوست دارد از وضع و رفق مطابقت حدیث باآنست که آنحضرت ازروی عتاب فرمود لا یفعل المعروف پس اشارت کرد بصلح حدثنا یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن جعفر بن ربیعة عن الاعرج قال حدثنی عبد الله بن مالک ابن بحینة ان رسول الله کان له علی عبد الله بن ابی حدرد الاسلمی مال مرویست از کعب بن مالک که بتحقیق شان اینست

الجزء العاشر من شيخ الاسلام — كتاب الاوقاف

باب الصدقة لا عن ظهر غنى

لفظ حدیثی است که روایت کرده آنرا احمد و مولف در رد وصایا تعلیقا یعنی نیست صدقه محبوب و مطلوب مگر آنچه باقی از غنا باشد یعنی از مال فاضل از حاجتها از نفس و عیال و من تصدق و هو محتاج او اهله محتاج او دین و کسیکه تصدق کند بحالیکه وی حاجتمند است یا اهل او محتاج است یا بر ذمه او قرض است و ام است فالدین احق ان یقضی من الصدقة و العتق و الهبة پس دین احق است که قضا کرده شود از صدقه و عتق و هبه در معنی و هست از واجب حق نفس و عیال سزاوار تر است باداء از صدقه و اون محتاج و از آوردن بنده و بخشیدن بغیر محتاج و سزاوار علیه و آن صدقه و آنچه در معنی او هست از تبرع و عتق و جز آن باز گشت است بر دین و نامقبول زیرا که ادای واجب مقدم است بر تطوع لیس له ان یتلف اموال الناس و اورا که تلف کند اموال مردم را گر بر ذمه او گشته و نداده اشعار است باینکه تبرع از ادای دین در حکم اتلافست مر اموال مردم را و قال النبی و فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم من اخذ اموال الناس یرید اتلافها اتلفه الله کسیکه بگیرد اموال مردم بحالیکه میخواهد ضایع و هلاک کردن آنرا هلاک میکند او را خدای تعالی که ان یکون معروفا بالصبر کلام مصنف است که تخصیص میدهد بدان عموم لا صدقة الا عن ظهر غنی را بمعنی نیست صدقه مگر از توانگر سیان روایات زیرا که وارد شده بهترین صدقه آنست که مرد قلیل المال مشقت کشد و طاقت خود بدهد و این منافی بی محمود مذکور را نیست میگوید صدقه فی غنا محبوب نبود مگر آنکه باشد صدقه دهنده مشهور بصبر و ثبات بر فاقه و احتیاج میوثر علی نفسه و لو کان به خصاصة پس ایثار و اختیار کند معروف بصبر بر ایثار خود اگرچه بوی فقر و حاجت باشد و تواند که مستثنا راجع بمن تصدق و هو محتاج الی آخره او بود و یعنی انما الصدقة الخ اخلاص است مال بصرف مال بر آنها مگر آنکه باشد محتاج یا اهل او یا صاحب دین معروف بصبر و ظاهر اولست بقرینه فعل ابی بکر حین تصدق بماله یعنی جایز است ایثار معروف بصبر چون عمل ابی بکر صدیق رضی الله عنه و قتیکه تصدق کرد

الجزء الیاسع شیخ الاسلام | کتاب الزکوة

بروی دو ثلث طبری گفته صواب باعتبار جواز قول اول است ومختار برای استحباب قول اخیر تا جمع شود میان قصه ابی بکر وحدیث کعب وکذلک اثر الانصار المهاجرین وبیمنان گوا ابو بکر صدیق کرد ایثار کردند انصار مهاجرا را وقیقه قدوم آوردند مدینه راتهیدست منازل واموال وجز آن ونهی النبی صلی الله علیه وآله وسلم عن اضاعة المال ومنع کرده است آنحضرت از ضایع کردن مال فلیس له ان یضیع اموال الناس بعلة الصدقة پس نمیرسد متصدق را اینکه ضایع گرداند اموال مردم را بسبب تصدق بحیثیکه معلوم شد

فقال کعب بن مالك ه گفت کعب که حاضر شده قصه را نیز راوی از شعرای آنحضرت است ویکی از آن سه کسانیکه تخلف کردند از غزوه تبوک وباز توبه کردند ونازل شد آیه در قبول توبه ایشان چنانچه در تفسیر سوره توبه مذکور شود سنه پنجاه

ان من توبتی ان انخلع من مالی صدقة الی الله فالنبی رسوله بحقیق از تمه توبه من آنست که بیرون بکنم وجدا شوم از مال خود بجهت صدقه یا بجا لیکه بگردانم آنرا صدقه بسوی خدا ورسول وی قال امسك علیك بعض مالك فهو خیر لك فرمود نگهدار بر خود بعضی از مال خود را که آن بهتر است برای تو که آنقدر شدت صبر وقوت توکل نداری که ابو بکر صدیق داشت پس قدری برای خود باقی دار تا پریشان خاطر نشوی نزد احتیاج قلت فانی امسك سهمی الذی بخیبر کعب گوید گفتم پس تحقیق من نگاه میدارم حصه خود را که بخیبر است حدثنا عبد الله بن مبارك عن یونس عن الزهری قال اخبرنی سعید بن المسیب انه سمع ابا هریرة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال خیر الصدقة ما کان عن ظهر غنی بهترین صدقه آنست که باشد ناشی از غنا ومصاحب بعدم احتیاج در حوائج نفس عیال زانکه صدقه دهد وخود محتاج وفقیر ماند

بمن تعول واگر زن عدیل تصدق باشد فانی یکی باید برداری وی میکنی یعنی عیال مقدم اند در انفاق وبعد از قضاء حوائج ایشان از انچه فاضل ماند باجنبی تصدق کن وبودن بهترین صدقه جهد المقل چنانچه در حدیث ابی داود آمده

که بود مراورا بر ذمه عبد الله بن ابی حدرد اسلمی مالی ظنیه فلزمه حتی ارتفعت اصواتهما پس پیش آمد کعب بن مالک عبد الله را در مسجد پیغمبر خدا وبخلم گرفت در طلب تقاضای دین خود تا آنکه بلند شد آوازهای هر دو فمر بهما النبی صلی الله علیه وآله وسلم پس گذشت سزد هر دو رسول خدا فقال کعب فاشار بیده کانه یقول النصف پس فرمود ای کعب واشارة کرد بدست چنانستی که بنیمه دیدی نصف مال خود بگیر فاخذ نصف ما علیه وترك النصف پس گرفت کعب نصف چیزی که بر عبد الله بن ابی حدرد بود وگذاشت نصف دیگر را

باب فضل الاصلاح بین الناس والعدل بینهم

وبیان فضیلت اصلاح میان مردم وعدالت کردن میان ایشان از قبیل عطف عام بر خاص است عدل شامل است اصلاح ذات البین وغیر آنرا

حدثنا اسحق بن منصور قال حدثنا عبد الرزاق قال اخبرنا معمر عن همام عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کل سلامی من الناس علیه صدقة گفت ابو هریره فرمود رسول خدا هر بندی را از استخوان مردم بر وی صدقه وشکری لازم است اگر استخوانها نفصلی نداشتی آدمی قادر بر حرکات وقبض وبسط نبودی پس بر همه آن شکری واجب سلامی بضم سین وتخفیف لام بمعنی مفاصل استخوان که سیصد وشصت است وجه تخصیص سلامی آنست که متضمن دقائق صنعت الهی است چنانکه عقول دران تحیر است وافهام در درك آن سرگردان ونیز میتوان گفت که اشارتست درین تخصیص که هرگاه بر سلامی که قلیل ترین اجزای آدمی است شکر واجب است غیر آن از حواس وعظام که کارهای شکرف ازان میسر است زیاده بران واجب ولازم خواهد بود کل یوم تطلع فیه الشمس تعدل بین الناس صدقة در هر روزی که طلوع میکند در وی آفتاب عدالت میکنند مکلف درمیان مردم صدقه ایست لادای شکر الهی تعالی را متضمن است وحدیث بهمین جزو که مشعر است بفضیلت عدالت مطابق ترجمه است

باب اذا اشار الامام بالصلح فابی حکم علیه بالحکم البین

وقتی که اشارت کند امام بصلح میان اهل خصومت پس ابا آورد از صلح وراضی نشد بآن حکم کند بروی حکمی که ظاهر است چنانکه او را مجال گفت گو نماند

حدثنا ابو الیمان قال اخبرنا شعیب عن الزهری قال اخبرنی عروة بن الزبیر ان المسور بن مخرمة واخاهم رجلا من بنی عامر بن لؤی اتیا کعب بن مالک وهو بالکاء من ناحیة المدینة فتکلما له فی غریم له عند بدر شهد بدرا مرویست از عروه که زبیر حدیث بیکرد که وی خصومت کرد مردی را از انصار که حاضر شده است غزوه بدر را الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فی شراج من الحرة کانا یسقیان بها کلاهما خصومت کردند نزد رسول خدا صلی الله علیه وسلم در جوی آبی که از حره مدینه بود وآب میدادند بآن جوی هر دو بستره زار خود را وگویا نزاع داشتند در تقدیم وتاخیر شراج بمجمه مکسور وراء وجیم است گلاهما بنصب کان ولام وهاء بمعنی گیاه است فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم للزبیر اسق یا زبیر ثم ارسل الی جارك پس فرمود رسول خدا مر زبیر را آب ده ای زبیر زراعت خود را پس تر بگذار آنرا بطرف همسایه خود فغضب الانصاری فقال ان کان ابن عمتك پس خشم کرد انصاری وگفت ای رسول خدا تقدیم کردی زبیر را ازانجهت که پسر عمه تست وی پسر عمه بنت عبد المطلب است لام را ازانکان حذف کرده اند وان مخففه از ان مفتوحه شده است ودر بعضی روایات انکان بهاست بمزه استفهام مفتوحه فتلون وجه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس رنگین شد از خشم روی رسول خدا ثم قال اسق یا زبیر ثم احبس حتی یبلغ الجدر پس فرمود آب ده باغ خود را پس تر نگهدار تا آنکه برسد دیوار را جدر بفتح جیم وسکون دال ورا ربمعنی جدار است بعضی گویند مراد اینجا بیخ حائط است یا بیخ درختان است فاستوعی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم حینئذ حقه للزبیر پس استیفا کرد وتمام داد رسول خدا حق آب یا حق زبیر مر زبیر را فکان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قبل ذلك اشار علی الزبیر برای سعته له وللانصاری وبود رسول خدا

پیش از حکم اشارت کرده بود بر زبیر برای خود از روی مسامحه مرورا و مر انصاری را یعنی فرمود و بر زبیر که مسامحه کند
بهمسایهٔ خود فلما احفظ الانصاری رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم استوعی للزبیر حقه پس هرگاه در غضب آورد انصاری
رسول خدا را و مستحق زیادت برین تو بیخ بود استیفا کرد مر زبیر را حق او فی صریح الحکم در صریح حکم که از روی حق کرد اشفاق و لفظ
و معنی مطابق اغضب است قال عروة قال الزبیر والله ما احسب هذه الآیة نزلت الا فی ذلک گفت زبیر سوگند خدا که گمان ندارم
این آیت را که نزول یافته گردد بحال فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموک فیما شجر بینهم الآیة حاصل آیت آنست که مسلمان نباشند
مگر وقتی که راضی شوند بحکم رسول خدا **باب** الصلح بین الغرماء واصحاب المیراث والجائفة فی ذلک در بیان صلح میان قرض
خواهان و اهل میراث و تخمین و اندازه دران در وقت معاوضه و قال ابن عباس لک ما بین ان تخارج الشریکان فما خذ هذا دینا
و هذا عینا و گفت ابن عباس باک نیست اینکه برآیند دو شریک هر یک از ملک خود پس میگیرد این یکی دینی را
که بر ذمهٔ کسی است و این دیگر عینی را که موجود است در تخارج تفاعل است از خروج فان نوی الاحداث الربح عما صاحبه
پس اگر هلاک شود مر یکی ازین دو را انچه گرفته بود در رجوع نمیکند بر صاحب و شریک خود نوی مثل سمع و ضرب بخواند
خواننده در نهایه گفته معنی حدیث آنست که درمیان ورثه یا شرکا اگر نزاعی شود در مالی که قسمت نیافته است و آن در دست
بعضی ورثه یا شرکا باشد باک نیست که آنرا پیش از قسمت یکی بفروشد و دیگری عینی را که حصهٔ اوست و موجود است بگیرد
حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا عبد الوهاب قال حدثنا عبید الله عن وهب بن کیسان عن جابر بن عبد الله قال لما توفی ابی علیه دین
فعرضت علی غرمائه ان یاخذوا التمر بما علیه مرویست از جابر بن عبد الله انصاری که گفت وفات یافت پدر
من و بر وی دینی بود پس عرض کردم بر قرضخواهان او اینکه بگیرند خرما را و اینکه بگیرند خرما را بدل قرضی که بر ذمهٔ اوست فابوا و لم یروا ان فیه وفاء الپس
ابا کردند از گرفتن خرما و ندیدند که دران وفای قرض آنهاست فاتیت النبی صلی الله علیه وآله وسلم فاخبرته ذلک پس آمدم
نزد پیغمبر خدا و ذکر کردم مر آنحضرت را آن ماجرا فقال اذا جدادک فسانر له فمشی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس فرمود اگر چنین است
آنرا از درخت دمی در جای انبار خرما پس میکنی رسول خدا را و وضع مظهر بجای ضمیر متکلم است نکته درین تعبیر برسول خدا
تقویهٔ داعی خیر و حصول برکاست فجاء معه ابو بکر و عمر فجلس علیه و دعا بالبرکة پس آمد آنحضرت و با وی ابو بکر و عمر پس نشست
بر وی و دعا کرد ببرکت ثم قال ادع غرماءک فاوفهم پس فرمود بخوان قرضخواهان خود را پس ادای قرض
ایشان بکن فما ترکت احدا له علی ابی دینا قضیته پس نگذاشتم هیچکس را که مر او را بر پدر من دینی بود مگر آنکه ادا کردم
و فضل ثلثة عشر وسقا سبعة عجوة وستة لون و زیاده ماند از ادای قرض سیزده پیمانه هفت از عجوه و شش از قسم
لون عجوه بفتح مهمله و سکون جیم بهترین خرمای مدینه است و لون بمعنی اخلاط نوعی از نخل است و قیل
بمعنی دقل است که زبون ترین خرماست و ستة عجوة و سبعة لون شک راویست فوافیت مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم المغرب
پس ادا کردم بار رسول خدا نماز مغرب را فذکرت له ذلک فضحک و قال ائت ابا بکر و عمر فاخبرهما پس ذکر کردم
ایشان را با آنحضرت پس خنده کرد و خوش گردید از فراغ ذمهٔ من و قبول دعای خود و فرمود بیا را با بکر و عمر را
و خبر ده ازین ماجرا فظننا انه صنع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ما صنع ان سیکون ذلک پس گفتیم ابو بکر
و عمر تحقیق دانسته بودیم وقتی که کرد رسول خدا چیزی را که کرد داد و دعا که البته خواهد شد بر که و قال
هشام عن وهب عن جابر صلوة العصر و گفت هشام از وهب از جابر به نماز عصر بجای مغرب و لم یذکر ابا بکر و لا عمر

الجزء الرابع عشر تبييض الاسلام | كتاب الزكوة

شصت سال بود صاحب ثروت و غنا سرای
بشصت هزار درهم فروخت و همه را تصدق کرد
مرد سنه نجاه و چهار و هشت عن النبی صلی
الله علیه وآله وسلم قال الید العلیا خیر
من ید السفلی دست بالا که عطا دهد بهتر است
از دست پائین که سوال کند و ستاند ابن عیینة
تعول و خیر الصدقة عن ظهر غنی و من
یستعفف یعفه الله و کسیکه بخواهد پارسائی
را از سوال و جز آن عفیف میگرداند او را خدا
و همچنان توفیق میدهد عفت بکسر معجمه و تشدید
فا بازماندن از حرام و سوال از مردم و من یستغن
یغنه الله و کسیکه طلب کند بی نیازی و عدم
احتیاج را بی نیاز میگرداند او را خدا و احد الخریض است
بر استعفاف و استغناء و عن وهیب معطوف
است بر قال حدثنا وهیب قال حدثنا هشام
عن ابیه عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه
وآله وسلم بهذا یعنی بهشام حدیث کرد وهیب
را با بخدیث یکبار از پدرش از حکیم و یکبار از
پدرش از ابی هریره تا آنکه حدیث گرداند از هر دو
کس معا پس حذف کرد آنرا وهیب **حدثنا**
ابو النعمان قال حدثنا حماد بن زید عن
ایوب عن نافع عن ابن عمر قال سمعت
النبی صلی الله علیه وآله وسلم **حدثنا**
عبد الله بن مسلمة عن مالک عن نافع عن
عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه
وآله وسلم قال وهو علی المنبر فرمود و حال آنکه
آنحضرت بر منبر بود و ذکر الصدقة والتعفف
والمسئلة و ذکر کرده بود حکم صدقه و بازماندن
و سوال را الید العلیا خیر من الید السفلی
بر قول قال است باز تفسیر کرد علیا و سفلی را
آنحضرت بالا بن عمر چنانکه شیخ ابن حجر نقل کرده
الید العلیا هی المنفقة بنون و فا و قاف
از انفاق بمعنی خرج کردن و دادن و السفلی
هی السائلة و دست پائین دستی است
که سوال کننده است و در روایتی مر الواو دا را
بجای منفقه مستعففه است بتا و عین و فا از تعفف
و اصل السب است بالسباق و سبیت و علیا را
و تفسیر کرد علیا و سفلی را بقول دیگر نیز بهمت

وذکر کرده است هشام ابوبکر را بلکه اختصار کرده است بر عروه و لفظ ضحک و وده و قال ترک ابی علیه السلام و سقادینا و گفته است هشام به این عبارت ترک کرد و پدرش بر خودی و سق راوین و قال ابن اسحاق عن وهب عن جابر صلوا الظهر گفته است ابن اسحق از وهب

از اجاره نماز ظهر را **باب** الصلح بالدین والعین صلح و او دین بدین که بر ذمه یکی باشد و عین **حدثنا** عبد الله بن محمد قال حدثنا عثمان بن عمر قال اخبرنا یونس ح و قال اللیث حدثنی یونس عن ابن شهاب قال اخبرنی عبد الله بن کعب بن مالک و کان احد قائد کعب من بنیه حین عمی قال سمعت کعب بن مالک یحدث حدیثه حین تخلف عن قصة تبوک قال کعب لم اتخلف فی غزوة قط الا فی غزوة بدر و لم یعاتب احدا تخلف عنها انما خرج رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و المسلمون یریدون عیر قریش حتی جمع الله بینهم و بین عدوهم علی غیر میعاد و لقد شهدت مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم لیلة العقبة حین تواثقنا علی الاسلام و ما احب ان لی بها مشهد بدر و ان کانت بدر اذکر فی الناس منها کان من خبری انی لم اکن قط اقوی و لا ایسر منی حین تخلفت عنه فی تلک الغزوة و الله ما جمعت قبلها راحلتین قط حتی جمعتهما فی تلک الغزوة و لم یکن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یرید غزوة الا ورّی بغیرها حتی کانت تلک الغزوة غزاها رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فی حر شدید و استقبل سفرا بعیدا و مفازا و استقبل عددا کثیرا فجلی للمسلمین امرهم لیتأهبوا اهبة غزوهم فاخبرهم بوجهه الذی یرید و المسلمون مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کثیر و لا یجمعهم کتاب حافظ یرید بذلک الدیوان قال کعب فما رجل یرید ان یتغیب الا ظن ان سیخفی له ما لم ینزل فیه وحی من الله و غزا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم تلک الغزوة حین طابت الثمار و الظلال و تجهز رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و المسلمون معه فطفقت اغدو لکی اتجهز معهم فارجع و لم اقض شیئا و اقول فی نفسی انا قادر علیه اذا اردت حتی تمادی بی و اشتد بالناس فاصبح رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و المسلمون معه و لم اقض من جهازی شیئا ثم غدوت فرجعت و لم اقض شیئا فلم یزل یتمادی بی حتی اسرعوا و تفارط الغزو فهممت ان ارتحل فادرکهم و یا لیتنی فعلت فلم یقدر لی ذلک فکنت اذا خرجت فی الناس بعد خروج رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم طفت فیهم احزنی انی لا اری الا رجلا مغموصا علیه النفاق او رجلا ممن عذر الله من الضعفاء و لم یذکرنی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم حتی بلغ تبوک فقال و هو جالس فی القوم بتبوک ما فعل کعب فقال رجل من بنی سلمة یا رسول الله حبسه برداه و نظره فی عطفیه فقال له معاذ بن جبل بئس ما قلت و الله یا رسول الله ما علمنا علیه الا خیرا فسکت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فبینما هو علی ذلک رأی رجلا مبتفقا یزول به السراب فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کن ابا خیثمة فاذا هو ابو خیثمة الانصاری و هو الذی تصدق بصاع التمر حین لمزه المنافقون قال کعب فلما بلغنی انه توجه قافلا من تبوک حضرنی بثی فطفقت اتذکر الکذب و اقول بماذا اخرج من سخطه غدا و استعین علی ذلک کل ذی رأی من اهلی فلما قیل ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قد اظل قادما زاح عنی الباطل و عرفت انی لن اخرج منه ابدا بشیء فیه کذب فاجمعت صدقه و اصبح رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قادما و کان اذا قدم من سفر بدأ بالمسجد فرکع فیه رکعتین ثم جلس للناس فلما فعل ذلک جاءه المخلفون فطفقوا یعتذرون الیه و یحلفون له و کانوا بضعة و ثمانین رجلا فقبل منهم علانیتهم و بایعهم و استغفر لهم و وکل سرائرهم الی الله فجئته فلما سلمت تبسم تبسم المغضب ثم قال تعال فجئت امشی حتی جلست بین یدیه فقال لی ما خلفک الم تکن قد ابتعت ظهرک فقلت بلی انی و الله لو جلست عند غیرک من اهل الدنیا لرأیت ان سأخرج من سخطه بعذر لقد اعطیت جدلا و لکنی و الله لقد علمت لئن حدثتک الیوم حدیث کذب ترضی به عنی لیوشکن الله ان یسخطک علی و لئن حدثتک حدیث صدق تجد علی فیه انی لارجو فیه عقبی الله و الله ما کان لی عذر و الله ما کنت قط اقوی و لا ایسر منی حین تخلفت عنک فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اما هذا فقد صدق فقم حتی یقضی الله فیک فقمت و ثار رجال من بنی سلمة فاتبعونی فقالوا لی و الله ما علمناک کنت اذنبت ذنبا قبل هذا و لقد عجزت ان لا تکون اعتذرت الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بما اعتذر الیه المتخلفون قد کان کافیک ذنبک استغفار رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم لک فوالله ما زالوا یؤنبونی حتی اردت ان ارجع فاکذب نفسی ثم قلت لهم هل لقی هذا معی احد قالوا نعم رجلان قالا مثل ما قلت فقیل لهما مثل ما قیل لک فقلت من هما قالوا مرارة بن الربیع العمری و هلال بن امیة الواقفی فذکروا لی رجلین صالحین قد شهدا بدرا فیهما اسوة فمضیت حین ذکروهما لی و نهی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم المسلمین عن کلامنا ایها الثلاثة من بین من تخلف عنه فاجتنبنا الناس و تغیروا لنا حتی تنکرت فی نفسی الارض فما هی التی اعرف فلبثنا علی ذلک خمسین لیلة فاما صاحبای فاستکانا و قعدا فی بیوتهما یبکیان و اما انا فکنت اشب القوم و اجلدهم فکنت اخرج فاشهد الصلوة مع المسلمین و اطوف فی الاسواق و لا یکلمنی احد و آتی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فاسلم علیه و هو فی مجلسه بعد الصلوة فاقول فی نفسی هل حرک شفتیه برد السلام علی ام لا ثم اصلی قریبا منه فاسارقه النظر فاذا اقبلت علی صلاتی اقبل الی و اذا التفت نحوه اعرض عنی حتی اذا طال علی ذلک من جفوة المسلمین مشیت حتی تسورت جدار حائط ابی قتادة و هو ابن عمی و احب الناس الی فسلمت علیه فوالله ما رد علی السلام فقلت له یا ابا قتادة انشدک بالله هل تعلمنی احب الله و رسوله فسکت فعدت له فنشدته فسکت فعدت له فنشدته فقال الله و رسوله اعلم ففاضت عیناه و تولیت حتی تسورت الجدار فبینا انا امشی بسوق المدینة اذا نبطی من نبط اهل الشام ممن قدم بالطعام یبیعه بالمدینة یقول من یدل علی کعب بن مالک فطفق الناس یشیرون له حتی اذا جاءنی دفع الی کتابا من ملک غسان و کنت کاتبا فقرأته فاذا فیه اما بعد فانه قد بلغنی ان صاحبک قد جفاک و لم یجعلک الله بدار هوان و لا مضیعة فالحق بنا نواسک فقلت لما قرأتها و هذا ایضا من البلاء فتیممت بها التنور فسجرته بها حتی اذا مضت اربعون من الخمسین و استلبث الوحی اذا رسول رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یأتینی فقال ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم یأمرک ان تعتزل امرأتک فقلت اطلقها ام ماذا افعل فقال لا بل اعتزلها و لا تقربها و ارسل الی صاحبی مثل ذلک فقلت لامرأتی الحقی باهلک فتکونی عندهم حتی یقضی الله فی هذا الامر فجاءت امرأة هلال بن امیة رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فقالت یا رسول الله ان هلال بن امیة شیخ ضائع لیس له خادم فهل تکره ان اخدمه قال لا و لکن لا یقربک فقالت انه و الله ما به حرکة الی شیء و و الله ما زال یبکی منذ کان من امره ما کان الی یومه هذا فقال لی بعض اهلی لو استأذنت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فی امرأتک کما اذن لامرأة هلال بن امیة ان تخدمه فقلت لا استأذن فیها رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و ما یدریني ما یقول رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا استأذنته فیها و انا رجل شاب فلبثت بعد ذلک عشر لیال فکمل لنا خمسون لیلة من حین نهی عن کلامنا فصلیت صلوة الفجر صبح خمسین لیلة علی ظهر بیت من بیوتنا فبینما انا جالس علی الحال التی ذکر الله قد ضاقت علی نفسی و ضاقت علی الارض بما رحبت سمعت صوت صارخ اوفی علی جبل سلع بأعلی صوته یا کعب بن مالک ابشر فخررت ساجدا و عرفت ان قد جاء فرج و آذن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بتوبة الله علینا حین صلی صلوة الفجر فذهب الناس یبشروننا و ذهب قبل صاحبی مبشرون و رکض رجل الی فرسا و سعی ساع من اسلم فاوفی علی الجبل و کان الصوت اسرع من الفرس فلما جاءنی الذی سمعت صوته یبشرنی نزعت له ثوبی فکسوتهما ایاه ببشارته و الله ما املک غیرهما یومئذ و استعرت ثوبین فلبستهما و انطلقت الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فتلقانی الناس فوجا فوجا یهنئونی بالتوبة و یقولون لتهنک توبة الله علیک حتی دخلت المسجد فاذا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم جالس حوله الناس فقام الی طلحة بن عبید الله یهرول حتی صافحنی و هنأنی و الله ما قام الیه رجل من المهاجرین غیره و لا ینساها لطلحة قال کعب فلما سلمت علی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال و هو یبرق وجهه من السرور ابشر بخیر یوم مر علیک منذ ولدتک امک فقلت أمن عندک یا رسول الله ام من عند الله فقال لا بل من عند الله و کان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم اذا سر استنار وجهه حتی کأن وجهه قطعة قمر و کنا نعرف ذلک منه فلما جلست بین یدیه قلت یا رسول الله ان من توبتی ان انخلع من مالی صدقة الی الله و الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فقال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم امسک بعض مالک فهو خیر لک فقلت فانی امسک سهمی الذی بخیبر فقلت یا رسول الله ان الله انما نجانی بالصدق و ان من توبتی ان لا احدث الا صدقا ما بقیت فو الله ما علمت احدا من المسلمین ابلاه الله فی صدق الحدیث منذ ذکرت ذلک لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم احسن مما ابلانی الله تعالی و الله ما تعمدت منذ ذکرت ذلک لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم کذبة و انی لارجو ان یحفظنی الله فیما بقی و انزل الله علی رسوله لقد تاب الله علی النبی و المهاجرین و الانصار الی قوله و کونوا مع الصادقین فو الله ما انعم الله علی من نعمة قط بعد ان هداه للاسلام اعظم فی نفسی من صدقی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ان لا اکون کذبته فاهلک کما هلک الذین کذبوا ان الله قال للذین کذبوا حین انزل الوحی شر ما قال لاحد فقال سیحلفون بالله لکم اذا انقلبتم الیهم لتعرضوا عنهم فاعرضوا عنهم انهم رجس و مأواهم جهنم جزاء بما کانوا یکسبون یحلفون لکم لترضوا عنهم فان ترضوا عنهم فان الله لا یرضی عن القوم الفاسقین قال کعب کنا خلفنا ایها الثلاثة عن امر اولئک الذین قبل منهم رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم حین حلفوا له فبایعهم و استغفر لهم و ارجأ رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم امرنا حتی قضی الله فیه فبذلک قال الله و علی الثلاثة الذین خلفوا و لیس الذی ذکر مما خلفنا عن الغزو انما هو تخلفه عمن جاء و اعتذر الیه و حلف له فقبل منه و بایعه و استغفر له و قال ابن اسحاق عن وهب عن جابر صلوا الظهر

کتاب الشروط

مؤلف عین طابین و دو ترجمه بر دو اورده **بسم الله الرحمن الرحیم کتاب الشروط**

و بیان شرطها که در معاملات دینی و دنیوی واقع میشود **باب** ما یجوز من الشرط فی الاسلام و الاحکام و الثبات و بیان چیزی که روا است از شرط ها در معیت مسلمان چنانکه عدم تکاسل در آنکه ترک وطن کند نه آنکه ترک زکات و اندان کند و احکام دینی چنانکه نکاح و امثال آنست عطف بر اس بر عام است و در بیع و شرا و عقدهای دیگر از اجاره و جز آن **حدثنا** یحیی بن بکیر قال حدثنا اللیث عن عقیل عن ابن شهاب قال اخبرنی عروة بن الزبیر انه سمع مروان و المسور بن مخرمة یخبران عن اصحاب رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم گفت ابن شهاب خبر داد مرا عروه بن زبیر که تحقیق وی شنیده است مروان بن حکم و مسور بن مخرمه را که خبر میدادند این هر دو از اصحاب رسول خدا گفتوگوی که این روایت از مجعول است پس چگونه صحیح باشد از آنکه صحابه همه عدل اند در روایت ناداستن نامه آنها قدحی در صحت حدیث نمیکند قال لما کاتب سهیل بن عمرو یومئذ گفت هر یکی از مروان و مسور هرگاه کتابت کرد سهیل بن عمرو که در آن وقت جانب کفار قریش بود در زمانی که در روز صلح حدیبیه کان فیما اشترط سهیل بن عمرو علی النبی صلی الله علیه وآله وسلم انه لا یأتیک منا احد و ان کان علی دینک الا رددته الینا و خلیت بیننا و بینه و اگرچه بر دین تو باشد مگر آنکه باز فرستی او را بسوی ما و نگذاری میان ما و میان وی یعنی تعرضی بانکنی به چیزی خواهیم او را بکنیم فکره المؤمنون ذلک و امتعضوا منه پس ناخوش داشتند مسلمانان آزار او و غضب کنند بر سهیل و شکایت نمایند نزد وی و شکایت کنند از این شرط امتعضوا بعین مهملة و ضاد معجمة یقال امتعض منه ای شق و غضب و ابی سهیل الا ذلک فکاتبه النبی صلی الله علیه وآله وسلم علی ذلک و ابا کردن سهیل از نوشتن مگر این شرط را پس نوشت آنرا یا آنکه کرد بتوشتن آن پیغمبر خدا بر آن شرط از جهت علمی که آنحضرت داشت که این مصالحه زود از جانب کفار نقض خواهد یافت و فتح مکه نزدیک است که حاصل شود و مثل یا احتمال الی ابیه سهیل بالکتاب پس رد کرد وی در صلح حدیبیه ابا جندل را به پدرش سهیل بن عمرو مذکور و نزد پدر او که سهیل بن عمرو مذکور است ولم یأته احد من الرجال الا رددته فی تلک المدة و ان کان مسلما و نیامد نزد پیغمبر خدا در آن مدت هیچ مرد الا رد کرد او را و اگر چه مسلمان باشد

الجزء السادس شیخ الاسلام | کتاب الزکوة

و چون انفاق در راه خدا این حال دارد سنت در ازدیاد خلق ایثار ایثار اولی مذموم بود و موجب آن اصل و سیمان سنت الهی است و را انچه انعام کرده از ایثار وی و اگر نظر تامل در نگرد و در کرمش مرگیرنده و قبول کننده راست **باب** کسبب اجر عظیم کتبه الله المعطی من احب تعجیل الصدقة قبل یوم مهما حاجت کسیکه دوست دارد شتاب دادن صدقه را و عدم تاخیر آنرا از روز وجود آن فرض باشد یا نفل **حدثنا** ابو عاصم ضحاک عن عمر بن سعید بن ابی حسین عن ابن ابی ملیکة ان عقبة بن الحارث قال صلی النبی صلی الله علیه وآله وسلم العصر گزارد آنحضرت نماز عصر را فاسوع پس شتابی

براقامت نماز وداون زکوة چنانکه در احادیث دیگر از جریر بتصریح یافته وخیر اندیشی مر هر مسلمان را حدثنا مسدد قال حدثنا
یحیی عن اسمعیل قال حدثنی قیس بن ابی حازم عن جریر بن عبد الله قال بایعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم علی اقام الصلوة وایتاء الزکوة
گفت جریر بن عبد الله بیعت کردم رسول خدا را بر شرط برپا داشتن نماز وداون زکوة والنصح لکل مسلم وخیر اندیشی کردن مر هر مسلمان را

باب اذا باع غلا قد اثرت وقتی که فروخت یکی درخت خرما را که کسی را داده شده است حکم یشترط الثمر فلو شرط ثمرة عبد او نخل فللبائع وان لم یشترط للمبتاع

کرازآن مشتری باشد در نصورت حکم آنست که میوه از بایع می باشد **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال اخبرنا مالک عن نافع عن
عبد الله بن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال مرویست از ابن عمر که تحقیق رسول خدا فرموده من باع نخلا قد ابرت ثمرها

للبایع کسیکه فروخت درخت خرما را که تابیر کرده شده است پس میوه آن درخت مر بایع راست الا ان یشترط المبتاع مگر آنکه
شرط کند مشتری که خدمه است بشتر میوه وصورت تابیر آنچنانست که در وقت گل کردن درخت خوشه از مشتی که آنرا سپید اندر نخلی دیگر که میوه است می افشانند

واندروی بار زرد گیرد نخل ماده **باب** اشتروط فی البیوع درمیان شرطهای که در بیع میکنند از روائی وناروائی آن
حدثنا عبد الله بن مسلمة قال حدثنا اللیث عن ابن شهاب عن عروة ان عایشة رضی الله عنها اخبرته مرویست از عروه بن زبیر
که تحقیق عایشه خبر داده او را ان بریرة جاءت عایشة تستعینها فی کتابتها ولم تکن قضت من کتابتها شیئا تحقیق بریره آمد نزد عایشه

بحالی که طلب مدد میکند از عایشه در روشن کتابت خود واو انکرده بود از وجه کتابت خود چیزی را قالت لها عایشة ارجعی الی اهلك
گفت مر او را عایشه باز رو نزد اهل خود که ترا مکاتب ساخته اند فان احبوا ان اقضی عنك کتابتك پس اگر دوست دارند اینکه
ادا کنم از جانب تو وجه کتابت یعنی بخرم ترا بقدر وجه کتابت ویکون ولاءك لی فعلت و باشد ولای تو مرا بکنم این را اگر میکنم

فذکرت ذلك بریرة لاهلها پس گفت آنرا بریره نزد اهل خود فابوا وقالوا ان شاءت ان تحتسب علیك فلتفعل ویکون لنا ولاءك
پس ابا کردند از قبول قول عایشه وگفتند اگر خواهد این را که ادا کند وجه کتابت حسبته مدبرای ثواب آخرت پس کند و باشد ولاء او
برای ما فذکرت ذلك لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم پس ذکر کرد عایشه آن ماجرا را نزد رسول خدا فقال لها ابتاعی فاعتقی فانما

الولاء لمن اعتق پس فرمود آنحضرت عایشه را بخر بریره را و آزاد کن نیست ولا مگر کسی را که آزاد کرده است **باب**
اذا اشترط البایع ظهر الدابة الی مکان مسمی جاز وقتی که شرط کند فروشنده دابه سواری خود را تا مکانی معلوم روا است علما سیما
حنفیه شرطی را که در وی نفع یکی از متعاقدین باشد موجب بطلان بیع گفته اند وبر خصوص اینمعنی احادیث ایراد کرده اند
وحدیثی که مولف رح درین باب آورده در وی روایتهای مختلف است که آنحضرت بعد از خریدن شتر جابر از وی احسان
والغام او را سوار کردنه یا جابر شرط کرد در بیع وبرین روایت چون شتر را رد کرد نمیتوانست که از راه منادیع باشد وباید جوز
آن بشن را از راه تفضل بوی مرحمت فرمود وبهر تقدیر این حدیث حجت نمیشود بر جواز این شرط **حدثنا** ابو نعیم قال حدثنا
زکریاء قال سمعت عامرا یقول حدثنی جابر گفت زکریا شنیدم عامر شعبی را میگفت حدیث کرد مرا جابر بنکدان یسیر فی جمله
قد اعیا تحقیق جابر بسیر میکرد در غزوهٔ تبوک یا در غزوهٔ ذات الرقاع بر شتری که مر او را بود و در سیر که او را تعب انداخته بود از سستی
وکندروی فمر النبی صلی الله علیه وآله وسلم فضربه فدعا له پس گذشت آنحضرت بروی پس زد شتر را بچوبی یا طلبیده او را سوار شد
ودر روایت مسلم وامام احمد واقع شده که جابر عرض کرد که این شتر عاجز کرده مرا آنحضرت فرمود بشتان او را وچوبی طلبیده
وآن چوب زد او را فرمود سوار شو فسار سیرا لم یسر مثله پس راه رفت رفتنی که نمیرفت مانند آن در روایتی آمده که جابر
گفت که چنان تند میرفت که مهارا او را بزور میکشیدم تا سخن آنحضرت بشنوم ثم قال بعنیه بأوقیة فلما بشتر فرمود بفروش

وقال یحیی عثمان نیز از عبده روایت کرده ولیکن
بلفظ عن وگفته بجای لفظ حدیث الانصبی شیئا
وشمار کن که چند درهم وچقدر درهم فیعطیه الله
علیك پس احصار کند خدا تعالی بر تو همه را
وبدهد یعنی قطع کند تا وه بر کت را وسیدهد اب
مزید نماید **باب** الصدقة فیما
استطاع تواب صدقه متحقق است در هر قدر
که می تواند اگرچه اندک شد **حدثنا** ابو
عاصم عن ابن جریج ح وحدثنی محمد
بن عبد الرحیم عن حجاج بن محمد
اعور عن ابن جریج قال اخبرنی ابن
ابی ملیکة عن عباد بفتح مهمل وتشدید
موحده ابن عبد الله بن الزبیر اخبره
عن اسماء بنت ابی بکر انها جاءت
النبی صلی الله علیه وآله وسلم تحقیق
اسماء آمد بحضور خدا را صلی الله علیه وآله وسلم
فقال له تومی فیوعی الله علیك پس فرمود
نگاه مدار مال را پس نگاه دارد آنرا خدا بر تو
ایعار یعنی حفظ متاع است در دو عالم یعنی ظرف
ومراد اینی امساك وترك انفاق است توعی
ما استطعت بده القدر که تواني بر وفق
مرضی شوهر اگرچه اندك باشد **باب** فضل
وضاره ده ومجمعه عطار قلیل

بمن آزا بیک اوقیه گفتم نمیفروشم ولی بها میدهم در بعضی روایات کتابت وقیه بحذف همزه است پس بروزن بیک معنی است گویند در آنوقت یک اوقیه چهل درهم بود و درین زمان ده درهم و پنج سیر درهم است ثم قال تعیسر اوقیر فسبقته لبستر فرمود بفروشا بیک اوقیه پس فروختم آنرا فاستثنیت حملانها الی پس استثنا کردم یعنی شرط کردم سواری آنرا تا مردم خود و ثقل خود حملان بضم حاء مهمله یعنی حمل است فلما قدمنا اتیته بالجمل و نقدنی ثمنه پس وقتیکه آمدیم بمدینه آوردم شتر را بوی و داد مرا بهای آن ثم انصرفت فارسل علی اثری پس برگشتم از نزد آنحضرت پس فرستاد کسی را بر پی من فقال ما کنت لاخذ جملک فخذ جملک و ذلک دهو مالک پس فرمود نیستم اینکه گیرم شتر ترا پس بگیر شتر خود را و آن زر بها مال و ملک است و قال شعبة عن مغیرة عن عامر عن جابر انه قال یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ظهرها الی المدینة گفت شعبه از مغیره از عامر از جابر سواری داد مرا رسول خدا تا مدینه افتر فی بتقدیم فاء بر تاء و راء یعنی تاخر است میگوید افقدت دابتی فبقیت خلفا من اصحابی فقمت ایا رسول الله یعنی گم کردم استخوان پشت او را تا سوار شود و در روایت اشتراط جابر علوهم شد و قال اسحق عن جریر عن مغیرة فبعث ان لی فقار ظهره حتی ابلغ المدینة گفت اسحق بن راهویه بروایت مذکور پس فرستاد بمن شرط که مرا سواری آن باشد تا بر سم مدینه را در بن روایت شرط از جانب بایع مفهوم شد و قال عطاء و غیره و لک ظهرها الی المدینة و گفت عطا و غیره او را که آنحضرت از خود فرمود و مرا است سواری آن تا مدینه و قال محمد بن المنکدر عن جابر شرط ظهرها الی المدینة و گفت محمد بن منکدر از جابر شرط کرد جابر سواری را تا مدینه و قال زید بن اسلم عن جابر لک ظهرها حتی ترجع و گفت زید بن اسلم از جابر که فرمود آنحضرت مر ترا است سواری آن تا بازروی بمدینه و قال ابو الزبیر عن جابر فقربانک ظهرها الی المدینة و گفت ابو زبیر از جابر فرمود سواری دادیم ما ترا تا مدینه و قال الاعمش عن سالم عن جابر تبلغ علیه الی اهلک و گفت اعمش از سالم از جابر بر سان خود را بران مشترتا اهل خود درین سه روایت تجویز از جانب آنحضرت شد تبلغ بتا، فوقیه و بار موحده هر دو مفتوح و تشدید لام و سکون عجمه است بصیغه امر از باب تفعل و قال عبید الله و ابن یحیی عن وهب عن جابر اشتراه النبی صلی الله علیه وآله وسلم باوقیة خرید آنحضرت شتر را باوقیه تابعه زید بن اسلم عن جابر متابعت کرده است زید بن اسلم وهب را از جابر و قال ابن جریج عن عطاء و غیره عن جابر اختر تمار بعشرة دنانیر گفته است ابن جریج بروایت مذکور فرمود آنحضرت گرفتم آنرا بچهار دینار و هذا یکون اوقیة علی حساب الدینار بعشرة دراهم و این چهار دینار می باشد یک اوقیه بر حسابی که دینار ده درهم باشد و لم یبین الثمن مغیرة عن الشعبی عن جابر و ابن المنکدر و ابو الزبیر عن جابر و بیان نکرده است ثمن را مغیره از شعبی و ابن منکدر و ابو زبیر از جابر و قال الاعمش عن سالم عن جابر اوقیة ذهب و گفت اعمش بروایت خود کرا اوقیه طلا بود نه نقره و قال ابو اسحق عن سالم عن جابر بمائتی درهم و گفت ابو اسحق بروایت سالم از جابر بدویست درهم و قال داؤد بن قیس عن عبید الله بن مقسم عن جابر اشتراه بطیبة تبوک احسبه قال باربع اواق گفت داؤد بن قیس خرید آنحضرت آنرا براه غزوه تبوک گمان دارم جابر را که گفت بچهار اوقیه و قال ابو نضرة عن جابر اشتراه بعشرین دینارا و گفت ابو نضره خرید آنرا به بست دینار و قول الشعبی او قیة الذهب و قول شعبی که گفته بیک اوقیه اکثر است از روی روایت این قول هم از مولف است چنانکه قول او قال ابو عبد الله الاشتراط الکثر و اصح عندی گفت ابو عبد الله شرط کردن جابر درین بیع اکثر و صحیح تر است نزد من از روایتهای دیگر که نسبت تجویز آنحضرت کرده اند اگر گویی این قضیه بیع جابر یکبار است و این همه راویان عدل و صادق القول پس باین همه اختلاف که در روایتی یک اوقیه و در روایتی دیگر چهار دینار و در روایتی بیست دینار و بکجا چهل درهم و جای دیگر دویست درهم در واقع

الجزء السادس عشر من الاسلام | کتاب الزکوة

بیان میتوانی کرد یا بر سوال حدیث فتنه دلیر بوده که بیشتری پرسیدی از آنحضرت از شر و فتنه فکیف قال پس بگو که چگونه فرموده قال گفت حذیفه قلت گفتم در روایت حدیث فتنة الرجل فی اهله و ولده و جاره گفته فتنه مرد و امتحان وی در مردم خانه و فرزندان و همسایه اوست یعنی در مراعات حقوق ایشان که چگونه برو فق شرع بی از ارتکاب منهیات ادامی نماید چه درین حقوق بسا کوتاهی میکنند تکفرها الصلوة و الصدقة و المعروف می پوشد و سبب آمرزش میگردد و آن فتنه و تقصیر را نماز و صدقه و هر عمل که معروف و محمود و خیر است قال سلیمان گفت اعمش قد کان یقول گاهی بود که میگفت ابو وایل در روایة الصلوة و الصدقة و الامر بالمعروف و النهی عن المنکر یعنی میگفت بجای معروف امر معروف و نهی منکر را قال لیس هذا اردت گفت عمر رضی الله عنه نیست این فتنه اهل و عیال مراد من از آنچه میپرسم و لکنی اعنی

ثمن یکی از ین مذکور خواهد بود پس وجه جمع بیست گوئیم او لا بدانکه اوقیه چنانکه از طلا می باشد از نقره هم می باشد و قیه طلا برابر دویست درهم است و برین قیاس دینار که هر دینار بیست درهم است اما اوقیه نقره آن چهل درهم است و آن چهار دینار است و تواند که چهار اوقیه نقره و یعنی عرف و اصطلاح یک اوقیه طلا باشد و در روایت سلم بجای چهار اوقیه پنج اوقیه است و ثانیا بدانکه واقع آنست که هر یکی از ین راویان از جابر یک اوقیه شنیده و یعنی فهمیده مذکه مراد او قیه طلا است پس هر یکی از ینها بطریق نقل بالمعنی روایت کرده است گفت بیست دینار و دویست درهم چهار دینار گفته است که مساوی یک اوقیه نقره است یعنی او قیه طلا است و یعنی او قیه نقره فهمیده پس هر یکی از ینها بنا بر اختلاف شد و پس و اینهم اختلاف در فهم معنی و مراد از کلام سید انام صلی الله علیه وسلم صحابه را تیز واقع شده است چنانکه بر متبعان احادیث ظاهر و هویدا خواهد بود و ظاهر آنست که این اختلاف مثافی صدق و عدالت نیست و الله اعلم بالصواب

باب الشروط

در بیان جواز شرط کردن در سائر معاملات **حدثنا** ابو الیمان قال اخبرنا شعیب قال حدثنا ابو الزناد عن الاعرج عن ابی هریرة قال قالت الانصار للنبی صلی الله علیه وسلم اقسم بیننا و بین اخواننا النخیل قال لا گفت ابو هریره در وقتی که مهاجران اهل و اموال خود را بگذاشته آمدند گفتند انصار را بآنحضرت تمت کن میان ما و میان برادران ما باغها را فرمود نی آنحضرت راضی نشدند که مهاجران که افضل امت بودند و اموال خود را در راه خدا ترک داده ممنون عطایای انصار باشند فقالوا تکفونا المؤنة و نشرککم فی الثمرة پس گفتند انصار مهاجران را کفایت کنید رنج عمل را و شریک میکنیم شما را در میوه فقالوا سمعنا و اطعنا پس گفتند مهاجران شنیدیم و قبول کردیم این شرط **حدثنا** موسی بن اسمعیل قال حدثنا جویریة بن اسماء عن نافع عن عبد الله قال اعطی رسول الله صلی الله علیه وسلم خیبر الیهود ان یعملوها و یزرعوها گفت عبد الله بن عمر او رسول خدا را صلی الله علیه وسلم خیبر را برای یهود که بکنند آنجا بودند بشرط اینکه عمل کنند در باغها باب دادن در بخلستان و اصلاح نمودن مجاری آن و جز آن و زراعت کنند در زمینها و لهم شطر ما یخرج منها و برای ایشان است نصف چیزی که برآید و حاصل شود از ان **باب الشروط فی المهر عند عقدة النکاح** در بیان شرطها در مهر وقت بستن نکاح عقده بضم عین و سکون قاف است و قال عمر ان مقاطع الحقوق عند الشروط و لذلک ما شرطت و گفت عمر تحقیق قطع کردن حقها نزد وفای شرطهاست و مراست چیزی که شرط کرده یعنی مطالبه حق لازم است بر وفق شرطی که بکند یا کرده باشند و قال المسور سمعت النبی صلی الله علیه وسلم ذکر صهره و گفت مسور بن مخرمه شنیدم پیغمبر خدا را که یاد کرد داماد خود را که مروان پیش از بعثت بود و آن ابو العاص است که زینب را بوی تزویج کرده بود و فاثنی علیه فی مصاهرته پس ستایش کرد بر وی نکوئی را که در معامله داماد خود کرده بود فاحسن قال حدثنی فصدقنی و وعدنی فوفی لی پس نیکو ثابت کرد او را آنحضرت و فرمود گفت مرا پس راست گفت مرا و وعده کرد پس وفا نمود برای من اشارة است بانکه چون ابو العاص در غزوهٔ بدر اسیر شد آنحضرت او را گذاشت بشرط آنکه زینب را بوی فرستد وی بموجب وعده کار کرد و زینب را پیش آنحضرت فرستاد و درین دو حدیث ذکر شرط در وقت نکاح صحیح معلوم نشد گو یا عموم قول عمر رضی الله عنه مخصوص است بر شرطهای تیز قول آنحضرت حدثنی فصدقنی هم اشارت است بشرطی که در وقت نکاح کرده باشد و ایحدیث در باب النکاح تیز خواهد آمد **حدثنا** عبد الله بن یوسف قال حدثنا اللیث قال حدثنی عبد الله بن شبیب حبیب من ابی الخیر عن عقبة بن عامر قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم احق الشروط ان توفوا به ما استحللتم به الفروج فرمود رسول خدا سزاوار ترین شرطهائی که وفا کنید بآن چیزیست که حلال کنید بآن فرجها را یعنی شرطهای نکاح بجا آرید از مهر و جز آن مراد شرطهاست که منافی عقد نکاح نباشد **باب الشروط فی المزارعة** در بیان شرطهای که در

بعد ازان قال گفت حذیفه قلت لا بل یکسر گفتم نه بلکه شکسته شود قال فانه اذا کسر لم یعاد ابدا گفت عمر پس بتحقیق آن در وجود مشکسته شود بسته نشود همیشه قال قلت اجل گفت حذیفه گفتم آری فهبنا ان نسأله من الباب ابو وایل گوید پس هیبت داشتم و بزرگ پنداشتم حذیفه را از انکه بپرسم او را که کیست آن در فقلنا للمسروق سله پس گفتم مسروق را که بسبب کثرت علم و علو منزلت وی و لیرود بسوال کردن پرسش حذیفه را از باب قال فسأله گفت ابو وایل پس پرسید مسروق او را فقال پس گفت حذیفه عمر مراد باب عمر است قال گفت ابو وایل فقلنا افعلم عمر من تعنی پس گفتم مر حذیفه را آیا دانسته بود عمر کسی را که مراد میدارد پرسیدن از باب قال الغم گفت حذیفه آری میدانست عمر کما ان دون غد لیلة چنانکه میداند نزدیک و این طرف غد یعنی پیش از فردا شب است و ذلک انی حدثته حدیثا لیس بالاغالیط و چنین و انستن عمر بجهت آنست که من حدیث کردم عمر را حدیثی که نیست آن اغلوطها که در غلط افتند مردم در فهم مراد مدان و نفرستی نمایند بلکه متبین میگردد مراد مدان بانکه نه قبیل اغالیط جمع اغلوطه است **باب** من تصدق فی الشراء ثم باعه لیس لاحد حکم عمل کسیکه صدقه دهد در حالیکه مشرک است بیست اسلام آرد یا معتبر باشد تصدق حال شرک یا نبود اختلافست دران صحیح آنست که بعد

موسی بن اسمعیل ... فقالوا سمعنا و اطعنا ... اسماء الرجال

زراعت کنند **حدثنا** مالک بن اسمعیل قال حدثنا ابن عیینة قال حدثنا یحیی بن سعید قال سمعت حنظلة الزرقی قال سمعت رافع بن خدیج یقول کنا اکثر انصار حقلا فکنا نخابر الارض فربما اخرجت هذه ولم تخرج هذه فنهینا عن ذلک فقال ما بالیس بها بأس انما کان الناس یعامل بعضهم بعضا علی الربیع الماذیانات واقبال الجداول واشیاء من الزرع فیهلک هذا ویسلم هذا ویسلم هذا ویهلک هذا فلم یکن للناس کراء الا هذا فلذلک زجر عنه فاما شیء معلوم مضمون فلا بأس به

بمعنی زراعت است فکنا نکری الارض فربما اخرجت هذه ولم تخرج هذه و بودیم ما کرا بزراعت میدادیم قطعهای زمین را و بسا بود که برون آوردی این قطعه و برون نمی آورد این دیگر یعنی اجاره میدادیم جمله بر زمین و میگفتیم که این قطعه از منست هرچه برآید ازوی مرا باشد و قطعه دیگر حاصل او مر تراست و گاه و یک قطعه زراعت می آورد و قطعه دیگر خالی می ماند از زراعت پس منع رشید یکی و تمام حاصل می بردد یگری عنهینا عن ذلک و لم ینه عن الورق پس منع کرده شدیم از نیصورت اجاره که محل مخاطره بود و منع کرده نشدیم از کرایه بقدر درهم و دینار **باب** ما یجوز من الشروط فی النکاح در بیان چیزی که روا نیست از شرطها در عقد نکاح **حدثنا** مسدد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا معمر عن الزهری عن سعید عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال لا یبع حاضر لباد فرمود نفروشد شهری برای دهقانی مراد آنست که باید نگوید شهری اورا که بگذار متاع خود را نزد من که بتدریج بهای گران تر میفروشم بلکه بگذارد اورا تا بنرخ روز بفروشد و کانوا تناجشوا و زیادتی نکنید در قیمت متاع بی رغبت داران و لا یزید علی بیع اخیه و زیادتی نکند یکی بر بیع برادر خود یعنی سوگفتیکه بهای یکدیگر راضی شده باشند زیاده کرده نگیرد و لا یخطبن علی خطبته و خواستگاری نکند بر خواستگاری برادر خود و لا تسئل المرأة طلاق اختها لتستفرغ انائها و نخواهد زن طلاق خواهر خود را تا بر گرداند و بزیر ظرف او را منی آنست که زنی بمردی گوید بشرطی مرا نکاح کن که خواهر حقیقی یا رضاعی یا اسلامی او را که در حبالهٔ نکاح تست طلاق دهی تا حقوق همه عاید بمن شود **باب** الشروط التی لا تحل فی الحدود در بیان شرطهای که روا نیست در اقامت حدود شرعیه **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا لیث عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن ابی هریرة و زید بن خالد الجهنی انهما کانا عند النبی صلی الله علیه وآله وسلم فجاء اعرابی فقال یا رسول الله اقض بیننا بکتاب الله فقام خصمه و کان افقه منه فقال اجل یا رسول الله فاقض بیننا بکتاب الله و ائذن لی ان اتکلم قال تکلم قال ان ابنی کان عسیفا علی هذا فزنی بامرأته فافتدیت منه بمائة من الغنم و بولید فسألت رجالا من اهل العلم فاخبروا ان علی ابنی جلد مائة و تغریب عام و علی امرأة هذا الرجم فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لاقضین بینکما بکتاب الله اما الولید و الغنم فرد علیک و علی ابنک جلد مائة و تغریب عام و اغد یا انیس الی امرأة هذا فان اعترفت فارجمها فاعترفت فرجمها

بمعنی زراعت است فکنا نکری الارض فربما اخرجت هذه ولم تخرج هذه و بودیم ما کرا بزراعت میدادیم قطعهای زمین را و بسا بود که برون آوردی این قطعه و برون نمی آورد این دیگر یعنی اجاره میدادیم جمله بر زمین و میگفتیم که این قطعه از منست هرچه برآید ازوی مرا باشد و قطعه دیگر حاصل او مر تراست و گاه و یک قطعه زراعت می آورد و قطعه دیگر خالی می ماند از زراعت پس منع رشید یکی و تمام حاصل می بردد یگری عنهینا عن ذلک و لم ینه عن الورق پس منع کرده شدیم از نیصورت اجاره که محل مخاطره بود و منع کرده نشدیم از کرایه بقدر درهم و دینار **باب** ما یجوز من الشروط فی النکاح در بیان چیزی که روا نیست از شرطها در عقد نکاح **حدثنا** مسدد قال حدثنا یزید بن زریع قال حدثنا معمر عن الزهری عن سعید عن ابی هریرة عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم قال لا یبع حاضر لباد فرمود نفروشد شهری برای دهقانی مراد آنست که باید نگوید شهری اورا که بگذار متاع خود را نزد من که بتدریج بهای گران تر میفروشم بلکه بگذارد اورا تا بنرخ روز بفروشد و کانوا تناجشوا و زیادتی نکنید در قیمت متاع بی رغبت داران و لا یزید علی بیع اخیه و زیادتی نکند یکی بر بیع برادر خود یعنی سوگفتیکه بهای یکدیگر راضی شده باشند زیاده کرده نگیرد و لا یخطبن علی خطبته و خواستگاری نکند بر خواستگاری برادر خود و لا تسئل المرأة طلاق اختها لتستفرغ انائها و نخواهد زن طلاق خواهر خود را تا بر گرداند و بزیر ظرف او را منی آنست که زنی بمردی گوید بشرطی مرا نکاح کن که خواهر حقیقی یا رضاعی یا اسلامی او را که در حبالهٔ نکاح تست طلاق دهی تا حقوق همه عاید بمن شود **باب** الشروط التی لا تحل فی الحدود در بیان شرطهای که روا نیست در اقامت حدود شرعیه **حدثنا** قتیبة بن سعید قال حدثنا لیث عن ابن شهاب عن عبید الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن ابی هریرة و زید بن خالد الجهنی انهما کانا عند النبی صلی الله علیه وآله وسلم فجاء اعرابی فقال یا رسول الله اقض بیننا بکتاب الله فقام خصمه و کان افقه منه فقال اجل یا رسول الله فاقض بیننا بکتاب الله و ائذن لی ان اتکلم قال تکلم قال ان ابنی کان عسیفا علی هذا فزنی بامرأته فافتدیت منه بمائة من الغنم و بولید فسألت رجالا من اهل العلم فاخبروا ان علی ابنی جلد مائة و تغریب عام و علی امرأة هذا الرجم فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم لاقضین بینکما بکتاب الله اما الولید و الغنم فرد علیک و علی ابنک جلد مائة و تغریب عام و اغد یا انیس الی امرأة هذا فان اعترفت فارجمها فاعترفت فرجمها

کرایه کلام عینی نیز پیداست که قول خصم اعرابی است میگوید قول او فاذن لی ارجمله فقه اوست که ادب ورزیده و مانند اعرابی غوغا نکرده و با سخنت سوگند نداده و بعد از طلب اذن در عرض حقیقت حال وا نموده و انی اخبرت ان علی ابنی الرجم فافتدیت منه بمائة و ولیدة و بتحقیق خبر داده شدم من که بر پسر من لازم رجم است پس بدل دادم

الجزء السادس شیخ الاسلام | کتاب الزکوة

ارزانی داشتن چیزی بمسکین یا آزاد کردن بنده و بیوند کردن رحم فهل فیها من اجر پس آیا هست دران چیز ها که کردیم دران زمان ثواب فقال النبی پس فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اسلمت علی ما اسلفت من خیر اسلام آوردی و افزود کردی چنین عمل خیر را که صحیح و مقبول اعمال و عالم حقوق است بر انچه پیش گذشته از عمل نیک پس اعمال سابقه نیز بضمیمه آن صحیح و مقبول گردند

بصد بزر بک داد و در صلح آورد عمار بن یسر چه فسألت اهل العلم پس پرسیدم اهل علم را که آنگاه بود قرار حکم این و اتمه فاخبروني ان علی ابنی ماینة جلدة و تغریب عام و علی امراة هذا الرجم پس خبر دادند که تحقیق بر پسر تو لازم صد دره است و جلای وطن تا یکسال از انکه ترفیع نکرده است پسر محصن نیست و بر زن این رجم است از انکه محصنه است فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم والذی نفسی بیده پس فرمود رسول خدا سوگند آنکه ذات من در دست قدرت اوست لاقضین بینکما بکتاب الله تعالی هر آئینه حکم میکنم میان شما بامری که در کتاب خدای تعالی آمده است الولیدة والغنم رد علیک داد و بزکه به بدل داده بود آن بر تو لازم است و علی ابنک جلد مائة و تغریب عام و لازم بر پسر تو زدن صد دره است و برآوردن یکسال اغد یا انیس الی امراة هذا فان اعترفت فارجمها فردا برو ای انیس که این ضحاک اسلمی است و آنحضرت او را نائب خود کرد نزد زن این مرد اعرابی فرستاد پس اگر اقرار کند بزنا سنگسار کن او را قال فغدا علیها فاعترفت فرجمها گفت راوی اینحدیث پس روز دیگر رفت انیس پس اعتراف کرد زن بجریمهٔ خود فامر بها رسول الله صلی الله علیه وسلم فرجمت پس امر کرد بآن رسول خدا پس سنگسار کرده شد ظاهر آنست که این امری دیگر است بعد از خبر دادن انیس و تحمیل که بحال مراجعت باشد **باب** مایجوز من شرط المکاتب در بیان چیزی که روا است از شرطهای مکاتب اذا رضی البیع علی ان یعتق و قتی که راضی شود بیع بر شرط آنکه آزاد کرده شود **حدثنا** خلاد بن یحیی قال حدثنا عبد الواحد بن ایمن المکی عن ابیه قال دخلت علی عایشة قالت دخلت علی بریرة وهی مکاتبة گفت ایمن مکی درآمدم بر عایشه گفت درآمد بر من بریره و حال آنکه وی مکاتب بود فقالت یا ام المومنین اشتریني پس گفت بریره ای مادر مسلمانان بخر مرا فان اهلی یبیعونی پس بتحقیق اهل من میفروشند مرا ان اعتقتیني قالت نعم پس از خریدن آزاد کن مرا گفت عایشه آری میخرم و آزاد میکنم قالت ان اهلی لایبیعونی حتی یشترطوا ولائی گفت بریره مردم من نمیفروشند مرا تا آنکه شرط میکنند ولای مرا که برای انها باشد قالت لاحاجة لی فیك گفت عایشه حاجتی نیست مرا در تو تسمع ذلك النبی صلی الله علیه وسلم او یلغه پس شنید آنرا پیغمبر خدا یا رسید او را بآنک را ویست فقال لها شأنك بها فاعتقیها فیشترطوا ما شاؤا پس فرمود چیست حال بریره یعنی من ذکر کردم حال او را پس فرمود بخر او را و آزاد کن و را پس شرط کنند آنروم هرچه خواهند قال فاشترتها واعتقتها واشترط اهلها ولاءها گفت راوی گفت عایشه پس خریدم او را و آزاد کردم و شرط کردند مردم او ولای او را در روایت غیر او فی ذلك قالت فاشترتها فقال النبی صلی الله علیه وسلم الولاء لمن اعتق ان اشترطوا مائة شرط پس فرمود پیغمبر خدا ولا مر کسی راست که آزاد کرده است اگرچه شرط کنند فروشند اصد شرط را یعنی اگرچه همه بقبول وی راضی باشد اما این شرط قبولی ندارد **باب** الشرط فی الطلاق میان شرطهای که در طلاق راه دارد قال ابن المسیب والحسن وعطاء ان بدأ بالطلاق فاخر فهو احق لینشرطه و گفتند این جماعه اگر ابتدا کند بطلاق و گوید ان طلاق ان دخلت الدار یا تاخیر کند و گوید ان دخلت الدار فانت طالق پس آنکس سزاوار است برعایت شرط خود یعنی تاخیر و ابتدا اتفاقی ندارد در وقوع طلاق بعد از یافتن شرط **حدثنا** محمد بن عرعرة قال حدثنا شعبة عن عدی بن ثابت عن ابی حازم عن ابی هریرة قال نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن التلقی گفت ابو هریره نهی کرده است رسول خدا از پیش آمدن جمعی را که متاعی می آرند که بشهر بفروشند یعنی منع فرموده که بپیشتر رفته بخرند و نگذارند که بیازار شهر رسد و نرخی معین شود و ان یبتاع المهاجر للاعرابی و اینکه بخرد مقیم برای دهقانی بادیه نشین و ان یشترط المرأة طلاق اختها و اینکه شرط کند زن در عقد نکاح طلاق خواهر خود را و ان یستام الرجل علی سوم اخیه و اینکه بیع کند مرد بر بیع برادر خود و نهی عن النجش و عن التصریة و منع کرد از انکه زیاده کند بر نرخ بی آنکه رغبتی بگرفتن آن دارد و منع کرد از تصریه یعنی از انکه یکروز شیر ندوشند و روز دیگر

نیز ظاهر شود فائده کتابت همچنانکه اهل کتاب اگر بمیرند بی ایمان ببرپیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم نفع نکنند ایشانرا تبیح جزاء عمل صالح که کرده باشند و اگر ایمان آرند داده شود اجر دوباره چنانچه ناطق است بدان تنزیل و حدیث صحیح یؤتون اجرهم مرتین و چون سوال کرد عایشه آنحضرت را از انچه میکرد آنرا ابن جدعان از خیر آیا نفع میکند آنرا فرمود نی گفت روزی رب اغفر لی خطیئتی یوم الدین پس دلالت کرد که اگر مکرمات بعد از اسلام نفع کند انچه عمل کرده است در کفر و بعضی عمل خیر را از کفر بطریان اسلام نیز سبب تخفیف در عذاب گویند بقیاس حال ابوطالب و ابولهب و بعضی فائده آن مخصوص بدنیا دانند چنانچه در حدیث مسلم آمده از انس مرفوعاً که کافر

كتاب الشروط

آخر الجزء العاشر تم

آخر بردم بفرد شنيدم و بسيار آرزو نامردم به پيشند كه بسيار شيرين است و فريب خورند تابعه معاذ و عبد الصمد عن شعبة عن محمد بن عبد الرحمن بن عرعرة را معاذ و عبد الصمد از شعبه و قال غندر و عبد الرحمن بهي يعني بلفظ مجهول روايت كرده اند و قال آدم نبهينا گفت آدم باين لفظ كه نهي كرده شديم و قال النضر و حجاج بن منهال نهي بلفظ معلوم و اضمار فاعل و الله اعلم

تمت بالخير

تقريظ دلپذير مرغوب علماي باتوقير بخته كلك جواهر سلك برگزيده ازلي مولوي سيد محمد عابد علي حفظه الله عن شر البغي و الغوي ساكن قصبه مصطفى آباد مرفكمندي ضلع لكنو

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله المنان و الصلوة و السلام على عبده و حبيبه الرحمن و آله و اصحابه القامع بنيان الشرك و الطغيان صلوة دائمة ما دام القمران و تعاقب الملوان

اما بعد اين كتابيست فيض انتساب صراط المستقيم شيخ و شاب كه هر سطرش گمگشتگان بادية ضلالت را خضري است رهنما و لفظ لفظش كوريشان ظلمت كدهٔ جهالت را چراغي است پرضيا همانا مجموعهٔ مشروح جامعيست برگزيده و دفتر مكاتيب نافعي است پسنديده يعني مجموعهٔ احاديث سلطان المشرقين حامل المتن جامع الشرحين زينت بخش متن متين كتاب مستطاب مخزن لآلي عجاب فريدهٔ رستگاري نامزد ازبراي يعني تيسير القاري شرح فارسي صحيح بخاري از تاليفات عالم اوثق فاضل برحق مولانا نور الحق محدث دهلوي پور سعيد حضرت مولانا شاه عبد الحق محدث دهلوي در حاشيه بعد ثبت اسماء رجال باقتفاء كمال شرحي ديگر واضح و مبين تر ازان از مولانا شيخ الاسلام نبيرهٔ شاه موصوف الصدر و الامقام كه محض بتائيد غيبي و تفضلات لاريبي از فضل خالق كونين رب المشرقين و المغربين حاكم شريعت اسلام قامع بنيان كفر و ظلام فاضل اجل محدث اكمل هادي سبيل هدايت راهرو صراط شريعت جناب يمين الدوله وزير الملك نواب محمد علي خان بهادر صولت جنگ والي رياست محمد آباد عرف ٹونك دام اقباله بنظر وصول سعادت دارين و حصول افتخار كونين عنان توجه منعطف فرموده لواي فتح و نصرت در ظلت آباد هند افراخته و سر آسمت حق پرست خود را بحصول ترقي اسلام برگماشتند حق كه اين پرده گيان عشرت كدهٔ معني را بدار العلم ظاهري آورده خاطر عاطر خود مائل تصرف حصن حصين صحاح سته كردند و بشد و مد كمال قابض و متصرف برآن شده در اجتماع متعلقات آنها مشغول گشتند تا آنكه بعنايت الهي و اندك كوشش همه شروح عربي و فارسي آنها مجتمع نموده در پي اشاعت همت بر ميان جان بستند و خزانهٔ عامره به فراهم آوردن اين لآلي تابان بيد بسيار رغبتيدند و بعد از اجتماع اين گنجينهٔ فيض آگين و دفتر رنگين بنظر طبع اين كتاب مستطاب و شيوع احاديث جناب رسالتمآب حكم محكم به فرزند و بلند جلد پيوند سخاوت شعار سعادت آثار نير سپهر آيات اختر برج سعادت عالي جاه رفيع الشان عالم بي بدل فاضل اكمل مولوي قاري حافظ صاحبزاده محمد عبد الوهاب خان صاحب بهادر دام اقباله نافذ گرديد كه محض به فيض رساني عالم كوشيده بطبيب خاطر در طبع اين كتاب فيض آيات مصروف شوند و بانجام رساني اين كار لايقه حسنات دارين بدست آرند صاحبزادهٔ والا قدر بطريق شايسته و آئين پسنديده باتباع حكم پدري و حصول حسنات ابدي كوشيدند و با هتمام اين كار بزرگ و امر سترگ دوال همت بر ميان جان بستند تا آنكه حسب الحكم صاحبزادهٔ والا قدر اين گنجينه گوهر بترتيب و تصحيح جناب مقضيات آب كمالات الكتساب عالم علوم خفي و جلي ابي و استاذي و مولاي مولانا و سيدنا مولوي سيد محمد معشوقعلي عم فيضه لبسي بليغ در مطبع علوي محمد علي بخش خان مغفور اول جلد اول پنج پاره منظم گشته مطبوع طابع خاص و عام شده حالا الحمد لله ازان باز اين جلد دوم از پاره ششم تا دهم بعرق ريزي و تصحيح و تنقيح جناب موصوف الصدر نيز مرتب و مزين گشته در ماه ذيحجه سنه يكهزار و دوصد و نود و نه هجري در مطبع علوي محمد علي بخش خان مرحوم لكهنوي عليه طبع پوشيده آريكه آراي شهود گرديد حالا كارطبع جلد سوم آغاز گشت فقط

ايضاً تقريظ نظم از نتائج طبع وقاد و فكر نقاد برگزيدهٔ ازلي مولوي محمد عابد علي سلمه الله العلي

هست كليد در گنج حكيم — بسم الله الرحمن الرحيم

جند امرود بهار آمد — گل بدستان زافتخار آمد — چمن دهر گشت تازه و تر — تاج عشرت نهاد لاله بسر — نرگس چشم مست دیدهٔ نا

بلبلان را ز غم خلاصي شد — شادماني و كامياب شد — پيش خيزي چو كرد عندليب — پي سپر شد خزان بجان ز زار — برخ گلرخان نمودهٔ باز

از هيولاي نخلهاي چمن — سبز و شاداب گشت رخ چمن — نه غم آمد سموم خزان — نه خيالي ز انقلاب جهان — نيستي در خزان نمود نگاه

نوجوانان بوستان ز طرب — نغمهٔ حمد ميسرند بلب — اي خداوند ذوالجلال كريم — بطفيل رسول شاه امم — ازخزان و اربان بماني را

ازاله وي ايمان ساخته شد — عرض ذكر مسئله — ضرور ذكر مسئله

صورتِ غم رخشِ اہلِ جہان — بعدِ محشر ارم بود ماوا — بتفضیلِ رسول صلِ علے — باش ای عابدِ خجستہ رقم — تا بکی میزنی خلافِ قدم

حمدش افزون ز حدِ امکان است — صورتِ ما ولا بود پنہان — اتباعِ حدیثِ ختمِ رسل — بعد ازیں انچہ گفتنی است بگو — سوی دیگر سبیلِ خویش مپو

توسنِ خامہ را مسجل کن — وصفش عاری ز عقلِ انسان است — در ثنائے محمد نواب — آنکہ مانند پرتو خورشید — فیضِ بخشش است بر ہمہ کس

بلبلِ بوستانِ جود و سخا — زین پیشش نبہ مکمل کن — آفتابِ سپہرِ غزو کمال — لطفِ او بر سرِ جہان جاوید — سایہ افگن چو پرتو خورشید

ذاتِ پاکش نہالِ باغِ کرم — گلبنِ گلشنانِ فیض و عطا — گوہرِ درجِ حشمت و اقبال — راحت از ذاتِ وی بخلق رسید — فضلِ امید را ازو دست کلید

روی او روشن از مہِ تابان — لطفِ سازد بہ یکسان ہر قوم — فورا از لطفِ مدعا یابد — دست او دستِ حاتمِ طائی — فقرا و بہ زر فزارائی

ہر دو پایش ستونِ فیض و کرم — جسمِ پاکست پیکرِ احسان — بارشِ فیضش سکینہ بہم — ابرِ لطفش مدام می بارد — کشتِ زارِ جہان بر او نازد

عالمِ باعمل فقیہ نبیل — منبعِ اش قبلۂ عراق و عجم — گم شد از بخل و قہر نام و نشان — عارفِ حق شناس و حق آگاہ — عالم باعمل خجستہ نگاہ

شاہدِ جاہ و دانما بہ برش — مصدرِ لطف کردگارِ جلیل — رہنمائے جہان براہ وصول — نام نامی او محمد علی است — واقف و ماہر خفی و جلی است

باغِ عالم پر آب و تاب از و — پیکرِ جود و فضل پیش درش — پیشدستِ رسول و شرعِ رسول — قاسمش یافت کسوتِ تجدید — ذاتِ پاکش درین زمان بہ تمام — ہادیِ خاص جادۂ اسلام

ہمتش وقف نشرِ علم حدیث — تازہ تر طبعِ بیخ و شاخ از و — چشمِ عالم نظیر او کم دید — نام او رونقِ زبانِ بشر — روز و شب فکر رونقِ اسلام — جاگزینِ دلش چو طمعِ طعام

این زمان شد بفضلِ رب مجید — دولتش قد رصاحبِ تحدیث — بعدِ بنگِ صلوۃ وقتِ سحر — جایگاہِ وجب بقلبِ بشر — رونقِ افزا شود ازو اسلام — در چنین عصر بر فتن بتمام

گر علم گردد این چنین پرچم — دردلش این خیال نیک پدید — ہر زمان نیز نو نوع دگر — طبعِ گردد اگر بصد تعجیل — حکمِ نافذ بخاندان گردید — بہر تالیفش این کتاب فرید

رو نمودند جملگی یکبار — ظلمتِ کفر را ز ند بر ہم — یعنی شرحِ صحیحِ اسمعیل — شکرانِ جہان شوند ملول — لیکن از زر فشانی بیحد — شاہدِ مدعا ببر آمد

فورا از حکمِ محکمِ ذیجاہ — مثلِ یک صبا بہر امصار — کارِ طبعش درست شد دلخواہ — بود این نسخہ شریف نہان — باطریقِ نفیس و طرزِ غریب — طبعِ گردید این کتابِ عجیب

حاملِ المتنِ جامعِ الکرمین — کارِ طبعش اگر چہ شد گنجی — طبعِ شرحِ صحیح شد کامل — عالمان را وظیفہ ہا افزود — بہرِ صحت ہزار حمد نمود

بارِ اول بجد و جہد مزید — گشت مقبولِ خاطرِ دارین — لیکن آمد بر دلش رنجی — شورِ برخاست از جہار طرف — عالمی تا خت دل نہاد بکف

دست بر دست ارمغان گردید — در جہان ساخت گرم بازاری — باہزاران شعار دلداری — یافت چون جلد اولش انجام — بہرِ ثانیش گشت جہد تمام

صد الحمد گشت جلوہ فگن — بہرِ تاریخ او بہر تاریخ — خامہ ام زد رقم ہمہ مغوب — جلدِ ثانیش ہم بختم رسید — طبعِ طبعِ فائقش پوشید

خطِ صاف کاغذِ مرغوب — باطریقِ حمید و طرزِ سدید — حرفِ حرفش شبیہ ناقہ چین — ہر ورق رونمای خلد برین

از سوادش سواد شب دگیر — کاغذ او کاغذِ زر خیران — چون مرتب شدہ بطرزِ غریب — جلدِ ثانی این کتابِ عجیب

بہرِ تاریخ او کمر بستم — ہم در اندم سروش مژدہ گذار — گفت در گوشِ عابدِ بیمار — کن رقم از سرِ آلہ قدیر — بی بہا جلدِ ثانیے تیسیر

۱۲۹۵ ہجری

تمت

اشتہار

پارۂ پنجم از شرح شیخ الاسلام کہ بر حاشیہ است مفقود با وجود کثرت تلاش تا حال جائی سراغش نرسید بوجہ عدم دستیابی آن پارۂ ششم از صفحہ ۱۵۰ جلد ثانی شروع طبع گردیدہ۔ لہذا بخدمت شریف محدثان زمان و عالمان عالی مکان و جامع کتب خانہای دین متین التماس است کہ نزد ہر صاحبانیکہ پارۂ پنجم آن شرح یا تمام کتاب آن موجود باشد یا سراغش جائی دیگر یافتہ شود برادرانہ عنایت عاریت خواہد بقیمت در مطبع علوی آگاہ فرمودہ عنایت فرمایند و از اعانت حدیث ذخیرہ اندوز جمیعت شوند مطبع ایشان مطبع علوی ازین منت زاوان و شکر گذار احسان نمایند انشاء اللہ تعالے بے تامل در صورت قیمت نقد فورا و در صورت عاریت کتاب باحتیاط تمام بعد نقل ارسال خدمت خواہد گردید بنحی نقصان یا خرابی واقع نخواہد شد و آن پارۂ پنجم فورا طبع کردہ لاحق کتاب ہذا خواہد گردید کہ رفع نقصان ازان بوقوع خواہد آمد فقط مرقوم ۱۲ دسمبر ۱۸۷۸ عیسوی

اشتہار

عاصی محمد معشوق علے عفی عنہ کارپرداز مطبع علوی
لکھنؤ واقع کٹھرہ محمد علیخان